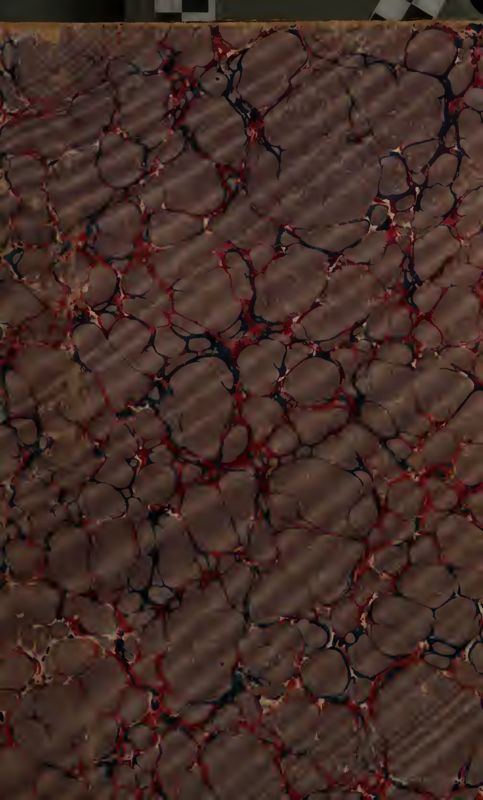
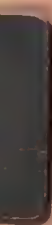

HISTORIAE ALOYSII LIPOMANI EPISCOPI VERONENSIS De Vitis Sanctorum,

PARS PRIMA.

Cum Scholiis eiusdem, omnium modernorum hæreticorum blasphemias ac deliramenta clarè conuincentibus.

¶ SINCERO LECTORI.

Habes hîc Sincere Lector, Vitas sanctorum nobis imprimis notorũ, & eorum præsertim, qui publico festo sunt celebres, per grauissimos probatissimósq; autores conscriptas: Nunc primùm ex prolixis illis R. P. D. Aloysij Lipomani Episcopi Veronensis Tomis octo, summa fide, studióque doctissimorum virorum collectas. Piè itaq; lége: Multa enim inuenies tam ex Græcórum quàm Latinorum thesauris deprompta, quæ hactenus nunquam ad manus tuas peruenerunt. Hósq; bonorũ virorum conatus, publicæ vtilitatis, necnon Christianæ religionis propagandæ magis quàm auræ popularis captandæ gratia susceptos, ac multis tandem vigiliis, laboribúsque perfectos, summa gratulatione, vt decet, prosequere & amplectere. Vale ac fruere.

Reliqua ex Epistola Nuncupatoria & Præfatione plenè intelliges.

LOVANII,
Apud Martinum Verhasselt Bibliop. Iur.
In Pingui Gallina. 1565.
☞ Cum Gratia & Priuilegio in Sexennium.

CAutum est diplomate Regio, ne quis has. R. P. D. Aloysij Lipomani Episcopi Veronensis historias de vitis sanctorum in hisce eius Maiestatis ditionibus præter Martinum Verhasselt hoc proximo sexennio imprimat, aut alibi impressas venum exponat, aut distribuat, sub pœna confiscationis librorum, & vigintiquinque florenorum mulcta: vt latius videre est in literis nostris. Datum Bruxellis Anno 1562. Decembris 16.

Subsignatum.

De Perre.

REVERENDO IN CHRISTO PATRI AC DOMINO

D. Leuino Baers, Abbati Tronchiniensi Meritissimo, studiosorumq; patrono feruentissimo,

Guilielmus Simônis Tiletanus, S. Theologiæ Baccalaureus S. D. P.

Vanquam ferè soleat ministerio verbi sui Reuerende in Christo pater, ad se nos trahere Spiritus sanctus (hoc enim docet nos, arguit, corripit, et erudit in iustitia, vt perfectus sit homo Dei, & ad omne opus bonũ instructus) hocq; nõ parũ habeat energię ad cõmouenda corda nostra, quũ imo mediũ sit validũ admodũ & efficax, diuinę tamẽ bonitati visum est non sufficere. Siquidẽ tanta est humani cordis somnolentia, vt frequenter, nisi trahatur violẽter, & aculeis quasi pungatur, solo verbo à somno carnalis cõcupiscentię nõ excitetur. Quare & aliũ pręterea adiunxit modũ nobis perquàm vtilẽ, & in hac re, priore longè efficaciorẽ: dum videlicet nos sanctorũ virorũ (quos indubitanter viua fuisse spiritus sancti organa credimus) nobis interim in infirmitatibus persimiliũ exẽplis, veluti stimulis quibusdã vrget ac premit ad eas imitandũ virtutes, quas in eorũ vitæ consuetudine admiramur. Cùm *enim lumine* fidei, æternũ illud gloriæ pondus, quod per huius mundi contemptũ assecuti sunt sancti, cõtemplamur: nõ possumus non vehementer accendi (si modo tanquã ingenui filij ad patriam, cœlestemq; patrẽ aspiremus) ad eorũ sequẽda vestigia, qui iã in illa inenarrabili gloria securi triũphant, certò Apostolica doctrina persuasi, quod si socij fuerimus passionũ, & cõsolationis erimus. Qui modus q͂ ad persuadendũ sit efficax, licet pluribus ostendi possit, vnicũ tamen suffecerit exemplũ ex D. Augustini Cõfessionũ libris desumptum: quod Potitiano de suis consociis Imperatori secũ militantibus narrante didicit. Hic enim apud Treuiros Imperatore Circensium spectaculo præsente, quũ cum suis deambulatum exiisset in hortos muris cõtiguos, accidit fortè vt duo ex eis vagabũdi in casam irruerent quorundã seruorũ Dei: eamq; ingressi codicẽ reperirẽt, in quo descripta erat vita S. Antonij, quã dũ legere cœpit alter eorũ, admirãs, & intus accensus, similẽ vitę rationẽ arripere est meditatus, aitq; socio: Ego iã relicta seculari militia Deo seruire statui, & hoc ex hac hora, in hoc loco aggredior, te si piget imitari, noli aduersari: Respõdit ille, adhęrere se socio tãtę mercedis, tantęq; militię. Obsecro vnde nouę hę cogitationes? vnde ignita suspiria? vnde humilia hæc desyderia, in aulicorũ animis sæculo eousq; deditorũ?

2. Timoth. 3. d.

Conuertit nos Deus efficaciter per exempla sanctorum.

2. Corinth. 1. b.

August. li. 8. cõfession. cap. 6.

Duo Potitiani socij ex lectiõe vitæ s. Antonij conuersi.

Et quæso vnde narrãte hęc Potitiano abrupta illa Augustini necdũ Christiani ad Alipiũ declamatio? Quid patimur? quid hoc est? quid audisti? Surgunt indocti, & cœlũ rapiunt, & nos cum doctrinis nostris, ecce vbi volutamur in carne & sanguine. An quia pręcesserũt, pudet sequi? et nõ pudet nec saltẽ sequi? Vnde rogo hi noui affectus? omnisq; morę tam impatientes motus? Certè ignitus ille militũ pro ꝓpria salute zelus, Augustini cor accẽderat, nouãq; illã luctã spiritus contra carnẽ, illamq; ardentẽ nouę vitæ parturitionẽ in Augustini visceribus produxerat. Itaq; cùm nõ minor vis sit ac energia in aliorũ pręclaris factis (si modò humili ac sincero legãtur animo) cõgruentissimè ac fructuosissimè primitiua curauit Ecclesia, B. Lucã, qui primus Apostolorũ conscripsit acta, imitata, sanctorũ martyrũ varia pro Christi fide peracta, describi certamina. Hoc enĩ est, quod sanctissimi patres nostri Põtifices, Clemẽs D. Petri discipulus, et Fabianus, indubitatæ fidei in diuersas orbis partes misẽre notarios qui eximia martyrũ facta fideliter describerẽt. Pręter hos simili diligẽtia & alij cõtenderunt sanctorũ ꝓpagare memorias, celeberrimi doctores & patres, quorũ elaboratissimis monumẽtis nũc illustratur Ecclesia. Interim tñ tẽporis antiquitate, scriptorũq; incuria, simul etiã persecutionibus variis, quas retro passa est ecclesia, hoc pręstãtibus factũ est, vt antiquus ille humani generis hostis (qua solet fraude optima queq;) è manibus nostris eripuerit plerasq; sanctorũ vitas, easq; maximè, quę maxima cùm fide tũ eruditiõe per viros graues, penè atque ipsi martyres illustres cõscriptę essent: illasq́ue quę nullius ferè essent autoritatis, momenti, vel eruditionis, aut reliquerit, aut substituerit (veluti de quibusdã Ecclesiæ censurã videre licet) vt sic gradatim procedẽdo, facilè illæ, cõfusa barbarie deformes negligerẽtur: Ad hoc vnicè cõtendens, vt vel tandẽ sanctorũ martyrum nulla penitus extet memoria: atque eò penè miserię in quibusdã regionibus iã ventũ erat. Verùm cõtra perniciosas has dęmonis machinationes, opportunè excitauit nobis misericors Deus Reuerendũ in Christo patrẽ D. Aloysiũ Lippom. Episc. Veronen. nunq̃ satis laudatũ virũ, qui maximis & sudoribus & sumptibus tã è Gręcis q̃ Latinis patribus (omissis interim apocriphis) sanctorũ vitas collegit. At rursus quia magna fuit huius viri diligentia, & ad succurrendum Ecclesię feruor ardẽs, ac zelus penè insatiabilis, factũ est, vt maximã huius operis partẽ (cùm nullius sancti vitã nobis etiã maximè incogniti, sciẽs ac prudẽs omiserit) eremitarũ & aliorũ quamplurimorũ sanctorũ, quorũ & nomina nobis penitus sunt inaudita, historię occupẽt. Quę cũ admodũ prolixę sint et numerosę, fecerũt vt opus hoc in 8. iustę magnitudinis volumina excresceret. Quare cũ rari admodũ sint, qbus aut ꝓtiũ ad emendũ, aut otiũ ad euoluendũ hoc

Augustin. lib. 8. cõfess. cap. 8.

Damasus in Põtificali in vita eorundem & venerab. Beda in Martyrologio suo, in vita S. Clementis.

15. Dist. cap. Sãcta Romana.

hoc opus suppetat,multorū precibus quibus hoc ex animo dolebat vehemēter solicitatus ac inductus,ex prolixis octo R.P.D.Aloysij tomis eorum sanctorum vitas selegi,qui nostris his locis & temporibus magis sunt celebres. Vnius etiam sancti diuersis tomis insertas historias coniunximus,vt omnibus modis Lectorem ad operis huius lectionem prouocaremus.Habent autem hic pastores quiuis & cōcionatores,quas fideliter,tuto,et sine scrupulo populo proponant sanctorum vitas.Habent & illi quibus propter solos quorundam corruptos mores Catholica Romanæ Ecclesiæ fides in dubiū venit,vnde aduertant & videant (si modò animū docilem huc adferant) eandem planè,& nullo modo diuersam sanctos nobiscum, imò nos cum eis tenuisse ac tenere fidem.Quare meritò reuerenter eam suscipere debent,si non à nobis,certe ab istis,qui dum viuerēt, magis Angelos quàm homines referebant.Habemus & nos ex quibus discamus non tantum fidem retinere patrum,sed etiam quibus meritò incitemur,vt ipsorum sancta imitando vestigia,eos qui à fide alieni sunt,aut aberrant,ad Ecclesiæ gremiū reuocemus,vt quos tanquam malefactores pessimè oderant,bona opera nostra confidentes,ceu fratres intimè diligant. Hoc autem compendiosissimè facere poterimus,si in morem pictorum, exemplaria hæc viua frequenter respectantes,secundum illa,interiorem hominem nostrum venustè depingamus.Aut si veluti sedulæ apes,per odoriferos flores istos discurrentes,quæ nobis maximè vsui esse possunt,in alueū cordis nostri congeramus.Qui enim (si Magno Basilio credimus) sanctorum vitis diligenter studet,optimè suæ prouidet.Porrò cùm multi viri sint doctrina & sanctitate illustres, quibus meritò librū hūc offerremus: Tu tamē Reuerēde in Christo pater præ reliquis occurristi.Siue enim præterita tēpora illa,quibus in Collegio Theologorum Louanij simul veluti germani fratres egimus, in memoriam reuocem: siue etiam præsentem tuam erga me beneuolentiam considerē,inuenio me modis omnibus Reuerendæ paternitati tuæ obligatum.Proinde inurbanus planè essem,si non vicissim saltem animi mei propensum erga R.P.T. fauorem aliquo symbolo contestarer. Accipe ergo Reuerende pater ea charitate hoc meæ erga R.P.T. beneuolentiæ aliquale monumentum,qua tibi ex intimis cordis mei dedicatur.Bene vale in Domino Patrone benignissime. Gandaui XXVIII.Nouembris, Anno Domini Millesimo Quingentesimo Sexagesimo tertio.

¶ PRAEFATIO AD SYNCERVM

Lectorem, ex variis epistolis R.P.D. Aloysij Lipomani Episcopi Veronensis magna ex parte desumpta.

Expugnãtur hęreses factis sanctorum.

Voniam huius tẽporis hæreses, cùm scripturarũ, tũ sanctorũ patrũ testimoniis iã prostratæ satis & conculcatæ reperiantur: operæpretiũ me facturũ sum arbitratus, si sanctorũ virorum egregiè factis & exemplis (quod alij hactenus hæreticos impugnantes forsitã parciùs fecerunt) quod reliquũ in eis miserrimi adhuc spiritus superesse & palpitare videtur, nunc penitus extinguerẽ et suffocarẽ: ac veluti læthifera plantaria ita radicitus de agro Ecclesiæ extirparẽ, vt nullatenus repullulare valerent. Decreui itaq; antiquorũ sanctorũ patrũ vitas ab eruditis quidẽ & approbatis viris conscriptas in vnũ volumen redigere. In quibus improborũ istorũ blasphemiæ omnes & delyramẽta ita iugulata & confossa reperiuntur, vt nisi quis vltro proteruire, & tenebras in meridie palpare, ac prudens (vt dicunt) & sciens in inferni profundũ præcipitari voluerit, his vlterius decipi, & implicari nequeat. Nã qui has, quas nũc euulgamus, vitas scripserunt, (vel ipsis hæreticis inuitis, contra quos præcipuè eduntur, testibus) scriptores sunt illustres, omnibus probati, & fide lõgè dignissimi. Et ne quis fortè cursim legens, quod ad confutationẽ impiæ doctrinæ facit, minus aduerteret, Scholia quædã parua in ipsis paginarũ marginibus addidimus, vt Christi fideles, eadẽ semper fidei dogmata, easdẽ semper patrũ traditiones in Dei Ecclesia à sua primæua origine vsq; in hanc diẽ viguisse, considerantes, plurimũ in orthodoxa fide confirmentur, & sine hæsitatione profiteantur, Deũ semper Ecclesiã suã, cõtra innumerabiles hæreticorũ nouas adinuentiones: solicitudine plusquã paterna, in vnitate fidei cõseruasse et protexisse. Quis aũt dubitauerit vnquã, quin si ea vera Christi fides esset, quã nouelli isti præcones, post 1520. annos annunciãt, illa proculdubio eadẽ & nõ alia tũ à sanctis Apostolis, qui primitias spiritus habuerũt, & ab his qui primitiuæ illi Ecclesiæ, virtutũ oĩum parenti successerũt, tũ ab ipsis Deo dilectis martyribus, inclitisq; eius successoribus, qui ad hæc vsq; tẽpora vixisse reperiuntur, & prædicata semper, et omni studio fideliũ auribus et cordibus cõmendata fuisset? Sed cùm sine ea, eiusq; doctrina, mundus vsq; in hũc diẽ Christianus fuerit: imò verò cũ nostra hæc fides, ac quã profitemur hodie doctrina, in tota Dei Ecclesia per vniuersum Christianũ orbem ab omnibus sanctis per oẽs ætates, gradus, & ordines, tũ miraculorũ exhibitione, tum sanguinis effusione exculta & celebrata fuerit: necessariò cõsequi quis nõ viderit, hos tanquã Antichristos, & nouorũ dogmatũ assertores, expellendos prorsus & abiiciendos esse? Et illud nobis mordicus tenendũ Euangeliũ, ac in eo moriendũ magis, in quo maiores nostri salui facti sunt, in quo parentes nostri baptizati, & in quo nos pueri nati sumus. Sic implebimus præceptũ illud Domini per Hieremiã dicentis: State super vias, et videte, et interrogate de semitis antiquis, quæ sit via bona, & ambulate in ea: si nempe à semitis, antiquorumq; patrũ tritis vestigiis, ad doctrinas varias & peregrinas non declinemus: vt eadẽ via incedentes, ad ipsos rectè perueniamus. Hoc aũt nolo te latere Cãdide Lector, nos quandoq; huic operi inseruisse vitas sanctorũ, qui nõ ita prima facie vulgariter noti videntur. Nã quandoq; contingit sanctũ aliquẽ in ciuitate vna, in qua aut passus est, aut reliquiæ ipsius asseruãtur, vel præclarũ aliquod miraculũ fecit, celeberrimũ esse qui nobis ne de nomine quidẽ notus est: itaq; nõ tã vni episcopatui quàm diuersis prouinciis seruire studuimus. Mirabitur autẽ fortè quis se quorundã celebriũ sanctorũ hîc non reperire gesta, verùm hunc meminisse cupio nostræ protestationis paulò antè factæ, vides licet nos tantũ illas vitas hîc posuisse, quas apud graues et priscos patres inuenire licuit: nõ autẽ illas quæ passim sine certo autore vagantur, ne dubia veris coniungendo, etiã quæ vera sunt & indubitata, incerta redderemus. Quotiescunq; autẽ Candide Lector in vitã incides alicuius, quæ in margine nullũ præfert autorẽ, verùm solùm diẽ mẽsis habet notatum, eã scito vitam ex Simeone Metaphraste desumptã esse, inq; ipsius opere de sanctis contineri, eo die & mense occurrentibus, prout in margine indicatur. Licet interim nonnunquã in distributione festorũ, seruando morẽ Græcorũ à Latinis differat.

Cur etiam scholia adiecta sint.

Hierem. 6. d.

Cur vitæ sanctorum hic ponantur, qui non ita passim apud oẽs sunt celebres.

Cur non omniũ sanctorũ celebrium vitæ hic inueniantur.

Quis sit autor vitarũ, quæ in marginæ certũ diem mẽsis præferunt.

Metaphrastes notat festa Græcorum more.

Si

Si fortaſsis pie lector in geſtis ſanctorum, aliquod factũ vſquã occurrat, quod cum præceptis Dei collatũ magis admirandũ videtur quã imitandum, ſinceri animi erit nõ ſtatim calũniari, ſed potius illud interpretari candidè. Quamuis enim nobis nõ licet ſub alicuius zeli prætextu, expreſsis ſacræ ſcripturæ aut eccleſiæ præceptis contrauenire: Illis tamẽ illuminatis ſpiritus ſancti organis, Deoq; perfectè deuotis viris, nõ ita difficile fuit de inſpirationibus diuinis diiudicare. Quorũ oculus cùm planè ſimplex eſſet, facilè & totũ corpus lucidũ fuit. Sicut etiã de quibuſdã ſtupẽda in ſacra ſcriptura legim⁹: Abrahã enĩ ſpiritus excitat, vt vnicũ filiũ ſuũ immolet: & in aliis quibuſdã miri fuerunt ſpiritus ſancti afflatus. Ex quibus obedientiam Deo preſtare in primis diſcemus: & opera illa ſtupenda, magis diuina, quàm humana arbitrabimur Sic in nobis ſentẽtia illa D. Pauli implebitur. Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Sed iam qui autores ſint vitarum hoc volumine contentarum cognoſce.

De feſtis ſtupendis quorundam ſanctorum.

Roman. 8. c.

¶ NOMINA AVTORVM.

Numerus indicãs annũ Domini, quo quiſq; vixerit iuxta Tritthemio.	Præsbyteri & Diaconi Achaiæ.				Numerus annorũ quibus nos præceſſerunt.
50.	Philo.				1513.
96.	S. Dionyſius Areopagita.				1467.
100.	Ioſephus.				1463.
111.	S. Ignatius.				1452.
160.	Egeſippus.				1403.
261.	Origenes.				1302.
170.	Pontius Cypriani Diaconus.				1293.
300	Arnobius.				1263.
320.	Euſebius Cæſarienſis.				1243.
350.	S. Euſebius Emiſſenus				1213.
350.	S. Athanaſius.				1213.
370.	S. Damaſus.				1193.
370.	Eutropius præsbyter.				1193.
380.	S. Baſilius.				1183.
380.	S. Gregorius Nyſenus.				1183.
380.	Ephraem.	1183.		* Gaudentius.	
380.	S. Ambroſius.				1183.
380.	Gaudentius Brixienſis Epiſcopus.				1183.
380.	Prudentius.				1183.
390.	D. Gregorius Nazianzenus.				1173.
396.	Ioannes Damaſcenus.				1173.
400.	Ruffinus.				1163.
411.	S. Ioannes Chryſoſtomus.				1152.
420.	Seuerus Sulpitius.				1143.
420.	S. Paulinus Nolanus.				1143.
422.	S. Hieronymus.				1141.
422.	Maximus Epiſcopus Taurinenſis.				1141.
422.	Oroſius.				1141.
430.	S. Auguſtinus.				1133.
430.	Theodoretus.				1133.
430.	Poſsidonius.				1133.
430.	Zozomenus.				1133.
435.	Caſsianus.				1128.
	* Michael Syngelus.			* Suidas.	
450	Petrus Chryſologus.	1113.	461.	Leo Papa.	1102.
490.	Fulgentius.	1073.	575.	Caſsiodorus.	988.
600.	* Gregorius Turonenſis.				963.
605.	D. Gregorius magnus.				958.
630.	S. Iſidorus.	933.		* Simeon Metaphraſtes.	
732.	Beda	831.		* Zeno Veronenſis Epiſ.	
	* S. Braulius.				
1104.	S. Bernardus.	459.		* Ado.	
1283.	S. Bonauentura.				280

VT autem quiuis intelligat quanta his omnibus propter antiquitatem fides sit adhibēda, visum est de minus notis scriptoribus asterisco * notatis ista subiicere.

Gaudanus. 1 Primò si scire cupis quis fuerit Gaudentius Episcopus Brixiensis, & quantæ in Ecclesia æstimationis & reuerētiæ, ex eius scriptis facilè cognosces. Temporibus enim D. Ambrosij floruit, & ipsemet teste, successor fuit Philastrij Episcopi, qui D. Augustini tēpora præcessit, & librū de hæresibus scripsit. Contemporaneus etiam fuit Gaudentius Beneuoli santißimi viri, tam in Ecclesiastica, quā Tripartita historia celeberrimi, ad quem etiam quædam sua scripta dirigit.

Paulinus. 2. Illo etiā nō inferior fuit sanctitate Paulinus Episcopus Nolanus, de quo multa præclara narrantur in epistolis Ambrosij, Hieronymi, & Augustini. Cōstat aūt eundē etiā dictū fuisse Pontium, ex Ausonio Poeta, qui in principio Epistolæ 3 ad Paulinū eundē sic alloquitur: Agnoscés ne tuā Ponti dulcißime culpam? Hoc aūt ideo dico, quia quidam (legentes apud Isidorū de viris illustribus, Pontium paulinū præsbyterū descripsisse vitam D. Ambrosij) diuersitate nominis decepti fuerunt.

Ambrosius li. 6. Epist. 36. Hieronym. to. 1. Epi. ad Paulinum & A. g. Epist. 32. & 34. ad eundē Paulin. etiā Pōtius fuit appellatus.

Damasus. 3. Damasus verò ore D. Hieronymi toties laudatus, gesta Pontificū Romanorū (tota penè Ecclesia & Tritthemio teste) conscripsit, & quia libellus iste est solūm duorū aut triū quaternionū, nō omisimus Pontifices obscuriores, vt illū totū suis locis insererem.

Michael Syngelus. 4. De Michaele Syngelo vide præfationem in vitā B. Dionysij Areopagitæ, quā ipse eleganter descripsit, velut testis est Suydas Græcus in vita eiusdem Dionysij quam etiam suo loco inuenies.

Vide fol. 477. primæ partis. Suydas. 5. Vixit autem Suydas statim post tempora magni Constantini. In vita enim Domini nostri Iesu Christi, quædā audisse se refert à quibusdam, qui Philippū quendam ipsi Imperatori contemporaneum & vidissent, & referentem audissent.

Gregorius Turonensis. 6. Gregorius cognomento Florentinus, tēpore Magni Gregorij Romani Pōtificis, vir scientia & nobilitate clarus, Turonensem Ecclesiam sanctißimè rexit, cuius scriptis ea adhibetur fides, quæ et viro sanctißimo, et de Christiana fide optimè merito adhiberi solet. Hic Apostolorū Petri & Pauli limina visitans, à beato Papa Gregorio cū maxima reuerencia & charitate, vt verè sanctus, est susceptus, quē etiā aurea cathedra, vt in Ecclesia Turonica inposterū seruaretur, donauit. Is etiam in testimoniū magnæ sanctitatis (vt refert Tritthemius) in vita miraculis claruit.

S. Braulius. 7. Diuus verò Braulius, siue Braulio (vtraq; enim nuncupatione Antistitē hunc sanctū nuncupatū inuenio) Cæsaraugustanus fuit Episcopus, egregia doctrina & sanctitate præditus, & ab Hispanis magna veneratione excultus: floruit is anno Domini DCCCC. scripsit aūt breuiter vitam Isidori. Huius memoriam inuenies in Martyrologio Romano, sub prid. Idus Decemb.

Ado. 8. Ado aūt, ex cuius Martyrologio multa desumpsimus, fuit vir sanctißimus pariterque doctißimus, & Archipræsul Treuerensis, qui iam annos plus vel minus quingētos à tempore Gregorij septimi florere cœpit, & ob vitæ sanctitatē tātæ extitit authoritatis, vt ab eodē Pontifice ad cōponendas res inter Henricū & Radulphū, qui de Romano imperio contendebant, vnà cū duobus collegis de latere sedis Apostolicæ, legatus destinatus fuerit. Gratias itaq; tu mecū age Deo: qui, cùm nusquā inueniretur Ado (ne tātum lumen in tenebris lateret) reperiri eum ad piorum consolationem, & Ecclesiæ suæ ædificationem voluit.

Simeon Metaphrastes. 9. Iam vt ad Simeonem Metaphrasten veniamus (quē ideo vltimo loco reseruauimus, vt de eo prolixius ageremus) scito virum fuisse sanctißimum, & apud Grecos patres, beatorum catologo ascriptū. Siquidē eius festum apud illos 27. Nouembris celebratur. Quare plenißima fides eius scriptis adhiberi potest, prout de eo grauißimorū, pariterque doctißimorum patrum testimoniū habemus. Qui aūt illi sint, ad tuā quoq; fidē confirmandam, sicut & meam corroborant, eos hic subijcimus.

Psellus scripsit vitam Metaphrastæ. Primò Psellus, vir ille egregiè eruditus, & inter Græcos æloquentes honorabili in loco connumeratus, eius vitam ornatè & compositè descripsit.

Iudiciū Theodori Antiocheni de Simeone Metaphraste. Theodorus deinde Balsamō Antiochenus patriarcha, qui (vt testatur Gregorius Patriarcha

triarcha Constantinopolitanus in eo lib. quē pro Concilij Florent. defensione edidit (quadringētis annis antea fuit, & Nomocanonē Græcū interpretatus est: Is exponēs 63. Canonē sextæ synodi Cōstantinopolitanæ, quæ dicitur in Trullo, qui sic habet: Martyrologia quæ falsò cōficta sunt ab iis qui sunt inimici virtutis, vt Christi martyres dehonestarēt, & eos qui hæc audiūt, ad infidelitatē attraherēt, iubemus nō esse in Ecclesia publicāda, sed igni tradēda. Hos verò qui hæc admittūt, vel tanquā veru mentē adhibēt, anathemate condēnamus. Is, inquā, Canonē hunc exponēs, in laudē Metaphrastæ sic loquitur: Magnæ igitur habēdæ sunt gratiæ Metaphrastæ ipsi, felicis beatæq; memoriæ, qui multis laboribus ac sudoribus beatorum veritatis martyrum certamina exornauit, in Dei laudem, & sempiternam martyris gloriam.

Theodorus itē alter, Prodromus dictus, tēpore Andronici Imperatoris Constātinopolitani Iunioris, Anno Domini 1200. in breui illa autorū sacrorū historia, Metaphrastæ nostri honorificā mentionē facit hisce verbis: Qui Ecclesiā suis sermonibus ornarunt, hi sunt, Magnus Dionysius Areopag. Magnus Athanas. Basilius, Gregorius, Chrysostomus, Nyssenus, Cyrillus, Maximus, Ioan. Climax, Nilus, Ephrē Syrus, Metaphrastes suauiloquus. Prodromus cōmendat Metaphrasten.

Nicephorus etiā Calistus Xanthopulus, li. 14. historiæ suæ Ecclesiasticæ, ca. 15. scribens de Simeone Stylita, ita ait: Si quis admiranda sancti Simeonis Stylitæ facta nosse velit, eum ad historiam eius legendam mittimus, quam post magnum Theodoretū, optimè qui eodem nomine appellatus est, Simeon Metaphrastes conscripsit, nouū quoddā & admirandum in ea ex omnium generum cibarijs conuiuium omnibus proponens. Nicephorus etiā Metaphraste meminit.

Ad hæc Conciliū Florent. sub Eugenio 4. celebratū in 7. sessione, quæ habita fuit Ferrariæ, die 25. Octob. honorabilē etiā Metaphrastæ sub his verbis agit memoriā: Nōnullos vestros doctores in mediū producemus, cōplures verò alios ad aliud tēpus reseruabimus: qui oēs professi fuerūt spiritū sanctū etiā ex filio procedere. In primis igitur Simeon Metaphrastes vestris in Ecclesiis celeberrimus accedat, qui in B. Dionysii vita inquit: Terminū corporeæ peregrinationis accipit, & quæ spiritus sunt, spiritualiaq; exercet, ac in cœlos Christus meus ascēdit, ad paternamq; sedē reuertitur, & spiritū qui ex ipso procedit, discipulis suis demittit, vt ipsi gentē infidā regāt. Ex huius sancti sententia, præstantissimi patres, apparet Spiritum sanctum ex filio quoq; procedere, & reliqua. De eodē Metaphraste, ex Concilio Florētino. Hęc verba inuenies in vita sancti Dionysij per Simeonē Metaphrasten descripta, i prima parte fol. 494

Idē etiā venerabilis Simeon à Gennadio Scolario Patriarcha Constantinopolitano in defensione Concilij Florent. & à Corinthio Rhetore Græco, ornatissimis verbis noīatur. Gennadius Constantinopolitanus meminie Metaphraste.

Vides igitur quanta pro hoc viro adducta sint testimonia? & quòd sanctus, quòd doctus, quòd idoneus, quòd eloquēs, quòd in Græcis Ecclesiis celeberrimus sit, quòd inter eos cōputatus, qui Ecclesiā sermonibus suis ornarunt, quòd sanctorum vitas descripserit?

De eo aūt hæc est cōis peritorū virorū Ecclesiæ Orietalis sentētia, vitas sanctorū ex diuersis autorū libris eū in vnū volumē redegisse, & quæ alicuius viri titulo erant inscriptæ, eas sub suo titulo reliquisse: Quæ verò ab aliis descriptæ erāt, rudi tamē & inculto stylo, eas ipsum multis laboribus & sudoribus exornasse, et eruditione sua expolijsse, prout Theodorus Balsamon & Psellus (quorū suprà meminimus) asserere nō verētur. Ideoq; et Metaphrastæ nomē fuisse adeptū: μεταφράζειν enim græcè, latinè est scripturā aliquā dilucidioribus verbis, sensu tamen & materia retentis, interpretari. Quæ aūt à nemine adhuc scriptæ fuerāt, sed quasi per manū & traditione à patribus acceptæ, & pro veris habitæ, has ipse elegāti & cōdito stylo descripsit, & legēdas Ecclesiæ proposuit: tantaque autoritate liber hic in lucē prodiit, vt apud Orietalē Ecclesiā, qui sanctorū vitas, præter vnū Simeonē Metaphrastē scripserit, nec quæratur, nec repereatur. Quinimò cū in suis Mneis & sacris, sanctorū vitas recitat, nō alias quàm ex istis desumptas legit, adeo pro certis, veris, & authēticis, ab oībus, et oīm autoritate cōfirmatis habētur. Imò nec Ecclesia græca, preces, orationesq; Metaphraste post Basilij & Chrysostomi supplicationes statim locasset, si recētis tēporis autor is esset: nec à Balsamone allegaretur, qui vltra 400. annos floruit: et Psello, qui vltra 500. Deniq; nec in Cōcilio Flor. ad cōfirmandū dogma fidei, inter doctores Ecclesiæ citaretur. Hæc fuerūt reliqua, quæ de hoc viro notāda erāt. Indicium Græcorū de Simione Metaphraste.

AVTO-

¶ AVTORES QVARVNDAM vitarum, in opere Simeonis Metaphrastæ collocatarum.

☞ EX PRIMA PARTE.

☞ EX SECVNDA PARTE.

Hi omnes licet ferè solis Græcis noti sint, nobis tamen de eis iudicium Simeonis Metaphrastę, ipsos in opere suo citantis abundè sufficere debet. Lege igitur hæc omnia Candide Lector, pede inoffenso, nihil de fide alicuius autoris dubitans: quin potius cuncta admirando venerare, non admittens vel leuem alicuius mendacij suspitionem: certò sciens omnia, licet stupenda sanctos Dei potuisse, fide vera, & charitate munitos. Nam fidelis est qui dixit: Amen Amen dico vobis, qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora horum faciet. Ita fiet vt ad creatoris tui amorem per sanctorum eius exempla in dies magis ac magis accendaris. Vale, & fruere.

Ioan. 14, b.

SANCTORVM
VITÆ QVÆ IN HOC
opere continentur.

¶ A *Primæ partis.*

¶ A. *Secundæ partis.*

¶ B. *Primæ partis.*

¶ B. *Secundæ partis.*

¶ C. *Primæ partis.*

¶ C. *Secundæ partis.*

¶ D. *Primæ partis.*

¶ D. *Secundæ partis.*

¶ E. *Primæ partis.*

¶ I. Secundæ partis.

¶ L. Primæ partis.

¶ L. Secundæ partis.

¶ M. Primæ partis.

¶ M. secundæ partis.

** S. Mar-

Indicis Sanctorum finis.

¶ TITVLI SCHOLIORVM ORDINE ALPHABETICO CVM NVMERIS SVIS.

¶ *INDEX RERVM QVÆ IN SEQVENTIBVS SANCTOrum vitis contra hæreticos nostri temporis pro Catholicorũ dogmatum veritate astruuntur, & veluti robustissimis propugnaculis fulciuntur.*

¶ *Baptismus.* 1.

1. Ritus qui in consuetudine Ecclesiæ in Baptismo adhiberi solent, obseruandos esse.
Ex secunda parte.
In vita S. Athanasij, folio 230. scholio 3.

2. Ritè baptizatum non debere iterũ baptizari,
Ex secunda parte. In vita eiusdem. 230. sch. 2.

3. Baptizatos mos erat etiam olim inungi sacro chrismate, & tradi illis, si essent adulti, corpus Christi *Ex secunda parte.*
In vita sancti Cornelij papæ 51. sch. 2.
In vita sancti Syluestri 215. sch. 12.

4. Baptizandi antiquitus per multos dies antè pœnitentia, ieiunijs, & orationibus præparabantur. *Ex prima parte.*
De passione imaginis D.N. Iesu Christi, f. 206. sc. 2.
Ex secunda parte. In vita S. Ceciliæ 33. sch. 4.
In vita sancti Laurentij 83. scho. 2.
In vita sancti Sebastiani 151. schol. 4. & 6.
In vita Syluestri 214. sch. 8. 10. 11. & 15.

5. Aqua baptismi regenerandi, noua vesta indui soliti erant, *Ex secunda parte.*
In vita beatę Ceciliæ fol. 33. sch. 4.
In vita S. Syluestri 215. sch. 13.
In vita sancti Hieronymi 348. sc. 1.

¶ *Eucharistia.* 2.

1. In Eucharistia ritè consecrata, verum Christi corpus & sanguinẽ contineri. *Ex prima parte.*
In Sermone corporis D. nostri, 211. sc. 4. 5. 7.
De passione imaginis Iesu Christi 206. sch. 5.
In miraculis S. Mariæ 279 sch 4.
In vita S Andreæ Apo. 367. sch. 1. *Ex 1. parte.*
In vita Sancti Cornelij papæ 52. sch. 2.
In vita sancti Sixti 70. sch. 1.
In vita sancti Ambrosij 300. sch. 3.
In vita Sancti Martini 335 sch. 1.
In vita S. Monicæ 352. sch. 2. & fo. 357. sch. 12.
In vita Sancti Benedicti 382. sch. 17.
In vita Sancti Francisci 418. sch. 32.

2. Ad dignã sumptionem sanctiss. Eucharistię nõ sufficere solam fidem, sed opus esse etiam munda conscientia. *Ex prima parte.*
In sermone de corpore Domini 211. sch. 6.
In vita sancti Stephani 227. 428 sch 9.

3. Sanctis viris semp mos fuit obitũ suum Dñici corporis & sanguinis perceptione munire. Et etiam antiquitus sacra Eucharistia ad infirmos deferebatur. *Ex secunda parte.*
In vita sanctę Luciæ 156. sc. 1.
In vita sancti Ambrosij 310. sc. 25.
In vita sancti Benedicti 385. sc. 30.
In vita sancti VVilbrod 408. sch. 16.

4. Melchisedech rex & sacerdos vero Deo sacrificium obtulit & non tantum Abrahæ panem & vinum. *Ex prima parte.*
In vita Melchisedech 18. sch. 1.

5 Sacrã Eucharistiã appellari diuina atq; viuifica mysteria, & aliis huiusce præclaris nominibus. *Ex prima parte.*
In narratione de Christi imagine 187. sch. 7.
In vita s. Dionysij Areop. 487. sch. 5. *Ex 2. parte.*
In vita sancti Francisci 443. sc. 91.

6 Eucharistiam adorandam esse. *Ex 1. parte.*
In vita s. Francisci 443. sc. 92.

¶ *Pœnitentia.* 3.

1. Cõfessio sacerdotalis antiquis patribus fuit in vsu, & circa eius sigillum miracula quædam contigerunt. *Ex secunda parte.*
In vita sancti Ambrosij 309. sch. 22.
In vita s. Francisci 419. sc. 43. 63. 110.

2. Operis satisfactio requiritur ad salute peccatoris: nec prodest sola Christi passio, aut credere culpã sibi remitti *Ex prima parte.*
In vita s. Ioannis Baptistæ 108. sch. 15. 17.
In vita Apost. Petri & Pauli 300. sch. 6.
In vita sancti Petri Apostoli. 320. sch. 1. 2.
In vita Andreæ Apost. 381. sch. 18. *Ex 2. parte.*
In vita sancti Ambrosij 309. sch. 23.
In vita sancti Martini 335. sch. 19.

3. Verã pœnitentiã nõ esse duntaxat nouã vitam, sed cũ ea dolorẽ de peccatis cõmissis & firmũ propositũ de nõ cõmittendis in futurũ. *Ex 1. parte.*
In vita sancti Francisci 443. sc. 95.

4. Ciliciũ, cinis, & humi cubatio olim erant insignia pœnitentium. *Ex secunda parte*
In vita sancti Syluestri 214. sch. 9.

¶ *Ordo sacer.* 4.

1. Episcopalis dignitas sup oẽs gradus ecclesię & Episcopos Apostolorum: præsbyteros, septuaginta duorum discipulorum successores esse.
Ex prima parte. In vita Christi 153. sc. 3.
In vita diui Marci Euangelistæ 402. sc. 12.

2. Olim Episcopi etiã monasteria gubernabãt, & iuuẽtutẽ studio abstinẽtiæ & norma integritatis astringebãt, ac versãtes intra vrbes, vsu vrbiũ & conuersatione abdicabãt. *Ex 2. part.*
In vita sancti Augustini 361. sc. 5.

3. Episcopos & sacerdotes esse regibus & principibus superiores, & in his quę ad salutẽ spectãt animarũ, magis eis diuina autoritate collatã esse curã eorũ, quæ in terra fiunt, quàm secularibus principibus *Ex secunda parte.*
In vita sancti Felicis papæ 251. sc. 2.
In vita sancti Nicolai 260. sc. 10.
In vita sancti Martini 319. sch. 20.

¶ *Matrimonium.* 5.

¶ *Fides & opera.* 6.

Ex

¶. *Sacrã scripturã.* 13.

¶ *Traditiones patrum.* 14.

¶ *Cæremoniæ.* 15.

In

¶ Habitus & victus 16.

¶ Ieiunia. 17.

In vi-

¶ *Festi dies.* 18.

¶ *Sancti.* 19.

6. Sanctos inuocãdos, & antiquos patres eos inuocasse, nec ob eorũ inuocationē obtenebrari Dei necessariam Inuocationem. *Ex 1 parte.*

7. Miracula quæ ad sanctorũ inuocationē fiunt, Dominus noster Iesus Christus gerit in illis, siue per illos, vt verā fidē in nobis cōfirmet, & per aperta documenta doceat in illis nobis adesse Deum, résque ac mentes hominũ pa... zeroo studio curare.

Ex prima parte.

8. Sanctos in Dei & Christi lumine scire quæ circa nos aguntur. *Ex prima parte.*

9. Miracula quæ post Sanctorum obitũ fiunt, splendorem vitæ eorum apertè confitentur.

Ex prima parte.

10. Antiquitus mos est super sepulchra & memorias martyrum missas celebrari.

Ex secunda parte

11. Sanctos magnam habere potestatem post mortem. *Ex prima parte.*

12. Sanctos non rectè dici emortuos.

Ex prima parte.

In

¶ Imagines. 20.

¶ *Templorum cultus.* 24.

1. Templa magnifica, & monasteria antiqui principes, Episcopi ac populi in honorē Dei ædificabant, & illud primum erat Christianæ fidei indicium. Quæ etiam diuersis donis, territoriis, & possessionibus ditabāt, vnde est op⁹ Deo gratum & acceptum, nō aūt malum, vt hæretici mentiuntur. *Ex prima parte.*

2. Candelabra, cruces, calices, patenas, thuribula, Clericorum indumenta, & alia omnia sacra vasa, etiam aurea & argentea, quibus in Ecclesiis decenter deseruitur, Deo placere & grata esse. Et qui his abusi sunt, & vi vel furto aliqua subtraxerunt, punitos grauiter fuisse. Quæ tamen pro necessitatibus pauperum, & pro redēptione captiuorum, vbi aliter eis subueniri non potest, eroganda sunt. *Ex prima parte.*

3. Ecclesiam non tantū pro auditione verbi Dei & sacramentorū perceptione, sed etiam pro loco orationis, & ad adorandum Deum suis esse institutam. *Ex prima parte.*

4. Templorum & altarium cultus & subuentiones ac oblationes fidelium in eis ab antiquo in vsu fuisse. *Ex prima parte.*

5. In nomine Sanctorū atq; Angelorum antiquitus ædificabantur ecclesiæ ac altaria, & in eorum honorē cōsecrabantur. *Ex prima parte.*

6. Seuera Deus iudicia exercuit contra peierātes in ecclesiis, vel violantes ecclesiastica priuilegia. *Ex 1. parte.*

7. Placere Deo quòd sanctorū basilicæ instituantur hæredes defunctorū. *Ex secunda parte.*

¶ *Mors & mortui.* 25.

1. Defunctorū animæ vigiliis, psalmis, orationib. eleemosynisq; viuorum adiuuantur, necnō salutaris victimæ oblatione. *Ex secunda parte.*

¶ Sepultura. 26.

¶ Monachatus. 27.

¶ *Hæretici.* 28.

Finis indicis Scholiorum.

SANCTORVM MINVS NOTORVM INDEX.

Ad Lectorem.

Studiose Lector, si tibi hę vitæ sanctorum non sufficiunt, sequens index etiam ad sanctos obscuriores, in hoc opere omissos, viam ostendit, & principium cuiusque vitæ huiusmodi virgulis [ ] concludit, ne forte vsquam aberres.

Con

Gre-

¶ H.

¶ I.

¶ L.

¶ M.

¶ N.

¶ O.

¶ P.

¶ Q.

Qua-

FINIS.

HISTORIA DEDICATIONIS ECCLESIÆ BEATI MICHAELIS Archangeli, per Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

Posita est in martyrologio eiusd. sub 1. Calēd. Oct.

IN MONTE Gargano venerabilis memoria B. Archangeli Michaëlis, vbi ipsius [1] consecrata nomini habetur Ecclesia, vili facta schemate sed cœlesti prędita virtute. Vertice siquidem montis excelsi posita, de corpore eiusdem saxi, speluncæ instar, præcauata ostēditur. Est autem locus in Campanię finibus, vbi inter sinum Adriaticū & montem Garganum ciuitas Sypontus posita est, qui à mœnibus ciuitatis duodecim milibus porrectus in cacumine suo supremo hanc toto orbe venerandam gestat Ecclesiam. Quæ hoc modo mortalibus cognita est.

1 Etiā in honorē Angelorum consecratæ inueniūtur Ecclesiæ.

Garganus

Quidam vir prædiues nomine Garganus, qui ex euentu suo monti vocabulum indidit, infinita pecorum multitudine pollebat. Contigit autem Taurum armenti gregis consortia spernentem, singulariter incedere solitum, & ad extremum redeunte pecore domum non reuerti. Quem dominus per deuia quæque requirens, inuenit tandem in vertice montis foribus cuiusdam adsiste re speluncæ: quem cùm sagitta appetisset, illa velut flamine venti retorta, eum à quo iactata est, mox reuersa percussit. Turbati ciues & stupefacti, qualiter res fuerit effecta (nō enim accedere propius audebant) consulunt Episcopum quid facto opus sit. Qui indicto ieiunio [2] triduano, à Deo monuit esse quærendum. Quo peracto sanctus Michaël Angelus apparuit Episcopo per visionem, dicens: Ego sum Michaël Archangelus, qui in conspectu Dei semper assisto: ipsius loci esse me custodem, atq; omnium quæ ibi geruntur, inspectorem, hoc volui indicio probare. His reuelatione compertis, consuetudinem fecerunt ciues, hic Deum precibus sanctumq; [3] intercessorem poscere Michaëlem. Duas quidem ianuas ibi cernentes, quarum Australis, quæ & maior erat, aliquot gradibus in occasum vergentibus adiri poterat. Sed nec vltra Criptam intrare ausi, præ foribus quotidie orationi vacabant. Interea Neapolitæ Beneuentanos bello lacescere tentant. Qui Antistitis sui moniris edocti, triduanum [4] ieiunium agunt. Et ecce nocte ipsa, quæ belli præcedebat diem, idem in visione sanctus Michaël apparens Antistiti: Preces dixit eorum exauditas, spopondit victoriam, seq; eis affuturum. Quod mox veritas facti demonstrauit. Domumq; victores reuersi, vota Domino gratiarum ad templum festinant referre: videtq; mane iuxta ianuam septentrionalem, instar posterulæ pusillæ, quasi hominis vestigia marmori arctius impressa: agnoscuntque beatum Michaëlem præsentiæ suæ signum voluisse monstrare. Vbi postea culmine apposito, & altari imposito, ipsa Ecclesia ob signa vestigiorum Apodanea est vocata. Et postmodum collatione facta, Sypontini ad Orientem loci illius, beati Petri Apostolorum principis nomine condunt [5] Ecclesiam.

2 Ecce quā leiuniū valet ad impetrandam à Domino gratiam reuelationis secretorum.

3 S. Michael si ci potest intercessor, cur nō & sancti, quorum anime sunt in cœlo?

4 Ecce & hic valere ieiuniū ad victoriam de hostibus obtinendam.

5 Beati Petri Apostolorū principis nomine condunt Ecclesiam.

Iterum Romano Pontifice, & Sypontino Episcopo, de consecratione loci ipsius quærentibus, ac propterea triduanum ieiunium cum ciuibus suis celebrantibus, nocte ieiunij suprema sanctus Michaël Episcopo Sypontino per visionem apparens, monuit vt intrarent Ecclesiam, quam ipse dicauit, & missas iuxta morem ibi agerent. Meum, inquit, erit ostendere, quomodo per memetipsum locum consecrauerim. Adueniunt mane cum oblationibus, & magna instantia precum intrant Regiam Australem. Et ecce longa porticus in Aquilonem porrecta, atque illam attingens posterulam, extra quam vestigia marmori diximus impressa. Sed priusquam huc venirent, apparet ad Orientem basilica pergrandis, quæ per gradus ascenditur. Hæc cum ipsa porticu sua quingentos ferè homines capere videdatur: Altare venerandum, rubroq; coopertum palliolo, prope medium parietis meridiani ostendens. Erat autem ipsa domus angulosa, non in morem operis humani parietibus erectis, sed instar speluncæ, præruptis, & sæpius eminentibus asperata scopulis: culmine quoq; petroso diuersæ altitudinis. quod hic vertice tangi, alibi manu vix posset attingi: Credo, docente Archangelo, Dominum non ornatum lapidum, sed cordis quęrere & diligere puritatem. Nullus autem huc nocturno est tempore ausus ingredi, sed auroræ transacta matutinos ibidem cantant hymnos. Ex ipso autem saxo, quo sacra contegitur ædes, ad aquilonem altaris, dulcis & nimium lucida guttatim aqua dilabitur, quam incolæ stillam vocant. Ob hoc & vitreum vas eiusdem receptui præparatum. Deniq; nōnulli

A post

post longas febrium flammas, hac hausta stilla, celeri confestim refrigerio potiuntur salutis. Innumeris quoque & aliis modis ibi & crebrò sanantur ægroti, & multa, Angelica tantum illic potestate, geri miracula comprobantur. Sed non multò pòst Romæ venerabilis etiam Bonifacius Pontifex Ecclesiam sancti Michaelis nomine constructam * dedicauit, in summitate Circi, criptatim miro opere altissimè porrectam. Vnde & idem locus in summitate sua continens Ecclesiam, Inter nubes situs vocatur.

a Romæ etiã Papa Ecclesiã S. Michaelis nomine cõstructã dedicauit.

¶ NARRATIO MIRACVLI QVOD factum est in regione Chonensi à Michaële Archangelo Principe militiæ cœlestis.

Per Simeonem Metaphrasten.

DE SANCTIS quidem viris narrare, & res illorum meminisse, non solùm est pium, sed etiam nobis vtile, & conducibile. Memoria enim est omnino signum desiderij. Martyrum autem & sanctorum desiderium, transit ad ipsum communem Dominum, quem illi laudare, & ei gloriam tribuere elegerunt: & à quo rursus maiorem sunt gloriam consecuti. De incorporeis autem scribere virtutibus, earumq; diuina signa enunciare, & prodigia, est longè vtilius. Nam quò est eis maior apud Deum coniunctio & fiducia, eò etiam maiorem percipimus vtilitatem ex eorum narrationibus. Incipiendum est autem paulò altius. Nam id quoque coniunctum est cum argumenti consequentia. Cùm Christi iam discipuli, eiusq; Euangelij ministri, & nostræ salutis, ciuitates obirent, & disseminarent prædicationem, & multos adducerent ad agnitionem, Euangelista quidem, & Theologus Ioannes, cui de maiori quàm in alios discipulos, Magistri in eum beneuolentia testimonium fert Euangelium, versatur apud Ephesios: Philippus autem venit Hierapolin. Ioannes cùm inuenisset Ephesios errantes in profunda nocte infidelitatis, sacrificiaq; & festa peragentes, & quæcunq; Deo conueniunt, Dianæ facientes, doctrinæ luce eos deducit ad veritatem, & cùm puro veritatis radio eorum animas illustrasset, transit ipse quoque Hierapolin, & versatur simul cum Philippo. Quoniam autem vsqueadeo decepta erat ciuitas, & Gētium erroribus erat adeo implicata, vt vel viperam Deum existimaret, neq; vllo modo vellet admittere diuinum semen, & pietatis prædicationem, Apostoli Christi, qui non poterant aliter eis persuadere falsa hæc esse, & illorum animos traducere ad pietatem, proficiscũtur ad bestiam, quæ quidem fuerat eis causa tanti erroris, & interitus: & ambo conuersi ad orationem, & in Deo facientes virtutem, ipsam statim deiiciunt, & morte afficiunt. Hoc stultos vehementer irritat, & magno cient furore contra Philippum, vt qui eum reputarent esse suæ gloriæ euersorem, & patriorum rituum. Et omnes simul in ipsum irruentes, tanquam vno animo tracti, & vna rabie, & alius alia parte beatum illud caput apprehendentes, cruci adfigunt, & ei acerbissimè vitam præsentem eripiunt. Sed Magister curam non abiecit Discipuli: & qui misit, non est oblitus Apostoli: sed quoniam vidit ipsum conformē eius perpessionibus, eum etiam fecit socium gloriæ illius & miraculorum: & repentè quidem fuit vrbs terræ motu concussa, sicut prius, quo tempore Christus meus pro nobis mortē subiit, & crucis supplicio volens est condemnatus: metus autem & pœnitentia inuadit Iudęos, eorum valdè percellens animos, & suadens, vt seuitiæ suæ, & immanitatis petāt veniam. Et ille quidem sic præclarè è vita excedit, cùm certamen, & cursum Apostolicum exornasset corona martyrij. Magistro autem dilectus Ioannes, transit ad quendam locum, qui vocatur Cheretopa. Quo quidem in loco cùm rursus solita peregisset, eis acclamat fore vt mox Michaëlis Angelorum principis diuinior illic fiat visitatio, & diuinum quoddam signum & admirabile. Sed ille quidem iuit etiam ad alias ciuitates, talentum doctrinę sibi creditum volens multiplicare: re vera autē impleta sunt quæ prius ab eo prædicta fuerant: & aqua ex illa terra emanauit paulò pòst: quæ, si quis seu morbo laboraret, seu aliqua alia premeretur afflictione, simulatq; eam sumpsisset, præbebat curationem: & miraculorũ copia & magnitudine, clarius & apertius quàm lingua ad se conuocabat infideles, & cõuertebat ad pietatem. Erat enim cuidam Laodiceno filia vnigenita, muta, ex quo primùm fuerat in lucem edita. Quod quidem medium cor eius penetrabat, & vt suæ filiæ linguæ soluerentur vincula, vel propria emisset anima. Is ergo occupatus à graui morbo infidelitatis, videt diuinam quandam visionem, meliora annunciantem, & pulchrè ei promittentem id quod erat futurum. Videt autem, non vt qui dignus esset habitus videre talia (quomodo enim, cùm & esset impius, & caliginem tantę infidelitatis haberet offusam oculis?)

sed vt

ſed vt & ille cum filia cõuerteretur ab infidelitate,& multos alios attraherẽt ad pietatem. Viſio autem erat quędam intelligibilis natura, quæ ei aſtabat in ſomnis,& iubebat,vt veniret cum filia ad ſanctam aquam,quæ apparuerat,pollicens fore, vt non reuerteretur dolore affectus:ſed ſi vellet,exerceret pulchram negotiationem,& ſoluta ſolùm fide,quę eſt in eius poteſtate,emeret filiæ curationem. Ille itaq; è ſomno excitatus, plenus horrore & metu,ſtatim cum filia accedit ad fontem aquæ, ſicut iubebat viſio. Et cùm eos quidem, qui illic erant congregati,eam frequentes inueniſſet haurientes, & eam in ſua corpora infundentes: deinceps autem etiam conſequentem operationem, & vnicuiq; prębentem à morbo liberationem,rogauit eos qui aderant, quęnam eſſet eis in aqua inuocatio:& quidnam hoc ſit,quòd ſenſim ad aquam cantantes, tam celerem & copioſam aſſequerẽtur curationem. Illi autem reſponderunt: Nomen patris,filij,& ſpiritus ſancti,& militię principis Michaëlis. Ille autem nihil differens,nec accipiens tempus ad deliberandũ, ſed oculos ſimul,& manus ad cœlum attollens vehemẽter vſus eſt inuocatione,& aduerſus affectionem Deum vocauit, qui tribus perſonis cognoſcitur:& eius miniſtrum Michaëlem mouit ad interceſsionem. Neq; verò fruſtratus fuit petitione,ſed affatim collegit curationem. Non ſolùm enim filia deſiit eſſe muta:ſed ipſe quoq;& filia liberati ſunt à vinculis infidelitatis,quod quidem erat impedimento linguæ longè grauius. Nam ſimulatq; patet dedit aquam filiæ,& facilè mouebatur lingua ad gratiarum actionem, & Deum habebat in ore, & famulum eius Michaëlem inuocabat admirabiliter,& pręter opinionem. Quid deinde ſequitur? Baptiſma ipſius Laodiceni, & filiæ: & totius familiæ ad Chriſtum adductio: & templi [1] militię principi extructio: magnificiq;& ſumptuoſi tecti ſanctificatio:& re vera domus,vt ſcriptum eſt,decor. Et ille quidem cùm ſic credidiſſet, & pro beneficio tales reddidiſſet gratias,domum reuerſus eſt cum filia, ſaluus factus (vt diuinus ait Apoſtolus) per filiorum procreationem,vel potius ſaluam videns filiam, & ambo ditati pietate.

[1] *Etiam in honorẽ Angelorũ olim tẽpla ædificabantur.*

Nonaginta autem annis poſtea,puer Hierapolitanus,nomine Archippus,cùm pij ſeminis & verè bonę radicis eſſet bonum germen, tanquam quoddam lilium in medio ſpinarũ,in medio hęreſum ſpirans pietatis ſuauitatem,decimo anno ætatis venit ad hoc templum,vt qui duceretur à quadam prouidentia: & fit eius ędituus, qui quidem diuina gratia dignus fuit habitus. Carnis enim voluptatẽ tam pulchrè ſuperauit,& tam pulchra fuerũt eius vitę procemia,vt neq; pane [2] veſceretur, neq; aliquo alio ex iis quibus homines veſcuntur neceſſariò:non vteretur balneis,neq; ſui corporis vllam curam gereret,ſed ſemper ſpiritali viuendi rationi vacaret: idq; cùm eſſet puer,& nondũ perfectiorem attigiſſet ætatẽ. Quod quidem penè eſſet incredibile,niſi magnitudo virtutis,& ſpectaculorũ, quibus dignus fuit habitus,hęc redderet credibilia,& contra quę nihil dici poteſt. Nam herbas quidẽ coquens comedebat,eaſq; agreſtes,& quæ ne tantillo quidem ſalis aſperſę erant:quod quidem omnibus neceſſarium eſt cibi condimentum. Id autẽ ſumebat ſemel in hebdomada:& aquam bibebat dimenſam. [3] Indumẽtum autem erant duo ſacci, vnus quidem pro tegumento corporis,alter verò pro ſtragulo,longo tempore vterq; eorum vſum implens. Anno enim toto alter ex ſaccis tegebat nuditatem,altero ſtratum operiente. Deinde vſum permutãtes, alter quidem veſtimentum,alter verò rurſus fiebat ſtragulum. Atq; ea quidẽ,quę erant ſub ſacco,erant acuti lapides:parte aũt quæ erat ad caput,ſaccus ſub ſe ſentes habebat. Sic verò quieſcebat vir ille egregius, ſi quando eum corpus defeſſum cogebat,vt ſe modicè remitteret. Quænam aũt fuerunt eius verba ad Deum, per quæ ſuſcepit hanc vitam laborioſam,& aſperam? Ne bona huius vitæ videat meus oculus,neq; mihi mens vnquam pendeat à præſenti vanitate. Imple Domine,oculos meos lachrymis ſpiritualibus. Cõtere cor meum,& dirige greſſus meos. Quid enim mihi prodeſt hoc corpus è luto factũ,quod nunc quidem eſt, paulò pòſt autem non erit:quod quidem ſicut herba mane efflorelcit,veſpere autem flacceſcit? Liceat mihi vni bono animę adhętere,quod mihi omnino conciliabit eam quæ illic eſt,beatitudinem. Hæc quidem ſemper apud ſe verſabat in animo,& Deum alloquebatur. Turba autem infidelium hæc nequaquam poterat ferre æquo animo: ſed partim quidem magna illa abundantia miraculorũ aquæ ſanctificatæ: partim aũt Archippi quoq; zelus ad virtutem,& quæ ſunt ex Deo certamina,& tanta propter illum tolerãtia, illos mouebant, & incitabant, & ad apertam deducebant inſaniam. Certè cùm ſimul coiiſſent,& dentem inſtar apri in vtrumq; acuiſſent,alij quidem crinibus Archippum apprehendunt,& virgis (ò manus ſceleratas) eum cædunt crudeliter: alij autem confluunt aduerſus ſanctam illam aquam,hanc quoq; malè conantes afficere. Sed illis quidem manus obtorpuerunt:his autem flamma illinc ex aduerſo occurrens,fecit vt redirent inanes. Vnde etiam ad aliã conuertuntur machinationem,volentes Archippum tollere de medio,& ſuperare ipſam aquæ operationem. Quænam eſt ergo ea machinatio? Templi aram ad ſiniſtram pręterfluebat fluuius,nomine Chryſus. Eius ſtatuerunt deriuare fluentũ,& in aquam

[2] *Vide viri mirã abſtinẽtiam cum ciborũ delectu: pane nõ veſcebatur, herbas coctas ſine ſale comedebat, eaſq; agreſtes, aquã bibebat dimenſam.*

[3] *Ecce aſperrimũ & viliſsimũ indumentum.*

sanctam immittere, vt in hac congressione cum aqua fluuij aqua illa diuina admixta, non amplius haberet eandē operationem, sed perderet virtutem curationū. Atq; hęc quidem illi, & ab eis deinde cōuertitur aqua fluuij, vt immittatur in aquam sanctificatā. Illa autem (O Dei virtutem, & inanem impiorū laborem) non vt contendebant, fluxit ad sinistrā: sed conuersa est in contrariam partē: quomodo etiam in hodiernū vsq; diem cernitur fluere. Postquam autem res eis aliter cessit, & iniquitas, vt cum diuino dicam Dauide, seipsam fefellit, eis secūdum quid suggerit maius priore seminator zizaniorū, & hostis humani generis. Ego aūt id narrabo ex alto repetens. Duo quidā alij fluuij originem habētes in Oriente, quorū alter quidem Lycocaper, alter verò Cuphus vocabantur, ostiis quidē à se inuicem distantes, sacrū illum locum transmittebāt, confluentes aūt ad montis radices, & ambo vnus effecti fluebant per Lyciam. Suggerit ergo malignus iis qui armabantur aduersus pietatem, & persuadet, vt immittant fluuios aduersus sanctum locum, vt non solū diuinam illam aquam, sed ipsum etiam locum cum templo fluuij attraherent. Erat enim locus vsq; adeo decliuis, & concauus, vt non solū facilè, sed etiam celerrimè videretur futurus deorsum aquæ lapsus. Magna ergo manu congregata Laodiceę, est aūt hęc insignis vrbs Lycię, conueniunt: deinde accedunt ad rupem, quæ est prope templum. Erat autem rupes adeò alta, & tanta magnitudine, vt eam perfectè pertingere ne posset quidem oculus. Illi verò primùm illinc incipientes, maximam fossam fodiebant inter fluuios & petram. Postquam autem satis iam eis effossa esset fossa, cauant locum vsq; ad profundum terræ sinū, in quem conabantur deriuare fluuios, & eum sepi circundant, quod erat laboriosissimum; vt repentè quidem aqua illic cogeretur: deinde, sepi repente rupta, celerior esset aquæ descensus. Interim autem, dum isti multiplices ac varias construebant machinas aduersus locū sanctum, Dei famulus Archippus, in nudo solo iacens, eum acriter rogabat, & pro viribus supplicabat, vt sacer ille locus appareret potentior insidiis inimicorū: &, In Deo, dicebat, confido, qui me saluum facit à pusillanimitate, & tempestate, quòd non sinet sanctā domum suam videre interitum. Cùm decem itaq; dies intercessissent, illi quidem sepem aquæ diruunt circa initium noctis, vt in Archippū nequaquam prouisurum & cauturum aqua irruens, ipsum quoq; simul cum aqua obrueret. Et stantes ad sinistram expectabant sancti loci, quæ mox videbatur futura, submersionem. Dei autem seruus Archippus, postquā sensit fluuios iam descendentes, cœpit flere vehementius, & precari intētius: Extulerū fluuij Domine, dicens, extulerunt fluuij voces suas. Extollent fluuij fluctus suos à vocibus aquarum multarū. Mirabiles elationes maris, mirabilis in altis Dominus. Domum tuam decet sanctitudo Domine, in longitudinem dierū. Cùm sic ergo affectus esset Archippus, & sic præclarè vacaret orationi, diuina visio desuper aduolans modo quodam arcano, eum vocauit nominatim. Et ille quidem è templo egressus, cōtinuò cecidit pronus, vt cuius oculi non ferrēt securè se ad tale applicare spectaculum. Ea autem illi dixit: Surge, & veni huc ad me, & Dei virtutem videbis inexpugnabilem in his aquis, quæ vehementer cōfluunt. Cùm itaq; beatus coniecisset Archippus, hunc esse magnum illum cœlestis militiæ principem, stetit quidem, vt ei iussit, ad eius sinistram, statim autem vidit columnam ignis, quę à terra pertingebat vsq; ad ipsum cœlum, & vocē illinc audiuit, quę eum iubebat esse bono animo, & non timere. Deinde ad ipsos quidē aqua procesśit. Cùm ille aūt manum sustulisset, 4 & crucis signum formasset, & loco stare iussisset fluuios (Quāta est ô Christe, multitudo tuæ virtutis) Viderunt eum aquę, vt psalmicè dicam, & timuerunt: & tanquā murus repentè concreuerunt, ac constiterunt. Cùm ille aūt rursus sustulisset dexteram, & in rupe, quæ erat propter templum, figurasset signum crucis, repentè erupit tonitru, & terra valde contremuit: & terrę motu quidē fissa fuit petra: ille verò cū̃ valida rursus in eam arma torsisset, nempe terribile signum crucis. Conteratur quidem hic, dixit, omnis virtus aduersarij: scateat autem ab omnibus malis liberatio iis qui accedunt fideliter. Cumq; sic dixisset, iubet Archippum transire ad dexteram. Cùm is autem ad dexterā stetisset, & iussui statim paruisset, militiæ princeps maxima & clarissima voce iussit fluuiis, dicēs: In hoc infundibulum de cætero infundimini. Re aūt sic admirabiliter, & contra opinionem facta, vt iusserat diuinus Archangelorum quidem princeps Michaël, cōtinuò ab Archippo auolans, reuersus est vnde descenderat, & ad primam lucem accedit, qui ipse quoq; est lux perfecta, & illo admirabili, & qui naturam superat, splendore fruitur. Dei autem seruus Archippus, ab illo tempore in templo permanet, intentius & ardentius ei preces fundens.

4 *Etiam Angeli sancti crucis signo vtuntur ad mirabilia peragenda.*

Sed ille quidē cùm annos vixisset septuaginta, hac vita relicta, ad suum redit Dominū, tanquam bonus quidam agricola, pulchrorū horum virtutis seminum mercedem accepturus. Miracula aūt in hodiernum vsq; diem fidelibus scatent vberius, intercessionibus ipsius Michaëlis principis incorporeorū: Gratia & benignitate Domini nostri Iesu Christi: Cū quo patri gloria simul cum sancto spiritu, nūc & semper, & in secula seculorū. Amen.

¶ PANTOLEONIS DIACONI ET

Chartophylacis magnæ Ecclesiæ Encomium in maximum,& gloriosissimum Michaëlem militiæ principem.

Apud Simeonem Metaphrasten.

ATERIÆ expertium spirituum Dominus,& qui in omnem carnē obtinet potestatem & administrationem:qui etiam nostrā formauit essentiam: quinetiam vniuersum mundum qui cadit sub aspectum,constituit, eumque continet & cōseruat propter hominē: imò verò qui propter solam bonitatem,ex iis quæ non sunt,ad hoc vt essent,produxit vniuersa:is est solus qui natura propriè,& primò dux est omnium,eorumq; curam gerit,& eis prouidet,& qui cuiuslibet quod dicitur & intelligitur bonum,est efficiens,impertiens,suppeditās, & prima causa.Secundò autem nobis constituit diuinos Angelos,& Archangelos,qui curam gererent,& præessent generi hominū propter bonitatem naturalem: vt suppeditarent hominibus diuinos nuncios & dona,& componerent,& dirigerent eorū vitam ad ea quæ sunt meliora.Et ex diuinis quidem & infinitis Angelis alios quidem vnumquemq; vnicuique præesse fidelium,& eum regere iussit Dominus,vt dicit in diuinis Euangeliis: Videte ne despiciatis vnum ex his paruis,quoniam Angeli eorū perpetuò aspiciunt faciem patris mei qui est in cœlis.Similiter aūt hanc quoq; confirmat sententiam diuinus propheta Dauid, dicens:Ne des in commotionē pedem tuum, & non dormitabit qui te custodit Angelus. Alios autem,vt alienas & ignotas Gentes regerent, vt qui omnia administret,constituit pro numero gentium,vt vnus Angelus totā Gentem gubernaret:quomodo etiā scriptum est in cantico Mosaico: Quando diuidebat altissimus gentes , vt dispersit filios Adami: Statuit terminos gētium secundum numerū Angelorum Dei.Summè autem benedictum, & vndiq; exaudiendum,& omni ex parte venerandū militiæ principem Michaëlem,meliorum & diuinitus inspiratorum,& fidelissimorū hominum esse præsidem, & eorum salutis curam gerere voluit: quomodo ipse vniuersorū Deus dicit Mosi sacrorū interpreti: Vade ad Pharaonem regem Ægypti,& educes populum meum filios Israël ex Ægypto: & mittam Angelum meum ante faciem tuam,& parabit viam tuam,vt deducat populum in terram tibi promissam,quam iuraui patribus vestris. Quinetiam propheta Daniël in visione Angeli,audiuit eum dicentem:Princeps seu præses Angelus regni Persarū restitit mihi ne reuocaretur populus Israël ex captiuitate Babylonis:nec est vllus qui eos mecum tueatur,nisi Michael princeps vester.Hoc ipsum aūt sic quoq; Dauid apertè significat:Castrametabitur Angelus Domini in circuitu timentium eum, & liberabit eos. Quis enim tam strenuus fidelium propugnator insigniter apparuit,veteris & noui intercessor illuminationum:semper castra locans in circuitu fidelium,& eos redimens à telis Belial, & omnium inimicorum nostrorū qui sub aspectum cadunt & nō cadunt,vt Michaël,dulcis re vera & veneranda res,& nomen? Michaël,qui planè est plenus pietate Archangelica :qui propter eam quę conuenit in Dominum reuerentiam, pietatē, & grati animi virtutē ineffabilem,& quæ mutari non potest stabilitatem,prope thronum assistit Dominicū horrendum & terribilem,cum Cherubin qui multos habent oculos,& cum Seraphin qui habent sex alas,& primū locum obtinet inter mille millia,& decies mille myriades Angelicorum ordinū & proximè,& citra vllū stuporem canit ter sanctū & admirabilem hymnum,inuehens in rebellem & sceleratissimū satanam,qui tanquam fulgur è cœlo in terram fuit deiectus cū immundis & malis eius spiritibus. Michaël qui est maxima & clarissima stella Angelici decōris & pulchritudinis,& qui claras reddit ac manifestas omnes diaboli insidias.Qui Adam è paradiso eiectū fraude dęmonis inimici bonorum,texit, traduxit,& direxit,& eum terram ligone docuit fodere,seminareq;,& metere,& ad reliqua quę vtilitatem adferebant,instituit:& vt cum benedictione,& conuenienti gratiarum actione, cum sudore semper pane vesceretur effecit, vt qui ex iniuria ei cōtigerat lapsus,per laboriosam & Deo gratā viuendi rationem rursus corrigeretur. Michaël qui est verus & syncerus Dei assessor,& ducit ordines virtutū cœlestium:& est sapiens gubernator eorū qui in Deum crediderunt.Qui pij Patriarchę Abrahę,etsi nō videretur,prohibuit gladium,ne tangeret Deo gratum eius filium Isaac , postquā apparuisset omni ex parte absolutum & Deo gratum Patriarchæ propositū:& in eo benedixit omnes gentes,vtpote quòd ex eo secundum carnem esset germinaturus Christus verus Deus & seruator noster . Michaël fax clarissima,immaterialis,& inaccessæ lucis, & diuinus ductor Angelicorum ordinum. Qui legislatori Mosi oues pascenti in monte Chorin apparēs totus igneus in medio rubi,

eum vrebat ſine vlla læſione, & non comburebat omnino, ſigna ſanctiſsimę Dominæ noſtrę Dei parẽtis ſignificans. Michaël, qui diuino nutu primas partes obtinet inter ignis miniſtros, & terram obit, implens voluntatẽ Dei omnipotentem. Qui à ratione alienũ vatis Balaam prohibuit impetũ terribili ſuo aduentu. Quem etiam cùm vidiſſet aſina, & timuiſſet, rationis participe voce ſenem amentẽ correxit. Michaël Angelorũ ductor longè maximus & excellentiſsimus miniſter diuinæ legis, quę data fuit in monte Sina. Qui cùm famuli Dei Moſis animã accepiſſet, obſcurum & exitioſum diabolũ de eius corpore cum ipſo auſum verba conferre, ceſſare fecit, & citò euaneſcere. Michaël, qui ſi id interpreteris, dicitur Dei dux exercitus, & fortiſsimus pugnator & propugnator eorum qui ſpem collocant in Domino: & flammea rhomphæa quæ ſcindit machinationes aduerſariorum, tam eorum qui ſub intelligentiam, quàm eorũ qui cadunt ſub ſenſum. Qui Ieſu Naue aciem dirigenti contra aduerſarios viſus fuit ſtricto gladio, & eum terruit hoc alieno & terribili ſpectaculo, & hortatus eſt vt manum conſereret, & concideret inimicos Dei hoſtes. Michaël, omnium ſuprema, ignemq́; ferẽs lampas diuinitatis, quæ eſt principium lucis, vnicaque & trina, & ſubtilis naturæ cõſtitutio, qui terrę fines obit celeriter, & piè iis quibus vult Deus mutata figura apparet. Qui ad Gedionẽ ſolaris inſtar radij venit, & ab ipſo tanquã diuinus & cœleſtis Angelus fuit adoratus: & ignea virga tanquã holocauſtum cõſumpſit cibum quem obtulerat: & eum cum trecentis ſolis impotentibus corroborauit aduerſus maximè impiam & infinitam Madianitarũ multitudinem. Michaël maximè perſpicuum puriſsimumq́;, & ab omni macula alienũ ſpeculum ineffabilis & immenſę pulchritudinis diuini & fontani radij & ſplendoris, et acutũ telum potẽtis et magni Regis Dei. Qui prophetæ Nathan apparuit reſplendentẽ tenens lanceam, et ei animum addidit ad arguendũ Dei parentem Dauid, propter lapſum qui acciderat: et citò vt bonorum amicus receſsit, quando, Peccaui Domino, ex profundo cordis à Dauid rege audiit. Michaël purũ et capax receptaculum beatiſsimę lucis effuſionis, et diuinę illuminationis, et acutiſsimus ac pernicioſiſsimus gladius in eos qui blaſphemant Dominum. Qui centum et quinquaginta quinque millia execrandi et impij Sennacherib regis Aſsyriorum in vno momento noctu morte affecit: et ab eius tyrannide liberauit pium regem Ezechiam cũ ciuitate Hieruſalem. Michaël qui eſt lucidus et candens ſpiritus, multoſq́; habens oculos, et potẽtiſsimus & ab omni materiali apparitione remotus, & nullam omnino admittens corruptionem. Qui vnà cum Azaria & reliquis ſymbolicè aſcendit in fornacẽ: & velut ſpiritũ roris mediam effecit fornacẽ: & tres maximè pios pueros illæſos cõſeruauit: & diuina ſpecie conſpectus à rege Nabuchodonoſor, eum magna affecit admiratione. Michaël qui verſatur in cœlis, & æthere obit tanquã pernix fulgur, & vniuerſam quę eſt ſub cœlo terrã vno momẽto peruadit, pioſq́; qui affliguntur, adit, recreat, & cõſolatur. Qui prophetã Danielem in lacum per iniuriam coniectũ celerrimè conſeruauit, & ſęuorũ leonum ora refrenauit: & Abbacũ rapuit, & ad eum cũ cibo parato à Paleſtina adduxit Babylonẽ: & eum rurſus repentè in ſuum locũ reſtituit. Michaël qui eſt magnus princeps Angelicorũ exercituum, & ordinũ Archangelicorum, beatiſsimęq́; & immenſę legionis incorporeorum: & qui fuit veteris Iſraël rector illo tẽpore: recens aũt electi à Chriſto cognominati Iſraëlis dux validiſsimus & cuſtos tutiſsimus, & doctor Dei præceptorũ. Qui Perſarum pręſidẽ Angelum reſiſtentem, ne à Babylone liberarẽtur captiui Iſraëlitę, repulit tanquã aduerſarium, & captiuos qui ſeptuaginta annos miſerè habiti fuerant, in regionem patriam reſtituit, propter aſsiduam cum vehementi ieiunio & multis lachrymis diuini Danielis prophetæ pro eis ad Deum precationẽ. Michaël qui eſt à Deo cõſtitutus aſſeſſor myſticæ Trinitatis, myſtaq́; illuminator & initiator ſupernæ Hierarchiæ, & veteris quod præteriit teſtamenti, & nouę noſtræ electę Chriſti hæreditatis. Qui probaticæ piſcinæ in vnoquoq; tẽpore aquas ſanctificabat in figuram diuini Baptiſmatis: & primò qui in eam deſcendebat, ſtatim prębebat curationem, quocunq; morbo teneretur. Michael, qui eſt ſpecioſum & maximè decorũ, & quod nõ occidit luminare totius orbis terræ qui eſt ſub cœlo. Ignea & non manu cõſtructa columna ſanctę & Apoſtolicæ Eccleſiæ, auri ſpeciem præ ſe ferentes, & ad cœlũ vſq; magnitudine pertingentes ſcalæ, per quas deſcendit omnis datio bona, & omne donum perfectũ quod mittitur à benefica & bonorũ largitrice natura, ad viros bonos, & honeſti amatores in terra. Qui in columna ignis apparuit Archippo, & fideliſsimo miniſtro huius Archangelicæ et venerandæ domus, quando ſceleratus populus conabatur ipſum ſanctũ cum templo obruere aquis fluuiatilibus, et diuina, et Archangelica virtute, aquas quę inſolenter mouebantur, per virgam citò in petra effudit et tranſmiſit. Michael qui perpetuò aſpicit faciem patris noſtri qui eſt in cœlis, et lætatur, imò verò colletatur cum Domino vniuerſorũ propter inuentionem eorũ qui perierant: & propter vnum peccatorem qui ducitur pœnitentia diem feſtũ agit cum omnibus cœleſtibus poteſtatibus. Qui tuba

illa

illa terribili & ingenti voce canenti est cantaturus,& fundamenta terræ,et quæ sunt sub terra est moturus,quando veniet finis consummationis: et surgere faciet,et congregabit mortuos omnes qui sunt à seculo,in ictu oculi,ad iudicium generale , et ad accipiendam vitæ remunerationem,vt ferat vnusquisq; ea quæ fecit per corpus,siue bonũ,siue malum. Cùm hunc ergo suscipiendũ et maximum patronum,potentemq; defensorem,& liberé,& confidenter loquentem intercessorem apud omnium Regem Deum,diuinũ militię principem habeamus Michaëlem ô chari patres,fratres , & a Deo collectæ cœtus , piè ipsum semper omnes vt re vera purisimum,in mundis cordibus semper magnificè extollamus, verbisq; lætitiæ & spiritalis exultationis,vt decet Archangelum,honorificis verbis & laudibus hodie prosequamur:amoreq; & desiderio ei offeramus et veneremur , qui ardenter concurrimus ad sacrum eius festum [1] in venerãdum eius templum, quod est pij nominis, vt affatim colligamus perennes eius & salutares gratias & defensiones intercesionis. Est enim liberalis ac munificus Dei magnus ille dux exercitus,cum diuinisimo & coarchangelo suo Gabriele,benedicens,corroborans,gratia implens,lætificans,& ornans,ac decorans corda fidelium:vt qui sit sanctis omnibus potentior. Vniuersam enim quę est sub sole creatam naturam ad lucem deducit. Omnes autem eius laudatores eximiè à variis eripit necesitatibus:& eos qui in omni loco piè eum inuocauerunt,à periculis tam quę videntur,quàm quæ cadunt sub intelligentiam,liberat. Fidelium & Orthodoxorum populorum Ecclesias exhilarat. Romanorum custodit rempublicam Christi amantem . Imperatorem armat aduersus Barbaros:Christianos reddit victores: hostes inimicos persequitur:ab hominum calumniis suos seruos conseruat ; ab eorum qui persequuntur molestiis pios liberat:ab ingentibus maris fluctibus eos qui ipsum inuocant,eripit: fertilitates fructuum terræ suppeditat:eos qui in tenebris versantur,ducit: eos defendit,quibus fit iniuria:cõsolatur eos,qui sunt pusillanimi:ægrotos visitat:fideiubet pro peccatoribus. Dæmonum impetus propulsat: vitiorum flammam restinguit: vt sanctitatem faciamus nos inducit: & omnes qui sanctum & venerandum eius festum [2] fide & desiderio alacriter celebrant,ex omni difficultate & noxio occursu liberat, & dat salutarem gratiam princeps Dei militiæ:ad petitionem semper vtilem deducit,& ad viam pœnitentiæ:& eis peccatorum procurat remisionem:et in iustorum stationem connumerat in regno cœlorum, gratia Christi Dei clementisimi: Cui gloria et potentia cum patre omnipotente, et sanctisimo,et bono,et viuifico spiritu,nunc et semper, et in secula seculorum. AMEN.

[1] *Nota sacrũ festum Archangeli Michaelis.*

[2] *Omnes qui sanctum & venerandum eius festũ celebrant alacriter, ex omni difficultate & noxio occursu liberat.*

EIVSDEM PANTOLEONIS DIAconi & Chartophylacis magnæ Ecclesiæ, narratio miraculorum maximi Archangeli Michaëlis.

Apud Simeonem Metaphrasten.

MAGNÆ & multæ,& varię sunt tuæ incorporeę & magnificę Archangelicæ virtutis & dignitatis notiones , donaq; & gratię ô gloriosisime Michael princeps militiæ,ampliusq;,& re vera sublimis,& multiplex decoræ tuę materię expertis formæ & vitæ status : est aũt parua & nihili faciẽda humanæ linguę carnea potestas,angustusq; & humilis,& artificio carens,qui per instrumenta corporea à nostro corde sermo proficiscitur. Quomodo ergo te ô omnipotẽtis Dei princeps militiæ,pro dignitate,licet conemur,laudibus affecerimus? Quam vocẽ incorporeã incorporeo tuo & intelligenti ordini respondentẽ,per materialia & corporea labra offeremus ? Quibus vtemur sonis quæ significent ineffabilem & inexplicabilem tuã gloriam? Dubitat re vera vniuersa natura terrigenarũ te laudare & celebrare,qui es princeps ordinis supercœlestis. Enarrari enim & verbis explicari nõ potest locus diuinę tuę pulchritudinis & splẽdoris. Quomodo enim mirabilis facta est scientia Dei ex nobis: inualuit,non potuerimus nos homines ad eam:ita etiã Archangelicæ essentialis tuæ bonitatis & potestatis infinita multitudo, à qua arcana & diuina emanant fidelibus,apprehendi & inuestigari non potest humanis cogitationibus. Sed quoniã alicubi dicit diuinũ eloquium:Quod didicimus,prędicamus:& quod scimus, annunciamus,ea de causa mittentes infinita magnalia tuorũ miraculorũ,pauca quędã appositè & conuenienter collecta ex diuinis spiritus eloquiis, conamur exprimere nostrorũ verborũ coloribus,& graphicè narrare magnificentiã glorię sanctitatis tuę:& terribilium tuorum miraculorum eiulare potentiam , & prodigia tua annunciare iis qui hodie fide sunt congregati in diuino tuo festo,vt salutis iam propositum argumentũ,omnibus qui ardenter ad id accurrũt:O maxime,& in primis admirabilis Michael princeps Dei militię.

Hodie enim tanquam magnificentissimus quidã conuiuator, conuocabo vos omnes spiritales conuiuas ad epulum tui festi, quod exortum est sole luminosius, quod positum est ad principia orbis terræ, qui est à finibus vsq; ad fines, in quo miraculorum & animę vtilitatis delitiis se explẽt omnia corda fidelium. Sed nunc quoq; vt semper miserere nostrę humilitatis, qui es excelsus assessor regni cœlorum, & exorere nobis splendoribus benignæ tuæ prouidentiæ, qui à benigno Deo accepisti benignitatẽ benigne Michaël princeps militię. Qui es lęta & luminosa significãsq; & splẽdida stella solis glorię. Qui es fortissimus pugnator & propugnator ac defensor eorũ qui Dominum diligunt. Qui prouides & prospicis, eosq; firmo tuo patrocinio adiuuas & defendis qui te inuocãt, & magno desiderio ad te accedunt in diuinam tuam ædem, & maximè venerandã. Tu illumina nostros intelligentes cordis oculos, vt intelligamus, menteq; apprehẽdamus & eniciemus, quoad eius fieri poterit, miracula tuæ maiestatis. Nam per te vniuersa copiosa omniũ bonorũ suppeditatio datur ab omnipotenti Dei prouidẽtia, iis qui in te sperãt citra vllam dubitationẽ, & se conferunt ad oẽm tui laudationem. Quid aũt cogitantes, aut quibus verbis vtentes inprimis poterimus sufficienter ostẽdere diuinę prouidentię & benignitatis infinitũ pelagus? Ad primum enim bonum, & quod pręcipuè primò operatur, quoad eius fieri potest, oportet apertè omnes extolli. Principaliter ergo & aperte, & ex debito debemus mente cogitare qui figurã ferimus, & imaginem eius quę ex se habet potestatẽ, & dominiũ diuinæ essentiæ, quòd vnus est & solus Deus, qui propter infinitã bonitatem est omnia fabricatus quę sunt in cœlis, & in terra, vt dicit diuinus Apostolus: Siue visibilia, siue inuisibilia, siue throni, siue dominationes, siue potestates, siue virtutes, siue principatus siue Archãgeli, siue Angeli, siue Seraphin siue Cherubin, & ipse est ante omnia, & omnia in ipso cõstant. Qui hanc etiã variam condidit creatam naturã, in vnam vnius mundi harmoniã & complementum. Qui solus est ingenitus & æternus. Qui solus est expers principij, & in quem non cadit interitus & finis. Qui solus est eiusmodi, vt cõprehendi & inuestigari & videri nequeat. Qui omni circũscriptione & comprehẽsione essentiam habet superiorẽ. Qui nullam potest suscipere mutationẽ & alterationem: estq; omnipotẽs, & ab exitio & interitu aliena natura, fons perennis, & qui nunq̃ exinanitur, miserationum & bonitatis: omnium diuinorum donorũ & gratiarum, qui exhauriri minimè potest abyssus misericordię, quod non potest exprimi pelagus beatissima & summa pulchritudo, & sola re vera digna quæ ametur. Vniuersi quod dicitur & intelligitur boni, efficiens & impertiens & largiẽs causa & prima causa. Hic est qui propter solã bonitatem essentialem & naturalem ea quę non erant, aliquando vocauit ad hoc, vt essent: & omnia ad essentiam deduxit & constituit, eaq; comprehendit & continet, dirigit & ducit, ferens solo nutu suę maiestatis & potẽtię.

Atq; primum quidẽ conuenienter ei quod dicit Theologus Gregorius, mente agitauit Angelicas & cœlestes potestates: & quod mente agitauit, fuit opus verbo completũ, & spiritu perfectum. Sicq; constiterunt secundi splendores, ministri primi splendoris, siue intelligentes spiritu siue ignem, vtpote materiæ expertẽ & incorporeum, siue aliquã aliam naturam, quòd quàm proximè ad ea quę dicta sunt accedat, eos existimare oportet. Volo quidem, inquit, dicere eos primũ ad malum immobiles, & qui solũ habent boni motum, vt qui sint circa Deum & primò à Deo illuminantur, nã quæ hic sunt, sunt secundę illuminationis. Mihi aũt persuadet, vt non immobiles, sed ad mouendũ difficiles eos existimem, qui propter splendorẽ Lucifer. & factus est, & dicitur tenebræ propter elationẽ, & quæ sub eo cõsistunt potestates architectatrices vitij, boni fuga, & nobis cõciliatrices. Atq; sic quidem qui apprehenditur intelligentia, & propter hæc mundus fuit cõstitutus. Cùm aũt prima ei rectè se haberent, secundũ mente agitat mundum materia præditũ, & qui cernitur, & is quidem est, id quod ex cœlo & terra, & iis quæ intercedũt, est constitutũ & coagmentatum. Luciferum aũt eum qui à Deo defecit, & cum eo pugnauit, & est insolens & iactabundus, diabolũ vocat Theologus, ex voce Esaię prophetæ, qui eius casum deplorat, & dicit: Quomodo cecidit e cœlo Lucifer, qui mane oriebatur, & contritus est super terrã? De eo enim diuinus quoq; Dauid ad eos qui similiter à diuina charitate defluxerãt, atq; sceleratus ille & malitiosus qui defecerat, dicit: Et tanq̃ vnus ex principibus cadit is. Princeps enim erat vnius Angelici ordinis in cœlis diabolus, nõ diabolus ab initio productus & factus, sed bonus ex bono, & pulcher ex pulchro, & qui solus bona facit, opifice vniuersorũ. Postremò aũt præter legem naturæ, decretumq; & rationem diuinæ iustitiæ, imperij cupiditatis œstro percitus, rebellauit aduersus Creatorem, regnũ eius, & gloriam sibi conans vsurpare. Secum autem attraxit etiam infinitam rebellium multitudinem, quæ suæ stultitiæ & malitiæ eum accepit adiutorem. Nam propter hanc causam impiæ cogitationis, ex cœli conuexis vehementi impetu cecidit execrandus. Nam simulatq; ei venit in mentem sceleratissima & maximè impia cogitatio, fuit confestim contritus

ab omnipotenti Domino qui dixit: Videbam ſatanam tanquam fulgur è cœlo cadentem. Similiter autem de eo quoq; dixit per Ezechiëlem Prophetam: Simulatq; elatum fuit cor tuum propter pulchritudinem tuam, & dixiſti in cogitatione tua: Deus ego ſum: ſtatim à ſancto monte meo in terram te deieci per Cherubin, & interiit ſcientia tua cum pulchritudine tua, & dabo te in cinerem ſuper terram coram omnibus te videntibus, fidelibus ſcilicet. Quomodo etiam dixit Dominus in diuinis Euangeliis: Ecce do vobis poteſtatem calcandi ſuper ſerpentes & ſcorpios, & ſuper omnem poteſtatem inimici.

Nonnulli autem diſcendi cupidi inquirunt, num propterea ſit eiectus, quòd Adam eum non adorauerit? Eſt autem ſtultorum & inſipientium hoc dicere: Cecidit enim diabolus, priuſquàm factus eſſet Adam: quomodo patres apertè pronunciant omnes Angelos fuiſſe factos ante cœlum & terram. Diabolum verò eſt probabile quarto die cecidiſſe, quando Deus fecit luminaria, ſicut ſcriptum eſt in Iob: Quando facta ſunt aſtra, laudarunt me magna voce omnes Angeli mei, & hymnis celebrarunt. Semper enim etiã non tacitè Angelis Dominum glorificantibus, tunc cum maiori voce eum laudibus celebrarunt, vt ſignificauit ſcriptura propter iuſtum ſcilicet caſum maligni illius qui defecerat. Oportet autem ſcire ex noſtris ſcriptis ô dilecti, quòd omnis chorea & ordo habet ducẽ ordinis qui incipit melodiam. Sic etiam de ſanctis Angelis dicit Dionyſius Angelicorum ordinũ diuiniſſimus interpres: Non abſurdè diuina & cœleſtia, materiali noſtræ hierarchiæ, pro viribus ſenſiliter, quoadeius fieri poteſt ſunt aſsimilata. Ducem verò ordinis angelicæ choreę lucidiſsimum & maximum militiæ principem Michaëlem intelligere à ſuperis accepimus.

¶ MIRACVLVM PRIMVM DE REbelle & ſuperbo Satana, & immundis eius ſpiritibus.

Hic ergo fideliſsimus & ſanctiſsimus, magnus exercitus dux Michaël diuini conſilij I
pius miniſter, qui propter dominicum & omnipotentem diuinũ iuſſum in terram iecit ex cœleſtibus abſidibus rebellem & ſuperbũ ſatanam cum eius immundis & malignis ſpiritibus: tunc in eos inuectus, & triumphũ agens de eorum malitia, cõgregatis cunctis Angelorum populis, magna voce laudauit Deum vniuerſorum, & omnipotentem Dominum, Angelicos greges eò veluti ducens, vt ſtatus meminiſſent immobilis, & quæ bona facit ſtabilitatis, & dicit: Attendamus: perinde acſi diceret: Qui creati fuerãt, & quibus obtigerat vt Deus increatus & inaſpectabilis eos produceret propter naturalem ſuam bonitatem, quid eis accidit, qui nobiſcũ hucuſq; diuinis illuſtrabantur ſplendoribus. Animaduertamus quàm repètè mutati ſunt in tenebras propter arrogãtiam & contẽptionem eius qui eos fecerat. Cognoſcamus quos fructus conciliet liberi arbitrij voluntas incõſiderata: & ſtemus immobiliter in timore, quotidie diuinum miniſterium opifici offerentes. Porrò aiit quandam quæ eos contineret hymnodiam, vt qui in primo loco ſtaret, cum Seraphin & omnibus ſimul diuinis & cœleſtibus poteſtatibus magna voce cecinit diuinam illam, & quæ nunquã poteſt deſinere omnipotentis diuinitatis, quę eſt principium luminis, vnitaq; eſt & trina, ter ſanctam glorificationem: Sanctus, ſanctus, ſanctus Dominus Sabaoth, plena eſt vniuerſa terra gloria eius. A Dei verò adminiſtratoria diuina gloria alienatus maleficus diabolus, cùm vidiſſet terreſtrẽ hominem eſſe quauis re creata honoratiorẽ, vt qui dominicis manibus factus eſſet ad ſuam imaginem & ſimilitudinem, ſtatuit eum totis viribus ſeparare & eripere ab eius qui ipſum fecerat & honorauerat ſalutari pręcepto. Videns enim malignus & ſceleratus ſe in extrema eſſe ignominia, valde cruciabatur: & cùm non poſſet ad Deum conuerti, in Dei imaginem ſuam effudit improbitatẽ: & effecit vt homo eſſet obnoxius interitui & morti, eo eiecto è diuinis & viuificis paradiſi delitiis. Et ſtatuit Deus Cherubin & flammeam rhomphæam verſatilem, vt cuſtodiret paradiſum. Sed etſi ſic quidem cecidiſſet homo qui liberum habebat arbitrium, & à bono ſtatu defluxiſſet, nõ eum deſpexit Deus. Sed vt qui ſit natura benignus, & ingens mare habeat bonitatis, veluti quædã arma ad conſeruandum validiſsima, ei præbuit magnũ Michaëlem militiæ principem aduerſus diaboli potentiam, vt cuſtodiret & defenderet hominem qui lapſus fuerat: vt quomodo ceciderat per imperitiam, per laborioſiorem rurſus viuendi rationem, & diuinam virtutem inſtaurato prælio victor effectus coronetur.

Hymnodia

¶ DE ADAMO.

Porrò autem Archangeli Michaëlis ſuaſionibus & monitis inſtructus Adam, & ligone II
terram fodiens, & ſudore & labore frugaliter nutritus, nõ fuit amplius ſeductus ab hominis inimico, & Dei hoſte: nec paſſus eſt aliam ab ipſo commotionem. Nam ab eo tempore omnino eum valde habebat odio, mente agitans per propheticum rorem qui adhuc in eo inerat, illud: Ne des in commotionem pedem tuum; & non dormitabit, qui te

custodit

custodit Angelus. Ab eo enim tempore credimus nos habere Angelum vnicuique animæ ducem, vt dicit Dominus in Euangeliis: Videte ne despiciatis vnum ex his paruis, qui sunt minimi: Angeli enim eorum assiduè vident faciem patris vestri qui est in cœlis. Similiter etiam dicit Iacob Patriarcha: Angelus qui me liberat à malis omnibus. Non dixit: qui me liberauit: sed qui semper liberat. Quinetiam beatum Apostolum Petrum à manu Herodis Angelus Domini liberauit. Simulatque enim constitutum fuit humanum genus, iussi sunt Angeli eius vitæ curam gerere: & vnumquemque hominem fidelem sortitus est bonus Angelus, vt eius vitam componeret, & eius animam perficeret. Multi autem cum eo luctantur dæmones à via recta eum facientes aberrare. Immundis enim dæmonibus non sunt curæ infideles, sed ij qui piè viuunt: eis enim inuidét, & cum eis bellum gerunt. Quando autem ambulat quidem in sanctitate & iustitia homo fidelis, lætatur Angelus, qui & fuit datus ad ipsum custodiendum. Quãdo verò à via recta declinauerit, tristis quidem est bonus Angelus, dæmones autem exiliunt. Iam verò Magnus quoq; dicit Basilius: Sunt Angeli qui in vnaquaq; Ecclesia describunt eos qui orant & ieiunant. Vide ô homo, ne propter paruam voluptatem, & breuem somnum, hoc damnum accipias quòd te non descripserit Angelus. Et in fidelibus quidem, vt prius diximus, vnus Angelus à Deo datus est vnicuiq;. In infidelibus autem vnamquamq; integram gentem sortitus est vnus Angelus, vt dicit scriptura: Statuit terminos Gentium secundum numerum Angelorum Dei. Et vt Iudæorum quidem gẽtem custodiret, cõstitutus est Michaël magnus Dei militiæ princeps, vtpote quòd in Deum credidissent. Alius verò præfectus fuit Persis, alius verò Græcis, & deinceps similiter. Cæterùm diuinus quidem & magnus dux exercitus Michaël est princeps omnium cœlestium potestatum, præestq;, & curam gerit totius gẽtis fidelis: & rursus fideles qui laborant præuenit & conseruat, vt qui à Deo iussus sit celerem habere naturam, & tanquam fulguris adeptus velocitatem, vniuersam terrã & ætherem vno momento percurrere. Exiliit enim, inquit, Angelus, qui ambulabat ante castra filiorum Israel. Hunc autem Angelum militiæ principem Michaelem esse dixit scriptura in Iesu Naue. Nam nomen eius apertè declarauit in propheta Daniele. Hic ergo magnus & gloriosus Dei militiæ princeps Michael, & veteri vt cõuenit fuit administer: & nouo magis administrat quæ sunt salutaria. Postq̃ enim valde irritauerunt, & penitus dereliquerunt Dominum Deum increduli Israelitæ: & ea de causa fuerunt penitus exterminati: & aduocati sumus qui credidimus ex gẽtibus: & factus est nouus Israel, à Christo denominatus & Christũ intelligẽs: nam si interpreteris Israel, is est mens vidẽs Deũ: tunc diuinum quoq; militię principẽ Michaelem remouit à Iudęorũ cõsuetudine bonus Deus: & ab eo tempore nobis electis Christianis constituit maximum defensorem & seruatorem, aliarum gentium curam suscipientibus apertè aliis minoribus angelis. Nam quòd est gens quidem sancta Christianorum reliquis omnibus præstantior, eò necesse est esse maiorem dignitatem Archangeli Michaëlis, qui curam gerit generis Christianorum. Non enim essentia Angelorum habet differentiam, sed dignitatis excellentia. Vult enim omnes homines esse saluos qui vniuersorum curam gerit, & est natura benignus.

III. *De Abrahamo*

SEd cùm miseri homines sua stultitia in errore perseuerarent, & cultu simulachrorũ: & nequaquã vellent id quod oportebat intelligere, & effectorẽ agnoscere ex magnitudine, ex pulchritudine rerum ab eo creatarũ, pius ille Abraham cùm ex rebus creatis mente cõprehendisset creatorem, & infinitæ potentiæ admiratus esset artificium: valdeq; ægre ferret & indignaretur in stultos & incredulos qui rem creatã colebant vltra creatorem, Deus è cœlo eum est allocutus, dicẽs: Egredere è terra tua, & ex cognatione tua, & ex domo patris tui, & veni in terrã quam indicabo tibi. Deinde sic ei apparuit in specie trium Angelorum. Ab eo autẽ hospitio acceptus apud quercum Mambre, pręclarę eius hospitalitatis mercedẽ præbuit ei iam seni, & cùm sterilis esset vxor Sara pium filium Isaac & in moribus & virtute ei similẽ. Postquam aũt præter spem natus esset filius, omnibus probatiorem reddens eius animi magnitudinẽ, fideiq; & animi pietatẽ, ei rursus dixit: Abraham, Abraham, accipe filium tuum dilectũ quem genuisti, Isaac, & eum mihi offer in sacrificio. Ille aũt simulatq; fuerat ei imperatũ, rem exequebatur: & cùm ligasset Isaac, & extendisset manum quæ tenebat gladium, iam guttur illius tacturam, eum repressit Angelus Domini, Michaël scilicet, dicens: Ne immittas manum tuam in filium: Nunc enim noui quòd tu timeas Dominum: sed aspice tuis oculis, & vide ad te missum arietem ligatũ, & eum offer pro Isaac filio tuo. Hunc autẽ Angelum qui hæc dixit Patriarchæ, militię principem Michaëlem apertè esse credimus. Etenim Iacob quoq; quem frater persequebatur Esau, militiæ princeps liberauit & seruauit. Qui etiam ei animum addens ne timeret eum qui persequebatur, cum eo luctatur in nocte, & tangit eius femur propemodum dicens: Si cum Angelis valuisti luctari, quid times hominem in quem cadit interitus?

IIII. *De Mose.*

CVm autem multiplicati essent qui ex pij Abrahæ genere descenderant, vt pollicitus ei fuerat Angelus, ij in Ægypto verò malè haberētur, eorum misertus est Deus, qui est natura benignus, & elegit Mosen famulum suum: & per ipsum Archāgelum Michaëlem, eum constituit ducem totius generis Abrahę, vt educeret eos è terra Ægypti, & per mare rubrum tanquam per siccam terram eos transmitteret, properante populo ad terram eis promissam, quæ fluebat lacte & melle, Michaële Archangelo paráte viam eius ante ipsum. Cùm autem peruenisset in regionem Moabitarum, vt transiret per eorum fines, ei restitit Balac rex Moab prohibens eum transire. Accersiit quoq; ipse rex Balac vatem quendá senem insignem, nomine Balaam, ad execrandū populum Mosis vt vinceretur. Proficiscenti autem Balaæ in via occurrit Angelus Domini, Michaël scilicet defensor Israëlitarū. Quem cùm vidisset asina Balaæ, declinauit, & allisit pedem Balaæ ad parietem, & eum arguit asina humana voce, ostendens terribilem Archangeli visionem. Balaam autem cùm aspexisset splendorē qui ex eo emicabat, valde territus dixit: Parce mihi, parce mihi Domine, nam ignorans peccaui. Sed hanc licet visionem aspexisset Balaam, nō statim est reuersus, sed venit ad Regem Balac qui eum accersiuerat, vt desiderio eius satisfaceret. Sed ambo à scopo exciderunt. Nam cùm in altissimo loco stetisset Balaam, & cōspexisset castra Israël tanquam cedros iuxta aquas, propheticam benedictionem loco execrationis vel inuitus vates effatus est populo Israëlitico, dicēs: Orietur stella ex Iacob, & surget homo ex Israël: & confringet duces Moab, & quæ sequuntur. Propter malum autē omnium & execrandum suum consilium, quod merebat Balac accepit exitium.

V. *De Balaam.*

Quòd autem esset Michaël princeps Domini militiæ qui occurrit Balaæ, & ei denunciauit, vt qui esset dux populi Iudæorum, eumq; præcederet & deduceret, apertè ostendit scriptura in corpore Mosis, vt diuinissimus Iudas Apostolus frater Domini dixit in sua catholica epistola: Michaël aūt Archangelus, quando contendens cum diabolo differebat de corpore Mosis, non ausus est efferre iudicium blasphemiæ: sed dixit ei Angelus: Increpet te Dominus. Quid autē cum diabolo differeret militię princeps Michaël, sciemus. Conabatur hostis & inimicus & profanus diabolus, cum summa impudentia, & contendebat in decessu Mosis, qui Deum maximè est contemplatus, efficere, vt eius corpus redigeretur sub potestatem interitus, vt nullus videret bonum signum in futurum ad humanam essentiam. Et Idçæ dicebat tenebricosus satan luminosissimo Dei militiæ principi Michaëli, Mosen fecisse cædē Ægyptij, & alias in eum confingebat calumnias & criminationes. Superbo ergo & iactabundo maligni animo resistens Michaël Archangelus, & contradicens: & nunc hoc, nunc illud respondens ad ea confutanda quę ab illo dicebátur improbè: postremò videns eius insignem impudentiam, eum increpauit, dicens: Increpet te Dominus, hoc est, Te ô diabole perdat Deus. Statimq; euanuit sceleratus aduersarius. Talis est enim potētia diuini, & Deum contemplantis Michaëlis: & hæc est quæ fuit disputatio & contentio in decessu magni Mosis, quando eius corpus abscondit Michaël princeps militiæ, ne si id inuenissent Iudęi, tanquam Deum adorarent. qui ne beluis quidem pepercerunt. Hæc Michaël, qui est Angelicarum potestatum præstantissimus.

VI. *De Iesu Naue.*

SEd is quoq; etiam post decessum diuini Mosis, cùm Iesus Naue diuinitus in populum Israëliticum obtinuisset imperium, & eum duceret in terram promissionis, & struxisset aciem contra aduersarios, & de committendo prælio differeret, visus ei tanquam fortissimus miles militiæ princeps Michaël, stans omnino erectus, lęto vultu, & veste insignis: eratq; strictus gladius in manu eius. Accedens verò Iesus, qui erat armatus, ei acerbè dixit, vt est verisimile: Nostérne es, an aduersariorū? Pręclarus enim tuus & varius aspectus incitat me vt te interrogem. Dic ergo mihi ocyus, priusquam te cęsim aggrediar. Nō enim conuenit, vt acie relicta in discrimine, ego te pergam alloqui: Arbitror enim te venire nos speculatum. Sin autē venisti transfuga, abiecto hoc tuo micante gladio sis citò nobiscum: & liberare ab exitio quod impiè vrbi Hiericho imminet. Sin autē es noster, cur solus stas extra aciem quæ versatur in certamine? Dic mihi autem ocyssimè, ego enim ex lingua Hebraica te agnoscam. Hęc cùm interrogaret Iesus Naue, respondit ei Michaël magnus ductor Dei ordinum: Ego pręcipuus dux copiarum Domini nunc accessi. Protinus autem abiectis armis suis Iesus Naue, humi cecidit in terram, & eum adorauit, dicēs: Domine, Domine, quid imperas tuo famulo? Nam ego quoq; sum tuus famulus, sicut etiam dominus meus Moses. Tu mecum quoq; duc exercitum, me perpetuò sicut illum corroborans. Ecce enim aduersus hostes fortiter direxi aciem, fretus inuictis tuis viribus, per quas sęuus & immanis Pharao cū toto exercitu, colligatis simul curruum axibus, vt mari funditus obrueretur effecisti: & qui dominū meum Mosen in via obsistendo impedierūt, impios Moabitas ad internecionē deleuisti. Quid imperas famulo tuo Domine? Sanctissimus autē princeps Dei militię dicit ei: Solue calceos ex pedibus tuis: Locus enim in quo stas,

eſt ſanctus. Quod cùm ſtatim factum eſſet, iuſsit vt audacter inuaderet vrbem illam ſeptẽ muris circundatam & inexpugnabilem, & ſimulatq; inuaſiſſet cum ſeptem ſacerdotibus tuba canentibus, eam ad ſolum vſq; diruit admirabiliter, & eam totam cum omnibus ędibus & diuitiis excuſsit, vt qui eam Domino tanquam conſecratum donarium & prædæ primitias obtulerit. Deinde ſic poſtea viginti & nouem Reges præter Hiericho, cum eorũ exercitibus & vrbibus Ieſus Naue filius conſumpſit, non habens ciuitatem, non vllam belli ſedem, non milites qui vllam haberent belli peritiam, ſed diuino nutu, & auxilio maximi ducis omnium cœleſtium poteſtatum.

VII. De Goliath. ERat enim hic militiæ princeps, qui etiam in Goliath ponè eſt iaculatus, & eum pronum proſtrauit, quando diuina funda fuit percuſſus Dei parentis Dauid. Niſi enim Angelus Domini eum ponè percuſsiſſet, ſupinus cecidiſſet in fronte accepto vulnere.

VIII. De Daniele. EVndem autem maximum militiæ principem, videt etiam Dei ſummus cõtemplator propheta Daniël, arguens ſceleratos qui aduerſus caſtam Suſannam inſanierãt, & dicit alteri eorum: Expectat Angelus Dei iam tenens gladium, vt te ſecet mediũ. Quinetiam poſtquam venit in mentem Dei parenti & Regi Dauid, facti ab eo peccati, & egregiam illam compunctionem & pœnitentiam citò oſtendit, cum qua flens ex profundo cordis clamauit: Peccaui Domino: Poſtquam vidit propheta Nathan Angelum qui erat paratus receſsiſſe, dixit diuino Dauidi: Dominus quoque abſtulit peccatum tuum, non morieris: magnam & ineffabilem benigni Dei bonitatem ei annuncians, & eum conſolans.

IX. De Sennacherib. IAm verò cùm execrandus Sennacherib Rex Aſſyriorum plurimas gentes redegiſſet in ſeruitutem, & multas Iudęę munitas cepiſſet ciuitates, venit & circũdedit Hieruſalem cum maximis copiis, & ſtatuit Rapſacen ſæuiſsimum ſuum ducem ad piſcinam vię ſuperioris, & clamauit Hebraicè ad Ezechiam & Iudęos, qui erant in ciuitate, blaſphema verba dicens & ſatanica. Hęc autem dicit vobis Rex magnus Aſsyriorum: Quę eſt hæc fiducia qua confiditis, quòd dicitis: In Dominum Deum confidimus? Egredimini ad Dominum meum potentẽ Regem Sennacherib, & viuetis, & non moriemini: & comedet vir ficum ſuam, & bibet vitem ſuam, & accipiam ex vobis in terram meam: & glorificabo valde, & magnificabo: & ne audiatis Ezechiam, quoniã vos decipit, dicens: Dominus nos liberabit. Num liberantes liberârunt Dij gentium vnuſquiſq; ſuam regionẽ à manu Regis Aſsyriorum?

X. De Ezechia rege Hieruſalẽ Hęc cùm audiſſet Ezechias, induit ſaccũ, & ingreſſus eſt in domum ſuam, & fleuit vehementer, dicens: Domine Deus Iſrael, qui ſedes ſuper Cherubin, & in orbem circũdaris, & glorificaris nõ tacitè à Seraphin, & ab omnibus ſanctis Angelis: Tu Deus ſolus in omnibus regnis terrę: Tu feciſti cœlum & terrã, & omnia quę ſunt in eis. Inclina Domine aurem tuã, & audi. Aperi Domine oculos tuos, & vide, & attendè ſermones Sennacherib, quos miſit, exprobrans Deum viuentẽ. Quoniam in veritate Domine deſertas reddiderunt gentes Reges Aſſyriorum. Et nunc Domine Deus noſter ſerua nos à manu eius, & cognoſcent omnia regna terrę, quòd tu es Dominus Deus ſolus. Et egreſſus eſt Angelus Domini nocte illa, & interfecit ex caſtris Aſſyriorũ 185. milia. Et cùm mane ſurrexiſſent, inuenerũt corpora mortua. Et dum auerteretur & fugeret Dei hoſtis Aſſyrius Sennacherib, eum interemerũt duo filij eius grauiter in gladio, cùm permanſiſſet nulla ductus pœnitentia. Cuius aũt fuit hoc ſtupendum præclarumq; & admirabile facinus & potẽtia, num omnium regis Domini Sabaoth principis copiarum Michaël, qui non viſus duxit exercitum, & aduerſarios temporis momento ſine gladio apertè concidit, in auxilium & cuſtodiam ſuorũ qui ſpem ſuam collocarunt in Deum viuum vltionum, & qui ſolus poteſt ſeruare? Sed ingrati Iudęi, & ſtulti, & increduli, qui plurimorum diuinorum beneficiorum fuerunt immemores, poſt manu Angeli hoſtium illorũ infeſtiſsimorum factam cladem, & turpem illorũ fugam, ne ſic quidem potuerunt intelligere & agnoſcere, ſed dicebant: Manus noſtra excelſa fecit hæc omnia prodigia. Propterea tradidit eos Deus omnino in manus Nabuchodonoſor regis Chaldęorũ, qui etiam diruit omnes muros Hieruſalem, & incendit ciuitatem totã, & domum Domini, & bello capta, accepit vaſa ſacra, & multitudinem diuitiarũ eorum, & duxit omnia Babylonẽ. Et fuerunt Iudęi ſeruientes in captiuitate cũ magno metu Chaldęis, colentes omnes eorũ ſimulachra, præter ſanctos tres pueros, & prophetã Danielem.

XI. De ſanctis tribus pueris. Hi enim ſoli viri pij, etiãſi planè infantes abducti eſſent in captiuitatem, Dei timorẽ ſemper habentes, nõ cum ſui generis Pontificibus, Scribis, & Phariſęis, eò deducti ſunt, vt colerẽt deos qui non ſunt, neq; regium illum iuſſum timuerunt: ſed in Deum viuum qui dat ſalutem confidentes, cùm ducti eſſent ad tyrannum, audacter dixerunt: Notũ tibi ſit Rex, quòd deos tuos nõ colimus: & imaginẽ auream quã poſuiſti, non adoramus. Tunc Nabuchodonoſor rex, in ira & furore, iniecit Ananiam, Azariã, & Miſaël in fornacem ignis ardentem. Dei autem Angelus, Michaël ſcilicet, ſimul cũ eis deſcendit in fornacem: & nec omnino quidem eos tetigit ignis, ſed excuſsit Angelus flammã fornacis

&

& transiit ignis circumcirca,& combussit viros omnes qui ipsos iniecerant,hoc est, administros Regis. Tunc tres tanquam vno ore lætantes,laudabant, & benedicebãt,& solum Deum glorificabant. Rex autem audiuit ipsos Deum laudãtes in medio fornacis,& citò surgens dixit magnatibus suis: Num tres viros vinctos iniecimus in mediũ ignis? & aspectus quarti est similis filio Dei. Tunc cùm Rex eos accersiisset,egressi sunt illæsi. Cùm aũt diuini pueri egressi essent absq; vlla læsione,coram eis adorauit Rex,& dixit: Benedictus Dominus Deus Sidrach, Misac,& Abdenago,qui misit Angelum suum, & eripuit pueros suos ex igne fornacis ardentis. Tunc Rex constituit eos principes,& maximo eos honore affecit cum propheta Daniele. Pulchrè re vera diuinus cantor Dauid psallit: Castrametabitur Angelus Domini in circuitu timentium eum, & liberabit eos.

XII *De Daniele propheta.*

Simile aũt rursus miraculum ostendit Deus admirabilium,per gloriosum Archangelum suũ Michaelẽ,in famulo quoq; suo Daniele iniecto in lacũ leonum. Nam postq̃ regnarunt Reges alij a Nabuchodonosor, diligebatur ab omnibus sapientissimus Daniel, vt qui ex Deo somnia cõiiceret. Babylonij aũt inuidia moti, insurrexerunt eo tempore aduersus Cyrum,qui tunc apud eos regnabat, sicut prius aduersus Dariũ,& dicunt ei: Rex, da nobis vt morte afficiamus Hebræum Danielẽ,quoniam Bel deum nostrũ contriuit,& venerandum draconẽ interfecit,& sacerdotes,& incantatores nostros occidit. Sin minus, te interimemus,& domum tuã,vt Iudaizantem. Cùm verò vidisset Rex quòd eum valde vrgerent, coactus tradidit eis Danielẽ. Illi aũt iniecerũt eum in lacum leonũ, & fuit illic sex dies. Erant aũt in lacu septem leones. Occlusit verò Archangelus Michael ora leonum: & non molestia affecerunt Danielem, neq; attigerunt omnino corpus eius. Cùm verò venisset Rex septimo die vt lugeret Danielẽ in lacu,inuenit salua quæ fixerat signacula. Et lacu aperto videt Danielem stantem rectum,& manus habentem extensas,& Deum laudantem,& dicentem: Benedictus es Deus, qui misisti Angelum tuum, & obstruxit ora leonum,& mihi non nocuerunt. Tunc Rex citò cum gaudio Deum glorificans,sustulit Danielem è lacu illæsum,& adorauit eum. Viros autem qui Danielẽ accusauerant,iniecit in lacum leonum. Non prius autem fuerunt in solo lacus, quàm eos inuadentes leones deuorãrunt, & omnia ossa eorum tanquam in puluerem comminuerunt. Hic ergo vir desideriorum Daniel, sanctissimum Archangeli nomen nobis ostendit, quòd vocaretur Michael, id est, dux Dei exercitus, vt qui hoc mysterium acceperit ab alio Angelo.

XIII *De Abbatuch propheta.*

Porrò verò Abbacuch quoque propheta erat in Iudæa. Ipse autem coxerat pulmentum,& panes intinxerat ad nutrimentum: & ibat vt id ferret suis messoribus. Angelus autem Domini apprehendit verticem Abbacuch, & impetu sui spiritus eum portauit à Iudæa Babylonem cum lentis alimento & intulit ipsum Angelus in lacum leonum, non solutis illic signaculis. Comeditque Daniel seruus Domini, & lætatus est. Et rursus idem Angelus Michael restituit confestim Abbacuch in locum suum: nihil ei impedimenti adferens,quò minus eadem hora veniret, & eodem cibo messores suos copiosè aleret. Papè quanta est diuini Archangeli pernicitas?

XIIII *De Ezechielẽ propheta.*

Validissimo quoq; suo impetu, diuino nutu, similiter rursus aliás assumpsit diuinũ quoq; prophetã Ezechielem, vt dicit ipse Ezechiel in sua prophetia: Et aspexi, & ecce similitudo viri à lũbis suis: & inferius ignis, & à lũbis eius & superius tanquã visio electri: & accepit me a vertice in spiritu suo in medio cœli & terræ: & deduxit me Hierusalem.

XV *De Philippo apostolo.*

Vnieriam Apostolum quoque Philippum similiter rapuit Angelus Domini mei, & transtulit in Azotum, & non vidit amplius ipsum Eunuchus Reginæ Æthiopum, postquam ab eo accepit baptismum salutarem.

XVI *De Marciano Cerifero.*

Mentem autem impellit,& mihi animũ excitat eximia gratia & virtus diuini ordinũ Ductoris supernarũ potestatum: & ducit ad narrandũ vnum solum eius miraculum. Vincitur enim & caligat omnis vis dicẽdi,intuens ad altitudinẽ & multitudinẽ & excellentiã infinitorum & variorũ,& omnis generis eius miraculorũ: & recusat omnino de iis scribere. Deficiet enim planè tẽpus nos,vt diuinus ait Apostolus, narrãtes. Est enim pelagus metiri facilius,& stellas numerare,quàm maxima quę à maximo incorporeo quotidie in nos fiunt miracula. Ex magnis ergo & insignibus eius miraculis, audebo pauca quædã vobis narrare admirabilia opera. Tẽpore Michaëlis Imperatoris,& Theodoræ eius matris erat vir quidã nomine Marcian⁹,qui à teneris vnguiculis fuerat Cerifer venerãdi hui⁹ tẽpli. In ipso enim diuino & venerãdo & pulcherrimo tẽplo Archangelico, omnes qui mari agitã .. ,& accedũt in fide,& ex intemerata illa eius imagine bibunt vnguentũ emanans, omnis generis morborũ statim assequuntur quę speratur curationẽ. In hoc ergo diuino & religioso tẽplo assiduè perseuerabat prędictus Martianus Archãgeli Cerifer: vsq; ad senectutẽ cũ magno amore & fide: neq; vnquã omnino opus habuerat medico, sed simulatq; aliqñ incidisset in vllum morbũ, protinus procedebat in dicto templo Ductoris ordinum

Michaëlis, breuique sanus redibat in domum suam propter totam suam in eum affectionem. Cùm eum ergo aliquando grauis morbus & planè desperatus inuasisset, iacuit in inferiore parte templi Archangeli aliquot dies, cum stabili & firma in eum fiducia. Cùm plurimi autem amici, & medici ad eum congregarentur, & dicerent alij alia, quæ ad eius pertinebant curationem: ipso verò ne eos quidem omnino de his audire sustinente, ausus est vnus ex medicis facere ea quæ dicuntur fomenta: & iussit iis qui ipsi ministrabant, vt ei mederentur ante matutinum, vellet, an non. Cùm autem fomenta composuisset medicus, domum rediit. Illa autem nocte Marcianus cùm à se veluti discessisset, & esset in extasi, quomodo & vir hic pius narrauit, & subiectum argumentum ostendit veritatem, omnes templi portas vidit repente apertas, & ad lauacrum quod extabat virum terribilẽ cum impetu è cœlo equitem descendisse. Cùm is autem ex equo descendisset in purpureo quod illic erat marmore, ingressus est templum plurimis stipatus, tanquam Præpositi veste indutus: & impletum est vniuersum templum odore ineffabili. Paulò pòst verò cùm accessisset ad lectum Marciani, finxit se ea attrectare quæ erant in scamno, & rapere quæ in eo erant posita ad alimentum & vsum: & cùm inuenisset in catino posita quæ dicta sunt fomenta, ea accepta tulit ad Marcianum, rogans quid hæc sibi vellent, & quisnam esset qui ea temere fecisset in domo sua. Cùm is autem respondisset cum tremore, dixit ille terribilis & gloriosus duobus suis satellitibus: Tollite ea, & euntes quamprimum perforate caput eius qui me contempsit: & ipsa in id iniicite. Cumq; intinxisset summum digiti sui in candelam quæ impendebat eius admirabilium rerũ effectrici imagini, signauit caput Marciani sancto [3] oleo in figuram crucis, & ex Ecclesia egressus, equo rursus conscenso, sublatus est in cœlum: statimq; clausæ sunt omnes portæ Ecclesiæ, ita vt quoquo modo videri non potuerit. Marcianus autem magno timore affectus, & animo anxius vsq; ad matutinum, propter terribilem visionem, accersiit præsbyterum Ecclesiæ & narrauit ei omnia. Tunc præsbyter cùm quæsisset quæ à medico parata fuerant fomenta, nec inuenisset, Marciani quoq; caput animaduertisset, & vidisset sanctam crucem in ea per sanctum oleum expressam, obstupefactus abiit quamprimũ ad medicum vt ei narraret omnia, & consuleret, vt ipse quoq; peteret veniam ab ordinum ductore Michaele, de iis quę ipse admiserat.

3 Signauit caput Marciani sancto oleo in figurã crucis

De medico.

Cùm autem venisset præsbyter in domum medici, inuenit illic multitudinem innumerabilem, & luctum qui non poterat comprimi, cognatorum, & amicorum eius sociorum, qui omnes deflebant repentinum, & non prius animaduersum lętalem eius morbum: ipsum autem iacentem in medio omnium, totamq; eius faciem pustulatam, clamantemq; grauiter, & magna voce eiulantem: Misereminí mei qui Deum timetis. Scindite Christiani caput meum, non fero enim dolores. Postquam verò audiuit à præsbytero verba terribilia quæ audiuerat à pio Marciano, tunc intellexit medicus esse plagã dignam sua audacia, & statim acerbe exclamauit: Ego sum causa grauis huius meæ mortis: sed me tollite, & abducite, & iacite in sanctam ædem eius: & si quid iubet eius misericordia, faciet in me indignum suum seruum. Portantes autem eum tulerunt vnà cum lecto. Marcianus autem cùm sensisset tumultum, assedit, & cùm causam resciuisset, seipsum considerauit, & inuentus est omnino sanus. Tunc citò descẽdens de lecto suo, Deum glorificauit, suumq; defensorem, & dominum, & magnum medicum, & militiæ principẽ Michaelem: cursimq; egressus processit obuiam, & sustulit medicũ è lecto, & portauit cum suis manibus simul cum præsbytero, & posuit eum ante sanctam aram, miserabiliter deflentem & confitentem, vt ei esset propitius sanctus princeps militię. Marcianus aũt cùm per se manare [4] fecisset vnguentũ è sacra illa imagine, vnxit caput patientis medici: statimq; fugatum est acerbum illud tormentũ: & ardentes faciei pustulę sunt extinctæ, & factus est sanus omnino, sicut prius, glorificans Deum, & sanctissimum eius militię principem Michaelem. Mansit verò de cętero medicus ille perseuerans, & munificè offerens in eodem glorioso templo Archangelico, toto tempore vitæ suæ Dominum laudibus extollens, & eum qui fuit velox ad ferendũ auxilium, & eum defendendũ, militię principẽ Michaelem.

4 Nota curationis modũ. Manare fecit vnguentum è sacra imagine, & illo vnxit caput patiẽtis, & statim fugatũ est acerbũ illud tormentum.

XVII.
De decẽ drachmis.

Atq; nonnulli quidem dicunt esse nouẽ eorum ordines, conuenienter parabolę Seruatoris quæ dicit: Si mulier aliqua habens decẽ drachmas, vnam ex eis perdiderit, nõne accensa lucerna eam quærit? Et quando eam inuenerit, conuocat amicas, dicens: Gratulamini mihi, quoniam inueni drachmam quam perdideram. Sunt autem nouem ordines incorporeorum: nempe Angeli, Archangeli, Principatus, Potestates, Virtutes, Dominationes, Throni, Cherubin, Seraphin, & decimus ordo est hominum. Nonnulli verò dicunt nonagintanouem esse earum partes, centesimam autem esse hominum, conuenienter parabolę centum ouium, de quibus dicit Christus: Si fuerint alicui homini centum oues, & aberrauerit vna ex ipsis, num relictis nonagintanouem in montes, profectus quærit eam quæ errat? Et si contigerit eam inuenire, de ea magis lætatur, quàm de nonaginta nouem

quæ

quæ non aberrauerunt? Re vera enim nos sumus fratres, qui mali aufugimus & aberrauimus super montes & colles nefariæ actionis & incredulitatis, quos non despexit pastor bonus & benignus: sed quæsiuit, & supra suum humerum portauit, & retulit in numerum gregis boni. & non errantis.

¶ DE S. ARCHANGELO GABRIELE.

Per Simeonem Metaphrasten.

LAVDEMVS ergo omnes Dominum, fratres, & nomen eius simul extollamus, qui facit magna, & quæ inuestigari nequeunt, gloriosaq; & admirabilia quorum non est numerus, per sanctissimum Michaëlem quotidie, & olim, & nunc, & hic, & alibi, & multis, & singulis. Nam & si per alios sanctos Angelos innumerabiles, fecit Deus admirabilium innumerabilia miracula per vniuersum orbē terræ, trium tamē solū ostendit diuina scriptura pretiosa & veneranda nomina: Michaëlis & Gabriëlis; & apertè colēdi Raphaëlis. Et quod sanctissimus quidē Michaël fecerit hæc omnia, quæ sunt simul posita terribilia miracula, hinc patet ex diuinis scripturis. Diuinissimus aūt Gabriël missus fuit ab omnipotente Deo & patre, tempore diuini & benigni in terram descensus, veluti quidam pronubus Dei verbis, ad sanctā Virginem, & dixit: Aue gratia plena, Dominus tecum. Et hac voce depulit antiquissimam & diuturnissimam molestiam primæ parentis Euæ: & impleuit lętitia vniuersum orbem terræ. Prius verò sterili quoque clarissimæ Annę, quę in horto suo obsecrabat Dominum, prædixit fore, vt ex ea nasceretur Dei parens. Quin etiam Prophetæ Zachariæ in templo suffienti ipse dixit fore, vt in senectute gigneret Præcursorem, quo tempore eum etiā fecit obmutescere in pœnam incredulitatis. Eundem ergo diuinissimū Gabriëlem vidit rursus idem Zacharias in sanctis sanctorum, cibum è cœlis afferentem ad Dei matrē. Eundem autem Gabriëlem viderunt etiam pastores in ortu Christi, annunciantem eis magnum gaudium, & vniuerso mundo. Alij quoq; similiter plurimi boni insignes, & diuini patres sunt ab eo in diuinis initiati mysteriis. Nam per hos duos Michaëlem, inquam, & Gabriëlem descendit omnis datio bona, & omne donum perfectum, quod desuper mittitur in terrā à Deo omnipotente. Hæ enim sunt duæ maximæ & paris momenti lucernæ diuinitatis, quę est principium luminis, & est vnica & trina: & quæ nō occidūt luminaria totius orbis terræ qui est sub cœlo, mystæque arcanorum, & ad futurorum introducētes mysteria.

¶ DE ARCHANGELO RAPHAELE.

Per Simeonem Metaphrasten.

INducitur aūt pręclarus Raphaël, qñ Tobię excæcatos oculos artificiosè illuminauit. Hic enim Tobias fuerat abductus in prima Hebręorū captiuitate Niniuę. Cùm aūt esset pius & iust⁹, cōuenienter legi eorūq erāt sui generis morientiū in captiuitate corpora clā sepeliebat, quę contēptui habebātur, & nō sepeliebātur. Quodā aūt die cùm reuersus esset ex hoc pio ⁵ opere, depositoq; ligonē & bipaliū, dormiit extra domū suā, propterea q̄ ipse esset pollut⁹ cōuenienter legi, quę dixit: Quicūq; tetigerit mortuū, immūdus erit vsq; ad matutinū. Illa aūt nocte calidū excrementū in ei⁹ oculos demisit passer: & statim fuit excæcat⁹. Nequaq̄ verò blasphemiis incessēs, ꝑpetuò agebat gratias Deo, qui id ꝑmiserat. Post hęc aūt cùm accersiuisset Tobias filiū suū, dixit ei: Ecce ego, vt vides fili, & cœc⁹, & senex factus sum, ꝑpter multitudinē meorū peccatorū: Age ergo mittā te ad Gabelū cognatū meū. Deposui enim apud eū ante captiuitatē aliquot auri talēta: & adfer ea ad sustentandas meas calamitates. Sed viā ô fili, nescis, quoniā est magna. Inueniam⁹ aūt hominē q̄ sciat viā timentē Deū: & cū eo cōueniamus de iusta mercede, qui tibi sit vię comes post Deū: & te rursus reducat ad meos obscuratos oculos, illęsum & lętū. Cùm aūt talis homo ab eis quęreretur, accessit ad eos diuin⁹ Archāgel⁹ Raphael humana specie, ꝓ se ferēs se velle cōduci mercedula: & dicit eis: Pacificimini mecū vt par est, & ego ipsum cōseruabo post Deū. Rectè enim scio & locū, & cognatū tuū Gabelū, & eius vxorē, & filiā eius. Cùm ij ergo sic conuenissent, & accepisset puerū Angelus, qui videbatur mercede cōductus, cū plurimis votis ex senis manibus, ambulauerunt sine labore multos dies. Eos verò cōsecutus est canis quoq; à domo. Cùm ipsi autem venissent ad Tigrim fluuium, sedit puer Tobias ad lauandos pedes: & aspexit piscem exilientem vt eum deuoraret: & exclamauit puer. Dicit ergo ei viæ comes Angelus: Ne timeas, sed eum teneas audacter. Id autem cùm factum esset, rursus dixit ei: Disseca eum, & cor quidem & iecur diligenter serua in vase, fel verò in altero vase.

⁵ Vides sepelire mortuos esse opus pium.

B ij Habes

Habet enim senex quidam ad quem proficiscimur, formosam filiam habentem spiritum immundum, qui vocatur Asmodæus. Qui propter eius amorem suffocauit septem viros, qui eam desponderant. Loquar autem ego cum sene de contractu, & persuadebo ei, vt accipias filiam eius in vxorem. Suffumiga autem eam ex iecore & corde, & fugiet ab ea Asmodæus, homines occidens Dæmonium, in supremas partes Ægypti, per me ligatum vinculis insolubilibus, & non repente morieris. Et reuertetur ipsa quoq; nobiscum cum multis facultatibus in domum tuam. Quod etiam factum est, vt summatim dicam. Tunc puer seruauit cor, & iecur, & fel. Piscem autem comederunt. Cùm autem venissent, & alacriter accepti essent à sene Raguele, & verba mouissent de contractu, nolebat senex, timens maximè, propterea quòd ei esset propinquus genere, & ostendebat eis sepulchra septem virorum. Tandem autem persuasus cùm celebrasset nuptias, & eum aspexisset viuum, quomodo ei suggesserat eius viæ comes, Deo magnas egit gratias: & eam dedit senex vxorem Tobiæ, & dimidium suorum bonorum, & misit eos cum magno gaudio. Ipsis verò reuersis, & simul cum ea ancillis & famulis, & infinita pecunia, accepto etiam à Gabelo deposito: cùm venissent prope domum Tobiæ, canis loco agnito procurrens ingressus est domum, & complexus pedes Tobiæ ei blandiebatur. Ille autem cùm ex eo cognouisset aduentum filij, surrexit properè, & iuit ei obuiam, & hic, & illic offendebatur ad parietem non videns. Viæ verò comes dicit Tobiæ: Accipe fel piscis; & cùm in foribus occurreris patri tuo, priusquam ipse te amplectatur, vnge oculos eius, & statim aspiciet. Quod cùm factum esset, & protinus visum recepisset, steterunt obstupefacti, Deum laudantes, propter omnia bona quæ eis fecerat. Volentibus autem ipsis magnas referre gratias viæ comiti, qui existimabatur mercenarius: & prompto & alacri animo ei dare dimidium pecuniæ quam attulerant, se eis aperuit Archangelus Domini, & dixit: Ego sum Raphael, vnus ex septem Archangelis, qui Deo offerunt preces iustorum: & neque comedi, neque bibi, etiam si vos hoc putaretis. Domino verò perpetuò agite gratias: & semper ei confitemini, quòd magnificauit misericordiam suam super vos. Quæ cùm dixisset, statim fuit sublatus ab eorum oculis. Hoc ergo solùm dixit scriptura fecisse Raphaelem, quod fuit optimum & maximum miraculum. Dicit autem se vnum ex septem Archangelis, quoniam omnes ordines supercœlestium, & quæ intelligētia apprehenduntur, classium & cœtuum duces & principes, sicut dictum est superius. Celebremus autem nos hic quoque syncerè, vt debemus, ô sacrosanctè, & à Deo collecte cœtus, lætum, & illustrem, & admirabilem diem [a] festum ordinum ductoris Michaelis, qui animas & corpora beneficio afficit: & ei offeramus dona accepta & digna: & pios ei hymnos perpetuò non cessemus psallere, vt ipse quoque moueat vehementiores intercessiones ad communem Dominum & creatorem, vt nobis det veniam, qui multiplicium peccatorum humana imbecillitate circundati sumus & miseria. Ad eum ergo clamemus, & dicamus: Benigne minister benigni Domini; qui in mysteriis initias Michaël princeps militiæ, assiduis tuis apud Regem gloriæ intercessionibus, omnes tuos laudatores & fideles tuos famulos, cùm per pœnitentiam vt meliores euadant, deduxeris: & vt sanctos decet, viuant, erudieris: illic colloca in statione iustorum. Te enim omnis cœtus Christianorum post Deum & intemeratam eius matrem patronum habemus maximum, & salutis defensorem. Te nostri auxilij arma validissima, & mœnia aduersus omnes hostes, tam qui in intelligentiam cadunt, quàm qui sub sensum, opponimus. Te nostræ defensionis diuinam & euidentissimam circumferimus gloriationem. Per te fideles reges assequuntur trophæa victoriæ. Per te duces exercitus Christiani populi vincunt, & dedecore afficiunt phalanges gentium infidelium. Per te omnis gratia illuminans, & prædictio, & sapientia, & virtus data est fidelibus hominibus. De cætero, vt qui habeas etiam quod potes, da etiam vicissim euentum petitionum. Protege semper & conserua vitam nostram pennis tuis Archangelicis: & nos libera ab omni nocumento. Cura affectiones eorum qui ægrotant. Fac vt in auram euanescant, & dissoluantur spiritus eorum qui probris insultant & iniuriis. Adhuc magis deprime & deiice elatum & gloriosum supercilium, & magniloquentiam peruersi & Dei hostis & hominibus infesti satanæ: & fac vt cessent, & ociosæ reddantur improbæ eius machinationes. Depelle dæmonum insidias, quæ aduersus nos structæ sunt. Euelle quę ab inimico sata sunt zizania in agro Ecclesiæ. Purga veri patrisfamilias & Domini sementem. Oppugna, & ignominia affice, & dissolue cœtus eorum qui malè sentiunt, & sunt impij. Nos perpetuò confirma & corrobora intercessionum tuarum defensionibus, ad hoc vt citra impedimentum faciamus Dominicam & diuinam voluntatem. Vt perpetuam prouidentiam & defensionem digni habiti, qui vitam agamus in veritate & iustitia, assequamur æterna Christi bona in regno cœlorum. Gratia & misericordia Domini nostri Iesu Christi cui gloria & potentia in secula seculorum. AMEN.

[a] *Celebremus lætū, illustrē, et admirabilē diem festum ordinum ductoris Michaelis.*

¶ DE VIRTVTIBVS ANGELORVM,
Per D. Gregorium Turonensem.

EGitur dum in Auerno territorio commorarer, vir mihi fidelis retulit, & scio quia vera narrauit: nam euidenter cognoui gesta fuisse quae dixit: Quòd scilicet diues quidam iussit ex annonis aqua infusis, atq; decoctis messoribus poculum praeparari: Hanc autem coctionem Orosius à coquendo Coeliam vocari narrauit. Quod cùm praeparatum fuisset, & in vase reconditum, atq; ille apud vrbem moras innecteret, vt mos seruorum est, maxima parte exhausta, exiguam reliquerunt. Ille igitur hoc nesciens, inuitare meliores iubet, vt eo ab vrbe redeunte, hos segetem decidere reperiret. Quo facto, iamq; operariis in segetem collocatis circiter septuaginta, aduenit dominus fundi, perscrutansq; qualitatem, ac quantitatem potus, perparum reperit. Tunc pudore cõfusus, & sibi factum ad verecundiã reputans, vt potus deficeret operariis, qui vt ipse arbitrabatur, super quinque modiorum mensuram ascenderat: quid ageret, quò se verteret, in ambiguo deprehendebat. Tamen inspirante Domino, conuersus ad vasculũ, nomina ¹ Angelorum sanctorum quae sacrae docent lectiones, super aditum eius deuotè inuocat, orans vt virtus eorum paruitatem hanc in abundantiam conuertere dignaretur, ne operariis deficeret, quod hau riebant. Mirum dictu, tota die ab hoc extractum est, et nunquam defuit bibentibus, sed vsq; quò nox finem operandi fecit, omnibus fuit in abundantia ministratum.

1 Sanctorũ nomina Angelorũ super vasis ostium inuocat, & statim maxima inuocatiõis eiusdem virtus apparuit.

¶ DE ORTV, VITA ET OBITV SANCTORVM PATRVM, QVI IN VEteri Testamento virtutibus claruerunt, D. Isidori Episcopi Ispalensis Praefatio.

Habetur in librõ eius de patribus veteris testamẽti.

QVORVNDAM Sanctorum, nobilissimorumq; virorum ortus vel gesta cum genealogiis suis in hoc libello indita sunt. Dignitas quoq; et mors eorum, atque sepulchra sententiali breuitate sociata. Quae quanuis omnibus nota sint, qui per amplitudinem scripturarum percurrunt, facilius tamen ad memoriam redeunt, dum breui sermone leguntur.

VITA ADAM PROTOPLASTI,
Per D. Isidorum Episcopum Ispalensem scripta.

ADAM Protoplastus, et colonus paradisi, princeps generis et delicti, ad imaginẽ Dei factus, vniuersitati prelatus, qui creaturis nomina dedit, atq; in eis dominatus potestatẽ accepit. Hic namq; in delitiis fluentis paradisi constitutus inter redolentes aromatum syluas, ac vernantia florentis arui, rudis habitator nouae vitae gaudia peragebat. Vbi tellus foecunda viret perpetuò. Vbi fons decurrens quadrifluo labitur amne. Sed postquam serpẽtis dolo lingua pollutus foeminae per tactum igni loci beatitudinem prophanauit, à paradiso proiectus est, terram sentibus squalentem operarius gemens incoluit. Amissaq; immortalitate, in puluerẽ, vnde carnis sumpserat ortum, post cursum nongentorum triginta annorum redijt. Hic iam posteritas in crimine huius parẽtis expulsi è paradisi gaudijs, mortis labori subacta ingemuit. Sepultus est autem in loco Arbee, qui locus nomen ex numero sumpsit, hoc est, quatuor, pro eo quòd tres Patriarchae ibidem sunt sepulti, & hic quartus Adam. Haec est Hebron metropolis vrbs Allophilorum, in qua fertur fuisse quaedam habitatio Gigantũ, vbi etiam & Eliu postea est vnctus in regno. Est autem ciuitas fortis Iudae, sacerdotibus separata, distans ad Australem plagam milibus viginti duobus procul ab Hierusalem.

Habetur In librõ eiusdem de patribus veteris testamenti.

¶ VITA ABEL IVSTI, PER D. ISIdorum Episcopum Ispalensem scripta.

ABel filius Adam, & pastor ouium, in vita innocens, in morte patiens, post mortem nobilis, in martyrio primus, in obedientia summus, in sacrificiis Deo placẽs, in meritis fratri displicens. Quem Cain impius, & parricida nouus, ira stimulante inuidiae, innocuum ferro nondum facto, sanguine maculatum prosternit, cùm adhuc innocens ferrum cruoris humani facinus non auderet.

Habetur libr. vt supra.

Habetur lib. vt supra.

¶ VITA ENOCH, PER EVNDEM D. ISIDOR.

Enoch filius Iareth septimus ab Adam placens Deo, malorum nescius, mortis ignarus. Qui sceleratorum non ferens insaniam, à pernitiosis mundi contractibus subtractus, meruit in eo loco transferri, vnde fuerat protoplastus expulsus. Sublatus est aūt annorum trecentorum sexagintaquinque. Manet autem hactenus in corpore, in consummatione mundi restituturus cum Elia mortalis vitæ conditionem.

Habetur libr. vt supra.

¶ VITA NOE, PER D. EVNDEM D. ISIDOR.

Noë filius Lamech, decimus ab Adam, secundi reparator orbis, iustitia insignis, longanimis in spe, sapiens in opere & iustus, Arcam condidit, & admonitus introiuit, nec horruit turbulentū diluuij fluctū, nec fragores ventorū, vel murmur cœli expauit. Gestatur procellis, nec mergitur: serpētibus sociatur & bestiis, nec terretur: cui fergę colla submittūt, alites famulantur: namq; auē misit, redeuntē sustinuit: sed perfidia & fraude corui decipitur. Meritò columbę gestantis ramū ore paciferū educitur, reseratisq; foribus arcę, bestias, cunctaq; animantia per 7. dies exire permittit. Ipse postmodū egressus cum liberis Deū collsudat, electas victimas immolat. Cuius Arcā veteres sedisse testantur in Armenia super montē Ararath. Hic nōgentesimo quinquagesimo ętatis suę anno mortuus est.

Habetur libr. vt supra.

1 Videsne heretice quō Milchisedech vero deo obtulit sacrificium, & nō tantū Abrahę panem, vt impie garris.

2 Si Malchisedech in typo Christi sacrificiū de pane et vino Deo obtulit, ergo saluator noster in veritate corpus et sanguinem suū sub speciebus panis et vini in nocte cœnæ æterno patri obtulit; ergo & missa nostra, quæ et illi[9] cœnæ & passiōis in cruce peractæ cōmemoratio est, verum esse sacrificium.

¶ VITA MELCHISEDECH, PER EVNDEM D. Isidorum Ispalensem Episcopum scripta.

Melchisedech Rex Salē, sacerdos Dei altissimi, prim[9] [1] veri oblator sacrificij, cuius origo secreta. Hūc esse aiūt Hebręi Sem primogenitū Noë tritauū Abrahę. Ipse est pater patrū, prophetarū & Apostolorū origo. Ipse est qui paternę pietatis benedictione, dńs fratrū esse meruit. Qui versis incedēs vestigijs, patris genitalia texit, nec derisit ebriū, vt procax reprobus filius, sed velauit vt verecundus. Vnde accidit in lege Iudęorum. parentes à filiis nunq̄ videri nudatos. Hic Abrahæ reuertenti post victoriā benedxit, & [2] in typo Christi sacrificiū de frugibus terræ, primū panē & vinū Deo hostiā obtulit: Quia sacerdotiū & regnū iure primogenito debebatur, anteq̄ Aaron sacerdotio fungeretur. Hic etiam prior omnibus post diluuiū, vrbē Salem condidit, in qua etiā & regnauit, quæ postea Iebus siue Solyma dicta est, & nūc deriuatiuo vocabulo Hierosolyma vocatur. Vixit aūt annos sexcentos, & perdurauit vsq; ad septuagesimum annū ætatis Isaac. Mortuus est autem, & sepultus in ciuitate sua Hierusalem.

¶ VITA ABRAHAM PATRIARCHÆ, PER D. Isidorum Episcopum Ispalensem scripta.

Abraham pater gentium, filius Tharæ, de stirpe Sem, natione Chaldęus, fide primus, exul spontaneus, obediens in præceptis, credulus in promissis, pauper in patria, in peregrinatione locuples, in prælijs victoriosus, in victoriā nō auarus. Reges quinque superauit, spoliis exuit, captiuosq; parentes reduxit. Eō summus, vt Trinitatem in typo videret, & virtutem in mysterio veneraretur. Eō fidelis, vt in promisso germine contra spem naturæ, Deo crederet. Eō iustus atque deuotus, vt indulgentiam vnici pignoris diuinitati nō præponeret, sed incunctanter præcepto parens, ad immolandū filiū religiosus parricida gladio dexteram armaret. Qui dum distrinxit ferrum cōtra vnicū pignus in victimam oblatum, nec natum perdidit, & hostiā non amisit: filium enim in sacrificio obtulit, & arietem pro filio immolauit. Obiit 175. annorum, sepultusq; est in agro Ephron, in spelunca duplici. In cuius interiori parte sepultū ferunt Adam: in exteriori verò Abraham. Distat autem hic locus, vt Iosephus docet, septimo ab vrbe Hebron stadio, ibique asserit Abraham & filium eius monumentum habere pulcherrimum, instructū marmore, & opere elegantissimo. Illic etiam & Therebinthum arborem magnam à constitutione mundi fuisse asserunt. Hanc Hieronymus vsq; ad Constantię Regis imperiū perdurasse describit. Et ipsa est quercus Mambrę Amorrhæi, qui fuit amicus Abrahę. Quæ apud Gentiles in tanta extitit veneratione, vt eam muri ambitu circunscriptam solēni sacratione colerēt.

Est serm. 68. D. Augustini inter sermones de tēpore.

1 Nō credat hereticus ex hoc loco cōuincere quod fi

¶ ITEM DE BEATO ABRAHAM, ex Diuo Augustino.

Credidit Abraham Deo, & deputatum est illi ad iustitiā. Ecce [1] sine opere iustificatur ex fide, & quicquid illi legali posset obseruatione conferri, totum credulitas sola donauit. Ipse sibi fuerat lex, qui legem nō acceperat, natura tamē quicquid legis fuerat obseruabat. Abraham pater noster radicem fidei nominisq; Christiani habebat, qui

cùm

cum ex proprietate gennina ad incerta atque peregrina iuberetur exire, tota deuotione compleuit: cui in re tam dura nulla dubitatio fuit, sed sententiam Dei, tanquam qui optare videretur, accepit. Exi, inquit Dominus, de terra tua, & de cognatione tua, & veni in terram quam demonstrauero tibi. Nouum probationis genus, habenti propria exilia indicere peregrina, ingerere laborem itineris quiescenti, imperare penuriam possidenti, & tantarũ facultatum domino necessitatem imponere peregrinandi. Libenter tamen fides accepit, quicquid ardoum videbatur incredulis. Cui non est magis dulce propriũ tugorium, quàm palatia peregrina: & voluntaria casa, quàm digesta prętoria? Leue cuiquam non est, dimittere propria, & sectari aliena incerta: dimittere quod scias, quærere quod ignoras. Quis enim propria sine dolore deseruit, aut sine lachrymis dereliquit? Cui non est durum illos conscios natalium parietes, dulcia illa limina, atque amabilem larem, quem & parentum memoria, & ipsius infantiæ rudimenta commendant: vbi cunabula illa noui & mox orientis hominis famulabantur: vbi secura alludens infantia inter lucis primordia, aut pueriles annos simplicitate felices, quos sibi inter lasciuos atque ipsius ætatis lusus vernaculo genuina solo necessitas exhibebat? Inter hæc ergo tam blanda, tam dulcia, quæ omni fuerant difficultate relinquenda: Exi, ait, de terra tua. Quis hoc sine fidei viribus libenter audiret? Leuius probaretur, si vel nomen loci quò perrexisset, audiret. Proficiscitur, pergit, socia scilicet credulitate, coniuge comite, it securus, it fretus, promissum sibi fidei laboribus exacturus: plus sperans de incerto, quàm fuerat securus de proprio. It ergo per desertas solitudines per inuias sedes, per naturæ secreta, vbi hominis vestigium necdum rudis terra cognouerat: & inter illa omnia quæ Dei imperio dereliquerat, non tugurium, non casam, sed inter ipsa camporum silescentium formidolosa secreta hospes tantummodo, cœli, terræq; nullum suffugium quò diuerteret, inueniebat. Excepit tamen Abraham peregrinum quercus arbor humana, quæ venientem Abraham, atq; æstiuo sole decoctũ, amœnitatis suæ vmbraculo refoueret: cuius syluescentis nemoris comata luxuries, in æstiuum tempus diem, & vrentis solis vaporiferos radios ramorũ frequentia suspendebat, vt quicquid iniuria temporis irrogabat, omne aoferret & ramorum & foliorum densitas. Ingreditur ergo lucum arboris Abraham, sub qua construitur qualecunq; suffugium, angustum quidem homini, sed sufficiens maiestati. Dignum tamen Deo palatium fides deuota pingebat, in quo fuisset maiestas superna pransura. Cùm ergo illic positus curiosis oculis cœlum intentaret, ecce subitò in trium virorum persona maiestas incorporea descendit. Accurrit, properat, manus supplices tendit, & transeuntium genua osculatur. Domine, ait, si inueni gratiam coram te, ne transieris puerum tuum. Videtis, Abraham tribus occurrit, & vnum adorat. Trina vnitas, & vna trinitas. Sumatur aqua, lauentur pedes vestri, & refrigerate sub arbore ista, & afferam panem, & manducabitis, & postea transibitis in viã vestram. Et dixerunt ei: Fac vt dixisti. Seruat semper in bonis tenorem sui perfecta iustitia, offert peregrinis hospitium qui non habet tectum, & cùm sit omni domicilio viduatus, domicilium quale necessitas procurabat, exhibuit transeuntibus. Et licet illa minora fuerint quę offerebantur, locorum angustiis magnitudinem dederat fides, quæ contemni nõ meruit a Deo. Diuertunt ad arboris hospitium, qood Abrahã Deo iam fecerat dignũ. Interea conspergitur similago, fiunt encryphiæ, mactatur & vitulus. Etsi illis diuinitas nõ eguit, iustitia tamen quod optabat impendit. Ecce ad humanam mensam cœlestis sublimitas recumbebat, cibus capitur, pransitatur, & contubernali colloquio inter hominem et Deum familiaria verba miscentur. Et quia apud Deum infructuosa hospitalitas esse non potuit, ² statim precium mercedis accepit. Datur filius seni, datur posteritas desperanti, accepit senectus, quod minimè potuit habere iuuentus. Ad hoc, inquit, tempus veniã, & erit Saræ filius. Cumque seniles anni, & emortua Saræ viscera hoc posse fieri denegarent, dedit tamen diuinæ promissioni credulitas fidem. Patrem, inquit, multarum gentium posui te. Repletus est bonis, quia quod ei promisit, impleuit. Ecce in ipso vitę margine senectutis nondum prolatis legibus, recitatisq;, asserimus Abraham quod fuerit religiosus, & qui fuerat in cultura iustior, fuerit in credulitate probatior.

Ecce enim senex ille maritus, qui adhuc vnum non habebat, in vno tamen Deus innumerabiles promittebat. Ecce exhaustis visceribus dixit Deus ad Abraham: Suspice in cœlum & numera stellas, sic erit semen tuum. Et credidit Abraham Deo, & deputatũ est illi ad iustitiam. Defecerunt Sarę venire muliebria, quia iam lassa defecerant membra. Totũ corpus sulcatur in rugas, fit perarata fronte, & exhausta senectute. Deficiente sanguine in venis, tristis senectus delassatur, sed diuino iudicio ætatis feruor accéditur. Meliorẽ facit diuina promissio matrẽ, quã ętas nõ fecerat generare. Accepit genetrix nomẽ, quod ei sterilitas tẽporis subtraxerat. Longè deficiẽtibus mẽbris, Isaac cõcipitur. subitò inanes ac marcescentes venę rediuiuo sanguine feruerunt, & emortua seni viscera calefacto sangine

des sine operibus iustificet, & suffi ciat ad salutẽ: nõ quod ea sola nõ iu stificet hominẽ os tendit D. Iacob⁹, sumẽs eundem de quo hic loquimur, Abraham in exemplũ, ita inquiens Vis aũt scire o hõ inanis, quoniam fi des sine operibus mortua est? Abraham pater noster nõne ex operibus iustificatus est offerens Isaac filiũ suũ super altare? Vides quoniam fi des cooperabatur operibus illius, et operibus fides cõ summata est? Intelligę ergo Augustinum hic loqui de operibus legis sertiæ, sine quibus Abrahã iustificat⁹ est. Iacobũ aũt de operib⁹ fidei quæ per dilectionẽ operatur, quæ si non adsint, nequaquã homo ad cõsummatã iustificationem poterit peruenire.

² Ecce meritũ bonorũ operũ apud Deum, pro quibus preciũ mercedis accipitur, contra nouos hæreticos, qui nullum penit⁹ nostris operibus deberi premium contendunt.

 vaporata,

vaporata, vsq; ad partum inquilinis sunt caloribus animata. Iuuenilis ætas incaluit, & calefacto sanguine vaporauit. Fit anus fœta, fit senex grauida, crescit vęter per dies singulos, & conualescente partu, tumescentis vteri capax sinus extenditur. Fit sarcina, & desideratus affectus ex visceribus lassis, onus nimium exoptata posteritas. Portabat vterũ grauem talis mater, quæ inanis ambulare vix posset. Sed quis credulitatis fuerãt quę acceperat, defecta viscera fides validior animabat. Marcidę mammę, quas in vacuos folles subducti succi detrimenta laxauerant, lactei fontis vbertate tenduntur. Fit mater in pectore, fit mater in partu, fit, inquam, mater, quæ auia fuerat per ætatẽ. Dedit fides vetustis nouos visceribus agnes. Sic Isaac credulitate nascitur, vt eorũ fides in progenie enarretur in secula. Amen.

¶ ITEM DE SANCTO ABRAHAM, EX Diuo Zenone Episcopo Veronense.

Est sermo 5. In libro 2. sermonũ eius.

ABraham, fratres dilectissimi, quale diuinæ pietatis munus acceperit, vetustæ legis gesta testantur. Sara vxor eius nõ inferior, vitæ longę transactis cursibus, qualẽ filium ediderit, partus effusione percipitur. Sed quia vtrisq; ætas ademerat spem sobolis, pignus succidaneũ meruerunt. Sic meruit fides, quod ademerat tẽpus: extorsit credulitas, quod natura delegauerat. Abraham Patriarcha noster exploratus a Deo, in senectute suscepit vnicũ filium, nihil tamen sollicitum patri, cuius ætas annis vergentibus, in occasus sui termino versabatur: & quem educationis tempus angustũ, & senectuti exitus iam vicinus fatigabat. Ecce prima deuotio, libenter excipere quod sero datur, & in tristissima senectute suscepta solicitudinis mole gaudere. Nam & risit Sara munus iuuentutis subiens in senecta, vnde nomen accepit infans, qui post hæc Abraham sacratũ Deo approbat mentem. Vnicus ille filius solliciti senis adhuc paruulus, cui pietas & miseratio maior debetur, postulatur ad victimam, cui si per humanam fragilitatem aliqua in corpore infirmitas nasceretur, aut humanus exitus contingeret, vix in eius casibus pater viuere potuisset, si annis teneris moreretur. Hic igitur infans, è cuius paternus affectus, & maternus pendebat, ad explorationem fidei suæ, diuina voce postulatur ad victimam. Volo, dixit Deus, mihi fieri sacrificium Abraham tuis manibus in monte de filio tuo. Hæc mihi victima placet, hoc me sanguine deplacabis, iste meis sacris debetur: Vnde immolari iam iubeo. Non contristat frontem deuotissimus Abraham, nec dolor patri lachrymas persuasit: sed exultat, & gaudet, nec timuit ne parricidium ei imputaretur, sed magis vt deuotione pareret lætabatur, hoc iussisse Deum de filio, hostia parabatur festina. Deniq; implere sacrificium, ne mora faciat peccatum, necessariis sacramẽtis protinus præparatur. Ascenditur in montẽ, omni mysterio, sacrificioq; disposito, ductus filius gaudens, gaudente patre, patris dextera feriendus. Qui antequam veniret in montem, cùm de patre quæreret, vbi esset victima quam disponeret, & immolaret, securus de fide generis sui pater, filio de quo non dubitabat, patefecit, quia se Dominus postulasset, & quid ipse Domino promisisset ostendit. Lætatus est puer, patre fidele ipse quoq; fidelior: nec recusabat mortem, quam Deus, qui vitam dederat, imperabat. Lætatur pater, filio quoq; gaudente, & cum gaudio vnici pignoris alligat manus, quas ille vinciendas libentius offert: pedes quoque constringit, ne in exitu mortis concitata victima calcitraret. Securus enim pater optimus timuit ne dolori aliquid liceret in mortem. O fratres secura deuotio. O pater spiritum captans, corpus verò, mortemq; contemnens. O qui seruum Domini ita se esse meminerat, vt patrem se esse nesciret. Quid est pater? Ecce sub oculis iacet filius vinculis astrictus: vbi sunt lachrymæ, vbi dolor qui in humanis sensibus versari consueuit? In tantis filij casibus lætatur, & gaudet, & se Dominum promeruisse triumphat. [3] Accepit iam premia quæ meretur diuina, etenim explorationis tentamina porriguntur. Exurit quidem ferrũ, & armata dextera subleuat manum. Sed vox eius qui eam victimam postulauerat, contradicit. Respice retro, dixit Deus: & antequam respicias, parce. Ecce [4] & meritum principale, diuinam indulgentiam meruisse sub casibus. Nam retro respiciens Abraham inuenit victimam quam innocens immolaret, eo ferro mactauit arietem, quo filium percutere iam parabat. A filio ad agnum transtulit dexteram, semper lætatus & gaudens, nec mutatus est vultus eius, cùm esset victima commutata. Cum tanta lætitia arietem obtulit, cum quanta obtulerat & filium. Vbi enim fides fuit, nõ erat dolor. In illo sacrificio solus Deus doluit, quia aliam victimam procurauit. Nam Abraham cum filio sic probatus adeo est, vt non postulans, misericordiam [5] mereretur. Videamus fratres dilectissimi, legis arcana, & intellectum aliunde proferamus. Abraham sub lege non erat, sed legem solus impleuit. Et qui nullo iure legis tenebatur, omne ius diuinum pręcipuè custodiuit, cuius immolatione ille quoq; gauderet, qui ad victimam parabatur. Aries hærebat in vepre, implicitus spinis, capite obligatus, hic est qui pro Isaac immolatus est Deo, hunc obtulit Abraham, hunc iussus est immolare.

[3] Accepit iã premia quæ meretur diuina. vide et hic meritum.

[4] Quoties inculcat vocem meriti.

[5] Meretur misericordiã: et hoc nota

¶ VITA

VITA SANCTI LOTH, PER D. ISIDORUM Episcopum scripta.

Loth filius Aram, consanguineus Abrahæ, pater Moab & Amon, apud Chaldæos natus, homo iustus & hospitalis. In Sodomis piè casteq; inter naufragam gentem conuersatus. Qui per solum hospitalitatis officium, etiam susceptor effectus est Angelorum. Sulphureum exitium euasit in vrbe Segor, quæ est iuxta mare mortuum, vbi balsamum gignitur, & copiosa poma palmarum.

Habetur in libro eiusdem de patribus veteris testamenti.

VITA SANCTI ISAAC, PER EVNDEM.

Isaac filius Abrahæ ex promissione, in terra Chanaam genitus, semen æternum vocatur. Coniugalis vitæ castimonia clarus, promptus ad gratiam, ad ignoscendum paratus. Qui obstruentes puteos non armis, sed patientia vicit. Qui pœnitens cum benignitate recepit: qui per timorem Dei eousq; detulit honorem patri, vt aram sponte sacrificandus ascenderet, atque in figura Christi, mortem non recusaret. Obiit centum octoginta annorum, sepultusque est iuxta patrem suum.

Habetur libr. vt supra.

VITA IACOB PATRIARCHÆ, PER EVNDEM.

Iacob filius Isaac, natus in terra Chanaam, dilectus matri, supplantator fratris, humilis quoq; & simplex, & innocenter habitans domi. Qui peregre profectus dum cōsortium exigeret hominum, comitatum meruit Angelorum. Hic postquam primogeniti benedictionem præripuit, matri obediuit, & fraternæ iraeundiæ patienter cessit patriā, & parentes relinquens, exul effectus seruitutem longam sustinuit, laborē famis & frigoris pertulit, seruiuit socero, vt pastor mercenarius pauit gregem, expectans non de diuisione, sed de gregibus lucrum. Hic autem cum Domino colluctatus, spiritu præualuit. Hic facie ad faciem Deum vidit. Idem famis inopia pulsus, cum præclara progenie ingressus est Ægyptum: expletisque centum quadraginta septem annis, naturæ reddidit debitum.

Habetur libr. vt supra.

ITEM DE SANCTO IACOB, PER D. Ambrosium Mediolanum.

Quid horum quæ ad [1] meritum beatitudinis spectant, defuit sancto Iacob, qui tantum abfuit à perfidorū consortiis, vt ex eo fidelis populus nomē acciperet; Israel dictus, eò quòd Deum mentis internę oculis intueretur, peccati abstinēs, à luxuriæ omni ebrietate sobrius, vt dura laborum absorbuerit, ocij secura neglexerit? Nónne pulchrè & verè de hoc dictū est, quòd & fructum dabit in tempore suo, de quo scriptum est: Ecce odor filij mei tanq̄ odor agri pleni? Erat enim perfectus in omni flore virtutum, & sacræ benedictionis atq; cœlestis redolebat gratiā. Ipse est enim ager quem benedixit Dominus. In hoc agro vua illa reperitur, quæ expressa sanguinē fudit, & mundū diluit. In hoc agro est ficus illa, sub qua sancti requiescent spiritalis gratię suauitate recreati. In hoc agro est oliua illa fructifera, dominicæ fluens pacis vnguentū. In hoc agro florēt malogranata, que plurimos fructus vno fidei munimine tegunt, & quodam fouent charitatis amplexu. Hos igitur fructus redolebat Iacob, qui Deum per pericula sequebatur, & tutum se eius vbiq; deductione credebat. Nā licet dulcis & suauis odor sit agri, quia est odor naturę, tamen in sancto patriarcha virtutū spirabat gratia. Quàm continens erat parsimonia, qui cibum sibi paratū non expetiuit, sed petēti sine dilatione cōcessit, à quo primatus benedictionis accepit. Quàm pius erga parentes, vt præferri germano seniori materno affectu mereretur, & paternæ benedictionis munere sacraretur. Quàm religiosus, vt fratrem recu saret lædere. Quàm verecundus, vt patrem timeret fallere. Quàm honorificus, vt matri quod iubebat non posset negare.

Habetur in libro secūdo eiusdem de Iacob & vita beata. Cap. 2.

[1] *Vides quod beatitudo datur ex merito, cōtra nōnullorū garrulitatem.*

VITA IVDÆ PATRIARCHÆ, PER D. Isidorum Episcopum Ispalensem scripta.

Iudas successionis prosapia, cui ducatus bellorum ex Israël traditur, & regnum. Qui nomen genti ex nomine suo dedit. Præpotens vt Leo in regni virtute, & clarus in splendore potentiæ. Cuius quidem imperij posteritas non cessauit, quoad vsque Christus quasi catulus leonis, ex germine eius ortus ascenderet, & ad spem gentium ex virginali procedens vtero coruscaret.

Habetur in libro eius de patribus veteris testamēti.

VITA RVBEN PATRIARCHÆ, PER EVNDEM.

Ruben primitiuus filius Israel, ætate fratribus maior, sed posteritatis numero minor, paternum thorum polluit, atque ordinem primogenitæ dignitatis amisit.

Habetur libr. vt supra.

VITA

Habetur libr. vt supra.

¶ VITA SIMEON PATRIARCHÆ, PER EVNDEM.

SImeon princeps Scribarum, & violatæ pudicitiæ vindex, non habet hæreditatem, sed manet in tribu Iuda particeps in possessione.

Habetur lib. vt supra.

¶ VITA LEVI PATRIARCHÆ PER EVNDEM.

LEui Sacerdotalis autor originis, cũ tribu Iuda permixtione generis iũctus, sed in Israel totus diuisus, carens propriæ sortis funiculo, & habitãs in vniuersis sceptris fratrum.

Habetur libr. vt supra.

¶ VITA ZABVLON PATRIARCHÆ, PER EVNDEM.

ZAbulon possessor maris magni, & littorum, ac dominans cunctis vrbibus Sydonum.

Habetur libr. vt supra.

¶ VITA ISACHAR PATRIARCHÆ, PER EVNDEM.

ISachar studiosus in laboribus terræ, possidens Galilæam, & benedictionis fructus donans porrigii Regibus.

Habetur libr. vt supra.

¶ VITA DAN PATRIARCHÆ, PER EVNDEM.

DAn, cuius ex germine Sampson ortus est, sceptrum tenens in Israel, fortis Nazaræus, & triumphator in hostibus, obsidens in more serpentis Philistinorum semitas, & equitatum eorum, vt regulus, spiritu oris sui dedopulans.

Habetur libr. vt supra.

¶ VITA GAD PATRIARCHÆ, PER EVNDEM.

GAd in præcinctis præliatur expeditus pro filiis Israel trans Iordanem relictis, aduersum gentes pro hospitibus dimicat, & forti brachio ipse victor triumphat.

Habetur libr. vt supra.

¶ VITA ASER PATRIARCHÆ, PER EVNDEM.

ASer diuitiis insignis, repletus delitiis principum.

Habetur libr. vt supra.

¶ VITA NEPTALIN PATRIARCHÆ, PER EVNDEM.

NEptalin pinguedine terræ vberrimus, doctrinæ legis abundans.

Habetur libr. vt supra.

¶ VITA PATRIARCHÆ IOSEPH, PER EVNDEM.

IOseph princeps Ægypti, filius Iacob, ex Rachel ortus in terra Chanaã, benedictus in primogenito ab Israël, & accipiens primatũ Ruben, dilectus patri, & solus præ cæteris hæres paternæ possessionis. Hic zelo sublatus a fratribus in lacũ mittitur, ab his inuidia venditur, factus humilis vsq; ad seruiturẽ, patiẽs vsq; ad carcerẽ, pudicus vsq; ad passionẽ. Fit deinde somniorũ interpretator sapiens, in cõsilio prudens, in regno particeps, in fœcunditate ordinatus prouidus in fame dispẽsator, iustus ad reddenda bona pro malis, & ad retributionem gratiæ promptus, dum iniuriam fratribus elatus non rependit, sed famis depulsa necessitate benignus indulget. Principatur in Ægypto annis octoginta: exactisque ætatis centum decem in longissima quiete, diem vltimũ clausit, sepultusq; est in Ægypto. Cuius ossa transtulerunt filii Israël in Sichem, in ciuitatem patris sui Iacob, quæ nunc tam Latinè quàm Græcè Sichima vocatur. Ipsa est autem, quæ nunc appellatur Neapolis, vrbs Samaritanorum: vbi & sepulchrum eius vsque in hodiernum diem cernitur.

Est libro 1. diui Zenonis serm. 7

¶ ITEM DE BEATO IOSEPH, EX D. Zenone Episcopo Veronense.

IOseph Hebræus adolescẽs, clarus genere, clarior pulchritudine, morũ quoq; clarissimus probitate: fuit inter filios Iacob ętate minor, sed spiritu maior. Hic inuidię germanitatis impulsu in Ægyptũ est delatus, atq; distractus à fratribus. Quem domini sui vxor peius amare cœperat, quàm oderant fratres. Nam cùm medullitus mulier ardoris insani conflagraret incendio, in suadelam sacrilegam argumentis vehementer armata, captat solitudinem: secretum captat & locum: in quali etiam non irritata adolescentia inuitis fœminis sæpe violentia esse consueuit. At vbi in destinata prorumpens, neq; blandimenta, neq; promissa sibimet prodesse cognoscit, conserta manu, inuersa vice, adorsa est, in suum fomitem, adolescentis ignem totis viribus deriuare. At ille in repugnatione vestem sibi violenter extortam relinquens, ex impudicitię fouea nudus aufugit, sed pudicitiæ splendore vestitus: post calumniosam damnationem & liberatus à Deo est, & honoratus. Deniq; Rex iure secundus factus est regni, qui insignis rex erat antè pudoris.

¶ ADHVC

¶ ADHVC DE SANCTO IOSEPH, EX Diuo Ambrosio Episcopo.

Habetur in libro eiusdē de Ioseph Patriarcha ca. 1.

SAnctorum vita cæteris norma viuendi est, ideoq́; digestam plenius accepimus seriem scripturarum, vt dum Abraham, Isaac, & Iacob, cęterosq́; iustos legendo cognoscimus, velut quendam nobis innocentię tramitem virtute eorum reseratum imitātibus vestigiis prosequamur. De quibus mihi cùm frequens tractatus fuerit, hodie sancti Ioseph historia occurrit: in quo cùm plurima fuerint genera virtutū, præcipuè insigne effulsit castimonię.

Iustum est igitur, vt cùm in Abraham didiceritis impigram fidei deuotionē, in Isaac syncerę mentis puritatē, in Iacob singularē animi, laborumq́; patientiam, ex illa generalitate virtutum in ipsas species disciplinarum intendatis animum. Nam licet illa sint diffusiora tamen ista expressiora sunt, eoq́; facilius mentem penetrant, quò magis circunscripta ac determinata sunt. Sit igitur nobis præpositus sanctus Ioseph, tanquam speculū castitatis. In eius enim moribus, in eius actibus lucet pudicitia, & quidam splendet castimoniæ comes, nitor gratiæ. Vnde etiam à parentibus plus quàm cæteri filij diligebatur. Sed ea res inuidiæ fuit, quod silentio prætereundum non fuit. Hinc enim argumentum totius historiæ processit, simul vt cognoscamus perfectum virum non mouendum vlciscendæ dolore inuidiæ, nec malorum rependere vicem. Vnde & Dauid ait: Si reddidi retribuentibus mihi mala. Quid autem esset quòd præferri Ioseph mereretur ceteris, si aut lædentes lesisset, aut diligentes dilexisset? Hoc enim plerique faciunt. Sed illud mirabile, si diligas inimicum tuum, quod Saluator docet. Iure ergo mirandus qui hoc fecit ante Euangelium, vt læsus parceret, appetitus ignosceret, venditus non referret iniuriam, sed gratiam pro contumelia solueret, quod post Euangelium omnes didicimus, & seruare [a] non possumus. Discamus ergo & sanctorum inuidiam, vt imitemur patientiam: & cognoscamus illos non naturæ præstantioris fuisse, sed obseruationis: nec vitia nescisse, sed emendasse. Quod si inuidia etiam sanctos adussit, quantò magis cauendū est ne inflammet peccatores.

a Quod hic dicit Ambrosius nō posse nos seruare post Euangelium quod omnes didicimus, non intelligas, eo quod præcepta Euāgelica sint impossibilia, vt dixere nōnulli, sed cōmuni modo loquendi nō possumus dixit, pro nolumus. Sicut et Marcus Euāgelista dixit Dominum Iesum nō potuisse facere vllam virtutem apud suos. Quemadmodū enim omnia poterat Dominus, quia Deus & homo: sic & nos Dei [illegible] adiuuante, omnia præcepta seruare valemus, iuxta Apostoli sententiam: Omnia possum in eo qui me confortat. Anathema si [illegible] qui dicit Deum impossibilia præcepisse. Eundem loquendi modum habes Ioan. 12. vbi dicitur, Propterea non poterant credere, id est nolebant, vt Augustinus & Cyrillus exponunt.

ALOYSIVS LIPOMANVS EPISCOPVS VERONENSIS optimo Lectori.

NON potui dimittere quin & hanc vitam ab Ephrem Diaconorum omnium eruditissimo & probatissimo cōpositā, hoc loco intersererem. Etenim tanta dicendi facundia, tanta pietatis dulcedine fluit, vt cuiuslibet legentis pectus emolliat, audientisque ex oculis, velit, nolit ue, lachrymas excutiat. Discis & hic quantū valeat pura in Deum confidentia, quæ tamen non inanis sit, ac temeraria, sed innocētis vitæ iuncta probitati, & virtutis splendore decorata. Nō enim in se sperantes derelinquit Dominus, sint licet vinculis ferreis constricti, aut medijs in fluctibus periclitentur, vel in caminū ignis ardentis proijciantur. Ecce quomodo & ab inuidorum fratrū manibus, et à pessimæ mulieris insidijs lōgè deteriore malo, necnon à carceris squalore & pedore iustus eripitur, & Ægypti secundus à Rege dominus constituitur. Disce & tu cum honestate vitam ducere, & in domino confidere, nec timere quid faciat tibi homo. Habes ex hac vita ad sacrosanctam Genesis historiā, seu cōpendiosum commentariolū. Nam & quæ ibi diuinus scriptor reticuerat, hic nō omittitur: nempe quomodo beatus adolescens in via Hippodromi captiuus transiens super matris Rachelis tumulum amarissimè fleuit. Quomodo ex integritate tunicæ allatæ sanctus senex Iacob maturius rem considerans, non esse à fera pessima probū adolescentem deuoratum, sed insidiosè ab alijs interemptum argumentabatur. Quomodo & improba mulier peccatū suum, & insidias quas castissimo Ioseph tetenderat, necessitate simul ac veritate cogente, viro suo fateri coacta sit. Denique & quomodo furtum scyphi argentei fratres Beniamin imputabāt, eò quòd Rachelis esset filius, quæ aliàs patris sui idola furata fuerat. Sed & quod paulò obscurius ibidem dicitur, hic apertius exprimitur: quomodo videlicet in scypho argenteo Ioseph sanctus augurari

dicebatur,

dicebatur, per fictionem tamen, cùm ea impietas minimè iustum virum deceat. Cumprimis ergo cura & tu, charissime Lector, & quisquis hæc audis, huic sanctissimo viro assimilari, & peccato vsq; ad carcerem, vsq; ad sanguinem, vsq; ad animæ efflationē resistere. Ita enim continget tibi eidem in æterna beatitudine sociari. Nam qui opera exercere solicitè nititur, iustorum etiam premia assequi meretur. Quod tibi, mihiq;, & omnibus concedat idem benignissimus Deus, qui solus vires & robur præstat omnibus, qui eius fulti gratia, egregiè contra vitia decertare proponunt. Vale.

¶ SERMO DIVI EPHRAEM DIAconi Ecclesię Edissenę, De laudibus sancti Ioseph patriarchæ, Ambrosio Camaldulensi Interprete.

DEVS Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob, Deus magne, atq; admirabilis, qui etiam elegisti semen sanctorum seruorum tuorū diligentium te: largire clementissime, vt fluant in me gratię tuę fluenta largissima, quò dignè valeam præclarum ac maximum præbere spectaculum pulcherrimi atq; castissimi Ioseph, qui semper baculus fuit, cui inniteretur Patriarchę Iacob profunda & veneranda senectus. Hic enim profectò, hic sanctus puer à prima statim ętate: & primum, quo ad nos ex virgine prodiit, & secundum, quo summo pauore concutiet omnia Christi signauit aduentum. Itaq; charissimi mei à Christo dilecti fratres, cōstantes & alacres animo simus, vt honestissimi pueri facta tam grandia suspensis mentibus inspicere atq; audire possimus. Equidem fratres mei, hunc adolescentulū non modò honestissimum dixerim, sed omni dignissimū admiratione, pudicitię fontem, victoremq; libidinū, ac trophęum mirabile de hoste referentem. Vnde & futuri illius Saluatoris aduentus figura prę-cessit. Quisq; igitur abiiciat ex animo omnē terrenarum rerum curam, & cum desiderio suscipiat dulcia carmina. Sunt enim spiritalia cantica, quę lętificant animam. Sicut enim Dominus noster de sinu patris, vt nos omnes redimeret, missus est: ita & puer Ioseph, à patre directus est, vt suos reuiseret fratres. Et quemadmodū illi, simulatque inspexerunt appropinquantē Ioseph, cœperunt aduersus eum cogitare nequitiam, & quidē cùm illis pacem à patre perferret: Ita & Iudęi duro semper corde, mox vt Saluatorē viderūt, dixerūt: Hic est hæres, venite, occidamus eum, & nostra erunt oīa. Et sicut fratres Ioseph dicebāt: Occidamus eum, & euademus somnia ipsius: ita & Iudęi: Venite (inquiunt) occidamus eum, & obtineamus ipsius hęreditatē. Ioseph fratres comedentes vendiderūt, quem proposito & voluntate necauerunt: eodē modo Iudęi execrabiles, Pascha manducātes, Saluatorem occiderunt. Descensus in Ægyptū Ioseph, Saluatoris signat ad nostra descēsum. Sicut aūt Ioseph intra thalamum inclusus, omnem peccati vim magno vigore calcauit, atq; aduersus Ægyptiam dominā suam coronas victorię clarissimas retulit, ita & Dominus ac Saluator animarū nostrarum ad inferni claustra descēdens, dextera sua oēm illic atrocissimæ mortis, & eatenus inuicti tyranni potentiā strauit atq; destruxit. Quoniam verò peccatū superauerat, Ioseph in carcerē seruandus includitur, donec tēpus coronę percipiendę veniret: ita & Dominus, vt peccata mundi oīa tolleret, in monumento reponitur. Ioseph biennij tēpus egit in carcere, magna ibi cū requie ac libertate versatus: & Dominus noster triduū in inferno permansit, vt potēs, & corruptione intactus. Iussu Pharaonis Ioseph placidè ex carcere, vt verissimus Christi typus, educitur, ac somniorū fidelis interpres, futuram frugū vbertatem facile signat: at verò Dominus noster ex mortuis propria virtute surrexit, inferni spoliis captis, reconciliationē nostram patri offerens suo, resurrectionemq; prædicans & æternā vitam. Ioseph accepta super omnē Ægyptū potestate, in curru Pharaonis sedit: Rex aūt noster ante secula, atq; Saluator ascēdens in nube lucida in cœlū, ad dexteram patris cū gloria sedet, vtpote vnigenitus filius. Cùm verò in Ægypto regnaret Ioseph, accepta cōtra inimicos suos potestate, adducūtur sponte illius fratres ante eius solium, quem addixerāt neci, ingrediunturq; cū metu ac tremore, vt adorent in conspectu eius, qui ab illis in mortē venditus fuerat, & cum timore procidunt corā Ioseph, quem super se regnare noluerant. Agnitis verò ille fratribus suis, vno verbo ostendit homicidas. Quod illi audientes, attoniti, & pauore perterriti steterūt, obtutibus humi depresis, cōfusione pleni, & loqui minimè audētes, neq; omnino quicquā habētes, quod in excusationē sui sceleris adferre possēt, recognoscētesq; apertè peccatū suum. Putarāt infelices, qua illū hora vendiderāt, eum esse iam mortuū, dum repēte is qui fuerat ab eis pereptus, magna fretus potestate, super illos regnare deprehensus est. Ita & in die illa terribili cùm venerit

Dominus

Dominus in nubibus aëris, sedebit super sedem regni sui, adducenturq; vincti corā illo ab Angelis terribilibus omnes inimici eius, qui eum super se regnare noluerunt. Arbitrati enim tunc sunt impij Iudæi, illum, si crucifixus esset, quasi hominem esse moriturum, non intelligentes miseri, Deum illum esse, qui vt saluaret animas nostras, aduenerat. Ac sicuti Ioseph dicebat palam fratribus suis, terrens eos, ac pudore suffundens; Ego sum Ioseph, quem vos vendidistis, ecce nunc regno etiam nolentibus vobis: Ita & Dominus Crucem ostendet lucentem ipsis crucifixoribus suis, recognoscentq; ipsam Crucem, & filium Dei à se crucifixum. Vidistis vt Ioseph in carne figura certa fuerit Domini sui? Quoniam verò à puero effloruit ipsius virtus, age hinc iam initium sumentes, ipsius gesta enarrare pergamus. Hic nempe beatissimus, decem & septem annorum tempus in domo patris gratia sublimis virtutis enituit, proficiens quotidie in timore Dei, in honestate propositi, & honore parentum. Cùm verò in fratribus suis deprehenderet iniquitatem, modicè illam annunciauit patri. Re enim vera virtus semper ab iniquitate dissentit, neq; illi congruere potest. Huius rei gratia illum oderant fratres, quòd ab eorum scelere alienus esset, virtutiq; puer operam daret. Habēns autem habitantem in se Deum sanctum, cernebat insomnia, quæ sibi ex dispositione summi Dei euentura erant. At pater Iacob cùm ignoraret fratrum odium clandestinum aduersum Ioseph, simplici animo diligebat Ioseph, virtutum flore ab ipsa prima ætate vernantem. Pascentibus autem illis oues in Sichem, contigit Ioseph esse cum patre domi. Pater autem Iacob absentium filiorum affectu patrio curam gerebat. Dixit ergo ad Ioseph dilectissimum filium suum: Veni fili, perge ad fratres tuos, & diligenter addisce, an rectè valeant ipsi & greges, citóq; rediens renūcia mihi. Accepto patris mandato, Ioseph pergebat gaudens ad fratres suos, deferens pacem ex persona patris, nullaq; eum de illis mordebat suspitio. Profectus igitur oberrabat in solitudine, fratribus suis, eorúmq; pastoribus minimè inuentis. Cùm verò mœrens ac tristis incederet, occurrit illi homo, viámq; monstrauit, quæ ducebat ad fratres. Vbi autem eos procul aspexit Ioseph, lætior aduolat, amplecti omnes nimio amore desiderans. Illi autem postquam eum appropinquare viderunt, quasi feroces bestiæ, de occidendo eum tractare cœperunt. Ibat igitur Ioseph, velut innocens agnus manibus atrocium luporum discerpendus. At vbi ad eos peruenit, placidè illos ac blandè salutauit, vt sese haberet ex persona patris interrogās. Verùm illi insurgentes continuò, tunica illum qua indutus erat, exuerunt, & singuli stridebant dentibus in eum, viuum absorbere cupientes, trucésq;, & immites, vt odio suo satisfacerent, honestum illum ac sanctum puerum varia cæde affligebant. Cernens autem Ioseph seipsum tot malis expositum (nullus enim prorsus erat qui misereretur) ad preces se & lachrymas, gemitúsq; conuertit: & extollens vocem, obsecrabat eos, dicens: Vt quid fratres mei ita irascimini? Deprecor vos omnes, sustinete modicum, dum loquar. Mater mea defuncta est, & pater Iacob eam nunc vsq; quotidie luget, & vultis luctum alium adferre patri nostro, priore adhuc vigente, & necdum sedato? Obsecro vos omnes, ne me à Iacob patre nostro separetis: ne descendat senectus eius cum mœrore ad infernū. Adiuro vos per Deum Abraham, Isaac, & Iacob, qui ab initio vocauit Abraham, & dixit ei: Exi de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram bonam, quam ego ostendam tibi, & multiplicabo semen tuum sicut stellas cœli, & sicut arenā maris, quę est innumerabilis: per Deum excelsum, qui dedit Abrahæ tolerantiam promptè offerendi in sacrificium filium suum vnigenitū Isaac, vt reputaretur ipsi Abrahę in gloriā: per Deum qui eruit Isaac de morte, dans pro illo arietem in holocaustum acceptabile: per Deum sanctum, qui dedit benedictionem Iacob ex ore patris sui Isaac: per Deum qui descēdit cum Iacob in Charran in Mesopotamiā, vnde exierat Abraham: per Deū qui liberauit Iacob ex omni angustia, & dixit se daturum ei benedictionē: ne quæso destituar patre Iacob, ne ita me lugeat, sicut luxit Rachel, neq; rursus cōtenebrentur oculi eius, qui horis singulis operitur reditū meum, & ingredi ad se expectat. Remittite me ad Iacob patrē meum. Nolite obsecro, spernere lachrymas meas, sed patri me restituite. Hæc illo per Deum patrum adiurante, feræ illæ beluæ continuò in lacum eum iniecerunt, neq; Deum metuentes, neque eius adiuratione ad reuerentiam moti: & quidem cúm ille singulorum vestigia stringeret manibus, & fratrum pedes rigaret affatim lachrymis, clamans: ac dicēs: Fratres mei, miseremini mei. Iniecto autem Ioseph in lacū solitudinis, amarissimis lachrymis, miserabilibúsq; lamētis, atq; gemitibus, seipsum vnà & Iacob patrē deflebat, lachrymásq;, & trahens ex alto corde lōga suspiria, dicebat: Inspice pater Iacob, quę filio tuo cōtigēre. Ecce enim in lacū missus sum veluti mortuus. En ipse pręstolaris meū ad te reditū, pater, & ego nunc in lacu iaceo tanq̄ homicida. Dixisti mihi pater: Perge ad visitandos fratres tuos cū pastoribus, & ad me cū celeritate reuertere. Sed ecce isti velut immanissimi lupi effecti sunt, & me abs te separarunt, honestissime atq; amabilis pater. Non iam aspicis faciem

meam, neque vocem audis, neque vltra super me innititur tua sancta, & veniranda senectus. Non iam ego vicissim intueor sacram dulcémque caniciem tuam, quoniam sepulto mortuo melior non est conditio mea. Defle, pater, filium tuum, & te filius vicissim deploret, quia ita à puero separatus sum à facie tua. Quis dabit mihi loquenté columbam, vt profecta hinc annunciet leuectuti tuæ gemitum meum? Defecerũt, dulcis pater, & lachrymę, & gemitus, vóxq; ipsa penitus elanguit, nec est qui adiuuet. O terra, ò terra, quę clamasti ad Deum sanctum pro Abel iusto iniuste perempto, sicut tradiderũt nobis aui, ac parentes, quòd scilicet terra clamauerit propter sanguinem iusti, ipsa nunc quoq; clama ad Iacob patré meum, aperté illi indicans, quæ mihi à fratribus acciderunt. Vt aũt iniecerunt Ioseph in lacum funesti illi, federunt vt comederent ouantes, ac biberent, ac veluti exultãt victores fugatis hostibus, & capta pręda, ita illi nimio cum gaudio discubuęre. Cùm verò lęti atq; gestientes manducarent ac biberent, leuantes oculos, viderũt negotiatores Ismaelitas venientes, qui pergebant in Ægyptũ, camelos ducentes, qui aromata ferrent, dixeruntq; ad inuicé: Multò nobis melius est vendidare Ioseph peregrinis negociatoribus istis, vt profect⁹ hinc in aliena regione moriatur, nec sit manus nostra super fratré nostrũ. Eduxeruntq; de lacu Ioseph fratrem suum, tanq̃ teræ beluæ, acceptóq; pretio vendiderũt mercatoribus, nõ patris sui mœrores considerantes, cui curã ingentem, angorémq; iniiciebãt. Illis verò iter agentibus, cõtigit vt deuenirent in locũ Hippodromi, vbi sepulta est Rachel. Illic enim defuncta erat, cùm rediret Iacob de Mesopotamia. Vbi aũt vidit Ioseph sepulchrũ Rachel matris suæ, accurrens cecidit supra monumentũ, extollensq; vocé suam ingemuit lachrymans, & clamauit in amaritudine animæ suæ, dicens: Rachel, Rachel, mater mea, exurge de puluere, & inspice Ioseph filium tuũ, quem dilexisti, ac vide quid illi cõtigit. En ipse captiuus in Ægyptũ abducitur, traditus quasi malefic⁹ in alienorũ manus. Fratres mei omnino nudatum vendiderunt in seruum, & pater Iacob ignorat quomodo proditus sum. Aperi mihi mater mea, & suscipe me in sepulchro tuo. Fiat tumulus tuus, vnus mihi ac tibi lectulus. Suscipe mater, filium tuũ, ne violenta pereat nece. Accipe me mater, qui subitò Iacob patre destitutus sum, sicuti & tuo mater cõtubernio à puero priuatus sum. Audi mater dulcis, gemitũ cordis mei, grauéq; eiulatum, & me in monuméto tuo suscipe. Nõ enim iam sustinent oculi mei lachrymarũ imbres, neq; anima mea gemitibus sufficit. Rachel, Rachel, non audis vocé Ioseph filij tui? En vi abducor, & me suscipere non vis? Iacob vocaui, nec audiuit vocem meam. Ecce rursus & te voco, & ne tu quidé audis me. Hic, hîc, supra tuum tumulũ moriar, ne in alienam regioné, quasi malefactor aliquis ducar. Vbi verò omnes simul aspexerunt Ismaelitæ, qui emerant Ioseph, illum ita cucurrisse, ac super tumulum Rachel matris suę in facié corruisse, dixerunt ad inuicem: Adolescens iste pręstigias artis magicę in nos exercere vult, vt manus nostras possit effugere, nobisq; ignorantibus euanescere. Cõprehendamus eũ igitur, & fortibus nexibus cõstringamus, ne nobis magicis suis auferat visum. Accedentes itaq; ad illũ, fremétesq; dixerũt: Surge iã, atq; magicá exercere desiste; ne te supra tumulũ hunc percutientes, auri, quod pro te dedimus, iacturam patiamur. Postq̃ verò surrexit, viderunt oés illius faciem, lachrymis ac gemitibus nimiis adustã, cœperuntq; singuli modesté illum rogare, dicentes: Cur fles? Quid lachrymis manas? Magno enim mœrore detineris, ex quo sepulchrũ istud vidisti, cùm esses in huius Hippodromi via. Itaq; abiecto metu cõfidenter nobis eloquere quod sit opus tuum cur item venditus sis. Pastores enim illi, cùm te venderent, nobis ita dixerunt: Caute illũ obseruate, ne forté in via diffugiat à vobis: insontes sumus nos, ecce enim pręddiximus vobis. Itaq; diligéter expone cuiusnã sis seruus, pastorúmne illorũ; an liberi alicuius, causámq; edicito, cur ita flebiliter, tantóq; cũ affectu ac studio supra tumulũ istum cecidisti. Nos nempe te emimus, dominiq; tui sumus: vt seruus igitur noster tua omnia nobis edisere. Nam cui ea magis pandere debes? Nostri iuris cùm sis, effugere vis, negligentibus nobis, vt pastores illi prædixerunt? Verũ dic nobis aperté, oramus, quisnam sis, quod sit opus tuum, bonoq; esto animo: videris enim liber. Non te vtemur vt seruo, sed tanq̃ fratre, aut charissimo filio. Námq; cernimus in te maximã libertatem, atq; in statu honesto ingentem disciplinã, dignúsq; profectò es etiam Regi astare, & cum magnatibus honorari ô iuuenis. Quippe hic decor tuus te & nunc honestissimũ reddit, & paulò pòst liberum, ac tui iuris faciet esse, erisq; noster amicus, & imprimis familiaris in terra, ad quã te ducimus, vt lęteris & gaudeas. Quis enim huiusmodi non cupiat puerũ, oculorum specie insignem, & ingenuitate, sapientiáq; pręstanté? Respondens aũt Ioseph, inter suspiria & gemitus dixit eis: Neq; seruus vnquam fui, neq; fur, neq; magus, nec vllo quidé scelere meo in manibus vestris vænundatus sum, sed filius vnice dilectus patri meo fui. Porrò pastores illi fratres mei sunt, misitq; me pater videre eos, vt sese haberét, quippe indulgétissimus pater illorũ cura macerabatur. Aliquãtò enim diutius illic inter mótes morati erant,

erant, cuius rei gratia me ad videndum illos miserat pater. At illi zelo magno, inuidiaque contra me concitati, me vobis in seruum vendiderunt, auulsum à finibus & visceribus patris, minimè ferentes tanta in me paternæ dilectionis indicia. Sepulchrum verò istud matris meæ est. Nam cùm ex Charran migraret pater meus, vt abiret in locum vbi nunc habitat, hinc transitum habuit, atq; in eo itinere mortua est mater mea, & in hoc tumulo, quem cernitis, sepulta. Ista cùm illi audissent, lachrymati sunt, vicem illius miserantes, dixeruntq; ei: Noli timere, adolescens, ad summũ enim honoris prouehendus modò proficisceris Ægyptũ ingrediens: nempe enim effigies tua tuæ ingenuitatis index est: imò nũc meliore esto animo, fratrũ insidijs atq; inuidia liber, qui te vendiderunt nobis. At verò fratres Ioseph, vbi illum vendiderunt, allato hirco, ac mactato, tunicã eius fœdantes sanguine, miserũt patri dicentes: Hanc in montibus iacẽtẽ inuenimus, ac continuò cognouimus Ioseph fratris nostri esse vestẽ, omnesq; in mœrore sumus illius gratia. Quãobrem hanc ad te mittimus tunicã Ioseph variã, pater, cùm fratrem nostrũ minimè enuenerimus. Agnosce igitur & ipse, si filij tui est: omnibus quippe visum est, hanc esse Ioseph. Cùm vidisset aũt Iacob tunicam Ioseph, amaro cũ gemitu & eiulatu exclamauit, dicens: Tunica Ioseph filij mei est, fera pessima deuorauit filiũ meum: amaroq; animo inter luctus & intolerabiles gemitus dicebat: Cur ego pro te fili, magis deuoratus non sum? Vt quid mihi non cõtinuò occurrit belua, vt satiata carnibus meis, te fili dulcissimè, reliquisset illæsum? Quare me magis nõ discerpsit, & dilaniauit, cibusq; illi factus nõ sum miser? Væ mihi, væ mihi, discerpuntur viscera mea propter Ioseph. Deficite plorantes oculi mei, & caliginem obducite semper: Ecce enim tunica me in alium impellit gemitum, fili, est enim integra. Itaq; non te fera, puto, deuorauit, dulcis fili, sed humanis profectò manibus & exutus, & occisus es. Nã si, vt fratres tui aiunt, consumptus à bestia fuisses, tunica vtiq; tua per partes discissa esset. Neq; enim fera prius exuere sustinuisset, ac tunc demum exsatiari carnibus tuis, fili. Rursum si prius exuisset, ac demum deuorasset, tunica tua sanguine infecta nõ esset. Non scissuræ vnguium in tunica, non dentiũ sunt vlla vestigia. Vnde igitur sanguis? Si aũt fera, quæ comedit Ioseph, ita sola fuit, quo pacto hæc omnia perpetrare potuit? Hic igitur mihi deserto ac destituto luctus, hic gemitus est: Ioseph lugeo, & tunicã defleo. Duo hi luctus, duo gemitus, acerbissimiq; ploratus, Ioseph, atq; tunicæ. Quomodo enim ille exutus est? Moriar ecce, Ioseph fili mi, mea lux, meumq; firmamentũ, & tunica tua mecũ descendet in infernum. Nolo enim iam solis radios absq; te cernere, fili mi Ioseph. Deficiat anima mea cum anima tua, Ioseph lux mea. Interea Ismaëlitæ sumẽtes Ioseph, magno studio illum in Ægyptũ deduxerunt, existimantes ob eximiam adolescentis formã pecunias plurimas à quouis ex principibus sibi cõferendas. Ipsis aũt per mediũ ciuitatis prætereuntibus, ecce Phutiphar illis continuò occurrit, intuitusq; Ioseph, percontatus est eos dicens: Dicite negociatores, vnde est hic adolescens? Non enim vobis similis est: omnes namq; vos Ismaelitæ estis, hic autem formæ honestate præcellit. Qui responderunt: Nobilissimus omnino, plenusq; prudentiæ est. Dato igitur pretio, quantum illi postulauerant, summo affectu emit ab eis Ioseph. Et cùm introduxisset domũ, inuestigabat, quæuã fuisset eius educatio. At verò ille à sancto semine iusti Abrahã, Isaac, & Iacob nihil degenerans, proficiebat virtute, magnaq; cõstantia in domo Domini sui, ac de die in diem pudicitiæ virtutẽ, aspectu ac verbo magis magisq; tuebatur, habens ante oculos iugiter Deum sanctũ, cuncta supernè inspectantẽ, Deum patrum suorũ, qui illum ex lacu & morte, atq; ex fratrũ eripuerat scelere. Verùm ipsius cor iugiter cõtristabatur, ac mœrebat pro sancto patre suo Iacob. Animaduertens aũt Dominus eius constantiam iuuenis, atq; grauitatem, summãq; disciplinam & gratitudinem, omnia quæ possidebat, Ioseph pulcherrimo, tanq̃ charissimo filio, tradidit gubernanda: neque quicquam aliud nouerat dominus, nisi panem solummodo quo vescebatur. Sciebat enim Ioseph esse fidelissimum, expertusq; erat rem suam, ac omnem substantiam sub manibus illius in dies augeri. Porrò domina ipsius cùm vidisset Ioseph singulari pulchritudine præditum, vulnerata est acri amoris iaculo, vesaniaque diaboli, & vehementi cupidine dormire cum illo cupiebat, honestissimumque adolescentem, ac pudicitiæ fontem in foueam turpitudinis ardebat impellere, innumeras artes, variosque ornatus excogitans, ac nullis omnino sumptibus parcens. Nam horis singulis mutabat amictum, faciemque stibio, ac fucis variis pingens, & crinibus aurum inserens, atque impudicis nutibus subridens, castissimos tentabat iuuenis oculos. Putabat nimirum infœlix hisce illecebris sancti animum facile illaqueari posse. At verò Ioseph timore Dei vndique septus, ne simplici quidem aspectu in illam intuebatur.

Postquam verò illa animaduertit artes suas, & ornatus insignes nihil iusto præualere, maiore flagrabat cupiditatis ardore, ac solicitudine anxia quid ageret ignorabat. Cogitabat procacibus verbis illum ad ignominiæ opus hortari, obseruans tempus, quo illi, velut aspis

insaniens, impudicitiæ virus infunderet, impudentique facie dicebat ad Ioseph: Dormi mecum,nihil omnino formidans.Audacter mecum congredere, vt & ego specie tua affatim fruar,& tu vicissim mea satieris pulchritudine. Cubilia multa nobis ad hoc opitulantur.Habes tu liberam totius domus potestatem: nullus omnino ingredi præsumet ad nos,neque nostrum impedire secretum. Itaque accede ad me, mecúmque imple desiderium,valde enim vror concupiscentia tui. Ad hæc lapis ille adamantinus, & animo,& corpore inuiolabilis perstitit,atque in tanta procella immobilis mansit.Cæterùm timore Dei cuncta repellens ignea libidinis iacula, decora, congruáque sibi honestate à se illam diuinis verbis arcebat,ita illi dicens: O mulier,istud quidem scelus implere minimè conuenit tecum,quæ domina mea es,Deum enim quidem timeo. Ecce autem & Dominus meus omnia tradidit mihi,quæ sibi & domi,& foris sunt,neque est aliud, quod sub manu mea non sit, præter te. Quàm igitur iniquum esset tantam vim dilectionis tali domini prodere,qui me ita dilexit? Quomodo possum coram Deo,qui scrutatur corda & renes, huiusmodi facinus exequi? Hæc sancta verba dicebat Ioseph horis singulis ad dominam suam,corripiens,admonens,increpans,culpans. Verùm nihil diuinum mulieris auris admittebat,maioréque turpitudinis flagrabat ardore, & insita magis vrebatur obscœnitate libidinis,obseruabátque per momenta tempus reperire idoneum, quo castissimum iuuenem impudicè violare posset. Videns autem Ioseph mulierem adeo impudenter, atque immaniter, seu feram, super se irruere, vt animum suum, corpúsque corrumperet,leuauit oculos suos ad Deum patrum suorum, assiduéque orabat altissimum, dicens ita: Deus ¹ Abraham, Isaac, & Iacob, Deus magne atque terribilis, erue me ab hac fera pessima. Ecce enim ipse aspicis Domine, mulieris insaniam, quomodo me in occulto occidere per flagitium cupit, vt vnà secum moriar in peccatis, & prorsus separer à Iacob patre meo. Liberasti me Domine, de morte, & ab iniustis fratribus meis: libera me nunc quoque ab insaniente fera ista, ne operibus nequam alienus efficiar à patribus meis, qui vehementer, ac piè dilexerunt te Domine. Atque ex alto corde trahens longa suspiria, Iacob iterum appellabat cum lachrymis, dicens. Ora pater ipse pro filio tuo Ioseph, quoniam vehemens aduersum me concitatur bellum, quod me à Deo separare possit. Istud mulieris bellum longè atrocius est, quàm quòd mihi fratres mei inferre voluerunt. Illud necabat corpus, hoc separat à Deo animam. Scio equidem dulcissime mi pater, quoniam orationes tuæ pro me ad Deum sanctum ascenderunt, atque ideo ex lacu mortis ereptus sum. Et nunc rursus exora altissimum, vt me ab hac eruat fera, quæ filium tuum perdere nititur: cui neque in oculis verecundia, neque in corde timor Dei est: ne sicuti finibus tuis destitutus corporaliter sum, ita & ab animo alienus efficiar. Profectus sum ad fratres meos, factique sunt vt beluæ, & vt grauissimi lupi abs te auulserunt, pater sancte, & in Ægyptum deductus sum manibus aliorum, & ecce rursus fera alia occurrit mihi. Fratres quidem in deserto interimere me voluerunt: hæc autem in cubiculo me discerpere inquirit. Ora pater dulcissime, pro me filio tuo, ne coram Deo, & patribus meis moriar.

¹ *Si sancti nō viuerent corā Deo, sed essent e more sui, vt quidam nugantur, non inuocaret Ioseph Deū Abrahā, Isaac, & Iacob, cum non sit is mortuorū De⁹, sed viuentium, vt ait ipse Dominus, & Saluator.*

Cùm autem verbis dominæ suæ parêre noluisset, quæ illum singulis horis vrgebat, ac velut aspis immitis illi, omni pudore abiecto, imminebat, obseruauit ipsa tempus, quo illum in thalamo solum inueniret, sicque peccatum consummaret. Vbi verò illum in lectulo suo, vt cupiebat, deprehendit, accedens impudenter ipsum ad se conabatur attrahere, nequitiámque perpetrare. Ille autem admiratus mulieris impudentiam singularem, continuò extra domum cursu exiliit, ac sicuti aquila, cùm aucupes viderit, aiis cœli celsitudinem penetrat, ita & Ioseph ex his retibus fugit, ne vel dicto, vel facto vulnus exciperet: inque illius manibus pallium linquens, diaboli laqueos fugit. Videns autem mulier illum ita effugisse, magno in mœrore erat, iámque plectere iustum cogitabat, accusare illum turpitudinis apud virum volens, vt eo comperto, vir eius zelotypio furore succensus interimeret Ioseph, illud simul secum reputans: Multò mihi melius est vt Ioseph moriatur, vt vel sic requie fruar. Non enim fero tantum pulchritudinis in domo mea per momenta conspicere, cùm frui ipsa vel clam, aut palam, eximia iuuenis specie nequeam. Vocatis itaque seruis, & ancillis suis, ait: Scitis quid admiserit in me puer Hebræus, quem constituit vir meus super domum suam? Voluit mecum impudenter congredi. Non sufficit illi potestas omnis domus nostræ, nisi me quoque separare à viro meo conaretur. Sumptámque Ioseph tunicam ostendit viro, probro illi dicens: Adduxisti ecce, puerum istum Hebræum, vt contumeliam inferret, illuderétque mihi vxori tuæ. Scis tu domine mi, quod pudica sum, atque ideo annunciaui tibi. Auditis huiusce calumniis vir eius, vxoris verbis protinus credidit, ita esse asserentis, iratúsque iussit continuò vinciri Ioseph, & in domum carceris mitti, maximas intentans minas, verborum illius ac benedictionum, quæ sibi tum domi, tum foris propter Ioseph obuenerant, penitus immemor.

Neque

Neq; crimen obiectum diligenter inquisiuit, sed statim aduersus eum iniustã protulit sententiam, dicens: Ioseph in carcerem coniici iubeo, nullaq; prorsus requie frui. Deus autem Abraham Isaac, & Iacob, qui scrutatur omnium corda, cũ ipso erat, deditq; illi misericordiam in oculis principis carceris, ac permisit illum in carcere liberum à vinculis viuere. Neq; enim vnquã discedit benignissimus Deus noster ab his qui metuunt illũ corde perfecto. Posthæc peccauerunt Pharaoni pincernarũ princeps, ac magister pistorum, iussitq; Rex vtrumq; in carcerẽ trudi. Porrò Ioseph ministrabat illis. Cùm aũt illi clausi detinerentur, post dies aliquos viderunt ambo somnia, quid eis breui euenturũ esset, præsignãtia. Ioseph aũt sanctus minister cùm esset, cõsuetò ingressus ad eos, animaduertit ambos mœstos ac tristes: & cùm mœstitiæ causam percontaretur, dixerunt: Somnia vidimus nec est qui ea nobis exponat, ideoq; in mœrore sumus. Dixit aũt eis: Istud quidem Dei est, obscura quæq; reserare timentibus eum. Dicite mihi somnia vestra, & ea vobis per me Deus meus aperiat. His auditis pincernarũ & pistorum principes, dixerunt somnia Ioseph, quæ viderant ambo. Ioseph aũt paucis verbis exposuit eis exactissima fide quæcunq; illis à Rege euentura erant, vt postmodũ rei probauit euentus. Namq; pincernarũ principem honori suo, officioq; restituit: pistorũ verò magistrum tradidit morti. Cũq; pincernę ventura prędiceret, orabat eum dicens: Memento mei corã Pharaone, Regiq; de me celeriter suggere, vt me hinc educat, nihil enim peccaui, neq; mali quippiam feci, sed absq; causa iniectus in domum carceris sum. O semen electũ, atq; beatissimum, quid à mortali homine subsidium quæris? Omisso Deo, hominẽ rogas? Certè expertus es auxilium Dei, quando etiam pudicitiæ tunicã intactam inuiolatamq; seruasti. Cur oro, castitatis lilium, deficis animo, cùm Deus tibi regnũ gloriamq; prouideat? Quò aũt tentationem fortius tuleras, eò illustrior tibi corona victorię contexitur. Vt aũt (iuxta quod prædixerat Ioseph) impleretur somniorũ vtriusq; solutio, post triduum fecit Pharao conuiuiũ omnibus optimatibus suis, recordatusq; inter epulas pistorum magistri, & pincernarum principis, alterum quidem in priorem restituit gradũ, alterum verò tradidit morti. Cùm verò oblitus esset pincerna interpretis sui per Dei prouidentiam post duos annos vidit Pharao somnia magna quę sapientium omnium Ægyptiorum, omniũmq; magorum artem omnem, intelligentiámque transcenderent. Experrectus aũt Pharao, sapientes oẽs accersiri iussit, quibus cùm somnium annunciasset, nemo vim somnij explicare valuit. Rege itaq; mœrente, curisq; confecto nunciauit ei pincernarũ princeps omnia de Ioseph. His auditis Pharao, gauisus est gaudio magno, iussitq; continuò illum ad se adduci. Et cùm processisset ex carcere, dixit illi Pharao corã optimatibus suis: Audiui de te quòd vir sapiens & prudentissimus sis, & qui somnia obscura interpretari noueris. Respondet aũt Ioseph Pharaoni: Indultoris sapientiæ Dei est exponere somnia. Dixit aũt Pharao somnia sua corã Ioseph, & omnibus magnatibus suis: audiuitq; cõtinuò somniorũ expositionem ex ore Ioseph, veluti ex ore Dei. Stupefactus Pharao ad tantam adolescentis sapientiam, excellensq; consilium (siquidẽ illi consuluerat, virum vnum constituere sapientem, atq; intelligentẽ, vt Ægypti frumenta colligeret: futuram quippe famem ingentẽ dicebat, vt haberetur fruges plurimæ in tempus præssuræ seruatę) ait ad illum: Teipsum constituam hodie super omnẽ Ægyptum, qui tale consilium reperisti: atq; ad tui oris imperium, & Ægyptus, & omnis domus mea disponetur. Tunc imposuit illum in currũ suum, omnesq; magnates partim antecedebãt cursum, partim circundabant eum, vnà pergẽtes, maximè cùm ex ore Pharaonis accepissent secundum esse illum Ægypti Regẽ. Videns aũt Phutiphar, qui Ioseph prius in carcerem miserat, mirandum spectaculum quòd sedisset Ioseph in Pharaonis curru, timuit valde, sensimque se ex medio principum subducens, cursu in domum suam cum metu maximo se recepit & aperiens os suum, ait vxori: Vidisti ô mulier, signum mirabile, & insperatũ, ex quo timor nobis magnus incumbit? Ioseph enim ille, qui quondã noster fuerat seruus, dominus noster effectus est totiúsq; Ægypti. Et ecce cũ gloria Pharaonis inuehitur curru, & tanquã Rex honoratur ab omnibus. Ego autem cùm illius ferre nequirẽ aspectus, sensim me subripui, clámq; discessi. His compertis, vxor virorem aperuit, ita dicens: Notum sit tibi hodie peccatũ meum, quod ego admisi. Ego sum quæ pulcherrimũ Ioseph, pudicissimum illum adamaui: cúmq; per singula momẽta blandiciis plurimis, & ornatibus variis castissimo insidiarer adolescenti, vt illo frui possem, eiúsq; eximia pulchritudine satiari, neq; omnino efficere id quirem, vt vel verbo pudicitiã proderet, vt illũ tenere cõtendi, vt me vel modicè toleraret. Verùm ille dimisso pallio in manibus meis, aufugit. Ego enim eram, quæ vim illi inferre volueram, quando tibi pallium eius ostendi. Cæterùm autor sum illi bonorum, quę ipsi & regnum prestiti, & maximã gloriam. Nisi enim ego ita amassem Ioseph in carcerẽ coniectus nõ fuisset. Imò verò & gratias mihi habere debet, quę fui gloriç ipsius causa. Iustus ac pius, & sanctus est Ioseph, qui etiã calumniam passus, nemini prodidit.

Exurge itaque ac perge gaudens, & eum vnà cum magnatibus aliis adora securus. Surgens autem Phutiphar studiosè accurrit, & Ioseph sanctum adorauit. Inter hæc impletis iam annis illius vbertatis maximæ, inualuit fames in tota terra Chanaan, mœstusque erat Iacob cum filiis suis. Audiens autem quod alimenta venderentur in Ægypto ad omnem copiam, dixit liberis suis: Audiui quòd in Ægypto frumenti plurimum sit, pergite igitur illuc, & emite nobis escas, ne omnes fame moriamur. Acceptis mandatis patris filij Iacob, descenderunt omnes emere sibi cibos. Cumq; in Ægyptum peruenissent, accesserunt ad Ioseph cum reliquis, vt triticum emerent: non autem agnoscebant illum, quòd esset frater suus. Vt autem vidit Ioseph fratres suos, protinus agnouit omnes, & ait fremēs: Hi decem viri exploratores pessimi sunt, atq; ideo ingressi sunt Ægyptum. Comprehendite illos igitur, & in vincula coniicite: profecti enim sunt ad explorandam terram. Hoc illi aspicientes, contremuerunt, & cum metu ingenti responderunt ei, dicentes: Absit hoc à nobis domine, omnes fratres vnanimes sumus, filiiq; dilecti patris vnius viri iusti. Fuimus aliquando duodecim numero, ex his vnus pulcherrimus, & charissimus patri, à bestia mala peremptus est, lugetq; illum pater vsq; in hunc diem. Frater aūt alius cum patre nostro est in terra Chanaan, relictus insolatium patris. Respondit illis rursus Ioseph cum iracundia, dicens: Quoniamquidem ego Deum timeo, & colo, istud vobis condono. Sumite igitur escas, & continuò ad patrem vestrum pergite, ac si vera dicitis, fratrem vestrum minimū, quem ille amat, adducite ad me huc, sicque demum credam vobis. Sumentes autem triticum ad patrem suum cum mœrore profecti sunt in terram Chanaan, nunciaueruntque ei suspicionem pessimam, & iracundiam viri. Vehementer autem hac illorum relatione tristatus est pater, aitque cum gemitu: Quid hoc fecistis? Vt quid Domino Ægypti alium vos habere fratrem dixistis? Qui respondentes dixerunt ei: Ipse interrogauit nos, cognationemque nostram scire diligentissimè voluit. Dicit eis Iacob: Moriar magis, quàm Beniamin ex sinu tollatis meo. Cùm verò fames vrgeret, dixit eis Iacob: Si ego filiis ex Rachel penitus orbari, meisque clarissimis liberis priuari debeo, vt dicitis, surgite, tollenteśq; munera in manibus vestris pergite simul. Fecerunt autem sicut præceperat eis Iacob.

Cumque venissent omnes cum timore magno adorauerunt coram Ioseph. Qui postquā vidit fratrem suum Beniamin, cum metu ac formidine astantem, commota sunt viscera eius, cupiebatq; illum amplecti, atque exosculari, & interrogabat eum summo affectu, dicens: Viuit pater? Qui ait: Viuit seruus tuus pater noster. Dicit ei rursum: Num habet adhuc Ioseph in corde? Et ille: Vehementer, inquit, illum habet fixum in animo, consumiturque ipsius desiderio. Cùm verò illum amplecti non posset, neque vltra interrogare, ingressus in cubiculum suum copiosas profudit lachrymas. Qua enim hora vidit fratrem suum, continuò recordatus est patris sui Iacob, dicebatque cum lachrymis: Beati qui videre merentur diuinam sanctæ tuæ senectutis effigiem, dulcissime pater: neque enim totum regnum, omnisque gloria conferri potest canis tuis, ô nimium dilecte Deo. Optaui addiscere ex ore Beniamin, an me gestares in corde, sicut & ego te: idcirco fratres meos arte coëgi, secum adducere Beniamin fratrem meum: non enim illis credidi dicentibus mihi de te, quòd haberent patrem, & minimum fratrem, putabamque illos inuidia concitatos, etiam filium tuum minorem Beniamin occidisse, atque in maiorem luctum animum tuum iniecisse, quemadmodum & me proposito malæ voluntatis occiderunt. Oderant quippe nos duos, quòd vterini essemus ego & Beniamin. Scio pater, quia nostri gratia vehementer angeris, & solicitudine cumularis, & nunc maximè cruciatur senectus tua propter fratrē meum Beniamin: & ipse enim magno cruciatu afficior, dum considero neminem nostrū tuæ senectuti in præsentiarum assistere. Non sufficiebat tibi luctus meus, adiectus est tibi pater & hic. Ego gemituum tuorum, atq; singultuum sum autor. Durè nimis ac crudeliter feci, Beniamin ad me venire præcipiēs, dum addiscere cupio, an verè viueret pater meus. Quis mihi dabit tuam sanctam rursus effigiem cernere, & insatiabiliter intendere in Angelicam faciem tuam? Deinde cùm amarissimè in cubiculo fleuisset, lota iterum facie, prodiit hilaris, iubetq; introduci omnes in domum suam, vt cum illo conuiuium inirent.

Audite, quæso, fratres, quomodo illos vndique in formidinem impellit Ioseph. Iubet illos accumbere, singulos nominatim vocans, & per ordinem, sicut fuerant geniti, statuēs, vtebaturque per vnumquemque quodam quasi diuinationis modo. Propositus erat illi scyphus argenteus, quem tenens ille manu, atq; in leuam transferens, pulsabat eum dexteræ digito manus. Cumq; pulsaretur scyphus, magnum sonitum edebat in aures omnium assistentium. Semel igitur pulsans ait: Horum omnium primus Ruben est, primus ipse in honore discumbat. Pulsauit secundò, & secundi nomen edixit: Symeon, inquiens, secūdus natu est, ipse quoque secundo discumbat loco. Tertiò dehinc tinnitum digito exprimens: Leui, ait, discumbat, & tertio honoretur loco. atque ita singulos accumbere fecit, nomine

illos per

illos per ordinem vocans. Quamobrem eos in stuporem conuertit, maiorique formidine impleuit, adeo vt putarent ipsum omnia scire, dicerentque ad inuicem: Putásne agnouit ex calice, nos sibi antea esse mentitos, cùm dixerimus Ioseph à fera pessima deuoratum esse? Magna igitur cogitationum tempestate fluctuabant. Vt autem hac eos suspicione leuaret, ex mensa sua partes ei tradit, ampliorémque partem fratri suo Beniamin, ita vt maiorem quintuplo quàm cæteris miserit. Cur itaque hoc Ioseph fratribus fecit, vt ex scypho nomina diceret singulorum? Vt scilicet illorum crimen augeret. Tunc iubet dispensatori suo, vt frumenti copiam fratribus absque pretio daret, atque in sacco Beniamin, clam deponeret scyphum, eosque gaudentes continuò à se dimitteret. Haud longè à ciuitate discesserant hilares, cùm illos ille cursu insecutus obiurgare cœpit, atq; insectari, grauésque intentare minas, fures eos appellans, & collati sibi honoris indignos. Respondentes autem dispensatori Ioseph fratres dixerunt: Aurum etiam, quod altera vice inuenimus in marsupiis nostris, retulimus Domino nostro, nunc scyphum Domini tui qua ratione furati essemus? Absit hoc à seruis tuis. Dixit autem eis: Sacculos vestros deponite, scrutandosq; permittite. Festinatò illi saccos deposuêre ex iumentis, inuentusq; est scyphus in sacco Beniamin. Quod illi cùm vidissent, sciderunt vestimenta sua, cœperuntque minas multas & probra, & iniurias inferre ei: neque ipsum solùm, verùm & Rachel simul & Ioseph cum patre insimulabant, dicentes: Vos scandalum fuistis patri nostro, tu, & Ioseph filij Rachel. Ioseph enim regnare super nos voluit, & meritò à fera comestus est. Tu autem rursus frater eius in ignominia, & probro nos esse fecisti. Nónne vos estis filij Rachel, quæ patris sui idola furata, se ea furatam esse negauit? Extollens autem vocem Beniamin cum gemitu & lachrymis, satisfacere singulis cœpit, ac dicere: Deus ipse patrum nostrorum scit, qui assumpsit Rachel, quemadmodum ipse voluit, qui pulcherrimi Ioseph mortem minimè ignorat, ipsúmque modò consolatur inuisibiliter, qui videt nostra omnia, qui scrutatur corda & renes: ipse, inquam, scit, quia non hunc scyphum, vt dicitis, furatus sum, neque tale aliquid cògitaui: ita videam patris Iacob sanctam veneran damque caniciem, vt cum gaudio sancta illius osculer genua, vt scyphum istum furatus non sum. Heu heu Rachel, quid contigit filiis tuis. Ioseph pulcher à fera, vt aiunt, occisus est. Ecce ego nunc, mater, fur repentè, dum nescio, factus sum, & ignoro quo pacto in terra aliena seruus detineor. Ioseph in eremo cùm discerperetur à bestia, clamauit, vt inueniret qui se liberaret, & non inuenit. En ego rursus, ò dulcis mater, apud fratres meos me expurgo, nec est qui audiat me, credatque mihi filio tuo. Sumpto itaque Beniamin, regressi sunt in ciuitatem ad Ioseph, nihil habentes, quod respondere possent. Respondens autem Ioseph, irato similis, ait eis: Hæccine est beneficiorum meorum retributio? Idcirco honoraui vos, vt mihi scyphũ meum, in quo vaticinor, auferretis? Nónne dixi vobis quòd non estis pacifici, sed exploratores? Propter timorem Dei hoc agam vobiscũ: eum solum qui furatus est calicẽ meum, seruum meum esse iubeo. Accedens aũt vnus ex eis, Iudas nomine, posito genu orabat eum dicens: Ne quæso, irascaris domine, si loquar. Interrogasti nos seruos tuos, dicens: Habetis patrẽ, aut fratrẽ? Diximusq; domino nostro: Est nobis pater seruus tuus, qui duos filios habuit, quos super oẽs nos diligit. Vnũ ex his fera pessima discerpsit in montibus, lugetq; illũ horis singulis pater, & in dolore ac gemitu nunc vsq; persistit, atq; adeo vt terra (fere dixerim) ad voces eius lugere videatur. Alterũ secũ deti net domi in solatiũ prioris filij. Nunc aũt sicut iussisti, adduximus fratrẽ hunc nostrum, & inuenti sumus serui tui grauissimi sceleris rei. Oro autem, vt ipse seruus tuus sim pro puero isto, modò puer cum fratribus reuertatur ad patrem. Ipsum enim ergo suscepi à patre meo, & sine ipso ad eum redire nõ possum, ne videam patris mei amarissimam mortem. Cùm audisset Ioseph verba Iudæ, videretq; eos omnes vultibus in humum demissis assistere aspiceret item Beniamin scissa tunica cum gemitu procidentem astantium genibus, vt ipsi Ioseph exorarent, quòd ad patrem cum fratribus eum redire permitteret, nimis omnino turbatus est, commotisq; visceribus, astantes omnes protinus abire iussit. Quibus abeuntibus leuauit vocem suam Ioseph cum fletu dicens fratribus, quos retinuerat: Ego sum Ioseph frater vester, non sum comestus à fera, vt modò dixistis: Ego sum qui à vobis in lacum proiectus sum nudus. Ego sum, quem Ismaëlitis vendidistis: qui cùm omnium vestrum genibus, vestigiisq; prouoluerer, nemo fuerit ex vobis, qui tunc in illa pressura misereretur mei, sed vt terræ beluæ in me inuasistis. Veruntamen, fratres mei, nemo vestrum timore turbetur, magis autem gaudete mecum, & exultate. Et quemadmodum dixistis patri nostro prius, quòd ego in montibus à fera interfectus essem, ita rursus læti renunciate Iacob, dicentes: Ioseph filius tuus viuit: & ecce sedet in curru Regis, sceptrũ regni Ægypti manu tenens. Cùm verò vocem Ioseph audissent fratres eius, præ pauore, ac formidine, facti sunt velut mortui. Accedens autem Ioseph verus sanctę propaginis palmes, oscu-

labatur vnumquemq; eorum magno affectu,nihil prioris iniuriæ memor,vt sibi cõgruum erat,eósque & donis, & honoribus lætiores fecit, magnóque cum gaudio remisit omnes ad patrem,dicens:Nolite in via contendere omnino, sed magis festinanter properate ad patrem nostrum, & dicite illi: Hæc dicit filius tuus Ioseph: Fecit me Deus Regem totius Ægypti,accede cum gaudio pater,& aspice filium tuum. Veni pater,in lætitia cordis, vt videam sanctæ senectutis tuæ Angelicam faciem. Abeuntes verò cum festinatione renunciauerunt Iacob verba Ioseph. Audito Ioseph nomine, suspirauit Iacob,lachrymásq; profundens,ait eis: Quare conturbatis spiritum meum,vt rursus recolam effigiem Ioseph pulcherrimi & optimi filij mei, dolorísque flammam iam sensim extinctam, denuò vultis accendere? Accedens autem Beniamin deosculatus est illius genua, & mentum, dicens: Vera sunt quæ audisti pater optime & honestisime. Ostenderúntq; illi omnia,quæ miserat Ioseph. Tunc autem credidit verbis Beniamin, surgénsque cum omni domo festinus, & gaudens,perrexit in Ægyptum ad Ioseph filium suum. Vt autem audiuit Ioseph aduenisse Iacob patrem suum,processit ex vrbe cum optimatibus Pharaonis, magnoque obsequentium se stipatus cuneo,occurrit illi. Cùm vidisset autem Iacob filium suum,cecidit super collum eius,magno cum gemitu & affectu dicens: Iam nunc lætus moriar, ex quo vidi faciem tuam,dulcissime fili,adhuc enim tu veraciter viuis. Ambóque fleuerunt pariter,& glorificauerunt Deum. Et nos igitur pro his omnibus referamus gloriam Patri, & Filio,& Spiritui sancto,nunc & semper,& in secula seculorum. AMEN.

¶ VITA BENIAMIN PATRIARCHÆ, PER D. Isidorum Episcopum Hispalensem scripta.

Habetur in libro eius de patribus veteris testamẽti.

BEniamin iacet inter fratres ortu posterior, imperio prior, cuius natiuitatis processus matri dedit obitum. Ipse lupus vorans & sanguinarius, qui super basem fortis suæ mane hostiam sanguinis fudit,& ad vesperum escas,principibus & sacerdotibus diuidit.

¶ VITA EPHRAIM PATRIARCHÆ, PER EVNDEM.

Habetur lib. vt supra.

EPhraim semen Ioseph, & adoptiuus filius Israël, in numero Patriarcharum benedictionis testamento relictus,minor ætate fratris,sed maiori prælatus gratia. In benedictionibus cunctis tribubus fortior,& inter fratres dominator inuictus. Hic partem tribus Leuitarum accepit.

¶ VITA MANASSE PATRIARCHÆ, PER EVNDEM.

Habetur libr. vt supra.

MAnasses dilatatus in millibus,vnà cum Ioseph patre suo mysticè possedit tribum. Hi omnes patres Apostolorum,& principes populi Iudæorum,tribus Iacob,& præclara progenies Israël. Quibus pater moriens pro diuitiarum copia,sanctificationis gratiam dereliquit. Qui regnante Ioseph,in Ægypto regnauerunt, ibique etiam post longæ vitæ quietem occubuerunt,ibique sepulti sunt.

¶ VITA MOYSIS, PER EVNDEM SCRIPTA.

Habetur libr. vt supra.

MOYSES filius Aram ex tribu Leui,dux & propheta in Israël,filię Regis adoptiuus, Dei amicus, Pharaonis Dominus, in rubo flammante, & non vrente,vocibus Angelicis euocatus. Quem vt exemplo formaret Deus,insinuatam eius manum iussit mori, & rursum retractæ vigorem per motum reddidit,& calorem. Cuius facies specie futuræ gloriæ illuminabatur. Humilis in recusando ministerium, subditus in suscipiendo,in conseruando fidelis, in exequendo peruigil,in regendo populum vigilans,in corrigendo vehemens, in amando ardens,in sustinendo patiens. Qui pro subiectis Deo se interposuit, consulentíq; posuit modum irascendi. Hic pro populi libertate propriam obiecit salutem. Regis sæuissimi minas non trepidauit. Quinetiam extulit contra draconem eius virgam,ac per manum Dei oppugnatum,decem plagis eius imperium verberauit. Primùm in cruorem vertit puteos,& flumina. Dehinc ranarum multitudine vrbes,muscarum aëra compleuit. Mortem intulit iumentorum. Percussit vlcere homines. Vastauit grandine terram. Obduxit tenebris cœlum. Posthæc spoliauit Ægyptios,eductóque populo, eremi pandit iter, flammea præcedente columna. Nec motu transiit,diuiditque hinc inde frenata aquarum cumula. Pergẽti populo viam sicco vestigio præbuit. Hostes dehinc cooperiuntur fluctibus. Atq; amaras aquas per tactum ligni in suauitatem conuertit. Qui etiam esurienti Israël cœleste prębuit pabulum,volucrúmque escis repleuit locum castrorum. Percussit petram,aquę exemplò copiosæ fluenta manauerunt. Ascendit quoq; verticem Sinai montis,faciem Dei contemplatur.

platur: Ibi quadraginta dierum ieiunia pertulit. Descendens legem acceptam à Deo populo tradidit, ritúmque religionis instituit. Inter hæc quoq; bella gessit, victoriis claruit. Virgam in manu tenens percussit hostem: quos non tetigit, superauit. Lætiferos aspidum morsus ærei serpentis aspectu sanauit. Dathan & Abyron, terræ compagibus ruptis, in profundi hiatum deiecit. Ad extremum conscendit montem Nebo, terrámque repromissionis, demonstrante Domino, aspicit. Mortuus est autem, iubente Domino, in monte Abarim: [1] sepultúsque est à Domino in valle Moab, quæ est in Arabia. Rexit autem populū Dei in eremo annis quadraginta. Obiitque annorum centum viginti. Quidam autē eum viuere testantur, pro eo quòd sepulchrum eius non repetitur. Et quia apparuit Domino in monte cum Elia. Mortuum autem illum, & non raptū, certissime sacra scriptura testatur.

[1] Dum Moyses a domino sepelitur, docemur mortuos sepelire opus esse pietatis, ac Deo placere: nec non sepulturā curandam esse, et nō negligendam.

¶ VITA AARON, PER EVNDEM.

Habetur libr. vt supra.

AAron frater Moysi, & in signis miraculorum socius, atque in lege Domini sacerdos primus. Cuius virga sorte electa, fronde & germine floruit. Qui & thuribulum in dextera gestans, furenti se flammæ opposuit: atque stans inter viuos & mortuos, obiectu corporis sui transire ignem ad agmen viuentium non permisit. Hic per hostiam victimarum, & sacrificium sanguinis, futuram Christi passionē expressit. Hic ius principatus sacerdotij per ordinem generis & successionem transmisit. Anno autem quadragesimo egressionis filiorum Israël de terra Ægypti, cùm esset annorum centum vigintitrium, mortuus est, iuxta præceptum Domini, in monte Hor, qui est iuxta Petram, insignem Arabiæ vrbem. Ibi sepulta iacet soror eius Maria, vbi etiam & nunc vsque ostenditur ruper, qua percussa Moyses aquam populo præbuit. Est autem hic locus in extremis finibus Idumęorū.

¶ VITA PHINEES SACERDOTIS, PER eundem D. Isidorum scripta.

Habetur libr. vt supra.

PHinees sacerdos filius Eleazar, zelo agens Domini, coëuntem impudicum simul cum Madianitide telo percussit, ac perpetuò sacerdotij infulas, premium victimarum in generationibus seculi meruit, pro eo quòd zelo accensus diuini amoris, iram Dei feriendo placauit.

¶ VITA IOSVE, PER EVNDEM.

Habetur libr. vt supra.

IOsue filius Nun, ex tribu Ephraim in Ægypto natus, Moysi discipulus, & in potestate successor, nouiq; prelij triumphator. Qui quousq; expediret victoriam, vt Sol staret, cœlo imperauit. Iordanis etiam cursum transitu suo suspendit. Hierico inexpugnabiles muros clangentium tubarum sono deiecit. Chananæorum euertit regna, reges extinxit, ac populum Dei solus in terram repromissionis indexit, eámq; ei sorte distribuit. Viginti & septem annis præfuit in Israël. Occubuit centum & decem annorum, atque sepultus est in Thamnathsare ciuitate sua, quæ sita est in latere montis Gaas contra Aquilonem: ibique hodie insigne monumentum eius ostenditur. Est autem hic in tribu Dan.

¶ VITA DEBBORÆ PROPHETISSÆ, PER D. Ambrosium Episcopum scripta.

Habetur in libr. eiusdē de viduis

NE vna vidua Iudith tantum opus imitabile aliis videatur implesse, plures alias vel pariles, vel proximæ fuisse virtutis, nequaquam dubitandum videtur. Bona enim seges plurimas spicas fructu refertas ferre consueuit. Ne dubites illam veterum segetem temporum in complurium fœminarum moribus fœcundasse. Sed quia prolixum est complecti omnes, cognoscite aliquas, & præcipuè Debboram, cuius nobis prodidit scriptura virtutem. Hæc enim docuit non solùm viri auxilio viduas non egere, verùm etiam viris posse esse subsidio, quæ nec sexus infirmitate reuocata, munia virorum obeunda suscepit, & suscepta cumulauit. Denique cùm Iudæi Iudicum regerentur arbitrio, qui virili non poterant vel æquitate regi, vel virtute defendi, bellis hinc inde ardentibus, Debboram sibi, cuius regerentur iudicio, cooptarunt. Itaque multa milia virorum vna vidua & in pace rexit, & ab hoste defendit. Multi Iudices in Israël, sed nulla antè Iudex fœmina. Multi Iudices post Iesum, sed nullus propheta. Et ideo lectum istius puto esse iudicium, & gesta eius arbitror esse descripta, ne mulieres à virtutis officio muliebris sexus infirmitate reuocentur. Vidua populos regit, vidua ducit exercitus, vidua duces eligit, vidua bella disponit, mandat triumphos. Non ergo natura rea est culpæ, nec infirmitati obnoxia. Strenuos enim non sexus, sed virtus facit: & in pace quidem nulla querimonia, nullus error mulieris inuenitur, cùm plerique non mediocrium peccatorum autores populo suo Iudices extitissent. Vbi verò

Chana-

Chananæa gens ferox prælio, & affluentium copiarum opima successu, hostiles in populum Iudæorum animos extulerunt, vidua præ cæteris bellicos instruit apparatus. Et vt discas non publicis copiis domesticas necessitates fuisse subnixas, sed domesticis disciplinis munus publicum gubernatum, domo propria filium ducem producit exercitus, vt agnoscatis quòd possit instruere vidua bellatorem. Quem quasi mater erudiit, quasi iudex proposuit, quasi fortis instituit, quasi prophetes victoriæ serta transmisit: denique in mulieris manum summam fuisse victoriæ, docet Barach filius, dicens: Nisi tu veneris mecum, non ibo: quia non noui diem, in qua dirigit Dominus Angelum suum mecum. Quanta ergo fœminæ istius virtus, cui dux dicit exercitus: Nisi tu veneris, non ibo? quanta, inquam viduæ fortitudo, quæ à periculis filium nec materno reuocat affectu, imò ad victoriam filium studio matris hortatur, dicens: Quòd in manu mulieris sit summa victoriæ. Debbora ergo prælij probauit euentum: Barach iussus produxit exercitum: Hialech cepit triumphum. Huic enim prophetia Debboræ militauit. Quæ mystice nobis ortum surrecturæ ex gentibus Ecclesiæ reuelauit, cui triumphus de Sisara spiritali, hoc est, de aduersariis potestatibus quæreretur. Nobis igitur Prophetarum oracula dimicarunt, nobis illa Prophetarum iudicia & arma vicerunt. Et ideo non populus Iudæorum, sed etiam Hialech victoriam de hoste quæsiuit. Infœlix ergo populus qui hostem quem fugauit, persequi fidei virtute non potuit. Itaque illorum delicto salus gentibus, illorum delictis nobis seruata victoria est. Hialech ergo prostrauit Sisaram, quem tamen corusco duce, hoc enim significat interpretatio Barach, manus veterum fugauerat Iudæorum. Frequenter enim, vt legimus, orationibus & meritis Prophetarum cœlestia patribus adfuere subsidia. Sed his iam tunc de nequitiis spiritalibus victoria parabatur, quibus dicitur in Euangelio: Venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi. Ergo principium victoriæ, à maioribus: finis in Ecclesia. Ecclesia autem non armis secularibus vincit aduersarias potestates, sed armis spiritualibus, quæ sunt fortia Deo ad destruendas munitiones, & altitudinem nequitiæ spiritualis. Et ideo Sisaræ sitis, Iactis poculo restinguitur, quia oratione superatur. Quod enim nobis salutare ad escam, hoc aduersariæ potestati lætale ad infirmitatem. a Arma Ecclesiæ, fides: arma Ecclesiæ, oratio est, quæ aduersarium vincit. Ergo secundum historiam ad prouocandos animos fœminarum, fœmina iudicauit, fœmina disposuit, fœmina prophetauit, fœmina triumphauit, & preliaribus intermixta copiis, imperio viros docuit militare fœmineo. Secundum mysterium veræ fidei, militia Ecclesiæ victoria est. Non ergo habetis quòd per naturam vos excusetis fœminæ. Non habetis viduæ, quod ad infirmitatem sexus, ad amissionem subsidij maritalis, mobilitatem vestram referre possitis. Satis vnicuique præsidij est, si virtus animi non desit. Et ipse in viduis frequens processus ætatis, munimen pudoris est, & ipse amissi coniugis dolor, vsus operis, domus cura, solicitudo liberorum, noxiam pudori solet arcere lasciuiã. Atque ipse lugubris habitus, pompa funebris, fletus assiduus & mœstæ fronti inarantibus rugis impressa tristitia, petulantium premit oculos, restinguit libidinem procaces auertit aspectus: bonus custos pudoris, pietatis dolor, non obrepit culpa, si cura non desit. Didicistis igitur viduæ, subsidio vos non egere naturæ, & posse salubritatem tenere consilij, nec domestico indigere præsidio, quæ etiam publicæ potestatis apicem potentiæ vendicare.

a *Arma Ecclesiæ, fides & oratio.*

¶ VITA GEDEONIS, PER D. ISIDORVM Episcopum Ispalensem scripta.

Habetur in libro eiusdem de patribus veteris testamenti.

Gedeon filius Ioas, ex tribu Manassæ, genitus in solitudine, liberator populi, & multorum pater filiorum, potentiamque Dei explorans in vellere. Hic cum trecentis viris aquam lingua lambentibus, non tela dexteris, sed tubas: non lauacrypium, sed hydrias præferentibus, hostem terrore percussit, ac victor de Madian & Amalech fortiter triumphauit. Iudicauit Israel annis quadraginta, mortuusque est senex. & sepultus in sepulchro Ioas patris sui in Ephra de familia Ezdri.

¶ VITA IEPTE, PER EVNDEM SCRIPTA.

Habetur libr. vt supra.

Iepte ortus ex tribu Gad, fœlix in præliis, fidelis in promissis, affectum pietatis exuperans tolerantia mentis. Hic vouerat Deo, vt si quis illi post victoriam reuertenti primus occurreret, immolaret. Nam rediens ab hostibus Ammonitarum triumphator, ne pollueretur labe periurij, pollicitam sponsionem compleuit, ac filiam, quę prima post victoriam illi occurrit, immolauit. Iudicauit autem Israel annis sex. Mortuus est, & sepultus in ciuitate sua Galaad, quæ est in dimidia tribu Manasse.

VITA

¶ VITA SAMPSONIS, PER D. ISIdorum Episcopum Ispalensem scripta.

Habetur libr. vt supra.

SAmpson filius promissionis, genitus patre Manue ex tribu Dan, Nazaræus vocatus liberator Israël, & omnium fortissimus. Iste rugientem necauit leonem, fauumque ab ore mortui tulit. Seras quoque portarum in humeris tollens, in vertice montis imposuit. Vulpium caudis igne iunctis, Philistinorum totam regionem succendit. Vinctus etiam resticis funibus maxilla asini mille viros peremit. Posthæc auaritia illecebrosæ mulieris deceptus, detonsis crinibus, vim virtutis amisit. Effossis oculis, columnam domus concutiens, à ruina oppressus, pariter cum hostibus defecit. Qui iudicauit Israël annis viginti, & positus est in sepulchro patris sui, in ciuitate Estaol, in tribu Dan, decimo procul lapide ab Eleutheropoleo, contra septentrionis plagam, iuxta viam quæ ducit Nicopolim.

¶ VITA SAMVELIS, PER EVNDEM.

Habetur libr. vt supra.

SAmuel propheta filius Elchanæ de Ramathaim Sophim, de tribu Ephraim, cognominatus cum Moyse in sacerdotibus Dei, ab ipsis cunabulis Domino consecratus. Sedulus in ministerio, in gente princeps, in templo vates. Cuius verbo obtemperauerunt cœli, occurrerunt nubila, effusi sunt imbres. Hic triumphator ex hostibus, adiutorij lapidem posuit. Hic primus Principem in regno vnxit. Sepultus est autem in viculo suo Rama, quæ est secus Bethlehem.

¶ VITA SAMVELIS PROPHETÆ, PER Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

Habetur in martyrologio eius, sub xiii. Calend. Septembr.

TErtiodecimo Calendas Septembris Natale Samuelis prophetæ. [1] Cuius sacra ossa Imperator Archadius de Iudæa transtulit Thraciam, [2] portantibus Episcopis, & omnium Ecclesiarum populis tanta lætitia occurrentibus, quasi præsentem, viuentemq; cernerent, atque susciperent: vt de Palæstina vsq; Calcedonem iungerentur populorum examina, & in Christi laudes vna voce resonarent. Scribit sanctus Hieronymus in libro contra Vigilantium.

[1] *Vocat S. Prophetæ sacra ossa, non aut consumpta, vel emortua vt modo quidam faciunt.*

[2] *Vide si scis inuenire solenniores exequias istis. Et quomodo sit de antique Ecclesiæ vsu, quod Episcopi sanctorum reliquias dũ tumulantur, aut transferuntur deferant, comitantibus & occurrentibus populis cum maxima letitia.*

¶ VITA DAVID PER D. ISIDORVM Episcopum Ispalensem scripta.

Habetur in libro eiusdem de patribus veteris testamenti.

DAVID Rex & propheta, ortus de germine Iuda, filius Iesse, natus in Bethlehem, puer pastor, inter fratres ætate iunior, mente præstantior, à Domino in regno vocatus, à propheta vnctus in Regem, belliger iuuenis, in certamine singularis, in triumpho gloriosus, vincendo veteranus, patiens in aduersis, prudens in periculis, in peccato proprio dolens, in alieno funere lugens, pronus ad pœnitentiam, velox ad veniam, in conuitiis mitis, ad misericordiam facilis. Qui inimico Regi, dum posset, non nocuit: nec tantum reseruauit traditum, sed & vindicauit occisum. Hic leonem & vrsum sine gladio interfecit. Citharæ suauitate immundum spiritum depulit, gigantes expugnauit. Igitur quadragesimo regni, ac septuagesimo ætatis anno diem vitæ supremum consummauit. Sepultus est in ciuitate sua Bethlehem, quæ vocatur Ephrata. Ibi etiam Dominus noster Iesus Christus est natus. Ibi & Rachel cùm Beniamin peperisset, occubuit. Ibi etiam & sepulchrum patris Dauid ostenditur. Est autem hic locus in tribu Iuda, sexto ab Hierusalem militario contra meridiem, itinere quo pergitur contra Hebron.

¶ VITA ET MORS NATHAN PROPHETÆ, per D. Epiphanium Constantię Cypri Episcopum scripta.

Habetur in libro eius de vitis prophetarum.

NAthan eisdem ferè tẽporibus, quibus Dauid in lucem editus, Propheta, ex prosapia Thoch, popularis autem vrbis Galileæ Gabath, in lege Domini Dauidem instituit. Præsciebat autem Nathan ille Propheta, quòd Rex Dauid in Bersabeæ ardore plus ęquo trãsgrederetur: Curriculo igitur Gabath relicta, Hierosolymam contendit, quò eundem à tanto facinore Regem abstraheret. Sed ecce impedimento fuit Beliar illi. Nam cùm exanimem eum in itinere, tam nudum, quàm ex matre, reperisset, tantisper cunctatus est, [1] quòd terræ mandaret, ne indignis admodum modis corpus hominis ab animalibus brutis, ac beluis dilaniaretur. Eadem tũc nocte Nathan agnoscebat, quòd Dauid Rex flagitiũ sese planè indignum iampridem designauerat. Quare mœrens, magnaq; lamentatione reuer-

[1] *Habes et ex hoc loco sepelire mortuos, esse opus pietatis, & sepulturam nõ esse negligendam.*

uersus,Gabath repetit. Vbi verò Vrias Bersabeæ maritus à Dauide peremptus est,legauit Deus ad eum Nathan, vt grauiter Regem de piaculo corriperet & castigaret. Tunc demum Dauid in sese descendens,ingenti formidine perculsus, in Dominum vehementius sperauit,quòd illi nunc manifestè perpetratum scelus displicere animaduerterat. Sentiebatque Dauid Rex, spiritu Dei sancto Nathan afflatum esse prophetam. Honorabat itaque & venerabatur hominem,tanquam numen aut sanctum Dei. Ipse verò propheta senio confectus decessit,& in Gabath suo tumulatus est agro.

¶ ITEM VITA NATHAN, PER D. Isidorum Episcopum Ispalensem scripta.

Habetur in libro eius de patribus veteris testamẽti.

NAthan Propheta ex Gabaonitis, qui legem Dei Dauid Regem docuit, & peccatum quod esset in Bersabeæ præuaricatus,manifestauit. Hic etiam,quòd non ædificaret Dauid templum Domino,prædixit. Hic Salomonem vnxit, & principem consecrauit. Obiit autem senex in terra sua, [a] sepultusque est cum magna dignitate.

[a] *Ecce & hic sepulturā solennem*

¶ VITA ET MORS ACHIÆ SELONITÆ, per Diuum Epiphanium Constantiæ Cypri Episcopum descripta.

Habetur in libr. eius de vitis prophetarum

AChias Selonites è Selon oriundus;ex tribu habebatur Iuda, priscum vbi contueri illud erat arcæ tabernaculum,ex Armethen, Heli saerdoris oppido. Hic est ille propheta,qui super Salomone Dauidis filio locutus est,quòd futurus esset aliquando Dei aduersarius.Quiq; increpauit Hieroboam, quòd suscepto olim principatu, dolo & fraudulenter foret acturus cum Domino.Visum namq; suis apparuit oculis: Par boum pessundare populum,inq; sacerdotes impetum facere videbatur.Cæterùm vaticinatus est Salomoni, futurum vt muliebre genus alienarer ipsum à Domino. Item ingenuè dixit ad Hieroboam: Te par bucculaturn auertet olim à Domino, & erit in seruitutem tua propago. Vitam porrò Achias in mortem commutauit, & haud procul à quercu ea quæ in Selon existit,postremum honorem, & monumentum sortitus est.

¶ ITEM VITA ACHIÆ, PER D. ISIDOrum Episcopum Ispalensem scripta.

Habetur in libr. eius de patribus veteris testam.

AChias Selonites de ciuitate Salomonis Regis,prædixit quòd per mulierem à mandatis Domini declinaret.Mortuus est Achias, & sepultus iuxta quercum in Silo.

¶ VITA ET MORS AZARIÆ PROPHETÆ, per D. Epiphanium Constantiæ Cypri Episcopum descripta.

Habetur in libr. eius de vitis prophetarum

AZarias propheta domo quidem & genere de Sympata fuit. Is est qui precibus suis auertit captiuitatem, quam Iuda machinabatur in Hierusalem. Cæterùm super aduentu Domini vaticinatus est haud pauca. Obdormiuit in Domino, & in patria sua humatus est.

¶ ITEM VITA AZARIÆ, PER D. ISIDOrum Episcopum Ispalensem scrpita.

Habetur in libr. eius de patribus veteris testam.

AZarias in terra oritur Sabbatha. Mortuus est atque sepultus in agello suo.

¶ VITA ET MORS IOAM PROPHETÆ, PER D. Epiphanium Constantiæ Cypri Episcopum descripta.

Habetur in libr. eius de vitis prophetarum

IOam propheta oriundus è Samaria, contusus in via à leone, fato est functus. Is est ille, Hieroboam propter aureas quas erexit iuuencas,corripuit: quiq; eiusdẽ hostias,sacrificiumq; è medio sustulit & abrogauit. Cùm autem ob hoc Hieroboam eum pulsare conaretur,sublata in prophetam dextera, confestim arida eius facta est manus. Posthæc Ioam phophetæ falsò propheta imposuit. Nam cùm esse panem,tum vndā potare impulerit,& egredientem pessundedit,& contudit eum(in quem inciderat)leo: Asinam autem suam nulla affecit iniuria. Solo autem redditus est in Bethel iuxta pseudoprophetā. Cùm verò pauci pòst diebus animā pseudo quoq; propheta ageret, iurauit sacerdotibus, quòd vnà cū Ioam propheta sepeliri affectaret,eò quòd illi verba dedisset,& in resurrectione iustitia ab vnoquoque exigatur. Ita vterque in eodem sunt monumento conditi.

¶ VITA

¶ VITA ABDO PROPHETÆ, PER D. ISIDORVM Episcopum Ispalensem scripta.

Habetur in libro eiusdem de patribus veteris testamenti. Si hic ille idē propheta est cum superiori, fuit bina minis.

Abdo in Samaria natus. Hic est, qui ad Hieroboam immolantem vitulos missus, in sermone Domini venit, eumque arguit immolantem. Hunc ad propria reuertentem leo in via strangulauit. Sepultusq; est in Bethel, & propheta ille qui eum fefellerat.

¶ VITA ET MORS HELIÆ PROPHETÆ, per D. Epiphanium Constantiæ Cypri Episcopū scripta.

Habetur in libr. eius de vitis prophetarum

HELIAS Propheta ex Thesbis erat, è continente Arabū, dē tribu Aaron Leuita. Morabatur aūt in Galaad, quoniam Thesbis erant ædes sacerdotibus consecratæ ac destinatæ. Quē cùm eniteretur parens eius, eiusmodi Sobac patri visio apparuit. Viri niueum quendā prę se ferentes habitū, pusionē salutabant, matrisq; vberibus in ignē alluebant, quin & flammā ignis cibi loco ministrabat. Profectus est itaq; in Hierusalē genitor, visaq; ad sacerdotes retulit. Respōdit aūt illi Chrematismus (hoc est, oraculū, siue respōsor) Caue manifestū facias. Erit quippe lumē filij huius domiciliū, sermoq; eius, demōstratio ac sententia breuis, & iudicabit Israel, cùm in igne, tū rhōphęa. Hic est ille Helias, q ter ignē è cœlo deduxit, quiq; imbrē sua lingua gestauit, mortuos itē suscitauit, & in cœlū deniq; nimbo seu turbine ignis assūpt⁹ est.

¶ ITEM VITA HELIÆ PER D. ISIDORum Episcopum Ispalensem scripta.

Habetur in libr. eius de patribus veteris testam.

Helias qui interpretatur Dominus Deus, Thesbytes, sacerdos magnus, atq; Propheta, habitator solitudinis, fide plenus, deuotione summus, in laboribus fortis, in industria solers, excellēti ingenio præditus, in exercitatione districtus, in disciplinę sanctę meditatione assiduus, metuq; mortis intrepidus. Verberauit tyrannos, sacrilegos interfecit, multisq; signis virtutū effulsit. Triennio siccitate clausit imbribus cœlū. Orauit [a] rursum, & cœlum dedit pluuias. Mortuū mulieris filium suscitauit. Cuius virtute hydria farinę non defecit, & vas olei perpetuo fonte manauit. Cuius verbo super sacrificia ignis de cœlo venit. Duos quinquagenarios cum militibus cœlesti igne combussit. Iordanem transiens, tactu melotis obrupit aquas. Posthęc igneo curru in cœlum raptus ascendit, venturus, iuxta Malachiam prophetam, in fine mundi, præcessurus Christum, annunciaturus vltimū eius aduentum, cum magnis virtutibus prodigiisq; signorū, ita vt bellum gerat Antichristus aduersus eū & Enoch, qui cum eo venturus est, & occidet eos. Cadauera verò eorū trib⁹ diebus & sex horis in plateis insepulta iacebunt. Dehinc suscitati à Domino regnū Antichristi plaga magna percutiēt. Posthæc veniet Dominus, & interficiet Antichristū gladio oris sui, & eos qui adorauerūt eū. Et regnabit Dominus cū omnibus sanctis suis in æternū.

[a] Vide quomodo oratio omnia impetret a Deo.

¶ COMMENTARIVS RERVM GESTARVM Magni Prophetæ Heliæ Thesbitæ. *Per Simeonem Metaphrasten.*

ALiqn quidē xij. tribus Israël erant simul inter se, nec poterant à se inuicē diuidi, vt quæ erāt beneuolentiæ vinculo colligatæ, & credentes Dei præceptis. Nā cùm post Moysen, & Iesum Naue, & qui post illos fuerunt populi iudices, Dauid propheta eis vnctus esset in Regē, & ad Solomonē filiū is regnū traduxisset, vsq; ad illū trib⁹ manebāt indiuisæ, vna nequaq diuulsa ab altera; sed vnaquaq; cōseruāte eā quā ab initio elegerat concordiā. Postq aūt eius filius Roboā patris regnū suscepit, &, vt q esset iuuenis, & nō satis stabilis prudētię, iisq eius parebāt imperio, insolēter est vsus, nō tā ad se attrahēs, q abstrahēs & auellēs, ab illo fuerūt trib⁹ disruptę: & aduersus eū, & inter se insurrexerūt. Nā cùm x. earū defecissent, & Hieroboā seruo Solomonis adhęsissent, cū eo habitārūt Samariā, solas duas tribus relinquētes habitare Hierusalē. Is aūt cùm eos inuenisset moribus dissolutos, vētriq;, & iis quę sunt subter ventrē seruiētes, instituit quidē ad omne gen⁹ intēperantię: exercuit aūt ad oēm impietatē. His cùm & templū cōstruxisset, & in eo duas iuuencas posuisset, vt quę manib⁹ facta erāt facile posset colere, vt q ad ea erāt propēsi, eis statim ad fuēre pmia malorū, dū & obsidetur ab accolis, & finitimis, & à Babylonis & Persis sunt euersi, & suis moti sedib⁹, & passi quę sunt oīum grauissima. Interim aūt etsi facerēt ea quę sunt pessima, nō eos tñ oino reliquit bonus Deus: sed & eos sua dignatus est curatione, & manū pbuit adiutricē. Quinetiā desup eis dabat respōsa, & futuri pdictiones: & qd⁹ est maximū, ad eos mittebat prophetas & prophetias, vt aliquo quidē mō eos ad se captos traheret. Sed enim cùm ante alios, & cū aliis prophetā misisset Heliā, iussit eū videre, & inspicere, & vlcisci ea quę ab ipsis fiebant. De quo nos quoque oportet pauca

 dicere,

dicere, vt plurimum eius verbis vtentes, & iis quæ ille loquebatur diuino zelo accensus. Ergo is quoq; adsit orationi: & nobis ꝑponatur argumentū, & maximè cùm sit eius [1] dies quę iam celebramus, & quē anniuersarus laudibus honoramus. Hic ergo vir sacrosanctus & diuinus, cùm esset ex tribu Aaron, & natus in Arabia, tēpore ortus sui, quo est in lucem editus, viros cādidis vestibus indutos vidit eius pater, & eū in igne ligātes fasciis, & dantes flammā ignis, qua vesceretur. Quod cùm dixisset sacerdotibus, ij dixerūt eum magnū futurum Dei puerū, & qui futurus esset semp luce plenus, & iudicaret Israël in rhomphea & igne: qui etiā ab eis appellatus est Thesbytes, q̃ esset domus quę sorte obtigerat sacerdotibus, in qua is habitabat, virtutē exercēs ab adolescentia, & flammeā efficiens animā per ignē spirantem sancti spiritus gratiā. Nemo aūt omnino cōtradicet, eum virum fuisse tantū & tal[illegible] qui posset & flammā, & rhompheā, & ignē, & aquā aliaq; admirabilia habere apud se, & ad alios, cùm vellet, immittere. Horū aūt singula explicabit oratio. Postq̃ post Roboam, & eos qui deinceps in Samaria cōsecuti sunt, Reges, Achab accepit imperiū, vir moribus prauus, & ab impietate possessus, cui cōiuncta erat mulier, quæ ei erat par improbitate, vel etiā superabat (mulieri nomē erat Iezabel) Ambo verò studebāt & diuinos prophetas malis affligere, & eos qui erāt in illorū potestate deterioribus assuefacere, vt qui à via recta iam olim declinassent: zelo diuino repletus Helias, qui etiā re vera & dignè hoc nomine fuerat vocatus, talia Achab liberè loquitur: Viuit Dominus Deus exercituū corā quo asto, si erit his annis ros & pluuia, nisi per os meū. His enim iratus Deus vniuersorū, tres annos & dimidiū pluuiam è cœlo retinuit, imbris defectu terrā exiccās, & immittēs famem oīum grauissimā. Hunc suum Prophetā honorans, cœlū claudendi aut aperiēdi, & pluuiā continēdi, aut demittēdi ei dat potestatē. Qui etiā illa Achab dixerat ex potestate, quæ poterat facere, & quæ propter virtutis magnitudinem à Deo acceperat. Deinde illo relicto, ob diuinū respōsum accedit ad torrentē, qui erat ad orientē ex aduerso Iordanis. Vade enim illuc, audit voce supna, & illinc bibe aquā: & præcipiā coruis, vt alimentū ad te adferāt. Certè corui, animal valde gulæ deditū, & longè rapacissimū, panes quidē mane, Dei iussu, vespere aūt carnem ad Prophetā adferebāt: & erat ei sufficiēs deinde salimentū, vt cui nec obsoniū, nec aqua deesset ad potū. Postq̃ tunc aliquot post diebus torrens, cuius aquā bibebat, est exiccat⁹, rursus respōdens, tanq̃ amicus amico, dicit Dñs seruo: Vade hinc in Sarepta Sidoniæ: & illic incides in viduā, à qua alêris: & nullo opus habebis ex iis quæ sunt necessaria. Ille aūt cùm venisset (sciebat enim vocanti parêre in omnibus) ligna inuenit colligentē viduam, & coctură panē subcinericiū: habebat enim solū pugillum farinæ, & modicū olei in lecytho, quibus & ipsa, & filij parcè vti volebāt. Quam etiā alloquens: Mihi, inquit, primū, ô mulier, appone hunc panē, & modicū olei lecythi: Deinde tibi & filiis appones quæ remāserint. Neq; enim tibi de cætero hydria farinæ deficiet: neq; olei lecythus minuetur donec fuerit desup pluuia super terrā. Et fecit quidē vidua sicut ei præceptū fuerat, benignè prius Prophetā cōuiuio excipiens, & secūdò ipsa & filij vescētes eo qđ remanserat. Quæ quidē statim accipit admirabilē mercedē hospitalitatis, videns vasa plena, & redundantia. Quod enim dictū fuerat à Propheta, statim ꝑuenit ad effectū valde admirabiliter. Quid deinde cōsequitur? In morbū incidit filius viduæ, & paulò pòst subit animæ defectionē. Quē cùm repētè mater vidisset mortuū, toto animo perturbata: Quid hoc est, clamabat ad Prophetā. Cur huc es ingressus, vt mea peccata renouares in memoriā, & morte afficeres meū filiū: ô homo Dei, qui mihi & viduitatis, & omniū erat solatium? Helias aūt petiit, & accipit mortuū: & cùm eum sustulisset, ponit in eo, in quo manebat, cœnaculo, & eum cōponit in lecto. In quē cùm ter insufflasset, hanc ad Deū facit inuocationem, dicens: Domine Deus meus, couertatur anima huius pueri ad ipsum. Et statim (O magnā Prophetę gratiā) is qui fuerat mortuus, viuebat, & mouebatur, iucundissimū simul & admirabile matri factus spectaculū. Multi ex illo tēpore dies præterierant, & factū est verbū Domini rursus ad Eliā, cùm iam esset elapsus famis annus tertius, iubēs vt & veniret in conspectū Achab, & futuram pluuiā ei significaret. Nā qui natura est clemens, eorū qui patiebatur, erat motus misericordia, & suū iam incitat Prophetā, ne eos videat ampli⁹ magis affectos, sed de magno zelo aliquid remittat, & eos benignè aspiciat, & recreet. Qui iussu Domini alloquitur Achab, cùm prius esset allocutus Abdiu, qui cū eo etiam res administrabat, & qui multos ex prophetis quos persequebatur Iezabel, occultabat in speluncis terrę. Quē cùm vidisset Achab, quā in eum cōceperat parturiens acerbitatē. Tune is es, qui peruertis Israël? ei dixit apertè. Atqui oportebat, si nihil aliud, certè propter nimis diuturnā & admirabilem pluuiæ cessatione, habere eum ad Deum supplicantē, qui potest pluuiam è cœlo pluere ad quod etiam venerat, & quod scilicet erat significaturus. Sed ipse cùm esset inflatus eius in illum animus apud illum statim est vsus verbis asperioribus. Ad quem Propheta sermones oportunè cōuertens: Nō ego, inquit, sum qui peruerto Israël, sed tu

[1] Nota, cū sit hæc dies, quem iam celebram⁹, et quē anniuersariis laudibus honoramus.

sed tu,& domus patris tui,qui vniuersi Domino & Deo relicto,post Baalim(erat aūt hoc execrandū idolū)ambulastis.Sed enim hoc tibi sit curę,si te vlla Dei subit cogitatio,vt huc deducas,& cōgreges 400.eos q numerātur,prophetas ad inuocādum Baal.Quinetiā alios nemorum seu excelsorum qui præter hos ducuntur.Numerantur aūt ipsi quadringenti,& quinquaginta,qui sunt etiam perpetuò socij mensæ Iezabel. Cura aūt vt hi omnes veniāt in monte Carmeli,vt ipse quoq; cognoscas,qua de causa conuenerint. Achab aūt,cùm sic visum esset,omnes illic congregat. Cum quibus etiā conuenit magna populi multitudo, auditura sermones Prophetarum.Quibus Helias ardenti zelo dicit:Quamdiu vos vtrisq; tibiis claudicabitis? Si Domin^9 est Deus,& ipsum scitis colere,ambulate post ipsum.Sin aūt Baal ipse est,& eum colendum statuistis.post eum similiter ambulate.Populus aūt ad hęc nihil respondit.Quos cùm vidisset nihil loquentes,illis rursus intulit: Ecce ego sum relictus,vt vos quoq; scitis,solus:sunt verò quadringenti, qui sunt apud vos prophetæ Baal. Præterea aūt excelsorum quoq; quadringenti & quinquaginta,vt iam ante dixeram.Duo boues ad nos deferantur, & ipsi quidē vnum accipiant ad sacrificiū, & eum secent membratim,& seorsum ponant supra struem lignorū.Alterum aūt cùm ipse membratim cōscidero,imponam strui lignorū,ignem nequaq̄ accendens. Vnusquisq; ergo nostrū Deum suū inuocet,& qui in igne exaudierit,is scilicet erit Deus. Visumq; est hoc verbum vtile toti populo.Atq; illi quidem quomodo ab Helia iussi fuerant, cùm sacrificassent bouē,qui forte obtigerat,super struem lignorū posuerunt absq; igne.Qui quidē & deos suos, & Baal inuocabant,vt inferretur ignis in sacrificium,& ipsum cōsumeret.Fuerunt aūt à mane vsq; ad meridiem,inuocātes stulti eos qui sunt inanimi.Fuerunt ècontra illi,sicut re vera erāt, surdi & nullo sensu præditi.Quos etiam subsannans Helias dicebat: Dij vestri dormiunt: & vos oportet magis clamare,vt videatis num sint intellecturi,aut è somno excitandi. Quibus etiam voces extollebantur altius,& furore incitabantur,& se incidebant gladiis. Postq̄ aūt apud illos nihil erat,nisi risus & ludificatio. Quid enim eis profuissent ij qui inuocabantur,qui sunt statuę,& re vera lapides? Tunc Helias dixit populo:Venite etiā huc ad me:&Dei mei cognoscite potentiā.Et omnibus ad ipsum collectis,accepit duodecim lapides conuenienter numero duodecim tribuū,& ex ipsis extruxit aram.Deinde ei ligna imposuit,scindens etiā holocaustum in partes. Quoniā verò erat effecturus sacrificiū magis admirabile,aqua locū impleuit,& inferius in profundo,& circūcirca,& super ligna,& vbiq; eam dimittens fluere.Quid is enim? Accipite,inquit, mihi quatuor hydrias aquæ,& fundite super holocaustū,& super ligna.Et dixit:Secundò hoc facite. Et secundò hoc fecerunt.Et rursus:Tertiò hoc facite.Et tertiò fecerunt. Et erat deinde aqua tanquā mare fluens circū altare. Tunc Helias [a] oculis in cœlum sublatis tam sensus quàm mentis, clamauit:Domine Deus meus,Deus Abrahę,& Isaac, & Israël, exaudi me hodie in igne, vt hic quoq; agnoscat populus,quòd tu es Deus solus,& ego tuus censear esse seruus,& tuum nomen inuocans:licebat aūt statim videre (ò arcanū miraculum) ignem desuper descendentem,& omnia penitus consumentē.Tunc enim holocaustum,& ligna, & aquam quę erat circūcirca,& alia omnia exedit.Porrò aūt lapides quoq; & puluerē,& si quid aliud inuenit,elixit:& verè ostendit, nōn esse solūmodo ignem, cui aquæ repugnasset natura,sed diuiniorem quandā potentiam,& maiorem q̄ vt ignis esset operatio. Quod cùm vidisset totus populus,procidit in faciem,& clamauit:Verè Dominus est Deus:ipse est solus.Quibus etiam iubet Helias, vt comprehendant falsos illos prophetas,daturos suppliciū. Iique ilicò eos comprehenderunt. Quos cùm deduxisset ad torrentē Cison,omnes omnino de medio sustulit, igne diuino inflammatus corde propter deceptores. Et ipsi quidem talia premia acceperunt.Helias aūt tunc dixit Achab:Ascende,& securus vescere:etenim iam aderit sonus pluuiæ,quam ego venio vt tibi significem,& quam videbis deorsum descendere. Et ille quidē ascēdit,vt comederet,magna lætitia affectus propter nunciū.Propheta aūt ascendens Carmeli,& se in terrā [b] inclinans confert ad precationē, posita facie inter genua. Porrò aūt puero quoq; præcipit,qui cum eo erat,vt ascenderet superius,& aspiceret viam quæ tendit ad mare.Qui cùm ascendisset,tunc quidē nihil vidit eorū,quæ expectabat videre,pluuiam, inquā,in nubibus.Et rursus iubet ei, vt rediret septies ad eandem viam.Et iam cùm septies rediisset,videt nubem condensari, & aquam è mari extollere. Tunc etiam significat Achab per puerum, vt vehatur curru,& descendat in ciuitatem,ne eum apprehendat,quę futura est,pluuia. Cùm primum autem hoc dixisset, cœlum densabatur nubibus,contenebrans, & aquam emittens vehementem,& terram,vt ita dixerim, sitientem pinguefaciens,& abunde irrigans. Quamobrē emittebat Achab lachrymas præ gaudio,Helia ante eum prosiliente,& suos lumbos fortiter adstringente. Et sic quidē pluuia post tres annos,& alium dimidiū, per Prophetę intercessionem delata est in terram. Iezabel autem ne sic quidem desistit ab improbitate, neq; vitium omnino dimisit. Quoniam

[a] *Ecce quō sanā & propheta orat dominū, oculis in cœlum sublatis.*

[b] *Ecce hic orat in terrā inclinatus, et facie posita inter genua.*

niam neq; Æthiops nigrorem, aut Pardus varietates. Sed etiam post factũ miraculum irascebatur Prophetę: & eò magis, quòd intellexerat suos prophetas fuisse ab eo interfectos. Ei enim insidiabatur, & moliebatur ei malefacere, minitans si eum acciperet, fore vt eum morte de medio tolleret, & sic vt eorũ qui ab illo fuerant interfecti, illius poneret animã. Quid ergo Helias? Timet mulierculam (sic enim de eo traditur) vt humanã ostendat naturam esse perturbationi timoris obnoxiã: ne ipse aliud quàm sit, existimetur, propter diuina signa quæ fecerat. Quo tempore venit Bersabeę, quę est terra Iuda: & ambulat iter vnius diei per illam solitudinẽ. Cumq; fuisset defessus ex itinere, sedit humi, veluti cũ Deo miserè expostulans, & dicens: Accipe Domine à me animam meam, quoniam nõ sum melior quàm patres mei. Quem cùm corripuisset somnus, dormit ieiunus prope quandã arborem. Et ecce quidã eum tetigit (Angelus aũt Domini missus fuerat) & dicit ei: Surge, & comede quem ad caput vides subcinericium panẽ, iuxta quem est etiam vas aquę quã bibas. Ille verò surrexit, & comedit ea quæ erant apposita, & conuersus rursus obdormiit. Rursus secundò Angelus: Surge, inquit, & iterũ comede, grandis enim tibi restat via, quã es confecturus. Quæ cùm iam comedisset, & firmus, valensq; euasisset, permãsit de cętero ieiunus totos quadraginta dies, donec venit ad montẽ Horeb, illuc diuersaturus, & Deum compellaturus. Cùm enim iam illuc venisset, factum est protinus ad eum verbũ Domini: Quid tu hîc agis Helia? Veluti eum prouocans ad respondendũ. Ille verò: Zelans, inquit, zelatus sum Domino, quòd te dereliquerunt filij Israel: altaria tua destruxerũt, & prophetas tuos occiderunt, & relictus sum ego solus, & quærunt ànimã meam, vt eam a me auferant. Rursus aũt, quæ audita fuerat, vox ei dicit: Cras egredieris & stabis in monte corã Domino: Ecce ergo transibit Dominus, & ecce spiritus validus dissoluẽs montes, & conterens petras. Non in spiritu Dominus, & post spiritum commotio: non in commotione Dominus, & post commotionem ignis: & post ignem vox auræ tenuis, & illic Dominus.

Hæc cùm audiisset Helias, & àse veluti discessisset (nã vel parua Dei visio potest mentem sede sua dimouere, nedum talis Dei aduentus, & præsentia seu operatio) vultu operto egreditur, & stat in ostio speluncæ. Et vox rursus extitit, quæ ei respondebat, dicẽs: Quid tu Helia? sicut prius. Ille verò interno adhuc zelo incensus, eadem recenset quæ prius fuerat persecutus: Altarium, inquã, destructionem, prophetarũ euersionem, se solum fuisse relictum, seipsum quoq; fuisse propemodum cum aliis interfectum. Cuius animi ægritudinẽ consolans, qui est diues in misericordia. Ne putes, inquit te solum esse relictum, neq; mansisse solum à malo intactũ. Qui enim apud me manent, numerãtur septem millia, qui nunq̃ genu flexerunt ante Baal, & nec animo, nec corpore tribuerunt simulachris adorationem. Postquam aũt quæ audita fuit vox ad alia conuertit prophetã, nẽpe & ad vngendum Regem Azaëlem illum, & Iehu, quinetiam Helisæum in prophetã, qui etiam erat illi comes futurus: ipse ea executurus, quæ ei imperata fuerant, abiit eò profecturus. Atq; Helisæum quidem inuenit cum bobus arantem: erant enim ei xij. iuga. In quem cùm iniecisset pallium ex ouilla pelle confectũ, is statim omnibus relictis, & domo, & agris, & bobus, illum est sequutus ministrans in omnibus, totus toti adhærens. Non parum deinde tẽporis præterierat, & Rex Achab mente insatiabili vineam Naboth petiit sibi dari ad faciendũ hortum olerum: Ille verò non dedit, & quòd eam hæreditatem haberet à parentibus, & quòd tanq̃ aliquid magnum eam possideret vineam. Ille verò animi affectus ægritudine vxori Iezabel renunciat id quod factũ fuerat. Illa verò vt quę sciret & dolos struere, & insidias componere: Ne sit tibi curę, dicit illa marito: ego enim te dominũ vineę efficiam, & medebor omnino dolori, quẽ ex ea re accipis. Scribit aũt libellũ nomine Achab, & eius obsignatũ signaculo, quem mittit ad eos qui habitabãt cũ Naboth. Continebant aũt ea quæ scripta fuerant, vt & ipsi ieiunarent, & in medio populi sedere facerent Naboth. Deinde aduersus eum duos falsos testes ꝑduceręt, quòd is Deum & Regẽ benediceret (quod quidẽ videbatur eis esse execrandũ) deinde vt lapidibus appeteretur, & mortis subiret suppliciũ. Et mali quidẽ vicini, Iezabelis cõsilio, & actum cõposuerũt, & Naboth interemerũt, eum obruentes lapidibus. Postq̃ aũt impudens hęc audiuit fœmina, marito dicit: Surge, & esto heres vineę, mortuus est enim Naboth, qui tibi nõ concessit quod volebas. Achab aũt cùm resciuisset interfectũ fuisse Naboth, dolore affectus, & disrupit tunicã, & se sacco induit, seu verè, seu fictè. Non enim recessit ab ea quam desiderauit, vinea: sed statim profectus est vt eam possideret, & cædem omnino sibi ascriberet, quæ iam propter vineam perpetrata fuerat. Sed enim Dominus statim dixit Heliæ Thesbitæ: Dic hæc Achab, ei factus obuiam: Quoniam occidisti. & quæ non est fas, possedisti, scias quòd in quo loco linxerunt canes sanguinem interfecti, tuũ quoq; lingent. Quinetiã in eo lauabũtur meretrices. Et alia prętereà, quę Propheta sigillatim ꝑsequitur. Qui quidẽ cùm ei occurrisset, ille vt qui nosset cur venisset: Num inuenisti me, inquit, inimice mi? Ei aũt dicit Helias: Inueni quoniam

malum

malum fecisti in conspectu Domini,& prouocasti eum ad iracundiam. Quamobrem exterminaberis,& eris desertus simul cũ domo tua,adeo vt omnes intereát, & nullus relinquatur qui mingat ad parieté.Quinetiã tuum cadauer canes, & cœli volucres simul edẽt, & pascẽtur deuorato sanguine.Eadẽ aũt quę tu,patietur quoq; Iezabel:Nam pręter alia in propugnaculo exedetur pariter à canibus,vt sit eius supplicium omnibus manifestum. Et Propheta quidẽ hæc dixit Achab . Ille aũt cùm audiuisset,& corde sauciatur, & suam rumpit tunicam:corpus quoq; affligens ⁴ ieiunio,& de sacco cingens:quæ erant omnia signa internæ animæ cõpunctionis.Dicit itaq, Dominus Heliæ. Vidisti quomodo compunctus sit Achab à facie mea? Non inducã ergo malum in diebus eius, sed in diebus filij eius.Quem,cùm ipse quoq; malus fuerit,& quæ fuunt deteriora, facere elegerit,ẽ vestigio etiam cõsequetur iustitia. Nõ multũ intercedit tẽporis,& moritur Achab. Imperium aũt suscipit eius filius,qui vocabatur Ochozias,vir impius,& qui Baal habebat pro Deo. Qui etiam cùm in morbũ incidisset,misit ad eum sciscitatum,an a morbo conualesceret,quinetiam ad Myan deam Accaron,vt ex ea sciret,an sanitatem esset perfectè recuperaturus. Quod Deus ægrè ferens,iubet Eliç,vt dicat iis qui ab illo missi erant:Quoniã Rex vester Domino Deo derelicto,misit ad inanima de sanitate interrogaturus, sciat fore,vt nec liberetur ab ægritudine, neq; descendat ab eo lecto in quo nũc iacet, sed in eo moriatur,& abrumpat animã,suæ improbitatis colligens manipulos.Cùm his aũt Helias in via occurrisset,& quæ Deus dixerat,ad verbũ renunciasset,ij reuersi omnia dixerũt Ochozię,nihil celantes eorũ quæ dicta fuerant.Ille verò cùm de eius figura, & forma, & zona esset sciscitatus,cognouisset aũt esse Heliam,mittit statim quinquagenarium cum iis qui ei parebant,vt eum cõprehenderent,& ad ipsum deducerent. Ille aũt cùm venisset,& solum in monte offendisset:O homo Dei,inquit illi,Rex te vocat,descende.Propheta aũt :Si homo Dei,inquit,ego sum,descendens ignis de cœlo comedat te cum eo, qui te sequitur.populo.Et protinus ignis inuadens iussu viri iusti, oẽs simul consumpsit . Ochozias aũt rursus alium misit quinquagenariũ, qui cùm ipse quoq; renunciasset Prophetæ ea quæ Rex iusserat,easdẽ quoq; subiit pœnas, vt qui ipse quoq; fuerit ab igne consumptus.Sed Rex insipiens adhuc in suo cœpto perseuerabat:necdũ eius coërcebatur voluntas.Quocirca nec destitit quidem tertium mittere quinquagenarium. Qui cũ metu accedens ad Prophetã, illius apprehensis pedibus,petiit veniam, quòd nolens eò venisset, & ei significauit,quòd eum Rex accerseret,supplex petens,ne easdẽ pœnas lueret,quas priores, nec diuinitus immissi,& ardentis ignis heret materia.Propheta aũt iussus ab Angelo descendere ad Regẽ, venit ad eum illæso cõseruato quinquagenario.Cui etiã dixit vt res se habebat.Quoniam Deum quidẽ dereliquisti,à Baal aũt petiisti auxilium,idolo inanimato, & præterea sciscitatus es Muscam Accaron,quæ ipsa quoq; est molestũ animal,quę oritur ex stercore:scias fore vt nõ descẽdas de lecto in quo æger decubuisti, quod etiã tibi nuper significaui;sed morte in illo moriaris,vt etiam tibi sit supplicium ineuitabile.Et eius quidẽ fuit talis vitæ exitus. Tribuum aũt quę erant in Samaria,rex fuit eius frater Hieroboam,ad quem etiam translatũ est imperium.Sed enim Helias, qui abhinc versabatur cũ Helisæo : quem etiam,vt dictũ est,diuino responso vnxit in Prophetã, erat deinceps cum illo, sub eodem tecto simul,& eodẽ vtens vitę genere,& omnino inseparabilis.Cùm aũt esset igneos currus mox ascensurus,& cum eo,quod deorsum deprimit, pondere ad superos venturus,& assumendus,iam tandẽ transiens Galgala,& in Bethel venturus, vt cũ se solo,& Deo versaretur,iubet Helisæo manere in Galgalis.Ille verò non parebat ei, neq; ab eo recedebat: eius enim sermones eum ceperãt,& planè vinctũ tenebant . Quamobrẽ inuitus quidẽ,sed eum tamen secum assumit Helias. Qui cùm ambo venissent in Bethel,& dies aliquot in eo loco simul versati essent,rursusq; statuisset Helias ire Hierico,iterũ præcepit Helisæo, ne veniat cum ipso.Ille aũt sicut prius,parere noluit,fuitq; firmo & cõstanti animo, vt q sentiret se futurũ quodammodo dubiũ,& ancipitẽ,si se sensisset separari à magistro.Quocirca cùm is nesciret quid ageret,concedit vt secũ rursus veniret: quos etiam sequebãtur alij quinquaginta.Ii verò erant filij Prophetarũ.Postq̃ aũt Helias appropinquauit Iordani, qui eò quòd esset maximus fluuiorũ,& instar maris inundaret,nõ poterat transmitti,eum cùm percussisset pallio,& in duas partes diuidisset,sibi, & Helisæo iter reddit expeditũ: & aridam facit eam quæ est humida.Qui postq̃ traiecit,pete,ait Helisæo,quid vis tibi faciam,priusq̃ à te assumar.Ille aũt dicit ei:Fiat duplex spiritus tuus super me.Is vero dixit: Fuisti durus in petẽdo,pro eo quod est:Fuit magna & difficilis tua petitio,& quę nõ facile potest cõcedi:attamẽ si videris me assumi,erit tibi sicut petiisti,ne sit tua fides hebetior. His aũt adhuc ambulãtib⁹,& simul colloquẽtibus,ecce currus igne⁹,& equi ignei,& diuiserũt eos à seinuicẽ.Et cùm currũ ascẽdisset Helias,assumpt⁹ est in cœlũ in cõmotione,& quò nemo alius ascẽderat cũ corpore.Cõiunctã enim carne nõ amisit,sed adhuc cũ ea viuit.

4 *Vides quod ieiuniũ, & saccus sunt signa pœnitentiæ.*

D iij Cùm

Cùm eum autem vidisset Helisęus ascendentē: Pater mi, clamabat, pater mi, currus Israël, & auriga eius. Et non vidit ipsum amplius, & dolore affectus apprehendit vestimenta sua & ea discidit. Helias verò pallium suum ad eum ex alto deiecit, vt vel ipsum viden, acciperet consolationē, & per ipsum faceret quæ vellet. Postq̃ enim illam accepit, reuersus stetit in margine fluuij. Et cùm non posset traiicere, percussit aquas pallio, imitans magistrum: & aquis statim diuisis, per aridam transit in humida, sicco pede prętereūs Iordanē. Quem cùm qui erant Hiericho, sic vidissent transmisisse, dixerunt: Re vera spiritus Helię requieuit super Helisæum. Scit enim ille vel assumptus magna largiri iis qui ei germanè & syncerè adhærent, quoniam ille à Deo accepit omnium maxima, & quæ nullus alius. Cui enim concessum fuit cœlos claudere, aut aperire? Cui aquam cōtinere aut vnquā deferre in terram? Cui aqua excitare ignem ad sacrificium, & id cum aqua consumere? Quis alio igne binos vrit quinquagenarios ad arguendum scelus? Quis ardenti zelo interficit Prophetas dedecoris, propter ea quæ colebant simulachra? Quis (ne multa dicam) Deum vidit in aura tenui, cùm inedia se prius attenuasset? Hęc enim omnia sunt solius Helię, & eius qui erat in eo spiritus. Quæ sunt aūt maiora, prætermisit oratio, ne videretur dicere, quæ sunt incredibilia, & à vulgo minimè admittenda. Qui ne in hodiernum quidē diem mortis fecit periculum, sed assumptus manet expers senij: qui, vt arbitror, vnà versatur cum Angelis, quorum incorruptionem, & materiæ vacuitatem per puram vitam est imitatus. De quo maximè à Dauide quoq; dictum est: Longitudine dierū eum esse impletum, & Dei salutare ei esse ostensum. Etenim is etiam cernitur in Transfiguratione vultum Dei nudum aspexisse, stans facie ad faciem. Porrò aūt etiam in fine seculorum, quādo Dei adueniet perfectum salutare, ipse Deum venientem prædicabit ante alios, & aliis ostēdet scilicet, & multis diuinis signis diem, qui est occultus, confirmabit, & patefaciet. Cui nos etiam parati occurramus, hunc diem habentes admirabilem, nobis complanantē eam quæ ad illum ducit semitam, & ad cœlestia deducentem tabernacula, in Christo Iesu Domino nostro. Cui gloria & potentia nunc, & semper, & in secula seculorum. AMEN.

¶ VITA VIDVAE SAREPTANAE, quæ Heliam pauit, per D. Ambrosium scripta.

Excerpta est ex libro de viduis, circa principiū.

TEMPORIBVS illis quibus fames omne genus vrgebat humanum, Helias ad viduam destinatus est. Et vide quemadmodum propria singulis gratia reseruetur. Angelus ad virginem, Propheta ad viduam. Adde quòd Gabriël ille, hic Helias, vt ex Angelorum & Prophetarum numero prēstantissimi principes videantur electi. Sed non simplex viduitatis laus est, nisi virtus etiam viduitatis accedat. Nam vtiq; multæ viduæ, sed vna omnibus antefertur. In qua non tam cæteræ reuocantur ab studio, quàm virtutis prouocantur exemplo. Sollicitas igitur aures præsagio facit, quanuis simplicitas intellectus ipsa moralis sit, quæ ad virtutis exemplum viduas cohortetur: quia nō professione, sed merito videtur vnaquæq; prēstare, & hospitalitatis apud Deum gratiam non perire, qui potum aquæ frigidæ, sicut in Euangelio ipse memorauit, premio ᵗ æternitatis remuneret amplissimo, & farinę breuis, oleiq; mensuram, indeficienti affluentium copiarum vbertate compenset. Nam si quis de gentilibus dixit, communia omnia amicorum esse debere, quantò magis debent esse cōmunia cognatorum. Cognati enim sumus, qui in vnam seriem corporis copulamur. Sed tamen non præscripto quodam hospitalitatis fine concludimur. Cur enim proprium id quod in seculo est putes, cùm commune sit seculum? Aut cur priuatos terræ deputes fructus, cùm terra cōmunis sit? Respicite, inquit, volatilia cœli, quoniam non serunt, neq; metunt. Etenim, quibus nihil est proprium, nihil deest. Et sententiæ suæ Deus arbiter nouit seruare promissum. Deniq; aues non congregant, & redundant, quia Pater cœlestis pascit illas. Nos autem generalis monimenta sententiæ ad vsus proprios deriuantes: Omne, inquit, lignum quod habet in se fructum seminis satiui, erit vobis in escam, & omnibus bestiis, & omnibus auibus, & omnibus serpentibus super terram: congregando egemus, & congregando euacuamur. Non possumus enim sperare promissum, qui non seruamus oraculum. Salubre est igitur præceptū quoq; hospitalitatis aduertere, vt hospitibus deferamus, quia nos quoq; sumus hospites mundi. Quàm verò sancta vidua, quæ cùm fame vrgeretur extrema, venerationem Deo debitam reseruabat. Nec solùm sibi vsurpabat alimēta, sed cum filio diuidebat, ne caro pignori superuiueret. Magnum pietatis officium, sed religionis vberius. Nam sicut neminem filio oportuit anteferri, ita Propheta Dei, & filio præferri debuit, & saluti. Cui nō exiguum victū, sed vitæ suæ omne subsidiū existimanda est detulisse, quę nihil reliquit sibi, tam hospitalis, vt totū daret, tā fidelis, vt citò crederet.

ᵗ Si Deus remunerat, qui potum aquæ frigidæ dederit, amplissimo æternitatis premio: ergo opera nostra regnū cœlorū mœrentur. Quod vtiq; verū est, cū ex parte diuinæ promissiōis, tum ex radice operum ipsorum, quæ processerunt nēpe spiritus s. gratia.

ITEM VITA MVLIERIS SAREPTANÆ VIDVÆ, quæ Heliam Prophetam pauit, per D. Ioannem Chryſoſtomum Epiſcopum Conſtantinopolytanum ſcripta.

Habetur in ſermone decollationis S. Ioannis Baptiſtę. To. 2.

MVLIER bona & hoſpitalis fuit beata Sunamitis, quæ virum ſuum deprecata, manſionem ædificauit Heliſæo, vt præteriens & diuertens ad eos, quod facere conſueuerat, ſecretum haberet refectionis locum: poſuit ergo ei lecticam, vt ſcriptura declarat, & lucernam, & menſam. Lectum verò nō vtiq; vacuum tegumentis, ſed habentem competentia ſtrato indumenta. Et lucernam non ſine oleo, ſed cum ſtuppa, & oleo habentem lumen. Et menſam nō ſine panibus ſed ornatam cibis neceſſariis. Quid aūt? Dignè dicimus & beatam illam viduam, quæ ſuſcepit Prophetā Heliam, quam in nullo impediuit rerum inopia, diuitē bona voluntate, cui non erat frumentū, neq; vinum, neq; pulmentarium, neq; aliud vllum terreſtris alimoniæ genus, ad paupertatis exhauſtę conſolationem. Non ager illi frugifer ſemen panis præbebat, non vinea prædulci fluentibus vuam racemis de vite vberem miniſtrabat, non arbor fructum pomi ſuauiſsimū ramis fœlicibus adferebat, nō ei palmo terrę ad arandum locus proprius erat, neq; vel cubiti ſpatium adminiculabatur, ſed ſemper in tēpore meſsis procedens in campos, & lento incuruata progreſſu, ratas ſegetis abſciſſę reliquias ſcrutabatur, & reſiduas, vel caducas progreſsis meſſoribus ſpicas, breui gremio colligebat, in quo velut dimiſſa ſibi æſtimatione numeratā, pro anni ſpatio reponebat annonā. Ad hanc igitur venit Helias in tempore famis, quando totus in defectu, ſiccitate pluuiarum penè aruerat mundus, & inopia ingenti tabefactis animantibus victum negabat: quando cœlū æſtiuo igne exarueerat, terra & craſſus aër nebuloſis vaporibus caligabat, ſubductiſq; imbribus nubila refrenata pendebant: quando non herbe, non flores, neq; vlla germina pullulabant, quando flumina tenuata hyemis algore, aluei breuitas agebat, & fontium vberatos riuos ſol diuturno ardore reſtinxerat. Tunc ergo Helias vir, cui totus erat mundus inferior, ad illam inopem viduam venit. Noſtis fratres, ſolitas viduarū anguſtias, & omiſsis Propheta diuitibus, qui etiam in tempore famis ſolent panibus abundare: deſcendens à monte ad iſtā pauperem venit. Quare ergo vir ille, qui in verbo ignem de cœlo eduxerat, non ſimiliter ipſe ſibi panes depoſuit? Nunquid nō poterat? Vtiq; poterat. Sed non hoc facit, ne præparata ad bonū opus vidua, hoſpitalitatis mercedibus priuaretur, vt & illā modicum pugillum farinæ, & ſtillicidium olei more Prophetæ ſuſcepti, viduæ domus multiplicata benedictione rependeret: non enim pro ſua tantum requie ad eam miſſus eſt Propheta, vt ab inope paſcei etur: quantū vt egentem paſceret, & vt manifeſtaret occultum in corde bonæ illius voluntatis affectum. Hoc fecit etiam ipſe Dominus, qui poteſt ſanctos ſuos omnes qui ſunt in hoc mundo per ſemetipſum ſufficienter alere: continet tamē manum ſuam ab impendio miniſtrandi, vt ad bonū promptas mentes in tempore neceſsitatis de fructibus humanitatis oſtendat: & animarū affectiones operum qualitate diſcernat. Quòd ſi non fuerint digni, aut volentes, qui ſanctos Dei ſuſcipiant, tunc eos Dominus, aut ſicut Heliam per aues paſcit in monte ſecretū: aut per Prophetā aliunde tranſmiſſum, ſicut Danielem in lacu leonū: aut per maritimum animal, ſicut Ionam per cetum: aut ipſe per ſemetipſum Deus paſtor alimenta præſtat, ſicut patribus noſtris in deſerto. Cùm enim nō eſſent in ſolitudine qui ſuſciperent filios Iſrael, de cœlo manna eſurientibus Dominus miniſtrabāt, & de petra aquam ſitientibus educebat. Cùm ergo in hoc mundo iuſti & iniuſti permixti verſantur, nunc interim ſanctos ſuos tribulationem, & inopiam adeo ferre permittit, quatenus volentibus opera pietatis & humanitatis exercere, gratiam nō abneget Dominus, & per præſentia & terrena beneficia, theſaurizent ſibi æterna & cœleſtia.

Abiit ergo beatus Helias ad illam viduam præſentibus facultatibus inopem, non amplius quàm pugillum farinę habentē. Quo ſumpto, eſſet ſine dubio famecogente cū filiis ſuis moritura: Ad quam ait Propheta: Adfer mihi, vt bibam modicū aquę in vaſculo. At illa mox abeunte poſt tergum eius iterum clamās, ait: Adfer mihi & panem in manu tua. Illa ſimpliciter quod habebat confeſſa eſt, dicens: Viuit Dominus, ſi eſt in repoſitione, niſi hoc modicum farinæ, & exiguum olei. O rem laudabilē, quòd in tanta eſcarū penuria, ipſum modicum, quod ei reſiduum erat, non denegauit: ô deteſtanda & inſatiabilis hominū auaritia. Quanti verò nunc, qui aurum & argentum velut lutum habent: cùm rogantur, vt indigentibus opem præſtēt, vel ad tempus pro neceſsitate cōmodent, renuunt, & nō habere ſe iurant: aut ſi quando per multas obſecrationes flectantur, vt præſtent, ſcripturas & cautiones ordinant, & præiudicia quædā ferro duriora confingunt. Et illis mutuantibus, manum primū callidis conſcriptionibus ligant, inſuper fideiuſſores, & interuētores fœnoris commodati accipiūt. Illa aūt paupercula noſtra ab vna voce quod poſtulata eſt, habere

negauit, palmulā illam farinæ. Et quid ad illā propheta respōdit? Festina, inquit, & fac subcinericium panem, primū mihi, & postea tibi & filiis tuis. Tentatio erat verbū Prophetæ, probatio cordis, examinatio voluntatis. Et erat sicut in libra positū Prophetæ & beatæ viduæ cor. Quod in prophetici sermonis imperio, quasi quęstionis tormentorū interrogabatur, & anceps in vtrūq; pendebat, qua vrget voluntatē, si sibi potius & filiis cōsuleret, an Prophetę imperio obediret. Verùm illa elegit se potius & filios suos angustare, q̄ Dei Prophetam renuere: atq; illi potius de inopiæ suæ residua refectione parare. Et illa quidem necdū Christum loquentē, vt nos monentē, audierat ita dicentem: Qui susceperit Prophetā in nomine Prophetæ, mercedē Prophetæ accipiet: &, Qui potauerit sitientem calice aquę frigidę in nomine discipuli, amen dico vobis, nō perdet mercedē suam. Quid est aūt quòd Propheta ait: Festina? Nunquid tantū esuriebat, vt indifferenter festinatione mulieris indigeret? Nō vtiq;. Sed doceri illam voluit, prompto animo, & feruenti spiritu, & hilarem, & manu paratā ad boni operis effectū, non ex tristitia, & tanq̄ ex necessitate præbentē. Hilarem enim datorē diligit Deus. Festina, inquit, & fac primū mihi. Sicut Abraham in Angelorū aduentu ad boues festinauit, & vitulū ad eorum prandiū detulit: & sicut Sara festinauit ad panes subcinericios faciendos, vt acciperet illum in cœlis absconditū panem: festina, & fac sicut Abraham hostias Deo. Non primùm tibi, & postea mihi: non sicut Cain, & Ophni, & Phinees, filij Heli sacerdotis, qui despiciebant honorem Dei, primùm sibi sacrificiorū primitias eligentes ex omnibus donis, quæ Deo offerebātur.

Illa ergo vidua quod imperatū est ei à Propheta, festinanter effecit, & fructum suum festinanter impleuit, prouidens locupletem esse fructum operantibus in Deo repositum. Propheta verò præparationē viduæ suscepit, gustauit, locutus est, & domum eius omnibus bonis repleuit. Hæc, inquit, dicit Spiritus sanctus: Non deficiet farina hydriæ, & oleū de capsace, donec det Dominus pluuiam super terram. Et quare vsq; illud temporis finem benedictionis dedit? Necessario vtiq;. Oportebat enim nouam gratiā sicut pluuiam superuenire in terram, & veterem legem accipere terminū, & consequens est opus verbo. Videtis ergo quomodo hospitalitatis mercedes benedicta vidua consequenter recepit. Bonorum enim laborum fructus gloriosus est apud Deum, & inconcussa radix prudentiæ.

¶ VITA ET MORS HELISAEI PROphetæ, per D. Epiphanium Constantiæ Cypri Episcopum scripta.

Habetur in libr. eius de vitis prophetarum

ELISÆVS Propheta erat ex Abelmuth, de terra Rubim, quo super huiusmodi contigit miraculū. Quòd simulatq; natus est in Galgalis, Bos illa iurea in Selom clamore tam acuto vociferata est, vt auribus acciperetur Hierosolymis. Exposuit tunc prodigiū sacerdos: Hęc, inquit, argumēto sunt Prophetam hodie in lucem esse editum, qui cōminuet sculptilia, & cōfringet, & euertet conflatilia. Prodigia porrò innumera Deus per manum Helisæi designauit. Cæterùm carnis debitum soluens, in Sebastopoli Samariæ, supremo honore affectus est. Vaticinatus est autem de aduentu Christi: & aquas in Hiericho steriles, quæ amaræ sunt admodum, medendo dulcorauit, addens: Hæc inquit Dominus, Sanabo aquas istas: confestimq; sanatæ sunt in hanc vsq; lucem hodiernā. Quin & exanimatis etiam vitam restituit. Leprosum itē Naaman Syrum à lepra vindicauit. Giezi cōtrà puerū suum leprosum reddidit. Et vbi iam efflasset animam, extinctum tanquam ab orco in vitam reuocauit.

¶ ITEM VITA HELISÆI, PER D. ISIdorum Episcopum Ispalensem scripta.

Habetur in libr. eius de patribus veteris testam.

HElisæus Heliæ discipulus ex Anathot oppido, ex tribu Ruben. In cuius ortu aurea vitula in Galgalis mugitū dedit, eiusq; vox in Hierusalem pertonuit. Tunc quidā præsagus vates dixit: Hodie in Hierusalē natus est Propheta, qui cuncta eorū destruet idola. Hic gemino Heliæ glorificatus spiritu, plurimis atq; magnis virtutū signis emicuit. Iordanis transitu suo diuisus, refrenatis vndis, retrò cōuertit aquas. Hiericho sterilem, dimisso vasculo, ad fœcunditatē perduxit. Pueros insultantes sibi verbo, bestiis credidit repētè vorandos. Sanguineas aquas in necē hostium decurrere fecit. Item sterilē conceptione, verbo fœcundauit, eiusq; filium mortuū suscitauit. Ciborum temperauit amaritudinē. Deniq; ex decem panibus plebē saturans, reliquias collegit. Naaman à lepræ stigmatibus lauacro Iordanis purgauit. Lepra quoq; maledictū aspersit discipulum. Ferrum securis in Iordanem mersum, ligno in aquā misso, supernatare cœpit. Hostes Syriæ cæcitate percussit. Mortem incredulo prædicauit. Fragorem quadrigarū fugauit. Hostium obsidionem discerpsit. Famem repulit. Postremò [1] post mortē exanimi cadaueri vitam dedit. Cuius sepulchrū vsq; hodie in Sebastia ciuitate ostenditur, honore satis dignū, & digna habitum veneratione.

[1] Si Helisæus mortuus mortuū suscitauit, nō attendas hæretice sanctorū cineres fauillas osseo tēpore cōsumpta, sed diuinā virtutē, & Spirit[us] sancti gratiam in eis radiantem & coruscantem.

¶ SANCTI

¶ SANCTI PATRIS NOSTRI BAsilij Archiepiscopi Seleuciæ laudatio in Prophetam Helisęum,& Mulierem Sunamitidem.

Per Simeonem Metaphrasten.

EX Prophetarum numero,alij sermone Christum pronunciârunt, alij opere ac factis res eius indicârunt, alij diuinæ dispensationis figuram & rerū futurarum imaginem,tanquā adumbratione quadā præmonstrârunt. Sermone Christum pronunciârunt Esaias,Ieremias,Ezechiel,& vnà cū illis duodecim alij Prophetæ. Factis illum indicârunt Helias Thesbites, & Helisæus eius discipulus. Figura ipsius sepulturæ fuit Ionas propheta. Sicut enim,inquit ipse Dominus in Euangelio,fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus,& tribus noctibus, ita erit filius hominis in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus. Sed interea Ionæ & Heliæ,aliorumq; narrationem in aliud tempus differamus,Helisęum verò in medium proferentes,primùm quæramus, quare Sunamitidis filium non oratione, vt Petrus Apostolus Dorcadem illam à mortuis excitauit,sed supra mortuum illius pueri corpus se ipsum expandit:pueri enim ori sui oris superficiem,nares naribus, fronti frontē, pedibus pedes accommodauit,pectus pectori,& oculis oculos adhibuit:&,vt summatim dicā,singula pueri membra suis membris propheta cōtingens,vitam ipsi largitus est.Quę igitur fuit causa,vt mortuum puerū oratione non excitauerit,sed seipsum eius corpori adiunxerit? Hæc illis quidē in figura contigerunt,& ad nostram doctrinā scripta sunt,ad quos fines seculorum deuenerunt.Narremus igitur,cuius rei figura fuit Helisęus,& cuius filius Sunamitidis mulieris,qui mortuus fuerat,imaginē præmonstrabat. Helisæus Christi figurā pręse ferebat,Sunamitidis verò filius Gētium populū figurabat:hic enim à peccato ipso morti subiectus fuerat. Venit igitur spiritualis Helisęus,& eius membra omnia,os,oculos,manus ipsas,pedes,totū deniq; corpus mortuū deprehendit.Os videlicet mortuū erat, quòd nō ad Dei gloriā celebrandam,linguā exercebat, sed ligno dicebat: Pater meus es tu:& lapidi: Tu me genuisti.Eiusdē oculi mortui erant,quippe qui non ad vniuersarū rerum opificem Deum erigebantur, sed relicto Creatore, his rebus seruiebant, quæ à Deo ipso creatæ fuerant. Mortuæ erant & manus, quæ dæmonibus ipsis sacrificia offerebant. Mortui & pedes,quippe qui ad diaboli adorationem flectebantur. Totum denique eius corpus putridum erat,& potente illo medico indigebat:non quouis, inquam, medico, sed eo qui posset mortuis etiam hominibus vitam restituere. Venit igitur medicus ille qui requirebatur,spiritualis Helisæus,Dominus noster Iesus Christus,qui cùm humanum corpus totum mortuum comperisset,seipsum totum toti mortuo corpori accommodauit.

Dicet aliquis.Quidnam hoc est,quod dicis? Tota,inquam & plena diuinitatis perfectio totam nostram humanam naturam in se gestauit, hominem scilicet ipsum, in quo habitauit(vt inquit Apostolus)tota plenitudo diuinitatis corporaliter. Oculos habuit vt homines,similiter & manus,& pedes:non specie aliqua,sed re vera.Non enim rapinam arbitratus est se esse æqualem Deo: sed exinaniuit seipsum formam serui accipiens. Itaque vitæ ipsa mortis indumentum gestauit, vt mortalem illam conditionem ad propriā immortalitatē traduceret,cumq; diuinitas ad humanum corpus descendisset omnia deinceps hominis membra sancta sunt effecta,& ad meliorem vsum conuersa. Ita igitur os ipsum didicit tandem illud dicere:Domine labia mea aperies, & os meū annunciabit laudem tuā. Oculi verò ipsi ad Dei gloriam intenti esse didicerunt,vt de ipsis dici possit: Oculi omnium in te sperant Domine,& tu das illis escam in tempore oportuno. Manus ad Deum extensæ Domino suo benedicunt,vt & de illis dicatur: In noctibus extollite manus vestras in sancta,& benedicite Domino:Item illud:Eleuatio manuū mearum sacrificium vespertinum. Iam verò & pedes ipsi in Ecclesiis consistentes,& totum hoc Deo acceptum referentes:Stantes,inquiunt,iam sunt pedes nostri in sanctis locis. Itē illud: Stantes erant pedes nostri in atriis tuis Hierusalem. Vidisti, quæ sit in membris exterioribus diuinę gloriæ celebratio. Quid igitur? Num & interiora hominis membra diuini ministerij sunt expertia? Minimè,inquam, sed anima ipsa cum interioribus membris clamans,& Deum inuocans ait:Benedic anima mea Domino,& omnia quę intra me sunt,nomini sancto eius. Omittamus igitur Sunamitidem illam viduam cum miraculis ab Helisæo propheta effectis,vt Christi ad nos venientis vmbram quandā pręse ferentē, & ad nouæ gratiæ miracula orationem nostram conferentes.de hac ipsa re latius differamus: & primùm consideremus quemadmodū vnigenitus Dei Filius à solo patre ante omnia secula genitus,idem in ex-

in extremis diebus,& ex virgine matre sola sine semine aliquo natus,vnicum viduę cuiusdam filium mortuum misericordia motus ab inferis excitauit. Sed recurramus ad viduæ illius lachrymas, quæ cùm filium suum vnicū mortuum deploraret, Dominū ipsum qui nostræ salutis causa in mundum venerat, ad misericordiam allexit. Illius enim viduæ lachrymæ vnigenitum Dei filium ad vnicum eius filium à mortuis excitandum adduxerunt. Cùm enim ille valde misericors eam fœminam dolore nimio affligi vidisset, sponte viduam adiit,& mœroris flammam suæ benignitatis fronte totam extinxit:de ipso enim apud Prophetas scriptum legimus:Ros à te proficiscens,medicina ipsorū est.Fractum itaq; ramum,vt bonus agricula,iterum inseruit. Cuiúsnam hominis cor dolor ille non vulnerasset? Quis viduæ illius lachrymas sine lachrymis præteriisset? Eius, inquam, fœminæ mœror toti ciuitati fletum excitauit. Viduæ ipsę viduam illā,quæ filiorum matres erant, mulierem liberis orbatam commiserabātur. Qui filios habebant, adolescentem mortuum lamentabantur. Adolescētes,adolescentem illum lachrymis prosequebātur. Alij vt filium, alij vt fratrem deplorabant. Omnes deniq; mœror ille tetigerat:& matris vulnus eò magis in corde renouabatur. Filij enim memoria in eius viscera tanquā telum aliquod recurrens flammam accendebat, & doloris acerbitatem maiorem efficiebat. Nihil enim ita matrem affligit,vt mortui filij recordatio. Cùm igitur crines sine intermissione laceraret, & vnguibus ipsis maxillas discerperet,ac dedecoraret, lachrymarum fluuios effundebat, & miserabiles pro filio mortuo voces emittebat,quales scilicet par erat à mœrore ipso in eius mentem,ac vocem suppeditari. Cuinā,inquiebat,fili,viduam matrem,& orbam dereliquisti? Quem,te adempto,adiutorē inueniam? Cuinam ætas mea grandis, tanquā baculo,innitetur? Quem posthac patronū inueniam,cuius vir prius excessit, cui filius nunc adimitur? Qui potero orbitatis meæ angustias sufferre,& viduitatis tempestatē euadere? Hactenus onere illo,quod viduas consequitur,depressa fui,nūc & orbitatis caligo me oppressit. Duos illustres oculos possidebam,virum,& filium:sed vtrumq; mors ipsa effodit. Ecquis igitur,fili,matrem tuam iam mortuā sepulchro mandabit? Quis iusta persoluet? En illum qui me lachrymis prosequi debebat,ipsa prius lachrymo:quem decebat sepulchrum mihi parare,eum ipsa nunc sepeliam. Non amplius tuis amplexibus fruar,nō amplius tuis suauissimis osculis recreabor. Par erat matrem prius quàm filium à morte rapi: hic enim est naturæ ordo,vt filij parentes præmittant. Sed quoniā ordinem peruertisti, salrē celeriter Deus hoc mihi largiatur, vt ad eos qui mortui sunt, me quoque adiungat:satius enim mihi erit vno,eodēq; sepulchro condi,quàm sine filio breui hac luce frui, nam nulla vitæ iucunditas mihi amplius reliqua est, cùm nō amplius superstit ille, cuius causa viuere cupiebam. Quamdiu filius supererat,sine dolore erumnas meas ferebam: vterq; enim alteri consolationem adferebamus:neq; illum orbitas frangebat,neq; viduitas ipsa tantum, illo viuo,me onerabat. Et viri quidē calamitatem filij expectatio paulatim a memoria subtrahebat,sed consolationē meam hanc mors acerba statim conturbauit,& hilaritatē magnam in dolorē intolerabilem conuertit. Quàm diuersa sunt euenta ipsa ab iis quæ mihi proposueram. Quotidie eius nuptias expectabam,sed pro thalamo nuptiali sepulchrū construxi. Quo tempore de nuru cogitabam,tunc monumentū paraui. Cùm de nuptiali conditione tractabam,tunc testamentū eius consignatum accepi: & filius matrem hæredem scripsit,quæ filium hæredē constituere debebam. Cùm vestem nuptiis congruentē parare cœpissem,tunc funebribus vittis & indumentis eius cadauer astrinxi. Quàm diuersa sunt hæc ab iis quæ mihi proposueram. Non est dolor aliquis cum doloris mei acerbitate conferendus:nulla calamitas meæ calamitati par est. Nemo vlcus meum sanare poterit:nemo vulnus curabit:nemo talis,ac tantus medicus in vrbe hac est:non est, inquā, non est. Sed num aliquem apud vrbis portā inuenero? Cùm adhuc mulier loqueretur, Medicus,qui desiderabatur,præsto erat. Ille viduarū patronus viduæ occurrit. Pater orphanorū adolescentulum vocauit:vitæ largitor mortuū in vitam restituit:& orbatæ matris lachrymas misericordiarū amator Deus repressit. Cùm enim ad ciuitatis Naim portam Dominus appropinquasset(vt dicit Euangelista)ecce efferebatur mortuus filius vnicus matris suæ. Mortuus egrediens ingredienti vitæ occurrit. Cumq; flentem matrem ipse Dominus vidisset,misericordia illius commotus est,eiq; dixit:Noli flere:mors enim quæ te impugnauit,expugnata nunc est. Noli flere:nam inferna sedes coacta filij tui animā à me repetitā restituet. Gaudebat quidem satanas,vt prædā deuoraturus,sed ingemiscet,voti cōpos nō factus. Et vt discas verum esse quod promitto, re vera filium tuum resurgentē aspicies. Tunc dixit:Adolescens,tibi dico,surge. Et sedit,qui mortuus fuerat,& cœpit loqui. Adolescens,inquit,tibi dico,surge. Sed curnā addidit:Tibi dico. Simplicius enim dicere poterat:Qui mortuus es,resurge. Eius rei causam hanc esse arbitror, quòd Saluatoris vox summam vim habens & alios mortuos in vitam excitatura erat: propterea illud addidit:
Tibi

Tibi dico, vt gratiam suam huius adolescentis resurrectione circunscriberet. Hoc idē fecit & in Lazaro: non enim dixit: Qui mortuus es, veni foras: sed nomine mortuum vocans: Lazare veni foras. Itaq; id fecit, ne vox illius, qui vitę autor est, simpliciter pronunciata multos mortuos excitaret. Sedit mortuus, & cœpit loqui, illud nimirum: Nisi Dominus adiuuisset me, paulominus habitasset in inferno anima mea. Item illud: Dominus eduxit me de lacu miseriæ, & de luto fecis: & statuit supra petram pedes meos, & direxit gressus meos. Hoc igitur & nos in tentationum fluctuationibus clamantes: Canamus gloriam patri, filio, & spiritui sancto, nunc, & semper, & in æterna seculorum secula. AMEN.

¶VITA NABVTHE IEZRAELITAE.

per D. Ambrosium Episcopum Mediolanensem scripta.

Habetur in libr. 3. officiorū eius. Cap. 9.

QVæ sancto Nabuthe fuit causa mortis: nisi honestatis contēplatio? Nam cùm ab eo vineam Rex posceret, pecuniam daturū se pollicens, indecorum precium pro paterna recusauit hæreditate, maluitq; morte declinare huiusmodi turpitudinē. Non mihi, inquit, fiat à Domino, vt dem tibi hæreditatem patrū meorum. Hoc est, tantum mihi opprobrium non fiat, nō permittat Deus tantū extorqueri flagitiū. Non vtiq; de vitibus dicit. Neq; enim de vitibus cura est Deo, neq; de terreno spatio, sed de iure loquitur patrū. Potuit vtiq; & aliam vineā de vineis Regis accipere, & in amicis esse, in quo non mediocris seculi huius vtilitas ęstimari solet: sed quod turpe erat, iudicauit nō videri vtile, maluitq; periculū cum honestate, q̄ vtilitatē cū opprobrio. Vulgarem vtilitatē loquor, non illam in qua etiā honestatis gratia est. Deniq; & ipse Rex potuit extorquere, sed impudēs arbitrabatur, sed occisum doluit. Dn̄s quoq; mulieris immanitatē, quę honestatis immemor turpe antetulit lucrū, congruo supplicio plectendā annunciauit. Turpis est itaq; oīs fraus.

¶ITEM DE EODEM, PER EVNDEM. AMBROSIVM.

Est caput 1. libri eiusdē de Nabuthe Israelita.

NAbuthe historia tempore vetus est, vsu quotidiana. Quis enim diuitum non quotidie concupiscit aliena? Quis opulentissimorum non exturbare contendit agellulo suo pauperem, atque inopem auiti ruris eliminare finibus? Quis contentus est suo? Cuius non inflammat diuitis animum vicina possessio? Non igitur vnus Achab natus est. Sed quod peius est, quotidie Achab nascitur, & nunquam huic seculo moritur. Si vnus occidat, assurgunt plurimi: plures qui diripiant, quàm qui amittant. Non vnus Nabuthe pauper occisus est: quotidie Nabuthe sternitur, quotidie pauper occiditur. Hoc metu percitū humanum genus cedit iam suis terris, migrat cū paruulis pauper onustus pignore suo, sequitur vxor illachrymans, tanq̄ ad bustum prosequatur maritū. Minus tamen deplorat illa, quæ deflet suorū funera: quia etsi amisit coiugis pręsidiū, sepulchrum patet: & si filios nō tenet, tamē exules non dolet, nō ingemit grauiora funeribus teneræ prolis ieiunia. Quousq; extenditis diuites insanas cupiditates? Nunquid soli habitabitis super terrā? Cur eiicitis cōsortem naturæ, & vindicatis possessionē naturę? In commune omnibus diuitibus atq; pauperibus terra fundata est. Cur vobis ius propriū soli diuites arrogatis? Nescit natura diuites, quę oēs pauperes generat. Neq; enim cū vestimentis nascimur, nec cū auro argentoq; generamur. Nudos fudit in lucē, egentes cibo, amictu, poculo: nudos recipit terra quos edidit: nescit fines possessionū sepulchro includere. Cespes angustus æquè & pauperi abundat & diuiti, & terra quę viuentis nō cœpit affectū, iam diuitē capit. Nescit ergo natura discernere q̄n nascimur, nescit quādo deficimus. Oēs similes creat, oēs similes gremio claudit sepulchri. Quis discernat species mortuorum? Redoperi terram, & si potes diuitem deprehende. Eruderato paulò post tumulum, & si cognoscis egentem, argue: nisi fortè hoc solum, quòd cum diuite plura pereunt. Sericæ vestes, & auro intexta velamina, quibus diuitis corpus ambitur, damna viuentiū, non subsidia defunctorū sunt. Vnguentum accipis diues postq̄ mortuus es, & fœtidus es: perdis alienā gratiam, nec acquiris tuam. Hæredes relinquis qui litigent cū hæredibus, relinquis depositum magis hæreditarium, quàm commodum voluntarium, qui quod relictum est, minuere ac violare formident. Si frugi hęredes sunt, custodiunt: si luxuriosi, exhauriunt: Itaque aut bonos hæredes perpetua condemnas solicitudine, aut malos dimittis, quò tua facta condemnent.

¶VITA IOB, PER D. ISIDORUM Episcopum Ispalensem scripta.

Habetur in libr. eius de patribus veteris testam.

IOB filius Zare de Bosera, Rex Idumęorum quartus post Esau successor Bale filij Beor, homo gentilis, fidelis, stabilis, humilitate summus, hospitalitate pręcipuus, in disciplina mansuetus, in eleemosynis largus, diues in censu, exemplū factus egenis, locu-

locuples in liberis. Quibus repente orbatus, tentationi traditur: ſed contra tentationẽ fide religionis armatus, fit glorioſus in certamine, æquanimis in dolore damna rerum pertulit, funera pignorum doluit, corporiſq; vulnera patienter excepit, & inter ſupplicia ſemper Deum glorificauit, mala ſua ſapienter ſuſtinuit, coniugis verba & amicorũ ratione ſuperauit. Pro tanta virtute ſapientię, duplici in fine ſubleuatur remuneratione, & poſt rerũ caſum multiplici claritate donorum. Nam poſt noctis triſtitiã diem genuit. Poſt fœtorẽ vlcerum caſsiæ odore fragrauit: ſed & poſt abiectionem eorum in vnctione Regni promeruit, & ſtibium in acceptũ laudis aſſumpſit. Vixit aũt poſt plagã centũ ſeptuaginta & octo annis, & mortuus eſt, atq; ſepultus in regione ſua. Hunc verò Hebræi aſſerunt nõ fuiſſe de genere Eſau, ſed de Nachor fratris Abrahæ deſcẽdiſſe ſtirpe, & fuiſſe eum temporibus Patriarcharum. Nachor enim genuit Hus, de cuius ſtirpe Iob creditur generatus, ſecundum quod in exordio voluminis eius notatur, inquiens: Vir erat in terra Hus, nomine Iob.

¶ VITA SANCTI IOB, PER D. ZENOnem Epiſcopum Veronenſem ſcripta.

Eſt ſermo 16. li. 2. ſermon. eius.

SAcræ hiſtoriæ, fratres dilectiſsimi, ad hoc nobis eſt tradita legẽda narratio, vt maiorũ, ſi fieri poteſt, ſaltem aliqua ex parte mores imitemur, ſi non poſſumus imitari virtutes. Tanta enim probitate vixerunt, vt pars fœlicitatis ſit noſſe quid fecerint. Igitur Iob vir fuit iuſtus & verax, ab vniuerſis concupiſcentijs huius mundi ſegregatus: conuerſatione limpidus, mente limpidior, vſque adeo circumſpectus, atq; irreprehẽſibilis, vt Dei ſit teſtimonio collaudatus. Vnde non immeritò beatus beata vita fruebatur. Namq; erat illi ſplendidiſsima domus, diues cenſus, diues quoq; numerus liberorũ: & quod eſt parentibus gratum, vtriuſq; ſexus, & inuicem ſe amantium, [a] quorũ pro numero Deo diurnas hoſtias offerebat. Tanto aũt puritatis & fidei erat muro munitus, vt non auderet eum attentare diabolus, niſi à Deo iuſſus. Iam hic conſiderate, fratres, quemadmodum ſæuierit incitatus, qui ferri non poteſt blandus. Igitur famigerabile cõmittitur prælium, illinc diabolus horrendũ totis intonans armis, miniſtriſq; inſuper ſuis in auxilium concitatis, terribili increpans tuba prædonũ, quæ corda face furiali ſuccenſa, impetibus crebris paſsim totas hominis Dei facultates inuadit. Subitò rapina, igne, ferroq; vniuerſa vno momento diſperſit. Hinc Iob alta fidei radice robuſtus, tot nunciis lugubribus tunditur, nec mouetur: ſed tantũ benedicit Deum, facultateſq; ſuas contẽnendo cuſtodit. At vbi diabolus aggreſſuris tantis nihil ſe profeciſſe cognoſcit, omnẽ impietatis ſuę rabiem in filios eius effundit. Nam cùm ſolito more vnanimes vna epularentur in domo, ſubitò concuſsis toto nixu quatuor angulis eius, in confuſam molẽ parietibus tectiſq; labentibus, illam ſanctiſsimam fratrũ cohortem ſepelit antè quàm iugulet. Taleq; eſt cõmentus impietatis excidiũ, vt in illa vnius funeris turba, paternus dolor non ſufficeret orbitati. Cùm neſcit quẽ primùm plangat, quem priorẽ inueniat, cui primùm iuſtitiam crudi funeris ſoluat. Quo nuncio accepto, Dei ſeruus ſcidit veſtimenta ſua nõ vt Deo inuidiã faceret, ſed vt expeditius cum hoſte pugnaret. Contẽpſit deniq; in perditis facultatibus diuitẽ, diſsimulauit in amiſsis liberis patrem, in pœna ſui corporis iuſtum. Namq; ſummo capitis à vertice vſque ad imos vngues pedum, plaga inimici percuſſus, puſtuloſis vlceribus non diſtinctũ, ſed totus vnum vulnus eſt factus. Veruntamen in his omnibus nihil aduerſus Deum improbè loquitur. Non vxori illicita ſuadenti ſuccumbit. Non amicis inſultantibus cedit, ſed victor crudelitatis & impietatis, in ſterquilinio fœtido ſcaturiente vermibus ſedet, quaſi nihil paſſus, ſed ſolo Dei timore contẽtus. O fœlix vir, qui mira patientia Deũ promeruit, diabolum vicit, ſanitatẽ recepit, facultates, liberoſq; ſuos non perdidit, ſed mutauit. Iob, quantũ intelligi datur, fratres chariſsimi, Chriſti imaginẽ prę ferebat. Deniq; cõparatio iudicat veritatẽ. Iob iuſtus dictus à Deo eſt: ipſe iuſtitia, de cuius fonte oẽs qui beati ſunt guſtãt: Ecce enim de ipſo dictum eſt: Orietur vobis ſol iuſtitiæ. Iob verax eſt appellatus. Adeſt vera veritas Dominus, qui ait in Euangelio: Ego ſum via & veritas. Iob diues fuit. Et quid ditius Domino, cuius ſunt omnes diuites ſerui, cuius eſt orbis totus, omniſque natura, beatiſsimo Dauid dicente: Domini eſt terra, & plenitudo eius, orbis terrarum, & vniuerſi qui habitant in eo. Iob diabolus ter tentauit. Similiter Euangeliſta perhibente, & Dominum ter eſt tentare conatus. Iob facultates quas habuit, amiſit: & Dominus cœleſtia ſua bona amore noſtri neglexit pauperemq; ſe fecit, vt nos diuites faceret. Iob filios furens diabolus interemit: & Domini filios prophetas inſanus populus Phariſæus occidit: Iob vlceribus maculatus eſt, & Dominus ſumendo carnem, totius humani generis peccatorum eſt ſordibus obſoletatus. Iob vxor ſua hortatur, vt peccet in Dominum, vt corruptelam ſeniorum ſequatur, ſynagoga compellit. Iob amici ſibi inſultaſſe perhibentur, & Domino

[a] *Ecce in lege naturæ ſacrificium. Quare ergo lex gratiæ nullũ habebit ſacrificium? habet profectò, et illud eſt miſſa, cum cætera omnia ſpiritualia & interna ſacrificia communia ſint omni legi & tempori.*

ſui ſa-

ſui ſacerdotes,ſui inſultauêre cultores.Iob in ſterquilinio pleno vermibus ſedet. Dominus quoque in vero ſterquilinio, id eſt, in huius mundi cæno verſatus eſt, inter ebullientes diuerſis ſceleribus ac libidinibus homines, qui veri ſunt vermes. Iob & ſanitatem recepit & facultatem,& Dominus reſurgens non ſanitatem tantùm,ſed immortalitatem in ſe credentibus præſtitit,dominiúmq; totius naturæ recuperauit:ſicut eſt ipſe teſtatus,dicẽs: Omnia mihi tradita ſunt à patre meo.Iob vicarios filios genuit,Dominus quoq; poſt prophetas filios ſanctos Apoſtolos procreauit.Iob beatus quieſcit in pace, Dominus aũt manet benedictus in æternũ ante ſecula,& à ſeculis,& in cuncta ſecula ſeculorũ. Amen.

¶ ITEM DE SANCTO IOB, PER D. Ambroſium Epiſcopum Mediolanenſem ſcripta.

QVid ſancto Iob,vel in virtute defuit,vel in vitio obrepſit? Quomodo laborem ægritudinis,frigoris,famis pertulit?Quomodo deſpexit ſalutis periculum? Nunquid rapinis diuitiæ coaceruatæ, de quibus tanta inopibus affluebant? Nunquid auaritia,cenſus, aut voluptatis ſtudia,cupiditatéſq; excitauit?Nunquid trium Regum iniurioſa contentio, vel ſeruorum contumelia in iram excuſsit? Nunquid gloria ſicut leuem extulit, qui imprecabatur grauia ſibi,ſi vnquam vel non voluntariam celauiſſet culpam,vel reueritus eſſet multitudinem plebis,quò minus annunciaret eam in conſpectu omnium? Neq; enim conſentaneæ ſunt vitiis virtutes,ſed ſibi conſtant. Quis igitur tam fortis, quàm ſanctus Iob?Cui ſecundus adiudicari poteſt, qui parem vix reperit? Ex lib.1.officiorum eius.cap.39

¶ VITA TOBIÆ, PER D. ISIDORVM Epiſcopum Iſpalenſem ſcripta.

Habetur in libr. eius de patribus veteris teſtam.

TObias filius Ananiæ ex tribu Neptalim de ciuitate Ciciel,quę eſt in regione Galileę.Hic captiuus ductus eſt ad Salmanaſar Regem Aſsyriorũ in Niniuen.Vir in timore Dei ſummus, in opere magnificus, in [1] exequiarum curis deuotus. Qui dum mortuos ſepeliret,& inopes paſceret, cæcitatem luminis incurrit, & poſt tenebras reſeratis oculis,lumen claritatis promeruit. Iacet in Niniue ſepultus in pace.

1 Si cõmendatur Tobias de curis exequiarũ & ſepultura mortuorum, quare hæc damnãtur hoc tẽpore a nouis hæreticis.

¶ ITEM DE SANCTO TOBIA, EX D.Ambroſio Epiſcopo.

Eſt cap.primũ libri eiuſdem de Tobia.

LEcto prophetico libro,qui inſcribitur Tobias,quãuis plenè vobis virtutes ſancti prophetæ ſcriptura inſinuauerit,tamen compendiario mihi ſermone de eius meritis recenſendis & operibus,apud vos vtendũ arbitror,vt ea quę ſcriptura hiſtorico more digeſsit latius,nos ſtrictius cõprehendamus, virtutum eius genera velut quodã breuiario colligentes. Fuit vir iuſtus,miſericors,hoſpitalis,& ob virtutes quibus prędit⁹ fuerat, ſubiit erumnam captiuitatis,quam ferebat humiliter atq; patienter, communẽ magis iniuriam,quàm priuatam dolens.Nec ſibi virtutum ſuffragia nihil profuiſſe deplorans, ſed magis eam contumeliam minorem peccatorũ ſuorum precio illatam arbitratus, meruit edictum,ne quem ex filiis captiuitatis mortuum ſepultum daret.At illo interdicto non reuocabatur magis quàm incitabatur,ne deſerere officium pietatis, mortis metu videretur. Erat miſericordiæ precium,mortis pœna.Talis flagitij deprehenſus reus,vix tandem per amicum potuit direpto patrimonio egenus & exul reſtitui ſuis. Iterum in his verſabatur officiis,ſi quid alimenti foret, peregrinum cum quo cibũ ſumeret,quærens. Itaq; cùm à ſepulturæ feſſus reuerteretur munere, appoſitis ſibi edendis ſubſidiis, miſſo filio quærebat conſortem conuiuij:Dum conuiua acceiſitur,nunciatis inſepulti corporis reliquiis,deſerebat,nec putabat pium,vt ipſe cibum ſumeret, cùm in publico corpus iaceret exanime. Hoc illi quotidianum opus,& magnũ quidem.Nam ſi viuẽtes operire nudos præcipimur, quantò magis debemus operire defunctorum corpora? Si viantes ad longiora deducere ſolemus,quantò magis in illam æternam domum profectos, vnde iam non reuertentur? Ego,inquit Iob,ſuper omnem infirmum fleui.Quis infirmior defuncto, de quo dicit ſcriptura alibi:Super mortuum plora.Et cleſiaſtes aũt ait:Cor ſapientum in domo luctus,cor aũt ſtultorum in domo epularũ.Nihil hoc officio præſtantius,ei conferre qui tibi iam non poſsit reddere:vindicare à volatilibus,vindicare à beſtiis conſortẽ naturæ.Feræ hanc humanitatem defunctis corporibus detuliſſe produntur,homines denegabunt? Tam ſancto feſſus officio propheta dum requieſcit in cubiculo ſuo,cadenti de paſſerum nido albugine, cæcitatem incidit,nec conquæſtus ingemuit, nec dixit: Hęc merces laborum meorum? Fraudari magis ſe doluit obſequiorũ,quàm oculorum munere:nec cæcitatem pœnam,ſed impedimentum putabat.Et cùm victũ mercede leuaret coniugis,ne quid furtiuum domũ ſuam intraret cauebat.Vxor hœdum pro mercede acceperat. At ille plus honeſtati, quàm

Iob 30. Eccleſiaſt.22. Eccleſiaſ.7.

pietati consulens,cui sua deerant,alimoniam cōmodauerat proximo suo,quam toto vitæ suæ tempore in tanta indigentia non popoſcit. Vix vbi ſe feſſum vidit & depoſitū ſenectute, inſinuauit filio,non tam cupiens commodatum repoſcere,quàm ſolicitus ne fraudaret hæredem. Quòd igitur commodauit pecuniā,& non fœnerauit,iuſti ſeruauit officium. Malum eſt enim fœnus quo quæruntur vſuræ:ſed non illud fœnus malū,de quo ſcriptum eſt:Fœnera proximo tuo in tempore neceſsitatis illius. Nam Dauid ait: Iuſtus miſeretur & commodat. Aliud illud fœnus iure execrabile,dare in vſuram pecuniā,quod lex prohibet. Sed Tobias hoc refugiebat,qui monebat filium ne præceptum Domini præteriret,vt ex ſubſtantia ſua eleemoſynā faceret,non pecuniam fœneraret, non auerteret faciē ſuam ab vllo paupere. Hæc qui monet,condemnat vſuras fœnoris, ex quo multi quæſtū fecerunt, & multis commodare pecunias negotio fuit. Et quidem eam prohibuerunt ſancti: Quò grauius malum fœnus eſt,eò laudabilior qui illud refugit. Da pecuniam ſi habes,proſit alij quæ tibi ocioſa eſt. Da quaſi non recepturus, vt lucro cedat, ſi reddita fuerit. Qui non reddit pecuniam,reddet gratiam:Si fraudaris pecunia, acquires iuſtitiam. Iuſtus eſt enim qui miſeretur & commodat. Si amittitur pecunia,comparatur miſericordia. Scriptum eſt enim:Qui facit miſericordiam, fœnerat proximo.

¶ VITA IVDITH, PER D. ISIDORVM Epiſcopum Iſpalenſem ſcripta.

Habetur in libro eiuſdem de patribus veteris teſtamenti.

IVdith filia Merari de tribu Simeon magnanimis in gloria virorum. Hæc pro ſalute populi mortiſe obtulit,nec trepidauit furorem Regum. Nam dormitantem necauit principem ſuum:ſaluoq; pudore, ſuis ciuibus triumphalem victoriam reportauit. Vixit annis centum & quinque. Sepulta eſt in ſpelunca ſui viri Manaſſe in ciuitate Bague,quæ eſt in tribu Iuda,inter Dothain & Balmon.

¶ ITEM DE EADEM, PER D. HIERONYMUM Præsbyterum Stridonenſem.

Eſt præfatio ei⁹ in eundē librum

APud Hebræos liber Iudith inter hagiographa legitur: cuius autoritas ad roboranda illa quæ in contentionem veniunt minus idonea iudicatur: Chaldęo tamen ſermone conſcriptus,inter hiſtorias computatur. Sed quia [a] hunc librū ſynodus Nicena in numero ſanctarum ſcripturarum legitur computaſſe,acquieui poſtulationi veſtrę, imò exactioni. & ſepoſitis occupationibus quibus vehementer arctabar,huic vnam lucubratiunculam dedi,magis ſenſum è ſenſu,quàm ex verbo verbum transferens. Multorum codicum varietatem vitioſiſsimam amputaui: ſola ea quæ intelligentia integra in verbis Chaldæis inuenire potui,latinis expreſsi. Accipite Iudith viduam,caſtitatis exemplum:& triumphali laude perpetuis eam præconiis declarate. Hanc enim non ſolùm fœminis,ſed & viris imitabilem dedit:qui caſtitatis eius remunerator,virtutem ei talem tribuit,vt inuictum omnibus hominibus vinceret, & inſuperabilem ſuperaret.

a Ecce quo modo ſancta œcumenica ſynodus eſt illa quæ ſacros libros inter canonicas ſcripturas cōputat. Nō poſſum me cohibere lector, quin friuolā hic Eraſmi cēſurā tibi indicem. Ait enim. Non aſſirmat Hiero approbatum hunc librū in ſynodo Nicena,ſed ait,legitur computaſſe:O argutū Sophiſtam. Et quid eſt ſynodū computaſſe librum in numerū ſanctarū ſcripturarū,niſi illū approbaſſe,inter canonicos admiſiſſe,atq; Eccleſiis legendū ſua autoritate præſtitiſſe? Siccine bone vir, piis lectoribus illuditur. Quod ſi Nicenæ ſynodi deliberatio non te permouit,quare non adhæſiſti vel Carthaginenſi cōcilio 3. Can. 47. Et Florentino ſub Eugenio quarto celebrato,necnō Innocentio primo,vbi hic liber in Canone ſanctarum ſcripturarum recenſetur? An forte parua tibi viſa eſt tanti viri autoritas,etiam ſi dicat tantummodo, legitur?

¶ ITEM DE SANCTA IVDITH, PER D. Ambroſium Epiſcopum Mediolanenſem.

Habetur libro 3. officiorū cap. 13.

ECce tibi Iudith ſe offert mirabilis, quę formidatum populis virum Holofernem adiit, Aſsyriorum triumphali ſeptum caterua. Quem primò formę gratia & vultus decore perculit,deinde ſermonis circunſcripſit elegantia. Primus triumphus eius, quòd integrum pudorem tabernaculo hoſtis reuexit. Secundus,quòd fœmina de viro reportauit victoriam, fugauit populos cōſilio ſuo. Horruerunt Perſę audaciā eius, vtique(quod in illis Pythagoreis duobus miramur) non expauit mortis periculum, ſed nec pudoris, quod eſt grauius bonis fœminis:non vnius ictum carnificis,ſed nec totius exercitus tela trepidauit. Stetit inter cuneos bellatorum femina,inter victricia arma,ſecura mortis. Quantū ad molē ſpectat periculi moritura proceſsit:quantū ad fidem,dimicatura. Honeſtatē igitur ſecuta eſt Iudith,& dū eam ſequitur,vtilitatē inuenit. Honeſtatis enim fuit prohibere, ne populus Dei ſe prophanis dederet,ne ritus patrios & ſacramenta proderet, ne ſacras virgines, viduas,grauidas,pudicas matronas barbaricę ſubiiceret impuritati, ne obſidionē deditione ſolueret. Honeſtatis fuit ſe malle pro omnibus periclitari, vt omnes eximeret periculo. Quanta honeſtatis autoritas, vt conſilium de ſummis rebus fœmina ſibi vendicaret, ne

princi-

principibus populi committeret. Quanta honestatis autoritas, vt Deum adiutorem pręsumeret? quanta gratia vt inueniret?

¶ ADHVC DE SANCTA IVDITH, PER EVNDEM.

Habetur in lib. de viduis.

Sed nec fortitudo bonæ viduæ deesse consueuit. Hæc enim vera est fortitudo, quę naturæ vsum, sexus infirmitatem, mentis deuotionem transgreditur. Qualis in illa fuit, cui nomen Iudith, quæ viros obsidione fractos, perculsos metu, tabidos fame, sola potuit à colluuione reuocare, ab hoste defendere. Etenim vt legimus, cùm Holophernes successu multorum terribilis præliorū, intra muros innumera virorum millia coëgisset, ac matis pauentibus, & de extrema iam sorte tractantibus, extra murū processit, & illo pręstantior exercitu quem liberauit, & eo fortior quem fugauit. Sed vt discas maturæ viduitatis affectū, seriem ipsam prosequere scripturarum. A diebus enim viri sui quibus ille defunctus est, vestem iocunditatis deposuit, mœroris assumpsit: per omnes dies intenta ieiunio, sabbato tantū & dominica, sacratarumq; temporibus feriarum non refectioni indulgens, sed religioni deferens. Hoc est enim, siue manducatis, siue bibitis, in nomine Domini Iesu Christi agenda esse omnia, vt etiā ipsa refectio corporalis sacro religionis cultui deferatur. Diuturnis [a] igitur mœroribus & quotidianis roborata ieiuniis sancta Iudith, quę seculi oblectamenta nō quæreret, periculi negligens, mortisq; contēptu fortior, vt commento strueret dolū, vestem illā iocunditatis, quam viuente viro vestiri solebat, se induit, quasi placitura viro, si patriā liberaret. Sed virū alium videbat cui placere quęrebat. Illum vtiq; de quo dictū est. Post me venit vir, qui ante me factus est. Et bene cōiugales pugnatura resumpsit ornatus, quia monimēta cōiugii arma sunt castitatis. Neq; enim vidua aliis aut placere posset aut vincere. Quid cætera prosequamur, quòd inter tot millia hostiū casta permansit? Quid eius sapientiam prædicemus, quòd huiuscemodi est cōmenta consiliū, vt dum potentem elicit intemperantia, à se inferiores arceret, occasionē pararet victoriæ, abstinentiæ meritū, pudicitiæ gratiam reseruaret. Nec cibo enim, vt legimus, maculata, nec adultero, non minus seruatæ castitatis ex hostibus reuexit trophęum, quàm patriæ liberatæ. Quid sobrietatem loquamur? Temperantia enim virtus est fœminarum. Inebriatis vino viris, & somno sepultis, abstulit vidua gladium, exeruit manum, bellatoris abscidit caput, per medias hostium acies intemerata processit. Aduertatis igitur quantū nocere mulieribus possit ebrietas, quando viros vina sic soluunt, vt vincantur à fœminis. Esto igitur vidua teperans, casta primū à vino, vt casta possis esse ab adultero. Nequaq te ille tentabit, si vina nō tentent. Nam si Iudith bibisset, dormisset cū adultero: sed quia nō bibit, haud difficile ebrios exercitus vnius sobrietas & vincere potuit & eludere. Nec dextere tantū hoc opus, sed maiora trophęa sapientię. Nā manu solum Holophernē vicisset, consilio aūt omnium hostiū vicit exercitū. Suspenso enim Holophernis capite, quod virorum consilio non potuit excogitari, suorum erexit animos, hostium fregit: suos pudore excitans, hostes quoque terrore percellens: eò quòd cæsi sunt & fatigati. Ita vnius viduę temperantia atq; sobrietas, non solùm naturam suam vicit, sed quòd est amplius, fecit viros etiam fortiores. Nec his clara successibus, cui vtique gaudere & exultare licebat iure victoriæ, viduitatis reliquit officium, sed contemptis omnibus qui eius nuptias ambiebāt, vestē iocūditatis deposuit, viduitatis resumpsit, nec triumphorū suorum amauit ornatus. Illos existimans esse meliores, quibus vitia corporis, quàm quibus hostiū arma vincūtur.

[a] Diuturnis mœroribus, et quotidianis roboratæ ieiuniis.

¶ VITA ESTHER, PER D. ISIDOrum Episcopum Ispalensem scripta.

Habetur in libro eius de patribus veteris testamēti.

Esther Regina filia fratris Mardochæi, de stirpe Beniamin, captiua de Hierusalem in vrbe Susis translata, atque ob aspectum formæ perspicuæ, virginitatisq; excellentiam, Regis Persarum connubiis copulata est. Hæc, vt populum suum à periculo liberaret, morti se obtulit, amicumq; Regis aduersum populum Dei nepharia persuadentem, cruci tradendum persuasit, gentemq; liberam ab excidio eruit, & à seruitute eripuit. Iacet sepulta in Susis vrbe Medorum, in qua etiam & regnauit.

¶ VITA ET MORS ESAIÆ PROPHETÆ, PER D. Epiphanium Constantiæ Cypri Episcopum descripta.

Habetur in lib. eius de vitis prophetarum

Esaias Propheta quidem in Hierusalē de tribu Iuda ortus: sub Manasse verò Rege Iuda sectus in duas partes, occubuit. Tumulatus est sub quercu Rogel iuxta transitū aquarū, quas olim Ezechias Rex obstruxerat, cùm eas vndas peruias efficeret. Fontem quippe Deus Seloam causa prophetæ effecit, quoniam priusquam moreretur, pusillum precatus [1] est, vti vndas illic effingere dignaretur. Et confestim demisit illi cœlitus aquam viuentem, vnde sortitus est

[1] Vide efficaciam orationis Esaie.

locus ille appellationem Seloam, quod, si quis interpretetur, sonat demissum. Sub Ezechia quoq; Rege, antequam stagnum piscinásq; fabricasset, precibus Esaiæ effectum, vt exigua lympha scaturiret, quòd populus in obsidióne hostium teneretur, & ne ipsa periret vndis destituta ciuitas. Milites igitur perscrutabantur vndiq;, vbinam sedare sitim daretur: ignorabant etenim. Vrbe quippe iam potiti, obsidebant Seloã. Quandocunq; itaq; Iudęi aquatũ venerant, scaturiebat eis vnda, & aquabant: exterarũ verò nationum homines reperire nesciebant, latex nãq; aufugiebat. Eoq; ad hodiernũ vsq; diem eructatur clanculum, quo significet mysterium. Cęterum quandoquidem Esaię Prophetę istuc acceptũ referunt in perennem eius rei memoriam, populus accuratè Prophetam isthic solo cum gloria & honore reddidit, vt per [2] eiusdem intercessiones in consummationem vsq; seculi, aquę eiusmodi fructus impetretur, cui scilicet vsum referebant acceptum. Extat autem monumentum Esaię finitimum sepulturæ principium post sepulchra sacerdotum, versus Notũ, partemque meridionalem. Solomon enim Hierosolymam construens, regum excitauit Mausolea, prout illa Dauid descripserat. Existit autem Orientem versus Sion, quę introitum à Gabaoth possidet, quęque ab oppido viginti distat stadiis. Foueam præterea fecit illic incomprehensibilem, magnæ etiamdum parti mortalium incompertam.

2 Ergo sancti post mortem orãt pro nobis, et impetrãt exhiberi nobis a Deo beneficia.

¶ ITEM VITA ESAIÆ, PER D. ISIDOrum Episcopum Ispalensem scripta.

Habetur in libro eiusdem de patribus veteris testamenti.

Esaias filius Amos, non illius Prophetæ, sed alterius, qui simili nuncupatus est nomine. Ille ex genere Pastorum fuit, oppido Thecue: hic aũt genere nobili ortus in Hierusalem. Quem etiam aiunt Hebræi socerum fuisse Manasse. [3] In quo tanta fuit sanctitas, & vitæ excellentia, vt vnam tantũ dicatur habuisse tunicam cilicinam. Quanquam etiam postmodum pro delictis populi abiit, & sacco mẽbra cooperuit: sed & hoc ad extremum deposito, iuxta imperium Domini, nudo corpore, nudoq; vestigio in conuẽtu populorum versatus est. Sicq; æstiuum feruorẽ, hyemisq; pruinas, atq; imbrium tempestates sustinuit, vt Dei præceptis obediret, & deploraret populi delicta. Hic quindecim gradibus recedentem vmbram retro ascendere iussit. Cuius oraculo Rex Ezechias mortis dilationem promeruit. Quem Manasses extensum à vertice per medium serra secuit, atrocisq; supplicio & cruciatu extinxit. Tradunt aũt Hebræi duabus de causis occisum fuisse Esaiam: Vnam, quòd eos appellauerit Principes Sodomorũ, & populũ Gomorrhæ: Alterã quòd testante Domino ad Moysen: Nemo potest videre faciem meã, & viuet: iste ausus est exclamare: Vidi Dominum sedentem super thronum excelsum & eleuatum. Nõ arbitrantes cæcati mente Iudæi, quòd in sequentibus faciem & pedes Dei Seraphin texisse nouerat, ac mediam tantum eius vidisse speciem. Sub quercu Rogel requiescit iuxta decursus aquarum, quas Ezechias Rex Iuda molem construendo terræ exposuerat.

3 Aduerte quõ ex vilitate vestimẽti arguat vitæ sanctitatem & excellẽtiam? Cur ergo reprehendunt modo heretici in seruis Dei vestiũ asperitatẽ et vilitatẽ? Nõne et præcursor domini vilib⁹ et asperis indumẽtis vsus est? et propterea etiã ab ipso Saluatore summopere laudatus?

¶ VITA ET MORS HIEREMIÆ PROPHETÆ, PER D. Epiphanium Constantiæ Cypri Episcopum descripta.

Habetur in libr. eius de vitis prophetarum

IEREMIAS Propheta Anathothides apud Taphnas in Ægypto, à plebe lapidibus obrutus occubuit. Iacet verò in eo loco sepultus, quo dudum Pharao Rex habitauerat, quamobrem Ægyptij postea magna eum religione colebant, [2] vbi pluribus se officiis ab illo adiuuari cognouerunt. Aspides enim, & vndarum beluæ (quas Nephod appellitant Ægyptij, Græci verò τοὺς κροκοδείλους) eos interimẽtes, postulationis Hieremię beneficio, ex illis finibus sunt profligati: nec tam aspidum furor, quàm ex flumine ratione pari bestiarum insidiæ. Quinq; vel hodie adhuc fideles comperiuntur, eodem in loco supplicare consueuerunt, & sumpto puluere morsibus aspidum medentur. Feræ quoq; aquatiles hinc fugam dedẽre. Idẽ propheta sacerdotibus Ægypti signum exhibuit, dicens: Oportere olim cuncta eorum simulachra concidere, simulq; omnia manu facta præcipitari, vbi Ægyptum ascendet cum suo infante virgo enixa, Deo equidem perquàm amœna. Id quod tandem vsu venit illis.

2 Quid hic dicis heretice, qui sanctos vocas emortuos, & nil post mortẽ posse nugaris? vides hic quot beneficia cõferantur Ægyptiis ad intercessionẽ sancti prophetæ apud eos sepulti?

Hic est ille propheta, qui ante mutationem templi arculam apprehendit, quæque fuẽre in ea singula, & curauit ea absorberi in saxum. Et locutus est sacerdotibus plebis, & quicunque aderant maioribus. Profectus Dominus è Sina in cœlos: sed reuertetur in maiestate, & virtute diuina. Et hoc aduentus ipsius indicium erit: Quando Gentes vniuersæ ligno supplicabunt. Addidit præterea: Arcam hanc nec quisquam reserabit vnquam, neque sacerdotum neque Prophetarum, excepto Moyse electo Dei.

Tabulas quas continet ipsa, nullus explicabit, præter Aaron. Cæterũ in resurrectione primum

mum Arca resurget. & prodibit è saxo, inq; Sina monte locabitur: & oēs sancti ad eā confluent, vt illic suscipiant Dominū, & vitent inimicū seu aduersarium, qui perdere illos affectabat. Tunc saxū sigillauit digito, inscribens nomen Domini: & factus est typus instar sculpturæ ferri: & nubes petrā cooperuit: & eū sanè locū vix quisq̄ nouerit. Quin ne nomē quidē vsq; in hunc diem, nec vsq; in consummationē seculi datur legere. Lapis deinceps ille habetur in solitudine, vbi primitus fabricata est arca, in medio montium in quibus iacent Moyses & Aaron sepulti. In noctibus porro nubecula nitet modo ignis eodem loci, pro typo qui erat ab initio, quoniam nunquam cessabit maiestas Dei à lege eius.

¶ ITEM VITA HIEREMIÆ, PER D. ISIDOrum Episcopum Ispalensem scripta.

Habetur in libr. eius de patribus veteris testam.

HIeremias ex tribu sacerdotali, ortus in vico Anathot, q est tribus milibus procul ab Hierusalē, sacerdos in Iudea positus, propheta in gētibus cōsecratus, anteq̄ plasmaretur agnitus, anteq̄ procederet sanctificatus, [2] & vt virgo permaneret admonitus. Hic prædicare puer cœpit, arguens populū ob delicta, & sepius cohortās ad pœnitentiam. Sed plebis perfidè sęuientis crudelitate afficitur, atq; sepè ligatur in carcerē, & mittitur in lacū. Ad vltimum aūt apud Taphnas in Ægypto à populo lapidatur. Sepultus est in eo loco, vbi Pharao R ex Ægypti habitauit. Verūtamen [3] precibus suis serpentibus ab eo loco fugatis, Ægyptios à noxio aspidū morsu eripuit. Insigni aūt veneratione, amplissimoque honore eundem Ægyptij colunt. [4] Sepulchrumq; eius insigni cultu hactenus venerātur.

2 Videsne quomodo etiā in Sanctis veteris testamēti reperitur Virginitas?

3 Precibus S. Hieremiæ post mortē eius serpentes ab Ægyptijs fugati sunt: quid ergo dicunt Nouatores nostri temporis, Sanctos post mortem non esse innocandos? Et Sanctos nihil posse.

4 Nota ex hoc loco, antiquum morem fuisse, sanctorum sepulchra in veneratione haberi.

¶ ITEM ADHVC DE HIEREMIA, PER D. Hieronymum Præsbyterum Stridonensem scripta.

Est præfatio eiusdē in Hieremiam prophetā

HIeremias Propheta, cui hic prologus scribitur, sermone quidē apud Hebræos Esaię & Oseæ, & quibusdam alijs Prophetis videtur esse rusticior, sed sensibus par est: quippe qui eodē spiritu prophetauerit. Porro simplicitas eloquij, à loco ei in quo natus est, accidit. Fuit enim Anathothites, qui est vsq; hodie viculus, tribus ab Hierosolymis distans milibus. Sacerdos ex sacerdotibus, & in matris vtero sanctificatus, [5] virginitate sua Euangelicū virū Christi Ecclesię dedicāt. Hic vaticinari exorsus est puer, & captiuitatē vrbis atq; Iudeę nō solū spiritu, sed oculis carnis intuitus est. Iā decē tribus Israel Assyrij in Medos transtulerat: iam terras earū Colonię gentiū possidebant. Vnde in Iuda tantū & Beniamin prophetauit, & ciuitatis suę ruinas quadruplici planxit alphabeto: quod nos mēsura metri, versibusq; reddidimus. Præterea ordinē visionum, qui apud Græcos & Latinos omnino cōfusus est, ad pristinā fidē correximus. Librum aūt Baruch notarij eius q. apud Hebræos nec legitur, nec habetur, prætermisimus, pro his oībus maledicta ab ęmulis præstolantes, quibus me necesse est, per singula opuscula respōderē. Et hoc patior quia vos me cogitis. Cæterùm ad compendium mali rectius fuerat modum furori eorū silentio meo ponere, quàm quotidie noui aliquid scriptitantem, inuidorum insaniam prouocare.

5 Hieremias virgo.

VITA ET MORS EZECHIELIS PROPHETÆ, Per D. Epiphanium Constantiæ Cypri Episcopum scripta.

Habetur in libr. eius de vitis prophetarum

EZechiel Propheta è terra Sarera, de filiis Pontificum genus duxisse asseritur. Fato functus est tēpore captiuitatis in regione Chaldeorū. Plurima ille super reuisione populi prophetauit, deq; reditu filiorū Israël, necnon & de aduentu Domini. Occidit aūt illū dux populi, cùm vnà secū incola foret in Babylone, reprehensus ab eo de cultibus idolorū. Quare in agro Maur funerauerūt eū, in monumēto Sem & Arphaxad progenitorum Abrahæ. Et sepultura isthæc ad nostra vsq; tempora specus est duplex. Etenim Abraham excitauit ad huius instar, Saræ cōiugis suæ monumentū in Chebron: quod quia defossum sit atq; latens, duplex dicitur, è planicie, & in terra tabulatum, petraq; suspēsum. Iste quidē Propheta populo obiecit prodigiū, cùm precatus esset ad amnē Chobar. Quòd videlicet cùm deficerent vndæ fluminis eius, falce desolationis sperare deberent in finibus terræ: Et quando exundaret fluuius ille, id signū esse reditus in Hierusalē. Et contigit illud. Etenim in terra Spyriorū vir pius ille sepultus iacet: multiq; ad monumentum eius confluunt ad precationē & obsequium. Sanè [1] quando tanta eò frequentia vnà ad monumentum eius conueniunt, formidant Chaldæi, ac metuunt, ne illum auferant: quapropter egredientem comitantur & deducunt. Effecit verò Propheta consistere hîc fluminis vndas, quò terga darent filij Israel trans ripam. Cæterùm Chaldæorum aliquot audaciores populum ponè persequi tentabant, qui quidem ad vnum omnes submersi sunt.

1 Cōsluitur ad sepulchrū prophetæ, vt ibi fundantur preces et exhibeatur obsequiū. Cōtra quod garriunt Hæretici præsentis temporis.

Iste quoque propheta spontinis orationibus filijs Israel vberrimũ piscium impetrauit cõmeatum, vt qui inedia tantum non perijssent, piscium esu reficerentur. Plurimos etiam illorum, qui aura vitali iam vesci desierant, vitæ recuperauit. Is est quoque vates ille, qui plebe iam depressa ac pessundata ab hostibus, stetit contra faciem Ducum illorum, & cõtundebat eos portentis & miraculis, ita vt milites territi cœpto desisterent. Tunc populo suo Ezechiel dixit: Propterea quòd parum conuenit inter vos, spes vestra interiit. Nũc in prodigiis ossium mortuorum fecit illos, quoniam est spes Israel cùm præsente, tũ ætate futura. Hic est, inquam, propheta, qui quanquàm esset in regione Chaldæorum, pleraq; tamen populo quæcunque in Hierosolymis, inque templo fiebant, aperuit. Iste quoque propheta eduxit eos de finibus Chaldæorum, & reduxit in Hierusalem ad redargutionẽ impiorum, & infideliũ. Hic Ezechiel per Moysen contemplatus est situm tẽpli, murumq; eius spaciosum, prout locutus est etiam Daniel, vti olim conderetur. Hic in Babylone iudicauit tribum Dan & Gad, quòd impiè egissent aduersus Dominum persequẽdo eos, qui legi fidem suam astrinxerant. Obtulit autem illis insigne prodigium siue ostentum quoniam angues deuorauerunt infantes eorum, & omnia iumenta ipsorum. Prædixitq; quòd culpa eorum nequeat populus regredi Hierosolymam, quin in media permaneret quoad resipiscerent, & in viam, quod aiunt, redirent. Erat sanè vnus illorum qui eum interemit: oppositus enim erat illi, vsque in diem obitus sui.

ITEM VITA EZECHIELIS, PER D. Isidorum Episcopum Hispalensem scripta.

Habetur in libr. eius de patribus veteris testam.

EZechiel Sacerdos filius Buzi, genitus in terra Sariara, in typo Christi filius hominis vocatus. Hic captiuus cum Ioachim in Babyloniam ductus est, & ad captiuos prophetauit, corripiens eorum offensiones: & zelo Dei motus, cuncta eorum crimina & turpitudines arguit. Quem dux populi Israel interfecit, pro eo quòd autoritate pontificiali corripitur ab eo ob impietatem sacrilegij. Sepultus est autem à populo in agro Maurim, & Arphaxat.

¶ ITEM DE EZECHIELE, PER D. Hieronymum Præsbyterum.

Est præfatio eiusdem in Ezechielem.

EZechiel Propheta cum Ioachim rege Iuda captiuus ductus est in Babylonem, idq; his qui cum eo capti fuerant, prophetauit, pœnitentibus quòd ad Hieremię vaticinium se vltro aduersariis tradidissent, & viderent adhuc vrbem Hierosolymam stare quam ille ca suram esse prædixerat. Trigesimo autem ætatis suæ anno, & captiuitatis quinto, exorsus est ad concaptiuos loqui. Et eodem tempore, licet posterior, hic in Chaldæa, Hieremias in Iudæa prophetauerunt. Sermo eius nec satis disertus nec admodum rusticus est, sed ex vtroq; medie temperatus. Sacerdos & ipse fuit, sicut Hieremias principia voluminis & finem magnis habens obscuritatibus inuoluta. Sed & vulgata eius editio non multum distat ab Hebraico. Vnde satis miror, quid causæ extiterit, vt si eosdem in vniuersis libris habemus interpretes, in aliis eadem, in aliis diuersa transtulerint.

¶ VITA ET MORS DANIELIS PROPHETÆ, Per D. Epiphanium Constantiæ Cypri Episcopum descripta.

Habetur in libr. eius de vitis prophetarum

DANIEL propheta è tribu quidem fuerat Iuda, genere patritius, optimatúmue regię administrationis filius, adhuc admodum infans pusio e Iudæa in Babylona perductus est. Prognatus autem in Bethebero superiore non procul ab Hierosolymis. Et ea semper fuit vir ille modestia ac probitate, vt Spadonem putarent eum esse Iudæi: Magno mœrore luxit vrbem Hierosolymam: ita porrò à cunabulis in abstinentia & ieiunio vixit, vt ab omne genus cupediis facilè temperarit. Vir aspectu quidem aridissimus ac squallore obsitus, atqui in fauore & gratia domini perquàm speciosus. Plurimas fudit preces pro Rege Nabuchodonosor, cùm factus esset brutũ, ac pecus, siue iumentum, ne perderetur. Præferebat enim anteriore parte pariter & capite bouem, pedibus verò & posterioribus leonem. His quippe optimates eorũ plerique omnes in iuuentute sunt præditi, vt instar bouis de iugo nascantur Beliar voluptatis, desidiorũ gratia, deinde bestiæ tandem fiunt, nempe prædones, vastatores, percussores. Cognouit itaq; Daniel vir sanctus, quòd more bouis fœno vesceretur, & destinatus est illi in humanę naturæ pabulũ. Quocirca Nabuchodonosor à flagello sibi hoc misso, retinens etiamdum in corde suo humanum sensum, ingenti luctu perculsus eiulauit: Supplicabatq; Deo diesq; noctesq; quadragies, implorans Beemon, quod est Deũ Israel, præsto namq; erat illi spiritus Satan, & celabat eũ, quòd natus fuerat homo. Linguaque eius ligata hæserat, ne verba faceret, & vox bruti dedicata est ei. Et reddita sunt perinde ac caro à

continuo

continuo ejulatu: plerique verò summi magistratus, simul & ciues spectatū eum, vrbē egrediebantur: solus Daniel illum visere detrectabat. Proinde vbi Nabuchodonosor transformatus est, assiduè precationibus vacabat nomine eius: Dixitque; fore, vt iterū hominis formam indueret, principatusque; sui gubernacula resumat. Neque; quisquam Danieli fidem habere ambigebat. Septem porrò annos, quæ illi septem tempora Daniel prædixit, supplicationibus ipse suis super eo ad Dominum, in totidem menses commutauit. Mysterium certè septem temporum, super illo consummatū est, quòd mediator septem restituit. Sex [1] itaque; annos, & totidem menses supplex precatus est Dominū Deum, & cōfessus est impietate suam, & post remissionē sceleris sui, principatū illi Deus restituit. Ex eo igitur tēpore neque; carnibus vesci, neque vino potari vnquam voluit, confitēs vsque; Deo, eò quòd Daniel sibi mandauit, in leguminibus, viridibúsue, aut irriguis Dominū posse propitiari. Proinde Nabuchodonosor indidit Prophetæ appellationem Baltasar, iuxta nomenclaturam vnigeniti filij sui. Volebat ad hæc Danielem cohæredem constituere pignoribus suis. At ipse ille vir inquit. Arbitrare me maiorum hęreditatem repudiare, & non circuncisorū hæreditati adhærere. Designauit cōplura præterea inter Reges Persarum miracula, quę hoc quidē volumine annotata non sunt. Cæterùm in libro Danielis prodita scriptis comperiuntur. Ille propheta in celsis montibus Babylonis monstrū annunciauit, & exhibuit, dicens: Vbi ternetis montem ex parte Boreæ fumo denigratum, pro foribus Babylonis terminus imminebit. Quando verò illhunc flagrantem igne videbitis, aderit totius orbis terrarum finis. Sed cùm ad meridiem mons aquas propellet, remeabit populus in patrium solum, & condetur Hierusalem latè, campoque; capaciori, perinde atque; factum est etiam per Iesum Pontificem, pariter & Zorobabel filium Salathiel. Quòd si denique; mons iste cruentus sanguine manat, stragem portendit ipsius Beliar in vniuerso terrarū orbe. Aderit autem Dominus humana natura indutus. Tunc igitur Babylone ex hac vita discessit Daniel vir sanctus in pace, [3] & humatus est honoribus magnis in augusta cauerna. Extat monumentum ipsius vsque ad hoc seculum nostrum, in Babylone cunctis notissimum.

[1] *Quid nō impetrat a Deo humilis oratio.*

[2] *Vide abstinentiā & ciborū delectū indictū a Daniele Nabuchodonosor, bisque; Deum propitiari.*

[3] *Etiam antiquitùs patribus mos fuit cū honore magno & solennibus exequiis tumulare corpora mortuorum.*

¶ ITEM VITA DANIELIS, PER D. ISIDOrum Episcopum Ispalensem scripta.

Habetur in libro eius de patribus veteris testamēti.

Daniel de tribu Iuda, genere nobili, princeps omnium Chaldęorum, Sacerdotū Regiique; prosapia, & florens patriæ nobilitate. Hic sub Ioachim Rege Iuda post exitium Hierusalem, cum tribus pueris admodùm puer in Babyloniam translatus est. Vir gloriosus, & aspectu decorus, mente humilis, & corpore [4] castus, & perfectus in fide, egregius in opere, in virtute summus, in prodigiis clarus, terribilis in signis, cognitor secretorum, visionū interpres. Qui [5] continuatis ieiuniis, ipsa orationis constantia, futura prænoscere meruit sacramenta. Hic inter cætera visionum mysteria, his virtutibus atque signis effulsit. Trium hebdomadarum diebus exorans, pro populo ieiunauit. Simulachrum Beli diuinę inspirationis argumentis elisit. Draconem Babyloniæ (nomen eius ingens) offa picis cum adipe & capillis confecta, diuinę mentis instinctu incredibili admiratione dirupit. In lacū missus rabiem mitigauit ferarum, atque; virtute animi fortis, inter frementes securus epulatur leones. Hunc Darius, postquàm Babyloniam subuertit, imperij honore maximus, secū tulit, & in Mediam adduxit. Qui etiam fertur dedisse ei signum in montibus super Babyloniā, dicens: Dum montes à Borea fumauerint, finis instabit Babyloniæ: dum visi fuerint incendio conflagrare, finis erit mundi totius. Item dum ad partem non defluxerit Tigris, regressio erit populi Israel. Vixit autem vsque ad tempus Darij Regis Persarum, annis centum decem, sepultusque; est iam senex in spelunca regia, solus in captiuitate cum gloria.

[4] *Cū Daniel nec vxorē habuit, nec filios habuisse, nec mulieri alicui cōmixtus legatur, et castus fuisse corpore perhibeatur, fateri debemus probabiliter saltē eū fuisse virginem.*

[5] *Ieiunius & orationibus meruit Daniel futura sacramēta prænoscere.*

¶ VITA TRIVM PVERORVM, PER D. ISIdorum Episcopum Ispalensem scripta.

Habetur libr. vt supra.

TRES pueri stirpe regia clari, memoria gloriosi, scientia eruditi, fide pares, deuotione stabiles, incorrupti [1] corpore, sobrij mente, iudices prouinciarū, & regionum principes, paternarum quoque memores legum, & à cibis gentilium vel immolatitiis nequaquam polluti, leguminibus vitam degentes, & oleribus. Hi vigore virtutis contempserunt mortem, & idolum nonadorauerunt. Regem sæuissimum fidei virtute vicerunt. Extinxerunt quoque; caminum flagrantis incendij, & inter horrendas spissæ caliginis flammas, hymnum apertis vocibus cecinerunt. Iacent in Babylonia pariter sub vno specu positi, & magna [2] cum veneratione sepulti.

[1] *Vide & in his sanctis virginitatem.*

[2] *Cum magna veneratione sepulti.*

¶ ITEM VITA TRIVM PVERORVM HEBRÆorum, per D. Zenonem Episcopum Veronensem scripta.

Habetur in libr. 2. sermonū eius Serm. 29.

MArtyrij quodammodo pars est, fratres dilectißimi, martyris non horruisse supplicium. Quantum etenim multiformis crudelitas, & lugubris contemplatio retrahit à corona, tantum generosa ac perfecta fides, quicquid illi fuerit cruciatus, sua cõplicent vota. Denique tres pueri in illo sacro certamine, præ oculis Deum sibi proposuêre, nõ flãmas: præmium futurorum, non pœnam. Sicque inter tetros vndantis incendij globos triumphantes, Barbarum Regem, minas omnes, ipsum quoque supplicium, docuerunt ignes sanctis hominibus non esse fortiores.

Ibidem serm. 30.

TRium puerorum martyrium qui credit interritus, potest etiam ipse adipisci martyriū. Tanta enim vis certaminis fuit, vt eam ipse quoque ignis horruerit. Nam à Barbaro Rege nimia crudelitate tribus pueris consulente, fornacis vltrà quàm solet septenario pabulo ignis armatus est. Credo diuina prouidentia sacramento trinitatis spiritalem quoque numerum conuenire. Denique nec irrorati camini eis baptismatis defuit gratia. O admirabile incendium, ô verè spectaculum Deo dignum. Qui audiunt, timent: qui incenderãt, ardent: qui incensi sunt, sanctificati & incolumes de camino procedunt.

Vbi supra ser. 31.

INgens supplicium aliquotiens ingentior prosequitur gloria, maximè in rebus diuinis, in quibus fœlices obnixa deuotione, suam religionem custodiunt potius quàm salutem. Igitur cùm audio tres pueros incensos, prius vehementer horresco. Mox deinde eorum particeps optauerim fieri, cùm cognosco inter flammas rosculentos hymnum Deo cecinisse securos. Tanta est enim fidei virtus, tantaque potestas, vt cultoribus suis etiam ipsa elementa contra suam naturam famulari compellat. Vnde fratres atrocißimæ rei non vos terreat contemplatio. Non enim vlla est metuenda iam pœna, cùm incensorum superstes insultet ignibus vita.

Vbi supra ser. 32

MIrum fratres dilectißimi, ac delectabile certamen Deo, historia sancta prodidit nobis, ignis ac fidei. Etenim duo discordantia, deuotione dominica in vnam concordiam conuenêre. Namque tribus in pueris fides puniri non timuit, immißis camino ignis exæstuans detulit, vt eos vnius virtutis esse persensit. Denique arsit incendium incendentibus, non incensis. O admirabilis ratio. O inæstimabilis gloria Dei. Sacramento trinitatis tam potentis elementi subacta natura est. Qui putabantur incendio extingui, emicant beatiores incensi.

Vbi supra ser. 33

CRedulo perdipe corde rem miram Christiane, omniúque virtutum exemplo famigerabilem. Hebræi verè tres pueri senum constantia maiores, iuuenum virtute fortiores, sibi pares, trinitatis sacramento præmuniti, vnitatis vna fide solidi, æqualitate pares, paßionis victoria gloriosi. Hos Barbarus Rex, quòd eius statuam adorare contempserint, incendi præcepit. Qui vbi iactati sunt in fornacem ignis ardentis, hos deuotè cupidus ignis excepit. Lambunt rosidos flammæ blandientes. Mira res, opacitas intus, incendium foris est. Intus hymnus canitur, foris vlulatus auditur. O magna potentia Dei. Incensores incendio concremati sunt, & qui incensi sunt, incendio suo superstites, triumphantes de camino procedunt, præstante Domino nostro Iesu Christo.

Vbi supra ser. 34

EXulta Christiane, & fortiter Deum time, diaboli si vis incendia nõ timere. Ecce pueri Sacramento muniti, tres numero, sed vnà virtute. Anhelantibus flammis, camino rugiente non læduntur, incensi hymnum canunt, Barbarum regem fidei tenacitate confundunt. Vindicantur de incensoribus suis, Deum vident: mors transit in vitam, metus in gloriam. Sic quis non optet ardere?

Vbi supra ser. 35.

TRes Hebræi venerabilis numeri sacramento muniti, ætate teneri, sed fidei soliditate robusti, supplicio suffragante gloriosi, amore diuinæ religionis Regis adorare imaginem contempserunt, vtpote qui ipsum contempserunt Regem. Qui ira sufflatus, solitò septies amplius caminum iußit incendi, ac ne quid immanitati seuientis deesse videretur, pice & stuppa armatum citatur incendium, æstuantibus globis, rubescit quoque ipsum alienis ignibus cœlum. Illo præcipitantur insontes, ibidemque propter quem præcipitantur, inueniunt. Denique excipiuntur, non flamma, sed rore, Dei dignatione, non pœna. O fœlix supplicium, quod incolumitate superante, immortalitas prosequitur & corona.

Vbi supra ser. 36

EVigila Christiane, omniũ secularis somni torpore discusso, apertis auribus cordis, à pueris disce virtutem. Sed vide ne æstimes falsum quod eis cessit incendium. Veritate

ratio protestatur. Qui nunc in se credentes baptizat spiritu sancto & igni, ipse tunc quoq; numero suæ adfuit Trinitatis. Deniq; rem sacramento gestam esse cognosce: In caminum missi, vt submersi sunt flammis, statim inuisibili rore incendia tēperantur, mors refugiens mutat officium, incensores cremantur, incensis hymnum cantantibus flamma blanditur, Deus à creatura benedicitur vniuersa. In tribus vna meris, vna virtus, vnus triumphus exultat. Melioratur vita supplicio, Rex non inuiderat pueris, si non eos præcepisset ardere.

¶ ITEM ADHVC DE TRIBVS PVERIS, PER D. Ioannem Chrysostomum Episcopum Constantinopolitanum.

Est homilia 8. in opere 45. homiliarū eius. To. 2. Est in operibus eius Basileæ impressis circa finē Tom. 1.

TRium puerorum sermo tractabitur, quorum fides, quali laude intonet gloriæ, salutis flammæ testantur. Ecce in tribus pueris non anni faciunt sapientiam, non membra colligunt vires, habentes talem scilicet in sacrario temporis fortitudinem, quam armatus Rex exhorruit, & ignis expauit: quorum infantiam fidei constantia gloriosam decursa libri paginula paucis exponam. (Anno octauodecimo Nabuchodonosor fecit imaginem auream, altam cubitis sexaginta, & latam cubitis sex, & statuit eam in regione Babylonis) Singula exponenda sunt, singulis respondendo, postea ad fortiora veniamus. Fecit, inquit, imaginem auream. Qualis deus nouo honore monstretur, quem abstrusa metalla generarunt? Quid ergo dicemus? Durus fossor sudauit, palluit, laborauit, ne minus fortia cupidus Deus membra susciperet. Alta, inquit, cubitis sexaginta. Hæc verò omnia ridiculis transigenda. Et stabat in cōspectu imaginis præco fortiter clamans: Qualis Deus, qui vt disci posset, publicè præconatur, & tanquam nouæ religionis indicium. Aureus postea ponitur, quem cultum fore Gentibus monstrat insanus vates, quem cōtremenda species delectet, aut terreat. In fornacem ligna iniiciuntur interea, quasi ad consumēda corpora contemptorum: crescit captiuis constantia, & amplius furit tyrannus, cùm de gloria plus miratur. Pueri ergo iactantur in flammam, ibat circa innocuos pedes nouo libramine temperatus artifex ignis, & tot circumuolans pastus, sola cōsumere vincula laborauit, circa damnatos suos innocens pœna blanditur. Et stans Azarias precatus est, & aperiens os suum in medio ignis, dixit: Benedictus es Domine Deus patrum nostrorum. Et aperuit os suum. Non audet ignis inuocantis Deum fauces irrumpere, nec nubilo ductu vaporans eloquentis ora conturbat: innocētis oratione prolata, & quasi facto impetu sermonis tremula flamma subducitur. Et diffundebatur, inquit, flamma super fornacē cubitis sexaginta & nouem. O Dei potentia clarius luce monstrata. Furatur pastus alienos incendio, nam consumpsit quos propè inuenit, quia ieiunat in suis. Custodiam suam vehementer horrescens, ne iam faciat vel ipso fumo sanctis quos tuetur iniuriam, foris tantum ducit vrere. Bene constanti vindicta innocentia defenditur, liberantur inclusi, & pereunt spectatores. Mira etenim ratione ius horridum commutatur in loco suo, vbi incenditur, illic refrigerat, aut tepescit, vt eodem loco scriptura testatur. Angelus autem Domini simul descendit cum illis qui erant in fornace, cum Azaria, & discussit flammam ignis de fornace, & fecit medium fornacis, vt spiritum roris sibilantem. Incedebant ergo pueri per medium fornacis cum Angelo, & murmure fugitiuo replicabatur incendium, ac velut amicus ignis sanctis viris præbebat obsequium. Rex autem cùm audiret eos benedicentes & laudantes Dominum, miratus est, & surrexit in festinatione, & dixit principibus suis: Nónne tres viros misimus in medio ignis vinctos? Ecce video viros quatuor solutos, & ambulantes in medio ignis, & corruptio nulla est in eis, & aspectus quarti similis est filio Dei. Ecce, inquit, video viros quatuor: Excludo si potes adhuc demens eum, qui crescit ad numerum. Non poteris iam tuos finire damnatos, qui soli esse non possunt, mala tibi ratione creuit quæstio, fortior est quem claudis. O quibus te incorrupta fides triumphis extendis: Adest tibi amica maiestas, vt innocentia liberetur. Patitur se Deus cum pueris in supplicio numerari, & potest Dominum videre sacrilegus, sed non permittitur nosse, vt crescat gloria puerorum: insana enim mens in suis flammis parum crederet fortasse, si talem non disceret defensorem. Tunc exiit Rex ad ostium fornacis ignis ardentis, nec cùm propè fuerit positus flamma contingitur. Necessariò enim ab ipso igne cognoscitur, quia Dominum cœperit cōfiteri, pro hoc, & dixit: Benedictus Deus Sidrach, Misach, & Abdenago, qui liberauit pueros suos. O magna misericordia Deitatis, quod exultabile dictum est: Sanantur rei, & redimitur qui torquebatur. Inter hæc quid tale potuit inanis imago monstrare? Ecce Dominus non in auro lucet, sed in flammis ostenditur. Sed quibus flammis? Quæ illuminant, non quæ incendunt. Vnde nos fratres charissimi, omni fide Dominum Christum venerari debemus altissimum, vt possimus indubitanter ad regna cœlestia peruenire.

¶ CŌM-

¶ COMMENTARIVS DE SANCTO Propheta Daniele, & de sanctis tribus pueris.

Per Simeonem Metaphrasten.

CVM Nabuchodonosor Rex Assyriorũ ciuitatem Hierusalem bello cepisset, & magnã illinc prædam egisset, & plurimos abduxisset bello captos, & splendidè ac magnificè reuersus esset Babylonem, sui imperij sedē, nobilissimos pueros Iudęorũ delegit, & sibi ad suum attribuit ministeriũ. Inter quos erant etiã quatuor ex iis qui à Rege Dauide ducebant originē, pulchri quidem specie corporis, pulchri aũt specie quoq; animæ, ingenuiq; & liberalē aspectum pulchrè ex vtrisq; ostendentes: qui etiam ad Ezechiã & Iosiam viros iustissimos genus proximè referebant. Cùm illos ergo excidisset, & prouidisset, vt ex mensa regia alerētur, tradit Pędagogis, vt in externa sapientia, & ipsa Chaldęorũ doctrina pulchrè erudirētur. Ex his vnus quidē vocabatur Daniel: qui ipsum verò sequebatur, Ananias: & tertius Azarias: & alius Misael. Mutatis aũt eorum nominibus, Danielē quidē vocat Balthasar: Ananiam, Sedrach: Azariã verò Misac: & Misaelē nominat Abdenago. Quos quidē & Rex amabat, & benignè admodũ eos aspiciebat, eorũ laudans indolē: & quòd nō solũ valebant ingenio ad disciplinas, sed eisquoq; magnũ adferebat ornamentũ solertia & modestia. Sed sic quidem erat Rex affectus in pueros. Diuinus aũt Daniel non solùm erat laudator virtutis, sed eam etiã diligenter exercebat. Et ideo asperitate vitę [1] corpus affligebat, & ciborũ mensæ regię nō solũ recusabat esse particeps: sed aliis etiã cognatis, tribus, inquam, pueris, sic suasit vt facerent. Cùm vtrisq; ergo visum esset ab omnibus abstinere animatis, & vesci solùm seminibus & oleribus, accedētes ad Aschanetem Archieunuchum, cui erat commissa eorũ cura à Rege, eum rogãrunt, vt quę ab ipso Rege ad eos afferrentur, ipse accipiens consumeret: pro eis aũt præberet legumina, & dactylos ad nutrimentũ, & si quid aliud vellet ex inanimis: in hac enim vitæ ratione dicebãt se esse ęducatos ab initio, aliã verò despicere. Ille aũt dicebat se esse quidē paratum inseruire eorũ voluntati, sed timere ne id Rex resciscerent ex corporũ gracilitate & vultus pallore. Necesse enim esse, vt eis simul mutētur corpora & colores cũ ratione victus: & maximè ne cùm alij pueri sint bonę habitudinis, ipsi sint ei causa periculi & supplicij. Cùm itaq; cautione hac in re vteretur Aschanes, ei persuadent pueri illi egregij, vt decē dies hæc illis pberet experiendi causa: & si nō mutaretur quidem eis corporis habitus, sineret in eis perseuerare. Sin aũt videret diminutos, & aliis se habētes deterius, eos ad priorē victus reducat rationē, & faciat, vt fuit ei imperatũ. Cùm verò eo alimēto vtentes nihil offenderentur, sed & corpora eorũ melioris essent habitudinis q̃ aliorũ, & aspectu pulchriora: adeo vt qui eos videbãt, putarent Danielē quidē & tres alios viuere in omnibus lautitiis & delitiis: aliòs autē pueros vesci parcius, nec eis suppetere ea quę sunt ad vsum necessaria. Ex illo tēpore, cũ reuerentia, Aschanes quęcũq; quidē è sua cœna, vt solebat, ad eũ mittebat Rex, ipse accipiebat: quę prædicta sunt verò eis suppeditabat. Illi aũt, vtpore q̃ eis animæ propterea euaserant mundæ, & aptæ ad suscipiendas disciplinas, oēm citò didicēre doctrinã, tam quæ erat apud Hebræos, quàm quę apud Chaldęos: maximè verò Daniel, qui cùm iã esset satis doctrina prouectus, studiũ quoq; posuerat in iudicio somniorũ: eiq; Deus manifestè apparebat, à quo cùm eius mens informaretur, ex futuris multa euidenter prædixit. Secundus annus præterierat ex quo capta fuerat Hierosolyma: & Rex Nabuchodonosor somniũ videt admirabile, cuius euentũ in somnis ipse Deus ei significauit. Ille aũt cùm surrexisset è cubili, & ipsius somnij est oblitus, & illius quã à Deo habuit coiecturę. Chaldęis ergo protinus accersitis, tã qui erant inter magos eximij, q̃ qui periti diuinationis, dixit eis se vidisse somnium: & significauerit accidisse, vt eorũ obliuisceretur quę viderat, & iubebat eos dicere quódnã esset somniũ, & quænam esset significatio. Illis verò dicentibus, fieri nō posse ab hominibus, vt nisi ipse exposuisset visionem, coniecturã enunciarent: ipse morte minatus est sapientibus, nisi ei & visionē reuocarent in memoriam, & coniecturã simul enunciarent: & statim iussit eos oēs interimi, cùm pronunciassent se non posse facere id quod iussi fuerant. Cùm hoc intellexisset Daniel, iussisse Regem omnes occidi sapientes: inter hos aũt se quoq; cum cognatis venire in periculũ, accedit ad Arioch vnum ex Regis satellitibus: & rogat vt ei dicat causam propter quã Rex tam improbè iussisset occidi oēs sapientes Chaldęos & Magos. Cùm verò de somnio ex eo intellexisset: & quòd iussi à Rege hoc ei declarare, qui fuerat oblit⁹, dixerũt se nō posse: & propterea Rex ira motus, eos morte dãnauit: rogauit Arioch vt intraret ad Regē, & peteret Magis vnam noctē, & in eã hanc differret interemptionē.

[1] Daniel asperitate vitæ corpus affligebat, et simul cũ sociis ciborum delectum habebat

Dicebat

Dicebat enim se sperare, fore vt cùm in ea Deum orasset, somnium cognosceret. Et ille quidem hæc Regi quamprimùm renunciauit. Ille autem cupiens scire quęnam esset visio, & quænam esset eius significatio, iubet sustineri Magorum interemptionem, donec sciret quidnã dicturus esset Daniel, & quænã esset eius virtus. Hic ergo beatus cùm tota nocte cum cognatis ad se secessisset, tota nocte Deo supplicauit, vt Magos seruaret & Chaldęos, cum quibus ipse quoq; simul erat periturus, vt liberaret ab ira Regis, aperiendo ei visionẽ, cuius Rex erat oblitus. Deus autem simul & misertus eorum qui erant in periculo, & volens suum prophetam reddere gloriosum, ei significat somnium, & aperuit coniecturã: & cùm protinus Daniel hæc Azariæ, & cęteris aperuisset, eos qui vitę spem abiecerãt, & in mortem suam defixerant cogitationem, immutat & reddit lętiores, & animo alacriores.

Cùm Deo autem cum eis egisset gratias, qui misertus fuerat eorũ ætatis, & esset dies, accedit ad Arioch, & rogat vt eum ducat ad Regem. Dixit enim se ei velle somnium significare, quod ei accidit, vt nocte viderat pręterita. Ingressus verò primùm se excusauit, nolens alijs Chaldeis videri sapientior: & quòd cùm nullus eorũ potuisset inuenire somnium, ipse id esset dicturus. Nõ enim per experientiã, neq; quòd sit subtilioris & solertioris ingenij, hoc accidit: sed nostri, inquit, misertus Deus, qui veneramus in mortis periculum, mihi pro mea anima & eorum qui sunt eiusdem gẽtis precanti, & somniũ aperuit, & eius expositionem. Non minorem enim nostri doloris, quàm tuę glorię curam gerebã ô Rex, qui viros tam bonos & tã honestos iniquè mori iusseras, cùm nihil petiisses, qđ esset humanæ sapientiæ: sed hoc ab eis exegisses, quod erat solius Dei opus. Tibi ergo ô Rex cogitanti, quis post te esset tibi mundo imperaturus, volẽs Deus significare, tale ostẽdit somnium. Visus es videre magnam statuam stantem, cuius caput quidem contigit esse aureũ: humeros aũt & brachia argentea: ex ære verò ventrẽ & fœmora: tibias & pedes ferreos. Deinde lapidem vidisti abruptũ à monte, incidere in statuam, & eam comprehendere, ac conterere, & nullam eius partem relinquere integram: aurum autem, & argentũ, & æs, & ferrum vel puluere fieri subtilius: & statuam quidẽ vento spirante dispersam fuisse in aërẽ: lapidem verò adeo creuisse, vt videretur vniuersa terra ab eo fuisse repleta. Atq; somnium quidem quod ipse vidisti, fuit tale. Eius autem coniectura hoc modo se habet. Aureum quidem caput te significabat, & qui ante te fuerunt reges Babylonios. Duæ verò manus & humeri, à duobus Regibus dissoluendum esse vestrum principatum, à Persis, inquam, & Medis. Illorum autem principatum destruet quidam alius ex Occidente ære indutus. Is est Alexander Macedo, & eum faciet alius cessare, viribus ferro similis. Superabit autẽ omnino propter ferri naturam: est enim is fortior auro, argento. & ære. Est verò id potentissimum Romanorũ imperium. Significauit autem ei etiam de lapide, dicens: Lapis qui fuit scissus sine manibus, est Christus. Illud verò, Sine manibus, prædixit eũ sine coitu esse nasciturum ex vtero à labe alieno. Nabuchodonosor autem cùm hæc audiuisset, & hoc esse quod ei apparuerat somnium intellexisset, stupuit Danielis ingenij magnitudinem: & protinus parua omnia, & ipsum regnũ, & imperij magnitudinẽ esse ducens, surgit è throno, & Deo paribus illum afficit honoribus. Præterea verò ei quoq; summi Dei imposita appellatione, eum totius regni effecit curatorem. Quinetiam eius cognatos, qui erãt ei virtute pares, Azariam, inquam, & cęteros, creat principes Babylonis: quos paulò pòst cõtigit propter inuidiam incidere in periculũ, cùm Regem offendissent. Hac de causa Rex ille Babylonis, fœlici rerum successu, & infinitis diuitijs, & multitudine earũ quas subiũxerat gentium, in superbiam elatus, & valde inflatus, & propemodũ propter leuitatẽ se Deum esse visione apprehendens, propemodum se vel deos eo ipso die putabat posse fingere: & suarum manuum opera deos contendebat efficere. Hinc factum est, vt cùm auream construxisset statuam sexaginta quidem cubitorũ altitudine, sex autẽ latitudine, eam statuerit in medio campo Babylonis, qui vocatur Deera. Et cùm esset eam consecraturus, ex tota terra cui imperabat, conuocauit primos Satrapas. Dederat verò eis quoq; signũ, vt non tã temere, & absq; aliqua ratione ei honorẽ tribuerent: sed tanq̃ signo dato accedentes, cum magno metu adorarent. Fuit autem tale signum. Quando, inquit, audiuerint tubam hoc magna voce significantem, tunc oportet, inquit, procidentes adorare statuam: eos verò qui hoc non fecerint, continuò iniici in fornacẽ ignis ardentis. Vt enim esset ei maius & clarius certamen pro statua, iubet fornacem ex diametro distantẽ, pice, sarmentis, naphta, & stuppa accendi è regione statuæ, vt si quis cõuinceretur iussui Regis nõ assentiens, in fornacem statim coniiceretur. Cùm omnes ergo vt iussi fuerant, iam resonante tuba adorarent statuam, hi tres soli recusarunt hoc facere, vt sacra docent eloquia, vt qui patrias leges transgredi minimè sustinerent, & Deum dedecore afficere, & simulachro offerre adorationem. Hinc factum est vt apud iniquum Regẽ accusarentur. Accedẽtes aũt qui eos accusabant: Rex, dixerunt, ij quibus à te datum est imperium regionis, Sidrach, inquam, hic,

Misach.

Misach,& Abdenago, neq; omnino sustinent adorare imaginē: neq; tuis iussis obediunt. Hęc cùm illi dixissent, ij statim producti sunt ante tribunal regiū. Quid ergo deinceps est consecutum? Ille quidem rogauit an verā essent,& nollent auream statuam adorare cum alijs. Dicebat enim se nō credere hæc esse vera. Illi verò magno & excelso animo dixerūt, se nullum alium habere, nisi solū Deum in cœlis: qui nos potest ô Rex eripere ex hac fornace ardente,& ex tuis manibus. Certò enim scias, quòd nos Deos tuos non colemus, & auream quam posuisti statuam non adorabimus. His tyrannus non minus ira accensus, q̄ fornax ardens, iubet iratus, viros robustos, Azariam cum cæteris, vinctos cum vestibus & tibialibus, ita vt erant, in fornacem inijcere. Et illi quidem statim in ignem iniecti, diuina prouidentia conseruantur illæsi: & admirabiliter ac contra opinionem manifestum effugiunt periculum. Non enim eos omnino ignis attigit, neque eos vlla affecit molestia. Sed cùm vnà cum eis descendisset & Angelus, statim quidē a circumpositis relaxantur vinculis: aura autem rore aspergens eis euasit ignis: & tanq̄ in thalamo in media flamma stantes laudabant Deum vniuersorum. Benedictus es, dicentes, Domine Deus patrū nostrorum & laudabile & gloriosum est nomen tuum in secula: & quę deinceps sequūtur in Cātico. Eos verò qui ipsos accusabant, Chaldæos & multos alios ex Assyrius, ignis excurrēs perdidit & interemit. Sic glotia & honore coronare nouit Deus eos qui re vera nomen illius glorificant. Sic fide dignus est qui promisit, quòd etiam si per ignem venias, non combureris, neq; ardebis. Atq; hæc quidem sic habuerunt: & tres pueri degebant in fornace laudantes Deum vniuersorum. Rex autem rem admiratus, statim quidem surgit è throno. Dubitabat autem quomodo tres ab eo coniecti in fornacem, nunc cernantur quatuor, qui nihil omnino graue aut molestū sensēre. Aspectus verò quarti est similis filio Dei: & statim accedens ad ostium fornacis, Sidrach, inquit, & Misach, & Abdenago, serui Dei altissimi, exite, & venite. Illi autē salui egressi sunt & intacti, cùm ne in vnum quidem pilum dominatum obtinuisset ignis. Hęc cùm vidisset Rex, miraculi, vel potius miraculorū summā stupens magnitudinem, nēpe quòd & tali igne fuerint superiores, & quòd non solùm superiores, sed nec eorū quidē pilus, res quæ facillimè flaccescit & marcescit, tanta flamma effluxerit: & præterea quòd cùm essent vincti, cōtinuò fuēre soluti: & quòd cùm adhuc essent in fornace, auditi sunt canentes: quod quidem iis qui sunt in flamma, ipsa statim oris apertione, mortem solet adferre protinus, & quòd ille ignis, qui in eis propriæ est oblitus naturę, in Chaldęis qui erant circa fornacē, fuit verus & pfectus ignis: & nec in loco quidem manens, sed egrediens & saliens, & eos qui digni erāt comburens satillimè. Postquā ille vidit hęc omnia, statim humi cecidit, &, Benedictus es Domine, magna voce clamauit, Deus Sidrach, Misach, & Abdenago, qui misit Angelū suū, & liberauit sanctos suos pueros ab igne, & à malis cōseruauit illęsos. Deinde etiam edit decretum: Quicunque, dicens, nō adorabit Deum Sidrach, Misach, & Abdenago, interibit, & illius bona omnia prædæ erunt. Ipsos autem beatos pueros maiori quàm prius honore afficiens, iussit Iudęis captiuis præesse. Non multum intercessit temporis, & rursus alia visio Regi apparet in somnis. Videbatur sibi videre arborem magnum & admirabilem, quæ radices quidem egerat in terra: creuit autem, & valde fortis euasit, & altitudo eius cœlū attingebat, & speciosis erat comata foliis, & plena erat multo fructu: oēs verò bestiæ agri & volucres in ea habitabant. Deinde vox quoq; quædam repente ex alto extitit, quæ iubebat arborem excindere, solùm autem dimitti germen radicis. Fuit itaq; excisa, & eius folia repēte effluxerūt: & quæ erant in ea omnes animantes & volucres, citò recesserunt. Atque fuit quidem hoc somnium. Rex autem è somno excitatus, Magis rursus vocatis, narrat id quod visum fuerat: & simul rogauit vt dicerent, quidnam significaret. Atque aliorum quidem nullus potuit statim inuenire significationem, & aperire Regi, quidnam esset futurū. Daniel vero solus hoc cōiecit, & euenit sicut iis prædixerat. Dixit enim: Tu es arbor quā vidisti ô Rex, Non multò pòst autē excides ab imperio: hoc enim significabat sectio. Deinde etiā vitam ages simul cum feris, & fœno pasceris sicut bos: cumq; sic septē annis vixeris in solitudine, imperium rursus accipies: hoc enim sibi vult vox illa. Sed germen radicum dimittite. Propterea ô Rex, tibi meum placeat consilium: & iniquitates tuas eleemosynis redime: & peccata tua in miserationibus pauperum: & fortasse in tuis delictis exercebitur lenitas & patientia. Atq; hæc quidem postea euenerunt, & finem acceperunt, sicut dixerat Daniel. Cùm enim dictos septem annos versatus esset Rex in solitudine, neq; vllus esset ausus regnum aggredi, Deum precatus vt suum regnum reciperet, cum successione potētiæ excellam rursus mentem induens, in regnum reuertitur: & cùm regnasset quadragintatres annos, excedit è vita: vir in rebus gerendis acer & vehemens, & eorū qui ipsum pręcesserunt Regum longè felicissimus. Post decessum autem Nabuchodonosoris, eius filius regnū suscipit, qui statim Iechoniam Regem Hierosolymorum, quem pater Nabuchodonosor capti-

captiuum duxerat Hierosolymis, soluens è vinculis, habuit inter amicos maximè necessarios, ei donans multa munera, & honore afficiens inter eos qui erant in regno Babyloniorum. Nihil enim boni Iechoniæ omnino ostenderat pater Nabuchodonosor: sed eum in vinculis tenebat, & affligebat: etsi Iechonias fecerat rem humanissimam, & dignā multis laudibus, vt qui seipsum tradiderat, cū vxoribus & liberis & toto genere manibus Babyloniorum, ne vrbs ab hostibus capta euerteretur: vt hæc leges apud Iosephum narrantem sigillatim. Cùm aūt is quoq; è vita discessisset. postquam regnasset octodecim annos, eius filius ei succedit in imperio: quod cùm tenuisset quadraginta annos, è vita excedit. Deinde Balthasar quoq; eius nepos fit heres imperij. Non multū intercessit tēporis, & Cyrus Rex Persarum, & Darius Medorum expeditionē suscipiunt aduersus Babylonē. Cęterùm cùm regnū accepisset Balthasar, accidit nouum quiddā & prodigiosum. Accumbebat ille, cœnans in magna domo, & facta ad conuiuia regalia, cū suis concubinis & amicis. Ipse aūt cùm sic ei visum esset, præ magna arrogantia iubet è suo templo afferri vasa Dei, quę Nabuchodonosor eius auus cùm rapuisset Hierosolymis, iis nequaquā vsus fuerat, sed in suo templo piè deposuerat. Hic verò inconsiderata, & ratione aliena inductus audacia eis vtebatur: & dum biberet, & maledicam linguam moueret aduersus excelsum, ex pariete videt manum procedentē, & in muro syllabas inscribentem. Conturbatus verò à visione, Magos simul & Chaldæos, & quotquot erant Babylone eius generis qui poterant signa & futura coniicere, statim conuocauit, ex illis volens discere ea quæ scripta fuerāt. Dicentibus autem Magis se eorum nihil intelligere, Rex valde anxius, & magno animi dolore oppressus, propter hanc rem inopinatam, & valde admirabilē publico præconio breui edixit per totam regionem, pollicens se ei qui has literas, & quidnam significarent esset declaraturus, daturum esse torquem aureum & vestem gestandam purpuream: sicut solent ferre Reges Chaldæorum, & præterea tertiam partem sui imperij. Cùm hoc publico præconio sic fuisset promulgatum, adhuc quidem magis concurrebant Magi, & contēdebant inuenire, quid sibi vellent literæ. Nihilominus aūt stabant dubitantes. Interea Regem angore animi plenum videns eius auia, cœpit repetere, & de Daniele Propheta ei significare, qui illius auo, Nabuchodonosori inquam, ea quæ viderat arcana, exposuerat. Est quidam, dicens, qui fuit ductus huc è Iudæa captiuus, nomine Daniel, vir egregius ad inuenienda arcana, & quæ sunt soli Deo cognita, qui Regi Nabuchodonosori, cùm nullus alius posset dicere de iis quæ quærebat, omnia pulchrè significauit, & edidit in lucem ea quę quærebantur. Si eum accersiueris, id quod scire cupis, mox inuenies. Ille verò eum celerrimè accersiit, & cùm dixisset, quæ de ipso & de eius audiebat sapientiā, & quòd diuinus sit cum eo spiritus, & sit ad inueniendum solus vel maximè idoneus ea quæ nō veniunt aliis in mentem, rogabat vt ei diceret, & solueret ea quę scripta fuerāt: etiamsi sit, inquit, iniucundū & asperum quod à Deo significatur. Hoc ergo si feceris, dabo tibi purpuram qua te induas, & torquem aureū, quem collo tuo imponas, & tertiam partē mei imperij, futuram premium & honorem tuæ sapientiæ, vt ex ipsis euadas longè clarissimus, & ab omnibus suscipiendus. Daniel autem rogabat quidem vt sibi sua haberet munera: virum enim sapientem & diuinum non esse capiendum muneribus: se verò gratis velle iuuare eos qui opus habeant. Declarat autem ei ea quæ scripta fuerant, nempe vitæ exitum: quòd nec iis quidem quæ auus eius Nabuchodenosor passus erat suppliciis propter suas in Deum contumelias, iis ipse didicerat esse piū, & vltra modum humanæ naturæ nō sumere spiritus, sed quòd etiā cùm Nabuchodonosor mutatus esset in vitā ferinā, propter ea quæ impiè gesserat, & post multas preces & supplicationes misericordiā esset consequutus, & rediisset ad vitā humanam, & ipsum regnum, & propterea Deum, vt qui omnē haberet potentiam, & hominum curam gereret, vsq; ad mortē laudaret, ipse eorum est oblitus: & Deum quidem multis insectatus est maledictis, vasis [a] autem eius vt sibi ministraretur effecit simul cum pellicibus. Hæc ergo videntem Deum ei esse iratum, & per ea quę scripta sunt ei præsignificare, qualis sit futurus vitæ exitus. Significabant autem hæ literę, Manel Thecel Phares. hoc verò dicebat lingua latina significare: Tēpus vitæ tuæ numerauit Deus, & in libra appendit: & ablatū regnum tuū diuidet Medis & Persis. Cùm Regi sic dixisset Daniel, quænā significarent hæ in muro literæ, Balthasar quidē angore & animi dolore fuit oppressus propter aspera illa & tristia quæ ei significabantur. Neq; tamē ei tanquā prophetæ malorū, nō dat ea munera quæ fuerat pollicitus, sed præbuit omnia: quā minatus quidē erat regni euersionē, definitæ esse necessitatis, sed nō eius qui prędixit esse reputans: ea aūtē quę promissa fuerāt implere, boni esse viri iudicans iustique & veri. Pręterfluit breue spatium tēporis, & captus fuit ipse, & ciuitas, sicut prædictum fuerat à Daniele propheta cùm Rex Persarum in ipsum duxisset exercitum. Sed Balthasar quidem sic è vita excedit. Darius verò qui Babyloniorum dissoluit principatum, qui erat etiā filius

[a] Vides grauiter puniri a Deo, qui sacris vasis abutuntur.

F Astyagis,

Astyagis, regni sexagesimum secundum annum transegerat, quando cepit Babylonem. Qui etiam admirabilem hunc Prophetam secum accipiens tanquã rem aliquam magnam & pretiosissimam, duxit in Mediam, magnum suum in eum studium ostendens & obseruantiam. Daniel ergo cùm esset in tanto honore & existimatione apud Darium, & ipse eius sermones acciperet, vt qui haberent aliquid diuinum, in eum quoq; excitata est inuidia ab eis qui primas partes ferebant in Media. Ei enim inuidebant Satrapę, vidẽtes eum esse in maiori existimatione, & esse maius in eum Regis studiũ, & haberi in maiori apud eũ honore. Quærentes aũt calumniæ occasionẽ & accusationis, minimè inueniebant: nullam enim eis præbebat causam: nam neq; à pecuniis vinci poterat, & omnem quæstũ despiciebat. Hinc factum est, vt cùm nihil possent inuenire, quod de eo dicentes apud Regẽ de eius honore possent aliquid detrahere, alium modum quærerent, quo eum depellerẽt à Regis beneuolentia. Videntes ergo Danielẽ ter in die precantem, arbitrati sunt se inuenisse occasionem, per quam sint ei allaturi exitiũ: & accedentes ad Darium, ei renũciant, visum esse omnibus eius Satrapis & principibus, vt nullus ex omnibus spatio triginta dierum vllã omnino petat petitionẽ, neq; à Deo, neq; ab homine, nisi ab ipso Rege. Qui hãc aũt legem fuerit transgressus, in lacum leonũ iniiciatur. Rex verò non intelligens eorum malignitatem, nec suspicans eos hæc esse machinatos aduersus Danielẽ, cessit eorũ sermonibus: & alij quidem oẽs cauentes ne transgrederentur ea quę eis imperata fuerant, quiescebant. Daniel aũt hoc minimè curabat, sed sicut ei mos erat, stans orabat. Hinc cùm eũ obseruassent Satrapæ, & apparuisset ea quam in ipsum studebant accipere occasio, statim venerunt ad Regẽ, & accusarunt Danielẽ, vt qui solus transgrederetur ea quę fuerãt imperata. Nam cùm nullus, aiebant, alius auderet deos orare, Daniel hoc nõ vult facere: & simul tanq̃ legis transgressorẽ volebant eum ex lege iaci in lacũ leonum. Confidens autem Darius fore vt Deus eum eriperet, & à feris nihil graue pateretur, iussit eum alacri animo ferre quod acciderat, & in lacũ iniecto Daniele, cùm obsignasset Rex lapidẽ qui erat situs in aditu, loco ostij, recessit, totã noctem insomnis transigens, vt qui premeretur cura de Daniele. Cùm aũt postq̃ dies esset, surrexisset, venit ad lacum, & cùm saluũ inuenisset signaculum quo reliquerat obsignatũ lapidem, aperiens, nominatim vocauit Danielẽ, & rogauit an adhuc esset saluus. Cùm ille verò infernè audiisset, & dixisset se nihil molestũ esse passum, iussit eum extrahi è lacu. Cùm vidissent aũt inimici Danielem nihil mali fuisse passum: Nõ fuit, dicebant, iste cõseruatus propter Deũ, & propter eius prouidentiã, sed q leones essent cibo satiati. Hoc illi quidẽ dicebant victi ab inuidia. Rex verò odio habẽs eorũ improbitatem, iubet quidẽ multas carnes obiici leonibus: cùm ij aũt fuissent satiati, eos in lacum iniici qui odio habebant Danielẽ, vt sciret an propter satietatẽ eos non tangerent leones. Planum verò factũ est Dario, fuisse diuinã manum quæ seruauit Danielem, cùm iniecti fuissent Satrapæ. Nulli enim eorũ omnino pepercerunt: sed eos oẽs vnguibus & dentibus protinus discerpserũt & deuorauerũt, perinde ac si fame laborarẽt, & alimento egerent. Cùm ij ergo interiissent qui Danieli parauerant insidias, Rex Darius seipsum ostendẽs virum prudentẽ & parentẽ veritati, rebusq; apertis, & contra quas nihil dici poterat, misit per totã regionẽ, laudans Deum quẽ adorat Daniel, & eum solũ dicebat esse verũ, & qui in oẽs obtinet dominatum. Habebat aũt Danielẽ in maiori honore, q̃ vllum alium, ostendens eum esse primũ ex amicis. Simul verò cum eo erant etiam cognati, Azarias, inquam, cum cæteris, in quos & par erat studiũ Regis, & in pari eos honore habebat. Cùm is aũt esset insignis & splendidus, extruxit in Medicis Ecbatanis turrim, pulcherrimum quoddam ædificium, & factum admirabiliter, quæ in hodiernum vsq; diem conseruatur: iis aũt qui vident, videtur nuper fuisse constructa, atq; adeo eo ipso die quo illã aspicit vnusquisq;, tã recẽs eius pulchritudo, & quę minimè cõsenuit tanto tẽpore, cernitur. Sepeliuntur verò in hac turre Reges Medorũ & Persarũ, & is cui ea est cõmissa est Iudęus sacerdos: hęc ab Iosepho Iudæo ad verbũ cõscripta sunt. Quoniã aũt non solũ fuit admirabilis in soluendis aliorũ somniis, sed lõge admirabilior in iis quę ille ipse vidit, operępretium est hic quoq; eorũ meminisse, & ostẽdere quàm esset eius mens pura & Deo digna. A magno hoc Propheta, cùm adhuc degeret Balthazar in terra Chaldęorũ, visi sunt quatuor vẽti cœli in mare irruere: & quatuor magnę bestię ex eo ascẽdere, quę significabãt quatuor magna regna. Quarũ vna quidẽ visa fuit tanq̃ leęna, & eius pẽnę tanquã aquilæ: ea significabat regũ Bhaldæorũ. Vrsa aũt secũda, quæ in ore tria habebat latera: cui vox quoq; audiebatur dicẽs: Surge, comede carnes multas: ea significabat regnũ Medorũ, & Persarũ. Et tertia, pardus, quæ etiã ostẽdebatur habens quatuor pennas volucris supra ipsam: & in ea quoq; bestia cernebãtur quatuor capita: regnũ Gręcorum p eã significabatur. Quorũ potentissimos Reges vidit postea in forma arietis & hirci. Dariũ quidẽ tanq̃ arietẽ, in oĩbus terræ partibus cornu potentẽ. Alexandrũ verò tanq̃ hircũ in eum insurgentẽ, & viribus ac

impetu

impetu conculcantem & prosternentem. Quartam aũt bestiam vidit terribilem & stupendam, & mirandum in modum fortem: cuius ferrei quidem dentes, vngues autem ænei: ea verò superabat omnes quæ ipsam præcesserant viribus & audacia: exedebatq; & comminuebat, & conculcabat reliquas pedibus: per hęc docens manum Romanorũ, quę iamdiu tenet imperiũ. In cuius capite animaduerti, inquit Propheta, decẽ cornua, & aliud quoq; paruum, quod inter ea nascebatur, & tria ex prioribus euellebat radicitus. Iam enim in ipso fine Romani imperij quod secatur in multos principatus, dicit quidẽ fore vt decem Reges simul exurgant: hoc enim significabat visio decẽ cornuum: tria aũt ex his regnis à paruo illo cornu dissolui, quod cernebat habere oculos hominis, & os magna loquuturũ, & superaturum esse vitium omniũ vitiorum quę fuère à seculo, quę quidem aperte significauit Antichristum. Cùm sic ergo in visione valde fuisset admirabilis Propheta, vidit etiam quosdam thronos intelligentes positos, & supramundanos: & Deum gloriæ, tanquam antiquum dierum, præsidentẽ, qui eò quòd sit ante secula sic videnti voluerit videri, cuius etiã indumentum erat album sicut nix, & capillus eius cernebatur tanquam lana pura. Nihil enim obscurũ, nihil triste, nihil sordidum apud veram & magnam & primã lucem. Quinetiam thronum quoq; eius dicit apparuisse tanquam flammam ignis, & rotas ignẽ emittentes, & fluuium ignis ante eum fluentem: & horrẽda omnia & terribilia, & admirabilia omnia, & quę Deũ decebant. Mille enim millia, inquit, & decies mille millia, ei assistẽtes piè admodum ministrabant. Deinde cùm nubibus tanquam filium hominis, filium Dei dixit se vidisse venientem, & eum ad patrem vsque enutem, & tanquam ab eo dilectum cum eo honorificè sedentem: & ei vniuersam potestatem & regnum omnium dari, & honorem. Quinetiam libros ei esse apertos, & occulta ei esse manifesta, & omnia adstare nuda & detecta: & aliorum quidem aboleri potestatem & imperium: illam autem pessimam bestiam, & improbitate incomparabilem, quæ mouit bellum aduersus sanctos: & os habuit quod magna & superba loquebatur, deletam & transmissam ad ignis conflagrationem qui nunquam extinguitur: deinde verò maiestatem & vniuersorum regnum datum sanctis in æternum. Neque verò hæc solum, ô beatam visionem, vidit Daniel: sed orans quoq; postea, & verbis confessionis placans eum qui est summè bonus: Eram, inquit, deinceps Susis, quæ est metropolis Persidis, & postquã egressus sum in campum cum familiaribus, ecce factus est magnus terræ motus, & fugientibus iis qui mecum erãt, relictus sum solus. Et ecce quidam stans me tetigit, & fecit surgere: & quæ ciuibus erant euentura post multas generationes mysticè enarrauit. Is autem erat magnus ille & primus cœlestiũ potestatum Gabriel. Qui etiam sibi, cùm surrexisset, significauit fuisse magnũ ostensum arietem, cui multa quidem enata erant cornua, habebat autem vnum altius. Et hęc quidẽ cùm aspexisset, ait se vidisse in occidente hircum, qui inde ferebatur per aerem: confligentem verò cum ariete, & bis cornu petentem, ipsum humi prostrauisse & conculcasse. Deinde vidisse hircum, cui magnum cornu nascebatur in fronte: quo fracto germinasse quatuor, versa ad singulos ventos. Ex ipsis autem exortũ esse aliud quoq; breuius, quod is qui ostendebat, dicebat fore vt cresceret, & eius gentem bello inuaderet, & ciuitatem vi caperet, & quæcunq; sunt legis tolleret, idque diebus mille ducentis & nonaginta sex. Hęc quidem se vidisse in campo qui est Susis, scripsit Daniel. Deum autem, eorum quæ aspexerat visionem dicebat sic sibi declarasse. Nam arietem quidem dicebat significare regna Medorum & Persarum: cornua autem eos qui erant regnaturi. Ipsum verò cornu vltimum, significat ipsum vltimum Regem. Dicebat enim fore vt is præstaret cæteris & diuitiis, & gloria & alio splendore. Hircum autem significare, futurum ex Gręcis Regem quendã, qui bis cum Persa confligens, eum pugna vinceret, & vniuersum assumeret principatum: significari verò à magno cornu quod est in fronte hirci, primum Regem. Deinde etiam ortum quatuor Regum cùm ille excessisset, vniuscuiusq; autem eorũ conuersione ad quatuor climata terrę, describi successores post mortẽ primi Regis, & significari factã ab eis diuisionem. Futurum aũt alium quoq; quendam ex iis Regem, vultu quidem impudentem, idoneum verò ad intelligenda problemata: qui & dolo multos interimet, & stabit ad interitum multorum: bellabit autem aduersus gentẽ & eorum leges fortiter dissoluet, quinetiam templum quoq; spoliabit: & delebit rempublicam, & prohibebit tres annos fieri sacrificia. Hæc quoq; sic facta sunt, & ad effectum peruenerunt, Antiocho videlicet regnante, qui fuit cognominatus Epiphanes. Prędixit aũt ipsa Daniel multis ante generationibus cùm Deus ei ea ostẽdisset & vt scriberet effecisset: vt & qui ea legũt, & cõsiderant ea quę euenerunt, & Danielẽ admirẽtur propter honorẽ, quo fuit dignus à Deo iudicatus: et inueniãt Epicureos hac in re valde errare, qui & prouidentiã è vita expellunt, & Deũ non censent rerum humanarũ curam gerere: neq; à beata essentia, in quam non cadit interitus, ad hoc vt vniuersa permaneant gubernari omnia, carentia auriga & curatore. Mundum

autem vniuersum dicunt sua sponte ferri: sic malè sentientes, & dicentes apertè stolidi: & nescientes quòd ne nauis quidem in portu seruari potuerit, defecta gubernatore & nautis. Sed quis in rebus honestis fuit adeo socors & ignauus, aut auditores tantæ damnauerit negligentiæ & somnolentiæ, vt non aliorum etiam meminerit Prophetæ huius admirabilis, quæ & possunt afficere admiratione, & magnam adferre vtilitatem animis auditorum? Erat enim tunc apud Babylonios simulachrum, quod in magno habebatur honore. Et nomen erat Bel: cui etiam tanquam Deo constructum erat templum & ara: eiq; suppeditati fuerant largi sumptus: & circa illum erat frequens turba sacerdotũ. Sumptus verò specie quidem ac prætextu, suppeditabantur idolo: re vera autem ab eius sacerdotibus latenter consumebantur. Id ipse quoque Rex colebat: is erat Cyrus qui Dario successerat. Qui etiam similiter atque Darius honorem conseruans in Danielem, eum habebat conuictorem, & gloriosissimum omnium suorum amicorum. Hinc etiam factum est vt ei suaderet, vt Bel coleret tanquam Deum viuentem. An non vides, inquit, quòd similæ quidem artabas duodecim quotidie, oues auté non pauciores quàm quadraginta comedebat: vini verò sex totas ebibit metretas? Est hoc error manifestus, & apertè deceptio, ait Dei Propheta. Nam quod intus quidem est lutum, æs autem extrinsecus, neque potest esse, neque bibere. Irascitur hæc audiens Cyrus: & statim vocat sacerdotes, minaturque mortem, nisi Bel comedentem ostenderint. Illi verò: Mensæ cibos, aiunt, appone, nos autem egrediemur: & clauibus ac signaculis obserata ianua, redi die sequenti: & nisi omnia consumpta inueneris, nos digni erimus supplicio. Sin minus, Daniel, qui & de nobis, & de ipso Deo est mentitus. Atque Cyrus quidem statim sicut dixerant, cibos apposuit. Daniel autem eis imprudentibus: cinere templi solum conspergit: & cùm sic ambo clausissent, & obsignassent, recesserunt. Sequenti verò die accedentes, vident vestigia mulierum, & virorum, & puerorum in cinere. Qui etiam capti ostendunt occultos aditus, per quos nuper ingredientes, consumebant ea quæ apponebantur: Hæc cùm Rex vidisset, ira simul repletur & pudore: & vlciscens sacerdotes propter eam quæ ad hoc vsque tempus latebat fraudem, eos omnes interimit. Templum autem & Bel præbuit euertendum Danieli.

Cùm Daniel Babyloniis hoc præclarum primum ostendisset factum, quod nullo eorũ quæ propter intelligentiam & ingenij acumen in admiratione habentur, est inferius, deinde etiam secundum adijcit. Non solùm enim isti nullo planè sensu prædití, nullo sensu præditum Bel colebant: sed etiam magnum quendam draconem, qui in domo quadam delitescebat, tanquam deum colebant. Hoc opus est eius qui intelligentia percipitur draconis, abducere quidem à Deo vniuersorum, persuadere autem, vt adhæreant bestiæ nequissimę. Tentatur ergo in hoc quoq; Daniel à Cyro: & iubebat vt eum adoraret tanquam verè comedentem & bibentem, & viuentem Deum. Non potes enim, aiebat, dicere hunc non esse Deum viuentem. Ille autem. Dominum, inquit, meum adorabo. Is enim est solus verè viuens, per quem viuimus, & mouemur, & sumus. Hic verò serpens est draco venenatus & malus, qui scit quidem nocere, nemini autem potest prodesse. Quòd si velis scire eum etiam esse mortalem, & in quem natura cadit interitus, non autem Deum, permitte ò Rex: & ego eum occidam sine gladio & virga. Cùm verò ei Rex in hoc annuisset, & picem simul & adipem & pilos coxisset hic vir admirabilis, & deinde etiam offas fecisset, demisit in os draconis. Ille autem cùm comedisset, confestim rumpitur.
Hęc cùm grauiter tulissent quicunque ex Babyloniis erant superstitiosi, & falsæ religioni dediti, ad Regem accesserunt, & petierunt Danielem: erant enim re vera instigati à dracone, qui non cadit sub aspectum: & aduersus Prophetam magnum furorem conceperant, & iam parturierant. Accedunt ergo ad Regem, dicẽtes: Trade nobis Danielem: Sin minus, te occidemus: iam enim nobis ex tuis factis euasit manifestum, te quoque ipsum eadem sentire quæ Iudæi. Eum itaque tradit Rex in manus eorum, non lubens alioqui nec volens, tradit tamen. Illi verò cùm eum accepissent, rursus demittunt in lacum leonum. Ii erant septem numero, quibus & duo corpora, & duę oues singulis diebus erant deputatæ ad eorum alimentum. Sex autem totis diebus quibus iustus fuit cum eis inclusus, relicti sunt omnino ieiuni, & omnis alimenti expertes, vt fame quidem oppressi, & omni alio nutrimento carentes, etiamsi Propheta haberet aliquam virtutem quę eorum arceret impetum, ac fame certè impulsi, violentius maxillas celeriter in eum immitterent ac discerperent. Quid ergo Dominus? Traditne feris animam quæ eum confitetur, aut seruat quidem ex ore leonum? Relinquit autem eum fame moriturum, aut alimentum quidem prębet ad esum, sed per alienigenam aliquem & incircuncisum? Multum abest, sed vt per omnia omnipotentes eius vires & ineffabilis misericordia fieret manifesta, diuina quidem manu obstruuntur ora leonum: vel potius ipsi seipsos comprimunt ac contrahunt, angulos subeuntes, & nec sacrum corpus omnino audentes attingere:

gere: sed tanquam quidam satellites beneuoli ac fideles, suum Regem custodientes, & quos nec famis quidem meminisse sinebat qui eos vrgebat metus.

Erat autem alius quidam Propheta in Iudæa, is erat sacer Abacuch, quem scio satis omnibus esse notum. Is ergo cùm panem in disco comminuisset, & ius ei immisisset, abibat vt ferret ad messores: erat enim tempus æstatis. Angelus autem Domini ei apparuit, & iussit eum id ferre Babylonem ad Danielem. Cùm is verò ignorantiam, & esse maximum quod intercedit spatium, & quàm difficile esset imperatum, adduceret, protinus Angelus comam capitis apprehendit, & momento temporis impetu ducentis spiritus expansus stetit super lacum, & appellauit Dei vinctum, & dixit: Accipe hanc cœnam quam Deus ad te misit, tui magnam curam gerens. Hæc Abacuch. Magnus autem Daniel in contritione spiritus, & humilitate animæ: Meminit verò mei Deus, respondit. Fidelis vox est re vera famuli, quomodo bonus quoq; Dominus eius curam gerit. Deinde cùm accepisset, comedit. Ipse autem Abacuch cum eadem rursus virtute illud immensum transuolasset spatium: ô celeritatem, ô diuinam pernicitatem, momento temporis ita suo fuit loco restitutus, vt nondum præteriisset hora prandij messoribus. Atque hoc quidem cùm sit planè solius Dei opus, & eius immensę potentiæ, maius ex se habet miraculum, quàm vt id possit assequi sermo vel cogitatio. Atque sex quidem dies sic transierunt, Danielem in lacu conseruantes. Cyrus autem septimo die abiit, vt amicum iam lugeret mortuum. Cùm verò despexisset, & vidisset ipsum in lacu sedentem illæsum, magna voce laudauit Deum rerum admirabilium, & magis quàm prius Darius, & illum quidem illinc quamprimum extraxit, eos autem qui ei temerè inuidebant, continuò demisit deuorandos à leonibus.

Sic etiam in Gentibus cognoscitur Deus indicia faciens, vt in operibus manuum ipsorum comprehendantur peccatores, prouidens modo ineffabili. Fuit ergo postea Daniel & Regis conuictor, honoremque & gloriam apud ipsum est consecutus supra omnes eius amicos. Sed & rursus admirabilis Daniel consueta faciens, & perseuerans in ab initio cœpta abstinétia, rursus talibus est dignus habitus cótemplationibus. Fui enim, inquit ille, tres dierum hebdomadas [3] ieiunans: panem enim desideriorum non comedi, & caro & vinũ non intrauit in os meũ, & vnguento non fui vnctus, donec impleti essent dies trium hebdomadarum: & vicesimo & quarto die primi mensis, ego sedebam prope magnum fluuiũ Chobar, & sustuli oculos meos, & vidi. Et ecce vir indutus sacra stola, & lumbus eius accinctus auro Hophatz, & corpus eius tanquam Tharsis, & vultus eius tanquam aspectus fulguris, & oculi eius tanquam lampades ignis, & brachia eius & tibiæ tanquam aspectus æris resplendentis, & vox verborum eius tanquam vox tubæ. Hæc vidi, & virtus mea defecit à me, & gloria mea conuersa fuit in interitum: & continuò cado in terram, & ecce manus me tangens, erexit me super genua mea: & attende, inquit, ad me, Daniel vir desideriorum, & sta in statione mea. Quoniam nunc ego missus sum ad te. Quoniam à primo die quo dedisti cor tuum vt humiliareris coram Domino Deo tuo, ego veni ad te: & Princeps regni Persarum stetit contra me viginti & vnum diem. Et nunc esto vir fortis & robustus, quoniam ego sum tecum. Hic multa quidem futura, qui apparuit Angelus, Prophetæ mysticè annunciat, de regno Persarum & eius euersione, & ad quos erat deuenturum. Deinde etiam de Regina austri: quæ quidem postea finem acceperunt, & scripta sunt in libris qui vocantur Machabæorum. Non ex his autem solis, sed etiam ex aliis, Daniel apparuit magnus in contemplatione, & admirandus intelligentia. Et vt alia omittamus, quod de Susanna factum est iudicium, quod diu ante fecit cùm esset adhuc iuuenis, quid nã reliquit intelligentię quò id possit superare? Quę quidem cùm fuisset marito fidelis, morte autem esset damnata ex iniquissima calumnia eorum qui illam impudicis aspexerant oculis, & erat similia passura iis quę Ioseph passus est, qui illunc tunc eripuit, is eam quoq; admirabiliter seruat per Danielem, qui sapiente iudicio seniorum conuicit malignitatem: & eos magis morte dignos ostendit, & vt mortem paterentur effecit. Cùm tanta esset intelligentia, tanta gratia, & tam magnis dignus esset habitus contemplationibus: cumq; ipsa Dei arcana, & duplicis verbi aduentus mysteria spiritu esset contemplatus: quinetiam quęcunque fuerit aliis plurisfacienda, & quæcunque sunt euentura in fine seculi: & eam quæ tunc erit afflictionem: & hominum ex terræ aggere resurrectionem, & sanctorum gloriam, & impiorum ignominiam, quæ nunquam desinit: & Dei profunda, quantum potest is qui est carne indutus, per ipsa scrutantem spiritum cognouisset. Deinde vinculo solutus, terra terræ lubenter tradita, ad Deum quem desiderabat, vir desideriorum abiit, cũ his tribus & amicis pueris, & Prophetis perpetuò cõuersans, & nec à nobis quidem quod ad [4] defendendum & adiuuandum attinet abscedens. Ad gloriam patris, & filij, & spiritus sancti supernaturalis, & diuinæ Trinitatis. Quam decet honor & adoratio in secula seculorum. AMEN.

3 Ecce in sancto viro abstinentiã, ieiuniũ, & ciborũ delectum.

4 Habes hic sanctos etiã post mortem nobiscũ esse, ad defendendũ et adiuuandum.

¶ VITA SANCTAE SVSANNAE

vxoris Ioachim, per D. Zenonem Episcopum Veroneñ. scripta

Ex sermone 7. libri 1. D. Zenonis Episcopi Veronensis de pudicitię laudibus.

SVSANNAM columen matronatus, inaffectatæ formæ, pulchrius suæ pulchritudinis ornamentū, insigne pudicitię testimonium, è senioribus duo, sed vno incensi prodigio, secus quàm decuerat, deperire cœperant. Quam cùm aduerterent muro castitatis (quæ certè vera est & æterna formositas) in paradisi solitudine, vbi Euam ab autore operis sui meminerant esse deceptam, circumcingi, hanc re ipsa nacto cōsilio, capere dolo aggrediuntur: ac nisi culpę succumbat, veluti adulteræ deprehensæ magnum minitantur exitium. At illa non Eę ancipiti quidem metu contemplatione perculsa, cuius aut pudor esset iugulandus, aut anima, conscientiæ suæ conscium solumcontestans Deum, honestam potius elegit mortē, quàm vitam turpem, melius credens hominibus se ream præbere debere, quàm Deo. Interea instant illi ex amatoribus accusatores effecti, crimenq; suum in simplicitatem circumuentę transfusum, artificiosè dum exaggerant, exinde iam priores se ipsi condemnant. Verùm proh nefas, creditur ætati, creditur autoritati: exultant adulteri, damnatur integritas. Iam iāq; Susanna ad suppliciū immerens trahebatur, iam totus populus in eius sanguine tumescebat, iam sui quoq; familiares nouæ rei atrocitate perculsi miserabiliter ingemiscentes, dimissis capitibus omne studium defensionis abiecerant, iam etiam ipsa pudoris compendio mortis oderat moras: omnibus displicens, sed soli suæ conscientiæ placens, cùm subitò, quauis versutia qui fallitur nunquam, adest in Daniele puero Deus. Omnem repentè malitiæ scenam diripuit, proditum crimen properè recluditur: sed scelus suos redit in autores, purgaturq; per innocentiam pudor. Sicque Susannam quam impudicitia mentiente in publicum traxerant, probatam & vindicatam ad mariti thalamos cum ingenti triumpho victrix pudicitia reportauit. Sed ô quantum es miranda pudicitia, quæ aliter laudari te non vis, quàm vt custodiaris, solo bonæ conscientiæ ornamento contenta. Tu in virginibus fœlix, in viduis fortis, in coniugiis fidelis, in sacerdotibus pura, in martyribus gloriosa, in Angelis clara, in omnibus verò regina. Tu nunquam carni, nunquam vlli subiaces legi. De voluntate nasceris, sed bono puritatis voluntatem ipsa paris: quia voluntas fit voluptas postmodum tua, cùm per eam quotidie tricenos, sexagenos, centenosq; colligis fructus. Tu in pauperibus diues, in diuitibus ditior, æqualis in omnibus consummaris. Tu es honor corporum, tu thesaurus animarum, tu fundamentum, culmen, ac fructus omniū coæquarum. Tu tui propositi insolubilis nodus & æternus. Per te legitima ieiunia celebrantur, per te allegatæ priusquam formentur, acceptantur preces. Tu es sacrificium Deo charum, tu legitimum Dei templum, sacrarium pudoris. Te corruptio intrare non nouit, per te seculum vincitur, concupiscentia omnis eliditur, diabolus subiugatur. Antichristus non timetur, spiritus sanctus inducitur, glorificatur Christus, Deus pater omnipotens propitiatur. Postremò ille felix in futurum regnabit, qui tecum illò peruenerit. Amen.

¶ ADHVC DE BEATA SVSANNA, PER D. Ambrosium Episcpum.

Habetur in libr. eius De fuga seculi, cap. 9.

FVgiamus hinc sicut fugit de patria sanctus Iacob. Sciebat enim veram patriam esse superiorem. Fugiamus sicut cerui ad fontes aquarum, quos sitiebat Dauid. Sitiat & anima nostra. Quis est ille fons? Audi dicentem: Quoniam apud te est fons vitæ. Huic fonti dicat anima mea: Quando veniam, & apparebo ante faciem tuam? Fons enim Deus est. Sed qui hunc fontem desiderat, effundat super se animam suam, vt nihil possessioni carnis relinquat, sed vbiq; anima superfluat. Pulchrè eam effudit Susanna, vt euaporare in ea non possent incendia corporis, mortis formidines, vitæ cupiditates. Effusa super ipsam anima, omne restinxit carnale desiderium, seculare studium. Quæ etiam prodigiosorum senum & imprudentium præsbyterorum potuit flammas restinguere, nisi in his libidinis profluuium redundasset. A quibus cùm intenderetur calumnia, si assensus negaretur adulterio, ingemuit Susanna & dixit: Angustiæ mihi adsunt vndiq;: si enim hoc fecero, morte æterna peribo: si autem non fecero, non effugiam manus vestras: Melius tamen iudicauit crimen potius fugere, quàm periculum. Plorauit itaque cùm crimen obiiceretur, plorauit cùm sibi de pudica & casta adulteri iudicium vendicarent, non mortem deplorans, sed castitatis calumniam. Religionis iniuriam plorauit, & effudit super se non corpus, sed animam. Effudisset enim corpus, si carnalibus acquieuisset. Deniq; cùm morte damnaretur, exclamauit quasi iudex reorum, arbitra calumniantium: & innocentis conscientiæ autoritate, diuinam sibi in iudicium accersiuit cognitionem, non timore mortis perci-

percita, sed arguentis censuræ potestate præcelsa. Susanna ergo fugit seculum, & se Deo credidit, ad illam arcem ciuitatis æternæ fugiens, quę totum mundum complectitur, quoniam intra Deum sunt omnia.

¶ VITA ADHVC SANCTÆ SVSANNÆ, PER D. Zenonem Episcopum Veroneñ. scripta.

Habetur libro 1. sermonũ eiusdē sermon. 37.

Quotiescunque in hoc peruerso seculo contra laudabiles viros multiformes tenduntur insidiæ, & diuersis calumniarum generibus factiosæ emerse. int causæ, quid homo pestilens excogitet, vel quid diabolus machinetur, non metuat iustus quia cum illo est Deus. Inde Susanna illustris Hebræa, veræ decus pudicitiæ, docuit fœminas suæ castitatis exemplo. Stabat Susanna in iudicio perditorum, falsorum testium oppressa mendaciis, conscientiæ tamen bonis contenta secretis, non tam rea susceptura sententiam, quàm dicata Deo pro castitate fortiter moritura. Et quam iudicantium sententia praua deiecerat, illustris conscientiæ integritas erigebat. Sufficit ergo pudicitię conscientia, testis est Deus. Non respexit castitas quid falsi dicerent testes, aut qualiter iudices circumuenti damnarent. Non denique qualiter diabolus infamaret, qui non potuit pudoris fundamenta subuertere. Ibat ad supplicium non adulterum corpus, in quod extrema libidosenilis exarserat: sed quod infamauerat diabolus, & quod protexerat virtus, & ornabat pudor illæsus. Tunc in puero sancto Daniele spiritus sanctus ingressus ait, cùm illa ad supplicium duceretur: Reuertimini ad iudicium, falsum enim isti contestati sunt de ea. Stupet populus quòd à supplicio ad iudicium repetendum reuocaretur addicta. Falsos testes pauor inuadit, tremit diabolus, quòd ipsius commenta nudentur. gaudet Angeli, quòd oppressa veritas tandem defendatur in terris. Triumphat maritus, quòd castam inuenit coniugem: lætatur familia omnis, quòd in ea nihil inueniat fama quod feriat. Cruciatur diabolus, quòd nulla ex parte suam perfecerit voluntatem. Nec adulterium enim quod factum diffamabat exercuit, nec homicidium quod procurabat, inuenit.

¶ ITEM DE SANCTA SVSANNA, PER D. IOANNEM Chrysostomum Episcopum Constantinopolitanum.

Est homil. quæ habetur circa finem tomi 1.

Diuinæ lectiones, & sancta oracula Dei, quæ insonuerunt auribus vestris, nidum faciant in mentibus nostris. Non volent, & transeant, aut sedeát, & descendant. Nam si passer inuenit sibi domum, aut turtur nidum vbi ponant pullos suos, quantò magis passer verbum Dei? Audiuimus de Susanna lectionem. Ædificetur pudicitia coniugalis, & tam firmo fundamento innitatur, muroq; valletur, vt & insidiátes repellat, & falsos testes cõuincat. Remanserat casta mulier moritura, nisi adesset qui videbat quod iudicantes latebat. Conscripta sunt verba eius: O angustię mihi sunt vndiq;, si enim hoc fecero, mors mihi est: si autem non fecero, non effugiam manus vestras: melius est autem mihi manus vestras nõ euadere, quàm me peccare in conspectu Dei. Contemnebat quod audiebat, quia timebat eum, quẽ nihil latebat: Ait ergo: Angustię mihi vndiq;. Sed expectabat eum qui saluã faceret à pusillanimi tempestate falsorũ testium, tanquam ventũ malorum. In illis tamen ventis & fluctibus naufragiũ castitas non fecit, quia Dominus gubernauit: adfuit precanti, exaudiuit quã nouerat, nec deseruit, ne moreretur, cui subuenit, ne adulteraretur. Excitauit Deus spiritũ sanctũ Danielis, adhuc nouelli ætate, sed robusti fide. Et quia erat in eo propheticus spiritus, continuò nequissimorũ seniorũ vidit fallaciã. Sed quod ille intuebatur prouidendũ erat quo modo cæteris monstraretur. Falsi, inquit, testes sunt, redite in iudicium. Quid pluribus? Apparuit falsitas. Susanna ergo religiosa mulier, & pudica cõiunx erat vtiq; quandoq; moritura? & ipsa quandoq;. Et si tũc esset mortua, pudicitiæ quid obesset, dũ caro cõderetur sepulchro, & castitas redderetur Deo? Putastis enim fratres, tanq̃ ad magnum meritũ pertinere, si falsi testes nõ præualeant super innocentẽ. Non est magnũ meriti, si nõ præualeat falsum testimoniũ aduersus innocentẽ, si aduersus Dominũ non præualeret. Ipse Dñs noster Christus per linguã falsorũ testiũ est crucifixus. Sed etiam ipsi quidem falsi testes ad horam præualuerunt, resurrecturo quid nocuerunt? Demonstrauit ergo senuis exemplum, ne falsos testes perhorrescant: & cùm creduntur, non timeant. Possunt enim facere malam famam, nam non possunt interficere conscientiam. Liberati sunt tres viri de camino ignis ardentis, adfuit Deus eorum, & in ipsa deambulatione laudes dixerunt Deo: adfuit Deus eorum. Nunquid defuit Deus eorũ? Illi euaserunt, isti mox arserunt, vtriq; tentati. Hi carne consumpti, illi carne illæsi, sed vtriq; coronati. Qui ergo liberauit Susannam mulierem castam coniugem fidelem à falso testimonio seniorum, ipse liberauit & virginem Mariam à falsa suspicione. Inuenta est ergo & virgo illa prægnans, ad quam vir non accesserat, vterus quidem fœtu tumuerat, & virginalis in-

tegritas manserat. Seminatorem fide conceperat, Dominum in suum corpus assumpserat, non eius corpus violari permiserat. Meritò tamen tanquam homini venit in suspitione. Aliunde esse credebat, quod de se non esse sciebat, & ipsum alium de adulterio suspicabatur. Quare dignus fuit ab Angelo corrigi, quia nonnulla erat maleuola suspitio. Maleuolæ suspitiones sunt calumniantium: beneuolæ suspitiones sunt gubernantium. Licuit cuiquã de filio malè suspicari, sed filio non licet calumniari. Vtrią; suspicaris malum, sed optas inuenire bonum. Qui beneuolè suspicatur, vinci cupit. Tunc enim bene lætatur, quando falsum inuentum fuerit, quod malè suspicabatur. Talis erat Ioseph circa coniugem suam, cui corpore non erat mixtus, sed tamen iam fide fuerat copulatus. Venit ergo & virgo in falsam suspitionem, sed sicut pro Susanna affuit in Daniele spiritus, sic pro Maria, Domini fuit Angelus. Ad Ioseph inquit Angelus: Noli timere accipere Mariam coniugem tuam: quod enim de illa natum fuerit, de spiritu sancto est. Gaudebant paulò antè coniugatæ ad Susannam: gaudent virgines ad Mariam, vtrcq; teneant charitatem: illæ coniugalem, istę virginalem: vtraq; enim castitas [a] habet apud Dominum meritum. Ergo vnusquisq; fratres mei pro dono quod accepit, certet in hoc seculo, vt vincat in futuro. Per Christum Dominum nostrum, qui viuit & regnat cum patre & spiritu sancto, per omnia secula seculorum. AMEN.

[a] *Castitas habet meritũ apud Dominum.*

¶ VITA ET MORS OSEE PROPHETÆ, PER D. Epiphanium Constantię Cypri Episcopum scripta.

Habetur in libr. eius de vitis prophetarum

OSee Propheta filius Beeri, & in Belomoth de prosapia tribuq; Isachar progenitus, signum dedit & prodigium, Dominum scilicet venturum cœlitus in terram: cæterùm hoc fore indicium aduentus eius: Si quercus illa in Selom findatur à seipsa in portiones bissenas, & fierent totidem quercus. Et accidit ita. Cæterùm de fornicatione, & stupro gentis suæ vaticinatus est haud parum. Vitam cùm posuisset in pace, propria terra humatus est.

¶ ITEM VITA OSEE, PER D. ISIDORUM Episcopum Ispalensem scripta.

Habetur in libr. eius de patribus veteris testam.

OSee de tribu Isachar, ortus in Bemoth: hic pronuncians dedit signum: Veniet Dominus in terram, si quercus, quę est in Silo, in semetipsa duodecim diuisa fuerit partibus, totidemq; quercus effecerit. Hic in terra sua sepultus, placita quiete dormiuit.

¶ VITA ET MORS IOELIS PROPHETÆ, PER D. Epiphanium Constantiæ Cypri Episcopum descripta.

Habetur in libr. eius de vitis prophetarum

IOel Propheta ex agro Bethor, de terra Rubimoriundus, permulta quoque super Hierusalem prophetauit, & de consummatione gentium vaticinatus est. Hic quoque animam efflauit, ac desiit viuere. Estque cum honore & gloria humatus in Bethor.

¶ ITEM VITA IOELIS PROPHETÆ, PER D. Isidorum Episcopum Ispalensem scripta.

Habetur in libro eius de patribus veteris testamẽti.

IOel hic fuit de tribu Ruben, natus etiam in agro Betheron, vbi in pace mortuus est, atque sepultus.

¶ VITA ET MORS AMOS PROPHETÆ, PER D. Epiphanium Constantiæ Cypri Episcopum descripta.

Habetur in libr. eius de vitis prophetarum. *Non tenet Hieronimus hunc fuisse patrem Esaiæ, vt infra videbis.*

AMos Propheta è Thecue de terra Zabulon oriundus, parens fuit Esaiæ Prophetę. Ab Amasia autem sacerdote Bethel iugiter vapulans, insidiis & conuitiis notatus est. Postremò verò filius Amasiæ clauo seu fuste eum feriendo secundum tempora occidit, quòd ipsum de insidiis duarum iuuencarum ex auro fuggilasset. Cæterùm adhuc spirans in patriam terram profectus, & inibi fato functus, cum maioribus suis vnà sepultus est.

¶ VITA AMOS PROPHETÆ, PER D. ISIDORUM Episcopum Ispalensem scripta.

Habetur in libro eiusdem de patribus veteris testamenti.

AMos pastor & rusticus, ac sicomoros vellicans, Propheta non genere, sed gratia vocationis. Hic autem fuit ex oppido Thecue, quod distat ab australi plaga sex milibus contra Bethleem. Vltra autem nulla est habitatio, sed sola eremi diffusa vastitas, patens vsq; ad mare rubrum, atq; à mari rubro vsq; ad Indorum fines solis tantũ pastoribus concessa, & latè vagantibus pecoribus exacta pastorali regione. Fuit Amos vnus de numero pastorum, quem Dominus ablatum misit ad poplos Israel, pręcipiens ei vt Samariam pergeret,

geret,& ibi quæ ventura erant, prophetaret. Quem Amasias sacerdos frequenter plagis afflixit,& nouissimè Ozias filius eius vecte per tempora transfixo, crudeli morte necauit. Posthæc semiuiuus vectus est in terram suam:& post aliquot dies dolore nimio vulneris, animam cunctatim efflauit. Sepultus est cum patribus suis.

¶ VITA ET MORS ABDIÆ PROPHETÆ, PER D. Epiphanium Constantię Cypri Episcopum descripta.

Habetur in libr. eius de vitis prophetarum.

ABdias Propheta oriundus erat ex Sichen, agroque Bethachamar. Hic est vates ille qui ter semicenturionem egit, cuiq; pepercit Helias Thesbytes. Descendit vt conueniret Regem: posthæc verò regiæ ordinationis desertor adhæsit diuinatori Heliæ,& factus est discipulus eius, cuius gratia plurima sustinens, seruatus est. Suum autem diem obiens ille in agro Bethachamar, cum patribus suis capulum obtinuit.

¶ ITEM VITA ABDIÆ, PER D. ISIDOrum Episcopum Ispalensem scripta.

Habetur in libr. eius de patribus veteris testam.

ABdias de terra Sichen, ortus ex agro Bethagamar: iste est ille dux, cui pepercit Helias. Qui postmodum relicto Ozeæ Regis ministerio factus est Heliæ discipulus,& prophetauit, qui etiam morte propria obiit, sepultusq; est cum patribus suis in Sebastea ciuitate, vbi & Helisæus Propheta, & Baptista Ioannes venerabiliter requiescunt.

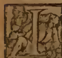
¶ ITEM ALIA ADHVC VITA ABDIÆ, PER D. Hieronymum præsbyterum scripta.

Habetur in libro cómentar. eiusdem super eundem Prophetā in principio.

AIunt Hebræi Abdiam esse qui sub Rege Samariæ Achab & impiissima Iezabel pauit centum Prophetas in specubus: qui non curuauerunt genu Baal,& de septem milibus erant quos Helias arguitur ignorasse: sepulchrumque eius vsq; hodie cum Mausoleo Helisæi Prophetæ,& Babtistæ Ioannis in Sebaste venerationi habetur, quæ olim Samaria dicebatur. Hanc Herodes Rex Iudeæ Antipatri filius in honorem Augusti Cæsaris, Græco sermone vocauit Augustam. Hic igitur quia cèntum Prophetas aluerat, accepit gratiam prophetalem:& de duce exercitus fit dux Ecclesiæ. Tunc in Samariā paruum gregem pauerat: nunc in toto orbe Christi pascit Ecclesias,& φιρανόμενος sicut in Actis Apostolorum Stephanus martyrio coronatus, ita & hic seruus appellatus est Domini.

¶ VITA ET MORS IONÆ PROPHETÆ, PER D. Epiphanium Constantiæ Cypri Episcopum descripta.

Habetur in libr. eius de vitis prophetarum.

IONAS Propheta, patria fuit ex terra Cariathamaum, haud procul ab Azoto vrbe Græcorum mari vicina. Ea ętate Helias propheta redarguebat Achab principem Samariæ. Is vbi ingentem inediam super terram vocasset, corripuit se in solitudinem, vbi à coruis altus, de torrentis vnda sitim sedauit:& quādo torrens exaruit, esuriebat, migrauitq; in Saraphtha Sidonię ad fœminam quandam viduam pauperculam genitricē Ionæ, ingressusq; est ædes ipsius. Mulier autem nihil reliqui fecit in his quę ei mandauit. Manducauit etiā,& benedixit tā in frumento, quàm in oleo. Et commoratus est cum ea: nam cū incircuncisis consuetudinem habere non poterat. Cùm aūt post hæc filius viduæ eius fato functus esset Ionas, resuscitauit eum Deus per Heliam, restituitq; ipsum iuuenē suæ genitriei viuentē propter hospitalitatem. Vbi igitur ad iustam prouectus esset ætatem Ionas, ablegatus est in Niniuē ad Assyrios: cūq; studeret effugere Dominū, absorptus est à ceto in itinere, profecturus in Tharsos: Egressus verò rursus balęnam, prędicauit in Niuiue. Tum resipuère Niniuitę coram Deo,& reddiderunt Deum sibi propitium. Mœrore autem affectus Ionas, natale solum repetit, neq; domi permanendum ducebat: verùm assumpta parente sua, in Sur peregrinatus est, regionem alienigenarum. Inquit enim: Ne fortè exprobretur, vanam existere meam prophetiam contra Niniue. Cùm frequentaret itaq; terram Saar, vita ibidem functus in specu Cenesæi iudicis humatus est. Prophetauit autem vates ille. Quòd vbi conspicerent olim in Hierusalem, innumeras gentes ab occasu, tunc radicitus popularetur ea ciuitas,& euerteretur funditus.

¶ ITEM VITA IONÆ, PER D. ISIDOrum Episcopum Ispalensem scripta.

Habetur in libr. eius de patribus veteris testam.

IOnas, Columba, vel dolens, filius Amathi, qui fuit de Geth, quę est in Offer, gentium præco mittitur, missus contemnit, contemnens fugit, fugiens dormit, propter quem periclita-

riclitatur nauis,sed sors latentem reperit.Cetus obiectū voratum orantem reuomuit.Reiectus prædicauit subuersionē Niniue.Sed contristatur in pœnitentia vrbis,& salutē inuidit.Gaudet etiā hederę virentis vmbraculo,& dolet subitò arescēti.Tradunt Hebręi hūc esse filium viduę,quē à mortuis suscitauit Helias. Sepulchrū eius in quodā vrbium Geth viculo demōstratur,quod est in secūdo miliario Sephorim itinere quo pergitur Tyberiadē.

Habetur in prooemio eiusdē Hieronimi in librū Commentariorum super eodē propheta.

¶ ITEM VITA ALIA EIVSDEM PROPHETÆ, per D. Hieronymum Præsbyterum scripta.

QVærimus,Ionas Propheta,excepto volumine suo,& Euangeliis,hoc est,Domini de eo testimonio,vbi alibi inscripturis sanctis lectus sit? Et ni fallor, in Regum volumine de eo ita scriptum est: Anno quintodecimo Amasiæ filij Ioas, Regis Iuda,regnauit Hieroboam filius Ioas Regis Israel in Samaria, quadraginta annis & vno. Fecitq; malum coram Domino,& non recessit ab vniuersis peccatis Hieroboam filij Nabath,qui peccare fecit Israel. Ipse conuertit fines Israelis in Samaria ab introitu Hemath, vsq; ad mare solitudinis:iuxta verbum Domini Dei Israel,quod locutus est in manu serui sui Ionæ filij Amathi Prophetę,qui fuit de Geth,quæ est in Opher. Tradunt autē Hebręi hunc esse filium viduę Sareptanę,quem Helias Propheta mortuum suscitauit,matre postea dicente ad eum:Nunc cognoui quia vir Dei es tu:& verbum Dei in ore tuo est veritas,& ob hanc causam etiam ipsum puerum sic vocatum. Amathi enim in nostra lingua veritatem sonat:& ex eo quòd verum Helias locutus est, ille qui suscitatus est,filius esse dicitur veritatis.Porrò Geth in secundo Sephorim miliario, quę hodie appellatur Diocæsaria euntibus Tyberiadem,haud grandis est viculus, vbi & sepulchrum eius ostenditur. Quanquam alij iuxta Diospolim,id est,Liddam,eum & natum, & conditum velint: non intelligentes hoc quod additur,Opher:ad distinctionem aliarum Geth vrbium pertinere: quę iuxta Eleutheropolim,siue Diospolim hodie quoq; monstrantur. Liber quoq; ¹ Tobię licet non habeatur in canone,tamē quia vsurpatur ab ecclesiasticis viris,tale quid memorat,dicēte Tobia ad filium suum:Fili,ecce senui,& in eo sum,vt reuertar de vita mea. Tolle filios tuos, & vade in Mediam fili: scio enim quæ locutus est Ionas Propheta de Niniue,quoniam subuertetur.Et re vera quantum ad historias tam Hebræas quam Græcas pertinet,& maximè Herodotum,legimus Niniuem,regnante apud Hebræos Iosia,& Astiage Rege Medorum,fuisse subuersam. Ex quo intelligimus primo tempore ad Ionæ prædicationem acta pœnitentia, Niniuitas veniam consecutos,postea verò in pristinis vitiis perseuerantes,Dei in se prouocasse sententiam.Traduntq; Hebræi,Osee, & Amos,& Esaiam,ac Ionam iisdem prophetasse temporibus. Hoc quantū ad historiæ pertinet fundamenta. Cæterùm non ignoramus Chromati papa venerabilis,sudoris esse vel maximi totum Prophetam referre ad intelligentiam Saluatoris, quòd fugerit, quòd dormierit,quòd præcipitatus in mare sit,quòd susceptus à ceto,quòd eiectus in littus pœnitentiam prędicarit,quòd contristatus ob salutem vrbis innumeræ, cucurbitę sit delectatus vmbraculo, quòd reprehensus à Deo,cur maiorem curam habuerit herbę virentis,& extemplò aridę, quàm tantæ hominum multitudinis:& cætera quæ in ipso volumine explanare nitemur, & tamen vt totum Prophetæ sensum breui præfatione comprehendā,nullius melior typi sui interpres erit,quàm ipse qui inspirauit Prophetas, & futuræ veritatis in seruis suis lineas ante signauit.Loquitur ergo ad Iudęos sui sermonis incredulos, & Christum Dei filium nescientes.Viri Niniuitæ surgent in iudicio cum generatione ista,& condemnabunt eam:quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Ionæ:& ecce plus quàm Iona hic. Condemnatur generatio Iudæorum credente mundo: & Niniue agente pœnitentiam, Israel incredulus perit.Illi habent libros,nos librorum Dominum:illi tenent Prophetas,nos intelligentiam Prophetarum:illos occidit litera, nos viuificat spiritus: apud illos Barrabas latro dimittitur,nobis Christus Dei filius soluitur.

¹ Quod dicit hic Hieronym⁹ librū Tobiæ nō haberi in Canone,intelligę ab Hebræis:nā eo ipso teste in præfatione eiusdem libri ad Chromatiū et Heliodorū Hebræi eū desecantur, his quæ hagiographa memorant mancipātūt. At ab ecclesia liber iste in Canonē est receptus vt hic innuit Hierony. & patet ex Cōcilio Carthaginensi tertio cap. 47. et ex Concilio Florentino in bulla Eugenij super vnione Iacobinorum & cæt.

Est sermo 38. in lib. secundo sermonum eiusdē.

¶ ITEM ALIA ADHVC VITA IONÆ PROPHETÆ, per D. Zenonem Episcopum Veronensem scripta.

HVmanę deuotionis religiosa confessio est,de Deo hoc nosse quod licitum est.Sicut enim in simplici corde scrutanda sunt testimonia eius, ita curiositate non sunt inquirēda secreta.Quis enim causas naturasq; cœli huius & superiorū sciat?Quis corpoream aëris huius,vt quidā putant,inanitatem se dissérere posse mentiatur? Quis terram aqua portari,an aquam terrę gremio cōtineri se nosse pręsumat? Quis spiritus aërios,quis figuras ventorum,quis inter marinos æstus fluminum augmēta,quis deniq; opificium Domini,Deiq; consiliū se deprehēdisse gloriabitur,cùm Apostolus dicat: O altitudo diuitiarū sapientiæ & scientiæ Dei,quàm inenarrabilia sunt iudicia eius,& quàm inuestigabiles vię eius;

eius? Quis enim cognouit sensum Domini? Non enim in horū inquisitione exæstuās Propheta dicit, De profundis clamaui ad te Domine. Clamat namque de profundis, id est de imis præcordijs: Clamat de profundis, sed quibus septus erat mœstus ac tristis, calamitatibus humanis: & clamat, non voce, sed corde: non clamore, sed fide, quam scit Deum libenter audire. Hoc igitur è profundo clamans similiter Petrus impetrauit à Domino, vt profundi maris lubricos sinus, insubditaq; humanis gressibus liquidi æquoris terga, quibus viator trepidus absorbebatur, & perambularet pariter, & euaderet. Clamat de profundis & Paulus obrutus calamitatibus beatis, cùm pro nomine Domini latrones in itineribus, latrones in ciuitatibus patitur: Cùm à Iudæis virgis ter cæsus, naufragio trino diluitur: cùm insani populi furibunda tempestate lapideis imbribus feliciter grandinatur: cùm in profundo maris die demoratus ac nocte, ad Deum clamans, incolumis inde respuitur Ionas Propheta, qui ad Niniuitas missus à Deo est, eorum vt imminere ciuitati interitū nunciaret. Ingentibus enim peccatorum sarcinis premebantur. At ille alio deflexus itinere, naue Tharsos petiturus ascendit. Cùm subitò compugnantium ventorum flatu violento lacessitum fremit mare, solicitiq; gurgitis præruptorum montium cauis voluminibus, repugnantium littorum spumantia ora contundens, minatur per momēta naufragium, procellæ crebrescentes insaniunt, horrendū sibilant funes, gemunt cedentibus velis antennæ, retunsa vndiq; iter non inuenit prora: trepidant nautæ, festinant in cassum iactura vasorū nauem leuare ponderibus, quæ Prophetæ pondere premebatur. Tum Ionas, quem solum expectabat bona illa tempestas, sorte eductus, naufragus redditur, imò à nauigio ad nauigiū vitale transfertur. Qui vt est dimissus in altum, ferinæque voraginis est receptus hospitio, vigilar in ceto, qui stertebat in naui. Mira res. Post naufragium, post natatile sepulchrum, incolumis tertio pòst die Niniuitas lustrabat, terribilibus oraculis salutē ciuitati credulę præstaturus. Quantū datur intelligi fratres, Nauis typus est synagogę: eius proreptam, sacerdotale corpus accipimus: nautas, Scribas & Pharisęos: iacturam vasorū, repudiationē prophetarum, omniumq; sanctorum, quos synagoga pulsos Iudęi in damna salutis suę, indignis cædibus mactauerunt. Venti sæuientes, diuersi sunt Reges, qui Iudæā lugubri clangore tubarum, armorumq; fragore terribili, instantibus vndiq; præliorum procellis, miserabiliter per totum orbem dispersēre terrarum. Ionas in naui dormiens, sacramenti dominici imaginem præferebat. Etenim significabat nauis materia crucē: somnus verò, passionem. Mare autem, mundus est iste tumidus: fluctus eius, Iudæorum populum & Gentes accipimus, qui aduersus Deum inaniter fremuerunt. Sors Ionam præcipitandum prodidit, prophetia passurum Dominum prædicauit, vtrosq; volentes: illum conditione, Dominum pietate. Cetum esse non dubitatur infernum. Sicut enim Ionas tribus diebus & tribus noctibus fuit in ventre ceti, euomitusque Niniuæ se intulit ciuitati, ita Dominus postridie ab inferno resurgens, se ciuitati Hierusalem intulit antè quàm cœlo. At verò Niniue, imaginem portat Ecclesiæ, in qua Gentium iam inde noster populus morabatur, quæ non in cassum à Deo magna ciuitas dicta est. Erat enim futurum, vt omnium nationum in Christo credentibus populis totus orbis Deo vna ciuitas redderetur. Denique comparationem salutaria gesta confirmant, quæ & in nobis manent. Vt est, fratres, Niniuitis nuntiatus interitus, credunt & timent. Et quantò sciunt Dominum non esse mendacem, tantò propensius eius de pietate præsumunt. Statimq; actus veteris vitę damnantes, pro salute redimenda non solito more ad stupida simulachra concurrunt, non aris fœtentibus funestos excitant ignes, non thura cremant, non merum profundunt, nec pecudum inexpectata morte rapti iecoris spirantes consulunt fibras, nec per varios auium volatus coniecturis inanibus, statum plumeę salutis inquirunt: sed à suo corde remedium salutare deposcunt, spiritumque suum tota humilitate contribulatum ambitiose sacrificant. Sicq; legitimè celebrata pœnitentia, Deum sibi propitium reddiderunt. Quod & nos & fecimus, & facere plerumque debemus, vt & præsentis temporis tentationes, & futuri iudicij euadere mereamur: Per Christum Dominum nostrum.

¶ VITA ET MORS MICHEÆ PROPHETÆ, PER D. Epiphanium Constantię Cypri Episcopum descripta.

Habetur in libr. eius de vitis prophetarum.

Micheas Marathides propheta, de tribu Ephraim oriundus, cùm plurima designasset ❧ Achab Regi Iuda, ab eiusdem filio, cui nomen Ioam, præcipitatus, occubuit: eò quòd de iniquitatibus suis, progenitorumq; suorum, quas perpetrauerant, redarguisset. Is mortis carcere liberatus, in Marathi, propria terra planè solitarius tumulum sortitus est iuxta Polyandrum. Est quidem monumentum ipsius vsque ad hodierum tempus nobilissimum.

Habetur in libr. eius de patribus veteris testam.

¶ ITEM VITA MICHEÆ, PER D. ISIDOrum Episcopum Ispalensem scripta.

Micheas de tribu Ephrain in Morasti ortus. Hic quoniam peccantem Achab sæpius arguebat, sub Ioram filio eius de præcipitio valde porrecto iactus occubit. Sepultus est in terra sua iuxta Polyandrum, prope Naim.

Habetur in libr. eius de vitis prophetarum.

¶ VITA ET MORS NAHVM PROPHETÆ, PER D. Epiphanium Constantiæ Cypri Episcopum descripta.

NAhum Propheta natus erat ab Helkesi trans Iordanem fluuium versus Begabar, de tribu Simeon. Hic est Propheta ille, qui post Ionam ostentum dedit super Niniue: Quòd ab aquis dulcibus, igneq; terreno olim vastaretur. Id quod tandem contigit. Quippe eam ex terræmotu igne vndiq; ambiente, mox etiam aqua de solitudine superueniens, sublimiores etiam omnes vrbis locos occupauit. Expirauit verò Nahum animam in pace, & in Begabar Sedibus ille suis placidis in morte quiescit.

Habetur in libr. eius de patribus veteris testam.

¶ ITEM VITA NAHVM, PER D. ISIDOrum Episcopum Ispalensem scripta.

NAhum de tribu Simeon in Helkesi trans Bethaberim natus est, ibiq; mortuus suo iacet in tumulo.

Habetur in proemio eiusdé, ad Paulum & Eustochium.

¶ ADHVC DE EODEM, EX D. HIERONYMO

POrrò quòd dicitur Nahum Helkesæi, quidam putant Helkesæum patrem esse Nahum, & secundum Hebræam traditionem etiam ipsum Prophetam fuisse, cùm Helkesi vsque hodie in Galilæa viculus sit, paruus quidem, & vix ruinis veterum ædificiorum indicans vestigia. sed tamen notus Iudæis, & mihi quoque à circumducente monstratus.

Habetur in libr. eius de vitis prophetarum.

¶ VITA ET MORS HABACVC PROPHETÆ, PER D. Epiphanium Constantiæ Cypri Episcopum scripta.

HAbacuc Propheta ex agro Bezzochar, è tribu Simeon oriundus, cùm ante expugnationem prospiceret captiuitatem Hierosolymæ, maximè cùm super ciuitatem, tum super populum eius luxit. Appropinquante autem Nabuchodonosor Hierosolymis, vt dissiparet eas, fugam dedit ille in Ostracinam, & manebat illic incola in terra Ismaël. Ast vbi Chaldæi Hierosolymis soluentes, remearent in patriam suam cum exuuiis atq; captiuis, & reliquiæ vrbis Hierosolymæ in Ægyptum descenderent, Antistes ille reuersus in patriam, ministrauit messoribus sui agelli: seminauerat enim hordea. Ceterùm statim vt esculenta præparauerat, vaticinatus est suis, dicens: Proficiscar ipse in longinquam terram, & reuertar ocyus: veruntamen si cunctauero diutius, apponite nostris messoribus quod manducent. Et translatus repente in Babylonē, exhibuit prandium Danieli, qui erat in cauea cum leonibus. Deinde egressus astitit messoribus dum iam cœnarent, neque communicauit cuiquam vel tantillum de eo quod contigerat. Annunciauit præterea Habacuc, paucis pòst diebus postliminio ex Babylone, Hierosolymam populum remeaturum. Obiecit porrò ostentum iis qui Iudæam habitant: Quòd scilicet visuri essent in templo grande lumen lucidè micans, & ita contemplarentur gloriam Dei. Prædixit item de consummatione templi, quòd à populo Occidentali foret deuastatio eius Hierosolymis: Tum carbasus, inquit, Dabir in duas findetur particulas: geminarum item columnarum capitella seu epistelia è medio auferentur. Neq; quisquam cognouerit, vbi sint, quóue peruenerint: sed in desertum efferentur ab Angelis, vbi nuper compactum erat martyrij tabernaculum. Et in illis cognoscet in consummatione Dominus, quòd illuminabunt persequutos à serpēte tanquā ab initio. Et seruabit eos Dominus ab vmbra mortis, eruntque in tabernaculo sancto. Hic Propheta de aduentu Domini non pauca vaticinatus est. Atque ante biennium quàm populus à Babylone rediisset, mors Prophetam occupauit, & magnis [a] honoribus in agro suo sepultus est.

[a] *Vide solemnes exequias etiam apud patres veteris testamenti.*

Habetur in libro eiusdem de patribus veteris testamenti.

¶ ITEM VITA HABACVC, PER D. ISIDOrum Episcopum Ispalensem scripta.

HAbacuc de tribu Simeon in agro Bizachar ortus est. Hic ante biennium reuersionis filiorum Israel de captiuitate, in agro Sabbaritha vita discessit.

¶ VITA

¶ VITA ET MORS SOPHONIÆ PROPHETÆ, PER D. Epiphanium Constantię Cypri Episcopum descripta.

Habetur in libro eius de vitis prophetarum.

SOphonias quidem propheta Sarabathides, siue à monte Sarabatha, è tribu ac prosapia erat Simeon. Is quoq; de Hierosolyma ciuitate prophetauit: Nempe quòd multò foret satius, si in longum latumq; ædificaretur. Super cõsummatione etiã gentiũ necnõ & super confusione impiorum, deq; aduentu Domini. Vitã morte commutauit in Apocalypsi Domini: & solitarius in aruo suo funeratus est.

¶ ITEM VITA SOPHONIÆ, PER D. ISIDOrum Episcopum Ispalensem scripta.

Habetur in libro eius de patribus veteris testam.

SOphonias de tribu Simeon filius Chusi, in agro Sabba ortus, & gloriosa maiorum suorũ stirpe progenitus, prophetauit. Mortuus est atque sepultus in agro suo.

¶ VITA ET MORS AGGÆI PROPHETÆ, PER D. Epiphanium Constantiæ Cypri Episcopum descripta.

Habetur in libro eius de vitis prophetarum.

AGgæus Propheta, etiamdum iuuenis admodum, ex Babylone profectus est Hierosolymam, & ingenuè de reditione populi vaticinatus est. Et oculis structuram templi Hierusalem vidit. Idem ibidem omnium primus cecinit Alleluia, quod est, laudibus efferemus viuentem Deum. Amen, quod fiat, fiat, interpretatur. Eodém igitur loci vitam finiuit, & humo prope sacerdotes, cum honore [s] & gloria conditus est. Proinde etiamdum hodie psallimus, Alleluia, qui hymnus Aggæi & Zachariæ perhibetur.

s Ecce et hic quoque solennes exequias.

¶ ITEM VITA AGGÆI, PER D. ISIDOrum Episcopum Ispalensem scripta.

Habetur in libro eius de patribus veteris testam.

AGgæus natus in Babylonia, iuuenculus in Hierusalem venit, ædificationem templi ex parte aspexit. Hic iuxta sacerdotum monumenta gloriosè sepultus quiescit.

¶ VITA ET MORS ZACHARIÆ PROPHETÆ, per D. EpiphaniumConstantiæ Cypri Episcopum scripta.

Habetur in libro eius de vitis prophetarum

ZAcharias Propheta natus Barachia, [z] è terra Chaldęorum soluit, & inter proficiscendum permulta populo vaticinatus est. Et demonstrationis causa, plurima designauit miracula. Hic est, qui in os annunciauit Iosedech: Nascetur ex te filius, qui sacris initiatus Hierosolymis sacrificabit Domino. Hic etiam benedixit Salathiel in filio, dicens: Procreabit filium, & indet nomen illi Zorobabel. De Cyro quoque Rege Persarum Zacharias ostentum dedit, idque ad victoriam. Signum item super Crœso Lydorum Tyranno obiecit: necnon & super rege Medorum Astyage. Deque publico ministerio, quod Cyrus Rex designaturus esset Hierosolymis, vaticinatus est, laudibusque euexit illum, nec vulgariter benedixit. In vaticinio porrò, quam prophetiam vocant, propriè locutus est de Hierusalem, deque consummatione gentium, & de templi Hierosolymitani ędificatione. De ocio denique & desidia tam prophetarum, quàm sacerdotum, nonnulla duplici quodam iudicio exposuit. Decessit in vltima senectute in Iudęa, & proximè cum Aggæo Propheta humatus est.

z Hic etiã dictus est filius Addo, vt habes in Zacharia ca. 1. Nec ambigitur secundum Hieronimum iuxta Paralipomenõ librũ ipse sit Addo qui missus est ad Hieroboã filiũ Nabath sub quo altare diuinum est, & manus eius aruit, rursumq; ad preces illius restituta est.

¶ ITEM VITA ZACHARIÆ, PER D. ISIDORVM Episcopum Ispalensem scripta.

Habetur in libro eius de patribus veteris testam.

ZAcharias de regione Chaldæorum valde senex in terram suam reuersus est, in qua & mortuus est, & iuxta Aggæum humatus.

¶ VITA ET MORS MALACHIÆ PROPHETÆ, PER D. Epiphanium Constantiæ Cypri Episcopum descripta.

Habetur in libro eius de vitis prophetarum

MAlachias Propheta è tribu Zabulon emicuit. Hic post reditum populi de Babylone, natus perhibetur in Sopha, in terra nempe Zabulon. Is ab ineunte ætate, dumque iuuenis esset, vitam inculpatam egisse fertur. Super aduentu Domini, deque vita functorum iudicio nonnulla ab eo vaticinata sunt. Quodque ritus cum legibus Moysi consummabuntur, & emendabuntur.

Cæterùm cùm populus eum vniuersus, vt virum non minore sanctimonia quàm mansuetudine præditum coleret, indiderunt illi nomen Malachil: quod, si quis interpretamentū requirat, sonat Angelus. Erat quippe forma oppidò quàm præstanti. Quęcunq; prętérea in prophetia dixit Malachias, visus est Angelus se in dies instituere & declarare, perinde ac factum temporibus quoque proditur Anarchię, cùm principatus existeret adhuc nullus, quemadmodū traditū est in Spharphotim, qđ est in volumine Iudicū. Ante diē verò, adhuc iuuenis, propheta ille fato est functus, iuxtaq; maiores suos in proprio agello repositus est.

¶ ITEM VITA MALACHIÆ, PER D. ISIDORUM Episcopum Ispalensem scripta.

Habetur in libr. eius de patribus veteris testam.

Malachias post regresionē populi, in Sophi est genitus, vir iustus, & aspectu decorus. Quem Iudæi Malachiam, id est, Angelum Domini, ideo asserunt vocicatū, quia quęcunque prædicabat, confestim Angelo de cœlis adueniente, confirmabantur. Hic autem admodum iuuenis moritur, atque in agro proprio sepelitur.

¶ ITEM ADHVC DE MALACHIA, PER D. Hieronymum Præsbyterum.

Ex proœmio eiusdē in cōmentarios ad Minerium & Alexandrū monachos.

Vltimum duodecim Prophetarum Malachi interpretari volumus, cuius nomen Septuaginta transtulerint τοῦ ἀγγέλου αὐτοῦ, id est, Angeli eius, dicentes: Assumptio verbi Domini super Israel in manu angeli eius, pro quo in Hebręo legitur מַלְאָכִי quod rectius & expresius dicitur, Angelus, id est, nuntius meus: Nec putandum est, iuxta quorundam opinionem, Angelum venisse de cœlo, & assumpsisse corpus humanum: vt Israëli quæ à Domino sunt mandata loqueretur. Si enim interpretanda sunt nomina, & ex nominibus non spiritualis intelligentia, sed historiæ ordo texendus est: ergo & Osee qui saluator dicitur, & Iohel qui interpretatur Dominus Deus, siue incipiens, & cæteri Prophetæ non erunt homines, sed vel Angeli, vel Dominus atque saluator, quia hoc eorum nomina resonant. Denique exceptis Septuaginta, alij Interpretes nomen Malachi, ita vt in Hebræo legitur, transtulerunt. Malachi autem Hebræi Esdram existimant sacerdotem, quia omnia quæ in libro illius continentur, etiam hic Propheta cōmemorat, dicens: Labia sacerdotis custodient scientiam, & legem requirent ex ore eius, quia Angelus Domini exercituū est. Tempus quoq; titulusq; cōueniunt, quod & in psalmis diximus, qui titulos nō habent: eorū esse credēdos, quorū priores psalmi nominibus pręnotati sunt. Igitur & Malachi, id est, Esdras, post Aggęum, & Zachariam, qui sub Dario prophetauerunt, fuisse credendus est. Et propterea titulum non habere, quia liber eius pro titulo sit: in quo discimus, quòd in regno Artaxerxis Regis Persarum, Esdras filius Sariaę, & cęterorum, vsque ad eum locum vbi dicitur, filius Phinees, filius Eleazar, filius Aaron sacerdotis, ab initio ascenderit de Babylone, & dederit ei Rex secundum manum Domini Dei sui omnem petitionem eius: ascenderuntque cum illo de Israël, & de filiis sacerdotum, & de filiis Leuitarum, & de cantoribus, & de ianitoribus, & de nathinneis in Hierusalem, anno septimo Artaxerxis Regis: & venerint in Hierusalem mense quinto, ipse est annus septimus Regis: quia in primo die mensis primi cœpit ascendere de Babylone, & in primo mensis quinti venit in Hierusalem. Scripsit in hunc librum Origenes tria volumina, sed historiam omnino non tetigit, & more suo totus in allegoriæ interpretatione versatus est, nullam Esdre faciens mentionem: sed Angelum putans fuisse qui scripsit: secundum illud quod de Ioanne legimus: Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam. Quod nos omnino non recipimus: ne animarum de cœlo ruinas suscipere compellamur.

¶ VITA ESDRÆ, PER D. ISIDORVM Episcopum Ispalensem scripta.

Habetur in libr. eius de patribus veteris testam.

Esdras sacræ scriptor historię, atque alter lator legis post Moysen. Hic post captiuitatem, legem incensam à gentibus renouauit, Hebraicarumq; literarum elementa inuenit. Hic reduxit Israel, & reædificare fecit templum in Hierusalem. Mortuus est autem, & sepultus cum patribus suis in Hierusalem.

¶ VITA ZOROBABEL, PER EVNDEM.

Habetur in libr. eius de patribus veteris testam.

Zorobabel, & Neemias ex tribu Iuda, sub Dario rege templū [1] Dñi ędificāt, & muros Hierusalem construunt, atq; Israel ad pristinū statum reducunt. Cultum quoq; religionis, iusq; sacerdotū vel leuitarū restituunt. Item & ipsi in Hierusalem sepulti quiescunt.

[1] Templū Domini ædificant, ergo nō est mali ecclesias in honorē Dei fabricare. Quinimo sanctissimum opus est, & Deo acceptum, cum Iudæi Centurionem quoque Saluatori nostro commendantes dixerint: Diligit enim gentem nostram, & Synagogam nobis ædificauit.

¶ VITA

¶VITA SANCTORVM MACHAbæorum, per D. Gregorium Nazianzenum scripta.

Est oratio 20. in ordine orationum eiusdem.

QVID aũt Machabæi? Horũ enim [1] præsens est festiuitas, quilicet minus honorãtur à plerisq;, quòd non Christi certãrunt gratia, omnium tamẽ ve neratione sunt digni, q, ob leges paternas fortiter egerint. Cùm enim ante Christi passiones martyriũ sustinuère, quid facturi erãt, si post Christũ persecutionem pertulissent, ac illius pro nobis mortem imitati fuissent? Qui enim sine hoc exemplo tanta emicuère virtute, quomodo nõ generosiores apparuissent, si cũ exemplo periclitati fuissent? Proinde licet sermo iste mysticus sit & abscõditus mihi tamẽ ac omnibus Dei amatoribus admodũ credibilis existit, neminẽ qui ante Christi aduentũ martyrio decessit, id sine Christi fide assecutũ esse. Verbũ enim quod postea tẽporibus propriis liberè prędicatũ est, iis etiam qui mente puri fuerunt, antea cognitum extitit: quemadmodum ex multis liquet, qui ante illud honorati fuerunt. Non igitur despiciendi sunt, quòd tales ante crucẽ extiterint: sed propter crucem laudandi, ac honore qui ex sermonibus prouenit digni: non vt iis gloria inde augeatur, nam quo pacto eorũ gloria crescere posset, quorum res gestæ tam gloriosum quid habuerunt? sed vt glorificentur laude digni, virtutemque æmulentur audientes, memoria, tanquam stimulo ad similia incitati.

[1] Festiuitas Machabæorum antiqua.

Cæterùm qualẽsnã hi fuère, aut vnde, quáue sub initium institutione, & disciplina impulsi, ad tantum virtutis & gloriæ fastigium sunt progressi? vt [2] annuis his festiuitatibus ac panegyribus honorarentur? Nam quod maior quam rerum visibilium de eis opinio in omnium resideat animis, id [3] liber de iis cõscriptus discendi cupidis & studiosis ostendit. Qui etiam docet rationem passionibus imperare, dominãdiq; esse, siue ad virtutem inclinet seu malitiam. Sanè & alios liber ille martyres celebrat, inter quos & horum meminit certaminum. Mihi verò hoc tantum dixisse sufficiat, Eleazarum primitias tulisse inter eos, qui hic ante Christum sunt passi, quemadmodũ post Christum Stephanus. Vir sacerdos & senex, canus capillis, canus & prudentia, prius quidem pro populo sacrificabat, & orabat: nũc aũt semetipsum hostiam obtulit Deo perfectissimam. Purgationem plebis vniuersę, dextrum certaminis procemium, adhortatioq; loquens & tacens. Adduxit autem & filios septem, institutionis suæ indicia, hostiam viuentem, sanctam, beneplacitam Deo, omni legali sacrificio splendidiorem, & puriorem. Siquidem legitimum est & iustissimum, vt filiorum pręclarẽ gesta patri referantur accepta. Pueri autem illi generosi & magnanimi, generosę ma tris germina generosa, gloriosi veritatis certatores, Antiochi temporibus excelsiores, Mosaicæ legis discipuli genuini, patriarum consuetudinum obseruatores diligentes. Numerus apud Hebræos laudabilis, & propter septenarię quietis mysterium venerabilis, vnum spirantes ad vnum respicientes, vnicum vitæ iter scientes, vt pro Deo mortem si itinerent, non minus animis fratres quàm corporibus, inter se de morte æmulãtes. Proh miraculum, tormenta tanquam thesauros præripientes, sub magistra lege pericula pro aliis subeuntes, quę nõ magis ingruentia formidabant, quàm cessantia quærebant: vnum hoc declinãtes, ne tyrannus eos punire differret, ac quidam ex eis incoronati discederẽt, inuitiq; à fratribus separarentur, & mala victoria superarent, ac nequaquã in patiendi periculũ inciderẽt. Mater ibi erat animosa & generosa, puerorũ simul ac Dei amatrix, cuius materna viscera vltra naturæ dilaniabantur rationem. Non quia eam filiorum miseraretur cruciatus, sed quòd timore angeretur, ne paterentur. Neque magis desiderabat abeuntes, quàm optabat vt residui aliis adiicerentur. Et horum quidem rationem habebat maiorem, quàm eorum qui iam decesserant. Nam horum certamen anceps erat, at illorum dissolutio secura. Et hos quidem iam Deo conciliauerat, illos autem vt Deus acciperet curabat. O anima virilis in corpore muliebri. O specimen admirandum & magnanimum sacrificij illius Abrahamici, nisi fortè maius quid audendum sit. Ille enim promptè vnum obtulit, licet vnigenitum, & qui ex promissione erat, & ad quem promissio pertinebat: & quod maius erat, quòd non generis solum, sed & talium sacrificiorum primitiæ, & radix constitueretur. At illa totum filiorum populum sacrificauit Deo, tam matres, quàm sacerdotes victimis in iu gulationem promptis exuperans. Holocaustis rationalibus, sacrificiis se vrgentibus. Illa vbera ostendebat, & filiis enutritionem in memoriam perducebat. Caniciem prætẽdebat, senectutemq; pro supplicatione subiiciebat: non vt salutem quæreret, sed vt passionẽ mo ueret: nec mortem, sed dilationem periculum esse censebat. Nil eam flectebat, nil emolliebat, nil audaciã eius minuebat. Non tormentorũ instrumẽta exposita, nõ rotę expeditę, nõ catapultæ, non vngularũ acies ferrearum, non enses quorũ acies iam subigebatur, non lebetes feruentes, non ignis incensus, non tyrannus minans, non populus vrgens, non

[2] Annuis festiuitatibus et panegyribus honorabantur septẽ Machabæi.

[3] Laudat librum Machabæorum.

genus inspiciens,non membra dilacerata,non carnes dilaniatæ,nō sanguinis riui fluentes, non iuuentus quæ consumebatur,non mala præsentia,nō quę expectabantur,sed & periculi prolongatio,quę aliis in talibus grauissima esse solēt, illis erant leuissima: spectaculo enim oblectabātur,& passionibus ferè morā innectebant. Ita varia tormenta illa,tanquam nullius essent momenti cōtemnebant. Quinetiā persecutoris sermones multiformes cōuitiantes,cōminantes,blandientes despiciebāt. Quid enim ille nō tentabat, vt quod sperabat,assequi posset? Insuper & puerorū ad tyrannum responsiones tanta sapientia ac generositate erāt refertæ, vt si cuncta aliorū bona in vnum fuissent cōgesta,parua tamē essent, si cum illorū fortitudine essent collata. Imò fortitudo eorum parua fuisset,si cum prudētia eorum in sermonibus comparata esset. Quin & solis illis contigit, vt ita paterentur,ac interim contra minas persecutoris,& terrores imminentes,adeo sapienter responderent. Quibus tamen pueri generosi, vel parens generosior nequaquam vincebantur. Cùm verò ipsa omnibus superstes extitisset,ac animi dolorem cum amore temperasset,pulchram parentationem illis seipsam exhibuit. Eos enim subsecuta est,quos paulò antè pręmiserat: Et hoc quónam modo? Spontè ad periculū processit. Ac cum quali oratione funebri? Pulchri sanè puerorum ad tyrannū sermones existunt,pulchrorumq; pulcherrimi. Et cur nō? Cum quibus se instruebant,& Tyrannum feriebant. At matris longè fuêre pulchriores. Primò quidem consolatorij,postea verò funebres. Quinam igitur puerorum sermones fuêre? Bonum enim est,vt & vos illorum reminiscamini, vt quemadmodū certaminis habetis exemplum,ita etiam sermonum de laude martyrij in talibus habeatis temporibus. Erant aūt aliorum alij,& secundum quod vnumquemq; vel persecutoris sermones,aut periculorum ordo,aut animæ armabat alacritas:& si typo effingere licet, tales erant. Nobis Antioche, ac circunstantes omnes, vnus Rex Deus est, à quo facti sumus, & ad quem conuertimur: vnusq; legislator Moyses,quem haud prodemus seu offendemus. Non per pericula ob virtutem viri exantlata,ac miracula multa,etiamsi alius adhuc Antiochus nobis minaretur, te etiam truculentior. Vna autem nobis securitas est,mandati obseruatio,& vt legem qua muniti sumus,haudquaquā præuaricemur. Vna gloria omnem aliam gloriam præ illa contemnere. Solæ nobis sunt diuitiæ,quę sperantur. Nihil autem terribilius,quàm à Deo aliquid timere. Cum his considerationibus sumus instructi,ac ita armati. Cū tali tibi iuuentute est controuersia. Dulcis equidē mundus hic est,dulce & solum patrium,necnō amici & cognati,coætaneiq;,ac templum istud magnū,& nomine tam celebre,ac panegyres patriæ,& mysteria,reliquáq; cuncta,quibus nos ab aliis differre videmur: nō tamen dulciora sunt Deo,ac periculis,quæ propter honestatem sustinentur. Nec tu hoc censeas: Alius nobis est mundus longè rebus visibilibus sublimior & stabilior. Patria alia Hierusalē superna, quam nullus Antiochus obsidebit. Et quia fortis est & inexpugnabilis, nullam timet desolationem. Cognati verò nobis sunt inspiratio,& qui secundū virtutem sunt nati. Amici autem Prophetæ ac patriarchæ,à quibus nobis & pietatis est typus. Coętanei verò qui hodie nobiscum periclitantur,& fortitudine sunt conrępoţanei. Panegyres aūt Angelorum tripudia,mysteriúmq; vnum magnum,ac maximū,& à multis absconditum, Deus: ad quē & hęc respiciunt mysteria. Desine igitur nobis parua & indigna polliceri: non enim honorabitur inhonestis,neq; lucrabimur damnosa, quoniā non tam infeliciter negociamur. Desine etiam minari,aut contrà minabimur tuam impotentiam,& nostra argue supplicia. Habemus & nos ignem,quo persecutores puniamus. Existimas tibi certamen esse cū gentibus ac ciuitatibus,necnon Regibus effœminatissimis? Ex quibus hi quidem vincēt,illi autem fortassis superabuntur. Verùm nequaquā eis de talibus periculum imminet. Cōtra Dei legem aciem instruis,contra tabulas à Deo insculptas,contra paterna ratione & tempore honorata,contra septem fratres vnica anima colligatos,septem te tropheis infamaturos. Quos vincere nequaquā magnum est,ab illis verò separari turpissimum. Illorū genus sumus,& discipuli,quos columna ignis & nubis in via deduxit: quibus mare diuisum est, & fluuius substitit,& sol stetit,& panis pluuia descēdit: quorū manuum extensiones orationis gratia factæ,multa millia in fuga conuerterunt: à quibus feræ superabātur,& quos ignis non tangebat: ac à quibus Reges generositatē admirantes abstinebant. Dicemus & aliquid tibi cognitū. Eleazari mystæ sumus,cuius fortitudo tibi est comperta. Prior pater certauit,nunc filij succedunt. Prior abiit sacerdos, nūc subsequentur sacrificia. Multis nos terres,sed multò plura ferre sumus parati. Et quid ô superbissime,minis tuis nobis facere poteris? num psuadebis? Ar nihil fortius est iis quioīa ferre sunt parati. Cur moramini lictores? cur cunctamini? Cur mandatū tam egregium expectatis? Vbi enses,vbi vincula? celeritatē exopto: maior ignis accēdatur, bestiæ efferentur,tormenta augeantur,oīa sint regia & ambitiosa. Ego primogenit⁹ sum,primū me sacrifica. Ego nouissim⁹,ordo mutetur. Sed & è mediis qdā inter primos existat,quò ęquis partibus inter nos honoremur: parcis quidē

d ex

expectans fortuitum quid, aut contrarium. Sępe ac iterum eundem repetimus sermonem. Nequaq̃ immunda comedemus, nec offeremus. Tu prius nostra venerabéris, quàm nos tua colemus. Summa sermonis: Aut crudeliora adhuc excogita tormẽta, aut hęc à nobis contemni scias. Et hęc quidẽ ad tyrannũ. At quibus inter se adhortabátur? qualiaq́; de seipsis spectacula exhibebant? q̃ fuére pulchra? quàm sacra? omniq́; visione ac auditione, Dei cultoribus suauiora? Ego enim recordatione solũ voluptate impleor, ac cogitatione cum certantibus versor, enarrationeq́; exornor. Amplectebantur se mutuo, & à collis pendebant. Panegyris erat, ac si certaminibus initiarẽtur. Eamus fratres, ad pericula, clamabát: eamus, vrgeamus, dũ in nos excandescit tyrannus. Nil nos emolliat, vt salute plectamur. Conuiuium nobis propositũ est preciosissimum, nequaq̃ illud negligamus. Pulchrũ est fratres cohabitare, conuiuiũ celebrare, ac vnà cõglobari. Pulchrius verò pro virtute periclitari. Quòd si possibile esset, corporibus etiá pro legibus certassemus patriis: sed & mors ista inter laudabilia existit. Verũ quia tempus hoc non admittit, corpora exhibeamus. Etenim si nunc haud morimur, num ideo nunquá occumbemus? num generationi debitũ suum non reddemus? Ex necessitate gloriá faciamus, dissolutionem cauillemur, quod cõmune est, proprium faciamus, morte vitá comparemus. Nullus igitur è nobis animę curá gerat, nec pusillanimis existat. Tyrannus postquá in nos incidit, de aliorũ transgressione desperet, periculis ordinem ipse statuat, nos nihil in promptitudinis feruore dissentiamus, primusq́; aliis via existat, nouissimus verò certaminis signaculũ. Hoc nobis cunctis pariter infixum sit, quòd cum perpetua domus nostræ laude coronabimur. Et quòd persecutor nullá è nobis partem accipere poterit: vt quemadmodũ de omnibus gloriatur, ita vnica intumescat prauitate. Nõ minus transmigratione, q̃ generatione inter nos fratres appareamus, omnesque tanquam vnus periclitemur, & pro omnibus singuli. Eleazare, suscipe: mater, subsequere: Hierusalẽ [4] mortuos tuos magnificè sepelito. Si sepultura carebimus, posteris nostra referto: sed amatoribus tuis religiosum vnius veteri sepulchrum ostende. Et illi quidem talia dicebant, & faciebant, & aprorũ instar, dentes inter se acuentes, in ordine ætatis, & promptitudine qualitatis confortabantur, voluptatiq́; ac miraculo erát cõtribulibus suis: terrori aũt & stupori persecutoribus: qui cùm totá gentem subegissent, adeo septem fratrum vnanimitate sunt superati, vt nec spem meliorem haberent de aliis. At mater generosa, cùm illi virtute tot essent ac tales, magnum legis & magnanimum animal eousque gaudio pariter ac timore perfusa erat, in medioq́; duarum passionum campo constiterat. Gaudij, ob virilitatem, & ea quæ videbantur: timoris verò, propter ea quæ imminebant, ac pœnarum immanitatem: & tanquam auis pullos, cùm serpens adrepit, aut aliud quid insidiatur, circumuolabat, circumgemebat, supplicabat, simul certabat: & quid non faciebat, quod ad victoriam consequendam deseruiret? sanguinis guttas rapiebat, membrorum detruncationes colligebat, [5] reliquias adorabat, cũ vno loquebatur, & hunc offerebat, aliũ verò præparabat. Omnes aũt ita alloquebatur: Euge filij, euge optimi mei, euge in corpore constituti, corpore ferè cassi. Euge legis ac caniciei meę defensores, necnon ciuitatis quæ vos aluit, & ad tantá virtutis gloriam prouexit. Adhuc parum, & vicimus. Fatigátur tortores. Hoc timeo solùm: adhuc parum, & ego felicissima inter matres ero, vosq́; beatissimi inter filios. Sed matris desiderio tenemini? At nequaquam vos derelinquam. Hoc vobis promitto, non enim ita natos odi. Postquam autem defunctos vidit, ac securitatẽ ex complemento est assecuta, caput admodũ lætè cum magna sustulit constantia, nõ secus ac ij qui in Olympiacis vincunt: manibusq́; extẽsis, magna & splendida voce: Tibi inquit, ô pater sancte, gratias ago, tibi lex magistra, necnõ pater noster Eleazare, qui ante filios tuos decertasti, quòd meorũ in partu dolorum fructum accepi, quodq́; mater facta sum omnibus matribus beatior. Nihil mundo reliqui, omnia Deo tradidi, thesaurũ meum, spemq́; meam senilem. Quàm magnificè sum honorata; quàm abunde senectutis mercede perfruor, nutrimenti impensam vobis ô filij, remitto; cùm ita vos pro virtute decertasse video. Omnes coronatos conspexi, tanquam benefactores intueor tortores: sed & parum deest, quin me tyranno ob seruatũ ordinem gratias habere fatear, quòd me vltimá periculis reseruauit, quòd sobolem meam decertantẽ vidi, & cum vnoquoq́; filio depugnaui. Ita enim secura cũ sacrificiis digrediar, non comas dilacerabo, non vestem discindam, non carnẽ vnguibus secabo, non luctũ instaurabo, non pręficas conuocabo, non in tenebris me occultabo, vt aër mecum fleat, non consolatores expectabo, non panem luctus apponam: talia enim ignobilium sunt matrum, & quæ carnis tantum sunt parentes, quarum filij vitam sine digna aliqua finiunt relatione. Mihi verò nequaquam mortui estis ô filij charissimi, sed copiosum fructum produxistis: Non me reliquistis, sed præcessistis: Non defloruistis, sed solidati estis: Non fera vos rapuit: non vnda absorpsit: non latro iugulauit: non morbus dissoluit; non bellum absumpsit: non aliud quid, aut paruum, aut magnum, quod

4 Ecce magnificam sepulturam.

5 Reliquias adorabat. Ergo non incõuenit sanctorũ martyrũ adorare reliquias, ea scilicet adoratiõe quæ veneratio dicitur, & magnis viris debetur, cuiusmodi adoratione exhibuit Nathan propheta regi Dauid, nõ autẽ ea adoratiõe quæ soli Deo conuenit de qua scribitur, Dominum Deum adorabis, & illi soli seruies.

hominibus accidere potest. Flerem equidem, & valde quidẽ, si tale quid vobis accidisset. Lachrymis tum ostenderem, quòd filiorum amatrix essem, quemadmodũ nunc lachrymas repello. Parua hæc adhuc existunt. Verè vos deplorarẽ, si malè saluati fuissetis, si à tormentis victi essetis, si quis vos superasset, quemadmodũ nunc superati sunt persecutores. Iam verò superstitibus vobis laus, gaudiũ, gloria, tripudia, ac lætitia mihi accrescit. Ego enim post vos immolabor. Cum Phinea collocabimur, cum Anna glorificabimur, præterquam quòd ille vnus erat, nos verò tot scorticidæ, non corporũ, sed animarum fornicatione confodientes. Et hæc quidẽ vnum à Deo datũ, illumq́; nuper genitũ: ego aũt viros septẽ, eosq́; voluntarios sacrificaui. Hieremias funebrem mihi suppleat sermonẽ, non lugens, sed mortem laudans beatã: super niuẽ splendetis, super lac coagulati estis, super lapide saphirũ compositio vestra, quos Deus nasci fecit, ac mihi tribuit. Et quid amplius? Appone & me, ô Tyranne, filiis, si qua apud inimicos gratia est, quò certamen tibi sit venustius. Vtinam & per omnia transeam supplicia, vt cruorẽ meum sanguini, & carnes meas seniles illorũ admisceam carnibus. Amo propter filios tormenta. Quòd si hoc denegas, puluis saltẽ puluere iungatur, vnumq́; nos excipiat sepulchrũ. Ne inuideas æqualis honoris mortẽ iis qui gloria sunt æquales. Valete ô matres, valete ô filij, ita enutrite eos qui è vobis nascũtur. Pulchrum vobis certandi exemplũ præstitimus. Talia dicebat, ac seipsam filiis adiungebat. Sed quónã modo? Ad rogũ accensum, tanq̃ spõsum accurrit, huic enim adiudicata fuerat: nec ducentes expectauit, ne corpus sanctũ & generosum corpora tangerent polluta. Sic Eleazarus sacerdotio est perfunctus è cœlestibus initiatus, & initians. Ac Hierusalẽ haud quaquã externo, sed proprio emundauit sanguine, diemq́; nouissimũ, mysterium quoq; fecit nouissimũ. Ita etiã filij iuuẽtute sunt defuncti, non quòd voluptatibus seruirent, sed q̃ passiones refrenarent, ac corpora sanctificarent, ad vitamq́; transferrent impassibilem. Sic mater fœcunditate sua fructum accepit, sic viuentes adornauit, & cum decedentibus quieuit. Quosque mundo genuerat, illos obtulit Deo, ac dolores suos certaminibus annumerauit partusque ordinem mortibus manifestum reddidit, à primo quidem filio vsque ad nouissimum, iis quæ fuêre certaminis. Et quemadmodum in aquarum inundatione contingit, sic & virtutem aliam super aliam ostendit, ad passionemque adeo promptus erat periculis corroborata prioribus, vt tyranno gratum fuerit, quòd non plurimorum mater esset. imò confusus & victus discessit: ac primum tum didicit, quòd non omnia armis subigi possent, cùm pueros inermes adortus fuisset, qui sola pietate armati essent, & qui omnia potius pati, quàm quæ ille iubebat facere parati erant. Hoc Iephthæ sacrificio securius & magnificentius fuit, nequaquam enim necessitate est persolutum, quemadmodũ ibi promissionis feruore, ac victoriæ factum est desperatione. Verùm oblatio ista spontanea fuit, & quæ solùm mercedem haberet sperandam. Sed nec Danielis certaminibus hoc fuit ignobilius. Qui cùm in cibum datus esset leonibus, manuum extẽsione feras deuicit. Imò nec in Assyria pueris posterius, quos Angelus refrigerabat in igne, quoniam legem seruabant paternam nec cibum tangere volebant pollutum & prophanum. Quin nec certamen hoc gloria sua miraculis illis, quæ postea pro Christo sunt exantlata, inferius fuit. Illi enim, quemadmodum in sermonis dicebam principio, Christi sequebantur sanguinẽ, & Deus talium certaminum ductor erat, qui tantum, ac tam admirandum pro nobis obtulit precium. His verò haudquaquam multa, neq; talia virtutis fuêre exempla. Horũ virtutem vniuersa admirata est Iudæa, & tãquam ipsa coronata esset, exultãbat ac gestiebat. Certamen enim hoc maximum fuit, ex iis quæ vnquam in ciuitate illa fuêre decertata. Necesse enim erat, vt in die illa lex vel solueretur, vel glorificaretur. Eratq́; res tum quasi sub nouacula posita, & ad vniuersam Hebræorum gentem illorum pertinebant certamina. Sed & Antiochus ita stupore est percussus, vt minas verteret in admirationẽ (nam hominum virtutem & hostes quoque admirari norunt) cùm ira deferbuisset, & res per seipsam fuit expensa, adeo vt infecto negotio abiret multis patrem Seleucum ob honorem genti, necnon magnificentiam templo impensam, laudans: multis quoque Simonem, qui eum adduxerat, inculpans. Proinde hos nos, ô sacerdotes, matres, & filij, imitemur: Sacerdotes quidem Eleazari honorem patris spiritalis, qui [a] tam sermone, quàm opere qđ optimum esset ostendit. Mulieres verò generosę matris illius gloriam, quò verè filiorum amatrices esse videantur, ac Christo fœturam suam offerant, nuptiasque per talia sacrificent sacrificia. Filij autem, vt sanctos illos venerentur ac iuuentutem nequaquam in turpibus consumant affectibus, sed in certaminibus contra passionem initis, & vt contra assiduum Antiochum generosè pugnent, qui contra membra cuncta decertat, illaq́; multipliciter infectatur. Cupio enim pugiles habere qui omnis temporis, omnisque sunt modi, vniuersum hominum genus, ac ætatem omnem, quæ vel palam oppugnatur, vel cui clanculũ tendũtur insidiæ, illãq́; veteribus adiuuare narrationibus, adiuuare & nouis, ac vndiq;

[a] *Tam sermone, quam opere ostendere conuenit, qđ est optimum.*

api-

apiculæ instar, vtilißima colligere, in aluearij vnius fœturam & suauitatem, quò tam per vetusta quàm noua in nobis glorificetur Deus: qui in filio & spiritu glorificatur, qui suos cognoscit, & à suis cognoscitur, confessus & confitens, glorificatus & glorificans in ipso Christo, cui sit gloria in seculum. AMEN.

¶ ITEM ALIA VITA SANCTORVM SEPTEM Machabæorum, per D. Ioannem Chrysostomum Episcopum Constantinopolitanum scripta.

Habetur Tom. 2. operum eius.

QVàm speciosa, [7] & grata ciuitas nobis enituit, & totius anni diebus splendidior hodierna præfulget, non de vsitatis solis radiis illuminata præclarius, sed de lumine martyrũ, supra coruscum fulgoris micantẽ illustrata sublimius. [8] Multis etenim solibus illustriores sunt martyres, & magnis luminaribus clariores. Propterea hodie, si dici potest cœlo ipso ornatior terra lætatur. Sed in hac cõparatione non attẽdas cinerem sanctorũ corporum, nec fauillá reliquiarum carnis, omniaq; ossa cõsumpta téporibus, sed aperi oculos fidei, & vide eos diuina virtute, & gratia spiritus sancti amictos, & diuini luminis claritate radiantes. Hi ergo ipsi de superno solis circulo in terram [9] radij Christo emittente iaciuntur, & à corporibus eorũ prosilientes corusca luce fulgoris, sicut speciẽ Ecclesiæ gaudentes illustrant, ita faciẽ diaboli inuidentis obcæcant. Nam vt audaces latronũ duces, siue impij sepulchrorũ effossores, si fortè dum prædas agunt, aut spolia capienda conquirunt, in arma vel ornamenta Imperatoris incurrerint, quamlibet cupidi prædari, tamen ita agnitis Regis insignibus deterrentur vt fugiãt, neq; cominus accedere vel attingere audeant. Vnde sibi non cõpendium procedere, sed periculum prouidẽt imminere, si quid inde audeant vsurpare: Ita profectò & [10] dæmones, qui verè latronum & principes & magistri sunt, vbi coronatorum martyrũ corpora viderint posita, longè ilicò a conspectu eorũ pauidi fugiunt & absiliunt. Non enim ad naturá eorum intendunt, sed in arcanam dignitatẽ, & gloriam Christi qui in agone certantiũ induta corpora martyrũ suorum, sicut arma portauit. Huiusmodi enim armis non Angelus, non Archangelus, non vlla alia creaturæ virtus induta est, sed ipse Dominus virtutũ & Angelorum, sicut Paulus clamat, dicẽs: Si experimentũ quæritis, prçliãtis in me Christi. Pretiosa enim sunt [11] corpora martyrũ, quoniam plagas pro Domino susceperunt. Et quia stigmata propter Christum membris suis impressa ferũt, & sicut corona regalis vndiq; decorata fulgores varios emittit: ita & sanctorũ martyrum corpora, sicut preciosis lapidibus acceptis pro Christo vulneribus distincta, omni regũ diademate preciosiora, & spectabilia reddũtur. Et illi quidem seculariũ spectaculorum præsides, siue arbitri, quos Græci ἀγωνοθέτας vocãt, proponentes certamina, magnũ muneris ambitum esse existimant, quando iuuenes & robustos luctatores in stadium introduxerint, vnde prima ostentatione miraculũ spectatoribus prçbeant studio. Hoc verò spirituali in agone nõ ita est, sed omnia è contrario. Agoné enim proponens Christus nõ talem, qualem illi terreni agonothetæ, sed horribilẽ & plenum timoris. Non enim hominum contra homines luctamen, sed hominũ aduersus dçmones pugna est. Tale ergo certamen nobis proponens Christus, nõ iuuenes exercitatos ad luctamina athletas, sed primçuos adolescentulos, & cum ipsis senem Eleazarum, simulq; mulierem anum matrem septem adolescentium vult cõsiderare. Quid hoc noui est? quid paras inutilem, & adhuc teneram in bellum, in arenam vel prælium ducis ætatem? Quis enim ante hanc diem vidit, vel audiuit mulierem in vltima senectute positá dimicasse, & terribilem mortis adiisse conflictum? Nemo huiusmodi factum audiuit vnquam. Sed ego inquit, admirabile hoc & nouum quod neq; auditu aliquando perceptum est, ipsis operibus demonstrabo. Non enim talis agonotheta ego sum, vt certaminis exitium in aliqua certãtium virtute constituam, sed ipse aßisto luctantibus, & auxilium præbeo, & manum prçbeo athletis meis. Et quod ex proprij arbitrij libertate suscipiunt, de bonæ voluntatis affectu, vt pro legibus meis, & nomine meo dimicent, id in victoriá ipsis procedere, mei est auxilij. Ergo cùm videris mulierem annis confectá senio tremulam, baculo indigentẽ induci, & congressam prælio paßionis dissoluere crudelẽ tyranni furentis insaniam, & de incorporibus virtutibus triumphantem, & diabolo præualentẽ, & facilè vires illius cõcidentem cum potestate maiore, admirare diuini agonothetç gratiá, obstupesce ad intuendam Christi virtutem, cuius athletç nõ corporis robore sed fidei virtute luctantur. Infirma eorum natura vel vetus est sed quç eos vnxit gratia potens est. Resoluta sunt corpora senectute, sed solidatç sunt mẽtes desiderio pietatis. Non est sensibilis hçc pugna neq; insensibile certamen. Noli ergo istos athletas extrinsecus considerare, sed ingredere sensu rationabili ad interiorem eorum habitudinem: conspice fidei eorum fortitudinem, vt intelligas quoniá qui contra dæmones pugnat, nõ robore corporali, neq; valida cõpage mem-

7 *Laudat preclarã diem sanctorũ Machabæorũ, du eorũ lumine corruscantem.*

8 *Hoc deberẽt in sanctis martyrib⁹ contẽplari moderni heretici, quod si facerẽt, non effunderẽt ineptias quas solent.*

9 *Radij ex sanctorũ martyrũ corporibus prosilientes, Ecclesiã gaudẽtem illustrãt, & diabolũ inuidentem excæcant.*

10 *Vide mirũ, dæmones sentiũt virtutẽ ex sanctorũ corporibus prodeuntẽ, & pauidi ab eorũ conspectu fugiunt, & heretici nostri illam confiteri nolunt.*

11 *Quid quæso excelsius, quid dignius dici posset pro veneratione corporũ martyrum, & sanctarũ reliquiarũ eorundem. Et vnde sit eis tanta dignitas.*

brorum indiget, nec de ætate iuuenili fiduciam ſumit: ſed etſi tener adhuc adoleſcentulus in flore primæuo agit, & ſi ſenex ad extremas ætatis ſuæ metas peruenerit, animam verò fortem habet & corroboratam fidem, nihil de ætate, vel modica, vel extrema ab effectu certaminis impeditur. Et quid dico ſenem & iuuenem, quando etiam mulieres expeditæ ad hęc pręlia cucurrerunt, & illuſtres coronas adeptę ſunt? Nam illi extranei nobis, id eſt, mundani agones, & ætatis, & formæ, & generis dignitatem requirunt. Vnde & ſeruis, & mulieribus, & ſenibus & pueris ad eos aditus denegatur: iſthic verò apud nos omni perſonæ, omnique ætati, & vtrique ſexui indiſcreta facultate ſtudium patet, & agonis adeundi commune ius, & vna libertas eſt, vt prompta omnibus ſine inuidia bonitate, ineffabilem Saluatoris noſtri virtutem cognoſcas, & Apoſtolicum ſermonem opere cōfirmari videas: quia virtus in infirmitate perficitur. Quando enim pueri, & ſenes ſupra naturam valent, & internis viribus modos ætatis extendunt, euidenter operantis in ipſis gratia manifeſtatur. Et vt plenius appareat, quia infirmitas athletarum noſtrorū, quæ in exteriori eſt, clariores faciat eſſe victores, & ſenem & pueros relinquentes, infirmiorem ipſis producamus in medium mulierem, illam anum, & ſeptem puerorum matrem. Nam labores partuum non vel modicè huic certamini impedimēto ſunt. Quid ergo eius prius aut potius mirabimur? quod ex natura infirmum, aut quod de ętate habuit pręlijs inutile & immaturum, aut neceſſarię compaſsionis affectum? Mater enim erat, vnde facilè eam potuiſſet in tormentis viſcerum ſuorum vincere materna pietas, niſi diuina pietatis altior virtus virili fide anile pectus armaret. Magna etenim hæc impedimenta ſunt ad eum curſum, cuius intentio ſumma indiget patientia. Ego verò & aliud his maius habeo dicere, quód & virilē mulieris fortitudinem, & callidam diaboli verſutiam cōſideretis. Quid autem hoc eſt, diligenter inſpicere debetis. Immundi dæmonis maligna calliditas, non primam eam traxit in agonem, ſed poſt filios eam duxit in pręliū. Qua cauſa hoc? Ob hoc vtiq;, vt pręuenientibus in cōſpectu eius ſeptem filiorum ſuppliciis, deiiceret ſenſum eius, cùm virtutem mentis in matre fregiſſet, varia crudelitate propoſitis ei ſpectaculis orbitatis ſuæ, cùm iam eneruatam, & conſumptam maternis doloribus facilè vinceret, & in ruinam mentis impelleret. Ne ergo hoc cōſideres, quòd illata ſibi tormenta tolerabant: ſed illud magis contēplare, quòd mater per ſingulos eorum duriores ſuſtinebat dolores. Et hoc quod dicitur bene norunt, quęcunque pariendi dolores expertæ ſunt mulieris, & matres factæ ſunt. Nā ſæpe & mater, ſi videat filium ſuum febribus æſtuare, ita perturbatur, vt ardores illius in ſua cupiat mēbra transferri, & mutata in ſe, ſi poſsit, ægritudinis vice, transfundere in filium ſanitatem ſuam. Ita omnibus domeſticis malis eas quę de filiis malis acciderint, ærumnas grauiores exiſtimāt, & intolerabiles fiunt, quę matris ſunt. Sicut ergo vera in cunctis matribus talis affectio, ita profectò manifeſtum eſt, quia mater illa grauius in ſuppliciis filiorum puniebatur, quàm ſi ipſa pateretur: & maior erat paſsio in viſceribus matris, quàm in corporibus filiorū. Si ergo vnius filij nunciata eſt ægritudo, auditu ſolo viſcera materna turbantur, Hic aūt non vnū tantum filiorum chorum vno tempore pariter interfici videns mater, nec abſens per auditum ſuſcipiens paſsiones eorum: ſed præſens oculis hauriens vulnera omnium, quos pepererat, quid non patiebatur? Quomodo non excidit mente, vnumquemque horum ſpectans horribilius & diuerſis pœnarum ingeniis cruciari, & per inciſiones membrorum tam crudeli, quàm lenta morte conſumi? Quomodo tam ferali ſpectaculo non diſsilierunt viſcera eius, & deſumpto corpore anima excuſſa eſt? Quomodo nō & filij prima paſsione in ipſos ignes, quibus filius cremabatur, inſiliit, vt ſimile, vel deterius filiorum ſpectaculum cōpendio mortis euaderet? Nam etſi ſapiēs eſſet, ſed mater erat: etſi amans Deum, ſed carnē portabat: etſi prompta eſſet fide, attamen fœmineum ſexum gerebat: etſi zelo diuinæ pietatis prompta ferueret, ſed & maternæ affectionis vinculo, memor partuum tenebatur. Si enim nos, qui viri ſumus, frequenter cùm videmus reum per forum duci, refrenato ore in mortis damnationem, & eum trahente carnifice, de ſolo eius aſpectu frangimur, cùm tamen ſufficientem habemus conſolationē ex ipſa conſcientiæ ſecuritate, qua ab illius pœna mortis diſcernimur, facilè metiri poſſumus quid illa pertulerit, quæ non reum aliquem & extraneum, & damnatione commerita duci videbat: ſed ſeptem filios ſimul in vna die, non iuſta morte conſumi, ſed variis laniatos pœnis videbat interfici. Si enim lapidea quidem fuiſſet, & ſi viſcera adamante cōpacta geſsiſſet, ita fortè potuiſſet incōcuſſa durare, & nihil eorū ſentire, quę mulierem, & matrē perpeti, vis ipſa naturæ, pietatiſq; cogebat. Denique cogita, quomodo admiremur patriarcham Abrahā, quòd filium ſuum offerēs Deo, ipſe vinxit in apparatu hoſtiæ manus eius, pedeſq; conſtringens, & eum paterna manu immolandum altari impoſuit: & ſapienter conferens, tunc videbis, quanta mulieris huius virtus extiterit. O amariſsimum illud, ſimul & dulciſsimum matris ſpectaculum: ô amariſsimum quidem propter naturam affectionis humanæ, & propter ipſorum faciem tormentorum: dulciſ-

dulcissimum verò propter virtutem fidei,qua delectabatur domesticarum spectaculo passionum:quo impiam sacrilegi Regis crudelitatem confessio gloriosa vincebat. Vnde fortissima illa mater non frangebatur spectaculo orbitatum suarum,sed confortabatur:quia non profluentem eorum sanguinem aspiciebat,sed magis ad coronas eorum,quæ texebātur in cœlis inten ta gaudebat. Non videbat ad receptaculū temporale cauari petram sepeliendis,quia pro uidebat ęterna edificari tabernacula coronandis. Non considerabat circūstantes populos,quia videbat adstantes Angelos. Oblita est dolores partuum suorū,cōtempsit naturā sexus sui,nec memor etiam senectutis. ipsam quoq; naturę tyrannidē animo superante calcauit:naturæ, inquam,tyrannidē,quæ & bestiarum feritatem subigere consueuit. Sæpe enim difficiles capi beluæ,per amorē tamen suę sobolis capiuntur. Dum enim natorum suorum dilectionē vitę suæ pręferunt,ita affectu pietatis incautę,in manus incidunt venatorum:qui prius catulos eorum venantur,vt per affectionis captiuitatem,perueniant ad capturam parentum. Nullum est animal,nec ita infirmū, quod non pro filiis suis defensandis robur assumat:neq; ita mansuetum,quod abreptis catulis non irritetur,& aduersus rapientem quanta potest virtute desæuiat. Sed istam totam ipsam, & per homines rationabiles,& per animalia irrationabilia pari iure porrectā,atq; diffusam naturę tyrannidem fidei virtute dissoluit:& non solùm non insiliit capiti sęuientis tyranni, neq; lacerauit faciem eius,vt bestia videns catulos suos diripi: sed tātam magnanimitatē fidelis animi omnem philosophiam supergressam mōstrauit, vt immolationem filiorū suorum præpararet hortatu suo,& ingereret persecutori. Et cùm adhuc priores punirētur,residuos ad æmulationē eorū exhortantibus verbis in palæstra passionis iungebat. Audiant hæc vniuersæ matres,& æmulentur virilem mulieris huius fortitudinē,& verā circa filios dilectionem,& secūdum illam septē martyrum matrem nutriant filios suos. Nō enim ęducatio filiorum hæc naturę est,sed ęducatio matres facit:hæc enim volūtatis est. Et vt discas quia nō pariendo tantùm,sed magis bene nutriendo fit mater,audi beatissimum Paulum, quo modo honorificet & coronet viduam,nō propter partum,sed propter educationem bonā filiorum,dicēs enim: Vidua eligatur nō minus annorum sexaginta,testimoniū habēs in operibus bonis:vt horum bonorū laudem consummaret,adiecit:Si filios enutriuit:nō dixit,si peperit. Quid ergo æstimabimus illā mulierem pertulisse. si tamē mulierem istam dici oporteat,cùm videret in filiorū mēbris viscera sua cruciari,alterius auulsos à suis manibus digitos super prunas ignium spargi,& vnius caput clauis cōfigi,alterius capiti cutē detrahi,& totum corpus extracta pelle nudari,& eum qui talia patiebatur,stantem fortiter,insuper & ipsi tyranno pœnas æternas voce libera comminantem? Quomodo mater hæc expectans,eleuauit vultum suum,& os aperuit,& linguam mouit in verba,nō in verba materni doloris affectu mollia,sed verba virtutis? Quomodo non recessit à carne anima eius? Quomodo? ego dicam. Non enim in terrena pręsentia intendebat,sed in futura cœlestia præparabatur:in his omnibus filiorum suorum præliis & tormentis vnum timebat,ne cuiquam tyrannus parceret,& inuidia diaboli soluto certamine, triumphantium scinderetur chorus filiorū eius,ne quis eorum sine corona maneret. Et quoniā hoc timebat,minimum eorū qui iam solus agoni supererat,tātum quòd nō manibus apprehendens, in ignem ipsa incensum impulit,veruntamen pro manibus eū verbis exhortationis impulit,& armauit eum magna trepidatione pietatis,voce patria obsecrās eum,ne callidi persecutoris sęuioribus crudelitate blanditiis emollitus,auelleretur à fratribus gloriosis,& cōcertantium immarcessibilem coronā victus amitteret. Nos citra dolorem alienas ærūnas audire non possumus,sed illa proprias & domesticas passiones citra dolorem intuebatur. Hæc non negligenter,neq; in ambustione audiamus, sed vnusquisq; eorū qui audiunt, in filiis suis totam hanc rem sibi depingat,in corde suo proponens virtutem eorum quę dicimus,de suis affectionibus metiatur,quanuis nec ita possit, quia naturales passiones sermo non potest explicare,experimentis autem tantum percipi potest humanæ affectionis expressio. Quàm bene igitur ad eam matrem cōgruit sermo ille propheticus,vt post septem filiorum coronas dicamus:Tu autē sicut oliua fructifera in domo Dei. Nam Olympiacis spectaculis cùm innumerabiles sæpe conueniant luctatores,vnum tantūmodo manet corona victorem:isti verò de septem fratribus septem emicuerunt coronæ. Et quam mihi ostendis religionem ita fertilem,quem nidum tam numerosa prole fœtosum? Nunquid similes habuit parturitiones mater filiorum Zebedęi? Gloriosa quidem & ipsa Apostolorum mater,sed duorum tantum. Septem verò martyres nescio vnquam vnum protulisse vterum, & ipsam eis matrem gloriæ sociam in consortio passionis appositam: & quidem non vna,neq; simplici adiectione meritorum atq; virtutum. Nam filij eius septem martyres erant,tantum autem corpus matris appositum est. Corpus quidem erat vnum, septem verò martyrum legio implebatur in matre. In qua dilata est gloria passionis,& co

rona

rona martyrij, in ea omnium virtus & gloria confluebat: quia per vnumquemq; filiorum suorum passa est: & quoniam illos ipsos tales ipsa perfecit: hæc Ecclesiam nobis integrã martyrum peperit, septem filios enixa sublimiter, quorum neminem peperit terrę, sed oẽs cœlo, magis autem regi cœlorum, cui omnes eos in vitam peperit æternam. Ergo callidus omnis malitiæ machinator diabolus vltimam eam duxit ad certamen, ea causa, quam suprà exposui, vt virtute eius fracta, & in spectaculo filiorum per tormenta morientium debilitata, facilè postea debellaret afflictam. Si enim sæpe sanguinis humani fusionem videntes homines consueuerunt pauore percelli, & non modicæ curationis eguerunt, vt & deficientem vitam resumerent, & labantem animam reuocarent: tantos illa videns sanguinis riuos, non ex aliena, sed de filiorum suorũ carne manantes, quod non sustinuit, aut quam perturbationem mente suscepit? Itaq; diabolus, vt suprà dixi, propter quod eam post filios suos, quasi perfractam orbitatibus, & facilè vincendam in vltimũ certamen induxerat, id totum in contrariũ sibi cecidisse persensit, & muliere per hæc ipsa, quibus vincendã putauerat, vincente confusus est. Maius enim confirmata mater exemplis filiorũ, aggressa est certamen. Quamobrẽ per orbitates suas non fracta est, sed fortior facta est. Nõ enim iã reliquerat sibi pro quibus augeretur, vel quibus timeret, ne fortè infirmitate fraudarentur coronis: sed omnes, sicuti vnum reponens promptuarium, ad supernos pręmittens triumphos, & ad inconcussa perennis gloriæ regna, gaudebat, cõfidens de cætero, & secura cum magnanimi voluntate. Et sicut coronæ quædam pretiosissimis lapidibus compositæ eminentem gemmam: ita carnem suam choro filiorum coaptans, ad desiderabilem Iesum pullos suos vt aquila subsequens, euolauit, magnum nobis relinquens solatium atq; consilium, per id quod in semetipsa opere passionis probauit. Quod filiis valido sermone persuaserat, vt corroborata anima, & sublimi sensu instructa, audeat oẽs ingredi passiones, & omnia siue tormentorum, siue discriminum visibilium dura contemnere. Quis enim vir, quæ mulier, quis senior, aut quis iuuenis, de cętero veniã possit accipere, aut excusationẽ habere fragilitatis carnis, & timiditatis humanæ, si propter Christum sibi pericula videat inferri: quando mulier senectute confecta, & tantorum filiorũ mater, & ante tempus gratiæ congressa, sustinuit multis virorũ per idem tempus metu mortis inclinatis in sacrilegia perfidiæ, necdũ in Domini Saluatoris aduentu extincto peccato, neq; morte deuicta, tantis animis, & tanta virtute, tantas propter Deum pœnas sustinuisse cernitur, & vicisse cognoscitur, vt Euangelicam perfectionem in temporibus legis impleuerit? Vnde hęc ergo omnia cogitantes, & mulieres, & viri, & iuuenes, & senes exemplũ agonis huius: tantorumq; in filiis, in matre luctaminũ, sicut in tabula, ita in corde vestro describite, assidua vobiscum exercitatione meditamini. Contra omnem spiritualium inimicorum armaturã illius patientiam proponamus ad inuictæ virtutis exemplum, vt isthic æmulãtes fortitudinem sanctorum illorum, similiter illic eorum coronam possimus adipisci. Quantam illi patientiam in periculis corporalibus ostenderunt, tantam nos in passionibus irrationalibus continentiam demonstremus, id est, contra iram & auaritiam, vel inanis gloriæ concupiscentiam diuino timore muniti, sensibus repugnantes, & consilia diaboli destruentes in nobis. Si enim cupiditatum ignes vicerimus, sicut illi tyrannidis ignem vicerunt, poterimus iuxta ipsos, & matrem eorum, pari gloria constituti similes haberi. Potens autem est Deus vt præstet nos omnes per eandem fidem ad parem gloriam peruenire: per charitatem, & gratiam Domini nostri Iesu Christi, per quem, & cum quo est Deo patri regnum, gloria, cum spiritu sancto, & nunc, & semper, & in secula seculorum. Amen.

Est epist. eiusdẽ sine titulo 98. in ordine epistolarum.

¶ ADHVC DE MACHABÆIS, EX D. Bernardo Abbate.

Q Vòd per fratrem Hescelinum tua charitas à mea paruitate quęsiuit, inde iã ad me scripserat Fulco Sparnacensis Abbas, cui ego nil rescripsi: volẽs [12] siquã forte su per hoc reperissem patrũ sententiã, ipsam potius ei transmittere, q̃ nouũ vel nostrum quippiã respondere, qua nõ facile occurrente, iã quod sentio ego sic interim vtriq; respondeo, vt quodcunq; fortè rationabilius quilibet vestrum super eadem quæstiuncula quando vel legerit, vel audierit, vel certè ipse senserit, mihi vicissim impartiri nõ negligat. Quęris itaq; quidnã visum patribus fuerit vt solis ex omnibus antiquis iustis singulari quodã priuilegio Machabęis annuam celebritatem pari cum nostris martyribus veneratione decernerent in Ecclesia solenniter exhibẽdam. Si dixero dignos meritò martyrũ gloria iudicatos, quibus nõ impar fuit in martyrio virtus, erit forsitã solutũ, cur ipsos, sed necdum planè cur solos, cùm & alios nõnullos ex veteribus pari constet zelo pietatis occubuisse, nõ tamen pari & tripudio recoli meruisse. Quòd si illis non immeritò huiuscemodi negatur solennis celebritas, quia nimirum quod præbuit virtus, præripuit tempus: cur nõ eadem

12 Vide quantopere timebãt Sancti noua in Ecclesia introducere, et a priscorũ patrũ sententiis recedere, At nunc heretici quicquid ex suo capite excogitãt, imo somniant, sta tim ad plebeculas adferunt, & quasi sit Euangelium extollunt.

eadem fuit in Machabæis consideratio? Siquidem & ipsi pro tẽpore non ad cœli mox gau dia, sed ad inferni tenebras descẽderunt: ne tunc quippe apparente primogenito ex mortuis, qui aperiret credentibus regna cœlorũ, agno videlicet de tribu Iuda, qui aperit, & nemo claudit: ad cuius introitũ cùm omni autoritate supernis potestatibus diceretur: Tollite portas principes vestras, & eleuamini portę ęternales, & introibit Rex glorię. Proinde si congruum videtur cum gaudio recolere transitũ, qui gaudij non fuit, caueatur & in istis: Aut si istos ob suæ virtutis meritũ festiuo prosequi fauore placet: cur non itidẽ deferetur & illis? An dicendum est vtrosq; quidem in morte communem habuisse cũ martyribus pietatis causam, sed non etiam vtrosq; pariter eandem cum illis adeptos fuisse martyrij formam? Vniuersis nempe tam veteris quàm noui testamenti martyribus æquè cõuenit pro iustitia occubuisse: sed interest, quòd isti passi sunt, quia illam tenebant: illi quia nõ tenentes reprehendebãt. Isti quòd eam non desererent: illi quòd deferentes perituros esse assererent. Et vt breuiter totum in quo differunt proferamus, hos cultus, illos zelus iustitiæ martyres fecit. Soli ex veteribus Machabęi, quia non solùm causam, sed & formam, vt dixi, noui martyrij tenuerunt, iure fortasse in Ecclesia cum nouis Ecclesiæ martyribus eandem consuetæ celebritatis gloriam assecuti sunt. Instar quippe martyrum nostrorũ libare & ipsi diis alienis, patriamq; deserere legem, imò mandata Dei trãsgredi cogebãtur, renuebant, & moriebantur. Non sic Esaias, non sic Zacharias, non deniq; vel magnus ille Ioannes Baptista ita mortuus est: quorũ primus serra fertur scissus fuisse: secũdus inter tem plũ & altare legitur occisus: tertius in carcere decollatus. Si quęritur à quibus, ab iniustis & impiis. Si qua causa, pro iustitia & pietate. Si quomodo, non tã eas confitendo, quàm proponendo. Proponebant veritatẽ odientibus eam: veritas pariebat eis odium, & odiũ mortem. Licet iniusti & impij, nõ tamen in illis tam pietatem persequebantur, quàm se repellebant: nec tam in illorũ iustitiam ferebantur, quàm propriam tuebãtur iniustitiam. Aliud est, aliena inuadere: aliud, defendere sua. Non est idipsum nolle sequi veritatẽ, & persequi: inuidere credẽtibus, & increpãtibus indignari: obturare os confitentiũ, & redarguentium stimulos nõ ferre patienter. Deniq; misit Herodes, & tenuit Ioannẽ. Quam ob rem? Quia Christum prædicabat? Quia vir bonus erat & iustus? Imò propter hoc reuerebatur magis illum, & audito eo multa faciebat. Sed quoniã arguebat Herodem Ioannes propter Hero diadem vxorem Philippi fratris sui: ideo vinctus, ideo & decollatus est: passus quidem & ipse pro veritate: sed quam zelare videretur, non negare cogeretur. Hinc est quòd hęc ipsa tanti martyris passio, multorũ etiam longè minorũ festiuitatibus minus festiuè recolitur. Profectò si tali ratione & ordine passi fuissent Machabęi, ne vlla quidẽ fieret de eis mẽtio. Nunc aũt quoniam similes illos fecit martyribus Christianis nõ dissimilis veritatis cõfessio, meritò eos similis prosequitur & veneratio. Hęc moueant sanè, quòd quemadmodum martyres nominatim & ipsi pro Christo minimè passi sunt, quia non interest siue sub lege pro legalibus obseruantiis, siue sub gratia pro mandatis Euangelicis quis patiatur. Vterq; enim æquè pro veritate, ac per hoc pro Christo, qui dixit: Ego sum veritas, pati cognoscitur. Itaq; plus contulit Machabęis in hac parte martyrij genus, quàm virtus: quando ne hos quidem ex patribus, quos pari constat virtute illo in tempore pro iustitia decertasse, pari etiam honore concelebrat præsens dũtaxat Ecclesia. Puto quòd arbitretur indignum quantumlibet laudabili morti, quę Christi mortem pręcederet, diem festum impendere, præsertim cùm ante illam salutiferam passionem nõ festiua gaudia, sed claustra tenebrosa quosq; morientes exciperent. Sanè Machabæos ideo (vt dictũ est) excipiendos iudicauit Ecclesia, quoniam quod eis negabat tempus, contulit martyrij genus. Nec solùm ipsos, sed & qui fortè vitæ iam in carne manifestatæ mortẽ sua morte præuenerunt, siue morientes in ipsa, sicut Simeon & Ioannes Baptista: siue etiam pro ipsa, sicut innocentes: quos alia ratione licet ad inferos & ipsi descẽderint, ritu nihilominus solẽni veneramur. Et Innocẽtes quidem, quoniã iniustum profectò fuit innocentiam pro iustitia morientem, vlla vel pręsenti gloria defraudari. Ioannes quoq; sciens quòd à diebus suis regnum cœlorum vim patitur, vnde & clamat: Agite pœnitentiam, appropinquabit regnum cœlorũ: simulq; vidẽs vitam se protinus secuturam, mortem lætus excepit. Quòd vtiq; ab ipso Domino morituros sciscitari solitus fuit, ac certificari meruit. Nã cùm per discipulos eum interrogasset: Tu es, inquiens, qui vẽturus es, an alium expectamus? Post enarrata plura miracula audiuit: Et beatus qui nõ fuerit scandalizatus in me. In quo nimirum verbo significauit se Dominus moriturum: & tali morte quæ posset Iudęis esse scandalũ, Gentibus stultitia. Ad hanc vocẽ sponsi gaudens amicus spõsi alacri animo præcessit: quo & illũ in proximo esse venturũ iam dubitare non potuit. Porrò qui lætus & tam lætus potuit mori, putauit & lætam sibi memoriam promereri. Sed & senex ille tam plenus virtutũ quàm dierum, morte iam propinqua vitam baiulans in manibus, aiebat: Nunc dimittis seruum tuũ Domine, secundum verbum

Psalm. 23. Ioann. 14. Matth. 3. Matth. 13. Lucæ 2.

verbum tuum in pace: Quia viderũt oculi mei salutare tuũ. Ac si diceret: Securus descẽdo in carcerem, qui tam præsto meam sentio redemptionẽ. Et hic ergo, qui cum tam secura iucunditate, & iucunda securitate moritur, merito in Ecclesia celebrari cum gaudio memoratur. Cęterùm illa, qua ratione mors festiua reputabitur, quam nulla gaudiorum festiuitas comitatur? Aut vnde gaudiũ sumeret moriturus, qui se & ad infernales descẽdere tenebras certus erat, nec certi quippiam secum ferebat, unde in proximo de sui liberatore

Esaiæ 38.

consolaretur? Inde est, quòd vnus sanctorũ cùm audiret: Dispone domui tuæ, quia morieris tu, & non viues: conuertit se ad parietem, & fleuit fletu magno, atque ita impetrauit exosæ mortis aliquam dilationẽ. Hoc deniq; & miserabiliter plangebat, dicens: In dimi-

Ibidem.

dio dierum meorum vadam ad portas inferi. Et paulò pòst: Non videbo, inquit, Dominum Deum in terra viuẽtium: Non aspiciam hominẽ vltrà, & habitatorẽ quietis. Hinc & alius

Iob 14.

quidam: Quis mihi hoc, ait, tribuat, vt in inferno protegas me, & abscõdas me, donec per-

Gen. 42.

transeat furor tuus: & constituas mihi tempus, in quo recorderis mei? Israël quoq; ad filios aiebat: Deducetis canos meos cum dolore ad inferos. Quid in his solennis lætitiæ, quid festiuæ celebritatis apparet? [13] Nostri aũt martyres cupiunt dissolui, & esse cũ Christo, certi vbicunq; est corpus, illò sine mora congregatũ iri & aquilas. Mox, inquam, ibi exultãt iusti in cõspectu Dei, & delectantur in lætitia. Ibi, ibi benignissime Iesu: ibi statim vt de hoc seculo nequã sanctus quisq; eripitur, adimpletur lætitia cum vultu tuo. Vna ibi vox iubilo resonat sempiterno, vox vna exultationis & salutis in tabernaculis iustorũ. * Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantiũ: laqueus cõtritus est, & nos liberati sumus.

13 Sãcti noui testamẽti vt ex hoc seculo migrauerit vidẽt Deũ, & sunt cũ Christo. Quod nota contra hæreticos id negantes.

* Psalm. 123.

Nunquid hoc decantare libebat apud inferos sedẽtibus in tenebris & vmbra mortis: dum non erat qui redimeret, neq; qui saluum faceret, quando necdum visitauerat nos oriens ex alto, primitiæ scilicet dormientium Christus? Meritò igitur Ecclesia, quę gaudere cũ gaudentibus, flere cum flentibus nouit, quos pares iudicat ex virtute, discernit tamen ex tempõre: nec pari putat prosequendũ obsequio, & transitum ad vitam, & descensum ad inferos. Itaq; martyrium facit causa, tempus, genusq; discernunt. Tempus quippe Machabæos à nouis martyribus disiungit, coniungit antiquis: genus verò nouis aggregat, segregat à veteribus. Et hæc quidem in Ecclesia præmissis ex causis differentiæ obseruantur. Cęterũ

Psalm. 115.

apud Deum vniuerso cœtui sanctorum commune est, quod sanctus ait Propheta: Preciosa in conspectu Domini mors sanctorum eius. Vnde autẽ preciosam dixerit, exponat nobis:

Psal. 36.

Cùm dederit, inquit, dilectis suis somnum, ecce hæreditas Domini filij merces fructus ventris. Nec putemus solos martyres esse dilectos, cùm recolamus dictum de Lazaro: Lazarus

Ioann. 11. Apoc. 14.

amicus noster dormit. Deniq; beati mortui qui in Domino moriuntur. Non soli qui pro Domino moriuntur, sicut martyres: sed & qui in Domino moriũtur, sicut Cõfessores, profectò beati sunt. Duæ proinde res mihi videntur mortem facere preciosam: vita, & causa: sed amplius causa quàm vita. Porrò illa erit preciosissima, quam & causa cõmendat & vita.

¶ ITEM PASSIO SANCTORVM SEPTEM MAchabæorum, per D. Eusebium Emisenum scripta.

Habetur in volumine sermon. eius.

Audiuimus in Euangelio vocem Domini dicentis: Nõ omnes qui dicunt mihi, Domine, Domine, intrabunt in regnũ cœlorum. Ad quos sermo hic respicit? Ad eos sine dubio, ad quos alio loco dicit: Populus hic labiis me honorat. [1] Studeamus ergo vt cum obsequiis labiorũ vita concordet & consonet: quia si opera nostra ad Deum clamẽt, & conscientiæ synceritas & morũ probitas: pietas Domini ad nos flectit auditum. Caueamus ne fortè hic solo corpore consistamus, & corda nostra probẽtur errare per seculum. Quando enim præualent in nobis terrenæ superfluæq; cupiditates: quando tyrannico dominatu malitia in nobis regnat: quando ira superequitat, nos illi laudabiles heremitę, qui extra mundũ nos credimus, mundum intra nos inclusum tenemus. Ac sic animæ illę, quę possessio efficiuntur seculi, non possunt effici regnũ Dei. Ideoq; fratres, videte vocationẽ vestram. Venire quidem sic ad heremum, summa perfectio est: non perfectè in heremo viuere, summa damnatio est. Quid prodest si in loco quies teneatur, & inquietudo in corde versetur? Si in habitatione silentium sit, & in habitatoribus vitiorum tumultus, & colluctatio pasiionũ? Si exteriora nostra serenitas possideat, & interiora tẽpestas? Nemo dicat, inuitus hoc feci, aut fato vrgente peccaui: nemo casum conditionis suæ ignarus accuset: nemo dominari æstimet fatum. Non potest homini præualere delictũ, nisi accesserit consentientis arbitrium. Et ideo ordinatio Dei nostri cùm cætera animantia ad periculum propulsandũ foris sufficienter instruxerit, atq; munierit, vel velocitate pedum, vel armis dentium, vel violẽtia vnguium, vel mole membrorũ: hominem interiorem contra hostem magis intus armauit, intelligentiæ scilicet vigore, cõsilio sapientiæ, virtute iustitiæ: vt preciosior nostri portio, velut de excelsa turre, ita de secreta fidei suę arce tutius repugnaret,

1 Ecce necessitatem bonorũ operũ vna cum fide.

& quamlibet forti aduersario contra reluctantem animam nil liceret. Confirmante hoc ipsum voce diuina. Nolite, inquit, timere eos qui occidunt corpus, animam non possunt occidere: sicut etiam nunc ex hoc triumphalium puerorum certamine intelligi datur.

Ecce septem fratres, ætas ad omnem perturbationem timoris obnoxia, & ad omnem vim doloris infirma, horribilia & inaudita tormenta ante oculos exposita, virili pectore & martyrum iam corde despiciunt: & illa tanquam oblatam mortis occasionem, velut pignus immortalitatis inuadūt: quod corpore accipiunt, mente non sentiunt: foris cedunt, intus triumphant: quos cruciat manifesta pœna, pascit docta victoria: multiplicentur licet per æris ac ferri illa feruentia incendiorum vires, perstat lignum viride contra violētiam vasti ignis inuictum: etsi exuri videtur in cortice, illæsum permanet in radice: etsi circa superficiem solidi roboris temporaria mors desæuit, intra conscientiæ medullas vita se recipit. Ac sic auidissimus prædo potest domum perfringere, ad thesaurum non potest peruenire: quem dum conatur expugnare, multiplicatur. Quantò enim persecutor in necem confitentis immanior, tantò Deus in remuneratione perseuerantis est ditior, qui nouit de impiorum criminibus merita [3] augere iustorum. Sicut enim improbi malè vtuntur bonis Dei, ita Deus bene vtitur malis operibus iniquorum. Primùm requiramus quid sit malè vti bonis operibus Dei, quod in ipso homine intelligi promptū est, quàm bene Deus corporis humani membra disposuit, & tamen ad contumeliam sui abutitur indultæ sibi pulchritudinis honore mens reproba. Bonum opus Dei est oculus, & tamen indignis concupiscentiis maculatur aspectus: nocte peruigil immeritorū somno insidiatur, & luce ad quā tactus est, offenditur. Et propterea de eo dicitur. Fornicatio animæ in eleuatione oculorū. Et alio loco: Qui viderit mulierem, inquit, ad concupiscendum eam. Et ideo quàm facile potest in puncto temporis euagari velocitas oculi, tam solicitè præcauenda est irruentis noxa delicti. Lingua etiam tanti opificij decus, mēdaciis, maliloquiis, falsis testimoniis deprauatur. Manus bonū opus est Dei, & tamen ad facinus iniquitatis, ad crimē peragendæ fraudis extenditur, ad scelus erigendæ salutis armatur, & totus homo ad malitiā propriæ perditionis accingitur. Sed eis ipsis creaturis quæ extra nos sunt, quæ à foris adiacent, quę bonæ factæ sunt, malus malè vtitur. Argento & auro appetitur veritas, expugnatur integritas, iustitia vincitur, innocentia proditur. pietas, fidesq; violatur: ac de rebus ad pręsentia subsidia cōcessis, detrimēta vitę ęternę nequitia mortalis operatur. Quod ex hoc apertius inspici licet. Deus ab initio hominē conditioni subiectū, discretione liberū fecit, prudentia instruxit, ratione ditauit, eiq; bonū exercere præcepit. Malū ad hoc esse permisit, vt ad bonam partē voluntate deflecteret, & mandatū Dei nō necessitate, sed virtute perficeret: atq; in alterutrā viam non casu perurgente, sed iudicio eligente transiret: & tamē homo traditæ sibi nobilitatis oblitus, neglectis muneribus conditoris, bona animi ad improbas traxit cupiditates, & ad nocendi studia cōuertit, deputans ad instrumenta nequitiæ, ornamenta naturæ. Processit etiam in hoc nephas, vt Deum suum non solùm nō agnosceret, sed etiam agnoscentibus inuideret: eumq; tantis viribus, quantis quęrendus esset, de fidelium pectoribus conaretur eruere. Sed diuina prouidentia, quæ, vt dictum est, etiā malorum operibus bene vtitur, meliora de contrariis peragit: & ita iustas ordinat causas, vt boni ex aduersis proficiant, & ad pia transeant merita pietatis ingenia. Sicut etiā ex hoc admirando certamine fœlicium germanorum euidenter agnoscitur: nam quos per cruentissimum persecutorem humiliauerat diabolus, exaltauit Deus: quos ille damnauit, iste glorificauit: ille opprobriis adimpleuit, hic premiis: ille affecit flammis, refrigeriis hic refecit: ille induxit in mortem, hic ad vitam de morte perduxit: ille interfecit gladiis, hic dignos fecit coronis. Ideo vox est Apostoli martyrium suspirantis: Non sunt condignę passiones huius seculi, ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis. Hæc secum beati pueri conscia futurorum mente voluentes, illata supplicia, quasi aliena reputant: quę circa corpus remanentia ad animam peruenire non possunt. Diuerso itaque cruciatus genere, hic verberibus dilaniatur, hic craticula sacrificij more torretur, hic abscisso capite, æterno capiti iungitur, hic desecta lingua inuiolabilem fidem melius loquitur, & Christum Dominum in silencio oris, clamore vulneris confitetur. Nam etsi beato testi cruentus carnifex vocis abstulit ministerium, plenum tamen Deo perhibet testimonium vox ipsa pœnarum. Sigillatim itaque à senioribus ad iuniores passionum ordo disponitur, vnumquemque per decurrentes ætatum gradus, crescentia tormenta percurrunt: singuli magnitudine supplicij, omnes speciali acerbitate torquentur: inter videntes pariter & sustinentes qui dolores sunt? Propria sunt dolore communia, ac sic ille qui posterior vicit, cum omnibus triumphauit. Satagit inter hæc fœlix orbitatibus suis mater, sollicitior de perimendis, securior de peremptis: respiciens quot funera, tot trophæa: & filiorum merita exultando sua faciens, nouo genere gaudia doloris metit, ac septem

3 Dominus de impiorū criminibus nouit merita augere iustorum.

martyria vnius pectoris virtute consummat: & numerosam prolem cœlo lęta parturiens ad regnum Dei secura, quia sequutura, præmittit: ita iuniorem, qui solus restabat, alloquitur: Miserere mei, inquit, fili, quæ te decem mensibus in vtero portaui, & lac triennio dedi: ne timeas carnificem istum, sed similis fratribus effectus, libens mortē excipe: vt in illa miseratione vnà cū fratribus te recipiam. Aduerte q̄ profunda pietas, & artifex fides, per futurā spem, præsentem subleuat orbitatē. Quid mirum fit vt pignoribus interemptis, nulli lachrymas dabat. Hoc loco expressius requiramus quę tandē causa paruulis vires dedit, vt inter tam exquisitos nouosq; cruciatus, infatigabiles Iudęi cōfessione durarent: Et quę alia causa charissimi, nisi in primis gratia diuina, + quæ vbi infirmitatis nostræ inuenerit votū, statim supponit auxiliū? Quæ, inquam, alia causa charissimi, nisi diuina gratia, & doctrina domestica? Quę causa alia, nisi quia statim post transacta cunabula, inter annos infantiæ, religionis affectū de institutione & cōuersatione pię parētis acceperant, & de tam sanctæ matris pectore Deum traxerant, & in nomine Dn̄i vincula linguę trepidantis absoluerant? exempli enim fœmina, in pignoribus suis animas magis cupiens nutrire, quàm corpora, fidem primā teneris sensibus vice lactis infuderat, vt rudes eorū mentes, & mali nesciæ in ipso vitę limine vitā ebiberent: eosq; primitus agnitio diuini timoris impleret, vt in noua viscera sacris studiis occupata, locū vana seculi nō haberent. Quæ cùm ita sint, discant boni parentes tantæ matris exemplo, erudire filios suos, vt quos se in hanc vitā gaudent munere acquisisse naturæ præparent æternitati sedulitate doctrinę, insinuent fidem, doceant religionem, præcipiant castitatem. Maiorem ad pignora vestra non potestis adhibere pietatē, quàm si per vos cognoscant animarū parentem, quàm si per vos in boni patris transeant adoptionem, quàm si per vos efficiantur cœli hæredes & martyrū fratres. Quapropter studete ad Domini seruitutē, quæ nobis sola est causa viuendi, non lingua erudire, sed vita: audiant vos, videant vos: vt quæ iusta, quæ honesta quæ sancta sunt, vobis sectantibus & amantibus, in amore consuescant. Duplex vobis commodū erit, cùm salus ad filios vestros de vestra salute trāsierit: vt cùm per vos ad illos peruenerit, ex illis ad vos multipliciter reuertatur. Hoc enim bonum dando non cōsumitur, sed dilatatur, & magis dum transfertur, acquiritur, ac miro modo & transmittitur & retinetur: siquidē salubri iucundoq; commercio, & accipiētis lucrum, & tradentis augmentum est. Abraham diuina voce laudatur. Scio, inquit, quia Abraham præcepturus sit filiis suis, vt timeant nomen meum. Prædicatur quòd posteros suos eruditurus esset in Domino, qui iam ad hoc fidei virtute peruenerat, vt filium posset immolare pro Domino. Has itaq; primas filiis vestris prouidete opes, has eis immortales procurate diuitias, hanc eis post vos hęreditatem relinquite: quæ offerri potest, relinqui non potest. Ostendite itaq; eis de conuersatione vestra fugere malum appetere bonum: odisse peccatū, timere iudiciū. Ita nos agamus, vt nō solùm filiorū, sed nostra in inuicem ędificatio simus: vt sicut beata mater illa gauisa est de gloriosis septem filiorum triumphis: ita dum nos vitiis interdicimus dum passionibus repugnamus, dum diaboli præuidemus insidias, dum mundi calcamus illecebras, de victoria quoque & consummatione nostra mater lætetur Ecclesia.

+ Licet gratia desideratur desiderantib⁹, quærētibus, et pulsantibus, nō tamē propter hoc dicas dari ex meritis.

¶ VITA ELEAZARI SACERDOTIS ET SEPTEM Fratrum Machabæorum, quibus mater octaua addita fuit, per D. Ambrosium Episcopum descripta.

Habetur in libro 2. de Iacob & vita beata. Ex cap. x.

NEC te Eleazare prætermittā, vtpote sacerdotū sacerdos, sed tuis iuuādus oratis, qui genere sacerdos, peritus in lege, maturus ęui, cùm oblatus esses Antiocho persecutori, nec tentamētis potuisti capi, nec premiis inflecti, nec suppliciorū acerbitatibus frangi. Deniq; à blandimētis cœpit, quia iudicabat tormēta sua posse superari. Erubesco, inquit, canitiem tuam, reuereor senectutē, miror prudentiam, cur abstinendū bonis epulis putes quas natura largitur? Relaxa istiusmodi peruicaciam, expergiscere aliquādo, dum adhuc malo tibi persuadere, quàm extorquere: ne victus suppliciis, facias qđ refutas ratione inuitatus. Ad hæc respondit senex: Nos Antioche non intentione ducimur, sed reuerentia legis tenemur, quæ à suilla carne abstinendum præcipit. Pulcherrimam creaturam, iudicas, negare tamen non potes quòd potior sit temperantia quàm voluptas: potior legis obedientia, quàm pręuaricatio. Quòd si hoc leue putas, vt carne vescamur suilla: qui in minimis legem contempserit, quomodo in magnis tenebit? Aut si preciosa est creatura nostra, disciplina est castimoniæ. Discimus enim resecare luxuriā, cupiditates vincere, excludere concupiscentias: delectationibus corporis obuiare. Fortitudinis quoq; exercitiū est pœnis pro lege nō cedere. Iustitię quoq; insigne atq; prudentiæ, vt quod sequendū elegimus timore Dei, morte proposita reseruemus. Quis escam imperet liberis? Quis autē se ridendum præbeat? Quis autē in hoc seruiat, sed non ridebit? Nonsum ita senex, vt mihi non

non iuuenescat animi fortitudo. Suspēsus itaq; cùm hinc atq; inde grauiter verberaretur,
nec iam ferrent senilia membra verberū pœnas, lassatis carnificibus atq; extensoribus, in
terram deflexus, inflexibilem mentem gerebat. Et quidā seu longæuam miseratus ætatē,
seu tentamentis circumuenire desiderans. Responde, inquit, tantummodo te manducatu-
rum, nos te escæ eius immunē prǽstabimus. At ille clamans, nequaquā contingat mihi, vt
fiam senex incētiuum iuuenilis erroris, qui hucusq; eram forma salutaris instituti. His ego
ludibriis vt paululū viuam luctabor, & totius vitæ labores addicā breuis viatico senectu-
tis. Senectus portus debet esse, non naufragiū vitæ superiori. Non te negabo lex patria, nō
abiurabo vos sancta instituta maiorū, non decolorabo vos infulæ sacerdotales, nō te per-
fidiæ puluere turbabo canicies. Quid multa? Immoriendo tormentis factus est cæteris ma-
gisterium perseuerantiæ, qui electus erat ad infirmitatis exemplū. Beatus igitur in quo nō
potuerunt tormenta rationem vincere. An non beatus qui potuit virtute animi victor es-
se pœnarum, pietatisque remigio, seruare integram in tantis fluctibus passionem?

Post ipsum statuti sunt pueri septē cum matre. Insultare licet tyranno, qui dum callidè
à sene incipiendū putat, magistrum elegit, quo discipulos faceret fortiores, quorū velut pu- Cap. xj.
erilem ætatē premiis prouocabat ad culpā, arguebat terroribus ad formidinē. At illi non
degeneres tanto duci respōdent: Quid contēnis, vel circunscribis vt pueros? Sed fides ca-
na est, sed valida disciplina. Experire certè, subiice quibus placet pœnis puerilia viscera,
nō inuenies corda puerilia, nec potētiores erunt tormentorū machinę, q̄ legitimę obserua-
tionis excubiæ. Quę vicit senectus, superauit æmula senectutis pueritia. Sequimur patrē fi-
lij, discipuli doctorē. Collige suppliciorū instrumenta proposita, meditationē patientię, nō
terrorem inscientiæ adserūt, dum videntur. Iussit maximū natu eligi. At ille ridens: Re-
ctè, inquit, naturæ ordinē seruas. Sed cur Dei legē temerandam putas? Et pro pietate qui-
dem oēs maximi sumus. Sed tamen à me inchoatū gaudeo. Quod quęris tyranne, cōfiteor,
nos summo Deo seruire, & doces quid agere debeamus? Si tu tanta pertinacia vis extor-
quere veritatē, cur nō omni virtute nos eam tenendā putemus? Quid plura? Adhibētur va
riarum genera pœnarū. Sed vicit pietas immanitatis furorē: exclusa est anima, nō religio.

Secundus accessit, nec degener fratris munia pię confessionis impleuit. Et cùm detra-
heretur membrana capitis, respōdit: Aufertis quidē membranā, sed habeo galeam spiritalē
quam nō potestis auferre. Et verè hanc galeā nemo auferre potest, sicut postea Apostolus
docuit in Ecclesia Dñi quia caput viri Christus est, & eius sumus membra. Rectè puer istā 1. Corinth. 11
diuino spiritu doctrinā Apostolicā prǽuidebat. Exuebant immanes bestię coriū capitis, &
pardalicis feritatibus sæuiebāt. At ille deficiens: Quàm dulce est, inquit, mori pro religiōe,
q̄ suauis omnis acerbitas mortis pro pietate, quia manet hoīū remuneratio laborum. Tua
sunt Rex, grauiora tormenta, tu tuis vehemētius torqueris suppliciis, quia vides vinci in
potestate. Et hoc defuncto, tertiū statui sibi iussit. Et cùm eū partim tētaret insidiis, par-
tim cuperet terrore pcellere, respōdit ad eum: Non faciā voluntatem tuā, non succumbā
imperio tuo. Per beatā illam fratrū passionem, & nobilē vitam, nō negabo piam germani-
tatē. Quęuis adhibito supplicia, quibus magis vrgeas: hoc pficies asperitate pœnarū, vt ma
iora testimonia nostræ germanitatis accipias. Iussit itaq; ei linguā amputari. At ille excla-
mans: Victus es, inquit, Antioche, qui organū vocis abscindi iubes. Confessus es te respon-
dere nō posse rationi, maioraq; probas linguę nostrę flagella, quàm tua verbera. Nos enim
tua verbera non timemus, tu nostræ vocis flagella nō potes sustinere. Sed hæc pietatis fla-
gella sunt, tua flagella perfidiæ. Sed etiā lingua sublata, grauius te suo cadens murmure fla
gellabit. Euadere te putas Antioche, si vocē eripias: & tacentes Deus audit, & magis au-
dit. Ecce aperui os meū, laxaui linguā meam: abscindes linguam, sed non abscindes con-
stantiam, non virtutē auferes, non rationem obliterabis, non eripies testimoniū veritatis,
non eripies cordis clamorē. Si lingua amputatur, sanguis clamabit, & dicetur tibi: Vox
sanguinis fratris tui clamat ad me. Audit enim sanguinis vocē, qui audit internas cogita-
tiones. Tenebræ licet operiant, & parietū septa circundent, dicat impius, quia nullus sibi
testis assistat: exploret vniuersa, videt omnia Deus: nec est aliquod facinus, quod possit la- Ecclesiast. 23.
tere omnium Iudicem Deum, qui cognoscit vniuersa antequā fiant. Quid verba damus?
Loquaciora sunt vulnera, etsi vulnera tegantur, & abscondatur cicatrix, non absconditur
fides: nec tamen plaudas, quòd auferendo linguā, confessionem laudis eripias. Satis iam
Deum sermone laudaui, nūc passione laudemus. Et hoc perempto, iussit quartū vinciri
ad rotam, vt eius vertigine membris omnibus solueretur. At ille cùm torqueretur imma-
niter: Dissoluis, inquit, corporis membra, sed adiungis gratiam passioni, nec eripis solatium
morti. Est enim vox tonitrui in rota, quia in bono & inoffenso vitæ istius cursu, cœleste
resultat oraculum: sicut in Ioanne & in Iacob filiis tonitrui resultabat. Itaque illud quod
legi, nunc manifestius recognosco: quia rota intra rotam currit, nec impeditur.

Teres enim vita ſine vlla offenſione in quauis paſsione verſatur,& intra hanc quoq; rota currit. Currit lex intra gratiam,& obſeruantia legis intra diuinæ curriculū misericordiæ eſt. Nam quò magis voluitur, plus probatur. Potius eſt hic ab impiis aduerſa tolerare, vt ibi à Domino conſolationem inuenire poſsimus. Et iſte conſummás curſum ſuum, abrupit ſpiritum, animamq; victor effudit. Quintus cùm ſiſteretur, cæſo prius, eidem iuſsit ignes admoueri, ſubiici incēdia. Manabat è vulneribus cruor,& effoſsis vlceribus ſanguis effuſus, ipſos flammarum extinguebat globos. At ille inter ignium crepitus audiebatur, dicens: Gratias tibi Domine, quòd dediſti nobis dicere: Tranſibimus per ignē. Et ſicut alibi idem tuus dicit Propheta: Igne nos examinaſti, ſicut igne examinatur argentū. Aſtabo tibi ſicut aurum purgatus incendio,& ſi quid fuit culpæ, ignis exuſsit. Itaq; & iſte transfiguratus à corruptela ad incorruptionē, vitam exhalauit. Sexto quoq; admota tormenta ſunt. At ille: Noli, inquit, fruſtra errare,& tuę hoc adſcribere poteſtati, quòd iſta aduerſum nos exerceas. Noſtrorum hoc delictorū eſt pretium, vt peccātes puniamur. Et gratias Domino, quòd hic à nobis duplicia peccata exigūtur, vt ibi nobis conſolatio deferatur. Gratias aūt & tibi: quòd tam durus & immitis es, vt talibus noſtris ſuppliciis Dominus, in quem peccauimus, genti noſtræ propitius fiat. Nos quoq; alleuamus ærumnam, dum fidei paſsionibus delectamur. Et iſte duris & aſperis dilaceratus ſuppliciis, appoſitus eſt ad fratres ſuos. Supererat iunior ex fratribus,& iam pudebat Antiochū immaturę ætati ſe ita fuiſſe ludibrio. Itaq; dolis eum deſiderās circūſcribere, pollicebatur honores, diuitias, amicitiam ſuam, conſortium ſecretorū. At verò pia mater monebat filium ſuū, dicens & huic ſicut cæteris: Neſcio quemadmodū in vterum meum introiſtis, neq; ego ſpiritum donaui vobis, neq; membra formaui, ſed hæc omnipotentis Dei munera ſunt. Putauit Antiochus videns matrem ſolicitam, quòd ſaluti eius timeret, ipſi quoq; ſuadere cœpit, vt filiū ab intentione ſua reuocaret. At illa voce patria dicebat filio: Tu ſolus ſuperes fili, ſumma votorum meorū, tu poſtremus clauſiſti partus meos, tu poſtremus cōclude gaudia mea. Miſerere mei, quæ te in vtero tot menſium curricula portaui, ne vno momento contundas ſenectutē meam, ne decolores tot fratrum tuorū trophęa, nec ſacrum eorū comitatū relinquas, nec conſortiū deſeras. Te adhuc iſti expectant triumphi. Aſpice in cœlū vnde hauſiſti ſpiritum, ad patrē omnium: aſpice in terram, quæ tibi antè alimoniā miniſtrauit: aſpice ad fratres, qui collegā requirunt: aſpice ad matrē, quæ tibi lac dedit, redde mercedem pij ſanguinis: noli à fratribus, noli à matre diuelli. Temporales opes ſunt, quas promittit Antiochus, tēporales honores: perpetua corona, quę à Deo omnipotente defertur. Vos mihi ſeptem dierū lumina dedit Dominus, ſextū iam diem clauſi & omniū opera iam bona valde. Debes mihi fili, vt quæ in illis ſex laboraui, in te requieſcam ſeptimo, tanq̄ à ſeculi operibus iam feriata. Itaq; proripiens ſe iuuenis, ait: Quid ſuſtinetis? Et multa vociferās, quòd nequaquā diuelli poſſet à fratrum cōſortiis, quorum multò beatiora eſſent funera, q̄ Regia imperia, cùm argueret conuitiis Regem,& ipſe acerbis excruciatus tormentorū generibus, vitæ huius munus abſoluit. Nouiſsima mater oblata eſt neci. Quis hanc beatam neget, quæ quaſi ſeptem vallata muris, inter corpora filiorum nullum ſenſit mortis incurſum? Quis, inquam, dubitet de eius beatitudine quæ ſeptem turribus circundata, in paradiſi ſedem caput extulit: quæ ſeptem filiis cincta ſacratiſsimum Deo chorum, non ſolùm canorum vocibus ſed etiam paſsionibus, ad concinendas Domini laudes cœleſtibus inuexit altaribus? Quàm bonus fidei partus, quàm tutus portus iſte pietatis, quàm ſplendida lucerna Eccleſiæ ſepteno fulgens lumine,& octauo vtero cunctis luminibus oleum ſubminiſtrans? De quibus pulchre dicitur: Date partem illis ſeptem,& illis quidem octo, eò quòd in vtroque numero conſortium gratiæ conſequantur, in lege nutriti, per gratiam coronati, ſeptem tanquam in ſabbato, octo tanquam in Euangelio. Pia mater ſupplemento paſſionis adiuncta quæ in talibus filiis integram pietatis formam & parturiuit,& peperit.

Pſal. 65.

Eccleſiaſt. 11.

Recurrunt in memoriam ſermones ſanctæ fœminæ, dicentis ad filios: Ego vos genui, ego vobis ſuccū lactis infudi, nolite nobilitatē veſtram perdere. Sic aliæ matres reuocare à martyrio ſolent filios, nō vocare. At iſta maternū in hoc ponebat affectū, ſi filiis vitā magis perpetuā quàm temporalē ſuaderet. Spectabat itaq; pia mater filiorum certamina,& quamuis maternorū viſcerū cōpaſsione quateretur, tamen pietatis ſtudio premebat dolorē. Et offerente Antiocho, cùm poſſet ſalutē eligere filiorū, malebat periculū: cōpreſsiſq; naturæ gemitibus, pœnas filiis optabat augeri vt mors citius appropinquaret. Videmus conuerſa vota matris in filios, ne quē ſuperſtitē derelinqueret, ſed oēs piæ cohæredes mortis acquirerēt. Sed nec filij minores tali parēte qui ſe inuicē cohortabantur qui dicebāt vno ſtudio,& quadā animorū acie: Mortis aduerſæ impetū petamus. Tunc enim [a] viuemus, cùm fuerimus mortui. Nemo pietatis ordinē derelinquat, nemo ſe ſubtrahat prælio triūphali: Non homini, ſed Deo noſtras animas deuouimus: nō homini, ſed autori omniū militamus.

Cap. xij.

[a] Vides quod tūc ſancti viuūt, cum fuerint mortui.

Talis

Talis hæc pugna est, vt ille gloriosius vicerit, qui crudelius occisus fuerit. Itaq; nemo timuit, nemo trepidauit, nullus ad mortem ex tot fratribus pigrior fuit. Sed omnes, tanquã ad immortalitatis viam, ita ad mortem per acerba supplicia cucurrerunt, vt mater consona cernens filiorum agmina, tanquã pia anima sui membra corporis in filiis offerebat, & per artus proprios videbatur sibi subire tormẽta. Cadebant filij tormẽtis exulcerati, mortui super mortuos aduoluebantur, corpora super corpora volutabantur, capita execabãtur. Refertus erat locus cadaueribus filiorum, non fleuit mater, non lamentata est, nec oculos cuiusquam pressit, aut ora morientis: non lauit vulnera, sciens gloriosiores esse, si euiscerati & concreti pariter puluere & sanguine viderentur, quales solent de bello redire victores, qualia solent trophea ex hostibus reportare. Non superiacienda velamina, non prosequendas exequias, nisi suæ quoq; comitatu mortis arbitrata est. Quæ cythara dulciores ederet cantus, quàm morientes filij in tam grauibus suppliciis ediderant? Erumpebat enim naturæ gemitus, & inuitus spectares peremptorum cadauera, sicut fila chordarũ audires heptachordum psalterium triumphalibus gemitibus resultare. Non sic illecebrosi cantus Sirenũ attraherent audientem. Illi enim ad naufragium trahunt, isti ad sacrificij victoriam. Nec sic cygnea carmina aures animumq; mulcerent. Cygni enim naturæ sorte moriuntur, isti mouebantur amore pietatis. Non sic rauca resonant secreto in nemore columbarũ murmura, vt vltima verba morientium cum summa suauitate resonabant. Nec sic luna inter stellas refulget, vt inter filios mater: & cùm eos ad martyrium illuminatura deduceret, refulgebat: & cùm amplexata victores in medio filiorum iaceret. O vera mater adamante fortior, melle dulcior, flore fragrantior: ô indissolubile pietatis vinculum, ô verè valida charitas sicut mors dura, sicut inferi zelus deuotionis ac fidei. Nulla tantarum diluuia passionum tuam potuerunt charitatem excludere, nulla inundare eam flumina tantarũ acerbitatum. Sicut arca in illo mundi diluuio totius orbis spaciis innocua ferebatur, ita & tu aduersus fluctus tam grauium passionum pietate immobilis restitisti: & cùm posses salutem filiorum eligere, noluisti. Quo affectu vos prosequar sanctæ matris pia pignora? Quo penicillo sermonis mei describam formæ vestræ & animarum similitudinem? Stetistis inter exercitus regios, quibus totus fuit orbis terrarum subactus: quos India quoque in extremis maris secreta refugiens declinauit, & soli de rege superbo sine bellico conflictu victoriam reportastis. Vicerunt in vobis sola arma pietatis, dedit pœnas tyrannus, & quia vos non potuit vincere, & quia atroci peremptus est morte.

¶ VITA ET MORS ZACHARIÆ PATRIS IOANnis Baptistæ, per D. Epiphanium Constantiæ Cypri Episcopum.

Habetur in libro eius de vitis prophetarum.

Zacharias adhuc alius fuit tum Propheta, tum sacerdos, Iodaë sacerdote prognatus, Ioannis Baptistæ parens quem Herodes ille tyrannus iuxta arã, domumq; Dei occidit. Effususq; est sanguis eius in vestibulo templi Domini. Is natione Hierosolymitanus erat de familia Dauid, officialis in domo Domini. Inter cætera quę vaticinatus est, de origine quoq; & natiuitate Christi nonnulla prophetauit. Eo igitur in loco Propheta in domo Domini, & templo Domini humatus est. Ex eo sanè facta sunt in templo illo stupenda miracula, phantasiæq;, hoc est, visiones. Cæterùm sacerdotes nequibant amplius neq; Angelorum visa oculis vsurpare, neq; oracula siue responsa populo ex Dabir reddere. Neq; etiam poterant in Ephod per signa & portenta, quemadmodum prius soliti fuerant, vsque ad templum hodiernum respondere.

¶ ITEM DE HOC EODEM ZACHARIA, per D. Basilium Episcopum.

Ex homilia eiusdem de humana Christi generatione.

Qvòd autem Maria perpetuò virgo remanserit, etiam Zachariæ declarat historia quędam, quæ ex traditione ad nos vsq; peruenit. Zacharias enim Mariam post Domini conceptionem in virginum loco cõstituens, à Iudęis inter templum & altare interfectus est. A populo namque accusatus, quòd rem prodigiosam inauditamque prædicaret, virginem videlicet parientem citra virginitatis corruptionem.

¶ ITEM DE ZACHARIA PATRE IOANNIS Baptistæ, ex D. Gregorio Episcopo Nysseno.

Habetur in oratione eius habita in die natiuitatis domini, nuper per Petrum Frãcisc. Zinum Veronensem latinè reddita.

NOn erit intempestiuum, si incorruptæ matris testem eum qui inter templũ & altare fuit occisus, proferamus. Hic est sacerdos Zacharias, non sacerdos solùm, verùm etiam Propheta. Ac prophetiæ quidem potestas in Euangelij libro declaratur, cùm viam hominibus muniẽs diuina gratia, ne virginis partus incredibilis putaretur, minoribus miraculis fidelium assensum sic exercuit, vt fœmina sterilis, & vir iam ętate cõfectus, filiũ susciperet.

Hoc mirandi virginis partus proœmium fuit, etenim sicut Elisabeth, quæ sterilis ad senectutem peruenerat, non potestate naturæ fit mater, sed ei diuino consilio filius nascitur: sic quod in virgineo partu non credendum videtur, si referatur ad Deum, credibile est. Quoniam igitur ex virginitate prouenientem præcedit nuncius sterilis, qui ad vocem illius, quæ Dominum vtero gerebat, antequam in lucem prodiret, in aluo matris exiliuit, simul ac natus est pręcursor verbi, prophetico spiritu Zachariæ silentium soluitur. Quæcunq; autem disseruit Zacharias propheta, ad futurum spectabant. Hic igitur diuino numine ad occultorum cognitionem ductus, cùm virginitatis mysterium in partu incorrupto non ignoraret in sacro templo virginem matrem à loco virginibus per legem assignato, non semouit: Iudæosq; docuit naturam humanam vnà cum reliquis omnibus rerum omnium effectori, & regi ita subiectam esse, vt arbitratu suo eam ipse regeret, non autem ab ea regeretur. Itaque in manu ipsius esse, nouam ortus rationem moliri, quæ matrem esse virginem non impediret: quamobrem eam se à virginum loco non exclusisse: locus autem ille, erat spatium quoddam inter templum & altare. Cùm igitur audiuissent Iudæi rerum omnium Regem in vitam humanam diuino ordine prodiisse, metuentes ne Regi subderentur, sacerdotem qui hæc de ipso partu testificabatur, ad ipsum altare sacrificantem interfecerunt.

¶ SANCTI PATRIS NOSTRI ET
Confessoris, Theodori Studiti Oratio, de Natali sancti Prophetæ, Præcursoris, & Baptistæ.

Apud Simeonem Metaphrasten.

SI vocali alicui lusciniæ, quæ verno tempore pulchrè resonat, nostra esset similis oratio, inueniret fortasse, quemadmodum posset parumper laudare magnam illam vocem veritatis quę hodierno die nascitur. Cùm sit autem voce admodum gracili & impedita, quomodo laudabit magnũ decus prophetarum? quomodo celebrabit eximiam Apostolorum gloriam? quomodo glorificabit nouum & admirandum ornamentum martyrum? Porrò autem hoc quoque est mihi considerandum, quòd in aliis quidẽ sanctis tractauit alter alterius encomia. Eius autẽ qui nunc laudatur, ante alios ipse Christus Deus, qui est ipsa veritas. Dicit enim: Maior Ioanne Baptista non surrexit inter natos mulierum. Quoniam ergo sunt tantæ laudes magni Pręcursoris, vt vel summa dicẽdi facultas eas assequi nequeat, nũquid ei deerit nostra orationis breuitas, studiosi auditores? Absit: sed seruile reddentes debitũ, & iussum implentes spiritalem, & tanq̃ qui simus [a] sanctificandi ex sola Pręcursoris commemoratione, nostram ostendemus audaciam. Agédum ergo diem [b] festum deinceps celebremus, ad natalem honorandum conueniamus frequenti multitudine, nõ solùm accolæ, sed etiã vniuersa regio, quæ est circa Iordanem, qui percipitur intelligentia. Videamus pulcherrimum hoc nouum & inauditum mysterium. Videamus id quod fit admirabiliter, & pręter opinionem. Zachariam mente consideremus: res quoq; Elisabethæ rursus confiteamur. Non ex obscuris itaq; parentibus, vt vel ex hoc maximus ostendatur Pręcursor, sed vel ex valde claris, & insignibus originem habuit. Nam alter quidem erat Aaron, propter canos & dignitatem, veste indutus sacerdotali, pastorali, inquã, & superhumerali, talari, cincinata tunica, cidari & zona, quæ ex auro & gemmis, & hyacintho & bysso erãt variata: & sic ingrediens in sancta sanctorum in vice sacrificandi. Matris autem Saræ gloria ęqualis, vel potius superior, vt quæ esset propinquitate coniuncta Dei matri. Ex sterilitate enim gignit per promissionem, non Isaac, qui fuit vocatus Dei seruus: sed Ioannẽ, qui fuit appellatus Domini verus & germanus amicus. O sterilem vterum, qui talem concepisti filium. O terram infrugiferam, quæ talem spicã produxisti. Quocirca nõ est dubitandum illud Esaię, cuius vox est altissima, ad eam quoq; nouo quodam modo eloqui: Lętare sterilis, quæ non paris, erumpe & clama quæ nõ parturis, quòd ex deserta matrice produxisti lilium castitatis, rosam spiritalis fragrantię, pratum bonorum feracis continentię, Interdiu lucentem facem Christi aduentus, Ioannẽ à Deo electum, militẽ regni cœlestis, optimum Christi Ecclesiæ pronubum, silentio nõ mandandum testem eius, quę verè est, veritatis, Ioannem canorum pręconem pœnitentię, eius qui in corpore est, Angelus Domini indicatorẽ agni, qui tollit peccatum mundi. Neq; verò potuerim eius cõplecti dignitatem, etiam si plura nomina fuero cõplexus vocationis. Multa enim habet nomina, & plures causas, qui id quod est maximũ est sortitus præter oẽs Christos Domini. Atque honoratur quidem Isaaci quoq; antiqui parentis natalis, quem cùm cõcepisset Sara, & peperisset filium in senectute, hæc ait: Quis annunciabit Abrahæ, quòd Sara lactat filium?

[a] Nota, & tanquã qui simus sanctificandi ex sola Præcursoris commemoratione.
[b] Vide antiquum festum natiuitatis S. Ioannis.

Quocir

Quocirca magnum quoq; videtur facere conuiuium in die eius ablactationis. Et rursus honoratur natalis Sampsonis, qui Manue erat, ipse quoq; natus ex promissione, vt qui procederet ex sterili. Qui, inquit, non bibet vinum & siceram, & non comedet quicquã immundum: & ipse incipiet saluum facere ex manu alienigenarum. Præterea autem, vt aliorum natalem prætermittam, Samuëlis quoq; honoratur natalis, qui ea quæ erant ante videbat: quem peperit celeberrima Anna marito suo Elcana, dedicatum Deo ab infantia. Sed non assecuti sunt, ô dilecti, Ioannis magnitudinem, quoniam alij quidem fuerunt ante legem scriptam, alij verò post legem. Ioannes autem filius Zachariæ sacerdotis, & Elisabethæ admirabilis, exortus est flos præcedens Christi aduentum, in medio legis & gratiæ apparens. Præluxit enim, qui intelligentia percipitur, Lucifer, significãs ortum solis iustitiæ: præcessit miles, significans aduentum Regis omnium. Venit Paranymphus indicaturus adesse sponsum. Et alij quidem aliquamdiu postquam nati essent, aut prophetarũt, aut alia fecerunt miracula. Hic autem cùm adhuc ferretur in vtero, repletus fuit sancto spiritu, & extitit effector rerum admirabilium. Mihi ergo videtur id esse eiusmodi, vt tanquã in similitudine, Præcursoris ostendat magnificentiam. Quomodo ergo rex aliquis regaliter procedens ex regia, habet quidem primum præcedentes quosdam, qui ferunt virgas, & quosdam qui sceptra gestant, deinde Consules, Præsides, & Ductores ordinum. postremum autem quendam maiori dignitate præditum, post quem statim Rex apparet, nullo interiecto, resplendens auro & gemmis perlucidis: sic mihi cogita etiam in vero, & solo vniuersorum Rege Christo Deo nostro. Eo enim per carnem ingressuro in orbem terrarum, præcesserunt quidẽ Patriarchæ, vtpote Abraham, Isaac, & Iacob: deinde Moyses Dei interpres, & Aaron, & Samuel, & vniuersa turba Prophetarũ: vltimus aũt extitit manifestus Ioannes, & statim Christus Dominus: de quo dicit: Qui post me venit, ante me factus est, quia prior me erat. Et qui erat vltimus ordine, maior dignitate extitit pro ꝓportione. Sic ergo & Prophetis, & Apostolis, & aliis omnibus re vera prior est magnus Præcursor, illis quidẽ, vt sequens: his verò, vt præcedens. Verùm enimuerò Euangelicam explicantes historiam, audiamus quę à Gabriele annunciantur Zachariæ. Visus est ei, inquit, Angelus Domini stans à dextris altaris incensi, & cõturbatus est Zacharias cùm vidisset, & timor irruit super ipsum. Quàm est terribilis etiã visio Angelica & quàm in loco terribili apparuit. Quàm terribilis, inquit, est locus iste? Nihil est hoc, nisi domus Dei. Nec est mirum, si cùm esset iustus sacerdos, conturbatus est, & timor irruit super ipsum, cùm Daniel quoq; vir desideriorum, cùm vidisset, stupore est affectus, & in faciem cecidit, & ore hianti mansit attonitus, propter Angelicæ excellentiæ splendorem incomparabilem. Visus est ei, inquit, Angelus Domini. Quid ad hæc nobis dicunt semichristiani qui nõ admittunt [3] imagines? Si ab homine visus est Angelus, omnino habuit imaginem, & non aliã, quàm in qua visus est. Visus est aũt in ea forma, in qua Moysi prius in monte Sina in figura ostensa sunt Cherubin, quæ erant circa propitiatoriũ. Si aũt id quod est incorporeũ, & quod caret figura, ea quæ fuit ostẽsa figura, circunscribitur, quomodo id quod est corporeũ & figuratũ, & quod colori & tactui subiicitur, & tres suscipit dimẽsiones, imagine nõ representabimus, ad euidentẽ demonstrationem ab eo susceptæ carnis, quę visione non potest apprehendi? Neq; verò putent stulti, nos diuinitatem in hoc circumscribere, quę neq; verbis exprimi, neq; comprehendi potest: cuius nulla est positura, nulla figura, nullus locus, nulla quantitas, nulla qualitas, non aliquid aliud ex iis, quæ sunt intra fines circumscriptionis, propterea quòd sit infinita, & non potest comprehendi. Nã hic quoq; eius, qui est homo, solummodo effingentes imaginem, non materię expertem, & informem animã vnà omnino effingimus. Non enim contingit: sed vtriq; conuenienter attribuimus ea quæ sunt eius propria, ei, quod circumscribi non potest, id quod non potest circumscribi: & ei, quod potest circumscribi, id quod circumscribi potest, sicut verbum ostendit veritatis.

3 Nota pro vsu & cultu imaginum.

Reuertamur autem rursus ad propositum. Dixit autem ei Angelus: Ne timeas Zacharia, quoniam exaudita est deprecatio tua, & vxor tua Elisabeth pariet tibi filium. O desideratũ quia Deo prębetur, iussum. O valde optandam quę affertur ab Angelo, promissionem. Assecutus id est, quod optauerat: obtinuit id, quod rogabat: inuenit id, quod quęrebat, vt tolleretur sterilitas, & pulchrã haberet prolem, non cõsequentia naturę, sed precibus. Num enim maledicti erat pœna sterilitas? absit: sed magni mysterij significatio. Nã cùm Zacharias esset frequentibus ad Deum intentus precibus, vt solueretur sterilitas, arbitror eum fortasse hæc audiuisse. Nondum est perfectum tempus, nondũ venerunt dies aduentus. Tunc ô Zacharia, spera fore, vt liberos suscipias, quando venerit expectatio gentiũ. Tunc expecta sterilitatem, quando venerit spes omnium finium terræ. Postquam autem venit tẽpus: Accipe, inquit, id quod est tibi cordi per Gabrielis prædictionẽ: renouare tanq̃ aquila iuuentute: Cognosce, inquit, coniugẽ: exaudita est enim tua deprecatio: & vxor tua Elisabeth

pariet tibi filium,& vocabis nomen eius Ioannem. Cognosce etiam nomen,quo vocabitur, vel ex ipsa etymologia tibi procedere ex alto. Dixit autem Zacharias Angelo: deinceps enim cum eo tanquam cum conseruo liberè loquitur. Quomodo hoc cognoscam? Ego enim sum senex, & vxor mea processit in diebus suis. Atque prompta quidé, & paterna demonstratio sacerdotem facit reum incredulitatis. Præsens autem sermo nõ se submittens, sed procedés tanquam ad examinationem, dicit eo modo fuisse affectum Zachariam, quo Diuus Thomas. Non enim erat consentaneum eum hoc ignorasse cùm esset Propheta,& in rebus diuinis eruditus, posse Deum vel ipsam naturam innouare, & ex sene iuuenem efficere,& ea reddere facilia, quæ videntur nullo modo posse fieri, vt in Abrahamo,& Sara,sicut in Sunamitide, & in aliis eius variis, & omne genus miraculis. Sed quoniam magnarum, & quæ sunt præter opinionem,expectationum promissiones, si repente audiantur,solent aliquo modo conturbare animum: non ad incredulitatem, vt arbitror, differens, sed festinans ad perfectionem,statim veluti captus à voluptate exclamat,& dicit:Quomodo hoc cognoscam? Ne me deceperis, ne me fefelleris,da mihi signum,præbe mihi pignus,vt Deus olim Abrahæ, ad hoc quòd ipse esset pater multarum gentium, & egrederentur Reges ex eius lumbis,signum circúcisionis: & sicut anteaNoë, quòd non induceret diluuium super terram, arcum qui est in nube: Et Moysi virgam in serpentem conuersam, & citò restitutam, ad hoc vt crederent Ægyptij quòd, qui est, ei apparuerit. Respondens autem ei, dicit Angelus: Ecce eris tacens, & non poteris loqui:propterea quia nõ credidisti verbis meis. Adiiciendum est,tacitè,& absolutè,& citra examinationem. Accepit signum Zacharias rei conueniens: nempe sermone soluto silentium,quod ad vinum sermonem,& qui consistit, est ei pariendum: & complicatis labris, vocibus quæ audiri non poterant,laudauit datorem partus. Egressus enim,inquit,non poterat loqui, & cognouerunt quòd vidisset visionem in templo. Et ipse erat annuens illis, & permãsit mutus:partim quidem ne interrogaretur, vtpote quòd sustinendum nõ esset, vt audiretur visio:partim autem vt qui quodammodo excessisset ex sensibus, & totus seipsum conuerteus ad id quod visum fuerat,mutus esset, inanibus, & aërem temerè verberantibus sermonibus. Par autem fortasse fuerit,eum vtpote prophetæ patrem,hic quoque opus significare prophetiæ, & hoc fortasse est cessatio legalis cultus ad eam quæ sit in gratia prolationem per exortum Ioannis. His ergo præter missis,quę intercedunt,vt quę neque ad diem pertineant, neq; ea possint vires nostrę assequi, veniamus rursus ad institutum. Et factum est,inquit,vt audiuit salutationé Mariæ Elisabeth,exultauit infans in vtero eius. O Ioannes felix infans, fœtus qui sopiri non potes. Qui es in vtero, quomodo es in mundo? Qui nondum es perfectus,quomodo es plenissimus? Qui es semestris, quomodo multũ habes tempus? Qui nõ potes cogitatione percipere, quomodo es prudentissimus? Qui loqui nõ potes,quomodo bene loqueris? Dic nobis,dic,quomodo cùm cõtinearis in tenebroso loco vteri matris, nondũ videndi facultaté exerceas, auditus sonũ nondum admittas, vocalé sermonem nondũ emittas, ambulandi motus nondũ sis particeps, ridendi proprietatem nondũ exercueris:quomodo intueris? quomodo audis? quomodo res diuinas contéplaris? quomodo exilis,& exultas? Responde, responde nobis, ô vir optime. Magnũ est,inquit,qđ peragitur mysteriũ:& actus est ab humana remotus cõprehensione. Meritò innouo naturã propter eum qui innouaturus ea quę sunt supra naturã. Video etsi sim adhuc in vtero,quoniã in vtero gestari video solé iustitię. Auribus percipio, quoniam audio vt qui nascar vox magni verbi. Exclamo, quoniã filium patris vnigenitũ cõsidero esse carne indutũ. Exulto,quoniã vniuersi effectoré video formã hominis suscipere. Exulto, quoniã mundi redemptoré cogito corporatũ. Principium,inquit, vobis significo Dei in mundũ ingressus,& aduentus corporei. Pręcurro aduentũ, & quodammodo vobis pręeo confessioné. Accipite psalmũ,vt dicã Dauidicè,& tympanũ propheticè, psalterium iucundum cũ cythara. Cantate ei,& psallite ei, narrate oĩa mirabilia eius. Nunquid ergo,ô Ioannes,super terrena ascédisti,ad cœlestia prouectus es, Angelicos,& primò operátes ornatus transscendisti? Quomodo ergo quorum naturã non apprehendisti, eorũ es sortitus ordiné & dignitaté? & quod eis est à seculo obscurum,& quod minimè didicerunt, statim,tanq̃ post Deum traiecisti,& nobis annunciasti,idque cùm adhuc esses in matris visceribus? Non volaui,inquit,per aërem, non peruasi nubes, nõ superaui cœlos, non trãscendi flammeas & incorporeas virtutes: ne hoc existimetis:sed qui est supra omnia,& in sinu patris manet cum Sancto Spiritu, nescientibus aliis igneis eius ministris, tanquam aliud cœlum ingressus,in vtero semp virginis Marię seipsum patefecit,& hęc mihi talia exposuit mysteria. Sum ergo pueri index,quod scilicet filius nobis nascitur, & filius datus est nobis (vt magnus dicit Esaias) qui quidem est ante secula. Sum natus ex sterili, quoniam prodibit fœtus Virginis. O opus magnificũ, & supernaturale. O prodigiũ admirabile, & quod omnem

omnem superat opinionem. Qualia nobis infans nondum natus annunciat? Quanta nobis fœtus Elisabethicus diuinè significauit? Exiliat tota quę est sub sole regio: choros agat Ecclesia, festi præludia, natalis Christi ingressum celebrans: & lętitia impleantur vniuersa suscipientia indicem aduentus Regis vniuersorū. Sed, ô beate Ioannes, qui maximoūi es propheta maximus, qui es primorum primus inter Apostolos, qui es Martyrum Martyr excellentissimus, qui es solitudinis à Deo ordinatus patronus, qui speciosissimi sponsi es amicus dilectus, qui lucis quæ dici non potest, es parata lucerna, cui Agni inculpati fuit creditū pręconium, qui paternę vocis optimus auditor, qui prędicatus fuisti Baptista Christi, qui Herodis libidinis liber fuisti reprehēsor, qui iis qui erāt apud inferos, vitā prę significasti, qui Deum significās fuisti tuba orbis terrarū: nūc quoq; nobis sonū ede cœlitus sacratissimis [4] intercessionibus, & esto propitius populo tibi decantanti, & minimo tuo gregi, cū excellenre tuo patre, condonans rursus hoc audax mei miseri inceptum, vt quod non sit munus oblatum, sed tanquam inutilis serui, quod tibi offertur, debitum cum tributo, & desiderio. In Christo Iesu Domino nostro, cui gloria, & honor, & adoratio cum patre omnipotente, & sanctissimo spiritu, nunc & semper, & in secula seculorū. Amen.

4 *Precatur sanctissimas præcursoris sacratissimas intercessiones.*

¶ SANCTI PATRIS NOSTRI IOANNIS CHRYsostomi Archiepiscopi Constantinopolitani Encomium natalis venerandi Præcursoris.

Apud Simeonem Metaphrasten.

FESTI [5] celebrandi, & publicę lętitię dies est oportunus, in quo mihi reuocatum est in memoriam Gabrielis ministerium, & Zacharię sacerdotium. Nuper enim audiuisti Euangelistam dicentē, quod Zacharię obtigerat, vt suffiret ingressus in templum Dei: Et vniuersa multitudo expectabat extra templū hora suffitus. Et visus est ei Angelus Domini stans à dextris altaris suffitus. Et conturbatus est videns Zacharias, & timor irruit super ipsum. Ei autem dixit Angelus: Ne timeas Zacharia, quoniam exaudita est deprecatio tua. Eiicit metum, & eius loco inijcit desiderium. Nam cùm dixisset, Ne timeas, non tacuit, sed etiam precationis lucrum significauit (exaudita est enim, inquit, deprecatio tua) Quódnam? Leuiticæ tribus augmentum. Et ecce vxor tua Elisabeth pariet filium, & vocabis nomen eius Ioannē. O admirabile & mysticū miraculum. Meritò Zacharias ratiocinando & cogitādo impeditus repugnauit Angelo. Aliud enim rogabat, & aliud accepit. Pro populo precabatur, & nominabatur pater filij. Quærebat veniam peccatorum, & vteri sterilis accepit promissionem. Maluisset Zacharias curari animas infidelium, quàm intumescere vterum Elisabethæ. Meritò ergo fuit conturbatus. Erat enim homo seruiens mutationi, etiamsi esset prędiitus dignitate sacerdotali. Deinde etiam apud se cogitabat, quænā esset aliena, & admirabilis viri visio: quisnam is esset, qui audaci pede in sacrum templum ascendebat: quis is esset, qui à dextris altaris suffitus astaret, tanquam qui nulli peccato esset affinis. Quis hic est, aiebat, qui alienis & diuersis formis circuncirca coruscat, & metu meā cōprimit animam? Nunquā enim ego vidi rem tam admirabilē, hominémne alatū, an volucrē humana forma præditam? Quid hoc sit, dubito. Mei enim suffitus videtur esse aliquis speculator, & meæ intercessioni esse impedimētō. Populi multitudo me foris orans expectat, tanq̃ scribam cœlestis Regis, & hic me intus retinet. Per me Regi preces offerunt, veniā petentes delictorum, & incertus sum, an possim explere populi desiderium, & meo satisfacere officio: & hic constitit nouum mihi afferens nuncium. Cessa deinceps tu, qui me terres. Si enim esses à Deo missus Angelus, ad ea quę sunt mihi vsui, adiumento fuisses, & miseratus esses eorum, qui foris lachrimantur: afflıgereris vnà cum iis qui affliguntur. Recede hinc, qui me terres: filij nullam duco rationem. Cur mihi significas promissionem? Quid enim lucrifaciet populus, si ego habuero filiū? Quenā ad eos redibit vtilitas, si Elisabeth infantē lactauerit? Quid accipient cōmodi, si ego facultatum hæredem reliquero? Recede ergo qui me terres, quicunq; sis. Sumus iam prouectę ætatis, præteriit tēpus cupiditatis: tempus refrigerauit calorem, fructū negauit sterilitas, natura secū agitauit seditionem: mortui sumus ambo ea parte, quæ spectat ad coitum. Quod ergo non produxit iuuētus, quomodo germinabit senectus? Sed hæc quidem animo agitabat & dicebat Zacharias. Ei aūt dixit Angelus. Ne timeas Zacharia, neque conturberis cogitationibus: sum enim Angelus lucis, non tenebrarū. Ego sum Gabriel vnus ex principibus Regis cœlestis, iussum affecto, non mea iubeo autoritate. missus sum ad tibi significandū, non autem ad metum tibi incutiendum hanc indui figuram. Ne timeas Zacharia missus sum ad tibi nunciandū. non autem ad te obstupefaciendū. Profers senectutem, & ætatem non aptam generationi. & matri-

5 *Natiuitas celebrandi et publicę letitie dies est.*

matricem, quę semen non suscipit. Quis autem, licet velit, generat? Dei est donum, non inuentũ hominis. Non audiuisti Dominum dicẽtem: Ego sum qui facio hominem, & fingo spiritum in homine? Non credis Zacharia? Quomodo formatus est Adam? Quomodo creata est Eua? Quomodo genitus est Isaac? Cùm audisset Abrahã, non est spe deceptus: & tu Sacerdos non credis? Non est impossibile apud Deum omne verbũ. Propter senectutẽ contradicis, ô Zacharia, & corpus emortuũ plus statuis posse efficere, quàm Deum? Si non vidisses Abraham, rectè dubitasses. Naturalem profers imbecillitatem, & cùm adsit diuina promissio non credis? Qui parua petiisti, magna sumis: & clamas, tãquam qui damnum patiaris? Tu Zacharia oras pro solo populo Iudaico: Ego autẽ hunc bonũ tibi affero nuncium, pertinere salutem ad omnes gentes. Zacharias autem cùm hæc audiisset, & aspectum parum auertisset, dixit respondens Angelo: Quid dicis, ô Angele? Vxor mea pariet? num ego propterea oraui? an sufficiũ moueo hac de causa? Meo fungẽs officio populo bonã spem affero, & peto veniam peccatorũ, non solutionẽ desidero sterilitatis. Volo meam leuari synagogã, non prægnantẽ effici Elisabeth. Rogo sauciatæ vt curentur animæ, non vt exiccata vbera lacte fluãt. Quid dicis, ô Angele? Vxor mea pariet? Et quid lucrifaciẽt ij qui foris precãtur? Nunquid cùm audierint, me obruent lapidibus, dicẽtes, me nõ orare pro ipsis, & comuni salute, sed pro me ipso solo, & me non verbum accẽpisse, sed fœtũ? Nulla mihi res est cũ liberorum susceptione. Absit, hoc nolo. Quod precatus sum, non accepi, & nunc mihi significas alia pro aliis. Filiorũ procreationis nullam duco rationẽ. Non possumus ingredi sine baculo, & iubemur dare operã liberis. Senectus negauit naturam. Non ero frequens in templo ad obeundũ ministerium: sed conducã nutricem propter infantẽ. Nulla mihi res est cum liberorum procreatione. Quæro salutem populi, & gentis fœlicitatẽ, & gentiũ captiuitatem, & nostram prosperitatem: non autem pueri fletus, & fascias, & nutriment a puerilia. Horũ ego nullam duco rationem. Quomodo enim inueniar pater germani filij? Senectus repellit modum. Ea res est deinceps à natura aliena. Sunt dissoluta membra genitalia. Virgam, tanquam equum, tenens ingredior, & me excitas, vt matrimonialem ineã coniunctionem? Vnde hoc sciam? Ecce membra mihi tremunt. Ecce vides amborum senectutem. Ecce aspicis vteri imbecillitatem. Ecce intueris colla nostra in terram inclinata. Totũ corpus emarcuit. Nihil expectans aliud, nisi falcẽ mortis. Spicæ iam sunt maturæ ad messem. Vnde hoc cognoscã? Si ergo verum omnino dicis, ô Angele, da mihi signũ, gratia arrę, & credã promissioni. Accipio ꝑmissionẽ, si miraculi videã effectionem. Aaron enim nõ credidisset, nisi virga floruisset. Moyses pro certo, & firmo nõ habuisset, nisi eius manus fuisset dealbata. Gedeon nõ intellexisset, nisi ros descendisset in vellus. Ezechias spẽ abieciisset, nisi sol fuisset impeditus. Da ergo tu quoq; signũ, & saltabo iuueniliter. Da signum, ne Elisabeth profusè rideat, sicut Sara. Vnde hoc sciam Archãgele, qui hęc significas? Quid mihi dicis nomẽ infantis, & eius qui nõ adest, virtutes enumeras? Ostẽde mihi id qđ est supra naturã, vt credã id quod est pręter naturam. Si cœli conuexum in partem conuertatur contrariam, ego quoq; renouabor. Si mare suscipiat dimensionem, Elisabeth quoque pariet. Si sol comprehendatur, sicca quoque vbera lacte fluent. Si luna cingatur mœnibus, matrix quoq; sicca humectabitur. Vnde hoc sciam? Ego enim sum senex, & vxor mea processit in diebus suis. Angelus autẽ dicit Zachariæ: Non credis Deo omnipotenti? Nescis Deum posse oĩa? Statuis Domini promissionem esse infirmam & instabilem? Eum qui bonum tibi adfert nuncium, nõ vereris examinare ac percuntari? Vnde hoc sciam, dicis ô Zacharia? Num te mittam in Ægyptum, vt terrore afficias Pharaonem? Nil facit Deus supra naturã? Quęris naturę cõsequentiam, non diuinitatis effectionem admirabilem? Dic enim mihi: Vbinã fixę sunt ignis columnę? Cœli moles vbinam est collocata? Vbinam inueniuntur nubium cubilia? Pluuię aũt guttę vbinam contexuntur? Niuis verò cespites vbinam excinduntur? Solis currus quis est auriga? Lunæ decremento quis imponit terminum? Furens mare quomodo reueretur arenam? Tenebræ caliginis quomodo contexuntur? Homo autem quomodo formatur in matrice? Et masculo quomodo fœmina inuenitur leuior? Vnde, inquis, hoc sciam? Eris, inquit, tacens, & non poteris loqui. O benignũ supplicium, quod effecit potius correctionem. Angelus enim castigat ipsam vocem, quæ lapsa fuerat: refrenat ipsam linguam, quę fuerat audacior. Erat enim, inquit, annuens ipsis, & permansit surdus. Pulchrè Euangelista conscripsit illud, Permansit. Permansit enim silentium expectans vocem, quæ nascebatur: Zacharias, Ioannem: senex, infantem: Sacerdos, Prophetam. Cùm dicit Angelus: Quoniam tanquã incredulus à Deo signum quæris, in propriis membris porta signum quod te castiget. Eris enim tacens, & non poteris loqui vsq; ad diem quo hęc fiant. Vbi est audacia temeritatis, illic est frenum disciplinæ. Vbi calcitrauit contumelia, illic pœnę pronunciatur sententia. Volebat quidem Deus, ô Zacharia, te fieri præconẽ talis miraculi; quoniam aũt

corpo-

corporis imbecillitatem duxisti esse firmiorem ac stabiliorem promissione Domini, eris tacens, & non poteris loqui vsque ad eum diem quo hæc fiant: propterea quòd non credidisti verbis meis, quæ quidē implebuntur suo tempore. Vides nihil summum, ac perfectum effici sine fide? Solùm autem audiuit Zacharias hæc verba, & statim egressus est ex templo, sermonis priuationem ferens mercedem incredulitatis. O miraculum. Ingressus est vt alios liberaret, & ipse exiit condemnatus. Thuribulū ferens ad ministrandum, circumferebat titulū exilij. Populus expectabat, vt aliquid boni ab eo audiret, ille autē annuebat: Nemo mihi appropinquet, nemo me interroget: fero horrorē Dominicæ iracundiæ. O res admirabiles, & quę sunt pręter opinionē. Zacharias mutus redditur, & veluti chamo cōstringitur. Elisabeth autē opiparè conuiuatur. Lingua obtunditur, & vterus inflatur. Quæ diserta erat lingua, sterilis efficitur: & quę erat infertilis, mater redditur. Vxor frenatur, & mulier liberatur. Zacharias silet, & Ioannes exilit. Solū enim vidit sterilis virginē & solē animaduertit Lucifer, & valde exiliit Ioānes in materno vtero, accusans naturę tarditatē. Domini, inquit, sum seruus, non teneor iisdē legibus, quibus conserui. Nō expectabo quoad pariar, vt pręcursor sim. Ne dominę partus prueniat serui, q parturiēdi dolotibus in vtero inuoluitur. Ne sit naturę consequētia ordinis trāsgressio. Agnoui enim qui me præmisit, vt ambularem ante eius faciē, ad parandā viā eius ante ipsum. Labefacto vincula naturæ, propero enim prædicare. O res admirabiles, ad quæ superant opinionem. Quæ in cœlo ignorauerunt Angeli, cognouit Ioannes, qui gestabatur in vtero. Thronos latuit: & eum qui erat in matrice, minimè præteriit. Celauit Dominationes: & ei qui erat in ventre reuelauit mysteriū susceptę carnis Oeconomię, & quem venit Archangelus ferens bonum nunciū, is eum narrauit in vtero. Nam cùm ad nos aduenisset, sicut modò audiuisti, Redemptor nostri generis, venit protinus ad suum amicum Ioannem, dum adhuc esset in vtero, & licebat videre figulum lutū salutantem, Regem habitantē in tabernaculo militis, Dominū qui venerat, in serui domunculā. Quem cùm ex matrice in matrice aspexisset Ioannes, terminos naturæ concutiens, exclamat: Video Dominū, qui naturę imposuit terminos. & non expecto tēpus nascendi. Nouem mensiū enim tempus in vtero non est mihi necessarium. In me est enim qui est æternus. Egrediar ex hoc tenebroso tabernaculo, rerum admirabiliū compendiosam prædicabo cognitionē. Sum signaculum, significabo Christi aduentū. Sum tuba proferam filij Dei in carne Oeconomiam. Tuba canam, & eo ipso paternæ linguę benedicā, & eam traham, vt loquatur. Tuba canam, & vterum maternū viuificabo. Vides ô dilecte, quàm sit nouum & admirabile mysterium. Nondum nascitur, & saltibus loquitur: nondū apparet, & minas intentat. Nondū ei permittitur clamare, & per facta auditur. Nondū discit vitam, & Deum prædicat. Nondū aspicit lucem, & solem indicat. Nondū paritur, & properat præcurrere. Non fert enim præsente Domino contineri, nō sustinet naturæ expectare terminos, sed cōtendit rumpere carcerē ventris, & studet præsignificare venientē Saluatorem. Accessit, inquit, qui soluit vincula, & quid ego sedeo vinctus, & retineor vt maneam? Venit verbū vt omnia constituat, & ego adhuc maneo detentus? Exibo, præcurrā, & prædicabo omnibus, Ecce agnus Dei, qui tollit peccatū mundi. Et hæc quidem Ioannes. Elisabeth aūt impletum est tēpus pariendi, & genuit filium, & audierunt cognati & vicini eius, & gratulabantur ei. Cur aūt peperit, & genuit? Quòd illud quidē est opus naturæ, hoc verò supra naturā: quandoquidem peperit quidem vt mulier, sed superuenit gratia sancti spiritus, & genuit supra naturam. Aliud enim est naturæ opus, aliud gratię. Erat enim miraculū quod fiebat ab Ioanne, & nō tantum habebat paterni generis, quantū Dei verbi. Hoc aūt significabat Archangelus Gabriel, dicens Zachariæ: Ecce vxor tua pariet filium, & spiritu sancto replebitur ab vterō matris suæ, & multos filiorū Israël conuertet ad Dominū Deum ipsorum. Et ipse pręcedet ante illum in spiritu & virtute Helię. Quoniā ergo est admirabilis naturæ ortus infantis, & Zacharias quidē non credidit, Elisabeth aūt non dubitauit, tardè genitū præter spem habens filium, ea de causa dicitur parere, & gignere: illud quidē propter naturam, hoc verò propter fidē. Qui enim gignit, sicut prius dixi, gignit cum lætitia: quæ aūt parit parit in doloribus. Quædā verò tristitia fuit in Elisabeth, vbi aderat sanctus spiritus: non erat aūt obstetricis circūcursatio, nec gratiæ tumor onus extendens miserabilē efficiebat laborē, si conferatur cum lætitia. Non enim postquā fuit natus, & ad virilē peruenit ætatem gratiam accepit Ioannes, sed ex ipso materno vtero amictus veste sanctificationis, pręter opinionem, procedit tanquam miles, admirabiliter: sicut dicit Angelus: spiritu sancto ex vtero matris suæ implebitur: & ipse præcedet ante ipsum in spiritu & virtute Heliæ. Ante quem pręcedet? Ante Dominū Christum. Et ideo appellatur etiā precursor, vt licet ipsum audire Ioannem dicentē: Venit post me vir, qui ante me factus est. Post me propter tempus: Ante me, propter thronū. Cur ergo in spiritu, & virtute Heliæ dixit Gabriel pcedere

Ioannem? Audi prudenter: Helias Deus exponitur. Quoniam ergo Ioannes Deum habebat in se ipso, impletus est spiritu sancto ab vtero matris. Spiritus autẽ Deus est. De eo enim multis antè annis dixit Dominus: Ecce mitto Angelum ante faciem tuã, qui præparabit viam tuam ante te, & multos conuertet ab errore ad veritatem. Ea de causa in spiritu, & virtute Eliæ Ioannes præcedit Dominum. Quinetiam inuenies Ioannẽ habere multa Eliæ similia. Certè infans nascitur, & vox patris reuertitur. Interrogatus enim, inquit, Zacharias, quo nomine vellet vocari puerũ, petiit pugillares, & scripsit, dicens: Ioannes est nomẽ eius. Qui nõ credidit verbis Angeli, nũc necesse habuit scriptis prędicare visionẽ. Qui tũc auditione nõ acceperat ea quę dicta fuerant, nunc ea quę fiunt, manu constituit. Quamobrem, inquit, mirati sunt vniuersi. Statim enim apertum fuit os eius, & solutum est vinculũ linguę eius, & locutus est, Deo benedicens. O nouũ, & alienum miraculum, nomen scribitur, & os patris quod loqui nõ poterat, aperitur. Ioannes vocatur, & eius qui vocat lingua componitur, ac cõcinnatur. Vides nos non aberrasse, cùm diximus prǽsentem expositionem esse eiusmodi: vt ei nihil possit obiici? Ecce enim ipsum iusti nomen, & os aperit silentij, & excitat linguam ad mouendum difficilem. Sic enim ostẽditur vox clamans Ioannis, quoniam ipsum quoq; nomen fit vocis operatio: Ego enim, inquit, sum vox clamantis in deserto: Parate viam Domini, rectas facite semitas eius. O miraculum. In populo versatur Verbum, & vox prædicat: Dominus venit, & seruus prius mittitur. Rex accedit, & miles præparatur. Gaudeamus ergo hodie, & lætemur, & exultemus, quòd Elisabeth peperit, & Zacharias est locutus: quòd sterilis peperit, & senex clamauit: quòd quę fictus est pugillaris, & soluta est lingua sacerdotalis: quòd Ioannes processit, & vox est reuersa: quòd natus est præcursor, & totus mundus est lętatus. Sed hic quidem oportebat finire orationẽ: & Zacharias nõ concedit clamans: Benedictus Dominus, quoniã visitauit & fecit redemptionẽ plebis suæ. O res admirabiles. Quid dicit Zacharias? Primã vocẽ post resurrectionẽ exclamauit Zacharias, Benedictus Dominus. Quid ergo? Mortuus est Zacharias, quòd surrexit? Non mortuus est, inquit, sed quiddam mortis instar sustinuit. Tanquã enim sepulchrum tenuit silentiũ, & fasciis alligatus fuit, hoc est, linguæ vinculis. Vitã egit interea nõ exercẽs sacerdotiũ, & luctũ sustinuit populi tristitiã. Rogante enim sacerdote pro iis qui sunt in luctu, omnes pro quibus interceditur, consequuntur misericordiam. Hanc ergo primã exclamauit vocem post figuratã resurrectionẽ: Benedictus Dominus Deus Israël. Ergo nos quoque hanc vocem consequentes, bonũ Deum nostrum benedicentes eum glorificemus, & per bonos [1] mores, & bona opera eũ colamus, vt bona quoque æterna consequamur. Quæ liceat nobis omnibus consequi gratia, & clementia Domini nostri Iesu Christi: Quoniam eum decet gloria, honor, & adoratio, & magnificentia, cum principij experte eius Patre, & cũ sanctissimo, & viuifico spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum. AMEN.

[1] Vide oportere nos Deum colere etiã per bonos mores, & bona opera, & per fidem solum.

¶ SANCTI PATRIS NOSTRI IOANNIS CHRYSOSTOMI Archiepiscopi Constantinopolitani oratio, de natali sancti Prophetæ, Præcursoris, & Baptistæ.

Apud Simeonem Metaphrasten.

BENEDICTVS Deus. Ecce enim rebus ipsis ostensæ sunt salutationes Ioannis, quæ fiebant in vtero. Processerunt iusti boni nuncij, qui afferebantur pedibus. venit gratia, quam, cùm in vtero esset, significauit. Nouit mundus exultationẽ, quam præcursor in aluo descripsit pedibus. Re vera alij laborârunt, & vos ingressi estis in ipsum laborẽ. Proclamabãt Prophetę, dũ expellebantur. Non silebant iusti, dum verberabantur. Periclitabatur catalogus Prophetarum. Resistebant tyranni. Reges bellum gerebant. Principes stabant in acie. Populi ira concitabantur. Totus mundus aduersabatur iustorũ certaminibus. Vbi producebantur ad tribunalia, illic flagris cædebantur. Vndiq; tormenta, supplicia. Vndiq; afflictiones & eiulatus. Vndiq; tristitia & tenebræ. Sed cùm essent in tali ac tanta vitæ tristitia, annunciabant solutionẽ tempestatis. Ioannes enim ille magnus præcursor Domini, cùm esset adhuc naturæ fasciis alligatus, ver nobis ostendit salutare: & studens voce prædicare eum, quem significauit pedibus, conatur egredi ipsos naturę terminos: vt quę tardè pareret agitabat Elisabethã. Saliebat simul chorũ ducens, & ægrè ferens quòd teneretur in vtero. Exclamabat aduersus mensium conuersionẽ. Tanquam iniustã custodiã quatiebat matricem. In claustra naturæ insultabat calcibus: modũ nascendi accusabat, & clausis labris vociferabatur figuris, talia propemodũ motu dicens Elisabethæ: Iniquè facis ô mater, quæ tardas. Prophetã gestas in vtero; contines gaudium orbis terrarum: portas pręcursorem Christi

Christi Regis,contines militem regiæ prædicationis,constringis martyrem,& maiorem omnibus inter natos mulierũ:& impedis velocem cursorẽ pietatis.Iniquè facis ô mater, non nosti futura,ignoras ea quæ sunt ventura.Lux venit,solue matutinũ.Sol oritur.prius lucebit Lucifer.In toribus lux est,& voce est opus.Prope est sponsus,& iustum est,vt thalamus extendatur in Iordanc.Opus est sanguine qui mundũ emat:& oportet me agnum eminus ostendere.Inuolutũ est humanũ genus fasciis peccatorũ. Venit qui soluit ligatos. Opus est deinceps præcone,vt oẽs cùm resciuerint,veniant omnes:& tu in vtero retines præcursorẽ? Non tibi venit in mentẽ ô mater, Adam tot secula teneri apud inferos? Non consideras Euæ luctus & gemitus?Nõ intueris mundi tristitiã,vel potius interitũ? Adhuc clamat sanguis Abelis cõtra Cain interpellans. His ingemiscunt vel ipsa elementa. Propterea enim es liberata à vitio infœcũditatis,vt qui nascetur ex sterili, eum indicet qui nascetur ex virgine.Propterea ego in matrice exilij in exultatione,vt non amplius saltet in mundo diabolus. Talia ergo nondũ natus Ioannes dicebat Elisabethę . Cùm aũt ex ipsa processisset,& iure maiorẽ suscepisset illuminationẽ,effectis ostendit effectorẽ,& figmentis digito ostendit fictorẽ,magna voce clamãs:Ecce Agnus Dei,qui tollit peccatũ mundi. Sed quomodo illũ celebrabo ortũ, qui verbis nequit exprimi? Quomodo illa enunciabo, quæ mentẽ superant & rationẽ?Quãmnã suscipiam linguã,quę sufficiat miraculis? Noua est & aliena cõceptio:partus sine dolore:spica quæ prouenit sine cultura:fructus sine semine:alienę naturæ partus:ignota generatio:filius,qui nõ habet in terra patrẽ:narratio,quæ est re vera in vita incõparabilis. Virgo rursus mansit,nõ prohibuit partus virginitatẽ,non corrupit vterũ,non vitiũ attulit ei quæ pepererat.Meritò is quoq; qui est natus,matri talia præbuit priuilegia. Quæ enim habuit solus,ea illi quoq; soli dedit.Nõ habuit ipse fratrem ad generationẽ, neq; dedit matri sororẽ miraculi . O Dei in homines liberalitas & munificẽtia.Quænã dona per mulierẽ consecuta est natura? Vnde cœpit bellũ,illinc Rex pacem cõciliauit.Ex quo enim est virgo mater,& mater virgo,cessauit luctus Euę. Filia soluit crimen maternũ.Per ipsam enim carne suscepta,Dominus ad nos accessit.Venit aũt vt quæ erant tristia,mutaret in gaudiũ. Venit vt dolore affectã mutaret consuetudinem. Venit vt inferna pacaret supernis.Audi aũt quo modo.Illic probro affectus fuerat paradisus,hic spelunca effecta est gloriosa.Illinc duo,Adam & Eua expulsi sunt à peccato,hic fines orbis terræ deducti à gratia.Nõ habemus amplius suspectã exilij exprobrationẽ; non extimescimus amplius flammeã rhompheam:nõ timemus amplius claustra portarũ paradisi:nõ metuimus amplius morsus serpentũ:nõ amplius à ficu accipimus folia:nõ amplius ad sonu gressus cõtremiscimus.Quæ enim ex virgine facta est,adorauimus processionem: medicũ naturæ aspeximus.Quis enim vidit,quis audiuit?Quis ex imbecilla radice cognouit vnq̃ effloruisse medicũ?Quænam fœmina visa est mater patris proprij?Quęnã eum genuit,qui diuina virtute genuerat? Quænã eum peperit,qui videbatur quidẽ figmentũ,intelligebatur aũt esse fictor?Quænã fuit consecuta,vt haberet filiũ,& nullũ senserit damnũ virginitatis?Quid ergo dicis ô Iudęe? Quid sensu videris esse infans,cùm canis tegaris malitiæ?Quid tuos Prophetas,vel potius meos frustra legis?Tu enim literas,ego verò res teneo.Tu testamentũ ego hereditatem.Tu in lege gloriaris,ego aũt in gratia me magnificè circũspicio.Cur pugnas cũ Prophetis? Cur à Deo acceptas,& veraces eorũ effugis prædictiones?Quàm multis ante seculis legisti ea quę nunc euenerũt?Nesciebas ad homines venire Deum verbũ?Quomodo ergo dixit propheta Hieremias: Hic est Deus noster,nõ reputabitur alius præter ipsum.Inuenit oẽm viam scientiæ , & dedit eam Iacob filio suo,& Israël dilecto suo.Postea in terra visus est,& cũ hominibus cõuersatus est? Sed virginem, ô Iudęe,nõ credis peperisse.Quomodo legisti prophetã Esaiam clamantẽ : Ecce virgo in vtero cõcipiet,& pariet filium,& vocabũt nomen Emanuel,quod est interpretatũ nobiscum,Deus?Sed quòd post partũ mansit virgo,hoc quoq; didicisti ab Ezechiele.Duxit me, inquit,Angelus,& posuit me ad portã Orientis,& dixit mihi:Fili hominis,quid tu vides? Et dixi:Video ego portã clausam.Et dixit mihi:Hęc est porta,nemo ingredietur per ipsam neq; egredietur,nisi Dominus Sabaoth solus : Ipse ingredietur & egredietur, & erit porta clausa.Qui etiã q̃ qui est oĩs creatæ naturæ Dominus , nascatur in vili loco Bethlehem,hoc quoq; prius didicisti à propheta Michea dicẽte:Et tu Bethleem terra Iuda,nequaq̃ es minima in principibus Iuda:Ex te enim mihi exibit Dux,qui pascet populũ meũ Israel.Tam verò q̃ Herodes quoq; sit infantes occisurus propter Christũ, qui non potest cõprehendi,ne hoc quidem est præteritũ silentio,sed sic scriptum est : Vox in Rama audita est,luctus multus & fletus:Rachel plorans filios suos,& noluit consolationẽ admittere,quonia non sunt. Hæc ergo prius didicisti,ô Iudæe per prophetas, vt paratus esses, vt ei ires obuiam,non vt crucẽ parares. Sed illis in præsentia prætermissis, ad prius institutum reuertamur. Elisabeth aũt impletum est tẽpus pariendi,& peperit filiũ. Et audierũt

vicini,& cognati eius,quia magnificauit Dominus misericordiam suá cum illa,& cógratulabantur ei. Et factú est in die octauo,vt cùm venissent ad circuncidendú puerum,vocarent eum nomine patris sui Zachariá. Et respondés mater eius dixit: Nequaquá,sed vocabitur Ioannes: Porro aút eius quoq; patri annuebant,quémná eum vellet vocari. Et postulans pugillaré scripsit,dicens: Ioannes est nomé eius. Et mirati sunt vniuersi. Et loquebatur apertè,benedicens Deo. Infans nascitur,& vox patri restituitur. Ex quo manifestú factum est,clamantem nasci vocé,quòd vocis ipsius,hoc est,Ioannis,nomine prolato,vox patri restituta est. Ego enim,inquit,vox clamantis in deserto,Parate viá Domini,rectas facite semitas eius. Cùm enim suscepisset Ioannes illuminationé sancti spiritus,effectis ostendit effectoré,& digito ostendit omnibus affictoré,magna voce clamans: Ecce Agnus Dei qui tollit peccatú mundi. Non enim amplius ex veteri lege & figura vnum est templú quod suscipit sacrificia,& eis gloriatur: sed in vniuerso orbe terrarú,Ecclesię & aræ purè ac syncerè clementi Deo emittunt gloriá. Accepimus enim animarú nostrarum Pontificé Iesum Christum Dominum nostrum,qui peccatum nó fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. Habemus enim,inquit Paulus,Pótificem magnum,qui cœlos peruasit,Iesum Christú Dominum nostrum. Quem decet omnis gloria,honor & adoratio,cum patre,qui caret principio,& cum sanctissimo,& viuifico spiritu,nunc & semper,& in secula seculorú,Amen.

¶ ANTIPATRI BOSTRORVM EPISCOPI ORATIO de sancto Ioanne Baptista,& de silentio Zachariæ, & de salutatione sanctissimæ Deiparæ.

Apud Simeonem Metaphrasten.

INTER natos mulierú nullus est maior Ioanne: Verbú pronunciauit salutare. Quomodo ergo ex verbis contextá ei offeram coroná,qui talem accepit coronam à Domino? Quomodo eú laudabo,qui antequá nasceretur, didicit occultú mysterium? Ei enim,antequá esset natus, Deus apertè tradidit gratię mysteriú,gratiæ thesauros apud eum deposuit,& ea quę ignorárunt in cœlo,choros ducentes Angeli,sicut nuper audiuistis,Ioannes dicebat,qui in matris gestabatur vtero. Thronos latuit,& eú qui erat in matrice, Deus nó prętериt. Cœlauit Dominationes,& ei qui erat in vterò,reuelauit mysteriú susceptæ carnis Oeconomię. Et qué veniens Archágelus è cœlo tulit,bonú nunciú intrinsecus narrauit fœtus saliens. Ná cùm aduenisset,sicut modò audiuistis,redemptor nostri generis ad suú amicum,qui in vtero gestabatur,statim venit ipse quoq; cùm esset in vtero. Licebat aút videre lutú salutari à figulo,excipi Regé in tabernaculo militis & venisse Dominú in serui domunculá. Quem cùm ex matrice in matrice aspexisset Ioannes,præuidens,exiliens,naturæ terminos conatus est transilire. Video enim Dominú,apud se dicebat,qui imponit naturæ terminos. Non expecto tempus,quo solet fœtus gestari in vtero: tempus noué mensium,non est mihi necessarium. Quænam mater Deum verbum persuasit ad nos apertè venire? Quis,cùm functus esset legatione excitauit ex sinu patris eum, qui est sine matre? Quęnam aút est hæc virgo,quæ Deo visa est præstantior vniuersis potestatibus? Quęná ea est,quę eum qui capi non potest,continet in vtero? Quæná ea est,quæ fert in ventre eum ad quem non potest accedi? Quæná ea fuit,quę intercessit, vt fœno humanitatis admoueretur ignis diuinitatis? Quis primi parentis renunciabit vxori id quod núc peragitur, mysteriú? Quis dicet,ab ea quæ fuerat olim condénata intus,in ventre scilicet,habitú fuisse indicem, atq; pręcursorem,quæq; audiuit,In doloribus paries filios tuos, eam venisse illú portantem,qui nobis annunciauit doloris solutioné? Papè quantus honor,& quæ verbis nó potest exprimi mutatio. A paradiso separauit Deus primum creatum hominem, & ipsum cepit, quæ ab eo descendit. Qui pelles in paradiso consuit,tegitur in vtero. In quam primum parentem ira percitus expulit,in eam misericordia commotus aduentauit. Quam execratus est terram, eam calcauit,diuino gressu latá infirmans sententiam,spinam peccati conterens impollutis vestigiis. Hæ erant exultationes Ioannis, vel verba potius. Verba enim erant,pueri nondú nati saltationes. Quis ab æuo apud Græcos talia sapienter docuit,qualia ante fascias narrauit hic præcursor? Talia sunt mysteria huius celebritatis, quæ si vellé prædicare inueniar obrui profundo miraculorum,& per aerem ingredi,narrando cœlestia. Quocirca te rogo ò Baptista,concede mihi anchoram deprecationis.& vt qui sis vox, conserua mihi certos & stabiles sensus vocis instrumentorum. Veni enim certá habens fidem, non hæsitans,verborum tibi suffitum offerens. Qua quidem re fretus tua narrabo certamina. Quòd si etiam sim vincendus,gaudeo: est enim mihi victoria vinci à mei patroni miraculis.

Fuit

Fuit, inquit, in diebus Herodis Regis. Ne fallatur aliquis in expositione, quòd eodem nomine vtantur Euangelia. Fuit enim alius Herodes, qui præcursorem sustulit, & alius hic Herodes, qui herbā demessuit infantium, dum quærit spicā pietatis. In huius diebus fuit quidam sacerdos nomine Zacharias, & eius vxor Elisabeth. Erant aūt ambo iusti (Vitæ enim cum viro societatem habebat mulier, honestè se gerens) iugum legis ferentes, iustitia abundantes, liberos nō habentes. Læsa enim matrice tēporis longitudine, erat Elisabet sine liberis, & sterilis. Ambo aūt processerant in diebus suis. Natura, inquit, carebant filiis, & cùm procreandorū filiorum tempus definitū consumpsissent, nō spe, sed lege amissa, mores habuerunt pro secundo tēpore. Defecit generatio, sed preces nō fuerunt imbecillæ. Factum est aūt cùm sacerdotio fungeretur Zacharias (erat enim festū sanctū, & insigne) veste indutus, & lamina circūposita, accepto incenso, ibat in sanctorum adyta. Præcurrente aūt sonitu tintinabulorū, multitudo orabāt ante fores, sacerdotē senem ad Deum mittens, tanquā nuncium. Qui cùm fuisset intra velum, visus est ei Angelus Domini, stans à dextris aræ incensi. Conturbatus est aūt Zacharias, & non potuit vltrà progredi, propter Angeli aspectū retrocedens: diu aūt mansit attonitus, hæc apud se dicens: Quid sit hoc quod videtur, dubito. Alius ad altare incensi fungitur munere sacerdotali: ego aūt quomodo imponā igni incensum? Vnum solū lex iubet fungi munere sacerdotali. Est Angelus, non homo qui videtur. Neq; sic tamen in templū patet aditus: non enim didicimus vnà ministrare cū Angelis. Quid igitur de me fiet? quid agam? quémnā accipiam consiliarium? Sanctóne cedā sanctis? salutabo, & accedens dabo incensum? Nunquid me accipiet sociū? Num venit sermocinaturus cū ministris sanctorum? Video terribile & lætum. Venitne bonum adferens nunciū? Famémne an bellū minitans? Quòd verò is quidē, qui videtur, sit satelles cœlestis, & non Deus, statio indicat. Esaias enim vidit Dominū sedentem. Ezechiel supra thronū aspexit incorporeum. Daniël similiter antiquum dierū sedentem. Hic autem stat, implēs ministeriū, captis partibus altaris magis honorabilibus. Hei mihi, num propter meum peccatū etiam à populo rationē exiget? Num magnitudo honoris erit mihi occasio maioris supplicij? Hęc ratiocinans conturbabatur Zacharias. Non latuit aūt Angelum Gabrielem sacerdotis conturbatio. Quocirca ei statim placidā vocem dedit, tanquā dexteram, clamans: Ne timeas Zacharia. Prius eius cōpressit timorem, & tunc bonū narrauit nuncium, vt non perturbato animo acciperet Zacharias id quod ei significabatur, dicens: Ne timeas Zacharia, tibi gratus adfertur nuncius, exaudita est tua deprecatio: Vxor tua pariet filium. & vocabis eum Ioannē. Ad te enim veni de cœlo, non solū portans filium: sed etiam veni, cum ex libro superno didicissem nomen eius qui nascitur. In ciuium cœlestiū numerum eum ascripsit Deus, non talē mortalis produxit vterus. Multi in natiuitate eius gaudebunt. Est enim tuus quidem filius, tuum germen: fructus aūt communis. Tu pater: qui autem nascitur, est lucerna omniū. Hæc cùm audiuisset Zacharias, euasit simul lętus, & curiosus. Curiosa certè cogitatione cùm accepisset id quod ei significabat Gabriel, respondit non cū satis magna fide. Vnde hoc sciā? Non tulit Gabriel Zachariæ interrogationem, sed nihili pendit sacerdotē: qui offert quidem suffitum, fidem aūt non habet: & cùm iram vultu indicasset, hæc dixit: O Zacharia, eorū quæ dixi à me poscis rationem? A Dei ministro exigis rationem? Cùm bonus tibi adferatur nuncius, pignus petis? Non gratias agens, sed examinans, diuina dona suscipis, & dicis: Vnde hoc sciā? Ego sum Gabriel: eorū quæ dicta sunt pignus, nomen meū accipe: & si hoc à te parui ducitur, cognosce autoritatem. Ego sum qui asto ante Dominū. Mo si deinceps falsa narrare existimas, num tibi succedet accusatio? Ego enim sum qui asto ante Dominum, & dicis: Vnde hoc sciam? Vnde hoc scies? Tu es enim, inquit, senex, & vxor tua processit in diebus suis. Tempus ô sacerdos maiorē apud te habet autoritatem, q̃ Architectus temporis? Non cessas ergo Deo non fidere, & tempori cedere: sed dicis: Vnde hoc sciā? Quomodo didicisti Isaac nasci ex Abrahamo? Quandoquidē credidit, ætas confirmauit: non quoniam credidit, senectus non obediit. Si autem quod de sterili dicitur, videtur non posse fieri, quomodo tibi audebo credere mysterium virginis? Si ergo cùm multas habeas similitudines, pignora exigis: quomodo narrabo eam, quæ est superior, Verbi conceptionem? Qua de causa multis ante seculis Esaias id prædixit, dicens: Ecce virgo concipiet in vtero, & pariet filium? Ille cùm credidisset prædicauit id quod est maius: Tu autē cùm ei quod est minus, non credideris, à me exigis rationem, qui è cœlo ad te propter te sum missus? Sed quoniam tibi est cordi signū accipere (hoc enim petiisti, & vtinam nō petiisses) mutus eris, & voce carebis: & hoc erit signum [illegible] procreationis. Eris tacens, donec res verba confirmauerint. Ex generādi instrumentis ad vocis instrumenta transeant vincula sterilitatis. Voce impeditus vocē mihi cōcipe. Illi enim soli patris delictū cōdonabo. Est amicus Dñi. Quę vult, petit vt amicus. Cùm hæc intus fierent, & dicerentur, tempus quod trahebatur, multitudinē populi affecit

 admira-

admiratione:& quę in multa distrahebatur suspitio, vnicuiq; dictabat id quod videbatur, donec postquã apparuisset Zacharias,silens ea docuit, quæ passus est dum latuit. Postquã autem impleisset dies ministerij,abiit domum,in visceribus habẽs bonum nuncium,& in ore frenum. Et hoc quidem est,vt dixerit quispiam,Præcursoris principiũ conceptionis. Cuius partum si velimus prędicare, proximi festi necesse est omnino meminisse. Sexto enim mense conceptionis, Nazareth venit Gabriel , ad virginem afferens patris bonum nuncium. Quam cùm domi vidisset prior salutauit,dicens: Aue gratia plena,Dominus tecum. Aue,quę prima & sola paris infantẽ liberũ ab execratione. Aue,quę in mundo paris vitæ occasionẽ. Aue,quæ es incorrupta,sed nõ es expers prolis. Aue,quæ satu caruisti,sed non fructu. Aue,quæ partus dolores expectas,qui te minimè inuadent. Aue,quę tuo primo parenti Adamo exhibes defensorẽ. Aue,quæ fers sine dolore naturæ creatæ fundamentũ. Aue,quę citra laborem intercedis inter mortalitatẽ,& diuinitatem. Aue,quæ paris Deum non nudũ,& hominem non solũ hominem. Aue gratia plena , Dominus tecum. Illa aũt cùm audiisset lætitiam,non porrexit aures,sed vocem examinauit,dicens: Qualis est hęc salutatio? Qui per se,& non vocatus,nostrã est ingressus domunculam ? Quisnã,inquit,est hic non familiaris,non cognatus, non genus ducens ab Adamo ? Ex voce coniicio,hanc esse nouam & alienã salutationem. Non adest Ioseph,voci non assentior. Cùm sola prima parente,vt aiunt,locutus est ille, qui fuit primus autor malorum. Ei autem dixit Angelus: Ne timeas Maria,inuenisti enim gratiam,quam perdidit, quę primùm fuit creata fœmina. Illa sola suscepit deceptionem: tu autem sola attulisti solutionẽ deceptionis. Paries filium,& vocabis eum Iesum. Illa aũt cùm partum audiisset,& filiũ : Quomodo,aiebat,erit mihi istud,quoniam virũ non cognosco? non contradicẽs,sed vt per interrogationẽ disceret. Quomodo erit mihi istud? Ego,inquit,sola naturam innouo? Liberorũ procreationis in me soluentur rationes? Dic mihi modum ô hospes: nouus enim & alienus est tuus bonus nuncius . Spiritus sanctus,ait Gabriel,superueniet in te,& virtus altissimi obumbrabit tibi. Suscipe,inquit, ô virgo,id qđ est dictũ. Ne sis solicita de eo qđ est mandatũ silẽtio. Partui fero testimonium,modũ dimitto. Veni ad te nuncius,non doctor Oeconomię. Missus sum præco aduentus dominici,nõ interpres. Quomodo,nouit ipse qui adest: adesse enim scio. In te enim prosilit signũ internum,non possum aũt dicere modum . Quòd aũt non falsa dicam,testimoniũ mihi fert Elisabeth,quæ in sterilitate, & senectute concepit Præcursorem. In sterilitate aũt & senectute dixi eam cõcepisse,quod quidem est non paruũ pignus. Inter anum enim sterilem,& virginem nihil est intermedium, quod attinet ad pariendũ. Hęc cùm virgo audiisset,venit ad ædes Zachariæ,& cùm Elisabeth inuenisset cõcepisse, eam salutauit: Infans aũt intus respondit: infanti enim auditio extitit auditio matris. Et quoniam Ioannes,qui intra naturæ fines coercebatur, loqui non poterat; saliens dicebat, cum propria matre loquens per exultationes: matri aũt seruatoris respondens per linguã maternam. Cùm aũt Elisabeth non ferret saltus filij , spiritu sancto repleta exclamauit, dicens virgini: Benedicta tu in mulieribus,& benedictus fructus ventris tui. Tu, inquit,es benedicta,quę execrationis portas solutionẽ. Tu es benedicta,quæ portas donum sapientiæ. Tu es benedicta quę eum gestas in vtero,qui ambulauit in paradiso. Tu es benedicta, cuius sanctũ templum fuit venter. Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui. Ex quo cùm comederit Adã,vincet inimicum. Benedictus fructus, qui fuit mundi cibus,& amictus. Et vnde hoc mihi,vt veniat mater Domini mei ad me? Hæc,ô virgo, infans me docuit,intus propter tuam salutationem saliens supra naturam. Hęc sunt verba Elisabethę inspirata diuinitus. Zacharias autem,vt dixi,domi mansit: vt cui esset impositũ frenum incredulitatis, accepta vocis amissione ęquali conceptioni, vt qui suscepisset ortum filij,terminum condemnationis. Postquàm verò ex deserta matrice processit ciuis deserti,pater petitis pugillaribus,ea gratè scripsit, quę non credens audierat:& cùm filio reddidisset appellationem,vocem recepit. Talia, ô Pręcursor Baptista,tua sunt,antequam nascereris mysteria. Talem tibi Deus largitus est dignitatẽ ante conceptionem. Gabriel ortum Domini,& tuam annunciauit conceptionem in templo , quomodo in thalamo te esse conceptum dixit. Pium ac religiosum populo donũ in celebri festo,ortum tuũ attulit Archangelus. Fuisti spiritu afflatus, vt qui donum Prophetię accepisti in vtero. Saliens in ventre ea dicebas,quę Myosi, cùm consenuisset, Deus significauit. Qua de causa te maiorem prophetis vocauit sponsus Ecclesię. Quis enim ex prophetis ex vtero matris narrauit mysteriũ? Quis ex iustis in ipso ortu patri vocem attulit hospitalem. ? To autem simul eũ,qui te genuerat,à vocis priuatione liberasti,& dignatus fuisti prophetia. Qui enim erat paulò ante mutus,spiritu sancto impletus nobis cecinit canticum ; quod paululum mutatũ ego opportunè inchoabo. Ille enim dicit : Benedictus Dominus Deus Israël. Ego autẽ dico: Benedictus Deus Christianorum. Ipsi gloria in secula seculorum. Amen.

VITA

¶ VITA ET MORS DIVI IOANNIS BAPTISTÆ, per D. Epiphanium Constantiæ Cypri Episcopum scripta.

IOannes Baptista Zacharia natus & Elisabeth, è tribu Leui emicuit. Is est, qui tanquam digito ostendit nobis Agnum Dei patris filium, qui tollit errata mundi. Hic mortalibus viam præstruxit, & fores patefecit Regni Dei. Nemo sanè inter natos mulierum maior Ioanne Baptista. Functus est autem vita, decollatus ab Herode Tyranno propter Herodiadem fratriam, puta Philippi fratris sui coniugem.

Habetur in libr. eius de vitis prophetarum.

¶ ITEM VITA DIVI IOANNIS BAPTISTÆ, PER D. Isidorum Episcopum Ispalensem scripta.

IOannes Baptista filius Zachariç ex tribu Leui in Hierusalem ortus, Angelo nunciante conceptus, prænūcius Christi, præco iudicis, propheta altissimi, vox verbi, amicus spōsi, testis Domini, lucerna luminis, terminus prophetarum, Baptismatis initium. Qui prænūciatus parentis vocem abstulit, genitus officium linguæ resoluit. Qui necdum editus Christum prophetauit, salutauit ex vtero, in columba agnouit, in deserto monstrauit. Cuius [1] vestimentum, lanugo fuit camelorum: habitatio, eremus: victus, mellis & locustarum cibus. Hic dum Herodem prohiberet fraternum violare connubiū, carceralibus tenebris mancipatur. Cuius caput filia Regis ludens à patre premium postulauit. At ille defectum malè poscenti filiæ ebrius inter pocula dedit. Sepultus est in Sebastia oppido Palestinæ, quæ olim Samaria vocabatur. Quā Herodes Rex Iudææ Antipatris filius, ob honorem Cæsaris Augusti, Latino sermone Augustam vocauit.

Habetur in libr. eius de patribus veteris testam.

1 vide quō vestitus asperitas & vilitas, necnō victus tenuitas & parcitas antiquis sanctis cordi fuerit.

¶ ALIA VITA SANCTI IOANNIS BAPTISTÆ PRÆcursoris Domini, per D. Ambrosium Episcopum scripta.

Est sermo eius lxiij. in ordine sermonum.

IN sancti ac beatissimi Ioannis Baptistç laudibus, cuius natalē hodie celebramus, quid potissimū prędicē nescio, vtrū quod mirabiliter natus sit, an quod mirabilius sit occisus? Natus enim est in prophetia, in veritate peremptus est: nascēdo annūciauit Saluatoris aduentū, moriēdo condēnauit Herodis incestum. Vir enim sanctus, & iustus, & qui pręter cōmunem hominū natiuitatē ex repromissione generatus fuerat, hoc [2] de Deo meruit, ne cōmuni cū cæteris de seculo morte discederet: sed corpus quod Domino donāte susceperat, Dominū confitēdo deponeret. Ergo Ioannes per omnia voluntatem Domini fecit, quia propter opus Domini & natus est & defunctus. Nā vt natiuitatis eius seriem breuiter repetamus: Cùm essent pater eius Zacharias & mater ei⁹ Elisabeth ętatis senectute defessi, & nulla filiorū prole gauderēt, procreādi etiā illis liberos tēpus florentissimū præterisset, ita vt de suscipienda iam sobole ipsa etiā eos vota deficerēt, subita per Angelū repromissione donātur, & nasci Ioannem Gabriel sanctus annūciat, dicēs: Ne timeas Zacharia, ecce exaudita est deprecatio tua, & vxor tua Elisabeth cōcipiet, & pariet filiū. Exaudita est, inquit, oratio tua: vnde intelligimus quòd Ioannē Zachariæ iustitia magis orādo genuerit, quàm Elisabeth senectus procurādo susceperit. Hinc, inquam, intelligimus quòd Ioannē obsecratio [3] creauerit, non voluptas. Cùm enim materni vteri viscera ætatis senectute frigescerent, & fessi corporis membra fœcunditatis gratiam perdidissent, contra impossibilitatē corporis, contra sterilitatem viscerum, Zachariæ precibus, Elisabeth vterus intumescit, & concipit Ioannē, non natura, sed gratia. Vnde necesse erat sanctum nasci filiū, qui non tam complexibus, quàm orationibus gigneretur. Minus autem mirari debemus, quòd tantam Ioannes gratiam in nascēdo meruit: debuit enim præcursor & pręuius Christi aliquid simile habere natiuitati Domini Saluatoris. Siquidē Dominus de virgine gignitur, Ioannes de sterili procreatur. Ille de adolescētula, iste de iam fessa generatur. Habet ergo & huius natiuitas aliquid gloriæ atq; miraculi. Quāuis enim vilior partus mulieris videatur esse quàm virginis, tamē sicut Mariam suspicimus quòd virgo peperit, ita in Elisabeth miramur quòd anicula procreauerit. Quod quidem factum mysterium aliquod arbitror continere, vt Ioannes qui veteris testamenti figurā gerebat senis muliercułę frigido sanguine nasceretur. Dominus aūt qui regni cœlestis Euangelium prędicaret, feruētis iuuenculę flore progrederetur. Maria enim cōscia virginitatis, miratur fœtū visceribus inuolutū. Elisabeth aūt cōscia senectutis, erubescit partū vtero ꝑgrauato. Dicit enim Euāgelista: Occultabat se mēsibus quinque. Illud aūt ꝙ mirandū quod idē Gabriel Archangelus vtriusq; natiuitatis officiū repręsentat, Zachariā solatur incredulū, cōfidētē Mariā cohortatur. Ille cur dubitauerit, vocē ꝑdidit: hęc quia statim credidit, verbū salutare cōcipit. Hoc etiā in laudibus Ioannis minimè tacendū videtur, quod nondū natus etiā prophetat, & adhuc in materni vteri finibus

2 Vir sanctus & iustus hoc de Deo meruit.

3 Ioannem oratiō creauit, non voluptas.

constitutus aduentum Christi, quia voce non poterat, gaudiis confiretur. Dicit enim Elisabeth ad sanctam Mariam: Simul vt facta est vox salutationis tuę, exultauit in gaudio infans in vtero meo. Exultat enim Ioannes, antequam nascatur, & priusquam mundi oculis habitum recognoscat, iam spiritu mundi Dominum recognoscit. In quo arbitror propheticam conuenire sententiam, quæ dicit: Priusquam te formarem in vtero, noui te: & priusquam exires de vulua sanctificaui te. Vnde mirari non debemus, quòd ab Herode missus in carcerem, clausus Christum semper suis discipulis intimaret, cùm etiam clausus in vtero eundem Dominum gestibus prædicauit.

Est sermo eius lxiiij. in ordine sermonum.

SAncti Ioannis Baptistæ natalem hodie prosecuturus, tacere vellem, & laborem atq; imperitiam meam silentio coërcere. Sed enim ipsa vis nominis minimè me silere permictit. Nam nuncupatio vocabuli ipsius, pectoris nostri vrget secreta, silentij nostri resoluit arcana: & quod dissimulatiône reticetur, admiratione cõpellitur. Si enim pater Zacharias cùm eum nominauit, vocẽ recepit: quantò magis nos cùm laudamus illũ, eloquiũ promeremur? & si illius os, cùm in seculo nasceretur, aperuit, quantò magis cùm pro Christo patitur, ora nostra fœcundat? Cùm enim Zacharias pater eius propter incredulitatẽ natiuitatis illius ab Angelo Gabriele silentij esset taciturnitate mulctarus, & iam diu mutus verborũ dispendio mentis secreta velaret, subitò nato Ioanne filio, cùm apud proximos esset intentio quo nomine vocaretur, offeruntur patri tabulæ, vt vocabulũ eius pro sui arbitrio ipse describeret, & quod sermone nõ poterat, literis loqueretur: tunc mirum in modũ acceptis pugillaribus vt stilum figeret, linguã resoluit, ac literas sermone præuenit, & Ioannem non restatus est, sed locutus. Videte igitur sancti Baptistæ meritum, vocem patri reddidit, sacerdoti eloquentiã reparauit. Videte, inquã, meritum, os quod Angelus alligauerat, Ioannes absoluit: quod Gabriel obstruxerat, paruulus reserauit: quanq̃ & ipse sit Angelus, sicut scriptum est de eo: Ecce mitto Angelum meũ ante faciem tuam. Respicite igitur Ioannem, quanta vis sit eius vocabuli, cuius nuncupatio reddidit muto vocẽ, patri pietatẽ, populo sacerdotẽ. Prius enim erat tacẽs lingua, sterilis filio, priuatus officio: at vbi Ioannes nascitur, fit repentè pater Propheta vel pontifex, loquela vsum recipit, prolẽ affectio suscipit, sacerdote functio recognoscit. Cùm ergo tanta vis sit eius vocabuli, dicturi de eo, & si tacere volumus, silere non possumus: Ipse enim Ioannes vox clamãtis dicitur. Quis igitur qui vocẽ laudet & taceat? clamotẽ admiretur, & mutus sit? Ait enim ipse de se: Ego sum vox clamãtis in deserto. Videre quid dixerit. Nõ enim ait tantum: Ego sum vox: sed & clamantis vox, scilicet vt ad fidem consequendã, vox aures penetrer, clamor corda concutiat: vox regnũ prædicet, clamor iudicium cõminetur. Magnus igirur Ioannes, cuius magnitudini etiã Saluator testimoniũ perhibet, dicens: Inrer natos mulierum maior nõ est Ioanne Baptista. Pręcellit cunctis, eminet vniuersis, antecedir Prophetas, supergreditur Patriarchas, & quisquis de muliere, inferior est Ioanne. Sed debemus diligẽter inquirere, cui ita Dñs dixerit, hoc est, inter natos mulierũ & nõ potius dixerit, inter filios virorum nõ est maior Ioanne, cùm vtiq; mulieres natos siue viris habere nõ posint? Hoc aũt dixit, quia numerosior est proles mulierum quàm virorũ. Est enim mulieris filius, qui viri filius non est. Deniq; sancta Maria genuit filium, qui patrẽ hominem non haberet. Dominus enim est mulieris filius, & viri filius nõ est, sicut dicit Apost. Natũ de muliere, factum sub lege: vt qui matrem in terris habet, patrẽ haberet in cœlis. Ergo in laudẽ Ioannis fœcundioris sexus generatio ponitur, vt nullius ab eo natiuitas separetur. Dicit fortè aliquis: Si inter natos mulierũ maior est Ioannes, nunquid etiã maior est Saluatore? Absit. Ioannes enim natus mulieris, Christus aũt virginis natus est. Ille corruptibilis vteri finibus effusus est, iste impollutæ vuluæ flore progenitus. Ideo aũt cum Ioannis natiuitate Domini generatio deputatur, ne Dominus extra veritatem videretur esse conditionis humanę.

Est ser. eius lxv. in ordine serm.

DIximus superiore Dominica cùm silentij nostri veniam peteremus, quòd pro salute communi sacerdotibus etiam tacentibus doctrina Euangelica non taceat, & quòd silentium eorum suppleret diuina sententia: Semper enim diuina scriptura loquitur & clamat, sicut scriptum est de Ioanne: Ego sum vox clamanris in deserto. Non enim tantum in illo tempore clamauit Ioannes, quo Pharisęis annuncians Dominum Saluatorem dixit: Parate viam Domini, rectas facite semitas Domini Dei nostri: sed & hodie clamat in nobis, & vocis suæ tonitruo deserta nostrorum concutit peccatorum.

Ac licet sancta martyrij morte [5] dormierit, vox tamẽ eius viuit: dicit enim & nobis hodie: Parate viam Domini, rectas facite semitas eius. Semper enim scriptura diuina clamat & loquitur. Vnde & ad Cain dicit Deus: Vox sanguinis fratris tui clamat ad me. Nulla vtiq; sanguini vox est, sed clamare dicitur sanguis, qui innocens effusus est, non tam verè, quàm causa, & interpellare Dominum non prosecutione eloquij, sed indignatione commissi; ac reatũ suũ non tã verborũ accusare sermonibus, quàm conscientię ipsius criminatione

[5] Si sancta martyrũ morte dormiũt sancti, nõ ergo recte vocatur emortui a quibusdam.

tione cōſtringere. Quāuis enim malum factum ſi in verba producatur, excuſationē fortaſſe recipit, niſi cōſcientia reuocetur, non poteſt excuſari. Conſcientia enim reatū ſuum ſemper tacita ſine contradictione conuincit & iudicat. Hodieque ergo Ioannes clamat, & dicit: Parate viā Domini, rectas facite ſemitas eius. Parare ergo iubemur viam Domini, ſcilicet nō aggerē itineris, ſed fidei puritatē. Dominus enim nō terrenā ſemitā carpit, ſed per ſecreta mētis incedit. Si quid igitur in hac vita fuerit moribus aſperū, crudelitate durū, conuerſatione pollutum, iubemur [6] mundare, exæquare, cōponere, vt ſuperueniens Dominus non offendat in nobis, ſed magis reperiat viam caſtitate puram, procliuem fide, eleemoſynis eminentē. Quòd aūt tali itinere incedere ſoleat Dominus, Propheta deſcribit, dicens: Iter facite ei qui aſcendit ſuper occaſum, Dominus nomē eſt ei. Sed videamus, ipſe Ioannes qui parare viam Domino iubet, quam [7] ipſe viam parauerit Saluatori. Per omnia planè adueniente Chriſto tramitē viæ ſuæ compoſuit & direxit. Nam fuit vtique ieiunus, humilis, parcus, & virgo. Omnes enim has virtutes eius Euangeliſta deſcribēs, ait: Ipſe aūt Ioannes veſtitum habebat de pilis camelorū, & zona pellicea circa lumbos eius. Eſca aūt eius erant locuſtæ, & mel ſylueſtre. Quæ igitur maior cauſa humilitatis in Propheta, quàm contemptis mollibus veſtimentis, pilorum aſperitate veſtiri? Quæ deuotior fides quam præcinctum zona paratum eſſe ſemper ad omne ſeruitutis obſequiū? Quæ præclarior abſtinentia quàm ſpretis vitæ huius deliciis, ſtudiuſis veſci locuſtis, ac melle ſylueſtri? Quæ omnia hæc quoniam prophetæ vſui erant, arbitror in his ipſis prophetiā fuiſſe.

Nam vtiq; cùm prænuncius Chriſti veſtimentū habebat camelorum aſperitate [8] contextum, quid aliud ſignificat, niſi quòd ipſe Chriſtus adueniens, vſurus eſſet indumēto humani corporis, quod erat peccatorū aſperitate deſ[...]atum, & quòd veluti immundiſsimę beſtiæ, hoc eſt gentilis populi circundatus exuuiis, deformitatem eius ipſe geſtaret? Zona verò pellicea quid aliud demonſtrat, niſi hanc [9] fragilem carnem noſtram, quæ ante aduentum Chriſti dominabatur ad vitia, poſt aduentu eius reſtrictam eſſe ad virtutē, vt quę antè luxuriando dilatabatur in pinguedinem, nunc abſtinendo attenuaretur in pellem? Exitum verò eius quàm beatū legimus? ſcilicet quòd pſaltria Regis filia poſt illā inimicam voluptatē caput eius petierit. Quid mirū, ſi pſaltria occidit prophetam, quia luxuria ſemper eſt inimica iuſtitiæ, & quòd iniquitas ſine ceſſatione perſequitur veritatem. In quo tacto grande myſterium cōtinetur. Nam vtiq; ipſa pſaltria ſynagogę eſt cōparanda, quæ Chriſtū dū luxuriatur, occidit. Quòd autē ipſa pſaltria ſynagoga ſit, dicit Dominus ad Iudæos: Cantauimus vobis, & nō ſaltaſtis. Cur autem à Ioannis corpore caput ablatū ſit, manifeſta res eſt. Ioannes (ſicut ſcripturus adſtruitur) typū legis gerebat. De Domino autē legimus, quia viri caput Chriſtus eſt. Ergo cùm à Ioannis corpore caput eius aufertur, Chriſtus quodammodo à Iudæis legis cultoribus ſeparatur. Remanſit enim illis ſine Saluatore lex exanimis & truncata. Nā ex eo vtiq; Iudęi diuina nō ſapiunt, ex quo ſine capite eſſe cœperunt. Iter igitur facit Domino, qui inter cęteras continentiæ virtutes, matrimonij limitem non excedit, nec cōiugij præſcriptum terminum adulterina permixtione commaculat. Sunt enim nōnulli qui cum legibus vxores duxerint, contra diuinitatis legem ſibi ſociant concubinas nō intelligentes quid contrahendo matrimonia propriùs vinculis conſtrinxerunt. Qui enim legibus ducit vxorem, profitetur ſe contra legē non eſſe facturū. Reum ergo ipſe ſe ſtatuit, qui adhibendo ſibi adulterā, ius pollicitationis excedit. Sed dicit aliquis, vxorem non habeo, ideo mihi ancillam ſociaui. Audi quid dicat ſcriptura ad Abraham: Eiice ancillam, & filium eius, nō enim hæres erit filius ancillę cū filio liberæ. Si igitur ancillæ filius hæres non eſt, ergo nec filius eſt. Cur autem quæritur tale coniugium, de quo ſuſceptus filius non ſucceſsionis poſsit hæres eſſe, nec ſanguinis? Nec enim habere poteſt hæreditatis conſortium qui nō habet originis priuilegium. Cur, inquam, quæritur tale contubernium, de quo nati, non filij ſunt matrimonij, ſed teſtes ſint adulterij? Cur huiuſmodi ſuſcipiuntur adulteri, qui patri pudori ſint, non honori? Dicit ſcriptura: Adulterorum filij in conſummatione erunt, & ab iniquo thoro ſemē exterminabitur. Mulier igitur tua ſi talibus moribus prædita eſt, vt mereatur conſortium, mereatur & nomen vxoris. Præſta concubinæ tuæ libertatem, & nomen vxoris, ne tu adulter ſis potius quàm maritus. Sed & ille iter facit Domino Chriſtianus, qui profeſsionis ſuæ exhibet ei fidele ſeruitium, & caſtitatem quam promiſit, cuſtodit tam mente quàm corpore.

Sunt enim pleriq; qui ſingularem vitā proponentes, ſinguli eſſe non poſſunt, ſed quærunt ſibi contubernia, atq; vtinam fratrum. Inueniſti Chriſtianum monachum, cui cū fratre non conuenit, & libentius ei cōuenit cum ſorore, qui non ſequitur ſeniorē vtilia commonentem, & ſequitur adoleſcentulam [10] incongrua cachinnantē, eius & ſi ſyncerē corpus ſit, anima non poteſt eſſe ſynceris. Sed & ille clericus iter Domino facit, qui ſecundū Euangelium viuit, & per omnia obtēperat ſacerdoti. Aliqui enim cùm ſint minus ſubditi,

Matth. 3.

6 Vide ſi ſufficiat ſola fides ad dandam ſalutē, vt hæretici nugātur, an cū ea & virtutū opera & vitiorū extirpationes requirantur.

7 O hæretice cogita nū via quā tu paras Saluatori, ſimilis ſit ei quā parauit Ioannes: lege quid hic dicat Ambroſius. Ioannes fuit ieiunus, humilis, parcus & virgo: tu crapulosus & ebri⁹, ſuperbus, diuitiis affluens, & mulierculaũ amplexib⁹ conſpictus. Elige prudens Lector, quem magis imitari debeas.

8 Veſtitus Ioannis aſperitas.

9 Ecce quō poſt aduentū Domini carnis concupiſcentia a ſanctis robuſto continentiæ rigore frenatur.

1. Corinth. 11.

Geneſ. 21.

Sapient. 3.

10 Hoc multum placet nouis iſtis magiſtris, videlicet nō recedere a latere ſororū, præſertim iuuencularum.

molestè ferunt, cùm à senioribus arguuntur. Dicunt: Grauiter irascitur Episcopus patientior esse deberet. Audi ergo optime clerice, sacerdotis exigis patientiam, & tui no exigis disciplinam? Nescis quia mihi salutis causa arguere aliquando permissum est, tibi nunquã peccare concessum est? Dicit enim Apostolus: Increpa oportunè, importunè argue. Esto ergo in omnibus subditus sacerdoti, si vis eum esse mansuetum.

¶ MORS EIVSDEM SANCTISSIMI PRÆCVRsoris Domini, per D. Ambrosium Episcopum scripta.

Habetur libro eius 3. de virginibus.

Voniam Ioannis Baptistæ talis viri non strictim prætereunda est recordatio, interest, vt quis, & à quibus, & quam ob causam, quo modo, & quo tempore sit occisus, aduertere debeamus. Ab adulteris iustus occiditur, & à reis in Iudicem capitalis sceleris pœna conuertitur. Deinde saltatricis premium, mors est Prophetæ. Postremò quod omnes etiam Barbari horrere consueuerunt, inter epulas atq; conuiuia consummandæ crudelitatis profertur edictum. Et à conuiuio ad carcerem, de carcere ad conuiuium feralis flagitij circunfertur obsequium. Quanta in vno facinore sunt crimina? Extruitur regifico luxu ferale conuiuium, & explorato quando maior solito turba conuenerit, reginæ filia intimis mandata secretis, in conspectum virorũ saltatura producitur. Quid enim potuit filia de adultera matre discere, nisi damnum pudoris? An quicquam est tam pronum ad libidines, quàm inconditis motibus ea quæ vel natura abscondit, vel disciplina velauit, membrorum operta nudare, inde oculis rotare ceruicem, comam spargere? Meritò inde in iniuriam diuinitatis proceditur. Quid enim ibi verecundię potest esse, vbi saltatur, strepitur, concrepatur? Tunc Rex, inquit, delectatus dixit puellæ, vt peteret de Rege quod vellet. Deinde iurauit, quòd vel dimidium regni si petisset, concederet. Vide quemadmodum seculares ipsi de secularibus suis iudicent potestatibus, vt pro saltatione etiam regna donentur. Puella autem admonita à matre sua, poposcit adferri sibi in disco caput Ioannis. Quòd dicit: Rex contristatus est, non pœnitentia Regis, sed confessio iniquitatis est, quam diuinæ habet consuetudo sententiæ, vt qui gesserunt impia, ipsi propria confessione se damnent. Sed propter discumbentes inquit: Quid indignius, quàm vt homicidium fieri iuberet, ne discumbentibus displiceret? Et propter ius, inquit, iurandum. O religionem nouam. Tolerabilius peierasset. Vnde non immeritò Dominus in Euãgelio iubet non esse iurandum, ne sit causa periurij, ne sit necessitas delinquendi. Itaq; ne iusiurandum violaretur, percutitur innocens. Quid prius horrescam nescio. Tolerabiliora periuria, quàm sacramenta sunt tyrannorum. Quis non cùm è conuiuio ad carcerem cursari videret, putaret Prophetam iussum esse dimitti? Quis, inquam, cùm audisset natalem esse Herodis, solenne conuiuium, puellæ optionem eligendi quod vellet datam, missum ad Ioannem ob solutionem non arbitraretur? Quid crudelitati cum delitiis? quid cum funeribus voluptati? Rapitur ad pœnam Propheta cõuiuiali tempore, conuiuiali præcepto, quo non cuperet vel absolui: perimitur gladio, caput eius affertur in disco. Hoc crudelitati ferculum debebatur, quo insatiata epulis feritas vesceretur? Intuere Rex acerbissime tuo spectacula digna cõuiuio. Porrige dexteram, ne quid sæuitiæ tuæ desit, vt inter digitos tuos riui defluant sacri cruoris. Et quoniam nõ exaturari epulis fames, nõ restingui poculis potuit inauditæ sæuitiæ sitis, bibe sanguinem scaturientibus adhuc venis exectì capitis profluentem. Cerne oculos in ipsa morte sceleris tui testes, auersantes conspectum delitiarũ. Clauduntur lumina, non tam mortis necessitate, quàm horrore luxuriæ. Os aureum illud exangue, cuius sententiam ferre non poteras, conticescit, & adhuc timetur. Lingua tamen quę solet etiam post mortem officium seruare viuentis, palpitante licet motu damnabat incœstũ. Portatur hoc caput ad Herodiadem: lætatur, exultat, quasi crimen euaserit, quia iudicem trucidauit. Quid dicitis vos sanctæ fœminæ? Videtis quid docere, quid etiam dedocere filias debeatis? Saltet, sed adulteræ filia: Quæ verò pudica est, quæ casta est, filias suas religionem doceat, non saltationem. Vos autem graues & prudentes viri, discite detestabilium hominum epulas euitare. Talia sunt conuiuia, qualia iudicia perfidorum.

¶ ITEM VITA SANCTI IOANNIS BAPTISTÆ, Per Diuum Eusebium Emissenum conscripta.

Est homil. 1. de beato Ioanne.

Odie dilectissimi fratres, Ioannis, qui Domini præcurrit aduentum, natalē diem celebramus, quod nulli sanctorum meminimus attributum. Hodie, inquam, eius natalem [11] diem vnica ac singulari celebritate veneramur. Vnde quia eũ dignè extollere non valemus humanæ vocis officio prædicemus eum Dominicæ attestationis oraculo, proloquente Christo: Quia inter natos mulierũ non surrexit maior Ioanne Baptista. Ipse hoc dicit, & ideo agnosce magnificentiam laudis, ex dignitate laudantis. Ac sic dum

11 Veneramur natalē diem Ioannis vnica & singulari celebritate.

dum nemo illo esse maior asseritur inter natos mulierum, datur intelligi, quòd Ioannes humanorum fugit mensuram meritorum. Iuxta hæc in huiusmodi eius præconiis fortasse cogitas, & dicis: quid est hoc, quòd Dominus Ioannem Baptistam principi Apostolorum Petro, quòd Ioanni Apostolo, qui supra pectus Domini recumbebat, anteponendum esse iudicauit? Non ita est. Nam dicens: Inter natos mulierũ non est maior Ioanne Baptista, non eum summis priorem, sed primis pronunciauit æqualem. Cõparauit itaque eum perfectis tali laudatione, non prętulit. Sed aduerte, quia cùm dicitur: Inter natos mulierũ, solus ab hoc virginis natus excipitur. Meritò ergo inter cõseruos nulli secundus esse creditur, cui solus dominus antefertur. Quæ cùm ita sint, cui nullum præposuit in prçconio, vide si ei vllũ sit prçlaturus in premio. Hic itaq; intantũ luce sanctitatis effulsit, vt non tam Christi nuncius putaretur esse, quàm Christus: & ideo interrogantibus, vtrũ ipse esset Christus, humili confessione respondit: Ego vox clamantis in deserto. Hoc est dicere: Nõ sum ego verbum, quod erat in principio Deus apud Deum, sed vox potius, id est, minister sum verbi, vt per me ad auditus hominum sensumq; perueniat. Vnde beatus Baptista pari humilitate pronunciat: Illum oportet crescere, me aũt minui. Vide vocis sonum pertranseuntem, & verbi gloriam permanentem. Illum oportet crescere, quia cùm homo putaretur, Deus erat: me aũt minui: quia cùm Deus crederetur, homo erat. Illum oportet crescere, quia per omnem mundum Christi Euangelium dilatatur: me autem minui, quia Ioannis prophetia finitur. Prophetia finem accepit, quia is qui prophetabatur, aduenit. Ioannes ergo formam venturi Domini, natiuitate & conuersatione signauit: Ioannes nascitur de patre sene, Christus ex matre, mundi senescentis ætate: ætate, inquam, illa, quæ erat fide & operibus infœcunda. Ioannes venit desperata generatione per sterilem, & Christus natura obstupescente per virginem. Ille salutem prædicauit, hic cõtulit: ille baptizauit in pœnitentiam, iste generauit in gratiam: ille pilis camelorum, id est, cilicio vestitus incessit, & Saluator quodammodo pilis camelorum se induit, quando in se deformitatis nostræ fœdę atq; distortæ peccata suscepit, inclusum graui onere exonerans mundum, & in se transferens humanorum pondera delictorum. Consequenter ait ex præsenti sermo diuinus: Et zona pellicea circa lumbos eius. Zona erat pellicea circa lumbos eius, quia in eo nihil carnale remanserat: quia in eo fluentes lacunæ sensus: carnis mortificatio præcingebat, quia in lumbis eius luxuriæ blandimenta rigidæ crucis contritio castigabat. Meritò in eo locũ contagio mundana nõ habuit, de quo Angelus protestatur: Et spiritu sancto replebitur adhuc ex vtero matris suæ. Felix qui venturus in huius mundi labores, prius gratiam suscipere, quàm vitam: prius benedictionem meruit [12] haurire, quàm lucem. Quid mirum si in eo culpa aditum non inuenit, cuius animã sibi Deus in ipsis exordiis occupauit? Et spiritu, inquit, sancto replebitur. Magnum est spiritu sancto illustrari, sed multò est maius impleri. Et ideo sicut vas plenum balsamo admixtionem liquoris alterius expuit, & penitus excludit: ita in eum nil secularis maculæ introire iam poterat, in quo sanctificationis plenitudo regnabat. Hic ergo secundum præsentis seriem lectionis, locustas & mel syluestre edebat. Nihil penè in sermone Dei mysteriis vacat. Quòd sectabatur agmina locustarum, hoc erat quòd congregabat populos nationum. Populus, inquam, tanquam locusta, sine intellectu infructuosus, sine lege vagus, sine duce dispersus, incomposita libertate lasciuus. Mel aũt syluestre edebat, qui in desertum gentium fidei dulcedinem requirebat. Mel syluestre erat, peregrina & rudis illa congregationis ecclesiasticę fides, quæ à cognitione vnius Dei fera atq; syluatica, nec intra aluearium legis reperta, nec de examine patrum, vel benedictione Iudaicæ plebis assumpta, sed extra domesticum Dei populũ in profundis ignorantiæ syluis manebat, & in campis diffusæ per omnem mundum paganitatis errabat. Vnde & Propheta commemorat: Inuenimus eam in campis syluæ. In syluestri itaq; melle significat populum extra domum Dei, nulla fide ac diuinæ agnitionis gratia mansuetum factum atq; conditum, nulla spiritalis intellectus amœnitate compositũ. Hic est ille qui flagitium Regis Herodis, quòd vxorem viuentis fratris inuaserat, publica autoritate condemnans, propter iustitiam perdidit vitam, sed lucratus est gloriam. Et nos interdum pro gratia hominum vel timore offensionum, preferimus adulationem, & vendimus veritatẽ. Vnde euangelico beatus ipse Ioannis alloquio, corda nostra salutifero pulsat oraculo, dicens: Ego vox clamantis in deserto, parate viã Domini. Et nos rectas faciemus semitas Dei nostri, si teneamus in nobis verbũ veritatis, affectum iustitiæ, patientiæ, misericordię, pacis, beneuolenciæ. Hæc est illa via, per quã Christus incedere delectatur: Hęc est illa via, per quam humanũ pectus ingreditur. Ideo autem dicit: Ego vox clamantis, id est, vt vox tangat aurem, clamor penetret mentem. Ego vox clamantis: vox præconis iudicem loquitur, clamor iudiciũ comminatur. Et consequenter annunciat: Omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur. Hoc est quod aliis verbis Euãgelista cõmemorat: Qui

[12] Meruit beari ex benedictionem

Qui se exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur. Hoc totum spiritualiter implere studeamus in cordibus nostris, vt quod superbia tumidum, elatumque reddiderat, humilitate & mansuetudine cōplanetur. Et erunt, inquit, praua in directū, id est, quod iniquitas deprauauerat, directione iustitiæ corrigatur: quod malitia exasperauerat, bonitatis gratia temperetur. Inter hæc studia inueniat in nobis Christus Dominus viam, per quam nos perducat ad patriam, vt & de nobis dicere dignetur: Et inambulabo & inhabitabo in eis, & ero illorū De⁹. Et si in isto seculo ambulauerit in nobis, in illo habitabit in nobis.

Est homilia 2. vbi supra.

BEatus Ioannes à sanctospiritu etiam in maiorum suorum titulis prædicatur, non tam de veteribus consecuturus laudem, quàm vt magis in exemplū cresceret, dum nouis virtutibus antiquorum superat dignitatem. Fœlix parentū meritis, fœlicior suis. De huius itaque parentibus eloquia diuina testantur, de Zacharia sacerdote grandęuo, & Elizabeth matre eius, quæ sterilis consenuerat: Erant autem iusti ambo ante Deū, incedētes in omnibus mandatis Domini sine querela, & nō erat eis filius, eò quòd esset Elizabeth sterilis, & ambo processerant in diebus suis. Cùm autem Angelus Zachariæ apparuisset in templo, stans à dextris altaris incensi, turbatus est Zacharias videns, & timor irruit super eum. Ait autē ad illum Angelus: Ne timeas Zacharia, quoniā exaudita est oratio tua, & vxor tua Elizabeth cōcipiet, & reliqua. Et spiritu sancto replebitur adhuc ex vtero matris suę.

Quis est iste, qui cùm nondum nasceretur, iam in vtero sanctificatur? Benedictionem prius quàm lucem percepit: gratiam consequitur antè quàm vitam: & quod maximum est, Angelo nunciante promittitur. Nō immeritò sic honoratur, qui cœlorum Dominum terris erat renunciaturus præconio, & monstraturus aspectu, vt eum expectantiū populorum, & sensibus prædicaret, & oculis præsentaret. Ita ergo ad Zachariam patrē eius Angelus loquitur: Ne timeas Zacharia, quoniam exaudita est oratio tua, & vxor tua concipiet, & pariet filium. Nunquid credendum est, quòd in templo, tanti populi sacerdos hoc petierit, vt ei filius nasceretur? Nunquid credendum est, quòd senex iuuentutis vota præsumpserit? Nunquid credendum est, quòd pro hoc tantopere inuigilarit publici intercessoris oratio, vt intermissis suorū necessitatibus, donari sibi à Deo posceret desperatū nomen parentis, & alienæ munus ætatis? Non ita est, sed dum ille sollicitus pro salute populi supplicat, promissus est ei talis filius, per quem populus saluaretur. Dumq; ille non pro se, sed pro omnibus precem fudit, meruerunt profuturę fructum posteritatis pia desideria sacerdotis. Ergo Angelus dum pro incolumitate Israelis expectatum reddit oraculum, non tam seni sobolem, quàm pontifici promisit hęredem. Quia dum tanto prophetæ præparatur successor generis, plebi prospicitur spes salutis. Propterea de eo in Euangelio memoratur: Et multos filiorū Israël conuertet ad Dominum Deū ipsorum. Erit (inquit) magnus coram Domino, & vinum & siceram non bibet. Abstinentiæ merita, ac virtutū,

23 Videsne hic hæretice, quod non sufficit Dei eligentis gratia, nisi etiā inuigilet collaborantis industria. Et quid agere habeat homo vt diuina in se vota cōseruet.

& iter arduū militiæ spiritalis humano generi insinuare curauit. Sciuit [23] quòd nō sufficeret eligentis gratia, nisi inuigilaret collaborantis industria: sanctificatus est, & nondū tamen de sola Dei electione securus, sed nihilominus agonibus ieiuniorū, & laboribus abstinentiæ atque iustitiæ, diuina in se vota seruare contendit. Quòd autē Euangelista commemorat: Et vxor tua Elisabeth concipiet: hinc nō solùm suscipere miraculum, sed mysterium debemus agnoscere. Nam dū sterili nascitur filius, de ecclesia quę antè sterilis erat, gentium populus intelligitur procreandus. Et ideo propheta quodā loco ad ecclesiam loquitur: Lætare sterilis quę nō paris, exulta & clama quæ nō parturis: quia plures filij desertæ magis, quàm eius quæ habet virum. Synagoga namq; legis vinculis, quasi viri iugo subdita, per sensum malè fœcunda carnalem, in Domini passione filios suos perdidit, ecclesia totum mundum fructu sacræ generationis impleuit. Sicut Ioannes aduentu suo gratiam Domini Saluatoris, ita Elisabeth mater eius partu suo fœlicitatem Ecclesię prędicat.

Zacharias autem sacerdos in tantum, vt diximus, non pro suscipiendo filio orauit in templo, vt hoc fieri posse Angelo promittente non crederet, & ideo pro condemnatione incredulitatis obmutuit: Ita namq; de eo Euangelista confirmat: Erat Zacharias pater tacens, & permansit mutus. Quod vtiq; & fidem rei præsentis expressit, & mysterium figurauit. Sub tempore deficientis synagogæ, & nascentis Ecclesiæ, sacerdos conticuit, cessauerunt apud Iudęos ritus sacrificiorum, cessauerunt in lege officia sacerdotum, & impletus est sermo propheticus de Iudæis dicens: & non est in hoc tempore princeps, & propheta, & dux, neq; holocaustoma, neq; sacrificium, neq; oblatio, neq; incensum, propheta conticuit, prophetia cessauit. Meritò tacuerunt prophetæ, quia is de quo prophetauerunt, venit: & impletum est quod dixerat Dominus: Lex & prophetæ vsq; ad Ioannem prophetauerunt. Quid ergo opus est iam prophetis, cùm ille præsens sit, qui propheticis promittebatur oraculis? Quis autē adhuc quasi in obscuro requirat lucernā cùm disruptis iam tenebris successerit dies? Quis tenui luce stellæ micantis indigeat, cùm se iā per totū

mundum

mundum solis splendor infuderit? Quid ergo dicturi sunt infoelices Iudæi? Alterutrū faciant, aut Christū venisse consentiant: aut si renuūt, dent prophetas, qui annuncient Christū esse venturum. Sed non opus est nunciis, quando seipsa veritas nunciauit. Meritò itaque obmutescant Iudæi, quia verbū salutis, qui Christus est, perdiderunt. Loquatur Ioannes & dicat: Ego vox clamantis in deserto. Vox erat, quia verbi Dei spiritu replebatur. Quia sicut sermo vocis quodam modo ministerio ac vehiculo ad audiētem à loquente trāsmittitur: ita ille Christum sonans, vel vbi erat minister & portitor, qui ad Herodem clamabat: Non licet tibi vxorem viuentis accipere fratris. Iam vox ista contra persecutores, & cōtra diabolum dirigebatur. Quid, inquit, insectaris Ecclesiā? Quid eam tibi vis addicere, & tuā facere, cui Christus sanguinis sui dote coniunctus est? Non licet tibi vxorē viuentis accipere: Beatus Ioannes maluit mortem suam vrgere, quàm tacere.

¶ VITA ADHVC ALIA SANCTI IOANNIS BAPTISTÆ, per B. Petrum Chrysologum Archiepiscopum Rauennatē scripta.

Est serm. 167. in opere homiliarum eius.

OPORTVNE nobis Ioannes beatissimus ieiunij tempore pœnitētiæ doctor aduenit, doctor dicto, factoq; magister verus: qd' verbo asserit, demonstrat exemplo. Magisterium stat de scientia, sed magisterij autoritas constat ex vita: docenda faciens, obedientem perficit auditorē. Docere factis sola est norma doctrinæ: doctrina in dictis scientia est, in factis virtus. Scientia ergo illa vera est, quæ fuerit mixta virtuti: illa, illa diuina est, nō humana, Euāgelista probante, cùm dicit: Quæ cœpit facere, & docere. Præceptor cùm docēda facit, & auditu instruit, & informat exemplo. In diebus (inquit) illis, venit Ioannes Baptista prædicans in deserto Iudeæ, & dicens: Pœnitentiā agite, appropinquauit enim regnum cœlorum. Penetentiam agite: quare nō magis gaudete? gaudete magis, quia succedunt humanis diuina, cœlestia terrenis, temporalibus sempiterna, malis bona, secura anxijs, ærumnis beata, mansura perituris. Pœnitentiam agite. Pœniteat planè, pœniteat, qui diuinis prætulit humana, qui seruire voluit mūdo, & dominationem mundi cum mundi Domino non habere. Pœniteat, qui maluit perire cū diabolo, quàm regnare cū Christo. Pœniteat, qui virtutum libertatem fugiēs, captiuus voluit esse vitiorum. Pœniteat, & satis pœniteat, qui ne vitam teneret, manus tradidit morti. Appropinquauit enim regnū cœlorum. Regnum cęlorū est præmium [14] iustorum, iudicium peccatorum, impiis pęna. Beatus ergo Ioannes, qui pęnitentia iudicium voluit præuenire, peccatores non iudicium voluit habere, sed præmiū: impios voluit regnum intrare, non pęnam. Et tunc Ioannes vicinum cecinit regnum cęlorum, quando adhuc puer mundus ætatum conquirebat augmenta. Modò cęlorum regnum quàm proximum iam scimus, quando mūdus senectute fessus extrema, vacuatur viribus, membra deponit, amittit sensus, doloribus vrgetur, curā respuit, vitę moritur, viuit moribus, defectū clamat, testatur finē. Nos ergo duriores Iudæis, qui fugientem sequimur mundū, qui futurorum tēporum obliuiscimur, præsentibus inhiamus, qui in ipso positi iā iudicio nō timemus, qui venienti iā Domino nō occurrimus, qui volumus manere mortem, resurrectionem nolumus mortuorū: qui seruire volumus, nolumus regnare, vt tātum regnum nostro Domino differamus. Vbi est illud: Cùm orabitis, dicite: Veniat regnū tuū. Maiori ergo pęnitentia opus est nobis, & pro modo vulneris modus adhibendus est medicinæ. Pęniteamus fratres pęniteamus citò, quia nobis spatiū temporis iam negatur, iam nobis ipsa hora concluditur, iudicij præsentia iam nobis satisfactionis locū excludit. Currat pęnitentia, sententia ne præcurrat: quia Dominus quòd nō venit adhuc, q, adhuc expectat, quòd moras facit, nos sibi redire desiderat, nō perire, quos pietate tali semper est alloquutus. Nolo mortē peccatoris, sed vt reuertatur impius à via sua, & viuat. Pęnitentes ergo reuertamur fratres, & ne de arcto tēporis pertimescamus: quia autor temporis nescit arctari. Probat hoc Euangelicus latro qui in cruce & in hora mortis rapuit veniam, inuasit vitam, effregit paradisum, penetrauit ad regnum. Et nos fratres, qui de voluntate meritum non quæsiuimus, acquiramus vel de necessitate virtutē: ne iudicemur, iudices nostri simus: pœnitentiam demus nobis, vt possimus nobis auferre sententiam. Prima est felicitas, perpetua innocentiæ securitate gaudere, inuiolatam seruare mentis & corporis sanctitatem, nulla immunda mundi inquinamenta sentire, reatus conscientiam non habere, vulnera nescire peccati, gratiam semper possidere virtutum, semper sub spe viuere cœlestium præmiorum. Sed [15] si quo fortè nostra mens fuerit iaculo confixa peccati, si caro tumescat ex crimine si vitiorum sanie fragilitas humana corrūpatur: tūc ægris illa, quę nō sanis, pęnitentiæ medicina succurrat, ferrum cōpunctionis accedat, apponatur adustio tunc doloris, adhibeantur suspiriorum tunc fomenta, tumētis cōscientię feruor euaporet: tunc reatus vlcera lachrymis abluantur, immunditiam corporis cilicia [16] tunc detegant. Ferat,

14 Si regnū cœlorum est præmium iustorum, ergo datur ex merito.

15 Vides quod ad salutē peccatoris requiritur etiam operis satisfactio, nec prodest sola passio Christi, aut credere culpā sibi remitti.

16 Cilitium habitus pœnitentium.

Ferat, ferat amaram pœnitentiæ curam, qui seruare debitam noluit sanitatem. Cui vita sua chara est, dura nulla est cura: medicus non sit ingratus, qui per dolorem reuocat ad salutem. Qui innocentię creditum seruat, pœnitentię non soluit vsurã: Dominus hoc aperit, dicendo: Non est opus sanis medicus, sed malè habentibus. Et qui malè haberent patefecit, iterum dicens: Non veni vocare iustos, sed peccatores. Reuocat per pœnitentiã Ioannes, Christus per gratiam vocat. Hinc est quòd Ioãnes vestitu, victu, loco, totus pœnitentia formatus incedit. Venit (inquit) Ioannes Baptista prædicans in deserto Iudęę. Pœnitentiam agite. Per deserta Iudęę pœnitentiá clamat Ioannes, quę legis cultũ, prophetarum laborem, fœcunditatem patrum, frugem Dei sua sterilitate perdebat: vnde ad pœnitentiam meritò vocantur disciplinarum deserta, non hominum, non locorum: vacat clamor, vbi non assistit auditor. Ipse autem Ioannes habebat vestimentum de pilis camelorum. Potuit de caprarum, sed cilicio opus non erat: sed accepit tortuosissimi pilos animantis, nihil habentis recti, nihil gratiæ, nihil decôris: quem natura dedit labori duro, addixit magno ponderi, extremę tradidit seruituti. Tali pœnitentiæ magister indui debuit vestimento: vt qui à recti detorserant disciplina, & deformes se totos formis reddiderãt peccatorũ, magnis pœnitentię sarcinis subderentur, addicerentur duris satisfactionis [27] angóribus, suspiria compunctionis laboriosa portarent, vt directi & attenuati in modum acus per angustum pœnitentiæ foramen ampla remissionis intrarent, & impleretur Dominicũ dictum: Camelũ per foramen acus posse transire. Esca autem eius erant locustæ, & mel syluestre. Locusta est castigandis peccatoribus attributa, meritò pœnitentiæ figuratur in pastum, vt de peccati loco exiliens, in pœnitentiæ locũ ad cœlum possit pennis venię peruolare. Hoc propheta senserat, qui dicebat: Sicut vmbra cùm declinat, sublatus sum, & excussus sum sicut locustæ: genua mea infirmata sunt prę ieiunio, & caro mea immutata est propter misericordiam. Audistis quemadmodum de peccato in pœnitentiá excussus est vt locusta, & curuauit genua, vt pœnitentię põdera baiularet: & adiicitur mellis cibus, vt amara pœnitentię dulcis misericordia temperaret.

27 *Ecce quomodo ad verã pœnitentiam requiruntur duri angores satisfactionis.*

¶ ITEM VITA ET MORS DIVI IOANNIS BAPtistæ Præcursoris Domini, per eundem Petrum Chrysologum Archiepiscopum Rauennatem scripta.

Est serm. 174. in opere homiliarum eius.

Erodianę etenęeruentas epulas, conuiuium sic ferale, tunc terra, tunc cœlũ, hodie mecum vester horruit & expauit auditus. Herodes, inquit, natalis sui cœnam fecit. Bene cená: quia non luci, sed tenebris addictus est hic natalis, in quo noctis filius natus est, non diei. Natalis sui, inquit, cœná fecit principibus, tribunis, & primis Galilęę. Quid egit incauta, & cęca semper impietas? Omnes euocat potestates, vt nõ tam multos conuiuij sui socios, quàm innumeros criminis sibi testes assumat: & tot habeat facinoris sui arbitros, quot habuit præsides disciplinæ. Cumq; intrasset filia ipsius Herodiadis, & saltasset, inquit, & placuisset Herodi. Respondit suo turpis generi, dum patri cõplacet turpiori: ne adulterio namq; nõ nisi turpis debuit procreari: quę fractis gressibus, corpore dissoluto, disiuncta compage membrorũ, fluentibus ex arte visceribus, tota patri fieret deformitate formosior. Et re vera suá credidit tunc Herodes, cùm talẽ vidit: ná putasset alienã, si pudicam vel aliquantulũ peruidisset. Serpens tunc latebat in fœmina, quę reptans gressibus flexuosis lętale toto corpore virus effudit, vt discumbentiũ mentes furor, venenum corpora sauciaret, homines verterentur in bestias: nec vino iam tales, sed sanguine potarẽtur: nec pane rabidi, sed carnibus vescerẽtur humanis. Tales vtiq;, tales reddidit, quibus adhuc fumante sanguine caput intulit tunc Ioannis: vt illud Psalmistę canticum probaretur: Dederunt carnes sanctorum tuorum bestiis terre: effuderunt sanguinem eorũ tanquã aquam. Ecce quid pariunt totis noctibus protracta conuiuia: ecce quid generat quod cum mensura emitur, & sine mensura bibitur vinũ. Ecce quò præcipitatur caro, cùm ad luxuriæ facinus voluptatis inflammatur incendiis. Rogo, quid tãtis cuneis arctatur? Sufficit infœlix caro sibi suis casibus ad ruinam, attestante Propheta, cùm dicit: Vt quid irruitis in hominem: interficitis vniuersi vos tanq̃ parieti inclinato, & macerię impulsę? Iacebat in Herode caro oppressa crapulis, ebrietate captiua, quę titillãte luxuria, & non tam ludente, quàm illudente lasciuia promitteret, quicquid turpitudo peteret se daturam. Pete á me quod vis (inquit) & dabo tibi: & iurauit illi. Iurat miser, dũ quicquid honestatis est & virtutis abiurat. Pete à me quod vis. Quid peteret luxuria, nisi castitatis interitum, pudicitię necem, mortẽ sibi semper contrariæ sanctitatis? Volo, vt des mihi in disco caput Ioannis. Si caput viri est, iuxta Apostolũ, Christus, iam tunc nouello ore antiquissimus serpens Christi Domini tendebat ad mortem. Volo vt des mihi in disco caput Ioannis. Iam tunc auidus draco in serui capite, Domini degustabat sitiens passionem. Volo vt

des

des mihi in disco. Cur in disco? Cur preciosè gestas, quem viliter occidis: nisi quia preciosa in conspectu Domini mors sanctorũ eius? Hoc ipsum quod vis, non agis quo modo ipsa vis, quia agit te superna ratio aliter quàm vis. In illo quidẽ tunc ferali antro non auia Regis, rabies tunc fera pastũ suum credidit, cùm caput martyris vidit: totũ suum sensit, cùm liquorẽ sacri sanguinis sitiens, aspexit ferculũ crudelitatis suæ toto ore, totis faucibus contendit, & conatur absorbere. Sed Ioannes venit in sublimi positus, vt lucerna super candelabrum, tenebras vt fugaret, dicente Domino: Ille erat lucerna ardens & lucẽs. Venit Ioannes, vt iudex in tribunali resplendens, vt qui arguit adulterum, exponeret & damnaret homicidam: & qui piè viuens incœstũ vocarat ad pœnitentiã, reseruauerat ad veniam, homicidium etiã damnaret occisus. Quã, quæso, meretur veniã, qui in morte Ioannis ipsam pœnitentiam tam crudeliter interemit? Gratis cucurristis Herodes, Herodias, nomina nõ affectione sociata, sed crimine, quæ vocẽ intercipi posse stultissimè credidistis. Ego sum, inquit, vox clamantis in deserto. Vox occidi non potest, sed magis clamat angustiis corporis absoluta. Sic vox Abel in suo iam effusa sanguine magis sonat, magis penetrat, magis pertendit ad cœlũ. Sic nunc Ioannes toto orbe clamat, totis seculis facinus vestrũ cunctis refert & ostentat in Gẽtibus. Ecce Ioannes Christi capite gloriatur, qui capiti putabatur addictus. Ecce eo die quo tu finisti tuũ, ille sibi natalẽ cœlitus cõquisiuit: quia quãdo tuus ortus mersit in finẽ, tunc illius finis ortus est in natalẽ. Iustus enim tunc inchoat [18] viuere, cum pro Christo meretur occidi: transfertur ista morte vita martyris, non aufertur: morte magis claruit, qui ob hoc mortuus est, vt viueret in æternũ. Ecce tu iaces in morte, Ioannes viuit occisus. Tu fucatã murice purpurã perdidisti, Ioannes cruore suo fulgẽti purpura semper gloriatur indutus. Tuæ conuiuæ [19] nunc participes efficiuntur in pœna, Ioannes cœlesti mensa cum choris vescitur Angelorũ. Ille audit iugiter cœlestẽ symphoniam, tu audis inferni semper gemitũ & stridorem. Ille meretricis tuæ, saltatricis tuę addictus in precium, nunc regno, nunc præmiis cœlestibus honoratur: tu mercedem sentẽtię tuæ cum tua filia in tartaro percepisti. Vestimentũ Ioseph, cùm adulteram fugeret, dereliquit, Ioannes ne videret adulterã, ipsum proiecit & corpus. Ioseph ne adulteriũ faceret, libens carcerẽ suscepit: Ioannes vt argueret adulterium, eremũ carcere cõmutauit. Ioseph somnia dum reuelat, euasit ex morte: Ioannes vt Dei filium reuelaret, suscepit & mortẽ. Ioseph dum panẽ præparat temporalem, ex auro torquem meruit & honorẽ: Ioannes vt ostenderet cœleste credentibus panẽ, martyrij torquem meruit ex cruore. Meritò in natis mulierũ cunctis maior est hic Ioannes, qui non solũ adulteras arguit, sed & licita mulierũ consortia virginitatis [20] amore calcauit. Et si Ioannes tantus, Ioannes talis, tanta eremo separatus à fœminis, fœminarum pericula non euasit: Quis [21] est, qui inter fœminas viuẽs euasurum se sine labore maximo, maxima sine cautione confidit, nisi is qui sancto alitur spiritu? Qui cum genitore, natoque vnà cuncta disponit secula per æui omnia spacia.

18 *Quã ergo immẽ fie sancti martyres ab Hæreticis nostris vocantur emortui, cũ maximè nunc viuãt, & morte huiusmodi trãsferatur eorũ vita, nõ auferatur*

19 *Vide quomodo etiã ante vniuersale iudicium animæ sanctorũ sunt in cœlo, & reproborũ in inferno.*

20 *Ioannes virgo*

21 *Notẽt hæc hæretici nostri temporis, qui semper inter fœminas viuunt, præcipueq; eorum sacerdotes*

¶ ITEM ALIA VITA SANCTI IOANNIS BAPTIstæ, per Diuum Bernardum Abbatem scripta.

Est sermo habitus per eundẽ in Natiuitate S. Ioannis Baptistæ.

SIT procul ab his conuentibus, fratres, increpatio illa prophetę Iudaica, reprobantis conuenticula & dicentis: Iniqui sunt cœtus vestri. Hi nimirum cœtus non iniqui sed planè sancti, sed religiosi sed pleni gratia, digni benedictione. Conuenitis siquidem ad audiendũ Deum conuenitis ad laudandũ, & adorandum. Sacer est conuentus vterq; placens Deo, Angelis familiaris. Stare ergo in reuerentia fratres, state in solicitudine & deuotione mentis, maximeq; in loco orationis, & in hac schola Christi, & auditorio spiritali. Nolite cõsiderare, dilectissimi, quæ videntur & temporalia sunt, sed magis quæ non videntur, æterna. Secundum fidem, non secundum faciem iudicate. Terribiliter siquidem metuẽdus est locus vterq;: nec maior adesse credendus est numerus hominũ quàm Angelorũ. Patet vtrobiq; sine dubio porta cœli scala illa erecta est, ascendunt & descendunt Angeli super filiũ hominis. Gigas nãq; est iste filius hominis, cœlum ei sedes est, terra scabellum pedũ eius. Et eleuata est magnificentia eius super cœlos manet tamen nobiscũ vsq; ad seculi consummationẽ. Ascendunt itaq; & descendunt ad Deum Angeli sancti, quia caput & corpus vnus est Christus. Nec tamen vbi caput, sed vbicunq; fuerit corpus, ibi congregabuntur & aquilæ, licet non possit caput à corpore separari. Denique & ipse ait: Vbi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, in medio eorum sum. Sed fortè quis dicat: Vbi est modò Christus? Ostende nobis Christum, & sufficit nobis. Quid curiosos circumducitis oculos? Num ad videndũ, & non magis ad audiendum conuenitis? Dominus Deus aperuit mihi aurẽ, ait propheta. Aurem meam aperuit, vt audiam quid loquatur: non oculum, vt videam vultum eius, illuminauit. Aut certè suam mihi aperuit aurem, non faciem reuelauit. Post parietẽ stat: audit, & audi-

Esaiæ 1.

Matth. 24.

Matth. 18.

Esaiæ 50.

& auditur,ſed necdum apparet.Audit orantes,erudit audientes. An experimentum eius
2.Corinth.12. quæritis,qui in me loquitur Chriſtus? Ego,inquit,qui loquor iuſtitiam. Quid ni loquatur
ore,quod ipſe plaſmauit? Quid ni ſuo vtatur, vt libet,artifex inſtrumento? Non tantum
aures eorũ,ſed & labia mea aperi Domine:ego enim labia mea non prohibebo Domine,tu
[22] Solẽnis hodie Ioãnis Natiuitas celebratur. ſciſti.Bene enim omnia facis,& ſurdos facis audire, & mutos loqui. Audite ergo fra-
tres,quid de Ioanne loquatur:cuius ſolennis [22] hodie natiuitas celebratur. Ipſe, inquit,
erat lucerna ardens & lucens.Magnum teſtimonium, fratres mei. Magnus enim eſt cui
Ioann.5. perhibetur,ſed maior eſt ipſe qui perhibet.Ille,inquit, erat lucerna ardens & lucens. Eſt
enim tantum lucere vanum,tantum ardere parum:ardere & lucere perfectum.Audi quid
Eccleſiaſt.27. dicat ſcriptura:Sapiens permanet vt ſol:ſtultus autem vt luna mutatur.Quia enim ſplen-
det luna ſine feruore:modò plena,modò exigua,modò nulla videtur.Mutuatum ſiquidem
lumen nunquam in eodem permanet ſtatu:ſed creſcit, deficit,extenuatur,annihilatur:&
penitus non comparet.Sic ſic qui conſcientias ſuas in alienis labiis poſuerunt,modò ma-
gni,modò parui ſunt,modò nulli:ſecundum quòd adulantium linguis vel vituperare pla-
cuerit,vel laudare.At verò ſolis ſplendor igneus eſt:& cùm feruet acrius,etiam oculis lu-
cidior exhibetur.Sic ſapientis ardor internus,foris lucet: etſi non ei datur vtrunq;, curat
ſemper ardere magis:vt pater ſuus qui videt in abſconſo,reddat ei.Væ nobis fratres,ſi lux
erimus tantum.Nam lucemus quidem,& magnificamur ab hominibus, ſed mihi pro mi-
nimo eſt,vt ab humano iudicer Die.Qui enim iudicat me,Dominus eſt: qui feruorem ab
Lucæ 12. omnibus exigit,ſplendorem verò non ita.Ignem,inquit,veni mittere in terram,ſed quid
volo,niſi vt accendatur?Hoc nempe commune mãdatum: hoc eſt quod exigitur ab vni-
uerſis:nec vlla,ſi deeſſe contigerit,admittitur excuſatio. Cæterùm ſingulariter Apoſtolis
Matth.5. & Apoſtolicis viris dicitur:Luceat lux veſtra coram hominibus, nimirum tanquam ac-
cenſis, & vehementer accenſis: & quibus non timeatur à flatu quolibet aut impulſione
ventorum?Dictum eſt & Ioanni:ſed illi in aure audiunt: Ioannes in ſpiritu tanquam An-
gelus eruditur:Nimirum tantò propinquior Deo,quantò vox verbo vicina:cui nulla vo-
ce alia media quod foris ſonet,oporteat intimari. Neque enim Ioannem prædicatio,ſed
inſpiratio docuit,quem repleuit ſpiritus in vtero matris ſuæ,verè ardens, & vehementer
accenſus:quem ſic præoccupauit flamma cœleſtis, vt iam Chriſti ſentiret aduentum, qui
necdum ſentire poterat vel ſeipſum.Nimirum nouus ille ignis qui recens illapſus è cœlo,
per os Gabrielis in aurem intrauerat virginis:& per matris aurem introiuit ad paruulum:
vt ab ea hora vas electionis ſuæ ſpiritus ſanctus impleret, & lucernam Chriſto Domino
pararet. Fuit ergo iam tunc ardens lucerna, ſed interim adhuc ſub modio, donec ſuper
candelabrum poneretur,& luceret omnibus qui erant in domo Domini.Illo enim in tem-
pore ſolum adhuc potuit illuminare modium ſuum. Soli interim lucere matri, magnum
Lucæ 1. ei pietatis ſacramentum reuelans ipſo motu nouæ exultationis. Vnde mihi hoc,inquit,
vt veniat mater Domini mei ad me? Quis enim tibi indicauit matrem Domini mulier
ſancta?Vnde me noſti?Vt facta eſt,inquit,vox ſalutationis tuæ in auribus meis,exultauit
in gaudio infans in vtero meo,Illuminauit ergo iam tunc modium ſuum ſub quo latebat:
ſed quem non latebat:ardens lucerna ſub modio: totum paulò pòſt mundum nouis illu-
Ioann.3. ſtratura fulgoribus.Ille erat,inquit,lucerna ardens & lucens. Non ait, lucens & ardens,
quia Ioannis ex feruore ſplendor,non feruor prodiit ex ſplendore. Sunt enim qui non eò
lucent,quia feruent:ſed magis feruent vt luceant. At iſti planè non feruent charitatis ſpi-
ritu,ſed ſtudio vanitatis. Vultis noſſe quemadmodum arſit Ioannes & luxit?Ego vtrunq;
in eo triplicem poſſe arbitror inueniri:& ardorem ſcilicet & ſplendorẽ. Ardens enim erat
in ſeipſo vehementi auſteritate conuerſationis, erga Chriſtum intimo quodam & pleno
feruore deuotionis:erga peccantes proximos conſtantiæ liberæ increpationis. Luxit ni-
hilominus(vt paucis dixerim)exemplo,digito, verbo, & ſeipſum oſtedens ad imitationẽ,
Pſalm.17. & luminare maius quod latebat ad peccatorum remiſsionem:& ipſas quoq; tenebras no-
ſtras illuminans,ſicut ſcriptum eſt:Quoniam tu illuminas lucernam meam Domine Deus
meus:illumina tenebras meas:vtique ad correptionem. Conſidera igitur hominem An-
gelico promiſſum oraculo,conceptum miraculo,ſanctificatum in vtero, & nouum in no
1.Timoth.6. uo homine pœnitentiæ mirare feruorem. Victum & veſtitum,ait Apoſtolus,habentes,his
[23] Vide aſperitatẽ veſtitus,& parcitatem victus Ioannis. contenti ſimus. Apoſtolica perfectio iſta eſt:ſed [23] Ioannes etiam hæc contempſit.Deni-
que audi Dominum in Euãgelio:Venit,inquit,Ioannes,non manducans,neq; bibẽs, planè
nec veſtiens: Sicut enim non eſt locuſta cibus niſi aliquorum, fortè irrationabilium ani-
malium:Sic nec pilus cameli humanum eſt indumentum. Quid tu pilos tuos camele de-
Matth.11. poſuiſti?Vtinam gibbum magis depoſuiſſes.Quid vos irrationabiles feræ & reptilia deſerti
cibos exquiritis delicatos?Ioannes ſanctus homo,miſſus à Deo,imò Angelus Dei,ſicut ait
pater;Ecce mitto Angelum meum ante te: hic ergo Ioannes, quo nullus maior in natis
mulierum,

mulierum, innocentißimum [24] illud corpus sic castigat, sic extenuat, sic affligit: vos indui festinatis bysso & purpura, & splendidè epulari. Heu hic est præsentis totus honor diei: hæc Baptistæ reuerentia, tota hæc natiuitatis eius prophetata quondam lętitia est. Cuius enim memoriam agitis ô nimis delicati cultores: cuius celebratis natalem? Nónne illius, qui in eremo fuit hirsutus [25] veste, confectus inedia? Quid exiftis in desertum videre filij Babylonis, arundinem vento agitatam? Quid igitur? Hominem mollibus vestitum? Nutritum mollibus? In his nempe tota versatur hæc vestra celebritas, in popularis fauoris aura sectanda: in gloria vestium, & voluptate ciborum. Sed quid hæc ad Ioannem? Neque enim Ioannes fecit sic, aut talibus vnquàm potuit delectari. Multi, inquit Angelus, in natiuitate eius gaudebunt. Verum id quidem, multi in natiuitate eius gaudent: & paganis ipsis, vt audimus, lęta est & solennis. Illi celebrant quod ignorant: sed non ita debuerant Christiani; Nunc verò & ipsi in hac beati Ioannis Baptistæ natiuitate gaudent: sed vtinam de natiuitate, non de vanitate. Quid enim est, nisi vanitas vanitatum, quicquid sub sole est: aut quid amplius habet homo de vniuerso labore suo quo laborat? fratres, sub sole est, quicquid oculis cernitur, quicquid huic corporeæ luci subiacere videtur. Quid verò illud, nisi vapor ad modicum parens? Quid illud, nisi fœnum, & flos fœni? Omnis caro fœnum, ait Dominus: & omnis gloria eius quasi flos fœni. Fœnum aruit, & flos decidit: verbum autem Domini manet in æternum. In hoc verbo laboremus fratres, in quo & viuere, & gaudere poßimus in æternum. Operemur non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam æternam. Quis ille? Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei. Seminemus in hoc verbo charißimi, seminemus in spiritu: quoniam qui in carne seminant, solam habent metere corruptionem. [26] Gaudeamus intus, & non sub sole: sed iuxta Apostolum, tanq̃ tristes propter humilitatem & grauitatem: semper autem gaudentes propter internã consolationem. Gaudeamus dilectißimi in natali beati Ioannis, & gaudeamus de ipsa natiuitate. Copiosa quidẽ nobis in eius recordatione causa: multiplex est materia gaudiorum. Ille erat lucerna ardens & lucens: & Iudæi voluerunt exultare in luce eius: ipse verò potius gaudebat in feruore deuotionis, gaudebat ad vocem sponsi, tanquã amicus sponsi. Nobis in vtroq; gaudendum est: in altero quidẽ ei: nobis in altero congaudendũ. Ardebat enim sibi: nobis aũt lucebat. Gaudeamus in feruore eius ad imitationem, gaudeamus in lumine, nõ tamẽ ibi manẽtes: sed vt in lumine eius videamus lumen. Lumen vtiq; verũ quidem nõ est ipse, sed cui testimonium perhibet ipse. Venit Ioannes, ait Dominus, nec manducans, nec bibens. Incentiuum feruoris id mihi est, & materia humilitatis. Quis enim in nobis est fratres: qui Ioãnis pœnitentiam intuẽns, suam nondico magnificare, sed alicuius saltem momenti reputare præsumat? Quis audeat murmurare in laboribus suis, & dicere: satis est quod patior, nedum nimis? Quæ enim homicidia, quæ sacrilegia, aut flagitia sic puniebat Ioannes in se ipso? Accendamur ad pœnitentiã fratres: interrogemus cõsciencias nostras, & animemur ad vltionem exigendam de nobis, vt horrendum poßimus euadere iudicium Dei viuentis: Quicquid verò minus est feruoris, humilitas suppleat purę confeßionis. Fidelis est Deus, si confiteamur iniquitates nostras, si miserias nostras exponamus, si non excusemus infirmitates nostras, dimittet nobis peccata nostra. Ex hoc sanè, & erga proximorum delicta feruorem intuere Ioannis. Hic nempe dignus est, & rationi consentaneus ordo, vt incipiendum memineris à te ipso. Ab occultis, inquit, meis munda me, & ab alienis parce seruo tuo. Genimina viperarum, inquit Ioannes, quis ostendit vobis fugere à ventura ira? De quanto mentis feruore procedere putas scintillas istas: imò carbones desolatorios? Sic neque Pharisęis parcẽs, Nolite, inquit, dicere, quia patrem habemus Abraham: potens est enim Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ. Sed minus hoc videatur, si vel ipsum veretur potentis vultum, & non tota libertate spiritus arguit peccantem Regem, crudelem atque superbum: sacra quadam vehementia ad hoc ipsum prodiens de deserto, si vel blanditiis eius, vel ipso mortis terrore mouetur. Metuebat, inquit, Herodes Ioannem, & audito eo multa faciebat, & libenter eum audiebat. At ille nihil ob hoc parcens Non licet, ait, tibi habere eam. Ligatus quoque, & in carcere trusus, nihilominus stetit in veritate: & occubuit pro veritate fœliciter. Ferueat etiam in nobis zelus iste charißimi: ferueat amor iustitię, odium iniquitatis. Nemo frati is vitia palpet: peccata dissimulet. Nemo dicat, Nunquid custos fratris mei sum ego? Nemo quod in se est, æquanimiter ferat, cùm viderit ordinem deperire, minui disciplinam. Est enim consentire: silere cùm arguere poßis: & scimus quia similis pœna facientes maneat & consentientes. Iam verò super humili & omnino feruentißima deuotione Ioannis erga Dominum, quid loquemur? Inde enim exultauit in vtero, inde expauit in Iordane baptizaturus eum, inde non

[24] Ecce quomodo prisci Sancti carnis cõcupiscentiam robusto & integro continentiæ rigore calcabant.

[25] Ecce iterum vestis vilitas, et victus tenuitas contra nostras delicias.

Lucæ 1.

Esaiæ 40.

Lucæ 4.

[26] Gaudendũ est in solennitatibus sanctorũ, sed intus in spiritu, non foris carnaliter.

Matth. 11.

Psalm. 18.

Lucæ 3.

non modò Christum qui putabatur, sed vel ipsam corrigiam calceamenti eius soluere dignum se esse negabat: inde gaudebat amicus sponsi, inde gratiam se accepisse pro gratia fatebatur: illum autem non ad mensuram habere spiritum: sed plenitudinem de qua omnes acciperent, clamitabat. Nónne Deo subiecta eris anima mea? Alioquin non ero lucerna ardens: nisi toto corde, tota mente, & ex omnibus viribus meis diligam Dominum Deum meum. Sola enim est charitas quæ accendit ad salutem: sola quam infundit & inflammat spiritus, quem extinguere prohibemur. Habes quemadmodum Ioannes arserit, & in hoc ipso quemadmodum luxerit, indicatum est, si aduertisti. Neque enim ardorem eius nosse poteras, nisi luxisset. Luxit ergo, vt supra memini, exemplo, digito, verbo, opere seipsum: Christum indice, nosmetipsos nobis sermone declarans. Tu puer propheta altissimi vocaberis, ait pater, præibis enim ante faciem Domini parare vias eius: ad dandam scientiam salutis plebi eius. Ad dandam, inquit, non salutem, neque enim ille lux: sed scientiam salutis, vt testimonium perhiberet de lumine. Scientiam, inquit, salutis, in remissionem peccatorum. Num salutis scientiam sapiens paruipendere potest? Ponamus tamen necdum venisse Ioannem: necdum significasse de Christo. Vbi salutem quærimus? peccaui peccatum grande, quod sanguine vitulorum vel hircorum deleri non potest: quia non holocaustis delectatur altissimus. Memoria mea infecta est fece huius amurcæ: non est nouacula quæ membranam hanc radere possit, quia tota, totam imbibit fecem: Si peccati mei oblitus fuero, stultus sum & ingratus. Si in memoria mea permanet, arguet me in æternum. Quid igitur faciam? Ibo ad Ioannem, & audiam vocem lætitiæ: misericordię vocem: sermonem gratię: verbum remissionis & pacis. Ecce, inquit, agnus Dei: ecce qui tollit peccata mundi. Et alibi: Qui habet sponsam, inquit, sponsus est. Ostendit igitur quia venit Deus: quia sponsus: quia agnus. Quia Deus, certum est quòd peccata remittere possit: sed vtrum velit, adhuc in quæstione est. Vult profectò, quia sponsus est, quia amabilis est. Et Ioannes amicus sponsi est, quia sponsus nisi amicos habere non nouit. Et licet velit gloriosam sponsam, non habentem maculam aut rugam, aut aliquid eiusmodi, non tamen quærit talem. Vbi enim illam inueniret? Sed talem potius ipse facit: talem sibi exhibet ipse. Audi denique quid dicat per prophetam. Vulgò dicitur: Nunquid mulier si dormierit cum altero viro, reuertetur ad virum suum priorem? Tu autem fornicata es cum amatoribus multis: reuertere tamen ad me, & ego suscipiam te. Ecce quod possit: ecce quod velit. Sed tu forte sis timeas eam quam facere venit delictorum purgationem: ne vstione & scissione ossa & medullas ossium collidat, ne dolorem inferat morte grauiorem. Audi, agnus est: in mansuetudine venit, cum lana & lacte: solo verbo iustificans impium. Quid enim iuxta Comicum facilius dictu? Tantum, inquit, dic verbo, & sanabitur puer meus. Vt quid ergo deinceps hæsitemus fratres: & non omni fiducia ad thronum gloriæ ascendamus? Agamus Ioanni gratias: & eo mediante transeamus ad Christum: quia, vt ait ipse, illum oportet crescere, me autem minui. Quomodo minui? Splendore vtique, non feruore. Retraxit radios, recollegit se: vt fieret sicut is qui totum profert spiritum suum. Illum, inquit, oportet crescere, qui exhauriri non potest: de cuius plenitudine omnes accipiant: me autem minui, cui datus est spiritus ad mensuram: & danda magis opera, vt ardere semper valeam quàm lucere. Præcessi solem tanquàm sydus matutinũ: abscondi necesse est, orto iam sole. Non est mihi nisi modicum olei quo vngar, volo illud in vase tutius, quàm lampade possidere.

Psalm. 61. | Luce 1. | Ioannis 1. | Ioann. 3. | Hierem. 3. | Matth. 8.

¶ VITA BEATI IOANNIS BAPTIstæ, Præcursoris Domini, per diuum Gregorium Archiepiscopum Turonensem scripta.

Habetur in lib. eius in gloriam plurimorũ martyrũ edito. c. 12.

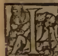
IOANNES Baptista actu Herodis per Herodiadem vxorem fratris in carcerem colligatur. Tunc temporis à Galliis matrona quædam Hierosolymam abierat pro deuotione tantum, vt Domini & Saluatoris nostri præsentiam mereretur. Audiuit autem quòd beatus Ioannes decollaretur. Cursu illuc rapido tendit, datisque muneribus supplicat percussori, vt eam sanguinem defluentem colligere permitteret, nec arceret. Illo autem percutiente matrona concham argenteam præparat, truncatique martyris capitis cruorem deuota suscepit. Quem diligenter in ampulla positum patriam detulit, & apud Vasatensem vrbem ædificata [27] in eius honore Ecclesia, in sancto altari collocauit.

27 Vides quod etiam in primitiua Ecclesia tẽpla in honorem sanctorũ ædificabantur.

COM-

¶ COMMENTARIVS DE SANCTO Propheta, & Praecursore, & Martyre Ioanne Baptista.

Per Simeonem Metaphrasten.

IOANNEM Baptistã, magnum illud decus orbis terrarũ laudare, desiderare quidẽ licet omnibus: vt pro dignitate aũt laudet, nemo potest cõsequi. Quis enim illi laudẽ contexet pro dignitate, quẽ omnibus hominibus esse superiorẽ dixit omnium opifex? Quoniã aũt hic est illius amicus, & perfectus imitator, ei quoq; omnino gratũ fuerit id quod fit pro viribus. Sunt ergo à nobis res huius narrandae, diuini Lucę vestigia sequẽtibus. Vndénã ortus sit, & quomodo, & quaenã fuerit eius educatio, & quónam fine vitę vsus sit hic vir magnus & admirabilis. Dicenda sunt aũt, non vt narrentur iis qui nesciunt. Quomodo enim, cùm oẽs res illius celebrentur ab omnibus? Sed vt omnino percipiamus voluptatẽ in eis cõmemorandis. Sic verò habent. Temporibus Herodis, qui fuit Rex Iudęę, sacerdotẽ dicit fuisse diuinus hic Lucas, Zachariã quidem nomine, ex vice aũt Abię: quę in sorte sacerdotũ octaua erat: Ei aũt fuisse etiam vxorẽ, quę orta quidem erat ex filiabus Aaron, vt vtrinq; esset Zacharias sacerdos legitimus. Vocabatur aũt Elisabeth. Eis verò suo testimonio tribuit iustitiã ante oculos Dei. Ipsa enim est ea quę est verè iustitia, quandoquidẽ ei soli aperta sunt corda hominũ. Et q; in omnibus eius mandatis, & iustificationibus ambularent citra reprehensionẽ. Quanquam aũt essent tanta virtute praediti, eos tamẽ dicit caruisse liberis, quod erat probro veteribus non leue, & contemnendũ, sed aliorum omniũ grauissimum. Quod quidem vobis magno debet esse solatio, quicunq; bonę quidem vitę vobis estis conscij: sępe verò vobis minus aequae & prosperae succedunt res humanae. Huic aũt Zachariae, dum sacerdotali munere fungeretur, visum esse dicit Angelũ Domini stantem à dextris altaris. Cuiusnam aũt altaris? Incensi. Erat enim alterũ oblationum. Et Zachariam quidẽ illuc solum subiisse in ipsa hora incensi: totã aũt populi multitudinem fuisse extra vacantẽ orationi. Conturbato verò & perterrefacto Zacharia propter spectaculũ, Angelum ei soluentẽ metum dixisse: Noli timere, auditę sunt enim preces tuę. Te aũt fuisse exauditũ probatur, q; & sit tibi promissus filius, & significetur quemadmodũ sit vocãdus, & quòd propter eius ortũ pdicatur gaudiũ. Sed quid, dixerit quispiã, & cõsequẽs, vt ille qui ꝓ populi peccatis intercedit, accipiat pmissionẽ, fore vt ei nascatur filius? Est certè valde consentaneũ, & conueniens. Nã qui ab illo erat suscipiẽdus, is erat futurus praeco agni, qui tollit peccatũ mundi: quemadmodũ ille ipse clamat. Futurum aũt eum magnũ praedicit, non quidẽ absolutẽ, sed corã Domino. Sicut etiã ipsos parentes prius dixit iustos esse corã Deo. In quónã autẽ ipsum fore magnũ dicit diuinus Lucas. Num oĩno in abũdantia spirit⁹? Neq; enim diuinę gratię eum solũ dicit futurũ participem. Sed replebitur, inquit, spiritu sancto, & non post aliquod tẽpus, neq; cùm ad aliquã peruenerit aetatẽ, sed adhuc in vtero matris suę. Quod aũt erit eius munus, & quidnã aget? Conuersionẽ multorũ filiorũ Israël ad Dominũ Deum eorum. Adde etiã reliquam laudationẽ ô Angele: Et praecedet eorã eo in spiritu & virtute Heliae. Nam sicut ille erit praecursor secundi aduẽtus Christi, ita hic fuit primi, pari virtute, & pari potestate, & eodẽ spiritu. Et conuertet corda patrũ ad filios. Quid significans nisi quòd efficeret, vt Iudaei parerent doctrinae Apostolorũ? Hi enim erant illorum filij cognatione sanguinis: quorũ etiam prudentię visi sunt obedire, qui tunc erant inobedientes. Eò enim tendit illud: Et parare Domino populũ copiosum: nempe q; vt populus Iudaicus pareret Christo, etiam antequã Christus appareret, ab Ioanne scilicet fuerit paratus, & ei⁹ linguae praeda factus fuerit. Quoniam aũt tu (haec enim dicit Angelus Zachariae) visus es non credere meis verbis, & eius qui me misit, & cui assisto, virtutẽ non attendens, attẽdisti potius imbecillitatẽ corporis, & ad hoc solùm aspexisti: imponetur tibi poena, vocis mutatio: & donec euenerint ea quae dicta sunt, eris obnoxius silẽtio. Statim aũt poena affluit: & simul cũ Angeli voce extincta quoq; est vox Zacharię. Apertũ verò eius iudicium nutus. Erat enim, inquit, eis annuẽs, populo scilicet, propterea q; ei sermo deesset. Tuũ ergo erat hoc, ô maxime Pręcursor, & arcanae tuę ab initio potẽtię, vt & patri solueres linguę vincula ex solo nomine, & matri naturalis pedicas sterilitatis: sicut etiã multis postea poenitentię praedicatione soluisti vincula peccatorũ. Verũenimuerò Zacharias quidẽ, ab eo iam peractis dieb⁹ ministerij, domũ reuertitur. Elisabethę aũt postea ex inopinato elucet cõceptio. Et abscõdit se, inquit, mẽses quinque, quòd in senectute, tanquã pręter tempus, cõcepisset, erubescens. Sexto aũt mense, oportet enim ea connectere quae sunt consequẽtia iis quae sunt proposita: quae ad eam genere attinebat, Maria, dico Deiparã, quae degebat in domo spõsi Ioseph, qui erat in ciuitate Nazareth, cùm ei illic allatus esset bonus nuncius

carnis à verbo susceptionis,& propter rem nouá de naturę dubitaret legibus,apertè audit ab Angelo,& alioqui cõfirmante id quod dixerat,& ad fidẽ trahente tali exemplo:Ecce enim quòd cognata tua Elisabeth ipsa quoq; cõcepit filium in senectute sua,& hic est sextus mensis ei quæ vocatur sterilis. Deinde paulò pòst cõsequitur Mariæ cũ festinatione in montana ascensus,& eius in domũ Zachariæ aduentus.Festinauit enim vt gratularetur Elisabeth de bono nuncio huius nouæ conceptionis.Accedit ergo, & benignè eam salutat,seu appellat.Salutatio autẽ est dulcis exultatio infantis, qui est in vtero. Iam enim ex ventre didicerat seruus Dominũ,qui erat in ventre:& cùm sensisset eius in mundum aduentum,mirandum in modum lætabatur. Hoc enim apertè ostendebat læta exultatio.

Ne te lateat aũt magna Elisabethę moderatio,& submissio cũ admirabili prędictione. Erubescebat enim quòd ad eam venisset virgo,cùm id eius longè superaret dignitatẽ. Et ideo:Vnde hoc mihi?inquit.Sicut etiá illius filius fecit ad Domini aduentũ:Et tu venis ad me,dicens in tẽpore baptismatis.Vide aũt quemadmodum virginẽ appellat. Eam & matrem & dominá suam nominat:quinetiam benedictá dicit in mulieribus. Et id quod gestabat in vtero,fructũ ventris eius appellat admirabiliter,& præter opinionẽ.Quid hoc significans?Quòd seminis viri minimè erat particeps.Et in domo quidẽ Elisabethę habitauit virgo circa tres menses.Deinde ea quidẽ sic domũ reuertitur. Elisabethę aũt impletũ fuit tẽpus pariendi.Quánã verò de causa ad tres menses,& nõ plures fuit cohabitatio?An omnino quòd tunc esset paritura Elisabeth?Si enim circa sextũ mensem, ex quo ea cõceperat,missus fuit Angelus ad virginem: ipsa aũt cùm apud Elisabeth venisset,menses tres apud eá permanet,clarũ est,q, cùm finitum esset tẽpus conceptionis,quod nonus mẽsis circunscribit,in domũ suam virgo reuertitur:& fortasse hac de causa, quòd vniuersa multitudo erat ventura in ædes Zachariæ,cùm instaret tẽpus pariendi Elisabeth:pudor autem virginalis hęc minimè sustineret.Vndénã verò venit in mentẽ Elisabethæ,vt infanti imponeret nomen Ioannis,quod re vera erat nouũ,& ab eorum genere alienũ?Vndénã autẽ nisi re vera ex spiritu sancto,& ex virtute eius qui nascebatur:neq; enim ei hoc significauit maritus.Quomodo enim,cùm ei esset adhuc lingua præpedita?Certè etiam postq̃ hoc scripto significauit Zacharias(nutu enim non poterat) admirati sunt, inquit, oẽs. Propter quámnã aliam causam q̃ propter parentũ conuenientiam circa nomen infantis? Simulatq; ergo scribens nominauit,linguæ quoq; dissoluta sunt vincula, & cœpit loqui. Sed cur inuadit timor omnes qui circumhabitabant? Quòd oportebat clara præcurrere miracula,& propter promissionẽ eius qui erat nasciturus,& propter tam eximiũ illius partũ,vt ab initio fidedignus,præclarè appareret.Significat aũt hoc quoq; id quod subiungitur,quòd admiratio & metus innasceret omnes scilicet eos qui audiebát.Quisnã erit,dicentes,hic puer? Verumenimuerò ne hæc quidẽ nos prætereant,neq; socordiæ accusemur in iis in quibus debemus potius conferre studium & diligentiam.Vide enim quemadmodum lingua Zachariæ,depositis quibus alligabatur vinculis,non solummodo loquitur,sed etiam,vt propheta,cœpit futura pulchrè prædicere: atque adeo de ipso filio prædicere, qui eius linguę vincula emiserat,& ea relaxauerat. Prædicit enim eum futurum prophetam altissimi, & præiturum esse ante eius faciem,paraturũ autem esse vias eius. Sed hæc quidẽ sic. Consequebatur aũt,inquit,Ioanni pro ratione ætatis,spiritalis quoq; gratiæ accessio. Hoc enim sibi vult Euangelista,dicens:Puer aũt crescebat,& cõfirmabatur spiritu,& quę sequuntur. Quinetiam eum dicit fuisse versatũ in solitudinibus vsq; ad tempus, quo se demonstrauit Israëli.Sed quànã de causa noluit conuersari cũ populo,& peregrinationis amicus fuit,& solitudinis?Ne euanesceret populi in eum reuerentia,vt quę obfuscatur,& flaccescat conuersationis assuefactione: quinetiá vt dum argueret,facilius admitteretur: & dũ testimonium ferret,esset fide dignus:nunc quidẽ Iudæorum arguens improbitatem, partim autẽ Christo ferens testimonium.Verumenimuerò Zacharias quidẽ senex & sacerdos,vt à patribus de eo tradita tenet narratio,cùm vitam produxisset vsq; ad ipsum Dei & Saluatoris nostri ortum secundum carnem,& cùm maternis vlnis(ô diuinam submissionem)eum vidisset gestari:& sic ab ea sæpe in templum introduci:& eum esse Deum minimè ignorasset,propterea ei concedit,vt ingrediatur in sancta sanctorũ, cùm cognouisset eam esse Deiparam,& vt illic stet,ei largitur propter excellentiam. Sed hæc quidẽ ita se habebant. Ea autem res clariores ex Iudæis(ita enim vult quæ traditur narratio)ad iram accẽdit,& efficit,vt in senem grauiter insaniant.Etenim audiebant,inquit, ab eo Regẽ creatæ naturæ ad humanam venisse generationem.Metu ergo ne Regi parerent, cõcipiunt laborem, vt ait Esaias,& pariunt iniquitatẽ:& cùm essent procliues ad malitiam,& ad effundendũ sanguinem,non minus quàm aquam è manu,vna nocte in templum irrumpentes in cõspectu(proh dolor)altaris occidunt Zachariam. Deinde cùm sanguis locũ admodum cruentasset,& cædem factá planè argueret, terra effossa abscondunt mortuum parricidæ,vt qui

cædis quoq; scelus vellent abscondere. Hoc autē est re vera difficile. est enim scelus factu quidē facile: postquàm autē factum sit, celatu difficile. Et sic quidē narratur fuisse occisus Zacharias. Aliud quoque traditur nō minus receptū, quòd propter puerorū cędē ab Herode factam is quoq; fuerit interemptus. Postquā enim in omnem partem peruasit edictum, quod iubebat interfici pueros in Bethleem simul & in montanis, vt comuni cęde horum puerorum, eum etiam vnà interimeret, qui erat suscitaturus mortuos: & sic ipse metum exueret principatus, ea enim de causa oēs pueros fuerat aggressus occidere (Proh dolor, ad cuiusmodi cœpta impelluntur homines propter gloriæ cupiditatē) tunc quęrebatur quidem filius quoq; Zachariæ ad cædem, vt qui nuper esset natus: nō inueniebatur autem. Etenim quomodo Ioseph iubebatur fugere in Ægyptū cum Maria, & puero: ita etiam Elisabeth quandam speluncam ingressa cum infante, in ea habitabat. Quoniā ergo infans ab eis apprehendi non potera t, totam iram iij qui puerum quærebat, effundunt in Zachariā: & cùm in templo inuenissent (etenim rursus vice sua attendebat altari incensi) interficiunt celantem filium, vt qui eū nollet eis ad cædē tradere. Et sic duplicem assequitur coronam, quòd & Deo ministrans mactatur apud ipsum altare: & quòd cū infantibus primus Christo sacrificatur. Cùm hæc sic processissent (& post multos quidem annos) è viuis Monarcha excessisset Augustus: Tyberius autē, qui Monarchiæ ab illo susceperat dominatum, quindecim iam annos in imperio transegisset: quinetiā Herodis alienigenę Regno in quatuor principatus diuiso, & totidem numero filiis distributo: qui quidem erant, Archelaus, & Herodes, & Philippus, & Lysanias: cùm prima quidē tetrarchia esset Iudæa, eam autē administraret Archelaus, qui erat primus inter filios. Cumq; omnibus sceptro Romano collum inclinantibus post primā descriptionem, ducesq; & pręsides, quibus Reipublicę cura mandabatur, Roma accipiētibus, Pontius Pilatus tunc pręses esset Iudææ, qui quoniā Tyberio Cæsari erat intimus, ideo premiūsuę in eum amicitiæ, hāc acceperat administrationē (Oportebat enim cùm venisset Christus, cui imperare erat repositum, vt ait propheta, cessare principes ex Iuda) Et Galilææ quidem tetrarcha esset Herodes, vt sacrum dicit Euangelium: Philippus autē eius frater esset tetrarcha (oportet enim, tanquam ornamento aliquo, ipsis vti eloquiis) Iturę, & regionis Trachonitidis: & Lysanias Abilinæ: sub Pontificibus Anna & Caipha, Ioannes definitum expectās tempus (vt sacra dicunt eloquia) quo se Israëli ostenderet, morabatur adhuc in solitudine, quā habitauit vix solutus à fasciis, exercens vitam Angelicam, & liberā ab omnibus impedimētis, & omni supellectile: Non enim tecto, non mensa, neq; aliquo ex iis, quę sunt huiusmodi, indigebat. Non terram arauit, non sulcum proscidit, non sudore vultus, quā quidē meam, & paternam noui pœnam, panem comedit: Sed arborum quidem summę frondes alimentum parabant: ex pilis aūt cameli rude, & sine arte confectū induebat vestimentū: vt eos qui erant in mundo, ad quos nō ita multò pōst venit, docere victus tenuitatem, & instrueret, vt & humana despicerent, & eā, quæ re vera erat apud antiquos, exercerēt frugalitatem: qua prius Adam honoratus, minimè opus habuit vestibus. Clarum est enim ei post transgresionem opus fuisse vestibus. Cùm autem tempus iam dictum aduentasset, & seipsum Israëli patefecisset, cuiusmodi erat ad afferendā admirationē homo, qui triginta annos habitarat in solitudine: & sé veluti perpetuo damnauerat exilio: & cū nullo omnino homine versari statuerat, & ab ineunte ætate vitam elegerat monasticam, vt qui tunc primùm veniret in cōspectum hominū? Statim enim, vt iam diximus, ab incunabulis lubenter versatus fuit in solitudine, nulla re humana omnino indigēs, simul cū moribus loquentem formam, & vestem attrahens: vt qui fuisset filius potificis, & testimonium de eo ferentem Esaiam apertè inducere: Illud enim: Vox clamātis in deserto: de eo scilicet dictū est. Nouus quidē Helias ostensus ex omnibus, vel potius omnibus persuadens se habere illo aliquid amplius, quatenus plus est omnino versari in solitudinibus, quàm in ciuitatibus, in quibus erat Helias. Ea de causa erat Iudæis mirandum in modū venerabilis, & tolerabantur eius reprehensiones. Quomodo enim eos increpans, & vocans genimina viperarum, etsi manu essent valde prompti & propensi ad cędem, eos non adegit ad insaniam. Verumenimuero attendendum est, quàm fuerit Iudæis Baptista admirabilis: Eis enim iniecit suspicionem, ne ipse re vera esset Christus. Et ideo extitit vox illa, quæ ex alto testimonium filij tribuebat ei, qui baptizabatur: & columba quæ aduolauit, & apud illum solū mansit. Illum aūt nihil ex his extulit, neq; vnquam visus est primas partes sibi vendicare, sed sibi potius extremam asciscere humilitatem. Quid enim sibi vult illa calceamēti corrigia, nisi quòd omnino recusaret se cū Iesu conferri, & diceret se non esse idoneum, qui soluerct corrigiam eius calceamenti? Et alioqui cùm à Iudæis, missis ad eum legatis ex sacerdotibus & Leuitis, interrogaretur: cōfessus est, inquit, & non negauit: & cōfessus est se nullo modo esse Christū: etsi illi ad exprimendam Baptistæ confessionem, quòd ipse esset

apertè Christus, quid non faciebant? Eò enim cū aliis hæc tēdebat interrogatio: Quid tu baptizas, si tu nō es Christus? Quinetiā à propriis discipulis Christo inuidentibus, & propter Baptismum nonnihil vellicantibus (Ad eū enim sensim accedentes, & ad æmulationem accedentes: cui tu testimonium tulisti, aiebant, ecce is baptizat) ille ne tantillū quidē abducebatur: apertè autem dicebat, seipsum non esse Christum, sed missum. Christum verò & Agnum Dei vocabat, & se quidem oportere minui, illum autē augeri confirmabatur. Nō erat autē Iudæis solùm venerandus Baptista, & verè dignus, qui haberetur in admiratione: Sed etiam ipsi Herodi, & ei magis, quàm Iudæis, quòd ei non solùm pudorem, sed metum quoque iniecerat. Timebat enim, inquit, Ioannem, quòd sciret virū sanctum, & iustū eum esse. Quinetiā eum audiens multa faciebat, & eum lubenter audiebat. Nā illud quidem habebat ex conscientiæ condemnatione, quòd eum timeret, inquā, cùm praué & sceleratè viueret: hoc autem ex virtute dicentis, quòd omnino eū lubenter audiret. Et sic efficit quidem virtus, vt eā illi quoq; reuereantur, qui sunt ab ea omnino alieni. Sed reuerà magnam vim habet intemperans cupiditas, & res est omnium efficacissima ad animam redigendam in seruitutem: Sicut etiam hūc Herodē misere admodū affecit, dum non secus Rege ac mancipio, proh dolor, vsa est. Qui despecta sua vxore, ea aūt erat filia Aretæ Regis Arabum, & contemptui habito eius amore, plurimi faciebat amorē Herodiadis. Eam enim cùm esset vxor fratris Philippi, duxit præter leges, cùm iam haberet semen fratris. Illis enim solis permittebatur hoc facere, quorum fratres reliquerant vitā absq; filiis. Permittebatur autē omnino hoc consilio, vt semen suscitaret fratribus. Propter hæc ergo Ioannes Herodem reprehendēs, visus est surdo canere, & loqui in aurem mortuo: etsi solitus esset prius eū lubenter audire, & sciret eum in magna haberi reuerentia. Sed amor Herodiadis, qui, vt diximus, eū inuaserat vehementius, efficiebat vt nihili faceret verba Ioannis: & illum quidem coniecit in carcerem: Herodiadi autē gratiorē præbuit audientiam, & liberam dedit potestatem sui explendi desiderij. Cæterùm Baptista, vt qui esset propheta, vel potius propheta superior, cùm præcognouisset se per Herodē quidem mox esse excessurum ex hominibus: Suos autem discipulos homine quidē solū existimare esse Christum, ipsum verò esse Christo longo interuallo præstantiorem: vellet aūt hoc corrigere iudicium, vt quod non rectè haberet, quoniam neq; desiderabat assentationem, ueq; prǽter veritatē volebat ornari gloria: quid facit? Cùm ille elegisset duos ex suis discipulis, mittit ad Iesum qui rogarent: Tu es, qui venturus es, an aliū expectamus? Et hoc statuit facere, nō ipse volens discere, sed illos doceri potius. Quomodo enim opus habuisset dicere quem nouerat ex vtero, antequam ex eo prodiret, & quē doctus à patre apertè prædicauit in omnibus? Quibus, cùm venissent, & hæc Christo dixissent, ille quidem primùm nullam dat lingua responsionē, sed factis potius respondens, se ipsum esse ostendit quem quærebant, signorum magnitudine, quoniā ea ipsa hora multa signa fecerat: deinde verò etiā per verba adiiciens responsionem: Euntes renunciate, inquit, Ioanni ea quæ audistis & vidistis. Quęnā aūt ea sunt? Cęcorum correctio, leprosorū mundatio, surdorum auditio, mortuorū resurrectio: & quæ deinceps consequuntur. Propter quę diuinè subiungit: Et beatus est, qui non fuerit scandalizatus in me. Quid hoc dicens, aut quid volens ostendere? Quòd vel eius supercilia (vt ait diuinus Dauid) examināt filios hominū, & quæ ab eis agitantur in cordibus, eius oculos minimè effugiunt. Ipsi enim apertè erant qui scandalizabantur. Postquam autem ij rediissent ad Baptistam, volens Christus iis quoq; mederi, quæ turbæ circunsistentis animum perturbabant (Iam enim rectè se habebāt Ioannis discipuli) Verisimile namq; erat turbam dubitasse, num hæc dicta essent à Ioanne ambigente, vtrum is sit qui venit, an alium fortè expectare oporteat, vt qui vel propter carcerem in metum incidisset, vel etiam pœnitentia ductus esset eorum, quę prius dicta fuerant: Has, inquam, dubitationes Christus corrigēs: Quid existis, inquit, visum in desertū? Arundinē vento agitatam? aut, Eum qui in mollibus est vestitus? vel prophetam tantum? Hæc autem post discipulorum Ioannis reuersionem, sicut diximus. Neq; enim eis pręsentibus volebat laudes contexere Baptistæ, quoniam assentantis potius, quàm vera dicentis existimata essent ea quæ dicta sunt. Ad quid ergo exemplum arundinis, quæ vento facile agitatur, quàm vt ostendat hominem facilem & mobilem, venti campū: vt est in prouerbio: & mentem quæ facile duci & transmutari potest: quæ seruit temporibus, & citò ab eis trāsfertur? Nō ergo à priore illa mēte, & sententia traductus est Ioannes: quoniam cū adducto exēplo pugnat ex diametro. Est enim ille firmus & solidus, arūdini quę facile circūfertur omnino dissimilis. Quid aūt illud, in mollibus vestibus? Eos innuit qui viuunt in delitiis. Probabile enim erat Iudęos cogitare, q. qui primū fuerat firmus ac robustus, & assuetus laboribus, deinde delitiis vsus tūc euaserat delicatus, & inierat fœduscū mollitia: Quorū neutrum fuisse Ioannis animi, & vitę, certū testimoniū est, & vestis, & carcer. Nō enim

enim condemnatus esset illum habitare, si sciuisset seruire tempori, & cedere Regibus se iniquè gerentibus: cùm præsertim ei non esset necesse loqui gratiam, sed solùm tacere sufficiebat, vt omnibus modis obseruaretur, & coleretur. Quomodo autem accipiendum est illud: Eum esse plus quàm Prophetam? An quòd conspectus sit propinquus Christi aduentui ad homines? Mittam enim, inquit, Angelum meum ante faciem tuam. Quod quidem nihil aliud significat, quàm proximè. Nam ij quoq; qui in progrediendo præcedunt cõtinenter Regibus, ij scilicet & maiorẽ, quàm alij habent autoritatẽ, & sunt ei cõiunctiores.

Et sufficit quidem lingua Dominica ad ferendum Ioanni testimonium de excellentia inter homines: & quòd nulla mulier eo maiorem pepererit. Inueniet autem qui velit veritatem quoq; rerum idem dicere, si illius mensam cogitet, si illius viuendi rationem, si excelsam illius mentem. Tanquam enim qui è cœlo venisset, sic terram obibat, corpus tanq̃ superuacaneum, & otiosum aliquid inferens, & eius ferè nullam curam gerens, hymnis & precibus assiduè deditus, propemodũ quidem nec terrã tangens: ad cœlum aũt mente sublatus, & Deum solum purè contingens, nullam rem humanam vendicans, sed nouam vitę viam ingrediens, vt qui esset simul tranquillus, & vehemens. Etenim cum populo quidẽ Iudæorum strenuè & fortiter, cum Rege aũt liberè, cum suis verò discipulis comiter admodum & benignè loquebatur, non leuiter quidem, & temere, sed vnumquodq; scilicet, vt oportebat. Quomodo ergo non erat hominibus maior, qui sic erat affectus? Quid autẽ sibi vult id quod subiungitur: Minor quidem, in regno aũt cœlorum maior? An ne nimiæ laudes Iudæis aliquam parerent absurditatem, & darent eis occasionem Christo præferendi Ioannem? Minorem autem omnino & ætate, & multorum opinione seipsum vocat. Erãt enim quidam qui ei non solùm tribuebant humilitatem: sed & voracem, & vinipotorem non verebantur eum vocare. Sed iam ad eius quoque mortem est transeundũ, quam ille subiit propter reprehensiones, vt qui perpetuò aduersus peccatũ decertauerit, non timens dies (vt dicam cum diuino Dauide) non formidans vultus Regum, qui Deum & leges despiciunt: sed apertè arguens eos seruos voluptatis, qui aliis (ô iura & leges) volent imperare. Nam postquã iam fuisset inclusus carcere (eo enim illic dimisso, digressi sumus) Herodes faciebat cœnam in suo natali proceribus & tribunis, &, vt sacrum dicit Euangelium, primis Galileæ. Deinde in cœna oblectationes, & honestæ recreationes. Oportet enim eas quoq; dicere, quibus Rex vsus est apud eos qui inuitati fuerant. Accedit puella saltans, non plebeia aliqua, aut vna ex vulgo, sed quæ nominata fuerat filia Regis, & illius ipsius Regis qui conuiuio exceperat. Nec erubescebat Regina filiã, eamq;, vt videbatur, virginẽ introducens, & saltantem producens in conspectu tot masculorũ, rem pudicis oculis non solùm minimè iucundam, sed etiam vitandã. Sed id consultò agebat, vt cognosceretur quàm esset honesta ea, quam Rex duxerat, & ex fructu arbor, & ex filia mater aperta euaderet: Et ipsa quidem per illam: qui duxerat autem per vtramq; laudandus videretur, & beatus. Vide verò mali quoque accessionem. Patri placuit id quod fiebat, propter quod oportebat eum magis pudore affici: & sic placuit, ô Regiam munificentiam, vt polliceretur se ei regnum suum esse diuisurum, ad remunerandam rem tam publicè vtilem, & magno studio dignam: & quod est deterius, cùm nec illa petiisset, sed ipse eam ad rogandum incitasset.

Illa autem laudis quoq; & gloriæ mouetur cupiditate, & rem petit longè maiorem, vt quæ cùm esset fœtus viperæ, didicisset ab ipsa matre petitionẽ. Quęrit enim non dimidiũ regni sibi promissum, neq; aliquid eiusmodi: sed rem, proh dolor, quę omnia regna terræ superaret, & cum qua ne ipse quidem mundus potest conferri, si eius spectes pretium: nempe caput viri quod tu quoq; prius, qui seruus es potius quàm Rex, in maximo honore habuisti: vt ipsa dicunt Euangelia, & nos prius ostendimus. Nunc autem propter à ratione alienum tui animi motum, & eius reprehensiones, in vincula coniicis virum illum venerandum, & non solùm coniicis, sed etiam interimis: & illud caput malis vendis amoribus tales, ô infelix, gratias ei largiens, cuius tu turpi amore tenebaris. Quis verò fuit hic prætextus? ne iusiurandum transilires, iusti interemptio? Clarum est enim te esse pollicitũ, regni tui dimidium ei daturum. Hoc autem quid est aliud, quàm opes, pecunię, iugera terræ, gloria ad tempus, quorũ ipse eras dominus? Hæc enim si ei à te ex ęquo essent diuisa, tuum conseruassent iusiurandum. Viri autem cædes, viri dixi, imò verò plusquàm viri, quid cum his commune habebat apud eum qui temperanter viuit, & rectas leges sequitur? nisi hoc tibi erat regnare, ô optime, subiectos nulla de causa interimere. Tu autem prætulisti te molestè ferre, vt qui necesse habuisses iusti viri cædem permittere, iusiurandi, & non legum solùm custos diligens. Sed satis intellectum est te ad nouercæ, vt aiunt, flere tumulum, & præ te ferre te illud dare inuitum, quòd magis gaudebas, quàm ij qui petebant.

Infertur autem caput plenum sanguine, inuitatis quidem tetrum spectaculum, & quod omnem conuiuij lætitiam poterat in dolorem conuertere: matri autẽ puellæ maximam

afferens voluptatem. Tamen enim sitiebat eum videre, qui eam prohibebat ne viueret ex sui animi sententia, & zelo linguam habebat non minus gladio acutam, licet mutam. Diuina enim quædam res est virtus, & quæ vinci non potest, vt quæ etiam post mortem eius qui eã possedit, adhuc dominetur. Qui enim erat adeo turpis, & abominãdus, & voluptatum seruus Rex, qui cædem talis viri, tanquam vnius abiecti & contẽpti, iussu fecerat, vide queadmodũ post illius mortẽ euadit timidus, & meticulosus. Adeo certè timidus, vt eum qui erat mortuus, putaret propè esse morte superiorem: Cùm enim de Iesu audiisset, Euangelium inquit, Herodes, & quænam faceret miracula: Hic est, inquit, Ioannes Baptista, hic surrexit à mortuis. Huius autem rei probatio erat. Virtutes enim dicebat operari in eo: Domini signorum & miraculorum sic vocans operationem. Postquàm autem fuit interfectus diuinus ille Ioannes, & magna contentione petendum caput præmium saltationis donatum fuit illi debacchanti iuuenculę: & id per ipsam habuit, mater illa cùm id accepisset, quod ardẽter sitiebat, profundè infodit, & apud se tutò abscondit: vt ex iis, quę à patribus sunt tradita, narrationibus, scriptisque, licet discere. Magnus enim timor, & magnitudo eius quẽ habebat odio, efficiebat, vt ipsa sibi caueret. Neq; permittit caput coniungi cum corpore, dubitãs ne sic resurgeret, & ad priores rediret reprehensiones: Sed si, inquit, apud me caput rectè abscondatur, id non facilè poterit resurgere. Postquã autem curæ fuisset eius discipulis, vt reliquum corpus in quodam loco insigni honorificè sepelirent, ij ad Iesum venientes omnia ei renũciant, Ille autẽ, vtpotè ex eo dolore affectus, nõ amplius patitur manere in regione, sed illinc surgit protinus, & vnà cum suis discipulis nauem conscendens, venit in desertum quendã locum Thebaidis, & se, & illos quietè recreans, & veluti consolans tristitiam. Atque diuinus quidẽ Ioannes, cùm pręter alia bona quibus erat locuples, etiã quod à Christo acceperat, testimonio fuisset honoratus, cœlorũ, quibus erat dignus, fortitus fuit habitationẽ, cùm trigintaduos annos, & sex menses peregisset in terra. Herodẽ aũt Dei iustitia, etsi vt plurimũ soleat esse tarda ad supplicium, tamẽ hoc fortasse insigne scelus habens odio, haud ita diu pòst inuadit. Postquam enim ille suã vxorem propter vehementẽ amorem in adulteram, & odio habuit, & repudiauit: ea nõ ferens contumeliam, venit ad Aretam suum patrem, qui erat Rex Arabum, vt antea dictum est, eique & insolentiam, & alia omnia (vt semel dicam) exposuit, & petiit, vt vlcisceretur rem, quæ mulieri est intolerabilis. Ille autem, neque enim eius solùm, sed suam potius propriam existimabat contumeliam: bellum commouit aduersus Herodem. Et cùm rem rectè gessisset, & illius exercitum valde cædisset: & alios quidem occidisset, alios verò redegisset in seruitutem: & subiectis flammis omnẽ esset populatus regionem, reuertitur. Et res quidem Herodis ita se habuerunt. Cæterùm huius adulteræ, & illegitimæ vxoris Herodis quomodo? Ipsa in longissimum quidem tempus vitam producit. Cùm suam aũt vidisset filiam acerbo fine primùm vitam terminasse, sic ipsa quoq; recedit iis, quæ illic sunt, omnino seruata suppliciis, & bibitura totam fœcem iustissimi calicis, qui est in manu Domini. Filia autem illius, quam quidem diximus periisse ante matrem, cùm ad quendam locum proficisceretur, & tempore hyemis oporteret eã flumen traiicere, quoniam erat glacie cõcretum, id transibat pedibus. Cùm autem glacies non sine Dei numine omnino esset disrupta, ipsa quidem vsque ad caput defluxit misera, tunc quoque veluti saltans laniationibus, non in terra, sed in aquis. Caput verò & glacie confractum, & validè amputatum, relinquitur supra gelu, admirabile iudicium Dei iudiciorum, ipsum quoque diuisum à reliquo corpore, non gladio, sed glacie. Sed hæc quidem ita se habuerunt: & infame illud, & sceleratum caput propositum erat spectaculum omnibus, ea quę fecerat in memoriam reuocans spectatoribus. Quemadmodum autem illud verè sacrum, & magna intentione quærendum caput, in profundo terrę (sicut prius diximus) à Baccha illa absconsum, admirabiliter rursus eluxerit, & manifestũ euaserit fidelibus, iam ad declarandũ accedit oratio. Duo monachi ex Oriente profecti cùm eos teneret desideriũ fruendi conspectu sacrorum locorũ Christi passionũ, veniunt Hierosolymã: Alteri eorum dormienti apparens Baptista, ostendit quisnam esset: & cùm ad Herodis, inquit, Regis domũ veneritis: illic enim est meũ caput conditum: à vobis maximè curandũ est vt id tollatis. Manè ergo accedens qui visionẽ viderat, ea comiti communicat. Ille autẽ id quod visum fuerat, inanẽ dicit esse visionẽ, non veritatem. Ipsum enim fortasse mouebat ad incredulitatẽ affectio æmulationis. Eã ratione & negligebatur id quod imperatũ fuerat, & ad effectum minimè deducebatur. Sequenti ergo nocte sigillatim accedens preco veritatis vtrisque mandat eadẽ, dicens: nihil oportere dubitare: sed omni incredulitate deposita & socordia, curã gererent eius quod fuerat imperatũ. Cùm ergo ambo id quod visum fuerat, rursus sibi inuicẽ significassent, & soluta est incredulitas, & ab vtrisq; via simul est cõfecta: Præcursore rursus (vt semel dicã) illã eis dirigẽte, & bono duce eis effecto. Breui itaq; ad locum perueniunt, & inueniunt

inueniunt sacrum caput,cuius amputatio fuerat pœna temperātiæ, & ideo non merebatur abscondi, sed potius prodire in lucem, ad sanctificationem,& vtilitatē multorum.

Cùm id ergo sustulissent monachi, vt iussi fuerant,& in saccum ex pilis confectum id immisissent:quod quidem fortasse factū fuerat de illius sententia, vt caput imitaretur indumentum totius corporis,quo vtebatur in solitudine: statim se parant ad reditū,re verè desiderabilem,& supra milia auri, & argenti(vt cū diuino Dauid dicam)fidelibus afferētes.Figulus autem quidam illo tempore,ex ciuitate quidem Emesa genus ducens,sed tāta laborans inopia,vt ipsam odio haberet patriam, vt quæ eum non posset alere,ob idque charum etiam solum,nempe patriā ipsam derelinqueret, & quasi secum habitantē, paupertatē fugeret:hic cùm erraret in via,incidit in monachos, à quibus diuinus thesaurus, nēpe Precursoris caput exportabatur. Cùm ergo ille vnà cū eius colloqueretur,& simul iter faceret, illi tradunt ferendum hoc excelsum & venerandum caput. Ignorāte autē figulo quidnā esset,quod eius fidei commissum fuerat,illi apparet Precursor,& in eius cōspectum fugiens:Relictis, inquit,tuis commitibus,aufuge cū eo,quod habes in manibus. Hoc autem facit,Monachorū quidem, vt est verisimile, frigiditatem condemnans & socordiam,vt qui rem tantā homini alieno & ignoto credidissent: Figulo verò hanc præbens occasionem,& rem gerendi rectius, & vitæ melioris.Nam cùm ille obediisset,& latuisset,& cum tali thesauro domū esset reuersus,fuit deinceps florens opibus, & bonorū bonis per totā vitam repletus. Quo modo enim non erat futurus, qui non vt ille comœdiæ Chremylus Plutum domum introduxerat,cœcum penitus,& cui non est fidendum: sed veras diuitias,thesaurum,inquam,qui non exinanitur,secum habebat habitantes? Nō oblitus autem ille quum malè prius rem suam gereret, sacrum illud & venerandū caput in omni honore habuit. Et hoc quidem tota vita sua fecit. Cùm autē esset decessurus, vbi illud imposuisset in hydria(sic enim fortè dispēsabat,qui eius,q propter me pauper est factus.paupertatem æmulabatur in omnibus)& deinde extrinsecus eam arca inclusisset, & pulchrè signaculo obsignasset,deponit apud sororem, ei quæ euenerant omnia aperiēs, & quemadmodum veluti quodā inexpugnabile malum aliquando ipsum atterebat paupertas:præter spem autem rebus mutatis,ad eas quas nunc habet,opes peruenit,& bonorum affluentiam. Causam autem mutationis dicebat fuisse caput quod in vase ostendebat inclusum:quod mihi,inquit,maiorem attulit vtilitatē, quàm quod vulgò celebratur,cornu copię.Cùm sic dixisset,diligenter præcepit, vt in omni quidem honore illud haberet: id verò quod celabatur,ipsa non priùs aperiret, quàm iis quos nouit modis Præcursor ipse id faciendum significaret,Hoc autem iussit,fortasse considerans, quòd qui suum Dominum,cùm adhuc esset intra vterū, non ignorauit,sed in ventre exultando eum significauit,is etiam post mortem capsa,tanquam ventre, vtens, seipsum cùm vellet esset declaraturus. Atq; quàmdiu quidē,sorori inquit,vixeris,vide vt omnis honor,& cultus ei seruetur:postquam aūt videris tuum appropinquare decessum,apud aliquē virum piūm est hic tibi deponendus thesaurus.Sic ergo mulier,quādiu habuit quidem corpus,alacritati seruiēs curauit mandata fratris,& in seruiendo venerando capiti non fuit negligens. Postquam autem peruenir etiam ad senectutem,& ad necessarium exoluendum debitum mors eam vocabat,implet hic quoque mandatum: & apud quendam,qui non solùm pietatem,sed etiam castitatem sibi vendicabat,deponit thesaurum,ea mandans similiter,quę sibi quoq; mandata fuerant. Ad multos ergo eodem modo donum trāsiens,deinde etiam ad quendam Eustachium monachum quidem & præsbyterum,sed diuersæ ab orthodoxis sententiæ,& non conuenientem cum iis qui de fide rectè sentiebant, bonum illud venit: cùm ignorassent,vt arbitror,ij qui deposuerant,sententiæ diuersitatem. Ei verò non hoc solū, sed mens quoq; erat peruersa,& mores conueniebant ei quod sentiebat. Idq; facilè probari potest.Quæ enim faciebat id quod apud eum celabatur,& quę diuina signa operabatur, sibi improbè ille impius adscribebat,& fur erat simul,preciosissimam thecam habēs tanquam marsupium,& non minus quæ fiebant, quàm quæ immittebantur, cauponans, vt qui omnino simularet,& ea ad se traheret.Non oportet aūt omnino admirari, si viro tali tam preciosum caput Baptista sustinuit committi.Quid enim, qui & in improbæ mulieris manus prius venire, & ab ea abscondi:multò autem magis qui etiam illam ipsam sustinuit habere causam amputationis?Tandem verò fuit euidens quænam esset eius sententia. Fauebat autem Ario,& eodem morbo quo ille laborabat.Propter ipsam itaq; hæresim eadē hora expellitur ex ciuitate Emesenorum, valde quidem rogans,& obsecrans,vt vnum solum diem sibi liceret manere in monasterio.Cùm non fuisset autem exauditus(Neq; enim oportebat,cùm diuinus non permitteret Præcursor,futurum malum egregiè prospiciens: Volebat enim sceleratus diuinum caput secum accipere, vt rursus furaretur, & sibi attribuere quę ab illo fiebāt miracula,& sic procurare,vt hæresis rectè se habere,& Deo grata

esse videretur) ille quidem malus malè statim expellitur: [1] caput autem rursus ita vt erat, manet in monasterio. Cùm autem post multos qui præfuerunt diuino quoque Marcello præfectura eius monasterij fuisset credita, visum est magno præconi veritatis seipsum ostẽdere. Ostensio verò fuit admirabilis, & digna, quæ a fidelibus audiatur hominibus. Sic autem habet, vt ille ipse, cui fuit declaratũ, Marcellus exposuit. Erat quippe media hebdomada diuinorũ ieiuniorum, & decimus octauus mensis Peritij dies: Regnabant autẽ Valentinianus, & Marcianus in primis pij Imperatores: Ecclesiæ verò præerat Vranius. Visę sunt, inquit, mihi in somnis apertæ esse omnes portę nostri monasterij: & ego cõturbatus putabam me abire hoc animo, vt portas clauderem. Deinde rursus mihi sum visus videre fluuium in portam irruentem, & mirari, vndenã esset tantus aquæ impetus. Cùm hęc autem in animo versarem, audiebatur sonus multitudinis populi, & classiũ, quæ ab Oriente veluti ferebantur super aquã, quæ ad nos quidẽ procedebat. Vnaquæque autẽ classis propria lingua vtẽs: Ecce, dicebat, magnus ille Pręcursor Christi Saluatoris nostri, & Baptista Ioannes ostenditur, Cùm ego autem starẽ ad portã meridionalem, & illa statim est aperta, & ingressę sunt acies. Ego verò simul, relicta porta, currens sum ingressus: & stãs in initio scalarum, vidi ipsos ingredientes monasterium. In iisdem autem scalis mihi adhuc stanti visa sunt duo atria, vnum quidẽ vergens ad occasum, alterum verò ad meridiem: & magnũ templum situm erat in medio eorum. Vnamquãque autem classem videbam ingredientẽ in atriũ, quod vergebat ad occidentem. Deinde etiam cùm ad templũ adorassent, statim abierunt ad portã meridionalem, & sic destiterunt ab itinere. Deinde etiã audiui vocem aliorũ rursus clamantiũ: Ecce magnus Ioannes Baptista. Cùm ad hoc sustulissem oculos, aspexi illum in eo tẽplo, quod videram. Præterea autẽ duo quidam vnà cũ eo aderãt, vnus quidẽ à dextris alter verò à sinistris. Iã verò vnãquamq; classem ad ipsum accedentẽ benedicebat: & postq̃ ille cessarũt accedere, me quoq; subiit desideriũ ad ipsum veniendi, & similem percipiendi salutationem, & benedictionem: me aũt continui parũper, quòd nollẽ illis portis ingredi, per quas ingressę erant illę classes: & quoniã nõ videbam aliquem labra ori eius admouentẽ, nisi soli pectori: tandẽ nihilominus in eius quidẽ conspectũ veni anterius, sed tremebundus, & timidus, & humi figens oculos. Deinde etiã humi procumbens pręhendo eius pedes. Ille verò me erigit, & barbã placidè tangens, & os ori admouens amplectitur, & pręteria vas proferens lacte plenũ, id tradit mihi, subiungens: Hoc tibi erit ad benedictionem. Deinde cùm sic visum esset progredi, eũ pręcedebã: & simul ipse, & qui cum eo erant, conuenerunt in hoc nostrum monasterium. A me autẽ cùm attendissem, ante ipsum conspecta fuit colũna ignis: & cùm vidissem, nõ paruus mihi metus incubuit. Et statim è somno sum excitatus. Non multum tempus intercessit, quòd mox fui à somno iterũ captus, & quæ visa fuerant ad finem peruenerunt. Nam erat quidem vespera diei vnius ex ieiuniis. Ego autem dixi monachis: Vnusquisq; vestrum suũ psalmum bis dicat. Qui cùm sic facerent, vni ex fratribus (erat autem ei nomen Isaacius) cùm sustulisset oculos, ignis apertè ardens visus est in spelunca, Cùm ex eo autẽ esset timore affectus: vox eũ recreauit, dicens: Noli timere: Ecce enim datus sum vobis: Tu verò surge, & progredere, habens stellã tuæ viæ bonam ducem futurã. Vbi autẽ illa absorpta fuerit, si effoderis, nequaquam carebis eo quod est promissum: sed me omnino inuenies in regione. Et hæc quidẽ vox extitit. Ego autẽ terrore affectus & experrectus statim surrexi, & vidi proximè stellã ante oculos, quę iter ineuntẽ me præcedebat. Ego verò ibam eam sequens, donec illa stetit super concham speluncæ, vbi etiã defossum fuerat caput Pręcursoris. Cùm ego hæc omnia spectassem, & iam fidem animo conciperem, procumbens in genua, adoraui Dominũ, & suffumigans vehementer oraui. Deinde in manus accepto ligone, cœpi vehementer fodere. Hęc autem mihi facienti, visus est quidã locus calce validè ædificatus vsq; ad quinque cubitos, Cùm pergerem fodere, à me audiebatur quidam sonus quasi fictilium. Cùm autem iam solum tangerem, video æris ramẽta, velut arena: & simul etiam vna egreditur tegula, sub qua tabulam aspexi nuceam. Quã cùm sustulissem, sub ipsa inueni preciosam hydriam. Et deinceps distrahebar metu, simul & gaudio. Animo tamen confirmatus (ô manum audacem) & tremebundus hydriam aperio, & sanctum caput cõtrecto. Deinde cùm id etiam sicut oportebat, [2] adorassem, rursus operui hydriam. Nondũ finem acceperat id quod fiebat, & ad nos accedit Archimandrita, & diaconus, Gennadius, inquam, qui cùm nobis occurrisset in ostio speluncæ, & ea dixisset, quę dici consueuerunt, narrat visionem, quam viderat in somnis. Ea autẽ ita se habebat: Putabam, inquit, nos ambos stare in hac spelunca, in ipsa verò positũ esse panum cumulũ. Atq; erant quidẽ illi hordeacei sed æquè puri atq; sol. Erat autem eis imposita quædam quoque particula. Eos examen hominum veniens in speluncã à nobis accipiebat. Neq; verò eis deficiebant omnino panes qui dabãtur, neq; ij cessabant venire. Postquã autem panes iam ad fi-

[1] Vide hic magnũ contra hæreticos testimoniũ, quod sanctus præcursor Domini caput suũ noluit diu manere apud monachum Arianum.

[2] Ecce quomodo adorat sanctũ caput Præcursoris.

ad finem venissent, ij visi sunt volare in nostris manibus, & sic ij qui accedebant: ipsos participasse. Hæc cùm audissem, statim apud me versabam, quęrens quęnam esset somnij significatio. Videbatur autē hoc ab illo visum esse non sine Dei numine, neq; solam in se nudam continere visionem. Deinde Baptistæ diuinum ad nos aduentum aperio. Quę cùm audiisset, vehementer me rogauit, vt visu locum apprehenderet. Ego verò illum statim ei ostēdi. Posthæc nobis è spelunca simul exeuntibus, ipse considerabam, quidnam esset nobis faciendum: & mihi optimum visum est hęc etiam aperire Stephano (erat autem is Archimádrita Daromij) vt hęc ab eo rursus deferrentur ad Episcopum. Accedentes ergo ipsum quidem non inuenimus pręsentem: iuerat enim ad monasteria quę sunt in regione. Cùm itaque cogitassem, oportere accersere diaconum Cyriacum, qui erat Archimádrita eorum quę in ea regione erant, monasteriorum, & pręcursoris res ei aperire, sic feci. Ille autem statim venit accersitus. Consecutum quoque est aliud pertinens ad ea quę sunt proposita. Narrat enim ipse quoque nobis somnium, quod noctu viderat. Erat autem illud quoque valdè consonans visioni Gennadij. Postquam verò ad eum delatæ sunt res præcursoris, Quid ergo, inquit ille, nobis est faciendum? Episcopo, inquam, est significandum: expedit enim. Postquam autem intelleximus, non adhuc adesse dictum Archimandritam Stephanum, per quem volebamus vt id ei significaretur, quinque dies postea expectauimus. Quid deinde consequitur? Erat quidem sabbatum vespere. Nobis autem ambobus sedentibus, & simul sermocinantibus, vehementer percussus in genua tanta vi inflector, vt ne possem quidem moueri, neque omnino aliquid aliud facere. Diaconus ergo Gennadius videns me tam malè affectum: Quid verò? non tibi dixi, aiebat, oportere ad Episcopum accedentes nos ea illi statim significare, quoniam non veniebat Papa Stephanus? Atque ipse quidem mansi plaga adhuc magis magisque castigatus. Gennadius autem & Cyriacus posteaquam ministerium suum ad finem deduxerunt, simul ad me accedunt, vbi erā iacens, & dicunt: Iam rescire oportet, quòd diuino Ioanni sumus polliciti, nos hæc Episcopo esse significaturos prius quàm sol oriretur. Ego verò Rectè dixi, estis polliciti. Nondum id quod dixeram, finem acceperat, & mihi cessauit, & dissoluta est plaga. Cùm statim ergo die sequenti cum Cyriaco & Iuliano monacho accessissemus, significamus omnia Vranio Episcopo, qui iam egrediebatur ex Matutinis, dicentes: Magnus Ioannes Baptista ostenditur. Ei autem, cùm audiisset, succurrit admirari: & cùm propius accessisset: sed nemo, inquit, sciat, neque quis eum tangat omnino. Cùm verò rogasset Cyriacus: Quādo ergo tu quoq; venies? Die crastino, inquit. Cùm itaque postridie venisset, vt fuerat pollicitus, simul cum præsbyteris & diaconis, vbi fuimus in loco, ipsi quidem procidentes adorabant. Malcho autem præsbytero (erat is vnus ex iis qui sequebantur Episcopum) proh dolor, venit in mentem, vt minimè crederet. Et quánam, inquit, ratione credendum est id esse? caput simul ostendens, & tangens Præcursoris. Postquam autem pilos quoque simul tetigit, manus illi protinus est arefacta, & hydriæ ori adhæsit. Eam autem recipere, aut illinc extrahere omnino non licebat. Quid ergo postea est consecutum? Fiunt ab omnibus preces & orationes vehementissimę. Et manus quidem vix tandem fuit relaxata à vinculis, quæ non cadebant sub aspectum. Mansit verò admodum imbecilla, & non parua reliquias ferens castigationis. Episcopus ergo cum omnibus qui erāt cum ipso, accepta hydria, quæ magnas opes, diuinum nempe celabat thesaurum in Diaconico, quod vocatur, sanctę reponit Ecclesiæ. Et fuit is illic, donec templum fuit ab eo ædificatum. Verùenimuerò cùm hęc iam esset facienda depositio, magnus ille præcursor fuit etiā pręcursor ad misericordiā, & imitator eius, qui fuit ab eo baptizatus. Præsbytero enim, qui nō crediderat, apparēs in somnis: Si in processione, inquit, meę depositionis manū tuā hydrię imposueris, nullā amplius pœnā senties, sed eam habebis deinceps omnino validam & sanam. Cùm sic fecisset senex, non fuit promisso frustratus, sed manum habuit, & cum ipsa animam quoque val de sanam: diuinus ergo Ioannes præcursor solis iustitiæ, stella lucifer, patris Apostolus, Baptista filij cognitor sancti spiritus, diuinæ administer œconomiæ, Euangeliorum principium, vox Verbi, præco Regis, tuba salutis, sponsi pronubus, inuētor continentiæ, dux & princeps castitatis, lucerna lucidissima, Præcursor & Baptista, vigesimo quidem quinto mensis Octobris, Quadringentesimo & Sexagesimoseptimo anno, Imperij sceptra tenentibus imprimis piis principibus Valentiniano, & Marciano, deponitur quidem in Ecclesia Emesenorum in suo templo. Inuenitur autem vigesimo quarto Februarij sextæ Indictionis. Ad gloriam magni Dei, & Saluatoris nostri IESV Christi. Quem decet omnis gloria, honor, & adoratio, nunc, & semper, & in secula seculorum.

AMEN.

SANCTI PATRIS NOSTRI IOANnis Chrysostomi Archiepiscopi Constantinopolitani Oratio, de amputatione capitis venerandi Præcursoris, & Baptistæ.

Apud Simeonem Metaphrasten.

VRSVS furit Herodias, rursus perturbatur, rursus saltat, rursus quærit caput Ioannis Baptistę sceleratè ab Herode amputari. Rursus ambit Iezabel vineam Naboth rapere, & sanctum Eliam persequi ad montes. Existimo aūt non solùm me esse in ecstasi, sed etiā omnes vos, qui auditis vocem Euangelij, mecum admirari Ioannis quidem loquendi libertatem: Herodis autem leuitate: & impiarum mulierum beluinā insaniam. Quid enim audiuimus? Herodes enim apprehendit Ioannem, & posuit in carcere, propter Herodiadem vxorem Philippi fratris sui. Hic meritò vituperauerit aliquis Herodis leuitatem ab infœlicibus discerptam & conuulsam mulieribus. Quid verò dixerit, aut quomodo explicauerit quispiam intemperantē mulierū illarum improbitatem? Mihi quidem videtur nulla esse in mundo fera, quæ possit conferri cum mala muliere. Sed nūc à me verba fiunt de mala. Scio enim esse multas moderatas & bonas, quarū me vitæ oportet meminisse ad ædificationē, & amorem earū quę sunt bona & honesta. Nulla ergo fera est in mundo cōferenda cū mala muliere. Quid inter quadrupedes est leone vehementius? Sed nihil est. Quid verò inter serpentes est dracone crudelius? Sed nihil est. Imò verò & leo, & draco illi in malo cedunt. Ei aūt quod dico, fert testimoniū sapientissimus Salomon, qui dicit se malle habitare cū leone & dracone, quàm cum mala muliere, & loquaci. Et ne putes prophetā dixisse ironicè, accuratè & diligenter disce ex rebus ipsis. Danielem in lacu leones sunt reueriti: Iustum aūt Naboth Iezabel occidit. Cetus Ionā seruauit in vtero. Dalida aūt Sampsonē tradidit alienigenis. Dracones, & aspides, & Cerastę Ioannē formidārunt: Herodias aūt ipsum in cœna interfecit. Corui Heliam in monte aluerunt: Iezabel autem ipsum post beneficium persequebatur ad cędē. Quid enim dicebat? Si tu es Helias, & ego Iezabel: hæc mihi faciant dij, & hęc addant, si nō cras hac ipsa hora ponam animā suam, tanq̄ vnius ex mortuis. Et timuit Helias: Et ambulauit pro anima sua & abiit in desertū, viam quadraginta dierū: & venit sub Armathen: & petiit vt anima sua moreretur: & dixit: Domine Deus sufficiat mihi nunc: accipe animā meam, quoniā non sum melior quàm patres mei. Hei mihi propheta Helias timuit mulierē, qui pluuiā orbis terræ gestabat in lingua. Qui ignē è cœlo deiecit, & precibus suscitauit mortuos, timuit mulierē? Certè timuit. Nullū enim vitium cōfertur cū muliere mala. Ei autem quod dico, fert testimonium sapientia, dicens: Non est caput super caput serpentis: & nō est malitia super malitiam mulieris. O malū, diaboli arma acutissima. Is per mulierē ab initio Adamū sauciauit in paradiso. Per mulierē, Dauidē qui erat mitissimus, incitauit ad dolo occidendū Vriam. Per mulierē, sapientissimum Salomonem vulnerauit ad transgressionē. Per mulierē, filios Heli sacerdotis humi prostrauit. Per mulierē, Ioseph vinctum inclusit in carcere. Per mulierem, totius mundi lucernā Ioannē occidit. Quid aūt dico de hominibus? Per mulierem, Angelos è cœlo deiecit. Per mulierem oēs interficit. Mulier impudens nulli parcit. Non honorat Leuitā: non colit sacerdotē: non reueretur prophetam. O malū quouis malo peius mulier praua. Etiamsi sit pauper, plena est improbitate. Quòd si habeat opes opē ferentes improbitati duplex malū. Fera est quę nō potest curari. Scio aspides blanditiis mansuefieri, & leones, & tigres, & pardos cicures fieri & mites. Mulier aūt mala si afficiatur contumelia, insanit: adulatione aūt & blanditiis insolescit. Si maritum habeat diuitē, eum verbis labefactans, ad cędem fraude faciendam incitat sicut Herodias Herodē: & si maritum habeat pauperem, ad iras & pugnas eum excitat. Etsi sit vidua, omnes præ se habet contemptui. Domini enim metu lingua non frenatur. Non ad futurum aspicit iudicium: non ad Deum intuetur: non nouit seruare leges amicitiæ. Malæ mulieri nihil est maritū suum tradere ad mortē. Iustum quidē certè Iob eius vxor tradidit ad mortē blasphemia, dicens: Dic aliquod verbū aduersus Dominum, & morere. O improbā naturam: ô impiam voluntatē. Non miserta est videns sui mariti viscera à feruentibus pustulis, tanquā à carbonibus scintillas emittentibus, vstulata, & totas carnes possessas à vermibus. Nō inflexa est ad misericordiā, vidēs eum oīno circūagi, & laborare patiq; difficultatē crebri & interrupti spiritus. Nō mota est miseratione, vidēs eū qui aliquando fuerat in regia purpura, tunc iacentē in sterquilinio nudo corpore. Nō meminit veteris cū eo consuetudinis, neq; quàm multa, & gloriosa per eum fuerat cōsecuta:

&

& quantum propter ipsum floruerat. Sed dic aliquod verbum aduersus Deum, & morere. O gratia mulieris: ô malagma dolores præmolliens: ô lex amicitię coniugalis. Cùm tu ægrotares, tale ne vnquã verbum est elocutus: & nõ precibus, & benefactis morbum abstersit & expurgauit? Nõ enim sufficiebat ei, quę erat ad tempus disciplina: sed etiam & æternum conciliabat supplicium per blasphemiã. Nescis quòd omne peccatum dimittetur hominibus: quod aũt est cõtra spiritum sanctũ, nõ remittetur neq; in hoc seculo, neque in futuro? Vis videre aliam quoq; coniugem eiusdẽ improbitatis? Vide mihi Dalidã. Illa enim cùm virum fortissimum totondisset Sampsonem, tradidit suum maritum alienigenis: suum thori consortem, quem fouebat, cui blandiebatur, cui assentabatur, quẽ simulabat se plus quàm se amare: quẽ heri fouebat diligens, hodie sepeliit decipiens: quem heri diligebat, hodie decipiebat. At nõ erat formosus. Et quis fuit illo tempore formosior? Qui septem capillos ferebat in capite portans imaginem gratiæ, quę habet septem lumina. At nõ erat fortis. Et quis eo fortior, qui terribilem leonẽ solus in via suffocauit: & vna asini maxilla decem millia prostrauit? Quinetiam erat sanctus, & adeo sanctus, vt ipse aliquando sitiens, in aquę inopia precatus fuerit, & ex mortua quę ab eo tenebatur maxilla, aquã scaturierit, & ex ea sitis hauserit medicinam. Et eum, qui erat tam formosus, tã fortis, tam sanctus, cùm propria vxor vinxisset, tanquã hostem, eũ tradidit alienigenis. Quomodo aũt factum est, vt eum qui erat tam fortis, superaret mulier? Ex ipsius mariti bonitate. Mysterium enim eius virium noctu suffurata, eum nudũ loris validis alligauit. Et ideo tibi præcipit Sapientia: Caue à tua thori cõsorte, ne ei aliquid reueles. Quę nã, dic mihi, fera aduersus suum masculũ talia est machinata? Quænã draconis fœmina suũ maritum tradit ad cędem? Vides quàm aptè dixerit Sapientia: Non est caput super caput serpentis: & non est malitia supra malitiam mulieris. Et vt semel dicam: Qui mulierem habet malam, sciat se iam accepisse mercedem suarum iniquitatum. Neq; hoc dicitur sine teste. Audi Sapientiã dicentem. Mulier mala dabitur viro iniquo pro malis operibus. Sed de malis mulieribus hęc hucusq; dicta sint. Oportet aũt nos quoq; meminisse bonarũ, maximè propter eas quę adsunt. Cur ergo bonę? Quòd bonorũ virtutes vident tanquã proprias, & illorũ labores tanquam suos reputant. Bona mulier, & hospitalis fuit illa beata Sunamita, quæ cùm rogasset maritum, Elisęo ędificauit domunculam, vt transiens absq; impedimento posset requiescere, ei posito lecto, & candelabro, & mensa: lecto, inquam, non sine vestibus, sed qui stragulas vestes habebat prophetæ cõuenientes: candelabro, non sine candela, sed cũ oleo quod lucem irrigabat: mensa, non defecta panibus, sed cibis abundante. Quid autẽ dixerit quispiam de beata illa vidua, quæ suscepit Eliam prophetam? Cui nihil impedimenti attulit pecuniæ inopia propter opes bonę voluntatis. Cui nõ aderat frumentum, nõ vinũ, nõ aliquid aliud terrenum ad consolandam paupertatem: non ager frumenti fertilis ei semen panis afferebat: non botrum suauissimum ei vitis producebat: non dulcissimum fructũ arbor ei ferebat. Quomodo enim, cui ne locus quidem agri vnius palmi erat ad ferendũ, neque solum vnius cubiti ad plantandam vineam: sed in tempore messis per agros curua incedens, spicas quę è manibus messorum excidebant, colligens, pro modo temporis vnius anni reponebat alimentũ. Ad hanc abiit Elias tempore famis, quando vniuersa terra propter humoris egestatem propemodum feriabatur, & siccitate aperiebatur: quando cœlum inflammabatur: & aër erat æneus: & nubes refrenabantur: quando non erat herba, nõ flos, non germen baccarum, non aura roscida summas aristas agitabat: quãdo fuerunt attenuati fluuij, & fontes vbera aquarum nimio æstu constrinxerunt: & mare salsum penitus effectum est, repressis quę id ingrediebantur, dulcibus aquis & pluuiis: tũc, inquam, abiit Elias ad pauperculam ad viduam. Qualia autem patiatur viduã etiam lætis rebus, scitis. Dimisit propheta diuitem, quibus erat copia panis: & è monte descẽdens, venit ad ipsam. Cur aũt qui ignem de cœlo verbo dimisit, nõ ad se potius panes detulit? Non poterat? Poterat certe. Sed hoc non fecit. Quamobrem? Ne hospitalitatis fructibus priuaret viduam, & vt alioqui pugillum farinę, & modicum olei multiplicaret per benedictionẽ. Non enim tantũ venit propheta vt aleretur, quantõ vt aleret pauperculã, vt probaret cor occultum, & bona voluntate præditum. Hoc facit Deus. Nam cùm possit omnes qui sunt in mundo, per se nutrire, sustinet dationem, vt corda quę sunt bona voluntate prædita in tẽpore hospitalitatis per fructus discernat. Quando aũt nulli fuerint, qui ipsos debeãt excipere, aut nutrit per aues, vt Eliam in mõte: aut per prophetã peregrinũ, vt Danielẽ in lacu: aut per animal marinũ vt Ionã per cetũ: aut ipse per se pluit alimentũ, sicut patribus nostris. Nã cùm non essent qui eos deberet excipere, manna pluitẽ cœlo, & aqua è petra scaturiit. Qñ aũt fuerint sancti in mundo versantes cũ aliis, dextrã suã manũ retrahit: & si eos videt afflictos, emittit vt per id quod in ipsos cõfertur beneficiũ, det locũ multis volẽtibus adipiscendę salutis. Abiit ergo Elias ad viduã, quę nihil aliud habebat nisi pugillũ farinę, qui vix ei &

eius filio sufficiebat in tẽpore prandij. Et quid ei dicit? Sume mihi parũ aquæ in vase, vt bibam. Cùm ea aũt iret, clamauit post eam: Sumes etiam mihi frustũ panis in manu tua. Illa aũt id quod non habebat quidem dixit: quod verò habuit est confessa. Viuit Dominus, si est mihi panis, nisi pugillus farinæ, & parum olei in lecytho. Mirandum est, quòd in tali ciborum inopia non negauit eas, quæ ei aderant, reliquias paupertatis. Quàm multi nunc, qui aurũ habent & argentũ, si rogentur, renuunt amicis benefacere: etsi etiã blanditiis deliniantur, inficiantur se habere. Quàm multi, qui si rogando inflexi fuerint ad dandum, cõficiũt literas ferro valentiores: & manũ quæ suscipit, alligant schedulis, satisdatores & fideiussores auri requirentes. Illa autem vna voce pugillum farinæ nõ negauit. Et quid ei dicit Propheta? Festina, & fac mihi primũ panẽ subcinericiũ: postremò aũt tibi, & filio tuo. Tentatio erat verbũ prophetæ, probatio cordis, examinatio voluntatis. Erat aũt cor illius beatę quodammodo positũ in trutina, & dubiũ quónã vrgeret: ad filij ne sui beneuolentiam, an ad hospitalitatem erga prophetam. Illa verò elegit potius se, & filiũ adducere in angustias, quàm prophetam nõ suscipere. Sciebat enim quòd qui suscipit prophetã in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet: Et qui dat poculũ frigidæ in nomine discipuli, nõ perdet mercedẽ suam. Quid est autem quod dixit propheta: Festina? Adeóne esuriebat, vt opus esset festinatione? Non omnino. Sed tacitè significabat, beneficentiã hilariter & spontaneè, & nõ cum dolore & necessitate impẽdi debere, hilarem enim datorẽ diligit Deus. Festina, & fac primum mihi, quomodo Abraham in aduentu Angelorum festinauit ad boues, & tulit vitulum, vt acciperet agnum. Et quomodo Sara festinauit ad panes subcinericios, vt acciperet panẽ, qui est occultus in cœlis. Festina, & fac, sicut Abraham, Deo sacrificia. Nõ prius tibi, & tunc mihi, sicut Cain, & Ophni, & Phinees filij Heli sacerdotis, qui Deũ contẽnebant primi accipientes primitias donorum, quæ Deo offerebantur. Tunc ipsa quidẽ festinanter fecit, quod iussa fuerat. Ille aũt cùm illum accepisset panem subcinericiũ, & gustauit, & eius domum impleuit bonis. Nõ deficiet enim, inquit, pugillus farinæ ex hydria, & oleum ex lecytho, donec dederit Dominus pluuiam super terram. Quare eousque? Oportebat enim cùm noua gratia venisset, tanquam pluuia, veterem legem finem accipere. Vides quemadmodum fructus hospitalitatis perceperint bonę mulieres? Bonorũ enim laborũ sunt gloriosi fructus: & nõ potest radix excidere prudẽtię. Audiuistis, mulieres, malarum mulierum actiones, & bonarũ virtutes. Illas ergo odio habete, has verò diligite, vt earum cursus insistentes vestigiis, annumeremini in eundem chorum sanctorum. In Christo Iesu Domino nostro. Cui gloria, & potentia, in secula seculorũ. AMEN.

SANCTI PATRIS NOSTRI ANDREAE
Hierosolymitani Archiepiscopi, Cretæ Oratio, de amputatione capitis venerandi Prophetæ, Præcursoris, & Baptistæ.

Apud Simeonem Metaphrasten.

IPSA etiã senectus vt plurimũ exilit, roborata à prompto & alacri animi studio: imbecilla quoq; roboratur, & cõfirmatur oratio, quæ vires cepit ab incitatione auditorum. Hoc ipsum nunc quoq; nostræ vsu venit orationi, quæ ad suscipiendum quidem argumẽtum encomiorum impellitur ab iis qui sunt congregati. Sed quando considerat eum qui est laudandus, veretur suas educere copias. Et oratio quidẽ (vt dicam Apostolicè) est imbecilla, & cõtexta ex instrumentis, quæ sunt planè debilia. Encomiorum autem argumentum, eò magis cuiuslibet orationis superat facultatem, quò ex illa cum natis mulierum comparatione maiorẽ præstantiam adeptus est: adeo vt sola & prima illa voce opus habeat primi, & solius secundũ naturam Dei verbi, virtutisq; & potentiæ. Atq; eiusmodi quidem est argumentũ, & sic se habet. Nostræ aũt orationis imbecillitas quanta sit, fuit vtcunq; ostensum. Et nobis quidẽ ptoponit argumentum Ioannem, qui est maximus inter natos mulierum: quo ex iis qui à seculo extiterunt, nullum maiorẽ, nec ex Patriarchis, nec ex Prophetis, pronunciauit verbum salutare. Oratio autem, Verbi, quod fuit ante secula, vocem laudare aggrediẽs, ad suas verò vires respiciens, illud propemodũ amplectitur silentium, quod Zacharias sustinuit in adytis propter incredulitatem: donec ipsa nostrũ præueniẽs sermonem soluerit silentium, vt quæ verè sit vox Verbi, quod est secundũ naturam. Hoc aũt dabit omnino, tanquã vox ipsius verbi, non vt ipse maiorẽ gloriam cõsequatur (quænã enim ei gloria accesserit, cui à Dño talis fuit contexta corona, quali ex terrigenis nullus fuit redimitus?) sed vt nos illius laudibus deducamur ad imitationẽ. Hoc enim vult Deus, qui glorificat eos qui ipsũ glorificãt: & extollit eos, qui ipsum extollunt. Cõsequenter aũt proœmio ęquũ esse arbitror, vt

vt præsentis diei scopum explicemus pro viribus, ne inutiles, ac sine fructu hinc domum reuertamur. Is autem est Baptistæ loquendi libertas ad Herodem, quam hodie aperiens liber Euangelicus, aperte enunciat. Illam dico loquendi libertatem, in quam nulla cadit reprehensio, vt quæ tota apparuerit pura, & minimè mixta iis quæ sunt creatæ naturæ. Libertatem, inquam, quæ tam plena fuit, & tam redundans, vt nihil interesse arbitraretur inter priuatum, & Regem (est enim in vtrisque communis redargutio, quando actio ipsa similem exigit reprehensionem: quinetiam illam, vt quæ esset Dei Prophetæ, conueniens erat despicere: quid enim aliud faceret, qui zelo incitabatur eius præceptorum?) purpuram, thronum, diadema, & omnia quibus se iactant, qui sunt inflati tumore inanis gloriæ: liberè autem dicere veritatem, & absque vllo timore, & nihil reticendo, aperire legis autoritatem: quoniam volebat ostendere optimam esse legis constitutionem. Quomodo enim qui est inter legem & gratiam intercessor, legis gloriam despiceret, cùm legem defenderet? Quòd autem legis defensor fuerit Domini Baptista, quis est adeo stolidus, vt non hoc quod reliqua præcedit, statuat esse primum caput eorum, quæ ab illo rectè facta sunt? Quàm verò esset ei zelus, & quàm vehemens & inflammatus, declarabit Euangelium.

In illo tempore audiuit Herodes Tetrarcha de IESV, & dixit pueris suis: Hic est Ioannes Baptista, ipse surrexit à mortuis: & ideo virtutes operatur in eo. Ipse enim Herodes tenuit Ioannem, & ligauit ipsum, & posuit in carcere, propter Herodiadem vxorem fratris sui. Dicebat enim ei Ioannes: Non licet tibi habere vxorem fratris tui. Et cùm vellet eum occidere, timebat turbam, quoniam eum habebant tanquam prophetam. Cùm ageretur autem dies natalis Herodis, saltauit filia Herodiadis in medio, & placuit Herodi. Quàobrem cum iureiurando est ei pollicitus se daturum quod petiisset. Illa verò inducta à matre sua: Da, inquit, mihi, hic in disco caput Ioannis Baptistæ. Et dolore affectus est Rex. Propter iusiurandum autem, & propter eos qui simul accumbebant, iussit dari. Et misso spiculatore, decollauit Ioannem in carcere. Et allatū est eius caput in disco, & datū est puellæ, & illa tulit ad matrem suam.) An non tibi videtur zelo fuisse incitatus, & omnium qui zelo mouentur, zelo incitatissimus? adeo vt ne vsq; ad occisionem quidem prodiderit veritatem, neq; de zelo remiserit aliquid, idq; apud Regem contendens. Cogita enim quanta res erat videre hominem pilis cameli indutum, & zona pellicea succinctum: Regem autem superbū, supercilia attollentem, in alto sedentem, sed quem vinctum tenebat tyrannis voluptatum. Cogita quantum intersit inter Regem, & priuatum: inter bellatorem, & Eremitam: inter eum qui concionatur in ciuitatibus, & eum qui versatur in solitudinibus. Si vis aliquem ex iis qui ante hunc virū in lege refulserunt, producamus: vt videamus quis zelo fuerit feruentior. Vt verbi causa illum qui inter zelo accésos est magnus Phinees, qui Soromaste Madianitidem confixit vnà cum Israëlita. Sed res non sunt pares, nec in similibus rebus fuit contentio. Nam ibi quidem etsi ad multos scelus peruenerat, non erat tamē vir aliquis eximius & excellens, in quem ille suum zelum intendit. Hic aūt Rex, & quid aliud nisi in lingua ferens mortis sententiā, & accepta occasione spirans cędem in eos qui erāt in eius potestate? Quid verò ille magnus, & magno zelo accensus Elias, qui quadriiugem igneum currum egit, & super terram sublimis sublatus est: & cœlo quidem frenum imposuit, vt diuturno tempore non plueret, & in terra esset fames trium annorum: & semper clamabat: Zelans zelaui Domino. Et quomodo iram non ferens, exiliū & fugam, tanquam domum propriā, & solitudinem amplectebatur, non secus atq; ciuitatem? Cuius aūt mulieris? Libidinosæ, furore percitæ, quę colebat idola, deosq; & dæmones adorabat: In quibus etiā fecit infelicissima mulier, vt peccaret Israël. Sed hucusq; quidē nobis currens oratio, Ioannem ostendit æmulatorem præstantiorē, quàm ij qui præcesserunt, quòd illi quidem improuisam, hic verò manifestam, & ante oculos mortē habebat. Sed rogabunt fortè aliqui ex iis qui festis delectantur, quid sibi vult, quòd loquendi libertate, & zelo, tanquam magnifico aliquo & splendido ornamento, coronatur sacrosanctū caput Baptistę, perinde ac si desit virtus aliqua, aut actio gloriosior, quę possit ornare Domini Pręcursorē? Et quis æquè fuit virtutibus supra modū plenus, atq; magnus ille Ioannes, qui solus ex omnibus inter natos mulierum, Sacerdos, & Baptista fuit electus ab eo, qui est solus, & primus Pontifex, & qui omnes purgat spiritu, & igne baptismatis? Habet quidem ô dilecte, oratio multa argumenta rectè factorū Ioannis: sed non vacat, relicto diei argumento, ad alia nunc excurrere: quoniā non est hæc lex Encomiorum. Ego autem magnarū, & admirabilium, quę illi insunt rerum, & quibus insigniter cognoscitur, dimisso splendore, ad quem accedi non potest, statui veluti quoddam paruum condimentum oportere vobis proponi, qui [3] festo delectamini, explicationem prius lectæ historiæ. Mauult enim Baptista suis ornari ornamentis, quàm alijs externis. Age ergo percurrētes ostēdamus tanq̄ in tabula, multis laudibus celebrandā Pręcursoria decertatione, quā audacter & strenuè peregit, pro eo qđ bonū est. [3] Ecce festum deà collationis Ioannis Baptistę.

 In

In illo, inquit, tempore, audiuit Herodes Tetrarcha famã dę Iesu, & dixit pueris suis: Hic est Ioannes Baptista. Ipse surrexit à mortuis, & propterea virtutes operantur in eo. Hæc quidem postea. Quæ autem antea fuerunt, qualia? Herodes quidem adulterabat vxorem fratris Philippi. Ioannes autem Herodem arguens prohibebat ne semiquè gereret. Quomodo, & quãnam ratione? Non licet tibi, dicebat, habere vxorẽ Philippi fratris tui. Hoc Herodem ad furorem concitauit. Hoc effecit, vt is cædem spiraret. Sed non celebris ille & magnus inter prophetas, aut timore est repressus, aut cessauit reprehendere. Sciebat enim legem, quę hanc de medio tollebat libidinem: non licet tibi habere vxorem Philippi fratris tui. Legi, inquit, Dei resistis, tabulis quæ sunt à Deo impressæ characteribus; repugnas præscriptis Moysis. Non licet tibi habere vxorem Philippi fratris tui. Et ille quidem à ratione alienę voluptariæ congressionis obrutus delitiis, neque se potuit erigere, neque aspexit ad lucem veritatis: sed mansit grauatus crapula libidinis. Hic autem perseuerauit corrigere, docere, admonere, vt consentaneũ fuit Dei prophetã facere. Ille verò, etsi, vt dicit Euangelium, sciret eum esse virum iustum, & sanctũ, & eum libenter audiret, & audiens eum multa faceret: nihil eorum aut intellexit, aut voluit intelligere. Non prophetam iis quos oportuit affecit honoribus. Nõ legis grauitatẽ vel tantillũ est reueritus. Neq; si nihil aliud, supplicia quidẽ certẽ, quæ ab illa aduersus eos qui sunt tales, intentat, ipsum vllo pudore affecerunt. Dicam id quod est maius, & maximè cognitum. Ne illum quidem Achab, alterius mulieris mancipiũ, est imitatus, qui tunc habebat Iezabel magistrum multorũ Deorum cultus: sicut nunc hic Herodiadem libidinis & intemperantiæ. Nam ille quidẽ cùm audiisset ab Helia Thesbita iram quæ accendebatur in eum à Domino: & mala quæ ei & suis erant apertè euentura: & reprehensionibus apertè esset consauciatus propter improba & nefaria quæ perpetrarat facinora, non succensuit, non se insolenter gessit: non probrum dixit, aut contumeliam prophetæ reprehensionem: sed vt Dei prophetam, & diuina loquentem, illum quidem in honore habuit: hæc verò, tanquã Dei præcepta, prosecutus fuit reuerentia. Quid autem facit? Audi libros Regũ. Et dixit, inquit, Dominus Heliæ Thesbitæ: Surge, & descende in occursum Achab Regis Israel, & loquere ei dicens: Hæc dicit Dominus: Quoniã tu occidisti Naboth, & fuisti eius hæres, propterea hæc dicit Dominus: Inducam super te mala, & inflammabo post te & exterminabo ex Achab mingentẽ ad parietẽ. Et alia quibus irã minis intentat, non aduersus illum solùm sed etiã aduersus Iezabel. Quomodo tentauit, inquit, facere malum corã Domino: & quomodo eum transtulit Iezabel vxor ipsius? Is, inquam, cùm hæc audiisset, quid facit? Non cędem spirat: non ad irã incitatur: sed mœrore affectus ad tristem se conuertit habitũ: & suum magis agnoscit vitiũ, non se superbè & insolenter gerens aduersus reprehensionẽ prohibitam. A sermone enim, inquit, compunctus est Achab à facie Domini. Et egressus est flens: & scidit tunicam suam: & ieiunauit: & sacco est indutus. Quid ergo, qui omniũ nostrũm conuersionem expectat Deus, qui tardus est ad percutiendũ, & velox ad seruandum? Audi scripturam. Et dixit Dominus: Vidisti Helia, quomodo cõpunctus fuit Achab à facie mea? Propterea non inducã malum in diebus eius. Vidisti summam iram. Vidisti celerem mutationem. Non oportebat Herodem hæc scientem hoc modo se gerere? Non si hoc nolebat suum saltem de Ioanne reuereri testimonium? Certè non ita se gessit. Quid ergo? Ad cædem transtulit libidinem. A nuptialibus ad cędis instrumenta mentem traduxit sceleratam. Mali mores, scopus, & institutum quod non potest castigari. Oportebat enim, si suũ nolebat vitiũ dimittere, at prophetam saltem non tangere, cùm sciret eum esse iustum, & sanctum: & sępe eũ audiret, & multa propter ipsum faceret, & libenter ab eo doceretur. sed qualis fuit ei finis consiliorũ: & ad quę improbitatis imperũ eũ ducẽs, incitauit cædẽ spirãs libido, audiamus Euãgelium: Et cùm fuisset inquit dies opportunus, quando Herodes in eius natalibus faciebat cœnam suis proceribus, & tribunis, & primis Galileæ: & ingressa esset filia ipsius Herodiadis, & saltasset & placuisset Herodi & iis qui simul accũbebant, dixit Rex puellæ: Pete à me quod volueris & dabo tibi, vsq; ad dimidium regni mei. Quamobrẽ cum iureiurando promisit ei dare quod petiisset. Illa verò egressa dixit matri suę: Quid petã? Illa autem dixit. Caput Ioannis Baptistę. Et ingressa cũ festinatione ad Regem, petiuit dicens: Volo vt mihi des protinus in disco caput Ioannis Baptistæ. Et dolore affectus est Rex: propter iusiurandum tamẽ & propter eos, qui simul accũbebant, noluit ei abnuere. Et statim misso spiculatore, iussit Rex afferri eius caput. Ille aũt eũ decollauit in carcere: & attulit caput eius in disco, & dedit ipsum puellę: & puella dedit matri eius. O acerbos natales & cœnã cęde plenã. Cõseruasti tibi hunc honorẽ? Has ad tuum natalẽ adduxisti delitias? Tale tibi parasti conuiuiũ? Eiusmodi fluentis sanguinis oportebat cœnam temperare conuiuiis? Sic honorasti tribunos & tam benignè excepisti amicos? Tu neque Dauidẽ es imitatus, qui à Nathã fuit reprehensus, & pœnitentia, nõ aũt insolentia à se peccatũ depulit: Neque Saulẽ,

qui

qui à magno Samuele præsente toto Israelitico populo, fuit quidē reprehensus, sed propter suam in prophetā reuerentiam, nihil ei mali fecit. Non animaduertisti ô miser, te Achab in Naboth scelus conduplicasse, quòd ille quidem propter vineæ cupiditatē, tu autem propter mulieris adulterationem, & fraterno cubili paratas insidias, & quod est omniū extremum, cędē prophetę, idq; in die deliciarū, & in mysterio nataliū, quod tunc celebrabatur. Vtinam non esses natus, neq; in lucē venisses super terram. Vtinam periisset semen ex quo germinasti: & vterus, ex quo es egressus. Dic enim: Qua de causa interfecisti prophetam, qui vera tibi dixerat, & te reprehenderat de iis quæ nō erant facienda? Cùm in promptu habere posses, vt malum cogitans resipisceres, & declinares à scelere: aut mentē ad argumendi libertatē dirigens, temperanti cogitatione adhibita, id quod est præstantius, amplecterteris, & in hoc ipso victor fieres: prolapsus es ad contrariū, malo malum addens, nō vt oportuit repellens. Etsi reprehensiones quidem ægrè ferens, eò deductus es, hoc aperte arguit te fuisse alienum à disciplina. Diligere enim oportebat, nō occidere, vt videtur Salomoni, eum qui reprehendit: ne ipse quoq; audires, Odio habuerunt in portis eū qui reprehendit & sermonem sanctum sunt abominati. Si autem cùm velles seruare iusiurandum, cædem præposuisti, vt qui fugeres baratrū periurij: at oportebat regiam prudentiam, iustæ intelligentiæ trutina alterius cū altero expendere comparationē: & stare à meliori parte: Inconsiderata autem mente factū est à te contrariū. Quis fuit qui ab initio te coëgit iurare? Quid puellę Mænadis saltationi commune est cum occisione prophetę? Quęnam est societas iræ cum lætitia? Sin verò propter iusiurandū, vt ipse opinaris: at ne sic quidē oportebat calculū sententię permittere ebrietati. Letitię enim erat tēpus, nō cædis. Resq; erat planè absurda, & peruersa. Opus erat tempore sobrio, & mente quieta ac tranquilla: futura enim erat non leuis rei iactura. Verumenimuerò si quid ex tuis malis in te latens erat antea occultum, id aduersus te manifestū reddidisti, cęde aperiens flagitiū, cuius arguebaris. Quid enim necesse erat eum qui in occulto prohibebat adulterare, reprehendentē ducere in triumphum? Tu igitur dum cædem facis, argueris libidinis. Ordinem conuiuij cōfudisti ô homo. Nam cùm conuiuio statuisses excipere, consultò cōuiuas affecisti molestia. Quid facis ô miser? Pro cibo, hoc adesum caput Baptistæ introducis? Pro cratere, tale merum rudis cōuiuis? Tale poculum Rex suis temperat consiliariis? An nō vides, quantum sit malum intemperantia, & actio libidinosa? Ad te parum redi, si vis, & intellige, q̄ nihil hominem tanto afficit detrimento, aut externum tantum depascit hominem, quantum ira ei dominans. Tu aūt cùm ex redundanti quadam copia his mentem coniunxisses, animæ sensum redigisti in seruitutem. Atqui omnium earum quæ sunt in nobis animi perturbationum has duas maximè generales definiunt ij, qui sunt in his rebus tractandis sapientes: nempe iram, & cupiditatem. Quarum vtraq; in te dominatum obtinens, tyrannico non priuato impetu, regnauit infeliciter. Cupiditas quidem sine vllis machinis adhibitis obsessam tuæ mentis arcem capiens, & animi qui regi non potest, effecta veluti præses: Ira aūt te tam diu in seruitutem redigens, donec in profundum inferorum, & in profundam malorum charybdim præcipitauit. An non hæc est via eorū qui iniqua perpetrant? Aliter ne putas eos qui sic capti fuerunt, à iustitia puniendos examinari? Sed rursus audiamus vocē Euangelij. Cùm enim, inquit, agerentur natales Herodis, saltauit Herodiadis filia in medio, & placuit Herodi. O amentiam: saltatio adolescentulę, Regis cepit prudentiam. Fracti manuū motus, & pedum celeritas, & membrorum tractus, firmū & validū Regis sensum eneruarunt. Non audiuisti Alexandrum Philippi filium, septem Darij filias ad se ad cōsuetudinem esse addactas, regaliter ægrè tulisse, & magnum illud & temperantiæ plenū dictum esse elocutum: Turpe est nos, qui viros vicimus, vinci à mulierum pulchritudine. Adeo es incautus? adeo intemperans? Non audiuisti diuinam vocem, quæ dicit: Videte ne mors ascendat per fenestras. Dico autem sensus, quibus homo internus illaqueatur. Quid eorum quę ad voluptatem pertinent, nō habet saltatio Corybantica? aut Musica instrumenta ad demulcenda cōparata, sambuca, & cythara, & nabla, & tibia? Qua autem nō est plenum turpitudine corpus, quod celeriter mouetur, & membra, quæ tanquā turbo rotantur? quę sunt reuerà simulachra eorum qui sunt correpti à dæmone. Tu aūt cùm his, tanquam ceruī hinnulus, esses telis confossus, & tanquā volucris visco implicatus, neq; vt capreæ seruatus es ex retibus, neque vt auis liberatus es à laqueo: sed tibi fuit laqueus mulieris saltatio, & fouea præceps, furor ille quo in eam fuisti concitatus. Et saltauit, inquit, filia Herodiadis in medio, & placuit Herodi, & dixit, Pete à me quod volueris, & dabo tibi. Et cum iureiurādo pollicitus est sei daturum quod petierit vsq; ad dimidium regni sui. Esto placuit tunc tibi puella quę saltauit: Oportebat te aliquid munificē largiri puellæ, sed eorum quæ licent, & dari possunt, non eorum quæ sunt nimis excellentia: eorum quæ voluptate afficiunt conuiuas, non eorum quæ molestia: non caput sancti Prophetæ.

Sed propter iusiurandũ, inquit, & eos qui simul accũbebant, noluit ei abnuere. O amentiam, & prætextũ, qui est planè sine ratione. Si enim petiisset, vt à regno excederes, quemadmodum esses executurus quod ei iuraueras? Si aũt petiisset etiam vt matris effoderẽtur oculi, aut etiã imperasset, vt omnino recederes ab eius consuetudine, impleuisses ne quod petiisset? Sed propter iusiurandũ, inquit, & eos qui simul accumbebant, noluit ei abnuere. Id enim quod dicitur, eò deducit necessitatem inexcusabilem. Quid ergo fecisses, si ex iis quæ dicta sunt, vnum proposuisset? Sed vt videtur, omnis qui facit peccatũ, est seruus peccati. Nam qui voluptati suam subiecit rationem, fit quidem, sed non apertè seruus motuũ animi. Qui autem iræ impulsione vtitur vt ei deserueat, suam apertè indicat affectionẽ, vt qui morum euentu illud aperiat quod suggerebat affectio, cui subiectus fuerat, ira nõ priùs desinente, donec voluptatis rete inscium hominem condemnauerit. Vides in quanta tibi prolapsa sit absurditatem prolatio iusiurandi? Magna insania, mentis cœcitas, & vecordia hanc tibi peperit stultitiam. Pete à me quod velis, & dabo tibi vsque ad dimidium regni mei. Adeo eras incautus, adeo leuis & facilis, vt nõ dimouereris à suscepta cogitatione, neq; perspiceres te id quod non oportebat, admittere citra examinationẽ? Cõsidera quò tibi redierit, & quàm parũ in te esse consilij arguerit, quòd temerè iuraueris. Facilè aũt abripi ad assentiendum, dico non esse Regis indicium. Profusi autem oris morbus intemperans, quem cùm ipse subiisti, quod non erat iudicatum, tanquàm iudicatum, suscepisti (talis enim est mens effrenis, & incauta oratio) non est eius quod bonũ est, & honestũ iudicij cogitationes moderantis: sed mentis non prohibentis facere quæ sunt contraria: quæ est etiam priuata sensu, qui est secundum naturã. Sed Herodes quidem qui tam leuiter & miserè est inductus, hoc retulit, vt eius semper fieret misera commemoratio. Quid verò puella iniquitatis, esca adulterij, hamus Herodis, laqueus in quẽ ille prolapsus offendit, & captus non effugit? Dixit, inquit, matri suæ: quid petam? Cùm verò ab illa docta fuisset: Da mihi, inquit, hic statim in disco caput Ioannis Baptistæ. Vide Euangelistã ea semper quæ vera sunt adducentem. Quid enim dicit? Herodias autem ei insidiabatur, & volebat eum occidere, & non poterat. Herodes enim timebat Ioannem, sciens eum virum iustũ & sanctũ: & eum audiens multa faciebat: & lubenter eum audiebat. Vides etiam ante iusiurandum sceleratæ isti fœminæ mentem fuisse inimicam & infestam prophetæ? Et quid hoc testimonio possit esse euidentius? Libertatẽ enim loquendi, & zelum Ioanẽnis ostẽdit, propterea quòd Herodem reprehenderet: & quę longo tempore in profundo ab ea alebatur, irã producit in conspectum auditorum. Hoc enim simul significat & ostendit illud: insidiabatur. Nam illud quoque: Non poterat: ostendit Herodis in Ioannẽ honorem & reuerentiã, & quòd eum sanctum habebat & iustum: & eum audiens multa faciebat, & lubenter eum audiebat. Si autem superiorum fiat comparatio cum inferioribus, ea magnam in se habent differentiam, & res non sunt ęquales, vt quas temerè ageret is, in cuius eę erant potestate. Nam prima quidem, nempe loquendi libertas, & zelus, & reprehensio, Regis increpabant amentiam, & ipsum se iniquè gerere, & fratris violare cubile, conducibiliter apertè arguebant: & tamen in honore habere, &336 revereri Dei prophetam, tanquã iustum & sanctũ, tunc locũ habuit. Quę autem deinceps sunt consecuta, sunt dissimilia omnino & discrepãtia, & nullo modo conferenda cum prioribus. Quãnam autẽ de causa, & propter quid? Temulẽtus enim diuertit ad leuem & friuolum prętextum, quasi propugnaculum ebrietatis. Quo factũ est, vt propter frigidum iusiurandum, & conuiuarũ reuerentiam, nefario concubitu maiorem pareret iniquitatem: vt qui tanquàm in scęna ludens actũ illum exercuerit, ratus fore vt lateret oculum qui minimè falli potest. Quonam modo? Dolore, inquit, affectus est Rex. Sed propter iusiurandum, & eos qui simul accumbebant, noluit ei abnuere. Quid hac simulatione est magis abominandum? Quid autem illo iusiurando est miserius ad impietatem? Nam cùm ei liceret magis pio prætextu, & regio sensu iusiurandum expellere, malũ malo perfecit. Misso enim spiculatore iussit abscindi caput Ioannis, & dari puellæ. Vidisti hebetudinem summam, & leuitatem? Nõ oportebat potius pulchrè peierare, quàm improbè seruare iusiurandum? apertè mentiri, & prophetam nõ tangere? delicti veniam petere, quem iustè vera dicentem effici iniustum occisorem prophetę, & sibi iustũ recundere iudicium, & gehennę fieri filium? Si enim petiisset, vt in Deum peccaret, & idola erigeret, & eorum qui eius parebant imperio, sanguinem libaret, filiosq; & filias, matresque & fratres, & vxores etiam sacrificaret, quomodo de his factũ repulisset iusiurandum? Quomodo autem id ausus esset implere, cùm Iudęa esset Romanis subiecta, cuius ipse malè gerens tetrarchatum, Rex erat? Sed ille quidem sic incitatus, fuit irretitus à misera puella. Illa autẽ cùm esset instrumentum ad improbitatem inuentũ, & in se haberet impressam totã matris malitiosam & sceleratam mentẽ, induit personã eius cui debetur, & tanquã debitũ inexcusabile petit à Rege petitionem: Da mihi hic, & protinus in disco, dicens: Quid dabo?

Non

Non aurum, inquit, non gemmas pellucidas: non si quid ex iis quę sunt in regia est sumptuosum & preciosum: sed caput Ioannis Baptistæ. Quid dicis? Das caput, quod vel ipsi reuerentur Angeli? Das illud caput, super quod cùm verbum baptizaretur, spiritus in specie columbæ sedens volauit? Das pro paruæ voluptatis remuneratione illius caput, cuius dextera eum qui sedet à dextera patris, baptizās sanctificata est? Illud caput nefarij ludi exoluis mercedē: cuius lingua in hodiernū vsque diem stetit clamans: Non licet tibi habere vxorē Philippi fratris tui? Hoc tu caput das in disco puellę, quoniā tuum amorem accēdit ad adulteriū, & sauciauit cor saltationibus? Quid facis miser? Fers has leges, quas qui seruat, se iniquè gerit? Ea decernis quę à Deo separant, & ei quod est iustum, damnum adferunt? Vnde tibi hoc impium & nefariū iussum? Quænā lex impia hęc dictauit? Apage. Hęc non sunt Dei mei, aut legis Mosaicæ. Nō audiuisti dicentē Prouerbiorum scriptorē: Libera eos qui abducuntur ad mortē, & eme eos qui occiduntur? Si dixeris: Nescio hoc: Scias quòd Dominus nouit corda omnium, & reddet vnicuiq; secundū opera sua. Quid tibi congregas materiam ad æterni ignis conflagrationem? Sed propter iusiurandum, inquit, & eos qui simul accumbunt, hoc facio. Pulchrè. Et quis te ab initio coëgit hoc polliceri? Quis te autem vlla ratione admiserit, aut leuiter laudauerit? Nō præuisa enim res est, quę in rebus obscuris & incertis fit cum iureiurando promissio, quando sine distinctione profertur, quę ratio non acceperit vtrinq; examinationē ad conferendum id quod est bonum & malū. Quod prius quoq; vsu venit Iephtę magno illi & celebri duci, qui inconsideratē vouit, & illud Deo promisit, quod inopia consilij non potuit præuidere, propter inopiā iudicantis rationis, & mentis discretionis, quę fit in rebus agēdis. Oportebat ergo tē, cùm puellę iurasses, distinguere quoq; & definire aliquid, quod esset dignū saltatione: nō aūt caput Præcursoris, quod nullis potest exequari diuitiis, prodere mercedē nefarij spectaculi. Quid enim tibi, qui Rex eras, volenti preciosum aut magnificū deerat, quod dares saltatrici pro mercede saltationis? Sed cùm alio modo velles à te depellere deprehensionem nefarij cōcubitus, maluisti permittere puellæ, vt illam peteret mercedē, quæ vt tu putas, tollebat reprehensionem. Id autē erat caput Baptistæ: Cuius, cùm esset Propheta, fuisti interfector, pręter expectationem quidem & voluntatē duorum cōuictus scelerū adulterij, & cędis, cum malo vnā inducens id quod est longè pessimum. Quęnam est hęc amentia? Quis te induxit vt sic Deum offenderes, & cædem faceres in tempore lætitię? Tu quidem existimabas, de medio tollens Baptistam, simul etiam cum eo sublatutum esse reprehensionem. Ille autem etsi habitet in sepulchro, & lateat sub terra, nihilominus in tē expromit reprehensionem, dupliciter propter duplex crimen in tuā exclamans vanitatē. Existimabas quoq; te illius cęde esse animi motum vehementius accensurum, œstrumq; amoris quo etas stimulatus, aucturum, & inflammaturum esse voluptatem vehementius. Huius autem rei est apertū indicium, quòd non statim quidem obstruxeris aures ad abominandam illam petitionem, neq; citò resilueris, & deplorauéris, egrè ferens impudentem saltatricis appetitionem, nec valde eiulaueris, dicēs: Veh mihi, si tam breuis, & tā nullius momenti delectationis tantā tradidero mercedem, cui nullus in regia possit par esse thesaurus. Cur enim, cùm oporteret, ad te redeundo, confidenter contraria obiectione negare petitionē, non repugnasti, ô Rex, puellæ petitioni, dicens: Non per Deum, qui in Moyse loquebatur, nō dabo: neq; pro vili & breui spectaculo talē dabo mercedem. Precium enim meretricis est tanquā vnius panis, vt dicit Prouerbiū. Quamobrem ne tantillum quidē ægrè tulisse, aut renuisse, erat signū animi sua sponte assentientis. Oportebat enim vocē statim emittendo vehementer deplorare, & flebiliter eiulare. Facillimè enim pœnā iusiurandi abiurasset, & illata negatione depulisses periculum periurij. Quónam modo? Contra iusiurandū intulisses iusiurandum, & prius secundo euertisses. Insanguinem autem Baptistæ & Prophetæ nolle tale iusiurandum admittere nedū exequi, fuerit profectò viri sobrij ac temperantis, & qui scit absq; ira ferre reprehensionem: quomodo rursus non ægrè tulisse, nec tristē vultum ostendisse, aut quod fuisset modestius, de re parumper deliberasse, arguit te cupidè iusiurandum admisisse. Quod cùm nolles, aut vt verius dicā, non posses intelligere, protinus immitē tulisti sententiam, vt illud caput amputaretur, quod in hodiernum vsque diem tuam arguit summam iniquitatem. Nam cùm liceret non iurare incautè, neque iusiurandū permittere ebrietati: sed toruè & asperè impudentē illam puellam & oculos perstringentē aspicere, vt terrorē vultus ei timorem incutiens, eò redigeres infœlicē, vt ne ea quidem quæ sunt pro pedibus posset intueri, nedū impudenter exigere ea quæ sunt abominanda, fecisti contrarium. Tam faciles aures præbuisti Mœnadi, perinde acsi hanc & non aliā expectares ab ea peti mercedem sceleris. Ita captus fuit Rex Iudæorum. Sic in eum est debacchata illius mentis præceps amentia: ad hunc stuporem ebrietatis eum deducens dęmon, præcipitauit infelicitèr impellens, vt illud caput amputaret, quod longo tempore non tulerit latibula

tibula terræ in sinu occultare: quod adhuc distillans sanguine, nõ est veritus Herodes appositum, tanquàm cibũ in disco aspicere. Sed illud quidem etiam amputatum clamat, & non sustinet tacere, sed adhuc liberè te arguens adulterãtem, clamat: Non licet tibi habere vxorem Philippi fratris tui. Frustra ergo scelus est à te perpetratũ. Inanis fuit consiliaria. Vana etiam fuit petitio saltatricis. Et tu quidem, qui seruasti iusiurandum, semper fuisti condemnatus. Iniquitates enim virum apprehendunt. Illa autem præter flagitium adulterij, cædis quoque perpetrauit facinus. Mulier enim insipiens, inquit, nescit pudorem: sed occurrit ad petram inferni. Libidinosę aũt fœminę lena saltatrix, vnà cum matre in cęde petulanter insultans, nullam hinc aliam adepta est vtilitatem, nisi flammã gehennæ, in qua meritò luit pœnas. Insipientiæ enim pedes deducunt eos qui ea vtuntur, post mortem ad inferos: vestigia autem eius non firmantur. Tales sunt actus eorum qui se iniquè gerunt: hunc fructum dat libido suis amatoribus: hæc præmia largitur impudicis vehemens voluptatum intemperantia. Hæc audite, quibuscunque vsus & congressio intercedit cum cæteris, & quicunque vitam agitis cœlibem & separatã: & prouerbiorum pascamur sermonibus, & eis aures nostræ personent. Quid aũt oportet dicere apud eos, quibus vt ea non ignorent, est innatum? Sumus enim omnes docibiles Dei in Christo, vt ait Euangelista Ioannes. Vtinam nos quoq; qui hic sumus sacer collectus conuentus, talẽ essemus consecuti gratiam, vt non egeremus eo qui sit docturus aut increpaturus: sed solum sufficeret exemplum, vt Herodis amentiæ omnem effugeremus imitationem: & neq; præ otio ac socordia, turbulentarum appetitionũ vehementibus mentem dederemus impetibus: neq; rursus voluptatũ blanditiis inescatus animus attraheretur ad consensum: qui quidẽ peccati mortẽ concupiens mortem ipsam parit. Quod ne nobis accidat, nos semper conseruemus, perpetuò effecti oculus, qui nulla clauditur dormitatione, ne nobis non animaduertentibus draco suffuretur thesaurum. Accipiamus ergo omnes simul doctorẽ Salomonem nos munientem verbis præseruantibus, & fusius persequentem offensiones quas accipiunt simpliciores ab insidiis mulierum. Dicit itaque: Noli adhibere animum mulieri malę: Mel enim distillat à labris mulieris meretricis, quatenus ad tempus pinguefaciat guttur tuum: Senties autem postea felle amarius, & magis acutum, quàm gladium ancipitem.

Sed ne aut satietatem adferat, aut molesta videatur oratio, adiiciam pauca quędã iis quę dicta sunt, quæ iis quidẽ qui norunt, in memoriam reuocent: iis autem qui ignorant, non leuem præbeant cautionẽ. Bibe, inquit, aquas è vasis tuis, & ex puteis fontis: & simul delectare cum muliere à iuuentute tua. Nam si in eius amicitia simul versans vitam trãsigas, multiplicaberis. Et rursus: Ne sis multum apud alienam, neq; te vlnæ complectantur non propriæ. In conspectu enim oculorum Dei sunt viæ viri. Ne dederis somnum tuis oculis, neq; dormitaueris tuis ciliis: vt serueris tanquã caprea ex retibus, & tanquã auis ex laqueo. Et rursus: Ne te vincat concupiscientia pulchritudinis, neq; palpebris tuis cõfidas, ne attraharis ab eius oculis. Mulier enim virorum pretiosas venatur animas. Viæ aũt inferorũ domus eius, deducentes ad promptuaria mortis. Tu autẽ fili audi me, neq; declinet ad vias tuas cor tuum: & ne aberres in semitis eius. Multos enim vulnerauit & deiecit, & sunt innumerabiles quos occidit. Tu autẽ ne oculos tuos in eam defixeris, sed resilias: neque diu illuc moreris. Sic enim transilies aquam alienam. Ab aqua autem aliena abstine, & à fonte alieno ne bibas, vt viuas longo tempore, & adiicientur tibi anni vitæ. Atque sufficiunt hæc quidem ad castigandũ eos qui sunt hebetiores, quibus nos satis cõmunit oratio Prouerbiorum, quę viri illius diuini linguam defendit modestam, venerandi, inquam, Baptistę, qui hanc nobis mensam apposuit, non sanguine conspersam, non recẽter occisi caput proponẽntem tanquam cibum, non simul cum cruore effundentẽ vinum in crateribus. Hæc sunt præmia Herodis vinolentię. His rebus ille instruit cõuiuium. Ille conuiuis talia miscet pocula. Sed non ita is qui nostro præest conuiuio. Absit. Contra enim animi magnitudinis & temperantiæ cœnam nobis apposuit: cuius impleti obsoniis euasimus meliores. Quoniam autem Ioannis erga Herodem constantiæ magno transmisso pelago, in portum tranquillum secundis eius ad Deum precũ auris peruenimus: tempus est, laxatis velis intra portum sistere remos orationis. Æquum est autẽ, vt arbitror, nã hoc solent etiã nautæ facere: vt nos quoque iusta facientes, epilogo paruũ annectamus orationẽ, scripturæque floribus virum coronemus. Si is tamen vir est dicendus, qui inter natos mulierũ apparuit maior. Hic enim est quẽ in multis scripturę locis variẽ contineri inueniemus, si eã vt apis diligenter obeamus. Multas enim eius appellatiões attulit nobis rerũ consideratio, quarũ vnicuiq; adiecto quod par est testimonio, ostendit q̃ meritò ei nomina fuerint imposita. Atque prima quidem est eius appellatio, Filius. Ne timeas, inquit, Zacharia, ecce Elisabeth pariet tibi filium: & multi in natiuitate eius gaudebunt. Elisabeth aũt impletum est tẽpus pariendi, & peperit filium, Infans. Et factum est, postquam audiuit Elisabeth salutationem

Mariæ

Mariç,exultauit infans in vtero eius:& impleta est spiritu sancto Elisabeth. Et: Ecce enim postquàm facta est vox salutationis tuæ in auribus meis,exultauit infans in vtero meo. Puer. Et tu Puer Propheta altissimi vocaberis. Puer autem crescebat, & inualescebat spiritu. Et erat in desertis:& quæ deinceps sequuntur. Magnus. Hic erit magnus coram Domino:& vinum & siceră non bibet:& spiritu sancto replebitur adhuc ex vtero matris suç. Ioannes: Et factum est in die octauo, venerunt circuncidere puerum, & vocabant eũ nomine patris sui Zachariam. Et respondens mater eius dixit: Nequaquam,sed vocabitur Ioannes. Et Zacharias pater eius petitis pugillaribus scripsit: Ioannes est nomẽ eius. Homo. Fuit homo missus à Deo, cui nomen erat Ioannes. Propheta. Quid exiistis in desertum videre? Prophetam? Etiam dico vobis plus quàm Prophetam. Omnes enim prophetæ,& lex vsque ad Ioannem prophetârunt. Elias. Et si vultis suscipere,ipse est Elias, qui est venturus. Et ipse prçcedet in spiritu & virtute Eliæ. Magister. Venerunt autẽ Publicani quoq; vt baptizarĕtur,& dixerunt ei: Magister quid faciemus? & cætera. Præparator. Præibis enim ante faciem Domini parare vias eius. Et, Parate viam Domini. Præco. Fuit Ioannes baptizans in deserto, & prædicans baptisma pœnitentiæ in remissionem peccatorũ. Et prædicabat dicens: Venit post me, qui est me fortior:& quæ sequuntur. Vox. Quis es, vt responsum demus iis qui nos miserunt? Quid dicis de te ipso? Dixit: Ego sum Vox clamantis in deserto. Baptista. Venit Iesus à Galilæa ad Iordanẽ ad Ioannẽ vt baptizaretur ab eo. Erat autem Ioannes baptizans,& accedebant omnes,& baptizabantur. Confessor. Et confessus est,& non negauit:& confessus est, Non sum ego Christus. Testis. Non erat ille lux,sed vt testimonium perhiberet de lumine. Trinitatis subscriptor. Sed qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris spiritum descendentem,& manentẽ super ipsum, is est qui baptizat In spiritu sancto & igne. Et ego vidi, & testimoniũ perhibui, quòd hic est filius Dei. Iustus & sanctus. Herodes autem timebat Ioannem, sciens eum esse virum iustum & sanctum. Apostolus, hoc est, missus. Vos ipsi mihi testimoniũ perhibetis quòd dixerim: Non sum ego Christus, sed quia missus sum ante illum. Euangelista. Multa quoque alia admonens euangelizabat populo. Pronubus. Qui habet spõsam, sponsus est: Amicus autem sponsi, qui stat & audit ipsum, gaudio gaudet propter vocem sponsi. Hoc ergo gaudiũ meum impletum est. Lucerna. Ille est lucerna ardens & lucens: Vos autem voluistis exultare ad horã in lumine eius. Reprehensio Herodis. Dicebat enim ei Ioãnes: Non licet tibi habere vxorem Philippi fratris tui. Herodes autem cùm reprehenderetur ab ipso propter Herodiadem, inclusit ipsum in carcere. His Ioannes vocatus est nominibus, his fuit honoratus. Habuit autẽ actiones conuenientes his appellãtionibus, Ioãnes ille quo non surrexit maior inter natos mulierũ. Hic est verè lucerna, de qua magnus canit Dauid, dicens tanquàm ex persona Dei patris: Paraui lucernã Christo meo. Super ipsum autẽ efflorebit sanctificatio mea. Hic est magnus ille Elias, non Thesbites, sed qui fuit medius inter legem & gratiam:& licet tempore sit ab illo secundus, prioris tamen Christi aduentus præcursor: qui cum eadem qua ille præcessit inspiratione & virtute, vt Archãgelus prçdixit Zachariç. Cui Zachariç? Cuius sanguis clamat plusquàm Abelis. Hic est qui prius exultauit:& priusquam prodiret in lucem, agnouit suum Dominũ in vtero. Hic instrumento vtẽs lingua suæ matris, fœtũ sine patre, cùm adhuc in vtero gestaretur, prius est allocutus. Vnde hoc mihi, dicens, vt veniat mater Domini mei ad me? Hic cùm cõuertisset corda patrũ ad filios,& incredulos ad prudentiã iustorũ, parauit Domino plebem perfectã. Fructus ex promissione. Bonus Gabrielis nuncius. Germen præter ætatem. Sterilis flos genitalis. Propheta ex propheta. Ciuis deserti. Aliptes orbis terrarũ. Astrũ Solis. Lucerna lucis. Regis miles. Sponsi pronubus. Seruus Domini. Vox verbi. Sacerdos eius qui est sacerdos secundũ ordinem Melchisedech: quandoquidẽ dignus est habitus vt sacerdotis officio fungeretur in eius baptismate. Qui patrem audiuit, filiũ baptizauit, spiritũ aspexit. Legis silentiũ. Gratiæ intercessor. Corona prophetiæ. Prophetarũ conclusio. Regis præco. Præcursor veritatis. Porta pœnitentiç. Virginitatis ornator. Salutis prçparator. Tẽperantiæ legislator. Frenum eorũ qui se iniquè gerunt. Dux eorũ qui iustè vitam agũt.

Ioannes ille magnus, nomen à Deo vocatũ. Qui è cœlis per vocem Archangeli scriptis mandata fuit nominis appellatio. Vox orta ex tacente. Qui per id q; voce carebat pater, sterilitatis sustulit infœcunditatẽ, Qui loquenti digito agnum ostendit. Magna gloria continẽtiæ. Qui erat in corpore expers carnis. Qui in luto margarita. Qui in vase fictili preciosus thesaurus. Qui inducit securim ad secandam animarum sterilitatem. Quæ solitudine gaudet, turtur Ecclesiæ. Os quod non potest tacere. Quç vbique tonat, vox clamantis in deserto: parate viam Domini, rectas facite semitas eius. Quæ Deum effatur lingua: cuius vox etiam post decessum reprehendet Herodem,& eum qui venit, prædicat, dicens: Regnum cœlorum appropinquat. Ei gloria & potentia in secula seculorum. Amen.

ORATIO

ORATIO SEV ENCOMIVM DE exportatione prætiosæ Manus dexteræ sancti Ioannis Præcursoris ex Antiochia.

Per Simeonem Metaphrasten.

4 vide aliud festum celebre Præcursoris, nẽpe exportationis manus eius.

5 Hæc est ratio, propter quam sanctorum reliquias veneramur, quia sancti spiritꝰ gratia adumbrantur.

6 Vides Sanctos lætari nostris laudibus, & celebrationibus cópiosã remetiri remunerationem.

ECCE ad nos rursus venit sacrosanctus Christi Præcursor, abundè fluenta
emittens suarum gratiarum: & rursus dies alius ⁴ celebris redditur, qui ma-
iora & potentiora alia ostendit argumẽta, quàm quæ sint in aliis eius festis:
& eos qui festis delectantur, euehit ad excelsiorem miraculorũ considerati-
onem. Ecce solis iustitiæ clarus, & omni ex parte lucidus lucifer resplẽduit,
suis radiis illustrans totam Ecclesiæ plenitudinem, & suum festum lętificans. Venit autem
non vt prius, per suam natiuitatem, neq; vt deinde per factã ab Herode ipsius capitis am-
putationẽ: neq; vt postea, per arcanã eiusdem mirifici capitis reuelationẽ, sed per manum.
Illam, inquã, manũ, quæ fuit vel ipsis Angelis venerabilis, quę cœlesti lumine illustratur, &
sancti ⁵ spiritus gratia adumbratur: quę quicquid erat quidẽ graue & terrenũ, in terra de-
posuit, & ad incorruptionẽ traducta est per vitam continentẽ, quę erat supra hominẽ: quę
prius quidẽ ingratis Iudęis ostẽdit Agnũ Dei, & securem ad arborũ radicem positã, & ex-
cisionẽ minabatur peccatoribus. Nunc aũt cùm illa ipsa apparuerit, & præstantiori quodã
modo manus euaserit barbaricas, à quibus videbatur teneri tanq̃ captiua, æquum est vt in
festi lætitiã piè & reuerenter afficiatur cætus eorũ qui festũ lubenter celebrant: & nubes
quidẽ quę interiectæ animã impediunt, eius illa quæ intelligẽtia percipitur, illuminatione
discutiat & dissoluat: alacri aũt pede, & exultante spiritu, ad ea quæ sunt vel ipsis Angelis
desiderabilia mysteria, festinet. Hoc est enim festum celebrare, paratos esse ad prompto &
alacri animo occurrendũ iis quæ sunt venerabilia: & extrinsecus figuris & motibus, fidei
& affectionis internũ ardorẽ ostendere. Hic ergo mihi adsit omnis ordo eorũ qui sunt ho-
norificè in excelsis remoti à materia, & eorũ qui sunt adhuc hoc circũdati puluere: & com-
muni contexta chorea, luminosum, & perquàm clarũ constituamus theatrũ, eo duce v ten-
tes, qui inter natos mulierũ est maximus. Nam etsi humanæ naturæ superauit terminos p
vitam à carne & corpore alienã: vt qui tamen nostrarũ naturalium particeps fuit propri-
etatũ, ⁶ lætatur nostris de se laudibus & celebrationibus: & bonã accipiens voluntatẽ, co-
piosam remetitur remunerationẽ. Cæterùm eius quidẽ conceptum & ortũ, & vitam quã
egit in solitudine, & eius ad Israëlem ostensionẽ, & veredicum testimoniũ, per quod Dei
Agnum ostendit, & ipsum primũ & postea venientẽ per diuinam autoritatẽ, & humanæ
naturæ pronunciauit susceptionem: & quemadmodũ ex alto vocatus venit ad Iordanẽ: &
cùm purũ, & ab omni labe alienũ, & quauis purgatione superiorem baptizasset, illo cõta-
ctu ostendit fontẽ sanctificationis, & quæ de ipso Iudęis is qui fuit ab ipso baptizatus, per
arundinis & mollium vestiũ amictus similitudinẽ ad eius dixit cõmendationem: eius vitę
à rerum superfluarũ cura abhorrentẽ simplicitatem, & in virtute firmitatẽ & constantiã,
& eum veteri Heliæ æqualẽ, & moribus similem tacitè significans, & quęcunq; sunt his
consequentia. Euangeliorũ quaternio ostendet spertius iis qui hæc scrutantur diligẽtius.
Quæ aũt præsenti conueniunt celebritati, ea sunt annuncianda & docenda, vt cum argu-
mento festi hic scopus congruat, nostrumq; in hoc rectè studiũ conferatur. Ille in Mosaicis
educatus documentis, & assiduè meditans in lege Domini, eius custodiæ & obseruationi
omnia postponebat, solũ aũt vt in eius perseueraret iustificationibus, plurimũ ponebat stu-
dij. Cùm verò Herodes vir libidinosissimus, qui erat Galileę tetrarcha, decreta legis trã-
grediens, fratris Philippi vxorẽ, cùm sibi nõ liceret, propterea q. Philippus ex illa liberos
susceperat, duxisset in matrimonium, & esset illud quidẽ scelus legis euersio, Dei aũt con-
temptio, hominũ verò ad deteriora adhortatio & inductio: tunc tanquã fortis Athleta Io-
annes rectè institutus, & in laboribus prius exercitatus, veritatis armis & telis munitus, aciẽ
quidem struit aduersus tyrannũ. Quęnã verò ea erant? Non licet tibi habere vxorẽ fratris
tui. O libertatem quę non potest perterreri: & fiduciã quę non potest euerti. O os diuinũ,
& linguã quæ à Deo mouetur: quæ in ipsum cor reprehensionũ figens aculeos, fecit vt il-
le superbus & insolens clypeum abiiceret, & fugeret. O manum venerandã, & sanctã, quę
ad sermonum mota elocutionem, reprehensionũ quoque augebat asperitatem, & fiduciam
ostendebat & audaciam. Mos est enim iis qui verbis contendunt, manum simul cum ore
mouere, & sermoni eius quoque motum adhibere, & per vtrumq; ostẽdere, quàm sit con-
fidens & interritus is qui loquitur. Hinc factum est, vt in carcerem & vincula cõiiceretur,
cùm vesana mulier nefarium amatorem suum ad id cõpulisset. Deinde dies festus natalis,

potusq; copiosius & immoderatus, cùm nimiū vinum eū qui celebrabat conuiuium, deuoluisse ad deliriū. Potus aūt quæ est delectatio? Saltatio filiæ, quænā erat instar meretricis, & petitio mercedis, & merces, Prophetæ interfectio. Ex qua Regis ficta tristitia, propter œstrum, quod eū obsidebat intrinsecus: obtēperatio tamen & submissio, & aduersus iustū Prophetā prolatio sententiæ: & paulò pòst caput in disco allatū, & libidinosæ, & adulteræ mulieri traditū. Quid hac inhumana actione inhumanius, & magis nefariū? Quid hoc beluino facinore magis insanū & beluinū, hominē ex ipso matris vtero sanctitate circundatum, qui tēperantiam erat amplexus, castitatē asciuerat, inedia se exercuerat, ab omni congressione hominū se separauerat, solitudinē tanq̃ ciuitatē, habitauerat, qui simul cū agri bestiis versabatur, cameli pilis tegebatur, pellicea zona cingebatur, sicut aues, id qđ sua sponte nascebatur, habebat alimentū, carebat nutrimento, carebat vtensilibus, & planè carnis erat expers, qui totus quoq; cernebatur remotus à materia, q, hęc materialis coagmētatio esset inedia attenuata & emortua, & ad materiæ vacuitatē traducta propter insignē cōtinentiam: eum, inquā, pro iustitia, pro veritate, & ne lex in aliquo violaretur laborantē, dari mercedē mulieri adulterę? Sed quonā modo hæc quidē permissa sunt ab eo, qui omnia sapienter administrat, sciunt ij quibus datus est spiritus, ad hæc aliqua ex parte cognoscēda. Huius aūt discipuli cùm corpus à capite diuisum sustulissent, honoratæ mandârūt sepulturæ, ne si hoc quoq; post decessum videretur à libidinosis & voluptuariis, esset maior fomes inuidiæ, & maioris sceleris materia intēperantibus. Sic ergo corpus quidē sepultum occultabatur, cùm neq; quisquā illud tūc perscrutari studuisset, neq; ipse manifestasset. Sed quandoquidē ad hunc locū perueni, volo de hoc prophetico tabernaculo, & de manu quæ ei coaluerat, quiddā quod à veteri pendet narratione, huic sacro theatro explanare: & quæ de his audiuimus & cognouimus, & quæ veteres tradunt historię, explicare fusius: & vndenā diuina hęc gratia translata est Antiochiam, & vbinā fuit repositū translatum propheticū illud tabernaculum: & quisnā fuerit modus huius translationis, & quis rursus ablationis & exportationis. Herodes qui infantes occiderat, cùm Iudaicum multorū principatū traduxisset ad regnum, parebat quidē Romanis. Cùm multis aūt modis quæreret, vt eis videretur beneuolus & fidelis, effecit, vt Romani eum benignis aspicerēt oculis, & nec fore vt ab eis deficeret, vllā haberēt suspicionē. Is vt clarior esset sua in eos beneuolentia, inter alia cōdidit ciuitatē sitam nō procul ab Hierosolymis, distantē tantū itinere vnius diei, eā vocans Sebasten latinè Augustam, vt Augusti Cæsaris appellatione significaret suam in eum beneuolentiā & seruitutem. In ea, qui post illum obtinuit principatū Tetrarcha Herodes fixit regiā, in qua etiā fuit illud cōuiuiū quo Propheta fuit occisus, & iuxta quā fuerat in vinculis hic sacer propheta in quodā tenebroso reorū domicilio. Cuius ex trāsuerso referūt sepultū fuisse corpus pręconis veritatis. Quo etiā in loco dicūt prius fuisse alterū sepulchrū prophetę Elizęi, adeo vt duo loculi viderētur simul iacentes in vno & eodē loco. Ibi quoq; templū maximum olim extructū fuerat, qđ propter ea quæ in ipso fiebāt miracula, & pulchritudinē, fuerat incōparabile. Cùm eius aūt tectum tēpore defluxisset, sub dio relicta sunt eius ædificia, adeo vt vna sola illæsa remanserit domuncula, quæ vocabatur sacrorū vasorum custodia, in qua etiā inclusi loculi Prophetarū conseruabātur absq; vllo detrimento. Cùm aūt Lucas Euangelista circūquaq; omnes obiret regiones, vbi etiā obeundo venit Sebasten, Antiochiæ tactus desiderio, vt qui in ea esset natus, magno quidem tenebatur studio sacrū illud Præcursoris corpus tollēdi integrū. Cùm aūt nō posset, quoniā diligenter seruabatur, ablata manu dextera, eam portauit in suam ciuitatē, loco alicuius alterius beneficij, & aliarū diuitiarū, ei quæ ipsum aluerat, hanc reddēs mercedē educationis. Ab illo ergo tempore sita erat manus illa apud Antiochenos, in magno honore habita, & iugis quæ in ea habitat [7] gratiæ fidē faciens miraculis. Cùm aūt Iulianus tyrannicè clauū arripuisset imperij quoniā eos qui ipsum pręcesserāt persecutores & Dei hostes, contendebat superare sceleribus, & eorū qui pro Christo decertârant, quęcunq; erant reliquiæ aut integrum tabernaculū, aut aliquid aliud ex iis quæ sunt purę nostrę fidei signa, ea oīa [8] igni mandabat & cineri: magno deincèps studio venit Antiochiā, simul quidem immunda peracturus mysteria in ara simulachrorū, quæ sita est ad Daphnē, & simul etiam perscrutaturus, & si sanctorū aliquid in eā inuenisset repositū, id igni mandaturus. Cùm hoc ergo sæuum renunciatū esset eius decretū, qui erant Christianarū partiū, sacram manum Præcursoris clam in quadā turre ciuitatis, quæ vocatur Gonia, id est, angulus, studuerunt includere, ne capi posset ab idolatra. Qui aūt pontificalē sedem tenebat Hierosolymis, cùm auditione accepisset execrandū decretū, nec tyrannū omnino moraturū, quin ad sacra loca ascenderet, & quæ in eis erant preciosissima corpora igni cōsumenda mandaret, hoc diligenter curat, & magnum adhibet studium, vt è loculo sublatū Præcursoris tabernaculum transmitteret seruandū in ciuitate Alexandrina, alio quodā communi corpore pro eo

7 Miracula quā à sanctorū pignoribus fiunt, fidē faciunt gratiæ spiritus sancti quæ in illis habitat.

8 Ecce cui assimulantur, qui sanctorum reliquias igni mandant & cineri.

repleta depositione. Postquàm autem Antiochiæ oĩa perscrutatus ille impius, ea est aggressus quę fieri nõ poterant, cùm abscõsa manus nusq̃ compareret, eo ille sceleratus desiderio frustratus, & in reliquũ propheticũ corpus furore percitus, quid scrutarentur, statim misit vsq; ad Hierosolyma, vt Præcursoris igni mandarent tabernaculũ. Quod cùm ad finẽ esset deductũ, & cõmune, quod pro illo sepultũ fuerat, corpus ab iis qui missi fuerãt in cinerẽ esset redactũ, illinc soluens duxit exercitũ ad obsidendã Edessam, vtpote q; qui in ea habitabant, planũ esset eos stare à partibus Christianorũ. Aiunt aũt quenda ex suis famulis, qui liberè cũ eo loquebatur, & erat ei valde cõiunctus: ex animo verò res Christianorũ colebat, & honorabat: eum à cœpto prohibuisse, & ad bellũ aduersus Persas gerendũ incitasse, ciuitatẽ, cùm vellet, in potestatem eius venturã polliceus. Et sic consilio obtẽperans profectus est ad bellũ contra Persas gerendũ. In quo plaga diuinitus immissa percussus vitã finiit miserabiliter. Postquã aũt ad fideles imperatores redierũt sceptra Romanorum, & reddita fuit libertas Christianis: nesciebatur quidẽ vbinã esset pretiosa manus ab iis qui Antiochenã habitabant ciuitatẽ. Sed haud ita diu post per diuiniorẽ reuelatum fuit visionem, vbinã esset abscõsa. Quam cùm fideliter ex eo loco sustulissent, in ea honoranda erant insatiabiles. Cùm aũt non parũ effluxisset tẽporis, Imperator Iustinianus inter alia quæ piè gessit, fecit etiã tale quid. Hanc enim miraculorũ effectricem Præcursoris dexteram ex Antiochia, & Domini & Dei nostri tunicam, quæ erat in ciuitate Maratemere, & maximè venerandũ caput ex Emesa transtulit ad regiam ciuitatẽ. quæ quidẽ ostendebantur obsignata signaculo sancti Imperatoris Constantini, ad hoc vt nõ amplius ex eis auferretur ab iis qui amplecterentur. Ablatis ergo signaculis, cùm templũ Prçcursoris quod in Hebdomo est ab eo ædificatũ, per Domini tunicã, & eiusmodi sacras sanctificasset [9] reliquias, rursus remisit suis obsignatas signaculis eò vnde venerant, solã dexteram propheticã relinquens nõ signatã, vt quæ vngeretur vnguentis, & sustolleretur in festo exaltationis. Et sic quidẽ de his relatũ est à veteribus, aliis alia de manu narrãtibus: conclusa tñ in vnã & eandem fidei notionẽ, & expellentia omnẽ incredulitatem: aberrante nemine procul à veritate. Quòd si oportet etiam alicuius meminisse miraculi, Antiochia nobiscũ ei quod dicemus feret testimonium: quod quidẽ auditione à nobis acceptũ est ex quibusdam qui illic sunt versati. In cauerna delitescebat quidã draco in eius finibus: quẽ qui habitabant ciuitatẽ in deos referentes, anniuersario honorabãt sacrificio. Id aũt erat. Puella virgo, quæ paulò antè peruenerat ad pubertatẽ, & propter nõ pollutã virginitatẽ conseruabatur draconi sacrificium. Quis erat aũt modus sacrificij? In eo ipso loco, in quo erat cauerna draconis, Antiocheni publicè cõfluentes, & frequens effecti theatrum cùm puellã circumduxissent, præbebant deuorandã draconi. Is verò proserpens è cauerna, & insperatũ & incredibile apparens miraculũ, serpens & repens suis pedibus, & naturali qui est intus spiritu incurnatus, & instar vndæ tumefactus, hianti ore, & dilatato thorace accipiebat sacrificium & lacerabat dentibus. Pro more aũt sors obtigerat cuidã Christiano, vt suam daret filiam draconi sacrificandã: qui stimulis sauciatus naturalibus, ex corde suspirabat ad maximum Præcursorẽ. Et vt filiã à morte seruari posset, tale quid excogitat. Cùm magnam vim auri apud se abscõdisset, petit vt sibi permitteretur adorare manum sanctã ab eo qui illã seruabar. Is aũt concessit postulatum. Cùm verò is in hisesset, & quod offerebat aurũ latenter, tanquã sub prætextu adorandi, humi effudisset, rectè processit ad adorandũ. Æditũus aũt vt qui auidis oculis ad aurũ aspiceret, cucurrit ad illud colligẽdum. Ille aũt qui petierat vt sibi liceret adorare, cùm se incuruasset, & totũ se in loculũ inclinasset, diuino sauciatus desiderio, cùm venerandæ dexteræ pollicẽ osculando, & labra admouendo mordicus dẽtibus abscidisset & occultasset, à templo quamprimũ recessit. Cùm aũt iam dies aduentasset sacrificij, & ciuium eorumq; qui circũhabitabant, collectũ esset theatrum, accedit pater puellam adducens ad sacrificiũ. Et cùm fuisset prope draconẽ, & eum vidisset vasto ore hiantem, & horrendis sibilis eos qui audiebant, terrentẽ, & sacrificium desiderantẽ, sacrum illum & venerandũ digitum in mediã gulam iaculatus, eius iactu statim quoq; mortem ei attulit. His sic gestis, pater quidem viuã filiam domũ reducit, & lachrymis simul & gaudio plenus, & admirabilẽ, & quæ præter opinionẽ acciderat, filiæ narrãs redemptionem. Qui aũt circunsistebat populus insigni miraculo obstupefactus, ingentes Deo agebat gratias. Quo factũ est vt præcursori templũ illic cõstruerent, vbi factũ fuerat miraculũ, quod nominarunt κρεμαςον id est, suspensum, siue propterea quòd supra terrã sit solum templi eleuatum, siue quòd ad tantã ædificiorum sublimitatẽ eius sit extensa latitudo, vt conspicientibus propè videatur pendere in aëre. In quo cùm hunc sacrũ & mirificũ digitum deposuissent, eum festis honorant anniuersariis, miraculũ quod factum fuerat, per commemorationem transmittentes ad posteros. Dicitur etiam aliud quoq; mirũ tale fieri signum. Huius scilicet sanctæ manus aliquando quidẽ extendi digitos, aliquãdo verò contrahi: quorũ exten-

[9] Nota templa sacris reliquiis sanctificari.

extensione quidē significari fertilitatē fructuum, contractione aūt inopiam & penuriam.

Cùm aūt multi qui ante nos fuerūt, Imperatores hanc manū desiderassent quouis modo possidere, nec sinere, vt tantū bonum maneret apud barbaras gētes quę partes illas occupārant, captiuū, augebatur quidē ac vigebat eius rei desideriū: sed modus quo id possiderent, nullo modo inueniri poterat. Et cùm eis aliquādo visum esset dando pecuniá talem comparare thesaurū, aērē, vt est in Prouerbio, pugnis cędebant. Desiderabatur ergo ab omnibus, à quibus nomen Christi est inuocatū, & quicunq; in eius rei versabatur cogitatione, Deum rogabat gemitibus inenarrabilibus, vt benignis oculis suū aspiceret populū, & eius eum efficeret possessorē & spectatorē. Quoniā aūt diuinę prouidentię sunt omnia præfinita, ei qui oīa præsciuit ante mundū conditum, despicienti tēpora nostræ inscientiæ, placuit per multas suas miserationes, vt in hac quoq; generatione reuelaretur hoc magnū & insigne miraculū, in qua Cōstantinus & Romanus, qui digni sunt magnis laudibus, ab ipso ortu purpureis fascijs inuoluti regebāt habenas imperij. Id aūt, est venerādæ Præcursoris manus exportatio & reuocatio. Modus aūt reuocationis est valde mirabilis, & præter opinionē. Nam vir quidā qui erat relatus in sortē diaconorū Antiochiæ ciuitatis, Iob nomine, supernè inspiratus, & diuino zelo repletus apud se cogitabat: Possétne Pręcursoris suffuratus dexterá eam donū desideratum largiri Christianis? atq; adeo ad talē processit experientiá. Pulchrū templum, & excelsum sub nomine Petri Apostolorū principis positum est in ea ciuitate. In huius vestibulo cùm suam is fecisset habitationē, cū sacrorū quæ illic erāt vasorum custode iniit amicitiá, vt ea de causa tentaret cū ipso tota nocte venerādæ manui assidere loculo. Postq̄ aūt petitioni nō annuit is cui credita fuerat custodia, inopinatū quid cogitans, ad aliam transit machinationē. Cùm sumptuosa & lauta mensa eū exhilarasset, & amicè eum ad bibendū inuitādo, ad profundū, & morti similem somnū deduxisset: & per quandā fenestram intempesta nocte se in templū demisisset, sensim, & sine strepitu sacro aperto loco (ô rem & factu & auditu terribilē) accipit preciosam, quæ desiderabatur dexterá: & summo silentio reuersus, diligenter quidē apud se seruat, quod furatus fuerat, ne cognosceretur ab aliquo Barbarorū. Hinc ègreditur Antiochia: & iter iniit magno metu affectus, ne res fieret manifesta inimicis, ad exequendū propositū multis sępe vtens precibus. Locum aūt loco, & ciuitatē ciuitate cōmutans festinabat ad exitū. Cumq; letiferas, & difficiles illas vias sic peruasisset, peruenit ad fines Romanos, magnó quidem illū metū excutiens, audacius aūt ac cōfidentius festinans ad regiam ciuitatē. Postq̄ verò fidelis Imperator eius resciuit aduentū, & re admirabili fuit obstupefactus, Christo quidē non poterat agere gratias pro dignitate, vt quē insperatum impediret gaudiū: eos aūt qui hoc sanctum cū [10] hymnis, lampadibus & vnguentis essent suscepturi, & ad ipsum allaturi, emisit: & sicut ipse vox clamatis in deserto parare vias Dñi, & semitas rectas facere iussus erat: Ita etiā ipsi Christianam ingredienti ciuitatē, & à qua eius gratia nō longè aberat, pararētur honesti & decori ingressus. Cùm ergo appropinquaret Chālcedonē, nauis quidē emissa est imperatoria, & Pontifex cū sacerdotibus, & quicunq; ex senatu erāt clari & illustres simul, vt sacrū illum thesaurū inferrent in Regiā: cum quibus fideliū quoq; multitudo vrbe egressa, mari ei nauigārunt obuiá, vt eum deducerent. Postquā aūt fuit susceptus in manus Pontificis, & eius ferebatur vlnis, & in mare ascendit, licebat videre ipsam quoq; aquę naturā placidā & tranquillā, mollibus fluctibus ante nauē exilientē, & ad Imperatores eius cursum dirigentē. Porrò aūt aliquid quoq; accidit aliis magis admirabile, & dignū manu venerāda Pręcursoris. Aderat enim dies festus [11] sanctorū luminū, in quo vera illa lux Iordanis fluenta cōplectens humanæ naturæ contritionē reformauit. Et quoniá præcedēte die ieiunio præpurgamur, accidit vt in ipsa hora vespertina, in qua mos est Christianis peragere sanctificationē, diuina manus aduenerit: quá cùm Christi amantissimus Imperator, tanquā cœleste donū, & ab interitu alienū suscepisset, & amplexus esset, desiderijq; & fidei lachrymas effudisset, reponit in medio templorū Regalium: adeo vt oēs crederent illū ipsum adesse Baptistá, etsi sub aspectum non caderet, & propositas aquas sua sanctificaret dextera. Hinc canebantur hymnodiæ spiritus, illata [12] lumina templū illuminabāt, omniū oculi ad sacrá capsam erant aperti, & aspectu hauriebāt sanctificationē. Sic quidē cùm festū sanctorum Theophaniorū, & sic etiá sequens, in quo sacri Præcursoris memoria est altius nobis tradita quippe qui diuini baptismatis mysterio inseruierit, peregissemus & celebrauissemus, indicauimus par esse manus quoq; honorare depositionē [13] festis annuis, hac quoq; cōnumerata aliis eius festis, vt ex rebus illius nihil sit nō gloriosum & admirabile. Et nūc ecce adest hoc festū clarum & insigne post circularē anni ambitū, distillans nobis imbres miraculorū & ea adferēs quæ sunt futura animis nostris cōducibilia. Ergo esto nobis proposita omni ex parte gloriosa & venerāda manus Baptistę & Pręcursoris, incorporeis circundata virtutibus, quę admirantur sancti spiritus virtutē, [14] quæ in ea habitat. Quódnā

10 *Vides cū quanto honore sacra Pracursoris manus excipitur, cū hymnis, lampadibus & vnguētis.*

11 *Dies festus sanctorū luminum, id est, Epiphania Domini aderat.*

12 *Nota illata lumina templū illuminabāt, & oculi oīum aspectu capsa hauriebant sanctificationem.*

13 *vides quomodo addūt aliud festum annuū praecedentibus festis Pracursoris.*

14 *Aduertis quod in sanctorū reliquiis, habitat spiritus sancti virtus.*

ergo est hoc templum hodie pulchrius? Quænam ædes diuina venerabilior & magnificentior hac, in qua hic facer & diuinus thesaurus repositus innumerabilium luminum splendore cum cœlestibus contendit spectaculis? Sub quibus quæ supernè descendunt gratię sancti spiritus, dispensantur pro modo vniuscuiusque fidei eorũ qui laudant & celebrant animabus in Christo Iesu Domino nostro. Cui gloria & potentia in secula seculorũ. Amen.

¶ DEGOLLATIO BEATISSIMI IOANNIS Baptistæ, per Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

Habetur in martyrolo. eius sub iiij. kalēd. Sept.

PAssio & decollatio, vel potius inuentio capitis beatissimi Ioannis Baptistę, quem Herodes Tetrarcha (vt Euangelistæ referunt) tenens ligauit in carcere propter Herodiadem vxorē Philippi fratris sui, quia duxerat eam. Dicebat enim Ioannes: Non licet tibi habere vxorē fratris tui. Hac de causa insidiabatur illi Herodias, & quærebat occidere eum, & nō poterat: Herodes enim metuebat Ioannē, sciēs eum virũ iustum & sanctũ esse. Sed cùm Herodes ipse diem natalis sui ageret, filia Herodiadis saltante in medio, sæuiente matre inter delitias, & cõuiuia lasciuientiũ, temerè ab Herode iuratur, & impiè quod iuratur, in nece Prophetæ impletur. Nō enim poterat veritas æquo animo tolerari, quã homo Dei monebat: quia vicerat Regē libido. Vinctus aũt erat sanctus Ioannes Baptista in Arabia, castello Macheronta. Misso itaq; spiculatore decollatur in carcere, & allatum est caput eius in disco, puellæq; datur. Quod audientes discipuli eius, venerunt & tulerunt [1] corpus eius, & posuerunt illud in monumento apud Sebasten Palestinæ, quæ quondã Samaria dicta est. Vbi per aliquot annos iacuit, vsq; ad tēpora Iuliani impiissimi Cęsaris. Qui cùm esset Christianis infestissimus, pagani apud Sebasten Palęstinæ sepulchrũ eiusdē Ioannis Baptistæ inuadũt, & ossa dispergũt. Eadē rursum collecta, & cremata latius dispergunt. Sed Dei prouidentia affuêre quidã ex Hierosolymis monachi, qui mixti colligētibus, quæcũq; ipsi potuerũt, ablata ad patrē suum Philippũ pertulêre. Ille confestim hæc (supra se enim dicebat, tantum thesaurũ propriis seruâre vigiliis) ad Pontificem maximum tunc Athanasiũ per Iulianum diaconum suum mittit. Quæ ille susceptà paucis arbitris, sub cauato sacrarij pariete inclusa, prophetico spiritu profutura generationi posteræ conseruauit. Cuius præsagium sub Theodosio principe per Theophilum eiusdem vrbis Episcopum completur.

1 Ergo sepelire mortuos opus pietatis est, postquã & discipuli sanctissimi Ioannis hoc fecerunt.

MIRACVLA A DIVO IOANNE BAPTISTA Domini Præcursore facta, per beatum Gregorium Turonensem Archiepiscopum descripta.

De muliere, quæ obtinuit pollicem beati Ioannis Baptistæ.

Habētur in opere eiusdē in gloriam plurimorũ martyrum edito, cap. 13.

QVædam mulier à Maurienna vrbe progrediens ipsius Præcursoris reliquias expetiuit, & ita se cõstrinxit vinculo iuramenti, vt nō antea loco discederet, nisi de membris eius mereretur quicquã accipere. Sed cùm impossibile hoc esse incolæ loci narrarent, prosternebatur quotidie [2] ante sepulchrũ, orans, sibi (vt diximus) de sanctis artubus aliqua cōdonari. In qua intentione integrum duxit annum, similiter & alium iugi semper oratione deposcens. Tertio verò ingrediente anno, cùm orationem suam non peruenire cerneret ad effectum, proiecit se ante sepulchrum, & obtestatur non se exinde resurrecturam, priusquam hæc petita obtineret à sancto. Septima verò die cùm iam inedia deficeret, apparuit super altare pollex miri candoris ac lucis effulgens. Cognito autem mulier Dei dono, surrexit à pauimento, factaque capsula aurea, in ea recondidit, quæ Domino largiente meruerat: & sic gaudens remeauit ad propria. Impletumque est in illa: Quòd si Dominus non surgit pro eo quòd amicus sit, propter importunitatem tamen eius surgit, & tribuit ei quotquot habet necessaria. Post hæc tres Episcopi aduenientes de ciuitatibus suis ad adorandum in hoc loco, voluerunt partem de hoc pignore elicere, positoq; in medio nihil omnino auferre potuerunt. Tunc vna vigilantes nocte deprecati sunt, vt aliquid mererentur à pollice. Positoque sub eo linteo, dum partem auferre conantur, vna ex eo gutta sanguinis cecidit super linteum. Quod cernentes duas deinceps vigilant. Deinde [3] prostrati coram sancto altari, dum supplicant, vt adhuc magis aliquid mereantur à pollice, duæ iterum ex eo fluxerunt guttæ. At illi gauisi colligentes deuotè quæ Dominus dederat iuxta numerum seruorum suorum, diuiserunt linteum cum guttis suis, quem non sine grandi admiratione suis vrbibus intulerunt. Et quia locus ille ad Thaurumensem quandam vrbem pertinebat, tēpore illo quo Rufus erat Episcopus, ait Archidiaconus eius ad eum: Non est æquũ, vt hoc pignus in loco viliori teneatur, sed surge & illud accipe, & defer ad Thaurumensem Ecclesiã, quæ plus popularis habetur. Cui ille respōdit: Quia hæc agere nō audebat. Archidiaconus dixit: Ego hoc deferã, si permittis.

2 Vides quã deuota mulier ante sepulchrum præcursoris orauerit, & miraculosè quod orauerat, obtinuerit! Præstat ergo sanctorum sepulchra in veneratione habere.

3 Ecce oratio cũ prostratione.

Et Epi-

Et Episcopus: Fac quod libet. Tunc Archidiaconus accedens ad locum, dum vigilias celebrat, mittit manũ ad capsulam. Mox amens effectus, accẽsus febre die tertio expirauit. Factusq; est timor magnus omnibus: nec quisquã vltrà beata pignora ausus est mutare.

¶ DE MIRACVLIS PER RELIQVIAS BEATI Ioannis apud Turonos factis.

Apud Turonicã verò vrbem in oratorio atrij B. Martini, dum ipsius Pręcursoris reliquias collocaremus, cęcus quidã adminiculo deducẽte lumen recepit. Energumenus verò obtestans virtutem B. Ioannis, Martiniq; Antistitis, expulso purgatus est dæmone.

Ibidem cap. 14.

In hoc oratorio vna puellarũ, cui officiũ erat lichni fomẽta cõponere, adueniẽs cũ cęreo vt hæc ageret, ingressa cõpositum lichnũ atq; accẽsum attracto ad se fune sublimauit in altum, ac plerisq; innexo laqueis ad parietis clauũ, abscessit. Quę dum redit, cæreus quẽ manu gerebat, extinguitur: regressaq; velociter ad cicendilẽ, cęreũ nõ audebat illuminare neque laqueũ funis absoluere. Dũ ambigua de hac causa penderet, subitò delapsa à cicendili flãma cęreũ in manu eius illuminauit: & sic officio luminis pręeunte quo voluit, iuit. Ferũt aũt in hoc oratorio à lichno oleum ebullire. Habentur enim & ibi reliquię sanctę crucis.

Ibidem cap. 15.

¶ DE ARDORE MANVS CVIVSDAM mulieris extincto.

Sub huius vrbis territorio apud vicũ Langauieñ. mulier quędã ex incolis cõspersa [3] Dominica die farina panẽ formauit, quem segregatis prunis cinere feruenti cõtegit decoquendũ. Quod cùm fecisset, protinus eius manus dextera diuino igne succẽsa cœpit exuri. At illa vociferãs & plangẽs, basilicã huius vici, in qua reliquiæ B. Ioannis cõtinentur, expetiit. Et oratione fusa vouit, in hac die diuino nomini cõsecrata, nullã operã exercere, nisi tantũ oratiõi vacare. Nocte verò sequẽti facit cęreũ in altitudine stat⁹ sui. Tũc in oratione pnoctãs, tento tota nocte manu propria cęreo, extinctis ardoribus, incolumis est egressa.

3 Hic 4. sunt ano notãda. Diem dominicã sine opere manuũ transigendã. Mulierẽ ad reliquias sancti præcursoris sanatam. Votũ pro sanitate consequẽda fuisse emissum. Cærum accensum ante reliquias sancti detentum.

¶ INVENTIO CAPITIS PRÆCVRSORIS DOMINI, per Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

Apud Hierosolymã Inuẽtio capitis Præcursoris Domini, tẽpore Martiani principis. qñ isdẽ Præcursor duobus monachis, vbi idẽ caput eius celatũ iaceret, reuelauit. Cõstat aũt quia imminente festiuitate Paschali fuerit sicut in Euãgelio apparet, decollatus: Et anno post hũc sequente cùm denuò tẽpus Paschale rediisset, mysteriũ Dominicę passionis esse cõpletum. Et propterea ꝙ in libro sacramentorũ natalis eius iiij Kalend. Septemb. notatũ est, & in martyrologio quod Eusebij & Hieronymi vocabulis insignitum est, legitur iiij. Kalend. Septemb. in Edissa ciuitate Phœnice prouincia natale S. Ioannis Baptistæ die quo decollatus est, nõ specialiter ipsum diẽ decollationis eius, sed diem potius, quo caput eius in eadẽ Edissa ciuitate repertũ, atq; in Ecclesia est conditũ, designatur. Siquidẽ duo monachi Orientales venerãt adore Hierosolymis, & loca [1] sancta videre. Quibus per reuelationẽ assistens idem Præcursor Domini præcipit, vt ad Herodis quondam Regis habitaculũ accedentes, caput suum ibi requirerent, & inuentum digno honore reconderent. Quod ab eis inuentũ, & assumptum, sed nõ multò pòst culpa incuriæ perditũ, perlatum est Edissam ab illis, in quodã specu, & in vrna sub terra nõ pauco tempore ignobiliter reconditum, donec [2] denuò sese suumq; caput ostendit Marcello cuidã religioso pręsbytero & monacho, dum in eodem specu habitaret. Ex quo tempore cœpit in eadem ciuitate beati Præcursoris decollatio ipso die quo caput eius inuentum, siue eleuatum est, celebrari.

Habetur in martyrolog. eiusdẽ, sub xi. Kal. Mar.

1 Vides antiquis patribus peregrinationes ad loca sãcta fuisse in vsu.

2 Ecce quomodo etiã ipsi sancti procurant reliquias suas in veneratione haberi, & dignis in locis collocari.

¶ VITA ET MORS SIMEONIS PROPHETÆ, per D. Epiphanium Constantiæ Cypri Episcopum scripta.

Simeon Sacerdos è tribu Aaro emicuit. Hic quippe est is, qui oraculũ accepit à spiritu sancto: Neutiquã visurũ fe fe mortem, quousq; Christũ Domini incarnatum cerneret. Hic est, inquã, ille qui gestauit Dominũ in vlnis suis, & glorificauit eũ, referens: Viderunt oculi mei salutare tuũ: Nunc dimittis seruum tuum Domine secundũ verbum tuum in pace. Fato functus est Simeon iste pluribus quidem annis obsitus, & ætate multa confectus, nec porro à sacerdotibus postremum consecutus honorem, humatus est.

Habetur in libr. eius de patribus veteris testam.

VITA SANCTISSIMI IOSEPH CONFESSORIS, PATRIS putatiui Domini nostri Iesu Christi, per diuersos Authores scripta.

QVÆ fuit necessitas, vt despõsata esset Maria Ioseph, nisi propterea quatenus hoc sacramentũ diabolo celaretur, & ille malignus fraudis commenta aduersus desponsatã virginem nulla penitus inueniret? Vel ideo fuerat desponsata Ioseph,

Ex homilia Ori genis in vigilia Natiuitatis Domini.

vt nato infanti, vel ipsi Mariæ curam videretur gerere Ioseph, siue in Ægyptum trāsiens, siue inde denuò veniens: ideo desponsata fuit Ioseph, non tñ in concupiscentia iuncta. Inuenta est, inquit Euangelista, habens in vtero de spiritu sancto) Cui inuenta, aut à quo inuenta est? Primò ab Angelis custodientibus eam, protegentibus eam, conseruantibus eā, vel eius beatissimam animā ad honorē illius qui ab ipsa generandus erat. Dehinc inuenta non incongruè putatur ab ipso beato Ioseph sancto & iusto, qui penè licentia maritali, licet eā non contingeret, futuræ tamen, vt putabatur, vxoris omnia nouerat. Ioseph autē vir eius, inquit, cùm esset homo iustus, & nollet eā traducere) Virum eum appellauit contra Iudæorum prauitatem, vt aduersus Virginem non sæuirent. Proprerea & desponsata fuit ipsi Ioseph, vt suprà dictum est. Si enim non fuisset desponsata Ioseph, omnium bonorum increduli & inimici Iudæi lapidibus eam occidissent. Ideo virū eius hic eum Euangelista appellauit. Ioseph vir eius cùm esset homo iustus) Iustus autem in verbo, iustus in facto, iustus in legis consummatione, iustus in iudicio gratiæ. Iustus itaque cùm fuisset, & nollet eam traducere, voluit occultè dimittere eam. Noluit eā traducere, noluit eā accipere, noluit eā malè diffamare, sed voluit eā occultè dimittere. Occultè eā à se dimittere volebat, sicut pius, sicut mãsuetus, sicut misericors. Talis ergo cùm esset Ioseph, cogitabat eā occultè dimittere. Hæc, inquit, eo cogitāte) Querendū est nobis, nunquid cogitauerit, vt occultè eā dimitteret: etsi cogitabat, vt eā dimitteret, etsi suspitionē in ea habebat, quomodo iustus erat? Si ergo nō est suspicatus, vel tale aliquid cogitauit, cur eā dimittere volebat, vt immaculatā & sanctā? Iniustū enim & hoc erat. Sed simplicitatē sensus audi huius orationis. Ioseph iustus erat, & illa virgo immaculata erat. Sed ideo illā dimittere volebat, quoniam virtutē mysterij, & sacramentum quoddā magnificum in eadē cognoscebat, cui approximare se indignum existimabat. Ergo humilians se ante tantam & ineffabilem rē, quærebat se longè facere. Sicut & beatus Petrus Domino se humilians aiebat: Recede

Lucæ 5. à me Domine, quia homo peccator sum. Vel sicut ille Centurio ad eundem Dominum

Matth. 8. mittens dicebat: Non sum dignus vt intres sub tectum meum, quia nec meipsum dignum

Lucę 1. existimaui ad te venire. Vel sicut sancta Elizabeth ad ipsam beatam locuta est Mariam dicens: Et vnde hoc mihi, vt veniat mater Domini mei ad me? Sic & Ioseph iustè humilians sese in omnibus cauebat, & timebat sibimet ipsi tantæ sanctitatis coniunctionem adhibere. Idcirco volebat eam occultè dimittere: Dimittam eam, dicens, & à me longè faciam eam, & à cognitione mea. Maior est enim eius dignitas, superexcellit eius sanctitas, nec meæ congruit indignitati. Ideo volebat eam occultè dimittere. Hæc ergo eo cogitante, Angelus Domini per visum apparuit ei, dicens: Quid dubitas Ioseph? Quare imprudenter cogitas? Quare irrationabiliter meditaris? Deus est enim qui generatur, virgo quæ generat. Huius generationis minister es, & non largitor: seruus & non Dominus: mancipium & non plasmator. Propterea ministra, serua, custodi, fer curam, intende & huic qui nascitur, & huic quæ generat. Etenim si tibi vxor nominatur, si desponsata tibi esse dicitur, non tamen tibi vxor est, sed Dei vnigeniti electa mater est. Proprerea Ioseph fili Dauid, qui has promissiones accepit, cui ista fidelia data sunt testamenta, Ioseph fili Dauid, non tantum secundum carnem, sed secundum spiritum, Ioseph fili Dauid. Si enim filius Dauid, iustè & hæres eius tanquam filius patris. Ideo in hæreditatem accipe ea quæ illi promissa sunt, testamenta fidelia. Ioseph fili Dauid, ne timueris accipere Mariam coniugem tuam) Ne timueris, ne trepidaueris, ne conturberis, sed securus & intrepidus accipe eam secundum legis præceptum, vxorem tibi nominatam, sed secundum nuptiarum consuetudinem, & coniunctionem longè alienam. Accipe ergo eam, sicut cōmendatum cœlestem thesaurū, vt Deitatis diuitias, sicut plenissimā sanctitatem, sicut perfectā iustitiam. Accipe eam sicut vnigeniti mansionē, sicut honorabile templum, sicut domū Dei, sicut creatoris omnium propria, sicut Regis sponsi cœlestis domū immaculatam. Ita ergo Ioseph fili Dauid, ne timueris accipere eam tibi commendatā, tuæ religiositati creditam: Serua, fer curam, attende, fugiens ab Herode, duc in Ægyptū, iterum remeaturus post Herodis mortē dedue in terrā Israël. Ne timueris accipere Mariam coniugem tuam. Coniugē audiens non expauescas, nec conturberis nec tu, nec quisquam sequentium vsq; in cōsummationem seculi. Coniugem eam dico propterea, vt diabolo virginitatē eius occultem, & Iudæorum prauitatem excludam atq; deiiciam, vt legis instituta nō destruam: & in sequentibus demonstrabo, quòd ista nec tua coniunx secundum consuetudinē coniugij habeatur: nec iste qui generatur, tuus filius esse credatur. Quod enim nascetur ex ea, de spiritu sancto est) Quia scilicet cooperator huius natiuitatis spiritus sanctus est. Nam vnigenitus filius, qui ante secula ineffabiliter ex solo patre natus est, iam seculi appropinquāte fine, ex voluntate patris in humano corpore, sancto cooperante spiritu inter homines venit.

Esaiæ 9. Iste est, de quo scriptura prænunciat, dicens: Puer natus est nobis, & filius datus est nobis.

Patris

Patris etenim vnigenitus filius ex virgine generatus est, vt illam virginē priorem Euam, quæ ceciderat, iterū renouaret, atq; erigeret. Et qui per prauā voluntatē filij effecti fuerant diaboli, per adoptionem gratiæ filios efficeret Dei. Pariet, inquit, filiū, & vocabis nomen eius Iesum) Virgo generat, & tu hunc genitum vocabis Iesum, quod interpretatur Saluator. Ipse enim saluum faciet populū suum à peccatis eorū) Vocabis, ait, nomē eius hoc qđ antè fuit, quod antè secula nominatū est. Non tu ei impones nomen, nec ex te ei vocabulū constitues, sed nomina & voca exultando Iesum, id est, saluatorē. Saluatorem eum esse testare. nec ex tempore cœpisse saluare, sed iam antiquissimū saluatorem. Ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorū. Duo enim per hoc verbū præclara designātur, q, & Deus fuerit, & Dominus prius ante incarnationem Christus, & quòd populus eius ab ipso saluandus iam tunc annunciabitur. Et ideo dictum est: Ipse saluum faciet populū suum à peccatis eorū, vt verè Deus. Dei enim est virtutis à peccatis saluare, vel peccata dimittere. Iste ergo filius Dei habens populum suum, ipsum venit, vt dictū est, liberare à peccatis, atque saluare, siue ex Iudæia, siue ex gentibus: de quo ipse iam per prophetam fuerat locutus, dicēs: Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Pete à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionē tuam terminos terræ. Ipse saluabit populū suum à peccatis eorū: sanguine videlicet suo cunctos redimens, morte sua de mortis eos liberans potestate. Ipse saluabit, hoc est, erit saluator omniū hominū fideliū atq; credentiū. Psalm. 2.

Bene aūt sibi diuiserunt Euangelistę, vt sanctus Matthęus Ioseph ab Angelo moneri induceret, ne dimitteret Mariam. Lucas Euangelista testimonium ferret, quòd non conuenissent. Hic ipsa Maria fatetur cùm dicit Angelo: Quomodo fiet istud, quoniam virū non cognoui? Sed & ipse sanctus Lucas virginē declarauit, dicens: Et nomen virginis Maria. Et Propheta edocuit, qui ait: Ecce virgo in vtero cōcipiet. Et Ioseph designauit, qui quoniam prægnantē videbat, quam non cognouerat, dimittere gestiebat. Et Dominus ipse in cruce positus manifestauit, cùm dicit matri: Mulier ecce filius tuus. Deinde discipulo dicit: Ecce mater tua. Etiam vterq; testatus est, discipulus & mater. Quia ex illa hora suscepit eam discipulus in suā. Vtiq; si conuenissent, nonquā virum propriū reliquisset, nec vir eam iustus passus esset à se discedere. Quomodo aūt Dominus diuortium pręcepisset, cùm ipsius sit sententia: Quia nemo dimittere debet vxorem, excepta causa fornicationis? Pulchrè autem docuit sanctus Matthęus, quid facere debeat iustus, qui probrum coniugis deprehenderit, vt cruentum ab homicidio, castum ab adulterio præstare se debeat. Qui enim iungitur meretrici: vnum corpus est. Ergo vbique in Ioseph iusti grātia & persona seruatur, vt testis ornetur. Os enim iusti mendacium nescit, & lingua eius loquitur iudicium. Iudicium eius loquitur veritatem. Nec te moueat quòd scriptura frequenter coniugem dicit. Non enim virginitatis ereptio, sed coniugij testificatio, nuptiarum celebratio declaratur. Deniq; iam non accepit, nemo dimittit. Et ideo qui volebat dimittere, fatebatur acceptam. Simul etiam mouere non debet, quod ait Euangelista: Non cognouit eam donec peperit filium. Illud enim velut idioma scripturæ est: sicut habes alibi: Donec senescatis, ego sum. Nunquid post illorum senectutem Deus esse desiuit? Et in psalmo: Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis: Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Nunquid postea non sedebit? Vel quoniam qui causam agit, sātis putat quòd causæ est dicere, redundantia non requirit? Satis enim est ei, vt causam susceptam astruat, incidentem differat. Et ideo qui incarnationis incorruptum susceperat probare mysteriū, non putauit vberius prosequendum virginitatis Mariæ testimonium, ne defensor magis virginis, quàm assertor mysterij crederetur. Certè quando iustum docuit Ioseph, satis declarauit quòd sancti spiritus templum, matrem Domini, vterum mysterij violare nō potuit. Didicimus ferè ē veritatis, didicimus consiliū, discamus mysteriū. Bene despōsata, sed virgo: quia est Ecclesiæ typus. quæ est immaculata, sed nupta. Cōcipit nos virgo de spiritu, parit nos virgo sine gemitu: Et ideo fortasse sancta Maria alij nupta, ab alio repleta, quia & singulę Ecclesię spiritu quidē replētur & gratia, iunguntur tñ ad tēporalis speciē sacerdotis. Ex diuo Ambrō sio super Lucam cap. 1. Matth. 2. Esaiæ 7. Ioann. 19. Matth. 5. 1 Corint. 6. Matth. 1. Psalm. 109. Ibidem.

Ioseph fili Dauid, natus nō solū ex genere sacerdotali, verūetiā ex regali, filius prophetarū, socius scribarū. Ille Deus qui scripsit mirabilia in lege sua, ipse fecit mirabilia in cōiuge tua. Quid aūt sunt mirabilia, nisi quæ hominibus sunt impossibilia? Mirabilia ergo Dei in lege nō legisti: quod si etiā legisti, quare nō intellexisti? Ipsa lex quā quotidie legis, sine graphio scripta est in tabulis lapideis. Lege & intellige. q, panē in eremo terra pduxerit, cuiꝰ semē in terra arator nullus induxit. Virga etiā Aaron annis siccatā plurimis sine aqua reuixit, in tēplo floruit, nuces produxit quas clausa sub tecto pduxit. Ergo qui scripsit lapideas tabulas sine stylo ferreo, ipse grauiduit Mariā spiritu sancto: & q produxit panes in eremo sine aratiōe, ipse impregnauit virginē sine corruptione: & qui fecit virgā sine humore folia germinare, ipse fecit filium Dauid sine semine generare. Postremò filij Dauid Ioseph Ex d. Augustin. in serm. 14. diei Natiuitatis Domini.

filius prophetarum, legisti Esaiam eximium prophetarum quid dixerit, quemadmodum scripserit: Ecce virgo in vtero cōcipiet, & pariet filiū, & vocabunt nomen eius Emanuel. Quod ergo legisti in libris tuis, aspice in Maria oculis tuis, vt dignè dicas Canticū Dauid patris tui: sicut audiuimus, ita & vidimus in ciuitate Domini virtutū, in ciuitate Dei nostri. Aspice ergo Mariam coniugem tuā, semper de ea securus, & in nullo sis solicitus, quia quod natū est in eius vtero, non vocabitur filius Iudæi, sed vocabitur filius Dei. Habe ergo Ioseph cum Maria coniuge tua communem virginitatem membrorum, quia de virgineis membris virtus nascitur Angelorū. Sit Maria sponsa Christi, in carne sua virginitate seruata: sis autem & tu pater Christi cura castitatis, & honorificentia virginitatis, vt de virgineis membris genitricis seculis Christianis nulla sit zelotypia. Magnum meritum virginitatis fratres. Virginitas Mariæ, Angeli salutatione est impregnata: & pregnans Mariæ virginitas de vtero, in vtero est salutata: & generās virginitas Mariæ ab Angelis est hodie collaudata: & lactans virginitas Mariæ per stellā de cœlo est indicata, & Magorū muneribus est honorata. Gaude itaque Ioseph, nimiūq; congaude virginitati Mariæ, qui solus meruisti virginalem affectum possidere cōiugij, quia per meritum virginitatis ita separatus es à concubitu vxoris, vt patet dicaris Saluatoris. Necessariò fuit desponsata Maria Ioseph, quando per hoc & à canibus sanctum absconditur, & à sponso virginitas comprobatur: & virginis tam verecundiæ parcitur, quàm famæ prouidetur. Quid sapientius, quid dignius diuina prouidentia? Vno tali consilio secretis cœlestibus & admittitur testis, & excluditur hostis, & integra seruatur fama virginis matris. Alioquin quando pepercisset iustus adulteræ? Scriptum est autem: Ioseph autē vir eius cùm esset iustus, & nollet eā traducere, voluit occultè dimittere eam. Bene, cùm esset iustus, noluit eā traducere, quia sicut nequaquam iustus esset, si cognitam ream consensisset: sic nihilominus iustus non esset, si probatam innoxiam condemnasset. Cùm ergo iustus esset, & nollet eam traducere, voluit dimittere eam. Quare voluit dimittere eam? Accipe & in hoc non meam, sed patrum sententiam. Propter hoc Ioseph voluit dimittere eam, propter quod & Petrus Dominum à se repellebat, dicens: Exi à me Domine, quia homo peccator sum: propter quod & Centurio à domo sua eū prohibebat, cùm diceret: Domine non sum dignus vt intres sub tectū meum. Ita ergo & Ioseph indignum & peccatorem se reputans, dicebat intra se, à tali & à tanta non debere sibi vltrà familiare præstari contubernium, cuius supra se mirabilē expauescebat dignitatē. Videbat & horrebat diuinæ præsentiæ certissimum gestantem insigne: & quia mysterium penetrare non poterat, volebat dimittere eā. Expauit Petrus potentiæ magnitudinem. Expauit Centurio præsentiæ maiestatem. Exhorruit nimirum & Ioseph sicut homo, huius tanti miraculi nouitatē, mysterij profunditatem: & ideo occultè voluit dimittere eā. Miraris quòd Ioseph prægnantis sese consortio virginis iudicabat indignum, cùm audias & sanctam Elisabeth eius non posse ferre præsentiam, nisi cum tremore, & reuerentia? Ait nāque: Vnde hoc mihi, vt veniat mater Domini mei ad me? Ideo itaq; Ioseph voluit dimittere eam. Sed quare occultè, & non palam? Ne videlicet diuortij causa inquireretur, exigeretur ratio. Quid enim vir iustus responderet populo duræ ceruicis, populo non credenti & contradicenti? Si diceret quod sentiebat, quod de illius puritate comprobauerat, nónne mox increduli & crudeles Iudæi subsannarent illū, lapidarent illam? Quando namque veritati crederent tacenti in vtero, quam postea contempserunt clamantem in templo? Quid facerent necdum apparenti, cui postmodum impias manus iniecerunt etiam miraculis coruscanti? Meritò ergo vir iustus, ne aut mentiri, aut diffamare cogeretur innoxiam, voluit occultè dimittere eam. Sin verò aliter quis sentiat, & Ioseph sicut hominem dubitasse contendat: sed quia iustus erat, voluisse quidem habitare cum ea propter suspitionem, nec tamen (quia pius erat) traducere voluisse suspectū, & ideo voluerit occultè dimittere eam. Breuiter respondeo, etiamsi dubitationem illam Ioseph fuisse necessariam, quæ diuino meruit certificari oraculo. Sic quippe scriptū est: Hæc autē eo cogitante, scilicet quòd occultè dimitteret eā, apparuit ei Angelus in somnis, dicēs: Ioseph fili Dauid, noli timere accipere Mariam coniugem tuam. Quod enim in ea natum est, de spiritu sancto est. Itaque propter istas rationes desponsata est Maria Ioseph, vel potius, sicut ponit Euangelista, viro, cui nomen erat Ioseph. Virū nominat, non quia maritus, sed quòd homo virtutis erat. Vel potius quia iuxta alium Euangelistā non vir simpliciter, sed vir eius dictus est: meritò appellatur, qđ necessariò putatur. Debuit ergo vir eius appellari, quia necesse fuit & putari, sicut & pater Saluatoris nō quidē esse, sed dici meruit, vt putaretur esse, dicente hoc ipso Euangelista: Et ipse Iesus erat incipiens quasi annorū triginta, vt putabatur filius Ioseph. Nec vir ergo matris, nec filij pater extitit, quāuis certa (vt dictum est) & necessaria dispensatione vtrumque ad tempus & appellatus sit, & putatus. Conijce tamen ex hac appellatione, qua licet dispensatoria meruit honorari adeo vt patet

De

[Margin notes: § Commendatur virginitas. — Ex D. Bernardo in homil. 2. super Missus est. — Matth. 1. — Lucæ 5. — Matth. 8. — Lucæ 1. — Matth. 1. — Lucæ 2. — Lucæ 3.]

Dei & dictus & creditus sit:coniice & ex proprio vocabulo,quod argumentũ non dubitas interpretari,quis & qualis homo fuerit iste Ioseph.Simul & meméto magni illius quondam Patriarchæ venditi in Ægypto, & scito ipsius istum non solùm vocabulũ fuisse sortitum,sed & castimoniam adeptum,innocentiam assequutum & gratiam.Siquidé ille Ioseph fraterna ex inuidia venditus,& ductus in Ægyptũ Christi venditioné præfigurauit: Iste Ioseph Herodianam inuidiam fugiens Christum in Ægyptum portauit.Ille Domino suo fidem seruans dominæ noluit commisceri:Iste Dominam suam Dominisui matré virginem agnoscens,& ipse continens fideliter custodiuit. Illi data est intelligentia in mysteriis somniorum:Isti datum est consciũ fieri atque participem cœlestium sacramentorũ. Ille frumenta seruauit,non sibi,sed omni populo. Iste panem viuum è cœlo seruandũ accepit tam sibi,quàm toti mundo.Non est dubiũ quin bonus & fidelis homo fuerit iste Ioseph,cui mater desponsata est saluatoris.Fidelis,inquam,seruus & prudens,quẽ constituit Dominus suæ matris solatium,suæ carnis nutritiũ,solum denique in terris magni consilij coadiutorem fidelissimum. Huc accedit,quòd dicitur fuisse de domo Dauid.Verè enim de domo Dauid,verè de Regia stirpe descẽdit vir iste Ioseph,nobilis genere,mente nobilior.Planè filius Dauid,non degenerans à parte suo Dauid.Prorsus,inquã,filius Dauid,nõ tantum carne,sed fide,sed sanctitate,sed deuotione:quem tanquã alterum Dauid Dominus inuenit secundum cor suum, cui tutò committeret secretissimum atque sacratissimũ sui cordis arcanum,cui tanquam alteri Dauid incerta & occulta sapientię suę manifestauit, & dedit illi non ignarum esse mysterij,quod nemo principũ huius seculi agnouit:cui denique datũ est quod multi Reges & prophetę cùm vellent videre, nõ viderunt:audire,& non audierunt:nõ solùm videre & audire,sed etiã portare,deducere,amplecti,deosculari, nutrire,& custodire.Non tantùm autem Ioseph,sed & Maria descendisse credenda est de domo Dauid.Alioquin nõ esset desponsata viro de domo Dauid,si non esset & ipsa de domo Dauid.Ambo igitur erant de domo Dauid:sed in altera completa est veritas,quã iurauit Dominus Dauid:altero tantum conscio,& teste adimpletæ promissionis.

Gen. 37. Matth. 2. Gen. 39. Matth. 2. Gen. 41.

¶ FRAGMENTVM VITAE DOMINI

nostri Iesu Christi filij Dei Saluatoris nostri, ex diuersis autoribus collectum.

Ex Iosepho antiquitatũ lib. 18. cap. 6.

FVIT iisdem temporibus Iesus sapiens vir, si tamen virum eum nominare fas est.Erat enim mirabilium operum effector , doctorque hominum eorum qui libenter,quæ vera sunt, audiunt . Et multos quidem Iudæorum, multos etiam ex Gentilibus sibi adiunxit.Christus hic erat. Hunc accusatione primorum nostræ gentis virorum cùm Pilatus in crucem agendum esse decreuisset,non deseruerunt hi qui ab initio eum dilexerant.Apparuit enim eis tertio die iterum viuus,secundum quod diuinitus inspirati prophetæ vel hæc,vel alia de eo innumera miracula futura esse prædixerant.Sed & in hodiernum diem,Christianorum,qui ab ipso nuncupati sunt,& nomen perseuerat & genus. Conuersationem suam, quam in carne Saluator noster habuit,omnibus piè viuere volentibus virtutis typum & imaginem proposuit: vt in illos characteres respicientes , consimilem suæ vitæ formam imprimant, nusquam Archetypum imitationis variatione peruertentes. Quòd enim vitam suam seruator imaginem optimæ conuersationis omnibus ipsi obedire volẽtibus proposuerit,audi ipsum conspicuè hoc docentem.Si quis,inquit mihi ministrat, me sequatur. Non autem carnalem significans imitationem,quæ omnibus est imperuia,cùm ipse iam iuxta corpus in cœlis esse cognoscatur:sed exactã vitæ, quantũ eius fieri potest,imitationẽ.Quomodo igitur seruator noster vixit,& quomodo conuersatus est? Peccatum non fecit.Quomodo enim iustitia à peccato superari possit? Quomodo verò mendacium veritatem vinceret? Quomodo potentia per infirmitatem expugnaretur? Aut quo pacto id quod nõ est,eo qui est superius euaderet?Deus enim semper est,& essentiæ finẽ non habet, terminum nõ admittit:peccatũ verò nunquã est,neq; in propriã substãtia deprehenditur:sed magis in ipsis est,à quibus fit,quàm in malefactis,& essentiã suam in defectu boni habens instar spiritalium tenebrarũ per iniquitates exprimitur.perq; iustitiæ lucem iterũ dissoluitur(lux enim in tenebris lucet) & vnà cũ turpibus factis terminatur.Cessantibus enim malefactis,simul & essentia peccati cessat. Quæretur enim peccatum illius, inquit, nec inuenietur. Licet reconditum sit peccatorum gratia supplicium iis qui peccant,& irrefragabilis super iniquitatibus sit deputata pœna.Peccatum igitur non fecit,nec est inuẽtus dolus in ore eius. Sed lenitatis,patientię,bonitatis,mãsuetudinis,benignitatis, placiditatis,humilitatis,pru-

Ex d. Basilio lib. de constitutionibus monachorũ c. 4. To. 3

Ioann. 12.

dentiæ

dentiæ,& omnis in vniuersum virtutis quàm plurima exhibuit exépla,quæ in Euangeliis clarè sunt exposita. Lenitatis quidem,& patientiæ,ferendo Iudęorum insidias,quibus perpetuò priorem malitiam,sequentibus maligni studij hyperbolis,superabant. Quos quidem placidè reprehendebat,vt à malitia desisterent: vlcisci verò,vindictamque de illis vel modicè sumere non sustinebat : sed cum inhumanitate ipsorũ beneficiis certabat,& malitię intentionem per bonorum subministrationem vincere satagebat, & tandem crucem pro crucifixoribus suis subibat. Mansuetudinis verò , & placiditatis in eo quod quosuis admittebat cum benignitate sibi congrua , & colloquendi copiam & fiduciam exhibebat,non solùm honestis , sed & iis hominibus , quibus res turpissimæ grato & consueto vsu fuerant. Ita ad illum accedebant meretrices & publicani,non vt libidinis aut auaritiæ morbum augerent , sed vt animæ morbum propulsarent: nec tantum absterrebantur conscientia malitiæ,quantum confidebant spe medicinę. Inueniebant enim experientiam spe maiorem. Benignitatis autem,& commiserationis quanta sunt exempla? Interdum in solitudine egestate pressos mensa spontanea,& abundè copiosa , ac duplici nomine benigna excepit: cùm propter necessariorum abundantiam,tum propter insolentem,& admirabilem suppeditationem & sufficientiam. Interdum deiectos commiseratus est,quòd essent afflicti & proiecti , sicut oues non habentes pastorem : & corporales infirmitates, membrorumque corruptiones,ac mutilationes pariter & animę ægritudines,ac peccatorum insolubiles nodos, & obligationes violentorum pactorum , quas cum diabolo patre peccati fecimus,curauit ac dissoluit. Humilitatis verò,qualia nobis præscripsit exempla in eo,quòd non solùm carne circundari, sed & humilium iuxta seculi formam parentum filius partim fieri,partim ęstimari voluit? fieri quod matrem,ęstimari quod eum,qui pater dicebatur,attinet. Prudentię autem,quod aliquando Sadducęos arguit,resurrectionem per commẽtum septẽ fratrum sub vna vxore mortuorũ irridere conantes: aliquando verò discipulos Pharisęorũ cum Herodianis pudefecit: qui cùm ancipitem quęstionem obiicerent an liceret censũm dare Cęsari, vel non , responsionem ambidextram tulerunt , quę vtrinq; illorum amentiam vellicaret,nõ dare,sed reddere iubẽs. Reddite enim,inquit,quę Cęsaris sunt Cæsari,quoniam numisma Cęsaris erat,cuius imaginem & inscriptionem ferebat. Et hęc quidem sunt pręcipua virtutum ac factorum Christi exempla,quorũ adhuc infinitus est numerus. Corporis verò , qualia sunt & quot,quorũ gratia potissimũ istud Christi hypodigma adductũ est? Primęua quidem ętate parentibus subditus quemuis corporalẽ laborem mansuetè & intemperanter cũ illis tulit. Cùm enim homines essent iusti quidem ac pij, pauperes tamen,& rerum necessariarum haud quaquã abundantes,cuius rei testimonium dat pręsepe,quod mederi iàm debebat fastui nobiliũ partuum , verisimile est assiduo corporaliũ laborum exercitio victum sibi necessarium vnà comparasse. Iesus aũt istis,vt scriptura inquit subditus,obedientiã suam omnino etiã hic pręstitit,vt simul cum illis laboraret. Successu verò tẽporis,cùm herilia ac diuina beneficia patefacienda, Apostoli deligendi,regnumq; cœlorum prędicandũ esset,non in angulo aliquo iacens,& corporis viribus destitutus aliorum ministerio opus habuit: sed nunc quidẽ assiduè,idque pedes iter fecit,discipulisq; simul ministrauit,vt ipse dicebat : Ego autem sum in medio vestri tanquam qui ministrat. &: Sicut filius hominis nõ venit,vt sibi ministretur,sed vt ipse ministret: nunc verò discipulorum pedes lauit. Rursus prolixo tempore doctrinæ munus exercuit, locum loco mutans impigrè,idque nostræ salutis gratia,semel tantum ac breui momento iumẽti opera vsus legitur,non vt corpus refocillaret,sed vt hoc opere prophetiam confirmaret. Quid autem Apostoli? Dominum non sunt imitati ? Non in continuis laboribus fuerunt? Considera Paulũ sine intermissione operatum, cõtinua peregrinatione ac nauigatione occupatum,periclitatum,tempestate iactatũ, pulsum,flagris cęsum, lapidatum,ad vniuersas tentationes per animi alacritatẽ, ac corporis vigorem infractum. Et hæc quidem liberatoris nostri conuersatio,& canon viuendi eorum qui piè vitam instituunt. Verũ in omnibus mirabilibus quæ egisti,mirabilior passio tua,Domine Iesu, quæ passiones omnium nostrûm propulsauit, propitiata est omnibus iniquitatibus nostris, & nulli vnquam pesti nostræ inuenitur inefficax. Quid enim tam ad mortẽ,quod nõ tua morte saluetur? In hac igitur passione fratres,tria specialiter cõuenit intueri,opus,modũ, causam. Nam in opere quidem patientia,in modo humilitas,in causa charitas cõmendatur. Patientia autem singularis,quòd videlicet cùm supra dorsum eius fabricarent peccatores,cùm sic extenderetur in ligno, vt dinumerarentur omnia ossa eius, cùm fortissimũ illud propugnaculum quod custodit Israël, vndiq; foraretur,cùm foderetur manus & pedes,sicut agnus ad occisionem ductus sit,& tanquam ouis coram tondente se non aperuit os suum: non aduersus patrẽ murmurans,à quo missus fuerat: non aduersus humanũ genus, pro quo quæ non rapuit exoluebat: non deniq; vel contra populum ipsum peculiarem sibi

Matth.26.

Matth.4.
Luc.22.
Matth.20.
Ioann.13.
Matth.21.

1 Corint.1.

Ex D.Bernardo in serm.Fer.iiij. maioris hebdomadæ.

à quo pro tantis beneficiis tanta mala recipiebat. Plectûtur aliqui pro peccatis suis,& humiliter sustinent,hoc ipsum tamen eis ad patientiā reputatur. Flagellantur alij non tā purgandi, quàm probandi,coronandique:& maior in eis patientia comprobatur,& cōmendatur. Quo modo nō maxima censeatur in Christo,qui in funiculo hæreditatis suæ ab his quibus specialiter aduenerat saluator, crudelissima morte mulctabatur sicut fur, nullum omnino peccatum nec actu proprio,nec contractu,sed nec in quo crescere posset,habēs? Nimirum in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis,non vmbraticè,sed corporaliter: in quo Deus est mundū reconcilians sibi,non figuratiuè,sed substātialiter: qui deniq; plenus est gratiæ & veritatis,non cooperatiuè,sed personaliter. Vt faciat opus suum,alienum est opus eius ab eo (Esaias loquitur) quia & opus suū fuit,qđ dedit ei pater vt faceret:& alienum ab eo,vt talis talia sustineret. Ita ergo habes in opere patientiā. Nam modū ipsum si diligenter attendas,nō modò mitem,sed & humilē corde cognosces. Nempe in humilitate iudicium eius sublatum est,cùm nec ad tantas blasphemias, nec ad falsissima, quæ sibi obiiciebantur,crimina responderet. Vidimus,inquit,eum:& non erat ei aspectus:non speciosum forma præ filiis hominum,sed opprobrium hominum,& tanquā leprosum,nouissimum virorum: planè virum dolorū, à Deo percussum & humiliatū: ita vt nulla esset ei species neque decor. O nouissimum & altissimum,ô humilē & sublimem,ô opprobriū hominum & gloriam Angelorū. Nemo illo sublimior,nemo humilior. Denique sputis illitus est,opprobriis saturatus est,morte turpissima condemnatus est,cū sceleratis deputatus est. Nihilne merebitur vel ista humilitas, quæ hunc habet modū,imò quæ tam est vltra modum? Sicut est patientia singularis,sic & humilitas admirabilis,vtraque sine exemplo. Esaiæ 53. Esaiæ 53.

Vtramque tamen magnificè causa ipsa commendat: nimirū charitas est. Propter nimiā quidem charitatem suam,qua dilexit nos Deus,vt seruū redimeret,nec pater filio,nec sibi filius ipse pepercit. Verè nimiam,quia & mensuram excedit,modum superat,planè supereminēs vniuersis. Maiorem,inquit,charitatem nemo habet, quàm vt animam suam ponat quis pro amicis suis. Tu maiorē habuisti,Domine,ponens eā etiā pro inimicis. Cùm enim adhuc inimici essemus,per mortem tuam & tibi reconciliati sumus,& patri. Quæ nā alia videbitur esse,vel fuisse,vel fore huic similis charitas? Vix pro iusto quis moritur: tu pro impiis passus es,moriens propter delicta nostra,qui venisti iustificare gratis peccatores,seruos facere fratres,captiuos cohæredes,exules reges. Nec sanè aliud aliquid patientiā hanc & humilitatem æquè illustrat,quàm quòd tradidit in mortem animā suā,& peccata multorum tulit,etiam pro transgressoribus rogans vt non perirent. Fidelis sermo,& omni acceptione dignus. Quia enim voluit,oblatus est. Nō modò voluit,& oblatus est,sed quia voluit. Solus nimirum potestatē habuit ponendi animā suā: nemo eam abstulit ab eo violentèr. Cùm accepisset acetum,dixit: Consummatum est. Nihil restat adimplendum,iam non est quod expectem. Et inclinato capite factus obediens vsque ad mortem,tradidit spiritum. Quis tam facilè quando vult dormit? Magna quidem infirmitas mori, sed planè sic mori, virtus immensa. Nempe quod infirmum est Dei,fortius est hominibus. Potest humana vesania sibiipsi in mortem sceleratas iniicere manus, sed non hoc est ponere animam suam: vrgere eam magis,& violenter abrumpere,quàm ad nutum ponere est. Tibi,impie Iuda, misera planè facultas fuit,non ponendi animam,sed pendendi: nec tradente te,sed trahente laqueo,nequissimus ille spiritus tuus exiuit,nō emissus à te,sed amissus. Solus in mortē tradidit animam suam qui solus virtute propria regressus est ad vitam. Solus potestatem habuit ponendi, qui solus facultatem æquè habuit liberā resumendi, imperiū habens vitæ & mortis. Digna ergo charitas tā inęstimabilis,humilitas tā admirabilis,patiētia tā insuperabilis. Digna planè tā sancta tam immaculata hostia,tā acceptabilis: dignus ēst agnus qui occisus est accipere fortitudinē,facere ad quod venit,tollere peccata mundi. Ego aūt dico peccatū triplex,quod inualuit super terrā. Putatis quòd dicere velim concupiscentiā carnis,& concupiscentiam oculorū,& superbiā vitæ? Funiculus triplex est,qui difficile rumpitur: propterea multi trahunt,imò trahuntur hoc funiculo vanitatis: sed prior ille ternarius nō immeritò prævalet in electis. Quomodo enim nō illius pacientię recordatio oēm arceat voluptatē? Quomodo non illius humilitatis cōsideratio superbiā vitæ prorsus excludat? Nam charitas illa planè digna,cuius meditatio sic mentē occupet,sic totā sibi vendicet animā,vt omnino vitium curiositatis exufflet. Fortis igitur contra hęc passio saluatoris: sed aliud ego triplex æquè peccatū,quemadmodū virtus crucis expugnat, dicere cogitaui,& id fortè vtilius audiatur. Primum quidem originale,secundū personale dixerim, tertium singulare. Et originale quidem maximum illud delictum vocatur, quod à primo Adam contrahimus,in quo peccauimus omnes,pro quo morimur vniuersi. Maximum planè,quod sic totum,non modò genus humanum, sed & quemlibet ipsius generis occupat: vt non sit qui euadat,non sit vsq; ad vnum. A primo homine vsq; ad nouissimum protenditur, Ioann. 15. Ioann. 19.

ditur,& in singulis quoq; à planta pedis vsq; ad verticem diffunditur hoc venenũ. Sed &
aliter nihilominus in vniuersam dilatatur ętatẽ ab ea scilicet die,qua sua quenq; concipit,
vsque ad eam qua communis eum recipit mater. Alioquin vnde graue iugũ super omnes
& totos filios Adam,idque à die exitus de ventre matris eorum, vsque in diem sepulturę
in matrem omnium? In sordibus generamur,in tenebris confouemur,in doloribus partu-
rimur. Ante exitum miseras oneramus matres : in exitu more vipereo laceramus,mirum
quòd non ipsi pariter laceramur. Primam vocem plorationis edimus,meritò quidẽ,vtpo-
te vallem plorationis ingressi: vt nobis illud sancti Iob ex omni parte possit aptari. Homo
Iob 14. natus de muliere,breui viuens tempore , repletur multis miseriis . Quàm verũ verbũ hoc
sit,non nos verba docuêre,sed verbera. Homo,inquit, natus de muliere:nihil abiectius. Et
ne fortè ex ipsa sibi voluptate corporeorum sensuũ,quam de sensibilibus hauriat,blandia-
tur:in ipso statim introitu,de exitu quoque terribiliter admonetur,cùm dicitur: Breui vi-
uens tempore. At ne spaciolũ illud,quod inter ingressum & egressum relinquitur , sibi li-
berum putet:repletur,ait,multis miseriis. Multis,& multiplicibus,inquam,miseriis corpo-
ris,miseriis cordis,miseriis cùm dormit,miseriis cùm vigilat,miseriis quaquauersum se ver
tat. Nimirũ ipse quoq; natus ex virgine,imò factus ex muliere: sed benedicta in mulieri-
Ioann. 19. bus, qui loquitur ad matrem: Mulier ecce filius tuus:etiã breui viuens tempore super ter-
ram,& nihilominus multis est repletus miseriis in illa breuitate,appetitus insidiis,interro-
gatus contumeliis,pulsatus iniuriis,vexatus suppliciis,conuitiis lacessitus. Túne hanc suf-
ficere dubites ablationem,quæ reatum omnẽ primæ præuaricationis absoluat? Imò verò
non sicut delictum,ita & donum. Nam peccatum ex vno in condemnationem:gratia au-
tem ex multis delictis in iustificationem. Et graue quidem omnino delictum illud ori-
ginale,quod non solùm personam infecit,sed & naturã. personale tamen cuiq; grauius est,
cùm iam laxatis habenis exhibemus vndique mẽbra nostra arma iniquitatis peccato,non
modò iam alieno,sed & proprio crimine compediti. Singulare verò est grauissimum,
quod commissum est in Dominum maiestatis, cùm viri impij virum iustum iniustè occi-
derunt,& sacrilegas manus in ipsum Dei filiũ iniecerunt crudelissimi homicidæ , imò(si
fas est dicere)etiam deicidæ. Quid duo præcedentia ad tertiũ? Ad hoc expalluit,& expa-
uit tota machina mundialis,& penè in antiquũ chaos sunt omnia reuoluta. Ponamus ali-
quem de regni principibus terram regiam populasse in vastitate hostili : ponamus alium.
cùm esset de conuiuio & consilio regis, vnicum eius filiũ proditoriis manibus suffocasse:
Nunquid nõ primus respectu secundi innocens videbitur & immunis? Sic est omne pec-
catum,quantum ad hoc peccatum:& tamen hoc peccatum in se pertulit, qui seipsũ fecit
peccatum, vt de peccato damnaret peccatum. Per hoc enim omne peccatũ tam origina-
le,quàm personale deletum est, & ipsum quoq; singulare eliminatũ est per seipsum Argu-
mẽtum mihi est à maximo,quod duo minora sunt explosa. Et ecce argumentũ, Peccatũ
multorũ tulit,& pro transgressoribus rogauit,vt nõ perirẽt: Pater ignosce illis quia nesci-
unt quid faciunt. Volat irreuocabile verbũ tuũ Dñe,nec reuertetur ad te vacuũ, sed faciet
Luc. 23. ad quod misisti. Vide nunc opera Domini,quæ posuit prodigia super terrã. Flagellis cęsus
est,spinis coronatus , clauis confossus,affixus patibulo,opprobriis saturatus: omniũ tamen
dolorum immemor: Ignosce,ait,illis. Hinc multę miserię corporis,hinc multę misericor-
dię cordis,hinc dolores,hinc miserationes,hinc oleum exultationis,hinc sanguinis guttę
decurrentis in terrã. Misericordiæ Domini multæ:sed & miserię Domini multę. Vincént-
ne miseriæ misericordias , an misericordiæ miserias superabunt ? Vincant misericordiæ
tuæ antiquæ,Domine vincat sapientia malitiam . Magna enim illorũ iniquitas: sed nun-
quid non maior pietas tua,Domine? Multum per omnem modum. Nunquid redditur pro
Hierem. 18. bono malum,ait,quia foderunt foueam animæ meæ? Planè foderunt impatientiæ foueã,
occasiones plurimas indignationis,& permaximas ministrantes. Sed quid horũ fouea ad
abyssum mansuetudinis tuæ? Retribuentes mala pro bonis foueã foderunt:sed charitas nõ
irritatur,non pręcipitatur,nunquã excidit,nõ in foueam ruit., & pro retributis malis cu-
mulat bona. Absit vt muscę morituræ exterminent suauitatẽ vnguenti,quod de tuo cor-
pore fluit:quia apud sinum tuũ misericordia,& copiosa apud eum redemptio. Muscę mo-
rituræ,miseriæ sunt: muscæ morituræ,blasphemiæ sunt : muscæ morituræ insultationes
sunt,quas tibi reddit generatio praua & exasperans. Tu autẽ quid? In ipsa eleuatione ma-
nuũ tuarũ , cùm iam sacrificiũ matutinũ in holocaustũ vespertinũ transiret, in ipsa,inquã,
virtute incensi,quod cœlos ascendebat,terram operiebat,inferos respergebat , exaudien-
dus pro reuerẽtia tua clamas: Pater ignosce illis,quia nesciũt quid faciũt. O quàm multus
es ad ignoscendũ,ô q̃ magna multitudo dulcedinis tuæ,Domine,ô quàm longè cogitatio-
nes tuæ à cogitationibus nostris,ô quàm firmata est etiam super impios misericordia tua.
Mirares. ille clamat,ignosce: Iudæi,crucifige. Molliti sunt sermones eius super oleũ:& isti

sunt

funiculum,ó charitas patiens,sed & compatiens.Charitas patiens est, sufficit.Charitas benigna est:cumulus est. Noli vinci à malo:charitas abundans:sed vince in bono malum:superabundans est.Non enim sola patientia, sed & benignitas Dei ad pœnitentiam Iudæos adduxit:quia benigna Charitas etiam quos tolerat, amat, & amat tam ardenter. Patiens charitas dissimulat,expectat,sustinet delinquentem; & benigna trahit, adducit, conuerti facit ab errore viæ suæ: denique cooperit multitudinem peccatorum. ó Iudæi, lapides estis,sed lapidem percutitis molliorem, de quo resonat tinnitus pietatis, & ebullit oleum charitatis. Quomodo potabis, Domine, desiderantes te torrente voluptatis tuæ: qui sic perfundis crucifigentes te oleo misericordiæ tuæ? Patet igitur quia hæc passio potentissima est ad exhaurienda omnium genera peccatorum. Sed quis scit si data est mihi? Mihi data est,quia alteri dari non potuit. Nunquid Angelo? Sed ille non eguit. Nunquid diabolo? Sed ille non resurgit. Denique non in similitudinem Angelorum: absit autem vt in similitudinem dæmonum:sed in similitudinem hominum factus,& habitu inuentus vt homo,exinaniuit semetipsum formam serui accipiens. Filius erat,& factus est tanquam seruus. Non solùm formam serui accepit vt subesset,sed etiam mali serui vt vapularet & serui peccati,vt pœnam solueret,cùm culpam non haberet. In similitudinem, inquit, hominum,non hominis: quia primus homo nec in carne,nec in similitudine carnis peccati creatus est. Christus enim vniuersali hominum miseria pressius & profundius se immersit:ne subtilis ille diaboli oculus magnum hoc pietatis deprehenderet sacramentum. Ideo habitu, & omni habitu inuentus est vt homo:nec in eo, quantum ad naturæ debitum, signum aliquod singularitatis apparuit. Quia enim ita inuentus est,ideo crucifixus. Paucis autem reuelauit seipsum,vt essent qui crederent: reliquis autem absconditus est: quia si cognouissent,nunquam Dominum gloriæ crucifixissent. Ad hoc etiam illi singulari peccato ignorantiam copulauit, vt sub aliqua iustitiæ vmbra ignorantibus posset ignosci. Duo autem in hæreditatem nobis reliquerat ille vetustus Adam,qui fugit à facie Dei, laborem scilicet & dolorem:laborem in actione,dolorem in passione. Non hoc ipse audierat in paradiso quem acceperat, vt operaretur & custodiret illum: operaretur delectabiliter,custodiret fideliter,& sibi,& posteris suis. Christus Dominus laborem & dolorem considerauit,vt traderet eos in manus suas, imò se magis in manus eorum infixus in limo profundi: & intrauerunt aquæ istæ vsque ad animam eius. Vide (ad patrem inquit) humilitatem meam & laborem meum,quia pauper ego sum,& in laboribus à iuuentute mea. Laborauit sustinens,manus eius in laboribus seruierunt. De dolore vide quid dixerit: O vos omnes qui transitis per viam,attendite,& videte,si est dolor,sicut dolor meus. Verè languores nostros ipse tulit,& infirmitates nostras ipse portauit: vir dolorum pauper & dolens,tentatus per omnia absque peccato. Et in vita passiuam habuit actionem,& in morte passionem actiuam sustinuit, dum salutem operaretur in medio terræ. [1] Proinde memor ero,quàmdiu fuero,laborum illorum,quos pertulit in prædicando, fatigationum in discurrendo,tentationum in ieiunando, vigiliarum in orando, lachrymarum in compatiendo. Recordabor etiam dolorum eius,conuitiorum,sputorum, colaphorum, subsannationum, exprobrationum,clauorum,horumque similium,quæ per eum, & super eum abundantius transierunt. Facit ergo mihi fortitudo,facit similitudo: sed si accesserit, etiam imitatio, vt sequar vestigia eius. Alioquin etiam exquiretur à me sanguis iustus, qui effusus est super terram:nec immunis ero ab illo tam singulari scelere Iudæorum, quòd videlicet tantæ charitati ingratus fuerim,quòd spiritui gratiæ contumeliam fecerim,quòd sanguinem testamenti pollutum dixerim,quòd conculcauerim filium Dei.

Sunt plærique qui laborem & dolorem patiuntur, sed necessitas in causa est, non voluntas:& hi non sunt conformes imaginis filij Dei. Sunt qui ex voluntate sustinent:sed non est eis sors, neque pars in sermone isto. Vigilat tota nocte luxuriosus non solùm patienter,sed & libenter, vt suam expleat voluptatem: vigilat raptor vestitus ferro vt diripiat prædam: vigilat fur vt domum perfodiat alienam. Sed hi omnes, & horum similes longè sunt à labore & dolore, quem considerat Dominus. Homines autem bonæ voluntatis, qui Christiana voluntate diuitias paupertate commutârunt, vel etiam non habitas tanquam habitas contempserunt, relinquentes omnia propter ipsum, sicut & ipse reliquit omnia propter ipsos, [2] sequuntur eum quocunque ierit. Huiusmodi autem imitatio validissimum argumentum mihi est, quòd passio Saluatoris, & similitudo humanitatis in meam transeunt vtilitatem. Hic enim sapor, hic fructus laboris est & doloris.

Vide ergo quàm magnificauerit facere secum illa maiestas. De omnibus quæ in cœlo & sub cœlo sunt, dixit & facta sunt. Et quid facilius dictu? Sed nunquid solo verbo factum est,cùm te,quem fecerat,refecit?

1.Corinth.2.

Psal.118.
Thren.1.
Esaiæ 53.

1 Ecce quō Dominus & Saluator noster ieiunauit, vigilauit, orauit, lachrymatus est, exemplū præbens tibi vt hæc omnia facias. Quæ tamē hæretici nostri abhorrent. Quinimo non faciēda prædicant, quoniam Dominus noster abunde pro nobis hæc omnia fecerit. In quo ergo præbuit tibi exemplū vt sequaris vestigia eius. In nullo perfecto,si hoc modo omnia cauillaris.

2 Nota hæretice tibi non prodesse Christi passionem nisi imitatus eum fueris in vita tua, & sequaris eius vestigia. Qui enim mihi ministrat, (ait ipse) me sequatur: Et Apost. Petrus: Christus passus est pro nobis & c.

Triginta & tribus annis super terram visus, & cum hominibus conuersatus, etiã habuit in factis calumniatores, in dictis insultatores, non habens vbi caput suum reclinaret. Quare hoc? Quia verbum à sua subtilitate descenderat, & grossius acceperat indumentum. Nam caro factum fuerat, & ideo grossiori & morosiori opere vtebatur. Sicut autem cogitatio vestit sibi vocem corpoream absque sui diminutione, vel ante vocem, vel post vocẽ: sic filius Dei assumpsit carnem non commixtionem passus, neque diminutionẽ: nec ante carnem, nec post carnem. Apud patrem inuisibilis, sed hic manus nostrę tractauerunt de verbo vitæ, & quod erat ab initio vidimus oculis nostris. Hoc autem verbum, quia carnem purissimam & animam sanctissimam vnierat sibi, liberè moderabatur actiones corporis sui, tum quia sapientia & iustitia erat: tum quia nullam habebat prorsus legem in membris suis repugnãtem legi mentis suę. Meum verbum nec sapientia: nec iustitia est, sed tamẽ vtriusq; capax: & possunt ei hęc abesse & adesse, abesse aũt facilius. Familiare enim magis iam nobis in carnis nostræ seruire vitiis q̃ actiones & passiones eius ordinare pro eo, quòd omnis ætas ab adolescentia prona est in malum, inter flagella quoque & gladios, etiam sub discrimine mortis ad suas ambiens voluptates. Fœlix, cuius cogitatio, hoc est verbum nostrum, omnes actiones suas ad iustitiam dirigit, vt & intentio sana fit, & operatio recta. Fœlix, qui passiones corporis sui propter iustitiam ordinat, vt quicquid patitur, propter Dei filium patiatur: quatenus & à corde tollatur murmuratio, & in ore versetur gratiarum actio, & vox laudis. Qui sic extulit se, iste tollit grabatum, & vadit in domum suam. Grabatum nostrum corpus est, in quo prius languidi iacebamus, seruientes desideriis & concupiscentiis nostris. Nunc portamus illud, cùm spiritui obedire cogimur, & mortuum nostrum portamus, quia corpus mortuum est propter peccatũ. Ambulamus tamen, non currimus: quia corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. Ambulamus etiam in domum nostram. In quam domum? In matrem omnium, quia sepulchra eorum domus illorum in æternum. Vel potius in domum nostram, quam habemus ex Deo non manufactam, æternam in cœlis. Qui sub hoc onere ambulamus, posito eo, quid putatis, quò curremus? quò volabimus? Planè super pennas ventorum. Amplexatus est nos Dominus IESVS per laborem & dolorẽ nostrũ. Amplectamur eũ nos quoq; vicariis quibusdã amplexibus propter iustitiã, & iu-
Gen. 32. stitiam suam, actiones ad iustitiam dirigendo, passiones propter iustitiam sustinendo. Dicamus quoque cum sponsa: Tenui eum, nec dimittã. Dicamus etiam cũ Patriarcha: Non dimittã te nisi benedixeris mihi. Quid enim iã superest nisi benedictio? Quid post amplexũ
Cantic. 3. nisi osculum restat? Si sic adhęrerẽ Deo, quomodo non iam clamare liberet: Osculetur me osculo oris sui? Ciba nos interim, Domine, lachrymarũ pane, & potum da nobis in lachrymis in mensura. donec perducas nos ad mensuram bonam, & confertam, & coagitatam: quam dabis in sinus nostros, qui es in sinu patris super omnia benedictus Deus in secula. AMEN.

DIVI GREGORII NYSSAE PONtificis, In diem natalem Domini nostri Iesu Christi oratio, Patro Francisco Zino Veronensi interprete.

Psal. 80.

CANITE tuba in nouilunio, inquit Dauid, in insigni die solennitatis vestrę. Cœlestis autem doctrinę mandata omnia sunt instar legis iis qui intelligunt. Quamobrem, quoniam adest insignis dies solennitatis nostræ, nos
1 Corinth. 14. item obseruemus legem, & efficiamur sacrę celebritatis buccinatores. Legalis autem tuba, vt declarat Apostolus, est oratio. Dicit enim, incertum tubæ clangorem esse non oportere, sed sonis distinctum, vt ea quæ dicuntur perspicua sint. Edamus igitur & nos fratres, clarum aliquem sonum, qui non minus exaudiatur, quàm si ederetur cornea tuba: quandoquidem & lex in vmbræ figuris antè depingens veritatem, in tabernaculorum celebritate tubis vt caneretur, mandauit. Et præsens celebritatis argumentum veri tabernaculi mysterium est. In hac enim humanum ei tabernaculum figitur, qui propter nos formã hominis induit. In hac tabernacula nostra, quę morte corruerant, instaurãtur ab eo, qui ab initio construxerat ædificiũ. Nos etiã ea verba psalmi cũ vo-
Psalm. 117. cali Dauide plaudentes dicamus: Benedictus qui venit in nomine Domini. Quomodo autẽ venit? Nõ nauigio aut curru aliquo, sed incorrupta virginitate in vitã humanã traiecit. Hic Deus noster, hic Dñs, & illuxit nobis, vt diẽ hãc [1] solennẽ constitueret in condensis vsq; ad cornua altaris. Quod autem mysterium, fratres, in iis quæ dicta sunt, contineatur, neutiq̃ ignoramus: scimus enim vniuersas res procreatas esse veluti templũ quoddã Dñi, à quo pro-

1 Natiuitatis Domini solennis dies etiam antiquitus habebatur.

procreatę sunt. Verùm quia superinducto peccato obstructa erant ora illorũ, qui victi fuerant, & exultationis vox obticuerat, & dies festos celebrantiũ consensus distractus erat, cùm humana natura cum beatarum mentium natura in celebrando non conueniret, idcirco venerunt Prophetarum, & Apostolorum tubæ, quas lex corneas vocat, quia ex vero vnicorni confectæ sunt. Hę spiritu sancto inflatæ continuum veritatis sonum protulerunt, vt auribus eorũ, qui propter peccatum obsurduerant, patefactis, per frequentiã inferioris tabernaculi cũ excellentibus illis mentibus, quæ ad altare superius astant, concinentẽ, vna solennitas cõcelebraretur. Diuina enim illius altaris cornua, sunt eximię & pręstãtes cœlestis naturę Virtutes, & Principatus, & Potestates, & Throni, & Dominationes, quibus cũ per tabernaculi excitationẽ in celebritate coniungitur humana natura, renouatione corporum condensata. Nam condensari, & ornari, & indui, idẽ est, vt illi qui hæc intelligũt, interpretantur. Agite igitur, ad spiritalem choream animos nostros excitemus, nobisq; chori ducem, & principẽ & coryphæum Dauidem proponamus, & vnà cum illo dulcem illam emittamus vocem: Hæc est dies, quam fecit Dominus: exultemus, & lætemur in ea. In hac tenebrę incipiunt minui, & crescente splendore, noctis termini contrahuntur. Neq; enim casu, aut sponte sua contingunt hæc, fratres, in hac die [a] solenni, qua humanæ vitæ splendet diuina vita. Sed per ea quæ cernuntur, mentis aciẽ intendentibus arcanũ quoddam ostendit natura, ac tantùm non vocem emittens docet eos, qui audire possunt, quid sibi velit, quòd in aduẽtu Domini dies augetur, & nox imminuitur. Mihi enim videor eã sic loquentẽ exaudire: Considera, homo, qui hęc aspicis, ex iis quæ videntur, ea tibi aperiri quæ recondita sunt. Vides noctem ad summam longitudinẽ peruenisse, & cùm progredi vlterius nequeat, consistere, ac regredi? Cogita exitiosam peccati noctem, quæ malia omnibus artibus aucta, ad summũ malitię cumulũ venerat, hodie recisam esse, ne longius serperet, atq; illuc deinceps redigi, vt planè deficiat, ac deleatur. Vides vberiores lucis radios, & solem solito sublimiorem? Cogita verę lucis pręsentiam Euangelij radiis totum orbem terrarum illustrare. Quòd autẽ humanę vitæ non ab initio sed extremis temporibus Dominus apparuerit, hâc meritò fortasse causam quispiam existimabit, quòd qui malitiã vt tolleret, humanam vitam erat ingressurus, expectauit necessariò vt omne ab inimico satum, propagatumq; peccatũ germinaret, ac tum demũ, vt legitur in Euangelio, radici securim admouit. Nã & qui præstant medendi facultate, dũ febris adhuc corpus exurit, & ex causis morbũ efficientibus paulatim intenditur, obsecundant morbo, quoad vis ad summum peruenerit, nec cibi subsidium vllũ ægrotanti præbent. At vbi malum constiterit, patefacto iam toto morbo, tunc artem adhibent. Sic animorum ęgrotantium medicus expectauit, dum malitiæ morbus, quo natura hominum victa laborabat, se totum aperiret, ne latens aliquid incuratum remaneret, si curasset id solùm, quod cernebatur. Itaque nec Noë tempestate, cùm omnis caro in iniquitate corrupta esset, aduẽtu suo medicinã attulit, quia nondũ Sodomiricis sceleris germen pullulauerat. Nec tempore euersionis Sodomorum Dominus aduenit, quoniã in humana natura multa adhuc mala latitabant. Vbi enim impius Pharao? Vbi indomita Ægyptiorũ malitia? Nec tũc igitur tempus fuit, vt huic vitæ se Deus commisceret. Oportebat, vt Israëlitarum iniquitas patefieret. Oportebat, vt regnum Assyriorum, & superbia Nabuchodonosor adhuc in vita latitans ostenderetur. Oportebat, vt piorum cędes, tanquã scelerata, spinosaque planta, ex mala diaboli radice prodiret. Oportebat, vt Iudæorum Prophetas occidentium, & à Deo missos lapidibus obruentium, ac Zacharia tandem inter templum & altare interfecto, piaculum admittentium rabies detegeretur. Ad sceleratorum germinum numerum adde & infantium ab Herode patraram cædem. Cùm igitur malitiæ vis se seculis totam effudisset, multisque luxurians modis creuisset in animis eorum, qui singulis seculis scelere insignes extiterant, tũc Deus vt ad Athenienses Paulus ait, ignorantię tẽpora despiciens, in diebus vltimis aduenit, quando nõ erat intelligens, nec requirens Deum: quando cuncti declinauerant, & facti erant inutiles: quando conclusa erant oĩa sub peccato: quando iniquitas abundabat: quando vitiorum tenebrę ad summũ vsque terminum venerãt. Tunc apparuit gratia, tũc veræ lucis nituit radius, tunc in tenebris, & vmbra mortis sedentibus, ortus est iustitię Sol. Tunc humanã carnem indutus multa serpentis capita pede contriuit, ad terramq; allidens conculcauit.

Ne quis autẽ mala, quę nunc in vita sunt, respiciens, falsa nos dicere suspicetur, quod in extremis temporibus splenduisse nobis Dominum asseramus. Nã (obiiciat aliquis) qui tẽpora, quibus malitia rete gereretur, expectauit, vt illã auctam, cumulatamque radicitus euelleret: sic etiam tollere, atque abolere cunctam debuerat, vt nullę ipsius in vita reliquię remanerent. Nunc autem & homicidia, & furta, & adulteria, & reliqua omnia flagitia, & scelera debacchantur. Ia ergo, qui hæc spectans sic obiicit, insigni, peruulgatoque exemplo quæstionem ipsemet soluat. Quemadmodum cùm serpentes interficiuntur non

[a] In hac die solennis.

Matth. 3.

Act. 17.

continuo reliquas partes vnà cum capite mori videmus:sed cùm interierit caput,illæ tamen adhuc vitam retinent,nec vitali priuantur motu:sic accidit in draconis interitu. Etenim ingens cùm esset admodũ fera,quippe quæ singulis hominum ætatibus excreuerat, qui multiplex eius caput,id est,vim illam malorum inuentricem multa in se capitã continẽtem sustulit,cæterarum ipsius partium tractus neglexit, vt interfectę feræ motum posteris ad exercitationis occasionem relinqueret. Ecquod igitur collisum,& effractũ est caput? Illud,quod impio consilio mortem intulerat, quod morsu mortiferum homini virus iniecerat. Quamobrem qui mortis euertit imperiũ,vim,quæ in capite serpẽtis erat,vt ait Propheta,contriuit. Quod autem huius feræ in humana vita relictũ fuit,quodque, quoad homines vitiorum motionibus permouentur,squama peccati vitam irritat,atq; asperã reddit,potentia quidem,etsi non penitus actu,iam mortuum est,cùm eius caput contusum,& inutile factũ sit. At vbi tempus transierit, & ea quę mouentur cõstiterint,aduenerit'q; vitæ huius absolutio,quã expectamus,tunc & cauda,& extrema pars inimici, mors ipsa nimirum destruetur: atq; ita delebitur omnino cuncta malitia,cùm omnes in vitã per resurrectionem reuocati,qui iusti erunt,ad cœlestem quietem accedent: qui autẽ peccatis obnoxij,in gehennæ ignem detrudentur. Sed ad præsens gaudium reuertamur, quod pastoribus nunciant Angeli,cœli enarrãt,& Magis Prophetę spiritus,multis,variisq; rationibus prædicat, vt etiam Magi gratiæ præcones fiant. Nam qui solem suum oriri facit super iustos & iniustos,quiq; pluit super malos & bonos,cognitiones radium,& rorem spiritus alienis etiam linguis demisit,vt aduersariorum testimonio magis etiã apud nos veritas cõfirmaretur. Audiuisti ariolum Balaam meliori numine afflatum sic alienigenis prędicentẽ:
Num. 24. Orietur stella ex Iacob? Ecce tibi,qui ab eo genus duxerunt, Magi ex prædictione ipsius nouũ obseruant ortum stellæ: quæ præter aliarum stellarũ naturam,& motus,& status est particeps, & ad vtilitatẽ hac vtitur vicissitudine. Etenim cùm cæteræ stellæ partim in orbe non errante,semel infixæ statum immobilem sortitæ sint,partim nunquam cessent à motu,hæc & mouetur,dum Magis se ducem præbet: & stat,dum illis ostendit locum.
Esaiæ 9. Audis Esaiam clamantem: Puer natus est nobis, & filius datus est nobis? Disce ab eodẽ Propheta,quomodo natus sit puer,quomodo datus sit filius. Num iuxta naturæ legem? Minimè verò,inquit. Legibus enim naturæ nõ paret,qui naturæ Dominus est. Quomodo igi-
Esaiæ 7. tur natus est puer? Dic. Ecce,inquit,virgo in vtero concipiet,& pariet filium, & vocabũt nomen eius Emanuel. Quod si interpreteris,significat,nobiscũ Deus. O rem admirandam. Virgo mater efficitur,& permanet virgo. Cernis nouum naturæ ordinem? In aliis mulieribus,quamdiu aliqua est virgo,non est mater. Nam posteaquã est facta mater, virginitatẽ non habet. Hic autem vtrunque nomen in idem concurrit. Eadem enim & mater, & virgo est. Nec virginitas partum ademit,nec partus virginitatẽ soluit. Decebat enim, vt qui in vitam humanam introibat,vt homines integros,incorruptosque seruaret,ab incorrupta sibi deseruiente integritate initium duceret. Nam hominũ consuetudo expertẽ cõ-
Exod. 3. nubij,incorruptam appellat. Hoc mihi antè magnus ille Moyses per eam lucẽ, in qua sibi Deus apparuit,videtur cognouisse, qui cùm rubus arderet, nec tamen consumeretur, Ascendam,inquit,& videbo visionem hanc magnam:non loci motũ vt arbitror,per ascẽsum declarans,sed temporis transitum. Quod enim tunc per flammã & rubum significabatur,progrediente tempore,quod intercedebat, perspicuè in mysterio virginis apertũ fuit. Quemadmodum enim illic est rubus,& tangit ignẽ, & non comburitur: ita hic est virgo quæ lucẽ parit,& non corrũpitur. Quod aũt per rubũ, virginis corpus quod Deũ suscepit, intelligatur,ne te similitudinis pudeat. Nam omnis caro propter peccati susceptionem,& ob id ipsum tantùm,quòd est caro,peccatum est. Peccatum aũt in scriptura vocatur spina.

Ac ne à proposito longius euagemur,fortè non erit intempestiuũ, si incorruptæ matris
Lucę 1. testẽ eũ,qui inter templũ & altare fuit occisus,proferamus. Hic est sacerdos Zacharias,nõ sacerdos solùm,verum etiã Propheta. Ac prophetiæ quidẽ potestas in Euangelij libro declaratur,cùm viam hominibus muniens diuina gratia,ne virginis partus incredibilis putaretur,minoribus miraculis fidelium assensum sic exercuit, vt fœmina sterilis, & vir iam ætate confectus filium susciperent. Hoc mirandi virginis partus proœmium fuit. Etenim sicut Elisabeth,quæ sterilis ad senectutem peruenerat, non potestate naturæ fit mater,sed ei diuino consilio filius nascitur: sic quod in virgineo partu non credendum videtur,si referatur ad Deum, credibile est. Quoniam igitur ex virginitate prouenientem præcedit nuncius sterilis, qui ad vocem illius, quæ Dominum vtero gerebat, antequam in lucem prodiret,in aluo matris exiliuit, simul ac natus est Præcursor verbi, prophetico spiritu Zachariæ silentium soluitur. Quæcunque autem disseruit Zacharias Propheta ad futurum spectabant. Hic igitur diuino numine ad ocultorum cognitionem ductus, cùm virginitatis mysterium in partu incorrupto non ignoraret,in sacro templo virginem matrem à

loco virginibus per legem assignato non semouit, Iudęosque docuit, naturam humanam vnà cum reliquis omnibus rerum omniū effectori, & Regi ita subiectam esse, vt arbitratu suo eam ipse regeret, non autem ab ea regeretur: itaque in manu ipsius esse, nouā ortus rationem moliri, quæ matrem esse virginem non impediret: quamobrem eam se à virginum loco non exclusisse. Locus autem ille erat spatium quoddam inter templū & altare. Cùm igitur audiuissent Iudęi rerum omniū Regem in vitam humanā diuino ordine prodüsse, metuentes ne Regi subderentur, sacerdotē, qui hæc de ipso partu testificabatur, ad ipsum altare sacrificantem interfecerunt. Sed longè à proposito aberrauimus, cùm ad Bethleem, de qua in Euangelio, oratione recurrere nos oporteret. Nā si verè pastores sumus, & proprijs gregibus inuigilamus, ad nos vtiq; spectat Angelorum vox, quæ magnū hoc gaudiū nunciat. Oculos igitur in cœlestem exercitum intendamus, tripudiū spectemus Angelorū, diuinum ipsorum cantum audiamus. Quidnam plaudentium sonus? Gloria, clamant, in altissimis Deo. Cur diuino numini, quod in altissimis cernitur, gloriam tribuunt? Quoniam, inquiunt, & in terra pax. Ob hoc spectaculū gaudio perfusi sunt Angeli. In terra pax. Quę prius detestabilis erat, quæ spinis, ac tribulis plena solitudo, que damnatorum exilium, quę belli regio, hæc pacem suscepit. O rem admirabilē. Veritas de terra orta est, & iustitia de cœlo prospexit. Talem dedit hominum terra fructum suum. Et hæc fiunt pro bona in hominibus voluntate. Deus humanæ naturæ commiscetur, vt ad sublimitatem diuinam hominem tollat.

Lucæ 2.

Psal. 84.

His auditis, in Bethleem proficiscamur nouum spectaculum contemplemur: quomodo partu suo virgo lętetur, quomodo lactet infantulū. Sed prius audit ultemus, quid de ipsa memoriæ proditum sit. Virginis pater (vt ex historia quadā incerti autoris accepi) fuit insignis quidam ciuis obseruantia legis, & vitę probitate in primis nobilis, qui sine filiis ad senectutem peruenerat, cùm minus idoneam ad gignendum vxorem haberet. Habebatur autē matribus ex lege honor quidā, quo carebant fœminę, quæ liberos nullos susceperant. Quapropter & hęc imitata id quod de matre Samuelis scriptū est, in sanctum sanctorum ingreditur, & supplex Deum orat, ne se legis benedictione sinat excidere, cùm nihil vnquam admiserit contra legem. Quòd si [3] mater euaserit, se quodcūq; pepererit, ei dedicaturam. Quamobrem cùm voti compos effecta filiam suscepisset, eā vocauit Mariam, vt ipso etiam nomine testaretur acceptū munus à Deo. Illam igitur, cùm iā grandiuscula esset, nec vbere matris amplius indigeret, ducens ad templum Deo reddidit, & studiosè promissum exoluit. Sacerdotes autem, quamdiu paruula fuit, ad Samuelis similitudinem in sanctis ędibus educârunt: sed cùm iam adolesceret, consulebant, quidnam agerent de sacro illo corpore, ne Deum offenderent. Etenim naturæ legi illā subiicere, vt cuipiā in matrimonio collocata seruiret, absurdissimū videbatur. Instar enim [4] sacrilegij fuisset, si muneris Deo sacrati dominus homo fieret. Legibus enim erat constitutū, vt maritus dominaretur vxori. Mulierem rursus inter [5] sacerdotes in templo versari, atq; in sanctis ædibus conspici, nec lex, nec grauitas permittebat. Deliberantes igitur in hanc sententiam diuinitus conuenerunt, vt eam connubij nomine cuipiā desponderent: qui tamē ad custodiam eius dunraxat esset idoneus. Ad hoc aūt munus aptissimus inuentus est Ioseph ex eadem tribu, & patria, qua erat [6] virgo. Sacerdotum ergo consilio Ioseph puellā sponsam accipit. Quæ tamen coniunctio sponsalia non est egressa. Tunc ad virginē missus est Gabriel, qui ei diuinę voluntatis arcanum aperiret. His aūt faustissimis verbis vsus est. Aue gratia plena, Dominus tecū. Contraria hæc est oratio illis vocibus, quas prima mulier audiuit: tunc enim illa doloribus propter peccatum damnata est: nunc aūt in hac per gaudium dolor expellitur. In illa molestiæ partū præcesserunt: huic partū lætitia prenunciat. Ne timeas, inquit. Quoniā omnibus mulieribus timorē adfert partus expectatio, dulcis partus promissione timor eximitur. In vtero, inquit, cōcipies, & paries filiū: & vocabis nomē eius Iesum. Ipse enim saluū faciet populū suum à peccatis eorū. Quid aūt Maria? Audi pudicam virginis vocem. Quomodo erit mihi istud, quoniā virum non cognosco? Angelus partum nunciat: at illa virginitati inhęret, & integritatē Angelicę demōstrationi anteponendam iudicat. Nec Angelo fidē nō habet, nec à proposito recedit suo. Interdixi, inquit, mihi consuetudinē viri. Quomodo istud erit mihi, quoniā virū nō cognosco? Hęc Mariæ vox declarat ea, que ex historia incerti autoris commemoraui, non esse penitus absurda. Si enim liberorū causa ducta fuisset à Ioseph quomodo pariturā Angelo prenūcianti, se rem nouā & alienā audire prę se tulisset, cùm ipsa quoq; sese obstrinxisset, naturę lege, vt aliqn mater esset? Verùm quia carnem Deo consecratam, tanquā sanctum aliquod oblatū munus oportebat intactā, integrāq; prętare, idcirco, Licet, inquit, Angelus sis, licet è cœlo venias, licet id quod ostenditur, naturam superet humanā, tamen me virum cognoscere nefas est. Quomodo sine viro mater ero? Ioseph enim sponsum noui, sed virum nō cognosco. Quid ad hæc auspex Gabriel? Quem thalamum statuit puro, impollutoque connubio? Spiritus

3 Vide votū illā sub cōditione emissum a matre Dominæ nostræ, et illius obseruationē.

4 Nota instar esse sacrilegij, si virgo Deo dedicatā homini iungatur in matrimonio.

5 Hoc locum hodie nō habet apud hæreticos, nā inter eorū sacerdotes feminas semp pmixtas reperies.

6 Vides etiā ante quæ legis tēpore fuisse in vsu virginitatem.

Luc. 1.

ſanctus,inquit,ſuperueniet in te,& virtus altiſsimi obumbrabit tibi.O beatum vterum illum,qui bonitatis præſtantia ad ſe traxit animi bona.In reliquis enim omnibus vix animus purus Spiritus ſancti præſentiam capit:hic autem caro fit ſpiritus receptaculum.Sed
Lucæ 1. & virtus Altiſsimi obumbrabit tibi.Quid ſignificat arcanus hic ſermo?Chriſtus Dei virtus
1.Corinth.1. eſt,& ſapientia,vt ait Apoſtolus. Virtus igitur Altiſsimi,quæ Chriſtus eſt,per aduentum Spiritus ſancti formatur in virgine.Quemadmodũ enim vmbra ad præcedentium corporum figuram effingitur:ſic forma,& indicium diuinitatis Dei in virtute ipſius qui paritur oſtendetur,& imago,& ſignum,& adumbratio,& ſplendor exemplaris per admirabilem rerum effectionem demonſtrabitur. Verùm hortatur nos Euangeliũ,vt in Bethleem oratione reuertamur,& quæ in antro ſunt myſteria videamus. Quidnã eſt hoc? Puer pannis inuolutus,& poſitus in præſepio:& virgo poſt partũ,ac incorrupta mater cõplectitur filiũ.
Pſal.47. Emittamus illam Prophetæ vocem:Sicut audiuimus,ſic vidimus in ciuitate Domini virtutum,in ciuitate Dei noſtri.Num hæc,que audiuimus de Chriſto,fortuna & caſu contigerunt,& ſcripta ſunt, an hiſtoriæ ſubeſt aliqua ratio? Quid ſibi vult hæc Domini in antro ſedes? hæc in præſepi reclinatio? Cur tempore deſcriptionis tributorũ in vitam ingreditur?An perſpicuũ eſt eum , quemadmodũ à legis execratione nos eripit factus ipſe pro nobis execratio,& liuores noſtros in ſe transfert,vt eius liuore nos curemur,ſic etiã vectigalem fieri,vt nos à grauiſsimo vectigali,quod ab homine mors exigit,liberaret?Quòd verò ſpeluncã vides,in qua paritur Dominus,cęcam hominũ vitam,& ſub terra demerſam cogita,in qua naſcitur ille,qui in tenebris ambulantibus, & in regione vmbræ mortis ſe-
Eſaiæ 9. dentibus ſe oſtendit.Pannis aũt obuoluitur,& faſciis conſtringitur , qui peccatorũ noſtrorum catenas ſubit & vincula. Præſepe verò,in quo verbum gignitur, beſtiarũ eſt domus, vt cognoſcat bos poſſeſſorẽ ſuum,& aſinus præſepe Domini ſui.Per bouẽ intellige illum qui legis iugo ſubiectus eſt:per aſinum aũt,quod eſt animal ferendis oneribus natum,eum qui ſimulachrotum cultus onuſtus eſt crimine.Cæterùm cõmune rationis expertium animalium pabulum,& vita fœnum eſt.Producens,inquit Propheta,fœnum iumentis. Quod autem ratione prȩditum eſt animal,veſcitur pane.Idcirco in prȩſepi,quod eſt animaliũ ratione vacantium ſedes,ȩ cœlo delapſus vitȩ panis proponitur,vt & quæ à ratione remota ſunt animalia,rationis cibo nutriantur,atq; ita ratione decorentur.Medium igitur in prȩſepi ſe inter bouem & aſinum vtriuſq; Dominus locat,vt medium parietem maceriȩ ſoluens,duos condat in ſemetipſo in vnum nouum hominem,ab altero graue legis iugum eripiens,alterum ſimulachrorum cultus onere liberans. Sed oculos ad mirabilia cœlorum ſpectacula tollamus.Ecce enim non Prophetæ ſolùm,& Angeli gaudiũ hoc nobis denunciant,verum etiam cœli rebus ſuis admirandis Euangelij gloriã prædicant. Ex Iudȩis,vt ait Apoſtolus,Propheta Chriſtus ortus eſt.Sed eius ortu non illuminatur Iudæus.Peregrini,& à teſtamentotum promiſsione, benedictioneq; patrum alieni ſunt Magi, qui cognitione populum Iſraëlitam anteuertunt,& cœleſtem agnoſcentes lucem,& in ſpelunca Regem non ignorantes.Hi munera afferunt,illi inſidias ſtruunt.Hi venerãtur,illi perſequuntur.Hi gaudent inuento,quem exquirebant,illi nunciatum ipſius ortum reformidant.Videntes enim,inquit,ſtellam ſupra locum, vbi erat puer, gauiſi ſunt gaudio magno valde. Herodes aũt ſermonem audiens turbatus eſt,& omnis Hieroſolyma cũ illo.Hi & tanquã Deo thus offerunt,& auro dignitatẽ regiam colunt, & prophetica quadã gratia per myrrham mortis diſpoſitionem ſubſignificãt.Illi verò cunctos infantes vnum in locũ coactos internecione tollendos cenſent.Quod eos mihi nõ ſolùm crudelitatis,verũ etiam ſummæ dementiæ videtur coarguere . Quid enim ſibi vult iſta puerorum trucidatio ? Cur auſi ſunt homicidæ ſeſe tanto ſcelere obſtringere?Quoniam nouum quoddã,inquiunt,mirandumq; cœli portentũ Regis indicium Magis nunciauit. Quid igitur tum? Aut portendẽti ſigno fidem habes vt vero,aut quod rumore iactatur,vanum putas.Si talis eſt,qui cœlos ſibi fecerit inſeruire,prorſus eſt ſupra manum tuam. Sin autẽ in poteſtate tua eſt, vt ille vel viuat,vel moriatur,eum fruſtra pertimeſcis.Qui enim id agit,vt imperio tuo ſubditus ipſe ſit,pro quo molietur inſidias?Cur horrendum illud datur mandatũ? Cur impia fertur ſententia,vt miſeri infantes trucidentur?Quid peccârunt?Quid morte aut ſupplicio dignum admiſerunt?Crimen vnum duntaxat habent,quòd nati ſunt,& in lucem editi.Et propterea neceſſe fuit,vt ciuitas carnificibus compleretur ? vt cogeretur matrum multitudo, & infantium populus? vt adeſſent etiam patres?& generis propinquitate cõiuncti ad ſȩuum facinus congregarentur?Quis oratione calamitatem deſcribat ? Quis acerbitatẽ enarrans oculis aſpiciendam proponat?mixtam illam lamentationem , luctuoſum queſtum puerorum,matrum, propinquorum, patrum ad minas carnificum miſerabiliter exclamantium?

Quis dicendo poſsit exprimere carnificem gladio contra puerum irruentem, & toruo truciq; vultu cõtuentem,ac verbis crudelibus alloquentem, vna quidem manu corripien-

tem

tem infantulũ, altera verò gladium adigentem? Matrem porrò ex altera parte filium ad se trahentem, obiicientemq́; ceruicem suam acuto gladio, ne miserum filium carnificis manu necatum propriis oculis intueatur? Quis explicet ea, quæ patres agunt, reuocationes, suspiria, postremos filiorum complexus? ne presertim cùm idem à multis fiat eodem tempore? Quis variam, multiplicemque calamitatem, & conduplicatos puerperarum dolores partus exponat? & acerrimas quas admouebat natura faces? Quomodo puer infelix & vberi simul inhereret, & per viscera letalem plagã acciperet? Quomodo misera mater simul infantis ori subderet vbera, & sinu sanguinem eius exciperet? Manus autem impetu sæpenumerò carnifex vno gladij ictu filium & matrem consauciabat, & vnus sanguinis riuus ex matris plaga, & ex mortifero vulnere filij mixtus decurrebat.

Iam verò cùm nefaria Herodis sententia non solùm nuper geniti necarentur, sed etiam illi qui alterum agebant annum, raperentur ad mortem: (scriptum est enim, eum iussisse bimulos & minores interfici) videre erat matres non paucas, quæ eo temporis spatio duos filios enixę fuerant. Quódnam igitur rursum in his spectaculum cernebatur, cùm duo carnifices circa matrem vnam essent occupati, vnusque propè currentem filium ad se raperet, alter autem lactantem adhuc infantulum è gremio matris euelleret? Quid tum faciat mater infelix, cùm natura bifariam in filios diuellatur, & vtroq; filio maternis visceribus ex æquo faces admouente, nesciat, vtrum ex carnificibus priùs sequatur, cùm vnus ex hac, alter ex illa parte pueros ad cædem trahat? Præcurrátne ad nuper genitum, confusos, indistinctosque gemitus emittentem? At inhibetur ab altero iam loquente balbutientique lingua matrem inclamante. Quidnam agat? quò se vertat? vtrius voci voce sua respondeat? vtrius gemitum gemitu excipiat suo? vtrius defleat necem, cùm vterque naturę stimulis æquè miseram feriat? Sed amoueamus aures ab hisce questibus, & ad lætiora, dieique festo magis conuenientia cogitationem conuertamus: licet Rachel, vt inquit propheta, clamans filiorum cædem deploret. In die enim festo, vt ait sapiens Salomon, malorum decet obliuisci. Quę autem nobis celebrior dies hac esse potest, in qua malas diaboli tenebras discutiẽs iustitię sol per naturam nostram illucet mundo? in qua qui cecidit, excitatur? qui victus est, in gratia recipitur? qui eiectus est, reuocatur? quì è vita excidit, ad vitã redit? qui seruiturẽ seruit, regni dignitatẽ assequitur? qui mortis vinculis cõstrictus est, ad regione viuentiũ reuertitur? Nũc, vt Propheta testatur, æreę mortis portæ cõfringuntur, ferrea cõminuuntur vincula, quibus antea genus hominũ in mortis custodia conclusus detinebatur. Nunc, vt cecinit Dauid, recluditur porta Iustitiæ. Nunc per totũ orbem vna voce festum celebrantium clamor exauditur. Per hominẽ mors, & per hominẽ salus. Primus in peccatum lapsus est: iacentẽ secundus suscitauit. A muliere mulier defensa est. Prima peccato aditum patefecit: hæc, vt testamenti pateret aditus, ministra fuit. Illa serpẽtis consiliũ est secuta: hæc serpentis interfectorem exhibuit, & lucis autorem in lucem edidit. Illa per lignum induxit peccatum: hæc per lignum gratiam intulit. Lignum autem Crucis intellige, cuius fructus est semper virens, & gustantibus vita fit immortalis. Nullus autem hanc gratiarum actionem Paschatis tantum mysterio putet conuenire. Sic enim cogitet: Pascha quidem diuinæ dispositionis esse finem: qui tamen finis consequi nequeat, nisi principium antecedat. Quid igitur antiquius est? Ortus nimirum morte. Et si igitur huius bona sunt, pars tamen bonorum ipsius ortus. Quòd si quis munera, quæ in Euangeliis cõmemorantur, enumeret: si recenseat miracula curationum, in inopia & fame ciborum copiam, mortuorum è monumentis excitationem, subitam atq; improuisam effectionem vini, expulsiones dæmonum, varias affectiones ad valetudinem reuocatas, claudorum saltus, illitos luto cæcorum oculos, diuinam doctrinam, leges latas, arcanam similitudinem, significationem, hæc omnia huiusce diei gratia comprehenduntur. Hæc enim bonorum, quæ deinceps consecuta sunt, omnium initium fuit. Quamobrem exultemus, & lætemur in ea. Negligamus, vt hortatur propheta, exprobrationem hominum, nec despectione ipsorum sinamus nos vinci qui diuinæ dispositionis, & prouidentiæ rationem irrident, quasi non decuerit Dominum subire corporis naturam, nec in hominum vita nascendo versari. Ignorant enim rei misterium, quo Dei sapientia nobis salutem afferre constituit. Eramus spontè peccatis nostris venditi, & instar eorum qui argento vęneunt, vitæ nostrę inimico mancipati. Quid tibi à Domino optandum fuit? Nónne vt eriperereris è seruitute? Cur igitur curiosè requiris modum? Cur benemerenti benemerendi rationem præscribis, non secus ac si quis benemerito succenseat medico, quòd se non hac, sed illa ratione curauerit? Quòd si diuini consilij rationem curiositate ductus exquiris, hoc tibi satis sit intelligere, non vnum aliquod bonorum sed quicquid boni cogitatione ac mente concipitur, illud esse diuinum Numen potens, iustum, bonum, sapiens, omnia denique nomina & notiones, quibus natura diuina declaratur. Considera igitur mihi: num in hoc beneficio, quo nos af-

Dies festus Natalis Domini.

fecit, cernantur omnia, quæ dicendo percurri, bonitas, sapientia, iustitia, potētia. Vt bonus desertorem amauit. Vt sapiens rationem inuenit, qua seruitute oppressum in libertatem vendicaret. Vt iustus in seruitute continentem, & emptionis iure possidentem non coëgit, sed seipsum pro illo, qui victus erat, tradidit, & tanquam vas & sponsor debitum ipse persoluit, vt eum qui obstrictus erat, liberaret. Vt potens, non victus est in inferno, nec eius caro vidit corruptionem. Neque enim fieri poterat, vt vitæ autor ac Dominus à corruptione vinceretur. At turpe, inquies, fuit, eum in vitam humanam ingredi, & carnis molestias experiri. Imò verò hic apparet muneris amplitudo. Etenim cùm aliter è tantis malis homo liberari non posset, beatitudinis Rex gloriam suam cum vita nostra cōmutauit. Ac puritas quidem ad nostras sordes sese demisit. Sordes tamen ipsæ puritatem non attigerunt. Lux enim, vt in Euangelio legitur, in tenebris fulsit, tenebræ autem eam non cōprehenderunt. Nam tenebræ præsentia splendoris euanescunt. Sol in tenebris nō obscuratur. Quod mortale est, absorbetur à vita, quemadmodum scribit Apostolus: non autem vita à morte consumitur. Quod corruptum fuit, cum incorrupto seruatur: corruptio aūt ad incorruptionem non accedit. Idcirco communis rerum omniū procreatorū concentus exurgit Dominū suum vna voce collaudantium, sic omni lingua cœlestiū, terrestrium, atq; infernorū exclamante: Dominus Iesus Christus in gloria est Dei Patris laudandus in æternū. Amen.

FRAGMENTVM VITAE DOMINI nostri Iesu Christi, mundi redemptoris, per D. Ignatium Episcopum Antiochenum scripta.

Est pars Epistolæ eius ad Tralianos ex Smyrna scriptæ.

Rom. 1. Ioann. 8. Ioann. 6. SVRDI estote fratres, cùm vobis loquitur quispiā absq; Iesu Christo, filio Dei, qui progenitus est ex Dauide, qui ex Maria, qui verè natus est, & ex Deo, & ex virgine, sed non eodē modo, neq; enim idem est Deus & homo. Verè accepit corpus: verbum enim caro factum est, & in hoc mundo cōuersatus est sine peccato. Quis enim, ait, ex vobis arguit me de peccato? Manducauit & bibit vere: crucifixus est, & mortuus sub Pontio Pilato. Verè autē, non opinione crucifixus est ac mortuus, videntibus cœlestibus & terrestribus, & infernis: cœlestibus quidē, vt incorporeis naturis: terrestribus verò, Iudæis, & Romanis, & iis hominibus qui per id temporis præsto aderant, quando crucifixus est Dominus: infernis aūt, vt eorum multitudine, qui cum Domino resurrexerunt: Multa enim, inquit, sanctorū corpora dormientium resurrexerunt, monumentis patefactis. Et descendit ad inferos solus: ascendit verò cū multitudine. Et scidit maceriam quæ à seculo erat, & medium parietē eius dissoluit. Et resurrexit intra tres dies, suscitante eum patre, & quadraginta diebus cōuersatus cū Apostolis, assumptus est ad patrem, & sedet à dextris eius, expectans donec ponātur inimici eius sub pedes eius. Die ergo parasceues, hora tertia, sententiam accepit à Pilato, permittēte patre: hora sexta crucifixus est: nona, emisit spiritū: ante solis occasum, sepultus est: sabbato, sub terra manet in sepulchro, in quo posuerat eum Ioseph ab Arimathia. Illucescēte dominica die, surrexit à mortuis, secundum quod dictum est ab eo: Sicut fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus, & tribus noctibus: ita erit & filius hominis in corde terræ tribus diebus, & tribus noctibus. Continet igitur dies parasceues, passionem, sabbatum, sepulturā: dominica dies resurrectionem. Nonnulli autem, quasi quidam athei, id est infideles, dicunt eum opinione factum hominem fuisse, non verè corpus assumpsisse, & opinione mortuum esse, nec re vera passum esse: cuius iam causa ego vinctus sum, & cum bestiis depugnare exopto? ergo gratis morior: ergo mendacia de cruce Domini cōfingo: & vanus propheta qui ait: Videbunt in quem cōpunxerunt, & plangent super se, tanquam super dilectum. Ergo infideles illi non minus quàm qui crucifixerunt eum. Ego verò nō opinione, sed re vera spē habeo in eum qui pro me mortuus est. à veritate enim alienum est mendacium. Verè igitur peperit Maria corpus, Deo in eo inhabitante: vereq; natus est Deus verbum ex virgine, corpus perinde patibile atq; nostrū indutus. Verè conceptus est in vtero, qui omnes homines in vtero confirmat: sibiq; fecit corpus ex virginis sanguinibus: verùm absq; viri consuetudine: in vtero gestatus est, vt & nos, certo spacio tēporis: & verè natus est, vt & nos: & verè lactatus est ac nutritus, & cōmuni cibo ac potu, sicut & nos, vsus est: et annos agēs triginta baptizatus est à Ioanne verè, ac non opinione: & tribus annis prædicato Euangelio ac factis signis & prodigiis, tandem à pseudoiudæis & Pilato præside iudex iudicatus est, flagellatus, colaphis cæsus, consputus est, spineam coronam purpureamq; vestē portauit, condemnatus est ac crucifixus verè, non opinione, non imaginariè, neque fallaciter: mortuus verè & sepultus est, resurrexitq; à mortuis, sicut ipse alicubi orans dixerat: Tu aūt Domine resuscita me, & retribuam illis. Et pater qui eum semper exaudit, respondēs, ait: Exur-

Matth. 27. Psal. 109. Matth. 12. Zach. 12. Psal. 40.

Exurge Deus, iudica terram, quoniam tu hęreditabis in omnibus gentibus. Qui ergo resuscitauit eum pater, ipse etiam nos per eum resuscitaturus est: sine quo veraciter viuere nemo poterit: ait enim: Ego sum vita: qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, viuet: & omnis qui viuit, & credit in me, etiam si mortuus fuerit, viuet in æternū. Fugite ergo impias & Deum abnegantes hęreses: diaboli enim sunt adinuentiones serpentis malorum auctoris, qui per mulierem seduxit Adam patrem generis nostri. [1] Fugite verò malas quoque eius soboles: Simonem primogenitum ipsius filium, & Menandrum, & Basilidem, & vniuersam eius malignitatis colluuiem, hominis cultores, quos maledictos Hieremias propheta dicit. Fugite etiam illos immundos Nicolaitas, falsi nominis, voluptatum amatores, calumniatores & sycophantas. Fugite item peruersi illius nepotes, Theodotum, & Cleobulum, qui generant fructum mortiferum, de quo si quis degustauerit, statim morietur, non morte temporali, sed æterna. Hi non sunt plantatio patris, sed progenies maledicta: Omnis autem, Dominus inquit, plantatio, quam non plantauit pater meus cœlestis, eradicetur: nam si essent patris rami, vtique non essent inimici crucis Christi: sed rami sunt eorum qui occiderunt glorię Dominum: nunc autem crucem negantes, & passionem erubescentes, Iudæorū operiunt iniquitatem, eorum qui Deo rebelles extiterūt, & Dominum occiderunt: parum enim, si eos prophetarum interfectores dixeris. Vos verò inuitat Christus ad suam incorruptibilitatem, per passionem suam ac resurrectionem, qui estis membra eius. Saluto vos ex Smyrna, vna cum iis quæ mecum sunt, Ecclesiis [2] Dei: quarum præfecti me in totum recrearunt, carne & spiritu. Adhortantur vos vincula mea, quę propter Iesum Christum porto, exoptans Deum assequi: permaneatis in concordia inter vos, & in oratione. Decet enim vestrum vnumquemque, & præcipuè præsbyteros, Episcopum [3] refocillare, in honorem Dei patris, & in honorem Iesu Christi atque Apostolorum. Deprecor vos in charitate, me audiatis, vt ne sim vobis in testimonium quod scripserim. Et verò orate pro me, vestra charitate in misericordia Dei egente, vt merear sortem mihi assignatam consequi, ne reprobus inueniar. Salutat vos Smyrneorum & Ephesiorum charitas. Estote nostri memores, Ecclesiæ [4] quæ est in Syria, de qua non sum dignus dici, vltimus eorum qui ibi sunt. Valete in Domino Iesu Christo, [5] subiecti Episcopo, similiter & præsbyteris atque diaconis. Omnes inuicem diligite corde inseparabili. Salutat vos meus spiritus, non solùm nunc, sed & cùm Deum [6] adeptus fuero: adhuc enim in periculo sum, sed fidelis est pater Iesu Christi, vt adimpleat petitionem meam & vestram, quo inueniamur inculpabiles. Vestri vtinam vtilitatem in Domino percipiam.

1 Ex hoc loco habes non esse cum hæreticis cōmunicandum, sed ab eis longe fugiendum. Id etiam præcipiunt Apostoli Paulus & Ioannes.

2 Vide hæreticorum Ecclesia Dei sit inuisibilis, vt asseris falso. cū Ignatius salutet Trallianos cū præsentibus Ecclesiis, quæ et præsentes vt id faceret eum requisierunt.

3 Collige ex hoc quod mandat Episcopum adeo venerari, episcopalem dignitatē esse super omnes gradus Ecclesiæ.

4 Si salutat eos ecclesia quæ est in Syria, ergo Ecclesia quæ est in Syria, est visibilis.

5 Habes hic diuersos gradus in ordine ecclesiastico, quibus laici debent esse subiecti.

6 Videte quomodo sancti merētur Deum adipisci.

¶ ITEM DE DOMINO NOSTRO IESV Christo, per Paulum Orosium historicum.

ANNO ab vrbe condita DCCXXV. ipso Imperatore Cæsare Augusto quinquies, & Lucio Apuleio Consulibus, Cæsar victor ab Oriente rediens, octauo Idus Ianuarij vrbem triplici triumpho ingressus est: ac tum primùm ipse Iani portas, sopitis omnibus, finitisq; bellis ciuilibus, clausit. Hoc die primum Augustus consalutatus est. Quod nomen cunctis antea inuiolatum, & vsque ad nunc cæteris inausum dominis, tantum orbis licitè vsurpatum apicem declarat imperij: atq; ex eodem die summa rerum ac potestatum penes vnum cœpit esse, & mansit, quod Græci μοναρχίαν vocant. Porrò autem hunc eundem esse diem, hoc est, octauum Idus Ianuarias, quo nos ἐπιφανίαν, hoc est, apparitionem siue manifestationem dominici sacramenti obseruamus, nemo credentium, siue etiam fidei contradicentium, nescit. De quo nostræ istius fidelissimæ obseruationis sacramento vberius nunc dicere, nec ratio, nec locus flagitat: vt & quærentibus reseruasse, & negligentibus non ingessisse videamur. Hoc autem fideliter commemorasse ideo par fuit, vt per omnia venturi Christi gratia, præparatum Cæsaris imperium comprobetur. Nam cùm primū, Caio Cæsare auunculo suo interfecto, ex Apollonia rediens vrbem ingrederetur, hora circiter tertia, repentè liquido ac puro, sereno; die circulus ad speciem cœlestis arcus orbem solis ambiit, quasi eum vnum ac potentissimum in hoc mundo, solumq; clarissimum in orbe monstraret, cuius tēpore venturus esset, qui ipsum solem solus, mundumq; totum & fecisset, & regeret. Deinde cū secundò è Sicilia receptis à Pompeio & Lepido legionibus, triginta seruorū millia dominis restituisset, & quadraginta quatuor legiones solus imperio suo ad tutamē orbis terrarū distribuisset, ouansq; vrbem ingressus, omnia superiora populi Romani Imperatori debita donanda, literarum etiam monumentis abolitis, censuisset: in diebus ipsius fons olei largissimus, sicut superius expressi, de taberna meritoria per totum diem fluxit. Quo signo quid euidentius, quàm in diebus Cæsaris toto orbe regnantis, futura Christi natiuitas declarata est?

Habetur libr. 6. historiæ eius, capit. 26.

est? Christus enim lingua gentis eius, in qua natus est, vnctus interpretatur. Itaque cùm eo tempore, quo Cæsari perpetua tribunicia potestas decreta est, Romæ fons olei per totum diem fluxit, sub principatu Cæsaris, Romanoq; imperio per totum diem, hoc est, per omne Romani tempus imperij Christum, & ex eo Christianos, id est, vnctum, atque ex eo vnctos, de meritoria taberna, hoc est, de hospita largaq; Ecclesia affluenter atque incessabiliter processuros, restituendosq; per Cæsarem omnes seruos: qui tamen cognoscerent Dominum suum: cæterosq; qui sine dominio inuenirentur, morti, supplicioq; dedēdos, remittendaq; sub Cæsare debita peccatorū in ea vrbe, in qua spontaneū fluxisset oleum, euidentissima his qui prophetarum voces non audiebant, signa in cœlo, & in terra prodigia prodiderunt. Tertiò autem, cùm vrbem triumphans quintùm consul ingressus est, eo scilicet die, quē suprà nominauimus, cùm & Ianum post ducentos annos primùm ipse clausit, & clarissimum illud Augusti nomen assumpsit: quid fidelius ac verius credi aut cognosci potest concurrentibus ad tantam manifestationem pace, nomine, die, quàm hunc occulto quidem gestorum ordine, ad obsequium præparationis eius prædestinatum fuisse: qui eo die quo ille manifestandus mundo post paululum erat, & pacis signum prætulit, & potestatis nomen assumpsit? Anno verò ab vrbe condita. 752. Cæsar Augustus ab Oriente in Occidentem, à Septentrione in Meridiem, atque per totum Oceani circulum cunctis gentibus vna pace compositis, Iani portas tertiò ipse tunc clausit. Quas ex eo per duodecim ferè annos quietissimo semper obseratas ocio, ipsa etiam rubigo consignauit: nec prius vnquam, nisi sub extrema senectute Augusti pulsatæ, & Atheniensium seditione & Dacorum commotione patuerunt. Clausis igitur Iani portis, Rempub. quā bello quęsiuerat. pace enutrire atq; amplificare studens, leges plurimas statuit, per quas humanum genus libera reuerentia disciplinæ morem gereret. Domini appellationem, vt homo declinauit. Nam cùm eodem spectante ludos, pronunciatum esset à quodam mimo: O dominum æquum & bonum: Vniuersique, quasi de ipso dictum esset exultantes approbauissent, statim quidem manu vultuq; indecoras adulationes repressit, & in sequēti die grauissimo corripuit edicto, dominumq; se posthac appellari ne à liberis quidem aut nepotibus suis, vel serio, vel ioco passus est. Igitur eo tempore, id est, eo anno, quo firmissimam verissimamq; pacem ordinatione Dei Cęsar composuisset, natus est Christus: cuius aduentui pax ista famulata est, in cuius ortu audientibus hominibus, exultantes Angeli cecinerūt: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax, hominibus bonæ voluntatis. Eodemq; tēpore, hic ad quem rerum omniū summa concesserat, dominum se hominum appellari non passus est: imò nō ausus, quò verus Dominus totius generis humani, inter homines natus est. Eodē quidem anno, tunc primum idem Cæsar, quem his tantis misteriis prædestinauerat Deus, censum agi singularum vbique prouinciarū, & censeri omnes homines iussit, quando & Deus homo videri, & esse dignatus est. Tunc igitur natus est Christus, Romano censui statim ascriptus, vt natus est. Hæc est prima illa clarissimaq; professio, quæ Cæsarem omnium principē, Romanosq; rerum dominos singillatim cunctorū hominū edita ascripsione signauit, in qua se, & ipse, qui cunctos homines fecit, inueniri hominē, ascribiq; inter homines voluit. Quod nunquam penitus ab orbe condito, atque ab exordio generis humani in hunc modum, ne Babylonio quidem vel Macedonico, vt non dicā minori cuiquam regno concessum fuit. Nec dubium, quin omniū cognitioni, fidei, inspectioniq; pateat, quòd Dominus noster Iesus Christus hanc vrbem nutu suo auctam defensamq;, in hunc rerum apicē prouexerit, cuius potissimè voluit esse, quū venit, dicendus vtiq; ciuis Romanus, census professione Romani.

Lib. 7. cap. 2. Postquā igitur Ninus Beli filius in Babilone regnare cœperat anno quadragesimotertio, natus est sanctus ille Abraham, cui dictę sunt repromissiones, ex cuius semine promissus est Christus: deinde nunc primi istius Imperatorum omnium Augusti Cæsaris, (quanuis & pater eius Cęsar metator imperij potiùs, quàm imperator extiterit) istius, inquā, Cæsaris, postea quàm imperare cœpit, emenso propemodū anno quadragesimosecundo natus est Christus, qui Abrahæ sub Nino primo rege fuerat repromissus. Natus est autē septimo Calendas Ianuarij, quando primum incrementa omnia anni venientis incipiunt. Ita factū est, vt cùm Abrahā. 43. natus sit anno, sub fine. 42. natiuitas Christi conueniret, vt iā nō ipse in parte tertij anni, sed in ipso potius tertius annus oriretur. Qui annus, quātis, quàm nouis, quamq; inusitatis bonis abundauerit, satis etiam me non proferente compertum haberi arbitror. Toto terrarum orbe vna pax omnium, non cessatione, sed abolitione bellorum, clausæ Iani gemini portę, extirpatis bellorum radicibus, non repressis, cēsus ille primus & maximus fuit: cùm in hoc vnum Cęsaris nomen vniuersa magnarū gētium creatura iurauit, simulq; per communionem census, vnius societatis effecta est.

Lib. 7. cap. 3. Igitur anno ab vrbe condita septingentesimo quinquagesimo secundo natus est Christus, salutarē mundo afferens fidē, verè petra medio rerū posita: vbi comminueretur, qui offenderet;

fenderet: qui crederet, saluaretur; verè ignis ardens, quem qui sequitur illuminatur: qui tentat, exuritur. Ipse est Christus, Christianorum caput, Saluator bonorum, malorum punitor, iudex omnium, qui formam subsequuturis verbo & opere statuens, quo magis doceret patientes in persecutionibus, quas pro vita æterna exciperent, esse oportere, mox vt virginis partu editus mundo apparuit, de passionibus suis cœpit. Namque eum Rex Iudęę Herodes simul vt natum comperit, necare decreuit, plurimosque tunc paruulos, dum vnum insectatur, occidit. Hinc malignis improbè currentibus, digna punitio est. Hinc in quantum tranquillè agitur mundus, credentium gratia: in quantum perniciosè inquietatur, blasphemantium pœna est; ? securis per omnis Christianis fidelibus, quibus aut æternæ vitæ requies in tuto, aut etiam huius in lucro est. Cæterùm & tunc capta, euersaque vrbe Hierosolymorum, sicut prophetę prænunciauerunt, extinctisque Iudæis, Titus, qui ad vindicandum Domini nostri Iesu Christi sanguinem, iudicio Dei fuerat ordinatus, victor triumphans cum Vespasiano patre Ianum clausit. Igitur etsi sub extremis Cæsaris temporibus apertus est Ianus, tamen per multa ex eo tempora, quamuis in procinctu esset exercitus, nulla bella sonuerunt. Vnde etiam ipse Dominus Iesus Christus in Euangeliis, cùm temporibus illis in summa tranquillitate vniuersus mundus ageret, cunctasque Gentes pax vna velaret, & à Discipulis suis interrogatus esset de conclusione temporum subsequentium, inter cætera sic ait: Audituri autem estis prælia, & opiniones præliorum, videte ne turbemini: Oportet enim hęc fieri, sed nondum est finis. Consurget enim gens in gentem, & regnum in regnum: & erunt pestilentiæ, & fames, & terræmotus per loca. Hæc autem omnia initia sunt dolorum. Tunc tradent vos in tribulationem, & occident vos, & eritis odio omnibus gentibus propter nomen meum. Hoc autem diuina prouidentia docens, & credentes præmonendo firmauit, & incredulos prędicendo confudit. Anno igitur Tiberij decimoseptimo, cùm Dominus Iesus Christus voluntariè quidem se tradidit passioni, sed impiè à Iudæis apprehensus, & patibulo suffixus est, maximo terræmotu per orbem facto, saxa in montibus scissa sunt, maximarumque vrbium plurimæ partes plus solita concussione ceciderunt. Eadem quoque die ad horam diei sextam, sol in totum obscuratus, tetraque nox subitò obducta terris est: & sicut dictum est: Impiaque æternam timuerunt secula noctem. Vsque adeo autem neque lunam lumini solis, neque nubes obstitisse manifestum est, vt decimaquarta ea die tota luna cœli regione interiecta, longissimè à conspectu solis abfuisse, vt stellas tunc diurnis horis, vel potius in illa horrenda nocte, toto cœlo fulsisse referatur. Quod non solùm sanctorum Euangeliorum fides, sed etiam aliquanti Gręcorum libri attestatur. Iam hinc post passionem Domini, quem Iudæi, quantum in ipsis fuit, persecuti sunt, continuæ clades Iudæorum, donec exinaniti dispersique deficiant, incessabiliter strepunt. Tiberius siquidem iuuentutem eorum per speciem sacramenti, in prouincias grauioris cœli relegauit, reliquos gentis eiusdem, vel similia sectantes, vrbe submouit, sub pœna perpetuę seruitutis, nisi obtemperassent. Sanè Asię ciuitates illo terręmotu dirutas, tributo dimisso, propria etiam libertate donauit. Postquàm verò passus est Dominus Christus, atque à mortuis resurrexit, & discipulos suos ad prędicandum dimisit, Pilatus Pręses Palestinę prouinciæ, ad Tiberium Imperatorem, atque ad Senatum retulit de passione & resurrectione Christi, consequentibusque virtutibus, quæ vel per ipsum palam facta fuerant, vel per discipulos ipsius in nomine eius fiebant, & de eo quod certatim crescente plurimorum fide Deus crederetur. Tiberius cum suffragio magni fauoris retulit ad senatum, vt Christus Deus haberetur. Senatus indignatione motus, cur non sibi prius secundum morem delatum esset, vt de suscipiendo cultu prius ipse decerneret, consecrationem Christi recusauit, edictoque constituit, exterminandos esse vrbe Christianos: præcipuè cùm & Seianus præfectus Tiberij, suscipiendæ religioni obstinatissimè contradiceret. Tiberius tamen edicto accusatoribus Christianorum mortem comminatus est. Itaque paulatim immutata est illa Tiberij Cæsaris laudatissima modestia in pœnam contradictoris Senatus.

Marginalia: Matth. 2. — ? Intellige bonã securitatem pro mittis fidelibus, si opera bona fidei cõsona subsecuta fuerint, alias fides sine operibus non prodest ad salutẽ, Iaco bo teste. — Matth. 24. — Libr. 7. cap. 4.

¶ DE EODEM EX EVTROPIO.

DE terræmotu verò, qui in die Dominicæ passionis fuit, scribẽs inter cęteros & Phlegon, qui olympiadas enumerat, in tertiodecimo sermone eisdem verbis asserit hæc. Porrò quarto anno ducentesimę secundę Olympiadis facta est defectio solis maxima, & nox hora sexta diei facta est, ita vt etiam stellæ in cœlo apparerent. Terręmotus etiam magnus in Bithynia factus, plurimam Nicęę partem vrbis subuertit. Pilatus autem Pręses, qui sententiam damnationis in Christum dixerat, postquam plurimas seditiones Hierosolymis excepit ac fecit, tantis irrogante Caio angoribus coarctatus est, vt sua se transuerberans manu, malorum compendium mortis celeritate quęsierit.

Marginalia: Habetur in septimo libr. rerum Romanarum in tractatu de Tiberio Cæsare. — De Cæsare Caligula.

ITEM

¶ ITEM DE EODEM, EX DIVO Dionysio Areopagita.

Habetur in epistola eiusdem ad sapientem Polycarpum contra Apollophanem scripta.

SEd forte dicturus Apollophanes est, hæc vera nō esse: Ac istud quidem Persarum sacerdotum monumentis reseruata historia continet: Magique nunc vsque triplicis mitri, id est solis memoriam celebrant. Verùm liceat illis sanè his per ignorantiam, siue per hæsitationem fidem nō accommodare. Age itaque illum rursus aggredere. Quid de illo qui tempore crucis dominicę factus est, solis defectu dicturus? Eramus tunc ambo apud Heliopolim, amboque simul incidentem mirabiliter soli, lunę globum notabamus (non enim eiusce côiunctionis tunc aderat tempus) ipsamque rursus ac hora nona ad vesperam ad solis diametrum supra naturæ vires restitutam. In memoriam autem illius reuoca & aliud quiddam. Nempe enim vt ipse non ignorat eam lunæ incidentiam ab oriente cepisse, & vsque ad solaris corporis finem peruenisse, ac tum demum resilisse notauimus. Neque verò eadem ex parte, vt assolet, & incidentia illa & repurgatio facta est, sed ex aduerso diametri. Hęc sunt quę tunc temporis contigêre, naturam profectò superantia, ac soli Christo possibilia, qui autor est omnium, facitq; magna & stupenda, quorum non est numerus. Ea si fas tibi est, & si potes, Apollophanes, refelle, etiam cōtra me. Nempe enim præsens vnà tecum affui, vnaque aspexi, ac diiudicaui omnia, dignaque sum admiratione prosecutus. Denique tunc nescio quo afflatus spiritu ad diuinationem quoque prorupit Apollophanes, atque ad me conuersus: Hæc inquit, ô præclare Dionysi, diuinarum sunt vicissitudines rerum.

VITA DOMINI NOSTRI IESV Christi mundi Redemptoris, per beatum Gregorium Archiepiscopum Turonensem scripta. In qua etiam de beata Virgine eius matre, de Cruce, Clauis, Lancea, Tunica, ac Imaginibus Saluatoris insignis mentio habetur.

Habetur in opere eiusdē in gloriam beatorum martyrū edito, Cap. 1.

QVOD in Bethlehem nasciturus erat Dominus, ostendit propheta, inquiens: Et tu Bethlehem Effrata nō es minima in millibus Iuda: ex te enim prodiet Rex, qui regat populum meum Israël. Hoc enim & Natanaël ille à Cana Galileæ asserens, dixit: Rabbi, tu es filius Dei, tu es Rex Israël. Ipse est & salus mundi, de quo & ille Simeon ait: Nunc dimittis Domine seruum tuum in pace, quia viderunt oculi mei salutare tuum. Nato ergo Domino nostro Iesu Christo secundum carnem in Bethlehem in diebus Herodis Regis, iuxta fidem Euangelicam, Magi ab Oriente venerunt Hierosolymam, dicentes: Vbi est qui natus est Rex Iudæorum, vidimus enim stellam eius in Oriente & venimus adorare eum. Et reliqua. Est autem in Bethlehem puteus magnus, de quo Maria gloriosa aquam fertur hausisse. Vbi sæpius aspicientibus miraculum illustre monstratur, id est, stella ibi mundis corde, quæ apparuit Magis, ostenditur. Venientibus deuotis, ac recumbentibus super os putei, operiuntur linteo capita eorum. Tunc ille, cuius meritum obtinuerit, videt stellam ab vno pariete putei super aquas transmigrare ad alium in illo modo, quo solent se super cœlorum circulos stellę transferre. Et cùm multi aspiciant, ab illis tantum videtur quibus est mens sanior. Nonnullos vidi, qui eam afferebant se vidisse. Nuper autē Diaconus noster retulit, quòd cum quinque viris aspexit, sed duobus tantum apparuit.

Cap. 2.

Dominus igitur noster Iesus Christus in assumpta carne de virgine, multa populis miracula est dignatus ostendere. Haustos enim latices in vini saporem conuertit. Cœcorum oculis depulsa nocte, lumen infudit. Paralyticorum gressus, ablata debilitate, direxit. Febres ægrotantiū, fugato ardore restinxit. Hidropicum, compresso tumore, sanauit. Lepra discedere iussit. Dæmones sacri oris virtute mandauit. Mulierem dæmonio inclinatam inuidētibus Iudæis erexit. Super aquas verò nō dehiscentibus aquis incessit. Profluuium mulieris tactu fimbriæ salutaris auertit. Multa quidem & alia fecit, quæ sacra Euangeliorum narrat historia. Tamen eùm multos salubri, cœlestiq; mandato restaurasset ad vitam, tres ab infernali morte reductos vitę restituit, id est, archisynagogi filiā resuscitauit in domo, vnicū viduæ surgere iussit ad portę egressum, & Lazarum vocauit ex monumento.

Cap. 3.

Igitur Iudęi furore succensi falsis accusationibus circumdantes iustū, tradiderunt morti & crucis affixione damnauerunt. Quem Deus pater suscitauit à mortuis, soluens doloribus mortis: quoniam impossibile erat eū apud inferos retineri, sicut ait Apostolus Petrus. Post hæc promittens paraclitū, & imbuēs cœlestibus doctrinis Apostolos, victor ascendit ad cœlos, venturumq; se ad iudicandū Angelis testan-

testantibus repromittens: dicente Apostolici actus historia: Hic Iesus qui receptus est à vobis, sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in cœlum. Post admirabilem igitur Dominicæ assumptionis gloriam, quæ contrito diabolicæ malignitatis capite, mentes fidelium ad contemplanda cœlestia animauit, sancti Apostoli Domini & Saluatoris nostri, cum beata Maria matre eius erant in vna congregati domo, omnia ponebant in medio, nec quisquam suum aliquid esse dicebat; sed vnusquisque cuncta possidebat in charitate, sicut sacer Apostolicæ assertionis narrat stylus. Post hęc dispersi sunt per regiones diuersas ad prædicandum verbum Dei. Denique impleto à beata Maria huius vitæ cursu, cùm iam vocaretur à seculo, congregati sunt omnes Apostoli de singulis regionibus ad domum eius. Cumque audissent, quia esset assumenda de mundo, vigilabant cum ea simul: & ecce Dominus Iesus aduenit cum Angelis suis, & accipiens animam eius tradidit Michaëli Archágelo. & recessit. Diluculo autem leuauerunt Apostoli cum lectulo corpus eius, posueruntque illud in monumento, & custodiebant ipsum, aduentum Domini præstolantes. Et ecce iterum astitit eis Dominus, susceptumque corpus sanctum in nube deferri iussit in paradisum. Vbi nunc resumpta anima cum electis eius exultans, æternitatis bonis nullo occasuris fine perfruitur.

Cap. 4.

Crux Dominica, quæ ab Helena Augusta reperta est Hierosolymis, quarta & sexta feria [1] adoratur. Huius reliquias, & merito, & fidei Helenæ comparanda. Regina Radegundis expetiit, ac deuotè in monasterio Pictauensi, quod suo studio constituit, collocauit. Misit pueros iterum Hierosolymam, ac per totam Orientis plagam, qui circumeuntes sepulchra sanctorum Martyrum, confessorumque cunctorum reliquias detulerunt, quas in arca argentea cum ipsa cruce sancta collocatas seruauit, multaque [2] exinde miracula conspicere meruit: de quibus illud primum exponam quod ibidem Dominus in diebus passionis suæ dignatus est reuelare. Sexta feria ante sanctum Pascha cum in vigiliis sine lumine pernoctarent, circa horam tertiam noctis apparuit ante altare lumen paruulum in modum scintillæ, deinde ampliatum huc illucque comas fulgoris spargere cœpit gradatim in altum conscendens: effectaque pharus magna obscurę nocti, vigilantiq; plebeculę lumen prębuit supplicanti. Illucescente aũt cœlo, paulatim deficiens, data terris luce, ab oculis mirantium euanuit. Ego autem audiebam sępius, quòd etiam lychni qui accendebantur ante hęc pignora, ebullientes virtute diuina intantum exundarent oleo, vt vas suppositum plerumque replerent: & tamen [3] iuxta stultitiam durę mentis nunquam ad hæc credenda mouebar, donec brutam segnitiem ipsa ad pręsens quę ostensa est virtus argueret. Ideoque quę oculis propriis viderim, explicabo. Causa deuotionis extitit, vt sepulchrum [4] sancti Hilarij visitans, huius Reginę adirem colloquia, ingressusque monasterium cõsalutata Regina, corá adoranda cruce, ac sacris beatorum prosternor pignoribus. Denique oratione facta surrexi. Erat enim ad dextram lychnus accensus, quem cùm stillis frequenter defluere conspexissem. testor Deum, quia putaui quasi vas esset fractum, quia erat ei concha supposita, in quá oleũ defluens decidebat. Tunc conuersus ad Abbatissam aio: Tantáne te retinet mentis ignauia, vt integrũ cicendilem laborare non possis, in quo oleum accendatur, nisi effractum quo defluat ponas? At illa: Nõ est, domine mi, sed virtus est crucis sanctę quá cernis. Tunc ego ad me reuersus, & ad memoriam reuocans quę prius audieram, conuersus ad lychnũin modum ollę feruentis magnis fluctibus exundare conspexi, vt per orá ipsam vndis intumescentibus superflueret, & (vt credo) ad incredulitaté meá arguendá magis ac magis augeri. ita vt in vnius horæ spatio plusquàm vnum sextariũ redderet vasculũ, quod quartariũ non tenebat. Admiratusq; silui, ac virtutem adorandæ crucis deinceps prædicaui: Puella quædam Chrodegildis nomine, dum post morté patris in vrbis Cenomanicæ territorio desideret, oculorũ amissione mulctatur. Postquam aũt ex iussione Chilperici regis adhuc beata Radegunde Regina superstite, ad antedictá monasterij transijsset regulá, ipsa beatissima ostendente, ad sanctá prosternitur [5] crucem, ibiq; cum reliquis sanctimonialibus vigilias explicás, dato mane iisdé discedentibus prostrata solo in eodem loco quieuit. apparuitq; ei per visum quasi aperiret aliquis oculos eius, & vnũ sanitati redderet, cùm alius adhuc laboraret. Ita subitò ad ostij reserati sonũ expergefacta, vnius oculi lumen recipit. Quod non ambigitur per crucis virtutem fuisse præstitum. Energumeni, claudi, & alij quoq; infirmi persæpe in hoc sanátur.

Cap. 5.

De his hactenus. Speciosi aũt omniq; metallo nobiliores Dominicę crucis claui, qui beata mébra tenuerũt, ab Helena Regina post ipsius sacræ crucis inuentioné reperti sunt: & de duobus quidem frenũ Imperatoris muniuit, quò facilius, si aduersæ gétes restitissent Principi, hac virtute fugarentur. De quibus non est ignotum, Zachariá vaticinasse prophetam, Erit, inquit, quod in os equi ponitur, sanctũ Domini. Eo autẽ tempore Adriaticũ mare magnis fluctibus mouebatur, in quo tam frequentia erant naufragia, ac demersio hoîum, vt vorago animum diceretur. Tunc prouida Regina condolens excidia miserorum, vnũ ex quatuor

Cap. 5. [1] Crux Christi in Ecclesia adoratur.

[2] Ecce quõ ad crũcem Christi et sanctorum reliquias multa beneficia solent præstari.

[3] Etiam heretici nostri miraculis sanctorũ sunt increduli, & ea negant quæ demones ipsi plerunque compelluntur confiteri.

[4] Videe quod etiam sancti viri olim causa deuotionis ad sanctorũ visenda sepulchra peregrinabantur.

[5] Ecce crucis adoratio, ecce vigiliarum celebratio.

Nota de Adriatico mari scitu dignũ.

clauis deponi iubet in pelago, confisa de Domini misericordia, quòd sęuas fluctuũ commotiones facilè posset reprimere. Quo facto redditur mare quietum, tranquillaque deinceps nauigantibus flabra præstantur. Vnde vsque hodie nautæ sanctificatum ⁶ mare venerantur cùm ingressi fuerint, ieiuniis, orationibusque & psalterio vacantes. Claui ergo Dominici quòd quatuor fuerint, hęc est ratio. Duo affixi erant in palmis, & duo in plantis. Sed quæritur cur plantæ affixæ sint, quæ in cruce sancta dependere visæ sunt potius quàm stare. Sed in stipite erecto foramen factum manifestum est. Pes quoq; paruulę tabulę in hoc foramine insertus est: super hanc verò tabulam, tanquam stantis hominis sacræ affixæ sunt plantæ. Quæritur etiam quid de his clauis fuerit factum. Duo sunt, vt suprà diximus, aptati in freno: Tertius proiectus in fretum: Quartum asserunt esse defixum in capite statuæ Constantini, quæ ciuitate, vt aiunt, tota excelsior suspicitur, scilicet vt tota ipsa ciuitas, cui eminet munitione salutis quodammodo galea coronata esset. Magnam asserunt virtutem esse huius freni, quod ambigi nequaquam potest, quod Iustinus Imperator publicè expertus est, ac suis omnibus patefecit. Illusus enim à quodam mago propter pecuniam emissam, quam sibi dæmonis vmbra intolerabilis attulerat, per duarum curricula noctium sustinuit insidias: Sed cùm tertia nocte frenũ capiti collocasset, locum insidiandi inimicus vltrà non habuit: repertumque autorem insidiarum Imperator gladio percussit. Nobis verò quæ sit virtus ligni eius, hoc modo manifestum est.

[6] Nautæ sanctificatũ mare venerãtur ieiuniis, orationibus & psalterio vacantes.

Aduenit quidam qui nobis pallulam holosericam valde vetustam exhibuit, dicens: Hierosolymis Crucem Domini huic inuolutam fuisse. Quod cùm apud rusticitatem nostram incredibile haberetur, ac rimaremur solicitè, vnde ei tanta fuisset gratia, vt ista meruisset, cùm sciamus in templo quo sacrum hoc lignum adoratur, non solùm exinde nihil quemquam mereri, sed etiam importunius accedentem verberibus arceri, respondit: Quando, inquit, Hierosolymam abij, Tutem Abbatem repperi, qui magnam cum Sophia Augusta gratiam habuit, huic enim omnem Orientem quasi præfecto commiserat. Me huic subdidi, à quo cùm ab Oriente regrederer, & sanctorum pignora, & hanc pallam, in qua eo tempore sancta Crux inuoluebatur, recepi. Postquam mihi vir ille retulit, & hanc mihi pallam tradidit, pręsumpsi, fateor, eam abluere, & frigoreticis potum dare, qui mox opitulante virtute diuina sanabantur. Scindebam etiam exinde plerunque particulas, & dabam religiosis pro benedictione. Vni verò Abbati partem diuisi, qui post duos ad me annos rediens, cum sacramento asseruit, duodecim ab ea energumenos, tres cœcos, duosque paralyticos fuisse sanatos. Mitto cuidam ipsam pallam: In os posuit, quę cùm dentes, linguámque eius attigit, statim vocem eloquiumque restituit. Quod nos fideliter credere ipsa Domini promissio illicit, dicens: Omnia quæcunque petieritis in nomine meo, credite, quia accipietis, & venient vobis.

Cap. 7. De lancea verò, arundine, spongia, corona spinea columnaque, ad quam verberatus est Dominus redemptor Hierosolymis, aliquid dicendum est. Ad hanc columnam multi fide pleni accedentes, corrigias textiles faciunt, eamque circundant, quas rursum pro benedictione recipiunt diuersis infirmitatibus profuturas. Ferunt etiam ipsas Coronæ sentes quasi virides apparere, quæ etsi videantur aruisse foliis, quotidie tamen reuirescunt virtute diuina. Prodit & ex monumento quo Dominicum iacuit corpus, mira virtus, quòd sæpius terra naturali candore radiante repletur, & exinde iterum ablata aqua conspergitur. De qua tortulæ paruulæ formantur, ac per diuersas mundi partes transmittuntur: de quibus plerumque infirmi sanitates hauriunt. Illud est mirum, quòd sępissimè accessus serpentium vitant. Sed quid ego temerarius de his loqui audeo, cùm fides retineat, omne quod sacrosanctum corpus attigit, esse sacratum?

Cap. 8. De tunica verò beati corporis non consuta, desuper contexta per totum, quæ iuxta Dauidicum vaticinium sub sorte iacuerat, fides Euangelica pandit. Ait enim: Partiti sunt vestimenta mea sibi, & in vestẽ meam miserũt sortes. De hac verò immaculati agni tunica quæ audiui silere nequeo. Ferunt aũt in ciuitate Galathæ, in Basilica quæ ad sanctos Archangelos vocitatur, retineri. Est enim hæc ciuitas ab vrbe Cõstantinopolitana quasi milibus centum quinquaginta. In qua basilica est cripta abditissima: Ibiq; in arca lignea hoc vestimentũ habetur inclusum: Quę arca à deuotis atq; fidelibus cum summa diligẽtia adoratur, ⁷ non immeritò digna quæ hoc vestimentũ retineat, quod Dominicum corpus vel contingere meruit, vel velare. Dignum autem videtur, vt & de Iordane, in quo Dominus baptizatus est, aliquid memoremus. Igitur à monte Phamo duo consurgunt fontes, quorum vnus Ior, alter Dan vocitatur. Qui ab vtraq; parte Phamadę vrbis, quæ prius Cęsarea Philippi vocabatur, descendentes, sub ipsa vrbe tam fluentis coniuncti, quàm nomine, vnà Iordanẽ efficiunt, qui vsq; Hierico ciuitatẽ, & vltrà defluit. In eo habetur locus, in quo Dominus baptizatus est. In vno etenim refluxu aqua reuoluitur ipsa, in qua nũc leprosi mundantur. Cùm autem aduenerint, sępiùs lauantur in flumine, donec ab infirmitate purgen-

[7] Vide etiam arcam ligneam adorari quæ Dominicum continet vestimentum.

Cap. 9.

purgentur. De publico tamen, dum ibi commorati fuerint, victum accipiũt: ſanati autẽ ad propria diſcedũt. Ipſe quoq; Iordanis ab eo loco in quinto milliario mari cõmixtus mortuo, nomen amittit. Mare enim mortuum ab hoc dicitur, eò quòd ab incendio Sodomę, vel reliquarum vrbium eſt verſatum; & aqua ipſa aſphalto permixta eſt, vnde à nonnullis mare aſphalti appellatur: in quo qui natare neſcit, ſuper aquã fertur, & circa eum ſulphur adhęret. Igitur, vt diximus, in ipſo primo Iordanis egreſſu Phamada ciuitas ſita eſt. In qua habetur ſtatua ex electro puriſsimo fabricata, in qua Redemptoris noſtri forma dicitur eſſe expreſſa. Nam vt pleroſque audiui, qui eam contemplati fuerant, mira claritas in eius facie continetur. Sed ne cui hoc videatur abſurdum, narrare quæ de ea Cæſarienſis refert Euſebius, non pigebit. Ait enim. Mulierem quam ſanguinis profluuio laborantem à Saluatore curatã Euangelia tradiderunt, huius vrbis ciuẽ cõſtat fuiſſe: domuſq; eius in ea nunc oſtenditur. Præ foribus verò domus ipſius baſis quædam in loco editiore collocata monſtratur, in qua mulieris ipſius velut genibus prouolutæ palmas ſuppliciter tendentis imago ærea videtur expreſſa. Aſtat verò alia ærea nihilominus fuſa ſtatuta, [8] habitu viri ſtola comptè circundati, & dextram mulieri porrigentis. Huius ad pedem ſtatuæ in baſi herba quædam noua ſpecie naſcitur. Quæ cùm exorta fuerit, excreſcere vſque ad ſtolæ illius æreæ indumenti fimbriam ſolet. Quam cùm ſummo vertice herba creſcens contigerit, vires inde ad depellendos omnes morbos languoreſque conquirit: ita vt quæcunque fuerit illa infirmitas corporis, hauſtu exiguo madefacta ſalutaris graminis depellatur: nihil omnino virium gerens, ſi antè quàm æreæ fimbriæ ſummitatem creſcendo contigerit, decerpatur. Hanc ſtatuam ad ſimilitudinem vultus Ieſu tradebant. Quæ permanſit etiam ad noſtra vſque tempora, ſicut ipſi oculis noſtris inſpeximus. Et nihil mirum ſi ei qui ex gentibus, crediderant pro beneficiis quæ à Saluatore fuerant conſecuti, huiuſmodi velut munus videbantur offerre: [9] cùm videamus etiam nunc & Petri vel Pauli Apoſtolorum ipſius Saluatoris imagines deſignari, tabulaſque depingi. Hæc Euſebius retulit.

Cap. 10.

8 Habet ex hoc lõco imaginũ vſũ licitũ & antiquum eſſe, quæ ſi Deo diſplicerẽt, hæc Dñi imago tantæ virtutis non fuiſſet.

9 Vides non ſolũ Saluatoris Domini ſed etiam apoſtolorum eius Petri & Pauli, imagines ſolitas fuiſſe deſignari.

Nam & iſto nunc tempore per credulitatem integram tanto Criſtus amore diligitur, vt cuius legem in tabulis cordis credentes populi retinent, eius etiam imaginem ad commemorationem virtutis in tabulis [10] viſibilibus pictam, per Eccleſias ac domos affigant. Sed & in hoc inimicus ſemper humani generis æmulus extat. Nam Iudæus quidam cùm huiuſmodi imaginem in tabula pictam, ac parieti affixam in Eccleſia ſæpe vidiſſet, ait: Ecce ſeductorem illum, qui nos genuſq; noſtrum humiliauit. Et ſic nocte veniens, telo ipſam imaginem verberat, eliſamque de pariete, opertam veſte ad domum portans, flammis parat exurere. Sed res mira apparuit, quæ de virtute Dei exiſſe non poteſt ambigi. Nam de vulnere, vbi imago transfoſſa fuerat, ſanguis effluxit: quod ipſe iniquus ſpiculator oppletus furore non ſenſit. Cùm autem per obſcuræ noctis tenebras domum ſuam fuiſſet ingreſſus, lumine adhibito cernit ſe totum ſanguine cruentatum: timenſque ne ſcelus ſuum pateſieret, abiectam à ſe tabulam abdidit in obſcuris, nec auſus eſt vltrà contingere quod iniquè præſumpſit [11] auferre. Venientes autem Chriſtiani diluculo ad domum Dei, imaginem non inueniunt, ſtupenteſque ac requirentes quod fuerat factum, cruoris veſtigia deprehendunt, quæ ſequentes, ad domum Iudæi accedunt. Deniqueſciſcitati de tabula, nihil certi cognoſcunt. Requirentes autẽ eam ſolicitè, in angulo cellulæ Iudæi repererunt. Qua Eccleſiæ reddita, furem lapidibus obruerunt. Eſt & apud Narbonenſem vrbem in Eccleſia ſeniore, quæ beati Geneſij martyris reliquiis plaudit, pictura, quæ Dominum noſtrum, quaſi præcinctum linteo indicat crucifixum. Quæ pictura [12] dum aſsiduè cerneretur à populis, apparuit cuidam Baſilio præsbytero per viſum perſona terribilis, dicens: Omnes vos obtecti eſtis variis indumentis, & me iugiter nudum aſpicitis: vade quantocius, & cooperi me veſtimento. Et perſona non intelligens viſionem, data die, nequaquam ex ea rememoratus eſt. Ruſumque apparuit ei. Sed & illud paruipendit. Poſt tertium autem diem ſecundæ viſionis, grauiter excruciato eo verberibus, ait: Nónne dixeram tibi vt cooperires me veſtimento, ne cerneret nudus, & nihil ex hoc à te actum eſt? Vade, inquit, & tege linteo picturam illam, in qua crucifixus appareo, ne tibi velox ſuperueniat interitus. At ille commotus, & valde metuens narrauit ea Epiſcopo, qui protinus iuſsit deſuper velum expandi. Et ſic obtecta nũc pictura conſpicitur. Nam etſi parumper detegatur ad contemplandum, mox demiſſo velo contegitur, ne detecta cernatur.

Cap. 11.

10 Ecce quõ nõ ſolum in principio naſcẽtis Eccleſiæ fuere imagines, ſed & longo poſt tempore tã in Eccleſiis quam in domibus frequentatæ. Quid ergo latras hæretice?

11 Si imagines Deo diſplicerent, non tanta miracula oſtẽderet Deus contra earũ prophanatores.

Cap. 12.

12 Vide & aliud miraculum circa imaginẽ crucifixi.

DE CIRCVNCISIONE DOMINI nostri Iesu Christi, quæ facta est octauo die. Et breuis laus magni Basilij.

Per Simeonem Metaphrasten.

MBRAM quidem futurorum bonorum, non ipsam autem rerum imaginem, legem habere scripturæ, magnus pronunciauit Paulus. Quomodo enim pictores ad exemplar & ad formã animatam aspectum intendentes, primum quidem atramento, eius quod depingitur speciẽ in tabula adumbrant: deinde diuersos colores artificiosè contemperantes, & adumbratẽ figuræ adiicientes, primarium exemplar referunt per imitationem quæ fit ad imaginem: ita etiam lex spiritus, tanquam ad viua exemplaria, & ad res in quas non cadit interitus, intuens ad bona quæ sunt reposita in cœlis, ipsorum quidem vmbras & figuras per Moysen & vetus testamentum, prius obscurè & exiliter descripsit. Per Christum autem & nouæ pietatis & veritatis dogmata, veluti floridiores & splendidiores colores adiiciens, cœlestium, & quæ sub aspectum non cadunt, bonorum imaginem subiicit eorũ qui vidẽt oculis. Quomodo autẽ cùm imago perfecta est coloribus, & suã accepit pulchritudinẽ, quę prius delineata fuerat vmbra deletur, & euanescit: ita etiã cùm quę nunc absconsa sunt, in cœlis postea reuelantur, ipsa quoq; imago rerũ cessabit & abolebitur. Siue enim, inquit, Prophetiæ abolebuntur: siue cognitiones cessabũt. Ex parte enim cognoscimus, & ex parte prophetamus. Quando autẽ venerit id quod est perfectũ, tunc quod ex parte, abolebitur.

Postquàm ergo vetera quidem pręterierunt, noua autẽ facta sunt omnia, & vmbræ quidem & figurę sunt abolitę: euidentes autẽ rerum Imagines per gratiam spiritus & Apostolicam exortę sunt sapientiam, legis deinceps figuras & vmbras negligamus, ipsius autẽ rerum expresslioris formę curam geramus: & quod dicit diuinus Apostolus, eorum quidẽ quę retro sunt obliuiscentes, ad ea autẽ quę antè sunt nos extendentes, ex instituto persequamur brauium supernę Dei vocationis, vt non simus amplius paruuli fluctibus agitati, & omni vento doctrinę seu spiritu circumacti, neque tanquã infantes loquamur aut sentiamus; aut cogitemus quomodo Iudęi qui infantilia sapiunt aut desipiunt: sed in virum perfectum ad mensurã ętatis plenitudinis Christi perueniamus, peragendo & contemplando eius legem spiritaliter. Ad hoc enim vnigenitus Deus Verbum carne fuit indutus. Ad hoc Deus Dominus inter nos apparuit se pro infante gerens, vt infantilẽ & imperfectã nostrã cogitationem ad sensum perfectum, & qui virum decet, transmutaret. Quamobrẽ legales quoque expiationes, & obseruationes, & alias adumbratas traditiones, & octauo quoque die circuncisionem subiit is qui est supra omnem essentiam. Quo factum est, vt cùm in his debitum pro nobis exoluerit, ab omni legali seruitute, & quæ paruulis conuenit nos liberauerit consuetudine. Erat enim necessarium & ineuitabile mandatum circuncisionis, non solùm quatenus est lege antiquior, & ab Abrahamo accepit initiũ, & ab ipso Moyse & lege, & iis qui deinceps sunt secuti Prophetis, confirmata est & deducta ad posteras generationes: sed etiam quòd ea necessariò à Deo data signum melioris circuncisionis & spiritalis, in omnes suum iugum imposuit, donec eius legislator, cùm æquè ac nos pro sua benignitate fuisset carnis particeps, & se ad aliorum demittendo similitudinem fuisset circuncisus, & deinde meliorem ostendisset circuncisionẽ, nempe eam quæ est in baptismate, eam de cætero, vt quæ esset imperfecta & inutilis, aboleuit, & vt cessaret effecit.

Circunciditur ergo Iesus ex ea lege quam tulerat, die octauo, non vt doceret circuncidi, sed vt faceret cessare circuncisionem: vel potius vt veteris quidem & inutilis euelleret anticipationem: noui autem & salutaris aperiret potentiam, vt aboleret quidem eam quæ est secundum carnem: produceret autem eam quæ est secundum spiritum: & illius quidẽ argueret imbecillitatem, huius autem ostenderet fortitudinem. Circunciditur Christus. Non enim venit ad dissoluendam legem tanquam alienam, sed tanquam propriam, & à se compositam, eam re ipsa adimpleturus. Tanquam suum dogma & Dei mandatum venit adimpleturus literam, & spiritum prædicaturus. Et quomodo quispiam pictor optimus, cùm in se, sicut dictum est, veritatis vmbram prius figurasset, & ita imaginis expressisset pulchritudinem, per ipsam recta erigit, & deducit ad archetypi exemplaris perfectionem, idque apertissimè atque diuinissimè. Etenim quæ est secundum carnem circuncisio, non describit solùm, & adumbrat peccatorum depositionem: & eam quæ est in baptismate Christi circuncisionem: sed etiam tanquam in vmbra describit ipsam vniuersi resurrectionem & alterationem: per quam omnis carnalis hominum sensus & cogitatio circunciditur & execatur, & in aliam vitam transformatur. Huius veluti quædam

dam obscura & adumbrata præfiguratio erat ea quæ est secundum carnem circuncisio. Quocirca ea quoque octauo die fuit primum constituta: vtpote quòd octauus dies octauum, vt arbitror, seculum tacitè significet. Cùm ergo rerum imago, vt dictum est, & quæ est in spritu circuncisio, nondum locum haberet, necessaria fortè est existimata secundum carnem circuncisio. Cùm autem ea quæ est in spiritu per Christum manifesta fieret, per ipsum oportebat omnino quoque aboleri eam quæ erat in carne circuncisionem. Etenim si hæc circuncisionis quæ in carne fiebat, & animaliũ sacrificiorũ ratio aut lex fuisset perfecta, vt quæ posset perficere eos qui illa ritè peragebant, ea nullo tẽpore aut modo potuisset dissolui. Verbũ enim Domini, inquit, manet in ęternum. Quoniã aũt data erat ad pædagogicam institutionẽ eorũ qui erant habitu imperfecti & infantes vsque ad tempus correctionis, cùm id quod est perfectũ suo tempore refulsisset, oportebat omnino, id quod est imperfectũ & minus, aboleri & supprimi. Oportebat, oriente sole, lunã & stellas obscurari & minui: & aperta vera circũcisione & cultu, vmbrosas veritatis imagines & figuras cedere. Propterea ergo Deus verbũ cùm primis esset caro factus, hodie octauo die in corpusculo circunciditur. Vt cùm literæ debitum pro nobis exoluisset, legẽ spiritus quæ manet in æternũ, induceret: & id quod est minus, eo quod est præstantius, occultaret & tegeret. Propterea Sacerdotium quoq; quod est secundũ ordinem Melchisedech, prælatum est sacerdotio quod est secundum ordinem Aaron: vt vmbrę quidem cessarent, liberè autem ageret veritas: & vt legalium quidem traditionum imperfectio & infantia euanesceret: Euangelicorum autem dogmatum exoriretur perfectio & magnificentia. Ideo cùm Petrum quoq; & Paulum diuinissimorum mystarum summos, & omnes sacros Apostolos & Discipulos lege literæ prius instituisset, & exercuisset, in ea quę est secundũ carnẽ circuncisione, traduxit ad eam quę est in spiritu & baptismo circuncisionẽ: vt cùm etiã spiritum seruitutis per ipsos aboleuisset, spiritum gratiæ & filiorum adoptionis per diuinum baptismũ in nobis excitaret in Christo Iesu. Ideo omnes quoq; diuinissimos Sacerdotes, tãlios quàm magnum quoq; Basiliũ eo tempore magnum in Ecclesia excitauit Sacerdotem: qui non corpore peruasit cœlos, sed cõtemplatione & spiritu est primus sacrorũ Antistes, & qui erat in principio Deus imitans Iesum Christũ: & in velũ ingreditur intimũ, & illinc legem spiritus, & dogmatum magnificẽtiam magno ore detonat: & legem literę, eiusque quæ est in carne circuncisionis angelica abolens & cessare faciẽs grandiloquentia.

Hic est Basilius, qui est magni & præclari nominis, qui est fax catholicæ Ecclesiæ: qui Sol insignis veritatis: qui illustrat omnem terram radiis suæ Theologiæ: qui in actione est inimitabilis: & in contemplatione talis, vt ad eũ nequeat vllus peruenire: qui vita perfectus, & sermone sapientissimus: qui virtutis est omnibus numeris absolutus: & in diuina, & humana doctrina est planè consummatus, & cui nihil deest: qui omni mundana sapientia & scientia prius exercitatus, eas deinde subiecit vestigiis Discipulorum Iesu: qui omnẽ librum veterem & propheticũ summè & sacrosanctè meditando perlegit: & per ipsos ad perfectissimam Iesu Christi fidẽ rectà deductus fuit & confirmatus: qui Euangelio quidẽ duce aut introductore vsus est ad propheticam veram cognitionẽ, diuina autem Prophetarum dictione ad sacri Euangelij accuratam notitiã: & per vtrumque sublatus est ad purissimam diuinitatis agnitionem. Hic est sublimis & excelsa Ecclesiæ Dei columna, luminare Theologiæ, ornamentũ Hierachiæ, patris homo verissimus, vnigeniti nuncius acerrimus, sancti spiritus Oeconomus, & scriba fidelissimus sapientię partus, plenitudo intelligentiæ penariũ cognitionis, ludus docendę pietatis, sacri & diuini consilij eruditor, & Christi potenrię & virtutis, turris infracta & immobilis. Hic est qui Dei timorem, & pręceptũ Domini & virtutẽ, omnes homines docet magnus Basilius, Dei verbi tuba vel maximè regia, quę suę vocis magnitudine omnes fines orbis terrę cõprehẽdit. Hic est qui eã quę est in spiritu & diuino baptismo pręclarè prędicauit circuncisionẽ & q. si vllus alius ex Theologis, cessare fecit eã quę est in carne circuncisionẽ. Quocirca eius ad Deũ è terra & corpore solutio & transitus, nõ casu nec temerè, vt inconsideratè existimauerit quispiã, inter diuinum Christi natalẽ & baptismum, concurrit hodie cum Iesu circuncisione: sed quomodo in laudando & extollendo Christi ortũ & baptismũ, eam quę fit in spiritu circũcisionẽ extulit beatissimus, in sacra eius cõmemoratione, ipse quoq; dignus est habitus, qui vnà extolleretur per resolutionem ad Christum: & statutum est vt annuis eo [1] die honoraretur commemorationibus & celebritatibus. Quamobrem sanctissimam eius memoriam hodie vniuersa sanctorum Ecclesia, in omni parte vniuersi orbis terræ peragens, & glorificans gratissimis Deo laudationibus, eum qui in sanctis suis glorificatur, simul laudat & glorificat Christum. Vt quę ab omni hęresi per ipsum fuerit liberata, totius autem pietatis dogmatibus confirmata, & vt quę à quolibet quidem qui aliena sentit doctrina fuerit liberata: soli autem Dominicę fidei & doctrinæ se adiunxerit.

1 Dies resolutionis B. Basilij annuis celebritatib^9 honoratur.

Etenim per huius instar tonitrui sonantem Theologi linguam, attonitus quidem fuit, & sublatus Arrius. Eunomius autem dissolutus, & tanquã ardentibus fulminibus eius con tradictionibus, in cinerem fuit redactus & consumptus. Sabellius autem interiit, & est deletus. Et Macedonius quidem qui aduersus sanctum spiritum insaniit, Basilij spiritu eiectus fuit, & periit. Apollinaris autem amentissimus, & insipientissimus, diuinis eius dictis conuincitur, & ad perpetuam transmittitur ignominiam: & vt semel dicam, quæuis enata zizania, & quæuis Deo inuisarum hæresum differentia, quas & longum ante ipsum tempus adtexuit, & quas post eius ad Deum excessum tempus est editurum, omnes diuini Basilij Theologiæ igni mandatæ, exuruntur & consumuntur, non minus quàm holocausta & ara Heliæ & ligna, igne qui per orationem fuit è cœlo demissus. Hic excelsus Basilius, non solùm Cæsariensium Ecclesiæ, cuius etiam fuit creatus Episcopus, neque suo solùm tempori, & suæ ætati, sed etiam omnibus vniuersi orbis terræ regionibus, & ciuitatibus, & toti huic seculo, & omnibus hominibus fuit vtilis, & maximè salutaris magister. Atque quisnam quidem fuerit eius ab initio ortus, & educatio, & quod studium in sacris disciplinis, quomodo autem à Græca disciplina transierit beatissimus ad Christianam philosophiam, & vita optima, & oratione pulcherrima omnes ferè superauerit, tam qui ante ipsum fuerunt philosophos, quàm qui post ipsum: & dehinc quo modo ad sedem euectus Archiepiscopalem, & tanquam tota lucens lucerna positus supra candelabrum sanctæ Ecclesiæ, sacris quæ actione exequebatur verbis vniuersum orbē terræ illustrauit: & quemadmodum cum Hæresiarchis & veritatis aduersariis fortiter pugnans, tanquã lupos Arabicos à sacro suo grege expulerit: & cum impiis quidem decertans Imperatoribus, cum iniquis autem manus conferens Præsidibus, præclarissima victoriæ trophæa aduersus omnes erexerit, & cùm in bonis pascuis & pinguibus, & sacrorum miraculorum ostentationibus, verborumque & legum cœlestium ac diuinarum expositionibus, Christi oues tam quàm bonus pastor ipse pulchrè pauisset, & tanquam sanctus Pontifex, simplex, impollutus, à peccatoribus separatus, & ipsis cœlis, si mihi quid est audacter dicendum, effectus altior, ipse in Euangelio esset multorum salutem operatus, postea ab hoc humili solutus tabernaculo, & in loco tabernaculi admirabilis vsque ad domum Dei, * in voce exultationis & confessionis soni festum celebrantium peruasisset, cum primogenitis cœlestis Sion filiis vnà accubuerit, & cum eis quiescat. Cùm de his omnibus à sacris, vt arbitror, Theologis sit satis philosophatum, eaque satis laudata fuerint, superuacaneum existimauī de his loqui prolixius. Nos autem glorificemus diuini patris memoriam. Hodie hymnis & diuinitus inspiratis laudationibus Præceptoris virtutes celebremus pro dignitate. Quicunque ab eo didicimus honorare virtutem, eum tanquam verum patrem honoremus sicut debemus: vt qui in Christo Iesu nati sumus per Euangelium, & ab eius doctrina internum nostri cordis hominem, tanquam Dei filij, habeamus formatum. Quomodo autem honorabimus? Circuncidamur, non carnem quidem nostri præputij, vt vetus ille Israël: sed internum cordis hominem. Circuncidamur omnes occultas animi perturbationes & mentis, eas auferentes, aut morte afficientes, & vnà cum Christo prompto & alacri animo morte affecti, & simul cum eo crucifixi & consepulti in expoliatione corporis peccatorum carnis, in circuncisione Iesu Christi in baptismo: quomodo magnus quoque Doctor nobis præcipit, & in aliis diuinissimis suis admonitionibus, & in exhortatoriis ad baptismum orationibus. Sinamus ergo eam quæ est secundum carnem circuncisionem. Resurgamus ad baptismum. Prætercurramus vmbram accurramus ad veritatem. Moysen despiciamus, ad Ioannem exeamus. Modò enim clarè sonat: Vox clamantis in deserto, & ad se conuocat orbem terræ. Modò vox præcurrit verbum, & pronubus sponsum: & nuncius Regis præmittitur, & præit ad dirigendas vias eius, & ad populum Domino præparandum, accedit ad Iordanem. Nunc Iesus postquàm ex lege fuerat carne circuncisus octauo die, venit ad Ioannem triginta annos natus, vt aqua baptizaretur: vt cùm literæ infantilem fecisset cessare circuncisionem, lege statueret eam quæ est in spiritu perfectionem. Nunc magnus ille præco & præcursor, magna voce turbis præcipit in deserto, vt agant pœnitentiam: quoniam appropinquauit regnum cœlorum. Vbi enim Rex, illic est omnino cum eo regnum. Quoniam ergo Rex cœlorum ad aquam baptismatis appropinquauit, necessariò simul quoque cum eo aderat regnum cœlorum. Nunc autem is quoque qui nomen aut cognomen habet regni cœlorum, post magnum illum Baptistam, hodierno die qui est dies suæ resolutionis, dum & commemoratur, & tacet, & loquitur: omnes populos ad baptismum adhortatur. Paremus ergo vias Domini Dei nostri, dirigamus semitas eius. Christo omnium Regi qui apparet in Iordane corda digna reddamus per opera pœnitentiæ: & cum eo consepulti per baptismum, & in vitæ constituti nouitate, vnà cum eo conglorificemur & conregnemus in secula. AMEN.

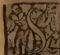
* Animam Basilij collocat in cœlo.

BASILII

BASILII EPISCOPI SELEVCIAE

Isauriæ oratio de transfiguratione Dei,& Saluatoris nostri Iesu Christi.

Apud Simeonem Metaphrasten.

SOL in terram modò emittens radios, stellarum quidem choros contegit, Lunæ autem lumen obscurat:insigni splendore impediens, ne ce-nantur luminaria:noctis autem cursum reprimit,luce tenebras separans: omnia autē veluti nigra veste exuens,ea lucis gratia induit,& ostendit terga continentis coronata floribus,& mare purpuræ speciē præ se ferens:& cùm sit vnus, creatæ quæ cernitur naturæ illustrat faciem. Verùm enimuerò etsi sit tantus, ad summā vsque lucem nondum peruenisse arguitur. Nam & mortales oculi eum audent intueri,& sæpe subtercurrens nubes splendorem discutit, & vmbrosa arbor fulgorem prohibet,& nox freta lege eius qui eam creauit,in æquilibrio tēpus cum sole partitur. Quoniam enim vita hominum est & laboriosa,& constringitur laboribus: propterea diem quidem extendit Creator ad operandum: nox autem aduentans & defessos inueniens, eos tradit lecto relaxationis: membra quidem somno soluēs,dans autem naturæ præfinitum tempus virium paulatim colligendarum. Magna est igitur, vt dixi, & splendida lux solis, sed quæ viribus solùm hominum æquali respondet proportione. Non est autem huiusmodi lux Domini. Non est enim fas creatam naturam conferre in creatore. Neque enim ex collatione radiorum solis honoratur, neque noctis successione occultatur: sed ea est hominibus admirabilis,& Angelis ad eam non patet aditus. Hac luce indutus Christus Dominus, tanquam trophæū gestans, venit è cœlo in secundo suo aduentu ad homines. Tunc enim mutata belli figura, veste victoris induitur. Sic enim dicit Propheta describēs belli figurā: Quæ sunt rubra vestimenta tua? Ius enim belli eius, qui bellū gerit, vestē cruentauit. Quoniā enim Deo totius sui concilij,& œconomiæ is est scopus, qui eius in homines declaret benignitatem, variè perficit voluntatem,& ad vsum hominum humiles figuras induit. Sic in paradiso ambulās eum qui primus formatus erat, se abscondentem hominem vocat ad colloquium. Sic inter eum ad homines loquentem nubes intercessit:& cùm in nouissimis diebus apprehendisset humanitatem, semper apparet conuenienter legibus naturæ ex iis quæ patiebatur, naturæ assumptæ fidē fecisse. Huiusmodi sunt, præsepe, partus, fasciæ, circuncisio, purificatio,& lege constituti pretij solutio, crux post hæc, passio,& mors. Sed sic quidem fuit prima carnis susceptæ œconomia, humili figura se ad vsum hominum accommodantis. In tempore autem secundi aduentus mutat figurā, non amplius humilem vt prius, sed terribilem faciens,& præclaram. Illius ergo aduentus gloriam volens aperire discipulis, dicebat: Sunt quidem ex vobis, qui mortem non gustabunt, donec viderint filiū hominis venienrem in gloria patris sui. Atque vos quidem intuentes ad eam quæ nunc est, figuræ humilitatem, propter ignorationē rationis, eius quæ cœlatur sapientiæ non peruidetis profunditatem,& mensura cognitionis à vobis sumitur ex mensura aspectus: Tanto enim tempore sum vobiscum,& non cognouistis me. Aperiam ergo vobis aliquam partē eius, quod spectari non potest, spectaculi,& spem futuram deducam sub aspectum. Locutus sum vobis de passione,& obtorpuit animus. Dixi oportere me crucifigi,& illius consideratione meccu fractus est animus. Dixi, si quis vult post me venire, abneget seipsum,& tollat crucem suam,& sequatur me. Affectione enim probat Crucis societas: sed memoria passionis robur quoque soluebatur. Dixi, Quid enim prodest homini, si totū mundum lucretur? & eo sermone vestrum timorē non amoui: sed ita mansit animi perturbatio, quasi amoueri non possit. Rursus introduxi iudicē, qui non corrumpitur muneribus, qui donis nō cōdonat delicta, dicens: Quod enim pretium dabit homo pro anima sua? & apud vos fuit dubia oratio. Dixi, Veniet filius hominis in gloria patris sui,& existimastis me narrare fabulas. Quoniam ergo fuit inefficax oratio, res docebūt. Sunt aliqui ex iis qui hic stant, qui mortem non gustabunt, donec viderint filium hominis venientem in gloria patris sui. Futuri mei aduentus nondum est tempus. Oportet enim fixam esse crucē, vinci inferos, mortuis proponi decreta libertatis: cùm ex mortuis resurrexero, in cœlos ascēdere, omnibus propono ni certamen prædicationis, per prædicationē dominatum obtinere Euangelium,& tunc apparere eum qui in Euangelio annunciatur. Sed vobis meis discipulis studeo prius donare ima..nem mei aduentus, vt cùm ante tempus spectaculum oculis hauseritis, ea quæ præcesserint, vobis fidem faciant futurorum. Sunt aliqui ex his qui hic stant. Quinam? Non enim omnes. Non enim nunc publico spectaculū: maneat id quod visum fuerit mysterium, etiam postquā visum fuerit. Hæc cùm dixisset, inquit, assumit tres discipulos suos, Pe-

Petrum,& Iacobum,& Ioannẽ. Hos adhibens ſpectatores,alios reliquit auditores. Et cùm duxiſſet in montẽ excelſum. Rectè excelſum: vt etiã mons haberet deſcẽſus ex cœlo imitationẽ. In montibus cœlo vicinis(vt Paulus prædicabat) rapiemur in nubibus in occurſum Domini in aërem. Nunc quoq; quęrit locũ,qui vnà cũ nubibus extollitur. Atq; ſpectatores quidem erãt parati. Oculi aũt erant propter ſpem aperti,& anima cum timore parturiebat ſpectaculi deſideriũ. Cùm ſic aũt futurum expectarent,repẽtè transfiguratur Chriſtus coram diſcipulis,& mutatur eius forma: & cùm lucis induiſſet tunicam, fulguris præ ſe ferentem ſpeciẽ oſtendit aſpectũ. O miraculum. Ex humana forma ferebantur radij,qui emittebantur diuinis operationibus. Vidit ſol,quæ non prius didicit,vt qui doctus ſit abſcondi alterius luminis illuſtratione. Cõſtitiſti ſol,aliqñ victoriam expectans Hebraicam. Reueritus es Ieſum ducem,qui imperauerat,in conſeruo honorãs Domini appellationem. Nunc vidiſti lucẽ,quam non prius videras. Hoc ſpectaculũ narrantes ſcriptores Euangeliorum,alius aliò trahit dictionẽ,vt qui verbis nõ poſsit exprimere ſpectaculũ. Alius enim dicit vtiq;: Reſplenduit facies eius,ſicut ſol. Alius verò: Reſplenduerũt eius veſtimẽta, ſicut nix. Iis enim,inquit,quæ videmus,aſsimilamus. Vnà aũt vincatur creata quoq; natura,nõ inueniens ſimilitudinem eius quod cernebatur. Teſtantur oculi: lingua enim dicere nõ didicit. Spectaculum aũt ſplendore eorũ quę videbantur,fulguris inſtar pręſtringens oculos, ſignificauit orbis terræ futurũ iudicem. Viſæ ſunt aũt vobiſcũ præſentes eæ quæ ſunt viuorum & mortuorũ ad virtutem primitiæ, vt viuorũ ſimul & mortuorum iudicẽ Dominum prædicent præſentibus. Moyſes enim,virtutis dux,& legiſlator,morte excedit è vita. Helias aũt diuino zelo accẽſus,ignis auriga efficitur: & cùm curſu vectus eſſet per aerẽ, leges naturæ tranſiliit,viam inueniens morte ſuperiorẽ. Cùm in hunc locum perueneris, fac vt in memoriam reuoces Domini rogata,& reſponſa diſcipulorũ: cùm alij quidẽ Heliam,alij verò vnũ ex prophetis,alij verò prophetã nominarent, viderent aũt eum adorari à prophetis. Moyſes ſupplicat,Elias ſe inclinat,& Dominũ eſſe,non ſeruũ teſtatur eum qui adorat. Sed Petrus etiã ſi hæc videret,nondũ docetur, vt cuius eſſet obſtupefacta ratio magnitudine miraculorũ. Nam propter ſpectaculi deſideriũ,omnium obliuiſcitur,& loco alligatur ſuperatus à nimio gaudio. Faciamus,inquit,tria tabernacula: tibi vnũ,Moyſi vnum,& Eliæ vnum. Arguit ſuam ignorationem,Dominũ vnà cũ ſeruis enumerans. Exiſtimauit ſubiectos eſſe Dño æquales honore. Sed nõ manſit Petrus in hoc vitio ignorãtię: Nam cùm tonitru deſuper erupiſſet,cũ timore curat ignorationẽ,propemodum cũ ſtrepitu hoc exclamans: Cur ſeruos cum Domino cõparatis? Vultis ſcire differentiã? Hic eſt filius meus dilectus: Illos creaui ſeruos,hunc filium ex mea genui eſſentia. Meus eſt filius,etiã ſi ſerui forma propter vos eſt indutus. Habet lucẽ,ad quam accedi non poteſt,etiamſi propter vos habet moderatos radios. O beatos oculos,qui Chriſtũ contemplantur indutũ inſtar ſponſi. O beata lumina,quę terribilẽ diem iudicij in miti cernũt ſpecie. Quę enim cernent trementes Angeli,ea læti viderunt homines. Quęnã enim vis oculorũ poteſt diem terribilẽ ſubire iudicij? quando terra quidẽ mouebitur,& mare,quod hominũ ex Adã orta ebulliet corpora: quatientur verò cœli cũ Angelis timorẽ non ferentes. Cõplicabitur enim cœlum tanquã Rege tranſeunte: repentè verò cõtrahent ſatellites veſtibuli peripetaſmata. Ablato autem cœlo,Angelicarum quidẽ poteſtatum cũ ſplẽdore ſe offerent ordines,mille millia Angelorũ,& decies mille millia pręcurrentia. Videbitur aũt deſcendẽs Dñs inſigni luce fulgoris inſtar illuſtrans omnia. Quis ergo eorũ quę videbuntur ſufficiet ſpectaculo? Quis metũ poterit dimetiri? Si enim repentinã nõ ferimus fulguris coruſcationẽ,ſed eam qui cernit,in humũ ſępe deiicit: quid dixerit quiſpiã exorientem eum vidẽs,qui fulgurat? quando ſonitus tubarũ vocabunt mortuos è ſepulchris: quando rũpentur capſæ monumentorum vinctos emittentes: quando iudicabuntur propoſita facta,& cogitata: quando vinctus adducetur diabolus,de quo tyrannicarũ ſumentur pœnę cogitationũ: quando ſeparabuntur greges hoĩum,vt ſciatur quis cuinã ſit parti attribuendus,quiſnã ſit futurus Chriſti iudicis,ac condẽnati latronis: qñ ſimul viuentes,& mortui cõfluent. Erit enim vna oĩum adoratio,quandoquidẽ celeritas reſurrectionis faciet eorũ qui immutabuntur corpora in curſu æqualia,cõuenienter voci B. Pauli: Nos qui viuimus,qui relicti ſumus,non pręueniemus eos qui dormierunt. Neç erit mortuus iis qui viuunt,propter ſepulchrum tardior. Et omnes eius ſententiã expectabunt cũ timore,neſcientes,an ſint audituri: Venite benedicti patris mei: an, Abite in tenebras exteriores,quę ſunt paratę diabolo, & Angelis eius, quando trutina appẽdens opera, res circũſcribet fine conuenienti. Huius ergo ſpectaculi imaginẽ dedit Dominus Apoſtolis. Cuius nos terrorẽ reputantes,mores mutemus ante id tẽpus,bonis actionibus fiduciã cõparemus, & ante tẽpus iudicij meditemur defenſionẽ, ne vnà condẽnemur cũ inimico qui iudicatur: ſed cum diligẽte Chriſto in cœlũ aſcẽdamus,hæredes Dei,cohęredes aũt Chriſti. Quoniam ei gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

SANCTI PATRIS NOSTRI EPHRAIM

Cyri oratio de Transfiguratione Domini & Dei, & Saluatoris nostri Iesu Christi.

X AGRO messes,& lætitiæ,& ex vinea fructus esculenti,& ex scripturis doctrina viuifica. Ager habet vno tempore vindemiam. Ex scriptura autem semper scaturit doctrina viuifica. Ager quando est messis,minuitur. Et vitis,quando fuerit vindemiata, efficitur abiecta, & humilis: Scriptura autem quotidie metitur,& spicæ interpretum in ea non deficiunt. Quotidie vindemiatur,& botri eius, quæ est in ipsa, vineæ nũquam consumuntur. Accedamus ergo ad hunc agrũ,& vinificis eius sulcis fruamur,& ex eo metamus spicas vitę, nempe verba Domini nostri IESV Christi,qui dixit:Sunt hic viri,qui non gustabunt mortẽ,donec viderint filium hominis venientem in gloria sua. Et post sex dies assumit Iesus Simonem Petrum,& Iacobum,& Ioannem fratrem eius, & duxit eos in montem excelsum valde, & transfiguratus est coram ipsis. Et resplenduit facies eius sicut sol, & vestes eius fuerunt albæ sicut nix. Viri enim, quos dixit non esse gustaturos mortẽ,donec vidissent locũ eius perfectionis,sunt hi tres Apostoli. Et cùm assumpsisset,duxit eos in montem, & ostendit eis quomodo sit venturus in die nouissimo in gloria sua. Duxit autem rursus eos in montem,vt ostenderet eis,qualis sit filius iste,& cuius. Quando enim interrogauit:Quemnam me dicunt homines esse filium hominis? Dicunt ei: Alij quidem Eliam: alij verò Moysen, aut vnum ex prophetis. Propterea eos sursum ducit in montem: & ostendit eis se nõ esse Heliam,nec Moysen,sed Deum Eliæ, & qui sanctificauit Moysen in vtero matris: neque vnum ex Prophetis,sed Dominũ Prophetarum, & qui eos miserat. Et rursus ostendit eis se esse effectorem cœli & terræ:& se esse Dominum viuorum & mortuorũ. Et rursus eos duxit in montem, vt eis ostenderet se esse filium Dei. Si enim dixisset eis: Ego sum filius Dei,non eis persuasisset propter carnem quam gestabat, & quòd cum eis conuersabatur. Videbant enim Mariam, quæ eum pepererat,& quòd Ioseph qui aluerat,nomine vocabatur pater eius:& quòd quidam vocabantur fratres eius. Et rursus similiter esuriit.& comedit: Sitiit & bibit: Laborauit & requieuit: Et dormitauit & dormiit; Et timuit & sudauit; hæc autem diuinæ naturæ minimè conueniebant. Propterea eos ducit in montem,vt pater loquatur,& ostendat eis eum esse suum filium in veritate: & vt ostendat eis regnum suum ante mortem suam,& gloriam suam ante ignominiam: vt quando captus fuerit, & crucifixus à Iudæis, sciant eum non fuisse ab eis crucifixum propter eius impotentiam: sed quòd ei ita placuisset propter suam gratiam ad mundi salutẽ. Et rursus suam eis ostendit gloriam ante suam resurrectionem: vt quando resurrexerit à mortuis in gloria naturæ suæ diuinæ sciant eum non accepisse tanquam mercedem sui laboris gloriam, vt qui ea indigeret: sed eum illam iam olim habuisse ab æterno cum patre, & cum spiritu eius: sicut dixit: Pater glorifica me gloria quam habui antequam mundus esset apud te.

Hanc gloriam suę diuinitatis quæ erat obscura,& ignota suæ humanitati,ostendit Apostolis suis in ascensu montis. Facta est enim facies eius,sicut sol, & vestimenta eius alba sicut lux. Duos soles in monte videbant oculi discipulorum,vnum ex consuetudine,& alterum præter consuetudinem. Vnum qui eis lucebat, & mundum totum illuminabat in firmamento: & vnum qui eis illuminabat faciem,Iesu inquam. Hoc autem dixit: Facta sunt vestimenta eius alba. Etenim ostendit quòd ex toto eius corpore eius gloria scaturiit: & ex tota eius carne resplenduit eius facies,& ex totis eius membris resplẽduerunt radij. Non enim sicut Moysi eius facies resplenduit extrinsecus: sed ex ipso scaturiebat eius gloria, & in eo manebat. Ex ipso oriebatur lux eius, & in eo cogebatur. Neq; enim abiit in alienam partem,& ipsum dimisit: quoniam non venit ex alio obliquo,& eum exornauit. Neque eam vtendam pro tempore accepit. Totam tamen abyssum diuinitatis suæ eis minimè ostendit: sed quantum poterant contemplari pupillæ suorum oculorum. Et apparuerunt eis Moyses & Helias simul cum eo loquentes, & sermones eorum quos cum eo loquebantur,ij erant: Agebant eis gratias, quòd vera fuissent verba Prophetarum in eius præsentia offerebant ei adorationem pro salute quam fecerat in mundo propter genus humanum,& quòd mysterium quod ipsi prius descripserant,ipse re ipsa impleßet. Fuit ergo lætitia prophetis & Apostolis in ipso ascensu montis. Lætati sunt Prophetæ enim vidissent humanitatem eius,quam non nouerant. Lætati sunt autem Apostoli quoq; cùm vidissent gloriam diuinitatis eius,quam non cognouerant. Et cùm audiissent vocem patri ferentis filio testimonium, per ipsam cognouerunt fuisse ab eo susceptam humanitatem quæ quidem erat apud eos obscura: eisq; fidẽ fecit eum voce patris,gloria corporis eius:

quæ apparuit, ex ea quæ in eo fuit vnita diuinitate immutabiliter, & inconfuſe. Et ſignatũ fuit trium teſtimonium, in voce paterna, Moyſeque, & Elia, qui quidẽ illi aſtiterunt tanquã ſerui: & aſpiciebant alter alterum, Prophetę Apoſtolos, & Apoſtoli Prophetas. Viderunt illic alter alterum principes veteris, principes noui. Vidit Moyſes ſanctus Simonẽ ſanctificatũ. Vidit Oeconomus patris procuratorẽ filij. Ille quidem ſcidit mare, vt populus ambularet in mediis fluctibus. Hic autẽ excitauit tabernaculum, vt ædificaret Eccleſiam. Vidit virgo veteris virginem noui. Elias Ioannem. Qui aſcẽdit currũ ignis, eum qui recubuit ſuper pectus flammę. Et factus eſt mons in figura Eccleſię. Et vniit in eo Ieſus duo teſtamenta quæ ſuſcepit Eccleſia. Et nobis ſignificauit ipſum eſſe datorẽ duorum. Vnum accepit eius myſteria: Alterum manifeſtam reddidit gloriam ſuorum factorum. Dixit itaque Simon: Bonum eſt nos hîc eſſe, Domine. O Simon, quid dicis? Si hîc manſerimus, quis implebit verba Prophetarum? Quis obſignabit verba præconum? Quis peraget myſteria iuſtorum? Si hîc manſerimus, illud: Foderunt manus meas, & pedes meos, in quo implebitur? Diuiſerunt ſibi veſtimenta mea, & ſuper veſtem meam miſerunt ſortem, cui adaptabitur? Dederunt in cibum meum fel, & in ſiti mea potauerunt me aceto, cui accidet? In mortuis liber, quis confirmabit? Si hîc manſerimus, Adæ chirographum quis ſcindet? & eius debitum quis exoluet? & indumentum gloriæ eius quis reſtituet? Si hic manſerimus, quæ dixi tibi, quomodo fient? Eccleſia quomodo ædificabitur? Claues regni cœlorum quomodo à me accipies? Quem ligabis? Quem ſolues? Si hic manſerimus, ceſſabunt omnia, quæ dicta ſunt per Prophetas. Dixit rurſus: Faciamus hîc tria tabernacula, tibi vnũ, & Moyſi vnum, & Heliæ vnum. Simon miſſus eſt ad ædificandam in mundo Eccleſiam: & faciet in monte tabernacula: Modò enim Ieſum humanè attendebat. Et nunc ſeipſum collocat cum Moyſe & Helia. Ilicò autem ei oſtendit ſe non opus habere eius tabernaculo. Ipſe enim erat qui patribus eius fecerat tabernaculum nubis in ſolitudine. Eis enim adhuc loquentibus, ecce lucida nubes eos adumbrauit. Vides Simon tabernaculum ſine labore, tabernaculũ quod arcet æſtũ, & nõ habet tenebras: tabernaculũ quod fulgurat, & reſplendet? Admirãtibus autẽ diſcipulis, ecce vox quæ à patre exiit, è nube eſt audita, dicẽs: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene cõplacui: ipſum audite. Cũ voce patris reuerſus eſt Moyſes in locũ ſuũ: & Helias reuerſus eſt in regionẽ ſuã: & Apoſtoli proni ceciderunt in terrã: & Ieſus ſtetit ſolus, quoniã vox illa in illo ſolo implebatur. Fugiebant Prophetę, & Apoſtoli in terrã ceciderũt, quoniã vox patris nõ implebatur in eius quę ferebat teſtimoniũ, dicẽs: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui: ipſum audite. Docuit eos pater fuiſſe impletã Moyſis diſpenſationẽ, & ab eis eſſe audiendum filium. Ille enim tanq. ſeruus locutus fuit, quæ iuſſus fuerat: & ea prædicauit, quæ ei dicta fuerãt: & omnes itidẽ Prophetæ, donec veniſſet is cui repoſitũ eſt, nempe Ieſus: qui eſt Dñs, nõ ſeruus: dominãs, & nõ parens imperio: legiſlator, & nõ is cui lex datur: filius non vernæ natura, & non adoptione. Apoſtolis itaque id quod erat obſcurum, effecit pater in monte manifeſtum. Qui eſt, eum qui eſt ſignificat. Pater aperit, & declarat filium. Ad hanc vocẽ Apoſtoli proni ceciderunt in terram. Erat enim tonitru terribile. Quamobrem voce eius terra tremuit, & ij ceciderunt in terram. Oſtendit eis patrem appropinquaſſe, & eum vocaſſe filium. Voce ſua eos etiam excitauit. Quomodo enim vox patris eos deiecit, ſic etiã vox filij in virtute ſuæ diuinitatis eos fecit ſurgere: quæ quidem cùm in eius carne habitet, & in ea ſit vnita immutabiliter, ambo in vna hypoſtaſi, & vna perſona inconfuſè manent citra diuiſionem. Non enim ſicut Moyſes decorus fuit extrinſecus. Sed tanquã Deus, fulgebat in gloria. Moyſes enim faciei eius apparitione vnctus fuit decore. Ieſus autẽ toto ſuo corpore, tanquam ſolſuis radiis, reſplenduit gloria ſuæ diuinitatis. Clamauit autẽ pater: Hic eſt filius meus dilectus, eum audite: non ſeparatus à gloria filij diuinitatis. Vna eſt enim natura pater, & filius cum ſancto ſpiritu, vna potentia, & vna eſſentia, & vnum regnum, & in vnam clamauit vocem in vili corpore, & in gloria terribili. Et Maria ipſum vocabat filium, non ſeparatum corpore humano à gloria eius diuinitatis. Vnus eſt enim Deus, qui in corpore apparuit in mundo. Gloria eius ſignificauit diuinam gloriam, quæ eſt ex patre. Et gloria eius ſignificauit humanam naturam, quæ eſt ex Maria: ambas naturas quæ cõuenerunt, & vnitæ ſunt in vna hypoſtaſi. Vnigenitus ex Patre & ex Maria vnigenitus. Et qui diuidit, diuidetur à regno eius. Et qui confundit eius naturas, peribit à vita eius. Qui negat Mariam Deum peperiſſe, non videbit gloriã eius diuinitatis, & qui negat eum geſtaſſe carnem peccato non obnoxiam, eiicietur à ſalute, & à vita quæ data eſt per eius corpus. Ipſę res teſtantur, & diuinæ eius virtutes docent eos qui poſſunt diſcernere eum eſſe verum Deum: & eius perpeſsiones ſignificant, eum eſſe verum hominem. Et ſi hoc non perſuaſum habent, qui ſunt mẽte imbecilla, luent pœnas in terribili eius die.

Si non erat caro, cur Maria in medium eſt producta? Si nõ erat Deus, Gabriel Dominũ

quémnam

quémnam vocabat? Si non erat caro, quisnam recumbebat in præsepi? Si non erat Deus, Angeli descendentes quémnam glorificabant? Si non erat caro, quis inuoluebatur fasciis? Si non erat Deus, pastores quem adorabant? Si non erat caro, Ioseph quem circuncidit? Si non erat Deus, stella in cœlo in cuius honorem eucurrit? Si non erat caro, Maria quémná lactauit? Si non erat Deus, Magi cui munera offerebant? Si non erat caro, Symeon in vlnis quémnam gestauit? Si non erat Deus, cui dixit, Dimitte me in pace? Si non erat caro, Ioseph quémnam accepit, & fugit in Ægyptū? Si non erat Deus, illud: Ex Ægypto vocaui filium meum, in quo eit adimpletum? Si non erat caro, Ioannes quem baptizauit? Si non erat Deus, Pater è cœlo cui dixit: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui? Si non erat caro, quis ieiunauit, & esuriit in deserto? Si non erat Deus, descendentes Angeli cui ministrabant? Si non erat caro, quis fuit inuitatus ad nuptias in Cana Galilææ? Si non erat Deus, quis mutauit aquam in vinum? Si non erat caro, panes in cuiúsnam manibus erant? Si non erat Deus, quinque millium hominum turbam præter mulieres & pueros insolitudine quis pauit quinque panibus & duobus piscibus? Si non erat caro, quis dormiit in naue? Si non erat Deus, quis ventos & mare increpauit? Si non erat caro, Simon Pharisæus cum quo comedit? Si non erat Deus, peccatrici delicta quis condonauit? Si non erat caro supra puteum ex itinere defessus quis sedebat? Si non erat Deus, aquam viuam quis dedit Samaritanæ, & eam arguit, quòd habuisset quinque maritos? Si non erat homo, quia gestabat indumenta hominis? Si non erat Deus, quis faciebat virtutes & miracula? Si non erat caro, quis spuit in terram, & lutum fecit? Si non erat Deus, ex luto oculos cæcorum quis coëgit aspicere? Si non erat caro, in Lazari monuméto quis flebat? Si non erat Deus, mortuum iam quatriduanum quis iubendo eiecit? Si non erat caro, super pullum quis sedit? Si non erat Deus, cuinam cum gloria ibant turbæ obuiam? Si non erat caro, Iudæi quem apprehenderunt? Si non erat Deus, quis terræ imperauit, & eos pronos humi iecit? Si non erat caro, quis colaphis cędebatur? Si non erat Deus, abscissam auriculam à Petro quis medicatus est, & restituit in locum suum? Si non erat caro, cuiúsnam facies sputa accipiebat? Si non erat Deus, quis spiritum sanctum insufflauit in faciem Apostolorum? Si non erat caro, quis stabat coram Pilato in iudicio? Si non erat Deus, quis Pilati vxorē terrebat in somnis? Si non erat caro, cuiúsnam vestes exuerunt, & diuiserunt milites? Si non erat Deus, sol quomodo fuit obscuratus in cruce? Si non erat caro, quis erat in cruce suspensus? Si non erat Deus, quis terram mouit à fundamentis? Si non erat caro, cuiúsnam pedes & manus fuêre clauis confixi? Si non erat Deus, templi velum quomodo scissum est, & petræ ruptæ sunt, & sepulchra fuēt aperta? Si non erat caro, quis clamauit, Deus meus, Deus meus, vt quid me dereliquisti? Si non erat Deus, quis dixit: Pater ignosce illis? Si non erat caro, quis in cruce pependit cum latronibus? Si non erat Deus, quomodo dixit latroni: Hodie mecum eris in paradiso? Si non erat caro, fel & acetum cuinam obtulerunt? Si non erat Deus, infernus cuiúsnam voce audita contremuit? Si non erat carō, cuiúsnam latus pupugit lancea, & exiit sanguis & aqua? Si non erat Deus, quis portas inferorum contriuit, & vincula disrupit? Et cuiúsnam iussu mortui è sepulchro egressi sunt? Si non erat caro, Apostoli quémnam viderunt in cœnaculo? Si nō erat Deus, quomodo clausis foribus est ingressus? Si non erat caro, cuiúsnam clauorum & lanceæ plagas Thomas contrectauit manibus? Si non erat Deus, cuinam clamauit, Dominus meus, & Deus meus? Si non erat caro, in mari Tyberiadis quis comedit? Si non erat Deus, in cuiúsnam iussu impletum est rete? Si non erat caro, quémnam viderunt Apostoli assumi in cœlum? Si non erat Deus, cœlum cuinam fuit apertum: & potestates quémnam in tremore adorârunt: & pater cuinam dixit: Sede à dexteris meis, & quę sequuntur? Si non erat Deus & homo, falsa est de cętero nostra salus: falsæ sunt etiam voces Prophetarum. Sed veri fuerunt prophetę, & à mendacio aliena eorum testimonia. Dixerunt enim ea quæ iussi fuerant. Spiritus sanctus per eos est locutus. Quocirca castus quoque Ioannes qui super pectus flammæ recubuit, confirmans voces prophetarum, de diuinitate disserens, in Euangeliis docuit, dicens: In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil, quod factum est. Et verbum carō factum est, & habitauit in nobis. Qui est ex Deo Deus verbum, & ex patre filius vnigenitus: Qui est eiusdem cum patre essentiæ: Qui est ex eo qui est: Verbum ante secula, ex patre genitus sine matre ante omnia secula ineffabiliter, idem in nouissimis diebus nascitur ex filia hominis, ex Maria virgine sine patre carne indutus, ex ipsa carnem gestans, & homo effectus, quod quidem non erat, manens Deus, id quod erat: vt mundum saluum faceret. Et ipse est Christus Dei filius, vnigenitus ex patre, & ex matre vnigenitus.

Confiteor eundem esse perfectum Deum, & perfectum hominē, qui in duabus naturis, in hypostasi, seu persona vnitis cognoscitur, & citra diuisionem, confusionémque & mutationem,

tionem, carnem induit animatam, & animam ratione præditam, & intelligentem, factus est omnino iisdem quibus nos obnoxius affectionibus præter solum peccatum. Idem terrenus & cœlestis, temporalis & æternus: qui cœpit, & qui est sine principio, expers temporis, & subiectus tempori, creatus & increatus: patibilis & impatibilis. Deus & homo, in vtrisque perfectus, vnus duo, & in duobus vnus. Vna persona patris, & vna persona filij, & vna persona spiritus sancti, vna diuinitas, vna potentia, vnum regnum in tribus personis seu hypostasibus. Sic glorificamus sanctam vnitatem in Trinitate, & sanctam Trinitatem in vnitate. In quo pater clamauit de cœlo: Hic est filius meus dilectus: ipsum audite. Hæc suscepit sancta Dei Ecclesia catholica. In ipsa sancta Trinitate baptizat in vitam æternã. Eam sanctificat honoris æqualitate. Eam confitetur citra diuisionem & separationem: & eam adorat non errans, & glorificat. Ipsam in tribus personis vnitatem decet gloria, gratiarum actio, honor, potentia, maiestas, patrem, & filium, & sanctum spiritum, nunc & semper, & in secula seculorum. AMEN.

CYRILLI ARCHIEPISCOPI ALExandrini Oratio de Transfiguratione Domini & Dei, & Saluatoris nostri Iesu Christi.

QVI benè quidem sciunt decertare, spectatorum delectantur plausibus, & spe præmiorum excitantur ad eam quæ illis det victoriam: qui autem diuina dona assequi desiderant, & spei sanctis paratæ sitiunt participationem, quæ pro pietate in Christum suscipiuntur certamina, lubenter quidem admittunt: In vita autem se rectè gerunt, non præferentes otium, quod nullã consequitur mercedem, neq; ignauam amentes timiditatem: sed se strenuè & fortiter gerentes aduersus omnem tentationem, & persecutionum insultus plurimi facientes, & pro ipso Domino pati magnas reputantes diuitias. Meminerunt enim beati Pauli, qui scribit non esse condignas passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ est reuelanda in nobis. Vide ergo pulcherrima dispensatione nũc vsum Dominum nostrum Iesum Christum, ad vtilitatem & ædificationem sanctorum Apostolorum. Nam eis quidem dixit: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Qui enim vult animam suam saluam facere, perdet illam. Qui autem perdiderit animam suam propter me, inueniet eam. Et salutare quidem est præceptum, & decens sanctos, & quod supernam gloriam conciliat, & alacritatis animi, & gaudij sortem comparat. Eligere enim pati propter Christum, minimè caret mercede: imò verò efficit æternæ vitæ & gloriæ participes. Sed Discipulos, qui virtutem ex alto nondum acceperãt, consentaneum erat vtique in humanas incidere imbecillitates, & tale quid apud se cogitantes, dicere: Quomodo negabit quis seipsum, aut quomodo qui suam perdidit animam, eam rursus inueniet? Quod autem iis qui hoc passi fuerint, erit præmium quod ei respondeat? Aut etiam quorũmnam erit donorum particeps? Vt tales ergo cogitationes & verba eis adimat, & eos veluti trãsfundat, & transmutet ad animi magnitudinem, eius quæ ipsis danda est, gloriæ ingenerans desiderium: Dico vobis, inquit, sunt quidam ex iis qui hic stant, qui nõ gustabunt mortem, donec viderint regnum Dei. Num eis eò vsque vitæ extendetur mensura, vt ad illa perueniat tempora, post quæ in consummatione seculorum descendens de cœlis, restituet sanctis paratum eis regnum? Sed ipse quidem hoc præstare poterat. Omnia enim potest: nec est aliquid quod non possint efficere eius potentissimi nutus. Regnum autem dicit ipsum gloriæ spectaculum: in qua ipse quoque videbitur illo tempore, in quo resplendebit in terra. Veniet enim in gloria Dei patris, & non in ea quę est in nobis, humilitate & abiectione. Quomodo ergo fecit miraculi spectatores eos qui promissum acceperant. Ascendit in montem, habens ex eis tres electos. Deinde transmutatur in quendã excellentem, & diuinum splendorem: adeo vt eius vestis videretur resplendere instar luminis. Deinde Moyses & Elias Iesum circunsistentes, de eius decessu inter se loquebãtur, quem erat adimpleturus in Hierusalem, hoc est, eius quæ est cum carne, Oeconomiæ mysterium, & salutarem passionem, quæ, inquam futura erat in cruce. Verum enim est, quòd lex Moysis, & sermo sanctorum prophetarum, Christi prius ostenderunt mysterium: Illa quidem in figuris & vmbris ipsum propemodum describens in tabula: hi autem multifariam, multisque modis prædicentes, quod suo tempore videbitur in nostra forma. & quòd pro salute & vita omnium non recusabit pati mortem in ligno. Quòd autem Moyses & Elias aderant, & simul loquebantur, id fiebat hoc consilio, vt ostenderetur, legem & prophetas esse veluti satellites Dñi nostri Iesu Christi, vt qui ab ipsis fuerit ostensus Dominus,

per ea

per ea quę significarunt,quę erant inter se conuenientia.Non enim dissident à lege ea quæ dicuntur per Prophetas.Et hoc est,vt arbitror,quod inter se colloquebantur Moyses sanctissimus,& Prophetarum optimus.Is autem erat Elias.Pòst autem aliud quoque considerari.Quoniam ex turbis alij quidem dicebant eum esse Eliam:alij Hieremiam:alij verò vnum ex prophetis:ducit eorum principes,vt vel ex hoc videant,quid intersit inter dominum & seruum. Post hanc autē alia quoq; potest dici consideratio. Quoniam enim eum assiduè accusabant, quòd legem transgrederetur, & existimabant eum esse blasphemum,vt qui sibi vendicaret eam quæ ei non conueniebat, nempe gloriam patris: & dicebant: Hic homo non est ex Deo,quoniam sabbatum non seruat. Et rursus: De bono opere non lapidamus te,sed de blasphemia. Et:quòd homo cùm sis,facis teipsum Deum:vt ostenderentur vtraque crimina profecta esse ex inuidentia:& eum neutri eorum esse affinem:& neque id quod à se fit,esse legis transgressionem,neque venditationem gloriæ non sibi conuenientis,quòd dicat se esse æqualem patri,eos qui in vtroque eorum clari fuerunt,producit in medium. Etenim Moyses dedit legem:& poterant considerare Iudæi,quòd legem non neglexisset conculcatam,vt ipsi existimabant:neque eum qui ipsam transgrediebatur,& erat inimicus ei qui ipsam tulerat, honorasset.

Porro autem Elias Dei gloriæ zelo erat incitatus.Qui,si Christus fuisset Dei hostis,& seipsum quidem dixisset æqualem patri,non fuisset autem id quod dicebat:si denique non faceret vt oportebat,non ei affuisset ipse,& obediisset.Potest verò cum iis quę dictę sunt, alia quoque causa dici. Quænam autem ea est? Vt sciant eum vitæ & mortis habere potestatem:& superis & inferis dominari. Propterea in medium adducit eum qui viuebat, & eum qui erat mortuus. Apparentes enim non tacebant,sed loquebantur de gloria; quam erat impleturus in Hierusalem,nempe passionem & crucem:in his autem etiam resurrectionem. Sed beati quidem discipuli parum dormitant,vtpote quòd Christus vacaret orationi.Certo enim consilio,& certa dispensatione humanis necessitatibus seruiebant.Deinde cùm essent experrecti,fiunt spectatores tam venerandæ, & tam admirabilis mutationis. Arbitratus autem fortasse beatus Petrus aduenisse tempus regni Dei,in monte quidem versari deligit:dicit autem tria esse facienda tabernacula,nesciens quid diceret. Non erat enim tempus consummationis seculi, neque in præsenti tempore sunt sancti futuri participes spei eis promissę.Dicit enim Paulus:Qui transformabit corpus humilitatis nostræ,vt sit ipsum conforme corpori gloriæ eius,Christi scilicet. Cùm ergo dispensatio adhuc esset in principio, & nōdum esset finita,quomodo erat consentaneum Christum qui venerat propter charitatem in mundum, desinere pro eo velle pati? Seruauit enim eam naturam,quę est sub cœlo,cùm subiisset mortem secundum carnem, & eam deleuisset per suam à mortuis resurrectionem. Nesciebat ergo Petrus quid diceret.

Cæterùm præter admirabile & arcanum Christi gloriæ spectaculum,aliquid quoque aliud factum est vtile & necessarium,ad confirmandam in se fidem, non solis Discipulis, sed etiam nobis ipsis. Desuper enim ex alto extitit vox Dei & patris dicentis: Hic est filius meus dilectus,in quo mihi bene complacui:ipsum audite. Et dū facta est,inquit, vox, inuentus est solus Iesus. Quid ad hæc dicit durę ceruicis Iudæus, qui est contumax,& repugnans, & cor habet quod nullam suscipit admonitionem? Ecce præsente Moyse Pater iubet sanctis Apostolis, vt eum audiant. Quòd si eos voluisset sequi præcepta Moysis, dixisset: Seruate legem. Nunc autem ne hoc quidem dicit Deus & Pater. Sed cùm adesset Moyses, & eius propheta Elias, iubet eos ipsum audire potius. Neautem calumniarentur aliqui veritatem,dicentes quòd pater eos iusserit audire Moysen,& non omnium nostrum Saluatorem Christum, necessariò Euangelista annotauit, dicens, quòd cùm vox illa extitit, inuentus est Iesus solus. Quando ergo sanctis Apostolis Deus pater,tanquam ex nubibus desuper præcepit,dicens:Ipsum audite: Aberat quidem Moyses,Elias autem non aderat:solus verò erat Christus.Iussit ergo ipsum audire:ipse est enim finis legis,& prophetarum.Propterea Iudæorum populum allocutus est,dicens: Si crederetis Moysi,crederetis vtique mihi.Ille enim de me scripsit. Quoniam autem & persapientissimum Moysen datum præceptum contemnere, & quæ per sanctos Prophetas dicta sunt ipsis patribus.Obedientia enim melior est, quàm sacrificium:& auscultatio, quàm adeps agnorum:sicut scriptum est. Et ita quidem se habent res Iudæorum. Nobis autem qui eius aduentum agnouimus,omnia omnino bona aderunt,per ipsum, & in ipso Christo. Per quem, & cum quo Deo & patri gloria, & potentia cum sancto spiritu in secula seculorum. AMEN.

SANCTI PATRIS NOSTRI IOANnis Archiepiscopi Constantinopolitani, cognomine Chrysostomi, De occursu Domini nostri Iesu Christi, & de Deiparente, & Symeone.

Apud Simeonem Metaphrasten.

ON solùm fert carnem Dominus noster Iesus Christus, sed etiam ex lege circunciditur: vt auferat prætextum Iudaicæ incredulitatis: venit enim ad legem pro lege, vt Discipulos liberet per fidem legis: & accipit carnem, & circunciditur cum Iudæis. Fuit carnis particeps, fuit etiam particeps circuncisionis. Confirmauit cognationem, vt non negarent eum qui venit. Ex semine Dauid Christus expectatur, ostendit argumentum cognationis. Si enim etiam cùm esset circuncisus, dixerunt: Nescimus vnde sit. Si non fuisset carne circuncisus, excusationem rationi consentaneam habuissent eorum negatio. Quando ergo impleti fuerunt dies octo, vt puerum circunciderent. Erat Iesus expectans augmentum instrumenti. Quando impleti fuerunt dies octo: iubet enim lex circuncidere puerum octauo die. Et si venerit dies octauus, venit in medium Medicus: & sumit ferrum, & exercet artem: & cessat sabbatum in circuncisione. Rogemus ergo Iudæos, sabbatum est semissio. Perfectũ otium est dies. Qua de causa octauus eiicit septimum? Quamobrem fit octauus supra septimum? Sed Iudæi quidem non norunt Iudaica. Ecclesia autem nouit Christũ & disciplinas Iudaicas. Circunciditur enim infans die octauo, quoniã octauo futura erat resurrectio, seu Dominica circuncisio totius mundi. Cur enim non iussit Moyses sexto circuncidere? Cur non nono aut decimo? Est ergo manifestus octauus quo surgit Dominus. Si quis ergo non credit resurrectioni, est corde incircuncisus propter incredulitatẽ à Deo alienatus. Circuncisio autẽ fidei est vera cognitio & sensus. Propterea ô dilecte, circuncisio traditur fidelibus ratione sancti baptismatis, & suppeditatur simul cum cognitione. Sanctum verò baptisma est typus Christi resurrectionis. Transi à carne ad spiritum, & ab eo quod est corporeum, ad deductionem spiritus: & inuenies illic quidẽ carnalem circuncisionem: hic autem spiritalem peccatorum purgationem. Octauus verò est circuncisio. Illa autẽ est etiã resurrectio: resurrectionis verò figura baptisma: à paruis ad maiora: à corporeis ad spiritalia. Veniant ergo Iudæi & proficiant. Oportet enim proficere à carnalibus, & non manere in eis. Dominus ergo noster Iesus Christus, qui non venit vt solueret legẽ, sed vt adimpleret, fuit circuncisus cum Iudæis. Impleti sunt ergo octo dies, vt circunciderent infantem: & vocatum est nomen eius Iesus, quod fuit ei vocatũ ab Angelo, priusquã ipse fuisset conceptus in vtero. Nam nos quidem vocamur postquam nati sumus: Iesus aũt vocatur priusquam ipse fuit conceptus in vtero. Iesus verò fuit vocatus, quoniã fungebatur munere seruatoris. Et quando impleti sunt, inquit, dies purificationis eorum secundum legẽ Moysis. Cuiúsnam purificationis? Mariæ & Ioseph. Iussit enim lex purgari mulierem quæ recens pepererat: conseruare dies, & in eis non progredi. Quando ergo impleti sunt dies purificationis eorum secundũ legem Moysis. Atqui non necesse erat virgini. Sed tamen lex fuit impleta. Deduxerunt eum Hierosolyma, vt sisterẽt Domino: quomodo scriptum est in lege Domini. Vbi est purgatio corporis, dicit secundũ legẽ Moysis. vbi autem sistitur sanctus, quomodo scriptũ est in lege Domini. Non quòd lex Moysis nõ esset lex Domini. Nam quæcunq; loquitur propheta spiritu sancto differens, non ipse loquitur, sed Dominus suggerit. Quoniam tamen purificatio habebat figuram corporalẽ, dicit lex Moysis. Quoniam autem sistebat primo genitum, dicit secundũ legẽ Domini, honorans id quod factũ fuerat. Quemadmodum scriptum est in lege Domini. Omne masculinum aperiens vuluam, sanctum Domino vocabitur. Hęc ergo oratio & lex tota & causa legis posita est propter eum qui erat apperturus vuluã. Vniuersa enim primogenita animalium & hominum, nunquã aperuerunt vuluam: sederant solum primogenita. Quem autẽ virgo peperit, ipse solus vuluam aperuit. Vide ergo mihi totius legis descriptionẽ, propter eum qui erat nasciturus ex virgine. Vndénam autem poterant Iudæi eam intelligere? Nã cùm sint carnales cogitatione, longè abest vt possint intelligere cursus ortus spiritalis. Deinde ascendunt vt dent hostiam secundum quod dictũ est in lege, par turturũ, aut duos pullos columbarum. Fiebant autem hæc quoq; ex lege typicè, vt nihil deesset ad legis implementum. Veniamus iam de cætero ad expositionem Euangelicam. Et ecce homo in Hierusalẽ cui nomen erat Symeon: & homo ille iustus & pius: & erat spiritus Dei in ipso: & is acceperat responsum à spiritu sancto, se vitam non prius esse finiturũ, donec videret Christum in carne. Erat senex, expectabat promissum: manebat intus in tẽplo, illud dicẽs apud se: Vbicunque sit natus, omnino huc veniet. Is venit in spiritu in templum illa hora

quando

quando parentes obtulerunt puerum. Nam sæpe quidē veniebat, sed suo proposito. Tunc verò à sancto spiritu deductus, venit oportunè, ad implēdum promissum. Is accepit in vlnis Iesum, & benedixit Deum, dicens: Nunc dimittis seruum tuū, Domine secundum verbum tuū in pace. Vnde dimittis? Ex carcere huius vitę: est enim res molesta & planè serua vita. Ille ergo venit vt dimitteretur. Si quis autem damnū esse putat hinc recedere, is nondū est fide perfectus. Dicebat autem: Nunc dimittis seruum tuū Domine, secundum verbum tuū in pace. Qui enim mundò facturus est pacē, accessit. Venit enim pacificator, qui terræ cœlum coniungit, & terram cœlum constituit. Per Euangelicā doctrinā clamat Symeon: Nunc dimittis seruum tuū Domine secundum verbum tuum in pace: Quoniam viderunt oculi mei salutare tuū. Quid est quod dicit. Nam prius quidem credebant cogitationi, & cognoscebant ratiocinatione. Nunc autem viderunt oculi mei. Quod enim cor meū expectabat, viderunt oculi mei: consummatus sum. Quid autem vidi, inquit: Salutare tuum. Quale? Quod parasti ante faciem: nō vnius populi: neq; solius Israëlis: sed ante faciē omnium populorum. Est enim natus magister omnium. Lumen ad reuelationem gentium, et gloriam plebis tuæ Israël. Hic gloria, illic reuelatio. Illic principiū doctrinæ, hic consequēs disciplina. Et gloria populi tui Israël. Sed omnino dicet quispiam: Et vbi sunt Israëlitę? Habe Petrum, habe Paulum, habe Ioannē. Habe tria millia, habe quinque millia, habe Ecclesiam Hierosolymitanam. Habe eos qui crediderunt ex gentibus: erat enim gens inter eos qui crediderunt. Nisi enim Dominus reliquisset nobis semen, facti essemus sicut Sodoma: & Gomorrhæ similes facti essemus. Deinde, Reliqui mihi septem millia virorū. Sic in populo conseruabatur semen fidei: & non perierat totus populus: absit, neq; interierant omnes Iudæi. Nā nunc quoq; in hoc beato statu & vocatione, Multi quidē vocati, pauci verò electi. Vocauit enim Christus vniuersum orbem terræ, & parauit sanctum conuiuiū Euangelij. Sed cùm venerit, ingredietur & faciet electionem. Diligenter scrutatur eos qui recumbunt, & si inuenerit aliquem non habentem vestitum nuptialē, dicet ei: Amice, quomodo huc intrasti? Quamobrem & illic facta est electio, & hic fiet electio. Non enim quoniā vocati [1] sumus, ex eo debemus nos insolenter gerere, vt qui id quod est perfectū obtinuerimus. Lapsus enim primorū fiat nostra cautio. Sic ô dilecte, populus nō omnino periit, neq; totus fuit incredulus, neque totus fuit persecutus Apostolos. Sed crediderunt per Apostolos tria simul millia, pręter mulieres & pueros: & fuit Hierosolymis Ecclesia decies mille hominum. Templo enim nondum euerso, & necdum erectis Iudæis, & nondum diruta Hierusalem, ædificata fuit Ecclesia: & fuerunt Ioannis verba euidens veritas: Illum oportet augeri, me autē minui. Symeon ergo cùm esset propheta, dicit gloriam populi tui Israël. Erat enim gloria expectantiū aduentus eius qui expectabatur: glorificāt Ioseph & Maria ea quæ dicuntur: Angelus annunciauit: Magi agnouerunt: Pastores audierunt: exercitus Angelorū duxit choros: stella ex alto significauit: Symeon prophetat: Anna vxor Phanuëlis prophetat: terra verba fecit: cœlum est elocutum: Magi Tyrannū negauerunt: Pastores adorārunt Christum principem pastorū: omnia agnouerunt: mater cōgnouit: Ioseph audiuit: Propter res tremuerunt: intellexerunt autem rerū quoq; euentum. Et benedixit eos Symeon, & dixit Mariæ matri eius: Ecce hic positus est in ruinam & resurrectionem multorum in Israël, & in signum cui contradicitur. In quorum ruinam? Eorū scilicet qui non credunt, qui contradicunt, qui in crucem egerunt. In quorū autem resurrectionem? Eorum qui agnoscunt, memoriq; & grato animo confitentur. Et in signū cui contradicitur. Quod signum dicit? Signum [2] crucis, quod Ecclesia nouit mundi salutare, cui inimici sunt Iudæi: quod sæpenumerò cœlum quoq; prædicauit. Contradicitur autem signo, vt vincat veritas. Nā absq; contradictione non est integra victoria. Oportebat ergo introduci contradictionem: vt Iudex per totū seculum ferat sententiam. Quamobrē dicit: Et in signum cui contradicitur, nempe ab incredulis. Tu verò, inquit, videris esse mater. Num autem tu euades sine tentatione, quoniam tu te fateris esse matrem, quoniam eum peperisti, quoniam visa es ei tuū commodare vterū? Fuit enim venter tuus vas operationis. Euadésne ergo sine tentatione, quoniam fuisti Dei parens, quoniam peperisti nō experta nuptias? Quoniam fuisti constituta, num eris sine tentatione? Sed tuá quoq; ipsius animam pertransibit gladius. Quare ô Domine? Quid enim ego peccaui? Nihil quidē peccasti, sed quando videris eum pendentē in cruce: quando videris eum pro mundo patientē: quādo videris eius manus extēsas in cruce & in ligno clauis affixas, incipies [3] dubitare & dicere: Hicne est de quo mecum Angelus est locutus? Hicne est in quo fuit miraculum meæ conceptionis? Virgo eram & peperi. Quare hic in crucem agitur. Et tuam ipsius animam pertransibit gladius. Quamobrem nemo est qui non tentetur. Petrus ter negauit. Alij Discipuli eo relicto fugerūt. Neq; enim opus habebat pastor præfectura ouiū: neq; Athleta opus habebat iis qui ei opem ferrent: sed omnes recesserunt. Christus autem erat solus tanq

1 Vides non sufficere vocantis gratiam, nisi etiā inuigilet collaborātis industria.

2 Signum crucis nouit Ecclesia salutare mundi.

3 Caute lege, & verbū dubitare potius pro vehementer ex pietate & cōpassione admirari, positū accipe. Nam beatissima virgo de filij sui diuinitate nunquam dubitauit.

ult, cum quæ de ea cũ ab Angelo annunciaretur certissima reddita fuerint. Sic accipe dubitationem paulo post. Vel propius ad intentionem autoris loquendo, dici posset Chrysostomum aliquantulum in hoc excessisse, ut dicit etiam Diuus Thomas super dictum eiusdem exponentis illud Io. 2. Vinum non habent.

aries suspensus. Pertransiit ergo eius quoque animam gladius, tentatio, dubitatio. Et tuã quoque ipsius animam pertransibit gladius, donec reuelatæ fuerint ex multorum cordibus cogitationes. Quamobrem patitur Iesus ad conuincendam incredulitatem, ad confirmandum gratum animum credentium. Contradicitur autem signo, vt conuincantur qui contradicunt propter improbitatem. Si enim veritati non contradiceretur omnino apud homines, nequaquam probata esset pietas. Concessio verò contradictionis, electioni veritatis affert probationem. Signo contradicitur. Quomodo enim probati sunt Martyres in persecutione? Dum decertarunt effecti victores per tolerantiam. Vide quantum iuuit contradictio. Non solùm enim constituit, vt quis dixerit, fideles: sed etiam Martyres, qui ad tormenta vsque & mortem processerunt, & præbuerunt gustum gratiæ Christi per suam tolerantiam. Quando ergo dicit Symeon: Ecce hic est positus in ruinam & resurrectionem multorum: & in signum cui contradicitur: intelligitur quòd neque ruinam operatur, neq; vi adducitur ad resurrectionem. Sed positus quidem est in ruinam, iis qui offendunt ad lapidem offensionis. In resurrectionem autem, iis qui sua sponte credunt. Positus est enim, inquit: quomodo si dixerit quispiam, lux oritur, vt qui sani sunt videant: ij autem quibus dolent oculi, radios lucis magis fugiant. Quomodo verò illi quidẽ ceciderunt, vt qui digni essent vt conuincerentur: hi autem surrexerunt, bonam spem habentes sua sponte, nisi signo contradiceretur? Et quomodo dicit Symeon: Et in signum cui contradicitur? Ne eos qui credunt alienet cõtradictio: quoniam veritati quæ est ex Deo, contradicitur. Et quis audet aut potest nisi Deo concedente contradicere? Necessaria autem est concessio: erit enim quando non amplius contradicetur. Quando enim signum fulserit, cœlestiũ, terrestrium & infernorum, & omnium denique lingua confitebitur, quòd Dominus Iesus Christus in gloriam Dei patris. Nam quamdiu quidem signum ipsum solum apparet, nusquam autem videtur quod significatur, signo contradicitur. Quando autem is qui significatur reuelatus fuerit secundo suo aduentu, nõ audebit amplius aliquis signo contradicere, cùm is qui significatur, adsit manifesta diuinitate aduersus eos qui contradixerunt. Tunc qui signũ quidem susceperunt, glorificabuntur ab eo cui contradicitur. Qui autem signo contradixerunt, condemnabuntur ab eo qui est significatus: & erit aliquando finis contradictionis, finis dubitationis, finis incredulitatis, finis erroris: principium verò præmiorum & coronarum. Quas detur nobis omnibus consequi in Christo Iesu Domino nostro. Cui gloria & potentia nunc, & semper & in secula seculorum. AMEN.

ITEM SANCTI PATRIS NOSTRI

Gregorij Episcopi Nysseni oratio, De occursu Domini, & Deiparente, & de iusto Symeone

VI cœlestium rerum sapientia est sublimis, & terrenarum rerum despicientia excelsus, Paulus ille mens à Deo afflata, lingua à Christo mota, celeriter scribentis scribę speciosissimus calamus, qui Ecclesię pulchrè descripsit dogmata veritatis: quę est in manu potentis sagitta à Deo fabricata, quę in corde principis tenebrarum huius mundi certam inflixit plagam, quod ab Hierusalem circumcirca vsque ad Illiricum, vel potius vsque ad fines terræ apparuit fulgur. Diuini tonitru in mystica Euangelij rota, quæ voluębatur per vniuersum orbem terræ, vox clarissima & maximè sonora, is tanquam ex ipsis paradisi aditis loquens, vbi audiuit verba ineffabilia, vel potius tanquam ex ipso excelso & sublimi throno gloriæ vbi assistit, honorificum parans comitatum præsenti sancto festo Domini, ad excipiendum Regem gloriæ, tanquam mysticum quendã senatum, Ecclesiæ populum, regale Sacerdotium, per seriem, vt ita dicam, parat: & honestæ vitæ numerosum & concinnum tradens ordinẽ, dicit: Fratres, Ne efficiamini pueri mente, sed estote malitia infantes. Sic enim cũ perfectissimo & æterno Deo, cuius diem ✝ festũm hodię celebramus, qui propter nos secundum carnem infans fuit in extremis diebus, ex quo omne donũ & quicquid perficit: qui virtutis admirabilem secundum naturam perfectionem in humana sua ostendit constitutione, concorporales fiemus & comparticipes, & ad eius honorem & gloriã erit conuẽtus Ecclesiæ. Sic enim nuper genitam eius corporaliter diuinam apparitionem, describit characteribus diuinæ eius perfectionis. Prius quàm, inquit, cognoscat puer bonum aut malum, non paret improbitati, eliget bonũ quod est summæ & perfectissimæ discretionis. & re vera prudentiæ indicium. Ad cuius similitudinem nos instruens magnus Apostolus dixit id quod prius est positum diuinitus inspiratum eloquium, vtpote quòd in eo quæ est ad eius imaginẽ & similitudinẽ Dei fabricatio, in nobis similiter agnoscatur, & innotescat summa sanctitas primarię pulchritudini. Quomodo enim cùm Regi qui sub eo sunt exercitus

✝ Nota festũ Purificationis beatæ virginis.

citus appareat gloriosam & magnificā pompā, deauratos & deargentatos esse conuenit eos qui sunt congregati, vt satellitum munere apud eū fungantur, & illius spectaculi effigiem proponi oportet significantissimè. Sic nos quoque qui transformamur renouatione mentis uostre, & veterem hominem exuimus, & diuinę imaginis similitudinē quoad eius fieri potest ab hominibus, in nobis circumferimus: sic ad salutaria & spiritalia festa accedere necesse est, vt sint nobis, conuenienter ei quod dicit Propheta, ieiuniū quartū, & ieiunium quintum, & ieiunium septimum, & ieiunium decimū ad lætitiam, & ad bona festa, vt ieiunium scilicet intelligatur anagogicè in eo quòd abstineatur & tēperetur ab omni inquinamēto & carnis & spiritus. Nam per quartum & quintum, septimumq; & decimū significatur quęuis carnalis species, adriata sensibus qui facile decipiuntur, & quę cū vita præsenti concluditur. Corpori enim deditam & carnis magis amantem viuendi rationē, per quartū discimus: vtpote quòd ex quatuor elementis sint corpora cōntemperata. Quę est autem per sensus cadēdi facilitatē, vtpote quòd sint quinque, significat nomen quinti. Septimus verò conuenienter ei quòd dicit Salomon, id quod septenarij ritu in se reuolutur infernę fortis seculum videtur significare. Decimus autē ostendit interni hominis expurgationem à sensibus, qui est deductus ad ea quæ sunt extrinsecus, vt fit mentis oculus simplex & pellucidus; vt fit totum corpus lucidum, vt dicit sānctum Euangeliū: & auris animæ, diuina exultatione impletur & lætitia, quā fore vt auditū accipiat magnua quoq; Dauid est pollicitus: eius verò gustandi facultas, exerceatur in Domini benignitate. Sicut is qui psallit inter prophetas eloquitur, & in susceptione Christi boni odoris quē spirauit, consistat odorādi habitus: & internis manibus discretionis, contrectet verbū vitæ: vt dixit filius tonitru. Mentis enim sensuum in his exercitatio: in eorum quæ sunt his contraria abstinentia & alienatione, id quod apud Deum laudatur efficit ieiunium: & ita fit vt nos rectè geramus quòd vitio quidem simus infantes: simus autē in perfectiōe prudentiæ, quę est ex Deo. Sic Apostolicarum & Propheticarum doctrinarum, ex fontibus spiritus, confluens mens magna & excelsa. & Dei fluuium implens aquis mysticis Dei cœlestē ciuitatē, quę ex supercœlestibus consistit virtutibus, sēlt lętificate impetu huius fluuij, vt audiuimus canentem psalmodiam. Supernorum enim spirituū sanctus cœtus, salute hominū valde lætatur. Sic enim cœlestia simul cum terrestribus communiter solent festū agere, iis qui sunt in terram Angelicam vitam amplectentibus. Quando enim hic Deus noster, quē præmonstrando annunciauit Propheta, in terra visus est, & cū hominibus est cōuersatus: & supernam beatitudinē quæ in terra plantabatur, aspexerunt Angeli, Gloria in excelsis Deo eloquebantur: & in terra pacē annunciabant, cùm diuina voluntas fuisset in hominibus. Sic qui suum diuinum ministerium eximiū, vereque purum & singulare esse gloriantur, sanctorum Angelorum beati cœtus, veræ sanctitatis in nobis videntes characteres, nō nos reiicient quin assumant participes suæ puræ & syncerę lætitiæ, quomodo eū qui sordida erat veste indutus, à diuinis fecerni nuptiis fecit Euangelicæ oratio parabolæ.

Etenim quando in archetypo, vt ita dicam, tempore præsentis festi, qui erat in forma Dei, & serui formam acceperat: qui fuerat Dei & hominum intercessor, legis implens pręceptum, cùm esset quadraginta dierum infans Verbum æternum, ad templum cum matre est profectus: & vt par erat in decreto sacrificio, incorporeorum ordines collum seruiliter inclinantes, ex eo quòd non est aspectabile, quæ Deum decet pompam parabant: & ineffabilis sapientię pelagus diuinis efferebant laudibus: & legalis literę quę est magis ad manū constitutionis transmissionē, mysterij absconsi manifestationē, in Deo qui omnia creauit expectabant: cuius quidem nos hodie celebrantes commemorationē, expleamus nos deliciis spiritalium contemplationum sicut mentes incorporeę: & diuinorum miraculorum maiestatem glorificantes, erimus socij illorum dignitatis, non legali vmbra oculum animę obscurantes: sed vt dicitur à sapientissimo Paulo, reuelata facie gloriā Domini tanquā in speculo intuentes. Nam cùm lex dicit omnem masculinum aperiens vuluam sanctificari: oportere autē quæ recens peperit mulierē, & fuit mater pueri masculi, quadraginta dierū spatio postquam peperit, sic cum definita & distincta hostia proficisci ad Dei templum: illi quidem velum in lectione veteris testamenti in corde circumferentes, eisdē quotannis, vt ita dicam sacrificiis quę nunquā consummare possunt eos qui accedunt, se instar infantiū sapientes pute nt eam legem implere. Nobis verò quibus in conuersione ad Deum, id est, oblatum velamen, qui semel in consummatione seculi, ad abolendū peccatum per eius sacrificium credidimus euasisse manifestum magnum sacramentū pietatis dignè diuino lumine veritatis, pręlucente spiritu, est pręsentis festi contemplandū mysterium, quod parū ex alto accedit ad mysterium: cùm illud quidē prius significauerimus, quòd ex consequētia examinationis, legis decretū propositū, in solo Deo qui carne est indutus, definitè, & ita vt nulli alij conueniat, cernitur impletū. Solus enim ipse ineffabiliter conceptus, nuptiis

nonprius apertam vuluam virginalē aperuit:signacula virginitatis illæsa conseruans,etiā post processum admirabilem:& solus spiritaliter masculus fuit ci editus,vt qui nihil afferret vitij,quod quidem est fœmineum & mulieri conueniens. Vnde etiam re vera sanctus iure est vocatus.Quomodo etiam Gabriel,viuifici fœtus ad Dei parentē ferens nuncium,& veluti prius latam,& ad ipsum solum spectantem legem in memoriam reuocans.Quam ob rem & quod nascitur sanctū,inquit,vocabitur filius Dei:vtpote quòd sancti cognomē propriè conueniat ei qui virginem vuluam diuino aperuit miraculo.Et in aliis quidē primogenitis,ea vocanda esse sancta,diligenter legis intuens profunditatē,perfectio pronunciauit Euangelica:vtpote quòd Dei consecratione sortita essent vt sic vocarētur. In primogenito autem omnis creaturæ,sanctū id quod nascitur dixit Angelus,vt quòd hoc sit propriè,& eam quæ est verè sanctitatem,in amandando vitio & homo eligendo,simularq; natus sit,vt dicit Propheta,ostenderit. Sed reuertendum est ad mare contemplationis,vt lex diuina iubet legislatori,spiritus gratia,tanquā in columna ignis,& nubis, splēdore scripturarū,præcedente castra diuina Ecclesiæ:vt virga virtutis quæ emittitur è superna Syon,vt dicit Psalmus,per quā in inimicos obtinetur dominatio,transmittentes pelagus literæ,quod est hinc & hinc diuisum,in puro & dilucido transitu sententiarum,Ægyptiū eorum qui gratiæ nō obediunt,sensum effugiamus,eis obrutis fluento veritatis,quibus est studio nobis impedire viam Euangelij quæ ducit ad spiritalem terram promissiōis,& velle nos in ferrea fornace literę,quę dicta est Ægyptus,permanere,seruientes luto & lateribus,hoc est,corporalibus legis obseruationib⁹.Dixit ergo Moysi in Ægypto Deus vniuersorū,cùm iam plagam decreuisset Infligendā aduersus Ægypti primogenita.Sanctifica mihi oē primogenitum primò natum aperiēs omnem vuluam in filiis Israël,ab homine vsque ad pecus.Cuius quidē diuinæ legis id quod erat complicatū,veluti explicans beatus Moyses enunciat in sua ad populum allocutione.Et erit postquā introduxerit te Dominus Deus tuus in terram Chananæorū,quomodo Iurauit tibi & patribus tuis,& dabo tibi eā,segregans omne quod aperit vuluā,masculina Domino:& omne quod aperit vuluā ex bouum armentis,aut in iumentis tuis quæcunq; tibi fuerint,masculina Domino.Omne autē quod aperit vuluam asinæ,mutabis oue.Sin autem non mutaueris,redimes ipsum,& omne primogenitum filiorum tuorum redimes,hoc est,pro eo dabis pretium.Sic enim in libro Numerorum diuinum declarat responsum,cum eo loquens qui susceperat Pontificatum.Et omne aperiens vuluam ex omni carne quam offerunt Domino,ab homine vsque ad pecus,erit tibi:sed pretiis redimentur primogenita hominum,& primogenita pecorum immundorum redimes,& redemptio eius redimes monstruo:æstimatio argenti quinque siclorū,secundum siclum sanctum.Sed primogenita vitulorū, & primogenita ouium & caprarū non redimes.Sancta enim sunt,& sanguinem eorum profundes ad altare.

Iam ergo cum immundis ex pecoribus coniunxit & connumerauit vox diuina Israëlis primogenita,vt quæ quod verè est purum & sanctū,in cultu qui est ex lege non habeant,etiam si ea existimabantur sanctificari à lege facta attributione. Similiter enim ac pro iis quæ sunt reiecta ad Dei sacrificium,pretia dari pro primogenitis hominū apud eos fuerat constitutum,vtpote quòd quæ est apud Iudæos à ratione alienior constitutio,indigna sit cultum offerre rationalem,& eorum quæ noui testamenti sunt maximè mystica, spiritalē offerre aræ oblationem.Pretia autem erant veluti sibi conuenientia,vt quę solita esset offerre sacrificia quæ ex lege fiunt per sanguinem.Quæ propheta Esaias,tanquā ex Dei persona,me ex manibus quidem eorum requisiisse definit: vtpote quòd ad spiritalem scilicet perfectionem intueatur scopus legislatoris.Quę autem offerebantur ad sacrificium,quorū sanguinem in ara fundi lege cautum fuerat,sancta distinctè sunt nominata:vel in hoc scilicet veritate prius descripta à figura.Qui enim seipsum Deo obtulit,& patri sacrificium & oblationem in honorem suauitatis,Dominus noster Iesus Christus,is solus propriè & verè sanctus est & nominatur. Sed fortè dicet incredulus Iudęus, quòd quę legitimo sacrificio non possunt offerri,immundorum pecorum apud eos primogenita solent pretiis permutari.Similiter etiam cùm humana primogenita non mactentur ad sacrificium:est enim hoc minimè consentaneum,& à lege diuina alienum,par est ea consecrari pretiorum permutatione.Sed consideret,si non impediatur velamine quod obstruit oculos eius animæ,quod iam in alia lege Leuitas accepisse ad consecrationem pro primogenitis sacra docuit scriptura,sic dicens in Numeris his verbis:Et locutus est Dominus ad Moysen,dicēs:Ecce accepi Leuitas è medio filiorum Israël. Pro omni primogenito aperiente vuluam à filiis Israël,erunt eorū primogenita,& erunt mihi Leuitæ.Mihi enim primogenitū sanctificaui in Israël,in quo die percussi omne primogenitum in terra Ægypti.Deinde quàm esset accurata permutatio,lex enuncians.Dixit,inquit,Dominus ad Moysen:Inspice omne primogenitum filiorum Israël,ab eo quod est vnius mensis & supra,& accipe numerū ex nomine

eorum,

eorum:& accipies Leuitas mihi pro omnibus primogenitis filiorũ Israël. Deinde cùm inuentus esset numerus primogenitorũ maior numero Leuitarũ, dicit: Locutus est Dominus Moysi, dicens: Accipe pretia eorum qui sunt supra numerum Leuitarum ex primogenitis filiorũ Israel: & accipies quinque siclos per caput secundũ didrachmam sanctá. Si ergo, vt sacra dicit scriptura, Leuitæ sunt pretia primogenitorũ filiorum Israel, vt accurata significat enumeratio, adeo vt pro iis qui erant plures numero inter eos, definitũ pondus lege sit redditũ: quanã ratione in vnoquoq; primogenito pretia dari lex iussit? In pecoribus enim quæ assumi non possunt ad sacrificium, aut ea permutari, aut pretia pro eis dari lex iubet. In hominibus aũt & dari pretia, & iam permutationem per Leuitas factam esse discimus: quod quidem non videtur conuenire ipsi literæ legis: vt ostendit lex lata de pecoribus, & exponit ipsa rei natura. Si enim etiam post Leuitarum, ad Dei ministeriũ pro primogenitis attributioné; pro eis pretia dari edictum est: id fit scilicet quòd Leuitæ non sint tanti, vt pretio pro eis dando possint exæquari. Si aũt hoc ita est, longè minoris est pretij, quæ per argentum offertur redemptio: quatenus quæuis expers rationis, & nullo sensu prædita natura, est vilior humana essentia. Sed quoniam, vt dicit Propheta, oculos suos clauserunt, & quod ex eis consequitur non possunt aspicere, num etiam audire poterũt sapientissimũ Micheam clamantem: Ego quidem non puto. Nam etiam auribus suis grauiter audiunt.

Veniat tamen beatus hic Propheta hæc magna voce clamans, & prophetico spiritu tacitè prius significans Iudaicorum primogenitorum abiectionem, similiter atq; corporeorũ sacrificiorum oblationis. Dicit enim: In quónam comprehendam Dominũ, suscipiam Deum meum altissimum? Si comprehendam ipsum in vitulis vnius anni. Si acceptũ habebit Dominus in millibus arietum: aut in decem millibus capellarum pinguium. Si dedero primogenita mea impietatis, fructum ventris mei pro peccatis meis, audiat qui cor habent crassum, id cuius propheta Micheas eos ante nos accusauit. Primogenita enim impietatis beatus Micheas nominauit primogenita Israëlis secundum carnem. Quomodo ergo ea sancta existimârunt, quæ propheticis verbis primogenita impietatis sunt nominata? Dicant nobis linguæ quæ re vera balbutiunt: quæ non possunt rectè dicere veritaté: quemadmodum propheta loquens in spiritu fructũ impietatis ea vocare ausus est? quónã modo quæ de eorũ redemptione dicta sunt, non videntur esse plana, & inter se habere cõsequentiam, quod attinet ad literá; quanquã lex apud nos sancta & spiritalis esse intelligitur & creditur? Videtis Iudaicorũ curruum axes colligatos, non secus atq; olim Ægyptiorum currus in rubris fluctis. Sed pro virga immittatur in mare orationis, veri legislatoris & Regis gloriæ virtus & auxiliũ: & deducat populũ suum in viam rectá anagoges & contéplationis, vt proficiscátur ad ciuitatem habitaculi cognitionis & veritatis: & obruat aduersarios diuinæ gloriæ inexpugnabilitas, qua repleta est vniuersa terra, vt cognoscát Dominũ, vt dicit scriptura: quòd multa aqua maris iam obruit primogenitũ diaboli fœtũ, nempe peccatũ, qui carne tectus est Deus: morteq; id affecit, & deleuit, simulatq; natus est secundũ carnem, & cùm in seipso vitij fecisset condemnationé, & id in se planè deleuisset, contrarias virtutes repleuit lamentationibus: cùm veluti quędá vasa ab eis accepisset, nempe Magos qui venerunt ab Oriente, & adoratione & agnitione eius dominij, facti sunt Domino vasa vtilia ad adiuuandá Ecclesiæ ædificationem; quæ est à Deo verè constructum tabernaculum quod fixit Dominus, & non homo. Iam auté cùm sicut olim Israelem à luto & lateribus, ita nunc à terrena prudentia genus hominũ in seipso redemisset, id quidé fecit fugere Ægyptum, hoc est, mortis inuisum & tenebrosum presidium. Sanctificat aũt Deo & patri, non solũ hominũ primogenita, sed etiam omne genus hominũ, per eam quę in ipso ab initio fuit conspersioné, hoc est, per eam quæ ex nobis ab ipso sumpta est carné intelligenter animatam, cùm totũ veluti fermentasset ad sanctificationem, concretum humanę essentię. Si enim primitiæ sanctę, & cõspersio, dixerim ego nunc quoq; meritò cũ diuino Paulo: & quomodo olim tribum cui obtigerat fungi muneri Sacerdotali pro primitiis primogenitorũ legislator sermo typicè Deo obtulit: ita nũc in præclaro charactere veritatis, Pontificem & Apostolum confessionis nostræ, sanctum, & innocenté, & impollutum, & ab omni sorde & sensu peccati separatũ, Deo & patri corporaliter oblatũ fuisse cognoscimus, pro humanitate ab eo per fidem sanctificata: & eò magis quòd nec esse superiorem, nec aliquid amplius in se habere quàm is qui seipsum pretium dedit pro multis, totá videmus humanitatem, quod attinet ad sanctitatem, quomodo in vmbra legis inuenta sunt primogenita amplius aliquid habuisse præter Leuitas; sed eam longè ab ipso fuisse à tergo relictam, quatenus citra vllam controuersiam, id quod bene dicitur, est minus eo quod bene dicit. Et tunc quidem in solo genere Israëlitico fuit dignitas sacerdotij: & solum eorũ quę erant apud ipsos primogenitorum pretia esse Leuitas, fuit testatũ. Christus aũt qui accessit Pontifex futurorũ bonorum, vt dicit sapientissimus Paulus; & non secundũ ordinem

Aaron, sed secundum ordinem Melchisedech, quomodo prius diuinum respondit eloquiũ, translatione quidem sacerdotij eum esse ex alia tribu. Clarũ est enim ex Iuda esse exortũ Dominum Iesum Christum, & legis effecisse translationem, ex vmbra quæ est ex lege, ad regni cœlorũ nos transferens Euangelium, perinde ac à tribu Leuitica ad tribum Regiã, dignitatem sacerdotij. Ea verò quæ est secundũ ordinẽ Melchisedech assimilatione, non pro solo Israële, sed pro omnibus gentibus, se pretium patri obtulit: & omnium hominum confessionis fuit constitutus Pontifex. Nam Melchisedech quoq; agnoscitur esse ex parte gentium, & non inuenitur ex genere Abrahæ. Quinque autẽ didrachmarum ex lege æstimatio pro vnoquoq; primogenito, ostendit ænigmaticè, quòd oporter vnũquemq; nostrũ omnem sensum Deo sanctificare, & quæ sunt in eis, & mundum, ab omniq; nefaria voluptate alienum, Creatori offerre tanquam pretium pium & legitimum. Hodie nos hodie sacrorum mysteriorum commemorationis diem festi celebramus. Hæc nobis spiritalis mysterij explicatio, hunc sanctum cœtum, qui adest, congregauit: in qua legaliter quidem oblatus fuit seruator prout apparebat: intelligenter autẽ & spiritaliter cùm nostræ cõspersionis primitias patri suo obtulisset, totam eam sacram reddidit, & aptam ad diuinã oblationem. Hoc enim lex olim parturiebat, & eò spectabat id quod lege constitutũ erat de primogenitis, & de Leuitarum redditione, & de didrachmarũ æstimatione. Sic nos per mare scripturarum transmisit gratia spiritus. Sed videamus etiam aduersariorum conclusionem & demonstrationem. Atq; superius quidẽ nobis iam fuit euidens quod est lege constitutũ de Leuitis & primogenitis. Sed quemadmodũ magnus Moyses populo addẽs animũ, asseruauit eos nõ esse amplius visuros Ægyptios: ita ego nunc quoq; produco Dei populũ peculiarem, vt ei annũciem, quòd adumbrati cultus corporea castra nõ amplius videbimus. Vbi enim nunc postquam magnus se ostendit Pontifex, est Leuitarum sacrificiũ? Vbi post mundi expians pretium, est æstimatio primogenitorum? Vbi est reliqua diligens & accurata obseruatio mysteriorum legis? Non vides quòd quamdiu vniuersa occupabat nox ignorantiæ instar stellarum, exilem quendam & modicum splendorem præbebat cultus qui est ex lege? Quando aũt ortus est sol iustitiæ, & ex alto oriens apparuit, & illuxit dies salutis, legalium constitutionum lux modica euanuit, victa suprà modum fulgenti luce gratiæ. Nõ est euersum & solo stratum non secus atque satellites & currus, inclitum illud tẽplum, & vniuersa Pontificum propter id gloriatio & elatio? Non est obrutus & confusus omnis eorum legitimus ornatus. Non penitus interierunt mores qui à Iudæis accuratè obseruabantur. Vbi enim obtulerunt sacrificia, quæ offerebantur pro mulieribus quæ nuper pepererãt, cùm locus electus corruerit: & apertè sit definitum nõ licere alibi ab eis offerri sacrificia? Vbi est vestis & dignitas Sacerdotalis, & reliqua omnia? Sed ne singula persequentes, tanquam mortuorum cotinuo contactu & contemplatione animæ oculos terreamus, illos quidem relinquamus mortuos ad aquam legalis literæ. Nos autem benigno & clementi Deo hymnum canamus epiniciũ, & nutriti nutrimento quod est verè cœleste, & potati fluento quod manat ex vera petra, veniamus ad montem Dei Choreb: hoc est, ad excelsam doctrinam Euangelij, vt voci diuinarum tubarum, verbis beati Lucæ, internas aures admoueamus: tanquam ex sanctis adytis clamante spiritu mystagogiæ. Et factum est postquam impleti sunt dies purificationis eorum, duxerunt parentes puerum Iesum, vt sisterent Domino, quomodo scriptũ est in lege Domini. Omne masculinum aperiens vuluã, sanctum Domino vocabitur: & darent hostiam secundum id quod dictum est in lege Domini: Par turturũ, aut duos pullos columbarum. Et ecce homo erat in Hierusalem cui nomen Symeon. Et homo hic iustus, & pius, expectans consolationem Israëlis: & spiritus sanctus erat in eo: & fuerat ei responsũ à spiritu sancto non visurum eum mortem, priusquã vidisset Christũ Domini in carne. Et venit in spiritu ad templum. Quid est: Expectans consolationem Israel? Hoc est, expectans dum fieret manifesta veritas: & populus Israëliticus ab vmbra legis ad eam transiret, propterea quòd mittens esse sub mundi elemẽtis accederet instituendus ad ludũ veritatis, & perficeretur eius perfectione. Neq; enim potuerit quis dicere, quòd cùm Iudæi grauia perpeterentur, & captiuitate aliqua detinerentur, expectabat vt ab his recrearentur, & ad lætum ac pristinum statũ reuerterentur: cùm omnis antiqua cõsuetudo exactè procederet: & templum staret: & offerrentur in eo sacrificia: & omnis alia viuendi ratio eorũ generi peculiaris ritè obseruaretur. Sin autem obiiciatur eos fuisse sub Romanis, & Herodem constitutum fuisse Regem Iudææ, qui erat genere alienigena, sciat is quòd ratio vitæ ex lege agẽdæ ex eo nil lædebatur, quòd Israëli Rex esset alienigena, vt de eo consolationẽ iustus senex expectaret. Etenim diuersis modis cõtigit, perinde ac filiũ quempiã seditiosum, à patre alicui tradi austero Pædagogo ad hoc vt castigaretur: ita Israël sæpe fuisse sub Rege alienigena. Hoc ostẽdit populi longa mora in Ægypto. Et propheta Hieremias tempore Sedechiæ Regis diuino iussu ad eum loquens, & populũ qui eius parebat imperio:

fore

fore vt essent sub sceptro Regis Nabuchodonosor:& accederent ad Chaldæos. Non solùm autem hos qui erant digni, vt quorum vita esset flagitiosa, alienigenæ subiici sceptro, non erat à ratione alienum: sed etiam quosdam ex iustis, & quibus dignus non erat mundus, vt dicam cum Paulo, non imperare, sed barbaris & impiis viris parere, Dei efficit lenitas & patientia: vt pietatis eorũ probatio magis appareret. Id ostẽdit Abraham qui fuit in Ægypto, cuius & vxor ablata fuit à Pharaone, & qui terram sibi promissã habitabat in incolatu. Similiter autem eius quoque filius & nepos, Isaac, inquam, & Iacob. Rursusque temperantissimus illius filius Ioseph, qui factus est seruus, & condemnatus est habitare carcerem. Non ergo ad mundanam gloriam & iactantiam, Israelis consolationem sapiens expectabat Simeon, sed eam quæ est verè traductionem ad veritatis pulchritudinem. Nã cùm ei datum fuisset responsum, fore vt antè quàm è vita excederet, videret Christũ Domini, expectabat fore vt spiritaliter cum eo appareret populi consolatio. Venit ergo in spiritu in templum: & dum introduxissent parentes infantem Iesum, vt facerent secundum consuetudinem legis de ipso, ipse quoque eum accepit in vlnis suis, & benedixit Deum, & dixit: Nunc dimittis seruum tuum Domine secundum verbum tuũ in pace. Quoniã viderunt oculi mei salutare tuum. Quod parasti ante faciẽ omnium populorũ. Lumen ad reuelationem gentium & gloriã plebis tuæ Israël. O verè beate atque adeo beatissime senex. Quàm beatus ille tuus re vera sacrosanctus in templũ ingressus, per quem progressus es ad excessum è vita? Quàm beati sunt oculi animę simul & corporis: hi quidem vt qui aspectabilem Dei apprehenderint apparitionẽ: illi verò vt qui nõ solùm aspexerint ad id quod cernitur, sed fuerint illustrati ipsa luce spiritus: & corporatum Deum verbum agnouerint, qui viderunt diuinum salutare, quod paratùm fuit ante faciem omnium populorum.
Quàm beatæ sunt manus tuæ quæ veritatis verbũ contrectauerunt? Quàm beata est lingua tua cui fœliciter fuit annunciata reuelatio vitalis luminis? Et quid studeo tibi sigillatim accommodare laudem in vnoquoque membro, cùm te iam totũ laudabilem & beatũ & à sancto spiritu possessum, prius docuerit Euangelista? Sed age ô beate pater, eo qui in te resonat spiritu, doce tanquam filios pecudes Ecclesiæ, thesaurum qui tanquam in vasis fictilibus, latet in paucis tuis verbis, quandoquidem ad vos, & eos qui sunt sicut vos ornati canicie supernę prudentię, & verè estis presbyteri, id est seniores, & Ecclesię patres appellamini, diuinum verbũ nos deducit, vt discamus doctrinas salutares, dicens: Interroga patrem tuũ, & annunciauit tibi: seniores, & dicent tibi. Quæ illius ergo linguã tunc mouit ad loquendum de Deo, virtus spiritus, nobis quoque nunc det sermonẽ in apertione oris.

Nunc dimittis, inquit, seruum tuum Domine secundum verbum tuum in pace. Ex quo enim Christus homo factus est: & peccatũ quod est belli causa, deleuit: & patri nos reconciliauit, in pace fit sanctorum excessus. Hoc enim prophetice magnus quoq; Dauid prius indicans, dicebat: In pace in idipsum dormiam & requiescã: nõ id quod adest, sed quod est futurũ in Christi aduentu significans. Et vt ostẽderet quòd vno solo modo, talis spes, pacificę inquã, in Christo dormitionis, in sanctis sit collocata per spiritũ dicit: Tu Domine singulariter in spe constituisti me. Beatus aũt senex Simeon, cùm iã presens tempus esset intuitus, dicit: Nunc dimittis seruum tuũ Domine secundum verbũ tuũ in pace, ostendens stabilitatem diuinę promissionis: Quoniã viderunt, inquit, oculi mei salutare tuũ. Quod parasti ante faciem omnium populorũ, hoc est, eã quæ per Christum facta est toti mundo salutẽ, & non soli Israël. Quomodo ergo superius testatum est eũ expectare consolationẽ Israelis: Nunc autem conspicitur dicere Dei salutare in cõspectu omnium populorũ. Quoniã tunc futuram Israelis consolationem nouit spiritu, quãdo omnibus quoq; populis fuit paratum salutare. Vide autẽ quàm sit accurata diuina inspiratio. Lumen enim, inquit, ad reuelationem gentium, & gloriam plebis tuæ Israel: magno Paulo loquens consentanea de Israelis enumeratione. Quando enim, inquit, ingressa fuerit plenitudo gentium, tunc etiam totus Israel saluus erit. Ergo ipse quoque cùm præposuisset vocationem gentiũ, postremò conuenienter prophetię, vniuersi Israelis reposuit conuersionem: etiãsi iam reliquiæ saluę factæ sunt, propter eos qui iam ex Iudæis accesserunt ad gratiam. Contemplare autem mihi alterarum sententiarum proprietatem dictionis. Nam cùm dixisset: Lumen ad reuelationem gentium, salutaris diuini reuelationem, dat nobis intelligendum, quòd in absolutis tenebris & perfecta caligine, nullum habentes splendorem Dei cognitionis ante Christi aduentum stabant gentes. Quomodo beatus quoque Esaias fœlicem nuncium afferens iis qui sedebant in tenebris, dixit eos videre magnam lucem. Quoniam autem Israel, etiamsi modicè, typica tamen lege illuminabatur, lucem quidem in illo non dixit: gloriã autem illum sortitum esse prædixit. Veterem historiam reuoca in memoriam, quòd quomodo olim admirabilis Moyses, qui cũ Deo familiariter est locutus, glorificatum habebat vultum: ita etiam ipsi cũ diuina susceptæ humanitatis luce per fidẽ conuersati, & virtute

spiritus

ſpiritus illuminati,in gloria apparebunt,veteri depoſito velamine:& eadē imagine transformati à gloria in gloriam, vt dicit Apoſtolus, tanquam à Domini ſpiritu. Quòd autem dixit Deoafflatus Simeon,in ruinā & reſurrectionem multorū in Iſraël poſitum eſſe Dominum,oſtendit per conſenſum ſententiarū cum iis quæ dixerunt prophetæ,vnū & eundem Deum & legiſlatorē locutum eſſe in Prophetis,& in nouo teſtamento.Lapidē enim offenſionis,& petrā ſcandali,cauſam eſſe ne pudore afficiantur ij qui in ipſum credunt,dixit oratio prophetica. Eſt ergo ruina quidē iis qui propter humilitatem carnis offendunt ex incredulitate. Reſurrectio aūt,iis qui agnouerunt firmitatē diuinæ Oeconomiæ.Quinetiam dicens gladium tranſadactū eſſe per animam Dei parentis,apertè prædicit eam quę fuit in cruce paſsionem.Nam cum iis quæ ex ipſis admirabili conceptione, vſq; ad tēpus paſsionis, diuinè ab eo dicta & facta ſunt, vnum veluti corpus indiuiduum, excelliore & diuiniorē de ipſo haberet Dei parens exiſtimationē, exiſtimabimus eam paſſam eſſe veluti quandā inciſionem in ignominioſa cruci affixione,etiāſi miraculū reſurrectionis,ei inciſioni perfectiſsimā obduxerit cicatricem?Sed nec eam ſolā hac affectione dicit eſſe tenendam,ſed ex multis cordibus cogitationes,dubitationes ſcilicet & hæſitationes,prædicit apparituras:vt in diuerſis de eo opinionibus nihil omnino moueretur Dei mater virgo. Quoniam verò Prophetiſſa Anna,piæ ſenio imbecillum quid loquitur:& quod valde nō poteſt exaudiri: Sed nec excelſum Euangeliū,quæ ab ipſa dicta ſunt,iiſdem verbis adduxit:primùm quidem rogemus Euangeliſtam, quænam & vndenam ea fuerit,& ſub quibus, & quando ad templum acceſſerit: & rurſus ſcrutemur quorūmnam dicit eſſe cogitatonē. Dicit ergo beatus Lucas, quòd Anna erat Prophetiſſa, filia Phanuelis ex tribu Aſer:quæ proceſſerat in multis diebus,& vixerat cum marito ſeptē annos à virginitate ſua: & ipſa erat vidua annorum circiter octaginta quatuor:quæ non diſcedebat a templo,ieiuniis & precibus diu noctuque Deum colens,& ipſa hora accedens confitebatur Deo, & loquebatur de ipſo omnibus expectantibus redēptionem in Iſraël.Quænam eſt ratio,quòd de hac Prophetiſſa tā accuratā Euangeliſta fecerit narrationē:vt ei venerit in mentē facere mentionem eius patris & tribus.Et quæ à nullo quidem ferè mandata ſcriptis inuenta eſt,de ea re accuratam rationem nonerit ipſe ſolus ſanctorum Deus, & qui eius inſpiratione,vt dicit diuinus Apoſtolus,ſpiritu loqui docti ſunt myſteria.Quantum verò nos poſſumus aſſequi,dicimus fuiſſe alias illo tempore eiuſdem nominis,cuius hæc beata:& fuiſſe deditas iiſdem ſacris quibus illa ſtudiis,aſsiduis ſcilicet ieiuniis & precibus. Vt ergo eius perſona facile diſcerneretur,cùm patris eius feciſſet mentionem,tribū quoq; propriam adſcripſit. Magnis autem ipſam ornauit laudibus, & quæ auditoribus faciant omnino fide digna ea quæ de Domino diſſeruit. Sed quoniam, vt iam dictum eſt,ſonora,& quæ grandi voce profertur oratio,oblata eſt à ſenio,propè os eius quodammodo admouentes aurem cogitationis,ſcrutando hoc præſens adnatum argumentum, videamus quid ipſa dixerit iis qui expectabant redemptionē in Hieruſalem.Conuenienter enim ei quod mente poteſt comprehendi ex verbis propheticis,verba faciebat de Domino. Nam cùm ii quibus eam hæc eſſe locutam dixit Euangelium,omnino ex diuinis reſponſis quę efferuntur in Prophetis didicerunt expectare redemptionem, ea omnino fuit prompta ad deſcribendū myſteriū. Conſtat id quod magnus dixit Eſaias:Puer natus eſt nobis,& filius datus eſt nobis :cuius principatus factus eſt deſuper humerum eius:& , Vocatur nomen eius magni conſilij Angelus. Et præterea:Illuminare,illuminare Hieruſalem : venit enim lumen tuum,& gloria Domini ſuper te orta eſt..Magnus quoq; Dauid adducebatur : Miſericordia & veritas ſibi inuicem occurrerunt:Iuſtitia & pax ſe oſculatæ ſunt, & viderunt oēs fines terræ ſalutare Dei noſtri. Et ipſum indicando:Ante ſolem permanet nomen eius:& benedicentur in eo oēs tribus terræ.Omnes gentes beatū eum dicent,& ſeruient ei,& adorabūt eum.Et:Notum fecit Dominus ſalutare ſuum filiis Iſrael. Et rurſus venerāda & Angelica vox Sapientis Malachiæ:Ecce ego mittam Angelū meum,& parabit viam ante faciē ſuam:& repētè veniet in templū ſuum Dominus:& Angelus teſtamenti quem vos vultis.Et aliis aliunde collectis myſticis floribus propheticorum eloquiorū,diuinam & beatam contexuit coronam,adhuc quidem imbecilla & tremente manu, vt quæ proceſsiſſet in multis diebus. Non enim tunc permittebatur iis qui audiebant, altorum de Domino ſenſuum expoſitio: quando etiam poſt tantam ſignorum oſtenſionem, & diuinorum myſteriorum prædicationem ſapientiæ & cognitionis theſaurorum promus Chriſtus ſuis dixit diſcipulis:Habeo multa quæ vobis loquar, ſed non poteſtis portare modò. Etſi autem obſcurè & exiliter, anus & prophetiſſa verba fecit de Domino,vt quæ legis perſonā ſuſtineret,quę antiquata & ſenio confecta,& non longè remota ab interitu,ceſsit nouo teſtamento:non fuit tamen inutilis eius ſermo auditoribus intelligētibus:quomodo nec quę à lege in vmbris & ænigmatibus fuit magni myſterij præcedens enunciatio.Age ergo nos quoque ô patres,

& fra-

& fratres, spiritales quid didicimus festum celebrare in nouitate spiritus, & nō vetustate literæ. Qui in azimis synceritatis & veritatis, venerandum & viuificum pascha sacrificij Christi debemus celebrare: Qui diuina regeneratione sancti baptismatis veterem hominem exuimus, qui corrumpitur per desideria deceptionis. & nouum induimus, qui renouatur ad agnitionem secundum imaginem eius qui creauit. Venite exultemus Domino: iubilemus Deo seruatori nostro. dicamus: Quàm terribilia sunt opera tua Domine: etiam si in multitudine virtutis tuæ inimici tui mentiti sunt, sua sponte ad diuinam tuam lucem quæ mundo apparuit, claudentes suos oculos. Præoccupemus faciem eius in confessiōe, & in psalmis iubilemus ei. Sacrificium laudis Deo perpetuò offeramus, hoc est, fructum labiorum confitentium nomen eius: beneficentiæq́ue & communicationis nequaquā obliuiscamur. Talibus enim sacrificiis placatur Deus, vt sordes peccati abluamus: & renouabitur tanquā aquilæ spiritalis nostra iuuentus, quomodo etiam beati senis Simeonis: vt nos quoq; pacificè & iucundè in bona fiducia & spe salutari ad vitæ exitum contendamus: & non cum pudore & metu è vita præsenti excedamus, & quodammodo non volentes: quomodo qui sibi mali alicuius sunt conscij, ægrè & iniucundè ferunt aduentum Regis. Imitemur beatæ illius Annæ in ieiuniis & orationibus perpetuam constantiam. Ne videamur muliere deteriores, idq; quæ vitā agebat sub vmbra legis: quo tempore se in his rectè gerere erat rarū. Sed nos luce gratiæ illustrati, & à certa & expressa spe adiuti, & virtute spiritus corroborati, ne separemur à sacris doctrinis, à quibus salutaris habitus solet generari in animis, quomodo testatum fuit illam quoq; à templo fuisse inseparabilem. Ne à diuino metu aberremus cogitationibus: sed ex ipso & in ipso carnes nostras & cogitatus, conuenienter votis Prophetæ affigamus. Audiamus magnum Paulum docentem. Despōdi vos vni viro, virginem castam exhibere Christo, & non violemus quæ inita sunt cū eo pacta cōuenta, per consuetudinem cum eo qui vitam nostram corrumpit, ex eo quòd faciamus illius voluntatem: vel in hoc Prophetissæ imitantes pudicitiam, quæ fuit vnico contenta cōiugio. Sed quod est in promptu, ab imitatione eius non discedatis quicunq; soluti estis à monogamia: & si fieri possit, ad secundas ✝ non veniatis nuptias. Sic enim vos beatos futuros esse affirmat Paulus. Offeramus nos quoq; in superno altari, veluti par turturum, animi & corporis puritatem: vel tanquam duos pullos columbarum, prouidere bona, non solū coram Domino, sed etiam coram hominibus: vt cùm nos quoq; omnia spiritaliter ex diuina lege fecerimus, in sapientia & gratia proficientes: & ad mensurā ætatis plenitudinis Christi peruenientes, & internum hominem perfectum habentes, & sancti spiritus effecti habitaculum, reuertamur ad verā nostram patriam, cœleste Hierusalē. In qua digni habeamur frui beata ac perpetua lætitia & regno. In Christo Domino nostro. Cui gloria & potentia cum patre & sancto spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum. AMEN.

✝ *Nota antiquos patres non multū pauisse secundis nuptiis.*

SANCTI PATRIS NOSTRI AMphilochij Episcopi Iconij oratio, De occursu Domini nostri Iesu Christi, & de Deiparente, & Symeone.

Apud Simeonem Metaphrasten.

MVLTI ex magnis viris admirantur ✝ virginitatē, est enim admirabilis, vt quæ sit congenita cum Angelis, vt quę cū supernis versetur potestatibus, vt quæ concurrat cū naturis incorporeis, vt quæ sanctæ præluceat Ecclesię, vt quæ mundū vincat, vt quę calcet affectiones, vt quę Euæ nō cōmunicet, vt quæ sit libera à molestia, vt quæ redempta à suspiriis & gemitibus, vt quæ non accipiat condēnata sententiam, quæ dicit: Multiplicans multiplicabo dolores tuos & gemitū tuum. In doloribus paries filios, & ad virum tuū conuersio tua, & ipse tibi dominabitur. Admirabilis ergo est virginitas, vt possessio quę nō redigi potest in seruitutem: vt liberum habitaculum, vt ornamentū comparatū ad exercitatione, vt quę humano habitu sit superior, vt à necessariis liberata affectionibus, vt cōgressa cū sponso Christo in thalamo regni cœlorū. Et hæ quidē sunt laudes virginitatis, & quę sunt his similes. Honorabile aūt matrimoniū superat omne donum terrenū, tanq̄ arbor fertilis, tanquā elegans planta, tanquā radix virginitatis, tanq̄ agricola animatorum ramorū rationis participum, tanquam incrementi mundi benedictio, tanquā generis solatium, tanquam opifex humanitatis, tanquā depictor diuinæ imaginis, tanq̄ Dominum benedicentem possidens, tanq̄ omnē mundum ferendū accipiens, tanquā illi vitam agens qui homo fieri voluit, vt quò possit dicere cōfidenter: Ecce ego & filij quos dedit mihi Deus. Aufer honorabile matrimoniū, & inuenies florē virginitatis. Hinc enim & nō aliunde colligitur flos virginitatis.

✝ *Vide quanta sit virginitatis cōmendatio.*

Hæc

Hæc autem dicentes ô dilecti non pugnam introducimus inter virginitatem & matrimonium. Sed vtrumque admiramur, vt quod alterum alterius auxilio indigeat. Nam qui vtriusq; est dominus, & vtriq; prouidet, nõ ea inter se cõferendo alterũ expendit cum altero. Omnino enim vtræq; partes pietatẽ amplectuntur. Nam sine venerãda & religiosa pietate, nec est honesta virginitas, nec honorabiles nuptię. Hęc verò inductus sum, vt in præsenti dicerẽ oratione, propter id qđ in lege scriptũ est, & in gratia confirmatũ, & omnino dictũ, & omnino non inuentũ, & in solo Domino impletũ, de matrimoniali, inquam, fructu primitiuo. Quisnam autẽ is est? Audiuisti nuper dicentem Euangelistam: Et factum est, quando impleti sunt dies octo, vt circunciderẽt puerũ, & vocatũ est nomen eius Iesus, quod vocatũ fuerat ab Angelo, priusquam ipse conciperetur. Et quando impleti fuerunt dies purificationis, duxerũt ipsum in templũ: & stiterunt eum Domino, quemadmodũ scriptum est in lege Domini: Omne masculinũ aperiens vuluam, sanctũ Domino vocabitur. Vidisti matrimonij benedictionem, & quod comuniter dictum est, inuentum aũt est in solo Domino: nempe, Omne masculinũ aperiens vuluam, sanctũ Domino vocabitur, refertur ad solum Dominũ, non ad vllum alium, etiãsi vniuersè dictum sit. Etenim naturaliter cuiusuis virginis primũ ex congressu viri vulua aperitur, & sic parit. In Seruatore verò nostro non sic, sed sine coitu, ipse aperta virginis vulua, ineffabiliter processit. Quamobrẽ omne masculinũ aperiens vuluã, sanctũ Domino vocabitur, refertur ad solũ Dominũ. Num ergo est Cain sanctus, qui in profano scelere vitã abruit: quoniã is ex materna vulua primus prodiit. Nunquid Esau sanctus qui fuit hostis & hæres gladij, quoniã is quoq; primũ è materna aluo excidit? Nunquid fuit Ruben sanctus, qui paternũ cubile polluit, & fecit efferuescere sententiam maledicti: quoniã is quoq; ex fertili vtero primus exiit? Re vera nemo ex iis est sanctus. Re vera enim ij omnes pœnis sunt affecti. Ex quibus ostenditur ad Dominum solum referri illud: Omne masculinum aperiens vuluam, sanctũ Domino vocabitur: cõuenienter Gabrieli qui dixit virgini: Spiritus sanctus superueniet in te: & virtus altissimi obumbrabit tibi. Quamobrem & quod nascetur ex te sanctum, filius altissimi vocabitur.

Fieri autem potest vt omnino dicat quispiam ex aduersariis: Si ergo refertur ad Dominũ illud: Omne masculinum aperiens vuluam, sanctũ Domino vocabitur, virgo nõ mansit virgo. Si enim dixit Scriptura: Omne masculinum aperiens vuluam, omnino aperta fuit vulua virginalis quæ refertur ad Dominũ. Audi sapienter: Neq; enim portæ virginales omnino fuerunt apertæ, voluntate eius qui fuerat recẽs in vtero gestatus, cõuenienter ei dicto qđ de eo dicit: Hęc est porta Domini, & ingredietur, & egredietur, & erit porta clausa. Quod ad virginalem quidẽ attinet naturã, nõ fuerũt omnino apertæ portæ virginis. Qđ verò ad virtutẽ Domini qui natus est, nihil est clausum Domino, sed oĩa sunt aperta. Nihil est quod impediat: Nihil est quod afferat molestiã. Omnia sunt aperta Domino. Vnde etiam supernæ potestates, infernis præcipientes, clamauerũt, dicentes: Attollite portas principes vestras: & eleuamini portæ æternæ, & introibit Rex gloriæ. Admirabilis ergo est virginitás, quæ est verè virginitas: nam est etiam in virginitate differẽtia. Nã aliæ quidẽ dormitárunt, aliæ verò vigilarunt. Admirabile quoq; est matrimoniũ, quod est verũ & honorabile matrimoniũ. Multi enim id custodierunt: & multi transgressi sunt. Admirabilis quoq; est viduitas: bonũ est enim trium ordinũ meminisse: & vt prius dixi, admirabilis quidẽ est viduitas, quæ est verè viduitas, quæ vicit impollutum certamen præmiorum: quę est veneranda, pura, & non adultera, quæ absq; proprio coniuge nulla sorde est cõmixta: cuiusmodi fuit ea etiã quæ nuper lecta est à nobis, Anna prophetissa: quæ pulchrè consenuit, & tanquã aquila fuit renouata. Audiuisti enim nuper Lucam Euangelistam dicentẽ: & erat Anna Prohetissa filia Phanuẽlis ex tribu Aser. Ipsa processerat in diebus multis, & vixerat cum viro septem annos à virginitate sua: & ipsa vidua annorum circiter octoginta quatuor. Quæ in ieiuniis & orationibus colebat Dominum in templo noctes & dies. Vidisti in quibus versabatur, & cuiusmodi vidua erat Anna. In diuinis Euangeliis ornata fuit Anna, Anna ra vera Anna. Cum morũ gloria concurrit nominis appellatio. Audiant mulieres, & imitentur gloriosam Annam, & similem cursom peragant, vt fruantur etiã coronis similibus. Nemo excusationem adferat, quòd tutorẽ non habeat, ne castitatẽ repellat monomachię. Corona viduarũ mulierum Anna sexu mulier: ordine prophetissa: versans in regno: corpore laxa ac remissa: animo firma ac neruosa: facie rugosa: explicata aũt prudentia: senio incuruata: recta incedens cognitione: multitudine annorum inueterata: iuueniliter verò exultans diuina scientia: ieiunans, & non se explens ad satietatem: orans & non vacillans: templo vacans, & domos alienas nõ obiens: psallens, nõ nugãs: prophetans, & nõ dicẽs fabulas: diuina meditãs, & quę sunt turpia nõ asciscens. Superauit Anna viduam quę ab Apostolo beata ducitur. Quænã ea est? Audi Apostolum dicentem: Vidua eligatur non minus quàm sexaginta annos nata. Si filios aluit. Si Sanctorum pedes lauit.

Si

Si egentibus opem tulit. Si omne opus bonum est consecuta. Superauit ipsa eã quã Apostolus duxit beatam, & annis, & viuendi ratione. Si enim eùm digna habita fuisset prophetia, & spiritus sancti extitisset receptaculum, & omnibus expectantibus Domini in carne aduentũ, signa aduentus indicasset, quomodo non fuit omnibus superior, eùm de ea dixerit Euangelista, sicut nuper audiuisti. Et ipsa, inquit, Anna ipsa hora adueniens, Domino cõfitebatur, & dicebat omnibus expectantibus redemptionem in Hierusalem. Vidisti Annæ magnitudinem. Pro Domino concionabatur, sub eo res eius loquens in eius conspectu. O res terribiles planè admirabiles. Vidua sacerdotes simul & scribas terrebat, & terrẽs populũ totũ consolabatur, significans futuram in Hierusalem redemptionẽ aduentu Domini, dicens iis qui aderant, & Domini signa indicans. Infantem videbat Anna Dominũ, dona & purgamenta ab ipso & cum ipso afferens, & non offensa est paruitate ætatis. Infantem Deum confessa est Anna, medicum & fortum redemptorem, & peccatorum deletorem.

Ne leuiter prætereas ô dilecte verba Annæ, omnibus qui aderant indicantis Domini operationẽ: dicens iis qui erant congregati. Non videtis hunc infantẽ qui trahit vber, qui exugit mamillam: qui requiescit in gremio materno: qui pedibus terram nunc ingredi nõ sustinet: qui octauo die circũciditur: Non videtis hunc infantem? Hic secula fundauit. Hic cœlos tanquã fornicem construxit. Hic terrã dilatauit. Hic mare sepsit vallo arenæ. Hic puer eiicit ventos è thesauris suis. Hic puer tẽpore Noë aperuit cœli cataractas. Hic puer effecit scamina imbris. Hic puer tanq̃ lanã quatit niuẽ. Hic puer maiores nostros ex Ægypto liberauit per baculum Mosaicum. Hic puer rubrum mare secuit, & tanquã per heribdum pratum traduxit populũ: & cùm in deserto pluisset mãna, terram fluentẽ lacte & melle eis sorte dedit. Hic puer effecit vt hoc templum per patres nostros in altũ excitaretur. Hic puer iusiurandũ Abrahę proponens, dicebat: Multiplicans multiplicabo semen tuum, sicut astra cœli multitudine, & sicut arenam quæ est in littore maris. De hoc puero dicebat propheticus chorus afferens consolationem. Excita potẽtiam tuã, & veni ad seruandum nos. Ne offendamini puero quòd sit puer. Idẽ puer est cũ patre expers principij. Hic & tempore numeratur, & eiusdem non potest enarrari generatio. Idẽ est & puer balbutiens: Idem etiam sapientiam & os largiens: illud quidem propterea quòd est ortus ex virgine, hoc verò quòd eius comprehendi non posit essentia. Nã hoc quoq; Esaias ostendit dicens. Puer natus est nobis, & filius datus est nobis. Partim quidem natus, partim datus. Natus quidem propter id quod cernitur. Datus verò, propter id quod intelligitur.

Hæ sunt Propheticæ Annæ prædictiones. Hæc sunt mulieris dicta præstãntissima. Hæc sunt pręclara facta viduę quę verè est vidua: quę vitã pulchrè commutauit: quę maritum suum pręmisit & filium suscepit. Septem annos vixit cum marito à virginitate sua, & cũ annorũ impleisset septenariũ, & in anno septimo cessasset à viri consuetudine, pulchrè vsa est septenario: pulchrè sabbatũ obseruauit pulchrè peruenit ad gratiæ dominicũ. Turturis munere functa est Anna. Non oblita est coniugis, non irritam fecit primam fidem, non induxit in lectum quempiam qui ei faceret iniuriam. Nõ imposuit alij iugũ monogamię. In lecto enim habebat in memoria mortuum tanquam viuentẽ. Sponsę lindonem nõ inquinauit. Non attigit eam Pauli reprehensio dicentis. Quando autem luxuriatę fuerint in Christo, volunt nubere, habentes condemnationem quòd primam fidem fecerunt irritam. Est re vera digna [a] condemnatione quæ iugi à Deo coniuncti consepeliit memoriam, & maximè cùm adsint filius vel filij. Quamobrem lex quoque fuit plantata. Sin autẽ iuueni viduæ non adest filius, consentaneum est eã venire ad secundas nuptias, vt quæ suscipiendorum liberorum tenentur desiderio. Nã hoc quoq; suadens beatus Paulus dicebat. Volo iuniores viduas nubere. Deinde ostendens quódnam esset signum quòd prodessent secundę nuptiæ, adiecit dicens. Volo iuniores viduas nubere, filios procreare, domui præesse. Quãobrem adiectio liberorum procreationis est secũdarum nuptiarũ. Quando verò viduę quę acces sit ad matrimoniũ adsunt filij, est de cętero talis sementis inutilis, cùm rationis participes spicę se gerant meretricié. Rursus ergo redeat oratio ad prius argumentum.

a Reprehendũtur secũdę nuptię in viduis, quę non sunt iuuenes, aut filios habeant ex priori cõiugio suscep tos.

Quid ergo de cætero Euangelista? Bonũ est enim id quod adest tractandum attingere. Audiuisti nuper Euangelistam Lucam dicentem, quemadmodum Simeon dux erit virgini. Ecce hic positus est in ruinam & resurrectionem multorũ in Israël & in signũ cui contradicitur. Quin etiam tuam quoq; ipsius animam pertransibit gladius. Quid est autem: Et tuã ipsius animã pertransibit gladius? Audi sapienter Simeonẽ qui dixit de Dño auribus virginis audientibus: Ecce hic est positus in ruinã & resurrectionẽ multorũ in Israël & in signũ cui cõtradicitur. Succensere potuisset, vt est verisimile, mater Dñi Simeoni, dicens ei. Nescis cur sine ratione & inconsiderate loqueris ô homo: & aduersus Christum & Deũ, tristia annuncians. Non nosti pueri conceptionem: & tanquã de communi fœtu, indicas signum contradictionis. Re vera nulla est in ipso ruina, sed magna in altum sublatio, & sui

Q demis-

curramus cum templo. In templo ad Deum Christum conueniamus, Cum Angelis hymnum canamus. Sanctus Sanctus Sanctus. Dominus Saboth. Plenũ est cœlum & terra gloria eius. Pleni sunt fines mundi bonitate eius. Plena est eius laude omnis humanitas. Eius indulgentia plena sunt cœlestia, terrestria, & interna, plena misericordia, plena donis eius & beneficiis. Oẽs ergo gentes plaudite manibus. Oẽs gentes terræ venite & videte opera Dei. Omnis spiritus laudet Dominũ. Omnis terra adoret. Omnis lingua canat & psallat, & glorificet puerum Deum, qui est quadraginta dierum, & est ante secula puerum paruũ & antiquum dierum, puerum lactantem & seculorum effectorem. Infantem aspicio, & Deum meum agnosco. Infantem qui lactat, & mundum nutrit. Infantẽ qui flet, & mundo largitur vitam & lætitiam. Infantem qui inuoluitur fasciis, & me liberat à fasciis peccati. Infantem in vlnis matris verè cũ carne & sine defectu in terra: eũdem verè in sinu patris, & sine defectu in cœlis. Infantem video in Bethleem, Hierusalem ingredienrẽ, & qui nequaquam separatur à superna Hierusalem. Infantẽ video, qui ex lege in templo offert sacrificium in terra, sed idem pia omniũ sacrificia in cœlis excipit. Ipsum in vlnis senis per dispensationem, eundem in maiestate diuina in thronis Cherubicis. Qui offertur & purificatur: sed idem omnia purificat, & purgat. Ipse est ergo donũ, ipse Pontifex, ipse ara, ipse propitiatorium. Ipse qui offert. Ipse qui pro mundo offertur. Ipse ignis, ipse holocaustum, ipse lignum vitæ & cognitionis. Ipse agnus, ipse gladius spiritus. Ipse pastor, ipse ouis. Ipse sacrificus, ipse qui sacrificatur. Ipse qui offertur, ipse lex, & ipse qui suscipit sacrificium.

Sed enim age, de cætero dicamus de die ex sacris Euangeliis. At enim de Christo Lucas admirabilis. Quando impleti sunt dies purificationis eorum secundũ legem Moysis, duxerũt Iesum Hierusalem vt sisterent eum Domino, quomõ scriptũ est in lege Domini. Omne masculinum aperiens vuluam, sanctum Domino vocabitur. Nam Samuel quidẽ & Isaac, & simul etiam Iacob & Ioseph & alij multi, qui prẹter spẽ nati sunt ex sterilibus, & aperuerunt infertiles vuluas matrũ, sancti Domino vocati sunt. Christus aũt solus ex solo, ex solo vnigenitus, cum virginales portas non aperuisset, non est sanctus Domino, sed sanctus sanctorum, & Dominus Dominorum, & Deus Deorum, & primogenitus primogenitorũ, princepsq; & Rex regnantiũ & vocabitur & credetur: & nunc in tẽplo à Simeone prædicabitur. Erat enim, inquit, homo in Hierusalẽ cui nomen Symeon. Et ipse erat homo iustus: & spiritus sanctus erat cum eo, & fuerat ei datum responsum à spiritu sancto, nõ visurum eum mortem prius quàm videret Christum Domini. Et venit in templum in spiritu. Et cùm introduxissent parentes puerum Iesum, vt ipsi facerent secundũ morem legis de ipso ipse Symeon accepit eum in vlnis suis: & benedixit eum & dixit ei. Nunc dimittis seruum tuum Domine secundum verbum tuum in pace. Quoniam viderunt oculi mei salutare tuum, quod parasti ante faciem omnium populorum. Lumen ad reuelationem gentium, & gloriam plebis tuæ Israël.

Quis loquetur potentias Domini, auditas faciet omnes laudes eius? Qui cõtinet vniuersam terrã pugillo, senis vlnis capitur & portatur. Qui fert omnia verbo virtus suæ. Exultet Adam per Simeonem Christo dicens: Nunc dimittis seruum tuum Domine secundum verbũ tuũ in pace. Nunc me soluis ab æternis vinculis: Nunc me soluis ab interitu, Nunc me soluis à morte: Nunc me soluis à mœrore. Meum Dominum & Deum Simeon in templo vlnis amplectens, altum œconomię mysterium significauit omnibus gentibus. Iudęis enim annuncians exilit & exultat, & clara voce de eo apertè clamat dicens: Hic est qui est, & antè est. & semper adest cum patre eiusdem essentiæ, in eadem sede sedens, eiusdẽ gloriæ & potẽtiæ: par potẽtia, omnipotẽs, principio carẽs, increatus, inalterabilis, qui nec circunscribi nec aspici, nec verbis explicari, nõ comprehendi, nec contrectari, nec mente concipi nec coniici potest. Hic splendor paternę gloriæ. Hic est character substantię omnium constitutionis. Hoc est lumen luminum quod oritur ex sinu patris. Hic apud Deũ & ex Deo Deus cognoscitur. Hic est fons vitę, ex fonte patris vita procedens. Hic est Dei fluuius qui exit è diuina abysso, sed ab ea nõ separatur. Hic est thesaurus bonitatis paternę, & æternę beatitudinis. Hæc est aqua vitę quę vitam mũdo largitur. Hic est radius increatus, qui ex sole patre luminum gignitur, sed non scinditur. Hic est Deus Verbũ, quod ex iis quæ non sunt ad hoc vt essent, solo verbo omnia constituit: Hic est Lucifer, qui ante luciferũ incorporeas adornauit virtutes cœlestium exercituum & ordinũ. Hic est qui cœlum extendit solus, & super mare ambulat tanquam super cœlũ. Hic est qui abyssum caligine inuoluit tanquã fasciis. Hic est qui terram firmauit super aquas. Hic est qui mare sepsit arena tanquam muro. Hic est qui lucem diuisit à tenebris. Hic est qui circularẽ astrorum ornatum composuit. Hic est qui vniuersum tam qui cernitur quàm qui intelligẽtia apprehenditur, mundum constituit in sapientia. Hic est qui non fictis manu manibus, ex luto hominem finxit & formauit. Hic est qui ad Dei imaginem nos fuit fabricatus, nunc

Dominum nostrũ Iesum Christum. Iustus ergo & magnus Simeon ô dilecti, cùm ante susceptam carnem desiderasset videre Dominum, vidit in carnis susceptione, & animaduertit, & vlnis est amplexus, & rogauit vt relaxaretur à custodia corporis, ore seruili clamans ad omnium Dominum qui videbatur infans, sicut audiisti. Nunc dimittis seruum tuũ Domine secundum verbum tuum in pace. Quoniam viderunt oculi mei salutare tuum. Vidi gloriam tuã. Soluar ab hac breui vita, in quam cadit interitus. Vidi choream Angelorum, glorificationem Archangelorum, omnem creatam naturam exultantem: cœlestia & terrestria vnum habentia transitum. Nunc absoluar ne hic retinear. Spiritus sanctus est in me, vt video quę tibi euenient. Nunc absoluar, ne Iudęorũ qui sunt mei generis, quę in te est futura videam audaciam. Ne videam spineam quę plectitur coronam. Ne videam seruũ tibi alapas infligentẽ. Ne videã tibi intentari lanceã. Ne videã solẽ obscurari. Ne videã lunã deficere. Ne videã elementa mutari. Ne videã te cruci affixum. Ne videã rumpi petras. Ne videam scindi velum templi. Non ferentia enim audaciam ipsa quoq; elementa cum Domino dolore afficiuntur. Nunc dimittis seruum tuum Domine secundũ verbũ tuũ in pace. Quòd viderunt oculi mei salutare tuum. Quod parasti ante faciem omnium populorum.

Quid ergo Euangelista? Audi ipsum dicentem. Et erat homo in Hierusalẽ cui nomen Simeon, & erat homo iste iustus, expectans cõsolationem Israëlis. Et spiritus sanctus erat in ipso, & erat ei datum responsum à spiritu, non visurum eum mortem prius quàm vidisset Christum Domini. Et venit in spiritu in templum. Audi sapienter ô dilecte, hoc est quod dicit. Simeone domi sedente & apud se orante, responsum venisse ad effectum. Solùm cogitauerunt Ioseph & virgo introducere puerũ Iesum in templũ, vt facerent ipsi secundũ morem legis de ipso, & statim Spiritus sanctus præbuit responsum, hoc est: Excitauit spiritus Simeonem, dicens: Expergiscere senex, quid dormis? Venit tempus responsi. Vade cito: venit enim qui te soluit, excute vestes sepulchrales, para sepulchrũ, ordina quæ ad domũ tuã spectant. Venit enim qui te soluit. Venit Emanuel. Transi cito in templum. In loco sacro sacra. De sacro loco Propheta. Quamobrẽ pernicissimo cursu cupiditatis tanquã penna aliqua incitatus, & à spiritu leuatus, præuenit Ioseph & virginem in templum: non præuenit aũt puerum qui portabatur. Quomodo enim potuisset præuenire eũ qui vbique aderat? Ioseph & virginem præuenit Simeon in templo. Et cùm pręuenisset adhuc propè adyta expectans reuelationem sancti Spiritus. Cùm fuisset verò in templo Simeon, vidit quidem multas matres cum suis filiis in templum ingredientes, ad peragendum sacrificium purificationis. In quarum medio erat etiã quæ portabat venerandũ fœtum & nullis sordibus contaminatum. Iustus aũt Simeon huc & illuc oculos circũferens, postquã vidit multas matres in priuato habitu humanitatis: solam autem virginem infinito & diuino lumine circũdatam, separauit reliquas matres, clamans & dicens coram omnibus. Date mihi locum, vt teneam eum qui desideratur. Vidi eũ qui me præuidit. Vidi, & meus germinauit spiritus. Cur quę estis ancillę, cum libera & Domina concertatis? Cur infantes vestros aræ offertis? huc cõuertimini, & eos offerte huic pueto, qui est antiquior Abrahã. Interim Simeon suis vlnis tenens Dñm qui videbatur infans, Ioseph quidẽ & virginẽ benedixit: prophetiam aũt traduxit ad Dominũ, dicens virgini. Quid aspicis hunc puerum ô virgo, tuũ & nõ tuum? mansisti enim virgo sicut eras prius. Cur enim assiduè fixis oculis intueris, & eũ frequẽter amplecteris? Cur ei mamillam semper prębes, volens filiũ habere florentiorem? Non eget nutrimẽto, cùm ipse sit mannæ & vitæ suppeditator. Cur mollibus palmis demulces infantẽ, eum volens sopire? Hic infans nõ dormitabit neq; dormiet, quod attinet ad diuinitatis dignitatẽ quæ celatur. De eo enim dicit Propheta. Nõ dormitabit neq; dormiet qui custodit Israël. Cur hũc puerum aspicis virgo? Hic puer ô virgo, diuinitatis quæ latet virtute, cœlum extendit sicut pellem, terram aũt super nihilum suspendit, cùm aquam mundo basim fundasset. Hic puer ô virgo incorrupta, est solis auriga, lunã tanquam clauo regit: è thesauris suis promit vẽtos, & est omnium quę sunt Dominus. Hũc puerum ô virgo, non mundanam sed spiritalem accipe lætitiam. Ecce enim hic est positus in ruinam & resurrectionem multorum in Israël, & in signum cui contradicitur. Tuam quoque ipsius animam pertransibit gladius, vt reuelentur ex multorum cordibus cogitationes. Hæc sanctus & qui Deum suscepit Simeon dixit virgini Mariæ, reuelatione sancti spiritus de Iesu, qui videbatur infans. Ecce hic est positus in ruinam & resurrectionẽ multorum in Israël. Cur aũt in ruinam, & cur in resurrectionem? Verum est verbum Domini. Quoniam enim Simeon, non sua virtute, sed sancti spiritus reuelatione, quicquid enunciauit de Domino ad virginem dicens. Ecce hic est positus in ruinam & resurrectionẽ multorum in Israël, dixit: In ruinam quidem infidelium, resurrectionem autem eorũ qui credunt. Ad ruinam Synagogæ, resurrectionem verò Ecclesię. In ruinã dæmonũ, resurrectionem autem sanctorum. In ruinam prophanorum, resurrectionem verò iustorũ. In ruinam

& resurrectionem surrexit Matthias,cecidit autem Iudas. In ruinā & resurrectionē multorum in Israël.In resurrectionem latronis qui erat à dextris,in ruinam autē eius qui erat à sinistris.Nam ille quidem piè se gerebat:hic verò male dicebat.In ruinam & resurrectionē multorū in Israel,& in signū cui contradicitur,vera est oratio. In signū cui contradicitur fuit Dominus,vtpote fœtus virginis.Nam magnum est signum,quòd quæ virgo peperit, mansit virgo.Quòd verò virgo sit signum cui contradicitur,audi Esaiā in suo opere,Domino dicente ad Achaz.Pete tibi signum in profundo aut in alto:& dixit Achaz:Non petam,neque tentabo Dominum.Et dixit Esaias:Ecce dabit nobis Dominus ipse signum. Quódnā hoc?Ecce virgo in vtero concipiet.De hoc Dominico signo in virgine nato,cui contentiosa lingua multi erant contradicturi,Simeon futurū prius significauit, dicēs virgini:Ecce hic positus est in ruinam & resurrectionem multorum in Israel, & in signū cui contradicitur. Tuam quoque ipsius animā pertransibit gladius,vt reuelenter ex multorū cordibus cogitationes. Hinc nonnulli existimârunt Domini matrem gladio morte affectam,finem accepisse martyrij,propterea quòd dixerit Simeon:Tuā quoque ipsius animam pertransibit gladius.Non ita autem habet.Ferreus enim gladius corpus diuidit,non dissecat animam.Quo fit vt intemerata & sanctissima virgo hinc vsq; sit immortalis,propterea quòd qui in ea habitauit,eā traduxerit in loca in quibus est assumpta. Quid ergo vult dicere Simeon ad Mariā:Tuā quoque ipsius animā pertransibit gladius,vt reuelentur ex multorum cordibus cogitationes?Gladium qui pertransit animam,hic dixit Simeon dolorē virginis,quo erat afficienda virgo,vt quæ videretur perdidisse eum qui veniebat ad quærendum eos qui perierant.Quòd verò dolor attigerit animā virginis,cùm videretur perdidisse suum filium qui appellatur, nempe virginis, audiuisti nuper Euangelistam dicentē. Et quando fuit annorū duodecim Iesus.Sententia procedit ex sententia,& quæstio quæstione depellitur.Et quando fuit annorum duodecim.Quis?Deus verbum annorū duodecim,vnigenitus filius Dei:Qui est ante mundum.Qui olim fuit effector visionis temporum,non autem genitus post tempora.Et quando fuit annorum duodecim Iesus.Quod attinet ad ortum ex virgine,numeratur tempus duodecim annorū.Particulatim enim proficiebat Iesus ætate corporea:non simul autē totus creuit Dominus.Quamobrem ne existimaretur fuisse phantasia œconomiæ veritas,vt prius diximus,particulatim proficiebat, seruans omnes humanas mensuras humanæ susceptę naturę.De eo itaque dicebat Euangelista.Puer autē Iesus proficiebat spiritu & sapientia,& gratia Dei erat in ipso.Vide quàm accuratè locutus sit Euangelista.Non dixit:Deus verbum proficiebat, ne præberet Arrio materiā blasphemiæ,illud proficiebat.ostendit id fieri intercedente œconomia.Propterea enim duodecim annos natus.Vnde etiā dicebat Euāngelista:Et quando fuit annorū duodecim Iesus,adduxerunt puerum Iesum secundum morem festi eorū in templum,& cùm impleuissent ipsi dies,dū reuerterentur ipsi,remansit puer Iesus:& non cognouerunt parentes eius.Putantes autem ipsum esse secum in comitatu iuerunt iter diei,& quærebant eum inter cognatos,& cùm non inuenissent eum,iuerunt Hierusalem quærentes eum.

> *Immortalis sic intellige, non quia nō sit mortua, contrarium enim tenet Ecclesia: sed quia ad immortalem vitam resurrexerit. Videtur tamē eius fuisse opiniōis autor quod nunquam mortua fuerit.*

Ecce verò impletur dictum Simeonis ad virginem:Tuam quoq; ipsius animam pertrāsibit gladius.gladius,inquā,doloris,gladius inquisitionis,per quē eū quęrebat qui perierat. Nam & si mater esset virgo,eum tamen gestauit vtero:& ei præbuit mamillam:& eum magna aluit cura & maternum habuit habitum vt mater erga suum filium.Quamobrem cùm visa esset eum perdidisse quærens in tribus diebus,in dolore cordis clamabat,dicēs:O calamitatem,quando expectaui felicitatem,tunc damnum sensi.Hei mihi,quis thesaurū surripuit?Quis pretiosas opes mihi abstulit?Quis me mea spe est frustratus?Hei mihi,non dicar amplius benedicta in mulieribus.Nō amplius dicent: Beatus vēter qui te portauit:extabui,non autē beata euasi.Quis est qui te mihi eripuit?Quis tibi est insidiatus? Quis meum abscondit thesaurū?Cognata mea Elisabeth lætatur propter filium,ego verò crucior. Illa enim habet militem,ego verò Regem sum frustrata.Seruus custoditur:& Dominus nō appare: . Vbi est Archangeli Gabrielis salutatio?Vbi stellæ illuminatio?Vbi Magorū adoratio?Vbi pastorū exultatio?Vbi Angelorum est glorificatio?Quando regnum expectaui, tunc relicta fui in mendicitate.Hanc ergo afflictionem & dolorem tanquā animæ gladiū ancipitē,Simeon futurū videns,prębignificauit,dicens virgini: Tuam quoq; ipsius animā pertrāsibit gladius.Nō dixit:Tenebit gladius.aut dominabitur gladius. Sed pertransibit gladius.hoc est:Paruo tēpore dolore afficieris & affligeris,& statim à dolore liberaberis & afflictiōe.Quòd aūt dolore affecta sit intemerata & sanctissima virgo,putans se perdidisse eū qui venerat ad salutē eorū qui perierant, audiuisti Euangelistā modò dicentē. Et factum est post tres dies.Vide quātum dolorē & afflictionem subiit virgo tribus diebus. Et factum est post tres dies & ecce inuenit eum in templo sedentem in medio doctorum, & eos interrogantē,& eos audientem,& dixit ei mater eius:Fili cur fecisti nobis hoc?Ecce

pater

pater tuus & ego dolentes quærebamus te? Cur non nobiscum descendisti, sicut nobiscum ascendisti? Cur sedisti in medio doctorum? Quid interrogas & doces? Cùm literas nondum didiceris, quid Sophistam agis? Cur inuidiam aduersus te concitas? Cur me vis orbari fili? Ecce te ardentibus oculis aspiciunt, iam stridēt in te dentibus sicut feræ immanes quæ mouētur aduersus agnum. Fili cur sic fecisti nobis? Ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te. Dominus autem eis de cętero aperiens diuinitatis quę latebat dignitatē in mendico humanitatis susceptę spectaculo, eis respondet, dicens. Quid me quęrebatis? vbi autem quęrebatis? In cœlum non ascendistis, ad inferos non descendistis. In Ionæ balena non habitastis. Quid me quęrebatis? nesciebatis quòd in iis quę sunt patris mei oportet me esse? Non audiuistis Simeonem? Non me Dominum & Deum est confessus? Vos autem me quęrebatis tanquam puerum? Nesciebatis quòd in iis quæ sunt patris mei, oportet me esse! Vnum patrem habeo in cœlo: vos verò accepi commodato. Sed hic imponentes finem orationi, vacemus diuinæ & 7 mysticæ mensæ, per quam & mundus est stabilitus, & orbis terræ consistit, & regnum custoditur: & Ecclesia multiplicatur, & Deus sanctificatur. In Christo Iesu Domino nostro. Cui gloria & potentia nunc & semper & in secula seculorum. AMEN.

7 Diuinam et mysticā mensam, sanctam Eucharistiā appellat.

CONSTANTINI COGNOMENTO

Porphyrogeniti, in Christo Romanorum Imperatoris narratio, 1

COLLECTA EX DIVERSIS HISTORIIS

de non manu facta Christi Dei nostri imagine, missa ad Abagarum, & ex Edessa translata in hanc beatissimam vrbium Reginam Constantinopolim.

Per Simeonem Metaphrasten.

1 Huic narrationi de hac sacra domini nostri imagine minime dubia fides habenda est, tū quod apud Græcos (vt ex eorū Mæcis constat) celebratur festum exportationis ipsius imaginis ex Edessa ciuitate ad vrbē Constantinopolitanam tēpore Romani Imperatoris, cuius filij fuere duo, præsens scilicet autor Constantinus, & Romanus: qui etiam dū pater viueret, appellabantur & ipsi Imperatores: tum quod et Euagrius in Ecclesiastica sua historia, & secunda Nicena synodus, ipsam Euagrij historiam & alios super hoc in quinta actione allegando, abunde tractāt. Vt de his omnibus in sequētibus apertissime videbitur.

NON solùm comprehendi non poterat patri coæternum Dei verbum: sed eius quoq; plurima, vel omnia potius eius opera teguntur eadem caligine incomprehensibilitatis: neq; ea solū quæ constituit, hoc vniuersum architectans: sed ea etiam, quę in assumpta per œconomiam massa nostri corporis, nobiscū versatus fecit per primam illam, & vnicā potentiam suæ diuinitatis. Vnde oportet omnino eum qui seipsum nō ignorat. & quę sunt supra ipsum se nescire cognoscit, non gloriari in immēsum, neq; stolidè ingredi per inane, nec cōtendere se omnia scire, neq; ignorare quę ipse non cōprehendat. De hac igitur expressa forma eius, qui fuit Deus & homo, quę impressa fuit sine pictura, admirabili eius qui fecit voluntate, in cōtexta veste, quæ eam susceepit: & tunc quidem missa fuit ad Abagarum ad eius curationem: nunc aūt Edessa ad hanc vrbium Reginam, certo omnino Dei consilio & prouidentia ad eius salutē & custodiam est translata, vt ex iis quę sunt pulchra & honesta nihil ei deesset, cùm debeat oēs vincere in omnibus; existimo oportere eum q est pius & iustus auditor & spectator, singulorum quidem historiam sigillatim vt sciat postulare, & antiquę narrationis velle certā & non dubiam accipere sentētiam. Causam aūt quomodo ex gutta humida absq; coloribus, & arte picturę impressa fuit forma vultus in panno ex lino contexto: & cur quod est contextū ex materia, in quam tam facile cadit interitus, interitum tempore non accepit, & quęcunq; alia, is qui res aggreditur naturaliter solet diligēter perscrutari, relinquere Dei sapientiæ, ad quam nō potest accedi: vt qui sciat: quòd si quis accuratè omnia contenderit apprehendere, exturbatus in perfectā ignorationem, & præcipitatus in profundum incomprehensibilitatis, veniet in periculum ne in iis quę sunt præcipua patiatur iacturam, pauca nolens concedere. Quotquot ergo in fide recti & ardentiore zelo huc cōuenistis, agite, adeste, & narrabo vobis ea quę qua oportuit perscrutatus examinatione, & non sine labore versatus in inquirenda veritate, tam ex iis qui historias conscripsēre, quàm ex iis qui illinc ad nos venēre, quæ tanquam in arcanis dicebant apud eos conseruari memoria, exactè potui cognoscere. Cùm Dominus & Deus & Saluator noster Iesus Christus ad genus nostrum erigendum apud nos versaretur, erat, vt dicit Propheta, multitudo pacis in terra, & fuerat dissipatus multorum principatus & administratio. cùm tanquam ab vna zona, Romano imperio cinctus esset vniuersus orbis terræ, & subiectus esset vni gubernatori. Ideo erat omnium cum omnibus secura congressio, neque sibi videbantur homines terram habitare diuisam, sed vt quę ab vno Domino possideretur, & esset tota vnius opificis: & collum primo illi seruo incli-

inclinantes,pacem interse agitabant. Quamobrem qui tunc quoque erat Edessę Toparcha Abagarus,erat Ægypti Prælidi notus,& amicus,& alterius ad alterum veniebant vtrinq; ministri. Quocirca illo quoque tempore,quo Dominus noster & Deus paternam implens voluntatem, salutarem doctrinam proponebat hominibus,& per insignia miracula,ad fidē in eum habendam conuertebat homines:accidit vt quidam ex ministris Abagari,nomine Ananias,in Ægipytum vadens per Palęstinam,in Christum incideret:& eum procul contēplaretur verbis ab errore attrahentem multitudinem,& quę omnē superabant opinionē,facientem miracula. Postquam ergo iter suum confecisset in Ægyptum,& iis quæ mandata fuerant tractatis rediret,cum recordaretur dominū suum diuturno articulari morbo tyrannicè vexari,& nigra lepra consumi,& duplicem calamitatem,vel multiplicem potius morbum sentire,quòd & articulorū affligeretur doloribus, & leprę malis cruciaretur(aderat autem pudor quoq; deformitatis,propter quā ab hominibus non erat aspectabilis:& neq; solmmodò erat ferè semper in lecto, sed amicos etiam qui veniebant ad eum aspiciendum,prę pudore celabat)propterea hęc laborauit scire diligentius,vt posset certè renūciare domino suo,quo ille quoq; fortè per eum sanitatē consequeretur. Inuenit ergo rursus Dominū in eisdem locis mortuos excitantem:cœcis visum donantē:claudos ad ingrediēdum integros efficientē:sanosq; & firmos reddentē oēs,qui aliqua laborabant infirmitate.

Postquàm ergo persuasum habuit, & apertè cognouit hæc fieri à Domino,ea Abagaro reuersus significauit, & pluribus ea quæ viderat & audierat edocuit. Quamobrem vt qui rem in transitu comparasset maiorem quàm quæ ei commissa fuerat,& vt qui bona afferet nuncia,benignissime fuit exceptus,& habitus fuit vnus ex maximè beneuolis. Et quoniā qui alicuius rei desiderio tenetur,tanquā rapinā existimat,si quod promissum fuerit differatur,re quę narratur,& spe ipsa hominē excitante,vehementiq; studio incitatur ad venandū id quod significatum fuerit. Idcirco Abagarus est excitatus,vt literis eū accerseret,qui talia dicebatur posse curare. Et protinus scripsit ad Dominum eā quæ vbique circunfertur epistolā. Abagarus Toparcha Edessę,Iesu Saluatori,qui bonus exortus est medicus in ciuitate Hierosolymorū salutē. Audiqione accepi de te,& de tuis curationibus,vt quę à te fiant sine medicamētis,& herbis:& vt fertur cœcos facis videre:claudos ambulare:leprosos mandas:immūdos spiritus & dęmones expellis:& eos curas qui diuturno fuēre morbo vexati:& mortuos excitas. Cùm hęc autem omnia de te audiuissem, duorū alterū mihi venit in mentem vt cogitarē,vel te esse Deum,& cùm è cœlo descenderis hęc facere:vel te esse filium Dei. Propterea ergo ad tè scribens rogaui,ne graueris ad me venire,& morbum quo laboro curare. Etenim audio Iudęos aduersus te murmurare, velle tibi malefacere. Est autē mihi ciuitas minima & honesta,quę vtrisq; nobis sufficiet,vt in pace in ea habitemus.

Quoniā ergo Ananias & suę in Dominum beneuolentiæ aperta prębuerat Indicia,& viā rectè sciebat,& pingendi artem callebat,per eum ad Iesum talem misit epistolam mādans ei,vt si literis Christo persuadere non posset,vt ad ipsum veniret,eius quidem certè formę similitudinē accuratę descriptam ad eū afferret, vt in vmbra saltem disceret,non solùm per auditum,sed etiam per visum,qualis sit hic magnorum horum opifex miraculorum.

Cùm autem qui missus fuerat,peruenisset in Iuçam inuenit Christum sub dio disserentē cum populo qui confluxerat, & prodigiosè facientem insignia miracula. Cùm verò propter multitudinē eorū qui propter diuersa quibus opus habebant,venerant,nō posset Ananias Iesu approquinquare,in quandam petram,quę parū eminebat à terra, nō procul à loco,in quo Iesus versabatur,ascendit & assedit. Et cùm ei fuit manifestus Iesus,quē populus abscondebat,cęterosq; supereminuit,statim in illum quidem oculos,in chartam autē manum defigebat,& eius qui cernebatur,describebat similitudimem. Hæc autē cognouit Iesus spiritu,& cùm Thomam accersiuisset:vade,inquit,in illum locum,& hominem qui sede. supra petram & meam formam describit,adduc ad me,afferentem etiam quā habet ad me epistolam,vt id impleā quod precepit is qui misit. Vadens ergo Thomas,& agnoscens Ananiā ex eo quod audierat quid eum esset inuenturus facientem,duxit ad Iesum. Priusquàm autē ab eo acciperet epistolā,dixit ei Christus causam cur ad se venisset,& quid contineret epistola. Deinde cùm eam accepisset,& perlegisset,alterā epistolā rescripsit ad Abagarū his verbis:Beatus es, ô Abagare,qui in me credidisti,cùm me nō videris. De me enim scriptum est,quòd qui me viderunt,in me nō credunt:& qui non viderunt,ipse credent, & viuent. Quod autem ad me scripsisti, vt ad te veniam,oportet me hic omnia implere propter quę huc sum missus. Et postquā impleuero,assumi ad eū qui misit me,patrē. Postquā autē fuero assumptus,mittā ad te vnum ex meis Discipulis,qui tuum morbū curabit:& vitā ęternā & pacē tibi prębebit,& tuę ciuitati cauebit,vt nullus eā possit superare inimicus. Cùm Ananię Christus eam tradidisset epistolam,quoniam videbat eū solicitum, vt alterum Domini sui exequeretur mandatum, nempe vt ad eum deferret illius

for-

formę similitudinem, cùm aqua faciem abluisset, deinde humorem qui ex ea descendebat, in dato ei mantili abstersisset, diuinè prouidit, & supra rationem vt eius [a] figura in eo imprimeretur, & cùm eam tradidisset Ananiæ, iussit reddi Abagaro, vt & eius solaretur desiderium & morbum reprimeret. Postquam ergo cum his reuertens Ananias peruenit ad ciuitatem Hieropolitanorum: quæ Sarracenorum quidem voce dicitur Membich, Syrorum autem Mabuc, cumque extra eam ciuitatem diuertisset adolescens, in cumulo tegularum recenter factarum, qui illic iacebat, sacrum illum pānum occultauit. Circa mediam verò noctem, visus est ignis plurimus illum locum in orbem circundare, adeò vt intra ciuitatem viderentur omnia circuncirca ardere, & de se iam timentes exirent, vt inquirerent de eo quod videbatur incendio. Illic autem inuentum comprehenderunt adolescentem, vt qui hoc admisisset facinus, & de re eum sunt sciscitati, & quisnam ipse esset, & quò iret, & vnde veniret, sunt percontati. Cùm verò dubius animi esset adolescēs propter alienam criminationem tunc declarauit, vndénam esset, & vnde veniret, & quid afferet: & significauit se deposuisse in tegulis id quod afferebat, vnde etiam visa est flamma accendi. Statim autem volentes illi scire veritatem eorum quę dicebantur, cùm locum essent perscrutati, inuenerunt non solū ab id quod adolescente Anania illic erat repositum, sed etiam in vna quę propè erat tegula, diuinam aliam expressam effigiem, admirabiliter & supra quàm posset consequi intelligentia, cumque descripta non fuerat forma, in testa ex contexta tela descripta fuisset. Quod cùm vidissent, pleni stupore & admiratione, propterea quod ardens ignis nusquā esset inuentus, sed ex claritate quę erat in forma, flāma visa esset emitti: regulā quidē, quę in se diuinā expressam habebat effigiem, apud se detinuerunt, tanquam aliquem sacrum & pretiosum thesaurum: vt qui ex eo quod viderant, coniecissent diuinam quæ in ea erat operationem. Primū aūt exemplar & eius ministeriū veriti retinere, miserunt ad Abagarum. Et nunc cōseruatur, & in honore habetur apud eius opidi habitatores, forma quæ est in tegula, nō descriptæ formæ nō descripta: & nō manufactæ non manufacta. Ananias autem cùm confecisset iter sibi propositum, aperuit Domino ea quæ interim facta sunt, ei etiam redditis salutaribus, quæ afferebat, symbolis. Et hoc quidē est quod dicitur à pluribus, quod neq; remotum est à probabilitate, neque bonis eget testibus. Cæterùm hoc quoque exponam, ne quis suspicetur, me dum ego id ignorarē, tenuisse alterum. Neq; omnino est mirum in tanto tempore sępe errare historiam. Nam in eo quod est hac in re præcipuum, omnes consentiunt, & confitentur ex facie dominica admirabiliter in linteo fuisse formā expressam: in nonnulla autem rei circunstantia, seu in tempore differūt, quod quidem nihil lædit veritatem, seu prius factum sit, seu posterius. Sic autem habet alterū quoque quod dicitur. Cùm, inquiunt, esset Christus iturus ad salutarē passionem, quando humanam ostendens imbecillitatem, visus est animo anxius, & orans quo tempore eius quoque sudorem tanquam guttas sanguinis distillasse significat Euangelium, tunc dicunt eum cùm accepisset à quodam ex discipulis hoc quod nunc videtur, frustū lintei stillantes imbres in eo abstersisse: & statim fuisse expressam hanc quę videtur diuinę illius formæ effigiem. Quod cùm apud Thomam deposuisset, postquam ascendit in cœlos, per Thaddæum iussit mitti ad Abagarum, implens id quod erat ei literis pollicitus. Postquā ergo assumptus esset in cœlos Dn̄s noster Iesus Christ⁹, dans Thomas Thaddęo non manu descriptam Dn̄i nostri faciei effigiem, misit ad Abagarum. Cùm ergo Thaddęus peruenisset Edessam, mansit primùm apud quendam, qui illic erat, Iudæum, cui nomen erat Tobias. Et ante sermones ex factis volens Christi discipulus seipsum notū reddere Abagaro, eos qui erant ęgroti illius ciuitatis curauit sola Christi inuocatione. Quáobrem cùm fama citò peruasisset (quod quidem solet euenire in iis quę sunt eiusmodi: Res enim quæ sunt admirabiles, & præter opinionem, multos habent qui eas renuncient) peruenit etiam ad Abagarum, per quendam ex eius proceribus qui vocabatur Abdu, illic scilicet esse Christi Apostolum. Cùm itaque statim apud se cogitasset ex ea spe, quæ in ipso habitabat, hunc illum esse, quem Iesus literis suis pollicitus est se ad eum missurum. Et cùm de Thaddæo ipso didicisset perfectius, iussit vt ad se adduceretur. Veniens ergo Tobias significauit hæc Apostolo. Ille verò cùm dixisset se in virtute ad eum esse missum deinceps venit ad Abagarum. Cùm autem esset ante conspectum eius appariturus, in sua fronte, tanquam in columna appensa ea Domini IESV, quam diximus, similitudine, sic ingressus est ad Abagarum. Is verò cùm ipsum procul vidisset venientem, visus est videre lucem maiorem quàm vt eam ferre posset aspectus, radiosque emittentem quæ ex eius vultu exiliebat. Prodibat autem ab effigie quę erat ei imposita. Quamobrem insigni luminis splendore obstupefactus, & veluti eorum quę sibi acciderant oblitus, & diuturnę membrorū paralysis, è lecto exiliit: & resoluta membra coegit ei currere obuiam. Eique idem accidit, sed alio modo quòd iis qui in monte Thabor resplendentem formam Domini

[a] *Si Dn̄s ipse, & Saluator primus dedit imaginē suā mātili impressam, cur tātopere imagines abominantur heretici?*

nem. Miserunt autem legatos quoque ad petendum auxilium à ducibus Romani exercitus. Ilion verò, q tūc pręerat Romanis copiis, & per se vexabatur ab hostibus, nō poterat Edessenis mittere auxiliū: Literis autem addebat animum, Epistolam Domini reuocans in memoriam, & veram quæ est in ipsa prolata, sententiam, per quam dicitur, & creditur fore, vt conseruetur non direpta ciuitas. Persę autem cū aperta inuasione occultas quoq; moliebantur insidias. Et cū procul cœpissent fodere cogitabant per cuniculos ingredi ciuitatem. Cùm verò perinde ac quidam vrinatores sub terra essent intra muros, ex tali causa contigit, vt manifestæ fierent insidiæ iis qui erant intra vrbem. In illa enim vrbis parte habitabat faber æris intra muros, cuius vasa ęnea in domo sublimia sonitum emiserunt, Persis sub terra pulsantibus, & puluerem effodiētibus. Cùm ergo planè essent inopes consilij, & essent ad extremā redacti desperationem Edesseni ciues ad Deum confugiunt: & cum dolore cordis & lachrymis ipsum exquirunt. Noctu autem apparet Episcopo (Erat verò is Eulalius) mulier quædam honesta & moderata, præstantior quam vt homo esset, ei consulens, vt Christi non manufactam acciperet imaginem, & cū ea faceret supplicationē, foretq;, dixit, vt Dominus omnino sua ostendat miracula. Episcopus aūt dicebat se omnino ignorare, an sit apud ipsos, an apud alios ea imago. Tunc dicit ei quę in muliebri apparebat habitu. Supra portam ciuitatis in hoc loco hoc modo absconsa fuit hęc imago.

Manè ergo Episcopus euidenti visione fretus, ad locum veniens cū precibus, & perscrutans, inuenit hanc diuinam, integram & incorruptam imaginem, & lucernam quę tot annis non fuerat extincta: & in tegula ante lucernam imposita ad eius custodiam, aliā expressam similitudinem similitudinis, quæ in hodiernum diem cōseruatur Edessę. Cùm ergo sumpsisset in manus hanc diuinā Christi qui est Deus & homo, effigiē: meliori spe concepta, venit ad eum locū, in quo Persæ fodientes, ex æris sonitu deprehensi fuerant. Et cū cœpissent ciues fodere intrinsecus, vbi sibi inuicem appropinquarūt ex illa lucerna oleum instillantes in ignem qui fuerat eis paratus aduersus inimicos & immisissent cōtra Persas qui erant in cuniculo, omnes perdiderunt. Et cùm hinc liberati essent ab insidiis, eadem vsi sunt experientia aduersus machinas quæ erant extra muros, & eas repentè cōbusserūt: & multos consumpserunt ex iis qui erant in eis hostibus. Iam [4] autē effecti fidentiores, lapides quoq; è muris emiserunt, & à quibus ducem quendam exercitus hostium contigit interimi, & alios multos cum eo. Nec id solum, sed etiā ea quæ extrinsecus à Persis accēsa fuit pyra aduersus eos qui erant intus, quā olearum, & multarum aliarum, quas immiserāt arborum alebat infinita materia, effecit diuinæ imaginis auxilium ferentis virtus, vt cōtra ipsos esset qui accenderāt. Postquàm enim ex alto Eulalius eam è muro suis explicasset manibus, & obiret ciuitatem repentè cùm peruenit ad hunc locum, ventus vehemēs excitatus aduersus eos qui hunc rogum accendebant, flammam conuertit, quæ eos persecuta fuit, & exussit, sicut olim Chaldæos. Non sunt hęc miracula nullis approbata testibus, aut oratione cōposita ad aures oblectandas, aut à nobis conficta deceptio: sed tres simul Patriarchæ, Iob Alexandrinus, Christophorus Antiochenus, & Basilius Hierosolymitanus hæc scripserunt, & hæc ita se habere significarūt Theophilo Imperatori, qui sacras imagines iniuria affecerat: quando multis ostendentes, quàm sint sacrę & venerandæ imagines, de hoc quoq; tractarunt. Licet aūt ei qui velit ipsam prolixam legere epistolā, & id discere. Sed [5] Euagrij quoq; Ecclesiasticam si quis diligenter legerit historiam, sciet omnino quænam de hac sacra imagine narret in quarto lib. Scribit enim, quòd cùm aliis de causis Chosroe tum ob eā potissimum rationem exercitum duxerit, vt apertè ostenderet esse falsum, quod a Christianis de Edessa iactabatur ciuitate eam non posse expugnari ac diripi. Cui cùm magnam lignorum struem, & penè infinitā breui multa manu militū coëgisset & ea circum circa fixisset aduersus muros ciuitatis: deinde terrā in medio eorum iniecisset, & alium murū ei ex aduerso ædificasset, fuit altior muris Edessæ. Et sic ex superioribus locis, & supra modum dexteris, erat mox tela emissurus aduersus eos qui pericula adibant pro ciuitatis defensione. Quodquidē cùm viderēt Edesseni, apertè veluti montē excitari aduersus inania, per quē tanquā ex plano, credebant hostes esse ingressuros ciuitatem, etsi planè essent perplexi & nescirent quid agerent, machinantes tamē ipsi quoq; quę poterant, aggrediebantur ducere fossam ante murum illum recenter factum, vt si possent attingere vallos qui erant ante aggerem, terram in fossam attraherent: & sic magnus ille murus, tanquā somnio effictus, citò pessundaretur & difflueret. Postquam autem absoluta quidem esset fossa ignem verò in ligna immittentes à scopo aberrarent, nec posset ignis, propterea quòd terra esset constipata, & ligna adhuc viridia aliquid apprehendere, cùm hanc sacram imaginem in illa recenter ductā fossam tulissent, & ex ea aquam sanctificassent eaque rogum, & ligna aspersissent, effecerunt, vt ignis esset efficax. Et fidei eorum qui hęc fecerunt, opem ferente diuina virtute, facta est aqua igni tanquam oleum, & accendit

4 Vide mirabilē effectus huius venerandæ imaginis.

5 Quod Euagrius iste de hac venerāda imagine, et hoc eodē miraculo per eam edito ita scripserit. si alterum quis testimonium habere cupit (vt iuxta illud Dn̄i: In ore duorum vel trium testiū stet omne verbū) Secūdæ Nicœnæ Synodi actionem quintam legat vbi ipsius Euagrij Ecclesiastica historia hoc idē narrātis adducitur cū alio religiosissimo viro, Leone noīe, de sacra hac imagine fidē faciente.

accendit flammam,& consumpsit quicquid apprehendit. Tunc ergo Rex Persarum desperans fore, vt vrbs caperetur, cùm didicisset vndenam haberent auxilium, processit ad ineundam cum eis conuentionem,& percusso fœdere pacis reuersus est in suam regionem. Erat autem ipse quoq; haud ita longo pòst tempore beneficium assecuturus ab hac sacra imagine, quę hostes eius beneficio affecerat,& suos de medio sustulerat. Eius enim filia, quã dęmoniacus inuaserat spiritus,& excesserat è statu, qui est secũdum naturam, assiduè clamabat ab eo vexata: Nisi venerit Edessa imago non manu facta, id quod in ea habitat non esse egressurum. Quod cum Rex audiisset, & quæ in obsidione euenerant considerasset, (neq; enim eũ latuit quæ repentè extitit virtus admirabilis, & audacia Edessenorũ) scribit statim ad Præside ciuitatis & ad Metropolitanum Eulalium, & ad commune ciuitatis, vt statim ad eum mitteretur diuina, & maximæ virtutis effigies: adiiciẽs etiã causam nempe filiæ calamitatem, & omnino rogans, & instans, ne frustretur petitione. Illi autem Persicos mores suspectos habentes, & timentes ne Rex Persarũ vellet eorũ vires dolo subripere, & cauentes ne eã, in cuius erant tutela, & quę eos beneficio afficiebat, perderẽt, nec eo prętextu initam pacem soluerent, capiunt consiliũ prudẽs & eis vtile. Cùm itaq; omnino æqualẽ, &, quoad eius fieri potuit, similem non depictæ depictam effinxissent imaginem, mittunt ad eum qui petierat. Postquam autem fuerunt intra fines Persidis ij qui afferebant imaginẽ, statim per filiam Regis exclamauit dęmon, se statim exiturũ, & mutaturum esse habitationẽ, propter eius qui venit potentiam, si modò reuertatur quæ accersita fuit imago, & nõ approquinquet regię, neq; ciuitati Persarum. Quod à Rege magnopere contendebat, & ab eo supplex petebat. Cùm Rex autem esset pollicitus, egresso è puella dęmone, & Regis filia sanitati restituta, Chosroe, siue implere volẽs dæmonis petitionem, & confirmare quod erat pollicitus, siue eius qui veniebat extimẽscens potentiã propter malos, & sceleſtos suos mores, misit qui iuberent, vt hęc imago reuerteretur in suam ciuitatem, è qua exierat adiectis à se missis donis ad eos qui eam miserant. Erant ergo apud Edessenos hę pretiosę opes, thesaurus qui non potest exinaniri, imago illa primaria, & nõ depicta, quę semper ab eis honorabatur, & eos vicissim custodiebat. Postquã autem ad hanc vrbiũ Reginã vndiq; confluxerunt, quę sunt optima & pulcherrima, eratq; Dei voluntas, hanc quoq; sacram imaginẽ hic recondi cũ aliis thesauris: Romanus, qui erat Romanorum dominus imperij studiũ adhibet, vt per ipsum ciuitatũ Regina hanc consequatur. Diuersis verò temporibus mittens Edessam petebat vt ea cũ epistola quã Dominum sua manu scripserat, ad eum mitteretur: & promittebat se contrà eis daturum in permutatione Sarracenos numero ducentos, & argenti signati duodecim millia, Edesseni autem dicebãt sibi nõ conducere suę ciuitatis custodem & conseruatricẽ, argento & hominibus mortalibus permutare. Cum aũt ille sępè petẽdo instaret, illi verò sępè preces reiicerent: tandem sexies millesimo quadringẽtesimo quinquagesimo secundo anno ab origine mũdi, misit Ameras Edessenus, rogans vt scripta cautione per aureum signaculum quod haberet firmitatẽ, fideiuberet Imperator non esse Ramanorum exercitus hostiliter inuasuros quatuor ciuitates: dico autem Rocham, quam vox Barbara vocat Edessam, Charam Sarotze, & Samosata: neque ex eorum agris prędas esse acturos, aut eos qui in illis habitant, redacturos in captiuitatem: tradendos autem esse sibi ducentos Sarracenos ex contribulibus, cum ea quę prius fuit promissa quantitate pecunię: Quod si faceret, sciret se ad eum esse missurũ illã quę quęrebatur, imaginẽ, & Christi epistolã. Imperator verò eius boni desiderio, concedens oĩa quæ fuerant proposita, cũ dedisset ea quæ petebãtur, misit Abramiũ Deo charũ Samosati Episcopũ, qui illo tpe hîc agebat ad diuinã illã suscipiendã imaginẽ, & Christi Dei nostri epistolã. Aduertens aũt & qui misit, & qui erat minister, ne in ea tradẽda callidè deciperetur, & pro nõ descripta & vera traderetur ea quę tunc fuit descripta propter Persicũ casum, has ambas cũ alia quæ celebratur in ecclesia Nestorianorũ, quæ ipsa quoque, vt est verisimile, sumpta fuerat ex prima, quæsitas accepit ad fidem faciendam. Quæ rursus sunt redditæ, retenta sola principali, & vera. Sed hoc quidem postea.

Tunc autem excitabatur magnus tumultus à fidelibus qui erant Edessæ, vt qui non sinerent à se auferri, quę erant pretiosissima, & propugnacula eius quę ipsos tulerat ciuitatis: donec præfectus Sarracenorum, aliis quidem persuasis, aliis vero coactis, aliis vero etiã minis mortis territis, effecit, vt ea traderetur. Cùm autem tonitrua & fulgura cum pluuia vehemẽtissima diuina prouidentia subitò erupissent, dum Edessa esset exitura imago, & Christi epistola, rursus mouebantur ij qui ea prius retinebant, & affirmabant Deum ijs quæ fiebant significare diuina voluntate non fieri rerum sanctissimarum ex eo loco translationem. Sed cùm Pręfectus Sarracenorum, penes quem erat vniuersa potestas, statueret standum esse conuentis, & implendum esse promissum, egreditur è ciuitate effigies pretiosissima,

tiosissima,& epistola à Deo scripta:& huc afferebatur. Et viam quidem conficientes ij qui ea ferebant, peruenerant ad Euphratem: & rursus tumultus excitatur nullo priorum minor, Edessenis dicentibus: quod nisi diuinitus ostensum fuerit signum aliquod, nullo modo dimittent id, quo continetur eorum securitas: datur ergo eis signum, cùm essent infideles, & tentarent. Nauis enim, cum qua erat eis propositum transmittere Euphratem, cùm adhuc esset in portu in partibus Mesopotamię, vbi eam solùm ingressi sunt Episcopi, diuinam imaginem afferentes & epistolã, cùm seditiosi tempestate adhuc retinerentur, repente sine remigibus, sine eo qui gubernaret, aut traheret, appulit in terrã quæ erat ex aduerso, gubernata sola diuina voluntate. Quod quidem omnes qui cõuenerant, stupore impleuit & admiratione, & persuasit, vt non inuiti concederent emissionem. Hinc perueniunt Samosata ministri eorum quæ ferebantur. Erant autem Samosatorum, & Edessæ Pontifex, & eius primus Præsbyter, & alij quidam religiosi Christiani, cum quibus vnà erat etiam minister Ameræ, qui Romã reuertebatur. Hic cùm aliquot dies essent morati, multis illic factis miraculis, rursus iter sunt ingressi. Et rursus in via innumerabilia fiebãt [6] miracula à sacra imagine, & Christi epistola. Cæci enim ex improuiso aspiciebant, & claudi reddebantur sani, & membris integri: saltabant qui longo tempore in lecto decubuerant, & sani fiebant, quibus erant manus aridæ: & (vt semel dicam) fugabatur omnis morbus & infirmitas: & qui sani erant, Deum glorificabant, & laudabant eius admirabilia. Cùm autem multum iam viæ confecissent, veniunt etiam ad sanctissimę Deiparę monasterium, quod vocatur Eusebij monasterium, quod quidem est in loco qui dicitur Optimatum. In templo verò huius monasterij, quo par fuit honore reponitur capsa, quæ miraculorum effectricem tegebat imaginem: & multi qui accesserunt pura & syncera affectione curati sunt à suis morbis. Quò etiam venit quidam vexatus à dæmone, quo tãquam instrumento vtens malus spiritus, & multa per ipsum eloquens quæ pertinebant ad laudem imaginis & epistolæ (Nam olim quoque: Nouimus quis sit sanctus Israël, dicebant qui erant earundem cum illo partium) tandé hæc quoque est quasi vaticinatus. Accipe. dicens, ô Constantinopolis gloriam & lætitiam, & tu Constantine Porphyrogenite tuũ imperium. His dictis fuit homo curatus, & statim liberatus à vexatione dæmonis. Horum autem verborum fuêre multi testes. Nam cùm Imperator misisset obuiam ei quod desiderabat, magistratus & primos totius senatus: & multi ex satellitibus simul cũ eis exiuissent, accidit vt magistri & patricij cum inferioribus ordinibus ea audirẽt, & de ipsis ferrẽt testimonium. Et quoniam quæ dicta fuerant, citò euenerunt, iurè est dubitãdũ, vndénam præscientia accesserit ad dæmonem. Non enim creduntur eam ex se habere, cùm à diuina gloria exciderint, & pro luce dicti fuerint tenebræ. Sed clarũ est, quòd quo modo diuina virtus visa est Balaamo ministro eius quę tunc fuit predictionis, & aliàs aliis sæpe ea re indignis, sapienti quodã & solerti consilio, ita nunc quoq; virtus quæ erat in diuina effigie, visa est dęmone. Et ideo per eum præsignificauit quę mox erant euentura. Sed cùm hoc quidem sic eueuisset, eius meminisse interim non fuit fortasse alienum. Pergamus autẽ ad ea quę sequuntur narrãda. Decimoquinto mẽsis Augusti, Imperatoribus de more festũ
[7] celebrantibus semper virginis & dei matris Marię in venerabili templo, quod est in Blachernis, circa crepusculum illuc peruenerunt ministri harum rerum pretiosarum. Et reposita est in superiore oratorio diuini huius templi arca, que intus habebat imaginem & epistolam. Quò venientes Imperatores eam extra reuerenter adorauerunt. Deinde cùm honorificè magno comitatu, & multis lampadibus ad regiam eam portassent triremem, cũ ea venerunt in regiã: & in templo quod illic est, & nominatur Pharos (propterea fortasse quòd sicut vestis splendida id sit egregiè ornatum) eam reposuerunt: die sequenti, qui erat mensis sextusdecimus, piè & reuerenter salutantes eã rursus, & adorãtes. Illinc Sacerdotes, & iuuenes Imperatores (senex enim domi mãserat propter corporis infirmitatem) cũ psalmis & hymnis & copioso lumine, per descensum ad mare ea in triremi regia rursus imposita prope vrbem remigantes, vt quodammodo vrbẽ conseruaret per ipsum in mare ingressum, appulerunt extra murum ciuitatis, qui est ad occidentẽ. Quo in loco egressiẽ naue pedibus ingredientes Imperatores, & totus senatus & sacrorum Antistes cum tota Ecclesię congregatione, eo quo par fuit comitatu profecuti, tanquã aliam arcam vel potius supra eam vas deducebant, quod illa sanctissima & pretiosa custodiebat: Et cùm quę erant extra muros transmisissent vsque ad portam auream, deinde ingressi ciuitatẽ [8] cum psalmodiis & hymnis sublimibus, & canticis spiritalibus & infinito lumine lampadũ publicam celebrantes deductionem iter faciebant per mediam ciuitatẽ, sanctificationis & roboris per hoc esse participẽ ciuitatem credẽtes, illęsamq; & inexpugnabilẽ esse in æternum conseruandam. Otiosa autem turba concurrente ad spectaculum, homo quidam paralyticus & imbecillus, & qui iã longo tempore suis innitebatur famulis, surrexit vt videret

6 Ecce quot mira cula ostendit Deus pro approbati one recti cultus qui imaginibus exhibetur.

7 Imperatoribus de more festum celebrantibus semper virginis, & dei matris Marię, hoc est, solemnitatem Assumptionis eiusdem.

8 Vide cum quanto honore, hymnis, psalmis, canticis spiritualibus & lampadib. pretiosa hæc deducatur imago, vt totam sanctificet ciuitatem.

diuinam imaginem transeuntem:qui simulatq; eam aspexit,præter opinionem sanus effe-ctus,cùm cognouisset esse confirmatas & corroboratas bases suorum pedum,accurrit ambulans ipsis pedibus:& osculatus est capsam imaginis, & Deũ magnificauit, narrans quod in se factum fuerat miraculum. Quem cùm vidissent omnes qui simul aderant, & verba eius audiuissent,emiserunt gloriam Deo vniuersorum,qui semper facit admirabilia.Tam multę autẽ lachrymę pre gaudio sunt profusę, & tã multę ad Deũ preces,& gratiarum actiones factę sunt ab vniuersa ciuitate,diuina imagine,& veneranda epistola,transeunte per mediam ciuitatẽ,vt verbis explicari nequeát,vtpote quòd quæ vidit oculus nõ possit consequi oratio.Res enim quę sunt excellentes pulchrius est videre,quàm audire.Solentq; talia relinquere à tergo orationem. Cùm ergo ad forum,quod est ante Augustium, venissent duces huius celebritatis,& à via recta parum declinassent ad sinistrã,veniunt ad clarissimũ templum sanctæ Sophiæ:& intra adytorum propitiatorium reponũt pretiosam imaginem,& epistolam.Cùm hic autem adorasset tota Ecclesiæ congregatio,& vt par est, honorasset, illic rursus egressi sunt cum sancto onere,qui peragebant processionẽ & cùm venissent in regiam,in auro quod cognominatur Triclion,super thronũ imperatorium in quo consueuerunt respondere de rebus magnis,tunc diuinam collocant imaginem,cathedram omninò sanctificari imperatoriam,& simul iustitiam & benignitatẽ eis planè largiri qui in ea sedebant,non immeritò credentes. Intensa autem de more facta oratione, post eã impletam hinc sublata fuit diuina imago,& in prædicto Phari templo, in dextera parte quæ vergit ad orientem, conseruata fuit & reposita ad gloriam fidelium,ad custodiam Imperatorum,& ad tutelam totius ciuitatis & status Christianorum. Sed ô diuina similitudo eius quæ mutari nõ potest patris similitudinis,O character characteris paternę substantiæ.O venerandum,& omni honore dignum signaculum primariæ pulchritudinis Christi Dei nostri(Tecum enim loquor,tanquã cnm re animata)cõserua,& custodi semper eum qui piè & moderatè nobis imperat,& tui aduẽtus memoriam luculentè celebrat. Quem cum tua benignitate ad auitã & paternam sedem extulisti,conserua eius germen ad generis successionem,& sceptrorũ perpetuitatem: Statũ pacificum præbe reipublicę. Concede,vt hęc regina ciuitatum maneat inexpugnabilis:& vt nos placentes archetypo tuo Christo Deo nostro,admittamur in eius regnum cœleste,eum glorificãtes,& celebrãtes.Quoniam eum decet gloria & adoratio in secula seculorum. Amen,

ANDREAE EPISCOPI CRETENSIS

Hierosolymitani,De pretiosæ & viuificæ Crucis venerabili exaltatione.

Apud Simeonem Metaphrasten.

CRVCIS festum celebramus,& illustratur totus Ecclesię cœtus. Crucis festum celebramus,& gaudij fulgoribus resplẽdet facies orbis terrę. Crucis festum celebramus,per quam expulsę sunt tenebræ & lux est introducta. Crucis festũ celebramus & simul cũ crucifixo extollimur,inferius terra relicta cũ peccato,vt superna possideamus. Crux extollitur, & simul extollit humi iacentem humanitatem. Crux extollitur,& terrefit dæmonũ elatio. Crux extollitur,& satanæ aduersa potentia decidẽs cedit & cõtrahitur. Crux extollitur,& ciuitates festum diem agunt,& populi libant lætitiam. Crucis enim meminisse,est apertum gaudij argumentum, & contractio tristitiæ. Vel crucis autẽ cerni figuram,quantũ est?Fit enim magnanimitatis cõciliatrix,& à timore liberatio ei qui eam aspicit. Talis est magna illa crucis possessio:& qui eam possidet possidet thesaurum. Auri fortasse putatis me dicere thesaurum,aut margaritarum,& Indiæ gemmarum longè preciosissimarum? Ego autem id quod est omnium bonorũ optimum, ac pulcherrimum,reĝ; & nomine longè magnificentissimum,meritò thesaurũ appellauerim in quo,& per quem,& in quem vniuersa nostræ salutis summa reposita,fuit correcta & in statũ pristinum restituta. Si nõ fuisset crux,Christus non fuisset actus in crucẽ. Si nõ fuisset crux, non fuisset vita ligno affixa. Et si nõ fuisset affixa,nõ ex latere saliẽtis riui incorruptionis manassent sanguine & aqua, quæ mundũ expurgant:non fuisset ruptũ peccati chirographũ: nõ assecuti fuissemus libertatẽ. nõ ligni vitæ fructũ percepissemus:nõ apertus fuisset paradisus. nõ versatilis rhõphęa cessisset è via Edẽ:nõ latro habitasset paradisum. Et quid hæc dico?Si nõ esset crux,non fuisset Christus in terra. Si nõ fuisset Christus in terra,nõ fuisset virgo. & si nõ fuisset virgo non fuisset Christi secũda generatio,non fuisset Deus in homine,non partus,non pręsepe,nõ fasciæ,nõ octauo die circũcisio,nõ parẽtibus subiectio,non ætatis pcessus,nõ corporis incrementũ,nõ apparitio,non baptismi participatio,

non

non effectio miraculorum:non Iudas proditor:non Pilatus iudicans:non Iudęorũ audacia clamans crucifigi innocentem. Si non esset crux, mors non fuisset conculcata:nõ fuissent spoliati inferi:nõ morte affectus fuisset serpens acerbus. Propterea Crux res est magna & pretiosa. Magna quidem, quòd multa bona per ipsam rectè gesta fuerint, & eò plura, quòd Christi miracula & perpessiones, aduersus omnem rationem obtinent victoriam. Pretiosa autem, quòd Dei passio & trophæum est Crux. Passio quidem, propter voluntariam in ea mortem eius qui est impatibilis. Trophæum autẽ, propterea quod per ipsam sauciatus fuerit diabolus:cùm illa verò fuerit quoq; victa mors. contrita autem fuerint etiam claustra infetotum:& posttemò fuerit Crux commune totius mundi salutare. Crux, spes Christianorum, seruatrix desperatorum, portus eorum qui tempestate iactãtur, medica infirmorum:expultrix vitiotum, datrix sanitatis, eorum qui motte affecti fuẽre, vita pietatis proscriptio, blasphemiæ obstructio. Crux, arma contra ioimicos, sceptrum regni, diadema pulchritudinis, figura non scripta, virga potentiæ, fidei propugnaculũ, baculus senectutis, dux cæcorum, lux eorum qui sunt in tenebris, eruditrix insipientũ, magistra infantiũ. peccati deletio, pœnitẽtiæ indicatio, vitæ cõciliatrix, mortis solutio, interitus alienatio, ignis extinctio. apud Deum fiducia, clauis regni cœlorũ. Crux, custos in nocte, in die turris, in tenebris deducttix, recõciliatrix, refugiũ supplicibus, solatium amicis:patrona, tutatrix, adiutrix, in tentationibus opitulatrix, in periculis seruatrix, io necessitatibus auxiliatrix, in mari gubernatrix, in ęrũnis refrigetatio. Crux noctu seruat dormiẽtes:simul vigilat cũ vigilantibus:vna quiescit cum iis qui laborarunt. Crux, robur imbecillorum, requies laborãtium, alimentum esurientium, vires ieiunantium, aliptes Athletarum, tegumentum nudorum, comes hospitum, castigatrix diuitum, pauperum procutattix, protectrix viduarũ, tutrix orphanorum. Crux, honor magistratuũ, potentia Regum, belli ducum victoria, sacerdotum gloria. Monachorum adiutrix, virginum cohabitatrix, signaculũ castitatis, vinculum coniugij. Crux, custos ciuitatum, tutela domorum, quę amicitiam cõiungit, inimicos vlciscitur, resistit hostibus. gentes persequitur, quę est stimulus Barbarorũ, pacis distributrix, charitatis administratrix, mundi recõciliatio, finium descriptio, cœli altitudo, terrę profunditas, creatę naturæ coagmentatio, terrę quę apparet longitudo, latitudo orbis terrę. &, vt paucis dicam, Crux, caput, & summa Christi perpessionum, miraculorum, quæ in nos facta fuẽre, coronis, Hæc & Christi gloria vocatur, & Christi appellatur altitudo. Hęc & desiderabilis calix intelligitur, & pro nobis susceptarum perpessionum conclusio.

Quòd autem sit crux Christi gloria audi eum dicentem:Nunc clarificatus est filius hominis:& Deus clarificatus est in eo. Si Deus clarificatus est in eo, & Deus clarificabit eum in semetipso, & continuò clarificabit ipsum. Et rursus:Clarifica nomen tuũ. Venit ergo vox de cœlis, dicens:Et clarificaui, & iterum clarificabo:illam innuens clarificationẽ, quę tunc facta est propter crucẽ, elementorum, inquam, mutationem & commiserationem, ac consensionem. Oportebat enim simul cum creatore per consensum res quoq; creatas affici.

Quòd autem Christi quoq; altitudo sit crux, audi quid ipse dicat: Quando ego exaltatus fuero, tunc omnes ad me traham. Quomodo etiam alibi dicit: Et sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto, ita oportet exaltari filium hominis? Quamobrem? Vt omnis qui credit, inquit, in ipsum, non pereat, sed habeat vitam æternam. Vides crucẽ esse Christi gloriam & fortitudinem? Vis scire, quòd vbi est altitudo, illic adest etiam gloria? Audi Dauid dicentem:Exaltare super cœlos Deus, &, super omnem terrã gloria tua. Et Esaiã rursus, tanquam à facie Christi:Nunc exurgam, dicit Dominus, nũc exaltabor, nũc glorificabor. Quoniam ergo gloria est altitudo:Crux autẽ hodie in altum extollitur:Christus profectò glorificatur. Si enim crux est gloria Domini, Christus ergo est altitudo crucis. Crux ergo hodie io altum extollitur, vt Christus glorificetur. Nõ in altũ extollitur Christus, vt crux glorificetur. Glorificatur Christus, vt nos secũ simul extollat. Crux ergo in altũ extollitur, & piorum spiritum, ac mentem simul extollit. Glorificatur Christus, & simul glorificat eos qui ipsum glorificant. Crux in altum extollitur, & dæmonum detrahit supercilium. Glorificatur Christus, & eorum qui propter peccata ceciderunt, delet ignominiã. Crux in altum extollitur, & cadunt simulachra. Glorificatur Christus, & feritur diabolus. Crux in altum extollitur, non solùm quòd Christus fuit in altum elatus, sed quòd manifestus euasit tempore imperatorum. qui crediderunt in Christum. Hoc autẽ non ita fecit, vt qui antea simulatione & probabilitate quadã ad se multos attraxerunt, sed diuina & syncera virtute, ac veræ fidei solida & stabili firmitate. Postquam enim post mortem in cruce susceptã, vitæ & mortis Dominus post tres dies reuixit, inuidiæ stimulis puncti Iudæi, & timore affecti, ne quid ex rebus illis sacrosanctis quæ fuerunt in illa veneranda & beata passione, seruatum, Iudæos quidem vlciscendi esset instrumentum, custodiendi autẽ eos qui crederent in Christũ, ea defoderunt in intimis terræ finibus, illic deponẽtes inprimis pretiosum

 thesau-

thesaurum, Crucem, inquam, & omnia quæ ad crucem pertinent, nempe clauos & lanceam, & quem in cruce Pilatus scripsit, & affixit titulum. Deinde cùm Deus tradidisset Christianis sceptra imperatoria, & totum Romanorũ imperium, ei tunc placuit per piam mulierem, mulierem regiam, & quę regios habuit spiritus, tũc filio imperante Christianis sine labore, & diuino, vt ita dicam, instinctu sapientẽ reddere: quę partim quidẽ grauitate principali, partim autem nonnunquam communibus blanditiis, regulariter autẽ omnia faceret, quæ inflexibile Iudeorum poterant cor flectere. Et citò quærenti Imperatrici cõmunis apparuit thesaurus, Deo celeriter donũ porrigente mulieri, hãc dico Domini crucem, quæ in vniuerso mundo hodie extollitur, cum qua etiã omnia quibus beata illa & toti mundo salutaris fuit passio dispensata extollitur. Propterea ergo hodie diem festũ celebramus, propterea frequẽtes conuenimus, quòd sanctum illum quod olim latebat, hodie euasit manifestũ: quòd thesaurus qui fuerat absconsus, ex terrę metallis refulsit, sicut aurũ: quòd id quod erat in terra defossum, reuelatũ est maximè insigne opus imperij Christianorũ: quòd cessauit procella dæmonũ cùm crux euasisset manifesta: quòd qui aduersus inimicos à Christo fabricatus fuerat gladius, è terra euasit manifestus: quòd suum ornamentũ hodie accepit Ecclesia: quòd quam illa perdiderat drachmam, regale inuenit imperium.

Hæc est crux Domini, signum dominicũ, arma salutaria, regia potentia, victoriæ trophęum, inter superna & inferna intermediũ, eorũ qui firmiter credunt vexillum, coronis Apostolica, specula prophetica, Martyrũ corona, eorũ qui Christum adorant, arra. Ex quo enim crux, Christus adoratur. Ex quo crux, filius Dei est agnitus. Ex quo crux, cũ patre filium adoramus. Ex quo crux, abolitæ sunt res Iudęorum, extinctæ res gentilium: liberati sumus à sanguine qui fundebatur in altaribus, cultum gustauimus incruentũ. Ex quo crux, liberati sumus à nidore dæmoniorum: participamus spiritalem bonum odorẽ vnguenti effusi. Ex quo crux, euanuerunt fabulosæ Deorum genealogiæ. Ex quo crux, principio superius principium quod processit ex principio, quod est expers principij, didicimus. Ex quo crux, didicimus fidem in patrem, & filium, & spiritum sanctum: & inaniũ fabularum gentium excussimus pernitiẽ. Ex quo crux, typicorum signorum vmbras expulimus, & luci veritatis quæ est in gratia, sumus reconciliati. Ex quo crux, mors fuit habita contẽptui: obstupefacti sunt dæmones: cõfracta sunt simulachra: cõculcata fuerunt animaliũ sacrificia: euersa sunt idola: vbiq; Ecclesię, altaria, psalmodię, stationes nocturnę, theologię, baptismata, fideliũ consensio, scripturarum agnitio, terræ contemptio, cœli acquisitio, Dei participatio. Quid opus est multa dicere? Ex quo crux, versantur homines simul cũ Angelis: & ipsum cœlum patet iis qui sunt in terra: & Deus ab hominibus capitur, & cum eis congreditur ac coniungitur. Sed ô crux Christi, & nostra valde pretiosa gloriatio. O lignum insigne, in quo Christus est extensus: planta immortalitatis, ex qua Christus botrus nobis potũ produxit viuificum. O crux, per quam peccati ruptum fuit chirographum: & scriptus fuit contractus libertatis. O crux, thesaure bonorũ innumerabilium: paradisi cõciliatrix, regni largitrix, peccatorũ solutrix, rectè factorũ datrix. Te Christus in te crucifixus effecit lignũ immortalitatis. Te Christus in te affixus effecit scalas viæ quæ ducit ad cœlum. Te Christus in te suspensus, benedictionis fecit conciliatricẽ. Te Christus in te extẽsus fecit relaxare vincula eorũ qui erant in cathenis: In te Christus sua sponte in altũ eleuatus, mundum quoque vnà secum extulit. In te Christus pro nobis in altum sublatus in altum sublatum æneum serpentem publicè notauit. Non amplius mordens in via serpens obseruat calcaneum. Non amplius serpens æneus, si prospiciatur, facit cessare morsus mordentium serpentiũ. Non est amplius maledictus omnis qui pẽdet in ligno. Quomodo, & quãnam ratione? Cùm benedictus filius Dei Iesus maledictionem mutarit in benedictionem. Non est amplius crux execranda, cùm maledictum cruci fuerit affixum: & Christus maledictum abstulerit, & eius loco nobis induxerit benedictionem. Hæc crux Domini omnia nobis bona introduxit. Hæc crux Domini fuit multis appellata nominibus. Vocatur crux virga rectitudinis, regni virtutis hæreditatis: Thronus tuus Deus in seculũ seculi. Virga rectitudinis, virga regni tui. Virgã virtutis emittet tibi Dominus ex Sion. Baculus: Virga tua & baculus tuus ipsa me consolata sunt. Lignum vitæ: Lignũ vitæ est omnibus suscipientibus eam: vt quæ in Domino sit firma ac stabilis. Lignũ plantatũ: Dicit alicubi Dauid: Secus decursus aquarum. Quos decursus? Quarũnnã aquarum? Scripturarũ à Deo inspiratarum. Scabellum: Exaltate Dominum Deum nostrum, & adorate scabellum pedũ eius, quoniam est sanctũ. Locus. Ingrediemur in tabernacula eius, adorabimus in loco vbi steterunt pedes tui Domine. Si dedero somnum oculis meis, & palpebris meis dormitationem: Et requiem tẽporibus meis, donec inuenero locũ Domino, tabernaculũ Deo Iacob. Hanc crucẽ tacitè significans Iacob Patriarcha, vicissim aliquando manus imponẽs nepotibus, symbolicè præsignificauit. Hanc idem pręfigurans in fastigio virgę Ioseph adorauit.

Crucis figuram obtinuit virga eiusdem Patriarchæ Iacob, quando transiit Iordanem. Dixit enim: In virga mea transij Iordanem. Et paulò antè crucis signum Abrahæ ostendit id quod erat figuratum in medio cornuum arietis, quādo eam hostiam quę erat in figura posita ad indicandū crucifixum, per ouem mysticè peregit. Crucis figurā Isaac quoq; impleuit, qui acceptis lignis sacrificij patrē qui properabat eum sacrificare alacriter sequebatur. Crucis potestatem habuit virga Moysis mutata in serpētem, & transformās virgas Ægyptiorum, quæ has quidem scilicet deuorauit, illis autem fluuij fluenta effecit cruentū, ne biberent: & aliquando quidem ranas ex aquis proserpere, aliquando autem locustas & bruchos, & palpabiles tenebras, & quæcunque Ægyptiorum ostendunt calamitates. Crucis figurā obtinuit ipsa virga moysis, quādo mare rubrū dissecanti murus ei & populo solidus ac firmus fuerunt aquæ. Crucis figurā obtinuit colūna ignis & nubis, quibus ei antè Israëlem, qui fugiebat ex Ægypto, deduxit Deus. Crucis figurā cōseruabat ipse quoq; Moyses, in monte manus in altu extollens, quando oppugnante Iesu Amalech alienigenā, ille quidem sustentabatur ab Aarone, & Hur: confirmatus autem & corroboratus Israel euasit superior. Crucis figuram obtinuit virga, quæ petrā percussit in solitudine, & effecit, vt ipsa pareret fluuium. Quid verò virga, quæ produxit nuces, crucem non apertè describit? Quid verò Esaias, qui serra lignea in duas partes diuiditur, nō typum crucis significabat? Mitto dicere Aggæum fuisse in crucē actum: & Sisaram fuisse palo affixum: quæ crucem apertè præsignificant. Quinetiam Eliæ pellem ouillam dixerim ego crucis virtutem indicare, quando Iordanis fluento diuiso in duas partes, ingressus est, tanquam super terram aridam. Elisæi autem vbinam ponam miraculum, quando aquæ imposito ligno, securis ex profundo fluuij ferrum sustulit, id quod est graue, tollens eo quod est leue. Re vera res magna est crux, de qua & multis in locis fert scriptura testimonium: & eorum quæ in ea præfigurantur, quęq; per ipsam quotidie peraguntur, miraculorum prius describit indicia.

Est itaque [1] crux adoranda, quoniam per ipsam Dominū cognouimus. Crux est adoranda, quoniam in ipsa Dominum benedicimus. Crux est adoranda, quoniam cùm per ipsam amarum ligni inobedientiæ gustum euomuissemus, dulcedinem salutis gustauimus. Benedictum est lignum per quod benedictę sunt gentes. Benedictū est lignū, in quo Deus extensus fuit corporaliter. Quid est aūt admirabilius, quàm Deum videre in crucē actum, idque cum latronibus? Benedictum est lignū, per quod Latro paradisum habitauit: & ligni gustus amarum gustum expulit. Quid est admirabilius, quàm quòd quem clausit deceptus Adam, eum aperuit Latro cùm agnouisset? & à quo ille fuit exterminatus, hic vocatus inscriptus fuit ciuis? O conuenientem mutationem. Egressus est fur, & in eius locū introductus est Latro: ille quidem propter transgressionem, hic autem propter agnitionem: ille quidem seductus ab eo qui supplantauit, hic autem simul crucifixus cum eo qui creauit. Benedictum est lignum, ex quo qui comedit latro, dignus fuit habitus delitiis, ex quo Adam, qui non gustauit, mortem prius cum vita commutauit, vt qui nimia temeritate attigisset lignum cognitionis. Verùm cùm huius fuisset particeps, sensit postea dulcedinem: & accepit reuocationem. Benedictum est lignum, per quod Reges excitant trophæa, & Duces exercitus simul inferunt spolia: & Barbarorum bello capitur multitudo. Benedictū est lignum, per quod vires arcuum contritæ confringuntur, & clypei ab igne consumuntur. Benedictum est lignum, per quod brachium superbum inflectitur, & colla inimicorum submittuntur: & terga vertit Barbarus, & fugit Schytanemine persequente.

[1] Crux est adoranda.

Hodie ergo mihi vocem extollite: & cum scriptura crucis thesauro acclamemus scripturæ eloquia. Thesaurum autem crucis dico Christum filium Dei, ad quē magis decet nostra dirigi eloquia, dicendo: Omnes gentes quas fecisti, venient, & adorabūt ante te Domine: & glorificabunt nomen tuum: quoniā magnus es tu, & faciens mirabilia: tu es Deus solus. Moueamus hodie, ò dilecti, labra tanquam lyrā: assumamus psalterium, & cytharam: psallamus Deo, psallamus sapienter: canamus quæ sunt gloriosæ exaltationis. Ostendamus in quot locis scripturæ effertur exaltatio, vt videamus quomodo hinc possumus discere crucis exaltationē, quę est & magna, & supermundana, & eius inuentionem non temere celebrari in Dei Ecclesiis, quæ sunt in vniuersa terra. In altum ergo è terra crux manifesta extollitur. Quę paulò antè propter inuidiam celabatur, in altum crux extollitur. In altum crux extollitur, non vt gloriā accipiat (Quāmnam enim maiorem consequi posset gloriā, cùm in ea Christus fuerit affixus) sed vt Deus in ipsa glorificetur, & per ipsam prędicetur. Crux ergo in altum extollitur, vt cornu nostrum simul in ipsa ille erigat & extollat. Crux in altum extollitur, vt superbum deprimat, & humilem efficiat. Crux in altū extollitur, vt liget fortem: & per nos vasa eius diripiat. Crux in altum extollitur, vt ostendat inanem Iudæorum inuidiam: ne lateat sepultus in terra vitæ thesaurus: vt nos margaritā accipiamus, quam qui in crucem egerunt, vel inuiti manifestam reddiderunt.

Quoniam enim fieri non poterat, vt perpetuò lateret vitæ thesaurus, multifariam autem, multisque modis miseri examinati, & à sua ipsorum conuicti malitia, non poterant perpetuò latere oculũ, quẽ nihil latet: quid facit Deus, qui in ipsa, & per ipsam, totius mũdi salutẽ fecit in terræ medio? Imperatrici quidẽ, vt paulò antè diximus, ardens immisit desiderium: illis autem immittit timorem, totam eorum vitam conturbans. Qui postquam viderunt fieri non posse, quin perquireretur, ostendentes se sua sponte facere, quod faciebant inuiti, in primis venerandum Domini signum manifestum reddiderunt. Illa autem, tanquã ex aliquo alio processit firmamento, nempe terræ penetralibus, instar solis emittens radios Dominicos. Processit itaque è terræ adytis signum Domini, per quod inferorum concussa latibula absoluerunt animas quæ illic detinebantur. Processit tanquam ex thalamo sponsus, ex terrenis, inquam, cubilibus crux Domini per quam Christo desponsa, quę est ex gentibus ecclesia, deposuit multiplicem gentium impietatem. Processit intelligibilis illa fidelium margarita, coronæ Christi, tanquam lampas, infixa, vt vniuersam faciat coruscare. Processit ornamentum Ecclesiæ crux Christi vniuersam omnem terrenam creatam naturam decorans. Processit veluti è custodia innocens, vt reos reuocaret. Ex vinculis is qui nec vinci nec teneri potest, vt vinctos redderet facilè solubiles. Ex tenebrosis locis lucerna lucis, vt ablata nocte ignorantiæ, luceret lux agnitionis. Meritò ergo Ecclesia gaudens cruce Domini suam ornat tunicã: & aperiens sponsi pulchritudinem, de huius diei facie gloriatur, eamque iactat & magnificat. Meritò hic quoque populus frequens hodie conuenit, vt & videat crucem in apertum prolatam, & Christum in ea elatum in altum adoret suspiciens. In apertum enim prolata fuit, vt extolleretur. In altum autem tollitur, vt in apertum proferatur. Quænam ea? Quæ paulò antè quidem in loco abscondebatur, nunc autem vbique adoratur. Hunc diem * festum hodie celebramus. Hac de causa frequentes conuenimus. Hoc est caput, & summa festi pręsentis. Hæc est mysterij declaratio. Sed iam tempus est ipsius crucis in altum elationẽ scripturę confirmare testimoniis. Hoc enim sumus paulò antè polliciti. Nã præcurrens oratio prætermisit ea quę media erant. Cùm enim oporteret illud occultum & viuificum lignum, in apertum prolatum & sublime sublatum, tanquam ciuitatem aliquam super montem positam, aut lucernam super candelabrum, toti mundo ostendi, ea de causa cùm primi primitus Christiani prima regni sceptra suscepissent, cum triũpho totius simul Ecclesię veluti ex excelsa quadam specula iusserunt eam in altũ extolli & ostendi toti cœtui. Et hoc est quod nunc faciunt, qui clauum suscepêre Pontificium. In excelsum Ecclesię locũ conscẽdentes, & hanc gloriosissimam, & vel maximè adorandam crucem in altum extollentes, & sæpe sublimè extendentes, ostendunt populis, propemodum clamantes: Ecce inuentus est, qui fuerat absconsus salutis thesaurus. Ecce signaculum, in quo signati sumus. Ecce crux, per quam cogniti fuimus crucifixo. Ecce cornu, in quo inimicos nostros ventilabimus, in quo illęsi transimus laqueos inimici, quo freti infantium tela putamus plagas dæmonum. Ecce hodie videmus oculis vitam ex aduerso pendentem. Audiamus ergo prophetam dicentem: Extollite vocẽ in virtute, extollite, ne timete. Extollite Dominum Deum nostrũ, & adorate scabellum pedum eius, quoniã est sanctum. Rursus cum Dauide modulemur: Exaltare super cœlos Deus, & super omnem terram gloria tua. Exaltare qui iudicas terram. Exaltetur manus tua, ne obliuiscaris pauperum tuorum in finem: sed in beneplacito tuo exaltetur cornu nostrum: Ingrediamur in ipsum scripturæ paradisum. Colligamus veluti flores tempori conuenientissimos. Accipiamus vię duces prophetas, qui præsignificant crucis exaltationem. Sit autem primus Moyses Dei seruus & legislator, qui in altum ęneum illum extulit serpentem, non vt glorificaretur, sed vt publicè notaretur, & vt cum æris rubigine vitij virus opponendo conferens, veluti in iudicio ostenderet mali conuenientiam. In altum ergo sublatus fuit serpens ille æneus, non vt qui esset pręfiguratio, aut figura crucis, sed vt exẽplar figuræ, aut figura sumpta tropicè. Extulit ipse quoq; Moyses aliquando manus, in figuram Christi crucifixi, & crucis, quæ nunc in altum extollitur. Stet sol in Gabaon, & luna in valle Ailon, precatus est aliquando Iesus consumẽs Amalec: non vt solum diem crucis significaret, in quo tenebræ fuerunt diffusæ per totam terram: neq; solùm vt Dei virtutis altitudinem, & aduersus inimicos elatum brachium illo die probaret, sed etiam vt crucis præsignificaret exaltationem, & in ipsam solis glorię ascensum præfiguraret. Adducit etiam Abraham in figuram mystici miraculi sacrificium, sed ex alto data voce statim persuasus arietem, qui aspectus fuit in planta Sabec in excelso montis fastigio symbolicè sacrificauit, præfigurans crucis in altum elationem. In altum manus extulit Azarias cùm suis orans in igne fornacis Babyloniæ, & flammam ignis in altum elatam extinxit, manuum extensione, crucem in altum elatam significans. Extulit Ionas aliquando vocem, manibus quoque in altum sublatis, & ex alto statim attraxit virtutem

* Nota diem festum exaltationis sanctæ crucis.

illæsus

illæsus ex belua euomitus. Extulit aliquando præclara Iudith Acinacem aduersus caput Holofernis dormientis, crucis præfigurans exaltationem, & effecit salutem Israeli. Extulit aliquando Daniel vocem in lacu leonum ad altissimum, præfigurans crucis exaltationem, quando prandium ei attulit propheta Abacuc raptus momento tēporis. Quid autem videtur Hieremiæ, cùm loqueretur ex persona eorum qui Dominum occiderunt, dicentium: Venite iniiciamus lignum in panem ipsius, & deleamus è terra vitam eius? Quid autē Esaiæ sibi volunt ea quæ dicit similiter, aliquando quidem: Tanquā ouis ductus est ad occisionem: & tanquam agnus coram ipsum tondentibus obmutuit: &, In humilitate eius sublatum est iudicium: quoniam tollitur è terra vita eius. Aliquando autem: Et ipse tulit peccata multorum. Vbi nisi in ligno crucis: in quam cùm panem immisissent, non prius dimiserunt, quàm in altum sustulissent ad testimonium videntium, & figuram propositæ exaltationis? Hoc autem quidnam esse dixerimus, nisi exaltationem crucis, & ostensionem? Quomodo etiam ouis occisionem in crucem sublatæ, quæ mundi peccata elisit. Quod ipsius quoque crucis apertè ostendit exaltationem.

Et satis quidem fuerit hactenus adduxisse scripturæ testimonia, quæ significant crucis exaltationem: ne oratio multis afferat satietatem. Nos autem Christum in ea adorantes, cōsideremus eius virtutis magnitudinem: & quæ per ipsam in nos salutaria perfecta sunt miracula. Sicut dicit diuinissimus Dauid: Deus autem Rex noster ante secula operatus est salutem in medio terræ. Quòd autem in medio terræ positus fuerit Caluariæ locus, nemo dubitet. Oportebat enim tanquam in plani circuli descriptione, per mediam vniuersam terram insigi lignum salutare: vt veluti quidam alius sol lucens in cœlo, tanquam ex quodam crucis firmamento, luminosos suos radios emitteret in cruce occidens iis qui in terræ tumulis detinentur. Hæc crux & lignum est aspectabile, & signum vocatur in scriptura multis in locis. Quid enim est quod dicit Dauid: Fac mecum signum in bonum: &, Signetur super nos lumen vultis tui Domine: Et, Dedisti significationem timentibus te, vt fugiant à facie arcus? Et quod ipse quoque Dominus clamat in Euangeliis: Et tunc videbunt signum filij Dei. Et ante hoc: Signum quærit hæc generatio, & signum non dabitur ei, nisi signum Ionę Prophetæ? Quod ipsum quoque per Crucem ostenditur. Simeon autem Dei susceptor, quod dicit virgini benedicens, quando infantili specie Dominum suscepit, quid sibi vult: Hic positus est, inquiens, in ruinam & resurrectionem multorum in Israël: & in signum cui contradicetur? An non per signum crucem vult apertè significare?

Quinetiam crux vocatur potentia. Quid enim dicit Dauid? Notam fecisti in populis potentiam tuam. Sed & brachium quoque: Redemisti in brachio tuo populum tuum. Quòd autem Christi virtus sit crux, audi Paulum dicentem: Verbum crucis pereuntibus quidem est stultitia: nobis autem qui salui fimus, virtus Dei est. Porro autem ipsum quoque Christum audi dicentem Moysi: Indurans indurabo cor Pharaonis, vt in ipso ostendam omnem meam virtutem: Virtutem hic significans eam quæ per virgam Moysis in figuram crucis demonstrata fuit, multæ magnæque virtutis ostensionem, per quam ei ostendit miracula quæ superant opinionem. Sic nos de cruce intelligere & sentire didicimus. Sic fidelem Dei populum crucem honorare & colere perpetuò adhortamur. Per eam in sagenam inductæ sunt gentes: & fides vbique fuit disseminata. Hac enim cum Discipuli, veluti aratro, humanam naturam coluissent, & vberem Ecclesiæ segetem ostendissent, eorum qui in Christum crediderunt, magnam messem reportârunt. Hac confirmati, & huic procidentes martyres verberârunt eos qui feriebant. Per ipsam Christus fuit agnitus: & fidelium Ecclesiæ scripturam perpetuò exclamans eundem inducit Christum Dei filium, & ipsum per se Deum, & ipsum per se Dominum, magna voce clamantem: Si quis vult post me venire, tollat crucem suam, & sequatur me. Per ipsam florent res Christianorum, & in omnem partem extenduntur. Per ipsam regnum roboratur, Respublica stabilitur, cadunt inimici, supercilium Barbarorum deprimitur, Ismahel interficitur, dæmones fulmine feriuntur. Quoniam in ipsa & per ipsam nos saluos esse credimus: & in ipsa omnis, sicut scriptum est, caro videbit salutare Dei nostri, & videbunt Iudæi, in quem confixerunt. Nos autem qui in eius lumine ambulanimus, cum ipso glorificabimur, & cum Deo regnabimus, circa Trinitatem cum Angelis choreas ducentes: Quæ adoratur in patre, & filio, & spiritu sancto, nunc & semper, & in secula seculorum. AMEN.

SERMO DIVI EPHRAEM VIRI

Sanctissimi & Illuminatissimi, Ecclesiæ Edissenæ Diaconi, De Passione Domini Saluatoris, Ambrosio Camaldulensi Interprete.

GO qui timeo,& narrationem plenam horroris linguæ officio aggredi. Eſt enim re vera metus ingens de paſsione Domini Saluatoris verba facere, & tentare tantæ rei indignitatem explicare. Hodie namque Dominus noſter traditus eſt in manus peccatorum. Sed cuius rei gratia eſt traditus ſanctus, innocens, cœleſtis Dominus, ac ſine peccato? Qui nihil peccauerat, hodie traditus eſt. Venite, fratres, diſcamus quare traditus ſit Chriſtus Saluator noſter. Propter nos impios Dominus traditur. Quis non admiretur? Quis non obſtupeſcat? Peccantibus ſeruis Dominus traditur, vt liberet à morte proprios ſeruos, qui ante peccauerant. Perditionis, ac tenebrarum filij in tenebris exierunt eum comprehendere, qui in ictu oculi poterat omnes exurere. Vidit illorum audaciam Dominus, & veſanam iracundiam, ſeque ipſum cum omni manſuetudine ſponte ſua impiorum tradidit manibus. Vinxerunt perditi immaculatum Dominum, illuſeruntque ei qui alligauerat fortem inſolubilibus nexibus, noſque à peccatorum noſtrorum vinculis ſoluerat. Texuerunt & coronam ſpinarum, quas pro fructu tulerat vinea Iudæorum: Illuſerunt ei, Regem appellantes, & conſpuerunt in faciem eius, cuius aſpectum omnes cœlorum virtutes contremiſcunt. En rurſus anguſtia, dolor, & lachrymę cor meum occupant, dum conſidero Dominum contumelias, probra, verbera, ſputa tanta lenitate tolerantem. Venite, diſcamus miſerationum ipſius magnitudinem. Dulcis dominus ſeruum inutilem & incontinentem habuit in paradiſo voluptatis, qui vbi peccauit, tortoribus traditus eſt. Vidit pius Dominus deficientem inter flagella, & miſericordia motus, vt ſeruum eximeret à pœna ſemetipſum pro illo flagris expoſuit. Volebam hic finem facere ob nimij ſtuporis magnitudinem, ſed rurſum veritus ſum, ne per meum ſilentium, irritarem ſpiritus gratiam. Paueo tamen fratres, non leuiter, dum iſta pronuncio, tremúntque omnia oſſa mea, cùm ea diligenti admota conſideratione diſcutio. Ipſe omnium conditor Deus noſter & Dominus ante Caipham hodie ſiſtitur, quaſi vnus ex reis, vnuſque miniſtrorum ei alapam dedit. Tremit cor meum hæc omnia cogitans. Sedet ſeruus, Dominus ſtat: & qui plenus erat ſceleribus, contra inſontem atque ab omni peccati labe alienum ſententiam dictat. Contremuerunt cœli, fundamenta orbis terrę concuſſa ſunt, expauerunt Angeli omnes atque Archangeli, Gabriel & Michael facies ſuas alis contexerunt, Cherubin trementia ſub rotis ſe abdiderunt, Seraphin illa hora alas ad inuicem colliſiſſe viſa ſunt, cùm daret miniſter iniquitatis alapam Domino maieſtatis. Quomodo igitur non protulerant fundamenta terræmotum, atque tremorem, cùm hora illa contumeliis affici creatorem ſuum cernerent? Cogito, ac tremore concutior, rurſuſque compungor, intuens leniſsimam tolerantiam benigniſsimi Domini. Tremunt ecce renes mei, dum loquor. Creator qui de puluere terræ hominem per gratiam finxerat, à manibus quas ipſe formauerat, alapam accipit. Caueamus ſolicitè fratres, ne iſta omnia ſimpliciter audiamus, quæ pro nobis Dominus pertulit, ſed ea ſolicitè ruminemus, & iugi meditatione voluamus. Dic miniſter infœlix, dic ſerue nequam: Cuius rei gratia Dominum alapis cædis? Serui quidem omnes cùm liberi efficiuntur, accipiunt alapam, vt mortali libertate potiantur. At ipſe, ô infœlix, cùm ſit omnium liberator, iniuſtè alapa cæditur. Quid putas mercedis accipere à Caipha pro huiuſmodi alapa? Ergóne non audiſti? Ergóne non didiciſti, quoniam filius eſt omnium Domini? Alapam quidem dediſti omnium Domino, ſed ſeruus ſeruorum factus es in æternum, opprobrium & abominatio omnium, æterno damnatus incendio. Grande miraculum, fratres, ſtuporis pleniſsimum eſt, cernere Chriſti Regis ac Domini noſtri manſuetudinem. Palma cæſus à ſeruo rationabiliter prudenterque reſpondit cum omni manſuetudine ac reuerentia. Seruus furit, Dominus patitur. Iraſcitur ſeruus, Dominus in ſua benignitate perſiſtit. Indignationis aculeos rixamque tumultuantis animi, iræ maximè tempore quis continet? Dominus noſter hæc omnia pertulit benignitate ſua. Quis tuam ô mitiſsime Domine, patientiam aut ferre aut explicare poſsit? Huc accedite chariſsimi, dilecti Chriſti, compunctione ſimul & affectu ſummo Redemptoris illecti. Venite conſideremus pariter, quid hodie contigit in Sion ciuitate Dauid. Semen Abrahæ charum atque electum, quid hodie geſsit. Immaculatum nempe Dominum tradidit morti. Hac die Chriſtus Saluator noſter per iniquorum manus iniuſtiſsimè ligno Crucis affixus eſt. Venite omnes, & corpus noſtrum abluamus lachrymis atque gemitibus, quia dominus noſter, & Rex gloriæ pro nobis impiis morti eſt traditus. Si quis fortè noſtrûm dilectiſsimi cuiuſpiam atque chariſsimi audiat ſubitò mortem, vel ipſum dilectum mortuum ante oculos ſuos iacere repentè conſpiciat, immutatur facie, eiuſque ſerenitas aſpectus obnubilatur.

Ita & lucidus ſol ex alto cœli axe contumeliam Domini pendentis in Cruce conſpiciens, immutatus eſt facie, contraxit lucis ſuæ igneos radios, iniuriamque Domini videre non ſuſtinens, mœrore ſe veſtiuit & tenebris. Ita & Spiritus ſanctus ex templo conſiderans

dilectũ Iesum appensum in ligno Crucis, rupto honesto illo templi velo à summo vsque deorsum, continuò exiuit de templo. Creatura omnis in metu ac tremore fuit, quando mortuus est Saluator noster, cœlestis Rex, Dominus maiestatis. Nos autẽ peccatores etiam contemnimus semper, propter quos ille traditus est, qui solus sine peccato fuit. Ridemus quotidie audientes passiones & contumelias Domini, & Saluatoris nostri, diebusque singulis delicias quærimus, ac omni studio vestis curamus ornatum: Sol ecce propter contumeliam Domini, splendorem lucis suæ cõuertit in tenebras, vt nos videntes ipsum imitemur. Dominus tuus, ô infelix, pro te in cruce contumeliis afficitur, & tu vestis mollitiem, & ornamenta sectaris? Non tremit cor tuum, non mens tua exhorescit hæc audiens? Qui solus sine peccato est, propter te impiæ traditur morti, iniũrias, opprobria, verba patitur: ipse verò superbia tumidus audis hęc omnia? At verò congruum ac decens est, vt grex rationalis vniuersus pastorem suum iugiter ambiat, eumque semper videre desideret. Ita obsecro, reueremini illum. Nolite cibis lautioribus, [a] & deliciis seculi contra propositum religionis assuescere, sed in omni exercitatione vestra in pastorem vestrum semper intendite, vt ab eius vestigiis nusquam aberretis. Ne, quæso, imitatores Iudæorum simus, vt populus durus, perfidus, inobediens, & bona Dei, Saluatorisque beneficia irritans iugiter. Altissimus propter Abraham fidelem famulum suum, promtumque ipsius deuotionis affectum, tulit ab initio duritiam, ac perfidiam populi, manna de cœlo ad manducandum dedit eis: verùm ipsi cœlesti cibo indigni, allia concupierunt, cibos planè malè olentes. Aquam rursus ex petra in deserto eis produxit sed ipsi horum vice sibi acetum dederunt, suspendentes in ligno. Curemus, fratres, ne Iudæorum participes inueniamur, crucifigentes Dominum creatorem nostrum. Metuamus semper, habentes ante oculos passionem redemptoris nostri. Meditemur assiduè pœnas ipsius atque supplicia. Propter nos enim passus est impassibilis Dominus. pro nobis crucifixus est, qui solus sine peccato fuit. Quid nos, fratres, ei reddere, quid tantis eius beneficiis retribuere vnquam poterimus? Attendamus ergo nobis ipsis, ne passiones eius irritemus. Huc omnes Ecclesiæ filij accedite, qui sancto & pretioso sanguine immaculati agni redempti estis. Venite, meditemur passiones Christi cum gemitu & lachrymis, atque inter meditandum contremiscamus, dicentes ad inuicem: Christus Saluator noster pro nobis peccatoribus morti traditus est. Perpende frater, quidnam sit quod audisti: Deus sine peccato, Altissimi filius pro te traditus est. Aperi cor tuum, considera ipsius passiones diligenter, & ita tecum tacitus volue: Deus, in quem peccatum cadere non potest, hodie traditus est, hodie illusus, hodie consputus, hodie flagris cæsus, hodie percussus alapis est, hodie coronam spineam tulit, hodie crucifixus est cœlestis agnus. Contremiscat cor tuum, horreat anima tua, in hac iugi meditatione passionum Domini tui quotidie lachrymas funde. Dulces quippe nimium sunt eiusmodi lachrymæ, illustraturque anima passiones Christi iugiter versans. Huiusmodi sit semper meditatio tua. Lachrymare quotidie, gratias referens Domino pro his quæ pro te passus est, vt in die aduentus eius sint tibi lachrymæ tuæ gloria & exultatio ante tribunal illud terribile Iudicis: affligere tu quoque, dum intentè cogitas, quæ pro te pertulit pius, ac mitissimus Dominus. Tolera tentationes, gratias ex animo referens. Beatus sanè qui semper ante oculos habet cœlestem Dominum, & passiones eius: quique seipsum crucifixit mundo, qui omnibus vitiis, terrenisque negotiis mortuus est, qui imitator factus est Domini sui. Hæc sapientia, hæc prudentia, hic affectus est fidelium omnino famulorum, cùm semper imitatores fiunt Domini sui in operibus bonis. Aspicis ô homo, immaculatũ Dominum in cruce pendentem, & audes infœlix in deliciis, & risu peragere cursum, quo viuis in terra? An ignoras miser, quòd is qui crucifixus est Dominus, de his omnibus abs te exiget rationem? Tu quidem nunc negligis, & contemnens rides, & passim delitiis solueris, sed veniet profectò dies illa terribilis, dies vltionis, cùm sine fine lugebis, ac præ doloribus tuis in igne perpetuo cum eiulatu proclamabis, neque erit omnino qui respondeat, & misereatur animæ tuæ. Adoro te Domine, benedico te pie, precor te sancte, tibi procido amator hominum Domine, te immaculate glorifico, quoniam tu vnigenitus Dominus omnium, qui solus sine peccato es, pro me indigno & peccatore morti tarditus es, & morti crucis, vt peccatoris animam liberares, & à peccati nexibus solueres.

Quid tibi pro his omnibus retribuam Domine? Gloria tibi piissime: gloria tibi misericordissime: gloria tibi longanimis: gloria tibi qui omnia peccata remittis: gloria tibi qui descendisti saluare animas nostras: gloria tibi qui te in vtero virginis nostra carne vestisti: gloria tibi qui prò nobis es natus: gloria tibi qui propter nos tentus es: gloria tibi qui vinctus es: gloria tibi qui flagris cęsus es: gloria tibi qui consputus es: gloria tibi qui crucifixus es: gloria tibi qui sepultus es: gloria tibi qui resurrexisti die tertia: gloria tibi qui prędicatus es: gloria tibi qui creditus es: gloria tibi qui assumptus es in cœlum: gloria tibi qui cum

[a] Vide hic impositi delectum ciborum, & à lautioribus abstinentiam.

qui cum gloria ingenti sedes ad dexterã patris, gloria tibi qui iterum venturus es in gloria patris, & sanctorum Angelorum, ad iudicandum omnem animam, quæ irritas facit sanctas passiones tuas, in hora illa horrenda atq; terribili, quando virtutes cœlorum mouebuntur, cùm simul venient Angeli, Archangeli, Cherubin & Seraphin cum tremore magno in conspectum gloriæ tuę, cùm tremefacta quatientur fundamenta terræ, & spiritus omnis exhorrebit præ inæstimabili gloria immensæ maiestatis tuæ. In illa hora, quæso, operiat me manus tua sub alis tuis, & liberet animam meam à sempiterno igne, & stridore dentium, & exterioribus tenebris, et perpetuo gemitu, vt ego te sanctum Dominum & Redemptorem nostrum benedicens, dicam: Gloria tibi Domine, qui me peccatorem per immensas miserationes benignissimæ pietatis tuæ saluare dignatus es. Qui cum patre, & spiritu sancto viuis & regnas, per omnia secula seculorum. Amen.

LAMENTATIO SANCTISSIMAE

Dei genitricis, prope Crucem stantis, per eundem Diuum Ephraem.

STANS apud crucem purissima virgo, Saluatoremque in ligno suspensum suspiciens, plagas reputans, intuens & clauos, querelas, colaphos, ac flagellationem, cum grauibus suspiriis, cum fletu ingenti, cum lamentis dolorosissimis exclamauit, dicens: Mi fili dulcissime, dilectissime fili, quomodo crucem sustines? Mi fili, & mi Deus, quomodo sputa, clauos, & lanceam quomodo pateris alapas, risus, iniurias, spineam coronam, purpuream vestem, spongeã, arundinem, fel & acetum? Quomodo pendes in cruce denudatus mi fili, qui cœlum nubibus contegis? Quomodo sitim fers, qui es opifex, quique mare & aquas omnes creasti? Quomodo moreris insons in medio scelestorum? Quidnam commisisti? Qua in re, fili mi, Hebræos offendisti? Et cur ergo te, isti simul iniqui, simul ingrati cruci suffigunt? Quorum claudos, & permultos valetudinarios sanasti, mortuos viuificasti, paralyticum, id est, membris omnibus luxatum consolidasti, mi fili pientissime: qui ab vtero cœcum illuminasti, mi Saluator, viduæ filium suscitasti, ô omnium vita: qui filiam Chananææ seruasti, Centurionis filium à morte liberasti. Arena quantumuis numerosa mensuram habere potest: at tua miracula fili, omnem prorsus modum excedunt. Lazarum à monumento suscitasti, Mi Lazare, inquiens exi de sepulchro: Et vox tua eum traxit ab inferis, & ad vitales auras reuocauit. Tu verò quomodo interis, fili mi dulcissime, magnanime Deus? Deficio te suspiciens in ligno suspensum, conclauatũ plagisq; plenũ, mi fili. O Iudæi illeges, & Christi interfectores, iniqui in Deũ & in creatorẽ vestrũ ingrati: Nõne mãna vos aluit in eremo: nõne mare per Moysen diremit? Nõnne traduxit in terrã ꝓmissionis? At tu, popule nequã, & Christi abnegator, pro commodis & bonis contraria reponis, pro manna fel, pro aqua acetũ. Amarissima te potione potarũt impii, mi fili. Quinque panibus aluisti quinque hominũ millia: Iudæã tuis cõcionibus implesti mi fili. Vbi nũc pulchritudo tua, fili. Vbi tuus modò decor? Quomodo in Cruce extinctus es, mi fili, & Deus meus? Sol lumen suum obcurauit, & alius factus est: splendida luna in tenebras euanuit, petræ sunt perfractæ, & monumenta aperta, templique velum in duo est discissum. Creaturæ conditorem suum, & opificem cognouerunt: & hi peruersi & miseri Hæbrei aures obstruxerunt, oculos clauserunt, ne solem nunquam occidentem suspectarent, fili mi. O Gabriel Archangele & minister Domini, ô Gabriel Archangele, age, causam tuere. Vbi nunc illud Aue? Vbi benedictũ Aue quod mihi dixisti Angele? Vbi nunc lætitia ac benedictio, qua dixisti ad me: Benedicta tu in mulieribus? Ad quid verò mœrorem, & victimam filij mei, quam eram acceptura, non denunciasti? Semper tribulationes, gemitus, Iudæorum immensam inuidiam, ingratitudinem peruersorum, & transgressorum. O Simeon admirande, en nunc gladius quo mihi prædixisti cor meum traiiciendum. Ecce gladium, ecce vulnus, fili & Deus mi. Tua mors meum cor subiit, viscera mea sunt disrupta, meum lumen obtenebratum est, & pectus meum grauis pertransiit gladius. Horrendam cerno passionem tuam, mi fili, & Deus meus. Video immeritam cædem tuam, nec opem ferre possum. Vbi tua nunc forma fili mi? Miserere deiectæ & orbatæ fili mi. Miserere ô suauissime, abiectæ Mariæ. Miserere clementissime, & me solare. Prospice fili mi, lachrymas, attende meos gemitus, & aperi os tuum. Da mihi solatium. Non habeo prorsus, fili mi, quo caput reclinem. Non alium cognatum patrem aut matrem, vel fratrem, vel sororem, qui mihi animum reddat. Tu mihi pater, tu mater, tu frater, tu filius. Tu mihi vita & spiritus, spes mea, & protectio. Tu mea consolatio, tu & creatio, tu Deus meus, tu creator meus, tu opifex meus. Lugete mecum omnes discipulæ Domini, dolorẽ meum, & vulnus profundũ cordis mei contuentes.

Decumbe,

Decumbe, Crux sanctissima, signum benedictum, vt plagas filij mei & Dei mei exoscu-ler, ad consolandum proprium filium meum, vt amplectar filij mei corpus, vt os suauissimum deosculer, oculos, faciem, manus, & cædem iniquam. Decumbe, Crux mea, decumbe. Magna ô Crux gloria tua, magna tua gratia, magna potestas tua. O lignum benedictum, quoniam innocens Deus & creator tuus, tanquam latro & nocens super te expansus est. Fili mi charissime, veneror tuas afflictiones, colo & adoro tuam misericordiam, & magnanimitatē. Honoro [2] lanceam, vulnus arundinem, clauos, spongiam alapas, opprobria, & acetum, colaphos, & sputa, & verbera, fili mi quandoquidem tuæ creaturæ causa ista ferre sustinuisti. Dedecus tuum, fili mi, decus cunctis factum est. Mors tua facta est mundi totius vita. Cæterùm resurgito quamprimùm fili mi & Deus, quemadmodum prædixisti mihi, vt saluus fiat mundus. Mortem conculcâsti & interitum, vt gaudeam ego humilis mater tua, & mecum lætentur dilecti tui. In verecundiam autem & confusionem tui inimici omnes deueniant. At verò nos te ô immaculata & benedicta, filij tui Deique omnium mater inculpata pura, integra, sacrosanctissima, desperatorum spes & damnatorum, collaudamus, benedicimus tibi, vt gratiâ plenæ, quæ Christum genuisti, omnes [3] tibi aduoluimur, omnes te imploramus. Erue nos, ô intemerata, ab omni necessitate, à cunctis diaboli tentationibus. Esto nostra consiliatrix, & aduocata in hora iudicij: Libera nos à futuro igne & tenebris. Et tui filij gloria Virgo nos dignare. Tu namq; es spes apud Deum Christianorum sanctissima, cui honor in secula seculorum. Amen.

2. Sanctissima virgo non negligit, non spernit lanceam Domini arundinem, clauos, & spongiam, & cætera dominicæ passionis instrumenta, sed honorat.

3 Ecce quomodo sanctissimam Dei genitricem inuocat, nec propter id iniuria infertur Domino nostro Iesu Christo.

¶ EIVSDEM DIVI EPHRAEM

Sermo, De sancta & viuifica Cruce.

NOS CHRISTIANI à Gentilibus ac Iudæis declinemus postésque nostros pretiosa ac viuifica cruce coronemus, dicentes cum Apostolo Paulo: Mihi absit gloriari, nisi in Cruce Domini nostri Iesu Christi. Pingamus [4] in ianuis, atque in frontibus nostris, & in ore, & in pectore, atque in membris omnibus, viuificum signum. Armemur insuperabili hac Christianorum armatura. Ea enim victrix est mortis, fidelium spes, lux orbis terræ, paradisi reseratrix, profligatrix hæreseum, monachorum adminiculum, firmamentum fidei, magna salutarisque custodia, & gloria perpetua Orthodoxorum in æternum. Hanc, ô Christiane, armaturam diebus singulis & noctibus, horis atq; momentis in omni loco circunferre non desinas, nihilque sine ipsa perficias: sed [5] siue dormias, siue iter agas, siue euigiles, siue operi insistas, siue manduces, siue bibas, siue maria nauiges, siue transmittas flumina, hac te lorica circuntege, membraque tua omnia salutari signo exorna, atque circunsepi, & non accedent ad te mala. Hoc enim signo conspecto aduersariæ potestates conterritæ, trementesque recedunt. Crux [6] ipsa Christi veraciter sanctificauit orbem, fugauit tenebras, lucemque reuexit. Hæc eliminauit errores, viamque monstrauit. Hæc ab ortu solis & occasu, à Septentrione & Meridie, collegit gentes, atque in vnam Ecclesiam, in vna fide, sub vno capite in charitate connexuit. Hæc Orthodoxorū inexpugnabilis murus est. Quod os, quæ labia, quæ lingua, dignè pro merito laudare poterit victricia arma æterni Imperatoris nostri Christi? Crux Caluariæ in loco defixa, mox vitæ nostræ fœlicissimum botrum sine opere humano pullulauit. Hôc denique pretiosissimo ligno Christus Deus noster inferni voracissimum dirupit ventrem, nimisque patulum diaboli obstruxit os. Eo conspecto, contremuit mors, omnesque quos à primo homine vsque ad id temporis, sub ditione sua tenuerat vinctos, dimisit. Crucis armis accincti sancti Apostoli, omnem inimici calcauêre virtutem. Hac se thoracis vice munientes milites Christi, beatissimi martyres, omnes artes & inuentiones, atrocitatesq; tyrannorū superarunt. Hanc baiulantes sancti monachi seculo valefacientes, summo cum gaudio & alacritate in solitudinibus, & montibus, & speluncis cauernisque terræ sibi sedes elegerunt. O ineffabilem immensamq; bonitatem benignissimi Dei, qui tam magna, tamque præclara munera, humano generi crucis indulsit vexillum. Hæc autem sancta crux rursus in consummatione seculi, cùm secundus illuxerit Domini Saluatoris aduentus, prima cū gloria ingenti, & Angelicorum exercituum infinita multitudine apparebit in cœlo, inimicos quidem terrens, ac vexans, fideles autem illuminans atque lætificans, aduentumque cœlestis Imperatoris annuncians. De pretiosissima, & viuifica, diuinaque cruce hactenus diximus, etsi plura his dici poterant, ac fortasse debuerant.

4 Ecce quomodo olim signum viuificæ crucis vbique pingebatur, eò q insuperabilis sit Christianorum armatura.

5 Semper signare se debet crucis signo vir Christianus, vt ei mala ad illū non accedāt, & contrariæ potestates conterritæ & trementes recedant.

6 Vide & obserua pesce sanctæ crucis virtutem.

* *

EPISTOLA CYRILLI HIEROsolymorum Episcopi ad Cōstantium Imperatorem, De Crucis signo quod in cœlo apparuit.

Apud Simeonem Metaphrasten.

IMPERATORI religiosissimo, & pietatis amantissimo Constantio Augusto Cyrillus Hierosolymorum Episcopus in Domino salutem. Hanc primā ex vrbe Hierosolyma epistolā ad te mitto, religiosissime Imperator, quam & tibi accipere, & mihi conuenientissimum fuit ad te mittere, non assentationis alicuius sermonibus refertam, sed cœlestium signorum, & diuinæ visionis nunciam, neq; confictas Rhetoricæ dictionis probabilitates continentem, sed sanctorum Euangeliorum prędictionem ac veritatem ex ipsarum rerum euentu testantem. Alij quidem his quæ habent, te sæpissimè honorant, & coronas auro, ac pellucentibus gemmis compositas capiti tuo imponentes, proni te adorāt: nos verò non terrenis rebus te coronamus (terrena enim dona terram ipsam finem habent) sed cœlestium rerum diuinum opus quod, te Imperatore in vrbe Hierosolyma perfectum fuit, pietati tuæ studiose nunciamus, non vt nunc, tanquam inscius, ad Dei notitiam venias, cùm longè antea hanc acceperis, & pietate præditus alios eam doceas: sed vt quæ nosti, in illis ipsis confirmeris: cumque Imperij paternam hæreditatem acceperis, & à Deo ipso maioribus ac cœlestibus coronis honoratus fueris, Deo nostro omnium Imperatori etiā nunc dignas gratias agas. Maiore autem fiducia imperium tuum aduersus hostes ipsos afficies ex iis miraculis quæ temporibus tuis Deus ostendit, te ab ipso diligi cognoscens. Quo quidem tempore diuinæ pietatis amantissimus, & beatæ memoriæ Constantinus pater tuus imperabat, salutare Crucis signū Hierosolymis inuentum fuit, diuina gratia ei viro qui pietatis erat studiosus, quique res ad pietatem spectantes diligenter exquirebat, occultam ante sanctorum locorum notitiam aperiente. Te autē imperante, religiosissime Domine, propter tuam in Deum pietatem cœlestia etiam miracula sunt edita, ipsius, inquam, Domini & Saluatoris Iesu Christi vnigeniti Filij Dei trophæum contra mortis victoriam erectum, beata scilicet illa crux lucis multæ splendoribus effulgens Hierosolymis apparuit. His enim sanctis diebus sanctæ Pentecostes [a] nonis Maij circa tertiam diei horam, ingentis magnitudinis Crux, quæ tota ex luce constabat, supra sanctissimum Golgothę locum, vsque ad sanctum montem Oliuarum extensa in cœlo apparuit, non vni aut duobus hominibus, sed ab vniuersa vrbis illius multitudine manifestissimè visa: neque vt aliquis putaret, repente apparens statim euanuit, sed pluribus horis supra terram spectantium oculis visa est, splendoris fulgore solis radios vincens. Nisi enim splendorem suum his qui crucem illam aspiciebant, solis ipsius radiis efficaciorem præbuisset, solis splendore superata, & contecta fuisset. Quamobrem vniuersa Hierosolymorum multitudo præ diuinæ illius visionis terrore ac lætitia repentè ad sanctam Ecclesiam cucurrit. Itaque senes, mulieres, ipsæ etiam puellę quæ in thalamis antea seruabantur, & cuiusuis ætatis homines, tam indigenæ quàm peregrini: tam Christiani, quàm qui ex diuersis nationibus illic erant, concordi animo, & tanquam ex vno ore cuncti Christum Iesum nostrum Dominum Dei filium vnigenitum miraculorum effectorem collaudabant, cùm re ipsa & experientia edocti essent, Christianorum dogma omni pietate refertum, non probabilibus humanæ sapientiæ verbis sed Spiritus sancti demonstratione ac potentia constare: neque ab hominibus solùm prædicari, sed è cœlo ipso diuinis testimoniis confirmari. Nos igitur qui vrbem Hierosolymam incolimus, & miraculum valde magnum nostris oculis vidimus atque comprehendimus, Deo ipsi vniuersorum Regi, & vnigenito Dei filio, vt decebat, gratias egimus, atque agemus, quem adoramus, & adorabimus, assiduasque pro religioso imperio tuo in iis sanctis locis preces ad illum ipsum mittimus ac mittemus. Decuit autem huiusmodi visiones cœlestes non silentio præterire sed pietati tuæ recenti adhuc eius rei memoria significare, vt ad fidei quæ in te inest bona fundamenta, earum rerum quæ nuper ostensæ sunt, cognitionem adiungens, firmiorem in Dominum nostrum IESVM Christum fiduciam assumas, simulque omni fortitudine consueta vndique roboratus, vt Deum ipsum adiutorem habens Crucis trophæum salutare, & omni gloria sublimius præferas, signum, inquam, illud, cuius figuram cœlum ipsum hominibus ostendens, maximè gloriosum esse docuit. Miraculum quidem ipsum, Imperator religiosissime, Prophetarum testimoniis, & sanctis Christi vocibus in Euangeliis ipsis prædictum, iure ac ritè & nunc ostensum est, & iterum maiore quodammodo ostendetur. Cùm enim in Euangelio quod à beato Matthęo scriptum est, futurarum rerum notitiam Saluator ipse beatis Apostolis suis

a His sanctis diebus sanctæ Pentecostes.

suis, ac per illos iis qui postea futuri erant, clarissimè impertiret, hæc prædixit: Tunc apparebit signum filij hominis in cœlo. Hunc diuinum Euangelij librum consueto more in manum sumens, quę de hac ipsa re testimonia illic sunt scripta inuenies. Quibus maximè te hortor, vt crebrò mentem adhibeas, eò quòd reliqua eodem ordine contenta, & à Saluatore nostro prænunciata multam pietatem atque obseruantiam requirant, vt ab aduersariis dæmonum potentiis damno aliquo non afficiamur. Has Imperator pietatis studiosissime nostrorum sermonum primitias tibi affero, has primas voces ex vrbe Hierosolyma ad te pronuncio, qui nobiscum vnà verissimè, & omni cum pietate Christum vnigenitũ Dei filiũ, & Saluatorẽ nostrũ colis, qui vt diuinis literis scriptũ est, ex vrbe Hierosolyma orbi terrarum salutem dedit, quique mortem ipsam in hac regione conculcauit, & proprio certoque loco hominum peccata multo suo sanguine deleuit: & iis omnibus qui fidem ipsius acceperunt, vitam, immortalitatem, & cœlestem, ac diuinam gratiam elargitus est: cuius potentia & gratia te seruari cupimus, illustrioribus ac maioribus pietatis operibus decoratum & legitimo filio auctum, quem etiam ipsum Cęsarem lętus videas. Vtrique autem ipse omnium Rex, & Dominus Deus omnis benignitatis largitor, multos annorum circuitus, eosque pacatos concedat, & in Christianorum gloriam re vniuerso terrarum orbi prosperis rebus vtentem, ac valentem, omnique virtute ornatum conseruet, consuetam in sanctas Dei Ecclesias, & Romanorum Imperium humanitatem exercentem, ac maioribus pietatis diuinæ factis gloriantem, per multos, inquam, annorum ambitus, tranquillos atque pacatos ipse vniuersarum rerum Dominus Deus, Auguste Imperator religiosissime, te cum tota familia tua nobis incolumem seruet.

EXALTATIO SANCTAE CRVCIS,

Per Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

Habetur in eiuš martyrolog. sub xviij. Cal. Octobris.

Die decimaquarta Septembris exaltatio sanctæ crucis, quæ ab Helena Constantini matre inuenta, ita per medium est secta, vt & crux Constantinopolim sit portata, & crux Hierosolymis thecis argenteis sit reseruata. Multorum itaque annorum labente curriculo, Foca Romanis imperante, Persę aduersus Rempublicam, Chosdroë Rege grauissima bella gerentes, multas Romanorum prouincias, & ipsam Hierosolymam inuadunt. Et destruentes [1] Ecclesias, sancta quoque loca profanãtes, inter ornamenta sacra, quę abstulerunt etiam vexillum Dominicę crucis abducunt. Fecerat namque Chosdroë Rex eorum turrim argenteam, in qua interlucentibus gemmis thronum extruxerat aureũ, ibique solis quadrigam, & lunę vel stellarum imaginem collocauerat, atque per occultas fistulas aquæ meatus adduxerat, vt quasi Deus pluuiã desuper videretur infundere. Et dum subterraneo specu equis in circuitu trahentibus currum moueri circumacta turris fabrica videbatur, quasi quosdam rugit[9] tonitrui, iuxta possibilitatem artificis mẽtiebatur. In hoc itaque loco sedem sibi parauerat, atque iuxta se quasi collegam sibi crucem dominicam posuerat: Filioque suo regno tradito, ipse in fano huiuscemodi residebat. Mortuo verò Foca, Heraclius Imperator creatur, vir strenuus, & armis exercitatus. Qui aduersus Persas bellum aggressus, occiso Chosdroë, quem in turre iam dicta sedentem inuenit, Persas in deditionem recepit: lignumque gloriosissimę crucis exinde rediens secum tulit, & Hierosolymam, vnde sublatum fuerat, cum magna veneratione restituit. Et renouante Deo antiqua miracula, inter alia mira quæ tunc cœlitus ostensa fuerunt, die eodem mortuus vnus recepit vitam paralytici quatuor sanati sunt, Leprosi decem mundati: Quindecim cœci illuminati: plurimi quoque à dæmonio, multique à variis infirmitatibus liberati. Offerens igitur Imperator [2] Ecclesiis Dei multa donaria ex Regiis sumptibus eas reparari fecit. Simul & decreto statuit, omnibus Episcopis ad id sentientibus, vt dies reuelationis sanctæ ac venerabilis dominicæ crucis, in oĩ imperio suo ab omnibus fidelibus populis per singulos [3] annos solenniter ageretur. Sed & procurrentibus annis, Leone Romanis Imperante, apud vrbem Romam Papa Sergius in sacrario beati Petri Apostoli capsam argenteam, quæ in angulo obscurissimo diutissimè iacuerat, & in ea crucem diuersis ac pretiosis lapidibus adornatam Domino reuelante reperit. De qua tractis quatuor petalis, quibus gemmę inclusæ erant, mirę magnitudinis portionem ligni salutiferi Dominicæ crucis interius repositam inspexit. Quę ex tempore illo omnibus annis in basilica Saluatoris, quę appellatur Constantiana die exaltationis eius ab omni osculatur, [4] & adoratur populo.

1 Sicut infideles isti, ita nostri heretici Ecclesias destruunt, & sancta loca prophanant.

2 Imperator obtulit Ecclesiis multa donaria, & ex regiis opibus eas reparari fecit: ergo hæc bona opera sunt, & placēt Deo.

3 Dies festus annuus exaltationis sanctæ crucis instituitur.

4 Crux Domini die exaltatiõis eius ab vniuerso Rom. populo osculatur, & adoratur.

¶INCIPIT LIBELLVS ATHANASII

Episcopi Alexandrinæ vrbis de passione imaginis Domini nostri Iesu Christi, qualiter crucifixa est in Syria, in vrbe Beryto, qui citatur in septima synodo, secunda Nicæna, actione quarta, sub Constantino iuniore, & Irene eius matre celebrata.

DILECTISSIMI filij sanctæ Ecclesiæ, mentis vestræ oculos simul & aures erigite, & considerantes admiremini rem gestã, quam ad vestram scientiam transmittere cupimus. Cernite cuncti infinita Dei omnipotentis mirabilia, & ei laudes incessabiles reddite per secula. Contemplemini eius ineffabilẽ per cunctas generationes benignitatis magnitudinẽ, multis modis luce clariorem super humanũ genus resplenduisse semper. Considerate sublime dispensationis eius misterium, & ideo ex nimia eius pietate permoti assumite plãctum, lachrymásq; amaras proferre mementote, ac singultus super tale miraculum in nostra generatione patratum, quod omnibus seculis est mandandum. Deo quippe nihil impossibile, sed etiam nec aliquid est difficile. Nam super ea quę ipse modernis dignatus est patrare temporibus, omne cor obstupuit, audientium fugit visus, hebetatus est auditus. Sicut enim in passione vnigeniti ipsius expauit cœlum, radij quoque Solis obtenebrati sunt, quinetiã terræmotus suo horrendo sonitu abyssi fundamenta validè exterruit, & mortuos plurimos, quos abyssus ipse tenebat, eructare fecit viuificatos: ita & nunc secundò eadẽ signa pariter sunt innouata. Igitur audientes intelligite, intelligentes obstupescite, & ea quę vobis intimare curamus, plena fide & aure intenta cordis percipite. Est autẽ huiusmodi series narrationis.

CAPVT I.

EST quædã ciuitas in Syria, inter terminos Tyri, & Sidonis posita, Berytus vocata, Antiochiæ olim subdita. In hac vrbe innumerabilis multitudo erat Hebręorũ, cùm eo tempore ciuitas illa metropolitanam obtineret dignitatẽ. Accidit autẽ, vt iuxtã synagogam Hebręorũ, quę magna valde habebatur, quidam Christicola à quodam suscepisset cellulam, censumq; ei ex ea redderet: in qua dum ingressus esset ad habitãdum, iconam [a] Domini nostri Iesu Christi, quã apud se habebat, fixit in pariete contra lectuli sui faciem, quæ etiam continebat in se integram Domini statutã. Euoluto deniq; non paruo temporis spatio, iã prælibatus Deicola perquirere studuit in alio loco eiusdem vrbis magis spatiosam domũ ad habitandum. Quã cùm reperisset, tollens cuncta, quæ ad se pertinere videbantur, egressus est de cellula. Domini autẽ prouidentia id agente, Iesu Christi Domini nostri iconam ibi neglectam reliquit. Hoc autem Domini occulto peractum est consilio, qui vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionẽ veritatis venire, vt ostenderet cũctis se colentibus suorum miraculorum virtutem, ad increpationẽ impiorum, firmamentum verò suorum fidelium. Factum est autem post hæc, vt Hebreus quidam eandem cellulam susciperet ad habitandum. Quam ingressus cum suis omnibus cœpit habitare in ea, minimè contemplatus locum illum, qui Dominicam iconã apud se retinebat absconditã. Die verò quodam idem Hebręus de suis contubernalibus inuitauit vnũ ad prandiũ. Epulantibus illis, eleuauit Hebręus qui inuitatus fuerat, oculos, & vidit in interiori loco illius cellulę iconam Dominicam parieti connexã. Tunc vehementi furore exardescens, cœpit fremere dentibus aduersus eũ qui ipsum conuocauerat, dicens: Tu Hebręus cùm sis, quomodo apud te Iesu illius Nazareni Iconam habes repositã? Conuitia quoq; & opprobria tanta aduersus Dominum Saluatorem emisit, quanta nec aures fideliũ sufferre possunt, nec nos scriptis tradere præsumimus, ob iniuriam nostri redemptoris. Iudęus verò, qui illum maleuolum conuocauerat ad prandium, satisfacere illi cupiens, sacramentis terribilibus profitebatur se nunquam illam quam præmonstrabat, vidisse iconam. Ad hęc qui inuitatus fuerat siluit. Finito autem conuiuio abscessit, & abiit ad summos sacerdotes & principes, & dixit eis: Notum vobis sit, quoniam Hebræus ille talis Iesu Nazareni iconam apud se retinet clanculò. At illi hec audientes dixerunt ad eum: Nũquid possunt vera esse quæ asseris? Non credimus, nisi demonstraueris. Ipse verò affirmabat quod eam in domo illius demonstraret. Hęc illi audientes maximam in iram deciderunt. Sed die illo, quia iam hora incumbebat vespertina, siluerunt. Mane verò facto, summi sacerdotes, principes, & maiores natu plebis Iudæorum, assumentes secum illum qui socium accusauerat, ad domum ipsius velociter festinauerunt. Videntes autem vera esse quæ dicta fuerant, facto impetu cum eo qui hæc testificauerat, irruerunt in illum, multisque contumeliis, ac variis cruciatibus affectum, extra synagogam semiuiuum proiecerunt.

[a] *Vides antiquissimum vsum imaginum in ecclesia.*

CAP.

CAP. II.

DEponentes autem Domini nostri Iesu Christi iconam in terra, dixerunt ad inuicem: Quoniam aures nostras tetigit non exigua opinio, quòd Iesum Nazarenum patres nostri diuersis modis illuserunt, ita & nos huic faciamus. Tunc cœperunt spuere in faciem imaginis Domini Saluatoris nostri, & percutiebant eam alapis, inde dicentes: Quanta Iesu Galilæo nostri genitores fecerunt, eadem & nos huic eius imagini faciamus. Innumerabilibus itaque illusionibus Dominicam illuserunt iconam. Iterum dicunt: In eius passione scriptum esse agnoscimus, quòd eius pedes, & manus in cruce confixæ sunt: nos verò quamuis moderniores tẽpore, nil prætermittentes, addamus & hec. Tunc crucifigentes iconam Dominicam clauos acutissimos adhibuerunt in manibus & pedibus ipsius imaginis. Post hæc permoti magis ac magis fellis amaritudine, dicunt inter se: Audiuimus quòd patres nostri, Iesu Galileo acetum & fel in potum cum spongia præbuerunt, hoc & huic faciamus. Quod & sic fecerunt, apponentes ad os sanctæ iconæ nostri redemptoris acetum cum felle mixtum. Nec sic itaque cordis sui malitiam refrenantes, iterũ dicunt: Didicimus quòd nostri maiores coronam contextam de spinis capiti illius crucifixi circumponebant, postmodũ arundine percutiebant insultantes ei: & nos igitur nihil postponentes, id ipsum faciamus. Cumque coronam spineam capiti illius circomposuissent, accipientes arundinem percutiebant caput imaginis illius, qui caput est omnium sanctorum. Ad extremum verò, cùm insaniam suę mentis tolerare non possent, dixerunt: Sicut veraciter didicimus, patres nostri latus Iesu lancea aperuerunt: nos verò ne aliquid minus fecisse videamur, & hoc ipsum adiiciamus. Nullam ad hęc moram mediam fecerunt, & afferri lanceam iusserunt & pręceperunt cuidam Hebręo tollere eam, & valido ictu latus dextrum iconę illius transfodere. Cumque tam maximum facinus fuisset perpetratum, res mira & vehementer stupenda, nulloque vnquam seculo audita, ibi repẽtè est effecta. Nam ipsius vulneris locus, aqua & sanguine ilicò cœpit decurrere. Et sicut in passione Dei filij Saluatoris mundi olim contigit cœlum expauisse, ita nunc quoque, pariter Deo præstante, eadem innouantur. Verè enim in hoc facto non solùm elementa mundi concuti potuêre, sed etiam virtutes supernę tale facinus exhorruêre. Tibi ergo, Christe, cum Patre, Spirituque sancto sit gloria indeficiens. Quis enim est sicut tu Domine: & quis est Deus faciens mirabilia signa, & terribilia, & obstupescenda in cœlo, & in terra? O admirabilis mediator Dei & hominum, homousion, mundi redemptor ac saluator, totius bonitatis & pietatis fons & origo. O quantus es, Domine Iesu, in humilitate, qui cùm esses Deus, morticiniũ nostrę carnis suscipiendo, homo fieri dignatus es pro salute generis humani: quẽ impij & crudeles pauloMinus ab Angelis minoratum cernentes, horribili morte plectere non erubuerunt. O quàm magnus es, noster Saluator in patientia qui in tẽpore tuę traditionis, tuo proditori ad te venienti osculum prębere non renuisti, & ferro Malcho Apostoli gladio abscissam auriculam redintegrasti, quando ad passionis victimam velut ouis mansueta ducebaris. O quantus es in misericordia, Christe, spes vnica mundi, qui cùm in cruce teipsum hostiam Deo patri exhibuisses sanctam, & immaculatam, pro tuis crucifixoribus veniam postulasti, dicendo ad patrem: Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Tunc quidem pro salute nostra incuruatus, in eadem carne, quã ex virgine sancta & immaculata assumpseras, mortem pertulisti crudelẽ. Et qui eras in substantia cum patre sanctoq; Spiritu vnus & impassibilis existens, & inuisibilis, condoluisti humanam perire naturam. Et ideo in hanc lachrymarum vallem descendens, pro nostris erratis & piaculis formam seruilem suscepisti, in qua te permisisti ab iniquis teneri, & flagellari ad vltimum verò crucifigi. Nunc autem in sancta imagine tua crucifigeris Domine, iterum ad confusionem impiorum omnium infidelium, & ad corroboratione omnium in te credentium. Et ideo tibi omnipotenti Deo vnà cum Patre, Spiritu; sancto gloria sit per cuncta seculorum secula, decus & fortitudo, virtus atque victoria. AMEN.

CAP. III.

AVdite omnes Ecclesię filij, cætera quę postmodũ facta sunt, ipsius enim misterij fuit dispensatio. Postquam enim, vt superius dictum est latus sanctę imaginis illius lancea apertum est, continuò exiuit sanguis & aqua. Dixerunt autem principes sacerdotũ: Afferatur vas ad locum vulneris, & videamus exitum rei. Qui ilicò detulerunt hydriã, & ad locũ vulneris, vnde sanguis & aqua decurrebãt, statuerũt. Quę absq; vlla mora subitò repleta est. Dixerũt aũt ad inuicẽ: Quoniã susurrãt Christũ colẽtes, quòd signa & mirabilia multa inaudita fecerit in mũdo quę nemo alius potuit agere accipiamus hũc sanguinem, & aquã hanc, & deferamus ad nostram synagogã, & cõgregemus vniuersos qui se malè habent, & ex hoc perungamus eos, & si vera sunt ea quę de Christo dicitur, continuò sanabuntur; sin aliàs, ludibrio habeantur à nobis cuncta quæ à suis sequacibus astruuntur de eo.

Hæc dicentes, hydriam deferunt ad synagogam, æstimantes se Christo Iesu Domino nostro æterni Regis filio maximam inferre posse iniuriam. Congregauerunt igitur quoscunque repererunt languidos, & in conspectu cunctorum Hebræorum introducti sunt in synagogam, inter quos quidam prouectæ ętatis erat homo, quem à natiuitate sua grauissima possederat corporis molestia, quæ Græca locutione paralysis, Latina verò dissolutio membrorum dicitur. Hic dum primum ab eis fuisset perunctus, repentè de suo grabato quasi ceruus exiliēs, ad laudem filij Dei incolumis redditus ad propria remeauit. Deinde adducentes cæcos nonnullos, loca eorum luminum perungere studuerunt. Qui & ipsi statim in Iesu Christi nomine discussa cæcitate, post multos annos lumen amissum recipere meruerunt. Ægrotantes autem plurimi ad hoc spectaculum sunt adducti. Cumque & illi fuissent peruncti, mirabili Dei virtute vndiq; perfusi, sensu redintegrato pristino, ad propria dum reuertuntur sanissimi, laudes Dei omnipotentis filio Iesu Christo Domino Saluatori nostro persoluuntur ab omni populo. Tumultus autem exortus est magnus, per totam eandem vrbem concurrentibus omnibus, propter innumerabilia quæ fiebant miracula. Et quicunque variis languoribus infirmos possessos habebant apud se, illuc eos deducentes perungebant, & statim sanitatem quam desiderabāt, consequebantur. Omnes autem, ad quoscūque peruenire potuit fama, afferentes infirmos quos ipsi habebant in domibus, paralyticos, cæcos, claudos, surdos, mutos, & leprosos, siue aridos deducebant eos ad synagogam Iudæorum, vbi hæc fiebant signa diuinitus. Sed quamuis maxima esset hęc eadem synagoga, nequaquam tamen recipere poterat superuenientium multitudinē. Infinitæ enim erant populorum cateruę, quæ vndique illuc confluebant propter innumerabilia miracula & prodigia, quæ pro sua nimia multitudine, ne fastidium generent, transgrediendo prætermittuntur. Omnes autem principes sacerdotum, & seniores, & omnis turba Iudęorū, paruulorum ac maiorum, & mulierum, videntes quæ facta fuerant, crediderunt in Dominum nostrum Iesum Christum, quem vt Esaiæ vaticinium cecinit, virgo concepit, & virgo peperit, ac post partum virgo permansit. & dicebant: Gloria sit tibi Christe, quem patres nostri verum Deum, & verum hominem in cruce morte horribili afficere non metuerunt. Qui nunc etiam nobis iterum passus es te in imagine tua cruci affigi. Gloria sit tibi, Christe fili Dei, qui tanta mirabilia nobis miseris demōstrasti. Tibi credimus, tu nobis esto propitius, & nos suscipere dignare, quia ex toto corde, & tota anima, atque virtute ad te confugimus. Hęc & his similia clamantes dicebant, lachrymas autem amaras emittebant, & singultus.

CAP. IIII.

POstquam autem curati sunt cuncti, qui ęgritudine detinebantur, cucurrit omnis multitudo Iudæorum ad domum sanctæ Ecclesiæ, quę in eadem vrbe erat, vbi & Metropolitanum inuenerunt. Cuius prouoluti vestigiis, se peccasse, se grauiter deliquisse, magnis vocibus fatebantur. Is cùm ab eis perquireret omnem rei gestę veritatem, sanctam iconam Domini Saluatoris eidem demonstrantes, annunciauerunt cuncta quę in ea exercuerant: & qualiter ab ictu lanceę sanguis & aqua emanauit ex latere ipsius: necnon & de mirabilibus ab ea ostensis ipsi retulerunt per ordinem. Ille verò interrogabat, qualiter icona ipsa ab eis fuisset reperta, & si ab aliquo eam accepissent. At illi retulerunt ei, quòd quidam Christicola per obliuionem in cellula synagogæ proxima dimisisset eandem iconam, dum se ad alium locum transferret hospitandi gratia. Qui statim iubetur inquiri: & repertus, in præsentia domini Metropolitani statuitur. Cumque ab eo studiosissimè fuisset interrogatus, quomodo icona apud se deuenisset, vel à quonam mirabiliter posita esset, respondit dicens, quòd Nicodemus qui ad Iesum nocte venerat, propriis manibus eam composuisset, & moriens Gamalieli tradidisset. Gamaliel autem doctoris gentium Pauli magister, cùm diem sibi cerneret adesse extremum, Iacobo eam reliquit, & Iacobus Simeoni, & Simeon Zachæo, & sic per successiones temporum in Hierosolyma perdurauit, vsque quò subuersio illius vrbis patrata est quadragesimo & tertio anno post ascensionē Domini Saluatoris ad cœlos. Sed biennio antequam Titus & Vespasianus eandem subuerterent vrbem, admoniti sunt à spiritu sancto fideles, atque discipuli Christi, vt relicta vrbe, ad regnum se transferrent Agrippæ Regis, quia ipse tunc Agrippa Romanis fœderatus erat. Qui egresi ab vrbe, omnia quæ ad cultum nostræ religionis vel fidei pertinere videbantur, secum auferrentes, in has regiones se transtulerunt. Quo tempore etiam icona cum cæteris rebus Ecclesiasticis deportata vsque hodie in Syria permansit, quam ego ipse à parentibus mihi ex hac luce migrantibus traditam, iure hæreditario vsque nunc possedi. Hæc certa & manifesta ratio est de icona sancta Domini Saluatoris, qualiter de Iudea in Syriæ partes deuenit. Auditis his sermonibus Reuerēdissimus Metropolitanus valde hilaris redditus, conuersus ad populum Israeliticum dicebat: Conuertere

uertere Israël ad Dominum patrem vniuersorum viuentium, & adora nobiscum eius filium, per quem sunt omnia creata, & spiritum sanctum, qui est viuificator cunctorum viuentium, & illuminator nostrarum animarum. Festina debitum absoluere votum. Omnis autem turba stirpis Iudaicæ clara voce cœpit cantare, & dicere: Vnus Deus Pater, & ipse ingenitus: vnus filius, & ipse vnigenitus Christus, quem patres nostri crucifixerunt, & nos ipsum agnouimus verum Dominum. Vnus Spiritus sanctus, & ab vtroque procedens, per quem veraciter nos credimus esse saluandos. Hæc dicentes, prostrati genibus ipsius, veniam postulabant de suis consequi sceleribus per baptismi remedium. Quos suscipiens beatus Antistes cum suis clericis per dies [2] plurimos de disciplina eruditur Christiana: ad vltimum verò catechumenos factos, & triduano peracto ieiunio, ex aqua & spiritu sancto regenerauit eos.

[2] Ecce quō baptizandi antiquis per plurimos dies de fide Christiana instruebantur, & ieiunio præparabantur.

CAP. V.

Postquam verò baptismum consecuti sunt, rogabant enixius sanctum virum, vt synagogam suam Ecclesiam [3] consecraret, in honorem sancti Saluatoris mundi. Quorum petitionem minimè aspernatus, synagogam illorum quæ maior esse videbatur, in nomine vnigeniti Dei filij Redēptoris mundi consecrauit. Ex tunc itaque per diuersas orbis terræ nationes, & prouincias mos inoleuit, vt basilicas plurimas, vel oratoria Pōtifices Christianæ legis in honorem sancti Saluatoris mundi condere, & dedicare nō desinant. Nam antea antiquiores nostri vel maiores hoc peragere minimè presumpserunt. Sed ad narrationis nostræ ordinem reflectamus orationem. Rogauerunt autem Metropolitani præfatū virum, vt cæteras synagogas eorum in honorem quorundam beatorum martyrum consecrando reconciliaret. Itaque & huic petitioni libenter animum accommodauit, & quæ illi suggesserunt, Dei iuuamine fretus, cuncta expleuit deuotus. Factumque est gaudium magnum in ciuitate illa non solùm de sanitate corporum, quę emanauerat maxima: sed & de tantis animabus, quæ ab interitu satanæ ad vitam æternam fuerant reuocatæ.

[3] Vides vsum consecrandi ecclesias antiquissimū esse.

CAP. VI

Venerabilis & verè summus Antistes die noctuque variis fluctuabat cogitationibus de hydria quæ Dominicum intra se retinebat cruorem, valde hæsitans quid de ea opportunum fuisset peragere. Tandem autem salubri reperto consilio, omnibus Ecclesiis, quæ per orbem terræ longè lateque consistebant, inæstimabile atque profuturum prouidit consolationis remedium. Denique ampullas præcepit fieri vitreas, in quibus posuit portiones singulas de sanguine & aqua, quæ de imagine Domini Saluatoris nostri decurrerant: easque statim per Asiam, Aphricā, & Europam, per suos nuncios dirigens, cuncta quæ apud vrbem iam dictam suo tempore cōtigerant, suis scriptis manifestissimè vniuersis sanctę Ecclesię filiis significauit, hoc insuper ab eis efflagitans, vt per annos singulos in mense Nouembri, qui apud Hebræos est nonus, apud nos verò mensis vndecimus nono die ipsius mensis, id est, quinto Idus Nouembris, non minori reuerentia, quàm Natalis Domini, vel pascha ista [4] dies præcipua obseruatione colatur.

[4] Dies festus cōsecrationis Ecclesiæ.

CAP. VII.

Hæc est vera & firmiter credenda narratio de cruore lateris Domini nostri Saluatoris, qui profluxit de sancta imagine ipsius quæ crucifixa est in Syria, in Beryto ciuitate. Hic est etiā sanguis ille Dominicus, qui apud plerosq; repertus esse dicitur. Nec esse aliter æstimandum est à verè catholicis præter id quod scribitur à nobis, quasi ex carne & sanguine Christi aliquid possit in mundo inueniri, nisi illud, [5] quod in ara altaris per manus sacerdotum quotidie spiritualiter efficitur. Hęc ergo sciens, amantissimi patres, & fratres, acceleraui declarare vobis ad ędificationem animarum vestrarum, ad incrementum vestræ fidei vt & in hoc scire valeatis, quanta sit virtus & pietas Domini Saluatoris nostri Iesu Christi. Idcirco in fide fortes estote, & congaudete super magna & obstupescēda eius miracula quæ in nostra generatione à Deo sunt patrata, dateq; illi gloriam cum lætitia gaudentes, & cum nimia cordis cōpunctione eius maiestati immensas gratias agite, eò quod fidei suę & sententię dignos nos fecit esse. Ipsi Christo Iesu Saluatori nostro cum Patre, sanctoque Spiritu gloria sit, honor, ac laus perennis: qui sempiternum, atque, indiuisum absque initio & fine obtines imperium.

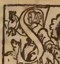
AMEN.

[5] Vides quod qui efficitur in altari per manus sacerdotum verus sanguis, & caro est Christi, sed spiritualiter, hoc est in alia forma, nempe in specie panis, & vini.

IN LAVDEM SANCTAE ET

viuificæ Crucis,sermo beati Ioannis Damaſceni.

Habetur lib. 4. cap. xij. de Orthodoxa fide.

ERMO crucis iis qui pereunt,ſtultiria eſt:nobis autem,qui ſalute reſpiramus,virtus Dei. Nam ſpiritualis omnia diiudicat,animalis verò homo nõ ſuſcipit ea quæ ſpiritus ſunt. Stultitia enim iis qui fidem non ſuſcipiunt, & bonitatẽ, & omnipotentiam Dei nõ exiſtimant,ſed humanis, & naturalibus cogitationibus diuina ſcrutãtur. Omnia nãq; Dei ſunt ſuper naturã adhuc & ſuper ſermonem,& mentẽ. Quis enim cogitauerit,quo pacto ex nihilo ad eſſe,& cuius graria deduxerit Deus vniuerſa? Si naturalibus cogitationibus inuenire voluerit,non apprehendet. Animalis enim eſt hæc indagatio,& dæmonica. Si quis verò fide manuductus bonitatem,omnipotentiam,veritatem,ſapientiam,iuſtitiã,& diuinitatem cogitet,inueniet omnia leuia,& plana,& viam rectã. Sine enim fide impoſsibile eſt ſaluari:nã fide omnia,& humana,& ſpiritualia cõſtant. Neque enim agricola ſine fide inſcidit terræ ſulcũ,neq; mercator paruo ligno ſuam ipſius animam inſano maris pelago cõmittit:non nuptiæ fiunt,nõ aliud quicquã in vira ſine fide. Fide intelligimus,ex nihilo ad eſſe oĩa Dei virtute deducta eſſe. Omnia,& diuina & humana,fide dirigimus. Fides autẽ eſt inſcrutabilis conſenſus. Omnis igitur actio,& miraculifera operatio Chriſti, maxima,diuina,& ſummè admiranda:omnium tamen admirabiliſsimũ eſt pretioſa ipſius crux. Per nullum enim aliud mors primi parentis deſtructa eſt,primi parenris peccatũ ſolutũ,infernus ſpoliarus,reſurrectio donata, virtus nobis contemnendi præſentia,mortẽq; ipſam elargita,ad antiquam beatitudinem regreſsio reparata,portæ paradyſi patefactæ,natura noſtra in dextris Dei ſedens,filij Dei & hæredes nos facti,niſi per crucẽ Domini noſtri Ieſu Chriſti. Per ipſam enim hæc omnia mirificè ſunt impleta. Nã quicunque baptizati ſumus in Chriſto,vt inquit Apoſtol⁹,in morte eius baptizati ſumus:& quicũq; in Chriſto baptizati ſumus,Chriſtum induimus. Chriſtus autem eſt Dei virtus & ſapientia. Ecce mors Chriſti,id eſt,crux,hypoſtatica Dei virtute,& ſapientia circũdedit nos. Virtus ſiquidẽ Dei eſt verbũ crucis,aut quia potentia Dei,id eſt,contra mortẽ victoria,per ipſam nobis manifeſtata eſt,aur quia quemadmodum quatuor extrema Crucis per mediũ centrũ continentur & conſtringuntur,ſic per Dei virtutẽ altitudo & profunditas,longitudo & latitudo,id eſt, omnis viſibilis & inuiſibilis creatura continentur.

1 Nota quod crux chriſti nobis ſignũ data eſt ſuper frõtẽ quemadmodum Iſraeli circũciſio.

Hæc nobis ſignum data eſt ſuper [1] frontem quemadmodũ Iſraeli circunciſio. Per ipſam enim fideles ab infidelibus & diſtamus & diſcernimur. Ipſa eſt ſcutum,& arma & trophęum aduerſus diabolum. Ipſa ſignaculũ,vt non tangat nos exterminator,vt inquit ſcriptura. Ipſa iacentiũ erectio, ſtantium firmamentum,baculus debilium,paſtorum virga,cõuertentiũ manuductio,proficientium perfectio,animæ ſalus & corporis,omnium malorum auerſio, omnium bonorum cauſa,peccati deſtructio,arbor reſurrectionis,lignum vitæ æternæ, ipſum nimirum pretioſum lignum,& perquàm verè venerandum,in quo ſemeripſum in hoſtiã pro nobis Chriſtus obtulit,atq; vt ſanctificatũ tactu ſancti corporis & ſanguinis decenter [2] adorandũ.

2 Vide lignũ viuificæ crucis pretioſi corporis & ſanguinis Domini tactu ſanctificatũ decenter adorandum eſſe,ſicque & cætera quæ hic ponuntur,ad eundẽ dominũ pertinentia.

Clauiq; & lancea,& indumenta,& ſacra ipſius tabernacula adoranda,quę ſunt præſepe ſpelũca,Golgotha,Saluatoris viuificum ſepulchrum,Sion Eccleſiarum propugnaculũ, & ſimilia,vt Deiparens ait Dauid:Introibimus in tabernaculum eius adorabimus in loco vbi ſteterunt pedes eius. Quòd autem Crucem dicat,oſtendit quod ſequitur:Reſurge Domine in requiem tuam:ſequitur enim crucem reſurrectio. Si enim amatorum deſiderabilis domus,& lectus,& amictus: multò magis Domini & Saluatoris noſtri,per quæ & ſaluati ſumus.

3 Adoramus etiã figurã pretioſæ & viuificæ crucis ex quacunq; materia factæ,& vide rationem.

Adoramus etiam [3] figuram pretioſę & viuificę crucis,tametſi ex alia materia facta eſt non materiam venerantes(abſit enim)ſed figuram,tanquã Chriſti ſignum. Dixit enim diſcipulis ſuis conteſtans:Tunc apparebit ſignum filij hominis in cœlo,crucẽ dicẽs: Et idcirco mulieribus dixit reſurrectionis Angelus:Ieſum queritis Nazarenum crucifixũ. Et Apoſtolus:Nos autem prædicamus Ieſum Chriſtum,et ipſum crucifixum. Multi enim Chriſti,et ſaluatores,ſed vnus crucifixus. Non dixit lancea perfoſſum,ſed crucifixũ. Adorandum eſt igitur ſignum Chriſti:vbi enim fuerit ſignũ eius, illic et ipſe erit. Materia autem ex qua figura crucis exprimitur,ſiue ſit aurũ,ſiue lapides pretioſi aut alia quæuis materia poſt figurationem, ſi contingat diſſolui, non adoranda. Omnia igitur, quę Deo adiacuerunt, adoramus,ipſi reuerentiam pietatiſq; cultum exhibentes.

Hanc pretioſam crucem pręfigurauit vitæ lignũ,quod in paradiſo plantatũ eſt à Deo, Nam poſteaquam per lignum mors allata eſt,oportebat per lignum donari vitã,et reſurrectionem. Iacob adorans ſummitatẽ virgę,alternatis cancellatiſq; manibus filios Ioſeph be-

benedicens, signum crucis manifestissimè descripsit. Virga Moysaica in similitudine crucis mare percussit & saluauit Israël, Pharaonem autem submersit. Manus cruciformiter extensæ Amalech repulerūt. Ligno amara aqua dulcis facta est, & petra rupta, & profundēs fluenta. Virga Aaron sacri Pōtificatus insigne fuit, stirpēs in ligno triūphatus, qui mortuus est, ligno mortuum videntes inimicum saluante, & credētes quòd Christus in carne peccati, peccatum non sciente, in cruce peccata affixit. Magnus Moyses clamat: Videbitis vitam vestram pendentem in ligno ante oculos vestros. Et Esaias: Tota die expandi manus meas ad populum discredentem & contradicentem. Qui hanc igitur [4] adorant, participes fiunt Christi Crucifixi. Amen.

4 Qui cruce adorant, participes fiunt Christi crucifixi.

IN SACRATISSIMVM CORPVS

Christi, de sanctis scilicet & incontaminatis eius mysteriis sermo beati Ioannis Damasceni.

Habetur li. 4. ca xiiij. de Orthodoxa fide.

ONVS, & omnibonus, & superbonus Deus totus existens bonitas propter superabundātes diuitias bonitatis suæ, non passus est solū esse bonum (id est suam ipsius naturam) à nullo participatum. Huius gratia fecit primum quidem intellectuales, & cœlestes virtutes, deinde visibilem, & sensibilem mundū, mox ex intellectuali, & sensibili natura hominem. Cūcta igitur quæ ab ipso facta sunt participant eius bonitatem secūdum esse, quia ab ipso, & in ipso sunt omnia: non modò quia ipse ex nihilo illa ad esse deduxit, sed quia sunt ipsius actio, & quę ab ipso facta sunt, conseruat & continet. Ex abundāti autē, animalia, nam secundum esse, & vitam participando, communicāt bono: rationalia verò & secundum prædicta: sed non solùm, verùm & secundum rationem. Et hęc magis familiaria quoquo pacto sunt ad ipsum, quanquā omnibus improportionaliter supereminet.

Cæterùm homo rationalis, & arbitrio liber factus potestatem accepit indesinenter per propriam electionem vniri Deo, si permansisset in bono, hoc est, in creantis obedientia. Postea quàm verò eius qui illum fecit transgressus est præceptum, & morti & incorruptioni succubuit, factor & opifex generis nostri, propter viscera misericordiæ suæ, similis factus nobis secundum omnia factus homo [1] est sine peccato, & nostræ naturæ vnitus est. At verò qui tradiderat nobis propriam imaginem, & proprium spiritum, quem non custodiuimus, ipse pauperem nostram & imbecillem assumpsit naturam, vt nos purgaret, & incorruptibiles faceret, rursusque Deitatis suæ participes restitueret. Atqui oportebat nō solùm primitias nostræ naturæ in participationem venire meliores, sed & totum volentē hominem, & secunda natiuitate nasci, & nutriri cibo nouo, & natiuitati conuenienti, atq; ita præuenire mensuram perfectionis. Per suam itaque natiuitatem, id est, incarnationem, & baptisma, & passione, & resurrectionem, liberauit naturam à peccato primi parentis, à morte & corruptione. Et resurrectionis primitiæ factus, viam, & formam, & exemplum seipsum constituit, vt & nos vestigia eius sequentes efficiamur adoptione, quod ipse est natura, filij, & hæredes Dei, & sui cohæredes. Dedit igitur nobis (ceu iam dixi) secundam natiuitatem, vt quemadmodum nati ex Adam assimulabamur ipsi, hæreditantes maledictionem, & corruptionem, ita ex eo nati, assimilemur ei, & hęreditate adipiscamur incorruptionē, & benedictionem, & gloriam eius. Et quia ipse spiritualis est Adam, decuit & natiuitatem spiritalem fore, similiter autem & cibum. Atqui verò quia duplices sumus, & compositi, par etiam fuit natiuitatem duplicem fore, identidem & cibum compositum. Natiuitas igitur per aquam nobis & spiritum donata per sanctum dico baptisma. Cibus verò, ipse panis vitæ Dominus noster Iesus Christus, qui ex celo descendit. Nam suscepturus voluntariam pro nobis mortem in nocte, in qua seipsum obtulit, testamentū nouū disposuit sanctis discipulis, et Apostolis, et per ipsos omnibus aliis in seipsum credētibus. In cœnaculo igitur sanctę, et gloriosę Sion, antiquum Pascha cum Discipulis suis manducans, et implens antiquum testamentum lauit discipulorum pedes, signum sancti baptismatis prębens. Deinde frangens panem dedit illis dicens: Accipite, comedite, Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur in remissionem peccatorum. Similiter accipiens calicem ex vino et [2] aqua, tradidit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes, Hic meus est sanguis noui testamenti, qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum: hoc facite in meam commemorationem. Quotiescunque enim manducabitis panem hunc, et calicē biberis, mortem filij hominis annūciabitis, et resurrectionem eius confitebimini, donec veniat. Si igitur verbum Dei viuens est & efficax, & omnia quæcunq; voluit Dominus, fecit. Si dixit: Fiat lux: & facta est. Fiat firmamentum: & factum est: Si verbo Dei cœli

1 Deus omnium creator propter viscera misericordię suę factus est homo per omnia nobis similis, absq; peccato tamen.

2 Nota quod Dominus noster in nocte cœnę calicē ex vino et aqua benedixit.

firmati sunt,& spiritu oris eius omnis virtus eorũ:si cœlũ & terra, aqua, ignis,& aër,& omnis ornatus eorum, verbo Domini perfecta sunt,& homo ipse vbique diuulgatũ animal: si volens ipse Deum verbũ factus est [3] homo,& ex sanctæ virginis purissimus,& illibatissimis sanguinibus,in seipso sine semine carnem sustentauit: non potest panẽ sui ipsius corpus facere,& vinum & aquã sanguinem? Dixit in principio: Producat terra herbã virentẽ:& vsque nunc pluuia facta producit germina, diuino coadiuta,& vigorata præcepto. Dixit De⁹: Hoc est corpus meũ:&, Hic meus est sanguis:&, Hoc facite in meã cõmemorationẽ:& omnipotenti eius præcepto, donec veniat, efficitur. Sic enim dixit, Donec veniat:& fit pluuia nouæ huic agriculturæ, per inuocationẽ Spiritus sancti obumbrãs virtus. Nã quemadmodũ omnia quæcunque fecit Deus, Spiritu sancto cooperante fecit: sic & nunc Spiritus sancti operatione hæc super naturã operatur, quæ non potest capere nisi sola fides. Quomodo fiet mihi istud, dicit sancta virgo, quoniam virũ non cognosco? Respõdet Gabriel Archãgelus: Spiritus sanctus superueniet in te,& virtus altissimi obũbrabit tibi. Et nunc interrogas, quomodo panis fit corpus Christi,& vinũ & aqua sanguis Christi? Respondeo tibi & ego: Spiritus sanctus obumbrat,& hæc operatur super sermonẽ & intelligentiam: panis autem & vinũ transsumuntur. Nouit enim Deus humanam infirmitatẽ complura vsu non trita auersari,& molestè ferre. Assueto igitur condescensu v sus, per consueta naturæ ea facit quæ sunt super naturam. Et quemadmodum in baptismate (quia consuetudo hominibus est, aqua lauari,& oleo vngi) coniunxit oleo & aquę gratiã Spiritus sancti,& fecit illud lauachrum regenerationis. Húc in modũ, quia mos hominibus est panem mãducare,& vinũ,& aquam bibere, coniunxit his ipsis suam diuinitatem, & fecit hæc suum corpus,& sanguinem, vt per assueta,& quæ sunt secundum naturã, in iis quę sunt super naturã, collocemur. Corpus enim quòd ex sancta virgine corpus est secundum veritatem coniunctũ est diuinitati, non quod ipsum corpus assumptũ ex cœlo descenderit, sed quòd ipse panis & vinum transmutatur in corpus & sanguinem Dei.

[3] Deus verbũ factus est homo ex sanctæ virginis purissimis sanguinibus sine humano semine.

[4] Probat sanct⁹ pater per verba consecrationis, ex pane verũ corpus et ex vino et aqua verũ sanguinem Domini nostri Iesu Christi effici.

Si autẽ modò requiris, quónam pacto id fiat, sat sit tibi audire: quoniã per Spiritũ sanctum, quemadmodum ex sancta Deipara, seipso & in seipso Dominus carnẽ sustentauit. Et nihil amplius cognoscimus, quàm quòd verbũ Dei verũ est,& efficax,& omnipotens, modus autẽ inscrutabilis. Neq; & hoc etiam dictu promptum, quomodo naturaliter per comestionem panis,& vinum,& aqua per potionẽ in corpus & sanguinẽ comedentis,& bibentis trãsmutantur, & nõ fit aliud corpus pręter id quod prius erat ipsius. Sic & propositionis panis, vinumq́ue,& aqua, per inuocationem & aduentum Spiritus sancti supernaturaliter transmutatur in corpus & sanguinẽ Christi,& nõ sunt duo, sed vnum & idẽ. Fit igitur iis qui fide dignè assumunt, in remissionem peccatorũ,& in vitam æternam,& in custodiam animę & corporis. iis autem qui in infidelitate indignè participãt, in punitionem & suppliciũ. Quemadmodum & Christi mors credentibus facta est vita, & incorruptibilitas in fruitionem sempiternæ beatitudinis: infidelibus autem, & Domini interfectoribus, in supplicium & pœnam sempiternam. Non est [5] figura panis,& vinũ corporis & sanguinis Christi (Absit enim hoc) sed est ipsum corpus Domini deificatũ, ipso Domino dicente: Hoc est meum, nõ figura corporis, sed corpus:& nõ figura sanguinis, sed sanguis. Et ante hoc ipsis Iudæis: Quoniã nisi manducaueritis carnẽ filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam æternam. Caro mea verus est cibus,& sanguis meus verus est potus. Et rursus: Qui manducat me, viuet. Proinde cum [6] omni timore, & conscientia pura, & indubitabili fide accedamus,& omnino fiet nobis, queadmodum credimus non dubitantes:& veneremur ipsum omni puritate animi & corporis. Accedamus cum desiderio ardenti,& manus in Crucis modum formantes, Crucifixi corpus suscipiamus. Et apponẽtes oculos, & labia,& frontem, diuinum carbonem concipiamus, vt ignis in nobis desiderij assumens eo ex carbone ignitionẽ, comburat peccata nostra,& illuminet corda nostra,& participatione diuini ignis igniamur,& deificemur. Carbonem vidit Esaias. Carbo autem simplex non est, sed vnitus igni. Sic panis communionis non panis simplex est, sed vnitus diuinitati. Et corpori vnito diuinitati nõ vna, ac eadem illi natura est, sed vna corporis,& vnitæ diuinitatis altera. Quare amborum simul non vna natura est sed duæ. Pane & vino suscepit Melchisedech Abrahã ex cæde alienigenarum reuertentem qui erat sacerdos Dei altissimi. Illa mensa hanc mysticam pręfigurauit mensam, velut & sacerdos ille Christi veri sacerdotis figurã præ se ferebat & imaginem. Tu es, inquit, sacerdos in æternum, secundum ordinẽ Melchisedech. Hunc panem panes figurabant propositionis. Hæc est pura scilicet hostia,& incruenta, quã ab ortu vsq; ad occasum ipsi offerri per Prophetam Dominus loquitur, corpus videlicet & sanguis Christi in stabilimentum animæ nostrę & corporis, inconsumptum & incorruptum, non in secessum iens (absit enim) sed in nostram substantiam,& conseruationem, omnimodi

[5] In Euc⁴ aristia rite cõsecrata nõ esse figurã, sed verũ corpus & sanguinem Domini, contra quosdã hæreticos nostri temporis.

[6] Nota modũ dignæ sumptionis sãctissimæ Eucharistiæ, nec sufficere ad id solã fidẽ.

documenti reparatio, sordisq; omnis purgatio. Siquidem aurum offendit adulteratũ, per iudicialem, correptoriamq; ignitionem purgat, vt non in futuro cum mundo condemnemur. Curat enim morbos, & omnimoda damna, quemadmodum dicit Apostolus: Si nos iudicaremus, non vtique iudicaremur. Cùm iudicamur autem, à Deo corripimur, vt non cum mundo condemnemur. Et hoc est quod dicit: Quare qui participat corpus & sanguinem Christi indignè, iudicium sibi manducat & bibit. Per illud purgati, vnimur corpori Domini, & spiritui eius, & efficimur corpus Christi. Iste panis est primitię futuri panis qui est supersubstantialis. Supersubstantiale enim ostendit, aut eum qui futurus est, id est, venturi seculi, aut eum qui ad conseruationem nostræ sumitur substantiæ. Siue igitur hoc, siue illo modo, Christi corpus accommodatè dicitur. Nam spiritus viuificans est caro Domini, quia ex viuificante spiritu concepta est. Quod enim natum est ex spiritu, spiritus est. Hoc autem dico, non auferens corporis naturam, sed viuificationem, & diuinitatẽ eius ostendere volens. Si verò quidam [7] exemplaria corporis & sanguinis Domini, panem & vinum vocauerunt, vt Deifer vocauit Basilius: non tamen post sanctificationem, sed prius quàm sanctificaretur ipsa oblatio, ita vocabant. Participatio etiam dicitur, nam per ipsam Iesu diuinitatem participamus. Dicitur & communio, & est re vera, quia communicamus per ipsam Christo, & participamus eius carnem, & diuinitatem, & quia communicamus, & vnimur inuicem per illam. Nam quia ex vno pane participamus omnes, vnum corpus Christi, & vnus sanguis, & inuicem membra efficimur, concorporati Christo existentes. Omni igitur virtute obseruemus, ne participemus participatione hæreticorum, neque tribuamus (Nolite enim sancta dare canibus, inquit Dominus noster, neq; seminare margaritas vestras ante porcos) vt participes efficiamur erroris, & malæ fidei, atq; cõdem nationis eorum. Si enim omnino vnio est ad Christum, & ad inuicem omnino, & omnibus comparticipantibus nobis secundum electionem vnimur. Nam ex electione vnio ipsa fit, non sine nostra sententia, ac deliberatione. Omnes enim vnum corpus sumus, quoniam ex vno pane participamus, quemadmodum diuinus inquit Apostolus. Exemplaria autem futurorum dicuntur, non vt existentia verè corpus & sanguis Christi, sed quoniam nunc quidem per ipsa participamus Christi diuinitatem, tunc autem intellectualiter per solam visionem. AMEN.

7 Quo casu quidã sancti Eucharistiã exẽplaria corporis & sanguinis Domini vocauerint.

DE SANCTA VIRGINE
MARIA DEI GENITRICE
Sermo beati Ioannis Damasceni.

Habetur lib. 3 De orthodoxa fide. c. 12

DEIPARAM, Dei genitricem, Deique parentem, & propriè, & verè sanctam Virginem celebramus. Nam vt verus Deus est, qui ex ipsa natus est, ita vera Dei genitrix [1] verum Deum ex ipsa incarnatum genuit. Deum enim dicimus ex ipsa natum esse, non vt diuinitate principium Verbi, vt Verbum esset, ex ea accipiente, sed vt ipso Dei verbo ante secula sine initio ex Patre genito, & sine initio, & sempiternè existente cum patre & spiritu sancto in nouissimis temporibus propter nostram salutem in vtero eius inhabitante & ex ipsa incommutabiliter incarnato, & genito. Non enim hominem [2] nudum genuit sancta virgo, sed Deum verum: non nudum, sed incarnatũ: non ex cœlo corpus traducentem, & vt per canalem per ipsam transeuntem, sed consubstantialem nobis carnem suscipientem in seipso sustentatam. Si enim cœlitus corpus acceptum est, & non ex ea natura, quæ secundum nos, sumptum est, quæ vtilitas humanationis? Humanatio enim Dei verbi propter hoc facta est, vt ipsa quæ peccauit, & cecidit, & corrupta est, natura vinceret eum qui seduxerat tyrannum: & sic à corruptione liberaretur: quemadmodum diuinus inquit Apostolus: Quoniam per hominem mors, & per hominem resurrectio ex mortuis. Si primum verum, & secundum, siquidem dicit: Primus Adam ex terra terrenus, secundus Dominus ex cœlo. Non corpus dicit ex cœlo, sed ostendit quòd non nudus homo est. Ecce enim & Adam ipsum nominauit, & Dominum, & vtrunque simul significauit. Adam enim interpretatur terrigena. Terrigena autem insinuat, quòd hominis natura ex terra plasmata est: Dominus verò diuinę substantię est insinuatiuum. Rursus autẽ, inquit Apostolus: Misit Deus filium suum vnigenitum natum ex muliere. Non dixit, per mulierem sed ex muliere. Significauit igitur diuinus Apostolus, quòd ipse est [3] vnigenitus filius Dei, & Deus, qui ex virgine natus est homo. Et ipse qui ex virgine natus est, filius

1 Beata Virgo verã Dei genetrix, verum Deum ex se incarnatũ genuit.

2 Non hominẽ nudum tantum genuit sancta Virgo, sed etiam Deũ verum.

3 Vnigenitus filius Dei & Deus, ex beata virgine natus est homo.

Dei et Deus est. Natus quidē corporaliter, secundum quòd homo factus est, non in præplasmato homine inhabitans, quemadmodum in prophetis, sed ipse substantialiter & veraciter factus homo, id est, in sua hypostasi animatam carnem anima rationali, & intellectuali sustentās, & ipse factus est illi hipostasis. Hoc enim designat natum ex muliere. Quomodo enim ipsum Dei verbum sub lege factum est, si non homo nobis consubstantialis factū est? Vnde iure optimo, & pro veritate, Deiparam incontaminatam nominamus Mariam. Hoc enim nomē omne dispensationis mysteriū comendat. Nam si ⁴ Deipara est quæ genuit, reuerà Deus est qui ex ipsa genitus est, reuerà etiam & homo. Quomodo enim ex muliere genitus, natusque Deus est, ante secula hypostasim habens, nisi homo factus est? Si autem ipse qui ex muliere natus est, Deus est: vnus profectò est & qui ex Deo patre natus est secundum diuinam, & sine initio substantiam: & qui in nouissimis temporibus ex virgine natus est, secundum initium habentem & temporalem substantiam, id est, humanam. Hoc autem vnam hypostasim, & duas naturas, & duas natiuitates Domini nostri Iesu Christi significat. Christiparam autem nequaquam dicimus sanctam virginem, quia ad renuendum ⁵ vocabulum θεοτόκος, id est, Deiparæ, & Deigenitricis, scelestus & odibilis, & cum Iudæis sapiens Nestorius id adinuenit, vt vas contumeliæ in contumeliam solius verè honoratæ super omnem creaturam, tametsi ipse cum patre suo diabolo disrumpatur. Nam & Dauid Rex, Christus dicitur, & Aaron, princeps sacerdotum. Vngebatur enim et regnū, & sacerdotium. Et omnis Deifer homo, Christus, id est vnctus, dici potest, sed nō natura Deus. Vnde & Deo odibilis Nestorius, natum ex virgine, Deiferū dicere anhelauit. Nobis autem absit, Deiferum ipsum aut dicere, aut cogitare, sed Deum incarnatū. Ipsum enim verbum caro factum est, conceptum ex virgine, præueniens quidem ipsam carnem & in assumptione Deus, & ipsa iam ab ipso Deificata, quasi tribus simul factis vnà cum deductione eius ad esse, assumptione, existentia, & Deificatione eius à verbo. Et sic intelligenda & dicenda ⁶ Deipara virgo, non solùm propter naturam verbi, sed etiā propter Deificationem humanæ carnis. Quorum simul conceptio, & existentia miro operata sunt modo: conceptio quidem verbi, carnis autem in ipso verbo existentia, ipsa Dei matre ineffabiliter suppeditante plasmationem plasmatori, & humanationem Deo factori vniuersi, & Deificanti quod assumpsit, saluante vnione ea quæ vnita sunt, talia qualia vniebantur. Non quidem diuinum dico solum, sed & id quod humanum Christi, & quod supra nos, & quod secundum nos. Neque enim factum prius secundum nos, posterius factū supra nos, sed semper ex præcipua hypostasi ambo substitêre propterea quòd ex ipso conceptionis articulo in ipso verbo existentiam habuit. Quod igitur humanum est, secundum propriam naturam tale est, Dei verò & diuinum, ineffabiliter, & super naturam. Præterea & carnis animatæ proprietates gessit: illas autem suscepit, dispensationis motus naturalis ratione, ordine secundum veritatem naturaliter obseruato.

Marginalia: ⁴ Si Deipara est quæ genuit, & Deus & homo est qui ex ipsa genitus est. — ⁵ Vide quod vocabula habere cōmunia cum hæreticis debemus. — ⁶ Quomodo beata Virgo sit intelligenda, & dicenda Deipara.

FRAGMENTVM VITAE SANCTISsimæ Virginis Mariæ, Dei & Domini nostri Iesu Christi genitricis, ex diuo Ambrosio Mediolanensi Episcopo excerptum.

Ex libro secūdo de Virginibus.

SIT vobis, ô sanctæ virgines, tanquam in imagine descripta virginitas vitaq; beatę Marię: de qua velut speculo refulget species castitatis, & forma virtutis. Hinc sumatis licet exempla viuendi: vbi tanquam in exemplari magisteria expressa probitatis, quid corrigere, quid effugere, quid tenere debeatis, ostendunt. Primus discendi ardor, nobilitas est magistri. Quid nobilius Dei matre? Quid splendidius ea, quam splendor elegit? Quid castius ea quæ corpus sine corporis contagione generauit? Nam de cæteris eius virtutibus quid loquar? Virgo erat nō solùm corpore, sed etiam mente: quæ nullo doli ambitu syncerum adulteraret affectum. Corde humilis, verbis grauis, animi prudens, loquendi parcior, legēdi studiosior: non in incerto diuitiarum, sed in prece pauperis spem reponens. Intenta operi, verecunda sermone: arbitrum mentis solita non hominem, sed Deum quęrere. Non lędere reos, bene velle omnibus, assurgere maioribus natu, æqualibus non inuidere, fugere iactantiam rationem sequi amare virtutem. Quando ista vultu læsit parentes? Quando dissensit propinquis? Quando fastidiuit humilem? Quando derisit debilem? Quando vitauit inopē? eos solo solita cœtus virorum inuisere, quos misericordia non erubesceret, neq; pręteriret verecundia. Nihil toruum in oculis: nihil in verbis procax: nihil in actu inuerecundum.

Non

Non gestus fractior : non incessus solutior:non vox petulantior:vt ipsa corporis species simulachrum fuerit mentis,figura probitatis.Bona quippe domus in ipso vestibulo debet agnosci,ac primo prætendat ingressu nihil intuslatere tenebrarum:vt mens nostra nullis repagulis corporalibus impedita,tanquam lucernæ lux intus posita foris luceat. Quid ego exequar ciborum parsimoniam,officiorum redundantiam, alterum vltra naturam superfuisse:alterum penè ipsi naturæ defuisse? Illic nulla intermissa tempora: [1] hic congeminatos ieiunio dies?Et si quando reficiendi successisset voluntas,cibus plerunq; obuius, qui mortem arceret,non delitias ministraret.Dormire non prius cupiditas,quàm necessitas fuit:Et tamen cùm quiesceret corpus,vigilaret animus: qui frequenter in somnis aut lecta repetit,aut somno interrupta continuat,aut disposita gerit, aut gerenda pronunciat. Prodire domo nescia,nisi cùm ad Ecclesiam conueniret, & hoc ipsum cum parẽtibus,aut propinquis.Domestico operosa secreto,forensi stipata comitatu, nullo meliore tamen sui custode,quàm seipsa:quæ incessu,affectuq; venerabilis,non tam vestigium pedis tolleret, quàm gradum virtutis attolleret. Et tamen alios habeat virgo membrorum custodes suorum:morum autem suorum se habeat ipsa custodem.Plures erũt,de quibus discat, si ipsa se doceat,quæ virtutes magistras habet:quia quicquid egerit,disciplina est. Sic Maria intendebat omnibus,quasi à pluribus moneretur: sic implebat omnia virtutis officia, vt nõ tam disceret,quàm doceret.Talem hãc Euangelista monstrauit, talem Angelus repperit, talem Spiritus sanctus elegit. Quid enim in singulis morer, vt eam parẽtes dilexerint: extranei prædicauerint,quæ digna fuit,ex qua filius Dei nasceretur? Hęc ad ipsos ingressus Angeli inuenta domi in penetralibus sine comite, ne quis intẽtionem abrumperet,ne quis obstreperet.Neque enim comites fœminas desiderabat, quæ bonas comites cogitationes habebat.Quinetiam tum sibi minus sola videbatur,cùm sola esset. Nam quemadmodum sola,cui tot libri adessent,tot Archãgeli,tot Prophetæ? Denique & Gabriel eam vbi reuisere solebat,inuenit:& Angelum Maria,quasi viri specie mota trepida,quasi nõ incognitum audito nomine,recognouit.Ita peregrinata est in viro,quæ nõ est peregrinata in Angelo:vt agnoscas aures religiosas,oculos verecundos . Denique salutata obmutuit: & appellata respondit:sed quæ primò titubauerat aspectu,postea promisit obsequium.

[1] Si ieiuniũ non esset res Deo accepta,vt quidã garriunt,sanctissima Dei genitrix non congeminasset ieiunio dies.

Quàm verò religiosa in propinquas fuerit,scriptura diuina significat.Nam & humilior facta est,vbi se à Deo cognouit electam:& statim ad cognatam suam in mõtana processit, non vtiq; vt exemplo crederet,quæ iam crediderat oraculo.Beata enim,inquit,quæ credidisti. Et tribus cum ea mensibus mansit.Tanti autem interuallo temporis nõ fides quæritur,sed pietas exhibetur.Et hoc posteaquam in vtero parẽtis exiliens puer matrem Domini salutauit,prius compos deuotionis quàm naturæ.Inde tot sequẽtibus signis, cùm sterilis pareret,virgo conciperet,loqueretur mutus,adoraret Magus, expectaret Simeon,sydera nunciarent:Maria mobilis ad introitum,immobilis ad miraculum: Conseruabat,inquit,hæc omnia in corde suo.Quamuis mater Domini discere tamẽ præcepta Domini desiderabat:& quæ Deum genuerat,Deum tamen scire cupiebat. Quid, quòd annis quoq; omnibus ibat in Hierusalem solẽni die Paschæ,& ibat cum Ioseph? Vbique in virgine comes singularum virtutum est pudor. [2] Hic indiuiduus debet esse virginitati, sine quo nõ potest esse virginitas.Nec ad templum igitur Maria sine pudoris sui custode processit.

Hæc est imago virginitatis.Talis enim fuit Maria, vt eius vnius vita omnium disciplina sit.Si igitur autor non displicet,opus probemus,vt quæcunque sibi eius exoptat præmiũ, imitetur exemplum.Quantæ in vna virgine species virtutum emicãt? Secretũ verecundiæ,vexillum fidei,deuotionis obsequium:virgo intra domũ, comes ad ministerium,mater ad templum.O quantis illa virginibus occurret:quantas complexa ad Dominum trahet,dicens:Hæc thorum filij mei : hæc thalamos nuptiales immaculato seruauit pudore. Quemadmodum eas ipse Dominus commendabit patri. Nimirum illud repetens suum:Pater sancte,istæ sunt quas seruaui tibi, in quibus filius hominis caput reclinans quieuit :peto vt vbi ego sum,& ipsæ sint mecum. [3] Sed nõ solùm sibi debent prodesse,quæ non solæ vixerunt sibi.Hæc parentes redimat,hæc fratres. Pater iuste mundus me non cognouit:istæ autem me cognouerunt:& mundum cognoscere noluerunt. Quæ pompa illa: quanta Angelorum lætitia plaudentium, quòd habitare mereatur virgo in cœlo,quę cœlestem vitam vixit in seculo? Tunc etiam Maria tympanum sumẽs,choros virginales excitabit, cantantes Domino quòd per mare seculi sine secularibus fluctibus transierunt. Tunc vnaquæque exultabit, dicens : Introibo ad altare Dei mei, ad Deum qui lætificat iuuentutem meam. Immolo Deo sacrificium laudis, & reddo altissimo [4] vota mea. Neque enim dubitauerim vobis patere altaria, quarum mentes altaria Dei confidenter dixerim:in quibus quotidie pro redemptione corporis Christus immolatur. Nam si corpus virginis Dei templum est, animus quid est qui tanquam membrorum cineri-

[2] Vide virginitatem seruare non esse impossibile,vt pessime docẽt quidam:& quæcunq; beatissimæ virginis Mariæ secuta fuerit exemplum, eiusdẽ etiã consequetur præmium.

[3] Ecce quãtæ virginitatis laudes, sed illa in primis, quod solæ virgines Dominũ cognouerint Saluatorem, mundo relicto quo eum ignorante,eũ quo proculdubio veniunt & maritalæ.

[4] Sanctæ virgines gloriãtur reddere se altissimo vota virginitatis suæ,& tu hæretice audes dicere votum castitatis esse illicitũ & præsumptuosum.

bus excitatis,sacerdotis æterni redopertus manu,vaporem diuini ignis exhalat? Beatæ virgines,quæ tam immortali spiratis gratia,vt horti floribus, vt templa religione, vt altaria sacerdote. Ergo sancta Maria disciplinam vitæ informet.

ALIVD VITÆ EIVS FRAGMENTVM, EX D. Bernardo Abbate Clareuallense excerptum.

Habetur in sermonibus eiusdē sermone qui incipit,Signū magnum.

IGNVM magnum apparuit in cœlo, mulier amicta sole,& luna sub pedibus eius,& in capite eius corona stellarum duodecim. Quidni coronēt sydera,quam sol iustitiæ Christus vestit? Quis illas æstimet gemmas? Quis stellas nominet,quibus Mariæ regium diadema compactum est? Supra hominē est coronæ huius rationem exponere,indicare compositionem. Nos tamen pro modulo nostræ exiguitatis abstinentes à periculoso scrutinio secretorum,non incongruè forsitan duodecim stellas istas,duodecim pręrogatiuas gratiarum intelligere videamur,quibus Maria singulariter adornatur. Siquidē inuenire est in Maria pręrogatiuas cœli, pręrogatiuas carnis,pręrogatiuas cordis: Et si fuerit ternarius iste per quaternariū multiplicatus,habemus fortè stellas duodecim,quib' Reginę nostrę diadema pręfulgeat vniuersis. Mihi sanè singularis rutilat fulgor,primò quidem in Mariæ generatione,secūdò in Angelica visitatione,tertiò in Spiritus superuētione, quartò in filij Dei inenarrabili cōceptione. Sic & in his quoq; sydereum planè irradiat decus,quòd virginitatis primiceria, quòd sine corruptione fœcunda,quòd sine grauamine grauida,quòd sine dolore puerpera. Nihilominus etiam spiritali quodam splendore in Maria coruscant, mansuetudo pudoris, deuotio humilitatis,magnanimitas credulitatis, martyrium cordis. Vestrę quidem sedulitatis erit, singula quæque diligentius intueri. Nos interim satisfecisse videbimur, si breuiter ea potuerimus demonstrare. Quod ergo sydereum micat in generatione Mariæ? Planè quòd ex regibus orta,quòd ex semine Abrahæ,quòd generosa ex stirpe Dauid. Si id parum videtur,adde quòd generationi illi ob singulare priuilegium sanctitatis, diuinitus noscitur esse concessa: quòd longè antè eisdem patribus cœlitus repromissa: quòd mysticis præfigurata miraculis: quòd oraculis prænunciata propheticis. Hanc sacerdotalis virga,dum sine radice floruit: hanc Gedeonis vellus,dum in medio siccæ areæ maduit: hāc in Ezechielis visione Orientalis porta,quæ nulli vnquam patuit,præsignabat: hanc deniq; præ cæteris Esaias nunc virgam de radice Iesse orituram promittebat,nunc euidentiùs virginem parituram. Meritò signum hoc magnum in cœlo apparuisse scribitur,quod tātò antè de cœlo noscitur fuisse promissum. Dominus ait: Ipse dabit vobis signum: Ecce virgo cōcipiet. Magnum profectò signum dedit,quia & magnus ipse qui dedit. Huius ergo prærogatiuæ fulgor,quorum non vehementer reuerberat aciem oculorum. Iam in eo quod tam reuerenter,atque officiosissimè ab Archangelo salutata est, vt iam in regali solio supra omnes cœlestium ordines regionum exaltatam cernere videretur: & paulominus adoraturus fœminam,qui solebat ab hominibus hactenus æquanimiter adorari, excellentissimum nobis virginis nostrę meritum,& gratia singularis commendatur. Nihilominus fulget etiam nouus ille conceptionis modus,vt non in iniquitate,quemadmodum cæterę omnes,sed superueniente spiritu sancto sola & de sola sanctificatione Maria conciperet. Nam quòd verum Deum,& Dei filium genuit: vt idem ipse Dei atque hominis filius, vnus omnino Deus,& homo prodiret ex Maria, abyssus est luminis. Nec facilè dixerim,quòd vel angelicus oculus ad huius fulgoris vehementiam non caliget. [5] De cætero sanè ad virginitatem carnis,& propositum virginitatis,& ipsius quoque propositi nouitas euidenter illustrat,quòd videlicet in libertate spiritus legis Moysaicæ decreta transcendens, illibatam Deo corporis simul & spiritus sanctimoniā vouit. Probabat enim propositi inuiolabile fundamentū,quod tam cōstanter promittenti filiū Angelo respondit? Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? Fortè enim propterea primò turbata est in sermone eius, & cogitabat qualis esset ista salutatio,quòd benedictam sese audisset in mulieribus, [6] quę nimirum benedici in virginibus semper optabat. Ex tunc quidem cogitabat,qualis esset ista benedictio,quòd iam videretur esse suspecta. Vbi verò in promissione filij manifestū virginitatis periculum videbatur,nō potuit vltrà dissimulare,quin diceret: Quomodo fiet illud,quoniam virum non cognosco? Meritò proinde & illam meruit benedictionem, & hāc non amisit: vt longè gloriosior fiat & virginitas ex fœcunditate,& ex virginitate fœcunditas: ac mutuis sese radiis illustrare hæc duo sydera videantur. Magnum est virginem esse,sed virginem matrē esse,longè amplius per omnem modum. Iure etiam illud molestissimum tædium,quo reliquæ omnes grauidæ mulieres laborare noscuntur, sola non sensit,quæ sola sine libidinosa voluptate concepit. Vnde & in ipso sub conceptionis

5 Sancta Dei genitrix vouit virginitatē. Non ergo fuit temeraria,nō præsumptuosa,vt impiè suggillāt virgines eā imitātes.

6 Non in mulieribus,sed in virginibus benedici beata mater optabat. Præstat ergo virginitas coniugio.

initio,quando potisſimum cæteræ mulieres miſerabilius affliguntur,Maria tota alacritate montana cõſcendit,vt Elizabeth miniſtraret.Sed & aſcẽdit Bethleem,imminente iam partu,portans pretioſiſſimum illud depoſitum,portans onus leue,portans,à quo portabatur.Sic & in partu quàm lucidum eſt,quòd noua exultatione nouam edidit prolem,ſola inter mulieres à communi maledicto & dolore parturientium aliena?Si rerum pretia de raritate penſamus,nihil his poteſt rarius inueniri.Siquidem in omnibus iſtis nec primam ſimilem viſa eſt,nec habere ſequentem.E quibus nos,ſi ea fideliter intuemur,ſine dubio admirationem concipimus:ſed venerationem,ſed deuotionem,ſed conſolationem. Cæterùm quæ reſtant adnuc,& imitationem requirunt.Non eſt nobis ante ortum tam multifariè multiſq; modis promitti diuinitus,cœlitus prænũciari: Sed nec ab Archangelo Gabriele tam nouæ ſalutationis obſequiis honorari.Minus aũt cætera duo cõmunicat nobis, planè ſecretũ ſuũ ſibi.Sola enim eſt de qua dicitur:Quod in ea natũ eſt, de ſpiritu ſancto eſt.Sola cui dicitur:Quod ex te naſcetur ſanctum,vocabitur filius Dei. Offerantur Regi virgines, ſed poſt eam. Nam primatum ſola vendicat ſibi.Multò magis autem ſola ſine corruptione concepit,ſine grauamine tulit,ſine dolore filium parturiit.Itaque nihil horũ à nobis exigitur,ſed exigitur planè nonnihil.Nunquid enim ſi defuerit nobis etiam manſuetudo pudoris,ſi humilitas cordis,ſi magnanimitas fidei,ſi compaſsio mentis, negligentiam noſtram munerum ſingularitas excuſabit?Gratiſsima ſanè gemma in diademate,micans in capite ſtella,rubor in facie hominis verecundi. An verò quis putat, quòd hac caruerit gratia,quæ gratia plena fuit? Pudibunda fuit Maria : Ex Euangelio id probamus. Vbi enim aliquando loquax,vbi præſumptuoſa fuiſſe videtur?Foris ſtabat quærens loqui filio,nec materna autoritate aut ſermonem interrupit,aut habitationem irruit, in qua filius loquebatur.In omni denique textu quatuor Euangeliorum, ſi bene meminimus,non niſi quater Maria loquens auditur.Primò quidem ad Angelum, ſed cùm iam ſemel atque iterum allocutus eam fuiſſet.Secundò ad Elizabeth, quando vox ſalutationis eius Ioannem ſaltare fecit in vtero,& ea magnificãte Mariam, ipſa magis Dominum magnificare curauit:Tertiò ad filium,cùm iam eſſet annorum duodecim, quòd ipſa & pater eius dolentes quæſiſſent eum:Quartò in nuptiis ad filium,& miniſtros. Et is quidẽ ſermo certiſſimus index ingenitæ manſuetudinis,& virginalis verecundiæ fuit. Aliorum quippe verecundiam ſuam reputans,ſuſtinere non potuit:non potuit vini diſsimulare defectum. Vbi ſanè increpata eſt à filio(tanquam mitis & humilis corde)nec illi reſpondit : nec tamen deſperauit, miniſtros admonens facere quod diceret eis.

Nunquid non ab initio veniſſe paſtores, & primam omnium Mariam inueniſſe leguntur?Inuenerunt ait Euangeliſta,Mariam,& Ioſeph,& infantem poſitũ in præſepio.Sic & Magi quoq;,ſi recolis,non ſine Maria matre eius puerum inuenerunt.Et inducens in templum Domini templi Dominum,multa quidem à Simeone audiuit tam de Deo,quàm de ſeipſa,ad loquẽdum tarda,velox ad audiendum: Et quidẽ Maria cõſeruabat omnia verba hæc conferens in corde ſuo.Sed in his omnibus neq; de ipſo incarnationis Dominicę ſacramẽto quodcunq; verbum feciſſe reperies.Vę nobis qui ſpiritum habemus in naribus. Væ qui totum proferimus ſpiritũ,qui,iuxta illud Comici,pleni rimarũ effluximus vndique. Toties deniq; Maria filium audiuit,non modò turbis loquentem in parabolis,ſed & diſcipulis ſeorſum regni Dei myſteria reuelãtem:vidit miracula facientẽ: vidit deinde in cruce pendentem,vidit expirantẽ,vidit reſurgentem,vidit & aſcendentẽ.Sed in his omnibus quoties verecundiſsimæ virginis,quoties pudiciſsimę turturis vox memoratur audita? Denique legis in Actis Apoſtolorum , quòd redeuntes à monte Oliueti vnanimiter perſeuerabãt in oratione.Qui?ſi fortè Maria affuit,nominetur prima,quę ſuper omnes eſt, tam filij pręrogatiua,quàm ſuæ priuilegio ſanctitatis. Petrus & Andreas, ait,Iacobus & Ioannes,& cæteri qui ſequuntur,hi omnes perſeuerabant vnanimiter cum mulieribus,& Maria matre Ieſu.Itáne & mulierum ſeſe vltimam exhibebat,vt nouiſsima omnium poneretur?Verè carnales adhuc Diſcipuli,quibus necdũ ſpiritus erat datus:quia Ieſus necdũ fuerat glorificatus.Quomodo facta eſt inter illos contentio de primatu,cùm Maria quãtò maior erat,humiliarer ſe,non modò de omnibus,ſed & pręomnibus? Meritò facta eſt nouiſsima prima,quę cùm prima eſſet omniũ,ſeſe nouiſsimam faciebat.Meritò facta eſt omnium Domina,quę ſe omnium exhibebat ancillam.Meritò deniq; ſuper Angelos exaltata eſt,quæ & infra viduas & pœnitentes,infra eam de qua eiecta fuerant ſeptem dęmonia, ineffabili ſeſe manſuetudine inclinabat.Obſecro vos filioli, æmulamini hanc virtutem,ſi Mariam diligitis,ſi contenditis ei placere:ęmulamini modeſtiã eius,nihil enim tam idoneum homini,nihil tam congruum Chriſtiano, maximeq; monachum nihil adeo decet. Et quidem manifeſta ſatis in virgine , ex hac ipſa manſuetudine virtus humilitatis elucet.Nimirum collectaneæ ſunt humilitas & manſuetudo, in eo confęderatæ germanius,

T qui di-

qui dicebat. Discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Sicut enim mater præsumptionis elatio, sic mansuetudo vera non nisi ex vera humilitate procedit. Nec in sola tantũ Mariæ taciturnitate commendatur humilitas, sed euidentius resonat in sermone. Audierat, quod ex te nascetur sanctũ, vocabitur filius Dei: & nihil aliud quàm ancillã eius se esse respondit. Inde ventum est ad Elisabeth, & continuò virginis gloria singularis, eidem per spiritum reuelatur. Denique & mirabatur personam venientis, dicens: Vnde hoc mihi, vt veniat mater Domini mei ad me? Commendabat & vocem salutantis, adiiciens: Vt facta est vox salutationis tuæ in auribus meis, exultauit in gaudio infans in vtero meo: & beatificabat fidem credentis: Beata, inquiens, quæ credidisti, quoniam perficientur in te quæ dicta sunt tibi à Domino. Magna quidem præconia, sed & deuota humilitas nihil sibi passa retinere: in eum magis vniuersa refudit, cuius in se beneficia laudabantur. Tu, inquit, magnificas matrem Domini: sed magnificat anima mea Dominum. In voce mea filium perhibes exultasse in gaudio: sed exultauit spiritus meus in Deo salutari meo. Et ipse quoque tanquam amicus sponsi gaudet ad vocem sponsi: Beatam esse dicis quæ credidisset: sed credulitas & beatitudinis causa respectus est supernæ pietatis: vt ex hoc magis beatam me dicant omnes generationes: quia ancillam humilem & exiguam respexit Deus. Veruntamen nunquid putamus fratres, Elizabeth sanctam in eo quòd per spiritum vtique loquebatur errasse? Absit. Beata planè quam respexit Deus, & beata quæ credidit. Hic enim magnus diuinæ respectionis extitit fructus. Ineffabili siquidem artificio spiritus, superueniens tantæ humilitati magnanimitas tanta in secretario virginei cordis accessit: vt (quemadmodum de integritate & fœcunditate prædiximus) hæ quoque nihilominus sunt stellæ ex respectu mutuo clariores: quòd videlicet nec humilitas tanta minuit magnanimitatem, nec magnanimitas tanta humilitatem: sed cùm in sua æstimatione tam humilis esset, nihilominus & in promissionis credulitate magnanimis: vt quæ nihil aliud quàm exiguam sese reputabat ancillam, ad incomprehensibile hoc mysterium & admirabile commercium, ad inscrutabile sacramentum nullatenus dubitaret electam: & veram Dei & hominis genitricem crederet mox futuram. Agit hoc nimirum in cordibus electorum gratiæ prærogatiua diuinæ, vt eos nec humilitas pusillanimes faciat, nec magnanimitas arrogantes: magis autem cooperentur sibi, vt non solùm nulla ex magnanimitate subintret elatio: hinc hoc maximè prouehatur humilitas, vt inueniantur eò amplius timorati, & largitori munerum non ingrati: ac vicissim ex occasione humilitatis pusillanimitas nulla surrepat, sed quominus de sua quisque vel in minimis præsumere consueuit, eò amplius etiam in magnis quibusque de diuina virtute confidat.

Martyrium sanè Virginis (quam nimirum inter stellas diademaris eius, si meministis, duodecimam nominauimus) tam in Simeonis prophetia, quàm in ipsa Dominicæ passionis historia commendatur. Positus est hic (ait sanctus senex de paruulo Iesu) in signum cui contradicetur: & tuam ipsius animam (ad Mariam autem dicebat) pertransibit gladius. Verè tuam, ô beata mater, animam gladius pertransiuit. Alioquin non nisi eam pertransiens carnem filij tui penetraret. Et quidem posteaquam emisit spiritum tuus ille Iesus (omnium quidem, sed specialiter tuus) ipsius planè non attigit animam crudelis lancea, quæ ipsius (nec mortuo parcens, cui nocere non posset) aperuit latus, sed tuam vndique animam pertransiuit. Ipsius nimirum anima iam ibi non erat, sed tua planè inde nequibat auelli. Tuam ergo pertransiuit animam vis doloris, vt plus quàm martyrem non immeritò prædicemus, in qua nimirum corporeæ sensum passionis excesserit compassionis affectus. An non tibi plus quàm gladius fuit sermo ille (re vera pertransiens animam, & pertingens vsque ad diuisionem animæ & spiritus) mulier ecce filius tuus? ô commutationem. Ioannes tibi pro Iesu traditur, seruus pro Domino, discipulus pro magistro, filius Zebedei pro filio Dei, homo purus pro Deo vero. Quomodo non tuam affectuosissimam animam pertransiret hęc auditio, quando & nostra licet saxea, licet ferrea pectora sola recordatio scindit? Non miremini fratres, quòd Maria martyr in anima fuisse dicatur. Miretur qui non meminerit se audisse Paulum inter maxima gentium crimina memorantem, quòd sine affectione fuissent: Longè id fuit à Marię visceribus: longè sit à seruulis eius. Sed fortè quis dicat: Nunquid non eum pręscierat moriturum? Et indubitáter: Nunquid non sperabat continuè resurrecturum? Et fidenter: Super hęc dolui crucifixum? Et vehementer: Alioquin quisnam tu frater, aut vnde tibi hęc sapientia, vt mireris plus Mariam compatientem, quàm Mariæ filium patientem? Ille etiam mori corpore potuit, ista commori corde non potuit? Fecit illud charitas, qua maiorem nemo habuit: fecit & hoc charitas, cui post illam similis altera non fuit.

TERTIVM EIVSDEM SANCTISSImæ Dei Genitricis vitæ fragmentum, ex Ioanne Damasceno Monacho.

Habetur in li. 4. eiusdē de Orthodoxa fide cap. 15.

E Sancta & ſuperlaudabili ſemper virgine & Deipara Maria in prętactis mediocriter tractauimus, & quod maximè oportunū viſum eſt repręſentauimus, quòd propriè & vere Deipara & eſt, & nominatur: nunc reliqua compleamus. Ipſa enim ante ſecula præcognitiuo Dei conſilio prædiffinita eſt, & diuerſis ſimilitudinibus & oraculis Prophetarum per ſpiritum ſanctum figurata: & prędicata in prædiffinitiuo tempore ex Dauidica radice pullulauit. propter factas ad ipſum repromiſsiones. Iurauit enim, inquit, Dominus Dauid veritatem, & non fruſtrabitur eum, de fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam. Et rurſus: Semel iuraui in ſancto meo, ſi Dauid mētiar, ſemē eius in æternū manebit: & thronus eius vt ſol in conſpectu meo, & vt luna perfecta in æternum, & teſtis in cœlo fidelis. Et Eſaias: Egredietur virga de radice Ieſſe, & flos ex radice eius aſcendet. Enimuerò quòd Ioſeph ex Dauidica tribu deſcēderit, Matthęus, & Lucas ſacratiſsimi Euāgeliſtæ dilucidè monſtrārūt. Sed Matthęus quidem ex Dauid per Salomonem deduxit Ioſeph: Lucas aūt per Nathan. Sanctæ verò virginis generationem ambo ſiluerunt. Decet autem ſcire, non fuiſſe morem Hebręis, neq; diuinæ ſcripturæ, genealogias texere mulierū. Nam lex fuit tribum non deſponſare ex alia tribu. Atqui Ioſeph ex Dauidica deſcēdit tribu, & iuſtus erat. Hoc enim de ipſo diuinum teſtatur Euangelium. Non igitur pręter legem ſanctam virginem ad diſpenſationem duxiſſet, niſi ex eius ſceptro deſcendiſſet. Cùm igitur oſtenderit Euangeliſta deſcenſum Ioſeph, ſatisfactum eſſe putandum eſt. Præterea id nequaquā latere par eſt, quòd lex erat, viro moriente ſine prole, fratrem eius defuncti coniugē ſibi nuptiis copulare, & ſuſcitare ſemen fratri. Quod igitur partu edebatur, ſecundum naturam ſecūdi, id eſt, illius qui genuit, erat: ſecundum verò legem, eius qui obierat diem.

Ex ſerie igitur Nathan filij Dauid Leui genuit Melchi, & Panthera. Panther genuit Barpanthera, ſic ab eo denominatū. Hic Barpāther genuit Ioachim. Ioachim verò genuit ſanctā Deiparā. Ex ſerie Salomonis filij Dauid Matthan duxit vxorem, ex qua genuit Iacob. Mortuo autem Matthan, Melchi qui erat ex tribu Nathan, filius Leui, frater verò Pantheris, nupſit vxori Matthan, matri quidē Iacob, & genuit ex ea Heli. Erāt igitur fratres vterini Iacob & Heli, Iacob quidem ex tribu Salomonis, Heli verò ex tribu Nathan. Defuncto autem Heli ex tribu Nathan ſine liberis, accepit Iacob frater eius ex tribu Salomonis vxorem eius, & ſuſcitauit ſemen fratri ſuo, & genuit Ioſeph. Ioſeph igitur natura quidem eſt filius Iacob ex deſcenſu à Salomone: ſecundum verò legē, filius Heli ex Nathan.

Ioachim ergo venerādam & dignam laude Annam in matrimonium duxit. Sed quemadmodum vetus Anna ſterilis facta, per votum & repromiſsionē habuit Samuelēm: hunc in modum & hęc per ſupplicationem & repromiſsionem à Deo Deiparā profert, vt & in hoc nulla illuſtrium & glorioſarū poſterior habeatur. Parit ergo gratia (Anna enim hoc interpretatur) Dominam: quod profectò indicat Marię nomē. Nam re vera Domina facta eſt omnium creaturarū, cùm Conditoris omnium effecta eſt mater. Editur partu in domo ouilis Ioachim, & adducitur in templū. Deinde in domo Domini plantata & impinguata ſpiritu, veluti oliua fructifera, omnis virtutis habitaculum facta eſt, ab omni ſeculari vita, & carnali concupiſcentia procul mentē ſequeſtrans, & ſic virginē animam cū corpore conſeruans, vt decebat eam quæ in ſinu Deum ſuſceptura eſſet. Sanctus enim exiſtens in ſanctis requieſcit. Sic igitur ſanctificationē omnem exercet, & templū ſanctum & admirabile altiſsimi Dei dignè demonſtratur. Quia ergo obſeruabat virgines noſtræ ſalutis inimicus propter Eſaiæ prædictionem, dicentis: Ecce virgo concipiet, & pariet filiū, & vocabitur nomen eius Emanuel, quod eſt interpretatum nobiſcū, Deus: vt deciperet eū qui ſemper in ſapientia gloriatur, ipſe qui deprehendit ſapientes in aſtutia eorum, in deſponſationem puella Ioſeph à ſacerdotibus traditur, vt nouus liber literas ſciēti. Nam deſpōſatio cuſtodia virginis erat, & virgines obſeruantis depulſio. Quando autem venit plenitudo temporis, miſſus eſt Angelus Domini ad ipſam annuncians Domini conceptionē. Et ſic concepit filium Dei, conſubſtantialem patris virtutem, nō ex volūtate carnis, neq; ex voluntate viri id eſt, ex congreſſu & ſemine: ſed ex patris bona voluntate, & cooperatione ſpiritus ſancti ſuppeditauit creatori creari, & plaſmatori plaſmari, & filio Dei & Deo incarnari & humanari ex puris & illibatis carnibus eius & ſanguinibus, primę matris abſoluens debitum: Nam quemadmodum illa ſine commixtione ex Adam plaſmata eſt, ſic iſta nouum Adam lege partus in vtero tulit, quem peperit ſuper natiuitatis naturam.

Natus est enim ex muliere sine patre,& ex patre sine matre. Et quoniam ex muliere, lege partus: quoniam sine patre, super naturam est natiuitatis. Et quoniam cõsueto in tempore (nam nouem menses complens, & decimum attingens nascitur) id fit lege partus. Quòd autem sine dolore, supra legem partus est. Cuius enim voluptas non præcessit, neque pariendi dolor subsequutus est, secundum Prophetam dicentem: Priusquam dolorẽ partus senserit, peperit. Et rursus: Priusquam adueniret tempus dolorum partus effudit, & peperit masculum. Natus est igitur ex ea filius Dei, & Deus incarnatus: nõ Deifer homo, sed Deus incarnatus: non vt propheta actione vnctus, sed totius vngẽtis pręsentia: Vt homo quidem fiat, quod vngit, & Deus quod vngitur, non transmutatione naturæ, sed vnione secundum hypostasin. Idem enim erat vngens, & qui vngebatur: vt Deus vngens seipsum vt hominem. Quomodo igitur non est Deipara, quæ Deum incarnatum ex se genuit? Sic propriè & verè Dei genitrix, & Domina, quæ omnium creaturarũ dominatrix, ancilla & mater omnium Conditoris effecta. Quemadmodũ verò qui conceptus est Virginem concipientem seruauit: sic & natus ipsius virginitatem seruauit illæsam. Solum transiuit per eam, & clausam seruauit ipsam. Per auditum quidem conceptio, sed natiuitas per consuetum parientium egressum: tametsi nonnulli fabulantur per latus diuinæ matris ipsum editum fuisse. Non enim impossibile illi erat per clausam portam transire, & illius nõ lædere signacula. Manet igitur & post partum virgo, & semp virgo. Nullo modo enim vsq; ad mortẽ viri admisit contactũ, etsi scriptũ est: Et nõ cognouit eam, donec peperit filium suum primogenitum. Sciendum autem est, quòd primogenitus est qui primus genitus est, etsi etiam vnigenitus fuerit. Hoc enim primogenitum primum natum esse ostendit: nõ omnino autem commanifestat & aliorum generationem. Hoc autem vocabulum, donec, determinati temporis præfinitionem significat, non autem nunciat quod postea. Dicit enim Dominus: Ecce ego vobiscum sum vsq; ad consummationem seculi: non quòd post seculi consummationem separandus sit. Nam ait diuinus Apostolus: Et sic semper cum Christo erimus, post communem resurrectionem intelligens. Quomodo enim quæ genuit Deum, & ex consequentium experientia miraculum agnouit, viri cõsortium admisit? Absit hoc. Non modestæ cogitationis est talia cogitare, ne dicam agere. Sed ipsa beata, & super naturam donorum digna effecta, dolores partus quos effugit pariens, illos tempore passionis sustinuit, ex materna compassione viscerum lacerũ reparturiens. Et quem Deum per natiuitatem agnouit, illum vt maleficum interfectum vidẽs, tanquam gladio, cogitationibus decerpitur. Et hoc est: Tuam ipsam animam pertransibit gladius, quemadmodum illi prædixerat Dei expectator Simeon Dominum gestans in vlnis. Sed commutat tristitiam gaudium resurrectionis, Dominum carne mortuum rediuiuum prædicans.

ITEM DE SANCTISSIMA DEI Genitrice, ex D. Ambrosio Episcopo Mediolanensi.

Ex epistola eiusdem lxxxij. libri decimi ad Vercelensem ecclesiam scripta prope finem.

MATRES ablactate filios, diligite eos, & orate pro iis vt lõgeui super terram sint, non in terra, sed super terram. Nihil enim longæuum in hac terra, & quod est diu, breue est, & magis lubricum. Monete eos vt magis crucem Domini tollant, quàm hanc vitam diligant. Maria mater Domini ante crucem filij stabat. Nullus me hoc docuit, nisi sanctus Ioannes Euangelista. Mũdum alij concussum in passione Domini conscripserunt, celum tenebris obductum, refugisse solem, in paradisum Latronem: sed post piam confessionem receptum. Ioannes docuit quod alii non docuerunt, quemadmodum in cruce positus matrem appellauerit. Pluris putatur quòd victor suppliciorum pietatis officia matri exhibeat, quàm quod regnum cœleste donabat vitæ æternæ. Nam si religiosum est quòd latroni donatur venia, multò vberioris pietatis est, quòd à filio mater tanto affectu honoratur. Ecce mater tua. Testabatur de cruce Christus, & inter matrem atque discipulum diuidebat pietatis officia. Condebat Dominus nonsolùm publicum, sed etiam domesticum testamentum, & hoc eius testamentum signabat Ioannes, dignus tanto testatore testis. Bonũ testamẽtum nõ pecunię, sed vitæ æternæ, quod non atramento scriptum est, sed spiritu Dei viui, qui ait: Lingua mea calamus scribæ velociter scribentis. Sed Maria nec minor quàm matrẽ Christi decebat, fugientibus Apostolis ante crucem stabat. & piis spectabat oculis filij vulnera, quia expectabat non pignoris mortem, sed mundi salutem. Aut fortasse quia cognouerat per filij mortem mundi redemtionem aula regalis, etiam sua morte putabat se aliquid publico additurum muneri. Sed Iesus non egebat adiutore ad redẽptionem omnium, qui omnes sine adiutore seruauit. Vnde & dicit: Factus sum sicut homo sine adiutorio inter mortuos liber: suscepit

suscepit quidem affectum parentis, sed non quæsiuit alterius auxilium. Hanc imitamini, matres sanctæ, quæ in vnico filio dilectissimo tantum maternæ virtutis exemplum edidit. Neque enim vos dulciores liberos habetis, neque illud virgo quærebat solatium, quòd alium posset generare filium.

DE EADEM ADHVC SANCTISSIMA Dei genitrice, ex eodem Ambrosio.

Habetur in epistola lxxix. li. x. Epistolarũ eiusdem.

SAnè non possumus negare de Mariæ filiis iure reprehensum, meritoq́; vestrã sanctitatem abhorruisse, quòd ex eodem vtero virginali, ex quo secũdum carnem Christus natus est, alius partus effusus sit. Neq; enim elegisset Dominus Iesus nasci per virginẽ, si eam iudicasset tam incontinentem fore, vt illud genitale Dominici corporis, illam aulã Regis æterni, concubitus humani semine coinquinaret. Qui enim hoc astruit, nihil aliud nisi perfidiam Iudæorum astruit, qui dicunt eum non potuisse nasci ex virgine: Nam si hanc accipiant à sacerdotibus autoritatem, & videatur Maria partus fudisse plurimos, maiore studio veritatem fidei expugnare contendent. Et vbi est illud quod scriptũ est, dicente Domino ad matrem de Ioanne Euangelista: Mulier ecce filius tuus. Et rursus ad Ioannem de Maria: Ecce mater tua. Quid sibi istud vult, quod cùm in cruce Dominus positus peccatum mundi tolleret, pronunciauit etiam de integritate materna? Aut quid aliud dicitur, nisi vt claudat sua ora perfidia, obmutescat, ne matrem Domini aliquo audear temerare conuitio? Testis est ergo idem arbiter, idem materni pudoris assertor, quòd desponsata fuerit viro, tantummodo Ioseph, nulla tamen coniugalis coitus consuetudine thori iura cognouerit. Neq; enim eam suscepturam ex Ioseph filios, à viri consortio separare voluisset. Sed si hoc parum est, addidit testimonium Euãgelista dicens, quòd suscepit eam discipulus in suam. Nunquid ergo diuortium fecit? nunquid à viro abduxit atq; abstulit? Ergo qui hoc legit in Euangelio, quomodo quasi naufragus titubat & fluctuat. Hoc ergo testimonium filij est de matris integritate hęc Mariæ locuples integri pudoris hęreditas, hic totius finis consummationis, denique hoc dixit: Et emisit spiritum, consummans omne mysterium bono fine pietatis.

ITEM DE SANCTISSIMA DEI Genitrice, per D. Gregorium Episcopum Nyssenum.

Ex oratiõe eiusdem in die Natiuitatis Domini habita, Petro Frãcisco Zino Veronense interprete

AVSCVLTEMVS quid de hac sanctissima virgine memoriæ proditũ sit. Virginis pater (vt ex historia quadam incerti autoris accepi) fuit insignis quidam ciuis, obseruantia legis & vitæ probitate imprimis nobilis, qui sine filiis ad senectutem peruenerat, cùm minus idoneam ad gignendum vxorẽ haberet. Habebatur autem matribus ex lege honor quidam quo carebant fœminæ, quæ liberos nullos susceperant. Quapropter & hæc imitata id quod de matre Samuelis scriptum est, in sanctum sanctorum ingreditur, [1] & supplex Deum orat, ne se legis benedictione sinat excidere, cùm nihil vnquam admiserit cõtra legẽ. Quòd si mater euaserit, se quodcunq; pepererit, ei dedicaturam. Quamobrem cùm voti compos effecta filiam suscepisset, eam vocauit Mariam, vt ipso etiam nomine testaretur acceptũ munus à Deo. Illam igitur, cùm iam grandiuscula esset, nec vbera matris amplius indigeret, ducens in ad templum Deo reddidit, & studiosè promissum exoluit. Sacerdotes autem quamdiu paruula fuit ad Samuëlis similitudinem in sanctis ædibus educârunt: sed cùm iam adolesceret, consulebant quidnam agerent de sacro illo corpore, ne Deum offenderent. Etenim naturæ [2] legi illam subiicere: vt cuipiam in matrimonium collocata seruiret, absurdissimum videbatur. Instar enim sacrilegij fuisset, si muneris Dei sarrati, Dominus homo fieret. Legibus enim erat constitutum, vt maritus dominaretur vxori. [3] Mulieres rursus inter sacerdotes in templo versari, atque in sanctis ædibus conspici, nec lex, nec grauitas permittebat. Deliberantes igitur in hanc sententiam diuinitus conuenerunt, vt eam connubij nomine cuipiam desponderent, qui tamen ad custodiam eius duntaxat esset idoneus. Ad hoc autem munus aptissimus inuentus est Ioseph ex eadem tribu & patria, qua erat virgo. Sacerdotum ergo consilio Ioseph puellam sponsam accipit. Quę tamen coniunctio sponsalia non est egressa. Tunc ad virginem missus est Gabriel, qui ei diuinæ voluntatis arcanum aperiret. His autem faustissimis verbis vsus est: Aue Maria gratia plena, Dominus tecum. Contraria hæc est oratio illius vocibus, quas prima mulier audiuit. Tunc enim illa doloribus propter peccatum damnata est. Nunc aũt in hac per gaudium dolor expellitur.

1 Heus tu qui vota damnas, & ex Ecclesia ea tollere moliris, vides ne vt etiam antiquis patrib⁹ fuerint in vsu, & quomodo post emissionẽ illa adimpleuerint?

2 Notent qui Deo sacratas virgines sub prætextu matrimonij hominib⁹ copulãt ad abutẽdum eis, quod peccatum maximum committunt.

3 Quid dicis tu qui sacerdotẽ agis & fœminarũ consortia apud sãctas ædes semper habere vis?

In illa molestiæ partum præcesserunt. Huic partum lætitia pronunciat. Ne timeas, inquit: quoniam omnibus mulieribus timorem affert partus expectatio, dulcis partus promissione timor eximitur. In vtero, inquit, concipies, & paries filium, & vocabis nomen eius Iesum. Ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Quid autẽ Maria? Audi pudicam virginis vocem: Quomodo erit istud, quoniam virum non cognosco? Angelus partum nunciat. At illa virginitati inhæret, & integritatem Angelicę demonstrationi anteponendam iudicat. Nec Angelo fidem non habet, nec à proposito recedit suo. Interdixi, inquit, mihi consuetudinem viri. Quomodo istud erit mihi, quoniã virum non cognosco? Hæc Mariæ vox declarat ea quæ ex historia incerti autoris commemoraui, non esse penitus absurda. Si enim liberorum causa ducta fuisset à Ioseph, quomodo pariturum, Angelo prænuncianti, se rem nouam & alienam audire præ se tulisset, cùm ipsa quoque sese obstrinxisset naturæ lege vt aliquãdo mater esset? Verùm [5] quia carnem Deo consecratam, tanquam sanctum aliquod oblatum munus, oportebat intactam integramque præstare, idcirco licet, inquit, Angelus sis, licet è cœlo venias, licet id quod ostenditur, naturã superet humanam, tamen me virum cognoscere nefas est. Quo modo sine viro mater ero? Ioseph enim sponsum noui, sed virum non cognosco. Quid ad hæc auspex Gabriel? Quem thalamum statuit puro impollutoque connubio? Spiritus sanctus, inquit, superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. O beatum vterum illum, qui bonitatis præstantia ad se traxit animi bona. In reliquis enim omnibus vir animus purus spiritus sancti præstantiam capit, hîc autem caro fit spiritus receptaculum. Sed & virtus altissimi obumbrabit tibi. Quid significat arcanus hic sermo? Christus Dei virtus est & sapientia, vt ait Apostolus. Virtus igitur altissimi, quæ Christus est, per aduentum spiritus sancti formatur in virgine. Quemadmodum enim vmbra ab ad præcedentium figuram effingitur, sic forma & iudicium diuinitatis Dei in virtute ipsius qui pariter ostenditur, & imago, & signum, & adumbratio, & splendor exemplaris, per admirabilem rerum effectionem demonstrabitur.

5 Votum hoc virginitatis beatissimæ Dei genitricis licitũ fuit, Deoq; maxime gratum: quod nisi extitisset filius Dei nunquã humanam carnẽ de ea assumpsisset.

ITEM DE EADEM SANCTISSIMA Dei genitrice, Per D. Bernardum Abbatem.

Est sermo primus eiusdẽ, habitus in die assumptionis beatæ virginis.

Virgo hodie gloriosa cælos [6] ascendens, supernorum gaudia ciuium, copiosis sine dubio cumulauit augmentis. Hęc enim est cuius salutationis vox & ipsos exultare facit in gaudio, quos materna adhuc viscera claudunt. Quòd si paruuli necdũ nati anima liquefacta est vt Maria locuta est, quid putamus quænam illa fuerit cœlestiũ exultatio, cùm & vocem audire, & videre faciem, & beata eius frui præsentia meruerunt?

6 Virgo gloriosa hodie cœlos ascendens. Ergo ante diem iudicij sanctorũ animæ cœlũ ingrediũtur, & Deum vident.

Nobis verò charissimi, quę in eius assumptione solennitatis occasio, quę causa lętitię, quę materia gaudiorũ? Marię pręsentia totus illustratur orbis, adeo vt & ipsa iã cœlestis patria clarius rutilet virgineę lãpadis irradiata fulgore. Meritò proinde resonat in excelsis gratiarum actio & vox laudis. Sed plangendũ poti' nobis quàm plaudendum esse videtur. Quantum enim de eius pręsentia cœlum exultat, nunquid non consequens est vt tantũ lugeat hic noster inferior mundus eius absentiam? Cesset tamen querela nostra, quia nec nobis hîc manens est ciuitas, sed eam inquirimus ad quã hodie Maria benedicta peruenit, in quam si conscripti ciues sumus, dignũ profectò est etiam in exilio, etiã super flumina Babylonis eius nos recordari, eius nos communicare gaudiis, eius participare lętitiã, maximeq; eam quę tam copioso impetu lætificat hodie ciuitatẽ Dei, vt sentiamus & ipsi stillicidia stillantia super terrã. Pręcessit nos Regina nostra, præcessit, & tam gloriose suscepta est, vt fiducialiter sequantur Dominam seruuli clamantes: Trahe nos post te, in odore vnguentorum tuorum curremus. Aduocatã [7] præmisit peregrinatio nostra, quę tanquam iudicis mater, & mater misericordię suppliciter & efficaciter salutis nostrę negotia pertractabit. Preciosum hodie munus terra nostra direxit in cœlũ, vt dando & accipiendo fœlici amicitiarum fœdere copulentur humana diuinis, terrena cœlestibus, ima summis. Illò enim ascendit fructus terrę sublimis, vnde data optima & dona perfecta descendunt. Ascendens ergo in altum virgo beata, dabit ipsa quoq; dona hominibus. Quid ni daret? Siquidẽ nec facultas ei deesse poterit nec voluntas. Regina cœlorũ est, misericors est, deniq; mater est vnigeniti filij Dei. Nihil enim sic potest potestatis eius seu pietatis magnitudinem commendare, nisi fortè aut nõ creditur Dei filius honorare matrẽ, aut dubitare quis potest omnino in affectũ charitatis trãsisse Mariæ viscera, in quibus ipsa quæ ex Deo est charitas, nouem mensibus corporaliter requieuit. Et hæc quidẽ propter nos dixerim, fratres, sciens difficile esse vt in tãta inopia charitas illa perfecta nõ quærẽs quæ sua sunt, valeat inueniri. Vt tamẽ interim sileam beneficia quę pro illius glorificatiõe cõsequimur, si eam diligimus, gaudebimus vtiq;, quia vadit ad filium, planè, inquã, cõgratulabimur ei, nisi

7 Audis sanctam Dei genitricẽ dici aduocatã nostrã, & ideo cœlos adscẽdisse, vt ibi pro nobis huiusmodi fungeretur officio. Nec propter hoc tam pius & catolicus pater Domino nostro Iesu Christo aliquã iniuriã putauit, cum ipse sit summus & præcipuus aduocatus: eius vero genitrix primũ post eum locum obtineat.

nisi fortè, quod absit, inuentrici gratiæ omnimodis inueniamur ingrati. Quem enim in castellum mundi huius intrantem prius ipsa susceperat, ab eo suscipitur hodie sanctam ingrediens ciuitatem. Sed cum quanto putas honore, cum quanta putas exultatione, cum quanta gloria? Nec in terris locus dignior vteri virginalis templo, in quo filium Dei Maria suscepit: nec in cœlis regali solio, in quo Mariam hodie Mariæ filius sublimauit. Fœlix nimium vtraque susceptio, ineffabilis vtraque, quia vtraque inexcogitabilis est. Vt quid enim ea hodie in Ecclesiis Christi Euangelica lectio recitatur, in qua mulier benedicta in mulieribus, excepisse intelligitur Saluatorem? Credo vt hæc quam celebramus, ex illa susceptione aliquatenus æstimetur, imò vt iuxta illius inæstimabilem gloriam, inæstimabilis cognoscatur & ista. Quis enim si etiam linguis hominum, Angelorumque loquatur, explicare queat, quemadmodum superueniente spiritu, obumbrante virtute altissimi caro factum sit verbum Dei, per quod facta sunt omnia, & Dominus maiestatis quē non capit vniuersitas creaturæ, intra virginea sese clauserit viscera factus homo? Sed & illud quis cogitare sufficiat, quàm gloriosa hodie mundi Regina processerit, & quanto deuotionis affectu tota in eius occursum cœlestium legionum prodierit multitudo, quibus ad thronum gloriæ canticis sit deducta, quàm placido vultu, quàm serena facie, quàm diuinis amplexibus suscepta à filio, & super omnem exaltata creaturam, cum eo honore, quo tanta mater digna fuit, cum ea gloria, quæ tantum decuit filiū. Felicia prorsus oscula labiis impressa lactentis, cui virgineo mater applaudebat in gremio. Verùm nunquid non fœliciora censebimus, quæ ab ore sedentis in dextera patris hodie in beata salutatione suscepit, cùm ascenderet ad thronum gloriæ epithalamium canens, & dicens: Osculetur me osculo oris sui? Christi generationem & Mariæ assumptionem quis enarrabit? Quantum [8] enim gratiæ in terris adepta est præ cæteris, tantum & in cœlis obtinet gloriæ singularis. Quod si oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus diligētib[9] se, quod præparauit gignenti se, & quod omnibus est certum diligenti præ omnibus, quis loquatur? Fœlix planè Maria, & multipliciter fœlix, siue cùm excipit Saluatorem, siue cùm à Saluatore excipitur, vtrobique mira dignitas virginis matris, vtrobique amplectenda dignatio maiestatis. Intrauit, inquit, Iesus in quoddam castellum, & mulier quædam excepit illum in domum suam. Sed laudibus magis vacandum est, quòd festiuis præconiis hæc dies debeatur. Quia verò copiosam nobis materiam lectionis huius verba ministrant, cras quoque conuenientibus nobis in vnum communicandum erit sine inuidia, quod fuerit desuper datum, vt in memoria tantæ virginis non modò affectus deuotionis excitetur, sed & mores ædificentur ad prouectum conuersationis, in laudem & gloriam filij eius Domini nostri, qui est super omnia Deus benedictus in secula.

8 Beata virgo quantū gratiæ in terris adepta est præ cæteris, tantum et in cœlis obtinet gloriæ singularis.

SANCTI PATRIS NOSTRI GERmani Archiepiscopi Constantinopolitani Encomium sanctissimæ Deiparentis, quando adducta fuit in templum à suis parentibus, cùm esset tres annos nata.

Apud Simeonem Metaphrasten.

CCE rursus dies [1] festus & celebris matris Domini: ecce progressus sponsæ, in quam non cadit vlla reprehensio: ecce primus processus futuræ eius gloriæ: ecce apertum proœmium diuinæ quæ eam erat adumbratura gratiæ: ecce clarum indicium eius eximiæ puritatis. Vbi enim non sæpe, sed semel solùm in anno sacerdos ingrediens peragebat cultus mysticos, illuc ea vt ibi perpetuò maneret, à suis adducitur parentibus, & vt esset infans in gratiæ adytis. Quis rem vnquam talem cognouit? Quis vidit, aut quis audiuit ex iis qui nunc, aut qui vnquam fuerunt, feminam quæ adduceretur in intima sancta sanctorum, ad quæ vix patet aditus hominibus, vt in eis habitet & versetur? An non hoc est euidens demonstratio noui & alieni operis, quod in ea futurum erat postea? Non apertum signum? Non clarum iudicium? Ostendant nobis qui in eam linguas mouent, & vident tanquam nō videntes, vbinam talia vnquam viderunt, puellam ex professo adduci intra tertium velum tāquam donum in quod nulla cadit reprehensio, vt illic habitaret assiduè, eamque à diuitibus populi supplicātibus, & à virginibus deduci, eum lampadibus adduci, à Sacerdotibus & Prophetis supinis manibus excipi? Quomodo ergo noluerūt intelligere? Quomodo videntes prima extremis fidem non habuerunt? Quomodo cùm quædam noua & aliena in ea prius vidissent, dixerunt contra ea quæ postea facta sunt? Non enim casu & temerè fuerunt quę

1 Festus dies præsentationis beatæ Virginis.

prima in ea euenerunt,ſed fuerunt omnia vltimorum procemia.Dicant ergo nobis qui ex ſeipſis ſunt in rebus inanibus ſapientes,quomodo cùm aliæ ſteriles pepererint,nullius ex ipſis filia reponitur in ſancta ſanctorum,nec accepta fuit à Prophetis?An nõ hæc poterant dicere qui hæc & talia videbant, cuiuſmodi etiam qui ex eis erant eiuſdem ſententiæ , dixerunt poſtea in illius filium:Quiſnam erit hĩc puer?Maximè. Sed qui aliena quidem ſentiunt,interitus viam ingrediantur,& cadant in baiathrum quod ipſi fecerunt. Nos autem qui ſumus Dei populus peculiaris,Sacerdotes & Principes, mundani & mònachi,ſerui & liberi,artifices & agricolæ,plantatores & piſcatores,iuuenes & ſenes,viri & mulieres adeſte,prompto & alacri animo accedamus ad Dei parentem: & quę in eam œconomicè prius perfecta ſunt diuina myſteria intueamur. Quemadmodum à parẽtibus hodie virgo ſacratiſſima in templum Dei per eius ſacerdotes adducitur: quemadmodum templum Domini animatum templo inanimo dedicatur:quemadmodum propheta Zacharias eam ſua manu accipit & adducit in adyta, nihil ęgrè ferens , neque dicens eius parentibus:Non faciam hanc rem maximè nouam , neque puellam introducam in ſancta ſanctorum,vt in eis habitet aſsiduè, in quæ ſemel in anno iuſſus ſum intrare : Nihil tale dixit propheta Zacharias, ſed vt qui pręſciuiſſet futurum , quoniam erat Propheta, eam expectans,ſicut qui poſt eum fuit Simeon illius filium , eam is quoque excipit prompto & alacri animo. Deinde matrem amplexus eam allocutus eſt , ſic dicens , & puellam tenens manibus:Vndénam orta es ô mulier:& quiſnam eſt modus & ſcopus talis ſtudij tui ac propoſiti?& quomodo cùm nullum tale habueris exemplar, ſola inueniſti hĩc nouũ & non prius auditum actum,introducens puellam vt ingrediatur adyta?Quæ eſt tua deliberatio dic nobis,& quæ cogitatio?Ego,inquit Prophetæ,ſum Anna grato nomine:nata quidem ſum ex genere ſacerdotali,tribu Aaronitica,radice prophetica & regia:Dauidis autem & Salomonis,& eorum qui deinceps fuère ſum ramus. Sum autem cognata tuæ vxoris Eliſabeth.Deinde viro quidem coniuncta fui lege Domini.Inuenta ſum verò ſterilis & infertilis multis annis.Nullum autem inueniens medicamentũ quod mederetur meæ calamitati,ad eum confugi qui eſt ſolus potens,& ea reddit facilia , ex quibus non datur exitus:& ad ipſum os meum ex animo aperiens , cum luctu cordis clamaui & lachrymis,ſic dicens:O Domine Domine, qui dolore affectas animas exaudis ocyſsimè,cur me reddidiſti diuerſam à natura meorum maiorum?Cur me feciſti parabolam in genere meo,& motionem capitis in tribu mea?Cur maledicti tuorum Prophetarũ me feciſti participem,dans mihi matricem filios non producentem,& vbera arida? Cur feciſti vt mea dona non eſſent accepta vt quæ ſim ſterilis?Cur me ſiniſti ſubſannari à notis meis,irrideri à famulis,& vicinis haberi opprobrio?Reſpice Domine,exaudi Domine,miſerere ô ſancte.Fac me ſimilem volucribus cœli,& beſtiis terræ,piſcibus maris: quoniam ea quoque ſunt genitalia coram te ô Domine.Ne brutis videar deterior ô Domine,quæ facta ſum ad imaginem tuam & ſimilitudinem.Hæc cùm dixiſſem , hoc quoque adieci iis quæ dicta ſunt: Quoniam tibi Domine donum gratiarum actionis omnino tibi dedicabo [a] quem mihi dederis filium,vt is ſit & maneat in tuo ſanctuario,tanquam ſacrum donarium & munus pretioſiſsimum , quod mihi datum eſt à te qui es perfectiſsimus dator pretioſorũ donorum.Hęc ego,cùm eſſem ſub dio in meo horto,oculos in cœlum tollens,pectus aũt meum manibus verberans,clamaui ad Deum,qui eſt in cœlis.Meus autem coniux cùm eſſet ſolus in monte,& ieiunaret quadraginta dies,eadẽ à Deo ſupplex petebat. Sic ergo flexus qui eſt paratus ad miſericordiam,& benignus Dominus amborũ precibus, miſit diuinũ ſuũ Angelũ,nobis prænunciatũ meę filiæ conceptionẽ. Statim ergo natura à Deo iuſſa ſemen excepit.Non enim ante diuinam gratiam ipſa auſa eſt excipere.Sed cùm illa acceſsiſſet,matrix quæ prius erat clauſa,ſuas portas aperuit,& à Deo acceptum depoſitum apud ſe detinuit,donec Dei voluntate quod in ea fuerat ſeminatum in lucẽ eſt editum.Hinc ergo eo ablactato,vota mea reddo Domino quæ diſtinxerunt labia mea, & locutum eſt os meum in afflixione.Et ideo virginum cateruas coëgi cum lampadibus,conuocaui ſacerdotes,congregaui cognatos meos,omnibus dicens:Omnes mihi gratulemini, quòd hodie & mater & productrix effecta ſum:non Regi terreno meam offerens filiam, quoniam nec par quidem erat,ſed Deo cœleſti & regi dedicatam:accipe deinceps ô Propheta,meam à Deo datam filiam:& introductam planta in loco ſanctuarij , in prompto Dei habitaculo , in domo exultationis & letitiæ nihil : curioſe inquirens, donec Deo qui eam hinc vocauit , viſum fuerit quæ ad eam attinent ad finem deducere.

a Ecce votũ, & voti redditio ſtatim ſequitur.

Cùm hæc verba audiiſſet Zacharias,ſtatim allocutus eſt Annam : Benedicta eſt radix tua ô fœmina in primis veneranda: glorificata eſt matrix tua ô amans coniugis:& glorioſa eſt ablatio tua ô pia & Dei amans.Deinde puellam letus tenens,eam prompto & alacri animo introducit in ſancta ſanctorum; ſic vtique ei dicens:Adeſdum implementum meę

pro-

prophetię. Adesdum perfectio pastorum conuentorum Domini. Adesdum signaculum eius testamenti. Adesdũ finis eius consiliorũ. Adesdum declaratio eius mysteriorũ. Adesdũ specula omnium Prophetarum. Adesdũ conciliatrix eorum qui malè dissentiunt. Adesdũ coniunctio eorum quę erant malè disiuncta. Adesdum firmamentũ eorũ quę deorsum inclinantur. Adesdum renouatio eorum quę erant inueterata. Adesdum iubar eorũ qui siti sunt in tenebris. Adesdum donum maximè nouũ & diuinum. Adesdum Domina omniũ terriginarũ, ingredere in gaudiũ Domini tui. Nunc quidẽ inferre in terra quæ conculcatur ab hominibus, paulò pòst aũt in superna, & ad quam non patet hominibus aditus. Cùm sic, vt erat consentaneũ, dixisset mysta puellæ, eã vbi oportebat, deposuit, & vbi cõuenerat & fuerat prętitutũ. Puella autẽ valde lætaus & exultans, ibat in templo Dei, tanq̃ in thalamo, cùm ætatis quidem ageret annũ tertiũ, esset verò perfecta diuina gratia, vt quę esset prædestinata, & præcognita, & prælecta à Deo & dispensatore vniuersorum ante mundi constitutionẽ. Mansit autem de cætero in sanctis sanctorũ, seu in templi penetralibus, ambrosiam nutrimentũ per Angelum accipiens vsq; ad secundã ætatem. Tunc aũt Dei nutu & consilio sacerdotum de ea datur sors: & forte eligitur Ioseph iustus: & hanc sanctam virginẽ diuino cõsilio ex templo Dei ab eius accipit sacerdotibus, ad inescandũ mali autorem serpentem: ne tanquã virginẽ aggrederetur puellam ab omni labe alienam: sed tanquã ad desposam ad eam accederet. Fuit ergo illa incorruptissima in domo fabri Ioseph seruata Domino omniũ Architecto, donec quod ante secula fuerat absconsum mysterium in ea esset perfectum: & hominibus Deus ex ea effectus esset similis. Sed de his quidem dicere est alterius operis, & temporis conuenientis. Nobis autem rursus ad propositũ redeat oratio, & laudibus celebratur hodie dies deductionis. Abi ergo ô Domina Dei mater, abi ad tuam hæreditatẽ. & vade in atria Domini exultans & lætans: alacrisq; expectans in dies sanctissimi spiritus in te aduentum, & potentię altissimi adumbrationẽ, & vnigeniti tui filij conceptionem, vt Gabriel tibi prædicet: & da iis qui tuũ festũ peragunt tuũ auxilium, protectionem & defensionem, eos omni ex parte liberans [3] tuis intercessionibus ab omni necessitate & periculis, morbisq; grauibus, & omne genus calamitatibus, & à futuris iustis minis tui filij. Eos autem colloca vt mater Domini in loco deliciarum, vbi est lux & pax, & rerũ expetendarum summum donũ, & fiant muta labia dolosa quæ contra te iustam loquuntur iniquitatem in superbia & contemptione, & exterminetur in ciuitate tua imago eorũ. Erubescant, & deficiant, & pereant, & cognoscant q, nomen est tibi Domina. Tu sola Dei genitrix excelsissima super omnem terrã. Nos autẽ ô Dei spõsa, fide benedicimus, desiderio honoramus, & metu adoramus, te semper extollẽtes, te laudantes, & te venerabiliter beatam pronũciantes. Est enim re vera pater tuus beatus inter viros, & beata mater tua inter mulieres: Beata domus tua, & beati noti tui. Beati qui te viderunt: Beati qui tecũ sunt versati: Beati qui tibi seruierunt: Beata loca tua: Beatum templum in quo tu fuisti oblata. Beatus Zacharias qui te vlnis suis est amplexus. Beatus Ioseph qui te despondit: Beatus lectus tuus & beatũ sepulchrũ tuum. Tu es enim honor honorantium, & premium premiorũ, & altitudo altitudinũ. Sed ô mihi sola Domina: mea ex Deo consolatio: ardoris qui est in me ros diuinus, exiccati mihi cordis diuinitus irrorãa aspersio, tenebrosæ meæ animæ lampas lucidissima: Dux meę dubitationis, vires imbecillitatis, nuditatis amictus, opes medicitatis, immedicabilium vulnerũ curatio, lachrymarũ ablatio, requies gemituũ, alleuatio dolorum, calamitatũ trãsmutatio, vinculorũ meorum solutio, spes meæ salutis, & bonorum omniũ remuneratio, [4] exaudi meas precationes, miserere meorũ luctuũ: & excipe meos fletus, miserere mei flexa meis lachrymis. Te moueat mei misericordia, vt matrẽ benigni Dei, aspice & annue meæ supplicationi. Imple mei sitientis desiderium, & coniunge me meæ cognatæ & conseruę in terra mitiũ, in tabernaculis iustorũ, in choro sanctorũ: & dignare me tu quę es omniũ defensio, & omniũ letitia, & vehemens gaudiũ, vt simul cũ ea lęter te rogo. Rogo te pręterea, vt in gaudio illo quod reuerà verbis nõ potest exprimi perpetuisq; deliciis & insatiabilibus, & in regno eius quod caret vespera, & nunquã terminatur, eos colloces qui fide & desiderio hoc venerandũ tuum [5] festũ peragunt. Certè Domina Dei parens: certè meũ refugiũ, vita & defensio, arma & gloriatio: spes & robur meũ: concede mihi vt ego quoq; cũ ea fruar inenarrabilibus. & quę cõprehendi nõ possunt tuis bonis, in cœlesti & quę dici nõ potest perseuerantia. Habes enim sat scio cũ tua voluntate concurrentẽ potentiã, vt quæ sis mater altissimi. & propterea audeo. Ne ergo priuer mea expectatiõe ô Domina intemerata, quę vniuersorum expectationem supra rationem peperit Dominum nostrum Iesum Christum verum Deum & Dominum & Regem vniuersę createę naturę. Quẽ decet omnis gloria, honor, & adoratio, cum patre principio carente, & sanctissimo & viuifico spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum. AMEN.

δίοντρα

3 Vide quãta pol-let sanctissima Dei genitrix.

4 Ecce quomodo inuocat Dei matrem in sui auxilium.

5 Qui fide & desiderio hoc venerandum tuum festum peragunt.

SANCTI

SANCTI PATRIS NOSTRI GEORGII

Archiepiscopi Nicomediæ oratio, De exitu sanctissimæ Dominæ nostræ Deiparentis, quando fuit oblata in templo.

Apud Simeonem Metaphrasten.

a Et hic habes festum diem præsentationis virginis.

PVLCHRA nobis principia argumenti dicendi ostendit hic dies [a] festus, parauit pulchras consensionum semitas: iecit pulchra fundamenta ascensionum nunc erigens se ad orationem. Quamobrem eam tollens sublimẽ, gratia euehit ad encomiorum altitudinem, & gradus mutans gradibus, laudem transfert à gloria in gloriam. Sed quoniam fieri non potest, vt ea simul cum rebus extollatur, è terreno profundo parũ enatans, exiliter erigitur ad argumẽti altitudinẽ. Age ergo nos quoq; cũ ea laborãtes, corporis onere deposito mẽtis penna simul ad festũ extollamur, & intra adyta progredi festinantem castissimam virginem, prompto & alacri animo consequamur, & nos ab externo errore colligentes, orationis vestibula deinceps cõscendamus. Neque enim pratorum pulchritudo adeo facit, vt ij qui extra obeunt, ea cupiant ingredi, vt odoratus ortus encomiorum virginis ingressum reddit iucundum volentibus. Etenim est hoc pratum & pratorum maximè odoriferum & varium, & incorruptione coronans eos qui decerpunt, non vernis comatum floribus, qui speciei habent delectationẽ, quæ facilè marcescit, sed emittẽs gratiæ bonũ odorẽ, pfundit sensum: & mentẽ apud se longè suauissima demulcet auditione. Nam in illis quidem sensus quoque capiens satietatem, non similiter delectatur iis qui apparent postea. In his autem, eorum quidem qui præcesserunt manet odor, eorum autem qui succedunt, accedit maius desiderium. Malum quidem spectaculum vnà cum tempore marcescẽtem habet pulchritudinem. Hic autem decor perpetuam fert animæ delectationem: & quomodo qui vestibula regia fortè sunt ingressi, ex externis coniectant internam posituram, quæ sensu non iudicârunt, mente cõiectãt excellentia: idem etiam ostenditur accidere in vestibulis encomiorum. Atq; in omnibus quidem, vt arbitror, non minimum autem in his quoque, vt arbitror. Nam in altitudinem quidem elata sunt procœmia: præclarus verò argumenti ornatus ex his apparet intrinsecus, plurima habens incrementa gloria & pulchritudine insignia. Est ergo nobis propositum, ad ingressum parum attollere oculos, & qui latet, quoad eius fieri potest, intueri decorem, etiamsi fieri non potest, vt contemplemur vniuersam eius elegantiam. Age verò oratione procedamus interius, ductricẽ habentes ipsam Reginam. Sed video nunc hãc concionem luce infinita coruscare: & mente illuminor, & mihi venit in mentem exilire: & ea quæ nunc peraguntur magna esse visione apprehendo: & Angelos simul choreas agentes mente cogito: & omnia noua, & aliena, & digna pulchro cœli ornatu. Hinc mihi videtur eius quæ laudatur gratia in medium procedere, & vniuersum cœtum implere lætitia, affatim dona tribuens. Quamobrem spem eorum attendentes omnes simul ingrediamur, vnusquisque reddens id quod debetur. Qui dicit, sermonem: qui prudenter audit, auditionem: qui ministrat, adimpletionem: & omnia quorum debiti exolutio ad ingressum adhortatur. Præcedant ergo sermones, quę deinceps sequuntur ad se congregantes. Atque iam quidem ij qui virginem pepererant, ad templi eam fores adducebant, Angelis eam circumcirca stipantibus, & supermundanis virtutibus omnibus simul collętantibus. Nam etsi ignorabant arcanum modum mysterij, vt serui tamen iussu Domini, seruiebant eius processui. Et primum quidem considerabant videntes, vt qui sint naturæ intelligentes, eam esse pretiosum vas virtutum, & ferre signa incorruptæ puritatis: & habere corpus procul remotum à vitiorum colluuie. Deinde autem iussi parentes munus implebant. Tunc lampades luminis ingressum lætificabant: & omnia quæ templo continebantur, cõuertebantur ad lætitiã ipsis, vt puto, inanimatis, simul cũ Angelis lætãtibus. Quamobrẽ mihi quoq; licet cũ eis choros ducere: & tanquã tunc præsenti venit in mentem in vocẽ erumpere, quæ dicitur aptè & conuenienter. Dilata atria ad excipiendam latiorem quæ sub aspectum cadere & non cadere conspecta est creatam naturam, in qua comprehensus qui comprehendi non potest, vitij latitudinem redegit in angustissimum. Accende lampadem luminis, & ingressum lætifica. Facem tanquam signum aliquod tolle sublimem: & ad te dirige orbem terræ: vt lucidam intueatur nebulam, & radiorum eius fiat particeps, vt ex ea videat scatentem fontem luminis. Pande portas tuas, & introduc portam quæ percipitur intelligentia. per quam cùm solum transiisset Dei verbum, obsignatam conseruauit sicut nouit. Nam etsi accepit portæ appellationem, virgo tamen vsum conseruauit, & impleuit quidem rei ministerium: incorruptionis tamen non soluit signacula. Sustine velum, vt intra id ingrediatur verbi velum animatum, quod in se celauit diuinitatem

tatem

tatem,& eius igne non fuit combusta essentia materialis. Accipe quod fuit in spiritu inauratum candelabrum,lucerna cuius fines illuminat per quam accenderunt septem dona spiritus,& mundum terrenum illuminârunt.Accipe mensam quæ portat vitam , in qua vitæ nostræ panis propositus.ambrosia pauit eos qui illius fuerunt participes,ex qua crateres sapientiæ imperturbatum & purissimum effundũt poculum cognitionis.Orna sancta sanctorum.& sanctissimum excipe tabernaculum quod est capax essentiæ immaterialis,quod nostrum quod ceciderat , excitauit tabernaculum,quod parentis nostri Dauid tabernaculum quod fuerat ablatum,rursus erexit,per quod membra quæ fuerant dissoluta nostra transgressione,fuerunt redacta adsuam integritatem.Accipe aureum thuribulũ, in quo verbum quod carnem assumpsit,bono odore impleuit orbem terræ:in quo combusta fuerunt crimina inobedientiæ:per quod liberatur aër à molestia inquinamentorum: per quod bonus odor spiritus spirauit in homines. Introduc arcam sanctificationis,quę intus accepit eum qui dedit legem,quę portauit mannam cœlestem, quæ à diluuio peccati seruauit nostram naturam,& per partum liberauit orbem terræ ab interitu . Noui testamenti thesaurum, vrnam inclitam ac gloriosam,tabulas à Deo impressas characteribus in quibus inscriptum Dei verbum supra rationem,legalis literæ difficultatẽ traduxit ad leuitatem spiritus.Cape virgam sacerdotalẽ quæ absque irrigatione produxit florem qui non marcescit,nempe Dominum.Sanctam terram & desiderabilem, ex qua orta est veritas & iustitia,in qua operculo tecti pedes prohibentur progredi, ratiocinatio, inquã, quæ dubitatione operitur & incredulitate. Vmbrosum montem,in quo verbo placuit habitare.in quo cùm recubuisset natura declinauit peccati exustionem,ex quo sine manibus deuolutus lapis angularis,inimici contriuit imaginem , & redegit in puluerem . Accipe oleam frugiferam per quam scaturiit oleum exhilarans,& pinguefecit creaturam. Thronum gloriosum,regium vehiculum,quo vectum verbum cum carne aduenit.Sanctam Sion quam elegit opifex.quam verbo prouidentiæ parauit ante secula , in qua in carne est genitus,ex qua progressus vires contriuit impiorum.Apprehende lectum Salomonis,quẽ in orbem circunsistunt sexaginta potentes , nempe diuinitus inspiratæ scripturæ veræ prophetiæ,quæ per ea quæ significârunt,suo testimonio comprobant Deum esse ex ea pariendum,in quo verbum cùm cecidisset,cum carne exurrexit,& inimici tyrãnicam validè afflixit potentiam.Eam forceps expressit propheticus , qui carbonem ferebat,& labra expurgabat.Quę Seraphicè custodiebatur & per spiritum sanctũ prædicabatur.Eam indicauit liber obsignatus,quem nullus legit sciens literarũ pręter eum qui obsignauit, & seruauit supra rationem.Eam charta significauit purissima in qua verbũ sine scripis impressum scidit fraudis chirographum. Hęc est quę à dextris Dei adsistit Regina, quæ prope est pulchritudine & splendore.quę est speciosa natura.& nullam suscipit maculam libero suo arbitrio.Quę ascendit ex libano virginitatis,& mundum perfudit vnguento,ex qua dulcedo diffluens , veterem amatorem ligni dulcem reddidit , cuius supra mel labra extiterunt dulcia:& è lingua eius tanquam è fonte manauit lętitia.Cuius vestes vnguento delibutæ bonum odorem emiserunt supra omnia terræ aromata.Hanc introduc tanquam sponsam,cuius pulchritudo est incomparalibus,& gloria ineffabilis,cuius lux oculorum solis superauit radios.Ortum conclusum,quem peccati cogitationes non possunt intrare:in quo diuina planta quæ citra agricolæ culturam germinauit, ligni maledictum quod prius in vita mirãdum in modum crescebat,exiccauit radicitus:& eius loco effecit vt floreret benedictio .Fontẽ re vera signatum,ex quo manant fluenta purissima,& irrigant orbem terræ.In quo limi qui conturbabat non sunt deprehensæ reliquiæ,ex quo procedens fluuius gratiarum circuit vniuersam quæ est sub sole regionem.Suscipe quæ per aërem ingreditur nubem,in qua sedens qui ingreditur super nubes cœlestes, destruxit simulachra,quę colebantur ab Ægyptiis.Introduc Dei ciuitatem animatã,quæ in eius impulsu lætatur in æternum.Sanctificatum tabernaculum,domum gloriosam, templũ quod non potest dissolui.Cuius tu fuisti & figura,& signũ, expectans vt ea fieret manifesta eam tu iam tenes,eam introduc.& cede tanq̃ potentiori.Hucusq; siste signa.fac vt cessent consueta ænigmata.Quousq; vmbram attendis?Quousq; in litera gloriaris? Ecce gratiæ radij illuxerunt:Ecce signa literę in spiritum sunt transmutata.Es defessa figuris inseruiẽs,ecce accedit qui noua facit. Transi ergo à lege quæ conseruit ad verbi gratiam quę est noua. Cur in somniis perseueras,cùm eam accipias quę euentum conciliat ? Cur sacrificiorum sanguine aspergeris,& eorum nidore suffumigaris,cùm qui iussit ea non admittat? Sacrificium enim.ait verbum patri,& oblationem noluisti, corpus autem perfecisti mihi. Venit qui proprio suo sanguine ea facit cessare: & naturam non à carnis inquinamẽtis, sed à peccato repurgat.In foribus redemptio,in portis tuis est prædicatio . Hanc ad te præmisit quę præcedit mysteriũ.Ipsa eorum quę tibi sunt verbis significata ipse affert euẽta.

Esaias significauit dicens:Ecce virgo in vtero cōcipiet,& pariet filium, & vocabūt nomen eius Emanuel.Hanc Ezechiel nominauit Dei portam.Hanc Dauid arcam sanctificationis.Hanc Moysi prius descripsit rubus qui ardebar in monre , & nō comburebatur. Hanc cū gaudio excipe,prompto & alacri animo accurre,adora eam,vt quæ sit superior omni re creata,ram quæ sub aspectum cadit,quàm quæ non cadit, amplectere purissimū habitaculum,immaculatum introduc tabernaculum , & cæde inquinatum educ cœtum Iudæorum.In eos valde clamant responsa Prophetarum: aperte vociferatur sanguis.Cur tabo & sanie inquinamentorum ipsorum pollueris? Cur iniquitatibus eorum macularis? Cur eorum profanā tegis arrogantiā:& iram Creatoris accēdis vehemētius? Siste hucusq; irā vltoris,ne vlterius accēdas eius qui te finxit furorē,etenim quò maior cōgregatur multitudo peccatorū,eò maior existit vltionū redditio: imò verò iis quæ admissa sunt grauior,quandoquidē fert ad immortale supplicium.Hæc tibi iubet vt cesses.Hæc venir vt te excipiat.Hæc te maiorē accepit gloria,etenim rerū finis ei obrigit.Quorum enim figuras ostēdebas,eorū ipsa ostēdit euentū.Quantū vmbra est minor corpore,& ænigma veritate, & sermo re,& imago causa:tu ab eius splendore tantum differs.Nam tu quidem ab vna propria gente cultum accipis:ipsa autem ab omni creara natura insigniter honoratur.Et tu quidem quæ Dei habes quæ intermittitur adumbrationem,non multò pòst ea dimissa dissolueris.Hæc autem quę essentiali habitatione verbi eam accepit, permanet in ęternū minimè dissoluenda,nunquam nudata hac gloria.Hinc ergo excede cedens melioribus. Neque enim vt illic maneas,tibi erit reliquum,etiamsi velis,cùm sint tibi causæ ministræ aduentus. Hæc à me ad templum dicta sunt satis conuenienter, vt qui hæc persuasum habeam ex iis quæ nunc cernūtur:quæ quidem existimo admittere eos qui audiunt citra examinationem,examinationis loco res ipsa probantes. Postquam autem fuit introductum eius spatium,quod est vel cœlis ipsis latius,signum eorum dissolutionis,quę in templo fieri consueuerunt,eam statim viderunt:gloriam quidem sua sponte ad eam currere: se autem ea in dies priuari animaduerterunt.Tunc verò qui munus Sacerdotale obibat Zacharias,dono prophetico inspiratus,virginis quidem aduentu est lætatus,considerabat autem eius quoque animę immensam pulchritudinē quæ latebat in muliebri habitu,animaduertebat verò intemeratam ferre noua & aliena naturæ signa etiamsi ea erat vt vnusquisque prædita.Nam erant quidē mores ei incomparabiles:& erat eius vitæ agendę tatio composita virtutibus. Quamobrem in dies procedente ætate crescebant in ea dona spiritus,& versabatur cum Angelis:nec erat diuinarum expers apparitionum.Cum ea vt solebat versante in adytis vidit Zacharias quendam sermocinantem , qui erat insuēta specie,& ei præbentem alimentum : erat autem qui apparebat Angelus. Quamobrem mente à se discedebat, & hæc apud se cogitabat : Quid hoc est quod videtur? Nouum planè , & ab ea quæ hîc est alienum consuetudine , est Angelicus qui cernitur habitus,& alloquitur adolescentulam.Forma incorporeus afferr nutrimentum tanquam corporibus conueniens , & essentia materiæ expers tradit mulieri canistrum qui videtur materialis.Angelorum huc aduentus solent esse ad solos Sacerdotes,vt vel hortentur vel dehortērur ab iis quæ sunt agēda.Neq; verò sæpe apparēt.Ad mulierē aūt oīno insolitus est eius qui nūc cernitur aduentus,idque cùm ea sit tenera ætate & iuuenis.Atque si ea quidem esset ex iis quæ sunt coniunctæ matrimonio:& morbo sterilitatis à liberorum exclusa esset procreatione: & precibus contendisset vt sibi daretur proles , & in hoc immorata esset eius oratio, eius quod cernitur coniici posset dissolutio . Id autem Annę semel accidit:nostris verò temporibus non semper ostenditur. Nunc autem ab eis quidem liber est aduentus virginis , est verò assiduus eius qui apparet aduentus. Propterea maior mihi concurrit admiratio & metus,occultę autem insident dubitationes quidnam hoc fuerit,quid significaturus venerit Angelus,quódnam sit quod affertur nutrimentū, ex quónam penario sit hoc exprомptum,quisnam sit qui hoc parauit,quænam manus hunc panem fecit. Angelorum non est parare quod conueniat corporis necessitatibus. Nam etsi plurimi per eos sunt nutriti,apti tamen nutrimentum præparàrunt:& per corpus incorporei conseruis inseruierunt.Nam qui Danieli inseruit Angelus, poterat eius qui iubebat virtute,non per alium ,sed per se quod iubebatur implere.Sed Abbacū accepit intermedium,ne mores alieni,& spectaculum nimis magnum, & ab Angelis paratum quod non consueuit alimentum,terreret eum qui alebatur.Porrò autem coruus quoque qui inseruiebat Helię,non per se didicit locum,sed per Angelum. Quam autem afferebat prędā nō aliunde,vt arbitror,afferebat,ę ex diuitibus penariis,non quòd non posset is qui iubebat ex tempore effectum pręberе nutrimentum. Quomodo enim cuius verbo producta sunt omnia?sed vsui conueniens pręberet ministerium. Et illic quidem sic fuit dispensatum,hic autem nullo intermedio accedit Angelus ad virginem, resq; est arcana,& quam nō potest assequi

Spatiū chorion significat autem spatiū & secundinam.

assequi ratio. Adolescentula talia dona est assecuta, vt incorporei cedant eius ministerio. Quàm sunt hęc dona insignia? Quidnā fecit virgo quò hæc mereretur? Quòd puritate quidem superauit omnes quę antea fuerunt generationes. Scio vt cui sit hoc mihi rebus ipsis persuasum, vt qui mores apertum acceperim indicium, & postremò rem ipsam. Sed vt tanta bona consequatur, quænam fuerit causa? Fortasse cernetur virgo beneficiorū magnorum conciliatrix, per quæ Deum ad se attrahit. Num responsa prophetarum in ea implebuntur? Num eorum quę sperantur finis in ea eueniet? Num qui est venturus ad generis correctionem, ex ea nostram accipiet naturam? etenim hoc fuit prius prædicatum mysterium, & verbū quærit eam quæ sit ei inseruitura. Num non alia fuit prius electa ad eius ministeriū, præter eam quæ cernitur adolescentulā? Immēsam enim quæ in ea latet mente cogito castitatis pulchritudinem, & eius quæ est in occulto in apertum prolationē, in eam ostendit Dei beneuolētia. Quàm beata est domus Israël, ex qua tale germen pullulauit? Quàm beata est radix Iesse, ex qua vegeta hæc virga orta est, quę mundo salutis florē est productura? Quàm est gloriosa memoria eorū qui genuerunt, & vltra omnem beatitudinem? Quàm sum ergo glorificatus, qui fruor talibus spectaculis & donis, & talē virginem orno in spōsam? Agam tibi in æternū gratias ô templum Domini, quòd propter tuū ministerium non excidi ab iis quę ab omnibus iustis desiderātur. Ego sum hodie magnificatus super omnes Sacerdotes. Hodie sum glorificatus super oēs prophetas, ea enim in quibus illi in vmbris initiati fuêre mysteriis, eorū ego esse vera video principia. Verisimile est enim hæc cogitasse Zachariam, vt qui aliena, & naturā superantia consideraret, quæ virginitatis sunt admirabilia. Ita euim fuerunt re vera. O prooemia miranda. O signa insignia. O augmentū corporis accipiens summum gratiæ incrementum. O puram illam & clarissimam animā, quæ in florenti corpore ostendit dotes quæ naturā superant, quę eius imperfectione non fuit prohibita à virtutis perfectione, cuius cū Deo coniunctio iuuenili ætate non fuit retardata. Quis vidit: quis audiuit talem ascensum corporis, quod in sanctia habitat, & stipatur ab angelis, & alimentum accipit ambrosiam? Nam animę quidem incorporei communione, etiamsi ad summā peruenerint impatibilitatem, vix frui potuerint Angelico nutrimento, etiamsi cibum Angelorum rationē quę falli & errare non potest scriptura tacitè significet. Hic autem manus corporeę admirabile quod conspectū fuit alimentū accipiunt: & per ipsum immaculata anima impletur donis: O summam puritatem. O ascensum ætatis quales scalas honestatis statuit ad cœlestium altitudinē, per quas verbū descensu nouo ad nos descendit, per quas quod inferius erat situm terrenū naturę tabernaculum, ascendit ad cœlos. Tu autem ô homo, admirabilem & nouam in tēplo viuēdi rationem audiens virginis, noli de eo dubitare. Noli examinare ratione ea quę capere nō potest cogitatio. Ne subiice cōparationi ea quæ sunt incōparabilia. Vides inaudita naturæ inuocationē: & de his dubitas? Vides ipsum Dei verbum modo ineffabili habitasse in eius vtero: & contēdes fuerit ne alimentum materiale an expers materię? Vides paterno consilio spiritus in ea adumbrationem: & de ministerio Angelorum dubitas? Nihil est dubium ex iis quæ sunt castissimæ virginis, ex eius magnalibus nihil est quod nō sit conueniens. Omnia à veritate ipsa sunt confirmata. Oportebat enim diuinum tabernaculū au geri talibus ascensionibus. Oportebat agnam immaculatam tali excipi conuiuio, talibus cibis exatiari. Oportebat nō in sanctis sanctorū tabernaculi, sed in ipso cœlo cœli in prima ætate educari eam quę his cōspecta est latior, & puritate antecelluit. Oportebat non vnū solum ei seruire Angelum sed decies mille millia eam stipare. Etenim quem illi minimè possunt videre, ipsa mirandum in modū in vtero continuit. Eum qui lucem induit tanq vestem in suo sinu comprehendit. Eum qui pugillo cōtinet vniuersa, virum sanctū in vlnis continuit. Quis hæc cogitans, non de sua natura magna apprehenderit? Quis nō propter hæc mente erectus fuerit ad altitudinem: & se existimarit omnibus esse superiorem? Quis nō propter hæc magnos sumpserit spiritus, & supra suā assurrexerit humilitatē? Res est enim ingentis magnitudinis, & quę omnē superat magnificentiam. Cōsidera enim ad quantam altitudinē res nostræ sunt euectæ, quę humilitati proportione respondentē acceperunt ascensionē. Cecideramus transgressione: effecti fueramus indigni prouidentia eius qui nos formauerat, nihil inuenientes quo possemus errorē excusare. Corruerat ergo natura: opus habebat eo qui esset erecturus. Eū est assecuta, non per aliū, sed per eum ipsum qui est fabricatus. Erectio aūt fuit noua & admirabilis, non iussu, quomodo olim in creatione, sed dispēsatione cōuenienter suæ benignitati. Non erigēdi munus tradidit Angelis, sed sui submittendi sibiipsi commisit partes. Neq; verò solum erexit, sed etiā assumpsit & quod fuerat assumptum in sede paterna collocauit. Quid ad hanc magnam & ineffabilem cogitabo benignitatē? Quibus verbis infinitam laudabo submissionē? Quibus laudibus celebrabo virginem per quam hęc acta sunt, per quā lapsus facta est reparatio. Quis

V honor

honor exhiberi potuerit puritati eius ex æquo respondẽs: cuius amore captus opifex, ex ea suũ construxit tabernaculũ, in quo minimè recusauit habitare, in quo paterna volũtas est impleta? Quænã gloria ei poterit tribui pro meritis, cuius superiorem gloriã pręter se ostendet Creator. O donũ quod nullo potest honore, vt par est, affici. O pulcherrima pulchritudo omnium pulchritudinũ. O Dei genitrix pulchrorum omnium summum ornamentum. Tu casum veteris nostræ nobilitatis erexisti partu tuo, qui est supra rationem. Tu primæ imaginis obscuratam speciem restituisti in suam pulchritudinem. Tu primæ parentis dolores in patiendo susceptos, tuo partu in gaudium conuertisti. Per tè paradisum purè sumus consecuti. Per te generis colonia ad propriam rediit mansionem. Per te recessit rhomphea versatilis. Per te quæ erant clausę delitiarũ portæ fuerunt apertę. Per te spes Prophetarũ ad effectũm sunt deductæ. In te finem acceperũt quæ ab eis dicta sunt. Per te nostræ resurrectionis certa signa tenemus. Per te nos regnum cœlorũ speramus esse assecuturos. Te nostræ salutis habemus adiutorem. Te nostri auxilij habemus defensorem. Te proponimus cuius ore nostra dicatur excusatio. Te nostræ fiducię circũferimus gloriationem. Te Christianorũ multitudo murũ habemus firmissimũ. Te fideles Reges arma habent valida. Per te bellorum frangunt audaces impetus. Per te consequuntur trophęa victoriæ. Tu ô Dei genitrix, ne despicias preces eorum qui semper petunt. Præbe manũ laborantibus, opem fer eis qui agitantur tempestatibus, seda bellorũ fluctus, fac in auras euanescant spiritus eorũ qui incessunt iniuriis. Da petitioni conuenientem, potes enim, euentum. Habes vt mater in filium quę recusari non potest fiduciam. Habes vires insuperabiles, robur inexpugnabile. Ne immensam tuam clemẽtiam superet multitudo peccatorum. Ne absurda facta retardẽt tuam quę verbis exprimi non potest, misericordiã. Nam quæcunq; fuerit multitudo eorũ quę ignorantur, ea facilẽ accipit solutionem, si tu solùm volueris. Nihil tuę resistit [7] potentię, nihil repugnat tuis viribus, omnia cedunt tuo iussui, omnia tuo obediunt imperio. Omnia tuę potestati seruiũt. Te omnibus suis operibus reddidit excelsiorẽ qui est ex te natus, & per ea quę in te facit admirabiliter & pręter opinionem ita esse confirmauit. Ea potes consequi citra laborem. De iis absque vllo intercessore conpella Creatorem, delectatur petitione, gaudet se rogari nõ resistit quo minus impleantur. Tuam enim gloriam ex istimat esse propriã, & tanquã filius ea exultans quasi exoluens debitũ implet petitiones. Itaq; ergo quoq; ô Domina, fretus tua quæ exprimi nõ potest, potentia & benignitate, ex egenis labris fructũ tibi obtuli, indignum quidem qui offeratur, optimam autem indicat meã voluntatem. Neq; enim meę solùm vires non assequuntur quod desiderãt: sed magnorum etiam virorum expectationibus ad ipsum accidit, vt id non assequantur. Accipe ergo non attendens opera, sed admittens prõptum animi studium. Accipies autem sat scio, vt quę sis amans bonorũ, reddens pretium pro peccatis: & regno cœlorum dignans propitiumque reddẽs patrem, filium, & spiritum sanctũ, vnam diuinitatem & regnum ineffabilem potẽtiam & dominationem. Quam decet gloria, honor, & adoratio. Nunc & semper & in secula seculorum. AMEN.

[7] Vide facta Dei genitricis præconia, & admirabilem eius potentiã

ORATIO QVAE TRACTAT A VENERANDO ORTU,

rando ortu, & educatione sanctissimę Dominę nostrę Deiparę, & ortu Christi Dei nostri, & quęcunq; contigerunt ad viuificũ eius decessum. Et pręterea quomodo in apertũ prolata sit pretiosa eius vestis. Et quemadmodũ hę magnę opes fuére Christianis reconditæ.

Per Simeonem Metaphrasten.

PORTEBAT re vera virginẽ, sicut ipsa Dei ad homines venturi inuenta est dignũ, & Deo conueniens habitaculũ, ita nunc illam ad Encomij argumentũ nobis propositum, dignã linguam esse consecutam, quę res eius elegãter narraret, & conuenientẽ ei laudem afferret. Sed quoniã quò hoc est maius, eò difficilius explicari potest, pro viribus saltem alacri animo danda est opera, vt texamus eius laudationẽ. Scit enim ipsa quoq; filij cedẽs legibus, gratũ habere id quod fit pro viribus. Dicendũ est ergo, & diligenter narrandũ, & vnde orta sit, & quos parẽtes habuerit: deq; educatione eius, & fine vitę: Quinetiã quęcunq; illi cõtigerunt ex diuina prouidentia, & arcanis rationibus. Quòd si oratio alia quoq; cõprehendit, & necessariò persequitur, nõ est à ratione alienũ, quod factum est: oĩs enim ad eam referuntur, eiusq; sunt gloria, & encomia. Quorũ narratio nõ erit nobis absq; fidedignis testibus, nec sumetur ex personis quibuslibet, sed quã viri, quibus iure credendũ est, & qui simul cum doctrina egregiam quoq; viam attulerunt, diligenter composuerunt. Gregorius, inquam, Nyssenus,

Athanasius

Athanasius Alexandrinus, Dionysius Areopagita, & multi alij qui nec sunt vulgaris, vt di ximus, eruditionis, & sunt vita admirabiles: Et quod maius est, quam ipsum quoq; diuinũ refert Euangelium. Iam enim diuinus Gregorius in oratione quæ de ortu Christi ab ipso est composita, hæc de ea tractat: Audiui, dicens, arcanam quandam & occultam historiam de ea hæc narrantem: Erat insignis in accurata vitæ quę est ex lege, institutione, & inter optimos apprimè notus pater virginis. Consenuerat autem sine liberis, quòd nõ erat eius coniux apta ad procreandos filios. Erat verò ex lege quidam honor matribus, quem non adipiscebantur, quæ carebant filiis. Imitatur ergo ea quoq; illa quę narrâtur de matre Samuelis. Et cùm fuisset intra templum sanctorum, fit supplex Deo rogans, ne excideret ab ea quæ est ex lege, benedictione, cùm in legem nihil peccaret: fieret auté mater, & Deo ✝ consecraret id quod pareret. Cùm nutu autem diuino confirmata esset ad gratiam quã petierat, postquam peperit puellã, eam quidem nominauit Mariam: vt vel ipsum nomen significaret, à Deo datam esse gratiam. Cùm verò iam creuisset puella, vt nõ amplius opus haberet sugere mamillam, eam Deo tradidit, & promissum impleuit, & ad templũ adduxit. Sacerdotes autem interim quidé, ad similitudinem Samuelis, inter sanctos educabant puellam. Cùm verò creuisset, consilium ceperunt, quidnam sacro illi corpori facientes in Deum non peccarent. Eam enim legi naturæ subiungere, & eam dare in seruitutẽ ei qui illam duceret, videbatur absurdissimum. Existimatum est planè sacrilegium, si diuini donarij homo fieret dominus: quandoquidẽ à lege est constitutum, vt maritus esset dominus coniugis. Vt autem in templis versarentur mulieres cum Sacerdotibus, & inter sanctos viderentur, neq; lege permittebatur, nec res erat honesta. Eis verò de his consultantibus à Deo datur consilium, vt eam quidem dent viro nomine desponsationis. Is autẽ talis esset, qui ad virginitatis aptus esset custodiam. Inuentus est itaq; Ioseph, qualẽ quęrebat ratio, ex eadem tribu, ex qua erat virgo: & ex consilio sacerdotum sibi despondet virginẽ. Coniunctio autem processerat vsque ad desponsatioñe. Tũc virgini à Gabriele aperitur mysterium. Erant autem verba mysterij benedictio. Aue gratia plena, inquit, Dominus tecũ. Cõtraria illi primæ voci, quæ facta est mulieri, nũc verba fiũt virgini. Illa doloribus in partu condemnata fuit propter peccatum: In hac autem per lætitiam expellitur tristitia. In illa partum præcesserũt dolores: Hic verò lætitia est obstetrix partus. Ne timeas, inquit: Quoniam enim omni mulieri metũ affert partus expectatio, metum expellit dulcis partus promissio. In vtero concipies, & paries filium, & vocabis nomen eius Iesum.

✝ Vide beatã virginẽ sub voti emissione esse natã, & matrem eius sicut Deo promiserunt templo illam obtulisse.

Quid autem Maria? Audi puram vocem virginis. Angelus partum annunciat, & illa adhæret virginitati, non corrumpi iudicans esse præstantius, quàm apparitionem Angeli. Et neque potest Angelo non credere, neq; discedit ab iis quæ statuerat. Est, inquit, mihi prohibita cum viro consuetudo. Quomodo erit mihi hoc, quoniam virũ non cognosco? Hęc vox Mariæ est demonstratio eorum quæ arcanè & occultè narrantur. Si enim eam Ioseph acceperat in matrimonium, quemadmodum ei visum est alienum, quòd partum ei antè significaret, si ipsa omnino expectabat fieri mater lege naturæ? Quandoquidẽ carnem quæ Deo fuerat consecrata, veluti quoddam sanctũ donarium, intactam conseruari oportebat: propterea: Etsi sis Angelus, inquit, etsi de cœlo venias, etiamsi sit super hominem id quod apparet, non potest tamen fieri, vt virum cognoscã. Quomodo ergo ero mater absq; viro? Nam Ioseph quidẽ noui sponsum, virum aũt non cognosco. Quid ergo paranymphus Gabriel, qualem thalamũ parat puro & impolluto matrimonio? Spiritus, inquit, sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. O beatam illam carnẽ, quæ propter insignem puritatem, animæ bona ad se attraxit. In aliis enim omnibus vix anima pura sancti Spiritus aduentum acceperit: hic aũt fit caro spiritus receptaculũ. Qui etiam virtus Domini obumbrabit tibi. Quid hæc perarcana significat oratio? Christi Dei virtus, & Dei sapientia, inquit Apostolus. Altissimi ergo Dei virtus quæ est Christus, per aduentum sancti Spiritus formatur in virginitate. Quomodo enim vmbra corporũ conformatur figuræ eorum quæ præcedunt, ita etiã character & signa, quibus filij Dei cognoscitur diuinitas, apparebunt in eius qui paritur virtute, vt qui imago, & signaculũ, & adumbratio, & splendor primi exemplaris, per admirabiles ostendatur operationes. Et hæc quidẽ diuinus Gregorius. Alia aũt & sacrum Euangelium, & alij viri pij, ac Dei amantes, quos nominauimus, & quorum nominatim non meminimus, verè docent. Hæc ergo postquã Virgo audiuit, statim mente illustrata à spiritu qui ei inhabitabat, lubenter accepit promissum: &, Ecce Ancilla Domini, ait Angelo: Fiat mihi secundum verbum tuum: simul & ad Angeli vocẽ ea vtens, qua par est, cautione: & postquã fide digna visa essent ea quæ dicta fuerãt, noluit amplius esse incredula: sed illo quidem euasit primæ matris deceptionem, hoc aũt vitauit Zachariæ incredulitatem, quæ vltrà quàm deceret, processit. Atq; Angelus quidẽ ab ea recessit. Consecuta est autem paulò pòst & Mariæ cum studio ad montana aduentus, & eius

in domũ Zachariæ ingressus. Magno enim studio contendit gratulari Elisabethæ, vt quę ab Angelo didicisset nouam eius conceptionem. Accedit ergo, & benignè salutat. Fit aũt salutatio dulcis exultatio infantis, qui erat in vtero Elisabethæ. Iam enim ex ventre sciebat seruus Dominum, qui erat in vtero: & cùm sensisset eius in mundum aduentum, mirandum in modum lętabatur. Hoc enim apertè significabat illa exultatio. Non te autẽ lateat Elisabethæ reuerẽtia, & submissio cũ prædictione admirabili. Virginis enim aduẽtum admiratur, quippe qui eius superaret conditionẽ: Vnde hoc mihi, dicens. Sicut etiam illius filius de Domini aduẽtu in tempore Baptismi: Iam verò hanc quoq; matrem, & dominam suam nominat, sed etiam benedictã dicit in mulieribus, & eũ qui in vtero gestabatur, fructum ventris vocat admirabiliter, vt qui cum viri semine nihil habuisset comune.

Cuiusmodi verò est illa quoq; rursus admirabilis Marię prędictio, fore vt celebraretur ab omnibus generationibus? Non enim se beatam prædicat vana mota arrogantia, neque lingua communi hæc loquitur, sed diuino spiritu seruiens, & id quod fit in æternum diuinans. Magnificat autẽ Deũ Maria, se & credere ostendens propter vocẽ Elisabethę: Beata enim, inquit, quæ credidit fore vt ea perficiantur, quæ ei dicta sunt à Domino: & se ei tam magnæ rei inseruire. Sed hæc quidem sic habent. In domo autẽ Elisabethæ circa tres mẽses habitauit Maria: deinde, inquit, reuersa est in domum suam. Sic enim me docet Euangelium. Quid autem sibi voluit Mariæ hęc mansio? fortasse quidem, vt eius rei admirabilis videret exitum, de qua non mediocri tenebatur admiratione. Est autem in more positum vt virgines secedant, cùm quæ fert vterum, est paritura. Oportet enim hoc quoq; cõsiderare. Ea de causa cùm iam instaret tẽpus, vt pareret Elisabeth, & si re vera esset prægnãs, recedit tamen, tanquam virgo, & in domum suam reuertitur. Postquã aũt reuersa est, nusquam quidem alibi, sed domi deinceps degebat, donec cognouit iam tẽpus adesse partus.

Cæterùm Iosephũ tumens virginis vterus (nesciebat enim id esse opus sancti Spiritus) in dubias induxit cogitationes. Et ideo eam clanculũ dimittere habebat in animo. Vt qui esset iustus, inquit, & eam nollet traducere: adeo iustus, vt non solũ nollet punire: etiamsi hoc lex iuberet: sed neq; rem vellet propalare, & in publicũ proferre. Hoc enim sibi vult illud traducere. Cùm hæc aũt, inquit, cogitasset, venit Angelus proptẽ soluẽs dubitationẽ. Nihil enim probri, nec contumeliæ eã subire oportebat, quæ ab omni probro & dedecore erat longè purissima. Qualis aũt fuit vox Angeli ad Iosephum? Ioseph fili Dauid ne timeas accipere Mariam vxorem tuam. Filium Dauid illum vocans, quidnam vult aliud, quàm eireuocare in memoriam, vndénam sit Christus processurus? Dicendo autem: Ne timeas, ostendit eum timuisse, ne Deũ offenderet, si adulterã domi suæ haberet. Ea de causa, vxorem tuam purè nominat, tollens suspicionẽ. Neq; enim si ei omnino fuisset allatum vitiũ, vxor illius diceretur. Quòd autem vxorem hîc dicat sponsam, tibi persuadeat scriptura, quæ ante matrimonium generos vocat sponsos. Quomodo verò præcipit accipere eam, quæ iam erat accepta, & quæ intus manebat? Clarũ est, quòd in animo suo iam dimissa fuerat, & erat extra fores. Visus est ergo ille eam Angeli voce Iosepho modò tradere, qui etiã eam postea in cruce tradit Discipulo. Quod enim, air, in ea est genitũ, ex spiritu sancto est. Ex redundanti quadã copia soluit eius angorẽ. Non solùm, inquit, virgo est intacta á coitu illegitimo, sed etiã natura est præstantior, & hominem superat conceptio. Quamobrem non est solùm soluendus metus, sed etiam oportet esse plenũ lætitia. Tua sunt hæc magnalia ô virgo: & te glorificans qui potens est, fecit dispensatiõe rerum admirabilium, & supernaturalium. Verumenimuerò quomodo exitum habuit prophetia, quæ non defecturũ principem ex Iuda, neq; ducem ex fœmoribus illius, donec venerit cui est repositum: ipsum autem esse expectationem gentium (de Christo videlicet hoc dicit) explicare aggredimur. Tunc enim ille aduenit, quãdo deinceps defecerãt Iudaici principes, & Romanis erãt sceptris subiecti. Simul enim & Christus nascitur, & fit illa prima descriptio: cùm Romani scilicet dominatũ obtinerent in gentem Iudæorum, & eos suo subiunxissent imperio. Antipater enim pater Herodis, qui postea princeps fuit in Iudæa, vxorẽ duxit ex Arabia Cyprim nomine: quæ eum patrẽ effecit quatuor filiorum, quorũ erat hic vnus Herodes. Satius est aũt, vt quàm apertissimè possumus, rem declaremus. Cùm Hireanus frater Aristobuli, post interemptũ Aristobulum Pontificem, qui etiam diadema regium sibi imposuerat, vinctus à Pompeio duce Romanorũ, cum filiis Romam turpiter esset trãsmissus (quo tempore constitutũ quoq; est vt Iudæi tributa penderẽt) Cumq; postea Hircanus ipse creatus Pontifex ab eodẽ Pompeio, à Parthis fuisset postremò captus: & Antipater dolo fuisset interemptus, qui erat pater Herodis, qui fuit postea Rex Iudææ? & nemo esset qui res Iudæorũ obtineret: hic Herodes Antipatri filius, cùm dedisset plurimas Romanis pecunias, & fœdus cum eis iniuisset, obtinet imperium. Quænã autem huius rei data sit ei occasio, dicemus quàm fieri potest breuissimè. Cùm Augustus Cæsar in Ægyptũ

cum maximis copiis iret ad bellum, inquam, Cleopatræ (Erant enim in eius potestate res Ægypti, vt quę genus traheret ex Ptolemæis: sicut etiam videtur Iosepho) accedit ad eũ hic Herodes, & exercitus, & impensas ei suppeditando, non mediocri fungens apud eum munere. Cùm autē & Cleopatra, & Ægyptus essent in manibus Augusti, qui iam duodecim annos imperauerat, ipse Romam reuertens, memor, vt est consentaneũ, officij quo in eum vsus fuerat Herodes, senatusconsulto Iudæę eum Regem eligit, ei quoque imposito diademate. Qui cùm venisset Hierosolymam, quoniā sciebat Iudæos non esse bene in eũ affectos, sed quòd esset alienigena, & alioqui asper & difficilis, eius ægrè ferre imperiũ, eorum quidē nonnullos occidit, plurimis autem malefecit, ciuitatemq; & Dei templum stolide & improbè redegit in seruitutem. Ille ergo malè vtens potestate, quiddam insigniter sceleratum adiicit, & quod erat sui vitij apertum indicium. Tribuum enim & familiarum quæ erant in Iudæa, publicas scripturas à tēpore Esdrę, rem faciens inuidia plenam & insania, igni tradit. Scopus autem erat improbissimus: nēpe ne notum esset Iudæis, ex quânam ij sunt tribu, & quinam ex eis sunt indigenę, & quinam ex iis quos ipse solebat appellare γειώρας, id est, aduenas. Præter alia autem, cùm sacerdotalē vestem in quodā vase reposuisset, viris indignis pecuniis (proh dolor) emptũ mandabat pontificatum. Et hæc quidē iste. Cùm autem Cæsar Augustus quadragesimum secundum sui Imperij ageret annũ, exit ab eo edictum, vt fiat descriptio vniuersi orbis terræ. Abijt itaque vnusquisque in suam ciuitatem, vt ibi describeretur. Oportebat enim in descensu eius, qui regnat in cœlis, terræ quoq; principes conferre munera. Quoniam autem edictum, scilicet descriptionis, vnumquemq; in suam compellebat patriam, Ioseph quoq; ei parens, ex Galilæa, ex ciuitate, inquam, Nazareth, venit in Iudæam, in Bethleē ciuitatem, quæ est ciuitas Dauid. Causa verò erat, eò quòd esset (inquit) de domo & familia Dauid, hoc est, cognatione. Venit autē ad descriptionem cum hac ex mulieribus maximè admirabili Maria, quę erat grauida. Etenim Galilæa quidem est quædam regio Palestinæ. Nazareth autem est ciuitas Galilęæ. Rursus aũt Iudæa est quędā, quæ sic dicitur regio: Bethleem verò ciuitas Iudęæ. Atq; Christum quidē omnes Prophetę, non ex Nazareth venturum dicebant, sed ex Bethleem, & fore vt illic pareretur. Ecce enim tibi ē vestigio proposita est prophetia: Et tu Bethleem terra Iuda, nequaquā es minima in principibus Iuda. Et quæ sequutur deinceps tibi declaret Euangelium. Quoniam ergo manifestum erat omnibus, Christum venturũ ex Bethleem: idcirco Iosephũ & Mariam: qui etsi ciues essent Bethleemitę, ea terra dimissa (quod multis sępe accidit, vt dimissis iis quę ipsos tulerũt, malint in aliena habitare ciuitate) ipsi quoq; habitabant in Nazareth: compellebat, vt dictum est, eos vel inuitos in Bethleem edictum, Deo admirabiliter, & præter opinionem hæc dispensante, & versante. Cùm illic ergo fuissent propter descriptionē: Impleti sunt, inquit, dies, vt virgo pareret: & parit filium suum primogenitum, & fasciis inuoluit eum, qui nullis potest terminis circũscribi: & propterea quòd non esset eis locus in diuersorio (O tuam ineffabilem Christe propter me paupertatem) in pręsepi reclinat eũ qui omne alimentũ suppeditat, eum qui nequaquam capi potest, ea quę ipsum arcana ratione ceperat. Cùm enim multi ex multis locis ad descriptionem confluerēt (vt est cōsentaneum) & loca scilicet pręoccuparent, & ex eo eos qui postremi veniebāt, in magnas abducerēt angustias, illum sic cum aliis loco egentem pręsepe suscipit: illum, inquā qui paupertatē elegit ab initio, & eam honorauit in se ipso. Sed pastores quoq;, inquit, erant in hac regione agentes in nocte custodias. Ad quos Dei quoq; aduenit Angelus, & eos Domini gloria circunfulsit. Cùm autem exterriti fuissent spectaculo: Timuerunt enim, inquit, timore magno: Angelus timorē, vt qui non decenter eos inuasisset, expellit: Nolite timere, dicens: Ecce enim annuncio vobis gaudiũ magnum, quod erit vniuerso populo, nō Iudæis solis, sed omnibus. Adiice adhuc apertiorem gaudij significationem: Quoniam, inquit, natus est vobis hodie Saluator, qui est Christus Dominus, in ciuitate Dauid. Vt autē à Deo profecta, & vera vox indicaretur, eius statim sequitur cōfirmatio. Repentè enim cũ Angelo laus quoq; auditur à multitudine Angelici exercitus dicētis: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominib⁹ bonæ volũtatis. Quęnam verò erant ea quę tu admirabilis conseruabas Maria, & in tuo corde conferebas? Num omnino & id quod tibi dixerat Angelus, & quęcunq; rursus dixerũt pastores? Hæc ipsa in tuo corde componens, & cum illo ipso conferens, videbas omnia ad vnũ conuenire, quòd Deus re vera sit is, qui est ex te natus, & te fecit miraculũ, quod cœlo & terra nō capitur. Qui etiam suscipit circuncisionem, cōfirmans suam cum Iudęis cognationem, ne illis occasionem pręberet eum negandi: Circunciditur autē octauo die, seu die Dominico, quo fuit etiam resurrectio. Et Iesus nominatur. Significat verò hoc salutem populi. Quod etiam virgini prędicit Angelus ante conceptionē: Et vocabis, inquiens, nomē eius Iesum. Idemq; Iosepho postea: atque subiungit. Ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis

eorum. Deinde etiam rursus expectat tempus purificationis. Postquàm enim impleti sunt, inquit, dies purgationis eius secundum legem Moysi (implementum autem dierum erat dies quadragesimus) tulerunt infantem Iesum in Hierusalem, vt sisterent eum Domino, sicut scriptum est in lege Domini: Quia omne masculinum adaperiens vuluam sanctum Domino vocabitur: & vt darent hostiam, secundum quod dictum est in lege Domini: par turturum, aut duos pullos columbarum. Sed satius fortasse fuerit id soluere, quod videtur repugnare inter Euangelistas. Matthęus namque dicit Iesum, postquàm natus esset, profectum in Ægyptum: hic autem diuinus scilicet Lucas, ipsum post quadraginta dies venisse Hierosolymam. Sed nihil dicunt, quod inter se discrepet, neque quod rei óbstet consequētiæ. Cùm enim, postq̄ natus esset, secūdus annus præteriisset, Christus adducitur in Ægyptū. Lucas ergo ea quæ interim facta sunt, & quæ prætermisit Matthæus, circuncisionē scilicet tractat & purificationē. Et ecce, dicēs, homo erat in Hierusalem, cui nomen Simeon, & homo erat iustus, & spiritus Dñi erat in ipso. Qui netiá venit, inquit, in spiritu in templū, & ei vlnas præbuit ad eum suscipiendū. Quódná est aūt salutare, quod senex suis vidit oculis. Ipse qui desiderabatur Iesus. Hoc enim nomen quoque significat. Paratum verò fuerat eius mysterium omnino ad salutem, non solis Iudeis, sed mundo etiam vniuerso. Hoc enim sibi vult illud: Omnium populorum: sicut etiam illud: Lumen ad reuelationem gentium, & gloriam populi tui Israël. Vide verò quàm accuratè loquitur Euangelista. Erant autem, inquit, Ioseph & mater eius admirantes propter ea quæ de ipso dicebantur. Matrem quidem dicens, vt quæ verè esset, & ab ipsa vocans habitudine: illum autem nudo nomine, vt qui videretur quidē pater, non esset autem re vera. Ea quoque ratione ambobus quidem benedixit Simeon: relicto autem Ioseph, alloquitur Mariam solam, vt quæ fuisset ministra diuini consilij: Ecce enim, inquit, hic positus est in ruinam, & resurrectionem multorū: & in signū cui contradicetur. Quomodo aūt à te studiose auditor, accipitur illud: Et tuam ipsius animam pertransibit gladius? Quidnam ergo existimare oportet hīc esse gladium? Num dubitationem, offensionem, tentationem, quæ in tempore crucis tuá ó virgo peruaserunt animam? Te ergo ipsam quoque, etiam si desuper Domini pulchrè res didicisti, attinget aliquid. Conuenientius est autem, quòd dolorem ipsum gladij nomine significauerit, qui quidem tempore passionis eum inuasit. Nam id quod dicitur: Vt reuelentur ex multis cordibus cogitationes, ad discipulos magis quàm ad eam pertinere videtur: nempe quòd post tentationes, & dubitationes, quæ cor eorum concusserunt, non multum temporis intercessit, & velox quędam illuxit à Deo curatio, eorum animos replens tranquillitate, & ad fidem suam confirmans magnitudine resurrectionis. Sed id quod cœpit persequatur oratio, & rursus accipiat ea quæ prętermisit. Cùm enim, inquit, natus esset Iesus in Bethleem Iudę in diebus Herodis Regis. Vides? Et tēpus nobis Euangelista & locum & autoritatem similiter significat. Autoritatem quidem, vt eum ab altero Herode discernat, ac distinguat, qui Ioannem interfecerat. Ille enim erat Tetrarcha, hic autem Rex. Locum verò & tempus, nos transmittens ad prophetias. Quarum alterá quidem prædixit Michæas: Et tu Bethleē, dicens, terra Iuda, nequaquam es minima in principibus Iuda. Alteram verò Iacob Patriarcha: Non deficiet enim, inquit, princeps ex Iuda, & dux de femoribus eius. Quomodo autem magis venit in mentem, vt tantum iter conficerent, & venirent ad adorādum infantem, qui erat adhuc in fasciis: idque cùm esset eius mater pauper, & nullius nominis, & quæ nihil habebat præter solum tugurium? Nunquid planum est Deum eorum animos ad hoc mouisse? Vide enim eorū quoque claram fuisse virtutem non solùm eò quòd venerint, sed etiam quòd audacter & liberè loquantur. Ne enim existimarentur fuisse suppositi, & viæ ducem ostendunt: Vidimus enim, dicentes, eius stellam: Et viæ magnitudinem: In Oriente scilicet. Deinde etiam addunt insignem fiduciam cùm dicunt: Et venimus ad eum adorandū. Neq; iræ populi, neq; Regis tyrānidis vllam ducunt rationē. Quæ cùm audiisset Herodes, cōturbatus est, inquit. De imperio enim eum metus ceperat. Et ideo ad se quoq; cōgregat pontifices, & scribas populi, & eos diligēter interrogat, vbiná Christus nasceretur. Considera aūt admirabilem rerū dispensationem, & quemadmodū veritas etiam suorū inimicorū vtitur auxilio. Cùm enim interrogarentur Iudæi, vbinam Christus nasceretur, ij: In Bethleem Iudæ, vt res se habebat, dixerūt, & statim testē adduxerunt Prophetá, qui & Bethleem magnifacit, & ex ea ducem exiturū, & populum Israëliticū ab eo esse pascendū prædicit. Sic ij qui erāt reuerà inimici, necesse habebant vel inuiti aperire prophetiá, etsi nō omnē. Quod enim deinceps sequitur, reticuerūt, quod est: Egressus eius ab initio à diebus æternitatis. Cur sic fecerunt? q. Regi loquerentur ad gratiam. Ille autē quid facit? Clanculū vocat Magos: diligenter perscrutatur stultus tempus stellæ, quæ apparuit eis, iá aggrediens de medio tollere id quod natū fuerat. Quod quidē non solùm erat amentiæ, sed etiam insanię. Cuiusmodi enim erāt

...imia admiratio ...audij aut doloris, ...gnit quasi dubitationem.

ea quæ

ea quę clā cū Magis vocatis loquitur? Ite, & diligenter inquirite de puero: Postquàm autē inueneritis, renunciate mihi, vt ego quoq; veniens eū adorem. Euidens & aperta insania. Si enim vera quidē sunt verba, & non insidiosa, cur cū eis latenter congrederis? Sin autē vis aliquid sinistrū celare & dolosum, quomodo ne hoc quidem potuisti perspicere, quod sic à Magis deprehenderis malignè & sceleratè gerere, quòd quæras latere? Hinc stella eis rursus apparuit, eis dux efficitur, sicut ab initio. Abscōsa enim erat, postquā apparuerat ad Orientem: vt cùm illi ducē perdidissent, necessariò Iudęos interrogarent: & sic res euaderet manifesta omnibus. Postq̄ verò vel ipsos inimicos habuêre magistros, eis rursus apparet. Vide autem à quàm multis fit eius rei fides. Nam nunc quidem stella, nunc populus Iudęorum: deinde etiam Regis insidię, & pręterea prophetia, docent id quod quęrebatur. Deinde cùm eos rursus stella accepisset ex Hierosolymis, postquā cum Rege collocuti essent, deducit in Bethleem, non simpliciter vadens, sed eos trahens & ducens meridie, vt vel ex eo notum esset omnibus, eam non esse stellam vnam è multis, neque omnino similis cum aliis ordinis. Ideo enim vadens ex Hierusalem non prius consistit, donec ad ipsum veniret præsepe. Postquam autem stetit supra puerum, statim constitit. Et propterea quòd nunc quidem absconderetur, nunc autem appareret, & deinde cùm apparuisset, rursus staret, ostendebat se esse maioris virtutis, quàm quæ in stellam caderet: & eis faciebat accessionem fidei. Certè longè maxima afficiuntur lętitia, quòd & inuenissent id quod quęrebatur, & itet non frustra confecissent, & quòd fœtus esset diuinus, & quòd fuissent nūcij veritatis. Quæ quidem omnia sunt illius admirabilis puellę encomia propter Deum, qui ex ipsa natus est: & eorum magnitudine illā vt pręcipuā eximunt à mulieribus. Postquàm autem fuerunt intra domum, viderunt, inquit, infantem cū Maria matre eius. Quid autem magnum viderunt, quòd eum adorârunt, cùm omnia essent eiusmodi, vt nihil posset esse vilius? speluncámne, pręsepe, fascias, an matrem, quę tanta erat simplicitate? Quid ergo eos tanta affecit admiratione, vt non solùm adorarent, sed etiam dona offerrent, eáque huiusmodi, quæ ipsum esse Deum & Regem significarēt? Hoc enim sibi volunt, nēpe Regem quidem aurum, thus verò Deum, mirrha autem præsignificabat mortem, quam pro me erat subiturus. Quidnam ergo eos mouit? Illud quod etiam effecit, vt domo exci-tarentur, & tantum iter conficerēt: stella omnino, & quę eorum animis inerat à Deo illuminatio. Sed quid consentaneum erat animo versare matrem, hæc cernentem? Cuiúsnam filij esset mater, ad quem viri tam insignes sic accesserāt, stella duce vtentes qui eum adorabant in fasciis, & dona offerebant, tanquam ei se conciliare studētes, & sibi aliquid magnum quod hinc erat securum, procurantes. Vel quātum eam gaudere par erat ac quantum illustrari, quantæq; spei fructum iam percipere non ex his solùm, sed ex illis etiam quæ præcesserant, admirabilia colligente? Hæc puer ille dat ei præmia, sic opponit humilibus ea quæ sunt illustria: ne solam videns speluncam, & tugurium & pręsepe, & viles fascias, parua, vt consequens, videbatur, opinaretur & distraheretur cogitationibus: sed vt & hæc magna considerans, rursus in altum extolleretur, & propter hunc nouum partum se posse beatam ducere. Quod enim ab initio consueuit Dominus facere, vt quę sunt vilia & humilia, extollat pręter opinionem, sicut eōtrà: vt ea quę sunt superba, deprimat: hoc quidem certè videtur etiam facere in seipso. Sed cur Magis est imperatum, ne rursus redirent ad Herodem? Et quorsum illa abiecta, & minus decora in Ægyptum fuga Christi, perinde ac si non posset aliter esse saluus? Futurum est enim, inquit, vt Herodes quęrat puerum ad perdendum eum. Num vt per hęc parua & humana, & cerneretur ipse carnem sumpsisse, & dispensationis illius crederetur magnitudo? Maximè: propterea nec primò statuit in omnibus facere miracula. Quæ enim ab initio facta sunt, propter matrem omnino facta sunt, propter Ioseph, propter pastores, propter Magos. Qua de causa Magis quoque datum est responsum, ne reuerterentur ad Herodem, vt & doctores eitò mitterentur in Persarum regionem, & Tyranni furor interrumperetur, sciretq; se ea aggredi, quæ effici non possent. Quòd si non euasit melior, non in eum qui hæc prouidit, & qui hæc eo fecit consilio: sed in summam illius insaniam culpa est conferenda. Præterea vt tu quoque qui ex Christo viuere elegisti, non paruas ad philosophiam ex eo inuenias occasiones: nempe vt statim ab initio expectes tentationes, & sis paratus aduersus insidias. Iubetur autem assumere puerum & matrem eius, & fugere in Ægyptum. Non sicut prius. Nam tunc quidem dicit vxorem tuam: nunc verò hanc vocat matrem, cùm esset egressus partus, & emota suspicio. Fugæ autem causa est metus Insidiarum. Vide ergo rursus cum magnis & suspiciendis coniungi humilia, & cum iucundis ea quæ sunt molesta. Post illam per stellam deductionē: post illorum tanquam Regi, vel potius tanquam Deo exhibitam adorationem, & donorum oblationem: in eo fuit metus mortis & fuga occulta. Et de quo prius renunciatum fuerat fore, vt saluum faceret populum, ne se quidē videtur posse

saluum facere. Quæ quidem quomodo rursus animum virginis affecerunt? Et quid consentaneum est eam interea cogitasse? Sic etiam in omnibus sanctis consequenter inuenies, cum iis quę sunt ex animi sententia, misceri quoque molesta. Verùenimueiò sic quidē Christus venit in Ægyptum. Herodes autem cùm à scopo aberrasset, in infantes, qui nullam fecerant iniuriam, tota ira erumpit, eo modo eos vlciscens qui illum illuserant: vel potius propter suam in Christum insaniam, quam concepit ob metum Regni, communiter aduersus omnem irruit naturam, & interficit omnes infantes, qui erant in Bethleem, in hac vniuersa cæde infantium, existimans se & vnum illum omnino assecuturum, & vt ille solutus esset à metu, omnes lugere procurans immisericorditer: quòd vel in rebus inanimatis abstinuisset facere alius, & teneras plantas aspiciens, misericordia ductus eas noluisset excindere. Sed videte vos qui imperium amatis, & esus à vana superati gloria, in quantam ea insaniam adigat amatores, & quònam eos ferri persuadet, & quænam eos cogit facere. Hanc autem infantium cædem Hieremias quoque multis antè annis prænunciat, & prædicit tragœdiam, & introducit Rachelem flentem suos filios, & consolationem minimè admittentem. Quocirca non ignorante scilicet Deo hæc fiebant, sed & sciente, & valente quidem arcere, permittente autem arcanis quibusdam rationibus. Sed Herodes quidem percipiens eorum quæ fecit, fructus conuenientes diuinitus immissa plaga, toto corpore sauciatur, & verè malus malè perit, eius Regno in quatuor partes diuiso: Archelao quidem imperium obtinente in Iudæa: Herode autem, & Philippo, & Lysania: illo quidem Galilææ, hoc verò in Ituræe, & Trachonitidis, postremò autem tetrarchatum sortito Abilinæ. Postquàm autem excessit Herodes ex humanis, Angelus rursus in somnis Iosepho apparet in Ægypto, & iubet infantem accipere, & proficisci in terram Israël. Quàm multæ, ô Christi mater, fuerunt tibi casuum inęqualitates? quàm multæ rerum mutationes? Ecce enim rursus quidem fuisti soluta ab exilio, & ad propriam reuerteris regionem: & eum qui tibi malè facere aggressus fuerat, ipsa potius eum vidisti malè periisse. Cùm domum autem venissea, rursus inuenis malorum successionem: & vides filium Tyranni, qui fuit tui filij (proh dolor) insidiator, pro eo regnantem. Sed rogauerit quispiam ex studiosis, quomodo Archelaus Iudææ imperabat Pontio Pilato tunc præsidente? Num quòd nuper decessisset Herodes, & nondum in multa regnum esset diuisum, illius filius interea habebat imperium? Non est autem Euangelistæ superuacanea patris quoque adiectio. Pro Herode enim, inquit, patre eius: vt scilicet eũ à fratre distingueret, vt qui ipse quoque Herodes vocaretur similiter. Venit ergo Ioseph Nazareth, vt qui in somnis responsum accepisset (ita enim diuinus ait Matthæus) simul & periculũ fugiens, & volens habitare in patria. Vt autem posset magis confidere, responsum accipit ab Angelo. Atqui non dicit Lucas illum venisse ex responso, sed cùm omnem implessent purificationem, statuisse rursus reuerti Nazareth. Quomodo ergo est à nobis soluenda controuersia? Quòd tempus, quod fuit ante descensum in Ægyptum, narrans Lucas (neq; enim ante purificationem eos illuc duxisset, vt nihil omnino hæret contra legem) hæc dicit: Erat enim omnino purificandus, deinde venturus Nazareth, & tunc descensurus in Ægyptum. Deinde cùm sic ex Ægypto rediissent, iubentur rursus in Nazareth venire. Antea enim, nullo accepto responso vt illuc venirent: sed cùm libenter habitarent, vt diximus, in patria sua sponte hoc faciebant. Cùm enim ascensus non fuisset propter aliam causam quàm propter descriptionem, & nusquã stare possent, eo impleto, propter quod venerãt, descenderũt in Nazareth. Angelus certè, qui postea eos reddebat quieti, domi restituit? Nec hoc ab re: sed cùm prophetia hoc ipsum multis antè annis significasset. Vt enim, inquit, impleretur quod dictum fuerat à Prophetis, Nazarenus vocabitur. Puer autem, vt ait Lucas crescebat & inualescebat, spiritu repletus sapientiæ: & gratia Dei erat in ipso. Hęc accipienda sunt, vt dicta sint, quod attinet ad humanitatẽ. Cùm aũt esset natus annos duodecim, ascendit quidẽ simul cum parentibus Hierusalem, festum Paschæ celebraturus. Cùm verò illud finem accepisset, ipsi quidem reuersi sunt. Iesus autem manet eos latens: Et illi quidem quęrebant. Hic verò tres dies latuit. Deinde eis fit manifestus, in templo quidem sedens, simul autem audiens doctores, & cum illis disserens, & in responsis auditores afficiens admiratione. In hoc enim implebatur quod de illo scriptum est: Quòd puer confortabatur spiritu, & proficiebat sapientia & gratia apud Deum & homines, eò quòd multis talis esse declararetur. Latet aũt parẽtes, ne ab eis prohiberetur disserere cũ iurisperitis, vt qui sciret eum nõ didicisse literas, & cauerẽt ne laberetur in sermone: aut fortasse cauẽs, ne videretur parẽtes habere contẽptui, eò q, nõ parẽtibus pareret iubẽtibus ea quæ sunt hominibus consequentia. Vide aũt quemadmodum ea facit quę puero conueniunt. Nõ enim docet legisperitos, etiamsi esset suppeditator sapientię: sed audit, & interrogat, vtrumque cum magna sapientia. Sed cur non primò, nec secundò, sed tertiò inuenitur, qui

quęritur à parentibus? Hinc fortasse sepulturá, & quæ post tres dies futura erat resurrectionem pręsignificans. Tunc enim cùm sepulchro contectus esset, apparet. Sed quomodo rursus mater admirabilis à materni s victa visceribus, & cum magna affectione vocat filium, & tanquam reprehendens adducit eam quæ cum dolore fiebat inquisitionem? Ecce, dicens, pater tuus & ego dolentes quærebamus te. Et ideo cùm illa dixisset de patre tanquam de eo qui videbatur, Christus veluti corrigens id quod dictum fuerat, dicit de eo qui est verè pater, ei veritatem reuocans in memoriam, & prouidens, vt non humi serpat, sed in altum extollatur: Nesciti s, dicens, quòd me oportet esse in iis quæ sunt patris mei? Sic se ostendit Deum esse natura, siquidem filius eiusdem est naturę cum patre. Quoniam autem illud templū patris erat, in iis quæ sunt patris ille versabatur. Quod verbum nondum manifestum illis erat. Ille autem descendit cum eis in Nazareth, & mansit eis subiectus, ex se docens honorare parentes, & quod ipse iusserat, hoc primus implens: honorare autem omnino post Deum, illisque esse præferendum Dei cultum. Ideo enim eis relictis, manet in templo: remanserat, ostendens Dei amorem naturali & paterno validiorem esse debere. Sed mihi rursus vide mulierum sapientissimam Mariam matrē eius, qui est verè sapientia, & arcana cognitio. Conseruabat enim, inquit, omnia verba hæc in corde suo: sicut etiam prius in aduentu pastorum & iis quæ illi visa & audita narrabant. Et tunc Lucas similiter hæc omnia dixit Mariam conseruare. Non enim ei tanquam alicui infanti attendebat, sed quæ dicebantur plurimi faciebat: & nihil erat ex iis quæ ab ipso dicebantur & fiebant, quod non ea magno studio dignum duceret, & corde diligenter celaret, diuinarum quarundam rerum & arcanarum ea esse semina, easque illis præmonstrari rectè iudicans. Post hæc baptisma: post quod miracula quoque: Sed (vt diuinus dicit Ioannes) id quod primum fecit (in nuptiis, inquam, aquæ in vinum mutationem) fecit matre præsente. Illa quidem certè prima admonet vinum deesse, filio præbens occasionem, & materiam faciendi miraculum. Is autem quamuis ægre ferre videatur, & ideo recusare, facit tamen ea quæ à matre suggerebantur, honorans omnino vt matrem, & veluti ei reddens mercedem, quòd ipsum in aluo gestauerit. Vide autem hic quoque Dei matris insignem moderationem & prudentiam. Nec enim iubet audacter, tanquam mater filio, vt faciat miraculum, sed eum solummodò admonet, idque cum quadam magna reuerentia & submissione, & quantum sufficeret ad suam declarandum voluntatem. Quid enim est, quod dicit filio: Vinum non habent? Nam etsi ea illum esse suum cognoscebat filium, non ignorabat tamen eum esse suum quoque effectorem. Et ideo simul quidem volens ostendere cuiusnam esset mater, & simul etiam referre gratiam iis qui inuitauerant, prudenter ei suggerit miraculi effectionem. Deinde etiā ministris: Quodcunque dixerit, inquit, vobis, facite: hoc dicens de filio: iam enim veniebat ad notitiam virtutis filij vt quæ vidisset multa admirabilia, quæ etiam paulatim in corde conferebat, vt rectè cognouimus ex iis quæ præcesserunt. Quoniam autem non aliò spectat argumentum propositum, quàm solùm ad ostendenda virginis magnalia erit hoc quoque vnū ex iis quę illius sunt bona & præclara, si ostenderimus eam fuisse perpetuò versatam cū filio, & ei semper assedisse, & nec in tempore quidem rerum aduersarum, nec in passione fuisse ab eo separatam, quando & discipuli, & amici, & omnes noti, alij quidem ipso omnino relicto, se in pedes coniecerunt: alij verò, cùm paululum expectassent, negauerunt. Itaque quoniam hæc ita se habent, aliis relictis nos ea dicamus. Cùm enim tempus iam adesset passionis, & ille seipsum traderet, & staret in medio eorum qui in eum cædem spirabant, & iam abduceretur ad Pilatum, & ante Caipham sisteretur, & ad Herodem mitteretur examinandus, & tandem in eum ferretur sententia, & cruce condemnaretur, mater, sicut in aliis superabat mulierem, ita etiam hic quoque videtur plus quàm mulier, quę ab illo minimè recedit, sed propius sequebatur, nihil timens quod esset formidabile: non quòd tantum maternis vinceretur visceribus, quàm quòd potius diuino induceretur iudicio, adeo vt alias quoq; duas, inquam, Marias, vt docet Euangelium, ad hoc adhortata sit, & vt secum versarentur persuaserit, vt quę essent forti & generoso animo, & vellent adhærere huic sponso, qui non videtur: & tamen cùm non cernatur, appropinquat. Erant enim, inquit, mulieres quoque quæ consequebantur à Galilæa, & ministrabant ei: Ea ratione videntur ne abfuisse quidem à tempore mysteriorum: sed cùm duodecim quidem minimè accubuisse, fuisse tamen eius domus consequenter participes. Nam discipulos quidem, cùm mysteria & humilitatis summę traderet doctrinam, vnà habuit accumbentes: matrem autem iussit curam gerere mulierum, quæ ministrabant tanquam per eam ipsas benignè accipiens, & adimplens officium humanitatis, & simul cum eis vescens, & sic pro ministerio eis referens gratiam. Sic autem vnà quoque ingressa est in atrium Annę, & Caiphę, cernens vnumquodque eorum quæ gerebantur, & apud eum quidem manens,

manens,dum iudicaretur,vnà autem proficiſcens, dum abduceretur ad mortem,eorúmque qui ibant egreſſus & ingreſſus conſiderans,& omniũ ora attendens, vt ſciret quænã in eum ferretur ſententia,quinam verò erant ij qui ei aſſentiebantur,aut qui reprehendebant: vnà autem proficiſcens,dum abduceretur ad mortem. Nulli enim obſcurum eſt eã hęc vidiſſe omnia,quandoquidem in Cruce quoque vnà aderat, quando ab ipſo crucifixo filio fuit commendata diſcipulo. Et ideo licet conſiderare,cuiuſmodi illa eſſet, quæ hęc difficilia cernebat,& moleſta,illuſiones,flagella,alapas.purpurę amictum,coronę impoſitionem,contumelioſam traductionem. Oportet quoque conſiderare, quémnam haberet animum,ſiue ex filio eam ſimpliciter iudices,naturalem ferentem vim paſsionis,ſiue quòd eum cognoſceret homine ſupperiorem,admirans ſummam eius tolerantiam,aut potius vtrunque,adeo vt & naturali flecteretur affectione, & miraculo afficeretur.

Poſtquàm autem ſcelerati venerunt in locum Caluariæ, & fixa quidem fuit crux,in ea verò pendebat eius filius,quomodo erat animo affecta,eum videns ſic patientem? Quomodo videbat eum nudatum veſtibus,qui cœlum tegit nubibus? Quomodo habentem puras carnes clauis confixas? Quomodo non in eius potius carnes tela immittebantur? vt etiam hinc [7] finem acciperet,quod dixerat admirabilis Simeon: Tuam quoque ipſius animam pertranſibit gladius. Quomodo ſanguinis guttis effluentibus non acerbiores lachrymarum aqueductus fluebant ex illius oculis? Quomodo illum tulit videre in cruce diſtenſum,ipſam,& eos qui aderant,aſpicientem aſpectu benigniſsimo? Quid verò irriſiones,quid impia trãſeuntium ſcommata,ingratorum ſubſannationes,probra eorum qui circunſtabãt? Quæ quidẽ omnia eam tranſuerberabant profundius, quàm vlli claui. Et innumerabilibus quidem plagis ſauciabatur,ſtimulis aũt confodiebatur innumerabilibus. Hoc verò erat ei omnium moleſtiſsimum,quòd ad illum quidem accedere,& eũ alloqui ſitiebat,repellebatur autem à multitudine canum eam circundantium. Sic enim diuinus ille pater eos prius nominauit. Poſtquàm autem quęcunque volebant, impleta fuerunt à Dei parricidis,& non expectabãt amplius fore,vt ab eis euaderet: cùm proximi quidem amici effugiſſent,aut potius (vt dicam cum Propheta) à longè ſtarent,ipſe autem eſſet clauis confixus,cuſtodia ab eis omnino negligebatur: Tunc veriſimile eſt Deiparam,ſibi data facultate,ad eum acceſsiſſe,& intemeratos quidem eius pedes & impreſſas eis plagas lubenter eſſe deoſculatam,& ſanguine miſcentem lachrymas,oculos & genas attriuiſſe: cum maximo autem animi motu eum aſpicientem dixiſſe: Quid hæc ſunt,ô Domine & Deus? ſunt ne hæ remunerationes tuæ inexplicabilis in homines clementiæ? Eſtne hęc retributio tuæ benignitatis? Ijne quos tu affeciſti beneficio tales tibi gratias retulêre? Te purpura induunt irriſionis, quos tanquam filios pater ornaſti ſtola gloriæ: & tanquam aquila nidum tegens,alis expanſis ſuſcepiſti,& in dorſo tuo portaſti. Contumelię coronam tibi impoſuerunt,quos bonæ voluntatis armis ipſe coronaſti,& vt aduerſus inimicos caput tollerent,confirmaſti. Clauis tibi dolores afferunt,qui à laboribus Ægyptiacæ ſeruitutis,& ab innumerabilibus affectionibus ſunt liberati. Arundine tuum caput feriunt, quibus mare virga percuſſum ceſsit fugientibus. Sed loquere aliquid modicum ad tuam matrẽ recreandam: non fero enim dolores,quæ te peperi ſine dolore. Vbi te videbo poſtea? Quod erit mihi ſolatium? Quis mei curam geret, ac defendet? Cùm eam vidiſſet tam acerbè affectam,& ſtantem propè dilectum diſcipulum, illud (ſicut erat conſentaneum) eſt omnino elocutus,quod diuinum narrat Euangelium. Eam enim primum aſpiciens: Mulier,inquit,ecce filius tuus: oſtendens diſcipulum. Sic vel cruci affixus curam gerebat matris,& eam commendauit dilecto diſcipulo,nos docens non negligere parentes vſque ad extremum ſpiritum: quanquam prius videbatur eam repellere vt quæ non in tempore ei eſſet moleſta. Quid enim mihi & tibi (in nuptiis inquit) mulier? Et poſtea: Quæ eſt mater mea? Hic autem apertam oſtendit dilectionem, & diſcipulo quidem eam commendat,ſic conſolans: illum autem magis honorans commendatione,& quòd valde eum diligeret,hoc vtens teſtimonio (Quid enim aliud faciens, aut dicens, illum tali honore eſt dignatus?) ſimul quoque quod permanſiſſet,ei referens gratias. Deinde cùm etiam aſpexiſſet diſcipulum: Ecce, inquit,mater tua. Hoc autem erat coniungentis ad dilectionem, & ſimul etiam oſtendentis amborum authoritatem. Ab eo ergo tempore,inquit,diſcipulus eam accipit in propriam,intelligens quorſum tenderet oratio,& Domini voluntati ſyncerè inſeruiens. Poſtquàm autem finem acceperunt omnia: Sitio,inquit Saluator. Qui verò erant veloces ad malum,& ingratorum ingratiſsimi,ei acetum felle commixtum, qui aqua (proh dolor) in ſitis æſtu in terra arida ſunt potati: & qui melle ſaturati fuerunt, fel porrigunt. Quorum vua,vua fellis,& ira draconum domus. Sed quomodo rurſus illã hæc videntem oportebat cruciari animo? Quando autem mortuum quoque vidit, quomodo tulit,quomodo non etiam ipſam vnà abrupit animam? Quomodo ſuſtinuit videns

inimicos,

[7] *Vide quomodo hic rectè exponat quiſnã fuerit gladius, qui Mariæ animam pertranſiuit*

inimicos, qui ne post mortem quidem adhuc erant reconciliati filio: sed cędem adhuc in eum spirabant, & gladio eius latus confodiebant? Sed hæc quidem diuinū narrat Euangelium. Dicuntur autem hæc quoque à linguis quæ plurimi faciunt veritatē, quòd cùm hæc noua & admirabilia percepta essent oculis Deiparæ, & post mortem filij, perinde ac si viueret, ex eius latere aqua & sanguis scaturiret, illa eum quidem haurit reuerenter & diligenter. Deinde ea sic se totam dedit parandę sepulturæ, & quemadmodum diuinum illud corpus è ligno deponeretur, & aptum monimentum consequeretur. Cùm autē non posset hęc per se efficere, eius mentem mouet omnino eius filius, vt scrutaretur in loco Caluariæ. Quod cùm factum esset, concedit vt eius scopus facilè succederet. Inuenitur enim quoddam monimentum recentissimum & pulcherrimum & elegans locus, in quo erat situs, illo quidem nequaquam dignus. Quid enim omnino ex rebus terrenis? Sed non indignus eius, quæ quærebat, desiderio. Atque erat quidem sepulchrum planè, vt dixi, nouum & omnino intactum, vt in quo nullum adhuc esset sepultum: ne si alia posita fuissent corpora, dubitaretur quódnam resurrexisset: & locus in optimo aere positus, & in horti speciem ornatus. Postquàm autem sciscitata intellexit, non solùm esse amicum horti Dominum, sed etiam discipulum, verùm occultum (hoc enim docet Euangelium) vt qui Dei timeret parricidas, venit ad eum virgo, & verbis ei suadet accōmodatis, vt in suo monimento, tanquam in aliquo armario magnam vim opum reponat, & sic domum custodientem apud se vitam habeat. Finem enim, inquit, acceperunt res aduersariorum, & maximè probrosam hi mortem Magistro atrulerunt, nulla quantumuis magna iniuria & ignominia in eum prius prætermissa. Cæterùm nunc quoque in ligno iacet mortuus, & nudus mihi, & creatæ naturæ horrendum spectaculum, vt quem potius irrideant, quàm eius misereātur. Da ergo mihi gratiam, & communi, inquam, huic magistro. Audacter pete illius corpus, vt deponatur, & mandetur sepulturę, si non etiam post mortem sit illis Iesus inuisus. Sic nobis omnibus magnam afferes consolationem, qui in omnem redacti sumus egestatem, & quorum nemo mouetur misericordia: Amici enim mei, & propinqui mei ex aduerso appropinquauerunt, & steterunt: Et proximi mei à longè steterunt. Ex me non possum quicquam facere, vt vides, cùm sim sola, & hospita, & cum vno solo ex discipulis attenta sim crucifixo. Sic mihi sistes dolorem, sic reprimes lachrymas.

Cùm Iosephum Deipara talibus verbis inflexisset, & incitasset, emittit ad Pilatum. Ille autem expulsa omni timiditate, & ab illo qui mortuis vitam inspirat mortuo, audacia inspiratus: Audacter (inquit Marcus) ingreditur ad Pilatum, & iis vsus quibus opus erat verbis, peritum accipit diuinum illud corpus, & cui nihil potest exæquari, ostendens animum Iudæ tanquam ex diametro contrarium. Nam ille quidem cùm haberet, tradidit ijs qui erant interfecturi: hic autem ab lis qui interfecerant, petiit & accepit. Verumenimuerò rursus persequatur oratio, quomodo mater se haberet. Dicunt enim ij qui de his rebus tractārunt, eam ab initio vsque ad finem se fortiter & constanter gessisse, honestè quidem, & non indecorè vtentem motu animi, factis tamen ostendentem se esse matrem, sed omnino matrem illius, qui amico mortuo & ostendit amorem, & motum animi certis finibus continuit. Mortuum itaque videns filium, ea motu animi vsa est, vt oportuit. Quinetiam in eo à Cruce deponendo maternis manibus inseruiit, & clauos qui extrahebantur, suo sinu accepit, & membra illius amplexa est, partim quidem vlnis stringens, partim autem suis quoq; lachrymis plagas emundās, deinde etiam tota toti corpori circūfusa. Ecce tibi ab omni seculo præfinitum mysteriū ad finem vsq; venit, ô Domine, placida voce dicit: Et Iosepho in manu tradens syndonē: Tibi aūt, inquit, deinceps erit curæ, vt in hac cum honestè componas, myrrhaq; pulchrè condias, & ei iusta facias: Cùm sic ergo nouo monimento diuinum corpus tradidissent. Ioseph, & qui cum eo erat Nicodemus, & alij qui cū eis aderant, ipsi quidē statim recedunt à sepulchro: mater aūt sola remansit sepulchro adhærens, minimè dormientibus oculis perseuerās. Nam etsi Mariam Magdalenā Matthęus ex aduerso cum altera significauit adesse, solùm tamen ad videndū venisse innuit, neq; ausas esse accedere eo tēpore quo mandabatur sepulturę. Certè namq; eis succurrit, vt recederent propter metum Iudæorū, & aduentum custodiæ. Inquit enim ipse Matthęus: Vespere autem sabbati quæ lucescit in prima sabbati, venit Maria Magdalene, & altera Maria videre sepulchrū. Non dixisset autem venisse quę remansissent, nisi eæ quoq; similiter vt cæteri recessissent à monimento. Atque alij quidem alteram quæ dicitur, Mariam quam ipse dixit qui precessit, & Marcus clarè aperit dicens: Maria autem Magdalene & Maria Ioseph aspiciebant, vbi poneretur: alij verò Mariam quę appellata est Iacobi, existimàrunt esse Deiparam non rectè, neque accuratè veritatem coniectantes. Vbique enim in Euangeliis ipsa post arcanum illum ortum apertè & propriè nominatur Mater, & hanc omnino maximè notam habet appellationem. Accipit (inquit) infantem, & matrem

matrem eius. Et rursus erat Mater Iesu illic. & alibi, Dicit mater eius ministris. &, Descendit in Capharnaum ipse & mater eius. &, Mater tua & fratres tui steterũt foris. Quinetiam steterunt ad crucem Iesu mater eius, & soror matris eius. Habes, si vis, etiã Lucã in Actibus suffragantẽ iis quæ sunt proposita. Hi omnes erant perseuerãtes in oratione cum mulieribus, & Maria matre Iesu. Et in summa difficillimè inueniri potest eam esse aliter nominatam, aut ex patre, aut ex aliqua alia cognationis habitudine: vt diximus. Quocirca nulla ex his illa est. Nam alię quidem tota nocte ad sepulchrũ ingressę sunt & egressæ, vt ea quæ fiebant Apostolis nunciarent. Quamobrem nec eis contigit videre plura miracula resurrectionis. Illa autem quę indiuulsa assidebat sepulchro, omnia vidit apertè: & non statim, sed postea protulit in lucem & renunciauit. Nam quomodo simul terræmotum, & Angeli in momento temporis descensum, & lapidis reuolutionem, & custodum profundum soporem, & expergefactionem, & quorundam in vrbem reuersionem, potuissent abeuntes mulieres, & rursus reuertentes integrè perspicere? Sed clarum est hæc fuisse materni & ardentis amoris, quę perpetuò assidens, & acriore spiritu vigilans, omnia perfectè vidit, vt se habebant, quòd ne tantillum quidem, vt diximus, à sepulchro recesserit, donec ipsam viuificam vidit resurrectionem. Nam lapis quidem reuolutus, & Angelus ei insidens ab aliis quoque visus est mulieribus. Quando autem & quemadmodum hæc facta sunt, illę quidem omnino nesciebant: ipsa verò sola, vt quæ assideret, omnia accuratè perspexit. Videntur ergo ei primæ esse dati boni nuncij Resurrectionis: & quoad eius fieri potuit, ab ea conspectus fuisse splendor filij. Sed sic quidem Dei mater, & ipsa clarius aspicit filij resurrectionem, & eios prædicatores de ea magis confirmat, quàm eæ quæ vnguenta attulerunt: etiamsi, dum loquerentur de Domini resurrectione, nullam eius mentionem fecerint, cauentes fortasse maternum afferre testimonium, ne videretur suspectum, & propter coniunctionem fides ei minus haberetur. Sed Deipara cùm filij resurrectionem & visu & internis oculis sic accepisset, postea habitauit cum dilecto discipulo, expectans tempus Christi assumptionis. Postquam autem finem accipere oportebat quæcunque ad carnis susceptæ pertinebant œconomiã, & ita in cœlum extolli quod assumptum fuerat, amicis apparens Saluator (Non enim sæpe post resurrectionem spectabilem se illis præbebat) & multa alia cum eis disserit, & boni spiritus aduentum annunciat. Deinde etiam cùm eduxisset parum extra ciuitatem, & illos, vt eum decebat, impertiisset benedictione, videntibus ipsis in cœlum extollitur. Sed ne ea resipsis afferret molestiã, & dolorem eis procrearet magistri priuatio, eius quoque curam gessit bonus pastor. Ad eos mittit Angelos, qui & illius ascensum explicarent, & eos ineffabili & admirabili implerent consolatione. Cùm autem adorassent, rursus domum læti sunt reuersi, simul quidem agentes in superiore cœnaculo, sicut constitutum fuerat, & paracleti expectantes aduentum: Erant autem in oratione vnanimiter perseuerantes. Sicut etiam Lucas Euãgelista narrat. Cùm enim nominatim Christi enumerasset discipulos, deinde subiungit: Et hi omnes perseuerabant vnanimiter in oratione & precatione, cũ mulieribus, & Maria matre Iesu, & cum fratribus eius. Semper enim ipsa quoque cum eis conuersabatur, à rebus pulcherrimis, & honestissimis nunquam omnino desistens. Postquam autẽ in tẽpore Pentecostes Apostoli impleti diuina gratia paracleti, ad Euangelij doctrinam alius aliò mittebantur, & iam prędicatio fidei annunciabatur, Virginem, vtpote dilecto discipulo, & virgini commendatam, quæ erat in Sion eius domus, eam habebat illic degentẽ: cui tanquam matri Dei honor ab omnibus exhibebatur. Cùm verò & mortis eam participem fieri necesse foret (cur enim hoc passura non esset, quamuis Dei filius ex ea genitus re vera esset homo) cùm, inquam, ætate prouecta ad multam senectutẽ peruenisset, & peregrinationis tẽpus præsensesset, per Angelũse migraturã esse à filio edocta est, sicut & antea, quo tẽpore in eius ventrẽ ingressurus erat, nunciatũ illi fuerat. Cùm igitur excessus sui mysterium didicisset, eam rẽ lætitię tantę quanta verbis explicari non potest materiam iudicans (Qoid enim illi suauius euenire poterat, quàm cum filio suo esse, & vnà regnare?) statim iussit plurima domum lumina afferri. Idque factum est. Tota verò domus mundata est. Lectus item & thalamus ornabatur, & cõuocabantur quotquot erant cognati & vicini, vt cum ea lætitiæ fierent participes. Deinde parata erant omnia ad excessum. Significat itaque iis qui conuenerant id quod ei filius per Angelum nunciauerat. Ostendit autem brauium quod sibi ab eo datum fuerat. Id verò erat ramus palmæ, vt linguę assuefactæ vera loqui de eo dixerant: signum victoriæ mortis, & vitæ imago immortalis. Sicut etiam Hebræorum pueri id eius faciebant filio inspirati diuinitus. Illi enim appropinquanti ad passionem ij ramos palmarum offerebant, eum futurum victorem mortis antè significantes. Cùm autem iam adesset tempus excessus, illa quidem veræ vitæ mater in Sion iacebat in grabato; aderat verò is qui eam domo exceperat, Ioannes. Aderant etiã qui-

quicunque erant electi in Hierusalem, amicęq; & cognatæ simul astabant. Virgo ergo ad Ioannem aspiciens virginem, cùm pauca cum eo esset locuta, deinde: Duas, inquit, tunicas, quas toto vitæ tempore habui tegumentum mei corporis, eas dari iubeo hisce duabus mulieribus. Hæc illa quidem dixit. Qui aderant verò videntes signa decessus, ex oculis multas fundebát lachrymas. Quis enim tali priuari muliere tulisset sine dolore? Deinde è cœlo quidem descendit eius filius, illius diuinam assumpturus animam. Per nubē autē suos cōgregat Discipulos, vt venerandum eius corpus mandarent sepulturæ: Postquàm verò vidit eos Deipara, cognouit autem causam propter quam omnes statim accersiti fuerát, & vniuscuiusq; audiit petitiones, eos quidē, vt par erat, impertiit benedictionib[9]. Cùm verò omnibus dixisset verba quæ in decessu dici solēt: Vos, inquit, valete filij: meum autē hinc decessum ne luctu, sed lætitia potius prosequimini, quandoquidē vobis est persuasum nos transire ad gaudiū, & videte vt corpus meū mandetis sepulturæ in hac figura in qua ego me composuero. Hæc est enim, inquit, mea volūtas. Accersit autem Petrum deinde alios: & cùm lucernas ipsi accendissent, illa in spiritu exultās, diductis labris: Benedico tibi, inquit, datori omnis benedictionis, causæ luminis, qui meum ventrē inhabitasti. Benedico tuę charitati, qua nos dilexisti Domine: & magnifico verba tua, quæ nobis data sunt in veritate: & credo mihi affutura quæ dixisti: Cùm sic dixisset, se reclinat in lecto: & manib[9] in altum sublatis, cùm nulli reprehensioni affine suum corpus in honestam & decorem figuram composuisset, & os venerandum aperuisset: etenim videbat iam Dominū ad ipsam venientem cum multitudine Angelorū, tota impletur gaudio & voluptate. Et cùm rursus dixisset: Fiat mihi Domine secundum verbum tuum, emittit tanquā in somno spiritum; & eum in amicis deponit filij manibus. Ne autem videatur esse inane quod dictum est de congregatione Apostolorū, quæ facta est in dormitione virginis, satius fuerit ea summatim addere, quę à Dionysio Areopagita dicuntur in tertio libro. Et caput quidē. Quæ sit vis orationis: & de beato Hierotheo, de pietate, & de Theologica inscriptum est conscriptione. Dicuntur autē ea cuidam Timotheo Ephesi Episcopo. Ea verò sunt in hoc capite sic ad verbum posita. Quandoquidem apud ipsos quoq; nostros à Deo afflatos sacrorum principes, quādo nos quoq; (vt ipse nosti). & multi ex nostris sacris fratribus ad videndū corpus, quod vitæ principium dedit, & Deū suscepit, cōuenimus (aderat aūt Dei quoq; frater Iacobus, & Petrus, qui erat Theologorū suprema & antiquissima summitas) visumq; est, vt post illud spectaculum, omnes sacrorum principes hymnum canerent, & laudarent, prout poterat vnusquisq; infinitam bonitatem diuinarū virīū: post Theologos, ille, vt scis, vicit omnes alios mystas sacrorum, vt qui planè excederet & à se omnino abduceretur, & in ea quā hymnis celebrabat, afficeretur societate & cōmunicatione, & ab omnibus à quibus audiebatur, & videbatur, & cognoscebatur, & nō cognoscebatur, iudicaretur esse à Deo afflatus, & diuinus scriptor hymnorum. Et quid tibi amplius dixerim de iis quæ illic de Deo diuinè dicta sunt? Etenim, nisi sum mei quoque oblitus; scio multos à te audisse quasdam partes illorum Deo afflantium hymnorum. Sed hæc quidem sacer Dionysius. Nobis autem pergat oratio ad ea quæ deinceps sequuntur.

Cùm autem in orbem sanctum virginis corpus circundedissent Apostolorum chorus, & quicquid erat electum ex viris & mulieribus: & hymnis honorabāt qui illud deducebant & omnia membra reuerenter simul & amanter amplectebantur, non solùm suum ostendentes desiderium, sed vel ex tactu credentes percipere vtilitatem. Fidem autē consecuta quoque est operum demonstratio. Cęcis oculi illuminabantur, surdis aures aperiebantur, claudis bases pedum confirmabantur, & quodlibet morborum & ægritudinum genus facilè dissoluebatur. Cur non dico quæ sunt perfectiora? Aēr quidem & cœlum ascensu spiritu sanctificabatur: Terra autem similiter depositione sacri corporis. Cæterùm nec aquæ quidem natura erat expers benedictionis: sed ipsa quoque lauacro purissimi corporis fuit particeps sanctificationis. Neque enim illud habebat opus purgationibus. (Quis enim hoc diceret nisi emotę mentis?) Sed suo contactu potius sanctificabat id quod attingebatur. Deinde quid? Mundis syndonibus mundum corpus inuolutum rursus in lecto ponitur. Deinde cum [g] lucernis & vnguentis intelligentibus quidem desuper laudantibus virtutibus. Apostolis autem, & diuinis patribus Deo digna cantica canentibus, diuina arca ex Sion vecta Apostolicis manibus, & humeris, ad Gethsemane sacrū prædium exportatur. Angelis, vt est consentaneum, precurrentibus, circumcursantibus sequentibus. Angelicis pennis adumbrantibus, longè, inquam, splendidiore & venerabiliore facta deductione, quàm propter traslationem veteris illius arcę testamenti Domini, vt sacra narrant eloquia.

[g] Ecce quā splendidum & quā honorificū funus immaculatæ virginis, ducitur cum lucernis, vnguentis, hymnis & cāticis etiam Angelicis, ipsis Domini Apostolis lectum corporis deferentibus.

Accidit huic pulchræ, & diuinæ rei graue quidem quid & odiosum, non tamen silentio, sed memoriæ mandandum, & ad gloriam quidē & laudem piorum, dedecus autē improborum, qui infidelitatis malum semper sectantur. Cùm hoc sacrum & impollutum corpus

in Gethsemane efferretur, vbi sepulchro tradi Deipara ipsa præceperat: Iudæis qui semp fuerũt repleti inuidia, ne in hoc quidẽ succurrit tacere, sed ad eius quod fiebat splendorem claudere oculos, & ad eis innatum motum animi irrumpere. Qui erat ergo aliis insanior, & impudentior, & is, cùm venerandum portaretur grabatum, in id irruit plenus inconsiderato impetu & furore. Eius autem scopus erat, hunc sacrum lectum in terram allidere, & tali afficere iniuria, vt qui esset vir insigni audacia. Non neglexit autem diuina iustitia, sed manus quæ grabatum apprehenderant, ex vlnis protinus fuerunt abscissæ. Verùm quæ in partu gaudio totum orbem terrarũ repleuerat, non erat vlli omnino in morte futura causa molestiæ. Cumque qui passus fuerat, esset quidem improbus, non tamen omnino eius improbitas videretur insanabilis, ex his quæ erat passus, iustam eorum quæ malè senserat, petiit pœnitentiam. Et quoniam carebat manibus, nec eas poterat ad preces extendere, emittit lachrymas ex oculis, & sic petit curationem. Disciplinam autem vide simul & medicationem. Statim enim ij quidem qui lectum ferebant, constiterunt: Accedit verò is qui passus fuerat sectionem: & quæ amputatæ fuerãt, partibus vlnis applicatis (hoc autem iusserat Petrus) statim cõsecuta est manuum curatio.

Hinc ad sacratissimam abducitur Gethsemane, & illic sanctissimũ quidem corpus mandatur sepulturæ. Quidni enim, cùm etiã qui erat Deus, eius filius more hominũ sepelitur? Per ipsum autẽ ad cœlestia & diuina transmittitur tabernacula. Quod dicimus, cõfirmat Iuuenalis diuinus Hierosolymorũ Episcopus. Fuit aũt hic vir sanctus, & à Deo inspiratus, qui ab antiqua & vera traditione narrationẽ dicẽs ad se sic fuisse deductã, ait: Quod tres totos dies ad sepulchrum sancti permanserunt Apostoli, diuinas hymnodias ex alto audiẽtes. Deinde post tertium diem, cùm vnus ex Apostolis tardius venisset ad exequias, vel quòd ita contigisset, vel quòd diuinum ita prouidisset consiliũ, vt nota esset omnibus trãslatio admirabilis, tunc & ipse quidem accessit, & vt est cõsentaneum, magnum ex eo cepit dolorẽ, quòd tanti boni mansisset expers, idq; omnino tolerare nõ poterat. Sacer itaq; ordo Apostolorum non iustum esse iudicans, vt ipse quoq; viuificum illud corpus non videret, & amplecteretur, iubet statim aperire sepulchũ. Et illud quidẽ fuit apertum. Thesaurus autem nequaquam erat in eo: sed solæ erant vestes, in quibus fuerat conditus, quomodo etiam eius filij in resurrectione. Quas cùm ipse esset amplexus, & qui cũ eo aderãt, & repleti essent inexplicabili odore & gratia, rursus quidem claudunt sepulchrũ. Miraculum autem posteris filius à patre accipiens deinceps tradit. Atq; viuifici quidem corporis diuinæ sepulturę ita se habet narratio. Siquidem quod ex ea natum erat, totã eam verbũ ad se transtulit, & voluit eã apud se & esse, & perpetuò simul viuere. Verumenimuerò pro eius impolluto corpore suam vestem, boni nostri magnã semper ducens rationem, veluti quandam dat huic ciuitati hæreditatem. Quemadmodũ autem hoc factũ sit, & quomodo beatum illud donum ad nos venerit, & sacrosancto hoc thesauro ditata sit Cõstantinopolis, iam declarabit oratio. Leo ille magnus, qui illo tempore optimè Romanorum administrabat imperium, duos sub se habebat, qui curam gerebant exercitus, quorum vni quidẽ erat nomẽ Galbius, alteri autem Candidus, fratres genere, fratres virtute, & vt semel dicã, in cæteris quidem valde insignes, & paucis similes: sed vnum eis deerat, idq; maximum. Siquidem nõ rectã habere fidẽ, est laborare in rebus maximis & pręcipuis: Arrianę enim pestis erant participes, cùm ex paterna fortè traditione malum hoc tanquam quædã hęreditas, ab eo venisset. Dicebãtur enim fuisse proximi genere Ardaburio, & Aspari, qui illia temporibus in regia obtinuêre tyrannidẽ: quos cum Arrio sensisse apertè arguit veritas. Verumenimuerò Galbium & Candidũ, qui alioqui se rectè gerebant, & Deo placebãt, non fiuit diuina gratia non esse illuminatos in eo quod est præcipuũ salutis: sed eos ab errore traducit ad veritatem adeo constanter & stabiliter, vt nõ solùm rectè se haberent, & tuti essent, quod attinet ad pietatem: sed etiam alios, quos nossent non recto pede ingredi ad veritatem, studerent pro viribus efficere, vt eiusdem essent secum sententiæ. Ij cùm piè essent affecti, magno quoq; & excelso animo se dedũt misericordię exercendę in pauperes, vt qui pro agnitione veritatis satagerent Christo reddere gratias. Castissima ergo mater illius magni Dei & Saluatoris nostri, sacrosanctum thesaurum, nempe suam vestẽ, volens suę largiri ciuitati, vt hoc fiat, per dilectos illos viros prouidet quodã modò diuiniore. Modus autem ita habet. Immittit eis desiderium adorandi sancta loca, quę sunt Hierosolymis. Quod planè & ab illis factum est. Cumq; Leoni & Verinę rẽ aperuissent, comitatum nõ exiguum eorum familiarium & amicorum secum adduxerunt. Cùm autem iter ingressi essent, & iam venissent Palæstinam, viam quę ducit in Galilęã preferunt maritimę, pluris facientes contemplari Nazareth & Capernaũ, quàm maritimis frui delectationibus. Ex quibus illa quidem fuit sacrum Deiparę habitaculũ, & in ea multo tempore vidit Deum Verbum ex se genitũ. Hęc autem eius filij charum & consuetum diuersorium.

Cùm

Cùm hic ergo fuissent, vt diximus, quoniã nõ permittebat tẽpus, vt vlterius progrederentur (Iam enim erat vespera, & nox obscura: prouisum autẽ omnino hoc quoque fuerat diuinitus) vicus quidẽ eos excipiebat, isq; paruus: In eo autẽ habitabant & alij nõ pauci, & muliercula quoq; quędã insignis castitate, & planè honestissima & moderatissima: quę propter profundum quidem senium & canos honorata, sed propter magnum virtutũ ornamentum longè honoratior erat. Apud eam autẽ vestis, diuinus fuerat hic thesaurus reconditus. Quomodo verò fuisset illa rantę rei custos, nisi & virtutũ fuisset ornata pulchritudine, & animi puritate? Quanquam enim Hebræa quidẽ erat illa mulier (est namque amica veritas) illius tamẽ animã locũ dixisses, qui est in præsentia quidẽ obscurus, aptus est autem ad lumen excipiendũ, & valde accommodatus. Diuinũ verò erat in hoc quoq; apertè consilium, vt res apud eam mulierẽ recondita, quæ sic affecta erat, vt eam totis viribus celare studeret, postea in lucem prolata maiorem fidem haberet.

Vide ergo quàm eleganter processerit diuinum consilium. Nã apud eam venientes excipiuntur hospitio Galbius & Candidus sapienres, eos sic diuina deducente gratia. Erat verò propter id solum, quod in ea latebat, domus admirabilis: alioqui aurem nihil habebat magni, sed erat plana, vilis & abiecta. Cùm eos autem tempus vocaret ad cœnam, vbi accubuissent, vident interius aliam domunculam, quę mulro quidẽ lucernarum lumine illustrabatur, multis verò suffitibus & vnguentis suauè spirabat: in ea autem sitam magnã ægrotorum multitudinem. Ex quo diuinum quidẽ quippiam suspicabantur esse, & venerabile, rei tamen veritatem omnino excogitare non poterant. Inuitanr itaque ad conuiuium egregiam illam aniculam, cupientes ex ea aliud scire eius quod desiderabant. Illa autem hoc recusabat, causans religionem, & quòd non fas sit ei, cùm sir Hebræa, vesci cũ Christianis. Illi verò, cùm propter magnam sirim cognitionis eius quod erat propositum, nihil de propenso suo studio remitterent, eã adhuc inuitant ardentius, & illius non parendi pertinaciæ obiiciunt aliud validi⁹: Quid, dicentes, obstat, si cùm tu acceperis cibos, quibus pro more vescetis, nobiscum quidem colloqnaris, sola autem tuis alimentis vtaris? His itaq; paret mulier, & congreditur. Postquam autem comedissent, apud eam viri illi, precibus egerunt, vt eis id significare non recusaret, quęnã essent ea quę fiebant in domo interiori. Existimabant enim esse aliquid legale, & ex vmbratilibus illis & veteribus. Illa aũt ea quidem dicit quæ fiebant, causam verò quamobrẽ ea fierent, minimè persuadetur, vt aperiat. Videris enim, inquit, ô viri diuinissimi, ægrotorum multitudinem. Etenim cùm Deo ita videatur, in hoc quidem loco Dæmones expellnntur: cæcis autẽ vt liberè videãt: claudis vt ambulent: surdis vt audiant: & mutis vt loquantur, efficitur mirabiliter: & alij morbi & corporum mutilationes, quæ medicorum artibus nullo sunt modo medicabiles, curantur facilè. Illi autem (non enim erant imprudentibus hominibus similes, neq; quod interrogare oportebat, ipsi præ simplicitate prætermittebãt) Vndénã verò, rogabãt, principium cepit locus talia operandi? Illa verò: Apud nos, inquit, Hebræos à patribus rradita habetur narratio, q̃ Deus in hoc loco visus sit cuidam ex patribus, ex quo factũ est, vt loco hæc seruaretur gratia. Hæc cùm ea diceret, illi ei corde minimè assentiebantur: sed videbatur eis muliercula sicut res erat, probabilium verborũ pulchra specie celare veritatẽ. Ipsi ergo eã quidẽ adhuc rogabant vehemẽtius, vt eis rem, vt se habebat, aperiret, respiciens, si nihil aliud, laborẽ saltẽ tanti itineris, qui nulla alia de causa erat susceptus, nisi vt viderent sancta loca, & audirent ea quę à piis & sanctis dicuntur hominibus. Illa autẽ ne sic quidem cedebat, sed manebat vt statuerat, apertũ religionis existimãs esse dedecus, si aperiretur veritas: & dicens se nihil scire amplius, quàm q̃ loc⁹ sit plenus diuina gratia.

Cùm autem illi pulchrè sensissent eam optimè quidẽ scire, vitare autem ne eam scire esset apertum, & ideo præ se ferre ignorationem, euadunt auidiores inueniendi eis quod quærebatur: & sicut Cleophas, & ille alius discipul⁹, corde cœperũt ardere. Eos enim virgo bearissima incitabat, volens Byzantinis diuinum hunc & sacrosanctũ largiri thesaurũ. Omnem ergo statim mouebant lapidem, vt mulier remittens immobilem hanc occultationem, eis id quod tacuerat in apertum proferret. Quinetiã iusiurandi necessitatẽ adhibebant, eiusq; adeo validi, vt animum quãtumuis inexpugnabilẽ suo possent loco mouere. Cùm sic eam omni ex parte astrinxissent, & tanquã ineuitabilia ei vincula imposuissent, vix tandem persuadent, vt eis rẽ aperiat. Cùm itaq; ex alto, & cũ lachrymis suspirasset, & in terram fixisset oculos, perinde ac si eã puderet enunciare: O viri, inquit, nunquã in hodiernũ vsque diem diuinum hoc mysterium viro euasit manifestum. Quæ enim in genere meo me præcesserũt, iureiurãdo adhibito, vni mulieri, eiq; virgini ira tradiderũt, vt singulis ætatibus ea res sic traderetur: sed quoniã video vos esse viros reuerendos & pios, & alioqui (nã hoc quoq; vobis significabo) ad me vsq; redactę sunt mei generis fœminę, nec vlla superest alia post me virgo, cuius fidei à me tredi possit cognitio mysterij, rẽ mo-

dò vobis aperiam. Existimo enim fore, vt quod à nobis dicetur, apud vos conseruetis. Mariæ illius Deiparæ (hoc enim est nobis ab alto traditū) hic custodita sita est vestis. Obstupuerūt viri illi, cùm solùm rei audiissent principium. Deinde adiiciens mulier: Etenim hæc, inquit, Deipara vitam finiens, duabus mulieribus virginibus duas suas vestes donauit loco benedictionis. Ex quibus vna fuit ex mei generis maioribus quę id accepit, quod donatum fuerat, & in arca deposuit: & omnino iussit iis quæ erant sui generis, vt esset virgo vnaquęque quę eam acciperet. Est ergo arca recondita in interiore domo, quā nunc videtis: & quæ in ea est vestis, est causa omnium quæ fiunt miraculorū. Hæc, ô viri, est vera narratio eius quod à vobis quæritur: Et videte vt ad vos vsq; solùm deducta sit cognitio, & nemo sciat ex iis omnibus qui sunt Hierosolymis. Cùm hęc audiissent, adhuc maior metus viros subiit, & lętitia. Metus quidem propter magnitudinem eorū quæ audita fuerant: lętitia autem quòd essent participes talium sacramentorum. Quid ergo deinceps consequitur? Viri seipsos humi deiiciunt, & pedes illius prehensantes: Nulli quidē, inquiunt, ex iis qui sunt Hierosolymis, notum erit id quod nobis dictū est: ne dubites domina, dominam enim iam te vocamus, quæ sis talibus dignata mysteriis: ipsam tibi huius rei testē citamus Deiparam. Vnum autem aliud concede nobis rogantibus: Rogamus verò vt dormiamus in eo loco, in quo hic diuin⁹ reconditus est thesaurus. Cùm hoc autē statim cōcessisset mulier, stragulę quidē vestes portatæ sunt in eū locū. Illi verò nō se somno dederūt, sed cùm nocturnū accepissent silentiū, totā noctē perseuerabāt in oratione & cū lachrymis agebant gratias Deiparæ, quòd talibus auditionibus & spectaculis digni essent habiti. Cùm autē eos qui ægrotabant vidissent somno oppressos, metiuntur ex omni parte ambitum arcę, in qua erat diuinum repositum indumentū, ipsamq; ligni speciem & habitudinem, ex quo erat arca accuratē admodū & diligenter considerant. Deinde manē egressi, honestam salutārunt mulierem: & cùm rogassent, vt audacter iuberet, si quid sibi opus esset Hierosolymis, se enim rursus ad ipsam ventutos per eandem viā, inierunt iter versus Hierusalem, cùm illa dixisset se nullo alio egere, nisi eorū precibus, & vt eos rursus lętos videret & alacres. Cùm fuissent itaque Hierosolymis Galbius & Candidus, & partim quidem Deo preces fudissent partim autē pauperibus, & egentibus liberaliori dextera eleemosynam erogassent, secretē vocāt quosdam fabros lignarios, quibus iubent, vt eis construant arcam, & forma, & figura, & magnitudine illi quā viderant similem, mandantes pręterea, vt formaretur etiā ex ligno veteri, quo nihil in ea cerneretur, quod non esset omni ex parte simile predictæ. Excogitant deinde aliquid aliud idoneum ad celandum id quod erat futurum. Comparant sibi auratum operculum, vt eo arca tegeretur. Postquàm autē & precatio & erogatio eis satis bene habere visa fuit, eo accepto quod fuerat fabrefactum, redeunt in vicum sani & alacres, aromatibusq; & suffitibus aptis ad sacrificiū, venerandam donant mulierem. Et illa quidem rursus viros, tanquàm sibi familiares iucundē excipit. Illi autem rursus ab ea petunt quod prius, vt scilicet in sacro habitaculo totā noctem transigerent. Illa verò rursus quoque permittit nihil omnino suspicans. Qui ingressi summo otio vrebantur precibus ad inculpatam, & ab omni reprehensione alienā Dei matrem eas tanquàm sacram hostiam lachrymis pinguefacientes. Non ignoramus nos serui tui dicentes, ô diuinissima, & in primis illustris domina, quænā olim Ozię euenerint, qui ausus est tangere arcam, quę erat secundum legem. Quomodo ergo nos, qui sumus multis obnoxij peccatis, te non iubente ausi fuerimus diuinam hanc arcā omnino tangere, intra quam est talis thesaurus repositus, & non solùm tangere profanis manibus, sed etiam eam aliò transferre? Annue ergo voluntati nostrarū animarum, ô boni filij bona mater. Ad tuam enim ciuitatem est translatio, quæ est omnium aliarum Regina, & te semper magno studio statuit honorare. Ad eam nos hoc diuinū donū exportare statuimus, ad eius tutelam & gloriam, quæ nunquā extinguatur. Hæc tota nocte dicentes in oratione, & solū lachrymis madefacientes, repente implentur fiducia, fiducia, inquā, contemperata cū reuerentia. Deinde ad diuinā accedunt arcā simul læto & tremente animo, & cùm omnes qui illic erant efficeret somn⁹ nullo sensu præditos (O beatas man⁹: ô furtū, in quod nulla potest omnino cadere reprehensio) hanc accipiunt, eis quoq; osno hac in re fauente gratia. Et eam quidē sic tollunt, apponunt autē quam Hierosolymis ad eius similitudinē fabricati fuerant cùm ei etiam imposuissent operculū. Quod quidē erat aureū, vt diximus.

Cùm primū autem illuxisset sanctam mulierem quidem iubent valere, & rogant vt nō cesset pro eis orare, & eorum facere commemorationē. Deinde ei quoq; digito ostendunt operculum, quasi veram illam tegeret, & primam arcam, quòd mulieri quoq; visum est ab illis allatū esse honoris gratia. Et cùm præterea iis qui fuerant inuenti pauperibus suppeditassent quæ erant necessaria, valde lęti protinus iter ingressi sunt, domū reuersuri. Postquam autem venissent Byzantiū, non honestum esse statuerunt iis qui illo tempore erāt

Impera-

Imperatoribus mysteriū prius communicare, quàm Patriarchę. Eos enim subibat timor, ne quòd ipsi suum esse bonum statuerant, eo ab illis priuarentur. Cùm ergo multa consultassent, eis hęc visa est optima sententia, latenter eos ad hoc quoq; monente Deipara: Erat eis prædium apud muros ciuitatis, propinquū marini sinus cornui (Huic loco nomen erat Blacherne) in eo extruunt quidem domum oratoriam. Cùm autem eis magnæ esset curæ, vt laterent, Petri Apostolorum principes, & Marci domū nominant. Cùm in eo certè sacrum illum thesaurū posuissent, omne statim studiū adhibuerunt, vt in templo esset perpetua [9] hymnodia, perpetuus odor aromatum, & assiduus splendor luminum. Et sic quidem longo tempore hoc diuinum mysterium fuit semper re vera mysterium.

9 Ecce antiquum in teplis esse hymnodia, odor aromatum, & splendor luminum.

Quoniā autē ei quę per ipsum honorabatur, & cuius erat ille amictus, visum est tantū bonum ad solos duos testes nō debere contrahi, & tanquā profundo aliquo cōtegi silentio, & communes diuitias esse eorum tantum proprias, & cōmuni epulo eos se solos explere, mouet ipsos ad id quod tacuerant, proferendum in lucē, & accedentes annunciant iis qui tunc erant Imperatoribus, & aperiunt quale sit miraculū, & declarant quemadmodum sit allatum. Eos autem cùm audiissent, magnū inuasit gaudiū: & protinus fit publicum quod fuerat occultum. Et beati quidem inter omnes reputantur Galbius & Candidus propter tale ministeriū, & publicis honorantur honoribus. Diuina autē domus in eo loco Regiis impensis Deiparæ ædificatur: & capsa ex argento & auro constructa sacrum illum thesaurū excipit: & plurimis aliis muneribus & donis domus honoratur. Leo verò & Verina, ij enim tunc imperabant, quorum tempore hoc quoque magnū reuelatur mysterium, & ad Regiā vrbē exportatur, cùm pulchrè & piè imperassent: & Galbius & Candidus, qui hoc ministerium pulcherrimè obierunt, trāsferuntur postea ad senectuti nō obnoxiam vitæ conditionem. Cùm ergo hæc sacra arca nobis cōtineat non quasdam tabulas manu Mosaica politas, sed vestem planè [10] diuinam, & summè venerandam, quę non solùm intemeratū, & ab omni labe alienū corpus texit, sed in qua (vt audacter dicā) cùm esset infans, Deus verbū fuit inuolutus, & auctus: adeo vt ea sępe conspersa sit guttis lactis venerabilis, quo nutritus fuit is qui est omnium alimentum, & vita: ad eā quidē verè laudandam nulla sufficit oratio. Sola autē gratiarū actione res est prosequēda, & ipsi Deiparę sunt agendæ gratiæ, & eius filio communi Saluatori, & Regi, qui omnia ad nostrā vtilitatem & salutē dispensat. Ei gloria & potentia nunc & semper, & in secula seculorū. Amen.

10 Vides quomodo etiā vestis beatæ virginis sit planè diuina & veneranda.

SANCTI PATRIS NOSTRI ANdreę Archiepiscopi Gretę Hierosolymitani, in Annunciationem sanctissimę Dominę nostrę Dei genitricis oratio

Apud Simeonem Metaphrasten.

ADVENIT hodie omniū gratia, quæ primā illam execrationē soluit. Passim aduenit, vt omnia gaudio repleret. Quomodo autem aduenit? Non satellitibus, non exercitu Angelorum stipata, non ostentans aduentum suum: sed silentium, & quietem adhibens, vt lateret principē tenebrarum, & arte sapientiæ serpentē irretiret, diaconemque decipiens, id est, mentem illam Assyriam, quæ in seruitutem suam omnē nobilitatem humanam redegerat, spolia illi detraheret. Neque enim infinita eius erga nos misericordia tam præclarum manuum suarum opus, nempe hominem, propter quem cœlos considerat, terram firmauerat, aërem diffuderat, mare extenderat, & omnia quæ sub aspectum cadunt, procreârat, affici detrimento sustinuit. Idcirco Deus in terra, Deus è cœlo, Deus in hominibus, Deus in virginis vtero gestatur, qui nusquàm concluditur. Hinc hominis natura lætitiæ ducit exordium, & diuinæ conditionis initium sumit. Hinc multiplices suas à peccato natura diuitias separans, creatori, tanquam sponsa, exornatur. Hinc renouationem suscipit nostra formatio, & senex mundus contractam ex peccato vetustatem deponit. Lætetur cœlum desuper, & nubes pluant iustitiam. Stillent montes dulcedine, & colles exultent, quoniam misertus est Deus populi sui. Hodie enim mysterium quod ante secula absconditū fuerat, declaratur: & omnia in Christo perfectionem recipiunt. Hodie rerum omnium potētia procreatrix, consilium, quod sibi in illis procreandis proposuerat, ad exitum perducit, vt malitiæ principis dolos ab initio excogitatos destruat. Itaque lętantur homines, gaudēt Angeli, & recreatus in se redit orbis vniuersus. Quæ mens hæc concipere? Quæ lingua explicare? Quæ oratio assequi? Aut auris percipere valeat? Meritò igitur diē hunc faustum, lætumq; dicimus, quo nostri generis massam à Deo assumptā celebramus. Ex quo lætitia gestit omnis creatura: & hu-

mana natura excitatur. Hodie lætitiæ nuncius affertur: Dei erga nos benignitatis patent indicia: mundi totius salus ostenditur. Vndénã, & à quo, & cui affertur hic nuncius? E cœlo, & à Deo, & Virgini viro desponsatæ. Quænã hæc virgo? Ecquis iste vir? Et quibus nominibus appellantur? Illa quidem Maria: hic autem Ioseph. Ambo ex genere Dauidis. Quo internuncio hęc gesta sunt? Et vnde is venit? Archãgelo Gabriele, qui ab altissimo missus rem admirabilem nunciauit. Oportebat enim, vt minister altissimi, ex altissimis in terram proficiscens, maximè omnium admirandum mysterium indicaret. Quódnam mysterium? Dei submissionem, arcanã seruãdi generis nostri rationẽ, absconditã à seculo diuinę voluntatis, prouidentięq; consiliũ. Sed vbi hæc, & quando, & cuius gratia? In Nazareth ciuitate Galilææ, sexto mense ex quo Ioannes conceptus fuerat, vt venientẽ, dũ adhuc in vtero gestaretur, nunciaret. Gabriel igitur ab ęthereis sedibus ad terrestrẽ Dei thalamum deuolans, & ad virginẽ accedens sine strepitu, virginei partus arcanũ significauit.

Hoc inter Deum atque homines reconciliationis mysteriũ Dei cum hominibus coniunctionem, assumptæ carnis diuinitatem, imaginis nostræ instaurationem, & mutationẽ in melius, atq; sublimem in cœlos exaltationem hodie celebramus. Quamobrem omnia incredibili gaudio exultant: lætatur omnis cœlestium virtutum chorus, quibus gratum est, quòd Deo simus reconciliati, & meliorem in statum perducti. Benigni enim admodum sunt, & hominum amantes, ac studiosi, quippe qui in ministeriũ mittuntur eorum qui salutis hæreditatem sunt accepturi. Res igitur omnes hodie lætentur & gaudeant, triumphet ipsa natura. Aperitur enim cœlũ, & terra ratione inuisibili suscipit orbis Regẽ. Nazareth imitatur Eden, & ipsius Eden plantatorem in sinum suscipit. Pater misericordiarum abiectam naturam humanam vnigenito filio despondet suo. Et Gabriel mysterio inseruit, ac Virgini succinit illud: Aue, vt lætitiã quam prima parens Eua perdidit, filia Adam orta ex Dauidis stirpe restituat. Hodie gloriæ pater genus humanum commiseratus, naturam in Adam corruptam benignis oculis intuetur. Hodie clementiæ largitor clementium viscerum suorum abyssum patefacit, & naturæ misericordiam effundit: vt aquæ copia maria contegat. Consentaneum enim erat, vt is ex quo, & per quem, & in quo omnia consistunt, antiquæ contra nos execrationis sententiã misericordia commutaret: & gloria sua naturam, quæ in Adam fœdata fuerat, honestaret: & perniciosum patris mendacij consilium, quo primi parentes nostri ceciderant, excluderet. Ideo magnus inter Reges, ac diuinus pater Dauid: Misericordia, inquit, & veritas obuiauerunt sibi, iustitia & pax osculatæ sunt. Cur dixit hæc? An vt filij misericordiã ex bona patris voluntate, qua nostri misertus ipse misericordiæ dator factus est, excepto peccato, quales nos sumus, & veritatẽ aduentus eius ad nos significaret? Neque enim, vt aliquis fortè suspicatur, simulatam ex nobis humanitatem assumpsit, sed veram. Benignè enim, & humano more, ex hominis essentia sumpsit essentiam qui omni est essentia præstantior, & totam naturam nostrã in seipso diuinam reddidit. Neque dispensationẽ finxit, sed carnis veritatẽ suscepit, diuinitate ipsius aliena ab omni mutatione permanente. Quoniam igitur misericordia, & veritas (vt prophetia testatur) obuiauerunt sibi: meritò iustitia & pax osculatæ sunt. Iustitia quidem, quæ aduersus eum à quo primi parentes iniuria affecti fuerant, sententiam tulit. Quando? Et apud quem? Hodie & apud altissimum patrem, qui natura benignus, & hominum studiosus dignum duxit, vt filius suus vnigenitus humanam formam indutus, aduersarium condemnaret. Pax autem quam è cœlo repentè chorus Angelorũ in ortu pacifici filij secundum carnẽ decantauit: Gloria, inquiens, in altissimis Deo, & in terra pax, in hominibus bona voluntas. Gloria nimirum, qua humana natura per Christum super cœlos euecta est & super omnem principatum, & potestatẽ, & virtutẽ, vt magnus inquit Apostolus. Pax autẽ, qua medius ipse conciliator intercessit, terrestribus cœlestia coniungens, & nouam in cœlum redeundi semitam mortalibus patefaciens. Bona porrò voluntas, qua patri placuit dilectum filium ad nos damnatos mittere: qui salutem nostram patri in ipso approbatam, eiusdem cũ patre voluntatis expleret. Hoc nos hodie celebramus. Hoc Gabriel mandatum exequitur: & diuinitati atque humanitati nuncius est: reconciliatorisque pignus affert ad Virginem. Nam misericordiarum pater genus nostrum peccati labe iam corruptum miseratus, meminit operum manuum suarum: nec passus est, vt in perpetuum periremus. Primùm legem tabulis lapideis inscriptam Moysis manibus imposuit. Quæ quidem lex cùm nihil admodũ proficeret, viros diuino spiritu afflatos, nempe Prophetas futura prospicientes, ac denunciantes misit, qui rectas Dei semitas demonstrarent. Verùm cùm ij ad quos missi fuerant, sensibus occlusis, nihilominus in peccatis iacerent, non despexit opifex opus à se conflatum: sed ex optimo sinu suo & perfectissimo, filium eiusdẽ potentiæ, sapientiæque ac bonitatis genitum misit ad nos indignos, ad quos fines seculorum deuenerunt. Satius enim esse duxit, vt peccatorum salutẽ perageret, quàm vt opus

à se

à se confectum despiceret. Vni igitur ex præstantioribus Angelis mandat, vt mysteriũ exequatur: & amplitudinis suæ nutu sic illi, vt arbitror, imperat. Age Gabriel, abi in Nazareth ciuitatẽ Galilææ, in qua puella virgo habitat, nomine Maria, viro qui vocatur Ioseph, desponsata. Abi, inquit, in Nazareth. Quid ita? Vt Deo gratissimũ virginitatis decus, tanquam suauissimam rosam, è spinosa regione decerpat Omnipotẽs. Et propter prophetiam, quę Nazaræum vocatum iri prędixit. Quę? Eũ qui à Nathanaële postea Dei filius, & Rex Israël vocatus est. Solet vtiq; Gabriel in Dei mysteriis minister adhiberi: vt patet in Daniele. Abi igitur in Nazareth ciuitatem Galilææ: cumq; illuc perueneris, hũc primũ Virgini lætitiæ nunciũ affer, quẽ Eua iam amisit. Caue perturbes animum eius Gaudij enim, non mœroris hoc est indiciũ. Solatij, non perturbationis hæc est salutatio. Quod enim maius humano generi gaudiũ esse potest, quàm vt fiat diuinę particeps naturæ, & vnum cũ Deo propter coniunctionẽ in persona efficiatur? Quid porrò admirabilius quàm Dei submissionem eiusmodi videre, vt in mulieris vtero gestetur? O rem maximè omnium admirandam. Deus cui cœlum sedes est, terra autem scabellum pedum eius, quẽ cœli non capiũt. qui idem quod pater solium habet æternitatis, in virginis vtero concluditur. Quid maiore dignum admiratione, quàm Deũ sub hominis forma à propria diuinitate non deficientem intueri? Et humanam cerne naturam totam omnino cum suo creatore coniunctam, vt totus homo Deus euadat? Gabriel igitur cùm hæc audisset, mandatumq; diuino nutu confirmatũ, sed viribus suis maius accepisset, inter metũ atq; lætitiã dubius hærebat, cùm nec sibi ipse fideret, nec iubenti repugnare tutum existimaret. Quã ob rem diuina iussa facessens ad virginem deuolauit. Cumq; Nazareth peruenisset, ad domunculam constitit: & cogitabundus atq; hęsitans, hæc secum ipse, vt arbitror, volutabat: Quomodo quæ mihi à Deo mandata sunt, perficere aggrediar? Celeriter in thalamũ introëam? At animum virginis perturbabo. Tardius ingrediar? At puella introitum abscõdere me voluisse iudicabit. Forésne pulsem? Quo pacto. cùm id nõ sit Angelorũ propriũ: nec quicquam eorum quæ continẽt, aut continentur, impedire possit ea quæ corporis sunt expertia? Ostium aperiam? At mihi, vel ostio clauso, licet ingredi. Vocémne Virginẽ nomine? At illi terrorem iniiciã. Sic igitur faciam. Ex illius à quo missus sum, voluntate gressum meum moderabor. Hoc enim illi propositum est, vt genus seruet humanum. Quod quidem reconciliationis consilium vt nouum est & admirabile, sic est benignitatis & clementiæ plenum. Quomodo igitur ad Virginem accedam? Gaudium illi nunciabo? An Dominum in ea dicam esse, an spiritus aduentum, aut altissimi obumbrationem significabo? Gaudium igitur illi nũciabo, indicabo mysterium admirabile, accedã, salutabo, succinam vocem hanc: Aue, Gaude, Lætare. Aptum ad fiduciam principium est salutatio. Hoc verbum mihi Virginem alloquendi aditum patefaciat. Nihil enim illi timoris potest iniicere: quinetiam animum eius leniet. Sic igitur exordiar, vt primum illi gaudij & lętitiæ nuncium afferam. His enim verbis decet Reginam salutare. Nam hoc est gaudij negocium, tempus lætitiæ, tranquillitatis imperium, consilium salutis, initium consolationis. Hæc ipse secum Archangelus. Tum domum petit, & ad thalamum in quo Virgo habitabat, accedens, sensim ad fores appropinquauit. Cũque iam esset intus, miri voce virginem alloquens: Aue, inquit gratia plena: Dominus tecum. Qui est ante te, hodie tecum est, & paulò pòst erit ex te. Illud quidem ab omni æternitate, hoc autem in tempore. O immensam humanitatem, ô benignitatem incredibilem. Non fuit satis gaudium indicasse, nisi ipsum gaudij autorem inesse Virgini significaret. Illud enim, Dominus tecum, perspicuè Regis præsentiam declarat, qui sic ex ipsa corpus assumit humanũ, vt à propria gloria non recedat. Aue gratia plena, Dominus tecum. Gaude, lætitiæ instrumentum per quod tristis execrationis sententia in lætum gaudij iudiciũ commutatur. Gaude, verè benedicta, Gaude, virgo præclarissima. Gaude ornatissimũ diuinæ gloriæ templum. Gaude sacrosanctum Regis palatiũ. Gaude thalame, in quo sibi Christus humanitatẽ sponsam adiunxit. Gaude electa à Deo antequam genita. Gaude diuinũ inter Deum atq; homines conciliationis perfugium. Gaude thesaure vitæ immortalis. Gaude cœlum, in quo Sol gloriæ splendet: domicilium cœlo præstantius. Gaude vnicum illius qui nusquã capitur. amplissimum habitaculum. Gaude sancta terra virginea, ex qua nouus Adam formatur, qui veterẽ Adam seruet. Gaude fermentum sanctum, ac Deo gratum, ex quo totius generis humani massa fermentatur, & in vnius corporis Christi panẽ euadit, & admirabili ratione coagmẽtatur. Aue gratia plena: Dominus tecum: qui dixit: Fiat lux, & facta est lux: fiat firmamentũ & factum est. cuius denique amplitudinis opera sunt omnia quæ facta sunt. Gaude gaudij mater sempiterni. Gaude noua Dei arca, in qua Dei spiritus conquiescit. Arca. in qua noster Noë Christus humanitatem seruauit. Arca, in qua nouę gloriæ sanctificatio, & qui natura sanctus est, in virginea naturę officina corpus sibi ratione mirabili fabricatus

catus est,non deponēs id quod erat,est enim immutabilis:sed assumens id quod nō erat: est enim benignus,& hominum amantissimus.Gaude vrna aurea,quæ contines illum qui dulce mãna,& mel è petra ingrato populo subministrauit.Gaude seraphica mystici carbonis ardentis forceps.Salue spiritale præcognitionis perspicuæ speculum,per quod Prophetæ infinitam erga nos Dei submissionem mysticè vaticinati sunt.Gaude speculū,per quod iustitię Solem venientem è cœlo suspiciētes,ij qui densis in tenebris peccati versabātur,illustrati sunt.Salue Prophetarū & Patriarcharū omnium decus,& clarissima arcanę pręcognitionis humanę tuba. Benedicta tu in mulieribus,& benedictus fructus ventris tui.Et meritò benedicta,benedixit enim te Deus tabernaculum suū,quoniam paternę glorię plenum Christum I E S V M,hominem eundem & Deum in iis,ex quibus & in quibus naturis cōsistit,admirabili ratione in vtero tuo gestasti. Benedicta tu in mulieribus,quæ cœlestem thesaurum,in quo sunt omnes thesauri sapientię, & scientię Dei reconditi,in sacro virginitatis tuæ penu,sine angustia comprehendisti. Tu verè benedicta es,cuius vterus areæ cumulus est:quia benedictionis fructum,immortalitatis spicā Christum,sine semine,sine cultoris labore,multiplicem frugum innumerabilium messem, nostræ salutis agricolæ produxisti. Tu verè benedicta,quæ sola ex omnibus matribus creatori tuo mater electa es,& quod est matrum omnium proprium,ignoras:cuius quoq; excellentia virginitatis maternis doloribus corrupta non est, virgineo germine tuo signa tuæ castitatis integra conseruante. Tu verè benedicta, quæ sola sine viri coniunctione filium genuisti,qui cœlos condidit,& terram virginitate tua cœlis exæquauit.Benedicta tu in mulieribus, quę sola benedictionem suscepisti, quam Deus per Abraham gentibus omnibus promisit. Tu verè benedicta,quæ sola benedicti filij Iesu Christi, & Saluatoris nostri declarata es mater per quam clamant gentes:Benedictus qui venit in nomine Domini.&:Benedictum nomen gloriæ eius in secula.&:Implebitur gloria eius omnis terra,Fiat,Fiat. Benedicta tu in mulieribus,quam beatam dicunt omnes generationes,quā Reges honorant,Principes venerārur,diuites populi obsecrant.virgines quę vel præcesserunt,vel sequuntur,in templum Regis comitantur. Benedicta tu in mulieribus, quam Esaias oculis propheticis aspiciens,prophetissam,& virginem,& laterem,& locum,& caput libri obsignatum arcana ratione nominauit.Benedicta tu verè,quam Ezechiel currum,& portam conclusam per quam solus Deus ingressus est,& rursum cōclusam appellauit.Tu sola verè benedicta,quam vir desideriorum Daniel mōtem vidit: & Abacuc admirabilis montē opacū.Montem quoq;Dei,montem pinguem,montē coagulatū, montē in quo placitū est Deo habitare,te tuus ille progenitor,atq; Rex propheticè decantauit. Benedicta tu in mulieribus,quā Zacharias rerum diuinarum inspector eximius, candelabrum aureū vidit septem lucernis,& septem infusoriis,id est,septē spiritus sancti muneribus exornatū.Tu verè benedicta,quę tanquā paradisus intra te contines ipsius Eden plātatorem Christū:qui infinita virtute ex almo vtero tuo prodiēs instar fluuij,quatuor principiis per Euangeliū rigat faciem vniuersæ terræ. Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui.Fructus ex quo protoplastus Adam vescens,euomet veterē illam potionē,per quā fraudis venenū hausit. Fructus, ex quo ligni amaritudo dulcescit : quā expurgat humanitatē:qui verò Israëli fontes vberrimos prębet in solitudine, qui aquas amaras efficit dulces:& nouū panis ac cibi imbrē emittit.Benedictus fructus, qui ex incorrupta virginei vteri planta maturus racemos extulit. Benedictus fructus, ex quo fontes emanant aquę salientis in vitā ęternā.Fructus,ex quo vitalis panis Dominici corporis,& salutare immortalitatis poculum conficitur. Benedictus fructus,quē omnis lingua cœlestium,terrestrium,& infernorum celebrat triplici sanctitate, in vna diuinitate trinitatem indicans personarum:Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus vētris tui.

At illa turbata est,inquit,hoc sermone, & secū ipsa cogitabat,qualis esset ea salutatio. Non incredulitate(absit)sed orationis potius nouitate commota.Mirabile enim vaticinium videbatur.Neq; diffidentia substitit,vt antea fecerat in adytis Zacharias. Quamobrem pœna illi ex procreandi instrumentis ab ea quæ ad loquendū pertinēt,translata est: & qui prius liberis caruerat,tum loquendi caruit facultate.Sed cum esset ab omni reprehensione remotissima,& ab hominum coniunctione & consuetudine aliena:cumque assiduè in rerum cœlestium contemplatione versaretur, ex ea salutatione non potuit non commoueri.Etenim cùm minimè esset audax,& ad loquendum velox,acri prius rationis iudicio quæ dicebantur expendit,ne temerè,& inconsideratè responderet. Quod sapienter admodum indicauit Euangelista,Cogitabat,inquiens.Puræ mentis examine Angeli verba perpēdebat,ne illa sine iudicio susciperet. Quænam,dicebat,est hæc salutatio? Consentaneum enim est,eam,vtpote nobilem,& Dauidis filiam, diuinarum scripturarū non fuisse ignaram, & animum statim ad primæ matris casum couertisse, cogitasseque quo-

quomodo decepta corruisset,& mente veteres alias eiusdem generis historias comprehẽdisse.Non immeritò igitur eã Euãgelista cogitabũdam descripsit. Sed vt prudentiã ipsius declararet,stabilẽ etiam mentis constantiã adiunxit,quę respondendo nondũ assentiretur, propterea quòd illi de rei æquitate consideranti non constaret. Turbationem igitur virgo sedare studens,orationem nõ adhibuit:sed gestu solo parumper dubitationem significans, animi habitum,& morum probitatem demõstrauit,secum ipsa cogitãs,qualis esset ea salutatio.Soláne ego,dicebat,inter mulieres naturę ordinem immutabo?Egóne sola ventris fructũ feram sine viri congressu?Qualis est hęc salutatio?Quis mihi nuncium hũc attulit? Vnde ingressus est?Homóne est iste qui loquitur?At corporis expers videtur.Angelúsne? At loquitur vt homo. Quid illud quod video sit,ignoro: & de eo quod loquitur dubito. Quid igitur Gabriel? Vt virginis turbationem animaduertit ,ad nihil aliud attendens, statim vocẽ emisit,&:Ne timeas,inquit,Maria,inuenisti enim gratiã apud Deũ:quã amisit Eua. Gratiã dicens animo dubitationẽ ademit:& quod fieri non posse videbatur,adiiciens:Inuenisti gratiam apud Deũ:fecit,vt credibile esset:& virgini metum eripuit. Ne timeas Maria:non sunt hęc fallẽtis verba,non venio,vt te decipiam:nõ loquitur fallax serpẽs:è terra tibi nõ loquor:sed bonũ ex altissimis nuncium affero:nec bonũ tantũ,sed lętitię plenũ.Nõ ludicra,nec tristis est hæc salutatio.Dominus tecũ,qui omnis lętitię largitor est,& mundi Saluator vniuersi, Tecum est, qui de sinu patris non recedit , & in vtero tuo concipitur. Gratia plenam te appellaui, vt mysterij gratiam in te existentis significarem.Gratia plenam te esse dixi,quoniam totam gratiam suscipis in vtero tuo , & stolam verè diuinarum gratiarum splendore decoratã.Dominus tecum , adieci,vt potentiã in te præcurrentis declararem.Dominus enim est Deus potẽs,& princeps pacis,& pater futuri seculi,idemq; tuus ô Virgo.filius atq; omniũ saluator . Dominus tecũ:gratia & veritas tecum:Dominus quidem legis,pater autem gratiæ,& veritatis fons. Ne timeas Maria Dominus tecum.Qui omnium dominationum est princeps,qui patris luminum filius est,qui sine principio ab ipso genitus est is in tẽpore ex te nascitur.Qui rursum totus est in sinu patris,is deorsum totus est in vtero tuo.Ipse tecum,& in te est. Adueniens enim in te desiliit:in vterum tuum ingressus est,atque in te comprehendi voluit,qui natura cõprehendi non potest.Ne timeas Maria,inuenisti enim gratiam apud Deum.Gratiam quã non suscepit Sara,quam Rebecca non inuenit,quam Rachel ignorauit. Inuenisti, talem gratiam,qualem Anna,licet fuerit exaudita,nõ habuit.Tu sola ita mater es futura vt simul etiam virginitatis decus retineas.Ne timeas igitur:inuenisti enim gratiã apud Deũ. Gratiam,quam nemo vnquam accepit.Quęnam talis esse queat apud Deum gratiæ præstantia ? Inuenisti enim gratiam apud Deum.Ecce concipies in vtero & paries filium, & vocabis nomen eius Iesum.O rem admirabilem.Primum illi dubitationis causam ademit,deinde rem explicauit.Vidi autem quàm multa quàm paucis exequatur.Metum eripit,gratiã indicat,conceptus rationem exponit,partum prænunciat, filij nomẽ declarat. Neq; verò hic constitit:sed vt amplitudinem eius maiestatis ostẽnderet, subiecit:Hic erit magnus,& filius altissimi vocabitur:& dabit ei Dominus Deus sedẽ Dauid patris eius, & regnabit in domo Iacob in æternum,& regni eius non erit finis. Cernis quomodo Virginis metum abstulerit? Cernis quantopere animum eius cõfirmârit?Cùm enim altissimi filium dixisset,patrẽ orituri Dauidem nominauit.Statim igitur erect⁹ est animus Virginis, vt indicant ea quæ sequuntur. Sed eius prudentiam considera,quæ cùm hæc audisset, & immutabilem diuinæ voluntatis potentiam cognosceret ,ad Angelũ:Quomodo,inquit, fiet istud,quoniam virum non cognosco?Noua,inquit,mihi,& quę naturam superant,nũcias.Nuptiarum sum expers.Desponsata enim sum,sed non cum viro coniuncta:Ioseph sponsum tantùm non autem maritum agnosco.Domo,non lecto mihi iunctus est.Fœcundus quidem est venter,sed non cultus.Quomodo erit mihi hoc,quoniam virum non cognosco?Méne solam natura sine viri coniunctione matrem declarabit? Egóne pręter naturam sola nouum atque inauditum naturæ partum edam?Nuptiæ non præcesserunt,virum experta non sum,Ioseph non maritum,sed sponsum & custodem tantũ agnosco.Et quomodo erit mihi hoc ? Respondit Gabriel,& responsionis sublimitate Virginis diluit dubitationẽ: Cur hæc dicis,Virgo beatissima? Ego è cœlo veniẽs cœlestis affero nunciũ conceptionis.Non de terra loquor tibi. Dixi,Dominus tecum: & tu dubitas,quomodo id tibi sit futurum?Ego eum qui aduentum meum antecedit,in vtero tuo nuncio : & tu mihi de viro,deque terrena loqueris generatione? Et dicis:Quomodo erit mihi hoc? Quomodo hoc erit tibi?Cogita,quomodo virga floruerit,quomodo petra copiosam aquarum effuderit quomodo ignis in rubo ardens eum non combusserit:Quæ si credis,& id quod nuncio crede.Is enim hoc faciet,à quo & illa facta sunt. Noua & præter naturam ratione mater es futura.Nõ vt Elisabeth,nõ vt Anna,ex qua tu orta es.Illæ enim ex virorum

rorum fœmine factæ sunt matres:tu autem sine viri coniũctione paries eũ qui sine semine in te inhabitat,Quòd si modũ requiris,eum quoque tibi declarabo: Spiritus sanctus superueniet in te,& virtus altissimi obũbrabit tibi.Non enim ex voluntate viri, neque ex voluntate carnis gignetur. Nulla carnis voluptas intercedet. Naturæ enim terminos superat.Quamuis enim naturalis conditionis omnino non sit expers futurus quem paries: præstantiori tamen ratione concipitur,& sine vlla perturbatione, quemadmodum & ab æterno sine perturbatione genitus est.Spiritus sanctus superueniet in te,& virtus altissimi obumbrabit tibi. Considera quomodo trinitatis mysterium declaretur.Spiritum enim sanctum inquiens, non alium,quàm paracletum indicauit.Nam virtus apertè filium significat.Vox autem illa,Altissimi,Patris personam declarat.Illud verò,Obumbrabit tibi, mihi videtur innuere id quod antea propheticis oculis Abacuc viderat, cùm monté vmbrosum virginé appellauit, quasi obumbrantem illi Patris virtutem describens, & arcanum sibi tabernaculũ efficientem in carnis assumendæ ratione,qua sibi templum corporis non manufactum,in vtero Virginis ab omnibus maculis alieno,atque integerrimo ipse Dominus fabricauit.Id quod ex sequentibus patet. Ait enim : Ideoque & quod nascetur ex te sanctum,vocabitur filius Dei.Qui enim ex sancto spiritu per sanctum patrem diuina ratione formatur puer, meritò sanctus erit, & filius altissimi vocabitur.cùm altsssimi sit verbum sempiternum. Dilucidè igitur Virgini demonstratum est, quid, & vnde, & quale id sit quod in ipsa conceptum est. Nempe sanctum,& ex ipsa,& filium Dei esse quem pariet. Verùm vt clarius adhuc & expressius ostendat Verbi virtutem, Elisabeth exemplum adducit. Quasi diceret :Qui ventrem in vetula præter spem fœcundum efficere potuit,virginé etiam poterit præter naturæ rationem matré reddere. Atq;ita subiicit:Quoniã nõ erit impossibile apud Deũ omne verbũ.His virgo auditis & inhabitantis spiritus splendore illustrata,& faustæ promissionis lætitia affecta,in trãquillitate versabatur,& animi gratiã cum pulchritudine oculorũ præ se ferebat: quemadmodũ de Dauide scriptura commemorat.Re enim admirabili,& salutatione gaudebat,in qua summa lętitia continebatur.Facilè igitur sapienterque Gabriel virgini persuasit,vt miraculum crederet: Non erit,inquiens,apud Deum impossibile omne verbum.Quid autem sequitur in Euangelio? Dixit autem Maria:Ecce ancilla Domini,fiat mihi secundm verbum tuum.Prudentiam Virginis animaduertis? Vides præclaræ conjunctionis decus? Cùm enim fœtus conceptionem,& filii ortũ intellexisset,& quis,cuius esset filius,& quo foret nomine appellandus,& cuius sedis successor,& quibus imperaturus,& Regni eius nullũ finem futurũ, statim lętissimã vocem emisit:Ecce, inquiens,ancilla Domini:illud apertè significans.Ecce parata sum,& nihil prohibet.Animus promptus est,vterus oportunus,vtpote minimè inquinatus,& soli seruatus creatori.Ecce ancilla Domini,ad obediẽdum parata,ad seruiẽdum idonea,ad suscipiendum prompta.Fiat mihi secundum verbum tuum.Quoniam,inquit,quod fieri potuit,rectè nunciasti,& quod faciendum est,diuina est gloria plenum: Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum. O prouidentiam, & gratiam admirabilem: ô consilium ab ęternitate pręcognitum atque institutum. Verè spiritus sanctus in virgine inhabitabat,& virtus altissimi obumbrabat eam ex præfinito eius cõsilio & præcognitione.Et discessit ab ea Angelus:Cùm ea nimirum,quæ sibi mandata fuerant,perfecisset,discessit ab ea Angelus:sed Dominus non discessit, Angelus enim,licet sic expers corporis,loco tamen includitur.Dominus autem, quamuis in Virginis corpore atque vtero capiatur,nullis tamen locorum terminis circunscribitur.Et ille quidem venientem ad salutem hominum nunciauit ex Virginis vtero oriturũ.Hic autem essentiã nostram à se susceptam reformauit,naturæque imaginem ac dignitatem,quam contumacia primi parentes amiserant,restituit:eamque supra omnem principatum,& potestatem, & virtutem,atque omne nomen,quod in hoc futuro seculo nominatur,prouectam,in cœlesti solio collocauit.Ipsi gloria,& imperium,& honor,& adoratio cum Patre,& Spiritu Sancto,nunc,& semper,& in æterna secula. Amen.

ALOYSIVS

¶ ALOYSIVS LIPOMANVS Episcopus Veroneñ. candido pioq; Lectori.

RIVSQVAM ad hunc qui sequitur, diui Ioannis Chrysostomi sermonem legendum accedas, benigne Lector, est quod te aliquantulū detineam, cautumq; reddam. Videbis namq; magnum Chrysostomum eiusdē hic esse sententiæ, cuius & in libro de excidio Hierosolymitano Egesippus, & Eusebius Cæsariensis lib. 2. cap. 1. Ecclesiasticæ historiæ, multiq; ex Græcis patribus fuisse leguntur: nempe beatissimum Ioseph sanctissimæ Deiparæ sponsum, filios ex alia vxore suscepisse, & inter cæteros Iacobum Apostolum, cognomento fratrem Domini: Ea verò deinde repudiata, seu, vt alij volunt, præmortua, in castitate vixisse, & liberos in disciplina & timore Domini educasse. Huius etiam opinionis fuisse videmus diuum Hilarium Pictauorum Episcopum, super Matthæum cap. primo: et diuum Ambrosium Mediolanensem Antistitem, super Epistolam ad Galathas cap. 1. Chrysostomum quoq; secutus est compilator eius Theophylactus Bulgariæ Archiepiscopus, qui eundem Iacobum & reliquos fratres, filios asserit fuisse Ioseph: sed alio modo quàm Chrysostomus autumet. Cuius verba, vt melius res percipiatur, subnectam. Ait enim is super Matthæum cap. 13. Fratres habuit Dominus, & sorores, Ioseph filios quos genuit ex vxore fratris sui Clopæ, Mortuo enim absq; liberis Clopa, Ioseph iuxta legem, vxorem eius accepit, & pueros procreauit sex, quatuor mares, & duas fœminas: Mariam quæ dicebatur Clopæ filia secundum legem, & Salomen. Et hæc quidem ille. Vides igitur quid magni vtriusq; Ecclesiæ viri de beato Ioseph sentiant.

Ego, vt verum fatear, & animum meum coram Deo, teque, ac toto Christiano orbe testatum faciam (pace sit dictum omnium horum præexcellentium virorum, quos in aliis sequor plurimum, amplector, & tanquam venerabilissimos patres vehementer obseruo: at in hoc mihi placere nequaquam possunt) semper contrariam tenui sententiam, teneréque profitebor vsque ad mortem: nisi sancta mater Ecclesia diuersum aliquid super hoc statuat: vel nisi quis me potentioribus et efficacioribus vrserit rationibus, vt à mea victus recedam opinione. Credoque, & firmiter teneo, beatissimæ virginis sponsum, virginem & ipsum fuisse, nec vnquam pudicitiæ suæ florem amisisse. Talem enim matrem, talem spōsum, & talem tantumque filium, talem putatiuum patrem habere par erat. Et ne ex meo cerebro hæc eruta videatur sententia, tribus eam, si potero, enitar mediis confirmare: Sacræ primùm ipsius scripturæ fontibus, iisque, & secundum germanū sensum deductis: Constanti etiam, vt credimus, & quæ vinci non posit, ratione: Tum demū sanctorum aliquorum patrum autoritate. Quod nisi effecero, tum tu me imperitiæ, stultitiæque arguito: atque ego liberam tibi concedam quicquid volueris credendi potestatem. Audi ergo diligenter, & patienter ausculta, quæ pro hac sententia firmanda tibi affero.

Ac primum quidem id nobis explorandum censeo, num ex scripturis, quisnam verus pater, & quæ vera mater fuerit Iacobi istius minoris, qui etiam dictus sit frater Domini, reperiri posit. Credoque non fore id difficile, imò ex propatulo loco satis constare: Sed assertio illa premittenda, quam negare mihi nequaquam possunt etiam ij, qui vel sacras litteras eminus salutauerint. Scripturā nempe sacram quotiens ita loquitur, Isaac Abrahæ, vel Iacob Isaac, hunc in audientium aures sensum, & intelligentiam immittere, & non aliam, Isaac esse filium Abrahæ, & Iacob filium esse Isaac. Hoc Lucæ tertio capite maximè ostendere possumus, vbi genealogia Domini ex Ioseph ascendendo vsque ad Deum describitur. Dicitur namque ibi: Et ipse Iesus erat incipiens quasi annorum triginta, vt putabatur filius Ioseph, qui fuit Heli, subauditur filius, qui fuit Matthat, nempe filius: & sic de singulis vsque ad Adam, de quo vltimo loco dicitur: Qui fuit Dei, & subintelligitur filius. Hoc idem probatur Ioannis vltimo, cùm dicit Dominus Petro: Simon Ioannis amas me: Hoc est, Simon fili Ioannis. Quod ita esse, ostendit Dominus ipse Matthæi decimosexto, vbi dicit ad eundem: Beatus es, Simon bar Iona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus qui in cœlis est. Bar enim Hebraicè, Latinè filium sonat. Vnus est duntaxit locus in quo propositio ista non currit, quando

videlicet aliter interpretari scriptura ipsa te necessariò compellit. Et vt me intelligas, oportunum tibi affero exemplum, Lucæ sexto, vbi duodecim Apostolorum nomina recensentur: quo in loco inter cætera habetur: Et Simonem, qui vocatur Zelotes, & Iudam Iacobi, & Iudam Iscariotem, qui fuit proditor. Quomodo hîc expones Iudam Iacobi? Filiúmne? Minimè quidē, quoniam te alia scriptura ita facere prohibet. Quomodo ergo? Iudam Iacobi fratrem interpretaberis, quoniam is in sua Canonica Epistola ita de seipso loquitur: Iudas Iesu Christi seruus, frater autem Iacobi. Vbi autem nulla nos adigit scriptura, semper prædicta regula propositioque tenenda est. Venio nunc ad ipsum quæstionis scopum, & patrem Iacobi minoris dico non fuisse Ioseph, sed Alphæū. Hoc probamus ex Matthæi capite 10. vbi ponens Euangelista duodecim Apostolorum nomina, ita inquit: Duodecim autem Apostolorum nomina hæc sunt. Primus Simon, qui dicitur Petrus, & Andreas frater eius, Philippus & Bartholomæus, Iacobus Zebedæi, & Ioannes frater eius, Thomas, & Matthæus Publicanus, & Iacobus Alphæi, & Thaddæus, Simon Chananæus, & Iudas Iscariotes, qui & tradidit eum. Marcus quoque capite tertio, & Lucas capite sexto, & ipsi duodecim Apostolorum catalogum recensentes, sicut primum Iacobum cum Ioanne fratre Zebedæi, ita Iacobum alterum Alphæi dicunt. Quòd si primum illum Zebedæi filium exponere cogeris (Eius enim filius fuit, vt ex Matthæo eodem capite quarto, & Marco capite primo constat) ita etiam secundum Iacobum, hunc videlicet minorem, fratrem Domini nuncupatum, Alphæi filium exponere, velis, nolis, compelleris. Cur enim Iacobum illum ex Zebedæo natum patre asseras, hunc autem ex Alphæo natum neges? Aut ergo vtrosque filios expone, aut vtrosque nega: vel scripturam adducito aliquam, propter quam Zebedæum Iacobi maioris patrem dicere cogaris: Iacobi autem minoris Alphæum patrem non ita. Quam certò scio, haud quaquam inuenire poteris. Crede ergo expositioni nostræ. Et hoc quantum ad patrem pertinet. Quæ verò Iacobi huius iusti mater fuerit, & ipsa scriptura se consulentibus aperit. Si enim legeris 27. Matthæi caput, inuenies profectò ita in eo scriptū: Erant autem ibi (nempe vbi crucifixus est Dominus) mulieres multæ à longè: quæ secutæ erant Iesum à Galilæa ministrantes ei: inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Iacobi, & Ioseph mater, & mater filiorum Zebedæi. Et ne qua detur tibi dubitandi occasio, quis iste sit Iacobus, cuius mater Maria dicitur, scrupulum tibi omnem aufert Marcus capite. 15. inquiens: Erant autem & mulieres de longè aspicientes, inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Iacobi minoris, & Ioseph mater, & Salome: quæ, cùm esset in Galilæa, sequebantur eū, & ministrabant ei. Et quia futuros esse hæreticos præuidebat Spiritus sanctus, qui hanc Mariam, quæ Iacobi minoris, & Ioseph mater dicitur, eandem esse quæ & Saluatorem nostrum peperit, quæque ex Ioseph marito Iacobum hunc fratrem Domini, & alios fratres eius genuisset, impudentissimè asserturi erant: Ioannes discipulus Domini dilectus, omnium Euangelistarum vltimus hanc hæreticorum blasphemiam omnino sustulit, cùm dixit cap. 19. Stabant autem iuxta crucem Iesu mater eius, & soror matris eius Maria Cleophe, & Maria Magdalene. Mariam Cleophæ, id est, filiam accipe, secundum propositionem nostram primo loco positam. Ecce ergo quam alij Euangelistæ Mariam Iacobi minoris, & Ioseph matrem nominant, Ioannes sororem matris Iesu dicit, & Cleophæ filiam: Et quia soror erat sanctæ Dei genitricis, ideo Iacobus, Ioseph, Iudas, & Simon fratres Domini vsitato scripturæ more, quo filij duorum fratrum, seu duarum sororum, hoc est patrueles, vel consobrini, fratres nuncupari solent, & ipsi fratres Domini dicti sunt, Matthæi. 13. in fine. Ex his omnibus luce, vt arbitror, clarius meridiana liquet patrē Iacobi minoris fratris Domini dicti, & fratrem illius fuisse Alphæum: eorum verò matrem Mariam sororem sanctissimæ Deiparæ, filiamque Cleophæ. Quæ autem Mariæ istius mater fuerit, ad præsens intactum relinquo. (Fortè in fine huius epistolæ, & de hoc aliquid dicetur.) Non enim ad præsentem quæstionem multum spectare videtur. Satis namque nobis est scire, sororem illam beatissimæ virginis extitisse. Quòd si Iacobus, & cæteri eius fratres, Alphæi, & huius Mariæ Cleophæ filiæ filij fuerunt, videant, obsecro, quomodo id fieri possit, vt Ioseph pater Domini putatiuus ex alia vxore eos genuerit. Venio mō ad rationē

vrgentissimam trimembrem: cui iudicio meo nullus aptè satis, & idoneè respondere poterit: quæ est huiusmodi. Aut Ioseph aliam vxorem, ex qua Iacobum, & alios fratres suscepit, ante beatam virginem habuit: quæ postea mortua est, vel repudiata: Aut simul cum beata virgine & alteram illam habuit: Aut denique post mortem sanctæ Mariæ alteram vxorem superinduxit, ex qua filios illos suscepit. Nec enim quartum membrū mihi dare poteris. Si primo modo dixeris, vt velle videtur Hilarius: videlicet ex priori coniugio filios illos susceptos, hoc profectò falsum est, & à veritate alienum: Nam ista coniunx, quam tu prætendis antè ductam, et postea mortuam, non potuit esse altera à Maria ista sorore matris Domini, quæ ab Euangelistis mater dicitur fuisse Iacobi minoris: quæ tamen tempore mortis Christi viua erat, & stabat iuxta crucem Iesu vnà cū sorore sua sancta Deipara, quæ dudum antè, & iam annis 33. fuerat ipsi Ioseph desponsata, vt superius ex Euangeliis ostensum est. Quòd si dicas: Ea quidem viua potuit esse, sed repudiata, vt vult Chrysostomus: vide obsecro quomodo id asserere possis, tum quia non conuenit viro iusto, cuiusmodi erat Ioseph, Euangelio teste, sanctam mulierem, quæ cōtinuè Dominum sequebatur ministrans ei, repudiare: tum quia ea adhuc viuente, minimè beatam virginem sororem suam habere potuisset: vt in sequenti membro euidenter patebit. Dices forsitan: Ambas Ioseph vno, eodemque tempore vxores habuit, Mariam scilicet Domini matrem, & Mariam alteram sororem eius. Hoc simili modo mendacium esse conuincitur, sed & insulsius primo dicto. Nam licet Iacob Patriarcha duas simul vxores habuerit, Liam & Rachaelem, hoc tunc ex diuina permissione, aut etiam significatione factum est. Præsignificabatur enim in duabus illis sororibus Iudæorum Synagoga, & Ecclesia de gentibus congreganda, siue actiua vita, & contemplatiua. Quod si fortasse in aliis quoque factum fuisse reperiatur, quod haud credo facilè ostendi posse, id vsque ad legis Mosaicæ promulgationem licuit. At ea lata, minimè: imò qui id faceret, mandatum est tolli de medio populi sui. Adduco autem tibi diuinam ipsam legem factum hoc omnino inhibentem, quæ est huiusmodi, Leuitici 18. Sororem vxoris tuæ in pellicatum illius non accipies, nec reuelabis turpitudinem eius, adhuc illa viuente. Vel vt alij legunt: Vxorem cum sorore eius non accipies ad æmulationem, vel ad lasciuiendum: Nempe sicut faciebant duæ vxores Iacob, quæ magna inter se ob virum ardebant zelotypia. Quam legem Isychius, Radulphus, cæterique libri illius expositores de eo intelligunt, qui vxori, simul et eius sorori iungatur, ita vt duas sorores pariter vxores habeat: illæque in vnius viri contubernio simul habitent, aut quomodocunq; vna viuente, quam cognouerit, alteram superinducat. Superest ergo, vt tertium modum eligas, & dicas, post mortem sanctissimæ Virginis Ioseph hanc Mariam in coniugem accepisse, ex qua Iacobum minorem, & alios filios, & filias genuit. Hoc si dixeris, in eandem, & adhuc maiorem foueam te præcipitem dabis, à qua nunquam exire poteris. Nam cùm beata virgo post mortem filij sui superuixerit, quomodo potuit Ioseph, ea mortua sororem Mariam ducere, & Iacobum, & cæteros fratres eius ex ea generare, qui iam adhuc viuente Saluatore nostro grandæui erant, & in Apostolos eius assumpti: vt patet ex Euangelistarum libris, in quibus etiam Maria hæc Iacobi minoris iam profectò nati, & non nasciturì matris titulo prænotata iuxta crucem Domini stetisse reperitur? Impossibilia hæc sunt, & eruditis auribus indigna. Vides iam quocunq; te vertas, indissolubiles esse tricas, à quibus te explicare non possis? Non ergo verum, Ioseph ex alia vxore Iacobum minorem cognomine fratrem Domini genuisse. Tertium erat medium, quo nostram hanc assertionem nos probaturos diximus, sanctorum nonnullorum patrum autoritas, qui virginem fuisse sanctum quoq; Domini patrem putatiuum manifestè adstruunt. Inter hos post Abdiam Babyloniæ Episcopum in vita sanctorum Apostolorū Simonis & Iudæ, quam is eorum discipulus longo sermone descripsit, primum obtinet locum diuus Hieronymus, qui in libro de perpetua virginitate Mariæ contra Heluidiū hæreticum ita ait: Tu dicis Mariam virginem non permansisse, ego mihi plus vendico, etiam ipsum Ioseph virginem fuisse per Mariam, vt ex virginali coniugio virgo filius nasceretur. Si enim in virum sanctum fornicatio non cadit, & aliam eum vxorem habuisse non scribitur: Mariæ autem, quam putatus est habuisse, custos potius fuit, quàm

maritus: relinquitur, virginē eũ mansisse cũ Maria, qui pater Domini meruit appellari. Huic proximè succedit diuus Augustinus, & ipse Ecclesiæ Doctor insignis, qui in fine sermonis 14. de Natiuitate Domini ita dicit: Habe ergo Ioseph, cũ Maria coniuge tua communem virginitatē membrorũ, quia de virgineis membris virtus nascitur Angelorũ. Sit Maria sponsa Christi in carne sua virginitate seruata: sis autē & tu pater Christi, cura castitatis, & honorificentia virginitatis, vt de virgineis membris genitricis seculis Christianis nulla sit zelotypia. Et paulò pòst: Gaude itaq; Ioseph, nimiumque congaude virginati Mariæ, qui solus meruisti virginalē affectũ possidere cõiugij: quia per meritũ virginitatis ita separatus es à concubitu vxoris, vt pater dicaris Saluatoris.

Rupertus quoq; Abbas Tuitiensis super Matthæũ capite 1. relatis Diui Hieronymi verbis contra Heluidiũ, eius sententiā amplectitur, & approbat. Sequitur hanc eandē & Hugo de Sancto Victore, in Annotationibus super Epistolā ad Galatas quæstione 5.

Demũ Beda Venerabilis, quem de industria in vltimo loco reseruaui, in hanc sententiam & ipse accurrit, qui etiam super Marci caput 5. de fratribus Domini loquens, inter cætera ait: Fratres & sorores Domini Iudæi secum esse testabantur. Qui tamen non liberi Ioseph, aut Mariæ iuxta hæreticos, putādi sunt: sed potius, iuxta morē sacræ scripturæ, cognati ipsorum sunt intelligendi: quomodo Abrahā, & Loth fratres appellantur, cùm esset Loth filius fratris Abrahæ. Cuiusmodi inuenies multa. Vides ergo, si quis dixerit hos Domini fratres, vel ex beato Ioseph natos, vel ex sancta ortos Dei genitrice, nedum inhonestam assertionem, sed etiam hæreticam inuentionem esse. Quod si adhuc clarius, quomodo Iacobus, & cæteri fuerint Domini fratres, cognoscere desideras, & per quem sanguinis gradũ, vel cognationis, siue affinitatis lineā: lege Hugonē ipsum in prædicto loco, qui abunde tibi in hoc satisfaciet idipsum ostendere satagens. Quod si fortè nec quæ ibi dicit tibi placuerint, nempe Cleopham post mortē Ioachim accepisse Annā beatæ Virginis matrem in vxorem, ex qua Mariam hanc Iacobi, & cæterorũ fratrum matrem genuerit: quemadmodũ nec mihi placere potest tantā illam matronā post sterilitatis diuina gratia solutum impedimentũ, & post dignissimæ illius plantulæ fœturam, nempe Reginæ Angelorum, & Dominæ nostræ ortũ, mortuo Ioachim, vnum atq; alterum, vt vulgò dicunt, sibi maritos superinduxisse, & rursus atq; rursus coniugales amplexus adamasse: dicito Cleopham, qui hanc Mariam Iacobi matrem genuit, fratrē germanum sancti Ioseph fuisse, vt Theophilactus asserit, qui ex coniuge sua quæcunq; ea fuerit, Mariam hanc genuerit, quæ postea Alphæo nupta, mater horum filiorum effecta sit: Cùm ergo sanctissima Maria sponsa fuerit beati Ioseph, Cleophæ glos fuit, illeq; ei leuir, atq; filia eius Maria, beatæ virginis neptis: quæ eius soror more scripturarũ, dicta fuerit: sicut Loth frater Abrahæ. Hincq; factũ, vt Iacobus minor, & reliqui eius fratres, fratres etiam Domini dicti fuerint. Et hoc modo si dixeris, in nullam incides difficultatem. Quòd si nec hoc tibi placet, aliam tu excogita rationem meliorem, cui ego libens acquiescam, modò ne dixeris sanctum & iustum virum Ioseph à Deo ad custodiā castissimi templi eius, & Spiritus sancti tabernaculi, hoc est, beatissimæ Deiparæ, electum, & tanta dignitate decoratũ, vt pater filij sui in terris dici mereretur alterius se vxoris osculis & amplexibus miscuisse, ac suauissimũ decoræ pudicitiæ florem amisisse. Non quòd si hoc fecisset, aliquid iustitiæ eius, aut beatissimæ Virginis, vel admirabilis filij eius sanctitati detraheret, cùm honorabiles vbiq; prædicentur nuptiæ, & thorus immaculatus. Sed quia indecens quodammodo Dei filio videretur, si dum virginitatis gloriam, meritum ac priuilegium in sua sanctissimæq; matris persona primum dedicabat, eandem minimè in patre quoq; suo putatiuo, tanquā non suauiter omnia disponeret, cooptasset: Cùm ille maximè ad noui testamenti gratiam, in qua bibitur vinum germinās virgines pertinuisse videatur. Quòd si dixeris: Et quid ad dicta sanctorũ patrum contrariam sententiam tenentium respondebis? Quid, inquis, respondebo? De duobus alterũ: vel (quod tangere visus est Beda) ab hæreticis hæc in eorũ voluminibus fuisse interiecta, cuiusmodi plurima etiam aliis in rebus immissa quandoq; cognoscere possumus: vel quæ ab eis dicta sunt, imprudentiusculè, ac minus accuratè (prout humana fragilitas fert quòd grauissimi etiam & eruditissimi viri quandoq; dormitent) fuisse enunciata. Nam

ſi maiori cum diligentia Euangelicos codices perpendiſſent, nequaquam Iacobum minorem fratrem Domini, filium Ioſeph, ſed Alphæi proculdubiò aſſeruiſſent: ſicut & Iacobum maiorem Zebedæi filium, & Petrum Ionæ, vel Ioannis aſtruere compulſi ſunt.

Habes ergo meam, bone Lector, hac de re ſententiam: quam & te quoque, ſi pius es, ſi caſtitatu & ſanctimoniæ amator, ſi beati Ioſeph deuotus filius exiſtis, ſecuturum non ambigo. Plura autem, ſi Veronæ in Epiſcopatu meo fuiſſem, ſuper hoc forſitan collegiſſem, vbi & librorũ mihi copia ſuppeditat, & adſunt nullarum Epiſtolarũ ſchœdæ vltro citroque miſſarum, dum recolendæ memoriæ Ioannes Coclæus vir doctiſſimus, & de Chriſtiana republica optimè meritus, adhuc nobiſcum in humanis ageret. Nam memini hac de re inter nos multa & dicta, & conſtituta fuiſſe. Hæc verò quæ per me tunc apud nobiliſſimum Poloniæ Regem Pontificium Legatum agentem, & libris ferè carentem, atq; aſsiduè huc illucque obequitantẽ, ac negociis difficillimis implicatum quaſi ex memoria dici potuerunt, tu & benignè ſuſcipito, & æqui bonique conſulito.

VALE.

SANCTI PATRIS NOSTRI IOANNIS
Chryſoſtomi Archiepiſcopi Conſtantinopolitani, in ſanctiſsimæ Dei genitricis Annunciationem oratio.

VRSVS lætitiæ nuncij, rurſus libertatis indicia, rurſum reuocatio, rurſum reditus, rurſum gaudia, rurſum à ſeruitute liberatio. Angelus cum virgine loquitur, quoniam ſerpens cum muliere locutus fuerat. Sexto, inquit, menſe miſſus eſt Angelus Gabriel à Deo ad virginem deſponſatam viro. Miſſus eſt Gabriel, vt totius mundi ſalutem nunciaret. Miſſus eſt Gabriel, vt ſcriptum reuocationis Adam afferret. Miſſus eſt Gabriel ad virginem, vt mulieris dedecus in honorem conuerteret. Miſſus eſt Gabriel, vt puro ſponſo thalamum pararet. Miſſus eſt Gabriel, vt inter creaturam, & creatorem ſponſalia celebraret. Miſſus eſt Gabriel ad animatum palatium Regis Angelorum. Miſſus eſt Gabriel ad virginem deſponſatam quidẽ Ioſeph, ſed ſeruatam filio Dei. Miſſus eſt ſeruus incorporeus ad virginem immaculatam. Miſſus eſt à peccato integer ad corruptionis expertem. Miſſus eſt lucernæ ſplendor qui iuſtitiæ ſolem nunciaret. Miſſus eſt nitor auroræ, qui diei lumen præcurreret. Miſſus eſt Gabriel, vt oſtenderet eum qui eſt in ſinu Patris, in matris etiam vlnis geſtari. Miſſus eſt Gabriel, vt indicaret qui eſt in ſolio, in ſpelunca etiam iacere. Miſſus eſt miles qui Imperatoris myſterium promulgaret. Myſterium quod fide cognoſcitur, & curioſitate non inuenitur. Myſterium adorandum, non humana prudentia ponderandum. Myſterium diuinis, non humanis rationibus explicandum. In menſe ſexto miſſus eſt Gabriel ad virginem. Quem ſextum menſem dicit? Quem? Ex quo nimirum Eliſabeth bonum accepit nuncium. Ex quo Ioannem concepit. Vnde id planum fit? Ipſemet Angelus virginem alloquẽs ſic interpretatur: Ecce Eliſabeth, inquit, cognata tua, & ipſa concepit filium in ſenectute ſua, & hic mẽſis eſt ſextus illi quę vocatur ſterilis. Mẽſe ſexto: ſcilicet cõceptionis Ioannis. Oportebat enim, vt miles anteiret: conſentaneũ erat, vt miniſter antecederet: æquũ erat, vt index Dñi præſentiá ſignificaret. Menſe ſexto miſſus eſt Angelus ad virginẽ deſpõſatá viro. Deſponſatá nõ autẽ coniunctá Deſponſatá quidem, ſed ſeruatá. Cur deſponſatá? Ne celerius latro myſteriũ intelligeret. Nam per virginem quidem Regem eſſe venturũ improb' nõ ignorabat, quippe qui Eſaię ipſe quoq; verba illa audierat: Ecce virgo in vtero habebit & pariet filium. Itaque ſingulas virgines obſeruabat, vt vbi myſterium impleri animaduerteret, infamiam pararet. Idcirco Dominus per deſponſatá venit. Quę enim deſponſata fuerat, deinceps in manũ ſponſi tradenda erat. Menſe ſexto miſſus eſt Gabriel ad virginem deſponſatá viro cui nomen erat Ioſeph: Audi quid de hoc viro, & de virgine dicat Propheta: Dabitur hic liber obſignatus viro ſciente literas. Id eſt, viro planè immaculato. A quo dabitur? A ſacerdotibus vtique. Cuinam viro? Fabro Ioſeph. * Hic Ioſeph, fratres, claro prius iunctus matrimonio ſuſceperat liberos: poſt autem, vxore repudiata, in caſtitate vixit, & liberos in diſciplina, & timore Domini educauit. Cùm enim Paulus Apoſtolus ad Euangelij promulgationẽ proficiſceretur, & vnũ ex filiis eius reperiſſet: Aliũ, inquit apoſtolorũ vidi neminẽ, niſi Iacobũ fratrẽ Domini, nõ ex Maria, ſed ex Ioſeph genitũ. Cùm igitur ſacerdotes caſto Ioſeph virginem deſpondiſſent, eá illi commendauerunt, nuptiarum tempus expectantes. Verum eam ipſe ſuſcipiens integram erat conſeruaturus. Id quod multò antè Propheta pronũciârat. Dabitur, inquiens, liber obſignatus viro ſci-

Caute hoc legẽ nam Ioſeph etiã virginẽ fuiſſe credimus: quod ſuperius euidentiſſimis medijs conuicimus.

enti literas,hoc est,matrimonio coniuncto:& dicet:Non possum legere.Cur non potest legere Ioseph?Non possum,inquit,legere,quia liber est obsignatus.Cui seruatur?Rerum omnium procreatori pro domicilio.Sed ad propositum reuertamur. Mense sexto missus est Gabriel ad virginem.Qui profectò eiusmodi à Deo mandata accepit : Ades huc Angele,minister esto mysterij grauis & reconditi:miraculo inserui.Misericordia mea commotus,ad requirendum Adam qui aberrauit , descendere festino.Peccatum prostrauit eū qui ad imaginem meam factus est: corrupit opus manuum mearum : infecit decus à me confectum.Lupus deuorat alumnum meum.Exultat incola Paradisi.Vitę lignum à flammeo gladio custoditur.Clausus est locus delitiarum . Errantis me miseret . Hostem capi volo.Placet,vt virtutes omnes quę in cœlo sunt,mysterium hoc lateat,& tibi soli sit manifestum.Vade ergo ad Mariam virginem.Vade ad animatam ciuitatem,de qua loquitur Propheta:Gloriosa,inquiens,de te dicta sunt ciuitas Dei.Vade ad Paradisum meam ratione prędítam.Vade ad portam Orientalem.Vade ad habitaculum verbo meo dignum.Vade ad alterum cœlum,quod est in terra.Abi ad nebulam leuem:& pręsentię meę illi nuncia integritatem.Abi ad sanctuarium mihi paratum.Abi ad thalamum diuinę humanitatis meæ.Abi ad purum cubiculum ortus mei secundum carnem.Loquere in auribus arcæ meę ratione praeditę,vt paret mihi auditus ingressum . Caue offendas,aut turbes animum virginis.Templū illud diuinum modeste aci.Prima tua vox illi gaudium afferat. Dic:Aue gratia plena:vt ego miserear afflictæ Euæ. Audiuit hæc Angelus,& secum,vt par erat,hęc cogitabat:Noua res hęc est,cuius intelligentia nullis verbis explicari potest. Quem metuunt Cherubin,quem Seraphin intueri non possunt,quem omnes virtutes Angelicæ comprehendere nequeunt,speciali quodam modo nunciatur cum puella virgine conuersaturus,& propriæ eius personę præsentia significatur,imò verò ingressus per auditum ei promittitur.Qui Euam condemnauit,eius filiam glorificare tantoperè festinat? At enim:Vt paret mihi auditus ingressum. Nunquid potest virginis vterus eum capere, qui comprehendi non potest?Vere mysterium magnum & venerandum. Sic Angelo cogitanti:Quid,inquit Dominus,turbaris,ô Gabriel,nouitate rei?Nônne paulò antè missus es à me ad Zachariam sacerdotem?Nônne illi Ioannis ortum nunciasti?Nônne incredulo sacerdoti pœnā intulisti?Nônne semen taciturnitate mulctasti?Nônne quæ tu pronunciasti,ego rata habui & comprobaui?Nônne nuncium tuū res ipsa consecuta est?Nônne sterilis concepit?vterus paruit?sterilitatis morbus discessit?naturæ fugit inertia ? Quid est quod ego non possim efficere?Cur igitur dubitas?Tunc Angelus:Naturę,inquit, errores, Domine,corrigere,morborum nebulam dissoluere,membra mortua ad vitalē vim reuocare,naturæ præcipere, vt liberos gignat, à certis membris sterilitatem remouere , senescētem stipulam ad viridem formam reducere, terram infœcundā statim efficere manipulorum matrē solitum est tuę virtutis opus.Testis est Sara,cum Rebecca,pòst autem Anna: quæ cùm graui sterilitatis morbo laborarent , abs te liberatæ sunt . Virginem verò sine viri congressu parere superat naturæ leges,& presentiam tuam in puella denunciat,vt quē cœli,terręque termini non capiunt, virginis vterus comprehendat.Quomodo,inquit Dominus,me tabernaculum Abrahæ potuit continere?Quoniam,inquit Angelus, hospitalitatis pelagus habebat.Verùm illic,ô Domine, te conspicuū Abrahæ prębuisti in ostio tabernaculi,& pertransisti qui omnia comples.Quomodo aūt feret Maria diuinitatis ignē ? Solium tuum ardet splendore illustratum,& virgo te ferre poterit, vt non comburatur? Si læsit,inquit Dominus, rubum ignis in solitudine,lædet omnino Mariam quoque præsentia mea:sin ignis ille qui diuini ignis mei præsentiam significabat,rubum potius irrigauit, quàm combussit:quid de veritate dices,non in igne flammæ,sed in pluuiæ specie descendente? Tunc Angelus Dei iussa facessens, virginem adiit, & clara voce : Aue,inquit,gratia plena:Dominus tecum.Non est amplius diabolus contra te. Vbi enim prius hostis ille vulnus inflixit,illic medicus adhibet medicamentū.Vnde mors ingressus principium habuit,inde vita sibi aditū patefacit.Per mulierē mala fluxerūt.per mulierē emanant bona. Aue gratia plena.Ne te pudeat,quòd mulier causa damnationis extiterit.Tu enim iudicis & redēptoris mater existes.Aue gratia plena, quæ mundi paries Saluatorē. Aue gratia plena genitrix vitæ,quæ mortem delebit.Aue animatum Dei templum.Aue cœli terręq; pariter domicilium.Aue,naturę illius quæ comprehendi non potest,amplissimum habitaculum.Per hāc adest,charissimi,ęgrotantibus medicus in tenebris consideātibus:illuxit iustitiæ sol,tēpestate iactatis factus anchora,portusq; tutissimus: Deo inuisis,& inimicis reconciliatio,captiuis redemptio,in bello versantibus munitissimum propugnaculum:ille nimirum,qui est pax nostra.Qua quidem pace vtinam detur nobis frui, per gratiam eiusdem Dei nostri Iesu Christi:Cui gloria & imperium cum Patre & sancto spiritu,in secula seculorum. AMEN.

SANCTI

SANCTI ATHANASII ARCHIEPI-
scopi Alexandrini sermo, in descriptionem sanctissime Marię, & Beati Ioseph.
Apud Simeonem Metaphrasten.

QVEMADMODVM qui terram effodiunt, aurum perscrutantes cùm venam aliquam inuenerint, auream arenam præ se ferentem, in eam incumbunt, & magis magisque terram effodiunt, quippe qui venam illam lucri ducem inuenerint, quam prosequentes non prius è loco illo discedunt, quàm auri propositi latebram assecuti fuerint: ita & nos, vt Ecclesiasticę negociationis operarij, beatum Euangelistam Lucam in manu habentes, Dominici ex Marię virginis conceptione thesauri considerationem aggressi, non prius ab huiusmodi perscrutatione desistimus, quàm propositas diuitias syncerè colligamus. Quamobrē & ordine seruato, Euangelistam ita perscrutabimur. vt nihil eorum quę vtilitatem afferre possunt, derelinquamus. Nam & si verba ipsa non sublimia sint, nihilominus tamen magni gaudij mysterium in se continent. Nemo igitur propterea segnem, ac negligentem se prębeat, quòd quę modo lecta sunt de Iesu, parua quędam esse videantur, si auditu solo percipiantur. Quantum enim ad geniti Domini potentiam pertinet, parua quidem sunt, & valde humilia, quę lecta modò audiuimus, vt fascię, pręsepe, ac locus, qui tantę maiestati videbatur minimè conuenire. Parua nimirum sunt hæc, sed mystica & arcana quædam eiusdem Domini ortus nobis proponit, vt Mariæ ventrem, cuius gratia verbis explicari non potest: sinum quem humana cogitatione comprehendere non valemus: mammas naturæ consuetæ radicem non habentes: lac peregrino & nouo modo fluens: vbera longè à naturali consuetudine ac lege aliena: Matrem Domini descriptam: Ioseph sponsum Mariæ, communionem eius non re sed nomine habentem. Audistis paulò antè Lucam Euangelistam dicentem: In illis diebus exiit edictum à Cæsare Augusto, vt describeretur vniuersus orbis. Hæc autem descriptio prima facta est à Præside Syriæ Cyrino. Et ibant omnes, vt profiterentur singuli suam ciuitatem. Ascendit autem & Ioseph à Galilæa de ciuitate Nazareth in Iudæam, in ciuitatem Dauid, quæ vocatur Bethleem, eò quòd esset de domo & familia Dauid, vt profiteretur cum Maria desponsata sibi vxore prægnante. Vides quàm exiguis verbis, quàm magna comprehendantur mysteria? Dominus conceptus erat in ventre virginis, & prima gentium Augusti edicto instituebatur descriptio. Qui omnem naturam apud se descriptam habet, quique Discipulis suis ait: Gaudete & exultate, quoniam nomina vestra scripta sunt in cœlo: ille suam ipsius matrem paruis quibusdam Romanis codicibus describi voluit. Quis non loquetur, quis non admirabitur dispēsationem illam, qua Dominus ad nostram se dimisit humilitatē? Qui in excelsis liber est, in terris describitur. Illic Dei filius, hic seruus: Illic Rex, hic subditus: in cœlis diues, in terris pauper. In cœlis adoratur, in terris vectigal ab eo exigitur ac soluitur. Illic diuino sedet in throno, hic in agresti, & rustica nascitur spelunca. Illic in paterno est & incomprehensibili sinu, hic in paruo brutorum reclinatur præsepi. Quis non admiretur superna & sublimia illa, cum humilibus & paruis his collata? Inuoluitur fasciis, qui soluit omnia. Nutritur is, qui nutrit vniuersos. Qui nullo loco potest comprehendi, puer angusto comprehenditur præsepi. Qui emittit fontes, mammam sugit. Qui fert omnia, inexplicabili quodam modo ferebatur. Qui nusquam non est, in exigua Iudaicæ regionis parte incircunscriptè circūscribitur. O res admirabiles, & omnium hominum cogitationem superantes. Elisabeth in domo illustri Ioannem peperit: & virgo ipsa in parua spelunca Iesum parit. Ioannes in lecto, & Dominus in præsepi reclinatur. Sed non simpliciter factū credamus, vt gigneretur Dominus Iesus, fasciis inuolueretur, mammā sugeret, in præsepi reclinaretur. Non temerè factum existimemus, vt illa Cæsaris Augusti descriptione numeraretur. Omnia hæc certa de causa, & ad finem aliquem facta sunt diuina quidem dispensatione, sed obscura. Ex virgine gignitur, vt ex terra virgine formatum primum illum humani generis parentem Adam reformaret. Fasciis inuoluitur, vt peccatorum nostrorum catenas dissolueret, vinculis scilicet soluens vincula: peccata enim vinculorum nomine appellantur, vt ait scriptura: Vnusquisque suorum peccatorum catenis constringitur. Suxit mammam, vt diuinum illud gratiæ lac nobis scaturiret, quod ex proprio latere profudit: nihil enim aliud est lac nisi sanguis, albus effectus. Reclinatur in præsepi, vt naturæ humanæ deprauatā rationem corrigeret, & duorū animaliū esca fieret, Gentilis & Iudaici populi, de quibus scriptū est: In medio duorum animaliū cognosceris. Augusti Cęsaris descriptionē suscepit, vt orbis terrarū confusionem ordinaret: Hęc enim descriptio fuit ordinationis, quę in orbe terrarum futura erat, pignus & imago quędam.

Quòd autem vera sint quę dicimus, paucis verbis explicabimus. Antequam Dominus homo fieret, multa humanũ genus tyrãnide premebatur, & orbis terrarũ homines temerè ac sineratione vitã degebant, & regalis dignitas dehonestabatur, cùm multi & copiosi extemplò crearentur reges. Centũ homines aliquis subiectos sibi habebat & statim Regni nomen ac specimen sibi vendicabat. Talis erat gentiũ concertatio, suarum regionũ principatus appetentiũ, neq; ex propriis locis excedentium, nisi fortè aliquo modo in se vicissim arma sumerent. Cùm eiusmodi cõfusio diutius vigeret, & Dominus Iesus Christus solus ipse virginalem aulam in terris habitare contentus esset, statim multorũ principatũ extinguens, Romanę gentis dominatũ constituit, vt sub vno principe ad militię cœlestis imitationẽ omnes viuerent. Sicut enim in cœlis sub vno Rege vniuersi continentur, dęmonibus ipsis, more Barbarorũ, imperij iugũ recusantibus, ita & in terris, etsi multæ sunt gentes quę sibi ici noluerint, vnum tamen Romanorum imperium potestatem tenet, quia supernæ potestatis ope adiuuatur. Huius igitur ordinationis causa cœlestis ille Rex, cùm adhuc in sanctissimę virginis vtero conceptus gestaretur, primã descriptionem orbis terrarũ sub Augusto Cęsare fieri iussit atq; sub illa imperij Romani descriptione seipsum quoq; contineri voluit, vt legem illam diuina prouidentia latã confirmaret. Tunc enim Regis lex firmatur, cùm Rex qui eã tulit, primus exequitur. Nam qui legẽ fert, & nõ obseruat, euersor potius est, quàm legislator. Eius igitur, quam suprà diximus, ordinationis gratia, sub Augusto Cæsare prima descriptio facta est, vt Iudaicæ gentis deprauata consuetudo reprimeretur, ne; liceret deinde inordinatè viuẽtibus Iudęis sua deprauata lege innocẽtes homines interficere, sed necessitatis iugo cõpressi alienis legibus seruirent. Necessaria igitur fuit sub Augusto descriptio. Illa Iudæorũ gentẽ depressit, & Christianorum fidem amplificauit: cùm Iudaica natio Romanorũ imperantium timore non amplius audeat superiorem insaniam atq; immanitatem exercere. Quamobrem post descriptionem illam cùm Dominum Iesum comprehendissent, & morti tradere festinarent, non ausi sunt pro sua libidine ac temeritate, quemadmodũ in alios Prophetas se gesserãt, quibus iniustã cædem attulerant, Dominum Iesum aggredi, sed ad Pilatum Romanorũ loco præsidentẽ adduxerunt, pœnas ab illo exigentes. Quamobrem Pilatus præses, vt vidit Iudæos cædẽ Domini cõmuniter flagitantes, dicebat illis: vt manifestè vos etiã ipsi cognouistis: Nihil dignũ morte inuenio in hoc homine. O nefarios & iniquos Iudæos, cur tãtoperè studetis Romanorum magistratum labefactare iniusto iudicio iustũ illum aggredientes, & dantes omnem operam, vt innocentissimus, & ab omni labe purissimus tanquàm nocens condẽnatus de medio tollatur? Nihil inquit, dignum morte inuenio in homine isto. Iure igitur Barabbas condẽnetur, & Iesus absoluatur: cùm ille seditiosus sit & homicida: hic beneficus & vitæ dator. An illi beneficia, tanquã crimina, exprobrabitis? In hanc sententiã Pilatus respondit. Sed quidnam Iudæorũ natio? Illa quidem nihilominus sæuiens, Pilatum ipsum vt Augusti Cæsaris inimicũ, quippe quòd Christo patrocinaretur, his verbis pręsentem insequebatur. Si hunc dimittis non es amicus Cæsaris: siquidem illi vitam condonas, qui se Regem esse dicit. Hæc Iudæi. At Pilatus neq; sic permisit Iudæos suo arbitratu quicquid vellent in Christum facere. Nam si per imperiũ Præsidis licuisset Iudaicæ genti facere quę volebat lapidib^9 Dominũ Iesum obruissent, vel serra lignea dissecuissent. Quod si factum fuisset, nos Crucis beneficio defraudati damnũ passi fuissemus. Crucis enim lignum, Romani iudicij proprium est supplicium. Quamobrem Pilatus iterum eos interrogans aiebat: Quid vultis faciã ei, qui dicitur Christus? Illi verò clamabãt: Tolle, tolle, crucifige eum. Quibus statim Pilatus assensus est. Datum enim ei fuerat desuper diuino nutu. Huius igitur rectæ ordinationis causa instituta est prima sub Augusto Cęsare descriptio. Nisi enim lex hęc antea lata fuisset, Domini Iesu Christi corpus integrũ sepulturæ mandatũ non esset. Nã Iudæorum natio nimio furore accẽsa, Dominicũ corpus inignẽ, aut in mare deiecisset. Nam si Hieremiam non sic inuisum in lacũ cœni plenũ cõiecerunt quid in Christi summoperè sibi exosi corpus facturi fuissent, nisi Romanę legis pœnã timuissent? Quamobrem cùm nulli Iudæorũ Pilatus concessisset, vt Christi corpus de cruce deponeret, Ioseph ab Arimathia Pilati amic^9 accessit, & petiit corpus Iesu, quod & accepit, rem planè singularem atq; incomparabilẽ. Necessaria igitur, vt sępe diximus, descriptio fuit sub Augusto Cæsare, qua & sponsus virginis, vt paulò antè audiuistis, census fuit: nã totus mundus descriptione illa rectæ ordinationis primordia tunc accepit. Sed prosequamur Euangelicæ historiæ narrationem. Ibat Ioseph cum virgine, partim adiutor, partim spectator eorũ quæ futura erant non quia virgini adiutore opus esset, vel ei qui conceptus in vtero virginis portabatur: ille enim est omniũ adiutor, ad quẽ clamãtis Prophetæ spectat oratio illa: Auxilium meum à Domino, qui fecit cœlum & terrã: sed quia eius dispensationis mysterio necessarius erat Ioseph, vt virgo quasi sub viro esse crederetur,

&

& res ipsa lateret diabolũ, ne scilicet scire posset quod futurũ erat, id est, quemadmodum Deus ipse cum hominibus versari contentus esset. Sed quidnam Euangelista Lucas ait? Factum est autem cùm essent ibi, impleti sunt dies vt pareret, & peperit filium suum primogenitum, & pannis eum inuoluit, & reclinauit eum in præsepio, quia non erat ei locus in diuersorio. O res admirabiles, & oĩum cogitationẽ superãtes. Papę quàm paucis verbis q̃ magna continentur mysteria. Factũ est, inquit, cùm essent ibi, impleti sunt dies vt pareret. O res omnino admirabiles. Effector temporum certum expectat tempus: qui certos temporibus præfigit terminos, præfinitam expectat diem, ne quis eius ortum specie quadam, non te vera fuisse suspicari posset. Operæpretium autem est huiusce rei mysteria considerare, ac primùm illud contemplemur, quemadmodum parua illa domus, in qua virgo peperit, Ecclesię figuram continebat. Præsepe verò altaris, Ioseph sacerdotis per vicea munus suum exercentis: Pastores diaconorũ, Angeli sacerdotum, & Dominus Iesus Pontificis formam in se gerebat. Thronus autem Dei per virginẽ Mariam figurabatur. Quamobrem supradicta omnia in virginis partu præmonstrata esse cernens, admirare cùm audis Euangelistam Lucam sic dicentem: Factum est in illis diebus, impleti sunt dies, vt pareret filium suum primogenitum, & inuoluit eum pannis, & reclinauit in præsepio. Vide admirabilem virginis partum. Illa ipsa quæ peperit, pannis inuoluit, & reclinauit in pręsepio. Aliarum mulierum quæ in mundo sunt, vna parit, & alia infantem pannis inuoluit. Ac non ita virgo fecit, sed quæ peperit, illa eadem infantem pannis inuoluit. Quæ sine labore aliquo mater fuit, eadem & obstetricis munere functa est, cùm à nulla muliere didicisset. Non enim permisit quenquã impuris manibus attrectare partũ ab omni labe purum. Illa per se eum qui ab ipsa, & pro ipsa genitus est, suscepit, pannis inuoluit, & in pręsepio reclinauit, quoniã non erat ei locus in diuersorio. Iam vidisti amice, quemadmodũ Ecclesiæ figurã præmonstrabat humile illud habitaculum, in quo virgo peperit. Quę cùm semel cõcepisset, ac peperisset, nunquã amplius genuit, neq; virũ cognouit quanuis aliqui delirantes, eò quòd audiant Euangelistã Lucam dicentẽ: Et peperit filium suum primogenitum: audeant dicere, virginẽ ipsam alteram conceptionẽ suscepisse, incorruptã atq; ab omni labe puram virginẽ corruptioni subiectã fuisse temerè iactantes. Nunquã, inquiunt, diceretur primogenitus nisi & alter partus secutus fuisset. Non solùm aũt aduersarij suæ temeritatis testẽ Lucam Euangelistã proferre audent, sed Matthęũ etiam eadem scribentẽ proferunt: quinetiam manifestius hoc apud Matthæũ Euangelistam esse contendunt, cùm his verbis in ipsius Euangelio scriptũ legatur: Angelus Domini apparuit in somnis Ioseph, dicens: Noli timere accipere Mariam cõiugem tuam, quod enim in ea natũ est, de spiritu sancto est. Et post pauca, Exurgẽs aũt Ioseph à somno, fecit sicut pręcepit ei Angelus Domini, & accepit coniugẽ suam & nõ cognoscebat eam, donec peperit filiũ suum primogenitum. Ex his verbis similiter aduersarij conantur probare, Mariam alios filios cõcepisse.

Sed caue hoc suspiceris: absurda enim omnino res est. Nam virginale illud claustrum in quo diuinus thesaurus repositus fuit, omni ex parte purum atque impollutum permansit. Non coinquinatum fuit secundum illud cœlum: neque commaculatum, & tanquam inutile factum est vas Mariæ Dei capax effectum. Dominus autem primogenitus Mariæ verè dictus est, non quia & alter ab eadem natus sit, sed quoniam primogenitus, hoc est singularis atque incomparabilis genitus fuerit. Beatus item Paulus, licet de Domini ex patre, qui est sine principio, scribens origine, dicat illum primogenitum omnis crẹaturæ, non propterea & naturalem aliquem fratrem ei fuisse innuit: neque enim cùm eundem appellat primogenitum mortuorum, iam similem aliquem introduxit infernum conculcantem. Quamobrem hæc scripturæ verba prudenter intelligas, & piè credas. Dominus propterea vocatur primogenitus à mortuis, à patre, & à virgine, vt ex omnibus his notior fieret singularis eius dignitas, qua filius Dei est. Incomparabilis enim fuit Domini origo. Cuius enim mater ipsa virgo est, eius origo qua ratione poterit explicari? Quod autem dicit beatus Matthæus: Nõ cognoscebat eam, donec peperit filiũ suum primogenitũ: nõ in eam sententiam accipiendũ est, in quam isti prauè accipiũt. Verè nõ cognoscebat illam Ioseph, donec peperit filiũ suum primogenitũ, quãdiu scilicet virgo ipsa, quẽ cõceperat, ferebat in ventre. Nãq; Ioseph quid in ea lateret, ignorabat, & quale quantũue illud esset, & quem ad finẽ res spectaret, nõ antea perspectũ habuit q̃ virgo peperit. Tunc enim quãta esset eius virtus, ac dignitas diuinitus ei collata, manifestè cognouit. Tunc vidit mammam infanti à virgine datã, cuius virginalis flos intactus permãserat. Tunc vidit virginẽ pepe risse quidẽ, sed nihil eorũ sensisse quę parturientes pati solẽt. Tunc cognouit petrã illã è mõtis vertice abscissam, & mammã sugendã dedisse petrę illi spiritali, quę mẽtis lumine cõprehẽditur. Tũc cognouit Ioseph clarissimi pręconij Prophetã Esaiã de virgine illa hoc scripsisse: Ecce virgo concipiet. Propterea igitur primogenitus dicitur Iesus, q; singulari

& incomparabili modo genitus sit. Nam si verũ dicere volumus, Dominus ipse vnigenitus verè est ex Patre. Solus enim ex solo sine principio genitus est. Idẽ Dominus & vnigenitus, & primogenitus: vnigenitus ex Patre, vnigenitus ex Matre, propter dispẽsationis terminum. Habet ille quidẽ multos fratres non natura, sed gratia & in virgine, & in patre. Et in resurrectione habet fratres Dominus Iesus. Sed quinam sunt isti? Ante omnes fuerũt sancti Apostoli, quibus dixit Dominus: Vado ad patrem meum, & patrem vestrũ. Ipsi patri simul cum filio, & sancto ac viuificante spiritu sit gloria in æterna secula. Amen.

AMPHILOCHII EPISCOPI ICONII

Homilia in Purificationem Dei genitricis Mariæ, in Annam Prophetissam, & Simeonem.

Apud Simeonem Metaphrasten.

MVLTI quidem non vulgares, sed viri summi atque præstantes, virginitatem admiratione magna prosequuntur, idque non immeritò faciunt, cùm verè sit [1] admirabilis, vt Angelorum naturæ cognata, & eundem cursum ibi proponens, quem & naturæ illæ incorporeæ propositum habent, vt Ecclesiæ sanctæ lampadem gestans, vt mundum superans, vt affectus & perturbationes carnis conculcans, vt appetitum refrenans, vt cum Eua non communicans, vt à dolore ac tristitia liberata, vt castitati adhærens, vt à gemitibus redempta, quippe quæ condemnationis sententiam non admisit, quæ ait: In dolore paries filios: & conuersio tua ad virum: & sub viri potestate eris. Verè igitur virginitas ipsa est admirabilis, vt possessio quædam à seruitute libera, vt germen nunquam exarescens, sed semper virens ac florens, vt vitæ institutio insignis, vt exercitationis, & vitæ laudabilis ornamentum, vt humano habitu superior, vt corporeis affectibus pura, vt denique vnà cum sponso Christo in thalamum Regni cœlestis ingrediens. Virginitatis igitur multiplex gloria, talis tantaq; est cui hæc & his similia conueniunt. At nuptiæ [2] honoratæ etiam sunt, & quouis terrestri dono superiores, fœcundæ arboris similitudinẽ pręse ferentes. Est enim coniugium ipsum tanquam planta quædã pulcherrima, ex qua virginitas ipsa nascitur, & rationalia, animataq; germina producuntur. Est, inquam, coniugium ipsum benedictio illa qua mundus creuit & generis instauratio facta est: per ipsum enim natura humana reparata fuit: quam cùm Dominus suscepisset, diuinam imaginem renouauit. Tale deniq; coniugium est, vt vniuersum genus humanum contineat, & cum illo vei setur, ita vt liberè possit dicere: Ecce ego & pueri, quos dedit mihi Deus. Cùm ergo tam eximium sit coniugium, quid virginitas erit coniugij flos? Non enim ex alia re, quàm ex cõiugio virginitas gignitur. Hæc autem cùm dicimus, inter virginitatem & nuptias contentionem aut pugnam non introducimus sed vtriusq; bona, vt par est admiramur: quandoquidẽ tam coniugij q̃ virginitatis curã habet Dominus ipse, qui non alterum alteri tanquam in trutina, opponit, sed facit, vt in vtraq; parte Dei timor adsit. Nam si pietas absit, & Dei timor, neque virginitas ipsa veneranda, neq; nuptię sunt honoratæ. Hæc antequam Euãgelicæ lectionis explanationem aggrediamur, dixisse volui, propter id quod in lege quidem scriptũ, sed gratiæ tempore confirmatum est ab vniuersis expectatum, sed in solo Domino completum est. Dico primogenitum fructum illum Mariæ Virginis. Audisti enim Euangelistam paulò antè dicentem: Postquam consummati sunt dies octo, vt circumcideretur puer, vocatum est nomen eius Iesus, quod vocatum est ab Angelo, prius quàm in vtero conciperetur. Et postquàm impleti sunt dies purgationis eius, tulerũt illum in Hierusalem, vt sisterent eum Domino sicut scriptum est in lege Domini: Quia omne masculinum adaperiens vuluam sanctum Domino vocabitur. Audisti ne coniugij benedictionem? Id communiter quidem dictum est de omnibus, sed in solo Domino perfectum. Quod enim scriptura dicit Omne masculinum adaperiens vuluam, sanctum Domino vocabitur, ad solum Dominum Iesum refertur, nõ ad alium quempiam licet communiter dictum sit. Talis enim est vniuscuiusque virginis natura, vt primùm viri congressu aperiatur vulua ipsa, deinde pariat. Sed in saluatoris nostri ortu non ita factũ est. Nam nulla præeunte [3] viri cognitiõe in virgine matre ipse sine virginitatis illius corruptione ortus est. Itaq; dictũ illud, Omne masculinũ adaperiens vuluam, sanctũ Domino vocabitur, verè ac propriè ad Dominum Iesum referebatur. Nũquid Cain sanctus fuit, quoniã omnium primus ex materno vtero editus est? Num, inquã, propterea sanctus vocabitur, qui nefariè vitã terminauit? Nũ Esau vir bellicosus, & gladij hæres propterea sanctus dicetur, quia prior natus est, quàm Iacob? An

[1] *Vide virginitatis commendationem egregiam.*

[2] *Vide etiam matrimonij et nuptiarum encomium.*

[3] *Ecce quõ vulgo nitus Dei filius nulla præeunte viri cognitione in virgine matre ac sine virginitatis illius corruptione, ex eadem ortus est côtra veteres et recentes hæreticos.*

An Ruben sanctus, quia primus ex vtero matris editus est, quippe qui patris cubile commaculauit? Nemo istorũ sanctus fuit. Omnes rei isti extiterunt. Ex his igitur manifestũ est scripturę dictũ illoc: Omne masculinum adaperiens vuluam, sanctum Domino vocabitur, proriè ac verè ad solum Dominum Iesum spectasse. Idque confirmatur illo Gabrielis ad virginem testimonio: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi: ideoque quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei. Sunt autem qui nostris dictis aduersantes hæc nobis obiiciunt: Si scripturæ locus ille, Omne masculinum adaperiẽs vuluam, sanctum Domino vocabitur, ad Iesum solum refertur, nõ igitur virgo ipsa remãsit virgo, cùm scriptura dicat: Omne masculinũ adaperiens vuluam. Animaduerte, & prudenter intellige quicunque de virginea illa natura verba facis, quòd scilicet nullo modo virginalis illa porta patefacta sit, eius prouidentia & volũtate, qui antea in ipsa conceptus est. Hoc enim futurum prædixit Spiritus sanctus, cùm per Prophetam dixit: Hæc porta clausa erit, & non aperietur, & vir nõ transibit per eam, qooniã Dominus Deus Israël ingredietur, & egredietur per eam, & porta ipsa erit clausa. Quantũ igitur pertinet ad virginalem naturam, virginia + claustra nullo modo aperta sunt: quòd verò pertinet ad potentiam geniti Domini, nihil clausum, omnia aperta, nihil quod impedimentũ afferre potuerit, cùm omnia Domino ipsi sint reserata. Quamobrem & superiores potẽtię clamantes dicebant inferioribus: Tollite portas principes vestras, & introibit Rex gloriæ.

4. Claustra sacratißimæ virginis nascente Domino, nullo modo sunt aperta.

Admirabilis certè virginitas ipsa est, sed quæ vera virginitas dici possit: nã & in virginibus discrimen est, cùm aliæ dormitent, aliæ vigilantes sint. Admirabile coniugium, sed quod verè coniugium est, multi enim coniugij legẽ seruàrunt, multi eam violantea transgressi sunt. Admirabilis est & viduitas ipsa (quandoquidem omnes tres istos ordines decet commemorari) admirabilis, inquam, est & viduitas ipsa in castitatis certamine se victricem ostendens: cuiusmodi fuit Anna illa, de qua paulò antè Lucam Euangelistã narran tem audiuistis. Ea enim cùm bene ac laudabiliter consenuisset, renouauit, vt aquila iuuentutem suam. Hęc autem ipse Lucas: Et erat Anna Prophetissa filia Phanuel de tribu Asser. Hæc processerat in diebus multis: & vixerat cum viro suo annos septẽ à virginitate sua: & hæc vidua vsq; ad annos octogintaquatuor, quæ non discedebat de templo, ieiuniis et obsecrationibus seruiens nocte ac die. Audisti quibus laudibus in sacris Euãgeliis ornata sit Anna vidua sancta? Verè fidelis fuit Anna illa, morũ probitate, vt nomine ipso gloriosa. Audiant mulieres, & egregiam Annę vitam imitentur. Similem cursum & ipsę teneant, vt pares coronas consequantur. Nulla sibi proponat viduitatis defectionem, ne monogamiæ continentiam amittat. Certè viduarum corona fuit Anna, sexu mulier, ordine ac dignitate Prophetissa (vt est in Euangelio) in viduitate vitam degens, & in templo versans corpore quidem imbecillis, & propter senectutem infirma, sed animo fortis ac robusta: corrugata facie, sed prudentia vigens ac florens: senectute incuruata, sed concilio & sentẽtia rectè incedens, multorum annorum numero senior iam facta, sed Dei cognitione præcellens, ieiuniis non saturitati studens, Deum precans, non inter oscitantes vitam degens, in templo perseuerans, non alienas domos obiens, psalmos canens, nõ nugis vacans, prophętiæ intenta, non fabulis, aut nugacitati, diuina meditans, inhonesta reiiciens. Tot tantæque fuerunt Annæ virtutes, vt illam etiam superarit, quam Apostolus Paulus beatam prædicat, hæc scribens: Vidua diligatur non minus sexaginta annorum, si filios educauit, si sanctorum pedes lauit, si tribulationem parentibus subministrauit, si omne opus bonũ subsecuta est. An non hanc ab Apostolo prędicatam viduam superauit Anna & annorum numero & vita, ac moribus? Quæ enim prophetię dono digna, & sancti Spiritus capax effecta est, Deiq; in carne humana pręsentiam omnibus qui eã expectabant nunciauit, atq; ostendit quomodo nõ illa oẽs alias viduas superauit, cùm Euangelium, sicut paulò antè audiuistis, de ipsa dicat: Et hæc illa ipsa hora superueniens, cõfitebatur Domino, & loquebatur de illo omnibus qui expectabant redemptionem in Israël. Vidésne quanta fuerit Annæ præstãtia? Pro Domino testimonium proferebat, & Dñi spiritu afflata, quę ipsi' erãt, præsente illo ipso Domino, loquebatur. O res admirabiles. Erat mulier illa vidua, & ea reuelabat, quæ sacerdotes quidem & Scribas mœrore afficiebant, sed populum ipsum recreabãt, cùm ex Domini pręsentia futuram in Israël redemptionẽ nunciaret. Vidabat Anna infantem Dominum dona pro seipso in templo tunc offerentẽ, neq; tamen propterea offensa est, neq; quòd videret Dominum in ætate puerili: sed confessa est infantem illum esse Deum, medicũ, redemptorem, fortem ac validum peccatorum destructorem. Noli, quęso, Annæ verba simpliciter præterire, quæ omnibus qui præsentes erant, Domini Iesu Christi futurum opus prænunciabat. Vidésne, inquit, puerum hunc mammã sugentem, in materno sinu quiescẽtẽ, nondum pedibus vestigia supra terram figere valentem? Vidésne puerum istum, qui octauo die circunciditur? Hic fundauit secula, hic cœlos in orbem circun-

circunduxit, hic terram dilatauit, hic mare ipsum arena, tanquam vallo quodam, circundedit. Puer iste educit ventos de thesauris suis. Idem & Noë temporibus cataractas cœlorum aperiens, diluuium in omnẽ orbem terrarum immisit. Hic pluuiam atque imbers componit. Iste puer niuem, vt lanam spargit. Iste Mosaica illa virga patres nostros de terra Ægypti liberauit. Iste mare rubrum dissecuit, & tanquam per campum aliquem fecit illos transire puluerulento pede, qui spem suam in eo collocauerant. Hic & manna, vt imbres quosdam, demisit. Iste patribus nostris terram melle ac lacte fluentem sorte distribuit. Iste templum hoc per Salomonem construi, atque in sublime erigi fecit. Iste iurās dixit Abraham: Multiplicans multiplicabo semen tuum, sicut stellas cœli, & sicut arenam quæ est in littore maris: De hoc puero propheticus chorus consolationem afferens dicebat: Excita potentiam tuam, & veni, vt saluos facias nos. Non igitur offendatis in eo quòd puer sit, idem enim & puer est, & cum patre coæternus. Idē sub tēpore numeratur, & genealogiā non habet. Idem puer est balbutiens, & hominibus os & sapientiam largitur, partim vt ex virgine homo factus, partim vt naturam habens quæ comprehendi non possit. Nam & hoc expressit Esaias, cùm dixit: Puer natus est nobis, & filius datus est nobis: partim enim genitus, partim datus est. Quòd ad humanam naturam pertinet, genitus: quòd ad diuinam datus est. Hæc in illa viduę Annæ prophetia cōtinebantur. Hęc à muliere & vidua illa egregia clara voce prænunciata sunt. Quę verè fuit vidua, quę bene vitæ statū permutauit, quæ virum quidem, cum quo fuerat coniugata, diem suum obeuntem amisit, sed Deum ipsum suscepit. Septem annos cum viro suo vixit à virginitate sua. Annorum hebdōmadam complens, & anno septimo à viri consuetudine requiescens, bene sabbatismo functa est, benè amplexa est Dominicæ diei gratiam. Turturis mortem Anna seruauit, Nō oblita est cōiugis sui, non admisit in cubile virum aliquem, à quo eius castitas violari posset. Nam & in lecto ipso priorem virum, quamuis mortuum, memoria retinebat. Non cōmaculauit syndonem, in qua cum primo illo viro copulata fuerat. Verè reprehensione dignæ sunt, quæ virorum, quibus autore Deo coniugatæ sunt, memoriam cum eorum sepulchris obruunt, præsertim filio aut filiis ex coniugio susceptis, cuius rei causa connubium concessum est. Nam si iuniori viduæ non sit proles, reprehendenda non est, si filiorū desiderio impulsa veniat ad alterum coniugium, quoniam & beatus Paulus hoc admonēs dicebat: Volo iuniores viduas nubere, filios procreare, matresfamilias esse. Itaque procreādorum filiorum causa secundum connubium additum est. Cùm verò sit proles iuniori viduæ, superuacaneum videtur semen spargere, cùm scilicet aristæ floreant.

Sed quidnam deinceps narrat Euangelista? Operæpretium est enim totam seriē tractare. Audisti paulò antè Lucā Euangelistā narrantē, quemadmodū Simeon dixerit virgini: Ecce hic positus est in ruinam, & resurrectionem multorum in Israël, & in signum cui contradicetur: & tuā ipsius animā pertransibit gladius. Quæso, quidnam hoc est: Tuam ipsius animam pertransibit gladius? Intillige prudenterquod dixit Simeon virgini: Ecce hic positus est in ruinam, & resurrectionem multorum in Israël, & in signū cui contradicetur. Diceret virgo vt mater Domini: Quidnā hoc est, quod ait Simeon? Cur tristia quędam aduersus Christum denuncias? Ignoras qua ratione hic puer cōceptus fuerit, & propterea tanquam alicuius communis hominis signo contradicendū significas. Nulla in hoc ipso ruina, sed exaltatio multa inuenietur, qui ad alios extollendos se dimisit. Cur igitur non ei benedicis, sed ais: Ecce hic positus est in ruinam, & resurrectionem multorū in Israël, & in signum cui contradicetur? Hæc dicere poterat virgo, cui responderet Simeon: Satis est tibi virgo, matrem omnium Creatoris dici: satis est nutricem esse illius qui nutrit orbem terrarum, & mundum sustentat. Satis est, quòd eum feras, qui portat vniuersa. Qui nunc in te habitauit Christus, & nunc manibus meis tenetur, hic ipse suggessit mihi quæ de ipso loquar, quòd scilicet hic positus est in ruinam, & resurrectionem multorum in Israël. In ruinam scilicet non credentium Iudæorum, & resurrectionem Gentium quæ crediture sunt. Signum autem cui contradicitur, Crucem appellauit. Quandoquidē multi ex infidelium numero contradictionis verba Cruci Dominicę intulerunt, verbis ac factis Iesum impugnantes, arundine caput ipsius precutientes, acetum dantes illi bibere, fel pro cibo afferentes, corona spinis cōtexta eius caput induentes, sceleratis manibus alapas infligentes, lancea latus aperientes, contumeliosa illa verba magnis clamoribus obiicientes: Alios saluos fecit, seipsum non potest saluum facere. Totum hoc interpretatus est Simeon, cùm dixit. Et erit in signum cui contradicetur. Multi illo ipso tempore contradixerunt, quo Petrus negauit, & omnes Apostoli, vt oues sine pastore, dispersi sunt. In eodem illo crucis signo ipsius etiam virginis cor dolore fuit repletum, ita vt vitam ipsam acerbā sibi esse existimauerit, eò quòd diem illum viderit, & crucifixo filio intestino dolore affecta fuerit. Huiusmodi multas Virginis cogitationes, gladium Simeon appellauit, quippe quod

intimū

intimũ cor pupugerit,& ſchandala [5] intulerint,ſicut Dominus noſter prædixerat: Omnes in me ſcandalum patiemini in nocte iſta. Quamobrem & Simeon hoc futurum preuidit, & dixit: Tuam ipſius animam pertranſibit gladius, vt reuelentur ex multis cordibus cogitationes. Vidéſne quemadmodum infinitas illas cogitationes gladium appellauit, vt intimas cordis partes, & renes, ac medullas ferientes? In huiuſmodi cogitationes incidir virgo ipſa, cùm necdum reſurrectionis potentiam cognouiſſet, quòd ſcilicet proxima eſſet Chriſti reſurrectio. Ignorabat enim tantam eſſe Chriſti virtutem, vt morrem quidem ipſam guſtaturus eſſet, ſed ab illa deuorari non poſſet. Itaque poſt reſurrectionem non amplius gladius anceps, ſed hilaritas, & exultatio conſecuta eſt. Signũ igitur cui cõtradicetur. Crucis ſignum Simeon appellauit, cuius cauſa gladius variarum cogitationum animam virginis penetrauit. Licet etiam alia quædam de hoc ſigno dicere: ſi Dominum hæc in Euangelio dicẽtem atrẽdamus. Generatio hæc praua eſt, ſignũ quærit, & ſignũ nõ dabitur ei, niſi ſignũ Ionæ prophetæ. Sicut enim fuit Ionas in vẽtre ceti tribus diebus & tribus noctibus: ſic erit & filius hominis in corde terræ trib' diebus & trib' noctibus. Vides quẽadmodum Crucis ſignum non ſolùm in nouo, ſed etiam in veteri teſtamento nominatum ſit? Multum enim vetus teſtamentum conuenit cum nouo, quoniam vnus & idẽ eſt Deus, qui & veterem legem tulit, & nouam ſanciuit. Huius rei teſtis eſt Dominus ipſe, quem audi in propheta Ezechiele dicẽtem ad Angelos, & vniuerſalem conſummationem ſignificantem: Ne parcat oculus veſter, neq; miſereatur ſenis, vel adoleſcentis, non virginis aut pueri, & mulieres interficite vſque ad internecionem. Eos verò qui tulerint in frontibus ſuis ſignum Tau, ne tetigeritis. Vidéſne ſignum veteris, & noui teſtamenti? Quod ſignũ nihil aliud eſt, quàm crux ipſa, quæ mundo ſalutem dedit per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum: Cui ſit gloria, & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

[5] Caute locũ legẽ. Nam quod doloris cor beatæ virginis in paſsiõe Domini fuerit repletum, veriſsimũ eſt: ſed quod etiã ipſa ſcãdalizata ſit, ſicut cæteri Apoſtoli, & in varias inciderit cogitationes, eo quod reſurrectionem filij ignoraret, à veritate lõge abeſt, cum ſanctiſsima virgo reſurrectionis filij ignara non fuerit, ceu quæ illam ab ore eius toties prædictam audiuerat.

DORMITIO SANCTISSIMAE DEI

Genitricis Mariæ, per Adonem Epiſcopum Treuerenſem collecta.

Habetur in eius martyrolog. ſub xviij. Cal Sept.

Die xv. Auguſti. Dormitio [1] ſanctæ Dei genitricis & perpetuæ virginis Mariæ. Cuius ſacratiſsimum corpus etſi non inuenitur ſuper terram, tamen pia mater Eccleſia venerabilem eius memoriam ſic [2] feſtam agit, vt pro conditione carnis eam migraſſe non dubitet. Quo autem illud venerabile ſpiritusſancti templum iudicio & cõſilio occultatum ſit, plus elegit ſobrietas Eccleſiæ cum pietate neſcire, quàm aliquid friuolum & apocriphum inde tenendo docere.

[1] Si dormitio appellatur S. Dei genitricis, cur Heretici volũt ſanctos potius emortuos dicere quam dormientes?

[2] Ecce quomodò ſancta mater Eccleſia diem feſtum celebrat migrationis B. Virginis.

SANCTI PATRIS NOSTRI ANDREAE

Cretenſis Archiepiſcopi Hieroſolymitani encomium, de Dormitione ſanctiſsimæ Deiparę.

Apud Simeonem Metaphraſten.

MYSTERIVM [1] eſt feſtum præſens, cuius argumentum eſt Deiparæ dormitio, orationis facultatem ſuperans: myſterium (inquam) quod non apud multos quidem iam celebrabatur, apud omnes autem nunc honoratur, & amatur. Et hoc eſt noſtrum feſtum, miſterij declaratio, ſeu explicatio. In qua re nos vellemus quidem ſilentium præferre orationi, cogimur tamen à deſiderio: quibus parum quid dicere conceditur, quamuis confidere non poſsimus, & noſtram imbecillitatem non ignoremus. Non igitur committendum eſt, quo minus longi ſilentij ſecretum compenſemus. Celebrandumq́ue eſt donum, & non obruendum obliuione: non quòd recenter ſit inuentum, ſed quòd ſit ſuo decori reſtitutum. Non enim quoniam à nonnullis qui nos præceſſerunt, non fuit cognitum, iam etiam eſt tacendum: ſed quod non omnino effugit, id eſt ſanctè prędicandum.

[1] Feſtum dormitionis Virginis.

Sit ergo hodie vnum commune feſtum cœleſtiũ & terreſtriũ: & cũ Angelis collętentur homines: Omniſq; lingua choros ducat, & Deiparę occinat Aue. Hoc Gabriel prius ſumpſit exordium myſterij, quando id quod eſt totius Theologię clariſsimũ, diuina Ieſu fecũdum nos formatio, ineffabili conſilio & diſpẽſatione, noua quadam & pręclara ratione effingebatur in virginali naturę officina. Et nos quoq; ruſus oportet hoc tanquam cõparatum ad agendas gratias offerre Reginę generis. Illi enim etiam poſt exceſſum cõuenit dicere illud χαῖρε. Sola enim nobis introducto gaudio, expulit dolorem primę parentis. Tubis ergo canamus in Sion. Accipiamus Pſalterium, & citharam. Canamus matri Dei

noſtri

nostri, canamus non epithalamium, sed funebre canticum. Rogauerit autem meritò quispiam eorum qui diligenter considerant: Quánam de causa Sion fecisti mentionem: ô qui canis hymnum sacræ præsentis lætitiæ? Sed non ab instituto hoc est alienum ei ego dixerim, si memini sanctissimæ Sion. In ea enim peractū hoc est magnum Deiparæ mysterium. In ea sacrorum castissimi corporis genuum inflectiones, tanquam clara voce testantur tabulæ, quæ sunt humi cōstratæ. Toto enim tēpore incolatus in ea est versata. Et illic naturæ seruiēs legibus, vitæ finem accepit. Hic quoque latuit principem tenebrarum, quomodo in pariendo ea effugit quæ accidunt matribus, illa sanctissima & a Deo vocata, quæ gloria & gratia cœlum & terram impleuit magnitudine diuinæ suæ translationis. Cuius si omnia vellē deinceps persequi, quomodo extiterit, aut concepta, vel nata sit: non inuenerim tempus quod respondeat orationi: aut dicendi facultatem, quæ factis exæquetur: nisi quòd præclara eius omnia quæ narrantur, possunt summatim recenseri. Dico autē generis claritatem: parentum vtrinque insignem nobilitatem, qui hinc Sacerdotalem, illinc regiam nacti erant dignitatem: liberorum egestatem & sterilitatem: pro ea frequentes interpellationes, & crebra sacrificia: in quibus Deum rogabāt, orabant, supplicabant vt vincula solueret sterilitatis, & vt qui carebant liberis, fœcundi fierent ex sterilibus, & ex infertilitate datum fructum producerent. Deinde amotionem sterilitatis: implementū promissionis: & paulò antè ea quæ visa sunt in somnis: & quæ re vera audiuerunt, & quęcunque ambo communiter & priuatim, visione præstantioribus diuinis exauditis vocibus diuina illuminatione sancti accepēre responsa. Deinde ad generandum aptitudinem, & ad eam progressionem: fascias: aduentum ad Dei templum: quomodo sit pulchrum munus Deo dedicatum: quomodo in adytis, tanquam in aureis vecta thalamis, immortalem, non autem communem cibum sumebat. Deinceps verò educationem: & quomodo crescens, à puerili ętate peruenerit ad adolescentiam, & quęcunque declarant perfectam illam conditionem, quibus, vt par est, pubescens, augebatur conuenienter iis quę sunt supra naturam. Mitto dicere occulta plus quàm ignorę conceptionis mysteria, & supra modum admirabilem, & ineffabilem, partum Iesu apparitionis: vt verbi causa quòd ea nō fuerit corrupta: quòd sine dolore, & obstetrice pepererit: quòd ea fuerit sine macula: quòd inuiolatū fuerit claustrū virginis: quòd nouo & admirabili modo lac produxerit: quòd ex lege fuerit purgata, & quę in tēplo fuēre prophetias, quib' à propheta, qui legem & Deum suscipiebat, Simeone prędicta sunt futura. Deinde rursus persecutiones: fugam in Ægyptū: ex Ægypto reuersionem: quemadmodum circumierit, & in terra morata sit: quę ante crucē probra subierit: quos iuxta crucē passa fuerit dolores: quos post crucē terrores: & postremò quęcunq; ab ea in vita & facta & dicta sunt. Quę cùm esset immaculata & impolluta, & supra modū plena puritatis castitatis, eū quē tot' mūdus neq; capere, neq; verbis explicare poterat, cōseruauit perpetuò arcanū & ineffabilē, tanquā Regis mysteriū, quę ex eo exprimūtur, iis solis vota faciens, qui diuina diuinè conferre didicerūt. Quibus maximè purgatis ea quę est apud Deum, approquinquatione, per loquendi egestatē, & ignoratione eo modo qui oē superat silentiū intelligentię cute aperiēs sanctissima ostēdit aliquā partē occulti, qui intus latet mystici splendoris. Vtinā autē nobis quoq; qui sumus præsente splēdore illuminati, liceat longè clarissima dignatis effusione luminis purè videre, aut modicè accipere radiū mysticę contēplationis, & ita imbui, si non in iis quę ad planè inexplicabilē illā vitā pertinēt (sicut enim ignota) at vt doceamur saltē quoad ei' fieri potest, ea quę hodierno die dicēda suscipim'. Adeste ergo, ô verbi chari mystę, & rerū honestarū amatores, & spectatores. Vos enim voco magno & alto pręconio, vt orationis aperta contēplatione, quę est velis adhuc tecta symbolicis, vobis ostēdamus eū qui est intus, decorē, qui Solis superat splendorē pulchritudine nitoris. Postquā autē ad hunc locū peruenit oratio, nō alienum arbitror nonnullos ex iis qui hic sunt, præmunire, ne fortè illotis, vt dicitur, aut immundis pedibus sancta adeant. Non enim ex æquo ab omnibus ingrediendus sanctorum locus: sed ab iis qui propter mentis puritatem transcenderunt omnia materialia, & transilierunt oīa, quę cadut sub sensum, quibus maximè sanctissimū Dei verbi tabernaculū parans, ingressum concedit liberaliter. Si enim iis qui ad Sina mōtē indignè progredi audacter contendebāt, imminebant fulgura, & tonitrua, & terrores, & sonitus tubarum, & minæ horribiles. Si autē templi quoque parietes non erat tutum vulgo tangere, & ideo secundis extrinsecus opus erat parietibus: magnaque rea erat ante sanctorum contactū prius expiari, & ante sacra quæ peragebantur, pręparari, idque cùm adhuc Deum colebant in vmbra, & à velis dependebāt typicis: quantò magis oportet eos qui veritatis lucem habent resonantem studiū adhibere, vt ad hoc magnificum & longè maximum Dei gratiarū tabernaculū accedant diligenter? In quod eū ineffabili quodā, & qui nec cognosci potest, & intelligentiā omnē superat, modo se demisisset ad exinaniendū,

in

in terris est versatus:& is qui nusquã capi potest,nullis cõpressus angustiis habitauit in vtero virginis,quæ vniuersam quę est in generatione, naturã superauit puritate, & hinc tanquã ex sacris quibusdã adytis,suæ carnis peregit mysteriũ.Quis autẽ?Is qui nullo indiget,& sibi attribuit omnes fines humanos.In hoc à Deo formato tabernaculo vniuersa lex,& Prophetæ re ipsa sunt adimpleti:& in eo adumbratæ typicorũ characterum formę fuêre deletæ,speculis veritate dissolutis. His autem ad orationem satis iam præparatis, age typo dimisso ad ipsam accurramus veritatem,vel in ipsa potius adyta ingrediamur. Quousq; enim in Verbi immorabimur vestibulis,eã quæ est ante ingressum admirantes pulchritudinem,cùm liceat ingredi vnà cũ matre Verbi,& velo discisso introspicere sancta sanctorum,& imitari in iis quæ sunt maiora & perfectiora?Si enim sunt talia sanctorũ vestibula,& tẽpli porticus excellunt pulchritudine mentis oculos perstringentes, qualis fuerit locus adytorum?Et eorum quæ non licet aspicere,& ad quę non datur adytus,intima:quæ solis illis oculis & labris aspici & dici possunt,qui gloriã Domini contemplantur euidentissimè,& quę carbone calculi Seraphici sunt expurgata,& ad summã peruenerunt impatibilitatem? Si mihi ergo rectè vobis consulenti credatis, iubentes quidem valere carnis perturbationes,cùm & materialem omnẽ amicitiam,& quæ est infernè,cõmixtionẽ expurgaueritis,& deinde eius quę ex alto procedit,diuinę illuminationis luce vos circũdederitis,accurratis simul ad Deiparam.Iã enim illustratos,& actione,orationéque,& virtutũ pulchritudine omni ex parte refulgentes,Christus ipse,qui est purum mysterium,lux semper viua,ex Sole,hoc est,patre sine principio,& absque egressione , tanquam ex luce radius,refulgens, volet nos simul congregatos mystico cõuiuio accipere.

Hoc autem apertè ostendit,ex eo quòd suam matrem semper virginem:ex cuius vtero supra quàm verbis dici possit,cùm esset Deus,formatus est(quod ad nostrã conditionem pertinet)hodieè terrę locis,vt humanæ naturæ Reginam transtulit,non prædicabilẽ quidẽ,sed non omnino incommunicabilem relinquens vim mysterij.Neq; enim præter terminos,qui nobis desuper fixi sunt,neque noua præter naturã lege deducta est ad generationem,aut vixit,quatenus versata est nobiscũ sanctissima in iis locis quæ sunt supra terram.Etiam si in hoc quoq;,sicut in aliis,habuerit rationem valde admirabilẽ:vt quæ nobis præstantius vixerit,& conceperit,& tandẽ hinc excesserit,& re vera omnes superauerit,qui sunt in generatione,naturę magnitudine. Sed iam abeamus,eo modo qui tempori conuenit,festum celebraturi.Omnia enim cum celebritate pulchrè concurrunt , & simul exultant.Ecce enim quilibet auditor eorum quę à me dicuntur,talis est,qualia quę nunc cernuntur.Regina tribuũ,Ecclesia fideliũ,Reginę generis,quę à Deo Rege, omniũ Principe,in cœli regiam regaliter hodie assumitur pompã celebrat,& ex se dono ei offert quicquid est pulcherrimum atque iucundissimũ.Quę puluerẽ reddidit cœlestẽ, puluere exuitur:& quod à generatione acceperat,deponit operculũ:& terrę reddit id quod est ei cognatũ.Quę cùm vitam conciliasset,in vitalẽ statum denuò reuertitur & in locũ introducitur,ex quo vitę ducitur principiũ,& qui vinci nõ potest,& qui ab omni materiali & patibili disiunctus est positura ac habitudine.Et in summa ex iis quę apparent id quod apparet assurgit:& cum eo quod intelligentia percipitur,intelligendi ratione congreditur,iis rationibus quas nouit is qui prius colligauit,& soluit,deinde rursus colligauit.

Nisi fortè nimia sum ego audacia,qui ea attingo,quæ nõ licet assequi.Quib⁹ nemo sit qui non credat,aut qui de eis dubitet,Eliã,& Enoch in animo cogitans. Qui postquã ea quę videntur,superarunt,obstructis sensibus à carne & mundo remoti , ille quidẽ in curru,hic verò sublimis raptus est,nõ disiunctis eis partibus,non dissolutis:sed eousq; producti vitę eorũ terminis,quos nobis,quę omnia sapienter definit,fixit prouidentia,à qua & quę olim fuêre,& quę nunc sunt,similiter simul & conuenienter formãtur,& deducũtur. Quòd si hæc parua videantur,si conferãtur cũ exẽplo eius quę à nobis laudatur,ipsa certè sibipsi sufficiet,sua conferens & assimilans. Considerandum autem est,an inter miracula inueniendum sit maius eo quod admirabiliter & pręter opinionẽ in ea factum fuit. Deprehensum est legẽ naturalem euasisse imbecillam,quæ vix tandem cõcidit.Omnino aboletur,& euertitur acerba mortis condemnatio:soluta est vis maledicti.Sed nemo vicerit ea quę olim à Deo fuêre definita,nisi sit Deus secundum naturã,qui omnia mutat , & transformat nutu suæ bonitatis.Ei autẽ conuenienter nunc quoq; decuerit ea in matre innouare.Sic enim ostendet eam non solùm esse matrẽ secundum naturã:sed etiam confirmabit eam quę est ex ipsa dispensationẽ:per quam maximè eas quę sunt in ipsa,magis mysticas rationes modo excellenti extollimus,quo verbum vitę principiũ ea ratione quę comprehendi non potest,eius subiit vterũ:& naturam hominis susceptã superessentialiter induit.Propterea ea quę olim quidem in ea facta sunt à nobis autẽ nunc celebrantur: etiã si videantur esse vtiq; admirabilia,& præter opinionẽ,& longè esse remota à naturę

legibus:si tamen consideretur,quę naturā superat,inexplicabilis ratio conceptionis,ad eā relata facilius erit illa assequi. Erat ergo tunc quoq; Verbum præsens , & legem fecit cessare,legem,inquam,mortis,cui nihil poterat afferri detrimenti.Erat autem spectaculum verè nouum,& quod non poterat consequi cogitatio.Mulier,quæ cœlorum superauerat naturam puritate,in adytorum quæ sunt in cœlis,sancta commeans, & ingrediens. Virgo ipsorum Seraphin ipsam vincens naturam miraculo Dei generationis,prima natura proximè accedens ad Deū opificem omniū generationis:mater quæ ipsum viuere pepererat,consecuta vitæ finem partui non absimilem,& miraculum Deo, & fide dignum. Sicut enim nō fuit corruptus parientis vterus,ita mortuæ caro non interiit.O miracula: Partus effugit corruptionem,& sepulchrū non admisit interitum. Sanctos enim non attingit.Quomodo potest hoc demonstrari?Vultis dicam?Nemo autē ex iis qui adsunt , me irrideat.Quomodo est monimentum inane?Vos enim alloquar. Quomodo corpus euanuit?Quomodo non sunt in ea vestes,in quibus est sepulta,nisi effugisset interitū id quod sepultum fuerat,si translatus non fuisset thesaurus?Quod si ita est,quomodo non est vera, & à mendacio aliena translatio?Nam alia quoq; concurrerunt: animæ à corpore separatio,carnis depositio,compositionis solutio,partiū disiunctio,resolutio,adiunctio, concretio,& eò discessio,vt nihil appareat.Stat enim sepulchrū inane vsq; in hodiernum diem, quod & testimonio est approbatum,& approbat factam translationem. Nescio autem an id factum sit partibus rursus inter se collatis,& concretis in vnam compositionē(de his enim parū philosophabor)cùm sic fortè visum esset Creatori arcano hoc excogitato modo honorare parentem:an vno ex his alteri imposito,& vno quidē extra,altero verò intra fines sortito constitutionem postquàm fuerunt à se inuicē separata:an noua quadam & aliena consequētia supernaturaliter in ea concurrente:vt sint re verà omnia noua quæ ad eam pertinent,appositè admittentia rationem,quæ superat naturam , vt quibus cedat omnis ratio & cognitio.Nos ad hoc spiritale conuocat verborum conuiuium , quæ est Verbi mater secundum carnem. Proponuntur autem hodie hæ mysticæ epulæ, & verborū argumentum diuinis abundans mysteriis. Harū ego sum hodie epularum conuiuator,qui sum hospes & peregrinus expositor sublimium spectaculorū: Nemo autem intuens ad nostram humilitatem & abiectionem,renuat conuiuiū.Nō enim à nobis,sed ab ipsa Deipara,sunt diuinarum harum contemplationū mysticæ paratæ narrationes.Quarū quoniam plena est mensa,spiritales inuitans conuiuas,eamus conuenienter dignitati spiritus, ad profunda spiritus.Iam enim sapientiā,quæ ipsam sapientiā secundum carnem genuit, appositè imitās,cùm totam seipsam tanquam mensam mysticā cœlestemq;,parauerit, eos qui mente sunt in diuinis initiati mysteriis, benignè inuitat ad conuiuium , non victimas mactans,aut crateri liquores infundens:cuiusmodi fuerunt olim beatæ illæ victimæ , & crater ille,qui beatum illud & à Deo perfectum nectar suscepit . Sed suorū mysteriorū illa planè admirabilia,& diuina re vera spectacula. Ad quę quidem maximè eos qui sunt congregati inuitans festi Domina sapientiæ quidem domum,quātacunq; sit , hinc nobis ex se ipsa ostendit.Ostendit autē suam quoq; sanctissimam mensam, vtpote quæ ipsum totū viuificum panem Dominum nostrū Iesum,qui est vita æterna, qui creatam continet naturam,ex fermento Adamicæ conspersionis panem factum,in vtero gestauit œconomicè: qui eos qui sanctè ad eum accedunt,reducit ad vitā recentiorem,& reddit in Deo perfectos.Quo quidem modo eos quoq; expurgat,& reddit immortales:qui participatione nouæ illius,& pulchræ eius communionis ei coniunguntur,fiuntque familiares.

Quæ autem suis amatoribus in conuiuio apponit,hæc sunt apertè,per quæ vita illa constat eccellens,& ineffabilis,qua nihil ex iis quę considerantur in natura,est excelsius:per quam is qui omnem superat Theologiam,per arcanā exinanitionem, homines cuius curā gerebat,flexus misericordia,vt qui vniuersa produxerit,se consulto demisit ad nostrā vsq; mendicitatē, & implicatus fuit in nostra conspersione,& similiter atq; nos,fuit particeps carnis & sanguinis:Qui nullius indiget,qui est summè plenus,& diues:qui nō recedēdo à sua superessentiali diuinitate,elegit eam,in qua non erat,substantiā, integras in se seruās, etiā post vnionē inexplicabilem,rationes eorū quę conuenerunt, nulla vtiq; intercedente confusione aut diuisione. Qui ne supermundanis quidem cœlestiū ordinum pręfectis significauit,quidnam esset quod ab eo fieret.præterquàm vni ex primis Angelis qui ministrauit in progressione cœlestis mysterij. Sic enim,qui erat incorporeus,intercedēte mēte & carne,nobiscū est versatus,vt oīno commixtus toti nostrę conspersioni , renouaret id totū quod ex nobis sumpserat. Hęc quidē est,vt mea cōsequitur scientia,& vt res sic in promptu offert,intelligēs mensa diuino mysterio traditę sapientię . Talia sunt etiam quę in eo mysticè peraguntur.quæ sunt à Deo tradita arcana , in quibus meritò oportet adnotare presentis quoq; diei mysteria,in quo Dei mater nullo mutato ex iis pręscriptis

quæ

quę sunt secundum naturam, nostræ legi seruiit: & sub eisdē quibus nos, terminis, quę in carne erat, vitam finiit, miraculo plenum mundo relinquēs suum ortum & decessum. Si quid ergo, quod superat, in ipsa à diuina dispensatum est natura, nemo miretur, intuens ad nouum & inexplicabile quod in ea peractum est mysterium, ab omni infinitate infinities infinitè exemptum. Et sint hæc quidem perpetuò complicata, & arcana, & habētia suam rationem immobilem. Nos autem sanctissimæ, ex quo principium vitæ ductū est, corporis sepulturę memoriam splendidi splendide celebremus. Ad quam cum eo quod est aspectabile, quicquid percipitur intelligētia, & quicquid est cœleste & terrestre simul congregatum, Reginam honorat, & deducit ante tabernaculū. Ex quo commune hoc propitiatorium, quod ex ea absque manuum sectione tāquam templum effectum, dominicū & salutare acquisiuit corpus, eius qui tā naturalis quàm intelligentis motionis cuius nos, est particeps, excepto solo peccato. O miraculum. Quę Deum quiest infinita magnitudine, & ab omni circunscriptione seiunctus, in paruo sui vteri spatio cepit superessentialiter, ei hodie circunscripto lecto vectę, sanctis manibus iusta fiunt. Quę in suo sinu habuit collocatū eum qui tergis vehitur Cherubicis, insculptæ petræ finibus sepelitur. Et cuius partum admirati sunt Angeli, huius tabernaculum deducunt Angeli choros ducentes.

Et quis eorū quæ illic peracta sunt rationes fuerit interpretatus? Quis pro dignitate in hoc extolletur mysterio? Quis menti dabit alas, vt vnà volet cū miraculo, & eius accipiat communionem? Quis (vt aliquid dicā magis mediocre, & fortasse ex iis quæ sunt secunda) nostræ concretionis fluxionem descripserit, & affluxionē? Quam cùm non posset cōsequi natura, & quam comprehendere non poterat, superet constitutionē, appetitione cōuersa in admirationem, ea quæ Dauid, diuino spiritu afflata eloquitur ad Deū vniuersorū: Mirabilis facta est, dicens, scientia tua ex me: valida effecta est, non potero ad eam: propemodum nostram admirans compactionem, vel compositionem, aut contrà, eā quæ fit in membris disiunctionem. Quinetiā quod huic intemeratæ & clarissimæ Reginæ eius matri coniectu difficillimum factū est miraculum, tanquam diuinum celebrans, quod communiter in nobis, & propriè in ipsa ipsi soli vt omniū opifici, & talium operatori ante secula est agnitū. Hoc est nostra formatio, hoc cōcretio, hoc solutio, quod etiam hodie celebramus. Hinc ego me reprimens, ac contrahens, & metu honorans mysterium, cum eo qui ex omnibus Prophetis maxima voce vtitur, Esaia simul loquor: O miser ego, dicens, quòd sum compunctus, quòd homo cùm sim, & habeā labra immunda, audeo aliquid dicere de pura & impolluta, & quæ summè plena est omni sanctitate: & eam aggredior funebri laudare oratione, cuius nubes tegunt ascensum ad contemplationē: intelligens autē quædā caligo circumfusa est theologicis quę sunt circa ipsam, conuersionibus, quæ nō sinunt apertè explicari complicatam mysterij comprehensionem, quam est Dei tantū laudare pro dignitate, qui, quas ipse nouit, rationibus in ea fecit miracula. Tantū abest vt sit meum, qui humi iaceo, & nihil amplius scio, quàm quod est ante pedes, quòd desit mihi egregius ad res honestas animus. Non erubuerim igitur quę sunt supra facultatem meam, etsi non possum pro dignitate ea dicere, cùm reiiciendū non sit quod fit pro viribus. Itaque loquendo silentium amouimus, Deo sermonem dedicantes. Cui gloria & potentia in secula seculorum. AMEN.

ANDREAE ARCHIEPISCOPI CRE-
tensis Hierosolymitani aliud encomium, De Dormitione sanctissimæ Dominæ nostræ Deiparæ,
Apud Simeonem Metaphrasten.

AD concionē nos rursus vocat cōtinuatio orationis: & oportet nos omnino iis quæ deinceps coniungētur, ea quæ iā dictis deerant, supplere, vt sit perfecta, & indissolubilis oratio, vt quæ nihil disiunctū vlla ex parte habeat. Atq; in iis quidē quæ præcesserūt, quoad eius fieri potuit, paucis à nobis est dictū de admirādo illius corpore, ex qua vitæ processit initiū: Dico aūt de virginali Dei matris tabernaculo. Restat, vt dicamus, quisnā sit hymn⁹, & quęnā sint ea quę in eo laudātur. Nemo aūt mihi nūc inurat labē arrogantiæ aut audacię, q, aliquid audeā, quod sit vastę magnitudinis: nō enī ex dicendi facultate, sed ex sola precū promissione incitatus, hāc cōposui orationē, quę nūc est in manibus submissionis, & modestię semper curā gerēs pro viribus. Sed nō ideo vult mysteriū minuere oratio, etiamsi hoc tanquā non tritū, & minimè exercitatū ex arrogantia id sit primùm aggressa. Si quid autem ex iis quæ non sunt à multis considerata, hæc nunc est habitura oratio, nemo miretur. Ex coniectura enim, & vt mens ea potuit coniicere (rem enim ipsam exactè vix Angeli potuerint cōsequi) hæc sunt à nobis cōsiderata.

Iam ergo illa innumerabilis eorum qui Deũ honorant clasſis,ſicut prius diximus,frequens erat congregata:& vniuerſus ſupermundanarum poteſtatũ qui intelligentia percipitur pulchrè inſtructus cœtus,à nullo conſpectus,deſuper aduolans, ad ſpectaculũ cõfluebat admirabile.Aderant quoq; ſanctorũ,quas Deus,vt arbitror,inſpirauerat,animę choros ducentes circa lectum:quas liber Canticorum vocat adoleſcentes ex myſtica contẽplatione.Oportebat enim cum Regina naturæ vnà adeſſe diuinas eorũ qui vixerant, animas,in exitu præcedentes,& eã deducere,& ea canere cantica quæ cani ſolent exeuntibus.Erat ergo in medio propoſitũ illud tricubitale,& luminoſum corpus Deiparæ,quod Dei verbi totam capiebat plenitudinem.Quod quidẽ dum videbatur in lecto,vnguenti ſanctificationis ſuaui odore perfundebat totam creatam naturã. Quæ mens , & quænam lingua eorum quæ illic fuère cõſpecta rationes inueſtigauerit?Omnia enim pluſquam in infinitum inuaſerat omnis ignoratio,& videndi egeſtas.Hinc certè factũ eſt , vt diuinorũ ſapientũ præcipui,à diuino ſpiritu arrepti,ex inſigni lætitia diuini tunc oblectantis ſplẽdoris,id quod ſupererat illuminationis in ecſtaſim traducentes,illos hymnos diuinitus inſpiratos:illam,inquam,quæ eſt in hymnis tropologiam,vt poterat vnuſquiſq;,attingerẽt, alius alium excipiens.Erant autem ea,non qualia ipſi inducimur vt mente agitemus,aut vt quis fortè deſcripſerit:ſed vt eos ad dicendũ informabat ſpiritus,& audire iubebat:ita & ipſe hymnus,& quę in hymno celebrabantur,ab iis qui hymnos dicebant,dicebantur, & exaudiebantur:quæ ab inferiore quidẽ,& noſtra harmonia, & conſonantia erant infinito interuallo ſeiuncta:parũ autẽ,aut nihil aberant à ſono Angelorum,qui in cœlis feſtũ celebrant.Quorum altitudinẽ & profunditatem,& infinitam pulchritudinẽ non eſt noſtrũ velle temerè deſcribere,qui in tali dulcedine nullo modo ſumus exercitati,ſed ſilentio potius honorare,vt quæ nec poſſint comprehendi,nec verbis explicari.Ea autem ſola tutò poſſumus aggredi,quæ & iucundum eſt aſſequi,& ſi nõ aſſequaris,nullũ eſt periculũ: quæ neq; ſcienti afferunt moleſtiam,neq; rudẽ cruciant.Hymnus autem,& quæ hymno celebrabantur,etiã ſi noſtram effugiant comprehenſionem,quantum tamen poſſumus aſſequi,vt rem vtcumque exprimam,ſint eiuſmodi. Hic eſt finis teſtamentorum quæ nobis fecit Deus.Hæc eſt declaratio occultorum & profundorum diuinę incomprehenſibilitatis.Hic eſt ſcopus,qui excogitatus fuit ante ſecula.Hæc eſt ſumma diuinorũ oraculorũ. Hoc eſt ineffabile,& quod planè cognoſci non poteſt,eius quæ eſt ante principiũ,curationis hominum conſilium.Hæ ſunt primitiæ communionis & coniunctionis omniũ genitoris Dei cum ſuo figmento.Hæc eſt diuinarum reconciliationum , quæ pignore dato fit,fideiuſsio:Eximia pulchritudo:A Deo ſculpta ſtatua:Rectè deſcripta diuini Archetypi imago:Totius contemplationis & aſcenſus ſuſtentaculum:Sanctiſsimũ verbi omniũ creatoris tabernaculum.Qui Deũ ſuſcipit,ſapientię quę non poteſt exinaniri,crater:Vitę,cui nihil poteſt auferri penarium:Fons,qui non poteſt exhauriri diuinarum illuminationum: Potentia,quę nequit labefactari:quatenus nequaquã vincebatur ab animi perturbationibus,vt quæ erat puritate omnibus ſuperior.Per hanc fuère nobis data pignora ſalutis. Et quòd vſq; ad noſtram quidem proceſſerit menſurã,quæ fuit habita in tanta admiratione; & commune exoluerit debitum,eſt propriũ naturæ.Quòd autẽ ita viueret, vt non haberet omnino eaſdem quas nos proprietates,erat propriũ eius quæ illi cũ Deo intercedebat propinquitatis:quinetiã aperta quoq; eſt probatio ſummę eius impatibilitatis.Quid enim ex iis quę ſunt longè maxima,nõ in ea proceſsit cum maxima virtutis abundantia?Quid verò ex iis quę ſpectant ad oſtẽdenda miracula,nõ productũ eſt admirabile:adeo vt omnium miraculorum quę quomodocunq; facta ſunt,aut fiunt,eam eſſe effectricẽ in omniũ reſonet auribus.Quorum pars eſt extrema id quod nunc adeſt:etiamſi ante omne tẽpus id fuerat prędeſtinatum , cùm diuinũ conſilium ſic altius definierit vniuſcuiuſque noſtrum tranſitum. Et ô prouidentiam,ad cuius extrema nemo venit eorum qui nati ſunt,aut poteſt inuenire veſtigium.Cuius opus eſt etiam,quod nunc peragitur, virginis myſteriũ. Eſt enim myſterium,etiãſi circa noſtrum finem conſideratur.Et hoc eſt pars,quę ab initio hominis naturę ſorte eſt attributa.Sed ô quomodo diſciſſa eſt ſepes,quæ peccato fuerat colligata?Quomodo diuulſum eſt vinculũ,quod cõplexũ fuerat tranſgreſsione?Qui q; contemptui mors eſt habita, tanquã diei ſomnium.Abit metus,non amplius terrens eos, qui ſunt in Chriſto infantes.Sed nunquid niſi mortuum fuiſſet Dei receptaculum,nõ diſſoluta fuiſſet corruptio,quę ſeminata fuerat inobediẽtia?Diſſoluta certè fuit Chriſto prius mortuo.Iã enim exceſſerat natura à cõdemnatione,quę erat in corruptione,ſuſcepto ſtatu qui eſt per incorruptionẽ.O nouas remunerationes,ô diuinas permutationes. Produxit natura liberum arbitriũ ſpinis obſeptũ.Ipſa contrà produxit eũ qui impleret paternã voluntatẽ.Peperit natura ex inobedientia mortem voluntariã. Ipſa contrà peperit eum, qui mortẽ ſuſtulit per obedientiam.Sola enim ſola præter naturam fuit electa ad naturam

renouandam. Sola seruiit opifici vniuersæ naturæ. Quoniã ergo nunc proponitur hæc diuina capsa eius, quod à Deo sumptum est, tabernaculi, quæ tanquam larga bonorũ largitrix, inuitat eos qui sunt honesti studiosi, nemo cunctetur vocatus. Non indiget enim labore gratia, præterquàm sola voluntate. Eat ergo prompto & alacri animo vnusquisque, qui certam & minimè dubitantem habet fidem: eat ad thesauri virginis repositoriũ: & discat experientia euentum eorum quæ desiderat. Propositum est hoc commune reconciliatoriũ. Oẽs Deo recõciliemini. Ecce fons immortalitatis, qui nõ potest exinaniri. Venite qui morte affecti estis, haurite: Ecce vitæ fluuij perennes. Adeste omnes, efficimini immortales. O filia Adã, & mater Dei. O mater sine viro, & virgo quæ filiũ paris. O opus eius qui in te factus est tẽporaliter, & nõ excessit à sua æternitate. De te resonarũt omnes spiritus interpretes. Moyses primus cùm vidisset rubum, te prædixit. Trãsiens videbo magnã hãc visionem. De te Dei pater Dauid Christũ rogauit, dicens: Exurge Domine tu, & arca sanctificationis tuæ. De te idem tuum prefigurans egressum, prædixit: Vultui tuo supplices erũt diuites populi. Ecce enim, inquit, omnis gloria filiæ Regis intrinsecus, in fimbriis aureis, circumamicta varietate. Te Canticorũ sanctus liber prædescribens, mysticè præsignificauit. Quæ est hæc, quæ ascendit ex solitudine, tanquam rami fumi, suffita myrrha & thure ex omnibus pulueribus vnguentarij? De te rursus idem prius scripsit liber Eccle. dicens, Lectus Salomonis. Columnas eius fecit argentum, & reclinatorium eius aurũ: ascensus eius purpura est intra ipsum, cõstratus charitate ex filiabus Hierusalẽ. Et rursus: Egredimini filiæ Sion, & videte Regem Salomonem, in corona qua coronauit eũ mater eius, in die desponsationis suæ, in die lætitiæ cordis sui. Videte eam filiæ Sion, & beatam eam prædicate Reginæ, & pellices laudate eam: quoniam odor vestimentorũ eius est supra omnia aromata. Te præuidens diuino spiritu afflatus exclamauit Esaias. Ecce virgo in vtero concipiet: & erit radix Iesse: & flos de radice ascendet. De te magnus predixit Ezechiel: Ecce porta, dicens, in oriente: & erit porta clausa, & nemo ingredietur per eã: & Dominus Deus solus ipse ingredietur & egredietur: & erit porta clausa Te quoq; prophetana vir ille desideriorum magnum vocauit montẽ, & lapidẽ sine manibus viri ex te sumptũ, non excisum: ablatũ, non diuisum assumptione nostræ humanitatis. Tu es res illa magna venerandæ œconomiæ, quã cupiunt inspicere Angeli. Tu es diuinæ demissionis pulchrũ habitaculum. Terra, quę es verè desiderabilis. Rex enim desiderauit gloriã tuę pulchritudinis: & amauit diuitias tuę virginitatis: & in tẽ habitauit, & inter nos fixit tabernacula: & per te Deo & patri nos reconciliauit. Tu es thesaurus absconsi ante secula mysterij. Tu es liber verè viuus eius, qui in te tacitè fuit inscriptus, verbi paterni, viuifico calamo spiritus. Tu sola verè es noui testamenti volumen à Deo scriptũ, quod Deus antè fecit cũ hominibus. Tu es ille decies mille millibus multiplicatus Dei currus, quæ millia locupletum adduxisti ad eum carne tectũ. Tu es mons Sion, mons coagulatus, mons pinguis, in quo beneplacuit Deo habitare. Ex quo in carnẽ cõcretus, quæ, sicut nos, est intelligenter animata, is fuit coagulatus qui est supereßentialis. O diuinum templũ, & homo terrestris. O columna mortua, & columna viuifica: non carnalem per lucem deducens Israẽlẽ qui fugatur: sed spiritalem, qui deducitur ad inerrantem lucẽ cognitionis, diuinis illuminans facibus. O nubes, tota lucida, & mons vmbrosus, non adumbrans ingratum populũ Iudæorũ, se delectum Dei populũ, gentem sanctam maternis tuis tædis illustrans. O quouis auro purior, & quauis sensili & immateriali natura. O terra virginalis, ex qua secũdus & vetere antiquior processit Adam. Quódnam sepulchrum te teget? Quænã te terra accipiet, quæ cœli & cœlorum naturam superasti sanctitate? Quænã erũt vestes, quibus sepelieris? Quænam fasciæ? Qui amictus? Quibúsnam autẽ vnguentis vngent tuum corpus odoriferũ, impollutum, & plenum sanctificatione, ex quo scatet remissio: ex quo manat immortalitas: ex quo est Deificatio: in quo est perfectio? Tu enim verè es quæ es re vera pulchra, & macula nõ est in te. Paruũ quid tibi quoq; accinat diuinissimus Salomon: Formosa vt Hierusalem, & odor vestimentorũ tuorũ tãquã odor Libani. Tu es noua theca vnguenti, quod minimè exinanitur. Tu es olei vnctionis exultatio. Tu es aromatum, quæ intelligẽtia apprehenduntur, suffitus. Tu es flos incorruptionis: Terra quæ fers aromata: Lucerna luminosa: Quæ à Deo es contexta purpura: Indumentũ regale: Amictus à Deo variatus: Aurea speciedyplois: Verbi purpuræ, quæ intelligentia percipitur, quæ nõ potest nominari, tinctura. Manunõ factũ regni diadema: Thronus excelsus: Porta sublata supra cœlos cœlorũ: Regina omnia humanæ naturæ. Quæ habes non comparabilem cum aliis appellationem. Quæ, excepto Deo solo, es omnibus altior. Quænam te manus ad sepulchrũ component? Quibúsnam vlnis portabimus eam, quæ eũ portauit, qui minimè potest contineri? Quásnã sepulchrales preces in te fundemus? Quibúsnam te deducemus canticis? Quibúsnam autẽ labris tuum laudabimus decessum? Qua voce, quibus verbis magnalia tua ornatè enũtiabimus?

mus? Quamobrem pro omnibus tales tibi voces offerimus. Beata es in mulieribus, & benedicta in generationibus: benedicta in cœlis, & glorificata in terra. Te enim gratè omnis lingua glorificat, matrem vitæ prædicans. Impletũ est quicquid est creatum tua gloria. Sanctificatum est vniuersum vnguento boni tui odoris. Per te deleta est peccati occasio: transmutata est in lætitiam primæ parentis execratio. Omnes propter te nobiscum canũt: Gloria in cœlo, pax in terra. Te nequaquam potest habere sepulchrum. Corpus enim Dominicum non delét ea quæ intereunt. Aduersus te non valebunt inferi. Animam enim regiam non attingunt ea quæ seruiunt cũ aliis. Abi ergo, abi in pace. Migra ex iis quæ sunt in natura creata mansionibus. Placa Dominum pro communi figmento. Nam quamdiu quidem versabaris in terra, te habuit parua terræ portio. Ex quo autẽ translata es è terra, te vniuersus mundus continet commune [2] propitiatorium. Supra Enoch magnificare. Supra Eliam in altum extollere, in lętitia, in gaudio ineffabili, in æterna luce: vbi est verè viuere, regnum totum lucidum, perpetua Angelorum chorea. Præterea fruere pulchritudine filij tui, explete delicijs quę nõ possunt exinaniri, & beatitudine, in quam non cadit senectus: illic vbi est torrens æternarum delitiarũ, vbi sunt prata incorruptionis, fontes vitę ęternę, fluenta lucis quæ ex Deo scaturit, fluenta semper viuẽtis lucis effusionis. Illic est finis eorum quæ sunt sperata, & quæ nunc sperantur: propalatio eorũ quæ occulta fuerũt, & tunc solum conspiciuntur: comprehensio omnium bonorũ: vltimus finis, vltra quẽ nihil est omnino. Illic pater adoratur, & filius glorificatur, & spiritus sanctus laudatur, vnica natura vniusquæ est in trinitate, diuinitatis. Hæc & quæ sunt huiusmodi, arbitror, diuinos illos viros diuino spiritu afflatos tunc & dixisse, & hymnis celebrasse: & quæ etiã sunt his superiora. Nescio enim quid dicã amplius, cũm sim terra, & cinis, & in summa putredo, & non secus atq; serpentes serpam super ventrem. Atque orationis quidem debitum pro viribus est à me exolutum, nullo, vt arbitror, ex iis pętermisso, quę ad præsens festũ pertinẽt. Quòd si quis his aliquid sublimius conferat, & ad nos hoc cõtulerit, & is festo fuerit conducibilis. Cùm pauca autẽ dixero, sistã remos huius orationis. Atq; vt pro dignitate quidem rẽ exequamur, ex æquo nullus assequitur. Vt autẽ pręstet quod possit pro viribus, est vniuscuiusq; par alacritas. Scio autem fore, vt hanc nostram suscipiat orationem ea quę verbum peperit: & reddet non ea quidẽ quę petimus, sed quę meremur accipere. Solet enim sanctissima, vt quę sit munificentissima, maxima reddere pro minimis. Et hęc quidem ita se habeant. Vos autem ô clarissimi & illustrissimi cœtus: vos rursus voco ad conclusionẽ orationis: age in sacra virginalis thesauri deductione pręeuntes canamus carmina funebria: & eã quę festo pręest, quibus possũmus, coronemus honoribus. Vt hoc verò fiat insignius. adsit hodie omnis cœtus terrestrium, & cœlestium, & vnà mecum cõpleat hymnum decessui accomodatum, qui constat his verbis: Mota sunt castra Dei à tabernaculis Cedar, at materię expertia, & rediuiua tabernacula. Tabernaculum legis exemplar accepit arcam supermundanam, cuius figura erat arca legalis. Attollatur id quod est supra supernas fores, vt summam cœli portam cœlestiũ regia regia sinu accipiat. Hanc excipite candidis vestib⁹ induti Angeli: Laudate cœli: glorificate terrigenę. Attollite ciuitatẽ Dei, Regis magni. Plaude terra, prosequere laudib⁹: narra quę sunt gloriosa virginis partus, fascias, sepulchri miracula. quomodo sit sepulta, quomodo translata, quemadmodũ cernitur inane sepulchrũ, quod [3] adoratur. Iudęa congrega tuos filios: Pręedica eã, quę est ex Iuda Reginam: esto bono animo: noli timere: celebra tua festa. Hierusalẽ exclama: iubila: deduc Dei metropolim, canta Dauidicè: dic apertè: In exitu Israël de Ægypto. Mater Sion, quã adsciuit Dominus, quam elegit, voca tuas filias, ecclesias ex gẽtibus: Cane canorũ aliquid, sed non tragicum: iubilans, non gemens. Lętus enim est, non lugubris pręsens cœtus.

[2] Sanctissima Deigenitrix totius mũdi commune post Christũ propitiatorium.

[3] Sepulchrum sanctæ Dei genitricis inane adoratur.

Gethsemane, suscipe nouam Reginam, para sepulchrũ: produc ea quę sunt vsui ad sepeliendum: orna thecam vnguentis. Sit arca tibi custos thesauri. Cautè & diligenter sanctũ custodiatur. Si conseruetur quidẽ, manens in ipso, erit communis possessio, quę adorabitur ab Angelis, & hominibus. Si quid autẽ contigerit admirabile, & pręter opinionem, & trãslatum fuerit id quod est impollutum, esto pręedicans miraculum. Narrato translationẽ iia quę sunt postea consecuturę, generationibus, supernis quidem spiritibus concedens spiritũ Dei matris: nobis autem dans quasi ex perenni fonte, instar vnguenti sanctificationẽ corporis. Accuramus simul omnes ad Deiparam, chori patrum & Patriarcharũ: spiritus Prophetarum, & conuentus sacerdotum: cœtus Apostolorum: populi Martyrũ: Doctorũ congregatio: iustorum animę: piorum ordines: dignitas quęlibet, & ętas: Reges, & potentes: Principes, & qui parent imperio: adolescentes, & virgines: senes cum iunioribus, laudate, supplicate: Dicite Dei matri, dicite: Quàm beata est Domus Dauid, ex cuius lumbis germinasti Dei mater? Matres & virgines glorificate eam quę est sola mater, & semper virgo. Sponsę pręcedite eam, quę inter adolescentulas sponsa quidẽ fuit, sed planè incorrupta: &

ſola ſine dolore peperit eum qui non poteſt comprehendi. Steriles & viduæ plaudite,eã deducentes quę virum non eſt experta,& liberorum egeſtatis effugit vincula. Filiæ exultate,eam quæ filium peperit, proſequentes incorruptione. Benedicite gẽtes:linguæ beatã prędicate. Cantate matri Dei omnes tribus terrę:cantate,deducite cum canticis & cymbalis:iubilate,magnificate,pſallite. Tolle,tolle Maria,tympanũ, & procede ante virgines: moue lyram Dauid:extolle vocem tuam:lauda Reginam:duc chorũ:extolle modos citharę:voca virgines:congrega choros canentium:ordina choreas. Poſt lectum curiant: ante lectũ,cum lecto pręcedant:circa capſam choreas ducant. Ecce enim Dei glorię noua arca,in qua eſt vrna aurea,& virga Aaron,quæ germinauit,& tabulę teſtamẽti. Ecce ſummam,de qua clamárunt oracula Prophetarum. Ecce ſcalam quam vidit Iacob,qui in diuinis erat initiatus:in qua vidit Angelos Dei aſcendentes & deſcendentes: quicunque is eſſet aſcenſus & deſcẽſus. Hęc eſt porta cœlorũ,de qua dixit ille: Quàm terribilis eſt locus iſte. Non eſt is aliud quàm domus Dei:& hęc eſt porta cœli. Ecce propitiatoriũ,quod ſanctũ ſupra ſancta eſt poſitum myſtici tabernaculi & adytorum;tunc quidem alis adumbratum Seraphicis:nunc autem noſtra peccata expians per myſticam Ieſu contemplationem. Legalis ſeruitutis iugũ non amplius vero imponitur Iſraeli,cùm Chriſtus nobis ſua manu aſcripſerit libertatem per cultũ,qui eſt in ſpiritu,in corpore quod ex Deipara ſumpſit tanquam in charta. Non amplius anniuerſarius Pontificum curſus ſanctis applicatur. Ipſe enim magnus Pōtifex Chriſtus,qui cœlos aſſumpta carne peruaſit,quæ habebat animam ratione præditã & intelligentem,tanquam in templo,in Virginis ſanctuario nos adiens,ſuffit,& ſacrificat,& ſacrificatur:& offerens oblationes offertur:& pro nobis ſeipſum ſanctificãs,ſanctificat eos qui ipſum ſanctificant. Talia ſunt, ô Deipara, ſupermundanæ tuæ dormitionis myſteria. Hęc ſunt ſacrę tui,cui Deus iuſta facit,tabernaculi deductionis epitaphia. Hi ſunt hymni & laudationes quæ celebrãtur in diſceſſu. Hęc quæ ante & poſt ſepulturam fiunt,monimẽta ad proſequendã eam, quę planè ignoratur,translationẽ. Hęc ſunt diuinarũ & beatarum quæ in te fiunt illuminationũ ſimulachra per ænigmata. Non enim poteſt mens noſtra plura aſſequi,quàm ea quę dicta ſunt. Hęc breuis tibi à nobis elaborata eſt oratio,quę eadẽ ſimul agit gratias,& ſupplicat. Si habeat quidem aliquid dignũ tua maieſtate,pro eo tibi ſunt agendæ gratiæ,quæ dediſti promptũ & alacre animi ſtudiũ. Sin aũt(quod neceſſe eſt omnino contingere iis qui aggrediũtur de te aliquid dicere)longè abſuerit, vt pro tua dignitate rem tractauerit, ignoſces omninò, cùm tibi ſit omnino innatũ miſereri,pro ea quæ tibi cum filio & curatore omnino intercedit propinquitate. Accipies aũt hanc,ſatiſſcio,orationem vt donum pulcherrimũ,à me ex pauperibus compoſitum laboribus. Nihil enim vltra habui quod offerrem excellentiſsimè omnium matri verbi,niſi orationẽ quæ ex arcanis fontibus gratiæ quæ eſt in te promanat,ô Dei gratiſsima. Atq; tuæ quidẽ quæ nunquã ſeneſcet beatitudinis venerandus & planè ignotus ſtatus, vt qui nec omnino diſcerni,nec dici poſsit,honoretur ſilentio. Æquũ eſt enim,cùm noſtrum nõ ſit ea aggredi quæ ſunt ſupra nos,& quę propterea quòd cõprehendi nequeant, arceant omnẽ perſcrutationem. Atq; tibi quidem,ô ſanctiſsima,ter Regina,Dei genitrix, quæ à nobis debebãtur,qui à te,& tuis liberis ad Deum precibus informati ſumus arcanis tuis rationibus, hæc nunc ſunt à nobis mediocriter cõpoſita pro viribus. Nobis autẽ quis præbebit vocẽ,& dicendi vires,quæ æquali proportione reſpondeant altitudini, & magnitudini longè glorioſiſsimorũ de te cogitatorũ? Sed ô omniũ hominum Domina,& ea pax ipſius ſapientiæ,& verbi quod cõſiſtit,quod eſt primũ & principale,& cauſa omniũ. O vitæ ſuppeditatrix,& vita viuentiũ,& cauſa vitæ:O ſancta & ſanctis ſanctior,& omnis ſanctitatis ſanctiſsimè theſaure: O pars quæ inſolubiliter, & non per diuiſionẽ Deo vniiſti hominẽ. O regnum è terrenis quidem ſumptũ,ſed ex ſuperna gloria potentiã habens inexpugnabilem. O Chriſtianorũ fidei propugnaculũ,& propugnatrix eorũ qui in te ſpem collocãrunt:accipe à nobis,qui veritatis lucem per te accipimus, ea quæ de te honorificè dicimus,quæ ex obſcuris imaginibus à nobis,quoad eius fieri potuit,ſunt myſticè cõſiderata. Nobis aũt qui te,ô Dei mater,ornamus,da viciſsim hanc parui doni remunerationẽ: nempe vt habeamus quibuſuis theſauris & diuitiis pretioſiores & ſplendidiores,ad filium tuum,& noſtrum Dominum,& Regem,& Deum,& Dominũ,preces ſupplices. Per quas & peccantes Deum placamus,& nos rectè gerentes ad nos melius attrahimus. Per quas arma Barbarorum,infantium tela ducimas:lanceaq;,& galea, & iaculatio inutilia manent & inefficacia. Et(vt in ſumma dicam)per quas omne donum rectè geritur à Chriſtianis, & quæ fit Deo aſsimilatio. Habes ô dilecte,rationem myſterij,etiamſi ſpe longè inferiorẽ, qua tamen nihil maius præſtare potuit promotum noſtri animi ſtudium. Magis autem myſticam & ſublimiorem quæſieris à verbo qui propter te fuit exinanitus, & carne incraſſatus,& ne totũ ſibi propter ſuam vnit clementiã,& vt melius dicamus,homo quoq;

factus est, vt te totum Deum faceret spiritu: & id quod est deterius eo quod melius est consumeret, & humo ad se attolleret, & in spiritalibus sedibus collocaret. Ad quem semper erigaris per puram vitam & contemplationem, vitam agens in diuinis sermonibus & moribus: Deumque videns, quoad eius fieri potest, & visus. Qui quidem vt tibi manifestus euadat, stude iis quæ per contemplationem fiunt illuminationibus, & in virtute ascensionibus: vt vtrinque ex actione, inquam, & contéplatione, sis perfectus & solidus, euadens in vnum absolutissimum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Cui gloria & in secula seculorum. AMEN.

SANCTI PATRIS NOSTRI IOANNIS

Monachi & Præsbyteri Damasceni, De Dormitione sanctissimæ Dominæ nostræ Deiparæ,

EMO quidem homo est, qui possit pro dignitate laudare sacrosanctum discessum Dei matris: non si linguæ innomerabiles, neq; si totidé essent ora. Sed neque si conuenerint omnium linguæ hominum multis in locis dispersorum, laudes quas decet assequentur. Superat enim omnem legem encomiorum. Quoniam autem Deo gratum est, quod pro viribus ex desiderio & zelo offertur, & bona voluntate: matri auté Dei grata sunt, quę filio sunt chara, & iucunda: age, encomia rursus aggrediamur, vestris iussis paréntes. O pastores optimi, & Deo in primis beneuoli, qui ex ipsa carnem suscepit, Deum Verbum inuocantes: qui implet omne os quod ad ipsum aperitur: qui ei solus fuit ornamentum, & gloriosum encomium: vt qui sciamus, quòd quando laudes incipiemus, debitum exoluemus: & cùm id exoluerimus, debitè rursus incipiemus: Sit autem propitia ea quæ à nobis laudatur, quæ res omnes creatas superat, quæ omnibus dominatur operibus: vt quæ sit Dei mater, qui est creator, opifex, & omnium Dominus.

Ignoscite autem vos quoq; ô cœtus, qui diuinos audiendi sermones tenemini desiderio, & promptitudinem quidem accipite, & desiderio applaudite: imbecillæ auté misereat orationis. Quomodo enim si quis Imperatori, & cui sunt à Deo credita contribuliũ gubernacula, qui plenã quidem semper habet mẽsam, & omnigenis cibis affluentem, regiam autem sumptuosorum vnguentorum deliniram exhalationibus, tẽpore non consueto offerat violam purpuræ concolorem aut rosam, spinæ germẽ odoris suauissimi, quæ viride habet floris receptaculum, & ex eo procedentem florem gemini coloris, & peruenientem ad ruborem speciosum & elegantem aut maturum aliquem fructum dulcissimum: non attendet Imperator vilitatem muneris: sed considerabit quàm id sit nouum & alienũ: & admirabitur quod sit inusitatum, optime iudicans, & rectè intelligens: magnis autem & gratis donis agricolam remunerabitur: Ita nos quoque qui hyeme dictorum flores Reginæ offerimus, & quę iam consenuit, dicendi facultatem ad suscipiends certamina encomiorum armamus, & menti desiderium tanquam ferro lapidem adfricamus, atq; immaturo botro expresso, nempe mente quæ parit narrationem, exiguam quandam orationis scintillã vobis tribuimus, quibus placent orationes, & qui audiendi tenemini desiderio, longè magis admittemur. Verbi enim matri qoid aliud offeremus quàm sermonem? Simile enim simili delectatur. Et id ei quidem certè gratum est, quod fit pro viribus. Iã ergo orationum apertis carceribus, orationem, tanquam equum aliquem parum laxatis habenis, ad cursum dirigentes emittamus. Sed mihi fer opem, ô Dei verbum, & effice vt mea cogitatio, quæ est expers rationis, sit ratione prædita, lenem & planam ei fac semitam: & eius cursum dirige ad hoc, vt tibi placeat: ad quod quidem dirigitur sapiẽtis oratio omnis & cogitatio. Hodie sancta & sola virgo supermũdano & cœlesti templo offertur: quæ virginitatem adeo desiderauit, vt ab ipsa tanquã ab aliquo igne purissimo qualitatem acceperit. Quæuis enim virgo partu amittit virginitatem. Ipsa autem & ante partum, & pariens manet virgo, & post partum. Hodie sacra & animata arca Dei viuentis, quæ suum gestauit in vtero artificem, requiescit in templo Domini, quod nullis est excissum manibus: & Dauid exultat eius parens: & cum eo choros ducunt Angeli: virtutes glorificant: principatus simul exultant: Potestates collætantur: gaudent Dominationes: Throni festum celebrant: laudant Cherubin: gloriam eius prædicant Seraphin. Non parum enim glorificãt qui matri gloriæ gloriam attribuunt. Hodie sacratissima columba, pura & innocens anima, & diuino consecrata spiritui, ex arca euolans, ex corpore, inquam, quod Deum suscepit, & vitæ dedit principium, inuenit requiem suis pedibus, vt quæ peruenerit ad mundum qui percipitur intelligentia, & in immaculata terra supernę hereditatis fixerit tabernacula. Hodie Eden noui Adami paradisum suscipit rationalem, in quo soluta est condem-

condemnatio,in quo plantatum est lignum vitæ,in quo operta fuit nostra nuditas.Nõ su mus enim amplius nudi,& veste carentes,& non ferentes splendorẽ diuinæ imaginis,& copiosa priuati gratia spiritus.Non amplius tragicè veterem deflentes nuditatẽ dicemus: Exui ma tunica,quomodo me ea induam?In eum enim nõ patet aditus serpenti. cuius cũ falsam appetiissemus dignitatẽ,cũ eo facti sumus similes iumentis insipiẽtibus. Ipse enim Dei filius vnigenitus,cùm esset Deus,& eiusdem cũ Patre essentię,ex hac virgine,& pura terra seipsum formauit hominem.Et factus quidem sum Deus qui erã homo,qui mortalis aũt,euasi immortalis,& pelliceis sum exutus tunicis:exui enim corruptione,& indu tus sum incorruptione,amictu diuinitatis. Hodie virgo intemerata,quę nõ est versata in terrenis animi perturbationibus,sed fuit in cœlestibus educata cogitationib',nõ abiit in terrã:sed animatũ verè cœlum appellata,in + cœlestibus collocatur tabernaculis. Quis enim eam cœlum vocans à vero aberrauerit? Nisi fortè dixerit aliquis rectè intelligens,ip sam extolli incõparabiliter supra cœlorũ excellentiã.Nã qui cœlos est fabricatus, & omnia continet tã mundana q̃ supermundana,& quę sub aspectum cadunt,& quę nõ cadũt, cuius nullus est omnino locus: siquidem locus definitur id quod quę insunt continet, in ea est à seipsa fabricatus infans sine semine:& eã effecit spatiosum receptaculum eius quę omniũ implet,& à nullo circũscribi potest,diuinitatis,totus in ea cõtractus impatibiliter: & totus manens extrinsecus,& sibi habens locum, qui nõ potest cõprehendi.Hodie vitę thesaurus,gratię abyssus(nescio quomodo dicã audacibus & non trementibus labris) vitali morte tegitur,& ad eã sine metu accedit illa quę eũ peperit,qui ipsam fregit & dissoluit:si mortẽ tamẽ vocare oportet.eius sacratissimũ & vitalẽ è vita excessum. Quę enim omnibus eam quę est verè vita,edidit,quemadmodũ morti fuerit obnoxia? Sed cedit legi latæ ab eo quẽ peperit,& tanquã filia quidẽ veteris Adam,paterna soluit debita. Nã eius quoq; filius.qui est ipsa vita,ea non recusauit. Vt quę aũt fuerit mater Dei viuentis, indignè ad ea adducitur.Si enim dicit Deus:Ne si manũ extenderit is qui primus est formatus,& acceperit de ligno vitę,& gustauerit,viuat in ęternũ:quomodo quę vitã ipsam accepit,quę caret principio & finẽ,quę neq; principij,neq; finis seruiuit terminis, nõ viuet in infinitũ seculũ? Olim quidẽ Dñs Deus eos qui fuerunt principes humani generis,& se impleuerunt mero inobedientiæ, & magnitudine transgressionis cordis clauserunt oculum & peccati crapula grauatos habuère mentis oculos, & somno in mortẽ fuère sopiti, exterminauit ex paradiso Edẽ. Nunc aũt hãc,quę omnis vitij tepulit insultus,& produxit germen Dei patris obedientię, & vniuerso generi fuit vitę principium,non suscipiet paradisus,non cœlum gaudens portas aperiet? Maximè.Nã Eua quidẽ quę aures prębuit nũcio serpentis,& inimici audiit suasionem,& falsę deceptricisq; voluptatis insultu fuit delinita sensibus,accipit sententiam doloris & molestię. Et partus subit dolores: & cũ Adamo mortis damnatur supplicio,& in inferorum collocatur penetralibus. Hanc autã omni ex parte beatam,quę aures inclinauit Dei verbo,& repleta fuit operatione spiritus.& per Archangeli hymnũ spiritalẽ,& patris voluntate absq; voluptate & viri coniunctione cõcepit omnia implentem Dei Verbi personã,& appositè peperit absq; doloribus,& tota Deo fuit vnita, quomodo mors deuorauerit? quomodo susceperint inferi? quomodo audebit interitus in corpus quod vitã suscepit? Sunt hęc aliena,& omnino remota à diuina anima & corpore. Hanc mors tantũ aspiciens extimuit. Eius enim filiũ aggressa,didicit ex iis quę passa est:& cùm ipsa didicisset experiẽtia,fuit castigata. Ei clausum quidẽ & obseptum fuit iter tenebrosi descensus inferorũ:recta aũt,plana,& trita parata est via quę du cit in cœlũ.Si enim.Vbi ego sum,illic sit meus minister,inquit Christus,qui est vita & veritas:quemadmodũ nõ mater cũ eo habitabit? Priusquã dolorem sensisset peperit,absque dolore fuit eius quoq; è vita excessus.Mors peccatorũ est mala.In qua aũt mortis stimulus,nempè peccatũ,fuit morte affectus,quid eã dicemus aliud,quàm vitę principiũ perennis & melioris? Verè quidem veneranda est mors sanctorum Domini à Dei potestatibus. Longè aũt magis venerãda est matris Dei migratio.Nũc lętentur cœli,& plaudãt Angeli: nunc exultet terra,& prę gaudio exiliant hoẽs:nunc præ lætitia resonet aër cãticis:& no ctì obscuræ auferãtur atrę tenebrę & deformes:eaq; diei splendorem alacriter imitetur, procedentibus ex igne fulgoribus. Viuens enim ciuitas Domini Dei exercituũ sublime attollitur:& Reges ex tẽplo Domini gloriosę & illustris Sion ad supernã Hierusalẽ,quę est libera & sua mater,munus offerunt pretiosissimũ,qui sunt constituti principes ab vniuersa terra. Apostoli,inquam,Dei matrem semper virginem.Non videtur autem mihi alienum pro viribus describere,& figura vtcũque exprimere,quę ab hac sacrosancta Dei matre facta sunt miracula:quę moderatè & valde consideratè filius à patre, vt dicitur,ex alto repetita accepimus. Videor enim mihi videre hanc sanctis sanctiorẽ,& sacris sacratiorẽ,& piis magis piã,dulcẽ mannę vrnã,aut,vt verius dicã,fontẽ,super aliquem lectum recon entẽ indiui-

+ Animã sanctissimæ virginis in cœlo collocat,cõtra quosdam, qui audent dicere,animas sanctorũ vsq; ad diem iudicij nõ esse in cœlo, nec videre Deum.

induidua & inclyta ciuitate Dauidis: in qua lex quidem fuit impleta Prophetarũ, pronunciata autem fuit lex spiritus, in qua typicum pascha peregit Christus legislator: & verum pascha qui Deus est veteris & noui testamenti tradidit: in qua cœnam mysticam suis Discipulis, Agnus Dei, qui mundi tollit peccatum, celebrauit, & eis seipsum, tanquam vitulum saginatum, sacrificauit: & veræ vineæ botrum calcauit: in qua Christus aspicitur ab Apostolis surgẽs à mortuis: & fidem facit Thomæ, & per eum finibus terræ, quòd sit Deus & Dominus: duas in se ferens naturas, etiam postquam surrexit à mortuis, & eis conuenienter, duas operationes, & liberas voluntates, quæ durabunt in seculum infinitum. Hæc est arx Ecclesiarum. Hæc est habitaculum Apostolorum. In hac, sanctissimi spiritus, in variis sonis & linguis, & in specie ignis, effusus fuit aduentus Apostolis. In hac cùm ille Theologus accepisset Deiparam, subministrabat ei ea quibus opus habebat. Hæc est mater Ecclesiarũ, quæ sunt per vniuersum orbem terræ. In hac vitam egit Dei mater, postquàm filius surrexit à mortuis. In ea ergo beata virgo iacebat super aliquẽ felicissimum lectum. Sed cùm ad hunc locum peruenit oratio (vt enuntiem meum animi motum) ardentissima accensus face desiderij, à quodam horrore occupor, & lachrymis quæ pariũt lætitiam, ipsum beatum, & amabilem lectum amplectens, qui est plenus miraculis: qui accepit tabernaculum, quod est vitæ principium, & eius accessione fuit particeps sanctificationis. Ipsum sacrum atque adeo sacratissimum tabernaculum, & spectatu dignissimum, mihi videbar propriis complecti manibus, oculos, & labra, & frontem, & collum, & genas mẽbris admouens. Et contactum sensi, perinde ac si constaret ex præsenti corpore. Sed cùm eiisem contemplatus, non potui videre oculis quod desiderabã. Quomodo enim quod sublime raptum est in templa cœlestia? Et hæc quidem nunc. Quinam autem ei habiti sunt honores ab eo qui lege sanxit esse honorandos parentes? Eos quidem qui dispersi erant per vniuersum orbem terræ multiplicibus & variis, sed numerosis linguis spiritus: & verbi sagenæ captos homines deducebant ex profundo erroris ad spiritalem & cœlestẽ mẽsam cœnæ mysticæ, facii, inquam, communi spiritalium sponsi cœlestis nuptiarum, quas pater filio qui est eiusdem naturæ & potentiæ splendidè celebrat, & planè regiè. Eos, inquam, iussus diuinus, nempe nubes, tanquam quoddam rete, vrgebat ex finibus terræ, veluti quasdam aquilas cogens & congregans. Vbi enim cadauer, illic congregandas esse aquilas, dixit veritas. Nam etsi de ipsius qui hæc dixit magno & glorioso aduentu id prædictum fuit: non absurde tamen, tanquam quoddam condimentum orationis, hic quoque assumetur. [f] Aderant ergo ij qui Verbum & ipsi viderãt, & ei seruierant eius quoque matri vt debebãt, ministraturi & tanquã præclaram & pretiosam hæreditatem ab ea haustu ri benedictionem. Cui enim dubium est, eam esse fontem benedictionis, & omnium bonorum scaturiginẽ? simul autem aderant eorum quoque asseclæ, & successores, & ministerij & benedictionis simul futuri participes. Quorum enim labor communis, conueniens erat, & fructus quoque essent communes. Aderat verò eorum quoque, qui erant in Hierusalem, quicunque erat cœtus à Deo electus. Oportebat autem iustos quoque, & Prophetas qui olim fuẽre, vna sequi, futuros huius sacri cõuentus participes: qui prius annunciàrunt, fore vt ex ea propter nos carne suscepta benignus Deus Verbum nasceretur. Sed neque cœtus Angelorum aberat. Quicquid enim Regi sua sponte obediebat, & ideo ei assistendi honore dignum habebatur, id tanquam satellites adesse oportebat ad honorandam eius matrem secundum carnem. Ei omnes aderant resplendente face spiritus, & præclaris illustrãtes splendoribus eos qui reuerentia & metu, & immobili desiderio synceros mentis oculos in eam defigebant. Nullus enim ordo ex iis qui in cœlo sunt, qui non vnanimiter adfuerit: nec quisquam inuentus est, qui eò quòd in supernis versaretur, & cũ inferioribus non comparandus esset, descẽdere: & omnia quæ diximus munera obire recusarit. Hic fuerũt verba inspirata, & dicta diuinitus. Hic hymni diuini, qui dicũtur [a] in discessu. Oportebat enim propterea quoque laudare Dei plusquam infinitã bonitatẽ, & quæ est omni magnitudine superior: magnitudinẽ: & infinitã potentiã, & quæ oẽm sublimitatẽ & altitudinem exuperat, eius in nos moderationem: plusquam infinitas diuitias eius quæ comprehendi non potest, benignitatis: inexplebilem abyssum charitatis, quemadmodum à sua maiestate non discedens, ad eam quæ in altum extollit, descendit exinanitionem, id cum eo, Patre quoque comprobante, & spiritu, quemadmodũ qui est superior essentia ex vtero muliebri supereessentialiter accepit essentiam: quemadmodum Deus est, & homo factus est, & simul manet vtrunque, quemadmodum neque excessit ex essentia diuinitatis, & similiter atque nos fuit particeps carnis & sanguinis, quemadmodũ qui implet omnia & est super omnia & vniuersa simul fert verbo oris sui, habitauit in loco angusto: quemadmodum materiale, & quod erat instar fœni, corpus insignis huius virginis accepit, consumentem ignem diuinitatis: & tanquam aurum purum, & minimẽ adultera-

tum

[f] Vide esse verum quod vulgo dicitur omnes Apostolos interfuisse dormitioni sacratissimæ virginis.

[a] Nota quod & tunc dicebantur hymni in discessu hominis.

tum, nequaquam consumptum fuit, Deo hæc volente. Nam si Deus quidem velit, possunt omnia fieri. Sin autem nolit, minimè possunt. Post hæc autem inter eos quoq; mota est dicendi contentio, non vt se inuicem superarent (hoc enim est mentis laborantis vanæ gloriæ cupiditate, & procul remotæ à diuina voluntate) sed vt de prompto & alacri animi studio & viribus nihil remittentes, Deum celebrarent, & matrem eius honorarent. Tunc tunc Adam & Eua nostri generis primi parentes, exultantes clarè suis labris exclamârunt: Tu beata filia, deleuisti pœnas nostræ transgressionis. Tu cùm quod corrumpi poterat, tanquam hæreditarium, corpus à nobis accepisses, in vtero nobis gestasti indumentum incorruptionis. Tu cùm à nobis originem duxisses, vt bene simus vicissim reddidisti: dolores partus soluisti: mortis fascias perfregisti: nobis antiquum restituisti habitaculum. Nos clausimus paradisum: Tu ligni vitæ viam aperuisti. Per nos, ex iis quæ bona erant, venêre quæ erant molesta: Per te, ex iis quæ erant molesta, rediêre quæ erant meliora. Et quomodo morti es obnoxia, quæ es intemerata? Tu es pons ad vitā, & scala ad cœlos. Tibi mors quodammodo erit cymba qua traiiciaris ad immortalitatem, verè beata inter mulieres, & vndique beanda. Ecquisnam talis, nisi verbum hoc passum, quatenus, fuit oblatum, quod dum pateretur, mentem ipsam vicit? Plaudebat vniuersus quoq; chorus sanctorum, dicens: Tu nobis eam quæ expectabatur adimplesti lætitiam. Per te enim soluti sumus à vinculis mortis. Agedum huc ad nos veni. O diuine, & qui vitam adfers thesaure. Veni ad nos desiderantes, quæ finem nostro imposuisti desiderio. Sed non pauciotibus verbis eam vicissim retrahebat multitudo sanctorum, qui adhuc erant in corpore, dicens: Mane nobiscum, quæ es nostra consolatio: quæ es nobis vnicum in terra solatium. Ne nos relinquas orphanos, quæ es mater misericordiæ, venientes in periculū. Habeamus te laborum requiem, & sudorum refrigerationem. Tibi si velis manere, in tua est potestate: & si velis recedere, nihil est impedimenti. Si recedis, quę es Dei tabernaculū, nos quoque recedemus, qui vocati sumus tuus populus propter tuū filium. Te solam in terra relictam habemus recreationem. Tecum viuente simul viuere, & cum moriēte mori est beatum. Quid autem dicimus moriente? Nam tua quidem est vita mors: & vita es melior: & hanc vitam superasti incomparabiliter. Nobis autem quemadmodum erit vita vitalis, si te non habeamus cum qua versemur? Hæc mihi videntur Apostoli cum tota Ecclesiæ congregatione dicere beatæ Virgini. Sed cùm ad excessum è vita festinantem: & illum desiderantem vidissent Dei matrem, conuersi sunt ad hymnos, qui dicuntur in excessu, diuina impleti gratia, & os commendantes spiritui, & à carne excedentes, & vnà cum emigrante Dei matre emigrare cupientes, & quoad eius fieri poterat, vehementi animi studio præmigrantes. Postquam autem omnes desiderio simul & debito satis fecerunt, & ex multis floribus, variisque hymnis contextam sacram contexuêre coronam, benedictionem, tanquam aliquem à Deo datum thesaurum, accepêre, quæ in exitu postrema dicuntur, verba dicentes. Ea autem, quantum ego possum scire, fluxam & inanem vitam præsentem enunciabant, & quæ erant occulta, in apertum producebant futurorū mysteria. Deinde quædam his conueniētia, & cōsequentia tunc videntur esse facta. Aduenit enim Rex, vt mihi quidem videtur, ad suam parentem, diuinisque & ab interitu alienis manibus suscepit eius puram, & nulli culpæ affinem animam. Et ea quidem dixit, vt est cōsentaneum: In manus tuas fili, commēdo spiritum meum: suscipe tibi charam animam, quam conseruasti alienam ab omni reprehensione. Meum corpus tibi trado, & non terræ. Custodi saluum quod tibi placuit habitare: & cùm natus esses, conseruasti virginem. Tu me ad te transfer, vt vbi tu es, fœtus meorum viscerū, ego quoque tecum degam. Ad te enim propero, qui ad me venitasti citra vllam spatij distantiam. Tu meis filiis maximè desiderabilibus, quos tibi placuit vocare fratres, estote mei discessus solatiū. Benedictioni eorum adiice benedictionem, per mearum manuum extensionem. Deinde cùm manus sustulisset, vt erat consentaneum, eis benedixit qui erant congregati. Cùm hæc autem fecisset, & audiisset à filio: Veni benedicta mater mea, in requiem meam. Audi, surge, propinqua mea pulchra inter mulieres. Ecce hyems præteriit, venit tempus putationis. Pulchra es propinqua mea, & macula non est in te. Odor vnguenterum tuorum supra omnia aromata. Hæc (inquam) cùm audiisset sancta, deponit spiritum in manibus filij. Quid deinde fit? Elementorum, vt mihi quidem videtur, factus est motus & alteratio, vocesque & strepitus. Laudesq; dignas canebant Angeli præcurrentes, deducentes, consequentes: partim quidem sanctissimam, & nulli culpæ affinem animam comitantes, & simul ascendentes, donec regali throno stitissent: partim Reginam partim autem diuinum & sacrū corpus circundantes, & canticis, quæ Angelis digna erant, Dei matrem celebrantes. Quid verò ij, qui aderant sanctissimo & sacratissimo corpori? Metu, & desiderio & lachrymis exultationis 7 diuinissimum & sanctissimum circunsistentes tabernaculum amplectebantur

7 Ecce quam multa dicit in honorē diuinissimi & sanctissimi corporis beatæ virginis: & quanta ei delata fuerit ab omnibus reuerentia.

bantur,osculabantur,omnibus membris os admouebant,ex cōtactu repleti sanctificatione & benedictione. Tunc autem morbi quidem fugiebant,fugabantur turbæ dęmonum, omni ex patre compulsæ ad sola loca subterranea. Aër, æther,& cœlum ascensu spiritua sanctificabatur : terra autem depositione corporis. Sed neque aquæ natura erat expers benedictionis. [8] Lauatur enim aqua pura,quæ non eam mundabat,imò verò ipsa sanctificabatur. Hic surdis quidem perficiebatur auditus: claudis autem integer reddebatur ingressus,firmæque & solidæ fiebant bases pedum: cœcis restituebatur visus: accedentibus peccatoribus disrumpebantur chirographa. Deinde quid? Mundum in mundis inuoluitur syndonibus,& in lecto rursus Regina imponitur. Deinde [9] lampades,& vnguenta,& hymni,quibus eam prosequabantur. Angelis quidem suis linguis canentibus hymnum eis conuenientissimum: Apostolis autem,& à Deo inspiratis patribus, Deo grata canentibus cantica & quibus applaudebat spiritus. Tunc tunc arca Domini sublata, ex monte Sion, vecta inclytis humeris Apostolorum, in cœleste templum transmittitur per mediam ciuitatem,tanquam quædam sponsa speciosa,decorata splendore spiritus,ad quem non patet aditus: & sic fertur in sacratissimum prædium Gethsemanes,Angelis præcurrentibus, consequentibus,alis contegentibus,& Ecclesiæ tota congregatione. Et quomodo Rex Salomon,propter arcę requiem in templo Domini,quod ipse construxit, omnes seniores Hierusalem vocauit ad concionem in Sion, vt trāsferret arcam testamenti Domini de ciuitate Dauid,quæ erat Sion: & sustulerunt Sacerdotes arcam,& tabernaculum testimonij : Ipsi verò,& Leuitæ, & Rex, & vniuersus populus ante arcam sacrificabant boues,& oues innumerabiles, qui & intulerūt ipsam arcā testamenti Domini in locum eius, in Daber domos,in sancta sanctorum,sub alas Cherubin: Sic tunc propter requiem arcæ intelligentis,non testamenti Domini,sed ipsius hypostasis Dei verbi,ipse nouus Salomon, qui est Princeps pacis,& vniuersi optimus architectus,mentium cœlestium super mundanos ordines,& noui testamenti proceres,Apostolos inquā,cum vniuerso populo sanctorum,qui erat Hierosolymis hodie congregauit: & animam quidem per Angelos in sancta sanctorum,quę sunt exemplaria vera & cœlestia,introducit,sub ipsas alas quadruplicis formæ animalium,& suo statit [10] throno in interiori tabernaculo,in quod præcursor ipse Christus ingressus est corporaliter. Portatur autem corpus manibus Apostolorum,Rege Regum id tegente splendore suę quæ sub aspectum non cadit,diuinitatis: & toto cœtu populi pręcurrente,& sacras voces emittente & sacrificante sacrificium laudis,donec in sepulchro,tāquàm in thalamo,& per ipsum in delitiis Eden,& in cœlestibus repositus fuit tabernaculis, Aderant autem forte ex Iudęis non nulli. Operępretium enim est,tanquā obsonio condimentum id quod multorum labris profertur, admiscere narrationi. Aiunt, cùm fuissent in descensu montis ij qui tollebant beatum corpus Dei matris, Hebręum quendam seruum peccati,& qui fœdus iniuerat cum errore, imitantem seruum Caiphę, qui Dominico,& diuino Christi Dei vultui impegit colaphum,cùm effectus esset instrumentum diaboli,audaci & considerato impetu,& infœlici impressione irruisse in diuinissimum illud tabernaculum,ad quod timentes accedunt Angeli : & cum ambabus manibus furiose grabatum apprehendisset,id in humum deiicere voluisse,inuidia illius,qui est autor malorum. Et hoc quidem fuit eius facinus. Sed laborem pręuenit fructus: & amarā collegit vuam,& dignam sui animi instituto. Aiunt enim ei defecisse manus. Et licebat videre eum qui sua manu audax & nefarium fecerat facinus,repente carere manibus,donec mentem conuertit ad fidem & pœnitentiam. Cùm primum enim constitissent ij qui grabatum portabant,& mutilata brachia imposuisset infelix tabernaculo, quod vitæ dedit principium,& peperit admirabiliter,ex manco manibus sanus & saluus euasit. Solent enim magna ex parte calamitates quoque sapientia & salutaria parere cōsilia. Sed reuerramur ad propositum. Hinc ad sacratissimam deducitur Gethsemane. Rrususq; amplexus, & rursus encomia, hymni sacri,& genuum inflexiones,& lachrymæ,& ex animi mœrore,& desiderio sudorum fontes circumfluentes: licebatque videre sudores, & lachrymas de fluxu contendentes. Sic igitur sanctissimum corpus præclarissimo imponitur monumento. Sed hinc tertio die ad cursus cœlestes in cœlestia transfertur curricula. Nō oportebat enim hoc diuinum habitaculum, fontem,qui non potest exhauriri,aquæ remissionis,cœlestia panis terram inarabilem,botri ambrosiæ terram inirrigabilem,semper florentem,& fertilem oleam paternæ misericordiæ,coerceri in sinu terræ. Sed quomodo quod ex ea constitit,Verbi Dei corpus sanctum,& integrum, & interitui minimè obnoxium, tertio die resurrexit ex monumento: ita etiam eam eripi è sepulchro decebat,& matrem transferri ad filium: & quomodo ipse ad eam descendit,ita etiam eam illi dilectissimam ad ipsum extolli in maius & perfectius tabernaculum,nempe in ipsum cœlum. Oportebat eam,quæ Deum Verbum in suo vtero hospitio exceperat, collocari in diuinis sui filij tabernaculis:

8 *Vide morem lauādi mortuorum corpora.*

9 *Sancta Genitrix cum lampadibus, vnguentis, & hymnis etiam angelicis, sepelitur, & quidem honorificentissime.*

10 *Anima sanctissimæ Virginis in throno sistitur filij Dei.*

bernaculis: & quomodo dixit Dominus, debere se esse in iis quæ sunt sui patris, ita etiam matrem oportebat habitare in regia filij, in domo Domini, & in atriis domus Dei nostri. Si enim in ipso est habitatio omnium qui lætantur, vbi est causa lætitiæ, oportebat eius, quæ in pariendo integram conseruauit virginitatem, incorruptũ conseruari corpus etiam post mortem. Oportebat eam, quæ Creatorem in sinu gestauit infantem, in diuinis versari tabernaculis. Oportebat sponsam, quam pater despondit, degere in thalamis cœlestibus. Oportebat eam, quę suũ filium in cruce aspexerat, & doloris, quem in partu effugerat, gladium in corde acceperat, videre sedentem cum patre. Oportebat Dei matrẽ possidere ea quę sunt filij, & tanquam Dei matrem, & ancillam, adorari ab omni creata natura. Nã etsi semper quidem à parentibus ad filios descendit hęreditas: nunc (vt dicit quidam sapiens) ad fluuiorum caput fontes procedunt. Filius enim vniuersam creatã naturã redegit in matris seruitutem. Agedum ergo nos quoque hodie Dei matri diem festum 22 celebremus, qui solet in discessu: non tibias aliquas ferentes, & Corybantes, & matris falsorum, qui vocantur, Deorum, vt ipsi dicunt, peragentes orgia: quã etiã multis filiis fœcundã stulti confingunt: sermo autem veritatis ostendit carere filiis. Dęmones sunt hæc adumbrata spectra, qui id quod non sunt temerè simulant ac representant, eorũ qui falluntur ignorationem habentes adiutricem. Quemadmodum enim gignit ex coniunctione id quod est incorporeum: & quonã modo coibit? & quis Deus est id quod prius quidẽ non erat, ducitur autem ad generationem. Quod autem dæmonũ genus sit incorporeũ, est cuiuis manifestum, vel iis etiam qui mentis oculis cæcutiunt. Alicubi enim dicit Homerus, se dignorum deorum statum exponens. Non esca iis panis, calidum nec potio vinum est. His deest hinc sanguis, immortalesque vocantur. Non est eis, inquit, esca panis, neq; quod calefacit vinum est eis potus. Ea de causa deest eis sanguis, hoc est, non habẽt sanguinẽ: & nominantur immortales. Propriè autem & verè dixit illud, Vocantur. Nam vocantur quidem immortales, non sunt autem id quod vocantur. Sunt enim mortui morte vitij. Nos verò quibus est verus Deus id quod colitur: Deus, qui non ex iis quæ sunt, productus est ad hoc vt esset, sed qui semper est ex eo, qui est semper, supra causam, & rationẽ, & notionem temporis & naturæ, matrem Dei colimus & veneramur, nõ eius diuinitatis ex ipsa describentes generationem, quæ est sine tẽpore: Dei enim Verbi ex Deo generatio est sine tempore, & patri coæterna. Sed secũdam cõfitentes generationem, per voluntariã carnis susceptionem, atque eius causam & scientes, & dicẽtes. Carne enim induitur is qui est sine principio, sine corpore, propter nos, & propter nostrã salutẽ, vt simile seruet simili. Et cum carnem suscepisset ex hac sacra virgine sine coniunctione, nascitur ipse manens totus Deus, & totus factus homo, ipse totus Deus cum carne sua, & totus homo cũ eius plus quàm diuinitate. Sic Dei matrem cognoscentes hanc virginem, celebramus eius dormitionem: non hanc Deam appellantes (Absit: est enim gentilium nugarum hæc fabulari: nam eius quoq; mortẽ annunciamus) sed Dei carne induti matrem cognoscentes, hãc hodie sacris prosequimur canticis, nos qui hoc adepti sumus, vt Christi populus & simus & dicamur. Hanc nocturnis honoremus stationibus. Hanc animi & corporis castitate oblectemus, quæ re vera post Deũ casta est supra omnes. Solent enim naturaliter similia gaudere similibus. Hanc colam⁹ egenorũ commiseratione. Si enim Deus nulla re ęquè colitur, atque misericordia: quis contradicet matrem quoque nõ lætari similibus? Hęc publicauit ineffabilẽ Dei in nos abyssum. Per eam nobis cum eo magno plausu inita fuit reconciliatio, paxque, & gratia fuit donata: & simul cum Angelis choreas ducunt homines: & filij Dei sumus effecti, qui prius eramus contemptui, & notati infamia. Ex hac botrũ vitæ decerpsim⁹. Ex hac colligemus germẽ incorruptionis. Hæc nobis bona conciliauit. In hac, Deus quidem homo, & homo Deus factus est. Et quid hoc admirabilius? quid beati⁹? Caligo metu, timẽs id quod dicitur: Cùm Maria prophetissa, O animæ iuuenes, choros ducamus cũ tympanis, mortificantes mẽbra quę sunt super terrã: hoc enim est mysticũ tympanũ. Iubilemus in arca Domini Dei, animæ iubilationibus, & muri cadent Hierichuntini, contrariarum, inquam, potestatũ infestæ munitiones. Post Dauid exiliamus spiritu. Arca Domini hodie requieuit. Clamemus cum Gabriele, qui primum locũ obtinet inter Angelos: Aue gratia plena, Dominus tecũ. Aue gaudij pelagus, quod non potest cõsumi. Aue vnicum molestiarum leuamen. Aue medicamentũ, quod medetur cordis doloribus. Aue, per quam mors quidem fuit expulsa, vita autem introducta.

22 Dei matris diẽ festũ celebremus.

Tu verò, O sacrorum sepulchrorum sacratissimum, post Domini quidem, sepulchrum, quod vitæ dedit principium, quod fuit fons resurrectionis (etenim loquar, tanquã cũ animato) vbi est aurũ purum, quod manus Apostolorum in te recondiderunt? Vbi sunt diuitię, quę cõsumi nequeunt? Vbi est, qui Deũ suscepit thesaurus? Vbi est mẽsa animata? Vbi est nouus liber, in quo ineffabiliter Deus verbũ inscript⁹ fuit sine manibus? Vbi est abys-

sus gratię? Vbi est pelagus curationum? Vbi est valdę desiderabile & admirabile corpus Deiparę? Quid quęritis in sepulchro eam quę ad cœlestia translata est tabernacula? Cur à me custodię rationem expolcitis? Non licet mihi iussis diuinis resistere. Corpus sacrum, & sanctum relictis syndonibus, cùm me impertiisset sanctificatione, & vnguento, bonoq; odore repleuisset, & templum diuinum effecisset, abiit raptu sublime, comitantibus Angelis, & cœlestibus omnibus. Nunc me defendunt Angeli. Nunc diuina in me habitat gratia. Ego quasi officina medicinæ ægrotantibus. Ego sum fons perennis curationum. Ego remedium aduersus dæmones. Ego sum confugium omnibus refugientibus. Fide populi accedite, & tanquam ex fluuio haurite charismata, fidem habentes non hæsitantem. Accedite, qui sititis: venite ad aquam (iubet Esaias) & qui non habetis pecuniam, properate, emite sine pretio: Ego omnibus exclamaui Euangelicè: Qui sitit; morborum medicinā,

22 Ecce quot & quantis virtutib⁹ decoratur Matris Dei sepulchrum.

à perturbationibus animi liberationem, peccatorum absterfionem, ab omne genus insultibus alienationem, regni cœlorum requiem: ad me fide veniat, & hauriat fluentum gratię, quod magnæ est virtutis, & vtilitatis. Quomodo enim aquæ operatio, quæ est simplex & vnica, terræ quoq; & aëris & solis omni ex parte lucentis, mutatur vnicuique eorum qui eam participantur, conuenienter eorum naturæ: & in vite quidem fit vinum, & in olea oleum: ita etiam gratia, licet sit simplex & vna, variè tamen, & habita ratione vsus vniuscuiusq; beneficio afficit eos qui sunt participes. Ex mea natura non habeo gratiam. Sepulchra fœtere solent, tristitiā conciliare, letitiæ esse aduersa: Ego autem quasi vnguentum pretiosum, & boni odoris particeps, vnguentum, inquam, tam odoriferum, & tantæ efficaciæ, vt vel parua sui portione donet defensionem, quæ auferri nequeat. Sunt enim tę vera eiusmodi charismata diuina, vt ea nullam vnquam inducant pœnitentiam. Letitiæ fontem excepi hospitio, & diues remansi perenni eius scaturigine. Videtis amici patres, & fratres, quæ nobis porrigit sepulchrum gloriosissimum? Quod autem hæc ita se habeant, in Euthymiacæ quoque historię libro tertio, capite quadragesimo, his verbis scriptum est. Superius quidem dictum est, quòd Constantinopoli multas Christo erexit Ecclesias sancta Pulcheria. Ex his autem vna est, quę in Blachernis fuit ędificata, in principio imperij diuinę memoriæ Marciani. Ii ergo, scilicet Pulcheria & Marcianus, cùm illic ędificassent domum venerabilem maximè celebrandæ & sanctissimę Deiparæ, & semper virgini Marię, & eam omnibus exornassent ornamentis, quærebant eius sanctissimum corpus, quod Deum susceperat. Et cùm accersiuissent Iuuenalem Hierosolymitanum Archiepiscopum, & Palestinæ Episcopos, qui in regia vrbe versabantur propter synodum, quę tunc facta est Chalcedonę, dicunt eis: Audimus esse Hierosolymis primā & egregiā sanctissimę Deiparę, & semper virginis Marię Ecclesiam in prædio quod vocatur Gethsemane, vbi eius, quod vitam portauit, corpus fuit in loculo depositum. Volumus ergo eius huc adduci reliquias ad custodiam huius Regię ciuitatis. Excipiens autem respondit Iuuenalis: In sancta quidem, & diuinitus inspirata scriptura de discessu sanctæ Deiparæ Mariæ nihil traditur. Ex antiqua autem & verissima accepimus traditione, quòd tēpore gloriosę eius dormitionis, vniuersi quidem sancti Apostoli, qui orbem terrę ad salutē gentiū obibant, momento temporis sublimè sublati conuenerunt Hierosolymis. Et cùm apud eā essent, eis visio extitit Angelica, & audita fuit diuina hymnodia pręstantiorum potestatū: & sic cum diuina gloria & supercœlesti, in man⁹ Dei sanctā tradidit animā ratione quadā ineffabili. Quod verò Deum suscepit eius corpus, cum Angelica & Apostolica hymnodia elatū, vestis eī factis in loculo fuit depositū Gethsemane. Quo in loco Angelorū chorea & hymnodia mansit tres dies perpetuos. Post tres dies autē Angelica cessante hymnodia, qui aderant Apostoli, cùm vnus abfuisset, & post tertium diē venisset, & quod Deū susceperat corpus adorare voluisset, loculū aperuerunt: sed intemeratū quidē, & omni ex parte laudandum corpus nequaquā inuenire potuerunt. Cùm ea autē sola inuenissent, in quibus fuerat compositum & positum, & ineffabili qui ex iis proficiscebatur, essent odore repleri, loculū clauserunt. Qui mysterij obstupefacti miraculo, hoc solùm poterant cogitare, quod cui placuit in propria persona carne indui, & ex sacrosancta virgine homo fieri, & nasci in carne Deus verbū, & Dominus glorię: & post partū, eius incorruptā cōseruauit virginitatem, ei quoq; visum est, postquā ea è viuis excessit, intemeratū eius & impollutū corpus honorare trāslatione, ante communē & vniuersalē resurrectionē. Tūc autē aderant cū Apostolis sanctissimus Timotheus Apostolus, & primus Episcopus Ephesiorum, & Dionysius Areopagita: sicut hic ipse magn⁹ testatur Dionysius in iis quæ de B. Hierotheo, qui ipse quoq; tunc aderat, conscripsit ad dictum Apostolum Timotheum: sic dicēs: Nam etiam apud ipsos à Deo afflatos sacrorū Antistites, quando nos quoq;, sicut ipse nostri, & multi ex sacris nostris fratribus ad spectaculū corporis quod vitę principiū dedit, & Deū suscepit conuenimus (Aderat autē & Domini frater Iacobus, & Petrus suprema & antiquis-

antiquißima Theologorũ summitas)& postquã eam vidißemus, visum fuit vt oẽs sacerdotes hymnos canerent,& laudarent prout poterat vnusquisq; infinitã bonitatẽ diuinarũ virtũ: post Theologos ille, vt scis, vicit oẽs alios mystas sacrorũ, vt qui planè excederet,& à se oĩno abduceretur,& in ea quã hymnis celebrabat afficeretur societate & cõmunione, & ab oĩbus, à quibus audiebatur,& videbatur,& cognoscebatur, & nõ cognoscebatur, iudicaretur esse à Deo afflatus,& diuin⁹ scriptor hymnorũ. Et quid tibi ampli⁹ dixerim de iis quę illic diuinè dicta sunt. Etenim nisi mei quoq; sum oblit⁹, scio me sępi⁹ multosq; alios, à te audiisse quasdã partes illorũ Deo afflantiũ hymnorũ. Hæc cùm audiissent Imperatores, petierunt ab ipso Archiepiscopo Iuuenale, vt sanctus ille loculus cum vestibus clarißimę & sanctißimę Deiparę Marię sigillo munitus ad eos mitteretur. Quę cùm missa fuissent, ea deposuerunt in veneranda ęde, quæ ędificata fuerat in Blachernis. Et hæc quidem sic. Quid nos autem dixerimus sepulchro: Tua quidẽ gratia est perennis, nec vnq̃ deficit. Sed non diuina virtus iia circunscribitur: neque Dei matris beneficia habitant in solo monumento. Si enim solo sepulchro circunscriberentur, donum paucis suppeteret diuinitus. Nũc autem in omnibus mundi finibus est abundè distributum. Nostrã ergo memoriam efficiam⁹ repositorium Deiparę. Hoc verò quomodo erit? Ea fuit virgo,& amatrix virginum: Ea fuit casta,& amatrix castorum. Si ergo cum corpore mentem quoque castam habuerimus, inhabitantẽ eius gratiã poßidebimus. Fugit enim omnẽ limum:& omnes cœnosos declinat animi motus. Abhorret ingluuiẽ turpißimæ fornicationis, infesta est vitiis, ac execrandas eius cogitationes fugit, tanquã fœtus viperarum. Turpia verba & scurrilia repellit,& cantica: vnguẽta meretricia reiicit. Odit iræ tumores: Inhumanitatẽ, & inuidiam,& lites non admittit. Auersatur vanam gloriam, quæ ponit studium in rebus inanibus. Ampullis superbiæ hostiliter aduersatur. Odium,& iniuriæ acceptę recordationem odit, vt salutis aduersariam. Omne vitium reputat, tãquam virus lætiferum. Delectatur autem horũ contrariis. Contraria enim contrariis curantur. [13] Iucundum est ei ieiunium & continentia,& Psalmorũ cantica. Castitati,& virginitati, moderationique,& tẽperantiæ assentitur,& cum eis pacem agit perpetuã:& eas benignè amplectitur. Moderatum,& mansuetum diligit & fouet animum. Charitatem,& misericordiã,& humilitatem in honore habet, tanquam suas nutrices. Et (vt semel dicam) molestũ quidem est ei omne vitium. Omni autem virtute delectatur, vt quę sit ei nota & familiaris. Si ergo quę prius quidem dicta sunt, omni animi impetu declinauerimus, virtutes autem omni studio dilexerim⁹,& eas habuerim⁹ nobis familiates: veniet frequenter ad suos famulos, omniũ bonorum cœtum secum simul attrahens: et Christum suum filium, et omnium Regem, et Dominum vnà assumet, vt in nostris cordibus inhabitet. Cui gloria, honor, potentia, maiestas, et magnificentia: Cũ patre principij experte, et sanctißimo et viuifico spiritu. Nunc et semper et in secula seculorum. AMEN.

De Hierotheo intelligit.

13 Hæ virtutes, quæ sunt gratæ beatæ virgini, displicent nostri tẽporis hæreticis: non ergo hi amabuntur ab ea.

MIRACVLA SANCTISSIMAE DEI

Genitricis, per beatum Gregorium Episcopum Turonensem descripta.

Ac primum de Basilica eiusdem ab Imperatote Constantino extructa.

MARIA virgo gloriosa genitrix Christi, vt ante partum, ita virgo creditur et post partum. Quæ (vt supra diximus) Angelicis choris psallenribus in paradisum, Domino præcedente, translara est. Cuius [1] basilica ab Imperatore Cõstantino admirabili opere fabricata renitet, ad quam adductæ columnę cùm præ magnitudine leuari non possent, eò quòd esset circuitus earum sexdecim pedum, ac diebus singulis casso labore fatigarentur, apparuit artifici sancta virgo per visum dicens: Noli mœstus esse, ego enim tibi ostendam qualiter hę queant eleuari columnæ: et ostendit ei quæ aptarentut machinæ, qualiter suspenderẽtur cocleę, atque funes extenderentur, illud addens: Coniunge tecũ tres pueros de scholis, quorum adiutorio hoc poßis explere. Qui euigilans quæ præcepta fuerant, cùm coaptasset, vocatis tribus pueris à scholis, erexit summa velocitare columnas. Præstitum est populis spectare miraculum admirandum, vt quod multitudo virorum fortium eleuare nequiuerat, tres pueruli absque virtute perfecti operis subleuarent.

Huius festiuitas sacra mediante mense Augusto, [2] celebratur. Nam in orarorio Marciacensis domus Aruerni territorij eius reliquię continentur. Adueniente verò hac festiuitate ego ad celebrandas [3] vigilias ad eum accesi. Cumq; per obscuram noctem properarẽ ad

Habetur in operẽ eiusdem in gloriã plurimorum martyrum edito ca. 8.

1 Ecce quomodo antiqui principes templa magnifica in honorẽ Dei,& sanctißimæ eius genitricis ædificabant, cũ primũ ad fidẽ conuertebantur. Vnde nõ est opus malũ, sed bonum Ecclesias ædificare.

2 Festiuitas beatæ virginis, quæ medio mensis Augusti celebratur, est ei⁹ Assumptio.

3 Vides verũ esse quod olim ante festa solennia, vigiliæ noctu celebrabãtur in ecclesiis

oratoriũ,suspicio à longè pet fenestras ita immensam claritatem effulgere, vt putaretur ibi multitudo lichnorũ aut cereorũ esse accensa.Credens igitur quod aliqui deuotorũ iã nos ad celebrandas vigilias præcessissent,accedo ad ostiũ,pulso,nec quenquã inuenio,sed repertũ ostiũ claue munitum,cunctaque silentio data deprehendo.Quid plura? transmittimus ad custodem,cui tunc erat obseruandi cura,vt scilicet ostium claue exhibita reseraret. Dum autem ille venit,nos accẽdimus à foris cereum.Interea aperitur sponte & ostium:ingressisque nobis credo à caligine peccatorum meorum effugata claritas, quam admirabamur,apparente nostro cœteo,discessit.Nihil tamẽ præter virtutem gloriosę virginis aliud penitus videre potuimus, vnde claritas illa fuisset exorta.

De pucro Iudęo valde memorandum miraculum.

Habetur vbi supra cap.9.

Quid igitur in Oriente actum fuerit ad corroborandam fidem catholicã non silebo. Iudæi cuiusdã vitarij filius,cũm apud Christianos pueros ad studia literarũ exerceretur,quadam die dum missa tũ festa in basilica beatę Marię celebrarẽtur,ad participationẽ gloriosi ✝ corporis & sanguinis Dominici cũ aliis infantib⁹ infans Iudęus accessit.Quo sancto assumpto gaudens ad domũ patris reuertitur,illoq; imperante,inter amplexus & oscula quę acceperat cũ gaudio refert.At ille Christo Domino,ac suis legibus inimicus, ait:Si cũ iis infantibus communicasti,oblitus paternæ pietatis,ad vlciscendam Mosaicæ legis iniuriã parricida in te durus existam.Et apprehensum puerũ in os fornacis ardẽtis proiecit,multaq; ligna,quò vehementius exureretur,iniecit.Sed non defuit illa misericordia, quæ tres quōdã Hebræos pueros Chaldaico in camino proiectos nube rorulenta resperserat. Ipsa enim & hunc inter medios ignes,& paternarum flammarũ moles latentem prorsus consumi non patitur.Hoc cũm audisset mater, quòd scilicet filiũ communẽ pater deliberasset exurere,cucurrit ad liberandũ eum.Sed cũm vidisset incendia ab ore fornacis patulo, huc atq; illuc flamma dominante respergi,ornatum capitis ad terram proiecit,diffusaque cesarie,se miseram clamitans ciuitatem vocibus implet. At cũm Christiani quod actum fuerat didicissent,concurrunt omnes ad tam iniquum spectaculum,retractisq; ignibus ab ore fornacis,inueniunt puerum quasi super plumas mollissimas decumbentem. Quo extracto admirantur omnes illęsum,clamoribus locus ille repletur,& sic Dominũ omnis populus benedicit.Conclamant etiam vt authorẽ huius sceleris in ipsas proiicerẽt flammas. Proiectum autem ita totum ignis absorbuit,vt vix de ossibus eius paruum quodammodo relinqueretur indicium.Interrogantes autem infantulum Christiani, quale ei inter ignes fuisset vmbraculum,ait:Mulier quę in Basilica illa,vbi panem de mensa accepi, in cathedra residens paruulum in sinu gestat infantem,hæc me pallio suo ne ignis voraret,operuit.Vnde indubitatũ est,beatã ei Mariam apparuisse.Agnitam ergo infans fidem catholicã credidit in nomine patris & filij & spiritus sancti,ac salutaribus aquis ablutus vnà cum genitrice sua denuò est renatus.Multi autẽ Iudęorũ exemplo hoc in vrbe illa salui facti sunt.

✝ Ecce quomodo in sacra Eucharistia verum Christi corpus & sanguis continetur.

De monasterio Hierosolymitano.

Vbi supra ca.10.

Monasterium est valde magnum in Hierusalem,non modicam habens congregationẽ, in quo loco deuotio populi sæpe plurima confert,ac etiam Imperatoris iussu, ibi nõ minima largiuntur.Accidit autem quodã tempore,vt præ penuria ęgestatis valde eis vict⁹ necessaria deficerent.Congregatio enim garrula monachorum cũm vna atq; alia die refectionis alimoniam non caperet,vociferant ad Abbatẽ,dicentes:Largire cibos, aut permitte discedere vnumquenque in locum quo vitam propagare possit, alioquin te incõsulto abscedimus,ne pereamꝰ fame.Hæc his dicentibus,ait Abbas:Oremꝰ fratres dilectissimi,& Dominus ministrabit nobis cibos:nec enim potest fieri,vt deficiat triticũ in eius monasterio,quæ frugẽ vitę ex vtero pereunti intulit mundo.Quibus vigilantibus nocte tota,ac psallentibus,mane orto ita reperiunt cuncta horreorum habitacula repleta tritico, vt vix vel reserari ostium posset.Accepto autem cibo gratias egerunt Deo.

Post multos verò annos iterum deficiente cibo,clamauerunt monachi ad Abbatẽ:'qui ait,Vigilemus,ac deprecemur Dominum,& forsitã trãsmittere dignabitur alimenta.Denique prosternuntur ad pauimentũ templi [9] vigilantes totam noctem in psalmis, hymnisque & canticis spiritualibus.Cũm autẽ se post matutinas somno dedissent,venit Angelus & posuit super altare multitudinem innumeram auri. Erant autẽ ostia ędis obserata.

9 vides vigilias, psalmos, hymnos, cantusq; spirituales horum monachorum placuisse Domino, qui eorũ inopiæ subuenit.

Exurgente autem mane Abbate cum monachis ad celebrandum,rursum viderunt multitudinem auri super altare. Et ait Abbas custodi ædium:Quis præfectorũ huc ingressus est qui hęc detulit?Respondit:Post egressum vestrum nullus huc hominum accessum habuit, sed ostij clauem munitam retinui,& mecum habui,donec surgerem ad commouendũ signũ.Tunc stupens Abbas cũ monachis munus cœleste intelligit,gratias Deo agens colligit,

ligit,comparatisque victui necessariis,plebem creditam affluenter refecit.Nec mirū si [a] beata virgo sine labore suis protulit auxiliū,quæ sine coitu viri cōcipiens virgo permansit & post partum. Huius beatæ virginis reliquias cum sanctorum Apostolorū vel beati Martini reliquiis super me in cruce aurea positas exhibeam. Cumq; per viā graderemur, conspicio haud procul à via hospitiolum cuiusdā pauperis incendio concremari.Erat autem foliis,quæ ignibus maxima præstant fomenta,contectū.Currebat miser cū liberis & vxore aquam deportans,sed flammæ non mitigabantur.Tunc extractā à pectore crucē eleuo contra ignem:mox [7] in aspectu sanctarum reliquiarum ita cunctus ignis obstupuit ac si non fuisset accensus.

a Semper beata virgo ad ea cū fiducia confugientib' suū benignè præstat auxilium.

7 Sanctorum reliquiæ quam mirandæ præstāt beneficia.

De reliquiis beatæ virginis Mariæ.

Ibidem cap.18.

Quidam reliquias beatæ Mariæ ab Hierosolymis accipiens,reuertebatur in Gallias,sed prius Romam adire disposuit. Verùm vbi altas Italiæ solitudines est ingressus , incidit in latrones. Nec mora,spoliatur indumentis,& ipsa quoq; capsa,in qua [a] beata gestabat pignora capitur. Existimātes enim inimici illi auri ibidem sestertias aggregatas,effracta cla ue omnia rimantur intentè:sed cùm nihil in ea pecuniæ reperissent , extracta pignora in ignem proiiciunt, cæsoque homine discesserunt. Tunc illesemiuiuus exurgens, vt vel cineres exustorum colligeret pignorum , inuenit super carbones accensos illæsas iacere reliquias,ipsūmq; linteum,quo inuolutæ erant,ita admiratur integrum,vt non putaretur prunis iniectum,sed ex aquis collectum. Collegitq; cuncta cum gaudio,& viam, qua pergebat,ingressus vsq; ad Gallias peruenit incolumis.

a Sāctas reliquias beata pignora vocat.

De vltione peierantium.

Vbi supra ca. 19.

In vrbe autem Turonica est Ecclesia sanctæ Mariæ virginis ac Ioannis Baptistæ nomini consecrata,in qua periuris vltio diuina apparuit. Quidam enim cùm ad periurandum in hanc Ecclesiam fuisset ingressus,vbi manus ante altare stans sursum extulit , vt sacramentum mendax proferret,statim [9] resupinus ruens ita caput in pauimentum collisit,vt vix vel viuens erigi potuisset. Ad se autem reuersus dolum periurij quod occultabat,publicè patefecit. Vidimus enim & nos quosdam de Turonicis in loco eodem periurasse, qui ita diuino iudicio condemnati sunt,vt in ipsius anni curriculo finirentur à seculo.

9 vide quomodo seuerè Deus iudicia exercuit contra peierantes in Ecclesijs.

SANCTI PATRIS NOSTRI GERMANI

Archiepiscopi Constantinopolitani encomium in adorationem venerandę zone sanctisimę Deiparę , & in depositionem sanctarum fasciarum Domini,& Dei,& Saluatoris nostri Iesu Christi, necnon in Encęnia templi , in quo illa deposita fuerant.

Apud Simeonem Metaphrasten.

GLORIOSA dicta sunt de te, ciuitas Dei : nobis diuinus Dauid cecinit in spiritu:re vera ciuitatem , de qua gloriosa dicta sunt apertisimè vocans ciuitatem magni Regis. Quænam ea est? Existimo eum manifestisimè & sine vlla contradictione dicere eam quæ verè est electa,& omnibus superior,non domorum excellentia,& altitudine excitatorum ædificiorum, sed diuinarum & sublimium virtutum magnitudine,& puritate omnibus antecellētem, Mariam nulli penitus culpæ affinem, & castisimam Deiparam. In qua qui verè est Rex Regum , & Dominus dominantium habitauit,vel potius in qua plenitudo totius diuinitatis habitauit corporaliter. Hæc verè gloriosa ciuitas,hæc Sion,quæ percipitur intelligentia.Hāc,vt arbitror,Dauid prędixit diuinus.Quòd si quis eius quoq; domū gloriosam, vrbē vocauerit , non alienū à vero & honesto dixerit. Si enim ij quorū nomina in terris celebrata sunt,diuturno tempore nominis memoriā cōseruant:aliorū autē,quorū ne nomina quidē fas esset labiis proferre,columnę & tēpla,& simulachra vsq; in hodiernū diē etsi nomine tantùm,sunt tamen extensa,& ipsi tanq̄ adhuc superstites,resonant in auribus simpliciorū: quid dixerit quispiā de gloriosisima & laudatisima virgine:quę est omni ex parte intemerata,& nulli culpę obnoxia? Nā si ea appellata est ciuitas animata Regis Christi,meritò illius quoq; templū sanctisimū,cui' dedicationē hodie celebramus,& est, & nominatur ciuitas gloriosa. Ciuitas nō terrestris,& mortali regi in ciuiū numerū ascribens eos qui parent eius ditioni: sed cœlesti , qui transmittit ad vitā ęternam & prębet Regnum suum iis qui ipsum sequuntur. Encęniorum autem nomen, id est,dedicatio-

nis,ô reuerendi auditores,ne recenter factis ędificiis,& modò coagmentatis cōstructionibus existimetis solùm contineri,sed eam etiam quæ in spiritu fit,renouationē significare, per quam homo noster internus,cùm vetus & lacerum peccati exuerit indumentū,nouū pietatis induens viuit in vitę nouitate. Illis enim delectatur virgo ab omni penitus macula aliena,qui virtutibus,& secundū Deū vitæ pio instituto renouantur. Sic castæ castis caste fruamur Encæniis:& tanquam ad ipsam præsentem,& omnia vidente accessuri,ita ad venerandū eius templum accedētes omnia componamus,& omnia mutemus in id quod est melius,actionem & contemplationem. Nihil sit nostro die indignum, non ingressus pedis,non risus dentium,vt dicitur,non vestis ornatus tendat ad indecorum. Quid dico? Ipsas quoque componamus cogitationes,& incessu eas esse Deo dignas ostendamus.

Hæc autem omnia præcedat etiam misericordia qua Deus colitur,vt mente,anima,& corpore encæniorum intemeratæ Dei secundum carnem matris diem nouo modo celebremus. Nam cum ea vnà quoq; elucet venerandæ eius zonæ,& intemeratarum eius filij fasciarum Christi veri Dei nostri depositio, & adoratio: Zonæ,inquam, maximè venerandæ,fasciarum pretiosissimarum Zonæ illius,quæ sanctissimum illud corpus constringebat,& Deum qui in vtero celabatur,continebat: Zonæ illius, quæ ad Dei arcam pulchrè & honestè exornabat: Zonę,quę sæpe humectabatur ex guttis lactis intemeratę virginis. Nec existimet aliquis hoc esse absurdū ex iis qui lubenter reprehendunt,si ea tanq̄ animata alloquamur,& ea bonis verbis & laudibus prosequamur. Si enim vas quod vnguentum vel breui tempore continuit,eo effuso,diu seruat odorem,quid dixerit quispiā de ea Zona,quæ verè ineffusum & diuinum vnguentum,purissimum,inquam,& ab omni reprehensione alienum Deiparę corpus diu inuoluit & est complexa? Non seruabit in ęternum odorem curationum? & eos qui cum fide & desiderio ad eam accedūt, bono odore implebit,non quòd eueruat,& effœminat,& est abiiciendum,sed diuino,& omni ex parte venerando,quod acerrimè expellit vitia animæ & corporis,& si vas, vt diximus, inanimum,quod inanimum continuit vnguentum,scit esse eius qualitatis particeps, & grati odoris:quid dicemus de ea,quæ propinqua fuit animato Dei verbi habitaculo? Non accurremus? Non supplices humi procidemus? Nō [1] purgationem animę & corporis ab ea postulabimus? Omnino. Quid verò? Non perinde ac viuā alloquemur, & ei laudum cantica afferemus? Id certè faciemus. O zona,quæ iis qui ad te confugiunt, [2] das lumborū quidem mortificationem ad vitia,animi autem fortitudinem ad virtutum operationem. O zona,quę nostrę naturę imbecillitatem astringis,& roboras: & inimicos nostros tam qui sub aspectum cadunt,quàm qui non cadunt,impedis. Sed qui mihi accidit,vt dum sanctissimę compungerer desiderio,& impetu vrgerer orationis: obliuiscirer fasciarum? Non mirum. Dum enim mater glorificatur,lętatur quoque,& voluptate afficitur filius. Quinetiā legi cedentes naturę,etiam si res sint supra naturā,matri primum munus obtulimus. Neq; omnino id ęgrè feret,qui est summè bonus Dominus. Cùm enim verè homo ex ea progredi ei visum sit,& eius appellari filius,nos nō condemnabit imprudentię,quæ extitit secundum hominem,is qui est summè misericors. Sed facta mentione fasciarum, rursus reuertor ad illam quæ Dominum peperit. Ea enim illas suis castis confecit manibus. Ipsa vt infantem oportuit,magnum Dominum maternis manibus in his inuoluit. Ipsa cū iis circunferens in gremio lactabat,qui supra rationem prębebat omni naturæ spiritū, & alimentum. Sed ô fascię,quæ liberatorē Dominum inuoluistis, & nostrorum peccatorū catenas dissoluistis. O fasciæ,quæ fortem Dominum constrinixistis,& imbecillitatē nostri generis roborastis. O fascię,quę fideles quidem custoditis & conseruatis: eos autem,qui contrà se habent ligatis & prosternitis. Sed ô fasciæ,& zona veneranda, [3] tribuite sanctificationem,corroborationem,& expiationē iis,qui fide accesserūt ad sanctum hoc templum, & cum desiderio vos colunt & adorant. O zona veneranda,quæ tuam ciuitatem circundas,& contines,& conseruas à barbarica illæsam excursione. O zona pretiosa,quæ Deum verbū,cùm esset in vtero,inuoluisti,& curationū benedictionē affatim illinc hausisti. O iucūda zona,quæ à corruptione alienæ Dei matris summè honesto corpori honestè appropinquasti,& illinc induisti incorruptionē,manens illabefactata & aliena ab interitu: Vt ad nos peruenit quędā narratio veritati consentanea. Sed quid conamur ingredi adyta,& septa festinamus transilire, eis verborum honorē pro dignitate conantes tribuere, quod profectò ne Angeli quidem possunt facere? Sed veniamus rursus ad supplicationem.

1 Vult peti posse a sacra Zona purgationem animæ, & corporis.

2 Ecce quātæ virtutis sit hæc sacratissima Zona.

3 Vides o Hæretice,quomodo a fasciis Domini, & veneranda Zona expetit tribui accedentibus cū fide sanctificationem, corroborationē, expiationem.

2: O Veneranda zona summè venerandæ Dei matris, [4] accinge lumbos nostros veritate, iustitia,& mansuetudine. Fac nos hæredes ęternę & beatæ vitæ: & hāc nostrā vitā interim obnoxiam conseruā,ne eam lædant inimici,tā qui sub visum cadunt,quàm qui nō cadunt. Tuam hęreditatem,tuū populum,ô intemeratæ zona intemerata,cōserua rectos fide saluos vita quæ est secundum Deum, & nullo damno & iniuria affectos. Habeamus te

4 Quam mira & magna petit a veneranda Zona.

vitæ

vires & auxilium, murum, & propugnaculum, portum, & salutare refugium. Tu autem ô castissima & optima, & summè misericors Domina Christianorum solatiũ, eorum qui affliguntur potentissima recreatio, paratissimum refugium peccatorum ne nos relinquas orbos tua defensione. Nam si tu nos deserueris, quónam confugiemus? Quidnam autem de nobis fiet, ô sanctissima Deipara, [5] spiritus & vita Christianorum? Quomodo enim corpus nostrum vitalis signum operationis habet respirationem: ita etiam sanctissimum tuum nomen, quod in ore seruorum tuorum versatur assiduè, in omni tempore, loco, & modo, vitę lętitiæ, & auxilij non solùm est signum, sed ea etiam procurat, & conciliat. Nos protegas alis tuæ bonitatis: nos custodias tuis ad filium tuum & Deum intercessionibus: præbeas nobis vitam æternam, ô spes Christianorum, quæ pudore non afficeris.

[5] Sãcta Dei genitrix spiritus & vita Christianorũ.

Nos qui sumus egeni diuinorum operum & morum, per te nobis præbitas contemplati opes benignitatis, dicamus: Misericordia Domini plena est terra. Nos qui propter multitudinem peccatorũ à Deo eiecti eramus, per te Deum quæsiuimus, & cùm inuenissemus, salui facti sumus. Potens ergo ad salutem est tuum auxilium, ô Deipara, & non indiget aliquo alio ad Deum intercessore. Hoc nos certò scientes, vt qui etiam cùm sæpe petierimus experiẽtia didicimus, te esse vehementissimã nostram defensionẽ: affatim postulãdi sumimus occasionẽ: & in præsentia ad te cõfugimus tuus populus, tua hęreditas, tuus grex, qui tui filij appellatiõe exornatur et gloriatur. Nõ est re vera finis tue magnitudinis, nõ est vlla satietas tuæ defensionis, nõ est numerus tuorũ beneficiorũ. Nullus enim est qui [6] saluus fiat, ô sanctissima, nisi p te: nemo est q liberetur à malis, nisi per te, ô purissima: nemo est, cui donũ cõcedatur, nisi per te ô castissima. Nemo est, cuius misereatur gratia nisi per te, ô honestissima. Quamobrẽ quis nõ te beatã pronũciabit? Quis nõ glorificabit, quis nõ magnificabit? si nõ ꝓ dignitate, at promptè quidẽ certè & alacriter? te quæ es glorificata: te quę es dicẽda beata: te quæ magnalia es cõsecuta ab ipso tuo filio & Deo, vere magna & admirabilia. Quamobrẽ te laudant omnes generationes. Quis post tuũ filium ita generis humani curã gerit, sicut tu? Quis ita nos defendit in nostris afflictionibus? Quis tã citò præueniens nos ab irruẽtibus liberant tentationibus? Quis in supplicationibus ab eò pugnat pro peccatoribus? Quis ea quę corrigi nõ possunt, adeò repugnãdo excusat? Tu enim cùm habeas maternam apud tuum filium fiduciam & potentiam, nos qui sumus commendati, & non audemus intueri ad cœli altitudinem, tuis interpellationibus & intercessionibus ei efficis familiares, & das [7] salutem & ab æterno liberas supplicio. Quamobrem is qui affligitur, ad te confugit. Qui iniuriæ afficitur, ad te accurrit. Qui est rebus asperis, & aduersis implicatus, tuum inuocat auxilium. Omnia tua sunt admirabilia, ô Deipara. Omnia supra naturam. Omnia ingentia, & aliorum vires superantia. Propterea & patrocinium tuum maius est, quàm vt intelligentia comprehendi possit. Homines enim ipsos olim reiectos, expulsos, expugnatosque tuo partu reconciliasti, domesticos effecisti filios, & hæredes. Tu quotidie peccatorum pelago fluctuantibus hominibus adiutricem manum extendens, eripis à fluctuatione. Tu nequissimi hostis contra seruos tuos inuasiones sola tui nominis [8] inuocatione sanctissima repellens, tutos atque incolumes seruas. Tu implorantes te homines ab omni necessitate ex omnigenis tentationibus opportunè liberas. Quamobrem ad templum tuum studiosè accurrimus, in quo cùm stamus, in cœlo ipso stare nos credimus: in quo te celebrantes, in Angelorũ choro versari nos existimamus. Ecquódnam genus hominum talis gloriæ diuitias assecutum est, talem opem, tale patrocinium possidet, quale Christianorum natio in te habet? Ecquisnam ex fidelibus venerandam tuam zonam intuens, non statim animi iucunditate repletur? Quis feruenti animo ad eam procidens, honesta petitione inanis rediit? Quis tuum characterem inspiciens, non subitò angustias omnes oblitus est? Norunt qui ad venerãdum hoc tuum templum accedunt, in quo pretiosam zonã reponi concessisti, & filij tui, ac Dei nostri incunabula, quorum depositionem hodierno die celebramus: quanto gaudio, quanta delectatione, quanta hilaritate affici soleant. Non enim verbis explicari potest. O vas illud, ex quo recreationis manna nos malorum ardoribus arefacti ebibimus. O mensa, per quam esurientes nos panẽ vitæ abũdè adepti sumus. O lucerna per quam qui sedebamus in tenebris, magna luce illuminati sumus. Habes tu quidem à Deo ipso dignas, & congruentes tibi laudes: sed ne, quæso, repellas hanc nostrã indignam quidem laudationem, sed ex animo tamen tibi oblatam. Ne repellas sordidis labiis pronunciatã orationẽ, quã beneuolè tibi offerimus. Ne, quæso, tenuis, & indignæ linguæ supplicationem reiicias: sed animũ remetiens, peccatorum nostrorum [9] remissionẽ nobis concedas sempiternæ vitæ fruitionem, & omnium malorum liberationem. Respice de sancto habitaculo tuo circunstantem fidelem populum, qui cum te Dominam, & patronam habeat, huc conuenit, vt toto animo te celebraret. Diuina igitur protectione tua præsentem visitans cœtum, ab omni calamitate & angustia, ab omni morbo & incommo-

[6] Ecce quam potentissima sit sancta Dei genetrix. Et quomõ nullus saluus fieri possit, nisi per eam

[7] Beata virgo suis intercessionibus & dat nobis salutem, & ab æterno liberat supplicio

[8] Vide hic heretices, num prosit beatæ virgini inuocatio.

[9] Ecce mirabilem sanctissimæ Deiparæ potestatẽ: peccatorum remissionem nobis concedit, et sempiternæ vitæ fruitionẽ: quæ sanctis suis intercessionibus præstat.

do,atque violentia liberatum,omni gaudio,salubritate & gratia prosequere,atque in aduentum filij tui clementissimi Dei nostri,cùm assistemus omnes iudicandi,tu quæso,vt maternam habens fiduciam,& maximam potentiam,valida illa manu tua ab æterno igne nos eripiens,fac vt sempiterna consequamur bona:gratia illius & benignitate hoc præstãte,qui à te genitus est Dominus noster Iesus Christus:Cui gloria,& Imperium nunc & semper & in secula seculorum AMEN.

EVTHYMII MONACHI ENCOMIVM

in adorationem venerandæ zonæ sanctissimæ Deiparæ,& fasciarum Domini:necnon in anniuersarium diem dedicationis templi in Calcopratiis,propter collocationem sanctæ Capsæ prędicta continentis.

Apud Simeonem Metaphrasten.

ROPOSITA est nobis hodie ad orandum,& spiritaliter celebrandũ (ô purum mihi adiutorium) veneranda,& insignis,& colenda vel ab ipsis supremis ministris nostris secundum gratiam,qui non potest comprehendi,patris integra,intacta & incorrupta [10] zona,supra quàm dici potest benedictæ,& gloriosæ semper virginis,& intemeratæ Dominæ nostræ Deiparæ.Cùm itaque animas & corpora per virtutes quæ reprehendi non possunt,& Deo dignæ sunt nos omnes ablùerimus, ita accedamus ad eius diuinum,& suspiciendum & quod supercœlesti loco nõ est inferius,templum.In quod quicunque,vt videt,ingreditur tanquam in cœlo quodammodo,perpetuos & indeficientes cultus,& glorificationes facit cum timore,& cordis exultatione,maximè autem hodie.

10 Vides quomodo etiam res externæ Sanctorũ sanctæ sunt,et eis exhibetur reuerentia.

O Miraculum in primis nouum & alienum,quoniam post stupendam & lætam adorationem pretiosissimæ,& maximè Regiæ,& Christo dilectæ zonæ,vel ipso,quod est in Edẽ, paradiso pretiosius,vt diximus,hoc templum fuit dedicatum.In quo etiam Domini nostri Iesu Christi,qui est vnus ex supersubstantiali,& increata Trinitate,repositæ sunt(ô miraculũ,ô rẽnouã,& inauditã) quæ pretio æstimari nõ possunt,& Deũ decẽt,fasciæ,lucidæ & fulgenti zonæ coniunctæ.Et quis loquetur potentias Dñi, auditas faciet omnes laudationes eius?aut quomodo possem ego hoc duplici luce resplendens [11] festum verbis exornare splendidis,primum quidem vt Deo placeam,& ei quæ eum peperit sine semine,& planè ineffabiliter:deinde etiam vt prosim iis qui conuenerunt, & iucundè exultant.Atqui vita quidem excelsa carens,quam conuenit habere eos qui volunt scribere, (Primùm enim cœpit Iesus facere,deinde docere)quinetiam spiritali egẽs oratione(oportet enim linguã habere theologicam,vt non opus habeat alio conuertere oculos diuinos, qui olim locuti sunt pulchrę & panegyricè)nihil aliud efficiam oratione,quàm molestia afficiam eos qui cõuenerunt,indecora verborum humilitate,& obscura ac inordinata dictione.Sed tamen viri fidelissimi implentes obedientiam,& eius qui est diuinis replens, eamus iam duplex ad festum laudandæ semper & beatę virginis.Dabit enim verbum, inquit,Dominus euangelizantibus virtute multa. Age verò huic diuino, excellenti,& iucundo diei nouum aliquod prius comparemus,& exequemus spectaculum:& ita nobis orationem consequenter suppeditante ea quę sine vllis loci angustiis cœpit, ac continuit consistens verbũ patris, adiiciamus coronas encomiorum his,quibus est gratum festum, & amborum festo afferamus ea quę est consentaneum.Quomodo enim propositis geminis qui gaudium afferunt oculis,sole,inquam,resplendente,& Orientem illustrante,& luna cum splendidis stellis noctem obscuram illuminante:aut etiam duobus solibus orientibus nutu,& prouidentia diuina,& à patre mota voluntate, est admirabile & ineffabile iis qui hic adsunt spectaculum:ita etiam quę nunc adest splendida & summa celebritas, in nos emittit radiorum micantia fulgura,& huius fidelissimi populi congregationẽ tanquam astrorum multitudinem penè innumerabilem mittit ad templum eius, quę est verè & propriè Deipara:diuinosque radios,odoresque suauissimè spirantes effundit innumerabiles,& persuadet Deum promptissimum glorificare animo,quomodo ex terrigenis nemo fuerit elocutus. Non potest enim exhauriri eius bonorum scaturigo. Est. perennis thesaurus eius miraculorum.Si enim,vt diximus,est dulcis & desiderabilis, & eximius, & lęta efficit corda oriens hic sol,qui est ad tempus,& est interiturus,etiam si solus fuerit lucens,& illuminans:quanto magis putas,Christus sol iustitię nos illuminat iucundissima eius specie & pulchritudine fruentes,per immateriales inquam glorificationes,& purissimas preces?Ego enim(inquit Sapientia)eos qui me amant,diligo.Qui autem diligit filiũ & Deum,& hominem Christum,diligit eum quoq; qui ipsum genuit sine tempore,ante omnia secula,& ineffabiliter,Diligit verò etiam sanctissimum,& paraclytum spiritum, vt hono-

11 Nota diem festum adorationis zonæ beatæ virginis, & fasciarũ Domini nostri Iesu Christi.

honore æqualem,& confessorem patris,& filij,& vt qui ex patre quidem [12] procedit, per filium autem ad omnem pium mittitur. Diligit autem simul(ô excellentem Dei œconomiam) eam quæ ineffabili & stupenda ratione in vltimis temporibus continuit vnigenitum verbum patris,& quod cum eo est expers principij. Habuit enim, habuit in vtero intemerata,& impolluta verbum illud,quod cœlos constituit. Habuit in vtero eũ, qui pugno omnia continet,&(ô castissimam,& nulli culpæ affinem,quam extimescunt intelligentes omnes Hierarchiæ) gestauit in vtero eum qui nec contineri, nec adiri potest ab vniuersa creatura, Deum perfectum,(& verum quid tibi rei ô benigne & clemens, cum mendicis & abiectis?) hominem perfectum, duplicem natura, vna autem consistentẽ persona. Non enim dicimus hominem Deificatum tanquam in visione, ac phantasia : Absit, sed Deum incarnatum,& hominem factum, qui totum illud quod nostrum est, suscepit, dogmate nostro tenemus. Verbum enim(inquit tonitrui filius) caro factum est. Non quòd conuersum, ac mutatum sit ex eo, quod erat verbum, sed quòd præterea acceperit vt caro fieret: nõ mutata diuinitate in humanitatem, sed cum propria suæ diuinitatis essentia in propria persona Dei verbi & consistentis comprehendens etiam esse hominem. Hominem aũt dico perfectè. Quęcunque enim homo,& qualia homo ,& si quid est homo, accepit vnigenitus vt in perfecto suo homine vniuersam salutẽ, cũ Deus esset, efficeret, hominis nihil relinquens: ne pars relicta rursus fieret esca diaboli. Non enim venit vt mutaret naturam, carne indutus , vniuersorum Deus: sed vt eam reformaret,& efficeret puram à mutatione, vt etiam factum est. Quod enim fuimus, erimus, propter mysterium eius incarnationis, eam quæ ab initio erat, immutabilitatem accepturi, quam mihi,& bonis omnibus perfecit,& corpus natura mundum reddens à peccato,& intelligentẽ animam voluntatem habentem immutabilem. Vno autem verbo vniuersum dico mysteriũ. Neque Deum nudum corpore,& iis quæ sunt corporis, Christum esse credamus , neque nudum hominem absque vera diuinitate,& iis quę sunt diuinitatis: Vtrũque enim apertè ostendunt doctrinam diaboli: Sed Deum totum,& eum ipsum absque conuersione totius hominis accepisse essentiam, corde puro credamus ad iustitiam,& ore Apostolicè , & paternè confiteamur ad salutem. Hunc ergo ante secula Deum, qui comprehendi nõ potest, qui refulsit in duabus essentiis & operationibus, vna autem, vt diximus, persona,& nobis in omnibus fuit assimilatus præter peccatum, peperit quæ est verum patrocinium Christianorum,& propriè, vereque est Deipara: quæ est altior,& superior quauis re creata , tã quæ sub aspectum cadit, quàm quæ non cadit: quæ est pura , impolluta, intacta Patris, qui nec videri, nec comprehendi potest, ab omni reprehensione aliena,& pulcherrima spõsa, quæ est in omnibus gloriosa & benedicta , & in bonitate & benignitate est incomparabilis, conuenienter ei, qui ex ea natus est Deus & homo,& nobis ad indeficientem proposita opem & salutem. Et quis nõ hodie(vt superius diximus) accurrerit ad venerabilem zonæ, quæ semper lucet,& omni ex parte resplendet, venerationem,& ad hanc longè clarissimam , & illustrissimam eius ornatissimi,& à Deo conditi templi [13] dedicationem? Hodie enim admirabiliter ambo simul sunt proposita ad lætitiam fidelibus qui rectè sentiunt,& qui verè eam confitentur,& adorant veram Deiparam, vt quæ peperit supersessentiale verbum Dei Patris, qui nequit comprehendi. Et qui non est ita effectus,& nõ ita opinatur, vt paulò antè scripsimus, voces mutantes ex paternis pręceptis sit anathema.

Hodie lætantur Angeli, gaudẽt Cherubin, gaudio afficiuntur Seraphin, Throni,& Dominationes mente nobiscum exultant. Transilias, ô tu, pura mente æthera,& cœlũ, quod illum superat, puris & castis oculis:& videbis vim eorum quę dicũtur. Nec mireris. Nã si studio & diligentia homo fit Deus(inquit enim: Ego dixi, dij estis,& filij excelsi omnes) quid est incredibile aut magnum, quod quis versatus cum Angelis, quæ illic sunt bona videat, intelligentiam,& in iis se omnino extẽdat & oblectet? Abundè enim diuina gratia benignitatem suam iugiter effundit iis qui purè viuunt,& Euangelicè. Ego enim (inquit meus Iesus)& Pater veniemus,& mansionem apud eum faciemus. Vide ergo, vide, quemadmodum inhabitatio Trinitatis in hominibus maior fiat , quàm contemplari possimus. Hodie ergo à nobis quoque honoretur [14] zona, quę est omnino à Deo maximè illustrata,& summè admirabilis,& valde veneranda. Hodie honoretur zona, qua succincta fuit laudatissima Deipara , & fraudulentissimum draconem per eam suffocauit,& nostri generis autores à graui reuocauit exilio. Hodie honoretur zona, quam ipsum quoq; vnigenitum Dei verbum ineffabiliter ex ipsa carne tectum, quomodo ipse solus nouit, tenuit, & est complexus adhuc corporaliter propter ætatem se gerens pueriliter,& vt puer solet facere balbutiens,& in materno gremio requiescens,& exiliens. Hodie ipsi quoque, inquam, primi Dei ministri licet non videantur, eam adorant , & maxima colunt veneratione,& arcanè vna nobiscum lætantur. Hodie à nobis etiam terrenis adoretur , & magnificetur

12 *De processiõe spiritusancti recẽtium Græcorum more loquitur.*

13 *Etiam antiqui patres celebrabãt anniuersariũ diẽ dedicationis Ecclesiæ alicuius.*

14 *Ecce quanto honore prosequitur beatæ Dei genitricis zonam.*

gnificetur hæc zona ad gloriam eius,qui supra rationem fuit carne indutus.Et(ô mysteria,quæ comprehendi nequeunt)hodie magnificetur zona,ad laudem & honorem semper Virginis & Deiparę Mariæ.Lætatur enim cùm nos in his aspicit castissima Domina. Se enim ea re vera cinxit,vt credimus,& aras contriuit Idolorum,& delubra gentiū perdidit & comminuit,& cessare fecit immoderati sanguinis effusionem. Hodie zona magnificetur,per quam aër fuit sanctificatus, cœli summè refulgent,Sol & Luna supra naturam suam nunc splendidè radios & mysticè emittunt,& vniuersus mundus, qui quatuor continetur finibus,renouatur,& illustratur. Et gloria sit ei,qui nos implet in bonis omnibus ad gloriam suæ bonitatis. Hodie glorificetur zona per quam montes exiliunt,& tranquillum mare subridet placidè, omnesque summè ditantur & lætitia afficiuntur, ad gloriam eius,quæ est semper virgo,& Dei mater. Hodie zona glorificetur,per quam pulchri euadunt fluuij,& soli subiectam terram rigant,& fertilem efficiunt : Et gloria sit ei qui eos regit,& nos in omnibus lætificat,& copiosè alit. Hodie proponatur, honoretur, & adoretur zona,quę diuina virtute cœlos superat,& resplendet plus quàm radij solares, manetq; integra & intacta plurimorū annorū curriculis,noningentorū,inquā,aut amplius.

O Dei mysteria quæ comprehendi nequeunt:ô dona eius,quæ non possunt inuestigari. Papè tuā,ô intemerata potentiā.Papè tuā ad filium tuum absque vllo intercessore fiduciā. Et quis,ô Domina potuerit satis vel aliqua ex parte laudare hanc præclaram, & verè sem per colendam celebritatem?Et præbete quidem aures : Sum enim admirabilia dicturus. Nam vt scriptum inuenimus in admiranda, & semper resplendente arca,in qua est pretiosa hæc zona recondita,à tēpore Arcadij,qui olim imperauit,in fide rectè sentiens,quique fuit filius magni illius, & qui virtutibus refulsit, Theodosij,hic fuit reposita tricesimoptimo [14] vltimi huius mensis:Saluaque,illæsa & impolluta,vt videtis, permāsit vsq; in hodiernū diem,nullo modo fœdata aut obfuscata,aut eius colore vllo modo mutato: sed resplendens supra niuē,& tanquam modo ex coccino laborata,sic est proposita,virtute sancti,& viuifici,& adorandi spiritus. Ei autem prompto & alacri animo [15] flectamus genua, lachrymas fundamus prę lætitia,ante eam stemus,& fideliter omnes sanctificemur oculis,labris,frontibus,manibus,eam cum metu tangentes, & in altum extollentes,& sic dicentes:Audi filia,& vide, & inclina aurem tuam. Vides enim,vides ante pedes pulcherrimæ tuæ capsæ nos omnes ardenter volutari,& tuum postulare auxiliū,expectantes tuam defensionem,tuum in omnibus inuocantes patrocinium. Itaque vt dum hic quidem manemus,nos protegas supplicamus, rursus autē vt cùm excedemus,in ædibus semper viuentibus & luminosis habitemus [16] obsecramus. Contrà autem nobis parcat tuus filius & Deus,perennibus tuis orationibus.Nihil enim est,quod tibi sit impedimento,ô impolluta Domina.Ecce enim post tuum festum prætiosæ tuæ & adorandę zonæ,huius quoque tui templi dedicationem concorditer peragimus,vt qui sumus serui & debitores,ô optima. Respice seruos tuos,respice,in te enim [17] omnes spem nostram collocauimus,& in te viuimus,& gloriamur,& sumus. Scimus enim,scimus fore,vt non hac nostra frustremur expectatione,aut fallamur,et excidamus. Tuaenim sum⁹ hæreditas ô impolluta:et ad te mane surgere et confugere nunquàm nos piguerit. Agedum verò popule electe,et Deo grate,postquàm de venerāda,et prætiosissima zona pauca diximus, pro nostra quoque dicendi facultate nonnulla dicamus de dedicatione. Sicut vobis antè sumus polliciti. Dedicatur ergo hodie templum Dei matris,quod est pulcherrimum et luminosissimum,et cœlo potest æquiparari. Hodie dedicatur templum maximè benedictæ Dei Filiæ,in quo Angelorum exercitus assiduè ministrant, et circa semper splendentem capsam cum timore assistunt,quòd et fasciæ Christi in ea sunt reconditæ,et hæc à Deo contexta zona eius quæ peperit ineffabiliter. Gloria sit ei qui nos in his affatim ditat.et refrigerat,et à multis malis liberat,nēpe et ex incursione Barbarorū et grauibus alijs quibusdam casibus. Hodie cœlebrantur encænia nostræ intemeratæ. Et quis ex viris terrigenis,et ea quæ sunt Dei scientibus,non exilierit, et non præclarè supra niuem dealbatus fuerit,et animo,et moribus mutatus?Ita enim in his erimus sine periculo,si maximè cū metu,et tremore,et spiritali exultatione in id ingrediamur. Hodie templum dedicatur huius gloriosæ Dei matris,in quod ab Oriente,et Occidente,à Septentrione,et mari,omnes ardenter et fideliter confluunt,& spirituales cultus cum timore peragunt,et Deum ex corde non cessant glorificare à media nocte,atque adeò perpetuò prompto et alacri animo,assimilati Angelis,& archangelis. Hodie dedicatur templum Regis Christi matris,in quo omnis scriptura à Deo inspirata,et vtilis legitur ad vtilitatē animarum innumerabilium. Etenim ex quouis Christianissimo ordine in id magno studio confluunt Pontifices, et Reges,Principes,et magistratus,diuites,et pauperes, immatura ætas et piarum fœminarum caterua. Sed quis tuæ gloriæ loquetur magnalia ô intemerata? Hodie dedicatur templum

14 Vltimū mensem appellat græcorum more, qui Augustum extremum mensem anni faciunt.

15 Vide quomodo vult flecti genua ante zonam virginis, fundi lachrymas, ac illam tangētium omnium labra, frontes & manus sanctificari.

16 Ecce quomodo inuocat sanctissimam Dei matrem in auxiliū.

17 Vide mira quæ de matre Dei dicit & eadem fere quæ de ipso Domino Deo dicuntur. Et quod oīs nostra spes in ea sita sit. Quod tamen sobrie intellige, scilicet post ipsum Dominum Deum.

templum sponsæ expertis nuptiarum patris, qui non potest comprehendi, in quo chori piorum, & doctorum virorum in ordine assistentes, & indoctis non paruam præbentes vtilitatem summam accipiũt remuneratione. Qui enim adducit, inquit indignum ab indigno, erit tanquam os meum, Hodie dedicatur templum purum, & integrum gloriosæ Dei filiæ, in quod etiam ij qui sunt in montibus, & speluncis cursu venientes, ex bona fama ossa (vt dicit scriptura) pinguefaciente, amore amorẽ assumunt, & læti domum vadũt, semper virginis Mariæ summũ templũ honorãtes. Hodie templũ dedicatur illius castissimę tẽplis omnibus, superius, in quo plurimi ex iis qui sunt polluti peccatis grauissimis redeũt ad pietatẽ, & summã puritatẽ & fiunt ęquales Angelis. Hodie dedicatur tẽplum [18] patrocinij & defensionis Christianorũ, in quo ij etiã qui optimè viuunt, reddũtur formosiores, & luce lucẽ accipiunt, exornati humilitate, qui Christũ imitãtur. Hodie templũ dedicatur laudatissimæ, & ab omni labe alienę puellę, in quod quicunque ingreditur ex desiderio & fide, & ea enunciat quæ ab eo facta sunt grauiter, & confitetur se amputaturum ea quæ sunt molesta, statim (ô miraculum) inuenit solutionem, & cordis exultationem. Dixi enim, inquit, enunciabo contra me iniquitatem meam Domino, & tu remisisti impietatem cordis mei. Hodie templum omni ex patre benedictæ, & venerandæ adolescentulæ, & prophetarum coronidis est dedicatum: in quo eriguntur paralytici: qui non vident, visum recipiunt, et qui horrore ac febri laborant, curantur. Est enim semper perennis scaturigo eius miraculorum. Hodie nos quoque, qui huc accurrimus ab innumerabilibus, & sibi inuicem succedentibus afflictionibus, & turpissimis improborum hominum maledictis liberati, & tecti sub alis eius intercessionis, suppeditatam rationem, & sapientiæ cognitionem desuper à filio ex ea nato per ipsam admittentes, cùm loqui iussi fuerimus, sine impedimento clamemus. Ne assiduas [19] nostras preces repudies, ne repudies ô intemerata. Defende nos secundum magnam & copiosam misericordiam tuam, ô Domina. Frange schedulam immensorum nostrorum malorum, tuis quæ nunquam dormiunt, intercessionibus, ô optima. Nos ante finem concilia tuo misericordi & iusto iudici, filio & Deo. Sumus enim planè omni destituti fiducia & audacia propter negligentiã & multitudinem peccatorum. Sed magnam vim habet, ô laudatissima, precatio matris ad filij cõciliandam beneuolentiam, vt credimus. Cùm ergo habes maternã & infinitam ad eum fiduciã, qui ex te sine fluxione, & ineffabiliter ortus est, nos quoque fac bonorũ æternorum participes, et ab omni graui hic et illic libera afflictione, Potes [20] enim omnia tu, quæ es plus quàm benedicta et gloriosa: vt à te custoditi, & de te gloriantes, emittamus gloriam & gratiarum actionem in hoc venerando templo, & vbicunque simus, patri, & filio, & sancto spiritui, nunc & semper & in secula. AMEN.

18 Beata Maria virgo patrociniũ & defensio Christianorum.

19 Ecce quõ beatã Mariã inuocat, et quantũ eius intercessionibus cõfidit.

20 Beata Maria virgo omnia potest.

ALOYSIVS LIPOMANVS EPIscopus Bergomensis syncero Lectori salutem.

VM ex laboriosa illa, non minusque periculosa Polonie legatione, diuina prorsus ope, & non alia, incolumis in Italiam reuerterer, & hexaphora vectus, ne itineris tædio torperem, diui Ephræm Edissenæ Ecclesiæ diaconi elegantissimos sermones legerem, quædam ex ipsis decerpsi, quæ ad illustrandum hoc nostrum sanctorum vitarum volumen admodum accommodata mihi visa sunt. Proinde ea tibi nunc subiicimus, benigne lector, quæ certò scio, ingens tibi paritura desiderium, reliqua sanctissimi huius viri scripta per te ipsum percurrendi. Quis enim eum morum probitate, & vitæ sanctitate, monachismi disciplina, eruditione, et pietate antecellit? Nemo profectò, nisi is vnus magnus sit Basilius, Ephræm ipsius spiritualis pater, præceptor, et institutor. Sed nõ longè post eius vestigia, crede mihi, graditur sanctissimus hic vir & clericorum, & monachorum iubar splendidissimum. Attingere ergo tu quoque & ad ea quæ scripsit, legenda: & ad ea quæ docuit, opere complenda. Ita enim nec ignauus lector, nec surdis apparebis auditor, sed verus illuminati viri discipulus, postque huius breuis vitæ cursum ibi tandem collocaberis, vbi ipse modò Deũ omnipotentẽ cũ sanctis omnibus indesinenter laudat, & glorificat. Vale.

ORATIO DIVI EPHRAEM DIACONI Ecclesiæ Edissenę, viri sanctissimi, & illuminatissimi. de sanctissimæ Dei matris laudibus.

INTEME-

NTEMERATA, prorsusque pura Virgo Deipara, Regina omnium, spes desperantium, Domina mea gloriosissima, eademque optima, sublimior cœlicolis, purior Solis radiis, & splendoribus, honoratior Cherubin, & Polyommatis, id est multoculis spiritibus, sanctior Seraphin, & nulla cōparatione cæteris omnibus superis exercitibus gloriosior, spes Patrum, gloria Prophetarum, Apostolorum præconium, & honor Martyrum, Sanctoru m lętitia, & lumen studiosorum Abrahā, Isaac, & Iacob, decus Aaron, Moysis splendor, & Gedeon vellus, Hierarcharum cœtus, & omnium sanctorum ac virginum corona, ob fulgorem inaccessa. Accerra aurea, lucerna micantissima, vrna cœli manna gestans, tabula scriptam legem ferens mortalibus, arca vera, charta diuinissima, omnium princeps, circunspecta, & lucifera virgo, consolatio sanctissima, & omniom dux, sacratissima puella. O rube incombuste, & parens prædium, & viridans Aaron illius virga. Virga profectò extitisti, & flos filius tuus. E radice Dauid, & Salomonis germinauit Christus noster creator, Deus & Dominus omnipotens, altissimus & solus. Tu quoad corpus Deum & verbum genuisti, virgo ante partum, virgo In partu, virgo post partum. Claues non excussit Deus creator tuus in tuo virginali vtero absque semine carné indutus te ô celeberrima, talē præseruans, qualis exiteras ante partū. Per te reconciliati sumus Christo Deo meo filio tuo. Tu peccantium, & auxilio destitutorū adiutrix. Tu portus [1] procella vexatorū, solatiū mundi, carcere clausorum liberatrix celeberrima. Tu orphanorum susceptio, tu captiuorum redemptio, tu ægrotantium exultario, & omniū salus. Tu solitariorū stabilimentum, & spes mundanorum. Tu virginum decus, corona & gaudium. Tu mūdi lętitia, ô Domina princeps, Regina pręstātissima, & perquàm bendeicta, puella venerāda, dominorum domina purissima. Sub alis tuis custodi me & protege. Miserere mei, qui sum luto inquinatus, qui sceleribos quàm plurimis creatorem Deū meū & iudicem offendi, ne aduersus me glorietur satanas exitiosissimus, ne in me exurgat execrandus inimicus meus, ne seruum tuum à tui spe destitui cognoscam, ne calumnietur me detrectantiū lingua. Non mihi alia fiducia, ô virgo syncera. Ex vlnis equidem maternis tibi Domina mea, deditus sum miserabilis, & cliens tuus vocatus sum, ne maleuolus satanas me ad infernas portas adducat. Tu enim meus portus ô virgo iuuiolata, & præses auxiliatrix. Denique sub tutela & protectione tua totus sum. Crebris lachrymis te, ô celiberrima mater [2] imploro, & aduoluor tibi, domina mea suppliciter clamans, ne dulcis filius tuus, & vitę omnium dator, ob multa quæ patraui scelera tollat me de medio, & miseram animam ceu leo, diripiat, vel velut sterilem ficum infœlicē me excidat. Sed obsecro, vt Christum meum adeā, & subeā aulas illas beatorum, vbi non sunt lachrymę, non vexatio, non molestia, non mors, non tormenta, non locorum angustiæ, sed lætitia inexhausta, voluptas iustorum, deliciæ, & exultatio. gloria, & splendor. Imple os meum gratia dulcedinis tuę. Illumina mentem, ô gratia plena. Moue linguam meam & labia, ad laudes tibi alacri & læto animo canendas, & præcipuè melos illud Angelicū celebrantissimū, quod Gabtiel in Nazareth seruili habitu ad te virginem & matrem Dei mei integerrimā clamans cecinit, salutationem maximè congruam, et dignissimā, mundi salutē, cunctarūque animarum tutelam. Dignare, virgo, te tuum seruum laudare, & dicere: Aue Dei splendissimū, et luculentissimum vas: aue Domina Maria gratia plena: aue in mulieribos virgo beatissima: aue stella fulgentissima, ex qua Christus prodiit: aue illustrissima lux, mater, & virgo: aue quæ mirificè Regē omnium peperisti: aue per quam nobis sol præclarissimus illuxit: aute Domina cunctis sublimior: aue canticum Cherubin, et hymnus Angelorum: aue pax gaudium et salus mundi: aue generis humani lętitia: aue patrū pręconiō, et prophetarū decus: aue martyrum pulchritudo, et corona sanctorū: aue piorū gloria, et in solitudine degētium hymnus: aue pręclarissimum hierarcharum cœlestium ornamentū: aue hymnigraphorum omnium oratio: aue præstantissimum orbis terræ miraculum: aue terrigenarum omnium delectatio: aue paradise deliciarum et immortalitatis: aue lignū vitę, gaudiō, et voluptas: aue vallum fidelium, et mundi salus: aue tranquille portus, & à fluctibus agitatorum liberatrix: aue nostra periclitantium auxiliatrix: aue progenitoris illius Adam resurrectio: aue iucunda libertas: aue omnium parens: aue flos gratiæ & consolationis: aue refugium peccatorum, et hospitium: aue propitiatorium laborantium: aue refugium in Hierosolymis: aue throne mei creatoris gloriosissime: aue æui splendor illustrissime et micantissime: aue spes omnium proborum aduersis casibus afflictorum: aue conuersorum refugium: aue virorū iuxta mulierumq; regina et tutela: aue mūdi mediatrix gloriosissima: aue vniuersi terrarum orbis conciliatrix: aue Domina sceptrum fidelibus tuis impetrans: aue gloria & lętitia omniū sacerdotū: aue virgo solatiū solitariorū: aue porta cœlorū, ascensus omnium: aue reseramentum portarum paradisi: aue quæ mœrores sedasti, adornatrix omnium: aue

1 Ecce quomodo sanctissima virgo est humani generis refugiū, & totius mundi salus post Deum.

2 Inuocat sanctā Dei genetricē pro consequenda peccatorum venia a filio & beatitudinis gloria adipiscenda.

eadem quę leniisti oppressorum molestiam: aue clauis cœlorũ, & regni Christi: aue portus optima huius vitæ nautarũ: aue animę maç spes bona & fida: aue Christianorũ omnium firma salus: aue lumen pręfulgans, quo mundus illustratur: aue mater Christi filij Dei viui: aue nostra genitorũ protectio luculenta, & gloria: aue quæ nullo spatio comprehensum in sinu aomprehendisti: aue quę Christũ vitę datorem educasti, Christum pientissimum omnium creatorem, Deum, dulcem Iesum meũ, altoram mundi, hominum amantissimũ, omnipotentẽ patram meũ, cui aompatir gloria, honor, & potestas in secula, laus, & magnificentia, cum æterno patre, & spiritu sancto, nunc & semper, & in sacula saculorum.

Precibus Dei genitriais samper virginis, & exarcitus cœlestium, ac cœtus Angelorũ, Cherubin, Seraphin, Prophetarum, Martyrum, Hierarcharum, Sãctorum studiosorum intercessionibus, & omnium bearorũ supplicationibus, miserere tuæ areaturę Deus mi clementissime. A daxtris in hora iudicij aolloca humiles seruos tuos. Ne, ó Domine vitę autor ad opera quæ nos mortalas legẽ præuaricati commisimus, aspexaris, quin potius aspice ad mitissimam humanitatem & misericordiam tuam. Aman. § *Vide quõ sancti intercedũt pro nobis.*

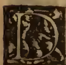
EIVSDEM DIVI EPHRAEM

oratio, ad sanctissimam Dei genitricem.

IMMACVLATA, impolluta, inaorrupta, pudica virgo, Dei spõsa, Domina nostra, quæ Deũ Verbum hominibus mirifica tua conceptione cõciliasti, & rebellem humani nostri ganeris naturam cœlestibus consociasti, vnica spes desperatorum, oppressorũ subsidiũ, & ad te currentium auxilium pręsentissimum, omnium daniq; Christianorum profugiũ, me scelastũ peccarorem, & fœdis meis cogitationibus, verbis, factis, factum vilissimũ, atq; adeo voluptatum molitiẽ animo serulli & abiecto amplaxarum, na aduerseris quęso, quin potius sicut humanissimi Dai mater es, ita me peccatoram humanitar suscipe, & meam sordidissimam, indignisq; labiis exprassam orationem admitta, necnon tuum quidem filium, meum aũt herũ, & Deũ, matarna tua liberalitate volens axora, vt mihi quoq; mitissima illa suę pietatis viscara resarar, & posthabitis innumarabilibus peccatis meis, ad pœnitentiam me conuartat, probeq; sua complare mandata concadat. Adsis ‡ mihi semper Virgo misaricors, clemans, & benigna, in præsenti quidam vita faruens protectrix & auxiliatrix, hostilas impetus repellans, & ma deducens ad salutã, ac in supremo vitæ momento miseram maam animam aonseruans, & tenabrosos malorum dæmonum aspectus ab ea procul abigẽs: in terribili autẽ die iudicij ab æterna damnationa me liberãs, postremò inaacessæ tui filij & Dai glorię me hęredẽ efficiens. Quam per intercassionem fauoremq; tuum, Domina mea sanctissima, Dei mater, ta atiam atq; etiam oro, assaqui valaam, gratia, miseratione, & humanitate vnigeniti tui filij Domini, & Dai, ac saluatoris nostri Iasu Christi, cui cõuenit omnis gloria, honor, & venaratio cũ ęterno aius patre, & sanctissimo, optimoq; vitæ autore Spiritu, nunc & semper, & in saaula saculorum. Amen. ‡ *Et hic inuocat immaculatã virginem.*

¶ PASSIO SANCTORVM INNOCENtum, per D. Ioannem Chrysostomum Episcopum Constantinopolitanum scripta.

REDICATVR nouus ab infantibus sermo, sanctis laudibus Christi, in gloriam Domini primam vocẽ aperiunr innocentes: Fiunt diserti lauda, qui fuerant imperiti sarmone. Offerunr Domino primitias linguę, nouos oris immolant fructus, verborum principia libanr. Infantia enim quę per ætatã loqui non poterat, glorias Dei cum gaudio resonabat. Norunt laudare Christum, qui loqui non norũt: fiunt periti laude, qui fuerunt imperiti fermone. Ostendunt laudibus Christum, suffragiis prędicant Christum. Fiunt interea pueri sine magistro diserti, docti sine doctore, pariti sine eruditore. Agnoscunt Christum, prędicant Dominum: non quam persuasio humana docuerat, sad quam diuinitas innocentibus inspirabat. Cessant enim humana, cum diuina tractantur: quia humana ipsa prodesse non poterunt, nisi diuinorum solatio subleuantur. Necesse est enim tarrena succumbere, quum cœlestia pręedicantur, naturalia silere, quum virtutes loquuntur. Erigitur itaque infantium ætas in laudem, quę dalictorum non nouerat crimen: dignus à dignis laudatur, & innocens innocentium tastimonio prędicatur: accipiunr enim à Christo, & reddunt, consequuntur, & refarunt. Vno anim rampora, & qui dedarat, racipit: & qui acceperat, reddit: vno, inquam, tempore sua Christo redduntur, dũ eius laudes illi ab infantibus

Est sermo xxxi. in opere xxij sermo eius qui habetur Tom. 2. fol. cccliii. Est in operibus eius Basileæ impressis Tom. 2. fol. 255.

BB

tibus referuntur. Diximus de laude infantium, quid de lactentium laudibus proferemus, quorum laudem inuenire non possumus, nisi eos ipsos qui laudauerint, nouerimus? Qui sint, vbi sint, quam laudem intulerint quæro, qui loqui non norant? Neque enim illa ætas posse poterat, quod natura nō dederat, aut celebrari à talibus poterat, quod institutio denegabat. Dicūt namq; Domino laudes trucidati ab Herode lactentes: loquuntur sanguine, quod lingua non possunt: passione canunt, quod sermone nō norunt: occisi prædicāt, quod viui non poterant. Nec nouum quid dicitur, vt innocens sanguis, aut Deo referat laudes, aut suas indicet passiones, cùm Abel sanguis clamet ad cœlū, aut occisorū animæ ab altari vociferantur ad Deum. Contulit martyriū laudem, quibus negauerat natura sermonē: licuit sanguine clamare, quibus narrare non licebat voce: licuit sanguine loqui, quibus lingua non licuit: miscent cū Domino colloquia, quibus humana negata sunt verba.

Sed enim occisis innocentibus istis impleta sunt prophetiæ verba, dicētis: Vox in Rhama audita est, fletus & plorationis, Rhachelis flentis filios suos, & noluit cōsolari quia nō sunt. Rhachelē primò Ecclesiæ esse personam nemo qui abnuat, nemo qui aliud contra veritatem defendat: sed duo in illa diuersa conspicio, fletū, & consolationis contemptū. Si enim fleuit, cur consolari contempsit? Aut si consolari contempsit, cur fleuit? Aut quomodo competit consolari noluisse, cui competit flesse, cùm aut flere non potuit, cùm manifestū sit fletus consolatione tergi? Vel certè cur indiguit consolationis sermone? Sed (inquit scriptura) noluit consolari, quia non sunt: id est, noluit consolari quia sunt. Si idcirco noluit consolari quia sunt, quomodo voluit flere quasi illos qui non sunt? Sed vt compendiosa diuersitati causa reddatur, conditio à matre defletur, sed spe gloriæ consolatio humana contemnitur. Pietatis affectus in fletibus declaratur, sed occisorum gloria repudium considerationi indicitur. Pugnāt enim in matre affectus & fides, humanitas cū deuotione concertat, plangit affectus, sed fides exaltat: deflet humanitas, sed deuotio cōsolatur. Licuit enim matri humanitus flere, cui nō licuit consolatione humanitus indigere. Ideo & Dominus Christus in Lazaro fleuit: nec tamen ipse quoq; cuiusquā cōsolatione indiguit: quia hominis fuit quòd fleuit, cùm manifestè Deus sit qui Lazarum suscitauit.

Sed ô beata lactentiū gloria, quibus pro Christo contigit dedicare martyria. Expugnāt tempore vno natiuitatem & mortē, ingressum & exitū, principium & occasum, vt ipsis posset tempore vno, vt dixi, contingere, & nascendo ingredi mundū, & dedicare martyrio cœlū. Probat nouos exercitus Christus, rudes milites designat, legiones lactētes, victoria perpetrata coronat. Fiunt pro Christo victores, qui ętate fuerūt cōęquales: fiunt, inquā, infantes sine certamine fortes, sine pugna victores: norūt vincere, qui pugnare nō norāt, existunt victoriæ compotes, qui fuerant ætate imbelles. Merentur pœna martyriū, gloriā sanguine comparant, æternam vitam temporali morte commutant. Nec timuit ætas illa mortem, nec horruit: timere enim nō potuit quæ timere nō nouit: transmittit [a] infantes infans Christus ad cœlū, noua xenia, patri primitias fructuū exhibet genitori. Ostendit futuram fœcundissimā messem, dum in semine tantam exhibet vbertatem. Desisit se, desisit hostilis immanitas, quæ putauit turbare posse consilium Dei, gloriā Christi, salutē necessariam mundi, sed contulit infantibus multis martyrium, dū infantē quærit occidere Christū. Præstat hostis dum nocet, beneficium tribuit, quum occidit: inuideret enim eorū gloriæ, si amaret: sed alię sunt terrestres pugnæ, aliæ cœlestes victoriæ, in prælio Christi moriendo viuitur, cadendo surgitur, victoria per interitum comparatur.

a. Transmittit infantes Christus ad Cœlum.

ITEM DE SANCTIS INNOCENtibus, ex Diuo Gregorio Episcopo Nysseno.

Habetur in oratiōe eius in die Natiuitatis Domini habita, & nuper à Petro Francisco Zino Veronensi Latine reddita.

NOn Prophetæ solùm & Angeli Dominicæ natiuitatis nobis gaudium denunciant, verùm etiam cœli rebus suis admirandis, Euangelij gloriam prædicant. Ex Iudæis (vt ait Apostolus) propheta Christus ortus est. Sed eius ortu nō illuminatur Iudęus, Peregrini, & à testamentorum promissione benedictioneq; patrum alieni sunt Magi, qui populum Israëlitam anteuertunt, & cœlestem agnoscentes lucem, & in spelunca Regem nō ignorātes. Hi munera offerunt: illi insidias struunt. Hi venerātur: illi persequūtur. Hi gaudent inuento, quem exquirebant: illi nunciato ipsius ortu reformidant. Vidētes enim, inquit, stellam supra locum vbi erat puer, gauisi sunt gaudio magno valde. Herodes autē sermonē audiens, turbatus est, & omnis Hierosolyma cum illo. Hi & tāquam Deo thus offerunt, & auro dignitatem regiam colunt: & prophetica quadam gratia, per myrrhā mortis dispositionem subsignificant. Illi verò cunctos infantes vnum in locū coactos, internecione tollendos censent. Quod eos mihi non solùm crudelitatis, verùm etiā summæ dementiæ videtur coarguere. Quid enim sibi vult ista puerorum trucidatio? Cur ausi sunt homici-

homicidæ sese tanto scelere obstringere? Quoniam nouũ quoddam, inquiunt, mirandũq; cœli portentum, Regis indicium Magis nunciauit. Quid igitur tum? aut portentis signo fidē habes vt vero, aut quod rumore iactatur, vanũ putas? Si talis est, qui cœlos sibi fecerit inseruire, prorsus est supra manum tuam: Sin autē in potestate tua est, vt ille vel viuat vel moriatur, eum frustra pertimescis? Qui enim id agit, vt imperio tuo subditus ipse sit, pro quo molitur insidias? Cur horrendum illud datur mandatum? cur impia fertur sententia, vt miseri infantes trucidētur? Quid peccarũt, quid morte aut supplicio dignũ admiserũt? crimen vnũ duntaxat habent, quòd nati sunt, & in lucem editi. Et propterea necesse fuit, vt ciuitas carnificibus compleretur? vt cogeretur matrum multitudo, & infantiũ populus, vt adessent etiã patres, & generis propinquitate coniuncti ad sęuũ facinus cõgregarentur.

Quis oratione calamitatem describat? Quis acerbitatem enarrãs oculis aspiciendã proponat? mixtam illam lamentationem, luctuosum questũ puerorũ, matrum, propinquorum, patrum ad minas carnificum miserabiliter exclamantiũ? Quis dicendo possit exprimere carnificem gladio contra puerum irruentem, & toruo truciq; vultu contuentem: verbisq; crudelibus alloquentem, vna quidem manu corripientem infantulum, altera verò gladium adigentem? matrem porrò ex altera parte filium ad se trahentem, obiicientemq; ceruicem suam acuto gladio, ne miserum filium carnificis manu necatum propriis oculis intueatur? Quis explicet ea quæ patres agunt, reuocationes, suspiria, postremos filiorum complexus? præsertim cùm idem à multis fiat eodem tempore? Quis variam multiplicemque calamitatem, & conduplicatos puerperarum dolores partus exponat? & acerrimas quas admouebat natura faces? Quomodo puer infelix & vberi simul inhæreret, & per viscera lethalē plagam acciperet? Quomodo misera mater simul infantis ori subderet vbera, & sinu sanguinem eius exciperet? Manus autem impetu sæpenumerò carnifex vno gladij ictu filium & matrē consauciabat, & vnus sanguinis riuus ex matris plaga & ex mortifero vulnere filij mixtus decurrebat. Iam verò cùm nepharia Herodis sententia non solùm nuper geniti necarentur, sed etiam illi qui alterum agebant annũ raperentur ad mortē: scriptum est enim eũ iussisse bimulos, & minores interfici, videre erat matres nõ paucas, quę eo temporis spatio duos filios enixæ fuerant. Quódnam igitur rursum in his spectaculum cernebatur, cùm duo carnifices circa matrē vnà essent occupati, vnusq; propè currentē filium ad se raperet: alter autem lactentem adhuc infantulum è gremio matris euelleret? Quid tum faciat mater infœlix, cùm natura bifariã in filios diuellatur, & vtroque filio maternis visceribus ex æquo faces admouente, nesciat, vtrũ ex carnificibus prius sequatur, cùm vnus ex hac, alter ex illa parte pueros ad cędē trahat? Præcurrat ne ad nuper genitũ confusos indistinctosq; gemitus emittentem? At inhibetur ab altero iam loquente, balbutientiq; lingua matrem inclamante. Quidnam agat? quò se vertat? vtrius voci voce sua respondeat? vtrius gemitum gemitu excipiat suo? vtrius defleat necē, cùm vterque naturæ stimulis æquè miseram feriat? Sed amoueamus aures ab hisce questibus, & ad læ iora dieq; festo magis conuenientia cogitationē conuertamur, licet Rachel, vt inquit Propheta, clamans filiorum cædem deploret. In die enim festo, vt ait sapiens Salomon, malorum decet obliuisci.

ITEM DE SANCTIS INNOCENtibus, Per Diuum Bernardum Abbatem.

Benedictus qui venit in nomine Domini, Deus Dominus, & illuxit nobis. Benedictũ nomen gloriæ eius quod est sanctũ. Neq; enim ociose venit quod ex Maria natũ est sanctum, sed cõpiose diffundit & nomē, & gratiã sanctitatis. Nimirum inde Stephanus sanctus, inde Ioannes sanctus, inde sancti etiã Innocentes. Vtili proinde dispensatione triplex ista solennitas natale Domini comitatur, vt nõ modò inter contiguas solennitates deuotio cõtinua perseueret, sed & fructus Dominicę natiuitatis exinde nobis velut ex quadã prosecutione euidentius innotescat. Siquidem aduertere est in his tribus [1] solennitatibus triplicem quandam speciem sanctitatis, nec facile præter hæc tria sanctorũ genera quartũ aliud posse arbitror in hominibus reperiri. Habemus in beato Stephano martyrij simul & opus & voluntatem, habemus solã voluntatē in beato Ioanne, solũ in beatis Innocentibus opus. Biberũt omnes hi calicē salutaris, aut corpore simul & spiritu, aut solo spiritu, aut corpore solo. Calicē quidem meũ bibetis, ait Dominus Iacobo & Ioãni, nec dubiũ quin de passionis calice loqueretur. Demũ cum Petro diceret: Sequere me, euidēter eum ad imitationē suæ prouocans passionis, cõuersus ille vidit discipulum quem diligebat Iesum sequentem, non tam gressu corporis, quàm promptæ deuotionis affectu. Et bibit ergo Ioannes calicem salutaris, & secutus est Dominũ sicut Petrus, & si nõ omni-

Est sermo d. Bernardi abbatis in natali eorundē.

[1] Tres solennitates contiguæ natale Domini comitatur, S. Stephani, S. Ioannis, sanctorum Innocentium.

modo sicut Petrus. Quòd enim sic mansit, vt non etiam passione corporea Dominũ seque retur, diuini fuit consilij, sicut ipse ait: Sic eum volo manere donec veniã. Ac si dicat: Vult quidem & ipse sequi, sed ego sic eum volo manere. An verò de Innocentum coronis quis dubitet? Ille pro Christo trucidatos infantes dubitet inter martyres coronari, qui regeneratos in Christo nõ credit inter adoptionis filios numerari. Alioquin quando coquos sibi pueros puer ille qui natus est nobis, nõ contra nos propter se pateretur occidi, quod vtiq; solo nutu poterat prohibere, nisi melius aliquid eis videret, vt quemadmodum cæteris infantibus, tunc quidem circuncisio, nunc verò baptismus sine vllo propriæ voluntatis vsu, sufficit ad salutem, sic nihilominus; pro eo susceptum martyriũ illis sufficeret ad sanitatẽ. Si quæris [3] eorum apud Deum merita vt coronarentur, quære & apud Herodem crimina vt trucidarentur. An fortè minor Christi pietas quàm Herodis impietas: ille quidem potuerit innoxios neci dare, Christus non potuit propter se occisos coronare? Sit ergo Stephanus martyr apud homines; cuius voluntaria passio euidenter apparuit, in eo vel maximè, quòd in ipso mortis articulo, tam pro persequentibus, quàm pro seipso solicitudinem gereret ampliorem, vinceretque in eo sensum corporeæ passionis, internæ compassionis affectus, vt illorum magis scelera, quàm sua vulnera plangeret. Sit Ioannes apud Angelos martyr, quibus tanquã spiritualibus creaturis, spiritualia deuotionis eius signa certius innotuerint. Cæterùm hi sunt plane martyres tui Deus, vt in quibus nec homo nec Angelus meritũ inuenit, singularis tuæ prærogatiua gratiæ euidentius cõmendetur. Ex ore infantiũ & lactentiũ perfecisti laudẽ. Gloria in excelsis Deo, Angeli dicunt, & in terra pax hominibus bonę volũtatis. Magna quidẽ, sed audeo dicere, nec dũ perfecta laus, donec veniat qui dicat: Sinite paruulos venire ad me, quia taliũ est regnũ cœlorũ, & pax hominibus, etiã sine voluntatis vsu in sacramento pietatis. Considerent hęc qui de opere & voluntate cõtentiosis solent disputationibus corrixari, considerent & aduertãt neutrũ negligi oportere, vbi non [4] videtur deesse facultas, prçsertim cùm vtrũq; sine altero, vbi tamẽ facultas deesset, nõ modò salutẽ conferre possit, sed etiã sanctitatẽ. Sed & hoc quoq; firmiter teneant, prodesse quidẽ opus sine volontate, nõ aũt contra voluntatem, vt vnde saluantur infantes, inde magis damnẽtur fictè accedentes. Nihilominus sanè in quibusdã voluntas sine opere sufficiens ast, non aũt contra opus, verbi causa: Rapitur quis in bona quidẽ volũtate, sed necdũ perfecta, necdũ idonea, martyriũ sustinere: Quis illi audeat pro hac imperfectione negare salutẽ? Fortè enim propterea nõ sinitur in illam grauẽ tentationem venire, ne deficiat & damnetur. Nimirũ si in hac tã infirma voluntate induceretur in eam quæ supra ipsum est tentationẽ, nec voluntas roboraretur; quis illũ dubitet defecturum, negaturũ & si in eo mori contigerit, etiã periturũ? Qui enim erubuerit me coram hominibus, erubescam & ego eum, ait Dominus, coram Angelis Dei. In ea igitur imperfecta voluntate in qua saluatur quis vbi deesset facultas operis, iã non saluari posset propter defectum operis vel opus defectionis: Idẽ verò & in ignorantia posset accidere.

3 Quod negat pueros habuisse merita apud Deum, non cõuincit sanctos non mereri coram Deo, sed dicere vult, quod propter exiguam ætatẽ pueri isti nulla potuerũt bona opera edere quibus ex Dei gratia meremur vitã æternam.

4 Non sufficit bona voluntas, vbi adest facultas operandi.

Æmulemur proinde charitatẽ, [5] & sectemur bona opera fratres mei, nec infirmitatis, nec ignorantiæ peccata vllo modo paruipendentes. Magis aũt soliciti & timorati agamus gratias benignissimo & largissimo Saluatori, qui humanæ salutis occasiones tam copiosa charitate perquirit, vt in his voluntatẽ & opus, in his sine opere voluntatẽ, in his etiã sine voluntate opus salutis inuenire lætetur, qui vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionẽ sui venire. Hęc est enim vita æterna, vt cognoscamus patrẽ verũ Deũ, & quẽ misit Iesum Christum, qui vnus cũ eo verus est Deus super omnia benedictus in secula. Amen.

5 Æmulanda charitas, sectanda bona opera, nec infirmitatis aut ignorãtiæ sunt paruipendenda peccata.

BASILII SELEVCIAE DE SANctis Infantibus qui fuerunt interfecti ab Herode.

Apud Simeonem Metaphrasten.

VRSVS senex ego deducor ad stadium orationũ. Rursus perinde ac mater quę laborauit in multis nutriendis filiis, imbecillũ & egenũ vber meę humilitatis cogor exprimere ad tantũ populũ. Et quis est qui me cogit? Hic magnus fluuius Euphrates: & ideo pareo. Potest enim ex sua inundatione, dicendi in me aliquam deriuare copiã, & tantam quantã potest capere animę meę capacitas. Sũt enim ô fratres, pleni quidẽ melle faui scripturarũ: & dulci rore abũdẽ scatent aluei, adeo vt liceat studiosis eos absq; vllo labore exprimentibus, virtutũ ebrietatem in suis locare animis, quæ est mater temperantię: ebrietatem quę vigilantẽ seruat obtutũ animę: ebrietatẽ, quę lucem veritatis reponit in animis qui semper complentur: ebrietatẽ, quę nõ facit amentes: nec eos qui bibunt imbecillos reddit ex satietate, sed mẽbra potius corroborat, & armis

iustitiæ

iustitiæ armat aduersus peccatum:ebrietatem,qua fuit repletus chorus Apostolorũ,quando rore spiritus qui è cœlis fluxerat,in sua lingua accepto congregatarum gentiũ auribus distribuit oris operationem. Vniuscuiusque vocem ad omnium gentium sensus accommodante & adaptante gratia,adeo vt fluentum sermonis quod profundebatur ex labris, fieret familiare omnium auribus, à spiritu sono transformato in id quod erat cognatum vocis vniuscuiusque eorum qui audiebant. Me autem infantium adhuc vocẽs circumsonant,& me eos adhuc videre arbitror voce quidem clamantes nihil significante cum stupore,& ad ensium splendorem conniuentes,& cum timore se ad matris vlnas tanquam tutas inclinantes:Deinde in ipsos sinus subeuntes: Videor verò ipsas quoque videre matres,aliam aliò per vrbem currentes cum illis miserabilibus & dulcibus oneribus, & locum fugæ quærentes:& illam quidem quæ nec honestum sumpserat tegumentum in vigore malorum:hanc autem quæ quod habebat in cursu alieno proiecerat:aliam verò temere & confuse comas filio iniicientem,& tali tegumento sperantem se posse infantem suffurari:aliam quæ comprehendebatur ab iis qui vehementer persequebantur,& deinde à cursu desistebat,& timore diriguerat, & flentibus oculis ad gladij fulgorem aspiciebat, & aspectum diuidebat nunc ad stricti ensis impetum, nunc ad filium qui erat feriendus, & se festinanter opponebat ferri violento motui: & rursus aliam quæ ne moueri quidẽ poterat,& nec parum quidem respirare,cùm stupor vinxisset eius pedes,sed ante suũ filium timore perierat,& cum exili eiulatu expectabat percussurum:& iã remissis trementibus manibus infantem vehementer portabat: quæ quidem ignorabat ex vlnis lapsum infantem,casu morte ei allata,præuenisse mortem gladij. O Herodis insaniam. Quibúsnam ex consilij egestate actibus repleuit orbem terræ? Quis erat ille longè infelicissimus,quando tam acerbam tulit sententiam in eos qui eum nulla affecerant iniuria? Omnino certè speciem induerat regiam:& factus ac pompæ scenam sibi finxerat: & sedebat in aureo throno.gemmarũ collucente splendoribus:& pectora ira dilatans,inuidia cogebatur in arctũ:& capulo ensis innitebatur dextera: & viros sapientia insignes adhibebat in consilium,quorum linguas mouebat diabolus,illius vrgens interitum,& alia quidẽ furiose accipiens:alia autẽ statuens audire & iudicare, & improbis grauiter annuens cõsiliis,meditatus est messem immaturam segetum. Postquã autem sæuo decreto illud inhumanum confirmauit consilium,& totum iam in armis iussit esse exercitũ, eumq́ue ferro muniit,eique Centuriones & Tribunos diuisit,& Duces elegit qui præclarè poterant intelligere quid oporteret facere in tempore,& optimè sciebant vti armis,huiusmodi verbis eos est allocutus,nullo pudore affectus eorum quę dicebat. In multos quidem ô milites belligerantes vos fortissimè gessistis,& mœnia trophæorum meis circundedistis finibus Nunc autẽ si vnquã maximè,oportet vos magno studio incumbere ad victoriã. Ne sitis pigri & ignaui. Magnum est enim certamẽ,& ingens periculum. Domi mihi nascitur malũ. Latenter aguntur cuniculi ad subruendam mei regni potentiã. Nullus me apertus inuadit inimicus. Puer qui adhuc ignoratur mihi sceptra eripit. Scitis Bethleem. In ea intellexi natum esse filium,qui à Deo regni accepit suffragium. Nondum circumagitur tẽpus duorum annorum ex quo natus est:& nullus quidẽ qui appareat me terret apparatus:sed timeo Prophetarum voces quæ de eo exciterunt. Etenim Magi,meministis autẽ quando nuper ad nos venerunt,ex quadã stella quæ eis apparuerat,renunciârunt se intellexisse ortum pueri:& requisisse Bethleem,vt viderent puerum:& Regem natum eo quo par erat honore afficerent. Ego verò volebam ex eis scire quisnã is esset vt mihi esset facile & expeditum dissoluere tyrannidem. Sed cùm illi nescio quãnam de casu fefellerunt quę mihi promiserant,& in suam redierunt regionem,timeo,conturbor,existimo adesse periculũ. De cætero vos intueor,liberate me ab hoc metu. Properate cũ armis,omnes hos fines retibus cædis circuncidete,à senibus abstineat ensis:iis qui iam pubescunt nullũ afferte periculum:aduersus paruos tantum infantes armemini. Omnem primam ætatem demetite miserabiliter. Nullius lachrymę matris misereamini:meũ inimicũ scrutemini in sinu vniuscuiusque. In eos qui ad matrum vbera confugerunt,ferrũ trudite. & cædis sanguis misceatur cum lacte. Etiam matres ipsas cum infantibus adactas transfigite, vi ictus ferri à mollibus corporibus ad illas delapsi. Nullus huius cædis erit vobis accusator. Solũ festinate,instar leonũ in ciuitatẽ irruite. Nulla vos cædis capiat satietas,donec à vobis existimatur aliquis puer restare. Si nulli vitã concesseritis, ille quoq; inter omnes videbitur cecidisse. Et ille quidẽ nõ bene nec tuto fructur honore Magorũ,mihi autẽ lętã dabitis vitã & à cura liberam. Hæc cùm illi audiissent,& à suis animis omnem amputassent misericordiam,& scelere statuissent alter alterum vincere,cursu ferebantur in ciuitatem,manus armatas extendentes:& in greges vrbis Bethleem irruentes,teneros agnos dilacerabant, et sanguinis fontes omni ex parte emanãtes,abundè inquinabãt terrę superficiẽ:et nihil

videbatur pereuntibus sufficere ad salutem. Non domus quę celare posset eam quæ subierat: nō templum adferens parricidis aliquam Dei reuerentiam. Non speluncę clandestinus ingressus, sed infantes tanquam hostes omni ex parte inuestigabantur, neque latuit vllus eorum gladium, cùm vnusquisque tanquàm qui esset ipse Christus, in vniuscuiusque quęreretur sanguine. Quæ autem erant audaces matres, opponentes manus aciei gladiorum, à seipsis quidem feriebantur pro pueris: sed nihil eis proderat: neq; aliud efficiebant quàm vt esset eis temporis longius periculum. Aliæ verò violenter apprehendentes pueros qui contrà trahebantur, quæ membra manibus cōstrinxerant, ea solùm habentes postea conspectæ sunt: ferro matri diuidente infantem, & iis qui trahebant: & ille quidem, verbi causa, manum: hæc verò crus: illa autem aliquam aliam partem, tanquam totum tenens filium, excurrebat. Multæ autem dum cursu fugerent, in ea quæ iam iacebant corpora incidentes, & solo teneros suoa fœtus allidentes, ense, nihil opus habebant ad eorū interitum. Iam verò aliqua stans ante eum qui erat percussurus, & pro suo filio multum obsecrans, flens sic vociferabatur. Concede mihi ò milea, eorum quæ à te fiunt ignorationem: & me occide ante filium: & ne matris offendas oculos tam acerbo spectaculo. Est tibi omnino vtique mater, est etiam vxor quę habet filium. Scis quemadmodum propter mala filiorum parentum dilacerantur viscera. Illi autem flectębatur quidem animus, & per genas fluebant lachrymæ. Herodis verò seruiens rabiei, verbis adhuc fluentibus, in vlnis matris infantem occidebat, & supplicationē interrumpebat cædis lamentatio. Hisque hæc agentibus magis fuit irritata insania. In ipsas domos irruebant, & omnia scrutabantur furentibus & cædem spirantibus oculis: & in excelsos thalamos excurrebant. Deinde cùm sub lecto, aut sub aliquo alio eiusmodi infantem inuenissent latentem, quem solus fletus indicauerat, ex ædibus tanquā lapidem in vicos deuoluebant: iræ Regis mortem largientes tam impiam. Confusa verò existebat vociferatio, & inualescebat varius sonus luctus, maioribus quidem pueris fratres suos deflentibus: parentibus deplorantibus eos quos genuerant: matribus autē propter calamitates sonoros eiulatus edentibus: senibus verò se nihil vnquam tale vidisse clamantibus, ne in hostium quidem incursionibus: conquerentibus omnibus de acerba luce illius diei. Cùm finem accepisset pręclara hæc expeditio, & dimissus esset exercitus tanquam parta insigni victoria, rursus excitata est matrum lamentatio: & cùm flendi deinceps eis facta esset potestas, vnaquęque sui filij mēbra alia alibi colligebat cum lachrymis, & violenter discissa in vnum cōiungens, & quod restabat inquirēs, & quod inuentū erat sæpe amplectens, & totū corpus in sinu imponēs, valde clamabat: Hei mihi fili mi, hei mihi, qui nō ad talē spē nobis satus & productus fueras. Quomodo cùm tanquam ramus germinasses, & magna ornatus esses pulchritudine, & bonę spei nobis pulchra prębuisses semina, repente à meis abscessisti manibus. Exurge parumper, excute somnum quem tibi Regis attulit inuidia: me voce imperti iucundissima, apprehende miseras mammillas eius quę te peperit: trahe vbera quæ olim diligebas: fac vt tu pendeas à collo matris: taces, quiescis? Heu me miseram, quomodo rursus contexā membra quę ensis dissecuit immaniter? Quisnam autem vterus mihi fiet administer vt sis rursus corporatus? Quibúsnam verò manibus necessariam tibi terrā congeram? Quomodo autem à tua me forma separabo? Talibus fletibus completa fuerat ciuitas, singulia singulas ad fletum incitantibus: & suam propter mortuos filios lamentationem, aspectus viuentium indies incitabat. Coronatus autem erat Rex tanquam propter erecta tropheas, & se existimabat adeptum esse victoriam qualem nunquàm antea, & cùm se tanto cædis contaminasset crimine, & sui imperij totas plantas excidisset, magnos spiritus conceperat, & de securitate maximam acceperat fiduciam: nesciens homo planè stolidus quò reciderat illa callida eius machinatio. Quem enim quæsiit, non potuit laqueis includere: quos verò si fuisset adhuc sanæ mentis, noluisset sic afficere, malè perdidit, ipse sibi adferens exitium. Christus autem Dominus vniuersorum, tam sæuo nefatiorum scelerum artifici morbum immisit acutissimum, cùm innocentium infantium animas reposuisset in sinum patris Abrahæ, ipse liberè proficiscitur in Ægyptum, expurgare volens arcem impietatis: & qui erat abditus in adytis idolorum errorem suis radiis aperire, & reddere manifestum iis qui iam olim decipiebantur, & Diabolo luctum adferre grauissimum. Nam cùm paucos Iudæorū infantes se existimasset perdidisse propter Christum, se illos quidē nō aduertit collocasse in pratis vt pulcherrimis, ita longè tutissimis, & nihil eos lęsisse: se autem iam vidit sua nudatum tyrannide, & priuatum antiquissima potestatis suę hęreditate: Esaię impleta prędictione, quam ipse Christus in labris eius posuerat, longo à tempore talem suum aduentum apertè significans, & per illius linguam clamans: Ecce Dominus sedet super nubem leuem: & veniet in Ægyptum, & soluentur manufacta Ægypti à facie eius. Eum decet gloria in secula seculorum. AMEN.

VITA

VITA SANCTORVM

APOSTOLORVM PETRI ET PAVLI, Per Egeſippum ſcripta.

Habetur libro.3. eiuſdem de excidio Hieroſolimitano cap.2.

RANT Neronis tempore Romæ [a] Petrus & Paulus doctores Chriſtianorum, ſublimes operibus, clari magiſterio, qui virtute ſuorum operũ Imperatorem aduerſum fecerant, captum Magi Simonis deliramentis, qui ſibi animum eius conciliauerat. Cui adiumentum victoriæ, ſubiectiones gentium, vitæ longęuitatem, & ſalutis cuſtodiam feralibus artibus pollicebatur, atque ille credebat, qui vim rerum neſciret examinare. Denique ſummum apud Deum tenebat amicitiæ locum: quandoquidem etiam præſulem ſuæ ſalutis, vitęque cuſtodem arbitrabatur. Sed vbi Petrus eius vanitates & flagitia detexit, & ſpecies illum rerum mẽtiri, non ſolùm aliquid aut verum efficere demonſtrauit, ludibrio habitus, & digno eſt conſumptus mœrore. Et quanuis in alijs terrarum partibus Petri eſſet expertus potentiam, tamen præueniens Romá, auſus eſt iactare quòd mortuos reſuſcitaret. Defunctus erat id temporis Romę adoleſcens nobilis propinquus Cæſaris, cum vniuerſorum dolore: admonuêre plerique experiendum, vtrum poſſet reſuſcitari. Celeberrimus in his operibus habebatur Petrus: ſed apud gentiles nulla facti huiuſmodi deferebatur fides. Dolor exigit remedium, perrectum eſt ad Petrum. Fuère, qui etiam Simonem accerſendum putarent: vterq; adfuerunt. Ait Petrus, Simoni, qui ſe de ſua iactaret potẽtia, priores ſeſe partes dare: vt ſi poſſet, mortuũ reſuſcitaret. Si ille nõ reſuſcitaret, ſe non defuturũ vt Chriſtus opẽ ferret defuncto, quò poſſet reſurgere. Simon qui putaret apud vrbem gentilium plurimum ſuas valituras artes, condirionem propoſuit, vt ſi ipſe reſuſcitaſſet mortuum, Petrua occideretur, qui magnam potentiam (ſic enim appellabatur) laceſſendo iniurias irrogauiſſet: ſin verò præualuiſſet Petrus in Simouem, pari genere vindicaretur. Acquieuit Petrus, adorſus eſt Simon. Acceſsit ad lectulum defuncti, incantare atque immurmurare dira carmina, vt cœpit, viſus eſt caput agitare qui mortuus erat. Clamor ingens Gentilium, quòd iam viueret, quòd loqueretur cum Simone. Ita & indignatio in Petrum, quòd auſus eſſet conferre ſeſe tantę poteſtati. Sanctus Apoſtolus popoſcit ſilentium, & dixit: Si viuit defũctus, loquatur: ſi reſuſcitatus eſt ſurgat, ambulet, fabuletur. Phantaſma illud eſſe, non veritatem quòd videatur caput mouiſſe. Denique ſeparetur, inquit, Simon à lectulo, & tunc ne id quidẽ oſtẽtui futurũ. Abducitur Simon à lectulo, manet ſine ſpecie motus alicuius, qui mortuus erat. Aſtitit Petrus longius, is intra ſe paulisper orationi intentus, cum magna voce ait: Adoleſcens ſurge, ſanet te Dominus Ieſus. Et ſtatim ſurrexit adoleſcens, & locutus eſt, ambulauit, & cibum ſumpſit, & dedit eum Petrus matri ſuę. Qui cùm rogaretur vt ab eo non diſcederet, ait: Non derelinquetur ab eo, qui eum fecit reſurgere, cuius nos ſerui ſnmus. Secura eſto mater de filio, nou verearis, habet cuſtodẽ ſuũ. Et cùm populus in Simonem inſurgeret, vt lapidaretur. ait Petrus: Satis eſt ad pœnam eius, quòd cognoſcit ſuas artes nihil valere, viuat, & Chriſti regnum creſcere videat, vel inuitus. Torquebatur Magus Apoſtoli gloria. Collegit ſeſe, atque omnem excitans carminum ſuorũ potentiã, congregat populum, offenſumque ſe dicit à Galilęis, relicturum ſe vrbem quam tueri ſoleret. Diem ſtatuit, pollicetur volatum, quo ſupernis ſedibus inueheretur: cui quãdo vellet, cœlum pateret. Conſcendit ſtatuto die montem Capitolinum, ac ſe de rupe deijciens, volare cœpit. Mirari potius & venerari: plerique dicentes Dei eſſe potentiam, non hominis qui cum corpore volitaret, nihil tale feciſſe Chriſtum. Tunc Petrus in medio ſtans, ait: Ieſu Domine, oſtende ei vanas artes ſuas eſſe, ne hac ſpecie populus iſte, qui crediturus eſt, decipiatur. Decidat Domine, ſic tamen vt nihil ſe potuiſſe viuens recognoſcat. Et ſtatim in vocem Petri implicatis remigiis alarũ quas ſumpſerat, corruit, nec exanimatus eſt, ſed fracto debilitatoque crure, Aritiam conceſsit, atque ibi mortuus eſt.

Quo comperto deceptum ſe Nero & deſtitutum, dolens tanti caſum amici, ſublatúmque ſibi virum, vt idem & neceſſarium Reipub. indignatus, quærere cœpit cauſas quibus Petrum occideret. Et iam tempus aderat, quo ſancti vocarentur Apoſtoli Petrus & Paulus. Denique dato vt comprehenderetur pręcepto, rogabatur Petrus, vt ſeſe aliò conferret. Reſiſtebat ille dicens, nequaquam ſe facturum, vt tanquam metu mortis territus cederet, bonum eſſe pro Chriſto pati, qui pro omnibus ſe morti obtuliſſet: non mortem illam, ſed immortalitatem futuram, tanquam indignum vt ipſe fugeret paſsionem ſui corporis, qui multos doctrina ſua compulerit ſe hoſtias pro Chriſto offerre, debere ſibi ſecundum Domini vocem, vt & ipſe in paſsione ſua Chriſto gloriam atque honorem daret. Hæc &

a Tu qui negas Petrum Apoſtolum Romæ fuiſſe, quid dicere potes contra tantum & tam vetuſtũ autorem qui tempore Aniceti fuit, imo Apoſtolicorum vicinus temporum, vt ait D. Hieronymus. Aut igitur ignorãs es, ſi hæc non legiſti, aut ſi legiſti, improbus.

In hui⁹ rei memoriam extat adhuc hodie Romæ extra Appiã portam erectum sacellũ, quod vulgo appellatur, Domine quo vadis.

alia Petrus obtexere, sed plebs lachrymis querens ne se relinqueret, & fluctuantem inter procellas gentilium destitueret: victus fletibus Petrus cessit: promisit se vrbem egressurũ. Proxima nocte salutatis fratribus, & celebrata oratione, proficisci solus cœpit. Vbi ventũ est ad portã, videt sibi Christum occurrere, & adorans eum dixit: Domine quò vadis? Dicit ei Christus: Iterum venio crucifigi. Intellexit Petrus de sua dictum passione, quòd in ea Christus passurus videretur, qui patitur in singulis, nõ vtique corporis dolore, sed quadam misericordiæ compassione, aut gloriæ celebritate. Et conuersus in vrbem rediit, captusque à persecutoribus cruci adiudicatus, poposcit vt vniuersis vestigiis cruci affigeretur, quòd indignus esset qui simili modo crucifigeretur, vt passus est Dei filius. Quo impetrato, vel quia ita debebatur, vt Christus prędixerat: vel quia persecutor non inuitus indulget pœnarum incrementa: & ipse Paulus, alter cruce, alter gladio necatus est.

Est sermo primus eiusdem in natali Apostolorum eorundem.

ITEM VTRIVSQVE APOSTOLI

vita, per Diuum Maximum Episcopum Taurinensem scripta.

1 Honorãtes annuis solennitatibus gloriosissimos Christianæ fidei principes, ipsum Dominũ debita religione veneramur.

2 Nota hæretice q̃ honorare sanctos, est honorare Christum, quod tu peccatorum tenebris inuolutus nõ fueris intelligere. Ideoque tot et tanta contra sanctorũ honores & venerationem obloqueris. Nota & beata Apostolorũ merita.

3 Qui lętatur de martyrum morte, nõ dubitat eos regnare cũ Christo. Infer ergo quod hæretici nolentes Apostolorũ & aliorũ sanctorũ festa celebrari, populosque in illis spiritualiter gaudere & exultare, nõ credunt eos esse in cœlo.

LORIOSISSIMOS Christianæ fidei Principes, annuis solennitatibus honorantes, Fratres charissimi, ipsum [1] Dominum ac Deum nostrum, qui huius autor est fidei, debita religione veneramur. Apostoli namque lati nos sermone dicuntur missi. Qui ergo honorant missos, manifestum est honorare eos mittentem, quoniam [2] dignitas quæ defertur ministris, illi sine dubio, cuius ministri sunt, exhibetur: vt ait ipse Saluator ad Discipulos suos: Qui vos audit, me audit: & qui vos recipit, me recipit. Verè beata Apostolorum merita, in quibus se Christus & recipi prædicat, & audiri. Beati nihilominus & illi, quorũ deuotio delata Apostolis recurrit in Christum. Tenentes itaque fratres tantæ huius promissionis fidẽ, de suppliciis patrum nostrorum pro Christi confessione susceptis, fidelibus gaudiis exultemus: quoniam qui de martyrum morte lætatur, [3] martyres non dubitat cum Christo regnare post mortem. Nos verò Ecclesiarum omnium reuerendissimos patres, Petrũ dico & Paulum, piissimis studiis honoremus: quibus Christi præstante gratia, factus est hodie de morte natalis: quibus finis vitæ viuendi initium dedit: quibus, vt ait Apostolus Paulus, viuere Christus erat, & mori lucrum. Erat vtique Christus eis viuere, quibus vita non erat sine Christo. Erat eis Christus viuere, quia totũ proficiebat Christi Ecclesiis, quòd viuebãt. Erat eis & mori lucrum, qui tali morte vitam sibi mercabantur æternam. Erat eis mori lucrum, quorum corruptioni incorruptio succedebat, & damna præsentium temporum, lucra perpetua sequebantur. Sed iam necessarium, charissimi, reor, vt proprias eorum speciałesque virtutes, prout ariditas linguæ nostræ, ingeniique tenuitas patitur, imò vt misericors Deus annuerit, proloquamur. Hic itaque ille est Petrus, qui confitendo Christũ Dominum viui Dei esse filium, validissima inuictaque nobis credendi fundamenta cõstituit. Nam percontanti Domino: Quis esse ab hominibus diceretur, respondit: Tu es Christus filius Dei viui: id est, Tu Domine de carne virginis factus es Christus, qui Dei viui es filius sempiternus: Tu Domine hominibus natus es homo, qui incogitabili maiestate Deus es apud Deum: Tu es Christus, qui pro redemptione nostra ad passionem veniens, impassibilis permanes apud patrem. Quis igitur vnquam in tantum hoc incomprehensæ Deitatis arcanum humani sensus attollere potuisset obtutum, nisi ab ore Petri salutaris huius fidei veritas radiasset? Quis meritorum eius gloriã, quamuis magno æquiparare posset eloquio, à quo nobis adorandæ diuinitatis fides & cœpit, & permanet? Quid tanto gloriosius viro, qui fidem secreti inscrutabilis loquendo edidit, viuendo docuit, patiendo firmauit? Vt autem confessionis huius quanta esset magnitudo Saluator ostenderet, ait ei: Beatus es Simon bar Iona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus qui est in cœlis: &, Tibi dabo claues regni cœlorum. Quis ergo Christum per carnem, & in carne natum omnipotentis patris esse filium sentire potuisset, nisi propitius hoc ipse pater per Petrum nobis reuelasset è cœlo? Hæc illi confessio dedit, vt antè claues regni cœlorum acciperet, quàm cœli ianuas introiret. Sed ne qua vos fratres, de creditis Petro clauibus Regni, more nostrarum clauium cogitatio terrena permoueat. Claues enim cœli lingua est Petri, quia singulorum merita censendo, Apostolus [4] vnicuique regnum cœlorum aut claudit, aut aperit. Non est ergo clauis ista mortalis artificis aptata manu, sed data à Christo potestas est iudicandi. Denique ait eis: Quorum remiseritis peccata, remissa erunt: & quorum detinueritis, detenta erunt. Hic est petrus, quem Christi esse confidentissimum subiecta vestigiis eius maria probauerunt. Nã à Domino suo nouos sibi dari in fluctibus gressus, vt fidelis poposcit, & vt dilectus emeruit. Qui ob hoc solùm trepidasse visus est, vt fra-

4 Vnicuiq; Apostolus Petr⁹ secũdũ merita claudit, aut aperit regnum cœlorum.

gilitas

gilitas humana cognosceret, quanta esset inter Dominum seruumque distantia, dum aggrauata peccatis caro mergitur, & immaculati nescit planta desidere: similiter & illud, ne dum super aquas ambulans Petrus pede intrepido peruenisset ad Christum, Domini fortè sui virtutibus æquaretur. Sed quid illum tantopere dicimus trepidasse, cùm parua trepidatio sua maiorem profecit ad fidem? Vt enim credidit Petrus imperio Domini sui posse se à fluctibus sustentari, ita nihilominus dum mergitur, credidit ipsius Domini sui se virtute saluandum. Verè beati Petri & dum trepidat mirabilis fides, quam nec perurgentis periculi potuit turbare formido. Clamando enim, dum mergitur: Domine libera me, de se diffisus est, non de Domino dubitauit. Ne quis ergo timorem hunc gloriosissimi Petri ducat in vitium: quoniam timor iste quamuis primam eius turbauerit fidem, confidentiam tamen in eo reparatæ credulitatis ornauit. Hic est Petrus, cui Christus Dominus communionem sui nominis libenter indulsit. Vt enim (sicut Apostolus Paulus edocuit) petra erat Christus, ita per Christum, Petrus factus est petra, dicente ei Domino: Tu es Petrus, & supra hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Nam sicut in deserto dominico sitienti populo, aqua fluxit è petra: ita vniuerso mundo perfidiæ ariditate lassato de ore Petri fons salutiferæ confessionis emersit. Hic est Petrus, cui Christus ascensurus ad patrem, pascendas oiculas suas, agnosque commendat, vt quos ille pietatis miseratione redemerat, hic fidei suæ virtute seruaret. Et rectè sanè ei arbiter occultorum Dei filius pascendas oues suas, tuendasque commisit, cui nouerat in nutriendo grege dominico nec studium deesse, nec fidem. Hic est Petrus, qui dum ad crucem tanquam Crucifixi discipulus duceretur, verso se poscens corpore crucifigi, passionem non tenuit, sed æqualitatem crucis Dominicæ declinauit, vt ostenderet vniuersis admirandæ se humilitatis virtutem, nouique mysterij disciplinam, & inter tormenta seruasse. Quàm securus, charissimi, perrexit Petrus ad crucem, qui repulso timore mortis, moriendi ordinem tam acerba in passione quæsiuit. Quid etiam de gloriosissimo referam Paulo, in quo Dominus fidè nominis sui, dum ipsam fidem persequeretur, elegit? Qui dum velut acerrimus persecutor Christianam vastar Ecclesiam, inimico ad huc eius in pectore amicum sibi cor Chistus inuenit. Dumque temporalia capit ad supplicia Christianos, ipse perpetuam captus ad gratiam, factus est subitò pastor ex lupo, ex prædone custos, ex hoste defensor. Vnde patuit nec Paulum malignæ mentis proposito plebem Dominicam persecutum, nec Christū latuisse, quem eligeret in Paulo. Hic est Paulus, qui Christi vocibus inclamatus è cœlo, oculis in se Iudaicæ infidelitatis obtusis, videndi aciem non perdidit, sed mutauit. Amisit oculos, & recepit, vt vno eodemque tempore, & insequentem cæcitatis vincta procederet, & vocantis Dei gratia illuminaret electum. Ait ille namque de cœlo Dominus: Saule Saule, quid me persequeris? Id est, Cur me persequeris Saule, quæ mea odium erga me tuum excitauit iniquitas? Nunquid quia illuminaui cæcos, quia sanaui ægrotos, quia fugaui dæmones, quia esurientes populos quinque panibus paui, an quia de tumulis mortuos suscitaui, an fortè magis, quia fidelibus meis regnum cœleste promisi? Sed si præstare me posse dubitas quæ promitto, aspice, si tamen potes, vnde te, vel qualis appello. Sed quare me persequeris Saule? Aut quid me persequendo proficies? Nunquid aduersus regnantem in cœlo vllum tua persecutio habebit effectum: Nunquid nocere mihi quicquam poteris, quem non potes intueri? Ego enim sum IESVS Nazarenus, quem tu persequeris, qui terras cœlo, crucem regno, mortem perpetuitatem mutaui. De quibus omnibus non te debere cunctari, & ereptus tibi nunc, & post paululum redditus suadebit aspectus. At beatissimus Paulus repentina quidem cœcitate coërcitus, intellecta tamen maiestate loquentis è cœlò, continuò fidelis effectus, & à persecutione destitit, & nouos intuendi Christum oculos acquisiuit. Hic est Paulus, qui pro suarū remuneratione virtutum vltra humana merita tertium raptus ad cœlum, cœlestia secreta cognouit, vt Ecclesiarū futurus doctor inter Angelos disceret, quod inter homines prędicaret. Aut quis ei impunè vltrà non credat, qui de sacramentis Dominicis non solum audita loquitur, sed & visa testatur? Quanta hoc, fratres, Dei nostri actum est gratia, vt qui de cœlestibus in Apostolatum vocatus est, Apostolatus eius consecraretur in celo? Et post omnia hic est Paulus, qui ceruices suas, quas aduersum Christi nomen superbus erexerat, perfidorum cædēdas gladio humillimus pro Christi honore summisit, nec piguit eum pro illo mori, quem sæpe probauerat viuere. & regnare post mortem. Atque ita factum est, vt gloriosissimum Paulum, qui in diuersis gentibus pro fide Christi multo certamine dimicando innumera bella peregerat, velut victorē mundi Roma susciperet ad triumphū.

Hi ergo sunt beatissimi Petrus & Paulus, qui sacramētum cœlestis regni vno spiritu prædicantes, sub vnius passione Dei doctrinam suam pio sanguine & morte fortissima consecrarunt, qui etiam tanquam Ecclesiarum omnium principes facti dispensatione

cœle-

5 Audi bone vir, qui dicis Petrum nunquã fuisse Romæ, & ex hoc loco disce conuinci impudentissimũ mẽdacium tuum.

† Est sermo quintus eiusdem in natali eorundem.

cœlesti Romam [5] petentes, sacratissima sua corpora in illius vrbis arce reconderent, quę totius orbis obtinuerat principatum: quatenus potentiam virtutis suę Christus ostendẽs, vbi mundus caput habebat imperij, ibi regni sui principes collocaret. † Cùm omnes beatissimi Apostoli parem gratiam apud Dominum sanctitatis obtineant, nescio quo tamen pacto Petrus & Paulus videntur præ cæteris peculiari quadam in Saluatore fidei virtute præcellere, quod quidem ex ipsius Domini iudicio possumus approbare. Nam Petro sicut bono dispensatori clauem regni cœlestis dedit. Paulo tanquam idoneo doctori magisterium ecclesiasticæ institutionis iniuxit: scilicet vt quos iste erudierit ad salutẽ, ille suscipiat ad quietem: vt quorum corda Paulus patefecerit doctrina verborũ, eorum animabus Petrus aperiat regna cœlorum. Clauem enim quodammodo à Christo scientiæ & Paulus accepit. Clauis enim dicenda est, qua ad fidem peccatorum dura corda reserantur, mentium secreta pandantur, & quicquid intrinsecus clausum tenetur, in palam rationabili manifestatione producitur. Clauis inquam, quæ & conscientiam ad confessionem peccati aperit, & gratiam ad æternitatem mysterij salutaris includit. Ambo igitur claues à Domino perceperunt, scientiæ iste, ille potentiæ. Diuitias immortalitatis ille dispensat, scientiæ thesauros iste largitur. Sunt enim scientiæ thesauri, sicut scriptum est: In quo sunt oẽs thesauri, sapiẽtiæ & sciẽtię abscõditi. Ergo beati [6] Petrus & Paulus eminent inter vniuersos Apostolos, & peculiari quadã prærogatiua præcellunt. Verùm inter ipsos quis cui pręponatur incertũ est. Puto enim illos ęquales esse meritis, quia ęquales sunt passione: & simili eos fidei deuotione vixisse, quos simul videmus ad martyrij gloriã peruenisse. Nõ enim sine causa factum putemus, quòd vna die, vno in loco, vnius tyranni tolerauêre sententiam. Vna die passi sunt, vt ad Christum pariter peruenirent: vno in loco, [7] ne alteri Roma deesset: sub vno persecutore, vt æqualis crudelitas vtrunque constringeret. Dies ergo pro merito, locus pro gloria, persecutor decretus est pro virtute. Et in quo tandem loco martyrium pertulerunt? In vrbe Roma, quæ principatum & caput obtinet nationum, scilicet vt vbi caput superstitionis erat, illic caput quiesceret sanctitatis: & vbi gentilium principes habitabant, illic Ecclesiarum principes morerentur. Cuius [8] autem meriti sint beatissimi Petrus & Paulus, hinc possumus intelligere, quòd cùm Dominus Orientis regionem propria illustrauerit passione, Occidẽtis plagam, ne quid minus esset, vice suę Apostolorum sanguine illuminare dignatus est. Et licet illius passio [9] nobis sufficiat ad salutem, tamẽ etiam horum martyrium nobis cõtulit ad exemplum. Hodierna igitur die beati Apostoli sanguinem profuderunt: sed videamus causam, quare ista perpessi sunt: scilicet quòd inter cætera mirabilia etiam Magum illum Simonem orationibus suis de aëris vacuo præcipiti ruina prostrauerunt. Cùm enim idem Simon se Christum diceret, & tanquam filium ad patrem assereret volando se posse conscendere, atque elatus subitò magicis artibus volare cœpisset, tunc Petrus fixis genubus precatus est Dominum, & precatione [10] sancta vicit magicam leuitatem. Prior enim ascendit ad Dominum oratio, quàm volatus: & ante peruenit iusta petitio, quàm iniqua præsumptio. Antè Petrus in terris positus obtinuit quod petebat, quàm Simon perueniret in cœlestibus quò tẽdebat. Tunc igitur Petrus velut vinctum illum de sublimi aëre deposuit, & quodã præcipitio in saxo elidens eius crura confregit: & hoc in opprobrio facti illius, vt qui paulò antè volare tentauerat, subitò ambulare non posset: & qui pennas assumpserat, plantas amitteret. Sed ne fortè hoc mirum videatur, quòd Magus iste præsente Apostolo per aërem aliquandiu volitauerit, hoc patientia Petri fecit. Permisit enim illum sublimius ascendere, vt altius caderet: voluit eum in excelsum leuari, ad conspectum omnium, vt ruentem illum de excelso, oculi omnium peruiderent. Hæc igitur iniquitatis est elatio, vt in altum se ferat, in sublime se erigat: sed sancta oratio omnẽ humiliat superbiam, vniuersam deijcit vanitatem.

6 Petrus & Paulus æquales, meritis & passione.

7 Ambo Apostoli Romæ passi sunt.

8 vide totiens replicari Apostolorum merita, contra eos qui dicũt Sanctos non habere merita.

9 Ecce hæretice quòd et si passio Saluatoris sufficiat nobis ad salutem, vult tamen Deus etiam nostras passiones & afflictiones tũ in aliorũ exemplum, tum etiam in Ecclesiæ meritũ, vt Paulus de suis passiõibus testatur ad Colossenses 1.

10 Petrus fixis genibus precat⁹ est, & quod orauit obtinuit.

VITA SANCTORVM APOSTOLORUM Petri & Pauli, per Diuum Ambrosium Episcopum Mediolanensem scripta.

Est sermo 67. in ordine sermonũ eius.

1 Natalẽ beatissimorũ Apostolorũ Petri & Pauli hodie celebrantes. Ergo vltra diẽ Dominicũ patres veteres alia festa celebrabant.

2 Ecce quõ solennitates sanctorum magna olim cũ lætitia celebrabant.

NAtalem [1] beatissimorum Apostolorum Petri & Pauli hodie celebrantes, diuersis epulis nos reficere debemus, & tantam festiuitatem magna cum lætitia celebrare. Quis enim talium virorum solennitatem non [2] magna cum lætitia debet celebrare? Quis enim talium virorum solennitate non magnos sibi exhibeat apparatus, vt quò plus expẽderit, plus se Apostolos confirmet amare? Veruntamẽ nõ opus est proprio sumptu ad refectionẽ nostrã, nam natali suo sanctus Petrus ipse nos reficit. Est enim omnibus copiis refertum vas ei, quod illi de cœlo esurienti delatum est. Igitur qui esurit sicut Petrus,

trus reficitur ipse cum Petro. Vt quid ergo præparemus nobis proprium prandium, cùm Apostolico ferculo saginemur? Cur nobis inquiramus terrenas epulas, cùm cœlestes copias habeamus? Dicit enim sanctus Lucas in Actibus Apostolorum, post orationem esurienti Petro circa horam sextam, aperto cœlo vas quoddam splendidum velut linteum fuisse delatum, in quo erāt quadrupedia, & repentia terræ, & volatilia cœli, & dixisse Dominū ad eum: Petre surge, immola & manduca. Ecce Petrus qui dicit alibi: Aurum & argentū non est mihi, nunc conuiuij eius vasculum splendidius est argento. Et qui propter Christum argenti speciem refutasset, per Christum argenti nitore ditatur. Pransuro igitur Petro desunt cocorum apparatus, desunt obsequia famulorum: sed quod est melius, ministeria diuina non desunt, & vtilioris cōmunione sancto viro quod deest in terris, abundat in cœlis. Vt reficiatur enim Petrus, non cellarium solicitè reseratur, sed cœlum ipsum protinus aperitur. Legimus in scripturis sanctum Heliam in deserto coruis ministrantibus pastum, quantò melius Petrus, cui non paruam escam terra auis porrigit, sed integrum cōuiuium multitudo Angelica subministrat. Post orationem ergo esurijt Petrus. Mirandum cur sanctum virum post orationem fames sequatur, cùm soleat fames oratione depelli, esuriens anima non nisi obsecrationibus saginari? Sed puto Petrum post orationem nō cibum esurisse hominum, sed salutem: nec inedia vexatum esse corporis, sed inopia credentium laborasse. Cùm enim Iudaicus populus perfidus & ingratus, illo prædicante, Christo non crederet, famē quodammodò Petrus sui officij sustinebat. Famem enim patitur, qui minimè fructum sui laboris assequitur. In cœnaculum igitur ad orationem festinus ascendit. Bene ait in cœnaculum ad orationem [3] ascendisse Petrum, quia omnis sanctus quando orat, relinquēs humilia vel terrena in altum mētis extollitur, & in sublime suspensus rapitur, & cogitatione sancta cœlo vicinus efficitur. Atque ibi esurienti illi, hoc est, cogitāti in cordis sui sublimiori loco pro salute Iudaici populi, offertur vas diuersorum generū animalibus plenum, velut diuinitate dicente illi: Tu in Iudæos solos esuris, ecce famem fidei tuæ cunctarum gentium diuersitate reficio. Nam vtique per diuersa animalia collecta in vno vasculo, diuersarum gentium congregatio collecta in vna Ecclesia demonstratur, quæ Ecclesia in illius vasculo splendido, dum non habet maculam neque rugam, lintei nitore resplendet. In qua primum animal Deo ex gentibus Centurio Cornelius est immolatus. De hoc ergo vasculo suo hodie nos reficit Petrus. Cùm enim videmus gentilium turbas ad fidem Christianitatis accurrere, simul cum Apostolis gratulamur. Non [4] enim mortui sunt quorum curamus natalē hodie, sed renati viuūt planè, quia participes effecti sunt Christi, qui vita est omnium. Quamuis enim corpora passione cæsa sint, interruptus tamen non est ordo viuentium. Iugiter enim & Deo gratias agunt, & laudes Saluatori referunt, nisi quòd resoluta membrorum sarcina magis adhærent Christo, sicut ait Paulus: Dissolui & cum Christo esse quantò melius. Non ergo dicenda est mors, qua interueniēte caremus persecutoribus, & Christo connectimur. Non est planè dicenda mors, quæ Christo mortuum socians, lucrum efficit morientis, sicut ait B. Apostolus: Mihi enim viuere Christus est, & mori lucrum. Illa autē vera est mors, quæ etiam viuentem hominem peccatorum morte constringit, qui quamuis viuere videatur, sceleribus tamē suis morti iam videtur addictus, sicut ait Apostolus de illa deliciosa vidua: Hæc viuēs autē mortua est.

3 Petrus ascendit hora sexta ad orādū, ergo oratio nō est res inanis aut superflua.

4 Si sancti Apostoli die passionis suæ nō sunt mortui sed renati, cur audes illos appellare emortuos?

ITEM DE EISDEM, PER EVNdem Diuum Ambrosium Episcopum.

Notum omnibus vobis est fratres, & vniuerso mundo notissimum, & quòd beatissimorum Petri & Pauli natalis est hodie, nec aliquam partem orbis latere potest tāta deuotio, si quidem de iis dicat Dauid Propheta: In omnē terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. In omnem terram mirabilium Petri virtus diffusa est, & in fines orbis terræ epistolarum Pauli verba penetrārunt. Quis enim non audiuit, Quòd primum Petrus sedenti ad portam speciosam claudo, & ex matris suæ olim ventre, iam debili, pedū restituerit firmitatem, vt quod natura minus contulerat, Apostolica gratia repararet. Cùm enim idem claudus stipem rogās, aliquid pecuniæ se ab Apostolis crederet accepturum, ait illi Petrus: Argentum & aurum non habeo, sed quod habeo, hoc do tibi. In nomine Domini nostri Iesu Christi Nazareni surge & ambula. Beata planè largitas, quæ petenti argentū quidē non contulit, sed cōtulit sanitatem. Beata largitas, quæ de thesauris suis aurū non protulit, sed protulit medicinā. Beatus & ille claudus, qui dū stipem quærit pecuniæ, diuitias incolumitatis accepit. Hoc enim ab Apostolis donatū meruit, quod nullis thesauris à medicis redimere potuisset. Primum ergo signum mirabilium suorum Petrus fecit claudo pedum restituendo vestigia. Diximus frequenter ipsum

Est sermo lxviij. in ordine vbi supra.

Petrum

Petrum à Domino nuncupatum, sicut ait: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Sic ergo Petrus petra est, super quam ædificatur Ecclesia, rectè prius pedes sanat. Vt sicut in Ecclesia fidei fundamentum continet, ita & in homine membrorum fundamenta confirmet. Rectè, inquam, primum in Christiano pedes curat, vt iam non intrepidus nec imbecillis possit super petram Ecclesię, sed robustus & fortis incedere. Vbi autem verba pauli Apostoli non leguntur? Qui locus ea non literis inscribit, corde retinet, conuersatione custodit, quia Paulus à Domino vas electionis est nominatus? Bonum vas, in quo preciosa mandatorum Christi præcepta conduntur: bonum vas, de cuius plenitudine substantia vitæ populis semper erogatur & plenũ est. Optima Apostolorũ noīa, petra & vasculũ, necessaria domui Saluatoris. Domus enim fortitudinis petra cõstruitur, vtilitate vasis ornatur. Petra ad firmitatem ne labantur sustentat populos: vas ad custodiam ne tententur operit Christianos. Exitus verò eorũ de hoc seculo quàm beatus fuerit, nemo est qui nesciat. Nam prima hæc in illis beatitudo est, quòd ambo vna die passi esse noscuntur, scilicet, vt quos vna fides seruitio deuinxerat, vna fides martyrio coronaret. Deinde ipsa passio licet diuersa in singulis fuerit, tamen quanta referta est gratiæ sanctitate? Nam Petrus crucis sicut Saluator exitum tulit, & à Dominicæ deuotionis similitudine nec morte discretus est, scilicet, vt quē imitabatur fide, imitaretur & passione. De Pauli verò ceruice ecũm eam persecutor gladio percussisset, dicitur fluxisse lactie magis vnda quàm sanguinis, & mirum in modum sanctum Apostolum baptismi gratia in ipsa cæde extitisse splendidum potius quàm cruentum. Quę quidem res in sancto Paulo stupenda non est. Quid enim mirum, si abũdat lacte nutritor Ecclesie, sicut ipse ad Corinthios ait: Lac vobis potum dedi, non escam? Hęc est planè repromissionis illa terra, quam patribus nostris Deus promisit, dicendo: Dabo vobis terram fluētem lac & mel. Non enim de hac terra locutus est quę manantibus aquis cœnum inuoluit, lutumque permiscet: sed de illa terra Pauli, & similiũ Pauli, quæ iugiter purum suaueque distilat. Quę enim Pauli epistola non melle dulcior est, lacte candidior? Quæ epistolæ tanquam vbera Ecclesiarum populos enutriunt ad salutem. De ceruice ergo Apostoli pro sanguine lac manauit. Legimus in ipso: Quoniam caro & sanguis regnum Dei nō possidebunt. Igitur iam [5] Paulus possidet regnum, quoniā caret & sanguine, qui impedire dicitur regnaturũ. Ad huc ergo Paulus in terris positus, etiā in regni cœlestis substantiā trāsformatur.

5 Iam Paulus possidet regnum cœlorum.

NARRATIO DE HIS QVI AD AEDES

Apostolorum Petri & Pauli tempore Alarici Gothorum Regis confugerunt: &c. de vasis Ecclesiæ beati Petri miraculo seruatis, per Paulum Orosium digesta.

Habetur lib. 7. historiæ eiusdē cap. 39.

Adest Alaricus Gothorum Rex, trepidam Romam obsidet, turbat, irrumpit. Dato tamen præcepto prius, vt si qui in sancta loca, præcipueque in sanctorum Apostolorum Petri & Pauli Basilicas confugissent, hos inprimis inuiolatos securosque esse finerent. Tum deinde in quantum possent prædæ inhiantes, à sanguine temperarent. Accidit quoque, quò magis illa vrbis irruptio, indignatione Dei acta, quam hostis fortitudine probaretur, vt beatus Innocentius Romanæ Ecclesiæ Episcopus, tanquā iustus Loth subtractus à Sodomis, occulta prouidentia Dei apud Rauennam tunc positus, peccatoris populi non videret excidium. Discurrentibus itaque per vrbem Barbaris, fortè vnus Gothorum, idemque potens & Christianus sacram Deo virginem iam ætate prouectam, in quadem Ecclesiastica domo reperit: Cumque ab ea aurum argētumque honestè exposceret, illa fideli constantia esse apud se plurimum, & mox proferendum spopōdit, ac protulit. Dumque expositis opibus attonitum Barbarum magnitudine & pondere, ac pulchritudine, ignota etiam vasorum qualitate videret, virgo Christi ad Barbarum ait: Hęc Petri Apostoli sacra ministeria sunt: Pręsume, si audes, de facto, tu videris. Ego quia defendere nequeo, contendere non audeo. Barbarus verò ad reuerentiam religionis timore Dei & fide virginis motus, ad Alaricum hæc per nuntium retulit, qui continuò [1] reportari ad Apostoli Basilicam vniuersa vt erant, vasa imperauit, virginem [2] etiam simulq; omnes qui se adiungerent Christianos, eodem cum defensione deduci. Ea domus à sanctis sedibus longo, vt ferunt, & medio interiectu vrbis aberat. Itaque magno spectaculo omnium, disposita per singulos singula, & super capita elata palam aurea atque argentea vasa portantur, exertis vndique ad defensionē gladiis, pia pompa munitur, hymnus [3] Deo Romanis Barbarisque concinentibus, publicè canitur. Personat latè in excidio vrbis salutis tuba, omnesque etiam in abditis latentes inuitat ac pulsat. Concurrunt vndique ad vasa

1 Si hæc vasa aurea & argentea quæ in templo Apostoli diuinis sacrificiis inseruiebant, non fuissent Deo grata, nec illi placuissent, nō fuissent tam mirabiliter a Barbarorum manibus reseruata.

2 O rē mirādā barbari hostes præseruant Ecclesias, & illorum vasa: nostri heretici diripiunt, euertunt, prophanāt. Vides vt in hoc facto nō sint his gentilibus similes, sed longe deteriores.

3 Habes hic quam sit chara Deo virginitas, habes & cantum publicum cum hymnorū recitatione.

Petri, vasa Christi. Plurimi etiam pagani Christianis professione, si non fide, admiscentur: & per hoc tamen ad tempus, quò magis confundatur euadunt. Quantò copiosius aggregantur Romani cōfugientes, tantò auidius circumfunduntur Barbari defensores. O sacra & ineffabilis diuini iudicij discretio. O sanctum istud & salutare flumen, quod per arua exortum, dum beato alueo in sanctorum sedes tendit, oberrantes periclitantesq; animas in salutis sinum pia rapacitate peruexit. O praeclara illa Christianę militię tuba, quæ generaliter cunctos dulcissimo ad vitam modulamine inuitans, quos ad salutem inobedientes non suscitauit, inexcusabiles reliquit ad mortem. Mysteriū hoc quod transferēdis vasis, dicendis hymnis, ducendis populis fuit, tanquam magnum cribrum fuisse arbitror, per quod ex congregatione populi Romani, tanquā ex magna massa frumenti, per omnia ex vniuerso ambitu ciuitatis latebrarū foramina, effluxêre grana viua, siue occasione, siue veritate commota, omnia tamē de præsente salute credētia, ex horreo dominicæ præparationis accepta sunt. Reliqua verò sicut stercora, & velut paleæ, ipsa vel incredulitate, vel inobedientia præiudicatæ, ad exterminium atque incendium remanserunt. Quis hæc perpendere plenis miraculis, quis prædicare dignis laudibus queat? Tertia die Barbari, q̄ ingressi vrbem fuerant, spontè discedunt, facto quidem aliquantarum ædium incendio, sed ne tanto quidem, quantum septingentesimo conditionis eius anno casus effecerat. Nam si exhibitam Neronis Imperatoris sui spectaculis inflammationem recenseam, proculdubio nulla comparatione æquiparabitur, secūdum id quod excitauerat lasciuia principis, hoc quod nunc intulit ira victoris. Neque verò Gallorum meminisse in huiusmodi collatione debeo, qui continuò penè anni spatio incensæ euersæq; vrbis attritos cineres possederunt. Et ne quisquam fortè dubitaret ad corruptionē superbiæ, lasciuiæ, & blasphemiæ ciuitatis hostibus fuisse permissum, eodem tempore clarissima vrbis loca fulminibus diruta sunt, quæ inflammari ab hostibus nequiuerunt.

VITA ALIA SANCTORVM APOSTOlorum Petri & Pauli, per D. Eusebium Emisenum scripta.

Habetur in lib. homiliarū eius de sanctis.

BEatorum martyrum præclara gesta & speciosa certamina, fidelia incitamina sunt, & exempla. Armantur enim filiorum animi, dum patrū recensentur triumphi. Clamat vtiq; Christianorū cordibus sanguis piorum, sanguis spiritalium bellatorū, quantū amari debeat Deus. Non solùm enim transitoria sermonis institutione rem peragunt, nec nuda tantū voce nos instruunt: sed per lucis salutisq; contemptum, insinuant nobis autoris affectū, & simul tepidis ac dormientibus nobis, æternę illius vitę dulcedinē, auiditatē, iucunditatem ante oculos statuunt: vt vel sic intelligamus quantū debeat desiderari vita illa, quam [1] per cruciatus, per vulnera, per intolerandos labores videamus inquiri, quam cognoscimus pretio sanguinis comparari. Huius itaque inexplebili ardore succensi Christianorum principes Petrus ac Paulus atq; Andreas, fœnerauerunt vsuram Deo huius lucis, pro commercio æternitatis. Electi duo præcipui, ad duorum populorum salutē, Petrus ad Iudæorum, Paulus ad Gētium, erogant per omnem terrā pij dispensatores argentum igne examinatum, sapientiæ aurum, fidei margaritam, aperiunt, & gratuitū per cuncta dispergunt thesaurum salutis æternæ. Attonitis itaque populis, geminæ tubæ, spiritu maiestatis impletæ, gloriam Dei intonant, de quibus legimus: In omnem terrā exiuit sonus eorum, & in fines orbis terrę verba eorum. Itaque tanquam sagittę acutę potentissimæ de pharetra legis electę per totius orbis spatia deferuntur atque vibrantur, vt dura infidelium corda populorum, Dei timore confringerent, & bruta nationū pectora, salubri charitatis vulnere penetrarent. Sicut exultat anima perfecta quæ huiusmodi in se sagittā, ac telū dominici amoris exceperat, dicens: Quia vulnerata charitatis telo ego sum. Duobus itaque fontibus, ex vnius fluminis impetu ebullientibus, sitientiū animarum præcordia reficiuntur. Nouo vino inebriantur, nouo lumine irradiantur, noua salubritate curantur. Putares duos medicos cœlo lapsos, qui officinam sanitatū aperientes, diuerso noscent genere variis opem ferre languoribus. Aliorū oculis incredulitate cœcatis, ac nubilo infidelitatis hebetatis, iucundissimam claritatē infusam fidei lucereddebant. Aliorū auribus quę ad vocem Christi obsurduerant, auditū mirabiliter imperabant. Aliorum interiorea venas carnaliū incentiuorū febribus ęstuantes, prędicatione & castitatis refrigeriis irrorabāt. Ex aliorū visceribus malitię, superbię, iracūdię sagittas, ac diuersorū iacula peccatorum à diabolo inflicta euellebant, curantes adiutorio diuinitatis omnem languorem, & omnem infirmitatem. Ac sic per verbum sobrietatis euacuātes omnem crapulam veterū passionum, ęternę vitę sitim indigestis ac defæcatis mentibus imperabant, & temperato poculo cœlestis antidoti, obliuionem pręsentium, & futurorum desiderium propinabant.

[1] Nota tu Heretice qui nihil horū pati uis, ut saluus fias, sed in sola inani fide tua confidis.

Verè mirabiles lampadas ęquali per vniuersam terram lucefulgentes: ęquales enim illos ac pares, per varia, & diuersa virtutum genera dixerim, Petro quidē claues regni cœlorū Domino committente creduntur: sed Paulo quoq; siue in corpore, siue extra corpus, vsq; ad thronum tertium sublimato, cœlorū secreta reserantur. In paradiso quoque arcana verba pānduntur, quæ non licet homini loqui. Quæ cùm ita sint, penè supra hominē est, cui creduntur eloquia homini non loquenda. Sed forsitan dicat aliquis: quomodo iste sine clauibus penetrare potuerit diuinæ ædis excelsa? Agnoscamus charissimi, veras cœlorum claues, meritorum [2] esse virtutes. Quantum autem arbitror, omnes in nobis habere possumus claues regni cœlorum, & quidē duplicem vim gerētes, duplicem habentes effectum: fides, humilitas, patientia, castitas, quasi bonæ claues aperiunt Dei portā. Sed & superbiā, iracūdiam, cupiditatem, non immeritò claues esse dixerim: nam claudūt regna cœlorū. Primus Angelus per superbiam & elationem, magnā clauem & validissimam serā inter se & cœlum misit: Paulus autem humilitatis ac pietatis clauibus, vsque ad tertiā cœli regiam penetrauit, ęqualis per omnia virtutibus Petro. Nam etsi ille primus, iste pręcipuus.

2 Veræ cœlorum claues meritorum sunt virtutes.

Vnde charissimi, his ducibus per sublimia salutiferi callis itinera, id est, per dominica mandata gradientibus, circumfusos innumerabiliū hostium, quibus hinc inde iter nostrū inuisibiliter vallatur, inimicos peruigili circumspectione caueamus, ne nos aut in sinistra perniciosa remissio, aut in dextera ruinosa supplantet elatio: ne incipiat aut prauitas de negligentiis, aut vanitas pullulare de meritis. Quia illic de infirmitate peccatum, hic de virtute fit vitium. Inueniemus autem morum instructionem, si volumus, vnde noster vel armetur interior homo, vel *Deest aliquid.* & medicamenta sumenda sunt, quibus vel repellantur vulnera, vel sanentur. Nullus profectò aut excusationis, aut veniæ relinquetur locus, quando omnis anima in promptu habere cognoscitur oportunum pro sui qualitate pręsidium, id est, illæsa munimentum, & vulnerata remedium.

ITEM VITA SANCTORVM APOSTOlorum Petri & Pauli, per Diuum Gaudentium Episcopum Brixiensem scripta.

Venerabilis antistes Christi, communis aūt pater, affectu quo me proficiscentem detinuit, nunc etiam compulit excusantem, vt iterum dilectionem vestiam tractatie sermonis alloquerer. Et idcirco aliquid de laudibus beatissimorum Apostolorum pro pusillitate sensus mei perstringam: ipsorum tamen quorum natalis est, precibus animatus. Tres intelligimus natiuitates humano generi ab æterna Trinitate concessas. Vna carnalis est omnium, duę spiritales sunt pro merito fidei singulorum. Prima, qua creamur ex nihilo in superbiam vitæ mundanę: Secunda, qua regeneramur in baptismo ex iniquitate & erroribus ad iustitiæ veritatem: Tertia, qua beatissimi martyres ob confessionem nominis Christi per tormenta nascuntur ad regnū. Talis forma præcessit in Christo, qui ex virgine natus in Iordane nascitur, in crucis patibulo preciosi cruoris sanguine baptizatur. Nā post illud baptisma quod pro nobis in Iordane susceperat, per passionem suam dicit Apostolis, Baptismo habeo baptizari. Resurrexit enim ex ipso baptismo passionis, ad vitam nullo iam termino claudendam. Remeauit ad regnum, cuius regni non erit finis. Per huius magistri vestigia gradiuntur fideles discipuli Petrus & Paulus, quorum passionis natalem [3] hodie per vniuersum mundum omnes Ecclesiæ debito honore celebrant. In hoc enim apud vrbem Romā [4] ambos pro Christi nomine Neronis crudelitas interfecit, Domini iustitia coronauit. Petrus crucifigitur verso ad terram capite, & in sublime pedibus eleuatis, asserens indignum se qui ita crucifigeretur vt Dominus suus. Paulus gladio capite truncatur. Ambo nobiles, ambo insignes, duo verò mundi lumina, columnę fidei, Ecclesię fundatores, innocētię magistri, totius sanctitatis & veritatis autores, quos nūc dignè laudare possumus, si eos diuinis testimoniis pręddicemus, quibus eos veritas ipsa laudauit. Petro confitenti, Dominus dicit: Beatus es Simon Bar Iona, quoniā caro & sanguis nō reuelauit tibi, sed pater meus qui in cœlis est. Et tibi dico Petre, tu es Petrus, & super hanc petram ędificabo Ecclesiam meam, & portę inferi non pręualebunt aduersus eā, & tibi dabo claues regni cœlorum, &c. De Paulo quid dicam? Quoniam vas electionis est (inquit) hic mihi, vt portet nomen meum in vniuerso mundo. Super vnū fundatur [5] Ecclesia, alter pretiosum fidei murum doctrina sua portat in populo, ipse vas electionis effectus. Petrus signis & mirabilibus enitescit, Paulus in doctrina, & persecutionibus gloriatur. Petrus erat antè piscator, Paulus psecutor: sed ambo postea facti sunt hominū piscatores. Etenim per totū mare seculi huius, saluatoris doctrinę retia tetenderūt. Petrus ambulare iubetur in fluctibus, Paulus in nubibus diuinisque ad tertium ducitur cœlum; ambo

Habetur in lib. iij sermonū D. Zenonis num. xlviij.

3 Natale Apostolorum hodie per vniuersum mundum omnes Ecclesiæ debito honore celebrant.

4 Heus boue vir, Petrus fuit nunquam Romæ?

5 Si super vnum duorum Apostolorum fundatur Ecclesia, ergo Petrus est Ecclesiæ fundamentum.

in inulj itineris gradiuntur elemento, fidei virtute sublimes. Quem cui preponere audeã nescio, cùm Dominus eos sub vna confessione equales in passione monstrauerit, in vera fraternitate cõiunxerit, vnanimitatis vinculo copularit, vt etiã de ipsis rectissimè presumamus prophetico spiritu prædicatũ: Ecce quàm bonũ, & quàm iucundũ, habitare fratres in vnum. Sunt quidem Moyses & Aaron, de quibus dicitur, fratres: sunt prophetæ & Apostoli vna doctrina spiritu fratres. Sunt in nobis interior & exterior homo, si vnum sapiant, fratres: sunt etiã Petrus & Paulus verè consanguinei fratres, quos vna pariter fides proprij sanguinis fecit cõmunione germanos. Ego eos & geminos dicere fratres audebo, quos mater vna confessione felici vtero simul fudit in regnũ. Beati enim qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Communicemus igitur fratres sanctorum Apostolorũ memoriis, fide, opere, conuersatione, sermone, vt mereamur [6] eorum precibus ad omnia quæcunq; possimus adiuuari, largiente gratia Domini Iesu Christi: cui omnis honor in secula seculorum. Amen.

[6] Nota quod precibus sanctorũ Apostolorum mereamur in omnibus quæcumque poscimus adiuuari. Ergo orãt pro nobis in cœlo.

PASSIO SANCTORVM APOSTOLORVM

Petri & Pauli, per Aurelium Prudentium virum consularem scripta.

Habetur in Peristephano eiusdem.

PLus solito coëunt ad gaudia: dic amice quid sit,
Romam per omnem cursitant, ouantque.
Festus Apostolici [7] nobis redit hic dies triumphi,
Pauli atque Petri nobilis cruore.
Vnus vtrunque dies pleno tamen innouatus anno [8]
Vidit superba morte laurearum.
Scit Tyberina palus, quæ flumine labitur propinquo,
Binis dicatum cespitem trophæis:
Et crucis & gladij testis, quibus irrigans easdem
Bis fluxit imber sanguinis per herbas.
Prima Petrum rapuit sententia legibus Neronis,
Pendere iussum præminente ligno.
Ille tamen veritus celsæ decus æmulando mortis
Ambire tanti gloriam magistri:
Exigit, vt pedibus mersum caput imprimant supinis:
Quo spectet imum stipitem cerebro.
Figitur ergo manus subter, sola versus in cacumen,
Hoc mente maior: quo minor figura.
Nouerat ex humili cœlum citius solere adiri
Deiecit ora spiritum daturus
Vt teres orbis iter flexi rota percucurrit anni:
Diemque eundem sol reduxit ortus:
Euomit iniugulum Pauli Nero feruidum furorem:
Iubet feriri Gentium magistrum.
Ipse prius sibimet finem cito dixerat futurum.
Ad Christum eundum est, iam resoluor, inquit.
Nec mora protrahitur, pœnæ datur, immolatur ense.
Non hora vatem, non dies fefellit.
Diuidit ossa duûm Tybris sacer ex vtraque ripa:
Inter sacrata dum fluit sepulchra.
Dextera Petrum [9] regio rectis tenet aureis receptum.
Canens oliua, murmurans fluento.
Namque supercilio saxi liquor ortus excitauit
Fontem perennem chrismatis feracem.
Nunc pretiosa ruit per marmora: lubricatque cliuum,
Donec virenti fluctuet colymbo.
Interior tumuli pars est, vbi lapsibus sonoris:
Stagnum niuale voluitur profundo.
Omnicolor vitreas pictura supernè tingit vndas.
Musci relucent, & virescit aurum.
Cyneusq; latex vmbram trahit imminentis ostri.
Credas moueri fluctibus lacunar.

[7] Dies festus triumphi apostolici rediit.

[8] Non tenetur hic Prudentius neo Augusti, in sermone incipiente pisc[atoris] ... satorisinã omnes reliqui prisci patres dicũt eos eodem anno, mense, eodemque prorsum die fuisse coronatos.

[9] Describit Prudentius duas basilicas in nomine sanctorũ Apostolorũ magnis sumptibus fabricatas, Ergo placet hoc Deo, & nõ abominatur, sicut quidã modo calũniantur.

Pastor oues alit:ipse illic gelidi rigore fontis
Videt sitire quas fluenta Christi.
Parte alia titulum Pauli via seruat Ostiensis,
Qua stringit amnis cespitem sinistrum.
Regia pompa loci est,princeps bonus has sacrauit arces,
Lusitque magnis ambitum talentis.
Bracteolas trabibus subleuit,vt omnis aurulenta
Lux esset intus,ceu iubar sub ortu.
Subdidit & Parias fuluis laquearibus columnas,
Distinguit illic quas quaternus ordo.
Tum Camyros hyalo insigni variè cucurrit arcus.
Sic prata vernis floribus renident.
Ecce duas fidei summo patre conferente dotes,
Vrbi colendas quas dedit togatæ,
Aspice,per bifidas plebs Romula funditur plateas,
Lux in duobus feruet vna festis.
Nos ad [10] vtrunq; tamen gressu properemus incitato:
Et his & illis perfruamur hymnis.
Ibimus vlterius qua fert via pontis Hadriani:
Leuam deinde fluminis petemus.
Transtyberina prius soluit sacra peruigil sacerdos,
Mox huc recurrit,duplicatque;vota.
Hæc didicisse sat est Romæ tibi,tu domum reuersus,
Diem bifestum sic colas memento.

10 Ecce quò in diebus festis sanctorũ cõsueuerant etiã antiquitus fidelecorũ templa visitare.

ITEM DE BEATISSIMIS APOSTOlis Petro & Paulo,ex D.Bernardo Abbate.

Est sermo eiusdem habitus in vigilia Apostolorum eorundẽ.

1 Ecce quò añ præcipuas sanctorum solennitates olim vigiliæ celebrabãtur.

IN sanctorum vigiliis [1] necesse est vigilare hominẽ spiritualẽ,qui solennitates eorũ celebrare desiderat in spiritu & veritate.Aliæ enim carnalium,aliæ spiritualiũ vigiliæ.Illi & nitidiores cultus, & epulas præparant lautiores,& fortassis in ipsis vigiliis operantur opera tenebrarũ,lætantur cùm malè fecerint,& exultãt in rebus pessimis.Vos non ita didicistis Christũ qui Christũ secuti estis,qui oĩa reliquistis, qui vigilãti oculo vigiliarum nomen debetis attendere. Ad hoc enim vigiliæ proponuntur vt euigilemus,si in aliquo peccato vel negligentia dormitamus,& præoccupemus faciẽ sanctorũ in confessione.Non sic filij huius seculi, non sic,qui potẽtes sunt ad bibendũ vinũ,& viri fortes ad miscendã ebrietatẽ,qui obdormierunt in flagitiis & facinoribus suis. Illud vos non lateat,quia qui ebrij sunt,& qui dormiunt,nocte dormiũt,& frustra sonat eis nomẽ vigiliarũ sanctarũ,cùm ipsi magis dormire studeant,quàm vigilare.Vos non estis filij noctis neque tenebrarum,sed lucis & diei,vt non vos præoccupent natalitij sanctorũ dies, & inueniant imparatos. Tria sunt igitur,quæ in festiuitatibus sanctorum vigilanter cõsiderare debemus,auxilium sancti,exemplum eius, cõfusionem nostram . Auxilium ejus, quia qui potens in terra,potentior [2] est in cœlis ante faciem Domini Dei sui.Si enim dũ hic viueret,misertus est peccatoribus,& orauit pro eis,nunc tantò amplius quantò verius agnoscit miserias nostras,orat pro [3] nobis patrem:quia beata illa patria charitatẽ eis non immutauit,sed augmentauit.Neque enim quia impassibilis omnino,ideo & incompassibilis factus est:sed nũc potius induit sibi viscera misericordiæ,cùm ante fontẽ misericordiæ existit.Est & alia causa quæ magis vrget sanctos vt soliciti sint de nobis,quia iuxta vocẽ Apostoli:Deus prouidet pro nobis,ne sine nobis consumentur , sicut ait sanctus Dauid:Me expectant iusti,donec retribuas mihi . Debemus etiã attendere exemplum eius, quia quàm diu in terris visus,& cũ hominibus cõuersatus est,nõ declinauit ad dexteram neque ad sinistram,sed viã regiã tenuit,donec veniret ad illũ qui dicit:Ego sum via,veritas & vita.Intuemini humilitatem operũ eius,authoritatem verborum eius,& tunc videbitis quomodo tam verbo quàm exemplo luxerit inter homines,qualia nobis vestigia dereliquerit,vt ambulemus per ea,& non erremus in eis.Verè iuxta prophetã,Semita iusti recta est,rectus callis iusti ad ambulandum.Sed diligentiori intuitu confusionem nostram inspiciamus,quia homo ille similis nobis fuit passibilis, ex eodẽ luto formatus ,ex quo & nos.Quid ergo est,quod non solùm difficile,sed impossibile credimus,vt faciamus opera quæ fecit,vt sequamur vestigia eius? Confundamur fratres, & cõremiscamus ad

2 Sancti in cœlis ante faciẽ Dñi Dei sui potentiores sunt quam fuerint in terris.

3 Sancti in cœlo pro nobis orant.

vocem istam, si fortè hæc confusio adducat nobis gloriam, si fortè generet gratiã nobis timor iste. Homines isti fuerunt qui præcesserunt nos, qui tã mirabiliter præcesserunt per vias vitæ, vt vix eos homines fuisse credamus. Sic ergo in sanctorũ festiuitatibus, & gaudere & confundi debemus: gaudere, quia patronos præmisimus: cõfundi, quia eos imitari non possumus: ita semper gaudium nostrũ in hac valle lachrymarum, lachrymarum pane cõdiri debet, vt semper nõ solùm extrema, sed prima gaudij luctus occupet: quia etsi magna est gaudiorum materia, sed maxima est dolorum. Memor fui Dei: clamat iustus, & delectatus sum: sed & statim subiungit: Deficit spiritus meus, turbatus sum, & nõ sum locutus. Quòd si hæc in vigiliis vniuscuiusq; sancti cogitare debemus, quid faciemus in solennitate [4] sanctorum & summorum Apostolorum: Petrum & Paulum loquor: Sufficeret vnius festiuitas ad infundendam exultationem vniuersę terrę, sed amborũ iuncta est ad cumulum gaudiorũ, vt quomodo in vita sua dilexerunt se, ita & in morte nõ sunt separati.

4 *Solennitas & festiuitas summorum apostolorum Petri & Pauli.*

Quid illis potentius dum fuerunt in terris, quorũ alteri traduntur claues regni cœlorũ, alteri magisteriũ gẽtiũ: alter Ananiã & Saphirã occidit in verbis oris sui alter donat quicquid donat in persona Christi, & cùm infirmatur, tũc fortior est et potẽs? Quã potentiores sunt [5] in cœlis, qui potentes fuerũt in terris? Et qui nobis reliquerũt maiora exempla, quàm illi qui in fame, & siti, & in frigore & nuditate, & in omnibus illis quæ Paulus enumerat, iugiter sunt afflicti, & demum fœlici martyrio [6] regna cœlestia conscenderunt? Verè nobis rubor confusionis sunt quos vix audemus respicere, ne dicã imitari. Oremus ergo [7] eos vt ipsi propitium nobis reddant amicum suum iudicem nostrum, qui est Deus benedictus in secula.

5 *Ecce animæ sanctorum in cœlo.*
6 *Fœlici martyrio regna cœlestia conscendunt.*
7 *Sancti tanquã mediatores orantur, vt propitium nobis Deum reddant.*

Est sermo primus habitus in die natalis eorũdem.

ADHVC DE EISDEM, PER EVNDEM.

Gloriosa nobis solennitas [8] illuxit, quam pręclari martyres, martyrũ duces, Apostolorum principes, morte clarissima consecrarunt. Isti sunt Petrus & Paulus duo magna luminaria, quos Deus in corpore Ecclesiæ suæ constituit, quasi geminũ lumen oculorum. Hi mihi traditi sunt in magistros & in [9] mediatores, quibus securè me committere possim, quia & notas mihi fecerunt vias vitæ, & mediantibus illis ad illũ mediatorẽ ascendere potero, qui venit pacificare per sanguinẽ suum, & quæ in cœlis, & quę in terris sunt: Ille in vtraq; natura purissimus est, qui peccatũ non fecit, nec inuentus dolus in ore eius. Quomodo ad illum accedere audebo, qui sum supra modũ peccans peccator, qui peccaui supra numerũ arenæ maris, cùm ille purior & ego impurior esse non possim? Verendum ne incidã in manus Dei viuentes, si illi appropinquare vel inhærere pręsumpsero, quem à me tanta differentia diuidit, quantum distat inter bonũ & malũ propterea dedit mihi Deus homines istos, qui & homines essent & peccatores, & maximi peccatores, qui in seipsis, & de seipsis discerent quàm lęti aliis misereri deberent. Magnorũ enim criminum rei magnis criminibus facilè donabunt veniã, & in qua mensura mensum est eis, remetietur nobis. Peccauit peccatum grande Petrus Apostolus, & fortassis quo grandius nullum est, & tã velocissimè, quàm facillimè veniam consecutus est, & sic vt nihil de singularitate sui primatus amitteret. Sed & Paulus, qui in ipsa viscera nascentis Ecclesiæ tã singulariter, quàm incomparabiliter grassatus est, per ipsius filij Dei vocẽ ad fidẽ adducitur, & pro tantis malis, tantis bonis repletus est, vt vas electionis fieret ad portandũ nomẽ eius corã gentibus, & regibus, & filiis Israël. Vas dignũ, & cœlestibus ferculis repletũ, de quo & sanus escã, & infirmus accipiat medicinã. Tales decebat humano generi pastores & doctores constitui, qui & dulces essent, & potentes, & nihilominùs sapientes. Dulces, vt me blandè & misericorditer susciperent: potentes, vt fortiter protegerẽt: sapientes, vt ad viã & per viã ducerent, quę ducit ad ciuitatẽ. Quid Petro dulcius, qui tã dulciter ad se omnes conuocat peccatores, sicut & Actus Apostolici, & epistolarũ eius series attestatur? Quid illo potentius, cui & terra obediuit, cum mortuos reddidit, & mare sub pedibus eius se calcabile præbuit, qui Simonẽ Magum spiritu oris sui in aëre attigit, qui claues regni cœlorũ tã singulariter accepit, vt præcedat sententia Petri sententiã cœli? Deniq; quodcunq; ligaueris, inquit, super terrã, erit ligatũ & in cœlis: & quodcunq; solueris super terrã, erit solutũ & in cœlis. Quid autẽ illo sapientius, cui non caro & sanguis reuelauit? Libentissimè Paulũ sequor, qui prę nimia dulcedine luget eos qui peccauerunt, & non egerunt pœnitentiã qui fortior est omni principatu & potestate, sapientiã & medullã sacrorũ sensuũ, nõ à primo vel secũdo, sed à tertio cœlo largiter asportauit. Hi sunt magistri [10] nostri, qui à magistro omniũ vias vitę plenius didicerũt, & docẽt nos vsq; in hodiernũ diẽ. Quid ergo docuerũt, vel docẽt nos Apostoli sancti? Nõ piscatoriã artẽ, nõ cœnofactoriã, vel quicquid huiusmodi est. nõ Platonẽ legere, nõ Aristotelis versutias inuersare, nõ semper discere, & nunq̃ ad veritatis scientiã peruenire. Docuerũt me viuere.

8 *Solennitas gloriosa sanctorũ apostolorum.*
9 *Vide sanctos apostolos esse mediatores nostros, vt per illos ascendere possimus ad verum mediatorem Dominum Iesum Christum. Obmutesce ergo hæretice, qui negas sanctos vocari posse aut debere mediatores.*
10 *Sicut Apostolos esse nobis magistros non derogat summo Christi magisterio, sic esse pro nobis mediatores, nullũ affert summo mediatori præiudiciũ.*

quæ est orationum deuotio, iucunda ruminatio psalmodiæ, dulcis meditatio, consolatio scripturarum. Denique & hæc ipsa pluuia est quam accipitis per os meū, si quando de flumine, cuius impetus lætificat Dei ciuitatem, & torrente voluptatis illius aliqua, super vos, dū de eis loquimur, stillicidia stillare cōtingat. Sed necesse habeo interdū circunfodere, quandoquidem posuerunt me custodem & cultorem in vineis. Heu qui meā nō colui nec custodiui. Necesse habeo tamen, dum hūc occupo locū, & circūfodere, nonnunquā & apponere stercora. Molestum id quidem, sed dissimulare non audeo, sciens multò ampliusse curim nociturā, quàm sarculum: ignem quàm fimū. Itaque & arguere & increpare interdum necesse est, nec ignoro fimū esse verbum increpatoriū, verbū improperij. & quod si nō excuset necessitas, ipsum quoq; minus deceat proterentē. Sedquid agimus, quod hoc fimo, & si aliquos impinguari, sed alios planè & lapidari, & indurari videmus? Hinc namq; scriptum est: De stercore boū lapidabitur piger. An non impinguatur, qui increpatus benignè accipit, mansuetè respondet, libenter emendare conatur? Hæc planè salubris & fœcunda impinguatio est, vt corripiat me iustus in misericordia & increpet, oleū autē peccatoris non impinguet caput meum. Ex ea siquidem pinguedine quam generat oleū peccatoris, abundantius pullulant spinæ & tribuli: Et omnis radix amaritudinis germinat copiosius. Itaque qui iustorum increpationem misericordiam nominat, satis indicat quēadmodum suscipiēda sit, quàm benigno animo, quàm deuota mente: quantaque ei gratia sit habenda. Sic enim accipientibus nobis, erit impinguatio salubris, non fertilis vitiorum, quemadmodum oleum peccatoris, sed fructus illius, quem secundum Apostolum habemus in sanctificationem. Quid autem faciamus tibi ô piger, qui ad hanc misericordiā irritaris magis & exasperaris? Nónne bonum fimum spargis in agro tuo? Vnde ergo lapides habet? Sed tu inimice homo, quoniam qui diligit iniquitatem, odit animam suam: tu inquam, inimice homo, hoc fecisti, qui desidiam tuam non excutere, sed excusare pergens, fimū tibi puertis in lapides, & vnde inpinguari debueras, lapidaris. Hęc idcircò dicta sunt fratres, vt noueritis quàm benignè audiendum sit, quàm deuotè suscipiendum, quàm sollicitè conseruandum, quicquid ad animarum salutem pertinet, & nō sicut verbum hominum, sed sicut verè est verbum Dei, siue illud consolatorium, siue commonitorium, sicut etiam increpatorium audiatur. Excessi, fateor, ipsius propemodum festiuitatis oblitus, sed vt arbitror, non ad insipientiam vobis, si firmiter inhæserint animo quæ audistis. Et nūc iam de solennitate ipsa vel breuiter aliquid loqui tentemus. Apostolorum Christi festus [1] agitur dies, quibus sanè plurimum à nobis honorem deberi scio: Sed vtrum possit aliquis exhiberi, hæsito satis. Nimis enim honorati sunt amici tui Deus, nimis confortatus est principatus eorum. Quid enim? Si in terra adhuc positi omnia poterant, non quidem in se, sed in Christo, quid non poterunt [2] hodie viuentes in æterna fœlicitate cum ipso? Mortales adhuc & morituri, imperium virę & mortis videbantur habere, solo nimirum verbo mortificantes viuos & mortuos suscitantes, quātò magis nunc cùm honorari sunt nimis, nimis cōfortatus est principatus eorum? Sed quid est fratres? Cùm Apostolorum beata hodie memoria celebretur, nunquid natiuitatis seu conuersionis eorum, aut certe vitæ vel miraculorum solennis agitur commemoratio? Non est fratres, natiuitatis humanæ solennitas, sicut paulò antè beati Ioannis diem natalitium celebrastis. Ille enim nascēs honoratur, quia nascitur sanctificatus, Denique in Ioanne solo celebrior est passione natiuitas, quia & si passus pro Christo est, cùm pro iustitia & veritate occubuit, euidētius tamen natus pro eo est, nimirum homo missus à Deo, qui in hoc natus est, & ad hoc venit in mundum, vt perhiberet testimonium veritati. Sed neque conuersionem Apostolorū, aut eorum miracula hodie recensemus, sicut cæteris diebus aliis, alterius quidem conuersio, alterius [3] de carcere liberatio facta per Angelum, festiuis Ecclesiæ gaudiis ad memoriam reuocatur. Mortem specialius veneratur, qua nihil inter homines humano iudicio plus horretur. Considerate fratres Ecclesiæ sanctæ iudicium secundum fidem, non secundum faciem iudicantis. Mortem siquidem Apostolorum in eorum recolit solennitate pręcipua. Hodie nimirum Petrus crucifixus est, hodie decollatus est Paulus. Hæc hodiernæ causa festiuitatis, hæc præsentium materia gaudiorum. In his igitur festum agens diem & lætis, sine dubio spiritū sponsi habet Ecclesia, spiritū dñi: In cuius conspectu, sicut habes in Psalmo, preciosa est mors sanctorum. Quātos enim dum paterentur Apostoli credimus adfuisse, qui nequaquam preciosis mortibus illorum inuiderent? Visi sunt enim oculis insipiētium mori, & æstimata est afflictio exitus eorum. Et sic quidem visi sunt oculis insipiētium. Mihi, ait Propheta, nimis honorati sunt amici tui Deus, nimis confortatus est principatus eorum. Fratres amici Dei mori videntur oculis insipientium, sed in oculis sapientium iudicantur obdormire [4]. Denique & Lazarus dormiebat quia amicus erat, & cùm dederit dilectis suis somnum, ecce hæreditas Domini. Studeamus fratres viuere vita iu-

1 Festus dies Apostolorum agitur.

2 Quanta nūc possint sancti Apostoli viuentes cum domino in æterna fœlicitate. Non or go sunt mortui, sed viuunt.

3 Festiuis Ecclesiæ gaudiis ad memoriam reuocatur conuersio Pauli, & Petri a vinculis liberatio.

4. Vides quod magis dormientes deberent dici sancti, quā mortui.

dificati sumus. Et hoc quidem omnibus nobis, quoniam omnes peccauimus, & egemus hac gloria Dei. Verum apud B. Petrum aliud habeo quod apponam, eo charius quò rarius, & quò singularius, eò sublimius. Nā peccauit Paulus, sed ignorans fecit in incredulitate sua: Petrus cùm cecidit, apertos habebat oculos. Porrò vbi abundauit delictum, superabundauit & gratia. Eorum siquidem qui peccēt antequam Deum nouerint, antequàm miserationes eius experti sint, antequam portauerint iugū suaue & onus leue, priusquàm deuotionis gratiam & consolationes acceperint spiritus sancti, eorum, inquam, copiosa redēptio est, & tales omnes nos fuimus. At eorum qui post conuersionem suam à peccatis & vitiis implicantur, ingrati acceptæ gratiæ, & post missam manum ad aratrum, retro respiciunt, tepidi & carnales facti, aut post agnitam vitam veritatis retro eunt apostatæ manifesti: eorum [2] vtique perpaucos inuenias qui post hæc redeant in gradum pristinū: sed magis in sordibus positi, sordescant adhuc. Super quos Propheta deplorat: Quomodo obscuratum est aurum, inquit, mutatus est color optimus, & qui nutriebantur in croceis, amplexati sunt stercora? Nec tamen si quis huiusmodi est, desperamus de eo tantum, vt resurgere velit citò. Quanto enim diutius permanebit, tanto euadet difficilius. Beatus verò qui tenebit, & allidet paruulos Babylonis ad petram. Etenim si creuerint, vix poterūt superari. Filioli, hæc dico vt non peccetis, sed & si quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem, qui potest quod nos minimè possumus: tantū qui cecidit, non adiiciat in malum, vt profundius cadat, sed magis vt resurgat, confidens quòd nec ei negabitur venia, si tamen ex corde confiteatur peccata sua. Si enim is de quo loquimur, Petrus post tam grauem lapsum ad tantam rediit eminentiam sanctitatis, quis de cætero desperet, si tantum egredi voluerit à peccatis? Attende, quod scriptum est: Egressus foras fleuit amarè. In egressu confessionem oris, in amaro fletu compunctionem cordis intellige. Et attende quòd tunc primum recordatus est verbi quod dixerat Iesus, tunc primum cordi fuit verbum, quo prædicta fuerat eius infirmitas, cùm euanuit præsumpta temeritas. Væ tibi qui post lapsum fortiorem te nobis exhibes. Vt quid tam rigidus es in tuam ipsius perniciem? Inclinare potius, vt melius erigaris & prohibeas frangi quod distortum est, vt possit melius solidari. Quid indignaris increpanti gallo? tibi potius indignare. Pluuiam voluntariā, ait Psalmista, segregabis Deus hæreditati tuę, infirmata est. Bona infirmitas, quæ segregatur hęreditati, quę medicum non repellit. Induratos enim tanquam vas figuli in virga ferrea conterat, & hęreditas infirmata est, ait, tu verò perfecisti eā. Audisti certè quam misericordiam consecuti sint Apostoli nostri, vt iam nemo ex vobis super peccatis præteritis vltrà quàm necesse sit cōfundatur, in cubili cōscientiæ suæ compunctus. Quid enim fortè peccasti in seculo? Nunquid amplius Paulo? Quòd si & ipsa in religione, nunquid plus Petro? Attamen illi in toto corde pœnitentiam agentes, non modò salutem, sed & sanctitatem cōsecuti sunt, etiam & salutis ministerium, & magisterium adepti sunt sanitatis. Et tu ergo fac similiter, quoniam propter te scriptura loquitur: Viros illos esse misericordię, vtique propter multam misericordiam quam consequi meruerunt. Potes tamen in hoc verbo etiam illud non inconuenienter accipere, viros misericordiæ fuisse Apostolos, id est, plenos misericordia, seu viros misericordiæ datos Ecclesiæ vniuersæ. Scimus enim quòd viri isti nec sibi vixēre, nec sibi mortui sunt, sed ei qui pro ipsis mortuus est, magis autem nobis omnibus propter illum. Quantum enim proderit nobis eorum iustitia, quado ipsa quoq;, sicut ostensum est, tantum profuēre peccata? pro nobis facit eorum vita, eorum doctrina, etiam & mors ipsa. Etenim in cōuersione continentiam, in prædicatione sapientiam, in passione sua patiētiam nobis beati Apostoli contulerunt. Quartum vsque hodie conferre non cessant, misericordia pleni, quod est sanctarum fructus orationum. [3] Quamuis & in ipsa eorum vita ad huc inuenias quod annumeres, fiduciam scilicet, quam nobis miraculorum exhibitione præbuerūt. Et quis enumeret quàm multa nobis per eos beneficia prouenerūt? Bene ergo de eis scriptura loquitur, quoniam hi sunt viri misericordiæ. Et addidit: Quorum iustitiæ obliuionem non acceperunt. Vis vt nec tua accipiat obliuionem? A triplici caue periculo, & florebit in æternum ante Dominum. Legis enim: Quia tepidus es, incipiā te euomere ex ore meo. Legis: Si auerterit se iustus à iustitia sua, &c. omnium iustitiarū eius nō recordabor. Legis, quibusdā dicendū in iudicio: Non noui vos, illis sine dubio qui receperūt mercedē suam. Ergo oīs iusticia tepida, oīs transitoria, oīs vendita, erit in obliuionē coram Deo. Sed non ita Apostolorū iustitiæ, quod ex eo satis apparet quod sequitur: cum semine eorum permanent bona. Manent enim vsque hodie in nobis Apostolorum vestigia, & eorum religio, quia ex Deo est, non potest dissolui. Vestes Israëlitici populi quadraginta annis in deserto perseuerauerunt integræ, multò magis Apostolorum vestes super iumentū Saluatoris appositæ. Cùm semine, inquit, eorum. Quod est semen, quia secutus adiungit: hæreditas sancta nepotes eorum. Iidem profectò

&

[2] Notet hoc apostata nostri temporis.

[3] Sancti orāt pro nobis in cœlo.

pefecit,& ad fidem in Christum attraxit,& decies mille virorũ Ecclesiã cõstituit Hierosolymis. Ananiam autẽ,& Sapphirã eius vxorem,qui nouam quandam fecerant vsurpationem,sibi,inquam,tanquam propria vsurpantes quæ Deo consecrauerant,graui reprehensione statim vita priuauit. Vmbraq; eius nõ solùm varios morbos expulit ab hominibus,sed mortuos etiã excitauit. Liddę paralyticũ Æneã verbo curauit. Ioppę pauperum amantem Dorcadem mortuã excitauit. Cęsareę Centurionẽ Cornelium qui erat gentilis, ad fidẽ in Christum euocauit cum tota familia,& spiritu sancto impleuit per baptismum. Qui etiã fidei portam gentibus aperuit per eã quę illi apparuit vasis linei visionẽ,in quo erãt omnes bestię terrę,& vocẽ quę de cœlo vnà cũ vase est delata,& eũ est adhortata vt surgẽs sacrificaret & comederet,nihil eorũ esse cõmune existimãs. Ab Herode aũt qui etiã dictus est Agrippa,duabus catenis vinctus,& in carcerem coniectus, cùm diligenter custodiretur à quatuor quaternionibus militũ,à diuino angelo liberatur à vinculis,& à carcere,portis sua sponte apertis. Propter Simonem aũt sceleratum illum Magũ obit omnes ciuitates Cœlesyrię,& pręterea Pontum & Asiam,atq; etiã Galatiam. Et cùm in eis seminasset verbum fidei ad ipsam vsq; [1] Romam peruenit. Vias autem cursim persequamur,hæ sunt. Cùm ab Hierusalẽ venisset Cæsaream Stratonis,& iis qui ipsum sequebantur presbyteris,Episcopum constituisset,venit Sidonem. Vbi cùm multos curasset,& Episcopum cõstituisset,venit Berytum. In qua etiam cùm ex iis qui sequebantur vnũ ordinasset Episcopum,venit Byblum:deinde Tripolim:& apud Marsonem virũ quendam prudentem diuersatur. Quẽ cùm fidelibus qui erant Tripoli Phœniciæ, Episcopũ constituisset,venit Orthosiam:deinde Antardum:deinde in insulam quę dicitur Aradus:deinde Balanæas:& illinc Panta:deinde Laodicęam,in qua cùm multos qui morbis laborabant, & vexabantur à dęmonibus curasset,Ecclesiamq; congregasset,& Episcopũ cõstituisset, venit Antiochiam Syrię ciuitatẽ. Quo in loco Simon quidem Magus eos qui ad eũ quærendũ ab Imperatore missi fuerant,declinans,constituit fugere in ciuitates Iudææ. Petrus aũt Dñi Apostolus,simul ac esset ingressus,multasq; Antiochię fecisset curationes,& vnũ Deum in tribus personis,iis qui erant cõgregati, fœliciter annunciasset,& Episcopos ordinasset,Marcianũ quidem Syracusis in Sicilia,Pancratium aũt Tauromenij, venit Tyanę Cappadociæ,& illinc Ancyram Galatię. In qua cùm precatione suscitasset mortuũ,multosq; catechesi instituisset,& baptizasset,& Ecclesiã cõstituisset,& Episcopum ordinasset, venit Sinopen Ponti ciuitatẽ. Deinde Amasęam,quæ est in mediterraneis Ponti. Deinde Gangram Paphlagonum. Deinde Claudiopolim Honoriadis. Deinde Nicomediã Bithyniæ. Deinde Nicæam:Deinde cùm festinaret ascendere Hierosolymam propter Paschæ [2] festum,reuertẽs venit Pisinuntem. Deinde per Cappadociam & Syriam,rursus venit Antiochiam. Et illinc profectus venit Hierusalem. Quo in loco cùm iã tertius annus pręteriisset à vocatione magni Pauli,ab ipso Paulo visitur. sicut ille ipse dicit:Post tres annos ascendi Hierosolymam ad videndum Petrum,& mansi apud eum dies quindecim. In quibus cùm Canones,& Ecclesiasticas constitutiones exposuissent,beatus quidẽ Paulus profectus est ad opus,ad quod vocatus fuerat. Magnus autẽ Petrus rursus reuersus est Antiochiam. Vbi cùm Euodum constituissent Episcopum, venit Synadem Phrygiæ ciuitatẽ. Deinde Nicomediam. In qua cùm Prochorum ordinasset Episcopum,venit Ilium ciuitatem Hellesponti. Quo in loco cùm Centurionem Cornelium constituisset Episcopum,reuersus est Hierusalem. Visus est autem ei Dominus in visione,dicẽs:Surge Petre,vade ad Occidentem:opus enim habet,vt tuis illustretur facibus,& ego ero tecum. Simon autem paulò antè captus ab iis qui eum quærebant, vt prius diximus,Romam ducitur, vt luat pœnas eorum quæ perpetrauerat. In qua cùm fuisset,& arte sua magica multos mẽte mouisset & decepisset,non solùm non dedit penas sed etiam à multis Deus fuit existimatus. Romanos enim præcursor ille satanæ sua Magia in tantam adduxit admirationem,quin etiam ipsum quoque Claudium:vt ei posita statua inter duos pontes in Tyberi inscriberent:Simoni Deo sancto. Et hæc quidem Iustinus,& Irenæus fusius persequuntur. Nos autem pergamus cœptam persequi narrationem. Cùm ergo quę visa fuerant magnus Petrus annunciasset fratribus,& vale eis dixisset,rursus venit Antiochiam visitans Ecclesias. Quo in loco cùm magnum inuenisset Paulum, certo quodam consilio ab eo arguitur. Deinde cùm Tharsi Vrbanum constituisset Episcopum,& Epaphroditum Andriacæ Licię,& Phygellum Ephisi,quẽ aiunt à recta via diuertisse,& cũ Simone sensisse,& Smyrnę Apellem,qui erat frater Polycarpi,venit in Macedoniam. Cùm Philippis autem Olympũ Episcopum constituisset, & Thessalonicæ Iasonem,& Corinthi Silam,cùm eum illic inuenisset apud magnum Paulum permanentem & patris Herodionem,nauigauit in Siciliam. Et cùm venisset Tauromenium,diuersatur apud Pancratium virum sapiẽtissimum. Quo in loco cùm quẽdam Maximum [3] cathechesi instituisset,& baptizasset,& Episcopũ ordinasset,

[1] Vide nũ Petrus Romæ fuerit.

[2] Nota festũ Paschæ ab initio Ecclesiæ.

[3] Vides catechesim semper præcedere baptismum.

4 Petrus Romā appellit.

ordinasset, Romam [4] appellit. In qua cùm quotidie synaxes celebraret, & vnum Deum
patrem omnipotentem, & vnum Dominum Iesum Christum filium verum de Deo vero,
& vnum spiritum sanctum Dominum, & viuificũ in synagogis, & domi doceret, attraxit
multos ad fidem in Christum, & per sanctum baptisma liberauit ab errore idolorum: adeo
vt breui tempore ad sanctum baptismum omnes ferè accurrerint, & Deo per Apostoli do-
ctrinam crediderint. Hæc vidēs Simon, non satis duxit tacere, & suam cœlare impro-
bitatem, sed gloria & existimatione se superatum esse arbitratus, si fineret Apostolum to-
tis viribus iis qui Romæ erant, veritatem annunciare audacter, simul & indoctè cœpit li-
berè loqui in media ciuitate, & imperitè aggressus est ei cōtradicere. Vbi & vmbras quas-
dā eum sequi & præcedere: quas dicebat esse animas mortuorũ & mortuos suscitatos, &
ei tanquam Deo, honorem tribuentes, claudosque rectè ingredi & saltare ostendebat: seq;
instar fabulosi illius Protei in varias formas mutans, ostendebat aliquando quidem duas
habentē facies, deinde aũt, paruo interiecto spatio, transformabatur in caprā, & serpentē,
& voluctem, qualē par est eum videri, qui à ratione alienis seruit cupiditatibus: & igni sę-
pe assimilabatur: & simpliciores omnibus modis non cessabat decipere. Ille autem ma-
gnus Domini Apostolus, si solummodo cernebatur, omnes eius machinationes facillimè
dissoluebat, & in nihilum resoluebat. Cùm multæ ergo (vt est consentaneum) inter eos
fuissent vtrinque controuersiæ, & disputationes, nesciret autem Simon quidnam amplius
ageret, arā quandam lauro coronatus ascendit. Ex qua turbas primum iracundè alloquens:
Quoniam, inquit, adeo insipiētes fuistis ô Romani, vt me quidem relinqueretis, Petrum
verò sequeremini, ecce in conspectu vestro mandabo Angelis meis, & me tollent in ma-
nibus, & ad patrem meum ascendam in cœlum, & illinc vos extremo afficiam supplicio:
vt qui non in iis quæ vobis dixi, præstiteritis. Hæc cùm dixisset, plaudens deinde mani-
bus, per aërem missus cœpit volare quibusdam vmbris, vel malis potius dæmonibus eum
impellentibus, & portantibus. Magnus autem ille Apostolus Petrus cùm se parũ retinu-
isset, audientibus omnibus, cœpit dicere, Domine Iesu Christe qui es Deus meus, ne sinas
eum implere quod proposuit, ne immittat petram scandali, & lapidem offensionis mali-
gnus in eos qui in te crediderunt. Et sublatis ad Simonem oculis, clara voce clamauit:
Vobis Satanæ ministris præcipio, ne eũ portetis, sed eũ dimittatis in eo loco in quo nunc
est. Statimque, cùm quæ circa ipsum apparebant vmbræ, recessissent, & in nihilum re-
solutæ essent, Simon lapsus ab aëre, ad terram fertur casu misero & miserabili, & cōtrito
toto infelici corpore, secundo pòst die miseram emittit animam acribus cruciatus dolo-
ribus. Cùm hoc aũt factum esset, & turba multis horis clamaret: Magnus est Deus, qui no
bis à Petro prædicatur, Petrus cùm altum quoddam sedile ascendisset, manumque mouis-
set, & turbis præcepisset silentium, postquam ex Moyse & Prophetis Dominum nostrum
Iesum Christum Deum ante secula annunciasset, & plurimos dæmones fugasset ab homi
nibus, & morbos curasset varios, eos dimisit. Cùm autē nō diu mansisset apud Romanos,
& sancto baptismo multos regenerasset, & Ecclesiam cōstituisset, & Linum Episcopum
ordinasset, venit Tarracinā. In qua cùm Epaphroditum ordinasset Episcopum, venit Sir-
mium ciuitatem Hispaniæ. Quo in loco cùm Epænetũ constituisset Episcopum, deuenit
Carthaginē ciuitatem Aphricę. In qua cùm Crescētem ordinasset Episcopũ, venit in Æ-
gyptũ: & cũ Thebis, quę septē habet portas, Ruffum: Alexandrię aũt Marcũ Euangelistā,
eorũ qui se in disciplinā tradiderant, Episcopatui præfecisset, rursus venit Hierosolymā
ex reuelatione propter Deiparæ Mariæ migrationem. Deinde reuersus in Ægyptum,
per Aphricam rursus Romam rediit. Ex qua venit Mediolanum, & Photicem, quæ sunt
ciuitates in continente. In quibus cùm constituisset Episcopus, & presbyteros, venit in
Britanniā. Quo in loco cum longo tempore fuisset moratus, & multas gentes non nomi-
natas attraxisset ad fidem Christi, Angelicam aspexit visionē, quæ dicebat: Petre instat
tempus tuæ resolutionis, & oportet te ire Romam, in qua cùm mortem per crucē sustinu-
eris, recipies mercedem iustitię. Cùm ergo propterea Deũ glorificasset, & egisset gratias,
& apud Britannos mansisset dies aliquot, & verbo gratię multos illuminasset, & Eccle-
sias [5] constituisset, Episcoposque, & presbyteros & diaconos ordinasset, duodecimo anno
Cæsaris Neronis rursus Romam reuertitur. Quo in loco cùm Linum inuenisset con-
summatum, eius loco ordinauit Clementem recusantem, & non admittentem eam cura-
tionem. Cui cùm ad id accommodatis verbis persuasisset, & vt bono esset animo fuisset
hortatus, ad suorum sermonum eum prouehit cathedram. Qui cùm sicut quidam vitu-
lus collum suum bono iugo subiecisset, cum magistro suo trahebat currum verbi.
Quocirca multi quidem illustres prompto & alacri animo fidei obediebant: multæ au-
tem nobiles fœminæ addebantur iis, qui salui fiebant. Cùm verò duæ fœminæ Im-
peratoris, quæ plus quàm aliæ ab eo diligebantur, fidei accessissent, & pudicè viuere

5 Vide prima signa receptæ catholicæ fidei constitutio Ecclesiarum, Episcoporũ, presbyterorum et Diaconorum ordinatio.

statuissent

ſtatuiſſent, quoniam erat libidinoſiſsimus Nero, & impudiciſsimus, furebat aduerſus omnem Eccleſiam: maximè autem Petrum principem Apoſtolorum, vt qui fuiſſet cauſa pudicitiæ eius fœminarum, quæ crediderant in Dominum. Quamobrē cùm ira ſupra modū efferbuiſſet, capitis pronunciat ſententiam aduerſus omnes qui in Chriſtum ſperaſſent. Cùm itaque milites omnes protinus comprehendiſſent, eos deducunt ad locum damnatorum, & Clementi quidem parcunt, vt qui eſſet cognatus Cæſaris. Herodionem autem & Olympam, vnà cum magna multitudine gladio ſubiiciunt: Petrum verò illum magnum Domini Apoſtolum inuerſum [6] Cruci affigūt. Quamobrem cùm ex clauis dolores, ſimiliter atque Chriſtus Deus noſter, ipſe quoque ſuſtinuiſſet, puram & immaculatam ſuam animam in manus Dei deponit: Clemens autem eius diſcipulus, & Epiſcopus, cùm maximè [7] venerandum & ſanctum eius corpus magnificè compoſuiſſet ad ſepeliendum, in loco inſigni depoſuit. Sed de vita quidem, & prædicatione, & fine magni Apoſtolorum Petri huculque ſit à nobis dictum breuiter. Neceſſe autem eſt de claro quoque, & beato Apoſtolo Paulo, quomodo poterimus, dicere. Magnus ergo & beatus Domini Apoſtolus Paulus, erat ipſe quoque Hebræus quidem genere ex tribu autem Beniamin, claris natus parentibus, hæreſi Phariſæus, adſcribens ſibi patriam Tharſum ciuitatem Ciliciæ, ſub præceptore Gamaliele in lege Moyſis inſigniter eruditus, ardens morum paternorum æmulator, qui à pueritia Romanus vocabatur Saulus. Perſequebatur autem & populabatur Dei Eccleſiam per ignorantiam. Quamobrem ei grata erat interfectio Stephani primi martyris, vt qui omnium qui lapides in eum iaciebant, ſuſcepetit veſtes cuſtodiendas, vt ad illius cædem omnium manibus vteretur. Porrò autem primus quoque vbique aderat eum iis qui agitabant ſeditionem, ſtudens deſtruere præconium pietatis: multaque erant & magna, quæ ab ipſo fiebant aduerſus Eccleſiam: & nihil ei ad ſummā deerat inſaniā. In hoc enim pietatē exercere, & ſe præclarè gerere arbitrabatur, ſicut ipſe fatetur in Epiſtolis, & Lucas refert in libro, qui inſcribitur Actua Apoſtolorum. Etenim non ſolùm is, quomodo multi Iudæi, odio habebat & auerſabatur præconiū pietatis, ſed etiam maiorem totius gentis iram prouocabat aduerſus eos qui ei miniſtrabant. Poſtquàm enim id vidit repētè refulſiſſe, & fidei pręcones euaſiſſe minis ſuperiores, æmulatione percitus, & ratus ſe maxima affici iniuria, ſi præconium quidem per vniuerſam terram diffunderetur, præcones autem perſecutorum paruifacere periculum, omne ſtudium adhibuit, vt hos quidem de medio tolleret, illud verò retardaret ac reprimeret. Quamobrem cùm à ſacerdotibus & doctoribus illo tēpore accepiſſet epiſtolas ad Iudæos, qui erāt Damaſci, iter ingreſſus eſt contra eos qui erant in ea diſcipulos. Sed qui ex vtero matris eū ſegregauit ad ſuum miniſterium, videns eū iniuſta teneri inſania in iuſta voluntate, & iuſto animi propoſito, & ei in media via apparens, corporeis quidem eum orbat oculis, magnitudine puriſsimæ lucis quę ei apparuit: eius autem mentem & animā adeo illuminat, vt eum, qui erat olim perſecutor, dilectum ſtatim & fideliſsimum fecerit ſuū præconem. Sauli itaque nomine in Pauli nomen tranſmutato, eoq; ex Salo perſecutionis tradu&o ad quietem eius fidei, mittit ad Ananiam quendā diſcipulum in vrbe Damaſco. A quo cùm Paulus ſanctum accepiſſet baptiſmum, & Chriſti intemeratis cōmunicaſſet ſacramentis, efficitur fidelis ſocius prædicationis. Tantam ergo mutationē oſtēdit hic beatus poſt vocationem, & ad tantum in Chriſtum exarſit deſiderium, vt præcones veritatis non ſolùm verbis, ſed factis etiam confirmaret, qui eū adhuc timebant, & ſuſpectum habebant, oſtēdens ſe toto animi ſtudio erupiſſe in amorem Domini. Quocirca cùm fuiſſet cum iis qui erant Damaſci diſcipulis, ſtatim cœpit prædicare Chriſtū in ſynagogis, Iudæos confutās & rurſum confirmans eum eſſe Chriſtum. Cùm autem ei ſuiſſent cognitæ, quæ à Iudæis parabantur inſidiæ, per murum in ſporta dimittitur à diſcipulis, & in Hieruſalem accedit ad Apoſtolos: in qua liberè loquens in nomine Domini Ieſu, diſſerebat & diſceptabat aduerſus Gentiles. Sed cùm ei quoq; rurſus ſignificatæ fuiſſent inſidiæ, à fratribus deducitur Cæſareā, & illinc venit Tharſum. Quò cùm veniſſet Barnabas, & eum inueniſſet, deduxit Antiochiā. Cùm toto autem anno illic cœtus haberent, & ſatis magnā docuiſſent multitudinē, & diſcipulos primùm nominaſſent Chriſtianos, in Iudæā ad fratres mittūtur cum miniſterio, propter famē quæ fuit tempore Claudij Cæſaris. Cùm impleſſent autem miniſterium, reuerſi ſunt Hieroſolymā. Vbi Domino ſacrum obeuntes miniſteriū, & ieiunantes, à ſancto ſpiritu ſegregantur ad opus, ad quod vocati fuerant. Emiſsi autē venerūt Seleuciam, & illinc in Cyprum nauigārūt: & cùm fuiſſent Salaminæ, Dei verbum annunciarunt. Cùm verò perambiſſent inſulam vſq; ad Paphū, excæcāt pſeudoprophetā Barieu, qui multos peruertebat. Quod cùm factū eſſet, euenit ſtatim vt multi crederent, atq; etiā ipſe Proconſul, qui erat in inſula. Illinc autē profecti veniunt Pergen Pamphiliæ, & illinc Antiochiā Piſidiæ, In qua cùm die ſabbatorum concionatus eſſet Paulus in ſynagoga, attraxit

[6] Petrus Romæ crucis clauis figitur, ſicut Dominus Ieſus Chriſtus.

[7] Venerandū & ſanctum Petri corpus magnificè cōpoſitum inſigni loco à Clemente deponitur.

tolerãtia: deinde de cõstitutione Ecclesiastica & gregis cura. Et rursus cùm ea quę & sibi Hierusalē eunti, & eis post eius recessum erant euentura, prędixisset: & quòd oporteat vigilare in eos qui instar luporum sunt gregem auidè diuulsuri, eis mandatũ dedisset, eosque Deo commendasset, & precatus esset, nauē ascendens statim soluit. Qua vectus cùm venisset in Con insulã Rhodum nauigauit: & illinc Patara. Quo in loco cùm alterum ascendisset nauigiũ, Cypro relicta à sinistris, prętérnauigauit Syriam: & cùm venisset Tyrum, illic enim nauis impositũ on^e^ exonerabat, & inuenisset discipulos mansit apud eos septē dies. Et naui rursus vsus, venit Ptolemaidem, & illinc Cęsaream, & ad Philippũ Euangelistam, qui erat ex septem Diaconis, diuersatur. Et post dies aliquot, sublatis sarcinis, venit Hierusalem. Et septem dies purificatus, templum ingreditur, annuncians impletos esse dies purificationis. Quo in loco qui erant ex Asia Iudęi, cùm eum aspexissent, conturbarunt omnem multitudinem, & manus suas in Paulum immiserunt, clamantes: Viri Israelitę ferte auxilium. Cùm fuisset autem maximus populi concursus, cœperunt in eum hæc dicere: Hic est qui aduersus legem, & locum hunc omnes vbique docet: Quinetiam gentiles introduxit in templum, & ad id inquinauit. Statimque mota multitudo incitata est, vt eum tolleret de medio. Sed mox adueniens Tribunus Lysias eum liberat, & cum militari auxilio eum mittit ad præsidem Felicem, cui successit Festus. Cùm sensisset autem Paulus à Iudęis in ipsum strui insidias, pro tribunali ad Cæsarem statim prouocat. Et tunc quidem dimittitur à iudicio: cessant autem quæ in eum à Iudæis parabantur insidiæ: & deinceps à Pręsidibus & magistratibus mittitur ad Cæsarem. Cùm verò esset constitutum, vt Paulus nauigaret in Italiam, cumque eo accepto Centurio quidam nomine Iulius, vnà cum aliis vinctis nauem ascendisset Adramytenam, venit Sidonē, & illinc in Cyprum. Cùm autem prætérnauigassent pelagus, quod est ex aduerso Ciliciæ, & Pamphiliæ, veniunt Myra vrbem Lyciæ. Et cùm nauem ascendissent Alexandrinam, vix Cnidum perueniunt. Et cùm subnauigassent Cretam per Salmonem, venerunt in locum qui dicitur Pulchri portus. Ex quo cùm soluissent, & Cretam prætérlegerent, & ventus qui dicitur Typhonicus, qui latas excitat vndas, spirasset, prope Caudam, quæ sic dicitur, decurrunt insulam, vehementi tempestate exagitati, & nauis armamentis proiectis suis manibus. Cùm autem omnes magna affecti tristitia mortem expectarent, surgens Paulus in medio eorum, iussit eos esse bono animo, cùm nulla sit eorum peritura anima, præter nauem, hortatusque est eos, vt cibum sumerent, vt qui iam quatuordecim dies manerent ieiuni. Cumque seruati essent ij qui erant cum Paulo, ex nauigatione naue dissoluta ab vndarum violentia, descendentes in terram cognouerũt insulã vocari Meliten. Quo in loco cùm congregaret Paulus sarmentorum multitudinem, vipera eius manum apprehendit. Quam cùm in ignem excussisset, nihil mali passus, Deus existimatus est à Barbaris. Quinetiam cùm patrem Publij liberasset ab eo quo laborabat termine intestinorum, & plura alia fecisset miracula, cum iis qui secum nauigabant, alia naue venit Syracusas, & illinc Rhegium, deinde Puteolos, deinde Romam ipsam. Cùm autem cognouissent fratres eius aduentum, iuerunt ei obuiam vsque ad forum Appium, & tres Tabernas. Et Centurio quidem reliquos vinctos tradidit Duci exercitus. Paulus autem toto biennio seruabatur ab vno milite, omnes qui ad ipsum veniebant excipiens, & Dei regnum cum omni fiducia prædicans absque impedimento. Atque hęc quidem hucusque narrauit Lucas in Actibus Apostolorum, qui librum eo tempore composuit. Quæ autem sunt postea consecuta, postquàm Paulo Romæ relicto, profectus est Thebas Bœotiæ, minimè composuit. Eusebius autem, qui in secundo libro historiæ Ecclesiasticæ hæc est accurratè perscrutatus, dicit Paulum, cùm tunc quidem causam dixisset apud Neronem, fuisse absolutũ, & Dei verbum, cùm esset relaxatus, Romæ agentem prædicasse totis decem annis. In quibus dicitur peregrè profectus in Hispaniam, Galliam, & Italiam, Christi pręco verbum dissemināsse, & multos à Diis patriis euulsisse, & cum grege Domini coniunxisse. Iam verò cùm esset in Hispania, tale quid dicunt accidisse. Mulier quædam & genere, & opibus, & doctrina insignis, cùm iam olim auditionem accepisset Apostolicã, cupiebat ipsisquoq; intueri oculis pręconē veritatis, & ipsis auribus institui in verę pietatis dogmatib^9^. Cùm ergo ei visum esset diuina quadã inspiratione in forum proficisci, quo tempore qui vel ex sola fama ab ea diligebatur per medium eius transibat, dicitur & eũ vidisse leniter & placidè ingredientē, vt qui non solùm gratia plenos mores haberet cæteros, sed etiam ipsum incessum, & marito suo persuasisse, cui nomen erat Probus (eorũ autem qui illic erant, erat facilè princeps) vt intra ædes suas hospitē exciperet. Postquàm verò fuit acceptus, & fuit propè illos, eiusmodi aliquod miraculũ accidisse mulieri: nempe apertis mentis suæ oculis, vidisse in frõte eius qui fuerat hospitio acceptus, literas aureas, quę dicebãt, Paulus Christi preco.

SANCTI PATRIS NOSTRI ARCHI-
epiſcopi Conſtantinopolitani Chryſoſtomi encomium ſanctorum & principum Apoſtolorum Petri & Pauli.

Apud Simeonem Metaphraſten.

OELI, & terrę video certamen propter præſentem celebritatem memoriæ Apoſtolorum: cœleſtibus quidem virtutibus laudantibus, & bonis verbis proſequentibus doctrinam laboris eorum; vtpote quòd per eos cognitum fuerit carnis à verbo ſuſceptę myſterium, quomodo clamat Paulus: Vt innoteſcat nunc principatibus, & poteſtatibus in cœleſtibus per Eccleſiam multiplex Dei ſapientia: qui ſunt autem in terra, hominibus cõtendentibus per commemorationem, ſummis Apoſtolis dignas laudes adferre; vt qui per ipſos redierint ad ſalutem. Quid enim eſt Petro maius? Quid verò poteſt conferri cum Paulo? qui quidem opere & ſermone omnem naturam creatam vicêre tã in cœlo, quàm in terra: qui luto corporis implicati, vel ipſis Angelis inuenti ſunt maiores. Quid ergo dicemus magiſtris naturæ creatæ tam infernę quàm ſupernę? Non inuenio orationem dignam ad laudandum eos qui noſtrũ genus laudauêre: qui vniuerſam terram & mare obiêre, & peccatorũ radices euellêre, & pietatis ſemina deiecêre in cordibus hominum qui erant increduli. Petrus magiſter Apoſtolorum; Paulus cognitor œconomię ſupernarum virtutum. Petrus frenum ingratorum Iudæorum; Paulus adhortatio Gentium. Vide autem excellentẽ Domini ſapientiam. Patrum quidem elegit ax piſcatoribus: Paulum autem ex iis qui conſuebãt tabernacula. Et quòd electionis quidem apparet, eſt ex his artibus: quòd autem intelligitur, eſt valde admirabile, quia Dei quoq; eſt electio. Quoniam enim obruebatur gloria Iudæorum: piſcatori commiſit Deus, vt ſcrutaretur profunda maris; quod percipitur intelligẽtia, dicens ei: Vade ad mare, & iace hamum; & cùm qui aſcenderit, primũ piſcẽ ſuſtuleris; aperi os eius, & inuenies ſtaterem. Mare dicẽs, mente Iudęorũ inſtabilem: hamum aũt, doctrinę verbum artificioſum: & piſcem, legem. Aperire autẽ os eius, ſignificat eã interpretari: quomodo rurſus in eo inuenire ſtaterẽ, ſignificat examinare ipſam ſpiritaliter. Paulo autẽ, vtpote ſutori tabernaculorũ, totas gẽtes tradidit; vt eos qui lege & gratia nudati erãt, pelle indueret coccinea, quæ aqua & ſanguine Domini tincta fuerat. Audiuit enim ipſe quoque Dominum ad ipſum clamantẽ: Ad gentes procul ego mittã te. O beata Dyas; cuius fidei ſunt creditę animę mundi vniuerſi. Petrus principiũ fidei orthodoxæ, magnus interpres ſacrorum Eccleſiæ, Chriſtianorũ neceſſarius conciliarius, theſaurus ſupernarum virtutum; qui fuiſti honoratus à Domino Apoſtolus. Paulus magnus præco veritatis, orbis terrarũ gloriatio; qui es homo in cœlis, & angelus ſuper terrã; gloria Eccleſię, qui volas aquila in excelſis, qui es lyra ſpiritus, qui es hirundo & cicada, qui inſtrumẽtum Dominicum, qui vigilans Chriſti miniſter. Paulus & Petrus iuncti boues Eccleſię, qui vniuerſo orbi terrarum bonã intulerunt negociationem, qui crucem pro iugo ſuſtulerunt: pro onere autẽ nomen Saluatoris: pro collaribus verò, teſtamentum ſcripturarũ: pro ſtimulo, gratiam ſpiritus. Paulus & Petrus, qui Eccleſiã indies lætificant, receptacula ſpiritalia orbis terrę publica diuerſoria; ſanctę interpretandæ Trinitatis inſtrumenta, à Deo Verbo ſuſceptę carnis œconomiæ interpretes. Petrus, amor meus ſpiritalis: Paulus, vas electionis, meus baculus. Petrus, templum Dei: Paulus, os Chriſti, qui es triũ cubitorũ, & ad tertiũ cœlũ peruenis? qui loco circumſcriberis, & mundum vniuerſum Domino circumſcribis: qui ab Hieruſalem, & circumcirca vſque ad Illyricum ſparſiſti Euangelium, qui es velox curſor, qui diuina es impletus gratia. Cui fecit Dñs teſtimoniũ q portes nomen eius in conſpectu totius orbis terræ? qui tertiũ cœlũ peruaſiſti, & ingreſſus es in paradiſum, & vſque ad Dominicam, quæ mente comprehendi non poteſt, cathedrã aſcẽdiſti; & arcana myſteria audiuiſti, quę non licet homini loqui. Quid autẽ de Petro quoq; dicemus? qui eſt dulce Eccleſiæ ſpectaculũ? Is reuera eſt lãpas vniuerſę terræ, alba & caſta columba ꝟcris & vehemẽs Apoſtolis, feruens ſpiritu; Angelus & homo, gratia plenus, ſolida petra fidei, vetuſtus Eccleſiæ ſenſus. Qui, Beatus es, & columbę filius; propter caſtitatẽ audiiſti ex ore Domini. Qui claues regni cœlorũ accepiſti à Domino. Vos Angelorũ ordines ſpoliaſtis. Et quid dicã amplius? Vos laudat ipſe Dñs: Vos eſtis lux mundi, dicẽs. Qui eſtis potentiores Regibus, fortiores militibus, ditiores diuitibus, ſapientiores philoſophis, eloquẽtiores oratoribus: qui nihil habetis, & oĩa poſſidetis. Vos eſtis martyrũ tolerantia, Patriarcharum orthodoxa ſententia, Monachorum exercitatio, Virginũ coronatores, eorum qui ſunt matrimonio coniugati, pacificatores, raptorum refrenatores, intem-

perantiũ castigatores,tegumentũ Regum,muri Christianorũ, Barbarorum aduersarij,qui chamũ hæreticis imponitis,qui à ratione alienas morte afficitis animi perturbationes,qui legiones dæmonũ expulistis,qui aras idolorũ diruistis,qui & infra & supra diuites fuistis, vt qui superorũ quidem claues accepentis,eorum autẽ qui sunt intra, soluendi,& ligandi peccata potestatẽ habetis.O rudis idiotę miraculũ.O illiterati sapiẽtia.Petrus vmbra sua paralyticos astringit,& soluit mortem.Paulus vestimentis suis morbos expellit,& fugat dęmones.Qui intermediã habetis matrẽ Domini,& quouis iusto spiritu estis pręstãtiores; columnę Ecclesię,magna orbis terrę lumina.Qui vobis inuicem estis pręstãtiores; & simul omni creata natura meliores.Gaudeas Petre;petra fidei.Gaudeas Paule,gloriatio Ecclesię;qui mala innumerabilia propter ipsam sustinuistis;in carceribus inclusi,à Iudęis odio habiti, à Barbaris tracti & raptati,à Regibus cęsi,& ignominiã passi , quibus nec facilè quidẽ licuit respirare, nec permissum fuit cessare à doctrina , qui propter pondus vinculorũ membra mouere nõ poteratis,& omnẽ orbẽ terrarũ peccato alligatũ vestris soluebatis Epistolis. Vos dęmonũ phalanges fudistis? per vos sancti spiritus gratia diffusa est in orbẽ terrę;caliginẽ erroris vos è terra cõtraxistis.Quãsnam ergo vobis referemus gratias? qui tantũ propter nos laborastis?Memini tui Petre,& obstupesco : recordor tui Paule,& mente emotus opprimor lachrymis.Quid enim dicã,aut quid loquar,vestras contemplãs afflictiones,nescio.Quot carceres sanctificastis?Quot catenas decorastis? Quot tormenta subiistis?Quot maledicta tollerastis?Quomodo Christũ portastis?Quomodo prędicatione Ecclesias lætificastis?Sunt benedicta vestræ linguæ instrumenta. Sanguine cõspersa sunt membra vestra propter Ecclesiam.Vos sine defectu imitati estis Christũ in omnibus . In omnem terram exiit vester sonus;& verba vestra in fines orbis terræ.Inseparbilem,quę ei à vobis est desponsa;Christus conseruet Ecclesiam.Nemo ante vos,neq; post vos talis apparuit.Quis enim sermonẽ,qui in docendo versatur,suscipiens ; ausus est aliquid dicere absque vestra traditione?Vos omnes effecistis magistros?nostram vicit cæcitatem vestra tolerantia:vt qui optaretis esse anathema,vt mundũ lucraremini . Quid de cætero vobis retribuemus pro omnibus bonis;quæ nobis tribuistis ? Fit hodie commemoratio vestræ decertationes.Gaudeas,Petre;cui datũ est,vt ligno crucis Christi fruereris.Et ad magistri quidẽ similitudinẽ voluisti crucifigi;non recta tamen figura;sed potius capite demisso deorsum:tanquàm qui à terra in cœlũ iter faceres.Beati claui,qui membra tua penetrarunt mihi desiderabilia;& quæ cœlesti gloria sunt mihi præstantiora.Tu qui cum omni fiducia in manus Domini animam tradidisti;qui indiuulse Domino seruiisti , & ei desponsæ Ecclesiæ:qui diligis Dominũ:quiferues spiritu:qui es Domino fidelissimus omniũ Apostolus.Gaudeas,Paule,cui beatũ caput fuit ense amputatũ,cùm homo esses ; quem verba enarrare non possunt.Quisnã ensis tuũ guttur persuasit discernẽdi maxima potestate prędituũ,Dominicũ instrumentũ?quod à cœlo habetur in admiratione,& quod terra reueretur?Quisnã locus tuũ excepit sanguinẽ,qui cruentauit quidẽ exteriorem tunicã Barbari qui te palo affixit:atrã autem eius animæ vestem dealbauit modo inexplicabili,& vsqueadeo vt lucem fidei indueret,& ea citra inuidiam contribules impertierit. Sit mihi ensis ille pro corona;& claui Petri pro lychnitibus gemmis infixis in orbẽ diadematis;& illustrantibus formã meã ex peccato turpissimã.Non est nobis ô venerandi Apostoli,oratio; neque mens sufficiens,vt aliquid suppeditet ad vobis agẽdas gratias . Egeni sumus omnis doni;quod offeratur excellentibus potestatibus.Mutuo date vos,qui estis verè diuites,indigentibus,vel potius donate:Neque enim possumus mutuũ reddere . Et si beatas voces à vobis acceperimus,exclamabimus:Salue beata biga , quæ vna es anima in duobus corporibus , Petre & Paule.Saluete vos semper in Domino ; sine intermissione pro nobis rogamus * orate.Promissa vestra implete? Sunt enim hæc vestra conuenta : vnius quidẽ hoc,Venite mecũ,& bonis ne deficiamur:alterius verò illud,Studebo post meũ adnentũ vestri facere mentionẽ. Pactorũ ergo conuentorum nolite obliuisci;sed Trinitati principio carẽti nullo intermedio assistentes,petite;quæ sunt nobis omnibus salutaria:in Christo Iesu Domino nostro;quẽ decet gloria in secula seculorum . AMEN

** Ecce quomodo rogat sanctos Apostolos, vt pro nobis orent.*

ENCOMIVM SANCTORVM ET principum Apostolorum Petri & Pauli.

PETRVM , & Paulum discipulos Domini laudare quidem est laudabile & beatum:scopum autem assequi est arduum & difficile, quandoquidem vis laudationum ex rebus inferioribus & terrenis sumitur . Quibus autem totus mundus est crucifixus,quomodo eis fuerit grata laus,ducta ex iis quę habuêre contẽptui?Quis nam verò,vt par est,eorũ aggressus fuerit encomia, qui

qui laudem sortiti sunt ab ipsa per se sapientia, Christo verè magistro: post quem omnis mortalis oratio ex illius participatione paruum quendam suscipit splendorem, conuenientem eius prompto, qui id suscipit, studio? Quorum alter quidem dignus est habitus, vt beatus pronunciaretur, & cœlorum quæstor constitueretur: Alter autẽ segregatus in vas electionis, diuinum vehiculum ad omnem vsum Dei constitutum appellatus fuit vtilissimum. Quid ergo? Quoniam eorum magnitudo ad tantam peruenit altitudinem, quæ ad eos pertinent, mãdabimus silentio: quoniam ita est comparatum, vt in rebus maximis silentio honoretur earum summa excellentia. Quid verò lucri ex hoc redibit ad eos, qui illorũ ardenti amore inflammãtur? qui & iis qui [10] festi præsentem congregauêre celebritatem, vident cœlum extingui, & periclitari eis cupiditatem, eò quòd fit cessatio. Si enim sunt apud ipsos otiosæ leges encomiorũ: res aũt maximas esse quietè tractandas censuit sapiens, & vetus oratio, silentio potius quàm sermone eis honorem tribuens: necesse est, vt vnà desinant festi lætitiæ indicia, & quodcunque in vitam sordidam & abiectam, in pauperes, inquam, in tali festo effunditur fluentum benignitatis, & quicunque sonus in tabernaculis iustorum vocis exultationis & confessionis celebratur. Ne hæc ergo omnino contemnantur, & vobis à nobis hanc gratiam petentibus, id quod desideratis, omnino desinat in desperationem, age, age veluti quoddam modicum medicamentum ægritudinis animi vobis adhibentes, ea philosophemur quæ festo conueniunt, onus quidem fortasse quod vires superat, subeũtes. Sed vestris confirmati precibus, non desperamus fore, vt aliquid vtile adducamus. His ergo omnibus prætermissis, quæ nos à re proposita aggredienda retardant, nouum quoddam & alienum suscipientes argumentum, si ipsos qui laudantur, cum nobis ipsis, in rebus ab eis præclarè gestis comparauerimus, quod nostros pellat dolores, inueniemus. Erit autem hoc quomodo? Cùm primam vtriusq; vocationem, tanquam ex qua sit genus eorum deriuatum, primo loco posuerimus, per quam ipsi & ad verissimam lucem nacti sunt progressionem, & per hoc ad virilem ętatem peruenientes, diuinæ prædicationis suscepêre plenitudinem: ne videamur procul discedere à legibus encomiorum, aggrediemur ad eam quæ nos vrget, gratiã. Ad eum qui est Deus & homo, Petrus est deductus, vt eius esset discipulus, fratre vtens, veluti quodã fatore partus Euangelici. Quin etiam Paulus non vtique opus habuit alio, qui ei ad hoc inseruiret: sed eo ipso, qui eum assumpturus erat ad Apostolatum, ictu oculorum per fulgur stuporem afferendo, ipsum, qui prius erat fera agrestis, cõuertente ad mansuetudinem. Et quid hoc, & quomodo? Nam mitis quidem, & facilis erat Petrus, nec tanto tuendæ legis zelo tenebatur, vt aduersus stimulos calcitraret nonsentiens. Paulus autem cùm serò quidem didicisset, quod oportebat, fracta autem nimia esset eius audacia, tantus visus est in seruiendo ei, quod est melius, quantus fuit ad impediẽdam prius prædicationem. Exegit vmbra Petri morbos: sed vestium quoq; Pauli superficies, & semicincta erãt iis qui homines vexabant morbis terribilia. Atque hæc quidem est (vt dixerit quispiam) eorum in genere comparatio. Quænam autem ea quoque fuerit, quę post illam fuit laudabilis assumptio, licet ex iis quę deinceps sequuntur, intelligere. Magnus Petrus, qui dignus est habitus qui beatus pronunciaretur, cui fuerunt creditæ claues regni cœlorum, & à quo licet hominibus consequi quicquid refertur ad id quod est melius. Non minor est Paulus, qui vt vas esset electionis, ab eo ipso est segregatus, audaciq́ue & periculoso conatu contendendo aduersus gentes, & Reges resistentes, perfecit viam Euangelij. Diuinissimus Petrus, qui ad templum legale, ei qui ab vtero matris erat claudus pedibus, integram restituit sanitatem. Gratia est dignissimus Paulus, qui claudo qui erat Lystris, fecit simile miraculum. A Deo fuit adiutus Petrus, qui ab Angelo Domini fuit liberatus ex carcere Herodis, & à cædem spirantium Hebræorum expectatione. Nõ minor est Paulus, qui sporta fuit è muro demissus, qui ipse quoque ab Angelo Dei, etiamsi cum carne, in hac fuerit actione directus: siquidem eum, à quo impiis inseruitur operibus, ad Angelum Domini referunt labra à Deo mota. Sed quid hoc, & quænam de causa Dominus vtriusque tantam in his gerit curam? num vt sicut Petrus circuncisioni, ita etiam Paulus præputio edat quod sit probatum: & sic quæ & sententia, & vita erant distincta, concordem referrent, & consentiẽtem Dei cognitionem? Admirabilis est Petrus, qui linteo è cœlo dimisso pleno omnis generis animantibus, castigatus fuit, & didicit esse indifferentem cum gentibus communionem. Non minor est Paulus, si non etiam maiorem dicere sit religio, qui in tertium cœlũ raptus, eorum quæ dici nequeunt iis qui ab ipso initiabantur, in tempore aperit mysteriũ. Venerandus est Petrus, qui Thabitham suscitauit. Quid verò? Num à tergo eius relinquitur Paulus, qui Eutychum, qui cùm è fenestra cecidisset, vita excesserat, in vitam reuocat? [11] Romæ repressit Petrus Simonem ab arte magica. Qua de causa ad suum quoque abiit Dominum, cruce subiens magistri passionem. Paulus quoque eduxit Philippis mulierem,

10 *Nota celebritatẽ festi Apostolorum Petri & Pauli.*

11 *Romæ repressit Petrus Simonẽ ab arte magica.*

quæ instar Pythiæ, dabat respõsa, ab errore quo populum tenebat irretitum. Qua decausa & virgis cæsus fuit crudeliter, & ense rursus ei caput amputatur, vt qui eam inueneris mercedẽ, quòd ex Cæsaris familia quosdã Christo conciliasset. Deficiet me tẽpus & ante tẽpus deficientis verbi fluxus, qui quidẽ à graui senectute recisus omnino defecisset, nisi vestrarũ precum vires, vt hæc dicerem, cõcessissent. Confirmarunt enim, vt propheticè dicam manus remissas, & genua dissoluta, mentem inquam, meam, quæ imbecillitate corporis simul euasit imbecilla, vt diuino vestro satis facerem desiderio. Id quidem quod spe, rastis, præstiti: aut parum abest, quin id sim assecutus vestra est hæc, & nõ mea gloriatio, qui mead hoc induxistis, & nostram planè resolutam & imbecillem, ac defectam ętatem, vestra ad Deum fiducia roborastis. Sin autẽ à scopo procul aberrauimus, indignitatis nostræ infœlicitati id est attribuendum, quæ ita munus implere. Sed quomodocunque res se habeat, Gloria principij experti patri, & coæterno filio, & qui cum eis est coæternus, diuino & bono spiritui, vni diuinitati in trinitate, quæ non potest diuidi, quæ vitam prębet omni spiritui, & ab omni creata natura colitur & adoratur, nunc & semper & in secula seculorum. AMEN

Habetur in libr. eiusdem de viris illustribus.

VITA DIVI PETRI APOSTOLORVM

Principis, per Diuum Hieronymum scripta.

SIMON Petrus, filius Ioannis, prouinciæ Galileæ, vico Bethsaida, frater Andreæ Apostoli, & princeps Apostolorum, post Episcopatũ Antiochensis Ecclesiæ, & prædicationem dispersionis eorum qui de circuncisione crediderant, in Põto, Galatia, Cappadocia, Asia, & Bithynia, secundo Claudij anno, ad expugnandum Simonem Magum pergit [1] ibique viginti quinque annis cathedram sacerdotalem tenuit, vsque ad vltimum annum Neronis, id est, decimumquartum. A quo & affixus cruci, Martyrio coronatus est, capite ad terrã verso, & in sublime pedibus eleuatis: asserens se indignum, vt sic crucifigeretur vt Dominus suus. Scripsit duas epistolas, quæ catholicæ nominantur, quarum [2] secunda à plerisque eius esse negatur, propter styli cum priore dissonantiam. Sed & Euangelium iuxta Marcum, qui auditor eius & interpres fuit, huius dicitur. Libri autẽ, eius, ẽ quibus vnus Actorũ eius inscribitur, alius Euangelij, tertius prædicationis, quartus Apocalypsis, quintus Iudicij, inter apocryphas scripturas reputantur. Sepultus Romæ, in vaticano, iuxta viam triumphalem, totius vrbis veneratione celebratur.

1 *Vbi sunt Pseudoprophetæ nostri temporis, qui negãt Petrũ aliquando Romæ fuisse? Cum id nõ ex hoc loco tantum, verum ex Egesippo quoq;, Tertulliano et Ambrosio ac cæteris antiquissimis & probatissimis patribus asseratur.*

2 *Si secunda Petri epistola a plerisq; eius esse negatur, tu cum Ecclesia tene illius esse, quod & diu' Hierony. tenet in epistola ad Paulinum, & D. Aug. in lib. de fide et operibus.*

Habetur in libr. eiusdem, de patribus noui testamenti.

VITA SIMONIS PETRI APOSTOLI,

per D. Isodorum Episcopum Ispalensem scripta.

SImon Petrus obediens vel agnoscens, filius Ioannis, frater Andreę ortus vico Bethsaida prouinciæ Galileæ, quę est iuxta stagnũ Genezareth, cuius prima vocatio nominis Bar-iona, legis directa generatio est. Petrus, in Christi Ecclesia firmamentum est. Cephas corporis Christi principatus, & caput est Simon Ioãnis, virginitatis generatio incorrupta est. Qui dum [1] iuxta Ioannem habeatur: tertius circa Matthęum legitur primus: nec immeritò, quia, Apostolorum princeps est, & confessor primus, filij Dei discipulus, pastor humani generis, Petra Ecclesiæ, clauicularius regni, amator Domini atque negator, confitendo laudatus, præsumendo elatus, negando lapsus, lachrymando purificatus, confessione probatus passione coronatus: cui nomen ex opere datur, titulus ex merito potestatis imponitur. Hic in Galatia, Ponto, Cappadocia, Bithynia, Asia, atque Italia Euangelium prædicauit, atque his virtutibus magnus effulsit. Pendulo gressu fertidum mare calcauit: Præteriens vmbra sua languidos sanauit. Claudis pristinum reintegrauit officium: Paralytici fluida membra in proprium reparauit statum. Inter hæc defunctam viduam suscitauit: Ananiam & Saphiram reos perfidiæ mortis etiam aduersione damnauit, Simonem etiam magicis artibus cœlum conscendentem, ad terram elisit. Hic postquam Antiochenam fundauit Ecclesiam, sub Claudio Cęsare contra eundem Simonem Magum Romam pergit, ibique prædicans [2] Euangelium, viginti & quinque annis eiusdem vrbis tenuit Pontificatum. Sexto autem & trigesimo anno post passionẽ Domini, à Nerone Cęsare in vrbe Roma deorsum, vt ipse voluit, verso capite crucifixus est. Sic; post Apostolicum meritum, etiam martyrio coronatur. Sepultus Romæ in Vaticano, secus viam triumphalem, tertio lapide ab vrbe, ad Orientalem plagam.

1 *Quod Petrus apud Matthæũ legitur Apostolorũ primus, id est, dignitatis prærogatiua, nõ ordine vocatiõis. Nã primo vocatus est Andreas, aut saltẽ simul cũ Petro et vt hic dicit Isidorus, apud Ioannẽ Petr' tertius ponitur.*

2 *Habes hic tria contra Sciolos nostri tẽporis, nempe Petrũ Romæ fuisse, ibique Euãgeliũ prædicasse, Romæ martyrio coronatũ, Romæ etiam fuisse sepultum.*

ITEM

ITEM DE BEATISSIMO APOSTOLO

Per D. Ambrosium Episcopum Mediolanensem.

Habetur in lib. homiliarū eius de sanctis.

Diximus fratres, quòd ad similitudinem Euæ Petrum ostiaria mulier quoq; deceperit: & sicut Adam femina circunscripsit, ita & Apostolum femina circunuenerit. Vsitatus enim ad decipiendum sexus est, fraudis suæ vasculum in ostiaria diabolus recognouit. Fides verò non nisi per mulierem oppugnari consueuit. Ibi Adam per Euam superat, hic Petrum vincit per ostiariam. Fuit enim, sicut legimus, in paradiso deliciarum diabolus: Nec defuit, sicut intelligimus, in prætorio Iudæorum. Ibi imminebat satanas serpens, hic Iudas coluber perurgebat, est ergo eadem similitudo deceptionis in Petro, quæ in Adam fuit, quoniam eadem est & similitudo mādati. Accepit enim à Domino vterque mandatum, Adam ne tangeret: Apostolus, ne negaret. Ille ne lignum scientiæ præsumeret, hic ne crucem sapientiæ præteriret: sed transgrediens vterque præceptum, pari modo delinquunt. Gustat ille quod non licet, loquitur iste quod non decet, & tamen facilior negatio Petri, quàm Adæ præuaricatio. Citius enim Apostolo, quàm protoplasto subuenitur. Hunc etenim Deus ad vesperum requirit errantem, illum Dominus pullorū cantu denegantē. Adam reus facti nudus erubuit, Petrus conscius dicti correctus ingemuit. Ille deprehensus festinat ad latebras, hic tanquam emendatus prorumpit ad lachrymas. Velut latenti enim & celanti à diuinitate Adæ dicitur: Adam vbi es? Non quòd Adā conspectum Domini latere potuerit, sed quòd peccatrici conscientiæ nullus locus tutus vel certus sit, dum meruit depræhendi. Respexit Dominus, & apertis oculis eius emendat, quia scriptum est. Oculi Domini super iustos. & aures eius in preces eorū. Ergo Petrus prorupit ad lachrymas, nihil voce precatus. Inuenio enim quòd fleuerit. non inuenio quid dixerit. Lachrymas eius lego, satisfactionem [1] non lego. Rectè planè Petrus fleuit & tacuit, quia quod defleri solet, non solet excusari: & quod defendi non potest, ablui potest. Lauat enim lachryma delictum, quod voce pudor est confiteri. Lachrymæ ergo verecundiæ consulunt pariter & saluti, nec erubescunt in petendo, & impetrant in rogando. Lachrymæ, inquam, tacitæ quodammodo preces sunt, veniā non postulant & merentur, causam non dicunt, & misericordiā consequuntur, nisi quòd vtiliores lachrymarū preces sunt quàm sermonum, quia sermo in precādo fortè fallit, lachryma omnino nō fallit. Sermo enim interdū nō totum profert negotium, Lachryma semper totum prodit affectum. Et ideo Petrus iam non vtitur sermone quo fefellerat, quo peccauerat, quo fidem amiserat, ne per id ei non credatur ad confitendum, quo vsus fuerat ad negandum, ac per hoc mauult causam suam flere, quàm dicere: & quod voce negauerat, lachrymis confiteri. Inuenio autē & aliud cur tacuerit Petrus, ne tam citò veniæ postulatio per impudentiā plus offenderet, quàm impetraret. Solet enim citius mereri indulgentiam, qui verecundius deprecatur. In omni [2] igitur culpa antè flendum est, & sic precandum. Scimus iam hoc exemplo quemadmodū nostra peccata curemus. Ecce nihil nobis Apostolus nocuit quòd negauit, & plurimum profuit quòd emendauit. Denique imitemur eum dicentem alibi: Cùm enim tertiò interrogaretur à Domino, Simon amas me? Respondit tertiò Domine tu scis quia diligo te. Ait Dominus: pasce oues meas. Et hoc tertiò, quod quidem dictum ad compensationem prioris profecit erroris. Qui enim Dominū tertiò negauerat, tertiò confitetur: & quotiēs culpam delinquēdo contraxerat, totiens gratiā diligendo cōquirit. Videte ergo quantum fletus profuerit Petro: antequam fleret, lapsus est: postea quam fleuit, electus est: & qui ante lachrymas præuaricator extitit, post lachrymas pastor assumptus est: & alios regendos accepit, qui prius se ipse non rexit.

[1] Ecce hæreticorū Achilles contra fidelium satisfactiones. Sed non astipulator verbū Ambrosii sententiæ eorū. Nō enim hic satisfactionē accepit pro opere pœnali vindicatiuo delicti patrati in se, sed pro excusatione, qua ratio redditur alicuius operis commissi, quemadmodū alibi Paulus ait: Nunc aio pro me satisfacia. Quodq. hæc sit Ambrosii intētio, vel ex verbis collige quæ hic subduntur: Rectè planè fleuit. & tacuit, quia quod defleri solet, nō solet excusari. Et quod defendi non potest, ablui potest. Ipsi autē fletus & lachrymæ Petri, quid aliud fuerunt quam vera pro peccato cōmisso satisfactio? Non igitur tolluntur hoc in loco satisfactiones, imo stabiliuntur magis.

[2] Si in omni culpa ante flendum est, & sic precandum, ergo in omni culpa requiritur satisfactio.

ITEM DE EODEM, EX D.

Ambrosio prædicto.

Est serm. xlvij. in ordine sermonum eiusdem.

Astruximus superiore dominica sanctum Petrum in Saluatoris passione sine erroribus profecisse, & posteaquàm negauit Dominum Deum, fuisse meliorem. Fidelior enim factus postquam fidem se perdidisse defleuit: atque ideo maiorem gratiā reperit, quàm amisit. Tanquam bonus enim pastor tuendum gregem accepit, vt qui sibi antè infirmus fuerat fieret omnibus firmamentum: & qui ipse interrogationis tentatione nutauerat, cæteros fidei stabilitate fundaret. Denique pro soliditate deuotionis Ecclesiarum, [3] petra dicitur, sicut ait Dominus: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Petra enim dicitur, eò quòd primus in nationibus fidei fundamenta posuerit,

[3] Petrus fuit petra super quam fundata fuit Ecclesia.

rum Christus crucifigendus esset in seruulo. Itaque spontè remeauit, interrogātibus Christianis responsum reddidit, statimq; correptus per crucem suā honorificauit Dominum Iesum. Videtis igitur quòd in seruulis suis pati velit Christus.

ITEM ADHVC DE BEATO

Petro Apostolo ex Arnobio.

Habētur hæc in libr. 2. Arnobii aduersus Gētes.

ENumerari possunt, atque in vsum computationis venire ea quæ in India gesta sunt, apud Seras, Persas, & Medos, in Arabia, Ægypto, in Asia, Syria, apud Galathas, Parthos, Phrygas, in Achaia, Macedona, Epiro, in insulis & prouinciis omnibus, quas Sol oriens atque occidens lustrat, ipsam denique apud Dominam [3] Romam, in qua cùm homines sint Numæ regis artibus, atque antiquis superstitionibus occupati, non distulerunt tamen res patrias linquere, & veritati coalescere Christianæ. Viderant enim currum Simonis Magi, & quadrigas igneas, Petri ore difflatas, & noīato Christo euanuisse. Viderant enim, inquam, fidentem diis falsis, & ab eisdem metuentibus proditum pondere præcipitatum suo, cruribus iacuisse præfractis. post deinde perlatum Brundam, cruciatibus & pudore defessum, ex altissimi culminis se rursum præcipitasse fastigio. Quę omnia vos gesta neque scitis, neque scire voluistis, neque vnquam vobis necessaria iudicastis, ac dum vestris fiditis cordibus, & quod typhus est, sapientiam vocatis, dedistis circumscriptoribus locum, illis, inquam, noxiis, quorum nomen interest obsolescere Christianum, superfundendi caligines, atque obscurandi res tantas, eripiēdę vobis fidei, subiiciendique contemptus, vt, quia sibi præsentiunt finem pro meritis imminere, vobis quoque immitterent causam, per quam periculum adire possetis, & viduari benignitate diuina.

3 Ecce tu qui negas Petrū Romæ fuisse, cum Arnobius recēseat eius cōflictum quē ibi cū Simone Mago habuit. Sed quid hæretico homine impudentius?

VITA DIVI PETRI APOSTOLI

Papæ primi, per Damasum Papam scripta.

Habetur in Pōtificali eiusdem.

BEatus Petrus Apostolus, & [1] princeps Apostolorum, filius Ioannis, prouinciæ Galileę, vico Bethsaida, frater Andreæ, primò sedit in cathedra Episcopatus Antiochię annis septem. Hinc beatus Petrus ingressus est in vrbem Romam, sub Claudio Cęsare, ibique sedit in cathedra Episcopatus annis vigintiquinque, mensibus duobus, diebus tribus. Fuit autem temporibus Tiberij Cæsaris, & Gai, & Claudij, & Neronis. Hic scripsit duas [2] epistolas, quę catholicæ & canonicę nominantur, & Euangeliū Marci, quia Marcus adiutor eius fuit & filius à baptismo. Post oēm quatuor Euangeliorū fontē, quę ad interrogatiōnē & testimonium eius (hoc est Petri) firmata sunt, dū alius Gręcè, alius Hebraicè, alius Latinè scribentes cōsonant, omnia eius testimonio sunt firmata. Hic ordinauit duos Episcopos, Linum & Clerū, qui præsentialiter omne ministeriū sacerdotale in vrbe Roma populo vel ad se venientibus exhiberent. Beatus autem Petrus orationi; prædicatione populū erudiens vacabat. Hic cū Simone Mago multas disputationes habuit, tā corā Nerone Imperatore, quàm corā populo. Et quos beatus Petrus ad fidem Christi aggregabat, ille per magias & deceptiones segregabat. Et dū diutius altercarentur, Simon diuino nutu interemptus est. Hic Petrus beatū Clementē Episcopū cōsecrauit, cui & cathedrā, vel Ecclesiā omnē disponendā cōmisit, dicens: Sicut mihi gubernāda tradita est à Domino meo Iesu Christo potestas ligandi soluendique, ita & ego tibi committo, vt ordines dispositores diuersarum causarum, per quos actus non ecclesiastici profligentur, & tu minimè curis seculi deditus reperiaris, sed solummodò orationi & prædicationi ad populum vacare stude. Post hanc dispositionem martyrio cum Paulo coronatur. post passionem Domini anno trigesimo octauo. Qui sepultus est in via Aurelia, in templo Apollinis, iuxta [3] locum vbi crucifixus est iuxta palatium Neronianum, in vaticano, iuxta territorium triumphale, tertio Kalendas Iulij. Hic fecit ordinationes per mensem Decembrem presbyteros decem, Diacones septem, Episcopos per diuersa loca numero tres.

1 Duo hic habes de beato Petro, et quod princeps Apostolorū, et q Romæ fuerit, quorū vtrunque a nonnullis negatur, & perperā quidem.

2 Nota secundā Petri epistolā illius esse.

3 Nonne vides, q Petr' Romæ martyrio coronatus est.

SERMO IN ADORATIONEM VEnerabilium Catenarum, & Gladij sancti, & Apostolorum Principis Petri,

Per Simeonem Metaphrasten.

Quicunque

XVI. Ianuarij.

[1] Nota diem festũ S. Petri ad vincucula.

VICVNQVE diuino Apostolorum summi Petri amore allecti ad eius panegyrim, ac diem [1] festum celebrandum parati, & eius diuinis retibus capti, incolumesq́; seruati, illius Theologiæ lumine illustrari sumus, communem panegyrim hodie celebrantes, ad eiusdem laudum præconia linguam nostram dirigamus. Multis quidem de causis beati Apostoli Petri memoriam die festo & laudatione dignam esse censemus, non minimè autem propter Apostolicæ dignitatis gradum, & Euangelicæ prædicationis cursum, ac doctrinam, admonitionesq́;, quibus in dispersione gentium versantes Iudæos instruebat: illos enim eò maiore cura & solicitudine prosequebatur, quòd ex illis originem duxerat. Quæ omnia cùm ad laudum materiam suppeditandam idonea esse iudicentur, atq; assumantur, omnino valent ad Apostolum ipsum summo laudationis præconio extollendum. Sanctum enim ac iustum est eò quòd ex his quæ in lege diuina scripta sunt, eum qui ad salutem nobis conferendam in mundum venit, tanquam in speculo quodam perspexerit, summis & meritis honoribus Apostolum ipsum prædicari: omnium verò maximè quòd in extremis temporibus Deum ipsum viderit, vnigenitum, inquam, Dei filiũ secum vnà versantem, ac loquentem, & humanæ carnis, qua se induit, spectandæ mysteriiq́; cognoscendi facultatem præbentem: in quo & suam Ecclesiam pro diuinæ illius vocis præmio, qua ipsum Dei filiũ esse prędicauit, ædificaturũ se prędixit, & cœlorũ claues eius in se fidei arrabonẽ se illi daturũ, & eorũ quę ab ipso in terris ligata aut soluta fuissent, in cœlis sententię confirmaturum promisit. Adde quòd vocãti fratri, & ad Messiam sequendum inuitanti libenter obedierit, & vocationem illam sequens ad Christum venerit, & Cephæ appellationem, velut quoddam suæ in ipsum fidei signum atque imaginẽ acceperit: quódque ex eo tempore totus à magistro suo pendere, & eius amore inflammatus esse cœperit, ob idque beneuolentiæ ardorem multis in rebus, ac sæpe talem ostenderit, qualem nullus alius ex discipulis ostenderat. Hæc etsi tam magna sunt, vt humanas cogitationes exuperent, & orationis facultate maiora videantur, non tamẽ talia omnino sunt, vt aditum nobis & viam obstruant. Ad nostram enim vsque imbecillitatem, & humilem captum se demittit omnium Apostolorum summus, non solùm propter commiserationem, qua præ cęteris, nos homines prosequitur, sed etiam quòd magistrum suum imitetur, qui cùm vsque ad serui formam se demiserit, eo ipso discipulos suos edocuit, non elatos, sed modestos esse, & cum humilibus submissè atque humiliter se gerere. Hilaris quidem dies ille [2] festus est, & multo sancti spiritus lumine illustris, qui eius martyrium nobis repræsentat, hoc est crucẽ fixam, & Apostolum prompto animo ad eam ascendentem, manus ad extensionem vltrò expansas, & Dominicæ passionis imaginem præ se ferentes, figuram crucifixionis non rectam, sed capite in terram deuoluto: quæ res eius in magistrum reuerentiam significauit, cùm semper summus ille Apostolus Magistro suo reuerentiam, & primas (vt par erat) concesserit, suamque humilitatem illius celsitati subiecerit, atque eo modo humilia & infima magis quàm summa & sublimia optauerit. Nihilo autem hac ipsa hilaritate inferior est hodierna celebritas, quippe quæ eorum causas prę monstrat, quæ postremò Apostolus passus est: & non minus quàm crucis eleuatio ea quæ antea passus fuerat, hæc iudicat, quare & crux ipsa iucundior illi fuit, atque cæteris omnibus rebus optabilior. Hic enim dies venerandas eius catenas manifestas ostendit, & earum [3] adorationem proponit, quibus Apostolus ipse deuinctus, multiplices eius, quæ est malorum omnium origo, nodos, ac machinas dissoluit, & quos diabolus astrictos tenebat, ereptos à morte sempiterna liberauit. Hæc pro diei festi argumento habentes, cùm crucifixionis causam his rebus conciliatam fuisse cognoscamus, & in vno eodemque Apostolo tã hęc, quàm illa facta, & coniuncta contemplemur, ob id præsentem celebritatem à sacro martyrij die alienam non existimabimus. Itaque ex vtraque re vnam componentes, orationis laudibus, & fidei ardore, quàm maxime possumus, hodierno die celebritatem ipsam illustremus, eamque vt omni ex parte insignem, & sacram atque vniuerso mundo lumen conciliantem, & Dei voluntatem in Apostolo suo decorando præ se ferentem, sacris cantibus exornemus: hanc denique vt sancti spiritus gratiam, & lumen in animas illas, quæ sunt idoneæ, conferentem, pro viribus nostris laudemus. Ita enim fieri poterit, vt si Apostolicarum laudum simus amatores, illum ipsum, quem honore prosequimur, ad misericordiam attrahamus, & nostræ laudationis, quam de illo instituimus, adiutorem habeamus. Eius enim linguæ gratiam mihi dari exopto, quam Spiritus sancti virtus lumen afferens concinnauit, & cœlesti, atque arcanarum rerum doctrina ita repleuit, vt gentium nationes multis in locis dispersas in propriam sagenam magnificentissimè concluserit. Hoc autem loco, & Apostolicarum rerum pelago mentis aciem infigens, totus vertigine, ac tenebris repletur, & in me ipsum cõuersus clarissimi Esaiæ verba illa pronuncio: Mi-

[2] Dies festus martyrũ S. Petri hilaris & illustris.

[3] Nota Hic dies venerandas eius catenas manifestas ostendit, & earum adorationem

ſer ego, qui impurus ſum,& labia impura habens puriſsimas materias tractem , nulla ope mihi ad hæc ipſa rectè aggredienda ſpem afferente. Quamobrem ad Apoſtolicæ miſericordiæ perfugium recurrens , tenui hac lingua de eius laudibus dicere conabor . Omitto nunc de eius ortu,de patria,& parentibus aliquid dicere.Honeſta quidem illa ſunt,& auditu digna,ſed mentem tamen obruerent,neque ſinerent orationem longiorem de his rebus habere quæ præſtantiſsimæ ſunt,& quarum memoria vtilis eſt,ac ſalutaris. Diuinorum profectò ſignorum Apoſtoli huius,& miraculorum multitudo magna extitit : aliaq; omnia,quę ſpiritus ſancti gratia in illo habitans effecit,tot,tantaque ſunt, vt ſi velim ſingula ſcribere(decet enim de ipſo dicere,quod Theologus quidá ſcripſit) noſtrarum orationum vis ſatis eſſe non poſsit,quamuis ad eam rem tractandam audacter ſe ingerat.

Hic Apoſtolus,poſtquam vnigenitus Dei filius ſupra humanam conditioné in paterno ſolio arcano quodam modo conſedit,vnà cũ reliquo Apoſtolorũ cœtu erat, ac viuebat, & communé cum illis Euangelij prædicationé exercebat,ac modò tribunali,iudiciiſque vnà præſto erat,modò ignominias & verbera vnà cũ aliis Apoſtolis à Iudæis ipſis patiebatur:neq; vnquá ab Apoſtolorũ ſocietate aberat,ſed cũ illis in ærumnis perferendis cõmunicabat.Liber ille qui Apoſtolorũ ſcripta continet,multa eius pericula percurrit,in quę Apoſtolus ipſe incidit,& quibus detétus fuit:multorumq; miraculorũ mentionem facit, quemadmodũ admirabili quodá modo claudũ illũ ſanauerit,& Ananię,ac Saphyræ morté ineuitabilem ſeuerißimè intulerit,Tabithamq; puellam à mortis ipſius laqueo ereptam vitæ reſtituerit,atq; Cornelium Centurionem Angeli præſentia edoctũ inſtruxerit, & ad Chriſti fidem traduxerit:quemadmodum per vmbram corporis infirmos homines firmos reddiderit:quot denique ęrũnas ſuſtinuerit:quàm ſępę cõprehenſus,& ante tribunalia cõſtitutus,& pro Chriſto ipſo flagellis verberatus gauiſus fuerit,q̃ dignus habitus ſit,qui pro nomine Ieſu multas ignominias pateretur.Licet ex eodé libro diſcere,quàm libera oratione apud Iudęos ſępe vſus fuerit;& quemadmodũ ipſe idiota ex illiterato ore ſermones diuina ſapientia refertos protulerit : vt precibus ſuis terrá cõmouerit , ac turbá quę illuc cõuenerat,ad Chriſti fidé attraxerit.Hęc,inquá,& quęcũq; alia deinceps paſſus eſt,& effecit,cùm tá multa ſint,vt facilè narrari nõ poſsint,oratio noſtra ſummatim perſtringés, ad vnũ illud periculũ enarrandũ ſe confert omniũ grauiſsimum,& vitatu difficillimũ:ná ſin eo effugiendo diuino quodá miraculo opus fuit.Quæ res & multá Iudæorũ aduerſus Apoſtolũ immanitaté,& diuini auxilij celeritaté declarauit. Herodes ille,eius viri progenies,qui primus Hieroſolymorũ Rex fuit,cùm è Iudaico ſemine ortũ duceret,& Iudaicũ cultũ teneret,zelo quodá excitabatur ad patrias inſtitutiones ac leges defendédas , eaſq; diſſolui non patiebatur,quæ Apoſtolorũ doctrina tolli,ac funditus euerti videbantur.Ille igitur Iudęorum iracundis vocibus inflammatus,vt illis gratũ faceret , furoré ac rabiem in Apoſtolos ipſos magis effundens,primũ Iacobũ fratrem Ioannis gladio interfecit.Quo loco diuinæ literæ eius ferociá atq; inhumanitaté eo ipſo ſignificarunt,quòd gladio Apoſtolum Iacobum ab eo interfectum dicunt:Poterat enim alio mortis genere Apoſtolum interimere,vel cruciatibus morti ſimilibus ſubiicere.Sed vt Herodis mens feris etiam ipſis immanior , Apoſtoli verò Iacobi animus ad cædem illam ſubeundá æquiſsimus cognoſceretur,inſtar ouis quę ad cędem trahitur,gladio interfectus,martyriũ perfectè obiit.Ita igitur ſacer Iacobus conſummatus fuit,& martyrij morte Apoſtolicũ curſum cõſignauit, calicem bibens,qué olim Dei ſapientia illi bibendũ prędixerat,& proprio ſanguine baptizandũ antea ſignificauerat.Cùm autem videret gratum eſſe Iudęis quod faceret,prętereà & Petrum ipſum capere aggreſſus eſt.Quem cùm cepiſſet , in carcerem coniecit, & tradidit quatuor quaternionibus militum,qui eũ ſeruarét,eò quòd eſſent dies Azymorum,volens poſt paſcha producere eũ populo.Omnibus his hiſtoriæ ſcriptor verbis vſus eſt,vt Herodis in effundendo ſanguine ſtudium,eiuſque in patráda cæde voluntaté innueret.Nihil enim,quod iuſtũ eſſet,ante oculos propoſitum habebat,nihil honeſtũ , aut laudabile,ſed quæ nationi ſuæ grata eſſe intelligebat,quæq; ad profaná Iudęorum voluntaté alliciendam ſpectabant,ea tantũ ab illo dicebantur,& fiebant.Quod enim Apoſtolum ipſum tenuerit,& in carcere cuſtodiendum tradiderit,mortemq; ipſam præſentem conſtituerit,totũ hoc eò ſpectabat,vt Iudæis votis ſatis omnino faceret.Namque putabant illud futurũ, vt ſi Petrum Apoſtolũ de medio ſuſtuliſſent,facilè reliquos Apoſtolos ſuperarent.Ille enim erat,qui contrarias voces emittebat,quique in Concilijs,in Iudiciis,& in Synagogis cum aduerſariis certabat,& Ieſu nomen palam prædicans, inuocato eius nomine,præcipua quædam miracula perficiebat.Licet autem illud conſiderare,quemadmodum & Herodes ipſe ſtuduerit ſimilis eſſe Scribis , & Pontificibus , qui aduerſus Chriſtum inſaniam & rabiem effuderunt. Nam ſicut illi dicebant, ne in die feſto Ieſus comprehenderetur , ne tumultus fieret in populo, vt poſt diem feſtum omnino in crucem

ssturi:ita & hoc loco post Pascha mortē Petro Herodes inferre constituebat. Cùm igitur hi, ad quorum gratiā hęc faciebat Herodes, eadem senserint, quæ & illi quos supra diximus, iisdem & verbis, & operibus aduersus Apostolum vsi sunt, quibus & aduersus illius magistrum superiores vsi fuerant. In quatuor autem quaterniones militum custodiam distribuit, non vno in loco, sed pluribus, & paulum à se distantibus, vt custodia ipsa tutior ac munitior foret, vt si forté Apostolus ipse à vinculis effugisset, & custodes qui propius manerēt, latuisset, ab aliis deprehendi, & capi posset. Sed Petrus, inquit, erat in carcere dormiens inter duos milites, & ligatus catenis duabus: oratio autē fiebat assiduè pro ipso ab Ecclesia. Quęnam fuit causa, vt tot diebus custodiretur, & non statim adhuc furore Iudæorum efferuescente, & Petri Apostoli mortem sitiente, cædes ipsa Principi Apostolorū allata fuerit? Scriptoris quidē sententia hęc est, mortem propter dies Azymorum prorogatā fuisse quibus Iudęi se ipsos purgantes, & ab omni turpi atq; inhonesto facinore abducentes, diem festū Paschę celebrabāt, puris manibus sacrificiū, quod in lege scriptū erat, cōtrectantes. Sed erat & alia eius rei causa. Cùm enim Herodes ipse infinita rabie contra Petrū Apostolū redundaret, pluribus diebus eum detineri voluit, vt diuturniore cruciatu, meroribus, inquam, ærumnis, catenarum pondere ac morte, quam à fame ipsa inferendā spectabat: eorū deniq; militū, qui vnà dormiebāt inhumanitate grauius affligeretur. Quot enim per illos dies verba temeritatis, & minarū plena, quàm multa conuicia, & cōtumelias credimus à militibus illis in Apostolum iniectas fuisse, partim vt cognatorū Iudæorū dogmata peruertentem, partim vt pręceptis regalibus aduersantem? Modò autem vt seditiosum, & causam tumultus, modò vt Mosaicis legibus contrariū conuiciabantur: nonnunquā pugnis, & alapis eum percutiebant: neq; quisquā illud dubitare potest, quin catenis illis vehementius ac laboriosius Apostolū constringentes, ita coarctauerint, vt ex omnibus his maiorē doloris sensum percipiens, celeriter ab hac vita migraret. Sed omnia illorū studia & facta inania extiterunt, perinde ac si quis in aqua ipsa literas inprimat, vel aērē verberet. Quò enim diutius in carcere Apostolus detentus est, eò firmior, atq; constātior effectus fuit, & acerbis illis ęrumnis, quibus vndique affligebatur, vt quibusdā stimulis excitatus & erectus, tantum aberat, vt rebus his infirmior heret ac deficeret, vt custodes illi Apostoli Petri iucunda & secura hilaritate confusi in ruborem conuerterentur.

Hæc cùm ita se haberent, preces ab Ecclesia missæ in cœlos penetrarunt. Itaque statim Angelus illinc missus est, & in carcerē veniens, illū compleuit lumine, vt Apostolorū summus miracula quæ fierent apertè intueretur. Percusso autē eius latere: Surge, inquit, velociter. Ac ne quid absurdi in Apostoli mentē veniret, (quippe quòd satanas etiā ipse interdū in Angelū lucis se transformare, & figuræ ipsius specie sensum subripere soleat) cùm primum verba illa prolata sunt: Surge velociter, catenæ è manibus ipsius deciderunt, vt verba ipsa factis confirmarentur. neq; potentiā aliquā ex earū numero, quę Deo ipsi rebelles extiterunt, neq; quod visum fuerat, inane aliquod spectrum esse crederet, sed verū & cœlestem Angelum, visionem, inquam, veram esse sciret, ac certa fide comprobatam. Hęc cùm ita processissent Apostolo, quoniam adhuc metu, & tremore detinebatur, non solùm re visa dubius, atq; anceps, verumetiam qua ratione dispositas militū custodias pertransiret, quippe qui multa diligentia & cautione, multisq; vigiliis in eo custodiendo vtebantur. Propterea Angelus: Indue te, inquit, sandalia tua, & præcingere vestimento tuo, & sequere me. Quoniā, inquit, Regis & Iudæorū timore adhuc detentus es, ac eorū militū vigiliæ, qui circunstantes te custodiunt, horrorē ac stuporē tibi attulerunt, ob idq; non his, quæ à me dicuntur, fidem habes, tanto te auxilio ac pręsidio munitū esse facio, sicq; omnem metum à mente tua excutio, vt & pallio ipso sine timore aliquo, & sandaliis indui possis. O celerrimū Dei auxilium. O Apostoli in Deū fiduciā atq; gratiā. O maximas, & ex corde ipso prolatas preces, quę tanquam à funda quadā, ab ipsius Ecclesiæ ore prolatę, atq; in cœlos emissę, Herodis animū lętaliter vulnerārunt, & Apostolorum principē ab eius manibus incolumē eripuerunt. Proh quanta est Apostolica gratia, & spes firma & vera, quibus diuinū numen propitiū, & ad audiendum promptum habens, à mortis laqueo Petrus ipse ereptus est. At si quis dubiaret, & à nobis illud quęreret, cùr nam Apostolum ipsum eius magister Iesus à Iudaicis manibus non eripuit, quo tempore ab illis comprehendebatur, sed & vinculis & custodia diebus aliquot eum vexari atq; affligi permiserit: qui hoc obiicit, is consideret non ita inimicos ipsos fuisse miraculū illud cogniturus, si Apostolum statim cùm comprehenderetur, Dei auxilium eripuisset, quemadmodū cùm eorum manibus detentum, catenis vinctum, & à custodibus cautè seruatum, è mediis atq; ineuitabilibus illis retibus liberauit. Tunc enim his à quibus comprehendebatur, fortasse id veneficio & Magicis artibus factū videri potuisset, quò minus ab eis comprehensus esset: itaq; Apostoli miraculum irrideri ab illis potuisset. Nunc verò cùm & catenis vinctus, & qua-

& quatuor quaternionibus militũ custoditus,& inter duos milites cubans,omnibusq; his rebus paratis,quę mortem condemnatis hominibus adferre solent,ita superno auxilio dignus habitus sit,& cõtra omniũ opinionem,admirabilem liberationem assecutus fuerit, tantò hoc admirabilius,& cõtra opinioné omniũ fuit,quãto è mediis malis seruari maius est,quàm illa non attigisse. At Apostolus ipse vel post tanti miraculi potentiã , & Angeli adhortationem nesciebat verum esse,quod fiebat per Angelum:sed videbatur sibi visum videre. Adhuc enim arguebatur humanę naturę infirmitas,quodque supra naturã eo modo,qui explicari nõ potest,efficiebatur,cũ naturali ordine,ac viribus comparatũ,tale perinde ac si inane aliquod visum esset , ęstimabatur. Sed quidnã Angelus ipse? Quoniam illũ vidit adhuc animo fluctuantem,visioni fidem non habere,neq; quicquam ex iis quę fiebant,reuerà factum admirabiliter existimare, primam & secundã militum custodiam ita sine strepitu cum Apostolo pertransit,vt custodes ipsi eorum transitioné nesenserint quidem,diuino nutu somno ipso illorũ palpebras detinente,quò minus factum illud sentire possent. Cùm verò ad portam ferream venissent,quę ad ciuitaté ducebat, illa vltro aperta est,Deo ipso & hoc loco miraculum faciente,& Apostoli formidiné paulatim subtrahente,vt ad ea quę deinceps futura erant promtior fieret. Postea verò quàm exeuntes processerunt vicum vnum,Angelus quidem ipse auolauit, neque amplius apparuit. Ille verò cùm miraculi sensum cepisset,atque considerasset tam ea , quę prius in carcere mirabiliter effecta fuerant, quàm quę nunc supra naturam prodigiosé facta viderat , atque hæc cum illis conferens,& vtraque vicissim comparans,de visione ipsa certior factus fuisset,quòd videlicet non inane aliquod spectrum,sed verum illud fuerat,quippe quod manifesto rerum euentu confirmatum videbat,gratias Deo agens talem emisit vocé: Nunc scio veré quòd misit Dominus Angelum suum, & eripuit me de manu Herodis , & de omni expectatione plebis Iudęorum. Quidnam est, quod dicis , Apostolorum princeps? Nunc te sciuisse ais? Nunc credidisti? Nunc gaudes miraculo? Quónam abiit feruor ille tuus? Quónam auolauit certa illa spes? Quónam effluxit illa tua vehemens confessio? Vbinam sunt claues regni cœlorum? Vbinam appellatio,qua Ecclesiæ firmamentum nominaris? Vbi ardens illud desiderium,& coniunctio ad mortem vsq; inseparabilis? Nunquid tantæ fidei argumenta inania extiterunt? An talis,& tã multa spes in vẽtos dissoluta est? An nõ sensisti quæ à magistro tuo prodigia sunt effecta? Oblitúsne es maritimę illius fluctuationis,quemadmodũ dextera sua te,qui submergebaris,incolumé seruauit? An nos aures tuas vocibus illis adhuc habes personantes: Qui credit in me,opera quæ ego facio,& ille faciet,& maiora his faciet? Nónne scis,quemadmodũ e monumento exurgés custodes ipsos velut mortuos prostrauit,& ea quibus monumentũ signatũ fuerat,intacta seruauit? Nõne præsens fuisti,cùm mortuos homines suo iussu exilire fecit? cùm cœcis hominibus vidédi facultaté præbuit? cùm tibi per sancti Spiritus aduentũ miraculorum potentiã impartiuit? cùm in porta speciosa claudum hominé,cùm Æneã,cùm Thabitam,alterum integrum pedibus,& ad currendũ velocem , alterum diuturno morbo liberum reddidisti, huius animã,quæ auolauerat,in corpus reduxisti? Cùm tantorum , & talium miraculorũ particeps effectus fueris,quorũ alia videris,alia ipse feceris , cùm deniq; multã ipsius Dei potentiã expertus fueris,nunc te scire dicis,quòd ais: Misit Dominus Angelũ suũ,& eripuit me de manu Herodis? Si tot præteritis miraculis adductus non fuisti , vt crederes, quomodo vni huic credes? Si tantorum miraculorũ multitudo veritatis confirmationé nõ attulit,qui poterit vnum hoc fluctuantes cogitationes tuas sedare? Maximè,inquit ille,non enim talia sunt diuinę potentię opera,vt facilè comprehendantur,& fidé afferát: facilis enim comprehẽsio non solùm non auget miracula, sed etiã illa imminuit atq; extenuat,& eorũ quę facilè comprehenduntur,formas ex animo delet: quod verò examinatione,& variis cogitationibus sępe probatũ fuerit,plus veritatis quàm opinionis ingignit,eò quòd animę ipsius dubitatio,atq; infirmitas ad ea,quę sensum superant,& ardua sunt,cõprehendenda,minimè idonea,post fluctuationé multã,& cogitationũ varietaté,demũ certã fidé,ac veritaté in animos ipsos immittere,atque altius infigere solita est .

Cùm deinde Apostolus ad eã domũ accessisset,in qua fideles homines congregati erãt, & ianuam pulsasset,ab ancilla quidem ipsa cùm agnosceretur , nunciatus iis est qui intus erant. Sed quod ancilla nunciabat,tam incredibile videbatur , vt insana esse crederetur, & non Apostolum,sed eius Angelũ præsentem vidisse putaretur. Cùm verò patefacta ianua Apostolus ipse ad eos ingressus esset,omnes stupuerunt,insperatam eius liberationem videntes. Tum ille statim narrauit,quemadmodum ab Herode comprehensus, & in carcere detentus,& ferreis catenis vinctus fuerit,quodq; per Angeli visionem catenæ ipsæ è manibus cecidissent,ipse verò Angelũ sequens,eorũ,à quibus seruabatur,custodias pretęriisset,& portã sponte patefactã transisset. Quibus rebus perterrefacti,& admirabili narra-

tione illa perculsi,apud se ipsos non amplius esse videbantur, gaudio cũ admiratione coniuncto,& duobus his affectibus illos obludentibus. Tales enim sunt res,quæ à Deo proficiscuntur,quippe qui neq; lætitia nimia homines ipsos dissolutiones fieri,neque propter miraculũ ad nimiũ stupore labi permittit:sed gaudio animum erigit, & ad iucundiorem statum traducit:admiratione autẽ ac stupore cohibet,ne vlterius progrediatur: denique vtraque re hominem ipsum in composito statu conseruat. Hoc loco velim consideres Apostoli mentẽ ab omni superbia & ambitione alienam,eiusque modestiam animaduertas,quippe qui miraculo illo non ita elatus est,vt ipsum tuba cecinerit,quod fortasse alius fecisset:non præclara illa facta ostentãs,supra tecta prædicauit:non præ lætitia rem ipsam omnibus velut triumphans propalauit,aut cum peregrinis,& notis hominibus ea communicauit:sed manu silentiũ indicens,his solis qui in Ecclesia erant submissa voce factũ significauit,per quos Iacobo,& iis qui cũ eo erant,rẽ nunciandam curauit, vt cùm audiuissent,qualibus vinculis prẹter spẽ ereptus fuerat, magis magisque ad fidei prædicationem incumberent miraculorũ spe corroborati, quique à Iudaica infidelitate ad Christi fidem nuper conuersi,& diuinæ cognitionis lumine illuminati fuerant.Illi eadẽ opera cõfirmari:& si quã de Dei fide in animo latentẽ dubitationẽ haberent, ab illa reuocari possent,& in bonarum rerum perseuerantia firmiores essent.Sed ô animi excęcationẽ,quę Herodis mentẽ corripiens,totum illũ ita oppresit,vt obstinato animo miraculorũ, quę per Apostolum effecta fuerant,potentiã non considerauerit. Decebat enim admirabilem Apostoli Petri liberationem ex custodibus,ex catenis,deniq; ex foribus sigillo impresso clausis certa fide prosequi,neq; negligentia aliqua factũ credere,vt id accideret,sed animo commoueri,atq; erubescere,& resipiscere,& si non apertè propter Iudæorum in Apostolũ ipsum furorẽ,atq; insaniã,saltem animo miraculũ illud prodigiosum secum admirari,atque obstupescere,& à cædendis custodibus desistere. Verùm ille,vt eius ferocitas atque inhumanitas magis cognosceretur,innocentes homines mortis sententię subiecit , idq; cùm illi in Apostolo cautius custodiendo nihil aberrassent. Cùm enim Herodes ipse furorem suũ in Apostolum effundere,& ferocem animũ Apostolica cæde satiare non potuisset,quod proximum fuit,in custodes illos,ita vt erat insanus , mortem intulit. Quòd Apostolus illos ipsos,qui eius causa condemnati fuerant,miraculo aliquo facto à morte nõ liberauit,quęstio hæc duobus modis solui potest:primũ quòd inhumanè ac ferociter custodes illi aduersus Apostolum se gesserant,quippe qui vnà cubantes verborũ plagas vinculis acerbiores infligebant,ac nihilo minus,quàm Herodes, rabiem suam & prauos affectus in beatũ Petrum effundebant : deinde verò quòd non solùm aduersus Apostolũ Principem tanta ferocitate abusi fuerant,(Benignitatem enim impetrare potuissent,si in eum solum peccassent)sed etiam contra reliquos Apostolos eandẽ rabiem exercuerant,& multos alios fideles homines persecutionũ pœnis,& omnigenis cruciatibus subiecerant,ac mortis retia vndiq; eis parauerant.Hac de causa morti addicti sunt vt veteris & insanabilis malitiæ , in qua educati fuerant,pœnas exoluerent.Hoc fuit Petri Apostolorum summi cõtra diabolũ valde illustre trophæũ,hoc miraculorũ omniũ,quæ in eundem Apostolũ à Deo collata sunt,maximè admirabile. Quid enim primum in hoc Apostolo admirabimur ? Eiúsne in Christũ ardentẽ beneuolentiã?An reuelationem è cœlo à Patre ipso concessam?An quod cũ magistro suo mori paratus erat,neq; à mortuo auelli poterat ? Quid quòd post Christi resurrectionẽ tertiò interrogatus fuit?Quare non solùm Iesus Christus singularẽ & summũ in se Petri amorẽ declarauit,sed mortis etiã genus iuuentutis, senectutisque nomine præmonstrauit,& eo ipso quod ab alio cingendus esset, illũ capite ad terrã verso in crucẽ tollendũ esse indicauit.Hic propter fidei abundantiã cùm reuelationẽ à Deo & Patre accepisset,Filiũ Dei viui Christũ apertè prædicauit, & duarũ naturarũ veritatẽ certa fide testatus est. Hic Magistri desiderio ac beneuolentia inflammatus,cùm Iesus ipse longè antea se cruciatus passurum indicasset:Propitius,inquit,tibi sis,Domine:non erit hoc tibi. Quod cùm diceret,quasi humanũ quippiã nõ diuinũ sentiens,reprehensus,silere docebatur.Hic è nauigio Magistrũ aliquãdo repellebat,cùm miraculi magnitudinẽ obstupesceret:quodq; illũ à se repelleret,eius rei causam esse dixit,quòd se peccatorem agnosceret. Hic præsens fuit,cùm Christus alia forma in mõte apparuit,& tria tabernacula construere se paratũ esse aiebat,vt Iudęorũ ad inferendã cædẽ paratos, ac scelestos animos vitaret. An nõ hic cũ Christo se moriturũ promisit,& homicidæ illius auriculã gladio amputauit,in omni re fidei suę zelũ atq; ardorẽ ostendens? An non hic est, qui ne valde immisericors & durus esset, in Magistri sui negationẽ incidere permissus fuit , & fletu multo peccatũ purgare?Quid dicã alia?Missam facio timiditatẽ,fugam,duritiem, & eius in sepulchrum ingressionem,mulierum vnguenta ferentium læta nuncia : quemadmodũ etiam Christus ipse illi seorsum apparuit,& in mare Tyberiadis miraculum effecit : itẽ alia quæcunq;

quęcunq; antea quàm passus est, & post resurrectionem, tã non credente, quàm credente discipulo illo, Iesus perfecit. Quę omnia nõ frustra ita dispensabantur, sed (quantũ homini mente comprehendi potest) modò Apostoli remissum & infirmũ animũ Christo ipso recreante, modò austeram & duram eius mentem leniente, & vtrsq; re illũ docente, neque aliquid sibi, quod humana infirmitate maius sit, polliceri, neq; animo decidere, & obstupescente horrore, quo tẽpore oportebat in cruciatibus perferendis cũ magistro cõmunicare, & seruitutem discipulo conuenientem ostendere, sed intra mediocritatis fines consistere, vt & ab inconsiderato feruore, & ab humili, atq; abiecta timiditate pariter distaret. Ego verò non verebor hoc de illo dicere, quòd testis, vt ipse ait, Christi passionũ agnoscitur, & eius gloriæ quę reuelanda est, cõmunicator: quoniã ad eos Iudæos qui dispersi erãt, congruentes & diuinas admonitiones per epistolas scripsit, quibus charitatẽ, & Christianæ fidei confirmationem suggessit, Christiq; aduentum omnino futurũ sperari docuit, ac in illis ipsis & ex hoc tabernaculo nos migraturos esse prædixit: eaque ratione ad zelum & diuinorum præceptorum obseruationẽ nos ipsos magis excitat, facitq; vt maiore metu, ac terrore afficiamur, diluuij, & eorũ Angelorum qui peccauerũt condemnationis exemplum adferens, quos & in tartarea loca detrusos fuisse affirmat. Ad hęc & alterũ Christi aduentũ significat, quo tempore cœlos transituros dicit, & elementa ipsa comburenda dissolutum iri. Hunc vnigenitus Dei filius beatum prædicauit. Hunc Deus ipse ac Pater corona donauit. Hunc paracletus Spiritus sanctum reddidit, & instrumentũ quoddã diuinas res spirans effecit. Hunc cœlestes Angelorũ ordines collaudarunt. & Apostolorum chorus valde admiratus, tanquã os suum amplexatus est ac celebrauit. Hunc qui Christo crediderunt, ducem & magistrũ sequentes, ad infidelitatis scopulos nõ offendunt. Hunc ad cœlum vsque peruenientẽ, & valde illustrem spiritualis Israëlis columnam, & animarum in perfidiæ pelago fluctuantium gubernatorẽ appellamus. Hunc vt vmbræ legis expulsorẽ valde honoramus. Quiq; nos ad veritatis lumen traduxit, eum laudibus atq; hymnis prosequimur. Verè hic est Apostolorum firmamentum, & sacratus cœlorum magister, arcanorum interpres, nutantium confirmator, lapsos erigens, firmos conseruans, pœnitẽtię dux ardentissimus: Petrus deniq; magnũ illud orbis terrarum miraculum, Ecclesiæ iactatio, discipulorum decus, & eorum qui rectè sentiunt ornamentum, Theologorũ pulchritudo, Christi os, mens cœlestis, Trinitatis purissimum tabernaculũ, lapsorum recõciliator, honestè viuentiũ ductor, rectè currentiũ propugnator, omni cœlesti, & humana laude omni præconio dignissimus. Cuius si vmbra & lintei morbos profugabãt, certè catenę quę venerandum Apostoli corpus attigerunt, quantò propiorem tactũ habuerunt, tantò abũdantiorẽ miraculorũ vim participârunt: catenæ, inquam, illę omnino [4] venerãdæ, ad pretiosę, quæ Apostolicum illud ac beatum corpus colligârunt, quæ manus illas miraculorũ effectrices astrinxerunt, quæ diuina gratia ab ipsis repletæ sunt, ex quibus miracula abundè scaturiũt, quæ ægrotos homines à morbis liberant, quę homines illos sanctos efficiunt, qui cũ fide ad eas accedunt, à quibus animarũ maculę mystico quodã modo expurgantur, & morbidæ influentię reprimuntur, quę deniq; in aëreã celsitatẽ extensæ, & vsq; ad cœlos ipsos peruenientes, à Dominico illo, & diuino solio, tanquã ab anchora quadam extenduntur. Has catenas potentiarũ, quæ à Deo ipso defecerunt princeps exhorruit, & nunc etiã exhorret, ac multo cũ timore illas subterfugiens comprimitur. Has aëra spirituũ multitudo metuẽs ac tremẽs, iaculisq; inde immissis percussa, longius profugatur. Nõ enim ferre potest Spiritus sancti gratiã has ipsas catenas obũbrantẽ, neq; scintillas ex diuino illarũ igne exilientes sustinet: sed ab ipsis incenditur atque comburitur. Has cõposuit Dei Patris verbũ eiusdem æternitatis, & principij particeps, vt eius de Deo confessionis pręmiũ essent. Illas ignitas reddidit carbo ille ab Esaia antea visus, & ad Deũ intuendũ efficacissimus. Spiritus sanctus paracletus suo afflatu ignẽ è carbone illo exilientẽ ad opus perficiendum maximè idoneum reddidit. Quamobrem licet ferreę sint naturæ, diuina tamen gratia, & potentia [5] plenæ sunt. Ab his dæmonũ praui spiritus illigati enecantur: ab his princeps mundi huius pertractus captiuus ducitur, à fidelibus hominibus illuditur, hoc est, ab iis, qui antea peccatorum laqueis constricti, soluti, & liberati sunt, & mortis retibus antea circundati, ad vitam transierunt. Hæ diuinæ hæreditatis terminos cingentes, & vndiq; munientes, faciunt ne ab hostibus expugnari possint. Eędem Christianorũ vertices coronantes, ab illorum hostium insidiis, qui corporeis oculis non cernuntur, intactos seruant. Nam & si à malignis hominibus pro tormenti genere aduersus Apostolum sunt adhibitę, tamen ad eos propellendos, qui malum aliquod inferre volunt, idoneę sunt effectę, non magis cruciantes, quàm venerandũ illud Apostoli corpus vndiq; seruantes, ac munientes. His catenis Apostolus ornabatur, his exultans ac gestiens se oblectabat, & tanquam regalem aliquem ornatum circunferens, animo exultabat. Has & pœnæ instrumentũ co-

4 Nota, catenæ illæ omnino venerandæ ac pretiosæ quæ et cætera.

5 Vide quot & quanta sint harũ catenarum præconia, vt scias etiam res exteras sanctorum sanctas esse & gratia rum beneficia fidelibus præstare solere.

gnoscebat,& coronæ multæ conciliatrices existimabat. His & nũc sanctissima, omniq́; ex parte incorrupta, ac pura Christi sponsa Ecclesia, tanquã splendido monili,& aureo quodam ornatu induta, velut corona quadã ex intactis floribus contexta, decorata est, & ad dexteram sui spõsi partem assistit. Has, inquã, catenas,& nos copiolissimus Christi populus hodierno die amplexamur. Has reuerentes veneramur & colimus, & pro animarũ emendatione habemus. His omnẽ sensum & membrum admouentes, illarum sanctitate implemur,& per mentis intelligentiam sancti Spiritus gratiam in animos ipsos admittimus. Deceret certè, deceret, non solùm catenas, quę manus illas astrinxerunt, magnoperè venerari, sed etiã iudicia omnia, ad quę Apostoli mẽbra accesserunt, sigillatim amplecti ac reuereri,& in illis singulis diem festum ac panegyrim celebrare. Consentaneum autem & illud fuit eius prouidentiæ,& in nos benignitati, pro quibus laborauit,& quotidie certamina & pugnas subiit, propter quos catenarũ pondere astrictus fuit,& crucis mortẽ libẽter suscepit: consentaneum, inquam, fuit seipsum his, qui per eum Christo crediderunt, distribuere, atq; impartiri,& veteri quidem ° Romæ venerandi sui corporis depositionem, ac sepulturam largiri, huic autem regali,& nouę vrbi sorum quę passus est symbola, atq; insignia relinquere,& sacratissimi corporis loco suauissimarum catenarũ munere vrbẽ hanc afficere. Quas catenas qui in eandem pręclarã vrbem venisse crediderit, non aberrabit, neque aliquid Deo,& veritati contrarium crediderit. Vetus quidã sermo,& in libris ipsis conscriptus ad nos vsq; peruenit, non longè ab Herodis Tetrarchę regia Petrũ Apostolum in carcere, sed in propinquo quodã loco militaribus cohortibus obseruatum. Nã illi metuebant, ne Apostolus ipse ab aliquibus solueretur è vinculis,& miraculũ fuisse videretur. Illic igitur seruabatur, vt tũ propter regalis palatij vicinitatem, tum ob militum custodias,& catenas, quibus ipse erat constrictus, nullam effugiendi facultatem haberet. Quoniã verò multi ex iis, qui Petri Apostoli opera Christo crediderant, in regia illa erãt, atq; illic viuebant,& Regis ipsius ministeria obeuntes, suam in Christum,& eius Apostolum beneuolentiam in animis occultã seruabãt, cùm admirabili illo modo Apostoli Petri liberatio per Angeli præsentiam allata est,& Apostolus ipse per portã exiit, quæ ad vrbẽ ducebat: catenas illas in carcere derelictas ipsi Herodis ministri, quibus diuinę cognitionis lumen effulserat, clam sustulerunt,& apud se ipsos velut thesaurũ quendã eas conseruãrunt. Quod verò à patre suo, vt dicitur, traditũ,& de catenis illis narratũ sibi quisq; acceperat, posteris suis deinceps tradebat,& tuto in loco catenas illas occultas seruabat, quoad & Iudaica natio bello deuicta, captisq́; Hierosolymis ad nihilũ redacta est,& superstitiosę idololatrię cæcitate & errore sublato, Romanorũ sceptra ad Imperatores, qui Christi fidẽ sequebantur, translata sunt. Quibus Christi,& Apostolorũ facta omni honore prosequi studentibus, hęc etiam Apostoli Petri catena manifesta facta est,& ab illis ad vrbem hãc regiã translata in Apostoli Petri sacro tẽplo iure optimo reposita est, quã vt eius ipsius miraculorũ effectricẽ,& veneramur & amplectimur: hanc enim videntes, illum ipsum mente inspicimus: hanc tangentes, illum à nobis tangi existimamus. Sed quidnam gladius? Neque enim hic despiciendus est, quoniam & ipse Apostolica manu eductus totam sancti Spiritus gratiam, ac diuitias illinc attraxit. Hoc gladio Petrus, cùm Iesus ipse à Iudęis caperetur, Pontificis seruum percussit,& eius aurem amputauit: qua re fuæ in Magistrum fidei ardorem ostendit, suamque in eum, quam in animo accensam habebat affectionẽ,& beneuolentiam patefaciens, magnum quiddã effecit, non suis viribus fretus, sed Magistri potentiam spectans: per quã auris illa, quæ abscissa fuerat, homini percusso restituta est, vt ex hoc ipso furens illa Iudæorũ multitudo sectæ auris curationem repentè factã videns, resipisceret,& à sua in Christũ rabie desistens, ab eo prodendo abstineret, ac re ipsa eius ipsius qui prodebatur, vim illam omnipotentẽ,& diuinitatis magnitudinẽ cognosceret, deniq;, vt Pontifex ipse à seruo illo miraculũ factum edisceret, atque cognosceret eum qui percussus fuerat, ita celerem curationem minimè assecuturũ fuisse, nisi verus Deus esset ille, qui ab eo quæsitus iudicabatur. Aderat autem Apostolo gladius ille, nõ vt aliquis diceret, ad proprios vsus,& manuũ opera explẽda sumptus. (Quomodò enim hoc fecisset is, qui Magistri sui pręceptis obtemperans non peram, non zonã, non gladiũ ferebat, sed expeditus,& omni vitę apparatu liber ab his cognoscebatur, qui eius prædicationẽ accipiebant?) sed quoniã tẽpus illud expectabatur, quo Christus passurus erat,& discipulorũ de Magistro cogitationes adhuc fluctuantes vacillabant. Partim enim credebãt, partim nõ credebant: quapropter neq; sublimius aliquid cogitare poterant, neq; ad humiliorem omnino,& abiectum sensum deueniebant. Illis autem adhuc imperfectioribus tutũ non erat Christum apertè significare,& prædicere quæ passurus esset. Cùm igitur eorũ timiditatẽ Dominus Iesus perspiceret, manifestè, quod futurũ erat, non explicauit, sed eorum quę passurus erat, mentionem obscurè fecit, dicens; Et qui non habet gladium, emat.

Verba

° *Habet hic vrbẽ Romã venerandi corporis beati Petri dispositionem, ac sepulturã obtinere.*

Verba hæc non sunt illis consentanea, quæ antea dixerat, cùm non peram, non gladium possidendum præceperat. Quid est igitur, quòd gladios nunc emendos esse iubet? Maximè inquam, ob eam causam, quòd tunc quidem, cùm illis inopiæ semina insereret, vt ad Euangelij cursum conficiendum leuiores, & agiles, atque expeditos redderet, gladiorum & aliarum rerum possessionem interdixit: hoc autem loco, tempore illo imminente, quo salutaris eius passio futura erat, tacito et mystico quodā modo indicare volebat, nō dormiendum, neque animo decidendum, sed quasi contra Iudæos armari oportere, & aduersus cæsores, tanquam in acie aliqua contraria standum esse, & iis resistendum, qui Deum interficere parati erant, eiusque sanguinem ac mortem sitiebant. Nunc non est, inquit, doctrinæ tempus, non curandorum ægrotantium locus, neque miraculorum opportunitas. Armis opus est, gladiis, & huiusmodi propugnaculis ad arma illa repellenda, quibus homicidæ scelestissimi ad meam cædam vtentur. Hac igitur ratione Petrus gladium attulit, cuius licet feruentem beneuolentiam, & ardens studiū Iesus ipse cognosceret, quòdque eo gladio aurem illam abscissurus erat, non tamen prohibuit ne fieret, vt & cuius in Magistrum suum ardor aperiretur, & curationis opus ac ingratos illos qui Deum interficere aggrediebantur, redarguendos patefieret. Quòd autem non ad oppugnandum aut vlciscendum Dominus Iesus discipulis suis gladiorum possessionem præceperit, sed ad eorum quæ passurus erat significationem, licet hoc apertè cognoscere ex Euangelij verbis, cùm ipse dicit: Mitte gladium tuum in vaginam: quasi diceret: Non enim propterea iussi vos gladios possidere, vt illis ipsis inuasores vlcisceremini. Non est mihi hoc optabile. Nam si deceret, & mihi opem ferri vellem, possem rogare Patrem meum, & daret mihi plusquàm duodecim legiones Angelorum. Sed quoniam voluntariè me ipsum iis tradidi, propterea & gladiorum possessionem ad ea significanda quę passurus sum vobis indicaui. Si enim permisi paululum te Petre gladio vti, ob eas causas feci quas prædixi, & vt discipulos ad pericula subeunda promptos efficerem. Sed conuerte gladium in vaginam, quòd mihi fas non est gladiis vti ad imminentes cruciatus auertendos. Nam licet antea gladios emendos Dominus præcepisset, & discipuli se duos habere dixissent, satisque illos esse Magister ipse respondisset, ea se significauit passionis suæ tempus propè esse, quasi gladiis vtendum esset ad inuasores repellendos. Ita igitur gladium Petrus possidens, secum & in prædicatione adferebat, tum vt sicubi opus esset, illo vteretur, tum vel maximè vt ipsum vidēs, ad magistri admonitionem memoria tenendā reuocarent, & eo modo tempus illud, quo Iesus crucem passus est & ea quæ postea secuta sunt, secum cogitaret, inuidiam scilicet, odium, insidias, proditionem, iniustum iudicium, iniustiorem mortis sententiam, crucem, sepulturam, & reliqua omnia, quæ homicidæ Iudęi facere ausi sunt. Hæc, cùm gladium illum Apostolus videret, contemplabatur: hæc assiduè animo reuoluebat: hęc secum repetens, meditabatur, gladio ipso memoriam suggerente, & ad prædicationem exequendam, illum alacriorem efficiente. Hoc gladio & ad omne periculum pro Christo subeundum armabatur Apostolus, & ad pericula omnia suscipiēda, tum vel maximè ad sacras illas catenas induendas, & iniquorum hominum carcerem habitandum: denique ad crucis martyrium subeundum firmior ac promptior effectus est. Quāobrem hic gladius, vt res quędam pretiosa, & omnino veneranda, Apostolicisq; manibus deseruiens, ac eas tangens, eodem honore & veneratione, qua & catenæ ipsæ, in regali palatio, vbi Apostolo Petro sacrum templum erectum est, velut sacratus quidam & cœlestis thesaurus in intimo loco repositus seruatur, vt scimus, qui fidelib⁹ imperatoribus, & fidelium virorum multitudini ad sanctitatē proponi solet. Cœlestem enim gratiā 7 cōfert, variarum curationum copiā suppeditat, sui cultores salutariter custodit, seq; amplectentes erigit, animas ipsorum eleuans. Quòd si breuis & informis videtur gladius ille, nō est propterea despiciendus. Apostolicā enim miraculorum vim, & potentiā secū cōtinet. Nam hanc Apostolus vt potentis Dei frameam possedit, & vt ancipitē gladium cognouit, sic & aliæ Apostolicæ vestes, atque indumenta multùm illa quidem vilia sunt, atque abiecta, sed si quis eorum decorem, & magnificentiam, quæ mente comprehenditur, inspexerit, diuina, & cœlesti gratia repleta esse, & Apostolicis miraculis nihilo inferiora inueniet. Sed perinde valet cùm quis hæc ipsa recordatur, ac si Apostolum inuocet. Ego & carcerem ipsum in quo Apostolus custoditus est omni præconio dignum censeo, quippe qui omni veneratione plenus est: dignus enim habitus fuit, qui tantum sanctitatis domicilium intra se acciperet. Ego & solum illud, in quo decubuit, & vinctus dormiuit, sanctitate decorum existimo, & Apostolica gratia refertum. Sed dubitat aliquis, num hęc ita se habebant: neque hæc tanti esse credit, vt gratiam illam, quę in Apostolo fuit, participarint. Persuadeat huic vmbra ipsa, & semicintia, quorum illa quidem ex corporis oppositione ad solis lucem composita, & ab Apostolorum Principis tactu longè distās: hæc autem

7 *Vide beneficia, quæ D. Petri gladius præstat.*

tem à Pauli corpore delata,& diuinam ex illo gratiã participantia pari,& miraculorũ effectrici potentia repleta sunt:quodque admirabilius est,per secundã participationis consecutionem,& gratiarum translationem sibi adhærentibus impartita eandem miraculorum potentiam, & nihilo minorem abundè suppeditant. Considerandum igitur est:Si quibus gratia impertita est,ea talia sunt qualisnam is est,qui vim illam impertiuit?At si participantes res talium miraculorum gratiam præbent, quantũ existimare oportet eum esse,à quo hęc impertita sunt?Maius enim est id,per quod aliquid fit,quàm in quo efficitur,vt causa ipsa maior est eo,cuius est causa,cùm superiorem,& digniorem gradum contineat. Si quis autem mihi daret,vt & sandalia, & vestes, quibus ab angelo se induere iussus est,ipse videre possem,illa certè apertis vlnis exciperem, atque amplecterer,& vt cœleste donum in cordis mei penetralibus conderem. Hunc igitur sacratum gladium cum sacris,& Apostolicis catenis connectentes,Petrum ipsum mente inspicere nobis videmur:& vtraque tangentes,Apostolum à nobis tangi existimamus: neque vllo modo ambigimus,eò quòd hæc loco ab Apostolo ipso disiuncta sint:sed & hæc,& illum mente formantes,& per fidem ipsam in vnum copulantes ad eum ipsum,qui per hæc passus est, totum referimus. Hæc amplectentes,illum videre nos credimus:atque illum cogitantes,hæc quę illius fuerunt,videre nos arbitramur.Itaq; nõ omnino ipsius gratiarum expertes constituti sumus.Nam & si in vetere vrbe [8] Roma diuersatur per corporis sepulturam,quam vrbs illa sortita est,non tamen à nobis ipsis abesse vult,quòd pertinet ad illius gladium,& catenas.Adest enim & apud nos:qui partem hũc,vt totum corpus continentes,ab eius coniunctione non separemur:sed cùm vna,eademque sit gratia,quæ per eius corpus,catenas,vestes,& gladium miracula operatur,nemo dubitauerit, quin præsens sit in singulis,perfectus,atque integer,& iis qui dum fide accedũt,& hæc amplectuntur, pro diuino eorum desiderio, atque ardore mercedem remetiatur. Hic & vnus est,& multis impertitus nõ imminuitur:quin etiã totus in se manẽs,oẽm,& eãdem vim ostendit:& quamuis eorum quæ passus est,symbolis non in vno,sed in multis locis diuisus sit, idem tamen est,qui in Apostolica Ecclesia prodigia, & miracula ingentia perficit.Ita nihil ex iis quæ in summo illo Apostolo insunt,inane est,& actionis expers,nihil gloria,& diuinis miraculis vacuum, Tu verò [9] Petre,Christi Ecclesiæ petra, & firmamentum, summe Apostolorum vertex,qui verus & ardens fuisti Christi discipulus:qui præter cæteros orationis libertate apud eum vsus es, vnũ Dei filium illum prædicando,cuius manibus Regni cœlorum claues tibi traditæ sunt,vt quę à te in terra ligata,aut soluta essent, eadem ligarentur,& soluerentur in cœlis:qui Christum Deum,& hominem fuisse clarissima voce prædicasti:qui ex circuncisione,quæ in lege præcipitur,ad præputium,diuinę fidei cognitionem transtulisti:qui propter Christum omnia dereliquisti,vnum illum pro omnibus diuitiis possidere cupiens,à quo & mortis,& vitæ adferendæ potestatem accepisti:cui Deus cœleste mysterium reuelauit: qui columna quædam es è terra vsq; ad cœlos extensa,eos ducens,qui ad mansiones illas festinant:qui rudis & inscius artificiosam Grecorum orationem expugnasti:qui diuino Spiritu loquens, & verbo tantum gentes ipsas in ea conuertens,quę voluisti, acerbam illam crucifixionem sustinuisti, vt nulla in re à Magistri cruciatibus distares:qui catenas has,instar scelerati alicui' hominis,pertulisti,& curationum fontem illas reddidisti:tu,quęso, adesto hodie misertus nostri,& hoc in loco spiritu versare.Adsis huic templo miraculorum promptuario, quod sancta nominis tui appellatione præcipuè honoratur:in quo venerandas catenas tuas, vt thesaurum quendam,reponi voluisti:in quo has ipsas,vt pretiosissimas res seruandas esse iudicasti: vbi catenę ipsę propositę & ab omnibus Christi fidem colentibus inspectę,miraculorum deriuationes non corporeis oculis sed mente ipsa perceptas abundè à te ipso querentibus suppeditant. His catenis nostrarum animarum vulnera, quæso, liges, His tumores & inflationes à delictis illatas reseces,& diuinis medicamentis eas cures.His,vt scuto bonæ voluntatis Christi gregem corones. His Barbaros ipsos deuincias, captiuos ducas, & ciuitati te veneranti hostiles illorum exuuias conferas.Omnium autem maximè piuni,& fidelissimum Imperatorem nostrum telis pro militaribus his catenis armes, munias, custodias,victoriis,& tropheis corones, hostibus terribilem, & subiectis benignum, atque optabilem facias,vt pace fruentes sub eius regno simus,& ab eo gubernati tranquillam, & quietam vitam ducamus, veri Dei nostri gloriam celebrantes, quem tu in omni re gloriosè & magnificè celebrasti: quandoquidem conuenit omnis honor, & adoratio, ęterno Patri,cognato Filio,& eiusdem substantię participi Spiritui sancto, nunc & semper,& in secula seculorum. AMEN.

[8] Ecce hic secundo asserit Apostolum Petrum in vrbe Roma per corporis sepulturam diuersari.

[9] Inuocat autor Apostolũ Petrũ, vt adsit suis dilectis & eos protegat, atque defendat.

SANCTI

SANCTI PATRIS NOSTRI IOANNIS Chrysostomi Homelia In sanctos Petrum Apostolum & Eliam Prophetam.

Apud Simeonem Metaphrasten.

AVCI hodierno die nostræ concioni præsentes sunt. Quænam causa est, quamobrem id facere debeatis? Martyrum diem festum, & memoriam celebramus, & nemo nobis occurrit? Sed omnino viæ spatium segnes illos reddidit, imò verò non interuallum viæ, sed segnities ipsa eos impediuit. Sicut enim solertem virum animo, & proposito alacrem nulla res detinere potest: ita segnem, & remissum hominem omnia possunt impedire. Martyres pro veritate ipsa sanguinem suum effuderunt: & tu ne breuem quidem viam subire potes? Illi pro Christo capita sua exposuerunt: tu verò eiusdem Christi causa neque extra vrbem vis egredi? Dominus ipse propter te mortuus est: & tu segnem te ostendis? Martyrum celebratur memoria: tu verò piger es, & iacentem animum habes, quem oportet hic præsentem esse, & diabolum superatum, Martyres verò ipsos superantes videre, necnon Dei gloriam celebratam, Ecclesiamq; martyrij corona insignitam? Sed istorum excusatio talis est. Peccator, inquit, sum, idcirco festo diei occurrere non possum. Maximè, inquam, ob hanc causam, quoniam peccator es, occurrere debes diei festo, vt iustus efficiaris. At si iustus es, occurre ne à iustitia excidas. Ecquisnam ex hominibus sine peccato est? Propterea sacrificiũ [s] & Ecclesia, propterea preces ac ieiunia: & quoniã multa sunt animæ vulnera, propterea medicamenta ipsa inuenta sunt, quæ singulis animæ vulneribus congruentem medicinam adferunt. Habes Ecclesiã, & sacrificium, quod perficitur, habes patrum orationes, habes Spiritus sancti donum, & sanctorum congregationem, multaque alia quæ sunt huiusmodi, quæque possunt te à peccatis ad iustitiam reuocare. Cùm res ita se habeat, tu tamen ad Martyrum preces occurrere noluisti. Dic, agè, quam peccati veniam habere poteris? Nihil mali in via positum fuerat, & tamen detentus es, quò minus ad Martyrũ concordiam celebrandam conuenires. Sed dices, vnam aliquam ex iis quæ huius vitæ sunt, curam te detinuisse. Maius certè hoc crimen est, cùm ne breuem quidem horam Deo ipsi conferre volueris, vt integram totius diei mercedem reciperes. Peccator, inquit, sum, & non possum facere, quod dicis. Quia peccator es, propterea magis hoc debes. An ignoras eos etiam qui altari assidẽt, peccatis esse affixos? Carne enim sunt induti, & sanguine, atq; ossibus compositi. Nos etiam ipsi in cathedra sedẽtes, & alios docentes, peccatis quidem complicati sumus. Non propterea tamen de benignitate diuina desperamus, neque duritiem, aut inclementiam aliquam Deo ipsi affigimus. Omnes, inquam, homines sumus iisdẽ elementis compositi, neque correptionem recusamus, immensum diuinæ in humanũ genus benignitatis pelagus considerantes. Et vobis quidem, si post peccata commissa in Ecclesiam ingressi fueritis, non tantum crimen est: sub magistro enim viuitis. Nos verò quãtò dignitate præstamus, eò maiori culpæ sumus obnoxij. Aliud enim est eum peccare, qui docetur: aliud doctorem ipsum relinquere. Non ob id tamen [s] docẽdi locum recusamus, neque submissionis pretextu ad segnitiem decidimus. Nam & hoc diuina quadam dispẽsatione factum est, vt sacerdotes etiã ipsi peccatis subiecti sint. Audi, quæso, quomodo res se habeat. Si doctores, & sacerdotes ipsi non peccarent, neque vitæ huius affectibus subiecti essent, certè inhumani, & à venia aliis danda essent abhorrentes. Sed propterea ipsos etiam sacerdotes affectibus subiectos esse Deus voluit, vt eorum, quæ ipsi patiuntur, sensum habentes, aliis etiam veniam darent. Ita Deus mundum optimè gubernat, quippe qui & illos ipsos, quorum fidei Ecclesiam, & populum commissurus erat, permisit peccato subiici, vt à suorum erratorum conscientia admonerentur in alios esse benigniores. Nã si ipsi non peccassent, nullam peccantibus veniam daturi essent, sed inhumanitate ducti, omnes ab Ecclesiæ corpore abscidissent. Quòd autem res ita se habeat, neque temerè, aut coniectura ductum me hoc dicere existimeris, agè rebus ipsis consideratis probemus, quod dicimus. Petro Apostolo orbis terrarum Ecclesiæ, & populorum multitudines eius fidei cõmittendæ erant, vel potius creditę sunt illi claues regni cœlorum. Quid enim ait illi Dominus? Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlo. Erat autem Petrus non miris, sed admodum seuerus, & aliquantò durior. Quòd si ad eius naturam illud etiam accessisset, vt nullis peccatis subiiceretur, quæso, quam veniam habituri fuissent qui ab illo docendi erant? Propterea hoc egit Dei gratia, vt paululũ ab ipso descisceret Petrus, & peccato alicui subiiceretur, quò ex his quæ ipse passus fuerat, disceret humanior esse in alios. Sed vide cuiusmodi peccato permisit subiici Petrum illum talem ac tantum virum, Apostoli-

[s] Sacrificiũ, Ecclesia, preces, & ieiunia sunt medicamenta vulnerũ animarũ nostrarũ.

[s] Vides quod propter peccatũ prælatus non perdit prælaturam, neq; præsidendi munus.

Apostolorum verticem fundamentum immobile, petrā stabilem, & quæ frangi non posset, Ecclesiæ principem, portum inexpugnabilem, turrim firmam, & quæ non posset concuti. Hic, inquam, fuit Petrus ille, qui dixit Christo: Etiam si oportuerit me mori tecū, non te negabo. Petrus ille fuit, qui diuina reuelatione doctus, veritatem confessus ait: Tu es Christus filius Dei viui. Hic cùm nocte illa, qua se ipsum tradidit Christus, staret ad prunas, & calefieret, ait illi puella quædam: Et tu cū Iesu Nazareno eras. Tu ipse: Neque scio, neque noui quid dicas. Hem Petre, modò dicebas: Si oportuerit me mori tecū, non te negabo: & nunc eum negas, & ais: Non noui hominem istum? Nondum tormenta, nondum flagella proposita tibi sunt, sed simplex vilis cuiusdam puellæ verbum audisti, & ad negationem prolapsus es. Negásne Petre? Nulla tibi tormenta nulla flagella, nullæ plagę, nullus furor, nulli principes, nulli gladij accuti, nulla iussa, nulla ædicta, nulli Reges minantes, nullæ denique instantis, aut mox futurę mortis minæ tibi obiectę sunt: nondum carceres, & pręcipitia, & mare, nondum aliquid tale terrorem tibi attulit, & Dominum negans, ais: Non noui hominem istum. Rursus puella cœpit dicere circunstantibus, quia hic ex illis esset. At Petrus: Non noui, inquit hominem istum. Quisnam est, Petre, qui te negare facit? Non vnus, inquam, aliquis ex grauioribus, sed fœmina, eaque hostiaria, abiecta, & captiua quędam puella, nullius pretij mulier. Talis, inquam, est quę te interrogat: & tu confestim negas? O rem nouā & admirabilē. Puella momento tēporis illius Petri fidē conturbauit. Petrus illa Ecclesiæ colūna, ac propugnaculū, puellæ vnius nō minas, sed vnicū verbū nō sustinuit. Locuta est illa, & ipse statim quassatus est. Verbū puellæ processit, & colūna illa cōcutiebatur. Illa locuta est, & propugnaculū fluctuauit. Quémnā vidisti, Petre, vt Christū negares? Puellā vilē, & ianuæ custodē contēnendā. Hāc vidisti, & Christū negas? Verū quamuis Petrus negauerit, humani tamē generis amator Deus peccatū illi cōdonauit. Nouit enim illum, vt hominem humanum quiddam passum fuisse: cùm ob eam maximè causam, vt dixi, ipsum peccare permisisset, quod populorum multitudo illi credenda erat, ne seuerus, & innocens, à venia propriis fratribus impartiēda esset alienus. Succubuit igitur peccato, vt delictum suum, & Domini veniam considerans, condonaret & aliis benignitatis causa, iuxta dispensationem Deo congruentem. Permissus enim est peccare is, cui Ecclesia credēda erat, illa videlicet Ecclesiarum columna, & portus fidei. Petrus orbis terram magister peccare permissus fuit, vt eius indulgentia humanitatis argumentum aliis proponeretur. Sed quam ob rem hæc à nobis dicta sunt? Quoniam & nos sacerdotes in cathedris sedentes, peccatis colligati sumus. Propterea enim nō Angelo, neque Archangelo sacerdotium commissum est (liberi enim sunt à peccandi libidine) ne videlicet eos qui ex populo peccarent, fulguribus transfigerent: sed homini à Deo cathedra hęc commissa est, qui & ipse [1] libidine & peccatis colligatus est, vt si quem peccantem inuenerit suorum peccatorum conscius, in eum qui peccat benignus efficiatur. Nam si Angelus sacerdos fuisset, & aliquem adulterium committentem inuenisset, statim eum de medio sustulisset, cùm ipse huic libidini subiectus non sit. Si Angelus potestatem accepisset, peccantes homines non doceret: sed in iram mortiferam cōcitatus, repentè illos perderet. Itaque ob id homini commissa est Ecclesia, quòd sciat se delinquere, & peccata expertus iis qui peccant veniam dare possit, ne irascente illo, Ecclesia inanis fiat. Sed cúrnam tam minutis orationibus de Petro loquēs, ad aliam personam sermonem non transfero? Age in medium proferamus prophetam illum Eliam, terrestrem Angelum & cœlestem hominem: qui humi quidem ambulabat, & ea quę in cœlis sunt mēte, animoq; versabat. Erat trium cubitorum staturæ homo, & per sublimem aëris regionem perambulabat, & vsque ad ipsa cœli fastigia protendebatur: ille, inquam, aquarum custos, cuius lingua aquarum fuit thesaurus, & clauis cœlorum: ille idiota, & philosophus: pauper, & diues. pauper, quòd propter Dei charitatem ac studium, relictis terrenis rebus, maiora sibi comparare studuerit: diues, quòd cœlestes nubes lingua sua detinuerit, quippe qui durior erat ad condonandum peccatoribus, ita vt Deum orârit, ne daret pluuiam. Viuit, inquit, Dominus, si erit pluuia, nisi per os meum. Quid agis, Elia? Cur sic pronuncias: Viuit Dominus, si erit pluuia, nisi per os meum? Vbinam sunt hæretici, qui dicunt, filium Dei orare? Miser homo, & impudens, quid agis? Elias pronunciat, & Dei filius orat? Seruus iubet, & Dominus obsecrat? Neque eum honorem Dei filio tribuis, quem & Eliæ? An non vis parem saltem dignitatē Domino concedere, & seruo? Non orat, neque precatur Elias, sed veritatis sermonem proponit, & cœlum ipsum claudit. Non orat: sed quidnam facit Elias? Scio, inquit, quod me audiat Dominus meus: zelo enim impulsus hoc facio. O rem nouam, & admirabilem. Vidistj Dominum serui beneuolentia superatum? Etenim Elias ipse multo zelo impulsus hoc fecit. Videbat enim absurda multa fieri. Videbat vitia ipsa multa cum libertate propagari. Atra siquidem nox orbem terrarum oppresserat: itaque

[1] *Ecce quomodo sacerdos libidine, & peccatis colligatus non perdit sacerdotium, vt quidam male senserūt: sed retinet locū suum, & officio suo fungitur.*

omnes

omnes in tenebris illis offendebant. Erat orbis terrarum naufragium, nõ aquarum sed intemperantiæ. Propulsata enim temperantia incontinentia ipsa dominabatur: virtus expellebatur, & vitia tanquam res aliqua legittima, colebautur. Colles, montes, saltus, & viæ, atque aër tenebris contegebatur. Itaque obfuscato sole, cœlũ erat caliginosum. Omnis natura propter idolorum culturam coinquinabatur. Ergo tanquam in nocte aliqua omnes ambulabant, rebus creatis, non tanquam creatis, animum adhibentes. Videbant lapidem, & tanquam Deum adorabant, Videbaut ligna, & illa similiter colebant. Altissima igitur nox illos oppressos tenebat, cùm creatorem despicerent, & res creatas venerarẽtur. In tam multis tenebris solus Elias virtutis lucernam tenẽs, & tanquam in quodam montis vertice, in sapientiæ fastigio sedens, virtutis quidem faciẽ præferebat, sed splendorem præferens: Nihil tamen eos iuuabat, eò quòd illorum mens tenebris oppressa erat, & idololatriæ sceleribus detinebatur. Excandescebat igitur Elias, animo dissecabatur, lamentabatur, & multis verbis illos ab erroribus reuocabat: sed nemo tamen eum loquentem audiebat. Precabatur, sed nemo illi optemperabat. Zelo igitur commotus, illos erudire voluit, vt fame ipsa tabefacti, preces suas tandem ad creatorem transferrent, ac fames pietatis materies illis fieret. Nihil inquit, aliud homines istos erudire poterit, nisi fames, vt vel sic augustiis vndique coarctati, ad omnium creatorem Deum reuertantur. Quid igitur Elias? Viuit Dominus, si erit pluuia, nisi per os meum. Prolata fuit vox hæc, & statim aër mutatus est. Cœlum æreum factum fuit, non naturam mutãs, sed facultatem suam refrenans. Statim elementa, tanquam in aliam quandam figuram conuersa sunt. Prophetæ oratio, tanquã flamma quædã, ad terræ viscera demissa est: & omnia statim exarescebat, omnia vastabantur, omnia destruebantur: statimque videre licebat herbas ipsas arefactas, item arbores, ac plantas, tam fructũ ferentes, quàm quæ fructum nõ ferunt, tã quę in campis, quàm quæ apud mare positæ erant, omnia simul arefacta, omnemq; ætatẽ iam iam destruendam, puerorum lamentationem, matrum eiulatum, & desperationem multam. Vna fuit Prophetæ oratio; sed vide quàm multa effecerit. Omnes igitur feræ moriebantur, iumenta, pueri, viri, animalia, volucres omnes, denique orbis terrarum erat naufragium, & calamitas ipsa totam terram occupârat. Nemo seruabatur, sed vniuersi propter aquarum penuriam moriebantur: arescebant plantæ, arbores, fontes fluuij, stagna, & paludes, omnia denique perire videbantur, & vniuersale quoddam naufragium vniuersam terram detinebat, cœlumque ipsum siccitate claudebatur. Itaque detentum erat, & naturam omnem mutauerat. Omnia igitur moriebantur, & ira pœnaque à deo missa perdebantur vniuersa sed nihil tamen Elias hæc ipsa curabat: nã præ zelo tanquã ebrius efferuescebat cõtra eos, qui Deum non quęrebant. Ergo & immatura ætas extinguebatur. Quid agis, Elia? Esto, iuuenes peccârunt; cur infantes castigantur? Esto, homines deliquerunt, cur iumenta ipsa vnà cum illis moriuntur? Tantàne immanitate indutus es, vt homines nihil cures? Nõ habes vxorem non infantes: ob id pereuntes homines tibi curæ non sunt? Quid igitur Deus ad Eliam? Vade, inquit, ad fluuium Chorazim, & præcipiam coruo, vt te nutriat illic. Libenter hoc loco quæsiuerim ab homine Iudæo, vt ostenderem ipsi quemadmodum lex ea quæ legis sunt, euertat. & ipsa secum pugnet, firmitatem non habens, quippe quæ non erat veritas, sed vmbra: Nam in lege ipsa continebatur vmbra, hæc autẽ nostra lex sine dubio continet veritatem: res illæ figuram, nostræ facta exprimunt. Elias iste quem venerraris, quem venturum expectas, quem multa oratione celebras, quem prophetam appellas, ille, inquam, Elias quomodo à coruo nutriebatur? Coruus in lege impurum animal habetur. coruum, inquam, lex ipsa præcepit impurum esse animal, quomodo igitur ab impura volucre nutriebatur? Nam si lex ipsa coruum impurum esse dicit, omnino qui à coruo nutriebatur, eum quoque impurum fuisse oportet. Sed caue hoc dicas, caue, inquam, hoc sentias, cùm diuinus Elias à coruo nutritus fuerit: nihil enim ex iis, quę à Deo creata sunt impurum esse existimo. Interuallo autem temporis factum est, vt fluuius ille exaresceret. Eliam igitur Deus illinc excitãs: Surge, inquit, vade in Sarepta Sidoniorum, & præcipiam mulieri viduæ, vt te nutriat illic. Hoc autem qua dispensatione Deus effecerit, velim audias: quoniam videlicet nesciebat Elias, quomodo apud alias nationes res se haberet. Cùm enim in vno certo loco sederet, neque orbis terrarum calamitatem videre posset, quo modo omnia arefacta essent, paludes, fontes, fluuij, plantę, erbores, fructus, tam maturi quàm immaturi, tam quæ ferunt, quàm quæ nullos ferunt fructus, tam quæ apud fontes, quàm quę apud paludes aquarum: cùm, inquam, hæc ignoraret. & volucrum, aliarumque rerum omnium interitum, puerorum mortem, & matrum vlulatus, tãtam denique orbis terrarũ calamitatẽ nesciret excitans illum Deus, fecit, vt multã terrã peragraret, illinc & Sidonem vsque proficissens, vt cùm vidisset Elias quo pacto res se haberent, rogaret deinceps Dominum suum, vt pluuiam dare vellet. Excitauit igitur illum ob hãc

rationem ad iter tam longum aggrediendum, non quòd non posset eum illic nutrire, sed vt Eliæ oculis calamitatem illam subiiceret, qua ad pluuiam ab ipso rogandam alliceretur. Poterat quidem Deus sine Elia hoc facere: sed nolebat tamen proprium famulum contemnere, ne malorum conciliatorem Eliam, bonorum autem Deum fuisse diceres. Itaque serui sui obsecrationem expectabat. Sed neque sic ille ad misericordiam flectebatur, quinimo duritia quadam vsus, neque cuiusdam rationem habens viam illam ingressus est. Zelo enim (vt prædixi) ebrius erat. Cur Elia, tanta inhumanitate indutus es? Expecta paulisper, & redargueris etiam ipse peccato esse obnoxius. Propter eorum peccata qui terram habitant, squalorem à Deo ipso impetrasti, cœlum clausisti, terræ frenum imposuisti, & naturæ cursum retinuisti: neque pro his quæ fiunt Deum orare vis. Non multò postea & ipse peccato subiectus esse redargueris, benignitatemque, ac veniam à Domino impetrabis, vt tu quoque in conseruos tuos mitem atque humanum te ostendas.

Sed quamobrem hodierno die harum rerum narrationẽ exponendam suscepi? Vt scilicet vobis ostenderem. propterea non vnum aliquem ex Angelorum numero in terris sacerdotem præfectum fuisse, sed hominem ex homine genitum, ne si peccatorum omnino esset expers, peccãtes homines sine misericordia puniret. Sed propterea homo creatus est sacerdos, vt ex propriis affectibus disceret humanæ naturæ consortibus veniam largiri. Itaq; in medium protuli magnos illos viros, quibus cùm populos multos crediturus esset, Deus eos peccato subiici permisit, sed postea peccatum illis condonauit, vt ex iis quibus ipsi eruditi essent, benigni fierent. Primò Petrum tantum illum Apostolum adduxi, qui cùm peccare permissus fuisset diuina benignitate adiutus, pœnitẽtia peccatum deleuit. Deinde venimus ad Eliam, cuius erratum iam iam exponemus, vt & impetratam veniam ostendamus, quoniam volebat quidem Deus Eliam benignitate vti, sed ille nolebat. Volebat Deus pluuiam dare, sed petitionem à seruo requirebat. Cùm igitur totũ iter perfecisset Elias, venit in Sarepta Sidoniorum, & vidit mulierem viduam ligna colligentem. Quid expectas amplius, Elia? Cur accurris ad viduam? Vidisti paupertatis exordia. Ne interroges quanta sit eius tenuitas, nihil quæras de his quæ intra domum sunt, cùm paupertatis ingressum iam videris. Quid est quòd in eius domum introire velis? Vidisti ligna colligentem, & ab ea nutriri postulas? Sed habebat ille tanquam pignus quoddam, Domini sermonem. Abiit igitur illuc, vt cũ vidua loqueretur. Sed quidnam ait? Da mihi, inquit, paululum aquæ vt bibam. Animaduerte sapientiam Eliæ, quemadmodum non statim ad maius aliquid petendum venit, sed ad id, quod erat vilius. Nõ dixit, da mihi panẽ, sed da mihi aquam. Prius aquam petiit, coniectura colligens, quòd si aquæ facultatem habuerit, possit & panis facultatem habere. Da mihi, inquit, paululum aquæ. Abiit vidua, aquam tulit: quàm cùm ille bibisset, animum auxit, & ait: Sume mihi & bucellam panis vt comedam. Cui respondit vidua: Viuit Dominus, si est mihi panis cinericius, nisi pugillus farinæ in hydria, & paululum olei in lecytho, quæ cùm confecero, comedam ego, & filij *. mei, & moriemur. Quid ad hæc Elias? Vade, inquit, & fac mihi subcinericium panem seorsum, & comedam, & postea facies liberis tuis & comedent. Quid ais Elia? Esto, panem petis: cur seorsum, & primum tibi dari vis? An nõ gratias acturus esses, si vnà cum filiis viduæ comederes? Tu vis panem comedere, & eius filios fame necari? Scio, inquit Elias, quam copiosa sit Domini mei liberalitas. Hæc ille. Vidua verò, non eius sermone obstupuit, neque tale quippiam absurdum cogitauit, aut dixit: Tu es, qui famem hanc intulisti, & ex reliquiis huius famis à me nutriri postulas? Non dixit: Tam magnam orbis terrarum partem prætergressus, ad me venisti, vt liberos meos fame corrumperes, ipse auctor famis existens? Nihil tale dixit, sed Abraham illum imitata, ingressa est domum, & fecit sicut à Propheta dictum fuerat. Quinimò licebat videre viduã illã, magis quàm Abraham hospitalitatis amantẽ. Ille enim cùm esset locuples, Angelos hospitio accepit: at hęc post famem mortem expectans, Prophetam accepit. Itaque videre licuit naturam contemptam, & hospitalitatẽ honoratam. Licebat videre eius viscera proiecta, & Prophetã susceptum, cùm integram filiorum multitudinem sepulchro mandauit. Quantũ enim fuit in viduæ proposito, omnes eius filij mortui sunt: sed Dei benignitate factum est, vt viuerent & incolumes essent. Nescio certè quibus verbis huius viduæ laudes comprehẽdam, quemadmodum se ipsam & filios contempserit, & hospitalitatis studiũ secuta fuerit, quemadmodum eius natura non tabuerit, & viscera non dissoluta sint, cùm videret integram filiorum multitudinem iam iam fame peritura. Sed illa animum gerens omnibus his rebus superiorem: accepit Prophetam hospitio. Cùm verò Propheta ipse panem accepisset, & comedisset, deinceps mercedem retribuit. Hospitalitatis sementem vidua sparsit, & statim florentem, atque copiosam hospitalitatis messem collegit. Quid enim Elias ait viduæ? Viuit Dominus, hydria farinæ non deficiet, & lecythus olei non imminuetur. Facta

* Cum Chrysostomus huius viduæ filios numero plurali nominet aduerte illum interpretationem Septuaginta secutũ esse.

est viduæ dextera torcular, & sinistra facta est area,& manipuli fructũ in ipsa necessitate reddentes,ac propter Prophetæ dicta viduam illam nutrientes. Torcular & area effecta est domus viduæ. Nõ imber,non pluuia,nõ ver,non autumnus,non æstas,non æstus, non ventorum vis,non temporũ mutationes,sed verbũ vnũ ex illius Prophetæ sententia prolatum,abundantẽ rerũ copiam viduæ suppeditauit. Post hęc (vt orationem concidam) abiit illinc ad Regem Achab. Dicam nunc eius rectè facta,vt cùm peccantem videris,discas ex Dei gratia bona omnia proficisci. Sed quidnam Eliç dixit Achab? Tu,inquit, es qui peruertis Israëlem? Cui Elias respondit: Non ego id facio,sed tu,& domus patris tui. Vidisti liberam Prophetæ orationem,quemadmodũ Regem ipsum redarguit? Post hæc cùm sederet in monte,venit ad ipsum quinquagenarius,& ait: Homo Dei descende,quia Rex te vocat. Cui Elias: Si homo Dei,inquit,sum ego,descẽdat ignis de cœlo,& deuoret te,& quinquaginta tuos. Deinde venit alius quinquagenarius,& ait: Homo Dei,descẽde, quia Rex te opus habet. Si homo Dei sum ego,inquit Elias,descẽdat ignis de cœlo,& deuoret te,& quinquaginta tuos. Ad hęc venit ad orationis conuentionẽ: cumq; sacerdotes illos infames Baal prouocasset: Oremus,inquit,& addidit: Facite vos seorsum altare,& eligite duos boues,& imponite ligna super vnum bouẽ,& ignẽ non imponite,& ego idẽ faciam: Postea inuocate nomen Deorum vestrorũ,& ego nomen Dei mei: & qui Deus exaudierit ignẽ mittendo,hic erit verus Deus. Fecerunt sacerdotes infames altare,& cœperunt inuocare Baal,dicentes: Exaudi nos Baal,exaudi nos. Cùm verò multo clamore edito,nemo esset qui exaudiret,(non enim erat vox,neque auditio) expectabat Elias, patientiam retinens,donec illi orarent. Cùm autem vidisset multam esse illorum moram, & intensos clamores,neque quenquã exaudire,irridens illos: Clamate,inquit, quàm maximè potestis,nam fortè dormit Deus vester. Post hæc cùm iam meridies esset, & tempus processisset: Concede,inquit Elias,vt faciam holocaustum meum: cumque fecisset altare, & imposuisset lingua,dixit: Adferte aquam circa altare: Adferte,inquit,bis tantum & ter tantum. Fecerunt hoc ministri. Velim consideres,quare ab Elia hoc factum sit. Quoniam erroris mos est veritati propria vitia obiicere. Id quod faciunt meretrices, anticipant enim ipsę,& ingenuas fœminas meretrices vocant,vt non habeant illę quid conuicij obiiciant. Propterea etiã in hac re sapienter se gessit Elias. Attẽde quęso,quod dicturus sum: vidi enim ipse quod dicã. In idolorũ altaribus foramina quædã sunt ex inferiore altaris parte,& fouea quædã obscura: descendunt autẽ erroris artifices in foueã illam, & ex foraminibus,quæ diximus,ignem sufflant ad sacrificium conficiendum,ita vt multi decepti cœlestem esse ignẽ illũ existiment. Ne igitur & Elias in suspicionẽ veniret, quòd & ipse aliquid tale machinatus esset,aquã effudit,vt aqua illa nulla esse infra altare foramina ostẽderet: vbi enim foramen aqua inuenerit,illic aqua non consistit,sed per foramina ipsa defluat necesse est. Impleuit igitur altare,& his verbis Deũ orauit: Exaudi me Domine, hodie in igne. Exaudisti me in aqua,exaudi me & in igne. Vidisti elementorũ aurigã,& gubernatorem Eliã? Et ecce,inquit,cùm ipse inuocasset,celeriter ignis descendit de cœlo,& consumpsit sacrificium & lapides: & aquã deleuit ignis. Tunc ille: Comprehẽdite,inquit, sacerdotes istos infames,& nemo seruetur ex ipsis. Comprehenderũt,& interfecerunt ipsos,quadringentos scilicet,& quinquaginta sacerdotes Baal,& quadringentos sacerdotes sublimium montium. Audiuit Iezabel vxor Regis Achab,quæ facta fuerant,& misit ad Eliam,dicens: Hæc faciant mihi Dij,& hæc addant,nisi cras ponam animam tuam,vt animam vnius ipsorum. Cùm hæc audiuisset Elias,aufugit. Vbinam quæso. Est Elias ille talis, tantusq; vir. Propositum enim mihi est ostendere,quòd peccato succubuerit. Hoc autem dico,non accusans virum illum iustum: sed salutis materiã tibi procurans, vt cùm sanctos quoq; peccantes videris,& de sua salute nõ desperantes,sed diuinæ benignitatis cõpotes factos,tu etiã si peccaueris,salutem valde speres. Cùm igitur dixisset Iezabel: Hæc faciãt mihi Dij,& hæc addant,nisi cras ponam animam tuam,vt animã vnius ex ipsis: Audiuit Elias,& fugit itinere dierum quadraginta. Proch facinus. Quanta fuit hæc timiditas? Mulieris vnius audiuit verbũ & aufugit quadraginta dierũ itinere,idque fecit non post vnũ, aut alterũ,aut tertium diẽ,sed cùm primùm mulieris sermo ad se perlatus est: ac præ metu nesciẽs quid ageret, tantã fugam corripuit. Quid hoc est,Elia? Tu ne ille es,qui cœlum clausisti,pluuiam refrenasti,aëri iussisti,& ignẽ ex alto euocasti,sacerdotes interfecisti, & Regi Achab dixisti: Tu es,qui peruertis Israẽlẽ,& domus patris tui: item illud. Viuit Dominus,si erit pluuia,nisi per os meum: qui denique domũ viduę copiosam,quandã aream, & manipulos effecisti,& eius filiũ mortuum suscitasti? Talis, inquã,tantusq; vir, mulieris verbo audito,aufugisti,& mulier vna captiuum te ducit? Duo illa propugnacula,& arces à duabus mulieribus sunt redargutæ. Petrus puellam extimuit,& Elias Iezabel formidãs in simile incidit peccatum,& fugit itinere dierũ quadraginta. Vbinam est ille feruor tuus,

EX LIBRO PRIMO HISTORIArum Diui Gregorij Turonensis.

PETRVS ROMAM VENIT, ET PER MARtyrium Christo testimonium, vt cæteri Apostoli, perhibet.

BEATVS Petrus Apostolus sub imperatore Claudio quarto ab Augusto, Romã aggreditur, ibiq; prędicans in multis virtutibus manifestissime Christũ esse Dei filiũ cõprobauit. Ab illis enim diebus Christiani apud ciuitatẽ Romanã esse cœperunt. Cùm autem nomen Christi per populos magis ac magis dilataretur, oritur contra hoc antiqui serpentis inuidia, & totis se Imperatoris precordiis immittit sęua malignitas. Nam Nero ille luxuriosus, vanus, atque superbus, virorum succuba, & rursus virorum appetitor, matris, sororum, ac proximarum quarũque mulierum spurcissimus violator, ad complendam maliriæ suę molem, primus contra Christi cultum persecutionem excitat in credentes. Habebat enim secum Simonem Magum, virum totius malitiæ, & omnis magicæ artis magistrum. Hoc eliso per Apostolos Domini, Petrum atque Paulum, commotus contra eos, quòd Christum filium Dei prædicarent, & idola adorare contemnerent, Petrum cruce, Paulum gladio iubet interfici. Ipse verò excitatam super se seditionẽ fugere tentans, quarto ab Vrbe lapide de propria se manu interfecit. Tunc & Iacobus frater Domini, & Marcus Euangelista pro Christi nomine glorioso martyrio coronati sunt. Primus tamen omnium hanc viam Leuita Stephanus, & martyr intrauit. Magna autem post Iacobi Apostoli necem Iudæos calamitas est assecuta. Nam adueniente Vespasiano & templum incensum est, & sexcenta milia Iudæorum eo bello gladio & fame confecta sunt. Domitianus autem secundò post Neronem in Christianos sęuit, Ioannemq́ue Apostolum in insulam Pathmos relegat in exilium, & diuersas crudelitates in populos agitat. Post cuius mortem beatus Ioannes Apostolus, & Euangelista de exilio rediit, qui senex & plenus dierũ perfectæq; in Deum vitę, viuens se deposuit in sepulchro. Hic fertur non gustare mortem, donec iteratò Dominus iudicaturus adueniat, ipso in Euãgeliis ita dicẽte: Sic eũ volo manere donec veniã.

Habetur hic Petrum & Paulum Romæ fuisse, ibiq; Christũ prædicasse, & sub Nerone in eadẽ Vrbe martyrio fuisse coronatos.

VITA SANCTI PAVLI APOstoli, per Diuum Hieronymum scripta.

PAVLVS Apostolus, qui antè Saulus extra numerum duodecim Apostolorũ, de tribu Beniamin, & oppido Iudææ Giscalis fuit, quo à Romanis capto, cum parentibus suis Tharsum Ciliciæ commigrauit, à quibus ob studia legis missus Hierosolymã, à Gamaliele viro doctissimo, cuius Lucas meminit, eruditus est. Cùm autẽ interfuisset neci martyris Stephani, & acceptis à pontifice tẽpli epistolis ad persequẽdos eos, qui Christo crediderant, Damascũ pergeret, reuelatione compulsus ad fidem, quę in Actibus Apostolorũ scribitur, in vas electionis de persecutore translatus est. Cumq; primũ ad prędicationẽ eius Sergius Paulus proconsul Cypri credidisset, ab eo quòd eum Christi fidei subegerat, sortitus est nomen Paulus: & iuncto sibi Barnaba, multis vrbibus peragratis, reuertensq́ue Hierosolymã, à Petro, Iacobo, & Ioanne, Gentiũ Apostolus ordinatus. Et quia in Actibus Apostolorum plenissimè de eius conuersatione scriptũ est, hoc tantum dicam, quod post passionẽ Domini vigesimoquinto anno, id est, secundo Neronis, eo tẽpore quo Festus procurator Iudææ successit Felici, Romam vinctus mittitur, & biennium in libera manens custodia aduersus Iudæos de aduẽtu Christi quotidie disputauit. Sciẽdũ aũt in prima satisfatione, necdũ Neronis imperio roborato, nec in tanta erumpente scelera, quanta de eo narrãt historiæ, Paulũ à Nerone dimissum, vt Euangeliũ Christi in Occidentis quoque partibus prædicaret: sicut ipse scribit in secũda epistola ad Timotheũ, eo tempore quo & passus est, de vinculis dictans epistolã: In prima mea satisfactione nemo mihi adfuit, sed omnes me dereliquerunt: nõ eis imputetur. Dominus autẽ mihi adfuit, & confortauit me, vt per me prædicatio cõpleretur, & audiant omnes gentes: & liberatus sum de ore leonis. Manifestissimè leonẽ propter crudelitatem Neronem significans. Et in sequentibus: Liberatus sum de ore leonis. Et statim: Liberauit me Dominus ab omni opere malo, & saluauit me in regnũ suũ cœleste, quod scilicet præsens sibi sentiret imminere martyrium. Nam & in eadẽ epistola præmiserat: Ego enim iam immolor, & tẽpus resolutionis

Habetur in lib. eiusdem de viris illustribus.

lutionis meæ instat.[1] Hic ergo quartó decimo Neronis anno, eodem die quo Petrus, Romę pro Christo capite truncatus, sepultusq; est in via Ostiensi, anno post passionem Domini trigesimo septimo. Scripsit autem nouem ad septem Ecclesias epistolas: ad Romanos vnam, ad Corinth. duas, ad Galatas vnam, ad Ephes. vnam, ad Philippenses vnam, ad Colossenses vnam, ad Thessalon. duas: præterea ad discipulos suos. Timoth. duas, Tito vnam, Philemoni vnam. Epistola autem quę fertur ad Hebræos non eius creditur, propter styli sermonisque distantiã: sed vel Barnabę, iuxta Tertullianum: vel Lucæ Euangelistæ iuxta quosdam: vel Clementis Romanæ postea Ecclesiæ episcopi, quem aiunt ipsi adiunctum, sententias Pauli proprio ordinasse & ornasse sermone. Vel certè, quia Paulus scribebat ad Hebræos, & propter inuidiam sui apud eos nominis, titulum in principio salutationes amputauerat. Scripserat vt Hebræus Hebræis Hebraicè, id est suo eloquio disertissimè, vt ea quæ eloquenter scripta fuerant in Hebræo, eloquentius verterentur in Græcum: & hanc causam esse, quod a cæteris Pauli epistolis, discrepare videatur. Legunt quidã & ad Laodicenses, sed ab omnibus exploditur. Igitur Nero, vt apertum se hostem diuinitatis pietatisque professus est, ipsorum prius Apostolorum, quippequi duces & signiferi erant in populo Dei, expetit neces. Et Paulum quidem capite in ipsa vrbe Roma, Petrum verò crucis patibulo condemnat. Horum testimonium quærere extrinsecus superfluum puto, cum rẽ gestã insignia vsque in hodiernum, & splendidissima eorum monumenta testentur. Veruntamen scribit de his etiam [2] Caius quidam scriptor antiquis, qui cum Zephirino episcopo Romano aduersum Proculum quendam Cataphrygam disputans, hęc de Apostolorum commemorat locis. Ego, inquit, habeo trophęa Apostolorum, quę ostendam. Si enim procedas via regali, quę ad Vaticanum ducit, aut via Ostiensi, inuenies trophæa defixa, quibus ex vtraque parte statutis Romana communitur Ecclesia. Quod autem eodem tempore ambo passi sint, Corinthiorum episcopus Dionysius, cùm in vrbe positus esset, & de scripturis disputaret, hoc dicit: Sed & vos habentes commonitionem à Petro & Paulo, plantationem [3] Romanæ & Corinthiorum Ecclesiæ coniunxistis. Ambo etenim simul aduentantes, & in nostra Corinthiorum Ecclesiã docuerunt, & per omnem Italiam, atque in hac vrbe simul docentes, etiam martyrio pariter: vno eodemque tempore coronati sunt. Hæc autem retulimus, vt historia quæ in opinione omnium est, confirmatior habeatur.

1 Si hæc te Hieronymi verba super epistolã ad Hebræos perturbãt, confirmẽt quæ postea in. 2. capite ad Titum scribit, nẽpe hãc Epistolã iam inter Ecclesiastic. esse receptã, & in. 2. ad Galatas, vbi eam Pauli libere nominat. Sed apertius in prologo super epist. ad Titũ asserit hanc epistolam ab Hæreticis propterea esse reiectã, quod in ea omne dogma manifeste destrueretur.

2 Ex historia Ecclesiastica lib. 2. cap. 25.

3 Heus tu qui impudenter garris Petrũ nunquã Romæ fuisse.

VITA SANCTI PAVLI APOSTOLI, per Diuum Isidorum Episcopum Ispalensem scripta.

Habetur in libr. eiusdẽ de patribus noui testamenti.

PAVLVS, qui antea Saulus, Apostolus gentium, aduocatus Iudæorum, à Christo de cœlo vocatus, & in terra prostratus, qui oculatus cecidit, cœcatus surrexit, ex persequutore factus est vas electionis, & ex lupo agnus, inter Apostolos vocatione nouissimus, prædicatione primus, in lege Gamalielis discipulus, in Euangelio Christi seruus, cuius patria Iudæa fuit, genus de tribu Beniamin. Hic secundo post ascensionem Domini anno baptizatus, dignitatem meruit Apostolatus, atque plus omnibus laborans, multò latius inter cæteros verbi Dei gratiam seminauit, atque doctrinam Euangelicam sua prædicatione compleuit, incipiens ab Hierosolymis vsque ad Illyricum, & in Italiam Hispaniamque processit, ac nomen Christi multarum gentium populis manifestauit, quibus nõ fuerat declaratum. Cuius miracula ista esse noscuntur. Raptus tertium cœlum ascendit. Seducentem Phytonis spiritum imperata discessione damnauit. Adolescenti mortuo vitalem redintegrauit spiritum. Cœcitate pręclusit Magum. Claudo proprium reformauit incessum. Diri serpentis nec sensit morsum, sed igni dedit arsurum. Patrem etiam Publij à febribus orando sanauit. Ob amorem quoque Christi multas passiones sustinuit. In primis Iudaicas persequutiones, & gentium miserias, & laborem, famen, sitim, frigus, & nuditatem, die ac nocte profundi naufragia, mille pericula, ferrum, verbera, carcerales tenebras, tormenta catenarum, calores, & vincula. Inter hęc ligatur, & Iudęis traditur, à gentibus lapidatur ad necem, in sporta per murum dimittitur, virgis cæditur, pœnis arctatur, in carcere, vinctus terræmotu facto resoluitur. At vltimum à Nerone gladio occiditur eo die, quo & Petrus crucifixus est. Sic enim oportuerat, vt ij, qui simul confessi sunt, vno die coronarentur. Sepultus est Romę via Hostiẽsi, anno post passionem Domini trigesimosexto, tertio milliario ab vrbe, contra orientalem plagam.

THEODORI DAPHNOPATI ENCOMIVM

Sancti & magni Apostoli Christi Pauli, collectum ex diuersis orationibus Diui Chrysostomi, & encomiis, quæ fecit in magnum Paulum.

Apud Simeonem Metaphrasten.

NIVERSA quidem lex encomiorũ, & omnis oratio cõposita arte oratorum à splendoris sanctorũ vincitur magnitudine, maximè autem quæ de diuina, & principibus habetur Apostolis. Quantum enim alios, martyres inquam, & iustos gloria, & honore, & apud Deũ propinquitate superant, tantò etiam sunt superiores lege encomiorum eorum decertationes, & ea, in quibus aliis antecellunt, quòd humanam rationẽ superant, & cogitationẽ, quæ pro vniuerso orbe terrarũ certamina susceperunt, & quæ præclarè gesserunt. Quamobrem vestrũ veluti placantes desideriũ, etiamsi cœptum sit audax, cum eorũ laudes verbis studeremus extollere, cogitassemus autẽ id planè fieri non posse, nec à nobis esse suscipiendũ ex iis, quæ à diuino Patre, & melle fluente Chrysostomo variè dicta sunt, moralibus, inquam, orationibus, & suasionibus, sermonibusque, & encomiis: & iis, quæ sunt aliter ab eo laborata, id quod est vtilẽ (vt par est) eligentes & in vnam harmoniam & cõsonantiam componentes, eis vnũ ex omnibus encomium obtulimus, eisdem (vt semel dicã) dictionibus, quoad eius fieri potuit, & sententiis, & verbis id ornantes. Sic autem habet. Apostolicorum quidem Actuum inscriptionis totũ iam vobis debitum exoluimus. Deinceps autem erat consequens libri aggredi principiũ, & dicere, quidnam sit illud: Primùm quidem verbũ feci, ô Theophile, de omnibus, quæ Iesus cœpit facere, & docere: Sed Paulus nõ sinit nos vti hoc ordine consequentiæ ad se, & ad recta eius facta linguam nostram vocans. Cupio enim videre ipsum vinctũ introduci Damascum, non catena ferrea, sed voce Domini. Cupio videre ipsum captũ, hunc, inquam magnum piscẽ, qui mare vniuersum agitauit, qui fluctus innumerabiles excitauit in Ecclesiam. Cupio videre eum vinctũ non hamo, sed verbo Domini. Nam quomodo quidam piscator sedens super altam petrã, & ex alto tenens arundinẽ, hamum mittit in mare: ita etiam noster Dominus, qui piscatum ostendit spiritalem, sedens tanquam in alta petra cœlorum, tanquã hamum vocem illam emittens desuper, & dicẽs: Saule, Saule, quid me persequeris? Sic cepit hunc magnum piscem. Quis enim illum crudelem, & inhumanum, & persecutorem, & blasphemum, & Ecclesiam sic vastantem, vt etiam domos ingrediens traheret viros & fœminas, & omnia confunderet & perturbaret, sustinuisset: si nõ repentè eũ Rex noster transmutasset, & ad se reduxisset? Etenim discipuli quoq;, vbi eũ vidissent aduisse, timore affecti horrebant, & ne eũ quidẽ audebant aspicere: & quãdo rursus fuit ex amicis, eundẽ metũ ostendebant. Si eũ ergo timebant etiã reconciliatũ, si fuisset inimicus & hostis, quid non fecissent? Ego autem quid agã? Necesse est, vt maximè fugiã celeritate, ne si me rursus apprehẽderit, abducat à proposito. Scitis enim quòd cùm sæpe mihi aliò eunti, & ad aliud cõuerso occurrisset, me in media detinuit oratione, & sic cepit, vt in ea persuaserit finire orationẽ. Hic ergo beatus Paulus, qui vniuersum orbẽ terræ illuminauit, in tempore vocationis aliquando est excæcatus: sed illius excæcatio facta est totius orbis terræ illuminatio. Quoniam enim malè videbat, eũ Deus rectè excæcauit, vt vtiliter aspiceret. Et quoniã Dei Ecclesiam summè persequebatur, & erat adeo vehemens & alienus à congressione, accipit frenũ vehementius, ne si eũ abduceret impetus illius animi alacritatis, non obediret iis quæ dicebantur, & vt sciret cũ quo bellum gereret: quẽ non solùm punientem, sed neq; beneficio afficientem ferre potest. Neq; enim eum obcæcauerunt tenebræ, sed lux modũ excedens ei offudit tenebras.

Si nos ergo bellum circunsisteret Barbaricũ, & in acie hostes maximam exhibuissent molestiam: deinde Imperator hostium, qui innumerabiles admouebat machinas, & nostra omnia cõfondebat, multoq; tumultu & turba replebat, & ipsam minabatur se vrbẽ dirutarum, & igni mandaturũ, & nobis intentabat seruitutẽ, repentè à nostro Rege ligatus in vrbem duceretur captiuus, non omnes cũ fœminis, & infantibus exiliissemus ad illud spectaculum? Cùm autem nunc quoq; est bellũ conflatum, Iudæis omnia perturbantibus, & ad oppugnandã Ecclesiam machinas omnes adhibentibus: hostiũ verò caput est Paulus, qui omnia magna facit, & dicit, qui omnia permiscet & perturbat: eũ autem alligauit Dominus noster Iesus Christus Rex noster: nõ egrediemur omnes ad hoc spectaculũ, vt videamus eum duci captiuum? Etenim Angeli è cœlis videntes eũ vinctũ introduci, exultabant, non quoniã videbant eum vinctũ, sed quoniã mente agitabant, quot homines

è vinculis esset liberaturus: non quoniam eum manu duci cernebant, sed quoniam intelligebant, quàm multos ille homines esset è terra in cœlum deducturus: non quoniam eũ orbatum aspiciebant, sed quoniam cogitabant, quàm multos ille esset educturus è tenebris. Propterea ego quoq; aliis omnibus dimissis, ad Paulum exilire contendo. Paulus enim, & Pauli desideriũ coegit nos hunc facere saltum. Quis loquetur potentias tuas Domine? Quoniam non siuisti Paulum latere: quoniam talẽ virum ostendisti orbi terræ. Laudauerunt te omnes Angeli vno animo, quando astra fecisti, & quando Solẽ: sed nõ sic vt quãdo Paulum ostendisti vniuersõ orbi terræ. Propterea terra fuit cœlo lætior, quoniã hic est lætior solari luçe. Et hic quidẽ sol cedit nocti, ille autem superauit diabolum. Et hic quidẽ in alto fertur, & deorsum immittit radios: ille autẽ inferne oriens non mediũ cœli & terrę luce impleuit: Sed & os aperuit, & Angelos magna impleuit voluptate. Si enim propter vnum peccatorẽ pœnitentiã agentẽ est gaudiũ in cœlis, ipse verò ex prima concione venatus est quinque virorum myriades, quomodo superiores virtutes gaudio non implebit infinito? Quid autẽ dico? Sufficit. Paulus solummodo loquendo ad efficiendum, vt cœli exultent & lætentur. Quid enim est huius visceribus feruentius, qui totũ orbẽ terræ peragrauit tractus, lapidibus appetitus, & vinctus vt vinctos solueret, & ad se traduceret.

Neq; enim tanquam pugnans sic res confecit, sed tanquam ad promptam & paratã veniens victoriã, sic erexit trophæa, destruens, diruens, deiiciens diaboli munitiones, & machinas dæmonũ. Et neq; parum quidẽ respirabat ab his ad illos, & rursus ab illis ad alios transiliens, tanquã optimus aliquis Imperator, quotidie trophæa erigens, & victorias, vel potius hostis singulis. Tunica enim sola indutus veniens in aciem, cũ ipsis viris capiebat vrbes aduersariorũ, telaq; & lanceas. Et omnia lingua Pauli. Solùm enim loquebatur, & illius verba, quasi ignis fluxiones in hostes incidentes, fugabat quidẽ dæmones, & eos qui ab ipsis detinebantur homines ad ipsum deducebant. Quando enim malũ eiecit dęmonẽ, quinque præstigiatorũ, & maleficorum hominũ conuenientes myriades, combusserunt libros artis Magicę, & transierunt ad veritatẽ. Et quomodo cùm in bello turris cecidit, aut deiectus fuit tyrannus, qui cum illo erant, omnes abiectis armis accurrunt ad Imperatorem: Ita etiam tunc factum est. Eiecto enim dæmone, obsessi omnes cùm libros abiecissent vel potius dissoluissent, ad Pauli pedes concurrebant. Ille autem tanquam vno exercitu dirigens aciem aduersus orbem terræ, nusquam consistebat, sed tanquam alatus esset quispiam, omnia faciebat. Et nunc quidem claudum corrigebat: nunc autem alium orbabat, Magum, inquam. Et nec in carcere quidem inclusus quiescebat: sed illic quoque custodem carceris ad se traduxit, efficiens illam pulchram captiuitatẽ. In admiratione habetur Dauid, qui Goliath vno solo deprimit lapide: sed si quis præclara Pauli facta examinauerit, & cũ facto illius pueri comparauerit, quantum interest inter pastorẽ & Imperatorem, tanta est inter hunc & illum differentia. Hic enim non lapidẽ iaciens prostrauit Goliath, qui percipitur intelligentia: sed solùm loquens perfregit vniuersam diaboli cateruam. Et tanquam leo rugiens, & flammam lingua emittens, sic inuadendo erat omnibus intollerabilis, & in omnẽ partẽ assiduè transiliebat: Ad hos currebat, ad illos veniebat: ad hos trãsibat, ad illos resiliebat, vento inuadẽs celeriùs, & perinde ac domũ vnã, aut nauigium vnum, gubernãs vniuersum orbẽ terrę: & eos quidem qui submergebantur sursum attrahens, eos verò qui caligabant confirmans, nautas adhortans, ceruicibus imminẽs, proram circunspiciens, funes tendens, remum tractans, velum trahens, cœlum suspiciens.

Ipse deniq; erat omnia, & nauta, & gubernator, & qui proram regit, & velũ, & nauigiũ, & omnia patiens, vt mala solueret aliorum. Et quomodo quidã athleta ipse luctans, currens, pugnis decertans, aut miles muros oppugnans pedes, manus conserens, & nauali pugnans certamine, nullum non pugnæ genus obibat, & ignẽ spirabat: neq; vllus poterat ad eum accedere, vno corpore totũ orbem terræ occupans, & vna lingua omnes fundẽs, ac fugans. Non sic multę tubę irruebant in lapides vrbis Hierichontinę, & eos diruebãt, vt vox Pauli quę resonabat, humi diabolicas deiecit munitiones, & ad se traduxit aduersarios. Et per fenestrã demissus fuit è pariete, vt ab inferiori loco sursum trãsmitteret eos, qui humi sunt abiecti. Atq; famem quidẽ, & sitim, & nuditatẽ, & naufragia, & metus, & insidias, & carceres, & plagas, & alia omnia quę sustinuit beatus Paulus propter prędicationẽ, nihil arbitror oportere dicere. Sufficiebat enim vnũquodq; eorũ ad valde conturbandã & frangendã sanctam illã animam. Quando autẽ dicit: Quis infirmatur, & ego nõ infirmor? Quis scandalizatur, & ego non accendor? hoc est, quod omniũ maximè perpetuã & intolerabilem ei prębebat animi ægritudinẽ. Si enim in vnoquoq; eorum qui scandalizabantur, ipse accendebatur, non poterat ardor ille extingui ex illius anima. Non deerãt enim qui scandalizabantur, & igni prębebant materiã. videre autem Iudęos nõ credẽtes, quãdonam eum, vel paruam sinebat habere dilationẽ doloris & ęgritudinis? Optarẽ enim, inquit,

inquit, anathema esse à Christo pro fratribus meis, cognatis meis secundum carnem, qui quidem sunt Israëlitæ: Quod autem dicit est eiusmodi: Mihi esset optabilius in gehennam incidere, quàm Israëlitas videre non credentes. Qui autem in gehenna elegit supplicium vt posit omnes Iudæos adducere, clarum est, quòd qui hoc non fuit assecutus, iis quę puniebantur in gehenna vitam egit grauiorem. O ardentem amorem charitatis. Qui aduersus ignē fuit audax Paulus, qui adamantinus, qui firmus & validus, qui immobilis, qui inflexibilis, qui dicebat: Quis nos separabit à charitate Christi? afflictio, an angustia, an fames, an persecutio, an nuditas, an periculum, an gladius? Qui in terra & mari suam ostendebat audaciam, qui adamantinas irridebat mortis portas; is postquam vidit lachrymas quorundam dilectorum, adeo fuit fractus & contritus, vt ne celaret quidem affectionem sed statim diceret: Quid facitis flentes, & cor meum conterentes? O miraculum. Non cōtriuit eum abyssus aquarū, & paucæ eum lachrymæ contriuerunt, & fregerūt. Quid facitis flentes, & conterentes cor meum? Quid dicis? Dic mihi: Adamantinam illam animam potuit conterere lachryma? Certè, inquit: magna est enim vis charitatis: Ea me vincit & superat: resisto enim omnibus, præterquàm charitati. Audite, quicunque ne pecunias quidem propter Christum despicitis, imò verò propter vos ipsos: & stupetis, Pauli amorem in Christum cogitantes, & admirantes. Neque enim Christum sic diligebat, propter ea quæ sunt Christi, sed propter ipsum res illius. Et vnū solùm timebat, ne excideret ab ea quę est in illum charitate. Hoc enim erat ei vel gehenna terribilius, sicut etiam in ea manere vel regno optabilius. Quando ergo illa propter Christi desiderium vel in gehennam non recusat incidere, & à regno excidere, si vtraque hæc essent proposita: nos autem ne præsentem quidem vitam despicimus, sumúsne digni vel illius calceis, cùm tantum absumus ab eius animi magnitudine? Si enim qui vnius domus tantùm curam gerit, etsi habeat procuratores, ministros, & œconomos, sæpenumerò ne respirat quidem propter curas; cùm nemo sit qui ei molestiam exhibeat: qui non vnius domus, sed ciuitatum, & populorum, & gentium, & vniuersi denique orbis terræ curam gerit, suntque tot & tāta negocia, & tā multi qui insultāt, & obsunt; idque cùm sit solus, & tot & tanta patiatur, & tantá curā gerit, quanta nec pater filiorum, cogita quid sustinuit. Si quis vult diligere germanè & syncerè, & scire vim charitatis, curras ad eius alumnum beatum Paulum: & ille eum docebit, quantum sit certamen ferre separationem à dilecto, & quanto animo opus habeat. Hic enim, hic qui carnem exuerat, & corpus deposuerat, & orbem terræ ferè nuda obierat anima & omnem perturbationem ex animo expulerat, & incorporearum virtutum imitabatur impatibilitatem, alia quidem omnia ferebat facilè, tanquam patiens in alieno corpore, & carceres, & catenas, & abductiones, & flagella, & minas, & mortem, & omne genus supplicij, ab vna autem separatus anima quæ ab eo diligebatur, adeo fuit confusus & conturbatus, vt in qua dilectum sperans se visurum non inuenit, ex ciuitate protinus recesserit. Quid hoc, ô beate Paule? Ligno quidem alligatus, & carcerem habitās, & flagris cæsus, & in tergo sanguine circunfluens, & mysteriis initiabas & baptizabas, & offerebas sacrificium, & neminem despiciebas, qui esset saluus futurus. Cùm venisses autē in Troadem, & terram inuenisses purgatam, & paratam ad excipienda semina, tantum lucrū eiecisti è manibus, & statim resiluisti? Certè, inquit, magna enim me inuasit tyrannus animi egritudine, & meum animum valde confudit Titi absentia, meque sic vicit & superāuit, vt cogeret hoc facere. Vidisti quàm sit magnum certamen dilecti ferre separationem, quàm res sit molesta & acerba, quàm excelso opus habeat, & iuuenili animo? Neq; enim sufficit iis qui diligunt, solùm esse vinctos animo, neq; eo sunt cōtenti ad consolationem, sed etiam corporea opus habent præsentia: etsi hoc non adfuerit, non recisa est parua pars lætitiæ. Vis scire quàm pulchra sint arma ad attrahendos fratres, etiā si sint infideles? Esse mitem & mansuetum, & facilem moribus. Audi quid dicat Paulus ad Iudicem ingrediēs infidelē, ab eo iudicandus: Beatum me existimo, qui sum à te iudicandus. Hęc autem dicebat, non ei adulans: absit, sed volens lucrifacere per mansuetudinē. Quamobrem eū etiā ex parte lucrifecit: & Iudicem cepit is qui existimabatur tunc esse condēnatus: & Pauli esse victoriam ipse qui erat victus, alta voce confitetur, præsentibus omnibus, dicens: Propemodū mihi persuades, vt fiam Christianus. Quid ergo Paulus? Optarim ego non solum te, sed etiam omnes qui adsunt, hoc esse, quod ego sum. Atq; in multis quidem locis sunt multa signa Pauli miraculorum: sed nō sunt tam desiderabilia, quàm stigmata: & non tam in scripturis quidem delectat faciens miracula quàm malè patiens, flagellatus, tractus, lapidibus appetitus. Lapidantes enim eum, inquit, traxerunt extra ciuitatem. Et rursus: Cùm eum flagellassent, & multas ei plagas imposuissent, coniecerunt in carcerem. Quanta gloriatio, quanta voluptas, quantus honor, quantus splendor, scire se esse vinctū propter Christum. Sed vide rem admirabilem. Et commotus est, inquit, carcer, alligato Paulo, & om-

nium vincula sunt relaxata. Vidisti vinculorum naturā vincula resoluentem? Expergefactus autē custos carceris, cùm vidisset ianuas apertas carceris, stricto gladio se erat interfecturus. Quid ergo Paulus? Clamauit magna voce, dicens: Nihil tibi mali feceris, vniuersi enim hic sumus. Vides quàm hic sit à vana gloria & superbia alienus, & quàm beneuolus? Non dixit: Propter nos hæc facta sunt: sed tanquā vnus ex vinctis dicit: Omnes enim hic sumus. Si enim tacuisset, & non per magnam vocem manus illius continuisset, ensem per guttur trāiegisset. Clamauit autem, quoniam in inreriorem carcerem erat cōiectus. Contra te ipsum, inquit, hoc fecisti: cùm interius conieceris eos qui te sunt liberaturi à periculo. Vidisti quàm sit benignus, & quantam hominum curā gerat Paulus? Maluit ipse esse vinctus, & periclitari, quàm illum despicere pereuntem. Quomodo autem miles aliquis habens vniuersum orbem terræ contrase bellantem, & se in mediis versans hostium ordinibus, & nihil graue patiens: ita etiam Paulus solus inter Barbaros & inter Græcos, vbique terrarum, & vbique in mari se ostendens, māsit inexpugnabilis. Et quomodo scintilla in stipulam & fœnum incidens, ea quæ vruntur transmutat in suam naturam: ita hic quoque omnes inuadens traducebat omnes ad veritatem. Quem non obstupefecisset potentia vinculorum beato Paulo impositorum, quòd qui eum vinxerant, eos ad pedes vincti duxerit, & illos ei subiunxerit? Procidit enim, inquit, custos carceris ad Pauli pedes & qui erat solutus, iacebat ad pedes vincti: & qui vinxerat, rogabat vinctum, vt solueretur à metu. Dic mihi: non in interiorem coniecisti custodiam? non pedes ligno constrinxisti? Cur tremis? Cur tumultuaris? Cur lachrymaris? Cur ensem strinxisti? Nesciebam, inquit, Christi vinctorum tantam esse potentiam. Quid dicis? Accepit potestatem cœlos aperiendi, & non erat aperturus carcerem? Soluit eos qui vincti erāt à dæmonibus, & erat ferrum eum superaturum? Qui ligatas itaq; soluebat animas, corpus suum soluere non potuisset? Qui per suas vestes alios ab illis soluebat vinculis, & liberabat à dæmonibus, ipse per se non soluisset? Propterea primùm fuit vinctus, & tunc soluit vinctos, vt scias quòd Christi serui vincti maiorem habent vim quàm soluti. Sic enim præclariores ostenduntur sancti vires, quando vel vinctus vincit solutos. Quādo ergo is qui est vinctus, non solùm seipsum soluit, sed etiam solutos, quisnam est vsus murorum? quidnā accepit commodi ex eo, quòd ad interiorem coniecerit custodiam, cùm aperuerit etiam exteriorem? Vis scire, quanta res sit catena ferrea propter Christum corpori serui eius imposita? Audite beatum Paulum de hoc ipso gloriantem, & dicentē: Rogo ergo vos ego vinctus in Domino. Magna est & insignis dignitas regni, & consulatus: est autem omnium maxima, esse vinctum propter Christum. Nihil enim est æquè præclarum, ac vinctus propter Christum, ac catenæ impositæ sanctis illis manibus. Hoc est longè præclarius & magnificentius, quàm esse Apostolū, quàm Doctorē, quàm Euangelistā. Si quis diligit Christū, nouit id quod dicitur. Si quis vehemēti ardet amore Domini, & nouit vim vinculorū, maluerit esse vinctus propter Christū, quā cœlos habitare. Fortè enim est hoc quoq; preclarius, quàm sedere à dextris eius, & magnificētius iudicandū & beatius, quàm sedere su per duodecim sedes. Si quis mihi daret optionem, aut vniuersi cœli, aut illius catenæ, qua Pauli vinctæ sunt manus, illā ego præponerē. Si quis me collocaret, aut suprà cùm Angelis aut cum Paulo vincto, carcerē eligerem. Si quis me faceret, aut confessorē illarum quę sunt circa Thronum, Potestatum, aut eiusmodi vinctū, mallē esse talis vinctus. Nihil enim melius, quàm malè aliquid pati propter Christum. Si quis mihi daret, vt mortuos suscitarem, non hoc elegissem, sed catenam. Etenim nihil est illa catena beatius. Vellem nunc esse in illis locis, in quibus manent illa vincula, & [1] videre catenas, quas timent quidem, & horrent dæmones, reuerentur autem Angeli. Si ab ecclesiasticis curis essem remotus, & haberem corpus robustum ac validum, nō recusarem tantam suscipere peregrinationem, vt viderem catenas & carcerem, in quo vinctus erat Paulus. Si quis mihi concederet, vt viderem Paulum è cœlo despicientem, & vocem emittentem, aut è carcere, mallē è carcere. Qui enim sunt in cœlo, ad eum veniunt quādo est in carcere. O beata vincula, ô beatas manus quas ornauit illa catena, quæ Paulo est imposita. Non erant tā venerandæ eius manus, quæ Lystris claudum excitārunt, quàm quæ erant circundatę vinculis. Si fuissem ego illis temporibus, tunc eas maximè essem complexus, & meis pupillis imposuissem. Non cessassem deosculari manus, quæ dignæ sunt habitæ, quę pro meo Domino vincirētur. Non tam beatum esse censeo, quòd raptus fuerit in tertium vsq; cœlum, & in paradisum, quàm quòd coniectus sit in carcerem. Non tam eum beatum pronuncio, quòd verba audierit, quæ homini loqui non licet, quàm quòd vincula sustinuerit. Etenim sunt hæc illis quoque multò maiora. Est enim mihi magis expetendum, vt malè patiar pro Christo, quàm vt honorer à Christo. Hoc Paulus quoq; cogitans dicebat, vt est verisimile: Si ipse, qui propter me factus est seruus, & gloriam exinanīuit, non existimabat se vnquam tā esse in glo-

[1] *Vide quanti faciat magnus hic doctor Pauli catenas.*

in gloria,quàm quando pro me fuit crucifixus,quid me non oportet pati? Audi enim eum dicentem: Glorifica me tu,pater. Quid dicis? Ad crucem duceris cum latronibus,& effossoribus,vt sceleratorum & execrandorum hominum mortem subeas: es conspuendus, & alapas subiturus,& hæc gloriam vocas? Certè, inquit: Nam pro his quos diligo, hæc patior, & hæc meritò esse gloriam existimo. Si ergo Dominus meus,qui miseros dilexit, & miserabiles,eam tem vocat gloriam,& eā præfert gloriæ,quæ est in sede paterna,multò magis ego hæc debeo putare gloriam. Sic Pauli anima nihil est beatius. In quibusnam autē gloriatur? In vinculis,in afflictionibus,in catena,in stigmatibus. Vado enim,inquit, Hierosolyma alligatus spiritu,quæ in ea euentura mihi sint ignorans, nisi quòd spiritus sanctus per omnes ciuitates mihi protestatur,dicens,quòd vincula,& afflictiones Hierosolymis me manent. Propter hoc ergo,vt vinciar propter Christū,vt moriar propter ipsum. Non solùm enim alligari,sed etiā mori paratus sum propter nomē Domini mei Iesu. Quid hoc ergo est? Non erubescis,non vereris orbem terræ captiuus obiens, non timeas,ne quis Deum tuum damnet imbecillitatis? ne quis propterea non accedat? Nō talia sunt, inquit mea vincula: sciunt inquit resplendere vel in regnis. Vt vincula mea,inquit manifesta fierent in omni prætorio: & multi ex fratribus in Domino cōfisi meis vinculis multò magis sine metu auderent verbum Dei loqui. Vides vinculorum maiorem potentiam, quàm mortuorum resurrectionis? Vinctus fuit Romæ,& plures attraxit. Vinctus fuit Hierosolymis,& vinctus concionans Regem obstupefecit,& Præsidem metu affecit. Metu enim affectus eum dimisit. Vinctus nauigauit, & naufragium prohibuit, & sedauit tempestatem. Cùm esset ipse in vinculis,illud venenatū eum tetigit animal,& eo illæso cecidit. Vide autem hoc vbique fieri. Nam cùm multas ei plagas imposuissent,& esset vinctus,idque rursus validè(eum enim in interiorem coniecerant custodiam) vel in his tunc valde securus,media nocte,quando valde remissi dormiunt,canebat,& Deum laudabat. Quid hac anima esse posit magis adamantinum? Cogitabat enim pueros quoque in igne cecinisse,& in fornace. Fortè enim ratiocinabatur: Ego nihil tale passus sum. Sed rectè faciens oratio me ad alia rursus eduxit vincula,& alium carcerem. Quid agam? Volo tacere sed non possum. Inueni alterum carcerem illo multò mirabiliorem. Sed nunc arrectis mihi adeste animis,perinde acsi nunc incipiam orationem, mentemq; adhibete alacrem, & vegetam. Volo orationem abrumpere,ea autem non permittit. Non possum quiescere,nō possum tacere,multa me circunfluunt. Nescio quid primùm dicam,quid secundū. Quamobrem rogo,ne quis à me postulet ordinem. Magna est rerum cognatio. Longa fuit Pauli catena,& diu nos detinuit. Sed nō propterea tacebo. Si enim ipse in carcere non tacuit, nec in flagellis: ego sileboi sedens,cùm dies sit,& loquens in magna animi quiete, & relaxatione? Et quomodo hoc fuerit cōsentaneum? Quis enim nō stupeat,quis nō admiretur, vel potius quis pro dignitate stupeat,& admiretur nobilem illam magnitudine cœlo parem Pauli animā, quòd vinctus,& inclusus,& tanto interuallo disiunctus scripsit ad Philippenses? Scitis enim quantum sit spatium inter Romam,& Macedoniā. Sed neque viæ longitudo,neque temporis diuturnitas,neque molestia,ac turba negociorum,neque periculum,& mala frequentia,neque aliquid aliud charitatem & memoriam expulit discipulorum sed de eis omnibus in animo cogitabat: & nō tam catenis vinctæ erant eius manus, quàm desiderio discipulorum alligata erat,& fixa anima. Et quomodo Rex,qui thronum mane ascēdit,& sedit in aula regia,protinus innumerabiles vndique accipit epistolas: Ita ille quoque sedens in carcere,tanquam in aula regia, longè plures frequenter accipiebat, & emittebat literas iis quæ vbique erant gentibus,ad illius sapientiā de suis rebus omnia referentibus. Et eò plura quàm Imperator, administrabat negocia, quò maius ei creditū fuerat imperiū. O Pauli potentiā. Implicatus erat catenis,& diademate redimitum Neronem feriebat. Sordidis erat indutus pannis,vt qui habitaret carcerē,& magis quàm purpura omnes conuertebat ad vincula sibi imposita. Super terrā stabat retentus,& deorsum intuens,& eo dimisso,qui erat in curru aureo,omnes illi attendebant,idque meritò: erat enim vsitatum spectaculum videre imperatorem in albo curru sedentem: hoc autem erat nouum & admirabile,videre captiuum æquè liberè alloquentem Imperatorem, atq; Imperatorem seruum vilem & miserabilē. Magna circunsistebat multitudo,& erant omnes serui imperatoris: admirabantur autem eum,non suum Dominum. Verum enimuero non animaduertebant se leonem laudare ex vnguibus,cùm oporteret dicere ea quæ verè erāt. Quæ nam verò ea sunt: Ea quæ sunt in cœlis. Quomodo veniet cum Rege cœlorum cum præclaro currū. Quomodo tunc Nero sedebit mœstus & tristis. Si enim nondū erat tempus coronarum,& Athleta tantum est honorem consecutus: quādo venerit Athleta quanto honore fruetur? Erat inter alienos hospes,& peregrinus,& si in tanta tunc habetur admiratione,quando fuerit inter suos, quid non boni consequetur, quid non participabit,

quid

quid non adipiscetur? Nullus Romę Imperator tantum est honorem assecutus, quantum Paulus. Sed Imperator quidem foris iacet alicubi, Paulus autem tenet medium ciuitatis, tanquam regnans & viuens. Si autem hic, vbi sustinuit persecutionem, & vbi fuit vexatus & agitatus, tantum est honorem consecutus, quando venerit quid erit? Si vbi erat tabernaculorum opifex, fuit adeo splendidus, quando venerit, splēdore contendens cum radiis solis, quid erit? Si cum tanta humilitate tantam superauit magnificentiam, quādo venerit, quid erit? Res non licet effugere. Quis non pudore afficitur, quòd tabernaculorum opifex in maiore fuerit honore, quàm is qui in maiori habitus est admiratione, quàm omnes Reges? Si autem hic ea facta sunt, quæ sunt supra naturam, in futuro quantò magis? Quid in mundi gloria est Alexandro gloriosius, aut quid sublimius? Nō viuus multa magna gessit, & præclara? Non & gentes, & vrbes subegit, & bella multa vicit, & prælia, & erexit trophæa? Non existimatus est esse Deus tertiusdecimus à senatu Romanorum? Sed quòd viuus quidem bella rectè gereret, & victorias obtineret, cùm & Rex esset, & exercitus haberet, nihil mirum. Post mortem autem & sepulturam, vbique, & in terra, & in mari quotidie tam multa facere, hoc est quod maximam affert admirationem. Vbi est enim (dic mihi) corpus Alexandri? ostende mihi, & dic diem in quo discessit. Sed nō poteris. Pauli autem & præclarum corpus viderit qui ad maximè regiam venerit ciuitatē, & illustrem eius mortis diem, [2] vniuersus orbis terræ celebrat. Et res quidem illius, etiā sui ignorant: res autem huius sciunt etiam Barbari. Et Christi serui sepulchrum est Regiis atriis splendidius. Nam ipse quoque, qui est indutus purpura, vadit corpus illius complexurus, [3] & fastu deposito consistit orans mortuum, vt eius curam [4] gerat apud Deum: Et tabernaculorum effectoris, & piscatoris, & mortui, tanquam defensoris eget is qui est redimitus diademate. Idque videris non solùm Romæ fieri, sed etiam Constantinopoli. Etenim hic quoque magnum Constantinum se magno honore esse affecturum existumanit filius, si eum deponeret in vestibulis piscatoris. Et quod sunt ianitores in regia Imperatoribus, hoc sunt in corpore Reges piscatoribus. Et hi quidem, tanquam loci Domini, tenent interiora: illi autem tanquam accolę & vicini satis habuerunt, si ianua aulæ eis attribueretur. Et Reges quidem ministrorum & famulorum: qui sunt autem subiecti, tenent locum Regum. Quis nunc mihi dederit, vt Pauli circumfundar corpori, & sepulchro affigar, & videam [5] puluerem illius coporis, per quod peruasit vniuersum orbem terræ? quod, quæ deerant, Christo suppleuit? quod stigmata portauit? quod prædicationem vbique seminauit? Puluerem corporis, per quod Christus est locutus, & lux illuxit quouis fulgore lucidior? & vox illuxit quouis tonitrų dęmonibus terribilior? Neque enim tonitru est tam nobis terribile, quàm illa vox fuit dæmonibus. Si enim horrebant eius vestes, & vocem quoque multò magis. Huius oris vellem videre puluerem, per quod Christus magna locutus est, & arcana, & maiora qui per seipsum, per quod beatum illud verbum est locutus: Vellem esse anathema pro meis fratribus: per quod locutus est coram Regibus, & non erubuit: per quod fugiebant dæmones, non solùm loquētem audientes, sed etiā cùm procul essent: per quod composuit omnia quæ sunt in terra: quinetiam ea quæ sunt in cœlis, quomodo voluit administrauit, illic ligans, & soluens quos volebat, pro sibi data potestate. Quis mihi ostenderit puluerem Pauli cordis, quod in vnoquoq; eorum qui peribant, inflammabatur, & infantes abortiuos iterum parturiebat? Hoc desiderarem videre vel dissolutum, quod est cœlis sublimius, orbe terrarum latius, radio splendidius, igne calidius, adamante validius, quod nouam vixit hanc vitā, nempe nostram. Viuo enim iā nō ego, viuit autem in me Christus, inquit. Fuit ergo cor illius cor Pauli, & tabula sancti spiritus, & liber gratiæ: quod dignum fuit habitū, vt Christum amaret, vt nemo alius: quod mortem despiciebat, & gehennam, & conterebatur à fraternis lachrymis. Quid enim facitis flentes inquit, & conterentes cor meum? Vellem videre puluerem manuum Pauli, quę erant in catena: per quarum impositionem suppeditabatur spiritus: quas diuinæ scribebātur literę. Vidistis enim, inquit, quot literis ad vos scripsi manu mea: manus illas, quas cùm vidisset vipera, cecidit in rogum. Vellem videre puluerem oculorum, qui pulchrè fuerunt obcœcati, qui rursus aspexerunt ad salutem orbis terræ: qui digni sunt habiti Christū videre in corpore. Vellem illorum quoque pedum videre puluerem, qui orbem terræ obierunt, & non fuêre defatigati: qui in ligno vincti erant, quando fuit terręmotus in carcere: qui tam habitabilem, quàm inhabitabilem orbis regionem peruaserunt. Et quid opus est dicere singula? Vellem illum ipsum videre leonem spiritalem. Quomodo enim leo ignem ex oculis emittens in greges vulpium: ita in dæmonum, & philosophorum irruebat cateruam: & tanquam aliquod fulmen immissum irrumpebat in turmas diaboli. Neq; enim diabolus aduersus eum prodibat in aciem, sed vsqueadeo timebat, & tremebat, vt si vel vmbrā vidisset, & vocē audiuisset eminus, protinus aufugeret. Cogitate & stupete, quale

sit Roma

[2] *Dies Pauli illustris, quem celebrat vniuersus orbis terræ.*

[3] *Quid dicis hic hæretice, qui sanctorum corpora despicis, et eorum nis, nec esse colenda nugaris? Vide quomodo cōtra te sanctus hic doctor loquitur.*

[4] *Locus optimus pro inuocatione sanctorū, & quod illi curam nostri gerant.*

[5] *O hæretice, si tātis encomijs clarissimi doctoris dignatur Pauli corpus quomodo audes tu ossa emortua, et vile puluisculū appellare.*

sit Roma visura spectaculum, Paulum repentè surgentem è capsa cum Petro,& se extollentem, vt Christo fiat obuiam:quale donum sit Roma ad Christum missura: quibúsnam sit duabus coronis redimita,quibúsnam sit aureis cincta catenis. Cœlum non est tam splēdidum,quando sol emittit radios,quàm ᵃ ciuitas Romanorum has duas emittens lampadas per vniuersum orbem terræ. Quęnam ergo oratio sufficiet pulchris Pauli factis enarrandis? Aut quænā poterit lingua consequi huius encomia? Siue enim Prophetæ pręclarū aliquid effecerunt,siue Patriarchæ,siue iusti,siue Apostoli,siue Martyres,hæc omnia Paulus adeo summè habet comprehensa, vt nullus magis illorum possederit id quod habebat bonū. Quando ergo quęcunq; sunt bona inter homines, ita vna comprehendit anima,& omnia insigniter: nō solùm aūt quæ sunt hominum,sed etiam quæ Angelorum,quomodo assequemur laudum magnitudinē? Qua non ergo fuerimus digni condemnatione,si cùm vnus homo omnia in se bona sit cōplexus,nos ne minimam quidē eius partē imitari studeamus? Nam ex multis quidem aliis rectè factis habetur Patriarcha in admirationē, maximè aūt ex eo quòd suum sacrificauit filiū. Isaac verò propter patientiā,quòd cùm à suis expelleretur finibus,nō restitit,sed suis omnino cessit possessionibus,donec eorum qui ei molestiam adferebant,iniustā satiauit cupiditatē. Porrò autem Iacob quoq; propter fortitudinem,atque patientiam. Et Dauid propter mansuetudinem. Et Elias,quòd fuerit zelo percitus pro Domino. Sed quid cū Paulo fuerit conferendū,qui hæc omnia simul insigniter est cōplexus? Neq; enim ipse sacrificauit filium,sed seipsum sacrificauit millies. Nec ex propriis solùm fuit expulsus finibus,sed & terrā & mare,& Gręciā,& Barbariam,& vniuersam,vt semel dicā, terram, quantā Sol aspicit,obiit, tāquam alatus, tractus, verberatus, lapidibus appetitus,quotidie moriens. Neq; bis septē annos seruiit,æstu diei adustus,& frigus noctis perpessus,sed totā vitam transigens in fame,& nuditate,catenisq;, carceribus, insidiis,& periculis. Lenitatem verò & mansuetudinē quis magis quidem,imò verò quis æquè atq; Pauli anima vtraq; hęc factis rectè præstitit? Si aūt eius zelum aspexeris, tantū videbis eū superare Eliam,quantū ille fuit aliis Prophetis superior. Sed Ioannes quidē comedebat locustas,& mel agreste: hic aūt versabatur in medio orbe terrarū,sicut ille in deserta solitudine,locustas quidē & mel agreste non comedens,sed hac longè frugaliorem sibi mensam apponens,& nec necessarium quidē habēs alimentū propter studiū pędicationis. Restat de cætero,vt eum exequemus Angelis. Nemo autem id quod dicimus, nimiæ arguat audaciæ. Si enim Ioannem scriptura vocauit Angelum,quid mirum,si eū qui est omnium præstantissimus,contulerimus cum illis Potestatibus? Etenim quidnā sit homo,& quāta sit nostræ naturę nobilitas,& quātę virtutis sit capax hoc animal,maximè omnium hominum ostendit Paulus & nunc stat,ex quo factus est clara voce Dominū defendens aduersus eos qui nostrā reprehendunt constitutionem,& ostendens inter Angelos & homines non multū interesse,si nobis velimus attendere. Non aliā enim sortitus naturam,neque aliam adeptus animam,nec alium mundū habitans,sed in eadē regione, legibusq;,& moribus educatus,omnes homines superauit,qui fuerunt,ex quo nati sunt homines. Et quomodo mortuus in mortuum fuerit immobilis,ita naturæ insultus accuratè sopiens,in nulla re humani aliquid vnquam passus est. Si ergo Paulus,qui tot rebus rectè gestis erat præclarus,& tanquam Angelus videbatur in terra, quotidie studebat lucrifacere,& stare in acie aduersus pericula veritatis,& sibi merces colligere,spiritales,& nunquā consistere quænā fuerit relicta nobis excusatio,qui non solùm sumus vacui omnibus rectè factis,sed etiam tam multis subiecti delictis,quorum si vel vnū nobis absit,sufficit ad nos deducendos in barathrum perditionis: & nihil studij ponimus vt ea saltem corrigamus: tantum abest,vt virtutis opera attingamus? An non erat ille eiusdem cuius nos sumus, naturæ? Incendor enim huius viri desiderio,& ideo non cesso circa idem assiduè versari, & tanquam ad exemplar aliquod archetypum ad eius animā intuens, cōsidero vitiorum despicientiam,insignem magni fortisque animi virtutem, amoris in Deum ardorem: & valde mirer quemadmodū in vniuerso quidem virtutū cœtu vnus homo volens se rectè gesserit: nostrum autem vnusquisque ne in re quidem qualicūque se velit rectè gerere. Quis nos liberabit à supplicio ineuitabili,cùm Paulus tantam ostenderit virtutem,qui est eiusdē nobiscum naturæ particeps,qui est obnoxius eisdem animi perturbationibus, qui conflictatus est cum tāta temporum difficultate,& quotidie,vt semel dicam, trahebatur, lacerabatur,& publicè cōuellebatur ab iis qui bellum gerebant aduersus prædicationem? Ne autem ex nostra lingua audiat aliquis,quæ hic beatus rectè gessit, magnique,& excelsi animi virtutem,quam quotidie ostendit pro prædicatione Euangelij,necesse est ipsum audire dicentem: In eo autem quod audet aliquis,insipientia dico,audeo & ego. Considera pium & religiosum animum. Non solùm audaciam rem vocat,sed etiam, insipientiam nos erudiēs non temerè absq; necessitate,nomine cogente,gloriosè proferre,quę à nobis facta

ᵃ Vides sanctorū memoria, & gloriosis ciuitates illustrari

facta sunt, si aliqui ex nobis inuenti fuerint, qui aliquid boni fecerint. Hebræi sunt, & ego. Israëlitæ sunt, & ego. Semen Abrahæ sunt, & ego. Propter hæc, inquit, sibi placēt, & se magnificè circunspiciunt. Ne existiment nos his defici: Nam nos quoque sumus eorundem participes. Deinde subiūxit: Ministri Christi sunt? Desipiēs loquor, plus ego. Hic mihi cō templære beatæ huius animæ virtutem. Quoniam enim & audaciam & insipientiam vocauit id quod ab eo factum est, etiam si esset ad tantam redactus necessitatem, ne sic quidem contentus fuit iis quæ dicta sunt: sed quando erat ostensurus se eos longè superare, ne quis existimaret eum hæc loqui inductum nimio sui amore, rursus vocat insipiētiam id quod à se dicitur, propemodum dicens: An non scio me rem facere, quæ vulgo fit, & quæ me nō decet? Sed me cogit multa, quæ eò me impulit necessitas. Quare mihi, inquit, ignoscite loquenti verba insipientiæ. Huius vel vmbram, saltem nos imitemur, qui tam multa peccatorum onera habemus imposita. O sæpe, si paruum aliquid rectè geramus, ne hoc quidem sustinemus recondere intra cordis penetralia: sed propterea quòd hominum venemur gloriam, id gloriosè traducimus, & in mediū proferimus, & propter intempestiuas has nugas nos Dei priuamus remuneratione. Sed non sic ille beatus: Sed cùm dixisset, Plus ego enumerat deinceps ea quæ fortiter gesserat, & dicit: In laboribus abundātius: in plagis supra modum: in mortibus frequēter. Quid dicis? Nouum quid est, & admirabile id quod à te dicitur. Licètne mortē sæpe subire? Certè, inquit, si nō experientia quidē, at voluntate: docens nos, quòd assiduè talia adibat pericula propter prædicationem, quæ mortem ei pariebant. Sed Dei gratia in ipsis medijs periculis conseruabat Athletam, vt ad discipulos magna ex eo rediret vtilitas. Id autem rursus, quod deinceps subiungitur, vt semel dicam, obscurat omnia quæ dicta sunt. Quis enim, inquit, est infirmus, & ego non sum infirmus? Quis scandalizatur, & ego non vror? Papè quanta est huius viri benignitas & beneuolentia, quanta vigilantia, quanta solicitudo? Cuiúsnam matris sic dissecabantur viscera, eius filio febricitante, & in lecto iacēte, vt hic sanctus pro his qui erant in vnoquoque loco infirmi, magis erat infirmus: & pro iis qui scandalizabantur, vrebatur? Considera enim mihi emphasim dictionis. Nō dixit, quis scandalizatur, & ego non crucior? Sed vror, inquit: nobis intensum dolorem significans, & mirum in modum ostendens se intrinsecus inflammari, & accendi pro iis qui patiuntur scandala. Scio me extendisse orationem in magnam longitudinem. Sed nescio quomodo cùm incidissem in diuitias rectè factorum huius sancti, tanquam ab aquarum vehementissimo impetu ligua mihi trahebatur. Quamobrem in hoc loco sistens orationem, rogo vestram charitatem, vt eum assiduè in mente circunferatis, & hoc assiduè cogitetis, quòd cùm eandem quam nos haberet naturā, & esset subiectus iisdē affectionibus, essetque eius studiū vile & abiectum, vt qui pelles cōsueret, & staret in officina, postquam se voluit dedere virtutis laboribus, & se dignū reddere, qui susciperet spiritū sanctū, largā munificentiā fuit cōsecutus è superis. Quā detur nobis cōsequi gratia & clemētia Domini nostri Iesu Christi. Cui gloria & potētia cum Patre & sancto spiritu, nūc & semper, & in secula seculorū nunquā desientiū. AMEN.

Habetur in opere eius in gloriā plurimorū martyrū edito ca. 28.

MIRACVLVM A D. PAVLO APOSTOLO factum, per b. Gregoriū Turonensem Archiepiscopum scriptum.

1 Quod anno renoluto Paulus eadem tamē die qua Petrus occisus sit, à sacris alijs Doctoribus nō tenetur, sed quod eodē prorsus et anno & die.

2 Habes sancti Apostoli inuocationē, habes & quod inuocatus adfuit.

3 Inuocatus ab hoc homine Paulus adest.

4 Vides verā pœnitentiā nō esse solum nouam vitā, sed cum ea dolorē de peccatis commissis.

PAulus Apostolus post [1] reuolutum anni circulum ipsa die qua Petrus Apostolus passus apud vrbem Romam gladio percussus occubuit, ex cuius sacro corpore lac defluxit & aqua. Nec mirum si lac eius manauit ex corpore, qui gentes incredulas & parturiuit, & peperit, ac lacte spiritali nutritas ad cibum solidum scripturarum sanitatis opaca reseruando perduxit. De cuius virtutibus multa quidem audiuimus. Sed de pluribus vnum tantum miraculū studuimus declarare. Factum est in quodam loco vt homo laqueum sibi ad extorquendam vitam instigante diabolo præpararet. Cumq; secretum cellulæ in qua hæc ageret, reperisset, funē trabi transmissum laqueum cœpit innectere, nomē tamen semper Pauli Apostoli [2] inuocabat, dicens: Adiuua me sancte Paule. Et ecce vmbra squalida atq; funesta quæ nihil minus vultu quàm diabolum simulabat, apparuit ei, hortās ac dicens, Eya age ne moreris, exple celerius quod cœpisti. At ille cùm hoc opus vitæ extorquendæ pararet, semper aiebat: Beatissime Paule esto adiutor meus. Deinde expedito laqueo cùm vehementissimè vrgeretur ab vmbra, vt collū immitteret, subitò adfuit alia huic similis, dicens ei qui cum homine erat, fuge miserrime. En Paulum Apostolū huc venientem, [3] inuocatus enim ab hoc homine, ecce adest. Tunc euanescentibus vmbris hic ad sensum suū reuersus, & crucem virtutis Dominicæ pectori nutanti depingens, [4] pœnitentiā genis lachrymarū imbre perfusis agebat cur ista tentasset, vnde manifestū est hūc eundē hominem per virtutē beati Apostoli ab hoc sæuo mortis præcipitio fuisse saluatum.

VIVA

¶ VITA SANCTI IOANNIS

Apostoli & Euangelistæ ex diuersis autoribus collecta.

IOANNES Apostolus quem Iesus amauit plurimum, filius Zebedęi, frater Iacobi Apostoli, quem Herodes post passionē Domini decollauerat, nouissimus omniū scripsit Euangelium, rogatus ab Asię Episcopis, aduersus Cerinthū, aliosque hæreticos, & maximè tunc Ebionitarū dogma cōsurgens, qui asserunt Christum ante Mariā non fuisse. Vnde & compulsus est diuinam eius natiuitatē edicere. Sed & aliam causam huius scripturæ ferunt: quòd cùm legisset Matthæi, Marci & Lucæ volumina, probauerit quidem textum historiæ: & vera eos dixisse firmauerit: sed vnius tantū anni, in quo & passus est post carcerem Ioannis historiā texuisse. Prætermisso itaque anno, cuius acta à tribus exposita fuerant, superioria temporis antequam Ioannes clauderetur in carcerem gesta narrauit, sicut manifestum esse poterit his qui diligenter quatuor Euangeliorū volumina legerint. Quæ res etiā διαφωνίαν quæ videtur Ioannis esse cū cæteris, tollit. Scripsit autem & vnam epistolam, cuius exordium est: Quod fuit ab initio, quod audiuimus, & vidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostrę contrectauerunt de verbo vitę: quę ab vniuersis ecclesiasticis & eruditis viris probatur. Reliquæ autē duæ, quarū principiū est: Senior electæ dominæ & natis eius: & sequentis: Senior Caio charissimo, quē ego diligo in veritate: Ioannis præsbyteri asseruntur, cuius & hodie alterum sepulchrū apud Ephesum ostenditur: & nonnulli putant duas memorias eiusdem Ioānis Euangelistę esse: super qua recū per ordinē ad Papiā auditorem eius ventū fuerit, disseremus. Quartodecimo igitur anno, secundā post Neronem persecutionem mouente Domitiano, in Pathmō Insulam relegatus, scripsit Apocalypsim, quam interpretatur Iustinus martyr & Irenæus. Interfecto autem Domitiano, & actis eius ob nimiam crudelitatē à senatu rescissis, sub Nerua principe redit Ephesum: ibiq; vsq; ad Traianū principem perseuerans, totas Asię fundauit rexitq; Ecclesias: & confectus senio, sexagesimo octauo post passionē Domini anno mortuus, iuxta tandē vrbem sepultus est. Nos virtutes non sexu sed animo iudicamus: contemptæque nobilitatis ac diuitiarum maiorem gloriam ducimus. Vnde & Iesus Ioannem Euāgelistam amabat plurimum: qui propter generis nobilitatem erat notus Pontifici, & Iudęorū insidias nō timebat: in tantū vt Petrū introduceret in atriū, & staret solus Apostolorum ante crucem: matremq; Saluatoris in sua reciperet, vt hæreditatem virginis Domini, virginem matrē filius virgo susciperet. Ioannes vnus ex discipulis Domini, qui minimus traditur fuisse inter Apostolos, & quem fides Christi virginem reppererat, virgo permansit, & ideo plus amatur à Dño, & recumbit super pectus Iesu. Et quod Petrus qui vxorem habuerat, interrogare non audet, illum rogat vt interroget. Et post resurrectionē, nunciante Maria Magdalenæ q Dñs resurrexisset, vterq; cucurrit ad sepulchrū, sed ille pręuenit. Cumq; essent in naui, & piscarentur in lacu Genezareth, Iesus stabat in littore, nec sciebant Apostoli quem viderent: solus virgo virginē agnoscit, & dicit Petro: Dñs est. Rursum post auditam sententiam, quod ab alio cingendus esset Petrus, & ducendus quò nollet: & crucis fuisset illi passio prophetata, & ille diceret: Dñe, quid iste: nolens deserere Ioannem, cum quo semper fuerat copulatus, dicit ei Dominus: Si eum sic volo esse, quid ad te? Vnde & sermo exiuit inter fratres, illum discipulū nō moriturū. Ex quo ostenditur [a] virginitatē nō mori: nec sordes nuptiarū ablui crucē martyrij, sed manere cū Christo, & dormitionē eius transitum esse, non mortem. Si autē obnixè contenderit Ioannem virginem non fuisse, & nos amoris præcipui causam virginitatem diximus, exponat ille: si virgo non fuit, cur cæteris Apostolis plus amatus sit? Et paulò pòst. Sed dicis, super Petrum fundatur Ecclesia, cur nō Ioannes electus est virgo? Respondeo. Ætati delatum est, quia Petrus senior erat, ne adhuc adolescens ac penè puer, progressę ętatis hominibus pręferretur: & magister bonus, qui occasionem iurgij debuerat auferre discipulis: & qui dixerat eis: Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis: Et, Qui voluerit inter vos maior esse, minimus omnium sit: in adolescentem quē dilexerat, causam prębere videretur inuidię. Vt autem sciamus Ioannē tunc fuisse puerum, manifestissimè docet Ecclesiasticę historiæ, quòd vsque ad Traiani vixerit imperiū, id est, post passionē Domini sexagesimo octauo anno dormierit: quod & nos in libro de illustribus viris breuiter perstrinximus. Petrus Apostolus est, & Ioannes Apostolus: maritus, & virgo. Sed Petrus Apostolus tantum: Ioannes & Apostolus & Euangelista, & propheta Apostolus, quia scripsit ad Ecclesias vt magister: Euāgelista, quia librū Euāgelij cōdidit: quod excepto Matthęo, alij ex duodecim Apostoli nō fecerūt. Propheta, vidit enim in Pathmos insula in qua fuerat

Ex libro D. Hierōnymi de viris illustrib.

a Quæ hic refert Hierony. de secunda & tertia Ioannis epistola, nō secundum suā opinionē refert, sed aliorum quorundam, vt isdemmet in libro de viris illustrib. in vita Papie testatur. Nam ipse eas quoq; Ioannis apostoli esse tenet. Vide in epistola eius ad Paulinū incipiente: Frater Ambrosius, vbi hæc verba ponit, Iacobus, Petrus, Ioannes, Iudas Apostoli septem epistolas ediderunt, tam mysticas, quam succinctas &c. Quod nō esset verum, si secunda illa & tertia Ioannis nō essent. Sed & a tota Ecclesia p epistolis Io. Apostoli receptæ sunt, vt patet ex multis Concilijs & dictis sanctorum. Verum vide eundem D. Hieronymy. aperte hoc dicentem in epistola ad Euagrium.

Ex epistola eiusdem ad Principiam virginem in Epitaphio Marcellę To. primo folio. 40.

Ex lib. eiusdem primo cōtra Iouinianum To. 2. folio 22.

a Vide præstantiā virginitatis supra cōiugiū, quā multi carnales hodie non possunt intelligere. Ibidem.

à Domitiano principe ob Domini martyrium relegatus, Apocalypsim infinita futurorum mysteria continentem. Refert autē Tertullianus, quòd à Nerone missus in feruentis olei doliū, purior & vegetior exiuerit, quàm intrauerit. Sed & ipsum eius Euangeliū multū distat à cæteris. Matthæus quasi de homine incipit scribere: Liber generationis Iesu Christi filij Dauid, filij Abrahā: Lucas à sacerdotio Zachariæ: Marcus à prophetia Malachiæ prophetæ, & Esaiæ. Primus habet faciem hominis, propter genealogiā: secundus faciē vituli, propter sacerdotium: tertius faciem leonis, propter vocem clamantis in deserto: Parate viam Domini, rectas facite semitas eius. Ioannes verò noster, quasi aquila ad superna volat, & ad ipsum patrem peruenit dicens: In principio erat verbum, & verbum erat apud Deū, & Deus erat verbum. Hoc erat in principio apud Deū &c. Exposuit virginitas, quod nuptiæ scire non poterant: & vt breui sermone multa comprehendā, doceamque cuius priuilegij sit Ioannes, imò in Ioanne virginitas: à Domino virgine, mater virgo, virgini discipulo commendatur. Beatus autem Ioannes cum Ephesi moraretur vsq; ad vltimā senectutem, & vix inter discipulorum manus ad Ecclesiam deferretur, nec posset in plura vocē verba contexere: nihil aliud per singulas solebat proferre collectas, nisi hoc, Filioli diligite alterutrum. Tandē discipuli & fratres qui aderant, tædio affecti, quòd eadē semper audirent, dixerunt: Magister, quare semper hoc loqueris? Qui respōdit dignā Ioanne sententiam: Quia præceptū Domini est, & si solum fiat, sufficit. Cùm verò apud Antiochiam post Euodium Ignatius, Hierosolymis quoque Simeon secundus post Iacobū fratrē Domini iisdem temporibus gubernant Ecclesiā, superstes adhuc apud Asiam demorabatur ipse ille, quē amabat Dominus Iesus, Apostolus simul atque Euangelista Ioannes, Ecclesiarum quę inibi erant gubernacula regens post Domitiani (vt diximus) obitum regressus ex Insula. Quod quia ita se habeat, duobus fidelibus testibus approbabo. Irenęus & Clemens Alexandrinus huic veritati astipulantur: in secundo aduersus hęreses libro. Irenæus hoc modo scribens: Et omnes, inquit presbyteri testes sunt, qui in Asia Ioannē discipulū Domini viderunt, & sciunt hæc tradidisse Ioannē, qui & permansit apud eos vsq; ad tempora Traiani. Item in tertio eiusdē operis libro, idē scriptor de eisdē ita testatur. Ecclesia, inquit, quæ est apud Ephesum, à Paulo quidē fundata est, à Ioanne verò ædificata, qui permansit in ea vsque ad tempora Traiani. Habes hunc testē fidelē de Apostoli temporibus cōtestantem. Accipe quid etiā Clemens (cuius pariter promisimus testimoniū) dicat, historiam quandā pernecessariam simul texens, quā nos quoque si inseramus, vtilem fore legentibus credimus. Scribit ergo hæc: Audi, inquit, fabulā [1] & non fabulā, sed rem gestam de Ioanne Apostolo, & memoriis omnium traditam. Cùm post tyranni obitū de Pathmos insula Ephesum rediret, rogabatur etiam vicinas lustrare prouincias, quo vel Ecclesias fundaret in quibus non erant locis: vel in quibus erant, sacerdotibus ac ministris instrueret, secundum quod ei de vnoquoque spiritussanctus indicasset. Cùm igitur venisset ad quandam vrbem haud longè positam, omnibus Ecclesiasticis solenniter adimpletis, vidit iuuenem quendam validum corpore, & vultu elegantē, sed & animis acrē nimis respiciensq; ad Episcopū qui nuper fuerat ordinatus, hunc, inquit, tibi summo studio commendo sub testimonio Christi & totius Ecclesiæ. Tum ille suscipiens, omnē se adhibiturū sicut præcipiebat, diligentiā pollicetur. Sed iterum atq; iterum eadem sæpius repetens, iuuenē commendabat attentius, & post hæc Ephesum redüt. Tū verò præsbyter in domū suam adolescentem suscepit commendatū, & cum omni diligentia enutrit, amplectitur, fouet, ad vltimum etiam baptismi gratiam tradit. Post hæc iam velut confidens gratiæ, qua fuerat cōmonitus, paulò indulgentius iuuenem habere cœpit: sed ille vbi ętate immatura libertate potitus est, cōtinuò per ęquæuos, quibus luxus & desidia cordi est, amare vitia, & corruptæ vitæ incedere tramitē perdocetur. Et primò quidem conuiuiorū illecebris decipitur, inde nocturnis eum furtis sociū sibi participemque consciscūt: post hæc etiā ad maiora flagitia pertrahūt: cùm interea sensim iuuenis formabatur, & instruebatur ad scelera. Et quia esset acer ingenio, sicut equus infrenis & validus, diris morsibus obfirmatis, recti itineris lineā derelinquens, rectore contēpto, rapido cursu totus fertur in pręceps, Ita succedentibus sibi malis, vt desperationem sibi quoq; à Deo præstitę salutis acceperit. Dedignatur iā de paruis sceleribus cogitare. grandia quæque molitur: & ex integro perditioni se tradens, nullo inferior esse in flagitiis patitur. Denique illos ipsos, qui prius magistri criminum fuerant, discipulos facit, & latronum ex his turmam, quibus ipse dux & princeps violentus preesse instituit, & cum his omni crudelitate grassatur.

Verum tempore elapso (cùm rei ita poposcisset vtilitas) inuitatur iterum ad illā vrbem Ioānes, & cùm cætera (quorū gratia venerat) ordinasset: Age, inquit, ô Episcope, depositū repræsenta quod tibi ego planè & Christus cōmendauimus, Ecclesia teste, quam regis. At ille obstupuit, primò pecuniam putans à se reposci, quam non acceperat. Sed rursum cōsiderabat

Ex libro 3. commentariorū eius in epistolam ad Gala. ca. 6.

Ex Eusebio Cęsarien. lib. 3. Historiæ Eccle. capud 22, & 23.

[1] Nota hūc loquēdi modū. Fabulam & non fabulam. Vult enim te docere q̄ sit vera historia. Quō ergo fabula est, & non fabula? Fabula quidem est, quia historia continens veritatem, pro vt ipse met immediate præmittit, a fando dicta, quo loquendi modo vtitur etiā Hiero. in epistola ad Philemonem. Non fabula aūt, quia nō est res mendacio cōpacta, quod præcipue significat hæc vox fabula. Vel dici potest ideo fabulā appellatā quod eā talē vulgus esse putāt, quā tamē hic pater rē gestā & veram esse asserit.

rabat nec posse fallere Ioannem, nec quod nō dedit, quęrere. Hærebat ergo stupens. Quē Ioannes hærentem videns, iuuenem illum, inquit, repeto abs te, & animā fratris. Tū grauiter suspirās senior, & in lachrymas resolutus: Ille, ait, mortuus est. Quomodo, inquit, vel quali morte? Deo, ait, mortuus est, quia pessimus & flagitiosus euasit, ad vltimum etiā latrocinium adgressus est. Deniq; nunc montem quendam cùm multa latronum manu occupauit. Quibus auditis Apostolus vestē continuò, qua erat indutus, scidit, & cū ingenti gemitu feriens caput suum, bonum te, inquit, custodem fratris animæ dereliqui. Sed iā nūc mihi equus paretur, & dux itineris. Et confestim ab ipsa Ecclesia ascēdens, concitus properabat. Cumq; peruenisset ad locū, attinetur ab his latronibus, qui custodias obseruabāt. At ille neq; effugere, neq; prorsus declinare vsquam nitens, ingenti tantū voce proclamabat, quia ad hoc ipsum veni, adducite mihi principē vestrū. Qui cùm veniret armatus, eminus agnito Ioāne Apostolo, pudore actus, in fugam vertitur. Ille equo post eū admisso confestim insequitur fugitantē, etiā ætatis oblitus, simul & clamans: Quid fugis ô fili patrem tuum? Quid fugis inermem senem? Miser hære, noli timere, habes adhuc spem vitę. Ego Christo rationem reddam pro te. Certè & mortem libenter pro te excipiā, sicut & Dominus excepit pro nobis, & pro tua anima dabo animā meam. Sta tantum, & crede mihi, quia Christus me misit. At ille audiens, restitit, ac vultum demisit in terram, post hoc arma proiecit, tū deinde tremefactus flebat amarissimè, & accedentis ad se senis genibus prouoluitur, gemitibus & vlulatibus quibus poterat satisfaciens, & vberrimis lachrymarū suarū fontibus iterū baptizabatur, occultans solam dexterā suam. Apostolus verò iusiurandi sacramento se ei à saluatore impetraturū veniā pollicens, simulq; genibus eius prouolutus, atq; ipsam dexteram, ex cuius cędis conscientia torquebatur, tanquam iam per pœnitentiam purgatam deosculans, ad Ecclesiā reuocat, & indesinenter pro eo orationes profundens, & cum ipso pariter ducēs crebra ieiunia, indulgentiā à Deo, quam ei pollicitus fuerat, expetebat. Sed & variis sermonū consolationibus, velut quibusdam præcantationibus efferos & exterritos eius animos mitigabat. Nec prius abstitit, quā eum in omnibus emendatum etiā Ecclesiæ pręficeret: præbens per hoc magna exempla verę pœnitētiæ, & documentū ingens nouę regenerationis, atque insignia quædam & trophęa visibilis in eo resurrectionis ostendens. Hęc à Clemente dicta, non solum ad scientiam rerum, sed & ad vtilitatem legentium profutura, hunc in nostris quoque libris teneant locum.

4 Vides hic quod crebra ieiunia faciunt ad expetendam veniā ingentium peccatorū. Quid ad hoc dicis hæretice?

Age iam etiā huius Apostoli quæ sint scripta, quę in autoritate habeantur, cum his pariter explicemus. Est igitur primo Euangeliū nominis ipsius, quod in omni orbe personuit. Quod autem post cętera tria Euangelia quarto à veteribus statutū est loco, hęc erit ratio. Venerabiles & verè Deo digni Apostoli Christi, cùm essent in omnibus puritate vitæ & animi virtutibus clari, nō magnipendebant sermonis ornatū: quippe in quibus anima erat diuinis ornata virtutibus, simul & signorum gratia quę eis à Domino nostro Iesu Christo concessa fuerat: qua confidentes, non in suasoriis humanæ sapientię verbis summā prędicationis dominicę collocabant, sed in ostensione spiritus & in virtute, per quā mirabilibus consummatis, & verborum suorū fide facta, vniuerso orbi regni cœlorū scientiā tradiderunt, paruiducentes plures libros condere, quod huiuscemodi prędicationis assertio, nō argumento humani sermonis, sed adstipulatione diuinę virtutis indigeat. Deniq; Paulus, qui inter omnes Apostolos eruditior etiam in verbis videtur, & in sensibus præpotens, nō amplius quàm paruum epistolarū suarum corpus reliquit, qui vtiq; immensa contineret intra se atque innumera sacramenta, vtpote qui etiā vsque ad tertium cœlum raptus quæ gererentur inspexerat, & in ipsum quoq; Deo dignū paradisum adductus, audierat ibi ineffabilia verba, & doctrinā (quęcunque illa mihi est) siue corporeus, siue incorporeus, illius interim scholę discipulus effectus, exceperat. Sed & reliqui Domini ac Saluatoris nostri discipuli, nō solùm ex illis duodecim, sed & si qui extra hūc numerū, de schola tamē Domini & saluatoris nostri, sermonē aliquem, diuinitus inspirati, memorię reliquerunt, breuē hunc, & succinctū per omnia esse voluerunt. Igitur ex ipsis discipulis Domini, Matthęus tantummodò & Ioannes adscribendum appulisse animū traduntur, necessitate quadam in hoc ipsum prouocati. Matthęus enim primo Hebręis prędicauerat. Verū cùm pararet transire ad gentes, patria lingua scripturā composuit, & ea quę prædicauerat comprehēdens, dereliquit his ad memoriā à quibus proficiscebatur, vt gentibus prædicaret. Post hūc Lucæ & Marci scriptura Euāgelica secundū eas caussas, quas superius diximus editur. Ioannem verò tradunt vsque ad vltimū penè vitę suæ tempus, absque vllius scripturæ indiciis Euangeliū prædicasse. Sed cùm horum trium Euangeliorum, etiam ad ipsum notitia peruenisset, probasse quidem dicitur fidem & veritatē dictorū, deesse tamen vidit aliqua, & ea maximè, quę primò prædicationis suę tēpore Domin⁹ gesserat. Certū enim est, quod in superioribus tribus Euangeliis hæc videntur sola contineri, quę in eo gesta sunt anno

Eiusdē cap. 14.

quo Ioannes Baptista vel inclusus est in carceré, vel punitus. Deniq; si obserues, statim in initii narrationis posteaq̃ refert Matthæus de quadraginta dierũ ieiunio, & de tétatione eius, continuò subiicit, dicens: Audiens aũt quia Ioãnes traditus est, discessit de Iudęa, & venit in Galilęá. Sed & Marcus similiter, posteaq̃ (inquit) traditus est Ioannes, venit Iesus in Galilæá. Lucas verò etiam priusquá incipiat aliquid de actibus referre Iesu, dicit: Quia adiecit Herodes super omnia mala quæ gesserat, & conclusit Ioanné in carceré. Quia (in quam) ab his hæc videbantur omissa, rogatus dicitur Ioannes Apostolus, vt ea quæ præterierant priores ánte traditioné Ioannis, Saluatoris gesta conscriberet. Et ideo dicit in Euangelio suo: Hoc fecit initiũ signorũ Iesus. Et iterũ in alio loco indicat, dicens: Nondũ enim Ioannes erat missus in carceré. Ex quibus constat quod ea quę, antequàm Ioannes traderetur, à Iesu fuerant gesta describit. Et ideo si quis hoc diligentius consideret, euidenter inueniret, non sibi Euangelia dissonare, sed alterius temporis gesta esse quę scribit Ioannes, alterius verò quæ cæteri. Vnde quia natiuitaté secundũ carné Saluatoris, vel Mathęus, vel Lucas descripserant, reticuit hoc Ioannes, & à Theologia atque ab ipsa eius diuinitate sumit exordium. Quę pars sine dubio ipsi velut eximio per spiritũ sanctũ reseruata est. Hæc etiam de Ioannis Euangelio dicta sint.

Ex venerabili Beda in Homelia Euangelij, dixit Iesus Petro. Sequere me.

Notum esse noui vestræ fraternitati qui sit ille discipulus quem diligebat Iesus, Ioannnes videlicet ipse, qui hoc scripsit Euangelium, atque ideo suam personam maluit indiciis rerum accidentiũ, quàm proprio designare vocabulo. Diligebat enim eum Iesus, non exceptis cæteris singulariter solũ, sed præ cæteris quos diligebat, familiarius vnũ: qué specialis prærogatiua castitatis ampliori dilectione fecerat dignum. Omnes quippe se diligere probat, quibus ante pasioné loquitur: sicut dilexit me pater, & ego dilexi vos, Manete in dilectione mea. Sed hunc præ omnibus diligit, qui virgo electus ab ipso, virgo in æuum permansit. Tradunt namq; historiæ, quod cùm de nuptiis volenté nubere vocauerit, & propterea qué à carnali voluptate retraxerat, potiore sui amoris dulcedine donauit. Deniq; moriturus in cruce matrem suá ei cõmendauit, vt virginem virgo seruaret, & ipso post morté ac resurrectioné cœlos ascendente, non deesset eius genetrici filius, cuius casta vita castis eius tueretur obsequiis.

Ponit & aliud suę personæ beatus Ioannes indiciũ, subiungens. Qui & recubuit in cœna super pectus eius, & dixit: Domine quis est qui tradet te? Hoc quomodo gestũ sit superiora huius Euangelij loca plenius ostendunt, quia videlicet in cœna quam vltimá ante pasionem cũ discipulis Saluator habuit, in qua eorũ pedes lauit, eisq́; corporis ac sanguinis sui tradidit mysteria celebranda, discipulus ille quem diligebat, super pectus eius recubuerit, & cùm dixisset eis: Amé amen dico vobis, quia vnus ex vobis me tradet, respondit ille discipulus, innuente Petro, vt interrogaret, & diceret ei; Domine quis est? ait Dominus, Ille est, cui intinctum pané porrexero. Quod auté discipulus ille supra pectus magistri recubuit, non præsentis solummodo dilectionis, sed futuri erat signũ mysterij. Figurabatur enim iam tunc Euangelium, quod idé discipulus erat scripturus, vberius atque altius cæteris sacrę scripturæ paginis arcana diuinæ maiestatis esse comprehensurũ. Quia enim in pectore Iesu sunt omnes thesauri sapientię & scientię obscõditi, meritò supra pectus eius recubebat, qué maiore cæteris sapientię & scientię singularis munere donat. Cęteros quippe Euangelistas nouimus plura de miraculis Saluatoris nostri, pauciora de diuinitate loquutos: Ioannes auté perpauca scribens de humanis actibus, potius se exponẽdis diuinæ naturæ indidit arcanis, patenter insinuans, quanta de pectore Iesu fluenta doctrinæ cœlestis (quę nobis eructaret) hauserit. Et paulò post. Et nõ dixit ei Iesus, quia nõ moritur: Sed sic volo eũ manere donec veniam, quid ad te? Non ergo putandum, quia discipulus ille nõ sit mortuus in carne, quia nec Dominus hoc de illo futurũ prędixit: Et Psalmista ait, quis est homo qui viuit, & nõ videbit morté? Sed potius ita intelligendũ, quod cęteris Christi discipulis per pasionem cõsummatis, ipse in pace Ecclesię aduentum suæ vocationis expectauerit. Et hoc est quod Dominus ait: Sic eũ volo manere donec veniá, nõ quia & ipse multos ante labores pro Domino pręssurasq́; malorum nõ tolerauerit, sed quia vltimũ in pace senium finierit, vtpote in Ecclesiis Christi per Asiá, quas regebat, iá longè lateq́; fundatis. Nam & in Actibus Apostolorũ cũ cęteris Apostolis flagellatus inuenitur, quádo ibát gaudentes à conspectu Concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliá pati. Et à Domitiano Cęsare in feruentis olei doliũ missus in Ecclesiastica narratur historia, ex quo tamé diuina se protegéte gratia, tá intactus exierat, quàm fuerat à corruptione concupiscentię carnalis extraneus. Nec multò post ab eodé principe propter insuperabilem euangelizandi constantiam, in Pathmos Insulam exilio relegatur, vbi humano licet destitutus solatio, diuinæ tamen visionis & allocutionis meruit crebra consolatione releuari. Deniq; ibidé Apocalypsim quá ei omnino de statu Ecclesię pręsenti vel futuro reuelauit, sua manu cõscripsit. Vnde constat promisioné sic manẽdi donec veniret Dominus,

non

nō eo pertinere, quòd sine labore certaminis victurus esset in mūdo, sed illo potius, quòd sine dolore passionis transiturus esset è mundo. Sicut enim in Patrum literis inuenimus, cùm longo confectus senio, sciret imminere sibi diem recessus sui, conuocatis discipulis suis, post monita exhortationum, ac missarum celebrationem, vltimum eis vale fecit. Deinde descendens in defossum sepulturę suę locum, facta oratione, appositus ad patres suos, tàm liber à dolore mortis, quàm à corruptione carnis inuenitur alienus. Atq; ita completa est veridica Saluatoris sententia: quia sic eū voluerit manere, donec ipse veniret. Et incōtinentibus subditur. Hic est discipulus ille, qui testimonium perhibet de his, & scripsit hæc, & scimus quia verum est testimonium eius. Iā manifestè beatus Ioannes suam personam designat ex officio, quā designare vitat ex vocabulo. Non autē prætereunter intuēdum quod dicitur: Qui testimoniū perhibet de his, & scripsit hęc. Perhibuit quippe testimonium verbo Dei prædicando, perhibuit scribendo, perhibuit denuò eadē quę scripserat docendo, perhibuit etiam nunc Euangelium quod scripsit, Ecclesiis legendū pandendo. Siquidem à tempore dominicæ passionis, resurrectionis, & ascensionis in cœlum, vsque ad vltima Domitiani principis tempora, per annos circiter, lxv. absque vllo scribendi adminiculo verbū Dei prædicabat. At vbi à Domitiano, qui secundus post Neronē Christianorum persecutor extitit, in exilium missus est, irrumpentes in Ecclesiā hæretici quasi in destituta pastore ouilia lupi, Marciō, & Cherinthus, & Hebion, cęteriq; Antichristi, qui Christum ante Mariam negabant, simplicitatē fidei Euangelicæ peruersa maculauêre doctrina. Sed dum ipse post occisionem Domitiani permittente pio principe Nerua rediret Ephesum, compulsus est ab omnibus penè tunc Asiæ Episcopis, & multarum Ecclesiarū legationibus, de coæterna patri diuinitate Christi altius facere sermonem, eò quòd in triū Euangelistarū scriptis, videlicet Matthęi, Marci, & Lucę, de eius humanitate, ac de his quę per hominem gessit, sufficiens sibi viderentur habere testimonium. Quod ille nō se aliter esse facturum respondit, nisi indicto ieiunio [5] omnes in cōmune Dominū precarentur, vt illo digna scribere posset. Et hoc ita patrato instructus reuelatione, ac spiritus sancti gratia inebriatus, omnes hæreticorum tenebras potestate facta, subitò veritatis luce dispulit: In principio (inquiens) erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbū. Similemq; initiis totum sermonis sui cursum faciens, Dominum nostrum Iesum Christū sicut verum hominem, verè ex homine temporaliter factum, ita etiā verum Deū, verè ex Deo patre ęternaliter natum, & cum spiritu sancto semper assistentē, clarissima assertione perdocuit, imò omnia diuinæ veritatis & veræ diuinitatis, quantum alteri mortaliū nulli licuit, arcana reserauit. Et hoc virgini priuilegiū rectè seruabatur, vt in scrutanda verbi incorruptibilis sacramēta, ipse incorrupto nō solùm corde, sed & corpore prodiret. De cuius dictorū veritate quàm sit nemini ambigendū, ipse quoque curauit ostendere, qui cùm dixisset: Hic est discipulus qui testimoniū perhibet de his, & scripsit hæc: continuò subiecit, & ait: Et scimus qui verum est testimoniū eius. Quia ergo & nos cum cæteris fidelibus scimus qiua verū est testimoniū eius, curemus per omnia [6] recta fide intelligendo, recta operatione exercēdo quę docuit, ad dona sempiterna quę promisit, peruenire per Dominum nostrum Iesum Christum, qui viuit & regnat cum Deo, &c.

5 Et hoc in locū generale indixit ieiunium Ioannes Apostol' pro impetrāda a Deo gratia digne scribēdi Euangelium. Non ergo humana tradit io ieiuniū, non est superstitiosa, non inutile ad promerēdum aliquid a Deo vt somniāt modo aliqui male sentientes.

6 Recta fide intelligendo, & recta operatione exercendo quæ docuit Ioannes, peruenimus ad dona sēpiterna quæ promisit. Nō ergo sufficit tantū ea credere, vt docēt Antichristi nostri.

ITEM VITA ADHVC ALIA BEATI

Ioannis Apostoli & Euangelistæ,

Per Simeonem Metaphrasten.

Habetur in oecumenio post expositionē libri Apocalypsis.

QVAM parum absit homo ab Angelis, quodq; ipsi possibile sit vnà cū illis versari, viciniusq; assistere, imò etiam Deū imitari possit, quodq; multò maius est, filius illius iuxta gratiam effici, ostendit præ omnibus magnus hic Euangelista, & Apostolus, matre quidē virgine ditatus, dignus aūt habitus, qui Christi frater vocaretur, ipsiq; factus socius & particeps arcanorū. Verum ipsamet diuina oracula voce maxima prędicant Dei in seipso magnalia. Attamen id manifestius sermo nobis explicabit. Hic enim verbi vox, filius tonitrui, vniuersum prędicatione cōprehendens orbem: & quod omnium maius est, solumq; in se sufficiens, dilectus ab ipso Christo meo, patriam quidē non habuit ciuitatem aliquam, sed ex vili quodā pago, & abiecta regione natus est. Cōfirmant hunc sermonem Scribę dicentes: Prophetā ex Galilæa non surrexisse: Confirmat & ille verè Israēlita contendens, nullūbonum esse posse à Nazareth. Ex hac igitur hic, & ex tali tātus sacerdos, veluti ramus quidā productus: patre quoque conformiter ad patriam abiectus, & obscurus, nempe piscatore ac paupere. Et hic quidem puerilem iam ætatem egressus erat: porrò pater filium ad idē opificiū assumit, piscatoriq; artis hęredē ipsum efficiēs. Artis itaque socius erat filius patri, & familiaris ac do-

ac domestica erat vtrique paupertas. Quid enim pauperius & abiectius dicere quispiam poterit, quàm sine piscatores? quorũ hic vnus erat præco veritatis, ac præceptor. Quodq; maius est ad abiectionis demonstrationem, non in mari piscabatur, sed in breui quodã lacu vnà cũ patre & fratre Iacobo versabatur, rupta sarciens retia (quod & ipsum extremę paupertatis erat) ac manuũ artificio consolans necessariorũ indigentiam. Itaque Grecanicę disciplinę ne in modico quidẽ particeps erat, cuius rei testis est diuus Lucas, qui ipsum idiotam vocat, & alienũ à literis. Vnum hoc solum habebat insigne quo agnosceretur, & bonum hoc vinculum à patribus trahebat, nempe pietatem. Vbi autem vmbraticę nebulę eleuatę sunt, & ea quæ figurarũ erant, transire in veritatẽ cœperũt: & tu Domine qui singulatim finxisti corda nostra, non dispersisti testamentũ tuum, quod nobiscum pactum erat, sed videns vidisti afflictionẽ Israel: & non exutus diuinitate propter nos factus es id quod nos, sine peccato, & throno patris non relicto, virginẽ inhabitasti propter me, vt ego cœlos inhabitarẽ, & ex veteri casu reuocatus, & liber à peccato, ac primã adoptionem suscipiens: oportuit sanè esse & discipulos, qui mysterio dispensationis ministrarent. Tunc quidẽ vocatur Andreas & Petrus: aduocatur autem & hic, qui circa pisces, & retia, ac lacus versabatur: & iussus verbi voce vt hominum piscator constitueretur, protinus patre, scaphaque relictis, ei qui se vocabat adiungitur: & terreno homine exutus propter cœlestem, ac piscationem animarũ transmutatus addiscit, & præceptoris vestigia secutus inimicos diligit, persequentes benedicit. Vtque vno verbo absoluam, in huius lege exactè instruitur, talemq; nactus præceptorẽ similẽ demõstrat disciplinã: & ascẽsiones in corde disponens, discipulus familiarissimus, ac præco maximè Theologus efficitur: omnes sensus moderatur, familiaris omnino virginitati efficitur, tali vtendo alimenti ratione, vt summa parsimonia [7] viuere duntaxat posset, sacrumq; corpus vt subsisteret cõseruaret. Hinc etiã virginitatis appellatione ditatur, [8] & amicus eius qui imperiũ tenet, efficitur, magis autẽ & ipsum habet in seipso loquentem: & rursum ab eo audit, quæ ille à patre audierat: cumque in montẽ ascenderet, ipse vnà conscendit, ac dignus habetur visione admiranda, & maiori quàm dici possit, ipsam verbi diuinitatẽ denudatam intuitus, & cœlestem audiuit vocẽ, qua dilectum filiũ declarat pater, ac veteri testamento præponit Euangelium. Decens ac honorifica cœna subsequitur, & ne tunc quidẽ Ioannes relinquitur. Deinde cùm Petro opus esset discere quisnam is esset, qui horrendam illam proditionem parturiret, nec ipse auderet interrogare: quanquã primas teneret [9] in choro discipulorũ, Ioanni hoc committit. Nouerat enim id quod Christus erat apud ipsum, hoc Ioannem esse apud Christum: & quod ipse quidem diligeret, ille autẽ dilectus esset. Et vide quanta accedat ipsi libertas loquendi. Neq; enim vulgari modo interrogat, neq; primũ excusans quod metu accederet, sed sciens quanto ipsum amore prosequeretur, sedenti adhęret præceptori, & in huius pectus recumbens, ait: Domine quis est qui tradit te? Ille autẽ libenti etiã animo accipit quod ille fecerat, & quasi opportunè fuerit liberè locutus gratum habet. Ex eo enim, quòd protinus quęstionẽ soluat, ac pane designet proditorẽ, significat se non ęgrè ferre eã libertatem. Itaque hinc etiã manifestum est, quòd cathedrã quam proximè Christum cum fratre petiuit, non gloriæ sed Christi amore petiuerit, & quòd nollet hic alium esse sibi dilecto viciniorem. Condemnatur Iesus, & adest Ioannes, ac ad atrium Pontificis, cùm notus esset Pontifici, vnà congreditur, loquiturq; ostiariæ, & Petrum pro foribus stantem introducit. Imminet tempus salutaris passionis, & verbũ permanet vt procedat ad patrem, ac Ioannes cũ matre adstat cruci, materq; audit à filio ac suo conditore: Ecce filius tuus dilectus: & rursum hic: Ecce mater tua. Ab hoc igitur tẽpore virgo hic mẽte [10] & corpore, matrẽ ac virginẽ sibi vendicat: nec multò post Christum qui resurrexerat, videt, vidensq; agnoscit, & cum Petro ad sepulchrũ venit, ac prior præcurrit, & postquàm sepulchralia vidit, spiritus insufflationẽ suscipit, eiusq; donis ditatur, ac diuinis manibus consecratur vniuersi orbis Apostolus. Quoniam autem præceptorem audiuerat alias quoq; oues habere, quę licet ex hoc non essent ouili, oportet tamen & illas congregare, & ab eodem regi pastore, fieriq; vnũ ouile, & eas rectè ac liberè ipsum sequi, neque aliena fistula rapi, & dispergi, ac corrumpi: Hæc, quantũ æquũ est, anxiè curat, & in iter ad hoc mittitur, vt dispersas oues in vnum cõgregaret, & eã quæ errasset fistula veritatis reuocaret, ac sub vno vero pastore ouile repararet: si quis durã ac repugnantẽ haberet animam, hoc eodem igne succulentam redditurus ac teneram. Vnde relicta Palæstina, in Asiam proficiscitur: Cumque ea, quæ ipsam concernebant, rectè disposuisset, Ioniam occupat, ac Ephesum aggreditur, vbi plures ac crudeliores feræ erant, & talia, quæ periculo quouis longè periculosiora essent. Et primum quidem templum Amazonum ipsis idolis consecratum vna prece subuertit, ac veluti plateę lutũ diruit. Deinde sacrificorum, quia à sacrificiorum appellatione cognomen sortiti sunt, hos quidẽ sermonibus, illos

7 Parcimonia fauet virginitati.

8 Ioannes virginitatis appellatione dicatur, et amicus Dei efficitur.

9 Petrus primas tenebat in choro Apostolorum.

10 Ioannes virgo mẽte & corpore.

aũt signis,rationibus,ac necessitatibus trãsfert ab errore:& huiusmodi exuberãtibus modis efficit vt transmutentur ad discendã pietatem,& ipsi etiã aliis constituantur deinceps veritatis duces ac præceptores.Ac ita partim quidẽ alios obiurgãdo,partim verò quę cõueniũt etiã admonendo,omnibusq; oĩa factus in sortem eorum qui salui fiunt,oẽs pellicit: vt hinc factũ cognosceretur, quod à Paulo dictum est:Vbi abundauit iniquitas,ibi superabundauit & gratia. Verum maligno illi non dabatur inter hęc requies.Certè oculis inuidis intuitus pietatem adeo succrescere, cognita hujus rei causa, omnem aduersus illum mouet lapidem. Quid ergo sumit consilij? Domitianum Vespasiani filium ingressus, qui post Titũ obtinuit imperium, cum illo aduersus pietatem decernit. Ante omnia autem Ioannem qui robur vniuersorum erat,tollere conatur:statimque ipsum ab Asia ducit ad Europam,& in exilium relegat, quemadmodum insequens sermo manifestare poterit. Vbi enim in conspectum Imperatoris venisset,& quis,& vnde ortus esset,quamque profiteretur religionem,& quènnam diceret esse venturum,interrogatus esset:Ioannem quidem se vocatum esse,& à Iudęorum genere prodiisse, ac sodalitij Christianorum esse respõd[illegible]se autẽ annunciare hunc esse venturum,cuius thronus veluti luna præparatus ac perfectus esset in seculum. Vbi autem dixisset Imperator:Et quibus modis hęc confirmare poteris? Neque enim hæc sufficientia sunt ad faciendam fidem eorum, de quibus non est in promptu demonstratio. Morbi protinus(ô ineffabilem Domine tuam potentiam & dæmoniorũ legiones pelluntur:reuiuiscunt autẽ mortui,iussum sequendo velocius quàm viuentes.Quibus ô Rex(aiunt Ioannem dixisse)ne dubites,ab his quæ apparẽt,coniecturam faciens eorum,quę manifesta nõ sunt.Porrò quę de Saturno,& Ioue,cęterisque diis vestris feruntur,nisi sufficientes essent,qui ante nos demonstrassent,vtique & ego facilè ostenderẽ nihil esse,sed plena potius ingenti vituperio,risuq;, ac dementia. Verum enimuero deceptionis salsugine abiecta,satiare potius fonte potabili ac dulcissimo.Hũc autem stupore simul & ira correptum aiunt,hinc quidẽ ob portenta ab ipso patrata,illinc verò ob id quod Deos suos calũniaretur.Itaq; ad sermonis splendorẽ non accessit ob tenebrarum quæ in eius corde erant crassitiem.Quòd autem hunc non occiderit, dictus ad Petrum sermo prohibuit,puta:si eum velim manere donec veniã,quid ad te? Sed virũ perpetuo exilio condemnauit in vnam Sporadum insularum relegans(Pathmos huic nomen erat)cùm olim apud Romanos æquaretur morti exilium. Ductus est igitur ad exilij terminum magnus Apostolus,& insulam apprehendit.Non longo postmodũ tempore insulares seruatorem ac patronum ducunt tonitrui filium,& ad æquitatẽ trãseunt, seseque ad pietatem componunt. Itaque cùm hic esset Apostolus, & admirandus Dionysius fermè iam nonaginta esset annorum,ex Athenis scribit ei in hũc modum:Tuam saluto sacram animam dilecte,& erit mihi id peculiarius præ multis.Salue igitur verè Christo dilecte. Consequenter autem etiam hæc addidit:Quid admirandum si Christus verum loquatur? & iniqui discipulos è ciuitatibus expellant? ipsi sibipsis condigna distribuentes,& execrandi à sanctis se segregantes ac sperantes? Deinde etiam ad ipsum finem Epistolæ hęc de futuris subscribit:Omnino enim fide dignus sum,inquit,vt qui à Deo dedicerim,quæ decreta sunt,vt tibi contingant,& dico etiã quod liberãdus sis è custodia,qua in Pathmo seruaris,& in Asiaticam terrram reuersurus,ibique facturus boni Dei imitationes,& his qui te sequentur, [11] traditiones.Sed hæc quidem postmodum suo tempore contigerunt, ac terminum accepit vaticinium,(quemadmodum in sequentibus sermo manifestare poterit)cùm iam Dionysius sub Domitiano pro Christo vitam martyrio finisset. Quæ sunt autem facta post hæc Domitiano ex hominibus sublato,Nerua in Imperio succedit, & cõdemnatis in exiliũ tãquam benignus & humanus donat reuocationem. Nec multò post tempore Traianus sceptra Romana suscipit,& consecutiuè humanũ confirmat edictum, reuocans eos qui in exilio erant, Venerunt ergo & in Pathmon Imperatoris edicta,venit & ad Ioannem reuocatio. Et illi quidem decreuit nauigare in Ephesum:Porrò qui in Insula erant dicebant,ne se desereret,sed apud ipsos permaneret non aliter quàm qui fertè non possunt,vt à pio patre derelinquantur. Hinc autem lamenta, luctus, ac lachrymæ. Quis, inquiunt,nobis tuum explebit ordinem? Cui verò tali patri ac pastori subiecti esse poterimus? Quid desiderij,quid flammæ ex ipso procedentis,solatium efficiemus? Quum autem persuadere non possent, dum supplicarent vt virum apud se retinerent,secũdæ fuit supplicationis initium, & secũdas rursum faciunt petitiones, ne totum seipsum auferret, neque vniuersa tristitiæ mole eos offunderet,sed vel pro re vmbram,suos,inquam,sermones pro se apud ipsos relinqueret,ac mysterium,quod apud nos factum est, vniuersæ dispensationis Christi describeret.Cedit igitur illorum petitioni;imò cedit potius paternis visceribus,quibus hic erga ipsos vtebatur,præsertim cùm superna prouidentia ita disposuisset multorum salutem ac Euãgelij prædicationem. Et primum quidem ipse ieiunium

11 Ecce traditiones Ioannis Apostoli.

[11] *Ioannes antequam Euangeliū scriberet, generale indixit ieiunium vt gratiam digne scribendi a Deo obtineret.*

sibi imperat [11] ieiunua ipse,ac propemodum corpore exhaustus aliisque hoc ipsum constituit,ac abstinentiam à malis,& hos quidem in tali quiete relinquit. Cæterum vnū quēdam è septē se sequi iubet(Prochorus hic erat) vt ipse quidē ea quæ à Deo essent, iste autem quæ ab ipso notaret. Porrò ipse montis verticem capessit, & more Samuelis quidem rectus erigitur, sicut Moyses autem manibus eleuatis effiguratur, & mentem à sensibus abstractam totam refert in id quod exoptat. Quid ergo hinc secutum est? Horrenda tonitrua, & terrores,ac fulgura continuè vehementi fragore elisa, & repentè effulgentia: quorum si quis imagines ac figuras dixerit ea,quæ multò antea sub Moyse contigerant, quādo Deo aderat,& ab eo tabulas accipiebat,nequaquam à veritate aberrauerit. At Prochorus interim pronns quidem, & velut exanimis non ferebat inter huiusmodi versari spectacula,ipse verò stat imperterritus,cùm charitas procul abiecisset timorem. Ad extremum tonitru in vocem exprimitur,ac dilucidè resonat: In principio erat verbum,& verbum erat apud Deum,& Deus erat verbum. Prochorus,qui diuina institutione proximua erat,lumen quidem videbat,quanquam subtremulus,porrò neminem audiebat,quia neq; hi,qui cum Paulo & Moyse quondam erant,eos audierunt,qui illos in sacris instruebāt. Ligua tonitrui Theologus est. Et sacrum rerum discipulus,represso paululū timore,subtremula manu quæ inde sumpta sunt exarat,donec perfectum est Euangelium. Deniqno cedunt pauperes,ac terrenis reuelantur cœlestia. Tandem etiam à monte descendit Ioannes,nouam legem sibi creditam habens,quemadmodum olim tabulas Moyses Dei inspector,illamque ferens dat his qui petiuerāt. Ita ergo vbi nouam legem quam acceperat, illis tradidisset,ipse vi sanè & inuitis quidem insularibus,nauigabat tamen Ephesum versus. Porrò illi veluti qui oculorum cæcitate longo tempore detinentur,si quando possint morbum repellere,longè iucundius solem intuentur,ita & Ephesij recipientes Christi dilectum,quodam etiam modo desiderabilius quàm prius afficiuntur. Quid autem ille? Quāquam vehementer fuisset frequenter fatigatus,non dat oculis somnum,nec palpebris dormitationem,nec requiem temporibus,sed populum quidem exhortatur,aduersus autem incredulos zelum ostendit. Errore supplantatos reducit ad veritatem,feras arcet,quę post suum discessum impudenter in ouile se ingesserant,ac gregem reuocat. Ita dispositis his quæ circa Ephesum erant,ad proquinquas gentes discedit,hic quidem Episcopos cōstituturus, illic verò integras quoq; docturus Ecclesias spiritu obsignari. Verum me huc sermonis progressum,factum illud animæ generosæ ac humanæ occupat,quod etiam altius repetens(veluti narrat Clemens ille Alexandrinæ Ecclesiæ præsbyter,vir & in aliis admirandus,& eloquentia sanè laudabilis in sermone: Quid diues saluus fiat)retexā. Quū enim peruenisset Ioannes post reditum ex Pathmo ad quandam vicinarum ciuitatum,cuius etiam appellationem nōnulli dicunt,& fratres qui in hac erant, opportunè recreasset, quendam ibi adolescētem repperit magnitudine mediocrem,aspectu ciuilē: cumque perspicaci spiritus efficacia generositatem animæ illius,ac morum liberalitatem obseruasset, benedictiones dat adolescenti,& sufficienter ipsum inungit,ac excitat. Quoniam autem iam discessurus erat,& aliò accessurus, vt & terrà prędicatione,& mare,ac insulas accēderet,ciuitatis Episcopo adolescentem in Ecclesia coram Christo teste commendat,vbi multa de illius disciplina & educatione præcepisset. Ille verò prompto suscepit animo, pollicitus multa quoque se adiecturum in cura circa adolescentem. Deinde ille quidem Ephesum discedit,hic autem assumptum in domum adolescentem alebat,instruebat,curam eius habebat,tandem etiam baptizauit. Porrò vbi Domini signaculum,nempe firmū munimentum ipsi addidisset, deinceps custodia liberum esse dimisit. Ad hunc autē,quī ante tempus remissionem acceperat,subeunt nōnulli coætanei,effienes ac indisciplinati in cupiditatibus. Et primum quidē adolescentem ad vitia persuasibilem,prætiosis conuiuiis ac mensis sibi conciliant. Quæ autem hinc sequuta sunt? Facilis enim ac proclinis est via,quæ ducit ad vitia,& eum,qui primum eius attigit gradum,facilè admodum est per omnem æqualitatem detrahi protinus vsque ad extremum. Hac via dum etiam nocte ad furta accederét,adolescentem vnà protrahunt. Ille verò iam amore latrocinij succensus, & spe diuitiarum cupiditatem exacuens,nihil iam meditabatur quod esset exiguum,propter naturæ ac indolis generositatem. Denique etiam latronum sodalitatem his qui secū erāt,demonstrauit,atque hic latronum princeps,primusque raptor erat vehementissimus. Post hæc verò vbi Ioannes rursum ad eam ciuitatem remeasset, cæteris,propter quæ eò venerat,dispositis,vt ęquum erat: age sanè,inquit ad Episcopum,depositum nobis redde quod ego & Christus loco testis in Ecclesia apud te deposuimus. At ille cùm existimaret pecunias esse quæ repeterentur,primum quidem obstupuit, cùm sibi non esset conscius, se id quod repetebatur accepisse, & neque crederet posse fieri repetitionem ob ea, quæ nō haberet,neq; Ioāni nō credere. Vbi autem dixisset: Adolescentē repeto,& fratris animam,

mam, intimius suspirans senex ardentiori spiritu, ac sublachrymatione miseriam indicãs: Ille, inquit, mortuus est. Porrò interrogatus quãdo, & quomodo, quáue morte: Deo, inquit mortuus est, cum latrocinium exercere elegerit, & montem loco Ecclesiæ inhabitare, perditorum conuersationem amplexus potius quàm nostram erga ipsum solicitudinem ac curam. Ac ille ob hoc dolore vehementi oppressus: Re vera, inquit, egregium te custodem animæ fratris reliqui: verum equus iam adsit, ac viæ ductor mihi detur. Statimque conscenso equo totas laxabat habenas, minorem esse existimans equi velocitatem pro sua festinatione. Itaq; monte apprehenso, à latronũ custodia, nihil deprecans, neq; fugiens capitur. Et in hoc, inquit, veni: itaque ad principem vestrum me ducite. Porrò vbi ille hunc esse ipsum Ioannem cognouit: certè pudore suffusus fugit. At hic obliuioni tradita senectute, ac motione, quæ mundum consequi solet, persequitur. Deinde magna quadam gra- uique voce clamans: Quid, inquit, fili fugis me patrem tuum? meam reuerere caniciem, ac floris ætatis tuæ miserere: adhuc tibi spes vitæ relinquitur: ego pro te rationẽ reddã: Consiste in loco fili, Christus me misit ad. Hęc cùm audisset adolescens, primum quidem constitit, terræ pauementum intentis oculis intuens, præ pudoræ oculos non potens sursum erigere. Deinde proiectis in terram armis miserabili quodam modo cum magno dolore eiulatur, ac venientem amplexatur senem, propter gemitus quidem efficiens ne fletibus dignus esset: Propter lachrymas verò ne vel lamentis, solam occultat dexteram: vrebatur enim & hanc ipsi porrigere, quam tot sceleribus ac latrociniis fœdauerat. Porrò ille veluti pater vehementi amore visceribus sauciatus, spondet veniam, misericordem polliceetur iudicem, & apprehẽsa dextera, deosculatur, & ad Ecclesiam reducit adolescentem. Deinde abundanti vtens oratione perseuerat ieiuniis annitens, & adolescentis animã variis sermonum cantilenis velut vnguentis quibusdam deliniens, non prius abcessit, quàm hunc priori sanitate donaret, magnum quoddam vitæ relinquens exemplum ad pœnitẽtiam. Et hoc quidem tale est, & adeo dignum quod non occultetur. Porrò illud longè maius est, longeque magis admirãdum, & ex eadem benigna illa anima compassionem simul & potentiam ostendens. Dicitur enim quidam fidelis eo tempore, qui prius vitę necessaria sufficiẽter habuerat, nec aliqua prȩssus fuerat indigentia, ad extremam inopiam postmodum recidisse, vt & debitorum multitudine circũuallaretur, & innumeris fœnerationibus suspectus esset, ac velut fera quædam à tergo sagaciter inuestigaretur ab illis & inquireretur, ac in ipsarum rerum necessariarũ inopiam vagaretur. At enim cũ pudore, quem ob fœneratorum exactiones miserè sustinebat, iam etiam necessitatem ex indigẽtia non ferens homo, ad mortem decreuit confugere, idque conabatur vt hæc quantocius ad se veniret, si fortè hinc & ægestatem, & debitorum multitudinem dissolueret. Verum quoniam hæc vltro non veniebat, compendiosam viam ad hanc inuenit, & quem tunc peritissimum esse sciebat conficiendis venenis, ac præstigiatorem, cultu Hebræum, hunc accessit, eique reuelat quid in animo haberet, ac orat eum vt qui possit sibi auxilio esse in eo, quod mente conceperat, & suę mortis fieri particeps. Atq; hic confestim prõptus inuenitur minister, ac venenum illi tradit, vitęque subuersionem consulit. Porrò miser ille, accepto veneno, domum redit. Cùm variis autẽ luctans cogitationibus, curisq; duplicibus anxius, & nunc quidem præsentibus delectationibus, huiusq; vitæ cõcupiscentia allectus: nunc verò fœneratorum multitudinẽ, aliasque ex indigentia procedentes molestias cõsiderans medius stabat inter extremam cõsilij inopiã. Siquidem cùm ad dulcẽ hanc lucem respiciebat, venenũ respuebat: quando verò ad circunstantẽ vndique ægestatẽ, animoque insidentẽ anxietatem, ausum sumebat aduersus mortẽ, victus tamen est à necessitate: & vt hinc liberaretur à molestiis, elegit ab ipsa vita liberari. Deniq; infuso veneno, sumptoque extremis digitis cratere, quandoquidem animus ad id non accedebat, sed timidè admodum se habebat, intusque sibi cor continuè palpitabat. [13] Tandẽ crucis signaculo Christianis consueto venenum consignat, statimque vbi clausis oculis bibisset, (ô magnam, ac admirandam Christi tuam potentiam) illæsus permansit, cruce veneno suam tollente vim. Cum autem simili rursum necessitate opprimeretur, & ab ipsis creditoribus obsideretur, animamque haberet priori oppressam inopia, & quæ omnimodo quæreret è præsentibus liberationem, labefactabatur tamen ad sumendum alterum venenum, & ad mortem accedere recusabat. Verum cum è pręsentis non liberaretur difficultatibus, grauius esse malum iudicãs iterata etiam morte, accedi ad veneficum, rursumq; ab illo poscit aliud pharmacum, vt malum malo mederetur, cùm id quod prius acceperat, nihil ad id quod necesse erat, tulisset auxilij, vt pote sua natura illud vincẽte. Nam id impedimento fuisse veneni efficaciæ demens dicebat, non intelligens crucem fuisse, quæ hic mortem abstulisset, quæ etiam antea serpentem longè hoc veneno potentiorem sustulerat. Itaque præstigiator ille ac veneficus, & ipse pharmaci debilitatem damnans, aliud ipsi porrigit quod

13 Crucis signaculũ Christianis consuetũ veneno vim abstulit.

24 Rursus crucis signaculũ in calice factũ, eum qui venenũ biberat praeseruauit.

quod priore multò efficatius erat.[24] Cumq; rursum domum venisset, ac illud bibiturus esset, cum priori timore & agonia, duplicibusque illis anxietatibus iactabatur, & sudore vndique circunfluebat, ac tremebat. Deinde vbi rursum consueto crucis signaculo calicē consignasset, ac bibisset, iterum illęsus permansit: ipseque obstupuit, sanè cùm causam cō iectare non posset, ac mirum in modum desperationis stimulis iactabatur: nondum enim intelligere poterat quod crucis efficacia esset, quę veneni vires extingueret. Cumque homo animi angustiæ ac calamitatum pelago immersus, nec vel paululum ad saniorem mētem redire, nec ea quæ (vt aiunt) ante pedes erant, cognoscere posset, hinc iterato obit ad Hebręum, & eadem quæ prius exponit. Cùm autem & ille consternatus esset, longoque tempore super ea re consilio destitueretur, deinde etiam causam aliquam deprehendere cuperet, propter quam in veneno falsus esset, (ipse enim veneficus erat, & huiusmodi rerum artifex) quo pacto & in quem modum vbi domum rediisset, venenum acciperet, minutatim per singula interrogabat. Hic autem: Nihil, inquit, aliud ago domum veniens, quàm quòd infuso crateri veneno, deinde paululum etiam labefactatus, & anxietate in corde concussus, crucis signo, vt quod à Christianis ex consuetudine fieri solet, propter

25 Mira signi crucis virtus.

timorem calice obsignato, oculis clausis illud bibo.[25] Vbi primum crucis nomen hic audisset Hebræus, intellexit statim quod erat, nempe crucem esse, quæ vim tolleret veneni. Porrò ne res nudæ solùm hæreret suspicioni, quendam etiam requirit fidem: cuidam illius cani tradito veneno, hunc protinus interimit. Hebræus autem nullas amplius requirens demonstrationes, abiurata patria secta, ad veritatem accedit. Idque primum tollit errorem, & venenum ei, qui alio modo vsus fuerrat verè mortiferum ostensum est prioris veneficij ipsius signum mutationis idoneū. Accedit ad Christi discipulum ducem errantium. Tubæ variarum spiritus linguarum mentis conceptum indicat, arguit insipientiā. Publicat prauum illud mysterium, manifestat prioris erroris insensibilitatem. Porrò ille & accedentem suscipit, & laudat resipiscentiam, ipsumque adhortationibus munit ac cōsiliis. Deinde & baptismate regenerat, & vniuersorum Domino conciliat. Verùm neq; communis salutis dispensator eum, qui Hebręo fuerat occasio mutationis, ita malè habētem neglexit: sed causa cognita, quæ ipsum ad id periculi duxerat, propter quam vltrò propria quoque vita miserè priuáduserat, & paternis ipsum refouet colloquiis, & illius animam, quæ iam conciderat, erigit, ac tristitiam & desperationem abiicit. Deinde opere etiam adfert consolationem, quandoquidem & hoc poterat efficere. Quoniam enim & debitorum repetitione, & rerum necessariarum inopia oppressum illum vidit, & ob id ipsam vitam miserè abiicientem, quid facit? Atque hinc mihi considerate, quibus donis ille dotatus fuerat. Quòd enim antea Petrus cum ipso templum ingressurus ad horam precationis nonam, qua (vt inquit Lucas) vsus est in claudo, qui ad speciosam templi portam sedebat, ac eleemosynam petebat dicens, Argentum & aurum non est mihi, quod autem habeo hoc tibi do, simul & pedes ipsi sanos reddens, hoc sanè & iste hîc facit. Sciens enim nihil argenti esse vel auri, vt in illius indigentiæ necessitatem consolari posset, herbæ quæ in proximo erat quantum ambabus manibus comprehendere posset, iussit homini accipere. Ille verò cùm ignoraret quænam esset causa, & quid nam hac re sibi vellet Apostolus ac herbam quantum totis manibus assequebatur comprehendisset, ipse facta dumtaxat [26] oratione, ac signo crucis, ipsam restituit, & protinus correptam herbam aurum esse ostendit, aurumque purissimum, atque hunc confestim tollere iussit, simulque & consilij inopiam ac desperationem ex præsenti ægestate contractā dissoluere, & debita reddere, ac residuę vitę occasionibus prouidere, Deoq; gratiarū actiones reddere. Quid igitur fieri posset, quod huic æquaretur miraculo? Si quidem in templi introitu forsan & hic quodammodo fuerat Petro auxilio, & abundātiorem ambo spiritus gratiam postulauerant. Hic autem solam Ioannis vim ac fortitudinem est intueri, quantaq; erga Deum spiritus familiaritate ditatus sit. Sed hæc quidem exhibebat dum adhuc in terra conuersaretur, errores abigens, & pietatis prædicationem disseminās, ac reuocans veritatem. Postquam autem omnea, quod suarum erat partium, Deo adduxerat, cœlum quidem efficiens proscenium, terræ autem orbem theatrum, ac Angelos spectatores, qui stupefacti erant ad decorem virtutis illius ac prudentiam, (Desiderabilia namq; super aurum & lapidem pretiosum multum, ac dulciora super mel & fauū erant doctrinæ ipsius diuina eloquia) ciuitatem egressus est, discipulis præcipiens vt ligonem ac sarculum secum conferrent, ac protinus in montem quendam ascendens, vbi nunc huius [27] templum extructum est eximiæ cùm pulchritudinis tum magnitudinis, stansque in ipso: Hic, inquit, filij mihi fodite. Deinde vbi se totum consignasset, ac dixisset: Et tu mecum esto Domine Iesu Christe: astantibusque subiunxisset: Pax vobis fratres, in foueam demisit pallium, & ipse quoque in eam descendit, ac corpore mediā obtinuit Asiam, vbi olim

26 Oratione et crucis signo herbā Apostolus in purum aurum conuertit.

27 Templum in honorem D. Ioannis vbi iacere voluit, eximiæ pulchritudinis & magnitudinis extructum.

qui

qui è Græcanico cœtu erant, philosophabantur. Porrò discipuli comas euellebant, genasq; percutiebant, ac orbationem miserabiliter deplorabant, pastorem, gubernatorem, leuatorem, denique eum qui omnibus omnia erat, inclamabant. Deinde etiam ciuitatem accedentes his qui in ciuitate erant, manifestant id quod factum erat. Interim autem die illucescente concurrunt ad monumentum, discere cupientes, num præceptor adhuc superstiueret, & ouile accesserunt. Porrò pastor nusquam comparebat, solæ iacebant crepidæ: is autem qui has abiecerat, disparuerat. Discurrunt huc & illuc quemadmodū hi qui cum Elisæo erant, scrutantur, inuestigant, verum incassus efficitur ipsis labor. Deinde vix tandem illius vocis recordati: si eum volo manere donec veniā, quid ad te? ad mentem alacriorem redeunt. Et ille quidem Enoch, & Eliæ Thesbytæ coniungitur: hi autem à lamentis discedentes, Deum vniuersorum laudabant, qui suum dilectum à Deo magnificauerat. Hoc itaque die quo hæc contigerunt, splendidus huic Theologo celebratur Ephesi conuentus ex omni genere ac vniuersa ætate, qui astrorum splendorem intuetur. Præterea in hoc sacro loco, ad quē hic cū pallio declinauit, minutus quidā [18] puluis manat ac exoritur, cuiuis accedenti medelam ab omni morbo suppeditans. Cùm igitur in nocturnis [19] laudibus festi ipsius, ab his qui in eo ministrāt, traduntur cœtibus ad hoc congregatis, non facilè exhauritur, sed quo amplius hauriunt, tantò magis manat, veluti perpetuus quidā thesaurus, qui simul & participantes reddit ditiores, ac se ipso abundantior semper efficitur, gratia ac benignitate Domini nostri Iesu Christi: cum quo patri simul ac spiritui sancto gloria, imperium, honor, & adoratio, nunc & semper & in secula seculorum. AMEN.

18 Minutus puluis ex loco Apostoli vbi corpus eius iacuit, manat, pro variis morborum generibus depellendis. Quod signū est habitantis in eo gratię spiritus sancti

19 Nocturne laudes Ephesi in festo Ioannis Apost. celebrantur.

VITA SANCTI IOANNIS APOSTOLI, & Euangelistæ, per D. Isidorum Episcopum Ispalensem scripta.

Habetur in libro eiusdem de patribus noui testamenti.

IOannes qui interpretatur gratia, Apostolus & Euangelista, filius Zebedæi, frater Iacobi, virgo electus [1] à Domino atque inter cæteros magis dilectus. Qui etiam super pectus magistri recubans, Euangelij sui fluenta de ipso sacro Dominici pectoris fonte potauit, & quasi vnus de paradisi fluminibus, verbi Dei gratiam in toto terrarū orbe diffudit. Quique in loco Christi, Christo iubente, successit dum suscipiēs matrem magistri discipulus, etiam ipse pro Christo alter quodammodo derelictus est filius. Hic dum Euangeliū Christi in Asia prędicaret, à Domitiano Cæsare in Insula Pathmos metallo relegatur. Vbi etiam positus, Apocalypsim scripsit. Interfecto autem à senatu Domitiano, ab exilio resolutus rediit Ephesum, ibique ob hæreticorum refutandas versutias efflagitatus ab Asiæ Episcopis, Euangelium nouissimus edidit. Cuius quidem inter alias virtutes magnitudo signorum hæc fuit. Mutauit in aurum syluestres frondium virgas, littoreaque saxa in gemmas. Item gemmarum fragmina in propriam reformauit naturam. Viduam quoque precatu populi suscitauit, & rediuiuum iuuenis corpus, reuocata anima, reparauit. Bibens lætiferum haustum, non solùm euasit periculum, sed eodem prostratos poculo in vitæ reparauit statum. Hic autem anno septuagesimoseptimò post passionem Domini Saluatoris, sub Traiano principe, lōgo iam vetustatis senio fessus, cùm diem trāsmigrationis suæ imminere sibi sentiret, iussisse fertur, effodi sibi sepulchrū, atq; inde vale fratribus dicens, facta oratione, viuens tumulum introiuit, deinde in eo tāquam in lectulo requieuit. Vnde accidit, vt quidam eum viuere asserāt, nec mortuum in sepulchro, sed dormientem iacere contendant. Maximè pro eo quòd illic terra sensim ab imo scaturiēs, ad superficiem sepulchri conscendat, & quasi flatu quiescentis deorsum ad superiora puluis ebulliat. Quieuit autem apud Ephesum sexto Calendas Ianuarias.

1 Tu qui dicis Episcopos & sacerdotes debere esse cōiugatos, videsne quō Ioannes virgo electus a Domino, & ob id inter cæteros magis dilectus, hanc tuam dementiam confutet.

ITEM DE EODEM BEATO IOANNE Apostolo, ex Diuo Dionysio Areopagita:

IOANNI THEOLOGO ET APOSTOLO & Euangelistæ in Pathmos Insula relegato Dionysius.

Hęc epistola habetur in lib. Misticæ presbyterū.

SAluto te sacram animam dilectissimi & est mihi istud ad te præ multis peculiarius. Exulta dilectissime, veraciter ei qui verè amabilis ac desiderabilis & diligibilis est, nimium dilecte. Quid mirū si Christus verā loquitur, & iniqui discipulos ciuitatibus pellunt? Illi ipsi sibi quę merentur profectò tribuentes, dum à sanctis scelesti dirimuntur

atque

atque recedunt,visibilia veraciter inuisibilium manifestæ imagines sunt:Neque enim in seculis futuris autor erit Deus iustarũ ab se separationũ, sed ij qui prorsus sea Deo sequestrârunt,quemadmodum & in alios cernimus hic iam Dei consortio & familiaritate beatos,quia cùm sint veritatis amatores,ab affectu omni materialium rerum longissimè secedunt, & in omni libertate malorum omnium, & amore diuino bonorum vniuersorũ pacem diligunt & sanctificationem,atque ex præsenti vita futuræ,primitias sumunt,inter homines angelico more conuersati,cũ omni tranquillitate animi ac denominatione Dei, & sanctitate,& virtutibus reliquis.Et te quidem,nõ adeo insanus sum,vt arbitrer aliquid pati,imò & passiones corporis hac tantum in parte sentire credo,vt eas solùm diiudices. Cæterùm qui te iniuriis impetunt & exilio relegare se Euangelij solem putant non rectè,eos iure culpans,cupio his omissis quæ in se ipsos peragunt,ad bonum conuertãtur,& te ad se attrahẽdo,fiant participes luminis.Nos autem nulla procella,nulla aduersitas priuabit Ioannis clarissimo radio,id quidem consecuturos memoria ac renouatione tuæ verissimæ Theologiæ. Post paululum verò(dicam enim etsi audax dictu videatur)tibi charissima societate iugemur.Ero autem prorsus dignior cui fides habeatur,si(quæ tibi præcognita sunt)quæ ex Deo didici,hæc loquar,quòd scilicet & ex Pathmi custodia dimittendus es liber,& in Asiaticam terram reuersurus,illicque perages boni Dei imitationes, easque posteris trades.

Habetur in fine lib. tertij eiusdẽ de virginibus.

ITEM DE BEATO IOANNE APOSTOLO & Euangelista,per D.Ambrosium Episcopum.

Viuificet vos ô virgines Petrus, qui & pro vidua interuenit, quantò magis pro virgine?Qui diutius viduas flere non passus,motus earũ lachrymis,suscitauit altricẽ. Viuificet vos Paulus,qui vos pręcepit honorari,qui ait:Bonum est si sic maneãt sicut & ego.Honore prouocat,magisterio docet,inuitat exẽplo.Viuificet ille, qui relictis suis omnibus secutus est Dominum,secutus est Petrus,secutus est Ioannes. Vide quid piscator etiam iste profecerit,dum [a] in mari lucrum suum quærit,vitam inuenit omniũ. Lembum deseruit,Deum repperit.Scalmum reliquit, verbũ inuenit. Lina laxauit,fidem vinxit.Plicauit retia,homines eleuauit. Mare spreuit,cœlum acquisiuit.Hic ergo piscator, dum ipse turbato agitatur salo,mobili mẽtes statione nutãtes fundauit in petra. Adstruamus igitur piscatoris artem frequentius, vt plenius de virtute credamus. Fuerit minister ignobilis,vt sit Euãgelista nobilior. Paupertate egens,vt virtute locupletior. Vilis ad honorem videtur, sed preciosus ad fidẽ.Quantò minus creditur piscatori,tãtò amplius creditur,quia non sua,sed diuina sunt quæ locutus est. Obsequitur plebeia cõditio,expectationem aufert sapientię secularis,opinionem auget sapientiæ spiritalis.Qui legem non dicit,& vltra legem loquitur,ab eo accipit,à quo ipsa lex venit.Quæ tam repentina dignitas?Piscatores duo in monte Domini vni latori legis, executori alteri conferuntur. Videte qualis iste piscator sit,Moyses quidem terrena omnia & mundanæ sapientię altitudinem supergressus,vsque ad cœlum & sydera prudentia mentis ascẽdit.Piscatoris istius mens non nubibus caligatur,nõ temporibus includitur,non mysteriis naturę cœlestis excluditur,sed omnem corporalem materiam supergressa,verbum apud Deum vidit,& quod verbum ipsum Deus esset aspexit.Nec obtutu carnis in Petro infirmata trepidauit, sed Dei filium etiã in homine deprehẽdit,vt assumptio corporis ad ius diuinitatis assumẽtis ascita,in nomen transiret autoris.Et Moyses quidẽ cùm dicit:Et dixit Deus,& fecit Deus patrem filiumque signauit.Sed ille non ignorabat,ego adhuc ignorabam.Denique post legem populus errauit,post Euangelium credidit. Magna in diuersis virtutibus Dei gratia.In illo,quia mundum descripsit:in isto,quia mundum ignorauit.

a Ecce quõ paupertas Euangelica requirit omnium rerum actualẽ desertionem, quãdo id apprehenditur magis Deo placere, sicut videmus Ioannẽ & alios apostolos voluntarie & non necessario fecisse.

Habetur in sermone eius de sãctis martyribus inter Pascha & Pentecosten.

ADHVC DE EODEM SANCTO APOSTOLO Ioanne,per eundem D.Ambrosium Episcopum.

Sed fortasse quis dicet:Sepulchra clausa sunt,monumenta constricta,quemadmodum prodire exinde potuerũt?Vt taceamus,quia omnia possibilia sunt Deo,& clausis tumuli penetralibus possit spirituale corpus educere,vt hęc omnia pretermittã:Ioannis tamen Apostoli habemus exemplum : quem tumulus susceptum claudere potuit,custodire non potuit.Nam depositum corpus perdidit,non assumpsit.Hinc enim clausis tumuli foribus gratia resurrectionis sublatus est,vt cõstaret sepultura,& non inueniretur sepultus.Denique cùm sacerdotes adorandi causa corpus inquirerent,reserato aditu tumulus non potuit reddere quem susceperat.

¶ VITA BEATI IOANNIS APOSTOLI, PER D. Gregorium Archiepiscopum Turonensem scripta.

Habetur in li. eiusdem in gloriã plurimorũ martyrum Cap. 30.

IOannes Apostolus & Euangelista Dei, post peractũ, tam agonis legitimi, quàm prædicationis saluberrimæ cursum, viuus descendens in tumulũ, operiri se homo præcepit: cuius sepulchrũ manna in modũ farinę hodie quoq; eructat. Ex [1] qua beatę reliquię per vniuersum delatæ mundum salutẽ morbidis pręstant. Hic est Ioannes, quem Dominus plusquàm cæteros dilexit Apostolos: qui tantæ charitatis amore præclarus est, vt super ipsum sacri corporis pectus accumbẽs, mysteriorum cœlestiũ hauriret arcana. Ipsi etiã Dominus noster gloriosam genitricẽ, quasi peculiari quodãmodo discipulo, in ipsa passionis hora in cruce pro mũdi salute positus commendauit. De hoc enim & post resurrectionem dixit: Sic eum volo manere donec veniam. In Epheso autem habetur locus, in quo hic Apostolus Euangelium, quod ex eius nomine in Ecclesia legitur, scripsit. Sũt autẽ in summitate montis illius proximi quatuor sine tecto parietes. In his enim orationi insistens, Dominũ assiduè pro delictis populi deprecans morabatur, obtinuitq; ne in loco imber vllus descenderet, donec ille Euangeliũ adimpleret. Sed & vsque hodie ità præstatur à Domino, vt nulla ibi descendat pluuia, neque imber violentus adueniat.

[1] Vide miraculum quod ex sancti Apostoli sepulchro prodit.

In ea vrbe Maria Magdalena quiescit, nullum super se tegmen habens. In ea & septem dormientes habentur, de quibus aliqua, Domino fauente, in posterum narraturi sumus. In hac & idolum Dianæ fuit ab Apostolo Paulo destructũm.

VITA DIVI IOANNIS APOSTOLI ET EVANgelistæ, per Suidam scripta, Alberto Lino Veronense interprete.

IOannes Theologus & Euangelista, ab eo quod in Pathmo pertulit exilio, Ephesum reuersus, Euangelium composuit annos centũ natus, prouectusq; ætate vsq; ad vigesimũ supra centum ibi degens [1] Theologiam conscripsit. Recipit autẽ Chrysostomus & epistolas eius tres, & Apocalypsim.

[1] Si tãtus doctor, imo tota Dei Ecclesia, tres Ioannis epistolas recipit & Apocalypsim, quare modo quidam reiicere audent?

VITA DIVI IACOBI APOSTOLI

Fratris Ioannis Euangelistæ, per Eusebium Cæsariensem scripta.

Habetur libr. 2. Ecclesiasticę historiæ cap. 9.

TEMPORE Claudij Imperatoris quando fames erat, misit (inquit Lucas in Actis Apostolorum) Herodes Rex manus suas affligere aliquos de Ecclesia, & interfecit Iacobum fratrem Ioannis gladio.

De hoc autem Iacobo Clemens Alexandrinus etiam historiam quandam dignam memoria, in septimo Dispositionum suarum libro scribit, perlatam ad se vsque ex traditione maiorum: Quoniam quidẽ, inquit, & is qui obtulerat eũ Iudici ad martyrium, Iacobum scilicet, motus etiam ipse confessus est se esse Christianom. Ducti sunt, inquit, ambo pariter ad supplicium: & cùm ducerentur, in via rogauit Iacobũ dare sibi remissionem. At ille parumper deliberans: Pax tibi, inquit, & osculatus est eum: & ita ambo simul capite plexi sunt.

VITA SANCTI IACOBI MAIORIS Apostoli, Per Diuum Isidorum Episcopum Ispalensem scripta.

Habetur in libro eiusdem de patribus noui testamenti.

IAcobus, qui interpretatur supplantator, filius Zebedæi, frater Ioannis, quartus in ordine duodecim: tribubus quæ sunt in dispersione gentiũ, atque Hispaniæ, & Occidentalibus locis Euangelium prędicauit, & in occasu mundi luce prędicationis effulsit. Hic in Marinarica Achaiæ ab Herode Tetrarcha gladio cæsus occubuit, ibidemque sepultus.

VITA DIVI IACOBI APOSTOLI

cognomento Iusti, primi Hierosolymorum Episcopi, per Eusebium Cæsariensem scripta.

Ex libro 2. historiæ Ecclesiasticæ cap. 23.

IVDÆI posteaquam Paulus ad Cæsarem quem appellauerat à Festo transmissus est, & frustratas insidias quasi tetenderant, vident, in Iacobũ fratrẽ Domini immanitatem nequitiæ suæ vertunt, cui Episcopalis in Hierosolymis delata ab

Apostolis fuerat sedes. Quemq; hoc modo adorti sunt. Productum in medium, abnegare eum fidem Christi coram omni populo expetunt. At ille contra omnium opinionem, voce satis libera, & multò maiori quàm vellent, coram vniuerso populo cum omni fiducia profitetur, filium esse dei Saluatorem & Dominum nostrum Iesum Christum. Tum illi non ferentes tam graue & tam liberum testimonium viri, pro eo maxime quòd iustissimus apud omnes habebatur ob religiosæ & continentissimæ vitæ meritum, in necem eius vertuntur, fauente sibi occasione temporis ex morte rectoris. Contigit enim Festum per idem tempus obire apud Iudæam, & sine rectore ac principe esse prouinciam. Nam mortis Iacobi modus iam quidem & in superioribus à nobis, Clementis sermonibus indicatus est, cùm de pinna templi eum precipitatum, & fullonis percussum fuste describit. Exploratius tamen de eo Egesippus, qui post ipsas statim primas Apostolorum successiones fuit, in quinto commentariorum suorum libro, his verbis refert. Suscepit, inquit, Ecclesiam cum Apostolis frater Domini Iacobus, qui ab omnibus cognominatus est Iustus, ab ipsis Domini temporibus perdurans, vsq; ad nos. Et multi quidem Iacobi vocati sunt, sed hic ex vtero matris suæ sanctus fuit. Vinũ [1] & siceram non bibit, sed neque animal manducauit: ferrum in caput eius non ascendit, oleo non est perunctus, balneis non est vsus. Huic soli licebat introire in Sancta sanctorũ. Neque enim laneo [2] vtebatur indumento, sed tantùm sindone. Solus ingrediebatur templũ, & iacebat super genua sua, orãs pro populi indulgentia: ita vt orando callos faceret in genibus ad modũ cameli, semper genua flectendo, nec vnquã ab oratione cessando. Itaq; pro incredibili cõtinentia & summa iustitia appellatus est Iustus, & Oblias, quod est interpretatum. munimentũ populi, & iustitia, sicut & Prophetæ indicarũt de eo. Quidam ergo de septẽ hæresibus quæ erant in populo (de quibus superius scripsimus) interrogabant eum, quod esset ostiũ Iesu. At ille dicebat, hunc esse Saluatorem. Ex quibus aliquanti crediderunt, quia Iesus est Christus. Illę autem hæreses (quas suprà diximus) non crediderunt neq; surrexisse eum, neq; venturũ vt retribuat vnicuiq; secundũ opera sua. Qui verò crediderunt, per Iacobum crediderunt. In quibus cùm multi etiã ex Principibus credidissent, perturbatio erat Iudæorũ, & Scribarum, & Pharisæorũ, dicentium: Nihil iam superest, quin omnis populus credat in Iesum quod ipse sit Christus. Conuenientes igitur ad Iacobũ, dicebant ei: Oramus te, vt reuoces populũ qui ecce errat in Iesu, putans quod ipse sit Christus. Deprecamur ergo te, vt suadeas omnibus conuenientibus in die Paschæ de Iesu. Tibi enim omnes obtemperamus, & de te tam nos, quàm populus testimoniũ ferimus, quia iustus es, & personam nullius accipis. Tu ergo suade populo de Iesu ne erret, quia omnes tibi obedimus. Ascende itaque in excelsum locum pinnæ templi, vt in edito positus appareas omnibus, & verba tua audiãtur à cunctis, quia in diebus Paschæ conuenit non solum Iudęorum, sed & Gentiliũ multitudo. Statuerunt igitur supradicti Scribæ & Pharisæi Iacobum supra pinnã templi, & voce magna clamantes ad eum dicunt: Virorũ iustissime, cui omnes nos obtemperare debemus, quoniam populus errat post Iesum qui crucifixus est, enuncia nobis quod sit ostiũ Iesu. Tunc Iacobus ingẽti voce ad eos respondit: Quid me interrogatis de filio hominis? Et ecce ipse sedet in cœlo à dextris summæ virtutis, & ipse venturus est in nubibus cœli. Cumq; hac responsione & testimonio Iacobi multis satisfactũ esset, & libenter audissent quæ Iacobus contestatus est, cœperunt glorificare Deũ, & dicere: Osanna filio Dauid. Tunc rursum ipsi Scribæ & Pharisæi cœperunt ad inuicem dicere: Malè fecimus tale testimoniũ pręstare de Iesu. Sed ascendamus, & præcipitemus hunc deorsum, vt cęteri terreantur, & non credant ei. Simul & voce magna exclamauerunt dicentes: Oo, & iustus errauit. Et cõpleuerunt scripturã, quæ in Esaia scripta est, dicentẽ: Auferamus Iustũ, quoniam inutilis est nobis, propterea fructum operũ suorum manducabunt. Ascenderũt ergo & præcipitauerunt eum, & dicebant ad inuicem: Lapidemus Iacobum Iustũ. Et cœperũt eũ vrgere lapidibus. Qui deiectus, non solùm mori nõ potuit, sed conuersus, & super genua sua recumbens, dicebat: Rogo Domine Deus pater, remitte eis peccatũ, nõ enim sciunt quid faciunt. Cumq; eum talia orantem desuper lapidibus perurgerent, vnus de sacerdotibus de filiis Rechab filij Rechabin, de quibus protestatur Hieremias propheta, exclamauit, dicens: Parcite quęso. Quid facitis? Pro vobis orat iustus hic quẽ lapidatis. Et vnus ex ipsis fullonis arrepto fuste, in quo res exprimere solent, cerebro eius illisit, & tali martyrio consummatus est, ac sepultus in eodem loco prope templum. Hic est qui extitit veritatis testis Iudęis & gentibus, quia Iesus est Christus. Et non multò pôst oppugnatio consecuta est Vespasiani. Hęc latius quidem, sed consonanter Clementi etiam Egesippus retulit, quòd ita mirus quidem, & apud omnes homines opinatissimus in obseruatione totius iustitiæ Iacobus habebatur, vt & Iudæorum prudentes, quique crederent hanc esse causam statim consequutæ oppugnationis Hierosolymorum, quòd in illum

1. Vide Iacobi apost. abstinentiam & ciborum delectum, contra nostros hæreticos.

2. Habes in apostolo vestimẽti simplicitatem: Orationis assiduitatem: Genuflectionem in precatione: Continentiam in corpore. Quid ad hæc dicis Ecclesiæ turbator, & omnium bonarũ institutionum euersor?

illũ rurſus ſceleratas iniecerint manus. Et Ioſeph ita ſibi videri euidẽter indicat per hęc verba: Quę omnia, inquit, acciderunt Iudęis, pro vindicta Iacobi Iuſti, qui erat frater Ieſu, qui dicitur Chriſtus, quem iuſtiſsimum & piiſsimum omniũ confeſsione viri Iudęi interfecerunt. Idemq; etiam mortẽ eius in vigeſimo Antiquitatũ libro, his verbis deſignat: Mittit autem Cęſar Albinum Iudęæ præfectũ, Feſti morte comperta. Ananias autẽ iunior (quem Pontificatum ſuſcepiſſe ſuprà diximus) proteruus admodũ, & inſolens moribus, hęreſim defendebat Sadducęorũ, qui in iudiciis crudeliores Iudęis cæteris videntur, ſicut iam ſupra diximus. Hic inſolentię ſuę tẽpus datũ credens ex morte Feſti, conſeſſum Iudeũ conuocat, & introducit in mediũ fratrẽ Ieſu qui dicitur Chriſtus, Iacobũ nomine, & alios q̃plurimos, quos velut contra legẽ gerere incuſans, tradidit lapidandos. Quod facinus, ſi quis ex ciuibus modeſtior fuit, & æqui ac legis obſeruãtior, grauiſsimè tulit. Qui etiã occulte legationẽ ad Cæſarẽ mittũt, orantes eum ſcribere Ananiæ, ne hæc agat: quia nec prius huiuſcemodi facinora rectè commiſerit. Quidã autẽ ex ipſis etiam Albino occurrunt, de Alexandria ab ipſos iter agenti, atq; edocent, quòd non licuerit Ananiæ ſe incõſulto conſeſſum iudicũ conuocare. At ille commotus ex his quę dicta ſunt, cum indignatione ſcribit ad Ananiã, comminatus ablaturum ſe ab eo iudicandi poteſtatem, qua non rectè vtebatur, quia & Agrippa Rex eũ tribus ſolis menſibus functum hoc honore priuauerit, & Ieſum Dammei filium in locum eius ſubrogauerit. Hactenus etiam de Iacobo, cuius illa habetur epiſtola, quæ prima ſcribitur [3] inter eas quæ Catholicæ appellantur.

[3] Aſſerit Iacobi eſſe epiſtolam, quę inter catholicas appellatur prima: quod nota contra noſtri tẽporis hæreticos.

VITA SANCTI IACOBI MINORIS

Apoſtoli, Per Diuum Iſidorum Epiſcopum Iſpalenſem ſcripta.

Iacobus Alphęi Epiſcopus Hieroſolymorum, primus cognomento Iuſtus, ſororis matris Domini filius, vnde & Domini frater vocatus eſt, homo lucis, operarius veritatis, antęq; etiam ſanctitatis, vt fimbriam veſtimenti eius certatim cuperent attingere populi. Hic duodecim tribubus, quæ ſunt in diſperſione gentium epiſtolam ſcribit. Qui dũ in Hieruſalem Chriſtum Dei filium prædicaret, de templò à Iudæis præcipitatus, lapidibus opprimitur, ibique iuxta templum humatus eſt. Quem Ioſephus tantę ſanctitatis perhibet, vt propter eius necem Hieroſolyma credatur eſſe diruta.

Habetur In libro eiuſdem de patribus noui teſtamenti.

VITA BEATI IACOBI APOSTOLI

Fratris Domini, per D. Gregorium Archiepiſcopum Turonenſem ſcripta.

Iacobus Apoſtolus, qui frater Domini vocitatus eſt, ab ipſo Domino noſtro Ieſu Chriſto Epiſcopus dicitur ordinatus. Poſt cuius glorioſam aſcenſionem dum viam iuſtitię Iudęis errantibus aperire conatur, de pinna templi præcipitatus allidi tor, effuſumque fullonis fuſte cerebrum eius fuit, & ſpiritũ reddidit. Sepultus eſt in monte Olioeti, in memoria quam ſibi ipſe fabricauerat, & in qua Zachariam ac Simeonem ſepelierat.

Habetur in li. eã Iuldã in gloriam plurimorũ martyrum Cap. 27.

COMMENTARIVS RERVM GEſtarum ſancti Iacobi Apoſtoli Fratris Domini.

Apud Simeonem Metaphraſten.

XXIII. Octobris:

NIHIL eſt viro bonò, & virtutis amatori æquè iucundum, & quod nulla minus ſatietate offendatur, atque iuſti memoria, & maximè ſi paſſus ſit propter Chriſtum. Ea enim illũ magis excitat ad lætitiam, quàm aurum pecunię amatores, & quæcunq; ſunt viſu delectabilia, eos qui pulchrarum rerum tenentur amore. Adde quòd ipſa iuſti memoria non ſolùm eſt iucunda, ſed etiam valde vtilis, cùm aliquem zeli & æmulationis ſtimulum immittat animis, & ad ſimilia aggredienda excitet. Agedum ergo nos quoq; magnum Iacobum in medium adducentes, qui verè eſt iuſtus, & nominatur, & vt Chriſti frater vocaretur, eximiè eſt affectus, communẽ ex rebus illius vtilitatẽ capiamus, & voluptatem. Nam licet multi alij, qui in Eccleſiaſtica ſcribenda hiſtoria ſtudiũ poſuerunt, de hoc iuſto narrauerint, & ante omnes Hegeſippus & Clemens, quorum ille quidem in quinto ſuo libro: hic autẽ in ſexta earũ, quę vocãtur Hypotypoſes, nonnulla ex iis quę ab ipſo geſta ſunt aſſumentes, poſteris tradiderint: nemo tamẽ ſe extendit ad omnia, neq; contendit de eo dicere ſigillatim. Cauſa autem eſt, quòd non fuit eorum inſtitutũ de ipſo ſcribere: ſed erat quidẽ eis aliud

propositum argumentum: in parte autem, cùm ita accidisset, illius meminerunt. Iacobo ergo diuino patria fuit Iudæa,* pater Ioseph, qui propter insignem virtutem, & morum bonitatem, fuit sponsus virgini, quæ Dominum nostrum Iesum Christum peperit. Erant autem eius actiones nomini conuenientes. Aiunt enim eum fuisse vocatū Iobliā: quod quidem vult significare iustū. Oculus eius lenis, & placidus, & verè dignus, qui cōsequeretur à Deo misericordiā. Aures diuinis verbis omnino apertę. Os, in quo tanquā aliquæ delicię, lex erat perpetuò. Manus quę semper mouebantur ad benè faciendū. Venter qui omnino suis resistebat appetitionibus. Nā ab animatis, ¹ & à vino tota vita vsq; adeo abstinuit, vt aquāquidē existimaret potum suauissimū, quemadmodū & alimentū panem, lachrymarum guttas abundanter miscens cū potione. Genua eius precationis assiduæ causa penitus obduruerant, & pellis erat in eis velutimortua. Pannus erat ei gratū indumentum, & sindon, quando erat ad sacra ascensurus. Inter noctem & diē nullū erat ei discrimen: sed noctu quoq; lucis exercebat opera: & dies vitę tranquillitate, & turbarū vacuitate imitabatur planè noctis silentiū. Suis erat iucundus, alienis venerandus. Tantā enim laudē virtutis, non solùm apud amicos, sed etiā apud eos qui non erāt initiati mysteriis pietatis, is fuit assecutus, vt nonnulli quoq; eorū eius conscripserint martyrium, & dixerint, non eos solùm luisse pœnas, qui iustum interemerunt, sed ciuitatē quoq; magnā accepisse calamitatem, in qua execrandū illud contingit facinus. Ei quod dico fert testimonium Iosephus, in vigesimo libro Antiquitatum id referens. Quomodo autem, & alia quæ ad Iustum pertinent, vobis virtutis amantibus pro dignitate recensebimus? Nuper quidem Dominus fuerat nobis particeps magni secundum carnē mysterij: & magnus hic Iacobus tenebat clauum Ecclesiæ Hierosolymitanæ. Cùm duo aūt sint quæ hominē ducunt ad perfectionem, contemplatio, inquam, & actio, ex quibus vim accipiunt virtutes, examinandum est, quam hic esset in vtroq; eximius. Sed quoniam maximè per contemplationem ad Deum est ascensus, quoad eius fieri potest, prius narremus de illius cōtemplatione, deinde etiam eius actionem ponderemus pro viribus. Existimo enim oportere Episcopi oculum ante alia delectari vi contemplandi: etiam si actionem quidā putarunt esse ascensum ad contemplationē. Concedatur ergo quòd contemplatio pręcedat actionem, quandoquidem Iusti actioni coniunctum est etiam martyrium. Sed quomodo Episcopus gregem cū scientia pascere debeat, is apertè potest intelligere, qui Catholicā eius legit epistolā. Et primùm quidem id quod est in inscriptione egregium, non est prętermittendū. Protinus enim, &, vt dicitur, à carceribus significatur sancti modestia. Sic autem habet: Iacobus Dei & Domini Iesu Christi seruus, duodecim tribubus, quæ sunt in dispersione salutem. Nam cùm ei liceret seipsum vocare Apostolū, aut Episcopū, aut quod maius est, Fratrē Domini: quibus nominibus ipsum quoq; Paulus significauit scribens ad Galatas: videtur delectari humilioribus, se esse seruū Christi Dei significat tribubus Israëlis, vel maximè propriū magistri insigne, habens moderationem, & ea sibi magis placens, quàm Episcopatus dignitate, atq; fraternitatis. Sed agē nonnulla quæ leguntur in epistola, quantū conceditur, persequamur: per quæ erit manifesta illius mentis puritas, & accurata doctrina. Nā cùm fuisset in principio Epistolæ, & contemplantē animi oculo considerasset, vt est consequens, quòd quisquis ad Deū accedit, incidit in tētationes (Bonienim principiū, & radix est Deus, bonū autē est virtus. Via autē quæ fert ad virtutē, est aspera & difficilis, & quæ multa habet aduersa, & ideo euenit omnino, vt qui ad Deum accedūt, in res incidant inæquales) exhortatur sanctos ad inuictā patientiam & nunquam cedētem, bonos imitans puerorū præceptores, & qui conuenienter legibus decertationis sciūt decertare. Dicit enim: Omne gaudiū existimate, fratres mei, quando in tentationes varias incideritis, scientes quòd probatio fidei vestræ patientiā operatur. Patientia autē perfectū opus habeat, vt in nullo deficiatis. Si cui autē vestrū deest sapientia, petat à Deo, qui dat omnibus absolutè, & non exprobrat. Considera autē cum quanta hortatur sapientia. Non enim solummodo sustinere, sed etiā gaudere ingruentibus iubet tentationibus: nec solùm gaudere, sed id etiam omne gaudium ducere. Neq; verò dicit quaslibet tentationes: Sed quando in varias incideritis tentationes. Causa autem est: Scientes, inquit, quòd probatio fidei vestrę patientiā operatur. Deinde subiungit, in fide debere esse firmitatem & constantiā, & nullam dubitationē, dicens: vir animo duplex, est instabilis in omnibus viis suis. Quod autem postea dicit, quantam cum venustate habet etiam profunditatem? Glorietur enim, inquit, humilis quidem in sua altitudine: diues autem in sua humilitate. Nam cùm diuitiæ quidem alliciant ad superbiā: paupertas autem ad humilitatē & animi deiectionem: ille contrà iubet facere: diuitem quidē suam constituere altitudinem in modestis actionibus: Pauperem verò hoc ipsum existimare dignitatem non contemnendā, si magno & excelso animo ferat paupertatē: Ita paupertatē & diuitias, quæ sunt sæpe multis

materia

* Hæc opinio non solū fuit in Metaphraste, sed quorundam etiam aliorum. Verū Hieroni. & alij viri graues & docti, volunt eum fuisse filium Alphei & Mariæ sororis matris Domini: quod expresse ostēditur Matt 10. Marci 3. & Lu. 6. Nisi quis sceulientibus oculis sacra Euangelia legerit.

1. Ecce S. viri abstinentiam. Potū aquæ: alimentum panis: Ciborū delectū: Lachrymarum effusionem: Genuum incuruationem ad orationem: Vestitus simplicitatem.

materia ad peccandum, vtraq; materiam efficit ad Dei cultum. Deinde rursus cùm sciret, cuius gloriæ, & quàm multorũ bonorum sint tentationes conciliatrices iis qui se fortiter gerunt, repetens dicit: Beatus homo qui sustinet tentationẽ, quoniã cùm fuerit probatus, accipiet coronã vitę: beatitudine & spe coronarũ efficiẽs, vt sint viris bonis acceptę tentationes, & eas propemodũ tanquam lucrũ existiment, & eũ voluptate excipiãt. Sed neq; multorũ morbũ, qui suas defendentes cupiditates, peccatum dicunt esse à natura & neq; verentur existimare Deum esse causam malorum, reliquit incuratum: sed tanquã medicus præstantissimus, auxiliis vtens præsentaneis, huic morbo resistit, dicens: Nemo qui tentatur, dicat: A Deo tentor, Deus enim nõ tẽtatur à malis: ipse autẽ tẽtat neminẽ. Vnusquisq; verò tentatur à propria concupiscentia attractus, & inescatus. Deinde cõcupiscentia cùm concepit, parit peccatũ: peccatum autẽ perfectũ parit mortẽ. Sic viriustus iustè iudicauit inter homines, & Deum, illi quidem suo testimonio tribuens, quòd nõ esset autor malorũ, & linguis loquacibus persuadens, vt tacerent: efficiens autẽ vt homines suam agnoscerent imbecillitatẽ, & sua peccata: & vt sibi, & non Deo adscriberent delicta, quæ ex mala consuetudine prouenirũt, & socordia: & sic discerent se humiliter gerere, & petere veniã. Præterea videbis iustum sapienter perimentem arrogantiã & superbiam, quæ sequitur bonum rectè gestum, & persuadente Deo potius, quàm sibiipsis adscribere, quod fuerit rectè factũ. Ne erretis igitur, inquit, fratres mei dilecti. Omne donum bonum: & omne datum perfectũ desuper descendit à patre luminum, apud quem non est vicissitudo, nec mutationis obumbratio. Volẽs enim genuit nos verbo veritatis, vt simus nos primitiæ quædam eius creaturarũ. Hæc & exinaniunt arrogantiã, & ostendunt Deũ esse datorẽ bonorum, & esse immutabilẽ, nec in eum cadere alterationẽ: quodque is est eximius, si conferatur cum rebus creatis, & maximam videtur gerere curam hominis.

Post hæc accedit ad admonitiones, quæ ad mores magis pertinent: Sit, dicens, omnis homo velox ad audiendum, tardus ad loquendũ, & tardus ad iram. Si enim velox sermo est cauẽdus, quantò magis adhibẽda est cautio ne citò irascaris? Vide autẽ quomodo figurã veri exprimit Christiani. Religio pura & immaculata patri, & Deo hæc est: Visitare orphanos & viduas in afflictione eorũ: immaculatũ seipsum conseruare à mũdo. Ex æquo iubet & à mundo recedere, & ad propinquũ accedere. Tunc enim verè ac syncerè fratrũ miserebimur, quando nos separabimus ab affectione in mundum. Dicendo aũt: Ne in personarum acceptionibus habeatis, fratres, fidem Domini nostri Iesu Christi gloriæ. Tollit id quod fit ad ostentationem, docens ne viuamus, vt placeamus hominibus, neque quæramus gloriam ex hominibus, humilia & abiecta cogitantes: sed Deum solum amemus, & eius quod fit, habeamus ipsum laudatorẽ, & remunerationẽ ab eo expectemus. Dicendo verò eum legem implere Regiam, qui diligit proximũ sicut seipsum, excitat ad fratrũ dilectionem, ex eius qui legem tulerat dignitate, sciens huius præcepti magnitudinẽ & pulchritudinẽ: & quòd planè legis adimpletio est dilectio in proximum: & hoc ipsum est summa bonorũ. Dein mouet ad misericordiã, terrens immisericordi & ineuitabili, quod illic est, iudicio. Iudiciũ enim, inquit, sine misericordia ei qui non fecit misericordiam: per hoc concedens, vt misericordia glorietur plus quàm iudiciũ, quatenus illi dat victoriam. Quinetiam ita dicit fidẽ opus habere actione, sicut corpus eget spiritu: absq; ea autẽ esse mortuam & inutilẽ, vt non confidamus in eo solùm quòd credamus, & inaniter gloriemur. Hoc autem probat, statim Abraham & Rhaab adducens in testimonium: illum quidẽ qui cum fide Isaac quoq; obtulit: hanc autem: quæ speculatores per aliã viam transmisit. Et quid opus est, vt singula enumerem? Vix vllam prætermisit ex virtutibus moralibus, ad quam non incitauerit virum pium ac religiosum cũ multa probabilitate, gratia ac iucunditate. Is linguæ legẽ dedit, vt qui & in tempore tacendum, & in tempore dicendum accuratè doceret. Is paternè docet sequi quidẽ veritatem, à falso autem abstinere. Porrò autem linguam quoq; maledicã & calumniatricem plurimùm accusat. Et de propinquo clanculũ detrahere, aut etiã eũ iudicare, ab animis hominũ procul propulsat. Tuũ opus est, ô iuste, diuites quoq; rursus & pauperes admonere, illos quidẽ, ne confidãt in diuitiis: hos autem, vt mala ferant patienter, vt qui sint tolerantiæ accepturi mercedẽ, quæ nõ potest auferri: & illis quidem infidelitatis argumentũ diuitias obiicere, vt qui in eis confidant, & non in Dei sinu, qui nunquam exhauritur: his autem, tanquã Prophetã annunciare, quòd pro foribus stat is qui iudicat. Illud autẽ, non periurium solùm, sed vel ipsum omnino iusiurandum declinari debere, cuiusnã alterius, quàm linguę iustę fuerit admonitio, dicentis: Ante omnia, fratres mei, nolite omnino iurare, neq; per cœlum, neq; per terrã, neq; vllum aliud iuramentũ. Sit autem vestrum, Certè, certè, & non, non, ne sub iudiciò decidatis. Eos qui sunt sereno & tranquillo animo docet, vt se muniant oratione: eos qui ægrotant, vt oleo vtantur cũ oratione Sacerdotis ad vnctionẽ, & id habeant pro morbi medicina, vt-

pote quòd oratio,cui opera ferunt auxiliũ,maxima possit efficere. Quid opus est omnia persequi,quæ hęc continet epistola, cùm eã possit,qui velit legere,& illinc haurire,tanq̃ ex fonte,& gustando factis probare,& ita fide dignus esse testis eorũ quę pulchrè dicũtur à Iacobo? Porrò autem hinc quoq; sciri potest quanta esset eius autoritas,& dicẽdi facultas.Fuit aliquando quęstio Antiochiæ,an oporteret eos, qui ex gentibus ad verbũ veritatis accedebant,more Mosaico deinceps circũcidere.Fratres ergo qui erant Antiochię, Apostolis commorantibus Hierosolymis permiserunt iudiciũ,Paulo & Barnaba vsi ministris ad proponendũ id de quo quærebatur.Cùm verò quę Hierosolymis erat Ecclesia ad hoc esset congregata,& Petrus primus Apostolorũ pręesset fidei,& deiiceret semina pietatis:Viri fratres,inquit Iacobus, Simon exposuit, quomodo primũ Deus visitauit sumere ex gentibus populũ nomine suo.Et ei cõsentiunt Prophetę.Deinde cùm subiunxisset verba vnius Prophetę,de iis quę quærebantur,hanc tulit sententiã:Iudico ego, dicens,non esse molestia afficiendos eos,qui ex gentibus ad Deũ conuertuntur:sed scribendũ ad eos, vt se abstineant à contaminationibus simulachrorũ,fornicatione,& sanguine, & suffocato.Sic dixit,& quod dixerat, deductũ est ad effectum:& quod à Iacobo fuerat decretum, scriptum est ab Apostolis,& Ecclesię pro forma fuit traditum.Tanta apud Apostolos fuit eius reuerentia. Sed licet etiam audire quidnam Paulus de eo scribit ad Galatas: Ascẽdi,inquit,Hierosolyma ad videndum Petrum: alium autem Apostolum non vidi,nisi Iacobum fratrem Domini,vtpote quòd res esset magna,& digna,quę mandaretur memoriæ,videre Iacobum.Qualibus autem monitionibus ad Paulũ vsus sit Iacobus,apertè sciet, qui legerit Actus Apostolorũ.Cùm nos enim(inquit Lucas)venissemus Hierosolyma,exceperunt nos omnes fratres.Sequenti autem die,ingressus est Paulus nobiscum ad Iacobũ.Et omnes accesserunt præsbyteri.Quos cùm salutasset,exposuit sigillatim vnumquodque eorũ, quæ Deus fecit gentibus per ministeriũ suum.Illi autem cùm audiissent, glorificauerunt Deum,dicentes Paulo:Vides,frater,quàm multa millia sint inter Iudæos eorũ qui crediderunt:& sunt omnes legis æmulatores.De te autem audierunt,quòd tu doces à Moyse defectionẽ Iudęos omnes qui sunt in gẽtibus.Sed fac hoc,quod tibi dicimus. Sũt nobis viri quatuor votum habentes super se,his assumptis sanctifica te cum illis,& impẽde in illis,vt tradant capita,& cognoscent omnes quòd quæ de te audierũt,nihil sunt. Oportet aũt omnino existimare hæc verba esse Iacobi,vt qui esset princeps illius Ecclesię. Propterea enim hoc egregiè à Luca est additũ: Paulus nobiscũ ingressus est ad Iacobũ. Tantum inter Apostolos tribuebatur Iacobo,& adeò erat clarus,& habebatur in tanto honore,partim quidẽ hoc habens ex virtute partim aũtẽ hoc nactus ex eo quòd esset frater Domini.Iudas autem,qui Catholicarũ septimam scripsit Epistolam,quanã ex se ipsum significat,& quomodo facit inscriptionẽ?Iudas Iesu Christi seruus,frater autem Iacobi,iis qui sunt dilecti in Deo patre.Non ex imperatoriis,& inanibus dignitatibus sibi tantũ claritatis tribuunt,qui sunt in mundo splendidi,quantũ ille sciebat gloriari ex eo,quòd esset & diceretur frater Iacobi.Si autẽ est Iudæ gloria dici fratrẽ Iacobi,quanto est ipsi Iacobo maior,quòd Christi frater nominetur?Ipse enim solus assecutus fuit hæc priuilegia,& dignus est habitus,qui solus vocaretur frater Domini. Hic ergo magnus,& diuinus Iacobus erat Sanctus(vt sacra dicũt eloquia)ex vtero matris suæ. Quamobrem statim post Deum primum Pontificẽ,accipit clauũ Ecclesiæ Hierosolymitanę,& solus in Sancta sanctorum perpetuò ingreditur.Non enim semel,sicut iis qui legi & vmbræ cœlestiũ seruiebant,concedebatur ingressus,sed sic ingrediebatur,vt qui solus posset ingredi propter puritatẽ.Ingrediẽs autẽ se inclinabat in genua,& populo melius cõciliabat remissionẽ peccatorũ,quàm quomodo fecit Moyses,adeò vt instar camelorũ ei genua obdurescerent,eò quòd ea flecteret assiduè.Sic [a] enim nobis Deus,qui homo factus est,orandũ tradit.Propter insignem autẽ iustitiã vocabatur,vt dictum est,Ioblias,quod lingua nostra significat comprehensionẽ populi,& iustitiam.Cæterum quomodo Prophetę prius significauerũt, quidam ex septem hæresibus,quorũ dux erat Ananus(Erat autem Ananus tũc sacerdos, quando Paulus appellato Cęsare,Romam à Festo vinctus missus est ad Neronẽ) cùm essent frustrati spe insidiarũ,quas struxerant aduersus Paulũ,conuertuntur contra Iacobum fratrẽ Domini.Hæc autẽ in illũ facere ausi sunt.Cùm Iustum intercepissent mediũ, petebant ab eo negationẽ fidei in Christum coram toto populo: & ex ipso sunt sciscitati:Dic nobis:O Iuste,dicentes,quid tibi videtur de Iesu?Ille autem eis conuenienter respondẽs, & qualis dicebatur,nempe Iustus,talis quoq; volens videri , iustã similiter vocẽ emittit: Is est dicens,filius Dei Iesus Christus:Atque nonnulli quidem credebant iis quæ dicebãtur à Iacobo,alij autem minimè credebant,& contradicebant,conuenienter nõ rectę traditioni & errori.Quędam enim hæreses apud Iudęos(vt diuina dicunt eloquia)neque tenebant resurrectionẽ,neque credebãt Deũ venturũ,vt redderet vnicuique secundũ opera sua.

[a] *aduerte quod genua flectere ad orationem est ex traditione saluatoris nostri.*

ſus. Atq; multi quidem propter Iacobum relati ſunt in numerum credentium; magna autem murmuratio exorta eſt inter principes Iudæorum, vtpote quòd dicerent Phariſęi, & Scribæ, in periculum venire vniuerſum populum expectantem Ieſum Chriſtum. Cum ergo acceſſiſſent ad Iacobum, Te valde rogamus, ô Iuſte, dicebant, cohibe populum, in errorem enim inductus eſt de Ieſu, quod ipſe ſit Chriſtus: & fac, vt iis qui dia Paſchę conuenerint, de Ieſu perſuadeas, ne de ipſo fallantur. Tibi anim nos credimus, & tibi ferimus teſtimonium, & vniuerſus populus, quòd ſis Iuſtus, & perſonam non accipias: hoc teſtimonium, quòd eſſet iuſtus, & perſonam non acciperet, ideo illi tribuentes, vt ex hoc iuſti nomine eum ad ſe allicerent, & perſuaderét, vt illorum perſonas acciperet, corruptus aſſentatione. Aſcende ergo templi pinnaculum, vt cernaris à toto populo, & verba tua audiantur. Nam propter Paſchen conuenerunt omnes tribus cum Gentibus. Statuerunt ergo Scribę, & Phariſæi Iacobum ſupra templi pinnaculum, & alta voce dixerunt: Iuſte, debemus omnes tibi credere. Quoniam igitur populus erat poſt Ieſum, quem omnes ſcimus paſſum eſſe morté ſub Pontio Pilato, nobis enuncia, quid tibi videatur de Ieſu. Cùm ergo tépus vocaret, & vir fortis reſiſteret mendacio, nó eſt cunctatus, neq; metu prodidit veritatem: ſed & animo, & lingua liberrimus, & magnam protinus vocem emittés: Quid me rogatis, inquit, de Ieſu? Ipſe ſedet in cœlo ad dexteram virtutis patris ſui, véturus poſt hac in nubibus cœli, vt iudicet orbem terrę in iuſtitia. Cùm multi autem fuiſſent perſuaſi ab hoc Iacobi teſtimonio, clamarentque, & dicerent: Oſanna filio Dauid: Scribas & Phariſęos ſubiit magna eius quod factum fuerat pœnitentia, & inter ſe dicebát: Malè fecimus, qui tale teſtimonium Ieſu præbuerimus. Agedum ergo Iacobum deijciamus, vt populus ſic metu retardatus non credat Ieſu. Cùm ſic dixiſſent, magna voce clamârunt: O ô: Iuſtus quoque errauit. Cùm ergo aſcendiſſent in templi pinnaculum, eum ſtatim deiiciunt. Et ne ſic quidem deſiſtentes ab inſania, dicebát iuſtum obruamus lapidibus. Et cœperunt in eum iaculari lapides, quoniam deiectus non erat mortuus. Sed couerſus (ô ſanctā animam) figit [3] humi genua dicens: Domine Deus pater dimitte eis, neſciút enim quid faciunt: eandem vocem quam Stephanus, diuin⁹ quoque emittens Iacobus. Cùm ſic ergo eum appeterent lapidibus, vnus ex Sacerdotibus, qui erant filij Recham, filij Rechabim, de quibus fert teſtimoniū Hieremias propheta, clamauit: dicés: Ceſſate quid facitis? Iuſtus pro nobis precatur. Quidam autem ex eis accepta fuſte ex officina fullonis, qua comprimebat veſtes, validè infligit eius capiti. Et ſic iuſtus tradidit animam. Quem acceperunt, & ſepelierunt prope templum Dei. Quicunque autem erant in ciuitate moderati & probi, & videbantur leges accurate ſeruare, hoc tulerunt grauiter: & clam mittunt ad Agrippā (erat enim is ſucceſſor Tetrarchę Herodis) rogantes, vt ſcriberet ad Ananum, ne talia auderet: neque enim rectè feciſſe dicebant, quod fecerat magno Iacobo. Quidam autem ex Albino quoq; procedentes obuiam venienti Alexandria (Ipſum enim poſt Feſtum elegit Cæſar procuratorem Iudęæ) eum docent, non licere Anano abſque eius ſententia ſedere in Concilio. Albinus igitur credens iis qui dixerant, iratus ſcribit ad Ananum, minans eū daturum pœnas admiſſi facinoris. Rex verò Agrippa, Anano depoſito à Sacerdotio, cùm fuiſſet Pontifex non plures quàm tres annos, alterum eius loco conſtituit. Mala autem extrema inuaſerunt Iudæos poſt mortem Iacobi. Horum teſtis eſt Ioſephus Iudæus, qui nihil celauit veritatis. Hęc ita euenerunt, & ſanctus additus eſt ſanctis, martyr martyribus, iuſtis qui iuſtus erat, & nominabatur, quiq; primus inter Epiſcopos fuit martyrica corona redimitus. Nam inter Diaconos quidem pręceſſit Stephanus, inter Apoſtolos Zebedęi Iacobus: Nunc autem Pontifex Chriſtum primum Pontificem eſt ſecutus: Martyr, eū qui pro vniuerſo mundo proprium præbuit ſanguinem. Quàm multarum diuinarum dignitatum quàm multæ tibi debitę ſunt coronæ: Diſcipulo, Pontifici, Iuſto, Dei fratri, Martyri, qui quicquid boni dixerit quiſpiam, habet ex abundantia. Ad gloriam patris, filij, & ſpiritus ſancti, quæ eſt vna, & inſeparabilis diuinitas, & quam decet omnis honor, & magnificentia, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum. Amen.

3. Orat D. Iacobus pro interfectoribus, genua humi figens.

Nota

VITA SANCTI ANDREAE APOSTOLI, per Presbyteros & Diaconos Eccleſiarum Achaiæ ſcripta.

PASSIONEM ſancti Apoſtoli Andreæ, quam oculis noſtris vidimus, omnes præsbyteri & Diacones Eccleſiarū Achaiæ ſcribimus vniuerſis Eccleſiis, quę ſunt in Oriente, & Occidente, & Meridiano, & Septentrione, in Chriſti nomine cōſtitutis: Pax vobis, & vniuerſis qui credunt vnū Deum in Trinitate perfectum, verum Patrem ingenitum, verum filium vni-

gentium verum ſpiritum ſanctum procedentem ex patre,in filio permanentem, vt oſtendatur vnus ſpiritus eſſe in patre & filio,& hoc eſſe vnigenitum filium, quod eſt & ille qui genuit. Hanc fidem didicimus à ſancto Andrea Apoſtolo Domini noſtri Ieſu Chriſti:cuius paſsionem,quam coram poſiti vidimus,prout poſſumus,explicamus. Proconſul itaq; Ægeas Patras ciuitatem ingreſſus cœpit compellere credentes Chriſto ad ſacrificia Idolorum. Cui occurrens ſanctus Andreas dixit:Oportebat vt tu, qui Iudex eſſe hominum cõprobaris, Iudicem tuum qui eſt in cœlo, cognoſceres,& agnitum coleres, & colendo eum qui verus Deus eſt,ab his qui veri Dij non ſunt animum reuocares. Cui Ægeas dixit: Tu es Andreas, qui deſtruis templa Deorum, & ſuades hominibus ſuperſtitioſam illam ſectam, quam nuper detectam Romani Principes exterminari iuſſerunt? Andreas dixit: Romani Principes nondum cognouerunt hoc, quod pro ſalute hominum veniens Dei filius docuerit iſta Idola nõ ſolùm Deos non eſſe, ſed eſſe dæmonia peſsima, & inimica humano generi,quæ hoc docent homines,vnde offendatur Deus,vt dum offenſus fuerit, auertatur,non exaudiat:& cùm auerſus fuerit, & nõ exaudierit,habeantur à diabolo ipſi captiui,& tam diu eos deludat, quàm diu de corpore exeãt rei & nudi,nihil ſecum prę ter peccata portantes. Ægeas dixit: Iſta ſuperſtitioſa & vana verba Ieſus veſter dum prę dicaret,Iudæi illum crucis patibulo affixerunt: Andreas reſpondit:O ſi velles ſcire myſterium crucis,quàm rationabili charitate autor humani generis pro reſtauratione noſtra hoc crucis patibulum non inuitus,ſed ſponte ſuſcepit: Ægeas dixit:Cùm traditus aſſeratur à ſuo diſcipulo,& à Iudæis tentus,& præſidi adductus, & ad petitionem Iudæorum à militibus Præſidis crucifixus,quomodo tu dicis eum ſpontaneum crucis ſubiſſe patibulum? Andreas reſpondit:Ideo ego dico ſpontaneum,quoniam ſimul cum ipſo fui,cùm à ſuo diſcipulo traderetur:& antequam traderetur dixit nobis,quòd tradẽdus eſſet,& crucifigendus pro ſalute hominum:& die tertia reſurrecturum ſe eſſe prædixit. Cui cùm frater meus Petrus diceret:Propitius eſto tibi Domine,non fiat iſtud: Indignatus ſic ait Petro:Vade retro Satana,quia non ſapis ea quę ſunt Dei. Et vt plenius nos inſtrueret, quomodo ſponte paſsionem ſuſciperet, dicebat nobis: Poteſtatem habeo ponendi animam meam, & poteſtatem habeo iterum ſumendi eam. Ad vltimum dum cœnaret nobiſcum, & diceret: Vnus veſtrum me traditurus eſt,& ad iſtam vocem omnes contriſtaremur: ne ſuſpenſos cogitatio trucidaret, ait: Cui dedero panis fragmẽtum de manu mea, ipſe eſt. Et cùm dediſſet vni ex cõdiſcipulis noſtris, & futura quaſi iam præterita narraret, docuit ſe voluntate fuiſſe traditum, cùm nec traditorem fugiendo deſeruit,& in loco quo illum ſciebat venturum eſſe, permanſit. Ægeas dixit: Miror te prudentem virum iſtum velle ſectari, quem quoquo pacto, aut ſponte, aut inuitum, cruci tamen cõfiteris affixum. Andreas reſpondit:Hoc eſt, quod me & iam dixiſſe, iam retines. Magnum eſt myſteriũ Crucis: Quod ſi forte volueris audire, retexam. Ægeas dixit: Myſterium non poteſt dici, ſed ſupplicium. Andreas dixit: Ipſum ſupplicium, myſterium reſtaurationis humanę, ſi patienter audias, cõprobabis: Ægeas dixit: Ego quidem patienter te audiam: ſed tu ſi me optemperanter non audieris, ipſum crucis myſterium in te ipſo excipies. Andreas reſpõdit: Ego ſi crucis patibulum expaueſcerem, crucis gloriam non prædicarẽ. Ægeas dixit: Inſanus ſermo tuus prædicat gloriam ſupplicij, qui per audaciam pœnam non times mortis. Andreas reſpondit: Non per audaciam, ſed per fidem pœnam non timeo mortis: Mors enim iuſtorũ pretioſa eſt: mors verò peccatorum peſsima. Et ideo audire te volo crucis myſterium, vt agnitum forſitan credas, & credens ad reſtaurationem tuæ animæ quoque pertingas. Ægeas dixit: Reſtauratur hoc quod periiſſe docetur. Nũquid anima mea periit, vt ad eius me reſtaurationem venire per fidem neſcio quam tu aſſeras? Andreas reſpondit: Hoc eſt quod te diſcere deſiderabam, vt dum perditas animas hominũ docuero, iſtã reſtaurationem earum per crucis myſterium pãdam. Primus enim homo per lignum prę uaricationis mortem induxit, & neceſſarium hoc erat generi humano, vt per lignum paſſionis mors quæ ingreſſa fuerat, pelleretur. Et quomodo de immaculata terra factus fuerat homo primus, qui per lignum præuaricationis mundo mortem intulerat, neceſſarium fuit, vt de immaculata virgine natus Chriſtus perfectus homo, qui eſt Dei filius, qui primum hominem fecerat, vitam æternam quam perdiderant omnes, repararet, ac de ligno crucis lignum concupiſcentiæ excluderet, pãderet in cruce immaculatas manus pro manibus incontinenter extẽſis, pro ſuaui cibo ſiboris vetitæ eſcam fellis acciperet, & in ſe ſuſcipiens mortalitatem noſtram ſuam nobis immortalitatem offerret. Ægeas dixit: Iſta verba illis narrare debes qui tibi credunt, mihi autem niſi hoc conſentias, vt ſacrificium diis omnipotentibus offeras, in ipſa cruce quam laudas, te fuſtigatum affigi præcipiam. Andreas reſpondit: Omnipotenti Deo, qui vnus & verus eſt, ego omni die ſacrifico, non thuris fumum, nec taurorum mugientium carnes, nec hircorum ſanguinem; ſed immacu-

maculatum agnum quotidie in altari crucis [1] sacrifico: cuius carnes, posteaquam omnis populus credentium manducauerit, & eius sanguinem biberit, agnus qui sacrificatus est, integer perseuerat & viuus: & cùm verè sacrificatus sit, & verè carnes eius manducatæ sint à populo, & verè sanguis eius sit haustus, tamen (vt dixi) integer permanet, & immaculatus, & viuus. Ægeas dixit: Quomodo potest hoc fieri? Andreas respōdit: Si vis discere, quomodo hoc potest fieri, assume formam discipuli, vt possis doceri, quod quæris. Ægeas dixit: Ego à te tormentis exigam huius rei notitiam. Andreas dixit: Miror te hominem prudentem tam stultè locutum. Ergo tu tormentis putas me diuina tibi pandera sacrificia? Audisti mysterium crucis, audisti mysterium sacrificij. Si credideris Christum filium Dei, qui crucifixus est à Iudæis, verum Deum esse, pandam tibi quo ordine occisus viuat agnus: qui cùm sacrificatus fuarit, & comestus, integer tamē, & immaculatus in suo regno permanet. Ægeas dixit: Cùm sit occisus, & ab omni populo (vt asseris) deuoratus, quomodo integer perseuerat, & viuus? Andreas respondit: si credideris ex toto corde tuo, discere poteris: si non credideris, penitus nunquam tu ad indaginem huius veritatis attinges. Tunc iratus Ægeas iussit eum in carcerem retrudi. Vbi cùm esset clausus, venit ad eum multitudo pene totius Prouinciæ, ita vt Ægeam vellent occidere, & Andreā Apostolum fractis ianuis carceris liberare. Quos sanctus Andreas his verbis admonuit: Nolite quietē Domini nostri Iesu christi in seditionē diabolicam excitare. Nam traditus Dominus omnem patientiam præbuit, non contendit, neque clamauit, nec in plateis aliquis eū clamantem audiuit. Habete ergo silentium, quietem, & pacem: & non solùm meum martyrium nolite impedire, verumetiam vos ipsos, quasi athletas Domini, pręparate, vt vincatis minas intrepido animo, plagas autem per tolerātiam corporis superetis. Si enim terror timendus est, ille est vtique timendus, qui finem non habet. Nam humanus timor fumo similis est, & subitò cùm excitatus fuerit, euanescit. Et si dolores timēdi sunt, illi sunt formidandi, qui sic incipiunt, vt nunquam finiantur. Isti enim dolores aut leues sunt, & tolerantur: aut graues sunt, & citò animam eiiciunt. Illi autem dolores æterni sunt, vbi est quotidianus fletus, & mugitus, & luctus, & sine fine cruciatus, ad quem Proconsul Ægeas ire nō timet. Estote ergo magis parati ad hoc, vt per tribulationes temporales ad ęterna gaudia pertingatis: vbi semper lętemini, semper floreatis, semperq́; cū Christo regnetis. Hæc, & his similia sancto Andrea Apostolo per totam noctem populum admonēte, dum lux diei in matutino prorumperet, misit Ægeas, & adduxit ad se sanctum Andream, ac sedēs pro tribunali, dixit: Existimaui te nocturna cogitatione reuocare animum tuum à stultitia, & à Christi tui laude cessare, vt posses nobiscum non amittere gaudia vitæ. Stultum est enim vltrò velle ad passionem crucis ire, & ignibus ac flammis teipsum pessimis destinare. Andreas respondit: Gaudia tecū habere poteto, si credēs Christo dimittas culturas idolorū: Christus enim me misit ad istā prouinciā, in qua nō paruū populū ei acquisiui. Ægeas dixit: Ideo te sacrificare cōpello, vt isti qui per te decepti sunt populi, relinquāt vanitatē tuæ doctrinæ, & ipsi Diis offerāt grata libamina. Nulla enim remāsit in Achaia ciuitas, in qua tēpla Deorū derelicta nō sint, & deserta. Nunc ergo per te restauretur cultura Deorū, vt & Dij qui contra te irati sunt, placari possint, & in nostra possis amicitia pmanere. Sin aliàs, diuersa pro defensione Deorum patieris supplicia, & post omnia crucis, quam laudasti, patibulo suspensus deficies. Andreas respondit: Audi fili mortis, & stipula æternis parata incendiis, audi me seruum Domini, & Apostolum Iesu Christi. Nunc vsque mitius tecum egi cēsura fidei, vt rationis capax, & veritatis defensor effectus, idola vana contemneres, & Deum qui in cœlis est, adorares. Sed quia in impudētia tua perdurās, me putas minas tuas posse formidare, quicquid tibi videtur insuppliciis maius, excogita. Tantò enim magis Regi ero acceptor, quātò pro eius nomine fuero permanens in tormentis confessor. Tunc Ægeas iussit eum flagellis cædi extensum. Qui cùm septem terniones transisset, eleuatus est, atque adductus ante eum. Cui Ægeas dixit: Audi me Andrea, & ab effusione sanguinis consilium reuoca. Quod si non feceris, crucis te faciam interire patibulo. Andreas dixit: Ego crucis Christi seruus sum, & crucis trophęum optare potius debeo, quàm timere. Tibi autem cruciatus ęternus qui debetur, poteris euadere, si postquam probaueris perseuerentiam meam, vel sic credideris Christo. Ego enim de tuo interitu timeo: nō de mea passione cōturbor. Passio enim mea aut vnius diei spatium occupat, aut duorum, vt multum: Tuus autem cruciatus nec per millia annorum potest peruenire ad finem. Vnde desine iam miserias tuas augmentare, & ignē ipse tu tibi æternum accēdere noli. Tunc indignatus Ægeas, cruci eum affigi præcepit, mandans hoc quæstionariis, vt ligatis pedibus & manibus, quasi in eculeo tenderetur, ne clauis affixus citò deficeret, sed cruciaretur potius longo cruciatu. Cūque eum carnifices ducerent, vt crucifigeretur, concursus factus est populorum, clamantium ac dicentium: Iustus

[1] Quid hic dicis hæretice? Negare ne vlterius audeas in Eucharistia esse verum corpus & sanguinē Christi? Missam ne dicis sacrificium? Nonne hæc Apostoli verba omnes tuas blasphemias confundunt & cōculcant?

Iustus homo,& amicus Dei quid fecit,vt ducatur ad cruce?Andreas verò rogabat populum,vt non impedirent passionem eius.Gaudens enim & exultans ibat,& à doctrina nō cessans.Cumque peruenisset ad locum, vbi crux parata erat,videns eam à longè,exclamauit voce magna,dicēs:Salue Crux,quę in corpore Christi dedicata es,& ex membrorum eius margaritis ornata. Antequàm te ascenderet Dominus,t morem terrenum habuisti,modò verò amorem cœlestem obtinens pro voto susciperis.Scitis enim à credentibus,quanta intra te gaudia habeas,quanta munera præparata. Securus ergo & gaudens venio ad te,ita vt & tu exultans suscipias me discipulū eius qui pependit in te,qui amator tuus semper fui,& desideraui amplecti te. O bona crux,quæ decorem & pulchritudinem de membris Domini suscepisti,diu desiderata ,solicitè amata , sine intermissione quæsita,& aliquando iam concupiscenti animo præ parata, accipe me ab hominibus,& redde me magistro meo,vt per te me recipiat,qui per te redemit me. Et hæc dicens expoliauit se,& vestimenta sua tradidit carnificibus.Qui accedētes leuauerunt eum in crucem,& extēdentes funibus totum corpus eius(sicut eis iussum fuerat)suspenderūt. Adstātes verò erant turbæ ad viginti millia hominum , inter quos erat frater Ægeæ, nomine Stratocles,qui simul clamabat cum populo,iniusto iudicio sanctum virum hoc pati. Sanctus verò Andreas cōfortabat mentes credentium Christo,& hortabatur ad tolerantiam temporalem,docens nihil esse dignum passione ad æternam remunerationis compensationem. Interea vadit omnis populus cum clamore ad domum Ægeę:& omnes pariter clamantes dicebant:Virum sanctum,pudicum,ornatum moribus,bonum doctore,pium, modestum,rationabilem,non hoc debere pati,sed debere deponi de cruce, quia iam secunda die in cruce positus,veritatem prædicare non cessat. Tunc Ægeas pauescens populum,& promittēs se eum deponere,simul cœpit ire. Quem vidēs sanctus Andreas dixit: Quid tu ad nos,Ægea,venisti?Si vis credere Christo,sicut promisi , aperietur tibi via indulgentiæ:Si autem venisti ad hoc tantum,vt me soluas, ego penitus hinc de ista cruce viuens in corpore deponi non potero. Iam enim Regem meum video,iam adoro,iam cōspectui eius consisto. Sed de tuis miseriis doleo: quia paratus te expectat æternus interitus. Curre pro te miser,dum adhuc potes,ne tunc incipias velle,cùm non poteris. Mittētes autem manus ad crucem carnifices,non poterant penitus contingere eum. Et subinde alij & alij ingerentes se,vt soluerent eum,& nullus poterat pertingere ad eum. Stupebant enim brachia eorum,quicunque se extendissent ad soluēdum eum: Tunc voce magna sanctus Andreas dixit:Ne permittas Domine Iesu Christe,me famulū tuum,qui propter nomen tuum pendeo in cruce , solui:nec permittas eum qui iam per crucem tuam cognouit magnitudinem tuam, ab Ægea,homine corruptibili humari,sed suscipe me tu, magister meus Christe,quem dilexi,quem cognoui,quem cōfiteor,quem cernere desidero,in quo sum quod sum. Suscipe Domine Iesu Christe spiritum meum in pace,quia iam tempus est vt veniam,desiderans te videre. Suscipe me Domine Iesu Christe magister bone,& iube me de ista cruce non deponi,nisi prius spiritum meum susceperis. Et cùm hęc dixisset,videntibus cunctis splendor nimius sicut fulgur de cœlo veniens,ita circundedit eum,vt penitus præ ipso splendore oculi eum humani nō possent aspicere. Cumque permansisset splendor ferè dimidiæ horę spacio,abscedente lumine,emisit spiritum, simul cū ipso lumine pergens ad Dominum,cui est honor,& gloria in secula seculorum. Amen

Quædam verò fœmina , nomine Maximilla , senatrix in specu posita , diligens pudicitiam & sanctitatem,statim vt cognouit Apostolum perrexisse ad Dominum, accessit ad crucem , & suorum solatio cum omni reuerentia [a] deposuit corpus, & condiuit aromatibus , & in loco quo se constituerat sepeliendam , illic eum sepeliuit. Ægeas verò iratus contra populum disponebat contestationem publicam facere, & ad Cæsarem accusationem contra Maximillam & populum destinare. Sed dum ordinat in conspectu officij sui , à diabolo arreptus est : & in medio foro ciuitatis volutatus expirauit. Nūciatum est fratri eius,cui nomen erat Stratocles, & misit seruos suos,dixitque eis, vt inter Biothanatos sepelirent eum. Ipse autem de facultatibus eius nihil quæsiuit, dicens : non mihi permittat Dominus meus Iesus Christus, cui credidi, vt ego de bonis fratris mei aliquid contingam , ne polluat me crimen eius, quia Apostolum Domini ausus fuit pro amore pecunię occidere. Hęc autem gesta sunt apud Achaiam prouinciam, ciuitate Patras,pridię Calend.Decemb. vbi & iam præstantur gloriosa eius beneficia vsque ad præsentem diem. Tantus autem timor inuasit omnes,vt nullus remaneret, qui nō crederet Saluatori nostro Deo:qui vult omnes saluos fieri & ad agnitionem veritatis venire. Ipsi gloria in secula seculorum. Amen.

[a] *Cura per Maximillam in sepeliendo Apostoli corpore exhibita,nos docet & sanctorum reliquias venerabiles haberi,et sepelire mortuos opus esse pietatis, et Deo placere.*

VITA SANCTI ANDREAE APOSTOLI, per D. Isidorum Episcopum Hispalensem scripta.

Andreas

Andreas, qui interpretatur virilis, vel decorus, frater Petri, secundum Ioannem primus: iuxta Matthæum à primo secundus. Hic in sortem prædicationis Scythiam, atque Achaiam suscepit. In qua etiam ciuitate crucis patibulo suspensus occubuit.

Habetur in libris eiusdem de patribus noui testamenti.

ITEM VITA SANCTI ANDREÆ

Apostoli, per Beatum Petrum Chrysologum Archiepiscopum Rauennatem, scripta.

Est sermo 133. in opere homiliarum eius.

Beatus Andreas merito natus hodie creditur, quando non ad præsentem vitam materno est effusus ex vtero, sed conceptu [1] fidei, martyrij partu, cœlestem nascitur generatus ad gloriam. Quando non eum materna cunabula suscepêre vagientem, sed superna triumphantem secreta receperunt: quando non infirmum lactis pastum genitricis trahit ex pectore, sed pro Rege suo deuotissimus miles virtutis sanguinem fudit. Vicit, quia mortem cœlestis militiæ bellator occidit. Sequitur hic moriendo Dominũ æstuans & anhelans, ac toto virtutis gradu dominicis incumbit hærere vestigiis, ne eũ cursus faciat disparem fratri, quem natura similem, vocatio socium, parem gratia ipsa perfecerat. Ad vnam vocem Domini, sicut ille, patrem patriam, censum reliquit: laboribus, opprobriis, itineribus, contumeliis, vigiliis, Christi indefesse germani societate donauit: solum est quòd tempore Dominicæ passionis fugit, sed neque hoc impar quia fugit: negare autem si aliqua putatur culpa, non est grauius fugere, quam negare: sed tacenda sunt alia. Æquauit fratres venia, quos sic discreuerat culpa. Et sequutus vt deuotio perprobauit, quos metus improbauerat antecedens. Nam crucem quam refugerant, postea coniunctis viribus ardenter inuadunt, vt vnde reatum sumpserant, inde conscenderent [2] cœlum, inde præmiũ sumerent, & coronam. Petrus namque crucem, arborem cõscendit Andreas: vt qui Christo compati gestiebant, in semetipsis figuram formamque ipsius exprimerent passionis: & redempti ligno consummarentur ad palmam. Sic Andreas noster, etsi cedit ordini, præmio tamen non cedit & labori.

1. Sic D. Andreæ dies passionis suæ, quo migrauit ad Dominum, natus esse dicitur, quomodo sancti ab hæreticis vocari possunt emortui.

2. Ex cruce Petrus & Andreas conscenderunt in cœlum. Ex cruce sumpserunt præmium & coronã: Quid dicis tu qui negas sanctos habere merita apud Deum?

ITEM DE SANCTO ANDREA

Apostolo, per D. Bernardum abbatem Claræuallensem.

Est sermo habitus in Vigilia S. Andreæ.

Sanctorum festa [3] præcipua Patrum sanxit autoritas votiuis præueniendæ ieiuniis. Vtiliter planè, & non ad insipientiam nobis, si adfuerit qui aduertat. Multa siquidẽ quotidie peccata contrahimus, & in multis offendimus omnes, nec tutum omnino est celebrandas suscipere festiuitates sacras, maximeque eas quæ maximæ sunt, nisi prius abstinetiæ purificatione præmissa, quò & digniores & capaciores inueniamur spiritualium gaudiorũ. Sic enim Iustus in principio sermonis accusator est sui, nec nisi à propria reprehensione laudes incipit alienas. Quod si etiam iustus trepidat solicitus præuenire eum qui ipsas quoque paratus est iustitias iudicare, quid agimus nos quorum interim iudicata non fuerint & tecta peccata? Timendum valde est, ne forte manifesta inueniantur præcedentia ad iudicium. Si nec iustus sine molestia & verecundia quadam ad sanctorum præsumit accedere laudes, quantò magis peccator, in cuius ore non est laus speciosa, timeat semper necesse est vocem illam: Quare tu enarras iustitias meas. Siue illã: Amice quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem? Beati proinde qui stolam suam, dico autem gloriam conscientiæ suæ, soliciti sunt omni tẽpore conseruare immaculatã, semper splẽdidam exhibere. Sed quia pauci sunt, qui sic omni custodia feruent cor suum, pauciores autem (si tamen vel pauciores) qui in omni sanctimonia feruent illud, necesse est frequẽti abstinentia maculas diluere subintrantes, præcipuè, cùm præcipua quælibet solẽnitas aduenerit celebranda. Non modò tamen præparatio est ad proximam celebritatem obseruatio præmissa ieiunij, est & admonitio quædam eruditioque non parua. Discimus ex hoc ipso quænam vera sit via festiuitatis æternæ. Quid est enim quòd ieiuniis solennia præuenimus, nisi quod per multas tribulationes oportet nos introire in regnum Dei? Indignus [4] quippe solenni lætitia est, qui statutam vigiliæ abstinentiam non obseruat. Planè inquam si tenuis affligere animam tuam in vigilia, indignus iure censeris requie & exultatione festiua. Est aũt vniuersum præsentis pœnitentię tempus, vigilia quędã solẽnitatis magni & æterni sabbati quod præstolamur. Nec causaberis vigiliam longiorem, si æternitatẽ festiuitatis attẽdas. Licet enĩ habere præparationẽ soleãt solennia diurna diurnam, illa cùm æterna sit, non exigit tamen æternam. Sed quò nos rapit iucundior illius memoria fœlicitatis? Hoc enim nomine & sępius, & fortè dignius, nominatur illa festiuitas.

3. Ecce ieiunia ante præcipua festa sanctorum.

4. Nota hæretice qui derides ieiunare, & abstinere iuxta præceptum Ecclesiæ in Vigiliis sanctorum.

tas. Redeundũ nobis est ad id quod prę manibus est. Hodierni itaq; ieiunij, & eius quã præstolamur, solennitatis & lætitiæ causa est beata passio Andreæ Apostoli. Dignum est enim, vt si cũ eo pendere nõ possumus, cũ eo vel ieiunemus. Nã [5] & ipsum cùm biduo penderet in cruce, etiã ieiunasse quis dubitet? Inueniamur ergo vel in exiguo cõicantes passione eius, & si non simul affixi patibulo, simul afflicti ieiunio, vt miserante Deo etiã coronę participes simus, & in pręsenti quoq; spiritualium socij gaudiorũ. Quomodo enim non exultemus in memoria triumphi eius, quem in ipsa sui præsentia supplicij tam vehementer nouimus exultasse? An non erit læta festiuitas, vbi & crux ipsa plena est gaudio? Siquidem & festiuum solemus nominare quod lætum est, & crux a cruciatu vtique dicitur, aut certe cruciatus à cruce. Quãta proinde exultatione vniuersæ terræ celebrandum tantę nouitatis miraculum, tam magnificum opus diuinæ virtutis. Andreas homo erat similis nobis, passibilis, & tam vehementi ardore spiritus crucem sitiebat, tã inaudito à seculis gaudio tripudiabat, cùm paratũ sibi eminus patibulũ cõspexisset: O crux, inqt, diu desiderata, & iã concupiscenti animo præparata. Securus & gaudẽs venio ad te, ita vt & tu exultans suscipias me. Videtis quia non se capit præ magnitudine gaudij? Ita, inquit, vt & tu exultans. Ergóne tanta est exultatio, vt exultet & ipsa crux, nec læti quicquam habeat, sed totum lætitia sit? Aut quis dicat minus contra consuetudinem, supra rationem, vltra naturam, crucifixum exultare quàm crucem? Illi sensum lætitiæ natura negauit: huic si quid præualet, gaudium omne exterminat, ingeritque dolorem. Amator ait, tuus semper fui, & desideraui amplecti te. Fratres, ignis vibrans est, non lingua loquens. & si lingua, certè ignea est. Carbones sunt ignis illius, quem de excelso Christus miserat in ossibus eis. Atque vtinam desolatorij nobis sint, consumentes & exurentes quicquid in nobis est carnalis affectionis. Quales enim scintillæ sunt istæ: aut à qto interiori incẽdio micant? Plane beate Andrea granum sinapis est fides [6] tua, quæ tam insperatum vbi teri cœpit, cœpit ex se proferre feruorem. Quid si paulò amplius terreretur? Quis feruorem illum animus, quis verba illa sustinere posset auditus? Dum enim minus minaretur Ægeas, adhuc granũ sinapis despicabile videbatur. Integrũ erat, nesciebamus quid intus lateret, Dominus, inquit me misit ad istam prouinciam, in qua non paruum ei populum acquisiui. Accedat comminationis pusillum, longè iam acrius sapiet, constantiusque loquetur. Terrendum eum putat Ægeas, crucis supplicium minitans, sed non est ita. Accenditur magis in hoc verbo, & liberè clamat: Ego si patibulum crucis expauescerem, crucis gloriam non prædicarem. At vbi paratum sibi lignum intuitus est, ex hoc iam planè totus ignescens applaudebat, & blandiebatur illi amatæ suæ, officiosissimè salutabat, deuotissimè suscipiebat, magnificè attollebat eam & in ipsius præconio gloriabatur, clamãs magis affectione, quàm voce: Salue crux preciosa quæ decorem & pulchritudinem de membris Dominicis accepisti. Salue crux quæ in corpore Christi dedicata es, & ex mẽbris eius tanquam margaritis ornata. Meritò proinde crucis amatorem venerãtur quicũque sunt serui crucis, sed ab his ampliorem iure deuotionem exigit, qui specialius proposuerunt tollere crucem suam. Vobis hoc, & de vobis dico fratres mei, qui non surda aure audistis illam Euangelicam tubam: Qui non baiulat crucem suam, & sequitur me, nõ potest meus esse discipulus: Parati estote, totam animi diligentiam huic adhibere solennitati, [7] & corde magnõ celebrate eam, quia magnus omnino consolationis pariter & exhortationis thesaurus vobis repositus est in ea, si fuerit qui fodiat & scrutetur.

5 Beatus Andreas biduo pendens in cruce ieiunauit.

6 Fides S. Andreæ non fuit illa nuda hæreticorum, sed viua illa Christianorum quæ per charitatẽ bonorum operum fecunda erat.

7 Solennitas sancti Andreæ, quam etiam supra inter præcipua festa recensuit.

ADHVC DE EODEM, PER
Diuum Bernardum Abbatem.

Est sermo primus in die festiuitatis eiusdem.

CElebrantes hodie gloriosum beati Andreæ Triumphum, in verbis gratię quæ procedebant de ore eius exultauimus, & delectati sumus. Neque enim locus poterat esse tristitiæ, vbi tam vehementer lætabatur & ipse. Nemo ex nobis compassus est sic patienti, nemo ausus est plangere exultantem. Alioquin & nobis ipse non incongruè dicere poterat quòd Saluator crucem baiulans sequẽtibus se & lugentibus ait: Filię Hierusalem nolite flere super me. sed super vos ipsas flete. Denique cùm duceretur ipse beatus Andreas ad crucem, populus qui sanctum & iustum dolebat iniustè damnari, prohibere voluit ne puniretur: sed magis ipse instantissima prece prohibuit eos, ne non coronaretur, imò ne non pateretur. Desiderabat siquidem dissolui, & cum Christo esse, sed in cruce quam semper amauerat. Desiderabat regnum intrare, sed per patibulũ. Quid enim dicit illi amatæ suæ? Per te, inquit, me recipiat, qui per te me redemit. Ergo si diligimus eum, congaudemus ei, non solum quia coronatus, sed & quia crucifixus, quia desiderium animæ eius tribuit ei Dominus, & posuit in capite eius coronã de lapide precioso. Ve-

runtamen

runtamen dum congratulamur ei, quòd diu desideratæ crucis frui mereamur amplexu, mirum valde est, si non ipsum eius miramur gaudium cui congratulamur. Dum enim noctis huius vigilias [8] celebrantes, in verbis tantæ exultationis cantando delectaremur, putas non fuit in nobis qui secum cogitaret & diceret, quid sibi vult hæc, aut vnde tam noua lætitia? Certè & crux preciosa est, & crux amari potest, & crux habet exultationē? Ita est fratres mei. Si fuerit qui colligat, semper lignum crucis vitam germinat, fructificatio iucunditatē, oleum lætitiæ stillat, balsamum sudat spiritualium charismatum. Non est syluestris arbor, lignū vitæ est apprehendentibus eam. Arbor fructifera, arbor salutifera est, alioquin quomodo Dominicam occuparet terram? Illam dicam præciosissimam glebam, cui clauorum est infixa radicibus. Si non esset hæc preciosior cunctis, fructuosior vniuersis, nunquam illo plantaretur in horto, nec illam permitteretur vineam occupare. Deinde quid mirum si cruci suauitatem dedit, qui dedit & igni? Aut quomodo crux iudicatur insipida, vbi dulce sapit & flamma? Quid enim sapiebat Laurentio ignis, cùm irrideret carnifices, Iudicem subsannaret? Quid nos ad ista dicemus fratres, quòd non sapit etiam nobis quæ pro Christo est tribulatio, nec gustamus & nos manna absconditum? Sic enim victus esset omnino diabolus, nec haberet penitus quid adferret. Sufficeret nobis hoc vnum aduersus duplicem malitiam inimici. Habet quippe nequissimus ille laqueos, habet & iacula, vtpote callidissimus venator hominum, solum sitiens sanguinem animarum. Alios telis appetit malitiosæ cuiuslibet suggestionis, & in eis vulnerat multos, quorum tenuis est patientia: Alios voluptatibus irretire laborat, & in his multitudinem copiosam eorum quæ in terra repunt, aut volitant iuxta eum. Sit ergo gaudium in tribulatione & iam non habet malignus vnde alliciat. Liberati sumus à laqueo venantium, pariter & à verbo aspero. Nihil enim proficit inimicus in eo quem crux Christi delectat, si carnalem suggesserit delectationem, & filius iniquitatis non apponet nocere ei, si ad exasperandum animum eius quamlibet immittere tentauerit amaritudinem. Nō curat delitias qui ieiunio pascitur, multò minus murmurare pro eo potest, in quo etiam delectatur, planè altissimum posuit refugium suum, vbi nec muscipula inimici timenda sit, nec sagitta, imò verò mundus piscis est squamas pariter & pennulas habens. Porrò sicut frustra iacitur rete ante oculos pennatorum, sic frustra iacitur telum in squamas loricatum.

[8] Celebrat D. Bernardus vigilias noctis S. Andreæ, & cum monachis suis cantabat verba exultationis illi?. Et vtrūque horum cōtra hæreticorum insanias.

Fortis quippe est vt mors, non patientia aut spes sed dilectio. Non timor aut ratio, sed spiritus fortitudinis est. Dicit patientia: sic oportet fieri, quia timore vrgetur. Dicit voluntas bona: sic expedit & sic agendum est quia spei attrahitur ratione. Charitas verò quę inflammatur à spiritu: neque sic oportet, dicit: neque sic expedit, sed sic volo, inquit, sic cupio, sic desidero vehementer. Videtis quanta sublimitas, videtis quanta securitas, quantaq; suauitas charitatis? Fœlix anima quę ad hunc charitatis peruenerit statum, nec sanè desperandum nobis, quandoquidem eius qui ad hunc peruenit gradum, ob hoc maximè memoria celebratur, vt [9] ipsius & inuocemus auxilium, & prouocemur exemplo. Plus dico, & ex nobis nonnullos videre mihi videor in hoc gradu. Si dicis beatum Andream Apostolum esse nec posse te qui pusillus es, eius sequi vestigia: pudeat vel eos qui tecum sunt, non imitari. Nemo repentè fit summus, ascendendo non volando apprehenditur summitas scalæ. Ascendamus igitur velut duobus quibusdam pedibus, meditatione & [10] oratione. Meditatio siquidem docet, quid desit: oratione desit, obtinet. Illa viam ostendit, ista deducit. Meditatione denique agnoscimus imminentia nobis pericula, oratione euadimus præstante nobis Domino nostro Iesu Christo.

[9] Sanctorum in charitate decedētium, & inuocamus auxilium, & prouocamur exemplo.

[10] Oratione & meditatione quasi duobus quibusdam pedibus ascendimus ad Dominum.

ADHVC DE EODEM SANCTO APOstolo. per D. Bernardum Abbatem.

Est sermo 2. in loco vbi supra.

BEati Andreæ Apostoli solennitas hodie celebratur, quam si pia solicitudine perscrutemur, multa inuenimus in ea quæ ædificent animas [11] nostras. In ipso siquidē cōuersionis suę initio magnum nobis perfectę obedientię prēstat exemplū. Quod quidem Christianis omnibus necessarium, nobis tamen est charius amplectendū, qui nimirū specialius ex ipsa professione nostra tenemur obedientiæ debitores. Sapiens nummularius est, imò ipsa sapientia, cui necesse habemus reddere hunc obedientiæ nummum nec suscipiet eū, nisi & integer inueniatur, & sine aliqua fallacitate. Nā si discutimus, si diiudicamus, & in hoc quidem precepto obedimus, sed non illo fractus est nummus, non suscipiet eū Christus, à quo nimirū tenemur nummi integri debitores. Omnes [12] enim obedientiam simpliciter & sine vlla exceptione promisimus. Quod si quis obediat quidem, sed simulatoriè, & ad oculum murmuret autē in abscondito, falsus est nummus eius, plumbū habet non argentum, & iniquitas sedet super talentū plumbi. Dolose agit, sed in conspectu Dei, quoniam Deus non irridetur. Vis audire perfectę obedientiæ formam? Vidit Dominus (ait

[11] Vide quod nō sine causa celebrantur in Ecclesia sanctorū solēnitates.

[12] Tēpore etiā D. Bernardi, monachi præstabant suis superioribus obedientiā simpliciter & sine vlla exceptione.

Euangelista) Petrum & Andream mittentes rete in mare, & ait illis: Venite post me, faciā vos fieri piscatores hominū: faciam, inquit, de piscatoribus piscatores, imò prædicatores: At illi cōtinuò nihil diiudicantes aut hęsitantes, nō soliciti vnde viuerent, non considerantes quónā modo rudes homines, & sine literis prędicatores fieri possent, nihil deniq; interrogantes, sine omni mora relictis retibus & naui, secuti sunt eū. Agnoscite fratres, quoniam propter vos scripta sunt hæc, propter vos singulis annis in Ecclesia recitantur, vt discentes veræ obedientiæ formā, castigetis corda vestra in obedientia charitatis. Hæc nimirum est, quę sola commendat obedientiæ nummū, hoc illius argentum est probatū atque purgatum. Sola est charitas quę obedientiā gratā facit, & acceptabilem Deo. Hilarem quippe datorem diligit Deus: & item: Si tradidero, inquit, corpus meū ita vt ardeam, charitatem autē non habeam, nihil mihi prodest. Vultis vt de ipsa quoque beati huius Apostoli passione quam nimirum hodie celebramus, loquamur aliquid ad laudem Christi, & ędificationem vestrā? Audistis certè cùm peruenisset beatus Andreas ad locum vbi crux parata erat, quomodo cōfortatus sit in Domino, & per spiritum quem vna cū cęteris Apostolis in igneis linguis acceperat, verba verè ignea loqueretur. Videns ergo paratam eminus crucē, nequaquā (vt exigere videtur mortalis infirmitas) facies eius expalluit, nequaquā sanguis eius gelatus est, non stetêre comæ, aut vox faucibus hęsit, non contremuit corpus, nec mens turbata est, non recessit (vt assolet) intellectus. Ex abundantia cordis os locutum est, & charitas quę feruebat in corde, quasi scintillas quasdā ardentissimas emittebat in voce. Quid enim beatus Andreas cùm sibi paratā, vt dixi, crucē eminus cerneret, loquebatur? O crux (inquit) diu desiderata, & iam concupiscenti animo præparata, securus & gaudens venio ad te, ita vt & tu exultans suscipias me discipulum eius qui pependit in te, quia amator tuus semper fui, & desideraui amplecti te. Obsecro fratres, homo est qui loquitur hæc, at non est homo sed angelus, aut noua aliqua creatura? Homo planè, similis nobis, passibilis: nam passibilem eum passio ipsa testatur, qua appropinquante tam lætabundus exultat. Vnde ergo in homine noua hæc exultatio, & lætitia hactenus inaudita? Vnde in tanta fragilitate, tanta constantia? Vnde in homine tam spiritualis mens, tam feruens charitas, animus tam robustus? Absit vt à seipso tantā ei credamus inesse virtutem. Donum perfectum est, descendens à patre luminum, ab eo vtique qui facit mirabilia magna solus. Planè spiritus erat dilectissimi, qui adiuuabat infirmitatem eius, per quē diffundebatur in corde ipsius fortis charitas vt mors, imò & fortior morte. Cuius ô si & nos participes inueniamur. Ecce enim molestus est nobis pœnitentiæ labor, corporis afflictio grauis, abstinentia onerosa, in vigiliis dormitat anima nostra præ tędio, non ob aliud sanè, quàm propter inopiam spiritus. Ipse enim si adesset, adiuuaret sine dubio infirmitatem nostram, & sicut beato Andreæ crucem & mortē ipsam, sic nobis quoque laborē & pœnitentiam nostram faceret non solùm non molestam, sed etiam desiderabilem, atq; omnino delectabilem esse: spiritus enim meus (ait Dominus) super mel dulcis: ita vt ne ipsa quidem dulcedini eius præualere queat, amarissima licet mortis amaritudo. Quid non temperabit illa dulcedo, quæ mortem quoque facit esse dulcissimam? Quæ resistere possit asperitas vnctioni illi, quæ mortem quoque facit suauissimam? Cùm dederit, ait, dilectis suis somnum, ecce hæreditas Domini. Quam molestiam non expellit gaudium illud, quod mortem quoque ipsam facit esse lætissimam? Quæramus hunc spiritum, fratres, tota solicitudine operā demus, vt mereamur habere hunc spiritum, imò vt quē iam habemus abundantius habeamus. Quicunq; enim spiritū Christi non habet, hic non est eius. Nos aūt nō accepimus spiritū huius mūdi, sed spiritū qui ex Deo est, vt sciamus quę à Deo donata sunt nobis. Testimonium præsentiæ eius præbent opera ipsa salutis & vitæ, quę nullatenus agere possemus, nisi spiritus qui viuificat, spiritus Saluatoris adesset. Quæramus igitur vt dona sua multiplicet Deus in nobis, & spiritū suū augeat, qui iam primitias dedit. Nullum [23] enim omnino præsentiæ eius certius testimoniū est, quàm desideriū gratiæ amplioris, quoniam ipse dicit: Qui edunt me, adhuc esurient, & qui bibunt me, adhuc sitiēt. Sed fortasse multorū nobis conscientiæ iam respondent. Desideramus hunc quidem spiritū, qui sic adiuuet infirmitatē nostram, sed inuenire non possumus. Et ego [24] dico: propterea nō inuenitis, quia nō quæritis: propterea nō accipitis, quia nō petitis. Petitis, & nō accipitis, eò quod negligēter petatis. Nihil enim aliud expectat, nihil aliud quęrit Deus, nisi vt sedulò, & cū desiderio requiratur: Deniq; quando negabit petentibus, qui etiā non petentes prouocat, & hortatur vt petant? Si vos, inquit, cùm sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris, quantò magis pater vester de cœlo dabit spiritū bonū petentibus se? Petite ergo charissimi, petite sine intermissione, petite sine hęsitatione, in omnibus operibus vestris dulcissimi semper huius, ac suauissimi spiritus præsentiam & auxilium inuocare.

23 Dat per hoc probabilem coniecturā præsentiæ spiritus sancti, non autem certitudinem fidei.

24 Vides quod spiritus sanctus non datur nisi quęrentibus & petentibus. Quod intellige post primā spiritus sancti gratuitā nobis a Deo factam oblationē.

Et nos

Et nos enim fratres cum Beato Andrea necesse habemus tollere crucem nostram, imò cum [25] eo, quem & ipse secutus est, Domino Saluatore. Inde enim sic lætatur, inde sic exultabat, quòd non solùm pro eo, sed etiam cum eo mori videretur, & complantari similitudini mortis eius, vt cópatiens etiã conregnaret. Cũ quò vt simul crucifigamur & nos, attentius auribus cordis audiamus vocẽ dicentis: Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucẽ suã, & sequatur me. Ac si dicat: Qui me desiderat, se despiciat: qui vult facere voluntatẽ meã, discat frangere suã. Sed continuò bella insurgũt, armãtur protinus aduersum nos inimici. Et nos armemur contrà, imitemur arma Regis nostri, vt tollamus & nos crucẽ nostrã, in qua de inimicis omnibus triumphemus. Audi enim quid Psalmista promiserit, imò spiritussanctus per os eius. Scuto, inquit, circundabit te veritas eius, haud dubiũ quin Altissimi. De eo siquidẽ loquebatur, sicut manifestè indicant ipsius psalmi pręcedentia verba. Ad quid fratres scuto circundamur, nisi quia nos vndiq; bella circundant? Demũq; quid causę sit vt te scuto circundet attende. Scuto, inquit, circundabit te veritas eius. Ad quid enim? Nõ timebis, inquit, à timore nocturno. A sagitta volãte in die, à negotio perambulante in tenebris, ab incursu & dæmonio meridiano. Vidẽs ne quã necesse sit vt scuto circũdet te veritas, quẽ sic hostiũ tela circundãt? Ab inferiori enim parte timor nocturnus insurgit, à sinistris sagitta volat in die, à dextris perãbulat negotiũ tenebrosum, & vt nihil sit vacuũ, à superiori parte dęmoniũ meridianũ insurgit. Nos autẽ miseri & miserabiles, vicinis tot serpentibus, & igneis telis vndique volantibus, insurgentibus inimicis, nihilominus perniciosa securitate & negligentia dormitamus, torpemus ocio, [26] vanitatibus & scurrilitatibus indulgemus, tam pigri ad spiritualia exercitia, ac si iam pax sit & securitas, & non sit militia vita hominis super terram. Hoc est, dico vobis charissimi, quod me vehemẽtius terret, quod omnino timoris acerbissimi gladio transuerberat animam, quod inter tanta pericula minus timorati, minus exercitati, minus quàm necesse sit, soliciti videamur. Siquidem vnum è duobus hæc ipsa negligentia nostra probat, aut omnino traditos nos hostibus, & nescire, aut si inter hæc cõseruamur, ei qui tuetur nos ingratos nimirum inueniri. Quorũ vtrunque quid periculi habeat satis manifestum est. Propterea [27] obsecro vos dilectissimi ipsa nos excitet hostiũ malitia peruigil, & instantia eorum maligna qua tam seduli, tam soliciti sunt in nostram perditionẽ, nos quoq; solicitos faciat, & circunspectos, vt in timore & tremore nostram ipsorum salutẽ operemur. Ecce enim in cruce salus nostra, tantum [28] vt ei viriliter inhæreamus. Verbum crucis (ait Apostolus) pereuntibus quidem stulcitia, his qui salui fiunt, id est, nobis virtus Dei est. Ipsa est scutum, quo circundamur, vt eius quatuor cornua quadrifaria hostiũ tela repellant. Sit ergo inferius cornu contra timorem nocturnũ, id est, aduersus pusillanimitatẽ, quæ de carnis afflictione procedit, vt id quod sub nobis est, corpus castigare viriliter studeamus, ac subiicere seruituti. Si quis verò nobis in faciẽ maledicit, si quis apertè mala suadere conatur, in die volat sagitta, & à sinistris est, sinistro nihilominus cornu crucis excipienda. Quòd si adulatur, si quasi consulentis animo venenũ propinat fraternę detractionis, & odiũ seminare conatur, si deniq; iniquũ aliquid tanquã iustũ persuadere tentat, à dextris est mihi iste: sed Iudas est, osculo me prodit, & dextro cornu crucis negotiũ perambulans in tenebris necesse est propulsari. Sed ecce dæmoniũ meridianum, superbiæ scilicet spiritus, qui nimirũ in splendore maiori virtutũ acrius insurgere solet. Hæc autẽ quàm perniciosa sit, sæpius vobis intimare curamus, initiũ quippe omnis peccati, & causa totius perditionis superbia est. Propterea quisquis es, qui salutem tuã operari studes, aduersus hanc super caput tuũ cornu crucis habere memento, vt non eleueris in superbiam, non exaltetur cor tuũ, non ambules in magnis, neq; in mirabilibus super te, sed tela ea quę de sublimi veniunt, supereminens capiti tuo cornu crucis excipiat. Sanè hoc solũ est, cui salutis pariter & regni titulus inscribitur: quia solus qui se humiliat, saluari & exaltari meretur. Iam vt breuiter repetã, quatuor hæc cornua sunt, continentia, patientia, prudentia, & humilitas. Felix anima, quæ in hac cruce gloriatur & triumphat, tantũ vt perseueret in ea, & nullis valeat tentationibus deiici. Oret igitur quisquis in hac Cruce est, oret cum Beato Andrea Dominum & magistrum suum, ne patiatur eũ de cruce deponi. Quid enim malignus ille non audeat, quid non præsumat impius attentare? Quod Ægeæ manibus de discipulo, hoc Iudęorum linguis facere cogitauerat & de magistro. In vtroque tamen sera pœnitentia ductus, victus & confusus abscessit. Vtinam habeat similiter & à nobis, eo vincente, qui & in se, & in discipulo triumphauit. Faciat ipse vt mereamur & nos in hac nostra qualicunque [29] cruce pœnitentiæ, quam pro ipsius nomine tulimus, fœliciter consummari, qui est super omnia Deus benedictus in secula.

25 Quid hic dicis hæretice, qui nihil pati vis cũ Christo, & nullas huius mũdi tribulationes sustinere cum illo, vt ei conregnes? An ne ita fecit B. Andreas?

26 I nunc hæretice et gloriare te in Christũ credere, & hoc sufficere tibi vt securus viuas de æterna beatitudine.

27 O sancte Dei quod nos tantum hortaris, vt simus soliciti & circũspecti, vt cum timore & tremore nostram salutem operemur, cũ sufficiat nobis credere firmiter, & certo statuere remissa esse nobis peccata per Christum, & consecuturos nos per illum regnũ cœlorũ, vt dicunt nostri temporis dogmatistæ? An sunt illi impostores & Pseudoprophetæ, qui iuxta Dñi sententiã in vestibus ouium ad nos veniũt?

28 Vide hæretice, quod non sufficit nobis ad salutẽ Dñm Iesum fuisse pro nobis crucifixũ, nisi etiam nos cruci eius inhæreamur. Et vide etiã modũ quo id fiat, per D. Bernardũ hic expressum.

29 Ecce crucem pœnitẽtiæ quæ vltra fidem requiritur pro consequenda salute.

VITA BEATI ANDREÆ APOSTOLI,

Per Adonem Treuerensem Episcopum collecta.

Habetur in eius Martirolog. sub pridie Calend. Decem.

IN ciuitate Patras prouinciæ Achaiæ, natale beati Andreæ Apostoli, qui etiã apud Scythiam prædicauit. Hic beatissimus Apostolus ab Ægea Proconsule Achaiæ comprehensus, cùm perseueranter in fide Christi & Euangelij ministerio duraret, insuperabilisq; maneret, carcere primũ clausus, inde corã Proconsule grauissimè cæsus, ad vltimũ cruce ligatis manibus & pedibus, funibusq; toto corpore tensus, vt longius cruciaretur, biduo inibi superuixit, nõ cessans ea quæ Christi sunt, populũ docere. Cumq; ij qui per eũ Christo Domino crediderant, satisagerent vt deponeretur, Ægeamque vt hoc perficeret, nolentem impellerent, Apostolus Domini circumstante populo, etiã Proconsule vt solueretur agente, post verba orationis, fulgore cœlesti ferè vna desuper circunfultus hora, cũ ipso lumine abscedente emittens spiritũ, perrexit ad Dominum. Cuius sanctissimum [1] corpus Maximilla potẽtissima matrona reuerenter depositum sepeliuit. Sed emergẽtibus annis [2] sacratissima eius ossa vicesimo Constantij Imperatores anno, ab Achaia Constantinopolim translata sunt.

1 Huius sanctissimum corpus Maximilla reuerenter depositum sepeliuit.

2 Vide hic dici sacratissima ossa, et non tempore cõsumpta, seu vilem puluisculum.

IOANNIS CHRYSOSTOMI ARCHIEPISCOpi Constantinopolitani laudatio in sanctum Apostolum Andream.

Apud Simeonem Metafrasten.

VAlidum est Apostolicæ piscationis rete, admirabilis Andreæ memoria, & eius retis commemoratio, quo ad capiendas, & ad Christianã fidẽ attrahendas gentes vsus est. Sagena enim, qua immortales illi [a] mortui vsi sunt, nulla tẽporis obliuione potest intercipi. Non veterascũt tẽpore illã venationis instrumenta, quæ non humana arte, sed diuina gratia effecta sunt. Quamuis enim piscatores ipsi à nobis excesserint, nullo tamen tempore instrumenta, quibus illi vsi sunt, aut sagena, qua mundũ ipsum comprehenderunt inueterara est. Qui cùm reteiaciunt, & extrahunt, nõ videntur, & tamen illorũ retia plena conspiciuntur. Non arundinẽ illã possederunt, quã tempus corrumpit. Nõ linũ in aquam demiserunt, quod vetustate putrescit. Non hamũ fabricârunt, quem rubigo consumit. Non escam in hamo posuerunt, qua pisces caperent. Non in petra consederunt, quæ vndis quatitur. Non in scapha nauigârunt, quam dissoluit tempestas. Non pisces, hoc est, naturam rationis expertem, expiscati sunt. Sed quemadmodum ars illa, qua vsi sunt, admirabilis, ita & illorum instrumenta noua, atq; inusitata extiterunt. Nã pro arundine, prædicatione vtuntur: pro funiculo, memoria: pro hamo, potentia: pro esca, miraculis: pro petra, cœlis, ex quibus huiusmodi piscationem exercent: pro scapha, habẽt altare: pro piscibus, Reges etiam ipsos capiunt: pro sagena, Euangeliũ expandunt: pro arte, diuinã gratiã adhibẽt: pro mari, vitã humanã tractãt: pro retibus, cruce, velut sagena quadã, vti solẽt.

a Nota quod si sancti Apostoli immortales mortui sunt nõ vere dici possunt emortui, vt eos appellant moderni heretici.

Quis vnquam vidit à mortuis piscatoribus viuentes homines, tanquam pisces, capi? O magnam Crucifixi potentiam, ô diuinæ dignitatis præstantiã, ô Apostolorum summa beneficia. Nihil tale in vita esse potest, quale est Apostolicæ gratiæ fastigiũ. Multa certè vidit humana vita valde admirabilia, & opinionem superantia. Vidit enim sanguinem effusum clamantem, & cædem sine lingua vociferantem, ac naturam propter inuidiã contra se diuisam, fratrem germano fratri mortem inferentem, ac propter inuidiæ liuorẽ mortis ianuam patefactam. Vidit illam Noë arcam in mundi naufragio positam, & naturæ humanæ interitum. Vidit senem contra propris viscera, hoc est filium, fide armatum, & tanquã victimam eum offerri, qui cæsus non est. Vidit benedictiones furto cõsiliatas, & formatoris Dei, ac serui palestram. Vidit inuidiam inter fratres exortã, & seruitutem regni conciliatricem. Vidit somniis paratũ solium, & fratris insidiatores fame attractos. Vidit virgã miraculorum effectricem, & rubum igne, tanquã rore circunfusum. Vidit legumlatorem Moysem elementis imperantem. Vidit vndas ipsas, tanquã lapides, solidas factas, profundum mare denudatum, viam repentẽ structam, & columnam nubis in die, ac ignis in nocte populorum multitudini ducẽ ostensam. Vidit virgam sine terra germinantẽ. Vidit è cœlo panis loco manna fundi: Vidit hominis oratione solem, tanquam frenõ quodam sisti: & sterilis precibus impetratũ, vt ipsa Prophetã conciperet. Vidit farinæ pugillum frugibus copiosiorem, & lecythum olei fontibus abundantiorẽ. Vidit currũ in aëre agitari, & Prophetam assumi. Vidit deniq; mortui ossa viræ remediũ fieri. Multa talia magna, & admirabilia vidit hominũ vita. Sed illa tanquã fœnum præterierunt, & extincta sunt, vt lucerna, exorto sole. Nihil tale vnquam fuit, quale fuerunt Apostoli. Hi cùm Dei verbi essent ministri, attrectarunt incarnatum illum, qui vt Deus figuram nõ habet. Secuti sunt ambulantem eum, qui vbiq; præsens est. Discubuerunt vnà cũ illo, qui nullo loco circũscribitur. Eius vocem audierunt, qui verbo fecit omnia. Mundum ipsum lingua, tanquam sagena

sagena quadam,concluserunt. Circumierunt suis cursibus fines orbis terrarum. Errores,vt zizania,eradicârunt. Aras,vt spinas quasdã amputârunt. Idola, tanquã feras interfecerũt. Dæmones,vt lupos profugârunt. Ecclesiã,vt gregem quendam collegerũt. Orthodoxos, tanquam frumentum congregârunt. Hæreses,vt paleas proiecerunt. Iudaismum,tanquam fœnum arefecerunt. Græcorum sectam, tanquam stipulas quasdam , igne combusserunt. Humanam naturam cruce ipsa,tanquam aratro quodam,excoluerunt: & verbũ Dei,vt sementem quandam sparserunt. Ad summã omnia illorum facta,tanquam syderaquędã effulgerunt. Quamobrē clara voce illis dicebat Dominus: Vos estis lux mũdi. Siquidē Orientem habet Christianus homo illum qui è virgine natus est: diluculũ habet eũ,qui baptismatis parēs fuit: splendorē habet Christi crucifixi gratiã: radios admirabiles illas linguas: diem , futurum illud seculũ: meridiē,tempus,quo in cruce ipsa mansit Dominus: Occidentem,sepulchri habitationem: vesperam,breuem illã mortem: Solis fulgorem, resurrectionem à mortuis. Vos estis lux mundi. Intuere astra hæc,& illorũ splendorē obstupesce. Idcirco Andreas hodierno die cùm tanquam luminis thesaurum quendam,communē Dominum inuenisset,clamabat ad Petrum fratrem suum: Inuenimus Messiam. O fraternæ charitatis exuperantiam , ô inuersum ordinem . Posterior Petro in vitam ingressus est Andreas,& prior Petrum ad Euangelium allexit,& tanquam venatus est. Inuenimus (inquit) Messiam. Ex gaudio profecta est hæc oratio, lætum inuentæ rei Euangeliũ hoc fuit. Inuenimus (inquit) thesaurum illum. Fuge,Petre,circuncisionis paupertatem, exuere laceris pannis legis,abiice iugum literæ,hæc omnia contemne,vt parua quædam,vt somnia,despice præsentia,ac Bethsaidem,vt vilem & abiectum quendã locum aspernare: relinque rete,vt paupertatis instrumentum: scapham,vt naufragij thalamum: piscandi artē maritimæ fluctuationi expositam: pisces,vt ventris negotiationem: gentem Iudaicam,vt rabiem contra Deum: Caipham,vt praui consessus parentem. Inuenimus Messiam , quem pronunciârunt Prophetæ,quem lex præconio suo,tanquam tuba quadã,nobis prędicauit. Inuenimus legis thesaurũ. Fuge,Petre famem literæ. Inuenimus Messiam,quem olim adumbrârunt signa,quem vidit Michæas in throno glorię,quē Esaias contemplatus est super Cherubin,quem Ezechiel vidit super Seraphin,quē Daniel spectauit super nubes,quē Nabuchodonosor vidit in fornace illa,quem Abraham accepit in tugurio, quē Iacob nō dimisit,nisi prius ab illo benedictus esset,cuius posteriora vidit Moyses super petrã. Hũc nos inuenimus sine principio genitũ,& in vltimis diebus visum. O thesaurum ingentē, cuius copia exhauriri non potest. Diuitiæ enim sunt nō materiei subiectę , quarũ essentia originis est expers,& inuentio ipsa recens. Inuenimus Messiã, qui interpretatur Christus.

Multi quidem fuerunt Christi,sed omnes morti subiecti. Abrahã Christus fuit,sed in sepulchro corruptus est. Isaac quoq; fuit ille quidē Christus,sed,eius ossa in monumēto iacent. Fuit & Iacob Christus,sed morti subiectus. Moyses etiã fuit Christus , sed quo loco sepultus sit nescimus. Dauid similiter fuit Christus,sed omnes mortis spolia,omnes fuēre mortis captiui. Vnus verè fuit Christus,natura quidē Deus, sed propter eius misericordiã homo: qui virginalem ventrē suo exitu,tanquam sigillo quodã signauit: & piscatores illos suos curationum fontes effecit: cuius est imperium regnũ gloria,& adoratio cum immaculato,consubstantiali,& eiusdē potentię Patre & sanctissimo spiritu,nunc & semper, & in secula seculorum. AMEN.

MIRACVLA SANCTI ANDREAE APOSTOLI, per beatum Gregorium Archiepiscopum Turoneñ.scripta.

Andreas Apostolus magnum miraculũ in die solennitatis suæ profert,hoc est,manna in modum farinę,vel oleũ cũ odore nectaris,quod de tumulo eius exũdat. Per id etiam quæ sit fertilitas anni sequentis ostenditur. Si exiguum profluxerit, exiguum terra profert fructum: si verò fuerit copiosum,magnum arua prouentum fructuum habere signat. Nam ferunt in aliquibus annis in tantum è tumulo oleum exundare , vt vsque medium basilicæ profluat riuus ille . Hęc autem aguntur apud prouinciam Achaiã in ciuitate Patras,in qua beatus Apostolus,siue martyr,pro redemptoris nomine crucifixus,præsentem vitam gloriosa morte finiuit: tamen cùm oleum defluxerit,tantum odorem naribus præstat,vt putes ibi multorum aromatum sparsam esse congeriem , quod non sine miraculo ac beneficio habetur in populis. Nam ex hoc seu inunctiones factæ, seu potiones darę,plerunque languentibus commodum præstant . Post cuius gloriosam assumptionem multæ [1] virtutes vel ad hoc sepulchrum,vel per loca diuersa, in quæ eius reliquiæ collocatæ sunt,feruntur ostensæ : de quibus pauca memorari non putaui absurdum,quia ædificatio est Ecclesiæ,gloria martyrum,virtusq̀ue sanctorum.

Habetur in li. eiusdem in gloriã plurimorũ martyrum Cap. 30.

1. *Virtutes ad sepulchrum B. Andreæ, vel ad eius reliquias.* *Virtutes adi uertis multas fuis se ostensas ad sepulchrum B. Andreæ, vel ad eius reliquias.*

Hęc illa hęreticus cernens,iussit se in plaustro componi,atque ad eundem euehi, ac per se deprecatur Episcopum dicens, quia dupla satisfactione restituo agrum , quem iniquè peruasi , tantum vt oret pro me sanctitas tua. Illo quoq; recusante, compulit eum vi , vt abiret ad Ecclesiam,quo discedente vt Ecclesiam est ingressus, & hic spiritum exalauit,recepitque confestim Ecclesia rem suam.

c. Notet hoc exemplum haeretici, qui bona temporalia Ecclesiis auferunt.

¶ VITA SANCTI THOMAE APOSTOLI, per D. Isidorum Episcopum Ispalensem scripta.

Habetur in libro eiusdem de patribus noui testamenti.

THOMAS,qui interpretatur abyssus Christi, Dydimus gręcè nominatus. & iuxta latinam linguã,Christi geminus,ac similis Saluatoris,audiẽdo incredulus,videndo fidelis. Hic Euangelium prædicauit Partis,Medis,Persis, Hircanisque , ac Bactrianis,& Indis,tenens Orientalem plagam,& interna Gentium penetrans. Ibique prędicationẽ suam vsque ad titulũ suæ passionis perduces,lãceis trãsfixus occubuit. In Calamina Indię Ciuitate sepultus est cũ honore

COMMENTARIVS RERVM GEstarum sancti,& gloriosi Apostoli Thomę

Per Simeonem Metaphrasten.

VI. Octo.

OLim quidẽ in terra versantes Apostoli,& terrã quæ est sub cœlo obeuntes,iis qui impietati inseruierunt prędicãũt libertatem,miraculis ad salutẽ ab errore abstrahentes,& fidei malagmate medicantes animas,quę laborabãt infidelitate. Postquã autem migrãrunt ad Dominũ piis reliquerũt corpora pignora salutis,vt quod,cùm aderant,faciebant,hoc etiam,postquã migrassent,efficerent cœlestis illius publicę celebritatis imagines,eorum memoriæ festa nobis largientes: vt tanquam cum præsentibus & disserentibus rursus versantes,percipiamus gratiam Apostolicam. Vnde etiam nunc clarissimus Apostolorum Thomas per eius memoriam nobiscum rursum versatur. Thomas,qui est fidei nostræ pater ex incredulitate,& index perfectus veritatis,qui incredulitatis occasionem amputauit incredulis,& fidem Apostolorum per incredulitatem effecit firmiorem. Quando enim vnigenitus Dei filius,qui est in sinu patris,non ferens videre suum figmentũ in peccati seruitutem redactum,suis hac in re inflexus visceribus,visus est sicut nos, si peccatum dempseris,tunc hic quoque magnus Apostolus,post aliorũ discipulorum electionem qui Iesum sunt secuti,iussus est sequi Dominum. Nam cùm in Iudęa à matre esset in lucem æditus,habens parentes,qui vitam tenuiter agebant, ab eis alebatur & educabatur,& ad vitam formabatur similem,veluti à quodam optimo Pędagogo,paupertate eruditus, & ad Domini suscipiendum præceptum aptus redditus. Libros itaque legens Mosaicos,ii enim diligenter proponebantur filiis Iudæorum , componebat quidem suos mores ad honestatẽ : doctrina autem formabatur ad res diuiniores,& à puerilibus procul remotus ludibriis,instituebatur,& crescebat , donec peruenisset ad perfectam mensuram ætatis Christi: viuens enim,sicut prius diximus,in vita paupere,& artem exercens piscatoriam,in vtroque potens est cognitus,ex vno quidem formatus ad tenuitatem,quæ sunt superuacanea minimè admittentem,& doctus esse contentum solis necessariis:ab altero autem institutus ad patientiã in laboribus,& ad hoc vt rebus molestis & aspera sua spõte prius exerceretur. Protinus itaq; nulla dilatione vsus est nec cunctatione,nec tardauit ad vocationem:sed adeò celeriter fuit mutatus,& vinctus voce vocantis, vt dicto citius ostenderet obedientiã. Atque sic quidem fit verbo familiaris,& refertur in numerum reliquorum qui vocati fuerant:fitque discipulus animi studio promptissimus,minister fidelissimus. Apostolusque,& œconomus probatissimus Apostolatus Gentium , qui fuit ei creditus. Statim autem & ad Apostolatũ fuit corroboratus,& diuina impletus virtute,& miraculorum diues operatione, statuit cum Verbo versari perpetuò : Cum quo quidem degens toto tempore, quo vitam egit in carne , multas quidem cum eo subiit afflictiones, multas autem persecutiones & migrationes. Et aliquando quidem cùm ipse à Iudęis expelleretur,simul quoque cum eo expellebatur,& cum lapidibus appeteretur,ipse quoque simul appetebatur : aliquando autem cum ipsum vellent in suam redigere potestatem, & morte afficere, paratus erat alacriter cum ipso morte affici desiderio plenam illam vocẽ emittens ad Dominum: Eamus,& moriamur cum ipso. Quando enim amicum Lazarum à mortuis suscitaturus pergebat Saluator: quando per absentiam concessit morti superare naturam, quando voluit ostendere sepulchrum somni locum: quando vinctum mortuum

c. Nota sanctorum corpora, pignora salutis dici.

conspectus, curam gerebant veteris artis, in qua fuerant educati. Illa autem erat, scaphā ascendere, & in profundum maris retia demittere. Quodam verò die dum ipsi intenti erant piscationi, apparuit eis desideratus Iesus stans in littore, & iubens ad dexteram partem nauis rete demittere. Capta est autem multitudo piscium innumerabilis: erat enim diuini iussus operatio. Tunc simul cum iis aderat etiā Thomas, & simul nauigabat, & simul operabatur, & diligenter curabat retia, & se paratissimum ostendebat ad obediendū. Experientia enim didicerat iis credere, quæ Deus fuerat operatus: & ideo vnà nauigabat & simul operabatur cum discipulis. Cùm autem iam adesset tempus assumptionis, quo cū eo quod ex nobis assumpserat, oportebat Christum ascendere ad patrem, ipse educit mystas extra Bethaniā, vsque ad Oliuetum: & illic de se disserens, & ex scripturis coniungens testimonia, cùm & coram eis comedisset, & cōfirmasset se non esse spiritum, vt ipsi existimauerant: & deinde sublata manu eis immisisset benedictionem, ille quidem ascendit in cœlos: ipsis autem cum magno gaudio fuit reditus in Hierusalem. Quid ni gauderet, & cum aliis lętaretur discipulus, sacrosanctus iste & magnus Apostolus, videns verba deducta esse ad effectum, & susceptę carnis verùm esse mysterium: neq; frustra in eo versatam fuisse incredulitatem? Atque dies quidem ille à Domino præstitutus, iam finem accipiebat conuenienter iis quæ ille dixerat: & diuinus spiritus ad eos aduolans, tanquam sonus quidam flatus vehementis statim in linguas igneas diuidebatur. Qui cùm fuisset super vnumquēque, faciebat eos loqui linguis alienis, adeò vt qui audiebant, afficerentur magna admiratione. Tunc ergo hic quoque magnus Apostolus cùm sederet vnà cum reliquis discipulis, ipse quoque in igneis linguis accepit gratiam: & cùm in suum habitaculum totum intromisisset spiritum, totus fuit illius instrumentum valde sapienter & opportunè pulsatum. Sic ergo Thomas ab alto confirmatus, fuit perpetuò accinctus, promptoque & alacri animo ad prædicationem, nihil timens eorum quæ sunt terribilia, nec stupens aliquid eorum quæ sunt clara & illustria. Cùm ergo tres Apostolis se haberent ex animi sententia, oporteret autem Domini iussum finem accipere, qui quidem erat: Euntes in mundum, docete omnes Gentes, alius quidem ex Apostolis aliam orbis terræ partem sortitus est, sicut eis qui aduenerat, spiritus sortem definierat. Thomas igitur missus est in Indiam, quæ erat planè Barbara, & in nefariis versabatur actionibus Ipsa autē sita est longissimè ab Ægypto, alluitur verò mari valde nauigabili: & est quidem egena rerum necessariarum: abundat autem rebus pretiosis, & ad luxum accommodatis. Eam habitat id genus, quod dictum est, & quod est frequentissimum, & deditum mercaturæ, & magna ex parte nudum, & instar ferarum quæ degunt in montibus, vitam agens. Quam ob causam corporum superficiem radij solares inuadunt ardentius, valdeque incendunt, & denigrant, & efficiunt visu deformiores. Colebant autem isti simulachra facta ex omne genus materia: & quod in ea conferebatur studium, & cultura, longo tempore confirmata, induebat consuetudinem ratione quauis potentiorem. In hanc ergo regionem magnus ingrediens Apostolus, nullum præ se tulit fastum & arrogantiam: neque elatè aut gloriosè quippiam est locutus: neq; aliud fecit superbè, & insoletèr ad ostentationē, sed ornatus Christi moderatione, & pro quouis alio ornamento, & lorica ea indutus, coma sordidus, vultu pallidus, totus aridus, & exanguis, & planè fucco carens, & vt semel dicam, non tā corpus, quàm vmbram corporis circunferens, sordido & trito amictus pallio, moribus lenis, sermone vtilis, factis valde admirabilis, humilioribus se accommodabat, spiritus altiorum deprimens. Cùm talibus moribus, & vita præditus ad Indos venisset, visumq; ei esset gētis ingredi interiora, postquàm vidit falsam dæmonum religionem eos comprehendisse, & imis eorū animis insedisse, non statim processit ad eos refellendos, non induxit reprehensiones, non tanquam medicamento vsus est austeritate. Sciebat enim quòd quæ longa consuetudine in nostris confirmata sunt animis, non possunt facilè deleri, & persuasione magis quàm vi mutantur. Propterea magis vtitur mansuetudine, & bonis moribus & blandis verbis, magnus, & dignus, qui in honore haberetur, non ex fastu, & tumore, & verbis magnificis, sed ex factis & signis eis apparens, insigni Christi, nempe humilitate, valde ornatus: quo quidem eos magis capiebat & attrahebat ad agnitionē, q̧ esset operibus quidem admirabilis, spiritu autem mitis, & moderatus. Itaque moti admiratione Indi rogare cœperunt quisnam esset, & cuias genere, & quænam esset eius religio, & quod studium. Ille autē (habebat enim in se Christum magistrum) leniter & modestè respōdit, quod esset genere quidem Iudæus, discipulus autem insignis illius Moysis: illius, inquam, Moysis, qui cum Deo est collocutus: Deinde etiam Christi filij Dei discipulus, qui venit ad mundi salutem & quòd vitam æternam, & animarū salutem veniret annūciatum, quibus qui crediderint, erunt ineffabilium bonorū participes. Præterea narrat Christi Dei verbi demissionem, refertque miracula quę fecit, dum in terris in carne ageret:

ipsamque

ipsumq; passionem, quæ multis videtur probrosa: Virtutem resurrectionis: & ad cœlos ascensionem. Cuius discipulus, inquit, ego, & minister admirabilium, quæ ipse fecit, miraculorum, atque œconomiæ, qua fuit Deus & homo, creatus sum præco. Cuius annuncians in homines benignitatem, & immensam in ipsos misericordiam, ad vos vsque accessi, cuius factus sum mysta, & Apostolus. Et cum ipsis oculis facta sit mihi fides eorum quæ dicuntur, non vi eos qui renuunt, sed omni charitate amplector eos qui persuadentur. His & pluribus aliis diuinitus prolatis verbis, Indorum populus ad mysterium introductus, suis animis suscepit verbi semen. Deinde (vt dicam cum diuino Euangelio) Domino adiuuante, & sermonem confirmante per signa consequentia: paulatim quidem abducti sunt ab idolorum libaminibus, & abominationibus, ad veram autem fidem accesserunt: & sic Apostolicis transformati doctrinis, Christo familiares euaserunt per baptismum: adeo vt etiam vsque ad ipsum Regem peruenerit prædicatio, etiamsi non penetrarit vsq; ad profundum eius mentis. Itaque qui genere quidem ad regem attinebant, cùm se totos dedidissent sermonibus Apostoli, ab eo auelli non poterant. Rex autem ipse detentus à profunda caligine ignorantiæ, & à quibus miraculis oportebat ad lucem traduci, ab eis voluntaria cæcitate ad maiorem accensus insaniam, consultabat de morte Apostoli. Quamobrem dicto citius in eum fert sententiam: & lanceis de medio tollitur magnus hic Apostolus, qui propter Christum mortem lubēter suscepit. Eum beatum quidem iudicauit chorus eorum qui per ipsum crediderunt: beatum autem censuit quoque chorus eorum, qui sunt in excelsis: plausitque iustorum multitudo cum Apostolis videntes sacram illam, & diuinam animam in [1] cœlos ascendentem, & stipatam Angelorum ordinibus. Quid autē deinceps consequitur, & quid è superis prouidet & dispensat bonitas, homines attrahens ad pietatem? Sacrum quidem illud corpus fidelium manibus decenter cōpositum, sepelitur. Regis autem filius incidit in graue morbum, & qui erat arte humana validior. Pater ergo (quid n. enim, si pater?) inflectitur à natura, fletibusq;, & lachrymis irrigatur, lamentationibus laniatur. Sed nulla inueniens mali solutionem, miraculorum Apostoli recordatur: & quærebat paruam aliquam partem ex eius reliquiis ad medēdum ei qui laborabat. Postquàm autem resciuit non comparere corpus Apostolicum, saltem [3] puluerem, quem illud tetigit, iussit adferre. Quod quidem cùm factum esset, Pater ægrotanti filio puluere imposito, sanum vidit eum quem putabat moriturum, etiamsi ille modicam lucem agnitionis quam acceperat sua sponte repulerat, & verè erat mortuus, vt qui acerbam mortē suscepisset impietatis. Et hæc quidem, quantum licuit non aberrando à veritate, composita fuerunt & conscripta, & Apostoli laudi sunt dedicata. Tantæ nobis lætitiæ causa est hodie Thomas. Per quem etiam Indorum Barbaræ gentes, didicerunt eam viam, quæ fert ad cœlos, & quorum corpora erant Solis radiis denigrata, euaserunt candidi, lætiq; & alacribus animis, qui in intelligentiam cadit. Solo purè ac suauiter eis illucescente. Ad gloriam patris, & filij, & spiritus sancti, vnius & quæ diuidi non potest diuinitatis. Quam decet gloria, honor, & adoratio nunc, & semper, & in secula seculorum. Amen.

1 Vides sacrā et diuinam Apostoli animam in cœlos ascendentem, & stipatam Angelorum ordinibus.

3 Puluere, q Apostoli corpus tetigit, filio regis imposito, sanatur ille a grauissimo, quo detinebatur languore.

Habetur in opere eius in gloriā plurimorū martyrum edito. Cap. 32.

MIRACVLA D. THOMÆ APOSTOLI,

per B. Gregorium Turonensem Archiepiscopum scripta.

THomas Apostolus secundum passionis eius historiā in India passus declaratur. Cuius beatum corpus prius multum tempus assumptum in ciuitate, quam Syri Edessam vocant, translatum est, ibiq; sepultum. Ergo in loco regionis Indiæ quo prius quieuit, [1] monasterium habetur, & templum miræ magnitudinis, diligenterq; exornatū atque compositum. In hac igitur æde magnum miraculum Deus ostendit. Lichnus [2] etenim inibi positus atque illuminatus, ante locum sepulturæ ipsius perpetualiter die noctuque diuino nutu resplendet, à nullo fomentum olei scirpique accipiens, neque vento extinguitur, neque casu dilabitur, neque ardendo minuitur, haberque incrementum per [3] Apostoli virtutem, quæ nascitur ab homine. Cognitum tamen habetur diuinæ potentiæ. Hoc Theodotus qui ad ipsum locum accessit, nobis exposuit. In supra dicta igitur vrbe, in qua beatos artus diximus tumulatos, adueniente festiuitate, [4] magnus aggregatur populorum cætus, à diuersis regionibus cum votis negociisq; veniētes, videndi emendique per triginta dies sine vlla thelonei exactione licentia datur. In his vero diebus qui in medio se habentur, quinto, magna & inusitata populis præbentur beneficia. Non scandalum surget in plebe, nō musca incidet mortificatæ carni, non latex deest sitienti. Nam cùm iam reliquis diebus plusquàm centenum pedum altitudine aqua hauriatur à puteis, nunc paululum fodias, lymphas exuberantes inuenies, quod non ambigitur virtute beati Apostoli impartiri. Decursis igitur festiuitatis diebus, theloneū publico redditur, musca quæ

1 Ecce tēplum et monasteriū miræ magnitudinis, ac diligēter exornatū in honorē Apostoli. Cur ergo nostro tēpore hæc a quibusdam reprehenduntur?

2 Si accēdere luminaria ante sanctorū corpora malū esset, Deus tantum miraculū nō operaretur i hoc lichno.

3 Ecce q quicquid miraculorū apud sanctos fit, diuina potētia in illis & per illos gerit, vt veram fidem in nobis confirmet.

4 Vides antiquū morem fuisse, in festiuitatibus sanctorū solennes apud illos conuentus facere, panegyres ducere, & vota plurima deferre.

defuit

defuit adest, propinquitas aquæ deficit, dehinc demissa diuinitus pluuia, ita omne atrium templi à sordibus & diuersis squaloribus, qui per ipsa solennia facti sunt, mundat, vt putes eum non fuisse calcatum.

VITA SANCTI PHILIPPI APOSTOLI,

per D. Isidorum Episcopum Ispalensem scripta.

HILIPPVS, qui interpretatur os lampadis, à Bethsaida ciuitate Andreę & Petri, Gallis prædicat Christum, Barbaras gentes vicinasq; tenebris, & tumenti Oceano coniunctas, ad scientiæ lucem fideiq; portum deducit. Deinde in Hierapoli vrbe Phrygiæ prouinciæ crucifixus, lapidatusq; occubuit. Erectoq; sepulchro sepultus est. Cadauer simul cum filiabus suis ibidem requiescit, cuius natalis est Calendis Maij.

Habetur in lib. eiusdem de patribus noui testamenti.

¶ COMMENTARIVS RERVM GESTARVM Sancti Apostoli Philippi.

Per Simeonem Metaphrasten.

XIII. Nouembris.

EI verbum quod cũ Patre est æternum, & caret tempore, voluit aliquando fieri sicut nos, & venire sub tempus, propter lapsum nostræ naturæ. Hinc factum est, vt & virginis carne circunscriberetur, & id quod assumpserat Deum redderet cõmunicatione. Cùm autem eius cum corpore aduentu omnibus acquirente salutem, oporteret eũ habere spectatores diuinæ illius & ineffabilis dispensationis, & participes mysteriorum: vt vniuerso generi per ipsos suppeditaret affatim reuocationem: postquàm per totam finitimam, & quæ circum Iordanem sita erat regionem peruasisset Ioannis prædicatio, data autem fuisset gratia spiritus, & multi ab illo baptismum accepissent, quo tempore meus quoq; Christus fuit baptizatus, mittẽs versari in ciuitate idem Dei verbum quod comprehendi non potest, versabatur enim Hierosolymis, degit in Galilæa. In ea autem agebat Philippus ille admirabilis, qui erat quidem ex Bethsaida ciuitate Andreæ & Petri, tunc verò aderat in Galilæa. Qui statim ab ineunte ætate traditus est à parentibus erudiendus [a] disciplinis. Cùm autem rectè fuisset educatus, & in omni laudabili disciplina iam institutus esset & eruditus, libros perlegit Mosaicos, & quęcunquẽ fuerant prędicta de Christo mysteria imbuit, quemadmodum nouissimis temporibus sit venturus, & sit omnibus communiter salutem distributurus. Iis enim qui tunc erudiebant, non erat permissum, discipulos in alia erudire doctrina, nisi libros Moysis prius legissent. Cùm ergo venisset Iesus in Galilæam, & hunc magnum inuenisset Philippum, iussit ei vt ipsum sequeretur. Ille autem cùm audiisset, statim recordatus est eorũ quę ab ineũte ętate de Christo accepit & legit, & eum esse illum agnouit quẽ Moysis libri esse postea venturũ declarabant. Ex hinc ergo iscum eo qui vocauerat magistro versabatur, & habebat virtutem quæ cum tẽpore prouehebatur, & cõnumerabatur cum præcipuis discipulis. Cùm autem ita boni effectus fuisset particeps, assumit etiam alios socios participationis, nec eam celat: sed cùm primum incidisset in Nathanaëlem, qui longo antè tempore ei fuerat amicus & familiaris, venientis aduentum, non tanquam adhuc futurum, sed tanquam qui iam esset annunciauit. Non amplius dicens, in spe sita est salus Israëlis, sed quem linguæ spiritu præsignificantes seruatorem, prædixerunt in vltimis diebus Israëli surrecturum, is adest. Eum cùm nos inuenissemus Iesum ex Nazareth, & eius admirabilibus & quæ naturam superant miraculis non possemus non credere, omnes alios multum iubentes valere cum eo degere constituimus. His cùm summopere cepisset Nathanaëlem, & si rem ægreferentem, & non ex Nazareth esse boni aliquid contendentem, à tuendis quidem rebus Israëlis eum abducit: Christo autem abducit obedientem. Cumq́ue eum primum adiũxisset, liberius exclamauit: Rabbi, dicẽs, tu es Rex Israëlis. Quo quidem ipse quoq; Christus delectatus, vt quod profectum esset à mente intus rectè affecta, id aperit quod erat ei conueniens, futurum eum mystam maiorum mysteriorum, & regni Dei spectatorem. Quid enim dicit? Amen dico vobis, cœlum apertum videbitis & Angelos Dei ascendentes & descendentes super filium hominis. Ab illo ergo tempore sacratissimus Philippus aures præbens sacris mysteriorum institutionibus, tota mente in illis versabatur, nulla eum cura attrahente ad alia, & luce diuinioris cognitionis expurgabat cogitationem, priorem depellens ignorationem, & internum hominem renouans. Cùm itaque ad virilem ætatem peruenisset, in Christum quidem perfectiorem assumpsit charitatem, vt reputaretur perinde atque filius, & locum obtineret hęredis, & aduentu spiritus constitueretur princeps super omnem terram. Cùm autem aduenisset

[a] Vides Apostolũ Philippũ eruditũ in omni laudabili disciplina: Cur ergo noui heretici earum studium a Christianis scholis eliminare satagunt?

nisset tempus salutaris passionis, per quam patibili genere superior extitit impatibilitas, is inseparabiliter versabatur cum Magistro. Oportebat verò illo tempore aliquos ex iis qui tenebant falsam gentium religionem, proficisci Hierosolymam ad festum contemplandum. Ii iis quæ de Iesu præter opinionem annunciata fuerant obstupefacti (Nã ipsis quoque magna de eo nunciabantur & quę fidem superabãt, quòd Lazarum quidem suscitasset à mortuis: & vniuersus populus eum laudibus & bonis verbis esset prosecutus: & alia innumerabilia fecisset miracula) eum conueniendi magno capti sunt desiderio. A quo superati veniunt ad meum Iesum, & cùm accessissent ad Philippum annunciant cur venerãt. Ille autem cùm Andreæ qui fuerat primus vocatus de eis communicasset, Iesu simul cum ipso eorum aduentum annunciat. Iesus verò de sua passione & gloria ei significat, dicens: Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet, mortuum autem adfert multum fructum. Atque hæc quidem Christus illis disseruit. Quando autem post passionem & resurrectionem se sæpe ostendit discipulis, & illos fecit eorum spectatores, quæ erant maiora quàm vt caderent in cogitationem, hic ipse quoque magnus Philippus, vt qui esset condiscipulus & socius arcanorum, aderat iis quæ fiebant, & erat vnus ex eorum numero. Cùm verò Dominus & seruator noster Iesus Christus vniuersam quæ fiebat per carnem pro nobis peregisset dispensationem, & terrena vniisset cœlestibus admirabiliter & præter opinionem, & cum gloria fuisset assumptus in cœlos: & ad maiestatis Patris consedisset dexteram: & spiritum paracletum iis qui ipsi eũ viderãt suis mystis misisset, vt erat pollicitus in specie ignearũ linguarũ, eo quoq; repletus Philippus se parabat ad cursum Euangelij. Cùm autem ex iis alij quidem partes Orientales, alij autem Occidentales, eas sortiti obirent, Boreales & Australes peruaderẽt regiones, implentes præceptum quod eis datum fuerat, admirabili quoque huic Apostolo sorte obtigit Asia. Quam quidem in orbem obiens, & in omnibus quidem versans ciuitatibus & regionibus, innumerabilem multitudinẽ fecit verę pietati consentire. Quos cùm etiam obsignasset luce regenerationis obtulit patri cœlesti. Quinetiam eos quoque qui affectionibus aliquibus & morbis opprimebantur, & eos quoque quos inhabitans Dæmonium malè afficiebat, verbo solo & impositione sacræ manus curabat: mente quidem & intelligentia eos qui insultabant & aduersabantur fundẽs ac fugans; sensibiliter autem eos qui ab illis fuerant decepti conseruãs, quos & prædicationis sublimi oratione, & quę opinionem superabant insignibus miraculorum effectionibus, tanquam retibus quibusdam capiens paulatim deduxit ad agnitionem veritatis. Cùm autem Sacerdotes & altaria vbiq; in illis locis statuisset & construxisset, pro sacrificiis illis quæ fiebant in Dæmonum altaribus, sacrosanctè fecit in eis peragi [a] sacrã mysterij celebrationem, adeo vt in eis seruaretur ritus Euangelij. Atque sic quidem magna multitudo eorum qui per ipsum crediderunt, ad Christum fuit adducta. Cùm autem oporteret eum quoque hinc excedere, & ad Dominum migrare, tale quid ei accidit circa finem huius vitæ. Est ciuitas in Phrygia insignis, quæ vocatur Hierapolis. Ea cùm aliarum omnium populo esset frequentissima, & appellata esset mater aliarum ciuitatum, sanctissimum accipit Philippum post innumerabiles pro Christo susceptos labores. Cùm ergo accessisset magnus hic Apostolus, vt in ea quoq; prędicaret Euangeliũ, vidisset autem eam simulachris, & venenatis quibusdam serpentibus, vtpote prodigiosæ cuidam viperæ, proch dolor, cultum diuinum tribuere: zelo diuino eius animus accenditur, & intẽsius se dans precibus, Christi nomine inuocato, hãc perniciosam, & quæ multis fuit causa interitus, statim ostendit mortuam. Cùm autem aduersus tetram hanc beluam tam pulchrè ei cessisset Domini interpellatio, omnes deinde valdè admonuit, & eis consuluit, vt eum qui est in cœlis vnum Deum existimarent: is enim est verè Deus, nec serpentibus in terra animalibus animum adhiberent. Qui cùm sit semper Deus perfectus, & qui nec possit comprehendi postquam produxit hunc mundũ, tam qui est aspectabilis, quàm qui non cadit sub aspectum, hominem formatum ad imaginem suæ maiestatis, & libero honoratum arbitrio, fecit esse participem bonorum quæ erant in paradiso, iubens ab hoc solo abstinere, quod erat lignum cognitionis. Cùm verò mandatum transgressum, & lapsum ab ea quæ cum ipso intercedebat coniunctione, Dei non esset despicere, cùm eum prius per legem, tanquam per pedagogum & per Prophetas erudisset, postremis temporibus ei placuit, vt verbum quod est eiusdem cum eo naturæ, à casta virgine nobis simile nasceretur. Ille autẽ cùm ad similitudinem hominum apparuisset, & cùm perpessionibus concertasset qui erat impatibilis, & tertio die resurrexisset à mortuis, sua benignitate & clemẽtia se nobis manifestum reddidit, & in cœlos ascendit vnde descenderat. Eum autem rursus quoque venturum credimus, qui figmentũ quidem suum suscitabit: reddet autem vnicuique factis suis conuenienter. Hæc verò vos quoque scietis diuina luce dignati regenerationis, & ab omni quidem execrando vitio

[a] *Missam vocat hic sacram mysterij celebrationẽ. Vide ergo quam antiqua sit eius institutio, cum Apostolorum tempore perageretur.*

vobis

vobis pura erit cogitatio:& ad satietatem,& iam si his nulla sit terminata facietas,gratiis eius replebimini:& eritis hęredes annorum promissorum. Hæc & his plura & priuatim & communiter verba faciens diuinus Apostolus,quos sciebat magis quàm alios verbum suscipere veritatis,eos adduxit ad lucem regenerationis:& in Pontificum & sacerdotum numerum retulit:& templa animata & sancta Christo excitauit.Sic directo procedente veritatem videns eius inimicus,non ferendum esse ducebat,nisi eum labefactaret,& prohiberet ne pergeret vlterius.Hinc cùm eos qui eo tempore gerebant magistratus,subiisset,& eis tanquam ignem accendisset æmulationem , efficit vt Philippus quidem ab eis comprehenderetur,magnâ manû in eis repentè cōmouens:ei aût infert quidquid est molestū & exitiosum.Nā qui eū quidę comprehenderant,acerbè deponunt in carcere: acerbius verò flagris cędunt & verberāt.Deinde cū funibus eū à talis vinxisset,sublimè suspēdunt præcipitem.Illud autem tacitè significabat directū eius mentis ascensum ad superiora,vt est consentaneum,etiamsi non eum vsq; ad vltimum reliquit Deus absque consolatione.Sed cùm illo tempore Bartholomæus quoq; diuinus Apostolus simul cū eo versaretur Hierapoli,& simul prædicaret Euangelium,quomodo prædicationis,ita etiā perpessionis fit ei socius,& illo à talis suspenso,vt diximus,ipse cruce condemnatur. Porrò autem soror Mariamna,quæ non minus erat vna mente quàm natura:quæ erat virgo & corpore & animo,patienti quidem Philippo fratri aderat,perpessionem autē,quoad eius fieri poterat voluntate & animi proposito simul attrahebat,& cum eo patiebatur. Interim verò dum hæc fierent,fit res quædam noua.Mouetur quidem repentè terra, & non solitam suscipit agitationem.Metus autem inuasit illorum animos qui ex iis quæ videbātur capiebant voluptatē.Circumagitur autē vniuersus ille locus,& in profundum quod minimè apparebat demittitur.Simul autem cū solo populus quoq; attrahebatur:& in maximū veniebat periculum ne periret miserabiliter.Erant ergo omnes hoc malo perplexi, & incerti quid agerent,aut quid cōsilij caperēt.Cùm aūt vix tandē sensissent se luere pœnas Philippo illati supplicij & contumeliç,eū circunsistētes inuocabāt seruatorē,& petebant vt eis dexterā porrigeret ad salutē:neq; proderet animas,quæ propter eū solū tantis agitabantur fluctibus.Dicitur aūt cùm ij sic instarent precibus,& ad misericordiā mouendā multa dicerent,& non cessarent,Iesus eis desuper aures benignas inclinasse,& eius quod fiebat misertus,eis repentè apparuisse, & cùm apparuisset mala illa ilicò cessasse:& solū quod tunc mouebatur:stabile & firmū extitisse:& iis qui miserabiliter veniebant in mortis periculum,visam esse diuinā virtutē quæ locum scalarū obtinebat,& ascēsum prębebat facilem.Hoc fuit via fidei ad salutē infidelibus,& simul quidem magnū esse Philippum,maiorem autem illum quoque quem ipse annunciabat Dominum prædicārunt. Exhinc autem qui seruati quidē fuerant,vt discipuli liberarentur à vinculis magno studio contendebāt:festinabant autē vt è ligno citò demitterentur.Et soluunt quidem Bartholomæum:Philippus autem eorum repressit conatum.Iam enim ad eum quem desiderabat erat mox migraturus.Vnde etiam in ligno sublime pendens,cum iis qui erant In ciuitate,de iis quæ erant eis futura vtilia toto die disserebat , & fiducia ad Dominum confirmans eorum animos,& pro eis supplicans,sacrosanctè cum sacris excessit eloquiis & migrauit ad eum quem dilexit Dominum,cùm in manu eius suam deposuisset animam.Pretiosum [3] autem eius corpus à Bartholomęo & Mariamna sanctè elatum,& quæ in sepultura de more fiunt præclarè assecutum,cum sacris hymnis & honoribus in loco insigni & sacro est depositum,quartodecimo Nouembris. Bartholomęus autem & Mariamna cùm breui tempore in eo loco mansissent , & pretiosis his reliquiis hymnos & honores tribuissent,& rursus pręclarius & firmius eos qui aderant in fide confirmassent , in suam patriam redierunt prædicantes Christi Euangelium. Quoniam eum decet omnis gloria, honor & adoratio,cum patre principij experte,& sanctissimo eius spiritu,nunc, & semper,& in secula seculorum.Amen.

3. *Ecce insignes exequias Apostolo cum hymnis & honoribus: & cū depositione preciosi eius corporis in insigni loco*

VITA SANCTI BARTHOLOMAEI

Apostoli per Diuum Isidorum Episcopum Ispalensem scripta.

Habetur in libro eiusdem de patribus noui testamenti.

ARTHOLOMÆVS Apostolus,nomen ex Syra lingua suscepit.Interpretatur filius suspendētis aquas.Lychaoniam in sortem prædicationis accepit,atque Euangelium iuxta Matthęum apud Indos in eorum linguā conuertit. Ad vltimum in Albano maioris Armenię vrbe,viuens à Barbaris decoriatus est:Sicque terræ conditus. Cuius natalitium octauo Calendas Septembris creditur.

IOSEPHI HVMILIS ET MINIMI

laudatio, in Sanctum Apostolum Bartholomæum.

Apud Simeonem Metaphrasten.

a. Dies festus sancti Bartholomæi Apostoli.

HVius concionis autor, & diei [a] festi iucunditatem spiritualem nobis adferentis hilaritas est beatus Apostolus Bartholomæus: qui cùm diuinus sit Apostolus, & luminis splendore, purisque sancti spiritus fulgoribus tantum illustretur, quantum verbis explicari non potest: nobis etiam lumen suggerit, qui sacram & gloriosam eius memoriam celebramus. Agè igitur diuinis vocibus illum collaudantes quàm maximè possumus, diuina ipsius narratione delectemur: & laudationibus honoremus virum quouis honore superiorem. Laudemus Apostolum à Deo ipso laudatum. Beatum prædicemus eum qui semper beatus est. Eius gloriam celebremus, quem extulit diuina gloria. Videamus quisnam antè fuerit, & qualis postea euaserit: quemadmodum qui prius idiota erat, & pauperem vitam agebat, omni ex parte sapiens effectus, & omnium bonorum diuitiis ornatus fuerit: quemadmodũ è terrestri cœlestis euaserit: è minimo maximus: & ex piscium piscatore hominum piscator factus sit. Itaq; cùm Deus ipse homo factus propter misericordiæ suæ viscera nostrum corpus gestaret, & Discipulorũ delectũ haberet: is, inquam, qui prænouit omnia priusquam generentur: celeberrimum Apostolũ Bartholomæum delegit, amicumq; sibi verũ & fidelẽ cooptauit. O diuinę vocationis pręstantiã. O magnam & singularẽ fœlicitatẽ. O qualem hic inuenit magistrum, qui maximis mysteriis eum iniriauit, & sapientẽ effecit. O beatã illam animam dignã habitam, quæ cũ Deo versaretur: cum Deo, & omnipotente Domino cibum sumeret: & facta doctrina orationẽ & facultatem omnem superante instrueretur. Postea verò quàm Magistrum suum in cruce suffixum, eundemq; sepultum, & post resurrectionem ad cœlos ascendentem vidit: & sanctissimi Spiritus dono æquè ac reliqui Apostoli, donatus est: tanquam generosus aliquis miles validissimis armis vndiq; munitus aduersus hostile bellũ prosiliit, & ipsos quidem hostes validissimè percussit: his verò qui ad vitam ipsam venire studebant, salutem conciliauit. Tetendit orationis suę retia, & gentes ipsas è profundo ereptas, illas quidẽ captiuas, sed ad vitã tamen ductas conseruauit: euertit Idolorũ templa, & Dei Ecclesias erexit: humana corda in sterilitatem conuersa, cœlestis doctinæ aratro renouauit: eaque ita excoluit, vt tanquam feraces campi fructum ferre possent. Accendit miraculorũ facẽ: & affectuum humanorum caliginẽ profugauit: in quascunque partes permeabat, velut stella quædam iustitiæ, solẽ prædicans: illustremq; fulgorẽ emittens: fallaciæ tenebras destruebat: & oratione quidem dæmones ipsos fugabat: precibus autẽ morbos insanabiles curabat, leprosos mundos faciens, cæcis visum restituens, claudos ad currendũ expeditos reddens: corda deniq; & animos imbecilliores confirmans. Erat vnà cum Bartholomæo & beatus ille Apostolus Philippus, quo cum multo tempore diuinum Euangelium prędicauit. Hi cùm in vrbem Hierapolim venissent, cui prius nomen erat Ophioryme: multas ærumnas, & cruciatus nõ mediocres sustinuerunt, cùm eius ciuitatis homines violenti essent, & valde inhumani, quippe qui viperam colere consueuerant, venenũ pestiferum & lętale, tanquam fructũ aliquem, percipientes: illi cũm diuinos Apostolos vidissent, dicebãt nouum quendam Deũ ab illis nuntiari, & à vetere cultu ipsos auerti, atque à paternis traditionibus abalienari. Quamobrẽ cùm manus in eos iniecissent, admirandę sanctitatis virũ Apostolũ Philippũ cruce condemnauerunt. Diuinus autẽ Bartholomęus, instar alicuius bouis aratoris à suo compare separatus ingemiscebat, ac lamentabatur quidẽ: sed non desinebat tamen suauem illi sulcum ducere, qui animarũ agricolę Deo vberes fructus allaturus esset, quinimò ita vt consueuerat, huc atque illuc obibat, fidei sermonem disseminans, prauam zizaniã euellens, & quicquid salutare iis esset, qui eum suscipiebant, diligenter declarans. O beatos illos pedes Euangelicis gressibus speciosos factos, & ad infinitarũ animarum alleptionem rectã viã progredientes. O linguã illam diuinã, ex qua salutaris potus effluxit: qui ab impietatis ęstu multos liberauit. O manus, quę violentos hostes expugnarunt, & animas ipsas è diaboli manibus eripuerunt. O diuinos & illustres oculos: per quos multorum oculi patefacti sunt, qui erant perfidiæ tenebris obscurati. Cùm igitur regiones illas ita peragraret, venit ad vrbem quandã, cuius ciues cùm idolorum superstitione liberasset, ab eius loci Præside crucis * supplicio & ipse condemnatus est. Ad quam dum beatus ille accederet, totus gaudio perfusus: Salue, inquit, Crux, per quam humanũ genus gaudio affectum est. Salue, eius Crucis imitatio, per quam mors mortẽ dissoluit: & mortales ipsos immortalitate donauit. Salue Crux, in quã cùm Christus ascendit, terrenos homines cœlestes effecit. Salue Crux, quę mihi hinc migranti vehiculũ effecta es, quo ad cœlos perducã

** Nõ te turbet q Bartholomæũ Apost. cruce martyriũ consummasse hic autor scribat, cũ cõiter afferantur, viuus fuisse excoriatus, deinde capite plexus. Potuit eni, postquã actus fuisset ĩ crucem, & excoriari, & demũ capite plecti. Quis enim nesciat quot & quanta barbari & infideles sancti Dei semp parauerint supplicia?*

perduci possim: quæ denique mei præceptoris imitatorem me fecisti. Ad te ascendo, neq; moram duco: iam enim tempus meum completũ est. Bonũ certamen certaui: cursum cõsummaui: fidẽ seruaui: opus quod mihi Christus magister meus tradidit, perfeci. Hęc cùm dixisset, & Deum precatus esset: rogauit carnifices illos, vt verso in terrã capite in cruce suffigeretur: nec rectus, quemadmodũ eius Magister, in crucẽ ageretur: ita & in ipsis cruciatibus suam in Magistrum reuerentiam conseruabat. Quinetiã in cruce sulfixus, cũ fratribus loqui non destitit: quoad sanctißimam illam animam Deo tradidit. Cuius ascensum Angeli applausu exceperunt: aëę purgatus est: & diuinorum Apostolorũ chorus exultauit.

Cùm verò multum temporis prçteriisset, eius regionis Tyranni vitę prauitate exercẽtes: & multorum deorũ ebrietate debacchãtes, cùm viderent loculos illos, in quibus beati Apostoli Bartholomæi reliquiæ conditę erant, splendida quædã, & illustria miracula edere, & eos à morbis liberare qui eò accedebant: prauum consiliũ, & suo proposito dignũ inierunt. Venite, inquiunt, in profundũ mare corpus hoc demergamus. Sed, ô miseri, eiusne corpus in mare demergetis, qui profundũ illum draconem in altũ demersit: qui salutaris aquæ fontẽ aperuit: & abũdè cœlestia dogmata hominibus impertiuit? Venite, inquiunt, mari obruamus. Eũm ne vos obruetis, qui veritatem antea obrutam detexit: & infidelitatis falcedinem exterminauit? Venite, inquiunt, & temerarium furorem effundẽtes in marinimas vndas hoc corpus proiiciamus: ne ex eo, tanquam è rationali aliquo flumine, salus ad eos defluat, qui morborum angustiis comprimuntur. Hæc cùm dixissent, quod cogitãrãt aggressi sunt: & vnà cum quatuor aliorum Martyrũ loculis beati Bartholomæi reliquias in mare deiecerunt. Martyres autem illi gloriosi Apostolum Bartholomæũ valde inclytum duo à dextera, & duo à sinistra parte mediũ habẽtes, Pontũ ipsum sine fluctuatione aliqua [2] transmittebant. Cumque ad Bosphorũ Thracium in Propontidem venissent, Hellesponti angustias transierunt: deinde transmisso Ægeo, & Ionio mari, ad Siciliam applicuerunt: & Syracusas ad sinistram derelinquentes, atque Occidentem versus tẽdentes, ad insulam Liparim peruenerunt. Itaque celeberrimus ille Apostolus ad eã insulã deductus est. Diuini autem illi martyres cùm id compleuissent, quod Deus voluerat, quàm celerrimè redierunt in eam viam, in quã vnumquenq; diuina prouidentia direxit. Statim autem is qui Ecclesiam Liparis insulæ gubernabat, per diuinã reuelationẽ didicit, Christi Apostolum ad maris littus appulisse. Erat eius Ecclesiæ gubernator Agato ille, cuius gloria longè, lateq; apud omnes celebrabatur. Cùm ille igitur properasset, & loculos ad continentẽ appulsos vidisset, stupore, & gaudio repletus, summa voce: Bene, inquit, quòd huc venisti, vt portus salutaris, ad eos qui pelagi fluctibus periculosis agitamus. Bene quod venisti: diuinũ Spiritus paracleti flumẽ, ex quo veritatis aquæ scaturiunt, & pietas multa redũdat: In mari vię tuę, & semitę tuę in aquis multis: & vestigia tua nõ cognoscentur. Veni, & animas nostras irriga: affectuũ nostrorum feruorẽ reprime: cordiũ ianuas patefactas gratiarum tuarum muneribus repleas. Hoc à te Liparis insula [3] supplex petit: quam habitare feliciter voluisti. Hęc, inquã, insula his verbis te alloquitur. Tu, qui multo lumine illustris es, & illius diuini Orientis verè amicus: quomodo factum est, vt talis, tantusq; apud meæ paupertatis Occidentẽ diuersatus sis, ab Orientis partibus commotus, & per maritimos sinus nobis ostensus? Diues facta sum, quę antea pauperiate laborabam, thesaurum magnum hodie sum consecuta: neq; vlla in re [4] Roma illa ipsa vrbe decantata, beatos Apostolos Petrum & Paulum habitatores tenente, inferior ego sum: Bartholomæum enim habitatorẽ possideo. Omnes insulę mihi gratulemini: omnes vrbes quę vbiq; estis, mecum vnà exultate. In vobis multorum sanctorũ corpora posita sunt: mihi satis est vnus pro omnibus. Sed, ô beatissime, & diuinis Angelis par factus Apostole: quis tua præclara facta pro dignitate laudaret? Quis pericula pro Christo à te suscepta enumerare posset? Quę cùm quotidie subires, à tristib⁹ periculis mortales liberasti: Tu verè sal istud es, quod corda illa quę euanuerant, atq; insipida euaserant, condiuisti, & inscitię salcedine purgata, putredinem ex multorum deorum superstitione contractã expurgasti. Tu es rationale illud flumen ex diuina sede profectum, iuncorum plenum torrente abluens: Ecclesię verò sulcos replens: prauitatis riuos exsiccans: ipsius deniq; terrę faciem irrigans. Tu es sagena illa solidissima, quę rationales pisces in erroris profundo natantes comprehendisti: eosq; supernæ illi mensæ obsoniũ obtulisti. Tu es aureũ illud candelabrũ, in quo paracleti Spiritus ignis tanquã fax quędã adueniẽs multiplicis vitij zizania combussit, & diuinæ cognitionis splendorẽ emisit. Tu es diuini solis lucidus radius, qui à summo cœlo vsq; ad extremũ percurrens, & erroris tenebras imminuens: & iis qui sedebant in vmbra mortis, hoc est, in malis letalibus, effulgẽs: per lauachri regenerationis, Dei filios mortales homines effecisti. Tu es pretiosus ille lapis, ab angulari lapide illo missus, in quo Ecclesiã [5] Christus ipse ędificauit, quæ nullo vnq tẽpore quassari aut cõcuti poterit. Tu es purissimũ illud

[2] *Si tantã gessit curã diuina prouidentia, vt Apostoli reliquiæ seruarẽtur illæsæ, & tot maria transmitterent, quãta illæ nobis reuerẽtiæ, et veneratione esse debent.*

[3] *Ecce quomodo sanctum Apostolũ lauorat.*

[4] *Nota vrbẽ Romã sanctos Apostolos Petrum et Paulũ habitatores tenere.*

aurum,& cœlestis Dei pretiosissimum munus,lucis colũna,Ecclesię fundamentũ,Spiritus sancti diuersoriũ,magniloquentiæ pręco,aquila in altum volans,suaue canés luscinia,cœlestis cicada,Angelus deniq; in humano corpore versans,aurea colũna,stella lucidissima, florens paradisus,Spiritus sancti myrothecium,ægrotantiũ medicus,diuinę gratię tuba, vitis fœcundissima,olea fructifera,fluctuantiũ portus,peccantiũ patronus, defessorũ recreatio,oppressorũ refugiũ,miraculorũ fons,dęmonũ profugatio,Apostolorũ gloria, Angelorũ ciuis, qui Prophetis sublimior,& Martyrũ consors fuisti,eius deniq; gloriæ quæ reuelanda est,particeps,sempiternorũ bonorũ hęres,mundi lumen,omniũ(vt summatim dicã)bonorũ thesaurus.Itaq; salue Bartholomęe,illius magni tonitrui fulgur,quod in rota mundi huius apparuisti,& Idolorũ insaniã ac noctẽ extinxisti.Salue Bartholomęe, ille Spiritus sancti calamus celeriter scribens,qui legẽ in tabulis cordis pulcherrimè descripsisti:legẽ,inquã,illã nõ veterẽ,sed valde nouã.Salue Bartholomæe,potẽtis verbi sagitta acutissima,quę hostiũ corda vulnerasti : dæmonũ per aërẽ vagantiũ turmas percussisti: & mortalium animas vitio vulneratas sanas effecisti.Salue Bartholomęe,qui Idolorũ tẽpla solo adęquasti:& homines ipsos viuentis Dei templa reddidisti. Salue spiritus sancti gladius,qui alienigenarũ turmas sermonis acie,& omnes mentes ad Christi obedientiam, captiuas duxisti. Salue,concinna sancti spiritus paracleti cithara,rationalis tibia, Christi instrumentũ,quòd cœlestia dogmata nobis cecinisti: & prauæ impietatis modulationes confudisti.Salue,cœlũ perpulchram diuinis splendoribus illustre, in quo ille sol iustitiæ requiescit,& orationis dux:quo tu innixus fallaciã omnẽ euertisti.Te quidẽ laudationibus extollere vellem,sed reiũ multitudine confundor,& dictionis infirmitate opprimor: nã vel hi qui oratoria facultate maximè pręstant,inferiores sunt,quàm vt te laudare possint:neq; quisquã est qui pro dignitate laudes tuas narrare valeat. Tuis igitur [5] precibus Deum ipsum nobis propitiũ facias:& peccatorũ perturbationẽ,qua vexamur,sedare velis:quiq; tuum diẽ festũ recolimus,nobis omnibus delictorũ veniã,& cœlestis gaudij participationem tuis orationibus impetres,in Christo Iesu Domino nostro: Cui gloria cum Patre,& Spiritu sancto,nunc & semper & in secula seculorum. Amen.

5. Orat S. Apostolũ,vt p supplicantib. intercedat,& diẽ eius festũ celebrantibus oĩm delictorũ remissionẽ impetret.

Habetur in opera eiusdẽ in gloriam plurimorum martyrum edito. Cap. 33.

¶ MIRACVLVM DE CORPORE D. BARTHOLOMĘI Apostoli,per beatum Gregorium Archiepiscopum Turonensem scriptum.

Bartholomęũ Apostolũ apud Indiam passum agonis ipsius narrat historia. Post multorum verò annorum spacia à passione eius,cùm iterũ Christiana persecutio aduenisset, & viderent gentiles omnem populum ad eius [1] sepulchrũ concurrere,eiq; deprecationis assiduę incensa deferre,inuidia illecti abstulerunt corpus eius, & ponentes in sarcophagũ plumbeum proiecerunt illud in mare,dicentes: Quia non seduces amplius populũ nostrũ, sed [2] prouidentia Dei cooperante per secretũ operis eius,sarcophagum plumbeum à loco illo aquis subuehentibus subleuatũ,delatum est ad insulam vocabulo Liparis. Reuelatũq; est Christianis,vt eum colligerent,collectũmque est ac sepultum:super quo etiam ædificauerunt [3] templum magnum,in quo nunc inuocatus prodeesse populis, multis virtutibus ac beneficiis manifestatur.

1 Vides quõ etiã antiquitus populi ad sanctorũ sepulchra concurrebant: sicut & nũc fit,& deprecationes assiduas illuc deferebant.

2 Si in sanctorum corporibus nil aliud esset nisi cinis emortuus,vilis fauilla,ossaque consumpta,neque in eis radiaret diuina virtus & gratia spiritus sancti,non edidisset Deus tantum miraculum circa corpus Apostoli. 3 Habes hic magni templi constructionem,habes quod Apostolus in eo inuocatus multas virtutes ac beneficia confert.

VITA MATTHAEI APOSTOLI ET Euangelistæ,per Diuum Isidorum Episcopum Ispalensem scripta.

Habetur in lib. eiusdem de patribus noui testamenti.

ATTHÆVS,qui interpretatur donatus,Apostolus Et Euãgelista,qui etiã ex tribu sua Leui sumpsit cognomẽ. Ex publicano à Christo electus est,& in apostolatum translatus. Primum quidem in Iudæa euangelizat, postmodũ in Macedonia prædicans,requiescit in vno ex montibus Parthorum.

VITA BEATI MATTHAEI APOSTOLI & Euangelistæ,per Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

Posita est in eius martyro. sub xi. Calend. Octob.

IN Æthiopia natale beati Matthæi Apostoli & Euangelistæ,qui primum in Iudæa Euãgelium Christi Hebræo sermone conscripsit, Post verò apud Æthiopiã prędicans martyrium passus est. Euangelium Hebræo stylo scriptum,ipso reuelante, tempore Zenonis Imperatoris inuentum est. Idem autem Matthęus in Euangelio,Leui appellatur.

COMMEN-

COMMENTARIVS RERVM GESTArum Matthæi Apostoli & Euangelistæ.

Per Simeonem Metaphrasten.

AM quidem nos quod ab eo qui nos finxerat datum fuerat præceptū seruātes, si uebamur beata illa in paradiso habitatione & cōuersatione, quodlibet eorū quæ ad corpus pertinent despicientes, & in solis rebus diuinis mente occupati, & eas assiduè visione apprehendentes. Iā aūt quià priori quoq; cū Deo familiaritate exciderat Diabolus, simul quidē scies & à quāta exciderat gloria, & humano generi inuidens, & ideò moliens eū secū attrahere in barathrū, ad obliuionē præcepti deduxit hominē: & qui primus fuerat formatus, miserè, proh dolor, priuatus est paradiso. Nō erat autē eius qui nos creauerat, despicere ad tantū deductos interitū, & prima amissa dignitate dimittere vitā tā turpiter agere, sed ipsum verbū quod est cū patre principio carēs & coæternū, cū se e sinu paterno exinaniisset, ad matrē virginē descendit propter me, & carnem gestat: & præter solū peccatum omnia humana suscipit. Vt peccatū quidē de medio tolleret, iis autē qui sunt in terra nouum quendā in cœlos ascensum ostenderet. Cùm autē ad hoc ministros habere oporteret, per quæ dispensationem aperiret & ministeria, & ad viam salutis homines deduceret, accersuntur quidem Andreas & Petrus, post eos autē Iacobus & Ioannes, deinde Matthæus, de quo in præsentia dicere constituimus. Hic ergo Christi postea discipulus, erat prius Publicanus, pecuniæque exactor & ratiocinator, vt qui in omni scientia & arte esset versatus: ingeniique acumine & rerū experientia primum obtineret locū inter publicanos. Cùm autem propter mundi salutē in terra versaretur Dominus, videte quàm repentina fuerit eius mutatio, quàm admirabilis, & planè præter opinionem. Nā transiens quidem Dominus inspexit profundum eius cordis sedētis ad teloneum: & cū insidere ei zelum virtutis, vt qui esset occultorū cognitor & cordiū examinator, pulchrè cognouisset, & qualis ex quali futurus esset præsciuisset, eum quidē vocat iubens sequi. Transiēs enim, inquit Iesus, vidit Leui Matthæū sedentem ad teloneū, & dicit ei, Sequere me. Ille autem non pecuniæ multitudinē, non turbam eorū qui circunsistebant, non hanc humi serpentē & fluentem gloriā, non quæcunque solent mentē in seruitutem & in suam potestatē redigere, quidquam apud se reputans, statim surgens neq; verbis prolixis opus habuit, neq; longo tempore, neq; miraculorū inspectione, neque perfectiore & diuturniore sermone, sed solùm cùm primum ei optandam illā & iucundam vocē audiuit: Sequere me: statim quidem relinquit teloneū: relinquit autem socios, simul verò relinquit splendorem omnem & magnificentiam: & quouis argento & auro longè preciosiorem emit ipse margaritam. Sic Leui moribus mirabiliter mutatis, appellationem quoque mutauit in Matthæū, adeo vt etiam postea in domo accumbenti Iesu simul etiam cum eo accumberet Matthæus. Propter quod dubitant Pharisæi, & interrogant discipulos: Cur magister vester comedit cum Publicanis? Ille autem cùm id audisset, dixit: Non opus habent qui rectè valent, medico: sed qui se malè habent. Et euntes discite quid sit, Misericordiam volo, & non sacrificium. Quid hoc significans: Quòd non venit omnino vocatum iustos, sed peccatores ad pœnitentiam. Hinc crucifigitur quidem Matthæus vniuerso mundo, crucifigitur autem etiam vniuersis mundanis cupiditatibus, soli Deo viuens, & eius sequens vestigia: & omnium eius signorum & miraculorum inspector & particeps, vt qui toto tempore dispensationis cum eo sit versatus, & relatus in numerum summorum discipulorum, & simul procedentem tempore habens virtutem. Cùm autem aduenisset tempus salutaris passionia, & post crucem sepulturæ traditum fuisset corpus Domini: & nunc quidem Discipulis apparet post resurrectionem: nunc autem eis diu non apparet amplius, Postremò assumptus est in cœlos: & illinc emittit parscletū in specie ignearum linguarū, vt eius inspiratione gratiam annuncient Gentibus: & alius ex Discipulis aliò est profectus in vniuersam Genrem orbis terræ. prout sorte vnicuiq; obtigerat. Postquàm ergo hæc sic facta sunt, & regiones acceperant Discipuli, tunc etiam admirabilis hic Matthæus, & magnus Apostolus, non ipse solus cùm boni fuisset particeps, aliis celauit participationem: sed etiā bonum aliis communicat: & cùm se totū veluti collegisset & coegisset, describit id quod est secundum ipsum Euangelium, & literis mandat veram pietatē: vt quę alij lingua docebant, ea scriptis traderet, ab altoetiam ab Abraham incipiens geneslogiam, & sic deinceps progrediens, primum quidem annunciat Christi quę est secundum carnem generationem, ostensionem, deinde baptismum, Apostolorum electionem, tentationes, & ipsam sui exhortationem, & mysteriorum sacrarum institutiones, & quę Christus per parabolas, &

XVI. Nouembris.

quæ liberè Discipulis cum turbis est locutus, quæ naturam superant miraculorũ effectiones, ægrotorum curationes, à dæmonibus qui vexabant liberationes, panũ benedictionẽ, in mari ambulationem, & factam in monte Thabor transformationẽ. Deinde etiam secundum eius aduentum pulchrè descripsit oratione: & quæ in eius proditions contigerũt disseruit, simulatum Pilati iudicium, & eius qui ad iustè iudicãdum venit, condemnationem. Deinde sepulturam, resurrectionem, in Galilæa Apostolis eius apparitionẽ, quo tempore dixit omnem potestatem sibi esse datam in cœlo & in terra: & vniuersam, vt paucis absoluam, exposuit Oeconomiam. Sic apud Thebanos, qui imperio Persarum nondum accesserant, annunciauit salutem, & Palestinæ obiens regiones, & congrediens cum multitudine variarum linguarum, cum fame & siti & cum multis decertans afflictionibus & periculis, partim quidem illatis ab iis qui præerant impietate, partim autem à grauissimis populorum rectoribus, Seruatorem Christum audaci voce & mente prædicauit, eos qui errore captierant ad Dei deduxit cognitionem, ab errore abduxit, veritati adiunxit, impietatem de medio sustulit: & ad verum & solum Deum omnes adduxit. Nolens autem eò vsque suam sistere doctrinam, ad ei forte attributam Syriç Hierapolim, sitam prope partem Euphratis, accedit: & postquam eos qui in ipsa erant ad veritatis reduxisset agnitionem, & fidei literatum lodum illic constituisset: & reti fidei cepisset omnes in quos inciderat: & miraculorum magnam fecisset multitudinem: & eos qui credidérant per aquam & spiritum ad Christum adduxisset, ibi sanctam ædificauit Ecclesiam.

Cùm autem Sacerdotes & Præsbyteros ordinasset, & Diaconos in eum gradum cooptasset, & singulis diebus versans in Ecclesia: & partim quidem incitans ad veritatem, partim autem tradens sacramenta, eos qoi vitiis aut morbis opprimebantur, aut damnum improbitate veniebant in periculum, sermone & contactu manuum statim liberauit ab iis quę afferebant molestiam. Porrò autem cùm ei qui vocauerat reddidisset iustam vocatione sua operationem, & fuisset plenus dierum, spiritus ad pacis Dominum in pace resoluitur, & nobis quidem qoi sumus in terra relinquit corpus gloria & hymnis ornatum: vicissim autem præclarè ornans & sanctificans eos qui glorificant. Quod quidem cùm multi ex iis qui salutem ab eo erant assecuti, sacris [1] laudibus ornassent, & honorificè inuoluissent, ei iusta fecerunt: Ipse autem purè & citra vllum intermedium apparet ante [2] faciem Domini: & eius quæ illic est gloriæ corona ornatur, & cum eo versatur & exultat. Quem decet omnis gloria, honor, & adoratio, maiestas, & magnificentia, nunc & semper, & in secula seculorum. AMEN.

1 Vide Christianam sancti Apostoli sepulturam.
2 Aduerte animas sanctorũ esse in cælo.

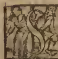
ALOYSIVS LIPOMANVS EPIscopus Veronensis syncero Lectori.

POSTOLI, & Euangelistæ Matthæi vitam oratio quæ sequitur, breui sermone pertractat. Quòd autem quasi cursum ex tot præclaris rebus, quas in Æthiopia sanctus gesserit, vel modicas attingat, et cur ibi per martyrij palmam migrauerit ad Dominum, silentio pertranseat, id tibi, lector optime, mirum non videatur. In tanta enim temporis vetustate, quæ ad beatos Apostolos pertinent, non ea æquè omnes cognouère. Nam cum et soli, et egentes et angustiati, et afflicti terrarum orbem circuirent, coram Regibus et Principibus nomen Christi portantes, et catholicam fidem promulgantes, paucos admodũ inuenerunt, qui eorum gesta conscriberent, adeò vt non paruam diuina nos misericordia rem consecutos arbitremur, quòd pauca quædam de hoc sancto Euangelista, cæterisque beatissimis Apostolis tibi exhibere potuerimus.

COMMEMORATIO SANCTI

Apostoli, & Euangelistæ Matthæi.
Per Simeonem Metafrasten.

I preceptum illud, quod ab eo qui nos formauit, iniunctum nobis fuit, seruare voluissemus beata illa Paradisi habitatione, & vita frui nobis licuisset, omniaque corporea cõmoda negligentes, solis diuinis rebus mentẽ occupatam haberemus ac eas afsiduis cogitationibus semper meditaremur. Cùm verò ille qui à diuina familiaritate, simulatq; à gloria excidit, in qua prius erat, generi humano inuideret, ob idque ad suã ruinã secũ vnà omnibus machinis illud præcipitare

cipitare studeret, autor fuit homini, vt primi illius præcepti oblluisceretur. Itaque homo ipse qui omnium primus à Deo formatus est, miserabili quodam modo (proh dolor) Paradiso priuatus fuit. Non tamen ipsius qui nos formauit benignitas patiebatur, vt ad tantam ruinam prolapsi despiceremur, neque vt prima illa dignitate amissa, tam ignobili statu condemnati relinqueremur. Ille igitur ipse, qui ab initio cum Patre semper fuit, qui coæternus est, ex paterno sinu descendens seipsum exinaniuit, & propter humani generis salutem matrem Virginem subijt, carnem gestauit, & humana omnia sustinuit, præter peccatum: humana enim omnia suscepit, vt peccatum mundi tolleret, & his qui sunt in terra nouum quendam ad cœlos aditum præpararet. Quoniam verò eius rei ministros habere oportuit, per quos diuinæ dispensationis, & mysteriorum disciplinam Deus patefaceret, atque homines ipsos ad salutis viam perduceret, ob eam causam vocati sunt Andreas, Petrus, Iacobus, Ioannes, & Matthæus, de quo nobis hoc loco dicendum est. Hic inquam, Christi Discipulus olim fuerat publicanus, pecuniarum exactor, & ratiocinator, quippe qui omnes quæstus faciendi vias & artes nouerat, mentis acrimonia, multoque rerum vsu ita præstans, vt inter Publicanos principem locum teneret. Postea verò quàm pro salute mundi Christus Dominus in terra versari cœpit (Videte, quæso, repentinam, celerem, admirabilem, & planè diuinam hominis conuersionem) cùm præteriret aliquando, & intimas cordis partes inspiceret hominis in telonio sedentis, cumque virtutis studium, atque ardorem in ejus animo latentem, vt rerum occultarum cognitor, & cordis perscrutator bene cognosceret, & qualisnam ex eo qui tunc erat, postea futurus esset, optime prospiceret, illum vocauit, ac sequi se iussit. Sic enim de illo scriptum legimus: Cùm transiret Iesus, vidit Publicanum, nomine Leui, in telonio sedentem, eique dixit: Sequere me: Ille verò non pecuniarum copia, non eorum qui circunstabant, multitudine, non terrena & fragili huius mundi gloria detentus est: nihil denique illorum omnium curauit, quæ in terris humanam mentem seruituti subijcere, & ad se attrahere solent: sed ita vt erat, statim surrexit, & secutus est Dominum. Non longa oratione illi opus fuit, neque multo tempore, non miraculorum spectatione, non denique diligentiore aut diuturniore consuetudine, sed cùm primùm optabilem illam & iucundam vocem audiuit, Sequere me: statim telonium dereliquit, & exigendę pecuniæ socios, omnemque honoris pristini cupiditatem abiecit, ac toto illo argento & auro, quod antea possidebat, pretiosam margaritam mercatus est. Ita qui Leui antea dicebatur, cùm mores pristinos admirabiliter mutauisset, appellatione quoque superiore mutata, Matthæus dictus est, qui deinceps cũ ipso Iesu versabatur, ita vt cùm postea Christus ipse in eius domo recũberet, vnà cùm illo & Matthæus discubuerit. Qua de re cùm Pharisæi dubitarent, & ab eius discipulis quęrerent, cur nam eorum Magister cum Publicanis cibum sumeret, ille his auditis, respondit: Non opus habent medico qui benè valent, sed qui malè se habent. Item illud: Euntes discite, quid sit: Misericordiam volo, & non sacrificium. Qua re declarauit se venisse, non vt iustos omnino, sed vt peccatores ad pœnitentiam inuitaret. Ex illo tempore Matthæus ita mundum dereliquit, vt & ipsi mundo, & omnibus mundanis cupiditatibus, cruce suscepta, renunciauerit, soli Deo viuens, & eius vestigia sequens, omnium que signorum, ac miraculorum ipsius spectator & particeps factus, quippe qui per totum dispensationis diuinæ tempus vnà cum Iesu versatus fuit, cum summis eius discipulis commeatus, & cũ temporis progressu faciens virtutis progressionem. Cùm verò tempus illud salutare adue nisset, quo Iesus Crucem passus est, & Domini corpus post crucem ipsam sepulturę traditum fuit, & ille post resurrectionem aliquando discipulis suis apparuisset, sępius verò illorum oculos latuisset, postremò in cœlum assumptus est, & Spiritum Paracletum illinc sub ignea linguarum specie ad Apostolos suos misit, vt per eius ipsius Spiritus afflatum gẽtibus gratiam nunciaret. Tunc Discipuli aliò alij profecti sunt ad totius orbis terrarum gentes, prout vnusquisque ab illo ipso Spiritu ducebatur. Cùm igitur hæc se ita haberent, & Discipuli Regiones alias alij aggressi fuissent, tunc admirabilis, & magnus Apostolus Matthæus tantarum bonarũ rerum solus particeps esse noluit, sed aliis etiam beneficium impartiuit. Itaque cùm se totum collegisset, Euangelium suum, & religionis ac pietatis doctrinam literarum monumentis consignauit, vt videlicet quę alij ore ac lingua docuissent, ea ipse scriptis mandaret. Altius igitur inde vsque ad ipso Abraham Christi originem exorsum atque ita deinceps progressus, primum Christi originem secundum carnem nobis nunciauit: deinde quemadmodum baptizatus fuit, discipulos elegit, tentationes superauit, & ipse à Iesu vocatus est, quemadmodum etiam sacra diuinarum rerũ mysteria edocuit, partim parabolis, partim apertè discipulis & turbis ea pronuncians. Scripsit idem miracula supra humanæ naturæ captum ab eodem IESV facta: item ægrotantium curationes, eorum qui à dęmonibus vexabãtur liberationes, panes illos quibus ipse benedixit,

 & mul-

& multos pauit, quemadmodum per mare pedibus ambularet, & in monte Tabor in aliã quãdam formam se transtulerit. Deinde alterum eius aduentum diligenti oratione conscripsit: quæque de mystica eius cœna, & de ipsius proditione facta erãt, perstrinxit. Ad hæc falsum illud Pilati iudicium, & eius qui venit vt iustè alios iudicaret, iniquam condemnationem, sepulturam, resurrectionemque, & quemadmodum apud Galilæam apparuit Apostolis: quo tempore datam sibi dixit omnem potestatem in cœlo & in terra. Cùm igitur (vt summatim dicam) totam Christi dispẽsationem explicuisset, Parthos adiit, qui nondum Persarum imperio adiuncti erant, ipsisque salute nunciata, Palestinæ regionis fines peragrauit, vbi cum ingenti multitudine variis linguis prędita congressus est, cum fame, siti, & crebris ærumnis, ac periculis luctatus, quorum alia superstitiosæ impietatis Prędides, alia acerbissimi populorũ Tribuni crudelissimè adferebant. At ille nihilominus tamen Saluatorem Christum & mente & voce libera prædicabat, & eos qui errore decepti fuerãt, ad diuinam cognitionem perducebat, ab erroris fallacia remotos, & ad veritatis cognitionem translatos. Impia igitur Gentium superstitione de medio sublata, omnes homines vero & soli Deo adiunxit, neque suæ prædicationis doctrinam illis tantùm finibus contineri voluit, sed ad Æthiopiam, quam sortitus fuerat, peruenit: cuius regionis homines cùm ad veritatis notitiam perduxisset, Christianæq; fidei gymnasium illic constituisset, & quoscunque potuit prædicationis suæ retibus inclusisset, multaque miracula, Christi ope adiutus, effecisset, & eos qui ad Dei fidem conuersi erant per aquam, & spiritum Christo adiunxisset, Ecclesiam sanctam ipsi ædificandam curauit, presbyterosq; ac diaconos constituit, singulis diebus concionem habens, partim ad veritatem retinẽdã illos adhortans, partim mysteria tradens: eos verò qui languoribus & morbis, vel dęmonum malitia oppressi de vita periclitabantur, verbo & manus attactu ab omnibus molestiis statim liberabat. Postea verò quàm opus exegit sua vocatione dignum & debitum opus compleuit, ad quod vocatus fuerat, per martyrium in Domino quieuit, & nobis qui versamur in terris, corpus reliquit gloria & hymnis ornatum, eosque qui memoriam eius celebrant, vicissim multo splendore ornans, ac sanctos efficiens: id quod multi ex eorum numero, qui per Apostolum ipsum salute digni facti sunt, sacris orationibus consuetam, & sanctam eius celebritatem honorificè admodum prosequuti, memoriæ prodiderunt. Ipse verò sine interuallo aliquo puro [a] aspectu Domini IESV Christi faciem contemplatur, & eius immensæ glorię corona decoratur, atque cum eo simul versans exultat perpetuò. Cui conuenit omnis gloria, honor, adoratio, & magnificentia, nunc & semper, & in secula seculorum. AMEN.

a Vides sanctorũ animas post migrationem ex hoc mundo in cœlum tendere, et diuino aspectu frui

VITA SANCTI SIMEONIS CLEOPHAE

Filij, secundi Hierosolymorum Episcopi, per Eusebium Cæsariensem Episcopum scripta.

Ex lib. 3. Ecclesiasticæ historię cap. 11.

OST martyrium Iacobi, & continuò consequutum ciuitatis excidium, traditur Apostolos, cæterosque Domini discipulos, qui ad illud tempus reliqui erant, in vnum è locis omnibus conuenisse, simul cum his qui propinqui secundum carnem Domini dicebantur (plurimi namque & ex his per illud tempus supererant) & habuisse in commune consilium, quem oporteret dignum successione Iacobi iudicari, omnesque vno consilio atque vno consensu Symeonem Cleophę filium decreuisse, (cuius mentio in Euangeliis facta est) vt episcopatus sedem susciperet. Cõsobrinus is secundum carnem Saluatoris fuisse dicebatur: quia Cleophã fratrem fuisse Ioseph, Egesippus cõtestatus est. Post Neronem autem Domitianumq; sub Traiano per singulas ciuitates ex insolentia populi persecutionem in nostros accepimus motam. Quo in tempore etiam Simeon, de quo loquimur, secundus Hierosolymis ordinatus Episcopus, per martyrium carnis vinculis resolutus est. Horum adstipulator ipse ille est Egesippus, quem in pluribus iam produximus testem. Is ergo refert, quòd à quibusdam hæreticis accusatus sit supradictus vir tanquam Christianus, & multis suppliciis afflictus per multos dies, ita vt etiam Iudex ipse cum amicis suis de eius patientia miraretur, & ad vltimum iuberet simili eum quam Dominus pertulit, passione vitam finire. Sed & ipsa verba, quibus hæc protestatur audire gratius puto. Agit ergo cùm de hæreticis diceret: Ex his igitur ipsis accusauerunt quidam Symeonem Cleophæ filium, tanquam qui esset ex genere Dauid, & Christianus. Et ita martyr effectus est, cùm esset annorum centum viginti, sub Traiano Cæsare apud Atticum consularem. Addidit autem etiam hoc, quòd accusatores eius, cùm in illis temporibus perquireretur, si qui ex genere Dauid,

Ex c. 32. lib. 3. eiusdẽ historiæ.

Dauid,& ex regia tribu descenderent,comprehensi sint,inter ipsos.Quòd autem Symeon vnus fuerit ex ipsis auditoribus Domini,vel longæuitas eius indicio est,vel Euangeliorum fides vbi etiam mater eius Maria,Cleopæ vxor refertur.Sed & alios quosdam idem scriptor refert,præter eos,de quibus suprà diximus,nepotes Iudæ,vnius ex fratribus Domini,per idem tempus superstites inuentos,& Domitiani temporibus martyres factos, hoc modo scribens.Veniunt igitur hi,& præsunt omni Ecclesiæ tanquam martyres & propinqui Domini,& reddita pace Ecclesiæ,permanserunt vsq; ad tempora Traiani Cęsaris,vsque quo consobrinus Domini Simeon,de quo suprà diximus,filius Cleopæ,calũniam pateretur ab hæreticis,Christianus consulari delatus.Cumque multo tempore suppliciis fuisset affectus,martyrio consummatus est,omnibus qui aderant,& ipso iudice,mirantibus,vt centum & viginti annorum senex crucis supplicium pertulisset.Post hæc idẽ scriptor addidit etiam hoc,quòd vsque ad illa tempora virgo mũda & immaculata permansit Ecclesia,corruptoribus veritatis,& diuini verbi temeratoribus,aut nusquam omnino extantibus,aut etiam,si qui fortè fuerant,in occultis & abditis hiatibus terræ delitescentibus.Vt verò & Apostolorũ chorus,& omnis illa ætas,quæ à Domino susceperat viuæ vocis auditum,de hac luce discessit,tum velut in vacuã domum,falsę doctrinæ impius se error immersit,& tanquam vbi nullus iam diuini census defensor existeret,nudaro (vt aiunt) capite corripientes arma mendacij,oppugnare Apostolicam veritatem nituntur:sed istud bellum intrinsecus gerebatur.Persecutionum verò extrinsecus pondus vrgebat Ecclesiam,& tam immensæ catervæ martyrum quotidie iugulabantur,vt Plinius Secundus qui tunc Prouinciam administrabat,multitudine interemptorum permotus referret ad Imperatorem,quòd innumera hominum milia quotidie obtruncarentur, in quibus nihil omnino sceleris deprehenderetur admissum,aut aliquid contrarium Romanis legibus gestum,nisi hoc solùm,quòd antelucanos [a] hymnos Christo cuidam canerent Deo.Adulteria verò,vel cætera huiuscemodi crimina apud eos & illicita haberi,& penitus arceri:cætera verò secundum leges eos agere communes.Ad quæ tunc Traianus rescripti sui autoritate decernit,vt Christiani quidem non requirantur:si qui tamen inciderint,puniantur.Per quod ex parte aliqua persecutionis sedatum putatur incendium.

a. Tu qui cantu Ecclesiastico & nocturnis vigiliis detrahis,vides quã bona hæc a principio Ecclesiæ primitiuæ fuerunt.

VITA SANCTI SIMONIS APOSTOLI,

Per Diuum Isidorum Episcopum Ispalensem scripta.

Habetur in libro eiusdem de patribus noui testamenti.

Simon Zelotes,qui interpretatur Zelus,qui prius dictus est Chananæus,zelo Domini feruens,par Petro in cognomẽto,& similis in honore,accepit principatum Ægypti, & post Iacobum iustum cathedram tenuit Pontificalem in Hierusalem.Hic post annos centum viginti meruit sub Traiano per crucem sustinere martyrij passionem,Iacet in Bosphoro.Hi fuerunt discipuli Christi prædicatores fidei,& doctores Gentium. Qui dum omnes vnum sint,singuli tamen eorum propriis,certisque locis in mundo ad prædicandum sortes acceperunt.Petrus Namque Romam accepit,Andreas Achaiam,Iacobus Hispaniam,Thomas Indiam,Ioannes Asiam,Matthæus Macedoniam,Philippus Galilæã, Bartholomæus Lycaoniam,Simon Zelotes Ægyptum,Mathias Iudæam,Iacobus frater Domini Hierusalem,Iudas qui & Thadæus,Mesopotamiam atque Pontum.Paulo autem cum cæteris Apostolis nulla sors propria traditur:quia in omnibus gentibus & magister & prædicator eligitur.Nam sicut Petro & reliquis circuncisionis Apostolatus est datus, ita & Paulo præputij in gentibus.Hic autem septem Ecclesiis,& tribus euangelizat discipulis.

VITA SANCTI IVDÆ APOSTOLI,

Per D.Isodorum Episcopum Ispalensem scripta.

Habetur in libro eiusdem de patribus noui testamenti.

IVDAS Iacobi frater,qui interpretatur confessor,in Mesopotamia,atque in interioribus Ponti euangelizans,feras & indomitas gentes,quasi bsluarum naturas,sancto dogmate mitigat, & fidei dominicæ subiugat,sepultus est in Ericho vrbe Armeniæ, quinto Calendas Nouembris.

VITA BEATORVM APOSTOLORVM, SIMONIS

& Thadæi,per Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

Habetur in eius Martyrolog. sub v.Calend. Nou.

DIE XXVIII. Octobris natale beatorum Apostolorum Simonis Chananæi,qui & Zelotes scribitur,& Thadæi,qui etiam Iudas Iacobi legitur,& alibi appellatur Lebeus,quod interpretatur Corculus,id est,cordis cultor.E quibus Thadęus apud Meso-

Mesopotamiam, Simon verò apud Ægyptum traditur prædicasse. Inde simul Persidē ingressi, cum fidei Christi innumeram gentis ipsius multitudinem subdidissent, & Ecclesiam Domini latè iam fundatam viderent, martyrium ibi, cursum temporis explentes, beato certamine consummauerunt, [1] honorificè sepulti à populis Christianis, quos Domino ipsi genuerant. Quòd quidam putant Simonem Apostolum vnum de duodecim ipsum esse, qui sub Traiano crucem passus sit, omnino falsum est. Nam & Beda sanctus presbyter, qui hoc super Acta Apostolorum sentit, Isidorum sequutus, in libro retractationum se hoc non bene sensisse reprehendit. Sed & historia Ecclesiastica non de Apostolo, sed de alio Simone gesta narrat.

1 Honorifice sepulti a populis Christianis.

Habetur in libr. eiusdem de patribus noui testamenti.

VITA SANCTI MATHIÆ APOSTOLI,

per D. Isidorum Episcopum Ispalensem scripta.

MATHIAS de septuagintaduobus discipulis vnus, pro Iuda Scariothis duodecimus inter Apostolos subrogatur, electus sorte, & solus sine cognomine. Cui data prædicatio Euangelij in Iudæa fuit.

VITAE SANCTORVM, IOANNIS

Baptistæ Domini Præcursoris, Andreę, & Thomæ Apostolorum, Lucæ Euangelistæ, Geruasij, Prothasij, Nazarij, Sisinnij, Martyrij, & Alexandri: Nec nō & Quadraginta militum martyrum, per D. Gaudentium Brixiensem Episcopum descriptæ.

Est sermo eiusdē in die dedicationis Basilicæ cōcilij sanctorū habitus. Habeturq; in operib⁹ eius nondū excusis.

DIVINIS muneribus, & cœlestibus beneficiis condignas referre gratias pusillitas nostra non præualet, fratres charissimi. Nam vt [1] venerandas sanctorum reliquias haberemus, Deus noster tribuit. Deinde vt hanc honori eorum [2] fundare basilicam valeremus, ipse largitus est, & hodie vt adepti summorum sacerdotum pręsentiam, dedicationē celebrare mereamur, ipse concessit. Conuenerunt enim sancti Antistites & Apostolici viri, ad persoluendum beatissimis patribus ac prædecessoribus suis debitæ deuotionis obsequium, vt vbertate plenissima benedictionum spiritalium ditaremur, licet importunitas Barbarorum maximam partem [3] celebritatis diei hodiernæ subtraxerit, ne cæteri sancti Antistites, quos intersfuturos credidimus, aduenirent. Iam qui sint isti, quorum beatis reliquiis illustramur, hinc incipiam numerare. Primo in loco Ioannes Baptista est, vltimus quidem, sed maximus prophetarum, nouissimus tempore, quia omnis lex & prophetæ vsque ad Ioannem, sed merito prior, sed dignitate præstantior, quia ita de illo Christus loquitur ad Iudæos: Quid existis in desertum videre? Prophetam? Dico vobis & plus quàm Prophetam. Hic est enim, de quo scriptum est, Ecce mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam. Vno testimonio Saluatoris beatissimus Ioannes Baptista & Angelus, & Apostolus, & Propheta præcipuus declaratur. Verè enim Dei Angelus est, qui præcursor, & nuntius Christi est. Vere Apostolus est qui missus à Deo est: destinatus enim nuncupatur Apostolus: Fuit, inquit, homo missus à Deo, cui nomen erat Ioannes. Idcirco autem sanctus ipse propheta dicitur, & plusquam propheta, quia Christum & sua, & omnium Prophetarum voce prædictum, digito meruit demonstrare, dicens: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Post hunc habemus Andream beatissimum, primò Ioannis ipsius discipulum, deinde Saluatoris, quem [4] priorem Christus Apostolum scribitur elegisse. Erat, inquit, Andreas frater Simonis Petri vnus ex duobus, qui audierant à Ioanne, Ecce Agnus Dei, & secuti fuerant eum: Inuenit hic primum fratrem suum Simonem, & dixit ei, Inuenimus Messiam, quod est interpretatum Christus, & adduxit eum ad Iesum. Tertius beatus Thomas, qui post resurrectionem Christi solus desideraiuit, solusque obtinuit, vt mēbra Christi curiosis quidem, sed vtique dignis manibus contrectaret. Ardentis siquidem desiderij fuit illud, non incredulitatis, quòd condiscipulis suis, qui ipso absente Dominum viderant, ait: Nisi videro, & contrectauero, nō credam. Erat enim valde anxius: ne non & oculis frueretur, quod corde credebat: ne priuaretur aspectu illius lucis, qua se cęteri Apostoli illuminatos gloriabantur. Satiauit esurientem Dominus, cuius manet illa promissio: Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiā, quoniam ipsi satiabuntur. Apparuit secūndò Apostolis, vt Thomę desiderium adimpleret. Profuit cupiditas eius & cęteris, nec ipse minus aliquid habet, quia posterior Christū vidit: nam detrimenta prioris aspectus, visu pariter & tactu compensat, qui vtique si iuxta opinionem quorundam infidelis

1 Nota, vt venerādas sanctorum reliquias haberemus, Deus noster tribuit.

2 Nota secundo, quod etiā olim in nomine sanctorū Ecclesiæ ædificabantur, & dedicabantur. Ad quarū etiam dedicationē vicini Episcopi venire consueuerant.

3 Notá tertio q festū dedicationis Ecclesiarum celebre erat in eo loco vbi dedicabātur.

4 Si B. Andreas prim⁹ vocatus est ad Christi Apostolatū, quod negare nō possunt Heretici, cur primus Apostolorū dicitur Petrus, nisi dignitatis prærogatiua?

fidelis fuisset, Christus illi post resurrectionem suam non fuisset apparere dignatus. Scriptum est enim. Quoniam inuenitur ab his qui non tentat illum: apparet verò illis, qui fidem habent in ipsum. Quòd autem dixit illi Saluator: Noli esse incredulus, sed fidelis: & quia vidisti, credidisti: Beati qui non viderunt, & crediderũt. Informare in eo voluit omnes postea credituros, vt populus noster Thomę similis, qui absens erat, quandò apparuit Christus Apostolis, relationi eorum indubitantem fidem commodet, nec exigat in carne conspicere, quem testimonio Apostolorum post passionem crucis resurrexisse, & visum fuisse didicerit. Non enim postquam regressus ad cœlos solis in hoc mundo virtutibus præsens est, debet quotidie pro cuiusque voluntate singulis, vniuersisq; credentibus corporeus apparere. Sufficiat nobis, quòd sancti Thomæ curiositas ambiguitatis futurę scrupulo satisfecit. Quòd absens fuit, quòd auidus & videre, & attrectare Dominum perquisiuit, totum nostræ procurabatur saluti, vt euidentius nosceremus resurrectionis Dominicę veritatem, quam beatus Thomas ob necessariam curiositatem prouidenter reprehẽsus affirmat, dicens ei: Dominus meus, & Deus meus. Quartus Lucas est Euangelista, qui beatos Apostolos pari merito subsecutus, & Euangelij librum, & Actus Apostolorum miranda examinatione conscripsit. Horum quatuor [5] beatas habemus in præsenti reliquias, qui regnum Dei & iustitiam prædicantes, ab incredulis & iniquis occisi, Deo semper viuere operationum suarum virtutibus demonstrantur: Ioannes in Sebastena vrbe prouinciæ Palestinæ: Thomas apud Indos: Andreas & Lucas apud Patras Achaiæ ciuitatem consumpti referuntur. Habemus post istos Geruasium, Prothasium, atque Nazarium beatissimos martyres, qui se ante paucos annos apud vrbem Mediolanensem sancto sacerdoti Ambrosio reuelare dignati sunt, quorum sanguinem tenemus Gypso collectum, nihil amplius requirentes: tenemus enim sanguinem, qui testis est passionis. Recepimus etiam sanctos [6] cineres Sisinnij, Martirij, & Alexandri, quos nuper in Anonia venerandæ religionis cultui attensius inhęrentes, gens interfecit sacrilega, flammisque adhibitis concremauit, vt holocaustum Deo ipsi fierent, qui Christianos suos victimas dęmoniis ministrare increpatione iustissima voluissent. Iam quid post istos, de quadraginta martyribus dignum loquar? Qui se itineri meo, cùm per Vrbes Cappadociæ Hierosolymam pergerem, fidos comites præbere dignati sunt. In ipsa enim maxima Cappadociæ ciuitate, quæ appellatur Cæsarea, vbi habent iidem beatissimi insigne monasterium, reperimus quasdam Dei famulas [7] monasterii sanctarũ Virginum dignissimas matres, prorsus Mariæ & Marthę consimiles, quas merito diligat [8] Deus, natura, fide, studio & castitatis & integritatis germanas, quibus ab auunculo suo summo sacerdote, ac beato cõfessore Basilio olim traditę fuerant, horum martyrum [9] venerandę reliquiæ, quas desiderio nostro incunctanter ac fideliter tribuerunt, idoneos veneratores tanti nos esse muneris approbantes, simulque sub testificatione Domini confitẽtes, se semper orasse Deum nostrum, vt hęc tam pręciosa possessio transfunderetur in hæredes, qui eam consimili fide, diligentiaque percolerẽt, qui studii ac venerationis [10] earum & successores & augmentatores existerent, quoniã essent ipsæ in annis senilibus constitutæ, & transmigrationem de hoc mundo suam quotidie expectarent. Exaudita est ecce fidelis oratio. [11] venerabiles ipsas martyrum Quadraginta reliquias populis credentibus hodie proponimus percolendas, licet eis ex illo iam tempore celebritas debita nunquam defuisse nostri cognoscatur officij, præclaris eorum beneficiis salutariter mancipata. Sed iam quo ordine ad martyrij gloriam peruenerint ipsi beatissimi, breuiter enarrabo, quamuis ad prosequendas eorum laudes imparem me esse confitear: planè habent idoneum suis meritis, dignissimumque præconem beatæ recordationis virum confessorem Basilium, Ecclesiæ Cæsariensis Antistitem, cuius eloquentia singularis, & sermo Apostolico sale conditus, paupertatem mei retundent ingenij. Quid enim à me inferri nouum potest, quod non ille in eorum laudibus vbertate eloquij sui opulenter effuderit, copiosè ornauerit? Sane ingentis difficultatis est, easdem virtutes diuersis sermonibus prædicare: aggrediar tamen instruendæ dilectionis vestræ causa, vel historiam replicare gestorum. Milites erant isti in partibus minoris Armeniæ constituti, florentes ætatibus, corporum proceritate sublimes, experientia belligerandi laudabiles, stipendiis militaribus virtutum suarum merito honorati, & quod hęc omnia supergreditur, Christiani, atque ad omnem probitatem morum bono venerandæ religionis ornati, & spiritalibus armis doctrinæ cœlestis instructi. Statim denique vbi tuba persecutionis increpuit, fortissimos Christi milites amor fidei præcinxit ad bellum. Nam eum feralia edicta sacrilegi Regis proponi à iudicante cepissent, quibus præcipiebatur ne quisquam vel priuatus. vel miles Christianum nomen præferre auderet, sed vt omnis populus sacrificare dæmoniis cogeretur, sponte prorumpunt in medium, Christianos se esse clarissima voce testatur, ab hoc salutari cultu nullis terroribus diuelli posse pronunciant. In-

5. Horũ quatuor beatas habemus in præsẽti reliquias.
6. Recepimus sanctos cineres Sisinnii, &c. Vides quod non vocat emortuos cineres aut fauillam extinctã vel tenuẽ puluisculum, siue ossa cõsumpta, vt hæretici faciunt.
7. Vides quod etiã erant monasteria Deo sacratarum virginum?
8. Ecce quanta harum sanctimonialium commendatio.
9. Nota, horum martyrum venerandę reliquiæ
10. Quid dicis hæretice, qui sanctorum reliquias asseris non venerandas? Nunquid hoc docuerũt prisci patres, an potius totum contrarium?
11. Venerabiles ipsas martyrum reliquias hodie proponimus excolendas.

tuitus constantiam Iuuenum terribilis persequutor, sepolita authoritate, blandis eos hortatur alloquiis, ne vellent hac pertinacia vti: ne erga Imperatorem suum contumeliosi existerent: ne eius præcepta contemnerent: ne aliàs deuotissimi, in hoc facto offensam Regis maximam prouocarent, à quo magis beneficia & honores pro hac specialiter obedientia sperare deberent: indecorum certè viris bellatoribus esse vt inter ignauos & noxios morte turpissima deperirent: Cogitandum illis esse iuuentutis suæ florem, & iucunditatem lucis huius, ac vitæ, quam sanè respectu vllius rationis imprudentes amittere suaderent. Talibus auditis Christiani viri, meritoq; mirabiles, venenatas perniciosi hortatoris blanditias non solùm constantibus animis respuerunt, verum etiam responsione acerrima confutârunt. Quid tu inquiunt, omnium nequissime, contra Deum rebellare ausus, famulos eius verbis fallacibus supplantare conaris? Quid nos à cultu Dei veri & viui ad mortua dęmonum simulacra inclinare contendis? Quid honorum terrestrium caducia promissionibus, & inanium rerum præstigiis animos nostros à vigore fidei cœlestis deprauare pertentas? Execramur munera, quæ detrimentum salutis important. Repudiamus honores, qui auferunt illam gloriam sempiternam. Reprobamus amicitias Regis, quę nos à charitate Dei separare desiderant. Respuimus & hanc corporalē nostri corporis vitam, quę cum periculo fidei reseruata, animę acquirit interitum. Postremò non suppliciis præsentibus deterremur. Tradimus carnem pœnis, quascunque irrogare volueris, ne abnegantes Christum Deum, ad tormenta perpetua demergamur, quæ diabolo & vobis ministris eius sunt ab initio præparata. Tunc ille Iudex iniquitatis huiusmodi dictis accensus, furorem suum, quem paulò antè subtilius explere voluerat, excogitata supplicij nouitate geminauit. Perspiciens enim regionis naturam nimiis rigentem frigoribus, tēpus etiā, quo maxima hyemis asperitas Aquilone flante violentius incumbebat: montes niuibus, pruinis arua tegebantur: liquores agnoscere naturam suam solis ignibus cogebātur: stupebant ingenti glacie torrentium fluminum cursus: stagnum quoque vrbi, in qua hæc gerebantur, subiacens, lateq; diffusum validissimo gelu durante iter solidum plaustris gementibus commodabat. Hanc (inquam) vel loci vel temporis immanitatem perspiciens sacrilegij gentilis exactor, istud supplicij genus sanctis adhibete imperat, vt nudatis corporibus religati, in aperti aëris pruinosa duritie pernoctarent, balneis longè sub conspectum eorum fumantibus, vbi velox remedium victis corporibus callidus persecutor, animas eorum magis interficere gestiens, promittebat. Sed beatissimi martyres spiritu sancto feruentes, vestibus suis procul abiectis, festini ad stadium properant, coronam tanto certamini propositam cœlitus intuentes: deinde hortatibus mutuis patientiæ virea accendunt, gloriam regni cœlestis pœnis præsentibus præferunt, & hoc inter cætera replicantes, quòd qui pro salute Regis terreni hostiles gladios formidare contemsimus, cur nō pro fide Dei ac Domini nostri Iesu Christi Regis ęterni, omnes irrogatos nostro corpori cruciatus æquo animo patiamur, ocius ad ęternę lucis beatitudinem vitamq; perpetuam gloriosæ mortis compendio transituri? Inter pruinas ardebat fides, & cœlestes animi desiderio Christi feruebant. Terebrabantur penetralia viscerum gelu, ita vt medullas ossium grauissimis cruciatibus internus quidā glacialis torror vrgeret, & animorum immobilis virtus, cursus sui metas aspiciens, de proxima consūmmatione gaudebat, fideli tolerantia promissum Dei munus expectans. Sed vnus ex eorum numero breuissimi adhuc, & iam supremi doloris impatiēs, rogare miser cœpit, vt ad balneas duceretur. Miles interea cui solicitudo iniuncta fuerat, vt illud mortis lauacrum victis quibuscunque reseraret, dum curiosis oculis de loco sublimi agonē virorū expectat insignium, rei exitū captās, videt ducem cœlestis militiæ descendētem cum multitudine Angelorum, & fortissimis bellatoribus, claras vestes atque opima sigillarim præmia erogantem, quæ solus ille miserabilis, cuius fidem diabolus iregerat, non accepit. Ducitur infelix ad balneas, ibique confestim caloris afflatu, quo se animandum crediderat, exaninatus & vitam perdidit, & coronam. Luctuosum facinus gratulatio inopinata subsequitur, repentè eius locum supradictæ visionis admirator inuadit, nudat membra optato supplicio, se esse Christianū ingeminat, quem spectaculi illius admirabilis virtus subito ex Gētili verum fecerat Christianum. Tenetur continuò professionis suæ reus, ligatur volens, & secantibus vinculis crudeliter innodatur, perseuerat adstrictus. gloriatur in pœna, spe * diuinæ remunerationis, & fortiter crescit inter supplicia fides, Christi augetur inter tormenta dilectio. Nam sensu Apostolico testabatur, me nulla suppliciorum vis, nulla immanitas tormētorum poterit separare à charitate Dei, quæ est in Christo Iesu Domino nostro. In mediis cruciatibus nouus martyr sancto spiritu instruente, eruditur & proficit, moritur & triūphat: Trinitas adoranda testem suum inter pœnas fideliter permanentem, martyris ipso ad vicem baptismi gloriosius & abluit, & emūdat, & ad cœlorum regna perducit. Commoritur denique

* *Vides quod & illa certamina cōmendantur, quæ spe diuinæ retributionis tolerantur: quoniam ipsa retributio nihil aliud est, quā ipse Deus.*

nique quadragesimus iste sanctus cum sanctis, vt sacer numerus, quem Saluator ieiuniis honorauerat, compleretur, sicut ipsi beatissimi martyres orasse memorantur. Post hęc iussit carnifices defunctorũ corpora longius transportata ignibus concremare, relinquebant vnũ, qui adhuc viuere putabatur, vt fortè mutaret in pœnis ipsa solitudine voluntaté. Ibi eius venerabilis mater, quę talé filiũ bono sapientiæ cœlestis lacte nutriuerat, cucurrit ad cadauer spirantis filij, & propriis eũ manibus vehiculo, quo corpora aliorũ congesta ad pyram trahebantur, imposuit. Vade, inquit, nate, bona ista via saluus cum coętaneis, & gloriosus ad Dominũ. O admirabilis, & verè & digna martyris mater, quinimo & ipsa iam martyr, quæ propriis visceribus non pepercit, dũ sua membra pro Christi nomine puniri lætatur in filio. Iam verò ne illud in postrema parte reticeamus, cũ cineres exustorũ corporũ mandato persecutoris in fluuiũ iacerentur, non defuerunt religiosæ manus, quæ partẽ reliquiarũ vel furto eriperent, vel pretio compararent. Hinc & Ecclesia Cæsariensis exultat, & nostra fraternitas nõ immeritò gloriatur, reseruatũ sibi prouidentia Dei istud salutare munus intelligens. Portioné reliquiarũ sumpsimus, & nihil nos minus possidere confidimus, dũ totos Quadraginta in suis fauillis [12] venerantes amplectimur, sicut illa in Euangelio fidelis mulier, quæ per fimbriã Christi saluata est, orã tenuit vestimenti, & virtuté diuinitatis exegit attractu fimbrię, medelã credenti fides traxit, & saluté quã præsumpserat, acquisiuit. Itaq; pars ipsa, quã meruimus, plenitudo est: diuidi enim quadraginta isti martyres ab inuicé nullo modo possunt, quorũ sunt inseparabiles & indiscretæ reliquiæ: nã sicut animas eorũ igneus ille spiritus Dei salutaris fidei vnitate coniunxit, (erat enim omniũ credentiũ cor vnum, & anima vna) ita etiam membra eorum concremans ignis in vnum fauillę corpus redegit. Habemus ergo & hos quadraginta, & prædictos decem sanctos à diuersis terrarũ partibus congregatos: Hanc verò ipsam basilicam eorũ meritis [13] dedicatam, Concilium sanctorũ nuncupari oportere decernimus. Dignum est enim, vt ad tantorum martyrũ [14] venerandas reliquias processuri, ad Concilium sanctorum nos procedere fateamur. Tot igitur iustorũ parrocinio adiuuandi, tota fide, omnique desiderio [15] supplices ad eorum vestigia concurramus: vt ipsis intercedentibus, vniuersa quæ poscimus, adipisci mereamur, magnificantes Christum Deum tanti muneris largitoré, cui diuinus honor, virtus & gloria, cũ patre & cũ sancto spiritu ante omnia, & nũc & semper, & in cuncta secula seculorum. Amen.

12. Ecce quantã venerationem sanctis reliquiis habeat venerabilis Episcopus.

13 nota basilicam sanctorum meritis dedicatam.

14. Ad tantorũ martyrum venerandas reliquias processum.

15. Ecce sanctos innocandos, & ipsis pronobis intercedẽtibus, vniuersa quæ poscim' a Dño nr̃o Iesu Christo prestari.

SANCTI PATRIS NOSTRI IOANNIS

Chrysostomi Archiepiscopi Constantinopolitani encomium sanctorum duodecim Apostolorum.

Apud Simeonem Metaphrasten.

XXX. Iul.

ERITO hodie quoq; aduẽtu sancti spiritus impleta est hęc sagena piscatorum, nobis rationis cõpotibus piscibus in eã nostra sponte insilientibus. Sermo enim verbi qui erudiit illiteratos, & eos qui erant tardę & impeditę linguę, linguis acuit igneis, traduxit eorũ arté ad id quod est diuinius, dicés: Venite post me, & faciã vos piscatores hominũ. Dixit: Venite post me, & mutati statim sunt in id quod est melius. Duodecim electi sunt Athletæ, & nullus eorũ mansit non coronatus. Vna enim gratia erat omnibus socia certaminis, & cũ eis concurrebat. & vniuscuiusq; victoriã reddebat magis probatam. Solus miser Iudas seipsum à tali chorea separauit, cùm osculo lupis oué ostendisset, & triginta argenteis vẽdidisset Dominum, cuius sanguis emit mundum. Sed ô beatum & præclarum vestrũ, ô Apostoli, cœtum, quòd omnia facti estis omnibus Dei gratia, non arundine, sed sermone greges hominum peritè capientes. Vos enim estis immobiles columnæ rectæ fidei, sceptra Ecclesię, & huius maximè pastoris vigiles defensores, morbi humanitatis gratuiti medici, & nostræ ad Deũ pœnitentiæ susceptores misericordes. Cùm enim essetis veluti quędã animatæ incudes, dum verberaremini, eos qui verberabant fabricati estis ad agnitioné. Hinc Petrus [1] Romam accipit in disciplinam. Paulus illinc mundo annunciat Euangelium. Andreas corrigit Græciæ sapientes. Simon Barbaros Deũ docet. Thomas baptismate dealbat Æthiopes. Iacobi cathedram honorat Iudęa. Marci thronũ, quæ est ad Nilũ, complectitur Alexandria. Lucas, & Matthæus scribunt Euangelia. Ioannes, qui vel post finem adhuc tractat Theologiam, tanquã viuus curat Ephesum. Bartholomæus erudit Lycaonas ad temperantiã. Philippus faciés miracula, seruat Hieropolin. Nõ cessant omnes omnibus vbiq; bene facere. Puluerem immortalé reliquerunt in sepulchris: nũc quidé pij cultores: paulò post autem sedentes mundi iudices. Cùm huic appropinquasset claudus, reuersus est sanus & integris pedibus. Cùm in illum incidisset paralyticus, iussus est ferre grabatum.

1. Nota quod Petrus Romam accepit in disciplinã, cõtra quosdã nebulones qui illud nunc mendacissime negant.

Alius vocabat mortuos:illi verò ei statim obtemperârunt. Alterius autē vmbra sola fugabat morbos. Alterius inuocationem exhorrebant dæmones,& eorū sudaria distillabāt medicinā. Erant enim discipuli illius,cuius fimbria furto surrepta contactu eius,quę sanguinis laborabat profluuio,exiccauit rubrum mare sanguinis. Sed ego reuertor ad principes Apostolorum,& memini vocis illius propheticæ: Ecce quàm bonum & quàm iucundum habitare fratres in vnum. Inchoet ergo Petrus orationem,quoniam is quoq; fuit cōductus prior in vinea Dñi. Petrus gregis boni pastoris ouis primogenita. Petrus qui ex lacu trāsiit in cœlū:qui relictis nautis dignus fuit habitus,vt loqueretur cū Angelis: Qui relicta naue oneraria,gubernandā assumpsit Ecclesiā: Qui electus est claniger cœlorū,& in terra accepit potestatē ligādi & soluēdi: Qui est velox ad vocationē,& in fide minimè dubitās,& magistri feruidus defensor in omnibus: Qui dixit: Tu es Christus filius Dei viui: Qui vnà cū Domino mori proposuit,& vsq; ad atrium Caiphæ vnà vadit cū redēptore: Qui etiam negans fuisti dignus venia,& pœnitentia ductus admirabilis. Neq; enim tā fuisti reprehendendus propter negationem,quàm beatus censendus propter pœnitentiā. Nobis enim fuit errans quoq; vtilis,quòd cùm cito fleuisset,obruit delictum,& parum labefactatus,inuentus est in æternum fundamentū fidelium. Si enim consideraueris,ò dilecte,id quod tunc erat tempus,non inueneris in Petrum magnam cadere reprehensionē. Quando enim sol fugiebat,cœlū abscondebatur,terra mouebatur,petrę frangebantur,vt quæ ferre non possent contumeliam eius qui creauerat,tunc primus cespitauit,tunc princeps negauit,& ratione vacuum diei nuncium,inuenit statim probationem eius quę prędicta fuerat negationis. Priusquàm gallus cātet,ter me negabis. Sed cùm primus negasset, primus cucurrit ad sepulchrū,primus vitæ datorē vidit resurrexisse à mortuis,cùmè Maria didicisset,& quod ei non erat ausus dicere Angelus,qui sedebat supra lapidem. Sed post eum in medium veniat Paulus sapientissimus orator orbis terræ,qui factus est ex lupo agnus,ex spinis botrus,ex zizaniis frumentum, ex inimico amicus, ex Hebræis manens firmus ac stabilis. Qui apud illos Saulus cædem spirās & minas,apud nos autem Paulus seruus Iesu Christi vocatus Apostolus:ex blasphemo Teologus,ex persecutore Euangelista, ex prędone gubernator,ex proditore miles: Qui cum [1] Petro Romam sortitus est ad sepulchrū,& cū eo hanc quoque Sychem non despiciebat. Qui in Beniamin fuit frater Ioseph,& in Thecla,& filiis pater & magister: Qui ante Damascum cœcus, & in vnaquaq; ciuitate oculus prædicationis: Qui è cœlo est vocatus,& raptus fuit in cœlum: Qui aspexit paradisum,antequàm hic abieret,& victoriæ coronā accepit adhuc laucans,& rursus,vt dicit,ei debetur. Quid enim dicit? Quā reddet mihi Dominus in illo die. Paulus qui ex vltimis primus: Qui ex abortionibus vir perfectus: Qui etiā persequens est suauis:& dum patitur persecutionem,dulcis: Qui est Romanus,& Pharisæus, & omnia omnibus factus propter fidem. Christus enim qui dixit Petro: Oportet te pati,de Paulo etiā dixit: Quam multa oporteat eum pati pro nomine eius;vt ille quidem crucifixus,hic autem truncatus capite,cùm vnam fidem prędicauerint,vnum cursum consummauerint,in vno sepulchro habitauerint,sint veri testes resurrectionis eius,qui passus est & mortu³, & resurrexit eo modo, quo nouit, & venit in sinum patris,quem quidem nunquam reliquit.

[1] Et hic habes Petrum Romam sortitū sepulchrū.

Quod ipse Dominus alloquitur prophetice; Circundate hanc nouam Sion,& comprehēdite eam,hoc est:seruate,confirmate,& munite precibus,vt quando in tempore irascar, & mouebo vniuersam terram,aspiciens vestrum quod non desinet sepulchrum:& quæ vestra sponte simul propter me fertis stigmata,vincam iram clementia, & propter hanc vestram percipiam intercessionem. Sacerdotium enim,& regnum quando video lachrymans,statim tanquam misericors inflector ad misericordiam:& minimi illius meæ vocis: Protegam hanc ciuitatem.propter Dauid seruum meum,& Aaron sanctum meum. Qui quidem cùm sicut vos fide essent concordes,& voluntaria humilitate texissent autoritates,& vestitu ostendissent animi abiectionem,multas mihi obtulerunt myriadas discipulorum,me ferentes,& à me mundo petentes placationem. Dixi enim: Petite & dabitur vobis:quærite,& inuenietis. Domino sit gloria in secula seculorum. Amen.

VITA D. MARCI EVANGELISTAE

per Eusebium Cæsariensem Episcopum scripta.

Ex lib. 2. histo. Ecclesiast. ca. 11. & sequent.

V M Simon Magus, quem in Iudęa Petrus Apostolus de his quę gerebat sceleribus confutauerat,transmarinā aggressus fugā, vrbem Romā ingressus fuisset,vt ēs adminiculo assistētis sibi,& adhærentis demoniacæ virtutis,quā παρεδρον vocant,breui tempore in tantū malorum venit profectum,vt etiā simulachra à ciuibus Romanis tanquā Deus honore potiretur.

Sed

Sed nõ in longum permanet fraude quæsita diuinitas. Continuò namque in ipsis Claudij temporibus, clementia diuinæ prouidentię, [1] probatissimũ omniũ Apostolorũ & maximum fidei magnificentia & virtutis merito primorũ Principẽ Petrũ ad vrbẽ Romã, velut aduersum humani generis communẽ perniciẽ repugnaturũ deducit, ducẽ quendam & magistrum militię suę, scientem diuina prælia gerere, & virtutum castra ductare. Iste adueniens ex Orientis partibus, vt cœlestis quidam negociator, mercimonia diuini luminis, si quis sit comparare paratus, aduexit, & salutaris prædicationis verbo [2] primus in vrbe Roma Euangelij sui clauibus ianuam regni cœlestis aperuit. Igitur cùm Romanæ vrbi clarum verbi Dei lumẽ fuisset exortum, Simonis quidem tenebræ cum suo autore restinctę sunt. Sermo autem veritatis & lucis, qui per Petrum prædicabatur, vniuersorum mentes placido illustrauit auditu, ita vt quotidie audientibus eum nulla vnquam satietas fieret. Vnde neque auditio eis sola suffecit, sed Marcum discipulum eius omnibus precibus exorant, vti ea quę ille verbo prædicabat ad perpetuam eorũ commonitionem habendam, scripturę traderet, quò domi, forisque in huiuscemodi verbi meditationibus permanerẽt. Nec prius ab obsecrando desistunt, quàm quę orauerant imperarent. Et hæc fuit causa scribendi, quod secundum Marcũ dicitur Euangelium. Petrus verò vt per spiritum sanctum religioso se spoliatum comperit furto, delectatus est fidem eorũ per hęc, deuotionemq; considerans: Factumque confirmauit, & in perpetuum legendam scripturam Ecclesiis tradidit. Clemẽs in sexto Dispositionum libro, hęc ita gesta esse describit. Cuiq; simile dat testimoniũ etiã Hierapolites Episcopus nomine Papias, qui & hoc dicit: quòd Petrus in prima Epistola sua, quam de vrbe Roma scripsit, meminerit Marci: in qua tropicè Romã Babylona nominarit, cùm dicit: Salutat vos ea quę in Babylone est electa Ecclesia, & Marcus filius meus. Hunc autem Marcũ tradunt primũ ad Ægyptum perrexisse, atque inibi Euangelium, quod ipse conscripserat prædicasse, & ipsum primum Ecclesiã apud Alexandriã constituisse. Tanta aũt refertur multitudo credentiũ virorũ ac mulierũ, primo ingressu, exemplo sobrietatis eius & continentiæ congregata, vt etiam conuersatio eorum qui per ipsum crediderant, & vitæ totius abstinentia, ac frugi eorum sobriaq; conuiuia, librorum memoriæ mãdarentur à viro disertissimo Philone, quem sermo tenet temporibus Claudij Imperatoris Romam venisse, & Petrum Apostolum vidisse, atq; eius adhæsisse colloquiis, verbum Dei prædicantis. Quod valde est verisimile, quia & scripturam istam, quam diximus, posterioribus ab eo temporibus constat esse compositã. In qua euidentissimè omnia Ecclesiæ instituta complectitur, quæ & tũc tradita sunt, [3] & in hodiernum seruantur à nobis. Sed & abstinentium vitas, eorum duntaxat, qui nunc in Ecclesiis vel monasteriis [4] degunt, describit ad liquidũ. Vnde planè manifestissimè proditur, non solùm sciens quæ nostra sunt, sed & amplectẽs: quippe qui diuinis laudibus extulit sui temporis Apostolicos viros, ex Hebrẹorũ (quantũ intelligi datur) pręcipuè genere credentes: Quoniam quidẽ constat quòd hi qui sub Apostolis ex Israëlitis credebant, Iudaicis adhuc institutionibus, & legis obseruationibus inhęrebant. Hic igitur describẽs hæc in libello, quẽ de vita Theoretica supplicũ adtitulauit, nihil omnino de proprio vel extrinsecus addit, sed primo omniũ viros ipsos cultores, & fœminas cum ipsis, ait cultrices appellari. Causam verò huius vocabuli, vel ex eo ductam, quòd conuenientium ad se animas tanquã rudes & agrestes excolerent, vel quòd erga Dei cultũ pura & integra cõscientia perdurarent. Quod nomen siue ipse imposuit primus illis ex ipsorũ actibus colligens: siue verè in initiis ita appellabantur, qui secundum Euangelium [5] viuebant, antequã Christianorum appellatio per omnẽ locũ diffunderetur: nihil interest, dummodo ex ipsis rebus nomen ad quos pertineat comprobetur. Dicit ergo primò omniũ quòd renunciẽt cũctis facultatibus suis, qui se ad huiuscemodi philosophiã dederint, & bonis suis, quibus interest cedant. Tum deinde, quòd omnes etiam vitæ solicitudines procul abiiciant, & extra vrbẽ egressi, in hortulis, vel exiguis quibusq; aggellulis degãt, refugientes imparis propositi consortia, & vitæ dissimilis cõtubernia, scientes hæc impedimento esse arduũ volentibus iter virtutis incedere. Tali quippe ordine calore fidei incitati hi qui primitus credebant vitam duxisse memorantur, sicut euidẽter in Actibus Apostolorũ legimus scriptũ, quia omnes qui credebant sub Apostolis, possessiones suas & prędia vendentes, precia ponebant ante pedes Apostolorũ, & diuidebantur vnicuique prout opus erat, ita vt non esset quisquã in eis egens. Quia ergo & hic similia scribit geri ab his, qui apud Alexandriam credebant, sicut illi, qui in Hierosolymis antè crediderant, certum est quòd idem actus, eademque institutio, eandem sine dubio & religionis fidem designet.

Denique libro ipsi (de quo supra diximus) tale initium dedit: In multis, inquit, est orbis terrę partibus hoc genus hominum. Oportebat namque perfecti huius boni participẽ fieri omnem Gręciam, omnemque Barbariam. In Ægypto tamen maior est copia per singula

1. Petrus à diuina clementia Romam deducitur. Quid dicis os impudens, garriens Petrum nunquã Romæ fuisse?

2. Petrus primus Romæ Euangelica prædicationis verbo ianuam regni cœlestis aperuit.

3. In scripturã Philonis oĩa Ecclesiæ instituta cõplectũtur, quæ et tũc tradita sunt, et in hodiernum seruãtur à nobis. Vides ne hic quod ea quæ seruanda suscepit Ecclesia, ab Apostolis sint tradita? Quod nota contra hæreticos.

4. Tu qui detrahis Monachatui, & dicis eum esse nouitiũ, & totum ex hominũ cõstitutiunculis cõstare, vide an substãtialia ipsius in primitiua Ecclesia fuerint. Nã describit hic Philo tam vitas eorũ qui in Ecclesiis, quã eorum qui in Monasteriis degebãt tũc tẽporis, vt paulo ante dicit Eusebius.

5 Heus qui dicis paupertatẽ Euãgelicã nõ esse rerũ & facultatum desertionem, vide quã ex hoc loco corruant oẽs strophæ tuæ. Sed quo non erũpat semel effrenata audacia,

quæque territoria, præcipuè autem circa Alexandriã. Nam optimus quisque ex omnibus locis, velut ad vberis patriæ glebã festinus occurrit colonus. Regio quędã est philosophiæ magis, quàm frugibus opportuna, supra lacũ, cui Mariæ nomẽ est, sita, colliculis quibusdã molliter & clementer erecta, ad munimentum simul atque aëris temperiẽ cõmoda. Post hæc descriptis eorum habitaculis, vt se habeat singulorũ qualitas & situs, etiam de Ecclesiis quę apud eos sunt, ita dicit: Est autẽ, inquit, in singulis locis cõsecrata [6] orationi domus, quę appellatur σεμνεῖον vel μοναστήριον. σεμνεῖον aũt in nostra lingua significare potest, honestorũ conuenticulũ, in quo secedentes, inquit, honestæ & castæ vitæ mysteria celebrãt, nihil illuc prorsus, quod ad cibũ potumq́; pertinet inferentes, vel ad reliqua humani corporis ministeria, sed legis tantũ libros, & volumina Prophetarũ, hymnos quoq; in Deũ, cęteraq́; his similia, in quorũ disciplinis, atq; exercitiis instituti, ad perfectã beatãq́ue vitam studiis iugibus coalescunt. Et post aliquanta iterũ dicit: Ab ortu autẽ diei vsq; ad vesperam omne eis spacium studiorum exercitiis ducitur, quibus ad diuinam philosophiam per sacras literas imbuũtur, patrum leges in allegoricam intelligentiam deducentes. Quoniam quidem formas esse & imagines, ea quæ in legis litera scripta sunt, opinãtur latentis intrinsecus profundi cuiusdam, diuinique mysterij. Habent autem etiam disputationes quasdã & interpretationes virorũ, qui & autores ipsius αἱρέσεως extiterũt, quoa eis allegoricæ ac figuralis intelligentiæ normam, quã plurimis scriptorum suorũ constat tradidisse monimentis. Quorum illi velut itineris sui ducũ; & autorũ instituta pariter sequuntur, & morem. Hæc autem dixisse hunc virum certũ est de Euãgelicis atq; Apostolicis libris, in quibus quomodo lex & prophetia spiritualiter intelligi debeat, edocetur. Post pauca rursum etiã de eo quod psalmos faciant nouos, ita scribit: Itaq; non solùm subtilius intelligũt [7] hymnos veterum, sed & ipsi faciunt nouos in Deum, omnibus eos & metris & sonis, honesta satis & suaui compage modulantes. Multa quidem & alia in eodem libro enumerat, quę à nostris vel in Ecclesia, [8] vel in monasteriis exercentur.

Sed properandum nobis est illa ex omnibus dicere quę Ecclesiasticã propriè continẽt formam, ex quibus cuius manifestum esse debeat ad Ecclesiã pertinere, quę scripta sunt. Ait ergo. Continentiam verò velut fundamentũ [9] quoddam primum in animo collocãt, & ita demũ reliquas super hanc pergunt ædificare virtutes. Cibũ potumq́; nullus eorum capit ante solis occasum: videlicet tempus lucis cum philosophiæ studiis, curã verò corporis cum nocte sociantes. Nonnulli autem etiã post triduum in communionem veniũt cibi, quos scilicet edacior studiorum fames perurget. Iam verò hi qui in eruditionibus sapientię, & in profundiore intelligentia sacrorum voluminum conuersantur, tanquã copiosis dapibus inhiantes, expleri nequeunt, & contuendo acrius inflãmantur, ita vt nec quarto iam, nec quinto, sed sexto demum die non tam desideratũ quàm necessariũ corpori indulgeant cibum. Hæc Philonem de nostrorum institutis referre, quis potest dubitare? Quod si cui videtur adhuc ambiguũ, adhibebimus etiã alia eius dicta, quæ nulli omnino nisi nostris tantummodo conuenire etiã infidelissimus quisque fatebitur. Ait ergo: Cum viris autem, quos dicimus, sunt & fœminæ, [10] in quibus plures iã grandæuæ sunt virgines, integritatem casti corporis, non necessitate aliqua, sed deuotione seruantes. Dũ sapientię studiis semet gestiunt non solùm animo, sed & corpore cõsecrare, indignum ducẽtes, libidini mancipare vas ad capiendam sapientiam præparatum, & edere partum eas, à quibus diuini verbi concubitus sacrosanctus, & immortalis expetitur: ex quo posteritas relinquatur, nequaquã corruptelę mortalitatis obnoxia. Quod si adhuc parũ videtur istud, audi quid post aliquãta scribat. Tractatus aũt sacrorũ, inquit, voluminũ huiusmodi habẽt, vt magis allegoricis opinionibus vtantur. Quoniã quidẽ omnis lex viris istis videtur animalia esse similis, quod corpus quidem habeat ipsam literam, & ea quæ secundũ literã designantur: animam verò occultum in litera, spiritalẽ, & inuisibilem sensum: quẽ illi ab autoribus suis edocti, sublimius & nobilius velut inspicientes per speculũ contemplantur, ex ipsis etiam nominibus admirandas quasdã species intelligentię proferẽtes. Quid autem addere his opus est, etiã de conuentibus eorum quę scribit: & vt seorsum quidẽ [12] viri, seorsum etiã in iisdem locis fœminæ congregentur: & vt vigilias, sicut apud nos fieri moris est, peragant, & maximè diebus illis, cũ passionis dominicę solẽnitas celebratur, cũ in ieiuniis pernoctare, & lectionibus sanctis auditum præbere consueuimus? Quæ omnia supradictus vir eo ordine, eademq́ue consequentia, qua apud nos geruntur expressit.

6 Et tu qui non vis Ecclesiã esse institutam pro loco orationis, sed tãtum pro auditione verbi Dei, & sacramentorũ perceptione, cũ Dñs in hortis orauerit & in agris, vide hic quò a principio in singulis locis Ecclesiæ erãt domus orationi consecratæ.

7. Nota p cantu ecclesiastico, cui tãtũ detrahũt ecclesiæ aduersarij.

8. Si multa ex his in monasteriis exercentur, quo vultu audet qs dicere monachatũ nõ esse rẽ nouitiã.

9. Cõtinentia habetur pro fundamẽto, Abstinẽtia.

10. Ergo mulieres etiã grãdeuæ possunt esse virgines & seruare casti corporis integritatẽ, qđ nũc hæretici fere p impossibili habẽt, & hoc facere fœminas abominantur. Et nota totũ hũc locũ pro sanctimonialibus virginib. quia miro mõ aduersariorũ mendacia euertit.

Tu qui dicis iuuenire te rẽ temporalẽ Deo deuotã, non aũt cœlibatũ aut virginitatem non legisti locum hũc, vel si legisti, noluisti aduertere.

12. Christiane lector plura ex hoc loco cõtra ecclesiæ hostes collige. Quod in Ecclesia seorsum cõgregabãtur viri, & seorsum fœminæ. Quod antiquitus vigiliæ peragebantur in Ecclesia. Quod passionis dominicæ solennitas aliquot diebus celebrabatur. Quod in ieiuniis & lectionibus sanctis pernoctabatur. Quod psalmi honestis modulis alternatim concinebantur. Quod ipsi sanctis diebus in terra recumbebatur. Quod erant ciborum & potuum miri delectus. Quod sacerdotes & ministri exhibebant officia sua. Quod Episcopalis apicis sedes erat super omnia. Et cuncta hæc dicuntur fuisse initia institutionis Ecclesiasticæ, & origo Apostolicæ atque Euangelicæ doctrinæ.

Et vt vnus ex omnibus consurgens in medio, Psalmum honestia modulis cócinat, vtque præcinenti ei vnum versiculum omnis multitudo respondeat: atque in ipsis diebus in terra recumbentes (sicut antiqui moris fuisse dicitur) vinum quidem nemo omnino, vt ipse ait, ne gestu quidem contingat, sed nec quamlibet carnem: tantú autē aqua sit eis poculū & panis cum sale, vel hyssopo cibus. Addit autē adhuc his, quomodo sacerdotes, vel ministri exhibeant officia sua, vel quæ sit supra omnia Episcopalis apicis sedes. Quæ cuncta si quis plenius vult & exploratius discere, ostendimus ex quo ista fonte debeat haurire. In quibus supradictus vir Ecclesiasticæ institutionis initia, & originē Apostolicę atq; etiam Euangelicę traditionis intexuit. Amputasse autem sibi post fidem pollicē Marcus dicitur, vt sacerdotio reprobus haberetur. Sed tantū consentiens fidei prædestinata potuit electio, vt nec sic in opere verbi perderet, quod prius meruerat in genere. Nā Alexandriæ Episcopus fuit. Marcus discipulus, & interpres Petri, iuxta quod Petrum referenrē audierat, rogatus Romę à fratribus, breue scripsit Euangelium. Quod cùm Petrus audisset, probauit, & Ecclesię legendum sua autoritate edidit, sicut Clemens in sexto ὑποτυπώσεων libro scribit. Et Papias Hierapolitanus Episcopus meminit huius Marci. Et Petrus in epistola prima, sub nomine Babylonis figuraliter Romā significans: salutat vos quæ in Babylone electa, & Marcus filius meus. Assumpto itaq; Euāngelio, quod ipse confecerat perrexit Ægyptum, & primus Alexandriæ Christū annuncians, constituit Ecclesiā, tantæ doctrinæ & vitæ continentia, vt omnes sectatores Christi ad exemplū sui cogeret. Deniq; Philo disertissimus Iudęorū, videns Alexandriæ primā Ecclesiā adhuc Iudaizantē, quasi in laudē gentis suæ librum super eorum conuersatione scripsit. Et quomodo Lucas narrat, Hierosolymę credentes omnia habuisse communia: sic ille quod Alexandriæ sub Marco fieri doctore cernebat, memorię tradidit. Mortuus est autem octauo Neronis anno, & sepultus Alexandriæ, succedente sibi Aniano.

VITA D. MARCI EVANGELISTAE.

per D. Isidorum Episcopum Ispalensem scripta.

Habetur in libr. eiusdem de patribus noui testamenti.

MARCVS Euangelista, secundus Petri discipulus, eiusq; in baptismate filius. Cuius quidem Euangelium nonnulli dictatū à Petro Romæ ferunt. Hic ne ad sacerdotiū promoueretur abscidisse sibi pollicē fertur. Primus tamen Alexandriæ cathedram tenuit: primusque Ecclesiam Ægyptiorum fundauit. Tantiq́ue doctrinæ & continentiæ florens virtutibus claruit, vt omnes discipuli Christi, eius imitationem sequerentur. Mortuus est autē octauo Neronis anno placida quoque quiete sepultus.

Est l.iiij. eiusdē de vita cōtemplatiua & supplicū Dei cultorū.

VITA CHRISTIANORVM IN ALEXandria sub disciplina D. Marci agentium, per Philonem Iudæum descripta, Andrea Frusio Gallo interprete.

POSTQVAM differui de Essęis, qui studio & labore magno actiuā vitam coluerunt, iisq; per omneis aut plurimas certe parteis (vt tolerabilius quid dicā) inter se discrepantibus, continuò de illis etiā, qui contemplationem sunt amplexi, vt ordinē subsequar tractatus, quę ad eos spectāt relaturus sum, nihil de meo adiiciens locupletandę rei causa. (Quod poëtis & oratoribus insignium factorū penuria laborantibus fieri consuetū est) sed etiā omnem artis fucū veritatem ipsam comprehendens, ad quam profectò pro dignitate exprimendam, quiuis alioqui disertissimus animum (satis scio) planè despondérit. Luctandum nihilo minus & contiictandum est. Non enim decet quantamcunq; virorū tam lium virtutem silentiū illis imponere, qui nihil boni honestiq; taceri ęquum existimant.

a Pie lector ne credas quæ hoc in li. de suis Iudæis asserit Philo, illis et nō potius veteribus nostris Christianis cōuenire, q in principio nascētis Ecclesiæ floruerūt primitias spirit⁹ habētes. vide pro nostra hac sentētia d. Hiero. de viris Illustrib⁹, nec nō in plurib⁹ Epistol. vbi de moribus Monachorū tractat. Vide Eusebiū lib. ij. Ecclesiasticæ Historiæ cap. xvi. & xvij. Vide etiā Epiphaniū i fine sui Panarij. Itē Aug. in lib. de Moribus Ecclesiæ contra Manichæos Deniq; Cassianum in lib. de Institutis Monachorum.

Philosophorum itaque horū [a] institutū ex ipsa protinus elucet nomenclatura. Namq; Therapeutæ & Therapeutides propriè vocantur: siue ob id, quia medicandi artē profitētur vulgari longè potiorem: cum hęc corpora duntaxat curet, illa animas potissimū grauibus, & medelā ægrè admittentibus morbis oppressas, vt quos voluptates, concupiscētiæ, tristitiæ, cupiditates, vęcordiæ, iniustitiæ & reliqua perturbationū vitiorumq; propè immedicabilium cohors suscitarunt. Siue quoniā à natura & sacris legibus edocti colunt supremum illud ens, quod bono melius, vno syncerius, & vnitate ipsa antiquius existit.

His igitur quósnā ex omnibus religionis titulo glorianitibus conferre par est? Non eos sanè qui elementa venerantur, terrā aquam, aërem & ignē aliter ab aliis cognominata. Vtputà ignē ηφαισον appellant, ab incendendo ni fallor: Aërē ἥραν quòd altè leuetur ac feratur. Aquā ποσειδῶνα ob eius potum. Terram deniq; δήμητραν vt omniū matrē tā

 plantarum

plantarum quàm animalium. Atqui mera sunt commenta Sophistarũ isthęc nomina, neq; elementa ipsa aliud sunt, quàm inanimata materies, omni ex se motione carens: & adsuscipiendas quaslibet formas, figuras, & qualitates artifici subiecta. An eos qui perfectiora colunt naturę opera, Solē, Lunā, aut planetas cęteros, vel stellas fixas: vel cœlũ quoque & mundũ vniuersum? Verũ & hęc quoq; non ex se ipsis, sed ab opifice quodā peritissimo sunt facta. Quid? Anné quos nõnulli vocāt Semideos? nisi hoc potius sit cachinno dignũ. Etenim quo pacto idē sit mortalis simul atq; immortalis? Vt omittā quòd taliũ generatio vituperiũ fugere nõ possit, vtpote referta incontinētia iuuenili, quā absurdè nimis audēt affingere beatis diuinisq; potestatibus: quasi cœlites ipsi fœminas mortales amore insano appetierint, cùm passionis sint expertes, ac fœlicissimi. Nũ postremò eos, qui statuas & imagines adorāt, substantiā habētes de lapidibus & lignis planè antea informibus, donec nũc nuper, fabrorũ manibus à cõcreta mole dispescerētur? Quarũ etiā fratres seu cognatę partes in vasa cesserũt ferēdis aquis balneariibus, aut pedibus lauādis apta: vel in alia ignobiliora quæuis ad vsus tenebris magis quàm luci proprios inseruientia. Porrò de ritibus Ægyptiorũ ne meminisse quidē honestũ est: quippe qui bruta quoq; animantia euexerunt ad diuinos cultus, nec mansueta solũ, sed etiā immitissima ex singulis fermè generibus quę sub orbe lunę cõtinentur. Vtputa è terrestribus leonē, ex aquatilibus Crocodilũ eiusdē plagę indigenā. Ex aëriis Miluũ, & Ægyptiacā quoq; Ibin. Cùm interim ea cernerent gigni, nutrimento egere, insatiabilia & plena excrementis esse, euibrare virus, homines vorare: morbis pręterea variis esse obnoxia, & morte corrumpi nõ naturali solũ, sed etiā sępe violēta. Adorāt nihilominus homines natura mites animalia immitia & insaturabilia, rationales irrationalia, diuinę affinitatis consortes nebestiis quidē nõnullis conferenda, principes ac Domini, obedientiā & seruitutē sibi ex naturæ lege debentia. Sed isti cùm & gentē suā, & externos sibi consuescentes repleant tā pudenda superstitione, sinātur vt expertos cultus insanabilesq; & visu priuati sensũ omniũ maximè necessario: visu, inquā, nõ corporis sed animę ipsius, quo solo verũ & falsum à se inuicē dignoscũtur.

Hoc autem eximium cultorũ genus, quod studio videndi assiduè incumbit, supremi Entis gaudeat contemplatione, ac solē sensibilem transcendat, nec deserat vnquam hunc ordinem, per quē ad fœlicitatis culmen deducitur. Qui ergo ad cultum accedunt, nec patriæ consuetudine, nec cuiusquā suasu aut exhortatione impulsi, sed planè ecelico amore sursum rapti, in mystarũ Bacchi, & Corybantum morē diuino quodam feruore & impetu aguntur, donec conspiciant quod optant. Deinde pręingenti vitæ immortalis ac beatæ desiderio: perinde vt si reputent se mortali vita iam defunctos: facultates [a] suas liberis vel aliis genere coniunctis ante successionis tēpus: vel si illi desint, sociis & amicis vltro derelinquunt. Hos enim conuenit cùm Plutũ ad manũ habeant visu præditum, cæcum illum alterum hominibus cedere intellectu adhuc cæcutientibus. Anaxagorā Græci & Democritum celebrant, quòd philosophiæ impleti desiderio, in pascuis ouium suas opes constituerint. Laudo sanè & ego viros ita factos pecuniis superiores. Quanto verò pręstātiores sunt hi, qui quæ possidebant neutiquam pascendis pecoribus, sed hominũ vel propinquorum vel amicorũ leuandis necessitatibus, egenisque ditandis liberaliter impenderunt? Inconsultum enim est illorum, quos adeò Græcia miratur, ne dicam insanum factũ: horum verò sobrium omnino, & exactā quadā prudentia excussum. Eia obsecro, quidnam aliud facere hostes solent, quàm incendiis immissis, sectisque arboribus aduersariorũ fines deuastare, vt rerum necessariarum penuria oppressi victas porrigant manus? Idē profectò Democritus & eum sequentes agunt in suos ipsorũ consanguineos, non aliter quàm si manu sua egestatem pauperiemque illis conficerent, licet nõ hostili animo fortasse, at certè quatenus alienæ vtilitati erogatis bonis non consulunt. Longè haud dubiè hi pręeminēt & virtute & laude, qui ad Philosophiæ studia nõ minus interim feruentes, præposita insuper contemptui magnificentia facultates suas potius elargiuntur, quàm indignè consumant: vt eadem opera tum alios iuuent, tum seipsos: dum aliis quidē abundantiā rerum parant, sibi verò studiorum commoditatem. Pecuniarum enim ac possessionum curæ tēpus perdunt, cui parcere operępretium est. Quoniam iuxta Hippocratis dictũ, vita breuis est, & ars longa. Id quod innuere mihi videtur & Homerus in Iliade per hos versus.

Mysii vbi fortes celebresque habitant Equimulgi,
Lac inopes comedunt, nec iustior altera gens est.

Eò quòd studium parandæ rei auaritiam, iniustitiam, & inæqualitatem parit: oppositum verò iustitiam matrem æqualitatis, intra cuius terminos naturæ opulentia consistit, alterā longè antecellens (quod ad fœliciter viuendum spectat) in opinionibus vanis collocatam.

Posteaquàm igitur sese à facultatibus abstraxerunt, nulla inescādi deinceps illecebra fugam capessunt, ne oculo quidē post tergum reflexo: iussis valere fratribus, liberis, parentibus,

[a] Vide si Euangelica paupertas est spontanea, & nõ necessaria rerum omnium abdicatio.

tibus, vxoribus: cognatorum, amicorum & sodalium turbis cum patria ipsa in qua geniti educatique sunt: quia violentius nihil est ad trahendum, ac decipiendum, quàm familiaris consuetudo. Non sutem in aliam ciuitatem migrant, vt faciunt infœlices & mali serui, qui se à possidentibus vendi postulantes, mutatis subinde dominis, libertatem sibi nunquam parant. Siquidem nulla non ciuitas quantumuis bene instituta, tumultibus atq; obturbarionibus plena est tam multis, vt ferre nequeat vir semel sapientię addictus. Quáobrem suas illi habitationes procul à mœnibus deligunt, in hortis, vel in locis agrestioribus solitudinem sectantes, nō quòd ferinam quandam vitam, vt hominum osores agere proponant: sed quia dissimilium morum cōuersationes inutiles sibi & nociuas esse intelligunt. In multis itaque vniuersæ terræ partibus sparsum esse hoc religiosorum genus, cùm deceret tum Græciam, tum Barbaras quoque nationes perfecti boni consortes esse. Abundar nihilominus in Ægypto per loca singula quæ pascua vocantur, præcipuè circa Alexandriā. Er ab optimis quibusq; ex omni plaga colonię deduci solent: velut in patriā cultorum ad secessum quendam commodissimum supet mariæ paludem situm, in colle leni admodum atque oportuno, tum proprer habitationis securitatem, quam villę & pagi circumiacentes præbent: tum propter aëris temperiem, quam saluberrimam efficiūt aurę, partim tenues ex palude mare influente, partim crassiores è pelago vicino assiduè surgentes, ac simul permixtæ: Dominus eò conuenientiū structura sanè quàm leui ac vili constant pro gemina tecti necessitatę, vt nimij æstus & frigoris iniuriam propulsent. Eædem præterea domus nec propinquæ sunt inter se, vt vrbanæ solent, quoniam vicina contubernia studiosis solitudinis turbulenta & molesta sunt. Nec rursus tam procul distant à se inuicē, quò minus iucundissimo optatæ societatis amplexu frui possint, & mutuam sibi opem ferre, si quis hostium contingeret incursus. Habet vnusquisque sacrā ędiculam Semnéiam, & monasterium appellatam, in qua honestæ sanctęque vitæ mysteria peragunt: non cibum, non potum, aut aliud quicquam vsui corporis necessarium eò inferentes, sed leges tantū & oracula prophetarum, & hymnos, & alia huiuscemodi, per quæ doctrina simul & pietas augescunt ac perficiuntur. Memoriam Dei tam iugem tenent, vt per somnia quoq; sola diuinarum virtutum imaginatio ipsis obuersetur. Vnde & pleriq; inter dormiendum velut per insomnium accepta enunciant pręclara dogmata sacræ philosophiæ. Bis orare [3] Deum solent per dies singulos mane & vesperi. Nam in ortu solis faustum diem petūt, ac verè faustum, vt menteis scilicet impleantur lumine cœlesti: In occasu verò, vt sublata sensuum & sensilium rerum importunitate, anima intra concilij sui curiam recepta, veritatem rectè inuestiget. Porrò spacium illud temporis, quod à mane ad vesperam vsque intercedit, totum insumitur in piam exercitationem. Versantes enim sacras literas more à patribus accepto philosophantur per allegorias, cùm persuasum habeant literæ ipsius interpretationes signa esse rerum occultarum, quæ arcanis quibusdam sensis declarentur. Neque desunt apud eos antiquorum virorum scripta, qui primi fuerunr huius instituti duces, & monumenta pleraque formam allegoriarum hoc genus exhibentia reliquerunt, quibus tanquam exemplaribus vtentes posteri, eundem disciplinę modum obseruant. Nec vacant solùm contēplationi, sed cātica [4] etiam & hymnos in Dei laudem variis metrorum & modulationum generibus compositos, venustis insuper rythmis & notis quibusdam necessariis describunt. Per sex hebdomadæ dies in dictis monasteriis seorsum morantur singuli, & solitarij secum philosophantur: nec limen exeunt, nec intus abditi per speculam vllam foras prospiciunt. Septimo autem die velut in collegium congressi, ordine consident pro sua quisque ætate, cum habitu decenti, intra quem manus tenent, dexterā inter pectus & mentū positam, sinistram reductam ad latus. Tunc prodiens vnus in medium, qui cęteris senior, & dogmatū peritior habetur, mira vultus & vocis grauitate, cū magna item mentis solertia disserit: haud sanè vt Rethores vel sophistæ nostrę tempestatis, dicendi acrimoniam ostentās: sed exactam potius vim sententiarū perscrutans atque enucleans, quę non solum insideat extremis auribus, verùm etiam per auditum in animum penetret, ac tenaciter inhęreat. Reliqui omnes cum silentio auscultant, & dictorū commendationem, oculorū vel capitis nutibus dicenti solùm significant. Porrò commune illud monasterium, in quod septimo quoque die concurrunt duplicē habet ambitum distinctum, vnum ad virorum, alterum ad mulierum ptoprios cōcessus. Nā docentem audiunt vnà etiā mulieres, vtpote eiusdē zeli atque instituti consortes. At paries vtrunque dirimens habiraculum, tribus rantū vel quatuor cubitis supra pauimentū instar propugnaculi erectus est. Reliquū spatium ad tectum vsq; apertum relinquitur, duabus forsitan de causis, tum vt conueniens naturæ muliebri pudor conseruetur: tum vt ex congrua loci dispositione, facilè illæ percipiant vocē disserentis, nulla media obstructione pręperditā. Temperantiā primū nū in anima collocāt veluti fundamentū, quo iacto

3. Ecce quā antiquus in Ecclesia orationis vsus.

4. Canticorū & hymnorū vsus etiā a principio nascētis Ecclesiæ fuit.

§ Vide sanctorũ antiquorum patrũ temperantiã. Necnõ victus tenuitatem, ac deli-tiosorum ciborũ abstinentiam.

† Vides obseruationẽ diei dominicæ statim in initio Ecclesiæ.

° Vide etiã vestitus simplicitatẽ & vilitatem.

virtutes cæteras superextruont.[§] Cibum vel potum ante Solis occubitum offerre nefas est: quia luce dignam existimant philosophicam suam exercitationem, caligine verò potius omnem corporis necessitatem, quapropter totum illi diem, huic modicam duntaxat noctis portionem assignant. Nonnulli, quibus altius infixum est discendi desiderium, triduom transigont, alimenti prorsus immemores. Alij etiam tanquam à sapientia splendido & amplo doctrinę conuiuio excepti, tantam sentiunt oblectationem, tantisque delitiis fruũtur, vt duplum sustineant ieiunij tempus, & vix semel intra sex dierum spatiũ necessarium gustent cibum, perinde ac si (quod de cicadis fertur) acre vesci assueuerint, & cantus ipse (vt arbitror) facilem toleratu reddat inediam. Septimum [†] verò diem omnino sacrum festum ac celebrem censentes, singulari hoc honore dignantur, vt in eo post curam animæ impensam, corpora tandem vt iumenta curent, remissa aliquantisper laborum continoitate. Nihil edunt magno sumptu vel studio paratum, sed frugalem panem, & obsonij loco sales: quos si qui sunt in victu delicatiores, vnà cum hyssopo conditos sumunt. Aquam bibunt haustam ex fluentis. Eo pacto esuriem & sitim, quas natura generi mortalium tanquam dominas imposuit, nihil blandientes, sed ea solùm citra quæ vita nõ subsistit porrigentes, demulcent. Idcirco tantummodò edunt ac bibunt, vt famem & sitim sedent: satietatem vt insidiosum tam animi, quàm corporis hostẽ auersantur. Ad hęc cùm duplex sit genus tegumenti, vestis scilicet & domus: diximus de domo, quòd sit ornamenti expers, nulloque fermè negocio ad solum vsum necessariom constructa. Vestis [°] similiter est simplicissima, quæ ab æstu & frigore tutari illos possit. Nimirum hyeme pallium villosum & crassum: Æstate tunica subtilis. Et (vt in summa dicam) student in omnibus à fastu esse immunes, vt qui probè sciant superbiæ vitiũ à falso, humilitatis virtutem à vero sumere principium. Verum insuper & falsum tanquam fontes esse. Ex hoc enim species malorum tot diuersę: ex illo bonorum humanorum diuinorumq; omnium affluentię deriuantur. Libet hic celebriores quoque eorundem congressus, & morem cõuersandi in conuiuiis suis hilariorem recensere, atq; opponere quę alij agitare solent cõuiuia. Quippe qui postquam mero se ingurgitârint, quasi non vinũ bibant, sed potius turbulentum & furiosum quiddam, aut aliud grauius naturalis rationis alienationẽ passi, vociferantur & rabiem ostendunt, vt solent immanes bestiæ: necnon cominus insurgentes mutuis impetunt se morsibus: & nares, auriculas, digitos, aliasque corporis parteis mordicus pręfectas deglutiunt, ita vt facere verũ videatur id quod de Cyclope & sociis Vlyssis fabulosum narratur à Poëta, illum membra hominum, vt panis frusta deuorasse. Atqui vel Cyclope isti sunt crudeliores, cùm is suspectos sibi hostes vlcisci vellet: hi autem in socios & amicos sęuiant, nec rarò in cognatos violatis communis mensæ & familiaris cõuictus legibus atque induciis. Qua in re gymnicorum certaminum specimen peruersum præbent, quorum honestam exercitationem, veloci legitimum numisma præcidentes, nõ athletæ, sed athlij rectius, idest, infelices, appellandi sunt. Nam quę illi sobrij in stadiis, spectantibus Grææciæ populis & aduenis, interdiu victorię gratia & coronarum quę victoribus olympicis decernuntur, cum multa gerunt solertia: Isti adulterina imagine repræsentant in conuiuio per tenebras nocturnas ebrij, bacchantes, sine arte, & prauè cum ingenti dedecore, iniuria, & calamitate illorum qui talia sustinent. Quòd si non aliquis velut certaminis præfectus, interuentu suo compescuerit, in maiorem capti licentiam, ad internecionem vsq; pugnant, cædentes simul & cadentes. Neq; enim leuiora auferunt quàm inferunt aut disponunt. In quod peccati periculiq; genus temerè incurrunt, quicunque hoc modo (vt ait Comicus) non in proximorum tantum, sed in suam quoque ipsorum perniciem vinom bibere non dubitant. Hic fit, vt qui paulò antè incolumes amicique inter se ad conuiuium accesserunt, haud multò pòst inde mutili atque inimici discedant, & aliqui aduocatorum ac iudicum, alij chirurgorum medicorumq; ope indigeant. Cæterũ ex cõpotoribus qui videntur moderatiores, nõ aliter quàm si mandragora intemperata essent poti, obiecto sinistro cubito, ceruicem obliquè inuersam fulciẽtes, & in calices crapulam eructantes ipsos, profundo fumno ita comprimuntur, vt nihil penitus vel animaduertãt, vel audiant, qui vnicum habere sensum putandi sint maximè omnium seruilem, nempe gostom. Noui etiam nonnullos, qui vino ad summum iam pectus imbuti, antequam penitus demersi sepultique sint futuram postridie compotationem largitis symbolis pręcõcinnant, quasi præsentis lætitiæ partem esse ducant speratam denuò ebrietatem. Qui viuere pergunt in hunc modum, ij domum & familiam suam perdunt: atq; parentibus, vxoribus, patriæ, sibique ipsis inimici existunt. Luxu enim diffluens & perdita vita vniuersis parat nocumentum. Sed laudabit fortasse quispiam, eam quę nunc eminentior apparet conuiuiorum rationem, desiderio adductus Italicæ illius magnificentiæ ac mollicieі, quã Gręci Barbarique passim ęmulãtes, magnos faciunt apparatus, ostentationis potius quàm

epulatio-

epulationis gratia. Vtpute triclinia & lectulos alios dispositos in orbem ex ebore, vel testudine, vel preciosiore quoque materia constructos: additis plerumque gemmarum incrustamentis. Strata item alia purpurea cum auro intexto, alia tincta succo floris, & ad visus lenocinium, omni colorum genere variegata. Pocula fermè innumera iuxta singulas species in seriem expansa. Adde cyathos, phialas, calices, & alia vasa diuersi generis miro torni ac sculpturę artificio ab industriis viris elaborata, vt quę ab autore Thericlea dicuntur. Serui adsunt tum forma, tum cultu venustissimi, nec tam ad ministeriũ (vt cõiicere est) quàm ad oblectationem intuentium producti. Pueri ex iis pincernarum munere funguntur: adulti satellitum, loti omnes atq; expoliti. Facies etiam sculpturis & picturis quibusdam insignitas habent, capillos concinnè implexos & constrictos: nam vel promissos ferunt, vel non tonsos omnino. Vel eos solùm qui à fronte sunt, ita vt à suprema parte exæquati omnes, figuram lineæ circularis absolutam reddant. Tunicas induti sunt arachnæis telis tenuitate conferendas, & candidissimas: Zonisque succinctas, vt pars anterior infra genu, posterior paululum infra poplites sit dimissa. Vtramque rursum partẽ crispis complicationũ rugis collectam constrictamque iuxta tunicularum connexionem ex transuerso sinu suspensam tenentes, & concauis laterum partibus latius distensis custodiæ præsident, obseruantque si quid imperetur. Alij adolescentes sunt prima barbę lanugine efflorescentes, qui paulò antè ab impudicis hominibus in deliciis habiti fuerant, & ad obsequia indigna nimio studio exercitati. Ex his opinio paratur opulentiæ, etiã inopibus, vt norunt, vt entes, cum reuera insignem boni honestique arguant inscitiam. Accedunt obsoniorum cupediarumque, & condimentorum miræ varietates, quibus præparandis coci, aliique lautitiarum artifices miserè insudant: nec solum (quod ex vsu foret) gustũ suauitate, sed visum etiam venustate delectandum curant. Septem eò vel plures importãtur mensæ, omnibus refertæ epulis: quas terra, mare, fluuij, & aër producunt, nullum non electum, nullum non obesum ex animalibus, piscibus & volucribus ęstandis, nullum nõ, quò magis gulam conciliet, opiparè conditum, quasi hoc studij debeant, ne qua omnino escarum, saporumque species in rerum natura remaneat immunis. Postremæ tandem mẽsæ adueniunt omni fructuum genere onustæ, præter illas quæ inter ludos & post cœnam sicut commessationes, vt quæ epideipnides appellãtur. Auferuntur autem vacuæ paropsides, adeo inexplebiles sunt conuiuæ, se mergorum more ingurgitantes: vt qui carnium nonnullas ad intima vsque ossa vorant: alias detruncantes laniantesque relinquunt semæsas. Vbi demũ nausea cibi oborta est, ventribus ad fauces vsque oppletis, tanquam adhuc vacui ex gulæ desiderio, licet de esu iam desperent, ceruice nihilominis circumacta, copiam lautitiarũ; ferculorum oculis, nidorem verò naribus apprehensant. Postremò visu quoque & olfactu plenè satiatis, cęteros hortantur ad vescendum, tam conuij apparatum, quàm exhibentis magnificentiam laudantes. Sed quorsum prolixa isthęc narratio? Vt nimirum hominibus vitam agentibus honestiorem, & quæ dicta sunt damnantibus, magis adhuc eam stringerem, si quid superest istiusmodi affectuũ, quos minui quàm fieri potest maximè operæpretium est: cùm procliue sit nonnullis optare res neutiquam sane optabiles, famem & sitim cum luxu cibi ac potus in conuiuiis istis vsitato. Porrò ex priscis Gręciæ cõuiuiis, duo potissimũ celebria & insignia memorantur, quibus & Socrates ipse interfuit. Vnum Galliæ, quando coronato Autolyco propter victoriam & epinicia factum est epulum solenne. Alterum fuit Agathonis. Quæ quidem duo memoriæ prodenda censuerunt, viri tum moribus, tum doctrina verè philosophi Xenophon & Plato, vel ea de causa quòd posteros credetent exemplum inde accepturos esse studiosæ conuersationis in conuiuiis præstandæ. Verum si ea quoque cum his, quæ nostris istis vitæ contemplatiuæ amatoribus propria sunt, contulerimus, pro risu erunt. Vtrunque igitur voluptuarium est: humanius tamẽ quod scribit Xenophon, vbi adsunt feminę tibicines, saltatores, histriones, mirifici: veluti præstigiatores, & scurriles poetæ, salsa gratiosaque dicteria magnæ sibi gloriæ ducentes: & alia quędam ad hilariorem animi remissionem spectantia. Platonicum verò fermè totum de amore est, nec eo solùm, quo viri fœmineque insaniunt inter se quod genus concupiscentiæ naturæ legibus inseruit: sed quo etiam masculi in masculos sola ætate differentes fœdè exardescunt. Si quid aũt in illo de amore & Venere cœleste occurrit dictum, id solùm ad honestæ cuiusdam ciuilitatis prætextum adstitum fuit. Nam maximam sermonis partem sibi vẽdicat amor ille cõmunis & tritus, qui vitilis fortitudinis virtutem humanę vitæ & bello & pace imprimis conducibilem de medio tollens, muliebrem ingerit imbecillitatem, & effeminatos reddit viros ipsos, quos omnibus ad robur conferentibus exercitiis cõflictari oportet. Pueritiam etiam corrumpit, quam in amasiæ conditionem subinducit: cuius itidem amatores afficit grauissimis damnis corporum, animorum atque facultatum. Necesse est enim impuri hominis istiusmodi

mentem

mentem quidem ad nequitias tales penitus intensam, in iis solùm perspicacem esse, & ad reliqua omnia seu priuata, seu cõmunia negotia cœcutire, vtpotè à cõcupiscentia obcœcatã. Corpus verò curis laboribusq; nimiis, si præsertim vota non succedant, tanquã liquefactũ cõtabescere. Ipsas etiã facultatea duplici ex causa imminui, ob incuriã scilicet, & impensam. Aliud pręterea inde nascitur maius & publicum malum, quòd vrbium solitudinem, & optimi omnium generis humani sterilitatem moliuntur: & sicut imperiti agricolæ pro gleboso campo seminant arenosas vel saxosas terras, aut aspera quæuis loca, quæ non solum nihil germinare valent, sed etiam sementem perdunt. Sileo interim fabularum figmenta, & homines illos bicorpores, qui primitus per amoris mutui efficaciam concreti, postea denuò dissoluta compage illa in pristinas partes seiuncti sunt. Persuaderi hæc multis non ægrè possunt, & ex ipsa commenti nouitate inescare aureis. Sed vt vanissima facilè reiiciunt ij, qui Moysem norunt, & ab ineunte ætate veritatis amore sunt imbuti: vnde ab omni fallacia immunes perpetuò existunt. Cùm ergo famosa illa conuiuia ineptiis scateant eiusmodi, vt sui redargutionem in seipsis habeãt. Si quis ad opinionem vulgi & famam de illis cum falso honestatia prætextu traditam respicere non velit, opponat nunc altera ex parte conuiuia horum Philosophorũ, qui iuxta Moysis prophetæ sacras enarrationes speculandia naturæ rebus vitã, seq; ipsos prorsus dedicãrũt. Hi primũ [7] per 7. hebdomadas congregari solẽt nõ simplicẽ solũ & vnicã venerãtes, sed & septuplicẽ hebdomadã vt virtute plenã: castã enim ac perpetuò virginẽ esse intelligunt. Est aũt hæc præuia quędã dispositio ad maximũ illud festũ Pentecostea, cui numerus cessit quinquagenarius omnium sanctissimus & naturę intimus, ex trianguli virtute rectum angulum habentis, quod est principium generationis, & constitutio vniuersorum. Vbi cõuenerũt albis vestibus induti cum alacritate mira & suprema quadam grauitate, signo per vnum ex eis, quos ab officij vicissitudine Ephemereutas vocant, dato, priusquam discumbant, ordinatè, decoreque stantes, facies suaa pariter & extensas manus ad cœlum sustollunt: illas quidem vt edoctas quæ sunt spectatu digna intueri: has verò vt puras à quęstu; nullaque parãdæ rei ansa contaminatas. Dehinc precantur Deum vt propitius adsit, & iuxta mentem fœlix cõtingat is conuictus. Post precationem discumbunt præsbyteri, id est, seniores, iuxta diuinorum ordinem iudiciorum. Non enim senioreacẽsent grandeis natu ac senio confectos, vt nec rursum iuuenes admodum seu pueros, si tardius illi hoc institutum amplexi sunt: sed eos demum, qui iam inde à pueritia initiati, pubertatis annos, atque adeo ipsum ætatis florem contemplationi, quę philosophiæ pars est pulcherrima & diuinissima, impenderunt. Epulantur vnà etiam mulieres, virgines grandæuæ vt plurimum, quæ castitatem ipsam non necessitate vlla (vt pleręque apud Græciam sacerdotes) potius quàm sponte [8] ac deliberato animo conseruant, sed præ zelo studioque sapientiæ, cui vt suauius conuiuant, oẽm corporaliũ voluptatum curam prorsus abiecerũt: neq; mortaliũ fœtũ, sed immortaliũ sobolẽ affectant, hãc aũt parere soli potest aĩa Dei amica, seminante in ea summo patre radios intellectuales, quibus deinceps sapientię dogmata speculari possit. Distributus est autem mensę accubitus viris ad dexteram, ad sinistrã mulieribus seorsum. Hic sanè existimet quis lectulos & si non sumptuosos, molliusculos tamen ingenuis, ciuilibus & Philosophię studiosis viris concinnatos esse. At qui thori sunt duntaxat materiæ cuiusdam leuissimę, puta herbacei & ex papyro, quam regio producit, humi strata, paululum assurgunt fulcra quędam sanè quàm vilia ad cubitos vsq;, vt inniti queant. Nam de Laconica illa nimia austeritate nonnihil remittunt, omni verò & tempore & loco [9] libertatem seruare student, eoq; ferunt facilius, quoniam voluptatis philtra totis viribus auersantur. Mancipiis ad ministeria non vtuntur, cum seruorum possessionẽ ducant à natura esse alienam: hæc enim omneis ex æquo procreat liberos: sed iniustitia & cupiditas hominum quorundam, inæqualitatem omnis mali radicem affectantium, robur ab infirmioribus vi sublatum, potentioribus adiecerunt. In hoc itaq; sacro conuiuio seruus est, vt dixi, nullus: sed liberi vicem ministrandi supplent, quoties opus est: neque id faciunt inuiti, vel mandatum vllum expectantes, verùm vltrò cum multo studio & alacritate iussa pręuertentes. Siquidem non liberi quicunque ad munia isthęc ordinantur, at iuuenes duntaxat: iique optimi ex sodalitio accuratissimè discussi ac electi, quales esse par est, ciuiles, ingenuósque ad supremum virtutia ascendentes. Quamobrem velut filij germini libenter & cupidè patribus matribusque parent. Imò quos habent cum plurimis communes, eos sibi magis proprios parentea censent, quàm ipsosmet à natura datos: nec id sanè iniuria, nam homini bene sapienti nihil ęquè proprium intimumque esse debet, vt ratio boni & honesti, quæ καλοκαταϑία dicta est. Ad ministrandum porrò illi solutis cingulis ac vestibus demissaia, ne quam in conuiuio prę se ferant seruilis habitua imaginẽ. Non me latet, aliquos hoc audito risuros esse, at ridebunt soli, qui flenda committunt.

Nihil

7 Quod hic dicit Philo de preparatione 7. hebdomadarum, & de festo Pẽtecostes, intelligę de sancta quadragesima, & de festo Paschatis. Nam in primitiua Ecclesia in Quadragesima ieiunabãt, & preparabãt se, non aũt in 50. diebus post resurrectionẽ Dñi, vt habes ex Beda & aliis patribus, ac cõmuni Ecclesiæ vsu. Et quadragesima ipsa cõstabat ex l. diebus, hoc est, 7. hebdomadibus, vtpote quæ a dominica l quinquagesimæ, nõ aũt a feria iiij. cinerum initium habebat, vt patet ex decreto Telesphori, & vt etiam hodie seruãt nõ religiosi. Festũ etiã dñicæ resurrectionis, festũ est maximum, & principiũ dicitur generationis spiritualis: Nam destructa morte, vita eo die nobis reparata est, et ideo etiam in eo in signum letitiæ albis vestibus induebãtur. Quod ideo hic appellatur Pẽtecoste, quia si incipias numerare quadragesimam a Dominica quinquagesimæ, septẽ erunt hebdomadæ, et dies Paschę quinquagenari⁹. Ex quo habes sanctam quadragesimam etiã in primitiua Ecclesia fuisse in maxima obseruantia.

8. Vide virginitatem iam inde a principio nascentis Ecclesiæ seruari solitam, non ergo est res impossibilis vt quidam modo impie dogmatizant.

9. O heretice, qui tantopere Chris

Nihil propinatur vini per illos dies,sed aqua [10] limpidissima, & frigida quidē pluribus, calefacta verò iis tantum qui iam senio exhausti sunt, non item si qui eam suauioris potus gratia desiderent. Mensa apponitur munda penitus ab iis quæ sanguinem habent. In ea [11] panis est pro nutrimento,pro cæteris autem cibariis sales,quibus aliquid condimenti loco admiscere delicatorum est.Ipsis enim tanquam sacerdotibus recta dictat ratio sobrias victimas immolare & comedere.Vinum verò,pharmacum est quoddam vecordiam infundens. Et cibi opipari gulam irritant pecudum propriam & insatiabilem. Ea sunt conuiuij auspicia.Iam vbi accubuerunt conuiuæ ordinati, sicut prædiximus, adsistentibus ministris paratis multo cum decoro.Sed tunc(inquiet aliquis) decoro locus non est. Imò adhuc magis quàm prius,adeo vt vel mutire, vel vehementius respirare audeat nemo.Quęritur discuriendum aliquid è sacris literis,vel propositum ab altero vnus dissoluit,citra curam ostentationis,cùm nullam doctrinæ aut eloquentiæ ambiat gloriam:quin potius alium exoptet solertius rem perpendere.At cęteri nihil inuident,etiam si non sint minus perspicaces.Simile est omnibus discendi desiderium.Et vnus quidem is qui docet,sermone vtitur quieto & lento,repetitionibus subinde factis immorans,atq; animis auditorum sententias insculpens.Alioqui enim interpretationem lingua volubili, & spiritu irremisso factam cùm nequeat æquatis passibus insequi audientium intellectus,retro subsistit,& excidit ab eorum quę dicuntur apprehensione.Reliqui verò erecto in illum vultu intuentes,& in eodem corporis situ permanentes,auscultant.Si capiāt dicta,id nutibus & aspectibus significant vt docentem laudent,cum hilaritate vultum circumducūt: Si quid addubitent,hoc motu capitis segniore indicant, summique digiti dextræ manus protensione.Nec attendunt minus iuuenes qui adstant,quàm ij qui discumbunt. Fiūt autem literarum sacrarum expositiones per subintellectos sensus in allegoriis.Nam hisce viris videtur vniuersa legis constitutio similis esse animali, cuius corpus quidem sit ipse verborum contextus;anima verò sensus quidam inuisibilis in verbis illis reconditus. In quo sanè iam cœpit anima rationalis,quæ sibi sunt peculiaria insigni modo contemplari, dum per voces tanquam per speculum expressa, redditaque inspicit genera quædam intelligibilium rerum longè pulcherrima, Vnde explicatis detectisque signis,nuda mysteria in lucem profert,ab iis demum percipienda,qui vel leuiter moniti occulta per nota speculari valent.Vbi tandem satis disseruisse videtur Pręses,ac fœliciter cessisse tam docenti sermo conatibus certis ad scopum perductus,quàm audientibus dictorum intelligētia: plausus fit à cunctis ad vesperam vsque simul gaudentibus. Tum exurgens vnus hymnum [12] canit in Dei laudem vel recens à se factum,vel pridem ab aliquo priscorum vatū, qui carmina & cantica permulta ipsis reliquerunt trimetri generis.Prosodias itē & hymnos varios,qui ad libamina,ad aram,in stationibus quoque & choris concinuntur,diuersis quę in choro fiunt conuersionum vicibus eleganter commensurati. Post illum alij quoque sigillatim canunt, ordinem suum ac decorum optimè seruantes, cæteris interim magna cum quiete attendentibus, præterquam vbi ad extremas certas hymni parteis,accinenda sunt quæ vocant Ephymnia.Tunc enim omnes simul vir & mulieres pariter exclamant.Decantatis hymnis per singulos, mensam [13] quam diximus iuuenes important,in qua sanctissimus omnino ille cibus appositus,panis licet fermētatus:& pro eduliis sales cum hyssopo mixti.Idque ob reuerentiam sacræ illius mensę,quæ in priore templi parte sita est.In ea enim azymi sunt panes,id est absque fermento,& sales prorsus inconditi:eò quòd deceat simplicissima & syncerissima quæque in optimam sacerdotum partem velut ministerij præmium deputari.Homines verò cæteros,licet similem obseruent ritum,ab azymis tamē abstinere,vt hoc habeāt pręrogatiuę,qui aliis dignitate pręstant.Peracta cœna [14] subdunt vigilias in quibus pernoctare solent,& cantare hoc modo.Confertim surgunt omnes ex vtraque parte,conuiuium quoddam secundū celebraturi,& primum fiunt chori duo,virorum vnus,alter mulierum.In vtroque suus eligitur dux ac præsultor,qui simul & personę dignitate,& arte Musicæ antecellit.Deinde hymnos canunt in Deum,metris & modulationibus multis compositos, nūc iunctis vocibus resonantes vna,nunc sibi inuicem congruè respōdentes,cum certis manuum gesticulationibus,tripudiisq;,& diuini afflatus signis manifestis.Tripudiant autem iuxta genera carminum diuersa progressim, statim conuersim,reuersimque prout conuenit se gerentes. Posteaquàm ita duo chori diuisim suum tale agitauēre conuiuium in festi cuiusdam Bacchici similitudinem diuini amoris studio vt mero æstuantes,vnicū ex ambobus chorū efficiunt,ad ęmulationē illius qui olim secus mare rubrū factus est,ob patratum illic miraculum:quando,videlicet,aliorum quidem salutis,aliorū verò exitij causa extitit ipsum pelagus interruptum,& violenta sectione ita subductum, vt aquis vtrinque tanquam muris consolidatis spatium inter medium in viam nobilem & siccam decisum ac dilatatum sit,

per

stianam libertatē extollis, nota hic modum quo eam assequi possis, nēpe si voluptatis il le crebras totis viribus auersaberis. Non ergo est Christiana libertas carnis, sed spiritus.

10. *Ecce quō in principio Ecclesiæ potus sanctorū erat aqua vel frigida vel calida, vinum autem nequaquam.*

11. *Ecce iterum victus tenuitas & parcitas.*

12. *Quō audeat quis cantus Ecclesiasticos & hymnorum in choro decantationē reprehendere, cum eorum vsus sit tā vetustus.*

13. *Habes quod orare ante et post cibū Christianus mos est.*

14. *Ecce vigilias & pernoctationes: ecce cantum & modum in cōmuni orandi.*

per quam iter pedestre fecit populus vsque ad oppositum latus continentis: inde ad æditiora loca transmittendus. Hostes verò qui subsequebantur, vndis hinc inde in alueum, qui modo solis specimen & vsum præbuerat, denuo refusis, occurrentes demersi absumptique sunt. Hoc Dei opere conspecto, & beneficio accepto, quod sermonem, cogitationem, spemque omnem vinceret, permoti simul viri ac fœminæ, numineque afflati, & in vnum collecti chorum pro gratiarum actione Hymnos seruatori Deo concinebat: Moyse quidem propheta inter viros, Maria verò prophetide inter mulieres chori præsidem agente. Illius itaque chori simulachrum refert hic cultorum & cultricū chorus, in quo æditis redditisque vicissim vocibus & cantibus, sonus virorum grauior, & acutior mulierum contemperati, suauem efficiūt, ac verè musicam symphoniam. Pulcherrimę ibi sententiæ, venustissimæ dictiones, & personæ chori honestissimæ. Horum porrò omniū vnicus est finis, pius Dei cultus. Eo igitur tam honesto temulentiæ genere ad diluculum vsque inebriati non capite grauato, non oculis somno conniuentibus: sed magis etiam quàm in conuiuij accessu experrecti illi, vultuq; & toto corpore recti ad auroram stantes, simulatq; orientem solem conspexerint, extensis in cœlum manibus fœlicem sibi diē precantur, lucemque veritatis, & visum mentis perspicacem. Finitis precationibus, redeunt in sua singuli domicilia, quæ semnêia dicuntur, ad parandam atque excolendam grauiter vt solent, philosophiam. Et hactenus quidem nobis dictum sit de præclaris illis Dei cultoribus, qui naturæ rerumque omnium speculationem amplexati, solius animæ vitam viuunt, cœli ac mundi vniuersi ciues: & omnium Patri opificique Deo peculiariter grati, coniuncti sunt ob virtutem, quę amicitiam ipsis conciliauit, quod munus est homini maximè proprium, addita benè honestèque viuendi ratione, quæ καλοκαγαθία dicitur, fortunis omnibus longè potiore: quippe quæ ad summum ducit fastigium fœlicitatis.

Habetur in eius martyrolog. sub 7. Calend. Maii.

VITA SANCTI MARCI EVANGELISTÆ, per Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

Alexadrię natale sancti Marci Euangelistę. Hic discipulus & interpres Apostoli Petri, rogatus Romę à fratribus scripsit Euāgelium. Quod quantò tardius cęteris inchoauit, tantò in longiora scribendo tempora porrexit. Ab initio namque Euangelicæ prædicationis quæ per Ioannem facta fuit, cœpit, & ad illud vsque tempus narrādo peruenit, quo Apostoli idem Euangelij verbum torum prædicando disseminauêre per orbem. Quod eùm Petrus audisset, probauit, & Ecclesiis legendum sua [1] autoritate edidit. Quo assumpto idem Marcus perrexit Ægyptum, & primus Alexandriæ Christum annuncians, constituit Ecclesiam tanta doctrina & vitæ continentia, vt omnes sequutores Christi ad exēplum sui cogeret. Meminit huius Marci & Petrus in prima epistola, sub nomine Babylonis figuraliter Romā significans. Salutat, inquit, vos quę est in Babylone collecta Ecclesia, & Marcus filius meus. Qui constitutis & confirmatis Ecclesiis per Lybiā, Marmaricam, Ammoniacam, Pentapolim, Alexandriam, locáque quæ Bucolicæ dicebātur, vicina Alexandriæ, circa mare Ægyptium, plena ferocium barbarorum, atq; Ægyptū vniuersam, ad vltimum tentus est à paganis, qui remanserunt Alexandriæ. Qui videntes eum die sancto Paschæ [2] missam facientem, miserunt funem in collo eius, & trahebant eum ad loca Bucolicæ, quæ erant iuxta mare sub rupibus, vbi erat Ecclesia constructa. Et defluebant carnes eius in terram, ac saxa inficiebantur sanguine. Vespere autem facto miserunt eum in carcerem, vbi circa mediam noctem, primò Angelica visitatione confortatus est, deinde ipso Domino sibi apparente, ad cœlestia regna vocatus est. At mane dum traheretur ad loca Bucolicæ, gratias agens & dicens, Domine, in manus tuas commendo spiritum meum, defunctus est, & à viris religiosis sepultus in loco lapidis excisi cum [3] gloria. Ordinauerat autem pro se Episcopum Alexandriæ Anianum. Mortuus est autem octauo Neronis anno. Aliis quoque ecclesiis longè lateque Episcopos, Præsbyteros, & Diaconos dederat.

1. Et hinc accipe vel ad solum pontificē Romanæ vrbis solummodo, vt ad Ecclesiæ, caput pertinere canonicas scripturas iudicare, easq; Christi fidelibus legendas proponere.

2. Si die sancto Paschæ B. Marcus Missam faciebat, liquet velint nolit hæretici, Missam non esse nouitium inuentū: & quod S. Apostoli Missas celebrauerunt.

3. Nota, Et a viris religiosis sepultus cum gloria.

SANCTI MARCI APOSTOLI ET Euangelistæ martyrium.

Per Simeonem Metaphrasten.

XXV. Aprilis.

TEMPORE illo cùm Apostoli per omnem orbem terrarum dispersi essent, diuina volūtate factum est, vt vir sanctissimus Marcus Ægypti regionem adiret. Euangelistam hunc esse sancti Apostolicæ Ecclesiæ Canones cōstituerunt, eò quòd primus ipse in tota Ægypti regione, Lybia, Marmarica, Amaniaca, & Pētapoli, Christi Euangelium quod scripserat, & eius ad

nos aduentum prædicauit. Erat enim tota illa regio hominibus referta, qui cùm essent de incircunciso & durissimo, idolis seruiebant, pleni omni impuritate, & impurorũ spirituũ cultores. Per omnes enim vrbes ac prouincias, templa & lucos constituebant. Syderum etiam euenta, & Magicæ artes, omnísque dæmonum facultas apud eos exercebatur, quam Dominus Iesus, cùm in eam regionẽ iuisset, dissoluendam atque euertendam præmonstrauit. Cùm igitur diuinus Euangelista Marcus in Cyrenem vrbem Pentapolis venisset, & cœleste Christi regnũ prædicasset, & apud eos miracula ingentia fecisset: (ægrotos enim curauit, leprosos mundos reddidit, ac diuinæ gratiæ verbo impuros & feroces spiritus eiecit) multi per eum crediderunt in Dominum Iesum Christum, & fecerunt, vt eorum simulachra in terram deiicerentur: qui & baptismate illuminati sunt in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Amen. Illic igitur per sanctum spiritum ei reuelatũ fuit, vt ad Pharitem Alexandriam abiret, & bonam Dei sementem illic spargeret. Itaque beatus Euangelista Marcus ad stadium, tanquam generosus, & fortis Athleta, prompto animo gradiebatur. Cumque fratres ipsos salutasset: Dominus, inquit, meus mihi dixit, vt ad vrbem Alexandriam proficiscar. Fratres autem eò vsque illum deduxerunt, quoad in nauigium ingressus est, Cumque panis buccellam degustassent, benè illi precantes, eumque deducentes, sic dicebant: Dominus Iesus Christus prosperum faciat iter tuum. Beatus verò Marcus postridie Alexandriam venit. Cumque descendisset è naui adiit locum quẽdam, qui vocabatur Mendion. Cùm autem eius vrbis portam ingressus esset, statim ipsius calceamentum dissolutum fuit. Quod beatus Apostolus intelligens: Verè, inquit, via hæc expedita & facilis est. Visoque veterum calceamentorum sutore, calceamentum reficiendũ ei tradidit. Ille verò calceamentorum sutor subula sinistram manum suam percussit, & continuò clamauit: Vnus Deus est. Id cùm beatus Marcus audiuisset, secum cogitans, ac ridens dixit: Prosperum fecit Dominus iter meum. Cumq; in humum despuisset, ex ipso sputo lutum confecit, & eius viri manũ illinens: In nomine, inquit, Iesu Christi viuentis in secula, esto sanus: ac statim eius viri manus sanata est. Sutor autem ille cùm Apostoli Marci potentiam, & orationis efficacitatem, habitumque virtutis exercitationi conuenientem animaduertisset: Precor, inquit, te homo Dei, vt venias hodie, & diuertas ad domũ serui tui, vt simul pane vescamur. quoniam misericordia hodie me prosecutus fuisti. Beatus Apostolus Marcus ea re valde lætatus: Dominus, inquit, dabit tibi panem vitæ cœlestis. Homo igitur ille valde hilaris, coëgit Apostolum domum suam diuertere. Quam cùm beatus Marcus introiuisset: Benedictio, inquit, Domini hîc sit. Precemur Deum fratres. Ac simul precati sunt: & post preces accubuerunt. Vt verò benignè se vicissim acceperunt, dixit homo ille: Pater obsecro te, quis es? Et vndénam oratio ista tã potens in te profecta est? Cui sanctus Marcus dixit: Ego seruus sum Domini Iesu Christi filij Dei. Vellẽ inquit ille, Deum videre. Tum sanctus Marcus: Illum ipsum tibi ostendã. Cœpitq; sanctus Apostolus exponere initium illius Euangelij, Liber generationis Iesu Christi filij Dauid, filij Abrahã: eique ostendere, quæ Prophetæ ipsi de Christo prædixerunt. Vir autẽ ille: Istas, inquit, Domine, scripturas, quas tu dicis, nunquam ego audiui, sed Iliadem, & Odysseam, & quæcunque Ægyptiorum filij doceri solent. Tunc cœpit sanctus Euangelista Marcus Christum ipsi nunciare atque ostendere huius mundi sapientiam stultitiam esse apud Deũ. Credidit homo ille Deo propter ea quæ à Marco dicta sunt, & propter signa, & prodigia per eum facta, ipseque & tota eius domus, & magna eius regionis multitudo ab Euangelista ipso illuminata est. Erat autem hominis illius nomen Anianus. Cùm verò creuisset numerus eorum qui in Domino crediderunt, audiuerunt ciuitatis illius optimates, Galilæũ quendam illuc venisse qui deorum sacrificia euerteret, & ipsorum cultum impediret. Quam ob rem eum interficere studebant, atq; insidias multas ei faciebant. Quas cùm sanctus Marcus cognouisset ordinauit Episcopum Anianum, & tres præsbyteros, Malchum, Sabinum, & Cerdonẽ, ac septẽ diaconos, & alios vndecim, qui ecclesiasticum ministeriũ obirẽt. Quo facto aufugiens rursus in Pentapolim venit. Ibi cùm annos duos transegisset, & fratres qui illic erant cõfirmasset, Episcoposq; & clericos per regionẽ illã ordinasset, rursum venit Alexandriam. & eius loci fratres multo numero, & gratia & scientia Dei auctos inuenit, qui & Ecclesiã sibi ipsis ædificauerãt in iis locis, quæ Bubulci nomẽ habent, maritimaque sunt, infra præcipitia quędam posita. Qua re iustos ille vir multùm gauisus est: cumq; gentia in terrã posuisset, diuinam gloriam celebrauit. Cùm verò multũ temporis transiisset, & Christiani aucti essent Idola ipsa irridebant, & Græcos qui ea colerent, subsannabant. At Græci posteaquàm audierunt sanctũ Euangelistam Marcum illuc venisse ardore quodam atq; inuidia repleti sunt, eò quòd audirent admirabilia quædam per eum fieri. Ægrotos enim sanabat. leprosos mundabat. surdis auditũ ita restituebat, vt Euangelii prędicationẽ ab eo percipere possent: multis deniq; cæcis visum prestabat. Quãobrem illũ insectabantur. Quem cùm non inuenirent, stridebant dentibus suis, & in sacrificiis,

crificiis,& Idolorum suorũ debacchationibus,aduersus sanctissimũ virum vociferantes, dicebant:Multæ sunt huius magi & venefici violentiæ. Factum autem fuit,vt beatus, & [1] festus dies noster,hoc est,sanctũ Pascha die dominico celebraretur,octauo Calendas Maij,hoc est,vigesimoquarto die mensis Aprilis,qui ab Ægyptiis Pharmutius vocatur. Illo autem tempore & Serapidis illorum Dei debacchatio celebrabatur. Cùm igitur eã temporis oportunitatem nacti essent,homines quosdã subornatos miserunt, qui Apostolum sanctas [2] diuinæ oblationis preces, & ministeriũ facientẽ inuenerunt. Quem cùm comprehendissent,fune in eius collum iniecto,trahebant,ita dicẽtes: Trahimus bubalum hunc ad bubulci stabulum.At sanctus Marcus cùm traheretur,Saluatori Christo gratias agens:Gratias,inquit,ago tibi Domine Iesu Christe,quòd dignus habitus sum, qui pro nomine tuo hæc paterer.Eius autẽ carnes decidebant,& sanguine ipso lapides inquinabãtur.Erat eius diei vespera,cùm in carcerẽ eũ coniecerunt,donec inter se decernerent, quali morte ipsum de medio tollerent.Media verò nocte,ianuis clausis,& custodibus ante ianuã excubantibus,ecce terræmotus magnus factus est.Angelus autem Domini cùm descendisset de cœlo,tetigit ipsum,dicens:Serue Dei Marce,summe omniũ illorũ sanctorũ,qui sunt in Ægypti regione,en scriptũ est nomen tuũ in libro vitæ cœlestis,& cõnumeratus es cum sanctis Apostolis, & memoria tua non delebitur in ęternũ.Eiusdẽ chori consors eris,cuius cœlestes & supernæ potentiæ consortes sunt.Archangeli spiritũ tuum in cœlos suscipient,& reliquiæ tuę in terris nõ peribunt.Hanc visionẽ cùm beatus Marcus vidisset,manus suas in cœlũ [3] extẽdit,ac dixit:Gratias ago tibi,Domine mi Iesu Christe,quòd non dereliquisti me,sed cũ sanctis tuis me connumerasti.Precor te,Domine Iesu Christe,vt accipias in pace animam meã,neq; me reprobes,aut excludas à gratia tua. Cumq; hæc ille dixisset,Dominus Iesus Christus ad eũ venit figura illa quam habebat, quo tempore versabatur cum Discipulis suis,& qua forma erat,antequàm crucẽ passus,& sepultus fuisset.Qui & ei dixit:Pax tibi Marce Euangelista meus. Beatus verò Marcus dixit:Pax tibi Domine Iesu Christe.Cùm verò dies illuxisset,venit illuc ciuitatis multitudo,quæ cùm illũ eduxisset è carcere,rursus in eius collũ funẽ iniecerunt,eumq; pertrahentes,dicebant:Trahamus bubalũ in bubulci stabulum. At beatus Marcus eò maiores gratias omnipotenti Domino Iesu Christo agebat,dicens:In manus tuas Domine cõmendo spiritũ meum.Cumq; hoc dixisset,tradidit Deo spiritum. Impiorum verò Græcorũ multitudo,cùm ignem eo in loco,qui Angelorum nomine appellatur, accendisset, illius viri iusti reliquias combureret. Tunc Domini & Saluatoris nostri Iesu Christi prouidentia factum est,vt turbo quidam erumperet,& tempestas magna fieret, & sol ipse radios suos contraheret,tonitruaq;,& eorum sonitus multus audiretur,plurima quoq; pluuia cũ grandine commissa vsq; ad vesperam duraret,ita vt ædificia multa corruerent,& homines non pauci mortui caderent.Eius igitur rei timore perculsi reliquias sancti Marci dereliquerunt,ac fugerunt.Alij verò irridentes dicebant, beatissimi illorũ Serapidis prouidẽtia hæc in illo viro fuisse facta propter natalẽ ipsius diẽ. Tunc venerũt homines religiosi,& viri iusti reliquias à cinere secreuerunt,atq; in eũ locũ tulerũt,vbi preces & psalmos suos canebat:eiusq; funus curârunt,vt ciuitatis mos erat.Reliquias aũt deposuerũt in loco illustri è lapidibus exciso,ipsius memoriam sobriè & piè cũ precibus celebrãtes,quo nihil pretiosius Alexandria ciuitas possidebat.Illas autem reliquias Orientẽ versus collocârunt. Beatus igitur Marcus Euangelista,primus Christi martyr in Ægypti Alexandria,mense,qui apud Ægyptios Pharmutius,& apud Hebræos Nisan dicitur,septimo Calendas Maij,vt Romani numerant, hoc est, Aprilis vigesimoquinto obiit, Imperatore Claudio Nerone Cæsare,nobis autẽ Christianis imperante Domino nostro Iesu Christo: Cui gloria est & imperium cum Patre,& Spiritu sancto,in secula seculorum. AMEN.

1. Beatus & festus dies sancti Paschæ die Dominico celebrabatur.

2. Vide ex hoc loco sanctos Apostolos Domini missas celebrasse, atque ritum huiusmodi non esse nouitium inuentũ,vt abstruunt hæretici.

3. Orat Sanctus manibus in cœlũ extensis.

¶ PROCOPII DIACONI, ET CHARtophylacis laudatio in Sanctum Apostolum, & Euangelistam Marcum.

Per Simeonem Metaphrasten.

Rursus Apostolica panegyris,ac celebritas effulget.Rursus ego vnà cum iis qui eiusdem chori participes sunt,exulto.Rursus eius qui Christi discipulus fuit,memoria,instar facis cuiusdã,lumẽ nobis præfert.Et ego linguã ipsam ad hymnorũ choreas celebrandas confero.Quæ quidẽ lingua obscura quædã pronũciat:nullius enim vibratilis orationis particeps est, neq; pulchra & eleganti concinnitate verborũ probatur:quamuis neq; si his rebus benè munita esset,ad beati Marci laudes explicandas satis esse posset.Ea tamẽ nũc præclaris Euãgelistæ factis exultat,& earũ rerũ,quas ille benè gessit,facultatẽ quã maximè potest admiratur.

Marcus

Marcus Petri filius, & eius qui claues cœlorum accepit, socius, mysteriorum nuncius, & arcanorum præco, qui Aegyptum illustrauit, & in illius regionis sacro throno primus sedit. (Neque enim hoc ad laudationis & gloriæ materiam parum est, eùm difficilius sit tellurem spinosiorem factam, quàm illam, quę purgata est, laboris studio excolere) hic, inquam, nos hodie in conuiuium accipit, hic sua egregia & pręclara facta tanquam obsonia quædam, proponit. Simul enim cum Vere ipso suauissimo, & omnium iucundissimo anni tempore huius viri sancti dies 4 festus exorsus est, & instar splendidissimi solis humanas animas illustrauit. Namque vt nunc terra ipsa floribus ornata est, ita & præsens dies præclaris Euangelistæ Marci factis decoratus, omnes ad se congregauit. Fideliũ hominũ cateruæ, tanquàm ex conuentione quadam, eodem in loco versantes, Apostolum ipsum beatũ prædicant. Gentium cœtus atq; conuentus mysteriorũ autorem celebrant, & magnifice, vt Christi scribam, extollunt, eiusq; diuini aduentus testem honorant. Vel dicam potiùs: Mundus ipse tanta huius viri rectè facta vt diuina suscipit, & magno cũ applausu veneratur. Cũcti enim eius doctrinam adiutricem senserunt. Sed neq; oratio, neq; lingua hunc pro dignitate laudare potest. Quid enim primùm, aut quid postremùm laudauerit? Nã & appellationes earũ rerũ quæ in illo effulserunt, multiplices sunt, & certamina ipsa horribilia. Hic enim & eũ contemplatus est, quem humani oculi videre non potuerunt, in nostro hoc corporeo tegumento apparentem. Hic & terram quæ ipsum produxit, dereliquit, diuinaque voce inuitatus, propinquorũ hominũ amoris illecebras propulsauit: proq; nihilo fecit generis honores, ac splendorem. Fluxæ & caducę mundi facultates somnium quoddam illi visæ sunt. Itaq; Deũ ipsum rerũ omniũ Dominũ tantùm dilexit, vnamq; & solam felicitatem ea esse arbitratus est, quæ Deus promisit. Idem & in discipulorum societatem aggregatus fuit. Nam in septuagintaduorũ Apostolorũ cœtu connumeratus est, tanquam splendidum quoddam lumen inter stellas apparens, ab illo qui eũ vocauit, delectus, cui nihil ex iis, quę in inferiore hac mundi fęcna, & voluptate habentur, conferri potest. Verè Petri filius fuit Marcus, ita illi mente & animo fuit similis. Natura enim ipsa, quę propria sunt alicui generi, ea sic distribuit, vt & his qui sunt eiusdẽ generis, cõmunia sint: & egregias vniuscuiusque virtutes omnibus eommunes proponit. Hoc ex eo declaratur, quòd Marcus Deo ipsi obediuit, & eum, à quo formatus est, sequi studuit, cæteráque bona his similia, diligentia & virtutis studio assecutus fuit. Vt enim est apud Prophetam Amos, ex persona diuitis, ac principalis Spiritus prænunciantẽ: Ecce ego firmans tonitru, & creans spiritũ, & nuncians in homines Christũ ipsius: ab extremis terræ partibus vsque ad extremas mundi partes perrexit, vt rerum omniũ opificis Dei Euangeliũ prædicaret, variáque rectè factorũ semina spargeret. Nã orbẽ terrarũ illustrauit, erroris impietatẽ extinxit, & eos qui idolorũ victimis atque cruoribus contaminati erant, abstersit atq; purgauit. Deóque ipsi per baptismũ purgatos (ne multa dicens longior sim) obtulit. Pro scuto enim & hasta, linguã habebat, qua prædicationẽ omnibus firmissimam annunciabat, turbasque multas ad verã vitam traducebat. Vnde enim scaturiebat miraculorum redundantia, illinc & turbæ ipsę ad diuinã cognitionem percipiendam deriuabãtur. Qui pedibus antea mutilatus erat, integer postea factus, magister iis proponebatur, qui ad currendũ veloces erãt. Qui oculorũ lumine antea carebat, pupillarũ deinde aciẽ habens acutissimã, alios ad cognitionis lucẽ, tanquàm manu protensã, deducebat. Tactus iis qui eo carebant, restitutus: illos, qui ad consueta libamina multo furore atque cupiditate ferebantur, ad veram religionis formam dirigebat. Itaque sacrificiorum, quæ Idolis offerebantur, ignis in caliginẽ conuersus est, & erroris autores dæmones tanquàm in cinerem redacti erant, veraque & diuina pietas efflorescebat. Ita erant splendida tua, diuine Marce, facta: ita illustria & admirabilia victoriarũ tropheæ. His enim captiuos duxisti aduersantis exercitus Imperatores tu idiota ille, & olim rudis. His Gentiũ errorẽ expugnasti tu inermis, & vnica vtens veste. His armis vnà cum Petro ipso tu Petri filius Iralorũ gentẽ subiecisti, ab Oriente sole motus & ad Occidentẽ aduolans, prædicationisque orationẽ latè fundens, qua parte & sol ipse radios suos in extremos mundi fines spargit, non sophistica argumentorum vi & ratione, non comptis & concinnis argumentationibus, sed simplici oratione, & veritate sola vsus, quę omnium victoriã inexpugnabilem reportat. Quòd enim omnis oratio expugnari facilè possit, nisi ea quę vera sunt, colat & prædicet, ex hoc ipso cognoscere poteris. Pythagoras ille, cùm falsas opiniones fortiter defenderet, & multas fabulas disputaret, Italis persuadere nõ potuit, vt illas crederent: Illud idẽ & Democritus eũ ageret, Abderitarũ suis dictis auscultantẽ habuit neminẽ. Orpheus etiã ille, qui sermone feras ipsas mulcere dicebatur, ciuibus suis Thracibus non persuasit. Atqui oẽs isti multa orationis copia redundabant, & inani quadã sapientia elati, nimiũ sibi placebãt, in qua & omnes perierũt, & alto ac sempiterno silẽtio obruti sunt. Talis

4. Dies festus sancti Marci.

enim est falsa & imbecilla gloria. Marcus verò ea proponēs quę absunt ab omni iactatione, & à Spiritu sancto edocentur, illos etiā ipsos, quos aduersarios habebat, ad sibi obediendum faciles reddidit: superno enim & cœlesti auxilio corroborabatur, puraq; & syncera fides quā prædicabat portis inferorū robustior erat. Ille igitur vir celeberrimus, ac semper laudandus, vt veritatis præco, ad hanc vsq; diē à cunctis celebratur. Vt enim decebat diuinā erga nos prouidentiā, ac dispensationē ad salutarē finē perduci: ita & huius beati viri memoriam in vita ipsa cū laudibus immortalem perpetuò seruari conueniens est.
Per ipsum enim rebus creatis Deus prædicatus est. Per ipsum iis qui aberrauerant, cōuersio ipsa conciliata est. Per eundem prouisum fuit, quomodo homines ipsi ad formatorem suum Deū ducerentur. Postea verò quàm misericordis Dei misericordē aduentū prædicauit, & lingua de diuinis rebus differente plurimos, cumque his & Italos ad veritatis cognitionem attraxit, his ipsis, tāquam sapiens architectus, & Euangelij librū construxit, in quo nouas illas leges insculpsit, quas Hieremiæ prophetæ prædictio antea innuit, hęc dicens: Perficiam in domū Israël, & in domū Iudę testamentū nouum, dans leges meas in cordibus ipsorum. Hoc, inquam, Marcus fecit, vt non prædicatione solùm, sed Euangelica etiā scriptura, his qui postea futuri erant, Verbi Dei hominis facti conditionē enuclearet, eiusq; diuina signa ac miracula ante oculos nostros poneret, quæq; pro nobis passus est, ac quemadmodū è monumento resurrexit, & ad cœlos, vnde descenderat, elatus est, cunctis seculis ostenderet. Magnum certè hoc, Marce, tuum fuit, & planè diuinū opus. Mundo enim vniuerso vtilitatē attulit, & idcirco vbiq; decantatur: Nā vox tua supra tonitrui sonitum fuit, & Euangelij tui lumē supra solis radios effulsit. Illi enim nube teguntur, vel nubecula aliqua opposita adumbrantur: at Euangelij tui lumē ac splendor, tui etiā animi formosam speciē detegit. Neq; enim hoc aggredi potuisses, nisi interior mentis tuæ virtus effulsisset, quę semper fulget, & iis quos propè se habet, instar facis lumen pręfert: eos verò qui longè sunt, ad se reuocat. Quę cùm pulchritudine nō quęsita, sed naturali & vera decoretur, compendiosáq; & breui sapientia illustretur, admirabilia Dei facta in omniū aures infundit. Ita factū est, vt Christi fides effloresceret. Ita ipsa vicit veritas. Ita Trinitas in vna natura adoratur & nunciatur. Ita ab omni homine Pater sine principio, & Filius ipse quoq; sine principio cū eiusdē substantiæ, & vitā dante Spiritu diuinis sermonibus explicatur, atq; colitur in tribus videlicet personis vnus Deus, singularis illa & diuina natura, vna illa rerū omniū effectrix potentia, quæ mente nō comprehenditur: error verò ipse amotus expulsúsq; est: deorū multitudo, inanis & vana cultura esse deprehensa est: quique vniuersas res creatas, vt est in fabulis (ô amentiam) in tres partes, nō suas, sibi diuiserunt, illi ipsi, vt in psalmo est, cū sonitu perierūt, & hominū euersores dęmones nūc euersi sunt: non enim Deū hominē factū videre potuerunt. Quamobrē cùm se ab humano corpore debellatos, nō à diuinitate aperta superatos vidissent, erubuerunt. Non enim se victos arbitrati fuissent, si à potente Deo victi essent. Et nunc Dei laus in omnes fines terrę, vt à Prophetis prædictū fuit, diffusa est. Occidentis regiones Apostolus ad Christū conuertit, & rebus mysticis Gentes instruxit, quemadmodū videlicet Deus ipse propter suā in humanū genus beneuolentiā se ipse submisit, docuitq; solū & vnū Deū colendū esse atq; adorandū. Sed non post multos illos sudores Apostolus cessauit, neq; ad Apostolici muneris aratrū ducendū tardior factus fuit. Nam & Libyæ regione celeriter peragrauit: vnde & ad Orientis terrā profectus est, vbi Euangelij sementē spargens, illis Gentibus persuasit, vt Deū quē ipse prædicabat, agnoscerent. Ad hæc & aliis Ægypti vrbibus multorū hominū copia refertis, cùm cœlestia retia tetendisset, omnes ciuitates illas prędicationibus ac miraculis in Christi sagenā comprehendit: Dæmonū simulachra quæ illic colebantur, exterminauit: & vt sanctus quidam lapis (quemadmodū prophetia dixit) illiusmodi erroris altaria euertit, quæq; in illis inerant inania & vana simulachra, solo adæquauit, non tubarū clangoribus, non mœnia illa Hierici deiiciens, sed hominū interfectoris diaboli fallaciā reuellens illis ipsis mœnibus ad expugnandū difficiliorē, templaq; omniū dominatori Deo iisdē in locis erigens, vbi & caliginosas eorū qui illic erant, animas candidiores factas Deo reconciliauit, & baptismate illustratas, eidē familiares & amicas reddidit. Hic enim Ægyptiorū regioni præcipuè à diuino Spiritu magister assignatus: hic eiusdem terræ in primis Pontifex & Pastor à magno illo Petro propositus fuit: qui munus in manus sibi commissum Apostolicis laboribus exornauit, & variis modis laborans, ministeriū illud sacrū excoluit, non delitiis vtens, nō segniciei aut voluptati deditus, sed tentationibus tam à summis, quàm ab infimis hominibus circundatus, & infinitis malorū copiis vndiq; impugnatus, vt ea ratione, quemadmodū & Paulus, tumorē omnē comprimeret. O diuinū Discipulū, qui terrarum orbem lustrauit. O corpus tot tantisq; operibus non defatigatum. O salutaris prædicationis semper florentem & immortalem

potentiam. Diuina enim opera, & quæ à Deo proficiscuntur, corruptionē nō patiuntur. Decet hoc loco & de diuinarū rerum spectatore Marco meritò illud dicere: In omnem terrá exiuit sonus eius, & in fines orbis terræ verborum ipsius vtilitas: quod Dauid diuinorum opificiorum magnificentiam admirans pronūciauit. Hæc vox sola tibi, qui à Deo sapiens effectus es, iure, Marce, conuenit. Hęc sola, inquā, vox, supra omnes alias Rhetoricæ facultatis voces tibi congruens est, nam & cursum tuū & certamina hęc ipsa exprimit, tum res asperas ac difficiles, necnon incorruptam coronā, quæ non auro ex regione Ophir confecta est, nō lapidibus Indicis, & margaritis varia, sed talis est, qualē immortalis Iudex ille, & certaminū pręfectus Deus amanter componit, & propriis cultoribus retribuit. Tui enim pedes speciosi sunt, vt prophetica pręditione significatū est, quippe qui terræ ambitum peragrarunt. Lingua tua speciosa, quę pacem illā omniū mentem exuperantem fœliciter nunciauit, Manus item speciosæ, quę Euangelium calamo ministrarunt.

Sed quidnam hęc sola sacratissima membra dico? Totus laboribus Apostolicis sanctus, totus martyrij stigmatibus ita ornatus fuit Marcus, vt & martyrij pręmiis, & brauiis omnibus nunc fruatur. Qui enim antea sacrificium offerebat, is propter Christum etiā sacrificium factus est: & pastor ea quæ ouiū propria sunt, vnà cum ouibus suscepit. Nam & ipse tanquā ouia, vnà com alio Apostolico cœtu in medium luporum missus, & hostia viuens Deo oblata est. Vinculis enim comprehensus fuit ab iniquis manibus ille, qui multos à dęmonum faucibus eripuit. Vinctus tamē, & huc atq; illuc ductus, iniuriisq́; ac maledictis lacessitus, mansuetè & æquo animo omnia perferebat, Dominū ipsum imitatus. Multo carnis propriæ sanguine perfusus est, qui terram illam dęmonū sordibus expurgauerat. Hæc enim sunt quæ ingratorum hominū insipiētia iis retribuit, per quos beneficia conciliata eis sunt. Postremò omnium generum cruciatibus, velut aurū quoddā probatus, ad infinitam illam lucem euolauit, variorum certaminū & fortium factorū multiplices fructus percepturus. Talis fuit Apostoli cursus: tales Euangelistæ Marci conatus, miraculo pleni & supernis plausibus digni. An non magnus Marcus in omnibus summas laudes meretur? Quid enim Apostolo sublimius? Quid Christi scriba honoratius? Quid cum martyrij gloria conferendum? Cùm verò & Pontificius amictus eidem accesserit, athleticarum luctationum gloria decoratus, quidnam aliud ad gloriæ splendorem reliquū est? Non, inquā, aliud, nisi Angelorū cohortes, & diuina illa templa, in quibus vnà cū aliis lectissimis Dei ministris versatur & exultat, magistri sui vultū conspiciens, & diuina ac principalis illius monarchiæ pulchritudinem spectans, eiusq́; lumine decoratus. Cuius enim viri studio Dei gloria aliis hominibus pręedicata est, eum cœlestis & infinita gloria consecuta fuit.

Sed neq; earum laudationum, quę in hoc inferiore mundo sunt, expers est, licet his nō indigeat. Nunc enim Alexandria, imò verò tota Ægyptus Marcū ipsum in primo throno considentem sortita, tanquam alterum quendam Nilum, non corporeū, sed mysticū habens, ita spiritales eorum agros irrigantem, quemadmodū frugiferos ille alter qui oculis corporeis cernitur, irrigare solitus est: illum, inquā, vt Apostolū, vt Euangelistam, vt Martyre magno præconio extollit, & hymnos eius appellationibus congruētes concelebrat: Videt hunc in monumento positū, licet in supernis regionibus eius anima versetur & exultet. Eius pulueris thesauro locupletata, funebres cantus ipsi Apostolo prononciat: & tāquàm cùm viuente aliquo, & in spiritu versante colloquitur: & gratiis per illū ipsum cōcessis oblectatur: & pro illis honoribus, quos Apostolo congruentes, velut dona quædā, offert, maiora beneficia vicissim recipit. Cùm enim tentationū flatus aduersus ciuitatē spirant, Apostoli Marci [5] sepulchrū vrbis incolæ circumeunt, & à malis ipsis liberantur. Barbarorum supercilium, ac superbia mala quædā acerbissima illis minatur: at ipsi ad pastorem supplices confluunt. Molestiarum & affectuū examen cùm eos perturbat, ad Apostolum ipsum, tanquā ad medici officinam, è qua scaturiunt curationes, homines cōfugiunt. Imò verò vniuersa Ægyptus, Marcum ipsum Magistrū & adiutorem sibi adscribēs, eius in omnibus iis quæ tristitia contingunt, auxilium implorat: & die [6] festo, quē singulis annis honorat, laudes ipsas, velut debitū quoddā, illi offert: & multa cū [7] pompa, atq; applausu, exultationeq́;, & panegyri laudationes ipsas celebrat: diuinumq́; ipsius Euangeliū amplectitur, vt tabulas à Deo insculptas: vel vt rectius dicā, tanquā ipsum Christi os veneratur, verbaque à Deo pronunciata, ab Apostoli ore se audire arbitratur.

5. *Vides ad sanctū sepulchrū confugere hoēs pro obtinendis ab eo gratiis.*

6. *Et die festo, quem singulis annis honorat, velut debitum quoddā, illi offert laudes.*

7. *Nota, in diebus martyrū etiā antiquitus eorum laudes cum multa pompa, applausu, exultatione, et panegyri celebrari solitas.*

Quem Deum & nobis, sacratissime Doctor, & Euangelista, propitium reddere ne graueris, & iis ipsis quæ molesta nobis accidunt, quibusq́; perturbamur, nos subleues: quæq; in vita difficilia & grauia nobis sunt, ea facilia [8] reddas: rumpas & chirographū illud, in quo nostra crimina scripta sunt, errarorum des veniā. Talē enim ab ipsius Domini lingua potestatem accepisti. Si ligaueris, id quod ligatur, solui non poterit: Si ad commiserationē ac veniā spectaueris, vinculū ipsum facilè dissoluetur. Ne despicias nos propriorū peccatorum

8. *Vides hic sanctos esse innocandos: Sanctos peccatorib. veniā impetrare. Sanctorū post mortem magnā esse virtutē,*

catorũ catenis constrictos,sed impera vinculis ipsis,& illa effringentur.Denique Ecclesias ipsas pacatas & tranquillas reddas,quas tuis sermonibus in fundamento quodã firmo constituisti:pro illis quippe Domini nostri sanguis effusus est,à quo & liberatio profecta fuit:facq; vt & nos bonorũ cœlestiũ participes efficiamur, gratia & benignitate Domini nostri Iesu Christi:Cui gloria est & imperium,nunc,& in secula seculorum. Amen

VITA SANCTI LVCAE EVANgelistæ,per Diuum Hieronymum scripta.

Habetur in lib. eiusdem de viris illustrib.

LVCAS Medicus Antiochensis, vt eius scripta indicant, Græci sermonis non ignarus fuit,sectator Apostoli Pauli,& omnis peregrinationis eius comes.Scripsit Euangeliũ,de quo idẽ Paulus:Misimus,inquit,cum illo fratrẽ, cuius laus est in Euãgelio per omnes Ecclesias.Et ad Collossenses:Salutat vos Lucas Medicus charissimus.Et ad Timotheum: Lucas est mecũ solus. Aliud quoq; edidit volumẽ egregiũ,quod titulo πράξεις ἀποστόλων prænotatur: cuius historia vsq; ad biennium Romæ commorantis Pauli peruenit,id est, vsque ad quartum Neronis annum.Ex quo intelligimus in eadem vrbe librum esse compositum.

Igitur περίοδον Pauli & Theclæ,& totam baptizati Leonis fabulam, inter apocryphas scripturas computamus.Quale enim est,vt indiuiduus comes Apostoli,inter cæteras eius res hoc solum ignorauerit.Sed & Tertullianus vicinus eorũ temporũ, refert presbyterũ quẽdam in Asia σπουδαστὴν Apostoli Pauli, conuictũ apud Ioannem,quod autor esset libri,& confessum se hoc Pauli amore fecisse,& ob id excidisse quidam suspicantur,quotiescunque in epistolis suis Paulus dicit,iuxta Euangeliũ meũ,de Lucæ significare volumine:& Lucam non solùm ab Apostolo Paulo didicisse Euangeliũ, qui cũ Domino in carne non fuerat,sed & à cæteris Apostolis,quod ipse quoq; in principio sui voluminis declarat,dicens:Sicut tradiderunt nobis;qui à principio ipsi viderunt,& ministri fuerut sermonis.Igitur Euangeliũ sicut audierat scripsit:Acta verò Apostolorũ sicut viderat, cõposuit.Vixit octoginta & quatuor annos, vxorem [1] non habens.Sepultus est Constantinopoli,ad quam vrbem vicesimo Constantij anno,ossa eius cum reliquiis Andreę Apostoli translata sunt de Achaia.

1. *Lucas vxorem non habuit.*

ITEM VITA BEATI LVCAE EVANgelistæ per,Simeonem Metaphrasten scripta.

Habetur in Oecumenio post expositionẽ Apocalyp.& post B.Ioannis Apostoli vitam.

SI iusti memoriam cum encomiis celebrare diuinus quidam vir ac sapiens diuina lege statuit,quantã sanè conuenit Apostolo Christi nos simul adferre laudem?Siquidẽ hunc iustitia mirum in modũ fecit & Apostolatu dignum,& vt Paulo dilectus videretur.Verùm enimuerò quoniã hic in Euangelio laudem adeptus est,relictis omnino encomiorũ legibus,quæcunq; de eo narrare necesse est, per modum historiæ referemus. Quis Antiochenam ignorat ciuitatem,quem situm ac magnitudinẽ, quósue terminos habeat? Et quænam hæc sit,& quantam occupet terram,quóue irrigetur flumine? Orontes hic est,vbi primum homo Christiani appellatione ditatus est,ex qua diuus Lucas ortus est, & naturam quidẽ ac indolẽ habens,vt quæ generosa esset ac speciosa,veluti ex hoc manifestum est,quòd & vita apparuit studiosissimus,& sermonem tradidit vitę maximè cõformem.Cùm autem omni disciplinæ [2] generi vacasset à puero, Syriacam ac Hebraicã linguam exactissimè edoctus est,& velut arbor iuxta fontes floridus iam & augmentatus,diuinarum scripturarum studio mirum in modum profecit: Adolescentiam itaque attingens gymnasia frequentabat,quæ tum in Græcia erant,tũ in Ægypto,ac pulcherrimam apud Græcos eruditionem collegit.Grammaticen quidẽ ac Poëticen perfectè assequutus:ad Rhetorices uerò artisq; benè dicendi cacumẽ pertingens,neq; in Philosophiæ dignitatibus alicui cedens,sed Logica quidẽ ad Ethicen,Ethice verò ad Practicẽ tanquã gradu vtens,ita omnibus bonis incumbens,tandem pulcherrimã simul ac humanissimã Medicinam assequitur,idq; in tantũ vt ab hac vt plurimũ designaretur,ac appellaretur. Postquam autẽ ingenij dexteritate ac magnitudine omnẽ artem citius percurrit, quàm volucris aëra,satisque humanæ doctrinæ adeptus est,ad sublimiorem ac meliorem transit habitum.Quis autẽ fuit modus transitus? Habeat quidẽ interim de mundi salute disputationes ac congressus is qui liber à peccato venerat,vt peccatores vocaret ad pœnitentiam,idque post luctã contra aduersariũ,& trophæa de illo relata,post auditũ supernè patris testimoniũ,ac spiritus descensum. Percurrebat autem fama vniuersam Iudæã ac Galilęam,& alicubi etiam extra terminos,ea quę Euangelicę prędicationis erant,sequebantur. Tunc multi sanè ad veram hanc doctrinã cordis aures obturabant,ac mentis oculos

2. *Nota hæretice qui liberales disciplinas Christianis dicis esse inutiles, quod B. Lucas oĩ disciplinæ generi vacauit a puero, & ideo in scripturarũ studio mirũ in modũ profecit: quomodo ergo audes a scholis eas explodere, si tantus Euangelista omnes perdidicerit?*

los claudebant:neque vitę ſuſcipere ſermonem,neque veram lucem intueri digni erant.
Hi autem in quibus veritatis veſtigium impreſſum erat,quiq; terrę bonę ratione ac pro-
portionem habebāt, totis (quod aiunt)oculis intuebantur,& arrectas adhibebant animę
aures ad auſcultationem,ac velociſsimè ad veritatē transferebantur,nihilq;,quod facete
decens erat, prætermittebant,vt ad id quod honeſtū erat, accederent,& ad ipſam nudā
animam tranſmitterēt certam veritatem.Horum vnus erat admirandus hic pręco veri-
tatis,ac præceptor,qui ad piam prædicationem mentis oculo illuſtratus,deſpicit cogna-
tionem omnem,deſpicit & naturę viſcera,abiicit pecunias,[3] poſſeſsiones,omnèmq; ſub-
ſtantiam,ita vt nemo adeò facile pedū puluerem,ac manuum ſordes abiiceret,vt ne vel
hoc ipſo pręfeſtinantia occupari certè potuerit,quò facultates indigentibus diſtribueret.
Vtq; breuiter dicam,deſpectis cunctis inferioribus,ſuperna velociter amplectitur,& ad
Iudæam accedit,vaditq; ad eum quem concupiſcebat, ac ſtatim ad conſpectum ac ſer-
mones Ieſu,efficitur ſplendidum receptaculum ad prætioſum gratię vnguentum.Neque
tamen illi frequentibus fuit opus ſermonibus ac miraculis ad illius cognitionem,ſed quā-
tò doctrina ac prudentia,animiq; dexteritate in aliis prępollebat,tātò velocius & ipſam
purè veritatem & pręedicatum ſermonem cognoſcit. Ab hoc tēpore efficitur legitimus
ac verus Chriſti Diſcipulus.Cùmq; frequenter pręceptori adfuiſſet,& eius ſigna ac pro-
digia aſſectatus eſſet ne in ſalutaribus quidem ipſius afflictionibus deeſt. Et quemadmo-
dum omnibus adfuerat,ita ſanè & reſurrectionis conſpector fuit.Cum Cleopha enim ad
agrum Emaus proficiſcenti adſtana poſt reſurrectionem Dominus(ô horrore plenum il-
lum acceſſum)tarditatem,ac cordis eorum incredulitatem improperat,& ſcripturarū in-
terpretationibus ſuam paſsionem,ac magnum reſurrectionis myſterium confirmat.Verū-
tamen quę fuit huius diuinę collocutionis agriculatio?Ignis diuinus iam in horum ani-
mis relucet, iamque die declinante,manere ſecum Dominum quodammodò coēgerunt.
Porrò ipſe maiori Dei cognitione illos adflare volens,non ſolùm vulgari modo congreſ-
ſus eſt,verū etiā ad menſam vnà recūbit,paniſq; fractione exactius agnitus,hic idē qui tri
duo mortuua fuerat,tandē diſparuit,nullo eorū ſenſu id percipiēte,effecta hoc mō in eis
firmiore reſurrectione mortuorū. Pręterea à Saluatoris in cœlū aſſumptione,ac ſanctiſsi-
mi ſpiritus inde deſcēſione,hic.xij.Apoſtolis aſſociatus,& eadē gratia ac poteſtate reple-
tus,Gentiū pręceptor deſignatur,diuino modo docens diſpēſationis myſteriū, & multos
ad creatoris cognitionē ex errore manuducens,ac baptiſmate conſecrans.Siquidē curre-
bat diuinus hic Lucas prædicationem vbiq; diſſeminās,& ſermonū ſagena plures ex pro-
funda ignorantia ad Deū adducebat,afflictus pro Euangelio,cùm ad peſsimos Gręcos ad
diſſeminādos ſermones accederet.Multa aſpera ſuſtinebat in terra,in mari,in ſingulis ciui-
tatibus.Deſertum dicebatur ei amicum ſolū,dummodo aliquos in eo inueniret,quos Deo
adduceret,ac transferret ad pietatem.Vbi autem & Paulus cœleſtia conſcendiſſet,vt in-
tueretur veritatem,& apertè eā prædicaret,ac abiectis erroris tenebris veritati adhęſiſſet,
& choro diſcipulorū annumeratus eſſet,Lucas ipſi ſocius itineris vbiq; cōſtituitur,ac pe-
regrinationis comes,certamina pro pietate exoptās,& ob id ſe huiuſmodi cōiungēs mi-
liti:& vnà cum eo vſq; ad vincula afflictus quaſi maleficus,ſimulq; cognitionis radios ad
fines terrę emittens,adeo ipſi conformis ac domeſticus, & per omnia gratus effectus, vt
Paulus ſcribens fidelibus,Lucam frequenter nominaret dilectū:qui à Hieroſolymis,& cir
cumadiacentibus locis Illyricum vſq; vnà cum ipſo impleuit Euangeliū,& à Iudęa Ro-
mam vſq; vnà cum eo vinctus,eiſdem laboribus,eiſdem afflictionibus,eiſdem communi-
cauit naufragiis,volens omnino particeps declarari etiā coronarū propter hos labores re-
cipiendarum.Ita ergo vbi variis modis in talento prædicationis ſimul cū Paulo negoci-
atus eſſet,atq; tot Gentes adduxiſſet, ac irretiiſſet ad pietatē,totius diſpenſationis pręce-
ptoris & verè amator,& amatus diſcipul⁹,factę ſcriptor hiſtorię,ſimul & Euāgeliſta oſtē
ditur,vt qui prius aſſequutus eſſet, & ab his qui ab initio miniſtri fuerant, hæc cogno-
uiſſet,aut etiā ſupernè in ſacris edoctus eſſet.Siquidē hic Euangeliſta myſterium retexuit
Gabriēlis paranymphi delatu ad Vrginē,qui communem mundo gratiam annunciauerat.
Hic etiam Chriſti natiuitatē apertè exarauit,tanquā recens in pręſepi iacentē manifeſtās,
& faſcias ac paſtores,gaudiiq; præcones Angelos deſcribens.Hic ſententias,ac doctrinas
omnem mentem excedentes viri ſimul ac honeſti amore manifeſtauit,rerum veritati ſer-
monum ingenuitatem commiſcens,vt & mentis ſimul ac lingue virtutem ob oculos po-
neret. In parabolis quoque doctrinas ſalutares retexuit, in hoc etiam copioſior cęteris.
Vtque breuiter dicam,quemadmodum verbi deſcenſum in terram dilucidè cognoſcendū
dedit,ita & aſcenſum in cœlos,& reditum ad thronum paternum,ſicut quiſpiā è cœlo ve-
niens manifeſtauit. Hoc autem inter cætera gratiſsimum eſt,quod ipſum quoq; typum
aſſumptæ humanitatis Chriſti mei,ac ſignum eius quæ illum pepererat,& aſſumptā hu-

3. Tu qui negas paupertatē euangelicā eſſe actualē rerū deſertionē, vide an ſanct⁹ euangeliſta mendacium tuum hic cōuincat.

manitatē dederat, primus hi cera ac lineamentis tingens, vt ad hæc vsq; tēpora in imagine hoonorarentur, [4] tradidit, tanquam non satis esse existimans, nisi etiam per imaginē ac typum versaretur cum his quos desiderabat, qood feruentissimi amoris signū est. Neq; id solū, sed & fidelibus omnibus, Christiq; amatoribus hęc quę maxima erāt, gratiosè donauit. At non in his solis Lucas gratiam spiritus quæ in se erat coartauit, neque ad solum Euangelium hic ministrantem habuit linguā, sed post finem miraculorum Christi, etiam Apostolorum exponit actiones: Et primum Saluatoris diuinā in cœlum assumptionē: deinde super ipsos iu igneis linguis spiritus descēsum, dehinc ita Stephani lapidationē, Pauli conuersionem, nempe per Christum factam de cœlis vocationē, & trāsitum à litera ad spiritum, huius in singulis locis vincula, carcerçs, plagas, flagellationes, varias Gentiū insidias, quomodo à Hierosolymis Romā peruenerit, labores in mari, afflictiones, pericula, calamitates, naufragia, quorū nō spectator tantum, sed & particeps fuerat. Atque ob id diligēs est horum enarrator. Sed Paulo quidem Romæ relicto, rursum hic ad Orientem discedit, totamq; Lybiam percurrēs in Ægyptum peruenit. Et cùm superiorē Thebaida intra suā doctrinam recepisset, ac ad magistrum per Euangeliū adduxisset, inferiorē Thebaida septem portarum ciuitatē accedit, in qua etiā Pontifex ac pastor à spiritu præponitur. Statuis, impurisque dęmonum delubris in terram deiectis (Id enim studio sibi erat, vt errorē totis, quod aiunt, pedibus fugientē demonstraret) sacra templa [5] contrà, soli Deo erigit, eisq; qui in profundis ignorātię tenebris tenebātur, per Euangeliū ad Dei cognitionē regeneratis, mites filioseffici curat. Huiusmodi igitur fructibus magistro oblatis, impietate de medio sublata, erectis tēplis, altaribus stabilitis ac [6] cōsecratis, & sub credētibus, prębyteris ac diaconis inter hos creatis, rectæq; fidei præfinitione ipsis tradira: & nūc quidē à veteris instrumenti scriptura adducens testimonia, nūc verò ab eo quod ipse contexuerat Euangelio, interpretans ipsis ea quæ de Christo erant, & ostendens vetus instrumentum omnino consonū esse nouo, vnumq; & eondē esse Deum, qui & hoc & illud statuerat, plenus iam dierū effectus redit in pace ad Deum pacis, puluere quidē pulueri relicto, anima verò in manibus eiusqui dederat, commendata, illuc transiens, vbi regio est viuētium, vbi sonus festa celebrantium, vbi inhabitatio est omnium lętantiū. Huiusmodi sunt certaminum Apostoli pro pietate narrationes: hîc fuit ipsi finis laborum pro Christo perpessorum, quorum etiam manipulos nunc metit in lętitia: ita vt possit & ipse cum Paulo dicere: Bonum certamen certaui, cursum cōsummaui, fidē seruaoi, propter quę reposita est mihi corona iustitiæ.

4. Quid hic dices tu qui imaginibus aduersaris, cum sanctus Dñi discipulus eius imaginem, & beatæ illius genitricis delineauerit, et Christi fidelibus gratiose donauerit.

5. Sēper post receptam ab aliqua gente Christi fidē, Deo tēpla erigebant Apostoli, eorumque successores.

6. Vide altarium cōsecrationē, quā modo deridēt subuertaree nostri.

Veruntamen his nunc consequens esse opinor mentionē facere vnde & quomodo, quibúsue sanè temporibus sacræ huius reliquiæ ex Achaia, veluti diuinus quidā thesaurus, reportatæ sint, & claræ ac regiæ ciuitati redditæ. Transibat quondam à Sirmio ad Istrum Constantius Cōstantini magni filius, sed fratrum tertius: atque ad hác Istri ripam non longo tēpore castrametatus, audiuit Barbaros qui vltra Istrū erant, cōflicturos cū Romanorum principatu: & ipse formidans ne quid mali in suo principatu facerent, confestim ad Thraciam ac Byzantium equitauit. Cumq; ad regionē Odrisiorum peruenisset, vbi Adrianus Romanorum Imperator extructa ciuitate, sui appellationem loco dedit, accedit ad eum quidam Episcopus, veluti donum quoddam ipsi gratissimum deferens, Andreæ ac Lucæ Christi discipulorū corpora indicans in Achaia esse sepulta. Porrò ille & nuncio gauisus est, & Artemium, quo maxinè vtebatur, & quem sciebat feruidum amatorem charitatis erga Christum (Attestatur verò diuinum huius amorē certamen ac periculum temporibus Iuliani propter Christum susceptum) Hunc ergo tanto feruore pro pietate spirātem amicum Artemium ad prætiosorum corporum reductionem confestim emittit. Etenim erat hic constantius & iu cęteris moderatus, & moribus mitis ac modestus, & magno admodum circa Ecclesiarum ædificatione amore occupatus. Vnde etiam ad patris sui ciuitatem circa illius sepulchrum, veluti reddens patri honorem, templum ab ipsis fundamentis [7] maximū ædificat: in quo etiam, vbi Artemius sacrorum Apostolorum reliquias ex Achaia retulisset, in ipso diuino altari sacra mensa reposuit: Andreæ quidem è ciuitate Patreorum, Lucæ autem ex Thebis Bœotiæ translatis corporibus. Ac breui tempore intermedio etiam Timotheum, qui in choro discipulorum Christi velut perspicua qoędam stella splenduerat, ex Epheso refert Ionię, ministro quoque rursum ad hoc vsus Artemio. Sed habuit & ipsum sacrę mensę ambitus, veluti reddentem debitum quoddam pietatis suis auxiliatoribus. Verùm Timotheus quidem huiusmodi habuit corporis reductionē. Porrò in diui Lucæ reductione tale editur miraculū, sermone ac memoria dignum. Anatolius quidam Eunuchus, vnus eorum qoi tunc è regio erat cubiculo, misero corporis morbo detentus erat. Vbi ergo maiorem nouit esse morbum, quàm qui medicorum posset arte curari, probè sciēs ille, quòd quæ impossibilia sunt apud homines, Deo possibilia sint, omnibus aliis relictis ad Lucā [8] Christi Discipulū confugit,

7. Cōstantius Imperator templum maximū ab ipsis fundamētis Constantinopoli ædificat, & iu altaris mensa pretiosorū Andreæ, Lucæ, et Timothei corporū reliquias reponit. Quid ad hæc dicent hæretici.

8. Vide pauper homo, quod Anatolius nō fecit iniuriā Domino Iesu Christo, recurrendo prius ad Apostolum suum, quod si fecisset, nō fuisset ab ea sanatus. Vide etiam ꝗ confugientes ad sanctorum sepulchra, earū meritis et orationibus adiuuantur, & ꝗ multa possunt post mortem.

confugit & hoc auxiliatore vtitur aduersus morbũ. Vbi enim vrna, quæ pretiosum cõtinebat ipsius corpus, ad sacrum templum iam esset delata, quod à fundamẽtis Constantius erexerat, accedens hic dictus Anatolius, simulque baiulans cum his qui illam portabat, cũfestim deprimente morbo absoluitur: & viuẽs ex mortuo tale adeptus beneficiũ, tota sua vita non intermisit gratias agere Apostolo ac Deo, qui per ipsum huiusmodi edebat miracula. Ita igitur primum ex Thebis relatum diuinissimi Lucæ corpus, honorificè admodũ ac magnificẽ vna cũ Andrea ac Timotheo in templo [9] reponitur, quod à Cõstãtio ędificatum erat: cùm circa sacrarum reliquiarum repositionem [10] fidei opera, ac feruidũ Cõstantij desiderium plurimum demonstrata sunt. Quanquam hic postea maligni laqueis aliquantulum captus (ô casum miserum, heu turbulentam subuersionem) Arrianorũ dogma ebibit. Multis autem postmodum temporibus, Iustinianus, assumptis imperij sceptris, multo adhuc amplificentius circa hęc sacra Apostolorum corpora afficitur, & theca argentea hæc concludens, circa ipsum altare vehementi Dei amore reponit, nẽpe pretiosa in pretioso conditorio. Et quidem sacri altaris mensam theca constituit: porrò communi Apostolorũ [11] nomine templũ appellatur. Ad quod sanè omnes qui conueniũt fideles laudãt hunc tanquam discipulũ, celebrant vt Euangelistam, beatificant tanquam eũ qui in sacris sudoribus ac laboribus diuino Paulo semper fuit socius. Et inde sanctificationem participantes [12] spirituali implentur gaudio: idque gratia ac benignitate Domini nostri Iesu Christi, cui est gloria in secula seculorum. Amen.

9. *Sacrarũ reliquiarũ repositio.*
10. *In hæreticorum nostri temporis confutationẽ hæc ornamenta adhibuit Imperator sacris Apostolorũ corporibus.*
11. *Templũ appellatur communi Apostolorũ noĩe.*
12. *Ex sanctorũ Apostolorũ Andreæ et Lucæ corporibus sanctificationẽ participant adeuntes, & spirituali implentur gaudio.*

VITA SANCTI LVCÆ EVANGELISTÆ,

per D. Isidorum Episcopum Hispalensem scripta.

LVcas Euangelista, & Apostolicæ conscriptor historiæ, natione Syrus, arte medicus Græco eloquio eruditus, quem plerique tradunt fuisse proselytum, & Hebræas literas ignorasse. Hic fuit Pauli discipulus, & indiuiduus peregrinationis eius comes. Quique ab ineunte pueritia castissimus fuit, & discipulus Apostolorum effectus, Euangelicæ prædicationis opus exercuit. Obiit aũt septuagesimo & quarto vitæ suę anno: sepultusq; est in Bithynia. Cuius quidẽ ossa, regnãte Cõstantio, Cõstãtinopolim sunt trãslata.

Habetur in libr. eiusdem de patribus noui testamenti.

VITA SANCTI BARNABAE, PER

D. Isidorum Episcopum Hispalensem scripta.

BARNABAS, qui Ioseph, natione Cyprię ciuitatis, à Cyro Rege Persarũ conditæ, cũ Paulo antè in Gentibus Apostolatum adeptus, deinde propter Ioannem discipulum, qui etiam cognomento Marcus appellatus est, seiunctus à Paulo, nihilominus Euangelicæ prædicationis iniunctũ sibi opus exercuit.

Habetur in libr. eiusdem de patribus noui testament.

¶ ALEXANDRI MONACHI LAVDAtio in Apostolum Barnabam, quam habuit rogatus à magno sacerdote venerandi templi Præfecto, quod Beato Barnabæ consecratum fuerat.

Apud Simeonem Metaphrasten.

XI. Iunij.

MAXIMVM orationis argumentũ nobis magna sermonis paupertate laborantibus patrio certè studio & affectu commotus proposuisti, pater optime, & eorum qui virtutis exercitatione præstantes sunt, probatissime. Nobis enim laudandum proposuisti diuinum & beatissimum virum, insignẽ Apostolum, consolationis filium, orbis terrarum facem: Barnabam, inquã, multarum laudum præconiis celebratum. Ego verò inscitiam meam cum argumenti magnitudine conferens, tractationẽ hãc exhorrescẽs, iussis tuis parẽre diutius recusaui. Quę enim oratio tã perfecti Apostoli rebus narrandis par esse poterit, cùm huiusmodi negociũ tale sit, vt non solũ meas vires omnino superet, sed oĩbus etiã aliis difficultatem adferre possit? Omnes igitur inferiores esse arbitror, quàm vt Barnabæ res gestas narrare valeãt. Quod si quis de illo aliquid dicere aggressus fuerit, sit quãuis sapiens, peritus, & orationis facultate pręstantissimus, longo tamen interuallo à tergo relinquetur, longè inferior existens quàm Apostoli dignitas postulat, & in eius laudum pelago omnino demergetur. Alius quidem ex iustorum hominum numero aliud quoddam à Spiritu sancto donum

assecutus

assecutus est: Apostoli autem ipsi omnes diuinarum gratiarum thesauros acceperunt,& virtutes omnes se habere ostenderunt. Quî potero igitur miser ego infinitis perturbationibus oppressus, Apostolicę virtutis pontum tranare? Namque tenui & tarda sum lingua (vt quod est in literis diuinis scriptum, de me dicam) neque ita eloquens sum, vt diuinas admirabilis Apostoli Barnabæ virtutes commodè narrare possim. Ita enim perfectè virtutem omnem vir hic exercuit, vt nemo alius in vna aliqua virtute profecit. Quamobrẽ prouinciam hanc mihi iniunctam suscipere hactenus recusaui, cùm meam imbecillitatem tanti viri gloriosis factis enarrandis imparem esse cognouerim. At cùm memoria repeterem, quod in literis diuinis scriptum legi, hominem qui obedientiam non seruat, interitum subire: qui verò est obediens, eum ab interitu liberum esse, vix ad id quod præcepisti, multum certè metuens aggressus sum, satius esse ducens in eo ipso accusari, quòd oratio mea manca sit, quàm in contumaciæ crimen incurrere. Illud igitur vnum à vobis peto, vt mecum vnà sanctissimum Barnabam orationis [1] adiutorem mihi esse precemini. Ipsi autem viro quem laudabimus, non dubito id gratum fore quod à nobis, qui nihili sumus, dicetur: Nam & eius Domino aliquando placuisse legimus duo illa minuta olim à vidua & paupere muliercula oblata. Non enim Deo ipsi tam grata & accepta est earum rerum quæ offeruntur magnitudo, quàm mens ipsa, & æquus animus, quem is ostendit, à quo aliquid offertur, siue paruum, siue magnum illud sit. Cùm verò Barnabam laudamus, tunc & omnium Apostolorũ sacrum collegium collaudamus: quorum enim vocatio vna fuit, eorum eadem est & gloria: & quorum ordo vnus, eorũ eadem est & dignitas: quorum paria certamina, eorundem coronæ diuersæ non sunt: quorũ denique institutionis ratio communis, eorum præmia æquè honorata sunt. Iam verò Barnabam ipsum oratione nostra in medium producamus, & quàm maximè possumus, laudum præconia illi concinemus: sum enim eius viri amator ardentissimus. Scio autẽ, & mihi persuadeo, huius Apostoli vel nomen ipsum auribus vestris iucundissimum accidere. Itaq; illum honoremus, quatenus pro viribus de illo dicẽtes æqui animi significationem demus: quod enim eius viri dignitas postulat, id tale est, vt omnem oratiõe ab eo superari fateamur. Laudetur igitur à nobis infimis magnus ille Apostolus Barnabas. Celebretur cõsolationis filius ab hominibus qui Christo crediderunt. Extollatur à quouis homine ille, qui à Patre ipso honoratus, à Filio vocatus, & à spiritu sancto perfectus est, Barnabas, inquam, magnus Ecclesiæ orator, illa Euãgelicę prædicationis tuba, magna Christi vox, spiritus sancti cithara, diuinę gratiæ plectrũ. Barnabas in expediendis pro Christo bellis miles robustissimus: qui corpore incorporeum hostem, simul versans cum Apostolorum exercitu validissimè profligauit: qui bonarum disciplinarum religiosus præceptor extitit, & Christiani ouilis dux certus, & rationalis quidam summi Dei paradisus omnium virtutum germina florẽtia in se continens: qui egregium quoddam fidei germen fuit, charitatis rosa suauissimũ odorem emittens, spei flos incorruptus, diuinæ gratiæ fructus iucundissimus, illius vitis quę vitam omnibus præbet, palmes feracissimus, immortalitatis racemus, mel distillans, patientiæ propugnaculum firmum atque immobile, continentiæ sectator ita validus, vt crucẽ gestauerit, & aduersus Christi interfectores intrepidus militiæ dux fuerit. Christi crucifixi germen ad cælũ vsq; protẽsum. Barnabas consolationis filius, pietatis magister, fidei columna ac fastigium, turris firma & immobilis, fundamentũ stabile, & crepida indissolubilis, saxum immotum, fluctuantiũ portus valdè tranquillus, fidelis & prudens dispensator, architectus nobilissimus: qui cœlestem in terris semitã tenuit, & parem Angelis vitam duxit: qui fuit Ecclesiarum patronus, adiutor pauperũ, inopes abundè nutriens, viduarum consolator, & orphanorũ diligentissimus procurator ac pater. Barnabas Christi mysteriorum thesaurus, orthodoxorum sanctę Dei Ecclesię dogmatũ minister, ęgrotantium medicus liberalis, sanos & valentes homines firma certaque animi iucunditate afficiens, Christiani gregis custos vigilantissimus, in terris manens, & in cœlis vita atq; institutione versans: qui in mundo pietatis dogmata clara & alta voce prędicauit, & in cœlis sempiternam coronam recepit: qui fuit Gentium Dux, ad Deum eas perducens, & Ecclesiarum Dei beatissimus preco, campus quidam beneolentibus Christi floribus refertissimus, virtutum cœlestem odorem spirantium quoddam tosetum, Christi gratiarũ ager fertilissimus, qui vitam valde synceram ac puram in terris transegit, tã rectè in terra viuẽs, quàm Angeli ipsi in cœlis viuunt. Idem virtutum exercitatione insignis, contemplationibus & miraculis præstans, virginitatis margarita quędã pretiosa, & castitatis beryllus lectissimus, temperantiæ gemma purissima, Christũ in se loquentem habens, electũ Dei vas, qui mundum dereliquit, & omnia quæ in illo sunt, quisquilias quasdã duxit, vt Christum tantùm lucrifaceret seculorum Regem. Ille suam crucem sine dubitatione aliqua portauit, & vt verus discipulus prompto animo Christum secutus est: qui dęmones profugauit

[1] Nota Sanctos orandos, & scire ea quæ circa nos geruntur.

fugauit,& diabolo vulnera inflixit:qui quatuor orbis terrarum fines firmo & constanti gressu peragrauit,& vt sacer ac bonus,fuitq; Domini minister amantissimus,omnes Gentes Euangelij prędicatione ad Christi fidem conuertit.Ille se domicilium paratum prębuit,in quo eiusdem essentiæ particeps Trinitas habitaret,quiq; summi Dei templum fieret.Barnabas,inquam,Cypriorum insigne ornamentum,& orbis terrarum propugnator inexpugnabilis,qui Christum ipsum mirum in modum dilexit,& pro ipso quotidie animam suam exposuit:qui nunc vnà cum illo in [2] cœlis regnat,& omnibus seculis regnabit.Defessa est oratio nostra,dum admirabilem,diuinum,& optatissimum Apostolum Barnabam laudibus extollere cupit atque contendit:quodque mirum est, nondum ad exordium peruenit.Huius enim admirabilis viri laudes maiores sunt,quàm vt nostra oratio illas attingere possit.Earum igitur tractationē,vt orationibus nostris maiorē,omittentes pauca,quædam de eius vita,& martyrio ab autore Stromatū Clemente,aliorúmque veterum hominum scriptis,repetita vobis,venerādi Auditores,exponam:& ita narrationi huius finem imponemus,diuinis literis concedentes,vt huius viri semper decantati,& cœleberrimi caput magnifico illo præconio coronent.Erat Barnabas vir bonus, & plenus Spiritu sancto,& fide.Quid huic præconio par,aut vnquam fuit simile?Ortū duxit beatissimus hic vir de laudatissima illa tribu Leui,ex qua Moyses & Aaron magni illi Dei Prophetæ,& populi optimates ortum duxēre,cuius cognationis etiā Samuel propheta particeps fuit.Eius autem proaui bellorum causa cùm ad Cypriorum regionem migrauissent,æquo animo illic habitabant.Erant autem viri admodum religiosi,Dei legem reuerentes,& valde diuites:quamobrem & Hierosolymis facultates multas possidebant,& agrum prope vrbem illam pulcherrimum,non solùm omnium generum fructuosis arboribus eleganrem,sed ædificiorum magnitudine valde illustrem. Ex quo enim tēpore Esaias propheta ita reliquit scriptum:Beatus,qui habet semen in Syon,& domum in Hierusalem:hanc eius prophetiam Hebręorum filij corporeo sensu interpretabantur, & ditissimus quisq; dabat operam,vt aliquid in vrbe Hierosolyma possideret.Cùm verò in Cypriorum regione natus esset hic de quo scribimus,& parentes elegantem puerum vidissent,statim Ioseph eum nominarunt,puerum suum Patriarchę illius appellatione honorātes.Factum verò est,vt cum nominis appellatione morū etiā nobilitas conueniret:si quis enim vocem hanc Ioseph interpretetur,inueniet idē valere,quod Dei additamentum:additus enim fuit à Deo iustus hic vir Apostolorum cœtui,& sacro Sanctorum consortio.Ad hæc eandem vocem Dei gloriam interpretari possumus.Neq; quisquā putet verbum hoc exuperantiæ causa dictum,sed à diuinis literis sumptum sciat.Ait enim Paulus:Vir non debet caput tegere, cùm sit imago & gloria Dei.Quòd si virum quęcunque imaginem Dei,& gloriam lectissimus ille Apostolus appellauit,quid dicemus de hoc viro in rebus diuinis perfectissimo?Cùm verò Barnabas ipse adoleuisset,illū in vrbē Hierosolymam parentes perduxerunt,& Gamalieli legē ac Prophetas diligenter edocendū tradiderunt,qui & Paulum,tunc Saulum appellatum, condiscipulum habebat.Quotidie verò Barnabas magis proficiebat,tum doctrina,tum omni virtute,nondū tamē ad Leuitarum ordinem aggregatus fuerat,eò quòd non erat ætate illa,quam ea res postulabat, adhuc enim eum ephebis numerabatur.Non tamen à templo discedebat, cùm in [3] ieiuniis,ac precibus die ac nocte versaretur. Ita verò leges & reliqua diuina scripta memoriter pronunciabat,vt literarum monimentis non indigeret:quietéque ipsam tā charā habebat,vt temperantię matrem illam esse duceret.Perniciosas verò hominum consuetudines execrabatur,ac vehementer fugiebat,purū,& à vitiis intactū seipsum ita cōseruans,vt virtutis esset specimen quoddam.Quamobrem apud omnes existimatione & gloria florebat. Accidit autem,vt tempore illo Dominus Iesus Christus Hierosolymam veniret,& paralyticum in probatica piscina sanaret,aliaq; signa multa & prodigia in templo ederet.Illa omnia cùm Barnabas vidisset,obstupuit,& statim ad Christi pedes se abiecit,eumq; precatus est,vt illi benediceret.Christus autem qui cor hominum & animos inspicit,Barnabæ fidem gratam habens,beneuolè ipsum accepit,& diuini sui congressus eundem participem fecit:quare ad Christi charitatem magis accēdebatur.Quam primùm verò adiit domum Mariæ matris Ioannis, qui Marcus postea dictus est: quæ Maria eius matertera esse dicebatur,quamobrem & Marcum Barnabę consobrinum appellabant.Illam cùm adiisset:Age,inquit,mulier,veni,& vide, quæ patres nostri videre concupiuerunt:ecce enim Iesus quidam Propheta è Nazareth Galilęæ in tēplo est magnifica quędam edens miracula,qui multis videtur Messias esse,qui venturus erat.Cùm hęc audisset admirabilis illa mulier,relictis omnibus his quæ habebat in manibus,templum Dei adiit, vbi cùm Iesum templi Dominum vidisset,ad eius pedes se abiecit, eumque sic precata est:Si gratiam inueni,ô Domine,in conspectu tuo, veni ad domū ancillæ tuæ,vt ingref-

2. Vides sāctorum animas nūc esse in cœlo,& cū Christo regnare?

3. Cū in ieiuniis ac precibus die ac nocte versaretur.

sione tua famulis tuis benedicas. Eius petitioni Christus Dominus assensus est: quē mulier illa valde lęta in cœnaculum suum accepit. Ex illo igitur die, quoties Dominus Hierosolymam venisset, illic vnà cum discipulis suis diuersabatur, quibuscū & Pascha illic fecit, vbi & mysteriorum sacramenta eosdem discipulos suos edocuit. Sermo enim quidam à patribus traditus ad nos peruenit, eum qui lagenam aquæ portabat, quem Dominus ipse discipulis suis præcepit vt sequerentur, Marcū fuisse beatæ illius Mariæ filiū. Quod autē illum Dominus non nominârit, sed dixerit: Ite ad quendam: prouidentia quadam factū est, sicut Patres sancti locū hunc interpretantes, dixerunt: vt re obscurè dicta hoc nos doceret, Dominum Iesum apud eum diuersari, quicunque se paratum præbet. In illo igitur ipso cœnaculo Dominus Pascha fecit: in illo apparuit Thomæ Apostolo, cùm à mortuis surrexisset: illuc, postquam Iesus in cœlum assumptus est, Discipuli cum reliquis fratribus centum viginti, in quibus erant Barnabas & Marcus ex monte Oliuarum conuenerunt: illuc Spiritus sanctus in linguis igneis ad Discipulos descendit in die Penthecostes: illic collocata nunc est magna & sanctissima Syon omnium Ecclesiarum maxima. Tunc verò Barnabas secutus est Dominum reuertentem à Hierosolymis in Galilæam. Cùm autem multi vndique ad Dominum conuenirent, & eius fidem sequerentur, dixit discipulis suis? Messis quidem multa, operarij autem pauci. Itaq; designauit septuaginta illos discipulos, quorum primus dux & summus erat magnus Barnabas. Sed nemo audiens Apostolos hanc appellationem illi viro imposuisse, temerè & sine diuino consilio id factum fuisse opinetur: nam Petrus ipse illi nomen hoc imposuit, ille, inquam, Petrus, qui per sancti Spiritus reuelationem filij Dei Theologiam edidicit. Et quemadmodū Iacobus & Ioannes propter virtutem filij tonitrui vocati sunt, ita & Barnabas virtutis suę causa filius consolationis appellatus est, quippe qui propter sanctitatis prestantiam omnibus consolationi fuit. Idem cùm audisset Dominum docentem: Vendite quę possidetis, & date eleemosynam, & facite vobis sacculos, qui non veterascunt, thesaurum nunquam deficientē in cœlis: nihil moratus, statim rem omnem pretiosam à parentibus mortuis sibi relictā vendidit, & egentibus distribuit, sibi verò solùm agrum vnum reseruauit, vnde ali posset. Postea verò quàm Dominus crucem perpessus est, & à mortuis resurrexit, ac Spiritum sanctum ad Discipulos suos misit, tunc diuinus Barnabas Christi charitate magis inflammatus, illum + etiam agrum vendidit: cumque multum pecunię ex eius prætio accepisset, omnem pecuniam illam ad Apostolorum pedes deposuit, neque quicquā omnino sibi reseruauit, suo exemplo omnes discipulos ad eandem virtutem alliciens. Ille & cum Saulo disputabat, quem ad Christi Domini fidem perducere cupiebat. Saulus autem cum legis institutione diligenter atque accuratè niteretur, Barnabam ipsum vt deceptum irridebat, & in Christum maledicta iaciens, Fabri filium, idiotam, & agrestem hominem appellabat, quem vt & morte violēta sublatum deridebat. Cùm verò miracula quę per Apostolos efficiebantur, & populi multitudinem indies maiorem ad fidei prædicationē cōfluentem videret, animo cruciabatur: cumque vnà cum Libertinis, Cyrenensibus, atque Alexandrinis magnum illum Ecclesiæ Oratorem Stephanum adortus esset, neque sapiētiæ & spiritui qui per Stephanum loquebantur, resistere posset, insania & furore multo correptus inordinatos populi homines contra Stephanum concitauit. Quo interfecto, persecutionem magnam commouit aduersus Ecclesiam, quę erat Hierosolymis. Verum cùm ita inordinatè Damascum proficisceretur ad vexandos atq; affligendos fideles homines, Christus Dominus illum deiecit, & in terram supinum prostrauit: qui cùm prostratus esset, eum tandem cognouit quem persequebatur, & visu corporeo excæcatus, mentis aciem ad cœli celsitatem omnino erexit. Cùm verò Hierosolymam reuersus esset, dabat operā, vt Christi Discipulis adhæreret, quem tamen omnes illi, multam eius sæuitiā formidantes, fugiebant. At magnus Barnabas illi occurrens ait: Quousq; tandē Saule, pergis esse Saul? Quare ita petulanter beneficiorum autorem Iesum persequeris? Desine horribile illud mysterium oppugnare, quod à Prophetis ipsis olim clara voce prænunciatum est, nostris autem temporibus pro nostra salute patefactum fuit. Hæc cùm audisset Saulus, ad pedes Barnabę se deiecit, multisq; lachrymis & clamoribus: Ignosce, inquit, mihi dux luminis, & veritatis magister Barnaba: expertus enim sum, & re ipsa cognoui vera esse quæ tu dixisti. Quē enim ego maledictis persequens, Fabri filiū appellabam, illū nunc cōfiteor Dei viui filium vnigenitum, eiusdem essentię, glorię, & solij participem coęternū, & principium coęuū: Qui cùm sit splendor glorię, & character substantię inuisibilis Dei, in nouissimis his diebus propter nos, & nostram salutem seipsum exinaniuit, formā serui accipiens, hoc est perfectum hominē ex sancta Virgine, & Dei parente Maria se fecit, non confusionem, non conuersionem, nec diuisionem, aut separationem passus: & figura inuentus vt homo, humiliauit semetipsum factus obediens vsque ad mortem, mortem autem

+ Hæc est vera illa Euāgelica paupertas, omnia vendere, & dare pauperibus, & nudū sequi Christum.

tem crucis: qui & reſurrexit à mortuis tertia die,& apparuit vobis Apoſtolis ſuis,& aſſumptus eſt in cœlũ,& ſedet ad dexterã Patris,& rurſus veniet cũ gloria iudicare viuos, & mortuos,& Regni eius non erit finis. Hæc cùm audiuiſſet Diuinus Barnabas à blaſphemo & perſecutore illo dicta,obſtupuit,& præ gaudio eius vultus lachrymis , vt matutino rore flos aliquis,perfuſus eſt:cumq; illum amplexus & oſculatus fuiſſet:Ecquiſnã, inquit,Saule,te docuit talia diuinitus inſpirata verba pronunciare?Ecquis tibi perſuaſit, vt Ieſum Nazarenũ Dei filium confitereris?Vndénam cœleſtium dogmatum tam perfectam ſcientiam didiciſti?Tum ille,demiſſo vultu,& lachrymas fundens,ac corde valde compunctus reſpondit:Ille ipſe Dominus Ieſus,quem ego peccator maledictis laceſſiui, & perſecutus ſum,hæc omnia me docuit.Nã tanquã abortiuo & mihi apparuit,cuius diuina & iucunda voce aures ipſas adhuc perſonantes habeo: ſua enim benignitate ſingulari & omniũ maxima proſequutus me fuit,quippe qui mihi proſtrato , & miſerabiliter iacẽti,ſeipſum defendens potius,quàm mihi ſuccẽſens:Saule,inquit,Saule,cur me perſequeris?Ego verò horrens & metuens reſpondi:Quis es Domine?Tum ille multa manſuetudine & miſeratione me proſequens:Ego,inquit,ſum Ieſus Nazarenus,quẽ tu perſequeris.Ob id ego ſingularem eius patientiã obſtupeſcens,ipſumque orans dixi:Quidnam ego faciam Domine?Tunc ille ſtatim omnia hæc quæ dixi,& his plura me inſtruxit.

His auditis magnus Barnabas Saulũ manu apprehenſum duxit ad Apoſtolos,eiſq; dixit?Quare paſtorem fugitis lupũ exiſtimantes?Quare gubernatorẽ,vt piratã propulſatis? Cur bellatorẽ optimum,vt proditorem execramini?Cur Chriſti ſponſam deducentẽ,vt thalami direptorem reiicitis?(Spiritalis enim eſt thalamus Eccleſia Dei)Hunc pro paſtore,gubernatore & propugnatore Dominus ſibi delegit.Tunc narrauit eis Paulus,quæcũque ipſi acciderant in via,quodq; vidiſſet Chriſtum Dominum,& loquentem ſecum audiuiſſet , & quemadmodum in vrbe Damaſco Chriſti nomen libera oratione prædicaſſet.Itaque vna cum illis in vrbe Hieroſolyma Chriſti prædicationẽ exercebat.Erat autẽ Iudæis ipſis valde moleſtus atque inuiſus,quòd qui heri & nudiustertius Ieſum perſecutus fuerat,ipſe ille mutato conſilio,tunc eundem illum Ieſum Dei filium eſſe prędicaret. Conſilium itaque inierunt Iudæi de Paulo interficiendo.Quod cùm didiciſſent Apoſtoli, eũ miſerunt,vt in ſua patria Euangelium prędicaret .Cùm verò de his qui propter Stephani cædem,atq; anguſtias diſperſi Antiochiã venerant,& Chriſti Euangeliũ prædicauerant,auditũ fuiſſet ab iis qui erant Hieroſolymis,Apoſtoli beatum Barnabã magnũ,& potentẽ virũ,ad ſanctiſsimũ Eccleſię,quę illic erat,& Chriſti gregẽ paſcendum miſerunt. Qui cùm illuc veniſſent,multo adiumento fuit hominibus Chriſti fidẽ ſequentibus:eius enim diuina prędicatione ac doctrina factũ eſt, vt multa populi acceſsio ad Chriſtũ fieret.Cùm verò diuino Spiritu ductus Barnabas ab vrbe Antiochia egreſſus eſſet , vrbes omnes ac regiones peragrauit, Chriſti Euãgeliũ longè lateq; diffundens,neq; prius deſtitit,quàm ad vrbem Romã omniũ maximã venerit.Ex vniuerſis enim diſcipulis Chriſti primus Euangeliũ in vrbe Roma prędicauit.Cumq; multi ad Chriſti fidẽ veniſſent , & Barnabã ipſum ſummè honorarent,humana gloria reiecta clam fugiens,Roma exiit.Etenim beatus ille vir ita omnes homines,qui erant temporibus illis,animi ſubmiſsione ac modeſtia ſuperabat,vt ad huius virtutis culmẽ perueniret.Id quod declarat eius hiſtoria.

Cùm enim diuinæ literæ vbiq; virũ hunc cum primis nominent,ac laudent,ipſe primas aliis concedens,ſecundas partes amplexus eſt,diligenter imitatus Dominum ſuũ qui dixit:Diſcite à me,quia mitis ſum,& humilis corde. Poſtea cùm idem Barnabas ad Ægypti vrbem Alexandriam veniſſet,& Dei ſermonẽ ibi prædicaſſet,illinc exiit, peragrans deinceps vrbes omnes,quoad venit Hieroſolymam.Vnde etiã egreſſus,reuerſus eſt Antiochiam:In qua cùm Dei gratia Eccleſiam copioſiorem factã vidiſſet,valde gauiſus eſt.Inde autem diſcedens,Tharſum venit,Paulum quærens:quem inuentũ Antiochiam perduxit.Ibi cùm totum annũ tranſegiſſent,& multũ populũ ad Chriſti diſciplinã tranſtuliſſent:cumq; ibi primũ Chriſti diſcipulos Chriſtianos vocaſſent,atq; illinc accepiſſent ab Eccleſia, quæ pauperibus diſtribuerent,aſcenderunt rurſus Hieroſolymã quartodecimo anno poſtquàm Dominus Ieſus crucẽ pertulit: Quemadmodum ſcribit Paulus,cùm dicit:Quatuordecim annis Poſtea Hieroſolymã aſcendi cũ Barnaba.Cùm verò miniſteriũ compleuiſſent,& fidẽ ac dexterã ab Apoſtolis datã accepiſſent,vt ipſi ad Gẽtes profecti,ij verò qui cũ Petro erant,circuncisis prædicarent.deſcenderunt Antiochiã,habẽtes Marcũ miniſtrũ.Miſsi autẽ à Spirituſancto ex vrbe Antiochia venerunt in Cyprum , & totam Inſulã peragrãrunt,Salamina Paphum vſq; Euangelium prædicantes, & miracula facientes:quo tempore Elymam excæcãrunt,& Proconſulem Sergiũ Paulum fide illuminãrunt. Poſtea verò quàm multos ad Chriſti diſciplinã conuerterunt , è Cypro diſcedentes venerũt Pamphiliã . Cùm verò Marcus ipſe Apoſtolos vidiſſet pro Euãgelij

prædicatione pericula ſubeuntes, neque honori ſtudentes, ſed breuē & caducā hanc gloriam derelinquentes, ad bellum contra infideles homines ſuſcipiendum properare, ipſe ad pericula ſubeunda claudicare cœpit, quippe qui adoleſcens erat formidoloſus, & infirmior, quàm vt mortem contemnere poſſet. Derelictis igitur Apoſtolis, reuerſus eſt Hieroſolymā ad matrē ſuā. Cùm verò Apoſtoli, Barnabas & Paulus opus cōpleuiſſent, ad quod miſſi fuerant, & infinita pro Chriſto certamina ſuſtinuiſſent, venerunt Antiochiā, vnde à diuina gratia miſſi ſunt ad Gentes. Neceſſe autē fuit rurſus proficiſci Hieroſolymam ad Petrū Apoſtolū propter falſos illos Apoſtolos, qui docebant diſcipulos, vt ſe circunciderent, & legē ſeruarēt. Cùm autē Marcus illos ab omnibus honoratos videret, quodq; poſt multa illa verbera & pericula robuſtiores facti eſſent, & integris corporibus præditi, propriā imbecillitatē accuſans doluit quod factū à ſe fuerat, & ad Paulū quidē ipſum erubuit ſe conferre, Barnabā verò adiit lachrymans: cumq; ad eius pedes ſe abiecisset, eū rogabat, vt ſuperioris errati veniā impetraret, & eius precibus firmior fieret in poſterū, futurū promittens, vt omnia mortis genera pro Domini noſtri Ieſu Chriſti nomine prompto animo ſufferret. Multis his lachrymis magnus ille virtutibus ornatus Barnabas flectitur, eumq; hortatus vt à luctu deſiſteret: Fiat, inquit, quod Deus vult, modò tu paratus ſis præſtare quod promiſeris. Cùm verò ſcripta accepiſſent, quę ab Apoſtolis in vrbe Hieroſolyma decreta fuerant, deſcenderunt Antiochiam, & vnà cū fratribus exultabāt. Marcus autem ipſos animo parum fidenti ſecutus eſt. Poſt hæc viſum eſt Barnabę & Paulo peragrare vrbes omnes, & fratres viſere. Tunc Barnabas Paulū rogabat, vt Marcū ſecū vnà venire pateretur, quippe qui paratus eſſet vſq; ad mortē pro Chriſti fide certamen ſuſtinere. Paulus verò contrà rogabat Barnabā, vt ſecū vnà Marcū non haberent. Hinc occaſio quædam nata eſt, vt Apoſtoli à ſe viciſsim ſepararētur, diuina prouidentia id vtiliter permittente. Deus enim ipſe Marcū populorum, & Gētium multarū paſtorem, ac magiſtrum creaturus erat. Sed nemo impudenter proprio affectu metiatur quod eſt in ſacra de Apoſtolorum Actis hiſtoria, quo loco de Paulo & Barnaba narratur illud: Facta eſt diſſenſio ita vt diſcederent abinuicem. Non enim ad hoc iracundiæ aut furoris affectu impulſi ſunt Chriſti Apoſtoli, (minimè hoc nos cogitemus) nam qui carnem cū affectibus & cupiditatibus crucifixerunt, qui voce magna ſic omnes Chriſto credentes admonebant: Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blaſphemia tollatur à vobis cū omni malitia: quî fieri poteſt, vt illi ipſi in huiuſmodi affectū inciderint? Scimus autē, & ex diuinis literis diſſenſionū diuerſitatē cognouimus, & vocē hanc παροξυσμός in bonā partē accipi ſolitam, vt cùm ait Apoſtolus: Cōſideremus noſmetipſos in prouocatione charitatis, & bonorum operum. Talis fuit & Apoſtolis diſsidendi ratio, hoc eſt, Dei zelus. Paulus enim accuratā cenſurā requirebat, Apoſtolicæ profeſsioni conuenientē. Barnabas verò ad humanitatem propenſior erat: quamobrem & Marcū ſecū habens in Cyprum nauigauit.

Cumque eam Inſulam totam peragraſſet, populos multos ad Chriſti fidem cōuertit, & Salaminam venit, vbi pauliſper moratus eſt edens miracula, & prædicans regnū Dei: quo loco turbæ multæ ad Chriſti fidem acceſſerunt. Diſputat autē cum Iudæis in Synagoga omnibus ſabbatis, diuinarum literarū teſtimoniis Ieſum Chriſtū illum eſſe probans, quem Deus promiſerat. Omnes autem Barnabā reuerebantur propter diuinā quandam honeſtatem, quæ in illius aſpectu vigebat. Erat enim oris ſpecie valde grauis, habitu ac veſte admodum tenui, cuiuſmodi illorū eſt, qui delicias abiicientes, in virtutis exercitatione verſantur. Erat ſuperciliis contractis, & oculis hilaritatē præ ſe ferentibus, non toruum aliquid, ſed graue quiddā in ſe habentibus, & reuerenter admodum deorſum ſpectantibus. Oris honeſtas, & labra decora mellis ſuauitatem diſtillantia in eodem illo inerāt. Non enim aliquid vnquam pronunciabat, quod foret ſuperuacaneum. Eius inceſſus compoſitus, & ab oſtentatione alienus, totus deniq; omni ex parte Apoſtolus Barnabas erat tanquam recta quædam Dei columna, omniū virtutum ſplendore illuſtris. Hic cùm in vrbe Salamina Chriſti prædicationem doceret, venerunt è Syria Iudæi quidā, qui maledicta in eū eiicientes, quæq; ab illo dicebantur oppugnantes, turbam contra ipſum excitauerunt, criminantes, nihil veri ab eo dici, ſed quem ipſe Ieſum Chriſtum fuiſſe diceret, eū fallacē quendam hominē, & Deo ipſi contrarium fuiſſe, legem, prophetas, & ſabbati obſeruantiā reprobantem. Iidem & Barnabæ interficiendi opportunitatē obſeruabant. Sanctus verò Chriſti Apoſtolus Barnabas cùm omnes fratres congregaſſet: Vos, inquit, ſcitis, quomodo vnà vobiſcū omni tempore verſatus fuerim, vnumquenq; admonens, & hortans, vt in gratia, & Domini noſtri Ieſu Chriſti fide cōſtanter permaneatis, & eius præcepta obſeruetis, & ab omni prauo opere mentē & manus cohibeatis. Namq; oportet omnes nos ſiſti ante tribunal Chriſti, vt recipiat vnuſquiſq; propria corporis ſui quæ fecerit, ſiue bona, ſiue mala: pręterit enim figura mūdi huius: & Dn̄s vēturus eſt de cœlo iudicare viuos &

mortuos

mortuos. Nolire igitur negligentes esse, scientes quòd qua hora non putatis, Dominus noster venet. Ærumnas & labores libenter perferatis, corda vestra spe confirmantes, quòd aduentus Domini prope sit. Recordemini quę vobis sępè dixi, præsentis vitę res, siue prosperæ, siue aduersæ illæ sinr, breues & caducas esse, omniaq; hæc celeriter præterire: futuri verò illius seculi bona semper in eodem statu permanere æterna, & finē nullū habētia. Neq; enim regnum cœlorū aliquando præterire poterit: neque iudicium illud finem habebit, sed semper erit, his qui peccando vitam transegerunt, immortalem pœnam adferens, & finē nullum habituram. Date igitur operam, vt sine culpa & labe in die illo extremo inueniamini, ne in gehennam sempiternā decidatis. Memoria repetire quot signa & prodigia per me seruum suum Deus ipse apud vos effecerit, & pro me Deū orate. Ego enim iamiam immolandus sum, & tempus illud propè est, quo ab hoc corpore dissoluendus sum, sicut Dominus noster Iesus Christus mihi significauit. Bonum certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui: nunc reposita mihi est corona iustitiæ: non solùm autem mihi, sed & omnibus, qui propter Christi confessionem certamen sustinuerint.

Hæc cùm dixisset, vnà cum omnibus Deum orauit, multusque fletus hominū fuit, eò quòd Apostolus ille dixerat, tempus propè esse, quo à corpore dissolueudus foret. Barnabas verò cū [5] panem, & calicem sumpsisset, & diuini ministerij ordinem totū compleuisset, vnà cū fratribus particeps factus est Eucharistiæ mysteriorum. Quo facto, Marcum secum habens secessit, & ipsi seorsum dixit: Hodie infidelium Iudæorū manibus me cōsummari oportet: tu verò extra ciuitatem Occidentem versus egredere, & corpus meum inuenies: quòd cùm sepelieris, exi è Cypro, & ad Paulum proficiscere, & esto cū illo, quoad Dominus res tuas disposuerit: futurum enim est, vt nomen meum per totū orbē terrarum diuulgetur. Post hæc ingressus est Barnabas in Synagogam, & Iudæos ipsos docebat, illis persuadere studens Dominum Iesum esse Christum viuentis Dei filium. Illi verò Iudæi, qui è Syria illuc venerant, furore perciti è Synagoga surrexerunt, & manibus in eum coniectis, in obscuram quandā Synagogæ illius cellā vsq; ad multam noctem custodierunt. Cumque illum eduxissent, & multis cruciatibus affecissent, postremò nefarij homines eundem lapidauerunt: & accenso rogo quodā magno beatū Barnabæ corpus in eū cōiecerunt, vt nullę ipsius reliquię superessent. Diuina verò prouidētia factū est, vt Apostoli corpus integrū permaneret, neq; ab igne ipso læderetur. Marcus igitur, vt Barnabas præceperat, extra vrbem egressus Occidentē versus cum quibusdā fratribus, reliquias sancti Barnabæ clam abstulit, & in spelunca quadam stadiis ferè quinque ab vrbe distante sepeliuit. Mox in vrbem reuersi, planctu & lachrymis eum prosecuti sunt.

5. Vide Apostolum Barnabā missam celebrasse, vt scias nostri tēporis hæreticos perperā asserere, esse illam nouitiū inuentum.

Illo autē tempore contra Salaminę vrbis Ecclesiā persecutio magna commota est, omnesq; alij aliò dispersi sunt. Itaq; sancti Apostoli Barnabę sepulchrū deinde ignotū erat. Proinde Marcus cùm è Cypro nauigasset, ad Paulum venit, qui erat Ephesi, eumque de Barnabæ martyrio certiorē fecit. Id cùm ille audiuisset, lachrymauit, & Marcū secū tenuit. Postea verò cùm Petrus Apostolus diuina reuelatione iussus esset Romā proficisci, secū duxit & Marcū, quē quodammodo sibi filiū genuerat. Illi cùm essent in vrbe Roma, Euangeliū Marcus conscripsit, quod Petrus Apostolus legit, & diuino Spiritu scriptum cognouit, atque approbauit. Itaque Marcum ipsum per manuum impositionē ordinauit, & vt maximè idonem in vrbē Ægypti Alexandriam, Lybiam, & Pentapolim misit. Quò cùm Marcus venisset, Domini Iesu Christi Euangelium illis regionibus prædicauit, ita vt multi ad Christi fidē conuersi fuerint. Cùm verò nouem annos Dei fidē Marcus in ea regione docuisset, martyrio in vrbe Alexandria functus est. Multo autem tempore postea, cùm Christiana fides latiùs fusa esset, & Imperatores Christiani Romanorū imperio potirētur, miracula quędā magna Deus ipse in eo loco edebat, vbi reliquię sancti Apostoli, & generosi martyris Barnabæ repositæ fuerant. Nam cùm multi homines impuros spiritus habentes per locum illū transirent, spiritus ipsi voce magna clamantes egrediebantur. Multi etiam paralitici & claudi, variisq; morbis & cruciatibus vexati ad eū locū profecti pernoctabāt: qui omnes curabātur: ob idq; Salamina ciuitas gaudio magno perfundebatur. Quòd verò diuina quædā potentia in eo loco miracula efficeret, id quidem omnes cognoscebant: quænam tamen esset causa gratiæ illius tam copiosæ, id nequaquā inelligere poterant. Regionem autē illam sanitatis locum indigenæ appellabant. Cùm verò beatus Martianus obiisset, sanctæ memorię Leo Imperio successit. Huic erat gener Zeno Isaurus genere, qui post Leonem & ipse Imperator fuit. Tempore autem illo in religioso Acœmetensium monasterio extitit monachus quidā, qui vt Iudas inter Apostolos, diaboli mores imitabatur. Illi nomen erat Petrus, qui fullonis artē exercebat, sanctam verò Synodum in vrbe Ghalcedone celebratā auersabatur, & dogmatis Eutychiani erat propugnator. Eiusmodi hominē, vt corruptorē, & pestilentē, atq; Apostolicorum

dogmatum hostem acerrimũ,eiua loci hominesè monasterio expulerunt.Qui cùm illinc expulsus fuisset,Constantinopolim profectus est,& assentatorum vitam imitatus,modò hanc,modò illam domum obibat,ventri & gulæ seruiens:cumq; execrabilis suæ hæresis participes homines quosdã honore prǽditos inuenisset,illis adhærere cœpit,per quos etiã in eius notitiã venit,qui erat gener Imperatoris,patritius,& excubitorũ comes:sic enim appellabatur,qui excubiis præsidebat.Itaq; Petrus ille cùm religionis specie quadã se induisset,erat quidem assiduè cũ Zenone Imperatoris genero,non audebat tamen propriã impietatem aperire.Eundem autem Zenonẽ ad orientis partes proficiscentem secutus est fullo ille vsque ad vrbem Antiochiam:vbi cùm multos Apollinaris sectatores inuenisset, vná cum illis contra Patriarcham temeritatem exercuit,aduersus eũ seditiosissimũ quẽque hominem concitans,& Chalcedonensem synodum conuicians,ac Patriarchã ipsum Nestorianũ appellans. Cùm igitur Antiochena ciuitas multa seditione & tumultu perturbaretur,Petrus ille Comitem Zenonẽ dolo aggressus:nisi,inquit,huius ciuitatis Episcopus permutetur,fieri non potest,vt populus quietè viuat.Quinetiam multã auri vim ei proposuit,si ab eo impetraret quod petebat: patefecit enim illi consilium suum quod antea occultauerat.Tunc infames quosdam & improbos homines,qui eadem, quæ ipse sentiebant,persuasionibus suis secum duxit,& grauissima quædam scelera contra Patriarcham falsò conficta ad Imperatorem detulit.Sed eius malitia nihil profecit,cùm Imperator Apostolicorũ dogmatũ esset propugnator.Postea verò quàm Leo ipse terrestre Imperium dereliquit,& ad immortale illud regnũ translatus est,Imperio successit Zeno.Antiocheni verò,quos suprà diximus,Imperatori supplicationem obtulerunt,petentes fullonẽ illum Petrum sibi Episcopum creari.Id quod factũ est,auro ipso omnibus,qui erant in aula regia,persuadente,vt Petri fullonis patrociniũ susciperẽt.Statim igitur vt Petrus ille ordinatus est Episcopus,sanctã Calcedonensem synodũ anathemate fuit detestatus.Cúmque Apollinaris sectatoribus placere studeret,qui Theopaschiani appellabantur,eò quòd Deum ipsum passum fuisse dicebant,nouitatem quandã pessimã excogitauit, vt hymno illi qui Trisagion appellatur,hoc etiam in fine adderet :Qui crucifixus est propter nos. Hæc cùm sancti Episcopi,& patres nostri audiuissent, ad prauam illius opinionẽ refrenandã alacri & prompto animo aggressi sunt:& primũ quidẽ literis eũ ab impietatis voragine reuocare conati sunt.Sed cùm eundẽ repugnantẽ maiore audacia & temeritate contra fidem orthodoxã efferri vidissent,omnes qui sunt in orbe terrarũ Episcopi, sententia pronunciata,sub anathemate illũ expulerunt.In hac orationis parte libenter eos qui ex nostris hominibus non vitio,sed quadam mentis leuitate,nouitatem hanc temerè amplexati sunt,his verbis compellerẽ:Quænã causa vos,fratres,adduxit,vt rectè sentientem patrũ nostrorũ doctrinam relinqueretis,& nouitatem ab [6] hereticis nuper excogitatam sequeremini? Animaduertendũ vobis erat quemadmodum sancti Patres nostri non fictas fabulas secuti,nobis hunc hymnum canendum tradiderũt, sed diuina quadã reuelatione docti,quæ non vni,aut alteri,neque in aliquo terræ angulo, sed meridie ipso in luce clarissima vniuerso Constantinopolitanę vrbis populo Christi amantissimo facta est,quo tempore beatissimus pater Episcopus,& magister cum primis probatus Proclus Cõstantinopolitanæ sedi pręsidebat.Quicquid aũt diuina gratia suggerente diuinitus nobis reuelatũ est,illud nulla ex parte mancũ,sed omnino perfectũ est,& ad salutem idoneũ,non indigens humanarũ argumentationũ inuentis,neq; additamento, vel subtractione aliqua,vt diuinę literę docent,cùm dicunt:Verbũ,quod ego præcipio tibi hodie, vide vt illud valde obserues,neq; quicquam addas,neq; ab eo aliquid imminuas,cùm re vera diuinis eloquiis aliquid addere,vel detrahere periculosum sit,& perniciẽ iis qui hęc faciũt,magnã afferat:non enim ij sumus,qui Christũ corrigere possimus,sed qui Christo subiici,& obedire debeamus.Hęc & multa alia licet de hac re dicere nostris hominibus ita sentientibus:quos doceri cupimus, extremæ insciti ę esse , heretici hominis nouitatẽ admittere.Desinant igitur cum heretico homine deincepssentire.Itaque cùm Petrus ille ab omnibus Episcopis sub [7] anathemate(vt diximus) damnatus esset,& Zeno propter inuasionẽ Basilisci ab Imperio aufugisset,ipse quoq; fugiens ad ignota quędã loca se cõtulit.Postea verò quàm Zeno ad Imperiũ reuersus est,Petrũ fullonẽ requisiuit,& Antiochenæ Ecclesiæ Episcopũ restituit,cùm nondum anathemate liberatus esset:beatũ verò Calendionẽ Patriarcham in Oaxim exulẽ relegauit, fullone illo Antiochenæ sedis Episcopatum vi capiente.Qui vt impius,& nullã spem reliquam habens , tyrannidẽ ipsam impunè,vel sceleratè potius exercebat, interficiens,proscribens, & omnes eos fugans, qui nolebant cum eius impietate communicare.Sed hæc quidẽ missa faciam, cùm multa sint,& propriam historiã requirant . Confert autẽ se oratio nostra ad id quod magis vrget,vt sancti Apostoli Barnabæ gratiã omnibus notã faciamus,& quanta patriã suã cura & beni-

6. Semper heretici nouitates excogitant, quibus simplices fallunt.

7. Ecce quò etiã antiquitus heretici excommunicabantur.

& benignitate prosequatur, declaremus. Cùm nondum contentus esset Petrus fullo innumerabilibus illis malis, quibus Orientis partes affecit, in prouincias etiã illas, quæ nihil ad eum pertinebant, manus iniecit. Cùm enim Imperatoris, & eorũ qui erant apud Imperatorem gratiosi, lenitatem auro sibi cõparasset, ipsius etiam Dei legem deinceps contẽpsit, & Cyprios homines Dei & fidei amatores, ac recta sentientes omnibus modis vexare cogitauit, quoniam eius Insulę habitatores pietatẽ à patribus suis traditã seruantes, recusabãt cũ eius impietate communicare. Itaq; Cypri sedẽ sanctissimã, & à principio inde vsq; ab Apostolorũ tẽpore liberã, ipse arripere, & sibi subiicere aggressus est: idq; ad Imperatorẽ retulit, falsum deferens ac dicens: Quoniã verbũ Dei ab vrbe Antiochia ad Cyprũ Insulam manauit, ob id Cypri Ecclesiã sub Antiochenæ sedis Patriarcha esse oportet, quãdoquidẽ Apostolica, & Patriarchica sedes est. Hæc ille rectæ fidei, & sententiæ desertor contendebat, cùm tamen non ignoraret ea quę in vrbe Epheso sancta illa Synodus, Cyrillo præsidente, definierat, à se violari atq; corrumpi. Sed pietatis præco, & sanctissimus Apostolus Barnabas patriæ suę oportuno tempore subueniens, illius Petri stultitiam, vel malitiam potius redarguit. Cùm enim Episcopus Salaminę iussus fuisset ad regiam vrbem se conferre, & aduersus Antiochenos coram Patriarcha causam dicere, præ timore torpescebat, Fullonis illius insidias suspectas habẽs. Erat tunc Salaminæ vrbis Episcopus Anthemius, vir eũ primis admirabilis, quod ad rectam fidem, & vitæ innocentiam pertineret, sed ad disputationem cum aduersariis sustinendam parum valebat. Cùm igitur ancipiti cogitatione fluctuaret, neq; certum haberet quid ageret, num, videlicet Cõstantinopolim proficisci deberet, nec ne: nocte in somnis adstitit illi quidã diuinã quandam speciem præ se ferẽs, & luminis splendore multo effulgẽs, lucidaq; veste indutus, ac sacro habitu decorus, qui & hæc dixit: Cur ita tristis es nunc Episcope? Quomodo tantus iste torpor te corripuit? Cur vultus tuus ita concidit? Nihil mali ab aduersariis tuis patieris. Hæc cùm dixisset, ab Anthemio discessit: qui experrectus, & timore perterritus Episcopus in faciem se [8] prostrauit, & multis lachrymis Deum ita precatus est: Domine Iesu Christe, fili Dei viui, adiuua Ecclesiam hanc. Scio autem, quòd illã adiuuas. Si visio hæc à te profecta est, fac, quęso, vt eadem iterum, ac tertiò mihi ostendatur, vt te mecum esse certò scire possim.

8. *Orat Deum Episcopus in faciẽ prostratus.*

Interea Episcopus ille diuinis precibus attentius vacabat, ab omniũ hominum cõgressione remotus. Nocte autem quę deinceps consecuta est, cùm adstitisset idem ille vir, eadem forma, & habitu, quo antea visus fuerat: Iam, inquit, tibi dixi, nihil mali te passurũ ex iis quæ tibi aduersarij minantur. Nihil igitur suspicans prompto animo ad vrbẽ Constãtinopolim venias. Hæc cùm dixisset, discessit. Episcopus verò rursus Domino gratias egit, neque quicquam alicui dixit, sed expectabat tamen reuelationẽ tertiã. Nocte igitur consequente, idem vir apparuit, qui grauius eum increpans: Quousque, inquit, non vis credere verbis meis, quę diebus his cõplenda sunt? Proficiscere in vrbem regiã prompto & alacri animo: illinc enim cum gloria reuerteris, neq; quicquam mali ab aduersariis passus fueris, cùm Deum ipsum propter me seruum suũ tui propugnatorem habeas. Tunc Episcopus: Quęso, inquit, Domine mi, dic: Quis es tu, qui hęc mecum loqueris? Tum ille ait: Ego sum Barnabas discipulus Domini nostri Iesu Christi, segregatus à spiritu sancto, vt vnà cũ Paulo Apostolo electionis vase munus Apostolicum inter Gentes exercerem. Huius rei signũ hoc habeas. Egredere extra vrbem Occidentem versus, stadiis quinque, in eam regionẽ, quæ Sanitatis locus appellatur: (Per me [9] enim Deus ipse in loco illo miracula efficit) & sub arbore Siliqua effodias: speluncam enim, atq; arcã inuenies, quoniam illic totũ corpus meum conditũ est, & Euangelium manu propria scriptũ, quòd à sancto Apostolo & Euãgelista Matthęo excepi. Quoniam verò aduersarij tui sursum & deorsum miscentes omnia, & iura quędam obiicientes, tecum disceptant, Antiochię sedẽ Apostolicam esse cõtendentes, & tu contrà ius tuum illis opponas: Et mea, inquiens, sedes Apostolica est: nã & Apostolum habeo in patria mea. His dictis, Barnabas discessit. Episcopus verò experrectus Deum adorauit, totoque clero, & populo Christi amantissimo congregato, exiit in eum locum, quem per reuelationẽ didicerat, multo apparatu, & [10] cruce ipsa prælata. Cumque preces ad Deum misisset, iussit locum effodi, quem postquã paulùm fodissent, inuenerũt speluncã lapidibus obstructam. Illis aũt sublatis apparuit arca illa: qua detecta, inuenerunt [11] venerandas sancti & venerabilis Apostoli Barnabę reliquias, suauẽ gratię spiritualis odorem spirantes: inuenerunt etiam euangelium supra Barnabæ pectus impositũ. Illam verò arcam plumbeo sigillo muniuerunt. Cumque Deum precati essent, & adorassent discesserunt, viris religiosis in loco illo ab ipso Episcopo cõstitutis, qui vespertinis, & matutinis hymnis Deum collaudarent. Ille igitur insigniores Episcopos secũ habens venit in vrbem Regiã Cõstantinopolim, & ad Patriarchæ domum deductus est. De cuius aduẽtu cùm Imperator audiuisset, Patriarchę ipsi mandauit, vt eũ Synodo, quæ illuc conuenerat,

9. *Nota Deũ per sanctos aliquo in loco miracula efficere.*

10. *Vides Clericos, quotiescũque cũ apparatu, & processione incedunt signum viuificæ crucis præferre.*

11. *Ecce venerãdas sancti Apostoli Barnabæ reliquias.*

rat, omnium partium controuersiam audiret, & quod illi videretur decerneret. Coacto igitur concilio, cùm causa illa tractaretur, aduersarij afferebant sua iura, vt sibi videbátur, quòd Antiochena sedes, Apostolica & Patriarchica sedes esset: ob idq; contendebát, & alias prouincias sibi subiectas esse debere. Hęc cùm afferrent iis qui pręsentes erant, rationi cósentanea dicere videbantur. Beatus verò Anthemius paulùm moratus, contrà obiiciens. Et mea, inquit, sedes Apostolica fuit inde vsq; à principio, & libertate honorata, qui & Apostolum habeo in patria mea integro corpore constanté, beatissimú, inquá, illú Barnabam, sanctarú laudú pręconiis celeberrimú. Hoc cùm Anthemius opposuisset, nihil loci aduersariis relictú est, cùm Episcopi qui pręsentes erát, siléctio Anthemij orationé cófirmassent. Aduersarij verò ipsi rubore persusi, muti remanserunt, responsotillo tá iusto perculsi. Hæc cùm Imperator audiuisset, Episcopú Cypri ad se accersiri iussit, & de reuelatione sancti Apostoli Barnabæ diligenter ab eo quæsiuit. Ille nihil ex his quæ vera cognouerat, occultauit, sed ordine rem oém Imperatori narrauit. Ille hæc audiens valde gauisus est, diuinæ gratiæ diuitias admirans, quòd Imperij sui téporibus tantú miraculú à Deo factum cognosceret. Tunc Antiochenæ vrbis Episcopum illinc expulit, & iussit, vt in posterum Cypri Episcopo, quòd ad eam causam pertinebat, nihil omnino molestus esset. Beatum verò Anthemium Episcopum ita rogauit: Quoniá sancti Pontificatus tui temporibus Domino nostro Iesu Christo placuit, sanctum suum Apostolum Barnabam reuelare, iube quæso celeriter Euangelium illud quod inuentum est, nobis adferri. Id si feceris, mihi filio tuo gratissimum erit: habebis enim & me ipsum posthac tibi, pater, in omnibus obtemperantem. Assensus est eius petitioni Episcopus, & quendam ex iis quos secú habebat, vnà cum fidelissimo Imperatoris ministro ad Episcopú misit: qui Euangeliú illud in vrbé Constantinopolim attulerunt. Erant autélibri tabellæ thyinis lignis compositæ. Euangeliú illud Imperator in manus sumpsit, & deosculatus est, auroq; multo exornatú in palatio suo reposuit, vbi ad hodiernú vsq; dié seruatur, & in magna quinta Paschę feria quotánis in palatij oratorio Euangeliú ex eo libro recitatur. Episcopú verò Anthemium magnis honoribus prosecutus, pecuniis multis donatú ad Insulá Cyprú remisit, eiq; mandauit, vt sancto Apostolo Barnabę templú in eo loco erigeret, vbi venerandæ ipsius reliquiæ inuentę fuerant. Multi autem ex optimatiú numero pro illius templi ędificatione pecuniam contulerunt. Ille igitur in Cyprum reuersus, multos artifices atque operarios collegit, & ædificationi non mediocrem operá dedit, & Apostolo Barnabæ [12] templum valde magnum tum ædificio, tum multo & vario ornatu insigne cóstruxit. Ad eam verò templi partem, quæ ad Lybiam spectat, aulam quandá composuit, quatuor porticibus habentem, & cellas hinc atque illinc é regione sibi oppositas in aula construxit, vt qui diuina officia in téplo illo Monachi celebrarent, in illis cellis habitare possent. Quinetiá é longinqua regione aquæductum deriuari fecit, & in medio atrio cocham quandá pulcherrimam construxit, in quá aqua illa deflueret, vt tá qui eo in loco habitabát, quàm qui peregrè venissent, abundè aquis illis frui possent. Multa etiá alia hospitia illic ędificauit, in quibus peregrini & hospites recreari possent: ita vt qui locú illú vidisset, paruę alicuius, & iucundę vrbis figurá videre sibi visum esset. Dein arcá illá, in qua Barnabæ Apost. reliquię conditæ erant, in dextera sacrę arę parte collocauit: qui locus multo argéto, & marmoreis columnis ornatus erat. Dié [13] verò festú, quo beati Apost. & generosi martyris Barnabę memoria celebraretur, Patres ægi per singulos annos cóstituerunt 3. Idus Iun. vt Romani numerát: vt verò Cyprij Constantienses, die 11. eius mésis, qui ab illis dicitur Mesores, & decimus numeratur: vt aút Asiani hoés, vel Paphij numerant, decimo nono mésis, qui Phtipatus dicitur, & nonus numeratur. Hoc igitur anni tépore in eú locú, qué supra diximus, gentes plurimæ conueniunt, & diuina officia concelebrant in gloriá Patris, Filij, & Spiritus sancti, cui debetur gloria in secula seculorum. AMEN.

[12] Vide hic magnificú, multoque ac vario ornatu insigne sancto Apostolo constructum templum.

[13] Dies festus S. Barnabæ Apostoli 11. die mensis Iunij.

Reliquiarum sancti Apost. Bernardę reuelatio ita se habuit, vt diximus. Quę verò miracula quotidie à sanctissimo ipsius sepulchro abundè proficiscútur, ea si quis cóscribere velit, ne multis quidé voluminibus (vt opinor) illa complecti poterút. Nos igitur ad eorú, quæ supra diximus, memoriá redeuntes, virú hunc pietatis causa omnibus certaminibus egregiè functú, ob idque cœlesti corona donatum, hymnis diuinis prosequamur, & eundem beatum prædicantes laudú præconiis celebremus. Hic enim táquam oliua quædam fructifera, in domo Dei plantatus, quotidie fructus suaué odorem spirantes Deo ipsi offert. Hic Imperatorú gloria, sacerdotum iucunditas, populorum exultatio, eorú qui angustiis præmuntur, cósolatio, afflictorum perfugium ac recreatio, desperatorum spes, atq; adiutor, peregrinorú requies, ægrotantium medicina, sanorum custos, spiritualium gratiarum fons, Ecclesiæ murus, Orthodoxorum firmamentum, fidelium hominum propugnatio, totius orbis terrarum decus. Cæterú tot & tantæ sunt beatissime Apostole Iesu Christi Bar-

sti Barnaba, laudes tuæ, vt omnium hominum mentem atq; orationē superent. Nihilominus tamē nostri sermonis paupertatem exiguam illā quidem, sed promptam certè, acceptam habens pro nobis apud eum quem dilexisti Christum vnigenitum Dei filium, & verbum intercedere [14] non graueris, vt ille à præsenti, & laborioso hoc seculo nos eripiat, nobisq; concedat, vt remissionem peccatorum, clementiam, & misericordiā multam assequamur in illo die terribili, cùm venerit iudicare viuos & mortuos. Tuum verò successorem, qui sanctam sedem tuā gubernat firmam, atque immobilem, cuius & tu propugnator fuisti, fidem eodem sensu tuentem, Orthodoxæ veritatis legitimum, & verum doctorem, Saluatoris nostri imitatorem, pastorem, & Patrem nostrum qui præsens est, & sanctam tui memoriam illustrem repræsentat, Deum [15] exora, vt multis annorum circulis in sanctissima tua sede conseruet valentem, & populum ipsius in pace & tranquillitate tegentem, qui & veritatis doctrinam omni cum sanitate & iustitia dirigat. Te insuper oramus, vt qua cura patriam tuam semper prosecutus es, eadem & nunc illam prosequaris, eamq; tuis sanctis apud Deum precibus custodias, & à scandalis operantium iniquitatem eripias, vt in pace, modestia, ac pietate vitam in hoc seculo ducamus, & misericordiā Domini nostri Iesu Christi expectantes ad æternam illam vitā peruenire possimus, cuius noa omnes participes fieri optamus, gratia, misericordia, & benignitate Domini nostri Iesu Christi: Cui gloria sit, Patrique & sancto spiritui, nunc & semper & in secula seculorum. AMEN.

14 *Ecce quomodo sancti apud deū filiū pro nobis intercedunt, vt peccatorū remissionē, clementiam et misericordiā multā consequamur.*

15 *Inuocat & hic sanctū Apostolum cōtra neotericorum hereticorum blasphemias.*

VITA S. STEPHANI PROTOMARTYRIS, PER D.

Augustinum Episcopum Hipponensem scripta.

Est sermo eius primus inter sermones de sanctis.

FRATRES Charissimi celebrauimus hesterna die natalem, quo rex martyrum natus est in mūdo, hodie celebramus natalem, quo primicerius martyrum migrauit ex mundo. Oportebat enim vt primū immortalis pro mortalibus susciperet carnem, & sic mortalis pro immortali contemneret mortem. Et ideo natus est Dominus, vt moreretur pro seruo, ne seruus timeret mori pro Domino. Natus est Christus in terris, vt Stephanus nasceretur in cœlis. Ingressus est Dominus mundum, vt Stephanus ingrederetur in cœlum. Altus ad humilia descēdit, & humilis ad alta ascendit. Filius Dei factus est hominis filius, vt filios hominum faceret filios Dei. Fecit Christus mirabilia, fecit & Stephanus. Sed Christus fecit sine Stephano: Nonquid Stephanus potuit facere sine Christo? Viuebat Stephanus de Christo, sicut sarmentū de vite. Miraris fructum de sarmento pendentem, vide sarmentum in vite manens. Eia sancte Stephane, dic aliquid Iudæis, vt incipias lapidari, & possis coronari, iaculare verba, & excipe saxa. Dic aliquid de incircuncisis cordibus, & morieris lapidibus. Dic aliquid de eo cuius nomen nolunt audire: Erubescant & sæuiant, muta efficiātur labia dolosa. Dic eis vbi vides viuum, quem irriserunt, crucifixum. Dic eis vbi eum vides, & hic non viuis, sed cum illo melius viuis. Dic eis, quia nihil est quod fecerūt: viuit quem occiderunt. Dic eis, quia vides ad dexteram patris stantē & irriserunt in cruce pendentem. Et ille inquit: Ecce video cœlos apertos, & filiū hominis stantem ad dexterā Dei. At illi clamantes continuerūt aures suas. Aures clauserūt, & ad lapides cucurrerunt, impetumq; fecerunt oēs in eum, & lapidabāt Stephanū inuocantē, & dicentē. Adhæsit aīa mea post te, quia lapidatur caro mea pro te. Accipe spiritum meū, & reddemihi promissum tuum. Orauit Christus pro suis crucifixoribus, orauit & Stephanus pro suis lapidatoribus. Dominus Iesus Christus orauit affixus ligno: Stephanus [a] genu flexo. Qui stando suum spiritum commendauit Domino, pro illorum delicto fixo genu orauit, Orabat Dominum pro inimicis, vt amicus, dicens: certè ergo patior, ego lapidor: in me sæuiunt. & in me fremunt, sed ne statuas illis hoc peccatum, quia vt hoc dicā tibi, à te primo audiui: Ego seruus tuus patior: Sed multum interest inter me & te. Tu Dominus, ego seruus. Tu verbum, ego auditor verbi. Tu magister, ego discipulus. Tu creator, ego creatus. Tu Deus, ego homo. Multum interest inter peccatum istorum, qui lapidant me, & illorum, qui crucifixerunt te. Quādo ergo dixisti, Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt: pro magno peccato petisti & me pro minimo petere docuisti. Domine, inquit, ne statuas illis hoc peccatum: tanquam diceret: Ego patior in carne, isti non pereant in mente. Illi lapides mittebant, & sanctus Stephanus orationes fundabat. Magna pietas fratres, magna clementia. Prorsus qualia in mensa Domini sui comedit, talia & ipse in suo conuiuio præparauit. Scriptū est in lege: Ad magnā mēsam sedisti, scito quoniā talia te opor-

a Pro lapidatoribus suis fixo in terram genu orat B. Stephanus.

tet pręparare. Talia ergo in oratione exhibuit, qualia in sui Dñi mēsa comedit. Dominus Christus dixit: Pater ignosce illis, quia nesciūt quid faciūt: Sanctus Stephanus dixit: Ne statuas illis hoc peccatum: & hoc dicto obdormiuit [2] in Dño. O somnū pacis: Quid illo somno tranquillius? Quid illo somno quietius? Qualis ibat ad amicos, qui sic diligebat inimicos? Nā vt nouerit sanctitas vestra, quantū valuerit oratio sancti Stephani martyris, recurrite nobiscū ad illū adolescentē persecutorē nomine Saulū, sicut ex libro, dū legeretur audiuimus: Qui cùm Stephanus lapidaretur, & ab ipso omniū lapidantiū vestimēta seruatentur, vt tanq̃ in manibus omniū ipse lapidare videretur: hic cùm iret in via, subitò circunfulsit eū lumē de cœlo, & audiuit vocē dicentē sibi: Saule, Saule, quid me persequeris? Durū est tibi cōtra stimulū calcitrare. Et ille: Et tu quis es Domine? Et Dominus ad eū: Ego sum Iesus Nazarenus, quē tu persequeris: Quid mihi & tibi? Quare te eregis cōtra me ad tanta mala, quæ cōmisisti in me? Olim quidē debui perdere te, sed Stephanus meus orauit pro te. Saule, Saule, quid me persequeris? Sed quia insanis contra nomē meū, ego te faciā seruum meū. O Saule, lupe rapax, comedisti: expecta paululum, & digeres. Dicā planè, elisus est filius perditionis. Nā si sanctus Stephanus sic non orasset, [3] Ecclesia Paulum non haberet. Sed ideo erectus est Paulus, quia in terra inclinatus exauditus est Stephanus. Ergo quod fecit Saulus, patitur Paulus. Quod fecit persecutor, patitur prædicator. Quod fecit lupus patitur agnus, quia sic est in tali homine vindicandum, vt discat pati, quod faciebat. Sentiebat & ipse, quod aliis inferebat. Dicitur Ananiæ à Domino Iesu Christo, Vade ad eum, & signa cū signo meo. Multa enim patietur pro nomine meo. Abiit Ananias, Baptizauit Saulum, & fecit ex lupo agnum. Cœpimus habere nos prædicatorem, quē sanctus Stephanus habuit lapidatorem. Sic ergo exauditus est sanctus Stephanus, vt eius orationibus deleretur peccatum, quod commiserat Saulus. Cōmendemus ergo [4] nos orationibus eius. Multò magis enim nūc exauditur pro bene oratoribus suis à regnante Domino nostro Iesu Christo cui est honor, & gloria in secula seculorum. Amen. Post extremum festiuissimum [5] diem, quo salutaris nostri Christi nobis natiuitas illuxit, & iam hodiernus dies beati martyris [6] Stephani corona illustratur. Martyris illius merita nulla pars orbis ignorat: passus enim est ipso principio Ecclesię, id est, in ipsa vrbe Hierosolyma. Ibi enim diaconus ministrauit, & in ipso iuuentutis flore decorē ætatis suæ sanguinæ purpurauit. Passio eius insignis est, multumq́; mirabilis. Hanc modò de libro Actuum Apostolorum cùm legeretur, audiuimus non solùm, sed etiam oculis spectauimus. Christus ergo caput martyrū prior passus est pro nobis, relinquēs vobis exemplū, vt sequamini vestigia eius. Cuius passionis vestigia prior sequutus beatus Stephanus, confitendo Christum, lapidatus à Iudæis coronam meruit, tanquam suo sibi nomine positam. Stephanus enim Gręcè, Latinè corona appellatur. Iam corona nomen habebat, & ideo palmam martyrij suo nomine præferebat. Qui cùm lapidaretur, nō solùm non expectabat de persecutoribus reportare vindictam, sed eis potius de Deo veniam postulabat. Meminerat enim dixisse Dominum: Mihi vindictam, & ego retribuam, dicit Dominus. Et iterū: Ne dixeris, vlciscar me de inimicis meis, sed expecta Dominum, vt tibi auxiliū sit. Expectare nos iubet Dominus Deus, vt in die futurę retributionis cū sanctis martyribus vindicemur. Beati enim, qui expectant dominū, quoniam ipsi hęreditate possidebunt terram: illam scilicet terram, quæ iustis est præparata. Tu autem ô Christiane, quæris vindicari de aduersario tuo, qui tibi forsitan iniuriam fecit, ęstuas, furis, anhelas, festinas vindicari, attende Christum medicum ægritudinis tuæ, attende redemptorem animæ tuę. Propter te pependit in ligno, & nondum est vindicatus, & tu vis vindicari, & non vis tantum & talem magistrum imitari? Ideo pati voluit, vt tibi patientię suæ demonstrare exemplum. Vide pendentem, & tibi languenti de suo sanguine medicamentum conficientem. Vide pendentem, & tibi de lingno tanquam de tribunali præcipientem. Audi precantem: Pater, inquit, ignosce illis, quia nesciūt quid faciunt. Sed potuit hoc Christus, dicis mihi, ego non possum. Ego enim homo sum, ille Deus homo. Deus ergo vt quid homo, si non corrigitur homo? Sed hæc tibi loquor ô homo. Multum est à te imitari Dominum tuum. Attende Stephanum conseruum tuum. Certè Stephanus homo erat, an Deus? Planè homo erat: hoc erat, quod tu. Sed quod fecit, non fecit nisi donante illo, quem rogas & tu. Vide tamen quid fecit. Loquebatur Iudæis, sæuiebat, & diligebat. Vtrumque debeo demonstrare, & sęuientem, & diligētem. Audi sæuientem: Duræ ceruices. Verba sunt sancti Stephani, quando loquebatur Iudęis, Durę ceruices, & non circuncisi corde, & auribus: vos semper restitistis spiritui sancto. Quem prophetarum non occiderunt patres vestri? Audisti sæuientem, audi & diligentem. Irati illi facti, & grauius inardescentes, & mala pro bonis reddentes ad lapides cucurrerunt, & Dei famulū lapidare cœperunt. Hic probemus sancti Stephani patientiā & dilectionē. Hic victorē diaboli, triumphatoremq́; cernamus. Audiuimus sęuientē aduersus

2. *Tu qui appellat sanctos emortuos, vide quod obdormire eos scriptura dicit.*

3. *Vbi sunt qui orationes superfluas & inutiles asserere audent? An superflua & inutilis Stephani oratio: quæ si non fuissent, Paulū Ecclesia nō haberet.*

4. *Quid hic dicis hæreticæ? Cōmendemus nos (ait Augustinus) orationibus Stephani, quia multo magis nunc exauditur pro bene oratoribus suis.*

Est sermo eius secundus vbi supra.

5. *Festiuissimus dies Natalis Domini.*

6. *Dies S. Stephani, beati martyris corona illustratur.*

aduersus tacentes, videamus si diligat sequientes. Sæuiebat aduersus tacentes, videamus si diligat lapidantes. Ecce Stephanus lapidatur, sic cōstitutus quasi ante oculos nostros. Ecce membrū Christi, ecce athleta Christi. Inspice illū, qui pependit in ligno. Crucifigebatur ille, iste lapidabatur. Ille dixit: Pater ignosce illis, quia nesciūt quid faciunt. Iste quid dicit? Audiamus illum si forte vel ipsum imitari valemus. Primò beatus Stephanus stans 7 orauit pro se, & ait: Domine Iesu accipe spiritum meum. Deinde genu flexit, & flexo genu ait: Domine ne statuas illis hoc peccatum: & hoc dicto obdormiuit. Fœlix somnus, & requies vera: Ecce quid est requiescere, pro inimicis orare. Sed paululū quæso te sancte Stephane, expone nobis hoc nescio quid quare pro te stans orasti, & pro inimicis [8] genu flexisti? Responderet fortasse, quod intelligimus. Pro me stans oraui, quia pro me, qui rectè deo seruiui, orando & impetrando non laboraui, quia qui pro iusto orat, non laborat, ideo pro se stans orauit. Ventum est, vt oraret pro Iudæis, pro interfectoribus Christi, pro interfectoribus sanctorum, pro lapidatoribus suis: attendit tam multā & magnam esse impietatem ipsorum, quæ difficile donari posset, genu flexit, & ait: Domine, ne statuas illis hoc peccatum. Ergo charissimi non potestis imitari Dominum, imitamini conseruum, imitamini sanctum Stephanū, imitamini omnes martyres sanctos. Homines erāt, conserui tui erant: Sicut tu nati erāt: sicut tu nati, sed à Christo sunt coronati. Omni ergo Ecclesiæ beatus Stephanus datus est ad profectum. Adhuc laicus diaconij meruit electionem, & leuita martyrij obtinuit principatum. In plebe adhuc positus erat, sed iam virtutibus eminebat, humilis erat, sed celsus fide. Discipulus erat ordine, sed factus est magister exemplo. Quò sequebatur deuotione fidei, præcessit velocitate martyrij. Scriptum est enim de eo in Actibus Apostolorum, quòd ad ministerium viduarum sit ab Apostolis deputatus. In hac etiā re quòd præpositus est fœminis, testimoniū meruit [8] syncerissimæ castitatis. Beatus ergo erit, fratres charissimi, qui hunc sectatus, qui hunc imitatus fuerit, & pudicitiæ palmam, & martyrij consequitur coronā. Lectio Actuū Apostolorū, quę nobis hodie lecta est, dilectissimi fratres, quū plurimū habeat in ipsa specie admirationis, nō minus tamen continet in mysterio dignitatis. Ecce (inquit) beatus Stephanus dicit: Video cœlos apertos, & filium hominis stantem à dextris virtutis Dei. Considerate attentius, fratres dilectissimi, quum beatus martyr Dominum nostrum Iesum Christum ad dexterā Dei patris stare vidisset, cur se filiū hominis videre testatus est, & nō potius filiū Dei, quū vtique plus honoris Domino delaturus videretur, si se Dei potius, quàm hominis filiū vidづere dixisset. Sed certa ratio postulabat, vt hoc ita & ostenderetur in cœlo, & prædicaretur in mundo. Omne enim Iudæorum scandalum in hoc erat, eur Dominus noster Iesus Christus, qui secundū carnē est filius hominis, esse etiam Dei filius diceretur. Ideo ergo pulchrè scriptura diuina filiū hominis ad dexterā Dei patris stare memorauit, vt ad confundendā Iudæorum incredulitatem illi martyri ostenderetur in cœlo, qui à perfidis negabatur in mundo. Et illi testimoniū cœlestis veritas daret, cui fidem terrena impietas derogārat. Vnde licet, iuxta Psalmū qui lectus est: Preciosa in conspectu Domini mors sanctorum eius sit: si quid tamē distare inter martyres potest, præcipuus videtur esse, qui primus est. Nam quū sanctus Stephanus ab Apostolis diaconus ordinatus sit Apostolos ipsos beata ac triumphali morte præcessit, ac sic qui erat inferior ordine, prior factus est passione: qui erat discipulus gradu, magister cœpit esse martyrio: complens illud, quod beatus Propheta in Psalmo dixit: Quid retribuā Domino, pro omnibus quę retribuit mihi? Retribuere enim primus voluit Stephanus martyr Domino, quod cum omni humano genere accepit à Domino. Mortem enim, quam Saluator dignatus est pro omnibus pati, hāc ille primus reddidit Saluatori. Post hæc subiecit scriptura sacra, & ait: Positis genibus clamauit dicens: Domine ne statuas illis hoc peccatum. Videte dilectissimi fratres, affectū beati viri. Videte magnā & admirabilē charitatē. In persecutione positus erat, & pro persecutoribus supplicabat, atque in illa lapidū ruina, quando alius obliuisci poterat etiam charissimos suos, ille Domino commendabat inimicos. Quid enim dicebat, cùm lapidaretur? Domine ne statuas illis hoc peccatum. Plus itaque tunc illorum dolebat peccata, quàm sua vulnera: plus illorum impietatem, quàm suam mortem: Et rectè plus. In illorum quippe iniquitate erant multa, quę plangi: in illius autem morte non erat, quod debuisset doleri. Illorum impietatē mors sequebatur æterna: huius mortē aūt vita perpetua. Imitemur ergo in aliquo dilectissimi fratres tanti magistri fidē, tā præclari martyris charitatē. Diligamus nos hoc animo in Ecclesia fratres nostros, quo ille tunc dilexit inimicos suos. Sed quod peius est, aliquotiens non solùm inimicos non diligimus, sed nec amicis quidem fidem integram custodimus. Sed dicit aliquis: Nō possum diligere inimicum meum, quem quotidie velut hostem patior crudelissimum. O quicunque ille es, attendis quid tibi fecerit homo, & non consideras quid tu feceris Deo. Quum enim tu multùm grauiora in Deum

7. *Stephanus pro se orauit stans.*

8. *Pro aduersariis flexo genu.*

Ex sermo. quinto vbi supra.

8. *Castitas syncera Stephani cōmendatur.*

Sermo S. Maximi episcopi Taurinensis.

Deum peccata commiseris, quare non dimittis homini parum, vt tibi Deus dignetur dimittere multum? Recole quid tibi in Euãgelio veritas ipsa promiserit, & quã tibi quodammodo cautionem fecerit, vel quale tecũ pactum inierit. Si enim (inquit) dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis pater vester cœlestis peccata vestra. Si autem non dimiseritis, nec pater vester dimittet debita vestra. Videtis fratres, quia cum Dei gratia in potestate nostra positum est, qualiter à Domino iudicemur. Si (inquit) dimiseritis, dimittetur vobis. Iam sæpe dixi fratres, & frequentius dicere debeo, nemo se circumueniat, nemo se seducat: qui vel vnum hominem in hoc mundo odio habet, quicquid Deo in operibus bonis obtulerit, totum perdit, quia non mentitur Paulus Apostolus, dicens: Si dedero omnes facultates meas in cibos pauperum, & si tradidero corpus meum, vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest. Quam rem etiam beatus Ioannes confirmat, dicens: Omnis qui non diligit fratrem suum, manet in morte. Et iterum: Qui fratrem suum odit, homicida est. Hoc loco fratrem omnem hominem oportet intelligi, omnes enim in Christo fratres sumus. Nemo itaque sine charitate de virginitate præsumat, nemo de eleemosinis, nemo de orationibus confidat: quia quãdiu inimicitiã in corde tenuerit, neque istis, neque aliis quibuslibet bonis operibus placare sibi Dominum poterit. Sed si vult sibi habere propitium Deum, non dedignetur audire consilium bonum. Audiat non me, sed ipsum Dominum suũ. Si (inquit) offers munus tuũad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersum te, relinque ibi munꝰ tuũ ante altare, & vade prius recõciliare fratri tuo, & tũc veniens offeres munus tuũ. At nos pugnas habentes intrinsecus, & dolos in corde versantes, quasi qui bonam conscientiã habeamus, præsumimus accedere ad altare, non timentes quod scriptũ est: Quid manducat, & bibit indignè, iudicium sibi manducat, & bibit. Sed dicit aliquis: Grandis labor est inimicos diligere, pro persecutoribus supplicare. Nec nos negamus fratres. Non paruus quidẽ labor est in hoc seculo, sed grande erit præmium in futuro. Per amorẽ enim hominis inimici, efficeris amicus Dei, imò nõ solùm amicus, sed etiã filius, sicut ipse Dominus dicit: Diligite inimicos vestros, benefacite his, qui vos oderunt, vt sitis filij patris vestri, qui in cœlis est. Si te aliquis homo diues in hoc seculo vellet adoptiuum filiũ facere, quomodo feuires, quas indignitates etiã seruorũ eius, quę seruitia durissima, & aliquotiens etiã turpissima sustineres, vt ad caducã, & fragilẽ hæreditatẽ illius peruenires? Quod ergo alius sustinet propter substantiã terrenã, tu sustine propter vitã æternam. Conuincimur enim certissima ratione, quia propter Deum possumus quidem, sed nolumus iniurias sustinere. Denique si nobis aliqua potẽs persona iniuriam faciat, si nobis etiam in facie maledicat, nec respondere aliquid asperum, non dicã vicem reddere audemus. Quare? Ne ab illa persona potẽte adhuc maiora quàm pertulimus, patiamur. Quod à nobis extorquet hominis timor, debuerat à nobis exigere Christi amor. Si ergo potens persona sęuit cõtra nos, tacemus, & nihil dicere ausi sumus. Si verò aut æqualis, aut forte inferior, vel leuem nobis cotumeliam fecerit, quasi fera bestia sine vlla patientia, ac sine aliqua Dei cõtemplatione cõsurgimus, & aut in præsenti nostrã iniuriã vindicamus, aut certè ad maiorem vicẽ reddendã nostrum animũ preparamus. Quid est hoc, quòd quando potens persona nobis iniuriam intulit, patienter accipimus: quãdo inferior, nimio furore succendimur? quòd ibi timuimus hominem, hic Deum timere nolumus. Vnde ergo nos fratres, quantum possumus cum Dei adiutorio cor nostrum ad patientiam præparemus, & in omnibus malis hominibus medicorum vicem agere studeamus, & non ipsos homines, sed illorum malitiam odio habeamus. Pro bonis oremus, vt semper ad meliora conscendãt: pro malis, vt citò ad emendarionem vitæ per pœnitentiæ lamenta confugiant. Quam rem orantibus nobis ipse præstare dignetur, qui cum patre, & spiritu sancto viuit, & regnat Deus in secula seculorum.

AMEN.

Ex lib. 22. de ciuitate Dei, ca. 8.

RELATIO DIVI AVGVSTINI DE
Miraculis sancti Stephani

D aquas Tibilitanas Episcopo adferẽte Proiecto reliquias [10] martyris gloriosissimi Stephani, ad eius memoriã veniebat magnę multitudinis cõcursus, & occursus, ibi cœca mulier, vt ad Episcopum portantẽ pignora sacra duceretur, orauit, flores quos ferebat, dedit: recepit, oculis admouit, protinus vidit. Stupẽtibus cunctis qui aderant, præibat exultãs, viã carpens, & viæ ducem vlterius non requirens. Memorati memoriã martyris, quæ posita est in castello Syniensi, quod Hipponensi Colonię vicinũ est, eiusdem loci Lucillus Episcopus, populo præcedentæ atque sequente portabat: fistula, cuius molestia iam diu laborauerat, & familiarissimi sui medici qui eam secaret, operiebatur manus, illius pię sarcinę vectatione re-

10. Hic adeste quotquot sanctorum aduersarios agitis. Qui dicitis sanctos esse mortuos, & non posse opem ferre, eorũ reliquias non venerandas, ad eorum memorias nõ peregrinandũ, se-

penta

pente sanata est: nam deinceps eam in suo corpore non inuenit. Eucharius presbyter ex Hispania, Calamæ habitans, vetere morbo calculi laborabat, per memoriam supradicti martyris, quam Possidius illò aduexit Episcopus, saluus est factus. Idem ipse postea morbo alio præualescente mortuus sic iacebat, vt ei iam pollices ligarentur, opitulatione memorati martyris, cùm de memoria eius reportata fuisset, & super iacentis corpus missa ipsius præsbyteri tunica, suscitatus est. Fuit ibi vir in ordine suo primarius nomine Martialis, æuo iam grauis, & multum abhorrens à religione Christiana. Habebat sanè fidelem filiam, & generum eodem anno baptizatum. Qui cùm eum ęgrotātem multis, & magnis precibus & lachrymis rogarent, vt fieret Christianus, prorsus abnuit, eosque à se turbida indignatione submouit. Visum est genero eius, vt iret ad memoriam sancti Stephani, & illic pro eo quantum posset, oraret, vt Deus illi daret mentem bonam, qua credere non differret in Christum. Fecit hoc ingenti gemitu, & fletu, & synceriter ardente pietatis affectu. Deinde abscedens de altari aliquid florū quod occurrit, tulit, eiq; cùm iā nox esset, ad caput posuit. Tunc dormitū est, & ecce ante diluculū clamat, vt ad Episcopū curreretur, qui mecū fortè tūc erat apud Hipponā. Cùm ergo eū audisset absentē, venire præsbyteros postulauit. Venerunt, & statim credere se dixit. Admirantibus atq; gaudentibus omnibus baptizatus est. Hoc quamdiu vixit in ore habebat, Christe accipe spiritū meum, cùm hæc verba beatissimi Stephani, quando lapidatus est à Iudæis, vltima fuisse nesciret. Quæ huic quoque vltima fuerunt: nam non multò pòst etiam ipse defunctus est. Sanati sunt illic per eundem martyrem etiam tres podagrici, duo ciues, peregrinus vnus, sed ciuis omnimodo: peregrinus aūt per reuelationē quid adhiberet, quando doleret, audiuit, & cùm hoc fecisset, dolor continuò conquieuit. Audurua est nomen fundi, vbi Ecclesia est, & in ea memoria martyris Stephani. Puerū quendā paruulū, cùm in area luderet, exorbitantes boues, qui vehiculum trahebant, rota obtriuerunt & cōfestim palpitauit expirans. Hunc mater arreptum ad eandē memoriam posuit, & non solum reuixit, verū etiam illæsus apparuit. Sanctimonialis quædam, in vicina possessione, quæ Caspaliana dicitur, cùm egritudine laboraret, ac desperaretur, ad eandem memoriam tunica eius allata est. Quæ antequam reuocaretur, illa defuncta est. Hac tamen tunica operuerunt cadauer eius parentes, & recepto spiritu salua facta est. Apud Hipponem Bassus quidā Syrus ad memoriam eiusdē martyris orabat pro ægrotante, & periclitante filia, eoq; secū vestē eius attulerat: cùm ecce pueri de domo cucurrerunt, qui ei mortuā nunciarent. Sed cùm orante illo, ac amicis eius exciperentur, prohibuerunt eos illi dicere, ne per publicū plāgeret. Qui cùm domū rediisset iam suorum eiulatibus personantem, & vestem filiæ, quam ferebat, super eam proiecisset, reddita est vitæ. Rursum ibidem apud nos Irenæi cuiusdā collectarij filius ægritudine extinctus est. Cumq; corpus iaceret exanime, atq; à lugentibus, & lamentantibus exequiæ pararentur, amicorum eius quidā inter aliorū consolantiū verba suggessit, vt eiusdē martyris oleo corpus perungeretur. Facta est, & reuixit. Itémque apud nos vir tribunitius Eleusinius super memoriam martyris, quę in suburbano eius est, ægritudine exanimatum posuit infantulum filium suum, & post orationem, quā multis cum lachrymis ibi fudit, viuentem leuauit. Vzali etiam, quæ Colonia Vticę vicina est, multa præclara per eundem martyrem facta cognouimus, cuius ibi memoria longè, priusquam apud nos, ab Episcopo Euodio constituta est. Sed libellorum dandorum ibi consuetudo nō est, vel potius non fuit, nam fortasse nunc esse iā cepit. Cùm enim nuper illic essemus, Petroniā clarissimā fœminā, quę ibi mirabiliter ex magno atque diuturno in quo medicorū adiutoria cuncta defecerant, languore sanata est, hortati sumus volente supradicto loci Episcopo, vt libellū daret, qui recitaretur in populo, & obedientissimè paruit. In quo posuit etiā, quod hic reticere nō possum: à quodā Iudęo dixit sibi fuisse persuasum, vt annulū capillatio vinculo insereret, quo sub omni veste ad nuda corporis cingeretur, quē annulus haberet sub gemma lapidē in renibus inuentū bouis. Hoc alligata quasi remedio, ad sancti martyris limina veniebat. Sed profecta à Carthagine, cum in confinio fluminis Bagradæ in sua possessione mansisset, surgens vt iter perageret, ante pedes suos illum iacentem annulū vidit, & capillatiā zonā, qua fuerat alligatus, miraca tentauit. Quàm cùm omnino suis nodis firmissimis, sicut fuerat, cō perisset astrictā, crepuisse, atq; exiliuisse annulū suspicata est. Qui etiā ipse, cùm integerrimus fuisset inuentus, futurę salutis quodāmodo pignus de tanto miraculo se accepisse præsumpsit, atq; illud vinculū soluens, simul cū eodē annulo proiecit in flumen. Nō credent hoc, qui etiā Dominū Iesum per integra virginalia matris enixū, & ad discipulos ostiis clausis ingressum fuisse nō credunt. Sed hoc certè quærant, & si verū inuènerint, credant. Clarissima fœmina est, nobiliter nata, nobiliter nupta. Carthagine habitat: ampla ciuitas, ampla persona, rē quærentes latere non sinit. Vnū est apud nos factū nō maius, q̄ illa, quę dixi: sed tā clarum atq; illustre miraculū, vt nul-

pulchra non lauda sunda, peccare q̄ omisso Christo ad eos confugiūt, nō inuocandos, quo uiā iniuria infertur Domino nostro, & orationes ad eos factas esse superstitiosas & idololatricas, cū mille aliis huiusmodi insaniis. Legite miseri quæ hic sequuntur ex August. desumpta & videbitis quouiā omnia vestra supradicta mera sunt mēdacia, imposturæ & falsitates, cum miraculis euidentib⁹ Deus mūdo ostēdere voluerit sanctæ Ecclesiæ dogma vestris figmentis cōtrarium verū esse, & a cunctis fidelibus amplectēdum.

vt nullum arbitrer esse Hipponensium, qui hoc non vel viderit, vel didicerit, nullū qui obliuisci ulla ratione potuerit. Decem quidem fratres fuerunt, quorum septem sunt mares, tres fœminæ de Cæsaria Cappadociæ suorum ciuium non ignobiles, maledicto matris recenti patris eorum obitu destitutæ, quæ iniuriam sibi ab eis factam acerbissimè tulit, tali pœna sunt diuinitus coerciti, vt horribiliter quaterētur omnes tremore mēbrorum. In qua fœdissima specie oculos suorū ciuiū non ferentes, quaquauersum cuiq; ire visum est, toto penè vagabantur orbe Romano. Ex his etiam ad nos venerunt duo frater & soror, Paulus & Palladia, multis aliis locis miseria diffamante iā cogniti. Venerunt aūt ante Pascha fermè dies quindecim, Ecclesiā quotidie, & in ea memoriā gloriosissimi Stephani frequentabant, orantes vt iā sibi placaretur Deus, & salutē pristinā redderet. Venit Pascha, atq; ipso die dominico mane, cùm iā frequens populus præsens esset, & loci sancti cancellos, vbi martyriū erat, idem iuuenis orans teneret, repēte prostratus est, & dormiēti simillimus iacuit, non tamen tremens, sicut etiā per somnum solebat: Stupentibus qui aderant, atq; aliis pauentibus, aliis dolentibus, cùm eū quidam vellent erigere, nonnulli prohibuerunt, & potius exitū expectandū esse dixerūt. Et ecce surrexit, & non tremebat, quoniā sanatus erat, & stabat incolumis intuens. Quis ergo se tenuit à laudibus Dei? Clamātium gratulantiumq; vocibus Ecclesia vsquequaque completa est. Inde ad me curritur, vbi sedebam iā processurus, irruit alter quisq; post alterum, omnis posterior quasi nouum, quod alius prior dixerat nunciantes: meq; gaudente, & apud me Deo gratias agente, ingreditur etiā ipse cum pluribus, inclinatur ad genua mea, erigitur ad osculum meum. Procedimus ad populum plena erat Ecclesia personabat vocibus gaudiorum, Deo gratias, Deo laudes, nemine tacente, hinc & inde clamantium. Salutaui populū, & rursus eadem feruētiori voce clamabant. Facto tandem silentio, scripturarum diuinarū sunt lecta solēnia. Vbi autem ventum est ad mei sermonis locum, dixi pauca pro tempore, & pro illius iucūditate lætitiæ. Nobiscum homo prandet, & diligēter nobis omnem suæ, fra. ernæq; ac maternæ calamitatis indicauit historiam. Sequēti itaq; diē post sermonem redditum narrationis eius libellum in crastinum populo recitādum promisi. Quod cùm ex dominico paschæ die tertio fieret, in gradibus exedræ, in qua de superiore loquebar loco, feci stare ambos fratres. Cū eorū legeretur libellus, intuebatur populus vniuersus, sexus vtriusque vnū stantē sine deformi motu, alteram in mēbris omnibus contremenentem, & qui ipsum non viderant, quid in eo diuinæ misericordiæ factū esset, in eius sorore cernebāt. Videbāt enim quid in illo gratulandū, quid pro illa esset orādum. Inter hæc recitato eorum libello, de cōspectu populi eos abire præcepi, & de tota ipsa causa aliquantò diligentius cœperam disputare: cùm ecce me disputante, voces aliæ de memoria martyris nouæ gratulationis audiuntur. Conuersi sunt eò, qui me audiebant, cœperuntque concurrere. Illa enim vbi de gradibus descendit, in quibus steterat, ad sanctū martyre orare perrexerat. Quæ mox vt cancellos attigit, collapsa similiter velut in somnū sana surrexit. Dum ergo requireremus quid factū fuerit, vnde ille strepitus lætus extiterit, ingressi sunt cū illa in Basilicā vbi eramus, adducentes eam sanā de martyris loco. Tum verò tantus ab vtroq; sexu admirationis clamor exortus est, vt vox continuata cū lachrymis non videretur posse finiri. Perducta est ad eū locū, vbi paulò antè steterat tremens exultabāt eā similē fratri, cui doluerant, remāsisse dissimilem, & nondū fusas preces suas pro illa iā tamen præuiā volūtatem tā cito exauditā esse cernebant. Exultabant in Dei laudē voces sine verbis tāto sonitu, quantū nostræ aures ferre vix possent. Quid erat in cordibus exultātium, nisi fides Christi pro quo Stephani sanguis effusus est? Cui nisi huic fidei attestantur ista miracula in qua prædicatur Christus resurrexisse in carne, & in cœlum ascendisse cū carne? Quia & ipsi martyres huius fidei martyres, id est, huius fidei testes fuerunt.

VITA SANCTI STEPHANI PROTOMARtyris. per D. Gregorium Nyssę Pontificem scripta, Petro Francisco Zino Veronense interprete.

Habetur inter opera eius nunc primum in lucē edita.

QVàm præclara bonorū series, quàm dulcis lætitiæ successio. Ecce enim celebritatem ex celebritate, & gratiam pro gratia suscipimus. Heri nos excepit conuiuio rerum omnium Dominus: hodie excepit Domini imitator. Quomodo aūt hic, & quomodo ille? Ille pro nobis hominē induens, hic pro illo hominē exuēs. Ille propter nos vitæ speluncam ingrediens: hic è spelunca propter illum egrediens. Ille dum se pro nobis cruciatibus affici, hic autē pro illo lapidibus obrui finit. Ille mortem è medio tollens, hic super iacentem mortē incedens. Ad hoc spectaculum, fratres, nos itēanimis concurramus, quò pugil egregius in stadio confessionis exutus aduersus improbūhumanæ vitæ aduersarium certat. Stephanus enim verè, quemadmodum Paulus ait, Spectaculū factus est mundo, & Angelis, & hominibus. Primus martyrij corona redimitus est. Prim-

Primus in martyrũ choro iter arripuit. Primus aduersus peccatũ vsq; ad sanguinẽ restitit. Tunc autem omnem supra cœlestes incolentium sedes exercitũ, & incredibilẽ omnium Angelorum tam ministrantiũ, quàm assistentium numerũ, & quicquid honesti præclariq; per supremam illã quietissimã regionẽ in principatibus, & virtutibus, & Thronis, & potestatibus, & Dominationibus audimus, vniuersam deniq; cœlitũ multitudinẽ spectasse pugilem hunc manus cũ aduersario conserentem existimo, vita autẽ humana veluti stadiũ pugnantibus exposita est. Congressi sunt igitur, improbus quidem humanæ vitę hostis, ex quo primi parentes ceciderunt ad ea vsq; tempora superandis hominibus exercitatus, magnus autẽ fidei propugnator impetus illius cotemnens, & pro nihilo ducẽs. Arma verò fuerunt, mortis quidem inuentori mortẽ intentantes minæ: vitæ autem discipulo confessio fidei. Ecquis non esset nouũ hoc certaminis genus admiratus? cũ vita & morte veritas diiudicaretur, mors autẽ foret veritatis indiciũ? Vitę enim ad eã vsq; diẽ absconditę & incognitę prędicator, re ipsa pręconiũ hominibus denunciauit. Quid enim aliud tã promptẽ mortẽ oppetẽs significabat, nisi vitam hanc, quæ relinquitur, cũ vita pretiosiore cõmutari? Sed operępretium erit, vt certamen ipsum oratione tanquam in tabula diligenter depicta proponamus, vt recta ratione & via ex ipsa gestorũ serie rerũ admirabiliũ ordo nobis appareat. Nuper igitur vehemens spiritus desuper veniens, omni aërea & impostrice dæmonũ potestate disiecta ac dissipata, Apostolorũ domũ impleuerat, & instar ignis in linguas pro numero eorũ qui gratiã accipiebant, dispertitus in singulis ipsorũ inhæserat. Iamq; propter incredibile vocis & linguæ miraculum eos, & qui ex omni natione Hierosolymis degebant, stupor inuaserat & conturbatio. Nã licet variis diuersisque linguarũ generibus distinguerentur, singuli tamen eadem planè lingua, vno atq; eodem tempore discipulos loquentes audiebant, quũ ea loquẽdi facultas nullo esset præcedenti studio aut diligẽtia comparata. Oportebat enim, vt qui in terrena turri exædificanda similitudinem vocis amiserãt, eã in cœlesti Ecclesiæ costructione recuperarent. Hinc igitur gratiæ Spiritus Sancti dispensatio duxit initiũ, vt quod in omnes homines beneficiũ conferebatur, hac ratione ad omniũ cognitionẽ perueniret, ne si religionis promulgatio vnicæ tantũ linguæ terminis concluderetur, hominibus eam linguã ignorantibus nihil prodesset. Quare cùm Pharisæi nec propriis auribus iam fidem haberent, & eos qui rei tam admirandæ stupore tenebãtur, irriderẽt, quòd musto eiusmodi furorem Apostolis iniectum dicerent. Petrus autẽ vno orationis iactu tria animarũ milia Christo piscatus esset, assiduaq; deinceps eorũ qui seruabantur accessione cresceret Ecclesiæ multitudo, cùm & ille qui iam inde ab ipso ortu claudus erat, speciosam templi portam ipsius aperiret. Tanquàm enim ei præsideret, suę curationis spectaculo homines animo claudicantes ad fidẽ ducebat. Quamobrem cùm ad fidei prędicationẽ confluerent, & Ecclesia plurium opera qui gratię ministrarent, indigeret, Spiritus sanctis ad adiuuandos Apostolos Stephanũ multa sapientia gratiaque prędicum aduocauit. Nullus autem eũ propter hoc ministrandi nomen Apostolica dignitate inferiorẽ existimet. Siquidem & Paulus mysteriorum Christi se ministrum nouit. Et omnium Dominus dũ per carnem salutem humanã disponeret, ministri nomen non erubuit, dicens, se in medio nostrûm esse, tanquam qui ministrat, qui diuisiones ministrationum facit, vt inquit Apostolus. Nam sicut ignis idoneam nactus materiam, sublimem flammam tollit, & splendidior rem lucẽ efficit, ita spiritus sanctus ex magno Stephani animo clariores gratiæ radios emittebat. Quapropter omnes qui alicuius erant cognitionis & disciplinę participes, in eum spectabant, vt cum illis qui multitudine superiores videbantur, coniuratione facta, & tanquam in phalanges instructi & densi, vim & impetũ Stephani sustinere conabantur. Ille verò & cũ pluribus, & cum paucioribus eodem tempore congrediens, à nullis poterat expugnari. In hoc autẽ certamine quanuis specie ipsa Alexandrini, & Libertini, & Cyrenęi, & ex omni parte homines inter se coniuncti aduersus fidei propugnatorem viderentur irruere, occultè tamen ipse pater mendacij veritatem quę in Stephano loquebatur, per homines oppugnabat. Sed omnibus fraudis defensoribus à viro strenuo profligatis, de mendacio victoriam & triumphum veritas reportabit. Hostis igitur veritatis criminabatur ministrum, quod veritatẽ non quę esset, iudicaret, sed quæ non esset assereret. Quid istas insidias aduersus pręconẽ hunc struis, ô diabole? dixissem ego Si quid vales, si aliquid roboris est tibi, veritatem lædito, quę in Stephano est. Sin dolis & machinis tuis illa sublimior est, cur in ipsius vas exerces odium & maleuolentiam tuam? cur eo relicto quod continetur, id quod continet, è medio tollis? Sic faciunt & canes: lapides quibus petuntur, arripiunt & mordent; Eos qui iecerunt, ne attingunt quidem.

Cùm igitur rebus verissimis ac necessariis mendaciū coargueretur, & omnibus veritatis lucē intuentibus, nullū amplius fraudis propugnatorē improbus inueniret, cōfugit ad artes suas, & malitię suę vim accusatoribus, iudicibusq; distribuens, atq; in vtrosq; ingressus, eos falsis criminibus Stephanū oppugnare, hos cū indignatione calumniā suscipere compellit: Iudęisq; sese variis modis insinuans, omnia ipse fit contra Stephanū accusator, iudex, carnifex & reliqua cędis instrumēta, nesciens quo ipse casu post eam Stephani condemnationē pręceps abiturus esset. Vt enim periti luctatores subeuntes corpora colluctantium grauiorē ipsis lapsum machinātur: sic magnus Stephanus humi prostratus, grauē aduersario ruinā molitus est. Ex eo enim tempore totū orbē terrarū Apostoli peragrarunt. Id Euangelij vbiq; Gentium disseminandi principiū fuit. Nisi enim Stephani cæde populus Iudæorum in Apostolus sęuiisset, solis fortasse Hierosolymis Euangelium inclusum permansisset. Nunc autē à Iudæis oppugnati in alias orbis partes diuisi sunt, & mysteriorum doctrina diabolū vndiq; destruxerunt. Sic excepit Samaria verbum Dei: Sic obiter per Philippū Eunuchus salutē adeptus est: Sic vas illud magnū Ecclesiæ Paulus furore & minis armatus à diabolo, in ipsum armigerū tela conuertit. Nam dum ipsos ex omnibus regionibus expellere & exterminare conatur, fecit vt nullus relinqueretur locus, ad quē Christi fides nō perueniret. Hinc enim Ægyptios, Syros, Parthos, Mesopotamitas, Italos, Galatas, Illyrios, Macedonas, & omnes vndiq, Gentes ad fidē cōfluere persuasit verbō Dei. Cernis, quantū pugnandi scientia valeat Stephanus? & quàm multis casibus prostratū afflixerit aduersariū, qui calumniæ fraude superior videbatur? Sed ad ipsum stadium reuertamur. Quibus verbis commouent populum isti calumniatores? Homo iste non cessat, inquiunt, loqui verba impiè contumeliosa aduersus locū hunc sanctum, & legem. Audiuimus enim eum dicentem. Iesus Nazarenus ille destruet locum istum, & mutabit instituta quæ tradidit nobis Moyses. Hec est oratorū diaboli criminatio. Quæ porrò audientium amentia? Quid indignātur aut succēsent huic reo? Quid in ea accusatione criminis deprehenderūt? Quæ enim illi data sunt crimini, prænuntiāt ea quæ in posterū sunt euentura. Aiunt enim eum dixisse, locū destructū iri, & mutatū iri Moysis instituta. Quódnam in his, seu verum dicat, seu mentiatur, crimen existit? Si mētitur, quod triste denunciat, nō eueniet: Sin vera loquitur, quā adfert iniuriam oratio, quę futuros terū exitus prædicit? Quę futura sunt enim, siue taceantur, siue significentur, omnino contingent. Prędicentis autem cædes quam molestiarū alleuationem adfert?

Quid? quòd Iesus Nazarenus accusatur, in Stephanū aūt fertur sententia? Atqui si iniuriā faciens mouet indignationē, iniuria autem est loci & institutorū euersio & immutatio: hæc verò non per Stephanum, sed per Iesum, vt asserit accusator, efficienda sunt: eū qui accusatur, condemnari oportebat. O iniqua audientiū sententia. Quoniam, inquiunt, Iesus mutabit leges, Stephanus lapidibus obruatur. Quo autem pacto legē abrogabit Iesus, qui legis adeo studiosus fuit? Qui instituta vetera tantopere cōfirmauit? Qui veni, inquit, non legem vt soluerem, sed adimplerem? Qui legem eam qua homicidiū interdicitur, sic approbauit, vt discipulis initio ne irasci quidē permiserit? Qui pariter cum ipsa cupiditate adulterij conuulsit? Qui iubens, vt ne illos quidem vlcisceretur, à quibus essent iniuria lacessiti, inferendæ iniuriæ principiū abstulit? Qui præcipiens, vt quę possiderent, oīa pauperibus distribuerent, auaritiæ vitium exterminauit? Cur hęc illi in eo iudicio nō commemorārunt, non perpenderunt? Illorum mihi nunc iudicum parricidarū confessum adesse velim. & de locis pro quibus indignantur discere, vbinam celebre templū illud, vbi incredibiles illę lapidū magnitudines, vbi aurum illud, quod reliquam materiam propemodum exæquabat, vbi legitima sacrificia, hircus, vitulus, agnus, caprea, columba, turtur, hœdus repudiatus. Si propterea morte Stephanū affecerunt, vt earum calamitatum nulla contingeret, ostendant, quęso quàm multa sibi propter homicidiū illud integra conseruārunt. Quòd si nihil horum est, quamobrem Stephanū condemnārunt, cur ea cædes patrata sit, dicant. Sed in ipso certaminū ordine videamus, quomodo parricidas, à quibus densa lapidum, instar niuium, multitudine obrutum vlciscatur, quæ dicta reiiciat in eos qui lapides in ipsum coniecerunt. Cognoscant Iudæorum filij Christianorum arma, quibus magnus Stephanus iniurias suas perfecutus. legem vitæ re ipsa statuit. Nam illi quidē immani & ferina quadam rabie virū sanctum circūuenientes ad eū vnū scopū respiciebāt, vt quicquid in manus veniret, pro telo corripiētes. in ipsum contorquerēt. At ille tanquā sacerdos quidam ex spiritali lege puram hostiam immolans. non alienū, sed propriū corpus adducebat, & loco libaminis sanguinē effundebat, & pro iis qui se tam nefario scelere obstringebant, Deū quē aspiciebat in cœlestibus aditis, precabatur, & pro cæde sua beneficiū rependebat, audientibus homicidis clamans, & dicens: Domine, ne statuas illis hoc peccatum. Ac ille quidem scelus quod parricidę proptiis impuris manibus exarabant pre-

catione

cationε deleuit. Ipsi verò ea precatione magis etiã concitati non prius iaculari destiterũt, quàm magnus Stephanus tanquã mollibus floribus, & leui quodã rore circunfusua, dulcissimo ac beatissimo somno cousopitus est. Sed nos victoria pugnam anteuertimus, & ante certaminis finem, virum aspicimus coronatũ: priusquàm enim pugnandi labores videremus, ad certaminis exitum oratione prouecti sumus. Neq; enim illa mea quidẽ sententia prætereunda erant, ex quibus maximè martyris virtus eluxit. Qualis videlicet interficientiũ consessus fuerit, & quomodo pariter vniuersos ad patrandã cædẽ furor incitârit. Quanta ad facinus congregatis conspiratio. Qui singulorũ intuitus, quę figura, quæ dentium affectio. Nam, vt scriptura testatur, dissecabantur cordibus, & stridebãt dẽtibus in eum, qui tot taliumq; corona circunceptus, & contra omnes aduersarias copias parricidia opitulantes sese obiiciens, animi prudentięq; magnitudine omnibus excelluit. Opposuit enim furori patientiam, minis contemptionẽ, mortia terrori despicientiã vitę, beneuolentiam odio, maleuolentiæ charitatem, calumnię veritatis declarationẽ. Veritatis enim defensor non vno tantum modo victor apparuit. Sed omnibus malitiæ generibua, quę exercebant Iudęi, variis ipse virtutibus occurrit. Cũ omnibus congressus est, omnésq; superauit. Sic in certaminũ ludia victores accipio factitare, vt per totũ sępe stadiũ nudi cunctis aduersariis victis pręmia victoriæ ferant. Itidem in martyrũ stadio se Stephanus gessit, qui omnem hostis vim atq; impetũ excipiens, illustrem in omnibus victoriã reportauit. Falsam enim Libertinorũ, & Cyrenensiũ, & Alexandrinorũ sapientiam, vera sapientia deuicit: metum dicendi libertate: comminationẽ despicientia: beneficentia crudelitatem: veritate mendaciũ. Illi quidem ad cædem spectabant, iamq; manua armabant lapidibus, & anhelitu, aspectu, dentiũ collisione sæuitiam præ se ferebant. Hic autẽ eos intuebatut vt fratres, vt patres demulcebat. Viri fratres, inquit, & patres, audite me. Illi calumniam adornabaut. Huic consessua interficientiũ erat veritatis schola. Sermonẽ timore non intermisit, neq; periculo territus despoudit animũ, sed morte rebusq; pręsentibus neglectis, & pro nihilo habitis, meutem in sublime tollens, eos tanquã puerulos temerè desipientes erudiebat, ex rebus quas ipsi certas & exploratas habebant, demonstrãs, quibus in erroribus versarentur. Adducit igitur Abrahæ testimoniũ, omnemq; illius historiã breuiter eis ante oculos ponit. Tũ sanctos viros, qui deinceps successerũt: deinde genitũ Moysen, educatũ, institutũ, in mõte percipientẽ mysteria, vexantẽ Ægyptũ, Israëlẽ conseruantẽ id quod Domini mysterium declarabat. Quare consessus etiã maximè cõmotus est, & morbus eius inflãmatus, cùm Moysen cuius sese studiosissimos fingebant, pro Stephano stare perspicerent. Itaq; consurgentes, rei finẽ, & crudelitati suæ, & Stephani desiderio dignũ imponunt. Ipse euim naturam humanam egressus, etiã antequàm migrasset è corpore, puris oculis cœli fores sibi patefactas aspicit, & quæ in cœlestibus adytis continentur, diuinamq; gloriã, & gloriæ diuinæ splendorẽ contuetur. Ac patris nę quidem gloriæ nulla figura describitur, sed splendor in ea specie quam homines viderant, ab athleta, quatenus humana capiebat natura, perspicuus cernitur. Ex natura igitur hominis in Angelicã transmutatus, adeo vt ipsis etiã homicidis esset admirationi, quòd facies eius Angelorũ dignitate insignis fulgeret, vidit ea quæ humanis oculis cerni non possunt, & gratiam à se perspectam declarauit. At illi occlusis auribus, quod narrabatur non acceperunt. Qua quidẽ vna in re ex tam multis se rectè gesserunt. Profanorũ enim aures non erant dignæ quę diuinæ reiperspectæ narrationẽ audirent. Ille quidẽ ea quę sibi soli concessa fuerant, explicatione in commune proponeus, gratiã præsentibus impertiuit. Ecce video, inquiens, cœlos apertos, & Iesum stantẽ à dextris virtutis Dei. Ipsi verò clamantes voce magna continuerunt aures suas, & impetum fecerunt vnanimiter in eũ. Bene historia quæ de ipsis loquitur factis, clamorẽ adiunxit, vt eorũ propositũ Sodomitarũ proposito simile significaret. Siquidẽ & flagitiũ ipsorũ clamor irritãtis appellatus est. Clamor, inquit, Sodomorũ & Gomorrhæorum venit ad me. Clamauerunt igitur & isti, vt eorum in Stephanũ clamor audiretur. Sed athleta sibi parricidarũ crudelitatem prodesse non ignorabat. Etenim cùm ab ipsis vndiq; lapidibus peteretur, id factum tanquã coronam victoriæ præmiũ, in aduersariorũ manibus contextã suscepit. Proinde benedictionibus eos remunerauit, indignum existimans rem quæ gerebatur, contrarios exitus ita partiri, vt sibi vitam, aduersariis autẽ exitium pareret: & ex illis bonis, quibus ipse dignus efficeretur, hostes qui eorum bonorũ sibi autores essent, exciderent. Sic Christũ respiciens, eis à quibus oppugnabatur, prodesse didicit. Nã simulatq; tolerantię legislatorẽ aspexit, meminit earũ legũ, quibus iubemur inimicos diligere, & benefacere iis qui oderunt nos & precari pro iis qui nos persequuntur. Verùm hic athleta nõ capitur humanis laudibus. Neq; enim eũ certaminis finẽ propositũ habuit, vt ab hominibus gloriã assequeretur, sed animi virtutisq; magnitudine totũ mundũ supergressus, posthabita & neglecta oĩ lau-

dandi ratione,mensuram humanæ facultatis superauit.Quamobrem omniũ hominũ celebratione habeat victoriæ præmia,nobisq; historia,quã de ipso conscriptã legimus,ad animorum saluté opituletur.Quemadmodum enim pugiles,qui donati rude artem desierũt, in palęstra erudiunt iuuenes,quo agilitatis artificio colluctantium pręhensiones euadãt: ita nos etiam censeo ad pietatem institui per magnũ Stephanum oportere, vt hostiũ aduersus spiritũ pugnantium fallacias euitemus.Nam qui rabie inflammati,spiritus gloriam oppugnant,aiunt suæ ipsorũ absurditatis Stephanũ esse fautorem atq; patronũ : intentis enim in cœlum oculis vidit gloriã Dei,& Iesum stantem à dextris Dei . Quaptopter ad euertenda religionis decreta sic argumentantur.Si cũ patre & filio spiritus omnino cõnumerandus est,cur in eo spectaculo Stephanus simul cum filio non conspexit & spiritũ? Quomodo igitur iis qui eiusmodi rationibus supplantantur,Stephanus manum prębebit, aut certandi artificio fractos eriget & confirmabit?An eodẽ ex loco feret auxiliũ,vt infidelitas oppugnantis infringatur? Quæris ergo tu,qui spiritũ insectaris,cùm patris gloria filiiq; ad dexterã eius stantis conspecta sit,vbinam spiritus?Si in te spiritus esset,non quemadmodum qui oculis capti sunt,aurũ quod ante pedes suos iacet,non cognoscẽtes prætereunt,de ipso spiritu sermonẽ propositum tu præteriisses.Sed nunc saltem audi,nisi fortè,vt Iudæi,aures obturas.Quo pacto vidit supercœlestem gloriã Stephanus? Quis ei fores cœlorum patefecit?Nunquid ea virtus humanarũ virium fuit,aut cuiuspiam Angelorũ inferiorem naturam ad sublimitatem illam extollentis?Minimè verò:neq; enim sic habet historia,quòd Stephanus multo robore pręditus,aut Angelorũ fultus auxilio viderit ea quæ vidit.Quid igitur dicit?Stephanus autem plenus spiritu sancto vidit gloriam Dei,& vnigenitum filij Dei.Non enim,vt ait Propheta,licet lumen intueri,nisi in lumine conspiciatur.Ideo in lumine,inquit,tuo videbimus lumen.Non nisi in lomine lumen spectari potest.Quomodo enim solẽ aspiciat,qui extra radios ipsius positus sit?Cùm igitur in lumine patris,id est,in spiritu sancto ab eo procedente vnigenitũ videatur lumen, idcirco prius gloria spiritua illustratus,patris & filij gloriæ cognitionẽ assequitur.Alioquin quomodo sententiã illã Euangelij:Deum nemo vidit vnquã:esse verã:aut Apostolum clamantem:Quem nullus hominum vidit,neque videre potest:nõ iis quæ in historia scripta sunt,dicemus aduersari?Etenim si natura & vi humana patris & filij gloria percipi potest,ille mentitur omnino,qui Deum negat posse comprehendi:sed neq; illũ mentiri,& historiã esse verã necessarium est.Manifestè igitur malitia spiritũ impugnantiũ est deprehensa.Quandoquidem simile simili conspicuũ esse scriptura testatur . Stephanus enim non in natura vtique humana persistens Deum vidit,sed spiritus sancti gratia cõfirmatus,per eum ad intelligentiam Dei sublatus est . Quamobrem si,vt inquit Apostolus,sine spiritu Dominum Iesum intueri non licet,nec paternam gloriam percipere,planissimè constat,vbi spiritus est,illic & filium conspici,& patris gloriam comprehendi.

Cæterùm ex iis quæ tacitè prætermissa sunt,alterum impietatis telũ ab iis qui Christũ oppugnant,cõtorquetur.Aiunt enim vnigenitum inferiorem esse.Etenim cùm à dextria patris dicatur stare,& ex his verbis afferunt demonstrari,eum obnoxiũ esse patris potestati.Quid igitur istis Paulus respondebit, aut ante Paulũ Propheta Dauid? Vterq; enim doctrina spiritus gloriam vnigeniti declarat.Nam Dauid ait : Dixit Dominus Domioo meo,sede à dextris meis.Apostolus autẽ ad dexteram throni Dei sedere Dominũ dicit. Quare si status inferiorẽ arguit,sessio prorsus æqualem esse significat, aut contradicant ipsi.In vnoquoq; enim horũ eadẽ magistra spiritus gratia.Siquidẽ & Stephanus plenus spiritu sancto vidit ea quæ vidit:& quæ vidit,locutus est.Dauid autem in spiritu vocat ipsum Dominũ,vt Euangeliũ testatur.Paulus verò,quemadmodũ ipsemet dicit,in spiritu loquitur mysteria.Quare si magister vnus est,nulla re à se ipso discrepans,& magister hic est spiritus veritatis in omnibus qui diuinitus afflati sunt , quomodo quispiã in eius decretis discrepantiam suspicabitur?At aliud est,inquies,sedere,aliud stare,si trita verborum significatio cõsideretur.Ego quoq; ad sententiã tuã accedo. Sed non est fas hęc verba sic accipere,vt eandem in natura corporis experte,quàm in corporibus vim habeãt. Nam in homine quidem sessio figuram corporis quiescentia describit, ne genua corpus ipsum sustineotia omnino defatigentur:è contrario autẽ,statio rectum hominẽ super genua consistentẽ,non autẽ sedendo quiescentem indicat.At in illa suprema natura,& sessio,& status ab eiusmodi significatione remouentur,& apposirè ad rẽipsam explicandã adhibentur.Neq; enim illã omni corporea figura vacantẽ, aut super genua stare,aut vlla corporis parte sedere opinabimur.Sed per vtramq; vocẽ perpetuam & immutabilem in omni bono stabilitatem & quietem piè cogitabimus.Etenim qui Deũ stare,& qui eundẽ sedere dicit, verborum varietate discordes sunt illi quidem,sed tamen re ipsa consentiũt. Cùm & ille firmè progressum,& hic immobilem in omni bono insedisse Deũ significet.

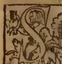
Quemad-

Quemadmodum autem Propheta Dauid, & Apostolus Paulus vnigeniti sessionē exponentes, non effecerunt, vt patre stante sedere filium cogitaremus, quamuis ipsius tantūmodo filij sedentis mentionem fecerint, sic cùm ex Stephano filiū stantē exaudis, haud rectè solius patris sessionē esse suspicaberis, sed vt ex Paulli & Dauidis oratione sedere patrē: quoniā filius ad dexterā eius sedeat, confitemur, licet nulla de patre fiat mētio. Sic enim imaginis ratio seruatur, si quicquid in hoc intelligitur & videtur, idē & in exemplari credatur. Et quemadmodum in bono bonum, & in lumine lumen, & in omnibus ipsum pulchritudinis exemplar per naturam propriam in imagine exprimitur, eodem pacto ex sede filij, quomodocunque ea intelligatur, & patris sedes comprehenditur, itidemque status ex statu, ne tollatur imaginis ratio, si in varietate proprietatum aliena sit ab exemplari. Hęc nobis obiter, fratres, ad quæstionem propositam dicta sint, quæ ex visione Stephani orta est. Faxit autem Deus, vt Stephani non certaminis solùm spectatores, sed etiam gratiæ participes simus, & sancto spiritu ad profligandos & delendos aduersarios impleamur, ad gloriam Domini nostri IESV Christi, cui gloria & imperium in secula seculorum. AMEN.

ITEM PASSIO SANCTI STEPHANI

Protomartyris, per Diuum Eusebium Emissenum Episcopum scripta.

Habetur in libro Homil. eius.

SATIS notū est beatos martyres & amicos Dei, post emeritā militię pręsentis administrationē, in illud [1] seculum cū fauore cœlesti, cum pompa & triūphali occursu, cū Angelica exultatione susceptos, vbi nunc remuneratoris benedictione satiantur, & ineffabilibus gaudijs perfruuntur. Inter hæc itaq; requiramus quid necessitatis, quidue rationis sit, cùm sancti martyres in illo paradisi lumine constituti, humanis laudibus nō indigent, cur tantis hominū studiis celebrētur, cur tantoperè mūdo huic eorū reliquię Deo reuelante prodantur? sine dubio propter multiplices causas. Primùm ad hoc à sollicitis fidelibus excoluntur, vt sedulis [2] cultoribus suffragētur: deinde vt dum in exemplū deuotionis & fidei posteris proponuntur, nouis [3] semper meritis augeātur: ac iā virtutibus suis clari, alienis etiā protectibus ampliētur, vt dū stupendo Dei munere cū eis stare necesse sit vitę cursum, nihilominus glorię adhuc currat augmentū: deinde vt antiquus illereligionis inimicus, etiā ante iudiciū sentiat pœnā malitiæ suæ, per quā se sanctorū gloriæ intelligit militasse: vt quos hic iā perspicit honoratos, illic nō dubitet vindicādos, vt cùm totus mundus celebret interempti coronā, necesse habeat interemptor propriā lugere victoriā: sicut etiā circa hunc beatum martyrem intelligere in promptu est.

1. Vides Sanctos rū animas statim post mortem recte pi in cœlo.

2. Sancti suis cul toribus suffragantur.

3. Iidē nouis meritis augentur. Et gloriæ illis cup ris incrementum.

Iudæi ergo illo adhuc spiritu ebrij quo dudum clamabant, crucifige, crucifige, in necē sacri testis incumbunt. Beatus qui cœlestis illius agonis proximo pedissequus interuallo, reliquias excipere furoris illius emeruit, quo paulò antè sæuiente mundo Saluator occubuit. Beatus qui fumantē adhuc dominici victimam sanguinis, primus honorauit recenti sacrificio passionis: ideo dignus apparuit de quo diceret sermo diuinus: Viderunt faciem eius tanquā faciē Angeli, quanquā non fuit hoc illis gratia meriti, sed pœna peccati: nam dum morientis proditur gloria, persequentis torquetur inuidia. Aduerte conceptā semel iniquitas in quantū captiuos possideat sensus: impietatē suā in illius decore perspiciunt, & tamen peragere triumphū eius in sua immanitate non desinunt. Aspectu Angeli, facies impiorum cæduntur, & lapidantiū consciētiæ, lapidati lumine repercussæ, agnitionis cereis lapidantur. Hoc genere vitare non possunt etiam oculorum fidem importunissimū criminis sui testē. Videmus itaque humanam mentem tantæ præditam esse ratione, vt nullus sit etiam in medio facinoris tempore, cui facinus suum liceat ignorare.

Viderunt faciē eius. Beatus qui in ipsa colluctatione pugnantis iam profert speciē resurgētis. Splendore Angeli Deus sanctificatum circumfudit aspectum. Qui sic magnificat moriturum, putas quomodo decorabit æternū? Viderunt faciem eius: abundantia cordis transit in decus corporis, in exterioris gloria candor interioris exundat: & abscondita pectoris ornamenta, speculū frontis irradiant: habens intra se spiritū sanctū, os pręse gestat Angelicū. Nimirum tali eum vultu internus habitator induerat, qualē regni in templo, templi indicat pulchritudo: & ideo ineffabili repletus exultatione testatur: Ecce video cœlos apertos. Iustē incunctanter offert sanguinē suum, qui [4] pręoculis habet Regē suū, simul & brauium suū, & filiū hominis à dextris stantem Dei. Vides quòd expectantis intuitus armat constantiam triumphantis: dignè patentibus cœli portis comparatur cœlū, bella desudant: ac sic dū occupatur in stupore & amore cœlestiū, meritò ingruentiū nō turbatur duro imbre saxorū. Ecce video, Tali miraculo Angeli decebat faciē honorari. Quid inter ista dicemus? quòd apertū martyri cœleste secretū, futuri pręmij fuerit te-

4. Habet Regem suum præ oculis, simul & brauium suum Cōsidera ergo quomodo & ill la opera valēt ad coronā, quæ & Dei & retributionis pariter ius tuitu peraguntur.

 stimonium

stimonium:Sed Deum videre iam præmium est. Vide quantum agat in pectoribus seruorum suorum diuinæ charitatis ardor:quòd sperabatur desideriis,oculis demonstratur: & spes in re,spiritu adhuc intra carnẽ militante perficitur. Necdũ explet famulus ministerium suum,& iam Dominus aperit regnum suum. Aduertamus inquantum à sancto spiritu possidetur. Positis,inquit,genubus orabat,dicens:Domine ne statuas eis hoc peccatũ. Audierat Dominum pro Iudæis de patibulo supplicantẽ:Pater,inquit,ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Non solùm per pietatis ac iustitiæ studium,per vitę mortisq; cõtemptum,sed etiam per orationis affectum,Christi se probat esse discipulum. Quid agit fidei magnitudo,quæ non vincitur à malo,sed vincit in bono malum? Dum pro impiis Deo plenus exorat,etiam de alieno peccato iustitiam suam cumulat, & coronã suã perfecta Christi humilitate multiplicat. Intelligamus quantum bonum sit dilectionis,quantæque res illa virtutis,quæ commendare adhuc potest passionem. Notum per ista fit,quia partem & opera martyris suscipit,qui odium malis debitum generosi cordis benignitate calcauerit. Domine ne statuas illis hoc ad peccatum:In media intentione certaminis,sicut futura confessio atq; damnatio hos latuit,martyrem remuneratio futura non latuit. Nam qui pro inimicis sub ipso tempore consummatæ persecutionis orauit,beatitudinis suæ causa persecutorem dilexit. Nec mirum,si eis nescit irasci,per quos sibi videt aulam regni cœlestis aperiri,per quos se æternis seculis intelligit consecrari. Domine ne statuas eis hoc ad peccatum. O admirabilem etiam circa impios charitatem. Excusat supplicatione synagogam,passione confirmat & honorat Ecclesiam:memor fratrum,immemor persecutorum,recordans de qua radice processerit:sic oleastro nouus ramus cupit inseri, vt oleam veterem nolit abscindi. Domine ne statuas eis hoc ad peccatum. Dum pro Iudæis supplicat, spem nostram ac fiduciam nutrit:nam dum pro persecutoribus deprecatur,manifesta cultoribus suffragia pollicetur. De ipso beatissimo teste visionis, fide veridica reuelatio testatur,vt locum reliquiarum mira iucunditas anhelãtibus rosis, & croco olenti,vel florulento rore gratiæ vernalis infunderet, & tanquam de paradiso spirans aura respergeret. Ecce etiam nunc multò latius,multoque preciosius, dum fidei suæ preconio magnanimitatis trophæa,passionis insignia feruentibus pietate studiis celebrantur ab Oriente vsque ad Occidentem , velut cœlestis fragrãtię balsama commouentur: tunc vnus locus sepulchri odorum suauitatibus amœnus redditus,nunc à solis ortu aromatibus virtutum totus orbis impletur:tunc imbribus terra vnius regionis infunditur , nunc à solis ortu vsque ad occasum mansuris benedictionibus irrigatur.

VITA ALIA BEATI STEPHANI

protomartyris,per beatum Fulgentium Episcopum Carthaginensem scripta.

Habetur in antiquo homiliario & in omnibus ecclesiæ Romanæ Breuiariis. Sed impressorũ communi errore d. Augustino tributa. At in correctioribus, & manu scriptis,vero suo authori.

ERI celebrauimus temporalem sempiterni Regis nostri natalem:hodie celebramus triumphalem militis passionẽ. Heri enim Rex noster trabea carnis indutus,de aula vteri virginalis egrediens,visitare dignatus est mundũ. Hodie miles de tabernaculo corporis exiens triumphator migrauit ad cœlũ. Ille sempiternæ diuinitatis maiestate seruata , seruile cinctoriũ carnis assumes,in huius seculi campũ pugnaturus intrauit:iste depositis corruptibilib⁹ corporis indumẽtis,ad cœli palatium perenniter regnaturus ascẽdit. Ille descendit carne velatus, iste ascendit sanguine laureatus. Ascendit iste lapidantibus Iudæis,quia ille descendit lętantibus Angelis. Gloria in excelsis Deo:heri exultantes sancti Angeli cãtauerunt:hodie Stephanũ lætantes in suũ consortiũ susceperunt. Heri Dominus exiuit de vterò virginis: hodie miles egressus est de ergastulo carnis. Heri Christus pro nobis pannis est inuolutus:hodie Stephanus est stola ab eo immortalitatis indutus. Heri præsepis angustia Christũ portauit infantem:hodie immensitas cœli suscepit Stephanũ triumphalem. Solus descendit Dominus,vt multos eleuaret:humiliauit se Rex noster,vt suos milites exaltaret. Qui enim corpori suo virginis pręparauit vterũ,ipse martyri aperire dignatus est cœlũ. Dominus Christus augustias intrare non dedignatus est vteri,vt animã Stephani latitudo susciperet cœli. Necessariũ tamen nobis est fratres,cognoscere,quibus armis præcinctus Stephanus sæuitiã Iudæorũ potuit superare , vt ita meruisset fœliciter triumphare. Neq; enim partipẽdenda sunt talia virtus,talisq; triũpus. Haud verò vilibus armis potuit præmuniri,qui à multis non potuit superari. Inuictæ namq; in eo enituit insigne virtutis,quę nec frementiũ sęuitiã formidauit,nec lapidantiũ ictibus deuicta succubuit. Vsq; adeo enim inter frementes permansit interritus,& inter lapidũ fuit cruciamenta securus,vt incredulitatẽ Iudęorũ fidenter argueret,& benignus pro lapidãtibus exoraret.

Quod est ergo tam magnum atq; insuperabile genus armorum,quo munitus sęuiẽtes

argueret

argueret lapidantes, non repercutiens, sed patiens superaret, insuper & occisus [5] aulã cœlestis regni viuus & coronatus intraret? Proculdubiò munimine regio septus, nullatenus est ab aduersariis superatus. Quoniã Rex noster cùm sit altissimus, pro nobis humilis venit, sed inanis venire non potuit. Magnum quippe donatiuum suis militibus attulit, quo eos non solùm copiosè ditauit, sed etiam ad certandum inuictissimè confortauit. Attulit namq; donũ charitatis, quę perduceret hoẽs ad consortiũ deitatis. Quod ergo attulit, erogauit. Nec sibi aliquid minuit, sed mirabiliter & suorum fidelium pauperiẽ ditauit, & in deficientibus thesauris plenus ipse permansit. Charitas ergo quę ad terram de cœlo deposuit Christum, ipsa Stephanum de terris eleuauit ad cœlũ. Charitas quę pręcessit in Rege, ipsa subsequenter refulsit in milite. O admiranda vbiq; potentia Saluatoris, ô prædicãda indesinenter gratia redemptoris. Ostendit in matre virginitatis ęternę miraculũ, demonstrauit in martyre inuictæ charitatis indicium. Integritas quippe intemerata permãsit in virgine, dilectionis inuicta vestis perseuerauit in martyre. Et sicut in matre Domini non potuit virginitas violari, sic in martyris mente non potuit Christi charitas tanto sæuientium agmine superari. Stephanus ergo vt nominis sui coronã meruisset [6] accipere, charitatem pro armis habebat, & per ipsam vbique vincebat. Per charitatem Dei sęuientibus Iudæis non cessit, per charitatem proximi pro lapidantibus intercessit, per charitatẽ arguebat errantes vt corrigerentur, per charitatem pro lapidantibus orabat ne punirentur. Charitatis virtute subnixus vicit Saulum crudeliter sæuientem, & quem habebat in terra persecutorem, in cœlo meruit habere consortem. Ipsa sancta & indefessa charitas, desiderabat orando acquirere, quos nequiuit monendo conuertere. Neque enim fratres, existimandus est Stephanus tunc inimicos dilexisse, cùm pro eis oraret, & non dilexisse, cùm eorum incredulitatem arguẽdo corriperet. Absit hoc ab anima martyris ad cœli palatium festinantis. Ipsa enim sancta charitas firmam seruauit in oratione patientiam, quæ rigidã tenuit in correptione censuram. Et Ideo in oratione audiri meruit lenitas, quia sine charitate non fuit in correptione seueritas. Ac per hoc siue orando, siue corripiendo, charitatem beatus Stephanus reseruauit, quia vtrobiq; salutem errantium cogitauit, & indicio sanctæ orationis ostendit increpationem illam non fuisse odij, sed amoris. Hoc enim faciens, & pręsentibus charitatem beatus martyr exhibuit, & vtile nimis exemplum posteris reliquit. Demõstrauit enim geminam Ecclesiastici dispensatoris industriã, vt ad corrigendum cuiuslibet peccantis errorem, & non desit in ore correptio, & ad Deum pro eo supplex effundatur oratio, vt qui malum facit, per increpationẽ de malis operibus cõfundatur, & per orationem apud Dominum adiuuetur. Ac sic ipsa charitas & in ore iustitiam sonet, vt errantem corrigat, & in corde patientiam seruet, vt pro orante orationem puro affectu dilectionis effundat. Qui etiam errantem non corripuerit, de negligentia iudicatur. Qui autem pro eo non orauerit, de pernicie cõdemnatur. Quocirca fratres, si quando aliquis pro animæ salutæ corripitur, non aspernetur. Accipiat monita charitatis, nec præsentem tristitiam suæ voluntatis attendat, sed consideret quæ lucra vtilitatis acquirat. Idcirco enim arguitur, vt à prauis operibus corrigatur. Nec cùm videt correptionem aliqua verborum austeritate feruere, existimet charitatem in corde frigescere. Sic enim vigilat in ore correptio, vt in corde nõ dormitet oratio. Ac per hoc in vtroque peccãti consultè prospicitur, vt dum homo correptus de peccato confunditur, & à malis omnibus operibus separetur, & [7] per orationem Deo miserãte saluetur. Nam & sancta scriptura dicit: Quoniam quẽ diligit Dominus, corripit: flagellat autem omnem filium quem recipit. Christi ergo charitate compulsi, & bonos hortamur, vt in bono permaneant, & malos compellimus, vt à malo discedant, præsertim quoniam in istis duobus sanctis geminum nobis mõstratur salutis indicium, vt si quis bonus est, imitetur perseuerantiam charitatis in Stephano: qui autem malus est, sectetur exemplum cõuersionis in Paulo. Et qui bonus est, ęquitatem vsque in finem teneat: qui autem malus est, quantocyus à sua peruersitate discedat. Nec bonum hominem pręsumptio iustitię faciat negligẽtem, nec malum iniquitas faciat desperantem: sed ille bonum fortiter teneat, iste malum celeriter deserat. Bonus timeat ne cadat, malus conetur vt surgat. Quisquis ergo malus est cum Paulo prosternatur in malo, vt cum eo erigatur in bono: quoniam & ille cecidit malus, & surrexit bonus. Prostrãtus est iniquus, & erectus est iustus. Cecidit sęuissimus persecutor, & surrexit veridicus prædicator. Cadẽs lumen corporis impius perdidit, surgens lumẽ cordis iustificatus accepit. Coniunctus est itaque Stephano, factus ouis ex lupo. Et ecce [8] nunc Paulus cum Stephano lætatur, cum Stephano Christi claritate perfruitur, cum Stephano exultat, cum Stephano regnat. Quò enim præcessit Stephanus trucidatus lapidibus Pauli, illuc secutus est Paulus, adiutus orationibus Stephani. Quàm vera vita, fratres mei, vbi non Paulus de Stephani occisione confunditur, sed Stephanus de

5. *Et hic habeã sanctorũ animas statim ĩ cœlo recipi: & quod sancti licet pro Christo occidantur, viui tamen & coronati cœlum intrãt, cõtra eos qui sanctos emortuos vocare præsumunt.*

6. *Vide quomõ sancti merentur accipere coronã.*

7. *Per orationẽ pro se factã, peccator quandoque saluatur.*

8. *Sanctorum animæ etiam ante diem iudicij sunt in cœlo, & cum Christo regnant.*

Pauli consortio gratulatur, quoniam charitas in vtroque lętatur. Charitas quippe in Stephano superauit sæuitiam Iudæorum. Charitas in Paulo cooperuit multitudinem peccatorum, charitas [9] in vtroque pariter regnum meruit possidere cœlorum. Charitas est igitur omnium fons & origo bonorum, munimen egregium, via quæ ducit ad cœlum. In charitate qui ambulat, nec errare poterit, nec timere. Ipsa dirigit, ipsa protegit, ipsa perducit. Quocirca fratres, quoniam scalam charitatis constituit Christus, per quam ad cœlū omnis possit conscēdere Christianus, puram charitatem fortiter retinete, ipsam vobis inuicē exhibete, & in ea proficiendo conscēndite, insistite operibus bonis, vt ad præmia æterna peruenire possitis, adiuti gratia Christi Domini Saluatoris.

9. Charitas in vtroq; meruit possidere regnū cœlorum.

Est sermo cliij. in opere Homil. eius.

ITEM VITA SANCTI STEPHANI

Protomartyris, per Petrum Chrysologum Archiepiscō. Rauennatē scripta.

10. Sancti habēt merita.

SICVT Dominum prædiorum limitibus affixi tituli proloquūtur, ita nomina ipsa sæpè sanctorum [10] merita indicant, testantur insignia. Ita Abraham quod fide credidit, nominis adiectione mōstrauit: quando ex Abrā Abraham diuinitus nuncupatur: vt dilatandus genere, nomine antè dilataretur, dicente Domino: Et non vocabitur amplius nomen tuum Abram, sed Abraham erit nomen tuum: quia patrem multarum Gentium posui te. Sic coniunx sancta eius cùm de sterili fit fœcunda, ex Sarai vocitata est Sarach: vt & ipsa ante crescat nomine, quàm crescat pignore: & quia promittente Domino risum credidit, si vetula conciperet exarata iam rugis, si pareret desperata iam fæcunditas, si sterilitas iam penes senectutis extrema pregnans fieret, risum mox quod genuit, nuncupauit: & aptauit in nomine, quod sensu passa est cùm rideret, & vocauit nomē eius Isaac: quod interpretatur risus. Sic Iacob, qui in vtero cœpit antè luctari, quàm viuere: antè viribus superare, quàm mēbris, etiam inter viscera materna ipsa supplantatori est vocabulum consequutus, eò quòd antequàm nasceretur, noscitur diuinitus reprobatum supplantasse germanum. Et quia lōgum est ire per singula: sicut Petrus à petra nomen adeptus est, quia primus meruit Ecclesiam fidei firmitate fundare: Ita Stephanus vocatus est à corona, quia primus meruit pro Christi nomine subire cōflictum: primus meruit sanguine suo militum Christi martyrium dedicare. Petrus Apostolici chori vetustum teneat principatum, aperiat intrantibus regnum cœlorum, reos potestate vinciat, pœnitentes clementer absoluat. Stephanus est martyrum primus, Stephanus purpuratum ducit exercitū, qui pro Domini sui adhuc calente sanguine, sanguinem suum auidus bellator effudit. Et quia cruore proprio tinctā sibi ipse purpuram conquisiuit: meritò à Rege suo consequutus est post coronā, qui iam cùm nasceretur, nomen sortitus est à corona: verè quem prǽsciuit & prǽdestinauit, ipsum nunc martyrij primum vocauit ad gloriam.

ALOYSIVS PIO LECTORI.

ET hîc quoq; si vir aliquis prudēs & doctus statim in initio primæ huius festiuitatis Augusti mensis, quæ B. Protomartyris Stephani inuentioni dedicata est, sese nobis opponeret, & diceret: Quomodo tu Episcope, qui eas duntaxat Sāctorū vitas in tuis his voluminibus edere profiteris, quæ firmæ sint autoritatis, & à grauibus viris cōscriptæ, ponis hāc de inuentione corporis Protomartyris, quæ à sancta Ecclesia inter apocryoha recensetur, ex Gelasij Romani Pontificis decreto, de quo paulò superius mentio facta est? Huic ita responderemus: Vidisse etiam nos constitutionē, & ideo historiā illam latinā, de qua mentionē facit constitutio, & quæ passim in Occidentali Ecclesia circūferebatur; quæ etiā hodie apud nos est, noluisse edere. At quia hæc, quā lecturus es, nondū à latina Ecclesia visa erat (nā opera nostra modò, & nunquam antea Latina emersit) nō potuit à Sancto Pōtifice reprobari, seu inter apocrypha numerari. Propterea cùm de hac ipsa Gelasius, quæ à docto pariterq; sancto Christi Philosopho Niceta est edita, Protomartyris historia non loquatur: Cuius quidē Inuentionis festū, & ab Ecclesia Græca non nuper, sed ab hinc annos centū supra mille, & amplius, secūda die mēsis Augusti (vt in Mneis apparet) solenni more quotannis celebratur: & à Latina etiam (vt ex Romano martyrologio discimus) pari modo obseruari consueuit: non incongruum, imò visum est peropportunum, vt inter cæteras sanctorū vitas locū suum, & quidem egregium obtineret. Lege igitur securus, & beatissimum Protomartyrem exora, vt suis apud Deū intercessionibus nos reddat cōmendatos: vt qui eiusdem fidei sumus participes, eiusdem etiam præmij in cœlo consortes esse mereamur. Vale.

NICETAE SERVI IESV CHRISTI

Philoſophi oratio narratoria, de Martyrio, & inuentione, & allatione venerabilium reliquiarum ſancti Protomartyris & Archidiaconi Stephani.

Per Simeonem Metaphraſten.

XI. Augu.

OMINVS noſter Ieſus Chriſtus Saluator omniū qui ſperant in ipſum, cùm ſui ad nos aduentus vnum opus propoſuiſſet, nempe noſtram ſalutem, non per ſeſolùm, ſed per innumerabiles ſuos Sanctos, & varios modos, ſcopum ſuum deducit ad effectum. Nam cùm ipſe fuiſſet primum principiū & radix eius, quæ in nos extitit bonitatis: verbiſque & factis diuinis ipſe re vera ſalutare Dei fuiſſet cognitus: deinde cruce mūdi peccatum ſuſtuliſſet: & morte quidem ſua effeciſſet, vt mors deſpiceretur: reſurrectione autem dediſſet reſurrectionem: & tandem ad Deum aſcenſionem nobis per ſuum comparaſſet aſcenſum: nō ſatis habuit hucuſque ſua deduxiſſe beneficia: ſed cùm ſanctum, qui cum eo conſidet, ſpiritum ſuper Apoſtolos demiſiſſet in ſpecie ignearū linguarum, & eos repleuiſſet ea, quæ eſt in ipſo ſapientia & gratia, miſit in vniuerſum mundum, qui verborum & operum eius * ſupplerent defectum, & pro ipſo quidē fungerētur legatione, variis modis ſapientiæ & virtutis ipſum Deo conciliarent. Ex iis vnus fuit etiam beatiſsimus Stephanus. Stephanus, inquam, qui plenus Spiritu ſancto, & gratia, & virtute, declaratus eſt teſtimonio ipſius ſancti ſpiritus. Qui fuit inter Apoſtolos Apoſtolus, & Propheta inter Prophetas, & Doctor inter Doctores: qui fuit primus inter Diaconos, tanquā Apoſtolicę primitię electionis. Primus inter eos qui ferunt præmia certaminis, ſicut Primus deſcēdit in ſtadiū martyrij decertationis, & primus calicem bibit Chriſti paſsionis, & omnibus ſanctis viā oſtēdit martyrij, & cœlum aperuit, & iis qui eum ſequuntur, fecit vt pateret aditus eius, quod erat inuium. Hic inclytus Eccleſię ſplendor Stephanus, id eſt corona (melius eſt enim, vt cùm eius mortis prius meminerimus, & breuibus de eo narrationibus fuerimus illuminati: ſic eadem via & ordine trāsferamus orationem ad manifeſtationē eius reliquiarum) Hic, inquā, cùm diuinus ille & principalis ſpiritus, ſicut ad omnes Apoſtolos, ita ad eum quoque ſupernè deſcendiſſet, & inſito quodam zeli calore eius beatam impleſſet animā, & diuina charitate arderet inſigniter, magis [1] quàm omnes ſancti ſui temporis videbatur pro Ieſu gloria zelo accendi. Quo factum eſt, vt cum Gentiles argueret, ac cum Iudæis concertaret, & omnibus hæreſibus, quæ in eum irruebant, reſiſteret, præclariſsimū aduerſus omnes trophæum erexerit. Et quomodo vir fortis & inuictus quiſpiā ab hoſtili phalange circunſeſſus, non propter eorum qui ipſum circunſiſtunt expalleſcit multitudinē, neque ad ferendos labores ignauus euadit & mollis: ſed quantum poteſt, enſe vtens & haſta, non ceſſat eos qui in ipſum irruunt, tollere de medio, priuſquā omnibus cędetibus hoſtibus, ille victor ad ſuos reuertatur. Ita etiā hic lōgè fortiſsimus Stephanus, nō ſolùm in Gentiliū, ſed etiam in Iudæorum, & vniuerſę Diaboli catervæ medio interceptus, alios quidem lingua, quæ mouebatur à ſpiritu, & quæ per ipſam emittebātur, diuinorum eloquiorum iaculis confodiebat: alios verò ſuaſionibus propulſabat & precibus, non à malo victus, ſed malum in bono vincēs. Licebat ergo illic videre Alexandrinos, & Libertinos, Aſianosq́;, & Cilicas, & Cyrenęos, propoſito quidem cædem ſpirantes, ſed impetu multò magis, & qui in veritatis quidē præconem irrumpebant audaciſsimè, & machinabantur aduerſus fidem, quæ erat in Stephano. Omnes autem eius oratione perfringebātur & perturbabantur. Non poterant enim (inquit ſcriptura) reſiſtere ſapiētiæ, & ſpiritui qui loquebatur. Cùm ergo ſic vidiſſent ſeipſos ſummè eſſe victos, poteſtatis deinceps, quę aduerſus Deum pugnabat, inuocant auxilium. Cumq́; eum repentè arripuiſſent, adduxerunt ad cōcilium, nullam quidem afferentes accuſationem, quæ vllius eſſet ponderis: ſed quòd Ieſum Nazarenum hunc locum, & Moyſis mores prædixerit diſſoluturum, aſſerebant eum eſſe morti obnoxium. Ille autem lenitate quidem, & manſuetudine auſdum cædis retardans impetum, tranquillis verò & placidis moribus reprimens turbulentā eorum animæ rabiem, & Angelico quidem vultu furorem dæmoniacū pudore afficiens, & verbo diuino euertens inconſideratam eorum imprudentiam, in memoriam reducit hiſtorias Patriarcharū, & Prophetarum, quibus eos cenſebat aliquid tribuere, vitamq́ue eorum adducit in medium atque eorum teſtimoniis minimè dubiam confirmat veritatem. Illi verò nō ſecus atque aſpis aures obſtruentes, nullum veritati aditum dederunt ad ſuam animam. Ac meritò quidem, neque enim digna erat profana anima, quæ cœleſtes audiret orationes, neque mens corrupta omne genus vitiis, quæ Dei ſuſciperet myſteria. Et iſte quidē

eos

* Sic intellige, ſicut et Paul[9] adimplet ea quæ deſunt paſsionum Chriſti i carne ſua pro corpore eius, quod eſt Eccleſia. Col. 1. Nam vbi dominus perſonaliter non prædicauit, nec miracula fecit, ibi ſancti apoſtoli & prædicauerunt, & miracula operati ſunt.

1. Hoc ſobriè, videlicet poſt ſanctos Apoſtolos intellige.

eos ſuos patres appellabat,& fratres:Illi verò ſuis in eum diſſecabantur cordibus.Et iſte quidem ſupernæ gloriæ,qua cœlis ei apertis dignus habebatur(Quãtum in ipſo erat(eos faciens participes.Ecce,inquit, video cœlos apertos, & filium hominis ſtãtem à dexteris Dei.Illi autem eum corde rabido,& manu cædem ſpirãte conficiẽtes , lapidum procellis obruebant.Et ſic magnus iſte ac primus defenſor veritatis, cùm Agonothetam, ac magiſtrum imitando,iis qui in ipſum peccabant veniam petiiſſet,ad eũ qui in ipſo glorificabatur,& ſpiritu conſiderabatur,[2] euolauit. Tanquã autem ornatus re vera regius,tanquã diadema pulchritudinis,& fide quidem tanquam auro,tanquam margaritis verè Theologicis contemplationibus exornatus,& tanquam gemmis iis qui in ipſum iaciebantur, lapidibus contextus,ac tanquam purpura proprio reſplendens ſanguine, è terra traditur in manus regis cœleſtis.Omnibus autem qui ab illo in cœlum extolluntur per decertationem ſic fit,oſtẽditur Stephanus,hoc eſt,corona gloriæ.Diabolus verò victus per omnia,quæ aduerſus ipſum mouit.poterat quin dictus Gamaliel, qui fidei operibus erat ornatus,fide etiã & ab ea quæ in ipſo erat, fide & virtute repulſus abiit.Nos verò deinceps oratio vocat ad propoſitam hiſtoriam,& reliquiarum ſacrarum inuẽtionem,& poſt plurimum temporis curriculum ex Hieroſolymis ad regalem vrbem exportationem.Nam poſtquam admirabili illo caſu per ſuum , qui exiſtimabatur , caſum , diuinus ille martyr proſtrauit aduerſarium,ſuauiq; & beato ſomno quieuit,efferũt quidem illud [3] ſacrum & venerandum tabernaculum viri pij,piè ei factis exequiis.Ex malo verò Perſica(eſt autẽ hoc genus ligni)cùm loculum eſſent fabricati,& in eo id impoſuiſſent,tunc quidem ex tranſuerſo collis id ſtatim depoſuerunt.Vir autem erat quidem gente inſignis,genere nõ ignobilis,doctrina eruditus,& legis magiſter egregius,nomine Gamaliel:cuius etiam diuinus Lucas meminit in Actibus Apoſtolorum.Is cùm beato Stephano eſſet cognitus,& eius noſſet virtutem,procidit ad pedes Apoſtolorũ,petens vt ſibi corpus liceret accipere, & ad ſuum vicum deferre,qui eſt prope Hieruſalem,& in ſuo illic nouo deponere monumento.Petitioni nequaquam repugnauerunt Theologi.Illuc autem ipſum [4] Apoſtoli cum multitudine fidelium in Pſalmis & hymnis transferentes à Hieroſolymis , & totis quadraginta diebus magnum planctum cientes ſepelierunt.His ſic factis,ſtatim Nicodemus quoque , qui erat conſobrinus Gamalielis , (Hic eſt ille,qui prius noctu venit ad Ieſum,& Dei audiuit eloquia)tunc compunctus à gratia , procidit ad pedes Petri,& Apoſtolorum,rogans vt baptizaretur . Poſtquàm autem is cœleſti gratia dignus eſt habitus, idq; ſciuiſſet diaboli ſynagoga,in animo quidem habebant ipſum, ſicut Stephanum,tollere de medio.Reuerentes verò Gamalielem,tunc quidem impetum repreſſerunt. Cùm eum autem paulò pòſt notaſſent anathemate,& eius omnes diripuiſſent facultates, & ei plagas grauiſsimas intuliſſent,damnârunt exilio.Quem ipſum quoq; cùm vir ille bonus ſuſcepiſſet,curã eius gerebat,& quæ erant ei neceſſaria,ex ſuis facultatibus impertiebat, donec eum conſummatum depoſuit prope beatum Stephanum.Quoniam autem fieri nõ poterat,quin dictus Gamaliel,qui fidei operibus erat ornatus,fide etiam conſummaretur, haud ita multo interiecto temporis ſpatio,ipſe quoq; & filius Abibus(erat autẽ tunc viginti annos natus,vir qui & ingenij magnitudine,ſapientiaq;,& in legis doctrina par erat patri)in vno die accipiunt lauachrum immortalitatis ab excelſis Domini diſcipulis.Qui cùm poſtea ſomno qui iuſtis debetur,piè quieuiſſent,fuerunt ipſi quoque depoſiti proximè ad reliquias Stephani & Nicodemi. Cùm autem plurimum tempus preteriiſſet poſt eorum dormitionem, & athleticis quidem certaminibus multi iam eſſent conſummati, ceſſaſſent etiam aduerſus fidem perſecutiones:quoniam tẽpeſtati ſucceſſerat trãquillitas, verque ſuaue & iucundum graui illi hyemi : & omnes quidem cuſtodiæ, omnes carceres,& omnia inſtrumenta ſuppliciorum eſſent dimiſſa , quo tempore Conſtantinus verè magnus,primus ex Imperatoribus,cùm agnouiſſet Regẽ vniuerſorũ, pacem & libertatẽ procurauit populo Chriſtianorum: & Chriſtiani Dominum ſuum per vniuerſum orbem terræ liberè laudabant & celebrabant:tunc magnus ille Stephanus per corpus ſuum venerabile clariorem ſuam emittit gloriam:ipſeque non ſecus atque aliquod præmium fidei,aut corona quæ non poteſt marceſcere,vrbi regiæ,& fidelibus Imperatoribus donatus eſt à manu Chriſti.Modus autẽ quo eius apertæ fuerunt reliquiæ,fuit eiuſmodi.Fuit homo quidam , qui habitabat in illo vico, in quo erat abſconſus precioſiſsimus hic theſaurus,dignitate presbyter,forma venerabilis,& vita venerabilior & honeſtior,nomine Lucianus.Et cùm nõ ſemel,ſed bis,& ter diuinus ille primus Athleta apparuiſſet,ſeipſum indicat . Viſus eſt ille vir pius,cùm hora tertia noctis(erat verò dies ille Paraſceue)eſſet veluti in extaſi,videre aſtantem quendam pulchrum iuuenem & procerum , cui coma quidem erat honeſtè promiſſa , erat autem indutus veſte candida, in qua aureæ quidem formatæ oſtendebantur literæ,inter quas apparebat prima S. Erant verò ei quoque purpurea

2. *Anima Stephani euolauit ad Christum, qui in ipso glorificabatur.*

3. *Efferũt sacrũ & venerandũ viri pij tabernaculum, pie ei factis exequijs.*

4. *Vide sepulturã B. Stephani a sanctis Apostolis celebratam, cũ multitudine fidelium in psalmis et hymnis, ac 40. dierum luctu.*

purpurea

purpurea in pedibus sandalia, ipsaq; eadē reuincta loris aureis, in manu quoq; dextera vidit eum tenentem baculum. Hoc modo eum adstantem, & virga ter annuentem, & ter eum vidit suo eum vocantem nomine. Quem quidem ipse visus est interrogare, & dicere: Quis es Domine? Is verò visus est dicere: Ego sum Stephanus, qui fuit primus martyrij corona redimitus. Sed ascende quāprimùm Hierusalē, & annūcia Episcopo ciuitatis, vt ad nos veniat, sepulchrumque aperiat, & bonis repleat [5] odoribus, & nostram prædicet decertationem, vt Deus rursus glorificetur in nobis, motusq; misericordia, sit populi peccatis propitius. Inutilis enim (dicebat) effectus, & planè contemptui habitus est locus, vbi nostra sita sunt corpora: Is autem rursus ei in somnis respondit: Et quinam hi sunt ô Domine, quorum reliquiæ sunt cum vestro corpore depositæ? Ex ipso autem audiit protinus: Est, inquit, Gamaliel, qui educauit magnum Paulum: & Abibus eius filius, & Nicodemus consobrinus. Cùm ille verò hęc dixisset, statim euanuit ex oculis. Cùm ad se autē rediisset presbyter, admiratus quidem est, vt par fuit, visionem, & rem omnē animo apud se voluebat, ne sibi visio ipsa excideret: statuit tamen deinceps attendere, si fortè secundam & tertiam assequeretur visionem. Sequenti itaque Parasceue, eadem hora noctis, similique figura rursus adstans sanctus: Cur, inquit, neglexisti, & non iuisti ad exponēdum Episcopo ea quę tibi mandaui? Is autem visus est rursus respondere ad interrogationem, & dicere: Ignosce Domine. Non enim mihi visum est consultius ex vna visione totam perturbare ciuitatem, & Ecclesiā: sed expectare, vt in duobus aut tribus testibus stet omne verbum. Scripturam enim ita audio dicentem. Cùm autem putaret se hæc ei dicere, videt illum ostio exeuntem, & eundē rursus mox reuertentē: & visus est eum audire hęc decentem: Quid quòd animo dubitasti? Si quatuor simul iacētes inuenero, quomodo potero ab aliis discernere corpus Stephani? Nō vt existimasti, cōfusæ iacent reliquiæ, Vnaquæque enim ex iis habet thecam propriam designatam literis. Hæc dixit, Deinde manū extendit, & Pone, inquit, manum tuam ô presbyter, & vide. Statim autem videt quatuor vasa calathis similia, & ab illius manibus pendentia: ex quibus tria quidem erant aurea, vnum autem apparebat argenteum. Atq; duo quidē calathi videbantur pleni rosis albis, quos tenebat manu sinistra. Tertius autem videbatur plenus rosis rubris instar sanguinis. Ab his quartus dependens argenteus videbatur, veluti geminus, qui ipse quoque apparebat plenus croco odorifero. Eos autem tenens manu sinistra suspensos: Vides? inquit, hæc sunt tibi signa eorum quæ quærūtur. Qui rubris quidem rosis est plenus, meum tibi corpus indicat. Ego enim solus ex his tinxi vestem sanguine martyrico. Qui autem albis significat corpus Nicodemi & Gamalielis. Argenteus verò calathus indicat imaginem Abelbi, qui ideo ostenditur argenteus, quòd cùm ille sit carne mundus, & impollutus, in templo Dei ambulat. Cùm autem hæc quoque denuò recessisset visio, surgēs homo: obstupefactus quidem erat ob ea quæ viderat, & dubitabat, & tamē rursus tacuit. Iterū ergo sequenti Parasceue, eodem modo astans beatissimus Stephanus, & vehementioribus minans denuntiationibus, immisit ei maiorem extasim. Vidit enim senex se arripi, & sublimē ferri Hierusalem, & renunciare Episcopo apertas esse reliquias. A quo etiam visus est tales audire voces: Si hęc ô dilecte, visum est Deo nostris aperire temporibus, oportet me illinc accipere bouem masculum aratorē. Bos enim magnus, quem dicis apud te ali, currui nostro deest. Æquum est autem, vt eum potius habeat nostra ciuitas. Ipsi namque seruiunt curribus. Reliqui verò duo boues, & iuuencus tibi sufficient ad agrum tuum colendū. Hæc in illa extasi Lucianus sibi & dicere, & audire est visus, non abs re quidem, vt patet. Significabatur enim per hęc aliorū trium in suo agro dimissio: Sancti verò Stephani ad vrbem transportatio. Cùm autem hæc visio ei adhuc immineret, videbatur se post illam suo loco restitui, rursus autem audire ab illo qui restituit hęc verba: Si velis inuenire eū qui desideratur, quære in eo loco, quem Syri quidem vocant Lalagabraā, Latinè autem Dei locus interpretatur. Cùm pius ille senex hanc tertiā accepisset visionem, excitatus quidē interrogat de illo loco, qui ei fuerat ostensus. Cùm aūt venisset, & locū tacitè considerasset, ascendit in ciuitatē, & ad Pontificē veniens (Ioannes verò tunc pręerat Ecclesiæ Hierosolymitanæ) ei & omnes sermones, & oēs modos visionū exposuit. Is aūt lætitia, quæ verbis exprimi nequit, repletus, & de mirabilibus Deo agens gratias, hortatur, vt fodiat in eo loco, qui ei fuerat ostēsus. Postquàm autem, inquit, inueneris, fac vt de eo quamprimùm audiamus. Ipse verò cùm eos assumpsisset qui erāt idonei ad fodiendū, magno cū studio accedit ad locū. Cumq; vidisset quendā illic excitatum tumulum existimauit illic esse depositū, qui quærebatur, thesaurū. Quamobrē ipsum statim fodere constituit. Ei autem sanctus rursum noctu apparēs: Noli, inquit, inaniter laborare in tumulo: Is enim fuit positus in testimoniū planctus, qui propter nos factus fuit. Fode verò circa septuaginta quinque cubitos à tumulo versus septentrionem. Eadē aūt per quendā quoq;

[5] *Nota quomodo sanctus mādat episcopo, vt sepulchrum eius aperiat, & bonis repleat odoribus.*

quoque alium significans Monachū prohibebat ne foderetur tumulus. Illi tamē nō credētes (homo enim est eiusmodi, qui nō facilè credat, & vix acquiescat supernis vocibus) cùm illic à mane ad tertiam vsque fodissent, columnam inueniunt lapideam, scriptam literis Hebraicis. Eorum autem quę scripta fuerant sensus erat: Hic locus nominatus est plāctus iustorum, & sanctorū lamentatio. Illinc itaque deinceps discedentes veniunt ad locū, qui ostensus fuerat. Vbi mediocri in terra fossa facta, omnia inuenerunt cōgruenter ei, quę apparuerat, visioni: & exortū est lumen, quod sub terra latebat: & apparuit thesaurus, qui desiderabatur. Visi sunt enim quatuor loculi, qui propè inter se inuicem derectò erant siti. Impositus autem erat vnicuique titulus literis Syriacis, qui significabat appellationē eius qui intus erat repositus. Repētè verò magnus fit terrę motus. Motus est aūt, & veluti pullulauit loculus Protomartyris. Quinetiam suauissimo quodā odore repletus, eos qui aderant propemodum sopiuit. Diuinæ verò voces cœlitus erumpentes, Dei videlicet Angelorum clamantium: gloria in altissimis Deo, & in terra pax, in hominibus bona voluntas: Audiebantur ad decimum vsq; lapidem. Iam verò plurimæ quoq; curationes, quæ fiebant iis qui vexabantur à variis ægritudinibus. Magnā Dei in nos curam, & Protomartyris gratiam prædicabant apertissimè. Cùm itaq; protinus Pontifex Hierosolymitanus vnà cum duobus aliis quos illic esse contigerat, Episcopis, & toto clero accessisset, & omnis etiā multitudo fideliū concurrentes in lætitia & gaudio spiritali, & 6 illud venerabile & sanctū corpus adorantes, cū luminibus, hymnisq; & suffitibus, & cū ea, quā par est, glorificatione & lætitia in sanctā deduxissent ciuitatē, tunc quidē ipsum deponunt in sancta Sion. Postea aūt venerandum templū ædificatur Sācto in ipsa ciuitate. Ædificauitq; illud Alexāder ille ordinis senatorij, qui multùm precatus Pontificē, in id cū omni veneratione pretiosas transtulit reliquias. Non plures aūt quàm quinq; anni transierūt post illam translationem, cùm ipse lętali morbo affectus, ex ligno mali Persici sibi theca constructa, vbi in testamento iussisset, vt quā proximè ad ipsum deponeretur, obdormiuit. His sic gestis, octo annis post mortem Alexandri, cùm eius vxor & propter diuitias, & propter formam corporis, vt se rursus iungeret matrimonio, sollicitaretur à multis, ne hoc cogeretur facere, init consilium, vt mariti quidem sui corpus assumat, reuertatur autem ad patrem, vt ad ciuitatem suam Constantinopolim. Cùm autē sanctus Cyrillus tunc sedem regeret Hierosolymitanam, accedēs Iuliana (erat enim hoc nomen mulieri) petiit, vt mariti acciperet tabernaculū, & ad suos rediret. Cùm ipse verò hoc minimè facere permitteret, illa quidem suum animum patri literis significabat. Sacra autem postulat imperatoriam, vt sine dilatione ei dētur mariti reliquiæ. Quod cùm factū esset, & Cyrillus iussui Domini non posset resistere, placidè & leniter eā cōpellans Patriarcha sic inquit: Quomodo ô mulier, vis accipere tui mariti reliquias? An nescis eū esse depositum simul cū beato Stephano, similiq; esse tabernaculū, adeo vt nos nesciamus quōdnam sit quod à te quæritur? At ego, inquit, ô Domine, rectè noui, quæ viri cōposui tabernaculum: Quod si modò permiseris, recedā meo accepto. Si, inquit, ille, apertè nosti, ingredere, ac tolle tuum, & vade in pace. Ipsa ergo statim, ei aperto deposito, diuina quadam prouidentia decepta Iuliana, dimisso mariti loculo, sanctum vehementer est amplexata: vocesque emisit lachrymabiles, & fontes effudit lachrymarū, hoc esse id quod quęritur, hoc esse mariti sui tabernaculum, clara voce affirmans. Ei ergo concessa potestate, hoc magna alacritate & animi prōptitudine accepit. Cùm itaq; parata esset protinus, & valere Pontificē iussisset, & omnes suos notos, iter valdè lęta est ingressa. At illa quidē suo equo insidebat, & sacris reliquiis in lectica depositis supra iumentum, cùm fecisset, vt sui pueri antè & ponè sequerentur, læto & alacri animo iter faciebat. Sed 7 quis Dei admirabilium singula celebrauerit? Quis aūt laudauerit omnia magna opera quæ in via facta sunt per Protomartyrem? Nam per totam noctem audiebatur hymnus Angelorum, & decora glorificatio: locus autem fragranti odore veluti effusi vnguēti replebatur. Quinetiam maligni spiritus infernè vociferantes, Væ nobis, crebrò clamabant. Væ væ quoniam Stephanus transit per medium nostri, nos grauiter flagellans. Has voces cùm audirent homines, obstupescebant, metuque tenebantur, & soluebantur tremore. Iā enim ipsi quoque sciebant interuenisse errorē in assumendis reliquiis. Tacitè tamē descēderunt ea via quæ ducit ad mare, & festinabāt perinde ac si aliquod eos ageret animal. Perueniunt itaque Ascalonem, quæ est vrbs maritima: vbi cùm statim inuenissent nauigium, quod ibat Constantinopolim, idque mulier conduxisset quinquaginta aureis: & in eo primùm hunc diuinum reposuisset thesaurū, deinde ipsa quoq; ascendisset cum omnibus suis domesticis, secundo vento vtentes, læti & alacres cursum conficiebant. Cùm autem essent in medio mari, exoritur repentè fluctus maximus: marique in eos ferociter indignante, & se nauem cum iis qui nauigabant deuoraturum minante, magno affecti timore,

6. *Nota illud venerabile & sanctum corpus adorantes, cum luminibus, hymnisque, & suffitibus, ac glorificatiōne, & letitia in sanctam deducunt ciuitatem.*

7. *Vtinam hec mirabilia cōsiderarent noui heretici: ī maiori nāque veneratione haberent sanctorum reliquias.*

timore, omnes ſimul cum multis lachrymis & clamoribus [8] ſupplices ſancto procubuerunt. Repetè autem odore emiſſo longè ſuauiſsimo, quod quidē fuit indiciū pręſentiæ eius cui ſupplicabatur, vocem ab eo profectā audiuēre: Nolite timere, ego ſum vobiſcū. Simul autē atq; hoc dictū fuit, & ventus ceſſauit, & tempeſtaa ad magnā redacta eſt tranquillitatem. Sæpè verò magnam videbant lucem, quæ noctu ſuper ſanctas apparebat reliquias, & audiebant Angelorū glorificationes, bonoq; odore repleti, ſimul implebantur fiducia, & admiratione. Cùm verò eſſent propè Abydū, oporteret autē pręternauigare eas quæ dicuntur anguſtias, velum quidē laxant: conantur verò, ſi fieri poſſet, eū latere, qui eos ſcrutatur, qui illinc prætereunt. Fit igitur repentè magnus terręmotus, & mare conturbabatur, & terra quatiebatur, donec tranſiit nauigium. Quid ergo? Vocant Præſidem quidā homines, à dæmone inſpirati ſcilicet, & incitant, dicentes: Non hoc nauigiū quamprimùm comprehendes, & exures? Ille itaq; quinq; ſtatim paratis dromonibus, iuſsit vt cùm eā celocem aſſecuti eſſent, eam exurerent. Cùm autē iā ſancti Stephani naui appropinquaſſent, Angelica virtute & manu, quę minimè ſub aſpectum cadebat, ſunt diſſoluti, & ſic Dei prouidentia, quæ erat omni iniuria ſuperior, ſeruati qui erant circa ſanctū, appulerunt Calcedonē. Cùm autē quinq; dies illic verſaretur ſanctus, omnes qui à malignis vexabantur ſpiritibus, accedētes [9] clamabant: O, ô, Stephanus, qui à Iudæis fuit obrutus lapidibus, ab Hieruſalem modò venit nos torquens. Sic clamantia dæmonia, & tanquā ab igne exacta fugiebant ab hominibus. Quoſcunq; autem morbi omne genus inuaſerāt, ſancto loculo appropinquantes, protinus ſani fiebāt, Deum glorificantes. Hinc bona fama perueniens vſq; ad vrbem regiā, gaudio quidem, & animi alacritate impleuit Chriſtianos, dolore autem & indignatione eos qui adhærebant adhuc Gentilitati. Hinc cùm Imperator quoq; magnus Conſtantinus per vrbis Regiæ Pontificē (is autē erat beatiſsimus Metrophanes) ſancti aduentum audiiſſet, hæſitabat, & dubitabat, quemadmodū poſſet credere tantum bonū in ſuā veniſſe ciuitatem. Ad ipſum quoq; relatū eſt de Iuliana. Quæ cùm ſe ſtitiſſet apud Imperatorē, & interrogaretur de modo exportationis, narrauit totam quę fuit conſecuta, veritatē. Et quemadmodū fuiſſet vxor Alexandri, qui erat ordinis Senatorij, & quòd cùm is aliquot antè annis vixiſſet, templū Protomartyri ſuis ędificauit impenſis, & iuſsit ſe quàm proximè ad eum ſepeliri in loculo ſimillimo. Et quòd cū multi ei moleſtiā exhiberent, nec vellet nubere, ſtatuerit accipere mariti reliquias, & ad ſuū patrē in hanc reuerti ciuitatem. Redegit autē ei quoq; in memoriam iuſsionem, quę propter ipſam miſſa eſt ad Pontificem Hieroſolymitanū. Et quòd diuina prouidentia ita volente decepta, veniret nunc adferens ſancti reliquias pro reliquiis mariti. Quod ſi tua, inquit, Maieſtas vult hęc certius cognoſcere, accedat quamprimùm Hebræus, & legat titulū qui eſt ſuper loculum: & per ipſum ô Imperator, planè ſcies rei veritatē. Cùm itaq; Conſtantinus Imperator hoc ſtatim curaſſet, veniens quidā Iudęus legit ſcripturā, & dixit: Verè hic eſt magnus ille Stephanus: & ego quoq; credo Chriſto propter ipſum, quoniam viderunt oculi mei hodie, quę ſunt admirabilia, & præter opinionem.

8. *Vide quomodo ſancto multis lachrymis et clamoribus ſupplicant procumbentes, & exaudiuntur.*

9. *Mirū eſt valde quod dæmonia ſanctorum virtutibus perhibent teſtimonium, hæretici autem illas negant.*

Hæc cùm audiiſſet pius Imperator Cōſtantinus, & exultatione plurima fuiſſet repletus: iuſsit ſancto Pontifici, vt cum clero, & populo ei iret obuiam, & cum omni honore, cultuq;, & adoratione ſanctū in regiā adducerent. Præcedens ergo Iuliana, cùm eū tranſmiſiſſet, deduxit ad id quod dicitur Staurion. Vnde cùm mulas currui iunxiſſent, & ſanctū loculū ei impoſuiſſent, ſic loculū tulerūt in regiā. Ea ratione dixerunt etiā illū locum vocatū eſſe Zeugma. Atq; ſancti quidē miracula quę fecit in illo ingreſſu, & ſi fieri non poteſt vt ſigillatim recenſeamus, non æquum eſt tamen, vt omnia ſilentio prætereā: ſed pauca quędam ad diuinæ virtutis oſtenſionem, par eſt mandare literis. Nam dum ſe parabat populus ad ſancti deducendas reliquias, mulier quædam, cui contigerat vt in eo loco habitaret, habens ſpiritum Pythonis, exclamabat, dicens: O vis, ô vis: Vndénam ad nos aduenit hic Protomartyr Stephanus? Vndénam graue hoc flagellum ad noſtra loca acceſsit? Cùm autem multum clamaſſet, & diſcerpſiſſet, ſpiritus exiit ea nihil lęſa. Alia autem quę in eodem loco habitabat, longo verò tempore laborabat fluxu ſanguinis, cùm audiiſſet turbā tanquā multas aquas ſonantes, & fuiſſet veluti in extaſi, viſa eſt audire vocem dicentem: Surge, & currui Stephani adhęreſce, qui nunc aduentat Hieroſolymis. Cùm ea autem celeriter ſurrexiſſet, & ſtatim prope currū fuiſſet, ſanguis quidem fuit exiccatus: ipſa verò perfectam ſentiens curationē, clamauit valde læta, & Deū glorificans. Vir autem quidam ex iis, qui relatus erat in numerum dignitatis militaris, & ipſe quoq; habitabat in Zeugmate, habebatq; filiū, qui ab ortu erat paralyticus: erat verò decē & octo annos natus. Is cùm vidiſſet, quę per [10] ſanctum fiebant miracula, cùm filium ſuſtuliſſet humeris, & ad ſanctum adduxiſſet, eum iacit ante currū. Eadem autem hora ſurgens paralyticus, cùm illud pretioſum apprehendiſſet tabernaculū, voce valida exclama-

10. *Ecce quomodo Deus per ſanctos ſuos quādoque facit miracula.*

clamauit: O qui me à diuturnis vinculis, à molesto, ac difficili erexisti acubitu per diuinũ tuum Protomartyrẽ, ago tibi gratias, Domine Deus, quod me visitãs mei sis misertus. Prorò autem videntis populi quæ erant præter opinionem, Deum gloriæ magna contentione afficiebant laudibus. Currum itaq; trahebant mulæ, magno Pontifice & clero vniuerso, & toto populo, magistratibus & subiectis, adolescentibus & virginibus, senioribus & iunioribus, & tota deniq; ciuitate, aliis quidẽ præcedentibus, aliis verò sequentibus, omnesq; vicos & omnia compita & vias in arctum comprimentibus, illamq; admirabilem & numerosam hymnodiã concinentibus. Acriter autem currũ traxerunt animalia, donec venerunt in locũ, qui nominatur Constantianus. Cùm illic verò essent, perinde ac si violento retinerẽtur vinculo, transire non potuerunt. Instantibus autẽ aurigis, & flagellis ea asperè conscindentibus, manserunt nihilo secius immobilia. Hæc celerrimè significantur sanctissimo Imperatori Constantino. Is verò statim mittit alias duodecim mulas, vtpote quòd quæ primæ trahebant, defesſę non possent currũ amplius ducere. Cùm autẽ ipsæ quoq; iunctæ essent, & similiter atque aliæ diu essent vinctæ nutu diuino, nec vllo mouerentur modo, sed starent immobiles, vna ex ipsis ore repẽtè aperto, quomodo olim asina Balaam, humana voce exclamat præsentibus: Quousq; frustra, ô homines laboratis, & cur nostros oculos verberatis? Oportet hic sanctum deponi. Has voces cùm audiisset Archiepiscopus, & totus populus, metu & stupore repleti, Deo laudes magna voce reddiderunt, qui solus reuelat mirabilia. Admiratus item cùm hæc cognouisset Imperator fidelissimus, statim magna manu, & studio venerandũ excitat templũ sancto Proeathlo, id est, qui primus decertauit. Vbi maximè venerandæ beatissimi & primi martyris Stephani reliquiæ, secundo Augusti, honorificè depositæ, plurimas curationes in hodiernum vsq; diẽ efficiunt his qui cum fide accedunt. Huius ergo gratia, sanctitate, & virtute spiritus nos quoq; omnes digni habeamur, quoad eius fieri potest, Domine pater, Domine fili, Domine paraclete, Trinitas sancta, & consubstantialis, & supersubstantialis, [s1] intercessionibus castissimæ Dei matris, & omnium sanctorũ, & ipsius quoq; nostri post te seruatoris, patroni, & defensoris Stephani ad gloriam & honorem, & laudem sancti tui & adorandi nominis, nunc & semper, & in secula seculorum. Amen.

s1. Sanctissima Dei genitrix & omnes sancti intercedunt pro nobis. Ipsi etiã sunt post Deũ seruatores, patroni, et defensores nostri: dicant quicquid velint hæretici.

MIRACVLA SANCTI STEPHANI

Protomartyris, per beatum Gregorium Archiepiscopum Turonensem scripta.

Habetur in opere eiusdẽ in gloria plurimorũ martyrũ edito. Cap. 32.

Stephanus primus vel diaconus Ecclesiæ sanctæ, vel martyr, apud Hierosolymã, sicut sacra Apostolorũ narrat historia pro fide Christi, quẽ à dextris virtutis spiritali contẽplatione cernebat, lapidibus est obrutus, pro persecutoribus dum saxorũ turbine quaterctur, ipsam supplicans maiestatem. Erat igitur oratoriũ apud vrbem Turonicam, ab antiquis eius nomine dedicatum, quod nos parumper iussimus prolongari. Quod cùm factũ fuisset, & altare vt erat integrum inantè promouimus. Requirentes verò in loculo, nihil de pignoribus sanctis quod fama ferebat reperimus. Tunc misi vnũ ex Abbatibus ab oratorio domus Ecclesiasticæ, vt nobis eius reliquias exhiberet, oblitus tamen clauẽ capsæ porrigere, quę cum cingulo dependebat. Veniens verò Abbas ablatum ab armario sigillum, capsam reperit obseratam. Quid faceret, quid ageret in ambiguo dependebat. Si ad me veniret, longũ erat redire & reuerti. Si ipsam capsam exhiberet, molestũ mihi esse nouerat: quia multorũ ibi sanctorũ pignora tenebantur. Si non faceret iussionẽ quã acceperat, non implebat. Quid multa? dum capsam in manu dubitans retineret, resiliẽtibus cũ sonitu tepagulis capsam aspicit reseratã. Tunc, cũ gratiarũ actione assumptas reliquias nõ sine grandi admiratione nobis exhibuit, quas nos mihi Domino iubente plãtauimus. Regressus autẽ post multos dies capsam repperi reducto pessulo, sicut reliqueram, obseratã. Pars autem beati sanguinis sacrosancti Leuitę huius, sicut celebrẽ fertur, in altari Biturigę Ecclesię continetur. Quidam autem tempore Felicis episcopi vicinos suos quodam pro crimine impetebat, quos cùm plerunq; verbis procacibus lacesseret, ac indicio publicè prouocaret, decretum est sententia primorũ vrbis, vt se ab hac nexa qui impetebãtur sacramento purgarent, ingressiq; in huius memoratæ ędis altare, cùm eleuatis manibus sacramenta proferrent, prosecutor causæ periurasse eos clara voce testatur, statimq; [s] elatis in sublime pedibus in aëra excutitur, ac illiso capite in pauimento penè exanimis à circunstante turba conspicitur. Post duarum ferè horarum spacium, cùm ad liquidũ putaretur spiritum exalare, apertis oculis, crimen fatetur, se iniustè fatigasse homines vel proclamasse in ipsos declarauit, sicq; laxatis insontibus manifestato nocente, virtus beati perpatuit.

s. Vides quantũ malũ sit crimẽ per iuriĵ alicui falso imponere.

VITA BEATI LONGINI MARtyris, per Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

Habetur in Martyrolo, eius sub Calend. Septēb.

APVD Cæsareā Cappadociæ natale beati Lōgini & martyris & militis, quē tradunt illū esse, qui lancea latus Domini Iesu Christi pendētis in cruce aperuit. Hic postmodū ab Apostolis baptizatus, cùm apud Cappadocia sanctitate præcipuus degeret, tandem ab Octauio præside cōprehēsus, post confessionē fidei, lingua abscissa, & dentibus excussis, capite truncatus est. Simul cum eo coronatus est Afrodisius Commentariensis, cui præses linguā abscindi iusserat. Quique post abscisionē expedite Christum clara voce loquebatur.

MARTYRIVM SANCTI ET GLOriosi martyris Longini Centurionis.

Per Simeonem Metaphrasten.

XVI. Octobris.

CVM Deo verbo, propter eā quæ ex inobedientia nobis fuit importata, à bonis prolapsione, visum esset fieri, sicut nos, & voluntaria cruce, & morte propter nos fuisset condemnatus propter suam in nos misericordiam: & chorus quidem discipulorū, timore, amicitiæ Christi esset oblitus: qui autem in eū cædē spirabant Iudæi, eum iam morte damnassent, vnus erat etiam Longinus è synagoga Iudæorum, & cōstitutus fuerat Centurio cuiusdam numeri militum. Cùm autem executioni esset mandata scelerata sententia, & ipse Christus in ligno esset affixus, medicans sumptū ex ligno gustū: admirandus hic Lōginus habebat crucis custodiam sibi commissam cum suis militibus. Signis autē & prodigiis, quę circa crucem facta sunt ad veritatē deductus, omni excusso metu, liberè Christū ipsum, & Deum confessus est in medio synagogę Iudęorū: Verè dicēs, filius Dei est hic. Postquàm sepulturæ mandatum fuit viuificū Christi corpus, vt nos à peccati sepulchris euocaret, & ad antiquam reuocaret beatitudinem, Longino rursus iussit Pilatus, vitę sepulchrum tueri custodia militari. Et ille quidem fecit id quod erat imperatū, & si nō esset eiusdem de Christo cum Pilato sententiæ, vt iam didicimus. Cùm autē peractū esset magnū mysterium resurrectionis, & milites miracula quę erant maiora, quàm vt ea caperet humana cogitatio, principibus Sacerdotū, & Præsbyteris Iudaici cœtus annūciassent, hoc illi ignominiam, & dedecus sibi adferre existimantes & miraculū volētes extinguere pecuniis persuaserūt militibus, vt calumniarentur Christi resurrectionē. Illi igitur ad Pilatum accedentes, falsam dixerunt esse resurrectionem. Verū nō sic Longinus, sed mēdacij quidē fuit præclarus confutator, verax aūt testis veritatis, vt qui nō sustinuerit calumniari Christū, tanquā furto surreptum: sed lingua & mente libera eum verū esse Deū prædicarit, & è mortuis esse excitatum affirmauerit. Quo factum est, vt & ipse Pilatus & Iudæorum synagogę principes, inuidiam qua prius mouebantur in Christū & quem in eum animo concipiebant furorem, eum in Longinum transferrent, ei adeò irascētes, vt quicquid pateretur Longinus, existimarent eum non satis daturum esse pœnarū. Hinc ea res venit ad aures Longini, & eorū ira fuit ei significata. Quapropter magis volēs abiici cū Christo, quàm habitare in tabernaculis Iudæorum, cum veste & cingulo dignitatis, ipsam quoq; simul quamprimùm exuit militiam. Et acceptis duobus militibus, qui habebant eundem zelum pro Christo & veritate, declinat cū populo congressionem, & cum Deo solo, & secum versatur. Non multū intercessit tēporis, & relictis Hierosolymis venit in Cappodociam, præco simul & Apostolus Christi admirabiliū operum, & quę sunt præter opinionem, cum illis duobus militibus effectus. Cùm autē eorū nihil lateret Iudęos, vtpote quòd fama ad omnes Longinum trāsmitteret, & perinde ac alata pernicitei omnem percutreret regionem, ij simul conuenientes persuadent Pilato, vt de Longino maledicat, & significet Cæsari, quòd aliena sentiret ab Imperio Romanorū, & quòd neglectis armis, Christū prædicet quendā Regē Gentibus: & sic omnes in suā redigens potestatem attrahat ad illius fidē. Eorū autē, aiebant, quę dicuntur signum est, quòd vniuersam Cappadociā ea impleuit doctrina. Cum his literis simul etiam emittunt pecunias in aures Cęsaris volentes strepere, vt Longini mortem facilè emerent. Quod quidē processit etiam, vt videbatur Iudæis. Et Roma statim in Iudęam ad Pilatū mittuntur literæ, quæ Longinū morte damnabant. Pilatus ergo acceptis literis, eas statim tradit Iudæis & ad beati viri cędem alacris alacres emittit. Illi aūt cùm totā, quę intercedebat, regionem

maxima peruasissent celeritate, veniunt in Cappadocum regionẽ:& cùm audiissent Lōginū in quodam agro paterno agere vitā ab omni negōtio remotam, statim veniunt in agrum,& cū Longino sermones conferunt, nescientes eum esse, propter quē tam magnos labores suscepissent,& iter cōfecissent. Vnde etiam illū ipsum rogabāt, quisnam esset Longinus,& in quónam prædio habitaret. Longinū enim studebant clam aggredi, timentes ne salutē sibi fuga quæreret. Ignorabant autem eum magis studere, vt caperetur, quàm illi vt caperent. Imitabatur enim mortem illius voluntariam, quem cùm vidisset in cruce, Deum fuit confessus:& quomodo Christus propter nos, ita Lōginus propter Christum cædem sitiebat. Cùm ergo spiritus sanctus illa hora ei omnia significasset, sensim ad ipsos conuersus, miti & leni voce dicit: sequimini,& ipse eum quem quęritis ostendam. Tunc ergo veluti apud se lętans ille beatus,& futuri gaudium percipiēs, & ante martyrium mortem martyrij amplectens, hęc secum dicebat: Quàm speciosi pedes euangelizantium bona. Nunc videbo cœlos apertos. Nunc aspiciā gloriā patris. Nūc sicut primus Martyr Stephanus, ipse quoq; dicam: Domine Iesu Christe, accipe spiritum meum: quem clarissima voce audiui mortem ad se vocantem. Nunc supernam Hierusalem, Angelorum quidem patriam, totius autem chori sanctorum Metropolim, cum victorię plausibus,& canticis & gloriosis tropheis ascendam. Nunc exuo è luto confectā tunicam,& lamentabilia depono carnis vincula. Nunc liberor ab interitu & corruptione; & lętus induo incorruptionem. Egredior è vita caduca & momentanea,& ex tempestate, cuius sunt magni fluctus,& grauia naufragia:& venio ad verum & solum portum, in quo vita est ab omni tristitia remota,& ęterna. Lętare anima, quæ vadis ad tuum effectorē. Ostende lętā tēpore id postulante faciem. Eos qui tibi tot bona conciliant, ô Lōgine, benignè excipe. Eos qui nos ad cœnā vocāt regalē, lauto, magnifico excipiamus cōuiuio. Hæc cùm apud se locutus esset Longinus, eos qui ad ipsum venerant, statim ducit in domū suā:& cùm hospitio præclarè accepisset, incipit deinde rogare post cænā, cur venissent,& quænā esset tanta Longini inquisitio. Illi autē, cùm sacramentū, tanquā aliquod pignus, ab eo accepissent, non esse publicaturū quę ei dicerent, neq; secretum esse aperturum, dicunt quę Pilato scripta fuerant à Cæsare,& quòd venissent, vt Longini cū duobus militibus capita amputarent. Cùm autē sciuisset, quinam essent cum ipso morituri, illi scilicet, qui Iudaicæ mercedi Christum porposuerat, significauit eis qui non diu ante ab eo discesserant, vt primorū bonorum essent sibi socij. Cumq; semel atq; iterū eos qui missi fuerant à Pilato hospitio magnificè accepisset, postridie eos ducens in agrum expectabat eos quos accersiuerat. Cùm autē accepisset eos iam appropinquare, statim annunciat iis qui missi fuerant à Pilato: Ego sum, qui à vobis quæror Lōginus. Illi autē primum quidē non credebant. Quomodo enim existimassent eum esse qui erat passurus, cū eum viderent tam lætū ad periculum? Postquàm autem rectè sciuerunt illum esse,& nulla eis fuit relicta dubitatio, ægrè ferebant,& à cōscientia multas plagas accipiebant, quid non quidem dicentes, quid non autē facientes, cùm esset adhuc recens recordatio, vt qui pro bonis essent malas reddituri gratias. O infelicem, dicebant, cœnā. O graue hospitiū. Cur nam, ô chare Longine, hoc tibi cœptum venit in mentem, vt eos qui venerant ad tui cædem, domus tua acciperet? O miserum habitaculū, ô acerbum conuiuium. Mors tibi euadit hospitium,& teipsum mensæ appones, eos præter opinionē inueniēs latrones, qui hospitio à te fuerunt accepti. Quid faciens, sic molestia affecisti eos qui te sunt occisuri. Abi ergo, accepta mercede hospitij, nempe mortis remissione. Nō sustinemus ensem tibi inferre: cædē molientem manū tuo capiti adferre formidamus: communē salem reueremur: nos pudore afficit mensa: ad cædem torpet manus: abhorret animus morte afficere benefactorem. Facilius est periculum, quod nobis est à Pilato paratum, quàm vulnera conscientiæ. Parati sumus omnia pati potius, quàm Longino tales referre gratias. Sic quidem milites dicebant Christi Martyri valde miserabiliter. Cæterùm non poterant Longino persuadere: sed eis fortiter respondet vir verè generosus: Cur magna mihi bona inuidetis, quibus vos inuiti me estis remuneraturi? Cur meā mortem defletis tam miserabiliter? Cur tristes estis propter meam perpessionem? Non est hoc mihi mors, sed vitæ primitiæ. Mihi re vera potius est mors, quę hic est cōuersatio, quoniā nō assisto meo Domino, nec fruor ea, quæ est illic, beatitudine. Finis finem malorum, non etiam finem vitæ mihi conciliabit: sed ad veram transmittet beatitudinem,& efficiet, vt sim particeps illius æterni splendoris. Habetis, ô amici, habetis apud vos solatiū, propè est vobis cōsolatio: Quem enim propter finem lugetis, eum vos post finem beatū reputabitis. Sufficit aūt hoc ad afferendam animi tranquillitatem, scire amicum fore multorū bonorū participē: quomodo est inuidorum, vel, odio potius habētium hominum, studere eū priuare splēdore. Nolite deflere eū qui deficit: sed gratias agite ei qui accipit. Nō mihi illius glorię detri-

men-

mentum adferatis, quam ego vidi elementa mouentem. Non negauerim eum quē Dei semel filium sum confessus. Timeo ne creatam naturam inueniam accusatricem, si in eū appareām infidelis, propter cuius passionem cœlum quoq; ipsum est affectum tristitia, & sol contraxit radios, & lux diei miserabiliter deducta fuit ad noctem. Hæc adhuc dicente Longino, & eis qui missi fuerūt à Pilato persuadente, vt facerent quod eis fuerat imperatum, veniunt milites, qui cum eo morte damnati fuerant. Ille autem læto & alacri vultu eos intuens, & dexteram eis iniicit, & collum amplectitur, & oculos suauiter deosculatur, &, Saluete, inquit, ô Christi commilitiones, & hæredes regni, saluete. Iā enim aperta est porta, quæ est in cœlis, & Angeli sunt nostras accepturi [1] animas, & oblaturi filio vnigenito. Ecce, & lampades video, & apparent mihi brauia, cū quibus sistendi sumus ad Iudicis tribunal. Sed enim si quid vobis est imperatum, dicebat eis qui missi fuerant, id implete. Deinde etiam conuersus ad domus curatorem, iubet vestem mundā ad se deferri, vt qui iam esset vocatus ad nuptias, & thalamum, & eò festinaret. Porrò autē cùm induisset vestem, & manu ostendisset tumulū, in quo volebat poni corpus, in genua cū iis duobus qui erāt cū ipso, inclinatus (ô beatū finē) peregit certamen: & amputatis eorū capitibus, illi abscribuntur in choros Martyrū & Apostolorū: illorum quidē fortitudinē, horum verò zelum pro Christo ostendentes. Quid verò post hæc est consecutum? Martyricum illius Longini caput cùm statim accepissent ij qui eū interfecerāt, ad fidem plenè faciendā, quòd Longinus esset mortuus, id portant ad Pilatum, vt qui scirent se nullo alio dono, quàm eo magis illi gratificaturos. Ipse autem statim conuocauit Iudæos magna secum voluptate afficiendos, vt qui Longini valde mortem sitirent, & eā emissent pecuniis. Quod quidem cùm factū fuisset, vt eis placebat, iubet rursus indigna Pilatus: & ante portam ciuitatis per ignominiam fuit proiectū pretiosum eius caput. Sed is cui visum fuerat pati pro nobis, eius qui propter ipsum fuerat passus, ne nunc quidē est oblitus: sed veluti perpetuò apparentem quandā facem iis qui aderant cernendam præbebat ante ciuitatem, & in sterquilinio iacentē, tanquam in domo regia conseruatā, tutò potegebat, non solùm non permittens vt aliquid pateretur à fimo, sed etiam liberans alios, ne aliquid propter id paterentur. Quædam enim mulier vidua, quę morte maritū amiserat, cum filio autē vnico conflictabatur. & præter viduitatem sustinuerat etiam oculorum orbitatem, malo fide superato, cum filio vadit Hierusalem sanctorū quæ ibi erant locorum [2] contactu & adoratione, quos amiserat corporis duces, sperās se recuperaturā. Cum autem à filio deducta terrā caperet & puluerem, & imponeret oculis, adiicitur viduitati, & oculorū orbitati (Qualia sunt Dei iudicia!) alia quoq; grauis calamitas. Morbus enim quidam inuadens puerū, qui pro amissis oculis fuerat ei alius oculus, repentè (proh dolor) abripit à sinu matris. Statim ergo duplices ad eum accedunt tenebræ, & vitæ lux simul extinguitur cum luce oculorū: eratq; omnino infœlix illa immobilis, tanquā aliquo fulmine, perculsa calamitate. Cùm autē paulò pòst à malo ad se rediisset, deflebat miserabiliter, & miserandas voces emittebat ad Dominū: ô Domine, dicens, cur sic grauata est manus tua super me: & supra dolorē vulnerū meorū addidisti? Et nunc lumē oculorū meorū & ipsum non est mecū. Num vires lapidum vires meę? Ipsa quoq; dicā quod Iob: Posuisti me parabolam, Domine, & motū capitis in omnibus: & pudore affecti sunt super me, qui sustinent te, Domine virtutum. Nū sola sic peccaui ego? & sola sic punior, quod me luce, & vnigenito filio, qui erat instar lucis, priuasti? Quęnam mihi est deinceps spes salutis? Quænam mihi via consolationis? Hei mihi charissime, quando mihi malum cōsolaberis? Quando oculorū leuabis calamitatē me deducens ad salutē? Nesciuisti, ô fili quòd maiori omni alio, tuo casu mihi damnū adferres maximū? Abis planta mihi iucūdissima, me misera sola relicta? Sed sic quidem mater, & mater vnigeniti, qui sic fulciebat eā quę se habebat tam miserabiliter. Interim autem dum fuisset in somnum resoluta, diuinus ei apparet Longinus, & omnia dicit quę ad ipsum pertinebant, quę in cruce Saluatoris nostri facta fuit confessionem, mortem qua à Cæsare & Pilato fuit condemnatus, capitis amputationē, & alia quę Martyr propter Christum sustinuit magnificè. Quinetiam dicit ei: Oportet te obseruare meum caput multo fimo tectū, ad tuorū oculorum curationem. Nam si illud attigeris, lux statim te sequetur. Porrò autem ego quoq; tibi adducam puerum cum gloria, qui quem propter eū accipis, dolorē consoletur. His verbis mulier animo recreata, & corpore satis corroborata, properabat ad opus. Cùm autē deducta iā perueniisset ad locū, in quo sciebat caput esse repositum, prompto & alacri animo fodiebat manibus. Et cū veluti quendā thesaurum caput inuenisset, simul cū eius inuentione suam quoq; lucem inuenit: & aspicit Solem, aut etiam ipsum caput cernit, tanquā lucidam stellam, apparuisse. Deinde id ardenter complexa, cùm à stercore expurgasset, & vnguentis vnxisset honorificè, reuertitur ad eum, qui illā hospitio exceperat

1. Vide num sanctorū animæ post emigrationē recipiantur in cœlo.

2. Ecce peregrinationem ad loca sancta, cōtactus, & adorationis causa.

pretiosam illã adferens margaritam. Sequenti autem nocte diuinus rursus accedit Longinus, lęto vultu subridentem, & quasi sponsalibus vestimentis nitentem filium suum inducens, suauiterq; & paternè eum amplectens: & dicit ei: Ecce quem lugebas filium, ô mulier quæ lugebas, ecce quantus sit nunc eius honor & gloria, & teipsam consolare. Deus enim ipsum retulit in numerum militię sui regni, egoq; nunc eum habeo acceptũ à saluatore, nec à mea vnquam recedet dextera. Accipe ergo meum caput & corpus tui filij, & sepeli in eadẽ arca, & ne amplius lugeas filium tuum vnigenitum, neq; te verberet cor tuum. Nam magna gloria & lætitia, & magnis laudibus celebrandæ choreæ, & festa celeberrima ei data sunt à Deo, qui eum accepit. Hæc cùm audiisset mater filij, statim surgit: & acceptum Martyris caput reddit patriæ Martyris (pago autem nomen est Sandiale) & cùm corpus filij capiti Martyris lubenter apposuisset, & in loco insigni honestè composuisset, hæc apud se dicebat: Nunc scio quòd iis qui Deum diligunt omnia ad bonum conferunt. Quęrebã oculos carnis, ego autem acccepi etiã oculos spiritus. Me afficiebat tristitia iactura filij, sed ecce eum habeo hęredẽ. Deo cum gloria regia assistentem: & nunc noctu, & interdiu mihi matri blandè arridet, conglorificatus honoribus Prophetarum, & Martyrum, & cum eis exultans, & cum Longino crucem ferens, & regni cœlorum præclarum ferens trophęũ inter Angelos: adeò vt Longini factus discipulus, ipse quoq; sacram emittat vocẽ, hymnicamq; & mysticam & Ephinicij instar habentẽ: Verè Dei filius erat iste, & est, & erit. Regnũ eius regnum omniũ seculorum: & eius dominatio permanebit in ęternum. Ei gloria & potentia in secula seculorum. AMEN.

Habetur in lib. eiusdem de patribus noui testamenti.

VITA SANCTI TIMOTHEI, PER Diuum Isidorum Episcopum Ispalensem scripta.

TIMOTHEVS Ephesiorum Episcopus, de ciuitate Listrensium, patre Gręco, id est, Atheniense, matre autem Iudęa, vt refert Apostolus, dicens: Recordationem accipiens eius fidei, quæ est in te non ficta, quæ & habitauit primum in auia tua Loide, & matre tua Eunice: certus sum autẽ quod & in te. Hic autem fuit discipulus Pauli, eiusq; spiritualis filius. Quem puerum propriè idem Paulus secum assumpsit: qui pudicus & virgo [1] permansit. Quiq; apud Ephesum in monte, qui vocatur Pyon, cum magno honore sepultus quiescit.

[1] Timotheus virgo permansit.

COMMENTARIVS RERVM GEstarum sancti Apostoli Christi Timothei.

XXII. Ianuarij.

Per Simeonem Metaphrasten.

MAGNVM Timotheum tulit quidem Lycaonia, aluit autem & instituit quæ olim inter ciuitates fuit inclita Lystra, nõ tantũ sibi placens de vbertate & abũdantia rerũ necessariarum, quantum de hac planta longè suauissima, & de iis quæ in eo efflorent virtutis ornamentis, etsi ne puras quidem & synceras generis habuerit radices: sed ex spinis quoq; infidelitatis plurimum habuerit admixtum. Nam erat quidẽ ei auia Lois, mulier pia, & quæ re vera curam gerebat virtutis, mater Eunica, quæ ex Iudæis quidem olim fuerat insita in pietatẽ, & in integris virtutum hortis re vera floruerat. Pater autem Gentilis, & in Gentiliũ rebus maximè insignis, veluti quoddam in frumentum loliũ, nempe honesto & præclaro Timothei genere, & rosis spina adnatus, & vitio tantum insignis, quantum fuit illius filius pietate clarus, & virtute incõparabilis. Cùm esset aũt adhuc infans Timotheus, & à matre Eunica institueretur, Gentiliũ & Iudæorum errorem simul ex ęquo declinauit, & tunc accedit ad Pauliũ præclarã Ecclesiæ tubam, simul cum Barnaba Christi discipulo & Apostolo, sicut diuinus Lucas dicit in Actis. cũm is venisset in Lycaoniam, quæ est finitima quidem Iconio & Derbæ, ex Pauli verò aduentu magnum erat consecuta miraculũ: & claudum ab ipso ortu (ô diuinã visitationem, ô admirabile spectaculũ) sanũ effectum illius præsentia: & pedibus suis absq; molestia & securè vtentẽ. Qui quidẽ eos qui erant in ciuitate in tantã adduxit admirationẽ, vt esset eis id quod factũ fuerat supra fidẽ, & suos Deos existimarent forma hominibus assimilatos obire ciuitatẽ, & eorum esse opus claudi curationẽ. Postquàm autem quisnam esset cognouerunt: & quòd Dei viui esset potius Apostolus, & hostum qui falsò dicuntur Deorũ aduersarius, ad hoc ipsum missus, vt ab eorũ errore liberarentur homines, & quòd prædicat Deum, qui non solum potest corrigere tales corporum mutilationes, sed etiam suscitare mortuos, multi ab errore deficientes accesserunt ad pietatem. Opus illius miraculi fuerunt etiam huius admirabilis discipuli & Apostoli parentes, qui magno studio & liberalitate Paulum domi suę

mi suæ acceperunt, & pietatis quidem lucem ab eo habuerunt: pium aût & Dei amantem Timotheũ veluti vicißim reddiderunt, qui erat adhuc iuuenis & tener, & aptus ad suscipienda semina pietatis, quod quidem licet apertius discere ex libro Actuum Apost. Nã cùm Paulus, inquit, obiret Lystrã & Derbẽ, erat illic discipulus quidã noïe Timothe⁹ filius mulieris Iudææ fidelis, patris aût Gẽtilis. Huic testimonium bonũ reddebant qui in Lystris erant & Iconio fratres. Cùm sic ergo Paulo traditus fuisset Timotheus, patri spiritali filius magis proprius, q̃ eius qui erat pater secundũ carnem, & ex ciuitate vnà esset excessurus, ab eo circũciditur propter quosdã Iudæos, quibus plena erat ciuitas & omnia circuncirca, quoniã omnes sciebant illũ esse natum patre Gentili. Atque ciuitates quidem obibat Paulus, seminans prædicationem, veritatemq́; annuncians, & omnes spiritu regenerans. Eũ aût consequebatur sicut stella solẽ, Timotheus, deductus quidem à parentibus: earũ aût cor nõ obscurè saucians propter separationẽ. Quid ni enim, cũ essent parẽtes talis filij, & qui scatebat tã suaui flore virtutis. Ipse verò ex eorũ seiunctione nihil visus est affici, sed quodammodo Pauli desiderio cõtegere suam in parẽtes affectionẽ, & ostendere id naturali necessitate longè esse valentius. Hinc in literarũ disciplina ab illo instituitur, fitq́; ei contubernalis, & oïno simul cũ eo viuebat. Deinde eius quoq; Diaconus cõstituitur, & ad Apostolatũ cõfirmatur, periculorũ atq; laborũ effectus socius, & nihil oïno impeditus ab ætatis teneritudine quò minus resisteret laboribus, sed generosam inducẽs voluntatẽ quę ætate plus poterat, adeò vt boni eius animi & piorũ operũ testẽ ipsum haberit magistrũ sic dicẽtẽ: Videte ne quis ipsum cõtemnat. Opus enim Dñi operatur sicut ego. Cum aût ad tantã peruenisset virtutẽ, & tantũ eius teste adhibuisset, nõ hic solũ sed etiã in multis aliis locis. Nã modo quidẽ, inquit scribẽs ad Corinthios Paul⁹, misi ad vos Timotheũ fratrẽ meũ, qui est filius meus dilectus, & fidelis in Dño, qui vobis in memoriam rediget vias meas in Christo. Et rursus: Si venerit Timotheus, videte vt sine metu sit apud vos. Modo aût ad Philippenses quoq; scribens, adsciscit sociũ inscriptionis: Paulus & Timothe⁹ serui Iesu Christi. Et deinceps cõsequenter in epistola: Spero aût in Dño me Timotheũ cito ad vos missurum, vt & ego bono animo sim cognitis quæ circa vos sunt. Neminẽ enim habeo tã vnanimẽ qui syncerè pro vobis sit sollicitus. His verò cõgruentia scribit etiam ad Thessalonicenses: Paulus & Timotheus serui Iesu Christi, eũ hic quoq; honorans sociate inscriptionis. Misi ad vos Timotheum fratrẽ nostrum & ministrũ Dei & cooperatorem in Euangelio Iesu Christi, ad confirmandos vos & exhortandos pro fide nostra, vt nemo moueatur in istis afflictionibus. Et alibi: Probationem aût eius cognoscitis, quòd sicut filius patri, mecũ seruiit in Euangelium, illos quoque assumens veluti testes virtutis Timothei. Deinde verò etiam ad Colossenses, Paulus Apostolus Iesu Christi per voluntatẽ Dei, & Timotheus frater. Porrò aût cùm à præceptore tantũ ferret testimoniũ: & modo quidẽ filius in Domino fidelis & dilectus: modo aût etiã eius frater & Euãgelij cooperator vocari dignus haberetur: & fusq́; deq́; tot & tã magna cõsequeretur encomia: tamẽ ne sic quidẽ sibiipsi confidere & non timere poterat, sed tam accuratè viuebat, & tã diligenter se exercebat, & tam aciter se affligebat, vt eum etiã exhortaretur præceptor suadẽs discipulo ne aquã amplius biberet: sed vino modico vteretur. Propter stomachũ tuũ, inquit, & frequentes tuas infirmitates. Sed quamuis sic laboraret eius corpus continua infirmitate, & haberet deiectã stomachi facultatẽ, generosus resplendebat animus. Non poterat enim corporis infirmitas deprimere tam generosum animũ, sed celeri zeli penna omnẽ in partẽ peruolabat, & modò quidẽ Ephesum, modò verò Corinthũ illius linguæ Sirenes demulcebant. Macedoniam quoq; sæpe & Italiam & vniuersam terrã cũ præceptore cõplectebatur prædicatione. Quid autem dixeris, quã multos cupiditatibus à ratione maximè alienis & absurdis feruientes ab hoc graui liberauit ministerio? Rectè nouit quod dico, is qui eius qui Corinthi est fornicatus nõ ignorauit delictũ. Erat enim diuinus Timotheus non ad intelligẽdum solùm acutißimus, sed ad dicendum etiã promptißimus, & ad facundia egregiè vtendũ dexterrimus, & in diuinis exponendis iucundißimus: & ad Ecclesiam componendã, & custodiendã vel maximè idoneus. Nam & copiosiorem consecutus est gratiam: & doctrinæ fontibus vsus est duplicibus, non Pauli solummodò admirabili lyra spiritus se oblectãs, sed etiam versans cũ Ioanne eximiè dilecto discipulo, & ab eo præfectus administrationi sedis Ephesiorũ, cùm ab eo audiisset & didicisset quæ ille rursus à bono spiritu. Nã cùm Nero qui malè ad imperiũ, malè ò iustitia & dei tolerãtia, accesserat, fini martyrij Principes Apostolorũ, Petrũ, inquã, & Paulũ, subiecisset: & alij qui cũ ipsis erãt discipuli se aliò cõuertissent, accidit vt hic magnus Euãgelista & Theologus Ephesi consisteret, à tẽpestate & naufragio eiectus, vt & referunt quæ ab Irenæo Lugdunensi scripta sunt, & fama tradit. Ex discipulis aût ij qui secuti sunt alios Euangelistas & Apostolos, ea quæ ab illis diuersa lingua cõposita

fuerant (nondum enim vnius vocis sermone vsi fuerant) cùm ad Ephesiorum ciuitatem detulissent, ei tradunt. Illum verò, vt etiam videtur Eusebio, Paphili hæc tractanti, aiunt ea quidem quę scripta fuerant admisisse, de eorum veritate ferêdo testimonium, animaduertisse autem in eis solam restare narrationem de iis quæ in primis, & in principio prædicationis à Christo facta fuerant. Et vera quidem est oratio. Inuenies enim, si diligenter consideraueris, tres Euangelistas ea solùm conscripsisse, quæ vno anno à Seruatore gesta sunt, postquàm Ioannes Baptista fuit coniectus in carcerem, idq; eos rectè significare in principio suæ historiæ. Nam post Ieiunium Christi quadraginta dierum, & eâ quę in ipso fuit tentationem, Matthæus quidem significat tempus suæ scriptionis, dicens. Cùm autē audiisset quòd Ioannes erat traditus, à Iudæa recessit in Galilæam. Lucas quoque priusquàm inciperet narrare facta Iesu, similiter ostendit dicēs quòd adiiciēs Herodes iis quę fecerat, inclusit Ioannem in custodia. Propterea ergo dicunt Ioannem Apostolum rogatū, tempus quod fuit silentio præteritum à prioribus Euangelistis, & quæ in eo facta fuerāt à Saluatore, ea autem sunt quæ facta sunt antequam Baptista in carcerem coniiceretur, in suo tradidisse Euanglio, etsi prius non scripta visus esset prędicatione, & hoc ipsum significasse, partim quidem dicendo: Hoc principium fecit signorum Iesus: partim autem faciendo mentionem Baptistæ inter actiones Iesu, vt qui tunc adhuc baptizaret in Ænon prope Salim. Præterea verò hoc ostendit apertius, dicens: Nondū enim erat Ioannes cōiectus in carcerem. Ex his ergo apertè ostenditur Theologum ea in suo Euangelio tradere quæ à Christo facta sunt, Ioanne nondum coniecto in carcerem: reliquos autem tres Euangelistas meminisse eorum quę facta sunt postquàm Ioannes fuisset coniectus in vincula. Quę qui attenderit, non amplius ei videbuntur discrepare Euangelia, quòd id quidē quod est secundum Ioannē primas Christi contineat actiones: reliqua autem historiā quæ facta est in ipso fine Christi. Meritò ergo carnis quidem Seruatoris nostri genealogiā, vt quæ à Matthæo & Luca prius scripta fuisset, Ioannes silentio præteriit, à Theologia autē incipit, vt quę ei, vtpote præstantiori, fuisset à bono spiritu conseruata. Et sic quidē Eusebius de Ioanne & aliis narrat Euangelistis. Fieri ergo non poterat vt ipsius veritatis, Christi, inquam, verba exciderent, qui Discipulis suis dixit. In mundo afflictionem habebitis. Neq; ergo exciderunt, sed vterque multas subiit molestias. Cùm enim Domitianus per magnam vim sceleris tūc inuasisset imperium, condemnatur hic quoq; habitare vnā ex Cycladibus. Domitianus, inquam, cui post Neronem & eos qui intercedunt, mādatum fuit imperiū, ei aūt improbitate nihilo fuit inferior, sed semper ad ipsum respiciebat, aut etiā sceleribus & flagitiis superabat, & structis in alios calumniis tam lubenter aures accommodabat, quàm suis ipsius laudibus: siquidem tantū valuit assentatio, vt etiam Domitianum laude aliqua impertiret & celebraret. Illius ergo ad facilè audiendas calūnias propensio, Ioannē condemnat vt relegetur in Pathmon. Sic enim nominata est Insula, in quam fuit relegatus. Quem quidem in locū cùm per ignominiā relegatus fuisset venerandus Ioannes, Timotheus eius loco suscepit Episcopatū Ephesiorū. Quanquā nec ipsum quoque in se longo tempore viuere permisit inimicus. Erat enim quidā dies festus apud Ephesios, qui ab eis vocabatur Caragogiū. In eo ergo & clauas tollētes, & simulachra in manibus tenētes: & sibi quasdā imponentes personas: & insigniores partes ciuitatis impudenter obeuntes: & iis quædā carmina decantantes: virosq; & mulieres more prędonū inuadentes, magnā cædem eorum faciebāt, ea ratione putantes execrādi se suum honorare dæmonē, vt eos viderentur homines honorare, quorū maximus cultus est mors eorū qui honorāt. Diuinus ergo Timotheus hoc ęgrè ferēs, & igne zeli visceribus inflāmatus, & partim quidē consiliis vsus & admonitionibus, cùm minimè potuisset eis persuadere vt à tali desisterent infania, accedit ad eos in media compita cùm iam festū ageretur, rursus admonēs, increpans, docens, quid nō faciens ex iis quæ possent dimouere hominem à tali insania. Illi aūt eius dicēdi libertatē ægrè ferentes, quæcunq; habebāt in manibus, iis aduersus eum vsi sunt, eū ferientes & per terrā trahentes, cum quàm maxima dici potest crudelitate & inhumanitate, & tandē humi iacentē, cùm omnis virtus vitalis & operatio eum deficeret, quidā Christiani eum tollētes parum adhuc & ægrè spirantē & iam morti vicinū, vltra ciuitatis portū deposuerunt, vbi cū Deo commendatū emisisset spiritū, corpus rursus piè & sanctè in quodā loco cōdunt, qui apud eos Pion, id est, pinguis, dicitur. Longo aūt tēpore postea Cōstantij in eū amores, qui filius fuit Cōstantini, magni, inquā, illius & primi Imperatoris Christianorum, illinc exportant reliquias, desiderij administro vtentes Artemio, qui cùm egregiæ illius Timothei in dicendo libertatis fuisset imitator, ei quoque postea fuit conformis mortis similitudine, & fuit martyrij ornamento propter Christum decoratus. Reponitur autē in sacra ara eius quod cognominatur templum Apostolorum (fuit verò id Constantij manus opus & fidei) sub ipsa mensa mystica, suppedi-

tator

tator miraculorum, dispensator gratiarum, thesaurus qui nō potest exinaniri, diuitię quę non consummuntur, & cum Luca & Andrea connumeratur, Deo fortasse hoc benignè prouidente, vt sicut eis omnia fuêre communia, mores, disciplina, prædicatio: commune quoque esset sepulchrum, quoniam eis quoque est illic quies communis. Templum autē Iustinianus, cum manu postea magnificentiore quoque arte adhibita, splendidè ædificat, & transformat, & ei pulchritudinem & magnitudinem quæ nunc est & cernitur exhibet, præterquàm mysticam & diuinā mensam. Ab ea enim sola abstinuit, hoc pulchrè & sanctè faciens propter depositionem sacrarum [1] reliquiarum. Quocirca posita est in medio templo vsque in hodiernum diem, cùm mensam ex purissimo argēto construxisset, & cum magna sui in Christum amoris significatione sanctorum Christi Apostolorū sancta corpora recondidisset. Cùm autem impius Domitianus sceleratissimè quidem imperasset, miserrimè autem vitam finiisset: Nerua suscipiens imperium, & statim post ipsum Traianus quoq;, cùm se & quàm fieri posset clemētissimos & æquissimos vellent ostendere, cum multis Euangelistæ quoq; & Theologo dissoluunt exiliū. Ille autē cùm Ephesum, ô cum quanto dixerit quis gaudio & honore, rediisset: & diuinum iam Timotheū ad Iesum quem desiderabat, excessisse didicisset: & finem martytij cùm cursum Euāgelij obsignasset, & esse Ecclesiam Præsule defectam inuenisset, eā rursus suscipit, adeo vt idē & sedem Timotheo præbuerit, & ei successerit. Quæ quidē vtraq; sunt eius zeli in Deū, magniq; illius studij & ardoris in pietatem. Qui quidem longo posteà tempore perpetuò curam gessit Ecclesiæ, & veritatis annunciauit prædicationē ad augmentum pietatis, ad salutem animarum, ad gloriam Domini nostri Iesu. Cum quo patri vnà cum sancto spiritu: Nunc & semper, & in secula seculorum. AMEN.

[1] Sacras appellat reliquias, & infra sancta Apostolorum corpora, propter inhabitantem eis spiritus sancti gratiam.

VITA SANCTI TITI, PER DIVVM

Isidorum Episcopum Ispalensem scripta.

Habetur in libro eiusdem de patribus noui testamenti.

TITVS Pauli discipulus, & in Baptismate filius, natione Græcus, & ex Gentibus, solus à Paulo post Euangelium circuncisus. Quem ad instruendas Ecclesias reliquit Apostolus Cretæ: ibique in pace defunctus est atque sepultus.

VITA SANCTI PHILIPPI DIACONI,

per Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

Habetur in martyr. ei⁹ sub viii. Idus Iunii.

CÆSAREÆ natale sancti Philippi, qui fuit vnus ex diaconis septē, qui cum beato Stephano statim post passionem Christi & ab Apostolis sunt ordinati. De quo beatus Lucas in Actibus Apostolorum refert, quòd signa & prodigia faciendo, prædicatione sua Samarias ad fidem Christi conuertit, & Candacis Reginæ Æthiopum studiosum in scripturis Eunuchū in fonte, qui est in vico Bethsoro, in tribu Iuda, euntibus ab Elia ad Ebron in vicesimo lapide baptizauit. Qui postea apud Cęsaream quieuit, Iuxta quem [2] tres virgines filię ipsius Prophetissę tumulatę iacent. Nam quarta filia illius plena spiritu sancto, in Epheso occubuit. Quidam tamen putāt apud Hierapolim eas tumulatas, vbi Apostolus Philippus vnus de duodecim quiescit. Cuius fuisse filiæ ab aliquibus scriptoribus putatæ sunt.

[2] Quod diaconus filias quatuor habuerit, non te contristet, quia id fuit de more Orientalis Ecclesiæ, in qua ordinati vxoribus ante promotionem habitis vtebātur.

RES GESTAE, ET CONSVMMATIO

matio Sancti Cornelij Centurionis.

Per Simeonem Metaphrasten.

XIII. Sep.

POST salutarem verbi in terram aduentū, crucemq;, & mortē pro nobis sua sponte ab eo susceptam, & in cœlos ascensionem, vnde descenderat ad ædificandum Dauidis tabernaculum (vt cum Propheta dicā) quod ceciderat, vnus erat ex cohorte Italica Cēturio Cornelius, ex iis qui ipsum quęrebant, & faciebant quæ illi placebant, & qui multa bona faciebat opera (etiam si nondum diuina Christi gratia, neq; vocatione ad ipsum esset dignatus hic vir pius) vt qui Deum timeret ipse, & tota eius familia, & iis quæ habebat impertiret egentes, rursusque Deum precaretur assiduè. Ad eum gentem Cæsareæ (vt diuinus Lucas de ipso refert apertissimè) venit Angelus circa nonā horam diei, & dixit ei: Corneli, orationes & eleemosynæ tuæ ascenderunt ad monimentum in Dei conspectum, & nunc mitte viros Ioppen, & accerse Simonē, qui appellatur Petrus. Is cùm venerit, loquetur tibi verba vitæ. Hæc cùm ille quidem mandasset, non amplius apparebat. Cornelius autem statim

tim duobus vocatis famulis,& forti quodam ac pio milite,eis aperit quę viderat:& eos mittit Ioppem.Illic enim versari Petrum dixit Angelus apud quendam Simonem Coriarium.Petrus autem,qui omnem terram & mare obibat pręedicando,veritatem vbiq; annunciabat(Erat enim re vera positus in lucem Gentium,& salutem multorum)ingressus ad sanctos qui habitabant Lyddam cùm quendam Æneam,qui octo annis iacebat paralyticus fecisset surgere,Ioppem autem venisset & in Thabita,quæ vocatur Dorcas,fecisset magnũ illud miraculũ,hic degebat apud Coriariũ.Sed nec eũ quoq; demisit Deus ignarũ mysterij,quo erat initiandus Cornelius: aut potius Cornelij iustitiam & preces non despexit.Sed quoniam ij qui erant ex circuncisione,dissidebant ab iis qui habebant præputium:ne Petrus eos qui missi erant à Cornelio,vt qui haberent præputium,incassum rursus remitteret,propterea quòd nefas sibi putaret congredi cũ alienigena aut ad eũ accedere,cùm illi Cæsarea profecti non procul essent ab Ioppe,ostendit ei Deus Cornelij virtutem,& agnitionem.Cùm itaq; ascendisset in domunculam,vt quæ hora sexta fiebant, preces redderet,se cibo reficere opus habuit,& esuriit. Interim aũt dum Petro parabatur conuiuium,videt cœlum apertum,& vas quoddam,tanquã magnum linteũ quatuor initiis in terram demitti,& ad ipsum venire.Vas aũt continebat bestias,tam omnes terræ quadrupedes,& reptiles,quàm volucres cœli. Voxq; ex illo visa est ad eũ exiisse,dicens:Surge Petre,macta,& comede.Deinde cùm is dixisset: Nequaquam Domine: & deinde etiam causam adiecisset,(Nunquam enim,inquit, comedi omne cõmune aut immundum) vox ei rursus respondit,dicens:Quę Deus mundauit,tu ne dixeris cõmunia. Cumq; hoc ter factũ esset,vas rursus assumptũ est in cœlum.Hoc aũt significabat conuersionem Cornelij,& eorum qui erant cũ ipso.Nã esuries quidẽ,qua laborabat Petrus,significabat illius in pietatem propositum & studiũ:& quòd is nihil adeo esuriebat,& desiderabat,quàm infidelium agnitionem,& eis omnino dare verum Dei cultũ,& prædicationem Euangelij.Quadrupedes autẽ,& volucres erant signum multitudinis eorum qui erãt conuertendi cũ Cornelio.Vas aũt è cœlo ter demissum,significabat ternã in baptismo demersionem.Mundatas aũt eas esse à Deo,significabat Cornelij iustitiam & misericordiã cum vniuersa domo:& quòd ij quoque Deo accepti euaserunt. Cogitante aũt Petro, & non valente visionem coniicere,qui missi fuerant à Cornelio,iam ad fores venerant.Et protinus aduolans spiritus & illorum aduentũ significat,& iubet Petrum eos conuenire minimè hæsitantem.Atq; ei quidem,cùm ad eos descendisset,quæ vidisset Cornelius,& quæ ab Angelo audiuisset,omnia renunciant.Itaque die sequenti simul veniunt Cęsareã. Cùm eis aũt obuiam processisset Cornelius,& procidisset ad eius pedes,erigit eũ Petrus, dicens:Ego quoq; sum homo.Deinde cùm in eo seminasset verbum pietatis,& in animis eorum qui conuenerant,postquàm vidit spiritus gratiam ad eos aduolantem, & baptismum percipientem,eos deducit ad veritatẽ,& baptismo initiat.Cum dispersis aũt ab Hierosolymis Apostolis post dolorem acceptũ propter Stephanum simul aderat etiam Cornelius:& venit vsque in Phœniciã,& Cyprum,& ipsam Antiochiam:& rursus profectus est vnà cum Petro,& Timotheo:Et nec Ephesi quidem ab eis abfuit.Cùm autem accepissent Scepsiæorum ciuitatem esse subiectã cultui simulachrorum,cõsultabant quisnam eò iret:& rem permiserunt fortibus.Cùm sors aũt venisset ad Corneliũ,ille quidem rectã vadit ad ciuitatem.Eius autem pręfectus erat quidam Demetrius,qui erat Philosophus,& in Græcis disciplinis eruditus,horrendum spirans aduersus piam fidem Christianorum,& alios Gentium colens Deos,maximè autem Apollinem,& Iouem.Is cùm accepisset de aduentu Cornelij,eum statim accersiit:& cur venisset,& vnde & quodnã esset eius studiũ interrogauit,Ille autem:Sum quidem,inquit,seruus Dei viui.Veni autem huc missus,vt te reuocem à profundissimis tenebris ignorantiæ,deducamq; ad lucem veritatis:& purum radium agnitionis immittam in tuam animam.Horum ille ne pauca quidem intelligens,ira ilicò fuit repletus.sęueq; repente loquitur & ferociter:Alia te rogaui, tu autem alia mihi respondes. Per Deos omnes,si non singula dicis ad propositum :Si non moderatè & diligenter respondes, non parcam tuæ senectuti,non ignoscã tuæ gratiæ,non reuerebor caniciem:Sed dic & cui milites,& quanam de causa accesseris.Cornelius autem:Si velis,inquit,scire quænam sit mea militia:Sum quidem Centurio:& rursus apertius euoluit & explicauit ea quæ prius dicta sunt.Nam cùm,inquit,accepissem,quòd ipse,& vxor tua,& quicquid est in tua ditione in magnum errorem incideritis, venio vos liberaturus à deceptione, & vos deducturus ad viam veritatis, & soli viuenti Deo reconciliaturus,qui fecit cœlum & terram,& à quo producta sunt quæcunque sunt in ipsis,& cuius nutu ducuntur.Ad hæc Demetrius:Video te inquit,iam senio esse confectum,& me tui miseret propter ętatem.Prolixas ergo nugas iubens valere(paucis enim tecum agam)accede,& diis sacrifica. Cùm ille autẽ rogasset quibusnam diis;Quibusnã aliis

aliis,inquit,præfectus,nisi Ioui & Appollini?Sin autem recusaueris,scias fore, vt grauibus supplicijs,& tormentis tradaris:neque vllus,præter eos,erit Deus adeò potens,qui te sit à meis erepturus manibus. Ille autem: Potest,inquit,Deus meus non me solùm à malis conseruare illæsum,& efficere,vt sim hominum iniuriis & insultibus superior:sed eos etiã destruere,quos tu Deos nominas,euertereque & confringere illorum simulachra, eaque in puluerem redigere,& in cinerem,& te vana, quam de illis concepisti,spe priuare:& per agnitionem ad se traducere. Hæc cùm respondisset Cornelius: Iam iuraui omnes Deos,inquit Demetrius,quòd nisi moderatè respondeas,& nisi diis obtuleris sacrificium,te grauia supplicia accipient,& cruciatus:& nondum mihi credis? Rursus ergo dixit præclarè Cornelius: Me rectè dicentē audi,ô Iudex: Dæmonibus:& surdis,ac inanimis simulachris ego nonquam sacrificauerim. Scriptum est enim: Dij qui cœlum & terram non fecerunt,pereãt. Et rursus: Adorabis Dominum Deum tuum,& ei soli seruies. Ego igitur veni vt det vobis quoque Deus pœnitẽtiam ad agnitionem veritatis,& resipiscatis à diaboli laqueo ad illius voluntatem. Sin aũt tibi videtur,eos quos dicis, deos ostende mihi. Hoc cùm ille audiisset,valde lætatus est cum iis qui cum ipso erant,& bona spe sunt repleti,putantes stulti se mox esse visuros Cornelium sacrificantem. Eis itaque mox fuit apertum templum Iouis,vt qui putarẽt Cornelium statim esse Deo sacrificaturum. Cùm itaque venisset in templum Cornelius, omnes illic celeriter confluxerunt, non solùm Demetrius, & ij qui eum affectabantur, sed eius etiam coniunx Euanthia, & filius Demetrius. Nam ipse quoque sic vocabatur. Cùm itaque ad Orientem genu flexisset, dixit ex animo Cornelius: Deus qui conturbas terram, & montes transfers in corda maris:qui tempore Danielis famuli tui Belum euertisti, & draconem sustulisti, & ora obstruxisti leonibus,vt tuum seruares famulum: tu quoque nunc euerte hæc simulachra, tam fusilia, quàm sculptilia: & agnitionem præbe tuo populo, & sciant tuum esse brachium cum potentia. Tu es nostræ potestatis gloriatio. Cùm hæc esset precatus,egreditur è templo,simul autem cum eo egreditur etiam Demetrius,& quæcunque alia Gentium conuenerat multitudo. Euanthia autem & filius Demetrius adhuc manebant intus. Repentè verò maximo quidem terræmotu Deus concutit ciuitatem:templum autem mox deturbatũ simulachra cõfringit,& in cinerem comminuit,& in puluerẽ: Demetriumq; filium, & matrem Euanthiam intus intercipit. Cùm pater ergo Demetrius templi aspexisset euersionem,nondum autem accepisset vxorem,& filium fuisse intus interceptos, ducitur quidem in iudicium diuinus Cornelius,cogendus vtiq; dicere causam euersionis. Ille autem lætus ingreditur,Deum alloquens,qui ei dabat vires,& magis sibi placens propter hoc miraculum incredibile,quàm propter thronum Demetrius,& propter illud excelsum & sublime tribunal. Præueniens ante interrogationem. Vbi nunc sunt,inquit, ô Demetri, magni tui dij? Ille autẽ continuò: Quibusnam,inquit,magicis artibus,& præstigiis templum euertisti,& statuas confregisti? Sed te grauissimis,sciant omnes dij,subiiciam suppliciis. Et statim consultabat,quidnam agens eum acerbissimo afficeret supplicio. Cùm iam autem aduentasset vespera,iubet sanctum ligatis simul pedibus,ac manibus suspendi in custodia,& ita totam noctem manere suspensum. Hæc dixit:& statim sanctus fuit coniectus in carcerem. Protinus autẽ venit properè quidam ex domesticis,nomine Telephon,decens: Domine, Domina mea,& filius tuus vnigena periet ũt,cùm terræmotu concussum fuit templum. Demetrius autem cùm primum hoc audiuisset,scidit vestem,& magno fuit luctu oppressus. Interim autem iussit suis puluerem quàm primum exportare: Donec meæ bonæ,inquit,& fidelis coniugis,& suauissimi vnigenæ filij ossa inuenta in meas manus portaueritis. Hæc simul eis dicebat,& cum voce affluebant lachrimæ,& grauissimè ingemiscebat & lugebat:& deos suos accusabat quòd viuus ad hoc vsq; tempus esset conseruatus,vt audiret tã acerbũ nuncium. Cùm ei autem assedissent primates ciuitatis,& partim quidem simul lamentarentur,partim aũt etiã consolarentur,& quo ad eius fieri posset dolorem studerent extinguere,& iam ab eis esse mortuus putaretur Cornelius,essetq; perfectum monumentum, in quo sepelienda erat coniunx cum filio, Pontifex quidam Deorum Gentium,nomine Barbatus cui cõmissa fuerat templi repurgatio,properè venit ad famulos Demetrij: non enim permittebatur ad eũ accedere propter luctum,renuncians ex aggere fuisse auditã vocem Euanthiæ,& filij: vocem autem hæc significare. Magnus Deus Christianorum,qui nos eripuit ex hoc periculo per famulum suum Cornelium,& non nos dedit omnino exitio. Festina ergo tu quoque Demetri,& virum hunc sanctum educ è custodia: & adora eum cum omnibus, qui sunt in domo nostra,& iis qui sunt nobis propinqui: & roga ipsum, vt veniens in hoc habitaculum nos seruet,& educat ex hoc aggere,& è profundo,ne pereamus penitus;magna enim Dei hic videmus miracula;& videmur audire Angelos clamantes:Gloria in

ria in excelsis Deo,& in terra pax,in hominibus,bona volũtas.Cùm hæc audiissent ministri,currunt protinus cum Barbato Pontifice ad Demetriũ,& ei singula diligenter renunciant.Ille autem cùm accepisset esse adhuc superstitem vxorem & filium,cor plenũ habuit lętitia:& cursim veniens in custodiam,offendit diuinum Cornelium ambulantē, & librum in manu tenentem, & sic Deum laudantem(Angelus enim ad eum accedēs ipsum soluerat à vinculis)& cum multitudine quę simul cõcurrerat, cadens ad eius pedes,Magnus est Deus,clamauit,Cornelij: qui meam coniugem Euanthiam , & filiũ Demetrium liberauit à templi euersione:& simul sanctum orauit, dicens:Serue Dei altissimi, credimus in Crucifixum,quem tu prædicas,& ego,& omnes qui sunt mecum,si veneris,& vxorem viuam,& filium illinc eduxeris.Ille autem:Accipe,inquit.prius,Christi signaculum,& tunc veniam vobiscum,& dabitur vobis cordis vestri desiderium.Protinus itaque Demetrius cum omnibus qui cum ipso erant,cùm:Magnus est Deus Christianorum,rursus dixissent,baptismum suscipiunt . Deinde cùm eos assumpsisset Cornelius, stetit super habitaculum:& ad orientem oculos tollens in cœlum,inquit:Domine Deus virtutum,qui respicis super terram,& facis eam tremere: qui aspectu tuo montes liquefacis,& visitatione tua exsiccas abyssos:ipse es Domine,ipse exaudi gemitum vinctorum: & educ è terra Euanthiam,& ne auertas faciem tuam à filio eius:sed attende animę eorum, & libera eos propter nomen tuum. Hæc cùm precatus esset Cornelius,& qui circunstabant,dixissent:Amen:continuò terra diuisa incolumem matrem emittit cum filio. Et ilicò clamarunt cum circunstantibus;Magnus es Deus Christianorũ, qui nos à deceptione,& ab hac acerba morte liberasti per tuum famulum Cornelium,& tuã potentiam, & brachium nobis notum reddidisti.Simulq; ducenti & septem Christo accesserunt.

Ex hinc autem ad Cornelium sedentē in quodam loco,qui vocatur Stadium:& docētem eos qui accedebant,Demetrius & Euanthia ventitabant cum filio,& neque reliqui Gentiles erant adhuc Gentiles.Sed & reliqui quoq; Gentiles,spinis incredulitatis à corde suo expurgatis,susceperunt semen pietatis,& baptismo fuerunt obsignati. Atq; ille quidem, postquàm Christo vniuersam obtulisset ciuitatem, & errorem expulisset,& verbũ pietatis in ea seminasset,effectus plenus dierum feruētius vacabat orationi,& totus in ea versabatur,ad nihil ex iis quibus in præsenti vita studetur,suos attollēs oculos.Deinceps autem ei quoque suus reuelatur excessus,ad quem toto animæ oculo spectabat,& erat paratus:& è superis vocem audit dicentem:Corneli,veni ad me:Ecce enim est tibi para a corona iustitiæ.Quid deinde?Cùm omnes,quos obtulerat,Christianos cõuocasset,& eos perfectius pietatē docuisset,& firmiter doctrinę adhęrere pręcepisset,& se postremò to-

1. *Ecce oratio cũ genuflexione.*

tum ad precandũ collegisset, [1] flectit genu,&,Domine Deus noster,inquit,qui me, vt fidem conseruarem es dignatus,& vt certamen peragerem,& vincerē aduersariũ,ago tibi gratias;sed ad tuos seruos è cœlo aspice,& eos suscipe è sancta tua altitudine, & eos tua cõfesione & nomine stabili cõfirma,vt sine intermissione sanctissimũ tuum nomē glorificent nunc & in secula seculorum.Et cùm omnes,Amen continuò acclamassent,spiritum lubēs ei qui vocabat,tradidit.Atq; Demetrius quidē,& Euanthia,cùm filio,& Christianis omnibus cõgregatis,& præsbytero Eunomio,cùm magistri excessum,vt par erat,

2. *Vide quomodo in excessu Christianorum soleāt cerei accendi & hymni decātari.*

deplorassent,& deinde [2] cęreos accendissent,& hymnos,qui dici solent in excessu,cecinissent,& quæcunq; de more Christiani faciunt peregissent:apud ipsum euersum Iouis templũ eum in nouo loculo deposuerūt,qui prius à Demetrio fuerat cõstructus coniugi. Rubum aũt maximum terra continuò edidit,& in orbē texit loculũ,adeò vt nullus sciret de cætero,quod intus esset loculus,præter eos solos,qui cùm Demetrio tũc inseruierunt ad sepulturā.Qui quidem ad rubũ quotidie ventitantes, [3] sacra canebāt cantica,suffitibusq; & bono odore replebāt,qui super ipsum erat,aērē.Atq; miracula quidē illinc frequenter scatebant,adeò vt multis videretur,qui nesciebant intus iacere Martyrem,nunc quoq; diuinũaliquid rubus significare,sicut tempore Moysis prius factũ fuerat.Nõ multò pòst autem è vita etiā excessit Demetrius,& multi ex iis qui à Cornelio fuerant diuino initiati baptismo.ipsi quoq; partim è viuis decesserunt, partim aũt profecti sunt in alias regiones.Itaq; cuidam Syluano viro pio,& qui virtutē amplectebatur,& erat Episcopus Troadis,cùm venisset aliquãdo in ciuitatē Scepsæorum,diuinus in somnis apparēs Cornelius:Longo,dixit,tempore hic habito & nullus me visitauit , præter eos solos,qui à me fuerunt baptizati,Cùm itaque interdiu hæc mente cõsideraret Episcopus,& quid sibi vellet somnium non posset coniicere,nocte sequenti ad eũ rursus veniens sanctus,Ego sum, inquit,Cornelius Cēturio:est aũt mihi domus propè templũ Iouis in rubo.Sed tu ædifica alterũ oratoriũ propè locũ Demetrij serui Dei. Vocatur aũt locus Pandochiũ:quo in loco sita sunt multa corpora sanctorũ fratrũ iā consummatorũ.Mane ergo Episcopus quidem, propterea quòd in Pandochio essent omni ex parte infossa multa sepulchra , in animo habuit

3. *Ecce quomodo antiquissima cõsuetudo est,sacra canere cantica, & ponere suffitus,& bonos odores sanctis in Ecclesia.*

habuit templū alibi ædificare:sed sanctus non permisit.Cùm ergo clerū qui sub eo erat, congregasset:Filij,inquit,mihi magnus reuelatus est thesaurus:sed adeste, eū tollamus. Hoc cùm illi audiissent,prompto & alacri animo omnes processerūt, & Episcopū iubēter sunt secuti.Cùm autē peruenissent ad rubū,statim dixerunt clerici Episcopo: Gratia quædā,dixerūt,huc aduolat diuina,ô Domine,& multos scimus huc confluxisse,& fuisse liberatos à morbis,& malis dæmonibus,& ascripsisse rubo sanationem.Sed siue sit in rubo,seu sub rubo thesaurus,qui eū,dixerunt,potuerit excindere,& eū tollere,cùm fieri non possit,vt secetur propter magnitudinē,& alioqui nec sit attrectatu facilis,vt qui sit multis terribilis propter miraculorū operationē?Cùm autē precatus esset Episcopus, & 4 crucē fixisset in terrā,& manū rubo iniecisset,ipsas excidit radices.Animo itaq; confirmati Clerici,opus continuò sunt aggressi: & conuellebatur rubus tanquā herba quædā mollis:neq; erat amplius rubus,sed & capsa continuò apparebat,& adhuc valde instabat Episcopus vrgens fossionē. Cùm aūt iā aduētasset vespera,precatus Episcopus rursus iubet clero nocturnā 5 cātare Psalmodiā.hymnisq;,lāpadib⁹,& suffitib⁹honorabāt capsam. Cùm verò sumptuū quoq; inopia ad ædificandū templū,solicitū, & animo perplexū teneret Episcopū,eam quoq; soluit sanctus dubitationē: & cuidam ex diuitibus viro pio apparens,cui nomen erat Eugenius, 6 mandat ei templi templi ædificationē , & describit ei ædificij figurā & magnitudinē.Mane ergo Eugenius veniens ad Episcopū , ei renunciat visionē,& operi statim præficit ædificatores , cùm eis prius descripsisset,& significasset templi altitudinē & longitudinē , & aditū altaris eis iussisset latitudine fieri capsę æqualē:ei enim visum fuerat deponere capsam intra arā.Postquàm autē templum fuit citò perfectū,hoc quoq; Deo faciente miraculū,in locū,qui dicitur Trigoni, venientes ædificatores,(Hic enim Syluanus Episcopus peragebat festū beati Andreę Apostoli)ei significant perfectū esse ędificiū:& iā tempus est,aiunt,transferri capsam priusquàm ingressui imponatur superliminare.Sic enim facilius introducetur.Continuò ergo Episcopus cùm simul cū pio Eugenio sacrū sumpsisset Euangeliū,fusis prius precibus,simul & ter sanctū hymnū cœpit canere, & cū eo omnes simul concinebant: & egressi sunt supplicantes.Deinde etiā capsa(ô magna tua Domine miracula)secuta est , tanquā animata,nemine omnino eam mouente nec tangente.Et omnes quidē primò propter summam admirationē,nec miraculo quidē quod cernebant volebant credere.Deinde quasi essent adducti in extasim,exclamarunt:Sanctus,sanctus Dominus Deus Sabaoth,qui per famulū tuū Cornelij miracula tua & virtutes nobis aperuisti.Hinc factū est , vt qui remanserant ex Gentibus,crederent.Et rursus in templū processit supplicatio , & capsa sequebatur.Postquàm autē venerunt in templū,illi quidē hinc & illinc constiterunt,videntes quònam esset capsa processura,& vbinā statura.Illa autē per ipsos medios,& obliquā portā veniens,quæ erat à dextera,stetit prope arā:cui omnibus adhibitis machinis,vt ea transferretur ad arā,illa manet immobilis vsq; in hodiernū diē,miraculorū thesaurus non deficiēs,ex quo percipitur magna spiritalis vtilitas & gratia.Cùm autē Syluanus decessisset Episcopus , Troadensium quidē Episcopatui Athanasius,Philostorgius autē Scepseorū,preficiuntur . Postquàm verò pius quoq; ille Eugenius excessit è vita, quendā pictorē hortatur Philostorgius,vt & totū templū depingat,& Cornelij effigiē in eo diligenter exprimat,& quàm fieri posset accuratissimè ornet,nempe vt is etiam senex pingeretur,& illi ipsi omnino similis.Rogabat ergo sanctū Eucratius (Hoc enim erat nomen pictori) vt ei suā reuelet speciē,quò eā aptè & accuratè depingeret:& simul ęgrè ferebat mādatum Episcopi:& quasdā nō nimis honorificas voces emittebat in sanctū,animo ex omni parte perplexus,& valdè tristis,& propterea quòd nesciret illius speciē,& quòd nō posset consequi characteres & figuras vultus.Cùm itaq; aliquando cecidisset è scalis quas ascenderat,iacebat non spirans:& vermes alij quidē per os prorepebant,alij autē rursus ingrediebantur. Visa sunt autē hæc esse fructus illorū verborū maledicorū,quę dolore affectus pictor dixerat. Sed ipse es omnino ô Corneli , qui Demetrio grauiter in te prius spiranti vxorē & filiū donasti.Quapropter nō sustinuisti,vt huic pictori amplius produceretur suppliciū.Cùm enim die sequenti ei apparuisset,& manum eius dexterā apprehendisset,eū surgere fecit,velut dormientē:& hęc duo fecit maxima. Nam & intemperantē eius linguā castigauit : & curauit dolorē ac ægritudinē quā acceperat,propterea quòd nesciret quomodo pingeret:nō in figura,imagine,& similitudine, sed verè cū eo cogressus, & forma quali esset ostēdēs.Quinetiā ipse pictor visus est rursus sanus & saluus,& omnino liberatus à vermibus:& rursus artē suā est aggressus. Hinc factū est,vt etiam talē 7 pingeret,qualē viderat,ipsam planè veritatē cum arte iniiciēs in picturam.Gratia & clementia Dñi nostri Iesu Christi . Cum quo patri simul cum sancto Spiritu gloria,potentia,honor,& adoratio,in secula seculorū. AMEN.

4. *Notā,& crucē fixisset in terram.*

5. *Vides nocturnā Psalmodiā,hymnis,lāpadibus,& suffitibus honorari capsam sancti.*

6. *Si ædificare sanctis tēpla res superstitiosa esset,vt mentiuntur hæretici,non mandaret sancta visio hoc fieri.*

7. *Ecce antiquū vsum imaginū in Ecclesia,et hic miraculose confectā sancti figuram.*

MARTYRIVM SANCTI ET GLORIOSI Apostoli,& Martyris Ananiæ.

I. Octobr.

CVM impius Lucianus in partes Orientis in Bethagabre Exeutheropolis missus fuisset ab iis qui non minus tunc susceperant idolorum insaniã,q̃ sceptra imperij,res Christianorum indagabantur maximè.Hic ergo Lucianus sedes pro tyrãnico tribunali,vel ante facta verbis spirabat vehementer,mala Christianis,vt ita dicã, fabricans. Literasq; & edicta per totam peruadebant ditionẽ,vt qui nollent quidẽ sacrificare Dæmonibus,confiterentur autẽ Dominũ nostrum Iesum Christũ verũ Deum, & eum colerent, non solùm acerbissimis subijcerentur suppliciis,& per ignem,bestias,& mare,& vniuersam aliam malorum speciem,mortẽ subirent,sed etiam in alienã regionem proiicerentur sacra eorum corpora,canibus & bestiis proposita ad deuorandũ:& nec in sua quidem patria consequerentur sepulturã.Ananias ergo diuinus Domini Apostolus, qui erat ipse quoq; vnus ex septuaginta Discipulis,diuina quadam virtute,& quę sub aspectũ nõ cadebat,visione,ex Antiochia,vbi Christiani prima ditatus fuerat appellatione, venit Damascum,vt nec ipsa esset expers seminũ veritatis,& fructus produceret pietatis. Interim autem Saulus aduersus chorum Apostolorũ magis magisq; parturiens, qui & minis in ipsos intolerabilis,& magna percitus erat inuidia,rogauit Pontificẽ, vt mitteret epistolas ad eas,quę illic erant synagogas,vt qui Christianorũ opinionem tenere statuerat, vincti,& sub custodia vel inuiti ducerentur Hierusalẽ.Illud autẽ sapienter administrantem habuit prouidentiã,quæ etiam solet eminus deiicere semina occasionũ,quando nouit id quod est euenturum,tendere ad aliquod bonũ.Ibat itaq; Saulus Damascũ,& cùm iam appropinquasset ciuitati,videt lucem cœlestẽ:& humi procidens audit:Saule,Saule, quid me persequeris?& :Surge,inquit,& vade ad ciuitatẽ, & dicetur tibi,quid te oporteat facere.Et cùm surrexisset quidẽ,aperti erant eius oculi,neminem autem videre poterat.Sed ille quidem deductus ingressus est Damascũ. Tunc dixit ad Ananiam in visu Dominus:Vade ad vicum rectũ, & Saulo Tarsensi manibus impositis,aufer ei nubẽ ab oculis.Nam is quoq; erit mihi vas electionis,& portabit nomen meũ corã Gentibus,& Principibus,& filiis Israël. Venit ergo diuinus hic Ananias,sicut ei dictũ fuerat à Domino,& Saulo rursus reddit videndi facultatẽ.Non sunt autem singula persequenda, cùm hęc liceat scire ex Actibus ei qui voluerit.Ille autem & traducitur ad pietatẽ,& nomen simul mutat cũ moribus,ex Saulo Paulus appellatus : & ascendit in tertiũ cœlũ:& obit orbem terræ prædicans Euangelium,effectus tantus amore in Christũ,quãtus prius existimabatur rabie aduersus Christianos, robur corporis & animę magnitudinẽ per vtrũque ostendens.Si ergo Ananias cùm Paulũ ad verã deduxisset vitã,& dupliciter illuminasset,& cum hac quæ videtur,luce eam quoq; quę intelligentia percipitur,vt Christũ videret,præbuisset,ibat per Bethagabre pręciicans Euangeliũ:& veluti quadã rationis participe sagena,diuina scilicet doctrina,omnes in quos incidisset,trahebat ad Dei agnitionem.Cùm in his autem versaretur,comprehenditur ab iis, quorũ erat munus venari Christianos,& ad filiũ tenebrarum,nempe Lucianum Præsidẽ deducitur.Ille verò statim quidem præsidet in frequentissimo theatro:virũ autem plurimum admiratur,vt qui videret pulchritudinem quandã ipso aspectu apparentem,& linguã multis scatentẽ gratiis. Hæc cùm vidisset confugit ad personã benignitatis,& simulat mansuetudinẽ,intus multam occultans feritatem:& sermonem conuertens ad hilaritatem: Crede mihi,inquit,ô Anania,consulenti ea quæ sunt tibi vtilia,& cum nostris diis fœdus iniens, nega eũ quẽ prædicas crucifixum:nec efficias, vt hęc pulchritudo , quæ est adeo digna vt spectetur, consumatur à tormentis.Ille autẽ:Deũ,inquit verũ adoro,eumq; colo,& eũ solũ specto, neq; fuerit aliquid,eo mihi iucundius,cuius ego sum minister, qui etiam ad Pauli agnitionem,& ad ei restituendã videndi facultatẽ inseruiui,qui Saulus quidẽ prius nominabatur:Paulus autem à Domino nunc est mutato nomine nominatus, vt qui requieuerit à fluctu ignorantię,ad firmumq; & solũ portum nempe Christi mei fidẽ,appropinquarit per agnitionẽ.Pręses autem. Videris,inquit,mihi fretus magnitudine,& robore corporis,etiam aduersus ipsa supplicia tollere superciliũ. Vnde etiam sapientia redacta est ad insipientiã,& abundantẽ prudentiã consecuta est,vt video,leuitas . Hæc cùm audiisset magister veritatis,oculis & manibus statim in cœlũ sublatis:Domine Iesu Christe,inquit, Deus virtutũ,nunquã me suis retibus comprehendat inimicus:sed mihi & propter te pati liceat & tuis ornari coronis,& coniungi choro tuorũ discipulorum.Atque ille quidem sic orabat assiduẽ;sed preces exceperũt protinus plagę in nudo dorso.Præterea autẽ pręcones

cones quoq; acclamarunt: Pare Præsidi,& diis sacrifica præpotentibus. Ananiæ autem sensim mouebantur quidem membra: citra locutionē verò preces sursum mittebantur ad Deum. Cùm autem & tormentis & minis esset superior,& existimabatur fore vt prius deficerent percussores,quàm plagis defessus esset is qui percutiebatur,à tormentis quidē discipulus simul & martyr relaxatur:ad blanditias autē rursus vulpes,Præses inquā conuertitur. Sed nunc saltē,dicebat discipulo,ad te redi,& tuæ parce animę,& miserere tuę pulchritudinis,quæ perit miserabiliter:nā te grauiora excipient supplicia,iuro ipsos Deos. Ille autem magno Christi amore corde inflāmatus,fortiter & acriter respondit, se nō solū dæmonibus non esse sacrificaturū:sed curaturū,vt quoscunq; posset, ad fidē Christi converteret. Deinde linguę quoq; neruos intendit in Præsidē,& eum verbis ferit acrioribus:Non erubescis,dicens,ô verè infelix,& subis fossam pudoris, nunc quidem flagellans,nunc autem blanditiis irrepens, & tanquàm quendam animo tenerū infantē verbis me mollibus demulcens? Propter hæc ira correptus fuit Iudex, & iussit nudatū corpus Martyris discerpi ferreis vnguibus:præterea autē etiā aduri lampadibus,vt dū corpus paulatim eliquaretur,diuturniores ad cor dolores affluerent. Sed ferreos quidē vngues existimabat martyr,perinde acsi aliquis alius pateretur. Ignis autē illi quidē cessabat & nō tanquam ignis appropinquabat:in cor autē Tyranni quodammodo procedebant.& magis irritabat ad insaniam. Qui ei dicebat:Quousq; non cedes iussis Imperatoris, & quos ipsi colunt Deos ipse quoq; honorabis? Ille autem:Cur me,inquit,eadē,& de iisdē sæpenumerò loqui cogis,tanquā eorum qui in choręa ludunt,sermonis cursum circumagentē. Scias ergo,scias,& credas,non solùm fore,vt nulla re vincar,non pœnis,non donis,nō blāditiis,non minis,neq; vllo alio:sed vt eos etiā qui iam sunt superati, & in errorē sua sponte inciderūt,acerbè defleā,& te præ cæteris lugeā,qui non solùm tibi es causa interitus,sed etiam multis aliis,nonnullos quidē inducens, multos verò etiā inuitos cogēs suscipere impietatē. Nescis quòd quæ à vobis coluntur,sunt ęs,& lapides, & ligna,quibus vtēs,tanquā materia,homo qui est Dei figmentū,hęc fabricatur. Quemadmodū ergo est absurdum,vt opus adoret opifex? aut quisnam homosanę mētis,operi suarū manuū cultum tribuerit,& bona ab eo petierit? His seruus interrit* magis ad irā cōmotus,cùm desperasset se verbis posse decertare aduersus athletā,vt lapidibus ipsum obruerent extra ciuitatē,is qui erat verè lapis,iussit astantibus. Ille autem etsi ea erat passurus pro lapidibus linguā misit in eos qui non sunt dij,dicens: Dij qui cœlum & terrā non fecerunt,pereant. Cùm autē in loco fuisset præstituto,& lapidibus obrueretur, [1] manus in cœlū extendens:Rex regū, inquit, & Dominus dominantiū tanquā acceptū hoc habe sacrificiū,nempe hanc quæ fit per lapides consummationē. Has statim preces Dei coronæ,& ad regnum quod semper manet,vocatio est consecuta,primo mensis Octobris. Verè autem beatū corpus Martyris quidam ex iis,qui erant amantes Christianorū,postquàm domū reuersi essent lictores,cùm pulchrè sustulissent, & splendidissimè cōposuissent,in regione Damascenorū deposuerunt in paterna eius hæreditate. Ad gloriam patris,filij,& spiritus sancti,quę est vna & inseparabilis Trinitas. Ipsi honor,potentia,maiestas,& magnificentia,nunc & semper,& in secula seculorum. AMEN.

[1] *Orat Sanctus cū manuum extēsione in cœlum.*

VITA SANCTI ONESIMI EPISCOPI
& martyris,per Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

Habetur in eius martyrolog. sub xiiij. Calē. Martij.

ROMÆ natale sancti Onesimi:de quo beatus Apost. Philemoni familiares literas mittit. Obsecro te de meo filio,quē genui in vinculis,Onesimo,qui tibi aliquando inutilis fuit,nunc autē & mihi & tibi vtilis,quē remisi:Tu autē illum,id est,viscera mea suscipe. Quē beatus idem Apostolus Episcopum ordinans prædicationisq; verbū ei committens,apud Ephesiorum ciuitatem reliquit:cui Episcopus post beatū Timotheum & ipse resedit. De quo & beatus Ignatius Ephesiis scribens epistolam, ita dicit: Quoniam ego suscepi multitudinem vestram in nomine Domini,in Onesimo dilecto præceptore nostro, vestro autem Episcopo. Obsecro eum secundum Christū Iesum diligere vos & vos omnes in concordia eius in ipso esse. Benedictus enim Deus, qui vobis talibus talem Episcopum donauit habere in Christo. Hic Romam perductus,atque ibi pro fide Christi lapidatus,sepultus est Christi martyr primùm ibi,deinde ad loca,vbi fuerat ordinatus Episcopus, corpus eius delatum.

Ostende rebus ipsis accommodans. Dixit Onesimus: Adulterium, quod propter paucas cupiditates ad infinitũ supplicii alit suos operarios. Auaritiam, quæ propter nullu bonũ armatur in proximum. Præstigias, quæ cohabitant cum dæmonibus, & sunt inuentrices spectrorum, & sunt radices vniuscuiusq; insidiarũ. Arrogantiam, quæ per nouam mentis agitationem in immensum elata est factum aduersus potentiores. Inuidiam, quę Cain cũ multis aliis docuit esse fratricidam: & in iis quæ ipsam possident, perniciosas seminauit cogitationes. Maledicentiam, linguã effrenatam, quę tanquam nubem quandã in omnes extendit irrisionem. Simulationem, veritatis inimicam, & amicam diaboli: & quod est hebes ad amicitiam, & velo prętenso est absconsum, pusillanimi vitiũ, inferens errãtem mentis conceptionem, per quod Euam quoque, vt arbitror, supplantauit malignus. Iram, maledicti inuentricem, malarum autem plagarum effectricem, & vulnerum procreatricem, & matrem cædis. Ebrietatem, quæ cohabitat cum intemperantia, & est soror voluptatis, & inuentrix turpis sermonis, aliena à bona cogitatione: quæ est indecora & habitu & oratione, & dissoluit decorem eorum quæ sunt secundum naturam.

Posthæc autem omnia quæ materialis & mundanæ cõstitutionis est cisterna, & eorũ quę dicta sunt mater, idololatriã: quę quidẽ est fundamentũ fornicationis, magistra verę Dei ignorationis, inuẽtrix ægestatis rationis, animę occæcatio, architectatrix suauis delitiarum titillationis, aliena ab honestate: quę cum Domino pugnat vniuersorũ, & aggreditur excindere terminos veri Dei cultus, quæ est dux mortis, & ministra draconis, esca malorum, virtuti contraria, fugiens incorruptionẽ, & prędicans interitũ, & circa terrã & tartarum proponens spem iis quę ad ipsum intuentur, amica sanguinis, duxq; & princeps inuidiæ, quæ Dei ignoratione illaqueat eos qui sunt simplices moribus, quæ tenebrarũ quidẽ & vmbræ est germana conciliatrix: à lucida autẽ gratia est aliena, quæ laqueis inhonestæ actionis constringit eos qui ipsi seruiunt: quæ est argumentũ turpis & blasphemi sermonis: quæ ad vanã exercet gloriã eos qui sunt ei dediti: quæ est operatrix saltationis, cupiditatis carnalis conciliatrix, quæ canos senis probro afficit & ignominia, ad indecorã tibiã iubens saltare eũ qui est cõsistentis ætatis: quæ honestatẽ excindit virginitatis per indecorã cappilloũ solutionẽ, quæ eas facit scenicas, quæ domi sunt honestæ pudori dedicatę: quę ferro & ense suos dies festos commiscuit: quę animalium immunditiis & sanguinis effusionibus annũciat sordes suę impudicitię: quę eas quę honeste cœlantur partes corporis, turpiter publicat in media ciuitate: quę viri aperit pudẽda, & quæ nõ fas est indicat mulieribus: quę masculi excindit naturã ad cultũ effœminati dęmonis: quę sua effecit mysteria ex cędibus & adulterio & puerorũ amoribus: quę instar cymbę in maximis fluctibus variis modis agitat mentes hominũ: nũc quidẽ venenatos serpentes gustare suos mystas adhortans: nũc aũt docens ea quæ diuelluntur coli ab iis qui diuellunt: quæ aliis piscẽ renũciat: quæ alios adhortatur, vt aliorũ Deos comedant: quæ bouẽ sacrificat, & bobus offert holocausta: quę oui ouẽ sacrificat, & eundẽ efficit & Deũ & bestiã: quæ homini mactat hominẽ, & cędẽ facit prosanitate: quæ inanimis animata offert ad sacrificiũ, & sculpto lapidi mactat hominẽ qui factus est ad Dei imaginẽ: quæ sordida animalia & malas escas rationis expertibus fraudibus in Deos retulit: quæ est turpia efficiẽs dedecus, & muscã ex verme habet principiũ sui ortus. Quid enim opus est dicere, quòd vel cepi diuinũ honorẽ tribuit Idololatria, ab animalibus ad materiã inanimã variẽ transiẽs deceptionibus, vt summa cæcitate hominũ ignorantiam deducat ad inferos. Ita etiã fecit lapidẽ vt Deũ honorari, & lignũ partim quidẽ colere iussit profanis legibus, partim autẽ edixit vt in ara vreretur ad manifestã probationem impiæ mentis eorũ qui ipsi parent. Cùm hanc ergo per tot absurda procedentẽ impiam idololatriã effugissem, & eius malitiæ satellites forti animo conculcassem, veluti ex maris tempestate perueni ad portũ pietatis, ancoris cymbã substantiæ mei corporis in tuto & stabili loco faciens quiescere, nempe vita nulli culpæ affini, fide in Deũ, & charitate in proximũ. In his enim vtrisq; simul coniunctis credimus contineri vniuersam mentẽ doctrinæ cœlestis. Quamobrem te quoque adhortor ô Tertulle, amotis in fratres legẽ volens extendere, vt dimittas quidẽ has omnes quæ sunt ad tempus visionis suauitates, & instar somnij sensum citò prætereunt: celeri autẽ mente de cætero accedens ad vniuersorũ inspectorẽ & opificẽ Deũ: & errorẽ quidẽ soluas: fide verò fias saluus, & vt scriptũ est, venias ad agnitionẽ veritatis. Non enim delectatur Deus morte eius offendi, sed pœnitentia eorũ qui accedunt abstergit præcedentia scelera. Dixit Præfectus: Videris non solùm metu tormentorũ repressus, nolle venire ad sacrificandũ, sed etiã nos ad tuã trahere deceptionẽ. Dixit Onesimus: Neq; tua probabilis oratio ô aliene à veritate, etiamsi secũ adferat persuasionẽ, neq; tua tantũ possunt tormẽta, etiãsi ea efficias terribilia, vt in spe futurorũ bonorũ non perseuerem per ea quæ à te mihi offeruntur. His & quæ sunt hu-

iusmodi hactenus agitatis. Præfectus quidē beatum Onesimum cum iis qui cum ipso erāt tenebrosæ iubet tradi custodiæ, & afflictionibus quæ producunt dolorē tormentorū, vt singulorum probrorum ac pœnarum illatio, ad impietatem traduceret eius fidē. Ille autē iustus, vt qui iam esset amplexus delitias quæ sunt in paradiso, magis lętabatur iis quę in ipsum facta fuerant: non secus ac aurum quod per ignem ac vltionem efficitur magis probatum ad sui purgationem. Cùm ergo afflictio in carcere producta fuisset ad totos decem & octo dies, extrinsecus quidem affluens populus, magis corroborabat beatum ad veram in Deum fidem. Tertullus autem studēs quod fiebat reprimere, sub prętextu clementię, eos expellit è ciuitate. Onesimus verò cum Apitione strenuo in vero Dei cultu commilitone, cùm peruenisset Puteolos, non cessabat viuificā prędicare gratiā iis qui accedebant. Cùm complures ergo hoc modo venissent ad agnitionē veritatis, ægrè fert quidem Tertullus id quod factū fuerat: & ad immensam irę speciē, vt est verisimile, armatur à Dæmone. Huius autem satellites, quorū manibus impia fuerat cura commissa, sanctorum manus lignis affixerunt in dorso eos torquentes: & in hoc habitu Præfecto cædē spiranti sanctos ad tribunal adduxerunt. Tertullus autem venenatis diaboli furoribus agitatus, rursus interrogauit, toruo aspectu se putans territurum beatū Onesimum. Quid te mouit, inquit, ô ferro & igne digne, vt meā clementiā in immensam tibi recōderes fiduciā: & malū malo, vt videtur, addens, deinceps ad inexorabile in te intenderes suppliciū? Dixit Onesimus: At ego existimabam te de cætero effectū amatorē meliorum, mihi quoq; concessisse potestatem vt docerem: vt per omnes absq; vllo impedimento currens gratia nullum eorum qui crediderant redderet expertem doni Dei. Hæc lepida verba tanquam dicta per ludibrium accipiens Tertullus, iussit beati corpus vehemēter extendi à quatuor, & virgis cædi per ignominiam strenuum Athletam pietatis.

Cùm longum autē tempus dum hæc fierent prætercurreret: & ligna quidē sanguinē & carnem corporis simul attraherent: pia autē illa anima magis corroboraretur ex desiderio bonorū quæ expectantur in cœlis, minabatur Tertullus se corpus eius esse mēbratim dissecturum, nisi vellet sacrificare. Ille autē vir fortis, & propter pietatem planè inexpugnabilis, cùm suam mentem tanquā murū aliquem validū opposuisset tormentis, erat immutabili sententia ne omnino quidem propter minas suā inclinās fiduciā & loquendi libertatem. Postremò ergo cùm totum corpus disruptum esset tormentis, & vidisset Tertullus eum iacentem supinū, iubet eius tibias & femora confringi, & sic coronam incorruptionis consummatus beatus Onesimus à Deo accipit ad bonorū remunerationem quintodecimo Kalendas Martias. Quædam autē mulier quæ erat ex genere Imperatoris cùm thecam construxisset ex argento, in ea imposuit reliquias Martyris,[a] ex sua in sanctum memoria, æternorū bonorū sibi mercedē comparans. Quā detur nobis omnibus consequi, gratia & clementia Domini nostri Iesu Christi. Cū quo patri cū sancto spiritu gloria, potentia, & honor, nunc & semper, & in secula seculorum. Amen.

a. vide quā gratū Deo sit opus sanctos honorifice recondere, vt per illud hęc mulier æternorū bonorum mercedē sibi compararerit.

VITA SANCTI LINI PAPAE ET

Martyris, per Damasum Papam scripta.

Habetur in Pōtificali eiusdem.

LINVS natione Italus de regione Tusciæ, patre Herculano, sedit annis vndecim menses tres, dies duodecim. Fuit autē tēporibus Neronis, à cōsulatu Saturnini & Scipionis, vsq; ad Capitonē & Rufum Consules, Martyrio coronatur. Hic ex præcepto beati Petri constituit, vt mulier velato capite in Ecclesiam introiret. Hic fecit ordinationes duas. Episcopos quindecim, Præsbyteros decem & octo. Qui sepultus est iuxta corpus beati Petri in Vaticano, sub die nono Kalendas Octobris.

VITA SANCTI CLETI PAPAE ET

Martyris, per Damasum Papam scripta

Habetur in Pōtificali eiusdē.

CLETVS natione Romanus de regione vico Patricij, patre Emyliano, sedit annis duodecim, mense. vno, diebus vndecim. Fuit autem temporibus Vespasiani & Titi, à consulatu Vespasiani septimo, & Domitiani quinto, vsq; ad Domitianum nono. & Rufum Consules. Hic ex præcepto beati Petri viginti quinque Præsbyteros ordinauit in vrbe Roma. Qui etiam sepultus est iuxta corpus beati Petri in Vaticano sexto Kalendas Maias. Et cessauit episcopatus dies viginti.

VITA

VITA SANCTI CLEMETIS PAPAE

& Martyris, per Damasum Papam scripta

CLEMENS natione Romanus de regione Celio monte, patre Faustino, sedit annis nouem. Fuit autem temporibus Galbę & Vespasiani, à cõsulatu Traguli & Italici, vsque ad Vespasianũ nono & Titũ. Hic quũ multos libros zelo fidei & Christianæ religionis adscriberet, martyrio coronatur. Hic fecit septem regiones diuidi notariis fidelibus Ecclesię, qui gesta martyrum solicitè & curiose vnusquisq; per regionem suam perquirerent. Hic fecit duas Epistolas, quæ Canonicæ nominantur. Hic ex pręcepto beati Petri suscepit Ecclesiæ Pontificatum gubernandum, sicut ei fuerat à Domino Iesu Christo cathedra tradita vel commissa. Tamen in epistola quę ad Iacobum scripta est, qualiter ei commissa à beato Petro Ecclesia, reperies. Ideo Linus & Cletus ante eũ cõscribuntur, quia ab ipso Principe Apostolorum ad ministerium sacerdotale exhibendum, sunt Episcopi ordinati. Hic fecit ordinationes duas per mensem Decembrem, præsbyteros decem, Diaconos duos, Episcopos per diuersa loca quindecim, obiit martyr anno Traiani tertio. Qui etiam sepultus est in Græcia nono Kal. Decembris, & cessauit Episcopatus dies xxi. Habetur in Põtificali eiusdem.

VITA SANCTI CLEMENTIS PAPAE ET MARtyris, per Diuum Bernardum Abbatem Clareuallensem scripta.

PReciosa in conspectu Domini mors sanctorum eius, audiat peccator & irascatur, dentibus suis fremat & tabescat. Deprehensus est in astutia sua: cecidit in foueam quam fecit, in laqueum incidit quem tetendit. Inuidia siquidem diaboli mors intrauit in orbem terrarum, sed ecce preciosa facta est mors sanctorum. Audi igitur hostis vitę, mortis autor attende. Quid valet iã fraus tua, versutia tua quid nocet? Imò verò vt plus doleas, etiam omnia cooperantur in bonum his qui secundum propositum vocati sunt sancti. Neq; enim aliter quàm ipsa quę tui est operis, de te hodie beatus Martyr, cuius solennia celebramus,[1] morte corporis triumphauit, fecit siquidem de necessitate virtutẽ, pœnam peccati meritum gloriæ commutauit, fidelem se probauit in modico, vt dignus inueniretur supra multa constitui. Modicum namq; erat, & omnino modicum, quicquid prius acceperat anima illa beata, quantum ad eam gloriam quam præsenti promeruit[2] passione. Omnis enim delectatio huius mundi, vniuersa eius gloria, quicquid denique in eo concupiscitur, prorsus modicum est in illius fœlicitatis, in illius gloriæ, in illius beatitudinis comparatione, si tamen vel modicum dici debet, & non potius nihilum, vapor ad modicum parens. Acceperat beatus Clemens nobile genus, amplas possessiones, hęreditatem multam, scientiam quoq; quàm plurimam, ita vt optimus quidem illius temporis philosophus haberetur. Acceperat hęc vniuersa à Domino. Dei enim dona sunt etiã hæc. Fidelem ergo se probauit ei qui dederat, cùm pro eius amore vniuersa contemsit, omnia detrimentum faciens, & arbitratus vt stercora, vt lucrifaceret Christum. Sed fortè murmurat etiam nunc inimicus, pellem, inquiens, pro pelle, & omnia quæ habet homo dabit pro anima sua. Quid ergo? Putas quòd in ipsa corporis sui vita quam accepit à Domino, infidelis inueniatur, vt vel ipsam præferat illi? Ecce habes potestatem, irrue in eum per satellites tuos, vt coarctetur è duobus, aut à Domino necesse habens, aut à corpore separari. Varia & immania exquire genera tormentorũ, sed noueris te martyri nostro fabricare coronas. Sicut enim ipsa vitæ huius ornamenta & adiumenta contempsit, sic contemnit & ipsam, corpus omne tibi exponit in mortem, & in faciẽ maledicit tibi, atque idola tua sacro ore blasphemat, Dominum Deum suum etiam inter tormenta tua liberè prędicat, in igne confitetur. Coronabitur ergo quia legitimè certauit, quia fideliter vicit, quia nec blandimentis vitę hujus, nec mortis horrore à charitate Christi potuit separari. Dic quęso nobis anima sancta, quę sic corpus tuũ suppliciis exponebas, obsecro diligebas illud an non? Vtique diligebam, inquit, nemo enim odio habuit carnem suam. Diligebam ergo eam, sed parum diligebam, tanquam ancillam, & multò magis diligebã Dominum Deum. Vtq; probatio esset dilectionis, operis exhibitio, libenter ipsam quoq; pro eius gloria mortem corporis amplectebatur. Quid nos ad hęc dicimus fratres? Congratulamur martyri, sed iam gloria eius non sine nostra confusione est. Ecce enim beatus Clemens homo erat similis nobis, passibilis, eadem circundatus infirmitate, & carni suę eodem vinculo naturalis affectionis inhęrens. Si ergo ille sic glorificauit Christum in corpore suo, & calicem salutaris accepit, quid nos retribuemus Domino pro omnibus

Habetur in sermon. eius.

[1] *Hodie celebrãmus solennia sancti Clementis.*

[2] *O tu qui negãs posse nos gloriam æternæ vitæ mereri, vide si hic Clemens illã promeruit passione sua.*

VITA SANCTI CLEMENTIS PAPAE

& martyris, per Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

DIE vigesima tertia Nouembris natale sancti Clementis, de quo Apostolus Paulus ait: Cum Clemente & cæteris cooperatoribus meis, quorum nomina sunt in libro vitæ. Hic quartus post Petrum Romæ Episcopus (siquidem secundus Linus fuit, tertius Cletus) sub persequutione Traiani trans Ponticum mare in eremo, quod adiacet ciuitati Chersone, relegatur exilio. Vbi cùm per doctrinam eius multi conuerterentur ad Dominum Paganis insistentibus, inuidiosa relatio cucurrit ad Imperatorem Traianũ, quę diceret, ibi per Clementem Christianum populum accreuisse. Qui misit ducem Aufidianum, qui multos Christianos occidens, cùm videret fixum in omnibus beatum Clementem, & penitus mutari non posse, iussit præcipitari eum in medio mari, ligata ad collum eius anchora. Talique martyrio discipulus Petri coronatur. Et nominis eius memoriam vsque hodie Romæ extructa [a] Ecclesia custodit. Hic septem regiones diuisit notariis fidelibus Ecclesiæ, qui gesta martyrum solicitè & curiosè perquirerent.

Habetur in eius martyro. sub ix. Calēd. Decemb.

a. Ecce quomodo etiam antiquitus in memoriam s. Martyrũ ædificabantur Ecclesiæ.

VITA SANCTI CLEMETIS MARtyris, Episcopi Romani, Discipuli sancti Apostoli Petri.

Per Simeonem Metaphrasten.

TRAIANI Imperatoris tempore Torcutianus comes officiorum cùm innumerabilē multitudinem Christo vidisset credere, accersiit Præfectos regionum, & datis eis pecuniis persuasit vt turbam mouerēt aduersus nomē Christianum. Vrbis autē præfecturam obtinente Mamertino, excitata est populi Romani seditio nomine Clementis, & exorta inter se inuicem cōfusione, alius aliud in ipsum dicebat. Aliqui autem contrà dicebant: Quid enim mali fecit: aut quid non boni rectè gessit? Nam quemcunque ægrotum visitauit, is sanitatem ab eo est consecutus. Quicunque ad eum abiit affectus tristitia, is lætus est reuersus. Nullum vnquam læsit: omnibus verò profuit. Alii autem diabolico spiritu accēsi clamabant: Magicis artibus hæc faciens, Deorum nostrorum cultum euertit. Iouen dicit non esse Deum. Herculem aũt nostrũ custodem dicit esse immundũ spiritum. Sanctam Venerē refert fuisse meretricem. Vestam autem magnam Deā igne fuisse cōsumptam impiè asserit. Similiter sanctissimam quoque Mineruam, Dianamq; & Mercurium, Saturnumq; & Martem calumniatur. Omnia nostrorum Deorum nomina & templa probris insectatur & contumeliis. Aut Diis nostris sacrificabit, aut ipse delebitur. Tunc Mamertinus Vrbis pręfectus non ferens populi seditionem, beatissimum Clementem iussit ad se adduci. Quē cùm vidisset, cœpit dicere. Ex generosa qoidē radice processisti, vt tibi testimoniũ fert Romanus populus, sed errorem suscepisti: & ideo non possunt in animum inducere vt taceant. Nam nescio quemnam Christũ colis, & contra Deos admittis. Quamobrē oportet te deponere omnem superfluam superstitionem: & colore Deos quos de more colimus. Tunc dixit beatus Clemens: Optarem excellentiæ tuæ prudentiam attendere meā defensionē: & non propter imperitorum seditionem, sed propter meā doctrinā me accusare. Nā etiāsi multi canes nos allatrauerint & consciderint, non possunt nobis auferre quin simus homines rationis participes. illi autem canes lattantes. Semper enim cōstat seditionem proficisci ab imperitis, vt nihil habeat tutum nec verum. Quamobrem qoæratur ratio silentij: in quo pro sua salute homo particeps rationis, & per se incipiat cōsultare & disserere, vt verum Deū inueniat cui suā fidem honorificè cōmendet. Tūc Mamertinus vrbis præfectus mittens ad Traianū Imperatorē, detulit nomen beati Clementis, dicēs: Hunc Clementē seditiosis clamoribus populus non cessat quęrere, & non potest in eum inueniri fide digna probatio. Tunc rescripsit Traianus Imperator, oportere eum vel consentire sacrificantem: aut vltra mare & pontum in desertam ciuitatem sitam prope Chersonem relegari. Quando aũt Traiani iussus fuit confirmatus, cogitabat apud se Mamerrinos, quo nam modo Clemens voluntarium non peteret exilium: sed diis potius offerret libamina. Sed beatus Clemens contendebat ipsius quoq; Iudicis animũ ad fidē Christi traducere & ostendere se potius eligere exiliũ quàm id timere. Dominus autē Clemēti præbuit tantā gratiam, vt Mamertinus vrbis præfectus defleret & diceret: Deus quem tu syncerè colis, ipse tibi opem feret in hoc quo fuisti damnatus exilio. naoemq; ei cōstituit: & cùm ola in eā immisisset quæ erāt ad vsum necessaria, dimisit. Porrò aũt multi quoq; ex populo viri pij

viri pij eum sunt secuti. Cùm autem peruenit ad locum in quem erat relegatus, ad opus fodiendi & cædendi marmoris, illic inuenit plusquàm duo milia Christianorum, qui ad longissimũ tempus erant condemnati. Qui quidẽ cùm vidissent sanctũ & egregium Clementem, omnes vnanimes cũ gemitibus & lachrymis accedentes, dicebant: Ora pro nobis sancte Pontifex, vt efficiamur digni Christi promissione. Quos cùm cognouisset sanctus Clemens propter Christum fuisse relegatos, dixit: Nõ abs re me huc misit Dominus: sed cùm fuissem particeps vestrarum perpessionũ, vt præberem etiã exemplum consolationis & tolerantiæ. Ab eis autem accepit quòd à sex miliaribus portabãt aquam suis humeris. Statim itaque Clemens rogauit eos dicens: Precemur Dominum nostrum Iesum Christum, vt fidei suæ confessoribus aquæ fontem aperiat: & qui percussit petrã in terra deserta Sina, & abundè fluxerunt aquę, ipse copiosum nobis prębeat fluentũ: vt lætemur eius suppeditatione. Impleta autem precatione, in eo loco ad quem aspexerat, vidit agnũ stantem, qui dexterum pedem leuauit, veluti sancto Clementi locum indicans. Tunc sanctus Clemens cogitans esse Dominum, quem ipse solus aspexit & nullus alius, profectus est ad locũ, & dixit: In nomine patris & filij & spiritus Sãcti pulsate in hoc loco: & cùm omnes circumcirca fodissent ligonibus, & non ipsum locum in quo stetit agnus, paruo ligone accepto paruo ictu sanctus pulsauit locũ qui erat sub pede agni: vnde repẽte emerſit fons pulcherrimus aquis scaturientibus, qui magno impetu effusus fecit fluuium. Tũc sanctus Clemens dixit omnibus exultantibus: Fluminis impetus lætificat ciuitatẽ Dei. Propter hanc ergo famam accurrit omnis prouincia, & oẽs qui venerant ad doctrinã sancti Clementis, conuersi sunt ad Dominum: adeo vt quotidie quingenti & plures baptizati recederent, Intra vnum autem annum factę sunt illic à fidelibus septuaginta quinq; [1] Ecclesiæ: & confracta sunt omnia simulachra, omnia tẽpla regionis quæ erãt circũcirca sunt diruta: omnes luci qui erant ad trecenta miliaria, omnino in orbem sunt concisi & coostrati. Tunc ergo odiosa narratio peruenit ad Traianum imperatorem, quòd illic ad multitudinẽ innumerabilẽ auctus esset populus Christianorũ, & ab eo missus fuit Pręses Aufidianus, qui plurimos Christianos diuersis tormentis sustulit. Vidẽs autem omnes ad martyrium cũ gaudio accedentes, cessit multitudini: solum autem sanctum Clementẽ cogens sacrificare, & videns eum sic esse firmum & stabilem in Domioo, & nolle omnino à sua dimoueri sententia, dicit lictoribus: Accipite eũ, & ducite in medium maris, & proiicite eũ in profundum, ne possint Christiani colere eius copus, & pro Deo eum colere. Cùm hoc ergo factũ esset, vniuersa multitudo Christianorum adstans flebat in littore. Post hæc autẽ dixerunt Cornelius & Phœbus eius discipuli: Omnes oremus vnanimes, vt ostẽdat nobis Dominus Martyris sui reliquias. Orãte ergo populo, retrocessit mare in suum sinum ad tria ferè miliaria per siccum autem ingressi populi, inuenerunt in figura templi marmorei paratum à Deo habitaculum, & illic sitũ corpus sancti Clementis, & ancoram cum qua fuit proiectus prope illum iacentem. Reuelatum ergo fuit eius discipulis ne reliquias è loco eiicerent: quibus etiam hoc fuit responsum, quòd singulis annis in die suæ decertationis cessurum sit mare venientibus septem dies, siccum iter eis præbens. Quod quidẽ Deo placuit fieri ad laudẽ sui nominis vsq; in hodiernum diẽ, hoc autem facto quod erat præter opinionem miraculo, omnes Gentes circumcirca credidêre Christo. Quo in loco nullus inuenitur Gentilis, nullus Hebręus, nullus omnino hęreticus. Illic enim [2] plurima fiunt beneficia. In eius festo cœci illuminantur, dęmones expelluntur, febricitantes sani fiunt, Nephretici & qui calculo laborant, solo contactu eius reliquiarum, & aquæ sanctificatæ aspersione & potu, à morbo liberantur, & qui quouis morbo suot affecti, confugiẽtes ad sacri Martyris auxiliũ, fruũtur curatiooe: & permanet gloria eius & laus in æternum per Dominũ nostrũ Iesum Christum. Per quem & cũ quo patri gloria cũ sanctissimo & viuifico eius spiritu nũc & semper & in secula seculorum. AMEN.

1. *Primum christianæ fidei acceptæ indiciũ semper fuit Ecclesiarum ædificatio.*

2. *Tot & tanta miracula quæ ad sancti reliquias fiunt, integritatem et innocentiã vitæ eius testificantur.*

NARRATIO SANCTI MARTYRIS

Ephraim Episcopi Chersonis, de miraculo facto in puerum à sancto martyre & Apostolo Clemente.

MIRABILIS Deus in sanctis suis, oportunũ est hodie dicere cũ Propheta. &: Quàm admirabilia sunt opera tua Domine? &, Quis Deus magnus sicut Deus noster? & : Tu es Deus faciens mirabilia solus. Quod enim præsenti orationi aliud adferam procemium? Artificiosam enim dicendi artem præsens superat miraculum: Cùm miraculum multa excellat miracula, & ipsa etiam prophetica miracula exuperet, vt est ostensura oratio. Scio vos cupere scire quodnam & cuiusnã sit miraculum: & vrgetis vt dicamus. Id autem est primum quidẽ

Dei, à

Dei,à quo omnis datio bona,& omne donum perfectum.Præterea autem Clemẽtis Romani,qui post Petrum fuit pręco veritatis,& eius Romanæ sedis successor fidelis:illius, inquam,Clementis,cuius vsq; in hodiernũ diem vniuersa terra vel tacens salutiferas clamat fuisse doctrinas.Clementis illius,qui fuit vera palmes vitis Christi, per quem nobis expressus botrus doctrinæ,pietatis & salutis mustum nobis effudit.Clementis ,qui fuit veræ scalę,quæ nos non deducunt ad sublimem aliquam terræ altitudinem sed virtutũ ascensionibus tanquam aliquibus gradibus nos ad cœlum transmittunt & cœlestia.Scalę quæ iis quæ à Iacob visæ sunt nihil sunt inferiores:non ostendentes nobis Angelos per eas ascendentes, & descendentes , sed hominum animas diuinis admonitionibus, vt quæ à gradibus in gradus per virtutes ad Deum deducant.Cuius quidem miraculum cũ nõ didiceritis ô pulcherrime & fidelissime cœtus,quale sit & quantũ audite,vt viri pij, contendite,& ad audiendam exultate orationem:& aures inclinate:& nostram arguite tarditatem:de hoc enim gaudeo,solùm vos rogo vt vsque ad finem mihi attentum animum adhibeatis:& nulla cogitatio quæ ad huius vitæ curam pertinet,mentem vestram subeat,nec promptum vestrum animi studium sinatur retardare:sed hoc vigilanti animo & attento fideliter excipe. Res autem ita se habet. Cùm pręclarissimus & beatissimus Clemens perfecisset doctrinæ cursum & Apostolatus,& per consummationem martyrij hinc excessisset,vt gloriosi eius martyrij liber declarauit,quem vos non ignorare est mihi persuasum,non iustum iudicauit is qui eos qui ipsum glorificant glorificat,non ipsum vicissim glorificare,qui pro amore in eum sic decertauit:sed eũ valde glorificare & magnificè extollere:& vt in cœlo Angelis, ita etiam hic hominibus eũ reddere clarissimũ & maximè venerandum per miracula,miracula,inquam, quorum magnitudinem mens non potest cõprehendere : nec oratio dicere multitudinem:neque manus exprimere infinitatem.Vt ergo ex fimbria,vt est in prouerbio,textum pãnum possitis cognoscere,id vobis narrabo quod prius sum pollicitus.Cùm [3] venerandę sanctissimi Martyris Clemẽtis reliquiæ in maris profundum fuissent proiectæ ab impiis illis cultoribus simulachrorum,& eas excepisset templũ in profundo à Deo ædificatũ,hic quoq; maximũ facit miraculũ Deus admirabiliũ.Cùm enim hoc factũ esset,& eius discipuli flerẽt cũ iis qui illic erant fidelibus,& vt [4] sacrosanctas gloriosi Martyris reliquias eis ostenderet,quod etiã factũ est,Deũ supplices rogarent,protinus immensum illud pelagus desistens & retrocedens,effecit vt profundũ adiri posset à fidelibus vsque ad tertia miliaria. Ingressi autem inuenerunt habitaculum instar templi marmorei , & illic in capsa lapidea [5] sanctissimas & gloriosissimas Martyris Christi repositas reliquias.Qui cùm statuissent sanctissimas ex profundo tollere reliquias,noctu accedens sanctus eos sic est allocutus:Reliquias quidẽ nolite tollere,hanc aũt vobis concedo gratiã,vt singulis annis die meę decertationis septẽ dies mare retrocedens,præbeat iter per siccũ ingrediendum hucusq;.Quod aũt dixerat,deductũ est ad effectũ.Ab eo enim tẽpore vsq; in hodiernũ diẽ singulis annis fit hoc miraculum.Quid est hoc minus faciendũ quàm Moysis miraculũ? Quid verò Elisei vilius,aut minus gloriosum?Imò verò est lõgè maius & gloriosius?Ille enim virga & viuus & semel mare scindens,maris profundũ,vt iter esset,effecit.Hic verò similiter pelle ouilla secans Iordanum,semel quoque hoc fecit miraculũ, ambabus aquis post transitum,redactis ad suam naturã.quibus hoc nunquã factũ est postea.Hic autem post mortẽ,& non semel,sed ab eo tempore vsq; in hodiernũ diem, ô miraculũ & gloriã Martyris,quale donũ est assecutus singulis annis die gloriosæ suæ decertationis?Septem enim dies,sicut prius diximus,recedens mare illud infinitum piis præbet iter facile.Cùm hoc ergo sic factum,omnes pij,tam qui erant in regione,quàm ciues Chersonis audiuissent, perrexerunt ad contemplandum miraculum.Cum quibus quidam quoque vir pius cum pia vxore & filio masculo,ad sacrosancti Martyris templum viam peregerunt prompto & alacri animo . Cùm autem ad locum peruenissent,& miraculum quod adhuc fiebat aspexissent, ingressi sunt illud templũ quòd à Deo ædificatũ fuerat in profundo,& cùm ad capsam accessissent,supplices sanctum [6] rogabant,petentes vt per ipsum sibi daretur venia peccatorum:& precantes vt filio daretur vita longa,& nullis obnoxia calamitatibus , & opum copia , & quæ consentaneum est petere parentes filio vnico.Postquam ergo preces peregissent,& sancti osculati fuissent [7] reliquias,redierunt.Qui cùm egressi essent,aqua rursus in suum locum rediit.Illi autem conuersi,& quod prius erat iter pelagus aspicientes,huc & illuc circunspicientes,filium quærere aggrediebantur.Is autem in arca sancti remanserat,& hoc non obliuione parentum,sed Dei voluntate factum est, vt in hoc quoque Martyrem faceret magis admirabilem.Cùm ergo parentes non inuenirent filiũ,& cogitassent puerum fuisse à se obliuioni in profundo mandatũ.Quid opus est dicere & patris lamentationes,& matris eiulatus?Præclarum enim illud festum conuerterunt

3. Nota venerãdæ sanctissimi Martyris reliquiæ.

4. Adde & sacrosanctos.

5. Iunge sanctissimas & gloriosissimas.

6. Vides quòd rogantur sancti vt per ipsos nobis detur venia peccatorum.

7. Ecce quomodo etiã tunc sanctorum reliquiæ exosculabantur.

uerterunt

8. Nota præclarũ festum Sancti Clementis.

uerterunt [8] in lamentationem. Quid enim non dicebãt? Quid non faciebãt ex iis quę cõsentaneum est vel ipsum lapidem posse mouere ad lachrymas? Marer enim oculos ad mare extendens, & manus in altum extollens, sancto tales voces emittebat: Hæ sunt ô sancte, tuæ remunerationes? hancne reddis gratiam iis qui tãto tui desiderio ad te accurrerunt? Hácne reddidisti mercedem pro labore quem passa sum ex quo accessi? Vbi est mihi filius? Vbi nati mei viscera marina bellua lacerauit? Quisnam autem vehemẽs insurgens fluctus, eum viuum tãquam sepulchrum operuit? Quemnam modò aspiciam oculis? Pro quo verò orabo? Quis autem erit meæ senectutis baculus? Cur ô sancte, nõ fecisti me esse sociam mortis filij mei. Vt quomodo ad te accessi eum manu tenens, ita etiam eum vlnis ferens infœlix ad inferos descenderem? O mare & profundum, quonã tui sinu meum tenebis filium? Quomodo autem eum quoque ales (Hei mihi miserande fili) fili rapte ante tempus: fili quomodo à meis oculis recessisti? Quibus pedibus es conuersus? Quemnam autem tanquam agnum aspiciam exilientem? Pater verò rursus & manus & oculos feriens, sic conquerebatur: Cur ô sancte, me repẽte orbum fecisti liberis? Cur permisisti vt meus filius moreretur morte tam miserabili? Cur mihi obtigerunt contraria iis quæ speraui? Hacne spe ad te accessimus? Taliáne sunt dona Martyrum in eos qui ad ipsos magno accedunt desiderio? Re vera non tu, sed procellę meorũ peccatorũ mari tradiderunt filiũ. O fili mi quis tui mortui claudet oculos? Quis te autem componet ad sepulchrum? Quænam verò theca pulchrum tuum & iucundum teget tabernaculum? An omnino quidem tuos oculos texit mare: & sepeliit profundum: & tibi theca fuit venter piscium? Cùm sic autem plangerent & lamentarentur parentes, quidam ex iis qui illuc conuenerant, vix tandem eis persuaserunt vt cessarent à lamentatione. Cùm à luctu aũt patũ cessassent, domum abierunt. Cùm ergo tempus processisset, & memorię sancti martyris dies venissent, hæc inter se dicebant, recordari sui filij: Agedum proficiscamur ad sanctum, vt si vllæ reliquię, quod fieri non potest, remanserint nostri filij, eas accipiamus: & cum sancto iudicio contendamus: vt si fieri possit, illic moriamur, mortis societatem ineuntes cum filio. Cùm hæc ergo dixissent, nondum iis quę dicebantur finem imposuerant, & cœperunt iter ingredi. Cùm verò accessissent, & ad locum peruenissent, & mare retrocessisset, Deo hîc quoq; honorante martyrem, filij sui desiderio stimulati, primi profundum insilierunt: eosque sequens vadebat multitudo. Cùm autem peruenissent ad imprimis venerandum templum martyris, (ô Miraculum) vident suum filiũ viuum, lętum, & exilientem. Cùm sic autem à miraculis in miraculum incidissent, req; insigni & admirabili essent obstupefacti, primùm quidem Deum laudarunt. Deinde martyri quoq; egerunt gratias. Deinceps verò adolescentẽ interrogatũt quomodo esset seruat⁹, quonã viuificante, quonã seruante, & quonam nutriente? Puer autem vna quidem manu tenens arcam: altera autem manu digito indicans eum qui intus iacebat, respondit interrogantibus: Hic post Deum meus custos & vita & alimentũ fuit, & propulsator beluarũ marinarũ. Hic me quotidie alebat splendidissimè. Parentes autem admiratione & lętitia affecti, & martyris fide magis confirmati, per quem filium quem putabant mortuum, viuẽtem acceperunt, priores luctus conuerterunt ad gratiarum actionem, sancto sic acclamantes: Verè ergo admirabilis est Deus in sanctis suis, & eorum qui ipsum timent faciens voluntatem, & audiens eorum precationem: Seruasti ô sancte, nostrum filium: reddidisti nobis eum qui non sperabatur. O cœlum & terra & tu profundum, quod nos prius execrabamur, admirare magnum hoc opus quod naturam superat. Esto autem tu quoque ô sancte, nobis propitius, & ea nobis condona, quæ animo cruciati in te diximus & fecimus. Ne pro nostris in te maledictis parem referas gratiam. Filium recepimus, eum qui erat mortuus per te nunc in vitam reuocatum accepimus. Senectutis nostræ baculum, rursus habemus tuo auxilio. Quid pluribus opus est? Nõ trium dierũ, sed vnius anni mortuum, & non lapide, sed aqua conditum: & non à vermibus, quod est naturæ humanę proprium, consumptum, sed à piscibus, vt existimabamus, deuoratum, saluum per te accepimus. O gratiam, ô gloriam, ô virtutem & beneficẽtiam, ô sancte. Cùm sic ergo sanctum cum lachrymis essent laudibus prosequuti, accipientes filium venẽre domum, narrantes omnibus miraculum. Quidnam ergo cum his conferemus? Aiunt Eliam aliquãdo filium qui erat mortuus, viuum matri reddidisse: quod quidem est magnum & valde admirabile. Quinetiam ad Elisæi aliquando, vt literis est proditũ, monumentũ, quẽdam à quibusdã homicidis interfectum, & in eo proiectũ surrexisse & vixisse: quod quidẽ est magnum & valde admirandum. Porrò autem Petrus quoque in nostris libris, Petrus, inquam, princeps Apostolorum: illam quę pauperes alebat viduam Tabitham mortuam eadem hora ad vitam suscitauit precibus. Et sunt hæc quidem admirabilia, & longè charissima: præsens autem miraculum quantum ea exuperat? Attentius aũt mihi considera

miraculi

miraculi excellentiam. Elias quidē, vt prius diximus, nuper mortuū puerum, & qui nōdum refrixerat, sed adhuc seruabat naturæ calorē, suscitauit. Elisæi verò virtus duabus de causis fecit miraculū, vna quidē ostendens Prophetā qui ignorabatur, altera autē non concedens cædē etiam post mortē. Petrus verò sua virtute, & adiutus etiā eorū precibus qui à vidua fuerāt affecti beneficio, ipse quoq; excitauit eā modò mortuā. Sanctus autem Martyr Clemens, ô miraculū, non recens, sed iā anno vno mortuū, vel vt melius dicā, in vnoquoq; puncto, & eius tenuissima parte morientem conseruauit. Scitis autem omnes qui eius fecistis periculū, quanto tēpore verisimile erat conseruari puerū in profundo tā vasto. Sed mihi diligenter consideranti, non vnū mortuū, sed quanto tēporis spatio scimus puerū in aquā suffocari, id tempus repetētes & remetientes, inueniemus sanctū tot suscitasse mortuos. Quod autē est admirabilius, non ab aquarū solùm suffocatione, sed à bestiarū etiā læsione conseruauit puerū. O gratiā, ô virtutē quę vtrunq; efficit, nempe & aquas alligat, & propulsat beluas. Ad hæc quid dicitis. Non alia superat miraculū? Nisi quis nos malè reprehendat quòd id extollamus supra miracula prophetica. Nulla ea de causa in nos cadet reprehensio. Apertè enim scitis sanctū Martyrē esse in eadē gloria & iisdē tabernaculis, in quibus sancti Martyres, & Apostoli & Prophetæ, & ipsi Angeli. Sed ô Martyrū splendor, & decus sanctorū, primitiæ Antistitum, vide nunc quoq; hunc præsentē cœtū pium & religiosum, qui à vitæ fluctibus quotidiæ obruitur. Eum tuis [9] precibus illęsum custodi & cōserua, & tanquā feræ immanes insiliunt dæmones, & minātur se esse deuoraturos animę nobilitatē, tuarū intercessionū iaculo repelle ô sanctissime. Sed nos quoq; ô fidelissime cœtus, rogo vt per bona & Deo grata opera efficiamus nos dignos sancti gratiis & donis. Et primū quidē in Deū & inter nos ipsos syncerā & non perturbatā conseruemus charitatē. Deinde ab omni maledicto & omni mendacio & omni periurio nos ipsos repurgemus. Ante hæc autē & post hæc faciamus eleemosynā, quæ fecit Deū magis placare & propitiū reddere nostris peccatis. Quis enim eius obsitus regnū Dei possidebit? Nemo nostrū prætaxat paupertatē: nemo viduitatē & liberorū nutricationem. Sunt hi frigidi & perniciosi prętextus. Nemo vestrū est illa vidua pauperior, quę nihil aliud habebat quàm pugillū farinæ: idq; cùm alendi ei essent liberi, neq; tamen suā aut filij vitam prætulit misericordiæ. Ne excusationes quæramus in peccatis. Deus nō irridetur. Penaria nostra mente intueamur. Videamus an quotidiani alimenti nihil nobis redundet. Ne mensiū circulos metiamur & annorū ambitus: est enim alius qui prouidet, & eorū curā gerit, etiamsi nos ignoremus. Nos ipsos constituamus nostrarum rerum examinatores, etsi, vt prius quoque diximus, quotidiani alimenti nostri nihil supersit, scit Deus misereri eorū qui premuntur inopia. Sin autem viderimus nostra penaria non solùm cibo & potu repleta, sed etiam auro & argento, & aliis quę eos consequuntur, qui diuitiis delectantur, & possessionibus, esurientibus aliis & frigore enectis, sciamus quòd ęternū & qui nunquā desinit ignē nobis recondimus. Vt eū ergo effugiamus, in Dei mandatis pro viribus ambulemus, vt & sancti Martyris fruamur [10] intercessionibus: & ineffabilia & æterna Dei bona consequamur, gratia & benignitate Domini nostri Iesu Christi. Cui gloria & potentia, nūc & semper, & in secula seculorū. Amē.

9. *Vide sanctorum inuocationē & quomodo suis intercessionibus nos adiuuant.*

10. *Vt S. martyris fruamur intercessionibus.*

MIRACVLA DIVI CLEMENTIS Papæ & martyris, per beatum Gregorium Archiepiscopum Turonensem scripta.

Habetur opere eiusdē in gloriā plurimorū martyrum edito. Cap.34.

CLemens martyr vt in passione eius legitur, anchora in collo suspensa in mare pręcipitatus est. Nunc autē in die [1] solennitatis eius recedit mare per tria miliaria, siccum q; ingredientibus iter prębens, vsque ad sepulchrum martyris peruenitur. Ibique vota reddentes orantes populi, regrediuntur ad littus. Factum est autem vt in vna solennitatum mulier cum filio paruulo in loco accederet. Epulante verò ea post acta solennia obdormiuit infans. Dum autem hæc agerentur, ecce sonus subitò factus est accedentis pelagi, dehinc oblita mulier sobolis suę cœpit velociter cum reliquo populo petere ripam. Igitur insequenti maris accessu postquàm ad littus venerat, meminit se filium reliquisse. Tūc cum fletu magno deiecta terris, miseram se clamitans, littora vocibus replebat, atque discurrebat per circulū riparum, si fortè enecatam prolem eiectamque littori aliquis conspexisset. Sed cùm nihil inueniret indicij, tandem consolata à propinquis ad propria reducitur, totum annum in luctu ac lamentatione deducens. Recurrente autem anni circulo, venit iterum ad expectandū martyris beati solennitatem, si fortassis de infantulo aliqua inuenire possit indicia. Quid plura? recedente mari anticipat omnes ad ingrediendum, & ipsa prima procedit ad tumulum. Cumque prostrata solo [2] orationem expleuisset, erecta sursum, genis vbertim fletuum imbribus madefactis, dum

1. *Dies solennitatis sancti Clementis, vt in eo sit ad eius sepulchrum populi cōcursus mari iter prębente.*

Cap.35.

2. *Vide orationē ad sepulchrū martyris emissam cū prostratione.*

diuertit in ipso adhuc sopore teneri. Æstimans autem eũ esse defunctũ, accedit cominus quasi collectura cadauer exanime, sed cùm eum dormire cognouisset, excitatum velociter expectantibus populis incolumẽ leuauit in vlnis, interrogansque inter oscula vbi per anni fuisset spacia, nescire se ait si annus integer præteriisset, tantumque dormisse se suaui sopore in vnius noctis spatio æstimabat. Fons erat irriguus ruri cuidam infra territoriũ vrbis Lemonicinæ, cuius vnda tam hortorũ sita quàm agrorũ culta, vel fouebat accessu, vel impetu fœcundabat. Deducebatur etiã factis decursibus per loca necessaria, vt vbi eũ natura non dabat, studiũ prouocaret. Et erat tam dulcibus vena exuberante fluentis, vt gaudere cerneres olus siue virgultũ, si fuisset ab eodem irrigatum. Opitulabatur etiã in eo gratia maiestatis diuinæ, vt in quo fuisset fluentũ emissum, velociter germina acciperent incrementum. Cumq; eum incolæ loci quasi ludum agentes, per singula quæq; loca deducerent, insidiatoris (vt credo) inuidię sub terra dehiscit, ac velut in stadiis duodecim in medium paludis, vbi nullũ prorsus possit opus efficere, fluctibus sparsis exoritur. Exemplò omnium mentes timor obsedit, & nouũ quendã aduenire regioni loci incolę prestolantur interitũ, simulq; & beneficiũ quod habere consueuerant, iugi fletu deplorant. Curriculũ igitur vnius atq; alterius anni in hac ariditate pertransiit, arescunt siti loci illius omnia quæ irrigare consueuerat. Tertio autem anno accidit, vt quidã iter agens beati Clemẽtis martyris, cuius iam suprà meminimus, reliquias exhiberet, quas Aredio ipsius vrbis præsbytero, viro in omni sanctitate religioso detulit, ad quem cùm die noctuq; vicini mœsti penderent, confisi de eius oratione, quòd si peteret Dominũ, fontẽ posset suo restituere loco, ait: Eamus dilectissimi, & si vera sunt quæ portitor noster asseruit, hæc esse Clementis martyris pignora, nunc apparebit, cùm eius fuerit virtus manifestata. Tũc cum Psalterio ad locum fontis accedit, & dictis [3] psalmis in oratione prosternitur. Positisq; sanctis reliquiis in ipso fontis aditu petiit, vt qui quondam in deserto damnatis ad secanda marmora fluminis irriguũ patefecit, in hunc locum aquas quas prius pia ipsa indulserat clementia, Clementis iterum intercessio reuocaret: ilicò vena recurrit ad aditum magnas euomens aquas, illumque quem prius tenuerat, alueum decurrendo replens, admirantibus populis. Immensæ gratiæ Domino referuntur, qui & martyris [4] virtutem prodidit, & fidelis suis orationem implere dignatus est.

Cap. 36.

3. Ecce psalmodiam & orationẽ cũ prostratione.

4. Miracula quæ ad sanctorũ inuocationẽ fiũt quanta sit eorum virtus manifestant.

DE PERSECVTIONE TRAIANI,

Per D. Gregorium Archiepiscopum Turonensem scripta.

TErtius post Neronẽ in Christianos persecutionẽ Traianus mouet. Sub quo beatus Clemens tertius Romanæ Ecclesię Episcopus passus est: & sanctus Symeon Hierosolymitanus Episcopus Cleophę filius, pro Christi nomine crucifixus asseritur, & Ignatius Antiochienśis Episcopus Romã ductus bestiis illic deputatur. Hæc sub Traiani tẽporibus acta sunt. Post hunc Ælius Adrianus Imperator creatus est. Vnde & Hierosolyma, Ælia vocatur ab Ælio Adriano successore Traiani, eò quòd eã repararit.

VITA SANCTI ANACLETI PAPAE

& Martyris, per Damasum Papam scripta.

ANACLETVS natione Grçcus, ex patre Antiocho, sedit annis nouem, menses duos, dies decẽ. Fuit autẽ temporibus Domitiani, à consulatu Domitiani decimo, & Sabini decimoseptimo, vsque ad Domitianum & Clementẽ Consules. Hic memoriam beati Petri construxit, & composuit, dũ præsbyter factus fuisset à beato Petro, seu alia loca, vbi Episcopi reconderentur sepulturæ. Vbi autem & ipse sepultus est in pace, iuxta corpus beati Petri tertio Idus Iulij. Hic fecit ordinationes duas per mensem Decembrẽ, præsbyteros quinq;, Diaconos tres, Episcopos per diuersa loca numero sex. Et cessauit Episcopatus dies tredecim.

VITA SANCTI DIONYSII AREOPAGITAE,

per Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

Habetur in eius Martyrolo. sub v. Nonas Oct.

NATALE Sancti Dionysij Areopagitæ, qui ab Apostolo Paulo instructus credidit Christo: & primus apud Athenãs ab eodẽ Apostolo Episcopus est ordinatus: & sub Traiano principe per clarissimam cõfessionem fidei, post grauissima tormẽtorum genera, glorioso martyrio coronatur, vt Aristides Atheniensis, vir fide, sapientiaq; mirabilis, testis est in eo opere, quod de Christiana religione composuit. Hoc opus apud Athenienses summo genere colitur, & inter antiquorum monumenta clarissimum tenetur, vt peritiores Græcorum affirmant.

MIRACVLA BEATI DIONYSII

Martyris, per Diuum Gregorium Turonensem Archiepiscopum scripta.

Habetur in opere eiusdē in gloriā plurimorū martyrum edito.

Dionysius Episcopus Parisiorū vrbi datus est martyr. Tēpore verò quo Sigibertus rex cum exercitu ad vrbē illam venit,& maximā vicorum eius partē incendio concremauit,quidā de primoribus eius ad basilicam antedicti martyris properat, non orationis deuotione,sed tantū vt aliquid fraudaret ab æde. Ilicò vbi reserata ostia ac vacuū templum à custodibus reperisset, pallā olosericam auroq; exornatam ex gemmis quæ sanctum tegebat sepulchrū temerario ausu diripuit,secumq; sustulit. Veniens autem ad castra,fuit ei necessitas nauigandi. Cumq; puer eius quem tunc creditum habebat,suspensis ad collū ducentis aureis,nauem cum eodē ascendisset,subitò à nullo tactus, de naui ruit,oppressusq; aquis nunquā potuit inueniri. Ille quoq; iudiciū Dei in se cernens per pueri amissionem & auri, velociter ad littus de quo digressus fuerat remeauit,pallamq; sepulchri summa velocitate restituit. Et licet hoc fecerit,tamen diem in quo hæc admiserat recurrente anni circulo nō attigit. Alius autē super sepulchrum sanctū calcare non metuens,dum columbam auream lancea quærit elidere,elapsisque pedibus ab vtraque parte quia turritus erat tumulus,compressis testiculis,lancea in latera defixa exanimis est inuentus. Id non fortuitu contigisse,sed iudicio Dei gestum nullus ambigit.

1. Pallam olosericam auro gemmisq; exornatam quæ sanctum tegebat sepulchrū, temerario ausu diripuit. Credis si hæc ornamenta Deo displicerent, quod tam seuerus vltor fuisset i ablatorem? Minime quidem.

2. Disce sanctorum sepulchra in veneratione habere.

ALOYSIVS EPISCOPVS

Veronensis candido Lectori.

PRÆTER ea quæ & ad sacrarum literarum studia ardenter capessenda, & ad grauissima quæq; pro Christi amore toleranda in hac Magni Dionysij Areopagitæ vita alacriorem reddent, hæc insuper cognita dignissima inuenies. Primum,quod ab antiquo tempore à patribus dici filiis solet,omnes videlicet sanctos Apostolos requiei sanctissimæ Genitricis Dei adfuisse, eiusque nobilissimum funus propriis manibus curasse,hoc ipsum,quod vt frequentissimè,ita etiam veracissimè dicitur,in hac historia manifestissimè comprobari. Secundū illud,tria hæc praeclarissima volumina quibus sanctæ Ecclesiæ dogmata potissimum defenduntur, nempe de cœlesti,necnō Ecclesiastica Hierarchia,ac de diuinis nominibus,ab hoc sanctissimo doctissimoq; viro sanctorum Apostolorum contēporaneo fuisse edita,quod à sceleratis quibusdā qui nunc cœlum terramque mouere conantur, impudentissimè negatur. Sed perditi homines,& à Deo alieni quid non effutiant? Vitæ huius diuinissimi patris autor est Michael Syngelus præsbyter Hierosolymitanus peruetustus scriptor, vt Suidas Græcus autor asserit in vita quā & ipse eiusdē sancti scribit, vt sic celeberrimus Antistes ter in hoc libro describatur,semel per Adonem,iterū per Syngelū,tertiò per Suidam,ne is alicubi suis laudibus defraudetur. Eloquiū scriptoris est perobscurū, ceu quod ab ipsius Magni Dionisij stylo magnopere non recedat. Verū translator vir pius & doctus,quantam potuit operam adhibuit, vt is clarior & cultior redderetur: Græcū exemplar Lutetiæ excusum, vbi sanctus pro Dei amore occubuit, Nicolaus Balserisius Præsbyter Bononiensis, vir probus,olim bonæ memoriæ Ioannis Matthæi Episcopi, viri celeberrimi & sanctissimi,qui huic Ecclesiæ paulò ante me dignissimè præfuit, Ac manuensis,superioribus mensibus donauit mihi. Quod cùm nunquā translatū fuisse cōperissem, ilicò per Basiliū Millaniū meū dilectissimum fratrem in lucem edendum curaui. Vale,& hos nostros labores tuis apud Deum orationibus foue.

VITA BEATI DIONYSII AREOPAgitæ, per Michaelem Syngelum præsbyterum Hierosolymitanum scripta,& per Basilium Millanium Casinatem monachum nunc primum Latinitate donata.

COElestem prorsus atq; diuinam linguā,eamq; ex illis,quæ igneæ ac cœlitus à Deo missæ fuêre,cuiusmodi filij Dei spectatoribus ac ministris dispertitę sunt, & angelicā vocē suppetere illi oporteret,qui de D. preconis Dionysij laudibus sit dicturus: Qui omnia continentis ac collustrantis, singularique benignitate omnia continentis

 diuini-

diuinitatis,quæ in Trinitate,quæ summa diuinitas est,quæq; substantiã omnẽ ac bonitatẽ antecellit,adoratur,& colitur,laudator fuit:Qui Dei appellationũ,& ineffabiliũ diuinorũ mysteriorũ sapientissimũ egit interpretẽ: Qui de sacro cœlesti principatu disseruit, ac diuinas cœlestis militiæ mẽtes summis laudibus exornauit: Qui Ecclesiasticorũ ordinũ,sacriq; magistratus,& cùm diuini sacrificij,tum cæremoniarũ,ac omnis diuinæ Christianorũ sapientię atq; decoris doctor,dux,& explanator fuit:Qui puritate vitę,ac omnigenæ virtutis excellentia concreditũ sibi à diuo Paulo mysteriũ eorũ quæ in tertiũ ipse cœlũ raptus viderat ac audierat,accepit:Qui Apostolorũ cœtui tempore æqualis,familiaritate iunctus,atq; in sacris certaminibus socius,& auxiliator fuit. Qui inter præsules sacratissimus,inter martyres clarissimus,diuinarũ rerũ inter theologos callentissimus,magistros omnes doctrinæ claritudine superauit.Quocirca sacer consessus,gens sancta,concio Deo dicata,vereor,ne magni huiusce luminis laudes dicere aggressus temeritatis crimen incurrã:Neq; enim si omnis omniũ,quotquot vnquã fuêre,Rhetorum vis,ac dicendi facultas huc simul adesset,huius viri diuina eloquentia præditi,cuius laudes nobis proposuimus,summã laudũ attingere,nedũ ingenij mei ad eloquendum imbecillitas pro dignitate assequi posset. Veruntamen vobis morẽ gerens qui me(quæ vestra charitas est,& in Deũ fides)ad hoc hortamini,Deo,viro sancto,itemque vobis,quicquid potero,lubens præstabo. Nã si me laudati istius viri laudũ,quæ illi congruunt, vbertate, magnitudine,atq; præstantia superari contigerit,vinci me libenter patiar.Neq; enim vllum ei qui laudatur damnũ infertur,si qui hunc ipsum laudat , ornamentis & apparatu laudandi generis superetur. Vnde igitur laudis principiũ sumã?Rhetorũ ne in scribendis laudibus pręceptis vtar(quę ab iis quæ humi repunt,labuntur,ac subinde aliter immutantur & intereunt,vt sunt genus,patria,diuitiæ,mundi huius gloria,& ambitio,peti solent)dũ illius qui his omnibus sublimior est & qualibet fama , ac humana gloria maior, laudes corrogo?An ab incorruptis potius,ac verè beatis,ac per secula duraturis laudibus ordiemur?quas ille,ex quo à simulachrorũ cultu desiuit, ob insignẽ erga Christũ verum proculdubiò Deũ animi propensionẽ,morumq; probitatẽ, ac Euangelicã institutionem, necnon luctæ labores retulit?Quã enim terrenorũ parentũ,qui luteis rebus, cũ primisq; superstitionibus sint inuoluti,natales ad verã gloriã accessionẽ illi facient,qui ab omniũ Rege Deo adoptione sit dignus habitus,& in cœlestis Angelorũ ordines cooptatus?quiq; Dei præconibus additus comes,vnà cũ Petro & Paulo sacro imperio , & Apostolica pulchritudine sit conuestitus,simulq; beatissima illa natiuitate progenitus , ac martyrij corona circundatus?An patria equis ouibusq; referta,campis, montibus , saltibus, vallibusq; circummunita,pratis itẽ,nemoribus,ac quolibet arborũ,atq; plantarũ genere constipata:fluminibus prętcrea,fontibus,stagnis circũfluens:magnitudine demũ ac ędificiorũ pulchritudine prędita:quæq; sepulchra eorũ qui hanc cõstruxerunt, vti miraculum, prætereuntibus obtendit,splendorẽ illi aliquẽ adfert, qui iã sit cœlestẽ Hierusalẽ assecutus?Cuius muri manu Domini picti sunt,vbi omniũ lætantiũ est domiciliũ,celebres cõuentus agentiũ sonus,& vna vox est exultationis . Atqui licet hæc à nobis in exordio dicta sint,nimirũ beatissimũ virũ vnũ aliquẽ ex cœlitibus qui ex hac vita migrarunt,esse statuentibus,nõ idcirco tamẽ parentũ eius aliquis obscurus fuit, neq; patriã nõ illustrem habuit,sed ne ignobili quidẽ ciuitate oriundus ciuis extitit . Quæ est enim orbis terræ pars,quæ nõ Gręciæ claritatẽ audiuerit?Aut Athenas Gręciæ gloriã,celebratã ac vbiq; decantatã ciuitatẽ,philosophorũ sedẽ,literatorũ domiciliũ ac diuersorium,quis ignorat? Vnde iste Dionysius ortũ accepit,& vbi præses nobilissimus , ac inter Ariopagi iudices primas obtinens,magistratũ vt honorarius iudex agebat,quorũ præstantia generis,& insignis gloria ab Androsione ac Philochoro Atheniẽsibus scriptoribus copiosè literis mãdata est. Hinc etiã est facilè conijcere parẽtes eius optimates,præstabiles,ac virtute claros fuisse.Neq; enim apud Athenienses elatos homines in tã sublimẽ principatũ euectus esset,nisi sapientiã,& animi ornamenta,prudentiã,iustitiam,fortitudinẽ, illustri etiã generi coniunxisset.Cùm enim Lucas veritatis amantissimus , simulque sapientissimus in sancta omniq; sapientia plena Actorũ Apostolorũ historia, de his qui Athenis beati Pauli diuino afflati numine,doctrina & prędicatione crediderant,loqueretur,atq; huiusmodi verba per excellentiã vsurpasset:In quibus erat & Dionysius Areopagita:perspicuè diuini istius luminis cùm generis excellentia,tũ virtutis,cognitionis,ac eloquentię vbertate,præstantiã indicauit.Neq; enim dixit:In quibus erat vir nomine Dionisius,perinde ac si de ignoto aliquo loqueretur,sed:In quibus erat & Dionisius Areopagita.Hinc subindicans virũ clarissimũ per omnium ora celebrari.Neq; hanc diuini sermonis breuitatem ad intentionẽ orationis propositã non magni referre quispiam arbitretur.Nam etiã si breuis sit oratio,diuitię tamen quæ inde in huius qui celebratur viri laudẽ fluũt,sunt

permul-

permultę. Nec secus enim inspector Dei Moyses, in scripto quodã creationis mundi breuissimo, cum Melchisedech, qui diuinum iuxta ritum nostrum præ se sacerdotiũ ferebat, mentionem fecisset, nec quibus parentibus ortus esset, nec vnde originem traheret, aperiens, eius memoriã, quæ per secula celebris foret, tanquam immortali monimẽto consecratã, posteris dereliquit. Agẽ (obsecro) igitur ipse, ô gaudij, & faustæ pretiosę salutis nuncie, ô ingens ineffabilis descẽsus filij Dei præco, & diuinorũ eius miraculorum, atq; rerũ magnificarũ veracissime cõcionator, ô Euãgelistarum amplissime, beatissime Luca. Age fare nobis, quinam & qualis sit iste Dionysius, & sacram tuam perquàm breuissimã scriptionẽ, qua hunc diuinũ doctorẽ in lucẽ prouexisti, nobis edissere. Hic est, inquit, inter lectissimos, ac dignitate præstãtes Gręciæ viros, pietatis cultor eximius, & Areopagitarũ cõcilij Senator amplissimus: qui nõ tam inclytus ob dignitatẽ effectus fuisse, quantũ dignitatẽ ipse clariorẽ effecisse est iudicandus. Hic est, qui nõ solùm omnia differendi sciẽtiæ ornamẽta cõplexus est, Stoicorum, & Epicureorũ, cæterorumq; philosophorũ doctissimus, & Atticè & literatè loquentiũ facundissimus, idemque eruditissimus, Rhetorũ eloquentissimus, Astronomiæ item incumbentiũ speculator acerrimus, ac in cæteris liberalibus disciplinis peritissimus, quin & quatuor præterea virtutibus summẽ ornatus fuit. Hic est, qui rectissima in iudicando trutina vsus, eorũ qui Athenis ius dicebant, iustissim⁹ fuit: idq; cùm adhuc Gentiliũ religione obstrictus, Iouisq; abominationibus inquinatus & execrando Palladis Atheniensis cultui nefariè esset addictus, fabulosis itẽ Deorũ narrationibus, vt de Orpheo legitur, qui omnia ad se Musicis cõcentibus attrahebat, fidẽ habẽs, & anili Hesiodi Theogonia libẽter detineretur illectus. At vbi gratia salutaris cũctis hominibus illuxit, Gentiliũ ebrietatis, & amentiæ tenebras eliminauit, vniuersorumq; simulachrorũ errorẽ de terra sustulit, ac vbiq; terrarũ Dei & seruatoris nostri Christi, discipuli, tanquã aquilæ quædam pansis alis euolantes, ac percurrentes, diuinę cognitionis lumine mundũ illustrarunt. Quando etiã Paulus Theologorum supremus, & diuinissimus Gentiũ Apostolus, tuba coelum vsq; pertingens, organum electũ Athenas cõcessit, vbi præconiũ, à quo salutẽ & vitã mundus acciperet, annuncians, diuinum Domini nomẽ circũferebat. Cumq; cerneret ciuitatẽ, quæ cæteris Græcorũ omnibus antestaret, simulachrorũ cultui deditam, amore diuino succensus, ardore quodã ciuitatem ingressus est, & cùm Iudæos, tũ Græcos, sapientes, & indoctos, quoscunq; obuios habuit, argumentis impetere cœpit, Iesumq; qui nos ab impostoris, homicidæ, draconisq; tyrannide, morte, ac interitu vindicarat, & mortuorũ resurrectionẽ lętis auspiciis nunciauit. At Epicureos & Stoicos varias in sectas diuisos philosophos noua, inaudita, & cœlesti sapiẽtia in ingentẽ admirationem attraxit. Cumq; Areopagi forũ petiisset, omnes cœlesti huic philosophiæ animũ intendere persuasit. Tum Dionysius cõfestim à luteo & insano quasi simulachrorũ stagno desciscens, Paulo diuinũ odorẽ exerenti adiunctus est. Ab interpretũ & scriptorũ auulsus errore prçconij veritatis adhęsit. A profundo internecionis emersit, & ad salutis celcitudinẽ euolauit. A tenebris impietatis abscessit, & ad diuinæ cognitionis lumẽ cõcessit. A vera stultitia ad verã beatitudinem properauit. Belial mortis valere iussit, & vitæ autori & principi Christo se cõiunxit. Impuritatem dæmonũ abominatus, Angelorum sanctitatem complexus est. Luteum mũdi materiã excussit, & cœleste viuendi institutum appetiit. Cùm enim speculum factus esset, radiis primæ diuinæq; lucis illucescentibus plenum idq; per Paulum qui cum Angelis de splendore sedis certabat, quippe qui Christũ qui sedet super Cherubin se regentẽ, ac intimo implentẽ lumine, haberet. Cui etiam ipse totus toto animo, cogitatione, ac corde pręceptori agglutinatus est. Hui, quàm ingens præclari huiusce viri animi propensio fuit Apostolicę illi, ac diuinũ lumẽ largienti pędicationi suscipiẽdę? O obedientẽ & illuminatissimum animũ illum, qui facillimè doctrinæ ac præceptionis Euangelicæ notas ac signa prima retinuit. O cor facile, & ab omni carnis affectu vndiq; auulsum, quod corporea omni demõstratione reiecta, salutis præconio celeriter credidit, & Paulo diuina prædicãti, cœlique cursori, ad cœlestes sedes prouehenti se coniunxit. O fertilem & pinguem terrã, rationis capacem, quæ sementem vitę sinu suscepit suo, fœcundamq; ac nobilissimam aristam produxit. Non illum cùm principatus gloria, tum amplitudo iudiciorum impediuit. Non amicorum & coæuotum cõsuetudinis desideriũ illũ retraxit. Non violentus parentum, agnatorum, domesticorúmque amor retardauit. Non insanus diuitiarum, ac possessionum variis modis implicantium furor ligauit. Non illũ corporum voluptas emolliit. Nõ delicatæ vitę, delitiarumq; desiderium illum effœminauit, sed cùm præconis vocem diuina loquentis audisset, omnia quæ oblectare mortales consueuerunt, nihili ducens, non secus ac magneti ferrum, ille confestim adherescere studuit.

Abraham quidem Patriarcham admirari solemus, cùm Deo, vt è cognatione ac patria exiret sua, extraneamq; ac ignotam peteret, præcipienti obtemperantẽ audimus, & val-

 de iustè.

de iustè.Elisæū diuinis præconiis efferimus,cùm boum iuga dereliquit,ac domesticos lares lętus dimisit,& Heliā afflatū numine peramantē sui,qui se vocârat procul,omni mora sequutus est,& sanè iute.Philippū rursus ad Iesum salutis autorē vocanrē,celeriter, nihil cunctantē accurisse,eumq; promptè sequutū laudibus extollimus,& quidē decentissimè. Quo igitur plausu,quóue genere laudū hic honestandus,ac præconiis a nobis coronādus videtur,qui nō legi Mosaicæ subditus,nec oracula prophetarū edoctus,nō historicis diuinorū prodigiorū narrationibus exercitatus, necdū vlla intuitus prætet naturā edita signa,simplicē tamē Pauli prędicationē suscepit,imperiti cuiusdā hominis,pauperis ac peregrini,qui nec oratoriæ artis ornamētis excelleret,nec vllis sophisticis propositionibus niteretur? Verùm vti sementē quandā in terrā iactam cùm primùm suscepit,eamq; in nihilū redactā intimis sensibus reposuit, & vitales fœcundæ fidei fructus demùm vberrimè tulit,vt cū Esaia propheta prouidentissimo clamāte ferè hilariter canat:Ob timorē tuum Domine concepimus & parturiuimus,ac peperimus spiritū salutis tuę,quē super terrā fecisti.Hęc sanè Lucas eximius præco,dū spiritu nobis assisteret, simulq; hanc sacrā diuini martyris memoriā coleret,percensuit,eorū multitudini,qui illā celebrāt ac dilaudāt pręses ac laudū dux adhibitus.Quæcunq; verò ex scriptis aut nō scriptis monumentis collegimus,hęc eadē cōtextis laudibus,vti quędā ornamēta florū affluentes, ac conuiuiū quibusdā quasi diuinis saporibus condientes,adsumus corā vobis cōuiuis,qui diuina libenter auditis,appositurì.Talis igitur historia longa temporū serie,quasi à patre filiis tradita, ad nos vsq; peruenit.Cùm magnus iste Dionysius tēpore quo Seruator supplicio est affectus, quādo terra cōcussa est,atque sol nō ferens opificē vniuersorū, eumq; qui ob diuinā substantiam cuiuslibet perturbationis ac interitus expers erat,ligno carne suffigi,suos ipsius radios in meridie occultasset, præ tam admirabili facto vehementer stupefactus, humanamq; cognitionē supergressus,factū illud perpēdens:Deus,inquit,ignotus carne patitur, cuius causa orbis vniuersus tenebris offusus,& turbatione cōcussus est.Protinusq; eo ipso tēpore quo tam insigne prodigiū vbiq; terrarū contigit,secum ipse cōiectans obseruabat, quid hinc significari daretur. Atqui horrēdissimi illius solis defectus ipse quoq; in Epistola ad Policarpū mentionem fecit. Cæterùm præstat orationē elegantissimis eius verbis,qui eloquentia,ac diuina quadā dicendi facultate omnes excelluit,tanquàm regiā coronam pretiosis ac lucidissimis lapidibus cōdecorate.Cùm enim Apollophanes vir Philosophus religione gentilis esset,atq; hunc beatissimū,magnanimū,& admirandū virum,qui cū necessitudine ac genere cōiunctus erat,odio prosequeretur,ac cōuiciis iactaret,vt qui ritus patrios detestaretur,& Christianorū fidē illis pręferret,coleret,amplecteretur,ac pro ipsa tāquàm propugnaculū validissimè staret,rebusq; Gentiliū contra Gentiles vteretur. Hoc conuiciū & accusatione cùm Dionysius euertere decreuisset, Policarpo,qui multis cùm pietatis,tū virtutis fructibus floreat,apud quē & sophista ille cōuicia iactauerat,hæc scribit:Tu verò Apollophanem sophistā maledicta in me cōgerere,meq; patricidā appellare dicis,vt qui Gentiliū dictis haud piè cōtra Gentiles ipsos vtar.Atqui nos hoc ipsum verius intorquere in illū possemus,quòd Gentiles aduersus diuina diuinis nō piè vtūtur,conantes per sapientiā cultū Dei diuinū exterminare. Neq; ego sanè nunc de multitudinis opinione loquor,quę poetarū scriptis gratissimè humanis affectibus intēta cohęret:Quin & ipse Apollophanes aduersus diuina nefariè diuinis vtitur. Erat enim cōsentaneū eos q veri Philosophi sunt,per hāc rerū cognitionē,quę ritè ab ipso philosophia dicitur,quęq; à Dio Paulo sapientia Dei appellata est,ad autorem cùm ipsarū rerū,tum cognitionis illorū adduci.Ac ne aliorū quàm ipsius opinionē contra institutū meū confutem,oportebat Apollophanē cùm sit sapiēs,intelligere,nihil vnquàm cœlestis ordinis & motus immutari aliter potuisse , nisi ab eo hæc rerū mutatio fieret,qui naturæ ipsius cōseruator est & autor,quiq; omnia(vt sermo diuinus habet)facit atq; transmutat. Cur ergo eū,quē rerū omniū Deum esse cognouimus,nō veneratur,& ob ineffabilē eius potentiam,qua cuncta creata sunt,non admiratur? quandoquidē sol & luna vnà cum omni cœli cōuersione per vim ab ipso immobili statu incredibiliter consistere iussa sunt,atq; ad mensurā totius diei in iisdē signis omnia cōsistunt. Et paulò pòst.Cæterùm dic ei:Quid de illo solis defectu, qui quo tēpore Dominus in Cruce actus est,contigit,ais? Ambo enim cùm apud Heliopolim præsentes simul essemus,tum lunā soli obuiā mirabiliter factā(neque enim concursus tēpus erat)& eandē rursus ab hora nona vsque ad vesperā è regione solis per diametrum incredibiliter oppositā persistere cernebam°. Cęterū & aliud quiddā huius generis in memoriam illius reuoca. Nos eni(quod ipsum ille quoq; nouit) & occursum ipsum ab Oriente cepisse,& ad solaris corporis finē peruenisse,ac demū repedasse vidimus. Rursusque nō eadē ex parte,sed è regione per diametrū, & occursus,& ablati luminis restitutio facta est.Hæc tā ingētia & incredibilia tū tēporis acciderunt,quę Christus oīm autor,qui

magna

magna & admirāda facit,quę dinumerari nequeūt,pręstare solus potest: Hęc,inquā(id si tibi licuerit illi dicito)si fieri potest,Apollophanes,mecū ipse reprehēde,qui tūtecū aderā,simulq́; oīa magna cū admiratione tecū spectaui,atq; perpēdi. Et quæ sequūtur. Cùm igitur Paulus in mediū Ariopagi prodiisset,ac omni cū fiducia loquēs diceret: Viri Athenienses in omnibus tanquā superstitiosiores vos video: pręteriens enim & cultus vestros contēplans arā quoq; reperi,in qua inscriptū erat,Ignoto Deo: Quē igitur ignorātes colitis,hunc ego vobis annūcio. Cumq́; omnē diuinam concionē percurrisset vir ille maximè suspiciendus, hunc sermonē tanquā cœlitus annunciatū suscepit,indiuiduúsq; eius assectator confestim effectus est. Ac omnibus quidē mysteriis simulq́; ritibus profanis nūcium remittēs, multiplicē dęmonū errorē detestatur,& cœlestē disciplinā capessit. Verę itē religionis institutis, Euangelicęq́; doctrinę quasi elemētis imbuitur & informatur,inculpatā fidē edocetur,& ad lauacrū baptismatis,quo innouamur,vitamq́; recipimus,accedit,& veterem corruptū hominē exuit,ipsumq́; Christū vitæ autorē induens instauratur,& pro seruo corrupto,& corruptę carnis filio,increatę ac incorruptę Trinitatis,eiusdemq́; substantiæ,cuius potentia cuncta edita sunt & creata,filius efficitur,atque ad immortalitatē,præcepta debitorū suorū remissione,transcendit: libertatis, adoptionis,hæreditatisq́; potestatis symbolis clarissimis contrariis depositis,conuestitur,& dignus qui inter perfectos censeatur,armis lucis munitur,& perfectissimis celsissimę sapiētię arcanis initiatur. Hinc ad pulcherrimam vitis culturam procedit,disciplinā Euangelicā factis exequitur,viuēdi institutū par Angelis aggreditur,& in Hierothei diuino numine afflati pręceptoris sui, de quo ipse quoq; in Theologicis scriptis summa cū laude mentionē facit, disciplinā se tradit,& eiusdē diuinis institutionibus eruditur. Porrò in exercenda continentia plurimū desudat,omnemq́; curā in eo ipso dono conseruando impendit,& fructus bonitate præcipua dignos adferre gratioso donorū largitori conatur. Contra vitæ ac salutis nostræ aduersariū decertat. Sacris enim ferè initiatus est simul atq; per baptismi lauacrū in Iordane flumine,Adę peccatū ac mortalem purgasset naturā,quod muneris ipse qui lauacris nō indigebat,innocēs & purgatus nobis impertiuit rerū oīm autor,futurorū præscius vnigenitus Dei filius,verbū dei,quod cū patre principio caret,sempiternū, eiusdemq́; substātię,splēdor glorię,& forma quę nihil à patris substātia differt. Qui cùm hominē iuxta propriā imaginē & similitudinē condidisset,isq́; inuidi hostis insidiis,qui peccatū in orbē primus inuexit,ac mulieris hortatu Dñi pręceptū propulisset,& peccato pollutus ad interitū prolapsus esset,nō illū præteriit,sed propensa patris affectione,simulq́; in hoc spiritu sancto adnitēte,ineffabili humanitatis vbertate ex paternis finibus descēdit: vnde tamē is nō discessit,qui oīa implet à nemine circunscriptus,cùm descēsus diuinus nō ex loci mutatione intelligatur. Apagè. Qua enim ratione descēdere is posset,qui & corpore caret,& nullo diffiniri,aut intelligi pacto potest? sed ea ratione,quę cōueniat Deo. Exinanitur enim ad breue tēpus diuina gloria ex certò consilio,vt me sua impleret diuinitate,ac dono illius Deus efficerer. Cæterùm Dauidicę puellę virginis vētre,quę nuptiarū expers,ac propemodū innocēs virgo semper permāsit,vti semētis subiit,carnemq́; ex illius sanguine assumēs,cū anima rationis intellectusq́; participe se cōiunxit,eamq́; sibi copulauit: & ab ipsa editus Deus carne cōpactus apparuit,duplex qui simplex erat in duabus perfectis naturalibus volūtatibus, ac operationibus,in omnibus extra peccatū,similiter ac nos mortalis,procul omni mutatione ac confusione appellatus, & post susceptā carnē vnus & ipse filius & vna substātia esse perrexit. Sub tēpore factus est,qui omnē tēporis motū trāscendit,& natura seculorū oīm est effector. Corporis itē incrementū suscepit,& ad virilē ætatē, qui perfectus,& inter erat,peruenit. Et simulac ex lauacro baptizatus emersit,contra homicidā,apostatā & planū in deuiū proficiscitur, ac tricipitē eius impugnationū machinā euertit: insolescentē,& magnificè se iactantē Tyrannū prosternit. Variū ac multiplex certaminū illius gen' irritū facit,ipsum captu admodū facilem reddit,rationē nobis ostendens,qua illi acri pugna resisteremus, & fortitudinis occasiones,quibus cōtra illum vteremur,impertit. Ad exemplum ergo vitæ optimè constitutæ suam ipsius cōposuit atq; formauit: fontem luminis, ex quo vitā primum peteremus,produxit. Indeq́; armatus gratia,& vnctione diuina perunctus,nō aliter ac luctatores contra hostilem aciem in palæstris insurgunt,aduersus infensissimum latronem, viæq́; qua itur ad cœlos,obsessorem,& insidiosum bellatorem,cōfestim opponitur,ac omnem vitæ solicitudinē abiicit. Totus diuinę resurrectionis amator & pugil efficitur. Assiduis [1] precibus die noctuq́; intentus totā noctē ducit insomnem. Carnem ieiuniis domat, & deteriorem partem præstantiori subiicit,nempe puluerē menti,& terrenā crassitudinē,quæ sensibus perinde ac nebula quædam tenebrosa solaribus sese radiis opponere consueuit,cōminuit. Hinc ad speculationis celsitudinē tollitur,libenterq́; effigies animi di- *1. Ecce sanctissimi viri Orationes, Vigilias, & Ieiunia.*

 uina.

uina,ac interior ipsius oculus,terrena omni cogitatione relicta, ad claritatem illā, quæ illinc effulget contemplandam totus euolat, & in apostolicis doctrinis præsenti animo deliciatur.Nouam itē omnē atq; veterē diuinæ legis scriptionē,idq; virtutis illius abūdantia,quæ in actione & cōtēplatione versatur,vt respirationē sibi ac cibū constituit. Hic cùm beati Pauli clarissimis oculis ostensus esset, & diuini sacerdotij gradu dignus iudicatus,Athenarū Episcopus ab ipso primus eligitur,& suę ipsius pater patriæ declaratur,rerumq; primitię,quę sunt compotes rationis, illius prudētię cōcreduntur.Oportebat enim vt ciuitas,quæ hunc ediderat,aluerat, & erudiuerat,proprio alumno,quasi germine,& eruditionis insigni prima oīm lætaretur,Christoq; exultaret,qui eis qui spiritu ex illa nati sunt,autor salutis est factus,quiq; omnibus,qui vita & ratione primas obtinēt,magnificè pręest:Nec secus ac optimus filius vitam instar pastoris cōmonstrat,docétq; quemadmodū ex Dei præscripto suos ipsa gressus dirigat,dū illam in loca pascuæ,planæ nempe ac syncerædoctrinæ,collocat:& super aquam refectionis,nimirū veræ hæreditatis,educat.O ingentē Metropolis Atheniensiū ciuitatis felicitatē,nullo suffragiorum beneficio illi delatam.Quàm verè felix,multipliciterq; beata est,quæ tantū ducē atq; mastigtū (vt Israëliticus olim populus Moysen)talemq; enixa est,atq; sortita pastorē.Etenim alter quidā Moyses denuò visus est,qui Ægyptū, caliginosum dico in colēdis simulachris errorē,nō decē plagis,sed innumeris lethalibus ardētissimisq; sacræ illius doctrinæ ac diuinæ disciplinæ sagittis transfixit,& figuratū Pharaonē cū omni eius perniciosa potestate,nugisq; hæreticis, ac zizaniis plenis,quæ à cacodæmonis ipsius fraude oriūtur,ornatissimis admirabilis eius ac omnino diuinæ cognitiōis,& eloquētiæ profunditatibus demersit.Porrò electū Christi populū à Beliar tyrannide,& à superstitiosa cultura profugum,hostibus vndiq; cōtra illū insurgentibus, solitudinis mari traiecto,& charitate instar columnæ Ignis illucescente deduxit,& nebula nimirum sanctissimi spiritus protexione custodiuit,ac ad tranquillum vsq; inculpatæ fidei portum conseruauit.Humana prorsus oīa supergressus in suprema montis virtutū specula speciosos pacē annunciantes pedes fixit,diuinamq; caliginē ingressus cum Deo familiariter est locutus,ac diuinæ manifestationis & legislationis tabulas accepit .Manibus in crucis speciē sublatis, Amalech Deo infensum in triumphū duxit.Vipereos morsos,ac insidiis dęmonū supplātatos,sagittisq; nefariè captos curat,idq; carne verbi, quod in ligno pependit,mortéq; subiit,& oppositas vires peremit,quodq; ab ipso probè veneratū & spiritu prædicatū,& adoratū fuit.Et vt alter Iosue Iordanē secat,ac peculiarē populum peditē siccis vestigiis ambulantē,portantemq; venerabilē ac sacrosanctā arcā, quæ instar illius veteris Deum cōtinet,traiicit.Detestanda Ierichondiorum argumēta,qui alieni intelliguntur,ac præsidia conspirantiū hæreticorum vario atq; multiplici pro pietate certamine prosternit,& pro diuinarum tubarum sonitu,iis quæ ex aduerso percussa euertenda erant,prædicationem instar solis illuminantē, obtendit suam: prudentemq; gubernationem quæ lucem adferret,& quæ cœlitus illi exhibebatur,contra incursum luporum rapacium,hoc est falsorum doctorum greges rationis participes deglubentium opponit. Et immortalē hæreditatem,quæ est in cœlesti Hierusalem iis qui seruandi sunt admiuistrat.Ac sicut ille Solē & Lunā in auxilium seruati diuini populi iam aggredientis terrenæ promissionis hostes expellere,sistit,festinatq; possessionem sibi promissam diuidere,& alter Dauid hostē inaniter se iactantē contra diuinum exercitū,& eius propugnatori conuicia facientē funda cùm percussisset,& facinorosum illū terræ illisisset,celeberrimā victoriā ex hostibus reportauit,innumeris plausibus ob partā victoriā exceptus ac decātatus.Hic enim cùm fortiter se gereret,fide,spe,& fiducia erga Christū innixus,petentē illū perditorem fænos inter tyrannos præualidū fortitudine,lapide duriore prostrauit: coronā victorię referens infinitis propè laudibus & cantibus pro labore assiduè cumulatur.Et aliter Ezechiel diuinarum ac mysticarum visionum spectator & interpres varietates diuinarum manifestationum,& figurarum significationem continentium describens,mentem nostram per ea quæ sensu percipiuntur,tenuissimis diuinis institutionibus ad speculationem eorum quæ animo & cogitatione cernuntur,euehit.At verò quid opus est hunc sacrū & admirandum preconem iis qui lucē adumbrant,cōparare? Pręstat hūc ipsum his cōferre,quos lux ipsa Christus per se splendere,secúmq; versari,& cōmercium habere dignatus est.Nimirū magno illi & oīm summo Petro,hic cōparandus est,cui ęternā,ac sempiternam filij generationem, quæ tota mente ac ratione cōprehendi ac diffiniri nequit. (Siquidem is cum Patre sempiternus est, ac sine principio) Pater ingenitus & principio carens reuelauit.Super quē tanq̄ petram,& inconcussum fidei fundamentū,Christus verę vitæ petra,qui omnia fecit & continet,propriam Ecclesiam fabricauit:quéq; cœlestis habitationis ac hæreditatis clauigerum, & hæredē declarauit, ac potestatē illi diuinam ligandi

gandi atque soluẽdi funes peccatorũ prębuit. Qui & Regiam Romam iis miraculis editis, quæ à Christo vberrime etiam manauerunt, illustrauit, & occiduam obscuritatem in splendorem clarissimũ commutauit. Aut etiã cõparandus tonitru filio, qui diuina & sublima, & omnibus humanis auribus ac mentibus inaccessa, quæ nec ipsis etiam cœlestibus substantiis cõprehenduntur, mundo intonuit, vt qui toto pectore in veram & perfectam sapientiam incubuerat, & ex bestis semperque fluẽtibus mysticæ ac diuinæ ipsius cognitionis thesauris fluẽta purissima hauserat. Vel Paulo eius illuminatori, & sacrificiorũ pręsidi conueniẽtius esset illũ cõparare, qui cõuexa cœlorũ supergressus est, & ea quę à mortalibus nunquam visa sunt, inspexit, & quæ non licet audire audiuit, secretissima verba. Qui in paradiso nostra veteri patria ambulauit, & beatitudinẽ, quæ illic est, vitæq; institutũ perscripsit: à qua ob propriã petulantiã, & præcepti diuini transgressionẽ extorrea facti sunt primi parentes nostri. Qui instar auis vniuersum orbẽ terræ peragrauit, & ex infidelitate ad fidẽ agrestes gentiles conuertit. Horũ enim ardorẽ diuini zeli, ac dilectionis synceritatẽ, animi mansuetudinẽ, in propinquos commiserationẽ, modestię celebritatẽ, fortitudinis & libertatis loquendi splendorẽ imitatus, & ad diuinũ cuiuslibet illorũ vitæ institutũ suã ipsius effingẽs, Apostolicã gratiã, miraculorumq; potestatẽ, propheticũ splendorẽ, & abditiora Theologię mysteria dignè à Domino retulit. Sapientiã enim, quæ ab illo ex Græcorũ eruditione collecta est disciplinæ + cœlestis, ancillã constituit, & vti prudẽs apis profanę disciplinę ornamẽta diuinę & cœlesti Theologię cõsecrauit, ac à supremo diuinę lucis fonte spiritu plenus loquutus est, & de rebus diuinis disseruit, eaq; cõposuit quæ omnẽ mentẽ in admirationẽ pertraherẽt. A consideratione enim eorũ, quę videntur ad eorũ quæ non videntur contemplationẽ cogitatione suspensus, trésque clarissimorũ cœlestiũ ordinũ Ecclesias, ac tres sanctissimos Angelicos apparatus sigillatim speculatus, non aliter ac si diuinus quidã atque cœlestis esset Angelus, & in eorũ, qui corpore carent, classem cooptatus, ordinemq; inter ipsos & sacrã pręfecturã sortitus, splẽdorem animi ad sedẽ celsissimæ diuinitatis religiosè attollit, labiisq; diuino & purissimo carbone purgatis, vnã indiuiduã in Trinitate, & in creatam diuinitatẽ, vnã Dominationẽ, quę oĩa creauit, præuidit, & continet vnã substantiã, vnã potestatẽ, & regnũ & potentiã, vnã voluntatẽ & operationẽ, & tres in vnitate hypostases eiusdẽ substãtiæ, coęternas, ac oẽs sine principio, numero quidẽ; & proprietatibus immutabilib⁹ & imobilib⁹ diuisas, cũ alioq sint inuicẽ sine cõfusione vnitæ, singulęq; cõ ppietate sua cõsiderentur, non loco, nõ cõfinio, neque qualibet circumscriptione (incorporeæ enim sunt, nec circunscribi possunt) seperatas, Apagẽ, sed Solis relationibus distinctas, diuinitus eloquitur, quatenus triplicem illorũ enumerationẽ absque inquinatione ac collisione cogitare licet, vno cultu & adoratione veneratur. Vnũ Deũ, vnũ Dominũ sibi colendũ proponit, qui in tribus hypostasibus adoratur & colitur, dũ ad vnũ principiũ, & causam, Filius & Spiritussanctus referuntur. Et vt filius quidẽ ante omnia secula à solo Patre, siue ab illius substantia, & solo, & vnicè, sine corpore, sine affectu, sine tempore natus sit. Rursus verò Spiritussanctus ab ipso solo Patre descenderit, & per Filiũ processerit, & hominibus se ostẽderit, vnius principatũ edocẽs, non quẽ vna persona circumscribit (fieri enim non potest vt aliquid secũ dissidens diu perduret.) Sed quẽ naturæ par honoris conditio, & eadem consilij concordia, & idem motus, & ad vnũ ex seipso conspiratio, costituit.

+ Vides hæretice etiam prophanæ Græcorũ disciplinæ ornamẽta, diuinæ & cœlesti theologiæ cõsecrata fuisse ab hoc sanctissimo viro, collectamq; ex Græcorũ eruditione sapientiã disciplinæ cœlesti ancillã constitutam fuisse.

Vide pro hac doctrina processionis spiritus sancti D. Thomã in pri. parte, quæst. 37. art. 3. ad secũdũ.

Sed ego dũ magni huiusce Theologi [1] excelsissimam sapientiã humilibus tenuitatis nostræ loquutionibus ostendere pertento, similis ei videri possim, qui cotula velit abyssum exhaurire. Extat enim liber diuino splẽdore plenus, qui radios verborũ cœlestiũ luce solari clariores emittit, quibus tũ falsi nominis scientię qua necatur anima, caliginem expellit, tũ recta & diuina dogmata tutò manifestat & explanat. Nõ solùm enim nugamẽta, & prodigiosa mẽdacia, quę à semẽte zizaniorum Apostolorũ temporibus supersata sunt, hęresi plena radicitus auulsit, verùm etiã impias blasphemias atq; deliria omnia quę in posterum cõtra sanctam parisq; potentię Trinitatem, contraq; verbum Dei hominem factum, nempe Christum seruatorem nostrũ, & quæ contra Christiani nominis plenitudinem, & contra [2] dedicationẽ & adorationẽ sanctarũ & venerabiliũ imaginũ in sacris Ecclesiis & sedibus Apostolorũ per vniuersum terrarũ orbẽ irrepserãt, funditus abstulit. Siquidẽ Deus palã huius ipsius lingua ancipiti quouis ense acutiore eminus euulsit & incidit, quodlibet veneniq germenq: seminũ hęreticorũ corrupit. Cęterùm Euangelicarum & Apostolicarũ pręedicationũ, & traditionũ veritatem confirmauit, ac stabiliuit. Proinde vt fulgentissimæ diuinæ pręedicationis illustris ac insuperabilis eius elocutio demonstretur, illius verba recitanda sunt, quibus dũ de diuinitate, quæ tribus personis nempe vna trinitate continetur, deq; vnigenito filio Dei, loqueretur, per manifestationem, quę homi nibus ob natiuitatẽ eius ex virgine contigit, vsus est. In explicatione enim diuinorum nomi-

1. Tu qui dicis Cœlestis, ac Ecclesiasticæ Hierarchiæ, nec non &, De diuinis nominibus libros, non esse Dionysij Areopagitæ, vide ex hoc loco in quanto errore verseris.

*2. Vides D. Dionysiũ sustulisse funditus impias blasphemias contra dedicationẽ & adorationẽ sanctarũ et venerabiliũ imaginũ, quæ in sacris Ecclesiis & sedibus Apostolorum per vniuersum terrarum orbẽ tradita sunt. quid hic dicere possunt hæretici

nominũ hæc dicit: In omni ferè diuini sermonis tractatione summam diuinitatē sanctè celebrari videmus, vt Monadē quidē, & vnitatē ob simplicitatē, vnitatemq; eximię eius naturę partitione carentis, ex qua tanquā vniente potestate in vnũ redigimur, nostrisq; quę mutationi, partitioniq; sunt subiectæ, naturis (quod humanũ excedit vsum) cōplicatis, in monadē diuinā effigiem referentē, vnitatemq; Deũ imitantē, colligimur. Vt Trinitatē verò ob demonstrationem in tribus personis fœcunditatis eius, quæ est supra humanũ modum, ex qua omnis à patre cognatio in cœlo & in terra est, & nominatur. Vt causam pręterea rerũ omniũ, siquidē omnia per bonitatē eius, quę vt sint, omnibus elargitur, in lucē sunt edita. Sapienté itē atq; pulchrā esse perspicimus, quoniā ex his qui sunt quę cunq; naturę suę propria seruant incorrupta, diuinę oīs harmonię, sacriq; decoris sunt plena. Cæterùm mirũ in modũ ab humanitate commendamus, quoniā in vna ex eius personis naturā nostrā verè penitusq; coniunxit, reuocās ad se, sibiq; adiungens humanā imbecillitatē, ex qua simplex Iesus ineffabiliter est compositus, & qui sempiternus est, temporis assumpsit incrementũ, atque intra naturam nostrā factus est, qui omnē cuiuslibet ordinis naturā (quod humanũ morē supergreditur) antecellit, nulla tamen propriæ naturæ mutatione facta, aut confusione. Affinia præterea sunt hisce, quæ de Domini ad homines descensu ad Gaium scribit. Qua ratione (inquis) Iesus, qui omnia transcēdit, omnibus hominibus naturæ communione copulatur? Non enim vt autor hominũ hoc in loco homo dicitur, sed quòd tota ipse substātia homo verè existat. Nos verò Iesum nō humano more diffinimus: neque enim homo tantũ est, nā si esset tantũ homo, naturā hominũ nō excederet. Sed verè homo est qui cùm præcipuè humanitate sit insignis, homines cęteros antecellit, ac iuxta homines ex hominũ substantia, qui substantiā omnem egreditur, humanā carnē assumpsit. Porrò nihilo propterea minus hac ipsa, quæ substantiæ vim omnē superat, natura perquàm plenus est, qui nimirũ substantiā omnē huiusmodi naturę celsitudine semper excellit. Cumq; verè ad substantiā descendisset, qui qualibet substantia maior est, substantiā nostrā accepit, & supra hominē, quæ hominis propria sunt euexit. Id virgo admirabili nouitate pariēs manifestat, & aqua instabilis, dũ materialiũ ac terrenorũ pedũ sustinet pondus, nec cedit, sed admiranda potentia instar solidæ materiæ subsistit. At reliqua, quæ sanè permulta sunt quis recensendo percurrat? quibus qui accuratē & vltra humanũ modũ speculatus fuerit, ea quoq; quæ in humanitate Iesu affirmant, protinus agnoscet vim præstantissimæ negationis habere. Et vt breuiter dicamus neq; homo erat, nō tanquā humanitatis expers, sed tanquā ex hominibus ortus homines excellebat, homo super homines factus. Ac deinceps neq; diuina vt Deus, neq; humana rursus vt homo faciens, sed Deus homo factus, nouā quandā summamq; agendi potestatem nobis impertiuit. In tractatu verò de sacro Ecclesiæ principatu speculatione de diuina vnguenti consecratione explicans, ait: Non igitur sacratissimus diuinarum substantiarũ ordo ignorauit Iesum Deũ maximũ è cœlis vt sanctificaretur descendisse, verùm ad humanā naturā sese ob diuinā ac ineffabilē eius benignitatem sanctè deiecisse, ipsum intelligit, & à patre, seque ipso, ac sancto Spiritu, humano more sanctificatũ cernēs, propriũ nouit principiũ in his quæ summa potestate per substantiā, quæ nullo pacto immutari potest, efficit. Quare sacrorũ signorũ traditio sancto ac diuino seraphin circunstat vnguēto, dum Christũ in nostra verè penitusq; humanitate immutabilē agnoscit atque describit. O sanctissima labia talia proloquuta. Quàm verè in ipsis effusa est gratia donorũ Spiritus sancti, à quo dona in eos qui cùm animo, tũ corpore diuinè perpurgati sunt, proficiscuntur, quæ pontifex hic sanctissimus est consequutus. O linguā rebus diuinis explicandis, sacrisq; pandendis maximè necessariā, quæ recondita hæc & arcana mysteria planissima nobis effecit. Verè (vt diuinũ habet eloquiũ) calamus scribæ velociter scribentis appellata est O clarissimā mentē, quæ huiusmodi cogitationes, quæ omniũ sensum atq; sermonē antecellunt, edocta est, & diuinitus illustrata. Quæ enim mēs acutissimè & diuinè perspiciens, non omnē hæreticorũ infensissimā cōtemnet aciē in breuissimis diuinorũ horum verborũ presidiis prostratā atq; consumptā, tanquā multitudinē inter molestissimas quasdā vulneratorũ voces sanguine puluereq; fœdatā? Hęc sanè & quidē admodũ exigua in illius pulcherrimis diuinæ doctrinæ hortis, quasi flores à nobis excepta sunt, vt excellētiā cœlestissimę ipsius Theologię, & incōparabilis ac clarissimæ diuinæ illius assertionis de vera & incomprehensibili fide laudarem. Porrò sapientiā atque scientiam, qua cùm in gubernando, tum in pascendo grege sibi concredito visus est, quibus pro dignitate ornare laudibus possem? ex quo enim puppi gubernator insedit, apprehenso temone, vndique ventorum incursus vigilanter explorat, procellasq; procul quidem ac sępe etiā proximè irruentes pręcauet, vectoresq; tutos reddit, turbinis incursiones anteuertit, rudētibus vela subducit, atque remittit. Cæterùm ad secundos ventos attollit, rursusq; velut opportunè apo-

nè aperiens nauim clauo subigit, nauigationemq́: carina vnda personante, secundoq́; in puppim vento exufflante, lætus perficit. Quòd si alicubi procellosa tẽpestas ingruat, nauim arte quadam singulari superiorẽ vndis constituit, & incolumem seruat. At si quando venti reflare desierint, altaq́; tranquillitas vniuersam sedauerit tempestatẽ, neq; ita quieti se aut sopori dedit, sed remigibus nauim remis subigere imperat, hortaturq́; oĩno vigilare, vt cùm pericula nauigantes effugerint, peracta nauigatione cũ mercibus portũ intrare fœliciter possint. Non secus etiam ac caprarius aliquis feras perniciosas & grassentes, cuspide, funda, virgaq́; pastorali arcens, si mediis noctibus incursiones facere tentent, facibus telisq́; igneis territat, custodit autẽ oues vbiq; oberrãdo, illas à noxiis pascuis submouens, & vtilibus atq; amœnissimis adducens, quod firmum est atq; sanũ, cõseruat incolume, collapsum verò & ęgrotans, aut fractũ aut vulneratũ dirigit, cõstringit, vngit, & reparat. Plerunq; enim ab vnguib⁹ & ore ferarũ rapaciũ, quod raptũ est neq; penitus est peremptũ, sed adhuc spirat, & palpitat, auellit, recreat, & tanquam de morte ad vitã reuocat. Hoc modo sapientissimus iste gubernator Ecclesiã vt nauigiũ nuper compactũ in medio mari fluctibus vndiq; ingruentibus regere aggressus est, & gregis nuper nati, qui cõpos est rationis, præfecturã gessit. Simulachrorũ itẽ insania vehemẽter ingrauescẽte cùm tyranni, tũ stultorũ mundi sapientũ, ac Rhetorũ, qui contra eos qui ex Iudaica & vmbratili legis obseruatione Gentiliq́; impietate ad sanctã Christi fidẽ transplantati sunt, crudelius q̃ feræ desæuiunt. Pręfectus laudatissimus, & generosissimus Christi pastor, & Apostolica præfectura sanè q̃ dignus declaratus est, & electũ Dei populũ perspicaci, vigili, ac intrepido aĩo rexit, & feritatẽ eorũ qui profani & alieni à fide prædicationi aduersantur, purissimarũ precũ crebritate ac loquendi libertate, sanctarumq́; manuũ extensione, necnõ assiduis erga Deum qui ipsam frangere feritatẽ potest supplicationibus cõmutauit. Porrò eorũ qui amicitiã pretexunt cùm nihilo sese pessimis hostibus melius habeant, ouium quidẽ pellẽ exterius, lupi verò habitũ interius circũcincti, insidias animo struunt, perspicuũ omnibus dolũ & fraudẽ fecit. Propositiones verò, intẽtiones, ac oppositiones sophistarũ, Rhetorumq́; cõtra seruatoris doctrinã differentiũ, ac dialecticis dicendi rationibus, sophisticisq́; ac Rhetoricis argumentis vtentiũ, araneæ telã, quæ dissolui ac frangi facilè possit, existimabat, & eorũ noxias cauillationes atq; problemata singula dilacerabat, & facillimè dissoluebat. Quin etiam aduersus vitæ salutis hostes, Dei & Regis nostri Christi potentia, quæ omnia potest, vigilans perdurabat, fremitus illorũ cõprimens, & falsi nominis scientiã refellens. Atq; maximi quidẽ referre existimabat, si cicatrices impietatis & abominationis, quæ perperã antea inustę fuerant, à discipulorum animis aboleret, & diuinę pietatis, cœlestisq́; sapientię pręcepta illarũ loco imprimeret. Neq; vero eorũ quę tradiderat atque docuerat, fructus (vt aliquis existimare posset) repetere negligebat: minimè verò: quin diuinorũ sermonũ mysteria, quę non rectè factis niterentur, arboribus foliorũ quidẽ vbertate ornatis, cęterùm sterilitate laborantibus similia esse asseuerabat, & fidẽ sine operibus mortuam esse docebat, istudq́; in primis doctrina illius spectabat, vti fideles mandatorũ sese obseruationibus decorarent neq; vllũ aliud certius argumentum syncerę & stabilis in Christũ fidei & dilectionis existere dicebant, admonens vt horrẽdũ futurũ iudicium pertimescerẽt, in quo quisq́; prout vixerit, aut egerit, rationẽ est redditurus, [3] & eũ qui rectã fidẽ custodierit, vitã Christiano viro consentaneã egerit, incorrupto iudici rectè factis placuerit, perpetuã bonorũ verè beatorũ voluptatẽ percepturũ. Qui verò optima vitę instituta & opera fidei nõ abiũxerit, sed hãc vitę turpitudine contaminarit, iustas hũc proprię amẽtię pœnas daturũ; & seuerissimo ac perpetuo cruciatu torquẽdũ aiebat. Oẽs docens, instituensq; iuxtà Euangelicã viam & Apostolorũ traditonẽ ambulare atq; viuere, oportunè prædicationis mensuram in iudicio disponens. Nam infantes habitu, recensq; natos lacte, hoc est, simplicioribus, & primis elementorum rudimentis, ætate verò perfectos, qui virilis cibi capaces essent, vtpote qui corpore simul & animo probè antè essent purgati, perfecta & arcana sapientia nutriebat. plus [4] moribus, quos in seipso præmonstrabat q̃ sermone docens, optima virtutis forma gregi factus. Commune enim Ecclesiæ corpus, quod multis, variisq́; cùm gentibus & moribus, tum institutis & legibus constat, ipse simplex, multiplex, & varius gubernabat. Simplex quidem rectitudine & veritate, ab omni versutia & fraude alienus existens: Varius autem, omni rectæ administrationis & præfecturæ artificio aptam singulis curationem, & viuendi rationem adferens: & vni quidem ægrotantium vnam, alteri verò alteram salubrem medicinam sapienter necessarioq́; admouebat. Nam & currentes hortabatur, vt eorũ quæ retrò sunt obliti, ad anteriora extenderentur: rursus torpentes ignauosq́; ad imitationẽ probè currentiũ impellebat. Quod si ouis ab ouili aliqua exiliisset, longeq́; aberrasset, in solitudinibus circũeundo inuestigabat, fistula & pastoralibus cantionibus reuocabat, omniaq́;

pera-

3. Vides hæretice, quod hæc est fana Sanctorum omnium, ac totius Ecclesiæ doctrina, non sufficere solam fidẽ ad salutẽ, sed requiri etiã bona opera, & vitã Christiano viro consentaneam.

4. Hoc est optimũ docẽdi genus, plus operibus instruere quã voce.

peragebat & patiebatur, vt quę errauerat, seruaretur. Manũ verò iis qui à recta via deflexissent, porrigebat, & humi iacentes erigebat. Cæterũ quàm iustè delinquentes insolentesq; & auersos à disciplina reprehenderet, quomodoq; eos qui à proximis iniuria afficerentur, opprimerenturq; vindicaret, quantaq; in delinquentes clementia vteretur, cũctis pœnitentiæ portas pandendo, dum eos qui conuerterentur, libenter hilariterq; tanquam Christi imitator admitteret, & Nouati duritiẽ ac superbã elationẽ, vbi primùm verbum Dei prædicare aggressus est, à sacris mœnibus ablegaret. Oratio narrationẽ eorũ quæ à Demophilo audacter dicta sunt, leuiter attingẽs auditoribus declarabit, permittẽs vt ex lectione eorũ quę pastor admirandus ad illũ scripsit, plenius instruantur. Demophilus iste vnus ex ministris illis, qui à Dionysio diuino institutore sacris initiari erant, ex prouincia Athenis subiecta oriundus, per sacrã eius sanctamq; manũ impositionem minister ordinatus fuit. Gæterùm qui censentur hoc ordine monachi appellantur, hoc cognomine illo maximè tempore nuncupati, qui ad portas templi iubebantur assistere. Igitur cùm propriũ hic pręsbyterum tyrãnicè oppressisset, in adytaq; quo procedere illi nõ licebat, insiliisset, ab altari quoque ac hominũ consecratorũ loco illũ submouit, neç sine conuiciis ac contumeliis expulit, quasi egrè ac molestè ferens sacerdotẽ imitatorem Christi, post peccata quendam pœnitentiã agentem admisisse, quẽ vti impiũ aliquem ac scelerosum Demophilus arbitratus, calce expulerat vtcũq; ille rubore perfusus fateretur ad medicinã se malorũ accessisse, sibiq; ignosci rogaret. Cumq; Demophilus prorsus illũ repulisset, magnũ quiddã sibi visus est præstitisse. Itaq; magnificè glorians maximo pastori quæ parata essent communicat, ad quẽ epistolã illã maximè vtilem ac sapientissimã, omni virtute ac disciplina refertã vir diuinissimus scripsit, qua inenarrabilem benignissimi Domini nostri Iesu Christi circa nos præsertim pœnitentiam agentes misericordiã, & suam ipsius Deo similem commiserationem declarauit, horrenda historia in mediũ allata, quam vobis, qui ingenti animi ardore gesta laudatissimi patris gloriosa libenter audiri consueuistis, proponam. Si liber (inquit) diuinã sancti cuiusdã viri visionẽ memorabo, neque irriseris: vera enim dicã. Cùm aliquando Cretam appulissem, sanctus Carpus hospitio me suscepit, vir si quisquam alius, ob ingentem animi puritatem diuinis speculationibus aptissimus: qui nec sanè prius [5] sancta mysteriorũ sacrificia aggrediebatur, quàm inter primas preces, quæ ante sacrificium peraguntur, sacra illi ac propitia visio apparuisset. Ipsum igitur (vt idem aiebat) infidelis quidam aliquando tristitia affecerat. Tristitia autem hęc erat, quod quendam ille ab Ecclesia ad impietatem abduxerat. Cùmque Hilariorum ab ipso festi dies agerentur, & pro vtrisque (vt virum bonum decebat) preces effundere, Deumq; seruatorem in auxilium accipere debuisset, vt alterum quidem ab errore conuerteret, alterum verò benignitate superaret, nec omni vitæ tèmpore ab admonendo desistere, vt eos hac ratione ad Dei cognitionem adduceret, & quæ in controuersiam venerant, tandem aliquando iudicarentur, vt quæ temerè per audaciam patrata essent, iure legitimo emendare cogerentur: is (cùm id non prius sibi cõtigisset) nescio quo pacto tum magno quodã odio ac amaritudine, animo intabuit, itaq; male affectus (erat enim vespera) obdormiit. Cæterùm media nocte (ipse namque consueuerat hoc tempore ad diuinas laudes apud se vigilare) surrexit, cùm neque somnos ipsos: nam & multi, & crebiò interrupti fuerant, absque perturbatione cepisset, nihilo cœcius ad diuinã colloquutionem stans, indignè tristabatur, & molestè ferebat, non esse iustum asserens, si viri impij, quique peruerterent vias Domini rectas, viuerent. Et cùm hæc diceret, Deum obsecrabat, vt fulmine aliquo amborum vitas sine vlla misericordia prorsus abrumperet, Quæ cùm dixisset, confestim sibi visum esse videre referebat, domum in qua erat, primùm quidem à summo culmine permotam, in duas partes mediam diuidi, ac rogum ante se magni luminis, & hunc (locus enim deinceps sub diuo esse videbatur) è cœlo ad se vsque deferri, cœlum verò ipsum apertum, & super dorso cœli Iesum, cui innumerabilis Angelorum multitudo humanam effigiem prę se ferentiũ assistebat, & hæc quidẽ supernè vidisse, admiratumq; esse Carpus aiebat. Cùm verò in terram oculos deflexisset, solum ipsum instar immensi ac profundi cuiusdam hiatus discissum se vidisse dixit, & homines quidem illos, quibus malè imprecatus fuerat, ante se, iuxta os hiatus illius cõsistere trementes ac miserabiles, vt parùm abesset, quin præ pedum suorum inconstantia iamiam deijciendi viderentur: verùm sub hiatu serpentes sursum repere, & circa pedes illorum sese mouentes, interdum quidem in spiram contractos, simul in grauare atq; pertrahere: interdum verò dentibus, caudisq; adurentes, irritantesq;, vt qui in voraginẽ illos præcipitare omnino molirentur. Fuisse etiam viros quosdam, qui in medio pro serpentibus contra viros simul irruerent, perturbarent, impetum simul facerent ac ferirẽt. Porrò illi iamiam casuri videbantur, alij quidem inuiti, alij verò voluntarij, cùm à malo

5. Quid hic appellat Dionysius sancta mysteriorũ sacrificia, nisi Missæ celebrationem? Vt eos confundat qui nostro tempore negat missam esse sacrificium.

sensim

se lætatum,ac superiora neglexisse dicebat,molestè verò grauiterque tulisse , quòd needum cecidissent,sæpeque cùm in hoc negotium incumberet,nihil profecisse,ac propterea indignatione affectum illis imprecatum esse . Moxq; cùm sursum oculos eleuasset, vidisse rursus dicebat cœlum,vt prius viderat,Iesumq; factum illud miseratũ de excelsa illa sede surrexisse,ac ad eos vsq; benignam illis manum porrigentẽ descendisse. Angelos item cum ipso simul alium aliundè assumentes,pro viris illis restitisse,Iesumque Carpo, manu adhuc extenta,dixisse: Deinceps me hostiliter percute , paratus enim sum denuò pro hominibus iterum seruandis mortẽ oppetere. Hoc mihi perantiquũ fuerit , dum ne cæteri homines peccent. Intuere præterea num vsui tibi futurũ sit,hoc in hac voragine, & cum serpẽtibus domicilium,cũ Dei,ac bonorũ,& humani generis peramantiũ Angelorum consortio permutare. Hæc sunt quæ ego audiui, veráq; esse credo. Omnino sanè in admiranda diuina illa visione,amplissimi sacerdotis clementiam circa genus humanũ non minus admirati estis,quàm clementissimi erga nos summi ac maximi sacerdotis Christi benignitatẽ. Hac audita vehementer etiã admirabimini, si Apostolica certamina cursusq; atque dona cœlestia audieritis, quibus illustris factus per totum orbẽ terrarum emicuit. Non enim Atheniensium solùm pastor & magister fuit,sed magister magistrorũ, pastor pastorum,causarum cognitor,& legũ lator fuit. Neq; in Græciæ finibus cursus illi terminatus est,sed vsq; Illyricum Paulum ducẽ suum & sacrorum institutorẽ proximè sequutus est. Cùm enim Apostolicã gratiam & signorũ potestatẽ accepisset,instar Apostoli vbiq; tanquã auis percurrebat : Euangelium veræ vitæ prædicabat,sagenis Apostolicis retibusq;,quibus viui homines caperentur ex ignorationis profundo erroris caligine oppressos ad veritatis lucẽ prouehebat. Nã quòd iis quibus per varias regiones atq; insulas Ecclesiarum præfectura officiumq; concreditũ erat,tanquam doctor & alius quidam summus Apostolus,exemplaria doctrinæ, & monita recondita proponeret , apertè declarant decreta illa diuina & mystica præcepta quæ ab ipso tradita leguntur sanctissimis Ephesiorũ,Smyrnensiũ,atq; Cretensium præsulibus, Timotheo,Polycarpo,& Tito, quos ipsa sacrosanctæ Ecclesiæ fundamẽta,Apostolos,loquor,in Episcopos antea designarant. Quòd verò cursum etiã Apostolicũ perfecerit,& admirandis editis miraculis diuinitus gloriosus apparuerit,multa quidẽ & alia fidẽ facient,quibus sequẽs oratio,quasi in transcursu manifestando percurret,grauia certamina,quæ ille fortissimè dimicauit . Sed in primis nubes illa quæ ab Occidentis partibus abreptũ sublimẽ ipsum abstulit,perque aërẽ ambulantẽ & elatũ abduxit,vti etiã summos Dei inspectores , & Theologos Apostolos,alium aliunde repentè è finibus terræ in celeberrimã communẽ omniũ Christianorum matrem Hierusalẽ asportauit,& in excelsa diuinorũ mysteriorũ arce Sion Ecclesiarũ matre,cæteris Christi discipulis copulauit,cùm Dei matris innocẽtissimæ corpori iusta persoluerentur,quod ob editum filij Dei partũ,qui ex ipsa natus est,& ortũ carnis ineffabiliter accepit,cum eáq; familiariter vixit,magnis honoribus auctũ à cœlestibus Angelorũ ordinibus plurima cũ pompa elatum est. Et ipsius delubrũ mirandũ in modũ extructum sanctissimis * diuinisq; Apostolorum capitibus & manibus ex Sion in Gessemani translatũ,linguis diuino spiritu percitis,igneis ac diuinissimis laudatũ,& gloria cumulatum est. Hinc Virgo integerrima,quæ omnibus cœlestibus potestatibus sublimior est , & omni creationi dominatur,post celebratã eius memoriã ad sublimiurẽ cœli requiem est assumpta. At diuini ipsius præconis verba audienda sunt: Neq; enim de Angelico ac decentissimo choreæ illius per aërem euolantis aduentu testis alius fide dignior inueniri posset. Et sanè hoc ipsum quoq; perquàm accuratè à nobis obseruatũ est,vt quæ præceptor ipse diuinus manifesta demonstratione tradidit,nos nõ attingamus,ne idipsum tractaremus,eloquia quæ ab ipso proposita sunt,repetentes. Siquidẽ apud Præsides nostros numine afflatos,& nos (vt ipse nosti) & pleriq; ex sanctis fratribus nostris ad visendum corpus illud,quod vitæ nobis principiũ attulit,Deumq; suscepit,cõuenimus. Aderãt præterea Iacobus frater Domini,& Petrus summa,& maximè veneranda Theologorũ maiestas. Deinde visum est,vt omnes sacri præsules post visionẽ illam,præpotentem diuinæ imbecillitatis benignitatẽ pro viribus quisq; suis celebraret. Porrò post Theologos , oẽs (vt nosti) sacros doctores superauit totus admiratione plenus,& præ stupore extra se positus,& eorũ quæ laudabat,communione affectus. Idcirco ob ea omnia,quæ audita sunt, & oculis perspecta siue intellecta,seu non intellecta,numine afflatus esse,& diuinus laudãdi magister est iudicatus. Quid si ea tibi quæ illic diuina ratione tractata sunt,eloquar? Etenim nisi mei penitus sim oblitus scio me partes quasdã diuinarũ illarũ laudationũ abs te sæpius audisse. Quamobrem nullus dilectissimi,orationi fidem habere detrectet,cùm eos qui circa Cornelium fuêre,animo reputauerit,nam & illi non aliter ac qui cũ Petro, Ioanne,& Iacobo fuerũt,gratia sancti spiritus sub forma linguarũ impleti,linguis loquuti sunt,

Ecce verum quod vulgo dicitur,Apostolos omnes sanctissimæ dei genitricis exequijs interfuisse, diuinisq; illorum capitibus & manibus eius funus fuisse elatum.

Hierotheum ind[?] stitutorem suum intelligit.

ti sunt,& edendorũ miraculorum potestatẽ acceperunt. Quomodo enim qui quoquouersum erãt dispersi,atq; alius aliò hospitiũ dirigere, & munus Apostolicũ exequi mãdatum habuerant,sic breuissimo tempore iuncti simul cõuenissent, nisi vehiculo diuino nubi simili quisq; dignus habitus esset? Et quidẽ omnibus,qui in initio salutaris prædicationis in vera fide ambulantes ab ipsa diuina luce illuminati sunt,genera linguarũ,sanitatum dona,diuersarũ virtutum operationes abunde à spiritu cœlestium donorum largitore,& boni totius fontẽ,nedum magno illi Dionysio Apostolorũ coæuo sunt impertita. At sacra inuicti ipsius martyrij tuba,oportunẽ sonans,diuina ipsius certamina ingredi,ac intueri hortatur, orationemq; ad gloriosa ipsius facinora celebranda transferre. Veruntamen antequã de martyrij ipsius progresibus dicere incipiamus, illud benignos auditores scire oportet,quòd scripta Deo plena diuini præconis,sacriq; martyris cuius laudes nobis proposuimus,sequentes,beatũ eius agonẽ in postremis Traiani regni diebus fuisse accepimus. Nam in quarto narrationis de diuinis nominibus,capite,vbi amoris appellationem laudat,dicit: Iã verò quibusdã ex nostris sacrorũ tractatoribus visum est, amoris nomẽ,quàm dilectionis esse diuini*. Scribit enim & diuinus Egnatius: Amor meus cruci suffixus est. Hoc enim verbũ diuinus Egnatius extremo supplicio Romę dimicaturus,ac leonibus imperio Traiani regis cibus proiiciendus,circa nonũ Regni ipsius annũ,desęuientis contra Christianos pietatis amantissimos,Romanis per epistolam scripsit. Vt hinc liqueat,sub finem tyrannicæ sæuitię(vt pridẽ diximus) Dionysiũ sacrorum interpretẽ mortem occubuisse. Verùm cùm ad beatissimum Ioannem scriberet tonitrui filium,ac omnibus cùm terrenis,tum cœlestibus sublimiorem,qui de rebus diuinis instar tonitrui loquutus est,quiq; in Pathmo,edicto Domitiani post Titum fratrem eius Regnũ adepti, (ambo enim Vespasiani filij fuẽre)exulauit,cùm circa vltimũ regni eius annum contra fideles desęuiret,prophetice hoc(cùm futurorũ prædicendorum gratia insignitus esset) prenunciando dixit: Nos certè nullum infortunium priuabit Ioannis radio omnia collustrãte,nunc quidẽ memoria & innouatione tuæ veræ Theologiæ consequentes, paulò verò pòst(dicã enim,etsi hoc temerariũ videatur) vobis ipsis coniungendos. Sum autem omnino fide dignior,si ea quæ à Deo didici,quæq; tibi præcognita sunt,etiam dixero, quòd ex Pathmi carcere liber dimitteris,& in Asiæ regionẽ reuerteris,ibi imitanda rectitudinis exẽpla peracturus,& ea posteris traditurus. Domitiano igitur nõ multò pòst vita functo,iuxta oraculũ summi Patris Apostolicis & Propheticis donis insigniti, Nerua regnũ adeptus,eos qui in exilio erant,reuocauit. Tum verò Euangelista quoq; maximus in Ephesiorũ Metropolim ciuitatẽ reuersus est,& oraculũ rei euentu comprobauit. Porrò cùm iam Nerua ipse quoq; decessisset,qui habenas Romani principatus moderabatur,imperiũ ad Traianũ Regẽ deuolutum est,qui contra Scythas, Thracesq;,ac quãplurimas alias gentes parta victoria elatus,existimauit nemini imperare posse,nisi etiam venerandã,ac piam Christianorum congregationem cultui & adorationi dæmonũ, qui sunt detestanda simulachra,subderet. Proinde atrox illis bellũ indixit,& vniuersam eius ditionẽ cruore martyrũ,quoquouersum sęuissimis quæsitoribus dimissis,inebriauit,mãdans,vt ipsi omnes Christianos simulachris sacrificia facere improbè cogerent,nõ obtẽperantes autẽ omni suppliciorũ genere interimerent. Beatus igitur, terq;,sæpiusq; beatus Dionysius septuagesimũ ętatis annum agens, per mille opprobria, tormenta,bella, & pericula mortis,cùm à suæ gentis hominibus,tum interdum ab fide & religione cõiunctis,domesticisq; philosophis,præsertim incipientibus,transiuit, & tam ingenti barbarorũ ac gentilium in colendis simulachris insanientiũ multitudini, necnõ ferocissimæ impiorũ ac crudelium Hebræorum dispersioni expositus, cursum duplum peregit eius, quem Paulus,qui multũ decertauit,quiq; cœlis illatus est,fecerat,quatenus presertim ad temporis longitudinẽ spectat,& varios populos,quos signis & prodigiis ab ipso, virtute sancti spiritus editis,fidei,quæ in Christũ est, conciliauit: dum primæ persecutionis longissimos,ac molestissimos cursus peragerat,quos persecutorũ primus,& omnium quotquot vnquàm regnauerunt,pessimus atq; impurissimus Nero contra Christianũ populum excitauit,qui & summos Christi discipulos de medio tulit. Reliquas verò tepestates,quæ subsecutæ sunt,quas insania Domitiani cõtra fideles adduxit,cùm fortiter pertulisset,in omnibusq; probatus apparuisset,celeberrimã gloriam retulit. Quare fama velox quocunq; permeans clarissimum eius nomen asperrimis Traiani auribus insonuit, Apostolicũ eius cursum,quem vbiq; velocem ambierat,instar tonitrui annuncians,multum item sudorem,laborẽ,potestatem,cùm in verbis, tum in factis, quibus diuinissima & salutaris fides prædicata signis atq; miraculis ab ipso admirabiliter editis confirmaretur,atque dilataretur,gentilium verò superstitionem & cultum simulachrorum infamari atque dissolui. Quas ob res Tyrannus furens,turbatus quodã animo vt ferę crudeles,

qui Phalarim, Echetumq; sæuitia, immanitate ac crudelitate superare diceretur, ad partes Occidentis destinauit, iniuncto illis onere vestigandi ac persequendi diuini præconis: & sicubi illum decretis regiis cedere, dæmonibus inseruire ac sacrificare reperirent, honoribus decorarent, ipsumq; hominū corona stipatū ad se deducerent: sin minus pareret, ibidē capitis obtruncatione puniretur. Igitur ministri diaboli sæuissima Tyranni præcepta implentes, tanquàm equi quidā stimulis agitati, vel famelicę feræ ad venationē excitatę, in Galliā regionē cucurrerunt, ibiq; gregarios quosdam simulq; plebeios solicitabant, vt celeberrimū diuinū præconē inquirerent. Qui sanè cùm in Parisia paruo oppidulo, quod sic appellatur, eum inquirentibus esset ostensus, eò celeriter properarunt, ipsumq; caliginē, ac in colēdis simulachris errorē & insaniā, tū veritatis præconio, tū diuinæ doctrinæ splendore, ac miraculorū prodigiis propellenrem offenderunt. Oculis enim cęcorū lux restituebatur, surdorū aures aperiebantur, linguæ mutorum soluebantur, incessus claudorū constringebantur, variis morbis obstricti, implorato Seruatoris omnipotentis auxilio, per admirandæ sanctitatis eius ministrū mira facientē, ac in tenebris ignorantię positos ad cognitionis & salutis lucem adducentē, liberabantur. Interim enim fidelium multitudo augebatur, Deoque per Galliā, ac magnā Germaniæ prouinciā delubra ponebantur: numerus verò superstitiosorū decreſſebat, & simulachrorū templa diruebantur, Beliarq; hostis potestas & fraus conculcabatur, isq; in triumphum ducebatur. Quamobrem miser non ferens cernere suam ipsius potentiā dissolui, obedientes & ministros contra virum sanctum potentiæ illius inuasorem, & dedecoris indicem impulit: qui furibundi cùm ipsum cōprehendissent cum Rustico & Eleutherio sanctissimis eius discipulis, filiisq; spiritu sibi cōiunctis, quorū illum quidē sacrificum, hunc verò sacrorū ministrū consecrarat, ad Tyranni tribunal sistunt. Simul enim ambo decertabant, ac ductoris & præceptoris sui quemadmodū etiā Pauli orbis terrę luminis Syluanus & Timotheus, certaminis & cursus socij erant. Hos toruo ac draconis aspectu intuētes, leonis rugitu interrogabant, dicentes. O despicate senex, túne es ille, qui cultū deorum nostrorū vetas, populosq; arte magica, & dicendi artificio ac pręstigiis cōfisus, illos venerari, & inuictis parēre Regibus resistis, vimq; mandatorū illorū reiicis? Cui nam temet addixisti? aut qua religione obstrictus es, & quem Deum prędicas? Ille verò audacissimā illorum cōtumaciā nihil veritus, animose valde respondit: Vestrę ego impietatis vastator sum, impuritatis, simulachrorum euersor, ac omnis gentilium erroris diffamator, potentiæ Christi vnigeniti Dei filij addictus, cui meipsum seruū constitui, cui etiam seruio in spiritu meo, qui ante quidē omnia secula sine affectione, & extra tempus à patre genitus fuit, in fine autem seculorum ex Maria virgine, sine semine ac corruptione carnem assumpsit, & in lucem editus, in omnibus, pręter peccatum, mortali homini (vt nos sumus) similis factus, & cruce sua ac morte diaboli imperiū, perempta morte, irritū fecit, ad inferósq; laceros descendit, & ibi tenebras dissoluit, ac eius resurrectione, quo tertio die à mortuis facta est, lux mundo illuxit, vitámq; & incorruptionē attulit: qui vnū Deum in tribus personis inconfusè diuisis, nēpe in Patre, & Filio, & Spiritu sancto docuit venerari, cùm ipse alioqui vnus increatę Trinitatis existens, simul cum patre sanctóq; spiritu sempiternus, sine principio, eiusdemq; substātiæ sit. Hunc verū Deum prędicamus, hanc purā & irreprehēsibilē fidē annunciamus, pro hac omnia pati parati sumus, nō ignē, non gladiū, nō immanem ferarū agrestium feritatē, neq; hanc nunc à vobis tormentorum faciē excogitatam pertimescimus. Hanc igitur fortissimi ac sapientissimi Senis animi fortitudinem Tyranni admirati, eidem rursus, eiusq; certaminis sociis discipulis minas spirantes & insanientes dixerunt: Itáne Regum nostrorū & principum iussa, decretáq; à vobis contemnūtur, & honor Deorum nostrorū insuperabiliū & potestas despicitur? At diuus sacerdos martyrum aciei, cùm ob verborum, tum operum excellentiā antesignanus, audentius rursus respondit: Facessat Regis ac principum omnis impietas, & edictum Deo contrarium, & vestri dij, qui nec cœlum nec terrā fecerunt, vt imbecilles, vt vani, vt verè abominabiles pereant, indigni de quibus verba fiant: dæmonia enim sunt, & figuræ cacodæmonis consilio effictæ, & artificiosa manuū hominum opera. Similes igitur illis fiant surdi, cęci, sensus expertes, qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis. Nos enim verum rerū omnium Deū opificem, curatorē, & vitæ principē agnoscimus, & ipsum solum veneramur ac prædicamus, spémq; in ipsum ponimus, & pro ipso mori libenter parati sumus, nósq; tanquā sacras victimas & hostias reputamus, & properantes ad hanc iugulationē, valde gloriamur, vt qui nos denuò resurrecturos, melioremq; ac beatiorē, perpetuóq; duraturā hæreditatē cōsecuturos certò credimus, atq; adeo incorruptis coronis decora[n]ri. Vos verò rursus, quotquot in ipsum nō creditis sed diuinitatē eius, regnúmq; verū sempiternū, & fine carēs propellētes, ministros eius interficitis, sempiterno igni & immedicabili-

bus perpetuisq́; suppliciis traditos intuebimur. Ad hæc flagitiosissimi, & ab omni pietatē alienissimi persecutores perturbati, ira pleni ac indignatione, frendentésq; dentibus, ensibus eductis, sanctissimo Dei præconi iugulū promptè prębenti diuinum sacratissimūq; caput, ac deinde capita duorū viæ, cursus, ac certaminū, non minus quàm prædicationis sociorum, amputauerunt: dum ipsi ad cursum martyrij ac postremi finis certamen ceruices prōptè proiicientes, ensisq́; ictui alacriter protendentes anteuertere alter alteri festinarēt, vt non à doctore & sacro institutore suo in hac mortali & spinas producēte vita omnino relinquerentur, sed, vt dux ac præceptor eorū, ad muneratorē Deū breuiter cū eo simul commigrarēt: Vt quemadmodum vnà in certaminibus laborabant, easdē etiam coronas & pręmia laboris participes simul acciperēt. Quo enim pacto qui probè à pueris instructi, multisq́; ac variis exercitati laboriosis certaminibus, diuino Christi ipsius amore flagrabant, quibus omnibus, nec corpori nec animo parcere didicerāt, vt ipso solo vero ligno vitę fruerentur, non doctoris & præceptoris sui promptitudinē ad martirij certamen imitarentur? Sicut enim fortissimus exercitus Imperator, qui sese prælio primus exponat, cōmilitonibus animos addit, dū bellicū canere pręcipit, & hostiū exercitibus obuius primus efficitur: Sic diuinorū peritissimus senex, grauitate ac maturitate senectutē assequutus, ad beatissimā pro Christo cędē primus exiliēs, coronas victoriæ prętulit, & dulcissimos filios ad subsequendū, ac eandē beatissimā mortē libenter eligendā præparauit. Quis igitur eū, qui septuaginta annos natus Apostolicū cursum cōfecerit, seruatorē Christū pręedicauerit, verbi salutaris nobilē & incorruptā sementē in terris rationis participibus seminarit, copiosam spicam messuerit, & fructus apprimè nobiles & honoratos in horreis sacris reposuerit, dignè admirari posset? Quis eum qui hucusq; tēporis Euangelico ritu strenuè se gesserit, ac inter tyrannos Christū oppugnātes, ac populum leonibus ac lupis oppositis ferociorē, victoriā retulerit, satis pro dignitate laudaret? Quę lingua ad eius virtutes, rectèfacta, & certamina celebranda sufficeret? Quæ quidem tribus terrę admiratę sunt, cœlorum ordines beata prædicauerunt, Christus Rex omnium, & pręmiorum distributor approbauit, & pręconiis quibus victores ornari solent, coronisque illustribus, tam rectè munus Christianū exequutum, ac decertantem coronauit.

O sanctum & diuinum caput, pro vero Christi amore pręcisum. O plenū plurimis ac maximis rebus diuinis & ineffabilibus caput sacratissimū, quarum mundus non fuit capax, innumeros longósq; pro diuino præconio labores perpessum. O virū cū cœlestibus ordinibus incedentē, & ea locutū quę quemlibet sermonē & sensum excellunt. O diuinissimā animā illā, quę corona stipata Angelorū ad [7] cœlestia culmina euolauit, quā dum magnificè ad gloriæ Dominū & coronatorem Iesum ascenderet, pro gloriosis laboribus pręmiis auctam singuli Angelorū ordines laudarunt, ac certamen ipsius præmiis ac laudatione, quę Angelos decet, munerati sunt: quam communis ipsorum laudator diuinè ac aptissimè concinnauit: quā cœlestis Hierusalē suas ipsius portas aperiens, sinu suscepit suo: quam Ecclesia primogenitorū, qui in cœlis ascripti sunt, amplexata est: quam spiritus & animæ iustorū, piorum & humilium corde in iustitia & sanctitate, moderata ac diuina animi æquabilitate in mundo versatam, & fidē ad sanguinem vsq; animosè professam, & pro ipsa martyrio functam, in sinum suscepit. Ob quam Apostolorum chorus decenter gloriatus est. In qua vatum sacrorum cœtus gestiens exultauit, & celebres conuentus agit, atque lætatur: & eam effuso propriis in certaminibus sanguine florescentem, ac quasi regia purpura tinctam læti martyres præmiis cumulati ambiunt & exornant. Beata igitur prædicanda ciuitas est, quæ tuū maximè venerandum caput à Deo coronatum, & preciosas reliquias asseruauit, atq; duorum etiā condiscipulorū, quos tanquam victimas immaculatas, & suauissimi odoris incensum Deo obtulisti. O diuinorum pręconum ac summorum præsulum & martyrum amplissime * Et sacro vestro cruore tinctā, ex quo medicina quędā ac fontes ad fidem confugientibus, & curationem cōtra molestas ęgritudines exposcentibus perenniter profluunt. Quàm verè beata Paresia facta est, quæ magnitudine quidē Gallię ciuitatibus cedit, dum verò te, ô Doctorum præstantissime, thesaurum omnibus mundi diuitiis pretiosiorem in hæreditatē accepit, patronúmq; & excubatorem acquisiuit, splēdidior cunctis & beatior appellata est. Ei enim vt sanctitudo cœlitus datus es, qui cætum ciuiū & aduenarū Christi [8] colentem sanctū efficeres: Datus es ei etiam vt cœlestes diuitię, quæ delitias præberent, non eas quæ superciliū corporis attollunt, dulcemq́; ad breue tempus gestū exhibent, & celeriter labuntur atq; deficiunt, quas terra & mare producunt, & sinus Ierius ac fluuius piscosus, profundusq́; cū stagnantibus Nili fluentis certans circumambit, atq; circumsonat. Murus munitissimus es oppositus, nō labentibus & politis electis lapidibus erectus atq; extructus, propugnaculis turribus, & murorū fastigiis vt ferreū septum innixus, sed tua tuorumq; commilitonum cōsecratione

7. *Anima Dionysij corona stipata Angelorū, ad cœlestia culmina euolauit.*

† *Desunt nonnulla.*

8. *Ecce quomodo ex sanctorū memoria illorumq; venerabilibus sepulchris ciuitates sanctificantur.*

ſecratione fundatus,veſtriſq́; erga Deum benignis precibus ignẽ è cœlo deducentibus fundatus,quæ quinquagenarios & centuriones,ac millenarios impios cum Barbaricis illorum exercitibus abſumant. Salutaris portus propoſitus es,ſuſcipiens eos qui ex vitę huius tempeſtate ſecedunt:& pratũ particeps ſenſus ac rationis,quod omnigenã circumiacentẽ temeritatẽ,tanquã hortus ille qui erat in Edem,arceat. In hac tuum ſanctiſsimum templum erectũ eſt,quod omne ſingulari benignitate fidelibus refrigeriũ præſtat,ac quibuslibet ſpiritus alimentis oppoſitã menſam implet,quæ animas faciat,florere cõpellit, atque incorruptam vitam elargitur. Es igitur Paleſię diuino & ſublimi altari impoſitus inter eos qui tecum coronati ſunt medius aſsiſtens,benignum Ieſum verum Deum,ſummumq́; ſacerdotem,coronatorẽ,& omnis benignitatis autorem,vniuerſo mundo propitium reddens,quem dilexiſti,quem prædicaſti, per quem capite truncatus coronam dignè retuliſti,nunc eos qui in ſacram,ac venerandam hanc tuam [9] celebritatẽ & optatiſſimã memoriã celebres conuentus agunt,laudantes,ac martyriũ pręmio dignisſimũ honorantes,aſpicere,amplexari,atq; iis bene precari,ac benignũ Deũ propitiũ reddere, & precibus compellare velis,te,maxime ac diuiniſsime Pręſul,martyrũ illuſtriſsime, obſecramus,vt à moleſtia vitę,quæ nos circumſtat,liberare:tyrannidẽ,quę in nos graſſatur, tollere:mœrorẽ,quo obſiti ſumus,repellere:tranquillitatẽ ac profundã requietẽ,& ſtatũ perturbatione vacuũ Eccleſiis impertiri dignetur:vt pace conſtituta,& vna diuinę religionis concordia,& paritate cõſilij dominante,verus & ſummus ille paſtor,& princeps pacis Chriſtus ab omnibus vnanimiter glorificetur. Quem decet omnis gloria,& honor, & imperium cum eius patre,qui principio caret,eiuſdem ſubſtantię,& ſpiritu ſancto benigno vitæq́; datore,nunc,& ſemper,& in perpetuas ſeculorum æternitates. Amen.

9. Vide num antiquus Eccleſiæ mos fuerit in ſanctorũ feſtiuitatibus ſolennes conuentus apud eorũ Eccleſias agere. Vide nũ ſancti in cœlo pro nobis orent. Vide nũ antiqui patres ſanctos inuocarent, nec ob id timebãt obtenebrari neceſſariam Dei inuocationem.

VITA DIONYSII AREOPAGITÆ, per Suidam ſcripta,& per Albertum Linum Clericum Veronenſem interpretata.

Dionyſius Areopagita,Athenarum Epiſcopus fuit,vir excellẽtiſsimus,externiſque [1] diſciplinis eruditiſsimus,à Paulo ad Chriſtianam religionem inſtitutus. Quòd verò ad externarũ diſciplinarũ ſtudia attinet,quę Athenis vigebant,doctrina omnes anteibat. Nam ſingularũ propemodum quę ab ęis coluntur,ſectarum,magnam habuit cognitionẽ. Hic Paulum Apoſtolũ Athenis concionantem , Chriſtúmq; & reſurrectionem Græcis audacter,liberéq; euangelizantem audiuit,quúmq; Pauli prædicatione perſuaſus Chriſtianam fidem amplexus fuiſſet,ab ipſo etiam Epiſcopus vrbi præficitur. Initio itaque Imperij Tyberij Cęſaris,quo quidẽ tempore & ipſe florente erat ætate,in Ægyptum nauigauit,cum ſapiẽtibus eius regionis congrediendi cupidus. Erat autem vnà cũ eo & Apollophanes ille ſophiſta,quẽ Polemon Laodicenſis Ariſtidis pręceptor Smyrnæ perpetuò audiuit. Quum igitur Chriſtus Dominus ſupplicio crucis afficeretur,erãt ambo Heliopoli, quæ eſt in Ægypto. Ac ſanè Eclypſi Solis non ſecundum naturã facta(neque enim coniunctionis tempus erat) Apollophanem ſophiſtam hæc ad beatum Dionyſiũ dixiſſe ferũt: O bone Dionyſi,Diuinarũ viciſsitudines rerum ſunt . Commemorat autem hæc omnia ipſe Dionyſius in epiſtola quam ad Polycarpum magnum Smyrnæ Epiſcopum ſcripſit(conuitiis enim Dionyſium ob Chriſtianam ab eo religionẽ ſuſceptã Apollophanes conſpectabatur)& ait: Tu autem affirmas Apollophanẽ ſopiſtã in me maledicta coniicere,parricidámq; appellare,quippe qui Græcorũ doctrinis contra Græcos vtar nõ piè. At nos verius aduerſus illum poſſemus dicere,Græcos diuinis contra diuina nefariè vti,diuinum cultũ per Dei ſapientiã conantes exterminare,& paulò pòſt. Verùm & ipſe Apollophanes diuinis contra diuina vtitur non piè. Nam rerum cognitione,quę ab ipſo dicitur philoſophia,atq; à diuino Paulo Dei ſapientia nuncupatur,veros philoſophos ad autorẽ tũ ipſarũ rerũ,tum earũ cognitionis oportuit adductos . Et poſt pauca : Debebat Apollophanes quum ſit ſapiens,conſiderare,nullũ ex corporibus cœleſtibus ordinem & motum propriũ variare,& mutare vnquam aliter potuiſſe, niſi eum qui & autor fuit vt eſſet,quiq́; ipſum continet,ad hoc momentum habuiſſet, qui vt ſacræ teſtantur literæ, omnia facit & transfert. Et rurſus poſt pauca: Dic autem illi,Quid de Eclypſi,quæ dum Saluator noſter ageretur in crucẽ , facta eſt,dicis? Nam cùm ambo Heliopoli tunc vnà eſſemus,admirabiliter Lunam cum Sole congredientem ſpectabamus(neq; enim cõgreſſionis tempus erat) Rurſumq́; ipſam Lunã ab hora nona vſq; ad veſperam ſupernaturaliter ad diametrum Solis in aduerſa cœli parte oppoſitam . Inſuper autem & hoc illi tedue in memoriã. Non enim eum latet, quòd ipſam Lunę cum Sole congreſsionẽ ab Oriente incipientem vidimus,atq; vſque ad finem corporis ſolaris,quoad ſcilicet illud nobis totũ obſcuraſſet,progreſſam,deinde regreſſam. Ac rurſus non ex eadem parte & cõgreſſionem

1. Ecce quomodo etiã excellentiſsimus hic vir externis diſciplinis eruditiſsim9 fuit,nec obſtiterunt quin Dei ſeruitio totũ ſe manciparet.

sionem & repurgationem fieri conspeximus, sed ex cõtraria per diametrum. Adeo multa eo tempore supra naturam facta sunt, soliq; Christo omnium autori possibilia, qui facit magna & mirabilia, quorũ non est numerus. Hęc illi dicito, si tibi fas est, & si potes Apollophanes redargue, pręsertim aduersum me qui tecũ vnà tunc aderam, & simul vidi, atq; expendi omnia, simulq; supra modum sum admiratus. Cæterùm & Apollophanes nescio quo spiritu tunc cœpit vaticinari, hęcq; ad me, velut qui ea quæ tunc fierent coniectaret, dixit: Diuinatũ vicissitudines rerum sunt. Hęc magnus Dionysius (vt epistolę breuitas ferebat) ad diuinum Polycarpum scripsit. Porrò eius sapientiam & eloquentiam stylus pręstantissimus librorum ab ipso conscriptorũ planè demonstrat. Siquidem & externarũ quę vocantur disciplinarum, & diuinarum, nostrarumq; peritissimus fuit. Nam si ad suorũ verborum splendorem, sententiarumq; profunditatem respicias, non humanæ naturę, sed cuiusdam immortalis, diuinęq; virtutis næc esse fœtum existimaueris. Opera autem ab eo conscripta hæc sunt: Ad Timotheũ Ephesi Episcopum, ad ipsum Pauli discipulum de diuinis nominibus libri duodecim. De vnita & discreta Theologia. Quę sit orationis virtus, & de beato Hierotheo. De reuerentia, & conscriptione theologica. De bono, Luce, Pulchro, Amore, Ecstasi, Zelo. Et quòd malum neque est aliquid, neque ex iis quæ sunt, neq; intersubstantias est. De ente, in quo & de exẽplaribus, de vita, de sapientia, sensu, ratione, veritate, fide. De virtute, iustitia, salute, redemptione. De magno & paruo, eodem altero, simili, & dissimili, statu, motu, & ęqualitate. De omnipotente antiquo dierum, in quo & de seculo, & temporibus. Et quid sibi vult ipsum esse. De sancto sanctorum, Rege regũ, & Domino dominorum, & Deo Deorũ. Alius liber ad eundem Timotheũ de ecclesiastica Hierarchia quindecim continens capita. Alius itẽ ad eundẽ de cœlesti Hierarchia cõtinens & ipse capita quindecim. Nec non alius de mystica Theologia quinque distinctus capitibus. Feruntur aũt & eius epistolæ ad Gaiũ cultorẽ quatuor, ad Dorotheum ministrũ vna: ad Sosipatrum sacerdotẽ vna: ad Polycarpum Smyrnæ Episcopum vna; ad Demophilum Cultorem vna: ad Ioannem Theologum Apostolum & Euangelistam vna. Sciẽdũ est aũt quosdam ex philosophis externis, & Proclũ imprimis, beati Dionysij speculationibus sæpius vsos fuisse, imò etiam iisdemmet ipsis verbis. Ex quo suspicari licet, veteres philosophos Athenis florentes quum eius opera, de quibus ipse ad Timotheũ scribens mentionem facit, pro suis vsurpassent, ea occultasse, quò diuinæ eius doctrinę autores ipsi viderentur. Prouecta igitur iam & decrepita ætate Dionysius spiritus martyrio pro Christo consummatur, Traiano Cęsare imperante, quo etiam tempore diuinus Ignarius immortalitatem strenuè vsque ad finem pro Christi fide certando est adeptus. Laudationem in magnum Dionysium scripsit Michael Syngelius Hierosolymitanus, in qua dicit: Quæcunque autem per traditionem [1] non scriptam, aut ex scripto accepimus, venimus vobis audiendi cupidis expositurí. Talis igitur ab antiquo tempore à patre filio traditus sermo ad nos peruenit, magnũ hunc Dionysium salutiferæ passionis tẽpore, quãdo sol in meridie obscuratus est, rei nouitate magnopere obstupescentem, atque vltra humanæ cognitionis fines progressum, quũ id quod acciderat perpendisset, dixisse: Ignotus patitur Deus, per quem hoc vniuersum oppletum est tenebris & commotum. Et cõfestim notato tempore, in quo prodigium hoc longè lateque per vniuersum patens orbẽ factum ferat, apud se ipsum seruabat, quid inde portenderetur expectans.

Vides quod huiusmodi libri sunt Dionysii Areopagitæ, contra sciolorum nonnullorum delyramẽta.

1. Ecce quomodo sancta Dei Ecclesia sunt duplices traditiones scriptæ, videlicet, & non scriptæ, & vtrasque sancti patres veteres diligentissime obseruarũt.

¶ ALOYSIVS LIPOMANVS

EPISCOPVS VERONENSIS

Lectori optimo

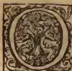
NEmini sæpe inter grauissimos viros me præsente, motã fuisse quæstionem, nũ Dionysius Areopagita, qui à beato Paulo Apostolo ad Christi fidem conuersus est, Athenarũ postea præsul, etiam Parisiensis Ecclesiæ Episcopus fuerit: & num sub Domitiano, an sub Traiano Imperatore passionis suæ agonem consummauerit. Nec quærendi ratio deesse videbatur. Metaphrastes enim hic noster, & Michael Singelius, qui profusius eius gesta describunt, Athenarum primùm, deinde Parisiorũ Episcopum eum faciunt: Sed Ado Treuerensis Episcopus: & Suidas Græcus autor, nullam de secundo episcopatu mentionem habent. Præterea idem Singelius, Ado & Suidas, eum sub Traiano: Metaphrastes verò sub Domitiano consummatum asserunt. Qua de re cùm ego quandoq; (vt fieri solet) meam rogarer dicere sententiam, eundẽ prioris,

& secundæ quoq; Ecclesiæ Præsulē fuisse, me credere liberè professus sum. Quid enim si hoc Ado & Suidas non dicant, cùm duo alij præclari viri id constanter affirment? Studuerunt illi breuitati, nec omnia quæ hi recensuerūt, illi commemorarunt, vt per te ipse videre potes. Potuit ergo esse Parisinus quoque Episcopus: etsi illi hoc omnino tacuerunt. Mitto tot celebria miracula, tot insignes picturas, quas nos Lutetiæ propriis oculis inspeximus, quæ hac de re manifestā nobis fidem conciliant, vt cōtrarium asserere in partibus illis piaculū esset maximum. Sub Traiano autem principe eum Christo hostiā factum non dubitamus: præualet enim vni triū singularium virorū testimoniū. Verùm hæc Imperatorū variatio, vt paulò antè dicebamus, non multū permouere debet Lectoris animū. Cùm enim Domitianus & Traianus nō plus fortè, quā xx. annos inter se distent, & sanctus ipse etiam sub Domitiano multa pro Christi nomine pertulerit, non dubitauit Metaphrastes Domitianū suæ persecutionis autorē nominare. Habes ergo meam de præstantissimo Christi martyre sententiā. Vtinam aūe tu, ego, & quicunque Christo nomina dedimus, Dionysij fidē, pietatem, doctrinam, zelumq; imitari possimus, qui tam ei quæ in oriente, quā ei quæ in occidente sita est, ecclesiæ datus est in speculū, & exemplum præclarissimū. Propterea etiā quatuor in locis illū hucusq; apud nostras has lucubrationes descriptum inuenies. Vale, & conatus hos nostros precibus tuis foue.

MARTYRIVM SANCTI MARTYRIS

Dionysij Areopagitæ.

Per Simeonem Metaphrasten.

LIM quidē fides sita erat in figuris, & ænigmatibus, & nube vmbræ tecta erat lux veritatis. Postquam autē nostræ salutis magnum peractū fuit mysteriū, & qui finxit sigillatim corda nostra, suæ benignitatis in nos misericordia, citra peccatum natus est sicut nos: & alia subiit, quæ sunt humanæ imbecillitatis, vt ego primā reciperem nobilitatem: & postremò cōdemnatus fuit morte crucis: & ne dicā singula, sunt enim multa intermedia œconomię carnis susceptę mysteria: finē accepit corporeus aduentus: incipit clara manifestatio veritatis: & in cœlis ascendit meus Christus, & ad sedem paternam reuertitur: & qui ex ipso [1] procedit, spiritū demittit Discipulis, vt essent duces Gentiū infidelium. Per quē beatus quoq; Paulus ex vmbra deductus fuit ad veritatem. Tunc, tunc is zelo Christi percitus, quemadmodū ipse captus fuit ad pietatē, ita etiā orbē terræ ad se studebat attrahere: & Christo per fidē cōiungere. Et vt ea omittam, qu(ab ipso Amphipoli facta sunt, & in Thessalia, & in omnibus locis, in quibus eius sermo, perinde ac quædā sagena, multos venatus est ad pietatem, eorum solùm meminero. quæ Athenis facta sunt, per quæ ab Apostolo ipso magnus quoq; captus fuit Dionysius: qui patriam quidem claram, & parentes claros consecutus, ad magnam peruenit gloriam. Nam iusti quidem erant, si vlli ex Atheniensibus, ne dicā soli: ita vt iustitia insigne illis esset, ęqui amicis, mansueti hospitibus, benigni in familiares, & vera bonitas erat eis bonitas, non ostentatio quæ habet improbitatem magna ex parte insidiantem: imò quidam apertus animæ fœtus, & character internæ affectionis. Postquàm autem fuit Paulus Athenis, & congressus cum Epicureis, & Stoicis, qui Pythagoræ dogmata sectabantur, instabat operi, nempe vt eos abduceret à dogmatibus impietatis, & traduceret ad pietatem, & euerteret templa simulachrorū, & persuaderet Atheniensibus fore, vt resurgerent in vltimo die iudicij, & darent pœnas eorum quę fecissent, ij vt qui essent aliis affecti superstitiosius, & in multas diuisi essent opiniones, aggrediebantur eum subsannare, vocantes eum annunciatorem nouorū quorundam dęmoniorum. Ne autem ab eis appeteretur sola subsannatione, sed molestum etiam aliquid sustineret, dans rationem eorum, quæ ab ipso prędicabantur, apprehendentes eum duxerunt in Areopagum, qui tunc quidem erat locus congregationis: & Athenarum erat adhuc iudicium. Nam etsi tunc Romani in omnes obtinerent imperium, Athenienses tamen, & Lacedęmonios sui iuris dimiserant. Cùm eum ergo adduxissent in illorum conspectū, qui & propter sedium altitudinem, & quæ euacuatur, sapientiā, se magnificè circunspiciebant: & simul eorū quæ fiebant auditores, & iudices præsidebant, quorum vnus etiam erat Dionysius, cuius & in dicendo, & in iudicando præcipuę erāt partes: Quęnā est hæc noua, quæ à te dicitur

IIII. Octo.

[1] Ecce locus, bone lector, de quo tibi supra in Epistola quinti Tomi mentionem fecimus, etiam per synodum œcumenicam Florentinā adductus, a quo manifeste ostenditur Patres quosdam Græcos & præcipue veteres tenuisse Latinæ Ecclesiæ, spiritum sanctum etiā a filio procedere.

doctrina,Paulo dixerūt,sapientiaq́;,& ingeniosa decreta:& quis est Iesus Deus & homo: & in ligno vitę dator:& Iudex à quo in ius vocatur quilibet reddicurus rationem? Quędam enim noua,& aliena defers ad aures nostras. Volumus ergo scire,quid hæc sibi volunt,& quò tendunt. Ille autem res eorum primum extollens,& laudans:ne insuetis, & alienis verbis irritarentur(iram enim,ait ille,anertit se submittens responsio) Viri,inquit, Athenienses,per omnia,quasi superstitiosiores vos video. Transiens enim,& aspiciens ea quæ colitis,inueni etiam aram,in qua inscriptum erat, Ignoto Deo. Quem ergo ignorātes colitis,eum annuncio vobis:si eum forte contrectaueritis,& inueneritis: etsi non sit longè ab vnoquoq; vestrum. In ipso enim viuimus,& mouemur,& sumus. Hęc cùm illi audiissent,quoniam grauibus sententiis plena erat oratio, tanquam sono tonitru essent obstupefacti,elingues,& muti euaserant. Cùm autem vix tandem dixissent: Audiemus te postridie: eum dimiserunt è iudicio. Egreditur ergo Paulus,non inanibus,vt vulgò dicitur,manibus,sed secum accepto,qui eum sequebatur,præside,& classis sophistarum principe,hoc magno,inquam,Dionysio. De quo tāquam quispiam victor Olympicus,aut dux exercitus suæ linguæ erexit tropheum,& hunc fructum collegit ex oratione,quam habuit ad Athenienses. Iis enim,quæ de Iesu dicebantur à præcone veritatis,cùm à se prius visam in tempore passionis,innouationem sibiipsi,explicuisset luminarium,& hanc humanam despexisset sapientiam,sectatur verbum veritatis,& adiungitur Apostolo: & regenerationis lauacro consummatus, fit simul discipulus, & preco Christi,qui est primus doctor veritatis. Et eùm primas fidei exercitationes, & disciplinas à beato percepisset Hierotheo,& in verbo,& in vita ab eo docetur,& Spiritus S. cōmunionem ab eo cōsequitur. Deinde ascensiones in corde suo disponens,philosophatur veritatē: quæritcū veritate,de anima,de corpore,ac de substantia rerū gerendarum: mortificat omnia membra sua,quæ sunt super terram,carni multas leges constituens ad obediendum spiritui: docet aures auscultare quæ diuina,& quę sunt de Deo audienda: iis aūt quę sunt extra ea,diuinum metum inexorabilem adhibet ianitorem,& totum oculum traducit ad veritatem contemplandam. Quod aut ad linguam pertinet,etsi non in iis in quibus oportebat,olim edocta fuerat,philosophicè tamen,& Atticè,multaq́; cum diligentia erudita erat: Itaque breui Dionysius(ô miraculum)superat omnes qui præcesserant:& eùm potestatē nō surfuratus esset,nec rapuisset,sed per gradus transiisset inferiores,& pulchrè pasci didicisset, ad superiora mox peruenit,& pascit postea eū experiētia:& cùm modestè parere didicisset,imperat modestius:& cùm docuisset eū veritate,obiisset q́; omnes boni ordinis partes, tandem ei mandato Athenarum pontificatu,clauis præsidet Ecclesię,ostenditq́; suum generosum animum,& pugnat pro grege: expellitq́; bestias,& eius quod morbo laborat, curā gerit,& quod longè est remotum,reducit:& vt semel dicam,sicut eius magister,omnibus fit oīa. Cùm sic aūt docuisset,& de Trinitatis diuinitate disseruisset,tractat de supernis virtutibus. Cùm verò ad tantā peruenisset gratiam,vt quando Deiparæ,quod Deum suscepit,corporis[a] emigrauit spiritus,simul adesset cū Apostolis,qui per spiritum,& nubē ad hanc sacrā accesserant sepulturā, non amplius existimauit oportere vna ciuitate, nēpe Athenis circunscribere tales opes gratiæ: sed volens multiplicare talentum, & sequi sui magistri vestigia,relictis Athenis,& terra,& mari multa passus grauia,nec tamen ab eis retardatus,sed supernarum rerum cōtemplatione inferis omnibus superatis,ad regiā vrbē peruenit Romam,& accedit quidē ad Clementē,qui tunc sedē tenebat Apostolicam,quiq́; à magno Petro fuerat edoctus,& cui ab illo fuerat credita sedes. Ad eū ergo accedit Dionysius,& cùm ei suum exposuisset Euangeliū, & opus sacri ministerij,ei,vt qui esset iisdē moribus & sentētia,cōmunicasset,ipse eū adhortatur,vt transeat ad partes Occidentales. Cùm ex iis ergo qui eum sequebātur ministris per vicos & ciuitates alios alibi distribuisset, & salutare Dei Euangeliū iussisset prædicare,ipseq́; Rusticū & Eleutherium illum quidem chrismate sacerdotij: hunc autem,nempe Eleutherium,honestatum diaconatu,accepisset adiutores,non secus ac magnus Apostolus Syluanum & Timotheum,& ad Gallos venisset Occidentales,non solùm verbis doctrinæ,sed etiam signorū operibus fungebatur munere Apostolatus, medius apparens iis qui in vnaquaque ciuitate cōueniebant,& de pietate verba faciens sine intermissione,& inducens auditores ad agnitionem eius qui ipsos creauit. Cùm sic ergo veritatis verbū prædicaretur,& diuina quidē fides confirmaretur,amoueretur aūt oīs fraus dęmonū,cùm quendā ex iis qui eū eo versabātur,inclytū,inquam,Lucianum,qui etiā præsbyterij dignitate erat ornatus (eū enim sequebātur multi ex iis qui virtutē amplectebantur: simile enim, vt dicitur,simili delectatur) misit ad ciuitatē iosulę Belbeeansis prędicaturum pietatē: ipse verò simul cū Rustico & Eleutherio ingressus interiorē Galliā,cùm hoc respōsum habuisset ab Angelo,venit in ciuitatē,quæ dicitur Parisij,vt cùm in ea verbū seminasset pietatis,et redimitus

a. Ecce verum esse quod ex patrum traditione accepimus, omnes Apostolos per spiritum, & nubem adductos,interfuisse sepulturæ sanctæ Dei genitricis.

mitus esset corona martyrij, cũ fiducia sisteretur coram Deo Agonotheta, quod quidẽ est summum eorum quæ desiderantur. Cùm ergo venisset ad hanc Parisiorum ciuitatẽ, & eam inuenisset plenam incredulitate: quæ eorum quidem, quæ in ipsa erant pulchritudine, & excellentia ciuitatibus magnis erat longè inferior, impietate aũt adeo erat omnibus superior, vt ne posset quidem cum ea conferri, vndique ab immanibus occupata habitatoribus, & tanquam vallo aliquo valde munita illorũ crudelitate, & eam opponens, tanquam aliquod aliud præsidiũ. Adde quòd cùm omniũ fructuũ esset fertilissima, & abundaret maxima rerũ omnium copia, ciues suos magis incitabat ad vitia. Cùm in hanc ergo sic affectam, venisset ciuitatem, obibat perscrutans, si quem locum aptum inueniret ad quietẽ. Quod aũt quærebat cõsecutus, pro viribus statim templũ habuit: & vt qui in regione aliena esset hospes & aduena, & multos haberet aduersarios propter diuersitatẽ opinionis, excitat oratorium & templum, quod planè erat salus animarum. Nã cùm maximã piorũ multitudinẽ in eo congregasset, & puros sacrificatores Deo exhibuisset, sanctum gregem, vt semel dicã, tẽplum effecit: cuius ipse erat pastor non mercenarius, quẽlibet qui errabat incredulitate, veritatis fistula ad fidem reuocãs, & eos qui errore ægrotabant, curans salutaribus medicamentis scripturarũ: eos autẽ qui iã erant contriti, doctrina alligans, & ad verã ducens sanitatẽ. Sed vt certa nobis via procedat oratio, hoc quoque eius admirabile, vt ex illius epistolis sciri potest narrabo. Dionysio erant quidẽ alij quoque ministri, vnus aũt ex iis erat etiam Demophilus, qui ciuis erat Atheniensis, habituq; & vita monachus. Monacharum [1] aũt ei imposuerant puræ, & sacris initiantes manus Dionysij: apud quẽ hoc ipse prius ministerio functus erat, vt præesset ianuis templi. Is cùm aliquando vidisset suum præsbyterum, quendam impiũ, atq; peccatorẽ ad pœnitentiã conuersum, illiq; procidentẽ misericorditer excepisse, calcibus quidẽ reuerẽter accedentẽ, peccatorumq; remedia verecundè quærentẽ astans exturbauit, ac contra disciplinæ ordinẽ reiecit: Sacerdotẽ aũt optimũ non veritus est lacerare conuiciis, miserabilẽ eũ dicens, qui impiũ iustificasset. Ac tandẽ: Exi, inquiens Sacerdoti, cum similibus tuis, contra fas omne irrupit in adyta, & sancta sanctorũ prophanare ausus est. Cæterùm Pontifici Dionysio, tanq̃ magnũ quid effecisset ad virtutẽ, describit quod factũ fuerat, fusq; deq; iactans, in illa audaci epistola q̃ Deũ vltus esset quodq; sancta, cùm violanda essent, summa cura ac diligentia seruauit, atq; illibata custodiuit. Quid ergo ille? Nũ, vt vulgus solet, fuit animo perturbatus: aut reputatus est vel parũ quid omnino mutauisse de ea bonitate, quæ ei coaluerat? Hoc minimè dici potest. Neq; enim facto vltus est eũ qui peccauerat: sed facto, & sermone salutari erudiit, quę simul ad virtutẽ, & omnẽ moderationẽ informat & cõponit, illã scribens epistolã, & exemplum mansuetudinis Aaron, Dauid, & alios adducens. Cuius vt omittã aliã ad bonũ exhortationẽ, memineto certè visionis, quã ei narrat, vt quæ sancto Carpo apparuit. Sic aũt se habet ad verbũ. Cùm aliquãdo in Cretã venissem, me sanctus hospitio excepit Carpus, vir, si vllus alius, propter maximã mentis puritatẽ ad Dei cõtemplationẽ aptissimus. Is nunquã aggrediebatur sanctã mysteriorum [2] celebrationẽ, nisi in precibus, quæ illam præcedunt ei prius appareret sacra & beneuola visio. Ipsum igitur (vt referebat) infidelis quispiã aliquando molestia affecit: Molestia aũt erat, quòd ille quendã ex Ecclesia traduxisset ad impietatẽ. Cumq; eius celebritatis, quã vulgus Hilarias vocat, dies agerentur, qui debuerat benignè, vt virum bonũ decet, pro vtroq; precari: & Dei Saluatoris accepto auxilio, alterũ quidẽ conuertere, alterũ autem bonitate vincere, & non cessare eos admonere per totã vitam donec pœnitẽtiæ tẽpus superesset, & sic ipsos ad diuinã deducere cognitionẽ, vt iam tandẽ & quę illis erãt ambigua & obscura patescerent, & ab eis quæ præter rationem audacter admiserãt, resipiscere legitima seueritate cogerentur: is nescio quo pacto (cùm intra semetipsum id antea passus non esset) tunc vehementem indignationẽ, atque amaritudinem imbiberat animo. Et sic quidẽ affectus obdormiit: erat enim vespera. Circa verò mediam noctem, quo tempore consueuerat ipse semper apud se ad diuinos hymnos [3] vigilare: expergiscitur quidem & surgit, cùm somnos parũ quietos, & crebrò interruptos, nec absq; perturbatione cepisset stans igitur ad diuinã precẽ, & collocutionem nõ satis intentè, irreligiosè angebatur animo, & ægrè ferebat, dicens, non esse iustum si viuant impij homines, qui vias Domini rectas peruertunt: & propterea Deũ rogabat, vt aliquo fulgure amborũ omnino vitã eriperet citra vllã misericordiã. Hæc autem cùm dixisset, visum est sibi, aiebat, repente videre domũ, in qua stabat, prius mortã, tũ domũ è tecto mediã in duas partes diuisam, & quendã ante se ingentis luminis rogũ. eumq; (videbatur enim deinceps sub dio esse locus) è cœlo ad se vsq; deferri. Cœlũ aũt ipsum patere apertũ conspiciebat, eiusque cardini Iesum insidere, innumerabilibus humanæ speciei ei assistentibus Angelis. Et hæc quidẽ vidisse, cũ supernè aspiceret, & se esse admiratũ memorabat. Vbi verò ad inferiora desle-

1. Nota ex hoc loco monachatũ non esse nouitium institutũ sed antiquissimũ: nã erat etiam Dionysii tempore, qui fuit Apostolorum synchronos.

2. Nota & missam non esse nouitium inventũ, vt garriunt hæretici (nam nihil aliud hic intelligis sanctam mysteriorum celebrationẽ) cum Carpus Dionysii contemporaneus illam perageret.

3. Ecce nocturnos hymnos, et vigilias in ecclesia antiquissimos.

deflexit obtutus, ipsum quoq; solum instar vasti ac tenebrosi cuiusdã profundi, discissum se vidisse aiebat: atque illos viros, quibus malè erat precatus, ante se ad os illius profundę voraginis stare trementes & miserabiles, vt qui mox à pedũ suorũ instabilitate mergendi viderentur. Infernè aũt serpentes è voragine prorepere cernebat, & circa illorũ infœliciũ pedes ita instabiles ac nutantes, aliquando quidè in globum colligi, & ingrauari vnà atq; pertrahere: aliquando verò dentibus, & caudis, ore, gutture, linguis, ac toto corporis motu vim immensi pauoris incutere, vt qui modis omnibus deorsum illos præcipitare molirentur. Fuisse aũt & viros quosdã in medio, qui miseros simul aggrediebantur, vnà exagitantes, trudentes, atque pulsantes. Videbãtur aũt illi iã esse casuri, partim quidè inuiti, partim aũt sua spõte, cum à malo sensim & cogerentur simul, & inducerentur. Dicebat verò Carpus, se, dũ deorsum aspiceret, fuisse lætarũ, atq; superiora neglexisse, grauitur & indignè ferentẽ quòd nondũ illi cecidissent. Et cùm sępius eo desiderij ferretur impetu, illosq; & ipse niteretur impellere, semperq; frustra moliretur, ęgerrimè tulisse, & eos esse execratũ. Cùm ecce vix tandẽ reuocatis ad superna luminibus vidit cœlũ, sicuti & prius aspexerat: Iesum aũt eius quod fiebat, misertũ è supercœlesti suo throno surrexisse: & cùm ad eos vsq; descẽdisset, clementissimã eis manũ porrexisse: Angelosq; simul opẽ ferentes aliunde aliũ tenuisse viros. Tandẽ verò Iesum ipsum sibi dicentẽ audiuit: Iã ne deinceps percute: sum enim paratus sæpe rursum pati pro saluãdis hominibus. Et hoc est mihi gratũ, modò homines in futurũ peccata abominentur. Sed vide, an tibi vtile sit, hanc istius profundi, & cũ serpentibus mansionẽ, Dei ac bonorũ clementiũq; Angelorũ pręferre cõsortio. Hæc sunt quæ ego audita, vera esse credo. Dionysius itaq; in rebus omnibus erat adeò mitis, misericors, & ab ira alienus, vt quò altior euadebat factis, eò se magis modestia demitteret, regula factus omnibus ad virtutẽ, & lucerna ad deducendũ ad id quod est melius. Quocirca nec eam abscondi sub modio siuit is qui est solus autor omniũ, sed in alto ponit per virtutẽ: & fama protinus peruadens cernebatur in ore omnium, in omnibus omnes vincere Dionysium. Porrò aũt omnes ad eũ confluebant, non solũ populares & forenses, sed qui erant eruditi, & insignes: & qui prius laborabant insania, & feris crudelius lacerabant Ecclesiam, ad illũ virũ venientes, & admirabilẽ illam, & diuinam linguam audientes, cordis sui molliebant duritiem, & ad veram & primam lucẽ accedebant per baptisma, quò magis erant inflammati ad vitium, eò feruentiorem ostendẽtes Christianismum: & ad summã, nihil tam erat in ore omnium, quàm Dionysius. Cùm ergo hęc fama sic peruaderet, doctrina autem dilataretur, & fides cõfirmaretur euidentius, res ad sęuissimum delata est Domitianum, vel vt magis propriè dicã, Dęmonianũ, qui contra Deum locutus fuit iniquitatem in superbia, & contemptione, & manum Deo inimicam extulit aduersus fidem Christianorũ. Hic ergo quid machinatur? vel potius quid docetur à patre suo Satana? Omnes quidem qui, quæ Christiani, sentiunt, despicere, Dionysium autem solum de medio tollere, hoc sciens, quòd si eum solũ vicerit, omnibus fuerit superior: sin minus, omnes fore Domitiano fortiores. Postquàm autẽ hæc mente agitasset, eum excitat ira aduersus Martyrem, & furoris querens medicamentum, nullum aliud inuenit præter eius mortem. Cùm itaque omnes, qui eius Imperio parebant, congregasset, eosq; assumpsisset, qui erant ei amentia similes, mittit ad quęrendum Martyrẽ: Et si ei quidem, inquit, persuaseritis, vt ad nostram traducatur religionem, hoc est quod desidero: cumq; eum acceperitis vobiscum, reuertimini. Sin autem adhuc permanserit in impia religione, eum morte condemnate. Illi autem cùm hæc audiuissent ab Imperatore, & furore accenderentur, qui in eis habitabat, & ad rea gerendas acres videri vellent ei qui miserat, postquam venerunt in Galliam, tanquam ferę quędam irruunt: & cùm omnẽ quæ circumcirca sita erat, conturbassent regionẽ, corrumpunt simpliciores, vt docerent, vbinam beatus Dionysius versaretur. Postquàm autem audiuerunt eum versari in ciuitate Parisiorum, illuc veniunt. Deinde percontantes de rebus Christianorum, inueniunt fidei doctrinam esse dispersam per totam ciuitatem, de miraculis Martyris fiunt certiores, quòd omnes scilicet qui malè se haberent, curasset, & ideo incredulorum ad eum confluisse cateruam, & se adiunxisse vero Dei cultui: & quod omnis Gallia, quę multis prius grauibus vitiis seruierat, & factis: quinetiam subiecta erat cultui simulachrorũ, collum suũ ex his subtractũ doctrina Dionysij subiūxit iugo Christi. Cùm ergo hęc & multa alia facta esse, ad eorũ venisset cognitionem, & Christi gregem augeri, & suos deos vidissent habitoa despectui, & sua mysteria contemni, & inclinatam esse impietatẽ, magis accenduntur, & rogant vbinam habitaret, qui eorũ erat autor: & repentè in beatũ irruentes Dionysium eum simul ligant cum iis qui cum ipso erant in ore diuinam adhuc habentem doctrinã, & pręsident rabiem, & furorem spirantes ad examinationem. Ingreditur ergo vir generosus simul cum Rustico, & Eleutherio, mente firma ac stabili, & libero

bero animo,perinde ac si vocaretur ad festum,non ad certamen. Arrogáter igitur & asperè,vt eum perterrefacerent statim in principio,ei ducunt:Tu es,ô execrandum caput, qui nostros deos nihili facis,& contendis de medio nostram tollere religionem? Respon de ergo quod sit tuum genus,quæ te tulerit patria,& quod tuũ studium. Ille autem amore in Christum addente animum,& faciente eum confidentiorem:Ego quidem,inquit, ô vos vt & genus,& patriam omittam in præsentia,me Christi seruum esse confiteor,& eum solum,& patrem qui caret principio,& coæternum eius colo spiritum. Aufugi autẽ à vestro errore,validisimus(in meo enim Christo habeo fiduciam) vestrorum deorum oppugnator, Christianorumq́; ad virtutem exhortator promptissimus. Ad hæc facite,si quid est vobis imperatum. Videntes autẽ maleuoli sancti constantiam cum prudentia cõiunctam,iram mutant in adulationem,&:Ne tuam,ô Dionysi,dicunt,caniciem afficeris contumelia,neq; charos sodales morti acerbæ tradideris:pate rectè consulentibus,& Imperatoris potentiam per nos te rogãtem reuerere persuadearis,O chare,& bone Dionysi, diis nostris sacrificare persuadearis,& eris cum tuis primus eorum qui sunt sub imperio. Ille autẽ:Vester,inquit,hic error est peior priore,si putetis fore,vt me aut meorũ aliquẽ seducatis. Hoc enim sciatis,quòd nos nõ honores,non contumelię,nõ blanditiæ,nõ tormenta,neque aliquid aliud omnino separabit à Christo. Deinceps ergo cùm non possent persuadere deposita persona,et simulatione,cũ ira magis efferbuissent,è cathedra furiosè, & mente quodammodo emota surrexissent:A vobis,ô amentes(Dionysio dicunt & iis qui cum ipso erant)dij contemnuntur:& Imperator irridetur:& artibus magicis,perinde ac miraculis,eos qui eius parent Imperio, ab eo abducitis,& ad vestras partes traducitis? Sancti autem:Similes eis fiant,qui ipsos colunt:eis vna voce dixerũt: Nos autẽ non magicis artibus,vt dicitis,sed Dei nostri,& viuifici eius spiritus inuocatione & operatione,cæcis visum,mutis sermonem,claudis ingressum, & dæmoniacis præbemus curationem. Quorum ne sibi quidem possunt vestri dij quicquam præbere, vt qui sint ligna,& lapides. Os enim habent & non loquuntur:oculos & non vident:aures & non audiunt. Vnum hoc solùm vobis efficiunt:accendunt ignem qui nunquam desinet. Aduersus hæc cùm non possent Tyranni contradicere,torue & insanè eos aspicientes,strictis gladiis se parant ad cædẽ:& cùm,tanquam signo dato,eos eduxissent extra ciuitatẽ, vinctos ducunt ad quoddam cacumen,& tradunt lictoribus,vt eos interficiant. Interea aũt petunt sancti tempus precandi,& [4] flectunt genua. Tum sacrosanctus Christi Martyr Dionysius,sublatis in cœlum oculis:Domine Deus omnipotens,fili , inquit,vnigenite,& Sancte spiritus,Sancta Trinitas principio carẽs, & in quã non cadit diuisio,suscipe seruorũ tuorũ in pace animas,quoniã propter te morte afficimur. Et cùm sancti Amẽ, acclamassent, conuersus ad lictores:Facite,inquit,quod fuit vobis imperatũ. Illi aũt primũ quidẽ beati Dionysij:deinde Rustici & Eleutherij caput amputãt. Sed nec in hoc quidẽ ô Dionysij,ia qui propter nos passus est, fuit oblitus eius qui propter ipsum moritur:sed miraculũ etiã ostendit in amputatione. Etenim cùm suũ caput,tanquam aliquod præmiũ Martyr suis accepisset manibus,transit ad locum idoneũ. Ferebat ergo ipse caput in manibus,tanquã aliquod trophæũ,à diuina omnino portatus gratia: neque prius dimisit,quã mulier diuina quadã omnino occurrens prouidentia,in illius manibus depoluit, veluti quendã thesaurum. Iacebant aũt neglecta sanctorum Martyrum venerãda corpora,feris & auibus ad edendum exposita& nec iusta quidem sepulturæ cõsecuta. Lictores aũt ne hactenus quidem irasci desierunt:sed etiam in ipsas furunt reliquias, statuentes eas in maris profundum proiicere,ne vel inanimatę efficerent miracula,& ideo attraherent multos ad agnitionem. Quod etiam,vt eis visum erat factum esset,nisi hoc malum consilium ad effectũ deduci Deus prohibuisset. Nam cùm sensisset eorũ consilium ea quæ pretiosum Martyris caput acceperat,cui nomen erat Catulla,mẽtem suam communicat fidelibus,vt Deo gratam & acceptam. Et cum splendidam & lautam apparasset mensam,lictores accipit conuiuio. Interim verò dum ij conuiuium inibant apud mulierem,quidam ex fidelibus accipiunt Martyrum reliquias,& eas abscondunt. Deinde finito conuiuio,cùm eam tem deprehendissent lictores, ira valde erant perciti:sed feruorem iræ sedarunt munera : & vehementẽ furorẽ dissoluit mulier pecunia. Cùm illi aũt recessissent,in quadã domo deponit Catulla Martyrũ reliquias tertio mensis Octobris [5] miraculis affatim profluentibus,perinde ac aliquo fonte pulchrè & suauiter manante. Non multum temporis intercessit,& conuenientes Christiani templum gloriosis excitant victoribus,& in ipso eorũ [6] pretiosas deponunt reliquias. Ad gloriã Dei patris, & Domini nostri Iesu Christi. Quẽ decet honor & adoratio,nunc & semper,& in secula seculorum. A M E N.

4. Oratur a sanctis cum genuflexione,& eleuatione oculorum in cœlum.

5. vide miracula facta ad reliquias sanctorum,

6. Nota cõstrui templum in honorem Martyrum, in quo pretiosæ eorum deponuntur reliquiæ.

Finis Partis primę.

FERVENS AMOR

¶HISTORIAE ALOYSII LIPO-MANI EPISCOPI VERONENSIS

De vitis Sanctorum,

PARS SECVNDA.

¶ SYNCERO LECTORI.

EN tibi, Candide Lector, altera pars historiæ R.P.D. Aloysii Lipomani de Vitis Sanctorũ: in cuius collectione, rectáque dispositione non minus, quàm in priori parte, à nobis desudatũ est. Ordinem verò quem in superiori, & hic obseruamus. Vitarum enim omnium, quas posuimus, loca, & capita librorum vndæ depromptę sunt, in principio earum ex latere marginali transuerso assignauimus, vt tibi volenti locum originalem inueuire, facilè occurrere posit, Scholia quoq; instar locorũ cõmunium cõtra præsentis temporis hæreticos margini adscripsimus, ex quibus dignoscere poteris, eadẽ fidei dogmata, easdémq; patrũ traditiones, & consuetudines semper in Dei Ecclesia à sua primæua origine vsq; in hãc diẽ viguisse: Et qui hoc calamitoso seculo his cõtraria docẽt, eos ab eius gremio recedere, & inter contumaces & rebelles Ecclesiæ filios annumerandos esse meritò & certò iudicabis. Vale, & boni cõsule.

LOVANII,
Apud Martinum Verhasselt Bibliop. Iurat.
In Pingui Gallina.

SANCTISSIMO AC BEATISSIMO DOMINO NOSTRO D.

Iulio Papæ III. Aloysius Lipomanus Episcopus Veronensis indignus æternam fœlicitatem D.

CVM aliàs mecum ipse considerarem Pater beatissime, Ecclesiam Dei per vniuersum terrarum orbem innumerabilium penè sanctorū Martyrum, Confessorum atque Virginum solennia colere, & eorum orationibus sese obnixè cōmendare, desiderarem q; eorum vitas & gesta perlegere, vt ad eorum imitationem memetipsum erudirem, & per quas semitas ipsi ad regnum cœlorum peruenerunt, per easdem & ego incedere possem, paucas ex multis certè reperi, quibus plena & indubitata fides adhiberi posset. Id an ex tot persecutionibus quas retro passa est Ecclesia, an ex scriptorū incuria, vel temporis antiquitate prouenerit, diffinire difficile admodum est, sed si ex his omnibus simul iunctis id euenisse dixerimus, haud profectò errabimus. Et licet plerique vitas sanctorum nostro etiam tempore describere aggressi sint, & libris eorum plena sint omnia, ac vera plurima, & fortasse omnia illos dixisse crediderim (de sanctis enim Domini, de amicis Dei, de seruis Iesu Christi omnia facile credi possunt, cùm mirabilis Deus in sanctis suis legatur, & timentium se voluntatem facere) attamen quando id quod legitur nullum certū habet autorem, præcipuè cùm de re antiqua agitur: vel si habet, de recentiorum numero est, non ita pleno, iucundoque animo suscipitur, (nostra præsertim hac ætate, qua à sciolis quibusdam, etiam quæ diuinitus conscripta sunt, temerariè in controuersiam vocantur) ac si ab aliquo antiquo patre virtutibus & doctrina conspicuo describeretur. Maximè enim autoritatis in huiusmodi est vetustas, & vinum vetus iucundius ac libentius bibitur quàm nouum. Propterea volens ego meipsum, nonnullosque amicos meos super hoc solatos, & in conscientia tutos reddere, Tomum primum vitarum sanctorum anno superiori edidi, quæ non à nobis, sed ab aliquo ex antiquis patribus, & magni in Ecclesia nominis viro essent descriptæ, vt hoc in genere adesset nobis liber, qui hilari facie & secura mente, vel ipsis Ecclesiæ inimicis testibus, legi posset. Adieci deinde scholia quædam in paginarum marginibus cōtra nostri temporis hæreticos, quibus praua eorum dogmata sanctorum dictis vel gestis confodiuntur, vt quilibet facile videre posset, eadem semper fidei dogmata, semper easdem patrū Traditiones in Dei Ecclesia viguisse. Post cuius libri editionem substiti parumper, vt viderem quo is animo à viris doctis acciperetur, & scire possem an vlterius in hoc negotio mihi esset progrediendum, an verò quiescendum, & pes sensim retrahendus. Sed cùm postea intellexerim & Parisiensem, & Louaniensem, ac Salamantinam Facultates, nec non viros omnes dictos laborem hunc meum & industriā cōmēdasse, nec nō in Concilio Tridentino nuperrimè celebrato, cui tuo munere Pater sanctissime vnà cū alijs duobus reuerendissimis Dominis meis collegis indignus præerā, librum hunc pro assertione eorum quæ discebantur in mediū afferri ipse ego frequētissimè proprijs auribus hauserim, amicorū etiā literis sæpius interpellatus fuerim, ne à suscepto semel negocio desisterē, facile adduci potui, vt crederē conatū hunc nostrum probis ac literatis viris nō displicere. Ac propterea his omnibus animatus, vela iterum laxaui, et ingenioli mei debilem cymbam rursus in vastissimum pelagus duxi: alterumq; Tomum vitarū sanctorum in lucem nūc protuli, quem ex pluribus quàm primum illum, sanctorum patrum voluminibus, quæ varijs in locis humiliter delitescebant, hausimus, multis in eo etiam appositis sanctorum vitis à nobilissimis pariterque doctissimis Græcis patribus descriptis, variisque bibliothecis, etiam ex insigni Vaticana sanctitatis tuæ desumptis, quæ partim ab amicis in nostri gratiam, partim nostra industria in Latinam linguam nunc primum versæ sunt.

Cùm autē in terris neminem habeā, cui plus quàm sanctitati tuæ debeam Pater beatissime, quem magis obseruem, & admirer, etiam antequàm illuc eueherer is quò Dei benignitas, quæ profunda cordis tui, & secretiora illa eximiæ charitatis & pietatis tuæ viscera

ſcera ſcrutans, te tanquã alterũ David ex multis Iſai filiis euexit, vt in Petri throno ſederes, & labantẽ penè Dei Eccleſiã tuis humeris quaſi fulcires, & firmã ac ſolidã redderes, librũ hunc, (Tomũ inquã ſecundũ Vitarũ ſanctorũ) benedictioni tuæ humiliter dico, ac nuncupo, animi mei, & ſingularis erga ſanctitatẽ tuã deuotionis æternũ pignus & monumentũ: Quẽ pro tua in omnes mãſuetudine & clemẽtia, rogo ea charitate ſuſcipere digneris, qua tibi Chriſti Vicario, & ſummo Apoſtolico per ſeruũ tuũ licet inutilem offertur.

¶DIVI EPHRAEM EDISSENÆ ECCLESIÆ

Diaconi in ſecundum librum vitarum ſanctorum Prooemium.

Eſt ſermo eiuſdem ſecũdus in volumine ſermonum eius.

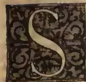
Egentes nõ agnoſcimus, & audientes, nec quicq̃ auribus noſtris percipimus. Si aliquis cõficiens iter, homicidiũ perpetratũ repentè agnouerit, vultus eius ilicò immutatur, & cor eius pauore cõcutitur. Nos aũt Prophetas & Apoſtolos legimus interfectos & lapidatos, & riſus profeſ rimus. Et quid dico prophetas & Apoſtolos: ipſum Dominũ verbũ carnem factum pependiſſe in ligno, & propter peccata noſtra peremptũ eſſe audiuimus & legimus, & elata ceruice contẽnimus & ridemus: Sol nõ potuit ferre Dñi noſtri contumeliã, ſed claritatem luminis ſui conuertit in tenebras: nos aũt à tenebris malitiæ noſtræ cõuerti nolumus. Velum tẽpli quod nihil deliquerat, à ſemetipſo ſciſſum eſt: nos aũt propter peccata noſtra vt cor noſtrũ compungatur, ſtudere nolumus. Terra tremiſcens à facie Dñi, ſub pedibus noſtris commouetur, vt nobis metum incutiat, & nec ſic ob noſtram duritiam formidamus. Vrbes abſorptæ ſunt & loca ab ira Domini deſolata ſunt, & nec ſic trepidamus. Sol ſemel & iterum meridianis horis ſuper nos obſcuratus eſt, & nec ſic corde pauemus. Bella Perſarum ac diuerſarum gentium Barbararum commota ſunt, & regiones noſtræ deſolauerunt, vt nos metuentes Deum pœnitentiam ageremus: cùm indigeamus vtique pœnitentia, non dierum aut menſium, ſed temporum plurimorum, & nec ſic cõuerti volumus. Pœnitentiam itaque agamus fratres, vt peccatorum noſtrorum propitiatorem Deum habere poſsimus. 1. Deprecemur eũ, quia exacerbauimus eum. Humiliemus nos, vt nos exaltet. Defleamus, vt lætificet & conſoletur nos. Proiiciamus à nobis conſuetudinem malam & quaſi veſtimentum virtutem animi induamus. Quòd ſi vnuſquiſque non ſe emendauerit ab omni re iniqua, & à ſordidis quoq; cordis cogitationibus concupiſcentiarũ quoq; malarum, nec non & ab ira furoris atque inuidia, à ſuperbia quoque ac vana gloria, odio & detractione, cõtradictione ac verboſitate & inordinatis actibus. Et quid cũcta nunc per partes enumero: niſi ab omnibus quæ odit Dñs, auertat ſemetipſum, ac procul faciat, nequaquam in eo habitat Deus. Dicito mihi: Si quis te in lacũ cœni proiiceret, & ibi ſemper te eſſe cuperet, libẽter hoc faceres: Si tu cùm ſis cinis & vermis, hoc ſuſtinere non potes, quomodo vis impollutum Deũ qui cum ſit ſanctus, & in ſanctis requieſcat, vt in te, cũ ſis totus fœtibus, & cœnoſo horrore repletus, inhabitet: Vnde delectiſsimi, mundemus noſmetipſos ab omni delicto, vt in nobis habitet Deus, & promiſſa eius 2 cœleſtia cõſequi mereamur. Nec eius nomini ſancto, quod inuocatum eſt ſuper nos, inferamus iniuriam, ne propter nos nomen Domini noſtri à perfidis blaſphemetur. Parcamus nobiſmetipſis, & intelligam⁹, quia in nomine eius noſtrum quoq; conſonat nomẽn, eo quòd ipſe Chriſtus vocetur, & nos nihilominus Chriſtiani. Deus noſter ſpiritus eſt: efficiamur ergo & nos ſpirituales. Vbi enim eſt ſpiritus Domini, ibi libertas. Feſtinemus ergo libertatis huius conſequi bonitatem.

1. *Vide ſi pœnitentia quam ſanctus Pater requirit, eſt tantummodo noua vita, vt noſtri hæretici garriunt.*

2. *Et promiſſa eius cœleſtia cõſequi mereamur.*

VITA

VITA SANCTI IGNATII MARTYRIS, PER EVSEBIVM EPISCOPVM Cæsarienſem ſcripta.

SED & in noſtra quoq; tẽpora famæ celebritate vulgatus Ignatius apud Antiochiam poſt Petrũ ſecunda ſucceſsione Epiſcopatũ ſortitus eſt. Quem ſermo tradidit, de Syriæ partibus ad vrbẽ Romam tranſmiſſum, & pro martyrio Chriſti ad beſtias datũ. Quiq; cùm per Aſiam ſub cuſtodia nauigaret, ſingulas quaſq; digrediens ciuitates, Eccleſiæ populos Euãgelicis cohortationibus edocebat in fide perſiſtere, & obſeruare ſe ab hæreticorũ cõtagiis, qui tũc primũ copioſius cœperãt pullulare: & vt diligentius ac tenacius Apoſtolorũ [1] traditionibus inhęrerẽt, quas traditiones cautelæ gratia, & ne quid apud poſteros remaneret incerti, etiã ſcriptas ſe aſſerit reliquiſſe. Deniq; cùm Smyrnã veniſſet, vbi Polycarpus erat, ſcribit inde vnã epiſtolam ad Epheſios, eorumq; paſtorem, in qua meminit & Oneſimi: & aliam Magneſiæ ciuitati, quæ ſupra Mæandrũ iacet, in qua & Epiſcopi Damei mentionem facit. Sed & Eccleſiæ, quę eſt Trallis ſcribit, cuius principem tunc eſſe Polybium deſignauit. In ea verò quã ad Romanã Eccleſiã ſcribit, deprecatur eos, ne ſe tanquã ſuppliciis ſuis patientes, velint ſpe priuare martyrij: & his poſt aliquanta vtitur verbis: A Syria, inquit, Romam vſq; cũ beſtiis terra mariq; depugno, die ac nocte connexus & colligatus decem leopardis, militibus dico, ad cuſtodiã datis, qui ex beneficiis noſtris ſæuiores fiunt. Sed ego nequitiis eorũ magis erudior. Nec tamẽ in hoc iuſtificatus ſum. O ſalutares beſtias, quæ pręparantur mihi. Quando venient? quãdo emittẽtur? quãdo eis frui licebit carnibus meis? quas & ego opto acriores parari, & inuitabo ad deuorationẽ mei, & deprecabor, ne fortè (vt in nonnullis fecerũt) timeant cõtingere corpus meũ. Quinimo & ſi cõtabuntur, ego vim faciã, ego me ingerã. Date quęſo veniã, ego noui quid expediat mihi. Nũc incipio eſſe diſcipulus Chriſti. Faceſſat inuidia vel humani affectus, vel nequitiæ ſpiritalis, vt Ieſum Chriſtũ merear adipiſci. Ignes, cruces, beſtiæ, diſpertiones oſsiũ, diſcerptioneſq; membrorũ, ac totius corporis pœnæ, & oĩa in me vnum ſupplicia diaboli arte quęſita cumulẽtur, dummodo Ieſum Chriſtũ merear adipiſci. Hęc & multa alia his ſimilia ad diuerſas Eccleſias ſcribit. Sed & ad Polycarpũ, velut Apoſtolicũ virũ, datis literis, Antiochenã ei Eccleſiã præcipuè commendat. Ad Smyrnæos ſaoè ſcribens, vtitur verbis quibuſdã, vnde aſſumptis neſcimus, quibus hæc de Saluatore proloquitur. Ego autẽ poſt reſurrectionẽ quoq; in carne eũ ſcio fuiſſe, & credo. Nã & cùm veniſſet ad Petrũ, cæteroſq;, ait eis: Accedite & videte, quia nõ ſum dæmoniũ incorporeum. Qui & contingentes eum, crediderunt. Scit autẽ & Irenæus martyrium eius, & mentionem facit ſcriptorũ eius per hæc verba Sicut dixit (inquit) quidam ex noſtris, pro martyrio Chriſti damnatus ad beſtias: Frumẽtum, inquit, ego ſum Dei: beſtiarũ dẽtibus molar & ſubigar, vt panis mundus efficiar Chriſto. Sed & Polycarpus horũ memoriam facit in epiſtola quã ad Philippenſes ſcribit per hęc verba: Deprecor, inquit, omnes vos, obedientiæ operã dare, & meditari patientiam, quam vidiſtis in Ignatio & Rufo, & Soſimo beatis viris, pręcipuè autẽ in Paulo, & in cęteris Apoſtolis, qui fuerũt apud vos. Scientes quod hi omnes nõ in vacuũ, ſed per fidẽ & iuſtitiã cucurrerũt, vſquequo peruenirent ad locũ ſibi à Domino præparatũ: quoniam quidem paſsionum eius participes extiterunt, nec dilexerunt pręſens ſeculũ, ſed eum ſolũ, qui pro ipſis, & pro nobis mortuus eſt, & reſurrexit. Et poſt pauca ſubiungit: Scripſiſtis mihi & vos, & Ignatius, vt ſi quis vadit ad partes Syrię, deferat literas ad vos. Quod faciã, cùm tempus inuenero. Mittam vobis & Ignatij epiſtolas, & alias, ſi quæ ſunt, quę ad nos tranſmiſſæ ſunt, ex quibus vtilitatẽ maximã capiatis. Continent enim de fide & patientia inſtructionẽ perfectã ſecundũ Domini pręceptũ. Ab hoc autẽ Ignatio Antiochiæ Syriæ tertio poſt Apoſtolum Petrum Epiſcopo, qui etiã cum ipſis vixerat Apoſtolis, ſumpſit initiũ, vt in Eccleſia Antiphonæ [3] decantentur. Vidit enim Angelorũ viſionẽ, quomodo per Antiphonas ſanctę Trinitati dicerent hymnos. Iſq; modũ viſionis Antiochenæ tradidiſſe probatur Eccleſiæ: & ex hoc ad cunctas tranſiuit Eccleſias. Cùm igitur iam damnatus eſſet ad beſtias Ignatius, ardorẽ patiendi, cùm rugientes audiret leones, ait: Frumentum Chriſti ſum, dentibus beſtiarum molar, vt panis mundus inueniar. Paſſus eſt anno vndecimo Traiani. Reliquiæ corporis eius Antiochiæ iacent, extra portam Daphnicam in cœmiterio.

Ex lib. 3. hiſtoriæ Eccleſiaſticę Cap. 36.

1. Quid dicet hic qui omnes traditiones ad humanas cõſtitutiones coarctãs, nec aliquid ſeruari debere aſſiduis clamoribus perſtrepũt, quod nõ ſit in ſcriptura expreſſum? Habes hic Apoſtolorũ traditiones, quibus S. Martyr tenacius inhęrere debere fideles edocet. Et ne cauilleris loq. de traditionibus in ſcriptura expreſſis, dicit ſe ne qd apud poſteros maneret incerti eas ſcriptas reliquiſſe. Quibus verbis conuinceris illas Apoſtolorum traditiones fuiſſe vſque ad horã illam ſine ſcriptis. Adde quod de eiſdẽ traditionibus nõ ſcriptis Clemens Alexandrinus librũ exarauit, vt autor eſt Hieron. lib. de Viris illuſtribus.

2. Teſtimonium hoc ſumptum eſt ex Euangelio Nazaræorum, quod à ſe trãſlatũ aſſerit Hieron. in lib. De viris illuſtrib. & in Mat. ca. 12.

Ex lib. 10. Hiſt. Tripar. cap. 9.

3. Ecce decantatio Antiphonarũ in Eccleſia vnde ortum habuerit. I tu ergo nũc bonorum oĩm ſubuerſor, & (ſi potes) eas de Eccleſia et cantũ tolle.

Ex D. Hie. in li. de Viris illuſtribus.

Est epistola eius xv. ad Romanos missa.

VITA D. IGNATII EPISCOPI

Antiocheni, per D. Bernardum Abbatem Clareuallensem scripta.

DEprecans Deum obtinui, vt videre merear dignos vultus vestros, sicut plurimum
optabam promereri, vinctus enim in Christo Iesu. Spero vos salutare, siquidé fue-
rit voluntas illius, qui dignũ me faciat vsq; in finé propositũ meũ consummare.
Illa verò principia bonæ conuersationis sunt, siquidé per gratiam [1] meruero sortem meá
vsq; in finẽ sine impedimento percipere. Timeo enim dilectioné vestram, ne ipsa me læ-
dat: vobis enim facile est quod vultis facere, mihi autem difficile Deũ promereri, tamen
potero: si vos peperceritis mihi occasione amicitię carnalis. Nolo igitur vos homini pla-
cere, sed Deo, sicuti & complacuistis. Nec enim ego habui aliquando tale tépus, vt Deũ
promeruissem. Ergo si & vos tacueritis de me, ego efficior Dei. Si enim dilexeritis carné
meá, iterũ forsitan absoluar. Multũ enim mihi pręstatis, si me offeratis Deo, cùm iá altare
paratum est, vt in dilectione chorus effecti, cantetis Deo patri in Christo Iesu. Quoniam
Episcopũ Syriæ dignũ fecit Deus inueniri in Occidéte, ab Oriéte pręmittens suá passio-
né, martyré bonũ proficiscenté de mũdo ad Deũ, vt in ipso oriar. Nunquá lęsistis aliqué,
alios docuistis. Ego auté rogo vt secundũ illa firma quæ docti estis ex omni virtute op-
tetis mihi vt non solùm dicar, sed etiá inueniar Christianus. Si auté inuétus fuero, & dici
possim, & tunc esse fidelis, quando mundo non cóparuero, nihil enim de iis quæ vidétur
æternũ est. Quæ enim videntur, inquit, téporalia sunt, quę auté nõ videntur, æterna sunt,
nõ solũ in opere, sed etiá in magnitudine. Christianitas enim est, quæ oditur à mundo,
amatur à Christo, quia nõ est ab hominibus, sed à Deo. Si enim esseris, inquit, de mũdo,
mundus quod suũ erat diligeret. Nunc aũt quia non estis de mundo, propterea odit vos
mundus, sed ego elegi vos, manete in me. Ego scribo oíbus Ecclesiis, & omnibus mádo,
quia voluntariè pro Deo morior, si vos nõ præpedieritis. Rogo itaq; vos vt nõ frustra sit
in me dilectio vestra. Sinite me vt bestiarũ esca sim, per quá possum Deũ promereri. Tri-
ticũ enim Dei sum, déribus bestiarũ molar, vt possim panis Dei mũdus inueniri. Magis aũt
blandiamini bestiis vt mihi sepulchrũ sint, & nihil de meo corpore relinquát, vt nõ ob-
dormiens grauis alicui inueniar. Nõ sicut Petrus & Paulus pręcipio vobis, illi enim Apo-
stoli sunt Iesu Christi: ego aũt minimus, illi verò liberi sunt serui Dei, ego aũt vsq; nunc
seruus, sed si passus fuero, libertus ero Iesu Christi, & resurgá in eo liber. Nũc disco vin-
ctus nihil mũdi cócupiscere, aut aliquod vanũ. A Syria Romá vsq; cũ bestiis depugno per
terrá & mare, die ac nocte vinctus cũ decé Leopardis (hoc est, cũ militari custodia) qui
ex beneficiis peiores fiũt, in iniustitiis aũt eorũ magis edoceor, sed nec in hoc quidé iusti-
ficor, vtiná fruar bestiis quę mihi paratæ sunt, quas & opto mihi veloces esse ad meũ in-
teritũ, & allici, vt celerius me comedát, ne sicut in aliis territę sint, & nõ eos tetigerũt.
Et si ipsę noluerint, ego ipsis vim ingerá, ego vrgebo. Ignoscite mihi, ego scio quid mihi
expediat. Nũc incipio esse discipulus, nulli ęmulor visibiliũ & inuisibiliũ, vt Iesum Chri-
stũ merear adipisci: Ignis, crux, bestiarumq; constantia, abscisio, separatio, cõfractio, dissi-
patioq; membrorũ, interitus totius corporis & flagella diaboli omnia in me veniant, vt
Iesum Christũ merear [2] adipisci. Nihil me iuuát quæ sunt mũdi huius, neq; regnũ tépo-
rale, bonũ est mihi mori in Christo Iesu, quá regnare in finibus terrę. Quid enim prodest
homini si vniuersum mũdũ lucretur, animá vero suá perdat? Dominũ namq; desidero fi-
liũ veri Dei, & patré Iesu Christi, ipsum vtiq; quęro, & illum qui pro nobis mortuus est,
& resurrexit. Ignoscite mihi fratres, ne mihi impedimenta opponatis ad vitam: Iesus est
enim vita fidelium, vt ne velitis me mori, quia vita mors est sine Christo. Dei volens
esse, mundo non placeam. Sinite me puram lucé percipere, illuc perueniés, homo Dei ero.
Concedite mihi vt sim imitator passionũ Dei mei. Qui enim vult in seipso habere, intel-
ligat quod volo, & cõpatiatur, sciens quid sit in me. Princeps enim mũdi huius diripere
me vult, & in iudicio Dei mei dirumpere. Nemo ergo de pręsentibus vobis auxilietur ei,
magis aũt mei adiutores estote, hoc est Dei. Nolite dicere Iesum Christũ, mundũ hono-
rantes. Facinus in nobis nõ habitet, neq; si vos præsens rogauero, cõsentiatis mihi: his aũt
cõsentite, quę scribo vobis. Viuus enim vobis scribo, desiderás mori pro Christo. Meus
enim amor crucifixus est, & nõ est in me: aqua aũt illa viua manet in me, intrinsecus mi-
hi dicens, veni ad patré, nõ comedá escá corruptionis. Neq; voluptates huius mũdi de-
sidero, pané Dei volo, panem cœlesté, panem vitæ, qui est caro Iesu Christi filij Dei viui,
qui natus est in nouissimo ex semine Dauid & Abrahæ, & potũ volo sanguinem eius,
qui est dilectio incorruptionis & vita æterna. Iá nolo secundũ homines viuere. hoc auté
erit, si vos volueritis: Christo crucifigor, quia iá ego nõ viuo, viuit verò in me Christus.

1. Si per gratiá meruero. Ecce tota ratio omnium meritorũ nostrorum cũ Deo, gratia eius. Alioqui merita nostra nõ essent merita, imo potius demerita.

2. Vt merear adipisci Iesum Christum.

Per

Per modica scripta togo vos,ne mihi obsistatis.Credite mihi,quia Iesum diligo, quoniā & ipse dilexit me & seipsum tradidit pro me.Quid retribuā ei,pro omnibus quæ mihi retribuit?Ipse autem Deus & pater Domini nostri Iesu Christi ,& ipse Dominus Iesus Christus,manifestauit nobis hæc omnia,quia verū dico,& vos simul eū deprecamini meū,vt laborē consequat in spiritu sancto.Non secundū carnē vobis scripsi,sed secundum dispositionē Dei.Si aūt passus fuero,dilexistis me. Sed si reprobat⁹ fuero,odio me habuistis.Mementote in orationibus vestris illius qui pro me recturus est Ecclesiā , quæ est in Syria.Credite Domino dicenti:Ego sum pastor bonus,qui visitauit eam,& sit vestra in eo dilectio.Ego autē & erubesco ex ipsis dici.Nō ego sum dignus esse vltimus aut pargamētum,sed miserabilis sum nunc donec Deū merear adipsci.Salutat vos spiritus meus & dilectio Ecclesiarū [3] quæ me susceperunt sicut nomen Christi.Habentes enim me nō quasi transeuntem,viam meam aspiciebant,& per ciuitatem me ducebant. Hæc igitur scribo vobis de Smyrna per Ephesios beatitudine dignos.Est autem mecum simul cum aliis Crocus,desiderabile mihi nomen ex iis qui aduenerūt de Syria ad Romam in gloria Dei.Credo vos agnoscere quæ mihi mandastis adhuc proximè constituto . Omnes enim digni sunt Deo,& apud vos me oporter requiescere.Scripsi vobis hæc nono calendas Septembris,incolumes estote vsque in finem in patientia Iesu Christi.

3. Vides quod Ecclesiæ quæ Ignatium susceperunt visibiles sunt , & nō sicut heretici dicūt, inuisibiles.

VITA SANCTI IGNATII EPISCOPI

& Martyris,per Diuum Hieronymum Præsbyterum Stridonensem scripta.

Habetur in lib. eiusdem de viris illustribus.

IGnatius Antiochenæ Ecclesię tertius post Petrum Apostolū Episcopus,commouēte persecutionem Traiano,damnatus ad bestias,Romam vinctus mittitur.Cumq; nauigans Smyrnam venisset,vbi Polycarpus auditor Ioannis Episcopus erat,scripsit vnā epistolam ad Ephesios, alterā ad Magnesianos, tertiam ad Trallenses,quartā ad Romanos,& inde egrediēs scripsit ad Philadelphœos,& ad Smyrnęos,& propriè ad Polycarpū,commendans illi Antiochensem Ecclesiā,in qua & de Euangelio quod nuper à me translatū est,persona Christi ponit testimonium dicens : Ego verò & post resurrectionē carne eum super vidi,& credo quia sit:Et quando venit ad Petrū,& ad eos qui cū Petro erāt,dixit eis:Ecce palpate me,& videte,quia non sum dæmoniū corporale.Et statim tetigerunt eum et crediderunt.Dignū autem videtur,quia tanti viri fecimus mentionē,& de Epistola eius,quam ad Romanos scribit pauca ponere.De Syria vsq; ad Romam pugno ad bestias,in mari & in terra,nocte dieq; ligatus cum decē leopardis,hoc est,militibus,qui me custodiunt,quibus & cùm benefeceris,peiores fiunt.Iniquitas antē eorum,mea doctrina est,sed non idcirco iustificatus sum.Vtinam fruar bestiis,quæ mihi sunt præparatę,quas & oto mihi veloces esse ad interitum & ad supplicia,& allici ad comedendum me,ne sicut & aliorū martyrum nō audeant corpus attingere.Quòd si venire noluerint,ergo vim faciā vt deuorer.Ignoscite mihi filioli,quid mihi prosit,ego scio. Nunc incipio Christi esse discipulus,nihil de his quæ videntur desiderās,vt Iesum Christum inueniā.Ignis,crux,bestię,confractio ossium.membrorum diuisio,& totius corporis contritio,& tota tormenta diaboli,in me veniant,tantum vt Christo fruar.

Cumque iam damnatus esset ad bestias,ardore patiendi,cùm rugientes audiret leones ait:Frumentum Christi sum,dentibus bestiarum molar,vt panis mundus inueniar. Passus est anno vndecimo Traiani.Reliquię corporis eius Antiochię iacent extra portam Daphnicam in [1] cœmiterio.

1. Vide cœmiteriorum vsum antiquissimum.

VITA SANCTI IGNATII EPISCOPI

& Martyris,per Adonem Treuerensem Episcopum collecta.

Habetur in martyrologio eiusdem sub xvi.Calend.Ianuar.

ROmę natale sancti Ignatij Episcopi & martyris, qui tertius post Petrū Apostolū Antiochenam rexit Ecclesiā.Qui persecutione Traiani damnatus ad bestias,Romam vinctus mittitur. Vbi præsente Traiano,& circumsedente Senatu,pilis plūbeis scapulæ eius primum contusę,deinde vngulis latera eius dilaniata,& lapidibus asperis confricata.Qui post expansas manus eius,& igni repletas, post papyro oleo infuso & incēso latera eius adusta,post carbones pauimento aspersos,vbi sanctę plantæ illius steterūt,post lectū flammantē.post dorsum ei⁹ vngulis discissum & dilaceratū,post aceto & sale plagas ei⁹ perfusas,post vinculis ferreis beata mēbra illi⁹ astricta.& pedes ei⁹ inima carceris ligno cōclusos,vbi trib⁹ diebus ac noctibus panē nō comedēs.& aquā nō bibēs

mansit, sedente pro tribunali Traiano in ampitheatro, cõcurrente omni turba Romanorum, ligatus duobus obiicitur leonibus. Cumq; iam proiectus bestiam rugientes audiret, ardore patiendi ait: Viri Romani, qui hoc certamen spectatis, non sine causa laborãui: Nõ propter prauitatem hęc patior, sed propter pietatem: Frumentũ Christi sum, dentibus bestiarum molar, vt panis mundus inueniar. Hæc illo dicente, accurrerunt Leones, & ex vtraq; parte super eũ incedentes, præfocauerunt eum tantummodo, & non tetigerunt carnes eius, vt [1] reliquiæ eius tuitio essent Romanorũ, & magnæ vrbis in qua [2] Petrus crucifixus est, Paulus decollatus, Onesimus lapidarus. Passus est in decimo Traiani anno. Consulatu Arrici & Marcelli Calendis Februarij. Reliquiæ corporis eius à fratribus qui eum vsq; ad martyriũ deduxerant Antiochiam relatæ iacent extra portam Daphnicam, in [3] cœmiterio Ecclesiæ xvj. Calendas Ianuarij delatæ.

1. *Ecce quõ sanctorum reliquiis populi præseruãtur, & ciuitates sanctificantur atque illustrantur.*
2. *Si Petrus in magna vrbe crucifix⁹ est, ergo fuit Romæ, contra sciolos nostros.*
3. *Vides quod etiam sanctorũ martyrũ reliquię a viris Christianis quandoq; in ecclesiæ cœmiteriis deponebãtur, vt nosças cœmiteria placere Deo, & vsum eorum antiquissimum esse.*

XX. Decẽbris.

MARTYRIVM SACROSANCTI

Martyris Deiferi Ignatij Episcopi.

Per Simeonem Metaphrasten.

VM Traianus sumpsisset sceptra Romanorũ imperij, erat Antiochenæ Ecclesiæ Episcopus, & nomine & re Deifer Ignatius. Nam magno quidem Petro succedit Euodus. Euodo autẽ Ignatius, sitq; & morũ eius & virtutis æmulator. Huic diuino Ignatio, cùm esset adhuc planè puer, aiunt Christũ adhuc versantẽ in mũdo, ei intemeratas manus imposuisse: & ad populũ intuẽte, dixisse. Nisi quis seipsum humiliauerit vt hic puellus, no intrabit in regnũ cœlorũ: & qui vnũ ex talibus pueris susceperit in nomine meo, me suscipit, qualisnã futurus esset ætate proficiens Ignatius hinc ostendens: & Apostolicã illius doctrinã apertè indicans. Hic ergo diuinus Ignatius, simul cũ Polycarpo qui Smyrnẽsi pręerat Ecclesiæ, fuit discipulus Ioannis Euãgelistæ, & cũ ad eũ solũ ventitasset, & omnẽ virtutis speciẽ & eã maximè quæ decet Sacerdotẽ, diligenter exercuisset, Sacerdos deinde eligitur cõmuni sententia omniũ simul Apostolorum: & Antiochenus creatur Episcopus. Cùm autẽ assumpsisset Ecclesiã, & multo sudore & labore in ea seminasset præconiũ pietatis, & zelũ per omnia Apostolicũ & doctrinã ostendisset, & extitisset perfectus minister Christi mysteriorum, fit quoque postea Martyr, bestiis propter illum traditus, vt paulò altius repetens declarabit oratio.

Traiano enim Romanorum Imperatori, quam de Scythis habuerat elato victoria, & non sustinenti suam hucusq; sistere felicitatem, sed volenti eã vlterius producere, & Romanorũ imperio multos alios subiungere, aduersus Christianos, seu aduersus pietatẽ bellum ei visum est optimũ esse & expedire. Nam illo quidẽ modo putabat se soli prodesse reipublicæ: sic autem etiam Deos suos colere, & eos inducere vt opem ferant aduersus hostes. Grauem itaq; ac difficilem persecutionẽ infert aduersus piã fidẽ: & proponit edicta per vniuersam terram quæ eius parebat imperio, vt vel essent cũ eo omnes impietatis participes, vel adhuc manentes Christiani, afficerẽtur variis suppliciis & acerbis mortibus. Contigerat vt tunc Traianus versaretur Antiochiæ, vt qui esset expeditionẽ suscepturus contra Persas: & bellũ ibi pararet. Hic ergo ei de diuino significatur Ignatio, quòd & religionẽ teneret Christianã: & hominibus persuaderet vt Christum tanquam Deum honorarent, idq; cùm fuisset à Pilato cruce condemnatus & morte, vt docent eius acta, & fert legem de seruanda [1] virginitate, & de contẽnendis diuitiis, & delitiis, & aliis quę sunt in vita iucunda, & quod est omniũ grauissimũ, quòd non oporteat putare esse Deos & nullam Imperatorũ ducere rationem. Hæc postquàm audiuit Traianus, sancto statim accersito, cùm vnà etiam adesset Senatus. Tu ne es, inquit, qui diceris Deifer, qui nostra iussa ludificaris: & omnẽ euertis Antiochiam, & omnes ducis post Christum qui à te prędicatur, & nec solo quidem Deos dignaris nomine? Diuinus autem Ignatius: Ego sum, inquit. Ille verò: Et quid sibi vult, inquit illud, Deifer? Cui Martyr: Qui Christũ, inquit, circunfert in anima. Imperator autem: Tu ergo, inquit, Christum in teipso circunfers? Certè, inquit. Scriptũ est enim: Habitabo in eis & inambulabo. Quid verò nos, non videmur tibi Deorũ assiduè meminisse, & eos semper in anima circunferre? eosq; inducere ad opẽ ferendã contra hostes: & per eos oĩa facere quæ sunt ex animi sentẽtia? Respondẽs aut diuinus Ignatius. Hei mihi, inquit, simulachra Gentiũ Deos nominas. Vnus enim Deus, inquit, verus, qui cœli & terrę & maris & omniũ qui sunt in ipsis, est creator. Vnus Christus Iesus Dei filius vnigenitus, cuius regni non est finis. Quem si tu agnosceres ô Imperator, & purpura ipsa & Diadema & thronus regius, firmiora essent & stabiliora.

1. *Vides sanctum virũ Apostolicum accusari, quod legẽ ferret de virginitate seruanda, & contẽnendis diuitiis & delitiis? Ergo etiam tunc seruabantur virginitas, & vollunraria paupertas.* Θεοφόρος, *Deũ ferens.*

Imperator

Imperator verò: Hæc, inquit, mittamus. Tu autem si velis, inquit, ô Ignati, meę potētię rem facere gratissimā, & de cætero referri in numerum meorum amicorum, hac mente mutata, diis nobiscū sacrifica: & statim, sciant ipsi omnes, te magni Iouis constituā Pontificem, & patrem nominabo Senatus. Ad hęc diuinus Ignatius: Gratias quidē præbere ô Imperator, omnibus quidē est pulchrū: maximè autem Imperatoribus: quòd possint ipsi amplius gratificari: sed eas quæ sunt omnino vtrisq; vtiles & conducibiles: eas verò quę possunt lædere, & maximè animam, & vehementiorē ignis gehennā ei accendere, nō is qui dat solùm, sed etiā qui petit. & ipse miserrimus. Admirabilis autem ô Imperator, & munifica est tua promissio. Quid enim mea refert à te maximi Iouis constitui Pōtificem, & vocari patrē Senatus, qui sum Christi sacerdos, & ei quotidie sacrifico sacrificiū laudis, & iam totū meipsum propero immolare, & efficere complantatū eius mortis similitudini? Imperator verò: Cuinā, inquit, festinas teipsum immolare, ei ne qui à Pontio Pilato in crucē fuit actus? Maximè, inquit, magnus Ignatius, ei qui peccatum crucifixit: & eius inuentorē destruxit diabolū, & omnem eius potentiam per crucem aboleuit. Rursus autem Imperator: Videris, inquit, mihi ô Ignati, omnino recto carere iudicio & sana mēte. Non enim tam apertè fuisses deceptus scripturis Christianorū, sed cognouisses omnino quantum sit bonum edictis parēre Imperatoriis, & diis sacrificia offerre cum omnibus. Ad hæc sanctus, vtens rursus maiore dicendi libertate: Etiā si me bestiis, inquit, cōsumpseris: etiam si me cruce condemnaueris: etiam si gladio & igni tradideris, quę sunt in tua potestate, nunquam ego patiar dæmonibus offerre sacrificium: neq; enim metuo mortē, neque desidero præsentia, quæ est in potestate vestra prębēre fruēda: sed sola desidero futura: & à me omne adhibere studium vt transeam ad Christum qui pro me est mortuus.

Propter quę volens Senatus Martyrē arguere ignorantię, Quid autē tu quoq;, dixerūt, confiteris Deum esse mortuum? Quomodo verò qui subiit mortem, eamq; execrandam, poterit prodesse aliis? Dij autē & sunt immortales, & dicuntur à nobis. Cùm ex hoc occasionem diuinus accepisset Ignatius, simul & irridēdi illorum deos, & eis aperiendi ianuā mysterij susceptæ carnis dispensationis, & sic deducendi ad fidem Christi cognitionis, sic verba habuit: Meus Dominus & Deus Iesus Christus, primùm quidē propter nos homo factus est, & propter nostram salutem: crucemq; & mortem & sepulturā sua spōte accepit. Cęterùm rursus tertio die resurrexit, inimici deiecta & prostrata potētia, & ascēdit in cœlos vnde venerat, nos simul à lapsu peccati faciens resurgēre: & rursus introducens in paradisum, ex quo malè fueramus eiecti: & nos donauit bonis maioribus, quàm erant ea quæ præcesserant. Quòd autē ex iis qui à vobis censentur Dij, vllus tale quid fecerit, nullus omnino asseruerit. Nā cùm isti fuissent homines malefici & exitiosi, & multa fecissent ad damnū & exitiū nostræ vitę & status, paruā autē deorū opinionē & speciē, hominibus qui sunt à ratione paulò alieniores, citra vllā rationē præbuissent, cōtrāctis postea velis deceptionis, & scœna ablata, deprehensi sunt id quod erant: vt qui turpiterē vita excesserint, & morti immortali traditi sunt propter multorū interitū. Iupiter quidē certè qui est vobis primus & maximus deorū, in Creta est sepultus: Æsculapius verò fulmine est percussus: Sepulchrū Veneris ostenditur in Papho: Et Hercules fuit ab igne consumptus. Nā cùm tales fint, imò verò longè deteriores, ea eis obtigerunt quę merentur. Cùm hæc dicta fuissent ab Ignatio, Imperator simul cum Senatu, timens ne si esset eius sermo prolixior, res quidē Gentiliū labefactarentur, & vel non crederentur, vel haberentur ludibrio: & vera quidē floreret religio: & tolleretur nubes erroris quę ei offundit tenebras, eum quidē coniicit in vincula. & in tutissima collocat custodia. Ipse autem cùm tota nocte apud se cogitasset quonā modo eū vlcisceretur pro meritis: et quonam modo è præsenti eū vita subduceret, statuit eū feris tradere deuorandū, vt dilaniatus ab eis sanctus interiret. Visus est enim Imperatori hic mortis modus longè grauissimus. Cùm hanc rē ergo Senatui mane cōmunicasset, ipsi quoq; eius laudārunt sententiā: sed consuluerunt ne hæc bestiis obiectio fieret Antiochiæ: nā, aiebant, sic magis desideratū gloriosum apud suos ciues reddamus Ignatiū, martyrico fine è vita excedentē. Quāobrem dicebant, oportere eū Romā abduci vinctū, & illic tradi bestiis. Sic enim & prolixitate itineris grauius subibit suppliciū: & simul Romanis qui sinā sit ignorātibus, videbitur esse peremptus tanquā vnus ex maleficis: & nec minima quidē erit eius apud illos memoria. Cùm hoc ergo placuisset, & in ipsum lata fuisset protinus sententia, Imperator eū rursus producit è custodia, hoc eius postremū faciens periculū. Et primū quidē multis bonorū promissis crebrò sanctum deliniebat ac demulcebat: Deinde etiam rursus minis magis territans. Postquàm autē eū vidit nec cedere promissis, neq; minas formidare, desperans omnino fore vt mutaretur, ad effectū deduxit ea quæ decreta fuerant: & cùm iussisset prioribus grauiora ei imponi vincula, tradit eū cohorti militari: & mittit Romā, iubens,

iubēs.cùm aduenisset ciuibus dies festus quo totus cōgregatur populus,eum tradi bestiis ad cōmunem theatri delectationē,vt cōuenienter ei quod dicit D.Paulus,ipse quoq; fieret spectaculum mundo,Angelis & hominibus. Martyr ergo cùm vltimam illam accepisset sententiā,& Deo magno clamore,vt consentaneū erat,egisset gratias,cū magna voluptate & lætitia sibi imponit vincula.Et Imperator quidē egreditur contra Persas cum suo exercitu.Diuinus autē Ignatius cùm Ecclesiæ prius bene esset precatus,& gregē suū Deo commendasset cū lachrymis,vinctus sequebatur milites.Deinde cùm Seleuciam,nō cunctans,non flens,nō se aliquid graue omnino pati præ se ferens, sed alacribus venisset pedibus,à militibus in nauē immittitur:& cum eis appellit Smyrnā.Hic salutat Polycarpum diuinū Apostolum,quem Smyrnensi præfuisse Ecclesiæ,cùm Ignatij fuisset cōdiscipulus,superius diximus.Eū ergo salutat,glorians & magnificè sibi placēs,lętusq; de vinculis.Quid enim ei poterat esse maiori ornamento,quàm aspici pati pro Domino, qui eū sic dilexerat?Deinde cum etiā reliquis Episcopis & Presbyteris & Diaconis reddidisset eas quas par erat salutationes,quoniā multi concurrebant ex Ecclesiis Asię & ciuitatibus ad videndū illud spectaculū,& vt pulchro fruerentur fluento quod fluebat ex illius lingua ipse ea quæ par erat suadēs,rogabat omnes vt pro ipso orarent,vt per feras cito resolueretur ad eū quē desiderabat,& appareret ante illius faciē.Cùm videret aūt eos valde perturbatos,& quodammodo pendentes ab illius anima,& nō ferendū damnū existimantes separationē eius ad mortē,de iis qui sunt Romæ timens ne ipsi quoq; similiter affecti nō sustinerent eum videre tradi bestiis:sed manus eis adierrent quibus mandatum erat vt eū traderēt,& ei clauderēt apertā ianuā martirij,statuit ad eos mittere,vt ij quoque pro eo orarēt ne cursus suæ exercitationis ei impederetur:sed per feras, sicut dictū est,cito resolueretur ad dilectū Dominū.Operępretiū est autē illius quoq; meminisse epistolę,quæ sic habet ad verbū.Ignatius qui & Deifer,Episcopus sanctæ Dei Ecclesiæ quę est Antiochiæ,Ecclesię quæ misericordia est cōsecuta in maiestate patris altissimi & Iesu Christi solius eius filij,dilectæ & illuminatæ, in voluntate eius qui voluit omnia,quæ sunt secundū charitatē Iesu Christi Dei nostri,quę etiā præsidet in loco regionis Romanorū,quam saluto in nomine Iesu Christi secundū carnem & spiritum vnitā omni eius mandato:impletam gratia Dei ad lætandū in Christo Iesu Deo.Cùm Deū precatus, obtinuerim vt viderē spectabiles vestros vultus,vinctus in Christo Iesu spero me vos salutaturū,si Dei fuerit voluntas,vt dignus habear qui sic sim vsq; ad finem.Meum enim ritè succedit votū,si gratiam fuero consecutus,vt sortem meā accipiam sine impedimento. Timeo enim vestrā charitatē,ne ea me afficiat iniuria.Vobis enim facilè est facere quod vultis.Mihi aūt difficile est Deum assequi si vos mihi peperceritis.Non enim volo vos hominibus placere sed Deo,sicut etiā placetis.Non enim ego vnquā habebo aliud tēpus Deum assequendi,neq; vos.Si silueritis à me,ego Dei efficiar. Sin verò carnē meā amaueritis,rursus ero currens.Potius autem mihi prębete vt Deo immoler:est enim ara parata,vt effecti chorus in charitate,canatis patri in Christo Iesu,quòd Episcopū Syrię dignatus sit Dominus vt inueniretur in occidente,eū accersens ab Oriente.Pulchrum est à mūdo occidere ad Deum,vt ad ipsum exoriamur.Nulli vnquam inuidistis,alios docuistis.Ego autem volo illa quoq; esse firma ac stabilia quæ vobis mandata didicistis: Solū rogate vt dentur mihi vires à Domino,vt non solum dicar Christianus,sed etiam inueniar & dici possim,& tunc videbor esse fidelis quando mundo nō apparebo.Nihil enim quod apparet est æternum.Quæ enim cernuntur,sunt ad tempus:quæ autem non videntur,æterna.Ego scribo Ecclesiis,& mando omnibus, quòd ego lubens pro Christo morior,si vos non prohibueritis. Rogo vos ne sit intempestiua vestra in me beneuolentia, finite me deuorari à feris,per quas licet Deum consequi. Sū Dei frumentū:& molor per dentes ferarū,vt Christi inueniar mundus panis.Feris potius blandimini,vt fiant mihi sepulchrū,& nihil relinquant mei corporis,ne sopitus siā grauis.Tūc ero verus Christi discipulus,quando nec corpus quidē meū adhuc videbit mundus.Pro me Christo supplicate,vt per hæc instrumenta munda inueniar hostia.Nō sicut Petrus & Paulus vobis præcipio.Illi Apostoli,ego cōdemnatus:illi liberi,ego autē seruus vsq; in hodiernū diem:sed si volueritis,ego libertus Iesu Christi:& exurgā in ipso liber. Nunc disco vinctus nihil mundanū cupere aut inane,à Syria vsq; ad Romā ipsam pugnans cum bestiis, à terra & mari noctu & diu vinct^9 decē leopardis,qui sunt cohors militaris,qui etiā si beneficio afficiantur fiunt deteriores.In eorū verò iniuriis magis disco.Profuerint ferę mihi paratæ: & opto vt eæ mihi paratæ inueniantur,quibus etiā blandiar vt me protinus deuorent: nō sicut quosdā timore affectæ nō tetigerunt. Quòd si eæ etiā inuitæ noluerint,at ego trāsibo,ignoscite mihi:scio quid mea intersit.Nūc incipio esse Discipulus vt Iesum Christum assequar.Ignis & crux,bestiarum irruptiones, dissectiones,diuisiones,ossiū dispersiones,

ſiones, amputatio membrorum, tituræ totius corporis, & Diabolo tormẽta ſuper me veniant, dum modo Ieſum Chriſtum aſſequar. Nihil mihi proderũt mundi iucunditates, neque regna huius ſeculi. Melius eſt mihi mori in Chriſto Ieſu, quàm regnum obtinere vſq; ad fines terræ. Quid enim prodeſt homini ſi totum mundum lucretur, & ſuæ animæ patiatur detrimentum? Illum quęro qui pro nobis eſt mortuus.
Ignoſcite mihi fratres ne ſitis mihi impedimento quò minus viuam: neq; me velitis mori. Sinite me puram lucem accipere. Cùm illuc enim venero ero homo Dei. Permitte mihi vt ſim imitator paſsionis Chriſti. Si quis ipſum in ſeipſo habet intelligat quod volo, & mei moueatur cõmiſeratione, cùm ſciat quæ me conſtringant. Princeps huius ſeculi me vult diripere, & corrũpere meam in Deum ſententiã. Nemo ergo ex iis qui adſunt ei opẽ ferat. Eſtote mei potius, hoc eſt Dei. Ne loquamini Chriſtum Ieſum: mundum verò deſiderati. Ne habitet inter vos inuidia. Nec ſi ego quidem præſens vos rogem, parete mihi: iis autẽ parete potius quæ ego ad vos ſcribo. Ex iis enim quæ ſcribo ad vos, mori cupio. meus amor eſt cruci affixus: & non eſt in me ignis amans mundsnę materię aqua autem potius viua & in me loquens, quæ intus mihi dicit, Veni ad patrem. Non delector nutrimento corruptionis, neque voluptatibus huius vitæ. Panem Dei volo, panem cœleſtẽ, panem vitę, qui eſt caro Ieſu Chriſti filij Dei, qui poſtea natus eſt ex ſemine Dauid & Abraham: & potum Dei volo, eius ſanginem, qui eſt charitas, in quam non cadit interitus, & vita perennis. Non amplius volo viuere ſicut homines, hoc autem erit ſi vos volueritis. Velitis ergo, vt vos quoq; Deus velit. Breuibus literis peto à vobis: mihi credite, Ieſus verò Chriſtus vobis aperiet qui eſt os nõ mendax, quòd vera dico petẽdo vt conſequar. Non ſecundum carnẽ ad vos ſcribo, ſed ſecundum Dei ſententiam. Si paſſus fuero, mementote in oratione veſtra Eccleſiæ Syrę, quę pro me, Paſtore Deo vtitur. Solus ipſam Ieſus Chriſtus viſitabit, eiuſq; curam geret, & veſtra charitas. Salutat vos meus ſpiritus, & charitas Eccleſiarum, quæ me ſuſceperunt in nomine Ieſu Chriſti, non tanquam tranſeuntem. Etenim quæ ad me non attinebant in via quæ eſt ſecundũ carnem, me deduxerunt in ciuitatem. Scribo autem hæc ad vos è Smyrna per Epheſios qui digni ſunt qui beati iudicentur. Eſt verò mecum cũ multis aliis Crocus quoq;, nomen deſiderabele eorũ qui mecum conuenerunt è Syria ad gloriam Dei. Hæc ad vos ſcripſi nono Calend. Septemb. Valete perpetuò fratres in tollerantia Ieſu Chriſti. AMEN.

Sed eſt hęc quidẽ epiſtola. Ipſe autẽ paulò pòſt è Smyrna deductus à militibus, & cúm appuliſſet Troadem & Neapolim, tranſiit pedes per Philippos & Macedoniam, eas quæ ſunt in via inuiſens eccleſias: & in eis docens: exhortans: differẽs: fratres qui erant paulo ſimpliciores & imbecilliores confirmans, & efficiens vt omnes vigilarẽt & eſſent ſobrij. Cùm vero tranſiiſſet Epirum, & mare traſmiſiſſet Adriaticũ & Tyrrhenum, appellit Puteolos. Hoſpitio autem exceptus ſimul cum militibus ab iis qui illic erant fidelibus, cum eos quoque valere iuſsiſſet in Domino, venit Romã, & ſiſtitur ante præfectũ vrbis. Cum is ergo deiferum vidiſſet Ignatium, & literas accepiſſet imperatoriss: dies autẽ adueniſſet opportunus, quãdo erat dies feſtus & celebris Romanorũ, ducit eum in mediũ theatrum, ſicut iubebat improbum edictum Imperatoris. Cùm ergo vniuerſa ciuitas ſederet in theatro, cũ ardenti ſpiritu & oculis iam ſpectaculũ amantibus, vtpote quòd iam fama vbiq; annunciaſſet Syriæ Epiſcopũ cum feris eſſe pugnaturũ, conuerſus ille ad populũ cũ quodã generoſo & inflexibili animo, vt qui gloriaretur, & ſibi placeret propter eã quæ pro Chriſto ſuſcipi cernebatur ignominiã: Viri, inquit, Romani, & pręſentis huius certaminis ſpectatores, nõ hæc mihi fiunt vt luam pœnas alicuius maleficij, aut ſceleratę alicuius actionis, ſed vt Deũ aſſequar: cuius quidã teneor deſiderio, & quẽ cupio inſatiabiliter. Sum enim eius frumentũ, & molor per dentes beſtiarũ: vt fiã ei purus panis. Hęc dixit, & dimiſsi leones eũ ſtatim dilacerarunt & deuorarunt, à ſolis aſperioribus illius oſsibus abſtinentes, ei reuera impletis votis, vt beſtiæ eſſent eius ſepulchrũ, & nihil reliquum eſſet eius corporis, vtpote quòd Deus pluris faceret famuli preces, & amorem ferre vſq; ad finem, quàm efficere vt non tangeretur à leonibus, vt ſuo nomini tribueret gloriam.

Poſtquàm autem hæc euenerunt & finem acceperunt, qui Romę erãt fideles, ad quos adhuc viuens diuinus ſcripſerat Ignatius, poſtquàm dimiſſum fuerat theatrũ, conueniẽtes, cùm oſſa id cupientibus manibus ſuſtuliſſent, & ea honorificẽ ac reuerẽter cõpoſuiſſent, ea depoſuerunt in loco inſigni extra vrbem, viceſimo menſis Decemb. Hæc poſtea deportata ſunt in patriam Martyris Antiochiam: & quæ intercedunt ciuitates duplicẽ accepẽre ² benedictionẽ, & prius quãdo Martyr vinctus ducebatur Romã ex Antiochia, & nunc quãdo cũ pręclaris tropheis illinc referebatur, tanq̃ apes fauũ illũ circunuolãtes. Atq; dicitur quidem quòd poſt martyricã eius conſummationẽ, lugentibus illius priuatione iis qui Romæ erãt fideles, & nullã accipientibus doloris conſolationẽ, & vacatibus ſepul-

2. Ecce quomodo ex oſsibus ſancti martyris ciuitates benedictionẽ accipiunt.

1. Nota vacantibus sepulchralibus hymnis & vigiliis.

sepulchralibus [1] hymnis & vigiliis, ipse in somnis apparens, & eos quasi amplectens, qui scilicet seipsos prębuerunt dignos illius consuetudine, luctum eis effecit facilē & leniorē, & doloris sedauit vehementiam. Alij rursus dixerunt se vidisse eū sudore diffluentē, tanquam qui nuper respirasset à laboribus decertationis: & precantē salutē ciuitati & omnibus fidelibus. Hic quidem fuit exitus Deiferi Ignatij, hæc sunt certamina, hi sunt insani eius amores in Christum. Ei fert testimoniū Ireneus Lugdunensis Episcopus vir magni faciendus, qui diuini Ignatij crebro meminit. Quin etiā Polycarpus, qui Smyrnensi prçerat Ecclesiæ, qui cum eo ventitabat ad Ioannem Euāgelistam & Theologū: & cùm captiuus Romā duceretur Antiochia, eum, sicut diximus, salutauit, hæc alicubi scribēs in suis epistolis. Rogo vos fratres vt obediatis, & omnem exerceatis tolerantiā, quam vidistis oculis, non solùm in beatis Ignatio, Ruffino, & Zosimo, sed etiā in multis aliis ex vobis, & in ipso Paulo, & iis qui cum ipso crediderunt: quòd ij omnes non in vanū cucurrerunt, neq; in vanū laborauerunt: sed in fide & iustitia quæ est in Christo Iesu. Quamobrē sunt etiam in loco qui eis debetur à Domino, cū quo passi sunt. Nō enim prçsens seculū dilexerunt, sed Christū qui pro nobis mortuus est & resurrexit. Sic ergo situs erat diuus Ignatius in sacris illorum animis, & cùm desiderasset bestiarū ventres sibi sepulchrū efficere, in piorum virorum magis habitat animis. Imperator autem Traianus cùm de diuino hoc Ignatio postea didicisset, & quàm fortiter peregisset hoc certamē martyrij, & quòd vt ipse tulerat sententiā, à bestiis fuisset deuoratus, & multa etiam audiuisset de Christianis qui erant in regione, quòd scilicet nihil prçter leges facerent, neque rem vllā agerent impiā: sed diluculo surgentes & Christum adorarēt tanquā Dei filiū: & [4] omnē exercerent abstinentiā in cibo & in potu: & nihil tangerent ex iis quæ lex prohiberet. Cùm ille, inquam, hæc audiuisset, ductus est pœnitentia eorum quæ facta fuerant, & dicitur tale decretū proposuisse, vt genus quidē Christianorū exquireretur, & omnibus esset cognita: inuenti autem non interficerentur: sed neque magistratus gererent, neq; susciperent vllam reipublicę administrationem. Sic non vita solùm Ignatij, sed iā mors etiā fuit multorum bonorum conciliatrix, gloriatio fideique est in Christo: augmentum pietatis: adhortatio ad eos qui sunt ex Deo labores, & contemptio eius vitę quę est ad tempus: & continentia ab iis quæ sunt noxia, & studium vitæ puritatis: Gratia & benignitate Dñi nostri Iesu Christi. Cum quo patri gloria & sancto & viuifico spiritui nunc & semper & in secula seculorum. AMEN.

4. Christiani vsque a principio omnem abstinentiam exercebant in cibo & potu.

VITA SANCTI EVARISTI PAPAE

& martyris, per Damasum Papam scripta.

Habetur in Pōtificali eiudem.

EVARISTVS natione Gręcus, ex patre Iudæo nomine Iuda, de ciuitate Bethleem, sedit annos nouem, menses decem, dies duos. Fuit aūt tēporibus Domitiani & Neruæ Traiani, à consulatu Valentis & Veteris, vsq; ad Gallum & Braduam consules. Martyrio coronatur.

Hic titulos in vrbe Roma diuisit præsbyteris. Et septem diacones ordinauit, qui custodirent Episcopum prędicantem propter stilū veritatis. Hic fecit ordinationes tres per mēsem Decembrem, prçsbyteros sex, Diaconos duos, Episcopos per diuersa loca quinque. Qui etiam sepultus est iuxta corpus Beati Petri in Vaticano sexto Calēd. Nouembris: Et cessauit Episcopatus dies decem & octo.

Ibidem.

VITA SANCTI ALEXANDRI PAPAE

& Martyris, per Damasum Papam scripta.

1. Ecce Missæ celebrationē etiam huius antiquissimi & sanctissimi pontificis.

2. Vides benedictionem & aspersionem aquæ a tanto pontifice institutāque si superstitiosa esset, nequaquā vir sanctus eam ordinasset.

ALEXANDER natione Romanus, ex patre Alexandro, de regione Caput tauri, sedit annos decem, menses septem, dies duos. Fuit autē tēporibus Traiani, vsq; ad Helianum & Veterem consules.

Hic pas sionem Domini miscuit in præcatione sacerdotum, quando Missę [1] celebrātur. Martyrio coronatur. [1] Et cū eo Euēthius prçsbyter, & Theodolus diaconus. Hic constituit [2] aquam aspersionis cum sale benedici in habitaculis hominum. Hic fecit ordinationes tres per mensem Decembrem, præsbyteros sex, diaconos duos, Episcopos per diuersa loca quinque. Qui & sepultus est via Numentana, vbi decollatus est ab vrbe Roma non longè, miliario septimo, quinto Nonas Maias. Et cessauit Episcopatus dies viginti quinque.

VITA SANCTORVM MARTYRVM

Alexandri Papæ, & Euētij, ac Theodoli præsbyterorum, per Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

Habetur in et martyrolog. sub v. Nonas Mai.

Romę via Numentana miliario octauo natale Alexandri Papæ, & Euētij, & Theodoli Præsbyterorum, sub Traiano principe, iudice aureliano. Qui Alexāder Romanæ Ecclesiæ Episcopatum quintus post Petrū tenuit annos decem, menses duos dies decem, & sanctitate incomparabilis, fide clarissimus, maximam partem senatorum vrbis conuertit ad Dominum. Hic constituit [1] aquam aspersionis cum sale benedici in habitaculis hominum, & passionem Domini miscuit in prædicatione sacerdotū, quando missæ celebrantur. Qui postmodum iubente Traiano principe, ab Aureliano comite veri usque militiæ, carceri mancipatus. post stupenda & diuina miracula, vbi per puerū, qui faculam ferebat ardentē, è carcere nocturno silētio per fenestram eductus, ad domū Quirini Tribuni, vbi beatus Hermes præfectus sub custodia tenebatur, perducitur: & postquàm sanata est filia ipsius Quirini, Balbina nomine, & ipse Quirinus conuersus Baptismi gratiā desiderauit: postq; liberationē & baptisationem eorum, quos vinculis arctatos in carcere Quirinus ipse tenuerat, inter quos duos quoq; sanctissimos præsbyteros constrinxerat Euentium & Theodolum, qui de Oriente venerant: post ista omnia, & si qua sunt alia venerabiliter ab eo gesta, Aureliano comiti, Principe adhuc Traiano (siquidem Adrianus nondum imperabat) exhibitus est simul cum ipsis beatis duobus præsbyteris. Primoq; in eculeum leuatus, & tortus vngulis, atque lampadibus attractus grauissimè fuit. Cumq; nullas daret voces, dixit ei Aurelianus: Quare taces? sanctus Alexander respōdit: Quia tempore orationis Christianus homo cum Deo loquitur. Deposito autem Alexandro, iussit impius Iudex applicari Euentium, & Theodolum, & interrogauit beatum Alexandrum: Qui sunt isti? Beatus Alexander dixit: Ambo viri sancti, ambo presbyteri. Tunc conuersus ad beatum Euentiū Iudex interrogauit eū: Quando factus es Christianus? Cui beatus Euentius: Ante annos lxx. & annorū viginti [2] præsbyter ordinatus fui, & nunc ago lxxx, & vnum annum ætatis, quem in carcere & vinculis compleui.

1. Hic duo habeš cōtra nostri tēporis Nouatores: primū quod aquę et salis benedictio antiquißima est in ecclesia, & a sanctißimo pontifice introducta. Alterū, quod missa celebratio nō est nouitiū inuentum, vtpote quæ tēpore etiā quinti a Petro Romani Pontificis fiebat.

2. Si annorū viginti ordinatus fuit præsbyter, non est verū omnes fideles ex æquo esse sacerdotes.

Et postquàm interrogauit etiam Theodolū, & in confessione manentem inuenit, iussit furnum incendi fortiter, & beatum Alexandrum, atque Euentium ligatos in mediū pręcipitari. Cum eis & beatus Theodolus spōte in flammas prosiliuit, decantans cū ipsis, & pariter gratias agens: Igne me examinasti, & non est inuenta in me iniquitas. Quod cùm nunciatum impio Aureliano esset, fecit Alexandrum pūctis creberrimis per tota pungi membra, donec deficeret. Huiusmodi fine vir sanctus martyrium suum compleuit. Sancti aūt duo præsbyteri gladio consummati sunt. [3] Quorum corpora Seuera fœmina religiosa collegit, & beatum Alexandrum atque Euentium in vno sepulchro, sanctū verò Theodolum separatim in alio posuit via Numentana, in prędio suo. v. Nonas Maij.

3. Vides quod vbiq; cōmendantur qui Sanctorū corpora colligunt. Nempe quia sepelire mortuus opus est pietatis, et deo valde gratum.

VITA SANCTI SIXTI PAPAE

& Martyris, per Damasum papam scripta.

Habetur in pōtificali eiusdem.

SIXTVS natione Romanus, ex patre Pastore, de regione via lata, sedit annos decem, menses tres, dies viginti vnum. Fuit aūt tēporibus Hadriani, vsq; ad Verum, & Anniculum. Martyrio coronatur. Hic constituit, [1] vt ministeria sacrata nō tangerētur, nisi à ministris sacratis. Hic cōstituit, vt quicunque Episcopus euocatus fuerit ad sedem [2] Romanā Apostolicā rediens ad parochiam suā, nō susciperetur, nisi cū formatis salutationibus, ad plebem a sede Apostolica. Et constituit vt missarū actionem sacerdote incipiente, populus hymnum decantaret, [3] Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus sabaoth, & c.

Hic fecit ordinationes tres per mensem Decēbrem, præsbyteros vndecim, Diaconos tres, Episcopos per diuersa loca quatuor. Qui etiam sepultus est iuxta corpus beati Petri in Vaticano, octauo Idus Aprilis. Et cessauit Episcopatus dies duos.

1. Quando audis hunc & alios Romanos Pontifices aliquid constituisse, oportet fatearis Ecclesiā posse facere cōstitutiones obligatorias in cōscientia etiā extra casum scandali. Nec enim verisimile est sanctissimos patres martyrio coronatos statuta condidisse, si condendi potestatem non habuissent.

2. Ecce quomodo Romana sedes est Apostolica ecclesia.

3. Licet hæc & his similia quæ ad decentiam & ornatum pertinent, ab Apostolorum successoribus addita fuerint, Missa tamen quantum ad tria substantialia instituta est a Domino nostro Iesu Christo.

VITA

VITA SANCTI THELESPHORI PAPAE

Habetur in Pŏtificali eiusdem.

& Martyris, per Damasum Papam scripta.

THELESPHORVS natione Græcus ex Anachorita, sedit annos vndecim, menses tres, dies viginti vnum. Fuit autem tēporibus Antonini & Marci. Martyrio coronatur. Hic constituit, vt septem [1] hebdomadas ante Pascha ieiuniū celebraretur. Hic fecit vt in natali Domini nostri Iesu Christi noctu missæ celebrarentur, cùm omni alio tempore ante horæ tertiæ cultum nullus præsumeret missas celebrare, quia ea hora Dominus noster ascēdit in crucem, & vt ante [2] sacrificium hymnus diceretur Angelicus, hoc est, Gloria in excelsis Deo. Hic fecit ordinationes quatuor per mensem Decembrem, præsbyteros duodecim, diaconos octo, Episcopos per diuersa loca tredecim. Qui etiam sepultus est iuxta corpus beati Petri in Vaticano, Nonis Ianuarij. Et cessauit Episcopatus dies septem.

1 Ne credas quadragesimale ieiuniū celebre & solenne, quod teste diuo Hieronymo et aliis sanctis patribus ex Apostolica traditiōe venit, ab hoc pontifice institutū fuisse, sed voluit quod ipsum ieiunium per septem hebdomadas protraheretur, id est, a Dominica Quinquagesimæ vsque ad Pascha. Lege eius decretum.

2. Vides missam dici Sacrificium, & hoc vocabulum non esse nouitium inuentum, vt aliqui somniant.

VISA SANCTI IGINI PAPAE

& Martyris, per Damasum Papam scripta.

Ibidem.

IGINVS natione Græcus, ex philosopho de Athenis, cuius genealogiā non inueni, sedit annos quatuor, menses tres, dies quatuor. Fuit autē tēporibus Veri & Marci, à consulatu Magni & Camerini, vsque ad Orphitū & Priscum. Hic clerum composuit, & distribuit gradus. Hic fecit ordinationes tres per mēsem Decembrē. presbyteros quindecim, diaconos quinque, Episcopos per diuersa loca sex. Qui etiā sepultus est iuxta corpus beati Petri in Vaticano. tertio Idus Ianuarij. Et cessauit Episcopatus dies tres.

VITA SANCTI EPISCOPI ET MARtyris Polycarpi, per Eseubium Cæsariensem Episcopum scripta.

Habetur in 4. lib. historię Ecclesiast. Cap. 14.

ANICETO Romanę Ecclesię præsidente, Polycarpum Romā venisse, atque habuisse sermonem cū ipso Aniceto de Paschę die Irenęus refert. Sed & alia quædam de eodem Polycarpo scribit, quę mihi dignum videtur corpori huic nostræ narrationis inserere.

Tertio igitur libro aduersus hæreses hæc de eo commemorat Irenęus: Polycarpus, inquit, qui non solùm ab Apostolis eruditus est, neq; solòm conuersatus est cū his qui Dominū viderant, sed & ab ipsis Apostolis ordinatus est Smyrnęorū Ecclesię Episcopus, quē nos quoq; in prima ætate nostra vidimus. Diu etenim permāsit in vita, & longęua ætate perdurans, nobilis viuendo, sed & moriendo nobilior extitit, quippe qui vitā martyrio consummauit. Docebat aūt semper ea que ab Apostolis ipsis didicerat: & hęc Ecclesiæ tradebat, quæ sola vera ducenda sunt. Quorum testes sunt omnes Ecclesiæ, quę in Asia constitutæ sunt, & hi qui per tempus etiam nunc in Polycarpi successione perdurant. Multò aūt verior & fide dignior hic autor Ecclesiæ est, & veritatis testis, quàm Valentinus & Marcion, & cęteri peruersæ mentis homines. Qui etiā sub Aniceto Romā perrexit, & multos ex supradictis hæreticis ad Ecclesiā Dei conuertit, hanc solā prędicans tenendam esse veritatem, quā ipse sciret se ab Apostolis suscepisse, quā & tradebat Ecclesiæ. Et sunt adhuc etiā nunc, qui audierunt ab ipso, quòd Ioannes Apostolus discipulus Domini apud Ephesum cùm baloeas lauādi gratia fuisset ingressus, & vidisset ibi Cherinthum exiluerit continuò, & discesserit non lotus dicens: [1] Fugiamus hinc ne & baloeæ ipse corruāt, in quibus Cherinthus lauatur, veritatis inimicus. Idē etiā ipse Polycarpus, Marcioni aliquando cùm occurrisset, dicenti sibi: Agnosce nos, respōdit: Agnosco, agnosco primogenitum Satanę. Tanta tūc Apostoli atq; eorū discipuli in religione cautela vtebantur, vt ne verbi quidem communionē cū aliquo eorū quæ è veritate deuiauerāt, habere paterentur. Sicut & Paulus dicit: Hæreticū hominē post vnā & alterā correptionē deuita, sciens quia peruersus est huiusmodi, & peccat, cùm sit à semetipso dānatus. Extat & epistola Polycarpi ad Philippēses scripta, perualida, ex qua formā fidei eius ac prędicatiōis (si quis fortè salutis suę solicitudinē gerit) capere potest. hactenus Irenęus.

1. Nota tu qui continue conuersaris cum Hæreticis, & nihilominus dicis esse te bonum Christianum. Hæc enim aduersa sibi esse videntur, nec vnquam fecerūt sancti viri.

Polycarpus

Polycarpus verò in ipsa epistola quam ad Philippenses scripserat, vtitur testimoniis de prima Petri epistola. Sed enim Antonino, qui prius cognominatus est, vicesimo & secundo anno principatus exacto, Marc⁹ Aurelius verus, & Antoninus filius eius cũ Lucio fratre succedunt. Quo in tempore Polycarpus maximis persecutionibus Asiã quatientibus vitã martyrio finiuit. De quo planè necessariũ duximus memoriæ tradere, maximè cùm scripta extet epistola ex persona Ecclesiæ Smyrneorum ad Ponti Ecclesias data, quæ de martyrij eius beato fine designat. Cuius exemplum infrascriptum est.

Ecclesia Dei, quę est apud Smyrnam, Ecclesię Dei constitutæ apud Philomelium, & omnibus quæ vbiq; sunt, sanctis Ecclesiis catholicis, misericordia, & pax, & charitas Dei patris, & Domini nostri Iesu Christi multiplicetur. Scripsimus vobis fratres, de martyribus, & de beato Polycarpo, qui velut signaculo quodã martyrij sui, finẽ persecutionibus posuit. Et paulò pòst describentes etiã cæterorum martyrum agones, talia quædã scribunt. Deterrere etenim volentes inspectantẽ populum, nunc flagris vsq; ad interiora viscerũ martyres laniabant, ita vt abdita corporis, & quę natura inarcanis locauerat, nudarẽtur. Nunc aũt marinas cochleas, quos murices vocant, & acuta quæq; fragmenta in dorsum supinatis martyribus substernebant, in quibus omne tormenti genus & pœnę speciẽ consumentes, ad vltimum deuorandos eos bestiis exponebat. Sed in his præcipuè designatur vir fortissimus effloruisse Germanicus nomine, qui per gratiam diuinę virtutis merũ corporeę fragilitatis exclusit. Volente namq; Proconsule persuasionibus aggredi virũ, & obiicere ei primę ætatis florẽ, debere eũ sibimetipsius miserationem capere: ille nihil moratus, sponte dicitur præparatam sibi bestiã prouocasse, veluti tardãtes increpans pœnas, & iniquę huius vitę vltrò velocẽ expetisse discessum. Verùm cùm ex huius tã insigni morte stuporẽ cepisset astantis populi multitudo, & totius Christianorũ gentis mirari virtutem de contemnenda morte cœpissent, conclamant omnes: Tolle impios. Polycarpus requiratur. Sed cùm ex acclamatione grauis perturbatio fieret, Corinthũ quendã natione Phrygem nuper de suis regionibus aduentantẽ, accedit primò quidẽ bestias, cęteraq; tormenta sponte lacessere, dehinc fractis animis cedere, ad vltimum etiã salutẽ segnitia perdere. Quę res eũ ad Martyriũ procacia potius & temeritate, quàm deuotione prosiluisse declarat. Ipse namq; se iudiciis ingesserat. Victus itaq; exemplum euidens omnibus dedit, cautius in rebus talibus & circunspectius agendum: quia nõ temeritas, sed fides & modestia coronatur. Sed de his quidem talia gesta sunt. Insignis autem vir Polycarpus, primò quidem cùm audiret vulgus in se acclamationibus excitatũ, in nullo penitus motus est, sed mansit impauidus. Tranquillus namq; erat moribus, & serenus aspectu. Qui cùm in eadem ciuitate vellet interritus permanere, acquiescens tamẽ deprecantibus se familiaribus suis, ad agrũ quendã ciuitati proximum secedit, atq; ibi eũ paucis die noctuque nihil aliud quàm in [2] orationibus permanet, pro pace Ecclesiarum, quæ vbique sunt, supplicãs Deo: quod ei facere in omni vita sua moris perpetui fuit. Sed hic in oratione positus, ante triduum quàm comprehenderetur, visionem videt per noctẽ, ceruical capitis sui flammis esse consumptum. Cumq; euigilasset, post visum interpretatus est astantibus somnium suum, dixitq; pro certo se ob Christum per ignem vitę exitum sorriturũ. Imminente igitur quæstione, rursus fratrum charitate compulsus, cõmigrauit in aliũ locũ. Quo non multò pòst inquisitores eius ingressi correptis duobus pueris, & altero ex his verberato, per indiciũ eius ad Polycarpum perueniunt, cùm iam declinaret dies. Et ingressi ipsum quidẽ ostendunt in superioribus quiescentẽ. Vnde cùm posset facilis ei transitus esse ad alterã domũ, noluit, dicens: Voluntas Domini fiat quinimò & cùm cœpisset adesse comprehensores suos, in occursum eis progressus, læto admodũ vultu ac placido cõpellare viros cœpit cũ ingenti oris gratia, ita vt illi mirarentur & stuperent, quid tantũ studij fuerit, vt vir illius grauitatis & honestatis, in tã longæua ætate, & tanta vitæ autoritate positus, perquiri & comprehendi iussus sit. Sed ille nihil moratus, continuò apponi mensam hostibus quasi hospitibus iubet, atque ei epulas largius ministrari, vnius horę ab eis spatio orationis gratia imperrato. Orabat igitur [3] tanta Dei gratia repletus, vt admirarentur omnes qui aderant, & ipsi qui ad comprehendũ eũ venerãt, pœniterent, quòd tã honestũ virũ ac Deo dignũ, & ipsa ætate venerabilẽ, rapere iuberẽtur ad pœnã. Et post aliquanta eadẽ scriptura verbis ipsis talia coniungit ex ordine. Postea verò quàm finiuit orationẽ, memoriã faciens omnium quoscunq; nosse potuit: maiorũ minorumq;, nobiliũ & ignobiliũ, & totius catholicæ Ecclesiæ, quæ per orbem terræ est, instante iam hora, progreditur, & asino sedens ad ciuitatẽ ducebatur, cùm esset dies magni sabbati. Pergẽti occurrit ei præfectus pacis Herodes nomine, & pater eius Nicetas, qui leuantes eũ secum in vehiculum, persuadere sedulò conabãtur, dicentes: Quid enim mali est dicere deũ Cęsarẽ, & immolare, & de cætero viuere securum? Hæc ille primò tacitus audiuit. Sed vbi persistebãt

[2] Ergò vigiliã cum nocturnis orationibus laudabiles contra nouatores nostros.

[3] Heus tu qui tantopere aduersaris orationibus eas asserens superfluas & frustratorias cũ mille similibus ineptiis: quid dicis ad orationes sanctissimi Polycarpi?

persistebāt,ait ad eos:Quid multis opus est?Facturus nō sum quod dicitis.At illi,posteaquàm nihil se profecisse senserunt,indignatione commoti,cū contumelia eum vehiculo deturbant,ita vt pedē læderet præceps actus.Sed quasi nihil fuisset iniuriæ,tota alacritate contentus,pergebat ad stadium quo duci fuerat imperatus.Cùm verò tumultus ingēs in stadio ex ingressu eius fuisset exortus,vox de cœlo delapsa est:Fortis esto ô Polycarpe,& viriliter age.Sed autorē quidem vocis videre potuit nemo,auditus tamen ad plurimos venit.Interea animatur ad furorem tumultus populi videntis, quòd Polycarpus introducitur.Cumq; eminus a Proconsule interrogaretur,si ipse esset Polycarpus.se esse confitetur.Ergo,inquit, habeto ætatis tuę reuerentiā,& parce vltimæ senectuti tuæ:Iura fortunā Cęsaris,gerens de prioribus pœnitudinē,& conclama etiā tu,Tolle sacrilegos. Tum Polycarpus toruo vultu ad populū,qui in stadio residebat,aspiciens, eleuata ad cœlum dextera,cum gemitu proclamauit,& dixit:Tolle sacrilegos. Sed insistente Procōsule,& dicente:Iura fortunā Cæsaris,& dic in Christū conuitia,& dimitto te.Polycarpus ad hæc:Octoginta,inquit,& sex annis seruio ei, & nihil me læsit vnquā,quomodo possum maledicere & blasphemare Regē meū,qui salutē mihi dedit? Cumq; rursum vehementius vrgeretur,vt fortunā Cæsaris iuraret:Si hanc,inquit,iactantiā quæris,vt ego fortunā Cæsaris iurē,& quis sim ignorare te simulas,cū omni libertate audi à me,quia Christianus sum. Si verò etiam rationē vis Christianæ religionis accipere,statue diē,& audi. Proconsul dixit:Suade hoc populo.Polycarpus ait:Tibi quidē respondi. Docemur enim principibus & potestatibus iis quę à Deo sunt honorem deferre, eū scilicet,qui religioni non sit contrarius,Populo aūt furenti satisfacere non est meū . Proconsul dixit: Bestias habeo paratas,quibus obiicieris,nisi citò pœnitueris.At ille respondit:Adhibeantur,nobis enim immobilis stat sententia. Nec possumus de bono ad malū per pœnitudinem commutari.Melius aūt erat,si hi mutarentur ad bona,qui perseuerant in malis. Tunc Proconsul:igni te,inquit,faciā consumi,si tibi bestiæ contemnendæ videntur,nec propositi recipis pœnitudinem.At ille:Ignē minaris,inquit,hunc qui ad momentū incēditur,& paulò pòst extinguitur,quia ignoras futuri iudicij ignē æternū,qui ad perpetuas pœnas præparatus est impiorū.Sed quid moraris?Adhibe vtrum voles.Hæc & multa alia his similia dicens Polycarpus,confidentia simul & lætitia replebatur,ita vt alacritatē vultus eius , responsionumq; constantiā Proconsul maximo stupore miraretur: Misso igitur Curione ad populum,iubet voce maxima protestari, Polycarpū tertiò cōfessum Christianū se esse.Quo audito vniuersa multitudo tā Gentilium quàm Iudęorum Smyrnensium ciuitatis cum ingenti furore acclamabant:Hic est totius Asiæ Doctor & pater Christianorum , nostrorum aūt subuersor Deorū.Ipse est qui multos docet,ne immolēt,néue adorēt deos.Et post hec verba acclamabant Philippo munerario,vt leonē Polycarpo dimitteret.Qui respondit,non sibi licere,quia iā editionis suæ munus expleset.Tunc illi omnes pariter conclamarūt,vt Polycarpus viuus arderet.Oportebat enim visionem eius,quam de ardente ceruicali vidit, impleri.Quæ cùm dicto citius gererentur,ipsis populis ligna,vel de balneis,vel de publicis quibusque locis sarmenta congregantibus,præcipuè Iudæis ardentius ad hæc ex more feruētibus,cū omni velocitate extructus est rogus.Tum depositis senior indumentis,ac zona resoluta, calceamenta quoq; pedibus tentabat educere,quæ nunquā nisi à religiosis quibusq; fide & deuotione se metipsos inuicē pręuenientibus resolui consueuerāt.Ita namq; in omni etiā reliqua vita sua venerabiliter ab omnibus colebatur. Vt ergo expedita sunt,quę ad ignē pertinebāt,cùm eū vellent rogo impositū etiā clauis affigere, ait:Sinite me.Qui enim dedit mihi ignis ferre suppliciū,dabit & vt sine clauorū affixione flāmas immobiliter perferā . Tum illi omissis clauis,vinculis vsi sunt solis.Quibus post tergū manibus reuinctis,velut electus aries,& ex magno grege assumptus,acceptabile holocaustū omnipotēti oblatus est Deo, has preces etiā in ipsa passione profundens.Deus dilecti & benedicti filij tui Iesu Christi pater,per quē tui agnitionē suscepimus.Deus Angelorū,& virtutū,& vniuersę creaturę,ac totius iustorū generis,qui omnes corā te viuunt,benedico te,qui me in hanc diē atq; in hāc horā perducere dignatus es,vt particeps existerē martyrū,& calicis Christi tui,in resurrectionē vitæ æternæ animæ ac spiritus mei per incorruptionē spiritus sancti, in quibus suscipiar in cōspectu tuo hodie tanquā sacrificiū pingue & acceptabile:sicut præparasti & præsignasti,ita & fecisti. Verus es tu,& sine mendacio Deus, propterea & in omnibus laudo te,& benedico te , & glorifico te per ęternū Deū & Pontificē Iesum Christū dilectū filiū tuum,per quē.& cū quo tibi cū spiritu sancto gloria,& nūc, & in futura secula.Amē.Et cùm Amē insonuisset,oratione cōpleta subiiciūt ignē homines ignis ęterni ignari.Cumq; flāma ingens reluxisset,vidimus miracula oēs nos,quibus ea Deus videre concessit. Ex quibus & quàmplurimi à Dño ad hoc reseruati sunt, vt annūciarēt

cęteris

cæteris quæ viderunt.Flamma etenim in modum cameræ curuata specie,quasi velũ nauis vento sinuante,supra corpus martyris stetit,quòd corpus in medio positum nõ erat, vt caro ardẽs,sed tanquam si aurũ & argentum in fornace candesceret. Tunc præterea odorem naribus hausimus,tanquam thuris incensi,vel preciosissimi flagrantis vnguenti. Ad vltimum videntes scelerũ ministri,igne corpus non posse consumi,iusserunt propius accedere confectorem,& corpus,cui ignis cesserat,mucrone transfodere.Quo facto tam largus profusus est sanguis,vt restingueret rogum. Populus autem miraculi stupore discessit attonitus,erga electos Dei tam insigni eius fauore perspecto.

Hic ergo est admirabilis & electus tẽporibus nostris magister Apostolicus,& propheticus Smyrnæorũ Ecclesiæ sacerdos,qui omne verbũ quod locutus est,& impletum est, & implebitur in futuro.Sed ille æmulus totius boni,& aduersarius omnium iustorum, postquam vidit quòd & pro martyrij gloria, & pro vitæ egregiæ virtutibus coronatus est,& per mortem præmia immortalitatis indeptus,satisagere cœpit,[4] vt reliquias eius ad sepulturam nostris desiderantibus nemo concederet. Instigabatur ergo Nicetas Herodis pater,frater autem Dalcæ,adire Iudicem,& petere ab eo,ne humandum concederet corpus,ne fortè,inquit,relinquentes illum qui crucifixus est Christiani , hunc colere incipiant:Iudæis maximè ista machinantibus , qui & nostros intentis oculis obseruabant,ne eum è flammis adhuc ardentibus raperent : ignorantes miserrimi , quia neque Christum aliquando possumus derelinquere,qui mortem pro totius mundi salute sustinuit:neque alium quenquam colere,quoniam verum Deum,& qui solus colendus sit,[5] nouerimus. Martyres verò tanquam discipulos Domini diligamus & veneremur , quasi integrè fidem magistro seruantes & Domino,quorum nos quoque in fide & perseuerãtia charitatis optamus esse participes. Vbi autẽ vidit Centurio tam obstinatam Iudęorum contentionem , positum in medio ipsum corpus excussit, & ita nos postmodum ambusta ossa preciosissimis gemmis chariora,& omni auro probabiliora per ignem facta collegimus,ac(sicut conueniebat)ex more condidimus.Quo in loco etiam nunc , præstante Domino,solennes agimus celebresque conuentus,maximè quidem in die passionis eius:sed & cùm eorum memorias,qui prius passi fuerant,celebramus,vt sequentium animi ad præcessorum viam exemplis insignibus suscitentur. Hactenus de beato Polycarpo ,cum quo etiam alij duodecim ex Philadelphia venientes , apud Smyrnam martyrio consummati sunt. Verùm in his literis, quas ad Florinum scripsit Irenæus Lugdunẽsis Episcopus,facit Polycarpi mentionẽ,cũ quo etiã se conuersatũ esse designat, per hæc verba:Hæc,inquit,dogmata Florine,[6] quę asseris,cõfidenter dico,quia nõ sunt sanæ sententiæ.Hæc dogmata non sunt consona ecclesiasticæ fidei. Hæc dogmata ne illi quidem qui de Ecclesia pulsi sunt hæretici,potuerunt aliquando cõmentari.Hęc dogmata impietatem docent.Hæc dogmata sancti illi pręsbyteri qui ante nos fuerunt, nunquam protulêre,illi qui & Apostolos viderant,quos & tu nosti. Vidi enim te , dum adhuc puer essem in Asia apud Polycarpum,tunc quidem pręclarè agentem,dum adhuc esses intra palatium,& studentem placere Polycarpo.Multò enim magis mihi illius tẽporis rerum gestarum inhęret memoria,quàm præsentis:quia hęc quæ à pueris discimus, cum anima ipsa coalescunt,& adhærent ei. Vnde etiam locum ipsum tibi dicere possum, in quo sedens disputabat beatus Polycarpus,& incessum illius,& voltum,ac totius vitę modum,& ipsius quoque corporis habitum.Sed & disputationes,quas habebat ad populum,& conuersationem quę fuerat ei cum Ioanne,quomodo narrare solitus erat , vel cæterorum,qui ipsum Dominum viderant:& quomodo recordabatur omnia, ac recensebat verba quæ dicta à Domino , ab illis audierat:& de virtutibus eius ac doctrina.Et tamen omnia hæc cum scripturis consona proferebat : quæ tunc ego pro misericordia Dei,quam mihi donare dignatus est,attentius & studiosius audiens describebam , non in chartis,sed in corde meo:quæque per gratiam Dei fideliter custodio,& mecum ipse sine intermissione quodammodo rumino.Deum ergo testor,& in conspectu ipsius tibi affirmo,quia si quid tale audisset beatus & Apostolicus vir Polycarpus,exclamasset statim, & aures suas obturasset,ac sicut moris erat ei,dixisset:Deus bone , in quæ tempora me reseruasti, vt hæc audiam?Nonne etiam ipsom cõtinuò locum fugisset, in quo sedens vel stans huiuscemodi verba audisset? Sed & ex epistolis eius,quas scripsit vel ad vicinas ecclesias,vel ad aliquos ex fratribus,commonens & confirmans eos & chortans ad fidẽ,potest sententia eius eoidẽter agnosci.

Hæc Irenæus.

4. *Si sepultura curanda non est nec cadauer aliqua indiget cere monia,vt somniãt nouatores isti,ad quid diabolus tantopere impediebat, vt reliquias sanctissimi martyris nemo ad sepulturam concederet.*

5. *Hic habes quõ solum Deũ colimus et adoramus,martyres aũt vt veros seruos Dei & amicos veneramur et diligimus, quodque eorũ ossa venerari, peregrinari ad eorum sepulchra, & solennes conuentus in die passionis eorũ apud illos agere,non sit vanũ nec superstitiosũ, recẽsve inuentũ, cuius cõtrarium asserunt moderni hæretici.*

Ex eiusdem historię Ecclesiast. lib.5.cap.20.

6. *Lege , lege o heretice hæc Irenæi verba,& cõfundere:mira sane res et stupẽda, quomodo sanctus vir Dei spiritu afflatus tam a longinquo nostri tẽporis subuersores alloquatur,et quasi in eorũ auribus verba faciat.*

VITA DIVI POLYCARPI EPISCOPI, per Suidam scripta, Alberto Lino Interprete.

Polycarpus Ioannis Euangelistæ & Theologi auditor fuit, successor autē Bucoli, qui primus Smyrnensium Ecclesiæ præfuit. Post quem ipse secundus Episcopatum obtinuit, martyrioque pro Christo, Marco Antonino imperante, consummatus est. Scripsit epistolam ad Philippenses, atque ad magnum Dionysium Areopagitam, ad aliásque Ecclesias. Hic Antonino Pio imperante, Anicetoque Romanę Ecclesiæ episcopatum gerente, Romam ob quasdam de Paschate controuersias accessit, vbi multos, qui Marcionis & Valentini dogmati adhæserant, ab errore reuocauit. Cæterùm quum Marcion casu obuiam illi factus fuisset, dixissetque: Agnosce nos Polycarpe, respondit: Agnosco [1] te primogenitum diaboli filium.

1. Ecce qua nūcupatione Hæresiarchā appellat. Sancti enim viri semper huiusce farinæ homines aduersati sunt.

DE HAERESVM ET SCHISMATVM ortu. Per B. Gregorium Archiepiscopum Turonensem.

Habetur lib. 1. historiarū eius.

Post has verò passiones Sanctorum, nō fuit satis parti aduersæ Gentes incredulas in Christicolas excitasse, nisi commoueret & in ipsis Christianis schismata. Concitat igitur hæreses, & diuisa fides catholica, aliter aliterq́; differitur. Nam sub Antonini Imperio Martionitana & Valētiniana hęresis insana surrexit. Et Iustin' philosophus post scriptos catholicæ Ecclesiæ libros, martyrio pro Christi nomine coronatur. In Asia autē orta persecutione, beatissimus Polycarpus Ioannis Apostoli & Euangelistæ discipulus, octogesimo ætatis suæ anno, velut holocaustū purissimum, per ignem Domino consecratur. Sed & in Calliis multi pro Christi nomine sunt per martyrium gemmis cœlestibus coronati, quorum passionum historiæ apud nos fideliter vsque hodie retinentur.

DE PHOTINO ET IRENAEO MARtyribus per eundem Gregorium Archiepiscopum Turonensem.

Ibidem.

EX quibus & ille primus Lugdunensis Ecclesię Photinus Episcopus fuit, qui plenus dierum diuersis affectus suppliciis pro Christi nomine passus est. Beatissimus verò Irenæus huius successor martyris, qui à beato Polycarpo ad hanc vrbē directus est, admirabili virtute enituit: nam in modici temporis spatio prædicatione sua maximè in integro ciuitatem reddidit Christianam. Sed veniente persecutione, talia ibidem diabolus bella per tyrannum exercuit, & tanta ibi multitudo Christianorum ob confessionem Dominici nominis est iugulata, vt per plateas flumina currerent de sanguine Christiano. Quorum nec numerum, nec nomina colligere potuimus. Dominus verò eos in libro vitæ conscripsit. Beatum verò Irenæum diuersis carnifex pœnis affectum Christo Domino per martyrium dedicauit. Post hunc & quadragintaocto martyres passi sunt, ex quibus primum fuisse legimus Vectium Pagatum.

VITA EGESIPPI VIRI SANCTISsimi, per B. Hieronymum præsbyterum descripta.

Habetur in lib. eiusdem de viris illustribus.

EGesippus vicinus Apostolicorum temporum, & omnes à passione Domini vsque ad suam ætatem Ecclesiasticorum actuum texens historias, multaque ad vtilitatem legentium pertinentia hinc inde congregans, quinq; libros composuit, sermone simplici, vt quorum vitam sectabatur, dicendi quoq; exprimeret characterem. Asserit se venisse sub Aniceto Romam, qui decimus post Petrum Episcopus fuit, & perseuerasse vsque ad Eleutheriū eiusdem vrbis Episcopū, qui Aniceti quondā diaconus fuerat. Præterea aduersum idola disputans, ex quo primum errore creuissent subtexit historiā, ex qua ostendit, qua floruerit ætate. Ait enim: Tumulos mortuis templaq; fecerunt, sicut vsque hodie videmus: è quibus est & Antinous seruus Hadriani Cæsaris, cui & gymnicus agon exercetur apud Antinoum ciuitatem, quam ex eius nomine condidit, & statuit prophetas in templo. Antinoum autem in delitiis habuisse Cæsar Hadrianus scribitur.

VITA SANCTI PII PAPAE ET Martyris, per Damasum Papam scripta.

Habetur in pontifical eiusde.

PIVS natione Italus ex patre Rufino, frater Pastoris, de ciuitate Aquileia, sedit annos nouendecim, menses quatuor, dies tres. Fuit autẽ tẽporibus Antonini Pij, à consulatu Clari & Seueri. Sub huius Episcopatu frater ipsius Hermes librum scripsit, in quo mandatum continetur, quod ei præcepit Angelus Domini, cùm veniret ad eum in habitu pastoris, vt [1] sanctũ Pascha die Dominica celebraretur. Hic constituit hæreticum venientem ex Iudæorũ hæresi suscipi, & baptizari. Et constitutũ de Ecclesia fecit. Hic fecit ordinationes quinq; per mensem Decembrẽ, præsbyteros octodecim, diaconos vigintiunũ, Episcopos per diuersa loca duodecim. Qui etiã sepultus est iuxta corpus beati Petri in Vaticano quinto Idus Iulij. Et cessauit Episcopat⁹ dies quatuordecim.

[1] Ecce sanct. Pascha antiquissima solennitas.

VITA IVSTINI PHILOSOPHI ET Martyris, per Eusebium Episcopum Cæsariensem scripta.

Habetur lib. 4. histor. Eccles. ca. eiusdem, cap. 8.

IVSTINVS fidelissimus nostræ philosophiæ sectator, & in Græcorũ disciplinis eruditissim⁹, scribẽs ad Antoninũ Apologeticũ pro nostra religione librum, ita inter cætera ait: Non mihi videtur absurdũ, meminisse in his etiã de Antonino, quod nuper gestũ est, quẽ oẽs timore prĩcipis, quasi deũ colere cœperũt: cũ bene nouerint, quis, qualisue paulò antè fuerit, & vnde duxerit genus. Idẽ quoq; ipse etiã Iudaici belli, qđ tũc gerebatur, memoriã faciens, talia quędã refert: Etenim in hoc, quod nũc geritur, bello Iudaico, Barchochabas princeps Iudaicę factionis, Christianos solos, nisi negarẽt Christũ, tanq̃ blasphemos ad supplicia rapi iubebat. In quibus libris etiã de cõuersione sua, quã habuit a gentili philosophia ad veræ religionis fidẽ, quod nõ absq; probabili ratione & examinato iudicio ad hęc cõuersus sit, hoc modo scribit. Nã & ego ipse, inquit, sectis Platonicis institutus, audiẽs infamari Christianos, & videns eos impauidos ad suscipiendã mortẽ, atq; omne suppliciũ tolerandũ, considerabã quòd impossibile esset, in malitia eos, & in libidine cõuersari. Quis enim aliquando voluptuosus & luxuriis deditus, & qui humania carnibus vesci delicias putet, mortẽ libẽter amplectitur, quo scilicet ipsa cõfestim careat, pro qua infamari maluit, voluptate? Quinimò viuere perpetuò (si liceret) & latere iudicia, in hoc magis operã daret, nedũ semetipsum statutæ ac professæ morti studeret offerre. Sed & idem ipse vir scribit Adrianũ principẽ, susceptis à Serenio Graniano clarissimo viro pręside literis, in quibus de Christianis percõtabatur, rescripsisse, quòd nõ esset iustũ Christianos nullius criminis reos, absq; iudicio legibusq; puniri. Simul & exemplũ epistolæ ipsius subiicit cõtinentis hũc modũ. Accepi literas ad me scriptas à decessore tuo Serenio Graniano clarissimo viro, & nõ placet mihi relationẽ silentio præterire, ne & innoxij perturbentur, & calúniatoribus latrocinandi tribuatur occasio. Itaq; si euidenter prouinciales huic petitioni suæ adesse valẽt aduersum Christianos, vt p̃ tribunali eos in aliquo arguãt, hoc eis exequi nõ prohibeo. Precibus aũt in hoc solis & acclamationibus vti, eis nõ permitto. Etenim multò ęquius est, si quis volet accusare, te cognoscere de obiectis. Si quis igitur accusat, & probat aduersum leges quicquã agere memoratos homines, pro merito peccatorũ etiam supplicia statues. Illud mehercule magnoperè curabis, vt si quis calũnię gratia quenq̃ horũ postulauerit reũ, in hũc pro sui nequitia suppliciis sæuioribꝰ vindices. Verũ Adrianus post hęc vicesimo & primo sui principatꝰ anno diẽ obiit, & Antoninus cognomẽto Pius Romanũ suscepit imperiũ. Refert aũt Egesippꝰ semetipsũ Romã venisse, & permãsisse inibi vsq; ad Eleutheriũ, qui post Anicetũ subrogatꝰ est in Episcopatũ. Quibus tẽporibus simul florebat Iustinus in habitu philosophi diuinũ prędicans verbũ, & fidei nostrę rationẽ tã scriptis voluminibꝰ, q̃ viuæ vocis assertione defendẽs. Qui & aduersum Marcionẽ scribẽs, commemorat de eo q̃, adhuc superesset eo tempore quo scribebat. Deniq; ita dicit: Marcio vero quidã Põticus, qui & hodie superest, docet hoẽs aliũ credere esse Deũ maiorẽ cõditore Deo. Hęc ille hoĩbus ingerẽs, & dęmonibꝰ adiutoribus vtẽs, multis blasphemare psuasit, vt negarẽt creatorẽ oĩm Deũ ipsum esse patrẽ Christi, sed aliũ quendã, qui quasi maior hoc esset. Et tamẽ oẽs sectatores eius Christiani appellãtur, ita nimirũ, sicut oẽs cõmuni vocabulo, cùm diuersæ sint sectæ philosophi nuncupãtur. Sed & post pauca nihilominus dicit: Est aũt & nobilis liber aduersus oẽs hęreses cõpositus, quẽ si vultis decurrere, dabimus. Hic aũt ipse Iustinus scribit etiã cõtra Paganos volumẽ insigne: sed & alios libros pro nostra religione: in quibus ad Antoninũ principẽ, qui cognominatur Pius, sermonẽ dirigit, scribens & ad Senatum. In vrbe etenim Roma maximẽ consistebat.

Ibidem Cap. 10.

Cap. 11.

Ibidem, cap. 12.

Denique in vno ex iis libris, etiã de semetipso volens, quis, vel vnde esset, ostendere, hoc modo scribit. Imperatori Ælio Adriano, Antonino Pio, Cæsari Augusto, & verissimo philosopho, & Lucio philosopho Cæsaris proprio filio, ac Pij adoptiuo, amatori sapientiæ, & sacro Senatui, atq; omni populo Romano, pro viris ex omni genere hominum congregatis, & iniusto odio laborantibus, ac non digna patientibus, Iustinus Prisci filius Bacchiadis ex vrbe Neapoli Palęstinæ, vnus pro omnibus hoc defero postulatum.

Ibidem Cap. 12. Sed interpellatus idem Imperator in Asia ab his qui vario iniuriarum genere affligebãtur, tale rescriptũ ad vniuersos Asiæ populos promulgauit. Imp. Cæs. Marcus Aurelius Antoninus Aug. Armenicus, Pont. Max. Trib. Pot. xv. Cos. iij. Vniuersis simul plebibus Asię salutẽ. Ego quidẽ nõ ambigo, etiã diis ipsis curę esse, ne quis noxius lateat. Multò enim magis illis conuenit punire eos, qui ipsis immolare nolunt, quàm vobis. Sed vos confirmatis eorũ, quos persequimini, sententiã, quã de vobis habent, dicentes, vos impios & sine Deo esse. Vnde & optabilius habent animã ponere pro Deo suo, & mortem libenter amplecti, quàm vobis talibus acquiescere, & in vestræ religionis iura concedere. De motibus autem terræ, qui vel facti sunt, vel etiã nunc fiunt, absurdum non erit mœrorem vestrum iusta commotione solari. Quoniã quidẽ comperi, quòd in huiuscemodi rebus, ad illorum inuidiam communes casus transfertis. In quo illi quidẽ maiorẽ fiduciã accipiunt apud Deũ. Vos autẽ in omni tempore, quo de talibus ignoratis, cæteros quidẽ deos negligitis, cultum verò immortalis Dei, quem Christiani colunt, expellitis & deturbatis, vsq; ad mortem cultores illius obseruantiæ persequentes. Super quibus plurimi ex prouinciis iudices etiã venerabili patri nostro scripserant. Quibus rescriptũ est ab eo, vt nihil omnino molestiæ huiuscemodi hominibus generarẽt, nisi fortè arguerentur aliquid aduersum Romani regni statum moliri. Sed & mihi ipsi de his quamplurimi retulerunt. Quibus ego paternam secutus sententiam, pari moderatione rescripsi. Quòd si quis persistit huiuscemodi hominibus absq; vllo crimine mouere negotia, ille quidẽ qui delatus pro hoc nomine fuerit, absoluatur, etiamsi probetur id esse, quod ei obiicitur, Christianus. Is autem qui crimen obtendit, reus pœnę ipsius, quam obiecit, existat.

Cap. 16. Cum sanctis igitur martyribus, qui eo tẽpore pro beatis cõfessionibus coronati sunt, & vir mirabilis Iustinus, cùm secundò iam librũ pro religionis nostræ defensione conscriptũ, temporis illius Iudicibus obtulisset, remuneratione lingæ fidelis & eruditæ, martyrij munus accepit, quodam philosopho, Crescente nomine, cane tam professione quàm moribus, dolos viro insidiãtiq; tendente. Quoniam quidem sæpè cum eo disputans, auditoribus mediis, non solùm obtinuerat eum, verùm & vehementius veritate sibi suffragante confuderat, vnde & victoriæ suæ palmam, martyrium percepit à Domino.

Hoc autem ita futurum, etiam beatus ipse verus philosophus veritatis in ea defensione, quam ab eo conscriptam suprà diximus, apertè, sicut erat futurum, prophetica mente prædixit, his verbis: Nam & ego, inquit, spero me ab aliquo horum, quibus pro veritate obsisto, insidias esse passurum: spero baculo aut claua feriendũ: certè vel à Crescente hoc, non philosopho, sed φιλοκόμπῳ id est, nõ amatore sapientiæ, sed amatore iactantiæ. Neque enim dignũ est, philosophũ nominari eũ, qui de his quę nescit, publicè protestatur: & Christianos sine Deo esse, & impios dicit, ad gratiã & libidinẽ eorũ, quos in errore positos, ipse maioribus laqueis erroris inuoluit. Si enim ignoratur ab eo Christi doctrina, & ea arguit quę ignorat, nequissimus est, & imperitis multò nequior: quia & imperiti vel idiotæ obseruant, ne disputare audeant de his quæ ignorant, & de illis testimoniũ perhibere, quæ nesciunt. Si verò legit quæ apud nos scripta sunt, & aut non intellexit eorum virtutẽ, aut intellexit quidẽ, sed dissimulat, ne & ipse suspectus habeatur in talibus, multò nequior & detestabilior iudicandus est, qui imperiti vulgus captans fauorẽ, veritatis ac pietatis, quam probat, hostis existit & proditor. Nã & proposuisse me ei sciatis quædam, ex quorum responsionibus nihil scire conuictus est. Et intantũ vera sunt quæ dico, vt putẽ vobis etiã quæstionis habitæ inter nos disputationes allatas, ex quibus apertissimẽ dignoscitur, quæ nostra sunt, penitus ignorare. Si verò necdũ venerunt hæc ad notitiam vestrã, paratus sum rursum vobis audientibus disputare. Hæc sunt beati Iustini verba, in quibus secundũ ea quę prędixerat, per Crescẽtis insidias martyrio cõsummatus est.

Ibidem. cap. 16. Tatianus quoq; vir eruditissimus, in prima ętate sua cum magna admiratione oratoriã docens, ex qua non parum glorię quęsierat, postmodum ad nostra se studia conuertẽs, libros etiã ipse aduersus Gentes dignos memoria dereliquit, in quibus Iustini meminit, his verbis: Sed admirabilis, inquit, vir Iustinus satis rectè prosecutus est, similes istos dicẽs esse latronibus. Et post aliquanta, cùm de philosophis quędã dixisset, addit etiam hęc: Crescens deniq; ille, qui obsedit vrbem magnam, in puerorum quidẽ stupris omnes pręibat, in pecuniæ autẽ cupiditate nullo inferior erat. Mortem verò cũ cęteris contemnendã

suaderet,

ſuaderet,ipſe tam peſsimam de eo opinionẽ gerebat,vt Iuſtinũ tanquã vltimo malo traderet morti,pro eo quòd veritatẽ prædicans,voluptuoſos & deceptores philoſophos arguebat.Plurima autem nobis hic vir ſtudiorum monimenta dereliquit, quibus eruditæ eius animæ,ac diuinis deditæ diſciplinis,indicia colligamus:in quibus emolumenti plurimũ inuenire poſſunt ij qui amorẽ doctrinæ & ſcientiæ gerunt.Extat igitur eius liber hic(de quo ſuperius memorauimus)ad Antoninũ qui dicebatur Pius, & filiũ eius,ac Senatum,pro noſtra religione conſcriptus.Sed & ſecundus nihilominus defenſionẽ noſtræ fidei cõtinens, quẽ ſcribit ad ſucceſſorẽ ſupradicti principis Antoninũ Verum,cuius tẽpora nunc cœpimus explicare.Sed & alius liber eſt aduerſum Paganos, in quo de ſingulis,vel noſtris,vel Græcorũ philoſophis conferens,diſputationem latiſsimã conſcripſit.Ibi etiã de natura dæmonũ diſſerit quædã,quæ his inſerere longũ eſt:Sed & alius liber eſt aduerſus Paganos,qui ſuperſcribitur Confutatio.Eſt & alius eiuſdem de monarchia,quẽ nõ ſolùm de noſtris libris,ſed & de Græcorũ voluminibus texuit.Eſt & alius, qui ſuperſcribitur Pſaltes:Et alius velut in ſubnotationũ modo de anima,in quo diuerſas quæſtiones inſeruit ex his quæ apud Græcorũ philoſophos agitantur,quibus eruditurũ ſe repromittit,& ſuã de his ſententiã in illius reſponſionis volumine prolaturum. Compoſuit etiã dialogum quaſi cũ Iudęis,quem apud Epheſum cũ Tryphone Hebræorũ nobiliſsimo doctore habuit,in quo exponit,quomodo ipſe per diuinam gratiã ad credulitatem veræ fidei perductus ſit,cùm prius immenſum ſtudium erga philoſophorũ geſſerit diſciplinas, perquirendæ veritatis amore detentus.Simulq; refert de Iudęis,quòd aduerſum Eccleſiã Chriſti inſidiis feralibus agant.Et pro his inſimulat Tryphonẽ, dicens: Quia nõ ſolùm nõ pœnituiſtis pro his quæ à vobis malè geſta ſunt,ſed & viros aptos ad hoc elegiſtis de Hieroſolymis,& miſiſtis per omnẽ terrã,qui circumirent,& dicerẽt impiam hęreſim ſurrexiſſe Chriſtianorũ,ſimul & criminoſa quędam diffamarent aduerſum nos,quo ſcilicet per hæc ignorantes quique deterriti, conſortia noſtra vitarent: in quo non ſolùm nobis ipſis,ſed & aliis opprobria fingendo cauſa mortis extitiſtis.

Capi. 8.

Scribit autem,quòd vſq; ad ſua tempora prophetię gratia in Eccleſiis floruerit.Sed & Apocalypſim,[1] Ioannis Apoſtoli eſſe dicit. Propheticis etiã quibuſdã vtitur teſtimoniis ad Tryphonem,conuincens eum de his,quòd Iudęi abſciderint hæc de ſcripturis,& abſtulerint:Sed & multa eius alia apud quamplurimos fratrum feruntur,quę ità probabilia ac digna à veteribus iudicata ſunt,vt Irenęus ex ipſis inueniatur aſſumere, & in quarto aduerſum hęreſes libro,de his hoc modo ſcribere:Et bene,inquit,Iuſtinus in eo volumine quod aduerſum Marcionem ſcribit,proſequutus eſt,dicens: quia ipſi Domino nunquam acquleſcerem,ſi alium Deum diceret præter omnium creatorem.Et iterũ in quinto eiuſdem operis libro dicit:Et optimè,inquit,Iuſtinus affirmat,quia ante aduentũ Domini nunquam auſus eſt ſatanas blaſphemare Deum,quippe qui nondũ agnouiſſet damnationem ſuam.Hęc autem nobis neceſſariò de opuſculis Iuſtini dicta ſint,ad inquiſitionem librorum eius ſtudioſos quoſque fideles prouocantibus.

[1] *Iuſtinus martyr Apocalypſim, Ioannis Apoſtoli eſſe dicit.*

VITA IVSTINI PHILOSOPHI ET

Martyris,per Suidam ſcripta,Alberto Lino Clerico Veronenſe Interprete.

IVſtinus philoſophus,& habitu philoſophorum vtens,ex Neapolitanorũ pręfectura, quæ eſt in Palęſtina,Priſco Patre Bichij filio ortus eſt.Hic pro Chriſtiana religione valde laborauit,adeo vt & Antonino cognomento Pio,atq; eius liberis,Senatuiq; Romano librũ contra Gẽtiles cõſcriptũ legendũ tradiderit,opprobriũ crucis minimè erubeſcens.Scripſit & alium librũ,quem Antonini ſucceſſoribus,hoc eſt,Marco Antonino, & Lucio Aurelio cõmodato dedit.Alius quoq; eius extat liber contra Gentiles,in quo de fuga dęmonũ diſſerit.Et quartus liber ſimiliter aduerſus Gentiles,quem Confutationem inſcripſit.Alius inſuper de Dei monarchia:& alius quem Pſaltem nominauit:& de anima alius.Nec non dialogus aduerſus Iudæos, quem quidem aduerſus Tryphonẽ Iudæorum Epheſi commorantium principem ex tempore compoſuit.Quinetiam inſignia aduerſus Marcionem opera edidit.Et alium librum contra omnes hęreſes,cuius in Apologetico,quem Antonino Pio tradidit,mentionẽ fecit.Cæterùmquum hic Romæ commoraretur,Creſcentem fatuum illum Cynicum maledictis Chriſtianos vexantem valde confudit,helluonem,luxurioſumque.& proterunm illum appellans,mortemque extimeſcentem demonſtrans. Ad extremum huius Creſcentis oppugnatione atque inſidiis, vt Chriſtianus pro Chriſto martyrio eſt affectus.

MARTYRIVM SANCTORVM

Iustini Philosophi, Charitonis, & sociorum qui Romæ passi sunt.

Per Simeonem Metaphrasten.

VO tempore nefarij superstitionis idolorum propugnatores impia contra pietatem ac religionem seruantes Christianos, per singulas vrbes ac regiones edicta proposuerunt, vt quicunq; Christiani deprehensi essent, idolis sacrificare cogerentur: comprehensi Iustinus, & qui cum illo erant, adducti sunt ad Romæ Præsidem, Rusticum nomine. Quibus ante tribunal cõstitutis, Rusticus Præses dixit Iustino: Age: esto diis ipsis obediens, & Imperatoriis edictis. Illi autem Iustinus respondit: Nemo vnquam reprehendi, aut condemnari poterit, qui Saluatoris nostri Iesu Christi præceptis obedierit. Tum Rusticus Præfectus: In cuiusnam, inquit, eruditionis ac disciplinarum genere versaris? Cui Iustinus: Omnium [1] disciplinarum genus discere conatus sum, omnemq; eruditionem expertus, postremò veræ Christianorum disciplinę adhæsi, quamuis illa non placeat his qui falsæ opinionis errore ducuntur. Tum Rusticus dixit: Illáne miserrime, eruditione delectaris? Maximè, inquit, Iustinus, quoniam recto [2] cum dogmate Christianos ipsos sequor. At Pręfectus: Qualénam est illud dogma? Respondit Iustinus: Rectum dogma quod Christiani homines cum pietate seruamus, hoc est, vt Deum vnum existimemus factorem, atq; creatorem omnium quæ videntur, quæq; corporeis oculis non cernuntur, & Dominum Iesum Christum Dei filium confiteamur olim à Prophetis prænunciatum, qui & humani generis Iudex venturus est, salutis præco, & magister iis qui ab illo bene didicerint. Ego quidem, vt homo, imbecillis sum, & longè minor, quàm vt de infinita illius Deitate aliquid magnum dicere possim: Prophetarum munus hoc esse fateor. Illi enim huius ipsius quem Dei filium esse dixi, in orbem terrarum aduentũ multis antea seculis diuinitus prædixerunt. Quæsiuit Præfectus, quem in locum christiani conuenirent. Cui respondit Iustinus, eò vnumquemq; conuenire, quò vellet, ac posset. An, inquit, existimas, omnes nos in eundem locum conuenire solitos? Minimè res ita se habet, quoniam christianorũ Deus loco non circunscribitur: sed cùm inuisibilis sit, cœlum & terram implet, atq; vbique à fidelibus adoratur, & eius gloria collaudatur. Tunc Præfectus: Age, inquit, dicas quem in locum conueniatis, & discipulos tuos congreges. Respondit Iustinus: Ego prope domum Martini cuiusdam ad balneum, cognométo Timiotinũ, hactenus mansi. Veni autem in vrbem Romam secundò, neque alium quempiam locum, nisi quem dixi, cognosco. At si quis ad me venire voluit, communicaui cum illo veritatis doctrinam. Ergo Christianus es tu? inquit Rusticus. At Iustinus: Maximè, christianus ego sum. Tunc Pręfectus dixit Charitoni: An & tu christianus es? Cui Chariton: Christianus ego sum, Deo ipso adiuuante. Quæsiuit Rusticus à Charitina muliere, num & ipsa Christi fidem sequeretur. Cui respondet illa, se quoq;, Deo dante, Christianam esse. Tunc Rusticus dixit Euelpisto: Tu verò quisnam es? Cui respondit: Seruus quidem Cæsaris sum, sed Christianus, à Christo ipso libertate donatus, & illius beneficio atque gratia, eiusdem spei cuius & isti sunt, quos vides, particeps factus. Post hæc Præfectus quęsiuit ab Hierace, num & ipse christianus esset. Cui Hierax dixit: Certè christianus & ego sum: eundem enim Deum colo atq; adoro. An, inquit, Præfectus, christianos vos fecit Iustinus? Ego, inquit, Hierax, & fui, & ero christianus. Stans autẽ & Pæon dixit: Ego quoq; sum christianus. Et quisnam, inquit, Præfectus, te docuit? Respondit ille: A parentibus bonam hanc confessionẽ ego accepi. Post hunc Euelpistus dixit: Et ego Iustini quidem sermones magna cum voluptate audiebam, sed à parentibus tamen & ipse Christianus esse didici. Tum Præfectus: Et vbinã parentes tui sunt? In Cappadocia, inquit, Euelpistus. Quæsiuit Pręfectus & ab Hierace, Vbinã gentiũ essent eius parentes. Cui respondit Hierax: Verus pater noster Christus est, & mater fides, qua ĩ ipsum credimus: terreni verò parẽtes mei mortui sunt. Cæterùm ego ab Iconio Phrygię abstractus huc veni. Quęsiuit Pręfectus à Liberiano, quidnam & ipse diceret, nũ christianus esset, atque in Deos impius. Cui Liberianus: Et ego, inquit, christianus sum: colo enim, & odoro solum verum Deum.

1. *Videt disciplinarum omniũ studium nõ esse Christianis inutile, nec a scolis explodendũ, vt heretici autumant.*

2. *Nota quod nõ sufficit Christiane viuere, nisi etiam recta fidei dogmata sequaris.*

Tunc Præfectus conuersus ad Iustinum, dixit: Audi tu, qui eloquẽs esse diceris & putas te veram disciplinam tenere: Si à capite per totum corpus flagello cæsus fueris, persuasum ne habes fore vt in cœlum ascendas? Cui Iustinus: Spero, inquit, me habiturum quod habent qui Christi dogmata seruauerint, si hęc ipsa quæ dicis, perpessus fuero. Scio enim omnibus qui sic vixerint, diuinam gratiam conseruari, quoad totus mundus consummetur.

ſummetur. Ad hæc præſectus Ruſticus: Ergo futurum opinaris vt in cœlos aſcendas, mercedem aliquam recepturus? Non opinor, inquit Iuſtinus, ſed ſcio, & hoc tam certum habeo, vt nihil dubitem. Ruſticus dixit: Veniamus deinceps ad id quod propoſitum eſt & nos vrget. Conuenite ſimul, & vno eodemque animo diis ſacrificate. Ad hæc Iuſtinus: Nemo, inquit, qui rectè ſentiat, pietatem deſerit, vt in errorem, atque impietatem dilabatur. Præſectus Ruſticus dixit: Niſi iuſsis noſtris parére volueritis, cruciatus ſine vlla miſericordia patiemini. Iuſtinus autem: Maximè nos in votis habemus propter Dominũ noſtrum Ieſum Chriſtum cruciatus perpeti, ac ſaluari: hoc enim nobis ſalutẽ, & fiduciam conciliabit ante eiuſdem Domini & Saluatoris noſtri terribile illud tribunal, cui totus mundus diuino iuſſu aſsiſtet. Idem & reliqui omnes martyres dixerunt, hoc addentes: Fac citò quod vis: nos enim Chriſtiani ſumus, & idolis non ſacrificamus.

3. Sapienter hãc reſponſionem intellige, non enim hæreticæ poſitionis fauet. Quoniã vel non de fide hic loquitur qua quis firmiter credit, et certo ſtatuit eorũ regnũ ſe cõſecuturũ, ſed de firma, & certa ſpe, qua illud expectare debet, ſi diuina mandata ſeruauerit, Hanc enim ſpẽ quilibet habere debet, fidẽ illã nullus. Quinimo ex ſcripturis ea improbatur. Vel ſi de fide loquitur, de ea intelligit, quæ ex diuina reuelatione habetur.

Hæc audiens Præfectus talem ſententiã pronunciauit: Qui diis ſacrificare, & Imperatoris edicto parére noluerunt, flagello cæſi ad capitalem pœnam abducantur, quemadmodum leges præcipiunt. Itaque ſancti martyres Deum collaudantes, ad conſuetum locum producti, poſt verbera ſecuri percuſsi ſunt, & in Saluatoris confeſsione martyriũ conſummarunt. Poſthæc quidam fideles clam illorum corpora ſuſtulerũt, & in loco idoneo illa cõdiderunt: cooperante gratia Dñi noſtri Ieſu Chriſti: Cui gloria in ſecula ſeculorũ Amen.

VITA SANCTAE FELICITATIS

Martyris, per D. Gregorium papam ſcripta.

SANCTI Euangelij, fratres chariſsimi, breuis eſt lectio recitata, ſed magnis myſteriorũ ponderibus grauida. Ieſus etenim conditor & redẽptor noſter matrẽ ſe noſſe diſsimulat, & quæ ei mater ſit, qui propinqui, non per cognitionẽ carnis, ſed per cõiunctionẽ ſpiritus, deſignat, dicẽs: Quę eſt mater mea, & qui ſunt fratres mei? Quicunq; fecerit voluntatẽ patris mei qui in cœlis eſt, ipſe meus frater, & ſoror, & mater eſt. Quibus nobis verbis quid aliud innuit, niſi quòd obſequentes iuſsionibus ſuis multos ex gentilitate collegit, & Iudęã, ex cuius carne genitus eſt, nõ agneſcit? Vnde & mater eius cùm quaſi nõ agnoſcitur, foris ſtare perhibetur, quia videlicet ſynagoga idcirco ab autore ſuo nõ cognoſcitur, quia legis obſeruationẽ tenẽs, ſpiritualẽ intellectũ perdidit, & ſeſe ob cuſtodiã literæ foris fixit. Sed dũ is qui voluntatẽ patris fecerit, ſoror & mater Domini dicitur, propter vtrunque ſexũ qui ad fidẽ colligitur, mirũ non eſt: mirandũ verò valde eſt quomodo etiã mater dicatur. Fideles enim diſcipulos fratres vocare dignatus eſt dicens: Ite, nunciate fratribus meis. Qui ergo frater Domini fieri ad fidẽ veniendo poterit, quęrendũ eſt, quomodo eſſe etiam mater poſsit. Sed ſciendum nobis eſt, quia qui Chriſti frater, & ſoror eſt credendo, mater efficitur prædicando. Quaſi enim parit Dominũ, qui eũ cordi audientis infundit: & mater eius efficitur prædicando, ſi per eius vocẽ amor Domini in proximi mẽte generatur. Ad quam rem nobis idoneè confirmandã, adeſt beata Felicitas, cuius hodie feſta natalitia celebramus, quę credẽdo extitit ancilla Chriſti, & prædicãdo facta eſt mater Chriſti. Septẽ quippe filios, ſicut in geſtis eius emendatioribus legitur, ſic poſt ſe timuit viuos in carne relinquere, ſicut carnales patẽtes ſolẽt metuere ne mortuos præmittãt. In perſecutionis enim labore deprehẽſa filiorum corda in amore supernę patriæ prædicando roborauit, & parturiuit ſpiritũ, quos carne pepereat: vt prædicatione pareret Deo, quos carne pepererat mũdo. Cõſiderate fratres chariſsimi in fœmineo corpore virile pectus ad mortẽ ſtetit imperterrita, amittere ſe in filiis lumen veritatis timuit ſi non fuiſſet orbata. Nunquid ergo hanc fœminã martyrẽ dixerim? Certè Dominus cũ de Ioanne loqueretur, dixit: Quid exiſtis in deſertũ videre? prophetam? Vtiq; dico vobis, & pluſquàm prophetã. Et Ioannes ipſe requiſitus reſpondit, dicens: Non ſum propheta. Quia enim ſe plus quàm prophetã nouerat eſſe, ſe prophetam negabat. Qui idcirco plus quàm propheta dicitur, quia prophetę eſt officiũ, ventura prænũciare, non etiam oſtendere. Ioannes verò plus quàm propheta eſt quia quẽ verbo prædixit, digito oſtendit: Non ergo hãc fœminã martyrẽ, dixerim, ſed plus quàm martyrẽ, quę ſeptẽ pignoribus ad regnũ præmiſsis, toties ante ſe mortua ad pœnas prima venit, ſed peruenit octaua. Aſpexit mater & cruciata, & imperterrita filiorũ mortẽ, ſpei gaudiũ tribuit, adhibuit dolorẽ naturę. Timuit viuẽtibus: gauiſa eſt morientibus. Optauit nullũ poſt ſe relinquere: ne ſi quem haberet ſuperſtitẽ, nõ poſſet habere conſortẽ. Nemo ergo ex vobis fratres chariſsimi exiſtimet quòd eius cor morientibus filiis etiã carnalis affectus minimè pulſauerit. Neq; enim filios, quos carnẽ ſuã eſſe nouerat, ſine dolore poterat moriẽtes videre: ſed erat vis amo-

ris interior quæ dolorē vinceret carnis, vnde & passuro Petro dicitur: Cùm senueris, extēdes manus tuas, & alius te cinget, & ducet quò non vis. Neq; enim si plenissimè Petrus nollet pro Christo pati, potuisset, sed martyrium quod per infirmitatē carnis noluit, per virtutem spiritus amauit. Qui dum per carnem ad pœnas trepidat, per spiritum ad gloriam exultat. Actū est, vt cruciatū martyrij nolendo voluisset, sicut nos quoq; cùm gaudiū quærimus salutis, amarū poculū sumimus purgationis. Amaritudo quidē in poculo displicet, sed restituenda per amaritudinē salus placet. Amauit ergo iuxta carnē Felicitas filios, sed pro amore cœlestis patriæ mori etiā voluit quos amauit. Ipsa eorum vulnera accepit, sed in eisdem ipsa ad regnū præuenientibus excreuit. Rectè ergo hāc fœminā vltra martyrē dixerim, quæ & toties in filiis est desiderabiliter extincta, & dū multiplex martyriū obtinuit, ipsa quoq; martyrij palmam vicit. Fertur apud veteres mos fuisse, vt quisquis cōsul existeret, iuxta ordinē temporū honoris sui locu teneret. At si quis posterior ad consulatū veniens, consul non semel, sed bis fortasse aut tertiò fieret etiā illos laude & honore transcēderet, qui non plus quàm semel consules extitissent. Vicit ergo beata Felicitas martyres, quę tot ante se morientibus filiis pro Christo occubuit, quia ad amorē illius sola sua mors minimè suffecit. Consideremus fratres hanc fœminā, consideremus & nos qui mēbris corporis viri sumus, in eius cōparatione quid æstimabimur? Sepè nāque agenda aliqua bona proponimus, sed si vnus contra nos leuissimus sermo ab ore irridentis eruperit, ab intentione actionis nostræ fracti protinus & confusi resilimus. Ecce nos plerumq; à bono opere sola verba reuocant, Felicitatem verò à sancta intentione frangere nec tormenta potuerunt. Nos in aura maledictionis impingimus, hæc ad regnū etiam per ferrū exiit, nihilq; quod obsisteret æstimauit: Nos ad præcepta dominica largiri nostra saltem superflua nolumus, hęc non solùm Deo suā substantiā contulit, sed pro illo etiā propriā carnem dedit. Nos cùm ex diuina iussione filios amittimus, sine consolatione lugemus: hæc eos mortuos plangeret, si non obtulisset? Cùm ergo ad illud terribile examen districtus iudex venerit, quid nos viri dicemus, cùm huius fœminæ gloriā viderimus de debilitate mentis nostræ? Quæ tunc viris erit excusatio, quando hæc ostēdetur, quæ cum seculo & sexum vicit? Sequamur ergo fratres charissimi, districtā & asperam redēptoris viā. Vsu quippe virtutū ita iā plana facta est, vt per eā fœminis libeat ambulare. Despiciamus cuncta præsentia, nulla sunt etenim in hoc mundo, qua transire nō possint. Turpe fit diligere, quod constat citius perire. Non nos terrenarum rerum amor superet, non superbia inflet, non ira delaniet, non luxuria polluat, non inuidia consumat. Amore nostro fratres charissimi redemptor noster occubuit, & nos amore eius discamus vincere nosipsos. Quod si perfectè agimus, non solùm imminentes pœnas euademus, sed communi cum martyribus gloria remunerabimus. Nam quamuis occasio persecutionis desit, habet tamen pax nostra martyrium suum, quia & si carnis colla ferro non subdimus, spiritali tamen gladio carnalia nostra desideria in mente trucidamus, ipso adiuuante, qui viuit & regnat, & c.

VITA DIVAE FELICITATIS MARTYris, per beatum Petrum Chrysologum Archiepiscopum Rauennatē scripta.

Est sermo 134. in opere homiliarum eius.

QVoniam varios martyrum, multiplicésue triūphos, quos persequutoris crudelitas toties illusa cumulauit, tempus nos dinumerare non patitur, ad illam tota nostri sermonis confugit oratio, quæ meruit filios tot habere, quot dies mūdus accepit. Verè mater luminum, fons dierum, quæ septenario corusco germinis sui toto orbe splēdet. Beata quæ non solùm pro lege patitur, sed ipsius legis heptalismum meruit mater sancta generare: heptalismum fratres, qui non vnius & temporalis tabernacnli illustraret arcanum, sed Ecclesiam sempiternam sacro illuminare incenso. Felix quæ meruit portare tot virtutum pignora, quot illa arca pręceptorū volumina sacrata gestauit: & vt illa verbo, ita hęc doceret exemplo. Iā tunc eos fratres martyres genuit, quando eos partus sui septenario numero cōsecrauit, & mysticè. Huc, huc sanctus Paulus veniat, qui adhuc parturit, donec Christus formetur in homine. Ecce mulier iterum atque iterum parturit, donec in virtutē mutetur infirmitas, caro trāscendat in spiritum, terra transferatur in cœlum. Ardebat, anhelabat, vt eos vno die sacros Martyres pareret, qui vix paruulos per annorum curricula generabat. Ecce mulier, ecce mater, quam vita filiorum fecit anxiam, mors securam. Beata, cui in futura gloria tot astant candelabra, quot germina. Beata, quæ tot præmisit ad regnū: beatior quę suū in seculo nil amisit. Discurrebat lætior inter confossa cadauera, quàm inter cunabula chara filiorū: quia internis oculis tot cernebat brauia,[1] quot vulnera: quot tormēta, tot prēmia: quot victimas, tot coronas. Et quid plura fratres? Non est, non est vera mater, qui nescit filios sic amare.

1. Vide & considera diligēter has voces merita, brauia, præmia, et coronas, tu qui dicis nos nihil mereri apud Deum.

VITA

VITA SANCTAE FELICITATIS

Martyris, per adonem Episcopum Treuerensem collecta.

Habetur in martyrol. eiusdē sub xi. Cal. Decem.

EOdem die Natale sanctę Felicitatis matris septem filiorum martyrum, quę iubēte Antonino, decollata est pro Christo. Idem enim Imperator iniūxerat Pręfecto vrbis Publio, vt eā compelleret cum filiis suis deorum sacrificiis inclinari. Qui blādo alloquio ad sacrificium eam prouocans, minatur pœnarū interitū. Cui beata Felicitas: Nec blandimētis tuis resolui potero, nec terroribus frangi: habeo enim spiritū sanctū, qui me non permittet vinci à diabolo, & ideo secura sum: quia viua te superabo, & si interfecta fuero, melius te vincā occisa. Deinde alia die sedit Pręfectus in foro Martis, iussitq; eam adduci cū filiis suis, cui & dixit: Miserere filiis tuis iuuenibus bonis, & flore primæ iuuentutis florentibus. Beata Felicitas respōdit: Misericordia tua impietas est, & exhortatio tua crudelitas est. Et conuersa ad filios suos dixit. Videte filij cœlū, & aspicite vbi vos expectat Christus cum sanctis suis. Pugnate pro animabus vestris, & fideles vos in amorē Christi exhibite. Audiens hoc Publius, iussit eam alapis cędi. Tunc cōuocās filios eius, cœpit cum eis agere, vt sacrificarent. Ianuarius respondit: Stulta suades, nam sapientia Domini me confortat, & faciet me omnia tormenta superare. Statim Iudex iussit eū virgis cędi, & in carcerem recipi. Felix dixit. Vnus est Deus, quem colimus, cui sacrificiū piæ deuotionis offerimus: Vnde tu ne credas, aut me, aut aliquem fratrū meorū à Domini Iesu Christi amore recedere, & si immineant verbera, fides nostra nec vinci potest, nec [1] mutari. Philippus dixit: Isti de quibus dicis, nec dii sunt, nec omnipotentes, sed sunt simulachra vana & misera, & insensibilia, & qui eis sacrificare voluerit, in æternū peribit. Sylanus dixit: Nos si transitorium timuerimus interitum, æternum incurremus suppliciū: & quoniam verè nouimus quę prēmia sunt parata iustis, & quę pœna sit constituta peccatoribus: idcirco Romanas leges contemnimus, vt iussa diuina seruemus. Alexander dixit: Ego seruus Christi sum, ore confiteor illū, corde teneo, incessanter adoro: infirma ętas quam vides, canam habet prudentiam. Viralis dixit: Melius viuit, qui verum Deū colit, quàm qui dæmonia optat habere propitia. Marrialis dixit: omnes qui non confitētur verū Deū esse, in æternū incendum eunt. Iudex gesta omnia scriptis Antonino innotuit. Quos ille iussit diuersis suppliciis interire, matre nouissimè consummata.

1. Si fides nostra nec vinci potest, nec mutari, consequens est eā fidē tenendam, quae a seculo praedicatur, & quā sancti praecedentes professi sunt, oēsq; in toto mundo constitutae seruāt Ecclesiae, & nō quae a paucis tenetur in angulis.

VITA SANCTORVM MARTYRVM

Geruasij, & Prothasij, per diuum Ambrosium Episcopum scripta.

AMBROSIVS seruus Christi fratribus, per omnem Italiā in Domino æternam salutem. In diuinis voluminibus reus scribitur, qui non studuerit dare gratis, quod ipse gratis accepit. Quicquid enim Ecclesiæ Domini profuturum erat, subtraxisse videtur: cùm noluerit tradere omnibus quod ipse non cælandū acceperit. Vndè Psalmographus canit: Iustitiam tuā nō abscondi in corde meo: Veritatem tuam, & salutare tuum dixi: Nō cælaui misericordiā tuam in concilio multorum. Et pro hoc opere quasi vicissitudinem à Deo postulans adiecit: Tu aūt Domine ne elonges misericordiā tuam à me. Quasi diceret Deo: Sicut ego feci alios misericordiā inuenire: ita ipse non patiaris longè fieri misericordias tuas à me. Aperiamus ergo, cur ista præmisimus: & vestros animos qui pie de Domino sentitis, & creditis, de inuentione sanctorum corporum ad lętitiā inuitemus. In diebus itaq; trāsactę nuper quadragesimæ [1] cùm Dominus donasset mihi, vt ieiunantiū me faceret esse participem in oratione positū, ita me somnus oppressit: vt vigilans apertè, nec dormiens integrè, viderē apertis oculis duos iuuenes ephebos vestibus candidissimis, id est, collobio, & palllo indutos, caligulis calciatos, manibus extensis orantes. Nullam quidem grauedinē patiens, loqui cum eis non poterā. Sed quia, vt dixi, pars in me somni incūdebat, qui me ad eorum interrogationem verbum proferre non fineret. Planè autem mihi euigilanti visio eorum elapsa est. Factum est proinde vt rogarē Domini misericordiam, vt si ludificatio dęmonū esset, absconderet: si verò esset veritas, plenius appareret. Ad impetrādum verò, quod poscebam à Domino, [2] augmentaui Ieiuniū. Similiq; modo canēte gallo orantes mecū iuuenes apparuerunt. Tertia verò noctè, defecto ieiuniis corpore non dormienti sed stupenti, cùm quadam mihi tertia apparuerūt persona, quæ similis esse beato Paulo Apostolo videbatur, cuius me vultum [3] pictura docuerat, intantum vt ipse mecū illis tacentibus loqueretur, dicens: Isti sunt, qui monita mea secuti, respuentes prędia & diuitias,

1. Vide ieiuniū quadragesimale.

2. Valet ieiuniū ad impetrandum quod popósceris a Deo.

3. Cuius me vultum pictura docuerat. Ergo tempore Amb. pingebantur Apostolorū imagines.

diuitias,secuti sunt Domini nostri Iesu Christi vestigia,nihil terrenum,nihilq; carnale cõcupiscentes,in media hac Mediolanensi vrbe per decem annos in Dei seruitio perdurãtes ad hoc pertingere meruêre,vt Christi martyres fierent.Quorum corpora in eo loco inuenies,in quo stas,& oras. Duodecim pedum altitudine terrę coopertã archã inuenies, quã archam superius exaltabis,& in nomine eorũ Ecclesiã [4] fabricabis.Cumq; eorum nomina requirerem,dixit mihi:Ad caput eorum libellũ scriptum inuenies,in quo & ortus eorum,& finis scriptus est:Conuocans itaq; omnes per circuitum fratres,& Coepiscopos vrbium vicinarum, & referens vniuersa quæ videram ipsis coram positis, primus ego terræ fossor accessi:cæteri verò Episcopi prosecuti sunt: & fodientes peruenimus ad archã,quã sanctus promiserat Paulus. Quam aperientes inuenimus quasi in ipsa hora positos sanctos,miro [5] odore fragantes.Ad quorũ caput libellũ inuenimus,in quo erãt hæc per ordinem conscripta. Ego seruus Christi Philippus intra domũ meam sanctorũ corpora cum filio meo rapui & sepeliui.Quorum mater Valeria,& pater Vitalis sunt dicti:quos vno ortu geminos genuêre:& vnum Prothasiũ,aliũ Geruasiũ vocauerũt.Cumq; ab intestato Geruasius & Prothasius,hoc est,patre sancto Vitale martyre,& matre sanctę memoriæ Valeria defunctis vtrisq;, patrimonio successissent, domũ propriã ,in qua nati fuerant,& res vniuersas parentũ,& casellulas vænundantes, omne preciũ [6] pauperibus erogauerunt & familiolæ suę,quam ingenuã fecerant.Post hęc aũt Geruasius & Prothasius in vno se cœnaculo concluserunt , & per decem annos lectioni & orationi adhęrẽtes,anno vndecimo cõuersionis suæ,ad palmã martyrij, idola respuẽtes,sub Astasio principe in Mediolanensi ciuitate die Calendarũ Iuniarũ feliciter peruenerunt.

4. Et in nomine eorũ Ecclesiã fabricabis. Licet igitur Ecclesias i honorẽ Dei fabricare sub inuocatiõe sanctorũ, contra nouos hæreticos.

5. Si sanctorum corpora nõ fuissent templa spiritus sancti, quomodo in eorum effoßis sepulchris tantus odor fragraret?

6. Ecce quõ sancti Euangelicam paupertatem intellexerunt, reale scilicet, & cũ effectu bonorũ oĩm temporalium abdicationem nõ animo duntaxat, sicut perperã interpretãtur hæretici nostri.

Eodẽ tempore superueniente comite Astasio,qui proficiscebatur ad bellũ, quod à Marchomannis fuerat excitatũ,occurrerunt ei cultores idolorũ cũ sacerdotibus suis , dicentes:Si vis lætus ad Augustos nostros reuerti,& victor , Geruasiũ & Prothasiũ diis nostris compelle sacrificare. Vehementer enim dij nostri de eorum contemptu commoti,respõsa nobis dare contemnunt. Audiens hæc Astasius comes,iussit eos teneri,& ad se perduci.Cumq; perducti fuissent ad illum,ait comes Astasius: Hortor vos,& moneo,vt à deorũ nostrorum iniuriis commorantes ad immolandũ eis deuoti studeatis insistere, vt expeditio mea vnanimiter celebretur:Beatus Geruasius dixit:Victoriã de cœlo debes ab omnipotenti Deo requirere,non de simulachris mutis & vanis,quæ oculos habent sine lumine,aures sine auditu,nares sine odoratu,os sine sermone , manus sine tactu,pedes sine gressu,& ventrem absq; interioribus probantur habere , & sine flatu esse noscuntur.

Tunc indignatus Astasius comes iussit beatum Geruasiũ tãdiu plumbatis tundi,quàm diu exhalaret spiritũ.Quo remoto,iussit sibi astare Prothasiũ. Cui & dixit : Miser vel tu viuere stude,& noli biothanatus fieri, sicut & frater tuus Geruasius. Cui beatus Prothasius respondens ait:Quis est miser?Ego,qui te non timeo:an tu,qui me timere probaris?Astasius dixit:Ego te,miser homo quomodo timeo?Beatus Prothasius dixit:In hoc probaris timere me,& lędi,si non sacrificauero diis tuis.Si enim nõ timeres te lędi à me,ad sacrificiũ idolorũ non me cõpelleres:Ego aũt te non timeo,contemno minas tuas,& omnia idola tua vt stercora reputans, Deum solum qui regnat in cœlis adoro.

Audiens hæc Astasius comes iussit eum fustibus cædi,& dum diu torqueretur,iussit eum erigi,dixitq; ei:Prothasi,vt quid tam superbus,& tã rebellis existis?Vis perire,sicut tuũ probasti perire germanum Geruasiũ?Beatus Prothasius respondit: Non tibi irascor Astasi comes:nec ego,nec ipsa iustitia,quoniã cęcos tui cordis oculos attẽdo.Incredulitas enim quæ in tuis sensibus regnat,non te permittit videre,quæ Dei sunt.Nã & Dominus meus Iesus Christus crucifigentibus se nõ maledixit,sed potius vt eis indulgeretur orauit,addẽs & hoc,quia nescirẽt quid facerẽt.Vnde & ego tui,comes Astasi,misereor,quia nescis quid facias:age ergo quod cœpisti:vt mihi possit occurrere cũ meo fratre Geruasio hodie benignitas Saluatoris nostri.Tunc comes Astasius iussit eum capite cædi.Cumq; decollatus esset beatus Prothasius:Ego seruus Christi Philippus abstuli cũ filio meo furtim nocte sancta corpora,[7] & in domo mea,Deo solo teste,in ista archa saxea sepeliui,credẽs me orationibus eorũ cõsequi misericordiã Domini nostri Iesu Christi.Qui cum patre & sancto spiritu viuit,& regnat in secula seculorum.

7. Vide corpora iustorum defunctorum sancta dici, & p orationibus eorũ, viuẽtes misericordiã Dñi nostri Iesu Christi consequuntur. Respondeant hæretici ad hæc si possunt.

Ex lib. 22. d. Aurelij August. de ciuitate Dei. c. 8

Miraculum quod Mediolani factũ est,cũ illic essemus , quãdo illuminatus est cęcus, ad multorũ notitiã potuit peruenire,quia & grandis est ciuitas,& ibi erat tunc Imperator,& immenso populo teste res gesta est,cõcurrente ad corpora martyrũ Prothasij & Geruasij.Quæ cùm laterent,& penitus nescirẽtur , Episcopo Ambrosio per somniũ reuelata, reperta sunt,vbi cęcus ille depulsis veteribus tenebris diem vidit.

INVEN-

INVENTIO CORPORVM SANCTOrum Geruasij & Prothasij, per diuum Ambrosium Episcopum ad sororem suam scripta.

Est epistola eius 85. in lib. x. epis. ad sororẽ suam.

DOminę sorori vitæ atque oculis præferendæ, frater. Quia nihil sanctitatem tuam soleo, eorũ præterire quæ hic te gerantur absente, scias etiã sanctos martyres à nobis repertos. Nã cùm basilicã dedicassem,[1] multi tanquã vno ore interpellare cœperant, dicentes, Sic in Romana basilica dedices. Respundi: faciã, si martyrũ reliquias inuenero: statimq́; subiit veluti cuiusdã ardor præsagij. Quid multa? Dominus gratiã dedit, formidantibus etiam clericis iussi eruderari terram eo loci qui est ante cãcellos [2] sanctorum Felicis atq; Naboris. Inueni signa conuenientia, adhibitis etiam quibus per noa manus imponenda foret: sic sancti martyres imminere cœperunt, vt adhuc nobis silentibus arriperetur vrna, & sterneretur prona ad locũ sancti [3] sepulchri. Inuenimus miræ magnitudinis viros duos, vt prisca ætas ferebat. Ossa omnia integra, sanguinis plurimũ. Ingens concursus populi per totum illud biduũ. Quid multa? Condiuimus integra, ac ordine, transtulimus vespere iam incumbente ad basilicã Faustæ, ibi vigiliæ [4] tota nocte, manus impositio. Sequenti die trãstulimus ea in basilicã, quã appellant Ambrosianam. Dũ transferimus, cœcos sanatus est. Talis mihi ad populum fuit sermo.

1. Vide antiquũ esse morem dedicãdi Ecclesias cũ reliquijs Sanctorum.

2. Vide etiam quod erant olim ecclesiæ seu aræ in nomine sanctorũ ædificatæ.

3. Ecce quomodo sanctũ vocat beatorum martyrũ sepulchrum.

4. Ibi vigiliæ tota nocte celebratæ.

Cùm tam effusam, tamq́; inauditam considerarẽ conuentus vestri celebritatem, & diuinæ gratiæ munera quæ in sanctis martyribus refulserunt, imparem me, fateor, huic muneri iudicabã, nec fieri posse, vt sermone absoluerem, quod vix possumus animo intendere, oculis comprehendere. Sed vbi sanctarum legi cœpit series scripturarũ, largitus est spiritus sanctus qui locutus est in prophetis, quo dignum aliquid tanto [5] cœtu, & expectatione vestra, martyrumq́; sanctorũ meritis proferamus. Cœli enarrant (inquit) gloriã Dei. Cùm legitur in Psalmis, occurrit quod non tã elementa materialia, quàm cœlestia merita dignum Deo præconiũ deferre videantur. Hodierna tamen fortuita lectione patuit, qui cœli enarrant gloriam Dei. Aspicite ad dexterã meam, aspicite ad sinistram reliquias [6] sacrosanctas, videtis cœlestis conuersationis viros, spectantes animi sublimis trophęa. Isti sunt cœli qui enarrant gloriam Dei. Hęc opera manuum eius annunciat firmamentũ. Nõ enim eos secularis illecebra, sed diuini gratia operis ad firmamẽtum sacratissimę passionis euexit. Multoq́; antè morum virtutumq́; documentis annunciauit in his martyriis, quòd aduersus lubricum sęculi huius stabiles permanserunt. Cœlum erat paulus, qui ait, Nostra conuersatio in cœlis est. Cœli erant Iacobus & Ioannes. deniq; filij tonitrui nũcupantur, & ideo quasi cœlum Ioãnes verbum apud Deũ vidit. Ipse Dominus Iesus perpetui luminis erat cœlum, cùm enarraret Dei gloriam, sed eam quam nemo antè conspexerat. Et ideo dixit: Deum nemo vidit vnquam, nisi vnigenitus filius qui est in sinu patris enarrauit. Opera quoq; manuum Dei si quęris, audi Iob dicentẽ. Spiritus diuinus qui fecit me. Et ideo aduersus diaboli tentamenta firmatus, inoffensæ vestigiũ constantiæ reseruauit. Sed veniamus ad reliqua. Dies (inquit) diei eructat verbum. Ecce veri dies, quos nulla caligo noctis interpolat. Ecce viri dies, pleni luminis, & fulgoris ęterni, qui non perfunctorio sermone verbũ Dei, sed intimo corde eructarũt, in confessione constantes, in martyrio perseuerãtes. Alius psalmus lectus dicit: Quis sicut Dominus Deus noster qui in altis habitat, & humilia respicit in cœlo & in terra? Respexit sanè humilia Dominus, qui latentes sub ignobili cespite, reliquias sanctorum suæ Ecclesiæ reuelauit, quorũ anima
7 in cœlo, corpus in terra. Suscitãs à terra inopẽ, & de stercore erigens pauperẽ. Quos videtis, vt eos cũ principibus populi sui collocarit. Principes populi quos alios nisi sanctos martyres æstimare debemus? quorũ iã in numerũ, diu antè ignorati, Prothasius, Geruasiúsque proferũtur, qui sterilẽ martyribus Ecclesiã Mediolanensem, iã plurimorũ matrẽ filiorum, lætari passionis proprię fecerint & titulis & exemplis? Nec hoc abhorreat à vera fide. Dies diei eructat verbũ, anima animæ, vita vitę, resurrectio resurrectioni. Et nox nocti indicat scientiã, hoc est, caro carni, quorũ passio verã fidei scientiã omnibus indicauit. Bonę noctes, noctes lucidę, quę habent stellas. Sicut enim stella à stella differt in claritate, ita & resurrectio mortuorũ. Non immeritò ait pleriq; hanc martyrũ resurrectionẽ appellant. Videro tamen vtrũ sibi an nobis certi martyres resurrexerũt. Cognouistis, imò vidistis ipsi multos à dęmoniis [8] purgatos. Plurimos etiã vbi vestẽ sanctorũ manibus cõtigerunt, his quibus laborabant debilitatibus absolutos. Reparata vetusti corporis miracula, quo se per aduentũ Dñi Iesu Christi gratia terris malor infuderat, vmbrã quadã sanctorũ corporum plerosque sanatos cernitis. Quanta oraria iactitantur? Quanta indumẽta super reliquias sacratissimas, vt tactu ipso medicabilia reposcantur? Gaudent oẽs ex-
trema

5. Considera concursum ad sãctos martyres, eorũq; merita.

6. Reliquias sacrosanctas vocat, quas nouæ dogmatistæ emortua ossa nuncupant.

7. Anima sanctorum in cœlo, corpus in terra.

8. Vide si non omnia obseruabantur tempore diui Ambrosii, quæ & modo obseruantur in ecclesia

ratione sanctorũ. Nam & eorũ vestes tangebantur, oraria iactabantur, indumẽta super eorũ reliquias proijciebãtur, ad quorum etiam præsentiã dæmones expellebãtur, ad vmbras eorum infirmi sanabantur, & ad contactum vel extremę lineæ eorũ homines salui fiebant. Quid dicis hæretice?

9. Sancti propugnatores nostri sunt.

10. Ecce nobiles reliquiæ, & triũphales cruores.

trema linea contingere, & qui contigerit, saluus erit. Gratias tibi Domine Iesu, quòd hoc tempore tales nobis sanctorũ martyrũ spiritus excitasti, quo Ecclesia tua præsidia maiora desiderat. Cognoscant omnes quales ego propugnatores requiram, qui [9] propugnare possint, impugnare non soleant. Hos ego acquisiui tibi plebs sancta, qui prosint omnibus, nemini noceant. Tales ego ambio defensores, tales milites habeo: Quorum quò maiora, eò tutiora patrocinia sunt. Horũ etiã illis ipsis qui mihi inuident, opto præsidia. Veniat ergo & videant stipatores meos, talibus me armis ambiri nõ nego. Hi in curribus, & hi in equis, nos aũt in nomine Domini Dei nostri magnificabimur. Helisęum scripturæ diuinę series refert: eũ ab exercitu Syrorum esset obsessus, dixisse timenti scrupulo, ne timeret, quia plures (inquit) pro nobis sunt, quàm contra nos. Et vt hoc probaret, petisse vt oculi Giezi aperirentur, quibus innumeros adesse vidit prophetę exercitus Angelorum. Nos & si eos videre non possumus, sentimus tamen. Erant clausi isti oculi, quãdiu obruta sanctorũ corpora delitescebant: aperuit oculos nostros Dominus, videmus auxilia, quibus sumus sæpe defensi: nõ videbamus hæc, sed habebamus tñ, Idq; trepidãtibus nobis, quasi diceret Dominus: Aspicite quantos vobis martyres dederim. Ita reseratis oculis gloriam Dñi speculamur, quæ est martyrũ passione præterita, & operatione præsens. Euasimus fratres in mediocrẽ pudoris sarcinã, patronos habebamus & nesciebamus. Inuenimus vnum hoc quo videamur pręstare maioribus. Sanctorũ martyrũ cognitionem quã illi amiserũt, nos adepti sumus. Eruuntur nobiles [10] reliquię sepulchro ignobili, ostenduntur cœlo trophęa. Sanguine tumulus madet, apparent cruores triumphales, notæ inuiolatę, reliquiæ loco suo & ordinatè repertę, auulsum humeris caput. Nunc senes repetunt audisse se aliquando horũ martyrum nomina, titulumq́; legisse, perdiderat ciuitas suos martyres, quæ rapuit alienos. Etsi hoc Dei munus est, tamen gratiã quã temporibus sacerdotij mei Dñs Iesus tribuit, negare nõ possum, quia ipse martyr esse nequeo, hos vobis martyres acquisiui. Succedãt victimę triumphales in locũ vbi Christus hostia est. Sed ille super altare quĩ pro omnibus passus est: isti sub altari, qui illius redempti sunt passione. Hunc ego locum prędestinaueram mihi. Dignum est enim vt ibi requiescat sacerdos, vbi offerre consueuit. Sed cedo sacris victimis dexteram portionem, locus iste martyribus debebatur. Condamus ergo reliquias sacrosanctas, [11] & dignis ædibus inuehamus, totumq́; diem fida deuotione celebremus. Acclamauit populus, vt in Dominicũ [12] differretur diem martyrum depositio, sed tandem obtentum vt sequenti fieret die. Sequenti die talis mihi ad populum iterum sermo fuit.

11. Vide iterũ sacrosanctas martyrum reliquias.

12. Dies dominicus.

ITEM DE EORVNDEM INuentione corporum per eundem D. Ambrosium scripta.

Est sermo 91. in lib. sermonum eiusdem.

13. Cõtinuata populi celebritas diebus ac noctibus ad tumulos sanctorum.

14. Hoc idem faciunt per omnia hæretici nostri tẽporis. Sed audi q̃ subiungit sanctus doctor:

15. Dicũt & modo aduersarij Ecclesiæ martyres torquere diabolũ nõ possunt, nec aliquẽ liberare. Sed vide quõ illis respondeat, & impudentiæ ac mendacij conuincat.

16. Ad tactũ fimbriæ vestis quã sacræ reliquiæ teguntur, cæcus lumen accepit.

Hesterno tractaui versiculum, Dies diei eructat verbum, prout nostri tulit captus ingenij: hodie mihi non solum superiore tempore, sed præsenti quoque prophetasse videtur scriptura diuina. Nam cùm diebus ac noctibus continuatam [13] videã sanctitatis vestræ cælebritatẽ, istos esse dies prophetici carminis, oracula declarare hesternum atque hodiernum, de quibus opportunissimè dicitur: Dies diei eructat verbum: & istas noctes, de quibus aptissimè disputatur, quia nox nocti indicat scientiam. Quid enim aliud hoc biduo, nisi verbum Dei intimo eructastis affectu, & scientiam vos habere fidei probauistis? Cui tamen celebritati vestrę qui solent, inuident. Et quia celebritatem vestrã inuidis animis ferre non possunt, causam celebritatis [14] odere, atq; amentię in tantum prodeunt, vt negent martyrum merita, quorum opera etiam dęmones confitentur. Sed hoc non mirum. Siquidem tanta est incredulorum perfidia, vt tolerabilior sit diaboli confessio. Dicebat enim diabolus: Iesu filij Dei viui, quid venisti ante tempus torquere nos? Et cùm hæc audirent Iudęi, ipsi tamẽ Dei filiũ denegabant: Et tunc audistis clamãtes dęmones, & confitentes martyribus quòd pœnas ferre non possint, & dicentes: Quid venistis vt ante tẽpus nos tam grauiter torqueatis? Et Arriani dicunt: Non sunt isti martyres, [15] nec torquere diabolum possunt nec aliquem liberare, cùm tormenta dęmonum ipsorum voce probentur, & beneficia martyrum, remediis cæcorum, & absolutorũ indiciis declarentur. Negant cæcũ illuminatũ, sed ille non negat se sanatum. Ille dicit: Video qui non videbam. Ille dicit. Cæcus esse desiui, & probat facto. Isti beneficium negant, quĩ factum negare non possunt. Notus homo est, publicis cùm valeret mancipatus obsequiis. Seuerus nomine, lanius ministerio. Deposuerat officium postquam inciderat impedimentum. Vocat ad testimonium homines, quorum ante sustentabatur obsequiis. Eos iudices suę visitationis accersit, quos habebat testes & arbitros cæcitatis. Clamat, quia vt contigit [16] fimbriã de veste martyrũ, qua sacrę reliquię vestiuntur, redditũ sibi lumẽ fit.

Nonne

Nonne ſimile illud eſt,atq; illud quod in Euangelio legimus? Vnius enim potentiam laudamus autoris,nec intereſt vtrũ opus ſit,an munus,cùm & muneret in opere,& operetur in munere.Quòd enim [17] aliis faciendum donauerit , hoc in aliorũ opere nomen eius operatur.Legimus ergo in Euangelio, Iudæos cùm viderent in illo cœco ſanitatis remedium,requiſiſſe parentũ teſtimonium.Interrogabant,quomodo videt filius veſter? cùm ille diceret,Cœcus cùm eſſem,modò video.Hoc & ille dicit:Cœcus fui , & modò video.Interrogate alios ſi mihi non creditis,interrogate extraneos , ne aſtipulari mihi parentes putetis.Deteſtabilior iſtorum quàm Iudęorũ pertinacia.Illi cùm dubitarent,vel parentes interrogabant.Iſti occultè interrogant,palam negant,iã non operi increduli,ſed autori.Sed quæro qui non credant,vtrum à martyribus poſſint aliqui viſitari , hoc eſt, Chriſto non credere.Ipſe enim dixit:Et maiora his facietis:an ab iſtis martyribus,quorum merita iam dudum vigent,corpora dudum reperta ſunt?

Ioan.9.

17. Quod ſanctis donat Deus vt faciant,hoc in eorũ opere nomẽ eius operatur.

Ioan. 14.

Quæro hîc,vtrum mihi,an ſanctis martyribus inuideant?Si mihi,nunquid à me aliquę virtutes fiunt?Nunquid meo opere,meo nomine?Cur igitur mihi inuident quod meũ nõ eſt?Si martyribus(reſtat enim,vt ſi mihi non inuident,martyribus inuidere inuideãtur) oſtendunt alterius fidei fuiſſe martyres,quàm ipſi credunt.Neq; enim aliter eorum operibus inuiderent,niſi fidẽ in his fuiſſe eam quã iſti nõ habent iudicarent.Fidem [18] illam maiorum traditione firmatam,quã dæmones ipſi negare non poſſunt,ſed Arriani negãt.

18. Fidem illã habuerũt ſancti martyres,maiorũ traditione firmatam, quã dæmones ipſi negare non poſſunt.Hãc nec Arriani habuerunt, nec habent modo Lutherani , ſed quam ipſi adinuenerunt.

Audiuimus hodie dicentes eos quibus manus imponebatur,neminẽ poſſe eſſe ſaluum qui patrẽ & filium & ſpiritum ſanctum negaret,qui trinitatis omnipotentem virtutẽ nõ crederet.Confitetur hoc diabolus,ſed Arriani nolunt fateri.Dicit enim diabolus,ſic torqueatur, quemadmodũ ipſe à martyribus torquebatur,qui ſpiritus ſancti deitatẽ negarit. Non accipio à diabolo teſtimonium,ſed confeſsionem.Inuitus dixit diabolus , ſed exactus & tortus.Quod nequitia ſupprimit,extorquet iniuria.Cedit diabolus plagis,& adhuc cedere neſciunt Arriani.Quanta perpeſsi ſunt?& quemadmodum Pharao,malis ſuis indurantur.Dicebat diabolus,vt ſcriptũ legimus,ſcio te quis ſis:Tu es filius Dei viui.Dicebant Iudæi:Neſcimus quis ſit.Dicebãt hodie,& ſuperiore die vel nocte dæmones,Scimus quia martyres eſtis.Et Arriani dicunt:Neſcimus.Nolumus intelligere,nolumus credere.Dicũt dęmones martyribus.Veniſtis perdere nos?Arriani:Non ſunt dæmonũ vera [19] tormenta,ſed ficta & compoſita ludibria.Audiui multa componi , hoc nemo vnquã fingere potuit, vt dęmoniacũ ſe eſſe ſimularet.Quid illud quòd ita exagitari eos videmus quibus manus imponitur?vbi hic locus fraudi eſt?vbi ſuſpitio ſimulandi?ſed nõ ego ad ſuffragiũ martyrũ vſurpo vocẽ dęmoniorũ.Beneficiis ſacra paſsio ſuis comprobetur. Habet iudices,ſed purgatos:habet teſtes,ſed abſolutos.Melior vox eſt quã ſanitas loquitur eorũ qui debiles aduenerunt.Melior vox eſt quã ſanguis emittit.Habet enim ſanguis vocem canorã,quæ de terris ad cœlũ peruenit.Legiſtis dicente Domino,ſanguis fratris tui clamat ad me.Et hic ſanguis clamat coloris indicio:ſanguis clamat operationis preconio:ſanguis clamat paſsionis triumpho.Satisfactum eſt petitioni veſtrę,vt condendas heſterno in hodiernum diem differremus reliquias.

19. Vide impias & nunc hæreticorum voces: Nõ ſunt vera miracula,ſed ficta & cõpoſita.

¶ MIRACVLVM BEATORVM MARTYrum Geruaſij & Prothaſij,per D.Gregorium Turonenſem Archiepiſcopum ſcriptum.

Habetur in opere eiuſdẽ, in gloriam plurimorum martyrum edito.ca. 46.

IN vrbe Mediolanenſi beatorum martyrum Geruaſij Prothaſijq; victricia corpora retinentur,quę diu,ſicut ipſa paſsionis narrat hiſtoria, ſub foſſa latuerũt,quę beato Ambroſio reuelata atq; ab eodẽ reperta,in baſilicã quã ipſe proprio ædificauit ſtudio, oſtenſis miraculis ſunt ſepulta,de quorum reliquiis,quia maxime Turonica vrbs ſeniores [2] Eccleſias continet illuſtratas, ædes per totum Galliarum ambitum dilatatæ ſunt. Sermo quadam vice de iis quibuſdam religioſis eſt habitus,qua de cauſa antedictę reliquię tam condenſę fuerint per loca ſingula diſtributę.Et quę ſuper his quodam referẽte audiui,abſurdum non putaui inſerere lectioni,quia non continetur in hiſtoria paſsionis eorum.Alebat enim,quòd quando glorioſa corpora tranſlata in Eccleſiã fuerunt,dum in honore ipſorum martyrum miſſarum ſolennia celebrarentur,cecidiſſe è camera tabulam vnam,quę illiſa capitibus martyrũ,riuũ ſanguinis elicuerit, de quo infecta ſunt linteamina vel pallulę,ſiue vela Eccleſiaſtica,beatuſque cruor in illis collectus eſt, qui vſq; adeo confluxiſſe fertur,quoaduſq; linteamina quę ſuſciperent ſunt repleta.Ex hoc enim eorũ reliquię affatim collectę,per vniuerſam Italiam vel Galliam ſunt delatæ . Ex quibus & ſanctus Martinus multa ſuſcepit,ſicut Paulini beatiſsimi narrat epiſtola.

2. Vides quãſanctorum reliquiis ciuitates & Eccleſiæ illuſtrantur.

ALOYSIVS EPISC. VERON. Lectori.

DVO in hac vita quæ sequitur videbis, quæ primo statim occursu animum tuum facile percellere poterunt: Primũ, quòd sancti martyres Nazarius, Geruasius, Prothasius, & Celsus, siue Celsius puer, simul gladio consummati sunt in ciuitate Mediolanensi. Secundum, quòd sub Anulino, siue Anolino: Præside ad Neronis Cæsaris iussionem. Nã in primo Tomo vitarum Sanctorum, quem edidimus, vitam Sanctorũ Geruasij & Prothasij per diuũ patrem Ambrosiũ scriptam posuimus, in qua de sanctis Nazario, & Celso, nulla fit mentio: quod vtiq; subticendũ nõ videbatur, si hi in martyrio illis consortes fuissent. Sed & ibi priores sub Astasio comite ad bellũ contra Marchomannos (quos hodie vulgari sermone Morauos vocant) proficiscente, non autem ab Anolino præside peremptos fuisse legimus. Verùm hæc tanti esse nõ videntur, vt à legenda hac sanctorũ vita te deterrere debeãt, cùm diaboli ministri in sanctorũ martyrijs satellites plurimos habere cõsueuerint, quorũ aliqui dũ alijs forsãn occuparẽtur negotiis, aut in sanctorũ laniandis corporibus iã fessi essent, aut fortè quòd aliũ magis idoneum esse ad sanctos torquendos arbitrarentur, sibi inuicem successores & vicarios dabant, vel assessores suis tribunalibus adhibebant. Cuius rei sexcenta per te ipsum inuenire poteris. Potuit ergo Anulinus præses autor esse Sanctorum agonis, deinde Astasius comes ad finẽ illũ deducere, aut aliquid occurrere, quòd sub vtroq; illorum sancti hi omnes gladio feriri iussi sint. Quòd autẽ diuus Ambrosius, nõ solùm in vita sanctorũ Geruasij, & Prothasij nõ meminerit beatorũ Nazarij, & Celsi, sed neq; in vita horũ in secundo nostro Tomo posita, quã idem scripsit Dei sacerdos Ambrosius, de prioribus illis vllã prorsus mentionẽ faciat, nõ te contristet: nã in huiusmodi rebus locus ab autoritate negatiue sumptus infirmã partẽ habet. Potuerunt namq; socij simul esse in passionis certamine, licet sanctus vir hoc non dixerit. Nam & diuus Cyprianus Carthaginensis, & sanctus Petrus Alexandrinus Episcopus plures coronæ socios habuisse leguntur, & tamen eorũ dũtaxat singulorũ martyriũ celebratur, aliorũ nominibus suppressis. Quòd si adhuc te taciturnitas ista solicitat, lege Adonẽ Treuerẽsem Episcopũ in vita sanctorũ Nazarij, & Celsi in Tomo nostro quarto posita, vbi in fine hæc verba habentur: Inuenti autẽ sunt (nẽpe Nazarius, & Celsus, de quibus loquitur) pridie Idus Iunij. Festiuitas verò agitur de martyrio, quinto Calendas Augusti. Commemoratio autẽ eorũ publica, & celebris in die sanctorũ martyrũ Geruasij & Prothasij à fidelibus frequentatur, & venerabiliter excolitur. Quòd profectò non fieret, si aliqua inter sanctos ipsos non intercessisset communio. Vale, & Dei gratia sit semper tecum.

VITA ET DECERTATIO SANCTOrum & gloriosorum Christi Martyrum Nazarij, Geruasij, Prothasij, & Celsi.

Per Simeonem Metaphrasten.

XIIII. Octobris.

NERone tenente sceptra imperij Romanorũ, Nazarius admirabilis, tanquam stella quędã lucida, fulgebat in sua patria. Eũ enim habebat Roma, veluti imaginẽ virtutis aliquã, illius glorians moribus. Nã hęc quidẽ erat patria Nazario. Parentes autẽ, alter quidẽ Lybieus, altera verò ipsa quoq; erat Romana genere: ambo quidẽ diuites, & facultatibus & virtute. Petro autẽ institutore, chori discipulorũ Principe, Deo redditi magis familiares, aquaq; & spiritu consummati. Eorum pietatẽ Deus veluti remunerans, quomodo olim Abrahę hospitalitatẽ, eis dedit filiũ, hęredẽ simul virtutis & bonorũ Nazariũ. Ille autẽ tanquã à Deo datus, se rursus totum tradit Deo. Et ipse quidẽ in diuino adoptatur baptismate à Lino, qui erat ipsius Petri sedis & virtutis successor. Cùm autem ad perfectiorẽ peruenisset ætatem, perfectiorẽ quoq; gratiam consequitur. Ipse enim simul augebatur, & sui accipiebat incrementũ, & magnus eius amor in Christũ reddebatur maior & feruentior. Cùm verò pietatis, quę erat in ipso, fax valde esset in altũ sublata, & multos ad eũ vocaret, & tumultus, & continuũ eorũ, qui ad ipsum accedebant, aduentũ declinans, statuit patriã, & suos relinquere necessarios, vt & versari in aliena, & cũ eo, quẽ desiderabat, seorsum colloqueretur, & multis prędicaret pietatẽ. Cùm ergo hęreditatẽ, quę ad eũ pertinebat, accepisset à parentibus, egreditur è patria: & ex vna ciuitate transiens in aliam, ad quoscunque accessisset, iis opem ferebat ex suis facultatibus.

Deinde etiã eis maiora suppeditabat, vt qui eos deduceret ad verã Trinitatis cognitionem. Et cùm venisset Placentiam,& accessisset Mediolanum, conuenit Geruasiũ & Protasium viros admirabiles, qui ab Italiæ quidem Præside Anulino iam fuerant in carcerẽ inclusi propter suam in Christũ confessionem: iis autem quæ fiebant præter omniũ opinionem,& miraculis, extendebatur fama ad finitimas etiam regiones. Cùm eos ergo diuinus conuenisset Nazarius, fidei & virtutis communione eis effectus familiaris (Ingeneratur enim quidã amor in iis qui earundem rerũ amore tenẽtur, nõ minus quàm in cõsanguineis) eos incitat,& eis animũ addit ad martyriũ,& reddit acriorẽ eorũ in Christũ amorẽ: Hinc Nazarij fama in omnẽ partẽ dispersa, peruenit etiã vsq; ad Pręsidẽ Anulinum. Ille aũt cùm sisti curasset Nazariũ, fit ei tanquam consiliarius,& suadet ne sit impius,& illius deos probris insectetur,& cõtumeliis. Deinde postquàm cognouit sanctũ ne dignũ quidẽ quod audiretur, putare cõsiliũ (Quid enim est ad probris appetendũ aptius, quàm muta quæ coluntur simulachra?) eius maxillis multos impingit colaphos: & tanquã aliquod piaculũ vir execrandus eum cũ probro & dedecore expellit è ciuitate. Hoc aũt quantũ iudici videbatur magnũ ad suppliciũ, tantũ Nazario existimatũ est maius ad beneficiũ: quòd dignus habitus sit plagas accipere propter Christum, qui pro ipso passus est. Egressus est ergo non silens, neq; elinguis, ac mutus,& metu vinctus, sed pergens docere, vt consueuerat,& multos infideles inducens intra Christi sagenã. Porrò autẽ illa nocte visa est mater Nazario adesse,& eũ hortari, vt obiret Galliæ ciuitates & in eis deiiceret semina veritatis. Ille autẽ, vt ei à matre dictum fuerat, venit Meliã (est autẽ ea vna Galliæ ciuitas) & omnes quos conuenisset, deducit ad Dei cognitionẽ, & apertè prædicat pietatem. Interim autem ad eum accedit fœmina quædam illustris,& ex primis ciuitatis, adducens quem habebat filium nomine Celsum, iam tres annos natum, & deponit ipsum in eius manibus: Sequetur te hic puer, dicens, in omni via, donec ipse quoq; dignus euaserit, qui sistatur ante thronum Domini Christi. Et illa quidem discedit. Nazarius autem infantem lubenter accipit, quem propemodum in vlnis circumferebat. Cumq; preces dixisset cõsuetas, eum per baptismum efficit Deo familiarem, quoniam nec alium nouerat verum honorẽ, nisi cũ Deo coniunctionem, & familiaritatem. Sic ergo se habens Nazarius,& Galliarum ciuitates sic doctrina complectens, ne illarum quidem Præsidẽ latuit Dinobaum. Itaque accersitus ad eum venit cum puero Celso: & è quo quidem genere esset natus, quibusnam autem parentibus,& cuiusnam sit religionis percontanti Dinobao: Ego quidem, inquit, genere sum Romanus: Christianam autẽ sequor religionem: & Deum confiteor eum qui fuit crucifixus. Tunc fertur Dinobaus ad iram motus dixisse: Habes dæmonium. Quid enim aliud sibi volunt hæ tantæ nugę? Non est tibi pater? non est tibi mater? Ille vero: Si dæmonium haberem, non quos tu colis dæmones insectarer probris & contumeliis. Dinobaus autẽ furorem nõ valens cõtinere, cùm puerum quidẽ Celsum abstraxisset ex illius manibus, intolerandis eum plagis afficit, ingenio puer eum qui erat canus prudentia. Deinde eum coniicit in carcerẽ, insequentem diem eum reseruans. Magna enim crudelitas,& inhumanitas ne tantulæ quidẽ ætatis mouebatur misericordia. Quod quidem etiã in bruta animantia,& nouas plantas clemẽti,& benignæ euenerit animæ: ea namq; digna, quibus parcatur censuerit. At que intolerabiles quidẽ plagas propter Christũ puer lubenter accipiebat Celsus, balbutiente lingua hoc solùm dicens: Deus, cui ego seruio, ipse te iudicabit, O Iudex, irritans ipse quoq; Dinobaum propter suum in Christum desideriũ, sicut diu ante Iudęos æqualium puerorum chorus, meum Iesum hymnis celebrantes,& laudem ei perficientes.

Quędam autem insignis fœmina, nomine Dinomeda, consulit cõiugi Dinobai vt suadeat marito, vt moueatur misericordia pueri ætatis,& simul etiã absoluat Nazariũ. Illa autem hęc marito communicat, quomodo olim vxor Pilato. Postridie itaq; cùm sedẽ iudiciariã ascendisset Dinobaus,& adduxisset Nazariũ, suadebat pro viribus vt assentiretur impietati. Ne eũ enim tunc puniret prohibebãt vxoris suasiones. Postquàm autẽ nõ potuit persuadere, eum expellit è ciuitate, sic eum placidè allocutus: Vxoris meæ cõsilia te liberũ dimittunt ab omni cruciatu. Illinc ergo abit Nazarius in vicinã Temerũ cum puero Celso. Est autẽ hęc vrbs Temerus propinqua Melię. In ea ergo vitam agebat, diuinis suis doctrinis augens gregẽ Christi,& multos inducens ad agnitionẽ. Non ferebat autem omnino qui inuidiã parturiebat Diabolus, res ita se habentes. Quomodo enim, si ille erat diabolus,& qui ab initio bonis aduersabatur? Blandis itaque verbis aggrediens Pręsidem ciuitatis persuadet, vt Neroni Imperatori significet de Nazario. Cùm ergo de Nazario ei esset significatum, missæ sunt literę per vniuersam illam regionem, iubentes summo studio quæri Nazarium,& eum qui inuenisset, ad ipsum ducere.

Cùm aũt is latere non posset, vt qui in illustri staret loco virtutis,& magno ore ab ipsa præ-

prædicaretur, citò inuenitur ab iis qui scrutabãtur. Illi autẽ, cùm is iam eis euasisset manifestus, læti lætum sistunt ante Neronẽ. Quid ergo ille? Propositis ei tormentis, assentationibus aggressus est Nazarium, vt cùm illis quidem ei terrorẽ attulisset, his autem eum emolliisset, persuaderet ei, vt transiret ad suam voluntatẽ. Nazarius verò erat omnino immobilis, vt qui ab his ad martyriũ magis acueretur, non autẽ emolliretur. Et ideo maiori vtebatur constantia. Cùm nesciret ergo Nero quid ageret, tunc eum cũ puero tradit in custodiam. Parum intercesit temporis, & Neronem quidem rursus sedes habuit iudiciaria. Introductus autem fuit Nazarius cũ puero. Et rursus similiter nũc quidem minis vehemens erat Nero, nunc autẽ suauis blanditiis, & promissis. Postquàm autẽ vidit eum tanta esse constantia, desperans sic posse induci Nazarium, iubet eum iniici in profundũ maris cum puero Celsio, vt nec eos quidẽ posset videre, quos ne volebat quidẽ viuere sic affectos. Sed erant omnino vera quæ dixit diuinus Esaias, tanquam de eis prænunciata: Si transieris per aquã, tecũ sum: & non te concludent fluuij. Et si transieris per ignẽ, non combureris. Nam cùm iã essent in profundo: & qui eos iecerant, crederent fore, vt à multis piscibus deuorarentur magna contentione, Angelica quædã virtus desuper aduolauit, & è profundo seruauit, & illæsos eos terræ reddidit, puero Celsio, propter ætatẽ adhuc imperfectã, nausea & fastidio pleno, vt est consentaneũ. Sed precibus, & [1] signo crucis & diuino osculo eum sanũ reddidit Nazarius. Capit tanquã pisces, hoc miraculo Neronis quoq; seruos, qui ipsos in mare demiserant. Sanctũ enim deinceps sunt secuti, & ita se ei adiunxerunt, vt prioris vitæ magna ducerẽtur pœnitentia, & ægrè ferrẽt quòd nõ diu antè relicto Nerone animũ illi adhibuissent. Terræ ergo cũ puero redditus Nazarius, transit cũ eo ad ciuitatẽ, quę dicitur Tenusa, & illinc profectus venit Mediolanũ, rursus quoq; priorẽ pergens dare doctrinã, & dulci potare nectare eos qui erant verè filij regni. Sed ciues rursus ei nõ permittebant liberè prædicare verã religionẽ. Sed eũ comprehenderunt, & eũ Præsidi Anulino, qui ei prius multas impegerat alapas, tradiderunt, vel per illos, vt verius dicã, is qui fuit ab initio inuidus, & odio habuit homines. Ille aũt iubet eũ rursus includi in priori custodia. Nazario aũt ipsa custodia erat multis regiis pretiosior. pratũ floridũ, nouus paradisus. In eã enim ingressus, versabatur cũ Geruasio & Prothasio, sociis certaminis: à quibus assiduè ille, tanquã ab aliquibus fluminibus, irrigatus, carpebat suauissimos flores illorũ consuetudinis, vt propemodum gratias haberet Anulino, quòd eũ rursus cõiũxisset cũ iis quos desiderabat. Cum eis ergo congressus, & magnã accepit vtilitatẽ, & ipse etiã vicissim intulit ea quæ erant vtilia: & eos satis ad certamina, & puerũ incitauit Celsiũ: quẽ puerũ quidẽ sermo, perfectũ aũt ostendit actio. Anulinus autem cùm de Nazario singula exactè didicisset, mirabatur quemadmodũ potuisset effugere Neronem (sciebat enim quàm esset furiosus, & quàm ferus Nero) lupum agnus, vt aiunt. Hinc etiam de sancto Nazario, & eius sociis eũ facit literis certiorẽ, rogans quidnam iuberet, vt faceret sanctis. Ille autem cùm audiuisset Nazarium adhuc esse superstitem, cędẽ spirabat aduersus lictores, quibus iusserat vt eũ in maris profundũ iniicerent, & pr ę ira è sede exiliens, cũ vociferatione currebat per regiã, clamans insidiatores, ingratos aduersus Deos impios: & cupiebat eos inuenire, vt ipsos etiã interimeret simul cũ martyribus, ignorans stolidus, quòd Deus potest nõ solùm è mari seruare eũ qui in ipso habuerit fiduciã, sed etiã ipsum mare exiccare. Testatur aũt diuinus Dauid dicẽs, eũ posuisse fluuios in desertũ: contrà autẽ deserta in lacus aquarũ. Cùm eos ergo multũ quęsiuisset & non inuenisset, sic literis exponit suã aduersus sanctos sententiam. Quoniã ii qui ante nos ascenderunt in hanc excelsam imperij sedẽ, non solùm eos qui in maximos Deos erant impij, morte sua damnabant sentẽtia: sed etiã, si inuenirentur aliqui, qui maleficiis & præstigiis multos corrumperent, par quoq; in eos statuebant suppliciũ: nostra quoq; decernit potentia, quòd isti quàm primùm vita priuẽtur, gladio capitibus eorum amputatis: deinde eorum corpora obiiciantur feris ad deuorandum, vt ne omnium quidẽ communem consequantur sepulturam. Sit ergo tibi curæ id quod in præsentia iussi, exequi. Est enim mihi maior curę honorare deos, quàm curam gerere reipublicæ.

Postquàm hæ literæ venerunt ad Anulinũ, iubet statim ad mortem duci Martyres. Illi aũt muniti [2] figura crucis, admodum læti exierunt, vt qui nõ ad mortẽ, sed ad vitam potius (quod verum erat) æternã vocarentur: & cõtendebant alius alium præuenire, & pulchro decertabant certamine, timentes ne Neronem suæ pœniteret sentẽtiæ, & beatũ finẽ non assequerentur. Postquam autẽ Domino confitentes, peruenerunt ad locum consummationis, inuidens Christianis malignus beneficiũ, persuadet lictoribus, vt prius abigerẽt pios, qui illic aderant, ne omnino fruerentur sanctificatione sanguinis sanctorũ, qui effundebatur: & sic martyrum capita amputarent. Sed sic quoq; à spe decidit execrãdus, & parũ commodi accepit ex improbitate. [3] Pretiosæ enim sanctorũ reliquiæ, Nazarij, inquam,

1. *Nazarius Celsũ puerum precibus, signo crucis & diuino osculo sanum reddit.*

2. *Illi aũt muniti figura crucis. Vide quam antiquũ sit in Ecclesia hoc signaculum.*

3. *Nota pretiosæ Sanctorum reliquiæ.*

&

& Geruasij cum sociis à Christianis quibusdam nō sine Dei numine motis clam ablatę, depositæ sunt honorificè apud portam ciuitatis,quæ etiam vocatur Romana, quartodecimo mēsis Octobris.Paulò pòst aūt diuini martyres in somnis apparēt cuidā ex iis, qui erant amici martyrum,iubentes,vt eorum corpora assumeret.Proprium est hoc sanctarū, & benignarū animarū,nō vt ipsi glorificentur,(quomodo enim,qui propter eā, quæ illic est,beatitudinem,contempserunt omnē quæ est hic gloriam?) sed 4 vt piis ac religiosis prodessent inuentione.Ille aūt visione valdè lętatus,statim surgens,& cū veneratione illinc sanctas assumit reliquias,& doni suę deponit.Nouit quod tactū fuerat eius filia,quæ erat paralytica:nā aduentu martyrū priorē recuperauit valetudinē.Atq; latuit quidē martyricarū reliquiarū thesaurus absconsus in eius ædibus,donec ad magnū Theodosiū, qui ex Iberia,quæ nunc Hispania dicitur,duxit genus,peruenerunt sceptra Romani imperij. Cùm autem is post Dei hostem Valentem à barbaris in Thracia interfectum,esset constitutus Imperator,& in Deum erat pius,si vllus alius,& martyrū lætabatur honoribus. Tūc quoq; sacræ eorū reliquię,tanquā thesaurus,reconduntur in Ecclesia Mediolanensi, Nazarij,inquā,& Getuasij,Prothasij,& Celcij,inclytorū Christi martyrū.Quinam autem fuerunt administri in transferendis,& deponēdis his reliquiis?Ambrosius [5] ille virtute clarus,& qui tunc decorabat sedem Ecclesiæ Mediolanensis.Is primus est executus ministeriū translationis,vt cui nō illotis (quod dicitur)manibus, sed valde mundis munda fuerint credita.Præterea autem vniuersus clerus,& omnes magistratus, linguis hymnos canentes,& quas manibus gestabant lampadibus ea illustrantes,quæ tamen magis miraculis resplendebant,quàm lampadibus.Nam cęci quidē manu deducti ad eas vsque reliquias,lucē statim aspexerunt,nec opus amplius habebāt aliquo,qui eos manu deduceret: sed suos habebāt duces oculos.Claudi,qui vix fuerāt portati ab aliis propriis suis reuertebātur pedibus,pernicibus ad currendū,& aptis ad saltandū.Leprosos,qui in templum venerāt,domus aspexit mundos.Et quicunq; à malignis detinebātur spiritibus,eos quoque licebat videre liberatos ab iis qui ipsos vexabāt:furiosaq; & amentia eorū verba cōuersa in gratiarū actionē:& cōmuniter Christi Mrrtyres laudibus celebrari,& glorificari ab omnibus.In eos cùm magnus incidisset Theodosius,tunc enim agebat Mediolani, aduersus Tyrannū,Maximū,inquā,decertans,cùm accepisset partes sacrarum harū reliquiarū,pro quibuslibet spoliis,aut manubiis,aut potius pro quibuslibet armis, & munimentis,in vrbē detulit regiā,iis quæ ipse vidit [6] miraculis confirmatus,& aduersus Scythas socios inexpugnabiles assecutus Martyres.Ante hanc magnā itaq; ciuitatē eis excitat pulchrum & elegans [7] templū,& in eo sacras Martyrum reliquias deponit,tanquā thesaurum.Super milia,diuinus dicit Dauid,auri,& argenti.Eæ præter alia,vnguentorū quoq; fontes emittunt abundantes,non solùm corporibus salutares, sed eorum etiā qui hauriunt animas expurgantes:vt non solùm haberent apud se martyres ea quæ acceperunt,sed aliis quoq; sua bona communicent.Sic Christus hic quoq; eos glorificat,qui illum amauerunt. Taliū certaminū tales dat remunerationes, quędam omnino procemia illius supernæ beatitudinis.Cuius nobis quoque liceat esse participes gratia sanctissimi,& viuifici spiritus,nunc & semper,& in secula seculorum. Amen.

4. *Cur sanctorū reliquias honorari velit Deus.*

5. *Vide celeberrimā reliquiarū sanctarum translationem, manu D.Ambrosii ministrante, vniuerso Clero et Magistratibus canentibus, & lampades gestantibus, innumeris etiam subsecutis miraculis.*

6. *Miraculis sanctorū fuit confirmat' Magn' Theodosius, & eos inexpugnabiles socios habuit: Heretici aūt vel sanctorum miracula impudentissime negant.*

7. *Sanctis Imperator templū excitat, & in eo sacras martyrū reliquias deponit tanquam thesaurum, vnguentorū fontes emittens, corporibus & animab' salutares.*

VITA SANCTI ANICETI

Papæ & martyris,per Damasum Papam scripta.

Anicetus natione Syrus,ex patre Ioanne de vico Humisia, sedit annis vndecim, menses quatuor,dies tres.Fuit autē temporibus Veri & Marci,& consulatu Gallicani,& Veteris,vsq; ad Presentem,& Rufinum.Hic constituit vt clericus comā non nutriret,secundum pręceptū Apostoli . Hic fecit ordinationes quinq; per mensem Decembrem,præsbyteros decem & septem,diaconos quatuor,Episcopos per diuersa loca nouē.Qui etiam obiit martyr,& sepultus est in cœmiterio [1] Calixti via Appia,decimoquinto Calendas Maias.Et cessauit Episcopatus dies decem & septem.

Habetur in pontifical.eiusdē.

1. *Vide quō etiā sancti Pontifices tumulabantur in cœmiterio, vbi martyrum corpora sepeliebantur.*

VITA SANCTI SOTHERIS

Papæ & martyris,per Damasum Papam scripta.

Ibidem.

Sother natione Campanus,ex patre Concordio,de ciuitate Fundis, sedit annis nouem,menses septem,dies viginti vnum. Fuit autē temporibus Veri & Marci,à cōsulatu Rustici,& Aquilini,vsque ad Cethegū,& Clarum. Hic constituit vt nulla monacha pallam sacratam contingeret,nec incensum [1] poneret in sancta Ecclesia.

1. *Ponere incensum in ecclesia, antiquissima consuetudo est.*

cē iij Hic

Hic fecit ordinationes tres per mensem Decembrem, præsbyteros decem & octo, diaconos nouẽ, Episcopos per diuersa loca vndecim. Qui sepultus est in cœmiterio Calixti via Appia decimo Calendas Maias. Et cessauit Episcopatus dies vndecim.

Ibidem.

VITA SANCTI ELEVTHERII

Papæ & Martyris, per Damasum Papam scripta.

Eleutherius natione Græcus, ex patre Abundio, de oppido Nicopoli, sedit annos quindecim, menses tres, dies duos. Fuit autem temporibus Antonini Cõmodi, vsq; ad Paternũ & Braduam. Hic [1] accepit epistolã à Lucio Britannico rege, vt Christianus efficeretur per eius mandatum. Et hic constituit vt nulla esca vsualis, quæ tamẽ rationabilis & humana est quam Deus creauit, à Christianis maximè fidelibus [2] repudiaretur. Hic fecit ordinationes tres per mensem Decembrem, præsbyteros duodecim, Diaconos octo, Episcopos per diuersa loca quindecim. Qui etiam sepultus est iuxta corpus beati Petri septimo Calendas Iunij. Et cessauit Episcopatus dies quinque.

1. Ex hoc loco aperte cognoscis, Ro. Ecclesiã propter B. Petri sedem curam habere super oẽs mundi Ecclesias. Et ob id iste rex non misit ad aliũ Episcopũ pro suscipiẽda fide, nisi ad R. pontificẽ, & ab eo mãdatum accepit.

2. Nõ dicat propter hoc hæreticus, quod S. Pontifex delectum ciborum sustulerit a fidelibus, cum etiam antiquissimi patres in certis diebus & temporibus illum seruauerint, sed hoc fecit in illius hæresis detestationem, quæ alios cibos mundos, alios immundos esse asseuerabat.

Ibidem.

VITA SANCTI VICTORIS PAPAE

& martyris, per Damasum Papam scripta.

Victor natione Afer, ex patre Felice, sedit annos decẽ, menses duos, dies decẽ. Fuit autem temporibus Helij Pertinacis & Seueri, à consulatu Cõmodi quinti & Glabrionis, vsq; ad Lateranum & Rufinum. Hic constituit vt sanctum [1] Pascha die dominico celebraretur, sicut Pius. Hic fecit sequentes cleros. Martyrio coronatur. Et constituit vt necessitate faciente, vbicunq; inuentus fuisset, quicunq; hominum ex gẽtibus veniens, siue in flumine, siue in mari, siue in fonte, siue in stagno baptizaretur, tantum Christianæ credulitatis confessione declarata, integer efficeretur Christianus.

1. Ecce iterũ Paschalis solennitas celebratio.

Et fecit concilium. Et collatione facta cum præsbyteris, ac Diaconis, accersitoque Theophylo Alexandriæ Episcopo constituit vt à decimatertia luna primi mensis vsque ad vigesimam primam, die dominica custodiatur sanctum Pascha. Hic fecit ordinationes duas per mensem Decembrem, præsbyteros quatuor, Diaconos septem, Episcopos per diuersa loca numero duodecim. Qui sepultus est iuxta corpus beati Petri in Vaticano, quinto Calendas Augusti. Et cessauit Episcopatus dies vndecim.

Ibidem.

VITA SANCTI ZEPHERINI

Papæ & Martyris, per Damasum Papam scripta.

Zepherinus natione Romanus, ex patre Habundio sedit annis octo, menses septẽ, dies decem. Fuit aũt temporibus Antonini & Seueri, à cõsulatu Saturnini & Gallicani, vsq; ad Præsentẽ & Strigatũ Cõsules. Hic cõstituit, vt præsentibus [1] clericis, & laicis fidelibus, siue clericus, siue leuita, siue sacerdos, ordinetur. Et fecit constitutũ de Ecclesia, vt patenas vitreas ministri ante sacerdotes portarent, dũ Episcopus missam celebraret: & vt sacerdotes omnes astarent, dum sic missæ celebrarentur. Hic fecit ordinationes quatuor per mensem Decembrẽ, præsbyteros tredecim, diaconos septem, Episcopos per diuersa loca tredecim. Qui sepultus est in cœmiterio suo, non longè à cœmiterio Calixti via Appia, septimo Calendas Septembris. Et cessauit Episcopatus dies sex.

1. Hæc præsentia clericorũ & laicorum in ordinibus conferẽdis, de antiquo Ecclesiæ more & instituta requiritur ad hoc, vt super promouendis dignum habeatur testimonium, ne indigni ordinentur.

Ibidem.

VITA SANCTI CALIXTI

Papæ & Martyris, per Damasum Papam scripta.

Calixtus natione Romanus, ex patre Domitio, de regione vrbis Rauenatũ, sedit annos sex, mẽses duos, dies decẽ. Fuit temporibus Macrini & Heliogabali, à consulatu Antonini & Alexandri. Hic martyrio coronatur. Hic constituit [1] ieiuniũ ter in anno fieri frumenti, vini, & olei, secundũ prophetiã. Qui sepultus est in cœmiterio Calepodij via Aurelia, miliario tertio, pridie Idus mensis Octobris. Hic fecit Ecclesiam sanctæ Mariæ trans Tyberim. Et fecit aliud [2] cœmiteriũ via Appia, vbi multi sacerdo-

1. Hic habes institutionẽ ieiunij, quod dicitur, quatuor temporũ. Et appositè dicitur ter in anno: quia ieiuniũ post Pentecosten iam erat in Ecclesia ex traditione apostolica, vt habes ex D. Leone.

2. Audis tot cœmi

tes & martyres requiescunt, quod appellatur usq; in hodiernum diẽ: Cœmiterium Calixti. Hic fecit ordinationes quinque per mensem Decembrẽ, presbiteros sexdecim, diaconos quatuor, Episcopos per diuersa loca octo. Quieuit Episcopatus dies sex.

teria? Nõ ergo sepeliebantur in agris sicut bestie, ut modo faciunt aliqui.

VITA SANCTORVM HIRENAEI,

Epipodij, & Alexandri Martyrum, per D. Gregoriũ Archiepiscopum Turonensem scripta.

Habetur in opere eiusdẽ in gloriã plurimorũ martyrum edito. Cap. 51.

MArtyrio consummatus gloriosus Photinus Episcopus, qui Lugdunẽsi presuit urbi sacerdos, per certaminis nobilis [1] meritũ inuectus est cœlo. Cui & merito & sanctitate condignus Hirenæus successit Episcopus, per martyrium & ipse finitus. Hic in cripta Basilicæ beati Ioannis sub altari est sepultus. Et ab uno quidẽ latere Epipodius, ab alio verò Alexander martyr est tumulatus. De quorũ [2] monumentis si pulvis cũ fide colligitur, extemplò medetur infirmus. Magna enim claritas in cripta continetur, quæ ut credo, meritum martyrum signat.

1. Vides sanctos per martyriũ mereri cœlum? quid ergo latras cõtra sanctorũ merita.

2. Virtutes hæ q̃ e sanctorũ monumẽtis proueniũt, indicio sunt eos cum Deo habitare, & vitas eorũ splendidas extitisse.

VITA SANCTI HIRENAEI EPIscopi & Martyris, per Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

Habetur in eius martyrologio sub 4. K. Iulij.

APud Lugdunum Galliæ natale sancti Hirenæi Episcopi, qui, beato Photino propè nanogenario ob Christi fidem martyrio coronato, in locum eius successit. Quẽ etiã constat beatissimi Polycarpi sacerdotis & martyris fuisse discipulum, & Apostolicis tẽporibus vicinum. Postea verò persecutione Seueri cum omni ferè ciuitatis suę populo gloriosè coronatur martyrio. Sepultus est à Zacharia presbytero in cripta Basilicæ beati Ioannis Baptistę sub altari. Cui ab uno latere Epipodius, ab altero Alexander martyr est tumulatus. Huius criptę tã reuerẽda [1] est claritas, ut meritũ martyrum signare credatur.

1. Mirabilia quę ad sanctorum sepulchra cõtingũt splendorẽ vitę illorũ apertè cõmõstrant.

VITA SANCTI VRBANI PAPAE

& martyris, per Damasum Papam scripta,

Habetur in pontifical. eiusdẽ.

VRbanus natione Romanus, ex patre Pontiano, sedit annos quatuor, menses decem dies duodecim. Hic fecit ministeria sacrata [1] omnia argentea, & patenas argẽteas vigintiquinq; apposuit. Hic sua traditione multos conuertit ad baptismum, & credulitatem: Tyburtium etiam & Valerianũ nobilissimum virũ sponsum sanctę Cecilię, quos etiam usque ad martyrij palmam perduxit. Et per eius monita & doctrinã multi martyrio coronati sunt. Hic fecit ordinationes quinque per mensem Decembrem, presbyteros nouem, diaconos quinq;, Episcopos per diuersa loca octo. Qui & sepultus est in cœmiterio Prætextati, via Appia octauo Kalẽdas Iunias. Et cessauit Episcopatus dies 30.

1. Si argentea sacris vasa Deo displicerent, ut quidam nunc mẽtiuntur, non hæc fecisset sanctissimus & fidelissimus pontifex.

VITA SANCTI PONTIANI PAPAE

& martyris, per Damasum papam scripta.

Ibidem.

POntianus natioue Romanus, ex patre Calphurnio, sedit annos nouẽ, mẽses quinque, dies duos. Martyrio coronatur. Fuit aũt temporibus Alexandri, à consulatu Pompeiani & Peligniani. Eodem tempore Pontianus Episcopus, & Philippus presbyter, in exilio ab Alexandro sunt deportati in Sardiniã, in insulam Bucinam, Seuero & Quintiano Consulibus. In eadẽ insula afflictus, defunctus est tertiodecimo Kalendas Decembris. Hic fecit ordinationes duas per mensem Decembrẽ, presbyteros sex, Diaconos quinque Episcopos per diuersa loca sex. Quem beatus Fabianus adduxit cum clero nauigio, & sepeliuit in cœmiterio Calixti via Appia. Et cessauit Episcopatus à die depositionis undecimo Calendas Decembris, dies tredecim.

VITA SANCTI ANTHERI PAPAE

& martyris per Damasum Papam scripta.

Ibidem.

ANtherus natione Grecus, ex patre Romulo, sedit annos duodecim, mensem unũ, dies duodecim. Martyrio coronatur, temporibus maximini & Aphricani Consulũ Hic gesta martyrum diligenter à notariis exquisiuit, & in Ecclesia recõdidit. Pro-

pter à quodam Maximo præfecto martyr effectus est. Hic fecit ordinationem vnã per mensem Decembrem,& vnum Episcopum ordinauit in ciuitate Fundis Campiniç. Qui sepultus est in cœmiterio Calixti via Appia, tertio Nonas Ianuarij. Et cessauit Episcopatus dies tredecim.

VITA SANCTAE CECILIAE VIRginis & martyris, per Adonem Archiepiscopum Treuerensem collecta.

Habetur in eius martyrologio sub x. K. Deceb.

OMÆ natale sanctę Ceciliæ virginis. Quæ sponsum suum Valerianum, & fratrem eius Tyburtium ad credendum Christo perdocuit, ac deinde ad martyrium incitauit. Hanc Almachius post martyrium eorum teneri fecit,& vt thura dæmonibus poneret impelli. Apparitores verò attendẽtes nimium decorem & prudentiam eius, rogabant eã, ne tale decus amitteret,& tantã pulchritudinem in mortem daret. At illa consilium pietatis eis sufficienter insinuans,& de gratia omnipotentis Dei eos informans, cùm ad credendum Christo permotos cerneret, dixit eis: Ite, dicite infelici Almachio, quod inducias peto, vt hic intra domum meã faciã venire, qui vos omnes faciat vitę ęternę participes. Veniẽs igitur sanctus Papa Vrbanus, baptizauit plus minus quàm quadringẽtos promiscui sexus homines. Inter quos vnus clarissimus vir erat nomine Gordianus. Iterum Almachius beatã Ceciliã sibi præsentari iussit,& cùm insuperabilẽ eã in confessione fidei permanere videret, iubet vt ad domũ suã duceretur,& ibi flammis balnearibus concremaretur. Vbi inclusa die integro & nocte, quasi in loco frigido integra perstitit sanitate, cum semper incendia lignis congestis ministrarentur. Quod audiens Almachius misit qui eã ibi decollaret. Quam spiculator tertio ictu percussit, sed caput eius amputare nõ potuit. Superuixit aũt triduo. Tunc sanctus Vrbanus corpus eius auferens nocte,[1] sepeliuit inter collegas suos Episcopos. Passa est autem beata virgo Marci Aurelij & Commodi temporibus.

1. Nõ potuit beata virgo honorabiliori loco sepeliri, quam inter sanctos Rom. pontifices.

VITA ET MARTYRIVM SANCTAE & gloriosæ Christi Martyris Ceciliæ,& qui cum ipsa erant sanctorum Valeriani, Tyburtij,& Maximi.

Per Simeonem Metaphrasten.

XXII. Nouembris.

ERVATORIS nostri & Dei è cœlis descensus, cõciliauit magna bona generi hominum. Nã cùm esset Deus ex Deo,& esset in forma Dei qui ipsum genuit impatibiliter, non rapinã arbitratus est se esse Deo ęqualem: sed seipsum exinaniuit serui formã accipiẽs: in similitudine hominũ factus, & habitu inuentus vt homo humiliauit seipsum factus obediens vsque ad mortem, mortẽ autẽ crucis: vt eum deleret qui mortis habebat imperiũ, hoc est, diabolũ: & omnẽ manu ducẽs humanitatẽ eueheret ad cœlos per prætiosam & diuinã suam doctrinã. Primi Itaque omniũ eum secuti sunt sancti Apostoli: Post Apostolos, Martyres: post Martyres, Confessores: post Confessores, Sacerdotes: post Sacerdotes Virgines: post Virgines, Viduæ: post Viduas, misericordes: & vt semel dicam, omnibus accedentibus aperta fuit Christi medicinæ officina. Propterea quotidie clamat per sanctos suos Euangelistas: Venite ad me omnes qui laboratis,& onerati estis,& ego reficiam vos.

Huius venerandã & suauissimam vocem cùm audiisset etiam Cecilia clarissima virgo & gloriosa, & in eum credidisset, absconsum Christi Euangelium semper circũferebat in pectore,& nec noctu nec interdiu intermittebat diuina legere eloquia,& Deum orare. Hæc ergo beata Cecilia Valerianum quendam habebat iuuenem sponsum, qui quidẽ iuuenis accensus amore virginis, diem statuerat nuptiarum. Cecilia aũt in carne induta cilicio, extrinsecus aureis induta erat vestibus. Nam cum parentes & sponsus eius hæc vellent, ipsa corpore adeo erat eliquata, vt nõ posset celare cordis sui desideriũ: & quòd solius Christi Seruatoris capta erat amore, significabat propriè ęnigmatibus. Non multò pòst aũt venit dies in quo paratus erat thalamus: & cùm esset symphonia instrumentorũ, illa in corde suo soli Deo psallebat, dicens: Fiat Domine cor meũ & corpus meũ immaculatũ in tuis iustificationibus, vt nõ pudore afficiar. Manẽs aũt ieiuna[1] duos aut tres dies à cibo abstinuit, ieiunans aũt & orans, seipsam cõmendabat Domino, precibus Angelos Domini[2] inuocabat. Lachrymis precabatur Apostolos: & orabat oẽs sanctas Christi ancillas,

1. Ecce biduana & triduana ieiunia.

2. Ecce & sanctorum inuocatio cum lachrymis.

ancillas, vt eam confirmarent suis supplicationibus, castitatem suam cōmendās Domino.

Postquam aūt hæc facta sunt, nox venit, in qua cum suo sponso, in separato cubiculo quietem nacta & silentium, sic eum est allocata: Dulcissime & charissime adolescens, est mihi arcanū quod tibi aperiam, si tu iu: eiurando mihi affirmaueris te omnia celaturum. Ei autē iurauit eius sponsus Valerianus, se id quod dicebatur nullis omnino insidiis proditurum, neque id esse aperturum quacunque cogeretur necessitate. Tunc illa respondit, dicens: Volo te scire me Angelum Dei habere amicum, qui summo zælo corpus meū custodit. Is si vel minimum fuerit suspicatus quòd tu incesto me amore polluas, iram suam protinus in te accendet, & elegātis tuæ iuuentis florem perdet. Sin aūt cognouerit quòd tu simplici & immaculato mei amore tenearis, & virginitatē meam integram & impollutam custodias, te sicut me diliget, & ostendet tibi suam gratiam. Tunc Valerianus Dei nutu timore affectus, dicit: Si vis ô charissima vt credam iis quæ dicis, ostende mihi ipsum Angelum: & si intellexero eum esse verè Angelum faciam quæ hortaris. Sin aūt alium virū amas, & te & illum ense occidam. Tunc dicit ei beata Cecilia: Si vis meis parere consiliis ô charissime adolescens, & polliceris te esse expiaturum æterno lauacro regenerationis, & credis in vnum verū Deū qui viuit in cœlis, pores eum contemplari. Dicit ei Valerianus: Et quis est qui me expiabit vt ego videam Angelū? Respondit Cecilia, & dixit: Est senex in quodā loco qui pulchrè scit purgare homines, vt efficiantur digni qui intueantur Angelos. Dixit ei Valeriauns: & vbi quærā ego eum senē? Respondit Cecilia: Vade ad tertiū lapidem à ciuitate via quæ dicitur Appia: ibi inuenies paupetes qui victū petunt à transeuntibus: ab iis enim sum curata, qui, quidē sunt huius mei arcani participes. Eos tu quādo videris, dabis eis meā benedictionē, dicēs: Cecilia me misit ad vos, ve ostendaris mihi sanctū senem Vrbanū, quoniam ad ipsum habeo secreta ab ea respōsa, quæ ei reddā. Eū quando videris, narra quæcunq; tibi dixi: & quando te lustrauerit, induet te indumentis nouis & splendidis, cū quibus ilicò veniēs in hoc cubiculum, videbis sanctū Angelū, qui tuus euader amicus, & quęcunq; petes ab ipso, inuenies.

Tunc profectus est Valerianus & conuenienter signis quę accepit ab ipsa sancta Cecilia, inuenit sanctū Vrbanum Episcopum: qui cùm secundò fuisset confessor, latebat occultus in sanctorum martyrum monumentis. Cui quidem postquam dixit omnia quæ dixerat Cecilia, magno gaudio est affectus, & [3] genibus humi flexis, & manibus in cœlum extensis, dixit cum lachrymis: Domine Iesu Christe, pastor sancte & bone, Cecilia tua ancilla, tanquā multis laboribus exercita agna, tibi est dedicata: quandoquidē sponsum suum, qui perinde ac leo cohiberi non poterat, accepit: & erga te tāquam agnum reddidit mansuetissimum. Is enim nisi credidisset, ad nos nō venisset. Aperi Domine ostiū cordis eius vet bis tuis, vt, cùm te agnouerit esse eius effectorē & Dominum, renunciet diabolo & operibus eius & dolis eius. Hæc & his similia orante sancto Vrbano Episcopo, senex ante eum repentè apparuit, indutus candidis vestimentis sicut nix, tenēs in manibus tabellam aureis inscriptā literis. Quē cùm vidisset Valerianus, stupefactus & cadens in terrā, factus est tanquā mortuus. Tunc senex eum erexit, Dicens: Lege ô fili, contextum huius libri, vt dignus habearis qui purgeris, & videas Angelum, cuius conspectū tibi virgo Cecilia cum prompto animi studio est pollicita. Tunc Valerianus defixis oculis, cœpit in eo legere. Erat aūt hęc scripturaquę erat in tabella: Vnus Deus, vna fides, vnū baptisma, Vnus Deus & pater omnium, qui est super oīa, & in omnibus. Amen. Postquam ergo hæc apud se legit, dixit ei Sacerdos: Credis fili hæc ita esse, an adhuc dubitas? Tunc Valerianus clamauit magna voce: Non est re vera aliud sub cœlo, cui credi possit. Postquā ergo hęc dixit Valerianus, ille senex ex eius oculis euanuit. Tūc sanctus Vrbanus cùm eū admonuisset, & [4] catechismo instituisset, baptizauit eū in nomine patris, & filij, & Spiritus sancti: & cùm eū docuisset omnē regulā fidei, dimisit ad Ceciliā ei iactis optimè fundamentis. Cùm aūt venisset Valerianus in indumentis candidis, inuenit Ceciliam orantē in cubiculo, & Angelum Domini stantē prope eam, fulgētem pennis flammeis, & scintillanti specie duas coronas habentem in manibus refulgētes, rosisq; & liliis splēdentes. Quarum vnamquidem dedit Ceciliæ, alterā verò Valeriano, dicens: Has coronas corde immaculato & puro corpore custodite: eas enim ex paradiso Dei ad vos attuli. Hoc aūt erit vobis signum: Nunquam marcescēt à vobis, neq; vnquam amittent suauitatem odoris, neque vnquam poterunt ab aliis aspici nisi ab illis quibus sic placebit castitas, quomodo probatum est eam vobis placere. Et quoniā tu ô Valeriane, assensus es cōsilio castitatis, me ad te misit Dominus Iesus Christus, vt eā accipias quam voles petitionē. Ille autē cùm audiisset, adorauit, & dixit: Nihil mihi est in hac vita dulcius, quàm charissimi & vnici fratris pręsentia. Quamobrem meritò arguar impietatis, si me liberato ab errore simulachrorum, fratrem meum maiorem despexero in periculo interitus. Hanc vnam ex omnibus propono petitionem

3. Orat sanctus genibus humi flexis, et manibus in cœlum extensis.

4. Habes hic catechismū ante baptismum, & quomodo recēter baptizati noua veste induebantur.

petitionem, & supplex contendo, vt fratrem meum Tiburtium, sicut me, dignetur liberare: & faciat nos ambos perfectos in confessione eius nominis. Cùm hæc aût audiisset Angelus, læto vultu ei dixit: Quādoquidem à Christo petiisti, quod est honestius, is Deū sicut tu colet. Quomodo enim te per ancillā Ceciliam lucrifecit Dominus, ita per te fratrem quoque tuum lucrifaciet: & cum ipso venies ad certamen martyrij.
His ergo finitis sermonibus, forma visionis Angelicæ assumpta est in cœlos: illisque in Christo lętantibus, vt in ędificatione sancta loquentibus, accessit Tiburtius frater Valeriani, & ingressus tāquam suam sponsam, osculatus est caput sanctę Cecilię, & dixit: Valde miror, hoc tempore hic rosas & lilia olfaciēs. Nam si ipsas rosas & lilia tenerem in manibus, ne sic quidem mihi possent præbere tam suauem odorē. Fateor vobis ô clarissimi, ita ego ad me redij, vt putem me totum repente esse renouatū. Dicit ei Valerianus: Bonū odorem accepisti ô frater, cùm ego rogarim eū vt acciperes. Te aût iam credente, accipies etiam amarantinam coronam incorruptionis, & lętari in ipsa rosea specie: & mente eum percipere, cuius in rosis sanguis floret, & in liliis cuius corpus dealbat & anima. Habemus enim coronas, quas tui oculi non possunt percipere, igne rosę rubore & niuis candore refulgentes. Dicit ei Tiburtius: In somnis ne hæc audio, an veritate hæc dicis ô frater Valeriane? Respondit Valerianus: In somnis huc vsq; viximus ô frater charissime. Nam iam Dei gratia & voluntate, sumus in omni veritate, & nō est in nobis mendaciū. Dij enim quos huc vsque coluimus, re vera sunt mali dæmones & immūdi. Dicit ei Tiburtius: Quomodo hoc cognouisti ô frater? Respōdit Valerianus. Angelus Dei me docuit, quē tu quoq; poteris intueri, si fueris mundus ab omnibus sordibus idolorū. Dicit ei Tiburtius: Si fieri potest vt ego quoq; Angelum Dei intuear, quænam est mora purificationis? Respōdit Valerianus: Nulla, hoc aût solum mihi pollicere, quod oīa execrāda & abominanda simulachra abnegans, credis vnum esse Deum in cœlis. Dicit Tiburtius: Nō intelligo quonam scopo hæc mihi proponis. Dicit sancta Cecilia: Vt intelligas esse formas testaceas & gypseas & ligneas & æneas & cuiusuis metalli, & nō dicas eos esse Deos, in quibus viuunt araneæ, & volucres stercora egerunt: in quorum capitibus solent nidificare ciconiæ: quos faciunt condemnati, quando damnati propter maleficia mittuntur in metallum. Cùm ergo initium accipiant ex cōdemnatis, quomodo existimari possunt, aut credi dij? Inter mortuos enim & simulachra nulla est differentia. Quomodo enim mortuus habet quidē oīa membra, spiritū aût & vocē non potest habere nec sensum: ita etiā hæc vana simulachra Deorum quidem habent nomina, cognoscuntur aût esse infœlicia, malaq; & terrestria. Quæ quidē ostenduntur esse homines mortui, quoniam sunt eis etiā mēbra sicut hominū. Quamdiu enim vixerunt, oculis aspexerunt, & auribus audiuerunt, & pedibus ambularunt, & ore locuti sunt, & manibus palpauerunt, & naribus olfecerūt, cœperunt tamen à morte: & in mortē æternā permanent, quòd ostendantur nunquā vixisse vel potuisse viuere. Tunc dixit Tiburtius cum omni cōpunctione: Qui sic non credit, est brutum, & non venit in iudiciū. Quamobrē ego quoq; dico cū omni veritate, nō esse aliū Deum nisi Deum Christianorum: & me deinceps eum solum colere & adorare. Hæc cùm diceret Tiburtius, sancta Cecilia deosculata est eius pectus, & dixit: Re vera hodie confiteor te esse planè meū fratrem. Quomodo enim Dei amor tuū fratrē fecit esse meum coniugem, ita etiam simulachrorū contemptio fecit te meum esse fratrem. Quāobrem quoniam es paratus credere in Dominū nostrum Iesum Christum, vide citò cum tuo fratre, vt ipsam accipias purificationem per sanctum baptismum, per quē etiā dignus habeberis Angelicas personas intueri, & omnium delictorum tuorum veniam inuenire.
Tunc dicit fratri suo Tiburtius: Rogo te frater, vt mihi dicas ad quē me es deducturus. Valerianus respōdit: Ad virū perfectū nomine Vrbanū, in quo est species Angelica ornata canicie, verus sermo, & insignis prudentia. Dicit ei Tiburtius: Tu illum dicis Vrbanū, quē Christiani dicunt esse suum Papam? Eum audio bis fuisse condemnatū, & rursus propter eam ipsam actionem propter quam fuit condemnatus, suam religionem cum metu latenter prædicare. Eum si contigerit inueniri, citra dubitationē vllā igni mandabitur: & nos quoq; cum eo puniemur, si inuenti fuerimus ad eum ambulantes: & dū diuinitatē quærimus quę latet in cœlis, incidemus in iram quæ accenditur in terra. Dicit ei sancta Cecilia: Si hæc vita esset sola, & nō esset alia, iure quę hic sunt, timeremus perdere. Cùm aût sit alia vita, quæ est hac multò melior & sublimior, & nunquam potest finiri, cur timemus hanc perdere, quando per huius amissionē ad illā accedimus? Respondit Tiburtius: Nunquam antea audiui esse aliam vitam præter hāc. Dicit ei Cecilia: Nunc hoc certò scias ô charissime, quòd quamdiu in hoc mundo viuimus, vitam laboriosam & dolore plenā agimus in angustiis & afflictionibus: quandoquidē inflāmant humores, minuūt labores, valde exiccant febres, reuma assiduè inducit aër, cibi inflant, molesta sunt ieiunia,

ludi dissoluunt, curę contrahunt, perdit negligentia, diuitiæ abiiciunt, expellit paupertas, elatos reddit iuuētus, incuruat senectus, deprimit imbecillitas, perturbat ira: & inter hęc oīa mors excindit cū minis: & sic imponit finē omnibus corporeis lætitiis: vt ab eo quod est esse recedens, ne fuisse quidē putetur. Pro nihilo enim de cętero habetur quicquid nō est. Illa aūt via æterna hanc vitam caducam miseramq; & breuem excipiens, cū ęternis afflictionibus & tormētis datur malis & iniustis: lętitia verò ęterna & exultatio prębetur iustis. Ad hæc respondit Tiburtius, & dixit: Et quis est qui illic fuit: & illinc huc veniens, hæc potuit nobis annūciare, vt hæc possimus vera esse credere? Tunc surgēs beata Cecilia constitit, & cū magna sic dixit audacia: Cœli, & terræ, & maris, & omniū volucrū quæ volant in aëre, quadrupedumq; & reptiliū creator, ex se priusquàm omnia faceret, genuit filium: & produxit ex sua potentia Spiritū sanctum. Filiū, vt faceret omnia. Spiritū sanctū, vt viuificaret vniuersa. Omnia aūt quæ facta sunt construxit filius ex patre genitus: & omnia quæ fuerant constructa, ex patre procedens Spiritus sanctus animauit. Dicit ei Tiburtius: Huc vsque dictum est credi oportere vnum Deum esse in cœlis. Quomodo aūt nunc tres testaris esse Deos? Respondit sancta Cecilia, & dixit: Vnus est Deus in sua virtute, quem sic in sancta trinitate partimur, quomodo in vno homine inesse dicimus artē, memoriam, & intelligentiam, quoniā arte inuenimus id quod non didicimus, memoria tenemus quod docemur: intelligentia cōprehendimus, si quid nos vnquā cōtēplari cōtigerit aut audire. Quidnā ergo facimus? Nūm hæc tria in homine vna possidet intelligētia? si ergo homo in vna intelligentia possidet nomē triū significatorū: quomodo non Deus omnipotēs, in vna & eadē diuinitate vim obtinet trinitatis. Tunc Tiburtius cùm in terrā cecidisset, cœpit clamare, & dicere: Re vera ô charissima, nō mihi videtur lingua humana dare respōsum: sed cōiicio Dei Angelū per oa tuū esse locutū, & magnas egit gratias quòd citò vnū esse Deū in tribus personis ei apertè probauerit. Cōuersus itaq; ad fratrē suum, dixit: De vno Deo mihi fuisse satisfactū confiteor. Sed meā quæstionē sicut prius inceperā vellē scire. Dixit sancta Cecilia: De ea mecū loquere, quoniā breuitas tēporis est fratri tuo impedimento, quominus reddat responsum. Me aūt quē Christi sapientia docuit à teneris vnguiculis, de quacunq; re me volueris interrogare, nō poteris inuenire imparatā. Dicit ei Tiburtius: Hoc nuper quęsiui, & nunc quoq; quęro: Quisnā ex iis qui illic sunt huc veniens, ostendit nobis aliā vitā quā vos pręedicatis? Sācta dixit Cecilia: Vnigenitū suū filiū Pater per sanctam virginem Mariā misit in terram, qui stans in sancto monte, magna voce clamauit, dicēs: Venite ad me omnes populi, & ego dabo vobis vitā æternā. Concurrit aūt ad eum omnis caro, omnis ętas, omne genus hominū. Tunc dixit omnibus: Pœnitentiam agite propter vestram ignorantiam: quoniam appropinquauit regnū Dei, quod tollet regnum hominum. Suum aūt regnum vult Deus diuidere iis qui credunt: in quo ille existit sublimior. Illic ergo peccatores quidē consummabuntur ęternis doloribus, & igne qui nunquam terminabitur. Iusti aūt accipient lucē ęternę glorię, & gaudij quę nullum vnquā finē accipit. De cætero nolite ô filij hominū, huius vitæ fugientem quęrere letitiā, vt lætitiam illius vitæ æternā possideatis, quæ hāc vitam excipit. In hac enim vita breue tempus viuitis: in illa verò in omne æuum.

Cùm hæc aūt audiissent omnes populi infideles, vna voce dixerunt: & quis illic fuit: & cùm illinc huc venisset, potuit docere vera esse quę dicis? Tunc Dei filius dixit eis: Si ostendero vobis surrexisse mortuos, non creditis veritati? Vt autem dubitationis & suspicionis nullum remaneret vestigium, cum populis profectus est ad sepulchra: & triduanis & quatriduanis & iā fœtentibus mortuis, quā amiserant vitā vt Deus reddidit. Transmisit mare super fluctus ambulans non madefactis pedibus. Imperabat vētis, castigabat fluctus, & quæ excitabantur tempestates & tumultus sedabat. Cęcis visum reddebat, aridas manus reddebat sanas, claudis ingressum, mutis vocē reddebat, & surdis auditū. Paralyticos verbo curabat: Leprosos dicto mundabat: Infirmis medebatur: Lunaticos restituebat, & dęmonea fugabat. Sed cùm mente capti & impii Pharisæi & Pontifices ei inuidissent, propterea quòd populi eis relictis eius sequebātur vestigia, sternētes vestes suas ante pedes eius, & clamantes: Benedictus qui venit in noīe Dñi, in eū ira perciti Pharisęi, cuidā Pilato Præsidi eū tradiderunt, vocantes eū magū & impiū, & seditionē excitarūt in populo, vt eū cruci affigerent. Hoc aūt ille præsciens, pro mūdi salute permisit se apprehendi, & illudi, iniuriis affici, flagris cędi, & occidi. Sciebat enim vt Deus, quòd non aliter nisi per pretiosam Intemeratā suam passionē, esset captiuū redditurus diabolū: malisq; & immūdis spiritibus malas inferret pœnas. Propterea ergo ille fuit cōprehensus, qui peccatū nō fecit, vt liberaretur genus humanum, quod detinebatur vinctum vinculo peccati. Qui est benedict9, fuit sub maledicto vt nos à maledicto eximeret: sistinuit illusiones, vt nos liberaret ab illusione dęmonū qui versantur in hoc mūdo. Spineā coronā accepit

Loquitur de Spiritu sancto Græcorū more, a patre procedente. Sed id non repugnat quin etiā a filio procedat, sicut saluator ait: Ille de meo accipiet, & annunciabit vobis.

in capite, vt capitalem tolleret sententiam, quæ ex spinis peccatorum in nos lata fuerat. Fel in cibo accepit, vt dulcem primi hominis gustū, vnde mors in mundū fuit ingressa, cōmutaret. Potatus est aceto, vt acrimoniam qua noster sanguis ebulliit, in se susciperet: & hunc bibit calicem passionis qui nostris debebatur vitiis. Nudatus est, vt nostrorū parentū nuditatē quam passi sunt consilio serpentis, niueis tegeret indumentis. In ligno fuit suspensus, vt ligni transgressionem, per passionem ligni crucis suæ aboleret. Mortē ad se venire admisit, vt secum luctantē sauciaret: & regnum quod inuenit per serpentem amitteret: & cum ipso serpente sauciata, per Christum fieret captiua. Quamobrē omnia elemēta cùm vidissent suum effectorem sublime actū in crucem, magno metu contremuerunt. Nam ex vna parte mota est terra, & ex altera fracta sunt templa & petræ: fugit dies. Sol fuit conterritus, & obscuratus texit tenebris vniuersum mundū. Luna suę lucis splendorem nube cruēta operuit. Astra cœli luce resplendentia omnia simul sunt mutata. Stridet terra, & veluti pariens, cœpit multos sanctos reddere ex sepulchris, qui quidē hoc dabūt testimoniū, quòd Seruatoris descēsus ad inferos dissoluit regnū Diaboli: & mortuus mortem affecit ignominia, & percussam vinxit, & subiecit pedibus seruorū suorū. Illinc clarū est quòd pro nomine eius puniti gaudemus, & gloriamur in persecutionibus: quòd hāc nostram vitam quæ ad tempus, & in quam cadit interitus, ęterna, & quæ nunquā desinit vita excipit: quā Dei filius cùm surrexisset à mortuis, suis ostēdit Apostolis. Quibus aspicientibus assumptus fuit in cœlos. Hoc ergo si in trium conuentu ostendisset, intelligentium cogitationes non possent dubitare. Quantò aūt magis quòd non solùm duodecim discipulis, sed plus quàm quingentis simul seipsum dignatus est ostendere, ne vestigium quidē relinquens vllius dubitationis. Illi aūt qui in his rebus erant initiati, & in omnem mundū missi ad prędicandū, signis & magnis prodigiis confirmabant suā prędicationem. Nam & omnes infirmitates curarunt in eius nomine; fugarunt dęmones, & vitam reddiderunt mortuis. Nullam tibi arbitror remanere quęstionem, nisi vt hanc vitam animo & corpore despicias: & illam vehementer & cōstanter inquiras: Nam qui credit in Dei filium, & eius adheret præceptis, quando morietur, eius corpus à morte nulla afficietur iniuria, sed à sanctis Angelis in vlnis excipietur, & in locū paradisi abducetur. Hinc mors cū diabolo efficit, vt diuersis prauitatibus mentes hominū colligat: & in variis non animaduersis necessitatibus occupet, & nunc quidem damni terrore afficit, nunc aūt ad gulā excitat: & ex diuersis abstrahens studiis, de hac sola vita facit miseros homines esse solicitos, vt ex corpore egredientes inueniat miseros & nudos, & nihil secum portantes præter peccata. Hæc tibi paucis exposui ô charissime. Si quid aūt tibi deesse existimas, rursus quære. Tunc Tiburtius ad eius pedes prouolutus, dixit cum gemitibus, fletuq; & lachrymis: De hac vita de cætero si vel cogitatione exquisiero, vel animo agitauero, in illa vita nunquā inueniar. Habeant ergo insipientes lucrū pręsentis temporis. Ego aūt qui in hodiernum vsq; diem vixi sine ratione, absit, vt sine ratione de cætero vitam agā. Et hæc cùm dixisset, ad suum fratrem conuersus, dixit: Miserere mei frater dilecte, & abrūpe tarditatem quam transegi in ignorantia. Quocirca vereor moras. Pōdus ferre nō possum, rogo te duc me ad hominem Dei, vt me perfectè purificatum illius vitæ faciat participem. Tunc Valerianus deduxit fratrem suum ad sanctissimum Papam Vrbanum. Cui postquàm narrauit omnia quæ dicta & facta fuerant, benigno Deo egit gratias. Acceptū aūt cū omni gaudio & exultatione Tiburtium cùm admonuisset, catechismo instituisset, baptizasset in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti: iussit secū esse, donec ea deponeret quę tertentis sunt illuminationis. Quæ quidem cùm perfecta fuissent eius doctrina, post septem dies Christi militem restituit. Tantā aūt gratiam à Christo est consecutus, vt etiam Dei Angelos videret quotidie: & quęcunq; à Deo petebat, facile impetrabat. Sed quoniā lōgum esset omnia ordine exponere, qualia & quàm multa fecit Dominus per eos admirabilia, cōuertamur ad gloriosas eorum perpessiones. Turtius, qui etiam Almachius, cùm esset Præfectus vrbis, & sanctos Dei martyres occideret quotidie iubebat eorū corpora relinqui insepulta. Tiburtius aūt & Valerianus ad hoc operam quotidie adhibebant, vt sanctorū corpora ad sepeliendum componerent, & humi [5] mandarēt, eleemosynis vacantes & diuino cultui. Cùm ij ergo in eis versarentur, quomodo solent boni odio haberi ab improbis, eos mali criminātur apud Almachium Prefectū vrbis omnia referentes quę per ipsos Dominus faciebat in egenos: & quòd improbè ac malitiosè quos ille iubebat occidi, isti mandabant sepulturæ. Itaque à militari cohorte cōprehensi, adducūtur ad Almachiū Præfectū. Quos quidē Almachius his verbis est allocutus; Cùm vos character nobilitatis gloria insignes reddiderit, cur propter nescio quā religionem vos ignobiles redditis & infelices? Nā vestras facultates, in nescio quas abiectas personas audio vos erogantes consumpsisse, & eos qui castigati fuerunt propter sua scelera, cū oī gloria mādare

5. *Vides mortuos sepelire, fuisse opus sanctorum martyrum? Ergo res bona est, & Deo placens.*

Quocirca licet suspicari vos esse initiatos iisdem mysteriis quibus ij quos propter cōiurationē mandatis sepulturæ. Respondit Tiburtius, & dicit Præfecto: Vtinā nos dignētur referre in numerum suorū seruorum, quorum tu nos coniicis esse socios: qui quidē responderunt id esse quod videtur & non est: & inuenerunt illud quod videtur non esse, & est. Almacius Præfectus dixit: Et quid est quod videtur esse, & non est? Dixit Tiburtius, Omnia quæ sunt in mūdo, quæ animas vocant ad mortē æternā per breuis temporis lætitiā. Dixit Almacius Præfectus: Et quid est quod nō videtur esse, & est? Tiburtius dixit: Vita quæ futura est iustis, & suppliciū quod dabitur iniustis: ex vtraq; enim parte cognouimus, verū esse ea ventura, & infausta distributione quod oculis cordis nostri cognoscimus, id corporis nostri oculis spectandū referimus: vt in nostra conscientia quę sunt bona malis obumbremus rationibus. Dixit Præfectus Almacius: Non puto te mente loqui. Dixit Tiburtius: Nō loquor mente mea, sed illius quē accepi in visceribus mentis meę. Dixit Almacius Præfectus: Nūquid nosti quod dicis? Dixit Tiburtius: Et noui, & didici, & credo quòd omnia quæ à me dicta sunt, permanent. Almacius Præfectus dixit: Et ego cur nō intelligo quod ago à quo hæc sunt condita? Tiburtius dixit: Quoniā homo beluinus nō sentit quæ sunt spiritus: Spiritalis autē diiudicat omnia, ipse verò à nullo diiudicatur. Tunc ridens Præfectus iussit auferri quidē Tiburtiū, corā eo autē sisti Valerianū, cui etiam dixit: Quoniā non est frater tuus sani cerebri, tu poteris respondere sapientius. Dicit ei Valerianus: Falluntur aures tuæ, quoniam scopū nostræ orationis non potes intelligere. Dixit Præfectus: Nemo ita errat vt vos erratis, qui relictis necessariis numeris & responsis malos sequimini, quæ sunt iucūda respuentes, lętitiam nihili facientes, & ea despicientes quæ data sunt ad vitę alimentū, maxima beneuolentia illud complectimini quod saluti inuenitis contrariū, & iis quæ sunt iucunda inimicū. Ad hæc respondit Valerianus. Ludentes & ridentes, & in variis delitiis luxuriosè vitam agentes, vidi hyemis tempore per campos transeuntes, in quibus campis stabant agricolę plantantes, palmites infigētes, & spinosos rosarū ramos ingeniosè toto animo componentes. Alij autē oliueta inserētes, alij verò radicitus imbecilla excindentes, & quæ sunt opera conuenientia magno labore peragentes. Tunc illi qui delitiis fruebantur & lætabantur, cœperūt eos qui laborabāt ludificari & dicere: Miseri & miserabiles, hūc qui vos affligit laborē deponite: & nobiscū lætantes vos delitiis explete & libidinibus: & cur tanquā insipientes duro labore dissoluimini: & vestrę vitæ tēpora negotiis quæ vos affligunt consumitis? Hæc dicentes, soluebantur in risum, & dabant plausum manibus, magnoq; sono eos cachinnātes irridebāt. Hæc autē illis facientibus, pluuios hyemis menses tranquillissima tēpora exceperunt: & ecce pulchrorū & variorū florū fragrantibus omne genus odoribus prata exornabantur, & molles botrorū series producebant palmites, & è vario genere arborum rami stillantes melle fructus producebant: in quibus animaduertimus vsq; in hodiernum diē abundare simul & gratiā, & fructū, & decorē. Tunc cùm lętarentur illi qui existimabantur esse insipientes, cœperunt lugere ij qui existimabantur esse ciues: & qui erāt gloriosi in sua intelligētia, perierunt in acri ratiocinatione: & tandē ducti pœnitentia, inter se murmurantes & gementes dicebant: Hi sunt quos habuimus ludibrio, eorū laborem probrū existimabamus, eorū vitā nihili faciebamus tanquā miserabilē, eorū figurā iudicabamus esse indignā, & intelligentiā eorū sine honore. Ii antè inuenti sunt intelligētes, & nos quidē probamur tunc fuisse miserabiles, insipientes & stulti, quando neque nobisipsis operabamur: neq; iis qui operabantur dedimus in opere auxiliū: qui quidē cùm essemus in delitiis, eos valde irrisimus, & ipsos credidimus esse insipientes, quos quidē nūc resplendentes animaduertimus & florentes. Ad hæc dixit Præfectus: Te quidē video esse sapienter hęc persecutū: sed ad meū responsum nō videris respōdere. Valerianus dixit: Dixisti nos esse stultos & insipientes quòd facultates nostras demus egentibus, proselytos excipimus, viduis suppeditamus quæ sunt necessaria, orphanis subuenimus, corpora insepulta tegimus, & cū maximo honore celebramus Martyrū depositiones. Nōs autem insipientes iudicasti & delirantes, quòd cū iis qui lætātur nō lætamur, nec in delitiis viuimus, nec nostras explemus libidines, nec illiberaliter sumus lasciuis & impudicis oculis, ostendētes nos esse liberos & ingenuos. Veniet tempus quo excipiemus millecuplos fructus nostrę afflictionis: & nobis lętantibus flebūt illi qui nūc efferūtur lętitiis: est enim nūc tēpus seminandi. Qui ergo in hac vita seminát quę sunt ad tempus lachrymas, in illa beata & æterna vita metent gaudiū sempiternū. Dixit Præfectus: Ergo & nos, & inuicti Imperatores luctū æternū habebimus: vos autē æternū gaudiū possidebitis? Respōdit Valerianus: Quid enim estis vos, aut vestri Imperatores? Impleto enim vestro tēpore morientes eò maiorē Deo estis reddituri rationē, quò vobis ab eo maior data fuit potestas. Dixit Præfectus Almacius: Quid in verbis voluendis immoramur? Aut Diis thus

offerte,& illęsi recedite:aut malè estis & acerbè morituri. Ambo responderunt & dixerunt: Nos nō diis,sed Deo quotidie offerimus sacrificia. Dixit Præfectus: Quis est Deus, cui dicitis vos vestrū offerre sacrificiū? Sancti responderunt & dixerunt: Et quis est alius Deus præter ipsum? Cur de Deo nos interrogas? est enim alius Deus præter vnum? Dixit Præfectus: Quē vnum esse dicitis,eius nomen requiro. Dixit Valerianus: Dei nomen nō inueneris,etiamsi posses volare pennis. Dixit Præfectus: Iouis ergo nomen, nō est Deus? Dixit Valerianus: Est nomē corruptoris & adulteri,quē etiamsi fuisse occisorē vestri autores memorant,& accusatorē nostræ ostendunt scripturæ: Hunc tu Deū, miror quānā impudentia nominasti,cùm Deus dici non possit, nisi qui est ab omni peccato alienus, qui est etiā plenus omni potentia. Dixit Præfectus: Ergo errat omnis mundus, & tu cū tuo fratre Deū verum cognouisti? Dixit Valerianus: Innumerabilis multitudo Christianismi accepit sanctitatē. Imò verò vos pauci estis qui remansistis tanquàm scissæ ex naufragio tabulæ,ad nihil aliud proficientes,nisi vt in ignem iaciamini.

Tunc iratus Præfectus iussit cædi virgis. Ille autē confestim dum verberaretur lætus cœpit dicere: Ecce hora quā valde desiderabā, & ecce dies omni festo mihi iucundior. Dum beatus verberaretur,pręco magna voce clamabat: Deos & deas noli maledictis incessere. Ille autē ad populum clamabat dicens: Viri ciues Romanorū,videte ne hęc plaga vos à veritate auertat,sed state fortiter,& deos lapideos & ligneos quos colit Almacius Præfectus,in calcē conuertite. Nā omnes qui eos colunt,erunt in afflictione & supplicio æterno. Tunc qui cū Præfecto considebat Tarquinius,qui etiā dictus est Laccas, Pręfecto dicit in secreto: Inuenisti occasionē Domine mi,tolle eos quàm primū à terra. Nam si tardaueris,& de die in diē traxeris,omnes suas facultates distribuent pauperibus, & eis supplicio affectis tu nihil inuenies. Tunc Præfectus cùm ei placuisset illius consilium,iussit lictoribus vt eos abducerent vbi erat Iouis statua: & iussit vt nisi ambo vellent imagini Iouis sacrificare,simul subirent suppliciū capitis. Tūc venerandi & gloriosi Christi Martyres Valerianus & Tiburtius abducti sunt à Maximo præfecti cubiculario in locū qui dicitur Pagus. Qui quidē Maximus cœpit eos deflere & dicere: O pretiosa & florens iuuentus. O vinculū magnæ fraternitatis. O par pulcherrimū & generosum. Cur vos in malum & impiū finem volentes vos ipsos proiicere, & ad maximū tendere exitium,ita festinatis tanquā qui ad lætitiā & magnificam & lautā cœnam vocemini? Tūc dixit Tiburtius: Nos si nō verè didicissemus aliā esse vitam æternam quæ vitam pręsentem sequitur,non gauderemus eam amittere: Dicit eis Maximus: Et quænam potest esse alia vita? Respōdit Tiburtius,& dixit: Quomodo corpus induitur indumentis, ita etiā anima induitur cōrpore. Et corpus quidē,tanquā semen terrestre,per libidinē in terrenam matricē immittitur,genitū aūt & nutritum,& lapsum in mortis interitū, & in puluerē conuersum,tanquā Phœnix futuræ lucis specie excitabimur. Anima verò sic sancta fertur in paradisi delitias,vt florēs in delitiis expectet tempus suæ resurrectionis. Dicit eis Maximus: Vellē ego quoq; hanc vitā respuere,si de iis quæ dicis possem fieri certior. Dicit ei Valerianus: Quoniā dicis tibi nihil superesse nisi vt probes vera esse quæ tibi diximus: ea hora qua faciet Domin' nos corporis tunicā exuere,in gloriosa nominis eius cōfessione,aperiet Dominus oculos tuos,& faciet te aspicere cū quanta gloria illa vita redditur,si omnino promittas nobis quòd ex toto animo venies ad tui erroris pœnitentiam. Tunc Maximus anathemate seipsum deuouit dicens: Flammis ignis cōsumar,nisi ab hac hora illū solū Deū confitebor,qui facit vt post hanc vitā alia vita sequatur, hoc mihi solùm vos ostendite quod estis polliciti. Ei dicūt sancti martyres Tiburtius & Valerianus: Iube lictoribus vt nos in domū tuā abducant,& faciemus vt illuc ad te veniat purificator,qui hac nocte postquā fueris purificatus, faciet vt videas id quod tibi promisimus. Cùm aūt Maximus iussisset lictoribus,abduxerunt eos in domū eius. Quorū prædicatione ipse Maximus cū tota sua familia & ipsis lictoribus,crediderunt in Dominū nostrū Iesum Christū. Tunc Sancta Cecilia venit ad ipsos noctu cū Sacerdotibus,& fuerunt omnes baptizati in nomine patris & filij & spiritus sancti. Cùm aūt exoriens matutinū nocti finē dedisset,magno silētio facto dixit sancta Cecilia: Estote forti & magno animo ô Dei milites,abiicite opera tenebrarū,& induimini arma lucis. Pulchrū certamen certauistis, cursum peregistis,fidē cōseruastis: de cetero proficiscimini ad coronā iustitię,quā reddet vobis iustus Iudex: nō solū aūt vobis,sed etiā oībus qui diligūt aduentū ei'. Loc' aūt qui dicitur Pagus,erat situs quarto lapide ab vrbe Roma,ad quē erat transeundū prope portā tēpli,vt quicunq; illac transibat,nisi Iouis simulachro thus offerret,puniretur. Cùm in eū aūt locum venissent sancti Tiburtius & Valerianus,pretiosum thus obtulerūt Deo adferentes suos accusatores,& sic flexis genibus fuēre cęli gladio,& amisso hoc caduco & mortali corpore,æternam,& quæ non potest marcescere,martyrij coronam accepēre.

Tunc

Tunc Maximus iurans dicebat: Vidi Angelos Dei tanquàm solem resplendentes, ea hora qua gladio sunt percussi: & exeuntes eorū animas è corporibus, tanquā virgines è thalamo. Quas cùm vlnis excepissent Angeli, strepentibus alis * ferebantur in cœlum. Hæc Maximo narrante cū lachrymis, multi crediderunt in Dominū nostrū Iesum Christū, & conuersi ab errore simulachrorū, seipsos tradiderunt sancto Vrbano suo magistro. Cùm aūt ad Almacium vrbis præfectū venisset fama, quòd Maximus cubicularius cū omnibus suis factus esset Christianus, iussit eū tamdiu verberare globis plūbeis, donec spiritū emitteret. Quē sancta Christi martyr Cecilia cùm posuisset proximè sanctos Dei Martyres Tyburtiū & Valerianū, deposuit in arca, & iussit vt in arca eius insculperetur phœnix ad ostēdendā eius fidē, qui se inuenturū esse resurrectionē phœnicis exemplo admiserat. Facta est autē post hæc inquisitio. Cœpit enim Almacius Præfectus amborum fratrū quærere facultates, propter quas volebat etiam quęrere sanctam Ceciliam, & Valeriani coniugem, & iussit eam apud se sisti. Quæ quidem postquàm omnia quæ superfuerant ex eorū facultatibus fideliter distribuisset pauperibus, cœpit ille vrgere, vt ea thus offerret. Tunc dixit ministris qui eā vrgebāt vt hoc faceret: Audite me ciues & fratres: Vos estis ministri vestri Præsidis: & videtur vobis quòd desideratis esse alieni ab eius impietate. Mihi autē est gloriosum & valde desiderandū, omnia pati grauia pro Christi confessione. Nam cū hac vita nunquam statui vllam habere amicitiam. Sed ne sitis de nostra soliciti iuuentute, quam omnis curæ estis expertem reddituri. Facite ergo quod ab iniquo Præside est vobis imperatum. Tunc illi cœperunt lamentari & conqueri, quòd tā electa puella, & tam intelligens & nobilis cuperet interfici: & eā rogabant, dicentes, ne talem decorē amitteret, neq; talem speciē conuerteret ad mortem. Quibus flentibus & dolore vexatis sic sancta respondit Cecilia: Hoc ô fratres, non est perdere iuuentutē, sed commutare. Dare lutum, & aurū accipere: dare tabernaculū breue & miserabile, & magnam spaciosamq; & amplam domū accipere, ex lapidibus pretiosis & auro ædificatam: dare angulū tenebrosum, & locū accipere lucidum margaritis resplendentem cœlestibus: dare possessionem quę perit, & accipere possessionē quę nō cognoscit finē, & ignorat mortem: dare lapidem miserabilē quem pedibus conculcatis, & accipere lapidē pretiosum, qui forma resplendet in regio diademate. Hodie si quis sic offerat aureos, vt minimam nummorū quantitatem ex iis alacri animo ptouentum accipiat: num vos quoq; lubenter curreretis ad talem negotiationem: omnes parentes, & notos, & cognatos, dilectosq;, & cognatos, & amicos vobiscum faceretis currere? Si quis autē vos currētes auerteret, dicendo vos inutiliter omnes vestros nummos esse daturos: num eos essetis irrisuri vt ignorantes, & qui nihil cognoscerēt: vos autē læti curreretis, quòd cum pretioso auro essetis permutaturi æs miserabile, & nō magni pretij? Et vos quidē pōdus pro pondere gaudetis accipere. Deus autem non dat pondus pro pondere, sed accipit simplum, & reddit centuplum: præterea verò vitam quoque æternam.

*. Vidit Maximus sanctorū animas ab Angelis ferri in cœlum.

Cùm hæc autem dicta essent à beata Cecilia, ascendit supra petrā quæ erat prope pedes eius, & dicit omnibus: Creditis ea quæ dixi vobis? Illi autē vna voce dixerunt oēs: Certè credimus in Christū filium Dei eum esse verum Deū, qui te talem habet ancillā. Dicit eis sancta Cecilia: Ite de cætero, & dicite infœlicissimo Almacio, quòd ego vnū donū peto, ne nimis acceleretis meam decertationē. Ego autē faciā, vt in domum meā veniat sanctissimus Papa Vrbanus: vt faciat vos omnes vitę ęternę participes: & sic Dei prouidentia ego quoq; consummabor. Tunc cùm in eius domum venisset sanctissimus Papa Vrbanus, baptizauit plusquàm quadringentos, diuersi sexus fortunæ & ætatis. Inter quos erat vir clarissimus nomine Gordianus. Is cùm Papæ precibus domum sanctæ Ceciliæ vocauit ex suo nomine, vt in occulto ex illo die ex quo illic Christi peractū est baptisma, fieret Ecclesia Dominica: adeo vt sanctissimus quoque Papa Vrbanus illic occultè habitaret: indies autē Christi redemptionis lucra illic crescerēt, & diaboli essent damna innumerabilia. Cùm hæc autē fierent, Almacius vrbis Præfectus iubet coram se sisti Ceciliam, quam interrogās eidicit: Quod est nomen tuum ô puella? Respōdit sancta: Cecilia. Dixit Pręfectus Almacius: Cuius es conditionis? Dixit Cecilia: Ingenua ex clarissimis. Dixit Pręfectus: Ego te rogo de religione, non aūt de genere. Sancta dixit Cecilia: Interrogatio tua stultū cepit principiū, quæ duo responsa videtur elicere ex vna quęstione. Dixit Pręfectus: Vndēnam est tibi hęc fiducia? Respōdit Sancta: Ex bona consciētia, & fide non simulata. Dixit Pręfect. Ignoras quæ nam sit mihi potestas? Dixit sancta Cecilia: Ignoras tu quęnam sit tibi potestas. Nam si tu me rogaueris de tua potestate, veria verbis eam tibi aperiam. Dicit ei Pręfectus: Dic si quid nosti. Sancta dixit Cecilia: Omnis hominis potestas est perinde ac vter vento plenus, quem si vna acu pupugeris, omnis tumor eius colli flaccescit. Quinetiam si inuenitur in ipso aliquid portare, inflectitur.

Dixit Præfectus: Cœpisti à contumelia, & perseueras in cōtumeliis. Dixit sancta Cecilia: Non dicitur contumelia, nisi in eos qui pauca peccant non teneatur moderatio. Quamobrē vel doce contumeliā, si falsum sim locuta: vel teipsum castiga subeuntē iudicium. Dixit Almatius præfectus: Ignoras quòd Domini inuicti Imperatores iusserunt, vt qui nō negauerint se esse Christianos, puniātur: qui autē negauerint, dimittātur? Dixit sancta Cecilia: Sic vestri semper errant Imperatores, sicut etiā vestra celsitudo. Nā quę ab ipsis processit sententia, vos quidē testata est esse impios: nos autē esse ostēdit innocentes. Si enim malū esset hoc nomen, nos quidē negauissemus. Vos autē vt nos confiteremur omnino coëgissetis. Dixit Præfectus: Pro pietate sua hoc voluerunt statuere, vt sua benignitate vitā donando vobis gratificētur. Dixit sancta Cecilia: Nihil est ęquo impiū, nihil verò tā innocentiæ inimicū, quàm reis omnia inferre supplicia, ad hoc vt suā iniquā testentur qualitatē, & de eorū in mysterio sociis grauissimā habere quæstionē. Nos autē quos innocentes cognoscitis, nominis solū accusatis. Sed nos qui sanctum nomen Christi cognoscimus, id omnino negare nō possumus. Est enim melius mori feliciter, quàm viuere infeliciter. Nos enim vera dicentes vos punimus, quibus est persuasum vt falsum audiatis. Dixit Almacius Pręfectus: Elige tu vnū ex duobus: aut sacrifica, aut nega te esse Christianam, vt delicti tibi detur venia. Tunc dixit ridens sancta Cecilia: O Iudicē pudore necessariò affectū. Vult me negare, & esse me innocentē, vt ipse me faciat crimini obnoxiā. Si vis accusare, cur me adhortaris vt negē? Sin autē vis absoluere, cur nō vis inquirere? Dixit Præfectus Almacius: Adsunt accusatores, qui testantur te esse Christianā. Si ergo quamprimùm negaueris, impones finē eorū accusationibus. Sin autē nolueris negare hoc tuę imputabis amentię, quādo in te lata fuerit sentētia. Dixit sancta Cecilia: Eorū accusatio est mihi desideranda, & punitio tua est victoria. Noli me ergo corrigere tanq̄ errantē: sed teipsum increpa, qui existimas fore vt Christū negē. Dixit Præfectus: Misera, nescis vitæ & necis potestatē mihi datam esse ab Imperatoribus? Cur loqueris cū tanta superbia? Dixit sancta: Alio modo licet dicere superbū, & alio confidentē. Ego confidenter, non autē superbè sum locuta. Nam nos quoq; valde reiicimus superbiā. Tu autem si non times audire veritatē, rursus docebo te nunc falsa esse locutum. Dixit Almacius Præfectus: Quidnam falsi es in nobis assecuta? Dixit sancta Cecilia: Hoc quòd affirmas tuos Imperatores tibi dedisse vitæ & necis potestatē: Dixit Præfectus: Ergo sum mētitus? Sācta dixit Cecilia. Re vera si iubeas, falsum te dixisse ostendā. Dixit Pręfectus: Dic. Sancta dixit Cecilia: Dixisti tuos Imperatores tibi dedisse potestatē vitæ & necis. Cognosce itaq; tibi solùm esse datā mortis potestatē. Nā vitā quidē potes à viuis tollere, mortuis autem nō potes dare vitā. Dic ergo quòd Imperatores te voluerūt esse ministrū mortis. Nā si tu amplius dixeris deprehenderis falsa dicere, & quæ nō possunt cōsistere. Dixit Præfectus Almacius: Ne sis verbosa ô mulier, sed de cætero tuā depone audaciam: & veni, & diis sacrifica. Dixit sancta Cecilia: Nescio vbinā tuos oculos amiseris: Nā quos tu dicis Deos, ego & omnes qui sunt sanis oculis, videmus esse lapides, & ęs, & plumbū. Dixit Præfectus: Contumelia afficies religionē despectis philosophis? Non possum autē ferre deorū contumelias. Dixit sancta Cecilia: Ex quo os aperuisti, nullum verbū fecisti quod nō te ostenderet iniustū, insipientē, & stultū. Sed enim quidnā hoc est quòd externis oculis te esse cæcū ostendis, quando quod omnes lapidē esse aspicimus, & lapidē inutilē, tui Deum esse testatis. Do tibi, si iubes, consiliū, & eū tangens disce esse lapidē, si nō nosti id aspiciens: est enim dedecus à toto te rideri populo. Omnes enim sciunt Deū esse in cœlis: hæc autem, vt quæ sint formæ lapideæ, per ignē posse melius mutari in calcē: quoniā iam suo otio pereunt: & neq; si simul pereant, neq; si in ignē coniecti fuerint, sibi poterunt subuenire. Tunc Valde iratus Almatius iussit eam reduci in domum suā, & illic balnei flamma torreri. Cùm autem esset in aëre balnei sui inclusa, & subtus toto die & nocte magna vis ardentis ligni adhiberetur, tanquā in loco refrigerato illæsa permansit, & salua Domini gratia, adeo vt nulla pars omnino ex eius membris vel minimo sudoris signo fuerit humectata. Quod cùm audiuisset Almacius Præfectus, illuc misit ad ipsam, vt in ipsis blaneis ei caput amputaretur. Quam spiculator trib⁹ percussit ictibus: & non potuit ei caput amputare. Sic autē eam semiputato capite ferus & crudelis ille lictor reliquit, adeo vt omnes turbæ quæ per illā crediderant, sanguinē linteis tanquā spōgiis hauserint. Tribus autem quibus superuixit diebus, non cessauit omnes quos aluit, & quos docuit confirmare, & corroborare in fide Domini. Quibus etiam distribuit omnia quæ habebat, & sanctissimo Papæ Vrbano commendauit. Cui etiā dixit: Trium dierum mihi iam petiui terminum, vt tradam tuæ sanctitati, & hanc domum meam in seculum Ecclesiæ nomine consecres. Impletis autē tribus diebus, & Deum precante beata Cecilia, cùm essent adhuc preces in ore eius, tradidit pretiosam & sanctam suam animam

in manus

in manus Dei viuentis mensis Nouembris xxij. Tunc sanctissimus Papa Vrbanus cùm gloriosum eius corpus sustulisset noctu cũ Diaconis, sepeliit ipsum inter alios suos Episcopos, vbi sunt omnes Confessores & Martyres depositi. Eius autem domum in æternũ 7 consecrauit nomine sanctæ Ecclesiæ: & illic perpetuò peraguntur sancta Domini mysteria vsq; in hodiernum diẽ. In memoriam quidem martyris: gloriam autem & laudem magni Dei & Seruatoris nostri Iesu Christi. Cui gloria & potentia nunc & semper, & in secula seculorum. AMEN.

7. Pontifex dedicat domum sanctæ Ceciliæ in Ecclesiam.

VITA SANCTI FABIANI PAPAE

& Martyris, per Damasum Papam scripta.

FABIANVS natione Romanus, ex patre Fabio, sedit annos quatuordecim, mensem vnũ, dies vndecim, martyrio coronatur decimoquarto Kalendas Februarias. Fuit autẽ temporibus Maximini & Aphricani, vsq; ad Decium Secundo & Gratum. Hic regiones diuisit Diaconis. Et fecit septem subdiaconos, qui septem notariis imminerent, vt gesta martyrum in integrũ colligerent. Et multas fabricas per cœmiteria fieri præcepit. Post passionẽ verò eius, Moyses & Maximus præsbyteri, & Nicostratus diaconus, comprehensi sunt, & in carcerem missi. Eodẽ tempore superuenit Nouatus ex Aphrica, & separauit Nouatianũ de Ecclesia, & quosdã Confessores, postquàm Moyses in carcere defunctus est, qui fuit ibi menses vndecim. Et sic multi Christiani fugerũt. Hic fecit ordinationes quinq; per mensem Decembrem, presbyteros viginti duos, diaconos septẽ, Episcopos per diuersa loca vndecim. Qui sepultus est in cœmiterio Calixti, via Appia, decimotertio Kalendas Februarij. Et cessauit Episcopatus dies sex.

Habetur in pontificali eiusdem.

ITEM DE EODEM, PER EVSEbium Episcopum Cæsariensem.

TRadunt autem Fabianũ, Anthero defuncto, cùm de agro reuerteretur vnà cũ amicis suis, & vniuersa Ecclesiæ populus pro Episcopo deligendo in vnũ coisset, atq; alius de alio (vt fieri solet in talibus) conclamaret, nec tamen vulgi sententia certi aliquid obtineret, astitisse etiã ipsum inter cæteros, scire cupientẽ, quinã exitus foret. Et subitò per Dei prouidentiam columbam cœlitus lapsam, figuram ferentem illius quæ in sancti spiritus imagine super Iesum descenderat apud Iordanẽ, super caput adstitisse Fabiani. Ad quod spectaculũ cunctorum ora, oculosq; conuersos, & omnes velut vno spiritu commotos, hunc esse Episcopatu dignũ per Dei iudicium decreuisse, eumq; continuò cathedræ impositum, & legitimo sacerdotio confirmatum. Quod alij super huius, alij super Zephirini nomine gestum tradunt.

Habetur Histor. ecclesiast. lib. 6. ca. 22.

VITA SANCTORVM SEPTEM

germanorum dormientium, per Diuum Gregorium Archiepiscopum Turonensem scripta.

SEPTEM verò germanorũ, qui apud vrbẽ Ephesum requiescunt, hæc est historia. Tempore Decij Imperatoris, cùm persecutio in Christianos ageretur, septẽ viri apprehẽsi sunt, ductiq; coram principe. Horũ nomina hæc sunt: Maximianus, Malcus, Martinianus, Cõstantinus, Dionysius, Ioãnes, Serapion. Qui diuersis verbis tentati vt cederent, nequaq̃ acquieuerũt. Imperator vero pro elegantia eorum, ne in momẽto perirẽt, spatiũ tractandi indulget. At illi in vnã se speluncã condunt, ibiq; per multos dies habitauerũt. Egrediebatur tamẽ vnus ex eis, & cõparabat victũ, & quæ necessaria erant, exhibebat. Reuertẽte autẽ Imperatore in eandẽ ciuitatẽ, isti petierunt à Domino, vt eos ab hoc periculo dignaretur eruere. Factaq; oratione, prostrati solo obdormierunt. Cumq; Imperator didicisset eos in hoc antro morari, nutu Dei, iussit os speluncæ magnis lapidibus oppilari, dicens: Ibi intereant qui diis nostris immolare noluerunt. Quod dũ ageretur, quidã Christianus in tabula plumbea nomina & martyriũ eorũ scribẽs, elã in aditu cauernæ, priusq̃ oppilaretur, inclusit. Post multorũ verò annorũ curricula, cùm, data Ecclesijs pace, Theodosius Christianus obtinuisset imperiũ, surrexit hæresis immunda Saduceorũ, qui negant resurrectionẽ futuram.

Habetur in opere eiusdẽ, in gloriam plurimorum martyrum edito. ca. 95.

Tunc quidā ciuis Ephesius dum caulas ouibus secus montem ipsum facere destinat, ac lapides deuoluit ad coaptanda earū septa, ignarus quę celarētur introrsum, patefecit ingressum speluncæ, nō tamen cognouit arcanum, quod habebatur intrinsecus. Dominus aūt immisit septē viris spiritū vitæ, & surrexerūt. Putanteſq; quòd vna tantū nocte dormissent, miserunt puerum vnū, qui cibos emeret. Cumq; veniens supra[1] portā ciuitatis vidisset crucis gloriosæ signaculum, audissetq; per Christi nomen iurare populū, obstupuit, prolatisq; nummis quos à tempore Decij habebat, à mercatore comprehēditur, dicente sibi: Quia abscōditos antiquitus thesauros reperisti. At ille negās deducitur ad Episcopū ac Iudicē ciuitatis. Cumq; ab his argueretur, compellente necessitate, absconditū mysteriū reuelauit, deduxitq; eos ad speluncā, in qua viri erant. Cumq; ingrederetur Episcopus, inuenit tabulā plumbeā, in qua omnia quæ pertulerant, habebantur scripta, locutusq; est cū eis. Nunciauerunt autē hæc cursu rapido Imperatori Theodosio. At ille veniens adorauit eos pronus in terra. Qui tali colloquio cum eodem vsi sunt principe.

1. *Vide salutiferæ crucis imaginem supra ciuitatum portas insculpi solitam.*

Surrexit quædam pessima hęresis, quæ populum Christianū à Dei promissionibus conaretur auerrere, vt dicat, non fieri resurrectionē mortuorum. Ergo vt scias, quia omnes, iuxta Apostolum Paulum, repręsentandi erimus ante tribunal Dei, ideo iussit nos Dominus suscitari, & tibi ista loqui. Vide ergo ne seducaris, & excludaris à regno Dei. Hæc audiens Theodosius Imperator glorificauit Dominū, qui nō permisit perire populū suū.

Viri autem iterum postrati in terram obdormierunt. Quibus cùm Theodosius Imperator sepulchra ex auro fabricare vellet, per visum prohibitus est, ne faceret. Viri autem vsq; hodie palliolis sericis, aut carpasimis cooperti, in ipso loco requiescunt. Quod passio eorum, quam Syro quodam interpretante, in latinum transtulimus, plenius pandit.

VITA SANCTAE AGATHAE VIRginis & martyris, per Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

Habetur in eius martyrologio sub Nonis Februarij.

IN Sicilia ciuitate Cathanensi natale sanctæ Agathæ virginis & martyris sub Quintiano Proconsule, Imperatore Decio. Qui consularis vir Quintianus cupiens multifaria intentione ad eam pertingere, quòd esset nobilissimis orta natalibus, fecit eā arctari, & cuidā matronæ tradi nomine Aphrodisiæ, quę habebat nouē filias turpissimas, vt mutaret animū eius. Quę videns mente eius immobilē, post triginta dies abiit ad Quintianum, & dixit ei: Facilius possunt saxa molliri, & ferrū in plumbi mollitiē verti, quàm ab intentione Christiana mens istius puellæ reuocetur. Iussit igitur eā Quintianus ad secretariū suū adduci, & sedens pro tribunali beatissimā Agatham interrogat: Cuius conditionis es? Respondit: Nō solū ingenua, sed ex spectabili genere, vt omnis parentela mea testatur. Cui dixit Quintianus: Si ingenua probaris, & nobilis, cur moribus seruilē personā te habere ostēdis? Cui beata Agatha: Quia inquit, ancilla Christi sum, ideo me seruilē habere ostendo personam. Cumq; in confessione Christi fortissimē quæ fidei sunt prosequeretur, iussit eā Quintianus alapis cędi, deinde cōstantius Christū pręedicantē iussit ad carcerē trahi. Agatha autē lætissimē & glorianter ibat ad carcerē, & quasi ad epulas inuitata, ita gaudēs agonē suū Domino precibus commendabat. Sequenti die iterū aspectibus Iudicis præsentatur. Quā iussit in eculeo ingenti suspendi, & torqueri. Tunc post talia Agatha Iudici respondit: Sicut qui videt quē diu desiderabat, aut sicut qui inuenit thesauros multos, ita & ego delector in his pœnis corporalibus posita. Nō enim potest triticū in horreo reponi, nisi theca eius fortiter fuerit cōculcata, & redacta in paleas: ita anima mea nō potest in paradisum Dei intrare cū palma martyrij, nisi diligenter perfeceris corpus meum à carnificibus attrectari. Iussa est deinde beata Agatha in mamilla torqueri, quam diu tortā fecit impius Iudex abscindi. Recipitur beata virgo iterū in carcerē, vbi neq; panis neq; aqua ministraretur ei. Et ecce circa noctē mediā venit quidā senex, qui se medicū esse commemorabat, ferens diuersa medicamenta, quē antecedebat puer luminis portitor. Qui inter alia virgini dixit: Consideraui, inquit, & vidi, quia potest salutē tua mamilla suscipere. Cūq; illa verbis senis nō præberet assensum, putans quòd carnalē vellet ei adhibere medicinā, dixitq; seni inter alia: Habeo Saluatorē Dñm Iesum Christū, qui verbo curat omnia, & sermone solo restaurat vniuersa: Subridēs senior, & me, inquit, ipse misit ad te: Nam & ego Apostolus eius sum, & in noīe eius scias te esse saluandā. Et sic ab oculis eius sublatus est. Post quatuor dies iterū reducta ad Quintianū est. Qui testas acutas & carbones iussit spargi, & illā nudo corpore supra eos volutari. Et ecce subitò tot[*] ille locus cōmotus est, & pars parietis cecidit, & oppressit duos, Consiliarū Iudicis, & amicū eius. Quintianus igitur fugiēs, quia ex vno latere terræmotū, & ex altero latere seditionē populi formidabat,

formidabat,iterũ iuſsit eá in carcerẽ recipi.Quæ ingreſſa expandit manus ſuas ad Deũ,& dixit,Domine qui me creaſti,& cuſtodiſti ab infantia mea,& feciſti me in iuuentute viriliter agere,qui tuliſti à me amorẽ ſeculi,qui [1] corpus meũ à pollutione ſeparaſti,qui me feciſti vincere torméta carnificis,ferrũ,ignẽ,& vincula,qui mihi inter torméta virtutem patiẽtiæ contuliſti,te deprecor vt accipias ſpiritum meũ modò,quia tẽpus eſt vt me iubeas iſtud ſeculũ derelinquere,& ad tuá miſericordiá peruenire.Hęc dicens beatum cœlo miſit ſpiritum.Cuius ſacrũ [2] corpus auferentes populi Chriſtiani,poſuerunt conditũ [3] aromatibus in ſepulchro nouo.Cùm autẽ collocaretur,venit quidam iuuenis ſericis veſtibus indutus,quem ſequebantur amplius quàm centum pueri albati & pulchri,& introiuit ad locum vbi condebatur corpus ſanctæ Virginis, & poſuit tabulá breuem marmoreá, vbi ſcriptum eſt:Mentem ſanctam,ſpontaneam,honorem Deo,& patrię liberationem.Et tãdiu ibi ſtetit iſdem iuuenis,donec ſepulchrum cum diligentia clauderetur. Et abſcedens non eſt vlterius viſus in tota prouincia Siculorum.Vnde nõ dubitandum, quin Angelus Dei fuerit. Quintianus poſt hæc iter arripuit,vt facultates B.Agatæ inueſtigaret, & vt teneret omnes de parentela eius,ſed Dei iudicio in medio flumine interiit.

1. Ex his verbis habes quod ſeruare virginitatem, ex Dei gratia pręcipue pueuit non autẽ ex nobis ſolum, quæ tamen volenti unquam deeſt.

2. Ecce ſanctæ martyris ſacrum corpus.Nec dicit cineres emortuos

3. vide antiquũ Eccleſiæ morẽ ſepeliendi ſanctorũ corpora cũ odoramẽtorum ſuauitate.

MARTYRIVM SANCTAE ET gloriosæ Martyris Christi Agathæ.

Per Simeonem Metaphraſten.

IMPERANTE illo tempore Decio iniquo Cęſare:Quintiano autem præſide inſulę Sicilię Italorum prouincię,exiit ab eis iniquum & iniuſtũ edictum,vt omnes Chriſtiani,qui colebant verá & piam religionẽ,morti acerbæ traderentur.Sancta ergo,magniq́; & excelſi animi Agatha, quæ nata quidẽ erat ex ciuitate Panormitana,erat autem inſigni & claro genere orta, cùm audiuiſſet hoc impium ſermone iactatũ eſſe decretũ,ilicò patria,genere,gloria,& vniuerſa quæ eſt ad tẽpus ſpecie ac viſione,atque adeò ipſa quoque vita contempta,armata fuit ad certamina pro Chriſto ſuſcipienda.

Februa. V.

Quintianus autẽ Præſes cùm audiuiſſet de ſancta & generoſa Chriſti Athleta Agatha, quòd formæ pulchritudine ſuperaret omnes ſui temporis adoleſcẽtulas,quærebat quoná modo Dei virginem Agatham cõprehenderet,& ad ſe attraheret.Nõ ceſſabat itaq; quotidie improbá ſuá agitare cogitationem,donec ei liceret œſtrum ſuæ libidinis ad effectum deducere.Quare venerandá & inſignem Dei ancillam Agatham,eo prętextu, quòd eſſet Chriſtiana,iubet cõprehendi & ad ſe adduci. Erat aũt beata Agatha vita & oratione ornata,& inſigni pulchritudine,quę poterat eximia ſpecie eos qui ipſam videbant ſubiicere.Quintianus verò Præſes cùm eſſet vafer & malitioſus, captus amore virginis,oculum ſuũ perturbabat.Similiter aũt eius quoq; pecunias concupiſcens,non ceſſabat aſsiduè cogitare quomodo eam apprehẽderet.His ergo modis,quos diximus,furore percitus Quintianus,iuſsit ſanctam Agatham comprehendi à militibus.Milites aũt Catana egreſsi,cùm ſanctam inueniſſent Agatham,dicunt ei:Exiit aduerſus te decretum à Cæſare & Pręſide, quoniá neq; Diis ſacrificas qui honorantur ab Imperatore,neq; eos colis ritu patrio.Nũc ergo ſaltem pollicere te Diis eſſe ſacrificaturá,vt cum omni honore & gloria te adducamus ad præſidem Quintianũ.Sancta autẽ Agatha ſuperno auxilio & fide circundata, aduerſus Tyrannum præclarè armabatur. Lictoribus verò feſtinantibus eá ſiſtere Tyranno, ingreſſa in domũ ſuam cùm [1] manus in cœlum extendiſſet,dixit: Domine Ieſu Chriſte, tu ſolus ſcis affectionem mei cordis.Tu ſcis animi mei alacritatem & promptum ſtudiũ, & meam in te fidem & beneuolentiam.Tu ſis mihi dux aduerſus Tyrannum. Iam enim ô Domine morte eſt à me affectus & conculcatus.Et nunc oro te Domine,ne glorietur his vir exitioſus & malitioſus,quòd polluerit meum corpus,in quo vixi huc vſque honeſtam & glorioſam vitam,ſed feſtina,& vince diabolum,& eius miniſtrum Præſidem.Ne dicat,vbi eſt Deus eius,tanquam ſacrificium & oblationem meas accipiẽs lachrymas in odorem ſuauitatis.Quoniam tu es Deus ſolus,& te decet gloria in ſecula. Amen.

1. Vide orationem cum manuũ ad cœlum extenſione.

Et cùm ipſa hæc eſſet precata,egreſſa eſt è ciuitate Panormitana,tanquam murus infractus & vallo circundatus,promptoq́; & alacri animo iuit cum lictoribus, mente aũt apud ſe cogitans pulchritudinem virtutis,hæc dicebat : Primum quidem, per gratiam Chriſti decertaui vt conſeruarem corporis caſtitatẽ,malumq́;,& mali autorem Diabolũ, qui in genere hominũ ſeminauit voluptates, vici & cõculcaui.Deinde etiá animá meá poſui pro Chriſto:& ſpero,quòd cũ perpetuo pudore afficiá & perdá.Sed ô male diabole & inimice veritatis,nõ vides meũ ſtadiũ,quòd cùm ſit immortale,exultãt iuſti ſimul &

Angeli,huius verò ſpectatorem immortalem,Dominum meũ Ieſum Chriſtum filiũ Dei,
qui ſtipatur innumerabilibus ordinibus Angelorũ? Et hæc apud ſe dicens flebat.Ea aũt
proficiſcente cum militibus,ſoluta eſt corrigia huius calceamenti,& cùm poſuiſſet pe-
dem ſuum ſupra lapidem,id ligauit.Deinde retro conuerſa,cùm neminé vidiſſet eam ſe-
quentem ex ciuibus qui eam deducebant:ſed omnes eam reliquiſſe & receſsiſſe:magno
dolore affecta orauit Dominum,dicens:Domine omnipotens,propter meos ciues qui nõ
crediderunt ancillæ tuæ,quæ eſt decertatura pro ſancto tuo noíe,& me nõ ſunt perfectè
ſecuti,oſtende magnũ miraculũ hoc loco:& ſtatim exorta eſt olea infertilis,quæ publi-
ca notabat ignominia mentes Panormitanorum. Eá aũt ingreſſa Catanam,iuſsit Præ-
ſes eam tradi cuidam matronæ nomine Aphrodiſię,quę habebat quinq; iuuenes filias,vt
eam inducerent morum & verborum blanditiis,& mentem eius mutarent,vt perſuaſa
diis ſacrificaret:& cœperunt,aliquando quidé eam laudando & honorando,incitare,ma-
gna ei pollicentes,aliquando verò minas intentantes,ſperantes his eſcis attrahere ſanctá
Agatham ad cultum ſimulachrorum. Cùm aũt his fallacibus rationibus , eius fortem &
conſtanté menté conarentur ei auferre, eis reſpondens ſancta Martyr Agatha , dicebat:
Notum ſit vobis,quòd mens mea & cogitatio eſt fundata ſupra petram,quæ nunquam
poteſt ſeparari à Chriſti charitate:veſtra verò verba ventis ſimilia difflantur ,ſermones
veſtri ſunt pluuiæ,minæ veſtrę ſunt fluuij: & licet cum iis in meam domum irruperitis
eam nequaquam labefactaſtis:eſt enim fundata ſupra Petram,quæ eſt Chriſtus filius Dei
viui.Dũ ipſa aũt hæc diceret,non intermittebat ſuũ pectus irrigare lachrymarum inũda-
tione.Ná quemadmodũ deſiderat ceruus ad fontes aquarũ:ita etiam deſiderauit eius aía
venire ad ſtadiũ decertationis,omne genus tormentorũ prompto & alacri animo deſide-
rans & ſtudens ferre pro fide in Chriſtũ.Aphrodiſia ergo videns immobilé & inuictam
ſanctæ Agathæ menté,ad Quintianũ accedens,dixit ei:Eſt facilius lapides molles & te-
neros facere,aut ferrũ in plumbũ conuertere,quàm menté huius puellę à Chriſti amore
traducere.Ego enim & filiæ meæ noctu & diu nihil aliud fecimus,aliquando quidé mo-
nentes,aliquando aũt etiam minas intentantes.Ego quidem ei obtuli margaritas,mun-
dũq;,& veſté pretioſam,aurumq; & argentum, domoſq; & ſuburbia,& mancipia:ea ve-
rò hæc omnia non pluris facit quàm terram quam calcat pedibus.Tunc iratus Quintia-
nus,iuſsit eam duci in ſecretum,& ſedens in tribunali dicit ei:Cuius es generis ? Reſpõ-
dit ſancta Agatha:non ſolùm ſum ex nobili & illuſtri genere:ſed ſunt etiá mihi cognati
inſignes diuitiis.Dixit Quintianus: Si es genere nobilis & illuſtris,cur moribus ancillæ
perſonam ſuſcipis? Sãcta dixit Agatha:Rectè dixiſti. Ná quoniá ſum Chriſti ancilla,pro-
pterea me oſtendo eſſe ſeruam.Quintianus dixit:Verè es libera.Quomodo ergo te affir-
mas eſſe ſeruá? Dixit ſancta Agatha.Noſtra nobilitas & gloria eſt in eo , quòd Chriſti an-
nunciatur ſeruitus.Dixit Quintianus:Quid ergo,nos non habemus libertatem,qui Chri-
ſti ſeruitutem deſpuimus? Dixit ſancta Agatha:Ad tãtam deueniſtis ſeruitutem & capti-
uitaté , vt vos non ſolùm ſerui peccati efficiamini, ſed etiá cultores abominandorũ, &
nullo ſenſu præditorum ſimulachrorum,honoré qui Deo conuenit, tribuentes lignis &
lapidibus.Dixit Quintianus: Si quid inſanè blaſphemabis,de te poterũt ſumi pœnę.Sed
priuſquàm in mea tormenta incidas,dic quaná de cauſa recuſas Deos colere. Dixit ſan-
cta Agatha:Ne dicas Deos,ſed,dęmones:quorũ facié in æs conuertitis,quorũ marmore-
os & è gypſo effictos vultus inauratis. Dixit Quintianus:Elige tibi boná menté,& per-
ſuaſa ſacrifica. Sin minus,diuerſa tormenta ſubibis cum damnatis:& cùm ignominia af-
feceris dignitaté tuę cognationis,tandem perſuaſa ſacrificabis Diis omnipotentibus. Di-
xit ſancta Agatha.Sit ſicut Venus Dea tua , vxor tua,& ſis tu ſicut Iuppiter Deus tuus,
Hęc cùm audiiſſet Quintianus,iuſsit ei impingi colaphum,dicens: Ne ore arroganti Pręſi-
dem afficias contumelia.Sancta dixit Agatha :Quos dixiſti Deos tuos non vis referri
in eorũ numerũ? Dixit Quintianus:Hoc planũ eſt te plurimorũ tormentorũ teneri cupi-
ditate,cùm per tuas contumelias vt ad ea deſcendá me horteris.Dixit Agatha:Miror te
cùm ſis homo prudens,ad tantá veniſſe inſipientiá,vt nolis euadere Diis tuis ſimilis,&
eſſe particeps eorũ vitę.Si ſunt ergo Dij tui,& eos colis,ecce tibi bene ſum precata:quo-
modo ergo dicis te fuiſſe à me affectá contumelia,quæ optaui vt tua vita eſſet ſicut vi-
ta illorũ? Sin aũt illá abiicis hęreditaté,ipſos mecũ vocabis execrandos . Dixit Quintia-
nus: Superba verba loqueris.Aut diis ſacrifica,aut varia tormẽta expecta.Dixit Agatha:
Etiáſi in me feras immittas,cùm Chriſti nomé audierint,manſueſient. Sin aũt igné infe-
ras, Angeli mihi è cœlis roré ſuppeditabunt.Quòd ſi plagas & flagella,habeo ſpiritũ ve-
ritatis,qui me liberabit ex tuis manibus.Tũc Quintianus caput mouens,iuſsit eá duci in
tenebroſá cuſtodiá,dicẽs:Apud te cõſiderás ô Agatha,ducere pœnitẽtia,vt effugere poſ-
ſis mea tormẽta.dicit ſancta;Tu ipſe ducere pœnitẽtia,vt poſsis effugere ęternũ ſuppliciũ

Tũc

Tunc iratus Quintianus iussit eam trahi vsq; ad custodiam. Sancta verò Agatha cum plurima lætitia ingressa est in custodiam, tanquam ad gaudiũ & exultationem, certamensuum Dño commendans cum precibus. Sequenti aũt die impius Quintianus iussit eã sisti tribunali, dicens ei: Considerasti ne de tua salute? Sancta dixit Agatha: Salus mea est Christus. Dixit Quintianus. Quousque ô misera miserã produceis cogitationẽ? Nega Christũ, & incipe Deos colere, ne vita & ętate priuata immaturã morte subcas. Dixit Agatha: Tu nega Deos tuos, qui sunt lapides & ligna, & accede ad verum Deum qui te fecit, ne in æterna incidas tormenta, & qoę nonquã cessant supplicia. Tũc iratus Quintianus iussit eam suspensam verberari, & dicebat ei: Agatha corrige tuã cogitationẽ, vt vita tibi condonetur. Dixit Agatha: Tormẽta tua gaudij thesaurũ mihi recõdunt, & exulto vt qui bonũ audit nonciũ: & qui vidit eũ quẽ desiderabat, & vt qui inuenit multos thesauros. Ita ego quoq; delector iis quæ sunt ad tempus tormentis, quę minaris te mihi intentaturũ. Fieri enim non potest vt frumentũ tuto in horreo conseruetur, priusquàm fuerit nudatũ palea. Similiter etiã anima mea nõ potest venire intra Paradisum, priusquàm corpus meũ variis tormentis affectũ fuerit à tuis ministris. Iratus itaq; Quintianus iussit eius mamillam torqueri, & deinde eã amputari. Dixit aũt sancta Agatha: Impie & crudelis Tyranne, non erubuisti hęc facere fœminæ, & mamillã quã in matre tua suxisti, amputare. Sed tamen etiamsi externã mamillam abscidisti, habeo aliã in anima mea, quam non poteris excindere: est enim oblata Christo Deo meo à tenera ętate. Iratus autem rursus Quintianus iussit eam abduci in carcerem, iubens nulli ex medicis permitti ad eam ingredi: & nec panem ei date nec aquam.

Ea autem ingressa custodiam circa mediam noctẽ, in senis similitudine, apparuit ei Apostolus Petrus, quem pręcedebat puer ferẽs lampadem in manibus, plurima habens medicamenta, & se dicens esse medicũ, & talibus verbis eũ alloquens: Impius quidem Tyrãnus flagellis in te [a] vsus, nihil profecit, tua autem fortitudine & constantia eum magis tabefecisti. Quamobrem mamillã tuam non solùm iussit torqueri, sed etiam fecit abscindi. Quare anima eius afficietur dolore in ęternum. Cùm autem adessem in illa hora in qua hęc passa es, & animaduertens vidissem fieri posse vt tua mamilla sanaretur, ea de causa huc veni. Dicit ei sancta Agatha: Meo corpori nullam vnquam adhibui medicinã, & nũc turpe esse existimo, more, bonum qui ab ineũte ętate eit confirmatus interire. Senex verò respondens dicit ei: Ego quoq; sum Christianus, & confidens te posse à me curari, ea de causa veni ad te. Sed ne me reuerearis. Sancta autem respondẽs dixit ei: Et quomodo fieri potest, cùm tu sis senex & longæus: ego aũt sim puella, & ostendam tibi corpus perditũ tormentis? Sed sinam potius hæc vulnera mentem meam pungere, quàm quòd mihi probro futurum esset, impudenter mea aperiam vlcera. Quamobrem ago tibi gratias venerande pater, quòd sis dignatus ad me venire propter hanc corporis curationem. Seias verò quòd medicamenta ab hominibus composita, corpori meo nunquam admouebuntur. Respondens aũt senex dicit ei: Cur non finis me te curare? Dicit ei sancta: Quoniã habeo Dominũ meum Iesum Christum qui solo nutũ curat oĩa, & verbo suo facit prostratos surgere. Ipse si velit, potest me quoque conseruare, quæ sum indigna eius ancilla. Tunc senex subridens dixit ei: Ipse quoque me misit ad te, & ego sum eius Apostolus. Vide autẽ teipsam quemadmodum sis curata. Hæc verò cùm dixisset, euanuit ab eius oculis.

a. Ecce quomõ sancti in Dei lumine sciunt quæ circa nos aguntur, & ex diuina virtute intersunt agonibus quandoque nostris.

Tunc precãs dixit sancta Agatha: Ago tibi gratias Domine mi Iesu Christe, quòd sis mei recordatus, & ad me miseris tuũ Apostolum, qui me corroborauit, & renouauit membra mea. Dum ipsa autem impleffet preces, aspiciens suum corpus, inuenit curata sua vulnera, & mamillam sanam redditam sicut prius. Tota verò nocte lux circũdedit custodiam, adeo vt præ illuminatione custodes fugerint, & apertum carcerẽ reliquerint. Qui autem illic erant condemnati, cùm vidissent quod factũ fuerat, dicunt sanctæ Agathæ: Ecce portæ sunt apertę, & nemoest qui eas custodiat: egredere & fuge. Respondens autem sancta dixit eis: Absit vt ego priuer corona meorum certaminũ, & custodes carceris coniiciã in periculum. Habens enim adiutorem Dominum nostrum Christum filium Dei viui, ad finem vsque permanebo in eius confessione qui me curauit, & est consolatus. Post quartum verò diem iubet Quintianus eam duci in iudicium, & dicit ei: Quousque pergis aduersari edictis Imperatorũ? Aut Diis sacrifica, aut te grauioribus puniã suppliciis. Dicit ei sancta: Omnia verba tua sunt vana, edicta aũt tua & Imperatorũ tuorũ sunt iniqua, quæ quidem ipsum quoq; aerem polluũt. Quamobrẽ dic mihi ô miser, & nullo sensu prędite. Quis vult ad auxiliũ inuocare lapides & ligna, quibus nullus adest sensus? Non vides quòd pro mamilla mea à te abscissa, aliã mihi fecit exoriri Dominus meus Iesus Christus? Furore aũt percitus Quintianus dixit ei: Quis te curauit? Dicit ei sancta: Iesus Christus filius Dei viui. Dicit ei Quintianus: Rursus tu Christũ noïas, quẽ ego nec volo quidẽ au-

audire. Dixit sancta: Nõ cessabo eũ inuocare labris meis, & corde glorificare. Dixit Quintianus: Ego iam cognoscam an te seruet Christus tuus, & iussit sterni testas acutas: carbones verò ignis iniici: & eam proiici in carbones. Cùm hoc aũt factum esset, eo in loco fuit repentè terræ motus, & paries repentè humi cadens, cõprehendit socium Præsidis nomine Vulteium, & amicum eius nomine Theophilum, quorũ cõsilio faciebat hæc iniusta. Non hoc aũt solùm, sed etiam vniuersa Catenæ ciuitas è terræ motu valde fuit agitata, adeo vt omnes ciues concurrerint in Prætorium, & Præsidem valde cõturbauerint. Tunc Quintianus primùm quidem timens terræ motum, secundò autem conturbatus populi insurrectione, iussit sanctam Agatham abduci in carcerem. Ingressa verò custodiam, extensis in cœlũ manibus, dixit: Ago tibi gratias Domine, quòd me dignã censueris quę decertarẽ pro sancto tuo nomine, ablato à me præsentis vitæ desiderio, & similiter meo corpori donata tolerantia. Tu ergo Domine, exaudi me in hac hora, & dignare ancillã tuã relinquere hunc mundũ, & peruenire ad diuitẽ & magnam misericordiã. Peractis autem precibus, protinus tradidit Domino spiritum, adeo vt populus cũ audiisset, venerit cũ omni studio, & reliquias sanctæ Martyris cum omni [3] reuerentia & honore deposuerit. Quidam verò adolescens habens secum pueros numero centum pulcherrimè vestitos: & qui erat similiter ignotus iis qui habitabant ciuitatem Catanensiũ, cùm venisset in locum in quo situm erat sanctum eius corpus, tabulam quã apportauerat marmoream, capsę imposuit, sic inscribens: Mens sancta, honor in Deũ voluntarius, & patriæ redemptio. Quã cùm tuto intus deposuisset ad caput sanctę, recessit, & non amplius apparuit in ciuitate, adeo vt nonnulli suspicarentur eum esse angelum Dei. Cùm autem audiisset Quintianus hinc excessisse Martyrem, ad inuadenda eius bona contendebat. Accepta verò secũ vniuersa cohorte, properabat ire Panormũ. Cùm iter aũt iniisset, iusto Dei iudicio accidit vt ipse periret in quodã fluuio sito propè ciuitatem Catanam, nomine Psemito. Nã cùm ipse vellet eum transmittere, ingressus est Pontonem cum equis suis. Duo aũt equi in eum fecère impetum. Et vnus quidẽ irruens in eius faciem, eam deleuit: alter verò nõ cessauit calcibus eum impetere, donec eum iecit in fluuium Psemitũ. Et cùm multi quęsiissent eius corpus, non fuit inuentum vsque in hodiernũ diem. His aũt sic peractis, creuit cultus & honor sanctę Martyris Agathę, nec ausus est quispiam vexare eius genus. Quo aũt in loco apparuit immutabilis ille Angelus, qui tabulam imposuit in capsa Martyris, impleto anno eius consummationis, mons Ætna ignem eructauit, & tanquam fluuius valde mugiens sic descendit, lapides dissoluens tanquam cerã è vertice montis, combusturus & perditurus vniuersam ciuitatẽ Catanensium. Qui verò circa montẽ habitabãt, etsi essent Gentiles, ignem fugientes properarunt ad templum virginis, & auferentes [4] amictũ qui erat areę impositus, ex aduerso ignis eũ posuerunt, Dei aũt prouidentia ignis ille protinus est repressus. Factũ est verò miraculũ quinto Februarij, in quo etiam decerta uit. In quo etiam [5] festum quoque celebrantes, glorificamus Dominũ nostrũ Iesum Christũ Deum, vt nos quoq; sanctis eius [6] intercessionibus, accipiamus remissionem peccatorum & magnam misericordiam: Nunc & semper & in secula seculorum. Amen.

3. Deponit populus reliquias sanctæ martyris cũ omni reuerentia & honore.

4. vide rem mirabilem amictus sanctæ ignem mõtis Ætnæ repressit ex aduerso à gentilibus positus.

5. Festum beatæ Agathæ martyris

6. Vides quod sanctorum intercessionibus apud Deum accipimus remissionem peccatorum & magnam misericordiam.

VITA MENAE MONACHI ET MARtyrium quadraginta rusticorum, qui carnes immolaticias comedere, ac multitudinis captiuorum qui caput capræ adorare noluerunt, à Longobardis interfectorum: deq; Arriano Episcopo cæcato, & consecratione Ecclesię sanctę Agathæ vrbis Romæ, per D. Gregorium papam scripta.

GREGORIVS

Habetur li. tertio Dialogi eiusdem cap. xxvi. cũ sequentibus.

NVPER in Samnij prouincia quidam venerabilis vir Menas nomine, solitariã vitã ducebat, qui nostrorũ multis cognitus, ante hoc fermè est decennium defunctus. De cuius operis narratione vnum autorẽ non infero, quia penè tot mihi in eius vita testes sunt, quot Samnij prouinciam nouerunt.

Hic itaq; nihil ad vsum suum aliud, nisi pauca apium vascula possidebat. Huic cùm Longobardus quidam in eisdem apibus rapinã voluisset ingerere, prius ab eodem viro verbo correptus est, & mox per malignum spiritum ante eius vestigia vexatus. Qua ex re factum est, vt sicut apud omnes incolas, ita etiam apud eandem barbaram Gẽtẽ, eius celebre nomẽ haberetur, nullusq; vltra præsumeret eius cellulã, nisi humilis intrare. Sępe verò ex vicina sylua venientes vrsi, apes eius comedere conabãtur. Quos ille deprehensos,

ptehenſos,ferula quam portare manu conſueuerat cędebat. Ante cuius verbera immaniſſimæ beſtiæ rugiebant & fugiebant. Et quæ gladios formidare vix poterant,ex eius manu ictus ferulæ pertimeſcebant. Huius ſtudium fuit,nihil in hoc mundo habere,nihil quærere,omnes qui ad ſe charitatis cauſa veniebant,ad æternæ vitæ deſideria accẽdere. Siquando aũt quorũlibet culpas agnoſceret,nunquã ab increpatione parceret., ſed amoris igne ſuccenſus,ſtudebat in eis vehementer per linguam ſęuire. Conſuetudinem verò vicini, vel longè poſiti eiuſdẽ loci accolę fecerant, vt diebus certis per hebdomadã vnuſquiſque ei oblationes ſuas tranſmitteret,vt eſſet quod ipſe ad ſe veniẽtibus offerre potuiſſet. Quodã verò tẽpore poſſeſſor quidam Carterius nomine,immũdo deſiderio deuictus,quandã ſanctimonialẽ fœminã rapuit,ſibiq́; illicito matrimonio cõiũxit. Quod mox vt vir Dñi cognouit,ei per quos potuit quæ fuerat dignus audire mandauit. Cúmque ille ſceleris ſui conſcius timeret,atq; ad virũ Dei nequaquã accedere præſumeret, ne fortè hunc aſpere, vt delinquẽtes ſolebat,increparet. fecit oblationes ſuas,eaſq́; inter oblationes aliorũ miſit,vt eius munera ſaltẽ neſciendo ſuſciperet. Sed cùm corã eo fuiſſent oblationes omnium deportatæ,vir Dei tacitus ſedit,ſigillatim oẽa conſiderare ſtuduit & omnes alias eligens,atq; ſeorſum ponens,oblationes quas idẽ Carterius tranſmiſerat,cognouit per ſpiritũ,ſpreuit atq; abiecit dicens: Ite & dicete ei: Oblationem ſuam omnipotenti Deo abſtuliſti,& mihi tuas oblationes tranſmittis? ego oblationem tuam non accipio,quia ſuam abſtuliſti Deo. Qua ex re factum eſt, vt præſentes quoſque magnus timor inuaderet,cùm vir Domini tam ſcienter de abſentibus iudicaret.

1. Huc huc adeſte quotquot noſtro tẽpore ſanctimoniales fœminas matrimonio iugi ſuadetis et cõpellitis. Videte nũ copula hæc a ſanctiſsimis viris Eccleſiæ colũnis approbetur et laudetur, an potius pro illicita, criminoſa & Deo odibili habeatur?

PET. Multos horum ſuſpicor martyriũ ſubire potuiſſe,ſi eos tempus perſecutionis inueniſſet. GREG. Duo ſunt Petre martyrij genera. Vnum in occulto,alterũ quoque in publico. Nam & ſi perſecutio deeſt exterius, martyrij meritũ in occulto eſt: cùm virtus ad paſsionẽ prompta flagrat in animo. Quia enim eſſe poſsit & ſine aperta paſsione martyrium: teſtatur in Euangelio Dominus: qui Zebedęi filiis adhuc per infirmitatẽ mẽtis maiora ſeſsionis loca quærentibus dicit: Poteſtis bibere calicem quem ego bibiturus ſum? Cui videlicet cùm reſponderent: Poſſumus. Ait vtriſq;: Calicẽ quidẽ meũ bibetis, ſedere aũt ad dexterã meã vel ſiniſtrã,non eſt meum dare vobis. Quid aũt calicis nomen: niſi paſsionis poculũ ſignificat? & cùm nimirum cõſtet quia Iacobus in paſsione occubuit: Ioannes verò in pace Eccleſiæ quieuit: incunctanter colligitur eſſe & ſine aperta paſsione martyrium, quando & ille calicẽ Domini bibere dictus eſt, qui ex perſecutione mortuus non eſt. De his aũt talibus,tãtiſq́; viris,quorũ ſuperius memoriam feci, cur dicamus quia ſi perſecutionis tempus extitiſſet,martyres eſſe potuiſſent,qui occultè antiqui hoſtis inſidias tolerantes,ſuoſq́; in hoc mundo aduerſarios diligentes,cunctis carnalibus deſideriis reſiſtentes: per hoc quod ſe omnipotenti Deo in corde mactauerunt,etiã pacis tempore martyres fuerunt: dũ noſtris modo temporibus viles quoq; & ſecularis vitæ perſonas,de quibus nihil cœleſtis gloriæ præſumi poſſe videbatur,oborta occaſione cõtigit ad martyrij coronas perueniſſe? Nam ante hos fermè annos quindecim: ſicut hi teſtantur qui intereſſe potuerunt, xl. ruſtici à Longobardis capti,carnes immolatitias comedere compellebantur. Qui cùm valde reſiſterent,& contingere cibũ ſacrilegum nollent,cœpère Longobardi qui eos tenuerant,niſi immolata comederent, mortẽ eis minari. At illi æternam potius vitam quàm præſentem ac tranſitoriã diligentes,firmiter perſtiterunt: atque in ſua conſtantia ſimul oẽs occiſi ſunt. Quid itaq; iſti niſi veritatis martyres fuerunt,qui ne vetitum comedendo conditorẽ ſuum offenderent,elegerunt gladiis vitam finire. Eodẽ quoq; tempore dũ fere quadraginta captiuos alios Longobardi tenuiſſent: more ſuo immolauerunt caput capręi diabolo: hoc ei per circuitum currentes,& carmine nefando dedicãtes. Cumq́; illud ipſi prius ſubmiſsis ceruicibus adorarẽt: eos quoq; quos ceperant,hoc adorare pariter cõpellebãt. Sed ex eiſdẽ captiuis maxima multitudo magis eligens moriendo ad vitam immortalẽ tendere, quàm adorando vitã mortalẽ tenere,obtẽperare iuſsis ſacrilegis noluit,& ceruicẽ quam ſemper creatori flexerat,creaturæ inclinare contẽpſit. Vnde factũ eſt, vt hoſtes qui eos ceperant, graui iracũdia accẽſi,cũctos gladiis interficerẽt,quos in errore ſuo participes nõ haberẽt. Quid ergo mirũ,ſi irrumpente perſecutionis tempore illi martyres eſſe potuiſſent,qui in ipſa quoq; pace Eccleſiæ ſemetipſos ſemper affligẽtes, anguſtam martyrij tenuerunt viam, quando ingruente perſecutionis articulo hi etiã meruerunt martyrij palmas accipere qui in pace Eccleſiæ latas huius ſeculi vias ſequi videbãtur? Ne tamẽ hoc quod de eiſdẽ electis dicimus viris,de cunctis iam quaſi in regula teneamus. Nã cùm perſecutionis apertè tempus irruit,ſicut pleriq; martyriũ ſubire poſſunt,qui eſſe in pace Eccleſiæ deſpicabiles videntur: ita nonnunquã in debilitatis formidinẽ corruũt,qui in pace Eccleſię prius fortiter ſtare videbãtur. Sed eos de quibus prædiximus, fieri martyres potuiſſe fideliter fa-

temur

temur, quia hoc iam ex eorum fine colligimus. Cadere enim nec in aperta persecutione poterant hi de quibus constat, quia & vsq; ad finé vitę in occulta animi virtute perstiterunt. PET. Vt asseris ita est: sed super indignos nos diuinæ misericordiæ dispensationem miror, quia Longobardorum sæuitiam ita moderatur, vt eorum sacerdotes sacrilegos, qui esse se fidelium quasi victores vident, orthodoxorũ fidem persequi minimé permittat. GREG. Hoc Petre facere plerunque conati sunt: sed eorum sæuitiæ miracula superna restiterunt. Vnde vnũ narro quod per Bonifaciũ monasterij mei monachum, qui vsque ante quadriennium cum Longobardis fuit, adhuc ante triduum agnoui. Cùm ad Spoletanã vrbē Longobardorũ Episcopus scilicet Arrianus venisset, & locũ illic vbi solēnia sua ageret nō haberet, cœpit ab eius ciuitatis Episcopo Ecclesiã petere, quã suo errori dedicaret. Quod dum valde Episcopus negaret, idem quo venerat Arrianus, beati Pauli Apostoli Ecclesiam illic cominus sitam, se die altero violenter intraturum professus est. Quod eiusdem Ecclesię custos audiens festinus cucurrit, Ecclesiam clausit, seris muniuit. Facto aũt vespere lampades omnes extinxit: seq; in interioribus abscondit. In ipso aũt subsequentis lucis crepusculo Arrianus Episcopus collecta multitudine aduenit, clausas Ecclesię ianuas effringere paratus. Sed repentè cunctę simul portæ diuinitus concussę abiectis longius seris apertę sunt, atq; cum magno sonitu omnia Ecclesię claustra patuerunt. Effuso desuper lumine omnes quæ extinctę fuerant lampades accensæ sunt. Arrianus verò Episcopus qui vim facturus aduenerat, subita cęcitate percussus est, atque alienis iam manibus ad suum habitaculum reductus. Quod dum Longobardi in eadem regione positi omnes agnoscerent, nequaquam vlterius præsumpserunt catholica loca temerare. Miro enim modo res gesta est, vt quia eiusdem Arriani causa lampades in Ecclesia beati Pauli fuerant extinctæ, vno eodemq; tempore & ipse lumen perderet, & in Ecclesiam lumen rediret. Sed neque hoc sileam, quod ad eiusdem Arrianæ hæreseos damnationem in hac quoque vrbe ante biennium pietas superna monstrauit: Ex iis quippe quę narro aliud populus agnouit, aliud autem sacerdos & custos Ecclesię se audisse & vidisse testantur. Arrianorum Ecclesia in regione vrbis illius quæ Subura dicitur, cùm clausa vsque ante biennium remansisset, placuit vt in fide catholica introductis illic beati Stephani, & sanctæ Marthæ martyrum reliquiis dedicari debuisset, quod factum est. Nã cum magna populi multitudine venientes, atque omnipotenti Domino laudes canentes, eãdem Ecclesiam ingressi fuimus. Cumq; in ea iam missarũ solennia celebrarentur, & pręeiusdē loci angustia populi se turba cōprimeret, quidam ex his qui extra sacrariũ stabant, porcum subitò intra suos pedes huc illucq; discurrere senserunt. Quem dum vnusquisq; sentiret, & iuxta se stantibus indicaret, idem porcus Ecclesię ianuas petiit, & omnes per quos transiit in admirationem commouit. Sed videri à nullo potuit, quamuis sentiri potuisset. Quod idcirco diuina pietas ostendit, vt cunctis patesceret, quia de loco eodem immundus habitator exiret. Peracta igitur celebratione missarum recessimus, sed adhuc nocte eadem magnus in eiusdem Ecclesię tectis strepitus factus est, ac si in eis aliquis errando discurreret. Sequenti autem nocte grauior sonitus excreuit, ac subitò tanto terrore insonuit, ac si omnis illa Ecclesia à fundamentis fuisset euersa, & protinus recessit, & nulla vlterius illic inquietudo antiqui hostis apparuit, sed per terroris sonitum quem fecit, innotuit quòd à loco quem diu tenuerat, coactus exiebat. Post paucos verò dies in magna serenitate aëris super altare eiusdem Ecclesię nubes cœlitus descendit, suoque illud velamine operuit; omnemque Ecclesiam tanto terrore ac suauitatis odore repleuit, vt patentibus ianuis nullus illic præsumeret intrare. Sacerdos quoque & custodes, & hi qui ad celebranda missarum solennia venerant, rem videbant, ingredi minimé poterant, & suauitatem mirifici odoris trahebant. Die verò alio cùm in ea lampades sine lumine dependerent: emisso diuinitus lumine sunt accensæ. Post paucos iterum dies expletis missarum solenniis, extinctis lampadibus custos ex eadem Ecclesia egressus, post paululũ intrauit, & lampades quas extinctas reliquerat, lucentes reperit. Quos negligēter extinxisse se credēs, eas iam sollicitus extinxit, & exiens Ecclesiam clausit. Sed post horarum trium spatium regressus, lucentes lampades quas extinxerat, iterum accensas inuenit, vt videlicet ex ipso lumine apertè claresceret, quia locus ille à tenebris ad lucē venisset. PETR. Et si in magnis sumus tribulationibus positi: quia tamen à conditore nostro nō sumus omnino despecti: testãtur ea quæ audio eius stupenda miracula

*
* *

2. *Habes hic lãpadarum vsum in ecclesia antiquũ esse & tēpla Deo dicata sancta esse quæ non impune quis temerare pręsumat.*

3. *Tu qui derides ecclesiarũ consecrationes cũ missarũ solennis ac sanctorũ reliquiis, necnon lampadarũ accensionē in templis, vide quot & quãta miracula hic contingere, vt saltē pudore victus linguam tēperes in futurum.*

VITAE ET AGONES METRANI

Cointhæ, Appolloniæ, Serapionis, & aliorum plurimorum sanctorum, virginum, & martyrum, sub Deciana persecutione apud Alexandriam pro Christi nomine passorum, per Eusebium Episcopum Cæsariensem scripti.

DIONYSIVS Alexandrinus Episcopus per Decianę persecutionis tempus, sicut ex ipsius epistolis verisimè comperimus, in multis sępe cõfessionibus satis clarus efficitur, & pro passionũ tormentorumq; diuersitate magnificus. Deniq; refertur, insectantibus se quibusdã respondisse: Quid insectando laboratis? Caput meũ, pro quo magnopere fatigamini, auulsum ceruicibus sumite, & donũ magnum ad tyrannum referte. Sed & idem ipse ad Fabianũ Antiochenum Episcopũ scribens, de his qui sub Decio apud Alexandriam agones martyrij desudauerant, hoc modo refert: Non ex pręcepto (inquit) Imperatoris apud nos persecutio sumpsit exordiũ, sed anno integro principalia præuenit edicta minister dæmonũ, qui dicebatur in ciuitate nostra diuinus, superstitiosum cõtra nos exagitans vulgus. A quo multitudo succensa, nihil aliud quàm piorũ sanguinẽ sitiebat. Primò ergo religiosum quendã senẽ Metranũ nomine corripiẽtes, iubẽt impia verba proferre. Quod ille facere cùm recusaret, oẽ corpus eius mẽbratim fustibus colliserũt, vultumq; &, oculos acutis calamis terebrãtes extra vrbẽ cũ cruciatibus eiecerunt, ibiq; quod in eo superarat spiritus, lapidibus eiecerũt. Post hæc mulierẽ quandã nobilẽ Cointhã noĩe, ad idola perducẽtes adorare cogebãt recusantẽ, imò potius execrantẽ, vincula pedibus innectentes, & per plateas totius ciuitatis trahẽtes, fœdo horrẽdoq; supplicij genere discerpũt. Dehinc oẽa simul irruerũt per domos seruorũ Dei, diripiẽtes & euertẽtes, atq; hostili crudelitate cũcta fœdantes, ita vt preciosioribus quibusq; direptis, si quã alia viliora repererant, in vnũ congregata igni in plateis cremarent. Nostri tamẽ direptionẽ hanc bonorũ suorũ (sicut Apostolus de illis dixit antiquis) cũ gaudio susceperũt. Sed & admirandã virginẽ longęuæ ætatis Apolloniã noĩe cùm corripuissent, dentes primo ei oẽs effoderunt, cõgestis deinde lignis extruxerunt rogũ, cõminantes viuã se eã incensuros, nisi cũ ipsis pariter impia verba proferret. At illa vt rogũ vidit esse succensum, paululũ quid in semetipsa moliţur, repentè verò se è manibus proripuit impiorũ, atq; in ignẽ quẽ minabantur, sponte prosiliit, ita vt perterrerẽtur etiã ipsi crudelitatis autores, quòd promptior inuẽta est ad mortẽ fœmina, q̃ persecutor ad pœnã. Serapionẽ quoq; domi suæ repertũ, crudelissimis affecẽre suppliciis, ita vt oẽs ei iuncturas membrorũ prius soluentes, de superioribus eũ præcipitarent. Nullũ nostris iter erat per viã, nullius plateæ transitus indulgebatur, neq; die neq; noctu procendendi vsq; libera erat facultas. Vt enim quis nostrorũ apparuisset in publico, statim clamor vulgi & seditio nascebatur, vt vel pedibus traheretur qui visus esset, vel igni succẽderetur. Verũ cùm hęc mala per dies singulos augerentur, subitò inter ipsos persequutores rabies quædã belli ciuilis exarsit: & dũ inter se seditionib⁹, prœliisq; decertãt interim nobis paululũ licuit respirare. Sed nõ in longũ venia fuit. Cõtinuò nãq; crudelissima principũ mittuntur edicta quibus tanta aduersum nos ferebatur immanitas, vt secundũ quod prędictũ est à Domino, si fieri posset, scandalizarẽtur etiã electi. Ex quo perterritis penẽ oĩbus, quidã ex ipsis nobilibus se spõte impiis actibus ingresserunt. Alij cõuenti tantummodo nõnulli à domesticis proditi, ad sacrificia execranda, & ad immũdas hostias properabãt. Aliqui ex his pallẽtes & trementes, vt magis immolari ipsi, q̃ immolare idolis viderẽtur, ita vt etiã ab inspectante vulgo irriderentur, eò quòd & ad moriendũ, & ad sacrificandũ iuxtã meticulosi viderentur. Alij sanctam impudenter ad aras prosiliebant, vt & affirmare niterentur, se nunquã Christianos fuisse. Hi erant de quibus prædixerat Dominus: Quoniã pecunias habentes difficile saluabuntur. Cæteri verò aut istos sequebantur in pręceps, aut certè vertebantur in fugã. Ex quibus nonnulli cõprehensi, & in carcerẽ missi, alij ad primã statim iudicis faciẽ negauerũt fidẽ, aliquanti paululũ suppliciis toleratis ad vltimũ deciderunt. Hi verò qui beati affecti sunt, tanq̃ columnę fortissimę, Domini ipsius spiritu confirmati, pro fidei suæ merito virtute à Domino percepta, admiranda Deo & Angelis martyrij sui spectacula præbuerunt. Quorũ primus venerabilis Iulianus podagra constrictus, ita vt neq; incedere, neq; stare posset, cũ his quĩ eũ in sellula portabant offertur. Quorũ vnus quidẽ statim negauit. Alius verò nomine Eunus, cũ Iuliano sene in Domini Iesu Christi confessione perdurat. Qui iubentur camelis impositi, per omnem circunduci ciuitatem, & flagris hinc inde verberantibus, populo inspectante laniari, vsquequo finem vitæ in ipsis verberibus ponerent.

Ex li. 6. histo. Ecclesiasti. ca. 30. & 31.

Sed vir quidā militaris cùm assisteret,& quosdā volentes etiā mortuis illudere cadaueribus prohiberet,clamor repentè aduersum eū totius vulgi extollitur.Offertur iudici fortissimus miles iā Domini,& nusquā se inferior factus,in cōfessione persistens,capite pro pietate damnatur.Alius quidā vir nominis sui Macarius,gente Lybicus,cū multis verbis à Iudice ad negandū suaderetur,& eò maiore cōstantia fidē suā profiteretur,viuus ad vltimū iubetur exuri.Epimachus quoq; atq; Alexander cùm multo tēpore & in vinculis, & in cruciatibus carceris torti,etiā frequenter diuersis suppliciis confecti, perdurassent in fide,ignibus ad postremū cōsumi iubentur.Sed & mulieres cū ipsis quatuor: In quibus Amonaria sancta virgo:aduersum quā iudex summa contentione vtebatur, & immensis eā atq; exquisitis cruciatibus affligebat,eò maximè, quòd eius sententiā vincere cupiebat,quia laudabili voce decreuerat,nihil se prorsus eorū,quę sibi cōtra fas imperabātur actura,quę Statuti sui tenax,ad vltimū capite punitur. Secunda verò fuit virgo, Mercuria noīe.Anus venerabilis,& fœcūdissima in filiis,sed quos non prætulit Christo, Dionysia,& alia Ammonaria.Quæ dū nimia vtuntur cōstantia apud iudicē,& ille vinci erubesceret à fœminis,inauditis tormentorū generibus toleratis,finē omniū ferro cædēte susceperūt.Herō quoq;,& Arsinus,& Isidorus Ægyptij,cū puerulo annorū quindecim Dioscoro,iudici offerūtur.Et primo omniū puerulū Dioscorū tanquā pro ętate facilè flecti,antè verbis,post etiā verberibus agit.Quē cùm in nullo sibi cedere videret, ferocius eū cruciare cōtendit.Tū deinde cæteros variis tormētis dilanians, cùm pari modo cōstantia fidei videret armatos,tradi ignibus iubet.Dioscorū verò puerū, quòd sibi cōstanter & sapiēter in omnibus respōdisset,admiratus differri præcepit,sperans eū pro ætate pœnitudinē gesturū.Quod nō tā tyranni miseratione,q̄ Domini prouidētia ita gestū est. Nūc enim nobiscū est Dioscorus,à Deo nobis cōcessus ad consolationē, & firmamentū populi sui.Nemesius quoq; etiā ipse Ægyptius, primò per calumniam quasi latro delatus est.Quo crimine abluto,post hæc quòd Christianus esset defertur. In hoc verò nulla à iudice moderatio reseruatur,sed geminatis suppliciis excruciatū cū latronibus iussit incendi,ignorans quòd crudelitate sua optimo martyri Saluatoris similitudinē detulit,qui pro salute humani generis vnà cū latronibus pertulit crucē.Turma aūt quędā militū in vnū cōuenerat,inter quos Ammon,&Zenō,& Ptolemęus,& ingenu⁹& grādęuus Theophilus.Qui tribunalibus astantes,cùm quidā Christianus à Iudice torqueretur,& iā penè ad negandū declinaret,dirumpebantur intra semetipsos,& vultu,oculis,ac nutibus,velut erigere conabantur illū,qui in suppliciis positus trepidabat.Interdū etiā manus protendere,ac totius reliqui corporis motibus ac habitu diuersè inclinati,tanquā subleuare lapsantis animos gestiebant.Conuersi verò ad eos, omnes,& quid de semetipsis profiterentur,ex eorū motibus agnoscētes,prius penè quàm in eos vulgus clamoribus insiliret, ipsi in mediū prorumpunt,ac sese Christianos esse testātur:Tunc verò versa vice ex eorū confidentia persecutoribus terror,nostris constatia animi accrescit:dū hi qui per tormenta vinci putabantur,spontè se cruciatibus offerunt,& ab his quod illi pro terroribus inferebāt velut pro quadā specie voluptatis expetitur,Deo ita triumphante per sanctos suos.Sed nec Scirionis opus memorabile,fas est silentio præterire. Is namq; cùm rē cuiusdā potentis sub mercede procuraret,iubetur ab eo idolis immolare.Recusans, cogebatur iniuriis:persistens,rursum blanditiis mulcebatur.Cùm verò vtrunq; contemneret, præacuta sude validissimè transuerberatus per media viscera, neci traditur. Quid verò memorē,quātæ multitudines in desertis & in montibus oberrantes,fame,siti,frigore,lāguore,latronibus bestiisq; consumptę sint?qui oēs imitati electos Dei prophetas, gloria martyrij coronati sunt.Deniq; & venerandus senex Chæremō(Episcopus hic erat vrbis Ægypti,quæ dicitur Nilopolis)cùm ad Arabicū montē [1] vnà cū grandæua coniuge discessisset,nulli vltrà apparuit. Et cùm ad perquirendū eū plurimi fratrū frequentissimè processissent,perscrutatis oībus locis,nec ipsos vltra quisquam, neq; corpora eorū potuit inuenire.Hæc autē nō frustra cōmemoraui frater charissime,sed vt scias quāta apud nos à sanctis martyribus ad Dei gloriā gesta sint.Et post pauca addit etiā hæc,dicēs:Isti igitur diuini martyres qui cū Christo in cœlestibus sedent,& regni eius participes sunt atq; iudices,qui cū ipso de lapsis fratribus iudicant,isti(inquā)ipsi susceperunt lapsos,& pœnitentiam conuersionemq; eorū nō respuerunt, scientes quòd Deus noster,cuius ipsi erant martyres,nō vult omnino mortē morientis,sed conuersionem eius & pœnitentiam quærit.Si ergo isti receperunt quosdam,& in Ecclesia statuerunt,in oratione quoq; eis & in cibo cōmunicauerunt,quid nos facere vultis fratres?Quid nobis agendū putatis?Nónne sequi nos eorū sentētias & iudiciū cōuenit,atq; erga eos quos illi miserati sunt nō existere crudeles & truces?Nō puto quòd expediat nobis sentētias eorū in irritum reuocare,miserationes infringere,benefacta turbare,& rectè religioseq; instituta violare.

1. *Quod hic Episcopus haberet cōiugem grandauā non te moueat,qa erat sub Ecclesia Orientali, cui non fuit impositum iugum continentiæ ab vxoribus quæ ante sacerdotium fuerāt ductæ,sed in volūtate non in necessitate vniuscuiusque positum velet ne abstinere ab eis nel nō. Vide hist. Tri. c. 14. Vel in promotione sua de consensu vxoris promiserat cōtinentiā, alioqui non fuisset ordinatus Episcopus. Lege synodum Arelatensem. 4. cap. 2. & Tertiam can. 2.*

Hæc

Hęc Dionysius de lapsis,faciens sermonem.Quo tempore Nouatus Romanæ Ecclesiæ presbyter,elatione quadā tumidus,spē penitus eis salutis ademerat,etiā si dignè pœnituissent.Ex quo & princeps hęreseos extitit Nouatianorū,qui ab Ecclesia separati,superbo nomine semetipsos καθαρὸς,id est,mundos appellarunt.Ob quam rē Concilium sacerdotale celeberrimum in vrbe Roma congregatum est, Episcoporum quidem sexaginta numero,præsbyterorum quoq; totidē cum diaconis plurimis. Præterea etiam per singulas quasq; prouincias de hac re magna deliberatione habita,decretis significatur,quid facto opus esset.Statuitur ergo,Nouarum quidē cum his qui eum mentis elatione tumidum sequerentur,quiq; ad inhumanā istam,& nihil fraternæ charitatis seruantē sententiam declinarent,alienū esse ab Ecclesia:eos verò,qui lapsi in certamine fuerant,fraterna miseratione curandos,& fomentis pœnitentiæ medicandos.

VITA SANCTI CORNELII PAPAE

& martyris,per Damasum Papam scripta.

Habetur in pōtificali eiusdem.

ORNELIVS natione Romanus ex patre Castino, sedit annos duos, mēses duos,dies tres.Martyrio coronatur.Sub huius Episcopatu Nouatus Nouatianū extra Ecclesiā ordinault, & in Aphrica Nicostratū.Hoc facto confessores,qui se separauerāt à Cornelio,cū Maximo præsbytero qui cū Moyse fuit,ad Ecclesiā sunt reuersi,& facti sunt confessores fideles. Post hoc Cornelius Episcopus Centumcellis pulsus est,& ibi scriptā epistolam de sua confirmatione,missam à Cypriano(quam Cyprianus in carcere subscripsit, & dedit Celerino lectori)suscepit.Hic tēporibus suis rogatus à quadā matrona Lucina,corpora Apostolorum beatorū Petri & Pauli è Catacumbis leuauit noctu. Primum quidem corpus beati Pauli beata Lucina posuit in prædio suo,via Ostiensi ad latus,alias iuxta locū,vbi decollatus est.Beati verò Petri corpus accepit beatus Cornelius Episcopus,& posuit iuxta locū vbi crucifixus est,inter corpora sanctorū Episcoporū in tēplo Appollinis in Vaticano palatij Neroniani in monte aureo,tertio Kalendas Iulij.Post Cornelius ambulauit Centumcellis.Eodem tempore audiuit Decius,quod epistolam accepisset à beato Cypriano Carthaginensi Episcopo.Qui misit Centumcellas,& adduxit beatū Cornelium. Quem iussit sibi cum prefecto vrbis in Tellude noctu præsentari. Cui ita dixit:Sic definisti,vt nec Deos consideres,nec præcepta principū ac maiorū,nec nostras minas timeas,vt cōtra Rempublicā literas accipias & dirigas?Cornelius Episcopus respōdit dicens:Ego de corona Domini mei literas accepi nō contra Rempublicam,sed magis spirituale consiliū ad animas redimendas.Tunc Decius iracundia plenus, iussit os beati Cornelij cum plumbatis cædi,& præcepit eū duci ante templū Martis,vt adoraret.Quod si nō fecerit, dicens,capite truncetur.Post hoc,id est, tertio nonas Martij, antequā passus est,omnia bona Ecclesiæ tradidit Stephano Archidiacono.Hot factum est. Qui cum adorare non vellet,decollatus est in loco supradicto.Cuius corpus nocte collegit beata Lucina cum clericis,& [1] sepeliuit in Crypta,iuxta cœmiterium Calixti,in prædio suo,via Appia,decimooctauo Kalendas Octobris.Et cessauit Episcopatus dies triginia quinque.

1. *Cū tot sanctos martyres sedulie rit hæc beata mulier, sequtur quod sepelire mortuos, pietatis opus est, & Deo placens.*

ITEM DE EODEM, PER

Eusebium Episcopum Cæsariensem.

Habetur hist.ecclesi. lib.7. ca. 2.

IN vrbe Roma Cornelio Episcopatum gerente,& apud Carthaginem Cypriano,ambobus fide,virtute,pietate præstantibus,quæstio exorta est in Aphricæ magis partibus,si oporteret hæreticos rebaptizari.Cumq; id à Cypriano & cæteris penè omnibus per Aphricā sacerdotibus oportere fieri decerneretur, Cornelius & cęteri omnes per Italiam sacerdotes huiusmodi decretum, manēte sacerdotali cōcordia [2] refutarunt, statuentes antiquis à patribus super hoc [3] traditā regulam debere seruari:cōtinebat:Post abiectionē praui in confessionem recti dogmatis sola eos manus impositione purgādos.

2. *Eccs quō rite baptizatus,etiam si sit hæreticus,nō debet iterum baptizari.*

3. *Vides patrum antiquorum traditiones seruandas esse.*

VITA SANCTI CORNELII PAPAE

& Martyris,per Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

Habetur in eius martyr. sub. 18. Calend. Octob.

ROmę via Appia in cęmiterio Calixti,natale sancti Cornelij Papæ.Qui sub persecutione Decij cū præsbyteris & diaconis Centumcellis exilio deputatur.Ad quē confortandū multi Christianorū veniebant.Quo tempore beatus Cyprianus scripsit ei de Celerino [1] lectore,quanta pro fide & confessione Christi sustinuerit.

1. *Vnus ex Ordinibus in Dei Ecclesia est Lectoratus.*

Decius Cæsar audito,quòd multi ei scriberent,& de beato Cypriano,iussit eũ sibi exhiberi.Exhibitus Decio interroganti,cur à Cypriano contra Rempublicá literas accepisset,respõdit:Ego de corona Dñi literas accepi,nõ cõtra Rempublicá. Iratus Decius iussit vt os eius cùm plũbatis cęderetur,deindead templũ Martis,vt sacrificaret duceretur. Quod si contempsisset,illic capite puniretur.Cumq; duceretur,vnus ex militibus nomine Cerealis,rogare cœpit beatũ Papá,vt visitaret vxorem eius,quæ annis quinq; paralytica iacebat.Ingressus ante domũ eius tenuit manũ Salustiæ,& erexit eá dicens ; In nomine Iesu Christi Nazareni surge , & sta super pedes tuos . Quæ protinus erexit se clamans,& dicens : Verè Christus est Dei filius . Et dixit beato Cornelio:Baptiza me per Christũ te coniuro.Et currens impleuit vas aqua,& attulit ei . Tunc miserunt se omnes milites ad pedes eius, orantes se baptizari.Quos vt baptizauit,obtulit,pro eis [2] sacrificiũ laudis:& participati sunt omnes corpore & sanguine Domini nostri Iesu Christi. Audiens hęc Decius,mittens tenuit omnes eos,& iussit vt cùm beato Cornelio ducerẽtur ad sacrificandum,& si nollent parere,capite plecterentur.Ducti autem extra muros portæ Appię,expuentes in templũ decollati sunt vnà cum beatissimo Papa,numero Vigintiunus.Sed & Cerealis cũ vxore sua Salustia xviij.Kalendas Octobris.Eadẽ verò nocte venit beata Lucina cũ [3] clericis & familia sua,& rapuit martyrũ corpora,& sepeliuit ea in agro suo,in cripta,in cœmiterio Calixti.Huius beatę Lucinæ rogatu idem beatus Cornelius corpora Apostolorũ de Catacumba leuauit noctu,& posuit,Pauli quidem via Hostiensi,vbi decollatus est:Petri autẽ iuxta locũ vbi crucifixus est,inter corpora sanctorum Episcoporum in templo Apollinis,in monte aureo,in Vaticano Palatij Neronitani.iij.Kalendas Iulias.

2. Vides missam dici sacrificium? Vides & in Eucharistia rite cõsecrata verũ Christi corpus & sanguinẽ contineri? 3. Sancta mulier venit noctu cum clericis et familia sua , & rapiens corpora Martyrum sepeliuit ea in cœmiterio Calixti.

VITA D. CYPRIANI EPISCOPI

& Martyris,per Diuum Gregorium Nazianzenum scripta.

Est oratio 15. in operum eius volumine.

PARVM defuit,quin Cyprianus nos effugisset (ô iacturã grauem)idq; vos tollerare oportuisset,quibus tamen vir hic pręcũctis aliis admodum mirabilis existit,quẽ & annuis festiuitatibus & laudibus honoratis. Cyprianũ, inquã,cuius etiã ab obliuiosis in aliis meminisse necessariũ foret:si salté optimorum præcipuè memoria est habenda,& quorũ recordatio sancta pariter est & vtilis. Verum cũ vsura debitũ reddemus, dummodo adeo abundantes videamur, & nõ penitus indigẽtes simus,& pauperes:tametsi valde pauperes existamus . Sed scio, quod nobis ob procrastinationẽ & inopiã parcetis . Cumq; vir ille in omnibus magnanimis fuerit,& philosophus,vel solum ideo gratias agemus,quòd haudquaquam nos effugerit:gratias autem agemus quoniam id dignum est.

Exordiendum autem,tanquã ad bonum vestrũ reuertamur,ac pulchras Dei mensuras, qui omnia pondere & mẽsura definit,& dirigit,ex quiete ad sermonẽ,ex martyris amore ad Martyres,ex remissione corporali ad conuiuiũ spiritale.Proinde desiderauimus vos ô filij,à vobisq; desiderabamur,id enim credo.Videte patris beneuolentiam , quod mihi accidit dico,quod verò vobis testor,tantisperq; inter nos seiuncti fuimus,donec absentia desiderii cognosceremus,& illius sumeremus experimentũ. Quemadmodũ pictores ad tabulas iterum sumus regresi.Quàm magnũ memoriæ incentiuũ est consuetudo , etiam perbreuis,iis qui moribus prædití sunt gratiosis,ac Dei clementiã imitantur.Et cur cùm Christi simus discipuli,qui se propter nos ad serui vsq; formam exinaniuit, ac cùm peregrini rerũ essemus cœlestiũ, ac seipsum congregauit , inuicẽ amplecti haud deberemus & fouere?Spiritusq; vnitatẽ in vitæ custodire vinculo?quæ legis,ac prophetarũ caput existit.Proinde vnicũ beneficentiæ ac primũ hoc est,vt ocyssimè in mutuos ruamus amplexus:nequaquã enim dilationẽ fert zelus:ne iis qui desiderio laborant,tota vita dies est vnicus.Secundũ aũt,quod & maximũ est,ne post festũ demũ curramus,aut martyrum priuemur [2] celebritate,necnon deliciis, & refrigeriis,quæ inde nobis proueniunt. Egò enim inter alia planè me segniorẽ esse fateor,& omne desiderium deposui, postquã me addixi Christo.Nec quicquam eorum me attollit, quæ aliis iucunda sunt, & appetuntur.Non diuitiæ deorsum trahentes,& rotantes,non voluptates ventris , ac facietas iniuriæ parens:non vestitus mollis circumfluens,non gemmarum gratia splendens, non auditus præstigians , non olfactus effœminans , non populi,& theatri plausus insaniens, quos iampridem appetentibus reliquimus:non quæcunque gustus nostri primi,ob quem periimus,sunt fœtus:sed & magnam eorum ignauiã esse scio,qui his se vincere,ac animę generosi-

2. Gregorius vir sapientissimus martyrũ oblectatur honoribus:at hęretici nostri eorũ gaudent ignominiis. vide disparitatem fidelis & infidelis hominis.

generositatẽ vilibus his corrumpi finunt,rebusq; fugitiuis nõ secus ac stabilibus adhibẽt mentem. At ego in re hac admodũ insatabilissum, illamq; amplector, & affectum hunc meũ magnifacio, vt martyrum oblecter honoribus, ac certantiũ exultem sanguine. Aliorum sint certamina, & victoriæ, mihi autem curæ sunt coronæ: Adeò gloriã illam præripio, adeoq; recta facta mihi domestica facio. Proinde omnibus martyribus [2] festiuitates sunt peragẽdę, omnibusq; promtè, & lingua, & auditus, & intellectus aperiendus, tã illis qui aliquid de istis dicũt, quàm qui audiũt, omniaq; minora, q̃ illorũ putãda sunt certamina. Ita enim res se habet, quòd cùm multa sint, quę nos ad meliora producunt, ac multa, quæ ad virtutẽ erudiunt, verbũ, lex, prophetæ, Apostoli, Christi passiones ipsæ, martyris primi qui in crucẽ ascendit, ac me secũ deduxit, vt peccatũ meũ illic affigeret, de serpẽte triumpharet, lignũ sanctificaret, voluptatẽ superaret, Adam rursus saluaret, imaginẽ ruinã minantẽ reuocaret: inter tanta tamen & talia nõ minus nos martyres instruunt cùm holocausta sint rationalia sacrificia perfecta, oblationes acceptæ veritatis prę conia, mendacij infamiatio, legis spiritaliter intellectę adimpletio, erroris dissolutio, malitiæ persecutio, peccati submersio, mundi expurgatio. Tuñ autẽ Cypriane nomẽ, & opera plus mihi, quàm martyrũ aliorũ sunt venerabilia. Siquidẽ nulla inuidia erga martyres instigat, mirabiliterq; à virtute tua superor, ac memoria releuor, & tanquã numine afflatus, voluptate corripior, ac modo quodã martyrij particeps fio, certaminiq; communico, & totus ad te transmigro. Fortè propter sermonũ domesticitatẽ, quibus tantũ alios superas, quantũ ea quæ naturæ sunt rationalis bruta. Cooperatur autem haud scio quonã modo, amor inter cõuenientes, nõ minus in rebus aliis, quàm inter sanguine iunctos, fortè etiã propter mutationẽ ingentẽ & admirandã, quæ sermone etiã & exemplo melior existit. Quoniã sol diu nubibus obtectus lætius splendet. Sed & ver post hyemis tristitiã est acceptius, iucundior, & tranquillitas blanda, ac mare quietũ post seditionea ventorũ, & perturbationẽ aquarũ, littoribus allidens. Hic Cyprianus, ô viri, quo vos, qui nostis, iucundiores redamini ob memoriã, qui verò ignoratis id quod pulcherrimũ est, ex nostris discatis narrationibus, necnon communẽ gloriam Christianorũ. Hic inquam, ingens olim Carthaginis nomen, nunc autẽ orbis vniuersi, diuitiis clarus, potẽtia cõspicuus, genere cognitus (magnum enim nobilitatis indicium, quòd in Senatu clarissimus erat, & præcipuus) flos iuuentutis, naturæ statua, eloquentiæ princeps, tã illius quæ ad philosophiã, quàm quæ ad aliã spectat doctrinã, idq; in quamcunq; volueris partẽ, ita vt nõ minus in vnoquoq; varietas quàm subtilitas admirationi existeret: seu potius in singulis doctrinæ vniuersæ excellentia summa: vel vt manifestius distinguã, alios quidẽ varietate, nonnullos verò sublimitate, quosdã etiã vtroq;: omnes autẽ omnibus superabat. Sermonẽ equidẽ sermones sunt testes, quos multos ille & præclaros nobis suppeditauit, postq Dei clementia: qui o͞ia facit, & in melius disponit studia, ad meliora transtulit, rationeq; rationis defectũ effugit. Ad ea verò quæ sequũtur, haud scio quo pacto sermone vti, aut qualis fieri debeã. Quomodo enim nõ longũ extenderẽ sermonẽ, illumq; penitus intempestiuũ, si omnia Cypriani gesta recẽsere vellẽ. Quomodo aũt nõ magnopere prę sentes offenderẽ, si de his reticerẽ? Vt igitur per viã mediã inter tẽpus, & audientiũ desideriũ incedã, ita mihi faciendũ esse videtur, vt alia quidẽ sciẽtibus relinquã, quo ignorãtes doceãt, si saltẽ sunt quidã, vt vtrinq; pariter, tam ij qui gesta illius docẽt, q̃ qui discũt, emolumenti quid capiant. Quandoquidẽ viri illius solũ [3] meminisse, sanctificatio est, maximũq; ad virtutis exhortationẽ incitamentũ est sermo. Breuiter igitur vnius aut alterius ex gestis eius mentionẽ faciemus, pręcipuè illarũ, quæ nec data opera possibile esset vt obmitterentur. Prioris itaq; vitæ eius meminero, & quæ salutis ei via, ac quæ vocatio mutatio præterea fuerit ad melius. Cæterũ admodũ ingenerosum foret, & pusillanimũ, si cẽferetur, quòd pugil ob memoriã iniuria afficeretur rudiorẽ. Nã hoc pacto nec Paulus ille magnus nobis esset laudandus, & Mattheus publicanus inter pessimos habendus esset: quemadmodũ & Cyprianus ipse. Hic enim priorũ persecutionũ suarũ meminit, zeliq; immutationis, quo ex prioris vitę cõparatione, magis benefactorẽ glorificaret. Ille aũt in discipulorũ numero publicani sibi nomẽ imposuit, tanq̃ aliquid, quod inter honorãda esset insigne. Cyprianus verò lõgo sermone sui ipsius malitiã infamia notauit, quo & Deo confessionẽ fructificaret, ac multis qui se à prauitate cõuertunt, via ad spẽ fieret meliorẽ. Quę igitur prauitas? Et cõsiderate, qualis ac q̃ magna: Demonũ cultor erat, qui postea discipulus Christi: necnõ persecutor amarulentissimus, qui magnus veritatis pugil euasit: sed & verbo & opere nostrã perturbabat viã: quoniã ambobus excellebat qui & ambobus postea [4] optimus fuit Christianus. Quantũ verò malũ fuit magia his omnibus coniuncta? quę inter reliqua eius opera notissima erat: necnon corporis insatiabilitas, quę & eos qui inter alios sapiẽtes sunt insanos reddere potest, ac deterius sapere cogit, nõ secus

2. Omnibus martyribus peragẽdæ sunt festiuitates. At nostri seculi pseudosapientes, vellent eas omnino tollere.

3. Nota maximũ verbum, solũ meminisse Cypriani, sanctificationem esse. Quid hic dicunt heretici?

4. Verbo & opere fuit optimus Christianus, quia verbo esse tantũ, ut docent nostri nouatores, non sufficit.

deceptionem consumēdam exponit, quę vnicę carnis flammę nullam opem ferre potuerat. A dęmonibus deficit, Deo redditur domesticus. O gratia quāta est: Deum malo amore & spiritu inuenit. Ouis sacra fit caulæ sacrę: &, vt ego à quodam audiui, minister etiam, multis rogatus vt in humilitate ob arrogantiā philosopharetur priorem. Inde pastor factus est, & fere ex pastoribus optimus & probatissimus. Non enim Carthaginensium Ecclesiæ præsedit soli, seu Aphricæ, quæ ex illo, & per illū celebris in pręsentē vsq; diem est facta: sed & Hesperiæ vniuersæ, imò Orienti ferè ipsi, ad finem vsque meridiei & Septentrionis, quocunq; ille admiratione sua peruenit. Sic Cyprianus factus est noster. Hæc signorum & portentorum Deus peregit. Hæc ille fecit, qui Ioseph per fratrum insidias in Ægyptum perduxit, ac illum per mulierē probauit, & frumenti distributione glorificauit, ac in somniis instruxit, quo illi in terra aliena fides adhiberetur, & à Pharaone honoraretur, pater q; multorū fieret miliū. Propter quos Ægyptus affligitur, mare scinditur, pane pluitur, sol sistitur, promissionis terra forte diuiditur. Nouit enim sapientia diuina à longè etiā magnarū rerū iacere fundamenta, contrari sq; contrariis dispensare, quò plus miranda existat. Proinde ex Cypriani rebus pulcherrimis ad perfectę laudis mensurā hęc sufficerent. Nūc aūt obmissa tot sunt & talia, vt si nihil ex prędictis ad laudē superesset, reliquis tamen omnes vincere posset. Nam vt media obmittā, veluti pecuniarum contēptum, superbię dissolutionem, corporis castigationem, & puritatē pristinis moribus cōtrariam, vestitus moderationē, sublimitatē in colloquiis, pariter & humanitatem, ita vt ex æquo tenuitas abesset & contumacia humi [a] cubationes, vigilias: Nam licet tardius hæc didicisset, longè tamē pręuenientes superauit: In sermonibus disceptationē, quibus virtutes oēs docuit, & dogmatū ignorantiam purgauit, ac hominū vitas ornauit, & principalis ac regiæ Trinitatis Deitatē detruncatā, à quibusdā verò coarctatam, in pristinam dignitatē reduxit, in pietatis terminis vnitatis, & connumerationis permanens. Hęc igitur propter multitudinem contrahā, ac per vitæ illius dissolutionem otationē etiā dissoluam. Insaniebat contra nos Decius, ac oēs pœnarū formas excogitabat. Quędā igitur ex grauibus præsentia erant, alia verò in futurū expectabantur. Æquè autem decertabat, vt & Christianos tolleret, & priores persecutores sęuitia superaret: seu potius vt Christianos oēs, aut Cyprianum solum tolleret, & corā tribunali sisteret. Quantum enim pietate & gloria virum pręcellere nouerat, tantū etiā sibi victoriā splendidiorē & clariorē fore putabat si illum superasset. Solum enim hunc ex Christianis superesse, quem si vicisset, eadem etiam opera eos philosophia ipsa, ac sermonibus, nec nō lingua priuare posse. Inde ipsos qui illis essent muniti, mutos & ratione cassos seducere pulcherrimū stratagema fore censebat: Nequaquàm rectè seu piè ita cogitans, seu potius contra rationē omnem, nec nō consilia sua & conatus proprios. Quod quidē & res ipsa ostendit. Postquam enim Cyprianus aggressionem omnē ac tentationem viriliter ac generosè repulisset, non secus ac petra marina incursiones aquarum tandē in exiliū à Decio est pulsus. Verùm nequaquam illi curę erat generositas sua, nec ideo oblectabatur quòd esset saluatus, neq; corporis securitatem ignominiæ, aut animæ periculū quieti pręferebat: sed potissima eius cura erat: ne despiceret illos qui eo tempore periclitabantur, cùm non esset, qui eos ad certamina instrueret, & hortaretur. Siquidem non paruas sermo vires habet ad confirmandum aīos eorum qui iā in virtutis stadio vestes deponunt. Ac ideo corpore quidem aberat, spiritu verò aderat, certantesq; certando adiuuabat. Verùm cùm lingua opē ferre nequiret, scriptis tamē succurrebat. Et quomodo? Aliptes factus est, licet exul esset, adhortationesq; conscripsit, & quæ pietati conuenirent, literis mandauit: ac ita solus ipse plures ferè per Epistolas martyres fecit, quàm omnes alij qui laborantibus assistebant. Persuadebat enim non patriam, non genus, non opes, non potentiā, non aliud quid terrenū veritati præferendum esse, nec nō virtutis præmiis quæ recondita essent iis qui pro bono decertarēt: illamq; negociationē optimā esse, vt pauco sanguine regnū emeretur cęlorū, ac gloria sempiterna pro rebus acciperetur tēporariis: vnicā enim patriā sublimibus esse, Hierusalē nempe, quæ mente percipitur, & non eas quæ paruis terminis circunscribuntur, ac multos incolas permutant. Vnicum pręterea generis esse splendorem, vt imago conseruaretur, & primo exemplari assimilaretur, quantū illac pertingere conceditur iis qui carne sunt ligati, & qui paruum boni diffluxum suscipere possunt. Sed & vnicam esse potentiam contra malignam fortitudinē, & animę in certamiinibus pro pietate vim inexpugnabilem & inuictā, quādo malitia aduersus virtutem decertat, mundusq; cōtra mundū, solubilis nempe cōtra permanentē, & amarus agonothetes cōtra pugiles generosos, necnō Belial cōtra Christū instruitur. Propter hęc itaq; gladiū contēnendū esse persuadebat, ignemq; frigidū esse censendum, ac feras truculentissimas cicures esse putandū, famē verò supernas existimandas esse delitias, lachrymas aūt domesticorū

[a] Vigiliæ & humi cubationes.

necnon luctus,& vlulationes negligendas esse tanquàm maligni illecebras,ac diuini itineris impedimenta. Hæc enim virilium generosorum,& prudentium intellectu animarum esse propria.Sed & exēplum prope erat,ille idem qui hęc dicebat ac scribebat,omniaq; cōtemnebat,vt solum Christū lucrari posset.Cyprianus igitur cùm ita sentiret,talibusq; cogitationibus armatus esset,pugiles quàmplurimos ad certamina instruebat. At quā mercedē inde retulit?Largissimā & gloriosissimā.Martyr post omnes quos præmiserat,est factus, caputq; illi ense est detruncatum,ita vt multis experimentis hanc tandē apponeret coronidē.Sic ad Christum deducitur,sic ad Christū transfertur:qui aūt impietate abundauerat,longè tamen pietate iam maior.Cyprianus magnus persecutor,& coronæ susceptor,non minus mutatione,quàm virtute admirabilis.Siquidē non tā magnū est typū seruare boni,quàm pietatē induere nouam. Hoc enim consuetudinis est, illud verò consilij sani:& huius quidem exēpla sunt multa,illius verò pauca.Proinde in enarrandis illius miraculis parumper adhuc sermoni indulgebimus, quo tanto gratificemur pugili:Tales igitur viri fuēre actiones,talisq; certaminis modus.

Postquā verò vitā finiuit,si ita loqui phas est,& non potius rem illā,ad Deū profectionem,aut desiderij impletionē, seu vinculorum dissolutionē nominare oportet:miraculis etiam hic claruit,priori vita admodū dignis.Erat nomē Cypriani apud omnes celebre, & non solùm apud Christianos,sed illos etiam,qui aduersæ partis erant. Probitas enim apud cunctos pariter venerabilis existit. Corpus verò latebat,eratq; thesaurus ille apud mulierculam quandam pietate feruidam,idque tempore longo:siue quia Deus deuotam illā honorare voluerit,ac ideo illi martyrem concesserit:siue quia desiderium nostrū excitare destinauerit,nū ægrè laturi essemus, si martyrū priuaremur reliquiis? Cùm verò martyrum Deus nequaquā ferret,vt omnium bonum vnius solum priuatum esset,neq; commune in illius gratiā dāno afficere vellet,per reuelationē [9] corpus publicauit,idq; fœminæ cuidam tali honore dignæ manifestauit,quo & mulieres sanctificarētur:ac quemadmodū Christum antea pepererunt,discipulisq; ex mortuis resurrectionem annunciarunt:ita nunc quoq; vna Cyprianum ostendit, altera verò ob communem vtilitatē exhibuit. Hoc ex illius bonis vltimum fuit?Ita igitur ille in medium processit admodū dignus ne vltra lateret.Quomodo aūt corpus furto subtractū sit nequaquā explicare refert, quoniā sermo noster longè corporis honoribus melior est & sublimior.Et hæc apud vos dicta sufficiant.Haud enim scio nū plura restent dicenda.Nam si longum etiam sermonē extenderemus,nequaquam tamen dignè illius virtutes enumerare possemus,neq; ea quę vnusquisque de viro illo præsumit.Hæc igitur breuiter percurrimus, vt debitum illius honorem vel parumper delibaremus:reliqua verò à nobis ipsis adiiciantur,quò & vos aliquid martyri offeratis,veluti dęmonū purgationem,membrorum dissolutionē, futurorū cognitionē:omnia potest Cyprianus,[10] & puluis cū fide,quēadmodū norunt ij qui sunt experti,ac miraculum ad vos vsque transmiserunt, temporiq; tradiderunt futuro.Quin potius maiora his offeratis,& qualia eos decent, qui illum ritè venerantur,corporis nēpe exinanitionem, animę eleuationem,prauitatis declinationē,virtutis incrementū:virgines carnis contemptū,mulieres ornatum virtutis magis quàm corporis:Iuuenes cōtra animi passiones virilitatem,senes consilia sana,magistratus legum æquitatem. Qui in exercitu sunt mansuetudinem, eloquentes quod rationi conuenit. Quin & ex nostris qui, dicā,sacerdotes religionis cultum,qui ex populo sunt obedientiā,qui in luctu cōsolationem,qui prosperè agunt timorem,diuites distributionem,pauperes gratiarum actionem. Omnes contra malignū & amarulentum persecutorem aciem instruunt,ne apparens feriat,ne delitescens sagittet,ne sicut tenebrę impugnet,ne sicut Angelus locis illudat, & ad perditionis suffuretur barathrum.Graue est oculis capi,ac lingua vulnerari,necnō auditu inescari,iraq; feruidum succendi,ac gustu seduci,& tactu emolliri,armisq; salutis pro mortis vti armis.Opus est vt fidei muniamur scuto,& maligni insidiis resistamus, vt cū Christo vincamus,& vnà cum martyribus decertemus,quo magnam illā vocē audiamus: Venite benedicti patris mei,hæredes estote regni vobis parati, vbi lætantium cunctorū est habitatio,necnō eorū qui choream saltāt indesinentē,vbi sonus est festiuitatē peragētiū, voxq; exultationis,ac Deitatis illustratio perfectior & purior, quàm ea qua nunc in ænigmatis & vmbris fruimur.His si Cyprianus veneratus fuerit, magis gaudebit quàm omnibus rebus aliis.Hæc in vita adhuc pręsens docebat:ac nunc absens omnibus nostra annunciat voce.Quam nequaquam despicietis,si saltem tolerantia illius,necnō pro veritate certamina,ac legatio hęc mea vobis curę fuerint.Proinde hę tibi diuinū [11] & sanctū caput,à me sint primitiæ,hic tibi sermonum & certaminum honor,nō oleaster Olimpicus,nō laurus ludicrum Delphicū,non pinus Isthmica,non aprū Nemęum,quibus ephebi remunerabantur infœlices: sed sermo qui admodum peculiaris est cultoribus sermonis.

Quòd

9. Vide quid dicat de corpore B. Cypriani, & quō per reuelationem Deus illud publicauerit,ne Ecclesia illius reliquijs priuaretur: quod facit contra inhonorantes sanctorum ossa & reliquias.

10. O mirabile sanctissimi pariterq; doctissimi uiri dictum, cuncta aduersantium hæreticorū molimina destruens.Oia potest Cyprian.& puluis cum fide. Cōfundere qui negas sanctos aliqd posse,& eorū ossa cineres emortuos ignominiose uocare non erubescis,

11. Heus tu qui negas antiquos patres sanctos inuocasse, quid facit hic Gregorius? Et tu qui dicis esse idololatriā omisso Christo,ad sanctos recurrere,et auxilium ab eis quęrere,nōne hoc totū facit hic sanctissimus Theologus?

Quòd si certaminibus & sermonibus tuis est dignus, hoc mihi sermonis erit præmium. Tu verò nos ab alto propitius respice, nostrumq; sermonem ac vitam dirige, & sanctũ ouile hoc pasce, aut vnà rege, ac reliqua, quantum possibile est, ad meliora dispone, molestosq; lupos syllabarum, & verborum, venatores illos adige, ac sanctæ Trinitatis, cui nunc astas, splendorem nobis perfectiorem & clariorem gratificare: quam adoramus, quam glorificamus, de cuius nos republica sumus: adorantes patrem in filio, filium verò in spiritu sancto, cui & paulò pòst assistemus sinceriores & illæsi in ipso Christo Domino nostro: Cui omnis gloria, honor, & Imperium in secula. AMEN.

Præterea si Cyprianus rogatur ut ab alto respiciat, gregem Domini pascat, et ad meliora disponat, nonne conuinceris sanctos posse post mortem opẽ ferre implorantibus, & cognoscere quæ circa nos sunt?

ITEM DE EODEM, EX DIVO

Augustino Episcopo.

Est sermo eiusdẽ in ordine xij. inter eos qui nuper impressi sunt ex Cartusia ad muros Parisienses.

ERMONEM à nobis debitum auribus & cordibus vestris exigit tam grata & religiosa solennitas, [12] qua passionem beati martyris celebramus: Tristis proculdubiò tunc Ecclesia fuit, nõ damno cadẽtis, sed desiderio recedentis, semper cupiens videre præsentẽ tam bonum rectorẽ atq; doctorẽ. Sed quos afflixerat solicitudo certaminis, consolata est corona victoris. Et nunc non solùm sine vlla tristitia, verumetiam cum ingenti lætitia cuncta quę tũc gesta sunt, legendo recolimus, dieq; isto gaudere nobis concessum est, non timere, Neq; enim formidamus terribiliter venientẽ, sed expectamus hilariter redeuntem. Placet itaq; vniuersam illã fidelissimi & fortissimi, & gloriosissimi martyris passionẽ cũ exultatione recordari præteritam, quam tunc fratres cum solicitudine sustinuêre futuram.

12. Grata & religiosa solẽnitas, qua passionẽ B. martyris celebramus.

Primò igitur quòd pro fide cõfessionis Christi in exilium Curubin missus est, nõ sancto Cypriano aliquid nocitum, sed multum illi præstitum ciuitati. Quò enim ipse mitteretur, vbi ille non esset, propter cuius testimonium mittebatur? Christus ergo, qui ait: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsq; ad consummationem seculi, in omni loco membrũ suum excipiebat, quocunque furor inimici pellebat. O stulta infidelitas persequentis, si quæris exilium, quo Christianus iubeatur ire, prius si potes inueni, vnde Christus cogatur exire. De patria sua in alienam te arbitraris excludere hominem Dei, in Christo nusquã exulẽ, in carne vbique peregrinum. Sed iam considerare & commemorare delectat post illud quod Cyprianus non senserat, sed inimicus putabat exilium, quid ex ordine passionis ipsius consecutũ sit. Cùm enim Cyprianus sanctus martyr electus à Deo de ciuitate Curubitana, in quam exilio præcepto Aspasij paterni proconsulis missus fuerat, regressus esset, in hortis suis manebat. Et inde quotidiæ sperabat veniri ad se, sicut ostensum erat illi. Quid iam fremeret persecutoris impetus aduersus cor sempet paratum accedẽte etiã Domini reuelatione firmatum? Quando enim desereret patientem, quẽ nõ est passus præoccupari nescientem? Iam ergo, quòd ad eũ passioni exhibendũ duo missi sunt, qui eum etiam secum in curriculum leuauerunt, in medioque posueruut, & hoc diuinę admonitionis fuit, vt gaudens recoleret ad eius se corpus pertinere, qui inter iniquos deputatus est. Christus nãq; inter duos latrones ligno suspeusus, ad exemplũ patientiæ præbebatur. Cyprianus aũt inter duos apparitores, ad passionẽ curru portatus Christi vestigia sequebatur. Quid illud, quòd quum in alium diem dilatus apud custodes esset, atque illuc se multitudo fratrum ac sororum congregans, pro foribus pernoctaret, custodiri puellas præcepit, quanta intentione considerandũ? quanta laude prædicandũ? quanto præconio commendandũ est. Vicina corporis morte nõ moriebatur, in animo pastoris vigilãria pastoralis, & cura tuendi Dominici gregis vsque ad extremũ vitæ huius diẽ mente sobria tenebatur. Nec excutiebat ab animo diligentiam fidelissimi dispensatoris manustã proxima cruenti carnificis. Ita se martyrem cogitabat futuram, vt esse non obliuisceretur Episcopũ: magis curans quã rationem pastorũ principi de commissis sibi ouibus redderet, quàm quid infideli proconsuli de fide propria responderet. Amabat quippe eum, qui Petro dixerat: Amas me? Pasce oues meas. Et pascebat oues eius, pro quibus sanguinem fundere illũ imitans præparabat. Custodiri puellas præcepit, sciens nõ solùm se habere simplicẽ Dñm, sed etiã versipellẽ aduersariũ. Itaq; aduersus leonẽ apertè frementẽ in cõfessione virile pectus armabat, aduersus lupũ insidianrẽ gregi sexũ fœmineũ muniebat. Ita verè sibi cõsulit, qui Deũ iudicẽ cogitat apud quem causam gestę huius vitę, atq; ab illo sibi muneris iniuncti quisque dicturus est: Vbi omnis homo recipit, sicut testatur Apostolus, quæ per corpus gessit, siue in bonũ, siue in malum: ita sibi consulit, qui ex fide viuẽs, & satagens ne ab extremo preoccupetur die, extremũ cõputat omnem diẽ, & sic Deo placitos mores perducit vsq; ad extremũ diẽ. Ita sibi beatus Cyprianus Episcopus misericor-

misericordissimus,& martyr fidelissimus consulebat,non sicut eũ lingua subdola diaboli per os possessi à se impij iudicis monere videbatur,dicens:Consule tibi:quum enim eius immobilẽ mentem videret quando ei dixit: Iusserunt te Principes cęremoniari.Respõditq; ille : non facio:adiecit,& ait:Consule tibi . Ipsa est lingua subdola diaboli:etsi non huius qui nesciebat quid loqueretur,illius tamẽ qui per eũ loquebatur.Loquebatur enim Proconsul non tã secundum principes homines,quorum iussa sibimet ininucta iactabat, quã secundũ principẽ potestatis aëris,de quo Apostolus dicit.Qui operatur in filiis diffidentiæ,quem per huius quoq; linguã operari Cyprianus nouerat, quod ipse non nouerat.Nouerat,inquam,Cyprianus quum à proconsule audiret: consule tibi,quòd caro & sanguis diceret stolidè,hoc diabolũ dicere subdolè: atque intuebatur in vno opere duos, istũ oculis,illum fide:nolebat eum iste mori,nolebat ille coronari,proinde circa istũ placidus,circa illum cautus.Huic apertè respõdebat,illũ occultè vincebat:Fac,inquit,quod tibi pręceptum est.In re tam iusta nulla est consultatio.Dixerat quippe ille:Consule tibi.Ad hoc responsum est:In te tam iusta nulla est consultatio.Consulit enim,qui consiliũ vel impertit,vel quęrit:sed proconsul non à Cypriano consilium accipere volebat,sed eũ potius vt à se acciperet monebat:At ille:In re,inquit,tã iusta nulla est consultatio.Non adhuc consulo,quia nõ adhuc dubito,abstulit enim mihi dubitationẽ ipsa iustitia.Iustus aũt vt securus moriatur in carne,certus viuit in fide. Præcesserãt Cyprianũ multi martyrea , quos flagrantissimis exhortationibus suis ad vincendũ diabolũ accẽderat,& erat vtique iustum, vt quos veridicus loquendo præmiserat,patiendo intrepidus sequeretur. Ergo in re tã iusta nulla est consultatio. Quid ad hęc dicamus? Quid ad hęc exultemus, tanta conceptione gaudiorum? In quid erumpat cor nostrũ,& os nostrũ,nisi in ipsam venerabilis martyris vltimã vocẽ? Quum enim Galerius Maximus decretũ ex libello recitasset,Tacitum Cyprianum gladio animaduerti placet.Respondit ille:Deo gratias.

13. *Festiuitas solennißimi diei sancti Cypriani.* Habentes igitur de re tanta memoriã pręsentis loci,festiuitatẽ [13] solennissimi diei,propositionem saluberrimi exempli omnibus medullis nostris,dicamus & nos:Deo gratias.

PONTIVS DIACONVS CYPRIANI

vsque ad diem passionis eius cum ipso exilium sustinens,egregium volumen vitæ & passionis Cypriani reliquit.

Ex D.Hieronymo in libro de viris illustrib.

PONTII MARTYRIS DE VITA PONTII Cypriani martyris liber.

YPRIANVS religiosus Antistes,ac testis Dei gloriosus,tametsi multa cõscripsit,per quę memoria digni nominis superuiuat,& si eloquẽtię eius ac Dei gratiæ larga fœcunditas its se copia & vbertate sermonis extendit,vt vsque in finem mundi fortasse non taceat:tamen quia operibus eius meritis etiam hæc prærogatiua debetur,vt exemplũ suũ in literas dirigatur,placuit summatim pauca conscribere,nõ quò aliquẽ Gẽtilium lateat tanti viri vita, sed vt ad posteros quoque nostros incõparabile & grande documentũ in immortalẽ memoriam porrigatur.Certè durũ erat,vt cùm maiores nostri plebeis & catecumenis martyriũ cõsecutis,tantũ honoris pro martyrij ipsius veneratione debuerint,vt de passionibus eorũ multa,aut (vt propè dixerim)penè cuncta conscripserint,vt ad nostram quoque notitiam,qui nondũ nati fuimus,peruenirẽt:Cypriani tãti sacerdotis ac martyris passio præteriretur . Qui & sine martyrio habuit quæ doceret: quæ quidẽ tanta atque tã magna & mira sunt,vt magnitudinis contemplatione deterreant.Imparem me esse confiteor ad proferendũ dignẽ pro meritorum honore sermonem, nec posse sic prosequi facta tã grãdia,vt quanta sunt,tanta videantur:nisi quòd numerositas gloriarũ sibimetipsa sufficiens, alieno præconio non eget.Accedit ad cumulũ,quòd & vos de eo multum,aut si fieri potest,totum desideratis audire,concupiscentes ardore flagranti vel facta eius,& si interim viua verba tacuerunt.In qua parte si dixero nos opibus facundiæ defici,minus dico:facundia enim ipsa deficit digna facultate,quę desideriũ vestrum pleno spiritu faciet:ita in vtrũq; grauiter vrgemur:Ille nos virtutibus suis onerat,vos nos auribus fatigatis.Vnde igitur incipiã? Vnde exordiũ bonorũ eius aggrediar, nisi à principio fidei,& natiuitate cœlesti? Siquidẽ hominis Dei facta non debent aliunde numerari,nisi ex quo Deo natus est:Fuerint licet studia,& bonæ artes deuotũ pectus imbuerint,tamen illa prætereo:nondum enim ad vtilitatẽ,nisi seculi pertinebant.Postquàm & sacras literas didicit,& mũdi nube discussa,in lucẽ sapientiæ spiritualis emersit:quibus ego

ego interfui,ſiqua de antiquioribus comperi,dicã: Hanc tamen peteris veniam,vt quicquid minus dixero(minus enim dicã neceſſe eſt)ignorantiæ meæ potius,quàm illius gloriæ derogetur. Inter igitur [1] fidei ſuæ prima rudimenta,nihil aliud credidit Deo dignum,quàm ſi continentiam tueretur: Tunc enim poſſe idoneũ fieri & pectus & ſenſum ad plenã veri capacitatem,ſi concupiſcentiam carnis robuſto atque integro ſanctimonię rigore calcaret. Quis vnquam tanti miraculi meminit? Nundũ ſecunda natiuitas nouum hominem ſplendore toto diuinæ lucis oculauerat, & iam veteres ac priſtinas tenebras ſola lucis paratura vincebat. Deinde quod maius eſt,cùm de dilectione diuina quædã iſ, non pro cõditione natiuitatis,ſed pro fidei feſtinatione didiciſſet,ſtatim rapuit quod inuenit promerendo Domino profuturũ,diſtractis [2] rebus ſuis ad indigentiã multorũ pauperũ ſuſtentandã,tota prædia prætio diſpenſans,duo bona ſimul iunxit,vt & ambitionẽ ſeculi ſperneret,qua pernicioſius nihil eſt:& miſericordiã, quã Deus etiam ſacrificiis ſuis prætulit,quam nec ille qui legis oĩa mandata ſeruaſſe ſe dixerat, fecit,impleret:& prępropera velocitate pietatis,penè antè cœpit perfectus eſſe,quàm diſceret. Quis,oro, de veteribus hoc fecit? Quis de antiquiſsimis in fide ſenibus, quorũ mẽtes & aures per plurimos annos diuina verba pulſauerant,tale aliquid impendit,quale adhuc rudis fidei,& cui nondum forſitan crederetur,ſupergreſſus vetuſtatis ætatem glorioſus, & admirãdis operibus perpetrauit? Nemo metit ſtatim,vt ſeuit:nemo vindemiã de nouellis ſcrobibus expreſsit:nemo adhuc vnquã de plãtatis arbuſculis matura poma quæſiuit. In illo oĩa incredibilia cucurrerunt. Prǫuenit(ſi dici poteſt)ſenſum,(res fidem non capit)præuenit, inquam,tritura ſemen,vindemia palmitẽ,poma radicẽ. Aiũt Apoſtoli literę,debere neophytos præteriri, ne ſtupore gentilitatis nondum fundatis ſenſibus adhęrente,aliquid in Deũ nouitas inerudita peccaret. Ille fuit primus & ſolus(puto)exemplo,pluſ fide poſſe, quàm tẽpore permoueri. Sed & ſi in Apoſtolorũ Actibus Eunuchus ille deſcribitur,quia toto corde crediderat,à Philippo ſtatim tinctus,non conſimilis cõparatio. Illic enim & Iudæus fuerat,& de templo Dñi veniens,prophetã legebat, & ſperabat in Chriſto, etſi nondũ eũ veniſſe crediderat: Hic de imperitis Gẽtibus veniẽs,tã matura cępit fide quã ta pauci fortaſſe perfecerint. Mora deniq; circa gratiã Dei nulla,nulla dilatio. Parũ dixi. Præsbyteriũ [3] & ſacerdotiũ ſtatim accepit,Quis enim non oẽs honoris gradus crederet tali mente credenti? Multa ſunt quæ adhuc plebeius,multa quæ iã præsbyter fecerit,multa quæ ad veterum exẽpla iuſtorũ,imitatione conſimili proſequutus promerẽdo Dominũ totius religionis obſequia pręſtiterit. Nã & ſermo ille de hoc fuerat vſitatus, vt ſi quẽ pędicatũ Dei laudatione legiſſet,ſuaderet inquiri,propter quę facta placuiſſet. Si Iob Dei teſtimonio glorioſus, dictus eſt verus Dei cultor, & cui in terris nemo cõpararetur,faciendũ docebat quicquid Iob antè feciſſet,vt dũ nos paria facimus,ſimile in nos Dei teſtimoniũ prouocemus. Contemptis ille diſpendiis rei familiaris, tantũ exercitata virtute profecit,vt nec temporalia damna ſentiret. Non illũ penuria, non dolor fregit,nõ vxoris ſuadela deflexit, nõ proprij corporis dura pœna concuſsit: permanſit: in ſuis ſedibus fixa virtus, & altis radicibus fundata deuotio,nullo diaboli tentãtis impetu ceſsit,quo minus Dominũ ſuũ fide grata etiam inter aduerſa benediceret. Domus eius patuit cuicũq; venienti:nulla vidua reuerſa eſt ſinu vacuo:nullus indigens lumine non illo comite directus eſt:nullus debilis greſſu,non illo baiulo vectus eſt:nullus nudus auxilio,de potentioris manu nõ illo tutore protectus eſt. Hęc debẽt facere,dicebat, qui Deo placere deſiderant. Et ſic bonorũ oĩm documenta decurrens,dũ meliores ſemper imitatur,etiã ſe fecit imitandũ. Erat ſanè illi contuberniũ viri iuſti & laudabilis memoriæ Ceciliani,& ętate tunc & honore præsbyteri, qui eũ ad agnitionem veræ diuinitatis à ſeculari errore correxerat. Hunc toto honore,atq; omni obſeruantia diligebat, obſequenti veneratione ſuſpiciẽs,nõ tanquam amicũ animę,coęqualẽ,ſed tanquã nouæ vitę parentẽ. Deniq; ille demulſus obſequiis,in tantũ dilectionis immẽſę merito prouocatus eſt, vt de ſeculo excedẽs, arceſsitione iã proxima cõmendaret [4] illi coniugẽ ac liberos ſuos,& quẽ fecerat de ſectæ cõmunione participẽ,poſtmodũ faceret pietatis hæredẽ. Longũ eſt ire per ſingula,cuncta eius facta oneroſum eſt enumerare. Ad probationẽ bonorũ operũ ſolum hoc arbitror ſatis eſſe, quòd iudicio Dei,& plebis fauore ad officiũ ſacerdotij & Epiſcopatus gradũ adhuc Neophytus,& vt putabatur,nouellus electus eſt: quanuis in primis fidei ſuę adhuc diebus,& rudi vitæ ſpiritualis ętate,ſic genèroſa indoles reluceret,vt etſi nondũ officij,ſpei tamen fulgore reſplendens,imminentis ſacerdotij totã fiduciã polliceretur. Non præteribo etiã illud eximium,quemadmodum cùm in dilectionem eius & honorem totus,populus aſpirante Domino, poſtulet,humiliter ille ſeceſsit,antiquioribus cedens,& indignũ ſe titulo tanti hominis exiſtimans,vt dignus magis fieret:magis enim dignus efficitur,qui quod meretur,recuſat. Quo [5] tũc ardore pleba

ęſtuans

1. Quid hic dicis heretice, qui totus carni deditus mulierculari amplexibus ſemper inhæres? An ita te docuit S. Martyr Cyprianus?

2. Vide quõ paupertas euangelica pro perfectione acquirenda, ſit actualis verũ diſtractio,& preciũ illarum ad pauperum indigentiã ſuſtentandam cõuerſio.

3. Si Cyprianus ſtatim poſt baptiſmum præsbyterium & ſacerdotiũ accepit: non ergo in baptiſmo fact° eſt externus ſacerdos. Nõ etiam oẽs fideles ex æquo ſunt ſacerdotes,ut quidã nunc mentiuntur.

4. Quod Cecilianus presbyter habuerit vxorem & liberos,quos i teſtamento Cypriano cõmẽdaret,nõ faciat tibi argumentũ,ſacerdotes debere eſſe coniugatos. Nã cũ iſte eſſet de eccleſia occidẽtali,ĩ qua teſte Hieron. nullus promouetur, niſi virgo: aut ſi eſt cõiugatus,niſi de cõſenſu vxoris promittat continentiã,neceſſario cogimur dicere,hũc ante ſuſceptũ ſacerdotiũ vxorem & filios habuiſſe, a qua tamen poſt præsbyteratum abſtinuerit.

5. Quod hic dicit tarde flagitatione populi, vt illi

Cyprianus daretur episcopus, & quod in honorem eius tota plebs prosiliret, ideo est quia antiquus Ecclesiæ mos fuit in ordinandis sacerdotibus populum conuocare, vt suꝑ eorum moribus & meritis prius ferrēt testimonium. Sed nō propter hoc eligendi, aut ordinandi sacerdotes ius vllū vnquā fuit apud populum.

æstuans fluctuabat, spirituali desiderio concupiscens (vt exitus docuit) non tantúmodo Episcopum habere, sed in eo quē tunc latente diuinitatis præsagio taliter flagitabat, futurum etiam martyrem requirebat: obsederat fores domus copiosa fraternitas, & per omnes aditus sollicita charitas circumibat. Potuisset fortasse tunc illi Apostolicū illud euenire, quod voluit vt per fenestram deponeretur, si iam Apostolo etiā ordinationis honore similaret: Erat videre cæteros omnes suspensos anxio spiritu expectare venturū cum gaudio nimio excipere venientem. Inuitus dico, sed dicam necesse est: Quidam illi restiterunt vt & vinceret, quibus tamen quanta lenitate, quàm patienter, quàm beneuolenter indulsit, quàm clementer ignouit, amicissimos eos postmodū, & inrer veteres necessarios cōputans mirantibus multis. Cui enim non posset esse miraculo tā memoriosæ mentis obliuio? Exinde quemadmodū se gesserit, quis referre sufficiat, quæ illi pietas, qui vigor misericordiç, quanta censura? Tantū sanctitatis & gratiç ex ore lucebat, vt confūderet mētes intuitum. Grauis vulrus & lætus, neç seueriras tristis, nec comitas nimia, sed admixta vtrinq; tēperies: vt esset ambigere, vereri an diligi mereretur, nisi quòd & vereri & diligi merebatur. Sed nec cultus foit dispar à vultu, temperatus & ipse de medio: non illū superbia secularis iuflauerat, nec tamē prorsus affectata penuria sordiderat: quia & hoc vestitus genus à iactantia minus nō est, quàm ostentara taliter ambitiosa frugalitas. Quid autē circa pauperes Episcopus faceret, quos cathecumenus diligebat? Viderint pietatis antistires, seu quos ad officium boni operis instruxit ipsius ordinis disciplina, seu quos sacramenti religio communis ad obsequium exhibēdç dilectionis arctauit. Cyprianum de suo talē accepit cathedra, non fecit: statim deniq; pro talibus meritis etiā proscriptionis gloriam consecutus est. Nec enim aliud oportebat, quàm vt eū qui intra secretam conscientiæ latebram religionis & fidei toto honore florebat, etiam publicè celebrata gentilium fama titillaret. Potuisset quidem tunc pro velocitate qua semper omnia consecutus est, etiam martyrij circa eum debita cōrona properare, maximè cùm & suffragiis sæpè repetitis ad leonem postularetur, nisi per omnes ordines gloriarum transeundū illi esset, & sic ad summa veniendū, & nisi imminens ruina ope tā fœcundi pectoris indigeret. Finge enim tunc illū martyrij dignatione trāslatū: quis emolumentū gratiæ per fidē proficientis ostenderet? Quis virgines ad congruentē pudicitiæ disciplinā, & [6] habitū sanctimonia dignum, velut frenis quibusdā lectionis Dominicç coërceret? Quis docerer pœnitentiā lapsos? veritarem hçreticos? schismaticos vnitatem? Filios Dei pacē, & Euangelicæ precis legem? Per quē Gentiles blasphemi, repercussis in se iis quæ nobis ingerunt, vincerētur. A quo Christiani mollioris affectus circa amissionē suorū, aut quod magis est fidei prauioris consolatentur spe futurorū? Vnde sic misericordiā, vnde patientiam disceremus? Quis liuorē de venenata inuidiæ malignitate venientem, dulcedine remedij salutatis inhiberet? Quis martyres tantos exhortatione diuini sermonis erigeret? Quis deniq; tot confessores frontiū notatarum secunda inscriptione signatos, & ad exemplum martyrij superstites reseruatos, incentiuo tubç cœlestis animaret? Bene tunc & verè spiritualiter contigit quòd vir necessarius tā multis & tā bonis rebus, à martyrij cōsummatione dilatus est. Vultis scire secessum illū non fuisse formidinem? Vt nihil aliud excusem ipse postmodū passus est, quā passionē vtiq; ex more vitaret, si & antè vitasset. Fuit verè formido illa, sed iusta formido, quæ Dominū timeret offendere: Formido, quæ præceptis Dei mallet obsequi, quàm sic coronari. Dicata enim in omnibus Deo mens, & fides diuinis admonitionibus, mancipata credidit se, nisi Domino latebram tunc iobenti paruisset, etiam in ipsa passione peccare. Puto deniq; etiam nunc aliqua de dilationis vtilitate differenda, tametsi iamdudum pauca perstrinximus. Dum enim quç videntur, postmodum subsecuta sciamus, sequitur, vt probemus secessum illum non hominis pusillanimitate conceptū, sed (sicuti est) verè fuisse diuinū. Vastauerat Dei populū persecutionis infestç insolēsatq; acerba grassatio, & quia omnes decipere vna fraude non poterat artifex hostis, quacunq; miles incautus prodiderat latus nudū, dispari genere sçuiēdi singulos diuersa strage deiecerat, debebat esse qui posset saucios homines, & varia expugnātis inimici arte iaculatos adhibita medicinæ cœlestis medela pro qoalitate vulneris: vel secare interim, vel fouere. Seruatus est vir ingenij præter cætera etiam spiritualiter temperātis, qui inter resultātes collidentiū schismatū fluctus, Ecclesiæ iter mediū librato limine gubernaret. Nō hçc, oro, diuina consilia sunt? Hoc fieri sine Deo potuit? Viderint qoi putāt posse fortuitu ista cōtingere. Ecclesia illis clara voce respōdet, dicēs: Ego sine Dei nutu necessarios reseruari nō admitto. Percurram⁹ tamē cçrera, si videtur. Erupit postmodū lues dira, & detestabilis morbi vastitas nimia, innumeros per diē populos ad suā quenq; sedē obrupto impetu rapiens, cōtinuatas per ordinē domos vulgi tremētis inuasit. Horrere oēs, fugere, vitare contagium, exponere suos impiè, quasi cum illo peste morituro, etiam

6. Vides quod virgines olim habitū quendā sanctimonia dignum gestabant? Cur ergo huiusmodi habitus nunc in nostris a quibusdam reprehenduntur?

mortem

mortem ipsam aliquis posset excludere. Iacebant interim tota ciuitate non iam corpora, sed cadauera plurimorum, & misericordiā in se transeuntium, contemplatione sortis mutuæ flagitabant. Nemo respexit aliud prætetquàm lucra crudelia. Nemo similis euentus recordatione trepidauit. Nemo fecit alteri quod pati noluit. Quid intet hæc egerit Christi & Dei Pontifex, qui pontifices mundi huius tantò plus pietate, quantò religionis veritate præcesserat, scelus est præterire. Aggregatā primo in loco plebem de misericordię bonis instruit, docēs diuinæ lectionis exemplis, quantū ad promerendū Deū prosint officia pietatis. Tunc deinde subiungit, non esse mirabile, si nostros tantū debito charitatis obsequio foueremus: Eū perfectū posse fieri qui plus aliquid Publicano vel Ethnico fecerit, qui malū bono iungens, & diuinæ clementiæ instar exetcens, inimicos quoq; dilexerit, qui pro persequentiū se salute (sicuti Dominus monet & hortatur) orauerit. Oriri facit Deus iugiter suū solē, & pluuias subinde nutriendis seminibus impertit, exhibens cuncta ista non suis tantum, sed etiam alienis. Et qui se Dei filium profitetur, cur etiam non exemplum patris imitatur? Respōdere nos decet natalibus nostris, & quos renatos per Deum constat, degeneres esse nō congruit, sed probare potius in sobole rradncē summi patris, ęmulatione bonitatis. Multa alia & quidem magna pręteteo, quę temperandi voluminis ratio nō patitur prolixiore sermone replicari. De quibus hoc tantū dixisse satis est, quòd si illa Gentiles pro rostris audire potuissent, forsitan statim ctedidissent. Quid Christiana plebs faceret, cui de fide nomen est? Distributa sunt ergo continuò pro qualitate hominū atq; ordinum ministeria. Multi qui paupertatis beneficio exhibere sumptus nō poterant, plus sumptibus exhibebant, compensantes proprio labore mercedē, diuitiis omnibus chariorē. Et quis non sub tanto doctore properaret inuenire partem aliquam talis militiæ, per quam placeret & Deo patri, & iudici Christo, & interim sacerdoti?

Fiebat itaq; exuberantium operum largitate, quod bonum est ad omnes, nō ad solos domesticos fidei. Fiebat plus aliquid, quàm Tobiæ incomparabili pietate signatū est. Ignoscat ille, & ignoscat iterū, & frequenter ignoscat, & vt verius dixerim, meritò concedat: tametsi ante Christū plurimū licuit, plus aliquid licuisse post Christū, cuius temporibus plenitudo debetur, necatos ille à rege & proiectos sui tantū generis colligebat. Iis tā bonis & tam piis actibus superuenit exiliū. Hanc enim vicē semper repræsentat impietas, vt melioribus peiora restituat. Et (vt quid sacerdos Dei, Ptoconsule interrogante, responderit taceā) sunt acta quæ referā. Excluditur interim è ciuitate ille qui fecerat boni aliquid pro ciuitatis salute. Ille qui laborauerat, ne viuentiū oculi paterentur infernæ sedis horrorē: ille, inquā, qui excubiis pietatis inuigilans (proh nefas) ingrata bonitate prouiderat, ne omnibus terrā ciuitatis faciem relinquentibus, multos exules deserta Respublica ac destituta patria sentiret. Sed viderit seculū, cui inter pœnas etiam exiliū computatur. Illis patria chara nimis, & commune nomen est cū parentibus: nos & parentes ipsos, si contra Dominū suaserint, abhorremus. Illis extra ciuitatē suam viuere grauis pœna: Christiano totus hic mundus est vna domus. Vnde licet in abditū & abstrusum locū fuerit relegatus, admixtus Dei sui rebus, exiliū nō potest computare. Adde quòd Deo integrè seruiens, etiā propria in ciuitate peregrinus est. Dum enim se à carnalibus desideriis cōtinentia sancti spiritus abstinet, conuersationē prioris hominis, exponens inter ciues suos, aut ptopè dixerim intet parentes ipsos vitę terrestris, alienus est. Accedit quòd etsi hæc talia pœna possent videri, in huiusmodi tamē causis atq; sententiis, quas ob approbandę virtutis experimenta perpetimur, nō est pœna, quia gloria est. Sed esto sanè nobis pœna exiliū, illis vltimū crimē & pessimū nefas, etiā ipsorū conscientia testis adscribat, qui possunt ignoscētibus irrogare, quod putant pœnā. Nolo nūc describere loci gratiā, & deliciarū omniū paraturā interim ttanseo. Fingamus locū illū situ sordidū, squallidū visu, non salubres aquas habentē, non amœnitatē viroris, non viciniam littotis, sed rupes vastas, & syluarum inter inhospitas fauces desertæ admodum solitudinis, auia mundi parte summotū: Posset licet talis locus habere nomen exilij, quo Cyprianus sacerdos Dei venerat, nonne (si hominū ministeria deficerēt) vel alites vt Helię, vel vt Danieli Angeli ministrarent? Absit vt credat aliquis cuilibet minimo, dummodo in cōfessione nominis Christi cōstituto, aliquid defuturū. Tantū abest, vt Dei pontifex ille qui misericordię sem per rebus institerat, horum omniū opibus indigeret. Iā nunc, quod secundo posuerā loco, cū gratiarū actione repetamus, prouisum esse diuinitus, etiā pro animo tanti viri aptū & competentē locū, hospitiū pro voluptate secretū, & quicquid apponi eis ante promissum est qui regnū & iustitiam Dei quęrunt. Atq; vt omittam frequentiam visitantiū fratrum, & ipsorū inde ciuiū charitatē, quę repręsentabat omnia quibus, videbatur esse frandatus: admirabilē visitationē Dei nō prætetibo, qua antistitē suū sic in exilio esse voluit de secutura passione securū, vt imminētis martyrij pleniore fiducia nō exulē tantūmodo,

Vnde enim posset tanquã improuiso impetu mēs semper parata subitari? Processit ergo iam certus expungi, quod diu fuerat retardatū. Processit animo sublimi & erecto, hilaritatē præferens vultu, & corde virtutē. Sed dilatus in crastinum, ad domū principis à prætorio reuertebatur, cùm subitò per Carthaginem totā sparsus rumor increpuit, productum esse iam Tascium, quē præter celebrem gloriosa opinione notitiam, etiā de cōmemoratione præclarissimi operis nemo non nouerat. Concurrebant vndique versum omnes ad spectaculum, nobis pro deuotione fidei gloriosum, Gentilibus & dolendum. Receptū eum tamen, & in domo principis constitutū vna nocte continuit custodia delicata, ita vt conuiuæ eius & chari in contubernio ex more fuerimus. Plebs interim tota solicita, ne per noctē aliquid sine conscientia sui fieret, ante fores principis excubabat. Concessit enim diuina tunc bonitas verè digno, vt Dei populus etiā in sacerdotis passione vigilaret. Forsitan tamē quærat aliquis, quæ causa fuerit à prætorio reuertendi ad principem, & voluit hoc scilicet quidā de suo, tunc Proconsulem noluisse. Absit vt in rebus diuinitus gestis segniciem siue fastidiū Proconsulis conquerar. Absit vt malū hoc intra conscientia religiosæ mentis admittam, vt de tam beatissimo martyre rectus hominis iudicaret: sed crastinus dies ille, quem ante annū monitio diuina prædixerat, verè crastinus esse debebat. Illuxit denique dies alius, ille signatus, ille promissus, ille diuinus (quem si Tyrannus ipse differre voluisset, nunquā prorsus valeret) dies de cōscientia futuri martyris lætus, & discussis per totum mundi ambitum nubibus, claro sole radiatus. Egressus est domū principis, sed Christi & Dei princeps, & agminibus multitudinis mixtę ex omni parte vallatus est. Sic aūt comitatui eius infinitus exercitus adhęrebat, quasi ad expugnandā mortē manu facta veniretur. Eundi autem interfuit transitus stadij. Bene verè & quasi de industria factum, vt & locū congruentis certaminis præteriret, qui ad coronā iustitiæ consummato agone currebat. Sed vbi ad prætoriū ventū est, nondū procedente proconsule, secretior locus datus est. Illic cùm post iter longū nimio sudore madidatus sederet, (sedile autē erat fortuitò linteo tectū, vt & sub ictu passionis episcopatus honore frueretur) quidam ex necessariis, quondā Christianus res suas obtulit, quasi vellet ille vestimētis suis humidis sicciora mutare, qui videlicet nihil aliud in rebus oblatis ambiebat, quàm vt proficiscentis ad Deum martyris sudores iā sanguineos possideret. Cui ille respōdit, & dixit: Medelas adhibemus querelis, quæ hodie forsitan nō erūt. Mirum si contempsit laborē corpore, qui mortē mente contempserat? Quid plura? Salutatio Proconsuli nunciata est. Producitur, admouetur, interrogatus de suo nomine, se esse respondit. Et hactenus verba. Legit itaq; de tabula iā sententiā iudex, quam nuper in visione non legerat, sententiā spiritualem non temerè dicendum, sententiam Episcopo tali, & tali teste condignam, sententiā gloriosam, in qua dictus est sectæ suæ signifer, & inimicus deorum, & qui suis futurus esset documento, & quòd sanguine eius inciperet disciplina sanciri. Nihil hac sententia plenius, nihil verius. Omnia quippe quæ dicta sunt, licet à Gentile dicta, diuina sunt. Nec mirū vtiq;, cùm soleant de passione pontifices prophetare. Signifer fuerat, qui deferēdo signo Christi docebat: inimicus deorū, qui idola destruēda mandabat: documento autē suis fuit, qui multis pati genere secuturis prior in prouincia martyrij primitias dedicauit. Sanciri etiā cœpit eius sanguine disciplina, sed martyrum, qui doctorem suū imitatione gloriæ consimilis æmulati, ipsi quoq; disciplinā exēpli sui proprio cruore sanxerūt. Et cùm exiret prætorij fores, ibat comes militū turba: & ne quid in passione deesset, Centuriones & Tribunilatus texerant. Ipse autē locus in æquali est, vbi pati contigit, vt arboribus ex omni parte densatis sublime spectaculū præbeat: sed per enormitatē spatij longioris visu denegato, & per confusam nimis turbā pressurā personæ facientes, in ramos arborū repserant, ne vel huc illi negaretur, vt ad Zachei similitudinē de arboribus videretur. Sed iā ligatis per manus suas oculis, morā carnificis vrgere tentabat, cuius munus est ferrū: & labente dextera gladiū vix trementibus digitis circuibat, donec ad perpetrandā preciosi viri mortē clarificationis hora matura, Centurionis manū, concesso desuper vigore firmatam, permissis tandē viribus expediret. O beatū Ecclesiæ populū, qui Episcopo suo tali, & oculis pariter & sensibus, & quod est amplius, publicata voce cōpassus est: & sicut ipso tractante semper audierat, Deo iudice, coronatus est. Quanuis enim nō potuerit euenire, quod optabant vota cōmunia, vt cōsortio paris gloriæ plebs tota pateretur, quicunq; sub Christi spectātia oculis, & sub auribus sacerdotis ex animo pati voluit, per idoneū voti sui testē lenationis quodammodo literas ad Deū misit. Sic consummata passione perfectum est, vt Cyprianus, qui bonorū omnium fuerat exemplum, etiam sacerdotales coronas in Aphrica primus imbueret, quia & talis esse post Apostolos prior cœperat. Ex quo enim Carthagini Episcopatus ordo numeratur, nunquam aliquis, quanuis ex bonis sacerdotibus, ad

pastionem venisse memoratur, licet semper Deo mancipata deuotio, dicatis hominibus pro martyrio deputetur. Cyprianus tamẽ etiã perfectã coronam Domino consummãte, profecit, vt in ciuitate ipsa in qua taliter vixerat, & in qua prior fecerat multa, preclara prior etiam sacerdotis cœlestis insignia glorioso cruore decoraret. Quid hoc loco faciã? Inter gaudiũ passionis, & remanendi dolorem, in parte diuisus animus, & augustum nimis pectus, affectus duplices onerant. Dolebo, quòd non comes fuerim? sed illius victoria triumphanda est. De victoria triumphabo? sed doleo, quòd comes non sim. Verum vobis tamẽ & simpliciter confitendum est, quòd & vos scitis, in hac me fuisse sententia: multum, ac nimis multum de gloria eius exulto, plus tamen doleo, quòd remansi.

ITEM VITA SANCTI CYPRIANI

Episcopi & Martyris Per Aurelium Prudentium virum consularem descripta.

Habetur in peri stephano eiusdẽ.

Pvnica terra tulit: quo splendeat omne quicquid vsquã est,
Inde domum Cyprianum. Sed decus orbis, magistrum.
Est proprius patriæ martyr: sed amore & ore noster.
Incubat in Lybia sanguis: sed vbique lingua pollet.
Sola superstes agit de corpore: sola obire nescit:
Dum genus esse homini Christus sinet; & vigere mundum;
Dum liber vllus erit: dum scrinia sacra literarum:
Te leget omnis amans Christum: tua Cypriane discet.
Spiritus ille Dei, qui fluxerat autor in prophetas.
Fontibus eloquij te cœlitus actus irrigauit.
O niue candidius linguæ genus. O nouum saporem.
Vt liquor ambrosius cor mitigat, imbuit palatum,
Sedem animæ penetrat, mentem fouet, & pererrat artus.
Sic Deus interius sentitur, & inditur medullis.
Vnde bonum subitum terris dederis pater reuela.
Deerat apostolicis scriptis opulentus executor:
Eligitur locuples facundia, quæ doceret orbem:
Quæque voluminibus Pauli famulata disputaret.
Quo magè cruda homini præcordia perpolita nossent,
Siue timoris opus, seu mystica, vel profunda Christi.
Vnus erat iuuenum doctissimus artibus sinistris,
Fraude pudicitiam perfringere nil sacrum putare,
Sæpe etiam magicum cantamen, inire per sepulchra:
Quo geniale tori ius solueret æstuante nupta.
Luxuriæ rabiem tantæ cohibet repente Christus,
Discutit & tenebras de pectore, pellit & furorem.
Implet amore sui, dat credere, dat pudere facti.
Iamque figura alia est: quàm quę fuit oris & nitoris.
Exuitur tenui vultus cute, transit in seueram.
Defluа cęsaries compescitur ad breues capillos.
Ipse modesta loqui, spem quęrere, regulam tenere.
Viuere iustitia Christi, & penetrare dogma nostrum.
His igitur meritis dignissimus vsque episcopale
Prouehitur solium doctor, capit & sedile summum.
Valerianus opum princeps erat, atque Gallienus,
Constituêre simul pœna capitis Deum fatenti.
Millia terrigenum spurcissima iusserant sacrari.
Contrà, animos populi doctor Cyprianus incitabat.
Ne qui ab egregiæ virtutis honore discreparet,
Neu fidei pretium quis sumere degener timeret,
Esse leuem cruciatum,[8] si modo conferat futura:
Quæ Deus ipse viris intermina fortibus spopondit,
Merce [9] doloris emi spem luminis, & diem perennem.
Omne malum volucri nam tempore transuolare cursim.
Nil graue quod peragi finis facit, & quiete donat.
Se fore principium pulchræ necis, & ducem cruoris.

8. Aduerte quõ sanct⁹ vir ad martyrium hortetur spe futurorũ bonorum, & facili transitu terrenorũ suppliciorũ.

9. Si merce doloris emitur spes cœlestis luminis et dies perẽnis, ergo sancti habent meritũ apud deũ.

Seque

Seque caput gladio submittere,sanguinem dicare,
Qui sociare animam Christo velit:vt comes sequatur.
His vbi corda virum Christo calefacta præparauit:
Ducitur ante alios Proconsule perfurente vinctus.
Antra latent Tyriæ Carthaginis abditis reposta,
Conscia tartareæ caliginis abdicata soli.
Clausus in his specubus sanctus Cyprianus, & catenâ
Nexus vtramque manum,nomen patris inuocat supremi.
Omnipotens genitor Christi decus & creator orbis
Christe parens hominis,quem diligis:& vetas perire:
Ille ego vipereis quem tu bonus oblitum veniens,
Criminibus variis tinctum miseratus abluisti:
Iamque tuum fieri mandas:fio Cyprianus alter.
At nouus ex veteri,nec iam reus aut nocens vt ante:
Si luteum facili charismare pectus expiasti:
Vise lubens tenebris ergastula cæca dissipatis:
Eripe corporeo de carcere,vinculisque mundi
Hanc animam,liceat fuso tibi sanguine immolari:
Ne qua ferum reprimat clementia iudicem tyranni,
Neu sciat inuidia mitescere,gloriam negare.
Da quoque ne quis iners sit de grege:quem tuum regebam:
Ne cadat impatiens pœnę,titubetque quis tuorum,
Incolumem vt numerum reddam tibi:debitumque soluam.
Vocibus his Dominum permouerat,influebat inde
Spiritus in populum Carthaginis:autor acrioris
Ingenij,stimulis vt pectora subditis calerent
Ad decus egregium discrimine sanguinis petendum,
Non trepidare docens,nec cedere,nec dolore vinci.
Laudis amore rapi:Christum sapere,& fidem tueri.
Fama refert foueam campi in medio patere iussam,
Calce vaporifera summos prope margines refertam,
Saxa recosta vomunt ignem:niueusque puluis ardet,
Vrere tacta potens:& mortifex ex odore flatus,
Appositam memorant aram fouea stetisse summa
Lege sub hac:salis aut amicam,iecur & suis litarent
Christicolæ:aut mediæ spontè ruerent in ima fossę.
Prosiluere alacres cursu rapido simul trecenti,
Gurgite puluereo emersos liquor aridus vorauit:
Pręcipitemque globum fundo tenus implicauit imo.
Corpora candor habet,candor vehit ad superna mentes,
Candida massa dehinc dici meruit per omne seclum.
Lætior interea iam Thascius ob diem suorum
Sistitur indomiti proconsulis eminus furori.
Dogmatis atque loci iussus genus edere:Christianus,inquit,
Trado salutiferi mysteria consecrata Christi.
Ille sub hæc,satis est iam criminis,ipse confitetur
Thascius,ipse Iouis fulmen negat,expedite ferrum
Carnifices, gladio pœnam luat hostis idolorum.
Ille Deo meritas grates agit,& canit triumphans.
Fleuit abire virum mœsta Africa:quo docente facta est
Cultior eloquio,cuius sibi docta gloriatur.
Mox tumulum lachrymans struxit:cineresque consecrauit.
Desine flere bonum tantum, [20] tener ille regna cœli:
Nec minus inuolitat terris,nec ab hoc recedit orbe,
Differit,eloquitur,tractat,docet,instruit,prophetat.
Nec Lybie populos tantum regit,exit vsque in ortum
Solis & vsque obitum: Gallos fouet,imbuit Britannos,
Præsidet Hesperiæ,Christum serit vltimis Iberis,
Denique doctor humi est:diem quoque martyr in supernis.
Instruit hic homines:Illic pia dona dat patronus.

20. Quam multa habes hic lector cōtra nouatores nostri temporis. Sanctorū animas esse in cœlo. Sanctos scire & curare quæ circa nos aguntur. Sanctos non posse dici emortuos, sed viuentes. Sanctos magnam habere potestatē post mortem. Sanctos suis cultoribus prodesse; & beneficia conferre.

Est serm. 129. in opere homiliarum eius.

ITEM VITA SANCTI CYPRIANI

Episcopi & Martyris, per beatum Petrum Chrysologum Archiepiscopum Rauennatem scripta.

QVoniam hodie [11] Deo in natali sancti Cypriani martyris conuenimus, in quo miro certamine de diabolo triumphauit, & quia nobis victutum suarũ gloriosum reliquit exemplum: ideo exultare [12] nos conuenit, & lætari. Natalem ergo [13] sanctorum cùm auditis charissimi, nolite putare illum dici, quo nascuntur in terram de carne, sed de terra in cœlum, de labore ad requiem, de tentationibus ad quietem, de cruciatibus ad dilicias, non fluxas, sed fortes, & stabiles, & æternas: de mundanis risibus ad coronam & gloriam. Tales natales dignè martyrum celebrantur.

Cùm ergo huiusmodi festiuitas agitur, noli æstimare charissime, quòd in solis prandiis & profusioribus epulis natales martyrũ celebrentur: sed imitandũ tibi proponitur, quod in memoria martyris celebras. Aspice ergo charissime, alacritatem populi circunstantis. In hac enim die aliquando turba astitit impiorum, cùm sanctus Cyprianus iussu tyranni feriretur, turbæ erant, malorum expectantium chori, nunc multitudo fideliũ ad colletandũ deuota confluxit: tunc turba sæuientiũ, nunc exultantiũ: tunc desperatorum, nũc sperantium. Idcirco ergo natales martyrũ annua [14] lætitia celebrantur, vt quod semel actũ est, per omne æuũ in memoria maneat deuotorum. Gesta res est charissime, ne te diceres ignorare: celebrantur annua, ne dicas, oblitus sum. Ad hæc ergo imitanda vos animate charissimi, hanc magnanimitatis gratiã concupiscite: hoc petite dari vobis, quod ille meruit adipisci. Omnes enim cœlestia cupientes terrenorũ bonorũ laqueis irretiri nõ possunt, quia conuersationem suam in cœlestibus statuerunt. Sicut ait sanctus Apostolus: Nostra autẽ conuersatio in cœlis. Dirigatur ergo cordis nostri desiderium ad habitationẽ cœlestẽ, vbi quum dispersus fuerit pauperibus thesaurus vester; illic erit & cor vestrum. Thesaurus autẽ bonorum omnium Christus est; qui vos cum patre, & filio, & spiritu sancto donis cœlestibus, & nunc, & in æternum cumulare & replere dignetur.

11. *Vides verũ esse quod dicũt sancti patres, quod qui honorãt sanctos, honorãt Deum, & Dominum nostrũ Iesũ Christum.*
12. *Ecce quõ in die natali sanctorũ martyrũ olim exultabant & lætabantur, sicut & modo fit cõuenientes ad eorũ solennitates.*
13. *Si in die natalium suorum melius & sublimius nascuntur martyres quã prius, nõ debẽt ab aliquib' vocari emortui.*
14. *Cur festa annua sanctorum martyrũ cũ lætitia celebrentur.*

ITEM DE BEATO CYPRIANO,

ex diuo Maximo Episcopo Taurinensi.

Est homil. 1. in natali eius habita, positaq; in libro homiliarũ de sanctis.

IN martyrio beatissimi Cypriani fratres charissimi, vniuersa nobiscum Christi exultat Ecclesia, quam in omne gaudium & cœlestis eruditione sermonis instruxit, & munere triumphalis sanguinis decorauit. Fuit enim in eo, sicut compertum habemus, & cõtra errores diaboli spiritalis sapientiæ plenitudo, & aduersum persequutiones mũdi Christiani pectoris infatigata constantia. Quis non huiusmodi virum quantis valet præconiis prosequatur, cuius eloquentia inspirata diuinitus & Ecclesias docuit, & seculum confutauit? Verè sic mirabilis, atq; omnium vbiq; studiis celebrandus, quem sanctitas sacerdotem, peritia doctorem, fides martyrem consecrauit. Preciosa, inquit Dauid, in conspectu Domini mors sanctorum eius. Videte charissimi, in quantum venerabilis Cyprianus etiã propheticam supergressus est laudem, cuius in conspectu Domini non solùm mors, sed & vita extitit preciosa. Moriendo namq; proprium Christo sanguinem dedit, viuendo nihilominus cohortatione fortissima, innumeros cœlo martyres acquisiuit. Quid hoc clarius sacerdote, qui inter hominum turbas gloria cœlestis conuersationis emicuit, atque inter Angelicos cœtus, & sua factus est & aliorum morte conspicuus.

Iustissimè hic cum patriarcha Dauid cantauit Domino Deo suo, dicens: Cor meum & caro mea exultauerunt in Deo viuo. Exultauit itaq; cor eius in Deo viuo: Cùm morientis ac morituri seculi vanitate despecta, totum se diuinis mancipauit obsequiis. Exultauit & caro eius in Deo, quæ de hoc mundo non miseri corruptione languoris, sed piis pro religione suppliciis consecrata migrauit. Hic est ille Euangelicus paterfamilias, proferẽs de thesauro suo noua & vetera, qui veteris nouiq; testamenti vnum atq; idipsum mysterium prædicans, Ecclesias Christi locupletissima disputatione ditauit. Incorruptibilis atque indefessus illius est hodie thesaurus, qui pecuniam Domini sui numulariis fœnerans, quotidie in corde fidelium cœlestium diuitiarum sanctam conquirit vsuram.

Quid igitur fratres, tanto speciosius viro, cuius hæc est regula & mẽsura sermonis, vt inter varias hominũ causas, motusq; diuersos, nũc affectione patris, nunc autoritate doctoris consoletur humiles, superbos cõprimat, negligentes arguat, increpet infideles. Tantóque deniq; decore sacerdotium, vitamq; suam vir fidelissimus adornauit, vt doctrinã suã subsequentibus confirmaret operibus, dominicam illam sententiã tenens; Qui docuerit & fecerit,

& fecerit, hic magnus vocabitur in regno cœlorum. Quàm magnus hic, quamq; pręcipuus in regno cœlorum est, quem in omnem gloriam fermo propheticus, vita mirabilis, & mors Deo deuota sublimat? Nec immerito fratres tanto cum honore nominis eius memoria, per amplissima mundi spatia celebratur, quia per vniuersum orbem ad firmamentum fidei nostræ & passio eius, & doctrina profecit.

VITA BEATI CYPRIANI EPISCOpi & martyris, per Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

Habetur in eius martirologio sub xviij. Caled. Octobr.

APud Aphricam natale beati Cypriani Episcopi, Valeriano & Galieno Imperatoribus Galerio Maximo Proconsule. Quibus agentibus & elaborantibus, comprehensus est ex præcepto Asp asij Paterni Consulis, & in exilium in ciuitate Cordubitana missus est. Habitauitq; ibi suspensa ad cœlum mente, tantum ad calcandas passiones huius temporis, amore Christi animatus. Quò conueniebant ad eum plures egregij clarissimi ordinis & sanguinis, sed & seculari nobilitate gloriosi, qui propter amicitiam eius antiquam secessum subinde suaderent, & ne parum esset, nuda suadela etiam loca in quę secederet, ei offerebant. Post dies autem multos regressus de exilio habitabat in hortis suis. Et cùm illic moraretur, venerunt ad eũ principes duo ex officio Proconsulis Galerij Maximi, qui Aspasio Paterno successerat, & leuantes eũ in curriculo, duxerunt ad Proconsulem in locum, vbi pro reparanda sanitate degebat, collectusq; ab Astitore officij, successit in hospitium eius in vnicum Saturni. Conuenit autem ad eum omnis populus fratrum. Quod cùm comperisset beatissimus martyr, præcepit custodiri puellas, quę aduenerant audire verbum Dei, quoniam ante ostium manebant principis, ob amorē martyris gloriosi. Altera die xviij. Kalendas Octobris mane Galerius Maximus sanctum Cyprianũ Episcopũ offerri sibi præcepit, in atrio secutiolo. Cui inter alia cùm dixisset Proconsul: Iusserunt te sacratissimi principes cæremoniari. Sanctus Cyprianus dixit: Nō faciā. Maximus Proconsul dixit, Consule tibi. Sanctus Cyprianus dixit. Fac quod tibi pręceptum est: nā in re tā iniusta nulla est consultatio. Maximus proconsul dixit: Diu sacrilega mente vixisti, & nefarios tuæ conspirationis homines aggregasti, & inimicũ te diis Romanis, & sacris religionibus constituisti, nec te pij Imperatores ad sectā cæremoniarũ suarũ euocare potuerunt: cùm sis nequissimi criminis author, & signifer deprehensus, eris ipse documento his, quos scelere tuo tecum aggregasti, vt sanguinis tui satientur disciplina. Et his dictis decretum ex tabella recitauit. Tacitũ Cyprianum gladio animaduerti placet. Sanctus Cyprianus hoc audiens dixit, Deo gratias ago. Et cùm duceretur, populus fratrum plāgens dicebat: Et nos cũ eo decollemur. Et ita perductus gloriosus martyr post Prætorium in agrũ Sixti exuit se lacerna & birrho, & complicans posuit ad genua sua, dehinc [1] dalmaticā tulit, & diaconis tradidit, & stans in linea, sustinebat spiculatorem, cui & xxv. aureos dari præcepit. Fratres verò flentes linteamina & oraria ante eũ ponebant, ne sanctus cruor deluēs absorberetur à terra. Qui cùm lacinias manuales sibi ligare nō potuisset, Iulianus præsbyter, & Iulianus subdiaconus ipsi ligauerũt. Ipse aũt sibi manu propria oculos texit, & genua in terra posuit, orationemq; ad Dominũ fudit, & sic gladio percussus migrauit. Corpus eius propter Gentilium curiositatem in próximo collocatũ est: Sed ne à Gentilibus tolleretur, noctē adueniente ex eodē loco, vbi positũ fuerat, sublatũ est. Et indè cum [2] cereis & scholaribus, in ara cuiusdā Candidi procuratoris, in via Mapaliensi, iuxta piscinas, cum magno triumpho sepultum est.

1. Habes hic dalmaticam & lineā vestes sacerdotales.

2. Corpus sancti martyris cum cereis & scholaribus ac magno triũphe sepultum est.

Post multa verò curricula annorum, gloriosissimo Carolo Francis imperante, contigit, legationē Francorum ferentes illustres ac sapientia circunspectos legatos, transitum per Aphricam fecisse. Hi cum Carthaginem dirutā, & loca venerabilia sanctorum martyrum reuertentes, à Rege Persarũ Aarō, qui excepta India totum penè tenebat Orientem, vidissent, facile sibi conciliarō Principe, ac fauorem in te tali præstante, pro magno munere rogauerunt, vt ossa beati Cypriani eis ferēda permitteret. Quod ille non magni duces, postulata concessit, vtq; pio Imperatori, cuius gratiam omnium, qui in toto terrarum orbe erant Regum amicitiæ præponeret, ipsi ea ferrent, libenter assensit. Cumq; venerabiles legati ingentia dona, martyrum scilicet reliquias ferentes (Nā & beati Sperati martyris mēbra, qui vnus fuit ex illis duodecim præclarissimis martyribus Scillitanis, caput etiā martyris gloriosi Pantaleonis secũ cũ [3] beatis ossibus Cypriani habebant) reuertentur, prosperis vsi velis, tandem peruenerunt Arelaten. Vbi sacra martyrum mēbra signata interim relinquentes, legationem suam Imperatori renūciare festinarunt: & inter alia de sanctorũ reliquiis ab Aphrica deportatis eius animũ attollũt. Vnde ille plurimum lętus, eáq tā diu apud Arelatē digna veneratione seruare iussit, donec ipse magno aliquo

3. vide cũ quanta lętitia Christianũ regis legatis preciosa deferũt, martyrum scilicet reliquias, quas & beata ossa, & sacra membra nuncupant.

4. Volebat optimus rex magno opere templũ cõdere, in quo sanctorum reliquias ingenti cultu & ornatu reponeret.

5. Et beata Martyrũ ossa cũ honore deportata, & decẽtissima sepultura in maiori Ecclesia ad defensionem ciuium posterisq; profutura recondita.

opere in regno suo templum conderet, vbi tam preciosum pignus ingenti cultu, & [4] ornatu reponeret. Sed emergentibus causis, dum opus tardius construitur, occasionem nactus Leidradus venerabilis Lugdunensis Episcopus, Imperatorem rogauit, ad ciuitatem suam deferre [5] beata ossa martyrum ei licere. Annuit Imperator. Et is dũ ocius votum suum prius perficit: cum honore infra ciuitatem Lugduni deportata sunt: ibiq; in maiori Ecclesia beati Ioannis Baptistæ ad defensionem ciuium, Deo id misericorditer operante, sanctus Episcopus reliquias gloriosorum martyrũ in prædicta Ecclesia post venerabile altare decentissima sepultura recõdidit, ac posteris ciuibus suis profuturas honorabiliter commendauit. Referuntur autem cum beato Cypriano passi, Crescentianus, Victor, Rosula, & Generalis.

VITA SANCTI QVIRINI TRIbuni martyris, per Adonem supradictum collecta.

Habetur in eius martyrologio sub iiij. Cal. Aprilis.

ROMÆ natale sancti Quirini Tribuni & martyris sub Traiano Imperatore, qui cùm ex præcepto eius beatum Alexandrũ Papam & Hermen præfectũ in vincula coniecisset, haberetq; filiam, cuius collũ circũdederat, auditis exhortationibus beati Hermis de fide Christi, & visis signis, quę Dñs in martyribus suis Alexandro, & Herme operabatur, ipsam eandẽ filiã suã obtulit ad sanandum. Cui dixit Beatus Alexander: Tolle boiam de collo meo, & impone ei. Quod cùm obedienter pater eius exequeretur, diuino nutu subito sanata est. Vocabatur autem ipsa Balbina. Atq; ita pater eius Quirinus, & ipsa, cum vniuersis qui custodia tenebantur omnique domo sua baptizatus est. Quod vt nunciauit Commentariensis Aureliano iudici, iratus iussit adduci Quirinum ad se, & dixit ei. Ego te quasi filium dilexi, tu autem irrisisti me decept° ab Alexandro. Dixit ei Quirinus: Ego Christianus sum factus, vis occidere, vis fustigare, vis incendere, aliud nõ ero. Nã omnes qui erant in carcere feci fieri Christianos, & dimisi eos, & noluerunt vsquam ire. Iratus Aurelianus fecit ei linguam abscindi, deinde in eculeo suspendi. Qui dum Aureliani non cederet iniuriis iussit ei manus ac pedes abscindi, & sic eum decollari & canibus projici. Sed Christiani corpus eius raptum, in via Appia sepelierunt, in [1] cœmiterio Prætextati.

1. Nota corpus martyrum raptũ sepelierunt in via Appia in cœmiterio Pretextati.

VITA SANCTI LVCII PAPAE & martyris, per Damasum papam scripta.

Habetur in pontificali eiusdẽ.

LVCIVS natione Romanus, ex patre Porphyrio, sedit annos tres, menses tres, dies tres. Martyrio coronatur. Fuit aũt temporibus Galli & Volusiani vsque ad Valerianum secundo, & Gallienum. Hic in exilio fuit relegatus, postea nutu Dei incolumis ad Ecclesiam reuersus est. Hic præcipit vt duo presbyteri & tres diaconi in oĩ loco Episcopum non desererent, propter testimoniũ Ecclesiasticum. Qui etiam à Valeriano capite truncatus est, Quarto Nonas Martij. Hic omnem potestatem Ecclesię dedit Archidiacono suo Stephano, dum ad passionẽ pergeret. Hic fecit ordinationes duas per mẽsem Decẽbrem, presbyteros quatuor, diaconos quatuor. Episcopos per diuersa loca septem. Qui etiam sepultus est in cœmiterio Calixti via Appia, & cessauit Episcopatus dies triginta quinque.

VITA SANCTI STEPHANI PAPAE & martyris, per Damasum Papam scripta.

Habetur in pontificali eiusdem.

1. Ecce quõ antiquitus etiam sacerdotes & leuitæ sacratas vestes habebãt, quibus in Ecclesiastico ministerio utebantur.

STEPHANVS natione Romanus, ex patre Iulio, sedit annos septem, menses quinque, dies duos: Martyrio coronatur. Fuit temporibus Valeriani & Gallicani & Maximi, vsque ad Valerianum quarto, & Gallicanum tertio. Hic constituit Sacerdotes & Leuitas [1] vestibus sacratis in vsu quotidiano non vti, & nisi in Ecclesia tantum. Hic fecit ordinationes duas per mensem Decembrem, presbyteros sex, diaconos quinque, Episcopos per diuersa loca tres. Sepultus est in cœmiterio Calixti via Appia, quarto Nonas Augusti, & cessauit Episcopatus dies viginti.

VITA SANCTI SIXTI PAPAE SEcundi & Martyris, per Damasum Papam scripta.

SIXTVS natione Græcus, ex philosopho de Athenis, sedit annũ vnũ, mēses decem, dies viginti quatuor. Martyrio coronatur. Fuit tēporibus Valeriani & Decij. Eodē tempore hic comprehensus est à Valeriano, & ductus vt sacrificaret dæmoniis. Qui, quia contempsit præcepta Valeriani, capite truncatus est, & cùm eo sex Diaconi, Felicissimus, Agapitus, Ianuarius, Magnus, Vicentius, & Stephanus, octauo Idus Augusti. Et præsbyteri præfuerunt a consulatu Maximi, & Glabrionis vsq; ad consulatũ Tusci & Bassi decimo quarto Galendas Augusti. Quo tēpore fuit magna persecutio sub Decio. Et post passionem beati Sixti die tertio passi sunt Laurentius eius [1] Archidiaconus, & Subdiaconus Claudius, Seuerus præsbyter, & Romanus ostiarius, & Crescentius Lector. Hic fecit ordinationes duas per mensem Decembrē, præsbyteros quatuor, Diaconos septē, Episcopos per diuersa loca duos. Sepultus est in cœmiterio Calixti via Appia, & sex diaconi eius in cœmiterio Prętextati, via Appia, octauo idus Augusti. Beatus verò Laurētius sepultus est via Tiburtiua in Crypta in agro Verano, quarto Idus Augusti. Et cessauit Episcopatus dies trigintaquinque.

Ibidem.

1. Habes hic in ordine Ecclesiastico diuersos gradus, nempe. Episcopos, Presbyteros, Diaconos, Subdiaconos, Ostiarios, Lectores.

DE PERSECVTIONE SVB DECIO, per B. Grægorium Archiepiscopum Turonensem scripta.

SVb Decio verò Imperatore multa bella aduersus nomen Christianum exoriuntur, & tanta strages de credentibus fuit, vt nec numerari queant. Babilas Episcopus Antiochenus cum tribus paruulis, id est, Vrbano, Prilidano, & Epolono, & Sixtus Episcopus Romanæ Ecclesię, & Laurētius Archidiaconus, & Hippolytus, ob Dominici nominis confessionem per martyrium consummati sunt. Valentinianus & Nouatianus maximi tũc hęreticorum principes, contra fidē nostram inimico impellente grassabantur. Huius tempore septem præsbyteri Episcopi ordinati ad prædicandum in Gallias missi [2] sunt, sicut historia passionis sancti martyris Saturnini enarrat. Ait enim: Sub Decio & Grato consulibus, sicut fideli recordatione retinetur, primũ ac summũ Tholosana ciuitas sanctum Saturninum habere cœperat sacerdotem. Hi ergo missi sunt: Turonicis Gratianus Episcopus, Arelatensibus Trophimus Episcopus, Narbonę Paulus Episcopus, Tholosæ Saturninus Episcopus, Parisianis Dionysius Episcopus, Aruernis Astremonius Episcopus, Lemouicinis Martialis est destinatus Episcopus. De his verò beatus Dionysius Parisiorũ Episcopus, diuersis pro Christi nomine affectus pœnis præsentem vitam gladio imminente finiuit. Saturninus verò iam securus de martyrio, dixit duobus pręsbyteris suis: Ecce ego iam immolor, & tempus meę resolutionis instat. Rogo, vt vsque dum debitum finem impleam, à vobis pœnitus non relinquar. Cumq; comprehensus ad Capitoliũ duceretur, relictus ab his solus attrahitur. Igitur cùm se ab illis cerneret derelictum, orasse fertur: Domine Iesu Christe, exaudi me de cœlo sancto tuo, vt nunquã Ecclesia de his ciuibus dignetur habere Pontificem in sempiternũ: Quod vsquam nunc in ipsa ciuitate ita euenisse cognouimus. Ipse verò taurinis vestigiis alligatus, ac de Capitolio precipitatus, vitã finiuit. Gratianus verò, Trophimus, Astremoniusq; & Paulus, atq; Martialis, in summa sanctitate viuentes, post acquisitos Ecclesiæ populos, ac fidem Christi per omnia dilatatam, felici confessione migrarunt. Et sic tam illi per martyrium, quàm isti per cōfessionem, relinquentes terras in cœlestibus pariter sunt coniuncti.

2. Vides ad Romanam Ecclesiã pertinere solicitudinẽ omniũ ecclesiarum. Nam ideo hos misit in Gallias, quia ipsa eũm regnorum mater est, & magistra.

VITA SANCTI SIXTI PAPAE & martyris, ac sanctorum Felicissimi & Agapiti martyrum, per eundem Adonem collecta.

ROmę via Appia in cœmiterio Calixti natale sancti Sixti Papæ & martyris, & in cœmiterio prætextati sanctorum Felicissimi, & Agapiti diaconorũ eiusdē, sub Decio Imperatore, Valeriano Præfecto. Qui tenuit beatissimũ senē Sixtum Episcopũ Romanum cum omni clero suo, & reclusit eos in custodia publica, & fuerunt ibi clausi multis diebus. Factum est autem, vt Decius Cæsar, & Valerianus prȩfectus iuberent

Habetur in eius martyrologio sub viij. Idus Aprilis.

accẽdimur ad fidem, incalescimus ad deuotionem: et si in nobis persecutoris flãma deest, fidei tamen flamma non deest. Non ardemus quidem corpore pro Christo, sed ardemus affectu. Non subiicit mihi persecutor ignem, sed subiicit mihi desiderium Saluatoris. Esse autem Saluatoris ignem legimus in Euangelio, dicente eodem Domino: Nescitis quia veni ignem mittere in terram, & quid volo nisi vt accẽdatur? Quo igne succensi illi duo discipuli dixerunt: Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in via, & aperiret nobis scripturas? Hoc igitur igne beatus Laurentius accensus flammarum non sentit incendium: & dum Christi ardet desiderio, persecutoris pœnam non sentit. In quantũ enim in illo fidei ardor fuerit, in tantũ supplicij flamma frigescit. Corporali enim beatus Laurentius laborat incẽdio: sed diuinus Saluatoris ardor materialem tyrãni restrinxit ardorem. Quamuis enim in fauilla mẽbra soluantur, fidei tamen fortitudo non soluitur. Corporis quidem detrimentum sustinet, sed lucrum salutis acquirit. Non enim fratres beatus Laurentius breui vel simplici passione perimitur. Nam qui gladio percutitur, semel moritur, qui in flammarũ camino mergitur, vno impetu liberatur: hic aũt longa & multiplici pœna cruciatur, vt mors ei adsit ad supplicium, & desit ad finem. Dicitur enim ab illo sæuissimo persecutore hæc beato Laurentio constituta pœna, vt ardentium exposita massa carbonum, insuper eum ferrea crate distentum lenta flãma consumeret, vt non tam inflãmando cito interimeret hominẽ, quàm diu exurendo torqueret: ita vt cùm vnum latus exustum persecutor cerneret, aliud latus ignibus obiiceret exurendum.

Legimus Ananiam, Azariam, & Misaẽlem beatissimos pueros à rege in camino ignis inclusos, in pœnarum suarum deambulasse flammis, & igneos globos pedibus conculcasse. Vnde & beatus Laurentius non minori est gloria præferendus. Siquidem illi in pœnarũ suarũ flammis ambulabant, hic & in ipso supplicij sui igne discumbit. Illi vestigiis pedũ conculcarunt incendia: iste laterum suorum diffusione extinguit. Illi, inquam, stantes in pœna eleuatis manibus orabant ad Dominum: hic aũt postratus in sua pœna toto corpore Dominum deprecatur. Iterum ergo beatus Laurẽtius in dorsum supinus vertitur, & renes eius ignibus exuruntur, vt impleretur Psalmi prophetia, quę dicit ex persona Laurentij: Proba me Domine, & tenta me: vre renes meos, vt cor meum. Vre, inquit, renes meos, & cor meum. Duplici se postulat igne comburi. Nam si de solo mundi igne loqueretur, sufficeret renes tantum exurendos incendiis obtulisse: Cor aũt nisi flamma Christi non vrit. Atq; ideo ad comprobandã deuotionẽ suam geminũ sibi ignem postulat, vt luctamine habito ostẽdat in se plus posse amorem Christi, quàm pœnam tyranni. Oremus igitur fratres beatum Laurentium, qui dum fide sua persecutoris flammas vicit, ostendit nobis per ignẽ fidei gehennæ incendia superari, & amore Christi diẽ iudicij non timeri. Nos verò, fratres dilectissimi, si ad consortium sanctorum martyrum peruenire volumus, de imitatione martyrũ cogitemus. Debẽt enim in nobis aliquid de suis virtutibus recognoscere, vt pro nobis dignẽtur Domino [1] supplicare. Si enim tormenta, quę sancti martyres pertulerunt, sufferre non possumus, vel contra malas concupiscentias ipsis intercedentibus repugnemus. Et quia nõ desunt quotidiana peccata, non desint etiam quotidiana remedia. Nemo se credat aliquam fœlicitatem, aut aliquod verum gaudiũ in hoc seculo possidere. Beatitudinem hic præparare potest, possidere non potest. Duo sibi tempora ordine suo succẽdunt, tẽpus flendi, & tẽpus ridendi. Nemo se circũueniat, fratres, non est in hoc mũdo tempus ridẽdi. Scimus, fratres, quod omnis homo gaudere desiderat: sed nõ toti ibi quærunt gaudium, vbi oportet inquiri. Verum in hoc mundo gaudium nec fuit, nec est, nec esse poterit. Sic enim ipse Dominus in Euangelio suos discipulos admonet, dicens: In hoc mundo pressuram habebitis. Et iterum: Mundus gaudebit, vos aũt contristabimini: sed tristitia vestra vertetur in gaudium: Ac si in hac vita cũ [2] labore & dolore quod bonum est, auxiliante Domino faciamus, vt in futuro seculo bonorũ fructus colligere cum gaudio & exultatione possimus. Dicit Dominus in Euangelio: Cui simile est regnum Dei? Et cui simile illud æstimabo? Simile est grano sinapis, quod acceptũ homo misit in hortũ suum, & creuit, & facta est arbor, & volucres cœli requieuerunt in ramis eius. Mouet fortasse sensus vestros, quare regnũ Dei tã pręclarũ atq; magnificũ grano sinapis exiguo cõparetur, & spei nostrę in se tã grande solatiũ rei vilissimę simile esse dicamus, præsertim cũ alibi idẽ Dñs discipulis suis dicat: Si habueritis fidẽ sicut granũ sinapis, dicetis huic monti: Tollere, & iactare in mare, & fiet. Igitur si fides tãta est, quæ post ab ipsis sedibus montiũ fundamẽta transferre, necessario & granũ sinapis magnũ est, ad cuius similitudinem fidem habere compellimur. Magnum autem dixerimus, nõ specie, sed virtute, & fidei nõ æqualitate oleris comparandum, sed vigore acrimonię coęquandũ. Nam si diligenter intendamus, inueniemus à Domino recte hanc similitudinem comparatam. Sicut enim granum sinapis prima fronte speciei suæ est paruum, vile, despectum, non saporem

1. Vt pro nobis dignentur Domino supplicare. Ergo sancti martyres Deũ pro nobis orãt: quod est contra nostri tẽporis Nouatores.

2. Nota hæretice, quod oportet hic cum labore et dolore quod bonũ est facere, si uis in futuro seculo bonorum fructus colligere. Non ergo sufficit inanis illa fides tua.

Est sermo 2. eiusdem in eodẽ festo.

ſaporem præſtans, non odorem circumferens,non indicans ſuauitatẽ:at vbi teri cœperit ſtatim odorem ſuum fondit,acrimoniam exhibet,cibum flãmei ſaporis exhalat,& tãto caloris feruore ſuccenditur,vt mirum ſit in tam friuolis tantũ ignẽ fuiſſe concluſum, Cuius etiam ſemen in cibum homines hyemis præcipuè tempore magna pro ſuauitate percipiunt,quatenus repellant frigora, humores egerant,viſcerũ interna calefaciant.Sępè etiã ex hoc capiti adhibent medicinã, vt ſi quid inualidũ,ſi quid ægrotũ fuerit, ſinapis ignę curetur.Ita ergo & fides Chriſtiana prima fronte videtur eſſe parua,vilis,& tenuis,non potentiã ſuam oſtendens,non ſuperbiã præferens,non gratiã ſubminiſtrans. At vbi diuerſis tentationibus teri cœperit,ſtatim vigorẽ ſuum prodit,acrimoniã indicat,calorẽ dominicæ credulitatis aſpirat,& tãto diuini ignis ardore iactatur,vt & ipſa ferueat, & participantes ſibi ardere compellat.Sicut in ſancto Euangelio duo ex diſcipulis dixerunt,;dum cũ ipſis poſt paſsionẽ ſuam Dominus loqueretur:Nónne cor noſtrum erat ardens in nobis in via,dum aperiret nobis ſcripturas Dominus Ieſus?Ergo granũ ſinapis, membrorum viſcera calefecit: fidei aũt vigor cordiũ peccata comburit . Et illud quidẽ aſperũ algorẽ frigoris remouet:hęc aũt delictorũ diabolicum frigus expellit.Sinapis, inquam,granum humores decoquit corporum:fides aũt libidinum fluẽta conſumit.Et per illud medicina capitis procuratur:per fidem aũt ſpiritale caput noſtrum,quod eſt Chriſtus Dominus,ſæpius refouetur.Sed & fidei,iuxta comparationem ſinapis,ſancto odore perfruimur,ſicut ait Apoſtolus beatus:Quoniam Chriſti bonus odor ſumus Deo.

3. Quæ hic dicũtur de fide, intelligẽ de fœcũda & feraci quæ per dilectionem operatur,nõ aũt de inani illa Lutheranorũ, quæ ſine operibus mortua eſt.

Igitur ſanctum martyrem Laurentium grano ſinapis poſſumus comparare , qui diuerſis attritus paſsionibus,per totũ orbem gratia meruit ſui fragrare martyrij. Qui ante cõſtitutus in corpore erat humilis,ignotus, & vilis:poſteaquã vexatus,laceratus,exuſtus eſt, vniuerſis per totũ mundũ Eccleſiis odorẽ ſuæ nobilitatis infudit.Rectè igitur huic cõparatio copulatur.Siquidem granum ſinapis cùm teritur accenditur:Laurentius cùm patitur inflammatur.Illud feruor attritionis ſuę mouet:hic ignem plurima vexatione ſuſpirat.Sinapis,inquam,in vaſculo calido decoquitur:Laurentius in craticula flãmarum igne torretur.Ardebat itaq; etxrinſecus beatus Laurentius martyr tyranni ſæuientis incẽdiis: ſed maior illum intrinſecus Chriſti amoris flamma torrebat . Et quãuis Rex improbus ligna ſubiiceret,incendia maiora ſupponeret,tamen ſanctus Laurentius has flammas fidei calore non ſentit:& dum Chriſti præcepta cogitat,frigidum eſt illi omne quod patitur. Nec enim poteſt in viſceribus ignium tormenta ſentire , qui ſenſibus paradiſi refrigeria poſſidebat.Licet iaceat ante pedes tyranni exuſta caro,corpus exanime,nihil tamen detrimenti patitur in terris,cuius animus demoratur in cœlis.Extenditur ergo ſuper flammarũ ignitos globos,& verſatur in latera:ſed quantũ plus pœnarũ tormenta patitur,tãtò amplius Chriſtum Dominũ pertimeſcit.Nouo admirationis genere alius illum torquet, & alij ſęuientis tormenta proficiunt.Deuotiorem Laurentiũ ſaluatori ſupplicia atrociora fecerunt.

Eſt ſermo 1.D. Maximi Epiſcopi in feſto ſancti Laurentij.

4. Sanctũ eſt & Deo placitum, natalem beati Laurentij præcipua deuotione venerari.

+Sanctũ eſt,fratres, ac Deo placitum,vt natalem beati Laurentij præcipua deuotione veneremur,cuius radiantibus flãmis victrix in hunc quoq; diem toto orbe Chriſti corruſcat Eccleſia.Qui cũ in ſede glorioſiſsimi patriarchę diaconatus fungeretur officio,puritate innocentis vitę,fortiſsimęq; mortis triumpho,apoſtolico ſe conſortio copulauit.Nec immerito eũ Apoſtolorum ſupparem prædicamus, cui & caſtitas animi leuiticũ miniſteriũ dedit,& plenitudo fidei martyrij cõtulit dignitatẽ.Quẽ venerabilis Xiſtus Romanæ vrbis antiſtes,cùm impietatem ſęuientis mundi per tormenta ſuperaret,& regnis eſſet cœleſtibus iam vicinus,videretq; eum paterna de morte triſtiſsimũ,ita ſpiritu præſcientiæ compellaſſe narratur.Noli fili,mœſtus eſſe,poſt triduum me ſequeris . Vnde apparet,chariſsimi,beatũ Laurentiũ non de ſacerdotis ſui victoria habuiſſe triſtitiã , ſed doluiſſe,quia non etiam ipſe mundũ cũ ſuo pariter ſacerdote vincebat. Noli (inquit) fili mœſtus eſſe,poſt triduum me ſequeris:hoc eſt,noli triſtis eſſe,velut apud ſeculum derelictus.Nam nec te fides; vitaq; tua tali morte priuabit.Nulla te de meo tranſitu,quo ego gaudeo,perturbet anxietas,quia mox & tu habiturus es de tua paſsione lętitiam . Verè beati Laurentij gloria ſingularis,qui tantũ de Deo ſuo cõſecutus eſt gratię,vt ei martyr de martyrio prophetaret,quẽ pro ſuorum [5] pręrogatiua meritorũ antẽ victoria lętificauit,quàm pugna terreret.Ergo vt comperit ore ſacerdotis & martyris ſe quoq; omnimodo aſſumendũ,congregatis inopũ turbis Eccleſiaſticũ cenſum religioſa liberalitate diuiſit. Quàm profundũ ſpiritalis viri,& quàm cœleſte conſiliũ,vt & egenis conſuleret,& multitudine conſumente quæ dederat,inueniri non poſsit quod raperet perſecutor:illam nimirũ ſecutus ſententiam: Diſperſit,dedit pauperibus:iuſtiria eius manet in æternũ.Miſericordiæ fuit,quòd alimoniam pauperibus dedit:iuſtitiæ aũt, quòd vt vir prudẽtiſsimus procurauit,ne ſanctorũ ſubſtantiam auaris manibus ſacrilegus occuparet.Iuſtitia , inquit, eius manet in æternũ.Quomodo nõn hæc ei in æternũ manebit iuſtitia, quod & ſancto

5. Prærogatiua meritorum Laurentij:ergo ſancti habent merita, et merita ſtant cum gratia Dei, ut hic aperte uides contra prophanũ dogma hæreticorũ noſtri temporis.

im-

implenit opere,& gloriosissimo martyrio consecrauit? Hoc itaq; dolore furor gentilis accensus,craticulam continuò parat ignitā, super quam cremandū Laurentiū per mēbra discinderet, vt indignationis suæ flammas impiis ignibus vindicaret. Ardet profectò totis visceribus fortissimus martyr,& vritur:sed regnum cœli,promissaq; Dei fideli mente pertractans,refrigerio cōscientiæ victricis exultat. Nec pœnali flexus incendio est,cuius in pectore insuperabili sancti spiritus flamma feruebat. Aut nunquid cedere poterat momentaneæ corporis vstioni,cuius fides æternum gehennæ extinguebat ardorem? Superatis itaq; flāmarum ministris,omne mundanæ insaniæ refrixit incendium,& ad hoc vsq; diabolica profecit intentio,vt & vir fidelis ad Deum suum gloriosus ascenderet,& crudelitas prosequētium cum suis ignibus confusa torpesceret.

Sicut patrum nostrorum,fratres charissimi,non incerta relatione didicimus,cùm venerabilis Xistus Apostolicæ sedis sacerdotio fungeretur,& sanctissimo Laurentii archidiaconi ministerio Romana floreret Ecclesia, inuidia ardente diaboli aduersus nomen & fidē Christi,flāma durissimæ persecutionis incanduit, atq; vt perniciosius dominicū gregē feralis bestiæ rabies insaciata laniaret,nocendi artifex inimicus,peruigilis prius molitur custodiam pastoris eripere. Et ideo Xistum ante omnes summum Domini sacerdotē furor gentilis aggreditur, vt Ecclesiastica membra tā valido truncata capite, velut munimine præsidij cœlestis amoto,cruentus persecutor inuaderet. Sed magnus ille Xistus,qui commissis sibi à Deo ouibus assuerat pastor in terris,aderat patronus è cœlo. Deniq; sanctum Laurentium,quasi iā pontificis sui solatio destitutū,ad subeunda supplicia manus pagana perquirit,quē mirabilis Xistus aduersus omnia sæuientis mūdi mala vaticinio prophetici sermonis armauit. Nam cùm idē Laurentius passionem paternam , vt piissimus filius incōsolabili mœrore defleret,Xistus, [6] præsciētia sancti spiritus edocente,futura dinoscens, ait illi:Depone omnē,fili de mea morte tristitiam. Nec enim diu mea te contristabit absentia,post triduū me sequeris. Quo responso mens deuota percepto , indubitatam suscipiens optimo ab antistite Christi martyre veritatē,nihil magis prę omnibus curat,quàm vt auaritia persequentis,quod de morte sanctorū contristabat Ecclesiā,de pręda Ecclesię gaudium non haberet,inuenit vir prudentissimus,vnde acrius suū possit torquere tortorē. Omnem igitur Ecclesiæ censum,cunctaq; sacri vasa ministerij,ne ea sacrilegus macularet aspectus,conuocatis inopū turbis,pia erogatione distribuit,vt futurus martyr in retributione cœlesti pariter & mercede sui sanguinis,& tantę liberalitatis præmio ditaretur. Nō dubitans & in semetipso se fidē Christo suo,& ecclesiasticas opes in pauperibus seruaturū. Propter quod protinus ad tribunal rapitur impiorū,vir simplicitate innocens, virtute fortissimus,nihil sanè aliud deferēs iudicanti,quàm viuæ mētis constantiā,& illęsę cōscientiæ puritatē,deuotā Deo offerens animā , & castissimū tradens persequenti corpus ad pœnā,illud Euangelicū seruans:Nolite timere eos qui occidunt corpus,animā autē nō possunt occidere. Excogitatur itaq; in Laurentiū ferale tormentū , vt qui metu mortis non mouebatur,accerbitate supplicij frangeretur:sed quē suarū confortabat multudo virtutū,non poterat vincere magnitudo pœnarū. Paratur ergo craticula igne succensa,quę triumphalis martyris & animū fatigaret,& corpus exureret. Sed ignara verbi turba persequentiū,& diabolicis obcęcata tenebris nō videbat,quod adustio illa membrorum fidelis animi esset æterna purgatio:& corpus,quod corrumpētibus flammis pręsens vita deseteret,ad incorruptionē viuendi damnata morte transiret. Verè incomparabile salutaris fidei huius sacramentum,quo per tormenta beatitudo quęritur,& flammis refrigerium pręparatur,vt ait patriarcha Dauid,verbis martyrū dicens:Transiuimus per ignem & aquā,& induxisti nos in refrigeriū. Transibat per ignē & aquā beatus Laurentius,cùm hinc eum mortifera mundi flamma torreret,hinc cœlestis regni irrigui vitalis vnda perfunderet. Transibat per ignē & aquā,cùm vim furentis incendij , diuini fontis clementia temperaret. Ardebat ergo Laurentius,sed vincebat ignis ille,de quo ait Saluator:Ignē veni mittere in terrā,& quā volo vt ardeat? ô nouū mirandumq; certamē vnius eiusdemq; viri:& flammis corpus vrebatur , & ardentis fidei calore mens ignita feruebat:sicut loquebantur adinuicē Euangelici illi viri dicentes:Nonne cor nostrū erat ardēs in nobis in via? Vbi ergo cor ardet,flammā membra nō sentiunt: vbi Christi ignis operatur,diaboli necesse est vincatur incendiū:& vbi Dei spiritus feruet,frigida fit flamma mortalium. Et hinc est,Charissimi,quòd [7] triumphū beati Laurentij totus vbiq; mundus consona hodie deuotione concelebrat:hinc quòd insuperabilē fidem eius lętior Roma miratur,quia radiis ęterni solis accensus ignē seculi patienter sustinuit,& consideter euasit. Beatissimi Laurentij,fratres charissimi,annua semperq; noua festiuitas Ecclesiā Dei iugiter in gaudia lętitię spiritualis accendit,admonens vniuersitatē credentiū:vt sicut ille perfectę deuotionis ardore furentibus nō cessit incēdiis,ita nos diuersarū tribulationū

Est sermo secundus, vbi supra.

6. Beatus Xistus martyr aderat Laurentio patronus è cœlo.

7. Triumphum Laurentij totus vbiq; mundus cōsona hodie deuotione cōcelebrat. Est sermo 3. ibi.

8. Annua semper q; noua beatiss. Laurētij festiuitas, Ecclesiam dei iugiter in gaudia lætitiæ spiritalis accendit. Celebrabatur ergo etiam tunc D. Laurentij festum.

ignis,& malorum fecularium flamma à Christi societate nō moueat:vt ait ille mysteriorum cœlestium doctor,ac totius virtutis exemplum gloriosissimus Paulus: Quis nos separabit à charitate Christi,tribulatio,an angustia,an persecutio,an fames,an nuditas,an periculum,an gladius?Et verè nullis præsentiū persecutionum potest inclinari periculis, qui semel promissa omnipotentis Dei æterna largissimi Redemptoris præmia fide stabili,& inconcussa mente concepit.Neq; enim potest arduū illud præcelsumq; bonorū immortalium iter debilis animus & fides clauda conscendere. Ideo & fortissimum martyrem incumbentium tormenta pœnarū,& sæuissimi persecutoris superare flamma nō potuit,quia longè ardentius veritatis radiis mēs eius accensa feruebat.Vnde nec potuit de infatigabili eius pectore calorem diuinitus infusum corpore,vt ille,& mortalis ministratus manibus ignis excludere.De hoc validissimo Christi milite illud credendū est dictū, quod ante multa annorum milia prænunciatū est per prophetam dicentem:Et si transeas per ignem,flamma te non comburet.Ecce enim beatus Laurentius transiuit per ignem, quo non adustus inhorruit,sed illuminatus effulsit:transiuit per ignem momentaneū atq; terrenum,sed flammā gehennæ perpetuò exurentis euasit.Quid hoc beatius viro,qui miserantis Dei dispensante gratia arsit,ne arderet,vt ne vreretur exustus est?Qui si nullis esset ignibus ac suppliciis traditus,fuerat quidē securitas libertatis,sed nulla extiterat gloria dimicantis.Ad hoc enim nos exemplis atq; doctrinis in Ecclesia sua Christus erudit, non vt nihil mali patiamur in mundo,sed vt mundum multimoda passione vincamus.

Cecinit quondā variis tribulationibus coarctatus ille clarissimus prophetarū patriarcha Dauid,dicens:Concaluit cor meum intra me,& in meditatione mea exardescet ignis.Quæ sententia etiā venerabili Laurentio conuenire manifestū est,cuius cor tanta in fide Christi magnanimitate concaluit,vt despectis proprij corporis cruciatibus,insanissimo tortori suo,triumphatis eius ignibus,lætus illuderet. Verè in meditatione eius insuperabilis exarsit ignis,qui odio perfidiæ,& amore veritatis accensus,apposită sibi extrinsecus flammam aut non sensit,aut vicit.Propter quod,charissimi,exultemus,& lætemur in Domino,nō dubitantes & persecutorē martyris pro ignibus,quos accendit,præparata im piis incendia sustinere, & ipsum beatissimum martyrem pro flamma,quam pertulit, apud omnipotentem Deum incorruptæ lucis illuminatione fulgere.

VITA SANCTI LAVRENTII MARtytis,per D.Ambrosium Episcopum Mediolanensem scripta.

Habetur in libro primo officiorum eius.Cap.41.

NON prætereamus sanctum Laurentium,qui cùm videret Sixtum Episcopū suum ad martyrium duci,flere cœpit,non passione illius,sed suam remansionem. Itaq; his verbis appellare cœpit:Quò progrederis sine filio pater? Quò sacerdos sancte sine diacono properas?Nunquā sacrificiū sine ministro offerre consueueras. Quid in me ergò displicuit pater. Num degenerem probasti?Experire certè,vtrum idoneū ministrū elegeris, cui commisisti dominici sanguinis consecrationem,cui consummandorū consortium sacramentorum,huic consortium tui sanguinis negas?Vide ne periclitetur iudiciū tuum,dum fortitudo laudatur.Abiectio discipuli,detrimentū est magistri.Quid,quod illustres,& præstantes viri discipulorū certaminibus magis quàm suis vincunt? Deniq; Abraham filium obtulit,Petrus Stephanum præmisit: Et tu pater ostende in filio virtute tuam:offer quem erudisti,vt securus iudicij tui comitatu nobili præuenias ad coronam. Tunc Sixtus: Non ego te fili relinquo,ac desero, sed maiora tibi debentur certamina. Nos quasi senes leuioris pugnæ cursum recipimus, te quasi iuuenem manet gloriosior de tyranno triumphus.Mox venies,flere desiste,post triduum me sequeris. Inter sacerdotē & leuitam hic medius numerus decet.Non erat tuum sub magistro vincere,quasi adiutorem quæreres.Quid consortium passionis meæ expetis? Totam tibi hæreditatem eius dimitto.Quid præsentiam meam requiris?Infirmi discipuli magistrum præcedant,fortes sequantur:vt vincant sine magistro,qui iam non indigent magisterio.Sic & Helias Helisæum reliquit.Tibi ergo commendo nostræ virtutis successionem.Talis erat contentio,digna sanè de qua certarent sacerdos & minister,quis prior pateretur pro Christi nomine. In fabulis ferunt tragicis,excitatos theatri magnos esse plausus,cum se Pylades Orestem diceret:Orestes,vt erat,Orestem se esse asseueraret: ille vt pro Oreste necaretur,Orestes ne Pyladem pro se pateretur necari:sed illis non licebat viuere,quod vterq; esset parricidij reus: alter qui fecisset,alter qui adiuuisset. Hic Laurentium sanctum ad hoc nullus vrgebat nisi amor deuotionis,tamen & ipse post triduum,cùm illuso tyranno impositus super craticulam exureretur:Assum est,inquit,versa & manduca.Ita animi virtute vincebat ignis naturam.

ADHVC

ADHVC DE EODEM, PER eundem Ambrosium.

HOc maximum incentiuũ misericordiæ, vt compatiamur alienis calamitatibus, necessitates aliorũ quantum possumus iuuemus, & plus interdũ quàm possumus. Melius est enim pro misericordia causas præstare, vel inuidiam perpeti, quàm prætendere inclementiam: vt nos aliquando in inuidiam incidimus, qui confregerimus vasa mystica, vt [1] captiuos redimeremus, quod Arrianis displicere poterat, nec tam factum displicere, quàm vt esset quod in nobis reprehenderent. Quis autẽ est tã durus, immitis, ferreus, cui displiceat quòd homo redimitur à morte: fœmina ab impuritatibus Barbarorũ, quæ grauiores morte sunt: adolescentulæ, vel pueruli, vel infantes ab idolorũ contagiis, quibus mortis metu inquinabantur? Quam causam nos etsi non sine ratione aliqua gessimus, tamẽ ita in populo prosecuti sumus, vt confiteremur, multoq; fuisse cõmodius astrueremus, vt animas Domino quàm aurũ seruaremus. Qui enim sine auro misit Apostolos, & Ecclesias sine auro congregauit. Aurũ Ecclesia habet, non vt seruet, sed vt eroget, & subueniat in necessitatibus. Quid opus custodire quod nihil adiuuat? An ignoramus quantũ auri atq; argenti de templo Domini Assyrij sustulerint? Nónne melius conflat sacerdos propter alimoniam pauperũ si alia subsidia desint, quàm sacrilegus contaminata asportet hostis? Nónne dicturus est Dominus: Cur passus es tot inopes fame emori? Et certè habebas aurũ, vt ministrasses alimoniã. cur tot captiui deducti in commercium sunt, nec redempti? Cur tot ab hoste occisi sunt? Melius fuerat, vt vasa viuentiũ seruares, quàm metallorũ. His non posset responsum referri. Quid enim diceres? Timui ne templo Dei ornatus deesset. Responderet: Aurum [2] sacramenta non quærunt, neq; auro placent. quæ auro non emuntur. Ornatus sacramentorum, redemptio captiuorũ est. Et verè illa sunt vasa pręciosa. quæ redimunt animas à morte. Ille verus thesaurus est Domini, qui operatur quod sanguis eius operatus est. Tunc vas dominici sanguinis agnosco, cùm in vtroq; videro redemptionẽ, vt calix ab hoste redimat, quos sanguis à peccato redimit. Quàm pulchrũ vt cùm agmina captiuorũ ab Ecclesia redimuntur, dicatur: Hos Christus redemit: Ecce aurũ quod probari potest: Ecce aurũ vtile: Ecce aurũ Christi, quod à morte liberat: Ecce aurũ quo redimitur pudicitia, seruatur castitas. Hos ergo malui vobis liberos tradere q̃ aurũ reseruare. Hic numerus captiuorũ, hic ordo præstantior est, quàm species poculorũ. Huic muneri proficere debuit aurũ redemptoris. vt redimeret periclitantes. Agnosco infusum auro sanguinẽ Christi. nõ solùm irrutilasse, verumetiã diuinę operationis impressisse virtutẽ redemptionis munere. Tale aurũ sanctus martyr Laurentius Domino reseruauit, à quo cùm quærerentur thesauri Ecclesię, promisit demonstraturum se, sequenti die pauperes duxit. Interrogatus vbi essent thesauri quos promiserat, ostendit pauperes, dicens: Hi sunt thesauri Ecclesię. Et verè thesauri, in quibus Christus est: In quibus Christi fides est. Deniq; Apost. ait: Habemus thesaurũ in vasis fictilibus. Quos meliores thesauros habet Christus, q̃ eos in quibus se esse dixit? Sic enim scriptũ est: Esuriui, & dedistis mihi mãducare: sitiui, & dedistis mihi bibere: hospes erã, & collegistis me. Et infra: Quod enim vni horũ fecistis, mihi fecistis. Quos meliores Iesus habet thesauros, q̃ eos in quibus amat videri? Hos thesauros demonstrauit Laurẽtius, & vicit, quod eos nec persecutor potuit auferre. Itaque Ioachim qui aurum in obsidione seruabat, nec dispensabat alimoniæ comparandæ. & aurum vidit diripi. & se in captiuitatem deduci. Laurentius qui aurũ [3] Ecclesię maluit erogare pauperibus, quàm persecutori recusare, pro singulari interpretationis viuacitate sacram martyrij accepit coronam. Nunquid dictũ est sancto Laurentio: Non debuisti erogare thesauros Ecclesię, vasa sacramentorum vendere? Opus est, vt quis fide syncera & perspicaci prouidentia munus hoc impleat, sanè si in sua aliquis deriuat emolumenta, crimen est. Sin verò pauperibus erogat, captiuum redimit, misericordia est. Nemo enim potest dicere, cur pauper viuit. Nemo potest queri, quia captiui redempti sunt. Nemo potest accusare quia templum Dei ædificatum est. Nemo potest indignari, quia humandis fideliũ reliquiis spatia laxata sunt. Nemo potest dolere, quia in sepulturis Christianorum, requies defonctorum est. In his tribus generibus vasa Ecclesiæ etiam initiata confringere, conflare, vendere licet. Opus est vt de Ecclesia mystici poculi forma non exeat, ne ad vsus nefarios sacri calicis ministerium transferatur. Ideo intra Ecclesiam primũ quæsita sunt vasa quę initiata non essent, deinde comminuta, postremo conflata, per minutas erogationes dispensata egentibus, captiuorum quoque pretiis profecerunt. Quod si desunt noua, & quæ nequaquam initiata videantur, in huiusmodi vsus, quos suprà diximus, arbitror omnia piè posse conuerti.

Habetur lib. 2. officiorũ ca. 28.

1. Vides quod pro redemptione captiuorum Ecclesiæ vasa erogãda sunt? Quod tamẽ sobrie intellige, nempe cum non aliunde redimi possunt, hoc te docet paulo infra Ambrosius ipse.

2. Nõ credas hæreticè sanctũ virum hic detestari Ecclesiæ vasa aurea vel argentea, cũ plurimi Sancti viri huiusmodi ecclesiis donauerint, quod nõ fecissent, si deo minime placere credidissent. Sed loquitur tantũ in casu proposito, videlicet in necessitatibus pauperum, & cũ alia subsidia desunt.

3. Vide forte & aliũ casum erogãdi sacra vasa, cũ videlicet est probabilis coniectura quod perueniat in manus sacrilegorũ tyrannorũ, & persecutorũ Ecclesiæ. Quod tangere infra etiã videtur Ambrosius.

ITEM VITA SANCTI LAVRENTII

Martyris, per diuum Leonem Papam scripta.

Est sermo habitus per eũdem in die natiuitatis eius.

CVM omniũ, dilectissimi, summa virtutũ, & totius plenitudo iustitiæ, de illo amore nascatur, quo Deus proximusq; diligitur, in nullis profectò hic amor sublimius excellere, clariusq; fulgere, quàm in beatissimis martyrib[9] inuenitur, qui Domino nostro Iesu Christo pro omnibus hominibus mortuo, tã propinqui sunt imitatione charitatis, quàm similitudine passionis. Quamuis illi dilectioni, qua Dominus nos redemit, nulla cuiusquã benignitas possit æquari, quia aliud est pro iusto mori hominẽ sua necessitate moriturũ, aliud pro impiis occumbere à debito mortis alienũ, multũ tamen vniuersis hominibus etiam martyres contulerunt, quorum fortitudine ita eius largitor vsus est Dominus, vt pœnã mortis, & atrocitatem crucis, nulli suorũ vellet esse terribilẽ, sed multis faceret imitabilem. Si ergo nullus bonus, sibi soli est bonus, nec cuiusquam sapientis, sibi tantum sapientia est amica, & hæc verarũ natura virtutum est, vt multos à tenebroso abducat errore, qui earum clarus est lumine, ad erudiendum Dei populum nullorum est vtilior forma quàm martyrum eloquentia. Facilis ad exhortandum fit ratio, efficax ad suadendũ, validiora [4] tamen sunt exẽpla quàm verba, & plenius est opere docere, quàm voce. In quo excellentissimò genere doctrinæ beatus martyr Laurentius, cuius passione dies [5] hodiernus illustris est, quàm gloriosa polleat dignitate, etiam persequutores eius sentire potuerunt, quũ illa mirabilis animi fortitudo, de Christi principaliter amore concepta, non solùm ipsa non cederet, sed etiam alios exemplo suæ tolerantiæ roboraret.

4. Vides quod reb[9] plenius prædicatur quã verbis: et instruere populũ factis excellentissimũ est genus doctrinæ.
5. Dies hodiernus illustris passione Laurentij.

Quum enim furor Gentiliũ potestatum in electissima quæq; Christi membra sæuiret, ac præcipuè eos qui ordinis erãt sacerdotalis, impeteret in Leuitam Laurentiũ, qui non solùm ministerio sacramentorum, sed etiam dispensatione ecclesiasticæ substantiæ præeminebat, impius persecutor efferbuit, duplicem sibi prędam de vnius viri comprehensione promittens, quoẽ si fecisset sacrę pecuniæ traditorem, faceret etiã veræ religionis exortẽ. Armatur itaq; gemina face homo pecuniæ cupidus, & veritatis inimicus: auaritia, vt rapiat aurũ: impietate, vt auferat Christũ. Postulat sibi ab immaculato sacrarij præsule opes Ecclesiasticas, quibus auidissimus inhiabat, inferri. Cui Leuita castissimus, vbi eas repositas haberet ostendens, numerosissimos sanctorũ pauperũ obtulit greges: in quorum victu atq; vestitu inamissibiles condiderat facultates: quæ tantò integrius erant saluæ, quantò sanctius probabantur expensæ. Fremit ergo prædo frustratus, & in odiũ religionis, quæ talem diuitiarum vsum instituisset, ardescens, direptionẽ thesauri potioris aggreditur, vt apud quem nullam denariorum substantiam reperisset, illud depositum, ei quo sacratius erat, diues auferret. Renunciare Christo Laurentium iubet, & solidissimam illam Leuitici animi fortitudinem, diris parat vrgere suppliciis. Quorũ vbi prima nil obtinent, vehementiora succedunt. Laceros artus, & multa verberũ sectione conscisos, subiecto præcipit igne torreri, vt per cratem ferreã, quæ iam de feruore continuo vim in se haberet vrendi, conuersorum alterna motatione membrorũ, fieret cruciatus vehementior, & pœna productior. Nil obtines, nil proficis sæua crudelitas. Subtrahitur tormentis tuis materia mortalis, & Laurẽtio [6] in cœlos abeunte, tu deficis flammis tuis. Superari charitatis Christi flamma non potuit, & segnior fuit ignis qui foris vssit, quàm qui intus accendit. Sæuisti persecutor, in martyrẽ sæuisti, & auxisti palmam, dum aggeras pœnã. Nã quid non ad victoris gloriam ingenium tuum reperit, quando in honorem transierunt triumphi, etiam instrumenta supplicij? Gaudeamus igitur dilectissimi gaudio spirituali, & de fœlicissimo inclyti viri fine gloriemur in Domino, qui est mirabilis in sanctis suis, in quibus [7] nobis & præsidium constituit & exemplum, atque ita per vniuersum mundum clarificauit gloriam suam, vt à solis ortu vsque ad occasum Leuiticorum luminũ coruscante fulgore, quàm clarificata est Hierosolyma Stephano, tam illustris fieret Roma Laurentio. Cuius oratione [8] & patrocinio adiuuari nos sine cessatione confidimus, vt quia omnes, sicut Apostolus ait, quicunque volunt in Christo piè viuere, persequutionem patiuntur, corroboremur spiritu charitatis, & ad superandas omnes tentationes, constantis fidei perseuerantia muniamur:

6. Nota Laurentio in cœlos abeunte.
7. In sanctis suis Deus & præsidiũ nobis constituit & exemplũ.
8. Oratione & patrocinio Laurentij adiuuari nos sine cessatiõe confidimus.

Per Dominum nostrum Iesum Christũ viuentem & regnantem cum patre & spiritu sancto in secula seculorum

AMEN.

PASSIO

Martyris,per Aurelium Prudentium Consularem scripta.

Antiqua fanorum parens
Iam Roma Christo dedita,
Laurentio victrix duce
Ritum triumphans barbarum.
Reges superbos viceras,
Populosque frænis presseras.
Nunc monstruosis idolis
Imponis imperij iugum.
Hæc sola deerat gloria
Vrbis togatæ insignibus,
Feritate capta gentium
Domaret vt spurcum Iouem,
Non turbulentis viribus
Cossi,Camilli,aut Cæsaris:
Sed martyris Laurentij
Non incruento prælio.
Armata pugnabat fides,
Proprij cruoris prodiga:
Nam morte mortem diruit,
At semet impendit sibi.
Fore hoc sacerdos dixerat,
Iam Xistus,adfixus cruci:
Laurentium flentem videns
Crucis sub ipso stipite.
Desiste discessu meo
Fletum dolenter fundere,
Præcedo frater:Tu quoque
Post hoc sequeris triduum.
Extrema vox Episcopi
Prænunciatrix gloriæ
Nihil fefellit,nam dies
Prædicta palmam præstitit.
Qua voce,quantis laudibus
Celebrabo mortis ordinem,
Quo passionem carmine
Dignè retexens concinam?
Hic primus è septem viris,
Qui stant ad aram proximi,
Leuita sublimis gradu,
Et cæteris præstantior,
Claustris sacrorum præerat,
Cœlestis arcanum domus
Fidis gubernans clauibus,
Votasq; dispensans opes.
Versat famem pecuniæ
Præfectus vrbis regiæ,
Minister insani ducis,
Exactor auri & sanguinis.
Qua vi latentes eruat
Nummos,operta existimans
Talenta sub sacrariis,
Cumulosq; congestos tegi.
Laurentium sisti iubet:
Exquirit arcam ditibus
Massis refertam:& fulgidę
Montes monetæ conditos.
Soletis(inquit)conqueri,
Sæuire nos iusto amplius:
Cùm Christiana corpora
Plusquàm cruentè scindimus.

Habetur, in eius peristephano.

Abest atrocioribus
Censura feruens motibus,
Blande & quietè efflagitat
Quod sponte obire debeas.
Hunc esse vestris orgiis
Moremq; & artem proditum est:
Hanc disciplinam fœderis,
Libent vt auro antistites.
Argenteis scyphis ferunt,
Fumare sacrum sanguinem,
Auroq; nocturnis sacris
Adstare fixos cęreos.
Tunc cura summa est fratribus
(Vt sermo testatur loquax)
Offerre fundis venditis
Sestertiorum millia.
Addicta auorum prędia
Fœdis sub auctionibus
Successor exhæres gemit
Sanctis egens parentibus:
Hæc occuluntur abditis
Ecclesiarum in angulis:
Et summa pietas creditur
Nudare dulces liberos,
Deprome thesauros,malis
Suadendo quos pręstigiis
Exaggeratos obtines,
Nigrante quos claudis specu.
Hos poscit vsus publicus,
Hoc fiscus,hoc ęrarium,
Vt dedita stipendiis
Ducem iuuet pecunia:
Sic dogma ⁹ Vestrum est audio,
Suum quibusque reddito.

9. Vide quō & iste pro sua assertione sententię scit sacris vti scripturis,quō & heretici faciunt,sed male tamē intellectis & interpretatis.

En Cæsar agnoscit suum
Numisma numis inditum.
Quod Cęsaris scis:Cęsari
Da,nempe iustum postulo.
(Ni fallor)haud vllam tuus
Signat Deus pecuniam.
Nec cùm veniret,aureos
Secum Philippos detulit,
Pręcepta sed verbis dedit
Inanis à marsupio.
Implete dictorum fidem,
Quæ vos per orbem venditis.
Numos libenter reddite,
Estote verbis diuites.
Nil asperum Laurentius
Refert ad ista,aut turbidum,
Sed vt paratus obsequi,
Obtemperanter annuit.
Est diues,inquit,non nego:
Habetq; nostra Ecclesia
Opumq; & auri plurimum:
Nec quisquam in orbe ditior,

Is ipse tantum non habet
Argenteorum ænigmatum
Augustus, arcem possidens:
Cui numus omnis scribitur.
Sed nec recuso prodere
Locupletis arcam numinis,
Vulgabo cuncta, & proferam
Pretiosa quæ Christus tenet.
Vnum sed orans flagito,
Induciarum paululum,
Quo fungar efficacius
Promissionis munere:
Dum tota digestim mihi
Christi supellex scribitur,
Nam calculanda primitus.
Tunc subnotanda est summula.
Lætus tumescit gaudio
Præfectus, ac spem deuorat:
Aurum velut iam conditum
Domi maneret gestiens.
Pepigere tempus tridui,
Laudatus inde absoluitur
Laurentius, sponsor sui,
Et sponsor ingentis lucri.
Tribus per vrbem cursitat
Diebus, infirma agmina,
Omnesq; qui poscunt stipem
Cogens in vnum, & congregans.
Illic vtrisque obtutibus
Orbes cauatos præferens
Baculo regebat præuio
Errore nutantem gradum.
Et claudus infracto genu,
Vel crure trunco semipes,
Breuiórue planta ex altera,
Gressum trahebat imparem.
Est vlcerosis artubus,
Qui tabe corrupta fluat:
Est cuius arens dextera
Neruos in vlnam contrahat.
Tales plateis omnibus
Exquirit, assuetos ali
Ecclesiæ matris penu:
Quos ipse primus nouerat.
Recenset ex in singulos,
Scribens viritim nomina,
Longo & locatos ordine
Adstare pro templo iubet.
Præscriptus & iam fluxerat
Dies, furebat feruido
Iudex auarus spiritu,
Promissa solui efflagitans.
Tum martyr, assistas velim
Coramq; dispostas opes
Mirere: quas noster Deus
Prædiues in sanctis habet.
Videbis ingens atrium
Fulgere vasis aureis:
Et per patentes porticus
Structos talentis ordines.
It ille, nec pudet sequi,
Ventum ad sacratam ianuam,
Stabant cateruæ pauperum,
Inculta visu exanima.
Fragor rogantum tollitur,
Præfectus horrescit stupens,
Conuersus in Laurentium,
Oculisq; turbatis minax.
Contra ille, quid frendens (ait)
Minitaris? aut quid displicet?
Num sordida hæc aut vilia?
Num despuenda existimas?
Aurum quod ardenter sitis
Effossa gignunt rudera,
Et de metallis squalidis
Pœnalis excudit labor.
Torrens vel amnis turbidis
Voluens arenis implicat:
Quod terrulentum ac sordidum,
Flammis necesse est decoqui.
Pudor per aurum soluitur.
Violatur auro integritas,
Pax occidit, fides perit,
Leges & ipsę intercidunt.
Quid tu venenum gloriæ
Extollis, & magni putas?
Si quæris aurum verius,
Lux est, & humanum genus.
Hi sunt alumni luminis,
Quos corpus arctat debile,
Ne per salutem viscerum
Mens insolescat turgida.
Cùm membra morbus dissecat,
Animus viget robustior,
Membris vicissim fortibus
Vis sauciatur sensuum.
Nam sanguis in culpam calens
Minus ministrat virium,
Si feruor effœtus malis
Elumbe virus contrahat.
Si fortè detur optio,
Malim dolore asperrimo
Fragmenta membrorum pati,
Et pulcher intus viuere.
Committe formas pestium:
Et confer alternas lues:
Carnis ne morbus fœdior
An mentis, & morum vlcera?
Nostri per artus debiles
Intus decoris integri,
Sensum venusti innoxium
Languoris expertes gerunt.
Vestros valentes corpore
Interna corrumpit lepra,
Errorq; mancum claudicat,
Et cæca fraus nihil videt.
Quemuis tuorum principum,
Qui veste & ore prænitet,
Magis probabo debilem,
Quàm quis meorum est pauperum

Hunc qui superbit serico,
Quem currus inflatum vehit,
Hydrops aquosus lucido
Tendit veneno intrinsecus.
Ast hic auarus contrahit,
Manus recuruas, & volam
Plicans aduncis vnguibus
Laxare neruos non valet,
Istum libido fœtida
Per scorta tractum publica
Luto & cloacis inquinat:
Dum spurca mendicat stupra.
Quid ille feruens ambitu
Sitiq; honoris æstuans,
Mersis ne anhelat febribus,
Atque igne venarum furit?
Quisquis tacendi intemperans
Silenda prurit prodere,
Vexatur & scalpit iecur,
Scabiemq; cordis sustinet.
Quid inuidorum pectorum
Strumas retexam turgidas?
Quid purulenta & liuida
Malignitatum vulnera?
Tute ipse qui Romam regis,
Contemptor æterni Dei,
Dum dæmonum sordes colis,
Morbo laboras regio.
Hi quos superbus despicis,
Quos execrandos iudicas,
Breui vlcerosos exuent
Artus, & incolumes erunt.
Cùm carne corruptissima
Tandem soluti ac liberi
Pulcherrimo vitæ statu
In arce lucebunt patris.
Non sorditati aut debiles:
Sicut videntur interim:
Sed purpurantibus stolis
Clari, & coronis aureis.
Tum si facultas suppetat,
Coram tuis obtutibus
Istos potentes seculi
Velim recensendos dari.
Pannis videres oblitos,
Et mucculentis naribus,
Mentum saliuis vuidum,
Lipposq; palpebra putri.
Peccante nil est tetrius,
Nil tam leprosum, aut putridum,
Cruda est cicatrix criminum:
Oletque, vt antrum tartari.
Animabus inuersa vice
Corrupta forma infligitur:
Quas pulcher aspectus priua
In corpore oblectauerat.
En ergo nummos aureos,
Quos proximè spoponderam,
Quos nec fauillis obruat
Ruina, nec fur subtrahat.

Nunc addo gemmas nobiles,
Ne pauperem Christum putes,
Gemmas corrusci numinis,
Ornatur hoc templum quibus.
Cernis sacratas [10] virgines, 10. Monile ecclesiæ secratæ virgines & continentes viduæ.
Mireris intactas anus,
Primique post damnum thori
Ignis secundi nescias.
Hoc est monile Ecclesiæ,
His illa gemmis comitur,
Dotata sic Christo placet,
Sic ornat altum verticem.
Eccum talenta suscipe,
Ornabis vrbem Romulam.
Ditabis & rem principis,
Fies & ipse ditior.
Ridemur, exclamat furens
Præfectus, ac miris modis
Per tot figuras ludimur.
Et viuit insanum caput?
Impunè tantas furcifer
Strophas cauillo mimico
Te nexuisse existimas,
Dum scurra saltas fabulam?
Concinna visa vrbanitas
Tractare nosmet ludicris?
Egon cachinnis venditus
Acroma festiuum fui?
Adeóne nulla Austeritas,
Censura nulla est fascibus?
Adeon securim publicam
Mollis retundit lenitas?
Dicis, libenter oppetam,
Votiua mors est martyri:
Est ista vobis (nouimus)
Persuasionis vanitas.
Sed non volenti impertiam,
Præstetur vt mortis citæ
Compendiosus exitus,
Perire raptim non dabo.
Vitam tenebo & differam
Pœdis morarum iugibus,
Et mors inextricabilis
Longos dolores protrahet.
Prunas tepentes sternite,
Ne feruor ignitus nimis
Os contumacis occupet,
Et cordis intret abdita.
Vapor senescens langueat
Qui fusus efflatu leui
Tormenta sensim temperet,
Semustulati corporis.
Bene est quòd ipse ex omnibus
Mysteriaches incidit,
Hic solus exemplum dabit
Quid mox timere debeant.
Conscende constratum rogum
Decumbe digno lectulo.
Tunc, si libebit, disputa
Nil esse Vulcanum meum.

Hęc fante profecto, truces
Hinc inde tortores parant
Nudare amictu martyrem,
Vincire membra, & tendere.
Illi os decore splenduit,
Fulgorq; circunfusus est,
Talem reuertens legifer
De monte vultum detulit.
Iudęa quem plebs aureo
Boue inquinata & decolor
Expauit, & faciem retro
Detorsit impatiens Dei.
Talemq; & ille pretulit
Oris corusci gloriam,
Stephanus, per imbrem saxeum
Cœlos apertos intuens.
Illuminatum hoc eminus
Recens piatis fratribus,
Baptisma quos nuper datum
Christi capaces fecerat.
Ast impiorum cęcitas
Os oblitum noctis situ
Nigrante sub velamine
Obducta clarum non videt,
Ægyptię plagę in modum,
Quę cùm tenebris Barbaros
Damnaret, Hebręis diem
Sudo exhibebat lumine.
Quin ipsa odoris qualitas,
Adusta quam reddit cutis:
Diuersè vtrosq; permouet,
His nidor, illis nectar est.
Idemq; sensus dispari
Variatus aura, aut adficit
Horrore nares vindice,
Aut mulcet oblectamine.
Sic ignis æternus Deus.
Nam Christus ignis verus est,
Is ipse complet lumine
Iustos, & vrit noxios.
Postquam vapor diutinus
Decoxit exustum latus,
Vltro è catasta Iudicem
Compellat affatu breui.
Conuerte patrem corporis
Satis crematam iugiter:
Et fac periclum, quid tuus
Vulcanus ardens egerit.
Præfectus inuerti iubet.
Tunc ille: Coctum est, deuora,
Et experimentum cape,
Sit crudum an assum suauius.
Hæc ludibundus dixerat:
Cœlum deinde suspicit,
Et congemiscens obsecrat,
Miseratus vrbem Romulam.
O Christe numen vnicum,
O splendor ô virtus patris,
O factor orbis, & poli,
Atq; autor horum mœnium.
Qui sceptra Romæ in vertice
Rerum locasti, sanciens
Mundum Quirinali togę
Seruire, & armis cedere.
Vt discrepantum Gentium
Mores & obseruantiam,
Linguasque & ingenia & sacra,
Vnis domares legibus.
En omne sub regnum Remi
Mortale concessit genus
Idem loquuntur dissoni
Ritus, id ipsum sentiunt.
Hoc destinatum, quò magis
Ius Christiani nominis
Quodcunque terrarum iacet,
Vno illigaret vinculo,
Da Christe Romanis tuis,
Sit Christiana vt ciuitas:
Per quam dedisti vt cæteris
Mens vna sacrorum foret.
Confœderentur omnia
Hinc deinde membra & symbolū,
Mansuescat orbis subditus:
Mansuescat & summum caput.
Aduertat abiunctas plagas
Coire in vnam gratiam,
Fiat fidelis Romulus,
Et ipse iam credat Numa.
Confundit error Troicus,
Adhuc Catonum curiam
Venerantur occultis focis
Phrygum penates exules.
Ianum bifrontem, & Sterculum
Colit senatus, horreo
Tot monstra patrum dicere:
Et festa Saturni senis.
Absterge Christe hoc dedecus,
Emitte Gabriel tuum:
Agnoscat vt verum Deum
Errans Iulica cæcitas.
Et iam tenemus obsides
Fidissimos huius spei,
Hic nempe iam regnant duo
Apostolorum principes.
Alter vocatur Gentium,
Alter cathedram possidens
Primam, recludit creditas
Æternitatis ianuas.
Discede adulter Iuppiter
Stupro sororis oblite,
Relinque Romam liberam,
Plebemque iam Christi fuge.
Te Paulus hinc exterminat,
Te sanguis exturbat Petri,
Tibi id, quod ipse armaueras,
Factum Neronis officit.
Video futurum principem
Quandoque, qui seruus Dei
Tetris sacrorum sordibus
Seruire Romam non sinat.

Qui

Qui templa claudat vectibus.
Valuas eburnas obstruat,
Nefanda damnet limina,
Obdens ahenos pessulos.
Tunc pura ab omni sanguine
Tandem nitebunt marmora,
Stabunt & æra innoxia,
Quę nunc habentur idola.
Hic finis orandi fuit,
Et finis idem vinculi
Carnalis, erupit volens
Vocem secutus spiritus.
Vexêre corpus subditis
Ceruicibus quidam patres,
Quos mira libertas viri
Ambire Christum suaserat.
Repens medullas indoles
Afflarat, & coegerat
Amore sublimis Dei
Odisse nugas pristinas.
Refrixit ex illo die
Cultus Deorum turpium,
Christi ad tribunal curritur,
Plebs in sacellis rarior.
Sic dimicans Laurentius,
Non ense præcinxit latus
Hostile, sed ferrum retro
Torquens, in autorem tulit.
Dum dęmon inuictum Dei
Testem lacessit pręlio:
Perfossus ipse concidit,
Et stratus ęternum iacet.
Mors illa sancti martyris,
Mors vera templorum fuit.
Tunc Vesta Palladios lares
Impunè sensit deseri.
Quicquid Quiritum sueuerat
Ornare nænias Numæ,
Christi frequentans [11] atria
Hymnis resultat martyrem,
Ipsa & senatus lumina
Quondam Luperci, aut Flamines,
Apostolorum [12] & martyrum
Exosculantur limina.
Videmus illustres domos,
Sexu ex vtroque nobiles
Offerre votis [13] pignora
Clarissimorum liberum.
Vittatus olim Pontifex
Accitur in signum crucis:
Ædemque Laurenti tuam
Vestalis intrat Claudia.
O ter quaterque & septies
Beatus Vrbis incola,
Qui te ac tuorum [14] comminus
Sedem celebrat ossium.
Cui propter aduolui licet
Qui fletibus spargit locum,
Qui pectus in terram premit,
Qui vota fundit murmure.
Nos Vasco Hiberus diuidit
Binis remotos alpibus
Trans Cottianorum iuga,
Trans & Pyrenas ninguidos.
Vix fama nota est, abditis
Quàm plena sanctis Roma sit:
Quàm [15] diues vrbanum solum
Sacris sepulcris floreat.
Sed qui caremus his bonis,
Nec sanguinis vestigia
Videre coram possumus,
Cœlum intuemur eminus.
Sic sancte Laurenti tuam
Nos passionem quærimus,
Est aula nam duplex tibi,
Hic corporis, mentis polo.
Illic inenarrabili
Allectus vrbi municeps
Æternæ [16] in arce curiæ
Gestas coronam ciuicam:
Videor videre illustribus
Gemmis coruscantem virum:
Quem Roma cœlestis sibi
Legit perennem consulem.
Quæ sit potestas [17] credita,
Et muneris quantum datum,
Probant Quiritum gaudia,
Quibus rogatus annuis.
Quod quisque supplex postulat,
Fert impetratum prosperè,
Poscunt, litantur, indicant,
Et tristis haud vllus redit.
Seu præsto semper adsies,
Tuosque alumnos vrbicos
Lactante complexus sinu
Paterno amore nutrias.
Hos inter ô Christi decus
Audi & Poëtam [18] rusticum
Cordis fatentem crimina,
Et facta prodentem sua.
Indignus agnosco & scio,
Quem Christus ipse exaudiat,
Sed per patronos martyres
Potest medelam consequi.
Audi benignus supplicem
Christi reum Prudentium:
Et seruientem corpori
Ablue vinclis seculi.

11. Ecce quomodo populi cantabāt hymnos in honorē martyrum.
12. Senat⁹ Rom. exosculatur limina sanctorum & martyrum.
13. Ecce vota ad tumulos sanctorum.
14. Vide celebrationē sepulchri sacris ossiū B. Laurentij, inuocationē eius, orationē etiā vide cū fletibus et prostrationibus, necnō votorū nuncupationem. Obmutesce ergo hæretice.
15. Sepulchra sanctorum sacra ciuitates illustrāt.
16. Anima Laurentij in cœlo coronata.
17. Magna sancti Laurentij potestas. Inuocatur & quicquid petitur, concedit.
18. Vides quòd nō audeat recurrere imediatè ad Christum, inuocat intercessorem, & quasi mediatorē Laurentiū et per eius patrocinium sperat cōsequi medelam cupitam.

ITEM

ITEM ALIA VITA SANCTI LAVRENTIJ Martyris, per beatum Petrum Chrysologum Archiepiscopum Rauennatem scripta.

Est sermo 135. in opere homil. eius.

19. Hodiernus dies illustratur corona baptismi Laurentij.

20. Cuius merita nulla pars Romani orbis ignorat.

HOdiernua [19] dies beatissimi martyris Laurentij corona illustratur: cuius egregij martyris merita [20] nulla pars Romani orbis ignorat. Passus est in ipso capite gentium, id est, in ipsa vrbe Romana. Ibi enim diaconus ministrauit, & in ipso iuuentutis suæ flore decorem iuuentutis suæ sanguine purpurauit. Passio eius insignis est, multũque mirabilis: hanc breuiter, Dño adiuuante, narrabo. Illo tunc archidiacono, beatus Sixtus erat Episcopus: Cuius triũphus martyrij antè triduũ fuit. Cùm ergo sanctus Laurentius Episcopum suum Sixtum pergentem ad martyrium sequeretur, fide fultus, tristis affectu, nõ quia ille patiebatur, sed quia ab illo ipse deserebatur: respexit venerabilis senex venerabilem iuuenem, & ait illi: Noli esse tristis fili, post triduum me sequeris. Tunc ille ebibita prophetia, iam corde paratissimus, ex spiritu ebrius, certum sperauit futurũ, quod prædixerat ille qui nouerat. Deinde apprehensus, est adductus: & quoniam erat archidiaconus, apud illum esse vtiq; credebantur opes Ecclesiæ, quas desiderabat persecutor nõ tã auarus, quàm furiosus oderat quẽ occidebat: sed amabat apud eũ quod ille contẽnebat. Erat autem sanctus Laurentius pauper opibus, diues moribus: non se negauit Ecclesię habere diuitias, sed vt eas ostenderet, tridui dilationem petiit: deinde mandauit congregari agmina pauperum. Tunc deinde ipso die coronæ suę pręsentatus examini, tanquàm demonstraturus quod ille quærebat, demonstrauit quod habebat. Tũc ait persecutor: Vbi sunt Ecclesię facultates? At ille manum extendẽs in pauperes, Hæ sunt, inquit, Ecclesiæ facultates. Verum dixit, sed amarum. Quid aũt mirum, si veritas auxit odium. Irrisum se dolens crudelis tyrannus, & auarus inimicus, qui fortè mitiorem pœnã cogitauerat, ferro interficere venerabilem iuuenẽ, parari flammas præcepit. Plus ardebat quam vrebat, vrebat in carne, ardebat in corde. Supplicium eius tantò erat grauius, quantò interius. Tunc oblata est torrenda, & vt verius dicam, assanda martyrio nobilis illa Laurentij craticula: astrictus est ferro, sed ille craticulã supplicij lectũ quietis putabat: Supplicium dixi, secũdum animũ punientis, non secundũ conscientiam patientis. Nullũ est enim suppliciũ dãnati, vbi, non est pœna peccati. Itaq; beatissimus martyr ostendens quàm quiete iaceret in illo ignito ferro, ait circũstantibus: Iã me versate, & si vna para cocta est, vorate. Miramur patientiam, donum Dei miremur. Ibi fides non solùm non arsit, sed & consolabatur ardentem. Quare fides consolabatur ardentẽ? Quia fidelem tenebat promittentem, vt fides non deficeret, vt [21] spes nõ auerteretur, vt charitas inter pœnas igneas corporales plus accenderetur. Dei dona erant. Fratres mei, nemo arroget potentię suę, quod non dat nisi Deus. Meritò Apostolus alloquens martyres, vt in Epistola eius hodie cùm legeretur, audistis. Vobis (inquit) donatum est pro Christo, non solùm vt credatis in eum, sed etiam vt patiamini pro eo. Ergo martyrum merita [22] velut Dei dona laudemus, amemus, [23] subinferamus voluntatem nostram: voluntas [24] enim sequitur, non pręuenit. Sed tamen non deest charitas, si non desit voluntas: ipsa enim ardẽs voluntas vocatur charitas. Quis est qui timeat volens? quis est qui amet? nolens? feruéat oratio, & festum martyris celebretur: Sed vt non sit inanis, qui celebrat, imitetur.

21. Vides in Laurentio non fuisse soli fidem, sed & spẽ, & charitatẽ.

22. Vide quare habeamus merita apud Deũ, nempe quia opera nostra bona sunt dona eius.

23. Amemus, ore mus subinferamus voluntatẽ nostrã: non ergo sufficit gratia, nisi inuigilet colaborantis industria.

24. Volũtas nostra sequitur, non præuenit gratiam Dei.

VITA SANCTI LAVRENTII MARTYRIS, per Adonem Archiepiscopum Treuerensem collecta.

Habetur in eius martirologio sub iiij. Id. Augusti.

1 Laurentius facto signo crucis signauit super caput viduæ.

ROmę natale sancti Laurentij Archidiaconi & martyris sub Decio. Cui beatus Sixtus oẽa facultates Ecclesiæ, & thesauros pergens ad coronam martyrij tradidit. Hic veniens in Cęlium montem, vbi erat quędam vidua, in viduitate trigintaduos annos habẽs, in cuius domo multi Christiani, & pręsbyteri, & clerici absconsi manebãt: tulit vestes & thesauros Ecclesię, & cœpit erogare, & pedes omnium Christianorum lauare. Ad cuius pedes Ciriaca vidua cadens, per Christum, inquit, te coniuro, vt manus tuas ponas super caput meũ, quia multas infirmitates capitis patior. Beatus Laurentius facto [1] signo crucis, posuit manus super caput viduæ, & linteũ de quo extergebat pedes sanctorum. Transiẽs aũt in vicũ, qui dicitur Canarius, inuenit multos Christianos in domo Narcisci congregatos, & lauit pedes omnium, & dedit eis de thesauris. Erat in eadẽ domo homo cæcus noẽ Crescentio, qui cœpit rogare beatum diaconũ, vt poneret manũ suam super oculos eius. Tunc beatus Laurentius lachrymãs dixit: Dominus noster Iesus Christus,

Christus,qui aperuit oculos cœci nati,ipse te illuminet. Et facto signo [2] crucis aperti sunt oculi eius. Cùm iam ergo duceretur beatus Sixtus cum duobus diaconis, vt martyrium suum consummaret,& beatus Laurentius clamaret adueniens: Nō me derelinquas pater sancte,quia thesauros tuos iam expendi quos tradidisti mihi,tentus est à militibus,& traditus Parthemio tribuno, qui nunciauit Decio,quòd Laurentius,qui haberet thesauros reconditos,Archidiaconus Sixti in custodia teneretur. Qui gauisus fecit eum sibi præsentari,& auditum tradidit Valeriano Præfecto. Qui & ipse dedit eum in custodia cuidam Hippolito. Et Hippolitus reclusit eum cum multis. Erat autem ibi homo Lucillus nomine cæcus,ad quem sanctus Laurentius: Crede,inquit,in filium Dei Dominū nostrū Iesum Christum,& baptizare,& illuminabit te. Respondit Lucillus: Ego semper desideraui baptizari in nomine Domini Iesu Christi. Tunc beatus Laurentius [3] cathechisauit eum,& accepta aqua baptizauit,& illuminati sunt oculi eius. Hoc facti audientes multi cæci, veniebant ad beatum Laurentium,& ponebat manum suam super oculos eorum,& illuminabantur. Videns hoc Hippolitus,credidit,& catechizatus, atque baptizatus est.

Itaq; ex mandato adductus est beatus Laurentius ante conspectum Valeriani. Qui dixit beato Laurentio: Iam depone pertinaciam,& da thesauros,quos apud te cognouimus esse reconditos. Cui sanctus Laurētius: Da mihi inducias biduj,aut tridui,& proferam tibi thesauros. Ab eadem die cœpit colligere cœcos,& claudos,debiles,& pauperes,& abscondit eos in domo Hippoliti. Valerianus autem nunciauerat Decio,quia promisisset, datis sibi induciis Laurentius thesauros. Cōpletis igitur tribus diebus,præsentauit se in palatio Salustiano. Et dixit ei Decius: Vbi sunt thesauri,quos pollicitus es præsentare? Beatus Laurentius collectam multitudinem pauperum introduxit in palatiū, & voce magna dixit: Ecce isti sunt thesauri æterni,qui nunquam diminuuntur,nec decrescunt, qui in singulis dispersguntur, & in omnibus inueniuntur. Valerianus præfectus dixit: Quid variaris per multa? Sacrifica diis,& obliuiscere artes magicas,in quibus cōfidis. Cui cùm dixisset beatus Laurentius: Quare vos coarctat diabolus, vt Christianis dicatis: sacrificate dæmoniis? Decius iratus iussit eum expoliari,& cædi cum scorpionibus. Qui cùm cæderetur,dicebat: Ego quidem gratias ago Deo meo,qui me dignatus est coniungere seruis suis: Tu miser torqueris insania tua,& furore tuo. Tunc Decius: Leuate, inquit,eum,& date ante conspectū eius omne genus tormentorum. Et allatæ sunt laminæ ferreæ,& lecti,& plūbatæ,& cardi. Pòst vinctus catenis,ductus est beatus Laurentius in palatium Tyberij, vt ibi audiretur de gestis. Et sedit Decius pro tribunali in basilica Iouis. Et Præsentato Laurentio cùm dixisset,sacrifica diis,& noli confidere in thesauris quos habes absconditos. Beatus Laurentius liberè respōdit: Verè & confido,& securus sum de thesauris meis. Vnde iracundia plenus Decius iussit eum nudum fustibus cædi. Qui cum cęderetur clamamabat ac Cæsarem: Ecce miser vel modò cognosce,quia triūpho de thesauris Christi & non sentio tormenta tua. Adhuc Decius fustes augere,& dare ad latera eius laminas ferreas ardentes iubet. Beatus verò Laurentius dixit: Dñe Iesu Christe Deus de Deo miserere mihi seruo tuo,quia accusatus,non negaui: Interrogatus,te Dñm Iesum Christū cōfessus sum. Et cùm diutissimè cū plumbatis cęderetur,dixit: Dñe Iesu Christe, qui prò nostra salute dignatus es formā serui accipere,vt nos à seruitio dęmonum liberares,accipe spiritum meū. Et audita est vox: Adhuc multa certamina tibi debentur. Porrò extēsus in catasta,& scorpionibus grauissimè cæsus est. Qui subridens, & gratias agens dicebat: Benedictus es Dñe Deus pater Dñi nostri Iesu Christi,qui nobis donasti misericordiam,quā meriti non sumus. Sed tu Dñe propter tuā pietatē da nobis gratiā,vt cognoscant omnes circunstantes,quia tu consolaris seruos tuos. Tunc vnus ex militibus noīe Romanus credidit Dño Iesu Christo,& dixit beato Laurentio: Video ante te hominē pulcherrimū stantē cū linteo,& extergentē membra tua. Adiuro te per Christum,qui tibi misit Angelum suū,ne me derelinquas. Leuatus igitur beatus martyr de catasta,& solutus,redditus est Hippolito in Palatio. Veniens autē Romanus,& afferens vrceum cum aqua,misit se ad pedes beati Laurentij,vt baptizaretur. Qui [4] benedicta aquā,baptizauit eum. Quod factum audiens Decius iussit eū sibi exhiberi cum fustibus. Ipse verò interrogatus cœpit clamare: Christianus sum. Et iubente Decio,eductus foras muros portæ Salariç decollatus est quinto Idus Augusti. Cuius [5] corpus noctu collegit Iustinus pręsbyter, & sepeliuit in cripta in agro Verano. Decius aūt Cæsar perrexit noctu ad thermas iuxta palatium Salustij,& exhibitus est ei iterum sanctus Laurentius,& allata sunt oīa genera tormentorū,plumbatæ,fustes,laminæ, vngues,lecti, batili. Et dixit beato martyri: Iā depone perfidiā artis magicæ,& dic nobis generositatem tuam. Cui beatus Laurentius: Quantum ad genus,Hispanus sum,nutritus Romæ,& à cunabilis Christianus, eruditus omnē legem sanctam & diuinā. Et Decius illi: Sacrifica diis,nā nox ista in te expēdetur cum

2. *Ecce signo crucis aperuit oculos ceci.*

3. *Videt quod semper catechismus baptismum precedit. Cur ergo aliqui modo eū præteriri volunt.*

4. *Qui benedicta aqua baptizauit eum.*

5. *Corpus martyris noctu collegit Iustinus presbyter, & sepeliuit in cripta.*

cum suppliciis. Ad hoc beatus Laurentius: Mea, inquit, nox obscurum non habet, sed oia in luce clarescunt. Et cùm cæderetur lapide os eius, ridebat, & cōfortabatur, ac dicebat: Gratias ago tibi Christe, quia tu es Deus omnium rerum. Allatus est autem lectus ferreus cum tribus costis, & expoliatus beatus Laurentius vestimentis suis, extensus est in cratem ferream, & allati sunt batili cum prunis, & miserunt sub cratem ferream. Et cùm furcis ferreis coarctaretur desuper, Decio dixit: Ego me obtuli sacrificium Deo in odorē suauitatis: quia sacrificiū Deo est spiritus cōtribulatus. Carnifices tamen vrgentes ministrabant carbones, mittentes sub cratem, & desuper comprimentes eū furcis ferreis. Dixitq; sanctus Laurentius: Disce miser, quāta est virtus Domini Dei mei: nam carbones tui mihi refrigerium præstant, tibi verò æternum præparant supplicium: quia ipse Dominus nouit, quia accusatus nō negaui, interrogatus Christū cōfessus sum, assatus gratias ago. Et vultu pulcherrimo dicebat: Gratias tibi ago Dn̄e Iesu Christe, qui me confortare dignatus es. Et eleuans oculos suos in Decium, dixit: Ecce miser assasti vnam partem, regira aliam, & manduca. Gratias igitur agens, & glorificans Deum, dixit: Gratias tibi ago Domine Iesu Christe, quia ianuas tuas ingredi merui. Et emisit spiritum. Mane autē, primo adhuc crepusculo, rapuit corpus eius Hippolytus, & [6] condiuit eū linteis, & aromatibus: & hoc factum mandauit Iustino presbytero. Tunc beatus Iustinus & Hyppolytus plorantes, & multum tristes, tulerunt corpus beati martyris, & venerūt in via Tyburtina in prædium matronæ viduæ Ciriacæ in agro Verano, ad quam ipse beatus martyr fuerat noctu, cui & linteum dedit, vnde pedes sanctorum exterserat, & illud ibi iā hora vespertina sepelierunt quarto Idus Augusti. [7] Et ieiunauerunt agentes vigilias noctis triduo cum multitudine Christianorum. Beatus autem Iustinus præsbyter [8] obtulit sacrificium laudis & participati sunt omnes

6. Conditor corpus beati martyris linteis, & aromatibus deinde sepelitur.

7. Ieiunauerunt agentes vigilias noctis triduo cū multitudine Christianorum.

8. Vide missam sacrificium dici dici sacrificium. Nam de alio nō potest hic recte & cōmode intelligi, vt omnes de eo participarentur.

X. August

MARTYRIVM SANCTORVM

Xisti Pontificis Romani, Laurentij Archidiaconi, Hyppolyti, & aliorum.

Per Simeonem Metaphrasten.

CVM egregias atq; illustres martyrum virtutes elaborata oratio extenuare magis soleat, quàm augere, nihil enim adferre potest, quod illorū facta exaggeret, non est quòd ipsorū martyrū opera per se decora atq; illustria, orationis artificio amplificare studeamus. Relicto igitur Rhetoricæ facultatis ornatu, ad eorum certamina simpliciter narranda veniamus. Xistus Romanę vrbis Episcopus, Athenis genitus & eruditus, olim philosophus, postea Christi discipulus perfectissimus, cùm Decium Cæsarem Romā aduentare cognouisset, hęc secū dicebat: Omnes qui ante nos Christi fidem secuti sunt multa & varia tormenta pertulerunt, vt Ecclesiarum status integer atq; incolumis ad nos vsq; perueniret. Quin etiā Dn̄s noster Iesus Christus propterea crucem sustinuit, vt æternam nobis salutem conciliaret. Eodem modo & sancti Apostoli patientiam in certaminibus perferendis seruantes, salutē illam quam Do ninus nobis conciliauit, tam ad suam, quàm ad nostram vtilitatem cōseruarunt. Nihil igitur cogitandū, neq; quicquam aliud agendum est, nisi vt piè & iustè viuamus: vel quod gloriosius est, pro pietate ipsa mortem oppetamus. Cùm hęc & his similia prudenter sanctęq; secum dixisset, vocauit ad se Laurentium Archidiaconū ciuem Romanum, tum moribus, tū habitu, & vitę forma apud omnes celebrem, & Deo ipso dignum: cui cùm Ecclesię vasa omnia commisisset: Sint hęc, inquit, apud te, & diligentissimè custodiantur ita vt Imperatoris auarissimi cupiditas ea inuenire nō possit. Tūc beat' Laurentius vasa illa omnia quę accepit, Christianis quibusdam aurificibus vendidit, & pretiū quod ex illis percepit, egētibus distribuit. Cùm igitur nefarius ille Imperator, & valde impius Decius in vrbem Romam ingressus fuisset, Abdiam, & Xenium ciues Romanos Christianę fidei obseruātissimos, propter Christi nomen vinctos, diuersisq; cruciatibus affectos, ab Oriētis partibus in vrbem secum duxit ac statim venatores ac se accersiri iussit, quibus pręcepit, vt eos viros, quos diximus, feris deuorandos proiicerent. Cùm verò ad palos alligati essent statim oīa vincula, quibus ligati fuerant, ex pedibus, & manibus soluta sunt, agrestesq; illę feræ, quibus viri sanctissimi laniandi expositi fuerāt, cùm prope illos accessissent, tanquam oues mitissimæ, non feræ agrestes, sic ad illorū pedes se volutabant, vt oēs eā rem admirarentur, & gloriam deo redderent. His rebus exarsit impius Cæsar, & gladiatoribus iussit viros illos interficere. Quia gladiatoribus interfecti ex hac vita decesserunt. Illorū aūt corpora Imperator lōgè ab amphitheatro proiici iussit, & insepulta exponi, vt possent à canib' dilaniari. At Christiani hoēs nocte accedētes corpora

illa

illa sustulerunt,eaq; in cœmiterio Pontiani condiderunt. Post hęc impietatis fautor Decius Cæsar iussit sanctißimum virum Xistum Romanæ vrbis Episcopum ad se duci: quē præsentem his verbis affatus est Imperator: Habeas Xiste, senilis ærarii tuæ rationē, & diis sacrifices. Cui beatus Xistus leni & sedata voce respondit: Isti quos tu dicis Deos esse, non sunt Dij, sed effigies hominum sine voce, sine auditu, sine visu & incessu, non, inquam, sunt dij, sed lapides ad humanū vsum à Deo concessi, vt marmore ipso parietes ornentur, viæ & plateæ sternātur, quiduis deniq; ex lapidibus ipsis fiat potius quàm dij creentur. His verbis in iram concitatus Imperator, iussit Xistum Episcopū securi percuti. Abscissum itaq; fuit eius caput extra vrbis mœnia, in loco illo quem fori Martis appellant. Eius aūt corpus Christiani sustulerunt, & pridie Idus Augusti in cœmiterio condiderunt. Deinceps Decius & Valerianus Christianæ religionis hostes atrocissimi pecunias Ecclesiæ diligenter inquirebant: quas sanctißimus vir Laurentius in pauperum vitam sustentandam cōsecrauerat. Illi verò cùm cognouissent Laurentiū Archidiaconum thesauros Ecclesiæ custodire, iusserunt illum comprehensum duci ad locū quendam qui vocatur Burtina. Qui verò ad capiendum Laurentium ab Imperatore missi fuerant, cùm eum virum non cognoscerent, ab illo ipso quærebant, vbinam Laurentium inuenire possent. Quibus ipse: Ego, inquit, vobis Laurentium monstrabo. His dictis, cùm esset illic lauachrum quoddam, in eum locum vir sanctißimus ingressus est, & flexis [1] genubus supplex ac plorans Deum precabatur, vt sibi opē ferret. Ad cuius rei significationem apertissimā sacellum quoddā in eo loco erectū est, quod vsq; ad hodiernum diem extat. Cōpletis igitur precibus, illinc egressus: En, inquit, ego ipse sum Laurentius. Quid est, quòd me quęritis? Tunc illi comprehensum Laurentium ad Deciū & Valerianum adduxerunt. Cui statim illi dixerunt. Vbinā sunt thesauri, & vasa Ecclesiæ, quę apud te seruari cognouimus? Ad hæc sanctißimus Laurentius respondit: Ecclesiæ thesauri multi sunt, quos vt ferre valeam, date mihi vehicula & camelos, quibus tam multæ pecuniæ vehi possint. Ea re Decius & Valerianus multū gaudentes, cōfestim iusserunt vehicula & iumenta parari, quibus thesauri portarentur. Laurentius igitur in plaustra, camelos, & reliqua iumēta, pauperes & mutilatos hoēs imposuit, illos nimirum, quibus cibaria suppeditare solitus fuerat. Quos cū obtulisset. En, inquit, hi sunt Ecclesiæ thesauri à me custoditi.

[1] *Flexis genibus supplex ac plorās Deū precabatur, ut sibi opem ferret.*

Tunc Decius & Valerianus, furore accensi pro tribunali sedentes, Laurentium nudum virgis cædi iusserunt, & post plagas in carcerem detrudi. Hippolyto autem Tribuno pręceperunt, vt ab illo Ecclesiæ thesauros exigeret. Cùm verò in carcere conclusus esset Laurentius, multi ægrotantes, & variis morbis vexati, ad ipsum veniebant, multiq; ab eo curabantur. Quo loco templum constructum fuit, & sacerdotes Deo consecrati, sanctum Laurentium pauperum & ægrotantium nutritorem appellabant. Hæc omnia Hippolytus admirans, ad Imperatores suos referebat. Qui ob id iracundia pleni, iusserunt ipsum etiam Hippolytum vnà cum sancto Laurentio in carcerem conijci. Cùm igitur ambo essent in carcere, rogabat beatum Laurentium Hippolytus, vt eum faceret Christianum. Cui sanctus Laurentius: Quānam, inquit, fide adductus, Deo meo vis credere? Respondit Hippolytus: Vidi ego virtutes quasdam, & miraculorum potentiam à te proficisci, quam ob rem Deo tuo seruire volo. Fac igitur, vt sim Christianus. Tunc illum baptizauit sanctus Laurentius in veram Christianorum fidem. Quod cùm Decius & Valerianus audiuissent, statim iusserunt beatum Laurentium ad se duci, & ab eo quęsiuerunt, Cuiusnam hominis patrocinio confisus, neque deos, neq; Cæsares sibi propitios habere vellet. Tunc sanctus Laurentius: Quisquis, inquit, idolis sacrificat, cum illis ipsis erit sempiterno igni obnoxius. Tunc iussit Valerianus ferream craticulam eius corpori parem componi, vt igne subter eam strato combureretur. Composita itaque craticula, & igne vehementer inflammata, in eam Laurentium imposuerunt. Ille verò Deum laudabat, ita vt eius patientiam omnes admirarentur. Tunc Valerianus: Vbinam, inquit, est thesaurus, quem te ostensurum promisisti? Cùm hæc fierent, Laurentij mater prope illum stabat, & ad Apostolicæ palæstræ gloriam filium adhortabatur. Beatus verò Laurentius ad eos orationem dirigens, à quibus comburebatur: Vna, inquit, corporis mei pars (vt opinor) iam combusta est. si vultis me comedere, en ego paratus sum. Discite, miseri, quanta sit Domini Iesu Christi virtus & potentia: pręsentes enim carbones non adferunt mihi dolorem, sed recreationem. Lætor autem valdè, quòd dignus effectus sim, qui Christi victima fieri possim. Delatus, fidem non negaui: interrogatus, Christum confessus sum, combustus, gratias ago. Hæc cùm dixisset, fide munitus, pręsenti animo iussit ignem & ligna milites addere. Multo igitur igne accēso, & ipsius corpori subiecto, beatus martyr Laurētius emisit spiritū. Cuius corpus surripuit Hippolytus egressus è carcere illo ipso die: cūq; multis aromaticis vnguentis martyris reliquias perfudisset, in oculto quodā loco illas reposuit,

Cùm verò Decius & Valerianus cognouissent beatum Laurentiũ ab Hippolyto viro sanctissimo diligenter honoratũ ac repositũm, iracundia perciti, iusserunt illum in carcerẽ coniici, vbi duos dies in ieiuniis & precibus consumpsit. Tertio autẽ die post martyrium beati Laurentij, Hippolytus aufugit à carcere, & in cuiusdã mulieris domum clam se coniecit: Cui dixit: Quæso mulier, domi tuæ me occultes, neq; cuiquã dicas, me apud te delitescere. Iurauit mulier, illũse nemini proditurã. Cùm verò militea ipsi ad inquirendum Hippolytum venissent: Num, inquit mulier illa, Hippolytum vos quæritis? En apud me latet. Eumq; statim illis tradidit. Ducto igitur Hippolyto, Decius & Valerianus in tribunali sedentes, sic eũ affati sunt. Num & tu magus factus es, qui Laurentij corpus surripuisti? Maxime, inquit Hippolytus, feci quod dicitis, nõ vt magus, sed vt Christianus. His auditis, iusserunt ferreis virgis hominem verberari: Cui dicebant: Quidnam tibi aliquando per nos defuit, vt teipsum Laurentij traderes religioni? Vbinam ille est, cui salutem tuam credidisti? Veniat nunc, & liberet te ab istis cruciatibus. Quódnam malum, inquit Hippolytus, à vobis patior, vt sicut dicitis, debeam à beato Laurentio liberari? Tunc Valerianus respondit: Virgis ferreis verberaris, & nihil mali te pati dicis? Ad hæc Hippolytus: Vobis, inquit, ita videtur, me graui supplicio subiectum esse, mortisque periculo expositum: at ego credo datarum mihi Deum, vt beati Laurentij martyris intercessionibus, qui me Christi seruum effecit, perpetua fruar vita. His verbis statim exarserunt Imperatores, & veste exui (Christiano enim habitu indutus erat) atq; in terra prostratum multis ferreis virgis cædi iusserunt, deinde extra vrbem ad mortis supplicium duci, duosq; ferocissimos equos parari, & eius viri pedes in equorum pedibus ligari, equosq; ipsos dimitti per aspera & spinosa loca. Cùm igitur sanctum illum martyrem ferocissimi equi multo impetu abreptum distraxissent, acutissimis quibusq; lapidibus eius viri carnes lacerabantur, & terram sanguine multo aspergebant.

2. Orat sanctus, erectis in cœlum oculis.

3. Nota Basque, vt mos erat, exequiis honorãtes, &c.

Sanctus verò martyr, erectis [2] in cœlum oculis, ait: Domine Deus meus, suscipe spiritum meum. His dictis statim Domino Deo animam tradidit. Sequebantur Christiani quidam homines, qui dilaniatas illas carnes, & à sancti martyris corpore decidentes in vasis quibusdã diligenter collegerunt, easq;, vt [3] mos erat, exequiis honorantes, in agro, qui vocatur Prætorianus, deposuerunt: cumq; Deo ipsi gratias egissent, in sua quique loca reuersi sunt. Ita die tertio post obitum sancti martyris Laurentij, sanctus etiam Hippolytus dignus effectus est, qui beatorum martyrum corona donaretur: in Christo Iesu Domino nostro: cui gloria sit & imperium simul cum Patre, & sanctissimo ac vitam largiente Spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum. AMEN.

Habetur in opere eiusdẽ in gloriã plurimorũ martyrũ edito. Ca. 14.

MIRACVLA BEATI LAVRENTII martyris, per Diuum Gregorium Archiepiscopum Turonensem scripta.

1. Vide templum in honorẽ S. Laurentij dicatũ: vide etiam eius reliquiis consecratũ.

2. Ecce quã clare & aperte sanctum inuocat sacerdos, et quã cito inuocatus miraculo adfuit: qd ergo iactas heretice sanctos non esse inuocandos?

Templum erat in quodam loco beati [1] Laurentij, & nomine, & reliquiis consecratum, quod per iniuriam longinqui temporis valde detectũ erat, quod cùm renouare loci incolæ vellent, syluas adeunt, incisa leuigataq; ligna trabes efficiunt, impositisq; plaustris ad locum exhibent. Quibus per humũ ad ordiendũ extensis, vna breuior est reperta. Statimq; sacerdotis animum qui his insistebat dolor maximus attigit, & flens valde quid ageret, quò se verteret ignorabat. Tunc intuens robur breuius, ait: O Laurẽti [2] beatissime, appositus igni glorificate, semper pauperes fouens, ac reficiens, cogita paupertatem meã, quia non est exiguitati nostræ facultas qualiter hîc alia exhibeatur. Ilicò cunctis attonitis trabes creuit, ita vt necesse esset partem magnã incidi. De qua industria plebs beneficia perdere nephas putans, credens eam manu martyris tactam ac prolongatam, partem quæ superfuerat frustatim deserpens, diuersas infirmitates sæpe submouit. Quod Fortunatus præsbyter his versibus prosecutus est.

Laurentij merito flammis vitulibus vste
Qui feruente fide victor ab igne redis.
Cùm tibi templa nouant breuiori robore plebes,
Creuerunt que trabes, creuit & alma fides.
Stipite contracto sese mercede tetendit,
Quantum parua prius postea cæsa fuit.
Crescere plus meruit succisa securibus arbor,
Et didicit sicca longior esse coma.
Vnde recisa fuit, populis fert inde salutem,
Si venit intrepidus, lumina cæcus habet.

Multò

Multò plures exinde scripsit versiculos, quos ego prętermisi, hos tantum pro testimonio virtutis scribens. Acta sunt autem hæc apud Briones Italiæ castrũ. Nam vidi ego Ioannẽ qui grauiter dentium dolore laborans, acceptã de hoc ligno à sacerdote particulã fauci immittens, dentem attigit, doloreq; protinus caruit. Sed nec illud silendum putaui, quod reliquię eius ab incendio hostilitatis ereptę, à quodam homine in lenocinio delatę sunt. Qui cũ sępius admoneretur per visum, vt easdẽ Aredio abbati deferret, nec iussionẽ impleret, ipse cum coniuge & omni familia ægrotare cœpit. Tunc necessitate cõpulsus, & eas viro sancto detulit, mox sanitati restitutus abcessit. Est etiam apud Mediolanensem vrbẽ basilica Sancti Laurẽtij Leuitæ, vbi admirabili pulchritudine calix cristallinus habebatur. Acta verò quadã solẽnitate, dũ per diaconũ ad sanctum altare offerretur, elapsus manu in terrã ruit, & in frusta cõminutus est. At diaconus pallidus & exanguis, collecta fragmenta vasculi super altare posuit, nõ diffisus quod eum posset virtus martyris solidare. Deniq; in [3] vigiliis, lachrymis atq; oratione deducta nocte, requisitum calicem reperit super altare solidatum, quæ virtus cum populis nunciatã fuisset, tanta animos deuotione succendit, vt à sacerdote peterent noua in eius honore solennia celebrari. Tunc Põtifex loci suspendit super altare calicem, & tunc agens, & in posterum per singulos annos deuotissimẽ festa instituit celebrari.

3. *In vigiliis, lachrymis & oratione deducta nocte.*

VITA SANCTI DIONYSII PAPAE,

per Damasum Papam scripta.

Dionysius ex monacho, cuius generationẽ reperire nõ potuimus, sedit annos sex, mẽses duos, dies quatuor. Fuit tẽporibus Galieni. ex die vndecimo Kalendarũ Augusti, Emiliano & Basso consulibus, vsq; in diem septimũ Kalendarum Ianuarij, consulatus Claudij & Paterni. Hic presbyteris Ecclesias diuisit, & cœmiteria Parochiasq;, & diœceses constituit. Hic fecit ordinationes duas per mensem Decembrem, presbyteros duodecim, diaconos sex, Episcopos per diuersa loca numero septẽ. Qui etiam sepultus est in cœmiterio Calixti via Appia, sexto Kalendas Ianuarij. Et cessauit Episcopatus dies quinque.

Habetur in põtificali eiusdem.

VITA SANCTI FELICIS PAPAE,

& Martyris, per Damasum Papam scripta.

Felix natione Romanus, ex patre Cõstantio, sedit annos quatuor, menses tres, dies vigintiquinq;. Martyrio coronatur. Fuit autẽ temporibus Claudij & Aureliani, à consulatu Claudij & Paterni, vsq; ad consulatũ Aureliani & Capitolini. Hic constituit supra [1] sepulchra aut memorias martyrũ missas celebrari. Hic fecit ordinationes duas per mensem Decembrem, presbyteros nouem, diaconos quinq;. Episcopos per diuersa loca quinq;. Sepultus est in cœmiterio suo, vbi & basilicam fecit via Aurelia, miliario ab vrbe Roma secundo, tertio Kalendas Iunias. Et cessauit Episcopatus dies quinque.

Habetur in põtificali eiusdem.

1. *Aduerte antiquũ morẽ esse super sepulchra, & memorias martyrum missas celebrari.*

VITA ET PASSIO SANCTI VINcentij Martyris, per D. Augustinum Hipponensem Episcopum scripta.

In passione quæ nobis hodie recitata est, fratres charissimi, euidenter ostẽditur iudex ferox, tortor cruentus, martyr inuictus. In cuius corpore pœnis variis exarato, iã tormenta defecerant, & adhuc mẽbra durabant. Tot cõuicta miraculis persistebat impietas, tot vexata suppliciis nõ cedebat infirmitas. Agnoscatur ergo operata diuinitas. Quãdo enim corruptibilis puluis cõtra tã immania tormẽta duraret, nisi in eo Christus habitaret? In his enim oĩbus ille ignoscẽdus, ille glorificãdus, ille laudãdus est, qui & in prima vocatione dedit fidẽ, & in suprema passione virtutẽ. Vultis nosse quia vtrunq; donatũ est? Audite Apostolũ Paulũ, Vobis, inquit, datũ est pro Christo, nõ solũ vt credatis in eũ, verũ etiã vt patiamini pro eo. Acceperat vtraq; hæc Beatus Vincentius Leuita, acceperat & habebat. Si enim nõ accepisset, quid haberet? Habebat in sermone fiduciã, habebat in passione tolerantiã. Nemo ergo de suo corde præsumat, quando profert sermonẽ, nemo de suis viribus cõfidat, quãdo sufferet tentationẽ: quia vt & bona prudẽter loquamur, ab illo est, nõ nostra sapiẽtia: & vt mala fortiter perferamus ab illo est, nõ nostra est patientia.

Habetur in sermonibus eius de Sanctis, Tom. 10. ser. 2.

patientia.Recolite Dominũ Chriſtũ ſuos in Euangelio diſcipulos admonentem:recolite martyrum regẽ cohortes ſuas armis ſpiritalibus inſtruentem,bella monſtrantẽ,adiutoria miniſtrantẽ,præmia pollicentẽ:quia cùm dixiſſet diſcipulis ſuis:In hoc mundo preſſurã habebitis:mox vnde territos cõſolaretur,adiunxit dicens:Sed confidite,quia vici mundũ.Quid ergo miramur chariſsimi,ſi in illo Vincentius vicit,à quo victus eſt mundus?In hoc,inquit,mundo preſſuram habebitis,vt ſi premit , nõ opprimat: ſi oppugnat , non expugnet. Duplicem mundus aciem producit contra milites Chriſti. Blãditur vt decipiat,terret vt frangat.Nõ nos teneat voluntas propria,nõ nos terreat crudelitas aliena, & victus eſt mũdus.Ad vtroſq; aditus occurrit Chriſtus,& nõ vincitur Chriſtianus. Si conſideretur in iſta paſsione humana patientia,incipit eſſe incredibilis:ſi agnoſcatur diuina potentia,deſinit eſſe mirabilis.Tanta graſſabatur crudelitas in martyris corpore,& tanta trãquillitas proferebatur in voce,tantaq; pœnarũ aſperitas ſęuiebat in membris,vt miro modo putaremus Vincentio patiente aliũ loquentẽ nõ torqueri.Et vere fratres chariſsimi ita erat. Prorſus ita erat.Alius loquebatur. Promiſit enim & hoc teſtibus ſuis Chriſtus in Euãgelio,quos ad huiuſmodi certamina pręparabat.Sic enim ait:Nolite pręmeditari quomodo aut quid loquamini:Nõ enim vos eſtis qui loquimini,ſed ſpiritus patris veſtri qui loquitur in vobis.Caro ergo patiebatur,& ſpiritus loquebatur.Et loquẽte ſpiritu,nõ ſolùm cõuincebatur impietas,ſed etiã confortabatur infirmitas. Clariorẽ nobis martyrẽ tot tormenta faciebant.Multiplici enim vulnerũ varietate confoſſus nõ deſerebat pugnã,ſed acrius iterabat.Putares quòd eũ duraret flamma,nõ vreret,& tanquã figuli furnax lutũ molle ſuſcipiens,durã redderet teſtã.Poterat martyr noſter dicere Daciano:Iã non vret ignis tuus carnẽ meam,quia exaruit ſicut teſta virtus mea:& quomodo ſcriptũ eſt veraciter:Vaſa figuli probat fornax,& homines iuſtos tentatio tribulationis.Probatus atq; decoctus illo igne Vincentius:Dacianus verò arſit & crepuit.Si enim non ardebat,vnde cremabat? Quid enim erant verba iraſcentis,niſi fumus ardentis?Ergo martyri noſtro refrigerium in corde habenti,flãmas extrinſecus admouebat:ſed ipſe facibus furoris accenſus,tanquam clibanus intus ardebat,& habitatorẽ ſuum diabolum concremabat.Per furioſas enim Daciani voces,per truces oculos,& minaces vultus, & totius corporis motus ille habitator eius interior mouebatur,& per hæc ſigna viſibilia, tanquam per ſigna ſui vaſculi,quod impleuerat crepantis rimula prouidebatur.Non tantum martyrem cruciabant plurima tormenta,quantum illum vaſtabat inſania.

1. Si Chriſtianorũ mortuorũ corpora a ſuperſtitibus negligenda ſunt,& cadauera exanima nullis egent ſepulturę ceremoniis,vt dementes qdã dixerũt: cur omnipotens Deus tanta cura ſeruauit martyris corpus,vt vel inuito Daciano, qui illud a feris deuorandũ proiici mãdauerat,cõuenienti poſtea traderetur ſepulturæ? Habetur eodem loc.ſerm.2.

Sed iam fratres,illa omnia tranſierunt,& ira Daciani,& pœna Vincentij. Nunc autẽ pœna Daciano,corona verò manet Vincentio.Deniq; his præmiſsis futuræ videlicet retributionis finibus,etiã in hoc mundo martyrum gloriam demonſtremus.Quę hodie regio,quæue prouincia vlla,quouſq; vel Romanum imperium,vel Chriſtianũ nomen extenditur,natalem non gaudet celebrare Vincentij diaconi ? Quis autẽ hodie vel nomen Daciani audiſſet,niſi Vincentij paſsionẽ legiſſet? Quòd verò tãta cura [1] ſeruauit Dominus martyris corpus,quid aliud demonſtrauit,niſi gubernaſſe ſe viuentem,quẽ non reliquit exanimẽ?Vicit ergo Dacianũ viuens Vincentius,vicit & mortuus.Viuens tormẽta calcauit,mortuus maria tranſnatauit.Sed ipſe inter vndas gubernauit cadauer extinctũ,qui inter vngulas animũ donauit inuictũ.Nõ flexit flamma tortoris cor eius,nõ merſit aqua maris corpus eius.Sed in his & huiuſmodi nihil eſt aliud , niſi precioſa in conſpectu Domini ſemper mors ſanctorũ eius.Cunctorũ licet,dilectiſsimi,glorioſas martyrũ paſsiones,quos diſtincta regionibus loca meruerunt,vna fides faciat omnibus indiſcreto honore venerabiles:propriã tamen ſibi in hoc venerationis obſequio vendicant dignitatẽ,qui Eccleſiam Dei & documentis prę cęteris erexerunt,& patrociniis adiuuerunt. Inter quos iuſtè beatum Leuitam Vincentiũ,cuius confeſsione & morte Chriſtũ incredulis prædicatum incunctanter agnoſcimus,catholicis ſtudiis celebramus.Qui vt fideliũ deuotionẽ Deo ſtudioſius cõmendaret,altiori charitatis flammaſcens affectu,morti ſeſe tandẽ fideliter obtulit,quo videlicet robur fidei in ſolidiſsima petra Chriſto fundatũ ſequacibus imitandum daretur:nec nõ & ſemẽ Apoſtolicæ prędicationis per eum pluribus diſſeminatũ ope ſuę interceſsionis tutũ,ac perfectę cõſummationis frugẽ refertũ, in cœleſtibus demũ horreis cõderetur.Hunc ergo amplius propria venerentur , quẽ etiã peregrina mirantur,quatenus eis ſe largiorẽ [2] exhibeat in beneficiis, quibus ſe amabiliorem cognoſcet in gaudijs,fiatq; in eius ſolẽnitate vberior lętitiæ ambitus,de quo fidei creuit effectus.Huius deniq; ſpiritus,tãto virtutũ munere claruit, vt ſacri miniſterij fultus officio,qui filiũ Dei Dñm noſtrũ ſecuturus eſſet in paſsione, eiuſdẽ Chriſti calicẽ credentibus prius miniſtraret in ſalutẽ.Cuius hauſtu feliciter mente ebriatus,rabidi hoſtis atq; in Chriſtũ ſæuientis inſaniã interritus adiit,modeſtus ſuſtinuit,ſecurus irriſit, ſciens paratus eſſe vt reſiſteret,neſciens elatus eſſe quò vinceret:quia cuius amore ſpiritualibus armis

2. Habes & hic ſanctos exhibere beneficia,quod negant noui hæretici:Habes & in eorũ ſolẽnitatibus gaudendũ eſſe,non ergo hoc eſt ſuperſtitio.

pręmu

premunitus resistebat, eius adiutorio quicquid pœnarũ in illũ ferientis ira excogitabat, insuperabilis fortiter patiendo vincebat. Ideo non hunc laminę ignitæ sartaginis, nõ eculei, non vngulæ, ferreæq; manus, non vires pauendæ cedentiũ, nec dolor scissorũ membrorum, nõ foci fragor, & strepentis in patientis visceribus salis iniectio, Daciani quiuerunt aliquatenus subdere iussioni, sed dum in tantũ eius vecordiæ tumor excresceret, vt tantis passionis subactũ doloribus aut vicisse, aut interemisse se lætabũdus extolleret, suscepta spe frustratus, vnde victor visus est apparere, inde victus cõpulsus est erubescere: quoniã quò Dei martyr duriori vrgebatur pœna, eò ampliori confessionis exultabat cõstantia. Vnde ipsius passionis vel vltima præuidere, seu morari fratres euidentius placet, quatenus animaduertat sanctitas vestra, quò diabolus suũ perduxerit dolis ministrum, vel quomodo Christus suũ in finẽ vsquequaq; seruauerit famulũ. Ex quo illud sanè erat mirabile, quia quantũ iste extrinsecus multiplici pœnarum genere contritus arctabatur, tantũ intrinsecus exultante interiori homine dilatabatur: quantumq; ille exterius iactantia tẽporalis potentię inflabatur, tantũ interius despici se perpendens interiori vexatus homine præfocabatur. Conte ni igitur se videns fæuiebat, nec in quẽ iam vindictã inferret inueniebat. Videbat namq; deſæuientium manus carnificum plus in eo inuenire vulneris, q̃ corporis, solumq; ingentẽ spiritũ ei stultitiam exprobrare suã, quod prouocabat veritatis normam. Quapropter credens quòd causam confusionis auerteret, si personã quæ se spreuerat, absentaret, minusq; Dacianus erubesceret, si Vincentium populus nõ videret, iussit eum à publico remoueri. Sed nec sic quidem caret supplicio. Contusa quo iacebat testa substernitur, vt vis acuminis concisam molẽ superiecti corporis plus discinderet, atq; reddita tormentis membra quæ secarent, obuia susciperent fragmenta. Fallitur tamen vincendi opinione cæca crudelitas: Nam diuina bonitas dilectũ suũ amplius in confessione comitata, infert nouam tenebris lucẽ, & tabernaculum splendidum obscurum reddit ergastulum. Fouebat laceros artus medica Dei manus, & venustiori pristinæ sanitatis augmento, fossi lateris damna supplebat. Insolita igitur hoius lominis claritate perculsi, obstupuêre custodes, quin & vocẽ Angelis hymnũ Deo concinnentibus, mens pallidi ianitoris expauit. Currit exanimis minister ad præsidẽ quẽ grauius relatio nuncij, quàm ictus percussit gladij. Et cùm nõ posset ex magnitudine rei tacere quod viderat, tremor iudicẽ occupat, dolor lacerat, furor inflammat: & ne in pœnis Vincentius vincens gloriam martyrij obtineret: Citius, inquit Dacianus, producatur è carcere, ne dũ insistimus rebellẽ punire, videamur eum potius victoria coronare. Profertur itaq; ex illo tetri carceris barathro, cœlesti quidẽ gratia pulchrior, & si adhuc esset passurus, robustior. Sed vbi desideriũ ad regni vocationẽ tendentis nullo pœnarũ vel mortis genere frangendũ intelligit, iubet inuida mens leuioris strati fulcra substitui, ac blandiori eũ requie confoueri, scilicet vt si amoto paululum carnifice animam quietus exalaret, diceretur nõ esse occisus, sed mortuus: quasi non eum pœna peremerit, cum quo & pœna simul perierit.

Interea beatũ Vincentiũ cœlestis aula suscepit, ac beatæ fœlicitatis munere donat. Ad cuius ingressum Angelici lætantur spiritus, omnesq; simul cõciues gratulantur sancti. Nosq; tibi gratias agimus Dñe Iesu, quòd anima tuo digna cõsortio, quæ pertinax tulit suppliciũ, mendax fugit obsequiũ: & quæ fuit cõtenta persecutor quò fureret, sit dedignata quod parceret. Cognito igitur sancto eius abscessu, iudex insanus, & quia Christus vicisset in Vincentio, nescios Dacianus illius sibi promittit cadaueris expositione vindictã, cuius gemit ex virtute victoriã. Feris namq; & canibus decepta furoris superbia absumendũ proiici mandat lictoribus, vt tali pastu eorũ impleret ventrẽ, quorũ ipse gerebat mentẽ. Sed vt diuinis excrescentibus beneficiis maioris victoriæ Vincentio gratia confertur, mittitur coruus, auis inimica cadaueribus, expositas corporis dapes seruatura ieiuna. Hinc fratres dilectissimi, hinc aduertite distincta meritorũ obsequia. Helias quondã impias Achab vel Iezabelis manus cautè declinans, in deserto coruis ministrantibus pascitur: assertor autẽ veritatis Vincentius Daciani rabie peremptus, feris exponitur consumendus, sed coruo famulante seruatur illæsus. Obtinuit ergo Helias diuino nutu coruis præstãtibus quo aleretur: præstitũ est Vincentio, obsequente quoq; coruo, ne comederetur. Qui vt cœlitus se custodẽ designatum ostenderet, aduentantes reliquas aues eminus non segni impetu perturbabat, inter quas immanem quoq; lupum propius accedentẽ, veloci qui commissum thesaurũ sacrilega audacia attaminare præsumeret, pennis & alis diuerberans procul abegit. Sed ille quòd non tã ad inferendã venisset iniuriam, quàm ad augendã miraculi pompam, quadã sui habitudine stupidus indicabat. O impudens foror, & stulta vesania, coruus obsequitur, lupus veneratur, Dacianus persequitur, nec erubescic velle se adhuc ferox perdere, quem mansuefacta bestialis feritas satagebat protegere. Vnde ad occulendam martyris laudem non iam secretum, sed pro-

fundũ elegit,credens sibi ad delitescendã eius gloriã non claustra fidẽ seruatura,sed maria,quasi non idẽ elementi Dominus esset,per quem dudũ ei carceris abdita cœlesti fulgore radiata micuissent. Datur nautis mergendũ corpus in fluctib⁹, vt ad auxilium saltẽ æquora proficerent,cui ad vincendũ Christi militẽ terra defecisset. Enauigatis itaq; magna ex parte freti gurgitibus,proiectũ inter sorbentes vndas præpotens est Dei dextera [3] consecuta,& quę spiritũ intulerat in cœlũ,corpus mox retulit ad sepulchrum. Sic prędicator veritatis charissimi,nec tormentorũ vincitur pœnis,nec tenebrosi carceris superatur angustiis. Non bestiis dilaniatur,non profundo cælatur,sed littori redditur,pręconio diffamatur,vt qui verè confessus fuerat nomen Deitatis,veritate sibi adesse experiretur diuinę suffragia bonitatis. Cuius gloriosam virtute vitã ita pręciosæ mortis gratia decorauit,vt quod viuendo docuit,moriendo constanter astrueret: eratque consequens quatenus ad eius visionẽ per mortẽ attingeret,quem probabilis vitæ conuersione semper attestatus fuisset,sciens quòd de contemptu præsentis vitæ gloria surgit beatitudinis æternæ,præstante Domino nostro Iesu Christo,qui viuit & regnat,&c.

3. Mira a Deo cura exhibita, ut sancti martyris corpus intactum ad sepulcbrũ seruaretur, nobis insinuat non negligendas Christi fidelium sepulturas, & sanctorum reliquias esse uenerandas, quicquid dicant nostri pseudoprophetæ.

VITA ET PASSIO SANCTI VINcentij Martyris, per Aurelium Prudentium virum consularem scripta.

Habetur in eius peristeph.

BEATE Martyr prospera
Diem [1] triumphalem tuum,
Quo sanguinis merces tibi
Corona vincenti datur.
Hic te ex tenebris seculi
Tortore victo & Iudice
Euexit ad cœlum [2] dies,
Christoque ouantem reddidit.
Nunc Angelorum particeps,
Colluces insigni stola,
Quam testis indomabilis
Riuis cruoris laueras.
Quum te satelles idoli
Præcinctus atris legibus,
Litare diuis Gentium
Ferro & catenis cogeret.
Ac verba primum mollia
Suadendo blandè effuderat
Captator,vt vitulum lupus
Rapturus,alludit prius:
Rex,inquit,orbis maximus,
Qui sceptra gestat Romula,
Seruire sanxit omnia
Priscis Deorum cultibus.
Vos Nazareni assistite,
Rudemque ritum spernite,
Hæc sacra,quę princeps colit,
Placate fumo, & victima.
Exclamat hic Vincentius,
Leuita de tribu sacra,
Minister altaris Dei,
Septem ex columnis lacteis.
Tibi ista præsint numina,
Tu saxa,tu lignum colas,
Tu mortuorum mortuus
Fias deorum Pontifex.
Nos lucis auctorem patrem,
Eiusque Christum filium,
Qui solus ac verus Deus,
Datiane confitebimur.

1. Vincenti martyr,prospera diẽ triũphalem tuũ.

2. Anima Vincentij hoc die euecta est in cœlũ

Hic ille iam commotior,
Audésne non felix,ait,
Ius hoc deorum & principum
Violare verbis asperis?
Ius & sacratum,& publicum,
Cui cedit humanum genus?
Nec te iuuentę feruidę
Instans periclum permouet?
Hoc namque decretum cape,
Aut ara thure, & cespite
Precanda iam nunc est tibi,
Aut mors luenda est sangune.
Respondit ille altrinsecus,
Age ergo quicquid virium
Quicquid potestatis tibi est,
Palam reluctor, exere.
Vox nostra quæ sit,accipe,
Est Christus,& pater Deus,
Serui huius & testes sumus,
Extorque si potes fidem.
Tormenta,carcer,vngulæ,
Stridensq; flammis lamina,
Atque ipsa pœnarum vltima,
Mors Christianis ludus est.
O vestra inanis vanitas,
Scitumq; brutum Cæsaris,
Condigna vestris sensibus
Coli iubentis numina.
Excisa fabrili manu,
Cauis recocta & follibus,
Quæ voce,quæ gressu carent,
Immota,cæca,elinguia.
His sumptuosa splendido
Delubra crescunt marmore,
His colla mugientium
Percussa taurorum cadunt.
Adsunt & illic spiritus,
Sunt sed magistri criminum,
Vestræ & salutis aucupes
Vagi,impotentes,sordidi.

Qui

Qui vos latenter incitos
In omne compellunt nefas,
Vastare iustos cædibus,
Plebem piorum carpere.
Norunt & ipsi, ac sentiunt
Pollere Christum & viuere,
Eiusq; iam iamq; affore
Regnum tremendum perfidis.
Clamant fatentes denique
Pulsi è latebris corporum,
Virtute Christi & nomine,
Diuiq; & iidem dæmones.
His intonantem martyrem
Iudex profanus non tulit:
Conclamat,os obtrudite,
Ne plura iactet improbus.
Vocem loquentis claudite,
Raptimq; lictores date
Illos reorum carnibus
Pastos,manuq; exercitos.
Iam saxo ius prætorium
Conuitiator senciat,
Impunè ne nostris sibi
Diis destruendis Inserit.
Tibi ergo soli contumax
Tarpeia calcentur sacra?
Tu porrò solus obteras
Romam,Senatum,Cæsarem?
Vinctum retortis brachiis
Sursum ac deorsum extendite,
Compago donec ossium
Diuulsa membratim crepet.
Post hinc hiulcis ictibus
Nudate costarum abdita,
Vt per lacunas vulnerum
Iecur retectum palpitet.
Ridebat hæc miles Dei,
Manus cruentas increpans,
Quod fixa non profundius
Intraret artus vngula.
Ac iam omne robur fortium
Euiscerando cesserat,
Nisusq; anhelus soluerat
Fessos lacertorum toros.
Ast ille tanto lætior
Omni vacantem nubilo,
Frontem serenam luminat,
Te Christe præsentem videns.
Quis vultus iste proh pudor?
Datianus aiebat furens.
Gaudet,renidet prouocat,
Tortore tortus acrior,
Nil illa vis exercita
Tot noxiorum mortibus
Agone in isto proficit,
Ars & dolorum vincitur.
Sed vos alumni carceris,
Par semper inuictum mihi
Cohibete paulùm dexteras,
Respiret vt lassus vigor.
Præsicca rursus vlcera
Dum se sicatrix colligit,
Refrigerati sanguinis
Manus resulcans diruat.
His contra Leuites refert,
Si iam tuorum perspicis
Languere virtutem canum;
Age ipse maior carnifex.
Ostende quo pacto queant
Imos recessus scindere
Manus & ipse interfere,
Riuosq; feruentes bibe.
Erras cruente,si meam
Te rere pœnam sumere,
Cùm membra morti obnoxia
Dilancinata interficis.
Est alter hic intrinsecus,
Violare quem nullus potest,
Liber,quietus,integer,
Exors dolorum tristium.
Hoc quod laboras perdere
Tantis furoris viribus,
Vas est solutum ac fictile,
Quocunque frangendum modo.
Quinimo nunc enitere
Illum secare,ac plectere
Qui perstat intus,qui tuam
Calcat tyranne insaniam
Hunc hunc lacesse hunc discute
Inuictum & insuperabilem,
Nullis procellis subditum,
Soliq; subiectum Deo.
Hæc fatur,& stridentibus
Laniatur vncis denuo.
Cui prætor ore subdolo
Anguina verba exsibilat.
Si tanta callum pectoris
Prædurat obstinatio,
Puluinar vt nostrum manu
Abomineris tangere:
Saltem latentes paginas,
Librosq; opertos detege,
Quo secta prauum seminans
Iustis crematur ignibus.
His martyr auditis,ait,
Quem tu maligne mysticis
Minitaris ignem literis,
Flagrabis ipse hoc iustius.
Romphæa nam cœlestium
Vindex erit voluminum,
Tanti veneni interpretem,
Linguam perurens fulmine.
Vides fauillas indices
Gomorrheorum criminum,
Sodomita nec latet cinis,
Testis perennis funeris.
Exemplar hoc serpens tuum est,
Fuligo quem mox sulphuris,
Bitumen & mistum pice
Imo implicabunt tartaro.

His persequutor saucius
Pallet,rubescit,æstuat,
Insana torquens lumina,
Spumasq; frendens egerit.
Tum deinde cunctatus diu,
Decernit extrema omnium
Igni grabato & laminis
Exerceatur quęstio.
Hæc ille sese ad munera
Gradu citato proripit,
Ipsosq; pernix gaudio,
Pœnæ ministros præuenit.
Ventum ad palęstram gloriæ
Spes certat & crudelitas,
Luctamen anceps conserunt,
Hinc martyr,illinc carnifex.
Serrata lectum tegula
Dente in frequenti exasperat,
Cui multa carbonum strues
Viuum vaporat halitum.
Hunc sponte conscendit rogum
Vir sanctus ore interrito,
Ceu iam coronæ,conscius,
Celsum tribunal scanderet.
Subter crepante aspergine
Scintillat excussus salis,
Punctisq; feruens stridulis
Sparsim per artus figitur.
Aruina posthinc igneum
Impressa cauterem lauit,
Vis vnde roris fumidi
In membra sensim liquitur.
Hæc inter immotus manet
Tanquam dolorum nescius,
Tenditq; in altum lumina:
Nam vincla palmas ptęferant.
Sublatus inde fortior,
Lugubre in antrum truditur:
Ne liber vsus luminis
Animaret altum spiritum.
Est intus imo ergastulo
Locus tenebris nigrior,
Quem saxa mersi fornicia
Angusta clausum strangulant.
Æterna nox illic latet,
Expers diurni syderis.
Hic carcer horrendus suos
Habere fertur inferos.
In hoc barathrum conicit
Truculentus hostis martyrem,
Lignoq; plantas inserit,
Diuaricatis cruribus.
Quin addit & pœnam nouam
Crucis peritus artifex,
Nulli tyranno cognitam,
Nec fando compertam retro.
Fragmenta testarum iubet
Hirta impolitis angulis
Acuminata,informia,
Tergo iacentis sternerent.
Totum cubile spiculis
Armant dolores anxij,
Insomne qui subter latus
Mucrone pulsent obuio.
Hęc ille versutus,vafra
Meditatus arte struxerat,
Sed Belzebulis callida
Commenta Christus destruit.
Nam carceralis cæcitas
Splendore lucis fulgurat,
Duplexq; morsus stipitis
Ruptis cauernis dissilit.
Agnoscit hic Vincentius
Adesse quod sperauerat,
Tanti laboris præmium,
Christum datorem luminis.
Cernit deinde fragmina
Iam testularum mollibus
Vestire semet floribus,
Redolente nectar carcere.
Quin & frequentes angeli
Stant,ac loquuntur comminus,
Quorum vnus ore sugustior
Compellat his dictis virum.
Exurge martyr inclyte,
Exurge securus tui,
Exurge,& almis cœtibus
Noster sodalis addere.
Decursa iam satis tibi
Pœnæ minacis munia,
Pulchroq; mortis exitu
Omnis peracta est passio.
O miles inuictissime,
Fortissimisq; fortior.
Iam te ipsa sæua & aspera
Tormenta victorem tremunt.
Spectator hæc Christus Deus
Compensat ęuo intermino,
Propriæq; collegam crucis
Larga coronat dextera.
Pone hoc caducum vasculum
Compage textum terrea,
Quod dissipatum soluitur,
Et liber in cœlum veni.
Hæc ille,sed clausas fores
Interna rumpunt lumina,
Tenuisq; per rimas nitor
Lucis latentis proditur.
Hæc cùm stuperet territus
Obsessor atri liminis,
Quem cura pernox manserat
Seruare feralem domum.
Psallentis audit insuper
Prædulce carmen martyris,
Cui vocis instar æmulæ
Conclaue reddit concauum.
Pauens deinde introspicit,
Admota quauntum postibus
Acies per arctas cardinum
Intrare iuncturas potest.

Vernare multis floribus
Stramenta testarum videt,
Ipsumq́; vulsis nexibus
Obambulantem pangere.
Implentur aures turbidi
Prætoris hoc miraculo,
Flet victus,& voluit gemens
Iram,dolorem,dedecus.
Exemptus,inquit,carcere,
Paulùm benignis fotibus
Recreetur,vt pastum nouum
Pœnis refectus præbeat.
Coire toto ex oppido
Turbam fidelem cerneres,
Mollire præfultum torum,
Siccare cruda vulnera,
Ille vngularum duplices
Sulcos pererrat osculis,
Hic purpurantem corporis
Gaudet cruorem lambere.
Plerique vestem lineam
Stillante tingunt sangine,
Tutamen vt sacrum suis
Domi reseruent posteris.
Tunc ipse manceps carceris,
Et vinculorum ianitor,
Vt fert vetustas conscia,
Repente Christum credidit.
Hic obseratis vectibus,
Densę specum caliginis
Splendore lucis aduenę
Micuisse clausum viderat.
At verò postquàm lectuli
Martyr quietem contigit,
Æger moratum tædio,
Est mortis incensus siti.
(Si mors habenda huiusmodi est,
Quæ corporali ergastulo
Mentem resoluit liberam,
Et reddit autori Deo.
Mentem piarum sanguine,
Mortis lauacris inclytam,
Quæ semet ac vitam suam
Christo immolandam præbuit)
Ergo vt recline mollibus
Reiecit auleis caput,
Victor [b] relictis artubus.
Cœlum capessit spiritus.
Cui recta celsa tramite
Referatur ad patrem via,
Quam fratre cæsus impio
Abel beatus scanderat.
Stipant euntem candidi
Hinc inde sanctorum chori,
Pariq́; missus carcere
Baptista Ioannes vocat.
At Christiani nominis
Hostem coquebant irrita
Fellis venena,& liuidum
Cor efferata exusserant.

Sęuire inermem crederes
Fractis draconem dentibus
Euasit exultans ait
Rebellis,& palmam tulit.
Sed restat illud vltimum
Inferre pœnam mortuo,
Feris cadauer tradere,
Canibúsue carpendum dare.
I a m nunc & ossa extinxero,
Ne sit sepulchrum funeris,
Quod plebs gregalis excolat,
Titulumq́; figat martyris.
Sic frendit,& corpus sacrum [a]
Profanus, ah dirum nefas,
Nudum negato tegmine
Exponit inter carices.
Sed nulla dirarum fames,
Aut bestiarum, aut alitum,
Audet trophæum glorię
Fœdare tactu squalido.
Quin si qua clãgens improbè
Circumuolaret eminus,
Trucis volucris impetu
Depulsa vertebat fugam.
Nam coruus Helię datus
Olim,ciborum portitor.
Hoc munus implet sedulò,
Et irremotus excubat.
Hic ex frutetis proximis
Infestus alarum sono,
Oculosq́; pennis verberans
Exegit immanem lupum.
Quis perfidorum credere
Ausit,rapicem belluam
Tauris paratam congredi,
Cessisse plumis mollibus?
Ibat malignum murmurans
Leui volatu exterritus,
Prædamq́; visam fugerat
Custodis imbellis minis.
Quis audienti talia
Daciane tunc sensus tibi?
Quantis gementem spiculis
Figebat occultus dolor?
Quum te perempti corporis
Virtute victum cerneres,
Ipsis & impar ossibus,
Vacuisq́; iam membris minor?
Sed quis tyranne pertinax
Hunc impotentem spiritum
Determinabit exitus,
Nullus ne te franget modus?
Nullus, ne vnquam desinam,
Nam si ferina immanitas
Mansuescit, & clementia
Coruos voraces mitigat:
Mergam cadauer fluctibus,
Insana nunquam naufragis
Ignoscit vnda,& spumeum
Nescit profundum parcere.

[a] Ecce quã impia etas est defunctorum corpora nõ sepelire.

[b] Spiritus Vincentij victor cœlum capessit.

Aut

Aut semper illic mobilis
Incerta per ludibria
Austris feretur flantibus.
Squamosa pascens agmina.
Aut sub fragosis rupibus
Scabri petrarum murices
Inter recessus scupeos
Dicissa rumpent viscera.
Et quis virorum sternuè
Cymbam peritus pellere,
Remo, rudente, & carbaso,
Secare qui pontum queas?
Rapias palustri è cespire
Corpus, quod intactum iacet.
Leuiq; vectum lembulo,
Amplum per æquor auferas.
Sed complicatum sparteus
Claudat cadauer culleus,
Quem fune connexus lapis
Præceps in altum deprimat.
At tu per vndas emices
Rorante præces palmula,
Donec relictum longior
Abscondat aspectus solum.
Hæc iussa quidam militum,
(Eumorphio nomen fuit)
Violentus, audax Barbarus,
Furore feruens arripit.
Funale textum conserit
Suto, quod implet corpore,
Emensus & multum freti,
Inter procellas excutit.
O præponens virtus Dei,
Virtus creatrix omnium,
Quæ turgidum quondam mare
Gradiente Christo strauerat.
Vt terga calcans æquoris
Siccis mearet passibus,
Plantas nec vndis tingueret
Vasti viator gurgitis.
Hæc ipsa virtus iusserat
Rubrum salum dehiscere.
Parente dum fundo aridum
Secura plebs iter legit.
Necnon & ipsa nunc iubet
Seruire sancto corpori,
Pontum quietis lapsibus
Ad curua pronum littora.
Saxum molaris ponderis,
Vt spuma candens innatat,
Tantiq; custos pignoris
Fiscella fertur fluctibus.
Cernunt stupentes nauitæ
Vectam remenso marmore,
Labi retrorsum leniter
Æstu secundo, & flamine,
Certant & ipsi conciro
Pontum phaselo scindere,
Longè sed artus præuolant
Telluris ad mollem sinum.
Prius relatos denique
Humus quieta suscipit,
Quàm pulsa summis nisibus,
Carina portum tangeret.
Felix amœni littoris
Recessus ille, qui sacra
Fouens harenis viscera
Vicem sepulchri præbuit.
Dum cura sanctorum pia
Deflens adornat aggerem,
Tumuloq; corpus creditum
Vitæ reseruat posteræ.
Sed mox subactis hostibus,
Iam pace iustis reddita,
Altar quierem debitam
Præstat beatis ossibus.
Subiecta nam sacrariis,
Imamq; ad aram condit
Cœlestis auram muneris
Perfusa subter hauriunt,
Sic corpus. Ast ipsum Dei
Sedes receptum continet,
Cum Maccabæis fratribus,
Secto Isaiæ proximum.
Simplex sed illis corrigit
Corona penarum, quibus
Finem malorum præstitit
Mortis supremus exitus.
Quid tale sector ausus est?
Truncata nunquid corporis
Segmenta post serram feris
Obiecit, aut vndis dedit?
Num Maccabæi martyris
Linguam tyrannus eruram,
Raptámue pellem verticis
Auibus cruentis obtulit?
Tu solus ô bis inclyte,
Solus brauij duplicis
Palmam tulisti, tu duas
Simul parasti laureas
In morte victor aspera,
Tum deinde post mortem pari
Victor triumpho proteris
Solo latronem corpore.
Adesto nunc, & percipe
Voces precantum supplices,
Nostri reatus efficax
Orator ad thronum patris,
Per te, per illum carcerem
Honoris augmentum tui,
Per vincla, flammas, vngulas,
Per carceralem stipitem:
Per fragmen illud testeum,
Quo parta creuit gloria,
Per quem trementes posteri
Exosculamur lectulum.
Miserere nostrarum precum,
Placatus vt Christus suis
Inclinet aurem prosperam,
Noxas nec omnes imputet.

Sancti pro nostris peccatis orant ad thronum Dei.

Si ritè

Si ritè solennem [6] diem
Veneramur ore,& pectore,
Si sub tuorum gaudio
Vestigiorum sternimur.
Paulisper huc illabere
Christi fauorem deferens,
Sensus grauati vt sentiant
Leuamen indulgentiæ.
Sic nulla iam restet mora,
Quin excitatam nobilis
Carnem resumat spiritus,
Virtute perfunctam pari.
Vt quæ laborum particeps
Commune discrimen tulit,
Sit & cohæres gloriæ.
Cunctis in æuum seculis.

6. Si rite venerā mur solennem diem Vincentij.

VITA SANCTI VINCENTII ET

Anastasij martyrum, per eundem Adonem collecta.

IN Hispaniis natale sancti Vincentij Leuitę & martyris. Qui cum sancto Valerio Episcopo suo à Cęsaraugusta ciuitate Valentiam vsq; grauibus nexus catenis, iubente Datiano, perductus est. Ibiq; fame & squalore carceris diu maceratus, tormentis eculei & vngularum horrenda laceratione vexatus, à grabato etiam ferreo diutissime vstulatus, aruinæ guttis, & crepitanti sale respersus est. Post hoc in teterrimo carcere missus est, diuaricatisq; in neruo cruribus, super acutissima testarum fragmēta proiectus est. Vbi nocte lux ingens apparuit, & virtute Dei solutus martyr, inter Angelos, à quibus visitari meruit, hymnum canebat, ita vt ipse custos carceris crederet Christo. Mane autem facto cùm iussisset eum Dacianus in lecto mollissimo reclinari, vt aliquantulum recreatus acrius denuo torqueretur, infatigabilem spiritum Christo reddidit. Tunc Dacianus corpus eius in campum proiici, & feris atque auibus iussit exponi. Sed mox [1] coruus diuinitus ad custodiam eius datus, non solùm alias aues arcebat, sed mox & immanē lupū à sancto corpore repulit. Quod cùm Daciano nunciatū esset, iussit eum insutū culeo, in profundū maris cum grauissimo saxi pōdere immergi. Sed prius virtute Dei super vndas innatans ad littus delatus, & arenis conditus est, quam remiges portum tangere potuissent: Inde autem cùm se sanctus martyr cuidam fideli anui reuelasset, cessante persecutionis rabie, à Christianis reuerenter sublatus, & in Ecclesia conditus est, Ad aquas Saluias. Natale sancti Anastasij martyris, & monachi de Perside. Qui post plurima tormenta carceris, verberum & vinculorum, quæ in Cęsarea Palestinæ perpessus fuerat, à Persis postremò in Perside multa pœna affectus, atque ad vltimū decollatus est à rege eorum Cosrohe cum aliis lxx. Reliquiæ corporis eius primo Hierosolymis ad monasterium suum, deinde Romam delatæ, [2] venerantur in monasterio Ad aquas Saluias.

Habetur in eius martyrolog. sub xi. Calēd. Februarij.

1. Si sepultura negligenda esset, nō fuisset coru⁹ à deo missus ad tutandū martyris corp⁹.

2. Vides quod sancti martyris reliquia in monasterio apud aquas Saluias venerantur.

MARTYRIVM SANCTI VINCENTII.

Per Simeonem Metaphrasten.

VIctoriam, quam sanctissimus martyr Vincentius de hoste reportauit, maximè probatam fuisse ex hoc ipso intelligi potest, quod bonarū rerū inimicus diabolus eorum certaminū, quæ martyr ille sustinuit, ac perpessus est, venerandā memoriam silentio interim obruendam curauerit. Sed nos ordine singulas res, vt gestæ sunt, in apertum proferemus, certissimamq; earūrerū fide sequentes, inuiolatam Martyris confessionem, & tolerantem constantiā vsq; ad extremum spiritū seruatam, simulq; incredibilem iudicis immanitatem narrabimus.

Is cùm Christianorum vastationem, vt quiuis alius, sitiret, in Hispaniam profectus est, vt illius prouincię administrationem gereret, quæ à Romanis Imperatoribus commissa ei fuerat. Erat Iudex ille Grecus, scelere, furore, & diaboli peruersitate, arteq; cōpositus, & malitię illius minister valde idoneus: vocabatur autē Dacianus. Cum igitur ad eius regionis vrbem omnium primam venisset, cui nomen erat Augusta, tanquam lupus quidā vorandi sanguinis multū appetens, simplicissimas Christi oues odortus est. Nam etsi earū synceritas, constantia, & firmitas Christianę fidei testimoniū pręberet, ab illis tamen furorem suū non temperabat, sed cum esset sacrilegus, & Gręcę superstitionis amātissimus, summam in Christianos acerbitatem exercebat. Itaq; cùm magistratum iniisset, se omnia ex animi sententia consecuturum arbitrabatur, si furoris, & insanię, quæ illū exagitabat, manifesta indicia ostēderet: nefarię enim crudelitatis, & noui furoris rabie accēdebatur. Quamobrē sui spiritus fœditatem, ac vehementiam, quàmprimū potuit, effundere cœpit,

Episcopos

Episcopos,& omnes clericos,ac viros sanctos iniqua diaboli tentatione inuadens:quanquam potius factum id fuit,vt qui probati essent,manifesti fierent.Hęc cùm ita se haberent Vincentius in Leuitarum ordine constitutus sub Valerio Episcopo magnę existimationis & modestię viro,animi alacritate multa erectus, ad celeberrima illa, & salutaria certamina properabat.Eiusmodi autem tētatio multis quidem videbatur perniciosa,sed non viris Deū verè amantibus:quippe qui futurum sperabant,vt tali certamine proposito beati efficerentur, siquidem rectè factis consecrati fidei coronam assequerentur:Itaq; artificiosus ille,& animo,ac sententia multiplex Dacianus,existimās fieri, posse,vt Christiani homines quos non poterat cruciatibus ad sententiam suam perducere,itineris longitudine,& corporeis ærumnis defatigati,afflictiq́;eius voluntati se subiicerent,mādauit sanctos viros, Valerium Episcopum,& Vincentium Diaconū multis cum iniuriis duci in vnam quandam illius prouinciæ vrbem,Valentiam nomine, quos statim iussit in carcere quodam obscuro, & malè olenti concludi,maximisq́;cruciatibus affligi, fame,inedia & catenarum angustiis & ferreis quibusdam ponderibus à collo ad manus vsq; protensis,toto(vt summatim dicā)eorum corpore mortiferis calamitatibus afflicto.Sed quāuis tot tantęq; calamitates illorum corporibus adhiberentur,omnia tamen viri sanctissimi tormenta,vt res leuissimas perferebant ad futura illa bona,quibus compēsandi essent, animos erectos,intentosq́; habentes.Cùm verò peruersus ille,& deprauatę mentis homo Dacianus existimaret eos viros defatigatione, atq; ærumnarū iugo nimiū grauatos esse, ac vereretur,ne fortè,si eorum res obliuisceretur,antea mortē illi obirent,quàm ipse propriam illorū sanguine fundendo,& mēbris lacerandis sęuitiam exerceret,iussit illos educi è carcere. Opinabatur enim,eò quòd diuturno carcere vexati,& à lumine,cōmuniq; hominum consuetudine remoti fuissent,nihil virium amplius reliquum habere. Nolebat autem illos mori,priusquàm cruciatibus afflicti essent,quandoquidem futurum sperebat, vt multiplici,ac diuturno cruciatu eos flecteret.Cùm igitur viri illi sancti educti è carcere ante tribunal Iudicis stetissent,corporibus & viribus integriores,aspectuq́; ipso multò hilariores,quàm antea fuerant,Dacianus Præses amēs factus,& stupore perculsus,atq; insania excęcatus fuit,eorū videlicet,qui à Deo seruati fuerant,robur,& vires obstupescēs. Cùm verò ab illis se vinci non pateretur,& ab impuri spiritus peruersitate agitaretur,ad carceris custodem conuersus: Cúrnam,inquit,cibo,& potu homines istos recreasti?Cur ita pingues fieri curasti?Mox feroci quadam voce fremens,& orationem suā ad sanctissimū Episcopum conuertens ait:Quidnā tu de te ipso dicis,Valeri,qui per religionis speciē,ac simulationem Imperatoribus aduersaris? Opinabatur enim impius ille,facile fieri posse,vt si caput ipsum,hoc est Episcopum,abscinderet,reliqua etiam membra, clerū videlicet & populū facillimè demoliretur.Sed benignissim⁹ Deus,quisuperbos hoēs ex alto,& sublimi gradu in imum præcipites detrudit,& humiles infimo in loco iacentes in altum extollit,voluit superbum,& nefarium illum hominem non ab Episcopo,sed ab inferioris gradus illius cleri viro superari,vt se imbecillem esse cognosceret,neq; quicquā se contra Episcopum facere posse,quippe qui à Leuita longè inferiore, tum ordine,tum dignitate victus,prostratusq́; fuisset.Etenim beatus martyr Vincentius sancto spiritu plenus excitatusq́;, & victorię coronam iamiā comprehensam habens,dum Episcopus Valerius quieto & sedato animo responderet,Vincentius sic eum allocutus est:Curnā,ò pater ita susurras,vt qui metu detenti sunt,& contra canem istum sic missitas?Clama voce magna,& Christi potentiam adiutricem implora,vt huius Tyranni rabies voce libera,& cū autoritate prolata refrenetur,& eius contra sancta Christi mysteria ferocitas cōprimatur.Hic enim ille est,ò pater,pestifer serpens,qui aduersus hominis primò formati gloriā, quę in oēs homines transitura erat inuidia excitatus se armauit.Nam cùm ea gloria ipse frui non posset,statim insatiabili quadam perdendorū hominū cupiditate accensus est,& cōtra illos maximè inuidiam exercuit,quos benignus Deus mori sempiterna morte prohibuit.Hic ille est,quē diuini nominis inuocatione sæpè ab humanis corporibus nos expulimus.Itaque si viribus suis confidit, omnes pugnæ machinas in me cōmoueat:videbit enim me tormētis cruciatū plus quàm se cruciantē valere, & quo magis putabit me afflictum iri, eò grauius ipse affligetur. Quamobrem omnino gaudeo exultoq́;,quòd diabolus maximis de rebus conuincendus sit. Ad hæc ille diaboli minister Dacianus aduersus Christi fidem magis magisq́;inflammatus est,quippe quòd seipsum valde contemni animaduerteret. Itaque diaboli ministros sic affatus est:Abducite hinc Episcopum:at istū, qui ad iudicij & Imperatorum contumeliam huc venit, ante nos siste,& ad ipsius durum ac pertinacē animum reprimendum tormenta & cruciatus adhibete. Hæc cùm diceret, maxima quęque supplicia contra martyrem excogitabat quidem, sed illud tamen secū animo reuoluebat,quod quicquid,quanuis asperum & acerbum inferret,fortis ille martyr

pro

pro nihilo facere videretur: Fortasse, inquiens, futurę gloriæ causa omnia sibi perferenda proposuit. Excogitauit igitur tormentorum machinas diabolus: sed quas in viros illos iustos pœnas se illaturum cogitabat, eas ipse, vt nolebat, passurus erat. Sed quidnã ait iniquus ille? Agite, inquit, suspendite hominem istum in ligno eiusq; membra discerpite, ac totum corpus contundite, vt priusquàm aliis cruciatibus affligatur, se laceratum & consumptum videat. Cùm igitur Martyr ipse multis horis dilaniaretur, sic eum Dacianus alloquebatur: Quid ais, Vincenti? An non vides, quàm miseris modis corpus tuum miserabile dilaniatum sit? Tum illi subridens Vincentius: Hoc, inquit, est, quod ipse toto animo expetebam: itaq; nemo mihi vnquam, credas velim, optabilior te ipso fuit neque animæ meæ beneficium maius contulit: nam licet hostili animo id facias, tamen summũ beneficium in me confers. En vt ad sublimiora ascendo. En vt cœlestes res attingo. En vt Imperatores tuos magis contemno. Tu igitur ab ista tua crudelitate ne desistas: mihi enim eò cumulatiorem victoriam adferes, quò maiora tormenta perferendo, teipsum superabo. Esto, quæso, in me magis, magisq; concitatus, & nefarij tui spiritus peruersitate quantum vis debacchare, ne quo modo gloriam meã imminuas, & nostris laudibus damnum adferas. En ego Christi seruus paratus sum omnia sustinere pro nomine eiusdẽ Domini mei Iesu Christi. Quibus autem minis & cruciatibus me vexandũ esse opinaris, illis tu ipse acerbius vexaberis. His verbis auditis Dacianus furore quodam & rabie inflammatus, & clamores præ insania tollẽs, lignis ac virgis carnifices verberabat, quòd segnes essent in martyre cruciando, magisq; contra carnifices, quàm contra virũ illum sanctum excandescebat, domesticos & familiares suos priusquàm martyrem verberans. Cùm autẽ Iudex ipse in suos magis fureret, tunc athleta Vincentius (Eius autẽ nomen si quis Grçcè interpretetur, inueniet idem valere, ac si Nicetem, hoc est, victorẽ, dicat) in ligno pendens, sceleratum iudicem sic affatus est: Quid ais Datiane? En pœnas recipio ab his qui me cruciant, & tu contra tuos homines vltorem te mihi prabes. Hæc cùm martyr diceret, Iudicem ipsum magis magisque cruciabat, Quamobrem cœpit plus furere, & clamare, & dentibus fremere, vltra modum se magis quàm martyrem crucians. Ad hæc carnifices ipsi, cùm in eo lacerando essent defatigati, tanquam exanimati iam torpuerãt, eorumque manus tanquàm mortuę, circa martyris latera obriguerant: cumque expalluissent, sudore multo totum eorum corpus irrigabatur: omnibus deniq; membris dissoluti erant: Itaq; eos videre licebat cruciatibus magis affectos, quàm martyrem, ac propemodum mortuos: quinetiam Dacianum ipsum ore pallido exanimem, trementẽ oculis caligantem, & tanquam morte correptum, atq; immobilem factum, rursus incompositum, insanientem, & contra carnifices vociferantem: Quidnam vos agitis? An non mihi notæ sunt manus vestrę? Sępè homicidarum sæuitiam à vobis prostratam cognoui. Frequenter latronum, & parricidarum ferocitatem manibus vestris expugnastis, & veneficorum arcana in intimo eorum corde latentia sępenumerò extraxistis: quiq; nefariè intemperantiam suam effuderunt, eorum intestina dilaniastis: atq; (vt summatim dicam) quisnam ita inexpugnabilis fuit, qui cùm in manus vestras inciderit, non facilè interfectus fuerit? Quid igitur est milites mei, quòd hominem istum scelestum magna cũ temeritate Imperatores nostros contemnentem, reprimere nõ possumus? Saltem nos moueat dedecus, & turpitudo, ne quid grauius dicam. Alios negantes crimina, & mortem ipsam irridentes, nondum morte illata, perterrefecimus: & istius debacchantis, atq; imperatores ipsos, leges, & Deorum iura reprobantis linguam procacem continere non possumus? Ad hęc hilari vultu beatus Vincentius subridens respondit: Hac in re diuinum illud oraculũ impletur: Videntes non vident & audientes non audiunt. Túne omnium hominum crudelissime Tyranne, cogis me illum Deum negare, quem vniuersarum rerum opificẽ ac Saluatorẽ esse testor? Hunc ego verum Deum esse confiteor. Atqui meritò cruciatibus afficiendus essem, si vanũ aliquid aut falsum dixissem, si Imperatores deos esse affirmassem. Tu verò diutius me crucies in huiusmodi confessione permanentem: neq; crudelitatem istam exercere contra me desinas: ita enim probatissimã Christianorum veritatẽ magis cognoscere poteris, si tamen parumper impurus spiritus à te discesserit. Hęc cùm sanctus martyr Vincẽtius diceret, & Iudex se irrideri putaret, magis magisq; insaniebat, toto pectore anhelans, & collo intumescens, totoq; vultu immutatus, & ab oculis radios instar scintillarũ emittens: qui turbato aspectu sanguinis colorẽ prę se ferente tũc ęstuabat, cùm carnifices ipsos nõ solùm martyris latera, sed totũ corpus et intestina, cõpages quoq; corporis, & iũcturas ita dilacerare videret, vt nõ amplius posset carnifices accusare, q̃ negligẽtes forent. Itaq; stupore afficiebatur, quòd illius athletæ animũ ita magnũ & excelsum videret. Cùm verò acerbus, atq; immitis ille Tyrannus à martyre se victũ cognosceret, pestifer homo alia quadã via Vincentiũ aggressus est, credẽs fieri posse, vt misericordia &

ii lenitate

lenitate viri iusti menté ac voluntaté alliceret. Aiebat igitur: Miserere, Vincenti, iuuentutis tuæ, neq; ætatis floré in primis annis decerpi patiaris, atq; longioris vitæ spatiũ ne tibi præcidas. Parce tibi ipsi. Ne committas, vt cruciatu maiore lacereris. Salté serò sapias, & resipiscas tandem, ne reliqua tormenta patiaris. Cùm hæc iudex dixisset, beatissimus Martyr Vincentius à Spiritu sancto edoctus, dolos præsensit. Itaq; his verbis vsus est: Non displicent mihi cruciatus quos adferre studes, sed illud me perterrefacit, quod misericordiæ verba te simulanté audio. Exerceantur igitur contra me tormenta omnia, & multiplices cruciatus quantumuis graues adferantur, ac si quid prodigiosis & maleficis viribus tuis confisus, inuenire contra me poteris, ne desistas pestiferã istam immanitaté tuã in me inferre. Experite Christianorũ vires, neq; abstineas a verberibus & tormentis, nõ à ferro, igne atq; incendio: sic enim in omnibus his te victũ fatebere, magisq; erubesces. Cùm hęc audiens Dacianus valde cruciaretur, & athletę illius constantiã sibi dedecori esse nõ pateretur, cohorti hæc iussit: Ducatur iste ad iudiciũ, & legũ examen, & his pœnis ac suppliciis subiiciatur quibus parricidæ, scelerati & nefarij homines sunt obnoxij, vt cùm eius animus cruciatus graues diutiùs ferre paratus sit, membra ipsa omnium generũ tormentis consumantur. Quamdiu enim iste supererit, fieri nõ potest, vt ego victoriæ compos fiã. Hæc ait Dacianus. Athleta verò ille fortissimus aduersarium his verbis alta voce insequebatur: O me beatũ, & verè fœlicem atq; hilarem factum, quandoquidem istæ tuæ calumniæ & minæ, meæ sunt perfectissimæ laudes. His verbis Dacianus ad insaniam concitatus, statim iussit crucé componi, & in illa Vincentium suffigi, ac membratim cędi. Cùm igitur crux ipsa in terra defixa esset, Martyré in ligno suspenderunt nefarij homines, & satellites diaboli, Daciani iussa exequentes. Postea verò eundem multa cũ celeritate é ligno detraxerunt. Qui cùm à vinculis solutus esset, & in terra vir sanctissimus cõstitisset, Spiritus sancti ope adiutus, seipsum à carnificibus abstraxit, & ad crucem illam cucurrit: in quam cùm insiliret, hostem ipsum perterrefecit. Itaque eos, à quibus cruciabatur, & tormenta cumulabantur, increpans: Curnam, inquit, tardiores, & in meipso ad tormenta ducendo facti estis imbecilliores? Agite quàm celerrimè vestri principis crudelitaté exequamini, vt in omni re quamprimum se ridiculũ faciat. His verbis nefarium iudicem ferociorem factum tanquã iaculis quibusdam confodiebat. Quamobrem magis magisq; in Martyré exardescens, grauiora in eum tormẽta excogitabat. Statim igitur Beatus Vincentius torquebatur, diuersisq; flagellis, & ferreis vnguibus assiduè lacerabatur, atq; eius latera continuis flammis comburebantur. Denique membra ipsa ita distẽta distractaq; sunt, vt totus eneruatus esset. Deinde cùm ferreas virgas carnifices in igne diu tenentes, ignitas effecissent, mox in eiusdem Martyris pectus eas coniecerunt, quoad candentibus illis virgis combureretur. Corporis enim superficies ac pellis flamma illa comburebatur, vulnerąq; vulneribus addita renouabantur, et lacerationes lacerationibus nouis augebantur: Alij carbones accensos in eius corpus iniicientes, diuturnis flammis ipsius membra comburebant, in quo cùm nullę amplius superessent carnes, flammę ipsę deinceps ad intęstinas vsq; partes penetrabant, & cùm superioribus vulneribus additæ essent, nouo cruciatu Martyris corpus affligebant: cuius etsi nulla pars sana relicta esset, nihilominus tamé mens ipsa cruciatus illos fortiter perferés robustior efficiebatur, idq; nõ immerito: diuino enim pręsidio, quod humana cogitatione comprehendi nõ potest, vndiq; communiebatur. Dacianus verò insania multa & furore agitatus, pergebat illam tormentorum copiã inferre, nimirũ expectans contrariã Martyris confessionem audire. Interea cohorus militaris constantia Martyris perculsa, retulit Daciano carnifices ipsos defatigatos esse, & in tormẽtis infligendis ad extremũ spiritum redactos: athletã verò illũ, multiplicé tormentorum copiã ac certamen egrgiè superasse. Tunc Dacianus spe deceptus, & tenebris mentis oppressus: Heu, inquit, victi sumus: sed quamuis tã multis cruciatibus eius mens victa nõ sit, cùm fortiter corpus ipsius flammas pertulerit, nihilominus tamen demus operã, vt eius animus talibus crucietur pœnis, quibus nullũ remediũ adhiberi possit. Exquirite igitur locũ omni ex parte obscurũ, ac tenebricosum, vt sempiterna quadam nocte puniatur. Locũ verò illum, in quo eius corpus constituendum est, testis fractis sternite ex vtraq; parte acutissimis, & aculeatos angulos habentibus, vt compungatur, & in quamcunq; partem latera sua cõuerterit, dilaceretur. Posthęc vt membrum nullũ remissionem habeat aut recreationem, sed totum eius corpus assidua tormentorum renouatione affligatur, super huiusmodi testas hominem istũ prosternẽtes pertrahite, vt membratim variè laceretur, & animũ ac spiritũ emittat, is, qui contra nostros Imperatores certamé suscepit: Deniq; cõcludite ipsum in loco illo tenebricoso, & illic derelinquite, vt ne minimã quidem lucis parté oculis suis aspiciat, neq; quisquã illuc accedat, omnisq; consolationis ratio ac spes ab eo remoueatur. Ianuas ipsas

vndique

vndique claudite,& vectibus eas communite,hocq; diligenter curate,vt,quamprimum animam efflauerit,mihi referatis.His ita factis,vt nefario impij Daciani edicto præscriptum fuerat,& eo in loco Martyre incluso,aduentante nocte, statim custodes ipsi alto sopore oppresi sunt. Itaq; quod Dacianus contra sanctũ Martyrẽ excogitauerat, id ipsum in sanctissimi viri iucunditatem,ac gloriã conuersum fuit. Terribilis enim & illustris Angelorum cohors accessit athletã curans,& à languoribus eripiens ac recreans,ita vt locus ille obscurus,& nocturnæ tenebræ nouo quodã & admirando lumine illustratæ fiunt.Repentè igitur custodes experrecti,existimabant Martyrẽ ipsum è carcere aufugisse.Itaq; illis valde perturbatis ac metuentibus,dixit vir sanctissimus: Nolite,quæso, milites,turbari,neq; clamare,aut metu aliquo affici:nunquam enim ego aufugerem, ne repositas mihi coronas amitterem.Sed quàm celerrimè potestis,huc introite, & videte seruum Dei per angelicum ministerium admirabili quadã consolatione recreatũ, vt quo loco vos obscurissimas tenebras reliquistis,illic cœleste lumen aspicientes gaudeatis.His verbis athleta ille visus est.Postea verò quàm Daciani satellites ingresi sunt,eos adhortatus:Abite,inquit,& domino vestro renunciate,quali & quanta luce ego hic perfruar:itaque si quid potest acerbius excogitet,& ad meas laudes illud accumulet.Cùm igitur custodes omnia quę in carcere viderant, Daciano retulissent, repentè ille exanimatus expalluit,& secum pessimè agi animaduertit, quandoquidem Martyris lacerationes & vulnera in eius ipsius ignominiam ac dedecus conuertebantur.Quamobrẽ acerbitate quidẽ magna contra Christi athletam Vincentium commouebatur,sed mitius tamen se gerere simulabat.Itaq; dicebat:Quid est quod amplius pugnemus,cùm maximè ab hoc homine victi simus?Gestetur igitur in lecto aliquo,& stragulis delicatissimis:nõ enim patiar, vt in cruciatibus moriatur.Tollant ipsum in lecto positum homines aliquot hilares, & exultantes.Sint & alij,qui eius vestigia,& dilaniatum corpus totum exosculẽtur:quinetiam sanguinem ex vulneribus defluentem colligentes, ad suæ valetudinis recuperationem illum adhibeant. Talium virorũ satellitio vtatur probatissimus Christi minister Vincentius,dignus certè qui ab inimicis etiã colatur,non solùm ab amicis & Christiania obseruetur.Hęc versutæ mentis homo Dacianus faciebat, multùm animo perplexus, quippe qui modò infirmitatẽ suã confitebatur, modò gloriosi martyris Vincentij tolerantiã,ac fortitudinẽ laudibus extollebat.Quamdiu verò doloso animo talia machinabatur,prouidit Deus,cuius bonitas omni ex parte perfecta est, vt Tyrannus ille omni spe deceptus superaretur.Ipsius enim Martyris animã victricẽ ex caduco,& fragili corporis tabernaculo ad cœlestem regionẽ traduxit. Quare diabolus valde confusus fuit. Equidẽ nõ temerè factum arbitror,vt sanctissimus vir eo tempore mortẽ obiret, quo Dacianus ipse curatione illa,vel insidiis potius Martyrẽ aggredi volebat. Dicturus enim fuisset,eius cura & studio athletam Vincentium seruatum esse.Cùm igitur victorẽ Martyrẽ obiisse Dacianus accepisset,cœpit vltra modũ insanire,& ait: Si viuũ hominẽ istũ superare nõ potui,saltem mortuũ superabo.Non amplius superest in eo spiritus, qui mihi aduersetur,neq; hominis mortui membra mecũ amplius pugnare poterunt.Proiiciatur igitur in campum eius cadauer,neq; arborum foliis,aut alia re contegatur:sed feris & volucribus in escam propositum sit.Quicquid enim contra mortuũ istum efficere potero, nõ omittã,vt careat funere ac sepultura.Itaq; pretiosissimæ [1] Martyris reliquiæ nefario tyrãni edicto proiectæ sunt,illis assidente easq; custodiẽte carnifice.pessimiq; illius Daciani amicis quibusdã. Nemo aũt Christianorũ religiosi martyris corpus à Tyranno petere audebat,vt scilicet optabilẽ illum martyrẽ secũ habere posset.Coruus autẽ quidam, ales,inquã,ille ignauissimus,& maximè segnis è propinquo loco aduolauit,& sanctũ illud corpus custodire cœpit.qui nigris pennis,& colore atro,tanquã pulla quadam veste indutus,quodammodo [2] luctum præferebat.aliasq; volucres grandiores volatu magno illuc irruentes impigrè persequens,è loco illo facilè abigebat. Quinimò lupum quendã repentino cursu eò venientem Ira repulit,nõ corui quidem impetum,sed iacentis illius sancti corporis aspectũ extimescere præ se tulerit,ac stupore perculsus repentè subterfugerit.Equidẽ feram illam Angelica præsentia perterrefactam illinc aufugisse arbitror.Vetere historia nobis traditum est,beatũ Eliam Israelitarum impietatem fugientem,eum desertis locis & speluncis prauam eorum hominum,qui tunc erant,consuetudinẽ permutasse,eoq; tempore quotidie manè ac vesperi Prophetã illum à coruo sibi oblatum cibum accepisse. Et nunc igitur diuino iussu,quemadmodum & olim coruus excitatus,Vincentio martyri congruentem operam curamque adhibebat.

[1] *Nota preciosissimæ martiris reliquiæ.*

[2] *Mira res,irrationalis auis sancti martiris reliquias ueneratur, & defendit: non autem heretici illas dehonestãt & aspernantur.*

Quo miraculo perculsus Dacianus clamare cœpit: Heu quidnam hoc est?Ne mortuũ quidem hominem istum superare possumus?Quinimò quò maiore acerbitate in eũ vtimur,eò efficitur gloriosior.Quoniã igitur fieri non potuit,vt in terris consumeretur in

altum mare demergatur, vt huius victoriæ magnificentiã mare ipsum obruat, ne quotidie omnibus ridiculus fiam. Deiiciatur autem, quemadmodũ particidæ solent, in vtre ex bouis pelle confecto inclusum, saxisq; magnis illigatũ eius cadauer in altũ mare demergatur: cumq; nautæ ipsi multũ maris spatiũ tranarint, in vndas profundissimas istius hominis cadauer deiiciant, vt si quod Vincentij membrũ reliquum est, illud pisces consumant & deuorent. Itaq; prætiosæ Martyris reliquiæ, sicut Dacianus iusserat, conclusæ sunt. Cùm verò athletæ, & martyris corpus ita conclusum fuisset, mox venit cũ nautis homo quidam, Eumorphius nomine, pessimis moribus, & animo sacrilego, qui promiserat tyranno illi nautas se adhibiturum, qui ad execrabile scelus committendũ idonei, eius volutati facilè obtemperaturi essent. Itaq; nautæ illi pretiosissimas Vincentij martyris reliquias in scaphã coniecerunt, & eò vsq; in altũ mare nauigarunt, vt littora, & montes oculorũ aciẽ fugerent, cumq; id facere vellent, quod iussi fuerãt, sanctas reliquias in mare proiecerunt, & hilari vultu ad Dacianũ reuertebantur, quasi læti illius nuncij præmiũ relaturi essent, impiis & incompositis vocibus, atq; irrisionibus vtentes, exultantesq; eò quòd Vincẽtij corpus perditũ fuisset. Sed priusq̃ in aridã terrã reuersi essent, qui Martyris corpus in mare proiecerant, illud ipsum quod proiectũ fuerat, Christi manu ad terrã appulsum fuit, quodq; arbitrabantur in altũ, & immensum pelagus demersum fuisse, illud cùm ante oculos suos expositũ vidissent, quasi debitum sepulchri honorem postularet, stupore & metu correpti, illis ipsis reliquiis derelictis, abierunt. Iam verò sanctus martyr Vincentius viro cuidã in somnis reliquias suas ex alto mari in terram expositas esse significauit: quinetiam locum, in quo reliquiæ ipsæ positæ erat, eidem patefecit. Quoniã verò Præsidem timens vir ille ad martyris reliquias inquirendas segnem, & parum alacrem se præbuit, ille ipse martyr in somnis apparuit fœminę cuidam viduę, quę vt ętate prouecta, ita & morum sanctitate prædita erat. Illam cùm similiter admonuisset, eidẽ signa quædam eius loci patefecit, in [3] quo sanctũ illud corpus iaceret, quòd videlicet lateret sub arena, quã lenis, & tranquilla vnda in reliquias illas sanctas sic infuderat, quasi arena ipsa Martyris sepulturæ deseruiret. Sepultus igitur fuit generosus Christi athleta primũ in littore sub arena. Mox anus illa, fœmina valde religiosa, & vidua, quam supra diximus, perlustrabat littora, inquirens signa illa, quę in somnis ei patefacta fuerãt, cumq; inuenisset quod quærebat, & martyris reliquias in ædem illis dignam tulisset, eas [4] sanctè ac religiosè condidit. Itaq; sumptuosis exequiis adhibitis sacræ illæ reliquię Deo ipsi dedicatę sunt in illius templi ara, quod sancti martyris Vincentij nomine appellatũ fuit. Hæc est sanctissima martyris confessio, hæc illius certamina, qui martyrium suum compleuit in gloriam Christi Dei nostri, nunc, & in secula. Amen.

3. Tãta cura circa martyris corpus sepeliendum diuina prouidentia exhibita sepulturam nõ negligẽdam sed curandã esse, fideles admonet.

4. Nota B. martyris reliquias sãctè & religiosè conditas. Nota etiam sumptuosas exequias illis adhibitas. Nota demum templũ sancti Vincentij noĩe appellatum.

VITA SANCTI GRISOGONI MARtyris, per Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

Habetur in martyrolo. eius sub xi. calend. Decemb.

ROmę natale sancti Grisogoni martyris. Qui per bienniũ iussu Diocletiani cõiectus est in vincula, vbi multa perpessus sanctæ Anastasię alimoniis fouebatur. Cùm igitur beatam Anastasiã zelans vir eius Publius custodibus adhibitis clausisset, vt nec per cuiuscunq; fenestrę aditũ aspectaret, ad hunc confessorem Christi Grisogonum, qui eam in Christo erudierat, talia scripta dirigit: Sancto Confessori Christi Grisogono, Anastasia. Licet pater meus cultor fuerit idolorũ, mater tamen Fausta Christianissima semper vixisse probatur & casta. Hæc me inter ipsa cunabula fecit fieri Christianã. Post cuius excessum sacrilegi iugũ mariti suscepi: Cuius, Deo miserante, thorũ, mentita infirmitate, declinans, die noctuq; Domini nostri Iesu Christi amplector vestigia. Cùm iste patrimoniũ meũ, ex quo illustratur, cũ indignis, & turpibus idolatris exhauriat, me quoq; velut magnã, atq; sacrilegã custodiæ tã grauissimæ mancipauit, vt vitã me corporalẽ amittere suspicer. Nihil enim superest, nisi vt emisso spiritu, morti succumbã, in qua morte licet glorier de cõfessione Domini nostri Iesu Christi, tamẽ in eo mens mea valde cõteritur, quòd opes meæ, quas ego ex asse Deo [1] vouerã, alienis à Deo, & turpibus inseruiunt. Et idcirco deprecor te homo Dei, vt instãter Dominũ depreceris, vt aut ad fidẽ suam venturũ si prçuidet Publiũ, sinat viuere: aut si prçuidet eum in hac incredulitatis peruersitate mansurũ, iubeat eũ dare locum suis cultoribus. Melius est enim ei exhalare spiritũ, quàm Dei filium denegare, & eum confitentes impedire. Etenim Omnipotens testis est Christus, quoniã si liberata fuero, sanctorũ vestigiis adhærebo, & curas omniũ solicitè exercebo, vt cœperã. Vale vir Dei, & memẽto mei. Cùm hanc Epistolam legisset Grisogonus, oratione facta cum multis confessoribus

1. Vides vota etiam antiquis patribus fuisse in vsu.

ribus,ita rescripsit.Fluctuanti tibi inter procellas & turbines mundi,cito super vndas deambulans Christus aduenient,& diaboli aduersum te stantem spiritū,vno iussionisque sermone compescet:Patienter,& quasi in medio mari posita,crede ad te Christū esse venturū,& ad temetipsam cōuersa exclama cū propheta dicens:Quare tristis es anima mea, & quare conturbas me?Spera in Deo, quoniā adhuc confitebor illi salutare vultus mei, & Deus meus.Geminū diuini muneris probatur indiciū,cùm tibi & terrena reddentur, & donabuntur cœlestia:Deus enim beneficiū suum ad hoc extremitatibus protrahit,vt non sit nobis vile quod præstat. Vide ne turberis in hoc,quod piè viuenti tibi inferantur aduersa.Nō enim deciperis,sed probaris.Nō est tuta defensio,quā per hominē putas posse cōstare.Audi scripturā dicentē:Maledict⁹ homo,qui spē suā ponit in homine:Et benedictus homo,qui spē suā ponit in Deo.Caue fortiter,vigilanter,strenuè vniuersa peccata,& à Deo solo quære solatiū,cuius iussa conseruas:citò enim ad te placidum tempus conuertetur,& quasi post noctis tenebras,floridum diei lumen aspicies,atq; post glaciale frigus hyemis transeuntis,aurea tibi tempora,& serena succedent, vt omnibus,qui pro Christi amore affliguntur,præbeas temporalē lætitiam,per ² quā sine dubio consequeris æternam. Vale in Domino,& ora pro me. Hanc epistolā legens Anastasia,fortiores fidei vires accepit,tantū de virtute patientiæ gloriari incipiens, quantū prius de oppressione infidelissimi viri se causabatur affligi.Igitur beata Anastasia cū ita in custodia stringeretur,vt vix ei panis quadra daretur,æstimans se in ipsa tribulatione deficere,scripsit epistolā Beato martyri & confessori Christi Grisogono Anastasia.Finis venit corporis,memento mei,vt egredientē animā meā ipse suscipiat,pro cuius amore ista sustineo,quę ex ore huius vetulæ recognoueris.Ad hæc sanctus Grisogonus talia remisit scripta. Grisogonus Anastasiæ.Semper est vt lumen tenebræ antecedant.Sic etiā post infirmitatē salus reuertitur,& vita post mortē promittitur. Vno fine concluduntur & aduersa huius mundi,& prospera,ne vel tristibus desperatio,vel lætis elatio dominetur.Vnū mare est, in quo nauiculæ corporis nostri velificant:& sub vno corporis gubernatore animæ nostræ naurico funguntur officio.Quorundā igitur naues fortissimis carinarū nexibus solidatæ,tenebrosi æquoris cōcitatos fluctus illęsæ prætereunt.Quorundā verò fragilis iūctura lignorū etiā in tranquillo vicinū morti conficiunt cursum. Propè est enim vt pereant qui nō cogitant qualiter ad salutis portū pertingant.Tu aūt ô Christi irreprehensibilis famula,Crucis Christi trophæū tota mente constringe, & te ipsam ad opus Dei prępara.In quo eius desideriis dū parueris,cū martyrij palma ad Christū pertinges. Igitur Diocletianus Aquileiæ partibus positus, interficiens Christianos, iussit sibi adduci Grisogonū.Cui cùm diceret:Accipe Præfecturæ dignitatē,sume etiā consulatū generis tui,tantū vt adores Deos.Beatus Grisogonus respondit:Vnū Deū mēte adoro,corde colo,synceris actibus veneror:istorū aūt deorū vestrorū simulachra,quia oīno dæmonū thecas noui esse,execror,atq; abiicio.Tūc iussu Diocletiani ductus est ad aquas gradatas,& ibidē decollatus.Corpus eius in mare proiectū,post modicū in possessione, quæ dicitur Ad saltus,inuentū est.Quod sanctus Zoilus ³senex præsbyter collegit, & in locello subterraneo in cubiculo suo posuit.Cui etiā caput eius reuelatū est,ita recens,quasi eadē die fuisset abscissum,quod corpori eius cōpaginauit. Passus est aūt beatus Grisogonus viij. Calendas Decembris:v.Calendas eiusdē mensis conditus. Sanctus verò Zoilus tricesimo die passionis eius,apparente sibi sancto Grisogono,perrexit ad Dominum.

² Ecce quō pro temporalium bonorum elargitione, æternæ vitæ premia cōsequimur.

³ Commendatur sanctus vir de sepultura martyris quia sepelire mortuos, opus est charitatis.

VITA SANCTAE ANASTASIAE

Martyris,per eundem Adonem collecta.

IE xxv.Decembris Natale sanctæ Anastasiæ,quę tēpore Diocletiani primò dirā & immitem custodiā à viro suo Publio perpessa est.In qua tamen à Grisogono confessore Christi multū consolata,& confortata est.Deinde à Præfecto Illyrici in grauissima equè ac diutina custodia macerata.In qua duobus mensibus refecta est cœlestibus escis per sanctam Theodoten, quæ martyriū prius passa est. Deinde naui imposita cū ducentis viris & septingentis fœminis,vt demergeretur in mare,perlata est ad Insulas Palmarias, vbi per manus & pedes extēsa,& ligata ad palos fixos,circa media eius ignis accensus est,in quo martyriū consummauit.Et oēs qui cū illa venerāt,variis interfectionibus martyriū celebrarunt.Inter quos oēs vnus erat Euthicianus noīe,innocētissimę naturę.Qui sublatis sibi cùm diues esset,oībus facultatibus tacuit,nihil cogitās,nihilq; metuēs,nisi hoc,ne diuitias fidei perderet.Quotiescunq; deniq; fuisset auditus,quotiescunq; interrogatus,nihil aliud dicebat,

Habetur in Io couhi supra,sub viij.calend.Ian.

Christũ mihi nõ tollet, etiã qui caput abstulerit. Tunc Apollonia Christiana [1] matrona tollens corpus beatæ Anastasiæ, exosculatur, & aromatibus condiens, dignisq; linteaminibus obuoluẽs, intra viridariũ domus suæ fabricata basilica, vt decuit, martyrẽ sepeliuit.

1. Vide sanctæ martyris honori factã sepulturam. Vide aromatum odoramẽtis conditũ eius corpus. Vide demũ in honorẽ sanctæ Ecclesiã fabricatã, omniaque hæc ab Apollonia matrona Christiana.

XXVIII. Octob.

VITA ET MARTYRIVM SANCTAE

Martyris Anastasiæ Romanæ.

Per Simeonem Metaphrasten.

LITERIS mandatum est, duas fuisse Anastasias, ambas quidẽ genere claras, longẽ autẽ clariores confessione fidei, & eis patriam fuisse Romã veterem. Quarũ altera quidem viro pietate nõ bono breui tempore coniuncta matrimonio, cùm nullam cum eo tori habuisset consuetudinẽ, sed adhuc conseruaret pulchrũ florem virginitatis: marito interea morte amisso, vixit deinceps in casta viduitate, & virtutũ exercitatione, totis manibus paternas opes effundens in egenos: & lubenter ventitans ad eos, qui propter Christũ patiebantur, & carceres propter eos diligenter perscrutans, & omnibus modis eorũ curã gerens, & saniẽ abstergens, & facile faciẽs ferre dolores, & adhuc quidẽ viuentes, doctrinis, consiliis, monitis confirmãs, mortuorũ aũt corpora splẽdidẽ cõponens, & mandãs sepulturę, pulcherrimũ & funebrẽ ornatũ illis præbuit, donec seipsam quoq; eis prębuit, vt quæ per ignẽ fuerit oblata in holocaustũ, & sursum ad Deũ lata sit in odorẽ suauitatis. Altera aũt vitã elegit monasticã, & quietã omnino expers nuptiarũ, & quæ ex eis oriũtur tumultuũ: sed cũ pulchrũ iugũ Dñi subiisset, & leue eius onus portasset: deinde etiã forti, & excelso animo suscepit certamina pro pietate: & duplici ornata fuit corona, virginitatis, inq; & decertationis. Cuius ab ineunte ætate educationẽ, & exercitationẽ, & maxima illa propter Christũ certamina vult ab initio persequi oratio. Ipsa ergo relictis parẽtibus & necessariis, & iis oĩbus quę pertinẽt ad hęreditatẽ, in quodã monasterio vicesimo anno ętatis seipsam collocat: in quo docta, & instituta à sacrosancta Sophia (Sic enim vocabatur magistra) dignos etiã fructus, talibusq; feminibus, ac tali doctrinæ conuenientes & producebat, & erat productura. Inuidus aũt & malignus hæc sine inuidia ferre nõ poterat. Sed primũ quidẽ ipsius domesticis eã aggreditur copiis, & ex carne eius in eã hostẽ excitat, contendẽs vehementẽ illã & intensam soluere exercitationẽ. Cùm autẽ illa inimici machinas facilẽ repulisset, nec ea ratione ab eo capi & expugnari posset, is se rursus ad alias cõtulit insidias: & ipsam quidẽ defert ad suos, & impietatis ministros, quibus valde erat curę perscrutari eos qui Christi sectabãtur religionẽ. Illi verò statim currẽtes ad Præsidẽ (Is aũt erat Probus, Diocletiano tũc administrante imperiũ) ipsũ indicant eã neq; deos, neq; Imperatorẽ colere: sed quendã Christũ prædicare Deũ verũ, vitamq; solitariã, & coniugij expertẽ ei quę versatur in societate, & cõiunctione pręferre, insolitã quandã viuẽdi formã ostendentẽ virginibus. Cùm ergo statim Probus theatrũ coẽgisset frequẽtissimũ, iubet beatã adduci Anastasiã. Cumq; venissent ministri ad sacrũ illud [2] monasteriũ, cum ipsis vectibus, & clauibus fractis ianuis, maximo impetu ingressi, nominatim quęrebant Anastasiã. Eius autem magistra Sophia cùm repentinã illam aspexisset irruptionem, & causam non ignorasset, sed rem statim, vt erat coniecisset, à militibus postulauit hanc gratiã, vt parum expectarent. Quæ cùm lachrymans accepisset Anastasiam, & eam statuisset ex aduerso aræ, secretò & Deũ testem adhibens eorum quæ dicebat: Ego quidẽ, inquit, ô incundissima filia, cùm te puellam accepissem, nihil à primo die hoc vsq; tempus prætermisi pro viribus, quod pertineret ad te instituendã in iis quæ ad Deũ pertinent. Tu aũt cùm iã perueneris ad ętatẽ plenitudinis Christi, vade ad ipsum exultãs. Te enim ei hodie despondeo, & offero, & trado. Ecce iã est paratus thalamus, & qui te vocat, est verax: & adsunt nuncij gaudij, vt te accipiant Christi spõsam, & deducãt ad Regẽ in superna tabernacula. Vade ergo per hanc arctã, & angustã viã, donec per martyriũ pro ipso susceptũ, in latitudine statuat pedes tuos. Nã iustũ est, ô filia, nõ solũ pro Christo pati, sed etiã sæpẽ, si hoc fieri posset, mori propter illũ. Si enim cùm esset Dñs, mortuus est propter nos, quomodo nõ oportet nos, cùm simus serui, prompto & alacri animo imitari illius mortẽ? Verùm nec mors quidẽ est, ô filia, propter Christũ decessus, sed lętitia, gaudiũ, voluptas, splendor, pulchritudo, lux longẽ hac luce dulcior & pulchrior. Oĩa illic ab interitu libera: oĩa firma ac stabilia: oĩa perpetua, & nunq̃ desinentia: Ne aspexeris, ô filia mea, ad acerbitatẽ Tyrannorũ, & grauitatem suppliciorũ. Ipse enim Christus sponsus tuus tibi aderit, dolores alleuans, & eripiens à necessitatibus. Quòd si etiam concesserit, vt tu malorũ aliquid perpetiaris, quo tuã tolerantiã efficiat tuę fidei probationẽ: at non

2. Vide hic confutatum quorundã apertum mendaciũ, ante tempora Hieronymi nõ fuisse monasteria virginum.

et nō in finē deseret & despiciet:sed, te adhuc laborante,extinguetur quidē dolorū acer bitas:exorietur autem tibi consolatio & lux:& vita te amiciet, & gloria circundabit. Ad hęc virgo:Optandum quidē est,inquit,ô mater,& orandum,vt quod à diuino proficiscatur auxilio,ne ad tantam tyrannorū erudelitatē & insaniam deficiam.Nam spiritus quidem est promptus,caro autem infirma:sed roga communem Dominum,& ei supplica,vt mittat ad me virtutem ex alto, per quam potero resistere tam grauibus quæ infliguntur malis:& studebo mater mes illius confirmata virtute,tua monita perpetuò conseruare,neque vllum eorum negligam,aut eius obliuiscar.Cùm hęc virgo diceret,& magistrę tam dulcia & iucunda faceret promissa,irruerunt repentè milites, & eam tanquā agnam,à matre auellentes,imponunt ei ferreum collare,& lætam adducunt ad Prę sidem. Illa autem ei stans ex aduerso,mente multò magis Christo adstabat suo sponso : & toto animi intuitu ad eum aspiciebat:& in eius speciem & pulchritudinem defigebat oculos intelligentię.Atque stupebant quidem quotquot aderant,& corporis eius pulchritudinē, eiusq; moderationē, & vultus dignantē.Probus autem eam primum rogauit,quod esset ei nomē.Martyr aūt:Vocor,inquit,Anastasia. Deus enim me fecit surgere, vt te,& patrē tuum hodie pudore afficiam . Probus verò videns virginem in principio tam asperè respondisse,statuit eam aggredi blanditiis,& sic mellire asperitatem illius & duritiē,nesciēs qualem frangere animum,& qualem circa fidem adamantem putaret se posse conterere. Dicebat itaq;:Tibi consulo ô filia,vt ea eligas quæ sunt tibi vtilia,& magnis diis te adiungas,& eis vnà nobiscū sacrifices.Sic enim viro quidē iungeris matrimonio,cuius erit in ciuitate maxima autoritas:addentur aūt tibi quoque pecunię,aurū,argentum , vestes, multitudo mancipiorum:erisq; splendida & insignis . Apud te ergo considera,id consilij capiens,quod & tuę conueniat pulchritudini,& animi nobilitati, neque velis iræ nostre facere periculum,nec discere quantum sit malum impietas.Ego enim tuę pulchritudinis tanquam eodem ortus sanguine,& tuus pater secundū carnem(deos testor)curam gerens, suggero quę sunt profutura.Quòd si tu his non parueris,neque meis cesseris suasionibus, necesse erit,vt meam deinceps tantam experiaris sęuitiam,quanta nunc benignitate frueris,& mansuetudine,quo tempore etsi ducaris pœnitentia,nihil fortasse tibi proderit.His verbis auditis Martyr,statim est recordata maternarum,sapiētis suæ magistrę:admonitionum.Et statim respondens:Mihi quidem,inquit,ô iudex,& sponsus,& diuitiæ,& vita est Christus.Mors aūt propter ipsum subeunda est mihi vita longè pretiosior,propter quē nō aurū,non argentum,non aliquid aliud ex iis quæ sunt in terra iucunda,mihi iucundū fuit existimatum:illum enim solum,illiusq; consuetudinem magnifacio,qua sum fruitura. Ignis autem,& ensis & ferrum,& membrorū abscisiones,& plagæ,& flagella,& si quid aliud à vobis excogitatū fuit ad cruciatum,ea sunt mihi voluptates potius,quàm tormēta,in illum solum defigenti oculos,& non ea solùm pati pro illo cupienti,sed etiā,si fieri posset,mori millies.Ne simules ergo te misereri speciei mei corporis,quę flaccescit nō minus quàm flores agri,sed fac potius id quod est in tua potestate,aut situm est in morum tuorum crudelitate. Nam ego quidem ligneos,aut lapideos Deos nunquā coluerim.His ad iram Martyr incitat præsidē.Et primùm quidē plagas eius genis infligit.Deinde etiā disrumpit tunicam,illam pulchritudinem,quę vel ipsis erat Angelis reuerenda,totā nudā ostensurus,absq; vllo velo aut operculo,vt vel maiori pudore afficeret virginē,quę turbæ & hominum oculis non erat assueta,vt quæ præter thalamum,& quietem nihil nouerat.Sic,inquit,oportet te tātaaffici turpitudine,& dedecore ante omnium oculos.Sed resipiscens ab ea,quæ te tenet,amentia,ad deorum accede benignitatem: nec velis videre tantam pulchritudinem miserè ante tempus efflorescentē & marcescentē.Nemo enim te,si nō pareas,potuerit à meis manibus eripere:sed te minutatim dissectam feris agrestibus apponam exedendā.Hoc velim sit tibi persuasum.Martyr aūt:Mihi,inquit,ô Pręses, non est turpitudo,aut dedecus esse nudatā vestibus: sed maximus potius ornatus,& elegantissimus.Nam veteri homine exuta,nouum induā in iustitia & veritate.Non me ergo,sed te potius oportet propter hæc erubescere,quòd,tanquam vestem,indueris impietatem,& ingressa sit tanquam aqua,tua viscera,& sit tanquam oleum in tuis ossibus.Interea aūt capta vehementiori amore decertationis, & timens ne Præses emollitus, iam in medio certamine eā excluderet à stadio,hæc quoq; adiecit:Credulissime Iudicū , minaris te mortē mihi esse allaturū:ad hoc sum tibi presto:hoc enim est mihi planè optandū. Quòd si etiam me in mēbra dissecueris,& linguam amputaueris,& dentes,manus,& vngues,tunc me afficies maiori beneficio.Me enim totam,quantacunq; sum,debeo Creatori,& hoc mihi semper est in votis,vt ipse glorificetur in omnibus meis membris,& sistā ante eius tribunal omnia mea membra nitentia ornatu confessionis.His Anastasia obstupefacit cum theatro iudicem.Qui missis adhortationibus,processit ad supplicia.

Et primum quidem eam pronam à quatuor viris extensam,& quibusdam palis humi fixis alligatam iubet tolli sublimem: & infernè quidem ignem oleo,& pice,& sulfure,& sarmentis vehementer accensum eius substerni visceribus:à tribus autem rursus desuper hominibus simul vno impetu eius dorsum virgis cædi. Hæc quidem sic se habebant,& executioni mandatũ fuit,quod iussit pręses. Cùm ea ergo diu sic pateretur, & dorsum quidē flagellis desuper laceraretur,viscera aũt infernè conflagrarent,& venæ minuerẽtur in cinere,&,cõcresceret ac cõsumeretur sanguis,supplicio vel ipsis auribus graué afferẽte doloré,Martyr(ô veré generosum propter Christu animũ,& superiorem naturę necessitatibus) solis precibus & Deo erat intenta:& quæ sunt à seculo admirabilia in memoriá & oa redigens(erat enim valde exercitata etiam in intelligentia diuinarũ scripturarũ) oratione,veluti quodam rore,extinguebat illum ignem dolorũ. Quamobrem defessa illa bellua in hoc genere supplicij, eam iubet extendi super rotam. Et fuit quidem iussus statim mandatus executioni,& rota accepit virginem,insignis cruciatus,& malorũ successio,quæ secundis contendebat obscurare priora. Deinde cum illa per quandá verteretur machiná,ossa quidē confringebantur,nerui aũt & musculi extendebantur. Et tota(proh dolor) forma corporis excedebat à cõpage naturali. Illa aũt eũ rursus inuocabat,qui eius exaudiebat orationé,& poterat eam defendere in tēpore afflictionis, & eripere à manu inimicorũ dicens:Deus deorũ,Deus virtutũ,Deus salutis meæ,à quo est patientia mea,in quo cófidit anima mea,turris fortitudinis meæ,& refugium meũ,ipse da nũc quoq; auxiliũ ex afflictione. Deus qui accingis me virtute,Deus, Deus meus,ne elongeris à me, quoniam defecit in dolore vita mea. Quoniá terræ adhæsit venter meus,& ossa mea tá quá cremium aruerunt. Hæc precata(ô celeré visitationem,ô velocissimũ euentũ)statim quidē relaxatur à graui illa machina, ne plagæ quidem, nec ignis vestigiũ ostendens in corpore. Quod quidem cùm deberet obstupefacere Iudicē,& discutere nubē impietatis, quæ eũ detinebat,ille ne minimũ quidē potuit intueri ad eá, quæ illa fecerat miracula, virtuté neq; cor ad eá conuertere:sed erat adhuc crassus,& stultus,& adhuc implicatus illa ebrietate incredulitatis,& insania,ac caligine. Cùm eam igitur rursus in lignum sustulisset,ferreis ipsam vngulis laniat crudelissimè. Illa aũt rursus ad Deũ tollit oculos:& statim fuit tantu adepta auxiliũ,vt cùm defessi essent satellites à cõtinuo labore, ea affecta fuerit perinde ac quæ nullũ doloré sentiret penitus. Propter quę pręses in summá adductus dubitationé,cùm nesciret quid ageret,& gustũ,& habitũ subinde mutabat:è sede frequenter exiliebat,nec ipse se poterat amplius continere, nec manere in eo,quo par est, ordine,& moderatione. Cùm aũt propter dubitationé à se adeo discessisset,& fureret,ei etiá tale quid suggerit, qui cum eo seorsum loquebatur diabolus:& iuber Martyri vbera amputari nouacula. Res est aũt grauissima mamillarũ amputatio, & quæ potest adferre acerbissimos dolores,maximè cùm cor sit sitũ in ea parte. Sed martyr,quæ vehementiori affectione amoris in Christum tenebatur,id quod est minus contēnebat. Tyrannus aũt rursus insigné fortitudinem contēdens superare immodicis suppliciis,ei euellit ipsos vngues,Sed illa tanquá nullũ doloris habens sensum,adhuc vehemẽtius Deo agebat gratias, quòd digna esset habita,quæ fieret ei cõformis,& socia perpessionũ. Porrò aũt deos quoque Tyranni afficiebat contumelia,eos tenebras,errore,& dæmones,& si quid aliud fert ad animę interitũ,nominás. Quę quidé ille audire non sustinens(Quæ enim est omnibus iucunda lux,est inimica oculo ægrotanti)iubet mediá ei linguá excindi extractá à gutture,cũ ea aũt vnà quoq; dentes excuti,& pro ore libero tales stultus reddit remunerationes. Ipsa veró nihil de sua remittens constantia,neque se molliter aut delicatè gerens, tádiu distulit amputationē, quamdiu cũ vocis instrumento posset vltimas Deo preces fundere. Cùm ei ergo,vt par erat,egisset gratias,& deinde rogasset vt bono fine terminaret martyrium:deinceps aũt pro iis quoq; qui ægrotantibus ad eá accessuris intercessisset,& vocem è cœlo audiuisset, quæ cõfirmabat data fuisse quę petebat:Agedũ,inquit carnifici, fac quæ sunt imperata:& linguá porrigit Martyr,quę diuina semper meditabatur & loquebatur:& ferrum eá(proh dolor)mediá excindit protinus. Deinde aũt dentes quoq; excutit,fitq; ei os fons sanguinis,qui spõsæ Christi totá vesté effecit purpureá atq; adeo quauis regia purpura pretiosioré. Quo tēpore dicitur cùm parũ defecisset,aquá petiisse,& accepisse. Qui aũt præbuit,fuit vir quidá,Cyrillus noïe,cuius adeo non erat pietas manifesta,vt talis quidē putaretur ab impiis:alioqui aũt,quod ad animæ attinet affectionem,fidelissimus,& in primis pius. Atq; ille quidé magná accipit mercedē pro poculo aquæ frigidæ,& re adeo vili emit coroná martyrij. Ná cùm accepisset Probus,quòd is non solùm fractus naturæ misecordia,& quòd misereretur membrorum illorum amputationis:sed potius propter fidei societaté, & quòd non sustineret videre sic aqua indigenté cõmunis Dñi ancillá maximè germaná, martyri potũ præbuisset,Dominicũ in

hoc im

hoc implens mandatum, mortis eum aufert suppliciū. Deinde verò fert etiam vltimā in Martyrem sententiā, & eā condemnat, vt vitam gladio finiat. Quod quidē cùm factū esset, & ante ciuitatem sacrū illius caput fuisset amputatum, corpus quidē aliquādiu iacuit humi neglectū, intactum tamen, atque adeo à cœli, & terræ auibus, ac bestiis custoditum. vt quæ quodammodo reuererentur quæ pro illorum creatore acceperat stigmata & iniurias. Deinde Sophiæ, quæ eam erudierat & educarat, Dei nutu admirabiliter redditur eius planè effectus orationis, & requies maternorum viscerum. Cùm enim virgo cōprehensa duceretur ad martyrium, pro ea quidem animo angebatur eius magistra Sophia, timebatq; & contremiscebat, tanquàm nō illi deinceps, seu ipsa in suis membris esset subitura martyrium: ne fortè emollita acciperet miserabile illud damnum coronarū. Ideoq; [1] prona humi iacens, in igne orationis, & calidis lachrymarū fluxibus Deum rogabat, supplicabat, obsecrabat, ne superaretur martyr à suppliciis. Postquàm autem Anastasia iā pulcherrimum finem imposuit martyrio, & transiit ad supernos thalamos, & ad firma illa ac stabilia, quę desiderantur, bona, tunc accedens Angelus Domini magistram Sophiam à metu liberat, & à curis: & quod maximè optabat & erat ei auditu longè iucundissimū, eius auribus instillans renunciat, nempe virginis consummationē. Prætetea autem eam quoque deducit ad reliquias: & quod desiderabat cōsequi, & quemadmodum optabat videre, ei tradit reliquias tali ornamento confessionis & tali amictu ornatas martyrij. Atq; illa quidem statim circunfusa reliquiis, easq; totas complectens, & vnumquodque membrum valde exosculans, & præ gaudio ac desiderio calidas in eas effundens lachrymas, dicebat: Filia iucundissima, filia mihi charissima, filia quam ego in exercitatione, in silētio & in laboribus pulchrè educaui, ago tibi gratias, quòd materna præcepta non consumpsisti, quòd, quæ pollicita fueras obseruasti, & stetisti promissis, nec es oblita monitorū: sed astitisti Christo sponso tuo, vestimento virginitatis induta, variata stigmatibus martyrij, circundata corona ex lapidibus prætiosis: & nunc habitas in loco tabernaculi admirabilis, in domo gloriæ Domini, vbi est habitatio lætantium. Propterea rogo te chara filia, & mater spiritalis (Sic enim te [3] inuocare est mihi cōuenientius) sis mihi in hac breui & caduca vita bona nutrix senectutis, & pro me ad æternam vitā transmigrante intercedas, communē mihi placās Dñm. Hæc illa filiorum amans, piaq; ac religiosa anus, quæ sciebat, ita vt oportet filias parere, & educare, cùm dixisset martyri, & eam senilibus amplexa esset, & composuisset manibus: egeret autem manu quæ ei inseruiret in transferendis reliquiis, vt quę esset, sicut diximus, vetula, & ipsi potius esset opus manu & baculo: nullaq; ipsi earum transportandarum suppeteret ratio, & ideo staret apud se ęgre ferens, & animo anxia, repentè duo [4] quidam viri aduenientes, & forma & moribus venerēdi, sanctis manibus subiectis reliquiis, eisq; cū ipsa sublatis, prope vrbē Romam splendidè & honorificè deposuerunt. Ad gloriam Dei patris, & Domini nostri Iesu Christi, cum quo, & cum sancto spiritu illi sit honor, & potentia in secula seculorum. AMEN.

2. Ecce oratio prostratione, & lachrymis.

3. Inuocat sanctam martyrem Sophia.

4. Vide miraculum in translatione sanctarum reliquiarum, nec non sanctæ splendidā & honorificam sepulturam.

VITA SANCTI VALENTINI EPIscopi & Martyris, per Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

Habetur in Martyrologio eiusdem sub xvi. Calend. Martij.

ROmę natale sancti Valentini Interamnēsis Episcopi, qui tentus à Paganis, ac virgis cęsus, & post diutinam cędem custodię mancipatus, cùm superari nō posset, medio noctis silentio eiectus de carcere, decollatus est iussu furiosi Placidi vrbis Præfecti. Tunc Proculus, Ephibus, & Appollinius discipuli eius, transferentes corpus eius ad suam Ecclesiam Interamnæ vrbis, noctu sepelierunt. Vbi cum quotidianis [1] vigiliis incubarent, tenti à Gentilibus, custodie sunt traditi Consulari Leontio, quos ille iussit noctis medio suis tribunalibus præsentari. Et cum à fide reuocari nec blandimentis nec minis possent, iussit capite cædi. Qui non longè sunt à corpore sancti Valentini sepulti.

1. Vide quod etiā antiquitus apud sanctorum sepulchra vigiliæ duabantur.

VITA SANCTI EVTICHIANI Papæ & Martyris, per Damasum Papam scripta.

Habetur in pontificali eiusdem.

EVtichianus natione Thuscus, ex patre Marino, de ciuitate Lunēsi sedit anno vno, mense vno, die vno. Fuit temporibus Aureliani, à consulatu Aureliani tertio & Marcellini, vsque in diem Iduum Decembris, Caro secūdo, & Carino Consulibus. Hic constituit fruges fabæ vuæ super altario [1] benedici. Hic temporibus suis per loca diuersa [2] trecentum quadraginta duos martyres manibus suis sepeliuit. Qui hoc constituit, vt qui-

1. Si benedictio ne cerū nō essent licitæ, tātus pōtiꝭ sex vtiq; non eas instituisset.

2. Itidem nec tot martyres ꝓpriis manibus sepelisset, si sepelire mortuos non esset eo piis Deo placens.

magno agebat ſtudio filiæ non notum exiſteret:& eius ſcopo minimè aſſentiretur. Ad eã quidem certè veniens, de matrimonio cum ea cõmunicat, & quanto ſtudio, & quanta cura ei prouidere cuperet ſignificat. Illa autem cùm non modò corde, ſed ne ſummis quidẽ auribus eam rem vellet admittere, ſed tanquam abſonum & abſurdũ aliquid id reieciſſet, & ipſum patrem iratè repulit: &, Ne de ea re, dixit, mecũ iterum verba feceris. Nam tu pater deinceps non vocaberis: & efficies vt ego mihi manus inferam. Pater autem ſtatuẽs longè eſſe honeſtius perſuadere quàm cogere, ratuſq; eius conſtantiam nõ eſſe pertinaciã, nec inobedientiam, ſed vehemens deſiderium caſtitatis: & alioqui ei præbens tempus deliberandi, ſperãs fore vt fortaſſe mutaretur, & ei morẽ gereret, cùm nihil dixiſſet amplius: ex turre quidem deſcendit protinus: veniens verò ad lauacrũ quod tũc ædificabat totus ei vacabat: cuius vrgens ædificationẽ, & magnam artificum adducit multitudinem: & cùm quàmprimũ effectũ redderet ædificium mandaſſet, & eis integram mercedem præbuiſſet, ipſe in longinquam profectus eſt regionem. Cùm diu autem eſſet moratus in ea peregrinatione, Dei ancilla Barbara deſcẽdit ex turre, viſura quemadmodũ fieret lauacrũ. Deinde cùm illic fuiſſet, & cõtemplata eſſet partem quæ vergit ad meridiẽ, duas habere feneſtras quę lucẽ præbeant, reprehendit artifices, dicens. Cur duabus feneſtris tertiã nõ adieciſtis, cũ ſic & maius lumen poſſet accipi, & id ſimul eſſet futurũ elegantius & magis decorum? Cũ ij autem dixiſſent: Pater tuus ſic iuſsit, inſtabat Barbara vt aliam adiicerent. Cũ ij verò alterã vererentur addere, patris metum adducentes, tanquam honeſtam excuſationem beata Barbara tres ſimul oſtendens cũ digitis: vobis, inquit, tres ſunt cõſtituendę feneſtræ. Si pater aũt egrè ferat, ipſe reddam rationem. Cedunt artifices, & implent id quod eis imperatum fuerat. Poſtquã verò fuit effectum totũ lauacri ornamentum ſæpius accedens ſancta ad id contemplandum, quoniã cor eius poſsidebat diuini ſpiritus gratia, & per fidem impletum erat fiducia in Chriſtum, ſtans ad piſcinã & aſpiciẽs ad Orientem, iis quæ erant in ipſa marmoribus, digito impreſsit figurã diuinę [1] crucis: & vt poſteris quoq; notum eſſet id quod factũ fuerat & Chriſti virtus prædicaretur, crucis figura quæ digito erat ſignata, tanquam ferro inſculpta, in hodiernũ vſque diem ſignata oſtenditur in marmore, non ad tactus ſolum admirationem, ſed etiam ad maiorẽ fidẽ adducens ſpectatores. Verumenimuero in hodiernum vſque diem hoc quoque lauacrum conſeruatur, quod iis qui ſunt Chriſti amantes curat omnem dolorẽ. Quod quidẽ ſi quis velit cõparare cum fluentis Iordanis, aut cũ fonte Siloe, aut etiam cum piſcina probatica, à veritate minime aberrauerit. Etenim per illud ſimiliter Chriſti virtus oſtenditur multa efficere admirabilia. Per hoc ergo lauacrũ Martyr aliquãdo tranſiens, cùm in ſimulachra inieciſſet oculos, quæ ab eius patre colebantur, & Dij male exiſtimabantur, eorum quidẽ aſpectum ægrè tulit: grauia autem edens ſuſpiria propter eius qui ea colebat animã plane nullo ſenſu præditam, deinde illorum quoque vultus conſpuit, dicens: Similes vobis fiãt qui vos adorant, & omnes qui veſtro indigent auxilio. Sic dixit, & cum in turrem rurſus rediiſſet, [2] orationibus vacabat & ieiuniis: & tota dependebat à bonis cœleſtibus.

1. Nota ſignum Crucis & in eo factũ diuinitus miraculum.

Non multum temporis interceſsit, & iam pater ad eam reuerſus, & quęcũque erant domi conſiderans, poſtquam in lauacrum iniecit oculos, viſa tertia quæ duabus adiecta erat feneſtra, rogauit quo nã modo hoc factum fuiſſet præter eius iuſſum. Cùm aũt illi ei expoſuiſſent quę innouaſſet filia, eã accerſiit & rogauit: Illa vero nullo modo negauit: ſed dixit oportere ſic fieri: & rectè factũ eſſe aſſeuerauit. Ille verò ſtatim motus ad irã: Dic mihi, inquit, quomodo & quanam ratione ita ſe habet melius. Illa autem: Quatenus, inquit, tres multum differunt à duobus. Nam tres, inquit, feneſtræ illuminant omnem hominẽ veniẽtem in hunc mundũ. Hoc vero dixit omnino, ſanctæ Trinitatis ſignificans maieſtatem. Deinde pater cõturbatus nouitate ſermonis plane admirabilis, cum eam ſeorſum aſſumpſiſſet, & veniſſet ad ipſam lauacri piſcinam. Quonam modo, inquit, lumẽ triũ feneſtrarũ illuminat omnem hominem? Illa aũt, Attende, inquit, pater, & intelliges id quod dictum eſt: & ſimul ei oſtendit ſignum crucis. Deinde etiam oſtendens digitis. Vide, inquit, Pater, Filius & Spiritusſanctus. Ab hac luce omnis creata natura illuminatur intelligenter. Hũc itaque verum ſermonem cùm malè & ad mendaciũ exercitatę aures minimè tuliſſent, ira fuère repletæ: & pater oblitus ſe eſſe patrem, tyrãnus properauit eſſe & parricida, & qui pendebat ab humeris ſtricto enſe, pater aggreſſus eſt ſua manu occidere Barbarã. Illa aũt cùm manus ſimul & oculos & mentem in cœlum ſuſtuliſſet, eum qui poteſt dare ſalutẽ, vocabat ad auxiliũ. Ille verò non neglexit ea facere que conſueuerat, ſed quomodo Theclã Protomartyrem conſeruauit ab iis qui perſequebantur, petræ quæ occurrerat iubẽs vt diſrũperetur, & eam ſinu exciperet: ita hanc quoque glorioſam ſimili conſeruat miraculo. Nam cum ille carnifex, neque enim parricidã fas eſt vocare patrẽ, enſe ſublato procederet

2. Orationib⁹ vacabat & ieiuniis, & tota a bonis dependebat cœleſtibus.

cederet in filiam, petra scissa in duas partes, eam excepit diuino & omnipotente nutu: & ne à manibus cędem spirantibus caperetur cõseruauit, transmittens ad loca magis mõtana. Sed nec sic quidem poterat intelligere qui ipsis lapidibus erat magis impatibilis, & minus sensu prçditus. Adhuc enim eodem incitabatur impetu, & desiderabat accipere filiam: non vt qui esset pater, sed potius filius eius qui fuit homicida ab initio, vt dicã cum diuina scriptura, vt cùm inuenerit, simul mactet & perdet. Cùm verò in duos incidisset pastores, rogauit an de ea scirent aliquid. Ex his aũt, alter quidem qui erat animo misericors, & cui displicebat eam quam pater persequebatur prodere, statim negauit, & se simulauit ignorare, mendaciũ salutare pro veritate quæ læderet eligens. Cæterùm hic apertè erubescat Herodes, qui nõ rectè seruabat iusiurandum, vt etiam aliquid inserã narrationi, & qui vt malã defenderet voluptatem, stabat iuriiurando. Alter verò nequaquã quidem lingua, sed digito, quod est sceleratius, indicans, ostendebat viam quę ad ipsam ducebat. Quod factum est itaque non tulit iustitia, sed statim sceleris intulit supplicii. & cùm eius oues execrata esset Martyr, non amplius erant oues sed mutatæ fuerant in scarabęos, qui ad perpetuam sceleris accusationem, sanctę Barbaræ sepulchrum perpetuò circuouolant. Hęc ergo dolosi pastoris vestigia secutus amens Dioscorus, cùm sanctam in monte cõprehendisset, primùm quidem ita vt erat ira percitus, cõscindit verberibus. Deinde eã coma apprehendens & vi trahens, tunc quidẽ includit in parua domuncula, imponens custodes, & ostiũ obserans & obsignans. Deinde etiam magna celeritate veniẽs ad præsidẽ Marcianũ, qui tunc illic gerebat magistratum, refert ei rem omnem. Summa aũt erat, quòd Deos quidem negasset filia: res verò Christianorum elegisset præter spem honorare. Hęc dixit, & adductam tradit in manus illius, cùm eum prius adegisset sacramento, non parsurũ esse filiæ: ô paterna viscera, pater, sed violentissimè eam esse tractaturũ, & esse grauissimis consumpturũ suppliciis. Marcianus ergo cùm sedere protinus fecisset iudiciũ, & sanctã curasset sistendam, tunc morum cõtemplatus honestatem & formę pulchritudinẽ, patris sacramenti oblitus, eã paratus erat magis mirari quàm castigare. Sic ergo & verbis benignioribus: miserere tui, dicebat, ô Barbara: promptoq; & alacri animo nobiscũ Diis sacrifica. Nã ego quidem tui curã gero: & parco tormentis talem subiicere pulchritudinem. Sin aũt non parueris, me deinceps coges te vti vt volo. Martyr autem: Ego sacrificiũ, inquit, laudis Deo meo offero, qui creauit cœlum, & terrã, & omnia quę in eis sunt. De tuis verò, inquit, vanis Diis, prędictũ quidem est, inquit, à Dauide in diuino spiritu: Simulachra Gentiũ argentũ & aurũ, opera manuũ hominum: &, Omnes Dij gentium Dęmonia. Dominus autẽ cœlos fecit. Ei verò ego quoque assentior esse vanam quę est in eis spem, & inanem apertè confiteor. Hæc cùm dixisset Martyr, Iudex ira accensus, iubet eam exui, & crudelibus boum neruis crudeliter cędi. Deinde cũ vellet ei afficere sensum acerbiorẽ, iubet plagas cilicio atteri. Cùm puniretur ergo tã inhomanè, aperiebantur graues fontes corporis, adeò vt totũ solũ irrigaretur sanguine virginis. Deinde post verbera eam carcer excipit, dum occupatus esset Pręses in deliberando cuinã supplicio eam postea traderet. Cùm autem iam esset nox media, lux ipsam circumcirca illuminat à supernis. & Christus apparet, qui & ei addebat animũ & iubebat vt nullo modo timeret mala hominum. Ego enim, inquit, sum tecom, & seruaberis sub vmbra alarum mearom. Nõdum finem acceperant verba quę fiebant martyri, & quod ab Esaia dictum est, in ea est consummatõ. Nam cùm citò ei exortæ essent curationes, & plage tanquam non fuissent ab initio, à corpore expulsæ essent, gaudium tenuit sanctã & exultatio, & lætitia æterna super caput eius, vt rursus dicam quod dicit Esaias. Mulier autẽ quędã pia & timens Dominum, nomine Iuliana tunc conuersans cùm martyre, postquam admirabilia quæ in ea facta sunt, est intuita, & quemadmodum continuò plagæ euanuerunt, Deo dans gloriam & instar sororis cũ Martyre consentiens, seipsam pręparabat ad plagas & flagella. Deinde cùm Pręses ad secundam sedisset examinationẽ, adducta ad eũ sancta, & viso admirabili omnibus spectaculo, quòd nec leuis quidem in eius corpore laceratio, neq; vllus vibex apparebat, Iudex ad veritatem apertè cæcutiens, mittens magnæ Dei potẽtię adscribere id quod factõ fuerat, & prioris vitæ & erroris duci pœnitentia: ille potius oẽm exuit pudorem, & diis suis impudenter eam attribuens sanationem. Vides, dixit, ô Barbara quemadmodũ te dij tuẽtur, & tui curam gerũt, qui tuas plagas corarũt. Cui Martyr Christi: Qui similiter, inquit, atq; tu cęcutiunt, & humana manu indigent ad hoc vt perducantur ad essetiam, queadmodũ ta'e quid poterunt facere? Sed si vis scire quisnam sit qui me sanauit, est Iesus Christus filius Dei viui, quem fieri non potest vt contuearis, cùm profundis tenebris impietatis orbatus sis oculis animę. His verbis præses ad maiorem accensus iracondiã, & non valens se continere, iubet iis qui aderant ferreis pectinibus latera virginis scindere, & tędis igneis mẽbra iam lacerata vrere. Dinde etiam malleo percutere venerandũ eius caput.

Quæ

Quæ quidem cùm celerrimè fierent, ea videns pia Iuliana, & animo ægrè ferens, cùm nō posset opem ferre, faciebat quod poterat, & suū in eam amorem ostendebat, nihil curans eos qui aderant, nec præsidē: sed vberes lachrymas effundens ex oculis. Cùm eam ergo aspexisset Marcianus, & quænā esset didicisset, postquàm eam quoq; audiuit esse Christianam, & Barbaræ misericordia motam animo perturbari, iubet eā quoq; comprehēdi, & ligno suspendi, & similiter atq; martyri pectinibus ferreis latera discerpi. Atq; variis quidē certaminibus exercita Barbara cùm acerbè laniaretur, oculis in cœlum sublatis: Tu nosti, inquit, Deus cognitor cordiū, quòd te desiderans, & tuas amans leges, me totā tibi obtuli: & à tua pendeo dextera. Tu ergo Domine, ne me derelinquas, sed me per tuā suscipias misericordiā: & nos ambas confirma & corrobora, vt cursum præsentem peragamus. Sed sic quidē martyr Christi Dominū, propter quē hæc sustinebat, rogabat, vt eius auxilio roboraretur naturæ imbecillitas. Sciebat enim eū esse veracē qui dixerat; Spiritus quidem promptus, caro verò infirma. Tyrannus aūt, vt qui ei se omnino oppo-suisset aduersarium, vt animi superaret fortitudinē malorū copia, conuertitur ad aliud supplicīū: & iubet eorum vbera scalpello effodi. Scio vos ad solum perpessionis auditum caligasse. Quid ergo effecturū erat vt hoc paterentur, idq; fœminæ, nisi amor quo tenebantur: Christi, inquā, amor inexpugnabilis? Sed enim Christi ancillam Barbarā minimè latebat, quódnam esset eis medicamentū aduersus dolorem tam vehementē. Propterea rursus inuocabat supernum auxilium. Ne auertas à nobis, dicens, faciem tuam Christe: & Spiritum sanctū tuum ne auferas à nobis. Redde nobis Domine exultationem tui salutaris: & spiritu principali confirma nos in tuo timore. Cùm verò ad hoc supplicīū ambabus esset vnus animus, & vna, & eadē cōstantia ac tolerantia, Preses aliquid callidius vel potius malignius excogitans, eas disiungit à se inuicē: & Iulianam quidē tradi in custodiam: Barbaram autem iubet nudā traduci per regionē, & præterea flagris cædi. Martyr ergo tā turpiter & tam indecorè circūacta, rursus faciebat ea quę consueuerat: & in cœlū defixis oculis, Qui cœlū, aiebat, circundas nubibus, & terram tanquā fasciis contegis caligine, ipse quoq; ô Rex, meā operi nuditatē: & effice vt mea membra nō cernantur ab oculis infideliū: ne tua ancilla subsanner & irridear ab iis qui nos circūsistunt. Audiuit ex templo sancto suo velox Deus ad defensionē: & statim apparens, cor quidē eius implet gaudio: quę sub visum antè nō cadebat eam stola induit: et cùm sic peregisset trāsuectionem, rursus eam ad sceleratum adducunt Marcianum. Postquàm ergo cognouit eam, & quæ idem sentiebat pulcherrimam Iulianam, neq; bonorum promissis, nec malis in tentatia vel tantillum persuaderi, cauēs ne maiori afficeretur dedecore, vt quod esset apertè stultū ea tentare quæ fieri nō possent, fert in ambas sententiā, vtriq; iubens caput amputari. Præsens autem filiæ occisor pater, cùm esset spectator eorum quę fiebant, nō hoc satis habuit, neq; contentus fuit tā magna calamitate, quòd paternis scilicet videret oculis filiam, eamq; tam pulchrā manibus perimi lictorum: sed nisi ipse sua manu ictū inferret, hoc iudicabat esse imbecillitatē, & animi mollitiem, perinde ac nisi ille quoq; cerneretur malus, arbitraretur esse manifestū dedecos. Propterea ergo iam prolata sententia, assumit martyrē, facturus cędem propriis manibus. Cùm ergo abduceretur in montē, & ipsam consequeretur Iuliana, Barbara iam vitę exitū acceptura curam gessit sibi charę orationis, & genubus [5] flexis: Principij expers, inquit, Deus, qui cœlū extendisti tanquam fornacem, terrā autem fundasti super aquas: Qui nubibus iubes vt pluant: & produxisti solem vt lucē prœberet omnibus: & cōmuniter hæc & iustis, & iniustis, & bonis, & malis simul suppeditas: tu quoq; nunc me precantem exaudi ô Rex, vt qui tui nominis & meæ meminerit decertationis, ne pestilens morbus in eius domū ingruat: neq; vllū aliud ex iis quę possunt corporibus adferre damnū & molestiam. Scis enim Domine, nos esse carnes & sanguinē, opera intemeratarū tuarum manuū, & honorata tua imagine & similitudine. Dixit: & vox de cœlis audita est admirabiliter, ad cœlum vocans ipsam & Iulianam sociam certaminis: & simul pollicēs implenda ea quæ petierat. Hanc iucundā vocem cùm audiisset Barbara, iter ingredi perrexit: & ducta est ad locum sui decessus.

5. Ecce oratio̅ cū genuflexione.

Cùm eò autem peruenisset, inclinato capite, paternis manibus, paterno ense accipit consummationē: bonus fructus ex mala arbore, apparens manifestè. Iuliana quoq; simul cum ea ibidem consummata à quodam ex iis qui illic erant militibus. In eo autē loco vbi hæc facta sunt, impium quoq; patrem diuina persequitur iustitia, cùm nec modicum quidē hic expectasset bonitas, propter insigne vitiū, & quòd nulla esset spes curationis. E monte enim reuertens feritur fulmine: & vita omnino priuatur, non hac solùm fluxa, sed ea etiam quæ manet, ille verè miser & vtrisq; indignus. Transiit autem ad Præsidē quoq; Martianum huius diuinitus immissi ignis impetus, planè initiū & certū signū illius ignis immaterialis, qui ipsum æternū est puniturus. Valētianus verò vir quidā pius &

4. Vide honorificam sanctorum corporũ sepulturam, atq; eã quidem cũ canticis.

religiosus, cùm martyrũ 4 sacta sustulisset corpora:& sacris, vt oportebat, honorasset cãticis, ea piè & honorificè deponit in loco qui dicitur Gelassus, qui abest duodecim miliaribus ab Enchaitis: morborum medelã, animarum exultationem, piorum virorum amabilem delectationem. Ad gloriam Christi veri Dei nostri. Quem decet honor, potentia, maiestas, & magnificentia, nunc & semper, & in secula seculorum. AMEN.

Est sermo xc. in ordine sermonũ eius. Tom. iij.

VITA SANCTAE VIRGINIS ET

Martyris Agnetis, per D. Ambrosium Episcopum Mediolanensem scripta.

1. Qui sanctorũ festis detrahunt, videant ã tẽpore D. Ambrosij celebrabatur festum S. Agnetis martyris.

ERVVS Christi Ambrosius Virginibus sacris. Diem festum 1 sacratissimæ virginis celebremus. Hinc psalmi resonent, inde cõcrepent lectiones. Hinc populorũ turbę lætentur, inde sustententur pauperes Christi. Omnes ergo gratulemur in Domino: & ad ædificationem virginũ, qualiter passa sit Agnes beatissima, ad memoriã reuocemus. Tertiodecimo ętatis suę anno mortẽ perdidit, & vitam inuenit, quia solũ vitæ dilexit autorẽ. Infantia quidẽ computabatur in annis: sed erat senectus mentis immensa, corpore quidẽ iuuẽcula, sed animo cana: pulchra facie, sed pulchrior fide. Dũ à scholis reuertitur, à Pręfecti vrbis filio adamatur. Cuius parentes dũ requisisset, & inuenisset, cœpit offerre plurima: & plura promittere. Deniq; detulerat secũ pretiosissima ornamẽta, quæ à beata Agne veluti quędã stercora sunt recusata. Vnde factũ est vt iuuenis maiori perurgeretur amoris stimulo. Et putans eã maiora velle accipere ornamenta, oĩm lapidum pretiosorum secũ detulit gloriã: & per seipsum & amicos, & notos, & affines cœpit aures virginis appellare, diuitias, domus, possessiones, familias, atq; oẽs mundi huius diuitias repromittere, si consensum suũ eius coniugio nõ negaret. Ad hæc B. Agnes tale fertur iuueni dedisse respõsum: Discede à me fomes peccati, nutrimentũ facinoris, pabulũ mortis: discede à me, quia iã ab alio amatore pręuenta sum, qui mihi satis meliora te obtulit ornamenta, & annulo fidei suæ subarrauit me, lõgè te nobilior & genere, & dignitate. Ornauit me inæstimabili dextrocherio. Dextrã meã, & collũ meũ cinxit lapidibus pretiosis. Tradidit auribus meis inæstimabiles margaritas, & circundedit me vernantibus atq; coruscãtibus gẽmis. Posuit signũ in facie mea, vt nullũ pręter ipsum amatorẽ admittã. Induit me ciclade auro texta, & immensis monilibus ornauit me. Ostendit mihi thesauros incõparabiles, quos mihi se daturũ si ei perseuerauero, repromisit. Nõ ergo potero ad contumeliã prioris amatoris vel aspicere alium, & illũ derelinquere cũ quo sum charitate deuincta. Cuius generositas celsior, possibilitas fortior, aspectus pulchrior, amor suauior, & omni gratia elegãtior. A quo mihi iam thalamus collocatus est: cuius mihi organa modulatis vocibus cantant: Iã mel, & lac ex ore eius suscepi: Iam amplexibus eius castis astricta sum: iam corpus eius corpori meo sociatũ est, & sanguis eius ornauit genas meas. Cuius mater virgo est: cuius pater fœminã nescit: cui Angeli seruiunt: cuius pulchritudinẽ sol & luna mirantur: cuius odore reuiuiscunt mortui: cuius tactu fouentur infirmi: cuius opes nunquã deficiunt: cuiusq; diuitiæ nõ decrescũt. Ipsi soli seruo fidẽ: ipsi me tota deuotione cõmitto. Quẽ cùm amauero, casta sum: cùm tetigero, munda sum: cùm accepero, virgo sum. Nec deerũt post nuptias filij: vbi partus fine dolore succedit, & fœcũditas quotidiana cumulatur. Audiẽs hęc insanus iuuenis, amore carpitur cœco, & inter angustias animi anhelo cruciabatur spiritu. Inter hęc lecto prosternitur, & per alta suspiria amor medicis aperitur. Fiunt nota patri, quæ fuerunt inuenta à medicis: & eadẽ paterna voce, quę fuerãt iã dicta à filio, ad petitionem virginis reuoluuntur. Abnegat Agnes beatissima, & se nullo pacto prioris sponsi fœdera violare. Cũq; pater diceret in fascibus pręfecturæ se agere, & idcirco nõ sibi quẽuis illustrissimũ virũ etiã posse præferri: cœpit tñ vehementissimè inquirere quis esset sponsus, de cuius se Agnes potestate iactaret. Tunc extitit quidã ex parasitis eius, qui diceret hanc Christianã esse ab infantia, & magicis artibus ita occupatã, vt dicat Christũ suũ spõsum. Audiens hęc Pręfectus, lętus efficitur, & missa apparitione cũ ingenti strepitu suia eam tribunalibus præcepit sisti. Et primò quidẽ blandis eam sermonibus secretius prouocat, deinde terroribus pulsat. Sed virgo Christi nec blandimentis seducitur, nec terrore concutitur: sed eodem vultu, eodem animo perseuerat: & terrentem similiter, sicut blandientẽ animo deridebat. Videns itaq; Simphronius pręfectus tantã in puella constantiam, parentes eius alloquitur. Et quia erant nobiles, & vim eis inferre non poterat, titulũ eis Christianitatis opposuit. Sequẽte nãq; die Agnẽ pręsentari iubet: & iterũ iterũq; repetẽs, replicare cœpit de iuuenis amore sermonẽ. Cũq; omnis sermo eius casso labore deficeret: Sisti eam iterũ suis tribunalibus iussit. Cui & dixit; Superstitio Christianorũ, de quorum te magi-

te magicis artibus iactas,nisi à te fuerit segregata, non poteris insanias abiicere pectoris, neque æquissimia cõsiliis præbere consensum. Vnde te ad venerandam deam Vestã properare necesse est: vt si perseuerantia virginitatis placet, eius die,noctuq; sacrificiis reuerendis insistas. Ad hæc B. Agnes dixit: Si filium tuum, quis iniquo amore vexatũ, tamen viuentem hominẽ recusaui: hominem vtiq;, qui est rationis capax, qui & audire, & videre,& palpare,& ambulare potest,& flore huius lucis cum bonis frui. Si ergo hunc causa amoris Christi nulla possum ratione respicere: quo modo possum idola muta, & surda,& sine sensu,& sine anima colere,& ad iniuriam summi Dei, ceruicẽ meam vanis lapidibus inclinare? Audiẽs hęc Pręfectus Simphronius dixit: Cupio consultũ infantię tuę:& adhuc te deos blasphemantẽ idcirco differo, quia annos tuos infra sensum aspicio. Noli ergo temetipsam ita despicere, vt motus deorũ incurras. B. Agnes dixit: Noli infantiã corporalem ita in me despicere, vt putes me te velle habere propitiũ. Fides enim nõ in annis, sed in sensibus inuenitur. Et Deus omnipotens mentes magis cõprobat, q̃ ætates. Deos aũt tuos, quorũ motus me incurrere nõ vis, ipsos irasci permitte: ipsi loquantur: ipsi hoc mihi præcipiant: ipsi iubeant se coli: ipsi iubeant se adorari. Verũ quoniã ad hoc video te tendere, quod impetrare nõ poteris: quicquid tibi videtur exerce. Simphronius præfectus dixit: Vnũ tibi è duobus elige: aut cum virginibus deæ Vestæ sacrifica: aut cũ meretricibus scortaberis in contubernio lupanari. Et longè erunt à te Christiani, qui te ita magicis artibus imbuerunt, vt hanc calamitatem intrepido animo te posse perferre cõfidas. Vnde, vt dixi, aut sacrifica deę Vestę ad laudẽ generis tui: aut ad ignominiam natalium tuorũ eris publicæ abiectionis scortum. Tunc beata Agnes cum ingenti constantia dixit: Si scires quis est Deus meus, nõ ista ex ore tuo proferres. Vnde ego, quia noui virtutem Domini mei Iesu Christi, secura cõtemno minas tuas, credẽs q̃, neq; sacrificem idolis tuis, neq; polluar sordibus alienis: Mecum enim habeo custodem corporis mei Angelum Domini. Nã vnigenitus Dei filius, quem ignoras, murus est mihi impenetrabilis,& custos mihi est nunquã dormiens:& defensor mihi est nunquam deficiens. Dij autem tui aut ærei sunt, ex quibus cucumæ melius fiunt ad vsus hominum: aut lapidei, ex quibus sternuntur plateæ. Diuinitas ergo nõ in lapidibus vanis habitat, sed in cœlis: non in ære aut aliquo metallo, sed in regno superno cõsistit. Tu autem & similes tui, nisi ab istorum cultu recesseritis, simul vos pœnæ concludent. Sicut enim illi igne conflati sunt, vt funderentur: sic colẽtes eos, perpetuo incendio cõflabuntur: non vt fundantur, sed vt confundantur in æternum, & pereant. Ad hæc insanus iudex iussit eam expoliari,& nudam ad lupanar duci sub voce pręconis dicentis: Agnem sacrilegam virginem diis blasphemiam inferentẽ, scortum lupanaribus datam. Statim autem vt expoliata est, crine resoluto, tantam densitatem capillis eius diuina gratia concessit, vt melius videretur fimbriis eorum quàm vestibus tecta. Ingressa autem turpitudinis locum, Angelum Dñi ita pręparatum inuenit, vt circundaret eam immenso lumine, ita vt nullus posset eam præ splendore respicere. Fulgebat enim tota cellula illa, quasi radians sol in virtute sua. Et quantò quis curiosior oculis esse voluisset, tantò sibi visus aciem obtundebat. Cumq; se in orationem Dño prostrauisset, apparuit ante oculos eius stola candidissima. Et apprehendens eam induit se,& dixit: Gratias tibi ago Dñe Iesu Christe, qui me in numero ancillarum tuarum cõputans, vestem hanc mihi largiri præcepisti. Ita namq; ad mensuram corpusculi eius aptum erat indumentum,& ita nimio candore conspicuum, vt nullus dubitaret, hoc angelicis manibus præparatũ. Interea lupanar efficitur locus orationis: in quo omnis qui fuisset ingressus, adoraret & veneraretur, dans honorem immenso lumini, mundior egrederetur foras, quàm fuerat intus ingressus. Cumq; hæc agerentur, Præfecti filius, qui autor erat huius sceleris, venit ad locũ cum sodalibus suis iuuenculis, insultaturus puellæ: cum quibus libidinis suæ se posse credebat ludibrium exercere. Et ingressos ante se furẽtes pueros,& turpiter exeuntes, cum omni veneratione,& ingenti admiratione egressos cœpit impotentes arguere, atq; vanos & molles, ac miseros iudicare. Et irridens locum in quo virgo orabat, audacter ingressus est. Et videns tantum lumen circa eam, non dedit honorem Deo: sed irruens in ipsum lumen, priusquã vel manu eam cõtingeret, cecidit in faciem suam,& pręfocatus à diabolo expirauit. Videntes aũt socij eius, quòd moras intus faceret, putabant obscœnis eum operibus occupari. Et ingressus est vnus ex iuuenibus, qui ei familiarior erat, vt congratularetur insultationi eius:& mortuum eum inueniẽs, exclamauit voce magna, dicens: Piissimi Romani succurrite: Magicis artibus ista meretrix Pręfecti filium interfecit. Fit repentè concursus populorum ad theatrum: & varia furentia populi acclamatio. Alij dicebant magam, alij innocentem, alij sacrilegam, conclamabant. Præfectus autem audiens filium suum interisse, cum ingenti tumultu venit ad theatrum. Et ingressus locum, in quo corpus filij eius iacebat exanime, cum ingenti

clamore dicebat: Crudelissima omnium fœminarum, ad filium meũ voluisti apodixẽ tuæ artis demonstrare? Et cùm talia atq; alia huiuscemodi verba repeteret: & causas mortis eius ab ea vehemẽter inquireret, ait ad eum beatissima Agnes: Ille cuius voluntatẽ volebat perficere, ipse in eum potestatem accepit. Quare autem omnes qui ad me ingressi sunt, sani sunt? Quia vniuersi dederunt honorem Deo, qui misit Angelum suum, & induit mè hoc indumento misericordiæ, & custodiuit corpus meum, quod ab ipsis cunabulis Christo consecratum est, & oblatum. Videntes ergo splendorem Angelicum, adorabãt omnes, & abscedebant illæsi. Hic autem impudens, statim vt ingressus est, sæuire cœpit ac fremere: cumq; manũ suam ad me contingendũ aptaret, dedit eum Angelus Dñi in reprobam quam conspicis mortem. Dicit ei Præfectus: In hoc apparebit, quia non magicis artibus ista gesisti, si deprecata fueris ipsum Angelum, vt restituat mihi filiũ meum sanum. Cui beata Agnes dixit: Licet fides vestra hoc impetrare non mereatur à Domino, tamen quia tempus est, vt virtus Dñi mei Iesu Christi manifestetur: egredimini oẽs, vt solitam ei orationem offeram. Cumq; vniuersi fuissent egressi, prosternens se in faciem planam, rogare cœpit Dominum, vt iuuenem suscitaret. Orante autem illa, apparuit Angelus Domini, qui eleuauit eam flentem, & cõfortans animum eius, iuuenem [2] suscitauit. Qui egressus foras, cœpit voce publica clamare & dicere: Vnus Deus in cœlo & in terra, & in mari, qui est Deus Christianorũ. Nam omnia templa vana sunt: Dij qui coluntur, omnes vani sunt, & penitus nec sibi possunt, nec aliis aliquod auxilium exhibere. Ad hanc vocem omnes aruspices, & templorum pontifices conturbabantur: & fit per eos vehementior, quàm fuerat, seditio populorum. Atq; oẽs vna voce clamabant: Tolle magam, tolle maleficam, quæ & mentes mutat, & animos alienat. Præfectus aũt videns tanta mirabilia obstupuit. Sed veritus proscriptionem, si contra templorum pontifices ageret, & Agnem contra suam sententiã defensaret, vicarium ad seditionem populi iudicem dereliquit. Ipse aũt tristis abscessit, quòd eã nõ potuit post resurrectionẽ filij sui liberare. Tunc vicarius Aspasius nomine, iussit in conspectu omniũ ignem copiosum accendi, & in medio eã pręcepit iactari flammarũ. Quod cùm fuisset impletum, statim in duas partes diuisę sunt flammę: & hinc atq; illinc seditiosos populos exurebant: ipsam aũt penitus in nullo cõtingebat incendiũ. Eò magis nõ hoc virtutibus diuinis, sed maleficiis reputantes, dabant fremitus inter se populi, & infinitos clamores ad cœlos. Tunc beata Agnes expandens manus suas in medio ignis, his verbis orationẽ fudit ad Dñm: Omnipotẽs, adorande, colende, tremende, pater Dñi nostri Iesu Christi, benedico te, quia per filiũ tuũ vnigenitum euasi manus hominũ impiorũ: & spurcitias diaboli impolluto calle transiui. Ecce & nunc rore cœlesti perfusus per spiritum sanctum focus iuxta me moritur, flamma diuiditur, & ardor incendij huius ad eos, à quibus in me ministratur, effunditur. Benedico te pater prædicande, qui etiã inter flammas intrepidã me ad te peruenire permittis. Ecce iam quod credidi video: quod speraui, iam teneo: quod concupiui, complector. Te confiteor labiis & corde: te totis visceribus concupisco. Ecce ad te venio viuum & verũ Deum, qui cõ Domino nostro Iesu Christo filio tuo, & cũ spiritu sancto viuis & regnas in cuncta secula seculorũ, Amen. Cumq; cõpleſſet orationẽ, ita omnis ignis extinctus est, vt nec tepor quidem incendij remaneret. Tunc Aspasius vrbis Romæ vicarius, populi seditionẽ non ferens, in guttur eius gladiũ mergi præcepit. Atq; hoc exitu, roseo sui sanguinis rubore perfusam, Christus sibi sponsam & martyrem consecrauit. Parentes verò eius nullam penitus tristitiam habentes, cũ omni gaudio abstulerunt corpus eius, & posuerunt illud in prædiolo suo nõ lõgè ab vrbe, in via quæ dicitur Numẽtana. Vbi cùm omnis turba Christianorum concurreret, insidias à paganis perpessi sunt: & videntes populum infidelium super se venientem armatũ, oẽs fugerunt. Aliquanti tamen lapidũ ictibus læsi euaserunt. Emerentiana autem, quæ fuerat collactanea eius, virgo sanctissima, licet cathecumina, constanter intrepida stabat immobilis: & his verbis exprobrabat eos: Superflui, miseri, caduci, atq; atrocissimi, Deum omnipotentem colentem occidistis, & percussione lapidum hoẽs innocentes iugulastis. Hæc & his similia dum turbis furẽtibus diceret, lapidata est ab eis: & orans iuxta sepulchrum Agnes beatissimæ, emisit spiritum. Non dubium est, quòd in suo sanguine sit baptizata, quæ pro defensione iustitiæ dũ conficeretur Dominũ, mortem constanter excepit. Eadem deniq; hora fit terræmotus vehementissimus: & cùm nimia esset cœli serenitas, tantæ coruscationes, tantaq; fulgura & tonitrua extiterunt, vt pars maxima insani populi expiraret. Vnde factum est, vt nullus penitus ex eo aduenientibus ad sepulchra sanctorum aliquas molestias excitaret. Venientes autem parentes beatæ Agnes [3] cum sacerdotibus nocte, abstulerunt corpus sanctæ Emerentianę virginis, & sepelierunt illud in confinio agelli beatissimæ virginis Agnes. Igitur dum parentes beatissimæ Agnes assiduis pernoctationibus [4] vigilarent ad tumu-

2. Vides hæreticę, quod sanctissima Agnes suis precibus obtinuit à Deo iuuenis resuscitationẽ? Quid ergo garris orationes esse rẽ superfluam & inutilem.

3. Vide morem catholicæ Ecclesiæ, vt cũ sacerdotibus tumulentur Christianorũ corpora

4. Antiquitus fideles ad tumulos sanctorũ pernoctationibus assiduis vigilabant. Quod hodie noui hæretici superstitionem esse dicũt, quasi ipsi primis patribus nostris sint sapientiores.

ad tumulum eius, vident in medio noctis silentio exercitũ virginũ, quæ oẽs auro textis cicladibus indutæ, cũingenti lumine præteribant. Inter quas vident beatissimam Agnẽ simili veste fulgentem, & ad dexterã eius agnum niue candidiorẽ. Hæc itaq; dũ viderẽt parentes eius, & qui simul erant, stuporẽ mentis incurrunt. Sed beata Agnes rogat sanctas virgines parumper gradum figere. Et stãs parentibus suis dixit: Videte ne me quasi mortuam lugeatis, sed congaudete mihi, & congratulamini, quia cũ his omnibus lucidas sedes accepi. Et illi sum iuncta in cœlis, quẽ in terris posita, tota animi intentione dilexi. Et his dictis pertransiit. Hæc visio publicẽ ab omnibus qui viderant, quotidie vulgabatur. Vnde factum est, vt post aliquãtos annos ad Constantiã Constantini filiã hoc factũ ab his qui viderant narraretur. Erat enim ipsa Constantia regina virgo prudẽtissima: sed ita obsessa vulneribus, vt à capite vsq; ad pedes nulla membrorũ pars libera remansisset. Accepto aũt cõsilio spe recuperandę salutis, venit ad tumulũ martyris nocte: & licet pagana, tamẽ credula animi intentione, preces [5] fideliter fundebat. Quod dũ faceret, repentina somni suauitate corripitur. Et vidit per visum beatissimã Agnẽ talia sibi monita præferentẽ: Constanter age Cõstantia, & crede Dñm Iesum Christũ filiũ Dei esse saluatorem tuũ: per quẽ modò consequeris oĩm vulnerũ, quę in corpore tuo pateris, sanitatẽ. Ad hãc vocẽ Constantia euigilat sana, & sic sana, vt nec signũ in eius membris alicuius vulneris remaneret. Reuersa igitur ad palatium sanissima, facit gaudiũ, & patri suo Augusto, & fratribus suis Imperatoribus. Coronatur ciuitas tota: Fit lætitia militantibus, atq; priuatis, & vniuersis audientibus hæc. Infidelitas Gentiũ confundebatur, & fides dominica lætabatur. Interea patrẽ & fratres Augustos rogat, vt basilica beatæ Agnes construeretur, & sibi illic mausoliũ collocari præcepit. Currit hęc opinio ad oẽs: & quotquot credẽtes ad eius tumulũ [6] aduenissent sanabantur quacunq; fuissent infirmitate detenti. Quod facere Christum nullus dubitat vsque in hodiernũ diẽ. Perseuerauit aũt Constantia Augusti filia in virginitate: per quã multæ virgines, & mediocres, & nobiles, & illustres, sacra velamina susceperunt. Et quia fides mortis damna nõ patitur, vsque in hodiernũ diẽ multę virgines Romanę Agnẽ beatissimã quasi in corpore manentẽ attendunt. Et eius exemplo agentes viriliter, integrẽ perseuerant, credẽtes sine dubio q̃ perseuerantes perpetuæ victoriæ palmam acquirant. Hæc ego Ambrosius seruus Christi dum in voluminibus diuinis inuenissem scripta non sum passus infructuosos silentio tegi. Ad honorẽ igitur tantę martyris, sicut gesta eius agnoui, conscripsi: & ad ædificationẽ vestrã ò virgines Christi, textũ passionis eius credidi destinandũ, obsecrans charitatẽ spiritus sancti, vt labor noster in vestra imitatione fructum in conspectu Domini valeat inuenire. Amen.

[5] O hæretice, si peccauit Cõstantia à sancta petere auxiliũ, si idololatria fuit eam inuocare, si superstitiosa ad eius tumulum fuit peregrinatio, vt tu falso asseris, quõ potuit Deus harum impietatum testis esse, sanãdo ipsam in momento? Sed vt Deus verax est, & oĩa hæc quę in honorem sanctorũ exhibẽtur licita, honesta, ac pergrata Deo existunt, ita tu et tui similes mendax, et omniũ Ecclesiasticorũ rituum subuersores.

[6] Si sanabantur quotquot credẽtes ad sanctissimæ Agnetis tumulũ aduenirẽt, cur audẽt dicere nouatores nostri peregrinationes ad cõditoria sanctorũ esse superstitiosas & inutiles?

¶ ITEM ALIA BEATAE AGNETIS VITA

contractior, Per diuum Maximum Episcopum Taurinensem scripta.

Habetur in eius homiliis de Sanctis, sermone secundo.

CVM in toto mundo virgineus flos Mariæ immarcescibiles coronas innectat, & sceptrigeram pudoris aulam immaculato [7] cõseruet affectu, consq; integritas perseuerauit ad palmam, vt in puellis trophæum sanctitatis acciperet, & per vestigia matris virginis ad cœlestem thalamum perueniret. Hinc est quod annulo fidei Agnẽ se asserit subarratam, & clamat se amore sponsi constrictam. O quàm imitabile virginibus, virgo, tui amoris tradidisti exemplum, ò quàm sanctum pectoribus dandum virgineis tribuisti responsum, contemnendo mundi diuitias, execrando mundi cõcupiscentias, & solam Christi pulchritudinem adamãdo. Accedite ad puellam puellę, & discite in annis infantię, quales in pectore suo circa amorem Christi flammas accendit. Dicit se amatori suo seruare fidem, & eius corpus cõcupiscere solum qui pro amore hominum mortis non recusauit interitum. Discite virgines Christi, amorẽ in puella feruentem, & omnes mundi diuitias, velut stercora reciisantẽ. Ideo enim sanctorum per literas tradũtur exempla, vt vnusquisq; pro qualitate sexus, & progetate annorum modũ sui propositi teneat, & sicut per virgine virgines, ita per cõiugem coniuges vincere seculũ pro Christi amore studeant, ac repugnatione animi mũdi dulcia recusantes, & eius non recusantes austera, ad delectationes perpetuas, & ad gaudia ęterna pertingãt.

Hæc dicentes, non vituperamus coniugũ casta commercia, sed virginum perseuerantiã adornamus. Non enim virginitas malis rebus superponenda est, sed et optimis [8] rebus præferenda. Quę enim mũdis mundior, & sanctis est sanctior, non indiget malarum rerum vituperatione laudari. Sequantur itaq; sancta coniugia patriarcharũ cõiuges, in religione posita, ac diuinis literis informatę, Saram, Rebeccã, Rachaelem, Annã, Susannã, ac Sepho-

[7] Virginitatis institutũ ex sanctissima Dei genitrice processit: cur ergo tãtopere ei aduersantur heretici, nisi quia carnis libidinem & impudicitias amãt, & quod ipsi habere nolũt, alios habentes odio prosequuntur.

[8] Tu qui matrimoniũ virginitati comparare audes, & virginitatem seruare dicis impossibile, disce miser vtrũq; falsum esse, nam & virginitas cõiugio est sublimior, & cũ Dei adiutorio potest quilibet virginitatem custodire, & matrẽ Domini subsequi praecedentẽ.

Sephoram imitentur vxores. Christi verò virgines solam virginem matrē luminis subsequantur. Huius pedissequa Agnes beatissima magnū de se pudicitię excitauit exemplū, quū virginitatem prætulit vitæ, oēmq; à se amorē terrenū per amorē cœlestē expellens, trophęū crucis Christi arripuit, & tam cōtra libidinem, quàm etiā cōtra supplicia vniuersa, fide potius armata, quàm ferro, fortiter dimicauit & vicit. Despicit deniq; blandientē, & renuit minantem, incendium incendit, & videt. Nescit amare aliquid quod trāsit, & dū nimis virginitatē diligit, nec ludibria, nec flammas, nec supplicia, nec carnifices metuit: postremò nec gladium furentis percussoris expauit. Cōpellitur virgo ornamenta suscipere corporis, sed renuit, quoniā iam susceperat mentis. Et quia nō de elegantia corporis humani placere studebat, quia timebat de fœditate animæ Dño displicere, dabat intus p fidem suæ menti caudorem, pulchritudinē excolebat animæ, & quantum sciebat, vt animam suam pulchrā faceret, tantum in corpore erubescebat se esse formosam, tantoq; studens displicere carnalibus in carnis aspectu, quantò instituit Christo, & eius Angelis cōplacere. Turbatur iuuenis à puella contēptus, & se muneribus cōplacere posse existimās, aurum, gemmas, cōgeminans vestes, prædia preciosa conuectat. Sed quia Christi charitas pecuniarū non habet precium, virginitas sacratissima in suo gradu vsq; in sanguinis effusionem permansit, quoniā suo illam sanguine subarrauerat Christus. Ad concupiscentem igitur reuertitur census, & inconcussa virginitas Christo semel oblata perdurat. Discite virgines Christi normā puellaris exempli, & oblata sub specie pietatis virorū munuscula tota intentione respuite, & quasi rabidi canis morsus omni cū gaudio recusate. A quo nō receperis, quo timeas Deum, non accipias quo diligas mundum. Accipe virgo, sed quod amori æterno proficiat. Quotiescunq; hominem sequuta fueris, censum sic accipe, vt te sponsam Christi cognoscas. Videt ille intus in mente quid facias, & quàm expetenter eius virgines comiteris, attendit. Videte ergo quomodo Agnes sequitur Mariam per opprobria. Nullum potuit penitus formidare supplicium, cui etiā lupanar turpitudinis, locus orationis efficitur: & vbi ei diabolus corruptionis pręparauerat ignominiam, illic eam percipere fecit Dominus coronam suæ virginitatis & palmā: hoc est in suis sedibus hostes vincere, captiuam ductam virginem ad penetralia regis libidinū, ipsum regem à virgine, quā captiuauerat victum, & victū cum virginis triumpho exire. Nā qui tenuerat, tentus est: qui traxerat, tractus est: qui occidere se putabat, occisus est. Deniq; vt probemus diabolū à virgine ista tunc fuisse victū, illius iuuenis factum ad animū reuocemus, quem contra Agnetis infantiam sic armauerat inimicus, vt nudam faceret trahi per vulgus ad lupanar, sub voce præconantis ducis populum ad libidinem inuitantis. Hunc ergo ducē fuisse diaboli nemo qui dubitet, & victo duce populum superatum esse, omnibus notum est: superatis aūt cum duce suo populis, tyrannum teneri captiuum; omnibus patet. Constat ergo diabolum superatum, quotiens contra virginē arma arripuit. Nam expoliata virgo tegitur crinibus, & nudata ab hominibus malis, vestitur ab Angelis bonis, & dānata in prostibulo turpitudinis, in gremio apparuit castitatis. Efficitur oratoriū Angelorū, locus qui perditarū fuerat animarum: & vbi semper naufragauerat castitas, illic est coronata viginitas. Deniq; populos quos præco ad libidinem inuitauerat, virgo ad castitatem obtinuit: & quos ad eā diabolus inquinatos induxit, illa à se mūdos eiecit. Omnes nāque sigillatim ingressi, vnus alterius sustinebat ingressum. Quem egressum dum non crederet mundum, se exhibebat immundum. Sed ingressus ad libidinem, ad adorandum Dominum meritis virginis tenebatur, & exibat inde Dei seruus, qui seruus diaboli intus fuerat ingressus, & tot facti sunt Christi cultores, quot diabolus virginis se putauerat inuenisse corruptores. Remansit igitur iuuenis, qui autor huius extiterat probationis, qui se putabat defensorem virginis superare. Hic dum splendori cœlesti non cessit dans honorem, vitā, quam habere videbatur, amisit: & mortem quā quęrebat, inuenit. Ridentibus lachrymę succedunt, & insultantibus finem gaudiorum imponunt. Attendit virgo lugentem iudicem, & quē minantem antè contemserat, nunc deprecantem exaudit. Ilicò igitur vt cœpit orare pro mortuo, & à mortuis excitat saluum, qui morti fuerat deputatus: & ad gaudium euocat, qui fuerat præcipitatus ad luctum. Nam qui incœstus fuerat mortuus, exurgit castus: & fit prædicator castimoniæ, qui persequutor extiterat castitatis. Ad hæc sacrilegi conturbantur in templis, & Christum hæc mirabilia facientem contremiscunt. Excitant seditiones ignobilis vulgi, vt ratio quæ suadebat fidem, seditionum clamoribus pulsa, locum in mentibus hominū inuenire non posset. Pater verò suscitato filio tristis abscessit, & (vt legitur) turbis furentibus, vicarium dereliquit. Virgineo itaque corpori præparantur stridentes flammæ: sed corpus quod incendia libidinum superauetat, refrigerium in mediis flammis inuenit. Et quæ ad hoc focos ingressa fuerat vt arderet, cœpit per sanctam virginitatem algere, vt disceret virginitas sibi flammas & incendia penitus dominari non posse. Nec illos

perisse

perisse æstimes, quos pro nomine Christi consumpsit incendium. Nam quum legis Heliam ignibus raptum, & tres pueros in mediis flammis nulla ratione consumptos: aut dũ Laurentium in craticula assatum recolis, atque Agnem, sicut Teclam flammarũ globos euasisse cognoscis, nullã in his suspiceris varietatẽ fidei tunc fuisse. Vna etenim fides sanctos Dei in passione execrauit, & diuerso genere gloriarum reddidit vtrosque victores. Nam qui cõsumptus est martyr exultat, & qui euasit victor exultat. Et Esaias sectus martyrem se fecit, & Daniel leonum rabiem, morsusque contemnens, probarissimum Dei cõfessorem expressit. Quo facto vtrosque Christus Diaboli ostẽdit esse victores. Vnus enim moritur & triumphat: alius euadit, & regnat.

Veni iam virgo ad thalamum quem quæsisti, & pro amore sponsi gladium percussoris admitte, vt sponsam te virginitas immaculata comprobet Christi, & martyrem cõfessio probata consignet. Felix caterua virginũ,[9] quibus studium est tuæ sequi confessionis vestigia. Habebunt enim tecum coronam in cœlo, quæ tecũ superauerunt inimicũ in mũdo. Nam sicut tibi vestigia Mariæ prosequenti participatio æternæ remunerationis apparuit, ita eis te imitantibus æterna credimus gaudia non neganda. Itaq; [10] ô splẽdida Christo, pulchra Dei filio, & omnibus Angelis & Archãgelis grata, vt nostri meminisse digneris, quibus possumus precibus exoramus, & nobis ille tribuat peccatorum indulgentiam, qui tibi tuorum omnium laborum tradidit palmam, qui regnat cũ patre & spiritu sancto, quia ipsi est honor, laus, & gloria, & potestas in secula seculorum. AMEN.

9. Vide quantoõpere commendet virgines.

10. Inuocat sanctus episcopus beatißimam Agnẽ, rogat ut eius meminisse dignetur, & peccatorũ indulgentiam a Deo omnipotente impetrare. Quid hic dicẽt hæretici.

VITA SANCTAE AGNETIS

virginis & martyris, per diuum Ambrosium Episcopum Mediolanensem scripta.

Habetur in lib. 1. eiusdẽ de virgin.

BENE procedit, vt quoniam hodie natalis est virginis, de virginibus sit loquendũ, & ex prædicatione liber sumat exordium. Natalis est virginis, integritatem [1] sequamur. Natalis est martyris, hostias immolemus. Natalis est sanctæ Agnes, mirentur viri, non desperent paruuli, stupeant nuptæ, imitẽtur innuptæ. Sed quid dignũ ea loqui possumus, cuius ne nomen quidẽ est vacuum luce laudis? Fuit deuotio supra ætatem, virtus supra naturam, vt mihi videatur non hominis habuisse nomẽ, sed oraculum martyris, quę indicauit quid esset futura. Habeo tamen vnde mihi subsidiũ comparetur. Nomẽ virginis titulus est pudoris. Appellabo martyrem. Prędicaui satis. Prolixa laudatio est quę non quæritur, sed tenetur. Facessant igitur ingenia, eloquẽtia conticescat. Vox vna præconium est: Hanc senes, hanc iuuenes, hanc pueri canant. Nemo est laudabilior, quàm qui ab omnibus laudari potest. Quot homines, tot præcones, qui martyrẽ prædicant dũ loquuntur. Hæc duodecim annorũ martyrium fecisse traditur. Quò detestabilior crudelitas, quę nec minusculę pepercit ętati: Imò magna vis fidei, quæ etiam ab illa testimoniũ inuenit ętate. Fuitne in illo corpusculo vulneri locus? Et quæ nõ habuit quo ferrũ reciperet, habuit quo ferrũ vinceret. At istius ætatis puellæ, toruos etiã vultus parentũ ferre nõ possunt, & acu districta solẽt pũcta flere quasi vulnera. Hęc inter cruentas carnificum impauida manus: Hæc stridentium grauibus immobilis tractibus catenarũ, nunc furentis mucroni militis totũ offerre corpus, mori adhuc nescia, sed parata, vel si ad aras in vita raperetur, tendere Christo inter ignes manus, atq; in ipsis sacrilegis focis trophæũ Domini signare victoris, nunc ferratis colla manusq; ambas inserere nexibus. Sed nullus tã tenuia mẽbra poterat nexus includere. Nonũ martyrij genus: Nondũ idonea pœnæ, & iã matura victorię: certare difficilis, facilis coronari: magisterium virtutis impleuit, quæ præiudicium vehebat ętatis. Non sic ad thalamũ nupta properaret, vt ad supplicij locum, lęta successu, gradu festina virgo processit, non intorto crine caput compta, sed Christo: non flosculis redimita, sed moribus. Flere omnes, ipsa sine fletu. Mirati pleriq; quòd tã facilè vitę suę prodiga quã nondũ hauserat, iã quasi perfuncta donaret. Stupere vniuersi, q, iã diuinitatis testis existeret quę adhuc arbitra sui per ętatẽ esse nõ posset. Effecit deniq; vt ei de Deo crederetur cui de homine adhuc nõ credebatur: quia q, vltra naturã est, de autore naturę est. Quanto terrore egit carnifex vt timeretur, quãtis blãdiciis vt suaderet, quantorũ vota, vt sibi ad nuptias perueniret. At illa: Et hęc sponsi iniuria est, inquit, expectare placiturã. Qui me sibi elegit, accipiet. Quid percussor moraris? Pereat corpus quod amari potest oculis quibus nolo. Stetit, orauit, ceruicẽ inflexit. Cerneres trepidare carnificẽ, quasi ipse addictus fuisset, tremere percussoris dexterã, pallere ora alieno timẽtis periculo, cũ puella nõ timeret suo. Habetis igitur in vna hostia duplex martyriũ, pudoris, et religionis. Et virgo[2] pmãsit, & martyriũ obtinuit.

1. O sanctißime Ambrosi, si est impoßibile seruare virginitatẽ, ut nonnulli dogmatistæ garriunt, quõ fuit Agnes uirgo? Et si possibile est, quare nos ad uirginitatẽ seruãdam hortaris? Suadere potius deberes, ut vxores acciperemus.

2. Si Agnes virgo permansit, non fuit impoßibile seruare virginitatem.

VITA ADHVC SANCTAE AGNETIS

Virginis & martyris,per Aurelium Prudentium virū consularem descripta.

Habetur in peri stephano eiusdē.

3. Si Agnes seruat salutem Romanorū, ergo nō debet dici emortua,ergo magnā potestatem habet post mortem.

4. Vide etiam sanctos adiuuare supplices cōfugientes ad eorum sepulchra.Cōtra nugas nostrorum hæreticorum.

5. Ecce quomodo potens est oratio omnia impetrare a Deo.

AGnes sepulchrū est Romulea in domo
Fortis puellæ,martyris inclitę.
Conspectū in ipso condita turrium
Seruat [3] salutem virgo Quiritum:
Nec non & ipsos,[4] protegit aduenas,
Puro ac fideli pectore supplices,
Duplex corona est præstita martyri,
Intactum ab omni crimine virginal,
Mortis deinde gloria liberę.
Aiunt iugali vix habilem toro,
Primis in annis fortè puellulam
Christo calentem,fortiter impiis
Iussis renisam, quo minus idolis
Addicta,sacram desereret fidem.
Tentata multis nam prius artibus,
Nunc ore blandi iudicis illice,
Nunc sæuientis carnificis minis.
Stabat feroci robore pertinax,
Corpusq; duris excruciatibus
Vltro offerebat,non renuens mori.
Tum trux tyrannus,si facile est,ait,
Pœnam subactis ferre doloribus,
Et vita vilis spernitur,at pudor
Charus dicatæ virginitatis est.
Hanc in lupanar trudere publicum
Certum est,ad aram ni caput adplicet,
Ac de Minerua iam veniam roget.
Quam virgo pergit temnere virginem,
Omnis iuuentus irruat,& nouum
Ludibriorum mancipium petat.
Haud inquit Agnes, immemor est ita
Christus suorum,perdat vt aureum
Nobis pudorem,nos quoq; deserat,
Pręsto est pudicis,nec patitur sacrę
Integritatis munera pollui.
Ferrum impiabis sanguine,si voles,
Non inquinabis membra libidine.
Sic elocutam,publicitus iubet
Flexu in plateæ sistere virginem,
Stantem refugit mœsta frequentia,
Auersa vultus,ne petulantius
Quisquam verendum conspiceret locum.
Intendit vnus fortè procaciter
Os in puellam,nec trepidat sacram
Spectare formam lumine lubrico,
En ales ignis fulminis in modum
Vibratur ardens,atq; oculos ferit,
Cæcus corusco lumine corruit,
Atque in plateæ puluere palpitat,
Tollunt sodales seminecem solo,
Verbisq; deflent exequialibus.
Ibat triumphans virgo,Deum patrem
Christumq; sacro carmine concinens,
Quòd sub profani labe periculi
Castum lupanar nec violabile
Expertа victrix virginitas foret.
Sunt qui rogatam retulerint,[5] preces
Fudisse Christo redderet vt reo
Lucem iacenti, tum iuueni halitum
Vitę innouatum visibus integris.
Primum sed Agnes, hunc habuit gradum
Cœlestis aulę mox alius datur.
Accensus iram nam furor incitat.
Hostis cruenti,vincor ait gemens,
Astringe ferrum miles,& exere
Pręcepta summi regis principis.
Vt vidit Agnes stare trucem virum
Mucrone nudo,lętior hæc ait:
Exulto,talis quòd potius venit
Vesanus,atrox,turbidus, armiger,
Quàm si veniret languidus ac tener,
Mollisq; ephebus tinctus aromate,
Qui me pudoris funere perderet.
Hic hic amator(iam fateor)placet.
Ibo irruentis gressibus obuiam,
Nec demorabor vota calentia,
Ferrum in papillas omne recepero,
Pectusq; ad imum vim gladij traham,
Sic nupta Christo transiliam poli
Omnes tenebras,æthere celsior.
Æternæ rector diuide ianuas
Cœli obseratas terrigenis prius,
Ac te sequentem Christe animam voca,
Tum,virginalem, tum patris hostiam.
Sic fata,Christum vertice cernuo
Supplex,adorat,vulnus vt imminens
Ceruix subiret prona paratius,
Ast ille tantam spem peragit manu,
Vno sub ictu nam caput amputat.
Sensum doloris mors cita prævenit.
Exutus inde spiritus emicat,
Liberq; in auras exilit,Angeli
Sepsêre euntem tramite candido.
Miratur orbem sub pedibus situm,
Spectat tenebras ardua subditas,
Ridetq; solis quod rota circuit,
Quod mundus omnis voluit, & implicat,
Rerum quod atro turbine viuitur.
Quod vana secli mobilitas rapit,
Reges,tyrannos,imperea & gradus,
Pompasq; honorum stulta tumentium,
Argenti & auri vim rabida siti
Cunctis petitam per varium nefas,
Splendore multo structa habitacula.
Illusa pictę vestis inania,
Iram,timorem,vota,pericula,
Nunc triste longum,nunc,breue gaudium,
Liuoris atri fumificas faces,
Nigrescit vnde spes hominum,& decus.
Et quod malorum tetrius omnium est,
Gen-

Gentilitatis sordida nubila.
Hæc calcat Agnes,ac pede proterit
Stans,& Draconis calce præmens caput.
Terrena mundi qui ferus omnia
Spargit venenis:mergit & inferis.
Nunc virginali perdomitus solo
Cristas cerebri deprimit ignei:
Nec victus audet tollere verticem.
Cingit coronis interea Deus
Frontem duabus martyris innubæ:
Vnam decemplex ędita sexies
Merces perenni lumine conficit,
Centenus extat fructus in altera.
O virgo felix,ô noua gloria,
Cœlestis arcis nobilis incola:
Intende ⁶ nostris colluuionibus
Vultum gemello cum deademate,
Cui posse soli cuncti parens dedit
Castum vel ipsum reddere fornicem.
Purgabor oris propitiabilis
Fulgore,nostrum si iecur impleas,
Nil non pudicum est,quod pia visere
Dignaris,almo vel pede tangere.

6: Inuocat sanctam, nec ob hoc credit obtenebrari necessariã Dei inuocationem.

SANCTI GEORGII MAGNI

Martyris vita,& martyrium,

Per Simeonem Metaphrasten.

XXIII. Aprilis.

DIOCLETIANVS Romanorum Imperator sceptris indignè potitus, & primus eorum qui sibi cum illo Romanum imperium vindicabant (tres enim erant)cùm Augustus declaratus esset Cæsar,omniaq; sibi tũ aduersus hostes, tũ in subiectis populis è sententia cedere videret, magno studio,vt sibi quidem videbatur,in eã curã incubuit,vt diuinã beneuolentiam compararet.Summã enim pietatẽ,& bonorum omniũ finẽ in eorum qui dij vocantur cultu sitam existimabat.Quamobrem assidua illis,& magnifica sacrificia faciebat,imprimisq; Appollinem,vt rerum futurarum peritissimũ, venerabatur:quem cùm aliquandò de quodam negotio consuluisset,ita respondisse ferunt,vt eos qui in terris iusti essent,sibi impedimẽto esse diceret,quò minus vera prænũciaret,eorũq; causa fieri,vt tripodium vaticinia falsa deprehenderentur.Opinionis igitur errore deceptus miser,scire vehementer cupiebat, quinam illi essent in terris homines iusti.Respondens aũt è sacerdotibus quidam:Christiani sunt,inquit,Imperator.Hanc ille responsionẽ, tanquam escam deuorans, bellum aduersus Christianos,quod iam quieuerat,rursum excitauit.Statim igitur arma,quæ aduersus scelera comparata sunt,in homines innocentes exerceri,& in omnes prouincias edicta cędis plena mitti cœperunt.Videre licebat carceres adulteris, & sicariis,& flagitiosis hominibus vacuos:eorũ aũt qui Christum Deum ac Saluatorem faterẽtur,plenos.Videre licebat,veteribus & vsitatis cruciatuum generibus, tanquam leuioribus,repudiatis,grauiora quędã excogitari,quibus plurimi quotidie Christiani passim afficiebantur. Cùm aũt ad tyrannum variæ criminũ delationes aduersus Christianos vndique,imprimisq; ab Orientis procuratoribus venissent,quòd edicta ipsius contemnerent,qui se Christianos profitebãtur,quorum numerus iniri non posset,adeo vt vel in propria religione viuere ipsis permittendũ esset,aut bello repẽtè,nihil huiusmodi opinantes opprimi deberent.Ille his omnibus auditis,animi celans indignationem,& præferens humanitatem,Præfectos omnes ad se,præcipueq; totius Orientis procuratores accersiuit.Qui cùm celeriter oẽs conuenissent,Senatu conuocato,suam aduersus Christianos sęuitiam patefaciens,Imperator iussit,vt quid quisque de re proposita sentiret,in medium proferet.Cùmque alij aliud dicerent,ad extremum ipse virus euomuit,deorũ religione nihil esse prestantius afferens. Cuius sententiam cùm alij comprobassent:rursum, Si meam,inquit, beneuolentiam magni facitis,quando ita sentitis,studiosè operam date, vt Christianorum religionẽ ex vniuerso imperio meo prorsus expellatis.Quod vt facilius perficere valeatis, ego vobis totis viribus fauebo. Omnibus autem approbantibus & collaudantibus,Senatui & ipsi Diocletiano visum est ea de re iterum,& tertio ad populum referre.Tunc in exercitu aderat etiã admirabilis Christi miles Georgius,qui in Cappadocia non obscuro loco è Christianis parentibus natus, in vera pietate iã inde ab ipsa pueritia fuerat institutus. Hic cùm ad pubertatẽ nondũ peruenisset, patrẽ in certamine pietatis egregiè pugnantẽ amisit, è Cappadociaq; cum matre in Palęstinam,vnde erat oriunda,se contulit,vbi multæ illi possessiones,& ingens erat hæreditas.Ob generis igitur nobilitatẽ,cùm iam & corporis pulchritudine,& ętate ad militiam aptus esset,Tribunus militum est constitutus,quo in munere cùm virtutem suam in bellicis certaminibus,seque strenuum militem ostendisset,Comes à Diocletiano constitutus est,antequàm Christianus esse cognosceretur.Cùm autem eo tempore mater è vita discessisset,maioris cupidus

cupidus dignitatis, maximā è diuitiis sibi relictis partem accepit, & ad Imperatorē profectus est. Tunc aūt vigesimum ætatis annum impleuerat. Cùm igitur primo statim die tantam in Christianos crudelitatem animaduertisset, & Senatusconsultum mutari nō posset, oportunū ad saluē tempus illud existimans, oēm pecuniā & vestē celeriter pauperibus distribuit, seruosq; pręsentes libertate donauit, deq; absentibus, quod sibi videbatur, constituit: & tertio concilij die, quo Senatus decretū confirmandum erat, & Principum crudelitatis autorum sententię comprobandę, aut refellendę, ipse, omni formidine humana reiecta, & solum Dei timorem in animo conseruans, hilari facie, & mente tranquilla, in medio concessu stetit, & ad hunc locutus est modū: Quousque tandē ô Imperator, & Patres conscripti, & Quirites, bonis vti legibus soliti, furorem vestrum in Christianos augebitis, legesq; aduersum illos iniquas sancietis, & homines innocentes persequemini? Et ad eam quę vos, an vera sit, ignoratis religionem, eos qui verā didicēre compelletis? Hęc idola non sunt Dei: non sunt, inquam, Dei. Nolite per errorē falli. Christus solus est Deus, idem q; solus Dominus in gloria Dei patris. Per ipsum facta sunt omnia, & spiritu sancto eius omnia reguntur, & conseruantur. Aut igitur vos item veram agnoscite religionē, aut certè illos qui illam colunt, nolite dementia vestra perturbare. His verbis attoniti, & inopinata dicendi libertate perculsi, oculos ad imperatorem omnes conuerterunt, audituri, quidnam is ad ea responderet. Imperator aūt, tanquàm perstrictis tonitru auribus, iracundiæ impetū in se cohibens, Magnentio cuidā ex confidentibus amico, qui tunc erat Cōsul, annuit, vt Georgio responderet. Hic propiùs ad se illum accersens: Ecquis, inquit, tibi istius audaciæ, & magnæ in loquendo libertatis est autor? Veritas, inquit Georgius. Tunc Consul subiecit: Quid est veritas? Respondit Georgius: Christus ipse, quem vos persequimini. Ergo tu quoq;, Magnētius inquit, Christianus es? Ego seruus sum Christi mei, respondit Georgius, eoq; confisus in medio vestrum vltrò constiti, vt veritati testimoniū exhiberem. His verbis populo concitato, & aliis alia dicentibus, incertus quidā rumor exaudiebatur, vt fieri in tanta multitudine cōsueuit. Tunc Diocletianus, silentio per præconem indicto cùm, defixis in sanctū iuuenē oculis, eum agnouisset, sic illum est allocutus: Et olim nobilitatē tuā admiratus, ætatemq; honore dignam existimans, te ad maiores prouexi dignitatis gradus, & nunc, quamuis ad perniciē abutaris dicendi facultate, tamē quia prudentiam, & fortitudinem tuam diligo, tibi quæ vtilia sunt, consolo tanquam pater, hortorq; te, ne rei militaris commoda deferas neue ætatis florē contumacia tua cruciatibus subiicias, sed diis sacrificans maiora à nobis expectes prēmia, qui pietatē tuam remunerabimus. Sanctus autem Georgius respondit: Vtinā potius tu ipse, Imperator, per me verum Deū agnoscens ei sacrificiū laudis ab ipso quæsitū offerres, pręstantiori enim atq; immortali te regno donaret. Siquidē illud, quo nunc potiris, cùm sit caducū, & fragile, celeriter corruit, atque dilabitur. Quamobrem & ea quæ ex ipso proueniunt, cùm sint fugacia, nihil possidentibus prosunt. Itaq; nullum ex iis meā in Deū meū pietatē labefactare, nullum cruciatuum genus timorē illius ab animo meo excutere poterit, aut mortis formidinem iniicere. Hæc vir sanctus dum loquitur, Imperator totus ira percitus, nec permittens, vt faceret dicendi finem satellitibus iubet, vt eum è Concilio hastis expulsum in carcerē coniiciant. Celeriter illi faciunt imperata. sed cuspis, quæ viri sancti corpus attingit, instar plumbi, reflectitur, & os Martyris laudibus personat. In carcerem igitur deductum humi prosternunt, compedibusq; vinciunt, & eius pectori lapidē ingentem imponunt. Vtrunque enim Tyrannus imperauerat. At vir sanctus id patienter ferens Deo nō destitit vsque ad sequentem diem gratias agere. Cùm enim dies illuxisset, rursus eum Imperator ad quæstionem vocauit. Et cùm videret illum lapidi pondere defatigatum, Resipuistine inquit, Georgi, an adhuc in errore permanes obstinatus? Cui grauiter vir sanctus respondens: Adeóne, inquit, Imperator, ignauū me putas euasisse, vt tā paruo, ac puerili supplicio à religione deficerem, & pietatē abnegarē? Prius ipse torquendo defatigaberis quàm ego tortus. Ego te, inquit Diocletianus, suppliciis ita puerilibus afficiā, vt tibi celeriter vitā eripiant. Iubet igitur rotā prægrādem afferri mucronibus vndiq; præfixā, ad eāq; virū sanctū alligari, paratisq; in ea gladiis dilacerari. Pēdebat i aëre rota, inferiùs aūt aderant tabulæ, in quibus densissima erant spicula præfixa gladiis similia, partim rectas habentia cuspides, partim aduncas ad hamorū similitudinē, partim cultros coriarios imitantia. Cùm igitur rota per gyrū tabulis appropinquaret, & vir sanctus, tanq agnus, tenuioribus loris, & funiculis ita constrictis, vt intra carnē abscōditi inhærerent, vinctus esset, & per gladios, voluēte rota, transire cogeretur, acutissima eorū acie corpus exceptū dilaniabatur, & scorpij mote cōtortū dissecabatur. Hoc ille supplicij genus strenuè perferēs, primùm quidē magna voce precabatur, deinde secū ipse tacitè gratias agebat Deo, nec suspirium quidē vllum ædebat. Mox bonum temporis spatium, tanqam dormiens conquieuit,

conquieuit. Diocletianus igitur eum mortuum existimans, lætus, dæosq; collaudans, Vbi est, inquit, Deus tuus Georgi? Cur te ex hoc ludicro supplicio nō liberauit? Cùm aūt iussisset eu ab illa machina solui, ipse ad sacrificandū Apollini profectus est. Cęterùm, magna oubæ statim exorta, & maximo tonitru erūpente, vox desuper emissa est, quā multi exaudierunt ita differentem: Ne timeas, Georgi, tecū enim sum. Pauló pòst autem, qualis nunquam antea, serenitas successit, & vir candidis vestimentis indutus rotæ assistere visus est, qui facie coruscanti manū Martyri porrexit, & ipsum complexus saluere iussit. Nemo aūt audebat ad eum propiùs accedere, neque ex illis, qui illum asseruabant, neque ex iis qui missi fuerant vt ipsum à rota soluerent, quoad is qui apparuerat, ex eorū cōspectu discessit. Tunc à machina solutus visus est sanctus martyr, & præter omniū expectationem incolumis constitit, & Deo gratias agebat, ac Dominū inuocabat. His perspectis, milites ingenti stupore correpti, re Imperatori adhuc in templo sacrificanti denunciant, sancto etiā Georgio corā constituto. Quē cùm aspiceret Imperator, primùm quidē ita se rem habere non credebat, & illū Georgium negabat esse sed alium ei similem esse dicebat, aut eius certè simulachrū, quod spectatores deluderet. Verùm cùm accurati⁹ illū contemplantes, qui assistebāt, agnouissent, & Martyr ipse se Georgium esse diceret, obmutuerunt. Porrò ex astantibus duo dignitate prætoria decorati, quorum vnus Anatolius, alter Protoleo vocabatur, cùm antea in Christi religione essent initiati, re admirabili conspecta, plenam fidem conceperunt, & sublata voce dixerunt: Vnus est Deus magnus, & verus Christianorum. Hos igitur confestim Imperator extra ciuitatem duci, atque indicta causā iubet obtruncari. Multi præterea ad Dominum se conuerterunt in se ipsis fidē continentes, qui liberè loqui non audebant. Sed & Imperatrix Alexandra veritatē agnouit, quam liberè loqui incipientem Consul abduxit, ac priusquàm de illa rem intelligeret Imparator, domum dimisit. Hæc Diocletianus indignè ferens, cùm ratione nihil agere posset, iussit sanctū virū statim in foueam calcis recens extinctæ coniectū, in tertiū vsque diem asseruari, ne qua ex parte excogitari auxilium posset. Cùm igitur vinctus ad eiusmodi supplicium duceretur, magna voce sic precabatur: O conseruator afflictorum, ô prę-sidiū eorū qui persecutione vexantur, ô spes illorū, de quibus nulla est spes, Domine Deus meus, exaudi preces serui tui, & aspice me, ac miserere mei. Libera me, Domine, ab insidiis aduersarij, & concede mihi, vt ad finem vsque nominis tui confessionem immutabilē conseruem. Ne derelinquas me, Domine, propter iniquitates meas, nequando dicāt inimici mei: Vbi est Deus eius? Ostende potētiam tuā, & nomen tuum illustra in me inutili seruo tuo. Mitte Angelum tuum in dignitatis meę custodem, qui Babylone fornacē in rorē cōmutasti, & sanctos pueros tuos incolumes cōseruasti, quoniā beoedictus es in secula. Amē.

His dictis, ac toto corpore [1] signo Crucis munito, in foueā gaudens & laudans Deū ingressus est. Ministri aūt, qui missi fuerant, omnibus, vt iussi fuerant, peractis, reuersi sunt. Diocletianus verò cùm tertius adesset dies, accersitis quibusdam è militibus dixit: Infelicis illius Georgij, quem propter eius peruersitatem, & contumaciā in calcis foueam cōiecistis, ne monumentum quidē volo sectatoribus eius extare, ne dum ab illis colitur, gloriosæ insaniæ capti cupiditate in perniceē ruant. Ite igitur, & si quid ex miseris illius ossibus adhuc reliquum est, defodite, atq; in perpetuum abolete. Hæc milites mandata cùm accepissent, quanta potuerunt celeritate profecti sunt, sequente magna populi multitudine, vt quid factū, futorumùe esset, perspicerent. Expurgata igitur calce, intus repertus est vir sanctus, habitu splendido, tanquàm è conuiuio veniret, qui, manibus [2] in cœlū sublatis, Deo pro vniuersis eius beneficiis gratias agebat. Egresso aūt illo, & nullum læsi corporis signum circunferente, tam admirabili spectaculo, qui conuenerant, obstupentes, vno oēs ore Georgij Deū collaudabant, & magnum esse dicebant. Interea dum morantur milites, ac tempus terunt, rumor ad Diocletianum peruenit. Qui cùm sanctū Georgium statim accersisset, stupore attonitus, sic eū est allocutus: Aperi nobis, Georgi, vnde tibi hęc adsint, & quibus abs te artibus fiant. Arbitror enim te ad magicæ artis ostentationē Crucifixi religionem simulare, vt præstigiis ad stuporem omnes adducas, & te magnū ostēdas, ac Deū tuū quisquis est, deorum omnium præstantissimum prędices. Ego quidē, respōdit vir sanctus, existimabam, Imperator, ne os quidē posse vos aperire in eius Dei cōtemptum, qui nulla in re non potens est, & ex huiusmodi angustiis in se sperātes liberat. Verùm quando in tam profundum erroris barathrum, vrgente diabolo, decidistis, vt ne illa quidem, quæ vestris oculis cernitis, miracula credatis, sed præstigias appelletis, vestrā equidē cęcitatem deploro, ac miseros censeo, sed indignos tamen, quibus respondeā, puto. Nūc, inquit Diocletianus, cognoscā, an, nobis cernētibus, res facias admirabiles, & nos, quibus respondeas, indignos putes. Sed vel inuitus habebis, qui medeantur tibi. Tūc iubet ferreas crepidas afferri oblongis clauis præfixas, easq; in conspectu accensas, ardentesq; in vtrunque

[1] Nota, Toto corpore signo crucis munito, in foueā ingressus est.

[2] Sanctus manibus in cœlū sublatis, Deo gratias agebat.

vtrunque ipsius pedem induci,ipsumq; vapulantem vsq; ad carcerem trahi.Irridensq; dicebat:Quàm velox cursor es Georgi.At martyr , cùm tã acerbè traheratur,& vapularet, secum ipse exultabat:Curre, inquiens, Georgi, vt apprehendas:Sic enim curris, vt non in cassum.Deinde Deũ suũ inuocans dicebat:Respice de cœlo Domine,& vide laborẽ meũ, & audi gemitum cõpediti serui tui : quoniam multiplicati sunt inimici mei,& odio iniquo oderunt me propter nomen tuũ. Sed tuipse sana me Domine , quoniam conturbata sunt ossa mea:& da mihi patientiam vsque in finem:ne quando dicat inimicus meus:Præualui aduersus eum.Ita precabatur,dum ad custodiam,in quam coniectus fuit,perueniret, afflictus ex vulneribus,quæ ardentes crepidarum claui pedibus eius intulerant.Cùm aũt totum illum diem ac noctem quæ subsecuta est, Deo gratias agens transegisset , postridie accitus in cõspectu astitit Imperatoris,qui iuxta publicum theatrum sedebat.Aderat & Senatus vniuersus.Sanctum igitur virũ Imperator conspicatus ita rectè incadentẽ,vt si ex crepidarũ molestia nihil acciperet impedimenti,magna cũ admiratione:Quid est,inquit,Georgi?Num ad voluptatem,& gratiam crepidæ tibi reparatę sunt?Sanè quidẽ,sanctus Georgius respondit.Imperator tunc ait Diocletianus:Audacia deposita,modestè obtempera:& magicis artibus reiectis accede ac diis propitiis sacrifica:alioquin multis aliis cruciatibus affectus,hac dulci vita tãdem spoliaberis.Quàm stulti,Georgius inquit,videmini,qui Dei mei potentiæ præstigiarum nomen imponatis,eiusq; præsidia magicis artibus comparantes,ludicras dæmonum, qui à vobis coluntur , fallacias tam impudenter iactetis.Acri voce,trucìq; aspectu Diocletianus Martyris orationem interpellans,astantibus imperauit,vt os eius cęderẽt:Sic,inquiens,doceatur,Imperatores non esse contumeliis afficiendos. Deinde iussit,vt neruis bubulis tamdiu vapularet,dum caro eius cũ sanguine terræ agglutinaretur.Cùm aũt sanctus martyr ita crudeliter excruciatus,nihil hilaritatẽ vultus immutaret,Imperator admiratione plenus,ad eos qui proximè aderant cõuersus:Equidem,inquit,hæc nõ virtutis,& fortitudinis:sed magicæ artis opera dixerim. Magnentius aũt ad eũ ait:Est hoc in loco,Imperator,vir quidam magicæ artis peritissimus,quẽ si iusseris accersiri,Georgius celeriter victus oculis tuis succumbet. Statim igitur accersitus Magus astitit corã Imperatore.Ad quem Diocletianus:Quæ,inquit, homo iste nefarius egerit, præsentes omnes sciunt:quomodo autem illa perfecerit,vestrũ tantũ est intelligere.Aut igitur præstigiis eius dissolutis, modestũ, & temperantẽ hunc nobis redde,aut magicis medicamentis ex hac vita celeriter extrude,vt propriis tandẽ artibus captus debitam mortẽ experiatur.Id enim cùm iam statuissem,viuere tamen adhuc permisi.Athanasio autem(hoc enim illi Mago nomen erat)omnia se facturũ prostridie promittente,Imperator virum sanctum in vinculis custodiri iubens,è tribunali descendit. Ipse verò custodiam rursus ingressus,Deum vocabat,dicens.Admirabilis fit misericordia tua Domine , super me:& derige gressus meos ad confessionem tui: & perfice cursum meũ in fide tua,vt in omnibus laudetur nomen tuum.Postera aũt die,cùm Diocletianus in altiori loco pro tirbunali sederet,Magum adesse iussit.Ille autem prçsto fuit,prudentium grauitatem præ se ferens:& medicamenta quędã in testaceis vasculis ostendens, ait Imperatori:Adducatur nunc reus, & sentiet omnino,diis coadiuuantibus,medicamentorum meorum vires.Si enim insanum hunc vis in omnibus.quæ iubes,dicto audientẽ efficere,hanc sorbeat potionem.Et pariter proferebat vnũ medicamẽti vasculũ.Sin apud tribunal tuũ amarã huius mortem mauis videre,hoc bibat.Et paruulum alterum vasculũ demonstrabat.E vestigio sanctũ Georgium adduci iubet Imperator,& astanti ipsi:Iã iam, inquit,Georgi,magicę artes tuę aut omnino dissoluẽtur,aut definẽt.Ac iubet ipsum per vim sumere paratum pharmacum.Ille aũt hauriens ipsum intrepidè, nihil ex illo sensit incommodi.Deniq; nulla rei nouitate secuta gaudens astabat,dæmonũ fraude illusa.At Imperator insaniens alteram quoque ipsi potionẽ iussit dari,atq; vt biberet cogi.Diuus aũt Georgius,vi non expectata,ac sorbens,eodẽ modo incolumis auxilio diuino,& gratia seruatus est . Obstupuit aũt Imperator pariter cũ toto Senatu:sed & ipse Athanasius spectaculo rei.Ac non multò pòst dixit martyri: Quousque tandẽ nos factis tuis ad stuporem adducis ? Quamdiu nobis verum non fateris,qua scilicet ratione,quæ tibi admota sunt tormenta,contempseris:& medicamentorum,quæ in manibus sunt,iniuriã effugeris?Agedũ pande nobis oĩa clementer audituris . Tunc beatus Georgius respondebat: Ne nos existimes Imperator,humanis seruari consiliis,sed Christi inuocatione,eiusq; potentia:quibus etiã freti,cruciatus nihili facimus,iuxta arcanam illius disciplinam. Diocletianus aũt:Quęnam est,inquit,isthæc Christi tui disciplina?Diuus Georgius respõdit: Cùm prouideret vestrã in peius diligẽtiam, suos ille domesticos confirmans instituit,ne timerẽt eos qui corpus occidũt,& superuacanea ne curarent: Capillus,inquiẽs,de capite vestro nõ peribit:&quamuis mortiferũ quid biberitis,vobis non nocebit.Deniq; ausculta

ò Imperator

ô Imperator: hæc est vera eius promissio, vt breuiter declarem: Qui in me crediderit, opera quæ ego facio, & ipse faciet. Diocletianus: Quæ autem, inquit, vos opera eius esse dicitis? Diuus Georgius respondit: Cœcos illuminare, leprosos curare, claudos dirigere, surdis aures aperire, spiritus eiicere, mortuos in vitam reuocare, atq; his similia.

Conuersus ad Athanasium Imperator: Tu, inquit, quid dicis ad hæc? Respondit Athanasius: Miror quomodo hic mansuetudinem tuam mendaciis refellens, fallere imperium tuum sibi posse persuadeat. Nam multa quidem beneficia à diis immortalibus quotidie cõsequimur, & ipsorum bonitate multis bonis fruimur: sed mortuos ad vitam reuocari hoc tempore nequaquam vidimus. Hic aūt mortali fidēs homini, & crucifixum Deum colēs, maximorum signorum impudenter ipsi testis est. Verùm quando coram nobis omnibus fatetur Deum suum talia fecisse, & veram eius promissionem experiri sperantes in eum, ac quæcunque ipse fecerit, eos quoque facturos, mortuū ipse excitet corā te, & tunc nos quoque illius Deum, vt magnipotentem, venerabimur. Ecce igitur mortuus in arca ex aduerso posita, quem ego noueram paulò ante sepultus est. Hunc si Georgius excitauerit, reuera vicerit. Admiratus Imperator Concilium Athanasij, vt id tentaret, annuit. Erat autem arca magna è regione stans tribunalis, dimidij stadij interuallo. Tunc Magnentius assistens Imperatori petiit, diuum Georgium, quibus astringebatur, vinculis relaxari, & ad ipsum: Nunc, inquit, Dei tui mirabilia opera ostende, & nos cunctos ipsi per fidem conciliabis. Sanctus Georgius: Consul mi, inquit, Deus qui de nihilo creauit omnia, nec impotens est per me mortuum hunc suscitare. Sed mentibus vestris per errorem deceptis, quid verum sit intelligere non potestis. Tamen propter astantem populū, id quod tentandi gratia petitis per me Deus efficiet, ne hoc quoq; magicę adscribatis. Ecce enim in vestro omnium conspectu Magus quem adduxistis, nec incātatione vlla, nec cuiusquā deorum vestrorum potentia hoc fieri posse, verè confessus est. Sub oculis igitur, & auribus omnium vestrum circunstantium Deum meum inuoco. Cùm hoc dixisset, genubus flexis, propemodum lachrymans Deum rogabat: & surgēs voce magna sic pręcatus est: 3 *Orat sanctus flexis genubus.* O æternæ Deus, Deus misericordię, Deus omnium vitiū, atque omnia potens, qui spes in te sperantium non confundis, Domine IESV Christe, exaudi me miserum seruum tuū in hora hac, qui sanctos Apostolos tuos in omni loco, & in omnibus prodigiis & signis exaudisti: Et da huic generationi malæ signum ab ea petitum: & suscita mortuum in vrna positum, in confusionem non colentium te, in gloriam tuam, & Patris, & Spiritus sancti. Obsecro Domine, demonstra iis qui circumsistunt, te esse Deum solum altissimum super vniuersam terram: & ipsi cognoscant te esse Dominum potentem, & tuo nutui omnia subiacere, & tuam esse gloriam in æternum. Amen. Et Amen ab eo prolato, sonus factus est magnus, adeo vt contremuerint omnes. Tum retecto loculo, atque humi tegumento lapso, resurgens mortuus, cunctis videntibus, de vrna exiliuit.

Statim igitur exorto populi tumultu, plerisque plaudentibus, & Christum summum Deum extollentibus, Imperator, eiusque familiares obstupescentes, & incredulitatis pleni, primùm quidem adhuc magum esse Georgium dicebant, & spiritū introducere in fraudem spectatorum. Vt verò eum qui à mortuis resurrexerat, hominem verè agnouerunt Christum inuocantem, accurrentemq; ad diuum Georgium, atque ipsi adhærentem, prorsus consilij inopes obmutuère. Athanasius autem accurrens ad sancti pedes procidit, Christum clara voce vocans Deū omnipotentē, ac martyrē obsecrans pro se ipso, vt sibi eorū quæ per ignorantiam commisisset, veniam deprecaretur. At longo pòst temporis spatio Diocletianus silentium populo indicens, ita locutus est. Videtis fraudem viri? Cernitis horum malitiam pręstigiatorum? Pessimus hic Athanasius sui simillimo, & eiusdem artis studioso occultè fauens, pharmaca quæ nobis pollicitus est; non propinauit, sed potius incantamentorum vim habentia ad nosipsos decipiendos. Quocirca Georgius illis offensus minimè est: quin potius impudentior factus, mortuum se suscitaturum pollicitus est: quem ipsi fictę mortis specie defunctum, ad praui consilij sui exitum excitare finxerunt.

His dictis, Tyrannus ilicò Athanasium iubet vnà cum eo qui reuixerat, indicta causa, securibus cędi, vt qui clara voce Christum Deum solum prędicassent: sanctum verò martyrem Georgium carceri inclusum in vinculis esse, donec à muneribus publicis vacans, quid de illo faciendum sit, deliberet. Hisq; constitutis, in regiam se recepit.

Sanctus autem Georgius carcerem ingressus spiritu exultabat, & gratiarum actione Deū prosequebatur: Gloria, inquiens, tibi Domine, qui non confundis sperantes in te. Gratias tibi ago, quòd mihi adiutor vbiq; extitisti, quòd maioribus me quotidie beneficiis afficis, & indignitatem meam exornas. Dignū me fac, Deus, Deus meus, qui celeriter videā gloriā tuā, diabolo tandē confuso. Dum aūt ipse esset incarcere, quicunq; Christi fidē imbiberant, propter ea quæ peracta erant, ad ipsum profecti & tradita custodibus pecunia,

ad eius procidebant pedes,& apud eum manebant, ex quibus multi etiã ęgrotantes per Christi signum & nomen,ab eo curati sunt.Inter quos etiam virquidã, Glycerius nomine, priuata fortuna,arans,alteroex bobus(vt sæpe contingit) humi collapso & abiecto, & tantum non expirante: posteaquã de sancti viri fama à quibusdam didicit, currens in carcerem,bouis iacturam deplorabat.Tandẽ arridens huic sanctus Georgius: Abi,inquit, lætus:Christus enim meus bouem tuum ad vitã reuocauit. Ille autem verbis credens, & currens inuenit,sicut dixerat ei vir sanctus.Mox verò ne paululum quidem moratus,reuersus est,& ad Martyrem accurrens,per ciuitatem voce magna clamabat: Magnus est certè Deus Christianorum.Comprehendentes igitur ipsum milites quidam,qui ipsi fortè occurrerant,per satellites rem Imperatori nunciauẽre. Is autem furore plenus, & ne ipsumquidem aspiciens, nec dignum quem interrogaret, existimans,gladio obtruncari extra vrbem iussit.Hic ergo Glycerius gaudens,& tanquam ad conuiuium aliquod vocatus,currebat ante milites, à quibus ducebatur, & magna voce Dominum inuocabat, orans,vt martyrium sibi baptismatis loco poneretur:atque ita vitam finiuit.

Tunc quidam è Senatoribus apud Imperatorem sanctum Georgium accusabant,quòd in carcere sedens sama populum commoueret, multosque à dijs abducens ostentis magicis Deo adiungeret crucifixo.Itaq; ad quæstionem rursus ducendum videri: & si resipisceret,absoluendum:sin in eadem permaneret insania,è vita tollendum. Imperator igitur adhibito in consilium Magnentio, iussit in diem posterum iuxta Apollinis templum tribunal sibi parari, vt publicè de Sancto quæstionem haberet. Nocte autem illa orans martyr in carcere, ac paulùm obdormiscens, vidit in somnis Dominum propria manu se subleuantem,& amplectentẽ:&,corona capiti suo imposita,dicentem:Ne time, sed bono animo esto.Ecce enim iam dignus factus es,qui mecum regnes.Ne igitur tardaueris,sed properè ad me veniens paratis fruere.Experrectus autem,& gratias Deo alacriua agens,carceris custodem ad se vocauit,ipsumq; rogabat:Hoc, inquiens,vnum abs te frater,peto.concede, vt puer meus ad me ingrediatur: habeo enim ipsi quod dicam. Annuente autem custode,ingressus est puer,qui extra carcerem expectabat:& Dominũ suum in vinculis veneratus,flens humi iacebat.Sed sanctus illum erigẽs lachrymantem, vt bono animo esset,hortatus est,visaq; nunciauit:Celeriter,inquiens,me fili,Dominus meus vocabit.Postquam igitur ex hac vita migrauero,accepto hoc meo misero corpore,quemadmodum ante discessum meum statui,itineris tui duce Domino domum,quam habitare soliti fumus,prope Palæstinam,contende:omnibusq; peractis, quæ ibi præscripta sunt,Dei timorem habeto,à Christi fide non deficiens.Illo verò promittente non sine magna vi lachrymarum,se,Deo adiuuante,studiosè omnia curaturum, vir sanctus illum amplexatus dimisit. Atque postero die sedens Diocletianus in tribunali sibi parato,in ipso Solis ortu martyrem ad se venire iussit,iramq; compescens, cœpit omni cum mansuetudine sic eum alloqui:Nonne tibi videor Georgi,maxima humanitate, & amore plenus esse, qui erga te tam mitis sim? Nam mihi dij omnes testes sint, vt me valde tuæ tędet adolescentiæ,tum propter florem pulchritudinis tuæ,tum propter prudentiæ grauitatem,animique constantiam. Ac volebam quidem,si resipuisses,vt mecum pariter habitares,& secundas à nobis obtineres. Dic igitur nobis ad hæc tu quoq; quid sentias.Sanctus Georgius:Oportebat,inquit,Imperator,hoc tuo erga nos studio declarato,non tam multa in nos per iracundiam mala facere. Hæc ille verba libenter audiens, subiecit:Si velles mihi,vt patri,amanter obsequi, omnes istos quos pertulisti, cruciatus maximis honoribus compensarem.Sanctus Georgius:Si vis,inquit,posthac in templum ingrediamur,deos qui à vobis coluntur,aspecturi. Ilicò igitur Imperator exurgens magna cum lætitia,Senatui,& omni populo per præconem edicit, vt in templum eant. Simul verò extollebat populus Imperatorem,& diis suis victoriam,dum iter in templum faceret,ascribebat. Vbi verò omnes ingressi sunt,indicto silentio,& sacrificio iam parato, intuebantur omnes Martyrem,sperantes proculdubiò ipsum sacrificaturum. Ipse autem ad Appollinis statuam accedens, extensa manu: Ecquid,,inquit, à me sacrificium via suscipete, vt Deus? Atque eodem tempore ✝ signum crucis expressit,Dæmon verò statuam inhabitans,huiusmodi vocem emisit:Non sum Deus,non sum,sed neque mei similium quisquam. Vnus est Deus solus,quem prædicas.Nos aũt ex Angelis ipsi ministrantibus Apostatæ facti,ob inuidiã homines decipimus.Tum sanctus respondit:Quo pacto igitur hic manere audetis,me cultore veri Dei præsente? Atque,hoc dicto,sonus quidam,ac fremitus luctui similis ex statuis emittebatur. Omnes autem simul ad terram lapsæ contritæ sunt.Tunc conuersi quidam de populo.tanquam furore concitati,sacerdotibus incitantibus,correptum sanctum virum vinculis constrinxerunt,atque inter verberandum clamabãt dicentes:Tolle magũ hũc Imperator,tolle,anteq̃ nostra nobis ingrata sit vita.

✝ Martyr signũ crucis expressit, & dæmon statuã inhabitans veritatẽ confessus est, non esse se Deum.

Hoc

Hoc igitur tumultu concitato, & fama per vrbem breui discurrente, Imperatrix Alexandra, cum fidem Christi occultè apud se habere amplius nō posset, celeriter prodiit: & cùm populi tumultum, & sanctum Georgium procul vinctō cerneret, nec ad eum præ turba posset accedere, clamans dicebat: Deus Georgij, adiuua me, quoniā tu es Deus solus omnipotens. Sedato autem populi tumultu, Diocletianus sisti coram se virum sanctū iussit: & insanienti similis ad ipsum: Tales, inquit, benignitati meę gratias rependis, fœdissimū caput? Sic Diis sacrificare solitus es? Cui sanctus Georgius: Ita planè sacrificare didici, Imperator insane, & sic deos tuos colere noui. Erubesce in futurum diis talibus acceptam referre salutem tuam, qui ne sibi ipsis quidem adferre opem possunt neq; seruorum Christi præsentiam valent sustinere. Dum verò hæc diceret sanctus, ecce Imperatrix quoque in medium procedens, eundem, quem antea coram Imperatore sermonem habebat: & ad pedes viri sancti procumbens, Tyranni dementiam conspuebat, maledictis deos lacerans, eorumq; cultores detestans. Imperator autem ad eam: Quid tibi, inquit, Alexandra quòd huic mago & incantatori adhærens, impudenter à diis recessisti? Illa verò acriter eum repellens, ne dignum quidem censuit responsione.

Impius igitur Diocletianus furore repletus de Sancto nihil amplius quæ fuit, sed ab eo irritatus & dum sacrificiū sperat, subuersos ab eo deos suos videns: ad hæc Imperatricis mutationem animaduertens, atque illius causa iracundior factus, huiusmodi sententiam contra Martyrem, & nobilissimam tulit Imperatricem. Pessimum Georgium Galilæum sese dicentem, & qui tum deos, tum meipsum contemsit iis multis affecit: deniq; qui contra illos arte sua magica vsus est, cum Alexandra Imperatrice veneficiis eius corrupta, & pari dementia in deos ipsa quoque maledicta coniiciente, gladio obtruncari iubeo. Statim igitur ij quibus hoc demandatum erat, Sanctum corripientes, vinctū extra ciuitatem ducebant. Tracta pariter cum eo nobilissima est Imperatrix: quæ dum abduceretur, alacri animo orabat, labra mouens, & oculos in cœlum frequentissimè intendens. XXIII. Aprilis.

Ar vbi ad locum quendam venit, vt consisteret petiuit. Iisq; qui trahebant concedentibus, super vestem sedens, & caput in genua reclinans, spiritum Deo reddidit. Huius rei causa martyr Christi Georgius Deū extollens, ipsiq; gratias agens, multa cum alacritate incedebat, orans, vt suus quoq; cursus rectè perficeretur: & postquàm ad præfinitum locum appropinquauit, clara sic voce precatus est. Benedictus es Domine Deus meus, quoniam dentibus quærentium me lacerandum nō permisisti, nec inimicos meos super me lætos esse passus es: & quoniam liberasti animam meā, vt passerem de laqueo venantiū. Nunc itē exaudi me Domine, & mihi assiste seruo tuo in hac vltima hora mea: & libera animā meam ab iniquitate aërei hostis maximi & spirituū eius: & ea quæ isti in me per ignorantiam peccauerunt, ne vertas crimini, sed veniam tuam & amorem tuū illis concede, vt & ipsis contingat pars in regno tuo cum electis tuis. Suscipe etiam animam meam cum iis qui à seculo placiti sunt tibi, obliuiscens omnium, quæ tam scienter, quàm inscienter commisi. Recordare Domine, inuocantium magnificum nomen tuum, quoniam benedictus es & gloriosus in secula. Amen. Hæc deprecatus, & cum gaudio collum proferens, beato capite truncatus est vigesimotertio die Aprilis, egregiam confessionem perficiens, cursum consummans, fidem seruans impollutam: Vnde etiam coronam iustitiæ repositam habet. Hæc sunt maximorum certaminum strenui victoris trophæa. Hæc sunt contra inimicos eius preclara facinora, & prelia gloriosa. Qui sic certauerit, incorrupta, atque æterna corona donabitur. Cuius[5] precibus vtinam nos quoque partem iustorum assequamur, collocemurque ad dexteram Domini nostri Iesu Christi. Cui gloria, honor, & adoratio in secula seculorum. AMEN. 5. Petit, vt Sancti precibus partem iustorū assequamur, collocemurque ad dexteram Domini nostri Iesu Christi.

ALOYSIVS LIPOMANVS EPIscopus Veronensis Pio Lectori.

NE mireris amantissime Lector, si alterā tibi magni martyris Georgij vitam paulò post primam legendā offerimus. Illā enim ex Veneta a Metaphraste, hanc verò ex Cryptę Ferratę bibliotheca à Pasicrate eiusdē beati martyris seruo scriptā habuimus. Quę licet in paucis quibusdā dissimiles videātur, ca tamē dissimilitudo nō in re, sed in ordine potiꝰ cōsistere videtur. Ea verò quę vnus tacuit, alter suppleuit. Vtraq; igitur cū sequente encomio legēti iucūda erit, cū in sancti huius martyris gestis enarrādis plurimū coueniant. Fecimus hoc eò libētius, quò apud Latinos nostros de gloriosissimo & celeberrime

berrimo martyre nihil,quod fide dignũ esset,legebatur, cùm constet inter apocryphas scripturas connumerari pasionẽ sancti Georgij martyris, quæ olim à sanctissimo Gelasio Papa reprobata est.Ne quis autem putet hanc historiam, quã nos in lucẽ proferimus à duobus iam dictis autoribus contextã,eandem esse quam ipse beatissimus Gelasius reprobauit,sciat ipsam Orientalis Ecclesiæ testimonio confirmari,in qua singulis annis recitatur in compendiũ redacta,Itaq;posthac habebis,quò in martyris inuicti solenniis animum tuũ abundè oblectare possis.Vale, & sancti huius patrociniis te summoperè commẽda.Mira enim sibi ex intimo corde addictis beneficia præstitit,& in posterũ præstabit.

MARTYRIVM SANCTI ET MAGNI

Martyris Georgij,à Pasicrate eius seruo sciptum,

Per Simeonem Metaphrasten.

XXIII. Aprilis.

OSTRI quidem Saluatoris Iesu Christi regnum cùm æternum sit,neq; aliquod temporis principium habuit, neq; vllum vnquam finem habebit. Eius verò omni ex parte laudandus & celebrãdus aduentus,quo tempore Dei filius ex Maria virgine carnem sumpsit,& homo factus præsens in terris fuit,per totum orbẽ terrarum effulsit, Apostolorũ doctrina & prędicatione his nunciatus,qui meruerunt, vt in sanctorum hominũ sorte numerarentur.Quę res & mirabilis fuit,& naturam omnẽ ac sapientiam superauit.Multis autem incredibilis visa est propter admirabilem,& quæ hominum opinionẽ superabat,eius rei magnitudinem.Incredibile,inquam,id visum est illis, qui errori seruiebant.Quamobrẽ omnes qui terrena & falsa huius mundi gloria detenti erant,diuinæ prouidentiæ mysterium,ignominiam,& nugas quasdam existimabãt: sanctaq; illa Dei hominis facti, & salutaris eius regni prędicatio,à Iudæis quidem scandalum, à gentibus verò stultitia putabatur.Et tamen nihilominus Deo ipsi placuit per multam & admirabilem seruorum suorum tolerantiam humanum genus ad veram ac salutarem religionem conuertere.

Accidit autem,vt tempore illo,quo satanæ ipsius superstitio,& idolorum seruitus in hominibus dominabatur.Diocletianus Romanorum imperio potiretur,qui pestis profectò quędam fuit,& contra Christi gregem fera valde agrestis,inanium idolorum errori nimiũ addictus:Erat illi amicus quidam,qui sentiebat idem quod ille,& impietate mirum in modum excellebat:huic nomen erat Magnentius, qui secundas in imperio tenebat, & aduersus Christianos insania quadam efferuescebat,colendorumq; idolorum impietate nimia efferebatur.Vnà igitur consultarunt,quidnam fieri oporteret ad Christianorum culturam omnino de medio tollendã,& ad omnes homines deorum suorum cultui subiiciendos.Erant enim idolorũ errori,quo animę ipsæ perdebantur,valde inhiantes,Apollini præsertim perdendorum hominum duci. Cùm igitur simul consultassent, edicta scripserunt Diocletiani Imperatoris nomine ad omnium Prouinciarum, ac regionum Præsides,Tribunos,& qui magistratu aliquo fungebãtur. Literarum autem forma hæc erat:Diocletianus Maximus,semper Augustus,æternus Imperator,omnibus per omnem prouinciam,ac Romanorum ditionẽ Ducibus,Præsidibus,ac magistratu aliquo fungentibus salutem.Quoniam ad diuinas nostras aures fama quædam peruenit,quæ non mediocriter nos perturbauit,hæresim quandã valde impiam eorũ qui Christiani dicuntur, vigere cœpisse,quippe qui Iesum, quem Maria quædam Iudaica fœmina peperit,vt Deũ colunt:Apollinem verò magnum illum deum,Mercurium,Dionysium,Herculem,ac Iouem ipsum,per quos nostræ Reipublicæ pax data est,contumeliosis maledictis insectantur,venerantes,vt Deum,Christũ illum,quem Iudæi,tanquam maleficum,in cruce suffixerunt:hac de causa edicimus,vt omnes Christiani,tam viri quàm mulieres per omnes vrbes ac regiones suppliciis acerbissimis subiiciantur: nisi diis nostris immolare,& errorem illũ suum abiicere voluerint.Et si quidem paruerint, veniam illis dari volumus: sin minus,gladio percuti,& morte pessima puniri.Illud autem scitote,si hæc diuina nostra edicta neglexeritis,easdem,quas & illi dabunt,pœnas vos daturos. His literis per omnem vrbem,ac regionem propositis,& persecutione magna contra Christi gregem erumpente, ita vt multi ex iis qui valde insignes erant, post plurimos cruciatus animo remissiore facti sint.Diocletianus ipse magis magisq; insaniens, omnem Senatum ad se conuocauit,omnesq; magistratus,& militares tribunos:qui cùm eòdẽ conuenissent, rursus cõsultabat quomodo ex imperio suo Christianorũ genus omnino delere posset. Cùm verò tã ij qui vnà sederẽt,q̃ qui assisterent Imperatori,metu deterri se id prompto animo facturos dixissent,quod in mentẽ illi veniret,Diocletianus hanc habuit orationẽ.

Mihi

Mihi quidem, charissimi auditores, nihil nostra in deos pietate videtur præstabilius. Nam & imperium ipsum nobis, & hominibus omnibus salus ab illis data est. Iustū igitur censemus deos ipsos perpetuis sacrificiis compensandos: eos verò Christianos, qui adhuc extant, & deos nostros contemnunt, omnium generū cruciatibus tamdiu subiiciendos quoad istorū impia superstitio dissoluatur, & mortis genere turpissimo extinguatur. Itaq; ad hæc ipsi omnes vna voce responderunt: Nos, maxime, inuictissimeque Imperator, vestræ diuinitatis in omnibus prouidentiam amplectimur, & immortales deos honorari volumus, quemadmodum & vestrum imperiū iubet. Si quis verò posthac extiterit, qui vel cogitatione ipsa Christum nominet, omnium generum morti subiiciatur. Cùm impius ille Tyrannorum Senatus ad hunc nefarium & peruersum modum decreuisset, & eiusmodi edicta proposuisset, omniumq; generum tormenta contra Christianos homines cogitasset, & multi Christianorum inimici diligenter inquirerent (quippe quòd aptissimum tempus sibi oblatum viderent) si quem Christianum inuenire possent: eo tempore, vt in obscura nocte stella quædam clara, & splendida effulsit pretiosa illa Christi margarita, Georgius, qui fuit meus Dominus, & Christi miles. Ille multorum deorum errorem, & idolorum superstitionem, velut nubem quandam, exterminauit: & perfecta, cœlestiq; mente salutaris prædicationis diem proprio certamine omnibus ea re dignis illustrem ostendit. Qui fœdissimi Imperatoris Diocletiani minas nihil metuens, non tā multorum Principum, qui cum illo erant, furorem: non exercitum: non denique proposita tormenta aliquo modo cogitans: sed in ea omnia quæ verè terribilia sunt, intentū animum habens: religioso cordis sensu hæc secum dicebat: Quid cessas Georgi cùm Deus ipse eos inuitet, qui ad eius nuptias ire volunt? Patefactus est thalamus nuptialis, cœna parata est. quid cessas intrare priusquàm ianua claudatur? Præsto est nunc Iesus, qui crucē propter nos sustinuit. Clamat ille: Nolite timere eos qui corpus occidunt, animā verò nō possunt occidere. Recordare Georgi Euangelica illa documenta & verum illud Domini promissum: Qui confessus fuerit me corā hominibus, confitebor & ego illum corā patre meo, qui in cœlis est. Vitæ huius breuem vmbrā, ac citò prætereuntē æternæ illi vitę ne præferas, neq; vanam mundi gloriam cœlesti spei anteponas: quoniam omnis gloria hominis est tanquàm flos agri. Paulisper sustine, & cum Angelis perpetuò exultabis. Hæc cùm secum ipse voce non elata, sed tā clara, quæ audiri poterat, collocutus esset, & consilio valde bono cogitationem suā confirmasset, non solùm tyrannorum minas nō extimuit, sed etiam veritatem ipsam verbis, ac factis prædicauit, & propositam tormentorū multitudinem irridens, suis certaminibus maximā sanctissimę Christi Ecclesiæ doctrinā, & pulcherrima reliquit monumenta. Erat sanctus hic Christi martyr Georgius genere Cappadox, nobilis moribus, ac facultatibus valde illustris, diuina quadam prudentia ornatus, atq; tribunatibus plurimis functus. Aderat autē tunc ille vnà cum exercitu Imperatori. Cum igitur tantā insaniā ab idolorum seruis aduersus Christum exerceri vidisset, celeriter pecunias & facultatē omnem suā pauperibus distribuit. Cumq; se athletarum more, ad stadium subeundum exuisset, & in medio regij tribunalis, Senatusq;, & omniū militum illic sedentium, eorumq; qui magistratu aliquo prędit assistebant, pręsenti animo stetisset, alta voce: Christianus, inquit, ô Imperator, ego sum qui fretus vero & cœlesti Deo, ac Rege Christo, in medio vestrum stare non sum veritus. Miror autem tanto in istis idolis colendis errore vos detineri & æternum ac viuentem Deum ignorare, qui omnium opifex est, & tibi regnum istud dedit. Quamobrem, Imperator, & omnes qui hîc vnà sedetis, nolite dæmonum errore ac fallacia decipi. Dij enim qui cœlum & terram non fecerunt, dispereant. Nos verò Christiani vnū Deum Patrem adoramus & vnū Dominum Iesum Christum filium Dei, per quem facta sunt omnia, & vnum Spiritum sanctum Dei, Trinitatem perfectam in vna diuinitate & regno. Quapropter & hic piè viuimus, & post mortem vitam ęternam expectamus. Vestra autem simulachra quæ colitis, re vera nugæ sunt, & risu digna, cùm & fabulę sint, & nihil veri in se habeant: Nam diaboli inuentū hoc fuit, quòd perniciem, atq; interitū iis adfert, qui mentem illis adhibent. Hæc cùm ille dixisset, Magnentius, qui secundas post Imperatorem tenebat, & illi erat valde charus intuens in Georgium: Quódnam, inquit, est nomen tuum, & quisnam es tu, qui tantum audaciæ præ te fers? Respondit Georgius: Ego primo, & præcipuo nomine Christianus appellor: vt verò apud homines vocor, Georgius sum, cū ita Deo meo placuerit: oportet enim me copiosum, & vberrimum cœlesti Deo meo pietatis fructum offerre. Tunc in eum intuens Diocletianus Imperator, velut sæuus aliquis draco: Audio inquit, Georgi, prudentia & fortitudine semper te probatum, & honoribus à regali nostra prouidentia dignum fuisse habitum. Age igitur diis nostris immola, ne pessimè moriaris, sed nostra humanitate magis frui possis, & honorem, ac diuitias copiosiores,

 fiduci-

fiduciamq; maiorẽ apud nos ipsos assequaris. Ista nunc vana fiducia tua nihil tibi proderit. Ad hæc Georgius: Vtinam, ô Imperator, me ferres, & verum atq; vnicum Deũ agnosceres, vt & cœleste regnũ mereri posses. Ista enim potestas tua ad breue tẽpus est, tuaq; promissa, atq; illecebræ nunquã meæ in Deum pietatis stabilitatẽ commouere poterunt. Tui honores tecũ sint, & promissa tua illi habeãt, qui tibi obtemperant. Ego enim Christum habeo cœlestem Imperatorem, qui contra satanã, & eius ministros victoriã & gloriam mihi præbet. His commotus Imperator, & furore accensus, iussit vecte illũ ita verberari, vt eius viscera in terrã funderentur. Quo facto, eius corpus sanguine circunfusum erat: vectis verò, vt plumbum, in posteriorem partẽ reflectebatur. Tunc dixit sanctus Georgius: Gratias tibi ago Domine Iesu Christe, quoniam gladiũ à ministro diaboli sustulisti, & eius cõtra nos fremitũ deiecisti. His commotus Diocletianus, & ira multa repletus, iussit eum de ligno deponi, & in carcerẽ duci, eiusq; pedes in ligno grauiter extendi, & in ipsius pectore lapidem magnũ imponi. Lapide autẽ imposito, qui vix baiulari potuit, alta voce sanctus Georgius dixit: Gratias ago tibi Deus, quòd dignus sim factus, qui onus acciperẽ, quod pectori & cordi meo imponeretur, quodq; meæ in te confessionis stabilitatem firmare debeat. Crastino autem die suggessit satanas Diocletiano, & iis qui cũ ipso erant, vt iuberent rotam quandam valde magnã multo & vario artificio componi. Facta igitur fuit rota gladiis vndiq; armata, in quam iniquus ille Tyrannus iussit sanctũ virum iniici. At ille vt in eum locum ductus fuit, & tristem illam machinã diaboli arte compositã vidit, in eam intuẽs, dixit: Domine Iesu Christe, gratias tibi ago, quòd in hãc sortem me vocasti. Tu igitur qui fuisti fixus in cruce inter duos latrones, & ipse immortalis mortẽ gustasti, vt à morte hominẽ eriperes: da mihi, quæso, stabilem, & immobilẽ tuæ fidei confessionem in hac hora, & serua animam meam ab hac diaboli machina.

Hæc cùm dixisset, in eam machinam iniectus est, grauiterq; depressum eius corpus in multas partes discissum fuit. Quo facto Diocletianus Imperator, & eius amicus Magnẽtius elata voce dixerunt: Vidistis omnes qui hic præsentes estis, quòd nõ sit alius deus, nisi Apollo, & Neptunus, Hercules, Iuppiter, & magna Diana? Vbi nunc est Georgij Deus? Quare nõ venit ille, & eũ è manibus nostris liberauit? Cùm igitur in rotæ illius tormento eũ manere iussisset, ad prandiũ se contulit. Hora autem decima sonitus magnus è cœlo factus est, & vox hæc: Esto fortis Georgi, & sententiam firmã tene: multi enim per te ad fidẽ meã conuertentur. Qui verò erant illic carnifices, & eum custodiebant, sonitu illo perculsi, dicebant: Magnus est Deus Christianorũ. Angelus autẽ Domini venit, & è tormento illo martyrẽ dissoluit: cuius corpus cùm sanũ restituisset, illum salutans: Gaude, inquit, Georgi, & crede in eũ, qui te corroborat, Christũ, & cursum tuum perfice. Ecce enim nos expectamus perfectæ confessionis coronã tibi dari. Surrexit autẽ Georgius lætus, & proprio Domino gratias agens, inambulansq; psalmos illos canebat: Exaltabo te Deus meus Rex, & benedicã nomini tuo in seculum & in seculũ seculi. Dirige gressus meos Domine, & non dominetur mei omnis iniustitia. Cũq; in eum locum venisset, vbi Apollinis statua erecta erat, inuenit illic Imperatorem ac Magnentiũ, & omnes Imperatoris amicos sacrificia, & debacchationes idolis suis offerẽtes. Cùm igitur propius accessisset, alta voce: Agnoscisne, inquit, me ô Imperator, & eũ Deũ, qui à me tibi nunciatur: quiq; me de manibus tuis, & à letali machina, quã ipse opinabaris morti me tradituram esse, omnino eripuit? Erratis igitur vos idolis sacrificia offerentes. Tunc Imperator in eũ intuens: Tu, inquit, quis es? Tunc ille: Georgius ego sum tuo iussu in rotã coniectus, quẽ & dereliquisti in multas partes à rota dissectũ: me enim mortuũ existimabas: qui & veni vt tibi ostenderem Deũ illum, quem tu vt imbecillem contemnebas, posse nos à morte eripere. Tunc Imperator iussit eũ detineri: secum tamen cogitabat, eumq; valde inspiciebat, nũ non ipse re vera, sed eius imago esset, qui morte violenta sublatus fuerat, & eos illuderet. Magnentius autem dicebat similem illi esse. At sanctus Georgius: Ego, inquit Georgius sum Christi seruus. Ne erretis in istis idolis: sed scitote Christũ posse illos etiã à mortuis excitare, qui spem suam in eo collocarunt, eosq; à vestris manibus liberare. Cùm verò martyrem ipsum vidissent, & hæc ab illo audiuissent Anatolius, & Protoleo Tribuni militum, crediderũt in Deũ cũ familiis suis. Itaq; alta voce dicebant: Vnus Deus est qui à Christianis colitur: ipse Deus solus. Hæc autẽ cùm Imperator audiuisset, iussit oẽs illos extra vrbẽ in locis desertis obtruncari. Cùm igitur illi ad martyriũ proficiscerẽtur, vna voce clamabant: Domine Iesu Christe, accipe animas nostras, & in regnũ illud tuũ, quod nulla successione mutatur, nos perducas, neq; tarditatẽ nostrã, quã in tui nominis confessione, & fide ostẽdimus, pro peccato nobis imputes, sed fac vt nihil nos impediat, quominus redemptionem peccatorũ consequamur. Hæc omnia cùm Imperatrix Alexandra de sancto martyre Georgio audiuisset, ipsa etiam Domino credidit: & ad Impera

Imperatorem accedens,liberè clamauit:Christiana ego sum,ego serua sum illius Dei,quē Georgius colit.Hæc cùm illa diceret,Magnentius:Dic,inquit,Imperatrix Alexādra,quare Christum laudans deos ipsos contemnis? Illa verò: Quod melius est ego appetens,id quod ignobilius & peius est, contempsi.Hæc cùm dixisset,domum rediit,interea Christi timorem in corde seruans,& fidem immobilem.Imperator autem furore percitus, iussit sanctum Georgium in lacum coniici ardentem ex materia illa,quę dicitur asbestos,quęque nō nisi post tres dies extingui solet: iussitq; custodes ipsos diligenter obseruare, ne insidiæ aliquę fierent.Post tres aūt dies Imperator pręcepit militibus, vt illuc profecti ossa illius,quem morte violenta interfectum existimabat,tollerent,& cautè in terra occultarent,ne aliquid ex ipsis inueniretur. Cùm igitur milites ipsi ad lacum illum venissent, vna cùm illis & multitudo magna ad spectaculum venit, & materia, quæ asbesto dicitur,sublata,sanctus martyr Georgius inuentus est nulla omnino corporis parte læsus.Angelus enim Domini vnà cum illo erat Christi curam in eum exercens.

Cùm igitur illum vidissent,omnes clamauerunt:Magnus est Deus Christianorum.Hęc cùm audisset Imperatrix Alexandra,ipsa etiam venit ad eum locum clamans:Vnus Deus est,quem Christiani colunt,neque alius est præter ipsum,qui ex omnibus angustiis seruos suos eripit.Crediderunt autem & milites qui missi fuerant, vt eum è lacu illo educerēt. His auditis, Imperator iussit magnam militum manum illuc proficisci,& sanctum eum virū comprehendere,& ad se ducere.Adducto igitur Martyre,sedēs Imperator in tribunali cum Senatu suo:Quis,inquit,est,qui te viuum reddidit? Tum sanctus Christi martyr Georgius ait:Si audiueritis rursus,minimè credetis. Illud tamen scio Imperator Christū Dei filium ab omnibus tormentis tuis me seruare: & omnes qui eum inuocant, è laqueis diaboli eripere.Tunc Imperator iussit ferreos calceos componi,clauos rectos habentes,& ignitos,quibus eius pedes induti huc atque illuc agitarentur.At sanctus martyr cùm sic agitatus ambulare non posset,secū dicebat:Propera Georgi ad sortē illam quæ te apprehendit.Et lachrymans ita Deum precabatur:Domine Deus meus Saluator eorū qui affliguntur:refugium illorum,qui persecutiones patiuntur:patiētia eorū,qui nominis tui causa ærūnas perferunt,ne me derelinquas:sed da mihi patientiā vsque ad finem,ne dicat inimicus meus:Præualui aduersus eum.Cùm primùm aūt preces cōpleuit,venit vox è cœlo dicens : Esto bono animo Georgi:tecum enim sum . Statim aūt eius corpus sanatū fuit. Cumq; martyr in carcerem coniectus fuisset eo die,qui deinceps consecutus est,ante tribunal stetit.Imperator verò illi dixit:Quousque temeritatem tuam ostendens,tormenta feres,& magicis artibus indies magis vtens,nos à te deceptum iri putas? Ausculta igitur mihi,& diis immola.Tum Georgius Imperatori,& his qui cum illo erant:Ego,inquit: Dei mei auxilia expectans,& oīa vestra tormēta sustinens,sanus ante vos consisto.Solius igitur Dei potentiā testimonio meo confirmo,qui & paratus sum omnes vestros cruciatus perferre propter spem,quam in Christo meo collocaui.Vos autem , quæso, quā spem habetis in istis idolis,quæ cùm vitæ sint expertia,& nihil sint,à vobis tamen frustra coluntur? Ne igitur amplius vestræ ruinæ commune ludibrium aliis proponatis , pudeatq; vos tandem Deos nominare illos ipsos,qui luxuriis,nugis,fabulis,& cędibus studentes,in hoc mundo paulùm vixerunt:& nunc igne illo qui nunquā extinguetur, puniuntur,qui & vos oēs expectat,à quibus dij colūtur. Hæc cùm Imperator & senatus audiuissent,iusserunt neruis quibusdam ingentibus mirum in modum martyrem verberari . Cumq; id diutius fieret,Imperator,& Magnētius ei dixerunt:Quousq; miser,non nobis obtēperans diis ipsis immolabis,vt honoribus magnis doneris? Ego,inquit sanctus Georgius,viuenti Deo quotidie sacrificium laudis offero,qui me liberabit de manibus vestris,& cœlesti honore atque gloria donabit:Vtinam vos potius mihi obtemperaretis,& mecū vnà verum Deū coleretis.Tunc Magnentius ab Imperatore petiuit,vt eum solui iuberet.Cùm igitur ille stetisset,Magnentius dixit:Si vis nos Deo tuo credere,ostende nobis signum aliquod, quod ab illo fiat:& vnum aliquem ex his mortuis qui iacent,fac è tumulo coram nobis exurgere.Cui sanctus Georgius:Manifestum,inquit,iis qui rectè sentiunt hoc est,Deū ipsum,qui è nihilo oīa creauit,posse mortuos etiam homines in vitā restituere.Quamuis aūt vos diaboli errore detenti neque hoc facto in Deū viuentē credituri sitis,tamen eius multitudinis causa,quæ hic præsens est,Dei mei benignitate confisus,ante omniū vestrū oculos Deum ipsum inuocabo,& orabo,vt signum hoc ostendat. Cumq; genus [1] flexisset,& diutius Deum orasset,surgens,& manus in cœlum extendens,dixit:Æterne Deus, qui vis oēs homines saluos fieri, qui per sanctos Apostolos tuos, vnigeniti filij tui oīm generum signa & prodigia effecisti, vt gentes conuerterentur,& te cognoscerēt:tu ipse & nunc exaudi preces meas humilis serui tui,& exsuscita vnuū è mortuis iacentiū in hoc tumulo,de quo Magnentius dixit,in gloriam,& fidē noīs tui,& vnigeniti Iesu Christi.

[1] *Orat sanctus primum cum genuflexione, deinde cum manum in cœlum extenso nflone.*

Ll iiij Repentè

Repentè verò terræmotus magnus eo in loco factus est:& tumuli vbi mortui iacebant, tegumenta in terram cecidit,& vnus è mortuis iacentibus exiit. Qui cùm venisset,ante pedes sancte Georgij decubuit, eúq; precatus dixit. Serue Dei altissimi, quæso, dignū me facias Christi sigillo & salute. Cui sanctus Georgius. Si credis, inquit, in Deū, qui mortuos viuos reddit, saluus fies. Credo, inquit ille, in Deum viuentem,& vnigenitum eius filium Iesum Christum, qui nunc per orationem tuam me à mortuis suscitauit. Imperator verò stupore & perfidia repletus: eum interrogabat: Quando tu mortuus es? Et quisnam antea fuisti? Cui mortuus ille respōdit: Ego antequam Christus in terram veniret, vnus fui ex his, qui errore idolorum detinebantur: quamobrē in locis obscuris tam multis temporibus cum iis qui mecum vnà senserunt, hucusque mansi. His igitur visis & auditis, plurimi ex eo populo, qui præsentes erant, ac milites, in Deum crediderunt,& Christi gloriam collaudarunt. Id aūt cùm Imperator vidisset amentia & furore magis repletus dicebat Georgium magum esse,& à spiritu illuc adductum, vt eos in errorē impelleret. At beatus Georgius: Quousque, inquit, errratis,& viuenti Deo blasphemias dicitis? Scito Imperator, neque dæmones ipsos tales esse, qui Christi nomen audire patiantur. Quomodo igitur, quæ vidisti,& audisti, dæmonis nomine fieri potuisse? Tunc rursus iussit Imperator sanctum martyrem Georgium in carcerē duci:& ipse in palatiū reuersus est. Cùm verò ille esset in carcere, omnes qui ad Christi fidem conuersi fuerant, nocte ad eū veniebant, à carceris custode muneribus aditum impetrantes. Et cùm ad Georgium ingressi essent, ab illo in Christi fide cathecumini efficiebantur. Sed & quicunque homines diuersis morbis laborabant, ad eum ferebantur: & qui aliquos cæcos habebant, ad eū illos ducebant. Ille aūt precibus eos curabat. Glycerius verò quidā homo rusticus cùm araret, bos, quem vnum habebat, cecidit,& mortuus est. Ille cùm ad carcerem venisset, ad pedes sancti Georgij se adiecit, dicens: Domine, bouem vnum vtilem habebam, quo terram colebā, & ita nutriebar: nunc aūt ille cùm sub aratro ceciderit, mortuus est. Precor igitur te, vt Deum ores,& bos meus viuus restituatur: futurum enim scio, vt Deus tuus te audiat. Sāctus aūt martyr Georgius respondit: Si credis in Deū meū, bos tuus viuus exurget. Credo, inquit Glycerius, non esse alium Deum, nisi eum solum, qui Christianorum est. Tum Georgius: Vade, inquit, nam bouem viuentem inuenies. His verbis ille credens, abiit: cūque bouē viuum inuenisset, rediit clamans: Magnus est Deus Christianorum. Illum aūt hęc dicentē carnifices,& milites cōprehensum ad Imperatorē duxerunt. Quare Imperator turbatus, neque appellatione ipsius audita passus, eum iussit minutatim secari. At ille, cùm in Christi cōfessione cruciaretur, clamauit: Deus verax, qui omnia effecisti, ne me reprobes vas inutile, quoniā credidi tibi, Patri,& Filio,& spiritui sancto. Metuo aūt, quoniā sine sancto baptismate tuo sum, Volebam quidem baptismate lauari, sed id antea facere nō potui. Verùm si volueris tu Domine, saluus fiam. Precor igitur te Domine, vt sanguis meus pro baptismate mihi reputetur, quoniam Deus es, qui corda hominum,& propositum cognoscis,& animum inquiris. Venit aūt vox ex alto hæc dicens: Veni Glyceri, lætus ad me: perfectus enim eris apud me. Itaque Glycerius martyrio consummatus est. Delatū autem fuit Imperatori Diocletiano, multos esse qui venirent in carcerem,& à sancto Georgio docerentur, quos omnes ille ad se traheret, plurimos ægrotos curando. Tunc iussit Imperator sanctum Georgium ad se duci. Magnentius verò dixit Imperatori Christianorum genus morte non domari, cùm valdè sit contentiosum. Itaque virum istū, inquit, comitate potius,& blanditiis aggredere, si vis ei persuadere, vt diis immolet. Sanctus aūt Georgius, cùm ad Imperatorem veniret, psalmum hunc canebat: Deus in adiutoriū meū intende: Domine ad adiuuandum me festina, Ductus igitur ad Imperatorē, præsto illi fuit. Tunc Imperator hortari eum ita cœpit: Per solem illum,& deos omnes, si me audieris, Georgi,& diis nostris immolaueris, facultates multas tibi largiar,& in palatio apud me secundas habebis. Indulgio enim tibi:& malo te mihi obtemperantem viuere, quam repugnantem mori. Bene, inquit sanctus martyr, nūc loqueris. Vtinam & antea iisdē verbis vsus fuisses. Nunc aūt post tot cruciatus vbinam iniuriam, qua me affecisti, compensatā inueniam? Cui Imperator: Condona mihi ô Georgi, tanquam parenti crimen istud,& diis immola, ac mecum in palatio viue. Tunc sanctus Georgius: Quoniā, inquit, omnino teipsum mihi purgasti, hac in re tibi ego inseruiam. Vbinam sunt Dij tui? Eamus ad illos.

Hoc Georgij dicto Imperator exhilaratus, iussit omnem Senatum,& exercitum vnà cū populo ad templum conuenire, præconesque omnes per totam vrbem clamare, Georgiū illum Galilæorum mysteriis eruditum, ad magnum Appollinem adire. Hac re audita, Græci omnes epulantes clamabant: Appollo vicit: Imperator Diocletiane, in æternū regnes: magni sunt Iperatoris dij. Cùm verò in templum omnes introiuisset,& silentium factū fuisset, stans sanctus Dei homo Georgius,& in statuā Appolinis intuēs, ait. Túne Deus es? Num ab

Nam ab hominibus te coli oportet? Hęc cùm dixisset spiritus ille impurus, qui prope sta tuam illã permanebat, clamauit: Non sum ego Deus, neque qui mecum sunt, sed vnus est Deus verus, qui fecit omnia, & eius filius Christus, per quẽ fecit omnia. Nos Angeli ipsi useramus, cumq; ab eo defecerimus, dæmones nominamur, à quibus & homines ipsi decipiuntur. Cui Georgius: Si dij vos nõ estis, quare homines ipsos decipitis? Quomodo autẽ & nunc audetis hic manere, cùm ego Dei seruus hic stem, super quem inuocatus fuit & nunc inuocatur Christus verus Deus? Statim sũt tumultus magnus factus est & clamores, tanquam lamentantium dæmonum, omnisq; templa & idola vnà ceciderunt, & comminuta sunt, cùm sanctus ille vir vnà cum verbis, quæ suprà retulimus, Crucis quoque [2] signum fecisset. Id cùm Græcorum sacerdotes vidissent, aduersus sanctum Georgium irruerunt. Quo detento, clamarunt: Tolle hunc, Imperator, tolle hunc veneficum, qui magicis artibus omnes decepit, & deos ipsos euertit. Imperator autem tum dæmonum fallacia, tum plurimo illo sacerdotum clamore in iram concitatus, dixit sancto Georgio: Homo pessime, atque omni errore & venefico referte, nónne mecum conuenisti, te Appollini sacra facturum? Cui martyr Christi Georgius: Insipiens, inquit, & impudẽs Imperator, ego meum sacrificium Christo meo vero Deo obtuli: propterea omnes dij vestri euersi sunt. Scito igitur saltem nunc, eos neque sibi opitulari posse: idola enim sunt sensu carentia, & dæmones, qui stolidos homines decipiunt, sed à Christi seruis euertuntur. Tunc Imperatrix Alexandra cùm hæc audiuisset, ad Imperatorem accurrit, & coram ipso clamans hæc dicebat: Tu Deus Georgij inuicti militis tui, propitius esto mihi scelestæ mulieri, neque recorderis, Dòmine, eorum quę per inscitiam commisi: sed respice hãc meam extremam mutationem, & da mihi, vt partem habeam cum Christianis, & cum seruo tuo Georgio. Hæc cùm illa summis clamoribus & lachrymis diceret, multitudo magna in Dominum IESVM credidit, præsertim propter miraculum illud idolorum, quæ comminuta sunt. Iratus igitur Imperator, aduersus Alexandram & Georgium sententiam tulit, & sancto illi martyri dixit: En, pessime Georgi, etiam Imperatricem à te deceptam morti subiecisti. Vade igitur & tu vna cùm illa, & digna tuis in deos blasphemiis penam sustine. Legit autem sententiam quæ sic habebat: Georgium Galilæorũ discipulum, qui decretum nostri imperij violauit, neque deos ipsos coluit, quinetiã Imperatricem ipsam corrupit, iubemus gladio percuti, eiusq; & Alexandrę ab eo deceptę capita truncari. Statim igitur eos comprehensos extra vrbem milites duxerunt. Cùm autem Alexandra prompto animo ad brauium sibi optatissimum vnà cum martyre illo adiret, & animo ac mente Deum precaretur, vt labiorum motus, & oculi ad cœlũ erecti significabant, assedit in quodam loco, & animam suam Domino in pace reddidit. Cùm ergo sanctum Georgium ad martyrij locum milites duxissent, ad ipsos conuersus: Expectare, inquit, paulisper fratres, vt Deum precer. Quod cùm illi cõcessissent, in cœlum [3] oculos & manus, erexit ac gemitu emisso, dixit: Deus meus, qui es ante secula, ad quem ego à iuuentute mea confugi, tu qui bona & vera es Christianorum expectatio, & certa seruorũ tuorũ promissio, ac perennis thesaurus, qui antequã à te aliquid petatur, dona præbes his qui te diligunt, exaudi me Domine. Tu qui dedisti mihi martyrij confessionem, & ad finem vsque patientiam: Tu inquam, & nũc accipe animam meam, eãq; ab aëreis, & inimicis spiritibus libera, ac me vnà cum iis qui tibi grati fuerunt, collocare digneris. Dimitte & gentibus quæcunque contra me fecerunt & contra seruos tuos, qui inuocant sanctũ nomen tuum. Illumina ipsos, vt veritatem tuam agnoscant, quoniam omnes vis saluos fieri. Emitte auxilium inuocantibus nomen tuum Christe. Da ipsis timorem tuum, & charitatis in sanctos tuos desiderium, vt eorum memoriam tetinentes, ipsorum etiam fidem imitentur, vt digni efficiantur vnà cum ipsis vita cœlesti, & regno sempiterno: quoniam tuum est regnum, & gloria, Patris, & Filii, & Spiritus sancti in secula. AMEN. Has preces cùm sanctus Christi martyr Georgius compleuisset, genua ipsa inclinauit, & collum suum extendit, & à carnifice percussus Dormiuit in Domino, vigesimo tertio mẽsis Aprilis, diei qui Parasceue dicitur, hora septima. Ego verò sancti Georgij seruus, nomine Pasicrates, secutus dominum meum, omnia hæc vera in commentarios collegi. Beatus certè est, qui in Christum verum nostrum, & Saluatorem crediderit, Cui gloria est & imperium in secula seculorum:

AMEN.

2. *Nota virtutẽ signi Crucis.*

3. *Et hic orãt sãctus oculis & manibus in cœlum erectis.*

¶ ENCOMIVM IN SANCTVM MARtyrem Christi Georgium, quod habitum fuit in die, quo eius martyrium celebratur.

Per eundem Simeonem Metaphrasten.

EMPER quidem splendida, & omnium ore laudata sunt sanctorũ martyrum monumenta, cum primis verò laudabile & gloriosum est, quod hodierno die celebratur. Præsens enim memoria Martyris non solùm eorũ quæ Dominus passus est, imitationem continet athletico certamine decorata, & verni temporis splendore (hoc enim tempore eius dies [4] festus agitur) pulchrior facta, verùm etiam hilaritatẽ, quæ ex sublimioribus Dñi Iesu Christi diebus

4. Dies festus sancti Georgij. festis proficiscitur, abũdè participat. Hic enim inter hos dies, tanquã inter duos soles proprio motu se vertentes, velut luna quędam, interiectus, vtriusque splendoribus illustratur, & radiis Christum imitantibus orbem terrarum illustrat. Ante illum quidem effulsit, & cũ lucidissima splendentis auroræ hora exortus est, vel statim consequentem, aut conti-

5. Dies festus Dominicæ resurrectionis a toto mũdo celebratur. nuam potius eam horam habuit dies ille [5] festus à toto mundo celebratus, omniumque splendidissimus ac præcipuus, Saluatoris, inquam Christi veri Dei, & nostri Domini, & martyrum principis, crucem passi ac resurgentis, qui propter nos homo factus est, & propter nostrã salutem martyrium sustinuit sub Pontio Pilato, vt est in sacris literis: quiq; iis quæ ipse passus est, victoriam contra mortem nobis largitus fuit: Idem quoque beati martyris Georgij dies festus meritò cõsequentẽ habet eiusdẽ Christi ad cœlos assumptionẽ, quo die humanam nostram naturam in seipso vnà cum Patre collocauit. Quę res non casu euenit, sed horum dierũ concursu verè charitatis œconomiam, & manifestam rerum diuinarũ cognationem significauit, ita Christo ipso, cuius causa martyrium susceprũ fuit, summã in eũ qui illud suscepit, charitatẽ suam nobis ostendẽte, vt non solùm his quę passus est, eius similitudinem exprimeret, sed in ipso etiam die quo passus est, se similem ostẽderet: Hæc eadem celebritas, & alias omnes, quæ martyribus in toto anno dicatæ sunt, antecedit, cùm sola hæc post sanctã Christi resurrectionẽ verno tẽpori ac splendori pręsideat. Quoniam igitur hæc athletica panegyris, ac celebritas his finibus circunscribitur, operępretiũ est deinceps & eiusdẽ decus p partẽ explicare. Celebritatis aũt decus est tũ salutaris oratio, tũ diuinũ aliquod opus. Gręcis quidẽ & Barbaris, omnibusq; aliis in quibus idolorũ error dominabatur, diei festi honestas & iucũditas erat, omni turpitudine & intẽperantia dæmones colere. Nobis verò, quibus Crucis trophęum contra mortem datũ est, diuersum proponitur, hoc est omnibus certaminibus illos ipsos dæmones expugnare ac redarguere. Quamobrem voluptatũ dissolutio, vt turpissima res nobis inuisa est: labor aũt, qui pro virtute, & mors quæ pro pietate suscipitur, vt suauissima quædam res à viris fidelibus præter cætera exoptatur. His rebus factũ est, vt idolorũ error deletus sit, & Martyrum multitudines effulserint, atque terrestria loca cœlũ sint effecta, sanctis viris, velut stellis quibusdam exornata. Nam huiusmodi quotidianæ celebritates terrarũ orbẽ continent Martyrum trophæa, eorumq; reliquias honorantẽ, & certamina illa quæ martyres obierunt, pleno cœtu celebrantem: certamina, inquam illa, quæ cõmunis hostis malitiosè tulit, Dei cultum, & nomẽ illud quod aliis commune non est, per idola ipsa sibi vendicare contendens. At Deus omnium & Saluator, & stadij Princeps, pro sua in hoẽs charitate concessit, humanam naturam aduersus illum victricem euadere, vt à quibus studebat tãquam deus adorari ab iisdem, vt mortuus, & pedibus conculcatus, irrideretur. Quoniã igitur idolorum insania, & caligo eo tempore per omnẽ terrarũ orbẽ effusa, propemodũ in eas partes quæ non habitantur, repleuerat, omnibus ferè ad impietatẽ sponte se conferẽtibus, & eum qui verè Deus est summæ obliuioni tradentibus, tenebris, & longę noctis cõpedibus irretitis hominibus illis, qui dæmonũ culturam plurimi faciebant, & vanis spectris, tanquam miraculis quibusdã perterrefactis, indies superstitiosiores efficiebantur impietatis duces, & amatores studiosissimi: Diocletianus, inquam & Magnentius, eorũq; per omnem vrbem satellites, instar suum ad impietatem irruentes, studiosè in pessimis rebus versabantur, & non erat respectus morti eorũ: ambulantes enim ambulabant in lumine ignis sui, neque firmamentũ erat in plaga eorũ, cùm Deus ipse diuturna patiẽtia illos prosequeretur, vt qui iusti essent, manifesti fierent, ne hominũ natura imperfecta penitus perderetur, frumento vnà cùm zizaniis exciso. Tunc, velut stella quædam in die apparens, lætum pietatis fulgorem emittens illustris hic, & omnium voce decantatus Georgius apparuit, qui & nomine & re fructuosus extitit: Georgius, inquã, qui & noĩe ipso diuinũ factum, & facto gratiam nomini congruentem in seipso ostendit, qui Issachar imitatus est, & diuinæ agriculturæ bonitatem amore prosequutus fuit: qui laboriosam culturam

ama-

amauit:& vt scriptum legimus,ipse ab altissimo Deo agricultura effectus est,qui vt bonus agricola,à teneris vnguiculis laborauit,& fructum centuplo copiosiorem suo tépore Domino reddidit:qui aratro virtutis suauè pietatis sulcum recta via duxit,ob idq; aptus regno cœlorum probatus est:qui cum lachrymis semenťé iecit, & cũ exultatione messem collegit:qui cũ luctu semina ipsa sparsit, & gaudens manipulos reportauit :qui fuit terra bene culta,quę sępe in se venientem Spiritus sancti pluuiam ebibit,& salutaré herbã his peperit,qui eam decerpunt cum fide,Hic fuit campus ille odoratissimus,in quo pietatis flores abundè floruerunt,ex quibus faui mellis sponte producuntur,quorum dulcedo curatio quædã est animæ.Hic fuit arbor illa fœcundissima iuxta fluuios Spiritus sancti sata,& perpetuò florens,semperq; maturos virtutis fructus ferens ad illorũ animos excolendos,qui talium fructuũ cum fide participes fiunt.Hic fuit feracissimus verę illius vitis palmes, cuius agricola est pater cœlestis,qui spiritualem iucunditatem per ipsum nobis excolit ad nostros affectus curandos,& animã & corpus renouandũ.Idé fuit & diuinarum aquarũ fons,ex quo animæ steriles irrigatę & excultę,fidem,spẽ,charitatem, virtutum trinitatem diuinæ Trinitati amabilem produxit.Hic fuit diuinarum cogitationũ cultor,& ipsius Dei ager,in quo pietatis gratia exculta fuit,& miraculorum copia , quæ omnibus vsui fit,excolitur . Solet enim appellatio ipsa Dei gratiam & hominum virtutem indicare. Id quod in Abraham,in Sara, Isaac,Iacob, Mose, & in aliis multis factum didicimus.Talis fuit & nomine & re Georgius.Hic vt rosa quædã in mediis spinis tunc exortus,& tanquam lilium ex fœtida herba suauem pietatis odorem emittens, in medio idololatriæ cœno extitit: vt cupressus in ea regione,in qua rubi sunt:tanquam oliua fructifera in solitudine:& vt palma dulces reddens fructus olim amaros:vt luna plenum lumen emittens in nocte valde tristi:denique vt fax quædam in obscura caligine:& vt matutina stella in mediis nubibus ac tenebris,iis qui errabant in pelago impietatis,lucé præferens:vtque sol in densa aliqua caligine lætum splendorem emittens.Quòd si vndénam bonam generis sui originem sortitus ille fuerit,scire cupis:res ipse,tanquàm voce missa, testantur,Dei filium hunc esse, & Hierosolymæ illius ciuem , quæ superna ac libera est. Quotquot enim receperunt eum (vt ait ille qui fuit & Christi discipulus & virgo)dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius : cuiusmodi fuit Georgius, qui generis sui nobilitatem factis comprobauit.

Quoniam verò & terrenam eius nobilitatem scire cupis, patria ipsius fuit Cappadocũ regio,altrix verò Palęstina, Christianus inde vsque à proauis,ætate iuuenis,sapientia canus,corde rectus,& vtraque re aduersus impietatem exultans:qui in armorum certaminibus bene ab ipsa pueritia excelluerat,ac fortitudinem bellis gerendis conuenienté ita exercuerat,vt militaris ordinis Tribunatus eius fidei cõmissus fuerit.Cumq; illud munus administrare ipsi opus fuisset,ac multis in rebus sępe viriliter se gessisset,multáq; rei bellicæ scientiam sibi comparasset,& maiorem gradũ appeteret,maiorem nimirũ assecutus fuit.Nam cùm eas opes,quæ à patribus ad eum peruenerant,accepisset,ad eum qui tunc erat Imperatorem cucurrit:idemq; ferè illi euenit, quod Sauli olim euenerat . Ille enim cùm asinas inquireret,regnum terrestre inuenit,hic mundani honoris gradum exquirens, regnum cœlorũ sortitus est:quodq; præter opinionem accepit , malus eo fuit , cuius causa illuc venerat.Cùm enim illuc venisset, & Deum ipsum contemni,dæmones verò coli vidisset,non tulit eam rem homo ille pietatis studio flagrantissimus: sed cùm cogitaret illud Dauidis dictum: Vidi pręuaricantes,& tabescebam.Item illud:Tabescere me fecit zelus tuus,quoniam obliti sunt verba tua inimici mei:recordatus etiam id quod Dñs ait: Quicunque confessus fuerit me coram hominibus,confitebor & ego eũ corã Patre meo, qui in cœlis est:diuino zelo inflammatus,suamq; cogitationem tamquam telum quoddã, exacuens,festinauit diuina promissa præripere, ac Deum ipsum per suam in eum confessioné vicissim sui confessorem acquirere. At ne illi per Angustam portam introite aggredienti terrenarum facultatum cumulus impedimento foret,sed martyriũ ipsum validius, ac nobilius illis sibi parare posset, necessariò faciẽdum iudicauit, vt diuino pręcepto ritè vteretur:quod præceptum Dñs ille,qui eiusmodi certaminibus pręsidet.dedit adolescẽti,qui diues erat , cùm sic ait:si vis perfectus esse,vende quæ habes,& da pauperibus,& habebis thesaurũ in cœlis:& veni,& sequere me.Id quidem prior ille adolescens animo non prompto,sed segni accepit:at posterior hic iuuenis libenter executus est:nã pecuniarum [a] onus deposuit,& in manus pauperũ pecuniis traditis pretiosam regni cœlestis margaritã emit,thesaurũq; illum,qui sic in eo regno conditus est,vt rapi non possit, sibi cõparauit.Cùm igitur ex ea re suum animum perfectè confirmasset,eumq; diuino amori affixisset,auaritiæ,quæ animorum corruptela est, impulsorem diabolum euertit,& primã hanc coronam aduersus illum arripuit,eáq; ad sublimioris victorię adiumentũ, ac signũ mente

a. *Vide verba Euangelicam pagi pertatem.*

mente & animo comprehendit: ipsorum deniq; pauperum precibus seipsum cōmuniuit, & ex iis ipsis victoriæ spē bonam certa fide collegit. Ita fidenti animo, tanquā leo, cùm suam crucē sustulisset, ad bellum cōtra impietatem gerendū prosiliit. Bene enim norat sapiens ille vir, eleemosynis, & multa fide peccata expurgari, quæ sunt victoriæ impedimēta. Eleemosyna enim a morte prȩter cætera liberat. Super scutū potentis, & super lanceā aduersus inimicum tuū pugnabit pro te: inquit filius Sirac. Hac igitur se prius cōmunitus, & athletico more, ac fidenti animo ad pugnam egressus, non aliqua corporea, sed illa Spiritus sancti armatura se induit, quam Paulus Apost. docuit. Lumbos enim in veritate præcinxit, & iustitiæ thorace se induit, pedesq; calciauit in præparatione Euangelij pacis, assumitq; galeam salutis, in omnibus suscipiens scutum fidei, quod extinguit omnia tela ignita diaboli: & gladium spiritus, quod est verbum Dei. Hac igitur armatura, quæ corporeis oculis nō cernitur, sed spiritu & mente comprehenditur, seipsum communiuit, quoniam non aduersus carnem & sanguinem bellum susceperat, sed aduersus principatus & potestates, aduersus rectorem mundi tenebrarum, contra spiritales res spiritali more armatus, ac ferè Apostolicum illud eulogium clara voce pronuncians: Arma nostra nō sunt carnalia, sed potentia Deo ad euersionem munitionū. Statim igitur cùm è cœlo adiutorem sibi euocasset illum ipsum, cuius causa certamen proponebatur: cumq; animos in sua natura insitos concitasset, & Eliæ prophetæ zelum suscepisset, iustaq; ira vsus fuisset, per arma iustitiæ dextra & sinistra iustitiam adortus, inuenit quodam in loco Imperatores illos nomine imperantes, re autem vera impietati deditos: quippe in imperio ipso aduersus eum, qui illis imperium largitus fuerat, abutebantur. Vidit & infinita tormentorū genera, non aduersus illos proposita, qui aliquid iniuste fecerant, sed contra eos, qui pietatem seruabāt, variis tribubus, gentibus & linguis circa eos Imperatores armatis cōsistentibus. Cùm verò & illos Georgius audiuisset nefaria quædam pronunciantes, ac futurum minantes, vt si quis Christum nominarit, iis tormentis sine misericordia aliqua consumptus moriatur, diuino spiritu ferueſcens, Machabæorum exemplo, renes præcinxit, & furorē iudicio adhibito exercuit, & velut leo fremens, validum & toruū aspectum præ se ferēs, & minas ipsas non curans, in medium aduolauit, clara voce se Christianum pronunciās, & manifestè, quanta esset pietatis nobilitas, ostendens. O animum verè diuinum & Dei charitate comprehensum, totumq; ipsi Deo inhiantem. O beatam vocem, quā edidit Christi nomē ferens Georgius, qui & a Deo ipso accepit pietatis semina, eaq; multò pòst tēpore bene in suo animo exculta oportunè ipsi Deo perfecta reddidit. Eam, inquam, vocem, cùm aër ipse accepisset, sanctitatis cuiusdam particeps factus est, Angeli verò è cœlo intonuerunt, Archangeli acclamauerunt, omnesq; cœlorum virtutes mirū in modum exultarunt: sed & omnium Dominus & Deus, iustum & consentaneum esse censuit, vt illius animi studio atq; alacritati auxilium adferret, & incorruptam victorię coronam ei pararet. Impiorum autem caterua obstupuit, eorumq; imperator diabolus, audita voce illa, lȩtalem plagam accepit. Et ille quidem generosus Christi athleta pergebat clara voce Christum Deum confiteri. Eos verò, qui ab ipsis colebantur, dȩmones esse, eosq; errare ac delirare affirmabat, qui fallaciis & calumniis vtuntur, vt eos probēt deos esse, qui nō sunt: demonstrabatq; turpia quædā esse, non deos, aut diuinas res quas loquerentur. Denique illis blasphemias proferentibus ora obstruens, admonebat homines illos, vt ab errore in quo erant, tandem resipiscerent, & vnum ac solum, verumq; Deū cognoscerent. Postremo illud diuinarū literarum eulogium crebrò repetebat: Qui non fecerunt cœlū & terram, pereant. At illi omni fraudum genere vtentes, omnibus modis Athletam tentabant nihil non dicentes, nihilq; non facientes, ac modò sermones blandos, & oleo ipso leniores proferentes, modò nudis atq; apertis minarum iaculis eum ferientes. Interdum autē simulabant, se illius prudentiam & generis splendorem, atq; in bellis gerendis fortitudinem admirari, & ipsius iuuentutem misericordia prosequi. Itaq; illum adhortabantur, ne immaturam mortem suaui huic vitȩ temerè præferre vellet: simul etiam honorū & pecuniarū munera non vulgaria illi proponebant. Postea tormentorū genera, & plurimas mortis vias minabantur, mortémq; non breuem, sed longam & tristem eum passurū, si eorū monitis acquiescere noluisset. At firmus ille, & fortis Christi miles, qui Deo ipsi magis quàm hominibus parēre, & obedientia illa quæ Deo prȩstatur, nihil valentius esse didicerat, nullo pacto mutatus, aut illorum minis succumbens, sed subdolas eorum adulationes redarguens, respōsorum austeritate eas à se repellebat: fraudulenta verò promissa, vt vilia quȩdam pro nihilo faciens, respuebat: impiaq; cōsilia, tanquam pestifera quȩdam venena propulsabat: & minas ipsas, animi, qui omnia perpeti paratus erat, alacritate irridebat: eosq; vrgens admonebat, ne quod facturi essent, diutiùs morarētur, sed statim periculū facerent, ac certiores fierēt, an verè ita esset paratus vt aiebat: illud deniq; clara voce

dicebat;

dicebat: Meus amor crucifixus est. Vndique igitur (vt summatim dicam) inexpugnabilis erat vir ille, neq; ab inimicis aliqua ex parte capi poterat. Quis me, inquiebat, separabit à charitate Christi? Tribulatio, an angustia, an persecutio, an fames, an nuditas, an periculũ, an gladius? Certus enim sum, quòd neq; mors, neq; vita, neq; Angeli, neq; principatus, neq; potestates, neq; virtutes, neq; præsentia, neq; futura, neq; creatura aliqua alia poterit me separare à charitate Christi: nã mihi viuere Christus est, & mori lucrũ. Atqui non sermone tantũ cũ aduersariis congrediebatur, sed re etiã ipsa prudenter & efficaciter se aduersus illos instruebat, tanquã fortis aliquis bellator, robur & fortitudinẽ suam nõ solũ in feriendis aduersariis exercẽs, sed in iis etiã plagis, quæ ab ipsis illatæ sunt, fortiter perferendis, corpore & spiritu se validũ præbens: illo tormenta patiens, hoc autẽ eos vicissim feriens. Illi enim eius corpus flagellis verberabant: hic verbera ipsa patienti & generoso animo ita superabat, vt ipsi magis cruciarentur, cùm nõ possent id assequi quod volebant, quàm ipse qui flagellis verberabatur. Nimirũ illi sanctum Georgiũ vecte quodam verberari iusserunt. Cumq; vectis ipse, instar plumbi, retusus fuisset ad eorum propositũ inane redarguendũ, spe decepti ad alia tormenta conuersi sunt: & tormentis grauioribus eum subiicere conabantur, lapide quodam ingentis magnitudinis, cùm ille in carcere seruaretur, per totã noctem supra ventrẽ imposito, prçterquã quòd eius pedes lignea compede astricti erant, aliis quàmplurimis, & grauioribus tormentis adhibitis. Quibus cùm athleta ille nimiũ laborasset, & ferè defecisset, postremò vehementissimũ quoddã tormentũ intulerunt. In rotã enim eũ efferentes, generosi hominis constantiam se fracturos arbitrabantur. Circa quam rotam cùm, instar scorpionis alicuius, ille magnæ mentis vir lũbos deflexos teneret, & protenderetur, & opposita reuolutione eius spiritus coarctaretur, oĩa ipsius membra, & artus è suo loco dimoti sunt, carnesq; cõfractç, ac lãguidç effectç: simúlq; acutis accommodatorũ instrumentorũ cuspidibus in multas partes ipsius corpus dissectũ, multo sanguine fluente tormẽta illa cruentauit. Itaq; ab hominibus illis cæcis, ita vt erat, derelictus fuit tanquã mortuus, multisq; hymnis ob eã rẽ deos ac dæmones illos suos ipsi celebrarunt. Sed iidẽ etiã magis erubuerunt, cùm sanũ eũ vidissent, quẽ vt mortuũ dereliquerant. Cùm enim Christus ipse omnium vita, verus Deus ac Saluator, simul & à vulneribus & à tormentis eũ liberasset, custodésq; ipsos perterrefactos illinc abegisset, iterũ victor ille validiora certamina subire cupiens, concitato gradu ad impios illos homines prodiit, ac stetit, tam verbis quàm factis inuictã Christi potentiam ostendens. Erat enim re vera visu admirabile spectaculũ illud, formidolosum, atq; horribile, quod pariter & fideles homines confirmabat, & infidelibus ora obstruebat. Illi autẽ & re inopinata perculsi, & perscrutando certiores facti, non inane, aut falsum aliquid, sed verum esse quod viderant, pro eo quòd resipiscere debebant, deteriora quędam tormenta, & magis violenta generoso illi viro intulerunt. Materia enim eũ obruerũt, quç asbestos dicitur, hoc est, quæ non extinguitur: sed tunc certè fuit extincta. Quæ res cùm cõtra opinionem hominũ acciderit, multis videtur incredibilis quçrentibus, quónã pacto corpusculũ, quod natura tale est, vt facilè corrumpi possit, vehementi, & ad comburendũ idoneo materiç illius feruori vel paulùm resistere potuerit (Quod tamẽ ita restitit, vt etiã crines ipsi ab igne læsi non fuerint, sed omnino intacti permanserint) vel quomodo animal illud, quod ex tenui aëre spiritũ ducendo, naturalẽ vitã continet, ea materia quæ ad obstruendum aliquid idonea esset, obrutum, & respiratione priuatũ, vita etiã ipsa priuatum non fuerit. At si quis talibus ad contradicendum rationibus vsus fuerit, dicat is, quomodo Ionas in ventre Ceti tribus diebus vixit: eúmq; intactum fera illa euomuit: quomodo & Hieremias in cœni lacum demersus, intactus illinc eductus fuit: itẽ quomodo tres illi pueri in fornacis flamma tenuẽ aërẽ respirabant, & combustis vinculis, eorũ capillus combustus non est, neq; ignis odor in illis vllus remansit. Qui hæc, & alia admirabilia facta, & prodigia, quæ singulis ætatibus immẽsç gloriæ Dominus Deus seruorũ suorũ causa effecit, benè considerauerit, faciliùs adducetur, vt hoc etiã nobiscũ vnà confiteatur, & credens dicat: Verè mirabilis est Deus in sanctis suis. Vniuersarũ enim rerũ natura talis est, qualem vult is qui eã creauit: & hæc (vt in psalmo dictũ fuit) mutatio est dexterç excelsi. Sed deficiet me tempus, & multò magis oratio ipsa propter sermonum inopiam, quæ in me est, si velim sigillatim, & per partem scribere omnium tormentorũ, quç publicè, & in carceribus aduersus Christi militem illata sunt, figuram & speciẽ: & dolorum intolerabilem magnitudinem, quæ orationem omnẽ exuperat: eorúmq;, qui illum cruciabant, sæuitiam atq; immanitatem: ipsius denique athletæ in omnibus tormentis perferendis tolerantiam, & constantem animum: qui per singulos cruciatus, quantum in eo fuit, illud præstitit, quod est apud Paulũ: Tanquã morientes sumus, & ecce viuimus: Quid dicam preces illas, quas per totam noctem & diem, subeundo certamina, ad Deũ fundebat,

7. Georgius per ſignū Crucis falſos deos repente euertit.

partim ei ſupplicans,qui ſalutem afferre poteſt:partim gratias agens,quòd illi opem tulerat?Ad hæc & eorũ qui dij habebantur,repentinam per Crucis 7 ſignum euerſionem,ipſorumq́; dæmonum lamentabilem conſenſionem,quippe qui manifeſtè confeſsi ſunt, ſe deos non eſſe,vt eos puderet,qui temerè illos adorabant? Quid propoſitas interea quæſtiones atq; oppoſitiones,quæ multam in ſe continent tragœdiam?Quid mores,& eorum quæ ab vtraq; parte dicebantur,ſententiam,velut in tabula,exponam? Quid diuinas viſiones,& collocutiones nocte & die,ad eius patientiam remunerandam,ſancto martyri à Deo conceſſas?Quid auxilia,conſolationes & curationes,ex quibus recreationē percipiens præteritorum laborũ libenter obliuiſcebatur,& iis quæ denuò in illum inferebantur,forti & conſtanti animo reſiſtebat,quaſi & corpus ipſum vnà cũ animo adamantinũ haberet?Sed ſi quis cupit omnia Georgij beatiſsimi viri facta cognoſcere,hiſtoriam de ipſius martyrio conſcriptam legat,& ex illa edíſcat certaminũ magnitudinem,& illius optimi bellatoris altum animum,& iuſtiſsimam victoriam,diuinorumq́; pręmiorum dignam mercedem.Ex eadem hiſtoria manifeſtè cognoſcere poterit,& admiratione affici, quomodo ij qui ſumma impietatis voragine obſcurati erant,dolos adhibentes,& amara dulcioribus verbis commiſcentes,beatumq; martyrem adorti ſunt.Ille verò ſimplici veritatis ſermone graues & ſubdolas verborũ machinas facilè diſſoluebat,ac demoliebatur: eorumq́; inſidias,& occultos laqueos ſolidę & altæ mentis ſuæ alis tranſuolabat. Dein tormenta illa varia,& difficilia patientię ſuæ robore fortiter ſuperans, curſum confecit per clauos crepidis affixos propoſitum.Idē ſecuri,percuſſus eſt,corporis morte animę ipſius mortem extinguens.Demũ ſanguine ſuo victoriam adeptus fuit:& victorię corona cinctus,victricia carmina hilari animo ei cecinit,qui victorię autor fuerat.Hymnus autē talis erat:Benedictus Dominus, qui non dedit nos in captionem dentibus eorum. Ad hæc qui ſtudioſè ac diligenter eius hiſtoriam leget, diſcet quemadmodum non ſibi ſoli martyr ille,verùm & plurimis aliis ſuo labore ſalutem conciliauit.De his loquor,quibus perſuaſit,vt & ipſi parem curſum tranſigerent,proprium ſanguinem Deo libantes: Anatolio enim,& Protoleoni,vt hoc facerent, perſuaſit: duobus illis militibus, qui,cùm ea quæ in certamine illo effulſere,miracula obſtupuiſſent, & ipſi martyris Georgij fortitudinem æmulati ſunt.Necnō & Glycerium ex bouis illius rediuiui prodigio celebrē,nouimus à ſtulta idolorum ſuperſtitione liberatũ.Quos omnes ex ipſis(vt ita dicam)draconis faucibus extractos,ſacrificia perfecta,& proprio Domino accepta obtulit.Quid quòd & miracula maxima & ingentia partim iis qui fideliter ea petebāt,abundè per illius operā Deus largitus eſt: partim ab aduerſariis nō fideliter petita,re ipſa per martyris preces ita ipſe perfecit,vt & mortuũ hominē è tumulo exſuſcitauerit,ad eorum qui illud petierant,amentiā redarguendā,& veritatis cognitionē manifeſtius aperiendam? quam aſſecuti fuiſſent,qui eam rem poſtularant,ſi æquiores oculos habere voluiſſent.Illi enim ipſi partim miraculorum euentis fidem non adhibentes,partim ſpectra quædā,& inania viſa illa eſſe credentes,rurſus in eundem errorē reuoluti ſunt.Cùm enim ipſi omnes tormentorum machinas conſumpſiſſent,& martyris patientia victi fuiſſent,ad eorum ſignorum, quæ fieri nunquam poſſe illis videbantur,petitionem,Iudaico more,confugerunt.Poſtea verò & ex eadem illa re conuicti,& in ruborem conuerſi ſunt.Multis enim miracula illa ſalutem conciliarunt,ex illis ipſis Georgij Deum agnoſcentibus.Cùm autem nō poſſent amplius immenſis illis,quæ per martyrem facta erant,miraculis repugnare,neq; tamē ab ea in qua erant ſuperſtitione ſe abduci paterentur:cumq́; excęcati eſſent,& obtuſi corde,auribus,atq; oculis(vt eſt ab Eſaia dictum)ad patrios errores neceſſariò reuoluebantur:& machinis quibuſdam veritatem ipſam ſe euerſutos putabant. Athanaſium enim quendam in medium produxerunt,qui in magicis artibus multum exiſtimationis habebat:cuius fama longè magis celebrabatur,quàm eorũ qui olim apud Ægyptũ aduerſus Moſen ipſum ſe aliquid effecturos opinabantur. Sed non diutius & hoc loco omnis illa magicę artis fallacia vim habuit:mendaciũ enim ipſum à veritate ſuperatũ fuit:& illius magi præſentia vtilior tunc apparuit,q̃ quo tēpore Ægyptij magi Moſi reſtiterunt. Illi enim cùm Dei digitũ eſſe cognoſcerent,qui eorũ artē euertebat,verbis tantũ id cōfitebantur.At hic fidē ipſam per Georgij opera ſibi patefactā amplexatus,gladio percuſſus pro veritate mortē ſuſtinuit, vitæq́; nomini ſuo congruentis hæreditatem percepit. Mittos facio ſingulos,quos Chriſti miles ad eiuſdem certaminis actionem adduxit,cum quibus & Reginam Alexandrā eò adduxit,vt Moſis virtutē & ipſa in ſe oſtenderet,cùm melius ac pręſtantius regiis theſauris opprobriũ Chriſti eſſe duxiſſet.Quæ prompto animo mortem gladio illatā,quantum ad eius propoſitum pertinuit,Chriſti cauſa ſuſcepit, & cœleſte ac ſempiternum regnum cum terreſtri & caduco permutauit. O inſatiabiles diaboli fauces. O inexhauſtam Chriſti Dei gratiam. Vbinam ſunt qui impudenter

nugantes

nugantes aiunt,nostrum hostem diabolum res futuras prænoscere? En vt manuum suarū operibus comprehensus est:& non cognouit,ex quibus rebus se victorem futurū opinabatur,illis ipsis imprudenter se captum iri. Nā à quibus adorari gestiebat,ab illis eu irrisum fuisse appaiet,ac quærens alios interficere,ipse tanquā mortuus factus est,idq; cùm ipse in eos homines,qui nudi atq; inermes erant,Reges ipsos,& omnem exercitum omnemq; tormentorum violentiam hostili animo intulisset. Et Regum quidem ipsorū,cùm multa & magna truphæa quondam statuissent,& postea in imperio ille desiuissent, victoriæ sunt extinctæ:at dexter Christi miles Georgius cùm semel omnium hostem deuicerit,semper eam victoriam quā de illo reportauit,recentem habet,omnes simul dæmonum turmas Crucis telo ab humano cœtu expellens,& eos qui sub illorū manu fuerant, ad libertatē reuocans. Quid victoria hac admirabilius? quid his triumphis sublimius? quid his coronis gloriosius? Hæc fuit sapientis ducis se aduersus hostem struentis rario ac via. Tam magnu fuit eleemosynæ illius,quā,venditis his quæ possidebat, pauperibus distribuit,munimen atq; præsidiū. Hæc magni bellatoris victoriæ præmia. hæc nostri triumphantis militis tropęa,talia fuerunt & spolia. Hic in corpore ipso vitam degens,eū qui corporis expers est,interfecit,illū,cùm in corpore suo vexando occupatū haberet,spiritu iugulans:cumq; circa suam ipsius prædā illum suspensum teneret,eos quos in finu suo ille antea captos detinebat,abripuit. Eius enim imitator erat, qui carnis specie obiecta hostem diabolum allexit:& dum eius pugnam recusare videbatur,eū decepit:& ita captiuos homines è manu ipsius eripuit. Hæc,inquā,ille faciebat Christum magistrum totum in se habens,vel(vt veriùs dicam)totus magistro suo inhians, neq, amplius sibi viuens, sed ei qui pro ipso mortem passus fuit,& resurrexit,& suo exemplo docuit, non eos timendos esse qui corpus occidunt. Non enim erat amplius suo corpori sed diuinę voluntati obnoxius. Quid dixi corpori? Neq; suæ animæ obnoxius erat. Cùm enim Christi esset discipulus,animā etiam ipsam voluntariè abnegauit, & tollens crucem suā ab omni cura liber magistro suo adhæsit. Meritò igitur præterita tormenta obliuiscebatur, & ad ea quæ ante illū proponebantur,virili animo se intendebat. Itaq; non ea quæ an ecesserant,metiebatur,sed quæ supererant requirebat. Defecerunt tormenta,sed non defecerūt coronæ:nō enim defecerat promptus martyris animus. Malorū inuentor semper aliquid amplius machinabatur,& Christi athleta Georgius maiores appetens coronas,maiorum certaminum occasiones à machinatore diabolo exigebat. Ita erat vtrisq; victoriæ certamen:illi quidem(quamuis æquè superare Georgiū non posset)vt secum vnà sanctum virum perderet:huic studium erat,vt non solus seruaretur sed & omnibus validissimū suū certamen,salutare quoddam exemplū,relinqueret. Itaq; iustus ille certaminis præfectus Iesus Christus,viro iustè certanti auxilium attulit. Vicit igitur martyr:& periit qui perdere alios studebat. Tunc cœlestes mentes,& iustorum hominum chori hymnos cecinerunt,& victricibus certamen illud vocibus,atq; applausu laudantes certaminis autorem Deum celebrarunt. At Christus solus omnium Rex,& certaminum spectaror, ac perfector,singulari gloria suum athletam coronauit,cùm totum illi regnum spreuerit. Vidit hostis diabolus,magisq; iratus est,inuidię stimulis atq; æstu efferuescens,& (vt ait Dauid) dentibus frendens,& perpetuò contabescens,dolensque, quòd voti sui compos fieri non posset. Licebat igitur videre astutissimum draconem aduersus carnem & sanguinē gloriari solitum,elatumq;,& se efferentem,ac magnifica illa verba iactantem·Robore meo hoc faciam:& manuum mearum potentia auferam terminos Gentium·& orbem totum terrarum comprehendam,velut nidum quempiam,& tanquam oua aliqua derelicta,tollam:neq; est qui resistat,aut contra me aliquid dicat:& ponam sedem meam supra nubea cœli,& ero similis altissimo. Talem inquam , & tantum hostem licebat videre à iuuene illo vno illusum,& ita despectum,atq; confusum,vt quid ageret non haberet. Erat enim admodum tristis,quòd tantæ res diuino illi viro per eum imprudentem,atq; inuitum conciliatæ fuissent. Nam martyr ipse eorum etiam quos propriis laboribus seruauit,certas & immensas sibi mercedes adiunxit. Et quoniam sapiens ille bellator mercedē,quæ retribuenda erat,maximè spectabat,idcirco nō destitit hostē irritare & confundere,quoad perfectam de ipso victoriam adeptus est,eoq; irretito,corporis sui nauigium ad tranquillum portum appulit. Non dedit somnum oculis,neq; palpebris suis dormitationem, neq; temporibus suis requiē,donec locum,& Dei tabernaculum seipsum effecit. Noluit præsentis mortis liberatione donari,vt meliorē resurrectionem assequeretur. Nō destitit fortiter se gerere,quoad magistrū & sponsum dicentē audiuit:Euge serue bone & fidelis,quia in pauca fuisti fidelis,supra multa te constituam:intra in gaudium Domini tui. Aptè in martyrem Georgiū cadunt,vt cū Christo sponso coniunctū,ea quę in Cātico de Christi spōsa Ecclesia scripta sunt:cuius formosi corporis membrū quoddā pretiosissimū

8. Vide vna cum Dei gratia etiam bona opera nr̃a, quæ tamen ab ipsa procedunt, necessaria esse volentibus ad salutem peruenire.

Martyr ipse est: Veni à Libano sponsa: quoniam non per gratiã tantum, sed & propriorũ operum [8] suaui odore sui amarorem, ac sponsum Deũ effecit, morte ipsa eundem oblectans, factus perfecta victima, eiq; in odoré suauitatis accepta. Quòd si quis dixerit Libanum dictum fuisse, propter vitulum illum Libanum, & idolorum superstitionem, ex qua sacram illam martyris animam aufugientem, & ad Dominum ipsum confugienté, Deus ipse, vt pater, apertis vlnis occurrens benignissimè his verbis affatus est: Veni à Libano spõsa: quoniã & ita dictũ illud quidã interpretati sunt, à vero ipso non aberrauerit. Quãobrem digna quoq; est martyris anima, quæ ab eodem Domino & hoc audiat: En vt pulchra, propinqua mea es: tota pulchra, & macula non est in te. Id quod significat & illud: Confitebor ipsum & ego corã Angelis, & Patre meo, qui in cœlis est. Quid his laudationibus sublimius, quando & Iudex ipse eum laudat, qui iudicandus accedit? quando & is qui exactor futurus est, seipsum & debitorem futurum confitetur: & in suũ gaudium ingredi eum hortatur, qui inde vsq; à patribus suis reus erat? Hoc illud est, quod iureiurãdo affirmans per prophetam dixit: Viuo ego, dicit Dominus, quoniã glorificãtes me glorificabo. Ita Dei hæres, & cohæres Christi Dei, & filij Dei valde laudatus, & decantatus Georgius effectus est: qui cùm legitimè certauerit, mercedem etiã supra legem recepit. Non enim condignæ sunt passionis huius temporis ea gloria, quæ reuelanda est, his præsertim, qui sanguine purgati sunt, & Christi sacrificium sunt imitati. Vtrum igitur celebrabo, & magis, magisq; admirabor? Eúmne, qui in hac corporea vita se tanta gratia dignum præstitit, vt & Deum ipsum in seipso collocaret, & iure proprium sanguinem pro ipso effunderet: an illum, qui eum ita corroborauit, & tali gratia omne humanum genus dignum effecit? Quis non vltra modum hæc admiretur? Quis diuinæ in humanam naturam charitatis exuperantiam non obstupescat? Nos peccata commisimus, quæ venia digna non erant, qui certè eius voluptatis, quam in Paradiso gustauimus, debito tenebamur. At Christus acerbissimorũ laborum patientia omni ex parte hostes illos, qui nos in lucta deiecerant, expugnauit. Omitto enim dicere, quòd ea quæ nos passuri eramus, ipse patiendo, morte sua mortem nostram æquo animo compensauit. Nunc verò è contrario ipse nõ indignos solùm accipit, & in iis qui certant ipse habitat, & certamina ipsa subleuat, sed coronas etiam tribuit, & suprema largitur dona, quæ oculus non vidit, nec auris audiuit, neq; in cor hominis ascenderunt: in quæ & Archangeli ipsi cupiunt prospicere. Talia sunt ea quæ iis, qui eius causa labores patiuntur, Deus retribuit: quinetiam cohæredes suos illos nominat: quodq; admirabilius est, mercedem præbet, & id quod retribuit, non vt gratiam, sed vt [9] debitũ exoluit: vt ex Dauide, & vase electionis Paulo probatur. Tanta enim est ipsius Domini in eius seruos bonitas, vt non solùm debita nõ exigat, sed & insuper eos adiuuet, & magnifica dona gratificetur, modò fideli & nõ vacillanti corde ad eum aliquis accedat. Ipse enim ait: Non te dimittam, neq; te derelinquã. Certè verax Dauid est, cùm dicit: Ego dixi in excessu meo, Omnis homo mendax. Quæcunque enim aliquis ad Dei gloriã celebrandã dixerit, nihil dicet, quod eius laudibus par sit, sed omnino infra earũ dignitatem positũ erit. Eius enim dignitatis non solùm hominum natura, sed neq; illa ipsa antiquissimorũ, & ad Deum proximè accedentium Angelorũ conditio capax est. Quamobrem id quod comprehendi non potest, silentio præteriens, quantum illud sit, ita significabo: & Deũ ipsum ita magis honorabo, quàm aliquid de eo dicã, quod ab eius dignitate longissimè distet. Sed dicet aliquis nos ad martyrem reuocans: Si Christus ipse in in martyre illo certante habitat, nihil mirũ si aduersus tot cruciatus generoso & forti animo ille restitit: hoc enim non Georgij opus fuit, sed habitantis Dei in eo gratia: cùm enim Deus vult, naturæ conditio superatur. Huic ergo respondens: Verè, inquã, ô amice, neq; dubitãter eius qui in martyre habitat, gratia totũ effecit: sed quid nã fuit, q eius habitationé ei cõciliauit? Consideres velim primã causam, cur in eo Christus habitauit, deinde ita expendas, quæ ab ipsa gratia rectè sunt effecta. Causam quidem Dñs ipse per tonitrui filium Ioannem nobis reuelauit, cùm sic ait: Si quis diligit me, diligetur à patre meo: & ego diligam eum, & manifestabo meipsum illi. Et: Ad eum veniemus, & apud eũ mansionem faciemus. Declarans auté & charitatis effectũ: Qui habet, inquit, mandata mea, & seruat illa, ipse est qui diligit me. Quoniam igitur Georgius mandata Dei habuit, ac seruauit, re ipsa Christum dilexit: idcirco & ipse dilectus eũ in se habitantem possedit, quem dilexit. Cùm verò Christus in illo habitaret, meritò, non gratis tantum, martyrij dono illũ honorauit. Quòd enim martyriũ ipsum merces sit, & bonorum operum remuneratio, Dominũ ipsum audi in Euangelio, quod à Marco scriptũ est, affirmantem, mercedem multam his tribui qui in persecutionibus se dignos præstiterint. Primum igitur Georgij, ac præclarum factum, quod & Christi charitatem ei cõciliauit, in eo extitit, quoniam antea seipsum dignum [10] præparauit, qui puro vitæ suæ

9. Ecce seruorũ Dei meritũ, quando is illis vitã æternam tanquam debitam mercedẽ exoluit.

10. Vides q gr̃a Dei his datur, qui se ante præparãt. Verũ non ob hoc gratia dari dicitur ex meritis.

candore

candore Christum in se susciperet, quamuis ætate iuuenili adhuc esset, & militari magistratu, ac potestate vteretur (id quod non est facilè in hominibus reperire) deinde quòd prompto animo certamen appetierit, ac seipsum per eorum quæ possidebat largitionem ad id paratum ostenderit: quodq; adiutorem sapienter eum inuocauerit, quem secum habitantem habebat, Christum. Itaq; fidenti animo ad pericula, quæ pro Christo subeunda erant, progressus fuit. Hæc autem pręclara facta à Georgij proposito, ac voluntate proficiscebantur, pura, inquam, illius vita, fides non vacillans, sed certa, promptus ad labores perpetiendos animus, ac studium, cordis humilitas: quibus rebus nihil sublimius: quæque nisi adfuerint, fieri non potest, vt aliquis in Deum charitatem ostendat. Hæc cùm obtulisset, & in his summam charitatem ostendisset, vicissim & ipse valde à Christo dilectus est, & apertè in se eum suscepit, qui iure illum dilexerat. Quamobrem, antequã certamina subiisset, cùm iam paratus esset, certaminibus non fuit perturbatus: sed victor coronatus est. paratum habens sibi adiutorem Iesum Christum. Ipse enim cùm naturæ nostræ debitum atq; infirmitatem bene nosset, quinetiam & nosipsos ad animi tumorẽ elationemq; procliues esse sciret, neque totum nostræ fidei [11] commisit, ne duorum alterum pateremur, vel infirmitate, vt Petrus Apostolus, cadentes: vel si ex sententia nobis res succederent, vt Pharisęus ille superbus, intumescentes: neque rursus totum ipse perfecit, ne omnino nos inutiles essemus, & debitis nostris adhuc obnoxij remaneremus.

11. Nota quod Dei gratia requiritur ad bona opera peragenda, vt sint meritoriæ: sed ea sola nõ sufficit: necessarium enim est et nostrũ liberum arbitriũ, & industria colaborans, & cooperãs, ne omnio simus inutiles: iuxta illud Apostoli: Nõ solus ego sed gratia Dei mecum. Et Dei cooperatores sumus.

Itaque, vt antea dixi, nostram per hæc omnia salutem procurans, secundum mensurã fidei, quę inest singulis, ac pro eorum ratione, à quibus rogatur, dona ipsa tribuit, & cùm quęritur, inuenitur: & pulsantibus diuinarum miserationum suarum viscera patefacit, periclitãtibusque adiumentum, & subsidium adfert. Deniq; eorum omnium propugnator est, qui pro eo aliquid pati sibi proposuerunt, non sinens nos tentari supra id quod possumus: sed faciens cum tentatione & prouentũ, vt possimus labores sufferre, ob idque & perfecta patientiæ corona donari. Quicunque verò proprię segnicei causa terrestri & corporeo sensu detinemur, multas peccatorum sordes in nobis ipsis habentes, superno ac cœlesti auxilio destituimur. Itaque meritò formidamus, & decidimus: neque, tentatione aliqua exoriente, consistere firmo loco possumus. Quamobrem necesse est Dei præceptũ illud assiduè à nobis seruari: Vigilate, & orate, ne intretis in tentationem. Quòd enim dicit: Vigilate, & orate, nihil aliud vult, nisi vt propriam imbecillitatem agnoscamus, semperque diuinum auxilium imploremus. Nam & Petrus Apostolus sæpe pro Christo ipso se moriturum pollicebatur: sed quoniam Christi subsidiũ non quæsiuit, sui spiritus prompto feruore, & alacritate confisus, redarguta fuit carnis infirmitas, quæ spiritus feruorem superauit. Quamobrem ad illum spectans Dominus dicebat: Vigilate & orate, ne intretis in tentationem: spiritus quidem promptus, caro autem infirma: ob idque meo subsidio vobis opus est. Ipsum igitur, & nos in omnibus Saluatorem, ac liberatorem Christum imploramus. per gloriosum hunc, semperque celebrem, qui trophæum, & pulcherrimam victoriam verè assecutus est: per martyrem, inquam, Georgium precamur Deum, vt eius voluntas in nobis fiat, sicut & in cœlis: vt vna & cõcors nostra cum illo, & cum cœlestibus mentibus sit sententia, ac voluntas: vt videlicet in nobis compleatur diuina illa vox, quam de nobis filius ad patrem misit, cùm nos ad seipsum congregaret: Vt sicut ego, & tu Pater, vnum sumus, & ipsi in nobis vnũ sint: ego in ipsis, & tu in me: vt sint perfecti in vno, eodemque sensu: eo scilicet, qui diuinus est: vt ita & ipso in nobis habitante, & intenso amoris vinculo secũ vnà colligatos nos tenente, efficere possimus, quod in Cantico dicitur: Tenui ipsum, & non dimisi eum: ipse verò in nobis illud perficiat: Non te dimittam: haud quaquam in tentatione nos relinquens, sed liberans nos à malo, & ab omni studio atque impetu hostis diaboli corruptioni animæ inhiantis, sicut tunc diuinum hunc multis certaminibus exercitatum, & sanctum martyrem Georgium liberauit: vt & nos vnà cum illo choreas ducentes dicere possimus: Anima nostra, sicot passer, erepta est de laqueo venantium. Laqueus contritus est, & nos liberati sumus. Adiutorium nostrum in nomine Domini, qui fecit cœlum & terram, Quoniam regnum & potestas seruandi nos in tempore angustiarum à nullo alio, nisi ab ipso solo proficiscitur Domino nostro Iesu Christo vero Deo, ac Saluatore nostro, per quem, & cum quo conuenit & iure debetur eiusdem Imperij consorti Patri, & eiusdem essentiæ Spiritui sancto vitæ autori, omnis gloria, honor, & adoratio,
magnitudo, ac magnificentia nunc, & in
secula seculorum
Amen.

* *
*

VITA SANCTORVM MARCELLINI

Præsbyteri,& Petri Exorcistæ,per Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

Habetur in eius martyrologio sub iiij. Nonas Iunij.

1. Habes hic presbyterũ,habes & exorcistam Vides ergo in ordine ecclesiastico diversos esse gradus,ad quos ordinate ascenditur.

ROMÆ natale sanctorum martyrũ Marcellini [1] præsbyteri,& Petri Exorcistę sub Diocletiano Imperatore,Iudice Sereno.Factum est dum teneretur beatus Petrus in obscurissimo carcere vinculis ferreis astrictus, vt custos carceris nomine Artemius haberet filiam dæmoniacã,quã vnicè diligebat.Cui vir Dei Petrus:Audi consiliũ meũ Artemi, & crede vnigenitum filium Dei viui Dominũ nostrum Iesum Christum, qui est liberator omnium in se credentium:si credideris,saluabitur filia tua. Cui Artemius:Miror imprudentiam consilij tui:Te Deus tuus liberare non potest,cùm illi credas, & quotidie pro eius nomine plagas & vincula perferas:quomodo poterit filiã meã liberare,si ei credidero? Si me vis credere Deo tuo,ecce duplicabo super te catenas,& claustra omnia carceris muniam,te autem ipsum in ima tenebrosa solũ includã:si de his omnibus liberauerit te Deus tuus, credam ei.Cui beatus Petrus assensum dedit,promittens ad domum illius se venturum. Hoc,inquit,faciam non ad libitũ tentationis tuæ, sed ad declarationẽ Deitatis Domini nostri Iesu Christi.Agitans caput Artemius inquit:Iste homo nimis passionibus fatigatus aliena loquitur.Et hoc dicens abscessit,narrauitq; gesta & dicta vxori suæ Candidæ. Et ecce subitò noctis initio adest homo Dei Petrus Artemio & Candidæ,indutus vestibus candidis,tenens in manibus suis triumphũ [2] Crucis:in cuius vestigia corruentes illi clamabant:Verè Deus vnus est,& verus Iesus Christus.Statimq; filia eorum virgo nomine Paulina,à spiritu immundo vexãte curata est.Et cùm hoc fieret,omnes in domo Artemij crediderunt. Conuenitq; multitudo vicinorum amplius quàm trecentorum, mulierum verò abundantior numerus clamantium:Præter Christum non est alius Deus omnipotens.Cumq; omnes cuperent fieri Christiani,adduxit vir Dei Petrus Marcellinum præsbyterum,qui omnes vnanimiter baptizauit.Sed & Artemius omnes qui in vinculis erant absoluit:qui & omnes baptismi gratiam susceperunt.Audiens hoc Iudex Serenus, iussit Marcellinum præsbyterum,& Petrum exorcistam præsentiæ suæ exhiberi.Et auditum beatum Marcellinũ iussit pugnis cędi in ambabus arteriis.At vbi defecerunt cędentes,ab eo Petro separato, iussit vt nudus super vitri fragmenta sterneretur in custodia,& victus ei & lumen negaretur. Petrus verò conuersus ad Serenum dixit: Cùm sis nomine Serenus,totum te nubilum & tenebrosum factis ostendis.Tunc eum & ipse Senus iussit in vinculis recipi,& pedes in cippo arctissimo constringi. Factumque est dum separati essent,apparuit Angelus Domini Marcellino præsbytero oranti nudo,& induit eum vestimentis suis,& adduxit eum vbi beatus Petrus erat in cippo & ferro.Sed & ipsum soluit,& ambos perduxit ad domum,vbi baptizati orabant.Non post multum verò cùm beatus Artemius cum vxore & filia sententiam capitalem suscepissent,comprehensi & illi ab his,qui sanctos Dei martyres punituri erant,alligati sunt manibus retro ad arborem,vsque dum nunciaretur Iudici Sereno de eis.Ille iussit eos duci in syluam nigrã, quæ hodie in honorem sanctorum Sylua candida appellatur, & in eadem ambos pariter decollari. Cumque ventum fuisset in mediam syluam, ipsi sibi manibus suis mundauerunt locum à spinis,vbi orantes simul,& dantes sibi pacis osculum,genu posito decollati sunt.Et qui eos decollauit,vidit animas eorum splendidè ornatas ab Angelis ferri [3] ad cœlos.Et pœnitentiam agens,sub Iulio Papa baptizatus est in senectute sua,nomine Dorotheus.Quorum corpora, [4] reuelantibus se beatis martyribus,tulerũt postmodum Lucina,& Firmina Christianissimæ fœminæ,& iuxta sanctum Tiburtium in inferiore parte criptæ sepelierunt quinto Kalendas Septembris.

2. Ecce crucis signaculũ murum inexpugnabilẽ, et miræ virtutis.

3. vides quod animæ sanctorũ statim post mortem feruntur in cœlũ

4. Sancti seipsos reuelant,& ita a religiosis fœminis sepeliuntur.

VITA SANCTI ALBANI MARtyris,per Venerabilem Bedam præsbyterum scripta.

Habetur in libr. 1. Ecclesiast. historiæ gentis Angelorum,per eundẽ conscriptæ Ex capitulo. 4.

ANNO ab incarnatione Domini centesimo quinquagesimo sexto.Marcus Antonius Seuerus,quartus decimus ab Augusto regnũ cum Aurelio Commodo fratre suscepit.Quorũ temporibus cùm Eleutherius vir sanctus pontificatui Romanæ Ecclesiæ præesset, misit ad eũ Lucius Britannorũ Rex epistolam,obsecrans,vt per eius mandatũ Christianus efficeretur,& mox effectum piæ postulationis consequutus est:susceptamque fidẽ Britanni vsq; in tempora Diocle-

Ex capitulo 6.

Diocletiani principis inuiolatam integramq; quieta in pace seruabant.
Anno incarnationis Dominicæ ducentesimo octuagesimosexto, Diocletianus trigesimus tertius ab Augusto Imperator ab exercitu electus annos viginti præfuit. Maximianumq; cognomento Herculeum, sociũ creauit imperij. Quorum tempore Carausius quidam genere infimus, sed consilio & manu promptus, cùm ad obseruanda Oceaui littora, quatenus Franci & Saxones infestabant, potius plus in perniciẽ quàm in profectũ Reipublicę ageret, ereptã prædonibus prędã nulla ex pa te restituendo dominis, sed soli sibi vindicã do, accendens suspicionem, quã ipsos quoque hostes ad incursandos fines artificij negligẽ tia permitteret. Quamobrem à Maximiano iussus occidi, purpuram sumpsit, ac Britanios occupauit. Quibus sibi per septem annos fortissimè vindicatis ac retentis, tandem fraude Allecti socij sui interfectus est. Allectus postea ereptam Carausio insulam per trienniũ tenuit, quẽ Asclepiodotus præfectus pretorio oppressit, Britanniamq; post decẽ annos recepit. Interea Diocletianus in Oriente, Maximianus Herculeus in Occidente, vastari [1] Ecclesias, affligi, interficiq; Christianos decimo post Neronem loco præceperũt: quę persecutio omnibus fereãctis diuturnior atque immanior fuit. Nam per decẽ annos incẽdiis Ecclesiarum, proscriptionibus innocentum, cædibus martyrum incessabiliter acta est. Denique etiam Britanniam complurima confessionis Deo deuotẽ gloria sublimauit.

1. Cum heretle nostri temporis hac eadẽ faciãt, Gentilibus simi les eos rectè dixe rimus.

Ex capitulo 7.

Siquidem in ea passus est sanctus Albanus, de quo presbyter Fortunatus in laude virginũ, cùm beatorum martyrum qui de toto orbe ad Dominum venirent, mentionem faceret, ait: Albanum egregium fœcunda Britãnia profert. Qui videlicet Albanus paganus adhuc, cùm perfidorum principum mandata aduersus Christianos sęuirent, clericum quendam persecutores fugientem hospitio recepit. Quem dum orationibus [2] ac vigiliis continuis die noctuq; studere conspiceret, subito diuina gratia respectus, exemplum fidei ac pietatis illius cœpit æmulari, ac salutaribus eius exhortationibus paulatim edoctus, relictis idololatriæ tenebris, Christianus integro ex corde factus est. Cumque præfatus clericus aliquot diebus apud eum hospitaretur, peruenit ad aures nefandi Principis, confessorem Christi cui necdũ fuerat locus martyrij deputatus, penes Albanum latére. Vnde statim iussit milites eum diligẽtius inquirere. Qui cùm ad tugurium martyris peruenissent, mox sanctus Albanus pro hospite ac magistro suo ipsius habitu, id est, caracalla, qua vestiebatur, indutus militibus exhibuit, atque ad Iudicem vinctus perductus est. Contigit autẽ Iudicẽ ea hora qua Albanus ad eum adducebatur, aris assistere, ac dæmonibus hostias offerre.

2 Vide quomodo antiqui sacerdotes orationibus ac vigiliis die noctuque studentes, pietatis ac virtutũ suarum exẽplo, Gentiles ad suscipiendã Christi fidem prouocabant.

Cumque vidisset Albanum, mox ira succensus nimia, quia se vltro pro hospite, quẽ susceperat, militibus offerre, ac discrimini dare pręsumpsisset: ad simulachra dęmonum, quibus assistebat, eum iussit pertrahi. Quare rebellẽ, inquiens, ac sacrilegum celare, quàm militibus dare maluisti, vt contemptor diuum meritam plasphemiæ suæ pœnam lueret?
Quæ cùm illi debebantur supplicia, tu soluere habes, si à cultu nostræ religionis discedere tentas. At sanctus Albanus, qui se vltrò persecutoribus fidei Christianum esse prodiderat, nequaquam minas principis metuens, sed accinctus armis militię spiritalis, palam se iussis illis parére nolle pronunciabat. Tum Iudex: Cuius inquit, familiæ & generis es? Albanus respondit: Quid ad te pertinet, qua sim stirpe genitus? sed si veritatẽ religionis audire desideras, Chrstianum iam me esse, Christianisq; officiis vacare cognosce. Ait Iudex: Nomẽ tuum quæro, quod sine mora mihi insinua. At ille, Albanus, inquit, à parentibus vocor, & Deum verum ac viuum, qui vniuersa creauit, adoro semper, & colo. Tum Iudex repletus iracunda dixit: Si vis perennis vitæ felicitate perfrui, diis magnis sacrificare ne differas. Albanus respondit: Sacrificia hęc quę à vobis redduntur dęmonibus, nec auxiliari subiectis possunt, nec supplicantibus sibi desideria vel vota complere. Quinimò quicunque his sacrificia simulachris obtulerit, æternas inferni pœnas pro mercede recipiet.

His auditis Iudex nimio furore commotus, cædi sanctum Dei confessorem à tortoribus præcepit, autumans se verberibus, quem verbis non poterat, cordis eius emollire constantiam. Qui cùm tormentis afficeretur acerrimis, patienter hęc pro Domino, imò gaudenter ferebat. At vbi Iudex illum tormentis superari, vel à cultu Christianę religionis reuocari non posse persensit, capite eum plecti iussit. Cumque ad mortẽ duceretur, peruenit ad flumen, quod muro & harena, vbi feriendus erat, meatu rapidissimo diuidebatur. Viditq; ibi non paruã hominũ multitudinẽ vtriusq; sexus & conditionis, diuersę ætatis; quæ sine dubio diuinitatis instinctu ad obsequiũ beatissimi confessoris ac martyris vocabatur, & ita fluminis ipsius occupabat pontẽ, vt intra vesperã vix transire posset. Deniq; cũctis penè egressis, Iudex sine obsequio in ciuitate substiterat. Igitur sanctus Albanus, cui ardens inerat deuotio mentis ad martyriũ ocius peruenire, accessit ad torrentẽ: & dirigens ad cœlum oculos, ilico siccato alueo, vidit vndã suis cessisse, ac viã dedisse vestigiis. Quod cùm inter alios etiã ipse carnifex, qui eũ percussurus erat, vidisset, festinauit ei vbi

 ad lo-

ad locum destinatum morti venerat,occurrere,diuino nimirū admonitus instinctu,proiectoq; ense,quem strictum tenuerat,pedibus eius aduoluitur,multum desiderans, vt cū martyre,vel pro martyre,quem percutere iubebatur,ipse potius mereretur percuti. Dū ergo is ex persecutore factus esset collega veritatis vt fidei,ac iacente ferro esset inter carnifices iusta cunctatio,montem cum turbis reuerendissimus Dei confessor ascendit, qui oportunè lætus gratia decentessima,quingentis ferè passibus ab harena situs est:in quo nihil repente arduum,nihil præceps,nihil abruptum,quem lateribus longè lateq; deductū, in modum æquoris natura complanat,dignum videlicet se pro insita sibi specie venustatis iam olim reddens,qui beati martyris cruore dicaretur. In huius ergo vertice sanctus Albanus dari sibi à Deo aquam [3] rogauit,statimq; incluso meatu,ante pedes fons perennis exortus est,vt omnes agnoscerent etiam torrentem martyri obsequium detulisse. Neque enim fieri poterat,vt in arduo montis cacumine,martyr aquam quam in fluuio non reliquerat petere,si hoc oportunum esse non videret. Qui videlicet fluuius ministerio persoluto,deuotione completa,officij testimonium relinquens,reuersus est ad naturam.

3. *Quāta vis orationis sancti.*

Decollatus itaq; martyr fortissimus ibidem accepit coronam vitæ,quam repromisit Deus diligentibus se. Sed & ille qui piis ceruicibus impias intulit manus, gaudere super mortuum non est permissus. Namq; oculi eius in terram vnà cum beati martyris capite deciderunt. Decollatus ibi est etiam miles ille,qui antea superno nutu correptus,sanctum Dei confessorem ferire recusauit. De quo nimirum constat:quia etsi fonte baptismatis nō est ablutus,sui tamen est sanguinis lauacro mundatus,ac [4] regni cœlestis dignus factus ingressu. Tunc iudex tanta miraculorum cœlestium nouitate perculsus,cessari mox à persecutionibus præcepit:honorem referre incipiens cędi sanctorum,per quam eos opinabatur prius à Christianæ fidei posse deuotione cessare.

4. *Animæ sanctorum statim in cœlum auolant.*

Passus est autem beatus Albanus die decimo Calendarum Iuliarum iuxta ciuitatē Verolamium,quę nūc agente Anglorū Verolamiacestir, siue Vuetlingacister appellatur: vbi postea redeunte temporum Christianorum serenitate,ecclesia est mirāda operis atq; martyrio cōdigna exstructa. In quo videlicet loco, vsque ad hanc diem curatio infirmorum, & frequentium operatio virtutum celebrari non desinit. Passi sunt ea tempestate Aaron & Iulius,legionum vrbis ciues,aliiq; vtriusque sexus diuersis in locis perplures,qui diuersis cruciatibus torti,& inaudita membrorum discerptione lacerati,animas ad supernę ciuitatis gaudia perfecto agone miserunt. At vbi turbo persecutionis quieuit,progressi in publicum fideles Christi,qui se tēpore discriminis syluis ac desertis,abditisue speluncis occultauerant:renouant ecclesias ad solum vsque destructas,basilicas sanctorū fundant, cōstruunt ac perficiunt,ac veluti victricia signa passim propalant,dies festos celebrant,sacra mundo corde atque ore conficiunt. Mansitque in ecclesiis Christi,quę erant in Britannia, pax vsque ad tempora Arrianæ vesanię,quę corrupto orbe toto(hanc etiam insulam extra orbem tam longè remotam) veneno sui infecit erroris. Et,quasi via pestilentiæ trans occeanum patefacta,non mora , omnis se lues heræseos huic quoque insulæ,noui semper aliquid audire gaudenti,& nihil certi firmiter obtinenti infudit. His temporibus Constātius,qui viuente Diocletiano Galliam,Hispaniamque regebat,vir summæ mansuetudinis & ciuilitatis,in Britannia morte obiit. Hic constantinum filium ex concubina Helena creatum,imperatorem Galliarum reliquit. Scribit autem Eutropius,quòd Constātinus in Britannia creatus imperator patri in regnum successerit. Cuius tempore Arriana hæresis exorta,& in Nicęna synodo detecta atque damnata , nihilominus exitiabile perfidię suę virus(& diximus) non solum orbis totius,sed & insularum ecclesiis aspersit.

Ex capitulo 8.

VITA SANCTI ALBANI MARtyris,per Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

Habetur in martyrologio ei⁹ sub x Kalend. Iulij.

IN Britannia natale sancti Albani Martyris. Qui tempore Diocletiani in Verolamio ciuitate,post verbera & tormenta acerba,capite plexus est. Sed illo in terra eadente, oculi eius,qui eū percussit, pariter ceciderunt. Passus est cum illo etiam vnus de militibus,eò quòd eum ferire iussus noluerit,diuino vtiq; perterritus miraculo,quia viderat beatū martyrem sibi,dum ad coronam martyrij properaret,alueum amnis interpositi orando [1] transmeabilem reddidisse. Quo in tempore persecutio crudelis,Oceani littus transgressa,etiam Aaron, & Iuliū Britannię, cū aliis pluribus viris ac fœminis felici cruore damnauit.

1. *Vide 3. martyris orationis virtutem.*

VITA SANCTI BONIFACII MARTYRIS, PER ADONEM EPISCOPUM TREUERENSEM COLLECTA.

Habetur in locō vbi ſupra ſub Nonis Iunij.

NAtale ſancti Bonifacij martyris ſub Diocletiano,& Maximiano apud Tharſum ciuitatem paſsi,ſed Romæ in via,quæ Latina nuncupatur,ſepulti.

Qui cùm eſſet procurator rerũ cuiuſdã nobilis matronæ noīe Aglahes,& cum ea in ſtupro miſceretur,tandem vtrique diuino nutu cõpuncti,cõſilium habuerunt,vt ad requirendum corpora martyrum Bonifacius mitteretur,ſi quomodo ſeruientes atque obſequentes eis,per eorum [1] orationes ſaluari mererentur.Perueniẽs igitur poſt dies aliquot Tharſum ciuitatẽ,dicit ad eos qui cum eo erãt, Bonifacius:Requirite nobis hoſpitiũ,ego autẽ ibo videre eos,quos valde deſidero martyres certantes.Feſtinans itaque ad locum,videt beatiſsimos,alium ſuſpenſum per pedes, igne ſubtus poſito,alium in quatuor lignis extenſum,& diutiſsimè afflictum,alium vngulis exaratum,alium manibus abſciſſum,alium ſtipitem in collo habentem infixum,& à terra eleuatũ,& ſic per diuerſa ſupplicia,martyria ab impio carnifice diſpoſita.Cùm eminus feruẽs amore Chriſti & ipſe reſpiceret,Magnum Deum ſanctorum martyrum clamare cœpit.Et accurrens conſedit pedibus eorũ,deoſculans vincula,& dicens:Certate martyres Chriſti,calcate diabolum modicum perſeuerate:Paruus quidem labor,ſed multa requies, & ineffabilis poſtmodum ſatietas. Aſpiciens autem Simplicius Iudex,iuſsit eum applicari ad tribunal,cui & dixit:Quis es tu? Sanctus Bonifacius dixit:Chriſtianus ſum,& Bonifacius vocor.Tunc iratus iudex iuſsit eum ſuſpendi,& tamdiu corpus eius vngulis radi,donec oſſa eius apparerẽt.Deinde calamos acutos ſub vnguibus manuum eius affigi. Cumq; ſanctus Dei martyr in cœlum aſpiciens alacriter dolores toleraret,videns impius iudex iuſsit aperiri os eius,& plumbum bulliens infundi.Sanctus autem martyr dicebat: Gratias tibi ago Domine Ieſu Chriſte fili Dei. Deinde iudex iuſsit afferri ollam & eã pice impleri,atque ſanctum martyrem verſo capite in bullientem picem mitti.Sed cùm nihil læſus eſſet iuſsit impius iudex,vt gladio caput eius abſcinderetur . Quo facto terræ motus magnus factus eſt,ita vt multi infideles virtutẽ Chriſti in martyre cernẽtes crederent.Conſerui verò martyris Bonifacij circuibant vbique requirentes eum,& nõ inuenientes adinuicem dicebant:Ille modò in adulterio,aut in taberna poſitus epulatur.Cùm ergo inter ſe colloquerentur,contigit,vt obuiaret eis vnus de Commentarienſibus,quẽ interrogauerũt:Vidiſti aliquem virum peregrinum Romanum? Ille ait eis:Heſterno die vir peregrinus abſciſſus eſt capite in ſtadio.Et iterum interrogãt:Qualis erat aſpectus eius? At ille dixit.Vir quadratus & craſſus,robuſto capillo,coccinea armelaſia indutus.Et dicit eis:Ille quem quæritis,apud nos heſterno die martyrio eſt finitus:Aiunt ille:Homo,quẽ nos quærimus adulter eſt,& ebrioſus.Dicit eis ille:Venite videre eum.

Cumque oſtendiſſet eis corpus,& pretioſum caput eius,dixerunt ei:Iſte eſt quem quærimus,petimus vt des nobis eum.Qui reſpondit:Ego gratis corpus eius dare vobis nõ poſſum.Illi autem dantes ei ſolidos quingentos,acceperunt corpus ſancti martyris,& vngentes aromatibus,inuoluenteſq; linteaminibus prætioſis,poſuerunt illud in Baſterna,& ſic reuertebantur gaudentes,& glorificantes Deum. Angelus autem Domini apparens dominæ quondam ipſius,rem factam beati martyris indicauit.Quæ confeſtim cum omni veneratione obuiauit ſancto corpori,& [3] ædificans ei domum dignam , repoſuit illud in ea ab vrbe Roma ſtadiis quinque.Paſſus eſt autem ſanctus martyr Bonifacius xiiij.die menſis Maij,apud Tharſum metropolim Ciliciæ , & ſepultus eſt Romæ Nonis Iunij.

Beata verò Aglahes abrenunciauit mundo, & pompis eius,diſtribuens [4] vniuerſa quæ poſsidebat egenis,ac monaſteriis,relaxans vniuerſam familiam ſuam à iugo ſeruitutis,& tantã gratiam à Domino promeruit,vt in eius nomine virtutũ ſignis clareſceret. Superuixit autem in habitu [5] ſancti moniali annos xiij. & ſepulta eſt apud præfatum martyrẽ [6] operibus piis conſummata.

1. vides quod ſancti pro nobis orant, peccatorum noſtrorum veniã impetrant, & per eorum preces ſaluamur.

2. Ecce quō vngunt ſancti corpus & aromatibus inuoluunt pretioſis linteaminibus.

3. Ædificat Aglahes domũ in honorem ſancti martyris,& in ea illum ſepelit.

4. Hæc eſt vera paupertas Euangelica, volũtaria & actualis bonorum omnium deſertio, & in pauperes diſtributio.

5. Vides quod quæ ſanctimonialis fiebat, propriũ induebat habitum, ab aliis mulieribus diſtinctum.

6. Nota:Operibus piis conſummata.& hoc:quia non ſuffeciſſet ſola fides.

VITA BEATI ERASTI EPISCOPI & MARTYRIS, PER ADONEM SUPRADICTUM COLLECTA.

Habetur vbi ſupra,ſub iij. Non. Iunij.

IN Campania natale beati Eraſmi epiſcopi & martyris ſub Diocletiano & Maximiano.Qui iuſſu impij Diocletiani Imperatoris primò plumbatis crudeliter cæſus,deinde fuſtibus diutiſsimè maceratus.poſt reſina , ſulfure,plũbo,pice,cera,oleoq; ſolutis perfuſus,ingẽti miraculo illæſus apparuit.Quod cùm multi viderent,fidẽ Chriſti,reiectis idolis ſuſceperunt. Inde immenſo pondere ferri conſtri-

constrictus, in carcere reclusus est sub dira custodia. De qua Angelica visitatione soluitur, atque eripitur. Verum postmodum clarissima miraculorum ipsius gesta fama vulgante, tentus est ab altero Imperatore Maximiano, à quo diuersis supplicijs tortus fuit in tantum vt tunica ærea ignea vestiretur. Iterumq; in olla, quæ plumbo, pice, cera, resina, & oleo feruefacta erat, missus, virtute Domini omnia superans illæsus exinde progreditur. Sicq; tandem ad confirmandum cęteros à Domino seruatus, Campaniam munitus Angelico solatio peruenit. Vbi cùm plurimos siue in fide roboraffet, siue ad fidem Christi cõuertisset, vocante Domino martyrio clarus sancto fine quieuit.

Posita est vbi supra sub v. Calendas Octobris.

VITA SANCTORVM MARTYRVM

Cosmæ & Damiani, per iam dictum Adonem collecta.

APud Ægeam ciuitatẽ natale sanctorum martyrum Cosmę & Damiani, persecutione Diocletiani, sub pręside Lysia. Hi venerabili matre Theodora geniti, sacris literis eruditi professione Christiani, arte medici, virtutibus erãt clarissimi. Horum religionem audiens præses Lysias, misit apparitores, qui eos adducerent. Quos aspiciens interrogauit, ex qua Prouincia, aut quę essent eorum nomina. Beatus Cosmas & Damianus responderunt ei: Ex Arabia sumus. Nomina nostra Cosmas & Damianus, Christiani sumus: sunt nobis & alij fratres Antimus, Leontius, Euprepius. Quos misso officio iussit sibi Præses illicò præsentari, & cœpit agere, vt sacrificarent. Et cùm nulla ratione fundatos animos eorum supra petram Christum mouere posset, manibus & pedibus vinctos, iussit eos fortiter torqueri, deinde sicut erãt cõcatenati, in mare mergi. Quibus statim Angelus Dñi affuit, & diruptis vinculis, è pelago liberauit. Hoc videntes milites renunciauerunt Pręsidi. Ille mox eis ad se reductis: Docete, inquit, me maleficia vestra, & ego sequor vos, communicans operibus vestris. Sãcti verò responderunt: Christiani sumus, maleficia nescimus, & in Christi noĩe maleficiorum virtutem contemnimus. Recepti sunt, iubente Præside, in carcerem. Et sequenti die Proconsul sedens pro tribunali fecit copiosum ignem parari, & beatos martyres de carcere productos in medio iactari. Sed orantibus sanctis ignis virtutem suam amisit. Stupefactus Præses, & quæ circa martyres Dei prouenerant, magicis artibus designans, suspẽdi ac torqueri eos iterũ iubet. Sed cùm grato & hilari vultu superiores tormentis persisterẽt, paratis crucibus impius Proconsul gloriosos martyres suspẽdi, atq; extẽdi, ac lapidibus in cruce leuatos persequi iubet. Sed cùm ictus lapidũ in iacientes retorquerentur, Præses furore succensus, sagittis eos aggredi iussit, vt saltem leuiore volatu ferrũ eis insigeretur. Verùm cùm nec in aliquo sanctos læsissent plurimi mittentium, ac circunstantiũ vulneribus earũ defecerunt. Cernens itaq; Præses malitiam suam virtute diuina superari, gladio animaduerti illos iubet. Martyrizati autem sunt beati Cosmas & Damianus, Antimus, Leontius, & Euprepius xxvij. die Mensis Septembris. Quorũ corpora religiosi viri [1] sepelierunt in loco venerabili, non longè à ciuitate Ægea. Duorũ aũt fratrũ Cosmę & Damiani memoriã [2] Roma etiam, templo præclaro opere nomini eorum ædificato, solenniter agit.

1. Quorum corpora viri religiosi in loco venerabili sepelierunt.

2. Romæ tẽplo præclaro nomini sanctorum Cosmę & Damiani ædificato memoriam eorũ solenniter agit.

NICETAE PHILOSOPHI, IESV,

Christi serui, Encomium sanctorum & effectorum rerum admirabilium, Cosmæ & Damiani, qui dicuntur Anargyri.

Per Simeonem Metaphrasten.

Nouẽb. I.

QVAM dilecta tabernacula tua Dñe virtutũ, inquit in spiritu beatus Dauid. Quęnam autem intelligenda sunt hęc tabernacula, quàm multitudo eorum qui sunt sanctificati in veritate? Apostolorum, inquam primũ diuina chorea, cœtus prophetarum, cõuentus Antistitum, & pręclari & Deo digni cœtus martyrũ, & omnes populi qui Deo delectantur, qui pręsentia quidem despiciunt vt instabilia: ad ea autem sola quę manent, spe contendunt & dirigũtur, & quicquid quidem est in terra amabile, tãquam inamabile auersati: omne verò suũ desiderium, ad id quod est propriè solo spiritu delectabile applicãtes, illius diuinã & sanctissimam præclarè sunt assecuti charitatẽ, hi Dei tabernacula & valde dilecta, qui mẽtis puritate totam in se collocant diuinitatẽ. Eos nos quoque diligamus, qui solum dilexerunt dilectũ, & eos qui sunt dignè ab eo dilecti. Et te ipsa in eos ostendentes nostrã dile-

ctionis

ctionis affectionem,eis tandem tribuamus & gloriam, quod est pulcherrimum eorũ quę habemus.Sic enim fiemus participes charitatis,quæ omnem mentem superat eius qui in ipsis habitauit,nempe Dei. Sed ad omnes quidem simul laudandos velle linguam immittere,proinde esset ac stellarum quę sunt in cœlo choreas enumerare.Non autem quoniam omnes simul laudare,est maius, quàm vt id possit humanum præstare ingeniũ;oẽs deinceps & seorsum laudare est nobis propterea despiciendum:Absit vt tantum absimus à ratione ,aut amica in illos affectione.Duo aũt sancti sunt nobis hodie ad dicendũ propositi,qui ad sui quidem laudem,ad Dei verò gloriam adhortãtur.Duo solum corporibus, iisq; fraternitate secundum naturam coniunctis,non duo aũt animis,nõ operatione propemodũ,non voluntate,non gratia,nec spiritu.An nõ per hæc vobis patet propositę scopus orationis?Nam cùm sanctorũ fratrum par vnum audieritis,vnanime,vnius sententię, vna fide,& gratia,& vna spiritus virtute cõsummatum,diuini Anargyri,Cosmas & Damianus statim,vt arbitror, vobis venerunt in mentem,sed enim neq; ad aliquem alium sanctum nunc fortasse est vobis mentem facile dirigere. Nam sicut astra luminosa diuinus Cosmas & Damianus,ex cœlestibus adytis ad Christi ecclesias mysticè despicientes, & luce intelligenti,& viua gratia,& eorũ diuina replentes dilectione,nihil aliud quàm suã gloriã,& bona opera,& curationes concedunt cogitare.Atque sunt quidem alij quoque duo Anargyri,iisdem nominibus & spiritibus gratia resplendentes, sed illi quidẽ fuerũt consummati martyrij certaminibus:hi verò,quod ad inferiorem quidẽ ortũ attinet,orti ex partibus Asiæ inferioris.Pios autem assecuti parentes,cùm pater è viuis excessisset,alebantur à veneranda & in primis ornata Theodote,muliere honesta quidẽ corpore,anima verò honestiore:casta carne,animo castiori:tẽperatè moderata,pia & fideli.generosę matris generosi fœtus,matris non corporis solùm,sed etiã spiritus filij,& natura & instituto, non materna solùm virtutem & fidem,tãquam vitalem rorem,ab infantia à statim simul attrahentes,& in ea eruditi,sed etiam desuper à cœlesti patre perfectiorem gratiã & virtutem,tanquã bona terra & pinguis perenniter accipientes, & in ea perfecti,erant opportunè suum fructũ reddituri. Sed videamus quisnã sit eorum fructus:& quemadmodum cùm patri cœlesti fuissent grati & accepti,eò gloriæ peruenerũt & magnificentię,vt sint clari & insignes in vniuersa terra.Etenim non certaminum contentionibus,neq; tormẽtorum & suppliciorum varijs generibus,ostenderunt fidei probationem.Sed beati mẽtis rectitudine,in omnibus præceptis Domini se certẽ gerentes,vitam exercuerunt & mores Apostolicos,conscientię autem Deo purum implentes testimoniũ,apertè implentur donis Apostolicis.Nam quòd etiam intus in conscientia cõsistat testimonium , sic consideremus. Vnicuiq; quidem vita,veluti aliquod stadiũ, patet iis quí decertant . Sunt verò hic quoque duo scilicet Agonothetæ,vnus quidẽ in cœlis sanctus,ab interitu alienus,& pręmia ab interitu aliena proponens victoribus.Alter autẽ infra,in regione quę est sub cœlo ambulans,& in abducendis in errorem hominibus occupatus princeps tenebrarũ,qui victis proportione respondẽtes prębet remunerationes,sceleratis eos mãcipans turpissimis affectionibus,& ad proprium interitum attrahens.Arbitrisq; ergo partibus primùm inducitur probatio,& boni quidem ministris omnem virtutis speciem,& omne Dei præceptũ porrigentibus,& summo studio & diligẽtia singula suadentibus rectè gerere,& sic aduersariũ repellere:mali verò adiutoribus, omne simulachrum fornicationis, & omnem vitij formã contrà inducentibus:& eorum mentem à Dei præcepto blanditiis auocare tentãtibus,& ad sui interitum attrahere machinantibus.Quicunque ergo hanc tentationẽ diligenter animo cogitauerit,& bona consciẽtia, vel recto mẽtis vsus iudicio,aduersarij quidẽ omnes insultus repulerit:& ab omni mali simulachro suam mentem & templũ impollutum conseruauerit:omnem autem virtutis speciem,frequentibus laboribus & multis sudoribus in seipso plantauerit,is cùm nulli reprehensioni affini martyrio,quę in agẽdo versatur præcepti confessione legitimè certauerit,is quoque dignã victoriæ coronã ad similitudinem martyrum retulerit.Quicunque verò viuificum præceptũ,& vitam quę est ex Euangelio abnegauerit,& seipsum tradiderit omnibus voluptatibus & iniquitatibus,quomodo non Iesum factis negauit,etiam si eum lingua mentiatur?Is re vera execrãdis sacrificauit simulachris.Hi ergo magni pietatis decertatores,Cosmas,inquam , & Damianus, fideles & prudẽtes cultores Domini,non vanorum solùm,& manufactorum deorum, tãquam abominationum cultum sunt abominati,omni idololatriæ infensi & superstitioni, solum autem Deũ verè patrem,Deum filium,Deum spiritum sanctum,tanquam vnam veram lucem,quæ in tribus solibus cernitur & creditur,credentes,& colẽtes,vnam diuinitatem,potestatem & regnum.Non solùm ergo hoc modo à pueritia ad finem vsq; sequẽtes testes veritatis, conspecti sunt socij illorum cõfessionis:sed etiã resistentes carni & animi affectionibus,quas multi effusè colunt tanquam deos.Dico autem libidini & gloriæ cupiditati

cupiditati, quaa consequitur totum examen vitiorum, in his fortiter repugnantea: & validis laboribus exercitationis grauem omnino delentes aduersarium. Sed non ab animali, & quæ est ad tempus vita superati, non à ratione alienis deliniti cupiditatibus, neq; prudentiæ carnis sacrificantes, sed spiritu & veritate Deum colentes, assequuntur etiã perfectam victoriæ renunciationem: cùm apparuerint verè Christi martyres, & omni maiores exceptione. Tali ergo certamine decertarunt aduersus diabolum & peccatum: & cùm honorificentissimũ illi honore dignissimi sic ostendissent martyrium, iure consequuntur præmia quæ dantur victoribus. Quomodo aũt hoc ab eis factum est? Cùm continentiam quidem cum qua ab ineunte ætate fuerant educati, præclari illi viri sibi fecissent familiarẽ, patibilem animæ partem sufficienter in ea exercentes: libidini nullum ad se dederũt aditum. Omnem verò sensum & omne membrũ per illã erudientes & cõponentes, & se conuenienter præcepto conseruantes mundos ab omni [1] inquinamento carnis & spiritus, se ipsos Deo & patri exhibuerunt dignum Deo templum. Cùm aũt humilitatem cũ mãsuetudine purè amplexi essent, renunciarunt spiritui ambitionis, & gloriæ cupiditatis, & cũ eũ omnino abiecissent, & ab omni sua actione, cogitatione, & sermone penitus exterminassent, sic puram & synceram virtutis operationem Deo offerebant. Quòd est ergo vitium impudentius, & magis contentiosum, eò magis aduersus id humilitate vtentes, & hominibus placendi cupiditatem, & omnem arrogantiam & hypocrisim, tanquam ex eo prognata, & diaboli amica, è suo corde radicitus euellentes, perfectè Christũ & integrè admiserunt ad habitandum. Sic cum inanis gloriæ insidias forti animo effugissent, malorum radicem, auaritiam, inquam, per id quòd nihil possidebant, penitus amandarũt. Quomodo enim probi athletæ contendebant aureos & argenteos Deos è mente sua abiicere tanquam inquinamenrum: vt in ipsos manentibus impollutis, Deus qui est solus impollutus & purus, purè requiesceret: Sic etiam hi mentis maculas & sordes, & animę prophanationem, non aurũ solummodò & argentum, & alterius materiæ magnificentiã, sed in ea amorem & affectionẽ esse scientes, eorũ recusarunt omnino possessionem, non quòd omnino possidere, iis ad peccatum reputentur qui in se possident, sed quòd ipsi viuerent euangelicè, aut potius angelicè, & immaterialiter cum corpore: & virtutis doctrinã vitã suam mundo proponerent. Sciebant enim, verè sciebant, vt qui à Deo docti erant, plura habendi cupiditatem seu auaritiã & esse & nominari cultũ simulachrorũ. Cùm hoc aũt nobis quoque videre liceat, explica, si videtur, auari animam, & eam videbis plenam mul tis simulachris. Videbis auri & argenti, & vestigium immensam & interminatam phantasiam: & omnium possessionum summa, omniumq; rationem & studiorum cogitationes, per quæ solent illa multiplicari: & non solum in iis qui habent, sed nihilo minus etiã in pauperibus & egentibus, quod est maximè ridiculum aut imprimis miserabile, licet sæpe hãc videre affectionem. Qui est eiusmodi, est verè templũ simulachrorum, & plenus eiusmodi spectris. Iis ergo qui sunt tales, & mens & animus toto tempore in his versatur: & memoria eorum afficitur, lętatur, titillatur: in ea incumbit cogitatione, dormit, & vigilat cor eius circa thesaurum, in eũ totua est defixus, cogitando quõnã modo pecunias amplificet, & ea paret quæ ad victum pertinent: ei viuit, eum spirat, in eo confidit, & morbi & senij & cuiusuis alterius huius vitę calamitatis, non Christum, sed aurum miser esse statuens depulsorem. Perpetuò id ruminat, & de eo multiplicãdo est solicitus: & quẽadmodum ergo non eius simulachrũ colit in animo, quod amore & affectione in ipso impressit? A quo totam vitã suam vult pendere, quomodo non eũ colit vt Deũ, cùm sic eũ honoret, & affectione mentis sic amplectatur, vt etiã eũ qui verè est Deus, propter ipsum nõ audiat? Quomodo verò diuinissimam Christi pulchritudinem, quæ est immaculata, materię expers, & inaccessa naturæ mens contemplabitur, quæ fuerit superata à pulchro auri colore: & præoccupata ab illius contemplatione: & veluti tota deaurata, adeo vt crassi, & nullo sensu prędití eorũ mores auro fiant conformes? Hęc quidẽ auri amantes & Christum odio habẽtes, & nec damnum in quod incidunt reputantes: neque lucrũ scientes esse vanum, & nullius pręcij: & à Dei quidẽ charitate et fide alienati: sibi aũt suppliciũ in die iræ & reuelationis, & iusti Dei iudicij tanquam thesaurum recondentes. At nõ diuini [2] Anargyri & verè homines Dei Cosmas & Damian[us]: sed quomodo florebãt in aliis omnibus virtutis dotibus, ita etiã mores ab omni auaritia alienos, conuenienter diuino Apostolo ostẽdentes, ex ipsa actione fortiti sunt dominationẽ. Ambo enim à pueris vnã artẽ exercentes, nẽpe corporũ medicinã, vt in ea facile se rectã gererent, Dei imitãtes benignitatẽ, non artia opẽ auro permutabant laborantibus, non argento, non ære, non aliqua re esculenta, neque vlla re tenuissima: gratis aũt omnibus, non solùm hominibus, sed etiam bestiis medentes, causam aũt curationum non sibi attribuentes, sed grato animo Domino acceptam ferẽtes. Qui verò sic in paruo fideles apparuerunt, quomodo non in magno euasuri

[1] *Vides quod seruaré virginitatem nõ est res impossibilis, adiuuante semper gratia Dei, quæ tamẽ nunquã deest volentibus.*

[2] *Anargyri, sine pecunia nuncupati sunt sancti Cosmas & Damianus.*

euasuri erant fideliores? Et qui toto vitæ suę tempore seminabant ad iustitiam, Deo fœnerantes misericordiam, quomodo non ij à Deo iure percipient fructum vitæ? Tunc autē cùm spiritus accepissent primitias, sic ferebantur ad perfectionem. Quænam est ergo arra eorum perfectionis? Videamus quàm Deo digna, & philosophemur: Non qui pollicitus est se eos esse glorificaturum qui ipsum glorificant, quoniam quod eorum quę ipsi insunt est pulcherrimum, & maximè proprium, vidit eos perfectā perfectè exercuisse charitatē, per ipsam de cætero cum eis versabatur, tanquam cum iā familiaribus: & præclarè habitans in bonorum studioso mentis eorum proposito, eo vsus est ad commune hominū beneficium, & omnium operatoris spiritus eos ornat omnegenus donis. Hinc Hippocratis quidem longam artem multum valere iubentes: experientiā autem damnantes vt periculosam: Galeni verò loquacitatem, & eorū qui sunt eis similes, infinitos sermones & inania studia despicientes, quomodo viuebant spiritu, ita etiā spiritu, vt diuinum ait eloquium incedebant. Hinc etiam eodē diuino spiritu, obeuntes morbos humanorum corporū, medebantur cuius morbo & cuiuis ægritudini. Et licebat illic videre Apostolicā gratiam euidenter operantem: licebat videre in his viris Apostolicis pręclare perfici dominicā virtutē & pręceptū. Nam ij quoq; ab eo accepta potestate, ambulabant super scorpios & serpentes, & omnē potestatē inimici: Ægrotos curabant: Dæmonia expellebant, Leprosos mundabant: Claudos sanabāt: gratis cùm accepissent, gratis quoq; dabāt omnibus. Hic est modus vitæ quā agebant venerandi Anargyri. Hic cursus erat sanctis, viuere Euangelicè. ab ineunte ætate ad finē vsq; se rectè gerere, vt Christianum decet in terra versari. Hoc erat solum munus filiis lucis. ambulare tanquā filios lucis, & luce suorū verborum & actionum luminū patrem sanctificare. Munus erat eis contendere fieri omnium sanctorum participes. Patriarcharum quidē certè benignitatem & hospitalitatem & pietatem, quinetiam à malicia remotos simplicesq; mores imitabantur, & vitam non fictam. Prophetarum verò in peccatores seueritatem, pro iustitia zelum, & in omnes veritatem, & simulationis vacuitatem. Et Apostolorum quidem nullum apparatum, & carere pecunia, & diuitias curationum, & copias charismatum, & varietatem, vt semel dicam, donorum spiritus, Martyrum autem aduersus communem hostē animi fortitudinem, aduersus quemuis cultum simulachrorum victorias & præclara facinora, quibus & præmia cœlestia & quæ non marcescunt coronas sunt meritò consecuti. Imitati sunt sacerdotum quidem Christi pietatem grauitatem,[3] castitatem, & virginitatem, integrum seipsos sacrificium, & animam, & corpus spiritui consecrantes. Monachorum autem continentiam, quietem ac silentium. perpetuam & quæcunq; deficit in mente precationem, & omnium sanctorum, vt semel dicam, fidem imitantes, spem desiderantes, charitatem rectè exercentes, in pace migrant ad Deum charitatis. Sed non ambo eodem die. Cùm autem diuinus præcessisset Damianus, breui pòst tempore, diuinus quoque Cosmas eum ad Christum est consecutus. Operepretium est autem id quod accidit in eius exequiis in memoriam reuocare miraculum. Nemo autem credere dubitet si est pręter naturam id quod factum est, ad naturæ constitutorem & transformatorem intuens. Nam cùm, postquam diuina illa & verè sancta anima, cum gloria diuinorum Angelorum, & ineffabili splendore & lætitia ad sanctissimum Dominū abiisset qui pretioso illi corpori iusta faciebant, dubitarent quomodo id oporteat sepeliri (Scitis verò omnino causam huius dubitationis, nempe trium ouorum acceptionem, & sanctorum breuē propterea indignationem) fit de cætero miraculū omnium miraculorum maximè nouū & elegans. Ad eos de ea re dubitantes repentè accedit Camelus. Camelus ille qui operatione satanæ antè confractus, manu beati Cosmæ colligatus fuerat & sanatus. Is ergo cùm tunc adesset, corrigit hominū dubitationē, & veluti curationis quā assecutus fuerat gratiam referens, qui erat mutus vocē accipit humanam: & iubet eū fratri adiungi. O noua & inaudita. O terribilia Dei miracula. Homines dubitant, Cameli philosophantur. Qui sunt ratione præditi, consiliū capiunt de iis diuidentis qui nō possunt diuidi, rationis autē expers natura commodato accepta oratione, à superis enim scilicet venit hic iussus, ostendit quàm essent alienæ à ratione, dicens nullam esse iustam causam cur eos corpore disiungerent, qui sunt alioqui coniuncti in omnibus, quibus quomodo est vnus Dominus, ita etiā vna fides, vna anima, consiliū vnum, & vnus spiritus, quomodo etiā vocati sunt in vna spe eorū vocationis. Qui cùm quomodo carne, ita etiā spiritu nati sint fratres. eis esse honestū & valde iucundū semper habitare & corpore & spiritu, quomodo enim prædicit diuina scriptura. Nū autē cùm essent quidē superstites viri illi admirabiles, operā nauabant curandis hominibus: eos verò neglexerunt cùm essent ad Christū resoluti? an miracula quidem faciunt, sed minora? an illis quidē maiora & prioribus magis admirabilia? sed ad breue tempus? An semper quidem, non autem vbique? Nequaquam.

[3] Ecce quomodo in Orientali Ecclesia sacerdotes Christi castitatem & virginitatem aliquando seruauerint.

Quò est autem mens sensu,& spiritus corpore leuior & potentior,tantum hi terra dimissa & translati in cœlum,cùm ab ea quidem quę est in carne recesserint conuersatione, ad spiritum autem perfectius accesserint:benignius simul & efficacius bona opera efficiunt. Atque tunc quidem paulò post eorū decessum,cùm re vera ad illum accessissent agricolam,cui cùm per os somno hians exitialis irrepsisset serpens,grauiter eū conuellebat, & interna exedebat,cū vocibus & supplicationibus ipsos [4] inuocantem,per os rursus euomere fecerunt malam bestiā:& à graui illa & lætifera calamitate hominē liberarunt.Post hæc autem mulier quædā insignis periclitans,& magnis vocibus tanquam magnos Seruatores Cosmam inuocans & Damianum,in domū suam reuersa est conseruata quā maritus quidem pius peregrè proficiscens,sanctis prudenter commendarat,à malo verò dæmone persuasum,qui iurabat se eam ducturū ad maritū,& ex ædibus progressam, deinde periculo mortis ab ipso illaqueatā,& ne periret in discrimen veniente,ipsi repentè accedentes conseruarunt. Quid his diuinius aut celebrius? Etenim cum diuinis & maximè intelligentibus mentibus,vt purissimi,coniuncti illi beati:& cū celeri & supermundana natura,potestate qui est in eis diuini spiritus contendentes,adsunt omnibus qui indefessi semper eos syncerè & germanè inuocant:& manu incorporea & viua virtute tangentes, nō solùm corporū affectiones & morbos immedicabiles,sed etiā alios casus & varias calamitates diuinioribus curant adumbrationibus: quas nec fieri potest vt omnes enumeremus,nec est huius pręsentis instituti.Quis est enim adeo incredulus? Quis adeo stultus & hebes,vt nullam ex eis gustarit & senserit vtilitatem?Non enim quomodo Græci nominarunt Diostoros,ita etiam hi præsunt humanorum corporū medicinæ.Nam illis quidē sicut in aliis à veritate aberrantibus,spē habuisse in diis & dæmonibus: ita in his quoque inerat in vanis hiasse attonitos nominibus,& temerè fiduciā habuisse in rebus inanibus.Nobis autem qui re vera pendemus à Christi veritate,per sanctos Anargyros verissimū est ab eo nobis propositum donū curationis. Sed ô par diuinum & beatū. [5] O oculi puri & luminosi puræ Ecclesiæ & lucidæ,per quos eius corpus illuminatur.O vbera diuina & pulchra,tanquam duo fontes,è quibus non lactis,sed viuæ gratiæ emanant curationes.O manus eorū quibus sunt membra luxata. O paralyticorum genua pedes claudorum & mutilorum.Omnibus enim facti omnia, ad Dei imitationem sustentatis quidē eos qui concidunt:erigitis autē eos qui sunt confracti.Hæc est quæ à nobis ad vos proficiscitur laudatio,breuis quidē,& longè vestris meritis inferior.Sed mihi ignoscite,quod deest orationis perfectio animi nostri studio & bona voluntate rependētes:& malas corporis nostri habitudines,vt quod sit in vestra positum potestate,tollite, & sic implentes dono Christi quod est in vobis ad ipsum dirigite.Ad gloriam patris,& filij,& spiritus sancti, nunc,& semper,& in secula seculorum. AMEN.

[4] *Nota miracula quæ fiunt ad borū sanctorum inuocationem.*

[5] *Hic sanctos inuocat,& petit ab eis vt tollant malas sui corporis habitudines, quod situm dicit esse in eorum potestate.*

ITEM VITA, ET MIRACVLORVM

sigillatim narratio,Sanctorum & gloriosorumqui gratis medebantur,Cosmæ & Damiani.

PIETATE & vera religione paulò antè resplendente,& Euangelica prędicatione mundum vniuersum occupante, cognitum fuit per admirabile gratis medentium Cosmæ & Damiani. Eis obtigit patria quæ est Asiæ quidem proxima.Erant autem,quoad genus attinet,honestissimi.

Et horum quidem clarorum & admirabilium virorum,vt oratio significabit,pa er,cum vitæ à Deo institutæ viam esset ingressus, pietatemq; & verum Dei cultum fecisset maximi,futura verè apprehendens & amplectens; & ea quidem quæ cernuntur prætercurrens tanquam abiecta & incerta:quæ autem sunt illic vbi est Christus sedens ad dexteram patris mirandum in modum amans, relictis his sacrosanctis geminis,hinc excedens ad cœlestia transit tabernacula quæ dilexit insigniter. In eos autem secunda vsus est fortuna mater,erat verò ei nomen Theodote:quæ eos quidem patri faciebat similes, eorum autem omnibus modis curam gerebat, & in virtute educabat:quæ honesta quidem moribus,anima autem honestior:& carne casta,erat omnibus exemplar temperantiæ,mitis ac moderata,& omnem amplectens bonitatem.

Atque arctam quidem & angustam viam elegit hæc puerorum eruditrix,eo vtens duce qui non foras expellit eos qui ad ipsum veniunt; sed porrigit manum paratam ad eos excipiendos.Maternos autē gressus alacri animo sequebantur pueri adhuc ætate tenerrimi,virtutis nouū sulcum secantes:& recens cōpacto eius thalamo aureas & quę frangi nō poterant colūnas subiicientes,Lętabantur nō ingratū laborē suscipientes.Magno studio contende-

contendebát vt essent pariter benigni & misericordes;vt in parentem & eruditricé essent beneuolentissimi: vt in cohabitando & simul viuendo esset quæ abrumpi non posset coniunctio. Quid ergo? Pro iis præmatura misericordia effloruit & gratia:fueruntque gloriæ & honori ei quæ erat circumcirca regioni, vt qui prædicarentur ab omnibus, animi quidé rectitudine ad omnia Domini præcepta ambulantes: Apostolicis auté gratiis ab eo locupletati: Ná cùm vitá suam perfectè instituissent, carnis perturbationum resistentes multitudini: & ad bonum se, vt ita dixerim, à primis exercuissent carceribus, easdem quoq; quas Christi martyres, consecuti sunt remunerationes. Adeo enim amplexi sunt moderationé, & animæ solú repurgarunt ab iis quę sunt contraria, eaq; à vana iactatione & pecuniarú examine non profanatam adeo conseruarunt, vt solos sol aspexerit primos in terra Cosmam & Damianum post Deum patrem, renouasse spiritum humilé in suis visceribus. Quamobrem exultabat quæ erat eorum mater secundum carnem, intelligens hos geminos cum ea contendere cum operatione virtutis. Ex quo factum est vt si quis eos nó ipsis nominibus, sed Anargyros, id est, pecunia vacuos dixerit, significet Cosmá & Damianú. Fuit autem viris admirandis impositum hoc cognomen, eò quòd re ipsa eis suffragaretur veritas. Communiter enim præbebant omnia omnibus vt volebant: Nil verò possidere vsqueadeo summè exercuerunt, vt non solùm secundá abiecerint tunicá, & conuenienter præcepto indumentum calceorum: sed nec manu quidem baculum vnquam gestandum susceperint. Contrà autem ipsi potius se aliis debere esse statuebant pro manu, pro baculo pro quolibet quod tegit & fouet: pro quolibet quod erigit & confirmat, placidum & mitem Iesum imitantes, qui non vt sibi ministraretur, sed vt ipse ministraret aliis. Aperta itaq; arrogantiæ & superbiæ insania ab eis tunc supra modú fuit victa & conculcata. Seruabant autem innocentiá conuenienter ei qui dicit: Videbá has rectitudines. Eorum verò qui ægrotabant recreationem, non disciplinarum & artis effectum existimabant: non opus vocabant medicamentorum, sed solius esse donum eius qui est præstantior: & quanuis se multum quidem in Hippocratis, in Galeni auté placitis se magis exercuissent, cum rebus omnibus tutiorem didicissent esse diuinam virtutem, eam quam maximè amplectebantur: & feruenti in Dei amorem spiritui rectum in se spiritum adiiciebant, per qué omne genus morbos nullo negotio superabant, & super scorpios & serpentes incedebant, & ea faciebant quæ erant arte superiora. Quæcunq; enim mutilauit natura, ea se posse aggredi ad curandum ars desperat. Illi autem non orborum despiciebant oculos, non leprosorum differebant curationem, non claudorú pedes habebant contemptui, sed ipsos quoq; qui sub aspectum non cadunt expugnabant dæmones, in diuinum figmentum eis potestatem auferentes. Propterea semper ad eos confluebat ægrotorum multitudo vt qui essent benignissimi & munificentissimi. Præterea verò ea quoque ab eis alebatur, non variis cibis, & qui opus habebant aliquo apparatu: nihil enim horum erat curæ sanctis, quomodo hæc in morbis, compositionibus & temporationibus eis accommodatis: sed solis, vt ostensum est, precibus ad curationé. Cùm autem totá vitam consumpsissent, eos qui erant eiusdé generis beneficio afficientes: & eorum qui vnquam extiterunt fuissent maximè hospitales, & omnium quos auditione accepimus maximè frugales, recti & nulli affines reprehensioni, iustissimi, datæ gratiæ perfecti dispensatores, cùm tam multos annos vnicuiq; indigenti pro meritis distribuissent, & pacificè vixissent, migrarunt ad Dominú pacis. Non erat auté omnino Dei ambos simul de medio tollere, & tantum bonorum aceruum simul auferre: & suo figmento adferre tantam animi ægritudiné. Et ideo vnú quidé prius, alterú verò postea vitæ finis excipit, sed cótrà atq; processerat eorum ortus, processit excessus. Damianus enim qui natus erat secúdus, cùm nó morbis eius corpus extribuisset, sed id spiritalibus sudoribus cósumpsisset, primus hinc excessit. Paulo pòst auté eú quoq; diuinus ad Christú consecutus est Cosmas. Sed cùm ad hunc locum peruenit oratio, adiiciam aliquam narrationem, quę auditu quidem erit noua & inaudita: est auté sanctorum moribus conueniens. Cùm in vita essent adhuc superstites viri maximè admirabiles, cùm aliquando repentè & pręter spé accessissent ad mulierem, cuius paralysi erat corpus dissolutum, id constrinxerunt, ac confirmarunt, & eá à maximis necessitatibus liberarunt & doloribus. Ea admirabili beneficio obstupefacta & lætata, quoniá offerre sanctis videbatur esse nimiæ audaciæ, voluit fratres donare tribus ouis. Illa auté vel solummodò visa fuit amandata. Non æquo verò animo ferens se nó fuisse admissam, stans prope parté beati Damiani: Cur inquit, me miserá existimatis, tanquam abominationem? Cur autem tanquá à scelesta aliqua famula vos auertitis? Ad hęc verò calidis lachrymarum effusis fontibus rogabat & supplicabat. Deinde terribilibus quoq; adiurationibus eú mouens, effecit vt acciperet ea quæ attulerat. Postquam autem fratri quoq; ea quę fecerat supplex communicauit, grauiter ferebat diuinus

Cosmas,gemebat,indignabatur,cum laudare non poterat,vt qui simpliciter in quoddam magnum facinus incidisset. Dicebat eum vendidisse gratiã spiritus quam gratis acceperat ab omnipotente,molestis affligebatur stimulis afflictionum propter tria oua:isq; cùm non audiisset adiurationes,nec spectaret ea quibus flexus magnus fuit Damianus.Et ideo immortalem ferre dolorem statuebat etiam post mortẽ fratris.Neq; enim mecum sepeliatur frater,dixit moriens,neq; tangatur meũ corpus ab illius corpore , cuius dexteram audiui fuisse extensam ad accipienda munera. Cùm sic cogitasset bonus Cosmas , longè abfuit vt se fratri demitteret.Quanquã non fuit Deus irã esse incurabilẽ , sed ei dixit in somnis:Noli temerè fratri irasci.Neq; enim quæ sunt oblata accepit propter munera:sed ꝗ nollet meũ nomen despicere,cùm hoc ei mulier ante alia obiiceret,& per ipsum eum valde adiuraret.Hinc factũ est vt ille quidẽ irã remitteret,etiamsi iis qui aderant diuinã illam non dixerit apparitionẽ:ex eo autẽ omnino clarũ extitit,quòd Camelus deposita quodãmodo vacuitate rationis,cùm quod est maximũ & maximè admirabile,vocẽ subiisset humanã,vt paulò pòst ostendemus,iusserit vt is cum fratre mandaretur sepulturæ. Cùm enim totũ vitæ cursum cõfecisset B . Cosmas , vt rursus paulò altius repetã narrationẽ,&,cùm nõ sufficeret amplius corpus multorũ dierũ ieiuniis , in bonorũ Angelorũ manus tradidisset animã:qui diuinũ corpus illius efferebant & exportabant,erant animi valde dubij vbinam id deponerent:tempus verò producentes, differebant sepulturam.

6. S.Cosmas signo crucis facto camelo curationem inuenit.

7. Vides sanctos dici seruatores,et tamen nulli Domino Iesu Cristo fieri iniuriam.

Cùm autem sic essent perplexi,& prærerea quidẽ quæ visa erant fratribus,aliquid facere nõ esse tutũ existimarent:rursus verò indignũ reputarent vt qui ex eodẽ vtero prodierant,non eandem assequerentur sepulturã propter paruã occasionẽ,certo & maximè admirabili signo.Deus eã sustulit controuersiam.Quidã enim Camelus,cui fuerat pes aliquando cõtritus,ab inclito autẽ Cosma facto [6] signo crucis inuenerat statim curationẽ, etenim brutorũ quoq; curationis propter insignem misericordiã suam curã gerebat,cùm tunc apparuisset alicunde ex mõtibus , humano est locutus sermone:& eũ iussit deponi apud fratrẽ,adeo pulchrè animal expers rationis decidit controuersiã,& superna prouidentia pro pede reddidit mercedẽ, & nõ corrupit gratiã ingrati animi vitium:sed in re quę cõuenienti opus habebat ratione,fuit vtilis iis qui ipsum curauerant.Et illi quidẽ sic fecerunt:Camelus autẽ reuersus fuit ad sua pascua.Nullus ergo tunc erat qui nõ eos vocaret.Seruatores,[7] & illorũ defleret priuationẽ:nullus erat qui nõ damnum esse statueret,sanctorũ Cosmæ & Damiani decessum.Lamentabatur multitudo eorũ qui curati fuerant.Flebiliter eiulabant ij qui erudiebantur.Ab adolescẽtibus luctus,à viris fletus,à mulieribus excitabatur eiulatus lachrymabilis.Hãc calamitatẽ ne infantia quidẽ ignorabat, etiãsi qui ad Deũ transierant, erãt paratissimi ad omnẽ petitionẽ:& bonis prioribus adiecerant ea bona quę sunt post mortẽ:& benignè bona opera suppeditabãt.Nondũ enim humi conditũ fuerat Cosmæ corpus,& vir quidã operarius qui manibus sibi victũ parabat,cùm ab agri colendi laboribus in soporẽ fuisset resolutus , perniciosum serpentẽ suis excepit visceribus.Cùm ergo ab illo grauiter cõturbaretur,& intestina eius exederẽtur, mortis tenebatur desiderio.prę mali qđ eũ pręmebat magnitudine, à quo nõ poterat liberari:& nõ tacendis vocibus sanctũ illud par inuocabat.Illi autẽ cùm nõ in somnis,sed re vera ad eũ apertè accessissent:& vt ex imo euomeret iussu suo effecissent:& curationẽ ei breui prębuissent,euanuerunt. Deinde haud ita multò pòst illustris quędã mulier,quã eius maritus peregrè proficiscens, vt ad eã custodiendã diligentissimis, & ad ferendum auxiliũ acerrimis,sanctis cõmendauerat,& vt ad eũ veniret iusserat, quando aliquis ad eã accessisset literas ab ipso adferens , & ostendens annulũ quo signabat:ipsa dæmoniaco cõsilio veniens in periculũ, liberata fuit à necessitatibus quę vitari nõ poterãt,nominis sanctorũ oportunè recordata.Spectrũ enim quoddã dęmoniacũ,qood ei qui peregre erat profectus eò ipsa inuidebat ꝗ eis qui erãt acres ad defendendũ suã crediderat vxorẽ,ad decipiendũ q̃ potuit probabilissimè effectũ,simul quidẽ & mariti mandatũ,vt quod despici nõ poterat reuocabat in memoriã : & seipsam ad eũ breui adducturũ affirmabat & iurabat.Ea aũt cùm nõ posset intelligere quidnã strueretur,illud spectrũ est secuta . Ille verò in profundissimũ eã detrudit barathrũ,in quod & erat casura:& luctũ quidẽ marito cõciliatura,dęmoniũ aũt ad risum motura,nisi sancti illi qui depositũ acceperant , & innumerabilibus oculis eã custodiebant,quę verbis nõ potest exprimi maxima celeritate veniẽtes eã cõseruassent. Sic mulier cùm maios q̃ sperabat inuenisset auxiliũ, & in domũ suã esset reuersa,sanctis ferebat acceptũ,& illis agebat gratias,ꝗ soluta esset eius calamitas.Tã multis virtutibus & miraculis clari fuerũt viri beati cùm essent superstites:tã multis munerib⁹ nostrã ornarũt naturã etiã post mortẽ suã.Sic Cosmę & Damiani benignitatẽ & singula beneficia cogitãtes,diuinę lętitię & exultationis dies ne in futurũ quidẽ nos deficiẽt.In Christo Iesu Dño nostro.Cui gloria & potentia in secula seculorũ. Amen.

VITA

VITA SANCTI SEBASTIANI MARtyris, per Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

Habetur in martyrolog. eius sub xiij Kalendas Februarij.

OMÆ natale sancti Sebastiani martyris, qui intantũ charus erat illis tẽporibus Diocletiano & Maximiano, vt principatum ei primæ cohortis traderent. Quem Diocletianus vbi Christianum cognouit, nec à fide posse reuocari, iussit ligari in medio campo, quasi signũ ad sagittã, & sagittari à militibus. Qui cùm sagittis plenus staret, quasi heritius, putantes eũ mortuũ, abierunt. Nocte antẽ veniens quædam mulier nomine Hirene, tollere corpus, inuenit eum viuentem, & adduxit in domũ suam, & curã eius egit. Qui vbi conualuit, multos in fide cõfortauit. Nec mora ipsis Imperatoribus apparens, hos prout digni erãt, corripuit. Tunc iussit eum Diocletianus in Hipodronũ Palatij duci, & fustigari donec deficeret: quem mortuum in cloacam maximã miserunt. Sed ille apparuit in somnis sanctæ matronæ Lucinę, dicens: Iuxta Circum inuenies corpus meũ pẽdens in vnco, hoc sordes nõ tetigerunt: & dum leuaueris, perduc ad catacumbas, & [1] sepelies me in cripta iuxta vestigia Apostolorum. Quæ ipsa nocte cum seruis veniens, totum ita compleuit.

1. Si sepultura negligẽda esset, & non curanda, vt garriũt nõnulli, sanctus martyr nõ mandaret corpus suum sepeliri iuxta vestigia Apostolorum.

MARTYRIVM SANCTI MARTYris Sebastiani, & eius sociorum, Zoes, Traglini, Nicostrati, Claudij, Castoris, Tiburtij, Castulli, Marcellini, & Marci.

Per Simeonem Metaphrasten.

Decemb. XVIII.

VM multi diuersis temporibus, aduersus Christũ & aduersus illius asseclas insanierint, Diocletianus & Maximianus, in malis par improbũ, tãtum alios omnes superarunt in producenda in nos persecutione, vt nullũ posteris locũ reliquerint quo eos in furore possent antecellere. Nam cùm tyrãnicum accepissent imperium quod suffragabatur eorum amentię, & securè omnia auderent, contendebant partim quidẽ blanditiis, & verbis fallacibus, partim autẽ minis & plagis grauissimis, eos qui subiecti erant illorum imperio à Deo vero abducere, & ad impietatis ditionem traducere. Vbiq; itaque per suum principatum eos omnes comprehendentes qui Christianã tuebantur religionem, in custodias tradiderant & carceres: vt paulatim torti maiorem sensum caperent perpessionis: & pietatem quidem negantes, viderent hanc lucem: in non parentes autem, mortis ferretur sententia.

Cùm hæc sic fierent, quidam Sebastianus, vir & genere clarus, & gloria insignis, ortus Mediolani, Tyrannis erat adeo venerandus, quòd videretur in omnibus vir spectatus, & probatus, vt connumeraretur inter amicos fidelissimos, & primas partes teneret in numero militari. Is cùm didicisset veram fidei rationẽ, & vellet non solùm seipsum, sed etiã alios ad Christum adducere per martyrium, conabatur quidem in principio latere & se celare. Non quòd timeret cruciatus, sed vt cum simulatione crederetur impius, esset re vera aliptes Christianis, & sic permultos induceret ad pietatem. Cùm verò euasisset tẽpore omnibus manifestus, & postremus martyrij subiisset certamen, longè pulcherrimam assecutus est victoriam, quæ bona cœlestia ei conciliauit. Sed hæc quidem postea.

Tunc autem quando, sicut dictũ est, conabatur latere, & fingebat se ea honorare quæ Imperatores, accedens in carceres in quibus seruabantur quicunq; erant capti ex Christianis, piis eos verbis adhortabatur ad suscipienda certamina martyrij, præsentem vitam cum futura comparans: & suadens hanc quidẽ contemnere vt fragilem & morti obnoxiam: illam autem solã intueri, & omnia facere ne exciderent à bonis in quæ non cadit interitus. His verbis & multos quidem alios induxit, vt quæ sunt grauia & aspera ferrẽt vsque ad mortem, & non proderent pietatem: qui autem erant genere & opibus omnium clarissimi, ij fuerunt Marcellinus & Marcus, quorum pater quidem erat Tranquillinus, mater verò Marcia: non minus autem fuerunt vitæ instituto fratres quàm corporibus. Quibus cum postquam diu fuissent inclusi in carcere, & plurima tormentorum genera pertulissent, & iam vltimam gladij plagam essent accepturi, & Chromatius Pręfectus vrbis eis dedisset spatiũ triginta dierũ, iussit omnes accedere qui ad eos genere attinebant, & eis venire in conspectũ, vt tempore & necessariorum suorum molliti eiulatibus, impietati concederent. Cùm ergo hæc facta essent, & omnes accessissent, pater quidem in conspectu filiorum suam deflebat orbitatem, dicens illa verba miserabilia: Quis ô filii, erit mihi baculus senectutis? Quis me mortuũ componet? Quis hoc miserũ &

abiectū corpus mandabit sepulturæ? Miseremini mei ô filij, quos genui, quos alui, quos ad hanc vsque ætatem produxi. Cur mortem amplectimini voluntariam? Cur ad obitū festinatis immaturum? Parcite formæ vestræ, parcite iuuentuti. Ne me quidem despiciatis orbatum filiis: domum autē in qua estis educati, transeuntem ad alienos, & eos fortasse qui nobis sunt odio, vt quæ suos non habeat hæredes. Et pater quidem sic suam impleuit lamentationem. Ex alia verò parte mater comam vellens vnguibus, & è sinu porrigens vbera, partū, & lac, & alios labores quos in iis alendis susceperat, reuocabat in memoriā, quid non dicens, quid non faciens ex iis quæ possunt mouere ad misericordiam? Post parentes autem rursus sequebantur vxores & chorus impuberū filiorū: illæ quidem enumerantes mala viduitatis: hi verò, quoniā nondū loqui poterant, intentis oculis intuentes parentes, orbitatē eis reducebant in memoriā: & alia quæ consentaneū est iis euenire, qui in hac ætate nō curantur, & defendūtur à parētibus. His accedebat turba æqualium & amicorū, quæ dicebat: Recordemini pulchræ & iucundæ vitæ quā inter nos degebamus. Veniat vobis in mentē lux suauis, quā qui sunt experti, est omnino eis molestū ea priuari. Cùm hæc sic dicerentur, tota domus erat plena lamentationibus, adeo vt dicti Athletæ emitterēt fontes lachrymarū, & discerperentur eorū viscera commiseratione. Quod quidē cùm animaduertisset beatus Sebastianus, & timuisset ne misericordia emolliti proderent pietatem, stans in medio, & apertè ostendens omnibus se esse Christianū, neq; enim existimabat oportere se celare, ad eos qui aderant verbis est vsus eiusmodi.

Si stabilis quidem & firma, ô vos, esset hæc vita, & in omne æuū extenderetur, videremini fortasse facere consentanea ab his perpetiendis auertentes Athletas. Cùm autem eorū quæ sunt præsentia nihil sit firmū ac stabile: fluant verò ac ferantur omnia, & alia nos vita excipiat quæ nō est fluxa, nec vnquā desinit: cur ad hæc attrahitis fortes & generosos Athletas, eis suadentes vt maneant in iis quæ videntur, & ea quę decidunt præferant iis quæ manent? An nescitis quòd pro Christo quidē pati, conciliabit regnū cœlorū: eū autē negare, & prodere certamen, facit vt qui sic cogitarunt, ab eo excidant? Qui enim, inquit, me negauerit corā hominibus, ego quoq; eū negabo corā patre meo qui est in cœlis. Sed timetis ne sint omnino perituri, & non amplius futuri, qui vitā pręsentem relinquunt? Sed ego huius sum fideiussor: ego hunc vobis metū adimo: hęc est enim summa & caput nostræ fidei: hoc persuadet vt terrena despiciamus. q. postq̄ hinc excesserimus, ad aliā sumus vitā transituri, in qua cōuenienter iis quę gesserit accipiet vnusquisq; remuneratione: vbi hi quoq; habitantes, & cū [1] Christo lætantes, recordabuntur & parentum, & filiorū, & vxorum, bona eis postulantes, & suis ad Deū supplicationibus facilem eis vitā præbentes. Desinite ergo flere, & Athletas emollire, & à prompto & alacri animi studio retardare. Non enim vos omnino relinquent, etiā si hoc videatur: sed erunt seruatores [2] & custodes, nunc quidē ita aduentantes, vt non cadant sub aspectum: post vitæ autē exitum, in æternas suscipientes mansiones, cū eis delectationis futuros participes. Et hæc quidē ad eos qui venerant. Orationē verò rursus conuertens ad fortes & generosos Athletas, dixit: Videtis ô Christi milites, callida maligni inuēta, per quæ conatur vos à vestra salute abducere? Quod enim per tormēta facere nō potuit, hoc tentat efficere per vestros necessarios. Sed ne ignoretis vos eius cōsilia, sciētes eū omnibus modis insidiari, & omnibus vos aggredi machinis: quomodo nūc quoq; cū vidit vos venisse ad finē certaminū, & nō ferens dedecus quòd sit victus, postq̄ multa vobis mala intulit, studet post victoriā vos priuare pręmiis: vt pręter id quod ex acceptis plagis nihil essetis lucrifacturi, pręterea Christū quoq; amittatis. Hoc est enim illius opus, & grauia inferre, & eam quæ hinc accipitur vtilitatem intercedere iis qui laborant. Sed vos cùm hęc sciatis, resistite fortiter insidiis aduersarij: neq; parcite carnibus, quę sunt paulò pòst interituręne que metu vltimę plagę: ea enim sola est in inimici potestate. prodite regnū cœlorū, & gloriā in secula permanentē: quā magnum quidem est assequi, & supremum bonorum: ab ea aūt excidere est longè miserrimum. Hęc cùm diceret beatus Sebastianus, & promptū & alacre animi studium cōfirmaret Christi athletis, dicitur lucē eū circumfulsisse, & visum esse stantem propè eum iuuenem, & magno vestis splendore refulgentē, adeo vt oēs qui viderunt, obstupuerint, & supernæ gratiæ hoc esse opus, cōfessi fuerint, quę testimoniū ferebat eū dixisse veritatē. Hoc aliud quoq; est consecutū dignum quod dicatur, & memorię mandetur: quod quidē eos qui aderant maximè ad fidem adduxit, & persuasit, vt solū verum Deum attenderent. Quędam enim mulier Zoe nomine, coniux Nicostrati, qui ordinem obtinebat primicerij: est aūt hæc vna dignitas ex iis quæ sunt sub præfectura: cùm in grauem morbum incidisset, non poterat quidem loqui, neq; cordis motus explicare: intelligere verò & audire quæ dicebantur poterat citra vllum impedimentum. Ea mente agitans verba beati Sebastiani: custodiebantur enim sancti in eius domo, cùm illa

[1] Vides quod post mortem sanctorū animæ recipiuntur in cœlū, recordantur parētum & filiorum, & vxorū pro eis Deū rogāt, et bona impetrant.

[2] Sancti seruatores nostri sunt & custodes.

illa non posset lingua admirari, vt quæ rectè dicta essent, oculis annuens omnibus, & manum quatiens, ac sancti pedes tangens, propemodum per muta facta, vocem edebat, & tacens erat prædicatrix pietatis. Cùm intellexisset autem vir ille diuinus, nō sine Dei numine moueri mulierem: & vellet ad agnitionem multos adducere per miraculū, iubet eam stare in medio, & Christi nomine [1] inuocato, ei statim largitur vt loquatur. Quod quidem cùm vidisset Nicostratus, sanctos quidem laxauit è vinculis, petita autem ab eis venia, quòd in eos prius deliquisset, rogauit eos vt abirent procul à ciuitate. Illis verò preces eius non admittentibus, sed dicentibus se non esse suā prodituros nobilitatem nec coronis martyrij aliis esse cessuros. Essem, inquit ille, re vera felix, si causa vestræ salutis athleticum certamen suscepissem, & meum sanguinē pro vobis effudissem, vt sordes malorum abluerem, quas iam mihi inussit dæmonū ministerium. Sed si hoc, aiunt, vis consequi, necesse est, vt hic prius congreges eos, qui in diuersis seruantur carceribus, & eos donū Deo offeras: deinde etiā venias ad finem quem desideras, vt hinc maiorē habeas fiduciam, vt qui nō solum pro Christo sacrificeris, sed etiam totum populum ei per fidem concilies. Cùm hęc verba audiisset Nicostratus, nihil cunctatus fecit quod iubebatur. Et cùm omnes qui erant in vinculis duxisset in domū suā, admiscuit iis qui illic erant Christianis, Qui cùm à B. Sebastiano didicissent verbum veritatis, ipsi quidē, [4] ieiuniis vacātes & precibus, præpurgabantur ad suscipiendum baptismum. Cùm autem Præfectus vrbis Chromatius audiuisset omnes reos è vinculis laxatos versari in domo Nicostrati, dolore affectus, iubet Claudio Commentariensi eum adducere magna celeritate. Qui cùm fuisset adductus, hęc ei dicit: Cur, ô caput impium, eos qui erant in carceribus, congregari fecisti domi tuæ? Ille verò volens interim eum decipere, sapienter sic respondet: Non tuā ô Iudex, despiciens potestatem: quis enim tanta esset audaciæ? sed intendēs Christianis maiorem metū supplicij, hoc sum aggressus: vt quę eis imminebant tormenta vidētes in aliis, extimescant, & pareant decretis Imperatorum. Eius itaq; ingenij solertiam admiratus Præfectus vrbis, fraudem enim nondum intelligebat iussit redire domum. Ille autē domum reuertens simul cum Claudio Commentariensi, narrauit ei pietatem B. Sebastiani: & quòd cū esset notus Imperatoribus, & ei ab illis maxima haberetur fides, despexerit gloriam & opes, & potentiā: & nunc versetur cum Christianis, eos exhortans, & eis animum addēs ad pietatem: & signis quæ sunt contra opinionē, & miraculis verbū confirmans veritatis. Hæc cū audiuisset Claudius, & esset consauciatus Christi desiderio, cursim domum venit: & duobus acceptis filiis, ex quibus alter quidem conflictabatur cum graui morbo hydropis: alter aūt erat totus vlcerosus & leprosus, accedit ad Nicostratū, apud quem erant sancti. Et cùm cecidisset in terram adorabat ipsos, confitens pietatē, & petens vt curarentur filij. Cùm ergo tota domus esset plena viris & mulieribus, qui verbū fidei susceperant, quidam Polycarpus vir, pius & presbyteratus dignitatē assecutus, stola sacerdotali indutus, peractis consuetis precibus perficit oēs diuino baptismate. Post quod cùm qui morbo laborabant, sanitatem recuperassent, & seinuicē exhortarentur ad suscipienda fortiter certamina, quoniā præterfluxerat quod fuerat ei datum tempus dilationis. Præfectus, accersito Tranquillino patre Marcellini & Marci, nondū enim sciebat illū religionem tenere Christianam, eiecto cultu simulachrorum, dicit ei: Adhuc ne tui filij recusant diis sacrificare, cōtemnentes iussa Imperatorum? Ille verò dixit, respondēs: Beati illi quòd sint in hac sententia, & ab errore liberati, ipsam agnouerint veritatē, & vix me tandē ad eā deduxerint. Dixit præfectus vrbis: Ergo tu quoq; re vera imitatus à mente discessisti, verbis credens fallacibus, & ad hanc infelicem traductus religionem? Dixit Tranquillinus: Eram ego quoq; aliquando in hac sententia ô iudex, & qui religionē sectabantur Christianā, arbitrabar decipi, & non esse sanæ mentis. Postquam autem egregium conueni Sebastianū, virum insignē, & qui est, vt scis, magno studio Imperatoribus & ab ipso didici, quàm sit honesta & veneranda fides, & nō vt nostra superstitio, sordida & odiosa, didici experientia quem Deum colere oporteat. Quem qui ignorāt, si fas sit dicere, sunt propter errorem miserabiles: & eò magis, quòd sibi videantur esse sani, cùm nō sint sani sensibus. Dixit vrbis Præfectus: Dic quibusnam verbis credens aut factis es adeo mutatus, vt eū pro Deo habeas, qui actus fuit in crucē, & alia passus est plena probro & dedecore? Dixit tranquillinus: Si non iracūdè, sed patiēter & placidè me audieris ô Iudex, ostendā tibi hunc crucifixum verum esse Deum & Dominum totius naturæ, tam quę est aspectabilis, quàm quę nō cadit sub aspectū. Dixit Præfectus: Dic nobis liberè, & nihil reticens. Vt si res tui Dei benefe habeant, simus nos quoque socij tuæ religionis.

Dixit Tranquillinus: Quoniā facta est mihi dicendi potestas à tua māsuetudine, audi pau cis mysteriū consilij, & œconomiæ carnis susceptæ: & scies omnino, nisi velis lubens cęcutire ad veritatem, nullam aliā religionē carere errore prætetquàm solorū Christianorū.

nn iiij Hic

1. *Sebastianus Christi nomine vocato, Zoe mulieri mutæ largitur vt loquatur.*

4. *Ecce quomodo etiam antiquitus adulti baptizandi per aliquot dies ieiuniis & orationibus præpurgabantur.*

Hic Christus quem vos insectamini maledictis, cùm esset Deus ab initio, in quem nō cadit interitus, & qui mutari non potest & alterari, & qui est semper cum Patre & Spiritu, ipse omnia produxit: primùm quidem angelicas potestates cœlestes: deinde autē hunc mundum, & postremum inducens hominē, quē & manus suæ ornat effictione: & regem constituit eorum quæ sunt in terra: & cùm eum ad habitandum locasset in paradiso, dat ei mandatum, vt fruatur quidem omnibus quæ in eo sunt arboribus, ab vna aut sola abstineat, eum erudiens ad obedientiam, & maiora procurans per obseruationem. sed vnus cui obtigerat imperiū in angelicos ordines, ad vitium impulsus, & diuina gloria, propter elationem, cum eo ordine cui imperabat, priuatus, non patiebatur videre hominem Deo esse coniunctum, & ad cœlum vnde ipse ceciderat euehi. Vnde etiam inuido in eum cōiecto oculo, spe fallaci, & eo modo quo ipse ceciderat, diuina eum gloria spoliat, & à loco qui ei datus fuerat ad habitandū, & ab immortalitate efficit alienum. Neq; verò is deinde intermisit hominū naturam in mala sibi inuicem succedentia immittere, vt quę à superna ope esset destituta, adeo vt hominem abduxerit a Deo qui eum crearat & formauerat: deduxerit verò ad simulachra & manuum figmenta, & effecerit vt res creata insurgeret aduersus creatorem. Hinc lex data est ad correctionem: & prophetę opem ferunt Dei figmento: & cùm esset morbus immedicabilis, & ad deteriora extenderetur, ipse Patris filius vnigenitus visus est in terra, & in omnibus est effectus similis nobis absque peccato: & cùm eum qui defecerat, & eos qui eius parent imperio, cu corpore vicisset, quos vos deos esse putatis, nos ad antiquam reduxit nobilitatem: & rursus ascendit ad Patrē cū eo quod assumpserat: & veniet hac vita dissoluta, & congregabit omne figmentū, daturū rationem eorū quę fecit bene vel malè. Hæc sunt ô Iudex, arcana œconomiæ. Propterea est & crux & mors, & sepultura, quę vos cum Christo obiicitis, nō animaduertitis vos per ea per quæ contemptui habetis, ostendere eum esse colendum & venerandū. Si enim passus est vt homo, resurrexit vt Deus: etiā si vos relictis iis quę sunt excelsiora, & quæ eum apertè Deum ostendunt, remaneris in iis quę sunt humiliora, eius in homine benignitatem & œconomiam reputantes imbecillitatem: & neque opera admirabilia, quæ & tūc & nūc fiunt in eius nomine, vobis tandē persuaserūt intueri ad veritatē, & agnoscere creatorem. An non vides qualis ego quoque euaserim ex cōfessione eius & baptismate: qui prius erā membris dissolutus, & vix poteram ingredi? Postquàm hæc audiuit Præfectus, tacuit aliquandiu, & cùm quæ dicta fuerant animo agitasset, & vidisset res verbis congruere, & veritatem religionis ex miraculis apertè didicisset, iis qui aderant semotis, vocat Trāquillinum, & ei dicit: Video frater, esse magnam Christianorū religionē, & nō esse alium Deum præter eum solum qui à vobis adoratur: Si ergo vis me quoque ad eū accedere, & esse tecum participem tuæ religionis, nunc quidem abi domum, secretū tenens consilium: crastino autem die accipiēs sanctos quos dicis præesse collectis Christianis, duc eos ad me, adhibito studio ne quis eos videat. Nam ego quoque sum Christo per illos offerendus, relicto errore simulachrorum. Posthæc ergo dimisso concilio, cùm in domum suā venisset Tranquillinus, & sanctis narrasset quemadmodum locutus fuerat cum Præfecto, & quemadmodum ei persuaserat, vt religionem sequeretur Christianam, effecit vt oēs magna afficerentur lętitia, cùm resciuissent eū qui prius erat persecutor, mox futurum acrē Christianis athletā. Quare cùm [5] nox illa fuisset consumpta in psalmis & hymnis vbi dies aduenit, accipiens Tranquillinus sanctos Sebastianum & Polycarpum, sicut ei iusserat Præfectus, abiit in domum suā. Quos cùm vidisset ingressos, surrexit: & cùm pedes earum tetigisset, eos rogauit vt salutem assequeretur, & liberaretur ab eo morbo quo laborabat: erat enim eius corpus totum tumefactum & mutilum, adeo vt ex hoc ei fieret tardus & torpidus motus. Cùm ij autē dixissent fore vt ei mēbra soluerentur, si ex toto corde Deo crederet: hoc voce clarissima est cōfessus, abnegata impietate simulachrorū. Nec hoc solùm, sed etiā cùm ipsa dæmonū simulachra qui erant domi eius, sanctorum monitis inductus contriuisset, & in puluerem comminuisset, ostendit sincerū opus fidei.

5. Nota, cum nox illa fuisset cōsumpta in psalmis & hymnis.

Quo tempore fit etiam quiddam dignum quod dicatur & memoriæ mandetur. Tiburtius enim filius Chromatij adhuc dubitabat in fide. Et cùm vidisset alia quidē simulachra patris esse contrita, vnum autem adhuc esse reliquum opus admirabile, in quo erat vniuersa astrologia, & motus cœlestium alia esse contrita ęgrè ferens, hoc vltimum amplectebatur, & non prius id sinebat conteri, quàm per ipsum accepisset sanctorum experientiā, & opere confirmatus fuisset ad pietatem: & cùm curasset adferendos clibanos, & eis ignē substrauisset vt accenderentur, dicit sanctis: Hoc velim sciatis, quòd hoc pulchro cōtrito opere, si sanitas quidē fuerit restituta patri meo, sicut estis polliciti, ero ipse quoq; verus Christi discipulus, excussa dubitatione: Sin aūt eius morbus durauerit, postq̄ id interierit, vos huic quod videtur supplicio subiiciā tāquā deceptores. His verbis dictis, pater quidē prohibe-

prohibebat eum ad talem venire experientiam. Sancti verò lubenter accepta conditione, non enim diuinæ virtuti poterant nō credere, vrgebant iuuenem ad opus conterendū. Quod cùm factum eſſet, lux ſtatim circunfulſit Chromatium, & ei pulcher apparés adoleſcens, dixit ei: Beatus es q; Chriſto credidiſti, qui nunc miſit me ad te vt dé tibi liberationem à morbo quo teneris. Quæ ſimulatque dicta fuêre, diſſoluta eſt mēborum mutilatio, & licebat videre eum qui prius vix ingrediebatur, tanquàm ceruum tunc ſaltare. Propter quod fertur ſtupefactus Tiburtius protinus accurriſſe, & ſanctorum pedes tangétem Deum verum confeſſum eſſe Chriſtum, & rogaſſe vt ab eis aſſequeretur baptiſmum. Lætati autem ſancti iuuenis mutatione, eiq; & patri dato [6] tempore præſtituto vt ſordes ex priore vita ſuſceptas abluerent, diuino eos dignátur baptiſmo. Et poſt hęc Chromatius prætextu morbi Præfecti vrbis depoſito magiſtratu: nondum enim volebat ſuam cognoſci mutationem, & indigentibus ſuis diſperſis facultatibus, & iis qui iugum trahebāt ſeruitutis manumiſsis & liberatis, iiſque veluti quibuſdam primitiis Deo oblatis, deinceps verſabatur cum ſanctis, diſcens fidei rationem: & ad pietatem adhuc magis confirmabatur. Sed iis quidem res ita ſe habebāt quādiu Carinus adminiſtrauit Gallias, qui Chriſtianis mitiorem faciebat perſecutionem, parcens amicis qui erant inter illos. Poſtquam aūt ille quidem vitam finiit, pij verò nullum habebant qui eos defenderet, erupit in eos grauior perſecutio, & columnæ vbique erigebantur per totam ciuitatem, in plateis, in fontibus, in foris, in quibus eis quidem qui Diis ſacrificabant, concedebant & aquam ſumere, & alias res venales: eos autem qui nō parebant, præter cætera mala, etiam vacuis dimittebant manibus. Tunc ergo Chromatius vſus cōſilio illius qui Romanā regebat Eccleſiam, nomē ei erat Gaius, primū quidē domum ducēs omnes Chriſtianos, illos accipiebat bonis ſuis omnibus impertiens, neque ſinebat eos è domo egredi, ſed eos volebat intus ſedere, hoc enim ſciebat eſſe tutius propter imbecilliores. Sed quoniam non poterat fieri vt diu laterent, oīa enim deprehendebat acris perſecutio, ſtauit proficiſci in quendā mōtem, in quo illi erat prædiolum aptum & ad latendum, & ad fructus percipiendos cum Chriſtianis imbecillioribus: & illic effugere periculū. Et poſtq̄ hoc fuit ſtatutū, & Chriſti populus fuit in duas partes diuiſus, nēpe in eā quę manebat, & eā quę volebat recedere, fuit inter beatū Sebaſtianū & Polycarpum laudabilis controuerſia, quę tale habuit initiū, & ex hoc mota eſt. Diuiſo enim populo, neceſſe erat eos quoq; vt qui ſoli aliis pręeſſent, à ſeinuicem disiungi: & alterum quidē ſequi eā partē quæ abſcedebat à ciuitate: alterum autem relinqui cum ea quæ manebat. Hi verò volentes ambo ſubire martyrium, volebat vterque manere: & periculum exiſtimabat non adire certamen. Sed hanc bonam litē cōponit Caius in medium procedens, & apud eos verbis vtens eiuſmodi.

6. Vides quomodo baptiſmum iuste præcedit priorum delictorū pœnitentia. Non quidem quæ eſt ſacramentum, cum baptiſmus ſit iam vna ſacramentorum ſed quæ eſt virtus.

Si vna quidem ô beati, via eſſet quę ducit ad ſalutem, nec poſſet qui ab ea erraſſet conſequi ea quæ deſiderantur, rectè haberet vos ita arctè tenere decertationem, ne à ſalute excideretis. Sed cùm hoc quoq; largiatur via confeſsionis, quam ſcio eſſe tutiorem & minus periculoſam, cur non omiſſa contentione, laudabili diuiſione ceditis alter alteri? Nō enim fas eſt quos Chriſto coniunxiſtis, eos relinquere ſine paſtore, & abſque veſtra curatione. Videtur autem mihi oportere potius Polycarpum vnà ire cum abeuntibus: vt qui ſit & ſacerdotio inſignis, & ad eos ducendos ſit idoneus, & inſtituendos in pietate. Hęc cùm beatus dixiſſet Gaius, & omnes eſſent aſſenſi iis quę dicebātur, Tiburtius filius Chromatij volebat non vnà cum patre recedere, ſed manere in vrbe, & accipere coronā martyrij: & cùm id conceſsiſſet Gaius propter magnā conſtantiam adoleſcentis, ille quidem deinceps vnà erat cum ſanctis diuino accenſus deſiderio, & propemodū ægrè ferens quòd non citius mitteretur ad ſtadium decertationis. Beatus autem Gaius, cùm eos qui remāſerant, ad propoſita ſubeunda certamina prolixa confirmaſſet oratione: & Marcellinū quidem & Marcum in [7] ordinem Diaconorum, eorum autem patrem in pręsbyterorū retuliſſet: inclytum verò Sebaſtianum Eccleſiæ defenſorem conſtituiſſet, cum eis verſabatur quotidie, vacātibus ieiuniis & orationibus, & Deum rogantibus vt ſe fortiter gererent in certaminibus & tormentis, & redimerentur corona martyrij. Et illi quidem in his erant: quidam autem qui cum variis morbis conflictabantur, clam ad eos accedētes, ſani reuertebantur: & fiebant ab eis miracula quæ erant contra opinionem: quorum alia quidē prętermittam, vitans ſatietatem orationis. Vnius verò meminero quàm potero breuiſsimè.

7. Diaconatus et præsbiteratus duo ordines Eccleſiaſtici.

Deſcendens aliquando beatus Tiburtius è domo in qua erant ſancti, incidit in foro in hominem qui ex alto ceciderat, & è caſu tā malè ſe habebat, vt eius neceſſarij deſperātes de ſalute, ſepulchrum ſolō & iuſta ei facienda curarent. Cùm itaque ei qui iacebat appropinquaſſet, & conſuetas ſuper eum præces [8] feciſſet, reddidit hominem ſanum iis qui ad eum attinebant, adeo corroboratum inuocatione nominis Chriſti, vt nec ei quidē viderentur tale quid omnino accidiſſe. Poſt curationem autem eius qui ceciderat, accerſitis eius neceſſari-

8. Precibus & inuocatione nominis Chriſti Tiburtius collapſum hominem de ſalute deſperantem ſanat.

necessariis, Tiburtius dicit eis: Si vultis quoque esse effectores rerum admirabiliũ, Christo credite, à quo ad me quoque profecta est hæc virtus miraculorum. Postquam verò vidit assentientes & parentes, eos ducens ad Gaium, dicit ei: Suscipe hos venerande pater, quos hodie per me Christus lucrifecit. Ille autem postquam ij verbũ fidei didicissent: diuino baptismate initiatos, commiscuit aliis sanctis, propter hęc Deo agens gratias, qui facit admirabilia in omnibus inuocantibus ipsum. Sed iã tempus est narrandi decertationem, & quisnam finis vnicuique euenerit: quod quidem faciam aliis omissis.

9. Duo hic habeo morem fuisse etiã antiquitus orationes fieri ad sepulchra sanctorum. & corpus beati Apos. Petri esse Romæ.

Beatissima Zoe orans aliquandu ad [9] loculum Apost. Petri, ab impiis cõprehenditur. Et primum quidem adducta ad magistratum vicinię, & tantummodo iubenti ei vt sacrificaret statuę Martis quæ illic stabat, cùm verecunde respõdisset: Eum Venus magis delectauerit quàm ego: illa de cætero quidem mansit tacẽs, & oculos humi defigens. Ille aũt hoc dicto efferatus, iussit eam seruari in carcere tutissimo, & neque lucem videre, neque cibos sumere. Deinde cùm sex dies transegisset in hac afflictione, septimò transmittitur ad præfectũ Flauianum. Qui cùm post multas interrogationes vidisset eam nõ posse persuaderi, iubet eam in aliqua alta arbore à capite suspẽsam, & multo fumo infernè suffumigatam, sic finire vitam. Et illa quidem sic migrat ad Christum desideratum. Crudeles aũt parricidę corpus eius acceperunt, & lapide ei appenso in Tyberim iniiciunt, existimãtes fore vt sic non appareret, & non esset Christianis morborum medicamentum.

Postquam verò beatæ Zoes martyrium fuit sanctis cognitum, id omnes adeò incitauit ad similem zelum, vt Tranquillinus dixerit beato Sebastiano: Vides Domine mi, quẽadmodum fœminę sexus imbecillitatem prompto & alacri animo corroborantes, coronas præripiunt? Quod simulatque dixisset, domo egressus, & veniẽs ad [10] loculũ beati Apost. Pauli orandi causa, repente fuit comprehensus, & lapidibus obrutus iacitur in Tiberim. Huius corpus Nicostratus & Claudius simul cum Castorio ad ripas quęrentes, vt mandarent sepulturæ, veniunt in manus eorum qui insidiabantur, & ducti ad Præfectum, adeò nec blãdis verbis, nec minis, nec vllis insultibus conuerti potuêre, vt Præfectus admiratus significarit hęc Imperatoribus, & ab eis acceperit in illos sententiã, quæ sic habebat: Eos qui nõ parẽt ædicto nostrę diuinitatis, & nolũt Diis sacrificare, iubemus cùm ter fuerint examinati tormentis, marinis tandẽ tradi fluctibus, nisi castigati suppliciis, nostri imperij cesserint potestati. Hac ergo accepta sententia Præfectus, postq̃ multis eis illatis plagis vidit eos non cedere nec inclinari, seruiens decretis Imperatorũ. quæ ab illis lata fuerat in sanctos pronunciat sententiam. Et illi quidem sic consummati iaciuntur in mare.

10. Et hic idem habeo de corpore Pauli quod in superiori notula de corpore Petri.

Curtuatus autẽ vir quidam re quidem vera impius, specie verò pius, & se Christianũ simulans, cùm se retulisset in numerũ sanctorum, factis ipsis prębuit suspitionẽ. Nam & positura capillorum quàm par erat elaboratior & nimis accurata, victusq; nimis mollis & delicatus, & alia minimè honesta conuersatio, induxit eos qui videbant, vt id quod erat, fraudulentum hominẽ putarẽt & deceptorẽ. Nõ multũ intercessit temporis, & cùm beatum vidisset Tiburtium in quadam sacra æde orantem, & eum indicasset impiis, ipse quoq; comprehenditur simul cùm Tiburtio. Hoc enim ita volebat, vt neq; Christianis videretur esse proditor, & cùm satis per ludũ simulasset, sic deprehenderetur. Cùm itaq; Flauianus vtrumq; curasset sisti ad suũ tribunal, dicit Curtuato: Num tu quoq; pro Deo habes Crucifixũ? Cùm is autẽ subridẽdo dixisset, se illũ existimare Deum quem hic beatus, ostẽdens digito Tiburtium, egrẽ ferens admirabilis adolescens tantam simulationem, & ira motus, dicit ei: Ne teipsum decipias ô Curtuate, tentans latere in dolis. Nemo qui vescitur [11] vnà cum meretricibus, & perseuerat in vini potione vsq; ad ebrietatẽ, & alia facit impudenter, quorũ vel solùm meminisse abhorreo, potest esse Christi discipulus, & gloriari illius pro nobis perpessionibus. Putasné nos ignorare qualis sis, & quemadmodũ mihi iucundissimam mortem sis machinatus, quę me celerrimè liberabit ab hoc humili corpore, & cõiunget Christo quem desidero? Nam qui expectãtur cruciatus & multiplicia tormenta, à me ridentur, & habẽtur ludibrio. Neq; enim timeo exiliũ, qui domũ mea sponte dimisi volentibus, nõ ignẽ, non flagella, nõ aliquid aliud ex asperis & terribilibus, quorum mihi minæ intentantur. Redduntur enim hæc oĩa imbecilla & debilia diuino auxilio. Dixit Flauianus: Has quidem nugas mitte ô Tiburti, mihi autẽ parens, parce tuę nobilitati & iuuentuti: & ne probrosissimam hanc mortem amplectaris. Ille verò respõdens, dixit: Non est, inquit probrũ nec dedecus ô Iudex, seruire vni Deo viuenti: sed Dęmonibus & mortalibus hominibus qui honorantur ex vitiis, quos qui colũt sunt miserabiles & digni qui lugeantur, vt qui in iis quæ adorant ignominia afficiantur, & sui erroris mercedẽ hinc accipiant: honor enim eorũ qui adorantur, est cõtumelia eorũ qui adorant, & peccare apud ipsos vocatur cultus. Tunc Præfectus ira feruens iussit afferri carbones: & dicit ei: Elige tibi alterũ è duobus, vt vel Diis sacrifices, vel super carbones nudis

11. Nota hoc vt mirabile ita etiã verum dictũ nostri temporis hæretici.

incedas

incedas ped ibus. Beatus autem Tiburtius, cum signum [1] crucis impressisset, stetit supra ipsos, & dixit Præfecto: Vide nunc in me quanta sit fidei potentia: & disce hûc solum esse verum Deum quem ego colo, & efficere tandem Christianus excussis tenebris impietatis. Ille verò timens ne his miraculis multos induceret ad pietatem, iussit vt abduceretur procul à ciuitate, & illi caput amputaretur. Et ille quidem inuenit hunc vitæ finem.

Post eum autem Castullus Dicetarius comprehensus, apud quem manebant sancti post Gromatij emigratione m è ciuitate, & post multa tormenta proiectus in lacum, illic finit vitam. Præterea verò Marcellinus & Marcus egregij veritatis Athletæ, comprehensi, & pedes clauis cōfixi, iussi sunt à Iudice tamdiu stare, donec Diis tribuerint honorem qui eis debetur. Illi autem in hoc tormento adeò intolerabili, Ecce quàm bonū & quàm iucundum, & quæ deinceps sequuntur dictitātes, eis postremò lanceis pūctis lateribus, sicut Christus, pro quo hęc patiebantur, emiserunt spiritum. Atq; illi quidem oēs eo modo quē diximus consummati, hostiæ ab omni labe & reprehensione alienę oblati sunt Domino.

Sebastianus autem lōge generosissimus vltimus ad supplicia reseruatus, ipse quoq; gloriose suscipit coronam martyrij. Quem cùm accersiisset Diocletianus, & iussisset ad suum tribunal sisti, dixit ei: Non ego te ô Sebastiane, in maximo honore habebā: & tibi imperium magis quàm aliis credebam, & nunc qui factum est, vt ad tantā sis pessundatus amētiam, vt contra tuam vitam & meam potentiā te petulanter & insolenter geras? Dixit Sebastianus: Tunc quidem ô Imperator, cùm verum Deum ignorarem, & essem implicatus errore simulachrorum, inconsideratè tuis iussis seruiebam: Nūc verò cùm agnoui veritatē, & quē me Deum colere oporteat, despexi & diuitias & gloriam & alia quibus prius resplendebā, desiderans ea quę manent & non perfluūt: quæ parata sunt iis qui Christū diligunt: est enim extremæ amentiæ, Deos putare eos qui facti sunt ex lapidibus, & alia quæ interit materia, & honorare opera manuum hoīm quę paulò pòst nō erunt. His verbis ad irā motus Diocletianus, iussit eū in medio cāpo tanquam scopū propositū multis sagittis peti. Quod cùm factum esset, arbitrati Satellites sanctū esse mortuū, eo dimisso recesserunt. Cùm nox aut aduenisset, profecta coniux Dięt arū in campum, vt eius corpus mandaret sepulturę, & cùm eū inuenisset adhuc viuum, deduxit domū, & intra breue tempus reddidit sanū. Hoc cùm resciuissent quidam ex Christianis, & ad eū accessissent, obsecrabant vt abiret è ciuitate, ne si rursus apparuisset, pluribus tormentis afficeretur. Ille aūt non modò se abdidit, sed etiā stans in alta quadam domo, se prætereuntibus ostēdit Imperatoribus. Eū cùm vidisset Diocletianus, & ad se accersiuisset, dicit ei: Non es tu Sebastianus, quem nos prius iussimus interfici sagittis? Sū, inquit, ô Imperator: & me suscitauit Dñs à mortuis: vt cognoscas eum esse Deū qui fecit oīa: & non amplius colas impuros dæmones, quorū cum sonitu peribit memoria. Tunc is iussit sancto totū corpus clauis contundi ac confringi, & sic eū è vita excedere. Postquam ergo hic beatus migrauit ad Dominum. Satellites quidem eius corpus noctu sustulerunt, & in quandam cloacā proiecerunt, cùm sic iussisset Tyrānus. Timebat enim ne si fuisset apud Christianos, & faceret miracula etiam post discessum multos abduceret à simulachris, & persuaderet vt Deum colerent Sebastiani. Hic autem beatus in nocturna visione apparens mulieri cuidā claræ & piæ, ei nomen erat Lucina, dicit ei: Vade ad hunc locum: & accipe corpus meum & id [2] sepeli in ea quę dicitur crypta, ad pedes Apostolorum. Illa verò cùm surrexisset, & venisset in locum in quo erat cloaca, sustulit illinc corpus martyris: & cùm in loco quē dixerat, ipsa diligenter & honorificè eū sepelisset, ad sepulchrum permansit triginta dies: & cùm fuisset tandem pax reddita Ecclesiis, illa domū suā effecit sacrum monasteriū: & quandiu quidē fuit ei vita superstes, largissima manu succurrebat egentibus. Quando autem è vita excessit omnes suas facultates in testamento donauit Christianis. Ad gloriam Seruatoris nostri Iesu Christi gloria & potentia in secula seculorum. Amen.

[1] *Cum signum crucis impressisset, stetit illæsus super carbones ardentes.*

[2] *Habet ex hoc loco sepultus eum non esse neo glig edam. Et par esse vt viri Deo dicati splendidā illam & honorē ficam habeant. Et corpora Apostolorum Romæ esse.*

VITA SANCTAE LVCIAE VIRGINIS & Martyris, per Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

APVD Syracusas Siciliæ ciuitatem natale sanctæ Luciæ virginis & martyris, quę passa est persecutione Diocletiani & Maximiani sub Pascasio consulari. Hęc nobilissima Syracusanorum, postquam omnia sua quę de parentibus ei remanserant, pauperibus viduis, orphanis, peregrinis, & Deo seruientibus distraxit, à sponso suo, quòd esset Christiana, Pascasio Iudici delata, & contra leges Augustorum viueret, impellebatur ad sacrificandum dęmonibus. Tunc beata Lucia Pascasio respondit: sacrificium verum & immaculatum apud Deum & patrem hoc est, *Habetur in martyrolog. eius sub Idibus Decembris.*

Visitare viduas & orphanos in tribulatione eorū. Ego per istos tres annos nihil aliud egi, nisi sacrificaui Deo viuo, & nūc quia aliud nihil superest, me ipsam offero in sacrificiū Deo. Cui Pascasius post talia dixit: Cessabunt verba cùm fuerit peruentum ab verbera. Lucia respondit: Dei verba cessare non poterunt. Ipse enim dixit: Cùm steteritis ante Reges & Præsides, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini: Non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus sanctus qui loquitur in vobis. Pascasius iterum dixit: In te ergo est spiritus sanctus? Ad hæc Lucia respondit: Quòd castè & piè viuentes templū Dei sunt, & spiritus sanctus habitat in eis, testatur Apostolus. Et cùm Pascasius iterum dixisset: Ego faciam te ad lupanar duci, vt dum fueris scortata, fugiat à te spiritus sanctus. Beata virgo respondit: Nunquam coinquinatur corpus, nisi de consensu mentis: nā etsi in manu mea thura posuitas, & per manum meam facias sacrificiū, Deus hæc accēdit, & ridet. De sensibus enim & voluntatibus iudicat: Sic patitur violatorem castitatis, sicut latronem, sicut barbarū: nā si me inuitam violari feceris, castitas mihi duplicabitur ad coronam.

Post hęc Pascasius tradidit eā lenonibus dicēs: Inuitate ad castitatem eius populos, & facite eam tam diu illudi, donec mortua nūcietur. Quam lenones nullatenus mouere potuerunt, cùm simul ex officio impellentes accessissent, nec funibus additis, aut boum pabus plurimis. Tunc præcepit Pascasius ministris, vt ignem copiosum circa eam accenderent, picem verò & resinam, & feruens oleum super eam iactarent. Sed illa in noīe Domini Iesu Christi immobilis stetit dicens: Ego rogaui Dominum meum Iesum Christū, vt ignis iste non dominetur mihi quatenus tibi insultem plaudens in Domino, & impetraui ab eo inducias martyrij mei, vt credentibus timorem tolleret passionis, & non cīedētibus vocē insultationis auferret. Tandem gladio in gutture merso percussa, quàm diu voluit orauit: quàm diu voluit, turbam circunstantem allocuta est: Nec omnino, mortua est, donec venientibus,[1] sacerdotibus cōmunionem Dominici corporis & sanguinis acciperet. Passa est aūt Idibus Decēbris, & in loco vbi percussa est, sepulta:[2] basilica super corpus eius postmodū fabricata. Pascasius vero Romā perductus, eò quòd à Siculis fuisset accusatus, quòd depredasset Prouinciā ab omni Senatu auditus, accepit capitalem sententiam.

1. Serui Dei sem per obitum suum muniunt percep tione sacrificii me Eucharistiæ sacerdotum manu exhibitæ.
2. Super corpus sanctæ virginis basilica fuit ædificata.

VITA DOROTHEAE VIRGINIS

Alexandrinæ, & Suphroniæ Romanæ mulieris, & plurium sanctorum martyrum sub Maximiano, Maximino & Maxentio passorum, per Eusebium Cæsariensem Episcopum scripta.

QVO tempore Romæ Maxentius Maximiani Herculei filius tyrannidem ceperat, In Orientis atque Ægypti partibus Maximinus simili per omnia crudelitate & vesania tyrannicē gerebat, ita vt alter alterum, vtpote in tyrannide socius, etiam in sceleribus videretur imitari, & nescires cui potissimum dare flagitiorum palmam deberes. Eo sanè Maximinus præire socium sceleris videbatur, quod etiam publicos honores & maximos magistris magorum, & malarum artium doctoribus decernebat. Simulachrorum quoq; cultui faris superstitiosè deditus erat, ita vt ne ad paruum quidem motum sine auguriis & diuinationibus ac Symbolis adquiesceret. Vnde & vehementior aduersum nos & grauior prioribus persecutor fuit. Vetera quoq; delubra & olim etiā à studiosis cultoribus derelicta renouari oīa iubet: sacerdotesq; his & pontifices, per singulas prouincias, nobiles quoq; & aliis iā honoribus functos, ministris militarib' & falariis additis decernit. Hęc mirū, qui & manifestos maleficos, vel rectores prouinciarum, vel duces militum promoueret. Sed ob huiuscemodi vanitatis ministerium, quamplurimę copię auri argentiq; quęrebātur. Ex quo accidit, vt omnes vbique prouinciæ diuersis modis & occasionibus nudarētur, grauando censum, tributa multiplicando, locupletiores quosque exquisitis aut etiā cōfictis iniuriis condemnando, alios verò etiā proscribendo oēs pariter bonis paternis auitisq; familiis euoluebat. Vnde & montes auri (vt ita dixerim) congregatos familiaribus suis ac Satellitibus largiebatur. In conuiuiis verò tam profusus erat tamq;, temulentus, vt insanus, & mente captus vini furore putaretur, & ea ebrius fieri iuberet, quæ die postera se iussisse nesciret. Delitiis, luxu, atq; omni dissolutionum genere fluitans, turpissimа suis militibus præbebat exēpla. Deniq; quicquid lasciuè, quicquid petulanter, quicquid luxuriosè gestū à Rectoribus vel militū, vel prouinciarum fuisset, multū cedebat ob Imperatoris exemplum. Cui inter cætera hoc etiā singulare studium erat, ne vllā non dico vrbē sed vel breue oppidum, absq; adulterio nobiliū matronarū quę per loca fuissent repertę, vel cor-

Habetur lib. 8. Ecclesiasticæ Historiæ capite. 17.

vel corruptione virginum, præteriret. Talis hic tantusq; vir, qui pudicitiæ, honestatis, iustitiæ, ac totius æquitatis hostis publicus erat, quid ni etiã Christianorũ hostis & persecutor existeret? Aduersum quos tantũ crudelitatis exercuit, vt prædecessores suos vincere festinaret in scelere: ignes, laminas, cruces, bestias, maris profundũ, obtruncationes membrorũ, effossiones oculorum, & singulis membris specialia inferre supplicia gestiebat: quũ tamen illi magis constantes & fortes inuenirentur in tolerando, quam iste ingeniosus & callidus in exquirendo. Vincebatur etenim sæpius non solùm à viris, sed etiã à fœminis, quæ verbo Dei & fidei calore succensæ, vt fœminæ quidẽ cõprehendebantur, sed vt viri fortes in certamine coronabantur: mortẽ quippe prius subire, imò verò & vltrò expetere, quàm corporis maculam recipere malebant. Verùm cùm duobus grauissimis dominis, libidine & crudelitate præceps ageretur, fuit apud Alexandriã Dorothea quædã satis nobili orta familia, ingentibus diuitiis & propinquis nobilibus pollens, sed in ea ingenij atq; industriæ bonũ, cæterarumq; honestarum artium studia magis quàm hæc, vigebant. Formæ verò & decoris gloria tanta ei fuit, vt mirũ ac speciale in ea Dei figmẽtũ crederetur. Sed illa quæ religione animi & honestate vitæ pulchrior quàm vultu corporis esse studeret, æquissimo mentis iudicio, quod pulchrũ & decorũ inter homines videbatur, id potius Deo consecrare, quàm vsui humano statuit indulgere, vt virgo Deo sacrata persisteret. At ille qui diuina atq; humana, libidine simul & crudelitate fœdaret, cognito solius formæ, non etiã ingenij ac propositi bono, ad contemerandam virginẽ, ac polluendã eius castitatẽ animũ intendit. Comperto verò quòd Christiana esset, quæ secũdum sua edicta pœnę magis quàm libidini subiicienda videretur, in ambiguo posita æstuare cœpit, & in quã se partẽ verteret, ignorare. Sed vbi dubios animos libido, quæ ei latius dominabatur, obtinuit, & expectantẽ virginẽ pro martyrio ad suppliciũ rapi, per occultos nuncios de stupro interpellauit. Illa æquẽ [2] nephas sibi esse respondit, templũ corporis sui quod semel Deo consecrauerat, idolorum cultu ac libidinis contagione polluere. Proinde se quidem ad mortẽ paratam esse: à crudeli verò tyranno non decere blandum aliquid aut molle proferri, nec esse dignũ resolui erga se truces animos, quos quotidie vndatim Christianorũ profusus cruor duraret. Ad quæ responsa cùm ille libidine accẽsus acrius incalesceret, & nisi verbis acquieuisset, vi agere decerneret: omnibus virgo pudicissima facultatibus suis, domoq; ac familia derelictã, noctu clã cũ paucis fidissimis famulis, & cũ amicissima sibi comite castitate discedit, atq; illusum tyrannũ, vanũ amentemq; dereliquit. Sed & alias plurimas nobiles mulieres simul ac virgines exẽplo illius ad ortus, sed exemplo nihilominus illius paratiores ad mortẽ, quàm ad seruitutẽ libidinis nactus, crudelibus suppliciis affici iubet. Quæ multò promptius & lætius quàm cæteri oẽs mortẽ subibant, eò quòd duplices sibi coronas à Domino præparandas, nõ solùm pro pietate, verũ etiã pro castitate credebant. Sed in his relationibus positũ, silere æquũ non puto, etiã nobilissimæ fœminæ in vrbe Roma mirabile factũ Sophroniæ, cuius vir præfectus vrbis Romæ sub Maxentio tyrãno degebat. Qui cùm de supradictæ fœminæ pulchritudine cognouisset (vt ei mos erat) missis stuprorũ ministris, deduci ad se fœminã iubet. Illa rẽ ad maritũ detulit. Qui cùm comperisset, multa secũ voluens, ad vltimũ altius ingemiscens. Et quid, inquit, faciemus, quibus aut hæc toleranda sunt, aut anima ponenda? Tum illa vt maritũ vidit metu mortis perterritũ prodidisse pudicitiã suã: Paululum, ait his qui missi fuerãt, expectate, donec composita (vt decet) & adornata procedã. Dehinc ingressa cubiculũ, cùm prius defixis genibus orasset, tanquã pudicitiã suã Deo immolatura pectus ac viscera correpto mucrone transuerberat. Extremos huiusmodi nũcios ad tyrannũ per assistentes famulas mittens: Tales, ait, magis placeant Christianę fœminæ tyranno. Hoc modo in Oriente simul atq; in Occidẽte velut vno dæmonis spiritu armati, & paribus eisdemq; vitiis accensi desęuiebant tyrãni, cùm tamẽ per hæc Christianorũ virtus animi, & cõstantia fidei probatior & magnificentior redderetur. Sed cùm per decẽ cõtinuos annos in Oriẽtis partibus similis etiã Maximiani principis erga Christianos fuisset grassata crudelitas, & innumera hominũ milia Deum verbũ colentiũ neci dedisset, eumq; vires crudelitatis ac libidinis suæ indesinenter suggereret temulentia, & neq; consiliũ, neq; satietas finẽ vllũ aut modũ imponeret, adest cultoribus suis diuina prouidentia, & quos per ignem probauerat, educit rursus ad refrigeriũ. Ipsum namq; autorẽ sceleris vltio diuina corripuit. Et ille qui lætis ac saginatis carnibus incedebat superbus, inflatis subitò visceribus, suppuratisq; distenditur. In profundioribus dehinc pectoris partibus obortum vulnus, totos intrinsecus viscerũ secessus tabo serpente depascitur. Post etiam fistulis quibusdã in superficie purulẽtis meatibus adapertis, de interioribus putrefactis vulneris venis ebullire vndatim cœpit innumera vermiũ multitudo. Fœtor verò tam intolerabilis erat, vt nullus omnino ne medicorũ quidem propius posset accedere,

oo quòd

[1] Dorothea ẽdẽ sacrauit Deo corporis sui pulchritudinem, & statuit esse virgo Deo sacrata.

[2] Nephas esse respondit, templũ corporis sui quod semel Deo consecrauerat, libidinis cõtagione polluere. At hoc pasim facere docẽt hodie & cõpellũt religiosos & sanctimoniales fere minas falsi doctores nostri tẽpor is.

3. Permittit Maximia. reedificari Christianorum ecclesias, ut solitis cultib⁹ & obsecrationibus vacēt. Ergo a tēpore antiquo in Ecclesiis Deus colebatur, & oratiōes ad eū fiebant, & non tantū sunt extructæ ad auditionē uerbi Dei, & sacramentorū exhibitionē, ut uolunt moderni hæretici.

quòd carnes ſatis lætæ,& in omni luxuria nutritæ, grauiorē ex corruptione nidorē putredinis exhalabāt. Deniq; pleroſq; medicorū,quòd nec morbo aliquid mederi,nec vim fœtoris tolerare poſſent, interfici iubet. In quibus cùm quidā iugulandus potius quàm medicaturus aſsiſteret,inſpiratus à Deo:Cur, inquit, Imperator erras, & quod Deus infert,ab hominibus putas poſſe reuocari? Nec humanus eſt iſte morbus,nec à medicis curatur. Sed recordare, quanta in ſeruos Dei egeris, quamq; in religionē diuinā impius & prophanus extiteris,& intelliges vnde tibi ſint poſcēda remedia. Nā & ego quidē mori cū cęteris,potero,tu tamē à medicis nō curaberis. Tunc primùm ſe Maximianus hominē eſſe intellexit,& ſcelerū ſuorū immanitatē recordatus,primò omniū erraſſe ſe & impiè egiſſe profitetur,& velut ſatisfacere incipit Deo. Tunc deinde cōuocatis his qui in officio publico ſibi parebant,legem ſcribi,& confeſtim emitti iubet,qua non ſolū Chriſtianis deſinat perſecutio,& arceatur omnis iniuria,verùm & reædificari eorum [3] permitterentur Eccleſiæ,vt ſolitis cultibus & obſecrationibus vacantes,etiam pro ipſius ſalute, excelſo ſupplicent Deo.

VITA SANCTAE DOROTHEAE

virginis & martyris per Adonem Epiſcopum Treuerenſem collecta.

Habetur in Mart. eiuſdē ſub viij Idus Feb.

APud Cęſareā Cappadocię natale ſanctæ Dorotheæ virginis. Quæ ſub Apricio prouinciæ ipſius Pręſide,primū eculei extēſione vexata,dein palmis diutiſsimè cęſa,ad vltimū capitali ſententia punita eſt. Cumq; egrediens de prætorio duceretur ad mortem, Theophilus quidā ſcholaſticus ait ad eā: Eia tu ſponſa Chriſti, mitte mihi mala de paradiſo ſponſi tui. Quæ ſtatim promiſit ſe eſſe miſſurā. Vbi ergo ventū eſt ad locū,in quo iugulāda erat,pauliſper oratione facta protulit orariū ſuū,& vocato ad ſe quodā puerulo annorum ſex,miſit Theophilo,dicens: Dic ei. Dorothea ancilla Dei mittit tibi mala de paradiſo ſponſi ſui Chriſti. Accipiens ille,& gratias agens,quòd petitionē eius impleſſet, cœpit ſibi faciem tegere,miraq; repente ſuauitate perfuſus eſt.

Habetur vbi ſupra, ſub vi. Idus Septemb.

VITA SANCTI ADRIANI MARTYRIS,

cum aliis vigintitribus, per eundem Adonem collecta.

2. Vide hic quō Adrianus uel ſol⁹ remunerationis intuitu cōuerſus eſt ad Chriſtū. Null⁹ aūt ſanctorū eſt qui ob hoc illum vnquā reprehenderit, quinimo valde commendauerit. Ex quo cōſtat valere etiā illa opera ad coronam, quæ intuitu quoq; remunerationis fiūt iuxta illud Prophetę: Inclinaui cor meū ad faciendū iuſtificationes tuas in æternū, propter retributionē. Cui⁹ rei illa eſt efficax ratio, quod retributio illa nil aliud quā Deus ipſe eſt, nec aliquid fieri poteſt propter retributionem, quod nō fuit etiā propter Deū. Nec refert naturā quālibet in ſeipſā reflecti, quia non in ſeipſam tantū reflectitur, quantū ad id quod eſt ei ſingulare, ſed multo magis quantū ad ſummū ſuū bonū aliis etiā omni vt maximū ita communiſsimum bonum.

APud Nicomediā natale ſancti Adriani martyris cū aliis xxiij. Maximianus cùm grauiſsimè perſequeretur Chriſtianos, apud Antiochiā oblati ſunt ei quidā Chriſtiani fide ac religione inſigniſsimi: Quos ille poſt veritatis cōfeſsionē extēſos lignis & neruis crudis cędi iuſsit,ac deinde lapidibus ora ipſorū contundi,& linguas eorū pręcidi. Hęc omnia cernēs Adrianus,qui erat prior officij,dixit ad eos: Adiuro vos per Deū veſtrū,pro quo hęc patimini, dicite mihi in veritate,quę eſt [2] remuneratio veſtra,quā expectatis pro his tormentis? Videtur enim mihi magna & mirifica eſſe. Cui xxiij. martyres dixerunt: Expectamus quod nec oculus vidit,nec auris audiuit,nec in cor hominis aſcendit,inenarrabile bonū,quod pręparauit Deus his qui diligunt eū. Audiēs hęc Adrianus ſtatim exiliens ſtetit in medio eorū,& dixit his qui gerebant exceptoris officiū: Annotate confeſsionē meā cū his ſanctis,& athletis Dei,quia & ego Chriſtianus ſum. Poſt nō multū ſpatiū cùm audiſſet Maximianus nomē eius recitari inter nomina ſanctorū martyrū, euocato ad ſe dixit ei: Inſanis Adriane? Nunquid & tu vis tā malè perire? Adrianus reſpondit: Nō inſanio,ſed de multa inſania ad ſanā mentē reuertor. Cumq; perſeueranter quæ ſunt fidei & veritatis proſequeretur,furore repletus Maximianus,iuſsit eū ferro vinctū cū reliquis ſanctis martyribus ad carcerē pertrahi. Erat aūt iuuenis annorū vigintiocto. Et fama celeriter currente,didicit vxor illius Natalia cuncta,quæ circa Adrianū maritū prouenerant: Et gaudio plena,quia erat mulier Chriſtianiſsima,cucurrit ad carcerā,procidenſq; ad pedes viri ſui,oſculabatur vincula eius,dicēs illi: Beatus es Dñe mi Adriane,quia inueniſti diuitias, quas tibi nō dimiſerūt parentes tui. Verè iā ſecurus pergis ad Chriſtū,bene recōdens in ipſo diuitias,quas inuenies in tempore neceſsitatis, vbi de pœnis damnatorū neminem quiſquā liberabit. Nō pater filiū,nō mater filiā, nō diuitiæ tranſeuntes, nō illos ſeruorū ambitio,& patrimonij amplitudo,ad extremū nec amicus amicū. Omnes enim tūc propria ſarcina comitabitur. Tu Dñe mi tecū habens Chriſtū, in quo omnia tua repoſuiſti, perge fiducialiter,perge ne timeas,vt percipias promiſſa ipſius. Non reuocet te vllus intuitus rerū velut vmbræ tranſeuntiū: nō affines,nō parentū gemitus,nō pulchritudo ipſa corporis tui,exectatio ſeductorū,adulationes amicorū: Non te terreant ſpecies tormentorum. Horū,qui tecū ſunt,martyrum conſtantiam & patientiam aſpice,his ſolis intēde.

Hæc

Hæc postquam gloriosissima fœmina prosecuta est, singulorum martyrum vincula deosculans: Rogo vos, inquit, serui Christi, confortate hunc Adrianum beatissimis monitis, & lucrifacite animam eius in Christo. Vos estis ei patres, per vos nascatur æternæ vitæ. Ad quam beatus Adrianus dixit: Perge nunc soror mea in domum tuam, & cùm agnouero fieri interrogationem nostram, accersam te, vt videas finē rei. Post aliquot dies cùm quæstio immineret, beatus Adrianus dato precio custodibus, & datis fideiussoribus, perrexit ad domum suam vocare beatam Nataliam. Cumque pergeret, vidit eum qui bene illum nouerat, & præcurrens domum, nunciauit illum venire. Quod vxor audiens primò non credidit. Quis, inquit, potuit eum absoluere de vinculis illis? Non mihi contingat vt absoluatur, ne quando separetur à sanctis illis. Et cùm puer domesticus superueniens affirmaret eum dimissum, suspicata illa, quòd martyrium refugisset, contristata flebat amarissimè. Et cùm iam videre Adrianum inciperet, proiecit quæ erāt in manibus, & accurrens clausit ostium domus, clamans & dicens: Longè efficiatur à me hic qui corruit, & mentitus est Domino Deo suo: Non loquatur mihi, nec audiam linguam, quę dolosè egit in conspectu factoris sui. Et conuersa dicit in eum: O sine Deo prę omnibus hominibus, quis te coëgit apprehendere opus quod nō potuisti perficere? Quis te separauit à sanctis, aut quis te seduxit, vt recederes à conuentu pacis vel repausationis? Dic mihi, quare in fugam conuersus es, antequam fieret pugna? Quare proiecisti arma, antequā videres hostem tibi repugnantem? Quomodo vulnerat* es, necdum emissa sagitta? Quid faciam infelicissima, quæ coniuncta sum impio? Non est mihi concessum, vt vocarer vxor martyris, sed vt dicerer coniunx transgressoris. Ad horam fuit exultatio mea, & ecce per secula erit opprobrium meum. Cui beatus Adrianus pro foribus stans dicebat: Aperi mihi soror mea Natalia, quia non sicut tu æstimas, effugi martyrium. Veni autem propterea, quia instat tempus quæstionis nostræ, vt sicut promisi, præsens fias. At illa non credens: Vide, inquit, quomodo me seducit transgressor? Ecce quomodo mentitur alter Iudas? Recede à me homo, nam antè meipsam interficiam, quàm tibi socier. Cumque beatissimus martyr de zelotypia coniugis lætus, sermonibus suis ei satis faceret, & nisi citius aperiret, moras se facere non posse assereret, tandem ei illa aperiens prouoluitur pedibus eius. Inde verò citius exeuntes properabant ad confessionem, vt in numero coronatorū Adrianus inueniretur. Cumque adhuc essent in via, dixit beatus Adrianus: Soror mea dic, quomodo ordinasti substantiam tuam? Cui illa: Noli, inquit, Domine mi, noli memorare quæ sunt mundi huius, ne attrahant animum tuum: auferantur ab animo tuo omnia corruptibilia: solummodo illa festina videre, quæ reposita sunt tibi & sanctis, cum quibus ambulas in via Dei. Completa itaque die vt produceretur, exhibiti sunt beatissimi martyres in conspectu Maximiani, putrefactis ita iam carnibus eorum præ acerbitate tormentorum, vt vermes de vlceribus eorum scaturirent. Natalia verò applicans se beato Adriano dicebat: Vide domine mi, vt solummodò ad Deum fiat mens tua, nec tuum cor in aliquo trepidet, dum videris tormenta tibi proposita. Labor quidem nunc modicus, sed in secula seculorum æterna repausatio. Maximianus respiciens Adrianum ait: Adhuc tu permanes in insania? Beatus martyr respondit: Pro hac amentia & insania paratus sum hanc vitam finire. Iratus post piam confessionem ipsius Tyrannus, iussit eum tam crudeliter inuicem sibi succedentibus flagellatoribus cædi, donec apertis costis viscera patefierent. Iterum constrictus ferro in carcerem mittitur: Et cùm aliquibus diebus cum reliquis sanctis Dei clausus ibi fuisset, tandem reductus, simul & cum eo alij, quos immensitas pœnarum penè absumpserat, sistitur Maximiano. Quos ille iam videns irreuocabiles, iussit vt vecte magno ferreo confringerētur tibiæ ipsorum. Confractis itaque cruribus ac pedibus incisis, insuper beato Adriano manu incisa, orantes & gratias agentes Domino, emiserunt spiritum. Corpora eorum iussit Tyrannus incendi: Sed subitò factæ sunt coruscationes, tonitrua, ac pluuiæ, & extinctus est ignis. Plurimiq; de apparitoribus fulminibus percussi, pauci fuga vix euaserunt. Accurentibus interea Christianis rapuerunt ex igne iam extincto reliquias martyrum, & ascensis nauibus fugerunt, perueneruntque Bizantium, & reuerenti [2] honore sepelierunt eas ibi. Non longo pòst tempore B. Adriani corpus Romam etiam trāslatum, [3] honorabili quoque templo exornatum est. Natalia verò ipsa de Nicomedia sanctorum martyrum amore Bizantium enauigans, post paucos dies aduentus sui, dormitionem accepit in Domino, & iuxta sanctorum corpora sepulta est Calendis Decembris. Passio horum martyrum sexto Idus Septembris.

2. Vide reliquias martyrū Bizantij reuerenti honore sepultas.

3 Corpus B. Adriani Romā translatum honorabili templo exornatum est.

VITA SANRTORVM QVATVOR

Coronatorum, id est, Seueri, & aliorum, per Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

Habetur in martyrologio eiusdē sub iiij. Idus Nouembris.

ROmæ natale sanctorum quatuor coronatorū, id est Seueri, Seueriani, Carpophori, & Victorini. Hi cùm impellerētur ad sacrificandū, reluctantes, nec consensum impiis præbentes, perstiterunt in fide. Nunciatum est autē Diocletiano Imperatori. Qui ilicò iussit, vt ante simulachrū Æsculapij ictibus plumbatarum cæsi deficerent. Quorum corpora iussit in platea canibus iactari, & iacuerunt ibi diebus quinque. Tunc pij Christiani venerunt, & collecta corpora sepelierūt in via Lauicana miliario ab vrbe tertio in arenario iuxta corpora sanctorū martyrū Claudij, Nicostrati, Simphoriani, Castorij, & Simplicij. Passi sunt autē sexto Idus Nouembris, post duos tamen annos passionis horum quinq; martyrum. Cùm autem nomina eorum minimè reperirentur, statuit beatus Melchiades Episcopus, [1] vt anniuersaria quatuor Coronatorum dies sub nominibus sanctorum quinq; martyrum recoleretur. Intercurrentibus autem annis, cuidam sancto viro etiam nomina eorum reuelata sunt. Festiuitas [2] verò vt fuerat statuta, celebris in aliorum martyrum festiuitate permansit, ac locus quatuor coronatorū nomine insignis.

1. Nota, vt anniuersaria quatuor Coronatorū dies recoleretur.

2. Vide festiuitatē celebrē horū sanctorum martyrum.

VITA SANCTI BLASII EPISCOPI

& martyris, per eundem Adonem collecta.

Habetur vbi supra sub iij. Non. Februar.

IN Sebastea ciuitate passio S. Blasij Episcopi. Qui multorū patrator miraculorū, sub Prēside Agricolao, post diutinā cæsionē, post carcerē, atq; inde suspensionē in ligno, vbi pectinibus ferreis carnes eius direptę sunt, post iterum teterrimū carcerē, post demersionē laci, vnde superuadens saluus exiuit, iubente iniquissimo Iudice, capite ad extremū cū duobus pueris truncatur, felicia [1] regna cū ipsis ingressus. Ipso autē adhuc agonizante, septē mulieres beatissimæ, quæ guttas sanguinis eius præterfluentes de beatissimis plagis corporis ipsius colligebant, deprehensæ quòd essent Christianæ, post caminū ignis, vbi plumbo superinsusæ sunt, post pectines ferreos, quibus carnes earū diruptæ, post æreas tunicas & candentes, nouissimè sententia data, percussæ gladio, datoq; [2] pretio sanguinis, vitam mercantur æternam.

1. Ecce quomodo post mortē sancti recipiūtur in cœlo.

2. Nota, Datoq; pretio sanguinis vitam mercantur æternam.

VITA ET MARTYRIVM SANCTI

& gloriosi martyris Blasij Episcopi Sebasteę, & sociorum.

Per Simeonem Metaphrasten.

Februa. XI.

QVO tempore vigebat cultus simulachrorū, & multi homines adorabant figmenta & res creatas, tunc etiā florebat fides omnium sanctorum: cum quibus fides quoq; sancti & gloriosi martyris Blasij. Hic ergo sanctus & venerandus vir Blasius, cùm roto tempore vitam egisset mitē & mansuetā, sicut scriptum est in Iob: Erat innocens, inculpatus, verus, pius & religiosus, abstinens ab omni opere malo. Quamobrē propter puram vitā, & quæ nulli affinis erat reprehensioni, qui in ciuitate Sebastea Cappadocię erant fideles, eū creatunt Episcopū. Is autē profectus in montē qui dicitur Argeus, habitat in spelunca, ferēq; ad eum conueniebant, & ab eo benedicebantur: & si contigisset vnum ex eis incidere in eius meditationem, tanquam ratione prēditæ expectabant ad speluncam: & nisi impoluisset eis manus eas benedicens, à sancto minimè recedebant.

In illis autem diebus iussit Prēses Agricolaus capi omne genus animaliū, vt sancti qui tunc erant martyres ab eis cōsumerentur, & cùm eis depugnarent. In mōtes verò egressi venatores, venerunt etiā in montem qui dicitur Argeus, in quo latebat sanctus & venerandus vir Blasius. Cùm autē appropinquassent speluncę, & vidissent in eius ingressu multitudinem agrestium animaliū quę astabant & exiliebant, dixerūt inter se: Quid hoc sibi vult? & cùm venissent propius, inuenerunt intra speluncā sanctū Blasium, sedentē tanquā in quodā thalamo, & diuidentē vnicuiq; id quod erat ei opus, per benedictionē atq; curationes, & Deo fundentē preces. Qui statim reuersi renūciarunt Prēsidi Agricolao quę viderant. Prēses verò iussit plures milites cū eis proficisci, vt quoscunq; illic inuenissent

latitantes

latentes Christianos, ad eum adducerent. Euntes autẽ in montem qui missi fuerant milites, & ingressi speluncã, inuenerunt solum sanctũ orantem & laudantem Dominum: & dixerunt ei: Egredere, vocat te Præses. Cùm eos verò vidisset sanctus Blasius, valde lætatus est & dixit: Adeste, eamus simul ô filij, mei enim recordatus est Dominus. In hac enim nocte ter mihi apparuit, dicens: Surge, offer mihi sacrificia pro more tui sacerdotij. Nũc ergo filij mei, bene venistis. Dñs meus Iesus Christus sit vobiscũ. Dum aũt ipsi venirẽt, in via conuertebantur gentiles ad Dei cognitionẽ per eius mansuetudinẽ & doctrinã. Etenim per eius preces faciebat Dñs curationes: & cùm ad eũ afferentur ægroti, eis imponens manus dimittebat sanos. Non solũ autẽ curabat homines, sed etiã iumenta & bestias. Cùm itaq; contigisset aliquẽ os deuorare, vel aliquid eiusmodi, repentè ad eũ afferebant patientẽ, & per sanctas suas preces eũ statim reddebat sanũ. Contigit itaq; vt filius cuiusdã mulieris quę eũ habebat vnicũ, partẽ piscis comedens, os repentè deuoraret, & motus maneret. Cùm ergo mater pueri de sancto audiuisset, eũ allatũ proiecit ad eius pedes semimortuũ, cũ fletu clamans, & dicens sancto: Miserere mei filij serue Seruatoris nostri Iesu Christi: est enim mihi vnigenus: narrauitq; sancto quid filio suo repentè accidisset. Sanctus autẽ Dei & magnus sacerdos Blasius, manu imposita gutturi pueri, sic orauit, extendens in cœlũ oculos, & Deo dicens: Qui iis qui te inuocabant in veritate, pręsto fuisti adiutor ô Seruator, audi meas preces: & spinã infixã huic puero, tua quæ sub aspectũ nõ cadit virtute ei exime, eũ curans: & de cætero, seu in hominibus, seu in pueris, seu in bestiis tale quid contigerit, illic autẽ recordatus fuerit aliquis mei nominis, dicẽs: Deus intercessione serui tui Blasij, accelera tuũ auxiliũ. Fac citò in eo curationẽ ad gloriã & honorẽ sancti tui nominis. Et cùm ipse hæc dixisset, puerũ statim sanum restituit sicut prius, & eũ reddidit matri suæ, ore nunquã silente Deum laudantẽ atq; glorificantẽ. Hominum autẽ sermone celebrabatur Dei martyr & Episcopus Blasius, nõ solùm Sebasteæ, sed etiam Nicopoli; erat enim eruditus etiã in scientia medendi. In itinere verò ingrediente sancto, contigit vt cuiusdã pauperculæ mulieris, quæ vnicũ habebat porcũ, & nihil aliud, porcus à lupo raperetur. Mulier autẽ quę erat fidelis, accessit ad sanctũ martyrẽ contra ferã. Sanctus verò Christi Sacerdos & martyr Blasius subridens: dixit ei: Ne sis tristis ô mulier, ne lachrymeris. Tibi enim redditur porcus viuus & illęsus. Sanctus aũt cœpit iter ingredi: eo verò ingrediente, lupus qui porcũ illęsum cõseruauit, eũ reddidit viduę. Ingresso autẽ sancto in metropolim Sebasteã, iussit Præses Agricolaus eũ cõiici in custodiã. Die verò sequenti sedẽs Pręses in tribunali, iussit adduci sanctũ Blasiũ. Cùm is autẽ adstitisset, videns eũ Pręses, cœpit primùm cũ eò agere blanditiis: & prius eũ salutat, dicens: Salue charissime Blasi, deorũ amice & noster. Sanctus autẽ Blasius dicit ei: Salue tu quoq; Pręses optime. Ne eos verò dicas deos sed dæmonia: quæ quidem tradentur igni æterno cũ iis qui ea colunt. His Pręses ira percitus iussit eũ agrestibus baculis verberari. Multis autem horis verberatus martyr Christi Blasius, dicit Pręsidi. O nullo sensu prędite & deceptor animarum, putas me per tua tormenta abducere à Dei mei confessione? Sed non potes. Habeo enim Iesum Christũ qui me corroborat. De cætero fac quod volueris. Cùm aũt nõ potuisset impius Præses eũ à fide abducere, iussit eũ rursus duci in carcerẽ. Cùm verò accepisset pia anus & vidua sancti martyris Blasij tolerantiã, & eius fidei constantiã, cùm occidisset porcũ quẽ à fera acceperat iussu sancti martyris, & coxisset caput & pedes, & in canistrũ recisset ex seminibus terræ, & aliquibus aliis ex sua paupertate cũ fructibus: cereosq; accendisset, attulit ad sanctũ martyrẽ in custodiã: & procidit ad eius pedes, rogans vt ex eis sumeret. Cùm gratias autem egisset sanctus, & ex eis sumpsisset, ei benedixit & ei mandauit, dicens: Mulier in hoc habitu perage mei commemorationẽ, & in domo tua nõ deficiet omne bonũ à Deo meo. Sed & si quis te hoc modo imitans mei peregerit commemorationẽ, habebit à Deo meo perpetuũ donũ & benedictionẽ omnibus diebus vitæ suæ. Et veneranda quidẽ illa & beata anus, accepto mandato à sancto martyre Blasio, Deũ laudans abiit læta in domũ suam: & impleta fuit in hac beata vidua scriptura quæ dicit: Dicetur vbiq; quòd fecit ipsa ad eius memoriã. Tyrannus autẽ cùm secundò progressus sedisset in tribunali, iussit adduci Dei martyrẽ. Quo adducto dicit ei Pręses: Blasi, diis ne sacrificas, an vis malè perire? Dixit sanctus Blasius: Dij qui cœlũ & terrã non fecerunt, pereant. Quã tu autẽ mihi minaris mortẽ ea mihi vitam æternã conciliabit. Præses verò cùm vidisset eius fidẽ immutabilem, iussit eũ in ligno suspensum cædi vehementer. Cùm diu autẽ cæderetur martyr Dei Blasius, dicit Duci: O impie & inique, putásne me terrere plagis? Habeo Iesum Christum qui me corroborat: & non timeo tua quæ videntur tormẽta, aspiciens ad bona quę expectãtur, quę sunt promissa iis qui ipsum quærũt. Tunc iussit Præses eũ de ligno deponi. Cùm fuisset aũt depositus, iussit eum rursus conijci in custodiã. Cùm verò abducerentur

Sanctus impõsita pueri gutturi manu, et facta oratione extẽsis in cœlum oculis, illum sanauit.

 in custo-

in custodiam sanctus martyr Blasius, ecce septem mulieres piæ & timentes Deum, eũ sequebantur, excipientes sanguiné qui ex ipso distillabat, & seipsas vngentes. Quas cùm vidissent lictorea & apprehendissent, duxerunt ad Præsidem, ei dicentes: Hæ quoq; sunt Christianæ. Cùm eas autem Præses vidissat, dicit ais: Persuadeamini, & diis sacrificate, vt magnos honores à me consequamini. Venerandæ verò & sanctæ mulieres illæ respondentes, dixerunt ei: Si vis ô Præses, vt diis tuis sacrificemus, eamus prope lacũ: & tu quidẽ immitte deos tuos in saccũ, & eos plumbo obsigna. Nos autẽ cùm abluerimus vultua nostros in lacu, accedemus, & eis sacrificabimus. His lætatus Præses, ad eas adduxit daos suos. Illæ autem cùm eos accepissent, deiecerunt & demerserunt in profundo lacus.

Cùm hæc vidisset Præses, & furore fuissat percitus, valde rugiens sicut leo, & plaudẽs manibus, fuit admodũ iratus militibus, & dixit eis: O pessimi ministri, cur non deos retinuistis, ne in profundũ lacus iniicerentur? Respondentes autẽ milites, dixerunt Præsidi: O optime Pręses, dolũ tibi locutæ sunt hæ mulieres, & deos tuos demerserunt. Nos verò hoc nescientes eos non tenuimus. Dixerunt autẽ illæ sanctæ & venerãdę mulieres: Deus verus dolum non patitur, sed surda ligna, & lapides, & aurum, & argentũ, & omnes qui confidunt in eis. Tunc furote percitus Præses, iussit fornacem accendi vehementissimã, & dissolui plumbũ: & ferreos afferri pectines: septem æneas laminas candefieri: splendidum autem linteum extendi in alio loco, dixitq; sanctis mulieribus: Eligite vnũ ex duobus, aut adorare & diis sacrificare, & conseruare animas vestras ambulantes in linteo: aut si nolitis, experiri tormenta quæ sunt vobis parata. Vna verò ex iis habens duos pueros, rapuit linteũ, & iniecit in fornacem, & id combussit. Pueri autẽ dicebant matri suæ: Veneranda mater nostra, ne sinas nos in hac terra interire: sed quomodo nos impleuisti pulchro & syncero, & suauissimo tuo lacte, nos quoque imple regno cœlorum.

Præses autẽ iussit eas suspendi, & earum carnes lacerare pectinibus ferreis. Videbant verò milites ex earum carnibus manare lac pro sanguine. Quinetiã earum carnes cernebantur, vt nix, candidæ. Angeli enim Domini qui descenderant, cùm eas curassent, dicebant ais: Ne timeatis: Bonus enim operarius cùm æstate inceperit & perfecerit, & à domino operis fuerit benedictus, & mercedẽ eius acceperit, lætus vadit in domũ suã. Sic ergo vos quoq; decertate, vt à Seruatore nostro Iesu Christo æternã, & quæ nunquã definit vitã accipiatis. Tunc Pręses iussit eas depositas iaci in caminũ. Cùm autẽ iactæ fuissent, protinus cessauit ignis: & eiectę sunt ex fornace illæsę conseruatę sanctæ mulieres. Dicit verò eis Pręses: Abiectis vestris præstigiis, accedite & diis meis sacrificate. Sanctæ aũt septẽ mulieres, tanquã vno ore dixerunt ei: Ne tibi bene sit ô fili diaboli, vt nos relinquamus Dominũ nostrũ Iesum Christũ, & adoremus lapides & ligna, quę sunt similiter atq; tu surda, & nullo sensu prędita. De cętero fac in nos quod velis. Nã nos quoque vocatę sumus in regnũ cœlorũ. Tunc ira percitus Pręses tulit in eas sententiã: & accipiẽtes eas lictores, duxerunt eas ad locũ eis propositũ. Sanctæ autẽ septem mulieres cùm venissent ad locũ in quo erant consummandę, rogarunt lictores, dicentes: Concedite nobis vt parumper precemur, & flexis [2] in terrã genibus sic dixerunt: Gloria tibi magno & glorificato Deo. Gloria tibi Christe qui regnas in secula, qui nos vocasti in viã bonitatis tuę. Quis est enim magnus sicut tu Deus noster, qui nos fecisti recedere à tenebris, & vocasti nos ad verã lucẽ & suauissimã? Quamobrẽ rogamus te Dñe, nos connumera cum prima martyre tua Thecla, accipiens intercessionẽ sanctissimi patris nostri & Pastoris Blasij, qui deduxit nos ad hanc veritatẽ & fruitionẽ vitę æternę. Hæc cùm sanctæ fuissent precatę mulieres, & è solo surrexissent, & manus [3] suas extendissent, & oculis in cœlũ suspexissent, in mũdo corde & vno animo Deo dixerunt: Gloria tibi Dñe Deus noster, qui nos dignatus es sistere ad hanc tuã arã, tanquã agnas immaculatas & ratione pręditas, nostras quoq; animas suscipe in cœlesti tua ara, vt bonus & benignus. Pueri aũt accedẽtes ad matrẽ, dixerunt ei: Mater, coronę vobis sunt paratę apud Deũ cœlestẽ. Nos ergo & commenda sanctissimo & forti athletę Episcopo nostro & Pastori Blasio. Tunc Spiculator abscidit capita septẽ sanctarum mulierum, & occultè fuerunt consummatæ.

2. Flexis in terrã genibus orãt sanctæ.

3. Ecce oratio cũ extensione manuum & oculorum in cælum

Post hæc autem iubet Pręses sanctũ Blasium educi è custodia. Quo ducto dicit ei: Diis ne modò sacrificas an non? Dicit ei sanctus Blasius: Miser cùm sis cæcus, non vides verã lucem. Quis enim homo qui Deũ viuum vnquã cognouit, mortuis simulachris sacrificat, aut ea adorat? Tu ergo tenebris inuoluta & inique, scias te Deũ viuum dimisisse, & adorare lapides nullo sensu præditos. Sed ego nõ timebo minas tuas. Vt vis ergo me torque, trado tibi carnes meas. Deus autẽ habet animæ potestatẽ. Pręses dicit sancto: Si te proiecero in lacum, quid tibi proderit quẽ dicis Christus, quẽ etiã adoras? Dixit sanctus Blasius: Cęce, & nullo sensu prędite, adulterina adoras, & putas te esse saluũ. Ego aũt Christũ viuũ colens, non ostendã tibi in aqua Dei mei virtutes? Tũc iussit Præses eũ iaci in lacũ

Sanctus verò præueniens obſignauit aquam, quæ ſtetit perinde ac ſi fuiſſet pons. Sedéſq; in medio lacus, dixit lictoribus: Si habetis deos, oſtendite eorum virtutes, & vos quoque ingredimini. Statimq; ingreſsi ſexaginta & octo viri, ſubmerſi ſunt in profundo aquę. Túc angelus Domini deſcendens ad ſanctum, dicit ei: Gratia plena & pręclara anima, Dei pōtifex, egredere ex aqua, & accipe à Deo tibi paratam æternam coronam. Sanctus autem Blaſius eùm ex aqua ſurrexiſſet, tanquam ſuper terram ambulans eſt egreſſus, & reſplenduit facies eius ſicut lux, adeo vt mirarentur qui eú videbant. Præſes vero dixit ei: Adeóne ô miſer ſtatuiſti diis non ſacrificare? Dixit ſanctus Blaſius: Scias Tyranne ſanguiuore me eſſe ſeruum Chriſti, & nunquam dęmonibus eſſe ſacrificaturum. Tunc ira percitus Præſes tulit in eum ſententiam: dicens: Blaſius qui mihi non paruit, & Imperatorem cōtempſit, & deos probris affecit, & ſexagintaocto viros perdidit, gladio truncetur capite ſimul cum duobus pueris. Accepta autem ſententia cùm veniſſet ad locum, ſtans ſanctus precatus eſt Dominum, dicens: Domine Deus virtutum qui me liberaſti à ſimulachris. Qui tenebras feciſti lucem, & errorem veritatem. Qui ſedes ſuper Cherubim, & aperis cataractas cœlorum. Qui extendis arcum tuum in manu tua. Qui diabolum humilem & abiectú reddidiſti, & draconem confixiſti: audi me ſeruum tuum, & quicunque ad hác ará tuá acceſſerit, & quemcunque ſpiná aut os deuorauerit aut variis fuerit vexatus morbis, aut in afflictione fuerit aut in neceſsitate perſecutionis, imple vniuſcuiuſque cordis petitionē Domine, vt bonus & clemens. Quoniam es ſemper glorificaturus nunc & in ſecula.

Cùm hæc autem eſſet precatus, Chriſtus deſcendit de cœlo tanquam nubes, & eú obumbrauit: & dicit ei Seruator: Omnes petitiones eorum implebo propter te, Athleta mi dilecte. Non hæc autem ſolùm ſed etiam faciam vt precatus es viduæ & benedicá oēm domum quæ tui celebrat memoriam: & penaria eorú replebo omnibus bonis propter pulchrá tuam confeſsionem & fidem quam in me habes. Hęc cùm Dominus locutus eſſet martyri, cùm eum antea eduxiſſet ſpiculator è pręторio cú duobus infantibus, capita eis amputauit in Sebaſtea ciuitate, intra mœnia ſupra petram, vndecimo menſis Februarij. Fideles autem & pij viri depoſuerunt eum in ipſo loco. Vbi etiam vſque in hodiernú diē multæ curationes peraguntur ad Dei gloriam. Cùm verò accepiſſet veneranda & pia anus conſummationem beati martyris Blaſij, celebrauit eius memoriá eo ritu quo celebrauit in cuſtodia: & non ſolùm cognatis miſit ex ſeminibus terræ benedictiones, & ex reliquis, ſed etiam omnibus amicis. Qui viciſsim imitantes, rurſus in eodem tempore remiſerunt non ſolùm fideli viduæ ſed etiam omnibus ſuis amicis & cognatis. Vnde etiá traditú eſt hoc ſepulchrú & bonum exemplú vſque in hodiernú diem, omnibus qui fideliter peragunt venerandam memoriam ſancti martyris Blaſij cum lampadibus & hymnis & magno epulo. Ad gloriam omnipotentis & Domini noſtri Ieſu Chriſti. Cui gloria & potentia ſimul cum ſancto & viuifico ſpiritu: Nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum. Amé.

MIRACVLA BEATI QVINTINI

martyris, per diuum Gregorium Archiepiſcopum Turonenſem ſcripta.

Habetur in opere eiuſdem in gloriā plurimorū martyrū edito. ca. 27.

APVD Virmandenſe oppidum Galliarum Quintinus martyr quieſcit, cuius [1] beatum corpus à quadam religioſa quæ dudum fuerat cęcata, reperitur. Sed mox vt à fluminis fundo reuelatú eſt, miraculum protulit, eùm mulieris faciei, vbi primum illuxit, lumina cæcata reſtituit. In hac igitur vrbe vnus ex latronibus equum pręsbyteri furto abſtulit, inuentus à præsbytero iudici manifeſtatur. Nec mora apprehenſus, & in vincula compactus, ſupplicio ſubditur, & opus ſuum ore proprio indicans, patibulo iudicatur. Sed pręsbyter metuens ne ob ſui damni cauſam anima hominis auferretur, Iudicem deprecatur, vt conceſſa illi vita, hic culpę reus abſolueretur à pœna: dicēs ſibi ſatis eſſe iam factum, quod per tot tormentorū genera latro quę geſſerat declaraſſet. Sed ſeueritas Iudicis cùm nullis precibus potuiſſet flecti, reum patibulo condēnauit. Tunc pręsbyter cum lachrymis [2] proſtratus ad beati martyris tumulum, ſuppliciter deprecatur dicens: Quęſo glorioſiſsime [3] athleta Chriſti, vt eruas húc pauperē de manu mortis iniquæ, ne mihi fiat in opprobrium, ſi per meam accuſationem moriatur hic homo oſtende deprecor virtutem tuam, vt quem aſperitas humana nequit abſoluere, leuis pietatis moderamine tu diſſoluas. Hæc ſacerdote cum lachrymis deprecante, diſruptis vinculis patibuli reus ad terram ruit. Quod audiens Iudex timore perterritus, & diuinam admirans virtutem nihil vltra illi nocere præſumpſit.

1. Cuius beatum corp⁹. Vides quod non dicit, cineres emortuos, vel qd ſimile dedecoroſum, vt dicunt hæretici.

2. Oratio ante ſepulchrum martyris cū proſtrationē & lachrymis.

3. Vides quod p ſanctorum inuocationem non offuſcatur Dei neceſſaria inuocatio. Quæ ſi maieſtati eius diſpliceret, ad eorum inuocationem tot mirabilia ſigna non ederet.

VITA SANCTI MARCELLINI

Papæ & martyris, per Damasum Papam scripta.

Habetur in Pontificali eiusdem.

Arcellinus natione Romanus, ex patre Proiecto, sedit annos nouem, menses duos, dies sexdecim. Fuit autem tēporibus Diocletiani & Maximiani, ex die Kalendarum Iulij à cōsulatu Diocletiani sexto, & Constantij secundo, vsque ad Diocletianum nono, & Maximianum octauo. Quo tēpore fuit persecutio magna, ita vt intra triginta dies, decē & septem milia hominum promiscui sexus per diuersas prouincias martyrio coronarētur. De qua re & ipse Marcellinus ad sacrificium ductus est, vt thurificaret. Quod & fecit. Et post paucos dies pœnitentia ductus, ab eodem Diocletiano pro fide Christi cum Claudio, & Cyrino, & Antonino capite truncatus est, & martyrio coronatus. Qui dum pergeret ad passionē suā, adiurauit Marcellum præsbyterum, vt præcepta Diocletiani non impleret. Iacuerunt aūt corpora sanctorū in platea dies triginta sex, ex iussu Diocletiani. Exinde Marcellus præsbyter noctu collegit corpora sanctorum cum [1] presbyteris & diaconis, cum hymnis, & sepeliuit ea sexto Kalendas Maij in via Salaria in cœmiterio Priscillę in cubiculo claro, quod patet vsque in hodiernum diem, secundum quod ipsi sanctus Petrus pręceperat, in crypta iuxta corpus sancti Crescentionis. Hic fecit ordinationes duas per mensem Decembrem, presbyteros quatuor, Episcopos per loca quinque. Et cessauit Episcopatus annos septem, menses sex, dies vigintiquinque, persequente Diocletiano Christianos.

1. Vides Christianā traditionē sepeliēdi fideliū corpora? Nempe cum hymnis, sacerdotibus & diaconis.

VITA SANCTI MARCELLI

Papæ & Martyris, per Damasum Papam scripta.

Habetur in Pontificali eiusdem.

Arcellus natione Romanus, ex patre Benedicto, de regione Vialata, sedit annis quinque, mensibus sex, diebus viginti vno. Fuit autem temporibus Constantij, & Galerij, & peruenit vsque ad Maxentium, à consulatu Maxētij quarto & Maximi, vsque post consulatū. Hic fecit [1] cœmiteriū via Salaria, & vigintiquinque titulos in vrbe Roma constituit, quasi diœcoses propter baptismū, & pœnitentiā multorum, qui conuertebantur ex Paganis, & propter sepulturas martyrum. Hic ordinauit vigintiquinque presbyteros in vrbe Roma, & duos diaconos per mensem Decembrem, Episcopos per diuersa loca viginti vnū. Hic coartatus & tentus est, eò quòd Ecclesiam ordinaret, & comprehensus à Maxentio, vt negaret se esse Episcopum, & sacrificiis se humiliaret dæmoniorum. Qui semper contemnens & deridens dicta & præcepta Maxentij, damnatus est in Cathabulum. Qui dum multis diebus seruiret in Cathabulū [2] orationibus & ieiuniis, Domino deseruire non cessabat. Mense autem nono venerunt clerici eius omnes, & eruerunt eū noctu de Cathabulo. Matrona verò quædam nomine Lucina vidua, quæ vixerat cum viro Marco annis quindecim, & in viduitate sua habebat annos decem & nouē, suscepit beatum virum, quæ & domum suam nomine tituli beati Marcelli dedicauit, vbi die, [3] noctuq; hymnis & orationibus, domino Iesu Christo cōfitebantur. His auditis à Maxentio, misit, & tenuit iterum beatum Marcellum, & iussit in eadem ecclesia iterum plācas externi, vt ibidem animalia cathabuli congregata starent, & ipsis beatus Marcellus deseruiret. Qui tandem in seruitio animalium nudus, amictus est. Cuius corpus collegit beata Lucina, & sepeliuit in cœmiterio Priscillę via salaria decimo septimo Kalendas Februarij. Et cessauit Episcopatus dies viginti. Lucina verò proscriptione damnata est.

1. Vide quanto studio hi sancti Pontifices martyres sepelirent, quibus etiā tot cœmiteria faciebant.

2. Nō cessabat seruire Domino in orationibus et ieiuniis etiā in Cathabulo, iuxta illud Apostoli, in omni loco leuantes puras manus.

3. Ecce nocturnas et diurnas orationes & hymnos.

VITA SANCTI EVSEBII PAPAE,

per Damasum Papam scripta.

Habetur vt supra.

Vsebius natione Græcus, ex patre Medico, sedit annis sex mense vno, diebus tribus. Fuit temporibus Constantini. Sub huius tempore crux Domini nostri Iesu Christi quinto Nonas Maij inuēta est. Baptizatur quoque & Iudas, pòst Quiriacus vocatus, crucis inuentor. Hic, scilicet Eusebius, hæreticos inuenit in vrbe Roma, quos sola manuum impositione reconciliauit. Fecit hic ordinationem vnam mense Decēbre, præsbyteros tredecim, diaconos tres, Episcopos per loca quatuordecim. Sepultus est in cœmiterio Calixti via Appia sexto Nonas Octobris, Et cessauit Episcopatus dies septem.

VITA SANCTI MELCHIADIS

Papę & martyris, per Damasum papam scripta

Elchiades natione Aphes, sedit annos tres, menses septem, dies octo, ex die Nonas Iulij, à consulatu Maximini nono, vsque ad Maxentium secūdo, qui uit mense Septembri, Volusiano & Rufino consulibus. Habetur vt fuit gra.

Hic constituit, ne vlla ratione die dominica, aut quinta feria ieiuniū quis fidelium ageret, quia eos dies Pagani quasi sacrum ieiuniū celebrabant. Et Manichæi inuenti sunt in vrbe Roma ab eodem. Hic fecit, vt oblationes consecratę per ecclesias ex consecrato Episcopi dirigerentur, quod declaratur fermentum. Hic fecit ordinationē vnā per mensem Decembrem, præsbyteros sex, diaconos quinq;, Episcopos per loca vndecim. Hic sepultus est in cœmiterio Calixti via Appia quarto Idus Decembris. Et cessauit Episcopatus dies decem & septem

ALOYSIVS EPISCOPVS VE-

tonensis candido lectori.

D duo te, probe lector, aduertere oportet in hac, quæ tibi supponitur, vita. Primùm illud, aut erratum per scriptorem in sanctę nomine, & pro Margarita Marinam fuisse scriptam. Nam quæ hic de beata Marina dicuntur, nō ei sed Sanctæ Margaritæ omnino conueniunt, indicatq; id, patria, persecutor, certamina, & mortis genus. Cùm aliàs Marina virgo tantùm fuerit, nō etiam martyr, quæ sanctimonialis sub viri habitu inter Monachos habitās, falsò de incestu accusata ob humilitatem quæ non peccauerat exoluens, expositum sibi puerum, tanquam proprium filium aluerit, monachumq; effecerit. Aut Margaritam ipsam, Marinam quoque dictam fuisse fatentum est. Cōstat enim tam viros, quàm mulieres non vno tātū nomine sæpius appellatos. Sed primum dictū nobis verius videtur, vt corruptum in hoc exēplar Genzanus noster offenderit, licet illud ex Pontificia bibliotheca habuerit. Alterum illud est nos propter falsas illas narrationes, quæ in sanctorum historiis diabolica suggestione suffarcinatę sunt, de quibus in sequēti vita fit mentio, animum adiecisse ad Sanctorum illas tantummodo vitas, quæ à priscis patribus iisq; probis, eruditis, & illustribus viris, necnon Deum timentibus conscriptæ fuerunt, in vnum volumē redigendas eo quidem consilio, vt haberet Catholica Ecclesia veras, quas de electis sui corporis mēbris, legeret narrationes: neque apochripha pro legitimis: vel dubia pro certis (vt quandoque cum maxima Sanctorum iniuria factitatum est) reciperet. Magna namque conscientię trāquillitas prouenit, cùm quicquid legeris, certus sis omnino scriptorem te non decipere, sed veracem & omni prorsus mendacio carentem, rem syncerè vt est gesta ante oculos tuos asserere. Quod studium nostrum qualecunque, ex bonorum omnium matre charitate profectum, vt tu quoque sanctis orationibus tuis apud Dominum commendare, & promouere ex eadem charitate non abnuas, humiliter oramus.

MARTYRIVM SANCTAE ET EGRE-

giæ, & curationum virtute præditæ Martyris Marinæ.

Per Simeonem Metaphrasten.

I H I L æquè lętificeat, & exhilarat animam bonā, & fidelē, vt quod victoria potitorum athletarum legitur martyrium, & eò magis delectat auditorem, quò meliorem habuerit compositionem, aptamq;, & probabilem narrationem, & ea recensentem, quæ & persecutoris improbitati, & eorum qui decertabant, animi magnitudini, quinetiā eius quoque, qui vnà decertabat, Christi potentię apta sint, & conuenientia. Sit namque oportet omni ex parte eiusmodi, vt & nihil habeat offensionis, & rem rectis auribus ostendat credibilem. XV. IIIn- lij.

Etenim scire oportet, non paucas ex lis, quæ martyrum res gestas continent, narrationibus ab initio fuisse adulteratas, vt quę à gentilibus fortè, aut ab hæreticis, & prophanis, & veritatis intelligētia priuatis viris corruptæ, & aut nugis, & vanissimis ineptiis foedidatę, ac cōspurcatæ, & euidentissimis dæmoniorū doctrinis, prauęq;, ac sceleratæ mētis excerandis figmētis prophanatę, & ad Christi, & Sanctorū eius contumeliā cōpositę fuerint.

Et ideo

Et ideo,fidem te cætero adeo labefactant, & tantum ei detrimēti afferunt,vt propterea ne verisimis quidem deinceps assentiatur,sed aut omnino ea reiiciat,ac repudiet:aut,vt quæ sint dubia,despiciat,& ea minoris faciat. Quomodo etiam egregię virginis,& martyris Marinæ quadam hostis nostri contumelia fuit adulteratum martyriū,verę per passionem eius narrationi,tanquā puro frumento,à communi omnium inimico iniecta zizaniis,illo,inquam,dæmone,qui illic fingitur fuisse in medio eius certamine,& illius vocibus,adeo vt qui audiūt,attendentes quàm sit ridicula & absurda dictio illa dæmoniaca,dubitent de ipso quoq; martyrio egregiæ victricis Marinæ. Etenim qui adhuc viuos Iesu martyres inuasit,& eos morte afficiendi insatiabili tenebatur desiderio,nihil mirū,si postquam excesserunt ad Agonothetam, & sunt pronunciati victores,eorū glorię conetur insidiari per impios,qui falsa loquuntur:admiscens mendacia sanctorum rerū gestarū commentariis.Inanes ergo omnes fabulas,& nugas,tanquam maligni ludibria,illius mystis abiiciens,solis autem veris pręclarę huius martyris tam in verbis quàm in factis decertationibus sub ea quæ consistit, veritate illuminante,mentem adhibens, breueq́; orationem,& quæ nihil superuacanei contineat,componens,sic magnę,& præcipuum nomē fortitę Marinę ordine persequar decertationem.Hæc ergo beata puella Marina fuit quidē ex ciuitate Antiochia Pisidię , parentibus autem,quod ad corpus quidem attinet,claris. Filia enim erat Ædesij,qui fuit illis temporibus vel maximè insignis sacerdos idolorum. Cùm aūt esset vnica,quoniā matrem citò mori contigerat,extra ciuitatē ad quindecim miliaria tradita fuit alenda eius nutrici.Cūm verò ętate cresceret,& honestate morū,intelligentiaq́;,& prudētia supra ætatem proficeret,& honorificè à sua nutrice aleretur,& educaretur,audiuit verbum fidei Christi,& id statim id sua defixit cogitatione . Quęuis enim bona anima prōptè suscipit eos qui de bono sunt,sermones,& eò citiùs,quò est meliori ingenio prædita,aut fide acriori.Marina ergo cùm esset adhuc admodū iuuenis,mollisq́;,& delicata adolescentula,vt corpore speciosa,& omni ex parte pulchra,ita etiā mēte,& anima valde bona , postquam solum audiuit Deū bonū,& qui verè est,& viuit,pro salute hominū,ex puella coniugij experte natum hominem:crucifixumq́;,& sepultū fuisse,& resurrexisse,& cùm ad cœlos hominū naturam sustulisset, eam consensu paterno honorasse,statim corde credens,ore quoque est confessa se esse Christianam.Et sic indies in Dei filium confessione,& fide proficiens,optabat Christi confessorum effici particeps, & socia.Atque Ædesius quidē , qui falso nomine appellabatur eius pater,eam propterea auersabatur,& abhorrebat.Ea aūt Deum cœlestem colens supra omnia,eos,qui pro pietate torquebantur,& interficiebantur , valde venerabatur, & cordis proposito eorū miserens,vnà cum eis dolebat, & vna patiebatur. Oportebat autem deinceps ipsam quoque sicut verbis & cogitatione ,ita etiam factis Christum glorificare.Oportebat fidem quoq; eius tentari,& probari,& cūm proba appatuisset,simul cum Regni filiis commisceri.Etenim quę sicut granum sinapis cœlestem sementem suscepit anima,nō patitur non in magnam augeri altitudinē,adeo vt cœlestes quoq; virtutes in ea habitent,Olybrio ergo,qui tūc erat Præses Orientis,viro audaci,crudeli,& cædem spiranti traditur hæc beatissima adolescēs,vt tentaretur.Non enim piis,& bonis,sed impiis,& malis filiis diaboli,filij Dei oīno traditi,& accensi,& per tolerantiam vincentes aduersariū,sic in exultatione,quę dici non potest,& gloria,Patri cœlesti offerunt.Hæc ergo pulchra virgo Marina,à partibus Asiæ Antiochiā versus contendente Olybrio,ab eo in transitu cōspecta(contigerat enim vt tunc exiret beata ad gregem paternum aspiciendum) cùm eximia sua pulchritudo eū obstupefecisset, & sauciasset,statim capta fuit à parricidę manibus.Simul atque enim eā aspexit sæuus ille Pręses , eam vxorem ducere habuit in animo. Cùm autem eam propè stitisset, nomen,& conditionem eius,& religionem sciscitatus est : ipsa verò cùm nostrū Iesum Christū,vt sibi esset adiutor,liberator,& redemptor inuocasset , apertò ore dicit:Nomine quidē mihi à parentibus imposito vocor Marina.Cùm sim autem nata ingenuis parentibus,glorior me esse ancillā Dñi mei,& Dei seruatoris Iesu Christi,qui fecit cœlū,& terram.Cùm sic audiisset Olybrius,& statim ex prima respōsione puellę esset admiratus prudentiam,& anxio fuisset animo , vt est consentaneū,denunciat sequentibus eum satellitibus vt eam sibi seruarent honorificè. Postquam ergo fuit intra ciuitatē Antiochenam,& diis suis pro more sacrificauit,& laudes, vt mos est,in honorem victorię Imperatoris celebrauit.Cùm autem mane surrexisset, & tota ei assistente ciuitate in tribunali pręsedisset,iubet sanctam sisti Marinam.Cùm ea autem esset ingressa,& constā ter staret in medio,ipse in ei⁹ vultū defixis oculis,& eius formæ venustate resolutis pręcordiis,corde verò ab eū obsidente amore incensus, & liquefactus , sic dixit Olybrius: Sciūt oēs dij,ô pulchra puella,scias aūt tu quoq;,me moueri misericordia tuę tenerę ętatis, & tui delicati corporis.Quamobrē rogo te mihi morē gere,& diis sacrifica,meliusq́; tecū agetur

agetur, quàm cum omnibus tuis æqualibus. Pecuniarum enim & possessionum tibi immensæ accedent diuitiæ. Eris autem clarior & illustrior, quàm omnes fœminæ ciuitatis.

Sancta autem Marina dixit: Ego quæ didici Deo cœli vero & viuo, & vnigenito eius verbo rationalē cultum, & sacrificium laudis in sancto spiritu perpetuò offerre, deos quos non noui, neque placabo sacrificiis, cùm sint inanimi, & nullo sensū prędití, & quorū nihil intersit, honorentúrne, an contumelia afficiantur; neq; quę meo autori debetur, adorationem rebus tribuam inanibus. Præses dixit: rursus rogo te Marina, mihi morem gere, & adora deos inuictos, hoc apertè sciens, quòd si meū audiueris consilium, eris mihi vxor honoranda & dilecta: & iam corā tota ciuitate te mihi accipiam coniugem: & ego quidē ero tibi in perpetuā laudem & lætitiā: tu autem eris mihi in iugem spiritus recreationē voluptatemq; & delectationem. Quòd si non parueris, scias fore, vt in multas incidens afflictiones igne & ferro consummaris. Dixit sancta martyr: Ne existimes ô pręses, te meę in Christum fidei rationem inflexurū, aut blanditiis emollitur ū, vt te sequatur. Sum enim ancilla Domini mei Iesu Christi qui pro me sustinuit volūtariam passionem, & crucem. Si ergo ille pro me, omnino ego quoque pro ipso debeo mori. Ne putes ergo me esse minis perterrefaciendā: Adsum tibi ad omnia tormenta, supplicia, & mortes impauida, & interrita. Habeo enim, qui me confirmet & roboret, & ignominia afficiam omnes tuas machinas. Tunc ira plenus Præses Olybrius, iubet sanctam virginem Marinam humi extensam virgis cædi immisericorditer. Cùm eius aūt corpus dilaniaretur, & sanguis quidē terram rigaret, propter ipsam verò totus aspiciens illachrymaretur populus, dictitaret aūt pręco: Marina diis sacrifica, & ne tantam perdas pulchritudinem inconsiderata persuasione: ipsa mansit firma, & minimè cedens. Etenim cùm oculos in eum sustulisset, & mēte Dominum contemplaretur, & rogaret vt ei ferret auxilium, ęquè absque vllo sensu ferebat plagas, ac si alius pateretur. Deinde ad Pręsidem cōuersa, dicebat, Quęcunque à patre tuo diabolo tibi suggeruntur, in me fac quamprimùm. Habeo enim Christum, qui me roborat & confirmat, neque timebo mala, quoniam ipse mecum est semper. Cùm itaque ira ebulliisset Olybrius, ferreis eam laminis cōclusam, & clauis affixam, iubet ferreis cędi fuscinis. Cùm diu autem laniaretur, & flaccesceret pulchritudo corporis, auertit quidē ab ea faciē Olybrius & vultum operuit chlamyde, ne videret: vix tandem verò tortores reprimens, iussit vt ea abduceretur in custodiam. Cùm illic ergo seorsum fuisset egregia illa martyr, mente quidem per preces à se excedens, & ad Deum erecta clamabat.

Domine Deus excelsorum, à cuius facie labant omnes cœlorum virtutes, & omnes principatus, & potestates horrent & contremiscunt, omnisq; creata quæ in te continetur natura, omnipotente tuo nutu alteratur, & tua voluntate recreatur & renouatur. Tu Dñe altissime, respice è supercœlesti tuo throno super me inutilem, & indignam tuā ancillā, quoniam sum deiecto animo, & humiliata nimis: quandoquidem speraui in te, & ad te meipsam conieci, propter namque nomen tuum sanctum & terribile hęc patior. Intuere ô sancte, attende mihi sapienter, & recrea hoc meum quod effluxit corpusculum, & renoua meā animam eamq; tuere, & conserua ad regnū tuū supercœleste, quoniam te adoro, & rogo tuā omnipotentem virtutem & potentiam, audensq; à te supplex peto: Da mihi Domine Deus meus, vt ipsis oculis possim videre inimicū meum, qui me ex alto oppugnat: & ostende mihi eius mala machinans & aduersandum caput: & vt ipse à meis cōculcetur pedibus, & vt tanquam lutum platearum comminuatur, & dispiciatur: præsta ô omnipotens, vt in me quoque glorificetur sanctissimum & terribile nomen tuæ bonitatis, & clementiæ in secula seculorum. Amen. Hæc sancta martyre Marina orante in carcere, repētē fit magnus terręmotus, & ecce ipse diabolus suscepta forma & specie terribilis draconis, qui colore quidem apparens varius & multiplex, multis autem, iisq; sæuis serpentibus per totum corpus cinctus & circundatus, & corpore quidē edens execrandū sibilum, tetrum autem emittens odorē & intolerabilem, sanctæ oculis astitit: celeriter aūt eam circuncursans, maximum ei attulit timorem & perturbationem: vastoaūt oris hiatu eam circumiens, existimabatur eam integram esse deuoraturus. Illa verò mente firma & stabilis, & vt quæ ad Deum omni ex parte intueretur interrito & constanti animo precibus, quæ dici non possunt, & intensissimis cordis vociferationibus mente rapta ad altissimū, & simul signo [1] Crucis signata, disruptū quidē ventrē draconis visa est videre ante suos oculos: illinc autem animaduertit se exire integram & illæsam. Nā quæ eius vitā administrabat virtus sancti Spiritus, ei & inimici ostendit sæuitiā, vt postulauerat: & prębuit, vt ab eo statim liberaretur & redimeretur. Præter opinionem ergo, quæ nulli culpę erat affinis, martyr Christi Marina à sæuo illo & pernicioso serpente liberata, videt magnā lucē refulsisse in custodia: Crux aūt à terra in cœlū vsque peruadens ostēdebatur, tāquā fons illius luminis: supra crucē verò cōspecta fuit alba columba, & tota pura lucidos emittens

[1] Signo crucis sancta obsignata, a diabolici draconis impetu liberatur.

emittens splendores, Trinitatis, vt mihi videtur, mysterium apertè ostẽdente visione. Nã per lucem quidem erat ostendi apertè paternam gloriam, per Crucem autem Crucifixũ significari vnigenitum, per columbam verò conspiciebatur sancti spiritus diuinitas, quæ & Ancillam Dei alloquebatur, & consolans animum addebat dicens: Aue Marina, ratione prædita Dei columba, quòd vicisti malignum, & bono adhæsisti. Aue, & lætare, & delectare ex toto corde tuo, filia supernę Sion, quoniam venit dies in qua pro tuis meritis ornata victoriæ coronis, & intelligentem Dei requiem cum prudentibus ingressa, apud sponsum, & regem tuũ habitabis. Simul aũt hæc de cœlo eam alloquebatur, & caruncula renouabatur, & rore spiritus omnino curata, à plagis fuit omnino mundata. Maxima verò exultatione, & letitia beata repleta. Benedicam te, Domine, magna voce confitebatur, laudabo te Domine Deus meus, & glorificabo nomen tuum, quòd fecisti mecum res admirabiles. Extollam te Domine, & te laudabo, quòd meæ miseriæ sis misertus, & me visitaueris, & meum corpus curaueris, & animam, & me non tradideris in manus inimicorũ, sed etiam defectoris, & perniciosissimi draconis vastam speciem ostẽderis ancillæ tuę, & eum in chaos infinitum cum venenatis, qui eum sequebantur, serpentibus, & dæmoniis, ad abyssos amandaueris, & eos in profundum inferorum damnaueris, & eorũ terrorẽ vt bonus Deus procul à me abieceris. Et nunc spiritu lætans, & exultans in Deo seruatore meo, rogo tuam summè bonam benignitatem, vt me digneris tua per lauacrum regenerationе, & aqua sancti tui baptismatis, vt quomodo sancto tuo spiritu, & sanguine decertationis, ita etiam aqua baptismatis expiata & consummata, digna fiam ingressu tuorũ sanctorum. Quoniam tu solus verè sanctus, & in sanctis requiescens, & glorificatus simul cũ Patre principio carente & viuifico spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum. Amẽ.

In his sancta virgine, & martyre Marina per totam illam noctẽ exultante, & Deũ glorificante, mane surgens Præses, & tribunali ante totam ciuitatem & populum præsidens, iubet sacram sisti virginem. Cùm vidisset autem eam astare totam sanam, & læto vultu Olybrius, et esset admiratus, sic dixit: Vides ô Marina, quemadmodum magni dij, tui curã gerunt, qui tuæ miserti pulchritudinis te sanam reddiderunt à tuis vulneribus. Æquũ est ergo, vt tu quoque pro accepto beneficio referens gratias, eis sacrifices, & eorũ, sicut tuus pater, constituta sacerdos sacerdotio fungaris, & eos colas. Sancta Marina dixit: Mihi quidem fas non est, nec honestum, vt vero relicto, & viuo Deo, qui mortuos viuificat, deos colam, qui non viuunt, & eis sacrificem. Te autem maximè decuerit, fueritq; sanctissimũ, vt abstinens ab errore in rebus huiuscemodi, verum Deum agnoscas, qui corporibus medetur, & animis, & ei soli offeras sacrificia, & cultus spirituales.

Tunc Præses iubet, vt ei nudatæ lampadibus pectus vratur, & latera. Cùm diu ergo vreretur, & supplex tacitè preces emitteret ad Dominum nostrum Iesum Christum in corde suo, dolores facilè sustinuit. Cùm eam autẽ de ligno deposuisset, iussit magnum lebetẽ afferri in medium, & eum aqua repleri, & Marinã vinctam in aquam immitti, vt in ipsa suffocaretur. Cùm id autẽ celeritate maxima factum esset, sancta martyr vincta, et in vas aquæ iniecta exclamauit magna voce: Domine Iesu Christe, qui eduxisti vinctos in fortitudine, qui soluisti vincula mortis, & inferorum, & eos qui habitabant in sepulchris excitasti tuę potestatis nutu omnipotenti. Tu, Domine altissime, aspice ad ancillã tuam, & rumpe vincula mea, & fiat mihi hęc aqua in vitam æternam, & in supplemẽtũ baptismatis à me desiderati, ad depositionem quidem veteris hominis & qui corrumpitur secundum desideria deceptionis, indumentum verò, & amictum noui, qui secundum Deum creatur in veritate, & iustitia. Sic orans iniecta est sancta illa adolescentula in vas illud plenum aqua. Cùm primùm autem ingressa fuit lebetem, ecce fit magnus terręmotus, & rursus prima columba coronam ore tenẽs, volauit ipsa hora super aquam, & ingẽs ignis columna, & crux super eam, eadem qua priùs figura apparuit beatæ: Et columba quidem cùm tetigisset sacrum caput Martyris, & repẽte sursum volasset, sedit super ipsam Crucẽ. Quę etiã Athletam placida voce est allocuta, Pax tibi, dicens: Ancilla Dei, Nunc confide, cœlestẽ accipiens coronam à manu altissimi. Simul autem atque hoc dixisset, ipsa quoque soluta à vinculis, & ex aqua emergens: cũ, quæ explicari non potest, exultatione spiritus, diuinissimã magnificans laudabat trinitatem, vt circa medium baptizata, & mirandum in modũ ab ipsa illuminata. Illic dicitur fuisse factum miraculum valde admirabile, mihi quidem, & omnibus piis valde credibile, nempe alas quidem suas expandisset tãquam iis quæ fiebãt, exultantem, diuinam illam columbam, conspectam super illam lucidam, quæ apparebat, Crucẽ: Cùm in vocem autem erupisset apud sanctam martyrem, audientibus omnibus sic fuisse locutã: Huc adsis nunc, ô sponsa Christi Marina, in supernis mansionibus, & accepta corona incorruptionis, in dilectis Dei tabernaculis cum primogenitis filiis patris choros ducens, & lętans, requiesce in seculum. Hanc tanquam Dei vocem cùm totus populus exaudisset,

exaudiiſſet,& obſtupuiſſet, ſtatim Chriſto crediderunt viri ſimul & mulieres in magna multitudine:& ſeipſos quoq; eſſe Chriſtianos magna voce exclamauerunt,paratos verò ſe quoq; eſſe mortē ſubire pro Chriſto.Erant autem virorum quidem,vt aiunt, ad quindecim milia,& multæ mulieres.Qui quidem omnes Chriſtum eſſe verum Deum,& Regem confitentes:deos autem & dæmones,& eos qui ipſos colebant, Imperatores aſpernantes & nihili facientes,neci fuēre dediti.Totū enim qui erat in eius poteſtate,exercitū in ipſos immittens Olybrius, omnes interfecit tanquā oues ad occiſionē ſe dantes propter fidē in Chriſtū.Atq; hi quidē ſic ſuo ſanguine baptizati & expiati Deo offerebatur. Hæc autem cùm impius vidiſſet Olybrius , pronunciauit capitis ſententiam in agnam Chriſti Marinam.Cùm ea ergo abducta fuiſſet extra ciuitatem , in eo loco in quo interempta fuerat ea,quæ dicta eſt,multitudo,vnus ex militibus apprehenſo eius ſuperhumerali,& enſe ſtricto:extende,inquit,collū tuū,& nunc accipe à Deo tuo deſideratum brauium victoriæ:ſed memento,rogo te,mei ſerui tui,quando fueris in regia cœlorum. Re vera enim vidi hodie innumerabilem Angelorū Dei multitudinem te in orbem circunſiſtentē,& tuam cuſtodientem ſanctitatem.Sancta autem dixit:Suſtine ò fili,parumper , vt aſtantes parum alloquar,& precer,& ſic implebis id quod tibi fuit imperatū.Cœpit itaque alloqui eos qui aderant.Fratres,dicens,& amici,rogo vos , tanquā indigna altiſsimi ancilla,audite prudenter hanc meam modicam verborum ſuaſionem.Tranſcendentes ergo omnem creatam naturam eorum quæ videntur,agnoſcite patrē luminū,& vniuerſorum Creatorem & Deum:agnoſcite autem eius quoq; vnigenitum Deum verbum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum:& ſanctum & viuificum ſpiritum . Non eſt enim aliud nomen,in quo poſsit aliquis eſſe ſaluus.Neq; eſt vllus alius Deus,niſi vnus , qui in patre, & filio,& ſpiritu ſancto conſideratur,& adoratur in ſecula. AMEN.

Hæc cùm eſſet martyr locuta iis qui aderant,ſuſtulit in cœlū cordis oculos,& in gemitibus inenarrabilibus clamauit ſpiritu:Principij expers,immortalis,carēs tempore,increate,qui non potes comprehendi,infinite,& qui non potes inueſtigari,Domine Deus vniuerſorum,& vniuerſæ creatę naturæ tam quæ videtur,quàm quę intelligētia percipitur, opifex & adminiſtrator,& Saluator omnium qui ſperant in te,ago tibi gratias,quòd me ad hanc horam deduxeris:Benedico tibi, quòd appropinquauerim coronæ tuæ iuſtitiæ: laudo & celebro tuam inenarrabilē benignitatē & clementiā,quòd tibi viſum ſit me cooptare cum electis tuis filiis.Et nunc Domine Deus miſericordiæ, omnipotens , omnia intuens,aſpice ad me miſeram & abiectam, & exaudi meam deprecationem , & imple meas petitiones ad laudem,& honorem,& gloriam ſanctiſsimi & adorandi tui nominis. Et nunc Domine Deus meus,omnibus qui propter te mei corporis [2] tabernaculū, quod pro te decertauit,ſunt veneraturi : & omnibus qui ædificabunt oratoriam domū in nomine ancillæ tuæ,& ſacrificia ſpiritalia,oblationeſq;,& preces tibi in ea offerent,& omnibus qui ex fide deſcribent martyrium meæ decertationis,leguntq; & meminerint nominis ancillæ tuæ,da eis Domine ſancte,bonorum amator,& animarum amice,remiſsionem peccatorū , propitiationem & miſericordiā eis ſuppedita pro menſura eorum fidei: neq; eos tangat vltrix manus,non mala fames,non peſtis execranda,non graue flagellū: neq; eis eueniat alius immedicabilis animæ & corporis interitus.Omnibus autem qui in fide & veritate domui meę,aut nomini meo adhęrebunt,& glorificationem,& laudem tibi Domine,offerent,& ſacrificium in memoriam ancillæ tuæ , & per me ſalutem petent & miſericordiā,largire eis Domine,affluentem bonorum copiam,quoniam ſolus es bonus,& benignus,& dator omnium bonorum in ſecula ſeculorum. Amen.

2. *Si ſancta Dei ancilla, & electa martyr,et virgo, in agone mortis hec orat poſita, qui iſta in ſui memoriam faciunt, non errant, ſed probe agere videntur.*

Hæc ea apud ſe precante,ecce rurſus factus eſt magnus terrę motus,adeo vt nō pauci ex iis qui illic ſtabant,humi ceciderint,quinetiam ipſe quoq; miles,qui volebat ei caput amputare.Ipſe autē Dominus cū multitudine ſanctorū Angelorū exercitus,ita vt mente poſſet percipi,aſſiſtens:Bono animo eſto,inquit,Marina,& noli timere, quoniā exaudiui preces tuas,& quęcūq; petiiſti,impleui,& oportunè implebo,ſicut tu petiiſti.Et nūc ideo tibi apparui,vt te ad me è terra recipiā.Tuq; es beata,q̄ meminiſti peccantiū,quodq; coram me pura apparuiſti,& apud me gratiā inueniſti.Quamobrē erit tua merces copioſa in cœlis.Tūc B.Marina impleta gaudio & lętitia,cōuerſa dicit militi: Agedū fac deinceps frater qđ tibi eſt imperatū,vt mihi faceres.Ille aūt correptus tremore,nolebat enſem in eā tollere.Ipſa verò eū adhortās,animū addēs,vix perſuaſit beatiſsima virgo,vt caput ſibi amputaret.Sic pręclara virgo & martyr Marina , cùm decertationis curſum pulchrè peregiſſet,legitimūq; & perfectū,& admirabile ſubiiſſet martyriū,quō magno dedecore affecit inimicū,ita etiā inſigniter Chriſtū glorificauit. Cuius beatā & ſanctā animā per ſanctos Archāgelos glorioſè ſublatā,[3] ſupercœleſtis,& quę intelligētia percipitur,Dei domus, quę eā ſuſcepit,habet inter pro nobis aſsiduè orantē Chriſtū Dn̄m noſtrū.Quē decet gloria in ſecula ſeculorū.Amē.

3. *Vides ſanctorū animas ex hoc ſeculo recedentes in cœlū afferri, & pro nobis orare.*

MARTYRIVM SANCTAE MARtyris Æcaterinæ.

Nouemb. XXV.

Per Simeonem Metaphrasten.

IMPERANTE impio Maxentio, vniuersum imperium Romanorum amplectebatur impium cultũ dæmonum. Is enim Alexandriæ præsidens in excelso & sublimi tribunali, emisit hoc impiũ edictũ, vt omnes simul qui erant in eius potestate ac ditione, simulachris sacrificarent. Vnde etiã per vniuersum Romanũ imperiũ, manifesta fuerunt quæ decreta fuerant, literis ita se habentibus. Imperator Maxentius omnibus qui sunt in mea ditione salutẽ. Magnum consecuti beneficium à deorum benignitate, veluti quandam huius munificentiæ remunerationem, censuimus nos eis oportere offerre sacrificia. Omnes ergo, si fieri potest, ad nos venientes, ostendite vestrã in magnos deos beneuolentiã. Scientes quòd qui hoc nostrum edictũ contempserit, & ad aliam à nobis prohibitam aspexerit religionem: excidet ab ipsa magna Deorum beneuolentia, & subiicietur à nobis malis extremis.

Cùm hæ literę in omnẽ partẽ peruasissent, licebat videre confluentẽ ad ipsum multitudinẽ metu minarũ: quorum alij quidẽ adducebant oues & boues: alij aũt varia genera auiũ. Neq; erat vllus immunis, sed erant omnes intenti in apparatu sacrificij. Nã qui erãt valde diuites, constitutũ erat vt magna animalia adducerent ad sacrificiũ: parua aũt pauperes: prout vnicuiq; suppetebant facultates, & erat vniuscuiusq; in Deos beneuolentia. Ad magnificẽtiam autem eos maximè incitabat Imperator, adferens ad sacrificandũ cẽtũ & triginta tauros. Cùm omnes ergo ad ipsum conuenissent Alexandriã, valde lætatus est vidẽs multitudinẽ populi & sacrificiorũ, adeo vt nec alterũ quidẽ tempus expectarit, sed protinus surrexerit, & citissimè ad templũ processerit, & ipsum peregerit sacrificiũ. Cũ eo autẽ currebat omne genus & omnis ætas, & vniuersus Senatus & omnes magistratus, plebsq; & vulgus hominũ, quæ ad sacrificiũ pertinebant vnusquisq; adferens, adeo vt propter multitudinẽ eorũ qui confluebant angusta esset ipsa ciuitas, angustũ tẽplum: clamore verò brutorum animantiũ circumsonaret tota regio circumcirca: nidore autẽ sacrificiorũ ipse quoq; aër inficeretur. Cùm hæc sic fierent, mulier quædam pia nomine Æcaterina, ætate iuuenis, pulchra specie, quę genus ducebat ex sanguine regio, omnem aũt & externã, & nostram scripturam perlegerat: multis ancillis comitata degebat Alexandriæ, & sic asseruabatur in ædibus regiis, & solũ Christũ norat sponsum, & ei animę seruabat pulchritudinem, & in eũ solum erat cor eius amore inflammatum. Hęc sic videns homines grauissimũ subire naufragium, & venire in extremum interitus periculum, animo grauiter affecta, & pro Domino æmulatione ac zelo incitata, tunc maximè statuit suũ ostendere desiderium, & ardentẽ pro fide zelũ. Et cùm nonnullos secum accepisset famulos, protinus profecta est in templũ, in quo erat multitudo cũ Rege sacrificãs, & stans in limine, aliorũ quidem vultus ad se attrahebat, vt quę insigni esset pulchritudine, & internam speciem ostendebat per externã. Sensim autẽ sua munda labra aperiens, dixit se habere necessariũ aliquid quod diceret Imperatori. Qui itaq; nunciis referendis præerant, Imperatori de virgine annunciant. Cumq; ille iussisset, statim introducitur. Quę cùm stetisset corã impudenti Tyranno, cùm ille adhuc vacaret sacrificio, constanter & liberè sic ei est locuta. Oportebat quidẽ ô Imperator, te ex teipso tuã videre deceptionẽ, quòd hominũ in quos cadit interitus, simulachris, tanquã diis, offers sacrificia: & gentilẽ hãc stultitiã & dedecus abiicere. Quoniã autẽ sinistro parens dęmoni, ad adeo manifestam cæcutis veritatẽ, oporteret omnino sapienti saltẽ qui est apud vos Diodoro credentem, cognoscere quidnã sint vestri dij: & non tam inconsideratè quæ non decent velle facere, & non deos putare simulachra hominũ qui vitã miserè finierunt. Ille enim dicit & deos fuisse homines, & propter aliqua beneficia nominatos fuisse immortales. Scribit autẽ ipsos quoq; habuisse proprias nominũ appellationes: & imperasse quibusdã regionibus & ciuitatibus. Dicit verò homines deceptos ignoratione, eos vocasse deos, & retulisse in numerũ immortalium. Porrò autẽ alius quoq; sapiens apud vos ex iis qui conscripserunt historias, dixit illũ Sarrum inuenisse primum res gentilium. Eos enim qui priscis temporibus, aut fortitudinis, aut amicitiæ, aut alicuius alterius virtutis opus dignũ quod memoriæ mandetur, aut in quod studiũ conferatur ostenderunt, dicitur honorasse statuis ac simulachris. Qui autẽ maiorũ mentẽ ignorarũt posteri, quòd eos solùm memoriæ gratia, vt qui rem aliquã laudabilem fecerant, honorassent, eisq; imagines & statuas posuissent, ad homines interitui & omnino similibus obnoxios affectiõibus accesserũt: & vt eis fieret sacrificia, honoresq; haberentur, & dies festi celebrarentur prouiderũt.

Eos vester

Eos vester quoq; sapiens Plutarchus Chęronęus arguit dicens eos inducere errorē imaginum, quibus oportet te quoq; credere ô Imperator. Non enim alienis omnino sed tuis credes: & non tam multas animas inducere in extremū barathrum interitus. Pro quibus ipse miserè lues pœnas, & æternum subibis suppliciū, gehennā, in quam, ignis quæ nunquā desinit, sed maiorē semper flammam accedit. His ergo persuadearis ô Imperator, & persuasus agnosce verum Deum solum, qui dedit tibi hoc imperium, & præterea ipsam quoq; vitā præbuit. Qui cùm esset Deus æternus & immortalis, propter nos homo quoque factus est: crucemq; & mortem elegit, nos faciens surgere à morte inobedientiæ, & vt ipse scit, nostrā procurans salutem. Is & eorum qui errant est seruator: & eos quos pœnitet, benignè & clemēter excipit. Ad hæc ira impletur Maxentius, & cùm feruens sanguis ad cor eius modicum affluxisset, vox quoq; ei fuit extincta: & nec potuit quidē omnino respondere. Cùm autem ad se vix tandem rediisset, & quæ à martyre dicta fuerant vidisset esse validiora quàm vt contra ea dici posset: Nunc quidem, inquit, ô mulier, fine peragere sacrificiū: paulò pòst autē de iis quæ dicis audiemus apertius. Peracto ergo sacrificio, & festo per hęc soluto in regiam reuersus accersit beatā. Postquam autē ea adstitit, Dic nobis, inquit, quęnā es, aut quęnā sunt ea verba quę es nobis locuta. Illa aūt. Nescis, inquit, ô Imperator, quęnā ego sim? Sum filia Imperatoris qui te pręcessit: vocor autem Æcaterina. Sū verò [1] exercitata in omni disciplina rhethoricæ & philosophiæ, geometriæ & aliarum scientiarū. Sed illa omnia nihili ducens, veni vt desponderer immortali sponso Christo, qui locutus est per prophetā: Perdā sapientiā sapientū, & prudentiā prudentum reprobabo. Cùm autem Imperator admiratus esset quæ dicta fuerant, & in eam intensius defixisset oculos, & existimasset eam nō esse vnam ex iis quæ natæ sunt è terra, sed se deorum aliquā videre visionē loquentē in habitu humano, cùm sic putasset, & eam perperam esset allocutus, beata sermonē excipiens dicit ei: Verè dixisti ô Imperator. Dæmones enim quos deos nominas, re vera nos spectris decipiunt dæmoniacis: & vos prouocant ad libidinem & intemperantiam, & ad nefarias impellunt cupiditates. Ego autem cuiusmodicunq; sum, sum puluis & lutū effecta in hanc formam, & eius honorata imagine. Quamobrem hinc magis conuenit admirari sapientiā Opificis, quòd in luto & in materia tam vili potuerit tantam extruere pulchritudinem. Quæ quidē ægrè ferens Imperator: Noli, inquit, diis maledicere, qui & ipsi sunt immortales, & gloriā habent immortalem. Martyr autem: Inuenies, inquit tu quoq; ô Imperator, quidnam sunt dij tui, si velis solùm tuam abiicere parumper deceptionem: verū quoq; Deum agnosces qui est æternus & immortalis, cuius vel solum nomen pronunciatum, vel crux [2] etiā figurata in aëre, tuos Deos vertit in fugam. Si velis autē, vel ex ipsa veritate apertā faciamus demonstrationem. Cùm itaque Imperatori suspecta fuisset libertas martyris, timeretq; ne se vndiq; circunsisteret & implicaret demonstrationibus, ipse autem nō posset respondere & resistere, seque & suos deos aperto dedecore afficeret, ipse quidem nec eā tantum audire sustinet, præ se ferens non decere vt cum fœmina dissereret. Ad te autē, inquit, à me adducentur Oratores, qui omnes tuas rationes & propositiones abūdè confutabunt: vt cùm tu quoq; abundè didiceris tuorū dogmatum imbecillitatem, aspicias ad id quod est vtile, & nostro pareas dogmati. Hęc dixit, & sanctam quidē iubet seruari in custodia: ipse autem statim emittit epistolam in hæc verba: Imperator Maxētius omnibus qui sunt meę ditionis salutem. Quicunq; deorum sapientissimi Mercurij curā geritis, inuocatis Musis quæ sunt causę cognitionis, venite ad nos vsq;, sapientissimæ muliereculæ, quæ nobis veluti ex quadā machina apparuit, os obstructuri, ne magnos deos irrideat, neq; fabulas esse putet quæ sub falso teguntur probabili. Sic enim & patriam sapientiam omnes admirabuntur: & nos vestrā dicendi facultatem & artem laudantes, & acceptā habentes, vos magnis donis remunerabimur. Cùm eæ ergo literæ breui per totū suum peruasissent Imperiū, conuenerunt ad ipsum electi numero quinquaginta Oratores, qui erant acres ad inueniendū, & multum valebant in dicendo. Quos cùm proximè sistendos curasset Maxentius, vt familiaritate eos magis acueret & incitaret, Quę, inquit, à nobis ad vos missę sunt literę, significarunt causam vestri huc aduētus. Vos ergo pulchrè vos ipsos paretis & instruatis. Neq; quòd sit aduersaria fœmina, segnius aut negligentius veniatis ad certamen, sed tanquā contra fortissimū aduersariū, generoso & excelso animo, & cū omni apparatu in eū insurgatis. Nā si viceritis quidē, nō videmini multis paruum erexisse tropheū. Sin aūt, quod absit, vos vinci contigerit, magnū dedecus vobis cōciliabitis, & ridebimini ab omnibus. Aspicientes enim ad sexū, quòd sit mulier, eam esse existimant in dicendo imbecillā, & eius eloquentiæ nullas esse vires arbitrantur: eamq; nihil generosum ac forte posse aut facere aut dicere. Ego autē vt qui eius accuratā habeam experientiā, opinor ab ea secundū futurum Platonē qui tulit primas partes sapientię.

1. Ecce quòd etiā Sancti incubuerunt exterioribus disciplinis. Cur ergo eas nescio qui nūc eliminare volunt a scholis Christianorū.

2. Nota magnam virtutē figuræ dominicæ Crucis.

Vosque sic velim esse paratos, perinde ac si aduersus illű ipsum essetis decertaturi: est enim melius magna expectantes inuenire minora, quàm parua sperantes incidere in fortiora.

Ad hæc dixit vnus ex Oratoribus, qui erat eximius inter omnes qui erant cum ipsis. Consentaneum est ô Imperator, hæc ita se habere, & intelligentẽ esse mulierẽ, & acuti ingenij. Sed non videtur mihi fore vt sustineat venire in conspectű oratoris, nedű vt cű eo ineat certamẽ disputationis, & aut aliquid proponat aut opponat. Quid est enim mulier ad artẽ rhetoricam? Veniat tamen solùm te iubente, & videbis quæ deinceps consequuntur. Cùm ergo Oratorem adeo tumidum vidisset Maxentius, ad voluptatẽ & lætitiam statim fuit conuersus, sperans stultus linguã adeo intemperantẽ & audacem persuasurã linguæ moderatæ & plenæ sapientia. Iubet ergo ante se sisti martyrẽ. Collecta quoque fuerat frequens multitudo concurrens ad spectaculum certaminis, vt scirent ex vtra parte staret victoria. Nondű peruenerant ad custodiam ij qui iussi fuerant eam adducere, cùm Angelus Domini ei apparens, ait: Noli timere Dei puella. Ecce enim præter tuam sapientiã tibi dabitur à Deo sapientia, & persuadebis quinquaginta Oratoribus: neq; solùm persuadebis, sed & ipsos, & multos alios qui sunt cum eis ad Deum adduces. Deinde tu quoque eris redimita corona martyrij. Hęc ille quidem cum dixisset, abiit. Cùm eã autem accepissent ij qui missi fuerant, adducunt ad tribunal Imperatoris. Et statim egregius ille Orator, quẽ prius diximus, toruè intuens, & superbè loquens. Tu es, inquit, quæ deos nostros tam impudenter & adeo insolenter iniuria afficis? Martyr autem valde leniter & placidè respondit: Ego sum: sed non impudenter & insolenter, vt dixisti, sed moderatè potius & verè sum locuta. Dixit verò Orator: Cùm magni Poëtæ deos altos illos nominent, quomodo tu in eos linguã moues, & tam insolenter audes in eos insultare? etsi, vt fertur, tu quoq; eorum gustasti sapientiam, & fuisti particeps dulcedinis? Illa autẽ prudenter respondens: Habeo quidem, inquit, sapientiã sicut mei Dei donum, qui est sapientia & vita: & quem timere, & eius mandata seruare, est initium sapientiæ perfectioris & maioris. Res autem vestrorũ deorum cùm sint ridiculæ, & plenæ multa deceptione, nondum vllam pro meritis assecutæ sunt vituperationẽ. Verum enimuerò dic nobis quisnam ex tuis magnis, vt dicis, poëtis, & quomodo Deos ipsos nominauit? Orator autẽ: Primùm quidem, inquit, sapiens poëta Homerus Ioue precans sic dicit: Iuppiter gloriosissime, maxime, & alij dij immortales. Deinde insignis quoq; Orpheus in sua Theogonia, sic gratias agens deo Apollini, dicit: O Rex filius Latonis, eminus feriens, potens Phœbe. Qui omnia intueris, & imperas mortalibus & immortalibus. Sol qui in altũ pennis aureis extolleris. Atq; sic quidẽ præstantissimi & primi ex poëtis ipsos honorabant, & deos apertè vocabant. Neq; tu ergo decepta Crucifixũ attendas tanquàm Deum, quẽ nullus ex veteribus sapiens inuenitur nominasse, neq; scire an esset Deus. Martyr autẽ dicit: Res deorum fateor ita se habere: neq; contradixerim. Sed illa adiicimus. Nam Homerus quidem quem dixisti præstantissimum poëtarum, ille ipse rursus maximum omnium deorum Iouem innumerabilibus subiicit absurditatibus, alicubi quidem mendacem & peruersum, vafrumq; vocans & deceptorem: alicubi autem à Iunone, Neptuno, & Minerua præter rationem coniectum in vincula. Nisi enim à Thetide ei significatæ fuissent insidiæ: & Ægeum pręfecisses custodiæ suæ salutis, deorum & hominum pater fortè tibi iacuisset supinus, vinctus, & mulieribus & Neptuno illusus. Rursus Orpheus Musicus vos qui eos colitis magnæ amentiæ damnauit & stuporis, & maximè in libro quem, vt dicis, scripsit de ortu deorum, & creatione mundi, sic vestram vanitatem significans & ignorantiam, dicit: Neque aduentans malum homines intelligunt; neque cùm aduenerit, malum possunt auertere. Cui etiam adstipulatur sapiens vetus Sophocles, dicens. Est Deus qui cœlum fabricatus est & longam terram, & ponti glaucos fluctus, & ventorum violentias. Mortales autem corde valde errantes, bellariorum statuimus solatia & deorum imagines, ex lignis & lapidibus auro structis figuras. His autem sacrificantes, & dies festos nouos celebrantes, propterea nos pios esse ducimus.

Quòd autem Crucifixum ne solum quidẽ nomen dixisti habere apud veteres, oporteret quidem nõ esse nimis curiosum, neq; de eo humanas scrutari rationes, quòd sit Deus verus opifex cœli, & terræ, & maris, & solis, & lunæ, & astrorũ, & vniuersi hominũ generis, incomprehensibilis, inscrutabilis, interminatus, ineffabilis. Vt verò res eius ex vestris quoq; confirmẽ, sic enim fuerit omnino à suspitione alienũ testimoniũ, audi sapientissimam inter mulieres Sibillã, generationẽ eius secundũ carnẽ, & eius in nos prouidẽtiam & curam ineffabilẽ apertè significantem. Si vis autem ipsa quoq; verba audiemus. Vix tandem autem veniet quidam in hanc multifidam terram, & absq; lapsu fiet caro. Indefessis autem terminis diuinitatis soluet corruptionem affectionum immedicabiliũ. Et ei erit inuidia in incredulo populo: & in alto suspendetur tanquam reus mortis.

Hæcau-

ophocles

ibilla

Hæc autem omnia leniter patietur. Vide quoq; vatem à mendacio alienum Apollinem, oblitum solitæ suæ obscuritatis & obliquitatis, & nudá etiamsi nolit edentem veritaté. Vnus, inquit, me cogit cœlestis, qui est lux tripliciter refulgẽs. Qui verò passus est Deus, non passa ast auté ipsa diuinitas. Ambo est enim, & mortali corpore, & alienus à corruptione. Ipse iam Deus est vir, omnia ferens in mortalibus, crucam, contumeliam, sepulturam. Qui etiá ex superciliis calidas aliquando fudit lachrymas. Qui quinq; millia impleuit frumento. Velle enim est diuina potẽtia. Christus est meus Deus, qui in ligno fuit extensus, qui mortuus, qui ex sepultura in cœlum est sublatus. Hæc refert Apollo deus tuus, etenim cú sit, est expers principij, & coæternus cum Deo qui genuit, principium, radix & fons bonorum vniuersorum: & cùm quęcunq; sunt ex nihilo produxisset, eaq; ornaret ac regeret, & sua manu contineret, nostrú genus est fabricatus: & nobis multas vias muniit ad salutem. Cùm nos auté vidisset supplantatos transgressione, & amisisse ipsum caput salutis, nẽpe obedientiá, ipse rursus facit id quod est caput salutis: & qui est eiusdẽ naturæ cuius pater, fit propter nos id quod ego, & versatur simul cũ hominibus, & obit terram, castigans, admonens, docens, omnia faciens & procurans. Deinde etiá subit mortem pro ingratis famulis, eamq; ignominiosissimam: conspuiturq; & colaphis cæditur, & sustinet Craator omnia quæ condemnati: & facta sunt hęc omnia propter nos, vt solueretur prima condemnatio, & de medio tolleretur tyrannis diaboli, & cœli portæ nobis rursus aperirẽtur, quas malè nobis clausimus. Et nec hucusq; quidẽ stetit, sed cùm etiã tertio die surrexisset, & in cœlos ascendisset vnde venit, ineffabilem sancti spiritus nobis donauit gratiá, & misit Discipulos illius mandata prædicantes, qui ipsi quoq; omne periculũ subibant, & morté quotidie sustinebant, vt animæ morté à nobis depellerent: & omnẽ erroré à nobis abducerent, & vniuersum orbé terræ ad eũ adducerent. Proptarea oportet nos quoq; omnia peruadere, & esse participes eius perpessionum, complantatos similitudini mortis eius, vt resurrectionis & regni simus cũ eo participes. Oportet ergo te quoq; his persuaderi, & ipsum verũ Deũ agnoscere, & ei familiaré effici qui dicit: Venite omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiá vos: quòd si non his, at iis saltem quæ dicta sunt à diis tuis & poëtis. Omnino enim tibi & sapiens Plato, & Musicus Orpheus, qui sua lira, vt fertur, mouebat etiá inanimata: Præterea auté egregius quoq; ille purus Apollo, eũ tibi vel inuiti confitẽtur: & veritatis aliquid ab eis est ostensum, vt omnis impiis tolleretur occasio, etiamsi ipsi sunt infatuati, & videntes nõ viderunt, & audientes non intellexerunt. His obstupuisse Oratoré, & eius linguam planè obmutuisse cùm vidisset Imperator, ad Oratorium reliqui cœtum conuersus, hortatus est vt ipsi quoq; aggrederentur martyrẽ. Illi autem statim detrectant certamen, dicentes: Non possumus ô Imperator, aliquid opponere contra ea quæ dicit: & maximè quòd eũ qui est inter nos præstantissimus, tam grauiter videmus ab ea superatũ. Tunc Maxentius nõ potens ferre furorem, iubet statim rogũ accendi in media ciuitate, & in eũ inijci quinquaginta Oratores. Illi auté hac audita sententia, procidunt ad illius beatæ pedes, & eam vehementer obsecrant & supplicant vt ab illius Deo eis ignosceretur, si quid ab eis peccatũ sit ignorãtia: & vt diuino dignarentur baptismo & dono sancti spiritus: & quoad eius fieri posset, illi cõiungerentur. Ad hęc martyr diuina repleta lętitia: Estis, inquit, verè beati quòd relictis tenebris secuti estis lucẽ veritatis: & relicto Rege qui in terris interit, accessistis ad eũ qui est in terris ab interitu alienus & immortalis. Ignis enim quẽ impij illi vobis sunt minati, erit quodammodo vobis baptisma & scalę ad cœlũ, si qua sit macula, si qua sordes, eá expurgans, & tanquã lucidas quasdã stellas, vos ad illũ ipsum Regẽ sursum ducens, & efficiens iucundos & amabiles. Et ipsa quidẽ cùm eis hac spe & sermone animũ addidisset, & vnicuiq; arma inexpugnabilia, nempe Christi signaculũ, immisisset, cú gratiarum actione & lætitia dimittit ad martyrium. Spem auté consecutus est euentus: & cùm eos accepissent milites, lætos quidem iaciunt in flammá ignis septimodecimo mensis Nouembris. Vespere auté quidã ex piis egressi ad colligendas reliquias, inueniunt eas sanas & saluas adeo vt nec pilus quidem earum à flamma omnino sit consumptus: hoc primum signum illorum cum Deo coniunctionis, præbente prouidentia.

Cùm ergo vt par erat, Deo egissent gratias, & inopinato miraculo multos attraxissent ad agnitionem veritatis eas pręclarè & sanctè deponunt in quodam loco. Imperator aũt Maxentius totam cogitationẽ defigebat in martyrem: & de illa erat perpetuò solicitus, vt eam lucraretur, vel ipsam curam imperij postponebat. Cùm itaq; vi dicendi & disputationibus desperasset se eam posse inducere, eam blanditiis aggreditur illicere, & apud egregiam martyrem verbis est vsus eiusmodi: Crede mihi pulchra filia, qui tibi consulo tanquá tibi bene volẽs pater. Magnis diis sacrifica, maximè aũt Musarũ pręsidi Mercurio, à quo profecta est hæc tua magna cognitio, & qui te exornat tanta dicedi gratia, & meũ

tecum diuidā imperium:sciant dij omnes,& mecum habitabis in regia. Illa verò, vt quę esset magno& excelso animo ad excipiendā amicorū dicēdi libertate,& rursus acerrimi ingenij ad deprehendendam adulatione,etiamsi maximè contexeretur vafris & variis labyrinthis. Depone,inquit,ô Imperator,fictionem: neq; referas & imiteris dolū vulpis. Ego enim semel dixi tibi me esse Christianam:& veni vt essem sponsa Christi, & eum habeo solum sponsum & consiliarium,& ornamentū virginitatis,stolamq; martyrij longè pręfero cuiuis purpuræ regiæ. Imperator autem adhuc præ se ferens se eius curā gerere. Ne cogas me,inquit,vel inuitum hanc tuam præclarā purpurā iniuria afficere. Illa autem: Fac,inquit,quod velis. Nam per hanc quæ est ad tempus,& citò dissoluitur,conciliabis mihi veram & immortalem gloriā:& magna quoq; alia,vt arbitror,multitudo, & maxime tui palatij,per me Christo credent:& ipsi quoq; me prosequentur ad sacros illius thalamos magnifice transeuntem. Hæc illa quidē dixit. Deus autē desuper annuit, & deduxit ad effectum ea quæ dicta fuerant. Maxentius autem his valde iratus, iubet martyrem exui regali illa purpura,& boum neruis cædi crudelissimè. Cùm hoc autē factum esset, vt iusserat,& martyr vel niue cadente crebrioribus flagris intolerabilibus duas horas valde cæditur, & cùm venter simul verberaretur,lauabatur virginale quidē illius corpus sanguine:& multi ex iis qui aderant aperte ciebat lachrymas. Ipsa autē tam constanter & fortiter resistebat intolerabili illi & vehementi vi tyranni, vt propemodū videretur eius corpus esse lapideum: nisi eius naturā fluuij sanguinis arguissent. Vix tandem autē fera illa immanis caligans ad plagarum spectaculum,martyrem includit in custodia,iubens vt ea tutò asseruaretur vsq; ad diem duodecimum,vt consideret quomodo & quibúsnam generibus suppliciorum eam consumat. Hæc quidem ita se habuerunt. Martyr verò coniecta in carcerem,rursus reseruabatur secundo tribunali.

Augusta autem vxor Imperatoris cùm audiisset de martyre,& esset animo in eā bene affecta,desiderabat videre eius faciem,& eā audire loquentem, de qua talia narrari audiuerat. Desiderans autem id minimè assequebatur,& non assequi quod desiderabat, erat ei grauissima calamitas. Cùm ad eam autem aliquando ingressus fuisset Porphyrio, is verò erat. Dux exercitus,& manu fortissimus,& in bello optimè exercitatus,& in eo primas partes obtinens. Cùm ergo Imperatrix aliquando eum solū inuenisset,tanquā ei arcanam aliquam narratura actionem,prius Porphyrionem adstringit iure iurando,& fidē ab illo accipit fore vt nullus ab eo resciret arcanum. Deinde illa ei exponit suum desiderium,& quemadmodum desiderabat inscientibus omnibus conuenire martyrem. Cùm beatā autē illam vocē audiuisset,respondet Porphyrio: Ego,inquit, ô Domina,faciam tibi quod desideras,esto solùm parata. Cùm verò adesset vespera, & Augustam accepisset Porphyrio cum ducentis militibus,pecunia corruptis custodibus, cum ipsa ingreditur ad beatam. Augusta autem cùm vidisset illum optatum vultum martyris,admirata diuinā quę in ea florebat gratiam,& splendidum qui illinc emittebatur radiū,procidit citò ad pedes eius, & ei effundit lachrymas lætitię,& hæc locuta est cū lachrymis: Nunc ego sum re vera beata & Imperatrix,quòd sum tali dignata spectaculo,& video meū desideriū consecutum esse effectum:ego enim iamdiu tui magno teneor desiderio,vt tuo,inquā,fruerer aspectu & sermone ô serua Dei,& vel ipsam animā lubenter amittens cū imperio,nūc sum potita desiderio. Si deinceps ergo vel mors accesserit,non me amplius dolore afficiet, vt quæ sim assecuta id quod desiderabam, & amori meo satisfecerim. Lætor ergo corde,& animo sum optimè affecta,tā iucundū splendorē ex tuo vultu accipiens. Es itaq; beata & fœlix meritò existimanda,q, Christo adhęseris,à quo tā multa dona & gratię tibi suppeditantur. Adhęc dixit martyr; Tu quoq; es beata ô Imperatrix,q, in Angelorū manibus video coronā tui capitis in altū elatam, qua post tertium diem per id quod te manet supplicium redimita,proficisceris ad verū Regem regnans perpetuò. Sed sum timida, dicit beatæ Imperatrix:& timeo tormēta,maximè autē Imperatorē, quòd sit sæuus et immanis,& insultet hominibus. Martyr autē dixit ei: Sis bono animo,habebis enim Christū in corde tuo habitantem, & te non attinget tormentum; hic enim parumper castigabitur tuū corpus,et immortaliter illic rursus quiescet. Hęc cùm sancta diceret: excipiēs Porphyrio. Rogo te,dic mihi,inquit,quid mihi dabit Christus,si in illum credā? ei enim ipse quoq; iam volo militare. Martyr autem: Nondum,inquit,legisti aut audiuisti scripturam Christianorum? Nunquā,inquit Porphyrio, qui ab ineunte ætate semper fuerim in bello occupatus,& nunquam curam conuerti ad alia. Illa verò: Et quænā,inquit,lingua narrarit bona illa quibus frueris? Fieri enim non potest vt complectatur oratio quę ab illa benigna dextera sunt parata iis qui ipsum diligūt. Propter hæc gaudio repletus Porphyrio, ipse quoq; credit Christo cū ducentis militibus. Et cùm Imperatrix & ipsi vale dixissent Martyri,& cauissent sibi à custodib' secreta futura ea quę ab ipsis facta fuerāt,media nocte

illinc

illinc egrediuntur. Christi autem martyr Æcaterina, habens Dominum patre magis beneuolum, magnam ab eo curam sui est cōsecuta. Toris enim illis duodecim diebus, in quibus eum habebat custodia, per columbam alimentū accipiebat à superis. Deinde ipse quoq; egregius Agonothera Christus, cum iis qui circa ipsum erant copiis, & gloria sua apparēs, magis confirmauit eius fortitudinem, & impleuit audacia, dicēs: Ne extimescas, ego enim sum tecum, nec te attinget tormentum, sed cùm per tuam tolerantiam ad meum nomē multos adduxeris, multas quoque consequeris remunerationes.

Cùm hæc vltima nocte ei Christus mandasset, mane Maxentius præcedit in tribunali, & beatam iussit adduci: & assistens Martyr cum gratiis spiritalibus, & dulci illa alacritate, adeò vt ij quoque qui aderant, nitido splendore refulgerent, grauiter admodū terret Imperatorem. Ipse autem ei dicit malitiose & fallaciter: Te, inquit, decet imperiū ô filia. Age ergo cùm Diis sacrificaueris, impera nobiscum. Neq; velis rogo, videre interire tormentis tantam pulchritudinem. Illa autem: Est, inquit, solùm terra & cinis & id tibi rursus dico ô Imperator: tempus verò facit eam essloreſcere, & morbus tabefacit, vt quę nihil firmum habeat nec stabile. Interim aūt dum Martyr hęc ei diceret, quidam Prę̄fectus nomine Chursasadem, acris quidem ad iram, promptus aūt & ingeniosus ad puniendum, cùm hæc audiret, partim dolens vicem Maxentij, partim aūt suæ beneuolentiæ dās experientiam, cùm se paruo tempore sustinuisset, tanquam apud se meditans & inquirēs, dixit: Ego tibi ô Imperator, nō parua cura adhibita, inueni quomodo possis vel ei citò persuadere, vel eā perdere. Modus autem est eiusmodi. Iube sub vna fibula fieri quatuor rotas, & vnicuiq; rotæ infigi serras & clauos acutos. Deinde machinā funibus & paruis toris trahi ante eius oculos. Et si cùm eam quidē viderit ferri maximo impetu ac strepitu, persuasa fuerit, & nobiscum Diis sacrificauerit, consequetur promissa. Sin minus, in rotas iniectæ miserabiliter per vim ei erūpet anima. Atque hæc quidem dixit Præfectus: cùm aūt eius sermonem arripuisset Imperator, dat quidem martyrem custodiendam, & rursus iubet machinam fieri in tertium diem: Cùm hoc autem factum esset martyr rursus adducitur: &, Pare mihi, dicit ei Imperator, & diis sacrifica. Sin minus, ego te huic tormento subiiciā: iubens nouam illam machinam trahi ante eius oculos. Quæ quidem cū magno impetu & strepitu moueretur, rursus ei dicit Imperator: Vides, inquit, ea te, si non pareas, excipiet. Illa aūt: Sæpè, inquit, meum animum tibi dixi ô Imperator, & eum tibi apperui. Ne ergo cuncteris, sed facias quæ tuo sedent animo. Imperatorem aūt spes quædā adhuc decipiebat, futurum fortasse vt persuaderetur & mutaretur: & multis apud eā rursus vsus est adulationibus. Cùm aūt cognouisset se frustra laborare, iubet quidem alligari rotis generosam martyrē, ipsas verò moueri celeriter. Vt motus vehementia mortē subiret grauiorem, sed iis quæ meditabatur contrarius diuinæ erat gratiæ euentus. Martyr enim simul omnino soluta fuit à ferro, & rotis, & illis vinculis: quòd Angelus desuper ad eā aduolasset, rotę aūt sua spōte volutatę interemerūt multos ex infidelibus, adeò vt exclamarent, quidā ex circunstantibus propter inopinatum, & quod erat contra opinionē spectaculum: Magnus est Deus Christianorū. Propter hæc magna ira fuit rursus accensus Maxentius & furore qui minimè poterat cohiberi, & grauiora rursus supplicia parabantur Martyri. Sed coniunx Augusta repentè apparens ex cubiculo Imperatoris: & eū ad se attrahēs: dissoluit consiliū: imò verò sustulit insidias. Alicunde enim venit tanq̄ spiritus. Absolue dicens, famulā magni Dei, quam non attingit tormentū, re vera enim desipis decertans aduersus Deū viuū. Quamobrē maiore ira feruens Imperator, maximè quòd nec familiarissimos haberet secū consentiētes: interim prætermissa martyre, vniuersum furorē immittit in coniugē. Cùm ergo arcam maximā curasset adferendam, & plumbo eam humi affixisset, ita vt stabilis esset & immobilis, mamillas, proh dolor, suæ coniugis configit aculeo subiecto operculo tabulæ: Deinde iubet operculum deorsum ferri vehementius, & non prius sisti, quàm ipsas mamillas omnino abscidisset, diuturnitate supplicij grauiorem sensum ei doloris afferens. Cùm hoc aūt factū esset, vbi vidit illas miserabiliter abscissas immitis ille & vel ipsis feris immanior, veluti rē leuem arbitratus quod spectat ad dolorē, infert adhuc grauiorem, & pronunciat sententiam, vt eius caput amputetur gladio. Augusta ergo lubēter accepta sententia, læta dixit Martyri: Ora pro me. Illa verò: Vade, inquit, in pace, in æternū enim regnabis cū Christo. Atq; illi quidem iussu Imperatoris amputatur caput extra ciuitatē vicesimo tertio Nouēbris. Sed neq; dux exercitus Porphyrio, & qui cū eo erāt, hoc beatū iter deseruerunt. Sed quomodo illic Augustæ duces fuerūt ad martyrē, ita etiam piè secutæ sunt eam abeuntem ad communem Dominum. Nam cùm ipsi quoq; se stitissent pro tribunali: Ego quoque sum Christianus, dixit Porphyrio. Sed hi quoque qui sunt mecum, sunt insignis ad Deum ductus exercitus. Hoc non sustinuit audire Maxentius: sed cùm ex profundo corde eiulasset: Perij, inquit, cùm perdiderim admirabilem

virum Porphyrionem. Deinde etiam conuersus ad suos milites: Vos autem, inquit, quânã de causa Deos patrios habuistis contemptui? Cùm illi verò nihil respôdissent, Porphyrio: Cur dimisso, inquit, capite ô, Imperator, pedes interrogas? est tibi mecum loquendū. Ille autem: Malum, inquit, caput, tu es eorum caput, & cùm eum plura loqui non permisisset pudor, eos quoque statim morte côdemnat, & ipsi quoq; consummantur vicesimo quarto Nouēbris, effectumq; assecuta est prędictio quam Martyr prędixerat Imperatori, cùm dixit: Multi ex tuo palatio Deo per me credent. Ille autem cùm rursus beatam sistendã curasset Æcaterinam, & in eum omnem mouisset improbitatem, & nihil non esset machinatus, vbi nec promissis nec minis eã omnino vidit posse expugnari, iubet ipsam quoq; duci ad mortem. Cùm ergo eam accipientes milites eduxissent è ciuitate, & duxissent ad locũ martyrij, circunsistens magna multitudo, maximè aũt mulierũ quæ erát claræ, & insignes, acerbe plangebant & lamentabantur, & lugebant vltimum illum decessum. Illa aũt vultu costanti, & nequaquam perterrito, petit tempus ad orationem. Quod ei côcedunt milites. Illa verò cùm & manus & animum ad coelos [b] sustulisset, dixit: Domine Iesu Christe Deus meus, ago tibi gratias quòd statuisti supra petram pedes meos, & direxisti gressus meos, & nunc extende palmas quæ pro me in cruce fuerunt sauciatæ & suscipe animam quã sacrificaui pro te & tua côfessione. Meméto Dñe quòd sumus caro & sanguis, & ne permittas vt quę à me facta sunt per ignorantiam, in aperto proferãt acres rerum nostrarum examinatores ante tuum terribile & incorruptum tribunal, sed quem pro te effudi sanguinem, eo meas maculas ablue. Da aũt vt hoc meum corpus quod pro te fuit conscissum, non possit aspici ab iis qui quærunt, & qua prouidentia finxisti corda nostra, aspice ex alto sancto tuo Domine adhuc populum qui te circunsistit, & deduc eos lumine tuæ agnitionis. Da autem iis quoque qui per me inuocant sanctum tuum nomen, petitiones quæ sunt eis conducibiles, vt per omnia laudétur tua magnalia, nũc & in secula. Cùm sic precata esset, iussit milites facere quod fuerat imperatum. Vnus autem ex eis stricto gladio beatum eius caput amputat vicesimo quinto mensis Nouembris.

b. Orat sancta cũ sublatione manuum & oculorũ ad cœlum.

Porrò aũt hic quoque facit Deus aliquod miraculum, honorans suam Martyrem, & ad effectum deducens illius preces. Nam qui aderant viderunt [+] lac fluens pro sanguine, & angeli cùm venerandum illius corpus composuissent in ipso tempore consummationis, visi sunt deducere in montem Sina ad gloriam patris & filij & spiritus sancti: Qui sunt vna diuinitas & regnum. Cui conuenit honor & potentia in secula seculorum. Amen.

+ Vide duplex miraculũ, lac fluxit pro sanguine & angeli venerãdum sanctæ corpus côposuerunt, & in monte Sina deduxerunt.

VITA PAVLI PRIMI EREMITAE,

per Diuum Hieronymum scripta.

Habetur Tom. 1. Epistolarum eius fol. 8.

INTER multos sæpe dubitatum est, à quo potissimum monachorũ eremus habitari cœpta sit. Quidam enim altius repetentes, à [s] B. Helia & Ioanne sumpsêre principium. Quorum & Helias plus nobis videtur fuisse, quàm monachus: & Ioannes antè prophetare cœpisse, quàm natus est. Alij autem in quam opinionẽ vulgus omne consentit, asserunt Antonium huius propositi fuisse caput, quod ex parte verum est. Non enim tam ipse ante omnes fuit, quàm ab eo omnium incitata sunt studia. Amathas verò & Macarius discipuli Antonij, quorum superior magistri corpus sepeliuit, etiam nunc affirmant Paulum quendã Thebæum principem istius rei fuisse: quod non tam nomine, quàm opinione nos quoq; comprobamus. Nonnulli & hæc & alia prout voluntas tulit, iactitant: subterraneo specu crinitum calcaneotenus hominem fuisse, & multa quę persequi ociosum est, incredibilia fingentes. Quorum quia impudens mendacium fuit, ne refellenda quidem sententia videtur.

s. Monachorum institutum antiquissimum.

Igitur quia de Antonio tam Græco quàm Romano stilo diligenter traditum est: pauca de Pauli principio & fine scribere disposui: magis quia res omissa fuit, quàm fretus ingenio. Quomodo aũt in media ætate vixerit: & quas satanæ pertulerit insidias, nulli hominũ compertum habetur. Sub Decio & Valeriano persecutoribus, quo tempore Cornelius Romæ, Cyprianus Carthagine, felici cruore damnati sunt, multas apud Ægyptũ & Thebaidam Ecclesias, tempestas sæua populata est. Voti tunc Christianis erat, pro Christi nomine gladio percuti. Verùm hostis callidus tarda ad mortem supplicia côquirens, animas cupiebat iugulare, non corpora. Et vt ipse qui ab ipso passus est, Cyprianus ait: Volẽtibus mori, non permittebatur occidi. Cuius vt crudelitas notior fiat: duo memorię causa exẽpla subiecimus. Perseuerantẽ igitur in fide martyrem, & inter eculeos laminasq; victorẽ, iussit melle perungi, & sub ardẽtissimo sole, ligatis manibus post tergũ resupinari, scilicet vt muscarum aculeis cederet, qui ignitas sartagines antè superasset. Aliũ iuuenili ętate florentem,

rentem, in amœnissimos hortulos præcepit abduci. Ibique inter lilia cãdentia & rubentes rosas, cùm leni iuxta murmure aquarum serperet riuus, & molli sibilo arborum folia vẽtus perstringeret, super extructum plumis lectum resupinari, & ne se inde posset excutere, blandis serico nexibus irretitum relinqui. Quò cùm recedentibus cũctis, meretrix speciosa venisset, cœpit delicatis stringere colla complexibus. Et quod dictu quoq; scelus est, manibus attrectare virilia: vt corpore in libidinem cõcitato, se victrix impudica superiaceret. Quid ageret miles Christi, & quo se verteret, nesciebat. Quem tormenta non vicerant, superabat voluptas. Tandẽ cœlitus inspiratus, præcisam morsu linguam in osculãtis se faciem expuit, ac sic libidinis sensum succedens doloris magnitudo superauit.

Per ibidem ergo tempus quo talia gerebantur apud inferiorem Thebaidam, cũ sorore iam viro tradita post mortem amborum parẽtum in hęreditate locupleti, Paulus relictus est annorum circiter quindecim, literis tam Græcis quam Ægyptiacis apprimè eruditus, mansueti animi, Deum valdè amans. Et cùm persecutionis procella detonaret, in villã remotiorem & secretiorẽ secessit. Verùm quid nõ mortalia pectora cogis Auri sacra fames? Sororis maritus cœpit prodere velle, quem cælare debuerat. Non illũ vxoris lachrymę, nõ communio sanguinis, nõ spectans cuncta ex alto Deus, ab scelere reuocauit. Ad hęc instabat crudelitas, quæ pietatẽ videbatur imitari. Quod vbi prudentissimus adolescens intellexit, ad montium deserta confugiens, dũ persecutionis finẽ præstolaretur, necessitatem in voluntatem vertit, ac paulatim progrediens, rursusq; subsistens, atque hoc idem sępius faciens, tandem reperit saxeum montem: Ad cuius radicem haud procul erat grãdis spelunca, quæ lapide claudebatur. Quo remoto (vt est cupiditas hominũ occulta cognoscere) auidius explorans, animaduertit intus grande vestibulum, quod aperto desuper cœlo, patulis diffusa ramis vetus palma contexerat, fontem lucidissimũ ostendens: cuius riuum tãtummodo foras irrumpentẽ, statim modico foramine, eadẽ quæ genuerat aquas, terra sorbebat. Erant præterea per exesum montem haud pauca habitacula, in quibus scabrę iã incudes & mallei, quibus pecuniæ olim signatę visebantur. Hunc locum Ægyptiorum literæ ferunt furtiuæ monetæ officinam fuisse, ea tempestate qua Cleopatræ iunctus est Antonius. Igitur adamato (quasi quod à Deo sibi offerretur) habitaculo, omnẽ ibidem in orationibus & solitudine duxit ætatem. Cibum & vestimẽtum ei palma præbebat. Quod ne cui impossibile videatur, Iesum testor & sanctos Angelos eius, in ea eremi parte, quę iuxta Syriam Saracenis iungitur, vidisse me monachos, de quibus vnus per triginta annos clausus, hordeaceo pane * & lutulẽta aqua vixit. Alter in cisterna veteri (quã gentili sermone Syri cubam vocant) quinque caricis per singulos dies sustentabatur. Hæc igitur incredibilia esse videbuntur his, qui non crediderunt, quia omnia possibilia sunt credentibus. *Vide hic mirã Monachorũ abstinentiã & ciborũ delectum.*

Sed vt ad id redeam vnde digressus sum, cùm iam centum tredecim annos beatus Paulus vitam cœlestẽ ageret in terris, & nonagenarius in alia solitudine Antonius moraretur (vt ipse asserere solebat) hæc in mentem eius cogitatio incidit, nullum vltra se perfectũ monachum in eremo consedisse. At illi per noctem quiescenti reuelatum est esse aliũ vlterius multò se meliorem, ad quem visendum deberet proficisci. Ilico erumpente luce venerabilis senex infirmos artus baculo regẽte sustentans, cœpit ire velle quo nesciebat. Et iã media dies coquente desuper sole feruebat, nec tamen à cœpto itinere abducebatur, dicẽs: Credo in Deum meum, quia quod mihi seruo suo promisit, ostendet. Nec plura his, cõspicit hominem equo mixtum, cui opinio poëtarum Hippocẽtauro vocabulum indidit. Quo viso salutaris impressione signi armat frõtem. Et heus tu, inquit, quànã in parte hic seruus Dei habitat? At ille barbarũ nescio quid infrendens, & frangens potius verba, quàm proloquens, inter horrentia ora senis blandum quęsiuit alloquium. Et dexterę protentione manus cupitum indicat iter, & sic patentes campos volucri transmittens fuga, ex oculis mirantis euanuit. Verùm hæc vtrum diabolus ad terrẽdum eum simulauerit, an (vt solet) eremus mõstruosorum animalium ferax, istam quoq; gignat bestiam, incertum habemus.

Stupens itaque Antonius, & de eo quod viderat secum voluens, vlterius progreditur. Nec mora, inter saxosam cõuallem haud grandẽ homunculũ videt, aduncis naribus, fronte cornibus asperata, cuius extrema pars corporis in caprarũ pedes desinebat. Infractusq; & hoc Antonius spectaculo, scutum fidei & loricam spei, vt bonus præliator arripuit: nihilominus memoratũ animal, palmarũ fructus eidem ad viaticum quasi pacis obsides afferebat. Quo cognito gradum pressit Antonius, & quidnã esset interrogans, hoc ab eo responsum accepit: Mortalis ego sum, & vnus ex accolis eremi: quos vario delusa errore gentilitas, Faunos, Satyrosq; & Incubos vocans colit. Legatione fungor gregis mei. Precamur vt pro nobis cõmunem Deũ depreceris, quem pro salute mundi venisse cognouimus, & in vniuersam terrã exiit sonus eius. Talia eo loquente, longæuus viator vbertim faciẽ lachrymis rigabat: quas magnitudo lętitię, indices cordis effuderat. Gaudebat quippe

de Christi

de Christi gloria,& de interitu Satanæ: Simulq; admirans, quòd eius posset intelligere sermonem,& baculo humum percutiens, aiebat: Væ tibi Alexandria, quæ pro Deo portẽta veneraris. Væ tibi ciuitas meretrix, in quã totius orbis dæmonia confluxêre. Quid nũc dictura es? Bestiæ Christum loquuntur,& tu pro Deo portẽta veneraris. Necdũ verba cõpleuerat,& quasi pennigeto volatu petulcum animal aufugit. Hoc ne cuiquam ob incredulitatem scrupulum moueat, sub rege Constantino vniuerso mũdo teste defenditur. Nã Alexandriam istiusmodi homo viuus perductus, magnum populo spectaculũ prębuit & postea cadauer exanime, ne calore æstatis dissiparetur, sale infuso Antiochiam vt ab Imperatore videretur, allatum est. Sed vt propositum persequar, Antonius cœptam regionẽ pergebat, ferarum tantum vestigia intuens,& erami latam vastitatem. Quid ageret, quò vertere gradum, nesciebat. Iã altera affluxerat dies. Restabat vnũ, vt deserise à Christo non posse cõsideraret. Pernox secundas in oratione exegit tenebras:& dubia adhuc luce, procul intuetur lupam siris ardoribus anhelantem, ad radicẽ montis irrepere. Quam sequutus oculis,& iuxta speluncam cùm fera abiisset, accedens intro, cœpit aspicere: nihil curiositate proficiente, tenebris arcẽtibus visum. Verùm (vt scriptura ait perfecta dilectio foras mittit timorem:) suspenso gradu,& anhelitu tẽperato callidus explorator ingressus: ac paulatim progrediens, sæpiusq; subsistens, sonum aure captabat. Tandem per cœcæ noctis horrorem procul lumen intuitus: dum auidius properat, offenso in lapidem pede, strepitũ concitauit: post cuius sonitum beatus Paulus ostium quod patebat occludens, sera obfirmauit. Tunc verò Antonius præ foribus corruens, vsque ad sextã,& eò amplius horã, aditum precabatur, dicens: Qui sim, vnde, cur venerim nosti. Scio me non mereri conspectũ tuũ: tamen nisi videro, non recedam. Qui bestias recipis, hominem cur repellis? Quæsiui,& inueni: pulso vt aperiatur. Quod si non impetro, hîc moriar ante postes tuos: certè sepelies vel meum cadauer. Talia perstabat memorans, fixusq; manebat. Ad quẽ responsum paucis ita reddidit heros. Nemo sic petit, vt minetur: nemo cũ lachrymis iniuriã vel calumniã facit. Et miraris si non recipiam, cùm moriturus adueneris? sic arridens Paulus patefecit ingressum. Quo aperto, dum in mutuos miscentur amplexus, propriis se salutauêre nominibus, gratiæ Domino in commune referuntur. Et post sanctũ osculũ residens Paulus, cum Antonio ita exorsus est. En quẽ tãto labore quęsisti, putridis senectute mẽbris operit inculta canicies. En vides hominem, puluerem mox futurum. Verùm quia charitas omnia sustentat, narra mihi quæso, quomodo se habeat humanum genus. An in antiquis vrbibus noua tecta consurgant: quomundus regatur imperio: an supersint aliqui, qui dæmonum errore rapiantur. Inter has sermocinationes suscipiunt alitem coruum in ramo arboris consedisse, qui inde leniter subuolabat, & integrum panem ante ora mirantium deposuit: post cuius abcessum: Eia, inquit Paulus, Dominus nobis prandiũ misit, verè pius, verè misericors. Sexaginta iam anni sunt quòd accipio dimidij semper panis fragmentum: verùm ad aduentum tuũ, militibus suis duplicauit annonã. Igitur Domino gratiarum actione celebrata, super vitrei marginem fontis vterq; consedit. Hic verò quis frangeret panem oborta contentio, penè diem duxit in vesperum. Paulus more cogebat hospitij, Antonius iure refellebat ætatis. Tandem consiliũ fuit, vt apprehenso è regione pane, dum ad se quisque nititur, pars cuique sua remaneret in manibus. Dehinc paululũ aquæ in fonte prono ore libauerunt:& immolantes Deo sacrificiũ laudis, noctẽ transegêre vigiliis. Cumq; iã esset terræ redditus dies, beatus Paulus ad Antoniũ sic loquutus est: Olim te frater in istis regionibus habitare sciebam: Olim te conseruũ meũ mihi promiserat Deus. Sed quia iã dormitionis meę tempus aduenit,& quòd semper cupiebam dissolui,& esse cum Christo, peracto cursu superest mihi corona iustitię: tu missus es à Dño, qui humo corpusculum meum tegas, imò terræ terram reddas. His Antonius auditis, flẽs & gemens ne se desereret, atque vt comitẽ talis itineris acciperet, precabatur: Et ille: Nõ debes, inquit, quærere quæ tua sũt, sed quæ aliena. Expedit tibi sarcina carnis abiecta, agnũ sequi. Sed & cæteris expedit fratribus, vt tuo adhuc instituantur exẽplo. Quãobrẽ quæso perge, nisi molestum est,& pallium quod tibi Athanasius episcopus dedit, ad inuoluendũ corpusculũ meũ defer. Hoc autẽ beatus Paulus rogauit, non quòd magnopere curaret verũ tectum putresceret cadauer, an nudum (quippe qui tanto temporis spatio, cõtextis palmarum foliis vestiebatur) sed vt à se recedẽti mœror suæ mortis leuaretur. Stupefactus ergo Antonius, quòd de Athanasio & pallio eius audierat, quasi Christũ in Paulo vidans,& in pectore eius Deũ venerans, vltra respondere nihil ausus est: sed cũ silentio lachrimãs, exosculatis ei oculis manibusq;, ad monasteriũ quod postea à Sarracenis occupatũ est, regrediebatur. Neq; verò gressus sequebãtur animũ. Sed quãuis corpus inane ieiuniis, seniles etiã animi fregerãt, tamen animo vincebat ętatẽ. Tandem fatigatus & anhelus ad habitaculum suum confecto itinere peruenit. Cui cùm duo discipuli, qui ei lõgo iã tempore

tempore miniſtrare conſueuerant, occurriſſent dicẽtes: Vbi tam diu moratus es pater? Reſpondit: Væ mihi peccatori, qui falſum monachi nomẽ fero. Vidi Heliam, vidi Ioannẽ in deſerto, & vetè vidi Paulum in paradiſo: & ſic ore compreſſo, manu verberans pectus, ex cellula pallium protulit. Rogãtibusq́; diſcipulis, vt plenius quidnã rei eſſet exponeret, ait: Tempus tacendi, & tempus loquendi. Tunc egreſſus foras, & ne modicum quidem cibi ſumens, per viam qua venerat regreſſus eſt, illum ſitiens, illum videre deſiderans, illũ oculis ac mente contemplans. Timebat enim quod euenit, ne ſe abſente, Chriſto debitũ ſpiritum redderet. Cumque iam dies alia illuxiſſet, & trium horarum ſpatio viam remeaſſet, vidit inter Angelorum choros, inter prophetarum & Apoſtolorum populos, niueo candore Paulum fulgentem in ſublime conſcendere. Et ſtatim in faciem ſuam procidens, ſabulum capiti ſuperiaciebat, ploransq́; & eiulans, aiebat: Cur me Paule dimittis? Cur inſalutatus abis? Tam tardè notus tã citò recedis? Referebat poſtea beatus Antonius tanta ſe velocitate, quod reliquum erat viæ cucurriſſe, vt inſtar auis peruolaſſet: nec immeritò. Nã introgreſſus ſpelunca, vidit genubus [3] complicatis, erecta ceruice, extenſisq́; in altum manibus, corpus exanime. Ac primum & ipſe viuere eum credens, pariter orabat. Poſtquam verò nulla (vt ſolebat) ſuſpiria precantis audiuit, in flebile oſculum ruens, intellexit quòd etiã cadauer Sancti, Deum (cui omnia viuunt) officioſo geſtu precabatur. Igitur obuoluto & prolato foras corpore, hymnos quoque & pſalmos de Chriſtiana traditione decantans, contriſtabatur Antonius, quod ſarculum quo terram foderet non haberet: fluctuansq́; vario mentis æſtu, & ſecum multa reputans, dicebat: Si ad monaſterium reuertar, tridui iter eſt: ſi hic maneam, nihil vltra proficiam. Moriar ergo vt dignum eſt, iuxta bellatorem tuum Chriſte ruens, extremum halitum fundã. Talia eo animo voluente, ecce duo leones ex interioris eremi parte currentes, volantibus per colla iubis, ferebantur: quibus aſpectis primo exhorruit. Rurſusq́; ad Deum referens mentem, quaſi columbas videret, manſit intrepidus. Et illi quidem directo curſu, ad cadauer beati ſenis ſubſtiterunt, adulantibuſque caudis circa eius pedes accubuêre, fremitu ingenti rugientes: prorſus vt intelligeret eos plangere, quomodo poterãt. Deinde haud procul cœperũt humũ pedibus ſcalpere: [4] arenamq́; certatim egerentes, vnius hominis capacẽ locũ foderunt. Ac ſtatim quaſi mercedẽ pro opere poſtulãtes, cùm motu auriũ ceruice reiecta, ad Antoniũ perrexerũt, manus eius pedesq́; lingentes. At ille animaduertit benedictionẽ eos à ſe precari. Nec mora, in laudationẽ Chriſti effuſus, quòd muta quoq; animalia Deum eſſe ſentirent, ait: Dñe, ſine cuius nutu nec folium arboris defluit, nec vnus paſſerũ ad terram cadit, da illis ſicut tu ſcis. Et manu annuens eis, vt abirent imperauit. Cumq́; illi receſsiſſent, ſancti corporis onere ſeniles curuauit humeros. Et depoſito eo in foſſam, deſuper humum congregans, [5] tumulum ex more compoſuit. Poſtquam aũt alia dies illuxit, ne quid pius hæres ex inteſtati bonis nõ poſsideret, tunicam eius ſibi vendicauit quam in ſportarum modum de palmę foliis ipſe ſibi cõtexuerat. Ac ſic ad monaſteriũ reuerſus diſcipulis cũcta ex ordine replicauit, diebuſque ſolennibus [6] Paſchæ & Pentecoſtes ſemper Pauli tunica veſtitus eſt.

Libet in fine opuſculi eos interrogare, qui ſua patrimonia ignorant, qui domos marmoribus veſtiunt, qui vno filo villarum inſuunt prædia: huic ſeni nudo quid vnquam defuit? vos gemma bibitis, ille naturæ concauis manibus ſatisfecit. Vos in tunicis aurum texitis, ille ne viliſsimum quidem indumentum habuit mancipij veſtri. Sed è contrario illi quidem pauperculo paradiſus patet, vos auratos gehenna ſuſcipiet. Ille veſtem Chriſti, nudus licet, tamen ſeruauit: Vos veſtiti ſericis, indumentum Chriſti perdidiſtis. Paulus viliſsimo puluere coopertus iacet reſurrecturus in gloriam: Vos operoſa ſaxi ſepulchra premũt cum veſtris operibus arſuros. Parcite quæſo vobis: parcite ſaltem diuitiis quas amatis. Cur & veſtros mortuos auratis obuoluitis veſtibus? Cur ambitio inter luctus lachrymasq́; non ceſſat? An cadauera diuitum niſi in ſerico putreſcere neſciunt? Obſecro quicunque hęc legis, vt Hieronymi peccatoris memineris: Cui ſi Dominus optionẽ daret, multò magis eligeret tunicam Pauli cum meritis eius, quàm regum purpuram cum pœnis ſuis.

3. *Tu qui derides ceremonias Eccleſiæ & ritus orandi, vide hic etiam ſãctißimi viri cadauer extenſis manibus & cõplicatis genubus Deum officioſo affectu deprecari. Vide etiam de traditione Chriſtiana eſſe hymnos & pſalmos in defunctorum ſepultura decantare.*

4. *Si negligẽda eſſet Chriſtianorũ ſepultura, vt quidam infelices noſtro tempore iactant, nõ Deus tãto miraculo Pauli ſepulturã procuraſſet, nec de ea Antonius tantopere ſollicitus fuiſſet.*

5. *Nota, tumulũ ex more compoſuit. Eſt ergo Eccleſiaſticus mos ſuper defunctorum corpora tumulos componere.*

6. *Dies ſolennes Paſcha & Pentecoſtes etiam Antonij tempore.*

SANCTI ATHANASII EPISCOPI

in vitam Sancti Antonij monachi præfatio.

Thanaſius Epiſcopus ad peregrinos fratres. Optimũ, Fratres, iniiſtis certamen, aut ęquari Ægypti monachis aut ſuperare nitentes virtutis inſtantia. Etenim apud vos iam plurima ſunt monaſteria, monachorum quoq; nomẽ eſt celebre, & hãc voluntatem iuſtè quiſque mirabitur, orantibuſque vobis optatum Deus tribuet effectum. Quoniam igitur exegiſtis à me vt vobis ſcriberẽ de cõ-

uerſatione

uersatione beati Antonij volentibus discere quemadmodum cœperit, quidue fuerit ante sanctum propositum, qualem etiam habuerit terminum vitæ, & si vera sunt ea quæ de ipso fama dispersit, vt ad eius æmulationem, atque exemplum vos instituere possitis, magna cum lætitia suscepi vestræ charitatis imperium. Etenim mihi ingens lucrū est, atque vtilitas hoc ipsum quod recordor Antonij, & vos cū admiratione audiētes scio eius propositum cupere sectari, perfecta est siquidem ad virtutem via [a] Antoniū scire quid fuerit. Ergo, vt breuiter dicam, ex omnibus, quæ de eo referentiū sermo iactauit, credite, & minima vos existimate audisse de maximis, quia non ambigo nec eos omnia potuisse cognoscere, cùm & ego rogatus à vobis, quantacunque per epistolam significauero, non æqualia sim eius meritis narraturus. Sed & vos omnes hinc nauigātes studiosè percontamini, quò singulis quæ norunt referentibus, congrua dignaque tanti nominis relatio compleatur. Disponebā itaque post lectionem literarum vestrarum aliquos ad me monachos inuitare, & maximè eos, qui crebro ad eum ire consueuerant, vt plenius aliquid addiscens, munera vobis maiora transmitterem. Sed quoniam & nauigationis tempora labebantur, & literarum portitor vehementissimè festinabat, ideo ea quę & ipse noueram (frequenter enim eū visitaui) & quæ ab eo didici, qui ad præbendam ei aquam non paululum temporis cū eo feci, dilectioni vestræ indicare properaui, vtrobiq; curam veritatis habens, vt neque plus aliquis audiens miraculorum congestionem non credat, nec rursum meritis eius inferiora cognoscens, non putet dignum esse miraculo pro tanti nominis viro.

a. *Perfecta est ad virtutem via scire Antoniū quid fuerit.*

VITA SANCTI ANTONII ABBAtis ab Athanasio Episcopo Alexandrino conscripta.

b. *Heus qui dicis desertionē sæculo factum oō habere mandatū Dei nec cōsiliō. Et paupertatem Euangelicā non esse desertationē verū, sed non esse auarū, oō considere opibus. Vide quid sit dicere, si vis perfectus esse, vade, vende omnia tua, & da pauperibus &c. quod hic Athanasi⁹ Dominicū appellat imperiū. Et quomodo hanc paupertatē Euāgelicā intellexerint Apostoli & viri Apostolici, nec oō Deo plenus Antonius, an secundū tua somnia vel iuxta communem totius Ecclesiæ sensum? Disce miser, et corrigere aliquando. Quod aūt hæc desertio habeat mandatū maximē, vide Eusebiū ca. 23. Leuiticæ. Mandatū aūt vel imperium sane intelligere, vel supposito statu perfectionis, ad quē aliquis aspiret. Vel mandatū accipe pro consilio, et frequens est apud Patres. Vel forte (quod magis ad rem videtur) inspiratiō.*

Ntonius nobilibus religiosisq; parētibus natus, in Ægypto oriundus fuit, tanta suorum nutritus cura, vt nihil aliud præter parentes, domumq; cognosceret. Et cùm iam puer esset, non se literis erudiri, nō ineptis infantium iungi passus est fabulis, sed Dei desiderio flagrans, secundum quod scriptum est, innocenter habitabat domi. Ad Ecclesiam quoq; cum parētibus sæpe conueniens, nec infantum lasciuias, nec puerorum negligentiā sectabatur, sed tātum ea quæ legebantur auscultans, vtilitatem præceptorum vitæ institutione seruabat: non suis, vt solet illa ætas, pro variis & delicatis cibis vnquam tædio fuit, non escæ mollioris blandimenta sectatus est, his solùm quæ dabantur, cōtentus, nihil amplius requisiuit. Post mortem autem parentum annorum circiter decem & octo, seu viginti, cum sorore admodū paruula derelictus, & domus, & sororis honestā curā gerebat. Nec dum verò sex fluxerant menses, quibus ad Ecclesiam (vt solebat) accurrens, recordabatur quomodo & Apostoli omnibus spretis secuti fuissent Saluatorem, & multi, vt legitur in Actis Apostolorū, facultatibus suis venditis, precia ad pedes eorū detulissent egētibus partienda, quæùe, aut quanta spes iisdem reposita esset in cœlis. Talia secum voluēs intrauit Ecclesiam, & accidit vt tunc legeretur Euangelium, in quo Dominus dicit ad diuitem, [b] Si vis perfectus esse, vade, vende omnia tua, quecunq; habes, & da pauperibus & veni sequere me, & habebis thesaurum in cœlo. Quo audito, quasi diuinitus huiusmodi ante memoriam concepisset, & veluti propter se hęc esset scriptura recitata, ad se dominicū traxit imperium: statimq; regressus, possessiones quas habebat, vendidit. Erant aūt ei trecentę palmæ vberes, & valde opimæ, quas vicinis largitus est, ne in aliquo aut sibi, aut sorori molestia gigneretur. Cætera verò, quæ in mobilibus possidebat, vniuersa vendidit, & aggregato non exiguo precio, indigentibus dedit: paucis tamen ob sororē reseruatis, quæ & sexu, & ætate videbatur infirmior. Rursus autem Ecclesiā ingressus, cùm audisset Dnm in Euangelio dicentē: Nolite cogitare de crastrino: reliquā quoque portionē pauperibus distribuit, neque se versari passus est domi, sed sorore fidelibus ac notis virginibus commendata, vt earum nutriretur exemplo, ipse iam omnibus seculi vinculis liber, asperum atque arduum arripuit institutum. Necdum autem tam crebra erant in Ægypto monasteria, neque omnino quisquam auiam solitudinē nouerat, sed quicunq; in Christi seruitute sibimetipsi prodesse cupiebat, non lōge à sua villula seperatus instituebatur. Erat igitur in agello vicino senex quidā vitā solitariā à prima sectatus ætate: hunc Antonius cùm vidisset, ęmulatus est ad bonū. Et primò quidē incipiens etiā ipse in locis paululū à villa remotioribus manebat, exinde aūt siquidē in hoc studio vigilantē compererat, procedens quærebat vt apis prudentissima, nec ad habitaculū suum antè remeabat, nisi eius, quē cupiebat, frueretur aspectibus: & sic, tanquā munere mellis accepto, abibat ad sua. Tali ibidē institutus exordio, cùm per dies singulos ita animū roboraret, vt nec opū paternarum

narum, nec suarum meminisset affinium, omne etiam desiderium & solicitudinē erga id quod cœperat, exercet: operabatur manibus suis, sciens scriptū esse: Qui non operatur, non manducet: mercedem sanè operis sui precio panis excepto, egentibus largiebatur. Orabat frequenter, [3] quippe qui didicerat, quòd oporteret sine intermissione Dominū orare. Auditioni etiam scripturarū ita studiū commodabat, vt nihil ex eius animo laberetur, sed vniuersa Domini præcepta custodiens, memoriā pro libris haberet. Sic suā vitam instituens, ab vniuersis fratribus puro diligebatur affectu, & omnibus, ad quos studio discendi pergebat, obediens proprias singulorū gratias hauriebatur. Huius continentiā, iucunditatē illius sectabatur, istius lenitatē, illius vigilantiam, alterius legendi æmulabatur industriā, istū [4] ieiunantē, illū humi quiescentē mirabatur, alterius patientiā, alterius mansuetudinem prædicabat: omnium quoq; vicariam erga se retinens charitatem, atq; vniuersis virtutū partibus irrigatus, ad sedem propriā regrediebatur. Ibi secum vniuersa pertractans, omniū in se bona nitebatur exprimere. Neque verò aduersum coæuos aliquando mouebatur, sed ea tantummodo flamma egregio viro crescebat in pectore, ne secundus cuiquā in prædictis operibus inueniretur. Et hoc ita faciebat, vt cùm omnes gloria anteiret, omnibus tamē charus esset. Nā & vicini & monachi, ad quos sæpe veniebat, Antoniū videntes, deicolā nuncupabant, indultisq; naturę vocabulis, quidā vt filium, alij vt patrem diligebant. Dum hæc gereret Antonius, quibus omnium in se prouocaret affectum, inimicus nominis Christiani diabolus impatienter ferens tantas in adolescēte virtutes, veteranis eū aggressus est fraudibus. Et primò quidē tentans, si quo modo posset ab incepto eū instituto detrahere, immittebat ei memoriā possessionū, sororis defensionē, generis nobilitatem amorē rerū, fluxā seculi gloriā, escę variā delectationē, & reliqua vitę remissioris blandimenta: postremò virtutis arduum finem, & maximū perueniendi laborē, necnō & corporis fragilitatem suggerebat, & ętatis spacia prolixa, prorsus maximā ei cogitationum caliginē suscitabat, volens eum à recto proposito reuocare. Postquam autem diabolus orationibus eius ad Deū per passionis fidē se intellexit elidi. consueta aduersum omnes adolescentes arma arripiens, nocturnis eū inquietabat illecebris. Et primùm noctibus infesta multitudine, & horribili metu sonitus eū exagitare conabatur. Per dies etiā tam apertis in eūm telis irruebat, vt nullus ambigeret quin Antonius contra diabolum dimicaret: nā & ille cogitationes sordidas conabatur inserere, & hic eas oratu summouebat assiduo. Ille titillabat sensus naturali carnis ardore, hic fide, [5] vigiliis, & ieiuniis corpus omne vallabat. Ille per noctes in pulchræ mulieris vertebatur ornatū, nulla omittens figmenta lasciuiæ, hic vltrices gehennæ flammas, & dolorē vermiū recordans, ingestæ sibi libidini opponebat. Ille lubricū adolescentiæ iter, & ad ruinā facile proponebat, hic æterna futuri iudicij tormenta considerans, illæsam animę puritate per tentamenta seruabat. Ista autem omnia ad confusionē diaboli fiebant. Qui enim similē se Deo fieri posse existimabat, nūc ab adolescente, vt miserrimus, deludebatur: & qui contra carnē & sanguinē sæuiebat, ab homine, qui carnē portabat, elisus est. Adiuuabat enim seruū suū Dominus, qui nostri gratia carnē suscipiens, victoriam corpori contra diabolum largitus est, vt singulis ita certantibus Apostolicū liceret proferre sermonem. Non autem ego sed gratia Dei quæ mecum est. Postremò cùm nec hoc argumēto destruere posset Antoniū draco teterrimus, & videret se semper ab eius cogitationibus repelli, secundū quod scriptū est: Stridens dentibus, & vlolans, qualis est merito, talis apparebat & vultu, puer horridus atq; niger, ad eius se genua prouoluēs, humana voce flebat dicens: Multos seduxi, plurimos decepi, nunc autē vt à cæteris sanctis, ita & tuo sum labore superatus. Quē cùm interrogaret Antonius quisnā esset, qui talia loqueretur, ait: Ego sum fornicationis amicus, ego multimoda aduersum omnes adolescentes turpitudinis arma suscepi, hinc & spiritus fornicationis vocor. Quantos pudicē viuere disponētea fefelli, quot tenuiter incipientes ad sordes pristinas redire persuasi. Ego sum, propter quē Prophera lapsos increpat, dicens: Spiritu fornicationis seducti estis: & re vera per me illi fuerāt supplantati. Ego sum qui te ipsum sæpe tentaui, & semper repulsus sum. Cùm hoc Christi miles audisset, gratias agens Deo, & largiore aduersus inimicū confortatus audacia ait: Multū ergo despicabilis, multùmq; contemptibilis es, nā & obscuritas tua & ętas, infirmarū signa sunt rerū. Nulla mihi iā de te cura est, Dominus mihi adiutor est, & ego exultabo super inimicos meos. Et statim ad vocē cantantis phantasma quod videbatur, euanuit. Hæc autem Antonij contra diabolū fuit prima victoria, imò virtus in Antonio Saluatoris, qui peccatū in carne cōdemnauit, vt iustificatio legis in nobis compleretur, quia non secundum carnē ambulamus, sed secundū spiritum. Sed neq; Antonio securitatem dedit hic vnus triumphus, nec diabolo semel fractę defecēre vires. Nā & iste, vt leo rugiens, quærebat aditū, per quem posset irrumpere: & ille scripturarum doctus eloquio, non igno-

to a Deo ad eā vitam profitendam est mandatū. Vide B. Gregor. lib. 2. Regest. epis. C. ad Mauritium Imp. scribēs asserit aliquos sine vitæ monasticę professiōe saluos fieri non posse.

3. Antonius frequenter orabat.

4. Vide quod etiam ante Antoniū monachi ieiunabāt, & humi quiescebant.

5. Vigiliis & ieiuniis corpus omne vallabat.

non ignorabat multas esse dæmonum captiones. Propter quod solerti propositũ labore seruabat, considerans quia posset satanas in carnis colluctatione superatus, nouarũ aduersus se artiũ machinas acrius commouere. Idcirco magis ac magis subiugabat corpus suũ, ne victor aliorum in aliis vinceretur. Disponens igitur duriori se vitæ lege constringere, cùm omnes infatigabilem adolescentis mirarentur instantiã, sanctum toleranter ferebat laborem, & voluntariæ seruitutis longum in Dei opere studium consuetudine in naturã vertebat. Inediæ autem,[6] & vigiliarum intantum patiens erat, vt crudelitatem viribus vinceret. Pernoctabat in oratione sæpissimè, edebat semel in die post solis occasum, nõnunquã biduo, triduoq; sic permanens, quarta demũ die reficiebatur. Sumebat verò panẽ & sal, potũq; aquę perparuũ. De carnibus verò & vino tacere melius puto, quàm quicquã dicere, quoniã nec apud plurimos quidẽ monachorũ istiusmodi escę in vsu haberentur. Quieti autẽ membra concedens, iunco cõtexto atq; cilicio vtebatur: nonnunquam etiã super nudam humũ iacebat vnguẽta penitus repudians. Dicebat enim minimè posse vtẽtium, & præcipuè iuuenũ corpora roborari, si olei essent lenitate mollita: oportere verò asperos carni labores imperare, secundũ Apostoli præceptum dicentis: Quando infirmor, tunc fortior sum & potens. Asserebatq; sensum sic animi posse reuiuiscere, si corporis fuisset impetus fatigatus. Vnde nec temporũ longitudine laborũ merita pẽsabat, sed amore & famulatu spontaneo semper tanquã in principiis cõstitutus, ad profectũ diuini metus desideriũ cõcitabat: nouisq; cupiẽs augeri preterita, supra memorati doctoris sermonum recordabatur, qui ait: Præterita obliuiscẽs, & in futurum conualescens. Meminerat quoq; Heliæ prophetę dicentis: Viuit Dominus, cui asto hodie ante ipsum, & dissérebat cur hodie esset appositũ, quia nõ computabat Helias pręteritũ tempus: sed tanquã quotidie in certamine constitutus, talẽ se præbere cupiebat qualem sciebat dignum Dei esse conspectibus, purũ corde, & paratũ, obedire voluntati eius. Igitur sanctus Antonius secũ reputans oportere Dei famulum ex instituto magni Heliæ exemplum capere, & ad illud speculum vitam suã debere componere, ad sepulchra non longè à villa constituta secessit, vni de cognitis mandans, vt statutis diebus sibi alimẽta deferret. Et cùm in vna marmorea supradictus frater eum clausisset, solus ibidem morabatur. Metuens ergo diabolus, ne accessu temporis eremũ quoq; habitari faceret, ita eũ aggregatis satellitibus suis varia cæde lacerauit, vt doloris magnitudo & motum auferret & vocẽ. Nam & ipse postea referebat, vulnera fuisse tam grauia, vt vniuersa hominũ tormenta superarent: sed Dei prouidentia, quæ nunquam in se sperantibus deest, conseruauit eũ. Alio die is quẽ supradiximus, frater aduenit, cibos deferens assuetos, atq; eũ iacentẽ in terra semimortuũ, fractis foribus inuenit. Quem impositum humeris, ad villulæ domiciliũ reportauit. Quo audito ingens vicinorum atq; affinium multitudo concurrens tristi in medio positi funeri debitũ reddebat officiũ. Etiam media noctis parte transgressa, & grauis peruigiles omnium oculos vicerat sopor: Antonius, anima paululũ redeunte, suspirans eleuauit caput, cæteris verò alta quiete prostratis, eum à quo delatus fuerat, vigilare conspexit, eumq; nutu aduocãs obsecrauit, vt nullo penitus excitato, ad pristinũ se referret habitaculũ. Relatus ergo iuxta consuetudinẽ solus iterũ permanebat, & stare quidem propter recentes plagas nõ poterat: orans verò prostratus, post orationẽ clara voce dicebat. Ecce ego hic sum Antonius, non fugio vestra certamina, etiam si maiora faciatis, nullus me separabit à charitate Christi. Psallebatq; dicens: Si cõsistant aduersum me castra, nõ timebit cor meũ. Talia eo dicẽte, bonorũ hostis diabolus admiratus quòd post tot verbera fuisset ausus reuerti, congregatis canibus suis, & proprio furore se lanians: Videtis, ait, quòd nec spiritu fornicationis, nec corporis doloribus superatus, insuper audacter lacessit nos. Oĩa arma corripite, acrius nobis impugnãdus est. Sẽtiat sentiat: debet scire quos prouocet. Dixit, & in adhortantis vocẽ audientiũ turba consentit, quia innumeras diabolus habet artes nocendi. Sonitus igitur repentinus increpuit, ita vt loco funditus agitato, & parietibus patefactis, multifaria dęmonũ exinde turba se effunderet: nã & bestiarum & serpentium formas induentes, omnem protinus locum repleuẽre phantasiis leonum, taurorum, luporum, aspidum, serpentium, scorpionum, necnon & pardorũ, atq; vrsorum. Et hæc singula secundũ suam fremebant naturam. Rugiebat leo occidere volens, taurus mugitu & cornibus minabatur, serpens sibilo personabat, luporum impetus inhiabat, pardus discolor à tergo autoris sui calliditates varias indicabat. Truces omnium vultus, & vocis horridæ dirus auditus. Antonius flagellatus atque confossus, sentiebat quidem asperiores corporis dolores, sed imperterritus durabat mente peruigili. Et licet gemitũ vulnera carnis exprimerent, sensu tamen idem permanens, quasi de inimicis luderet, loquebatur: Si viriũ aliquid haberetis sufficeret vnus ad præliũ, sed quoniã Domino vos eneruãte frangimini, multitudine tẽtatis inferre terrores, cùm hoc ipsum infirmitatis indiciũ sit quòd irrationabiliũ

induitis

6. Inediæ, vigiliæ, & orationes Antonij. Vide hic mirã abstinentiã Antonij, & ciborũ delectũ, nec solu eius sed aliorũ quoq; monachorũ, quę nostri hęretici dicunt esse superstitiosa, ergo superstitiosus fuit Antonius? & nõ illi potius mendaces, & gulæ ac ventris serui.

induitis formas bestiarũ.Rursumq; confidens aiebat:Si quid valetis,si vobis in me potestatem Dominus dedit,ecce præsto sum,deuorate concessum.Si verò non potestis,cur frustrà nitimini?Signum enim crucis,& 7 fides ad Dominũ inexpugnabilis nobis murus est. Multa contra sanctum Antoniũ minantes fremebant dentibus suis,quòd nullus eorũ tentamenta sequeretur effectus,sed maximè ecõtrario gigneretur illusio. Non oblitus Iesus colluctationis serui sui,eidẽ protector factus est.Deniq; cùm eleuaret oculos, vidit desuper culmen aperiri,& deductis tenebris radiũ ad se lucis influere. Post cuius splendoris aduentũ,nec dæmonũ aliquis apparuit,& corporis dolor extemplò deletus est. Ædificiũ quoq; quod paulò antè dissolutum fuerat,instauratũ est.Ilicò præsentiã Dominũ intellexit Antonius, & ex intimo pectore trahens longa suspiria ad visionẽ,quæ ei apparuerat, loquebatur,dicens:Vbi eras bone Iesu,vbi eras?Quare non à principio adfuisti,vt sanares vulnera mea?Et vox ad eum facta est,dicens:Antoni,hîc erã,sed expectabam videre certamen tuũ.Nunc aũt quia dimicando viriliter nõ cessisti,semper auxiliabor tibi,& faciã te in omni orbe nominari.His auditis exurgens intantũ roboratus orabat, vt intelligeret se plus recepisse tunc viriũ,quàm antè perdiderat.Erat autem tunc Antonius annos natus triginta quinq;.Exinde cùm voluntati promptæ merita religiosa succrescerent,vadens ad supradictum senem,precabatur vt in deserto pariter abirent. Causante illo senile æuum,& rei nouitatẽ,solus contendit ad montem,& eremi adhuc monachis ignoræ vitæ,rupto metu,viã conatus est pandere.Sed nec tunc cessauit infatigabilis aduersarius: nã impedire eius propositũ volens,argenteũ discũ in itinere proiecit, quo viso Antonius callidi artificis agnouit astutiam,stansq; intrepidus,& discum toruis intuens oculis,doli autorem in phantasmate obiurgabat argenti,talia secũ reputans.Vnde hic in deserto discus?Iuium hoc iter est,nulla sunt vestigia commeantium:lapsus de sarcina,præ magnitudine latere non potuit,sed & qui perdiderat reuersus; ob solitudinem locorũ, inuenisset profectò quod ruerat. Hoc artificiũ,diabole,tuum est,non impedies voluntatẽ meã,argentum tuũ tecum sit in perditionẽ.Hęc illo dicente,discus, vt fumus à facie eius euanuit.Dehinc non vt antè in phantasmate,sed ingentem auri massam in itinere cõspexit. Verũ hanc vtrũ diabolus simulauerit,an ad Antoniũ comprobandũ,quia,nec veris opibus inescaretur,virtus cœlestis ostenderit,ignoratur:hoc tamen agnouimus,quia quod visum est,aurũ fuit. At ille magnitudinẽ admiratus radiantis metalli rapido cursu, quasi quoddam vitaret incendium,ad montẽ vsq; perrexit,ibique flumine transuadato, inuenit castellum desertum plenum ob tempus,& solitudinem venenatorum animalium,in quo se constituens,nouus hospes habitauit.Statim ad eius aduẽtũ ingens turba serpentiũ quasi persecutorẽ passa,profugit. At ille obstructo lapidibus introitu,panes mensium sex, vt Thebæis mos est,secum recondens:nam crebro per annũ incorrupti durare solent:necnõ & exiguum habens aquæ,solitarius perdurabat,nunquã inde procedens, nusquã aliquẽ suscipiens,intantum vt cùm bis in anno per tectum desuper panes acciperet nullum cũ deferentibus haberet alloquium.Multis igitur videndi eum desiderio,& studio requirẽdi ante ostiũ eius pernoctantibus, audiebatur,vt vulgi voces aduersum Antoniũ,tumultusq; dicentiũ:Quid te nostris ingeris habitaculis?quid tibi & deserto?Abscede à finibus alienis,non potes hic habitare,non nostras insidias sustinere.Et primò quidem, qui foris erant,existimabant aliquos homines scalis positis introisse,ibiq; contendere. Postquam autem per cauernam introspicientes,nullũ viderunt, dæmones intellexerunt contra eũ contendere,& nimio metu perterriti, Antonij auxiliũ flagitabant. At ille ostio propinquans,ad consolandos fratres ne timerent,atq; vt inde recederent precabatur:trepidãtibusq; afferebat à dæmonibus incuti metũ:signate vos,inquiens,& abite securi,ipsosq; semetipsos finite deludere.Itaq; illis reuertentibus,hic remanebat illæsus, nec vnquam in certamine lassabatur.Accedentium autem augmẽtum profectuũ,vel debilitas repugnantiũ,maximum eius contentioni leuamen addiderant, tum eius animo constantiã suggerebant.Rursusq; ad eremum venientibus turbis quidã mortuum eũ se existimauerãt reperturos,ille psallebat intrinsecus:Exurgat Deus,& dissipẽtur inimici eius,& fugiãt qui oderunt eũ,à facie eius:sicut deficit fumus deficiãt:vt liquescit cera à facie ignis,ita pereant peccatores à facie Dei.Et iterũ:Omnes gentes circundederũt me,& in nomine Domini vindicaui in eis. Sic Antonius annis viginti solitariè transactis, atq; ab hominũ segregatus conspectibus perdurauit. Cùm ergo multorũ, & propositum imitari cupientiũ, & notorum multitudo ad eum cõcurreret,necnon & patientiam infinita se caterua conglomeraret,tandem penè iam per vim foribus euulsis,quasi ex aliquo cœlesti aditu cõsecratus apparuit.Obstupuerunt vniuersi, & oris gratiam,& corporis dignitatẽ,quod nec per inquietẽ intumuerat:nec ieiuniis,dæmonumq; certamine faciem eius pallor obsederat:sed econtrario quasi nihil temporis egisset, antiquus mẽbrorum decor perseuerauit.

7. *Signũ crucis & fides ad Dominum,murus inexpugnabilis.*

Porro quanta miracula,quæ in illo animi puritas fuit?Nunquam hilaritate nimia resolutus in risum est:nunquã recordatione peccati tristitia ora contraxit,non magnis stupentiũ se elatus est laudibus.Nihil in illo indecens solitudo:nihil asperũ quotidiana cũ hostibus bella contulerant,sed temperata mens æquali ad cuncta ferebatur examine. Plurimos igitur ab immũdis spiritibus,& infirmitatibus variis Dei gratia per Antoniũ liberauit.Sermo eius sale conditus consolabatur mœstos,docebat inscios,concordabat iratos, omnibus suadens nihil amori Christi anteponendum.Præponebatq; ante oculos bonorũ magnitudinẽ futurorũ,& Dei clementiam,& beneficia retexebat indulta, quòd proprio filio suo non pepercerit Deus,sed pro nostra omnium salute eum tradiderit.Nec mora, plura audientium corda ad humanarum rerum contemptũ hæc eius suasit oratio, & habitandæ eremi istud eius exordium fuit. Quid sanè & Arsenoitarum oppido gestum sit, non transibo silentio. Nam cùm fratres vellet inuisere,& riuulũ fluminis Nili,qui crocodilis,& multis eiusdem fluminis bestiis plenus erat,transuadere esset necesse,tã cũ comitibus suis transiuit illæsus quàm inde redibat incolumis. Rursusq; in pristinis laboribus perseuerans,multos magisterio suo frates confirmauit,ita vt breui tempore plurima fierent monasteria:nouos,antiquosq; monachos pro ætate vel tempore, paterno moderabatur affectu.Quadã autem die cùm sanctus Antonius congregatis fratribus rogaretur,vt eis institutoris largiretur præcepta,cũ prophetica fiducia exaltans vocẽ, aiebat:Ad omnẽ quidẽ mandatorum disciplinã scripturas posse sufficere:sed & hoc optimũ fore,si mutuis seinuicem Fratres sermonibus consolaretur.Et vos ergo,inquit,vt patri,referte quę nostis:& ego,quæ per longã ætatem consecutus sum,quasi filiis indicabo.Hoc sit autem primum cunctis in commune mandatũ,nullum in arrepti propositi vigore lassescere,sed quasi incipientẽ augere semper debere quod cœperit,pręserrim cùm humanæ vitę spacia æternitati comparata breuissima sint hac parua. Ita exorsus paululũ siluit,& admiratus nimiũ Dei largitatẽ,rursus adiecit,dicens:In pręsenti hac vita æqualia sunt pro rerũ cõmutatione commercia,nec maiora recipit ab emente,qui vendit.Promissio autem vitæ sempiternæ vili precio comparatur,scriptũ est enim:Dies vitæ nostrę septuaginta anni:si autẽ in potentatibus,octoginta anni,quicquid reliquũ est,labor & dolor est.Quando ergo octoginta,aut centũ,aut multos annos laborantes in Dei opere vixerimus,nõ pari tẽpore regnaturi sumus in futuro,sed pro annis prædictis omniũ nobis seculorũ regna tribuentur. Non terrã hæreditabimus,sed cœlũ,corpus quoq; corruptũ relinquentes idipsum cum incorruptione recipiemus.Ergo filioli,nõ vos aut tędiũ defatiget,aut vanę glorię delectet ambitio.Non sunt enim condignę passiones huius temporis ad superuenturã gloriã,quæ reuelabitur in nobis.Nemo ,cùm aspexerit mundũ,reliquisse se arbitretur ingentia, quia omnis terra ad infinitatem comparata cœlorũ breuis ac parua est. Si ergo nec vniuerso orbi renunciantes,dignũ aliquid habitaculis possumus compensare cœlestibus,se vnusquisq; consideret,& statim intelliget paruis thesauris & parietibus, vel modicã auri portione contempta,nec gloriari se debere,quasi magna dimiserit, nec tædere quasi parua sit recepturus. Vt enim contemnit aliquis vnam æreã drachmã ad drachmas centũ aureas conquirendas, ita etiã qui totius orbis Dominũ dereliquit, centuplum de melioribus præmiis in sublimi sede recipiet. Ad summũ illud perspicere debemus, quòd & si nostras velimus retentare diuitias,cũ lege mortis ab ipsis diuellamur inuiti,vt in libro Ecclesiastes scriptũ est:Quia nescit homo quid sit post eũ in labore suo.Cur ergo nõ facimus de necessitate virtutẽ? Cur non ad lucranda regna cœlestia vltrò relinquimus quod lucis istius fine perdendũ est? Nihil eorũ curæ sit Christianis, quæ secũ non auferre possunt:illud potius debemus expetere,quod nos ducat ad cœlũ,sapientiã scilicet,castitatem,iustitiã,virtutẽ,sensum peruigilem,pauperum curam, fidẽ in Christo robustam,animum iræ victorem,hospitalitatẽ:Hęc sectantes,mansionẽ nobis in terra quietorum,secundum Euangeliũ,pręparabimus.Cõsideremus Domini esse nos famulos,& seruitutẽ debere ei,à quo creati sumus. Vt enim seruus pręteriti gratia famulatus,pręsens aut futurũ nõ contemnit imperiũ,nec audet asserere q, ex labore transacto instantis operis habere debeat libertatẽ,sed iugi studio(vt in Euangelio scriptũ est)eandẽ semper exhibet seruiturẽ,vt & Dñο placere possit,ne metum lucretur & verbera.Sic & nos diuinis congruit parere pręceptis,scientes quòd æquus ille retributor,in quo quemq; inuenerit, in eo sit iudicaturus,qđ prophetica per Ezechielẽ voce testatur:Nã & infelix Iudas propter vnius noctis impietatẽ omni præteriti tẽporis labore priuatus est.Idcirco tenendus est cõtinuus instituti rigor habẽtibus Deũ auxiliatorẽ,sicut scriptũ est:quia omni proponenti bonũ Deus cooperatur. Ad inertiam autem calcandã Apostoli præcepta replicemus,quibus se mori quotidie testabatur:similiter & nos humanæ cõditionis vitã ancipitem retractãtes non peccabimus:cùm enim excitati à somno ad vesperam nos peruenire dubitemus

& quiete

& quieti corpora concedentes de lucis nō confidamus aduentu,& vbiq; naturæ,ac vitę incertæ memores,Dei nos intelligamus prouidentia gubernari.Hoc modo nō delinquemus,aut aliqua fragili cupiditate raptabimur:sed nec irascemur quidē aduersus aliquem, nec terrenos congregare thesauros ambiemus,quin potius metu quotidiani recessus,& seiungendi corporis iugi meditatione,omnia caduca calcabimus.Cessabit mulierū amor, libidinis extinguetur incendiū,inuicē nobis debita nostra donabimus,ante oculos semper habentes vltimę retributionis aduentū:quia maior formido iudicij,& pœnarū timor horridus,simul & lubricę carnis incentiua dissoluit,& ruentē animā, quasi ex aliqua rupe sustentat.Ideoq; precor vt ad finē propositi omni labore tendamus.Nemo post tergū respiciens [8] Loth imitetur vxorem,præsertim cùm Dominus dixerit nullum ponentem manum super aratrum,& respiciente retrorsum,dignum esse regno cœlorum.Respicere aūt retrorsum nihil aliud est,quàm in eo pœnitere quod cœperis, & mūdanis rursus desideriis obligari.Nolite,quęso,virtutis,tanquā impossibile nomen pauere, nec peregrinū vobis,aut procul positū videatur hoc studiū quod ex nostro,Dei gratia pręcedente, pendet arbitrio.Huius operis homini inserta natura est, & eiusmodi res est,quæ nostrā tantūmodo expectat voluntatē. Græci studia transmarina sectentur, & in alieno orbe cōstitutos,inanium literarū quærant magistros:nobis verò nulla proficiscendi, nulla transfretandi fluctus necessitas imminet:in omni sede terrarū cōstituta sunt regna cœlorū.Vnde Dominus in Euāgelio ait:Regnū Dei intra vos est:virtus quæ in nobis est,mentē tantū requirit humanā.Cui enim dubiū est, quia naturalis animę puritas,si nulla fuerit extrinsecus sorde polluta,fons fit & origo omniū virtutum?Bonam necesse est esse eam quam creauit bonus Creator.Quòd si fortè cunctabimur, audiamus Iesum filium Nauæ populo dicentem:Rectum facite cor vestrū ad Dominum Deū Israël. Nec Ioannes dissonā tulit de virtute sententiam,prædicans:Rectas facite semitas eius : siquidem hoc est rectā esse animam,cùm eius principalis integritas nulla vitiorū labe maculatur, si naturam mutauerit,peruersa tunc dicitur:si conditio seruetur,virtus est.Animam nostrā commendauit nobis Deus,seruemus depositū,quale accepimus. Nemo causari potest extrinsecus situm, quod in se nascitur:facturā suam qui fecit,agnoscat:opus suū inueniat vt creauit.Sufficit nobis naturalis ornatus:ne deturpes homo,quod tibi largitio diuina cōcessit,operā Dei immutare velle,polluere est.Illud etiā solicitè prouidere debemus,vt tyrannicā iræ superemus insaniam,quia scriptū est:Iracundia viri iustitiam Dei non operatur . Et iterum: Desideriū concupiscens parit peccatū,quo perfecto,mors gignitur.Diuinæ vocis præceptum est,vt iugi custodia tueamur animā nostram,quia exercitatos ad supplantandū habemus inimicos,dæmones scilicet,contra quos nobis,secundum Apostolicam contestationē,pugna sine intermissione est:Ait enim:Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinē,sed aduersus principatus & potestates huius mundi,aduersus spiritalia nequitiæ in cœlestibus:Ingens eorum turba istū peruolat aërem, non procul à nobis hostium caterua discurrit.Et diuersitatem quidē eorum non est meæ paruitatis exponere,sed hæc maioribus concedo rationem.Quod autē in promptu est, & ignorare nō expedit,dolos scilicet eorum aduersus nos compositos breuiter indicabo. Hoc primū debemus mentibus affigere nihil Deum fecisse , quod malū est,nec ab eius institutione dæmonū cepisse principia:peruersitas ista non naturæ,sed voluntatis est vitiū.Boni etenim, vtpote à Deo conditi,ex proprio mentis arbitrio ad terras ruēre de cœlis, ibiq; in cęni fordibus voluntati gentilitatis impias constituēre culturas:& nunc de nobis torquētur inuidia,atq; vniuersa mala commouere non cessant,ne pristinis eorū sedibus succedamus.Diuersa autem eorū,& partita nequitia est. Quidā enim ad summū nocendi verticem peruenēre, alij ex comparatione peiorum videntur esse leuiores,atq; omnes pro possibilitate viriū diuersa contra singulas causas sumpsēre certamina.Idcirco necessariū est donū spirituū discernēdorum à Domino petere,vt possimus tam fraudes eorū,quàm studia pręuidentes,aduersum disparem pugnā vnū dominicę crucis eleuare vexillū.Hoc munere Paulus accepto docebat,dicens:Non enim eius ignoramus astutias. Ad cuius exemplū etiā nos oportet ex his quę passi sumus,mutuis nos inuicē instruere sermonibus:Hostile illis cōtra omnes Christianos,maximè verò contra monachos [9] & virgines Christi odiū est . Eorum semitis laqueos tendunt,eorū mentes impiis atq; obscœnis cogitationibus nituntur euertere: sed nihil nobis in hoc terroris incutiant.Fideliū enim orationibus atq; ieiuniis ad Dominū statim corruunt:nec tamen si paululū cessauerint,prorsus plenam putetis esse victoriā. Solent saucij grauius assurgere, & mutata arte pugnandi,cùm cogitatione nihil egerint, pauoribus terrent,assumentes nunc mulierū,nunc bestiarū,nunc serpentiū formas,necnō & ingentia quædam corpora,& vsque ad tectum domus porrectū caput , infinitas species,& militum catervas.Quæ omnia ad primum quoque crucis signum euanescunt.

8. *Facit hoc cōtra monachos apostatas nostri temporis.*

9. *Cur quæso cōtra monachos & virgines Christi maxime versatur odiū diaboli, nisi quia hi duo status sunt magis Deo propinqui & accepti? Cū autem etiā nostri heretici hos eosdē tam ropere infectentur,potes cognoscere cuius capitis illi sint membra. Si orationibus fidelium & ieiuniis statim dæmones corruūt, nō sunt hæc res inanes et superstitiosæ, vt garriunt quidā*

His quoq; agnitis fallaciarum modis, incipiunt præsagire, & futurorum dierum euentus velle prædicere. Cũq; & in his contemptui fuerint, ipsum iam suæ nequitiæ principẽ, ac totius mali summitatem ad subsidiũ sui certaminis vocant. Crebrò deniq; Antoni⁹ talẽ à se visum diabolũ asserebat, qualẽ & B. Iob Dño reuelãte cognouerat. Oculi eius ac si species luciferi, ex ore eius procedunt lampades incensæ, crines quoq; incendiis spargũtur, & ex naribus eius fumus egreditur, quasi fornacis æstuantis ardore carbonum, halitus eius vt pruna, flamma verò ex ore eius glomeratur. Cum huiusmodi terroribus visus est princeps dæmonũ, inquit Antonius, & ingẽtia sępe, vt dixi, promittẽs, impietatis suę definit lingua magniloqua, de qua Dñs triumphauit, ad Iob dicẽs: Arbitratur enim ferrum, vt paleas, æramentum, vt lignũ putridum: maria, vt sata erasa: tartara profunda, tanquam captiua æstimabit: abyssum, vt deambulatorium. Per prophetã quoq; increpat, dicẽs: Persequens comprehendã, & oẽm orbem terrarum manu mea vt nidum tenebo, & vt oua derelicta auferam. Si iniquus funereas euomens voces bene viuentium aliquos frequẽter illaqueet, sed nos nec eius pollicitationibus credere, nec minas formidare debemus, fallit enim, nihilq; verum semper promittit. Nã si nõ mendacia cuncta loqueretur, quomodo talia, & tã infinita promittẽs, hamo crucis vt draco aduncatus à Dño est, & capistro ligatus vt iumentũ, & quasi mancipiũ fugitiuum vinctus circulo, & armilla labia perforatus, nullum oĩno fidelium deuorare permittitur? Nunc miserabilis vt passer ad ludendum irretitus à Christo est, calcaneo Christianorum substratus gemit. Ille qui vniuersa maria à se delata plaudebat: ille qui orbem terrarum manu sua teneri pollicebatur, ecce à nobis vincitur, ecce me aduersum se prohibere non potest disputantẽ. Contemnenda est filioli, penitus cum inanibus verbis superba iactantia, fulgorq; ille qui lucere se simulat, nõ veri splẽdor est luminis, sed quibus arsurus est indicat flammas. Nam dicto citius recedẽs suarum secum refert simulachra pœnarum. Solent etiã cum modulatione nonnunquã apparentes psallere. Proh nefas, ad hæc & impuro ore sacra scripturarum eloquia meditantur. Frequenter enim legentibus nobis, quasi Echo ad extrema verba respondent. Dormiẽtes quoq; excitant ad orandum, vt totius noctis somnum eripiãt: plerosq; etiã, dũ se in monachorum nobilium habitu transferunt, monachos coërcent, & pristina quibus conscij sunt, peccata imputant: sed spernendæ sunt eorũ increpationes & admonitiones ieiunandi, vigiliarũ quoq; fraudulenta suggestio. Ob id enim familiares nobis species assumũt, vt affinitate virtutum nocẽtes, facilius virus interserant, & innocentes quosq; per speciẽ honestatis elidant. Impossibile postea,[10] durumq; hoc studium prędicantes, vt dũ onerosum esse videtur quod cœptum est, ex desperatione tędium, & ex tædio succedat ignauia. Idcirco propheta missus à Dño, luctuosa denuncians sublimi voce dicebat: Væ qui potat proximum suum subuersione turbida. Huiusmodi enim exhortamẽta deprauatoria sunt itineris, quod ducit ad cœlũ. Idcirco cùm venisset Dominus ad terras, & vera de eo dæmones prædicarent (verè enim dicebant: Tu es Christus filius Dei viui) vociferantiũ ora claudebat, qui vinctas hominũ linguas soluebat, ne cũ pręconio veri peruersitatis venena miscerent, & vt nos eius exemplo, etiamsi profutura suaderent, in nullo his commodaremus assensum, quia profectò nõ congruit nos post libertatẽ à Domino concessam, & scripturarũ præcepta vitalia, à diabolo viuendi capere exempla, qui suũ deserens ordinẽ, sacrũ Christi temerauit imperium. Propterea etiã Dominus eum de scripturis loquentem iubebat tacere, quia peccatori dicit Deus: Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuũ? Omnia dæmones simulant, colloquuntur sępè cum fratribus, & eos sæpè conturbant, sępè inconditos excitant sonitus, manus apprehendunt, sibilant, insipienter cachinnant, vt vel in puncto peccati Christianũ pectus introeant. Cumq; ab vniuersis fuerint repulsi, ad extremum debilitatẽ suam lamentatione testantur. Et Dominus quidẽ quasi Deus, & suę conscius maiestatis, obmutescere his imperabat: nos aũt vestigiis sanctorũ inhęrentes, eandẽ gradiamur viã, qui memoratas subtilius fallacias peruidentes canebant: Cùm consisteret aduersum me peccator, obmutui, & humiliatus sum, & silui à bonis. Et iterũ: Ego verò tanquã surdus nõ audiebã, & sicut mutus nõ aperiens os suũ. Et factus sum vt homo nõ audiens. Christus silentiũ vt Dominus imperauit, vt noa diabolo nihil credamus & vincimus. Si orare compellunt, si ieiunia suadent, non ex eorũ nos monitis, sed ex nostra cõsuetudine id agamus. Denique etiam si irruentes mortẽ nobis intentare videantur, ridendi potius sunt quàm timendi: quia cùm sint debiles, minantur cuncta, nec faciunt. Equidem de istis iam transitoriè me dixisse memini, tamen eadẽ explicanda sunt latius, quia nõ mediocrem adfert repetitio medelã. Adueniente Domino destructus est inimicus, & omne penitus eius robur elanguit. Propter quod pristinæ virtutis memor, quasi tyrann⁹ iã senescẽs cùm ruisse se videat, in perniciẽ grassatur humanã, nec tamen potest firmũ Deo pectus cogitationum, & cęterarũ arte fraudum peruertere.

10. *Et nostri tẽporis hęretici dicentes: Onerosus et durus nimis est monachatus: virginitas impoßibilis, ostendunt se esse membra diaboli.*

Nam

Nam luce clarius est cùm aduersarij nostri, cùm nec humana carne sint septi, vt causare valeant, idcirco nos à se non posse superari, quia clauso ostio interiore intrare nõ valeãt. Et re vera si fuissent hoc fragili corpore colligati, obseruato introitu, iisdem negaretur accessus. Cùm aũt (vt diximus) hoc impedimento sint liberi, & obstructa penetrent, atq; in omni licenter volutent aëre, manifestum est ob eneruationem eorum permanere Ecclesię corpus illęsum. Denique satellites impij cum principe suo diabolo, quem Saluator in Euangelio homicidã & patrẽ malitię ab initio fuisse firmat, nobis aduersum se dimicãtibus fortiter nullo modo cessissent, si potestas eorũ non fuisset ablata. Nam si mentior, cur nobis Satana, parcis, qui vbique discurris? Cur qui nullo clauderis loco, aduersum te bene viuentium, & disputantium non potes labefactare constantiã? sed fortasse nos diligis, quos quotidie conaris obruere, aut credibile est te esse bonitatis magistrũ, & fauere magis optimis quàm nocere? Et quid tã charum tibi esse potest, quàm lędere, maximè eos, qui tuis sceleribus viriliter repugnant, secundũ quod scriptũ est: Quia abominatio est pietas peccatori. Quis tã fœcundum ad malitiam possidet pectus? quis tam meditatas implere conatur insidias? Scimus te impurissimũ cadauer, scimus quia idcirco viuimus Christiani, & contra te nobis est secura cõgressio, quia infirmatus es à Domino. Ideo de tuis confoderis iaculis, quia minationem tuam non sequitur effectus: Quod si fallimur, cur cum terrore simulato, cur magnitudine corporum nostram aggrederis fidem? si volũtatẽ sequitur possibilitas, tantum tibi velle sufficat. Is enim potentiæ mos est, non extranea fallacię adiumenta conquirere, sed sua virtute implere quod cupiat. At nunc dũ theatrali mutatione formarũ, quasi rudẽ infantiam scenica niteris simulatione deludere, exhaustas vires manifestius probas. Nunquidnam verus ille Angelus corã Assyrios missus à Domino, aut populorũ eguit societate, aut sonitus quęsiuit, aut plausus, & non potius tacitã exercens potestatẽ, centum octaginta quinque milia hostium sermone velocius iuxta iubentis Domini prostrauit imperiũ? Vos ergo cùm fragiles sitis viribus, perpetuus vos consequitur interitus. At dicet aliquis: Cur diabolus egrediens beatum Iob omnem in ruinã impulit domũ? cur eius opibus penitus dissipatis parietũ quoque fundamenta subuertens, vnũ numerosæ sobolis coaceruauit sepulchrũ? cur ipsum ad extremũ diri vulneris nouitate percussit? Qui hoc apponit, audiat è diuerso, non diabolũ potuisse hoc, sed Dominum, à quo potestas aduersum nos dupliciter datur, vel ad gloriam, si probamur: vel ad pœnam, si delinquimus. Quin potius ex hoc animaduertat, ne contra vnum quidẽ hominẽ diabolũ quicquam potuisse, si non potestatẽ accepisset à Domino. Nullus enim, quod suæ ditionis est, ab alio deprecatur. Sed quid Iob memoro, quẽ nec expetitũ potuit vincere? sed nec cõtra iumenta quidẽ eius, nec contra oues, nec cõtra sues sine concessu Dei propriũ robur exercuit, sicut in Euangelio scriptũ est: Dæmones aũt rogabãt eũ dicentes: Si eiicis nos hinc, mitte nos in gregem porcorum. Quomodo igitur qui porcorũ expetunt mortes, imaginẽ Dei hominem, & tam charum conditori animal suo valebunt iure peruertere? Magna, dilectissimi, aduersum dæmones arma sunt, vita syncera, & intemerata ad Deum fides. Credite mihi experto: pertimescit [22] Satanas rectè viuentiũ vigilas, orationes, ieiunia, mansuetudinem, voluntariam paupertatem, vanę glorię cõtemptum, humilitatem, misericordiam, iræ dominatum, & præcipuè, purum cor erga Christi amorẽ. Nouit teterrimus coluber ex pręcepto Domini sub iustorũ se iacere vestigiis, qui ait: Ecce dedi vobis potestatem calcare super serpentes, & scorpiones, & super omnem virtutẽ inimici. Si autem & diuinationem se habere simulantes, venturos fratres nunciauerint, & affuerint quos venire prædixerant, nec sic fides est commodando mendacibus: ob id enim præcessere veniẽtes, vt credulitas sibi paretur ex nuncio, & postea aditus ex credulitate fallaciæ. Verùm in hoc nullum Christiano debet esse miraculum, cùm nõ tantũ qui leuitate naturę per cũcta discurrunt, valeant præuenire gradientes, sed homines quoque equorũ velocitate pręfecti, nuntiant affuturos. Non enim ea quę nondum fieri cœpta sunt referunt, quia Dominus solus cõscius est futurorum, sed quorum conspiciũt in actu initium eorum sibi tanquam apud ignaros vendicant de futuris fieri notionẽ. Nã quantos nunc putatis, qui velocitate puerili istũ cœptum, nostrosq; contra se sermones ante relatũ alicuius hic positi longè manentibus indicare? Hoc quod dico nobis perspicuũ fieri potest exemplis, si quis à Thebaide aut alicuius regionis oppido cœperit proficisci, & hũc dæmones viderint in itinere ambulantem, pernicitate memorata possunt prædicare venientem. Ita & de Nili inundatiõe solenni, cùm multas in Æthiopia viderint pluuias, è quibus fluuius intumescens vltra alueũ effluere consueuit, præcurrentes ad Ægyptũ nunciant amnis aduentum. Hoc autẽ & homines si illis celeritas esset tanta natura, facilè nunciarẽt. Vt enim speculator beati Dauid ad verticẽ loci celsioris ascendens, prior, quàm hi qui in terra erant prospiciens veniẽtes, non quædã incerta de futuris, sed de his, qui venire cœperant, nunciabat: sic & dęmones

22. Quid dicis hæretice? pertimescit satanas rectè viuentium vigilias, orationes, ieiunia, voluntariã paupertatẽ, quę tu spernis.

cura peruigili omnia considerantes,rapido cursu sibi inuicē nunciant.Sed si fortè contigerit,vt Dei nutu ad finem cœpta non veniant,hoc est, si aut viator è media regrediatur via,aut suspensis nubibus aquæ ad altum cœli cardinem deferantur,tunc decipientiũ vnà cum credentibus error aperitur.Hæc gentilitatis fuêre principia,his præsagatorum dolis apud delubra dæmonum quondam credebantur oracula quæ aduentu Domini nostri Iesu Christi,indicto sibi silentio obmutuerũt,suosq; perdidêre captiuos.Quis (rogo)arbitratur medicum ex obseruatione morborum,cùm animę æstuantis incendia de venarum pulsu, leuiq; digitorum attactu,diuinam arbitratur habere notitiam?Quis gubernatorem nauigationis suæ viam inter cœli sidera requirentem,maiestatis honore veneratur?Quis agricolam de aridis ęstatis feruoribus,aut de hyemali aquarum largitate,vel frigore disputantē, nõ potius experientia laudat,quàm Dei consecrat nomine?Verũ vt concedamus paulisper vera dęmones nunciare,respondete mihi,quis fructus est nosse veniētia?Nunquid aut sciens hęc aliquando laudatus,aut punitus est nesciens?In hoc vnusquisq; sibi præparat, seu tormenta,seu gloriam,si vel negligat scripturarũ mandata,vel faciat. Nullus ob id nostrũ hanc arripuit vitam,vt habeat pręscientiam futurorum,sed vt pręceptis Domini obediens, amicus esse incipiat de seruo.Curandũ est non præscire quę veniunt,sed implere,quę iussa sunt:nec institutionibus bonis hác flagitate mercedem,cùm magis debeamus victoriã cõtra diabolũ ab auxiliatore Domino postulare. Sed si fortè aliquis hoc libenter assumat,vt futura cognoscat,habeat purum cor,quia credo animá Deo seruientē,si in ea perseuerauerit integritate,qua renata est,plus scire posse quàm dæmones.Talis erat aĩa Helisęi,quæ aliis incognitas virtutes faciebat.Nũc iã cæteras vobis dæmonũ explicabo fallacias.Solent nocte venientes Angelos Dei se fingere, laudare studium,mirari perseuerãtiã,futura præmia polliceri.Quos cùm videritis,tã vos,[22] q̃ domos vestras crucis armate signaculo,& confestim soluentur in nihilũ,quia metuunt illud trophęũ,in quo Saluator aëreas expolians potestates,eas fecit ostentui: Solent etiam variis simulationibus mẽbra torquere,& nostris procaciter offerre se visibus, vt mentē pauore,& corpus horrore cõcutiant. Sed & in hoc fides Deo tuta,& immota fugat eos,quasi infirma ludibria.Non est asit difficilis bonorum spiritũ,malorumq; discretio,quę sic,Deo tribuente,panditur.Sanctorum Angelorum amabilis & tranquillus aspectus est,quia non contendunt,neque clamant,neque audiet aliquis vocem eorum,verùm tacitè, leuiterq; properantes,gaudiũ,exultationem,fiduciã pectoribus infundũt,siquidē cum illis est Dominus,qui est fons & origo lætitię.Tunc mens nostra non turbida,sed lenis,& placida Angelorũ luce radiatur, tũc anima cœlestium præmiorum auiditate flagrans,effracto(si posset) humani corporis domicilio,& membris exonerata mortalibus,cum his quos videt abire,festinat ad cœlũ.Horũ tanta benignitas est,vt si quis pro conditione fragilitatis humanę,miro fuerit eorũ fulgore parterritus,omnem continuò , ex corde auferãt metum.Ita Gabriel,cùm Zacharię loqueretur in templo,& Angeli cùm diuinũ virginis partum pastoribus nunciarent,& qui dominici corporis agebant excubias,securis videntium se mentibus ostendentes, ne metuerent imperabant.Metus enim non tantum ex pauore animi,quantum ex magnarũ rerũ sępe incutitur aspectu. Pessimorũ verò vultus truces, sonitus horridi, sordidi cogitatus, plausus motusq; indisciplinatorũ adolescentũ, vel latronũ,è quibus confestim timor animæ,sensibus stupor incutitur,odiũ Christianorũ,monachorum mœror , tædiũq; suorum, recordatio & metus mortis,cupido nequitiæ,lassitudo virtutis,cordis hebetatio. Si igitur post timorem horrore concepto successerit gaudium,& ad Deum fiducia,atq; ineffabilis charitas,venisse sciam* auxiliũ,quia securitas animę pręsentis maiestatis indiciũ est. Sic namq; & Abraham Patriarcha videns Deum gauisus est,& Iohannes cùm Mariã superuenisse sentiret,quæ in sacri ventris hospitio vniuersitatis gestabat parentem , exultauit necdum natus in gaudium:Si aũt incussa formido permanserit,hostis est qui videtur, quoniam nec refouere nouit:vt Gabriel patientē virginē,ne timeat,iubet,& sicuti pastores nuncio cõsolati sunt,quinimo pauorē duplicat,& vsq; ad profundã impietatis foueã, vt sibi homines prosternantur impellit.Exinde misera gentilitas dominicę interdictionis ignara,falsò dæmones Deos opinata est.Christianorũ aũt populos his fallaciis irretiri nõ passus est Dominus,qui diabolum in Euangelio audacter sibi principatũ oĩm pręsumentē repulit,dicens:Vade satanas,scriptum est enim:Dominum Deũ tuũ adorabis , & illi soli seruies:Horum verborum etiam nobis licentia est tributa,quia idcirco locutus est talia,vt similitudo tentamentorum authoris nostri frangatur eloquiis.Illud mei quoque charissimi, admoneo, vt vitæ magis sit vobis q̃ signorum sollicitudo.Nullus ex vobis hęc faciēs, aut ipse superbia intumescat,aut despiciat eos qui facere non possunt.Conuersationē magis scrutamini singulorũ in hac vita,& imitari vos quæ perfecta sunt,conuenit,& implere quę desunt.Nã signa facere non est nostræ paruitatis,sed Dñi potestatis,qui ad discipulos

22. Crucis signaculo tam vos quã vestras domus armate.

gloriantes

gloriantes in Euangelio,ait:Ne gaudeatis quia dęmones vobis subiecti sunt sed quòd nomina vestra scripta sunt in cœlis.Nominum enim in libro vitę conscriptio,testimonium est virtutis & meriti: expulsio autē satanę largitio Saluatoris est. Vnde his,qui nō in vitę laboribus,sed in prodigiis exultabant dicentibus:Nonne in nomine tuo dæmonia eiecimus,& in nomine tuo virtutes multas fecimus?Respōdebit Dominus:Amē dico vobis, Non noui vos,Discedite à me operarij iniquitatis.Nō enim nouit Dominus vias impiorū. Hoc ergo magnopere postulemus, vt donum spirituum discernendorum mereamur accipere,quò,secundum sententiam scripturarum,omni spiritui non credamus,Volueram quidem iam finire sermonem,& silentio premere quæcūq; meæ acciderant paruitati: sed ne putetis me frustra commemorasse,quæ euenire non possent,idcirco licet insipiēs sim, tamen Dominus,qui secretæ mentis est inspector,nouit nō me causa iactantiæ sed vestri gratia profectus hoc facere,pauca replicabo de plurimis.Quoties me nimis laudibus efferre conati sunt,cùm à me in nomine Domini maledicta reciperēt?quoties augmenta Nili fluminis futura dixerunt,cùm à me audirent.Et hoc ad vestrā quid pertinet curā?Quoties minirantes vt milites armati,scorpionibus,equis,beluis,& variis serpentibus circūdederunt me,& domū,in qua eram,repleuerunt,cùm ego econtra psallerem:Hi in curribus, & hi in equis,nos autem in nomine Domini Dei nostri magnificabimur:& statim misericordia Christi fugabantur.Quodā aūt tempore cum ingenti luce veniētes dixerunt:Venimus,Antoni,nostrum tibi prębere fulgorem.Et ego clausis oculis,quia lucē diaboli dedignabar aspicere,orabam,& dicto citius impiorū lumen extinguebatur.Post menses aūt paucos cùm corā me psallerent,& de scripturis sibimet sermocinarentur,ego tanquā surdus nō audiebā.Commouerunt aliquando monasterium meum,& ego mente immobili Dominum deprecabar.Sæpe strepitus,sæpe saltationes,sæpe sibilos ingesserūt,& me psallente,sonus eorū in voces flebiles vertebatur. Credite mihi filioli,quòd dicturus sum vobis.Vidi aliquando diabolum excelsum corpore,qui se Dei virtutem & prouidentiā ausus est dicere,& ait ad me:Quid vis vt à me tibi donetur,Antoni?At ego sputū vi maxima in os eius iugē minās,totum me in eum Christi nomine armatum ingessi : Et statim ille procerus aspectu inter medias manus exoleuit.Ieiunanti etiā mihi visus est,vt monachus,& panes offerēs his sermonibus suadebat vt vescerer,& huic aliquid indulgerē corpusculo:Et tu,inquit,homo es,& humana fragilitate circundaris,labor paululum conquiescat,ne ęgritudo subripiat.Ilico luridam faciē serpentis agnoui,& cùm ad consueta Christi munimenta confugerem,tanquam per fenestram fumus laberetur, euanuit.Auri quoq; decipulā mihi in deserto frequenter tetendit,quod ideo offerebat,vt aut visu irretiret me, aut tactu cōmacularet.Sæpe quoque me à dęmonibus non denego verberatū:Canebā aūt sic:Nullus me separabit à charitate Christi.Ad cuius vocis auditum in se inuicē desurētes, non meo,sed Domini fugabantur imperio,qui ait:Vidi satanā quasi fulgur cadentē de cœlo.Hæc ego filioli,Apostolici memor eloquij in me transformaui,vt propositū vestrū nec dæmonū terror,nec aliqua lassitudo dissolueret.Sed quoniā ob vestram vtilitatem multa memorando insipiens factus sum,& huius rei vobis impertiri cupio norionē,quā verā esse nullus ambigat audientium. Pulsauit aliquando dæmon monastrij ostium:egrediens video hominem enormi sublimitate porrectū caput vsque ad cœlum,Cùm ab hoc quisnā esset inquirerem,ait:Ego sum Satanas.Et ego:Quid,inquam,hic quęris?respōdit.Cur mihi frustra imputant monachi?cur mihi omnes Christianorum populi maledicūt?Et ego: Iustè faciunt,tuis enim frequenter molestātur insidiis.At ille ait:Nihil ego facio,sed ipsi se inuicem turbant.Nam ego miserabilis factus sum.Rogo,nonne legisti:Quia defecerūt inimici frameæ in finem,& ciuitates eorum destruxisti? En nullum iā habeo locū,nullā possideo ciuitatem, iam mihi nulla sunt arma,per omnes nationes,cunctasq; prouincias Christi personat nomen,solitudines quoque monachorum stipantur choris.Ipsi se,quęso, tueantur,& me sine causa non lacerent.Tunc ego Dei gratiam cum alacritate miratus, sic ad eū locutus sum:Non tui veritati quæ nulla est, tā nouam,& tam inauditā adscribo sententiā:nam cùm fallaciæ caput sis,hoc sine mendacio coactus es confiteri. Verè enim Iesus tuas funditus subruit vires,& honore nudatus angelico volutaris in sordibus.Vixdū verba cōpleueram,& ille sublimis Saluatoris nomine deiectus est.Quę ergo iam,ô filioli, poterit residere cunctatio?quæ trepidatio manebit vlterius?Quis nos eorum turbo poterit conuellere? Securæ sint animę singulorum,non sibi fingant vanas cogitationes,vana discrimina:nō aliquis timeat à diabolo sublatum ad præcipitia posse deferri. Pellatur oīs anxietas,Dn̄s enim,qui nostros prostrauit inimicos,manens,vt promisit in nobis,à variis nos Satanæ muniuit incursibus.En ipse diabolus,qui huiusmodi cū suis satellitibus exercet astutias,nihil se posse contra Christianos fatetur.Iā curæ Christianorū & monachorū sit ne per eorū inertiā vires dæmonibus prębeantur.Nā quales nos & nostras repererint cogitatio-

cogitationes,tales se nobis præstare consueuerunt. Et si quod in pectoribus malæ mentia & pauoris semen inuenerint,quasi lattones,qui deserta obtinent loca,cœptos cumulãt ti mores,& crudeliter imminentes,infelicem puniunt animam . Si aũt alacres fuerimus in Domino,& futurorum bonorum cupido nos succenderit: si sempet oĩa manibus Dei cõ mittamus,nullus dæmonũ ad expugnandum valebit accedere , magis enim cùm munita in Christo corda conspexerint,confusi reuertentur. Ita & Iob firmatum in Domino diabolus refugit,& infœlicissimum Iudam expoliatum fide , vinculis captiuitatis innexuit. Vna est ergo ratio vincendi inimicum,lætitia spiritualis,& animę Dominũ semper cogitantis iugis recordatio,quæ dæmonum ludos,quasi fumum expellens,persequetur aduersarios potius quàm timebit. Non est enim nescius Satanas ignium futurorum,& æstuãtis geheunę copiosa nouit incendia. Sed vt mea iam claudatur oratio, illud in finem cõmemoro. Cùm aliqua se nobis obtulerit visio,audacter requirite quis sit ille,& vnde venerit, ac sine mora si sanctorum fuerit reuelatio,angelica cõsolatione timor vertetur in gaudiũ: Si verò diaboli fuerit tentatio,fidelis animæ percunctationibus euanescet, quia maximũ est securitatis indicium interrogare quisnam est,& vnde. Sic & Nauæ filius auxiliatorem suum interrogando cognouit, nec Danielem percunctantem latére potuit inimicus.

Postquam Antonius dicendi finem fecit,lætantibus cunctis,in aliis virtutis cupido exardescebat,in aliis infirma refouebatur fides,ex aliorum mentibus falsæ opiniones pellebantur,ex aliorum sensibus inanium terrorum pellebatur accensio: simulq; cùm iam dæmonum insidias contémnerent,mirabantur in Antonio tantam gratiam spirituũ discernendorum,quam Domino tribuente perceperat. Erant igitur in monte monasteria tanquam tabernacula,plena diuinis choris psallentiũ,[23] legentium,orãtium,tantumq; ieiunandi & vigiliarum ardorem cũctorum mentibus sermo eius afflauerat, vt futuræ spei auiditate ad charitatem mutuam,& misericordias indigentibus exhibendas iugi studio laborarẽt,qui infinitam regionem quandam,& oppidum,à mundana conuersatione seiunctum,plenum pietatis & iustitiæ videbantur incolere. Quis tantum monachorum agmẽ aspiciens,quis virilem illum concordiæ cœtum cernens, in quo nullus nocens,nulla detractio susurronis,sed multitudo abstinentium , & certamen officiorum erat,non in hanc statim erumperet vocem? Quam bonę domus tuæ Iacob,tabernacula tua Israel,tanquam nemora obumbrantia,tanquam paradisus super fluuios, tanquam tabernacula,quæ fixa sunt à Dño, tanq̃ cedri Libani circa aquas. Dum hęc ita geruntur , quibus in dies beatę vitę studium cresceret,Antonius mansionum in cœlo positarum recordans,& præsentis vitæ despiciẽs inanitatẽ,quasi parua essent quæcunque iam gesserat, separatus à fratribus instituebatur. Cumq; eum siue cibum,siue somnum indulgere corpusculo,aut alias naturę necessitates cogeret humana conditio,miro afficiebatur pudore,quòd tantam animę libertatẽ modici carnis termini coercerent. Nã frequenter cũ fratribus sedẽs,à cibo,qui fuerat appositus memoria escæ spiritualis abstrahebatur. Edebat tamen,vt pote homo,sæpe solus,sæpe cũ fratribus. Et cùm hæc mira(vt prædixi)ageret,cùm confusione aię adhibendam magnopere corpori diligentiam persuadebat,dicens: nec corpus esse penitus enecandũ, ne operatio contra volũtatem creatoris dissolueretur, & ob id omne studiũ animę conferendũ, ne vitiis superata corporis, ad ęternas inferni tenebras truderetur: quinimo indultũ sibi in carne imperium vindicans domiciliũ suũ,vt Apostolus Paulus,ad tertium cœlũ subleuaretur. Asserebatq; hoc à Saluatore pręceptũ,in quo ait: Nolite solliciti esse animæ vestræ quid manducetis,aut quid bibatis,nec corpori quid vestiamini: quia hæc gentes quęrũt: vester autem pater nouit quòd indigetis his omnibus. Quærite ergo primũ regnum Dei, & iustitiam eius,& hæc omnia adiicienter vobis. His rebus transactis cùm persecutio impiissima Maximiani furore vesano vastaret Ecclesiam, sanctis quoq; martyribus Alexandriã perductis,relicto & ipse monasterio secutus est futuras victimas dicẽs: Pergamus ad gloriosos fratrum triumphos,vt aut ipsi cogrediamur,aut spectemus alios pręliãres. Et amore quidẽ iam martyr erat,sed cùm tradere se vltra non valeret,& sociatì confessoribus in metallis vel in carceribus constitutis,magna cũ libertate & cura ingrediens ad iudicem,exhortabatur ne terrore impiorum subacti Dominum negarent. Iamque sententia coronatos exultans,quasi ipse vicisset,neq; ad locũ fœlicis sanguinis prosequebatur. Quãobrem commotus Iudex ob Antonij,sociorumq; eius constantiam,præcepit nullum penitus monachorum obseruare iudicium,aut in ciuitate versari. Et cęteris quidẽ omnibus in illa die placuit abscondi. Antonius autẽ inpauidus,neglecto persecutoris imperio,lauit ependiten,id est scapulare suum. Et alia die stãs in quodam eminenti loco,candente præcinctus veste procedentem Iudicem suo prouocabat aspectu,flagrãs cupiditate martyrij: ostendebatq; nobis contemptorem pœnarũ,& mortis Christiani animum perseuerare debere,intantum vt contristaretur,quia volenti pati pro Dei nomine,martyriũ non dabatur:

23. Tu qui dicis monachismũ nostri temporis esse nouitiũ,nec a primæuis monachis obseruatum, vide hic qualia erant monachorũ Antonij studia & exercitia, & si nõ eadẽ quæ & nostro tempore.

non dabatur. Sed Dominus qui sui gregi parabat magistrum, seruauit Antonium, vt institutio (sicuti factũ est) monachorum non solum oratione eius, sed & conspectibus firmaretur: Nunquam tamen à sanctorum confessorum vestigiis seperatus est, quin anxia circa eos cura, & charitatis vinculis colligatus, magis carcerem patiebatur exclusus. Postquã autem persecutionis turbo defluxerat, & beato Episcopo Petro iam ob martyrij gloriã coronato, ad pristinum monasterium regressus, quotidianum fidei ac conscientiæ martyrium merebatur, acrioribus se ieiuniis, [14] vigiliisq; conficiens, vestimẽto cilicino intrinsecus, desuper pelliceo vtebatur, nunquam corpus lauans, nunquam à pedibus sordes abluẽs, nisi cùm per aquas necessitas transire compulisset. Nullus deniq; Antonij corpus nudum, antequã moreretur, vnquã vidit. Quodam aũt tempore, cùm ab omniũ se amouisset oculis, & clauso monasterio neminem omnino susciperet, Martinianus militum propositus, cuius filia, immundi spiritus infestationibus quatiebatur, pulsans ostiũ obsecrabat vt suo pignori subueniret, & exigens vt Deum profilia deprecaretur. Tum ille aperire quidẽ minimè voluit, prospiciens verò desuper ait: O homo quid meum poscis auxiliũ? mortalis & ego sum, & tuæ socius fragilitatis: si aũt credis in Christũ, cui deseruio, vade, & secundũ fidem tuam ora Deum, & sanabitur filia tua. Confestim ille credens abiit, & inuocato Iesu, filiam reduxit incolumem. Multa & alia mirabilia per eũ Dominus operatus est, & meritò, qui enim promisit in Euangelio: Petite, & dabitur vobis, inuento [15] qui eius gratiã meretur accipere, suam potentiam non negauit. Nam plures vexatorum ante monasteriũ eius clauso introitu, dormientes fidelibus per eum ad Christum precibus curabantur. Hęc illi multitudo venientium desideratam solitudinẽ auferens tędio fuit. Metuens itaque ne signoriũ copiosa concessio aut suos animos extolleret, aut alios plus de se, quàm videbant in ipso, cogeret ęstimare, ad superiorem Thebaidẽ pergere cogitauit, vbi nullus eum agnosceret. Et à fratribus acceptis panibus, sedebat super fluminis ripam, transitum nauis obseruans. Illo talia cogitante, vox ad eum desuper facta est, dicens: Antoni, quò perges, & quare? At ille intrepide, quasi consuetam vocem loquentis agnosceret, respõdit: Quoniam nõ sinũt me quiescere populi, idcirco ad superiorẽ Thebaidẽ ire optimũ duxi. pręcipuè quia ea exigor, quæ virtutem meę pusillanimitatis excedunt. Et vox ad illum ait: si ad Thebaidem vadas, & ad pastoralia (vt cogitas) pergas, maiorem, ac duplicem sustinebis laborem. Si aũt verè quiescere cupis, vade nunc ad interius desertum. Cumq; Antonius diceret: Quis mihi locum auium poterit ostendere? ignarus enim sum locorũ: confestim et vox quę loquebatur, Sarracenos indicauit. qui mercandi gratia ad Ægyptum venire consueuerant: His appropinquans Antonius rogauit, vt & se pariter adducerent in desertum. Nullus obnixus est, sed tanquam à Deo missum comitem suscipiẽtes, amplexi sunt eius societatem. Tribus autem diebus & noctibus itinere confecto, inuenit montem valde excelsum, ad cuius radices fons aquæ dulcis labebatur, & campus haud magnus eorum ambiens montem, qui palmulis perpaucis, & his neglectis, consitus erat. Hunc Antonius locum, quasi à Deo sibi offerretur, amplexus est. Is enim erat quẽ sibi ad fluminis ripã sedenti, qui loquebatur, ostẽderat. Et primo quidem accipiens à comitibus panes, solus remansit in monte, nullo alio cũ eodẽ conuersante. Quasi propriã enim domum agnoscens habebat locum illum. Sarraceni quoq; videntes eius fiduciã, optato per eũ trãsitu, panes eidem cum lætitia deferebant, necnon palmarũ, licet mediocri, attamen aliquanto solatio refouebatur. Exinde cùm fratres agnito loco, tanquam ad patrẽ filij, solicitè alimenta transmitterent, videns Antonius quòd ob suum refrigerium multis onerosus labor indiceretur, & pauẽs etiã in hoc monachis, rogauit vnum de aduenientibus, vt sarculum sibi bis acutũ cũ frumento deferret. Quibus allatis circuiens montẽ, haud grandẽ culturę aptum reperit locum, ad quẽ deriuata desuper aqua poterat influere, ibiq; seminauit, atque exinde annuum sibi panẽ laborans gaudebat, quòd sine cuiusquam molestia ex propriis manibus viueret in deserto. Sed cùm rursus etiam illuc quidam venire cœpissent, misertus est lassitudini eorũ, & olus in paruo terræ cespite coluit, vt post asperum iter aliquando venientes solatio refouerẽtur. Hoc fratrum refrigerium, & paruulam messem bestię propter aquas illuc conueniẽtes de pastę sunt, è quibus vnã apprehendens dixit omnibus: Cur me læditis nihil à me læsę? Abite in noĩe Domini ne huc appropinquetis vlterius. Quis nõ credat post hanc denunciationẽ quasi timẽtes nunquã illuc bestias appropinquasse? sic Antonio impenetrabilia montiũ & deserti interiora captanti, orationibus etiã dedito, introeuntes fratres magnis vix precibus extorserũt, vt oliuas, & legumẽ, [16] & oleũ, quod post mẽses aliquot ministrabãt, dignaretur accipere, & senili modicũ laxaret ætati. Proh quãtas ibi cõuersans expertus est luctas? verè, secundũ quod scriptũ est, non illi aduersus carnem & sanguinem fuisse colluctationem, sed aduersus principatus, & potestates ab his qui ad eũ ingrediebãtur, agnouimus. Illic enim tumultus & voces populi, armatorumq; sonitus prorsus plenũ montẽ

14. Antonius se ieiuniis, vigiliisq; conficiens, intrinsecus cilicino, extrinsecus vero pellicio vsus est vestimento.

15. Qui dicunt hominẽ nihil mereri apud Deum, considerent quod hic dicit Athanasius, Inuento qui Dei gratiam mereretur accipere.

16. Nota pro delectu ciborum.

montem dęmonum multitudine se vidisse referebant, ipsum etiam quasi contra inimicos palam resistentem, & fortiter colluctantem. Qui tamen & aduenićtes suo refouebat hortatu, & flexis genubus,[17] armis quoque orationũ oẽm satanę prosternebat exercitũ. Admiratione planè dignum est in tam immani solitudine vnũ hominem nec dæmonũ quotidianas expauisse congressiones, nec tantarum bestiarum quadrupedum, siue reptiliũ diuersæ cessisse feritati. Iustè Dauid cecinit: Qui confidunt in Domino, sicut mons Sion, nõ commouebitur in æternũ. Immobilem & tranquillam retinens animi firmitatem, & dęmones fugabat, & feras (sicut scriptum est) secũ pacificabat. Sed & diabolus, vt supradictus propheta ait: obseruans eũ frendebat dentibus suis: Et ille Saluatoris auxilio ab vniuersis tutus perseuerabat insidiis. Quadam ergo nocte cùm peruigil Antonius obsecraret Dñm, tantos in monasterium eius bestiarum greges coaceruauit, vt omnes eremi beluas circũ se aspiceret. Quæ cum rictu oris morsum corpori minitarentur, intellexit hostis astutias, dixitq;: Si à Domino in me vobis est tributa licentia, deuorate concessum: Si aũt dęmonũ huc venistis impulsu, quantocius abite, quia Christi famulus sum; ita factum est, & iubentis vocem omnis bestiarum multitudo, quasi maiestatis verbere cæderetur, aufugit post hęc. Fluxerant dies, & alia oritur cum eodem hoste certatio (nam semper vt venientibus pro his, quę sibi detulerant, aliquod munusculũ rependeret, laborabat) traxit quandã sportellam, quã texebat, tritiam siue funiculum. Ad cuius motum exurgens vidit bestiam pube tenus humanam faciem præferentem, quæ exinde in asinã finiebatur. Post cuius aspectũ vexillũ crucis in fronte sua pingens hoc tantum ait: Christi seruus sum, si ad me missa es, nõ fugio. Nullum in medio spatium, & statim informe prodigium dicto ocius cum satellitum turba fugit, & in medio cursu ruens extinctũ est. Ista aũt explosi mors, atque enecati prodigij, dęmonum erat communis interitus, qui omni studio laborantes, Antonium à deserto deducere non valuerunt. Mirandis plus miranda succedũt. Non grande post ista tempus excesserat, & tantarum victoriarum homo fratrum precibus vincitur. A monachis enim rogatus vt eos dignaretur inuisere, vnà cum his profectus est, impositis camelo aqua, & panibus, quia nusquam pręter monasterij locũ, ex quo hauserãt, potabilis aqua per arẽtem viã reperiebatur. Verùm in medio itinere bibendi subsidia defecerunt. Ardor nimius, æstus intolerabilis, mortem cuncta minantur. Circũeunt, & quærunt saltẽ collectã pluuiis lacunam, nihil prorsus remedij nihil occurrit penitus ad salutem. Camelus quasi periturus & ipse æstuans dimittitur, æstuantis pectus exuritur, & sitis desperatiõe ferues-

18. Vide solitum modum orandi in antiquis quoque fuisse patribus.

cit. Mouit senem fratrum cõmune discrimen, & vehementissimè contristatus ingemuit. Dehinc ad solita pręcũ auxilia cõfugiens, paululũ ab eis secessit, ibiq; genubus[18] flexis supplices manus tetendit ad Dominũ. Nec mora, & ad primas rogantis lachrymas in orationis loco fons ebulliens erupit, ibiq; extincta sitis, & arentia membra refecta sunt, & plenis viribus inuentum potant camelum. Ita enim casu euenerat, vt camelus errans per eremum, dum funiculũ trahit, in quodam lapide eiusdem funiculi alligatione teneretur. Tãdem cõfecto itinere ad monachos, qui inuitauerant, peruenit. Tunc verò quasi Patri oẽs obuiã occurrerũt, & honorifico salutatu in oscula eius, & amplexus certatim ruunt. Proposito feruẽti gaudet Antonius, & lętantibus de aduentu suo cunctis, quasi xenia de mõte portans, spiritualia impartitur alimenta. Laudat veterum studia hortatur nouorũ. Sororem quoque iam vetulam virginem videns, & aliarum puellarum magistram, mira exultatione sustollitur. Exinde quasi diu abesset ab eremo, rursum festinauit ad montẽ. Plurimis iã ad illũ venientibus, cùm etiam vexati à dęmonibus, malo necessitatis coacti auderent deserta penetrare, quos ille consolans, & monachis in cõmune pręcipiens, aiebat:

19. Considera hæc Antonij præcepta ad Monachos suos, & videbis si Monachismus noster res sit noua, an antiquissima.

Credite in Iesum fideliter,[19] mentẽ à malis cogitationibus, carnẽ ab immũdiciis seruate purã, & iuxta eloquia diuina, ne seducamini in saturitatẽ ventris, odite vanã gloriam, orate sępissimè, psallite vespere mane, & meridie, & mandata scripturarũ reuoluite. Recordamini gestorum, quę sancti quique fecerunt, vt exempli memoria animã incitet ad virtutẽ, refrenet à vitiis. Suadebat etiam iugi meditatione retinendũ Apostoli sermonẽ, quo ait: Sol non occidat super iracundiã vestram. Non tantum aũt super iracundiam solem occidere non debere interpretabatur, sed & super omnia delicta hominũ, ne peccatorũ vnquam nostrorũ aut in nocte luna, aut in die sol testes abscederent: Illius quoq; admonebat præcepti quo memores esse dicit: Diiudicare vosmetipsos & probate, vt rationẽ diei noctisq; facientes, si in se delictum deprehendisset, peccare desisterent: Sin aũt nullus error decepisset, perseuerantes instarent potius incœpto, quàm arrogantia tumidi, aut alios cõtemnerent, aut sibi iustitiam vendicarent, iuxta supradicti doctoris eloquium dicẽtis: Nolite iudicare ante tempus, magis debere eos Christo, cui soli occulta patẽt, reseruare iudicium. Multas esse (vt scriptũ est) vias quæ videntur hominibus iustę, sed fines earũ ad profundũ respicere inferni, sępe nostra non posse nos intelligere peccata, sępe falli in ratiõe

gestorum

gestorum:aliud esse Dei cuncta cernentis iudicium,qui non ex superficie corporum,sed ex mentium indicat arcanis.Æquum autem esse nos nobis compati,& inuicē onera nostra portare,vt concesso examine Saluatori, proprias cōsciencias nosmetipsos indicantes intueremur. Necnon dicebat magnā esse ad virtutem viā,si singuli vel obseruarent,quid gererent,vel vniuersas mentium cogitationes fratribus referrent:Non enim posse aliquē peccare,cùm relaturus esset ad alium quæcunq; peccasset, & subire pudorem in publicū turpia proferendi. Deniq; nullum peccantem coram alio audere peccare etiamsi peccet, tamen testem vitare peccati,mentiri magis & negare ei,& vetus delictū nouo inficiandi augeri delicto.Igitur quasi sub oculis agebat nostris,& cogitatu confundimur & actu, si omnia referenda faciamus,multò autē magis si peccata nostra fideliter describentes, digeramus in ordinē.Tunc verò annotatio delictorū fratrum videbitur oculis.Tunc timebimus peccati maculas, conscientiæ sibi nos arguent apices, & quomodo meretricibus mēbra miscentes confunduntur ad præsentiā cæterorū,ita & nos erubescamus ad literarum scripturas.Hæc agamus,hanc virtutis gradiamur viā,& corpora mentibus subiugātes,perniciosas diaboli conteramus insidias.Talibus sermonibus,hortamentisq; & venientes ad se monachos incitabat ad studiū,& patientibus condolebat,pluresque eorū Dominus per Antonium liberauit.Nunquam tamen aut de incolumitate curatorū est inflatus ad gloriā,aut contristatus de obsessis adhuc corporibus murmurauit.Magis autē eodem semper animo,& vultu manens,gratias Deo referebat,suadens occupatis vt correptionem,qua vexabantur,patientius ferrent:Non enim Antonij aut cuiusquā hominum omnino hanc esse medicinā,sed Dei solius,qui consueuit & quibus vellet, & quo vellet tēpore dare sanitatē. Ita consolatione sua,& vexatos ęquanimiter ferre tentationē,& iā liberatos non sibi,sed Deo gratias referre docebat.Fronto autem quidā vir ex Palæstinis, qui infestissimo dæmonio vexabatur(nā & linguā eius laniabat dentibus,& oculorū nitebatur lumē extinguere)perrexit ad montē,rogabā:que beatū senem, vt pro se Dominum rogaret.Orauit Antonius,dixitq; ad eum,vade & curaberis. Illo incredulo sibi, & violenter ibidē contra præceptū remoranti eadē geminabat Antonius,dicens:Hic curari nō poteris:Egredere , & calcata Ægypto statim te misericordia Christi consequetur. Tandē credidit,& profectus est,ac visa Ægypto,secundū promissionē senis,quā ei Dominus oranti reuelauerat,infestio cessauit inimici.Virgo verò quædā,quæ à Tripolitanę regionis ciuitate deuenerat,inauditis ac flebilibus doloribus laborabat. Etenim nariū purgamenta,oculorū lachrimæ, auriū putridus humor in terrā cadens confestim in vermes vertebantur.Augebat calamitatē corpus paralysi dissolutū,oculosquoq; peruersos contra naturam habens.Hanc parentes eius deferentes ,cùm ad Antoniū monachos ire didicissent,credentes in Domino,qui pertinacē sanguinis fluxū in Euangelio tactu fimbriæ stare præceperat ,rogauerunt vt miserabilē filiæ comitatum susciperent. Illis renitentibus eam vsq; ad Antonium perducere,remansere parentes eius foris cū filia debili apud beatū confessorem & monachū Paphnucium,qui effossis pro Christo oculis sub Maximiano persecutore,tali dehonestamento corporis plurimū gloriabatur:Peruenerunt igitur ad Antonium monachi:Cùmq; de morbo puellæ referre disponerent,relationem eorum senis sermo præuenit,& omnem debilitatis & itineris vsq; ad sanctum Paphnuciū causam, quasi ipse interfuisset,exposuit.Rogantibus autē eum monachis,vt parentibus cum filia permitteretur ingressus,non concessit,sed ait:Ite inuenietis puellam, si non est mortua, curatam:Et adiecit:Nullus debet ad meā humilitatem venire,quia largitio curationum non est humanæ miseriæ,sed Iesu Christi misericordiæ, qui vbiq; in se credentibus præstare cōsueuit auxiliū.Quamobrē & illa,pro qua petitis,suis precibus liberata est,& cùm ad Dominum orarē ego,mihi præsentia sanitatis eius indulta est.Dixit,& verba eius puellæ incolumitas secuta est.Nam exeuntes foras ad beatū Paphnucium , & filiam sospitē, & parentes lætos repererunt. Non multos autē post illos dies cùm duobus fratribus euntibus ad Antoniū aqua in itinere defecisset,& vno siti mortuo,alter iaceret in terra mortē expectans.Antonius sedens in monte,celeriter ad se duos monachos vocauit,qui fortè ibidē sunt reperti,& festinatò pręcepit,vt lagenāaquæ assumentes,inuaderent iter quod ducit ad Ægyptum,dixitq;:Vnus è fratribus huc aduenientibus modò migrauit ad Dominum:alter si nō succurreritis addetur,hoc enim mihi nunc oranti reuelatū est.Sic ait, & iuxta præceptū eius monachi festinantes,extinctū corpus inueniunt,terraq; id operientes,alterū refocillatum suo iunxerunt comitatui,erat aūt spaciū itineris vnius diei.Forte aliquis quærat,cur non antequā moreretur , Antonius dixerit: Incongruo prorsus Christianis argumento vtitur,quia non Antonij,sed Dei iudiciū fuit,qui & de recedente quā voluit sententiā tulit,& de sitiente reuelare dignatus est.Hoc tantū in Antonio mirabile est,quòd in monte remotissimo sedens,corde peruigili cūcta procul posita Domino

indicante, cognosceret. Alio rursus in tempore cùm sederet in monte, & oculos tendisset in cœlum, vidit nescio quam animã,[20] lætantibus in eius occursum Angelis, ad cœlum pergere. Cuius spectaculi nouitate stupefactus, beatũ dixit sanctorum chorum, orauitq; vt sibi rei præsentis agnitio panderetur. Et statim vox ad eũ facta est inquiens, istã esse Ammonis monachi animã, qui Nitriæ morabatur. Erat autem Ammon vir grandæuus, qui perseueranter à pueritia vsq; ad senectutẽ in sanctitate vixerat. Itinere quoq; dierum tredecim spacio à Nitria, locus in quo sedebat Antonius, diuidebatur. Videntes autẽ eũ monachi admirantẽ, qui venerant deprecati sunt, vt causam hilaritatis ediceret. Quibus ait: modò Ammonem quieuisse, quẽ propter frequentem eius ad Antonium commeatum, & propter celebritatem indultorũ ei à Domino signorũ optimè nouerant: de quibus etiam hoc vnũ dicendũ est. Necesse ei fuit aliquando flumen nomine Lycum subitis aquis inundatũ transuadere, rogauitq; Theodorum, qui cũ ipso erat, vt paululũ à suo separaretur aspectu, ne nuditatem corporis inuicẽ vterq; cõspicerent. Recessit Theodorus: nihilominus ille seipsum cùm nudare vellet, erubuit. Cogitantẽ autem eum in alteram ripã virtus diuina transposuit. Rursusq; Theodorus vir & ipse Deo deuotus, transiens ad senẽ, mirari cœpit quòd tam velociter fluuiũ transuadasset. Cumq; nihil humoris in pedibus, nihil in vestibus eius aqnę conspiceret, rogauit eum vt tam incredibilẽ translationem quasi filio pater exponeret. Nolente illo dicere quę acciderant, amplexus est pedes eius, iurauitq; nõ se dimissurũ, priusquã sibi id quod celabat, referret. Videns ergo senex cõtentiosè vincere volentem fratrẽ, exegit vicissim ab eo vt nulli hoc ante suã mortẽ indicaret, atq; ita cõfessus est se subitò in alterã ripam fuisse transpositum, neq; omnino vndis impressisse vestigia, dominici corporis hoc tantummodo priuilegiũ asserens, & eorum quibus ipse, vt Apostolo Petro, donauerit, vt aquarũ leuitate humanum corpus insisteret. Hęc aũt Theodorus præmisso tempore nõ dixit, post eius mortẽ retulit. Monachi verò, quibus dixerat Antonius de morte Ammonis, notauerunt diẽ, & venientibus de Nitria fratribus post dies triginta, sciscitantes repererunt illo die, illaq; hora dormisse Ammonem, qua animã eius ferri senex viderat. Vtriq; igitur puritatẽ mentis in Antonio mirati sunt, quomodo rei tã longè gestæ statim ad eum fuisset perlata cognitio. Archelaus quoq; comes cùm eum inuenisset in exteriori monte, rogauit vt oraret pro Policratia Publij filia, quę in Laodicęa erat, admirabili & Christo dedita virgine. Patiebatur enim pessimos stomachi & lateris dolores, quos ieiuniis nimiis, vigiliisq; contraxerat, & erat penitus toto debilis corpore: orauitq; Antonius, & diem, quo oratio fuerat facta, annotauit Archelaus. Redit Laodicæã & inuenit virginem incolumẽ. Percontatus diẽ sanitatis, reperit tempus medelæ cũ annotatione congruere. Et omnes admirati sunt agnoscentes eo tempore illam fuisse à doloribus liberatã à Domino, quo orans Antonius pro ipsa bonitatẽ Saluatoris inuocauerat. Sępe etiam ad se venientiũ turbarũ ante dies & menses, & causas prædixit & tempora. Nam quosdã videndi eũ tantum desideriũ, alios imbecillitas, nonnullos obsessa à dæmonibus corpora pertrahebant: nemo tamen vnquã vexationem aut detrimẽtũ laboris itineris conquestus est: regrediebantur omnes spiritali cibo pleni. At ille præcipiebat non suæ laudi hanc admirationẽ ab eis applicari debere, sed Domini, qui sui notionẽ hominibus pro capacitate mortalitatis indulserit. Quodã autem tempore cùm exisset ad exteriora monasteria, & rogatus esset à fratribus vt in naui quadã cũ monachis proficiscentibus oraret, ascendit, & solus ex omnibus odorẽ sensit teterrimũ: asserebant cuncti pisciũ salsorũ, & caricarũ in naui positarũ hunc esse putorẽ. At ille alterius rei se fætorẽ sentire affirmauit. Adhuc loquente illo adolescens quidã possessus à dæmone, qui procedens iuxta carinã se nauis absconderat, repente exclamauit. Quo statim per Antoniũ in nomine Domini nostri Iesu Christi curato, intellexère vniuersi illũ diaboli fuisse putorem. Alius quoq; ad eũ vir inter suos nobilis dęmoniosus adducitur, tãta oppressus insania, vt nõ sciret se esse apud Antoniũ, necnõ & corporis sui superflua comederet: Quãobrẽ rogatus senex ab his qui eum adduxerant, vt pro illo Dominũ oraret, intantũ iuuenis miserię condoluit, vt tota nocte peruigilans cũ eo aduersus patientis insaniã laboraret. Sed cùm iã lucesceret, & obsessus impetu in Antoniũ facto, vehementer eũ impulisset, irasci cœperunt qui eũ adduxerant, cur seni fecisset iniuriã. Quibus Antonius ait: Nolite alienã culpã iuueni misero adscribere: furor iste obsidentis est: nõ obsessi. Idcirco autẽ in hanc proruit dolens hostis audaciã, quia Dominus ad aridã regionem ire eũ iussit, & expulsi Satanæ indicium, iste aduersus me impetus fuit. Nulla post verba mora, adolescens recepto sensu, & gratias agens Deo, locũ vbi esset agnouit, & toto Antoniũ complexans deosculatus est affectu: Innumera & alia istiusmodi signa sunt, quæ monachorũ concordi sæpe relatione cognouimus. Verùm non tantũ his adhibendus est stupor, quia multò plùs quæ sequuntur, conditionẽ nostræ fragilitatis excedunt. Hora circiter nona, cùm ante cibũ[21] orare cœpisset

20. *Anima quedam, lætantibus Angelis, pergebat ad cœlum.*

21. *Ante cibum orabat Antonius.*

cœpisset, raptū se sensit in spiritu, & ab Angelis in sublime deferri, prohibentibus transitū aëris dæmonibus, cœperunt Angeli contradicentes requirere, quæ esset causa retinendi, nullis existentibus in Antonio criminibus. Illis verò ab exordio natiuitatis replicare peccata nitentibus, etiminosa Angeli ora clauserūt, dicentes, nō debere eos à natiuitate eius delicta narrare, quæ iā Christi essent bonitate sopita: si qua autem scirent ex eo tempore, quo factus esset monachus,[22] & Deo se consecrasset, licere proferri. Accusabāt dæmones multa proeaciter mentientes, & cùm deessent probamenta fallacibus, liber Antonio cōscensus aperitur. Et statim rediens in se eo loco, quo stare cœperat, hoc se rursum vidit esse, quod fuerat. Tunc verò oblitus esce ex illa hora noctē gemitu ac lamentatione transegit, reputans secū humanorū hostiū multitudinē, & colluctationē tanti exercitus, & laboriosum per aërem iter ad cœlū, & hoc Apostoli dictū, quo ait: Non est nobis colluctatio aduersus carnē & sanguinem, sed aduersus principē potestatis huius aëris, qui sciens aëreas potestates ob id semper tentare, luctari, & cōtendere, ne nobis liber transitus esset ad cœlū, hortabatur monens: Assumite arma Dei, vt possitis resistere in die mala, vt nihil mali habens, quod de vobis dicere possit inimicus, confundatur. Nos autē Apostolici sermonis recordemur dicentis. Siue in corpore, siue extra corpus, nescio, Deus scit. Et Paulus quidē vsque ad tertiū cœlū raptus est, ibiq; auditis verbis ineffabilibus descendit: Antonius autem vsq; ad aërem sublatus post colluctationē liber apparuit. Habebat etiā istiusmodi donū, si cuius rei sedens in monte ignarus fuisset, & eius secum inquireret notionem, oranti ei à Domino reuelabatur, & erat secundū quod scriptum est, à Deo doctus. Deniq; cùm à fratribus haberetur iste tractatus, & ab eo sedulò sciscitaretur, quemadmodū se post corporis sarcinam anima gereret, quiue ei locus post exitū concederetur, proxima nocte vox desuper inclamitans nomen eius ait: Antoni, exurge, exi, & vide. Qui exurgens egressus est, sciebat enim quibus respondere deberet. Et eleuatis ad cœlū oculis vidit quendam longū atque terribilē, caput vsq; ad nubes attollentem: vidit etiā pennatos quosdam volare cupientes ad cœlū, atq; illū extensis manibus prohibere transitum: è quibus alios apprehensos elidebat ad terrā, alios frustrà retinere contendens, dolebat super se ad cœlestia transuolare, & maximū gaudium mixtū mœrore victi, victoresque tribuebant. Statimq; ad eū vox facta est dicens: Animaduerte quod vides. Et tunc cœpit illuminato corde intelligere animarū esse conscensum, & diabolū prohibentem, qui & sibi retineret obnoxios, & sanctorum quos decipere non poterat, cruciaretur volatu. His visionū exemplis incitatus quotidie ad meliora crescebat. Neq; verò id quod sibi reuelatū fuerat, causa iactantiæ fratribus indicabat, sed cùm orans iugiter Dei laudaret auxiliū, interrogantibus compellebatur edicere: nec spirituales filios pura in Christo anima occultare quicquā volebat, præsertim cùm huiusmodi signorū relatio, & amorem ministraret proposito, & fructū laboris ostenderet. Nunquā ille aut ira subita concitatus patientiā rupit, aut humilitatē erexit in gloriā: nam omnes clericos vsq; ad vltimū gradū ante se orapit compellens. Episcopis quoq; atq; præsbyteria, quasi humilitatis discipulus, ad benedicendū se[23] caput submittebat. Diaconos verò, qui ad eū vtilitatis causa veniebant, cū pro adiutorio eorū eis præsentibus disputaret, ad orandū Dominum sibi præponebat, non erubescens & ipse discere. Nā & interrogabat eos frequenter cū quibus erat, & si aliquid ab eis necessariū audierat, se fatebatur adiutum. Habebat autē & in vultu magnā gratiā, & admirabile à Saluatore etiam hoc munus acceperat. Si quis enim ignarus eius inter multitudinē monachorum eū videre desiderasset, nullo indicāte, cæteris prætermissis ad Antonium currebat, & animæ puritatē agnoscebat ex vultu, & per speculū corporis gratiam sanctæ mentis intuebatur. Nam semper hilarē faciē gerens, liquido ostendebat se de cœlestibus cogitare, sicut scriptura ait: Corde lætante vultus floret, sed in mœrore continuo tristatur. Ita & Iacob agnouit Laban socerū suū insidias sibi machinantem, dicens ad filias eius: Non est facies patris vestri sicut heri & nudiustertius. Sic Samuel agnouit Dauid, lætificatos enim habebat oculos, & dentes sicut lac cādidos. Similiter agnoscebatur Antonius, quia semper eandē faciē inter prospera & aduersa retinens, nec secundis extollebatur, nec frangebatur aduersis. Erat enī & in vultu amabilis, & in fidei puritate mirabilis. Nunquā schismaticorū se miscuit communioni, antequā eorum sciens prauitatem atq; transgressionē: Nunquam Manichæis aut aliis hæreticis saltē amicabilia verba largitus est nisi tantò ea quæ eos possent ab iniquitatis errore reuocare, denuncians talium amicitias atq; sermones perditionē esse animæ. Sic etiā Arrianos detestabatur, vt omnibus diceret nec iuxta eos quidē esse accedendū. Nam cùm venissent quidā Arrianitę, repperit post eorū examinationē infidelissimā sectam,[24] & fugauit eos de monte dicens, multò serpentibus deteriores horū esse sermones. Mentientibus aūt Arrianis aliquando Antoniū ita vt se credere, admiratus eorū audaciā, & iusti doloris ira cōmotus, rogatusq;

22. Vides herctice quod religionis assumptio peccata ita cuncta dimittit peccata, quod tu negara audes, et perperā quidem: & quod per monachatum quis se consecrat Deo.

23. Vt ab Episcopis & præsbyteris benedicerretur, caput submittebat.

24. Nota tu qui fidelis esse diceris, et tamē continuo cū hæreticis conuersaris.

ab Episcopis,atq; vniuersis fratribus Alexandriã discendit,ibiq; Arrionitas publico sermone condemnauit,vltimã hanc esse hæresim,& præcursorẽ Antichristi affirmans,prædicauitq; in populo filium Dei non facturã,nõ ex vllis extantibus,sed proprium,& vnius cum patre substantiæ:ne creatura potius aut adoptio,aut appellatio videretur,impium esse dicens vel mente concipere,erat quando nõ erat,cùm verbũ Dei Deus,qui est, semper patri sit coæternus,quia ex eo natus est patre,qui semper est. Vnde aiebat: Cum Arianis vobis nulla sit coniunctio.Quæ enim societas luci ad tenebras? Vos fideliter credentes Christiani estis:illi verbũ, id est,filiũ,qui ex Deo patre est,creaturã docentes,nullo interuallo à Gentibus separantur,qui seruiunt creaturæ potius quàm creatori,qui est benedictus insecula.Ipsa(mihi credite)irascuntur elementa,& omnis contra Arrianũ furorẽ,secundũ Apostoli dictũ,ingemiscit creatura,quòd sibi Dominũ suum, per quẽ omnia, & in quo omnia facta sunt,videat coęquari,alias aggregari.Hęc tãti viri prædicatio exprimi nõ potest,quantũ ad fidẽ populos roborauerit.Lætabantur quippe hostilẽ & Christo inimicã hæresim anathematizari ab Ecclesiæ columna.Nulla tunc ætas,nullus sexus domi remansit.Taceo de Christianis.Pagani quoq;,& ipsi idolorũ sacerdotes ad Dominicum imperiũ conuolabant,dicentes:Precamur vt videamus hominẽ Dei, quia hoc apud vniuersos conspicuũ erat nomen Antonij.Ambiebant quoque saltem fimbriã vestimenti eius attingere,multum sibi & tactũ prodesse credentes.Quot tunc diabolica obsidione,& variis infirmitatibus liberati:quot simulachris erepta sunt spolia: quanti etiam ab errore gentilium retracti,nostro iuncti sunt gregi?Tanti certè, vt paucorũ dierũ spacio ex idolorũ superstitione conuersio omnẽ per annũ credentium vinceret turbã . Præterea cùm irruentẽ multitudinẽ comites repellerent,æstimantes illi tędio conuentum populũ fore: ille tranquillo animo dicebat:Nunquid hic cœtus dæmonum maior est turbis?Nunquid obsequentiũ multitudo colluctatorũ in monte nostrorum cateruis est numerosior?Accidit etiam vt cùm eum redeuntem circa portam prosequeremur,à tergo quædam mulier clamitaret,dicens:Expecta homo Dei,filia mea atrocissimo vexatur dæmonio,expecta, obsecro,expecta,ne & ego corruens intereã.Hoc audito mirabilis senex à nobis admonitus, volens tamen & ipse paululum substitit.Cumq; appropinquante muliere puella iaceret explosa,orauit tacitus Dominũ Iesum,& ad comminationẽ eius statim spiritus impurus egressus est.Puella incolumis,populus in laudibus Dei,mater in gaudio fuit . Ipse autẽ lætabatur,quia ad desideratam solitudinẽ repedabat.Erat autẽ valde sapiens,& hoc in se mirabile habebat,quia cùm literas non didicisset,ingeniosissimus & prudentissimus, immobilis & mansuetus erat . Aliquando etenim philosophi duo gentiles venerunt ad eum putantes Antonium se posse decipere;erat verò in superiori monte.Quos cùm vidisset,paganos intellexit ex vultu,& procedens ad eos per interpretẽ,ita cœpit loqui:Quare tam longè ad stultum hominẽ sapientes se vexare voluerunt? Illis dicentibus non esse illum stultum,sed & nimium sapientẽ,vigilanter respondit:Si ad stultum venistis, superfluus est labor vester:si autem putatis me sapientẽ esse,& sapientiam habere,bonum est, imitamini quod probatis,quia bona conuenit imitari.Si ego ad vos venissem,vos imitarer:sed quia vos ad me,quasi ad sapientẽ venistis,estote sicut ego sum , Christiani. Abscesserũt Philosophi vtrumq; mirantes,& acumẽ ingenij,& dęmonũ expulsiones. Alios quoque similiter mundi sapientes,qui eũ irridere cupiebant,quia literas ignoraret,tali disputatione colligauit,dicens:Respondete mihi,quid prius,sensus,an literę?& quid cuius exordiũ?sensus ex literis,an literæ oriuntur ex sensu?Illis asserentibus quòd sensus esset autor,atq; inuentor literarũ,ait:Igitur cui sensus incolumis est,hic literas nõ requirit.Quis pręsentiũ post hanc colluctationẽ non exclamauerit , cùm obstupuerint & ipsi qui victi sunt,tantã in imperito literarũ sagacitatẽ animi admirantes?Neq; enim vt in solitudine & montibus versatus,atq; omnẽ ibidẽ exegens vitã , agrestis & rudis erat,sed iucundus atq; affabilis:sermonẽ secundũ Apostoli præceptũ,diuino conditum sale proferebat,ita vt inuidia careret,& amore omniũ potiretur.Inter hęc,quasi parũ esset bis gentilitatẽ fuisse superatã,& tertio venerunt viri ad eũ omnis secularis prudentiæ nube cœcati,atq; vniuersis philosophiæ studiis artiũ suarũ æstimatione doctissimi.Hi cùm rationẽ ab eo exigerent fidei,quã in Christo habemus,& niterentur arguta sophismatũ interrogatione de diuina cruce eum illudere,in silentium paululũ voce compressa , primùm eorũ miseratus errorẽ est,deinde per interpretẽ,qui eius verba diligentissimè in Græcum solebat exprimere sermonẽ,ita exorsus est,dicens:Quid pulchrius est quidue honestius, crucẽ colere, an adulteria,parricidiũ vel incœstũ his assignare quos colitis:cùm in altero sit contẽptus mortis,insigne virtutũ:in altero turpis religio,obscœnitatis magistra?Quid melius est dicere,quòd Dei verbũ manens,vt erat,ob salutẽ nostram humanũ corpus assumpserit , vt societate mortalitatis nos eueheret ad cœlum,participesq; naturę cœlestis efficeret:an vt

ipsi as-

ipsi asseritis, diuinæ mentis haustum ad terrena veneranda caput submittere, & pecudũ, atq; serpentũ formis cœleste nomen includere? Quo ore Christianorũ credulitatẽ audetis irridere dicentiũ Christum filiũ Dei sine sui detrimento & cœpisse esse quod nõ erat, & mansisse quod fuerat: cùm ipsi animam de cœlestibus detrahentes, non tantum hominũ, sed & pecodũ soleatis sepire corporibus? Christiana credulitas pro salute mundi Deũ suũ venisse testatur: vos verò innatã animã prædicantes, vltrò citroq; transfertis. Christiana fides, quæ omnipotentiã Dei, clementiamq; veneratur, consequenter incarnationem dicit Deo fuisse possibilẽ, ita tamen vt non euacuauerit dignatio dignitatẽ: vos qui animam ex splendidissimo Dei fonte manantẽ turpiter decidisse iactatis, qui mutabilem & conuertibilẽ eam post sui diminutionem audetis asserere, iã illam quoq; naturam dominam seculorũ per animæ contumelias impia lingoa temeratis: imago enim, quæ secundũ nos naturalẽ similitudinẽ sui retinet authoris, cui vna est ex quo defluit, eademq; substantia, humilitates proprias, & iniurias cõsequenter ad suã originẽ remittit. Igitur animaduertite contumelias animarũ ad patrẽ (vt appellatis) earõ per vestrã blasphemiã redundare. Crux Christi Domini Dei nostri hic nobis ingeritur. Rogo, quę hęc est religionis obscœnitas? nónne potius est crucẽ attollere, aut alicoius generis mortẽ ab iniquis hominibus illatã patiẽter sustinere, quàm Isidis plangere post Osirim vagos incertosq; discursos? Pudeat vos, quęso, insidiarũ Typhonis, pudeat Saturni fugę, & deuorationis crudelissimę liberorũ: Erubescite parricidiũ Iouis, & incœstũ: Erubescite raptum eius, & coitum mulierum atq; puerorum. Ille, sicut vestri fingunt poetæ, ad explendõ immanissimæ libidinis furorem, molles dedit in amore vagitus, ille in Dianæ fluxit sinos, ipse amator & preciũ, ille modulatus ales Lædęos petiuit amplexus, ille in propriũ sæuiens sexum, regiũ puerum ministris auibus polluit. Hæc vos creditis, hæc colitis, hæc sunt vestrorũ ornamenta templorũ. Æquo, deprecor pro vestra salute, nostra dicta pensate iudicio. Cuncta, an nihil, libris credenda sunt Christianis? Si nihil, nec crucis quoq;, cui detrahitis, nomen agnoscitis Si vniuersa credenda sunt, cur, cõ in iisdẽ libris cruci resurrectio copuletur, passionẽ diuinã stolido laceratis eloquio, & nõ statim iungitis cęcorũ visum, surdorũ auditũ, claudorũ gressum, lepræ emundationẽ, seruiens ambulanti Deo suo mare, dæmonũ fugas, resurrectionẽ mortuorũ, & defunctorũ ab inferis reditus? Hæc oĩa scripturis diuinis, quas interpellatis, inserta sunt, & iisdẽ voluminibus cõtinentur pręconia maiestatis & mortis. Quamobrẽ odio quo imbuti estis, abiecto, inuenietis ilico, & Deũ verũ esse Iesum, & q̃ salutis humanæ gratia fragilẽ assumpsit naturã. Vestrã tñ nobis, si nõ pudet, narrate religionẽ. Sed quas error infelix poteris referre culturas de tanta rerũ fœditate atq; væcordia? nisi fortè (vt audio) fabulas asseratis deorũ vestrorũ & obscœnitates, & crudelitates, & vanicates, & mortes, tegentes eas allegoricis velaminibus: Liberũ raptũ, terrã Proserpinę, semiclaudũ Vulcanõ, & debilẽ ignẽ, Iunonẽ aërem, Apollinẽ solẽ, Dianã lunã, Neptunũ maria, libidinũ principem Iouẽ ætherẽ interpretantes. Nec post hanc excusationis procacitatẽ deũ, sed creaturas, contempto creatore, suscipitis. Quòd si pulchritudo vos elementorũ ad suã traxit venerationẽ, modum fas erat custodire, & oportebat mirari tantũ nec colere, ne facturæ veneratio creatoris esset iniuria. Nam secundũ istiusmodi, quã vos sequimini, ratio est prępostera atq; peruersa, & architecti honor migrauit ad domũ, & medici scientia, ad remedia confertur, omniõ qooq; artificũ merita vel laodes, ad opera transferentur. Quid ad hæc dicitis, vt cognoscamus quæ sit Crucis ridiculæ vobis ignominiosa confessio? Hac disputatione conuertentibus inter se philosophis oculos, simulque mussitantibus, subridens Antonius, rursum per interpretẽ ait: Prædurũ namq; cuncto videtor operi, quoties iusto vniuersę rei tenore calcato, laboris merita factis magis q̃ factoribus adstruuntur. Elementa quidẽ, vt memoraui, ex ipso conspectu suã comprobant seruitutẽ. Sed quoniã vos obseruatione dialectica necessaria, vt putatis, quæq; colligitis, hoc quoq; artificio etiã nos nostrã religionẽ compellitis affirmare. Respõdete mihi. Cognitio Dei quemadmodũ manifestius approbatur, per lectionẽ verborũ, an per operationẽ fidei? Et quid antiquius est, operatio fidei, an disputatio per argumẽta procedens? Illis respondentibus firmiorẽ sermonibus operationẽ esse, hanc & liquidã de Deo cognitionem: bene eos & ipse dixisse consensit, quia operationem, quæ ex fide descendit, animi generat affectus: dialecticã verò ex artificio componentiũ sumpsisse oppositionis exordia. Cùm ergo, ait, operationẽ fidei animo sitã quis habuerit, superflua erit verborũ compositio, per quã conceptã sensu nostro credulitatẽ tentatis euellere, & tñ sæpe nostras explicare intelligentias nõ valetis. Ita solidiora sont mentis opera, quàm sophismatũ fraudulenta cõclusio. Nos Christiani mysteriũ vitæ nostræ nõ in sapientia mundi habemus repositum, sed in virtute fidei, quæ nobis à Deo tributa per Christũ est. Hanc orationis meæ veritatem, quotidie quę gerũtur, ordo cõmẽdat, nobis imperitis, & literarũ vestrarũ ignaris ad

 digna-

dignationē eius solùm verba sufficiūt. Ecce nos tot gētilitatis gregibus abstracti, in vniuersum orbē quotidie propagamur: vobis verò post aduentū Domini nodosæ sophismatis defecerunt versutiæ. Ecce nos simplicē Christi fidem docti idololatriā debellauimus, & per prædicationē ignominiosæ crucis aurata templa ceciderunt. Vos, si potestis, ostendite qua contextione verborū gentilitatē Christo præponere suaseritis. Per omnes iam terras Deus Dei filius Christus est agnitus, nihil eloquentia sophismatum, nihil disputatio philosophiæ multitudini potest obesse credentiū. Crucifixū nominamus, & vniuersi dæmones, quos vos vt deos colitis, rugiunt, atq; ex obsessis corporibus ad primum dominicæ crucis signum fugantur. Vbi sunt illa fabulosa oracula? Vbi Ægyptiorum incantationes? Quò magorū profecēre carmina? Certè nunc vastata sunt omnia, cùm de sua cruce mundo Christus intonuit. Nihilominus vos prætermissis debilitatorū cæteruis, gloriosam Iesu mortem irridere conamini. Illud autē quale est, quod nunquam in festinatione regali cōcussa gentilitas, imò seculo chara, & hominū præsidiis fulta iam corruit? Nos famuli Christi, quò plus premimur, eò magis assurgimus & floremus. Vestra simulachra ornatis quondam septa parietibus, iam vetustate collapsa sunt: Christi verò doctrina, quæ vobis stultitia videtur & ludus, licet tyrannica persequentiū principū tentamenta pertulerit, licet variis sit incursata terroribus, nullo tamen terrarū orbe concluditur, nullo gentiū barbararum fine prohibetur. Quando tot simul in se conuenēre virtutes? continentia in matrimonio, virginitas in Ecclesia, floret martyriū pro Domino suo gloriosa constantia, quorū omniū crux Christi principiū est. Cùm interim vos inter tantos virtutū choros syllogismorum retia tenditis, & verā rerum lucē tenebrosis conamini argumentationibus obuoluere. Ecce nos, vt dixit doctor noster, non in gentili persuasione, sed in fide apertissima suademus, quæ verborū affirmationē præuenire consueuit. Adsunt quippe patientes à dæmonibus vexati: quos cùm in mediū produxisset, verba repetiuit, dicēs: Nūc vos collectionibus vestris, & quo vultis malefico carmine deos vestros, quos putatis, expellite: sin autē nō potestis, victas submittite manus, & ad Christi trophæa confugite, & statim crucifixi credulitatē maiestatis potentia prosequetur. Dixit: & inuocato nomine Iesu, cū vitale signū in sacro numero Trinitatis pressisset in frontibus, vnà cū expulsis dæmonibus vana præsentiū philosophorum confutata sapientia est. Expauerunt enim stupentes hominē, cui post tantū ingenium affluerat signorū diuina largitio. At ille vniuersa Christo, qui curauerat, adscribens, vsus est affatu reciproco, & ait: Nolite me putare his sanitatē dedisse, Christus per seruos suos facit ista miracula. Credite & vos, & videbitis quia deuota Deo fides, nō eloquentiæ vanus tumor talia signa mereatur: confugite ad Crucifixi legē, nosq; eius imitamini famulos, & hoc scientiæ sitis contenti, nulla deinceps secularis imprudentiæ argumenta quęratis. Hactenus Antonio dicente, miro philosophi stupore perculsi, cū honorifico salutatu ab eo recedentes, multū eiua sibi fatebantur profuisse conspectū. Hoc in eo viro mirabile est, vt hominē in extremo mundi limite conditū, & fauor principū, & omnis celebraret aula regalis. Nam & Constantinus Augustus, & eius liberi Constans, atq; Constantius talia cognoscentes, crebrò ad eum, quasi ad patrē, missis literis obsecrabant, vt reciprocis eos scriptis hilararet. At ille eiusmodi manens, qualis & antequā literę ad eū venirent fuerat, nec salutatione principū mouebatur, & tanquā nō acceptis literis conuocatis monachis aiebat: Reges seculi ad nos miserunt epistolas: quæ hic Christianis adhibenda miratio est? Licet enim diuersa sit dignitas, attamen eadē nascendi moriendiq; cōditio est. Illa sunt omni veneratione percolenda, illa toto animi affectu retinenda sunt, quòd hominibus Deus legē scripserit, quòd per filiū suum propriis Ecclesias ditauerit eloquiis. Quæ monachis est ratio cū epistolis Regū? Cur accipiā literas, quibus consueta nesciā reddere salutationis obsequia? Igitur rogatus ab vniuersis fratribus vt Christianos Reges suis literis refrigeraret, ne scilicet per silentiū eius exasperarentur, ad susceptas epistolas conuenientia rescripsit. Laudauit primū quòd Christū colerēt, deinde salutaria persuasit, ne magnā putarent regiā potestatē, ne pręsentis carnis imperio tumentes se homines esse nescirent, & iudicandos à Christo obliuiscerētur. Ad postremū clementiæ circa subiectos, & iustitiæ, curæ quoq; inopū admonuit, atq; vnū sempiternū esse regē omniū seculorū Iesum Christū, epistolis testatus est. His Principes susceptis, vehementissimè lætabantur. Sancta quoq; apud cūctos Antonij flagrabat opinio, ita vt eius se filios cuperent nominari. Magna etenim cū aduenientibus affabilitas omniū in se studiū conuerterat. Postquā ergo gentiles cōfutati, reges admoniti, fratres ab eo sunt consolatione releuati, ad interiorē montem, & ad rigorē solitum regressus est: ibiq; sępe cū introeuntibus deambulans, ac residens stupebat, sicuti in Daniele scriptū est: & interiectis horarum spaciis, consequentia respondebat, vt intelligeretur aliqua reuelationis vidisse secreta. Nam in monte positus ea quæ in Ægypto longē gerebantur, præuidens, Episcopo

Episcopo Serapioni ibi constituto narrauit. Lamẽtabilis sequitur visio,& omni lachrymarum fonte plangenda. Cúm enim fratribus circa se sedentibus operaretur, intentè fixit oculos in cœlum gemens atque suspirans:& post aliquantum spacium reuelationis inceptę nimio dolore cõtremuit,& statim fixus genubus [25] ante Dei vultum prouolutus orauit, vt clementia sua futurum scelus auerteret. Succedunt orationi lachrymæ, metusingẽs inuadit præsentes, obsecrant vt tãtæ calamitatis exponeret visionem. Singultus occupat vocẽ, lingua fletibus præpeditur,& in medio conatu sermo gemitu interrumpitur. Vix tamen cum vociferatione fluctuosa ait: Melius erat ô filioli, impendens piaculũ cita morte lucrari. Sic incipiẽs, rursum lachrymis vincitur,& inter ægra suspiria tandẽ pectori cõmodans vocem: Magnum, inquit, quoddam,& vniuersis seculis inauditum imminet nephas. Magno fides Catholica turbine subuertetur,& homines iumẽtis similes Christi sancta diripient. Vidi enim Altare Domini multorum circundatum multitudine, qui crebris calcium ictibus omnia discipabant. Hęc est causa gemituũ meorum, quos audistis. Et facta est vox Domini dicens: Abominabitur altare meum: nec mora, visionẽ sequitur effectus. Nam post annos duos sæuè Arrianorum irrupit insania. Tunc ecclesiarum fuerunt rapinæ, [26] tunc diuinorum temeratio vasorum, tunc pollutis Ethnicorum manibus sacra polluta sunt ministeria, tunc paganorum opificũ præsidia aduersus Christum cõparata cum assumptione palmarũ, quod idololatriæ apud Alexandriam insigne est, ad Ecclesiã pergere compellebantur Christiani, vt Arrianorum populi crederentur. Proh scelus, horrer animus replicare quæ gesta sunt. Virginum, matronarũq́; ereptus pudor sanguis ouiũ Christi in Christi templo effusus veneranda respersit altaria: Baptisterium pro voluntate gẽtilium pollutũ est. Nihil defuit, visionis veritatem monstrauit effectus, quod calcitrancium mulorum indisciplinatio Arrianorum esset impietas. Sed istam tristitiam consequẽtis reuelationis prosperitate consolatus est,& ait: Nolite, filioli, mœrori vos penitus dare, vt enim iratus est Dominus, sic rursum miserebitur,& suum citò Ecclesia recuperabit ornatum, eosq́; qui in persecutionibus fidem Domini seruauerint, solito videbitis fulgore relucentes. Reuertentur ad foueas suas serpentes,& religio longius propagabitur: tantũ videte ne fidei vestrę synceritas, Arriana labe sordescat. Non Apostolorum, sed dæmonũ,& patris eorum diaboli ista doctrina est, ob id per insipientiã iumentorũ similis pecudũ, eorum expressus est animus. Hucusque Antonius. Sed nos minimè cõuenit diffidere tã grãde miraculum per hominem potuisse ostendi. Saluatoris enim promissio est ita dicentis: Si habueritis fidem vt granum sinapis, dicetis huic monti transfer te,& transferetur,& nihil impossibile erit vobis. Et iterum, Amen amen dico vobis, omne quod petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis. Petite,& accipietis. Ipse enim suis discipulis,& vniuerso credentium gregi nunc subiectionem dæmoniorum, nunc variarum infirmitatũ pollicẽs curationẽ, aiebat: Gratis accepistis, gratis date. Nunquid suę virtutis imperio curabat Antonius? nũquid suæ possibilitatis arbitrabatur esse quod fecerat? orationibus, nõ pręceptis, dęmones, morbiq́; cesserunt,& ad Christi Dei nostri nominationẽ semper vniuersa perfecta sunt. Nemo sapientũ sanitatũ admirationẽ adscribat Antonio, sed Dño Iesu, qui solitã erga creaturas suas exhibens beneuolentiã, nũc quoq; per electũ famulũ suũ indulgenter exercuit. Antonius tantũ orabat, [27] & ob vitæ eius merita, cũcta Dñs largiebatur. Sępe aũt & cõtra volũtatẽ ad exteriorẽ montem à fratribus perducebatur. Et cùm iudices, qui ad interius, archisteriũ propter asperitatem itineris,& ob sequentiũ multitudinẽ,& horridã solitudinẽ ire nõ poterant, precario quæsierunt, vt eius fruerentur aspectibus, vt impetrare possent, quia molestissimè ferebant vexationẽ discursuũ, ipsos catenatos, quos aut noxietas, aut vigor publicus cõstrinxerat, ad eũ destinabãt, scientes tales ab Antonio nõ posse contemni: quorum fletibus superatus pertrahebatur ad exteriorẽ montẽ, agnoscens laborem suum vtilem miseris fore, suadebatq́; iudicibus, qui eum inuitauerant, vt in sententia proferenda & odio,& gratiæ Dei timorẽ anteponerent, nec ignorare eos debere quod scriptũ est: Quocunque iudicio iudicaueritis, in eo iudicabitur de vobis: attamẽ inter medios sermones charæ sibi solitudinis recordabatur. Post coactã itaq; præsentiã, quã ducis preces,& quod verius est, miserorum fletus extorserat: post salutaria monita, post reorum cõmendationem, quorundã etiã absolutionẽ postulanti duci, vt paulò largius eidẽ suã pręsentiã indulgeret, ait: non posse se diutius ibidem morari, grato vsus exemplo, quòd sicuti pisces ab aqua extracti mox in arenti terra morerẽtur, ita & monachos cũ secularibus retardantes, humanis statim resolui confabulationibus. Ob id ergo, inquit, cõuenit, vt pisces ad mare, ità nos ad montem festinemus, ne tardãtibus nobis aliqua propositi succedat oblinio. Pro tanta hominis sapientia dux miratus iustam de eo tulit, veramq́; sententiam, dicens: Verè istum esse Dei famulũ agnosco, nec in rustico homine potuisse tantam aliquãdo inesse sapientiã, nisi diuino amore regeretur. Præterea cùm Balatius, qui sub Nestorio

25. Fixis genubus ante Dei vultum prouolutus orauit.

26. Esne quid simile factum in Germania ab hereticis hoc infelici tempore?

27. Antonius tantum orabat, & ob vitæ eius merita cuncta Dominus largiebatur. Ergo iusti merita habent apud Deum.

præfecto Alexandriæ dux Ægypti fuit, homo Arrianæ iniquitatis studiosissimus fautor, ita Christi Ecclesiam persequeretur, vt animo vesano virgines, monachosq; nudatos verberaret in publico, ad eum Antonius literas misit, quarū ista sententia est: Video irā Dei venientem super te: desine persequi Christianos ne te ira occupet, quæ proximū iā tibi minatur interitum. Legit infelix epistolam, & irrisit, atque in eam expuens proiecit in terrā, portitores quoq; multis afficiens iniuriis, Antonio talia renunciari præcepit: Quoniā cura tibi tantopere monachorum est, etiam ad te mei vigoris transibit disciplina. Sed confestim minitatorem oppressit supplicium, & post quinque dies os effrenatum vltio diuina compescuit. Egreditur enim ad primā mansionem Alexandriæ, quæ appellatur Chæreum, cū supradicto Ægypti præfecto Nestorio, vehuntur equis, quos inter oēs Balatius, cuius erant, mansuetissimos nutrierat. Cùm ergo pariter solito sibimet equi alluderent, mitior, quo Nestoris vehebatur, morsu repentino Balatium decussit in terrā, ac sic in eū inhians femora eius lacerauit, atque corrosit, vt statim relatus ad ciuitatē post tertiū diem moreretur, vniuersiq; agnoscerent minarum ab Antonio prædictarum effectū quàm ocius consecutum digno persecutoris fine completo. Cæteros ad se venientes mira cum modestia Antonius admonebat, vt oblita seculi dignitate, remotioris vitæ beatitudinē appeterent. Si qui autem maiori potestate premebantur, nec poterant obtinere iustitiā, ita eos obnixè defendebat, vt ipse pro illis pati videretur iniuriā. Multis vtilis fuit præclari senis oratio, multi magnis diuitiis, & altiori militiæ gradu derelicto, eius adhæsere curriculis. Et vt infinita breui sermone comprehendā, bonū Ægypto mediū Christus indulserat. Quis non tristitiam apud Antonium mutauit in gaudium? Quis non iram vertit in pacē? Quis orbitatis luctum non ad eius temperauit aspectū? Quis non merore paupertatis, quo premebatur abiecto, statim & diuitum despexit opulentias, & in sua lętatus est paupertate? Quis post lassitudinem monachus non eius iuuatus est hortatu? Quis adolescentię ætatis accensus ardoribus, non ex eius admonitu pudicitiæ amator fuit? Quis vexatus à diabolo sine medela rediit? Quis inimici cogitationibus distractus, cæca tempestate sopita, sereno non regressus est animo? Sciebat enim quo quisq; laboraret incommodo: & ex vitæ meritis discretionē spirituum agnoscēs, adhibebat morborum, prout erant vulnera, sanitatē.

28. Antonius abstrahebat puellas desponsatas a nuptiis ad virginitatē. Nostri autē hæretici virgines Deo dicatas a monasteriis ad nuptias reuocant.

Vnde effectū est, vt post eius doctrinam oēs diaboli panderentur insidiæ. Multæ quoq; [28] desponsatæ puellæ ad eius conspectum ab ipso penè thalamo recedentes, in Ecclesię matris gremio consederunt. Quid plura? Totius orbis homines ad eū confluebant, & vniuersarum gentium varietas bellicosissimū contra dęmones virū conspicere gestiebant. Nullus se frustra illuc venisse conquestus est, omnibus delectabile, atque iucundū laboris commerciū fuit. Fatigatio enim itineris emolumentū viatici reportabat, sicut rei probauit effectus. Nā post resolutionem eius, quasi communi vulnere orbitatis excepto, propriū singuli parentē luxerunt. Quis aūt finis vitæ eius fuerit, dignū est & me cōmemorare, & vos cum desiderio audire, quia & hoc imitabile in eo cunctis fuit. Iuxta consuetudinē ad visendos fratres, qui in exteriori mōte erant, venit, ibiq; à diuina prouidētia de sua morte condiscēs, ita exorsus est. Vltimā, filioli, patris audite sententiam: non enim arbitror quòd in hoc seculo iterū vos visuri simus. Cogit conditio naturę, vt post centenariū numerum, quē annis quinque supergredior, iam resoluar. Ita locutus [29] audientiū pectora contristauit, gemitus, lachrymęq; dicta mœrētia consecutę sunt. Amplexabantur eū vniuersi, quasi iam de seculo recessurum. At ille tanquam aliena deserēs, ad propriam patriā profecturus, magna cum lætitia præcipiebat, desidiam instituto nō debere subrepere, sed tanquā quotidie morituros, vt ante prædixerat, à sordidis cogitationibus animā custodire, & omnē ęmulationem ad sanctos quosque conuertere, ad Meletianos verò schismaticosq; ne propè quidē accedere. Scitis enim, aiebat, eorum antiquam peruersitatē: neq; cū Arrianis cōmunione iungamini, quia impietas eorū iā omnibus manifesta est. His etiam illud addebat, nullū debere Christianū, cū seculi viderit potestates pro Arrianorum, & Meletianorū pugnare nequitia, à Christi territum discedere veritate: mortalium illam esse defensionem, nec diu fallacem permanere posse phantasiam. Quapropter aiebat: Custodienda est pia fides in Christo, & patrum religiosa traditio, quam ex scripturarum lectione, & crebro meę paruitatis didicistis admonitu. Finito sermone, fratres eum vehementissimè retardabant, glorioso patris cupientes termino decorari. Sed multas ob causas, quas & silentio demōstrabat, pręcipuè tamē ob pręsumptā Ægypti consuetudinē cōtradixit. Mos etenim Ægyptiis est, nobilium & præcipuè beatorū martyrū corpora linteamine quidem obuoluere, & studium funeri solitum non negare: terra verò non abscōdere, sed super lectulos domi posita reseruare. Hunc honorem quiescentibus reddi, inueteratæ cōsuetudinis vanitas tradidit. De hoc Antonius sæpe & Episcopos deprecatus est, vt populos Ecclesiastica cōsuetudine corrigerent, & laicos viros, ac mulieres rigidius ipse conuenit, dicēs: Nec licitū hoc esse,

29. Prima pars vltimorū verborū Antonij ad monachos suos fuit, ne commiscerentur hæreticis, sed ad sanctos cōuerterent omnē suā æmulationem. Secunda, vt custodirent piam fidē in Christo, & patrum religiosam traditionem. Et tamen hæretici nostri temporis audent dicere eā nō esse seruandā: quia puræ doctrinæ et mandatis Dominū, quæ Christus damnat. Quā si Dominus Iesus Christus de sancto dixit traditio.

esse, nec Deo placitum, quippe cùm patriarcharum, & prophetarū sepulchra, quę ad nos vsque perdurant hęc facta conuincerent. Dominici quoque corporis exemplum oportere intueri iubebat, quod in sepulchro positum lapide vsq; ad resurrectionis diē tertium clausum fuerit. Atque his modis vitium circa defunctos Ægypti, [30] etiam si sancta essent corpora, coarguebat dicens: Quid maius, aut sanctius corpore potest esse Dominico, quod iuxta cōsuetudinem gentiū cæterarum humo conditum esse scimus? Hæc iusta persuasio multorū infixum euellit errorem, & reposiris in terra cadaueribus Domino gratias pro bono magisterio retulerunt. Metuens ergo cōsuetudinem supradictam, ne eodem etiā circa se laberentur errore, celeriter valedicens monachis qui confluxerant, ad amicum virtutis habitaculum repedauit. Post menses aūt paucos, cùm non mediocre incommodū senilia membra turbasset, vocatis ad se duobus fratribus, quos ibidem ante quindecim annos mo dico interuallo seiunctos instituerat, quique etiā ei iam seni cœperant ministrare, ait: Ego quidem, filioli, secundum eloquia scripturarum, Patrum gradior viam, iam enim Dñs me inuitat, iam cupio videre cœlestia: sed vos ô viscera mea, admoneo, ne tanti temporis laborem repentè perdatis. Hodie vos religiosum studium arripuisse arbitramini, & cœpte voluntatis fortitudo succrescet. Varias dæmonum noстis insidias, vidistis eorum & impetus feroces, & vires effœminatas: Iesum suspirate, & credulitatem nominis eius vestris figite mentibus, & à certa fide vuiuentis dæmones fugabuntur. Mementote etiam admonitionum mearū, & incertæ conditionis vitam quotidie ancipitem pertractate, & cœleste vobis præmiū sine cunctamine tribuetur. Schismaticorum [31] quoque, & hereticorū venena vitate, meumq; circa eos odium sectamini, quia Christi sunt inimici. Scitis ipsi quòd nullus mihi nec pacificus quidem sermo cum eis aliquando fuerit propter praua eorū volūtatem, & pertinax contra Christū bellū. In hoc aūt magis estote solliciti, vt Dñi pręcepta seruetis, & post mortem vestrā sancti [32] quique, quasi amicos & notos, & æterna vos recipiant tabernacula. Hęc cogitate, hęc sapite, hęc rerexite: & si qua mei vobis cura, si qua Patris memoria est, si mihi vicarium rependatis affectum, nullus ad Ægyptum meas perferat reliquias, ne vano corpus honore seruetur, ne vituperati ritus à me, vt nostis, etiā circa me seruentur obsequia, huius enim rei gratia maximè huc sum regressus. Vos igitur humo tegite, vos patris operite corpusculum, & illud quoque senis vestri custodite mandatum, vt nemo præter vestram dilectionem locum tumuli mei nouerit. Confido in Domino, quia necessario resurrectionis tempore hoc corpusculum resurget incorruptū. Vestimentorum aūt meorum sit ista diuisio: Melotem, [33] & pallium tritum, cui superiacio, Athanasio Episcopo date, quod mihi nouum ipse detulerat: Seraphiō Episcopus aliā accipiat melotem: vos cilicinum habetote vestimentum, & valete, viscera mea: Antonius enim migrat, & iā non erit in pręsenti seculo vobiscum. Verba finierat, & osculantibus se discipulis, extendens paululum pedes, morrē lætus aspexit, ita vt ex hilaritate vultus eius Angelorum sanctorum qui ad perferendam animā eius descenderāt, pręsentia nosceretur. Hos intuens, tanquā amicus videret, animā exhalauit, & additus est patribus, secundū ordinē scripturarū. Seruauerunt mandata discipuli, inuolutum, vt præceperat, corpus humo operientes: & nemo interim vsque ad hanc diem, pręter eos, vbi sit conditum nouit. Legatarius aūt Antonij benedicti, qui triū palliū cū melote imperio eius meruerat accipere, Antonium in Antonij muneribus amplectitur, & tanquam magna hęreditate ditatus, lętanter vestimentum recordatur imaginē sanctitatis. Hic Antonio vitæ terminus fuit, ista principia meritorū, quæ licet parciori, vt prædixi, sermone narrauerim, tamen ex his potestis aduertere qualiter homo Dei à pueritia ad senectam vsq; peruenerit, & quòd omni semper dubitatione calcata, nec languore quicquā ætati aliquando concesserit. Magis aūt æqualitatē propositi tenens, nec vestimentū mutauit, nec pedes lauit, nec escā sectatus est molliorem: oculorum quoque aciem, & numerū dentiū: licet paululum ob ętatem viderentur attriti, necnon & pedū incessum, totius etiā corporis firmitatē, ita, & contra iura naturę meritorum gratia custodiuit, vt lauatorum corporum, quæ balneis, atque delitiis confouentur, Hilarior eius caro videretur. Hoc etiā fratres, quod per omnes prouincias amor eius, famaque volitauit, quem nec librorum disseminatoris oratio luculenta, nec mundanę sapientiæ disputatio, nec nobilitas generis, nec opū infinita congestio cōmendauit, cui omnium ore est adscribēdum, nisi Christo, cuius hoc donū est? qui deuotos eius animos erga suam pręuidens maiestatē, hominē alio penè orbe celatū, & inter tantas positum solitudines, Africę, Hispaniæ, Galliæ, Italiæ, Illyrico, ipsi etiam, quæ vrbium caput est, Romę, vt in exordio promiserat, demonstrauit. Creatoris est ista benignitas, qui famolos suos, licet nolentes, nobilitare consueuit, vt virtus possibiliter, nec vltra humanā esse naturam sanctorū doceatur exemplis, & ad beatæ vitæ imitationē ex fructu laboris optimus quisq; impellatur. Hunc itaq; fratribus librū magnopere perlegere curate, vt agnita fideli

nibus loquatur, et nā de his quæ dei mandatis aduersantur, cuinsmodi illa erāt de quibus tūc verba faciebat, quādo humanas traditiones damnabat.

30. Antonius docuit defunctos Ægypti terra condi, etiā si sanctorū essent corpora.

31. Cauenda cōmunio cum hæreticis.

32. Vt sancti post mortem in æterna vos recipiant tabernacula.

33. Ecce qualis Antonij vestitus.

fideli vita sublimium monachorum, sciant quòd Saluator noster Iesu Christus glorificātes se glorificat, & seruientibus sibimet non tantum regna cœlorum, sed etiam hic in ipsis montium secretis latere cupientibus, famę tribuit nobilitatem, scilicet vt & ipsi fruārur laude meritorum, & cæteri eorum prouocentur exemplis. Si aūt necessarius fuerit, & gentibus legite, vt vel sic agnoscant, quia Dominus noster Iesus Christus nō solū est Deus Dei filius, sed etiam his, qui eum solicitè colunt, & in eum fideliter credūt, hanc dedit potestatem, vt dæmones, quos illi Deos esse arbitrantur, conculcent, atque eiiciant, deceptores scilicet hominum, & totius corruptionis artifices.

Habetur lib. 1. Historiæ Tripartitę cap. 11.

ITEM AITA D. ANTONII, PAVLI

Simplicis, Amos Ægyptij, Theodori, & Eutychiani monachorum discipulorum eius, per Cassiodorum Senatorē scripta.

Ozomenus. Per Niceni tempora Concilij pręcipuè insignissimam Ecclesiā demonstrauerunt, & dogma dilatauerunt, vitæ virtutibus, qui conuersatione monachica illo tempore fruebantur. Vtilissima namq; res [1] ad homines venit adeo ista philosophia, quę multarum doctrinarum & dialecticę artis studia despicit, tanquam sit minuta, & melioris operis tempus impediat, atque ad rectè viuendū nihil ostendat. Hęc ergo philosophia conuersatione miranda, naturali simplicitate; prudentia docet omnino quę nequitiā perimant, [2] & operētur vtilia. Non enim prædicat virtutem, sed magis exercet, nihili pendens humanam gloriam, viriliterq; resistens passionibus animę, & neque naturę necessitatibus se subdit, nec corporis infirmitati succumbit. Diuinæ virtutis mentem habens, semper contemplatur omnium creatorem, & eum nocte dieq; colens, orationibus & letaniis placat indubitanter. Animę verò puritate, & bonorum actuum conuersatione ad ministeria se diuina componens, purgationes, aspersionesq; contemnens, solas verò pollutiones peccata purans, extrinsecus irruentes casus exuperat, & omnium absolutè huiusmodi dominatur. Non per stabilitatem, necessitatemq; vitæ qualiber voluntate mutatur: non mala patiens vlciscitur, nō languore aut indigentia necessariorum compressa mordetur, sed potius gloriatur in talibus. Patientiam, mansuetudinem, mediocritatem, in omni vita meditatur, & quantum naturę humanæ possibile est, Deo esse vicinum: veluti in transitu vtēs præsentibus, neq; circa possessionem rerum occupata constringitur, neq; vltra quàm opus est in præsenti prouidere forsan vrgetur. Semper autem simplicitatem & exercitiū huius institutionis laudās, beatitudinem cōtemplatur æternam, & ad fælicem terminum omni viuacitate festinat. Timore diuino sine intermissione suspirans, turpiloquia respuens, & nec vsq; ad vocē emittere patiens, quorum actiones suis actibus noscitur exoluere. In breui cōpræhendens necessaria naturæ, & cogens corpus mediocribus indigere, castitati luxuriam subdit: iustitia punit iniustitiam, & veritate mendacium. Disciplina rerum omniū mensuras participatur: eum proximis in vnanimitate & commune consistit: amicorum prouida est atque peregrinorū: quæ propria sunt, cōmunia facit egenūs & tuetur vtilia singulorū: neque gaudē tibus importuna, & tribulatis remedium consolationis apponens. Ad verum bonū diligētiā suam semper extendens, sermonibus castis sapientibusq; consiliis, ornatu ac vano eloquio remotis, erudiens, atque curans veluti quibusdam medicaminibus audientes, cū honore & reuerentia dispositiones suas celebrans, contentione, certaminibus, iraq; priuata. Nam cùm sit rationalis, omnē motum irrationalem fugit. generaliter passiones corporis deuincit & animæ. Huius itaque elegantissimæ philosophiæ princeps quidem fuit, sicuti quidam dicunt, Helias propheta, & Baptista Ioannes. Philo autem Pythagoricus suis rēporibus refert vndique egregios Hebræorum in quodam prædio circa stagnum Mariā in colle posito philosophatos, habitaculum verò eorum & cibos conuersatione talem introducit, qualē & nos nunc apud Ægyptiorum monachos esse conspicimus. Scribit enim inchoantes eos ad philosophiā, [3] credere omnibus sibi competentibus rebus, cunctisq; abrenūciare permixtionibus, & extra muros in solitariis agris & hortis inhabitare. Domos aūt eis esse sacrarias, quæ apud nos monasteria nuncupantur: & in eis conuersatione solitaria honesta clebrare mysteria, diligenterq; psalmis & hymnis placare diuinitatem: & ante solia occasum non gustare cibum alios aūt per tres dies & amplius: cæterisq; diebus in pauimento habere cubilia, vino semper & sanguinē habentibus abstinere, cibū eū esse panis & salis, & hyssopi, & potum aquę: Mulieres eis cohabitare, seniores virgines propter amorem philosophię spontanea voluntate nuptiis abstinētes. Et Philo quidē hoc modo referens, videtur aperire, quia hi qui ex Hebręis secundum cū Christiani sunt facti, adhuc Iudaicè viue-

1. Monachat⁹ res utilissima, philosophia a Deo ad homines descendēs, qui vitæ uirtutibus Christianum dogma dilatauit, et Ecclesiā dei maxime insignē reddidit. Hæc norēt hæretici nostri.

2. Hic nos appello quotquot religioni et institutis monasticis bellū perpetuū indixistis, p maiori parte fere huius sanctæ disciplinæ desertores, & qui inter cætera iactatis, obseruationes monasticas nō esse opera consiliorū, & arctissimū gen⁹ Monachorū ponere religionis fastigiū in ceremoniis exterioribus, in Iudaicis superstitionibus, in hypocrisi et falsis opinionib⁹. Videte quomodo oēs uestræ blasphemiæ hoc in loco detegātur & confundantur, cum tam sancta, tā syncera, tā demū Christiana hæc professio esse ostendatur.

3. Vides hic uoluntariā Monachorū paupertatē, cœlibatū perpetuū, mirā abstinentiā cum ciborū delectu, secessionē et freqūetes orationes, Quicquid garriant Apostatæ nostri.

daice viuerent,eorumq; constitutiones seruatent. Apud alios enim non inuenitur huius vitæ conuersatio. Vnde coniicio ex illo apud Ægyptios hác philosophiam habuisse principia. Alij verò dicunt huic causam fuisse conuersationi persequutiones, quæ teligionis causa per tempora prouenerunt. Et quoniam fugientes in montibus & vallibus desertisq; morabantut ad modum se vitę huius assueuerunt. Sed siue Ægyptij, siue alij quidam huic ab initio philosophię pręfuerunt, illud tamen apud oés constat, quia ad summam reuerentiam atque perfectionem, moribus, exercitationibusq; decentibus, hanc conuersationé vsque perduxit Antonius maximus monachorum, quem tunc in desertis Ægypti morátem propter gloriam virtutis eius, Imperatot Constantinus amicum fecerat, literis honorabat, & vt pro quibus vellet ei rescriberet, expetebat. Fuit autem iste vir Ægyptius genere, ortus insigni vico in loco Heracliæ apud Ægyptios constituto. Is puer relictus orphanus paternos donauit agros conuicaneis suis: aliam verò substantiam disponens, pretium pauperibus erogauit, studiosi existimans philosophi, non solum semetipsum spoliare pecuniis, sed eas dispensare proficuę. Iunctus autem studiosis secundú se viris, virtutes zelabatur vniuersorum, probans bonam vitam suaué fieri ipsa consuetudine, licet fuerit primo difficilis. Modos adinueniebat abstinentiæ potioris, & quotidiæ exercitatione crescebat. Tanquam semper incipiens aliquid innouabat, afflictionibus corporis puniendo libidinem, sacræ verò sapientiæ voluntate passionibus animæ repugnando. ⁴ Erat enim eius esca solus panis & sal, potus aqua prandiiq; tempus, solis occasus. Frequenter enim duos & amplius dies sine cibo manebat. Vigilabat (vt ita dicatur) semper quidé iugi nocte, & orationibus contingebat quidem diem: Si verò somnus incumberet, stando paululú dormiebat, plerunque pauimento iacens, solumq; terram stratum refectionis habés: olei siquidem vnctionem, lauacrorum aquæ similiú vsum modis omnibus euitabat, quia humectatione sua in molliciem robur corporis immutarent. Aiunt enim neque nudú eum aliquádo visum. Literas verò neque sciebat, neque mirabatur, sed potius mentem bonam tanquá antiquiorem literis, quarum tamen inuentorem iure laudabat. Fuit aút præcipué clementissimus, castus, fortis, gratus colloquentibus sine vlla tristitia. Et licet qui cum illo disputarent, certatiué quęstiones inferrent, tamé more solito sapiéter & disciplinabiliter crescenté sedabat sæpe cõtentionem, & ad mensurá debitam protinus transferebat: Loquétiumq; sibi strepitum temperabat, eorumq; mores veluti quadam regula componebat.

Tantis itaque virtutibus diuinæ prouidentiæ redundans, se futura præscire nõ æstimabat esse virtutem, & proptetea nec laborandú inaniter circa talia suadebat; quando nec ignoranté futura pœnę succumbere, nec scientem propterea sanctum esse declarabat. Verá namq; beatitudinem in cultura Dei & legum eius obseruatione dicebat. Si cui autem hęc esset cura, docebat vt purgaret animam quò posset inspicere, & fututorum notitiam possidere, Deo videlicet pręscientiam declarante. Vacare aút nec ipse patiebatur, & bene ⁵ victurú sempet operari præcipiebat: ac semetipsum discutere, & secum ponere rationé eorum quæ gessit die noctuq;: si quid antem indecens ageret, cõscriberet, vt de cætero parceret in dilicto, semetipsum scilicet erubescés, si plurima sui delicta comperisset, simul etiá metuens ne per conscriptionis iudiciú fieret aliis manifestus. Erat enim laboriosus, & maximè pro solatiis oppressorum. Quis etenim alter sic feruentissimè fuit studiosus, quorú gratia sæpe veniebat ad ciuitates? Plurimi namque vi compellente cogebant eum legatione fungi apud iudices & magistratus, quorú singuli vel videre eú iudicabant nimis egregium, Loquentem audire, & præcipiéti parere gloriosum. Qui cùm talis esset, studebat tñ ignorari & latere per eremum. Si verò necessitate faciente venisset in ciuitaté disposito negocio pro quo venerat, ad desertum cõtinnò reuertebatur. Pisces namque dicebat per humectá nutriri substantiam, monachis aút ornatum ferre solitariam vitam. Et sicut illi terræ actu tabescunt, sic gloria monachorum ad vrbes accedendo fœdatur. Obedientem verò se gratumque conspicientibus exhibeat. Studebatque vt neque haberet tumentem superbamq; naturam, nec putaretur eiusmodi. Sed hęc quidem pauca virtutum Antonij dicere sum compulsus, vt tanti viri per hęc exempla considetemus philosophiam. Plurimos aút atque probatissimos habuit auditores, quorum alij quidé in Ægypto & Lybia, alij verò in Palęstina & Syria & Arabia claruerunt: & vnusquisque eorum non minus se quàm doctor, apud quos est commoratus, exercuit, multosq; docuit, & ad similé virtuté, philosohiamq; perduxit: ita vt quorundá hic labor esset circuite per ciuitates & prouincias, vel per agros, & diligenter Antonij discipulos eorúq; requirete successores. Sed quomodo poterant inueniri facile, quibus erat studium diligentissimum sua vita latere. & nõ sicut plurimi núc hominum elati per gloriam, semetipsos expompant, & cunctis insinuát?

Fuerunt itaque probatissimi discipuli, quos percepimus Antonij: alij quidé multi, necnon & Paulus appellatione Simplex. Hunc aiunt cùm rusticus esset, bona specie coniugé habuisse,

4. Heus tu qui blateras ceremonias oẽs, quæ in victu vestituq; & aliis obseruantiis monachorum exhibentur, nenias esse, res ridiculas & recenter confictas. Quid ad hæc dicis pauper homo, cú tantus vir Antonius eas oẽs apprehenderit, & ad summá perfectionem prouexerit.

5. Et tu audes dicere, arctissimum genus Monachorum ponere religionis fastidiú in ceremoniis, in prodigioso vestitu, in certo psalmorum numero, aut labore corporali. O impudentissimum mendacium.

habuisse,& ea in ipso facinore adulterij deprehēsa, tacitè subrisisse,& iureiurando firmasse nūquam se cum ea esse miscendum. Tum ad adulterū: Habe, inquit, eā: Et repente discessit ad eremum ad Antonium. Dicūt enim eū mansuetissimum & patientē valde fuisse. Deniq; cum iam senex esset ad vitā monachicæ perdurationis insuetus, omnibus eum Antonius experimentis exercēs, in nullo inuenit inferiorem, perfectęq; eum philosophiæ esse testatus, seorsum pręcepit habitare, tanquam non egentem doctore. Confirmabat aūt Deus Antonij testimonium,& operibus ostendebat virum esse gloriosum, ipsoq; doctore superiorē, atque ad affligendos & expellendos dęmones pręparatū. Circa hoc itaq; tēpus philosophabatur & Amos Ægyptius, de quo sermo fertur, quia cogentibus parentibus duxisset vxorem, nec tamen eā fuisset expertus.[6] In principio namque nuptiarum sponsam tanquam sponsus in thalamo percipiens,& solus cum ea remanens, ait: Nuptiæ quidem (ô mulier) nostræ vsque ad hoc celebratę sunt tempus. Et quale bonum sit posse virginem permanere, ex sacris edocebat literis, ac seorsum solus manere tentabat. Sed quoniam de virginitate quidē sermones virgo laudauerat, diuidi autē ab eo graue iudicabat, in alio cubiculo dormiens, annis decem & octo cum ea mansit, neque tunc à monachica abstinentia se suspendens. Interea mulier viri zelata virtutem, ęstimauit non esse iustū tātum virum domi cælari propter se, sed oportere potius seorsum vtrunque philosophari, & ob hoc supplicauit viro. At ille gratias agens Deo pro eiusmodi cogitatione mulieris: Tu quidem, inquit, hanc habe domū, ego mihi aliam fabricabo. Et in meridianam partē deserti stagni Mariæ veniens, circa locum Scyti, ad montem qui dicitur Nitrię, duodus, & viginti annis ibi philosophatus est, annis singulis visitans secundò mulierem. Huius itaq; sacratissimi principis horum monasteriorum, multi fuerunt dignique discipuli, sicut successiones ostendunt: plurimaq; & veneranda per eum prouenerunt, quæ præcipuè apud Ægyptios monachos perfecteque seruantur. Nam cum maxima diligentia per successionem traditionis alterutræ curant virtutes antiquorum memoria tradere monachorum: sed à me illi memorandi sunt, qui ad nos vsque peruenerunt.

6. *At quidā hoc tempore peruersissime docēt, malum esse virginē permanere, cum Deus dixerit: Nō est bonū hominē esse solū, quasi id dixerit de virginibus, & non de primo homine, ex quo debebat fieri speciei prorogatio in futuras generationes.*

Contigit igitur huic viro & Theodoro eius discipulo, euntibus aliquod transire flumē quod dicūt Lycum. Ne verò alteruter se nudum videret, iussit Amos vt recederet Theodorus. Cùmq; etiam semetipsum erubesceret nudum intuens, repente diuina virtute trāslatus est ad vlteriorem ripam. Transiens vero Theodorus aquam, & videns nec vestem eius nec pedes infusos, supplicabat seni vt ei causam rei depromeret. Cùmq; ille dicere recusaret, ille verò non aliter se properaturum nisi cognosceret promittente Theodoro nulli se eo viuo rem fore dicturum, confessus est quod euenit. Proximum verò miraculū huic quoque rei contigit quod narrabo. Iniusti parentes alicuius à cane rabido percussum filiū & penè moriturum obtulerunt ei,& eiulanter deprecabantur vt curaretur. Tū ille ad eos: Non eget, inquit, mea curatione, sed vos si vultis reddere bouem quem rapuistis dominis suis, ægrotus repentę sanabitur, quod etiam cōtigit. Nam vt restitutus est bos, passio mox recessit à puero. Quando autem Amos iste moriebatur, dicitur Antonium vidisse animā eius in cœlum ferri, diuinis potestatibus cum psalmodia præcedentibus eam: consulentibusq; eis qui circa eum erant causam huius miraculi, non abscondit. Sciebant enim quoniam aërem intento obtutu respiciens, cum stupore miraculū cuiuspiā respiceret visionē. Cùmq; venientes postea quidam de Scyti nunciassent horam visionis Antonij,& conuenisset cum transitu illius viri, beatificauerunt ambos: illum quidem, quia ad manifesta bona trāsisset, illum verò, quia tantē à longè meruisset cernere visionem. Multorū enim dierum iter est locorum medio positorum, quo degebat alteruter. Et hæc quidem ita relata sunt. In hoc itaque præsulatu audiui probatissimè philosophatum Eutychianum, qui in Bithynia circa olympum morabatur. Erat quippe gratia diuina repletus, ad curatiōes passionum & miracula rerum & operum, ita vt ipsi Constantino propter virtutem vitæ amicus esset: Illo siquidem tēpore vinctus quidam Spatarius, qui in suspicionē venerat quasi assumpta tyrannide, fugit,& requisitus circa Olympum conprehensus est. Rogantibus autem necessariis eius Eutychianum, vt pro eo ad principem legatione fungeretur: Prius, inquit, prouidendum est, vt is homo liberetur à vinculis, ne crudeliter constrictus intereat. Tunc dicitur ad vinculorum direxisse custodes, rogans vt eum ab huiusmodi necessitate releuarent. Qui cùm hoc facere noluissent, sponte ianuę clausæ reseratæ,& vincti catenę sunt repentè disruptæ. Postea verò ad principem veniens Bysantij tunc agentem, paratissimè beneficium promeruit quod poposcit. Non enim poterat Constantinus eius petitionibus denegare, cùm ei summi honoris cumulū exhiberet. Hæc itaque breuiter à nobis dicta de monachis, qui tunc clarè sunt philosophati, sufficiant. Cui verò de his subtilior cura fuerit, quęrens inueniet plurimorum vitas hic non esse conscriptas.

VITA BEATI ANTONII SVMMAtim delibata, & de conuersione duorum iuuenum ad lectionem vitæ eius, per diuum Augustinum Hipponensem Episcopum.

Habetur lib. 8. ca. 6. Confessionum eiusdem.

VODAM die, non recolo causam qua erat absens Nebridius, cùm ecce ad nos domum venit, & ad me, & Alipiũ Potitianus quidam ciuis noster inquantũ Afer, præclarè in palatio militans, nescio quid à nobis volebat. Et concedimus vt colloqueremur, & fortè supra mensam lusoriã, quę ante nos erat, attendit codicẽ, tulit, aperuit, inuenit Apostolũ Paulum, inopinatè sanè: putauerat enim aliquid de libris, quorum professio me conterebat. Tum verò arridens, meque intuens, gratulatoriè miratus est, quòd eas & solas præ oculis meis literas repente comperisset. Christianus quippe & fidelis erat, & [1] sæpe tibi Deo nostro prosternebatur in Ecclesia crebris & diuturnis orationibus. Cui ego cùm indicassem illis me scripturis curã maximam impendere, ortus est sermo ipso narrante de Antonio Ægyptio monacho, cuius nomẽ excellenter clarebat apud seruos tuos, nos autem vsq; in illam horam latebat. Quod ille vbi comperit, immoratus est in eo sermone, insinuans tantũ virum ignorantibus, & admirans eandem nostram ignorantiam. Stupebamus autẽ audientes tam recenti memoria, & prope nostris temporibus, testatissima mirabilia tua in fide recta, & catholica Ecclesia. Omnes mirabamur & nos, quia tam magna erant: & ille, quia inaudita nobis erant. Inde sermo eius deuolutus est ad monasteriorum greges, & mores suaueolentiæ tuæ, & vbera deserta eremi, quorum nos nihil sciebamus. Et erat monasterium Mediolani plenũ bonis fratribus extra vrbis mœnia sub Ambrosio nutritore, & non noueramus. Pertendebat ille, & loquebatur adhuc, & nos intenti tacebamus. Vnde incidit vt diceret, nescio quando se & tres alios contubernales suos nimirum apud Treueros, cùm Imperator promeridiano Circensiũ spectaculo teneretur, exisse deambulatum in hortos muris contiguos, atq; illic vt fortè combinati spatiabantur, vnũ secum seorsum, & alios duos itidem seorsum, pariterq; digressos, sed illos vagabundos irruisse in quandam casam, vbi habitabant quidam serui tui spiritu pauperes, qualiũ est regnum cœlorum, & inuenisse ibi codicẽ in quo scripta erat vita Antonij. Quam legere cœpit vnus eorum, & mirari, & accendi, & inter legendum meditari arripere talem vitã, & relicta militia seculari seruire tibi. Erant autem ex eis quos dicunt agentes in rebus.

[1] Sæpe tibi Deõ nostro prosternebatur in Ecclesia crebris & diuturnis orationibus. Vides orationẽ cum genuflexione seu prostratione, et in ecclesia.

Tunc subitò repletus amore sancto & sobrio pudore, iratus sibi coniecit oculos in amicum, & ait illi: Dic quæso te, omnibus istis laboribus nostris quò ambimus peruenire? Quid quærimus? Cuius rei causa militamus? Maiórne esse poterit spes nostra in palatio, quàm vt amici Imperatoris simus? Et ibi quid non fragile, plenumque periculis? Et per quot pericula peruenitur ad grandius periculum? Et quamdiu istud erit? Amicus autem Dei, si voluero, ecce nunc fio. Dixit hoc, & turbidus parturitione nouę vitę, reddidit oculos paginis, & legebat, & mutabatur intus vbi tu videbas, & exuebatur mũdo mens eius, vt mox apparuit. Namque dum legit, & voluit fluctus cordis sui, infremuit aliquando, & discreuit, decreuitque meliora. Iam iamq; tuus (ait amico suo) Ego iam abrupi me ab illa spe nostra, & Deo seruire statui, & hoc ex hora hac, In hoc loco aggredior. Tu si piget imitari, noli aduersari. Respondit illi adhærere se socio tantæ mercedis tantæq; militię. Et ambo iam tui ędificabant turrim sumptu idoneo relinquendi omnia & sequendi te.

Tum Potitianus, & qui cum eo, per alias horti partes deambulabant, quęrentes eos, deuenerunt in eundem locum, & inuenientes, admonuerunt vt redirent, quoniã declinasset dies. At illi narrato placito & proposito suo, quoquẽ modo in eis talis voluntas orta esset atq; firmatã, petiuerunt ne sibi molesti essent, si adiungi recusarent. Isti autem nihilo mutati à pristinis, fleuerunt, se tamẽ vt dicebat, atque illis piè congratulati sunt, & commendauerunt se orationibus eorum, & trahentes cor in terra abierunt in palatium, illi autem affigentes cor cœlo, manserunt in casa. Et [2] ambo habebant sponsas. Quę posteaquã hoc audierunt, dicauerunt etiam ipsæ virginitatem tibi. Narrabat hæc Potitianus.

[2] Ecce verum quod semper in ecclesia seruatũ est, nempe matrimonio per copulã non cõsummato, licere vni ex spõsis religionem ingredi sine alterius consensu.

* * *

VITA SANCTI SYLVESTRI PAPÆ, per Damasum Papam scripta.

SYLVESTER natione Romanus, ex patre Rufino, sedit annis viginti tribus, mensibus decẽ, diebus vndecim. Fuit autẽ temporibus Constantini & Volusiani, ex die Kalendarũ Februarij vsq; in diem Kalendarũ Ianuarij Constantino & Volusiano Cõsulibus. Hic in exilio fuit in monte Soracte, & postmodũ rediens cũ gloria, baptizauit Constantinũ Augustum, quẽ curauit Dominus à lepra, cuius persecutionem primò fugiens, in exilio fuisse cognoscitur.

Hic fecit in vrbe Roma [1] Ecclesiã in prędio cuiusdã præsbyteri sui, qui cognominabatur Equitius, iuxta terma Traianas, quę titulum Romanum constituit, & vsq; in hodiernum diẽ appellatur titulus Equitij: vbi & hęc dona contulit. Patenam argenteam pensantem libras viginti ex dono Augusti Constantini. Donauit autẽ & scyphos argenteos ij, qui pensauerunt singuli libras denas. Calicẽ aureũ pensantẽ libras duas. Calices ministeriales quinq;, pensantes singuli binas libras. Amas argenteas duas, pensantes singulę libras denas. Patenam argenteã chrismalẽ auro clusam, pensantẽ libras v. Pharos coronatos x. pensantes singuli libras octonas. Pharos æreos viginti, pensantes singuli libras denas. Cantharos cerostrotos duodecim ęreos, pensantes singuli libras triginta. Fundũ Valerianũ in territorio Sabinensi, qui pręstat solidos octuaginta. Fundum Stationũ in territorio Sabinensi, qui pręstat solidos quinquagintaquinq;. Fundũ ad duas casas in territorio Sabinẽsi, qui pręstat solidos quadraginta. Fundũ Percilianũ in territorio Sabinensi, qui præstat solidos viginti. Fundũ Corbianũ in territorio Sorano, qui præstat solidos sexaginta. Domũ cum balneo in vrbe in Sicumini regione, quę præstat solidos octuagintaquinq;. Ortũ intra vrbem Romã, in regione ad duos amantes, præstantẽ solidos quindecim. Domum in regione Orphea intra vrbẽ, quę pręstat solidos quinquaginta octo & tremissem. Hic fecit constitutũ etiam de [2] omni Ecclesia. Huius temporibus factũ est Concilium cum eius consensu [3] in Nicęa Bithynie. Et congregati sunt trecentũ decẽ & octo Episcopi catholici, qui exposuerunt fidẽ integrã, sanctã, catholicã, & immaculatã. Et damnauerunt Arrium. Photinũ, & Sabelliũ, & sequaces eorũ. Et in vrbe Roma cõgregauit ipse cum [4] consilio Augusti Episcopos ducentos septuaginta septem, & damnauit iterũ & Calixtum & Arrium, & Photinũ, & Sabelliũ. Et constituit vt pręsbyter Arrianũ resipiscentẽ nõ susciperet, nisi Episcopus loci designaret eum. Constituit & chrisma ab Episcopo confici. Et priuilegiũ Episcopis cõtulit, vt baptizatũ consignent propter hæreticã suasionẽ. Hic & hoc cõstituit, vt baptizatũ liniat præsbyter chrismate leuatũ de aqua, propter occasionẽ transitus mortis. Hic quoq; constituit, vt nullus laicus crimẽ clero audeat inferre. Et hoc constituit, vt Diaconi dalmaticis in Ecclesia vterentur, & palla linostima leua eorũ tegeretur. Idemq; constituit vt nullus clericus propter quãlibet causam in curia introiret, nec ante Iudicẽ cinctũ causam diceret nisi in Ecclesia. Sed & [5] cõstituit, vt sacrificiũ altaris nõ in serico neq; in panno tincto cõsecraretur, nisi tantũ in lineo ex terra ꝓcreato, sicut corpus Dñi nostri Iesu Christi in sindone linea & mũda sepultũ fuit. Cõstituit nihilominus vt si quis desideraret in Ecclesia militare, aut proficere, vt esset [6] Ostiarius annis x. Lector annos triginta. Exorcista dies xxx. Accolytus annis v. Subiaconus annis v. Custos martyrũ annis v. Diaconus annis vij. Præsbyter annis iij. Probatus ex omni parte, vt etiã ab his qui foris sunt, habeat bonũ testimoniũ, vnius vxoris vir, vxore à sacerdote benedicta, & sic ad ordinẽ Episcopatus ascenderet, nullũ maioris, vel prioris locũ inuaderet, nisi ordine tẽporum cũ pudore cognosceret oĩum clericorũ vota grata, nullo omnino clerico cõtradicente, vel fideli. Hic fecit ordinationes septẽ, per mẽsem Decembrẽ, Pręsbyteros xlij. Diaconos xxxvi. Episcopos ꝑ diuersa loca & tẽpora lxvi. Huius tẽporibus fecit Cõstantinus Augustus basilicas istas, quas & ornauit. Basilicã Constantianã, vbi posuit dona ista. Fastigiũ argenteũ habens in fronte Saluatorẽ sedentẽ in sella v. pedũ, pensantẽ libras c. & xx. Et xij. Apostolos habentes singuli quinos pedes, pensantes libras xc. cũ coronis ex argento purissimo. Itẽ à tergo respicientẽ in absìde Saluatorẽ sedentẽ in throno in pedibus v. ex argento purissimo pensantẽ libras cxl. Et Angelos iiij. ex argẽto in quinis pedibus, qui pẽsant singuli libras cv. cũ gemmis Alabandenis. Fastigiũ ipsum pensat libras ij. milia xxv. Coronas iiij. ex auro purissimo cũ delphinis xx. pensantes singulæ libras xv. Pharũ ex auro purissimo, cũ delphinis quingentis, cũ catena, qui pensat libras xxv. Camerã basilicæ ex auro pẽsante in longũ & in latũ libras quingentas. Altaria vij. ex argento purissimo pẽsante libras ducẽtas. Patenas aureas septẽ, pensantes singulæ libras triginta. [7] Patenas argenteas xvi. pẽsantes singulæ libras xxx. Scyphos ex auro purissimo

Habetur in Pontificali eiusdem.

Pro baptismo Cõstãtini vide particularẽ notulam in fine huius vitæ.

1. Cum videamus in hac vita tot Ecclesias fabricatas, tam pretiosa donaria in illas a tam sanctis viris collata, quõ potest in sensũ cadere prudentis viri hæc mala esse nec Deo placere.

2. Si sanctus põtifex constitutum fecit de omni Ecclesia, signũ est ꝙ propter B. Petri sedẽ super eandẽ totã potestatẽ habebat.

3. De consensu Papæ cõuocatur generale concilium, quia regula Ecclesiastica non patitur aliter posse fieri.

4. Vide quã apposite loquatur Damasus, Syluester, inquiens congregauit Romę episcopos 277. cum consilio Augusti, Nec ait cũ consensu, sicut supradixerat de Papa, qa nõ requiritur cõsensus Imperatoris pro cõgregatione concilij, sed tantum Papæ.

5. Tot cõstituta arguunt plenitudinẽ potestatis in ecclesia.

6. Si hic habes omnes Ecclesiasticos ordines enumeratos.

7. Si Deo hæc omnia nõ placerent, religiosus Imperator nõ ea elargitus fuisset Ecclesijs.

risimo septẽ,pensantes singuli libras decẽ.Scyphũ singularẽ ex metallo, corallo ornatũ, & vndique de gemmis Prasinis & hyacinthinis, auro interclusum ex oĩ parte,qui pensat libras viginti & vncias tres.Scyphos argenteos viginti,pẽsantes singuli libras quindecim. Amas ex auro purissimo duas,pẽsantes singulę libras quinquaginta portantes singulę medimnos tres.Amas argenteas viginti pensantes singulę libras decẽ, portãtes singulę medimnos singulos.Calices minores aureos purissimos quadraginta, pẽsantes singuli libras singulas.Calices minores ministeriales quingentos , pensantes singuli libras duas. Ornamenta in basilica Pharũ cantharũ ex auro purissimo ante altare in quo ardet oleũ Nardinũ pisticũ,cũ delphinis octoginta,pensantẽ libras triginta.Pharũ cantharũ argenteũ cum delphinis viginti,qui pẽsant libras quadraginta , vbi ardet oleũ Nardinũ pisticũ , Pharos cantharos argẽteos in gremio basilicę quadragitaquinq;,pensantes singuli libras triginta, vbi ardet oleũ suprascriptũ.In parte dextera basilicæ Pharos argẽteos quadraginta,pensantes singuli libras xx.Pharos canthatos in lęua basilicę argẽteos vigintiquinq;,pẽsantes singuli libras viginti.Cãtharos cerostratos in gremio basilicæ argẽteos quinquaginta,pẽsantes singuli libras viginti.Metretas tres ex argento purissimo,pensantes singulę libras trecentas,portãtes medimnos decẽ.Candelabra ex aurichalco numero septẽ,quæ habent pedes denos,cũ ornatu ex argento,interclusa sigillis Prophetarũ,pensantia singula libras trecẽtas,quæ cõstituit in seruitio luminũ.Massam Gargillanã in territorio Suessano,præstantẽ solidos quadringentos.Massam Bauronicã in territorio Suessano,pręstantẽ solidos trecentũ sexaginta.Massam Aurianã in territorio Laurentino,præstantẽ solidos quingentos.Massam Vrbanã in torritorio Antiano præstantẽ solidos ducentũ quadraginta . Massam Castis in territorio Catanensi,præstantẽ solidos mille. Massam Trapeas in territorio Catanensi,præstantẽ solidos mille d cl. Thymiamateria duo ex auro purissimo,pensantia libras triginta.Donum aromaticũ ante altaria, singulis annis libras centũ quinquaginta.

Fontem sanctum vbi baptizatus est Augustus Constantinus ex lapide Porphyretico,& ex omni parte coopertũ intrinsecus & foris,& desuper,& quantũ aqua continet, ex argẽto purissimo,libras tria millia octo.In medio fontis columna porphyretica,quę portat phialã ex auro purissimo pensantẽ libras quinquaginta,vbi ardet balsami libræ ducẽtæ. Annexum ex stippa amianti in labro fontis agnũ ex auro purissimo fundentem aquam, pensantem libras triginta.Ad dexterã agni Saluatorem ex argento purissimo in pedibua quinq;,pensantem libras centum septuaginta. In læua agni B.Ioannem Baptistam ex argento in pedibus quinq;,tenentem titulũ scriptum,qui hoc habet;Ecce agnus Dei , ecce qui tollit peccata mundi,pensantem libras centũ. Ceruos ex argento septem,fundentes aquã,pẽsantes singuli libras octoginta.Thymiamateriũ ex auro purissimo,pensans libras decem , cũ gemmis Prasinis & Hyacinthinis vndiq;,numero gemmæ quadragintaduæ. Donũ sancto fonti.Massa Festi ex territorio Prænestino,præstans solidos trecentos.Massa Gaba ex territorio Gabinensi,præstans solidos ducentos & duos.Massa Pictas,ex territorio sopradicto,præstãs solidos ducentos quinq;.Massa Statiliana ex territorio Sorano, præstãs solidos trecentos.Massa intra Siciliã Taurana ex territorio Parentiense,præstans solidos quingentos.Intra vrbẽ Romã domus vel horti prę stantes solidos duo millia trecenta.Fundus Basi præstans solidos centũ viginti.Massa Laninas ex territorio Carsiolano,præstans solidos ducentos.Fundus Catullus ex territorio Nomẽtano,præstans solidos l.Massa Statiana ex territorio Sabinensi præstans solidos trecentos quinquaginta. Massa Murina ex territorio Appiano Albanensi præstãs solidos trecẽtos.Massa virginis ex territorio Sorano,præstans solidos ducentos. Transmarina intra partes Aphricæ.Massa Vincis ex territorio Mucario,prę stãs solidos dccc.Massa Capsis ex territotio Capsitano,prę stans solidos d c.Massa varia Sardana,præstans solidos quingentos.Massa Camaras ex territorio Curtalupi,præstans solidos ccccv.Massa Nũmas ex territorio Numidiæ,præstans solidos dcl.Massa Sulphurata ex territorio Numidię,prę stans solidos d cc.xx.Massa Baldarioliaria ex territorio Numidiæ,præstãs solidos dcccx.In grecia.Massa Cephaleia præstãs solidos d.In Mengaulo.Massa Amazõ præstãs solidos cc xxij. Eodẽ tẽpore Cõstantinus Augustus fecit basilicã [a] B.Petro apostolo in tẽplo Apollinis, cuius locũ,cùm corpus S.Petri recõdidit,ipsum locũ vndiq; ex ære Cyprio cõclusit,qđ est immobile . Ad caput pedes v.Ad pedes,pedes v.Ad latus dexterũ pedes v.Ad latus sinistrũ pedes v.Supter pedes v;Sub pedes v.Sic inclusit corpus B.Petri Apostoli,& recondidit, & exornauit soper columnas Porheriticas,& alias colũnas tres tineas,quas de Gręcia perduxit.Fecit aũt & camerã basilicæ ex crimma aurifulgentẽ.Et sup corpus B Petri, super os quo cõclusit illud,fecit crucẽ aureã purissimã pensantẽ libras cl.Vbi scriptũ est hoc: Constãtinus Augustus,& Helena Augusta hãc domũ regali simili fulgore coruscantem auro circundãt.Scriptũ est ex literis nigellis in cruce.Fecit aũt cãdelabra ex aurichalco in pedibus x.

a. Ecce Ecclesiã ædificatam in honorem B.Petri Apostoli.

bus x.numero iiij.argēto cōclusa,cū sigillis argenteis, vnde Actus Apostolorū cernebantur,pensantia singula libras ccc.Calices aureos tres cū gēmis Prasinis quadragintaquinq;, pensantes singuli libras duodecim.Metretas argēteas duas,pēsanres libras cc.Calices argenteos viginti pēsantes singuli libras decē.Amas aureas duas, pensantes singulæ libras denas.Amas argenteas v.pensantes singulæ libras viginti. Patenā aureā cū turre & columba ex auro purissimo ornatā gemmis Prasinis,& Hyacinthinis,margaritisq; numero ccxv.pensantē libras triginta.Patenas argenteas v.pensantes singulæ libraa quindecim. Coronā aureā ante corpus, quæ est Pharus cantharus cū delphinis quingentis, pensantē libras trigintaquinq;,Pharos argēteos in gremio basilicæ cū delphinis,pensantea singuli libras x.Ad dexterā basilicę Pharos argenteos xxx.pensantes singuli libras octo. Ipsum altare ex auro & argēto clausum cū gēmis Prasinis,& Hyacinthinis & albis ccx.pēsantibus libras cccl.Thymiamateriū aureū cū gēmis vndiq; exornatū,pensans libras xv. In redditibus donū qđ obtulit Cōstantinus Augustus B.Petro Apost.per diœcesea in Oriēte.In ciuitate Antiochia domū Datiani,pręstantē solidos ccxl.Domunculā Nicenā præstantē solidos viginti & tremessem.Cellas in Aprodisia pręstātes solidos viginti.Balneū in Ceretea,pręstās solidos quadragintaduos.Pistrinū,vbi supra,pręstās solidos vigintitres. Popinas,vbi supra,præstātes solidos decē.Hortū Maronis,vbi supra,præstantē solidos x. Hortū,vbi supra,præstantē solidos vndecim.Sub ciuitate Antiochena possessionē Sybillinē donatā Augusto,præstantē solidos cccxxij.Cartadecadas cl.Aromatū libras ducentas.Balsami libras xxxv.Sub ciuitate Alexandrina possessionē Timialicā donatā Augusto Cōstantino ab Ambronio pręstantē solidos dcxx.Gartadecadas ccc. Olei nardini libras ccc.Balsami lx.Aromatū libras cl.Storacia Isauricæ libras l.Possessionē Eutimi caduci pręstantē solidos quingentos.Cartadecadas lxx.Per Ægyptū sub ciuitate Armenię, Possessionē Agapij,quā donauit Cōstantino Augusto.Possessionē Panopoliten præstantē solidos dccc.Cartadecadas cccc.Piperia Medimnos l.Croci libras centū. Storacis libras cl.Aromatū Casiæ libras cc,Olei nardini libras ccc.Balsami libras centū. Lini saccos c. Garriophilorū libras centū quinquaginta.Olei Cyprini libras centū.Papyrij canas mūdas mille.Possessionē quā donauit Cōstantino Augusto Ibronius,pręstātes solidos ccccl.Cartadecadas cc.Aromatū,Casiæ libras l.Balsami libras l.In prouincia Euphraten,sub ciuitate Cyro possessionē Armanazon præstantē solidos ccclxxx. Sub Tarso Ciliciæ insulā Cordionū,præstantē solidos dcccc. Eodē tempore Constantinus Augustus fecit basilicā

9. *Ecce alia Ecclesia in honorem B.Pauli Apostoli.*
10. *Vides corpus Apostoli sanctum dici.*

9 B.Paulo Apostolo ex suggestione sancti Syluestri Episcopi,cuius corpus 10 sanctum ita recondidit in ære,& conclusit,sicut B.Petri:& dona obtulit. Nam omnia vasa sacra aurea vel argentea aut ærea ita posuit,sicut in basilica beati Petri Apostoli,& ita beati Pauli Apostoli ornauit sicut illā.Sed & crucē auream super locum B. Pauli Apostoli posuit, pensantē libras cl.Sub ciuitate Tyria,possessionem comita,præstantē solidos quingentos quinquaginta.Possessionē formimusa,præstantē solidos dcc.Possessionē Timia,præstantē solidos ccl.Olei Nardini libras septuaginta:Aromstum libras l.Casiæ libras quinquaginta.Sub ciuitate Ægyptia possessionē Cyreos,præstantē solidos dccx.Olei Nardini libras septuaginta.Balsami libras triginta.Aromatū libras lxx.Storacis libras triginta. Stacten libras cl.Possessionem Basilicam, præstantē solidos quingentos quinquaginta.Aromatum libras quinquaginta.Olei Nardini libras sexaginta: Balsami libras viginti Croci libras sexaginta.Possessionem insulæ Machabæo præstantem solidos quingentos decem. Papyrira canas mundas d. Lini saccos trecentos. Eodem tempore fecit Constantinus Augustus Basilicam in palatio Sessoriano,vbi de ligno sanctæ crucis posuit,& in auro & gemmis conclusit vbi & nomen Ecclesię dedicauit,quo nominatur vsque in hodiernum diem Hierusalem.In quo loco constituit dona ista.Candelabra ante lignū sanctū lucentia argentea quatuor,secundū numerū quatuor Euangeliorum, pensantia singula libras octoginta.Pharos cantharos argenteos quinquaginta,pēsantes singuli libras quindecim. Scyphum argenteum purissimum pensantem libras decem.Calices aureos ministeriales quinq; pensantes singuli libras singulas..Scyphos argenteos tres, pensantes singuli libras octo Calices ministeriales argenteos decē pensantes singuli libres duas.Patenam argenteam auro clusam cum gemmis,pensantē libres quinquaginta.Altare argenteum pensans libras ccl.Amas argenteaa tres pensantes singulæ libras xx.Et omnes agros circa palatiū Ecclesiæ dono dedit.Possessionem Sponsas via Lauicana, præstantē solidos cclxiij.Sub ciuitate Laurento possessionē Patras.pręstantē solidos cxx.Sub ciuitate Nepesina possessionem Anglesis.præstantē solidos ccl.Sub cinitate suprascripta possessionē Terega,quæ præstat solidos clx.Sub ciuitate Falista possessionē præstantē solidos cxv.Itē sub ciuitate Falista possessionē Herculis,quā donauit Augusto.& Augustus obtulit Ecclesię Hierusalē,præstantē solidos cxl.Sub ciuitate Tuder possessionē Angulas præstantē solidos cliij.

Eodem

Eodem tempore fecit basilicã sanctę martyris Agnetis,ex rogatu filiæ suę,& baptisteriũ in eodẽ loco,vbi baptizata est soror eius Cõstantia vnà cũ filia Augusti.Et ibidẽ constituit hæc.Patenã aureã pensantẽ libras xx.Calicẽ aureum pensantem libras x. Coronam Pharũ cantharũ ex auro purissimo cũ delphinis triginta,pensantẽ libras xv.Patenas argẽteas duas,pensantes singulæ libras xx. Calices argenteos v.pensantes singuli libras decẽ. Pharos cantharos argenteos triginta,pensantes singuli libras viij.Pharos æreos ex aurichalco xl.Cerostratos ex aurichalco argento clusos quadraginta sigillatos. Lucernas aureas xij.nixas,super fontẽ.In redditibus circa ciuitatẽ Fidenas omnẽ agrũ.præstantẽ solidos clx.Via Salaria sub Parento vndiq; omnẽ agrũ,pręstantẽ solidos c v.Agrũ Muci pręstantẽ solidos octoginta. Possessionẽ in vico Pilonis,præstantẽ solidos ccl. Agrum Casulas,pręstantẽ solidos c.Eodẽ tempore Constantinus Augustus fecit Basilicã B.Laurentio martyri via Tyburtina in agro Verano supra arenarium cryptæ.Et vsq; ad corpus S. Laurentij martyris fecit gradus ascensionis & descẽsionis.In eo loco cõstruxit absidẽ,& exornauit marmoribus Porphyreticis,& desuper locũ conclusit de argento,& cancellos de argento purissimo ornauit,pensantes libras mille.Et ante ipsum locũ in crypta posuit lucernã ex auro purissimo lichnorũ x.pensantẽ libras viginti.Coronã ex argẽto purissimo cũ delphinis l.pensantẽ libras triginta.Candelabra ærea duo in pedibus denis,pẽsantia singula libras ccc. Ante corpus B.Laurentij martyris argento clusit sigilla passionũ ipsius,cũ lucernis mixtis argenteis,pensantes singulæ libras xv.In eodẽ loco possessionem cuiusdã Quiriacetis,religiosę fœminę quã fiscus occupauerat tẽpore persecutionis. Veranũ fundũ præstantẽ solid.clx.Possessionẽ aqua Tuscia ad latus,præstantẽ solid.cliiij. Possessionẽ Augusti in territorio Sabinensi,præstantẽ solid.cxx.Possessionẽ Micinas Augusti, præstantẽ solid.cx.Possessionẽ Termulas,præstantẽ solid.lx.Possessionẽ Aranas.pręstantem solid.lxx. Pharos argenteos triginta,pensantes singuli libras 8. Eisdem temporibus Cõstantinus Augustus fecit basilicã via Lauicana inter duas lauros B.Petro & Marcellino martyribus.Et Mausoleum,vbi beatissimã Augustã matrẽ suã posuit in sarcophago Porphiretico.Vbi & donauit patenã aureã ex purissimo auro, pensantẽ libras xxxv. Candelabra argentea auro clusa in pedibus xij. pensantia singula libras cc.Coronã auream,quæ est Pharus cantharus cũ delphinis cxx.pensantem libras triginta.Calices aureos tres,pensantes singuli libras x.cũ gemmis Prasinis, & hyacinthinis.Amas aureas ij.pensantes singulæ libras xl.Altare ex argento purissimo , pensans libras cc. Pharos cantharos argenteos xx.pensantes singuli libras xx.Itẽ altare ex argento purissimo,pensans libras cc.Patenas ex auro purissimo duas,pẽsantes singulę libras xv.Patenas argenteas ij. pensantes singulæ libras xv.Scyphũ maiorẽ ex auro purissimo,vbi nomen Augusti designatur,pensantẽ libras viginti.Scyphũ aureũ minorẽ,pensantẽ libras x.Scyphos argenteos quinq;,pensantes singuli libras xij.Calices ministeriales argenteos viginti, pensantes singuli libras tres.Amas argenteas quatuor,pẽsantes singulę libras xv.Annis singulis olei nardini pistici,libras dccc. Balsami libras c.Aromatũ in incensum [11] sanctis martyribus, beatis Marcellino & Petro libras centũ. Fundũ Laurentinũ iuxta Formiã cũ balneo, & omnẽ agrum à post Sessorianã viam,& in ærariũ,vsq; ad viam Latinã ad montem Gabũ. Ipsum montẽ Gabũ possessionẽ Augustæ Helenæ , præstantẽ solidos mille cxx.Insulam Sardiniam cũ possessionibus omnibus,præstantẽ solidos mille xxiiij. Messanã cum possessionibus suis omnibus,præstantẽ solidos dcccx. Insulã Matyziam.præstantem solidos dc.Possessiõnẽ in territorio Sabinensi,quæ appellatur ad duas casas,sub monte Laurenti, præstantem solidos cc.Eodem tempore fecit Constantinus Augustus basilicã in ciuitate Ostia iuxta portum vrbis Romæ,beatorum Apostolorũ Petri & Pauli,& Ioannis Baptistæ,vbi obtulit hæc.Patenam argenteam,pensantem libras triginta.Calices argenteos x. pensantes singuli libras v. Amas argenteas duas , pensantes singulæ libras x.Pharos argenteos triginta,pensantes singuli libras v.Scyphos argenteos duos,pensantes singuli libras octo.Patenã argenteam chrismalẽ singularem,pensantẽ libras x.Peluem ex argento ad baptismum.pensantẽ libras viginti.Insulam quæ dicitur Assis, quæ est inter portũ & Ostiam,& possessiones omnes maritimas,vsq; ad digitũ solis,præstantes solidos ccc.Possessionẽ Græcorum in territorio Ardeanito,præstantẽ solidos triginta.Possessionẽ Quirini in territorio Ostiensi,præstantem solidos cccxi.Possessionem Balniolsi in territorio Ostiensi,præstantẽ solidos xlij.Possessionẽ Nymphulas,pręstantẽ solidos triginta.Itẽ quę obtulit Gallicanus basilicæ suprascriptæ,sanctorũ Apostolorũ Petri & Pauli, & Ioannis Baptistę.Obtulit autẽ hęc.Coronã argenteam cũ delphinis,pensantẽ libras viginti.Calicem argenteum anaglyphum,pensantem libras xv.Amam argenteam,pensantem libras xviij.Massam Mallianam in territorio Sabinensi,præstantem solidos cxv.& tremessem. Fundum picturas in territorio Velitreno,præstantem solidos xliij.Fundum Surorum via

11. *Etiam sanctis martyribus antiquitus adolebatur incensum.*

Clodia in territorio Veientano, præstantē solidos lvi. Massam Gargilianam in territorio Suessano, præstantē solidos d clvi. Eisdem temporibus fecit Constantinus Augustus basilicam in ciuitate Albanensi S. Ioannis Baptistæ, vbi posuit hęc. Patenam argenteā pensantē libras triginta. Scyphū argenteum deauratū, pensantem libras xij. Calices ministeriales decē, pensantes singuli libras ternas. Amas argenteas duas, pensantes singulæ libras xx. Possessiones Laurentinas, cū adiacentibus campestribus, præstantes solidos lx. Fundum Molas, præstantē solidos l. Possessionē Albanensem cum lacu Albano, præstantes solidos ccl. Massam Muci, præstantē solidos clxx. Omnia Scheneca deserta, vel domos ciuitatis in vrbe Albanensi, omnia in circuitu Ecclesiæ Constantinianæ obtulit Augustus. Possessionē orti pręstantē solidos viginti. Possessionē Tyberij Cæsaris, præstantē solidos lxxx. Possessionē Marinas, pręstantē solidos l. Possessionē Armatianā in territorio Corano, pręstantē solidos cl. Possessionem Statilianā, præstantem solidos lxx. Possessionē Medianā, præstantem solidos triginta. Eisdem temporibus fecit Constantinus Augustus intra vrbem Capuanā basilicam Apostolorū, quam cognominauit Constantinianam. Vbi & obtulit dona hæc. Patenas argenteas duas pensantes singulę libras xx. Scyphos argēteos tres, pensantes singuli libras viij. Calices ministeriales xv. pēsantes singuli libras ij. Amas argenteas duas, pensantes singulę libras x. Cādelabra ærea in pedibus x. numero quatuor, pensantia singula libras clxxx. Pharos cantharos argenteos numero triginta, pēsantes singuli libras v. Pharos cantharos æreos numero triginta. Et obtulit possessiones. Massam Satilianā in territorio Menturino, præstantē solidos cccxv. Possessionē in territoria Caietano, pręstantē solidos lxxxv. Possessionē Paterni in territorio Suessano, pręstantē solidos cl. Possessionē ad Centū in territorio Capuano, præstantē solidos lx. Possessionē Gauronicā in territorio Suessano, præstantē solidos xl. Possessionē Leonis, pręstantē solidos xl. Eisdem temporibus fecit Constantinus Augustus Basilicā in vrbe Neapoli, vbi obtulit hæc: Patenas argenteas duas, pensantes singulæ libras xxv. Scyphos argenteos duos, pensantes singulę libras x. Calices ministeriales x. pēsantes singuli libras ij. Amas argēteas ij. pensantes singulæ libras xv. Pharos argenteos xx. pēsantes singuli libras viij. Pharos æreos xx. pensantes singuli libras x. Fecit autē formā aquęductus per miliaria octo. Fecit aūt & forum, & donū obtulit, Possessionē Macarij, præstantē solidos cl. Possessionem Cimbranam, præstantē solidos cv. Possessionē Sclinam, præstantem solidos cviij. Possessionē Afilas, præstantē solidos cxl. Possessionem Nymphulas, pręstantem solidos xc. Possessionem Insulæ cum Castro, præstantem solidos lxxx. Eisdem temporibus constituit beatus Syluester in vrbe Roma titulū suum in regionē tertiam iuxta thermas Domitianas, quæ cognominātur Traianæ, titulū scilicet Syluestri, vbi donauit Constantinus Augustus patenā argenteā pensantē libras viginti. Scyphos argenteos duos, pēsantes singuli libras viij. Amā argenteam pensantē libras decem. Pharos Cantharos argenteos decem pensantes singuli libras quinque. Cantharos cerostrotos æreos xvi. pensantes singuli libras xl. Calices argenteos ministeriales quinq;, pensantes singuli libras duas. Fundum Percilianum in territorio Sabinensi, pręstnte solidos l. Fundū Barbatianum in territorio Ferentino, præstantē solidos xxxv. & tremissem. Fundum Statianum in territorio Trebulano, pręstantem solidos lxvj. & tremissem. Fundū Beruclas, in territorio Corano, præstantem solidos xlv. Fundū Sulpitianū in territorio Corano, præstantē solidos lxx. Fundū Tauri in territorio Veientano, præstantē solidos xlij. Fundū Sentianū in territorio Tyburtino, præstantē solidos triginta. Fundū Ceianum in territorio Prænestino, præstantē solidos l. Fundū Termulas in territorio Prænestino, præstantē solidos xxxv. Possessionē Cylonis in territorio Prænestino, præstantē solidos lviij. Obtulit & omnia necessaria titulo Equitij. Hic Syluester fecit ordinationes sex per mensem Decembrē, præsbyteros xlij. Diaconos xxvj. Episcopos per diuersa loca numero lxv. Hic sepultus est in cœmiterio Priscillæ via Salaria, apud vrbē Romam milisrio tertio pridie Kalendas Ianuarij. Qui catholicus & confessor quieuit. Et cessauit Episcopatus dies quindecim.

ALOYSIVS EPISCOPVS VEROnensis ad Lectorem.

IN hac vita B. Syluestri habes Constantinū Imperatorē à sancto Syluestro fuisse baptizatū, & soli Damaso sanctissimo Pōtifici & veraci potius credendū est, q̄ fallaci turbæ omniū hæreticorū. Sed & quod ait D. Ambrosius in libro de obitu Theodosij, q. Cōstantino in vltimis cōstituto baptismatis gratia oīa peccata remisit, huic veritati nō obstat: nā per hoc non negat quin Syluester eū baptizauerit, & illud, in vltimis cōstituto, largo modo accipitur, videlicet ac

videlicet acsi diceretur,ca ante diu regnasset,& infidelis multas strages martyrū edidisset ad vltimū baptizat^9 est.Sed & nos ipsi in Chronicis vetustissimis Farcēsis Monasterij literis Lōgobardis scriptis legimus Cōstantinū magnū anno imperij sui xviij.à sancto Syluestro Papa baptizatum fuisse post tyrannorū interfectionem,scilicet Maxentij Herculei filij,Maximiani,atq; Licinij cognati sui.Id etiam apertè testatur D.Hieronymus in epistola ad Eustochium de vinculis Petri,quæ incipit:Sępissimo rogatu.Quamuis bonus Erasmus eam ex catalogo epistolarum D.Hieronymi expūxerit,& inter aliena cōputauerit, nēpe quia eius sententiæ non fauebat.Sed quis constituit eū sacrorū scriptorum censorē? Conciliū etiā septimū generale,quod contra imaginū oppugnatores Constantino & Irene imperantibus celebratum est,ex relatione Adriani Pontificis,historiam beati Syluestri, in qua manifestè habetur Constantinū Imperatorem ab eo baptizatū fuisse,benignè recepit,& gestis Synodi inseri fecit. Vide in actis Cōcilij illius Gręcè scriptis, Actione secūda. Verum & Zonaras Græcæ historiæ scriptor peruetustus, hoc idē attestatur inquiēs:Enarrat deinde Syluestro somnium Imperator,nostrisq; mysteriis initiatur,ac baptizatur & ex piscina totus sanus consurgit.Idē scribit & Theophanes septingentorum annorum Græcus historicus.Sed quia de Constantini baptismo agere in pręsentarium instituti nostri nō est,Sanctorū nostrorū vitas prosequamur, & hæc pauca obiter de hac re dixisse sufficiat.

VITA SANCTI PATRIS NOSTRI

Syluestri Papæ Romani.

Per Simeonem Metapharasten.

Ianuarij.ij.

VENERANDI quidem,& qui Deum viderunt Apostoli,omnē orbem terræ obeuntes,in hominū animis salutarem seminarunt prædicationem:& multos traduxerunt ab errore ad Dei cognitionē, sed nondū liberè & fidēter se gerebat pietas,donec insignis Imperator,& vel ipsis æquiparandus Apostolis,Constantinus ille magnus, Dei prouidētia ex agresti olea insereretur in satiuam. Qui autē ab infidelitate eam traduxit ad fidem,is iure iudicetur esse causa,vt se liberè gerat pietas, & omnes ferè sesubmiserint diuinę prædicationi. Is est autē diuinus Syluester,cui vel hoc solum sufficerit ad eius laudes celebrandas. Ei aūt est vniuersa vita laudabilis,& Deo grata,& qui iis qui virum volunt laudare,præbet amplam encomij materiam. Et iis quidem qui sunt amantes virtutis,laus illius lętitiam afferet & vtilitatem. Nam iuuabuntur quidē qui ab illius vita incitati fuerint ad imitationem bonorū illius operum. Cōuenienter aūt ei quod dicit sapientissimus Solomon,etiam lętabuntur. Cùm enim laudatur iustus,inquit ille,lętabuntur multi populi. Sunt ergo diuini huius patris res narrandę & laudandę pro viribus. Atque quinam quidē fuerint magni illius viri parentes,& à quibus sit in lucē editus,veteri libro de eo tractante in quem incidimus, non fuit declaratū,qui priscè admodum & simpliciter erat compositus. Quocirca ea quoque sunt à nobis prætermissa. Cū autem esset adhuc iuuenis,secutus est quendam Curionem præsbyterum, virū & fide rectū,& in rebus diuinis eruditū,& vita piū,à quo etiam fuit cōfirmatus & stabilitus in diuinissimis nostræ fidei decretis,compositiq; sunt eius mores,& formatus animus ad institutum virtutis. Cùm iam autem superasset adolescentiam,erat præ cæteris deditus virtuti hospitalitatis, & quos offendebat Romam ex externa venientes regione, eos hospitio lubenter excipiebat: eis mensam hilariter apponens,& aqua illorū pedes abluens, & ad quiescendū eos in stragulis collocans. Quò factum est vt Timotheus quidam vir diuinus, qui ex Antiochia Romæ peregrinabatur,& sanctum pręedicabat Euangeliū, fortè ab hoc diuino patre hospitio acciperetur,& eum hospes perfectus imbueret & instituerei in verbo rectè fidei. Non enim timuit vt reliqui fideles,præconem salutaris dogmatis excipere, sed lętus hospitio excepit eū qui erat ęqualis Apostolo,& si cognitū fuisset eū hoc facere, pro ea re pati,lucrū existimans. Cùm aūt Timotheus anno vno & paulò amplius Romæ diuinā prædicasset prædicationem,& multos ab errore conuertisset ad pietatem,deinde propterea fuisset comprehensus & valde punitus,& longo tempore traditus in custodiā: & in illa maceratus,& tandem trūcatus capite,beatus Syluester ne post decessum quidē destitit à sua in martyrem affectione: sed multum posuit studij vt eius corpus tolleret. Tyrannorū itaque crudelitatem non extimescens, nec eorū qui obseruabant ne martyrum corpora mandarentur sepulturæ,vllam ducens rationem, profunda nocte vadens vbi situ erat corpus Martyris,inscientibus omnibus id rapuit, & domum tulit. Et tunc quidem tota nocte,cum aliis sanctis,cecinit hymnos [a] qui canuntur in sepultura. Post hæc autem,

[a] Vide christianam traditionem, ut in sepultura fidelium hymni & psalmi decātētur.

fideli quadam muliere impensas suppeditante, sanctissimus Romæ Episcopus Meltiades, Timotheo ædificauit martyrium,[a] in quo deposuit illud corpus martyris.

a. Ecce quomodo etiam tunc in honorē martyrū basilicæ & oratoria ædificabātur, quæ martyria dicebantur.

Vrbis autem Præfectus cùm sanctissimum apprehendisset Syluestrū, ab eo exigebat Timothei facultates, vt qui eum apud se hospitio exciperet: & nisi eas, ei dicebat, dederis, & accedens Diis sacrificaueris, tuum corpus consumam omni genere suppliciorum, & postremò te subiiciā morti miserabili. Sanctus autem mentis oculis Prefecti mortē preuidēs, Euangelicum ei dedit responsum. Hac nocte, dicens: animam à te repetunt: quę autē minatus es, non licebit ad effectum deducere. His vrbis Præfectus conturbatus, iubet sanctū ferreis vinciri vinculis, & tuto in interiori seruari custodia. Et ille quidē fuerat inclusus. Præfectus autem vrbis prandens, cùm ei piscis fuisset appositus, comedebat, os autē gutturi illius infixum, cùm nec arte medicinæ posset euelli, nec præstigiis incātatorum, cū magno dolore velocem ei mortē attulit. Media enim nocte cùm nō posset amplius ferre dolorem, expirauit. Hoc iis quidem qui simulachra adorabant timorem attulit: vt Christiani aūt bono & confidenti animo essent effecit: sanctum autem soluit à vinculis, & sic liberatus fuit à custodia. Qui autem prefecto ministrabant, cùm ex eo quod illi acciderat sibi timuissent, sancto procidebant supplices, & prouoluti ad illius pedes, rogabāt vt diuina ira ab eis auerteretur. Eius autem virtute sic omnes adducente in admirationem, ille nō solū erat venerandus fidelibus, sed etiam ipsis infidelibus. Iam autem tricesimum annum agens ætatis, à sacrosancto Meltiade, quem prius diximus tunc fuisse Episcopum Romanę ecclesiæ, ordinatur Diaconus, & refertur in cleri catalogum, & erat tanquam quędam fax lucens in tenebris, & multos deducens ad viam pietatis. Oportet aūt lumē imponi cādelabro, vt sic eius splendore plures illuminarentur: atque adeò fuit positū sic diuina prouidente à superis administratione. Nam cùm Meltiades è vita excessisset, omniū suffragiis sanctissimus Syluester fuit electus Romanorum Episcopus. Is autem dicebat illud munus esse maiusquàm vt id posset sustinere, & se excusabat propter iuuenilem ętatem. Qui aūt ferebant suffragia, quoniam ille non currebat ad magistratū, imò verò eum modis omnibus repellebat, eum magis ei suis mandabant suffragis, & tandem vicit instans populi cōstantia: & in Episcopatus sede fuit collocatus qui eo erat dignus, & verè erat ciuitas suprà montem posita, & lucerna in alto collocata, & lucens omnibus quibus nō fuerat extincta mentis videndi facultas, nec tenebris impietatis erant animę oculi omnino occęcati. Cùm aūt sic fuisset dignatus Archiepiscopatu, & pręfectus esset pascēdis ouibus Domini, sicut [3] Petrus summus Apostolus, cuius etiam sedis & potius zeli & ardoris fuit successor, eas ad salutaria adducebat pascua, Dei, inquam, & Seruatoris nostri mandata: & ad aquas poculentas nempe dogmatum rectitudinē: & quæ non participant falsam eorū qui malè sentiunt qualitatē. Deinde etiam curam gessit boni in ecclesia ordinis: & cùm inuenisset clericos mundanis ac secularibus vacantes administrationibus, intentosq; mercaturis emptionibusq; & venditionibus, ille primus legem tulit, vt qui sacrati erant, ab iis abstinerent, vacarent autē precibus, eis dictitās id quod dictū fuerat à vase electionis: Nemo militans implicatur negotiis quæ ad victum pertinēt, vt duci placeat exercitus. Et quod dixid Dauit: Vacate & cognoscite. Huius etiam diuini patris fuit inuentū, vt primus dies hebdomadis nominaretur Dominicus: Cùm enim Iudęi eum primū vocarent, & secundū & tertium eos qui sequebantur, & deinceps reliquos: sextum aūt & septimū, si spectes eā quæ à primo fit enumerationem, illum quidem nominarent parasceuen, & quòd in eo ab eis parabantur quæ erant ad septimum necessaria, quoniam in illo vetitū erat Iudęis operari: septimo aūt propter quietem ab operibus sabbati nomen imposuissent: quoniā in eo cessauit Deus à creatione eorum quæ videntur: Romani autem vocarent, primum quidē diem solis: eos autem qui deinceps consequuntur, Lunæ, Martis, Mercurij, Iouis, Veneris, & Saturni, ipse beatus Syluester, dierum nomina quæ à Gētilibus erant imposita, adrogauit propter illorum impietatem: quæ apud Hæbreos aūt erant eorum nomina, vt quę à Mose scripta erant qui Deū vidit, admisit, solius primi mutato noīe, & eo vocato Dominico, propterea quòd in eo à mortuis surrexisset Dn̄s. Ab eo quoque est constitutū ne ieiunaretur sabbatis. Nam cùm Occidentales ieiunarent sabbatis, hoc minimè placuit Oriētalibus, dicentibus eos qui sic faciunt, sequi morem Iudaicū. Hic aūt magnus pater, cùm decreuisset vt in vno sabbato ieiunarent fideles, in quo Dn̄s adhuc situs erat in sepulchro, ieiuniū abrogauit in reliquis. Hinc in eum sunt exortæ apud Romanos calumniæ, vt qui patrios eorum ritus tolleret. Cùm aūt congrederetur cum gentilibus, & argueret eos nō rectè sentire de Deo, cùm fabulis crederent, & eos qui non essent Deos putarent, illi signū ab eo petierunt in nomine eius qui ab eo prædicabatur. Signum autem tale fuit. Draco maximus habitabat in profunda spelunca, iuxta montē qui ab eis nominatus fuerat Tarpeius, in quo etiam collocatum Capitolium. Ei autē Draconi quoto quoque mense alimenta ab

3. Vide hic & nota, quod Roman' Pontifex præfectus ouibus dominicis pascēdis sicut et Petrus. Cuius sedis sicut successor est, ita & zeli & ardoris esse debet.

Hoc inuentū B. Syluester ab Apos. accepit, nā D. Ioannes in Apoc. ca. 1 asserit se fuisse in spiritu Dominica die. Vnde & Rom. Pōtifex suo decreto statuit per omnē Eccles. primam sabbati vocari diē Dominicum.

eis largè

eis largè suppeditabantur, quæ quidā præstigiatores cum virginibus incantatricibus assumentes, in illam speluncam per multos gradus descendebant, & in ea execranda peragētes mysteria, in quibus nulla insignis deerat abominatio, illic cibis relictis reuertebantur. Certis aūt temporibus Draco repente ascendens, foras quidē nō egrediebatur, sed iacēs in ingressu cauernæ, venenato anhelatu corrūpebat aërē ex quo mors afferebatur vicinis, magis aūt imminebat interitus infantibus. Huic ergo beluę, aiebāt: si Dei tui inuocatione ascensum prohibueris, & si non omnino, at eo certè tempore, te esse veri Dei pr̨dicatorē reputabimus, & ad eum accedemus: & ipsum esse Deum nos quoque confitebimur. Apostolicus autem vir ille eis respondit: A Deo quidem qui à me prædicatur nihil est omnino quod non possit fieri. Quocirca facillimè hanc nostrā implebit precationē. Ex vobis aūt plurimi ne sic quidē abstinebunt ab impietate. Sed rursus retinebunt & amplectētur impietatē. Cùm itaq; conuocasset quotquot erant Romæ fideles, & omnibus triduanum pręcepisset [4] ieiunium, & vt rogarent Dominum, vt admirabilem faceret suā misericordiam cū seruis suis, & eis daret materiam & occasionem salutis: Ipse aūt ante alios precationi vacabat & ieiunio. Iam aūt peracto quod præstitutū fuerat ieiunio, [5] Petrus summus Apostolorum, huic sanctissimo patri apparet in somnis, iubens vt ex sacerdotibus & Diaconis ab eo assumerentur ij quos vocabat nominatim, & cū illis veniret ad ingressum speluncę, & illic Deo incruentum offerret cultū: Deinde sic subiret per eos qui sunt in ipsa gradus. Dicensq; vt alloqueretur Draconem qui dicebatur, & portas habebat in ore, pręcepit vt clauē ferret manibus, & nomine Domini Iesu Christi inuocato ad se portas traheret, & in adaptatos annulos clauem iniiceret: & cùm clausisset, diceret: Hęc dicit Apostolus Petrus. Hæ portæ non aperientur vsque ad vespere carentem & horribilem diēiu dicij. Atque hæc quidē sic noctu mandata fuerant sancto Syluestro ab Apostolo. Is aūt, vt iussus fuerat, & cultum peregit & descendit, & portis clauem intulit. Videntes aūt Gentiles eum descendentē in speluncam, expectabant fore vt ipse & qui cum eo erant statim vorarentur à Dracone, aut mortifero interirent anhelitu. Postquam aūt Syluester & qui cū eo erant ascenderunt illæsi, eos qui spectabant cepit admiratio, & fatebantur vim quādam diuinam sequi Episcopum. Cùm itaque ab eo tempore satis transisset temporis & cessasset quià Dracone afferebatur interitus, & illæsa mansit ciuitas, multi ex infidelibus & ipsi qui nuper seruiebant Draconi, accurrerunt ad sanctū, & fatebātur esse magnū Deū quem ipse prædicabat, & rogabant vt diuinū baptismum assequerentur. Quem quidē sunt assecuti, & ab impietate traducti ad pietatem. Sic quidem fuit vir ille sanctus multis causa salutis. Cùm aūt adhuc vigeret error Gentilium, & qui imperabant errori seruiebant, & hominibus quidem dominabantur, subiecti verò erant Dæmonibus, decretum vbiq; proponerent, vt colerentur simulachra, & eis ab omnibus offerrētur sacrificia, & magnus inter Imperatores & inclitus Constantinus, modò imperio potitus, & errori adhuc seruiēs, ipse quoque æquè atque ij qui eum pręcesserant planè in errore versaretur gentiliū & decreta ppposuisset vt punirētur Christiani, nisi persuaderētur libamina offerre simulachris. Tunc ergo hic quoque magnus pater, cùm iudicasset non oportere seipsum obiicere persecutoribus, ne quod non posset ipse ferre supplicia pro pietate, sed parcēs persecutoribus, Roma quidem excessit: in montem aūt abiens ibi se abscondit, illic solus cū Deo versans. Qui aūt vnicuique salutē procurat Dominus, volens sedare tempestatem & calamitatem iis qui in ipsum credunt, & efficere vt liberè & confidenter se gereret pietas, malo vlcere ferit Imperatorem à pedibus ad caput vsque, & malè ei affectum erat vniuersum corpus. Ei enim sacer morbus incubuit, & floruit lepra per vniuersam carnē. Aduersus quā neq; valuit ars Medicorum, nec præstigiæ & magicæ artes incantatorum. Eius enim curationis & sanitatis spem omnem abiecerant, & Medici indigenæ, & qui ducti fuerant à Perside. Cùm aūt ab eis sic deplorata esset eius curatio, Sacerdotes Iouis ad eū accedūt ex Capitolio, dicentes fore & non aliter curaretur, nisi facta esset piscina plena sanguine infantiū, eoq; adhuc bulliente & exhalāte ipso lauaretur. Hoc aūt si factum esset, forte vt citò curarētur, & è piscina mundus & sanus exiret. Hæc cùm execrandi illi & scelerati Sacerdotes suggessissent Imperatori, per vniuersam missi sunt regionem, qui infantes colligerent & ferrent in capitolo. His ablatis, iā dies quoque cedis erat præstitutus & in Capitolium ascensus Imperatori. Et illo quidē die abiit Imperator ad locum definitum: & qui erant mactaturi infantes, parati erant ad occisionē. Eorum autem matres cùm Imperatori occurrissent, lugentes & eiulantes comas vellebant, & facies pulsabant, vt genas lacerabāt vnguibus, vestesq; discerpebant. & vbera ostendebant quibus lactabant infantes, molestisq; & miserabilibus vocibus implebant aërem, erantq; iis qui videbant argumentū mœroris & tristitiæ. Quidni enim essent, cùm essent matres, quibus nihil est magis misericors? Imperator aūt cùm fletum audiisset & eiulatum, rogauit eos qui aderant quænam esset eorū causa.

4. Ieiunium & oratio semper ualuerunt ad impetrandum a Deo ingētia beneficia.

5. Si D. Petrus in somnis apparet B. Syluestro: si docet eū quid agere debeat: si in eius nomine uerba fari præcipit, concludē necessario, quod sancti non sunt mortui, ut nōnulli garriunt, quod sciunt quæ circa nos agūtur, quod magnam habent potestatem post mortem.

causa. Postquam aũt audiuit lugentes esse matres infantium qui erant interimendi, quorum sanguine erat lauãdus, & vsurus purgatione morborum quibus detinebatur, tanquã ab ebrietate ad se reuersus, & mente quieta & tranquilla effectus: Actionis quidem, inquit, impietas est euidens & manifesta: incertũ est aũt an sit euenturum vt polliciti sunt qui hoc impium facinus suggesserunt. Quod si etiã esset manifestum, satius esse duco, vt ipse patiar morbis vexatus, quàm tot infantium qui nihil mali fecerunt, volens cædẽ faciam, & matrum eorum animis doloris flammam accendam, quæ nunquam poterit marcescere. Hęc cùm dixisset, reuersus est in regiam, & infantes reddi iussit matribus: statuit aũt vt vnicuique eorum præberentur pecuniæ: vt eorum dolori ex æquo respondentẽ afferret lętitiam, gaudentibus quòd nõ solum filios recepissent, sed præter eos etiã accepissent pecuniam. Atque Imperator quidẽ sic euasit scelus. Deus aũt ei duplicem procurauit salutem, & summos ad eum [6] mittit discipulos, qui ei suggererent quę sunt salutaria. Noctu enim dormienti Imperatori visi sunt ei adstare duo viri. Rogati aũt quinã essent, responderunt se esse Petrum & Paulum Apostolos Iesu Christi: missos aũt esse ab illo, vt ei viam salutis ostenderent, corporisq́; & animæ salutis consequendę rationem docerent, & vitam darent quę non potest dissolui. propterea quòd ipse vitam quæ est ad tempus dederit infantibus. Si hęc ergo vis consequi, accerse Episcopum Syluestrum, qui in monte propter tui metum delitescit: & si illius monitis parueris, ille tibi ostendet piscinã, quę & carnis purgabit vitia, & animæ sordes eluet. Hęc cùm ei dixissent, recesserunt ab oculis Imperatoris, & simul etiam eum dimisit somnus. Eo aũt de somnio cum animo cogitante, & visum admirante, accessit medicus qui de more ei medicabatur vlcera. Ille autẽ eum dimisit, dicens se non amplius egere auxilio artificioso. Diuinitus enim ad me venit auxiliũ in somnis, & me diuinum somnium adiuit. Hæc cùm dixisset, mittit quamprimũ qui beatum Syluestrum in monte quęrerent, & eum ad ipsum adducerent cum omni reuerẽtia.

6. *Si noctu duos discipulos misit Deus ad Constãtinum, signum est quod sancti nõ possunt dici emortui. Vere enim viuunt spiritus & animæ eorum in conspectu altissimi, licet corpora iaceant in sepulchris.*

Postquam autem inuentus esset ab iis qui missi fuerant, & iam esset adductus, eum & lubenter vidit, & ei iuit obuiam, & eum est complexus. Deinde adiuro te, inquit, per crucifixum quem tu colis, vt dicas mihi an aliqui apud vos Dij colantur, noĩe Petrus & Paulus. Ille autem contrà respõdit: Vnus à nobis Deus cognoscitur ô Imperator, qui creauit cœlum & terram & oĩa qui sunt in eis. Quos autẽ ipse nominasti, nõ Dij, sed Dei sunt ministri, qui vbique Christi nomen annunciarunt, & postremò pro illo sunt mortui, vt quos ambos interemerit Nero propter salutarem prędicationem. Propter hæc lætitia affectus Imperator: Rogo te, inquit, Episcope Syluester, horum Christi discipulorum ostẽde mihi effigies, si habeas, vt sciam an ij reuera sint illi qui noctu mihi apparuerunt. Ille aũt statim iussit Diacono vt summorum Apostolorum afferret imagines, [7] & eas ostenderet Imperatori. Cùm in eas aũt allatas, oculos iniecisset Imperator, hos esse exclamauit & nõ alios, qui ad eum in somnis accesserunt, & visum narrauit Pontifici, rogauit vt ei ostenderet piscinã, quam qui ei visi sunt, sunt polliciti esse purgaturam & animam & corpus. Magnus autem ille pater. Non aliter tibi, inquit, ô Imperator, licebit illa frui piscina, nisi eum qui tibi ab iis qui visi sunt est prędicatus, verũ esse Deũ ex animo credideris. Ille aũt: Nisi, inquit, verum Deũ credidissem esse Christũ, nequaquam tuam accersiuissem sanctitatem. Ei autem dicit sanctus: Oportet ergo te prius [8] ieiunare ô Imperator, & Deum placare lachrymis, quæcunque peccasti confitentem. Depone ergo purpuram & diadema septẽ diebus, & tuæ regiæ penetrale ingressus, clausis ianuis, in [9] sacco & cinere humi iacens in luctu age pœnitentiam, & iube claudi templa idolorum, & cessare eorum sacrificia: qui sunt in exilio, & metallo damnati, & in carceres cõiecti, libera Christianos. Largire relaxationẽ iis qui sunt in vinculis & omnibus aliis afflictionibus. Sis benignus in eos qui te rogant, & iustas imple petitiones iis, quas habes facultates impertire pauperibus. Hęc ille quidẽ dixit. Ipse aũt affirmauit se omnia impleturum. Cùm autem imposuisset sanctus manum capiti Imperatoris, & preces deinde dixisset, & eum fecisset [10] Catechumenũ, recessit, & cùm accersiisset quidquid erat sacri ordinis, & ex populo eos qui Christũ confitebãtur, præcepit omnibus ieiunium & preces. Cùm ij autẽ vnanimes eius iussui paruissent, fusæ sunt communes & intensæ preces ad Dominũ, vt ecclesiis cesset persecutio, & pax eis concilietur, & tandem finis imponatur Dæmonum libaminibus, & iis qui per ipsos errant illucescat lux salutaris. Cùm iam autẽ aduenisset dies septimus, diuinus Syluester venit ad magnũ Constantinum, & cùm eum [11] catechesi instituisset, & in sanctæ trinitatis mysterio eũ initiasset, & diuinæ Oeconomiæ vniuersum docuisset mysterium. Tẽpus est, inquit, ô Imperator, vt tibi paretur piscina. Cùm ea aũt iam esset parata. Hæc est, inquit, piscina quã dixerũt ij q̃ à te visi sunt, & aqua quæ est in ipsa sanctificata, inuocatione trinitatis, purgat animas, tibi autẽ ea erit & carnis curatio ac purgatio, & morbũ tuũ fugabit, vt tibi sacrosancti prædixerunt Apostoli, ingredere ergo diuinũ lauacrum, primũ quidẽ

7. *Vides hæretice vsum imaginũ in Eccles. licitum esse & antiquũ.*

8. *Ecce quõ baptizandi per aliquot dies ieiuniis lachrymis et pœnitentia præparabantur.*

9. *Nota quod saccus, cinis, & humicubatio, sunt insignia pœnitentium.*

10. *Vides iter ritus qui ex cõsuetudine Eccles. in Baptismo adhiberi solent, censeri catechismum.*

11. *Ecce quõ catechismus semper sacrum baptisma præcedit.*

purgandus

purgandus à peccatis & delictis tuis. Deinde etiam à morbo qui in tuo corpore pullulauit, teq; vexat, & probro & dedecore afficit. Hęc cùm audiuiſſet Imperator, & lętus vltimam exuiſſet tunicã, & probrũ carnis ſubieciſſet oculis, & vnctus fuiſſet [22] ſancto chriſmate, ingreſſus eſt piſcinam. Cùm aũt Syluester eiua caput tetigiſſet, & eum in aquam immerſiſſet; & ſanctam ſimulq; venerandam inuocaſſet Trinitatem, lux repẽte totam domum circunfulſit: & lucis ſplendor pluſquam ſol enituit. Exiit itaque Imperator ex diuino lauacro, habens carnem puram & ſanam, neque plaga nec vlla apparente ciratrice. Aqua aũt piſcinæ erat plena iis quæ ex vlceribus exciderant membranis ac pelliculis, nõ ſecus ac ſquammis piſcium. Ille aũt cùm ſe vidiſſet tam repentè ſanatum, neſciebat quemadmodum ſatis oſtenderet gaudij ſui magnitudinem. Cùm aũt veſtem [23] cãdidam induiſſet luminoſam, dixit iis qui aderant ſe ſenſiſſe manum deſuper extenſam, quæ eum tetigit immerſum in piſcina. Et ſtarim edidit decretum, ne quis auderet blaſphemare Christum, aut moleſtiam exhibere Chriſtiano: eius aurem qui conuictus fuiſſet tale quid feciſſe, publicari dimidium bonorũ. Iuſsit aũt templum quoq; in regia ædificari Chriſto Seruatori, cũ ipſe ſuis manibus eius figuram deſcripſiſſet. Decreuir autem, vt qui vellent, ſecurè poſſent religionem eligere Chriſtianam, & ad Chriſti fidem accedere & baptizari, impenſis quę fiebant ad illuminationẽ, & veſte ſuppeditata ex theſauris Imperatoris. Exhinc magna quędam multitudo accedit ad fidem & diuinum baptiſmum, & non ex diametro: erar quidem gregi Chriſti quotidie acceſsio, idolorum aũt cultoribus diminutio, ſed pietatem longè magis ſuperabat pręditatio, ipſo diuino Conſtanrino, quotidianis ſermonibus incitante plurimos ad perſuaſionem prædicarionis, & quod in ipſum factũ fuerat miraculum deducenre ad fidem Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti. Cùm multi aũt verè Deum eſſe Chriſtum alta voce clamaſſent, & eos qui non ſic ſentirent, exclamarent oportere exterminari ex ciuitate, Imperator ſilentiũ populo pręcipiens, dixit Dominum velle ſua voluntate ipſum confiteri eos qui ad eum accedunt, & ſua ſponte ſacrificare, non aũt vi eis & metu intentato. Quocirca ipſe quoque dixit: Neminem volo inuitum cogi ad ſuſcipiendam prędicarionem: Illos aũt admitri, qui pura ac ſincera mente credunt Dño, & admirtunt prædicationẽ. Hoc dictum ab Imperatore mouit omnibus lætitiam, vt quod conſeruaret libertatem & liberum arbitrium. Et ſic quidem ſe habebat populua. Imperator aũt propoſuit decretum, vt omnes qui erant in carceribus, in metalli fodinis, in vinculia, propter cultum Chriſti, ſoluerentur quidẽ à vinculis, reducerentur ab exilio educerentur ex carceribus, liberarentur à metalli operibus, & puram reciperent libertatẽ & relaxionẽ: Licebat ergo videre Chriſti eccleſiã exulrantem, & Domino confitentẽ qui eius tempeſtatẽ ſedauerat, & Tyrannorũ mare quod in ipſum rugiebat, ſopierat. Per hęc malignua & ab inirio hominum inimicus accepit certum vulnus. Non erat aũt illius malitię vulnus ferre tacitè, ſed rurſus machinatur aduerſus Orthodoxum, & quomodo ſerpentẽ priua miſir in expeditionem aduerſus primam matrem: & per illam primum parentem eſt ſuffuratus: ita nunc quoqne mittit in expeditionem ſerpentes & fœtus viperarũ, Iudęos, inquam, aduerſus inclitam matrem Imperatoris. Nã cùm in Bythinia tunc verſaretur vnde orta erat, quidam Iudęi ad eam acceſſerunt: dicentes ab Imperatore quidem effectã eſſe rem bonam, quòd ſint abolita ſimulachra: ſed non ſinere vt eſſet bonum ſincerũ & impermiſtum, ſed ei etiam ex errore aliquid mali & auerſandi admiſcere, nempe credere Ieſum eſſe Dei filium & verum Deum, qui fuit homo Iudęos, & tanquam maleficus ac veneficus fuit de medio ſublatus. Non enim oportere Imperatorẽ illi adſcribere ſanitatẽ, ſed æterno & ſoli Deo omnipotenti, qui eius pietatem remuneratur, quòd primus diruiſſet ſimulachra. Oportet ergo ô Imperatrix, aiebant: te Imperatorẽ tum filiũ ab errore auertere, ne quid ei mali contigat propter errorem ſuperſtitionis, cœleſti Rege ei irato. Hæc illi quidem dixerunt: Ea verò hæc ſignificauit literis Imperatori ſuo filio, qui cùm has matris accepiſſet literas, ad eam ſcripſir, oportere eos qui hæc dicunt, Iudęos, cõgredi cum Epiſcopis Chriſtianorum, & eis reſiſtere in diſputatione ipſis audientibus: & eũ qui viſus fuerir dicere meliora & veriora, victoriam eſſe conſecuturum, & ſe eſſe ſecuturoa illius opinionẽ. Hæc inclita Helena ſignificauit Iudæis: & hortara eſt vt quidã ex eia cũ ipſa Romã proficiſceretur. Illi autem, cùm viros elegiſſent qui totius veteris legis ſcripturas ſummè didicerant, & voces nouerant Prophetarum, & verſati erant etiã in doctrina gentilium, eos mittunt cum Helena Imperatrice, vt in diſſerendo Chriſtianis reſiſterent. Qui aũt miſsi erant, ad ſatis magnã redibant multitudinem, cũ quibus erat etiam quidã ex Iudęis Præsbyteris, qui vocabatur Zambre, qui erat in arte magica ſummè exercitatua, & per eam multa oſtendebat prodigioſa, cui pluſquam aliis fidebat Iudęorũ ſodalitas. Etſi enim victi eſſent in diſputando, exiſtimabant ſe Zãbre præſtigiis certã habituros victoriã. Cùm ij aũt Romam veniſſent, eorum aduentũ ſanctũ ſignificat Syluestro

Imperator,

22. Sancto etiam chriſmate inungebantur, qui ad ſacri baptiſmatis lauacrũ veniebãt. Ex hoc loco cõfutata habes omniũ illorum mẽdacia qui dicunt Conſtãtinum non fuiſſe a beato Syluestro baptizatum.

23. Mos fuit antiquus vt baptizati veſte candida induerentur.

Imperator,& rogat vt de fide cum eis contendat. Ille autē lubens certamen suscipit. Dies itaque præfinitus fuit disputationi, & diuinus Syluester alios quoque accersit Episcopos vt disputationem secum aggrediantur. Cùm adesset autem dies præstitutus, venit & ipse Syluester in regiam, & quidā Episcopi, & multitudo Iudæorum: certaminis aūt auditores & diiudicatores, & ipse pius præsidebat Constantinus & preclarus senatus, eius aūt mater Imperatrix sedebat intra valum. Diuisi aūt quidam ex Iudæis, dicebant oportere aliquos ex Episcopis, secretos ab aliis, cum eis decertare. Quibus Syluester: Non sunt, inquit, nobis vires in multitudine, sed in Deo qui omnia corroborat, quem inuocantes ad hoc certamen, dicimus: Exurge Deus & iudica causam tuam. Iudæi aūt, Nostra, dixerunt, sunt hæc verba & nostræ scripturæ: Ta autem oportet tuis vti & non nostris ô Episcope. Syluester aūt: Vobis quidē, inquit, ab initio locuta est scriptura veteris testamenti & præconia Prophetarum. Nihilominus autem ea quoqua ad nos pertinent. Quoniam horū plurima de Christo sunt prædicta, & alioqui necesse est ex his vobiscum disserere. Nam vestri quidem libri nobis euasere proprij, sed non nostri quoque vobis, & sicubi ex illis à nobis aliquid adductum fuerit, id à vobis circunscribitur. Quo circa vestris libris vtemur ad demōstrationem, quorum hoc nobis vendicamus, quod est magis admirabile, & clariorē efficit victoriam, quod sumptis armis aduersariorum, iis eos qui resistunt percutientes, bello euadamus superiores, & purè potiamur victoria. Ad hęc dixit Imperator, aduersus id quod dixit Episcopus non posse contradici. Si enim ô Iudæi, vestras adducunt scripturas ij qui Christū colunt, ad suam probandam opinionem, eis citra cōtrouersiam tribuetur omnino victoria. Hæc cùm dixisset Imperator, & sanatus ei esset suffragatus, Iudæi cœperūt loqui dicentes. Cùm omnipotens Deus dixerit in Deuteronomio: Videte quòd ego sum & nō est Deus preter me, quomodo ipsi Iesum qui est homo, Deum existimatis & nominatis, & tres Deos inducitis, nempe & eum qui à nobis colitur, & Iesum, eum decernentes esse Dei filium, & præter hos Spiritum? Nū enim sic opinantes, non apertè aduersamini ei qui docuit non esse alios Deos, qui est Deus productor vniuersorum? Ad hęc à Deo inspiratus contradixit Syluester: Si citra vllam animi perturbationē mentē vestris adhiberetis scripturis, nihil nos noui diceretis opinari, si Dei filium & Sanctum spiritum statuamus. Hæc enim non nobis à nobis ipsis dicta sunt, sed inuenta sunt à diuinis Prophetis. Et ante alios quidem dicit Dauid Propheta & Rex, patrum vestrorum in Seruatorem nostrum prænūcians insaniam: Quare fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania aduersus Dn̄m & aduersum Christum eius? Ecce ergo Dn̄m & Christum eius dicens: non vnam personam inducit sed duas: Quòd aūt Dei filius sit Christus, significat idem Propheta dicendo Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Alius est ergo qui genuit, & alius qui est genitus. His Iudæi opposuerunt. Quoniam ergo, vt dicis, genuit Deus eū qui est impatibilis, statuis patibilē, & ei tribuis affectionē. Quomodo autem filius est Deus qui in tempore est genitus, & vt esset, habuit in tempore? Illud enim hodie, est temporis, & non sinit Deum existimari æternum. Non patibilem generationem, ô Iudæi, in Deo dicimus, dixit à Deo afflatus Syluester: sed diuinam & impatibilem & Deo conuenientē: & quomodo dixerit quispiā Verbū nasci ex mente. Neq; introducimus temporalē ex Deo filij eius generationē, sed tēporis expertē & æternam. Nam temporū quoque effectorē cū aliis nouimus esse filium. Effector aūt temporum non est sub tempore. Illud aūt, Hodie genui te, dictum est à Dauide, non supernam & quæ est ante secula, & ei conuenit, diuinitatis significat generationē, sed eam quæ est inferius, quæ est in tempore & in carne, quam suscepit propter nostram salutē. Nam nouit quidem hic Propheta Christū & Deum ante secula. Quamobrem dicit etiam: Sedes tua Deus in secula. Prædicit aūt eius quoque in extremis temporibus generationē, ptopter mysterium susceptæ carnis dispēsationis. Quamobrem subiungit, Filius meus es tu, ego hodie genui te. Per hoc quidē Filius meus es tu, tēporis expertē & quę est ante secula significans generationē. Per hoc aūt, Ego hodie genui te, inferiorem & eam quæ est sub tēpore. Hoc aūt: Ego hodie genui te, introductum est à propheta, ostendente patrem, eam quoque quæ inferius facta est generationem, tanquam propriam sibi attribuere, vt quæ illius voluntate facta sit

Quod autem vestra scriptura spiritus quoque meminit, idem Propheta Dauid testatur dicens. Verbo Domini cœli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorū. Hic ergo triū facit mentionem, Patris, inquam, & filij, quem vocat verbum, propter supernam generationem, eam ostendens esse impatibilem, & sancti spiritus. Porrò aūt alibi quoque meminit spiritus. Spiritum tuum sanctum, dicens, ne auferas à me. Et rursus. Quò ibo à spiritu tuo, qui est scilicet & implet vniuersa. Et rursus. Emittes spiritū tuum & creabūtur. An non hæc dicta sunt à diuino Dauide? Non Moses etiam qui Deū vidit, in libro Genesis Deum introducit dicentem, Faciamus hominē ad imaginē & similitudinē? Cum quo ergo differens

differens est Deus introductus,si nō diximus esse aliam cum qua loquebatur personam. Non hoc autē omnino dixerit quispiam,dictum esse ad virtutes cœlestes. Illud enim:Ad imaginem nostrā,non concedit tale quid cogitari. Non est enim eadem imago & similitudo Dei & Angelorū,quoniam non est eadem natura. Necessariò ergo sequitur aliū esse eum cum quo disserebat,vt qui sit eiusdē cum illo naturæ & similitudinis, vel,vt magis propriè dicam,identitatis. Quisnam autem is existimari possit nisi filius,qui est eiusdē essentiæ,gloriæ,& potentiæ,& vt semel dicā,imago patris immutabilis? Quidnā ergo noui sumus opinati,qui decernimus esse patrē,filium & spiritū? Et si gentibus hęc esse incredibilia videantur & inania,non est nouū, quoniam illi nostris libris non sunt imbuti. Vobis autem quomodo hæc esse putentur inania, qui diuinorū Prophetarum voces meditamini:quorum nullus est qui de Seruatore non prænunciauerit? Cùm autem diuinus pater pergeret adhuc dicere,orationē interrumpēs Imperator,dicit Iudæis:Dicta quę no bis proposuit scriptura & Episcopus,ô Iudæi,i.āne,vt dixit, se habent in vestra quoque scriptura? Illi aūt:Ita se habent,dixerunt,ô Imperator. Ergo quod,inquit,attinet ad trinitate,mihi videmini vinci,& dare Syluestro calculum victoriæ. Non,si nos quoq; ad hæc obiecerimus ô optime Imperator,quæ contradicere potuerimus, esse iudicabitur Syluester superior. Plurima autē habemus quæ contradicamus,& ea statim dixissemus,nisi nobis videretur superflua oratio & inanis conatus. Nō enim nunc agitur, sit ne vnus Deus an tres,sed quòd Nazarenus nō sit Deus. Nā & si concessum fuerit oportere tres opinari Deos,nō tamen propterea sequitur,vt Iesus qui natus est homo, & ortus est ex hominibus,& conuersatus cū hominibus peccatoribus,& publicanis,& cū illis conuiuia iniit,& tandē fuit condemnatus propter maleficia, & ligno crucis affixus,& sic mortuus,Deus existimetur & nominetur. De hoc ergo nunc aduersus illos decertatur,qui nouum hunc Deū introducunt,& si de eo aliqua possint dicere,aut aliqua habeant testimonia, ea dicant. His sic dictis,pręclarus Syluester:Nō tres,inquit,Deos nos esse dicimus ô Iudæi,vt vos putastis:sed vnū Deū,qui in tribus personis aut hypostasibus colitur & adoratur. Cęterū de hac re differatur oratio,quoniā nominata est a vobis superuacanea & inanis laboris. Consequēs autē erat,ea quæ aduersus vestrā ab initio propositā quæstionē à nobis sunt adducta ex libris vestris,ostendere nō fuisse rectè dicta,& sic procedere nobis disputationē. Sed quoniā de his modò dicere recusastis,de Dño nostro Iesu Christo, vt vobis videtur,verba faciamus. Hinc autē est incipiendū. Deus qui produxit omnia,cùm ad bona opera produxisset & formasset hominē, vbi eū vidit declinare ad omne vitium,non neglexit suarū manuum figmentū quod peribat, sed ei placuit vt suus filius qui manet ab illo inseparabilis(est enim vbiq; Deus)ad nostros quoq; veniret fines,factus ex muliere,factus sub lege,vt eos qui erant sub lege redimeret. Quòd autē ex muliere pariendum esse Dñm responsum fuerat,prædixit diuinus Propheta Esaias,dicens:Ecce virgo concipiet in vtero,& pariet filiū:& vocabitur nomen eius Emanuel. Hoc autem nomen vt vos quoq; scitis,significat Dei aduentum ad homines. In Græcam enim vocē traductum ex Hebręa,significat,Nobiscū Deus. Deum ergo ex virgine nasciturū,hic Propheta longo antè tempore prænunciauit. Sed dicunt Iudæi,librum Esaiæ non habere virginē,sed adolescentulā:corruptam autē esse à nobis scripturam, vt qui in nostris libris scripserimus virginē pro adolescentula. Quòd nomen quidē adolescentulæ,inquit diuinus Syluester,vestra scriptura soleat accipere pro virgine, multis in locis possumus ostendere ô aduersarij:interim autē hoc quoq; aliunde ostendetur. Stultam enim Prophetæ orationē vel potius ipsius Dei Dixerit quispiam,nisi intelligamus adolescentulam dictam esse virginem. Nam cùm Esaias tanquā ex persona Dei dicat Achaz:Petis ne tibi signū in profundo aut in alto? Cùm is autē dixisset se non petiturū,nec Dominū Deum tentaturum, Propheta Deum inducit loquentē. Ipse dabo vobis signum. Iam verò ipsum signū quale erit? inquit:Ecce virgo in vtero cōcipiet. Si nō ergo dicendū sit adolescentulā à Propheta dictam esse virginē,quomodo signū esse reputabitur? Eam enim quæ est viro coniuncta,vt à vobis acceptū est nomen adolescentulæ,in vtero concepisse,non est signum, sed naturalis consequentiæ, & eorū quæ fiunt assiduè Signum autē est eorum quæ fieri non solent. Quòd si etiam dederimus in libro Prophetico scriptū esse adolescentulā, sic quoq; adolescentula virgo esse intelligetur,vt signū sit id quod est promissum,& nō ex iis quæ fiunt naturaliter,neq; habent aliquid alienū & insuetū. Conuenienter ergo huic promissioni,virgo concepit in vtero. Nullus autem homo inuentus est, qui natus non sit ex virili semine post primū parentē, & eā quę est ex illiuslarere constituta:neq; absq; cum viro cōgressione auditū est vnquā peperisse mulierē. Cùm aūt sancta virgo concepit ex sancto spiritu,& peperit absq; corruptione,fuit nobiscum Deus ex promissione. Atqui nō Emanuel,sed Iesus est nominatus qui natus est ex Maria,Iudęi contra dixerūt.

Restat ergo vt nō qui est promissus à Propheta,sit is qui à vobis colitur Iesus ,sed alius. Hic fit vt neq; fuerit cum hominibus Deus.A Deo autē motus Syluester intulit aduersus hāc obiectionem,dictū esse quòd populi scilicet eū vocabunt. Videntes enim ea quæ ab ipso fiunt mirabilia,Deū vocabunt,& credent secū esse Deū. Mos est autē scripturæ,pro omnibus nonnunquā vt rerum euentibus,quomodo etiā est illud:Vocabunt puerū, Cito spolia,velociter prędare.Atqui nusquam inuentus est aliquis qui sic fuerit vocatus.Quod autem depredatio inimicorum,& distributio spoliorum facta sit per Christum propterea dictum est à Propheta tanquam nomen,id quod per ipsum est euenturum . Quinetiam dicit de Hierusalem:Vocabitur ciuitas Iustitiæ.Atqui nusquam inuenta est in tota nostra scriptura ciuitas nominata iustitiæ:sed vocata est perpetuò Hierusalē.Quoniā aūt mutāda erat in melius,propterea dicta est ciuitas iustitiæ à Prophetæ responso. Alia quoq; inuenerit quispiā dicta hoc modo in scriptura. Tale quid etiam prædixit Esaias de eo qui erat nasciturus de virgine.Rerum enim euentū dixit futuram ei vocationem,non à matre,neq; ab eo qui putabatur pater , sed à multis.Quinetiam ipsum quoque nomen quo vocatus est,scilicet Dominus,rem ostendit euenturam:Iesus enim,sicut vos nō ignoratis, populi salutem significat.Seruator autem fuit iis qui eum crediderunt esse Christum.

Non solùm autem Esaias dixit Deum nobiscum futurū,sed Hieremias quoque eius ad nos aduentum prænunciauit.Hic est Deus noster,nō reputabitur alius præter ipsum.Et post nonnulla:Post hæc in terra visus est,& cū hominibus conuersatus est.Atqui dixerūt Iudæi:Nō quomodo dixit de futuro Esaias,ita etiā prædixit Hieremias:sed de eo quod iam factum fuerat,& in tempus præteritum,non in futurū refertur.Quo fit vt non sit iudicandum eū loqui de Nazareno. Mihi videmini ô Iudęi,ait Syluester par Apostolis, vestra sponte conniuere ad veritatem,& nolle lucē intueri. Non enim dixerim vos ignorare proprietates responsorū Propheticorum:& quòd sępe mos sit Prophetis futura predicere,perinde ac si iam facta essent,propterea quòd omnino futura sit Prophetia,& nō possit excidere. Quomodo enim quæ iam facta sunt quin facta sint fieri non potest:ita etiam diuina responsa non possunt excidere,& propterea quæ futura sunt, nonnunquā tanquā facta,sunt à sacris introducta Prophetis.Et his plena est vestra scriptura.Atq; si Deū quidem in terris visum ante Hieremiam,& conuersatū cum hominibus nobis possetis ostēdere,aliquam rationē haberet contradictio.Sed quoniā hoc fieri non potest,oportet deinceps in futuro accipi dicta Prophetę,quomodo sunt etiā alia eiusmodi in vestris libris, & præ cæteris in libro psalmorū,in quo de Christo prędixit Dei parens Dauid,& tanquā iam facta prędicauit.Nunc quidē Discipuli ingratū animi crimen perpetua notans ignominia,dicendo:Qui comedit panes meos,magnificauit super me supplantationē.Nūc autem populorum deplorans amentiam,& Gentiū audaciam . Fuerint autem populi quidē vestra synagoga,Gentes autē exercitus Romanorū.Quare fremuerunt gentes,dicens,& populi meditati sunt inania:& alia quæ sequuntur.Modò autē crucis passionē , cùm dixit:Foderunt manus meas & pedes meos.Et quę facturi erant milites , dicendo:Diuiserunt sibi vestimenta mea,& super vestē meā miserunt sortē:& dederunt in escā meā fel, & in siti mea potauerunt me aceto . Rursus autē prædicens sepulturā dum diceret propheticē:Posuerunt me in lacu inferiori:modò autē ascensum in cœlos prius cōtemplans & prius annuncians,& clamans:Ascendit Deus in iubilo.Quinetiam antiquus vester parens Iacob dū deficeret benedicens suis filiis,quoniā Deo afflatus præsciuerat Dominum venturū ex Iuda,& multa quidē alia ei dixit Domino cōuenientia,& pręter cætera eius quoq; ostendens sepulturam,& resurrectionē. Procidēs dormiit,inquit,vt leo,& tanquā catulus.Quis excitabit eum?Porrò autē Esdras quoq; prædicens passionem , sic inuentus est figurasse orationē,& conscripsisse ea quę erant futura tanquā quę iam inuenissent. Alligauistis me clamantes super tribunal Iudicis ,me humiliauistis,vt supra lignum penderē tradidistis. An non,inquit, hæc omnia ô Iudęi sunt voces Prophetarum? An à vobis dicentur esse falsa dicta Prophetarum?Hæc quidem sic scripta esse in libris Hebraicis , dixerunt Iudęi,nos quoq; assentimur. Tu autē nobiscum agis sophisticè,& nos conaris decipere:& dubia vis probare per dubia:& per ignota ignota ostendere:& eam adduci demonstrationē quam Dialecticus nominauerit διαλληλον,id est, mutuam,& se inuicem probantem.Nam cùm pollicitus esses te ostensurum illud de Iesu dictum esse à Propheta Hieremia:In terra visus est,& cum hominibus conuersatus est,etiamsi oratio relationem fecerit in futurū,dubia adduxisti testimonia,& quę certum sit non dicta esse de IESV. Sed nos non decipies ô Episcope.Nam neq; nos sumus Græcæ ignari sapientiæ,neq; sophisticorū imperiti argumentorū.Non sum ego Sophista, ait à Deo inspiratus Syluester, nec accuratē Gręcam teneo eruditionē,sed sermone imperitus,Dei autē confisus sapientia,verbo quod est Deus & homo,& viuifico spiritu,nō autem sophisticorum verborum persuasione

persuasione,subij vobiscū disserendi certamē:& dixi vobis vera,firmaq; ac stabilia:Quoniam aūt quæ dicta sunt non reprimunt vestrā curiositatē: Aliunde quoque ostendam in vestra scriptura hanc esse consuetudinē,vt præteritū tempus accipiatur pro futuro. Sufficiunt autē ad demonstrationem psalmi graduū. In his enim eam quæ ex Babylone tēpore Cyri facta est liberationē captiuorum Hebræorū,& secundū in Hierusalē ascensum, & templi reædificationē prius significans diuinus pater Dauid. Nam vt propheta & homo à Deo inspiratus,multis antē seculis vidit mentis oculis ea quæ futura erant,& tanq̄ iam facta,prius scripsit ea quæ euentura erant plurimo pòst tempore. In primo autē psalmo graduū statim dicit ex persona populi captiui. Ad Dominū cùm tribularer clamaui, & exaudiuit me. Et pòst aliquantum. Hei mihi quòd incolatus meus:& deinceps psalmi graduū euocant auditorē ad tempus prçteritū. Et sic non in his solū, sed etiam in pluribus aliis inuenta est oratio figurata à Dauide. Videntúrne hæc vobis sufficere ad probandum,an adhuc mihi opus erit aliis? Si ita haberent,dixerunt Iudæi, vt tu dicis Episcope, sufficerent. Nunc autē & de psalmis falsum dicis,& de eorū scriptore Dauide. Non enim loquuntur de reditu qui fuit ex Babylone post captiuitatē,sed de liberatione ex Ægypto, quę fuit tempore Mosis,& merito in prçteritū tempus sunt compositi. Facile quidē est, ait vir diuinus,ex iis qui dicti sunt psalmis ustendere,vos vestra sponte esse malos. Non enim vos ignorare dixerim,quòd de reditu ex Babylone hos psalmos Dauid propheticè cōposuerit,sed in hoc non immorabor,sed ex alio euidentius ostendā id quod quæritur. Mihi autem roganti respondete, Quando dominata est gens vestra Hierosolymis,nónne postquā egressa est Ægypto? Hoc verū dixisti,dixerunt Iudçi: Non Iebus primū nominata est & Salē? Ne hoc quidem est falsum. Non qui vestri habuit administrationē Propheta & Rex Dauid,cū multis prçliis fudisset eos qui ipsam habitabant,illā propriam ciuitatē esse duxit & nominauit? Assentimur: Non capta fuit ciuitas tempore Nabuchodonosor: & diruta quidē sunt mœnia,illud autē ditissimum & celeberrimum templum Solomonis fuit euersum:& abductus fuit populus Babylonē captiuus? Hęc sic acciderunt. Propterea ergo factus est Dauidi centesimus tricesimus sextus psalmus qui dicit: Super flumina Babylonis illic sedimus & fleuimus dum recordaremur tui Sion. Paulò pòst. Si oblitus fuero tui Hierusalem,obliuioni detur dextera mea,& quæ deinceps consequuntur in psalmo. Ecce ergo hic quoq; Propheta ea quę multis post seculis euentura fuerant,nō tanquā futura prędixit,sed ea tanquā quæ iam facta fuerant narrauit. Nec poteritis dicere eū hæc prædixisse de reditu ex Ægypto. Nondū enim vestra facta fuerat ciuitas Hierusalem: nec hoc nomine appellata fuerat,vt vos confessi estis. De hoc reditu loquuntur etiam psalmi graduū,etiamsi vos eos circunscripsistis,& hoc est manifestum ex hoc tertio psalmo qui factus est ex persona bello capti populi Hebrçorū qui erat in Babylone,qui dicit. Lętatus sum in his quę dicta sunt mihi, In domū Dñi ibimus. Stantes erant pedes nostri in atriis tuis Hierusalē. Quinetiam in septuagesimo octauo psalmo,eā quæ tempore Antiochi accidit Hierusalē depopulationem prędicens Propheta Dauid, Deus,inquit, venerunt gentes in hęreditatē tuam,& in templo cernens mactatas hostias quas tunc sacrificabant,& introducta in ipsum simulachra,& eam quæ alioqui facta est sanctorū inquinationē. Polluerunt templū sanctum tuū,prædixit,& reliqua quæ sunt in psalmo prius enunciauit,& tanquā iam facta defleuit quæ erāt ventura:& iis qui erant facturi,perinde ac iis qui iam fecerāt male est precatus. Cùm ergo sic in multis figuretur oratio in diuina scriptura,nō fuerit nouū,si quędam de Christo sic dicta sunt à Prophetis,& hoc modo figurata fuit ab eis oratio. Hæc cùm in rebus diuinis sapiens disseruisset Syluester, Iudæi, Nihil,aiebāt,est horū falsum,sed tu quæ dicta sunt de aliis,Iesu improbè tribuis:& sic mentē simpliciorū surripis. Ergo,inquit sanctus,aliquē alium à virgine conceptum & natum datis,aut ante Seruatorem Christū,Deum in terra visum,& cū hominibus conuersatū demonstrare potestis,aut alias gentes fremuisse & populo esse inania meditatos aduersus Dominū & aduersus Christum eius. Cuinā autem alij accommodabitis illud: Foderunt manus meas & pedes meos:& illud, Diuiserunt sibi vestimenta mea,& super vestē meam miserunt sortem:& in escam datū ei esse fel,& potatum eū esse aceto:& positum esse in lacu,& surrexisse in iubilo,vt Deum,qui vicit inimicū. Canticū enim est pro victoria iubilatio. Dicite ergo ao hęc possitis alicui alij tribuere? Hæc cùm audiisset Imperator, Mihi, inquit, videmini ò Iudæi esse victi. Illi autē: Ne sic,aiebant,feras contra nos sententiā ò optime Auguste: possumus enim adhuc multa alia opponere Episcopo. Et iam dicat quanam de causa Iesus cùm esset Deus,vt ipse dicit,natus est ex Virgine,& carnē suscepit: An enim non poterat omnipotens aliter reuocare genus hominū, & efficere vt ex casu surgeret? Quomodo autē Deo quoq; à Diabolo fuit adhibita tentatio,dummodo quidē exigeret vt esuriens faceret panes ex lapidibus: modo autē iuberet vt se ex alto deorsum deiiceret,

vt id quod cerneretur probaret esse Dei filiũ:& rursus eum impelleret ad adorationem, & polliceretur se ei daturũ regna terræ. Ad hęc dicit beatissimus Syluester: Nihil est quidem ô Iudæi quod nõ posit a Deo fieri, & vt res est, ita creditur. Oportebat autẽ Diabolũ vinci ab eo qui ab ipso victus fuerat. Homo autẽ ab illo victus fuit, & homo qui nõ factus est ex naturæ consequentia, neq; ex coitu & congressu viri, sed ex terrâ formatus incorrupta: incorrupta enim tunc erat terra, vt quæ nondũ fuisset maledicta neq; polluta sanguine fratris, aut cædibus aliorũ animalium neq; mortuorũ corporũ, vt postea vocata esset sepulchrũ, aut profanis actionibus inquinata & sceleribus. Atq; ex terra quidẽ talis caro formata fuerat Adamo primo parenti: ipsa autem diuina insufflatio facta est in animam. Eum ergo hominẽ qui sic natus fuerat, cùm vicisset malignus, se insolenter iactabat, vt qui diuino insultasset figmento. Oportet ergo, vt dictũ est, à tali rursus homine vinci, & cadere eum qui est princeps & auctor mali. Talis autẽ est Dominus Iesus, non natus naturæ legibus, sed vt ille ex terra incorrupta, ita Dominus ex vtero incorrupto, & ventre virgineo & sancto. Et quomodo ille fuit viuificatus diuina insufflatione, ita hic etiã sanctissimo & viuifico spiritu cõstitit, perfectus homo in omnibus sine peccato. Qui ergo quomodo Adã nõ naturaliter, sed supra naturã factus fuerat homo, & alius vocatus Adã vicit eum qui primũ Adam vi deceperat & vicerat, & per quæ maleuolus & hostis hominibus primũ nostrũ deuicit parentẽ per ea nouũ quoq; Adam inescare aggressus, nõ potuit. Per intemperantiã enim & gloriæ cupiditatem illũ decepit. Si ex ligno prohibito comederis, eris tanquã Deus, cognoscens bonũ & malum, & aduersus Christũ quoque per eadẽ conatus & gloriari, cùm videret eũ tanquã Adamũ propter id quod apparebat, & esurienti apposuit lapides, petens vt eos mutaret in panes: & pollicitus est se illi daturũ regna terrę, si procidens eũ adoraret. Illud enim erat gulę, hoc autẽ primi loci cupiditatis & dominandi desiderij. Vndiq; autẽ depulsus fuit malignus, & cùm primũ vicisset Adam, secundũ aggressus apertè victus est hostis. Propter hæc Deus est inter homines, & mater virgo, & hostis tentator. Nõ diuina aũt natura, sed humana fuit tentata: & in passione similiter passa est humanitas, impatibili remanente diuinitate. Aliena dicis ô Episcope, respondêre Iudęi, & ab iis qui intelligunt omnino non admittenda. Quomodo enim vnquã admiserit intelligentia, duarũ rerum vnitarum vnam quidẽ pati, alterã verò effugere perpessionẽ: & vnam quidem dolere, alteram verò non sentire dolorem: & hanc quidem mori, illam verò manere immortalem? Etenim nos quoq; constamus ex duabus naturis, nempe ex anima & corpore, ex quibus anima quidẽ est immortalis: corpus verò subiectum mortalitati: sed corpore patiente, animã quoq; simul pati cũ eo cognoscimus. & eo dolente, illam quoq; simul dolere. Et quàm diu carni vnita est anima, fieri nõ potest, vt si ea crucietur, non anima quoq; sit particeps cruciatus. Est autem hoc euidens. Nam cùm ex carne euolauit anima, illa nihil sentit omnino molestiæ. Non duarũ naturarũ in Christo commixtionẽ neq; confusionem opinamur ô Iudæi, diuinus dixit Syluester, sed vnionẽ quidem, vtraq; autem natura suas inconfusas seruante proprietates. Nam comedebat quidem & dormiebat vt homo, & fleuit propter Lazarum mortuum. Vt Deus autẽ, viuificauit mortuos, curauit paralyticos, per mare ingressus est pedibus, violentis ventorũ flatibus assurgens mare depressit strauit, & sedauit. Mari agitato fluctibus: Scile, dixit, cõpescere, & statim eusit placidũ & tranquillũ, & nõ transiliit increpationẽ. Ita etiam perpessiones & tentationes applicãdę sunt carni cui innatũ erat, vt pateretur & tentaretur: non autẽ diuinitati. Nã cùm perfectũ hominẽ suscepisset Dominus noster Iesus Christus, & anima quoq; & mens in ea est assumpta, & carne patiente, vnà quoq; dolere animã, humanę naturę legibus nos quoq; dicimus: cũ carne autẽ Dñi pati id cui nõ est innatũ vt patiatur, dico aũt diuinitatẽ, nunquã dixerimus. Sed quomodo, rursus dixerunt Iudæi, potuerit hoc vnquã fieri? Quomodo quod à te affertur potuerit concipere cogitatio. Si autẽ in rebus materialibus, & iis quæ apud nos fiunt, hoc fieri ostẽderimus, dixit à Deo inspiratus Syluester, nõ fuerit hoc à nobis admittendũ etiã in diuinitate in quã nõ cadit interitus. Post hęc dixit Imperator & Senatus: A ratione alienũ fuerit ô sancte Syluester, si ei quod dicis nõ assentiantur Iudęi. Si duo quędã vnita ad te adducta fuerint, quorũ vno patiẽte, alterũ nõ fuerit simul particeps perpessionis. Tibi quidẽ ô optime Imperator, & illustri Senatui, respõdit admirabilis Syluester hæc sic videtur, & in alterã partẽ nõ propẽdet calculus. Dicãt aũt Iudæi quoq; an illis placeat id quod dicitur, & an huic quoq; sententię illi assentiãtur. Dicite, ait Imperator Iudæis, quid vobis videtur, si id quod dixit cõfirmauerit Episcopus. Illi aũt: Fieri quidẽ nõ potest, dicebãt, ô Imperator, vt tale exemplũ nanciscatur Syluester. Sin autẽ nactus fuerit, & impleuerit id quod est pollicitus, si cõtra illius dicta nos nihil dicere potuerimus, nos quoq; lubẽter tuã sequemur sententiã. Sit mihi ergo exemplũ ô Imperator, ait sanctus, purpura tuæ potentiæ.

tentiæ. Non eſt ea fila ſerica, quę natura quidē vilia, & ante purpurā nō in magno pretio habita, purpuræ autē ſanguine colorata, & magni ſunt pretij, & fiunt ornamentū Imperatoris? Quando ergo ea nebantur à textoribus, & vel extēdebantur ad ſtamen, vel ab eis parabantur ad ſubtegmen, & aliquando quidē ſecabantur, aliquando autē inter ſe colligabantur, vtrū erat id quod nebatur, aut ſecabatur, aut ligabatur, fila ſerica, an id quod ea colorauit, color, inquā, purpuræ? Auguſtus & Senatus, Serica fila, dixerunt, ô Epiſcope, nebantur & ſecabantur. Sint ergo, dixit ſanctus, imago, fila quidē ſerica, carnis Domini. Purpura autē, diuinæ & impatibilis naturę, & quomodo fila quæ priua parui erant pretij, colorans purpura flore ſuo, longè facit pretioſiora: ita etiā diuinitas carni vnita, quā ſuſcepit Dominus, eā fecit longè pretioſiorē, ſed illa patiente, nō paſſa eſt diuinitas, quomodo neq; purpura, dū fila ſecabantur ſerica, aut quæ ex eis cōtexta fuerāt, fuit conciſa. His applauſerūt Imperator & Senatus: Et optimū eſt, dixerūt, exemplū, & ratio quę ſeruat promiſſum, & apertè oſtēdit ſolā paſſam eſſe Ieſu carnē, non autē diuinitatē. Imperator aūt orationē conuertens ad Iudæos: Quid vos ad hæc dicitis, inquit? Magnæ quidē eſt audacię, dixerunt, ô Imperator, tuæ repugnare ſententiæ. Vbi autē de Deo agitur & contenditur, ne tua quidē potentia erit nobis impedimēto, quominus contradicamus. Nobis enim nō ſolùm videntur hæc fila ſerica neri & ſcindi ſed etiā ſimul neri & ſcindi purpura: & ita Syluestro nō ſuccedere quod dixerat, & nō præſtitiſſe quod erat pollicitus. Cùm aūt cōtradiceret Imperator & Senatus, à Deo inſpiratus Syluester. Peruicax, ô Imperator, inquit, eſt hoc genus, & ſemper duræ ceruicis. Ne ergo tua laboret potētia, ſed his quoque adhuc alia adiiciantur exempla, adiuuante fortè ſancto & intelligente ſpiritu: qui hominē docet ſcientiā, eorū obſtruentur ora & perſuadebūtur. Et ad Iudæos conuerſus: Solis, inquit, radius qui arbori applicatur, & eā illuſtrat, nō eſt, inquit, ei vnitus, quādiu eā illuſtrat? Omnino affirmarunt Iudæi. Si ergo ſecuris aliqua arborē exciderit dū illuminatur, nū etiā ſimul exciſum ſolarē radiū putabitis? Si autē ſplendor quoq; ſolis cū luto cōgreditur, erit-ne eius fœtoris, aut etiā ſordiū vllo modo particeps, & nō potius diu cū eo verſans, & lutū exiccabit, & exhauriet humiditatē, & ſalubre reddet id quod eſt putrefactū? Quomodo ergo is qui ligna ſecat, nō vnà ſecat ſolarē radiū ſecans arborē: ita nec paſſa eſt diuinitas patiente Seruatore in humanitate: neq; fuit particeps carnis proprietatū ei vnita, ſicut nec ſol appropinquans rebus ſordidis & putrefactis, impletur immunditia quæ ex illis contrahitur. Cùm hæc ſic dicta eſſent ab illo egregio rerū diuinarū interprete, Imperator quidem, & vniuerſum applauſit auditoriū, & eum laudauit, illius verba admirans & eorum parentē. Iudæi autem ſteterunt ſilentes, & ſe inuicē fixis oculis intuentes. Sanctus autē dixit Imperatori. Hæc exempla dixi: ô Imperator, non vt quę rei naturā attingant: Quæ enim oratio rebus potuerit exequari? ſed quæ conuenienter noſtræ imbecillitati, exilem quandā & obſcuram præbent imaginē eius quæ comprehendi non poteſt ſuſceptę carnis Oeconomiæ. Reliquis aūt Iudæis tacētibus, Zambres ſolis ſuis fretus pręſtigiis, & prodigioſum aliquid per eas auens oſtendere, & per id venari ſpectatores. Si verbis, inquit ô Imperator, & copioſus Syluester & aptus ad perſuadendū in diſputationibus, propterea ne nos relicta patria religione eum ſequemur, & homini credemus quē patres noſtri communi conſenſu condemnarunt? Quòd aūt Deus eſt ſolus qui à nobis colitur & non alius, ego non verbis, vt Syluester, ſed rebus oſtenderim. Iube ergo hoc magnum & agreſtem taurum adduci, & manifeſtū erit tuæ potentiæ, & omnibus qui adſunt, nō eſſe Deum præter Deū noſtrum. Cùm itaq; quæreretur agreſtis taurus, dixit quidam ex iis qui aſſiſtebant Imperatori, apud ſe eſſe talē ferū & immanſuetum taurum, quem neque poſſet aliquis efficere vt iugum ſubiret, neq; eum manu demulcere: Iuſsit itaq; Imperator taurum adduci. Cùm abirent autē qui iuſsi fuerant taurū adducere, venerandus Syluester rogauit Zambrem: Cur à te quæſitus fuit taurus? Cùm is autē aduenerit, quidnā à te fiet? Ille autē: Nomen, inquit, Dei qui à nobis colitur, audiri non ſuſtinet natura, neque ſi quis id audiuerit, poteſt amplius viuere. Noſtri enim maiores, ad ſacrificia tauros maximos offerentes, in taurorū aures hoc nomē dicebāt: & ſtatim tauri magnū & flebilē edētes mugitum cadebant: & erant parati vt ſacrificarētur. Syluester autē: Si hoc, inquit, nomen, vt dicis, cùm auditur, eum qui audit interimit, quomodo tu hoc didiciſti? Zambres verò: Non licet inquit, tibi noſce modū, neque huius rei arcano imbui myſterio, cùm ſis in nos malè affectus, & hoſtili animo in Iudęos. Hæc cùm dixiſſet Zambre præſtigiator, dicit ei Imperator: Si nō vis Epiſcopo aperire myſteriū, at nobis interim oportet diſſoluere dubiū. Eſt enim re vera dubiū qđ dicitur, niſi quis dixerit hoc diſci, dū legitur. Zambres aūt nō pellis, inquit, nō alia charta, nō lignū, nō lapis, non vllū aliud corpus poteſt hoc nomē ſcriptū cōtinere. Nā protinus & qui ſcribit, & corpus in quo ſcribitur interit. Imperator vero: Dic ergo, inquit, quō ipſe hoc didiciſti? Etenim fieri non poteſt vt hoc

discatur,si neq; dicatur neque scribatur. Zambres autem: Ego,inquit,ô Imperator,septē dies vacaui ieiuniis. Deinde noua peluis argentea,qua nemo adhuc vsus fuerat, impleta fuit aqua fontana:& cùm aqua fuisset benedicta,literę fuerunt in ea insculptę quodā digito,quę vacantē mentē mysticē nomen Dei docebāt. Dixit autē ingeniosus Syluester: Sic quidē,vt dicis,ô Zambre,mysticē didicisti nomen quod nō auditur? Quid autē quando in aurē submurmuras hoc alicui,non ipse quoq; hoc nomen audis,sicut is cui hoc dicis? Quomodo ergo non tu quoq; moreris? Non apud te de hac re verba feci Syluester, respondit præstigiator. Iam enim prius tibi dixi, me tibi nolle modū & causam aperire. Sed quid verbis opus est,cùm liceat rebus ipsis confirmare quod dicitur? Ex duobus vnū elige. Aut enim ipse Nazareni inuocato nomine,taurū statim mortuū ostende,& eū esse Deum nos quoq; admittemus: Aut cùm ego in aurē eius dixero nomen Dei nostri,si cadet statim taurus mortuus,oportet vt tu quoq; assentiaris nō esse alium Deū,nisi eū quē colimus. Laudarūt quę dicta fuerant ij qui audiebant,& anxij fuēre Christiani. Diuus aūt Syluester iubebat eos esse bono animo,& minimè perturbari:& promittebat fore,vt viderentur ab omnibus Dei mirabilia. Tunc ergo Zābrę dixit Imperator. Oportet te prius implere tuā promissionē. Pollicitus enim es te taurū posse verbo occidere. Ille verò dicit: Quomodo iubes me hoc facere ô Auguste,vide vires dei qui à nobis colitur,q̄ sint inexpugnabiles. Hæc cùm dixisset,appropinquauit tauro qui trahebatur à multis fortibus adolescētibus,validis funibus eius cornubus & collo alligatis. Quorū alij quidē hinc,alij verò illinc eū trahebant, ne in vtrāuis inclinaret. Si enim ad dexterā partē irruebat taurus,eum trahebant ad sinistram. Si eum autē impetus ferebat ad sinistrā, eum trahebant ij qui stabant ad dexterā. Cùm ergo accessisset,& in aurem eius validē insusurrasset,taurus magnū & horrendum edens mugitū,& cum tremore membris in orbē circumactus, cecidit protinus,& videbatur mortuus. Propterea Iudæi quidē exilierunt & plauserunt manibus,&,vicimus, exclamauerunt. Vniuersum autē theatrū obstupuerat,& erat plenū tumultu. Sanctus autē cùm indixisset omnibus silentiū,& sedasset tumultū,dicit Iudæis. Nō sunt verba vestrę scripturę: Ego occidā & viuere faciam,vt in qua sit Deus omnipotens introductus hoc dicere. Illi autē hæc ita se habere assensi sunt. Si ergo, dixit Syluester,ex Deo à Zambre perfectū fuit vt moreretur, per eiusdem rursus inuocationē fiet,vt ipse quoq; reuiuiscat. Est enim beneficus Deus,non maleficus. Illud est enim ei natura, hoc verò præter naturam. Et benefacere quidē est ei voluntarium: malefacere autē,violentum & inuoluntarium. Fit autē nonnunquam propter aliquorum vtilitatem. Si ergo quod est pręter naturam,& quod à Deo non sua sponte suscipitur, tam facile perfectum est à Zambre,facilius efficietur id quod est ei secundū naturam:& de cætero quē nomine Dei,vt ipse dicit,occidit taurū,si rursus viuificauerit inuocatione omnipotentis, me quoq; habebit eius verbis assentientem. His sic dictis à Dei interprete,Zambres,Strophis verborū, inquit,fretus Syluester ô Imperator,per ea vult adumbrare id quod modò factū est miraculū Dei nominis inuocatione. Sed nō opus est nunc verbis,nec eorū ornatu ac probabilitate,factis aūt opus est. Et si qua est tibi virtus ô Episcope, & Iesu qui à te colitur,eam factis ostende. Et vis,inquit ille beatissimus,ostendā Christi virtutē,inuocatione eius bouē viuificās quē tu interfecisti? Verba sunt hęc ô Syluester,inquit Zambres, & inanis iactatio. Non potest enim fieri vt taurus viuificetur. Ei autē dicit magnus Constantinus: Si ergo quod tu dicis fieri nō posse,possit Episcopus ad opus deducere,eius ne verbis assentieris,& Deum esse confiteberis eū qui ab ipso prędicatur? Certè,inquit,ô Imperator,viuo per salutē,si videro hunc taurū resurgere,ipse quoq; Christū fatebor Deū, & me submittam Syluestri dogmati. Hoc omnes quoq; affirmarūt Iudęi. Tunc ergo sanctus cùm genu [14] flexisset,& solo caput demisisset,& oculos irrigasset fluxione calidarū lachrymarū,Deum per se orauit. Deinde surgēs,& manus in altum tollens,dixit cunctis audientibus: Domine Iesu Christe qui es Dei filius & Deus, cui facile est viuificare & morte afficere,percutere & sanare,tibi placeat,vt hic bos qui dęmonis inuocatione mortē fuit affectus,à sancto & viuifico & venerando tuo nomine viuificetur. Iam enim tempus est,vt tua ostendantur miracula ad salutē multorum,propter quā ipse in terrā descēdisti,exaudi me seruū tuum in hac hora,vt sanctissimū tuum nomen sit in maiori adhuc admiratione. Et cùm hęc dixisset,prope taurū accedens,voce sublata exclamauit: Si est verus Deus quem ego prędico Iesus Christus,qui natus est ex Maria virgine,surge,& sta super pedes tuos,tua abiecta feritate. Protinus itaque motus taurus exiliit,& stetit à nullo detentus, & ad eū accedens mirificus ille pater,cùm ab impositis eū soluisset vinculis: Abi,inquit,vnde venisti,ostendens deinceps omnē mansuetudinem,neminem lędens, neque contra vllum insurgens. Hæc tibi iubet Iesus Christus omnium Deus: Ille autem statim sensim abiit,& quieto pede,qui prius erat immitis & immansuetus. Hæc eos qui videbant

14. *Vide quantū valuerit sancti oratio cū genu flexione & lacbrymis atque manuū subleuatione.*

videbant obstupefecerũt,& verè magnus est qui à Syluestro prædicatur Deus,clamabãt. Iudęi aũt ad sanctum accurrentes,illius pedes præhensarunt,& rogarunt vt oraret pro ipsis,& eius Deum placaret,& inclita Imperatrix Helena velis ablatis intra quę sedebat, audiens ea quæ dicebantur,& spectans ea quæ fiebãt,egressa est,& procidit ad sancti pedes:Credo Christo,dicens,& rogans vt diuinũ baptismũ consequeretur. Vir aũt ille Apostolicus,omnibus in Dominũ nostrum Iesum Christum credentibus eũ propitium futurũ pollicitus,cum iis qui diuinum volebant assequi baptismum, [15] ieiunium præcepisset & sanctificationem,dissoluit conuentum.Deinde cùm eos catechesi imbuisset quierãt illuminandi,& in iis quæ de more fiunt prius eos initiasset,baptizat primum quidem Imperatricem:post eam autem,Romanorum quoque multitudinẽ quæ non facile numerari poterat,& eos qui illic aderãt Iudæos qui omnes crediderunt. Hęc aũt cùm piè administrasset,& fidem dilatasset, fiduciamque & libertatem dedisset prædicationi,& deinde vnà cũ Imperatrice profectus esset Hierusalem,& ad quętendam salutarem Christi crucẽ ei collaborasset,& propter inuentionem eius esset collętatus,& multos illic quoque Iudęos ad Christi fidem adduxisset,& eos diuino baptismo initiasset in nomine sanctę Trinitatis, & euasisset plenus diebus spiritus,terram quidem terrę reddidit:Spiritum aũt deposuit in manibus Angelorum,abducendum ad Christum qui fuerat ab eo prędicatus, & multorũ laborum quos propter illum susceperat accepturum remunerationes,quando veniet vnicuique redditurus secundum sua operá. Quem decet omnis honor,& adoratio cum patre principij experte,& increato,& honore ei æquali spiritu,nunc & semper,& in secula seculorum. AMEN.

[15]. Ecce ieiunio & catechismo de more sanctæ Ecclesiæ baptizandos preparat.

VITA HELENAE CONSTANTINI

Imperatoris matris,quomodo sanctam Domini Crucem Hierosolymis inuenerit,Per Ruffinum Præsbyterum Aquileiensem scripta.

Habetur II. vol Histor. Eccles. cap. 7.

PER Nicæni Concilij tempora Helena Constantini mater,fœmina incõparabilis fide & religione animi,ac magnificentia singulari,cuius iure Cõstantinus & esset filius,& crederetur,diuinis admonita visionibus,Hierosolymã petit,atq; ibi locũ in quo sacrosanctũ corpus patibulo affixum pependerat,ab incolis perquirit. Qui idcirco ad inueniendum difficilis erat,quòd ab antiquis persecutoribus simulachrum in eo Veneris fuerat defixum,vt si quis Christianorum in illo loco Christum adorare voluisset,Venerem videretur adorare. Et ob hoc infrequens & penè obliuioni datus fuerat locus. Sed cùm (vt suprà diximus) religiosa fœmina properasset ad locum cœlesti sibi indicio designatũ,cũcta ex eo prophana & polluta deturbans,in altum purgatis ruderibus, tres confuso ordine reperit cruces. Sed obturbabat reperti muneris lætitiam vniuscuiusque crucis indiscreta proprietas. Aderat quidẽ & titulus ille qui Græcis,& Latinis, atque Hebraicis literis à Pilato fuerat conscriptus: sed nec ipse satis euidenter Dominici prodebat signa patibuli. Hic jam humanę ambiguitatis incertum,diuinũ flagitat testimoniũ. Accidit in eadẽ vrbe primariã quandã loci illius fœminã graui ægritudine confectam,semineceẽ iacere. Macarius per Idem tẽpus Ecclesiæ illius Episcopus erat. Ia vbi cunctantẽ reginã,atque oẽs pariter qui aderãt videt: Adferte,inquit,huc totas quæ repertę sunt cruces,& quæ sit quę portauerit Dñm,nũc nobis adaperiet Deus. Et ingressus cũ regina pariter & populis ad eã quæ decumbebat,defixis genubus huiuscemodi ad Deum [1] preces profudit. Tu Domine,qui per vnigenitũ filium tuum salutem generi humano per passionem crucis conferre dignatus es,& nunc in nouissimis temporibus adspirasti in corde ancillę tuę perquirere lignum beatũ,in quo salus nostra pependit,ostende euidenter ex his tribus,quæ crux fuerit ad Dominicã gloriam,vel quæ extiterit ad seruile supplicium,vt hæc mulier quæ semiuiua decumbit,statim vt eã lignũ salutare contigerit,à mortis ianuis reuocetur ad vitam. Et cùm hæc dixisset,adhibuit primò vnam ex tribus,& nihil profecit. Adhibuit secundam,& ne sic quidem aliquid actum est. Vt verò admouit tertiam repentè adapertis oculis mulier consurrexit,& stabilitate viriũ recepta,alacrior multò quàm cùm sana fuerat,tota domo discurrere,& magnificare Dei potentiã cœpit. Sic euidenti iudicio regina voti cõpos effecta,[2] templũ mirificũ in eo loco in quo crucẽ repererat,regia ambitione construxit. Clauos quoq; quibus corpus Dominicũ fuerat affixũ,portat ad filium. Ex quibus ille frenos composuit quibus vteretur ad bellũ. Et ex aliis galeã nihilominus belli vsibus aptam fertur armasse. Ligni verò ipsius salutaris partẽ detulit filio,partẽ verò thecis argẽteis conditã dereliquit in loco:

[1]. Defixis genuibus preces ad Deum profudit.

[2]. Quid dicis o ita spiritualis sancti templi materialis euersor? Sancta fœmina Hierosolymis tẽplũ mirificũ in loco vbi crucẽ repererat, regia ambitione construxit.

3. Pars ligni Crucis in loco ad memoriã solicita ueneratione seruatur.

4. Vide humile sanctæ Reginę erga Virgines Deo sacratas obsequium. At nostri hæretici cõpulissent omnes nubere, dicentes eas uirginitatem seruare nõ posse. O blasphemia impudentem.

quæ etiam nunc ad memoriam [3] solicita veneratione seruatur. Reliquit etiam hoc indiciũ religiosi animi regina venerabilis: Virgines quas ibi reperit Deo sacratas, inuitasse ad prandium, & tanta eas deuotione curasse dicitur, vt indignum crederet, si famulorũ vterentur officiis: sed ipsa [4] manibus suis, famulæ habitu succincta, cibũ apponeret, poculũ porrigeret, aquam manibus infunderet, & regina orbis ac mater imperij, famularum Christi se famulam deputaret. Et hęc quidem Hierosolymis gesta. Intereą Constantinus pietate fretus, Sarmatas, Gotthos, aliasque barbaras nationes, nisi quę vel amicitiis, vel deditione sui pacem præuenerant, in solo proprio armis edomuit. Et quanto magis se religiosius ac humili Deo subiecerat, tantò amplius ei Deus vniuersa subdebat. Ad Antoniũ quoq; primũ eremi habitatorẽ, velut ad vnum ex Prophetis literas suppliciter mittit, vt pro se ac liberis Domino supplicaret. Ita non solùm meritis suis, ac religione matris, sed & intercesśione sanctorũ, cõmendabilẽ se Deo fieri gestiebat. Sanè quoniã tanti viri Antonij fecimus mentionẽ, de virtutibus eius atq; institutis, & sobrietate mentis, vt in solitudine vitã degens, vsus solũmodo consortio fuerit bestiarũ, & de dęmonibus crebros agẽs triumphos, placuerit Deo supra cunctos mortales, vtq; institutionis suę præclara vsq; in hodiernum monachis exempla reliquerit, volentem me aliqua exponere, ille libellus exclusit, qui ab Athanasio scriptus etiam latiuo sermone ęditus est.

ADHVC EIVSDEM HELENAE VITA

Per D. Ambrosium Mediolanensem Episcopum scripta.

Habetur in oratione funebri eiusdẽ de obitu Theodosij Tom. 3.

ONSTANTINO licet baptismatis gratia in vltimis constituto oĩa peccata dimiserit, tamen quòd primus Imperatorum credidit, & post se hęreditatẽ fidei principibus dereliquit, magni meriti locũ reperit, cuius tẽporibus cõpletum est illud propheticũ: In illo die erit quod super frenũ equi est sanctũ Domino omnipotenti. Quod illa sanctæ memorię Helena mater eius infuso sibi sancto spiritu reuelauit. Beatus Constantinus tali parente, quæ imperanti filio diuini muneris quæsiuit auxiliũ, quo inter prælia quoq; tutus asśisteret, & periculũ nõ timeret. Magna fœmina quæ multò amplius inuenit quod Imperatori conferret, quàm quod ab Imperatore acciperet. Anxia mater pro filio, cui regnum orbis Romani cesserat, festinauit Hierosolymam, & scrutata est locũ Dominicæ pasśionis. Stabulariã hanc primò fuisse asserunt, sed coniunctam Constantino seniori, qui postea regnum adeptus est. Bona stabularia, quæ tam diligẽter prǽsepe Domini requisiuit. Bona stabularia, quæ stabularium non ignorauit illum qui vulnera curauit à latronibus vulnerari. Bona stabularia, quę maluit existimari stercora, vt Christum lucrifaceret. Ideo illam Christus de stercore leuauit ad regnum, secũdum quod scriptum est: Quia suscitat de terra inopẽ, & de stercore erigit pauperẽ. Venit ergo Helena, cœpit reuisere loca sancta, infudit ei spiritus, vt lignũ crucis requireret: accesśit ad Golgotã, & ait: Ecce locus pugnę vbi est victoria? Quęro vel vexillum salutis, & nõ inuenio. Ego, inquit, in regnis, & Crux Domini in puluere? Ego in aulis, & in ruinis Christi triumphus? Ille adhuc latet, & latet palma vitæ ęternę? Quomodo me redẽptam arbitrabor, si redemptio ipsa non cernitur? Video quid egeris diabole, vt gladius quo peremptus es, obstrueretur. Sed Isaac obstructos ab alienigenis puteos eruderauit, nec latere aquã passus est. Tollatur igitur ruina, vt vita appareat. Promatur glaudius quo viri Golię caput est amputatum. Aperiatur humus, vt salus fulgeat. Quid egisti diabole, vt absconderes lignum, nisi vt iterum vincereris? Vicit te Maria quæ genuit triumphatorẽ, quæ sine imminutione virginitatis edidit eũ qui crucifixus vinceret te, & mortuus subiugaret. Vinceris & hodie, vt mulier tuas insidias deprehendat illa quasi sancta Dominum gestauit, ego crucẽ eius inuestigabo. Illa generatũ decuit, ego resuscitatũ. Illa fecit vt Deus inter homines videretur, ego ad remediũ peccatorũ diuinũ de ruinis eleuabo vexillum. Aperit itaque humũ, decutit puluerẽ, tria patibula confusa reperit, quæ ruina contexerat, inimicus absconderat. Sed non potuit obliterari Christi triumphus. Incertò hęret vt mulier, sed certam indaginẽ sanctus spiritus inspirat eò quòd duo latrones cũ Dño crucifixi fuerint. Quęrit ergo mediũ lignum, sed poterat fieri, vt patibula inter se ruina confunderet, casus mutaret & inuerteret. Redit ad Euangelij lectionẽ, inuenit quia in medio patibulo prǽlatus titulus erat: Iesus Nazarenus Rex Iudęorũ. Hinc collecta est series veritatis, titulo crux patuit salutaris. Hoc est quod petentibus Iudæus Pilatus respõdit: Quod scripsi, scripsi. Id est, non ea scripsi quæ vobis placerẽt, sed quę ętas futura cognosceret: nõ vobis scripsi, sed posteritati, propemodum dicẽs: Habeat Helena quæ legat, vnde Crucem Dñi recognoscat. Inuenit ergo titulũ, Regem adorauit,

non lignum vtique,[5] quia hic gentilis est error & vanitas impiorum. Sed adorauit illum qui pependit in ligno, scriptus in titulo. Illum qui sicut Scarabęus clamauit, vt persecutoribus suia peccata donaret. Auida mulier festinabat tangere remedium immorralitatis, metuebat calcare sacramentum salutis. Læto corde,& trepidāti vestigio quid faceret nesciebat. Pertendit tamē ad cubile, veritatis lignū refulsit,& gratia micuit: vt quia iam fœminā visitauerat Christus in Maria, Spiritus in Helena visitaret. Docuit etiā quod mulier ignorabat,& deduxit in viam quam mortalis scire non poterat. Quæsiuit clauos quibus crucifixus est Dominus,& inuenit. De vno clauo frenos fieri pręcepit: de altero diadema intexuit: vnum ad decorem, alterum ad deuotionē vertit. Visitata est Maria vt Euā liberaret: visitata est Helena, vt Imperatores redimerentur. Misit itaque filio suo Constātino diadema gemmis insignitū, quas preciosior ferro innexas, crucis redemptionis diuinę gēma connecteret. Misit & frenum: vtroque vsus est Constantinus,& fidem transmisit ad posteros reges. Principiū itaque credentium Imperatorum, sanctum est quod super frenū, ex illo fides, vt persecutio cessaret, deuotio succederet. Sapienter Helena egit, quæ crucē in capite regnū leuauit & locauit, vt crux Christi in regibus adoretur. Non insolētia ista, sed pietas est, cùm defertur sacræ redemptioni. Bonus itaque clauus Romani Imperatoris, qui totum regit orbē, ac vestit principū frontē, vt sint prædicatores, qui persecutores esse consueuerunt. Rectè in capite clauus, vt vbi sensus est, ibi præsidiū. In vertice corona, in manibus habena. Corona de cruce, vt fides luceat: habena quoque de cruce, vt potestas regat, sitq; iusta moderatio, nō iniusta pręceptio. Habeāt hoc etiā principes Christi sibi liberalitate concessum, vt ad imitationē Domini dicarur de Imperarore Romano: Posuisti in capite eius coronam de lapide precioso. Ex illo gratulatur Ecclesia, erubescit Iudæus: non solùm erubescit, sed etiam torquetur, quòd ipse sibi autor confusionis est. Dū insultat Christo, confessus est eum regem: dum regem Iudæorum appellauit, sacrilegium suum qui non credidit, confitetur. Ecce, inquiunt: Et crucifiximus Iesum, vt Christiani & post mortē resurgant,& mortui regnent. Nos crucifiximus quem reges adorant quē non adoramus, ipsi adorant. Ecce & clauus in honore est,& quē ad morrem impressimus, remediū saluris est, atque inuisibili quadam potestate dęmones torquet. Putabamus nos vicisse, sed victos fatemur. Iterum Christus resurrexit,& resurrexisse eum principes agnoue runt. Iterum viuit, qui non videtur. Nunc maior nobis contentio, nunc pugna nobis vehementior aduersus eum eui regna famulantur: cui seruit potestas, illum contempsimus, quomodo regibus resistemus? Ferro pedum eius reges inclinantur. Reges adorant,& Forticiani diuinitatē eius negant? Clauum crucis eius diademati suo præferunt Imperatores, & Arriani potestari eius imminuunt. Sed quæro, quare sanctum super frenū, nisi vt imperatorum insolentiā refrenaret, comprimeret licentiam tyrannorum, qui quasi equi in libidines adhinnirent, q. liceret illis adulteria impunē cōmittere. Quæ Neronum, quæ Caligularū, cæterorūq; probra cōperimus, quibus non fuir sanctū super frenū? Quid ergo aliud egit Helenæ operatio, vt frena dirigeret, nisi vt omnibus Imperatoribus sancto spiritu dicere videretur: Nolite fieri sicut æquus & mulus? Sed in freno & chamo maxillas eorum constringeret, qui se nō agnoscerent reges, vt regerent sibi subditos? Prona enim potestas in vitium ferebatur,& more pecudum vaga sese libidine polluebant. Ignorabant Deū, restinxit eos crux Domini,& reuocauit à lapsu impietatis. Leuauit oculos eorum vt Christū in cœlo quærerent. Exuerunt se chamo perfidię, susceperunt frena deuotionis, vt fidei, sequuti dicentē: Tollite iugum meum super vos. Iugum enim meū suaue est,& onus meū leue est. Inde reliqui principes Christiani, præter vnum Iulianum, qui salutis suę autorem reliquit, dū philosophiæ se dedidit errori: inde Gratianus & Theodosius. Nō ergo mentita est prophetia, dicens: Ambulabunt Reges in lumine tuo. Ambulabunt planè, & maximè Grarianus & Theodosius prę ceteris principes, non iam armis militum, sed meritis suis tecti, nun purpureum habitum, sed amictum induti gloriæ.

[5]. Hoc etiā modo fideles rectè genuflectūt, et procūbunt ante imagines Crucifixi, beatissimæ virginis, & sanctorū, ad rogandū Christum & sanctos quos representāt nō adorantes lignum et lapides, ut calumniantur haeretici.

HISTORIA, QVOMODO SANCTA Helena Dominicam Crucem inuenerit, per D. Paulinum Nolanum Episcopum scripta.

SEVERO FRATRI VNANIMO PAVLINVS.

FRater Victor inter alias operum tuorum & votorum narrationes retulit nobis, desiderare te ad basilicā quā modò apud Primuliacum nostrum, maiorem priore cōdideris de [1] sacris sanctorum reliquiis benedictionem, qua adornetur domestica tua ecclesia, vt fide & gratia tua dignū est. Testis est aūt Dominus, quòd si vel scrupulū sacri cineris

Est epistola eius xi. ad Seuerum.

[1]. Vides quod viri pij desiderāt benedictionē habere in Ecclesiis de sacris sanctorum reliquijs? Non ergo sunt cineres emortui, sicut latrant haeretici.

cineris habuissemus, suprà quàm nobis ad basilicã quæ proximè in nomine Domini consummabitur dedicandam necessarium erat, misissemus vnanimitati tuæ, sed quia nos non habuimus huius muneris copiam, & ille se spem eiusdem gratiæ copiosam habere dixit, à sancta Syluia quæ illi de multorum ex Oriente martyrum reliquiis spopondisset, inuenimus quod dignè, & ad [a] basilicæ sanctificationem vobis, & ad sanctorum cinerũ cumulãdam benedictionem mitteremus, partem particulæ da ligno diuinæ cucis, quod nobis bonum benedicta Melania ab Hierusalẽ munere sancti inde Episcopi Ioãnis attulit, hoc specialiter sorori nostræ venerabili Bassulæ misit conserua cõmunis, sed quod alteri vestrum datur, vtriusq; vestrum est: quia in vtroque vastrum vna ratio manet, & sexum euacuat fides, qua in virum perfectum ambo cõcurritis. Accipite ergo ab vnanimis fratribus in omni bono vestrum sibi consortium cupientibus, accipite magnum in modico munus, & in segmento penè atomo bastulæ breuis, sumite munimentum præsentis & pignus æternæ salutis. Nõ angustetur fides vestra carnalibus oculis parua cernentibus, sed interna acie totam in hoc minimo vim crucis videat, dum videre vos cogitatis lignũ illud, quo salus nostra, quo Dominus maiestatis adfixus, tremente mũdo pependerit, exultetis cum tremore recordemur: & petras fissas ad huius aspectum crucis, & saltem saxorũ æmulatione præcordia nostra scindamus timora diuino. Reputemus, & velum templi eodem crucis mysterio scissum, & intelligamus illius veli scissuram eò fuisse prætentam, vt audientes vocem Domini, & mysterium pietatis immensę, non obduremua corda nostra, sed à carnalibus diuidamur, & scindamus infidelitatis velamen, vt reuelata cordis facie, salutarium Dei munerum sacramenta videamus. Non autem vobis & hoc scribimus, vt imitemini compositionem istam, qua tabello aureolo rem tantæ benedictionis inclusimus: magis enim noa tali paratu fidem vestram imitati sumus, vt vestram vobis formulam mitteremus in specie auri: quia scimus vos vt aurum ignitum intra vos habere regnum Dei, hoc est, fidem crucia, qua regnum cœlorum inuaditur. Si enim, inquit, cõpatiamur, & conregnabimus. Et ideo non ad fidei firmamentum, quia visionem fide præuenistis, sed propter meritum fidei, quã auditu receptam, factu probatis, misimus vobis in Domino ligni salutaris donum, vt crucẽ, & corpore possideretis quam tenetis spiritu, & propositi virtute portatis.

a. *Ecce antequã morem consecrandi ecclesias cum sanctorum reliquiis.*

Sed quia idipsum fides videtur postulare, non alienum puto, quia cognitu dignũ est, enarrare specialem post tempora passionis historiam reuersatæ & inuentę crucis: quæ si ignoretur, facile est perspici, qua difficultate approbetur dominicę crucis esse lignum hoc quod certum est, si in manus Iudęorum venisset, omnia cõtra fidem Christi pręcauẽtium, contetendum & exurendum fuisse: neque enim in cruce abolenda negligentes fuissent, qui signauerunt sepulchrum: ne ferre potuissent, vt in cruca superstite passio illius coleretur, cuius resurrectionem vacuato discussis signaculis suis monumento probatã, coli ferre non possunt. Quid ergo nunc quæritur vbi fuerit abdita, quia nisi latuisset, illis pręsertim persecutionum temporibus, Iudaicam consecutis inuidiam, & pene supergressis sęuitiam, manifestum est abolendã fuisse. Facilè enim assequi coniectura possumus, qua vi excidissent crucẽ si extare vidissent, qui & crucis locũ persecuti sunt. Nã Hadrianus Imperator existimãs se fidẽ Christianã loci iniuria peremepturũ, in loco passionis simulachra Iouis consecrauit, & Bethleẽ Adonis fano prophanata est, vt quasi radix & fundamẽtum Ecclesię tolleretur, si in his locis idola colerentur, in quibus Christus natus est vt pateretur: passus est vt resurgerat: resurrexit vt regnaret: Iudicatus vt Iudicaret. Me miserũ, etiã ista pro nobis Dñs omnipotens perpeti non recusanit, vt vbi pro salute generis humani crucifixus pependerat, ibi hominum sacrilegio sperneretur, & super crucẽ ad quã orbe cõcusso, & sole refugo, & dissilientibus mortuorum excitatione monumentis, rerũ natura nutauerat, stabat simulachrum dæmonis, & ara simulachri pecudum busta fumabat, & Dei nomen deferebatur statuis mortuorum, cùm ipse viuorum Deus qui & resurrectio mortuorum est, non solùm mortui, sed & crucifixi hominis blasphemaretur opprobrio. In Bethleem quoque vbi agnouerat bos possessorem suũ, & Asinus præsepe Domini sui, ibi principes hominũ inficiati Saluatorem Deum, infames hominum amores mortesq; coluerunt. Prodita nouo sidere Regis æterni vbi cunabula supplices cum suis opibus adorauerunt Chaldæi, ibi barbaras libidines sacrauerũt Romani. Vbi natum Saluatorẽ cum exercitu Angelorũ cõcinnentes cœlesti gaudio salutauerãt illustrata nocte pastores, ibi Veneris amasiũ mixtæ semiuiris planxêre meretrices. Proh dolor, quæ pietas hominũ hanc impietatem cõpensare poterit, vbi sacra nati Saluatoris infantia vagierat, illic Veneris lamenta fingentiũ lasciuis luctibus infamis ritus vlulabat, & vbi virgo pepererat, adulteri colebãtur. Mansit hoc seculi prioris nefas In tempora nostris proxima Constantini, qui princeps esse principibus Christianis nõ magis sua, quàm matris Helenę fide meruit, quę diuino vt exitus docuit, inspirato cõsilio, cùm Hierosolymã agnosceret, noĩe conregnabat, vt sibi

facultatem

facultatē daret cuncta illic loca Dominicis impressa vestigiis, & diuinorū erga nos operum signata monimentis, purgare destructis templis & idolis, ab omni prophanę impietatis contagio, & religioni suæ redderet, vt Ecclesia tandē in terra originis suæ celebraretur. Itaq; prompto filij Imperatoris assensu mater Augusta, patefactis ad opera sancta thesauris, tota absa fisco est, quantoq; sumptu atque cultu regina poterat, & religio suadebat, ędificatis basilicis contexit omnes & excoluit locos, in quibus salutaria nobis mysteria pietatis suę, incarnationis, & passionis, & resurrectionis, atque ascensionis sacramentis Dominus redemptor impleuerat. Mirum verò inter hęc quòd in basilica ascensionis locus ille tantum de quo in nube susceptus ascendit, captiuam in sua carne ducēs captiuitatem nostram, ita sacratus diuinis vestigiis dicitur, vt nunquam tegi marmore, aut pauiri receperit, semper excussus solo respuente quæ manus adornādi studio tentauit apponere. Itaq; in toto basilicę spatio solus in sui cespitis specie virens permanet, & impressam diuinorū pedum venerationem, calcati Deo pulueris perspicua simul, & attigua venerantibus arena conseruat, vt verè dici possit: Adorauimus, vbi steterunt pedes eius.

Sed in historia crucis accipite magnum & verè diuinum miraculum. Regina illa venerabilis vt venit Hierosolymā, diligenter & piè locis illis, & circà omnibus, diuinorum curiosa insignium, & oculis haurire gestiens fidē quam piis auribus literisq; perceperat, crucem Domini studiosissimè inquirere adorsa est. Sed quę via vel ratio inueniendi subesset, cùm index idoneus nemo inueniri posset. Vbi memoriam & curam religiosę consciētiæ vel obseruātię: & antiquitas æui, & superstitionis impiæ diuturnitas aboleuisset? Verū ipso omnium & terris & animis opertorū concio, & teste Deo, fidelis mulier sanctum spiritū per affectū pium meruit: quo aspirante, cùm rem ab humana conscientia diuinitus remotam frustra diligens requisiisset, de loco tantum passionis certior fieri studuit. Itaque non solùm de Christianis doctrina & sanctitate plenos viros, sed & de Iudęis peritissimos vt proprię (qua miseri & gloriantur) impietatis indices exquisiuit, & accitos in Hierosolymā congregauit: tum omnium vna de loco testificatione confirmata iussit ilicò vrgente sine dubio conceptę reuelationis instinctu, in ipsum locum operam fossionis accingi, paratq; mox ciuium pariter & militari manu, breui laborem istius molitionis hausit, & cōtra spem omnium sed secundum ipsius tantum Reginæ fidem, alta egestione, reseratis terræ finibus, abditæ crucis arcana patuerunt. Sed cùm tres pariter cruces, vt quondam fixę Domino & latronibus steterant, repertę fuissent, gratulatio repertarum cœpit anxia dubitatione confundi, iusto piorum metu, ne forsitan aut pro cruce Domini patibulum latronis eligerent, aut salutare lignum pro stipite latronis abiiciendo violarēt. Respexit pias fideliter æstuantiū cura Dominus, & ipsi potissimum quæ tam piè solitudinis princeps erat, huius consilij lumen infudit, vt aliquem recens mortuum inquiri & inferri iuberet. Nec mora, verbum factum, cadauer illatum est deponitur, iacenti vna de crucibus admouetur, sed eorum ligna mors spreuit. Postremò Dominicam crucem prodit resurrectio & ad salutaris ligni tactum, morte profuga funus excussum, & corpus erectum est: tremefactisq; viuentibus stetit mortuus, & funebribus, vt Lazarus quondā, vinculis expeditus, ilico inter expectatores suos rediuiuus incessit. Ergo crux Dñi tot operta ætatibus, & Iudęis in tēpore passionis abscōdita, neque Gentibus in ædificatione fani terrā sine dubio ad ipsam fabricā egerentibus reuelata est, nonne diuina manu latuit, vt nunc inueniretur, cùm religiosè quęreretur? Ita vt crucem Christi decuit, experimēto resurrectionis inuēta, & probata crux Christi est, dignoq; mox ambitu consecratur, condita in passionis loco basilica, quæ [3] auratis corusca laquearibus, & aureis diues altaribus arcano positam sacrario crucē, seruat, quam Episcopus vrbis eius quotanniscùm Pascha Domini agitur, adorandā [4] populo princeps ipse venerantium promit. Neque pręter hanc diē qua crucis ipsius mysterii celebratur, ipsaq; sacramentorum causa est, quasi quoddā sacrę solennitatis insigne profertur, nisi interdum religiosissimi postulent, qui ea tantum causa illò [5] peregrinati aduenerint, vt sibi eius reuelatio quasi in pretium longinquę peregrinationis deferatur, quod solū Episcopi beneficio obtineri ferunt, cuius & tantum munere de eadem cruce hęc minuta sacri ligni ad magnam fidei & benedictionis gratiam haberi datur. Quæ quidem crux in materia insensata vim viuam tenens, ita ex illo tēpore innumeris penè quotidie hominū votis lignū suū cōmodat, vt detrimenta non sentiat, & quasi intacta permaneat, quotidie diuiduā sumentibus, & semper totā venerātibus. sed istā imputribilē virtutē, & indetribilē soliditatē de illius profectò carnis sanguine bibit, quæ passa mortē. nō vidit corruptionē. Speramus autem & vobis non solùm benedictionis monimento, sed & incorruptionis seminario futurum, vt eius inspectio fidem vestram etiā de recordatiōe beati illius latronis accendat, qui bene verso latrocinio, longas in magnis laboribus sanctorū vias, de momenti fide, & momento confessionis anticipans, non immeritò ante ipsos Apostolos & martyres,

3. *Quid dicent hic heretici, qui tātopere templorū cultui detrahunt, cū viderint basilicam auratis coruscā laquearibus, & aureis diuitē altaribus, a sancta regina in honorē Dominicę crucis fuisse extructam?*

4. *Adoratur, & vere a cuncto populo adorari debet lignum dominicæ crucis.*

5. *Cur damnantur nūc peregrinationes ad loca sancta, cum etiam sanctorū priscorū patrum tempore religiose assumerentur?*

martyres,præparatum ipsis ab initio (vt ait) regnum primus inuasit,& pius cœli prædo diripuit,quia Christum crucifixum similitudine suæ pœnæ videns in eo statu, de quo etiã discipulorum fides turbata nutauerat.Dominũ tamen maiestatis (vt erat) confessus est,& petens in regno Dei memoriam sui fieri, gloriam resurrectionis ante ipsam resurrectionẽ credidit,quam Apostoli posteaquam facta est,non tantum videndo,sed experiendo crediderunt.Nec ipsi tamẽ de resurrectione carnis potius quàm de resurrectionis qualitate du bitantes,quia videlicet in orbem terrarum mittendi forent ad omnium Gentium informationem,nõ auribus tantum,sed & oculis prædicandam fidẽ capere debebant vt quod firmius didicissent, constantius edocerent.

ITEM DE SANCTA HELENA, ET

quomodò Crucem Domini inuenit,per Eutropium Historicum.

Habetur libro eius 11. Rerũ Romanorum in Flauio Constantino.

MAter Constantini Imperatoris Helena nomine,in somnis admonita,Hierosolymã properauit,& sepulchrũ Christi,licet difficillimè,tamen inuenit,sordibus coopertum,& desuper templum Veneris ædificatum, vbi virgineis cantibus insultabãt: præcepitq; destrui sceleratissimum,ipsumq; pulueren funestis sacrificiis violatum eiici,& procul à ciuitate dispergi.Exin locum porgari præcipiente,statim palã monomentũ Domini apparuit.Apparuerunt & circa illud suffossę tres cruces & claui,simul & titulus literis Gręcis & Latinus conscriptus: Iesos Nazarenos Rex Iudæorũ.Dicitur aũt quia etiã mortuus crucis tactu surrexit.De hoc ligno Sybilla dixit apud Riganos : O ter beatũ lignum in quo Deus extensus est.Tunc ergo quæ crux Domini esset,quę latronũ,dubitare cœperunt.Proinde Macarios ciuitatis præsul,huiusmodi tractatu dubitationem soluit. Mulieri namq; nobilitate clarę longa ęgritudine fatigatę,vnã illarum crucum cũoratione promptissima adhibens,virtutem Saluatoris agnouit. Mox enim vt mulierem attigit crux,passionem sæuissimæ ęgritudinis effugauit,& fœminæ salutem restituit.

De clauis quidem,quibus manus Christi fuerant perforatæ,alios in galeam misit Imperatoris,filij capitis prouidentiam gerens,vt iacula bellica submoueret:alios freno equino permiscuit,& cautelam Imperatoris agens,& veterẽ philosophiã adimplens.Olim Zacharias propheta clamauerat,dicens:Et erit quod in freno est sanctum Domino omnipotenti.Saluatoris verò crucis partem quidem aliquam distribuit,quam Constantinus suscipiẽs, & credens saluari ciuitatem,vbi hæc particula seruatur,in sua statua,sicut fertur, in foro Constantini positam super colomnam porphyreticam deuotè condidit. Reliquam partẽ in argentea theca clausam, Macario sacerdoti ciuitatis reliquit, & vndique congregans artifices maximas [a] illic,ornatasq; Ecclesias ædificauit.

a. Si laudatur S. Helena quod maximas Ecclesias Hierosolymis ędificauit & ornauit,cur quæso datur uitio qui hoc idem nostro tempore faciunt?

VITA HELENAE MATRIS CON-

stantini Imperatoris, per Suidam scripta,Alberto Lino Veronense Interprete.

HElena regina magni Constantini mater fuit,fœmina virtutibus omnibus ornatissima.Gessit aũt & se humiliter,submisseq; ad Christi imitationem cùm aduersus oẽs,tũ maximè aduersus sacrum habitũ monasticã vitam agentium.Sępe nãq; illas cõgregans,quæ perpetuæ [a] virginitati studebant,recumbensq; in toris stramineis illis ministrabat,obsonia apponens,& pocula porrigens.Quin & earum manibus aquam affundẽs, ancillæ munus obibat. Eodem modo filium quoque æterna laude dignissimũ erudiebat, ne virtutis ergò fastu intumesceret,omniq; cura & cogitatione in republicã rectè administrandã incomberet,ac Deo cũ timore & tremore seruiret.Inde factum est, vt Constantino Imperante,& nobiliores Indi, & Iberes , Armeniiq; ad baptismum accesserint.

a. Vides quod etiã sanctæ huius Reginæ tempore mulieres quędam perpetuam virginitatẽ seruabant.

DE CONSTANTINO MAGNO,

beato Martino,& inuentione Crucis, Per B.Gregorium Archiepiscopum Turonensem.

ROmanorum xxxiiij.Imperium obtinuit Constantinus,annis triginta regnans fœliciter.Huius imperij anno vndecimo,cùm post decessum Diocletiani pax reddita fuisset Ecclesiis,beatissimus pręsul Martinus apud Sabbariã Pannoniæ ciuitatẽ nascitur,parentibus gentilibus,non infimis tamen.Huius quoque tempore venerabile crucis Dominicæ

Dominicę lignum per studiū Helenæ matris eius repertū est, prodente Iuda Hebręo, qui post baptismū Quiriacus est vocatus. Vsq; ad hoc tēpus historiographus in Chronicis scribit Eusebius. A vigesimo enim primo eius imperij anno Hieronymus presbyter addidit, indicās Iuuencū presbyterū Euāgelia versibus cōscripsisse, rogāte supradicto Imperatore.

DE CONSTANTIS IMPERIO.

per Autorem supradictum.

SVb Constantis autē Imperio, Iacobus Niebenus fuit. Ad cuius preces inclinatæ aures diuinæ clementię, multa pericula à ciuitate eius repulerūt. Sed & Maximus Treuirorū Episcopus, potēs in omni sanctitate reperitur, nonodecimo Cōstantini iunioris anno. Antonius monachus transiit, cētesimoquinto ætatis suę anno, Beatissimus Hilarius Pictauēsis Episcopus, suasu hæreticorū exilio deputatur, ibiq; librū pro fide catholica scribēs, Constantio misit, qui quarto exilij anno eū absolui iubēs, ad propria redire permisit

DE BEATO MARTINO.

Per eundem Autorem.

TVnc iam & lumen nostrū exoritur, nouisq; lampadū radiis Gallia perlustratur, hoc est, eo tēpore beatissimus Martinus in Galliis prædicare exorsus est. Qui Christum Dei filiū per multa miracula verū Deum in populis declarans, Gentiliū incredulitatē auertit. Hic enim fana destruxit, hæresim oppressit, Ecclesias [1] ædificauit: & cùm aliis multis virtutibus refulgeret, ad consummandū laudis suæ titulū, tres mortuos vitæ restituit. Quarto Valentiniani & Valentis anno S. Hilarius apud Pictauos, plenus sanctitate & fide, multis vbiq; virtutibus editis, migrauit ad cœlos. Qui & ipse legitur mortuos suscitasse. Melania verò matrona nobilis, & incola vrbis Romanæ, Hierosolymas ob deuotionē abiit, Vrbano filio Romæ relicto. Quæ ita se in cuncta bonitate, ac sanctitate omnibus præbuit, vt Thecla vocaretur ab incolis.

1. *Ecce primum signū destructionis gentilitatis & hæresecos, ecclesiarum ædificatio.*

VITA SANCTI MARCI PAPAE,

per Damasum Papam scripta.

Habetur Pontificali eiusdem.

MARCVS natione Romanus, ex patre Prisco, sedit annos duos, menses octo, dies vigintiunū. Fuit aūt temporibus Cōstantini Augusti, & Nepotiani, ac Secundi consulū, ex die Kalendarū Februarij, vsq; in diē Kalendarū Octobris. Hic constituit, vt Episcopus Ostiensis, qui consecrat Episcopos vrbis, tunc [1] pallio vteretur, & ab eodē Episcopus vrbis Romæ consecraretur. Et constitutū de omni ecclesiastico ordine fecit. Hic fecit duas basilicas, vnam via Ardētina vbi requiescit, & aliā in vrbe Roma iuxta Palatinas. Ex huius suggestione obtulit [2] Constantinus Augustus basilicæ, quā constituit via Ardētina, fundum Rosarum cū omni agro campestri, præstantē solidos quadraginta. In basilica in vrbe obtulit hæc: Patenam argenteā pensantē libras xxx. Amas argenteas duas pensantes singulæ libras xx. Scyphum argenteū vnum, pensantem libras x. Calices ministeriales argenteos tres, pensantes singuli libras duas. Coronā argenteam pensantem libras x. Fundū Antonianum via Clodia, pręstantē solidos triginta. Fundum Baccanas via Appia, præstantem solidos quadraginta, & tremisses duos. Fundum Morrea via Ardentina, pręstantē solidos xlv. & tremissem. Hic fecit ordinationes duas in vrbe Roma per mensem Decembrem, præsbyteros vigintiquinque, diaconos sex, Episcopos per diuersa loca vigintiseptem. Qui etiā sepultus est in cœmiterio Balbinæ, via Ardentina, quod ipse constituens fecit, pridie Nonas Octobris. Et cessauit Episcopatus dies viginti.

1. *Vide q antiquum sit pallij vsus in Ecclesia.*

2. *Sitā liberalis in Ecclesia fuit, Magnus Constantinus, quis audeat illos repr. bendere, qui nostro tempore in Dei templa prætiosa cōsferunt donaria.*

VITA SANCTI HILARII EPISCOPI,

per Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

Habetur in martyrolog. eiusdem sub 5. No. Maij.

IN Galliis ciuitate Arelatensi, natale S. Hilarij Episcopi docti & pręclarissimi viri. Qui paupertatis amator, & erga inopū prouisionē, non solū mentis pietate, sed & corporis sui labore solicitus erat. Nā pro reficiēdis pauperibus etiā rusticationē cōtra vires suas homo genere clarus, & longè aliter educatus, exercuit. Sed nec in spiritualibus neglexit. Nā & in docēdo gratiā habuit, & absq; personarū acceptione oībus castigationē ingessit. Inter sua verò opera ingenio immortali ad multorū vtilitatē necessario opē vitā S. Honorati decessoris sui cōposuit. Moritur Valētiniano & Martiano Imperatore

DE SANCTO HILARIO PICTAuensi Episcopo, Per D. Gregorium Archiepiscopum Turonensem.

Hilarius beatissimus quarto exilij anno ad vrbē propriam est regressus, impletoque operis boni cursu migrauit ad Dominū. Ad cuius beatū sepulchrum multę quidē virtutes ostensæ narrantur, quas liber vitę eius continet: sed pręcipuè duo leprosi in eodē loco mundati sunt. Mons autē erat in Gabalitano territorio, cognomento Helarū, lacū habens magnū, ad quē certo tempore multitudo rusticorum quasi libamina lacui illi exhibens, linteamina proiiciebat, ac pannos, qui ad vsum vestimenti virilis præbentur. Nonnulli lanæ vellera, plurimi etiā formas casei, ac cerę, vel panis, diuersasq; species, vnusquisq; iuxta vires suas, quas dinumerare perlongū puto. Veniebant autē cū plaustria potum cibumq; deferentes, mactantes animalia, & per triduū epulantes. Quarta autē die cùm discedere deberēt, anticipabat eos tempestas cū tonitruo, & corruscatione valida, & in tantū imber ingens cum lapidū violentia descendebat, vt vix se quisquā eorum potaret euadere posse. Sic fiebat per singulos annos, & inuoluebatur insipiens populus in errore. Post multa verò tempora quidā Sacerdos ex vrbe ipsa, Episcopatu assumpto, accessit ad locū, prædicauitq; turbis, vt desisterent ab his, ne cœlesti ira consumerētur: sed nequaquā eius prædicatio à cruda rusticitate recipiebatur. Tunc inspirante diuinitate, Sacerdos Dei basilicam in honorē beati Hilarij Pictauensis eminus ab ora stagni ædificauit, in qua reliquias eius locauit, dicens populo: Nolite filioli, nolite peccare ante Dominū, nulla est enim religio in stagno. Nolite maculare animas vestras in his ritibus vanis. Sed potius cognoscite Deū, & [1] amicis eius veneratione impendite: adorate autem sanctū Hilarium Dei Antistitem, cuius hìc reliquiæ sunt condite: ipse enim potest pro vobis apud Dei misericordiā intercessor [2] assistere. Tunc homines compuncti corde conuersi sunt, & relinquentes lacū, omnia quæ ibidē proiicere erant soliti, ad sanctā basilicā conferebant, & sic ab errore quo vincti fuerant, relaxati sunt. Sed & tempestas deinceps à loco illo prohibita est. Nec vltrà in hac solennitate, quæ Dei erat, nocuit, postquā beati Confessoris ibidem sunt reliquiæ collocatæ.

1. Vides quod sanctis tanquam amicis Dei uenerationē impendimus, nō autē tanquam Deos.
2. Ecce quō sancti sunt pro uobis intercessores apud Dei misericordiā.

VITA D. ATHANASII EPISCOPI Alexandrini, à diuersis Autoribus magis per extensum cōscripta

Ex lib. 10. Historię Ecclesiast. Ruffini presbyteri Aquileiensis cap. 14.

IGITUR apud Alexandriam, defuncto Alexandro, Athanasius susceperat sedem. Quòd verò esset vir acris ingenij, & in Ecclesiasticis negociis apprimè vigilans, satis iam tunc hæreticis innotuerat, cùm ad consiliū Nicænū cū Episcopo suo Alexandro venerat, cuius suggestionibus hęreticorū doli ac fallacię vigilanter detegebantur. Statim ergo vt eū Episcopum factū cognouerant, rati id quod res indicabat, sua negocia per illius solicitudinem non facilè processura, omnibus modis quærere aduersus eum machinas deceptionum parabant. Verùm non mihi absq; ordine videtur, pauca de huius viri origine suprà repetere, & cuius à puero institutionis fuerit, ab his qui cū ipso vitam duxerant accepimus, memorare.

Tempore qoo apud Alexandriam Petri martyris diē [1] Alexander Episcopus agebat, cùm post expleta solennia conuenturos ad conuiuium suum clericos expectaret in loco mari vicino, videt eminus puerorum supra oram maris ludum, imitantium, vt fieri solet, Episcopū, atq; ea quæ in Ecclesiis geri mos est. Sed cùm intentius diutinè pueros inspectaret, videt ab his geri quędā etiam secretiora & mystica. Perturbatus ilicò vocari ad se clericos iubet, atq; eis quod eminus ipse videret, ostendit. Tum abire eos, & comprehensos ad se perducere omnes pueros imperat: Cumque adessent, quis eis ludus, & quid egissent, vel quomodo, percunctatur. Illi, vt talis habet ætas, pauidi, negare primò, deinde rem gestam per ordinem pandont, & baptizatos à se esse quosdam cathecumenos confitentur per Athanasium, qui ludi illius puerilis Episcopus fuerat simulatus. Tum ille diligenter inquirens ab his qui baptizati dicebantur, quid interrogati fuerint, [2] quidue respondèrint simul & ab eo qui interrogauerat: Vbi videt secundū religionis nostræ ritum cuncta constare, collocotus cum consilio clericorū, statuisse traditur, illis quibus integris interrogationibus & responsionibus aqua fuerat infusa, iterari baptismum non debere, sed adimpleri ea [3] quæ à sacerdotibus mos est. Athanasium verò, atque eos quos ludus ille vel præsbyteros habere visus fuerat, vel ministros, conuocatis parentibus, sub Dei obtestatione tradit Ecclesiæ suæ nutriendos. Paruo autem tempore, cùm à notario integrè

1. Diē Petri martyris Alexander episcopus ageret. Vide quō etiā tū natales dies sanctoru martyrum celebrabantur.
2. Facit contra anabaptistas, qui rite baptizatos perperam rebaptizant.
3. Dū iubet adimpleri a sacerdotibus quæ mos est in baptismo, intelligit de ceremoniis, quæ ex consuetudine uniuersalis ecclesiæ adhibentur, quas moderni haeretici abominantur, dicētes eas a mille annis citra inuētas, quod falsum esse ex hoc loco agustat.

tegrè,& à Grammatico sufficienter Athanasius fuisset instructus, continuò tanquã fidele Domini commendatũ,à parentibus restituitur sacerdoti,ac velut Samuel quidam in templo Domini nutritur,& ab eo pergente ad patres in senectute bona, ad portandum post se ephod sacerdotale deligitur. Sed huius tanti in Ecclesia pro fidei integritate agones fuerunt,vt etiam de hoc videatur dictum esse illud quod scriptum est: Ego enim ostendam ei,quanta eum pati oporteat pro nomine meo. In huius etenim persecutiones vniuersus coniuratus orbis,& commoti sunt principes terrę:Gentes,regna,exercitus, coierant aduersus eũ.Ille autẽ diuinũ illud conseruabat eloquium,dicens:Si consistant aduersum me castra,nõ timebit cor meũ:si insurgat in me prælium, in hoc ego sperabo. Verum quoniã tãta ac talia eius gesta sunt, vt magnitudo quidẽ rerũ nihil me pręterire patiatur: multitudo verò gestorũ quãplurima cogat omittere,incertus æstuat animus,dũ deliberare nõ valet quid teneat,quid omittat. Et ideo pauca nos quæ ad rẽ pertinẽt memorabimus,reliqua ei⁹ fama narrabit,sine dubio minora vero nũciatura. Nã nihil qd' addere possit,inueniet. Igitur Alexandro mirabili sene,qui Arrij prostrauerat blasphemias defuncto, post menses quinq; Nicæni cõcilij,Alexãdrinorũ Ecclesiæ suscepit Athanasius præsulatũ. Arrij verò fautores verentes ne fortè adeundi regis copia quandoq; fieret Athanasio & per eũ de veritate fidei quã peruertebãt,secundũ scripturas edoceretur,omnimodis insimulare eũ apud principẽ,& velut omniũ scelerũ ac flagitiorũ aggrediũtur exponere, vsquequo humani corporis brachiũ loculo delatũ,Imperatori ostendũt,quod ab Athanasio excisum magicæ artis gratia de Arsenij cuiusdã corpore confirmabant. Sed & alia quãplurima criminosa simul & flagitiosa cõponunt. Quibus ex causis Imperator iubet conuocato cõcilio Athanasiũ condemnari. Idq; apud Tyrũ(misso è latere suo vno ex comitibus, adnitente quoq; Archelao tũc comite Orientis,necnõ & eo qui Phœnicẽ prouinciã gubernabat)congregari iubet. Eò deducitur Athanasius,loculus cũ humano brachio circũfertur,inuidia & horror nõ solũ religiosas,sed & viles animas peruadit. Hic Arsenius cui⁹ brachiũ dicebatur excisum,lector aliqñ 4 Athanasij fuerat,& ob culpã correptionẽ veritus,frequentię sese subtraxerat. Cuius latebras oportunas sibi ad huiuscemodi commentũ flagitiosi homines rati,initio cõpositi criminis occultatũ eũ apud quendã, quẽ fidissimũ sceleribus suis crediderant,retinebant. Peruenit tamẽ ad hunc in latebris positũ,quid suo nomine criminis intentaretur Athanasio. Et siue eũ ipsa humanitatis contemplatio, siue diuina perpulit prouidentia,clã per noctis silentia euadens claustris,enauigauit Tyrũ. Et pridie q̃ causæ dicendę adesset vltimus dies,Athanasio sese Arsenius obtulit,vtq; se rerũ gestarũ series haberet,edocuit. Ille domi esse hominẽ,nec innotescere cuiquã de eius pręsentia iubet. Interea conciliũ cogitur,in quod aliquanti concinnatę calũniæ conscij,omnes penè infenso animo aduersum Athanasiũ præiudicatoq; conueniunt. Per idẽ tempus Paphnutius confessor aderat Athanasij innocetię conscius. Is cùm vidisset Maximũ Hierosolymorũ Episcopũ,qui vnà secũ effosso oculo,& poplite succiso, confessor extiterat, verùm pro nimia simplicitate nihil de sacerdotũ scelere suspicantẽ,cõsedisse cum cęteris, quos factionis macula sociauerat,mediũ cõsessum adire nõ veritus: Te,inquit,Maxime,cũ quo mihi vnum atq; idẽ cõfessionis insigne est,cũ quo mihi pariter mortale lumẽ effossum,clariorẽ diuini luminis conciliauit aspectũ:te,inquam,non patiar sedere in concilio malignantiũ,& cũ iniqua gerentibus itroire:iniectaq; manu eleuans eũ de medio eorum, ac de singulis instruens,perpetua dehinc Athanasio communione sociauit. Sed interim causa dicitur. Prima introducitur causa mulieris cuiusdam,quæ se diceret aliquando hospitio Athanasiũ suscepisse,& ab eo noctu nihil suspicantẽ,vim corruptionis esse perpessam. Introduci ad hæc iubetur Athanasius, ingreditur cum Timotheo præsbytero suo, eumq; monet,vt postquã mulier dicendi finẽ fecisset,se tacente ad ea quę dixerat,respõderet. Cumq; mulier ea quæ edocta fuerat,perorasset,Timotheus conuersus ad eã: Verè, inquit,mulier ego mansi apud te aliquando,aut vim tibi vt asseris feci? Tunc illa(vt mulierũ se taliũ procacitas habet)obiurgans Timotheũ. Tu,tu,inquit, mihi vim fecisti,tu in illo loco cõmaculasti castitatẽ meã. Simul & cõuersa ad iudices,obtestari fidẽ Dei cœpit, vera se dicere. Tũ omnes ridiculosus pudor habere cœpit,quòd tam facilè docente eo factio compositi criminis patuisset. Nec tamen permissi sunt Iudices habere de muliere quæstionẽ,vnde hęc,vel per quos,aut quomodo fuisset aptata calumnia, quoniã iudicãdi libertas penes accusatores erat. Hinc transitur ad aliud crimẽ. Profertur facinus seculis inauditũ. Hoc est,inquiũt, vbi nemo possit verborũ præstigiis decipi,res oculis agitur, verbis cessantibus:brachiũ hoc te,aiunt,Athanasi,accusat excisum. Hęc est Arsenij dextera, quã tu quomodo,vel ad quos vsus excideris,indicato. Tũ ille: Quis enim,inquit, vestrum Arsenium nouerat,vt hanc ipsius dexterã cognoscatis? Exurrexerunt aliquanti,qui se dicerent optimè scisse Arsenium,in quibus nonnulli erant absq; conscientia factionis.

4. Lector ordo ecclesiasticus.

Orat dehinc à Iudicibus Athanaſius, vt hominẽ ſuum quem in negotium depoſceret, iubeant introduci. Cumq́; introductus eſſet Arſenius, eleuato eius vultu, Athanaſius cõcilio & Iudicibus ait: Hic eſt Arſenius. Et alleuás eius nihilominus dexterá: Hęc eſt, inquit, etiá dextera eius, hæc eſt & ſiniſtra. Hęc aũt, quá iſti offerunt, manus vnde ſit, vos requirite. Tũc velut nox quędá, & tenebræ accuſatorũ oculis infuſę, quid agerent, quò ſe verterent neſciebant. Ipſum etenim eſſe Arſeniũ, teſtes qui paulò antè ſcire ſe dixerát, confirmabát. Verũ quia nõ iudicandi, ſed opprimendi hominis cauſa conciliũ gerebatur, fragor omniũ repẽte attollitur magũ eſſe Athanaſiũ, & decipere intuentiũ oculos cõclamatur, nec debere vllo modo vltrà talẽ hominem viuere: factoq́; impetu, ſuis eũ diſcerpere manibus parant. Sed Archelaus, qui cũ cęteris ex pręcepto Imperatoris cõcilio præſidebat, ereptũ eũ de diſcerpentiũ manibus, per occultos exitus eduxit, ac fugę (qua ſolũ poſſet) ſalutẽ monuit commẽdare. Conciliũ tamen rurſus conueniens, tanquá ſi nihil omnino deprehenſum fuiſſet, vt confeſſum de intentatis criminibus Athanaſiũ condemnat. Et geſta in hũc modũ ficta per orbẽ terræ mittentes, ad ſceleris ſui conſenſum Imperatore cogente cæteros Epiſcopos pertulerunt. Sciens igitur Athanaſius, nõ ſibi foꝛe tutũ contra tot accuſatores agere, Iudicibus etiá inimicis ſynodũ relinquens, venire feſtinauit ad Imperatorẽ.

Ex li. 3. Hiſtor. Tripartitæ Caſſiodori ſenatoris cap. 5.

Theodoretus. Igitur Athanaſius ad pꝛincipẽ veniens, omnẽ præſumptionẽ contra ſe factá Epiſcoporũ edocuit. At illi apud Marcoten conuenientes, quoſdá concordantiũ ipſis ſacerdotũ miſerunt ad principẽ, id eſt, Theogoniũ Nicęnũ, atq; Theodotũ Perinthiũ, & Marin Chalcedonenſem, Narciſſum Cilicẽ, & ſimiles horũ, mendacia texentes, & quædá commenta fingentes, & nudas admodũ caluminas quaſi veras accuſationes ſibimet componentes. Quo facto venerunt ad Æliá ciuitatẽ. Præceperat enim Imperator, vt omne conciliũ à Tyro veniret ad Æliá. Necnõ & alios vndiq; congregati præceperat, vt tẽpla ædificata ⁵ dedicarentur. Miſit itaq; pariter deuotoa Iudicũ pietate ac fide clariſſimos, omnia largiſſimè expendi præcipiens, non ſolũ pontificibus ac ſacerdotibus, ſed etiá egentibus vniuerſis qui vndiq; concurrebant. Porro fuerat exornatũ etiá ſacrũ altare ⁶ palliis regalibus atq; vaſis, auro & lapidibus precioſis decoratũ. Sozomenus. Imperator interea Arriũ de exilio reuocauit, iuſsitq́; vt quod de Deo crederet, ſcriptura currente proferret. Tunc ille nouitatẽ nominũ quá prius adinuenerat, declinans, aliá explanationẽ cõtexuit, ſimplicibus verbis eá & diuina lectione confirmans, iuſiurandũ quoq; præbuit ita ſe credete, & hæc etiá mente ſapere, nihilq́; aliter intelligere. Athanaſius autẽ fugiens de Tyro, Conſtantinopolim venit, & quæ paſſus eſſet adito Imperatore narrauit: petens vt quæ in Tyro fuerant geſta, exaoimaıentur ſub eius quoq; præſentia. Porro Cõſtantinus Imperator rationabilẽ eius petitionẽ iudicans, hæc ſcripſit Epiſcopis qui in Tyro conuenerant. Socrates. Igitur Imperator miſſa ſacra conciliũ euocauit, vt in ſui pręſentia Athanaſij examinaret cauſam, cuius verba ſunt hæc. Victor Cõſtantinus pius Epiſcopis in Tyriorũ vrbe collectis. Ego quidẽ ignoro, quę veſtro concilio turbulenter atque cũ tempeſtate decreta ſint. Apparet enim quòd quadá tumultuoſa indiſciplinatione veritas ſit oppreſſa, vobis videlicet non conſiderantibus quæ Deo placent, propter iurgia quę contra proximos veſtros habetis: & vota veſtra ineuincibilia eſſe contenditis. Sed erit opus diuinæ prouidẽtiæ, vt & hęc contentio apertè deprehenſa poſsit euacuari, atq; nobis paláfieri, ſi quid illic cõuenientes ſiue qualibet gratia, aut inimicitiarũ cauſa geſsiſtis. Quapropter cũ omni feſtinatione vos omnes ad meá reuerentiá volo concurrere, vt geſtorũ apud vos integritatẽ pet vos ipſos poſsitis oſtendere. Verùm qua gratia hæc ſcripſerim vobis, voſq́; ad me literis euocauerim, per ea quę ſequuntur, agnoſcetis. Pergenti iá mihi ad cognominis noſtri fœliciſsimę patrię ciuitatẽ, cũ eſſem cõſcenſurus equũ, repente Athanaſius Epiſcopus in media platea cũ quibuſdá ſacerdotibus quos circa ſe habebat, ſic inopinatè nos adiit, vt nobis daretur ſubitò cuiuſdá cauſa formidinis: teſtis enim mihi inſpector oĩm Deus eſt, quoniá nec cognoſcere eũ quis eſſet prima fronte pręualui, niſi quidá noſtrorũ, & quis eſſet, & quá pertuliſſet iniuriá, tunc narraſſet. Et ego quidẽ neq; confabulatus cũ eo ſum illo tempore, nec aliqua locutione participatus. Cumq́; ille ſe audiri depoſceret, ego verò refutarẽ, & penè repelli eũ præciperẽ cũ maiori fiducia nihil aliud à nobis q̃ veſtrũ poſtulauit aduentũ, vt vobis pręſentibus quę paſſus eſt neceſſariò poſſet ſuis gemitibus explanare. Vnde quia mihi rationabile videtur, & tẽporibus oportunum, ſcribi vobis libentius hęc pręcepi, vt omnes quicunq; apud Tyrũ conciliũ celebraſtis, indeſinenter ad expeditũ noſtrę manſuetudinis concurrere feſtinetis, ipſis operibus oſtẽſuri puritatẽ & rectitudinẽ veſtri iudicij corá me videlicet, quẽ Dei miniſtrũ propriũ neq; vos abnegabitis. Igitur vbiq; pacificatur Dei nomẽ, & integrè benedicitur per meá in Deo culturá, etiá apud ipſos Barbaros qui veritatẽ hactenus ignorabát. Certũ namq; eſt, q̃ qui veritatẽ ignorat, neq; Deũ ſcire poteſt. Veruntamen ſicut prędictũ eſt, etiá Barbari per me

5. Nota dedicationẽ eccleſiarũ ædificatarũ. Nam nũc heretici noſtri hoc derident.

6. Vide contra præſentis tẽporis nouatores, ornatum amplũ altaris, pallia regalia, necnon vaſa auro & lapidibus precioſis decorata, ad diuinũ cultum appoſita.

fidelem

fidelem miniſtrũ recognouerũt,& Deum metuere didicerunt,quẽ vtiq; protectorẽ meũ vbiq; ac prouiſorẽ ipſis operibus eſt oſtenſum.Vnde præcipuẽ etiã Deum ſciunt.Et illi quidẽ propter noſtrũ timorẽ reuerentur Deum.Vos aũt qui ſancta myſteria eius clementiæ proferre videmini,non dicã cuſtodire:vos,inquã,nihil agitis,niſi quæ ad contentionẽ noſcuntur & odia pertinere,&(vt abſolutẽ dicã) quę ad humani generis tendere videntur interitũ.Sed feſtinate,ſicut dixi,ad nos venire cõtinuò,ſcientes quòd omni virtute conabor,vt quę in lege Dei ſunt,ea pręcipuẽ ſine aliqua titubatione ſeruentur.Quibus vtiq; neq; vituperatio,neq; mala ſuperſtitio poterit implicari, diſperſis vtiq; ac palã cõtritis,& penitus exterminatis ſacratiſsimę legis inimicis,qui ſub ſchemate ſancti nominis,blaſphemias varias ac diuerſas iniiciunt.Hæ ſiquidẽ literę ad æſtuationẽ perduxerũt eos qui fuerãt in ſynodo cõgregati,quoniã plures quidẽ ad proprias redierant ciuitates. Qui verò circa Euſebiũ,& Theogoniũ,& Marin,Patrophilũ,& Vrſatiũ,& Valentẽ erãt, ad Cõſtantinopolitanã venientes vrbẽ,nequaquã de calice fracto,aut altari ſubuerſo,aut Arſenio perempto,quod in ſynodo cõcinnauerant,quęſtionẽ fieri permiſerunt,ſed aliã inuenire detraxionẽ,ſuggerentes Imperatori,quòd Athanaſius interminaretur non ſe miſſurũ ab Alexandria frumenta ſolẽniter ad Conſtantinopolitanã vrbẽ,& hæc audiſſe dicebant Athanaſio dicẽte ad Amantiũ,Anubionem,Arbathionẽ,& Petrũ Epiſcopos.Multũ itaq; derogatio præualet,quãdo derogator creditur fide dignus.Hac ſubreptione ad furorẽ perductus Imperator,Athanaſiũ relegauit in exiliũ,& habitare eũ præcepit in Galliis.Aiunt enim quidã hoc Imperatorẽ propterea feciſſe,vt vnirentur Eccleſiæ,quoniam Athanaſius communicare Arrianis euitabat.Et ille quidẽ degebat in Triberis Galliarum. Theodoretus.Sed nemo miretur ſi tantus vir deceptus deliquit,ſacerdotibus falſa loquẽtibus,cùm diuinus quoq; Dauid propheta,nõ à Pontifice,ſed à ſeruo Siba contra Miphiboſeth mẽdacia proponẽte deceptus ſit.Qui cùm tres habuiſſet filios,eos Cęſares nuncupauit,& ſingulos eorũ per decennarios annos imperij ſui principes eſſe conſtituit:Id eſt, primũ quidem filiũ ſui nominis Conſtantinũ, Heſperiarum partiũ in decennali ſuo fecit habere principatũ:ſecundũ verò,aui nomine nuncupatũ Conſtantiũ, in vicennalibus ſuis Cęſarẽ in Oriente conſtituit:minorẽ verò Conſtantẽ in ſuis tricennalibus ordinauit.Anno verò poſt hæc tranſacto , ingreſſus quadrageſimũ quintũ ætatis annũ, ægritudine captus,ex vrbe Conſtantinopolitana quaſi ad calidas aquas egreſſus eſt.Qui cùm Nicomedię degeret,languore grauatus diem vltimũ obiit,cùm prius Athanaſiũ magnum reuerti præcepiſſet in Alexandriã,licet Euſebius pręſens eſſet,& niteretur cõtraria ſuadere.Sozomenus.Igitur ſub Imperio Conſtantini per Eccleſias talia acciderunt.Quo moriente, rurſus ad quæſtionẽ venit dogma Nicæni concilij.Nam licet viuente Conſtantino non id omnes ſuſciperent,tamen apertẽ renuere nõ audebant.Quo moriente,plurimi ab eoſe indubitanter abſtinuẽre cõcilio.Erant iſti qui etiã primitus videbantur eſſe ſuſpecti:pręcipuẽ verò Arrij ſectatores Euſebiũ & Theogonius,cuius dogma ſe firmare credebant,ſi reuerti Athanaſiũ prohiberent, & cõſectatori ſuo Ægyptiacæ diœceſeos iura contradicerent.Et illi quidẽ hæc agebant,miniſtrante ipſis præsbytero,per quẽ Conſtantini temporibus Arrius fuerat reuocatus.Erat enim is præsbyter Cõſtanti quoq; gratus,eò quòd paternũ ei ſeruauerat teſtamentũ, ita vt vſq; ad principẽ , palatiiq; potentes haberet acceſſum.Euſebius autẽ in aula imperiali videbatur ita perſpicuus,vt ſuos cõſectatores faceret auguſtos ac proceres.Quamobrẽ de dogmate rurſus priuatim & publicẽ diſputationes crebrò proferebantur,& ſimul iniuriæ,inimicitiæ, & plurima quæ ex talibus ſolent ſæpius euenire.Interea ab Occidentali parte Athanaſius in Alexandriã eſt reuerſus , quẽ etiã Conſtantinus viuens redire maluerat.Fertur aũt quòd etiã teſtamento voluerit hoc conſcribere,ſed quoniã ita defunctus eſt,eius maior filius Conſtantinus Heſperiarũ partiũ princeps hoc egit,literaſq; huiuſmodi ad populũ deſtinauit Alexandrinũ. Conſtantinus Cæſar populo Eccleſiæ catholicæ Alexandriæ cõſtituto.Neq; veſtrã ſacratiſsimã mentem arbitror ignorare.propterea Athanaſiũ adorandæ legis pręcidatorẽ ad tẽpus in Gallias fuiſſe miſſum,quoniã ferocitas crudeliũ inimicorũ eius,in exitiũ ſacri eius capitis imminebat,ne forſan per malignorũ calliditatẽ aliquid incongruũ ſuſtineret.Vt ergo hoc euitaret,ab imminentibus ſibi neceſsitatibus eſt ablatus.Et ita me pręcipiente habitare iuſſus eſt,vt in ea ciuitate in qua degebat,bona ei neceſſaria nõ deeſſent.Talis enim eſt eius venerabilis virtus,diuinis freta ſolatiis,vt etiã moleſtias aſperioris fortunę contẽnat.Quapropter licet ad chariſsimã reuerentiam veſtrã dominus noſter beatæ memorię Conſtantinus Pius meus pater,eundẽ Epiſcopũ in ſuũ locũ reſtituere propoſuiſſet,tamen qnoniã humana ſorte pręuẽtus,antequã hæc cõpleret vota,requieuit,cõſequens arbitratus ſum,voluntatẽ diuinę memorię Imperatoris implere.Qui dũ ad vos remeauerit,qualẽ à me venerationẽ habuerit,agnoſcetis.Nõ enim mirabile ſi quid in eo geſsimus quod

Ex hiſtoria Tripartita libro iiij. cap.12.

laudetur. Meã namq; animã imago desiderij vestri, & scema tanti viri ad hoc mouit & inuitauit. Diuina prouidẽtia vos custodiat fratres dilectissimi. His literis fretus Athanasius, Alexandriã venit, libenterq; eũ plebs Alexandrina suscepit. Arriani verò cõiuratione facta aduersus eũ frequentes seditiones subinde suscitabant, per quas occasio præbebatur Eusebio, vt derogaret ei apud Imperatorẽ, quòd nõ decernente communi concilio Episcoporũ, autoritate sua arripuisset Ecclesiã. Tantisq; his derogationibus actũ est, vt indignante Imperatore de Alexandrina vrbe proiiceretur. Eodẽ tempore Eusebio moriente Episcopo Cæsareæ Palæstinæ cognomento Pamphili, Agapius discipulus eius suscepit Episcopatũ, qui & alios plurimos edidit libros, & de vita doctoris sui multa conscripsit. Sozomenus. Non multo pòst tempore & Constantinus Imperator, Constantini maioris filius, dum nititur inuadere partes iunioris fratris Constantis, circa Aquileiã congressione facta perimitur, consulatu Acindyni, & Prodi. Quamobrẽ Romani imperij principatus Occidentaliũ quidẽ partiũ, peruenit ad Constantẽ: Orientalis autẽ ad Constantiũ. Theodoretus. Igitur tempore quo Constantinus ad perenne transiuit imperium, testamento filiis temporale distribuens regnũ (nullus enim eorũ erat præsens) præsbytero à sorore propria ipsi commendato suũ credidit testamentum, præcipiens id Constantio dari, qui inter alios videbatur esse vicinior, & prius venire posse credebatur. Hinc iste Cõstantio factus notus, tradito testamento, accepit ad eũ ingrediendi fiduciã. Qui videns facilẽ Constantij voluntatem, & velut calamũ ventis accidentibus agitari, præsumpsit contra Euãgelica dogmata bellũ assumere, & aduersus Ecclesias asperrimè erigere tempestatem. Dicebat enim esse culpabiles, qui consubstantialitatis vocẽ, quæ scripta non inueniretur,[7] in fidei doctrina posuissent, quod inter sacerdotes & eos discordiã generaret. Hinc ergo Athanasiũ & eius sectatores accusans, insidias instruebat. Huius cooperatores erãt Eusebius, & Theogonius, & Theodorus Perinthius, qui eloquentior videbatur, & scripsit explanationes Euangeliorũ, quem plurimi Heracleiotẽ vocãt. Isti namq; sæpius velut propinqui Imperatori, reuersionẽ Athanasij multorũ causam asserebant esse malorũ, & non solùm Ægyptũ, sed etiã Palæstinã & Phenicen, vicinasq; gentes eius gratia dicebant esse turbatas. Proinde huiusmodi verbis leuissimã obsidentes Imperatoris intentionẽ, suaserunt vt Athanasium ab Ecclesia rursus expelleret. Qui agnoscens eorũ consiliũ, ad partes Hesperias abiit. Post paululũ verò tẽporis Imperator Cõstantinopolim veniens, indignatur ob ordinationẽ factã Arrianorũ. Episcoporũ aũt constituto concilio, Paulũ quidẽ remoueri fecit. Eusebiũ verò ex Nicomedia transferens Constantinopolim, Episcopũ esse decreuit. Quo facto Antiochiã profectus est Imperator. Eusebius itaq; nullo modo cessare patiebatur, sed omnia commouebat, donec suũ propositũ duceret ad effectũ. Egit ergo vt in Antiochia Syriæ synodus fieret, sub occasione quidẽ [8] dedicationis Ecclesiæ, quã pater Augustorũ fabricari cœperat, & post eius obitũ Constantius decimo anno eam à tempore fundationis expleuerat, in veritate autẽ ad subuersionẽ atq; destructionẽ Nicæni concilij. Ad quã synodũ conuenerunt ex ciuitatibus diuersis Episcopi nonaginta. Maximus tamẽ Hierosolymitanus Macarij successor non adfuit, cogitans q, ipsi posset subripi, & in damnationẽ subscriberet Athanasij. Sed neq; Iulius interfuit maximæ Romæ præsul, neq; in locũ suũ aliquẽ destinauit, cùm vtiq; regula ecclesiastica iubeat,[9] nõ oportere præter sententiã Romani Pontificis Concilia celebrari. Fit ergo synodus in Antiochia, sub præsentia Cõstantii principis, Consulatu Marcelli & Probini. Erat aũt quintus annus mortis Constantini patris Augustorũ, præsidebatq; tunc Ecclesiæ Antiochenæ Flacillus successor Euphronij. Fautores igitur Eusebij operæpretiũ iudicãtes Athanasio derogare, primũ quidẽ calumniati sunt, quasi præter regulã egisset quã tunc ipsi decreuerant: quoniam non ex sententia communis concilij Episcoporũ receperat sacerdotiũ, sed sibimet arrogando in Ecclesiã fuisset ingressus. Deinde quoniã eius aduentu turba generata plurimi seditione sint mortui: & quia aliqui ab Athanasio cæsi, iudicibus dicerentur esse contraditi. Hac derogatione tunc habita, constituerũt Episcopũ in Alexandria, primò quidẽ Eusebium cognomento Emisenũ. Quo ordinato, & in Alexandriam ire metuente, Gregoriũ fecerunt Episcopum. His ita gestis, transformauerunt fidẽ, nihil quidem culpantes Nicæni cõcilij, sed principiũ præbẽtes vt frequentibus cõciliis alia subinde mutantes,[10] & recitãtes efficerẽt, vt definitio fidei paulatim in Arrianã vesaniã relaberetur. Interea Gregoriũ deducebat in Alexandriã Syrianus magister militiæ, & cũ eo armati milites, numero quinq; milia, quibus etiã aderant Arrij sectatores illic habitãtes. Sed quomodo Athanasius Ecclesia pulsus, ne caperetur, effugerit, arbitror esse dicendũ. Erat enim vespera, & populus in vigiliis obseruãs, sperabaturq; futura collectio. Inter hęc venit magister militũ, & circa Ecclesiã per cohortes suos milites ordinauit. Athanasius aũt videns quę fierẽt, cogitauit ne propter se vlla læsio populo proueniret. Et præcipiẽs diacono vt cõpleret

7. *Hoc est validißimũ hæreticorum argumentũ, nõ inueniri in sacris scripturis, ideo non credẽdũ nec tenẽdum. Ne mireris ergo si & hoc tẽpore nouatores nostri hoc vtãtur tanquã telo ineuitabili, quo tamen nil infirmius. Vide Hieron. aduersus Luciferianos, Tom. 2.*

8. *Ecce rursus Ecclesiæ dedicatio.*

9. *Vide hic Romani põtificis priuilegiũ, & quod regula Ecclesiast. iubet nõ oportere præter eius sentẽtiam Concilia celebrari.*

10. *Quæ definita fuerãt in cõcilio Nicæno, frequentibus cõciliis mutantes, effecerunt vt definitio fidei in Arrianam vesaniam relaberetur.*

pleret orationem,rursus psalmũ fecit imponi. Cumq; cõsonantia psalmodiæ [11] celebraretur per vnam ianuam ecclesiæ egrediebantur oẽs.Quo facto,milites quidem sine cõmotione steterunt.Athanasius aũt inter medios psallentium illęsus abscessit.Et hoc modo fugiens,Romam profectus est.Porro Gregorius Alexandrinę tunc pręsedit ecclesiæ:Alexãdrinorum verò plebs non ferens quod erat gestum,ecclesiam quę Dionysij nuncupatur,incendit. Arriani præterea Gregoriũ remouentes ab Alexandria tanquã odiosum,& quia propter eum factũ fuisset incendium,necnon & quia minus ipsorum foueret errorẽ,euocauerunt Georgium Cappadocẽ,hominem Arrianæ vesanię. Theodoretus.Quomodo aũt & ille cum exercitu venerit,& iste diffugerit,ipse qui passus,& mirabiliter liberatus est, melius enarrabit:nam in Apologia suę fugę sic ait: Veruntamen exquirant modũ etiam discessionis & cognoscant à suis.Erát enim Arriani cum militibus concurrentes, vt eos accenderent,& ignorantibus nos ostenderent:& licet sine vlla compassione sint vel audientes tamen confusi quiescant.Erat itaq; iam nox,& aliqui populorũ [12] ad vigilias venerant,expectabatur futura die collectio,Dux aũt repente astitit cũ militibus plusquàm quinquies milibus,habentibus scilicet arma,& gladios enudatos,arcus,sagittas,& vectes, & ecclesiam quidem ipse circũdedit,statuens milites sibimet cohærentes, vt nullus posset egredientiũ ab ecclesia eorum manus euadere. Ego verò irrationabile iudicans in tãta confusione populum relinquere, & non magis ante illos pericula sustinere: residens in sede pręcepi,vt diaconus psalmum legeret,populi responderent:Quoniã in seculũ misericordia eius & sic omnes in domos suas abirent.Sed duce postea ingrediente,& millitibus sacrarium circundantibus,vt nos capere possent,clerici quidẽ qui sunt inuenti, simul & populi clamabant, poscentes vt & nos discederemus vnà cũ populo. Ego verò magis è diuerso dicebã,non nos discedere nisi oẽs singulatim prius exirent.Surgens itaq;, oratione facta,sic præcepi vniuersos abscedere:melius esse dicens, me periculo subiacere, quàm quemquam eorũ excipere lęsionem.Egredientibus igitur plurimis,& reliquis subsequentibus,quidam monachi,qui ibi nobiscum fuerant,& aliqui clericorum ascendẽtes traxerunt nos,& ita,testis est ipsa veritas,militibus aliis sacrariũ circundantibus, aliis per ecclesiam discurrentibus,per mediũ eorum,Dño iter dante atq; custodiente,pericula cũcta transiuimus, Deũ magnificè glorificantes:quoniam neque populum neci tradidimus, sed etiam vt saluaretur actum est,& manus quærentium nos effugere præualuimus.

11. *Cum psalmos dia consonantia celebraretur.*

Ex historia Tripartita lib.5.c.2.

12. *Vide vigilias festorũ tempore illo custodiri à Christianis.*

Socrates.Quæ etiam Georgius eodem tempore in Alexandria gesserit,ipsius Athanasij,qui hic passus est,voce narremus.In libro enim,quẽ de fuga sua scripsit,hęc ait:Igitur in Alexandria surrexerunt denuò nos quærentes occidere.Et facta sunt nouissima peiora prioribus Repente namque milites circundantes ecclesiam, pro orationibus pręlia celebrabant.Ingrediente namq; quadragesima, Georgius ex Cappadocia ex eis missus auxit mala,quæ illorum calliditate didicerant.Post septimanã [13] itaque Paschę,virgines mittebantur in carcerem:Episcopi vincti à militibus ducebantur: orphanorum,& viduarũ domus diripiebantur,& inuasiones in domibus agebantur,& noctu Christiani deponebãtur. Obsignabantur domus,& fratres clericorũ pro fratribus pericula sustinebant. Hæc quidẽ pessima,sed grauiora postea sunt p̃sumpta.Septimana enim,quę fuit post sanctã [14] Pentecostẽ,populus ieiunans [15] est egressus ad cœmiteriũ orationis causa eò quòd oẽs cõmunionem Georgij declinarent. Sed hoc cognoscens ille nequissimus, ipse concitauit Sebastianũ ducẽ Manichæũ, qui cum multitudine militum arma,gladios euaginatos, arcus, sagittasq; ferentiũ facto impetu in ipso die dominico super populũ irruit,& paucos orãtes inueniens(quum iam plurimi discessissent)talia gessit,qualia ab eis decebat impleri. Incendio namq; facto statuens virgines secus ignẽ,cogebat eas, vt se profiterentur Arrianas. Cũq; eas cerneret esse victrices,& de igne nullo modo cogitare,sic earũ vultus lacerauit, vt vix agnosci post tẽpora potuerint.Tenens aũt & quadraginta viros,tormento nouiore discerpsit.Sectis namq; de palma virgis,& habentibus suos aculeos,eorũ dorsa ita verberibus lacerauit,vt quidã eorum sæpius à medicis incisi sint propter spinas,quæ eorum dorsis inhærebant:alij verò dum non ferrent tormenta:mortui sint.Eos autẽ qui viuere potuerunt,& quandã virginẽ in exilium deportauit in maximã Oeasim. Corpora verò mortuorũ primò quidem reddi non passus est,sed cęlauit,insepulta relinquens ea vt quasi tanta crudelitas latere videretur.Hoc autem aiunt,qui mentis errore desipiunt.Nã cùm parentes mortuorum gauderent quidẽ propter confessionem, flerent aũt propter corpora defunctorũ,maiora eorum impietatis indicia personabant.Post hæc aũt ex Ægypto,atque Lybiis in exilium deportauerunt episcopos Ammoniũ Muiũ Gaiũ,Philonẽ.Hermem, Plenium,Psenosirim,Nilammonem,Agathonem Anagamphum,Amonium,Marcum,Dracontium,Adelphium,Athenodorum,& præsbyteros.Hieracem,& Dioscorum,& sic eos acerbissime per itinera pepulerunt,vt quidam eorũ in ipsis itineribus,alij verò per exilia

13. *Septimana Pasche.*

14. *Sancta Pentecoste.*

15. *Nota ieiuniũ in Septimana post Pẽtecostẽ de quo habes per D.Leonem Papã serm. 2.de Pentecoste, esse ex Apostolica traditione.*

morerentur. Occiderunt autem Episcopos plusquam triginta, habentes studium secundũ Achab, vt si possent, amputarent penitus veritatem. Theodoretus. Super hęc igitur Athanasius etiam cõsolatorios libros virginibus illis scripsit, quæ crudelissimas pertulerũt passiones, dicẽs inter hæc: propterea nemo vestrum sit tristis, licet & sepulturã [16] vobis denegent impij, & prohibeant vos efferri: Nam vsque ad hoc nequitia peruenit Arrianorũ, vt & portas clauderẽt, & circa sepulturarũ loca veluti dæmones residerẽt, ne quia sepeliretur fideliũ dilectorum. Hæc ergo & his similia Georgius in Alexandria faciebat. Sãctus autem Athanasius nullum locũ munitũ cautelæ suæ putabat: cùm itaque ad vivum eum deduci, aut mortuũ decollari, & caput eis Imperator sibi iussisset afferri. Pro qua re pręmium maximum compromisit huiusmodi aliquid nunciati. Igitur Athanasius relinquens Alexandriam Romam profectus est. Cõtigit autem eodem tempore etiam Paulũ Cõstantinopolitanum pontificem illuc vna concurrere, & Marcellũ Anciræ, Ascepamq; Gazæ.

16. Vides quãta solicitudo adhiberetur pro humanis corporib. defunctorũ a fidelib. populis! Et cur aliqui heretici nostro tempore tantopere negligunt mortuorum sepulturas.

Qui dum Arrianis esset aduersus, calumniam passus ab his, quasi subuertisset altare, damnatus est. Pro quo Gazæorum ecclesia Quintiano committitur. Lucianus autem Hadrianopolites Episcopus ob aliam accusationem ecclesia sua priuatus, degebat in vrbe Romæ. Cognoscens ergo Romanus Episcopus [17] crimina singulorũ, & oẽs Nicęno concilio cõcordare comperiens, eos in cõmunionem suscepit, tãquam omnium curam gerens propter sedis propriæ dignitatem, singulisq; reddidit suas ecclesias, & Orientalibus scripsit Episcopis, culpans quòd non rectè tractassent viros inculpabiles, de suis ecclesiis eos expellentes, & quòd Constitutiones Nicæni concilij minimè obseruarent. Quorũ paucos ad certã diem sibimet adesse præcepit, vt corã eis ostenderent iustum se super illis protulisse decretum. Et deinceps non se passurum interminatus est, nisi ab huiusmodi turbis & nouitate cessarent. Et ille quidem hæc scripsit. Athanasius autem & Paulus epistolas Iulij Orientalibus Episcopis miserunt, & singuli eorum suas sedes adepti sunt.

17. Romanus Episcopus tanquã omnium curã gerens propter sedis propriæ dignitatem, singulis his Episcopis, viris sanctis suas reddidit Ecclesias, & reprehensorias literas super eorũ iniusta delectione Orientalibus scripsit Episcopis. Ex quo habes Romanæ Ecclesiæ primatum super oẽs alias Ecclesias.

Verùm Pontifices Orientis grauiter hoc ferentes, & in Antiochia congregati Iulio rescripserunt epistolam, ornato quidem stilo compositam, ironia verò maximè plenã, & non sine interminationis qualitate confectam. Fatebantur enim circa omnes Romanorum Ecclesiam esse munificã, veluti quæ Apostolicam haberet curam & antiquitus mater pietatis existeret, licet ab Oriente ad eam prædicatores dogmatis aduenissent. Se verò nõ propterea secundo loco habendos existimabant, eò quòd non magnitudine aut multitudine abundarent Ecclesiarum, cùm vitę qualitate non cederent: crimenq; Iulio imponebant, eò quòd Athanasij sectatoribus communicasse videretur, & tanquã ipsorum concilio cõtumelias irrogasset, eorumq; sententiam destruxisset: & veluti iniustum eius factũ, Ecclesiasticisq; sanctionibus dissonans arguebant. His ita conscriptis addiderunt, quòd si susciperet Iulius damnationem ab ipsis factam, & ordinatos Episcopos in damnatorum locũ firmaret, pacem cũ eo & communionem haberent. Si verò placitis ipsorũ resisteret, contraria celebrarent: quippe cùm Orientales Episcopi nõ restitissent, cùm Nouatus à Romana pelleretur Ecclesia. De his autem quæ præter commune placitum de concilio Nicęno gesserant, nihil ei rescribere maluerunt. Hęc itaque Orientales Episcopi Iulio Romano Pontifici rescripserunt. Cùm verò Athanasius Alexãdriam fuisset ingressus, cõpressio populi partis Georgij, qui illic fuerat ordinatus Episcopus, vehemens facta est. Et ex hoc dicebant turbas & neces hominum prouenisse, & huiusmodi crimina in Athanasiũ velut authorem sceleris referebant: cùm hęc in certaminibus frequenter eueniant. Ob quã causam Sabinus Macedonię Pręsul hęreseos Athanasiũ frequẽter accusat. Qui si cogitaret quãta mala contra Athanasium & Homausianos Arriani gesserint, aut quanta concilia propter eum celebrata sint, aut quanta contra oẽs Ecclesias Macedonius hæresiarches gesserit erubescens fortè tacuisset. Interea contra Athanasium alia machinatio concinnata est. Ecclesiæ namq; Alexandrinorum, Augustorum pater erogando pauperibus frumenta donauerat: quæ dixerunt Athanasium vendere, & suis vtilitatibus applicare. Quod Imperator credens, eum iussit occidi. Hoc sentiens Athanasius, latenter aufugit. Hinc iam toto orbe profugus agitur Athanasius, nec vllus ei tutus ad latendum supererat locus. Tribuni, prępositi, Comites, exercitus quoque ad inuestigandũ eum mouẽtur edictis imperialibus. Præmia delatoribus proponuntur, si quis viuum maximè: si id minus, caput certè Athanasij detulisset. Ita totis regni viribus frustra aduersum eũ, cui Deus aderat certabatur. Interea sex continuis annis ita latuisse fertur in lacu cisternę non habentis aquam, vt solẽ nũquam videret. Sed cùm per ancillã, quæ sola conscia dominorũ officiis qui ei latebras pręberant videbatur, indicatus fuisset, tanquam Dei spiritu admonitos, ipsa nocte qua ad eũ comprehendendũ cũ indicibus veniebatur, post annos sex migrauit ad aliũ locum. Ita illi qui venerant frustrati, dominisq; in fugam versis, de ancilla vt falsa indice pœnas sumũt.

Ex historia Ecclesiastica lib. x. c. 18

Verum ne graues alicui latebræ suæ fierẽt, & occasio calũnię innocentibus quęreretur, nihil

nihil sibi vltro iam tutum in Constantij regno præsumens,ad Constantis partes profugus abscessit.A quo satis honorificè religioseq; susceptus est.Quiq; causa eius quam fama cōperserat diligentis cognita,scribit ad fratrem,pro certo se comperisse q, sacerdos Dei summi Athanasius iniustè fugas & exilia pateretur. Hunc itaque rectè faceret,si absque vlla molestia loco suo restitueret:si id nollet,curæ sibi futurum,vt id adimpleret ,regni eius intima penetrans,& pœnas dignissimas de autoribus sceleris sumens.Quibus scriptis perterritus Constantius(quod posse facere ea quæ minitabatur,conscius erat fratrem)simulata benignitate vltrò venire ad se Athanasium iubet,& leui increpatione perstrictū, ad Ecclesiam suam permittit securum ire.Admonitus tamen Imperator ab impiis consiliariis:Non est,inquit,magnum Athanasi,quòd Episcopi poscunt de te,vt vnam ex multis quæ sunt apud Alexandriam Ecclesiis,cōcedas populis eorum qui tibi communicare nolunt.Tum ille,Deo sibi suggerente,paratum in tempore consilium reperit:Et quid est,inquit, Imperator quod poscenti tibi liceat denegari,qui potestatem omnium habes iubēdi?Sed vnum est quod oro,vt meam quoque petitiunculam libenter admittas.Cumq; se omnia quæ vellet,quamuis essent difficilia,promitteret præstaturum, si hoc vnun cederet libens,ait Athanasius: Hoc est quod rogo:vt quiaetiam hic(Nam apud Antiochiā res agebatur)sunt nostri populi,qui istiscommunicare nolunt,vnam eis tenere concedas Ecclesiam.Æquissimum sibi videri,& valde præstandum,lætus spopondit Imperator. Sed cùm rem detulisset ad eos quorum consiliis vtebatur,neque ibi sa velle accipere Ecclesiā, neque hic dare respondent,quia plus sibi singuli,quique quàm absentibus cōsulebant.Ita Imperator admiratus eius prudentiā, properare ocyus ad suscipiendā Ecclesiā suā iubet. Operæprecium aūt videtur ipsius Constantij literas quas pro eius reditu scripsit,his gestis inserere.Socrates, Constantius victor Augustus Athanasio Episcopo. Plurimū te circumferri & fluctuare ferocibus maris vndis nostræ mansuetudinis clementia nō permisit.Patria quippe terra nudatum & priuatum propriis rebus, errantemq; per loca inuia bestiarū,indefecta nostra pietas non despexit.Igitur diu distuli scribere voluntatis meę propositum,sperans sponte te ad nos fortè venturum,& laborum satisfactionē à nobis exigere. Veruntamen quoniam forte timor impediuit voluntatis tuę propositum,literas largitate plenissimas ad tuam beatitudinem destinauimus, vt sine metu nostris aspectibus velociter tuā pręsentiam prębere festines,vt desiderio tuo potitus experiaris nostram clementiam propriis restitutus.Hac etenim causa & Dn̄m meum fratremq; Constantem victorem Augustum pro te rogaui,vt tibi potestatem ad nos tribuat veniēdi,vt ambobus nobis annuentibus,restitutus in patriam,habeas maximum gratiæ nostræ pignus. *Ex historia tripartita libro 4. cap. 10.*

Alia epistola eiusdem pro eadem re.Constātinus victor Augustus Athanasio Episcopo. Licet prioribus literis significauerimus,vt sine sollicitudine ad nostrum debeas venire comitatum,eò quòd maximè velimus te ad propria destinare,tamen & nunc has literas ad tuā milimus sanctitatem,per quas inuitamus,vt sine aliqua diffidentia vel metu ascēdens,publicis vehiculis ad nos venire festines,vt quæ desideras possis adipisci,

Tertia Cōstantij Epistola pro eodē.Cōstantinus victor Augustus Athanasio Episcopo. Dum in Edessa degeremus, præsentibus præsbyteris ad nostrū debuisses festinare comitatum,vt videns nostros aspectus,repente properares ad Alexandriam.Sed quoniā plurimum præteriit temporis ex quo suscipiens à nobis literas non occurristi,propterea etiā nunc cōmonere te festinauimus,vt vel nunc tuā præsentiam nobis velociter præsentare contendas,& ita possis patriæ tuæ restitui,tuaq; securus oratione frui.Ad plenā verò cognitionē Achitū diaconum destinauimus,à quo possis cognoscere etiā nostri animi voluntatem,& quòd ea quæ optas impetrare possis.Has Epistolas ab Aquileia suscipiens Athanasius(illic enim relicta Sardica agebat)mox recurrit Romam, & ostendēs literas Episcopo Iulio,in maximo gaudio Ecclesiā fecit esse Romanā.Putabatur enim etiam Orientis Imperator ipsorum,fidei consentire, eò quòd ad se Athanasium fiducialiter euocaret. Iulius autem Alexandriam clericis atque plebi hæc de Athanasio scripta misit.

Iulius Archiepiscopus presbyteris,& Diaconis,& plebi habitantibus Alexandriā,dilectissimis fratribus in Domino salutem.Cōgaudeo vobis & ego dilectissimi fratres quòd fructum vestræ fidei ante oculos iā videtis. Hoc etenim verè gestum quilibet inspiciet in fratre & coepiscopo nostro Athanasio,quem propter puritatem vitę suę,& vestras orationes restituit vobis Deus.Ex hoc itaque creditur, puras & charitate plenas orationes vestras ascendisse semper ad Deū.Memores enim estis promissionum cœlestiū atq; dilectionis,quā ex doctrina prædicti fratris mei Athanasij didicistis,& integrum cognouistis secūdum insitā vobis fidem,quam percepistis:quoniā nō vsq; ad finē à vobis possit abduci,cuius orationes in sanctissimis animabus vestris tanquam præsentes semper habuistis.Ergo nō plurimis mihi verbis opus est vobis scribere.Quecūq; enim vobis à me potuerint dici,

hæc iam

hæc iam fides vestra præcessit,& diuina gratia communis orationis nostræ vota compleuit.Congaudeo siquidem vobis:iterum enim dico cōgaudeo:quoniā inexpugnatas animas in fide seruastis.Sed etiam ipsi fratri meo Athanasio nō minus congaudeo:quia licet multam sit passus tristitiam,nec vnam tamen horam vestri desiderij & charitatis oblitus est.Nam licet corpore ad tempus,à vobis sit abstractus ,spiritu tamen vobiscum semper degere videbatur.Et ego quidem charissimi fratres,omnem tentationē contra eū surgētem,reor sine gloria non fuisse.Nam & vestra & eius fides cognita est vniuersis & cōprobata.Si enim nō tanta & talia accidissent,quis crederet,quia aut vos tale iudiciū,tantūq; charitatem circa talem exhibuissetis Episcopum: aut ille potuisset tantis virtutibus circundari,per quas spe cœlesti fraudatus non est? Promeruit igitur quolibet modo & nūc & in futuro etiam confessionis gloriosum martyrium.Frequenter enim terra mariq; plurimum æstuans, omnem prauitatem Arrianæ conculcauit hæreseos,& crebrò per inuidiā vsque ad periculum impulsus contempsit mortem,munitus omnipotente Deo & Domino Iesu Christo Saluatore nostro,sperans & inimicitias declinare,& consolationi vestræ restitui,deferens vobis maiora tropheа ex fortissima conscientia, pro quibus, & vsq; ad terminos terræ totius apparuit gloriosus.Fiduciam itaq; habens sui propositi, cœlestisq; doctrinæ clarificatus est immortali iudicio, & ad vos reuertitur , diligendus igitur apud vos clarior nunc est quàm tunc, quando profectus à vobis est.Nam si materias preciosas, id est aurū,& argentum,purgando ignis probat,quid dignum dici poterit de tali tantoq; viro,qui cùm tantas tribulationes & pericula deuicerit,redditur nūc vobis immaculatus: non à nobis solummodo,sed comprobatus ab omni concilio ? Suscipite igitur nunc fratres charissimi cū oī diuina gratia pastorē vestrū ac præsulem tanquā verè ἀθανάσιον cum his qui tantorum laborum eius participes sunt effecti:& gaudete fruētes orationibus, qui pastorē vestrum,vt ita dicam,esuritis atq; sititis,quando etiam ipsi vestram sanitatem salutaribus scripturis cibastis atq; potastis.Nam cùm degeret inter peregrinos,vos ei cōsolatio fuistis,& in persecutione atque periculis refouistis cum fidelissimis vestris animabus & mētibus,ego siquidē iam exulto cōsiderans & ratione prospiciens,& in eius reuersione vniuscuiusq; vestrū gaudium & plebis votiuas occursiones,& concurrentiū gloriosam festiuitatem,& qualis ille vobis erit dies,& quantus,remeante scilicet fratre meo,& quiescentibus priscis malis quorundam machinatione fartis: nec non pretiosa ac votiua reuersione cunctos in quadam plenissimi gaudij lętitia copulante.Huiusmodi verò gaudiū vsque ad nos magnitudine sua pertingit:quibus diuinitus hoc etiā constat esse concessum,vt & nos debeamus in laudem tanti viri consurgere.Sed melius est vt Epistolā oratione claudamus.Deus omnipotens,& huius vnigenitus filius Dn̄s & Saluator noster Iesus Christus hoc gaudium vobis præbeat in æternum,dignum tribuens pręmiū admirabili vestræ fidei,quā circa pontificē vestrū glorioso testimonio demonstrastis: vt & vos & qui vobiscum sunt,& hic,in futuro meliora possideatis quæ oculus nō vidit, nec auris audiuit & nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus diligentibus se . Per Dn̄m nostrum Iesum Christum,per quē & cūquo omnipotenti Deo gloria in secula seculorū, Amen.Valere vos opto charissimi fratres.Igitur Athanasij sententiam de concedēda Antiochiæ Ecclesia inutilē sibi cognoscentes Arriani,hoc quidem differendum esse dixerūt, & agēdum quod placeret Imperatori,quia Imperator Paulo,& Athanasio,& Marcello,& Asclepæ Gazæ,& Lucio Adrianopoleos,secundū ea quæ in concilio Sardiceno placuerāt, proprias restituerat sedes.Vnde principalia sacra per singulas ciuitates ad eorū mittebātur Ecclesias,quibus iubebatur,vt eos repente susciperent.Igitur in Ancira expulso Basilio, & pro eo introducto Marcello,non fortuita turba prouenit,quæ derogationem contraria sapientibus irrogauit.Asclepam verò continuò Gazæi susceperunt in Constantinopolitana ciuitate.Macedonius ad modicum tēpus Paulo successit,apud semetipsum in Ecclesia remota collectiones agens.Pro Athanasio tamē solo Imperator Episcopis & clericis,atq; plebi scripsit,vt eūlibenter susciperent.Insuper etiam quę contra eū in iudiciis facta fuerant,aliis literis aboleri iussit.Quæ verò de vtraque re scripta sunt,hæc esse noscuntur.

Epistola Constantij,per quam omnia contra Athanasium habita sunt cassa. Victor Constantius maximus,Pius,Episcopis & præsbyteris catholicę Ecclesię salutem.Reuerendissimus Episcopus Athanasius non est Dei gratia derelictus:nam licet breui tēpore humana fuerit probatione summissus,tamē debitum prouidētię vniuersa prospicientis noscitur suscepisse decretum,recipiens voluntate Dei nostroque iudicio patriam suam pariter & Ecclesiā,cuius diuino nutu præsul extabat. Huic enim consequēter oportebat nostrā adesse mansuetudinē,vt omnia aduersus eū,& eius communicatores definita,omnisque suspicio & illusio contra eum gesta,deinceps sit inanis & vacua, & reuelatio quam dudum clerici eius habuerunt,cōpetenter firma permaneat. Sed etiam hoc eius gratię adiiciendū esse

censuimus

censuimus vt omnes ordines sacri cognoscant,concessum omnibus ipsi coniunctis vt sine timore sint,siue Episcopi sint siue cleri:sufficit enim vnicuique circa eum rectę voluntatis vnio.Quicunque enim meliori iudicio atque parte constituti huius eligunt cōmunionem,hos omnes pręcipimus ad instar praecedentis prouidentię etiam nunc voluntate Dei nostrae gratiae largitatem adipisci.Epistola Constantij ad Alexandrinos,vt reciperēt Athanasium. Victor Constantius maximus pius,populo Alexandrino Ecclesiae catholicę salutem.In omnibus perhibentes nostrae aequitatis intensionem ,scientesq; quoniam diu prouidentia vestri contemplatoris estis alienati,id est,Pontificis Athanasij,qui propter infectam rectitudinem, suorumq; morum prudentiam cūctis innotuit,eū denuo ad vos destinare censuimus.Hunc itaque consuetè & competenter suscipientes, & apud clementē Deum adiutorem orationum habentes,vobis congruam simul & nobis placitam concordiam atque pacē secundum Ecclesiae sanctionem vbiq;probatae,sufficienter festinate seruare.Non enim rationabile est aliquam discordiam inter vos agitari,aut tumultū,nostrorum temporum disciplinae contrarium: & hoc quidem absesse à vobis omnino volumus. Orationibus autem sufficienter,eo scilicet praesule & adiutore apud Deū vos instare solenniter admonemus,vt tali proposito ad omnium vota proueniente,etiam Gentiles idolorum errori hactenus seruiētes,ad cognitionem sacrę religionis sub alacritate festinent. O charissimi nobis Alexandrini,rursus igitur admonemus vt in his quae dicta sunt persistatis;& omnes Episcopum decreto superno,nostraque sententia destinatum libenter & piè suscipiatis:& toto animo totaq; voluntate amplectendū existimetis.Hoc enim & vos decet,& nostrę mansuetudini noscitur conuenire.Vt aūt omnis turbę seditionis occasio perimatur,iudicibus apud vos habitis literis nostris praecipimus, vt omnes quos seditiosos agnouerint, legitimę vindictae subiiciant. Vtraque igitur perspicientes,& nostram cū Deo sententiam,& rationem profectionis vestrae,necnon & supplicium contra seditiosos indictum,cōpetenter & congruè sacrae religionis iura seruate. Prędictumq; Deo amabilē virum omni reuerentia & honore colite:& orationes vnà cum eo pro vobis ipsis,& nostrę vitae fauore omnium saluatori Deo lętantes offerre.Epistola Constantij pro Athanasio,vt aboleretur quicquid pro Athanasio gestū est.Eadem verò forma prędidibus Augustae,Nicęae, Thebaidis,& Lybiae scriptum est. Quicquid pridem ad laesionem & iniuriā Athanasio Episcopo communicantiū reperitur actū,hoc nunc aboleri praecipimus.Nā & ministerium,quo priuati fuerant eius clerici,eosdem rursus volumus obtinere.Hanc itaque praeceptionē nostram seruari censemus,vt Athanasio Episcopo suae Ecclesię restituto communicatores eius habeant ministerium,quod semper habuerunt, quod etiam reliqui clerici habere noscuntur,& ipsi gaudio potiatur.Tantis & talibus epistolis munitus sanctissimus Athanasius,per Syriam aggressus venit in Palestinam,apprehendensq; Hierosolymā,& Episcopo Maximo significās gesta Sardienēi cōcilij,& quod Imperator Cōstantius illorū decreto iudicioq; consensisset,praeparauit vt Episcoporū in illis Regionibus habitantium synodus ageretur. Maximus autem in nullo segnis de Syria atque Palestina vniuersos euocauit Episcopos:Facto concilio restituit & ipse beato Athanasio cōmunionem & dignitatem.Scripsit etiam ipsa synodus Alexandrinis omnibus in Ægypto & Lybiis Episcopis,clericis,atq; plebi,ea quae de Athanasio gesta atque decreta sunt.Ob quam rē valde Maximo detraxerunt Athanasij derogatores Episcopi,quòd primitus deponēs eū rursus ex poenitentia tanquā nihil fuisset actū,sententiam pro Athanasio protulerit,quę cōmunionē ei dignitatemq; praeberet:haec cognoscentes Vrsatius & Valēs,qui circa Arrianum dogma studium primitus ardens habuerant,declinantes à Priori voluntate Romā profecti sunt,libellūq; poenitentiae Iulio offerentes Episcopo,& in Consubstantialicatis consensere sermone,& literas Athanasio miserunt,sequi ei deinceps cōmunicare professi sunt.Sic itaque tūc Vrsatius & Valens gestis Athanasij superati conuersi sunt.Athanasius ergo per Pelusium pergebat Alexandriam Transiens aūt per ciuitates,edocebat vt Arrianos vniuersi declinarent,& consubstantialitatis dogma amplecterētur in quibusdā Ecclesiis:& ordinationes fecit.Et hoc fuit initiū alterius querelae aduersus eum:quia in aliorū Ecclesiis ordinare praesumpsisset.Haec itaq; de Athanasio prouenerunt . Interea respublica fortuitis casibus vrgebatur. Vnde quae sunt summaria nō est incongruū breuiter explanare.Igitur quòd aedificatore Cōstantinopolitanę ciuitatis moriente tres eius filij Imperiū susceperint,in praecedentibus est narratū.Sciendū aūt quòd cum istis imperauit cōsobrinus eorū noīe Dalmatius, vocabulum patris habens,qui dū aliquātisper imperasset, à militibus interēptus est,non iubente Constantio vt occideretur,nec tamen prohibēte. Cùm verò Constantinus iunior fratris partes inuaderet,& ipse à militibus cōgresione facta perēptus est.Hoc autem iā saepe dictum est.Post mortem verò Constantini iunioris,Persicum contra Romanos motum est bellū,in quo Cōstantius proficere nō valebat:

nam cùm

nam cùm nocte prælium circa fines Romanorum atque Persarũ fuisset gestum, validiores tunc Persę ad breue tempus inuenti sunt. Quo tempore neque Christiani sub quiete degedant, sed per Athanasium de consubstantialis verbo circa Ecclesias erat pugna.
Sozomenus. Denique apud Antiochiam non concordabant in professione sua clerus & populus, sed per choros, vt est consuetudo, ad hymnos dicẽdos Deo in fine psalmorũ mõstrabant propriam voluntatem. Et hi quidem patri & filio, velut ęqui honoris gloriã dicebant: hi verò patri in filio, per interpositionem præpositionis, filium secundum esse mõstrantes. His ita gestis, hærens quid ageret Leontius, qui illo tempore ex hæresi aduersa sedem Antiochiæ gubernabat, cùm prohibere non auderet eos qui secundũ traditionem Nicæni cõcilij psallerent Deo, quia metuebat ne seditio nasceretur in populo, hoc dixisse fertur, tangens caput suum iam canum: Hac, inquit, niue soluta, lutum cogetur immẽsum. Per hoc ostendens, quòd ipso defuncto seditionem populo generaret illa discordia, quę in hymnis fiebat, non patientibus successoribus suis cũ populi varietate sentire. Athanasius igitur veniens ad Ægyptum, explicauit synodales Epistolas Iulij Romani Pontificis: Insuper & synodalem Maximi Hierosolymitani, quę talia continere dignoscuntur. Sancta synodus Hierosolymis congregata per Ægyptum, Lybiam & Alexandriam constitutis præsbyteris, diaconis & plebi fratribus desideratissimis in Domino salutẽ. Cũctorum Deo dignè gratias agere non valemus fratres charissimi: in quibus enim miracula semper egit, etiam modò cum Ecclesia vestra fecit, pastorem vestrum & Dominum consacerdotemq́; nostrum Athanasium vobis sua pietate restituens. Quis enim aliquando sperauit oculis carnalibus intueri, quem nunc & nos & vos inspicitis, respicientes quẽ videre desiderastis? sed verè orationes vestræ à Deo omnium sunt auditæ, qui curã habet Ecclesiæ suæ, & vestras lachrymas atque gemitus semper inspexit, quapropter vestras audiuit preces. Eratis enim sicut oues abiectæ & fatigate, non habentes vtique pastorẽ. Propterea visitauit vos cœlitus pastor verus, & de propriis ouibus curã gerens, restituit vobis quem noscimini concupisse. Ecce enim & nos omnia pro Ecclesiastica pace faciẽtes, vestręq́; dilectioni conspirantes in eius amplexu præcessimus, & cõmunicantes ei per eũ vos alloquimur, scriptaq́; præsentia destinamus. Itaque secundũ gratifica vota vestra scitote nos quoque cum eo vinculo charitatis obstrictos. Debetis ergo etiã pro pietate Deo amabiliũ nostrorum Imperatorum incessanter orare, quoniam & ipsi cognoscẽtes vestrũ desiderium vobis restituere destinarunt. Omni ergo honore tensis manibus suscipientes illum gratificas orationes offerre Deo, qui vobis talia condonauit. Festinate autem semper in Deo gaudere, & glorificare Dominum, per quẽ & cũquo patri gloria in secula seculorum, Amen. Veniens igitur Athanasius in Ægyptũ, quos quidẽ agnouit Arrij sectatores, deposuit. Quibus à se depositis, Ecclesias eorũ præcepit fidem tenere Nicæni concilij, eaq́; summo studio custodiri. Sic itaque se rebus habentibus. Magnentius tyrannus circa partes emersit Hesperias. Qui Cõstantem Imperatorem Occidentaliũ partium facto dolo circa Gallias interemit. Quo gesto intestinum inflammatũ est bellum: Magnẽtius etenim tyrãnus totam tenebat Italiam, Aphricamq́; & Lybiam, simul & Gallias. In Illyrico verò, & in Sirmio aliud rursus à militibus excitatum est bellum per tyrannum noĩe Britannionem. Sed etiam Romam tumultus nõ fortuitus detinebat, Fratruelis namque Constantini Nepotianus nomine, imperium assumpserat gladiatorũ virtute suffultus, & Nepotianũ quidem Magnentij milites deposuerunt. Magnentius autem procedens vniuersas partes vastabat Hesperiæ. Horum igitur omnium malorum immensa cõfluctio breui tempore generata est. Quarto enim anno post Sardicense concilium, hæc acta noscuntur, cõsulatu Sergij & Nigriani. His itaq; nunciis apparebat, quod ad Constantiũ solum Imperij iura peruenissent: quo prouectu, contra tyrannos semetipsum (vt poterat) præparabat.

Aduersarij verò Athanasij, opportunũ se tempus inuenisse iudicantes, rursus aduersus eum calũnias instruebant. Tunc Imperatori Constantio suggesserunt, quòd omnẽ Ægyptũ subuertisset & Lybiam. Inuidiam verò maximè auxit eius, quòd ordinatiões in parœciis fecisset alienis. Athanasius interea cùm venisset Alexandriam, synodũ Ægyptiorũ congregauit Episcoporum. Qui consona decreuerunt Sardiceno concilio, atq; Hierosolymis celebrato. Constantius igitur Imperator, pridem & ipse Atrianorum secta pręoccupatus, omnia quæ paulò antè ei placuerant, in contrarium demutauit. Et primũ quidẽ Ecclesiæ Cõstantinopolitanę Pontificem Paulũ deportari iussit in exiliũ, quẽ deducentes in Cucusum Armeniæ suffocauerunt. Marcello aũt denuo proiecto, Ecclesiã Ancyranã Basilius rursus inuasit: Lucius aũt Adrinopoleos ferro vinctus, in carcere moritur. Tantũq́; valuerunt quę de Athanasio dicebantur, vt in immensum furorem cadens Imperator, eũ vbicunq; reperiretur, iuberet occidi: cum quo Theodulum, & Olympiũ pręsules Ecclesiarũ Thracensium. Igitur Athanasium voluntas Imperatoris non latuit, sed præsentiẽs fuga

dilapsus

dilapsus est,& minas principis declinauit. Cuius fugã dilatauerunt Arriani, præcipuè Narcissus Neromadis episcopus, Georgius Laodiciæ,& Leontius tũc Antiochenæ præsul ecclesiæ. Is enim cùm præsbyter esset, dignitate priuatus est, quia cũ muliere Eustolia nomine, degens,& turpẽ suspicionẽ cęlare volens, genitalia sibimet noscitur abscidisse: & deinceps quidẽ fiducialiter cũ muliere viuebat. Postea verò studio Imperatoris Constantij in Antiochena ecclesia ordinatur episcopus post Stephanum, qui primitus successerat Placito. Hæc igitur de his dicta sufficiant. Et inimici quidẽ fidei, putantes se tempus inuenisse contra defensores eius, valde apud Principẽ laborabant, vt de ecclesiia pellerentur omnes qui ab eis videbãtur esse depositi tanquã alterina fidei, vel quia viuo Cõstante, Imperatori Constãtio restitissent ita vt fuisset penè ad bella peruentũ. Præcipuè tamẽ Athanasiũ accusabant, ob nimiã inuidiã, neq; Constante viuo & Constantio eum se diligere profitente, ab eius molestia recedebant: Sed Antiochię congregati, Narcissus Cilix, Theodorus Traciæ, Theogonius Nicænua, Pathrophilus Scythopoleos, Minophantus Ephesius,& alij circiter triginta, scripserunt omnes vniuersis episcopis, quòd contra sanctiones ecclesiasticas Alexandriã rediisset, nec in concilio sine culpa fuisset inuentus. Et iubebant vt neq; communicarent ei, neq; scripta mitterent, sed Georgio qui ab eis fuerat ordinatus. Verùm Athanasio nullus hinc sermo fuit. Igitur deuicto Magnentio, quum solus Constantius Romanorũ tenuisset imperium, omni studio laborabat, vt Occidentales episcopi consentirent eis qui consubstantialẽ esse patri filium denegabant. Et hoc faciebat, nolens à primordio apertè vim facere, sed eis callidè suadere; vt decreto contra Athanasium ab Orientalibus episcopis habito consentirent. Sperabat enim quòd si communi decreto damnaretur Athanasius, facilius suam voluntatem in religione impleret. Tunc igitur in Italiam conuenerunt episcopi Orientalium non multi, quoniã plurimos eorũ aut senectus, aut itineris longitudo prohibuit. Occidentaliũ verò vltra trecentos, vt præcepto principis concilium Mediolani celebraretur: vbi conuenientes Orientales, ante omnia contra Athanasium decretum fieri commune poscebant; vt hoc facto penitus ei aditus Alexãdrię clauderetur. Quod cùm sensissent Paulinus Gallicanæ τριβέρως Dionysius Albæ metropolis Italorũ,& Eusebius Vercellensis, episcopi, quòd ad destructionem fidei Orientales contra Athanasiũ agere molirentur, surgentes magna voce clamabant, dolum & circũuentionẽ per ea quæ gerebantur, Christianitatis dogmatibus irrogari. Non enim veras contra Athanasiũ culpas esse dicebant, cùm ad retractationem fidei talia probarentur inuenta. Illis ergo talia proclamantibus, conciliũ tunc soluitur episcoporum. Theodoretus. Deposito deinde Athanasio, aliam hæretici fidei exponere sunt nisi doctrinam. Sed neutrum horum perduci potuit ad effectum, cùm præsente principe clamaretur, quòd iniustè ageretur & impiè, quo facto & ipsi ecclesiis sunt expulsi, & in vltimis terræ finibus habitare iussi. Quod rursus mirabilis Athanasius hoc modo in illa apologia describit. Quis tantum poterit memorare, quantum illi gesserunt. Tunc enim ecclesiis pacem habentibus,& populis per Collectas orantibus, Pontifex quidem Romę Liberius, & Paulinus Galliarũ Metropolitanus episcopus,& Dionysius Italus, Lucifer Metropolitanus insularũ Sardiniæ,& Eusebius ex Italia, omnes episcopi boni,& prędicatores veritatis abripiuntur,& traduntur exilio, nullã habentes culpam, nisi quòd in Arrianam noluerint consentire vesaniam, neq; in calumniis subscripserint nostris. De maximo autem & optimo sene & vero confessore Osio, etiam loqui superfluum. Omnibus enim notum est, quòd etiã hunc in exilium deportari fecerunt. Non enim ignobilis, sed omnibus noscitur esse notissimus. Cui namq; non pręfuit synodo, aut rectè loquens nõ satisfecit vniuersis? Quę ecclesia huius patrocinij memoriam non habet? Quis aliquando dolens cùm veniret ad eum, non discessit sanus? Quis indigens quum petisset, non meruit quod poposcit? Et tamen etiã contra hunc talia pręsumpserunt, quòd impia eorũ molimina cognoscens, noluerit propria subscriptione firmare. Socrates. Igitur Imperator illos quidem mittit in exliũ. Generale verò conciliũ fieri cogitabat, vt omnes Orientales episcopos venientes ad occidentẽ, si posset, concordes efficeret. Quod cùm propter itineris spacia difficile videretur, duplicẽ tractauit synodum celebrari, vt in Arimino quidẽ Itali qui tũc aderant, conuenirent: Orientales autẽ in Nicomedia Bythiniæ ciuitate. Hoc ergo Imperatore tractante, effectus nõ euenit vt voluit, neutrũ enim conciliũ sibimet concordauit, sed vtrũq; diuisum est. Nã neq; in Arrimino conuenientes inter se cõsonare potuerũt,& Orientales in Seleucia Isaurię cõgregati, aliud schisma sunt passi, quod suo loco narrabitur. Theodoretus. Dialogus inter Liberiũ & Constantiũ habitus, [18] & quomodo Liberius in exiliũ fuerit missus. Ego quidem Liberij per omnia celeberrimi habitum pro veritate dialogũ cum Constantio volo referre, quandoquidem à fidelibus illius temporis est conscriptus. Is enim post Iuliũ Sylueštri successorem Romanam gubernauit ecclesiã.

Ex histor. Tripar. lib. 5. cap. 24.

18. *Notent hi qui Liberiũ Romanũ pontificẽ asserere audent, nota Arrianæ pfidiæ fuisse inustum, quod mendacium est apertissimũ. Quid enim eo constantius et fidelius inueniri potuit? Lege obsecro hunc dialogum, & pariter exitum huius sanctissimi vir-*

Conſtantius Imperator dixit: Nos & eò quòd Chriſtianus ſis,& Epiſcopus noſtræ ciuitatis,dignũ hoc iudicauimus,vt euocantes te,moneremus vt communionẽ ſceleſtiſsimi Athanaſij,& ineffabili ſuperbia detenti,abnegare non differas.Hoc enim terrarum orbis bene fieri comprobauit,& ſynodali ſententia alienũ eccleſiaſtica communione decreuit. Liberius epiſcopis dixit:O Imperator:iudicia eccleſiaſtica decet cũ maxima proferri iuſtitia.Quapropter ſi videtur pietati tuæ,diſceptationẽ iube conſtitui: & ſi apparuerit Atnaſius condemnatione dignus,tunc ſecuodũ eccleſiaſticæ conſeqoentiæ formã proferatur in eum digna ſententia.Non enim poſsibile eſt coodemnare virũ, de quo nihil examinatũ eſt. Gonſtantiua Imperator dixit: Vniuerſus mundus adiudicauit eius facinora, ſed ille(ſicut ab initio)tempus eludit.Liberius Epiſcopus dixit:Quicunq; ſubſcripſerũt, nõ ipſi viderunt quæ geſta ſunt,ſed propter gloriã & timorẽ,& ne à te contumelias paterentur,acquieuerunt.Imperator dixit:Quid eſt gloria,& timor,& contumelia? Liberius dixit:Quicuoq; gloriã Dei non diligunt,tua magis dona præponunt. Quem ergo iſti non viderunt,nõ examinantes adiudicauerunt,quod eſt à Chriſtiaoitate alienũ.Imperator dixit:In facie vtiq; condemnatus eſt in concilio Tyrl,& in cõcilio pariter decreuerũt contra eũ omnes totius orbis Epiſcopi.Liberius dixit: Nuoquã in præſentia ſua homo ille adiudicarus eſt.Quicunq; enim tunc conuenientes condemnauerunt eũ,diſcedẽte Athanaſio à iudicio,ſententiã protulerunt.Euſebius eunuchus dixit:In Nicæno cõcilio alieous à catholica fide probatus eſt.Liberius dixit:Quinque ſoli iudicauerunt ex his qui cũ eo nauigio venerunt in Mareoten,quos miſerunt ad accuſationẽ eius,vt cootra eũ geſta conficerent.Horũ itaq; qui deſtinati ſunt,duo ſunt mortui,Theogonius, & Theodorus,reliqui verò tres viuunt,hoc eſt, Maris, Valens,& Vrſatius.Ab his qui miſsi ſunt Sardicã,propter hanc cauſam ſynodus celebrata eſt,qui in ſynodo libellos obtulerũt,veniã poſtulantes,quoniã in Mareote per calummiam ex vna parte contra Athanaſiũ geſta confecerint,libellos eorũ nunc præ manibus habemus.Cui horũ nos credere & communicare conuenit Imperator:his qui primitus damnauerunt,& veniã poſtea popoſcerunt, an eis qui adhuc hæc accuſare contendont?Epictetus Epiſcopus dixit:O Imperator,nõ fidei cauſa neq; iudiciorũ eccleſiaſticorũ ſermonẽ facit,ſed vt apud Senatores in Romana cõſtitutos vrbe glorietur,quaſi ſuperauerit principẽ.Imperator ad Liberiũ dixit:Quota pars es totius orbis?quoniã tu ſolus hominẽ vindicas nephandiſsimũ,& orbis terrarũ pacem Eccleſiæq; diſſoluis.Liberius dixit: Non eò quòd ego ſum ſolus, fidei cauſa minuitur.Nam & antiquitus tres ſoli repertiſunt reſiſtentes pręcepto regis.Euſebius eunuchus dixit:Imperatorẽ noſtrum Nabuchodonoſor feciſti?Liberius dixit:Non,ſed ità rationabiliter adiudicatus eſt homo,qui non eſt examinatus?Sed & ego peto primitus generalẽ proferri ſubſcriptionẽ confirmantem fidẽ in Nicæa prolatam, vt ita reuocatis ab exilio fratribus noſtris,&io loca ptopria reſtitutis;ſi hi qui nũc turbas pariunt Eccleſiis, viſi fuerint Apoſtolicæ fidei conſentire,tunc apud Alexandriã conuenientes omnes,vbi & accuſatus & accuſatores ſunt,& defenſor eorũ,examinata cauſa poſsimus proferre ſententiam.Epictetus epiſcopus dixit:Sed curſus publicus non ſufficit ſubuectui Epiſcoporũ.Liberius dixit:Eccleſiaſticę cauſæ publico curſu non egent. Eccleſiæ namq; ſufficiũt vſq; ad mare perducere ſuos Epiſcopos.Imperator dixit:Quæ dudũ ſuſceperont formã, ſolui non poſſunt.Plurimorum namq; Epiſcoporum debet valere ſententia. Tu ſolus es qui amicitias illius ſcelerati defendis.Liberius dixit:Imperator nunquã audiuimus abſente accuſato Iudicẽ eius ſcelera proferentẽ,niſi quia propria videntur hæc odia. Imperator dixit:Omnibus quidẽ nocuit in communi,nulli tamen ita ſicuti mihi. Cui cùm non ſufficeret interitus fratris mei maioris,ne beatæ quidẽ memoriæ Conſtantem ceſſauit in mei inimicitias frequeotes impellere,niſi nos maiori manſuetudine detenti, impellentis momenta temperaſſemus.Nulla itaq; mihi victoria eſt,neq; contra Magnentiũ vel Syluanum,niſi illũ ſceleſtũ ab eccleſiaſticis rebus expulero.Liberius dixit: Noli per Epiſcopos tuas vindicare inimicitias. Manus enim eccleſiaſticorũ ad ſanctificandũ vacare debent. Quapropter ſi tibi videtur,iube vocari ad loca propria ſacerdotes,& ſi concordes apparuerint ei quem nos in præſenti defendimus,ſecundũ fidem Orthodoxam in Nicæna ſynodo conſtitutã,tuoc conuenientes prouidebunt pro mundi pace,vt homo qui nõ peccauit,non reprobeutr iniuſtè.Imperator dixit:Vnũ eſt quod quæritur,volo enim te amplectentem eccleſiaſticã communionem Romã denuò deſtinare, & propterea concorda paci,& ſubſcribens Romã reuertere.Liberius dixit:Romę iã fratribus valedixi. Maiores enim ſunt eccleſiaſticæ ſanctiones,quàm Romanæ habitatio ciuitatis. Imperator dixit: Ergo trium dierum ſpatium ad deliberationẽ habes,an velis ſubſcribens Romã reuertere,aut cogitare in quem velis deportari locũ.Liberius dixit:Spatiũ trium dierũ rationẽ nequaquam mutare poteſt.Quapropter quò voles mitte me.Imperator autem poſt duos

dies

dies examinato Liberio,& nequaquam à suo proposito reuocato,iussit eum in Berœam Thraciæ in exiliū deportari.Egredienti Liberio,Imperator ad expensas quingentos solidos destinauit.Tunc Liberius deferenti dixit:Vade,da eos Imperatori,opus enim habet suis militibus erogare.Similiter & Augusta totidem ei misit.Liberius dixit: Redde hæc Imperatori:opus enim habet his ad expensas militum suorum.Si autem Imperator his non habet opus,det eos Auxentio & Epicteto.Illi enim his opus habent.Cúmque ab eis nihil accepisset,Eusebius eunuchus obtulit ei alios solidos. Cui Liberius ait: Totius orbis ecclesias desolasti,& tanquā damnato mihi hęc adfers? Vade,prius disce esse Christianus.His ita gestis,post tres dies nihil accipiens,missus in exilium est.

Veritatis itaque propugnator & victor in Thraciam(sicuti iussum fuerat(vsq; peruenit.Duobusq; transactis annis Constantius Romam venit, Procerum verò Senatorumq; coniuges rogabant viros suos,vt Constantio supplicarent,vt pastorem gregibus restituerer.Aiebant enim,quòd nisi flecterent animum Principis,eos ipsę relinquerent,& ad pastorem illum maximum properarent.At illi dixerunt:Nos furorē principis formidamus, nec fortè aliquam veniam promeremur.Sed vobis(inquiunt)magis rogantibus forsitan parcet,& alterum è duobus fiet,aut preces suscipiet, aut si flecti nequiuerit, sine aliqua iniuria vos dimittet. Hoc cōsilium mulieres illę laudibus maximis efferendæ percipientes,cum ornatu solito adierunt Imperatorem,vt ex veste sublimi insignes eas & nobiles arbitratus,reuerentiam ipsis exhiberet,& parceret.Adeuntes verò principem, tali voce clamabant:Miserere tantæ ciuitatis,pastoris prouidentiam non habentis,quæ luporum patet insidiis.At ille respondit non egere pastore alio ciuitatem.Esse namq; Pontificem,qui eorum curam haberet.Post magnū namque Liberium,quidam diaconorum eius Felix nomine fuerat ordinatus.Is expositam in Nicæa fidem inconcussé, seruauit, sed corruptoribus eius sine discretione communicabat. Nullus tamen Romæ habitantium in basilicam ingressus est,cùm ille intus adstaret. Hoc autem etiam matronæ illæ Imperatori dixerunt.Qua gratia flexus,præcepit illum inter omnes egregium reuocari, & vtrumq; Ecclesiam gubernare communiter. His ergo literis in Circensi spectaculo relectis,populus clamabat iustam principis esse sententiam:sicut enim dupliciter coloribus diuisi sunt spectatores,sic oportere alterū his,alterum aliis pręsidere.Cùm ergo primitus principis literis sic fauissent,postea commoti communi voce clamauerunt: Vnus Deus,vnus Christus,vnus Episcopus.Ipsas enim voces & ego iustum ponere iudicaui. Post has verò Christo amabilis populi pias,& iustitia exornatas voces,sanctissimus quidem Liberius est reuersus.Felix autem recedens habitauit in alia ciuitate.

Theodoretus.Interea sentiens Athanasius sibi insidias parari,nequaquā ad Imperatorē venire pręsumpsit:neq; hoc vtile iudicauit,sed electos ex Ægypto quinq; Episcopos,inter quos Serapionem Thmiuensem virum præcipua vita sanctū,& ad loquendum valde copiosum,mittit ad principē tunc in Occidente degentem(cum quibus etiam tres pręsbyteros)per quos sibi placaret Imperatorē,vt pro derogationibus satisfacerent inimicorum,aliasque facerent,quę ei vel ecclesiis expedirent.Quibus nauigantibus,paulò pòst literę venerunt Imperatoris euocantes eū.Ob quā rem & Athanasius & populus est turbatus,cùm neque hęretico Imperatori obedire consultum esset,neque reluctari periculo vacaret.Veruntamen ire distulit,& literarum baiulus sine effectu reuersus est. Superueniente autem æstate veniens alius ab Imperatore nuncius cum prouincię iudicibus,cogebant eum,cleroque nimis erat infestus.Porro populū paratum videns ad bellum,etiam ille reuersus est.Non multo post tēpore congregantur ex Ægypto & Lybia Legiones.Et cùm nunciatum fuisset cęlari Athanasium in ecclesia,quæ vocatur Theone,assumēs milites dux eorū,& Hilarium ab Imperatore denuò destinatum, inopinato fractis ianuis in ecclesiam introiuit, & vbiq; requirens Athanasium non inuenit.Fertur enim, quòd sæpius diuino nuncio pericula multa effugerit,sicut etiā Deo prouidēte hoc discrimē euasit.

Sozomenus. Ex his& huiusmodi factis ei à Deo prænunciatis, à Paganis & hæreticis appellabatur magus.Sermo namq; fertur,quòd aliquādo eo procidente per ciuitatē contigerit auolātem corniculam clamitare.Quo facto astans multitudo Paganorū,velut mago derogantes,petebant vt eis aperiret,quid cornicula illa significaret.Ille verò fertur silentio dixisse subridēs:Cras,latina lingua dies ventura significatur. Hoc ergo clamans, tristem vobis Crastinū significat diem per Imperatoris Romani iussionem.Et ita contigit,vt Athanasij sermolicet derisus fuerit,veniret ad affectū.Altera namque die principis literæ venerunt ad Iudices,iubētes vt Paganis sua ingredi nō permitterentur templa,neq; solennes superstitiones festiuitatesq; celebrarent.Tunc ergo festiuitas eorū venerabilis generalisq; destructa est.Socrates.Cùm igitur frequenter(sicuti dictum est)Athanasius pericula declinasset,clerus & populus ei fauēs tenebat Ecclesias,donec Pręfect⁹(vt dictū est)

xx ij Ægypti

Ægypti,& dux militum eiicientibus eos & sustinentibus,Georgio eas contraderent. Qui non multò pòst venit,& Ecclesias suo iure possedit.Qui dũ præter schema & mores sacerdotij violentus existeret,& maximè circa Athanasij laudatores,quibus vtiq; vincula & plagas viris & fœminis velut tyrannus inferebat,accensus populus penè peremerat eũ,nisi vix ereptus fugisset ad principẽ.Quo facto rursus sequaces Athanasij Ecclesias multo tempore renuerunt.Quas iterũ veniens dux Ægypti,Georgij noscitur tradidisse fautoribus.Post hæc aũt exceptore principis veniente,multi Alexandrinorũ supplicio traditi sunt. Post quẽ etiã ipse Georgius terribilior superuenit,& priori tempore magis exosus,tanquã qui mouerit principẽ ad multorũ necem.Cui vtiq; derogabant Ægyptij monachi,quorũ gloriam multitudo vniuersa sequebatur,& vera eorũ testimonia iudicabant,quia in summæ philosophiæ virtute degebant.Sozomenus. Interea dum adhuc Athanasius cęlaretur,Georgius Alexãdriæ crudeliter Paganos afficiebat,& aduersantes ipsi Christianos:vtrosq; enim cogebat ad ipsius venire sententiã, & respuentes afficiebat. Erat enim apud sapientes exosus quasi despiciens eos,& iudicibus imperans.Apud populum verò quasi tyrannus,& vltra potentes elatus:præcipuè tamen Paganos opprimebat, quos sacrificare,& paternas festiuitates agere prohibebat.Tunc enim milites & Ægypti ducem,armatos in ciuitatẽ introduxit,imagines & ornamenta templorũ abstulit,quod ei postea causam necis adduxit.Cyrillo verò deposito occupauit Hierosolymorũ Ecclesiam Heremius,& post illum Heraclius,post quẽ Hilarius.Hos enim tunc illam Ecclesiam gubernasse percepimus vsq; ad Imperiũ Theodosij principis,quando rursus Cyrillus ad propriũ reuersus est Episcopatum . Hæc igitur apud Orientales agebantur Ecclesias. Interea Iulianus Cæsar bello deuinceus Barbaros apud Rhenũ fluuium residentes , alios quidem peremit,alios cepit:claraq; victoria decoratus,cùm mediocritate vitæ atq; mansuetudine militibus gratus esset,ab eis appellatur Augustus. Hoc facto,nihil de Constantio cogitãs,Iudices ab illo factos honoribus mulcebat,& ad illius inuidiã literas proferebat,quibus ostenderet eum propter bellũ contra Magnentium gestum in Italiam Barbaros induxisse.Repente verò religione mutata,cùm prius Christianus esse putaretur,semet ipsum Pontificẽ nominauit:& veniens ad templa Paganorum,sacrificabat,subiectisque talia colere suadebat . Cùmq; Constantius propter bellũ Persicum apud Antiochiã moraretur,sperans ille quòd sine bello posset Illyricũ occupare,ad eos agebat iter,dicẽs se velle Constantio satisfacere , tanquã non sponte sed voluntate militũ infulas imperij suscepisset.Fertur itaq; cũ ad hos terminos accessisset,vindemia iam collecta , circa occasum Pleiadũ vuas denuò fuisse prolatas.Insuper etiam imbre ex aëre descendente , in eius veste simul & cæterorum guttas singulas crucis formasse signacula . Hoc facto videbatur & ipsi & aliis,quòd botris extra tempus illatis bonũ rei panderetur indiciũ:imber autem cadens vestem supra quã ceciderat,roboraret. Alij verò dicebant vuarũ signũ quod præter tempus sit,significare perditionẽ Imperatoris instar huiusmodi botrorũ , & parui temporis fore eius imperiũ.Porro de cruce dicebant pręnunciare hoc signũ , quòd sit cœleste dogma Christianorũ,& oporteat signari cunctos crucis indicio. Vnde cognoscitur quòd diuersius interpretati quàm dixerat Imperator , veritate fraudati non sunt: Vtrunq; enim oportunè dictum sequens tempus ostendit.Cùm audiret itaque Constantius contra se venire Iulianũ,instructione belli Parthici omissa, Constãtinopolim veniebat.Socrates.Et apud Mopsucrenẽ inter Cilicias atq; Cappadoces,nimia cogitatione,apoplexiæ passione defunctus est,Consulatu Tauri & Florentij,tertio die Nouembris mensis,anno vitæ suæ quadragesimo & quinto:ex quibus tredecim cũ patre regnauit,vigintiquinq; post illum.Sozomenus.Quo defuncto,Iulianus quidem iam Thracias obtinebat. Et non post multũ Constantinopolim veniens,appellatus est Imperator.Initio itaq; parcens Christianis,clementior visus est , sciens priores persecutores nihil profecisse ad augmentum Paganismi,quòd punissent Christianos:qui magis hinc creuerint,& facti sint gloriosi pro verò dogmate morientes.Inuidens igitur illorum gloriæ,à tormentis abstinuit,iudicans esse necessarium vt sermone potius & admonitione Paganismũ colendum populo suaderet,credens etiam hinc se monstrare clementẽ.Fertur enim quũ Constantinopoli apud fortunam sacrificaret verbis,accessisse ad eum Marem Episcopũ Chalcedonis,& publicè impium,& ἄθεον id est sine Deo,apostatamque vocitasse: illum verò solam ei improperasse cæcitatẽ: erat enim senex & propter imbecillitatem oculorum manu alterius agebatur.Super hæc volens etiam lacerare Deum , consuetè dixit : Neque Galilęus Deus tuus curare te potest.Respondens vèrò Mares,dixit:Ego,inquit,Deo meo pro cęcitate gratias ago:quia hoc ideo factum est,ne te videam pietate nudatum.Imperator autem nihil respondens abscessit.Sic enim putabat potius roborari Paganismum, si se patientem ac mitem Christiano populo demonstrasset.

Hæc

Hæc itaq; faciens,eos qui fuerant à Constãtio fugati propter religionem,reuocauit,& confiscatis patrimonia sua restituit, præcipiens populo vt nullũ læderent Christianũ,neq; nolentẽ sacrificare compellerent:sponte verò accedentes ad aras,prius expiari apud dæmones,purgariq; solitis eorũ sacrificiis præparabat.Clericis aũt [19] omnia priuilegia,honores,consuetudinesq; subtraxit,& leges positas pro eis soluit,ipsosq; curiæ tradidit, simul & à virginibus & viduis, quæ pro penuria inter clericos alebantur, iussit exigi ea quæ pridẽ à publico accepisse videbantur.Constantinus namq; Imperator disponẽs res Ecclesiarũ vnicuiq; ciuitati prospexit, vt clerus sufficiẽtia emolumẽta perciperet,& hoc lege firmauit,quod hactenus mortuo Iuliano seruatur.Hanc exactionẽ aiunt valde fuisse crudelẽ.Auferebat enim subinde pecunias, [20] & ornamẽta sacra:templaq; sub Cõstantino & Cõstantio fundata destruebãtur,datæ ad ædificia pecuniæ rursus exigebãtur.Hac occasione sacerdotes & clerici & populus Christianus crudeliter vexabantur. Socrates.Per idẽ tempus in Alexandrinorũ maxima ciuitate contigit ex huiusmodi causa seditio.Erat locus quidã in ciuitate antiquis temporibus desolatus atque neglectus, multaq; sorde completus:hic Pagani olim deo Mithræ sacrificantes homines immolabant:quem locũ Constantius quasi vacantẽ Ecclesiæ Alexandrinæ concesserat.Hic Georgius volens oratoriũ extruere,locũ repurgari faciebat.Quod dũ fieret,inuentũ est illic adytũ in multa profunditate constructũ,in quo Paganorũ mysteria celebrabãtur.Erant enim ibi caluariæ hominũ plurimæ,maiorũ pariter & infantiũ,qui perhibebantur illic extincti, vt ex eorũ visceribus artes magicas exercerent.Hęc igitur Christiani reperientes in adyto Mithræ,studuerunt ad irrisionẽ Paganorum vniuersis hęc facinora referare,diuulgabantque capita hominum quæ compererant.Hæc Alexandriæ Pagani videntes,& opprobriũ nõ ferentes,ira succensi sunt,& omnes quos ad præsens inuenerunt arma induentes,impetu contra Christianos facto,multos interemerunt,alios gladiis, alios fustibus aut lapidibus, alios funibus strangulantes,quosdã etiam crucifigentes ad sacræ crucis iniuriã,plurimos diuersis vulneribus affligentes.Et ita factũ est,vt neque proximis parceretur:sed philosophus philosophum percussit,& frater fratrem,parentes filios:& inuicem in mutua nece grassati sunt.Quamobrem Christiani eundem locum purgare quieuerunt.

19. Quod & faciunt heretici nostri temporis, vt se Iuliano apostatæ confirment.

20. Et hoc eiusdem farinæ est cũ superiori.

Interea cùm Iudices denunciassent mortuũ fuisse Constantium,& imperare Iulianum, seditionem fecit in Alexandria populus Paganorũ;& impetu facto contra Georgiũ, vinculis eum alligauerunt.Quẽ paulò pòst venientes ad carcerem peremerunt,eiusq; cadauer imponentes camelo,à mane vsq; ad vesperam per totam traduxerunt ciuitatem,& circa serum diei concremauerunt.Multi ferunt Arrianorũ quòd à fautoribus Athanasij id factũ sit:sed ego reor indubitanter hoc fecisse Gentiles, cùm vtriq; & querelas haberent aduersus eũ propter idola & templorũ iniurias,prohibitionemq; solennitatũ.Quod etiã Iulianus sic se habuisse testatur per literas ad Alexandrinos missas,in quibus culpat eos,pœnamq; relaxat,quasi propter reuerentiã Serapis,quẽ ciuitatis conseruatorẽ dicit, & Alexandri cõditoris eius,necnõ Iuliani auunculi sui,qui in paganismo strenuus fuit,& Christianos supra modum oderat.Igitur Athanasiũ de fuga remeantem,Alexandrinorum populus libenter excepit.Expuleruntq; Ecclesiis Arrianos,& Athanasio sceptra venerabilia tradiderunt.Verùm Arriani in domibus ignobilibus se colligentes,loco Georgij Lucium habuerunt.Ea siquidẽ tempestate Lucifer Caralensis,& Eusebius Vercellensis Episcopi, Imperatoris iussione ab exilio reuocantur.Vtriq; enim vltra Thebaidos terminos ab exilio remeantes tractabant,quemadmodũ corruptã Ecclesię regulã repararent.Placuit igitur vt Lucifer quidẽ ad Antiochiam Syriæ perueniret,Eusebius Alexandriam,vt vnà cũ Athanasio facto concilio Ecclesiæ dogmata roborarent.Lucifer tamen misit in locũ suũ diaconum,per quem professus est ratũ se habiturum, quod esset concilio ordinatẽ cõstitutum.Ipse autem veniens Antiochiã,fluctuantem inuenit Ecclesiam,erat enim inter se turba diuisa,& nõ tantũ hęresis Arriana,quæ erat sub Euzoio,diuidebat Ecclesiã:sed etiã Melitij sequaces,studium habentes circa suũ præsulem à suis consortibus recesserunt.Tũc ergo Lucifer ordinans ei Paulinũ Episcopũ,rursum abscessit. Eusebius aũt veniens Alexandriam,cum Athanasio concilium celebrauit.Sozomenus.Interea plurimi Episcopi in Alexandria congregati cum Athanasio & Eusebio Nicæni concilij decreta roborauerũt: & consubstantialẽ patri ac filio spiritũ sanctũ sunt professi,Trinitatẽmq; nominauerũt.Et quoniã de substantia & subsistentia quęstio turbabat Ecclesias,sapiẽter decretũ est vt his nominibus contra Sabellianos solos vtamur, ne vocabulorũ inopia idẽ putetur esse substantia quod subsistentia. Verùm Athanasius librum de satisfactione fugæ olim à se conscriptum tunc eis præsentibus legit:cuius partes vtiles,& quæ prosint hîc intexens,totũ librum multorum versuum quærere,& legere studiosos admoneo.Ait enim:Ecce huiusmodi sunt præsumptiones impiorũ hæc agentes,nec erubescẽtes.In quibus primũ contra

nos mala sunt machinati, hactenus accusant quòd manus eorũ paratas ad necem declinare potuerimus, & amarissimè potius ingemiscũt, quòd nos penitus extinguere nequiuerunt, & improperant timoris causam, ignorantes quòd dũ hoc submurmurant, in semetipsos magis retorquent culpã. Nam si fugere malũ est, persequi multò deterius. Hic quidẽ ne moriatur, absconditur: hic autẽ persequitur vt occidat. Et vt fugiatur quidẽ, scriptũ est: qui autẽ quærit occidere, prævaricatur legem, & magis ipse fugiendi præbet occasionẽ. Si ergo fugam improperant persequentes, pudeat eos potius sui ipsorum. Quiescant insidiari, & quiescunt continuò fugientes. Sed à malitia non desinunt sua, & comprehendere omni virtute festinant, scientes quia fuga persequutionẽ patientium indiciũ est maximũ persequentium. Nullus enim mitem atq; clementem fugit aliquando, sed magis ferocẽ simul & callidum. Omnis enim qui gemebat & vexabatur à Saul, fugiebat, & veniebat ad Dauid. Sed isti propterea eos qui absconsi sunt, interimere student, ne ipsorum malitiã videantur arguere. Qui etiã in hac parte cęcantur. Nam quantò fuga manifestior est, tantò amplius eorũ insidiis neces exiliaq; commissa omnibus sunt aperta. Nam siue perimant, mors cõtra eos semper exclamat: siue rursus exilia minentur, vndiquaq; ipsi cõtra se mali memoriã destinare noscuntur. Et si quidẽ sanã haberent mentẽ, viderent semetipsos in his esse constrictos, seq; in consiliis suis offendere. Sed quoniã mentẽ amiserunt, propterea persequutione decipiuntur: & quærentes occidere suã non contemplantur impietatem. Nam si derogant eis qui fugiunt quærentes occidere, quid faciant cùm vidẽt Iacob fugientem Esau fratrẽ suum, & Mosen in Madian descendisse propter Pharaonis timorẽ? Quomodo satisfacient fugienti Dauid Saul, qui in domũ misit, vt interimeret eum, dum absconsus esset in spelunca, & mutasset vultum suũ, donec declinaret ab Abimelech, ob quam causam inimicorũ euasit insidias? Quid dicant illi, qui omnia proferunt temerè, videntes maximũ Heliam in oratione quidem mortuũ suscitasse, tamẽ absconsum propter Achab, & fugisse propter insidias Iezabel? Tunc etiã quæsiti filij prophetarũ cælati sunt latentes in speluncis apud Abdiam. Sed si hæc tanquam vetera non legerunt, saltem memoriam habeant Euangeliorũ. Nam & Discipuli propter metum Iudæorum recesserunt cęlantes semetipsos: & Paulus in Damasco à principe Gentis quæsitus, de muro in sporta demissus est, & manus quęrentis effugit. Hęc igitur de sanctis viris scriptura dicente, quã putas excusationẽ suæ petulantię poterũt inuenire? Siue ergo timorẽ improperent, cõtra semetipsos tanquã vęsani loquuntur: siue contra voluntatẽ Dei hoc dicant fieri, scripturarum diuinarũ videntur penitus expertes. Nam in lege præceptũ fuit, vt deputarentur etiã ciuitates ad fugam, vt hi qui quęrebantur ad mortẽ, quoquo modo liberari possent. In nouissimo verò tempore seculorũ veniens ipsum, quod Mosi loquutũ est, patris verbũ, rursus hoc dedit mandatũ, dicens: Cùm persequuti vos fuerint in hac ciuitate, fugite in aliã. Et post pauca dicit. Cùm ergo videritis abominationẽ desolationis, quę dicta est per Daniëlem prophetã stantẽ in loco sancto, qui legit, intelligat: tunc qui in Iudæa sunt, fugiant in montana: qui in tecto est, nõ descendat tollere aliquid de domo sua: qui in agro, nõ reuertatur tollere vestes suas. Hęc enim scientes sancti, huiusmodi habuerunt conuersationis modũ. Quę enim tunc pręcepit Dñs, hęc etiã ante incarnatã sui pręsentiã in sanctis loquutus est. Et hic est hominũ terminus ad perfectionẽ ducens, vt quod Deus iubet, hoc faciant. Propterea & ipsum verbũ propter nos humanatũ, cùm quęreretur (sicut nos ipsi) absconpi dignatũ est: & iterũ cùm persecutionẽ pateretur, fugit, & insidias declinauit. Decebat enim eũ sicuti famẽ & sitim, ita etiã hoc pati, & hoc ostendere seipsum humanatũ. Ab initio siquidẽ mox vt homo factus est, cùm esset paruulus ipse per Angelum mandauit Ioseph: Surgens sume puerũ & matrem eius, & fuge in Ægyptum. Futurũ est enim, vt Herodes quærat animã pueri. Mortuo quoq; Herode videtur propter Archelaũ filium eius in Nazareth fugisse: & quando iam etiã Deum seipsum ostendebat, & manum aridam restituerat sanã, Pharisæi quidem egredientes, conciliũ fecerunt aduersus eum, vt eum occiderent: Iesus autẽ sciens discessit. Nam & quando Lazarũ suscitauit à mortuis: Ab illo, inquit, die cogitauerũt vt occiderent eũ. Iesus ergo iam nõ palam ambulabat inter Iudæos, sed abiit inde in regionẽ iuxta desertum. Deinde Saluatore dicente: Antequã Abraham fieret, ego sum: Iudęi quidem tulerunt lapides, vt mitterent super eũ: Iesus aũt absconsus est, & exiit de templo. Et transiens per mediũ illorũ ibat, & ita discessit. Putas hęc videntes, magis autẽ audientes, cùm non videant, quomodo secundũ quod scriptũ est, nõ debeant igne comburi, quoniã contraria his quæ Dominus facit & docet, cogitant & loquuntur: Nã quando Ioannes martyriũ sustinuit, eiusq; corpus sepeliẽre discipuli, audiẽs Iesus discessit inde in nauẽ ad deserti locũ seorsum. Dominus itaq; hęc faciẽs, ita docebat. Sed vtinam isti vel sic erubescerent, & vsque ad homines suã petulantiã declararent, & non magis ac magis insanientes, viderentur etiã ipsum arguere Saluatorem,

contra

contra eum vtique blasphemias meditantes. Sed neque vesanorum quisquam eos poterit sustinere, cùm arguantur ne Euangelia quidem ipsa nosce, est enim occasio nostrę discessionis & fugæ rationabilis atque vera, quam in Saluatore quidē Euangelistæ positā memorarunt. Nos autē etiam in sanctis viris oportet talia cogitare. Nam ea quæ de Saluatore humano modo conscripta sunt, eadem communiter humano generi deputantur. Quę nostra sunt, ille suscepit, & passione nostras infirmitates ostendit. Quod Ioannes ita cōscripsit: Quęrebāt ergo eū tenere, & nullus misit in eū manus, quia nundū venerat hora eius. Nam antequam hæc veniret, dicebat ipse matri: Nondum venit hora mea. Et eis, qui fratres eius appellabantur ait: Meum tempus nondum venit. Rursus autem tempore passionis discipulis dicebat: Dormite iam & requiescite. Ecce enim appropinquabit hora, & filius hominis tradetur in manus peccatorum. Sed neque antequam veniret tempus, teneri se passus est, neque cùm venisset tēpus, absconsus est, sed etiam semetipsum tradidit aduersariis. Sic & beati martyres in persequutionibus tēporalibus custodiebant semetipsos, & dum quærerētur, per latibula fugiebant: cùm verò inuenirentur, martyrio se subdebant. Hæc de Athanasio retulisse sufficiat. Sed Iulianus postquam ad Orientem Persas bello pulsaturus aduenit, & publica, quam prius occultauerat, erga idolorū cultū fieri cœpit insania, callidior cæteris persequutor, non vi neque tormentis, sed præmiis, honoribus, blāditiis, persuasionibus, maiorem penè populi partē, quàm si atrociter pulsasset, elisit, studia autorum Gentiliū Christianos adire prohibens, ludos literarum illis solis qui Deos deasq; venerarentur, patêre decernit. Militiæ cingulum non dari, nisi immolantibus iubet. Procurationē prouinciarum iurisq; dicendi Christianis statuit non debere cōmitti, vtpote quibus etiā lex propria gladio vti vetuisset. Et proficiebat quotidie in huiuscemodi legibus exquirendis, quibus & si quid versutū vel callidū, tamen quod minus videretur crudele, decerneret. Sed non erga Athanasium fictæ philosophiæ tenere imaginem potuit. Etenim cùm velut tetri serpentes de cauernis terræ ebullientes, ad eū processisset magorum, philosophorum, Aruspicum, augurumq; manus prophana, omnes pariter allegāt nihil suis artibus successurum, nisi prius Athanasium, velut omnium horum obstaculum, sustulisset.

Ex lib. x Ecclesi. hist. cap. 32.

Iterum mittitur exercitus, iterum duces, iterum oppugnatur Ecclesia. Cumq; eū mœsti & flentes populi circunstarent, prophetico apud eo vsus sermone perhibetur: Nolite (inquit) ô filij conturbari, quia nubecula est, & citò pertransit. Cumq; discessisset, & naui per Nilum fluuium iter ageret, comes qui ad hoc ipsum missus fuerat, cognito eius itinere, instanter eum insequi cœpit. Et cùm forte applicuisset Athanasij nauicula ad quendā locū, comperit à prætereuntibus post tergum esse percussorem suum & iam iamq; nisi prospiceret imminere. Conterriti oēs qui simul aderant socij eremum suadebant ad fugę præsidium petendam. Tum ille: Nolite, inquit, ô filioli deterreri, eamus magis in occursum percussori nostro, vt sciat quia lōgè maior est qui nos defendit, quàm qui persequitur. Et cōuersa nauicula, iter agere obuiam, ei qui se insectabatur, aggressus est. Ille qui nullo genere suspicari posset in occursum sibi venire quem quęreret, tanquam prętereuntes aliquos interrogari iubet, vbi audissent esse Athanasium. Cumq; respondissent vidisse se eum nō lōgè euntem tota celeritate pertransiens, properat in vanum, festinans capere, quē ante oculos positum videre non potuit. Ille verò Dei virtute monitus, Alexādriam redit, ibiq; tutò latebras, vsquequo persecutio cessaret, exegit. Dedit & aliud Iulianus vecordię suæ ac leuitatis indicium. Nam cùm Daphnis in suburbano Antiochiæ iuxta fontem Castalū litaret Apollini, & nulla ex his quæ quærebat, responsa susciperet, causasq; silentij percunctaretur à sacerdotibus dęmonis: aiunt: Babylę martyris sepulchrum propè adsistere, & ideo responsa non reddi. Tum ille venire Galilęos (hoc enim nomine nostros appellare solitus erat) & auferre sepulchrum martyris iubet. Igitur Ecclesia [21] vniuersa conueniēs, matres & viri, virgines, iuuenesq; immensa exultatione succincti, trahebant longo agmine arcam martyris, psallentes summis clamoribus, & cū exultatione dicentes: Confundantur omnes qui adorant sculptilia, & qui confidunt in simulachris suis. Hęc in auribus prophani principis per sex milia passuum tanta exultatione psallebat omnis Ecclesia, vt cœlū clamoribus resultaret. Vnde & ille in tantam iracundię rabiem deductus est, vt altera die cōprehendi Christianos passim & trudi iuberet in carcerem, ac pœnis & cruciatibus affici.

21. Omnis Ecclesia longo agmine arcā sancti martyris Babyle magna exultatione trahens, summis clamoribus psallebat. Quid dicis hæretice contra sanctorum reliquias, psalmodiam et ecclesiæ concentū?

Quod Salustius Præfectus eius non probans, licet esset gentilis, tamen iussus exequitur, & apprehensum vnū quendā adolescentē qui primus occurrit, Theodorū nomine, à prima luce vsque ad horam decimam tanta crudelitate & tantis mutatis carnificibus torsit, vt nulla ætas simile factum meminerit. Cùm tamen ille in eculeo sublimis, & hinc inde lateribus instante tortore, nihil aliud faceret, nisi quòd vultu securo & lęto psalmū, [22] quē pridie omnis Ecclesia cecinerat, iteraret. Cumq; se omnis expensa crudelitate Salustius nihil egisse perspiceret, recepto in carcerem, iuuene, abiisse fertur ad Imperatorē & quid egerit

22. Psalmū quē pridie omnis Ecclesia cecinerat iterabat. Ecce cāticum Ecclesiasticum tempore Athanasij.

nunciasse,ac monuisse ne tale aliquid tentarẽ vellet de cætero,alioquin & illis gloriã,& sibi ignominiam quæreret.Tunc Theodorum ipsi nos postmodum apud Antiochiam vidimus.Et cùm requireremus ab eo si sensum doloris habuisset ex integro,dicebat se quidẽ dolores parũ sensisse,astitisse aũt quendam iuuenẽ,qui sudanti sibi,linteo candidissimo & sudores abstergeret,& aquam frigidam frequenter infunderet,& ita se esse delectatũ. Vt tunc mœstior factus sit,quando deponi de eculeo iussus est.Comminatus igitur Imperator post victoriam Persicam melius se Christianos debellaturum,profectus quidẽ est, sed nullus redit.Ibi namque incertum à suis an ab hostibus confossus,post annum & octo mẽ

Ex lib.6.historiæ Tripar.ca.47. ses præsumpti Augustalis imperij,finem vitæ fecit. Socrates. Calistus aũt qui inter familiares Imperatoris tunc militabat,& Heroico versu eius conscripsit historiam,ait eũ à dæmone vulneratum,fuisse defunctum.Iulianus ergo quarto Cõsulatu suo quem ediderat cũ Salustio,sexto die Iunij mensis,in Persica regione defunctus est, anno tertio imperij sui, septimo verò ex quo Cæsar à Constantio fuerat ordinatus, vitæ anno trigesimo primo. Post cuius mortẽ eius Magię comperte sunt.Carræ namq; ciuitas est,hactenus Impietatis eius reliquias habens,per hanc iter agens,quoniam per Edessam propter pię religionis cultũ transire noluerat,in templũ quod a Paganis colitur,est ingressus,vbi cùm quædã cũ suis cõsortibus sacrilegia celebrasset, ianuas & claustra disposuit,& quosdã ibi milites obseruare pręcepit,vt intra hoc nullus accederet donec ipse rediret.Cumq; mortuus fuisset, & impio pium successisset imperium,ingredietes in templũ,inuenerũt mira principis simulachra,eiusq; sapientiã & famosissimã pietatẽ.Viderunt enim mulierẽ à capillis appẽsam,extensas habentem manus,cuius vterum aperuerat,vt Persarum victoriam in iecore eius inspiceret.Hoc ergo scelus in Carris inuentũ est.Verum in Antiochia plurimas arcas in Palatio humanis aiunt capitibus plenas fuisse repertas,& innumera in puteis demersa corpora mortuorũ.In qua vrbe cùm eius nunciatus fuisset interitus,publicã cũcti habuẽre festiuitatem,& non solum in Ecclesiis & sepulturis martyrũ saltabant,sed etiam in theatris Crucis victoriam prædicabant,illius Magiæ insultantes.Ego autem etiam clamorem fauoris eorum hic ponere necessarium iudicaui, vt etiam apud posteros hęc memoria re-

Ex lib.7.Historię Tripar.cap.1. seruetur.Communiter enim clamabãt omnes:Maxime fatue,vbi sunt vaticinia? Vicit Deus,& Christus eius.Milites igitur in maxima solicitudine cõuenientes,omissa omni dilatione,altero die Iouiniano infulas Imperatoris imponunt.Erat enim vir fortis & nobilis, & illo tẽpore χιλίαρχος, id est,Millenarius, quo Iulianus electionẽ militibus lege proposuit,vt aut sacrificarent,aut militia cederent:qui cingulum magis elegit amittere,quàm Imperatoris præceptis impiis obedire.Hunc ergo tunc Iulianus propter belli necessitatẽ inter viros militares habebat.Qui cum violẽter à militibus ad imperium traheretur,clamabat,dicens:non se velle Paganis hominibus imperare,cùm ipse Christianus existeret. Cumq; vox hominum communiter proclamasset, dicentium,se quoque Christianos, suscepit imperium.Theodoretus.Iouinianus ergo Imperator, mox vt imperij sui terras ingressus est primum scripsit legem,vt Episcopi de exilio redirent, & Ecclesias eis reddẽdas esse professus est,qui expositã in Nicęa fidem inuiolabiliter seruassent.Scripsit etiam Athanasio,qui pręcipuus erat horum dogmatũ propugnator,petens vt ei rescriberet perfectam diuinorum dogmatum disciplinam. Qui eloquentiores Episcopos congregãs rescripsit,rogans vt fidem Nicææ expositam custodiret, tanquam Apostolicis dogmatibus congruentẽ.Cuius Epistolę verba sunt hęc.Piissimo atq; clementissimo victori Augusto Iouiniano Athanasius,& reliqui Episcopi, conuenientes ex persona omnium Episcoporũ Ægyptiorum,Thebaidos,& Lybiæ.Decet Deo amabilem principem discendi habere voluntatem,desideriumq; cœlestium.Sic enim verè & cor habes in manu Dei,& imperium cum pace multis annorum curriculis gubernabis.Volente igitur à nobis tua discere pietate catholicæ Ecclesiæ fidem,gratias ob hoc Domino referentes,curauimus vt prolatã ab omnibus patribus in Nicæa tuæ pietati insinuaremus fidem.Hanc enim repudiantes quidã,nobis quidem frequenter insidiati sunt eò quòd Arrianæ non consentiremus insaniæ. Autores verò facti sunt hæresis, & schismatum vniuersalis Ecclesiæ. Vera ergo & pia in Dñm nostrum Iesum Christum fides,est omnibus manifesta, & ex diuinis literis agnita atque lecta.In hac enim etiam sancti martyrio consummati sunt,& requiescentes in Dño nunc cõsistunt.Manserat itaque semper fides illæsa, nisi calliditas quorundã hæreticorũ eã violare pręsumeret.Arrius enim quidam,eiusq; sectatores erumpere,& impietatẽ aduectus eam introducere tentauerunt,dicentes,ex non extantibus,& creaturam,atque facturã, conuertibileq; esse filium Dei.Plurimosq; per talia seduxerunt,ita vt etiã qui aliquid esse videbantur,blasphemia huiusmodi traherentur.Verùm sancti patres nostri olim conuenientes (sicuti prædiximus) in Nicæno concilio,Arrianam quidẽ sectam anathematizauerunt,catholicæ verò Ecclesiæ fidẽ(scriptura teste)professi sunt.Eaq; prædicatione hęresia extincta

extincta est, quæ vbique videbatur accensa. Hæc itaque fides per omnes Ecclesias legebatur & prędicabatur. Sed quoniam Arrianam hęresim quidā renouare volentes, ipsam fidem à patribus in Nicæa prolatam anathematizare prę sumpserunt, aliqui verò fingūt se eam profiteri, sed ipsam veritatem negare noscuntur, aliter interpretantes consubstantialitatem, & sancto spiritui blasphemantes, cùm dicunt eum creaturam esse, atque facturā per filium celebratā necessario considerantes læsionem ex huiusmodi causa contra populū generatā, offerre tuæ pietati cōfessionem concilij Nicęni curauimus, vt pia religio tua cognoscat, cum quanta scrupulositate conscripta sit, & quātum errent qui extra eā volūt aliquid edocere. Cognosce Deo amabilis Imperator,[23] quoniam hęc quidē prædicatur à seculo, & hanc professi sunt patres in Nicęa conuenientes. In hac quoque fide concordāt omnes Ecclesię in Hispania, & Britānia, necnon in Galliis, Italiis, & in Dalmatiis constitutæ, in Cappadocia, Mysia, & Macedonia, & vniuersa simul Hellade, sed etiam in vniuersa Africa Sardinia, Cypro, Creta, Pamphilia, Lycia, Isauria, & in omni Ægypto & Lybia, Ponto & Cappadocia, partibusq; vicinis, & Orientales Ecclesiæ præter paucos Arrij sectatores. Omnium namque prædictorum sententiā experimento cognouimus literas habemus, eosq; nouimus Deo amabilis Imperator, quia cùm pauci quidam huic fidei cōtradicant, præiudicium facere non potuerūt in toto orbe terrarum. Multo enim tempore ab hęresi Arriana pulsati, nunc etiam pietati contentione maxima contradicūt. Vt verò hec pietas tua cognoscat, licet sciat, tamen studuimus fidem Nicæno cōsilio professam ab Episcopis trecentis decem & octo, subiungere. Est aūt hęc Nicęni concilij fides. Credimus in vnum Deum patrem omnipotentem. Et in vnum Dominum nostrum Iesum Christum filium Dei, natum ex patre vnigenitum: hoc est de substātia patris, Deū de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, natum, non factum, consubstantialē patri, per quē omnia facta sunt, quæ in cœlo, & quæ in terra. Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit, incarnatus, humanatus, passus est, & die tertia resurrexit. Ascendit in cœlos, venturus, iudicare viuos & mortuos. Et in spiritū sanctum. Eos aūt qui dicunt, erat quādo nō erat: & antequā nasceretur nō erat: & quia ex nō extantibus factus est, aut ex altera substantia vel subsistētia, dicentes esse: aut creatū, aut conuertibilem, aut mutabilē filiū Dei, hos anathematizat sancta catholica & Apostolica Ecclesia. In hac fide Deo amabilis Imperator, nos consistere necessarium est, tanq̄ sacra & Apostolica, nullaq; mouere eam seductione verborum atque cōtentione: quod ab initio Arriani fecerunt, ex non extantibus filium dicentes. Et quia erat, quando non erat, & creatus, & factus, & cōuertibilis est. Propterea (sicuti prædiximus) & Nicæna synodus hæresim anathematizauit huiusmodi, fidem verò professa est veritatis. Non enim simpliciter similē dixerunt filium patri, ne simpliciter similis Deo Deus verus esse crederetur, sed etiā consubstantialē scripserunt, quod proprium est geniti verię; filij, ex vero & naturali patre nascentis. Sed neq; spiritum sanctum alienauerunt à patre & filio, sed potius glorificauerunt eū cum patre & filio in vna sanctæ trinitatis fide: eò quòd vna sit in sancta Trinitate diuinitas.

23. Nota ex hoc pulcherrimo loco prudēs lector, eā fidē tenendā quæ a seculo prædicatur, et quā patres sancti præcedentes professi sunt, omnesq; in toto mundo cōstitutæ seruāt ecclesię et nō eā quæ a Luth. sectatoribus in Germania tenetur. Nam pauci quidā veræ fidei cōtradicētes, præiudiciū facere nō possunt in toto orbe terrarum.

Has literas Imperator legens confirmauit quam habuerat de sacris scientiam & affectum: aliāq; ne conscripsit legem, vt frumentorum consuetudo redderetur Ecclesiis, quā Maximus distribuerat Constantinus, & dari prohibuerat Iulianus. Et quoniā propter illius impietatem orta fames, nō sinebat totam tunc summā quam Constantinus constituerat, erogari, tertiam partem Iouinianus ad pręsens impēdi promisit, ita vt cessante famę, frumenta integra præberentur. Sozomenus. Igitur Imperator tunc etiā secundo noīe Præfecturā gubernanti Prętorianam legē dedit,[24] vt capitali sententia plecterentur, qui vel sacrā virginē nuptiali thoro violare auderet, vel impudico aspectu aspiceret, ne dicā abripere fortè tentaret. Quam legem ideo posuit eò quòd Iuliani temporibus quidā huiusmodi virgines vxores ducere ausi fuerant. Inter hæc Athanasius Alexandrinæ sedis Episcopus cum paucis suorum communicato consilio necessarium iudicauit, vt Christianū videret Imperatorem. Veniensq; Antiochiam, Principem de quibus oportebat edocuit. Quidam aiunt, quòd eum ipse magis euocauerit Imperator, vt quæ necessaria pro religione & recta fide viderentur, exponeret: disponensq;, vt decebat, causas Ecclesię de reditu cogitabat. Verum Euzoius Arrianę sectę Antiochenę ciuitatis Episcopus, studebat vt Probatianus quidam eunuchus, in Alexandrina vrbe ordinaretur Episcopus. Cumque hoc ageretur, Lucius Alexandrinus à Georgio presbyter ordinatus, adiit Imperatorem, & maledicens Athanasio, quasi temporibus Episcopatus illius fuisset accusatus, & plurima exilia sub præcedētibus sustinuisset Imperatoribus, essetq; circa sacra per eū causa discordię, supplicabat vt aliꝰ in Alexādrina ciuitate ordinaretur Episcopus. Verùm Imperator sciēs, q̄tę Athanasio inimicorū insidię factę fuissent, detractiōes huiusmōi nō respexit, sed Luciū quidē cū multa interminatione tacere iussit, Probatianum verò eiusq; sequaces eunuchos,

24. O hæreticæ vbi lates nūc, qui sacras virgines nuptiali thoro violare audes? Cōsidera quale crimen sit hoc, & quod impij, Iuliani tempore duntaxat præsumptū. Quod seuerissima lege capitali pœna plectendū esse Christianissimus sanxit Imperator.

autores

autores huiusmodi scelerum atque turbarum castigandos esse præcepit. Porro Athanasiū amicum sibi maximum factum destinauit in Ægyptum, vt sicut ei videretur causas Ecclesiarum populosq; disponeret. Fertur enim quòd eū pro maxima virtute conuersationis sapientieq; laudauerit. Aiunt quidem antequam sub Constantio Imperatori Arriani tenerent Ecclesias, somnium vidisse Antonium monachum, quasi burdones altaresacrum calcibus euertissent, experrectumq; dixisse: Ab adulteris & permixtis hominibus Ecclesiam calcari. Quæ non fuisse mendacia posterior monstrauit euentus.

25. Vide solẽnes exequias tũc etiã fuisse in usu. Ergo falsum a cupiditate sacerdotum recenter fuisse inuẽtas.

Socrates. Tunc igitur Imperator impetum retinẽs hęreticorum discessit ab Antiochia, & venit ad Tharsum Ciliciæ, ibiq; corpus Iuliani sepeliuit. Et cum cuncta [25] solennia funeri eius exhibuisset, consul est designatus. Cumq; Constantinopolim festinaret, venit ad prædium nomine Dadastana inter Galatiam & Bithyniam, vbi philosophus Themistius cum aliis senatoribus occurrens, Consularem recitauit orationem. Feliciter tunc agi poterant res Romanæ publicæ, & simul Ecclesiasticæ sub principe benigno dispositæ nisi repentina mors talem virum ab hominibus abstulisset. In prædicto namque prædio hyemis tempore in phraxis languore constrictus est mortuus. Consulatu suo & Varroniani filij, septimodecimo die Febrdarij mensis, qui regnauit mensibus septẽ vixit annis triginta tribus. Sozomenus. Cúmque in Nicæam Bithyniæ venisset exercitus, Valentinianũ ordinauit Imperatorem, virum optimum, & apice principali dignissimum.

Socrates. Valentianus igitur ordinatur vicesimoquinto die eiusdem Februarij mensis, Pannonius genere, de Cibala ciuitate: cui tunc erat militum cura commissa; quoniã probatissimè militarem nouerat disciplinam. Fuit etiam vir magnanimus, & semper præsenti fortuna melior apparebat. Theodoretus. Is enim non modò fortitudine, sed etiã prudentia, temperantia atque iustitia & corporis magnitudine præfulgabat. Adeo enim fuit regalis pariter & vrbanus, vt cùm exercitus tentasset ei alium sociare consortem, ille respondeŕit, quod cantatur ab omnibus. Vestrum (inquit) fuit ô milites Imperatore non existente mihi dare regimen Imperij. Verùm vbi hoc ego suscepi, meum iam & nõ vestrum est de rebus cogitare communibus. Cuius verba admirati milites, eius secuti sunt volũtatem. At ille fratrem de Pannonia vocans, quod non debuit, socium fecit imperij

Socrates. Post triginta dies auspicij sui.

Theodoretus. Cui Asię sceptra contradens pariter & Ægypti, Europam sibi distribuit. Et veniens ad Hesperiam, omnem ilico docuit æquitatem, à prædicationibus pietatis incipiens. Tempore autẽ quo valens suscepit Imperium Apostolicis dogmatibus ornabatur. Cùm verò Gothi transissent Histrũ, & Thraciam peragrarent, collecta militia pugnare cogitabat contra eos. Cui placuit vt non nudus sacra gratia pugnaret, sed sancti baptismatis munitus armis: & hoc quidẽ bene placuit, & valde sapienter. Quòd verò postea gessit magnam animi mollitiem, & proditionem significat veritatis. Ea namque infelix passua est, quę, progenitor Adam. Cõiugis enim est seductus alloquio, & mulieribus verbis illaqueatus. Illa namque primitus Arrianę fallacię captionibus irretita, etiam istum secum corruere in blasphemiæ foueam persuasit, cuius seditionis autor fuit Eudoxius. Is enim gens adhuc Constantinopolitanę gubernacula tenebat Ecclesiæ, nõ regẽs, sed suam potius mer nauem. Tũc ergo in baptismatis tẽpore, iureiurando miserrimum obligauit, & vt in pietate dogmatis permaneret, & vndique contraria sapientes expelleret. Sic itaque ille doctrinã Apostolicam derelinquens, contrarias partes sumpsit, & paulò pòst quæ iurauerat adimpleuit Circa hæc itaque tempora Eunomius ab Eudoxio separatus, seorsum agebat [26] missas. propterea quòd cùm sæpe rogasset vt susciperetur præceptor ipsius Aëtius. Eudoxius nõ exaudisset. Hoc aũt non ideo refutauit, quòd sectam declinaret Aëtij, cùm eã scilicet prædicaret: sed quoniã oẽs vnanimes illius, eũ sectæ alterius fatebantur. Ista ergo causa fuit, vt ab Eudoxio separaretur Eunomius. Hæc igitur Constantinopoli gerebãtur. Deinde Alexandriæ præceptum præfectorum, studio Eudoxij destinatum, conturbauit Ecclesiam. Verùm Athanasius irrationabilẽ furorẽ populi metuens, atq; timens ne malorum faciendorũ ipse causa esse videretur, quatuor mensibus seipsum in sepulchro patris abscondit. Cũq; propter eius absentiã seditionẽ desiderio ipsius populus excitasset, cognoscens Imperator propter hoc Alexandriã esse turbatam, literis indicauit vt Athanasius licitè teneret Ecclesias. Et hęc fuit causa vt vsq; ad Athanasij mortẽ Alexãdrina nõ turbaretur Ecclesia. Quòd verò post eius mortẽ rursus Arriani eas Ecclesias inuaserint, paulò pòst narrabo. Socrates. Sciendum verò quòd cùm viueret Athanasius Alexandrinus Episcopus, diuina quidẽ prouidentia Alexandriam vel Ægyptum Valens Imperator distulit cõmouere, audiens Athanasium à cuncta diligi plebe, & metuens ne fortè seditione facta à rebublica vexaretur. Verùm Athanasius Consulatu Gratiani secũdo, & Probi post crebra pro Ecclesię statu certamina hac priuatus est vita, quũ quadraginta & sex annis per multa pericula

26. Nota vocabulum missæ etiã tũc temporis fuisse in vsu, nec esse verbum a nostris sacerdotibus recenter inuentum, vt somniant hęretici.

pericula sedem rexisset Episcopalem. Theodoretus. Cùm igitur in Alexādria victor Athanasius post multa certamina, innumerasq; coronas, vitæ finem suscepisset, & ad laborum suorum præmia dimigrasset, suscepit Petrus vir optimus Pręsulatū, quem dudum ille beatus elegerat, cunctis consentientibus, & sacerdotibus, & nobilibus, cunctaq; plebe, & fauore suo propriam ostendentibus voluntatem. Is enim Athanasij sudorum particeps fuit & cùm esset in ciuitate, & cùm diuersa latibula peragraret, multifariaque pericula cū eo sustinuit. Quapropter cuncti sacerdotum concurrentes, dignum hæredem Petrū Athanasij clamauerunt. Cumq; eum in pontificali sede constituissent, repente Iudex prouincię, Paganorum populum congregans, & pariter Iudęorum, Ecclesiæ septa circuudedit, Petrū exire præcipiens, nolentemq; interminatus est abstrahere. Faciebat hoc, Imperatori placere volens, cùm ei contraria sapientes calamitati submitteret. Quod aūt verū est, impietatis ira completur: idolis potius placere nitebatur, & tempestatem Ecclesiæ clarā putabat esse festiuitatem. Petrus itaque vir admirandus, insperatum respiciens bellum, latēter egressus est, & conscendens nauem, profectus est Romam.

VITA SANCTI IVLII PAPAE,

per Damasum Papam scripta.

IVLIVS natione Romanus ex patre Rustico, sedit annis xv. menses duos dies xviij. Fuit aūt temporibus Constantij hęretici filij Cōstantini, à cōsulatu Feliciani, & Maximini. Hic post multas tribulationes in exilio fuit mensibus decem. Et post huius Constantij mortem, cum gloria est reuersus ad sedem beati Petri Apostoli. Fecit basilicas duas, vnam iuxta forum, & aliam via Flamminea, & [1] cœmiteria tria, vnū via Flamminea, aliud via Aurelia & aliud via Portuensi. Hic constitutum fecit, vt nullus clericus causam quamlibet in publico ageret, nisi in Ecclesia, & vt notitia quę omnibus fidem facit, per notarios colligeretur, & vt omniū monumentorum in Ecclesia confectio per primicerium notariorū celebraretur, siue quòd cautiones vel instrumenta: vel donationes, vel cōmutationes, vel traditiones, aut testaméta, vel colligationes, aut manumissiones clericorum in Ecclesia per scrutinium sanctum celebrentur. Hic fecit ordinationes tres in vrbe Roma per mensem Decembrem, præsbyteros octodecim, diaconos tres, Episcopos per diuersa loca nouem. Qui etiam sepultus est in via Aurelia in cœmiterio Calepodij pridie. Idus Aprilis. Et cessauit Episcopatus dies vigintiquinque.

Habetur in Pōtificali eiusdem.

1. Ecce quot cœmiteria cōstruebant sancti hi, & Lo amabiles Pōtifices. Signū ergo est quod sacra cœmiteria Deo placent.

VITA SANCTI FELICIS PAPAE

secundi, & Martyris, per Damasum papam scripta.

FELIX natione Romanus, ex patre Anastagio, sedit annum vnum mēses tres, dies tres. Hic declarauit Constantium filium Coustantini [1] hęreticum, & secundo rebaptizatum ab Eusebio Nicomediensi, iuxta Nicomediam in Aquilone villa. Et pro hoc declaratu ab eodem Constantio Cōstantini Augusti filio martyrio coronatur, & capitę truncatur.

Hic fecit Basilicam via Aurelia miliario ab vrbe secundo, quum præsbyterij honore fungeretur. Et ad eandem basilicam emit agrum circa locum, quem obtulit Ecclesię quā fecit. Hic fecit ordinationem vnam in vrbe Roma per mensem Decembrē: pręsbyteros xxi. diaconos v. Episcopos per diuersa loca xix. Qui etiam passus est in ciuitate Corona cum multis clericis & fidelibus, occultè, iuxta muros vrbis ad lacus Traiani. iij. Idus Nouembris. Et exinde raptū est corpus eius à pręsbyteris & clericis noctu, cū Damaso præsbytero, & sepultum est in basilica supradicta, quam ipse via Aurelia construxerat, xij. Kalendas Decembris, miliario secundo. Et cessauit Episcopatus dies xxxviij.

Habetur in Pōtificali eiusdem.

1. Ecce quomodo Papa potest declarare Imperatorem hereticum & illum excommunicare.

VITA BEATI NICOLAI MY-

rensis Episcopi, per Leonardum Iustinianum scripta

LEONARDI

LEONARDI IVSTINIANI PATRItij Veneti in beati Nicolai Myrensis Episcopi vitam, è Græco in Latinum translatam, ad Laurentium eius fratrem vrbis Venetiarum Patriarcham Præfatio.

CVM ętatis nostrę ingenia mecum considero, Laurenti frater, ea videlicet, quibus vetus illud & expolitum scribendi genus in cultu est, soleo equidē Christianam gentem (si dicere fas est) nonnihil infortunatam putare. Nam cùm in illis tot præstantissimi fuerint in omni primaria laude viri, vt nulla sit cum illis gentilitas cōparanda, vix quisquam tamen eiusmodi scriptorum est, qui non ipse malit gentilium, quàm sanctorum nostrorum facta literis celebrare. Id aūt cur ita fiat, non certè satis intelligo. Nam cùm Christianam fidem planè profiteamur, eoq; censeri noīe & felicitati nobis imputemus & laudi, quid causę dici potest, cur aliena malimus etiam à pueris decantata, quàm nostra haud satis cognita gloriose, & vtiliter illustrare? Nam Metellis, Catonibus, Lycurgis, Epaminundis, cęterumq; gentiliū illustribus factis penè referta sunt omnia, nec noua indigēt laude, in quibus exprimēdis cùm Gręcè, tum Latinè summa certauerunt ingenia. At nostrorū: nisi paucorū admodū iacet memoria, quorum præter noīa nihil ferme celebre est: non enim Crispos, aut Xenophōtes, aut ex illa cohorte quenquam vitæ, facinorumq; suorum interpretem habuêre. Nā ad nominis celebritatem posteritati diutissimè commendandam; quis nesciat, non tam referre, quibus quisque moribus, qua virtute, quibus rebus gestis antecellat, sed multò maximè quem factorum & laudum suarum præconem sit habiturus? Vnde Lyricum illud: Vixêre fortes ante Agamemnona multi. Ignotiq; longa nocte, carēt quia vate sacro. Scitè igitur Alexander diuinitatis cupiditate incensus, statuas suas ab alio quoquam fieri quàm à Lysippo vetuit, quia illius opera, ob incomparabilis artis præstantiam, immortalia fore putabat. Ita non tam res ipsę scriptorē, quàm scriptor illas celebres atq; longæuas facit. Quòd si Hieronymum, aut eloquentem alterum cæteri nostri fuissent consecuti, legerentur illi profectò eo studio, ac voluptate, qua Paulum eremitam, & Hilarionem, quorum vitę splendor pari ab illo verborum luce, & venustate ornatus est. Nempe Paulos, & Hilariones haberemus innumeros, non eos haud æqua cum illis felicitate, aut fortuna, vt scriptorem eloquentissimum nanciscerentur, sed voraginem nescio quem, aut alios indisertos è turba, quorum si fidei eloquentia par fuisset, sanctorum nostrorum præclara facinora, nō modò per vulgus, verùm longè, lateq; per docta ingenia volitarēt, & omnium virtutū exampla peteremus ab eis, quandoquidem mille nos habemus ex nostris, quos singulis gētibus opponamus: nec viros modò, sed & mulierum cateruas proferamus, forti perpessas animo, quæcunque scriptores prisci paucis in viris tantopere laudauerunt: Adde quòd externarū gentiū virtus magna quidē ex parte fucata fuit, nec tā virtus quàm simulachrum virtutis, & species appellanda. Nam si magnitudinem animi, si sapientiā, si continentiam, æquitatem, liberalitatē, cęterasq; re vera virtutes quærimus, haud facile dixerim, in aliis illas, quàm in sanctis nostris splendidius eluxisse. At sancti (dicet aliquis) non duxerūt exercitus, nō acies instruxerunt, non classibus, non prælijs, nō oppugnationibus deniq; vrbiū præfuerunt. Non est omnino id quidem, fuisse tamen concedamus, & hęc eadē fateamur præclara putari debere. Sed per Deum immortalē cui tandē vsui, aut cuiusmodi hominibus ista dicuntur? Quotus enim quisq; legentiū illa fuerit, qui aut classis prefectum, aut instructorē certaminū, aut vrbiū oppugnatorē futurū se putet? O dementiam singularē. Ego qui nunquam visurus exercitus sim, quibus artibus acies disponātur; multo didicerim studio: quo verò pacto superbiā cōteram, iram extinguam, auaritiam, reliquasq; animi pestes prosternam, ex his scire neglexerim, qui hoc cōmune omniū bellandi genus scire percalluerūt. Quid igitur? Improbabimúsne studiū eorum, qui nostro seculo eiusmodi vigilias vigillarunt, & multorū gentiliū facta scripserunt? Non ausim id ego quidē, neque vnus pluribus temere bellū indixerim, & his potissimū, quos mihi vel necessitudine studiorū, vel officiorū commune intercessione coniunctos puto. Cæterū pertinax affirmarim prestitisse nostrorum, quàm alienas vitas conscribere: Aut si alienæ scribendæ fuerint, nō debuisse nostras omitti. Nos itaque, qui dudū aliorum institutum secuti nonnulla gentiliū facta literarū monumentis mandauimus, nunc, te hortante, Laurenti frater, hunc quem laudamus morem inibimus. Me etenim quotidie pro tua incredibili pietate admonēs, vt studia, congitationesq; meas ad beatam vitam animiq; immortalitatē adipiscendā potissimum conferam, & post longā nauigationem aliquādo de portu cogitē. Nullius aūt in omni re,

quæ ad

quæ ad bene beatéque viuendũ pertineat,maior mihi debet esse autoritas,quàm tua,qui præter incontaminatã vitæ integritatem ab ineuntibus annis susceptã,mihi natura frater es,cura & ætate pater,Dei miseratione Antistes.Neque me verbo tantum doces,sed exemplo magis,qui inter maximas episcopatus tui occupationes,& Venetorum, alienigenarúmq; quotidianos accessus,sacrarũ literarum studia scribens non intermittis,ne libri, quos priuatus plures edidisti, testentur te in genocio ea mentis & cogitationũ potestate carere, qua in ocio perpetuo fruebare.Tibi igitur morẽ gerens,magni Nicolai vitã scribere orsus sum.Neque omnia in eum libellũ congessi,sed ea tantum, quæ apud Græcos idoneos,maximè apud Simeonem cognomento Metaphrasten,de illo scripta,& Ecclesiis probata inuenimus.Nam quæ de ipso feruntur,tũ vetera,tum noua miracula,neq; numero,neque magnitudine modũ habent.Hunc autem potissimum exprimendũ tibi delegi, partim quia iucunda ea lectio est,& digna certè,quæ de Episcopo ab Episcopo accuratè legatur,partim vt viro sanctissimo de Venetis optimè merito aliquã meç patriæ nomine gratiam reddam.Nostros enim homines,& nauigantes imprimis,tanta prosequitur pietate,tanta misericordia,vt iure post beatissimũ Marcum,hunc alterum nostra ciuitas sibi patronũ colat.At cùm pro susceptis ab eo muneribus,alij cæreas,alij argenteas statuas ferant,ego hanc illi longè nobilissimam statuã dedicabo,quæ non modò corporis,cęterum (quod multò præstabilius est)animi & vitæ pulcherrima liniamenta immortaliter exprimat.Nec erit(vt spero)inanis hic noster labor,ceu in scribendis gentilibus quondã fuit. Nam in eum hoc munus contulimus,qui cùm inter primos gratissimus fuerit,plus potest nobis mortuus nunc è cœlo,quàm viuens quisq; in terris prodesse.

INCIPIT VITA SANCTISSIMI

Confessoris Nicolai,cognomento Magni,ac Myrensis Antistitis admirandi,Feliciter.

PATARAM rerũ scriptores tradunt vrbem fuisse in terra Lycia nobilẽ inter primas:Eiq; si cætera defuissent ornamenta, quibus tamen plurimis affluebat,poterat sanè vel hoc vno nobilitari præcipuè, quòd Magnũ Nicolaum Myrarum Episcopũ tulit,virum profectò,quẽ in Republica Christiana nemo prope sanctorũ omnium in omni virtutum laude facilè anteiret.Nam Pataræ natum illũ constat,& claro quidẽ genere. Mater eius fœmina fuit sanctissima,atq; grauis.Patri verò non tam vitæ splendor,quàm integritas:non tam populi, quàm Dei cultus:nõ tã diuitiæ,quàm eleemosyna fuerunt in precio.Mundi itaq; relictis illecebris,nullum erat illis,nisi bonarũ actionum studium atq; voluptas. Hi tanquam lignũ plantatum secus decursus aquarũ in tempore suo speciosissimum edidère fructũ,infantem videlicet hunc,cuius cœlestis indoles futurę virtutis præsagium prę se ferret.Illũ autem primum mater pariter atq; postremũ tulit:Infœcunda posthac cũ charissimo coniuge perseuerans,siue desperante natura per illos posse huic similem alterũ in lucem producere,siue vt puer hic multifariã Baptistæ similis in hoc quoque cũ illo quodammodo conueniret.Ille enim infœcundę matris dissoluit vterũ atq; sterilitatẽ:Iste fœcundę matris vterũ obstruxit.Sic itaq; parentũ diligentia omnis,studia,& voluptates in hunc vnũ diuinè ornandum,instituendúmq; sunt collectæ,vt quẽ carnaliter genuerant,spiritualiter educandum,& omnibus sanctissimarũ institutionum ornamentis excultum, admirabilẽ cũctis mortalibus redderẽt.Infantem autem hunc quis dubitet,in ipso statim natiuitatis exordio,diuino fuisse lumine afflatum,sanctificatúmq;,qui nõ prius viuere,quàm Deũ venerari,non prius comedere,quàm ieiunare cœpit?Compertũ enim habemus,illũ,cùm reliquos dies noctésq; omnes nutricis vbera sugeret crebro,quarta tamen [1] sextáq; feria nisi semel dũtaxat,& id vesperi quidẽ lac voluisse gustare.Atq; hoc semper certo immotóq; seruauit ordine,vt nullis posset blanditiis,nullo nutricis lenocinio,nulla naturę necessitate à ieiunio cœpto deflecti. Quamobrẽ vel improbum quenq; bonarũ rerũ interpretẽ plenè fateri oporteat,nõ fortuitu illud aut intemperie stomachi factũ esse,sed quasi cõsultò,& Dei affluente spiritu.O miraculũ singulare, & inter rara omniũ seculorũ spectacula per Ecclesias meritò decantatũ, & dignũ viuendi principiũ,cui tã excellens vita succederet:quandoquidẽ crescentibus annis,debebat eius quoq; virtutibus,tũ natura, tũ studio,& gratia patris fieri accessio admiranda.Postea enim quàm è pueritia excessisset,castissimos mores,& disciplinã ab optimis acceptã parentibus in melius redigens,ipse quoque suapte natura,& ingenio non desinebat,velut generosa quædã, & fertilis gleba, nouos quotidie honestatis & pietatis fructus edere. Inde ætate poscente, ad capiendum

[1] Nicolaus infã tulus quarta & sexta feria ieiunabat, semel in die lac sugens, & id quidem vesperi.

animi cultũ traditur ſtudio literarum. Vbi tum ingenij magnitudine, tum velocitate diſcendi, breui admodum æuo multa ingenuarum diſciplinarum ſcientia imbutus ab omni humanæ laudis cura abhorrebat. Æqualiũ verò ſodalitates, conuiuia, conſuetudines vitabat omnino, quia in illis cerneret ſicut feſtiuitatis multũ, ita plurimũ eſſe intemperantię, atque periculi. Mulierum non modò colloquia, verũ etiam conſpectum, tanquam iuuenilis animi peſtilentiſsimã labem fugiens, totũ ſe honeſtari, pudicitiæq; addixit. Libidinũ verò [2] & carnis incendia, quibus ęſtuare plerunq; omnes adoleſcentes ſolent, quotidiani labores, ieiunia, vigiliæ extinguebant. Talibus inſtructum artibus, totũ ſeſe accepimus ad Chriſti ſeruitiũ cõtuliſſe. Schola illi erat, ac diuerſorium Dei templum, vt ſe dignum pararet templum, in quo Deus ipſe pernox & perdius habitaret. Neq; bonarũ diſciplinarũ ſtudia aut legendo, aut audiẽdo, aut meditando intermittebat. In quibus tantũ excelluit, quantum magno futurũ antiſtiti opus erat. Sed quò vita recta doctrinis omnibus longè maximè præſtabilior eſt, eò plus in componendis formandiſq; moribus nauabat operæ ac laboris, quò iuuenilis, fluctuantiſq; ætatis inconſtantiã ſenili quadã firmaret grauitate. Quemadmodũ enim non illud ſenium laudamus, in quo non emineat par ſenio, & annis modeſtia, ſic etiam ſolemus iocundè admirari, multáq; laude dignã exiſtimare adoleſcẽtiam, quæ planè didicerit eiuſce ętatis compeſcere motus, & ſenectutis grauitatẽ ac modeſtiam retinere. Eſt enim ſi iuuentus in ſene turpis, ita pulcherrima quidẽ in adoleſcẽte ſenectus.

2. Libidinum & carnis incendia, labores, ieiunia, & vigiliæ extinguebant.

Habuit autem Nicolaus auunculũ, nomine Nicolaum, à quo nũc noſtrum arbitror id nominis vſurpaſſe. Is cùm nepotẽ animaduerteret religioni & ſanctimoniæ deditum, mundo ſe penitus abdicaſſe, parentes hortatur, vt adoleſcentẽ ſacerdotalibus ſacris initiari permittãt. Illi in ſententiã venêre faciles. Cur enim gratos homines pigeat reddidiſſe, quod gratis acceperint, & fideliũ more debitorũ æs alienũ cum ipſa etiã vſura perſoluere? Nam in veteribus memoriis ſcriptũ inuenimus, Nicolai noſtri parentes aliquamdiu ſteriles, & propemodũ de ſobole deſperantes [1] multa prece & lachrymis à Deo hunc filium impetraſſe, atq; illũ propterea Deo qui dederat, reddidiſſe libentius. Perhibent aũt auunculũ, ſancto afflatum ſpiritu, de nepote vaticinantẽ præciniſſe in illo cœleſtium donorũ redundantiam. Cùm enim initiaretur, ad aſtantes conuerſus: Nouum, inquit, fratres, terris Solem oriri video: & humano generi grande ſolatiũ comparat. O gregẽ felicem, qui hunc ſibi paſtorẽ ſit habiturus. Hunc enim videbitis errantes oues ad pietatis paſcua reuocantẽ: Hunc periclitantibus ſalutem, calamitoſis opem, laborantibus præbere quietem. Neque ſecus, atq; iſte prædixit, omnia eueniſſe inſequens ſermo docebit.

3. Parentes Nicolai multa prece & lachrymis à Deo filium hunc impetrauerunt.

Nulli autẽ mortalium admirabile videri debet, vel nepotis præclara facinora, vſqueadeo mundũ illuſtratura, ſui ſplendoris vatem aliquem habuiſſe, vel auunculũ prophetandi ſpiritũ meruiſſe, quem admirandæ vitæ integritas Eccleſię iudicio inter cœli ſydera collocauit. Nã duos fuiſſe Nicolaos conſtat, auunculum illum, hunc nepotem, ſanctos ambos, epiſcopos ambos: illuſtres ambos; quanquam longè illuſtrior quidem nepos eſt habitus, is cuius nũc vitam & facta conſcribimus, cuique propterea Magno cognomen fuit. Igitur factus ſacerdos morum & vitæ ſeueritatem pariter cum dignitate augendam putauit, naturę ſapientiam imitatus, quę arbores ipſas, quò ſe celſius in cœlum tollunt, eò altius demiſsis in terram radicibus, firmiores reddit. Sacerdotij autem quis dubitet [4] ſolidiſsimas eſſe radices, integritatem vitæ, miſericordiã, pietatẽ, continentiã, ſobrietatem, reliquáſq; virtutes id genus, quibus potiſsimum propius ad Deum acceditur? Itaq; corpori ſuo bellum indicit, nõ quod illud necaret, aut cõtereret, ſed quòd domitũ & omni petulãtia exutũ redigeret in ſeruitutẽ. Igitur ſomno, & quotidiano cibo, [5] quantũ ratio permittebat, detrahit, ieiuniis nocturniſq; vigiliis ſolito plus indulgens, vino parciſsimo vtebatur, ſæpius aqua ſola contentus: Veſte ſi non ſordida, vt hypocrita, & vanus oſtentator, nullo tamen conſpicua luxu deinceps eſt vſus. Crebrior illi fuit ad delubra aditus. Nulla penitus, niſi ſacrarũ literarũ lectio. In vultu, & geſtu modeſtia maior. Sermo rarior, & grauis quidẽ, & qui nihil haberet inanitatis & fuci, vt his præditus ornamentis videretur in corpore mortali immortaliũ vitam degere.

4. Solidiſsimæ ſacerdotij radices, inter quæ eſt cõtinentia.

5. Nicolai abſtinentia, ieiunia, & vigiliæ.

Veſtium eius modeſtia, & humilitas.

Per id autẽ temporis Nicolaus auunculus templũ nobile, [6] ſub ſacræ Syon nomine ſtruit, eiq; pari dignitate monaſterium addit. Cui cùm de præficiendo gubernatore pro rei amplitudine cogitaret, viſum eſt id negocij nepotis curę, ſapientiæq; committere, tum vt admirabiles eius virtutes vſu & exercitatione vegetiores redderet, tum quia nemo erat in promptu, qui rẽ illã aut ſapientius, aut ſanctius, aut diligentius gubernaret. Nepotẽ itaq; pręfecit, eiq; plurimos pręſtantes adiungit monachos, vt velut in re militari, & Imperatorẽ exercitus, & exercitũ Imperator pari virtutũ cultu & voluntate haberet. Hoc itaq; munus ita Nicolaus adminiſtrauit, vt dignitatẽ monaſterij gubernatoris præſtantia facilè ſuperaret. In eóq; perſtitit, quoad ipſe viſendorũ ſacrorũ locorũ gratia in Palęſtinam eſt profectus. Quod iter paulò pòſt pluſculis attingemus.

6. Auunculus Nicolai templũ nobile condidit, eiq; pari dignitate monaſterium addit.

Sed me

Sed me iã video de narrationis ſemita declinaſſe. Prius enim quàm de monaſterio dicerem, erat de parentum interitu, & hæreditatis diſtributione dicendũ. Quam locum nunc paucis abſoluamus. Parentes eius in illius peſtilentię vaſtitate, quę Lyciam ea tempeſtate depopulata eſt intra triduũ morientes, hæredẽ illum teſtamento inſtituunt. Quorũ mortem omni officio ac pietate ita eſt proſecutus, vt nihil omitteret, quod ab amantiſsimo filio parantibus optimis præſtari par ſit. Hæreditatẽ igitur adiens, & non tam poſſeſſorẽ ſe, quàm hæreditatis diſpenſatorẽ relictũ intelligens, cœpit, non quomodo patrimonium augeret (id quod pleriq; omnes mortales factitant) cogitare; ſed quo pacto patrimonium ſeminando, vberiorẽ ſibi frugẽ in cœlo colligeret. Quid enim aliud agat vir conſtans, & ſapiens, qui ab ineunte ætate funditus ex animo terrenas eiecerat cupiditates, niſi vt duriore iam ætate contemnat, quod teneris annis animo magno & excelſo contempſerit, ne vitæ præclara exordia à ſuccedentis ætatis actionibus diſſentirent. Itaq; nõ ad congregandas diuitias, ſed ad congeſtas diſpertiendas animũ appulit, vt nil aliud patula manus, quàm egenũ & pauperẽ cogitaret. Cæterùm quemadmodũ tellus ipſa omniũ longè liberaliſsima, herbis, frugibus, arboribúſue ſic alimenta, atq; vitæ præſidia porrigit, vt nemo quidẽ omnino id ſentiat: ita noſter hic egenorũ alumnus clam quidẽ, & nullo ſciẽte mortaliũ, miſericordiam ſuã incredibili ſtudio in pauperes exercebat. Cuius reliquas eleemoſynas intelligemus facilius, ſi hoc vnum è pluribus celebre illius factum ſubiiciamus.

Fuit Pataræ vir genere nobili, qui (vt fert humanæ felicitatis fragilitas) ab honoribus in contemptũ, à diuitiis in egeſtatem deciderat. Ei erant tres filiæ, corporis formęq; venuſtate, & morũ elegantia longè pręſtantes, virgines omnes, & quarũ ætas (ſi patris calamitas non obſiſtat) nuptias flagitaret. Has inops pater omni rerum egeſtate calcatus, non modò viro tradere, ſed ne alere quidẽ quoquo pacto poterat: neq; ſpes vlla miſerũ hominem ſolabatur, qua quotidie creſcentis inopiæ vim perferret. Heu rem dictu fœdam, heu quò mortaliũ mentes inſuperabilis vis egeſtatis impallit. Tetrum, atrox, immane facinus patrem (paternę pietatis memorémne, an immemorẽ potius dixerim?) exagitat filiarum decus, ac pudicitiã deferentem, vt natis eſurientibus non deeſſet. Cœpit enim de illarum virginitate alienæ proſtituenda libidini cogitare, vt turpiſsimo & flagitioſo quæſtu vitã pereuntis familię tueretur. Iam veſana fames reluctantẽ patris animum ægrè perfregerat. Iam crudele, & humanis indignum luminibus ſpectaculũ parabatur. Quid enim tam validum eſt, tamq; munitum, quod neceſsitas non proſternat? Sed adfuit de cœlo miſerator Dominus, qui eſcam daret timentibus ſe: qui patris in filias inultam crudelitatem non pateretur: qui virginum caſtiſsimas lachrymas miſeratus à tam fœtido flagitio liberaret. Sed quo pacto id facies dulciſsime Deus, vniuerſæ miſericordiæ pater & fons, aut quo miniſtro auxiliũ tuum oppreſſę familię porriges? Angelũ profectò tutè tibi Nicolaũ delegiſti, quò nemo mortaliũ eſſet, qui tua iuſſa meliori aut ſtudio, aut conſilio, aut pietate perficeret. Tua igitur miſeratione factũ eſt, vt crudele conſiliũ famulus tuus, neſcio quo, niſi te volente, ſentiret, cuius animus tum rei atrocitate, tum inſita pietate commotus, in auxilium periclitantium totus accingitur. Stimulabant miſericordẽ animum eſurientis familię lachrymę. Stimulabat caſtarũ puellarũ proſtituenda virginitas. Stimulabat amantis patris miſericordia, qui in pudicitiã inuitus agebat, ne in ventrẽ crudeliter agere videratur. Sed ſeruus tuus, qua ratione Deus impleat pręcepta non videt. Cùm enim iubeas miſericordes nos eſſe, vetas tamen ſiniſtram ſcire, quid faciat dextera noſtra. Ardet animus miſericordię faciẽdæ ſtudio, ſed humanũ ſui beneficij teſtimoniũ refugit: quippe qui tibi ſoli, benefactorũ gratiſsime retributor placere conetur. Tantũ enim vir Dei ab omni humanę laudis deſiderio abhorrebat, vt quantũ cęteri ſua maleficia, tantum ipſe iſta beneficia ſua celare ſtuderet. His agitatus ſtimulis impiger animus, credo te Domine, inſpirante, intempeſtæ noctis ſilentio è ſtrato proſiliens, auri haud mediocre pondus ſacculo bellè inſutum ſumit, domo egreditur clanculũ, miſerandę familiæ domũ tacitus adit, circunſpectat ſagaciter omnia: animaduertit tandem, luna ipſa adiuuante, feneſtram apertã paululum. Ea cubili inſeruiebat, in quo infelix pater membra quieti tradiderat.

Tunc Nicolaus pulcherrimã ſibi à Deo oblatam occaſionẽ ratus, auro per feneſtrã immiſſo, domũ ſe ſtatim proripit. Manè pater, auri comperto miraculo, ſtupens, cùm tanti muneris datorem ſuſpicari non poſſet, dæmonũ eã eſſe, aut callidi cuiuſpiam hominis fallaciam putat, adulterinoq; credit ſe luſum auro. Inde cùm aurũ digitis contrectaret, iamq; rei cognoſceret veritatem, incredibili lætitia geſtiens, lachrymas vbertim effundit. Miratur rem, animo verſat omnia. Et cum humanũ benefactorem coniectare non poſſet, in Deum hoc muneris transferens: Quid faciã nunc miſer, inquit, ne tanti beneficij ingratus arguar? Certum eſt peccatũ meum diluere, ac impio me ac nefario ſcelere expiare.

Filiam in cuius pudicitiam crudeliſsimè ſęuiebã, à fœdo periculo emam. Aurum virginẽ

redimat, quæ meo scelere auri gratia perdenda erat. Hæc itaq; secum reputans, primā ex tribus filiam honesto marito locat. Nicolaus non minus dato, quàm ille accepto munere gaudens, vbi virginem videt à periculo liberatam, liberabo, inquit, & reliquas: auriq; tan tundem noctu, vt antea, per patentē fenestram immittit. Diluculo pater cùm secundum aurum inuenisset, vix sui compos humi supplex sese prosternit. Tum ora, pectúsq; largis irrigans fletibus: Deus, inquit, misericors, esurientiū liberalis alumne, fac, quæso, Domine vt sciam quo ministro tu flagitiorum meorum periculum sustulisti, vt te Domine in illo laudem, te in illo magnificem, te in illo contempler Domine, qui me iampridē sanguine tuo redemisti, & nunc auro pereuntem familiā redimis. Ostende mihi dispensatorē hunc tuum, & Angelum profectò in terris, cuius ope ecce secundā quoque filiam diabolo crudeliter maritandā sancto connubio honestabo. Hęc cùm dixisset, non prius destitit, quàm alterum quoq; generū sibi asciuit, nec minore certè gaudio duplicis coniugij celebrati, quàm spe, tertij quoque propediē celebrandi. Iam enim tantum sibi de Dei misericordia pollicetur, vt sese putaret tertiæ quoq; filiæ dotē tenere manibus. Ita ab inferno ereptus homo noctes diésq; perpetuos ereptoris sui desiderio æstuabat. Statuitq; noctes insomnes per excubias ducere, quoad, quisnā esset hic exploratum haberet. Nec minus admirabilis noster tertiam quoq; filiā nuptiis tradi cupiebat. Profunda itaq; nocte veniens tacito, vt assolet, pede, per eandē fenestram tertiam introiecit dotē. Ac peruigil pater decidentis auri strepitu monitus, quanta potest pedum velocitate prosiliens, Nicolaū tandē fugientem assequitur, comprehendit, tenet, atque illius pedibus aduolutus redemptorem suum, adiutorē, saluatorem pereuntiū animarū flens gaudénsq; compellat. Nisi enim miserationes tuas inquit, misericors excitasset Dominus, dudum iam perierat infelix cū tribus infelicioribus natis pater, sed clementissimus Dominus per te saluauit nos, & à crudeli peccati casu liberauit Dominus, suscitans inopē è terra, & de stercore erigens pauperem. Talia lachrymantem, beatósq; osculantē pedes, Nicolaus ægrè compescuit, qui cùm beneficium suum quanta potuit humilitate attenuasset, multis tandē adiurationibus, vt rem nulli mortalium patefaceret, frustra precatus est. Vna igitur hęc ex innumeris propē misericordis hominis huius eleemosynis. Quòd si reliquas quoq; recēsere pergemus, quoties indigentibus opē tulit, quoties pauit esurientes, quoties alieno grauatos ære leuauit, immēsi propemodum laboris id fuerit. Postea verò quàm perfecta iam & absoluta viri virtus illū maiore Dei familiaritate dignū effecit, cepit eum solitudinis cupiditas ingens, in eóque desiderio diutius immoratus, statuit tandem ab omni hominū cœtu secedentem in abditam aliquam eremum sese recondere, vt remotior mundo, Deo fieret propior. Eremus enim, quietis atque tranquillitatis animi optima parens & nutrix, comes verò atque tranquillitas cogitationū, diuinæque contemplationis fructifera radix, certáque pronuba cum Deo coniugij spiritualis. Itaque cùm vereri visendæ Palæstinæ desiderio teneretur, vbi Saluator noster ante crucem inter mortales versatus est, nauem in Ægyptum

7. Nicolaus pere grinatione ad sancta loca assumit. rediturum conscendit, vt inde ad loca sancta profectus,[7] solitudini se deinde dicaret. Sed Palæstina, & eremo intermissis, nauigationi ipsi paululum indulgeamus. Igitur è portu tranquillo cœlo soluentes rectā in Ægyptum enauigant. Cùm autem docti nautæ nihil aduersi suspicarentur, quos tamen diuturnus vsus futurarum tempestatū præscios solet facere, Nicolaus illis horrendas ventorum, turbinúmque procellas imminere prænunciat. Etenim videre se, ait, humani generis hostem iratū, nauim stricto gladio ingressum, atq; rudentes, omniáq; simul mali & claui retinacula concidere cupientē, molientémq; nauim, quasi rapidis vorticibus circumactam in profundū cum viris ipsis demergere. Vix ea fatus erat, cùm derepente, quasi signo dato, vehemens, atráq; vis tempestatū exoritur: vndiq; horrēdo fragore erumpunt turbines, mare vertitur funditus, tolluntur fluctus in cœlū, trepidi nautæ subito metu perterriti ad genua se Nicolai prosternunt, orant, miserè, periclitantibus opem ferat, Dei auxiliū pro se imploret, quibus nulla reliqua sit spes salutis. Tunc vir Dei confidere illos iubet, ac breui hoc periculo liberatum iri, modò

8. Ad orationem ei' sedatur atrox tempestas. iacerent spē suam in Dño, qui saluos facit sperantes in se. Post cùm paululum orasset (mirabile dictu)[8] sedantur fluctus, turbines in leuem auram dissoluuntur. Lux atram caliginē dissipat, & iam vndiq; læta, tranquillaq; pereuntibus dies redit. Tum nautæ à lachrymis in gaudium versi, ex animo gratias cùm Deo, tum admirabili famulo eius habere fatētur, du

9. Nicolaus defixis in cœlum luminibus intentius orauit, inde qui mortuus fuerat, reuixit. plici viri admiratione cōmoti, quòd & futurum prędixisset periculum, & præsens tā facile sustulisset. Auxit aūt illorum admirationē insequentis quoque rei miraculū. Conscēderat nauta supremum antennæ cornu, vt solutos carbasi funiculos religaret. Is dum incautior descēdere pergit, & manus illum falleret, magno lapsu super nauistabulata corruit, contusum corpus iacet examime, & sine dubio è vita migrarat. Tū Nicolaus misericordia vehemēter motus, defixis[9] in cœlū luminibus, orauit intētius. Inde rediēs vt primū

cœpit illũ lachrymans contractare,mortuus quasi è leuissimo somno excitatus resurgit, & corpore vt prius integro ad obeunda munera nauis redit. Post hæc vir Dei pandere illoa vela iubet.Illi toto sinu flantẽ à tergo Gorũ accipiunt, nec prius illos felix deseruit aura,quàm Alexandriã adducti sunt.Ibi nautæ peruulgatis,quæ viderant,miraculis,ciuitatẽ incredibili huius viri visendi studio excitant.Hic bone Deus,multa per seruũ tuum mirabilia Ægyptiis ostendisti.Et erat operęprecium magnalia illa tua Domine virtutũ,singula recensere,nisi hoc esset negocij nimis longi. Magnus etenim factus ægrotantiũ hominum ad eum concursus,magnus calamitosorũ opem petentium,magnus ab immundis spiritibus vexatorum,magnus mœrentium,& infectis fortunæ casibus laborantium.Sed quis,donorũ largior Deus,quis,inquã,æger non sanus abscessit?Quis mœrens non lętus? Quis arrepticius non mondatus?Sed quid hæc ad te Domine, qui fecisti cœlum & terrã in intellectu?Non tuam igitur incomprehensibilis Deus,omnipotentiam admiramur,sed ministrum hunc tuum,quem suæ virtutis merito viuentẽ, [10] mortuúmq; per omnia secula nouis quotidie signis clarescere voluisti. Hunc iure miramur, hunc vniuersus orbis immortali gloria dignum laudat & extollit.Tua tamen hæc laus est Domine, quia sine te laus ista non esset. Sed iam reliquum itineris absoluamus. Ex Ægypto itaq; soluens,& in Palęstinã (vt constituerat) veniens,ascendit in Golgotha,vbi pro salute generis humani Christi patibulũ fuit.Inde cùm ad diuinę crucis lignum venerandũ incederet,& vox illum intercepisset, ferunt templi fores tunc clausas, venienti vltrò cum fractis vectibua patuisse.Nec mirũ id quidẽ,quippe cui cœli ipsius patebant portæ.Non enim caruit cumulata mercede ista profectio: vberiorẽ enim spiritus sancti gratiã, [11] maioraq; deinceps omnium virtutũ atq; signorum dona perpetuò eum habuisse accepimus. In Palęstina igitur,quantum par fuit,moratus, in solitudinem sese colligere parat. Cæterùm Dominus, qui ciuitatẽ supra montem positam abscondi vetat,& ardentem lucernam poni sub modio,illi per visum semel atq; iterũ imperat,vt ad oues , quas reliquerat in Syon , confestim redeat.Quod vbi diuinũ id esse mandatũ manifestè deprehendit, seipsum abnegans colla impiger diuino iugo submittit. Nauẽ Alexandrinã conduxit pretio,cũ qua è Palæstina in Lyciam remearet. Ast eum improbi nautæ dolo fallere aggressi,suæ propè dederunt pœnas improbitatis. Nã sumpta mercede,cùm è portu soluissent,nõ quò pepigerãt, sed Alexandriæ proras obuertunt. Iam erat in conspectu patria illorũ tellus, cùm repens exorta procella,clauo,antennáq; confractis,vltimũ illis exitium minabatur. Tunc nautæ conscij perfidiæ suę,ignosci sibi postulant,& supplices , vt deinde pro sua exoret salute, magno flagitant studio. Mirã diutius rẽ. Vix illi sermonẽ complexerant,cùm subito vis omnis tã sæuę tempestatis compressa resedit: & nauis,nouis surgẽtibus austris, in Lyciã pulsa applicuit. Descendens itaq; Nicolaus sese ad monasteriũ confert: quod auunculus eius (vt paulò antè dicebamus) [12] sub nomine sacræ Syon, magnis ædificarat sumptibus. Eũ fratres incredibili gaudio excipiunt,amplectuntur,osculantur,& quasi Angelũ à Deo sibi redditum venerantur. Hunc sibi locum Nicolaus,quasi tranquillũ aliquem portum delegerat,in quo à turbulentis mundi actionibus ad contemplandam futuræ vitæ felicitatem conuersus,deinceps quieturum sese sperabat. Sed breuis admodũ ea spes,eáue quies fuit. Non enim passus est,qui omnia sapienter gubernat Deus, vt locupletissimus iste omniũ virtutum thesaurus humi lateret defossus,ex quo erat futura secula innumeris beneficiis ditaturus. Voluit enim,vt magnum hoc lumen,quod ipse immensa sua accenderat prouidentia,super magnum erectùmque candelabrum suis radiis vniuersum orbem per secula illustraret. Itaque dum in secretiorẽ aliquando locum sese orandi contemplandiq; gratia, vti insueuerat,recepisset, vox eum de cœlo alloquitur: Nicolae ad mundi,inquit,palestram tibi redeundum est, si meam coronã expetis. His verbis exterrito,cogitantiq;, quidnam vox ista portenderet: Iterum vox eadẽ acrius intonans: Nicolae,inquit,non hic est ager, in quo fructum,quẽ ex te flagito,proferas. Ad homines redi, vt in te nomen clarificetur meum. Tunc hac voce Nicolaus planè sibi imperatum à Deo intelligit, vt relicto ocio,ad deferendum miseris mortalibus quam possit opem,redeat. Hic cùm Deo parendũ existimaret,diúque secum versasset animo,in patriámne,ac inter notos,an alio terrarum orbe sese habitaturus reciperet,fecit tandẽ humanę laudis odium atque contemptus,vt neglecta patria,& suis, Myras,vbi nemo quisquam illum nouerat,commigraret.

10. Virtutis suæ merito Nicolaũ voluit Deus & viuentẽ & mortuũ per oĩa secula nouis signis clarescere.

11. Nota contra hæreticos, peregrinationes ad loca sancta dãnantes,cum Nicolaus ex sua peregrinatiõe vberiorẽ spiritus sancti gratiam, ac signorum dona cõsecutus sit.

12. Monasteriũ Nicolai auũculus vir sanctus magnis ædificarat sumptibus.

Forte autẽ fortuna per eos dies Myrensis pontifex è vita migrarat,cuius rei gratia(quoniam ea ciuitas Lycię metropolis erat) prouinciales Episcopi,quos suffraganeos vocant, frequentes illò conuenerant. Ibi de sufficiendo antistite actũ est. Tum diuino operante spiritu,incredibilis quędam cupiditas cepit non Episcopos modò,verùm etiam vniuersum clerum, vt sanctissimũ atq; ornatissimum aliquem præsulem sedes illa pro sua dignitate, amplitudine,atq; gloria cõsequeretur. Quòd tametsi multi pręstantes viri nominabãtur,

non tamen vnusquisq; facilè ostendebatur, in quē huius concilij suffragia consentirent. Ita cùm varia(vt in conuentibus hominū fit)studia eorū essent, variæq; sententiæ, placuit tandem precibus, omniq; supplicationū genere orari Deum, vt reuelaret, quisnam esset huic obeundo muneri deligendus. Magno studio diutius oratum est,[13] nec ieiunia etiā, nec pleraq; pietatis opera defuerunt. Tandem de cœlo Dominus, non tam precantium meritis, aut sedis dignitate, quàm huius immensi luminis patefaciendi gratia, voces eorum exaudiuit. Præficiendumq; Antistitē vni ex suffraganeis episcopis venerando senio & vita præstabili reuelauit hoc pacto. Huic enim antelucanā cū cæteris Episcopis orationem facienti, apparuisse quendam ferunt habitu angustiore quàm humano, eiq; imperasse, vt ab oratione confestim ad templi excubias se conferret, & quē primum in templum venientem deprehendisset, illum esse, ad quē diuino consilio episcopatus, & Ecclesię gubernacula deferantur: hominiq; Nicolao nomen esse. Hęc iste cùm cæteris Episcopis nunciasset, visum est omnibus ita fieri, quemadmodū Episcopo sanctissimo reuelatum fuerat. At ne qua posset humana suspicio Dei voluntatem labefactare, omnisq; tolleretur huius rei in fraudem nunciandę occasio, decretū est, vt nemo quisquam omnino de templo ante rei finē egrederetur. Tū omnibus ad orationē conuersis, hic vnus ad exequenda Dei mandata pro templi foribus excubat. Habebat suspensos omnes(vt est humanus animus sollicitus futurorū)huius tantæ rei, diuinique indicij expectatio. At Nicolaus media nocte[14] ad confitendum tibi, clementissime Deus, de more surrexerat, ignarus certè voluntatis tuę, cui tamen se totū addixerat. Et cùm in tuis laudibus(vt solebat)nocturna silentia absumpsisset, antequā primos radios rutilans aurora diffunderet, ortumque solis ægris mortalibus nunciaret, in templū, te inspirāte Domine, securus ire pergit. Quò cùm primus omniū aduenisset, explorator iste diuinorū indiciorū ingredienti Nicolao tēpli vestibulū: Siste gradū, inquit, fili mi, dic quæso, quis es, quóue nomine vociteris? Tū vas istud electionis nil tale suspicans, mansuete, verecundeq;: Peccator, inquit, sum, & seruus inutilis, nomine Nicolaus. Tum ille vultus, & morū grauitatem, verborúmq; modestiam conspicatus, & viri præterea nomen sibi cœlitus designatū, non dubitauit hunc illū esse quem diuina visio futurum Episcopū prædixisset. Non erat enim nescius, in quos soleat Deus respicere, in mansuetos videlicet & humiles corde. Itaq; incredibili plenus gaudio, sicut qui inuenit spolia multa, aut in absconditū agri thesaurum incidit. Sequere me, inquit, fili mi: & apprehensum dextera ad reliquos introducit Episcopos. Illi audita re, nouum Episcopū non humano certè, sed planè diuino suffragio declaratum, insolita quadā veneratione excipiunt, venerantur, Deóque laudē & gloriam decantantes, in mediū templi statuunt, non tam reluctantem, quàm noui huius velut prodigij stupore vix compotē sui. His continuò promulgatis (quid enim est ocius fama rerū pręsertim admirabiliū?) ad tantæ rei spectaculū innumerabilis propè confluit multitudo. Tum surgens Episcopus ille qui visum habuerat, docet, quàm chari habendi sunt, quámue à populis honorandi rectores animarum, illi pręsertim, à quibus iustè, sanctè, humaneq; gubernarentur, nihilque propemodum fœlicius esse illa ciuitate, cui istiusmodi antistitē habere contigisset: propterea lætari oportere Myrenensem populū, & Deo perquā maximas habere gratias, qui eum esset præsulem consecutus, à quo planè sperare liceat, quicquid ab optimo atq; sanctissimo Pontifice expectari par sit. Neminem enim dubitare oportere, hunc virum esse omnium virtutum arcam, atque thesaurum, & incundissimum spiritus sancti diuersoriū, qui non humano consilio, non Episcoporū suffragiis, non cleri aut populi electione, sed sola Dei miseratione sit Pontifex declaratus. Inde omnibus, quemadmodū euenerant, accuratè expositis, abire illos læto animo iubet, & gratias vnumquemq; Deo pro immortali ac inæstimabili beneficio reddere: se cum cæteris Episcopis ad vnctionem nouitij pastoris iturum, quem spiritus sancti digitis inunctū manifestè iam perspiciant. Cùm dicendi Episcopus finem fecisset, vniuersus hominū cœtus in lætitiam lachrymasq; profusus discedit. Synodus frequens ad noui præsulis vnctionē cōuenit. A quo magno tandē labore impetratum est,[15] vt se pateretur inungi, tum magistratus magnitudine, tū viriū suarum, vt ipse putabat, imbecillitate deterritum: quanquā Dei hoc esse imperium multifariam planè cognouerat. Quo igitur die Myrensem thronum conscendit, secū ait. Hic dies Nicolae, hic locus mores alios affert: iam nō tibi, sed aliis est viuendū, quandoquidē aliis viuere, hoc est profectò sibiipsi perquàm maximè viuere. Iste cùm sibi videretur clero, populoq; vitia partim corrigenda, partim tollenda esse, non soli Deo, vt antè, sed hominibus quoq; vitā suam palam faciendam esse putauit, vt illi exemplo sui facerent, quod prece atq; imperio, aut ratione fortasis facere noluissent. Erāt eius pristini mores, vt iam exptessimus, absolutæ virtutis & formæ, atq; accurata quadam castigatione compositi. At quoniam alia est priuati hominis ratio, alia magistratū gerētis, vitam omnem, moresque, pro

13. *Magno studio diutius oratū est, nec ieiunia, nec pleraque pietatis opera defuerunt.*

14. *Media nocte ad orationem de more faciendam surrexerat Nicolaus.*

15. *Nota tu haeretice qui sacras episcoporū & sacerdotū vnctiones subsannas, quomō sanctissimus vir in Episcopū inunctꝰ fuit, quod fieri nō permisisset, si res vana foret & superstitiosa, vt tu blateras.*

pro magistratus dignitate, trãsformandos esse putauit. Igitur in omni corporis cultu maiore, quàm antè, incuria, & negligentia fuit. Nihil erat in eo venustũ, nihil elegans, nihil accuratũ pręter mores, viuendiq; disciplinã. Vestis plus solito vilis[16] atq; neglecta, in qua nullus esset omnino nitor, aut fastus, sed castigatę potius humilitatis & modestiæ significatio: nec enim alio quouis pacto poterat sapiẽtius aut facilius sacerdotũ in vestitu luxuriem amputare. Nam quis tam impudens fuerit, qui priuatus prætiosam, & nitidã vestẽ non erubescat, cùm magistratum amplissimum viderit vulgariter, & negligenter indutũ? Ego præterea sic arbitor, indumentorum splendorem hunc, & plusquàm regium luxum, quo nostri antistites nũc vtuntur, aut nullis Ecclesiasticis, aut his solummodo magistratibus conuenire, quibus nulla excellens virtus autoritatem vendicet, aut venerationem, vt quod propria luce non possunt, externo fulgore oculos vulgi perstringãt. At in quo vniuersæ honestatis, ac modestię eluceat species, maior certè gloria est, atque hominum admiratio ex veste vulgari. Semel edebat quotidiæ, & vesperi quidẽ, vt publicis negociis, quę pro magistratus amplitudine magna erant, multaq;, diẽ licentias cõmodaret. Nec cœna tamen publico vacabat munere, quandoquidẽ triclinium eius suo consilio, aut ope indigẽtibus patebat semper, & cœna sæpius pro negociorũ oportunitate intercidebatur. Cibus erat eiusmodi, qui ad ieiunitatem & abstinentiam, quàm ad saturitatem, potius inuitaret. Carnes ab ineunte ætate ita dimisit,[17] vt illas nunquam in omni reliqua vita resumpserit. Nõ plus vno ferculo cœnauit vnquam, nisi hospitum gratia, quorum dignitas, aut affluentiorẽ escã, aut delicatiorem expeteret. Nunquã sine sacrorũ librorũ lectione cœnatum est. Post epulas verò grauis aliquis sermo sanctissimo atque doctissimo conuentu dignus inducebatur. Nam sacerdotes aliquot eruditione & vita probatos, perpetuos sibi cõuiuas delegit, à quibus suauiore aliquo animi cibo aleretur. A mensa in cubile semisatur sese recipiens, totus in cœlestium contemplationum campum diffundebatur, & animum diurnis, alienisq; curis distractum, nocturna meditatione collectum refouebat. Cumq; inter has delicias aliquantum noctis assumpsisset, mẽbra tandem humi demissa,[18] somno tantũ indulgebat, quantum ad perferendũ diei labores sat putabat. Inde surgens socios aduocabat, quibuscum antelucana oratione resumpta, inter psalmos[19] & hymnos aurora expectabatur. Tum vnà cũ sole in templum prodiens diuina exoluebat officia: A quibus ad pascendum, curandumq; gregem reliquum lucis accomodabat. O Antistitem admirandũ, & ab Ecclesia meritò Magnum cognominatum, qui vtramque vitam ita complexus est, vt nunquã à diuinarum rerũ contemplatione negocium, aut à negocio contemplatio lederetur. Vt aũt suorum morbi facilius sanarentur, medicos ad eam rẽ pręstantes magno studio vndique conquisiuit. Nam primum omnium id curauit, vt vnaquæque ex suis Ecclesia eius generis rectorem haberet, à quo exemplo, atque doctrina, atque studio vita populi tollerentur, praui corrigerentur mores, virtutũ atque religionis cultus induceretur. Iis medicis vtebatur, ab iis discebat quotidie, si quid insigne in animis, corporibúsue vspiam locorum suorum esset, quod suũ auxiliũ, aut præsentiam flagitaret. Incredibile aũt est quãto studio & charitate opem suam quoquo modo laborantibus impartiebat. Non labores vlli hominem fatigabant, nõ sumptus deerat, quo oppressos aliqua siue corporis, siue animi mole leuaret: animo grauius laboranti medẽdo erat impiger iste, & longo, si oportebat, cõfecto itinere accurrebat. Iacebat quispiam ægroto corpore pauper, & egens, nunquã quãtum necesse fuerat, rerum & pecuniarum in hominis auxiliũ defuit. Non enim à Myresibus tantũ verùm & à vicinis vrbibus, haud parum argẽti in eleemosynas dispertiẽdi quotidie ferebatur. Quod si necessitas aliqua occurrisset maior, quàm vt ei posset pręsenti pecuniã subueniri, ab diuite aliquo misericorde, quos multos habebat in promptu, pecuniã vel mutuo, vel dono accipiebat. Nam pręter necessaria corporis operimẽta, & suppellectilẽ tenui vitæ peroportuna, nihil ei reliquum erat, quod vel pignori, vel vẽnũ posset dari. Nã etiam, quos legebat, libros, mutuò petebantur. Ita semper voluntariã paupertatẽ omnibus diuitiis facile antetulit. Hoc aũt elegans in eo, atque præcipuũ fuit, quòd cùm perfacilis eius ad omnes, & omnium item ad eum accessus esset, amplitudinem tamẽ, & dignitatem magistratus ita retinuit, vt dignus pro sua grauitate videretur, qui nã modò Lyciã, sed multas quoq; prouincias gubernaret. Habebant Myrę nobiles, quosdã matronas vita, moribus, & religione præstãtes, quæ se totas ad misericordię contulerant studia. Iis Nicolaus (quoniã sexus iste ad eiusmodi obeunda munera videtur impigrior) quasi exploratoribus & ministris vtebatur, quibus vinctis, ęgrotantibus, egenis, indigẽtibus omnibus opẽ ferret. Nec ei deerãt graues aliquot ciues, à quibus disceret, si quid in ciuitate fieret tũ publicẽ, tũ priuatim, quod sua suiq; magistratus cognoscere interesset, vt ea cogitatione posset aut nascentibus malis occurrere, aut iã natis remedium adhibere. Haud multò autem postea, quàm Episcopatum iniuit, prouincialẽ habuit Synodum, in qua pleraque multa,

16. *Vestis Nicolai in episcopatu vilis atq; neglecta*

17. *Abstinentia eius cum ciborũ delectu ac mensæ frugalitate.*

18. *Nicolaus humi dormiebat.*

19. *Inter psalmos & hymnos aurora expectabatur.*

tum ad Dei, templorúmq; cultum,[20] tum ad vitam, moresq́; cleri decreta præclarè & sapienter instituit, partim vetera corrigendo, antiquandóue, partim noua condendo, quibus vniuersa prouincia Lycia vteretur. Atq; quotannis prouincialia concilia, quoad vixit, Calendis Septemb. conuenêre, in quibus de institutis, ac disciplina cleri, deq; omni Ecclesiarum statu accuratissimè agebatur, nec improbis censuræ ac pœnæ deerant, nec bonis faces, quibus ad meliorem vitam accenderentur. Initio aiût magistratus sui ferunt, cùm exoluendi officij, debitiq; reddendi magnitudinē formidaret, eū lachrymis & gemitu Deū sæpius intensissimè deprecatum, vt ab se intolerabilem hanc molem tolleret. Nam cùm hinc animaduerteret, de singulis sibi subiectis, qui innumerabiles propè erant, sibi reddendam esse rationē, illinc vires suas (quanquā erant magnæ validæq;) nihil pro sua humilitate existimaret, in desperationē satisfactionis adductus, animo incredibiliter angebatur, atq; sæpius ob id cùm vberes lachrymas effudisset, vocē tandem audiuit de cœlo in hæc ferè verba: Ne timeas Nicolae, vt à me mea negotia fideliter gerens ingratè destituaris. Hac voce maximè recreatus, & spē suā oēm in Deū coniiciens, opē sibi à Deo pollicebatur, sed ita pollicebatur, vt oïa tamē à seipso petenda putaret, quęcunq; opera & cōsilio prçstare potuisset. Sciebat enim Deū eos nō iuuare solitū, qui seipsos negligēter deseruissent. Itaq; vires suas oēs, tum animi, tū corporis ad gerendū id negotij explicauit. Quas cùm (vt dicebamus) imbecillas existimaret, duos sibi quasi consiliarios adiungit, Paulum videlicet Rhodiū, & Theodorū Ascalonitā, viros in omni Græcia celebres, & quibus explorata virtus atq; doctrina, & diuturnus præterea rerum vsus autoritatē pepererat. Horū fide, atq; consilio priuatim, publiceq; plurimum vtebatur, à quibus ita sciebat se diligi, vt nihil illi magis in eo cuperent, q̄ vt Deo placeret quammaximè. Ad eorū itaque sententiā, quasi ad fidele aliquod speculum proprios ornabat mores, & ad magistratū aptos accōmodabat. In obeundis insuper episcopatus negotiis, si quid paulò difficilius iudicandū, agendúmue accidisset, hos sibi continuò adhibebat, cum quibus de re ipsa statueretur.

Interea vetus humani generis hostis ira crescēris Christianę religionis feroces animos Diocletiani, Maximianique solito atrocius instigat, crudelioremque, quàm antea, persecutionē parat. Veniunt itaque ab Imperatore edicta in omnes, qui Christianam fidem profiterentur, quibus carceres, tormenta, vincula, postremò truculenta mors indicebatur. Hęc cùm Myris publicè legerentur, a derāt pariter Imperatorij carnifices Christianis nō obtēperantibus extrema omnia minitātes. At cōtra Nicolaus pastor intrepidus, acerrimusq́; Christiani gregis propugnator, fidelibus oïbus clypeū sese prçstat, & Christi fidē, quanto potest ardore, vbique intonat, liberi profectò, atque sanctissimi pastoris officio fungens. Tum vrbis prçfecti ægrè ferentes contemni ab eo regia mandata, illi, nisi desistat, decernunt supplicia. At Nicolaus (perquàm enim erat martyrij cupidus) cōtemptis minis, acrior tū insurgens, tandem vinctus in longinquas custodias abducitur, in quas & Christiani multi ex variis ciuitatibus erant coniecti. Vbi nō parū æui omnibus incommodis captiuitatis affectus, tanta mentis constantia, ac firmitate fuit, vt eū inter delicias vitā degere arbitrareris. Nec exemplo modò, verumetiā assiduis cohortationibus imbecilliores adiuuabat socios: & velut agricola bonus teneras plantas religionis & pietatis riuulis irrigabat, vt eorū radices in fertili, stabiliq; solo defigerēr. Robustiora verò pectora ad martyriū inflammare, ardorē illis, & spiritū addere, quàm speciosa esset in conspectu Domini mors sanctorū eius, differere, & prædicare quotidie, nilque omittere, quo illi celso firmóq; animo breuem hanc, miserámque vitā pro beata illa & immortali contēnerent, nō cessabat.

Interea verò benignus Dominus de cœlo suum populum miseratus, qui solem post tenebras, & post tempestates tranquillitatem solet seruis suis inducere, dissipare protinus, ac perdere crudelia scēptra parat, ac sui nominis inimicos de medio tollere, Diocletianos scilicet, & Maximianos, & quotquot cū eis suo populo impię prçfuerunt. Erigit igitur cornu salutis, plebi suę, & cœlesti Crucis signo Constantinū Cōstantij, & Helenæ filium aduocat ad Romanum Imperium. Ille non ignarus, quisnam hic esset, à quo cœlitus vocaretur, omnem spē suam in eū coniiciens. Maxentio confestim exacto, dignitatē nominis Christiani in proprię maiestatis solium exaltauit, vertitq; priorum lætitiam Imperatorum in luctum. Tum per orbem edicta profert, quibus iubet Idola[21] & gentium delubra euerti, solui eos, qui pro Christi nomine vinctiessent, instaurari Christianorum sacra, templa refici, & pristinum ornatū resumere. His Constantini dictis vbiq; promulgatis, Christi confessores soluti, vnusquisq; in patriam suam redit. Sicq; Myrensis populus pōtificem suū recipiunt, martyrem profectò voluntate ac desiderio, atque incruentū athletam, & bellatorem. A quo cùm cœlitus collata sibi dona miris modis exercerentur, tanta creuit apud populum de illius virtute opinio, vt iam planè miraculo omnibus esset. Hic cùm videret dæmonum delubra quędā, nonnullásque gentilium aras adhuc superstites, non exiguámque impiorum

20. Cōstituit decreta multa ad tēplorū cultū pertinentia.

21. Christianus Imperator Constantinus mandat instaurari Christianorum sacra, templa refici, & pristinum ornatum resumere.

impiorum,ac varij generis hominum multitudinem ad eas confluere, atque id mali ſerpere quotidiè latius,incredibili ardore ſucceſus inſurgit: Et vndique Dei verbum prędicās,vbi idolorum aram quampiam conſpexiſſet,funditus euertebat,nulli parcens,nemi nem metuens,nihil niſi de Dei gloria,hominumq; ſalute ſollicitus. Sic itaque omni dęmonum cultu eiecto,puram gregi ſuo tranquillitatem,& requiem comparauit.

Hæc cùm Chriſti miles,imò Imperator,& dux,aduerſus principes tenebrarum, non minus feliciter,quàm fortiter auderet,cepit cōtinuò illūlibido,quarenus ne ab ipſo Dianę templo abſtineret:facinus ſiquidem deſiderandum potius,quàm ſperandū. Erat enim ædes hæc admirabili pulchritudine,& magnitudine ſingulari, & quæ à Myrenſi populo inter primària vrbis ornamenta pręcipuè coleretur. In hanc igitur cum robuſtiſsima iuuenū manu impetum faciens, non ſolo illam,vt cæteras,æquaſſe contentus,fundamenta quoque radicitus euulſa diſiecit,nullo protſus ciuiū obſiſtente. Horrenda res erat, profligatorū dæmonum audire vlulatus immurmurantium, terribiliq; ſtridore inclamantium. Nunc ſe per iniuriam è ſedibus propriis eiici, atque fugari. Hic itaque triumphus armis eius,& militiæ aduerſus infideles finem fecit,non autem animo,corporiq; in alienum auxilium exercendo,aut mirabilibus faciendis.Quæ quoniam multa ſunt,non omnia idcirco ſilentio patiemur obrui,& obliuione:Sed ſtrictim paucula attingemus,ſi prius oſtēderimus,quale ſeipſe pręſtitit in illo celebri,& omnium nobiliſsimo Chriſtianorū cōuentu, qui iterum Niceæ eſt habitus.Conſtantino igitur,qui primus Chriſtianorū cultū in vniuerſam ſuā ditionem induxit,Romanū imperium gubernante,Iulius,qui ſummus tūc erat pontifex,non modò Conſtantinum,verùm etiam cęteros oēs,quibus præerat Imperator, ad orthodoxæ,rectæq; fidei ritum,& diſciplinam aſsiduè inflammabat. Et cùm Arrianus error haud paruam orbis partem occupaſſet,pontifex tandē effecit,vt ſuo,Imperatoriſq; iuſſu vniuerſale Chriſticolarum conciliū Nicæā conuocaretur,vbi dogma incorruptę fidei Chriſtianorum comitiorū firmaretur autoritate,pariterq; vt Arrius,Arrianęq; ſtultitię ſectatores damnati è Republica Chriſtiana abigerentur.Ei concilio affuerunt trecenti decem & octo Epiſcopi,inter quos Nicolaus non minor doctrina,quàm vita:neq; ſermone,quàm opere in refellendis Arrianis fallaciis iudicatus eſt.Hęreſim illam acutiſsima ingenia tuebātur,& viri omnium doctrinarū cultu,& elegantiis expoliti,quos contra non modo diſputationibus,& lingua,[22] verùm multò maximè ſupplicationibus,& aſsiduis ad Deū precibus Nicolaus pugnabat. Ita cùm illorum tandē argutias,& errores ipſæ cū cęteris veritatis defenſoribus diſſoluiſſet,canonemq; ipſe,& reliqui ſynodi patres orthodoxæ fidei præſcripſiſſent,homouſion videlicet,hoc eſt conſubſtantialē patri,& æqualē credendū eſſe Chriſtum reſarcita ſciſſura Eccleſiæ inde diſcedens,ad propriū gregē regreſſus eſt:cui neque doctrina,neque exemplo,neque aſsidua exhortatione defuit,quo magis oēs ad virtutem,ad mores,ad animi cultum,ad pietatem,religionemq; perpetuò cōncitaret.

22. Contra Arrianos Nicolaus non modo diſputationibus & lingua,ſed multo maxime aſsiduis ad Deum precibus pugnabat.

Accidit aūt ea tempeſtate,vt terram Lyciam valida vexaret fames, rantaq; Myris alibiq; tritici egeſtas eſſet,vt iam ad interitum hoīm res ſpectaret. Tum Nicolaus ad horrea Dei,[23] hoc eſt,ad orationem confugit. Per id aūt tēporis mercator quidā in terra Sicilia magnam frumenti vim in nauim intulerat,exportandi in Hiſpaniā,dandiq; venum cauſa. Huic noctu dormienti Nicolai ſimulachrū ſeſe per viſum offert:imperat,vt Myras triticū primo ſtatim tempore aduehat,ex eo grande pretium relaturus,fidemq; verbis,tribus datis aureis,facit. Excitatus ille,cùm aureos propè,& cubile clauſum inueniſſet, admonitū ſe diuino nomine ratus,Myras ſine mora frumentū vehit,pretiūq; accipit quod dormienti ſibi ſpoponderat Nicolaus.Eo pacto Myræ ſæuientis iam inediæ vim repulēre.Ita cùm mercator rem omnem,vt ſibi euenerat,cunctis palam feciſſet, Myrenſes ſuum præſulem maiori deinceps,quàm hominem venerati par ſit,honore & laude ſunt proſequuti.

23. Ad horrea dei hoc eſt,ad orationem confugit.

Ea tempeſtate Conſtantino nunciatū eſt ab nonnullis rerū nouarū cupidis,ſeditionem haud negligendā in ſuperiori Phrygia excitatam. Tunc Conſtantinus tres ad eos reprimendos motus legatos mittit,Nepotianū videlicet,Vrſum,& Herpilionē.Hi celerè cum armis ad negociū ſibi datū profecti,Andriaciama appulēre.Id erat in terra Lycia oppidū ſubiectum Myrenſibus.Ibi milites aliquandiu aduerſa maris tempeſtate detenti,emendorum ciborum gratia in terram egreſsi, tandem (vt eſt eiuſmodi genus hominū rapax, & alieni appetens)ad prædam incolarum ſeſe vertunt:multa rapiunt per vim,plurima teme rè deuaſtanr.Quorum improbitas cùm indies augeretur, vieir tandem incolarum patientiā effrenata licentia militum.Igitur agrū omnē armat iniuria:ſeditio,& tumultus exoritur, & iam in mutuam cędem vtrinq; ruebatur: cùm Nicolaus (quo rem perſpiciēs citato pede ad locum venerat)adeſſe nunciatur. Tum oppidū omne necnon & ipſi Imperatoria legati,ac milites(tanta erat in omni Lycia Nicolai autoritas,atque nomen) depoſitis armis,venientem Epiſcopum,obuiam progreſsi incredibili quadā veneratione ita excipiūt, vt nullum

ne si vincti inopinato dissoluerentur,periculū patratæ fraudis in suā redundaret ceruicē, ad prætorem redeunt:eum perquàm multo concitant studio,vt negotiū rerū intermissum resumat,efficiatq; vt illi factorum suorū pœnas luant:neq; sibi,neq; prætori cōducere,vt illi liberati acceptā iniuriā vlciscantur. Prætor & ipse sibi,pro auro ab accusatoribus sumpto,metuēs ad Imperatorem redit,vultu,gestu, oculis se malæ rei nunciū venire dissimulat. Tum vbi fandi copia data est:Legatos,ait,nondum odium suum satis expleuisse ex his,quę contra Imperij maiestatem gessissent in Phrigia,à quibus tantum aberat priorū flagitiorū pœnitentia,vt etiā vincti,& custoditi noua nō desinant pericula moliri,quibus nisi occurratur,antequam veniant,frustra cùm venerint occursurū. Cùm itaq; suam fraudē pretor lachrymis contexisset,Imperator vera atq;comperta sibi afferri putans,simulq; motus,tum ira ob illorū ingratitudinem,tū metu sui periculi,mortē reis in crastinū decernit. Erat custos carceris vir,tum humanitate preditus, tum veteri consuetudine cū tribus his legatis coniunctus,quorū calamitatem ęgrè admodum,& molliter semper tulerat. Ad eum igitur cùm tristis crastinę cędis nuncius aduenisset,exclamans,Me miserū, inquit,& hominum longè infelicissimum,quem tam funesti ludi spectatorē,fortuna delegit:Quàm noluissem vnquam hos carceres conspexisse:Quàm prēstabat in vltimis terrarum finibus nunc abesse. His vocibus custos omnem compleuerat carcerem : neq; largi fletus lamentis deerant. At tres illi,quibus vitę,factorumq; innocentia dudum & mortis, & pœnæ metum ademerat,ad subitum nuncium consternati:quæ nos,inquiunt, aduersa fortuna in hoc miseriarum atque calamitatis impulit? Quæ tanta in nos falsa suspitio,potuit,vt insontes sceleratorum hominum supplicio damnaremur? Tum amicis cognatisq;, qui aderant,frustra imploratis,quandoquidem,aiunt , nihil præsidij innocentibus in terris est,Deum ipsum,& integritatis nostræ testem,& iniuriæ atq; necis vltorem inuocamus. Inter hæc Dei miseratione effectum est,vt Nepotianus in memoriam Nicolai veniret,iamque versaret animo,quo pacto ille damnatis Myrensibus succurrisset,qua vi, atq; misericordia eos ab interitu vendicasset. Hęc cùm sociis in memoriā reuocasset. Et quid, inquit,spei nostræ saluti superest,nisi vt hunc ipsum innocentiæ nostræ patronū ex animo imploremus, qui pulchræ didicit insontes ab omni mortis periculo liberare ? Tum & duo reliqui ad orationē lachrymis in mente conuersi,sanctissimi viri patrociniū inuocant. Exaudiuit aūt eos Dominus de excelso sancto suo,& de cœlo in terram aspexit:Audiuitq; gemitus compeditorū mirabilis Dñs in sancto suo, cuius non est passus frustra patrociniū implorari. Voluit enim,vt discerent reges, & oēs populi,principes,& omnes iudices terræ regem in cœlis esse, qui non spernat iniurias pauperum,qui soluat iniustè compeditos,& elisos erigat. Noctu enim per quietem Imperatori Nicolaus apparuit, ore profectò sicuti venerando,ita & terribili,formidolosoq;:atq; illi imminens,surge cōfestim Imperator,inquit,& Nepotianum,Vrsum,& Herpilionem vinculis & custodia solue. Falso enim,& per inuidiam accusati sunt,& iniuria abs te dānati. Id nisi feceris,intolerabile tibi bellū indico,& fœdam insuper stragem,turpissimūq; tibi,domuiq; tuæ interitum,verus Dei pręco denuncio. Tum Imperator rei nouitate perculsus,miratusq;(vt sępe in somnis solet)cùm viri maiestatē,& verba,tum quòd intempesta nocte in regiā,regiisq; penetrasset cubile. Et quis tu es,inquit, qui hæc mihi denuncias,& minaris? At ille: Nicolausfum,Myrarum Dei miseratione antistes. Quo dicto,ab eo euanuit. Et Alabio prætori tunc quoque dormienti sese per visum offert,eodē oris habitu,iisdemq; verbis,quibus Cōstantinum terruerat. Tum Constantinum somni terrore excitatum,secumque tum minas horrendas,tum minantis speciem reputantem pauor non mediocris occupat , idq; visum minimè negligēdum ducit. Eodem pauore,eadēq; animi cogitatione cùm teneretur prętor,ab Imperatore adueniunt nuncij,qui visa ab eo per quietem accuratè exponant. Tum prętor metu adaucto, ad imperatorē confestim venit,quæ vidisset,quæq; audisset,quantū potest,verissimè explicat. Ita cùm singula vtriusque somni conuenirent,& velut ab eodē imperante,quasi signo dato,in vtraq; cubicula irruptum esset, tandem visum est, reos ipsos è vinculis accersiri. Qui cùm corā constitissent, rogantur,Num disciplinam magicam didicissent? Cùm negarent illi,& studia eorū omnibus manifesta esse contenderent. Rex, num,inquit,de interpretandis,aut inducendis somniis exploratum habetis aliquid? Cùm illi negarent,Constantinus se per vim(quandoquidem voluntariè non licet)veritatē ab illis extorturum minatur. Illi regis iustitia implorata,neque magicam neque vllam somniorum disciplinā vsquam attigisse affirmant:se à parentibus ab ineunte ætate ita educatos, institutosq;,vt nihil didicerint,nisi Imperatorem venerari,illum colere, illum rebus anteferre omnibus,quas mortalium animus solet concupiscere. Hoc institutū ita constāter,& perpetuò tenuisse,vt nihil nisi pro augenda Imperij maiestate dixerint,fecerintue:si secus compertum habuerit,nulla se prorsus misericordia dignos putet. At si nonnihil quandoq;

tuendi,

tuendi, extollendiq; Romani Imperij causa fecerint, si vitam sæpenumerò minimi pro illius dignitate æstimarunt: si data sibi ab eo negocia, castè integreq; gesserunt, iā non præmia, quibus amplissimis eiuscemodi facinora donari solent, sed fama tantum, nomenque vt sibi restituatur suum supplices postulare. His verbis cùm vultus, gestus, lachrymę oculis obortæ fidem facerent, cœpit Constantinus de illorum innocentia cogitare, & suę pœnitere sententiæ, quippe qui Dei iustitiam formidaret, verereturque, ne si ipse innocentes dānaret nocens ipse diuino iudicio damnaretur. Iam itaq; benignus illos inspicit, benignus alloquitur. vt vultus, verbaq; pœnitentiā animi sui facilè indicarent. Tum illi paulò fidetius Constantinum intuiti, Nicolai simulachrum continuò vident assidentis Imperatori, & nutu sibi veniam, & misericordiam pollicentis. Tum Nepotianus, & duo reliqui deinceps vehementiore animi exultatione permoti, sublatis in cœlum oculis conclamant: Deus misericors, Deus Nicolai, qui tres inoxios olim Myris ab interitu liberasti, libera innocentes sperantes in te, ne angelus hic tuus frustra videatur nostrum patrocinium suscepisse. Myratus hunc sermonem Constantinus, quid sibi hæc verba velint, rogat, quisue hic Nicolaus sit, quòsue tres ab interitu liberarit. Tum Nepotianus ordine exponit omnia, & quid ipsi Myris vidissent, & quo pacto in vinculis illius auxilium implorassent, quem penè assidentem conspexerint. Constantinus (vt par erat) miraculo rei commotus, neq; immemor domesticę clementiæ, ac lenitatis, quam à maioribus acceptam magno ipse semper studio auxerat, vtroque somno cum istorum narratione collato, solui confestim tres vinctos iubet, & pristinæ dignitati restitui. Atque ad illos conuersus: Abite ad eum, inquit, qui me de fortunis, & capite vestro sollicitus territat dormientem, & gratiam illi reddite, eiq; meo nomine nunciate, quid sui gratia fecerim. Hęc cùm dixisset, Euangelium aureis literis proferri iubet, aureumq; thuribulum, [14] gemmis & arte insigne, & duo præterea puro ex auro candelabra, ea oīa imperat, vt Nicolao offerant, quibus inter sacrificandum vtatur, suæ pietatis perpetuum monimentū. His, atq; aliis admirabilibus viri factis eousq; nomē eius diffusum est, vt iam vel remotas orbis terrarū plagas attingeret, essetq; calamitosis, & periclitantibus certissima spes, atque profugium, quibus ille vocatus deesset nunquam. Qua verò misericordia, atque pietate nauigantes olim è faucibus mortis extraxerit, operæpretiū arbitror enarrare. Ferunt enim nautas quosdam horrenda disiectos tempestate, fuređtiq; pelago propè absorptos, Nicolai, quem nunquam viderant, auxilium inuocasse. Audierant enim, quàmmultos sæpe è summis periculis liberasset. Itaque iā non manibus fidere, non clauo, nō viribus vllis, aut arte nauigādi, sed toti in sanctissimi viri inuocationē proiecti cōtra procellarum rabiem, hoc quasi tutissimo scuto, sese tueri, illū inuocare, illi manus tendere, illi tota mentis cogitatione inniti. Tum hic noster impiger humanarū calamitatum adiutor, inclinante iam naui, & pelagus imbibente, oculis omnium manifestus, Ecce, inquit, adsum, quem inuocatis, opem, si sperabitis, allaturus. In Deo confidite, cuius ego minister adueni: simulq; clauo, cernentibus cunctis, arrepto, nauim erigit, gubernatq; inde mare minaciter increpans, fluctus confestim, fœuienteq; procellas placat, vt nautę dicerent: Quis est hic, quia mare, & venti obediunt ei? Et ipse Christi promissis fidē faceret dicentis: Amen dico vobis, qui credit in me, signa quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora horum faciet. Ita cùm procellarum omnis illa superbia resedisset, eisque placidā reddidisset nauigationem, ex oculis eorū euanuit. At nautæ, vt primū illos optata tellus exeepit, Myras, quæ stadia xx. à mare aberant, rectà contendunt, saluatoris sui visendi cupiditate incensi. Vbi cùm sciscitantes didicissent, beatū hunc in templo cū reliquo clero diuina officia exoluentē, templū ipsi anxij petunt. Erat sanctissimus hic noster sacerdotum choro immixtus nihilq; habebat insigne, quod à cæteris secerneret. In quem simulatque nautæ oculos coniecerunt, quasi bacchantes per confertam turbam ad illū irrūpunt, prostratique: Hic est, inquiunt, hic est cui vitā planè debemus: hic est, cuius ope ab interitu erepti sumus: hic est, qui inuocatus, vt parens misericors laborantibus præsto fuit. His vocibus eùm in se circunfusos Myrēses conuertissent, rē oēm, vt ab initio gesta fuerat, edixerūt. At Nicolaus ora ingenuo quodā rubore suffusus: Date inquit, gloriā Deo, filij, Ego peccator sum, & seruus profectò inutilis, ipse est, qui facit mirabilia magna solus. Inde illos seorsum euocatos cū placida quadā seueritate admonet, vt post acceptā corporis salutē, animi quoque salutē nō negligāt. Habebat enim ex spiritusancto, quē in illū Deus vbertim effuderat, vt alieni cognosceret cordis arcana. Ex quo nautas istos sciebat peccatis quibusdā & diabolo esse obnoxios. Cognoscite igitur, inquit, cognoscite filij errata vestra, & corda, motusq; vestros in tutiorē portū traducite, Deūq; horrendū iudicē formidate. Estis enim (vt inquit Paulus) Dei templū, qui verò Dei templū corruperit, vt corrumpat, & destruat illū Dns, æquum est. Ego (vt dicitis) vestræ corporis salutis adiutor, spiritualis nunc periculi nuncius venio. Et cùm post hæc secretiora quędā illorū peccata proferret, eos iusta admiratione,

14. Habes hic aureum thuribulum gemmis & arte insigne, & duo cādelabra ex puro auro Nicolao data ab Imperatore Cōstātino, quibus is inter sacrificandum vteretur. Ergo non displicēt hæc Deo nec crimen aliquod icurrit christianißimus Imperator hæc mittēs sanctißimo Episcopo, vt garriūt miseri heretici.

mitatione & pœnitentia repletos dimisit. O medicum expetendũ, & omnium mortaliũ linguis per secula celebrandũ, qui cùm corpora omni periculo liberatet, animos quoque sanctificare non neglexit, vt totum hominẽ sanum redderet, eius nullam omnino partẽ incuratam permisisset. Quamobrem verè putandum est, Deum ipsum hoc tantũ terrarũ cœliq; ornamentum suis plasmasse digitis, & inter primas suas delicias habuisse, dedisseq; animo illi profectò cœlesti habitaculum pari omniũ elegantiarũ ornatũ prẹditũ. Sic enim inter veterum memorias literis Græcis mandatum inuenimus, beatissimum hunc cœlesti quadam oris & vultus venustate fuisse, moribusq; senili ac veneranda grauitate iocundis, & veluti sanctificationẽ quandã, & gratiã ex se spirantibus: in cuius intuitu ea esset vniuersæ honestatis species & exemplum, vt sibi congressos aspectu solo à vitiis ad virtutẽ facile reuocaret. Si quem autẽ nactus esset, vlla animi molestia laborantem, nunquam nõ abundè consolatum, atq; lenitũ abs se misisset. Tradunt præterea ex eius vultu velut coruscãtia fulgura micare solita: faciemq; super humanũ eluxisse splendorẽ. Sermo erat admirabili quodam lenocinio, & suauitate suffusus, grauis, modestus, & in sententiã facile etiã reluctantes trahens. Compertũ enim habemus, multos illũ de veritatis curriculo declinantes, & in hæreticã foueã delapsos ad catholicæ fidei semitam reuocasse, vt in opere atq; sermone iustè sit habitus efficax. Hic itaq; tantis præditus ornamentis sic inter mortales versatus est, vt cœlo semper, & immortalitate omniũ cõsensu dignissimus videretur. Qui cùm diutius, quasi liliũ intra Myrenses hortos iucundissimè redoleuisset, & veluti vnguentũ fragrans, diuinarũ virtutum odorẽ atq; suauitatẽ ex se spirasset, tandem dierũ sanctorũ plenus in viridẽ senectutẽ inducitur. Iámq; cùm communi hominum lege litandum esset naturæ, in breuem, eámq; leuem ęgritudinem incidit. Ita cùm intelligeret hinc sibi migrandũ esse, beatus iste superioris Hierusalẽ veteri desiderio flagrans, in hymnos, & gratiarum actiones totus diffunditur, omniq; lætitiæ significatione, vale dicto, in cœlum, quod sibi apertũ cernebat,[25] euolat, longæuam illic, & sempiternam acturus vitã, Angelorum splendoribus consors, diuinæq; pulchritudinis perpetuus contemplator. At venerabile corpus,[26] singulare orbis terrarum ornamentũ, Episcoporum, vniuersiq; cleri, & populi laudibus, & lachrymis decoratum humatur in templũ, quod Myris maximũ ac pulcherrimũ ea tempestate fuit. Ex purissimis autem illis & redolentibus membris per anteacta secula in hunc vsq; diem nectareus distillat liquor,[27] certissima spiritualiũ, ac corporalium ægritudinũ medicina. Eius itaq; fama cùm ad remotissimas quoq; prouincias subito penetrasset, ad eius venerabilem tumulum incredibilis continuò factus est hominum ex omni plaga concursus. Neq; illis multorũ licet dierum itinera visendi busti desiderium adimebant, vt & sacro vngerentur liquore, & tumuli ipsius cõplexu, & veneratione consecrarentur. Sed antequã finem faciamus, primum saltẽ eius post mortem admirandum in nautas facinus exponamus. Reliqua, quoniã propè innumerabilia sunt, & hominum linguis vndiq; celebrata, prætermittamus. Compertum habemus quosdã amplexandi tumuli desiderio à Thanai hostio soluisse, vt Myras contenderent. Cùm autẽ in nauim sarcinas & viaticũ intulissent, inuidus ille dæmon, qui in eo Dianę colebatur templo, quod paulò antè dicebamus à Nicolao deiectũ, huius nauigationis causa cognita, ad impediendos homines, si possit, sese dolo & fraude exornat. Nondũ enim exciderat animo ædis illius à fundamentis euersio non violenta, ignominiosaq; cùm sui, tum ministrorum suorũ è Myris expulsio: non cultus hominum ad se confluentium sibi ademptus. Hę faces ad vltionem dæmonẽ inflammabant, præter insitam nocendi libidinem, & alienæ virtutis odium immortale, quo in expulsorem suũ iam toto illustrem orbe flagrabat. Igitur mulieris formam induit, vas olei plenũ humero gestantis. Et nanim conscendens, se, ait, magno teneri desiderio eiusce tumuli adorãdi, sed imbecillã corpore, stomachoq;, maris & nauseæ crudelitatẽ non posse perferre, missurã se (quando proficisci non licet) oleũ illud,[28] quo tumuli lãpades accendantur: rogat itaq;, vt oleũ ipsi suo nomine sanctissimo monumento offerant. Illi facile persuasi, quippe quibus nulla inerat suspicio fraudis, doliũ accipiunt. Erat in eo prophanum nescio quid, diabolica execratũ arte, & dignum profectò, quod à dæmone nocendi causa præberetur. Soluentes ergo cùm diem vnũ prosperè sulcassent mare, cœpit insequens aurora Zephyros in prorã mittere, & noctes diesq; deinceps plurimos sic pertinaciter aduersi erant, vt nautæ tedio diuturnæ procellæ, infecto itinere, de reditu cogitarent. Iámq; proras obuerterant, cùm infatigatus hic noster omniũ laborantiũ adiutor, lembo se redeuntibus offert. Quo viri tenditis? inquit. Quid constitutum iter deseritis? Vestrũ est viri, ventos in puppim conuertere, & aduersæ nauigationis tollere impedimenta. Diabolica hęc fallacia est: nõ enim fœmina doliũ, sed infernus vobis dæmõ cõmendauit. Liberate nauẽ hac peste, & vas in mare abiicite, eruntq; deincepa omnia vobis secunda. Nauigantes imperantis veneratione permoti (inerat enim homini

25. Nicolaus ad cœlum euolat.

26. Corpus Nicolai venerabile, & singulare orbis terrarũ ornamentũ, cunctorũ laudibus & lachrymis decoratũ, sepelitur in maximo & pulcherrimo Myrarũ templo. Quod nota pro sanctorũ reliquiis, pro sepulturis, & pro templorum cultu & ornatu.

27. Vide mirabilem Dei effectum, in corpore sancti defuncti, liquorẽ scilicet spiritualium & corporalium ægritudinũ medicinam. Vide etiam fidelium longas peregrinationes ad sancti sepulchrum, & illius venerationem.

28. Nota veterẽ morẽ fuisse accendendi lampades ãte tumulos sanctorũ, cõtra præsentis temporis hereticos.

diuina quædam maiestas) vas ipsum in pelagus repente cõtorquent: ex quo tetra quædã exiliens flamma fumo & caligine aërem totum obnubilat, intolerabilique fœtore complet omnia: tantoque stridore vas ipsum mari excipitur, vt è damnatorũ officinis exisse nemo ambigeret. Tum Nicolaus, cùm sese, quisnam esset, patefecisset, ex oculis eorũ euanuit. Inde nunquam constituto itineri clementes auræ defuère.

Hæc sunt, sanctissime pater, pietatis tuæ à Deo collata præmia. Hæ sunt laborũ retributiones. Hæ certaminum tuorum coronæ ad te in hoc mundo delatæ. Nam quæ apud immortales spiritus es consecutus, illa eiusmodi sunt, quæ nec vllo corporis sensu, neque vlla mentis cogitatione percipiantur. Ego verò minimè dubitauerim, te fortissimum martyrem, & increntum appellare bellatorem. Siquidem non tam mors ipsa per se, & cruoris effusio, quàm moriendi pro Christi nomine ardor efficit. Nam Christiani nominis sæuos oppugnatores (quandoquidem corpore volens non potuisti) vita, moribus, doctrina, oratione deniq; contriuisti, piè credentibus validissimũ auxilium præstitisti: Vltima minantes supplicia contempsisti: vincula lætus subiisti: nihilq; præter carnificis crudelitatẽ tuo defuisse martyrio intrepidus affirmarim. Sed tua vita, beatissime pater, Deus rerum sapientissimus dispensator plusquàm morte delectatus est, vt te genus humanũ quàm diutissimè clementissimo, & super omnes impigerrimo frueretur patrono in terris. Tuque rogatus diabolo pro innumeris ciuibus Christianis abs te saluatis, gloriosissimè triumphares cum Christo in gloria per immortalia secula seculorum. Amen.

VITA BEATI NICOLAI EPISCOPI,

Per Ioannem Diaconum sancti Ianuarij ex Methodio Patriarcha compilata.

Prologus in vitam beati Nicolai Episcopi.

Habetur in libro antiquo Mediolani impresso, necnõ in altero monachorũ S. Nazarij Veronen. iam 300. annis in pergamento scripto.

SICVT omnis materia si ab imperito artifice constructa fuerit, non solùm deformitatis verùmetiam ruinę damna patitur: ita scripturarũ series si à viro indocto incompta verbositate ordinata fuerit, nõ à venusti tantum sermonis facundia, sed etiam ab intellectua corruet altitudine. Quod ego Ioannes indignus diaconus seruus sancti Ianuarij multum deuitans, tibi me sæpius roganti frater Athanasi, rusticitatem opponebam. Sed cùm mihi crebris in precibus illud Apostolicum ingereres: Charitas omnia vincit, tãdem aliquando assensum præbui, & propterdeuotionem, quam te erga sanctissimum Dei famulum Nicolaum à progenitoribus habere gaudebas, natiuitatem eius, & vitam, atque miracula, quæ per eum Dominus gessit, latinis explicare sermonibus aggressus sum. Verùm quia scio me apud liberalissimos magistros inefficacis sermonis esse, ideo deprecor omnes, qui huius operis studiosi lectores accesserint, vt non facillimam prorumpant in vocem, & me indoctum, meq; iudicare inertem incipiant. Dent, rogo, veniam ætati, dent & naturæ. Enimuerò quintum percurrens lustrũ, natura fragilior plus discere, quàm scribere aliquid appetebam. Sanè ortum sancti huius, & vitam, & laudem, quam Metheodius Patriarcha Argolico stylo cuidam primicerio Theodoro nomine eum roganti perscribens, de eo est prosequutus, summatim breuiterq; studuimus carpere. Quòd si cui forte displicet hæc nostra breuis narratio, mittimus eum ad Gręcorum phalerata commenta, quę tantò largius de eo differuntur, quantò illi & in genere & in sermone congruunt. Cætera quoque miracula eius ex aliis doctoribus sumentes, magis sensum, quàm verba protulimus. Excessum verò eius, qualiter scilicet è seculo sanctus abierit, ideo non scripsimus, quia nusquam illũ inuenire potuimus. Sed cur eius finis obstinatius inquiritur, cùm tantę virtutes operationum indicent eum, post vincula [1] carnis, post luteam domum, liberum volasse ad æthera, & in sede cœlesti cum Christo triumphare perenniter? His ita præmissis, rogamus te, monache Dei, cunctam postulare congregationem, vt fusis precibus pariter obtineatis à Domino, vt mihi imperito scribendi tribuat facultatem. Qui cùm voluerit, non tantum linguas infantium facit disertas, sed & brutorum animaliũ ora resoluit in verba loquentium. Deinde tu frater mi, specialiter huius sancti patrocinium [2] pro nobis petere non desistas, vt ea quæ de illo scribere præsumimus, non humano, sed diuino sint approbata iudicio. Et sicut [3] multos de eius protectione gauisos legimus, ita nos meritis illius ex antiquo hoste ereptos, & ab inimicis tutos fore lętemur.

1. Sanctus Nicolaus post vincula carnis, et luteam domũ, uolauit ad ethera, & in sede cœlesti cũ Christo triumphat perenniter

2. Orat vt pro se petat S. Nicolai patrocinium.

3. Sicut multos de eius protectione gauisos legimus, ita nos meritis illius ex antiquo hoste ereptos, et ab inimicis tutos fore letemur.

INCIPIT

INCIPIT VITA BEATI

Nicolai Episcopi.

NICOLAVS itaq; ex illustri prosapia ortus, ciuis fuit Pataræ vrbis,quæ vna ex nobilissimis Lyciæ prouinciæ ciuitatibus,tantū quondam fama rutilabat,quantū & populoso frequentabatur accessu.Modò peccatis exigentibus,paruissimi instar redacta oppidi, raro incolitur habitatore. De qua, quia se occasio præbuit,licet in exordio videamur facere digressioné,tamē quia multis etiam reor illud profuturū,aliquid magni prodigij,sicut per successionis seriē fama vsq; ad nos manauit,ad posteros transmittere curamus.Est enim penes vrbē eandē quidam locus cāpestria,qui totus flagrosæ creberrimis flāmę alluuionibus ita dissoluitur, sicut vetus scinditur vestimentū:& ex hiulcis meatibus fumū per diē emittit teterrimū, per noctē verò quasi ferrarij fornax igniuomā vaporat flammā.Cuius natura dicitur esse, vt si quis experientiæ causa manus propius adhibuerit,ardoré quidē sentit,sed nullā patitur adustioné.O mira Dñi pietas,mira clementia:Qui cùm sit omnipotēs,cui nemo audet dicere,cur ita facis?nō statim scelestos percutit,nec perdit in crimine,sed nūc paterno blāditur affectu,nūc tyrānicas intonat minas:crebrò etiā & claris exterritat signis,vt tandē de malefactis eos pœniteat,ne iusto iudicio dignas persoluāt vindictas.Sic quondā filiis Dei cū filiabus hominū cōtra eius voluntatē coëuntibus,iussit Noë arcā construere, cuius saltē formidine territi,ab iniusta desisterent copulatione.Sed quia nullo modo se coërcuerūt,aquosa eos perdidit vindicta,qua totus etiā periit mūdus.Gomorrhęos nimirū & Sodomitas tāta sustinuit patiētia,vt descēdere,& videre dignaretur,vtrū opere suas cōpleuerint actiones . Cui Abrahā obuians amica exegit collocutione,vt pro decē iustis nō perderet vniuersos.Quid ergo nūquid veritas fefellit Abrahā?Sed nullo ibi nisi Loth reperto iusto,&hoc ipso de medio eorū ablato,cęteros in sulphuris vīdicauit examine:& meritò,vt qui odoré suæ actionis longè lateq; dispergerant,cōgruo demolirentur fœtore. Ecce nūc & infelices ciuitatis prędictę accolę,quia omnē prosequuti sunt luxuriā, omnibusq; se subdiderūt illecebris,ad emendationē,misericorditer signū tremendę vindictę acceperūt.De quibus datur itelligi,q̄ si vlla se pœnitudine redarguissent,nequaq̄ horribili plecterētur exterminio.Heu heu,pestis iniqua,tales sunt tuę retributiones,talia tua dona, vt quos malè suades,malè & perire facias . Veniet,veniet,crede mihi,dies illa,qn̄ & tu,& autor tuus diabolus æterno damnabimini incēdio.Cuius similitudinē ignis pręfatę vrbis habet,qui ardet,& nō penitus exurit.Hęc cōpendiosè digessisse nulli sit onerosum.Nūc ad ea,quę de sancto viro inchoauimus,accingamur . Pręfata verò vrbe adhuc multa plebiū generositate referta,parentes eius inter cateruas potentū quantò maiore honorificentia celebrabātur,tantò supernę patriæ accensi desiderio, magis cœlestis q̄ terrenæ dignitatis gloriā appetebant.Re vera enim cùm essent nimiū locupletati,nullius honoris insignia,nullius summę dispositionis moderamina voluerūt,sed omni studio continentiū se lege vincientes,cœlibē vitā actitare satagebant:& mirū in modū cùm in primæuo iuuētutis flore hūc solū filiū genuissent,cunctis se voluptatibus abdicarunt , & inter suas preces,quas frequēter in Dñi tēplo fundebāt,hunc solū superstitē nō solùm diuitiarū,quantū & morū flagitabāt hęredē.Quorū vota Deus ex alto prospectās,haud petitioni eorū defuit:nimirū qualis futurus esset puer,in ipso(vt ita dicā)primordio natiuitatis eius monstrare dignatus est.Enimuerò cùm matris adhuc lacte aleretur,cœpit [4] bis in hebdomada,die quarta scilicet,& sexta feria semel bibere mammas:& hac vice cōtentius,tota die sic permanebat.Quis rerū immēse Deus,quis inq̄,mortaliū de omnipotētiæ tuæ operibus audet disputare?Quis nō cōtremiscat tuā magnificentiā,qui vocas ea quæ nō sunt, tanquā ea quę sunt?Ecce noui Zacharię vates,ecce alterius Elisabeth filius.Ille teneris in mēbris,imò in vtero matris spiritu sancto est repletus: hic fascia inuolutus , quibus valebat impensis eiusdē spiritus sancti templū ædificabat.Ille de anu parente Christū indice prodit:hic de iuuene matre Christū ab infantia est sequutus.Absit tñ vt nos(quanquā ineffabilis meriti sit apud Deū iste sanctus)beato illū æquiparemus Ioanni,cùm Dñs dicat:Inter natos mulierū nō surrexisset maior Ioanne Baptista:Sed vt fragiles inquantū possumus, & quibus possumus verbis laudemus magnalia Dei . Quis enim audit paruulū in die semel,& nō amplius papillas bibere matris,& facile credit?Quis nō obstupescit tantopercussus auditu?Sed si Dñm in Euangelio dicentē attendimus:Pater meus vsq; modò operatur,& ego operor:omnis abscedit incredulitas,omnisq; sopitur cōtentio.Puerilibus igitur annis,vt patriarcha Iacob,simpliciter domi trāsactis, cœpit bonæ indolis adolescens esse,& nō sicut illa ętas assolet,lasciuias cōplexus est mūdi,sed nūc parentū comitatus va-

[4] *Vide quō Nicolaus etiam ine fantulus quarta & sexta feria ieiunia celebrauerit.*

ſtigiis,nũc ſolus eccleſiarũ terebat limina: & quod ibi patulo de ſcripturis aduertebat auditu,nõ immemor armariolo pectoris recõdebat. Vbi aũt vtroq; parẽte orbatus eſt,ſępiꝰ illud Euangelicũ ante ſuę mẽtis oculos ducebat: Niſi quis renũciauerit oĩbus quę poſsidet,nõ poteſt meus eſſe diſcipulus,& cùm anhelaret ad perficiendũ quod pio vertebat in pectore,iuuenilis formido cœpit titillare mentẽ,ne ſecularis aura perderet,quicquid pro Chriſto facere diſponebat. Hęc ſecũ,ad Deũ verũ totũ deſiderij ſui pandẽs velamẽ,deprecabatur, vt ille qui habet omniũ ſcientiã,inſpiraret,quatenus de tãtis ſibi relictis opibus ſic ordinaret,vt muta laude humana,cõſpectui placeret diuino. Talia eo cogitãte,accidit vt quidã cõuicaneus eius nimiũ locuples ad tantã veniret inopiã, vt nec naceſſaria vitæ haberet. Quid plura? Ingruente inedia,tres virgines quas habebat filias,quarũ nuptias etiã ignobiles viri ſpernebant,fornicari conſtituit,vt earũ ſaltem infami commercio infelicẽ ageret vitã. Proh prudor: extemplò fama tanti mali,qua nõ velocius vllũ mobilitate viget,totã percurrit vrbem,& multiplici eam ſermone replebat. Quod vbi ſanctus Nicolaus reperit,condoluit miſerrimo homini,atq; virginũ execrans ſtuprũ, decreuit omnino ex ſuis abundãtiis earũ ſupplere inopiã, ne puellæ nobilibus ortæ natalibꝰ lupanari macularentur infamia. Sed cùm nollet aliũ in ſuis factis niſi Chriſtũ habere contemplatorẽ, cœpit explorare temporum vices,quò id ſic operaretur, vt etiã eos lateret,quibus benefaceret. Taliáque ſecum voluens aiebat: Eia famule Dei , exime pauperiem patris,exime filiarũ ſcortum: Tallus tuæ mentis hactenus ſancto exculta vomere, duplum ſubitò prorumpat in fructũ,vt ex vno famelici ſatietur ingluuies, & ex alio virginũ redimatur inceſtus. Non occultes ſarentis Chriſti fruges,quæ carent zizania. Aperi theſaurũ tuum vbi pietatis gazę reſultãt,nec paueas adulationis fomitẽ,quia nõ exurit flamma vitiorũ diuitias,quas approbat Chriſtus. Nõ timet illa ædificatio ignẽ æternũ,quæ fabricatur opifici ſummo. Rumpe morulas oẽs: opus perfice bonũ; vt videãt,imò ſentiant homines,& glorificent patrẽ tuũ,qui in cœlis eſt. Inuenta ergo cuiuſdã noctis hora,ſumens non modicum aurum,ligánſq; in panno,perrexit domũ viri: Qui vndique circunſpiciens,per feneſtram, quæ competens videbatur,clam introiecit,clámque diſceſsit . O nouam Iacob ſtrophã. Ille commentatus eſt qualiter Laban mercedem non amitteret: hic autem vt cœleſtibus non priuaretur commodis. Ille in canalibus decorticatas ponebat virgas, vt varia quæq; acciperet: hic vt cœli varia oblectamenta quiret adipiſci ,ædis intet clauſtra ligatũ proiecit obrizum . Hic eſt Ieſu magiſter bone,tuus non ſurdus auditor,qui iuſsis obtemperans tuis, duo impleuit præcepta, & miſeratus eſt hominem mendicum : & opus ſic prodidit dextera,vt ignoraret ſiniſtra. Mana itaq; facto, cùm ſurrexiſſet homo,aurumq́; reperiſſet illud,diriguit primùm: at tunc quanto geſtiuit gaudio , quantaſq́; Deo gratias egit,ſi quis velit,ex vberibus eius lachrymis, quas magnitudo lætitiæ fuderat, aduertere poteſt. Tamẽ aliquantiſper ſciſcitandus eſt vir iſte de inopinata ſua exultatione. Dic agè, rogo te homo,cur tãto exultas gaudio? Hactenus enim lugubrẽ vultũ tuũ oſtendebas,nũc te hilarem cerno. Bene,inquit,lætari me vides,quia Dñs clemens,neſcio per quẽ pręſtitit vitæ meæ ſubſidiũ,quo carere queã infamia,quã inuitus incurrebã. Cui ergo adſcribis impenſam tibi benignitatẽ? forſitã fidei tuæ? Prorſus illi? O temeraria lingua viri . Antè paululũ tantę te oſtẽdiſti infidelitatis,vt tẽtatus nõ Deo ageres gratias,ſed proſtibulũ eſſe decerneres templũ ſpiritus ſancti. Et nunc te aſtruis hoc dignũ fuiſſe. Quale,inquit,templũ Dei dicis? Vis noſſe quale? Audi : Vas electionis clarè illud cõmendat: Omnis,ait,qui caſtè viuit templũ eſt Dei,& ſedes ſpiritus ſancti. Si ita eſt,imò quia ita eſt,quãobrẽ tu filias tuas fornicari mãdabas? Quia,inquit,inedia opprimebar. Et cur nõ laborabas manibus propriis ſicut Apoſtoli fecerunt,qui non tantũ pro ſe,ſed vt etiã haberent vnde tribuerent neceſſitatẽ patienti,laboraſſe cõprobantur? Nobilitas,ait,mea renuebat aliquod opus facere. Infelix,ſi te illuſtrẽ conſiderabas,cur puellas ex te genitas põpoſo lenonũ miniſterio ignobilitari malebas? Diſce ergo miſer,diſce non tribuere hoc fidei tuæ,quæ ſententiã meruit Apoſtoli dicentis: Qui templũ Dei violauerit,diſperdet illũ Deus: ſed largę Dei clemẽtiæ,qui non eſt paſſus diu contegi famuli ſui lucernam ſub modio,ne lux lateret in tenebris,ſed vt poſita ſuper candelabrum,luceret omnibus qui ſunt in domo Dñi. Tu tantum reuoca filias. Eſto pronubus copulæ iuſtę,non leno cõmixtionis inceſtæ . Trade maritis quas proſternebas fornicatoribus: lętẽtur coniugio iuſto,nõ deformẽtur concubitu iniuſto. Præſto eſt,crede mihi,qui tibi dotem miniſtrat,vt oẽs cõnubio ſtabili iungere poſsis. Celebratis igitur ex more primogenitæ filiæ ſuæ nuptiis, cœpit homo diligẽter inquirere,quis inopię ſuę tantã pręſtitiſſet humanitatẽ. Cũq; diu talia moliretur, Nicolaꝰ Chriſti ſeruus haud multò poſt triduo quo prius,ſimile peregit opus: ô virũ omni imbutũ peritia, omniq́; inſtructũ ſcientia,qui vt ſe vtrũq; teſtamentũ ſuſcipere profiteretur,nõ eſt contentus lege literæ,ſed annectit Euangelicam gratiam , vt duobus fluminibus vno ex meatu

proſluen-

profluentibus,arentis fidei hortulum bene irrigaret, ne vltrà sentes falce pietatis incisæ, lolio infandæ visionis,lętam valerét atterere frugem. Vbi verò reddita est dies,& homo prosiliuit de stratu suo,inuenitq; fului poudo metalli prioris æquale,tanto exultauit gaudio,vt si Homeri,aut Maronis adesset facundia tantarũ magnitudini laudũ exprimendæ, puto,succubuisset. Sed nos nõnulla orationis eius prosequentes,cætera sagaci lectori melius sub silentio ad intelligendum relinquere,quàm indagare elegimus. Orauit autẽ sic.

Domine,Domine,absque cuius nutu nec passer ad terrã,nec folium cadit arboris,precor clementiã tuã,vt tu qui omnia nosti,ostendere digneris mihi peccatori , quis sit ille, qui tanta bona erga me exhibere non desinit. Hæc verè Domine ideo peto, nõ vt temerario ausu pollutis eum contingere quærã manibus,sed vt sciam famulũ tuum, qui inter homines degens,Angelicam habet conuersationẽ,& magnificem nomen tuum benedictum in secula. Talibus dictis orabat,talibusque se hortabatur sermonibus: Auferam certè somnum ab oculis meis: excubabo solicitus, vigilansq; pernoctabo, forsitã ostendet mihi Dominus seruum suum. Dixit,& dictum cœpit opere complere. Interea paucis admodum euolutis diebus, ecce cultor æternitatis aduenit Nicolaus, & iteratæ vicis factum trino supplere cupiens numero,æquale duorum iactauit talentum. Cuius sonitu excitatus homo,statim egressus, iam vadentem, iamq; fugientem tali subsequebatur voce: Siste gradum,neq; aspectui te subtrahe nostro: olim te concupiui cernere. Sic fatus ocyor aduolat,spatioq; correpto,Nicolaũ agnouit per vmbras: moxq; humi prostratus osculari satagebat pedes eius. Quod sanctus pio vt erat pectore,fieri prohibuit. Sed breuiter allocutus,exegit ab eo,ne cuiquã,cũ vitales carperet auras,Nicolaũ hui⁹ rei indicaret autorẽ. Felix felicem imitatus est magistrũ,qui nõ solùm hoẽs,sed etiam dæmones cõprimebat, ne famã eius sererent in populo. Ille enim ne veris falsa misceret : iste verò ne quolibet extolleretur rumusculo,interdixit homini,vt nullo modo panderet nomen eius: iste, inquã,oĩbus votis colendus,oĩbusq; preconijs extollendus,qui sciens duobus nõ posse placere dñis,vnum elegit,cuius onus leue est,cui tota deuotione colla submittens,põderosam sarcinã mundi cũ oblectatione sua proiecit. Noluit quoq; seculi captare famã,ne sanctorũ cõtubernio priuaretur. Cõmittebat se Deo assiduè,qui dispensat & ordinat oĩa,qñ vult,& quomodo vult. His itaq; transactis,Myrea metropolis orbata est suo Episcopo: cuius obitũ non mediocriter adiacentiũ Parochiarũ condolebant Episcopi: fuerat enim bene religiosus. Conuenerunt itaq; in vnum simul orantes,vt Iesu annuẽte Dominus prouideret illi Ecclesiæ secundũ sita Canonũ,[5] idoneum præsulem. Concioni itaq; intererat quidam pontifex magnæ autoritatis,ad cuius intuitum omniũ pendebat sententia,vt quem ille voce proderet,hunc proculdubio eligerent vniuersi. Hic verò per omnia sequens Apostolorum vestigia,cũctos [6] ieiunijs,& deuotissimis precibus hortatus est insistere,vt ille qui Mathiã indidit numerum supplere Apostolicũ, ipse solita clementia pandere dignaretur, quẽ vellet fungi tanto sacerdotio. Tunc oẽs quasi cœlesti commonerentur oraculo,sic cõuersi ad Deum,flagitabant ex intimis pręcordiis,vt pastor ęternus vtilissimum suarũ ouiũ pastorem ostendere dignaretur. Illis quippe summa cum deuotione orantibus, vocem de cœlo audiuit dicentem sibi prædictus pontifex,vt egrediens ante portas Ecclesię staret, & quẽ primũ hora matutinali venire conspiceret,ipsum consecrarẽt Antistitem,adiungẽs etiam,q. Nicolaus vocaretur. Tunc pręsul ille cæteris coëpiscopis hanc narrans reuelationem,adiecit: Vobis in oratione persistentibus,ego forinsecus excubabo: credo enim quòd non priuabimur promissione Dei. Sic ait, & ianuas asyli sancta calliditate obseruabat.

Mirum in modũ matutinali hora quasi à Dño missus, se ante omnes agebat Nicolaus. Cumq; ad Ecclesię ianuas appropinquasset,iniecta manu,eũ apprehendit Episcopus,blandeq; sciscitatus est: Quod equidem nomen tibi est ? Ille columbina vt erat simplicitate, inclinato capite: Nicolaus, inquit, seruus vestræ sanctitatis . Cui protenus præsul palmis innexia,ait: Fili veni mecũ,est aliquid secreti,quod tuæ indoli fari debeam. Mox introgressus: En fratres, proclamauit,verè ait Dominus: Quodcũq; petieritis in nomine meo, credite quia accipietis,& fiet vobis: En,inquã,quod petiuimus,accipimus. Ecce adest,de quo nostra flagitauit charitas. Quo viso,ingentẽ omnes tulẽre clamorẽ ad sydera: & certatim laudabãt Saluatoris magnalia. Episcopi lætabãtur pro collega cœlitus sibi collato. Clerici alludebant sicut bonæ pecudes. Quid moror? Licet plurimũ renitẽs obstiterit, plurimũq; repugnauerit,super thronũ impositus est ilicò: & sicut mos est,illius regionis pótificalẽ accepit infulam. Mira,prorsus mira & stupenda sunt quę narrantur,etsi licet,antiquis per oĩa comparanda. Quondam enim Samueli prophetę sanctus pręcepit spiritus, vt ad domũ Isai pergeret,vnumq; ex eius filiis placitũ Deo regem inungeret. Modò aũt isti Episcopo ex intimo precanti affectu vox de cœlo iussit,vt corã tẽpli foribus excubaret, quatenus ibidẽ dignum Deo & Ecclesiæ suę sanctæ,quod vtile foret reperiret Episcopũ.

5. Ecce quomodo secundum statuta canonũ eligebantur Episcopi.

6. Habes hic q ieiunium & preces valẽt ad promerẽdum aliquid a Deo.

7. ... antiquũ ecclesiæ morẽ, super caput Episcopi electi uirtutem inuocari spiritus sancti quod nostri heretici modo subsannãt.

Illi q̃q; videnti locus tantum, non regis nomen prædicitur, huic & locus & nomẽ præsulis declaratur. Ille caput regiũ cornu roborauit olei: iste super caput [7] Nicolai virtutẽ inuocauit spiritus sancti. Sed tamen & Rex & Præsul, vterq; electus est à Dño. Vnde nos minimè irridendi sumus, magnis cõponere parua. Hinc iam ad ea quę in episcopatu gessit, opem Dño ferente, vertatur stylus. Sed quia non nostrum est examussim cuncta digerere, obnixius petimus, vt nõ superbæ insolẽtiæ, sed humili ignoscatur audaciæ: & quod balbutiendo vix paucissimis explicamus verbis, ob amorem sancti libenter lectores amplexentur. Pontificali igitur cathedra sublimatus, eandẽ moiũ grauitatẽ quam prius, eandemq; sectabatur humilitatẽ. Creber [8] in oratione peruigilabat, corpus ieiuniis macerabat. Mulierũ [9] consortia, licet ab ipso pueritiæ suæ tempore exhorruit, tamen quandã ex hoc quasi pestem fugiebat. In suscipiendis hominibus humilem, in loquendo efficacem se pręb ebat. Alacer erat in exhortando, seuerus in corripiendo. Viduarum & orphanorũ atq; oppressorum sic negocia curabat, acsi propria essent. Rapinam execrabatur potentiũ, arguebat violentos, & si quem fortè quolibet casu afflictum cernebat, mirabiliter reficiebat, miserabilesq; consola batur. Crescebat quotidie famà bonitatis eius, quę vbiq; laudem ferebat Nicolai. Hinc potens, hinc impotens nominabat illum. Gaudebat populus cunctus de tali patrono, lętabãtur heroës de tanto põtifice, qui ita se autoritate & gratia plenũ exhibebat, vt omniũ gererer curam, & Episcopi dignitatem non amitterer. Verum tempus mihi deficit, quin & sermo deserit, si de singulis eius scribere meritis contendã. Sed qui scire voluerit, qualem se, q̃tumq; pręstiterit, mordacẽ cõprimat dentẽ, & ex subiectis agnoscere valebit. Cùm igitur omnium charismatum virtute corroboraretur Nicolaus, & nihil sibi, sed totum Dei gratiæ tribuerer, cœpit ita coruscare miraculis, vt non rantum sui, sed etiam alieni quilibet oppressi angustiis, inuocaro nomine eius, statim sentirent leuamen. Quadã verò die, cùm quidam nautæ subita maris tempestate periclitarentur, adeo vt præsentem illis minitarentur omnia mortẽ, extemplò dissolutis frigore mẽbris, clamitabant: Nicolae famule Dei, si vera sunt ea quæ de te audiuimus, nunc nunc nos in supremo periculo cõstituti experiamur, quatenus eruti ex sęuiẽtis fluctibus maris, Deo & tuę liberationi gratias agamus. Mira res. Talia referentibus apparuit quidam in similitudine viri, dicens eis: Vocastis enim me, ecce adsum. Et cœpit eos in rudentibus & antẽnis, aliisq; iuuare nauticis armamẽtis. Nec multò pòst, oĩs pelagi cecidit fragor, omnisq; cessauit tempestas. Tunc lęti nautę pacata sulcautes æquora, q̃tocyus optatũ subeunt portum. Et mox egressi sciscitabantur, vbi Nicolaus esset. Cùm aũt indicatum fuisset eis, in Ecclesia: è vestigio egressi (mirabile dictu) quẽ nunq̃ viderant, sine indice cognouerunt. Hìc ad eius pedes prostrati, cœperunt ei gratias agere, dicentes, qualiter de cõfinio mortis, Episcopo suffragante, liberati essent: Quibus sanctus: Non meæ, inquit, possibilitatis arbitremini esse, quod factum est: solita Dei est misericordia, qui propter credulitatẽ vestrę fidei vobis sua succurrere dignatus est clementia. Discite ergo quantũ valeat apud Deũ fides vera, & petitio non ficta. Propter peccata enim nostra quotidie flagellamur, tamen si ex toto corde ad bonũ Deum conuersi fuerimus, viscera misericordiæ suæ ilicò super nos cõmouet, & eripit nos de imminentibus periculis. Idcirco nõ pigeat vos fratrea benefacere, sectari humilitatem, lubẽter pauperibus succurrere. Credite meę paruitati, quia ex quo homo in huiusmodi voraginẽ propter delicta sua deiectus est, nullũ eius bonũ sic Deus approbare legitur, sicut eleemosynã, tñ si nõ ob mundi fiat gloriã. His aliisq; talibus instructi, admirantesq; humilitatem spiritus, [10] vilitatem habitus, sermonis facundiam, atq; magnitudinem virtutis eius, discesserunt. Quodam itaq; tempore cùm eandẽ Lyciam regionẽ accolarũ pro meritis sic perniciosa fames oppressisset, vt seges ægra victũ oẽm negaret, mox à pronincialibus ruricolis sæpe dicto famulo Dei pro indigentibus maximè periclitãti, naues triticeis onustæ mercibus in littore Hadriatici portus adesse nunciãtur. Quò velox aueniẽs Nicolaus, nautis infit: Vos rogaturus accessi, vt populo huic tabe diuturnæ famis laborãticõsulẽtes, aliquantulũ remedij ex isto impertiri studeatis frumento. Sic Sanctus. Et Sancto sic aiunt illi. Nõ audemus pater tuis obsequi pręceptis, quia publica taxatione angariati Alexãdriam perreximus, & modò hoc triticũ deferimus per ministrorum manus in Augustalium stipendia metiẽdum. Quibus sanctus: Audite, inquit, me: & ne hic amplius attenuetur populus, per vnamquãque ratẽ, saltẽ centum mihi modios præbete: & ego in nomine Domini mei, cui seruio, in virtute spõdeo, polliceor, promitto, quia nullã minorationem habebitis apud regium exactorẽ. Tandẽ interuentu pręsulis conuicti, ex singulis puppibus centũ numerauẽre modios, & cõfestim secũdo surgẽtes vento classes portũ relinquunt, atq; spirãtibus auris volucri cursu Bizantio applicuerũt vrbi. Cùm aũt integram mensurã, quã Alexãdriæ susceperãt, ministris Imperatoria numerassent, tãtus stupor oẽs cepit, vt præ admiratione seriatim cuncta, quę facta fuerãt, eisdem

8. Vide orationes assiduas, uigilias, & ieiunia Nicolai.

9. Ecce quõ Episcopus fugere debet mulierũ cõsortia. At contra sentiũt moderni dogmatistæ.

10. admirãtes humilitatẽ spiritus et uilitatẽ habit⁹.

narrarent

narrarent ministris. Qua relatione perculsi, Deũ omniũ rerum auctorem continuata vtrique laude magnificarunt. Vir itaque Dei accepto frumento, sie per industriam illud partiri studuit, sicut vnumquemque nouerat indigere. Mirandis plus miranda succedunt. Tāta enim omnipotentis Dei largitate, hoc ipsum parũ, quod sanctus distribuit, auctũ est, vt non tantum eodem, sed etiam altero sequenti anno ad victum singulis sufficeret: Quin & multi spe credula exinde sererenō dubitantes, nequaquam eos expectata seges vanis frustrata est aristis, sed vberius sparsit radices. Porrò nemini hoc incredibile videatur, quia saluatoris promissio est ista dicentis: Si habueritis fidem, sicut granũ sinapis, & dixeritis mōti huic, te transfer, transferetur. Et illud: Qui in me credit, opera quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora horũ faciet. Verè enim in eo credidit Nicolaus, in cuius opitulatione tale tantumq; valuit facere miraculũ. Ex multis igitur idololatriis, quibus olim præfata regio dedita fuerat, maximā dementiæ suæ deuotionē erga nefandissimæ Dianæ simulachrum exhibere studuit: Adeo vt etiam illius, ad vsq; serui Dei tempus, plerique rusticorũ execrabili deseruirent religioni, Sed vir Dei huius sacrilegij superstitionē tanta persequutus est instātia, vt diuino suffragatus adminiculo, penitus ex illis finibus obscœni numinis culturā propelleret. Verùm quid diabolo malitiosius? Quid in orbe artificiosius? Cùm autem cerneret se priuatum tanto decoris sui cultu, fellea face succensus, magnā contra Nicolaũ exarsit in iram, & callido pectore noua versans consilia, quosdam adiit viros omnibus imbutos, imò perditos maleficiis, eisq; cōficere oleum, quod Midiacon dicitur, sub omni celeritate pręcepit. Parēt protinus egregij auditores dictis chari magistri, & quātocyus portentuosi liquoris mixtionem componunt. Quo confecto, haud piger dæmō ad nocendũ, transformauit se in cuiusdam religiosæ fœminæ vultum, atque simulata speciei, quibusdā nauigantibus, quorũ deuotio ad seruum Dei tendebat, medio sese contulit mari, & quasi aliorum lembo vteretur, ait eis: Video quidem vos proficisci domũ Nicolai: mallē nunc & ego venire vobiscum, quia votum habeo tanti patris perfrui benedictione: sed quoniā nequeo rogo vos, vt si molestũ non est, hoc meæ paruitatis oleum ad Ecclesiā Myreā feratis, & ob memoriam mei sumatis exemplum, & in pariete ipsius aulæ liniatis. Illi verò ignari doli, artisq; fucatę, sumunt oleum classe, & libenter secum vehunt. Tunc monstrũ informe, vmbra velut tenuis, velociter euanuit. Sed pius Dominus inuidorũ aspernator, non est passus diu simpliciter ad famulũ suum properantes, munus ferre simulatæ imaginis, nec sermonibus fantasticis deluso progredi. Ex improuiso enim cernunt sagenulā insignibus refertā hominibus, inter quos conspicantur quendā simillimum sancti Nicolai, qui ad eos facetis interrogationibus orsus est: Heus, inquit, quænam mulier illa vobis loquuta est, vel quid nobis attulit? At illi seriatim cuncta narrantes: En aiunt, & oleũ ostēdunt, quod se pręcata esset ad sanctam portare Ecclesiam. Quibus ille: Vultis euidētius sapere, quæ fuit fœmina illa? Hęc enim est impudica Diana: & vt me certò verum dicere cōprobetis, hoc vasculum execrandi olei istos proiicite in fluctus. Nulla in mediũ mora, incunctanter faciunt imperata. Mox aũt vbi oleum illud æquoreas tetigit aquas, mirabile dictu, ilicò accensus est ignis, & contra naturam elementi prolixo maris spatio visus est ardere. Hęc verò dũ nautis stupenda videntur, & defixo obtutu hętent in tanto prodigio, vtrorumque naues magno diuisæ sunt interuallo, vnde nec interrogare valuerunt, quis esset ille, per quem callidi hostis frustratas agnouēre insidias: Veruntamē deuolarunt ad sanctũ festinantes Nicolaũ, clara voce referebant obuiantibus sibi, quid eis acciderat. Venientes aũt ad seruuũ Dei aiebant: Verè tu es ille, qui nobis in illo pelago horrēdum ostendisti prodigium. Verè tu verus es Dei famulus ob cuius vitæ meritũ erepti sumus ab exitialibus diaboli insidiis. Talia dicentes cunctũ rei euentũ per ordinem indicāt. Quibus auditis, vir Dñi solito more in laudem prorupit clementissimi patris, ac deinde monuit eos, iustè ac piè viuere, ac se tutulę custodis ęterni ex toto committere, qui neminem permittit tentari super id quod potest. Talibus itaque oraculis facilius informatos, optataq; benedictione exhilaratos, lætantesq; homines illo Iesu Christi famulus remisit ad propria. Præterea cùm in Phrigiæ partibus gens cognomine Artaiphala, seditiosis machinantibus viris, à Constantini Cæsaris Imperio dissesisset, confestim idē Augustus tres militiæ principes, quos Dolopes stratiles vocant, Nepotianũ scilicet, Vrsum & Harpileonem ex consulto accitos alloquitur, eisq; iussit, vt præparato nauali apparatu ad subijciendos proficiscerētur rebelles. Armata itaq; iuuētute, & stipata militari ambitione, Constantinopoli egredientes, pacatũ per æquor nauigare cœperunt. Qui postquam longissima maris itinera transfretarũt, & pontũ sulcarũt Lyciæ regionis, subita intemperie exortæ incũbebant periclitantibus procellæ. Ac per hoc nec obniti cōtrà nec tendere valentes, flectũt viā crebrescētibus ventis, & tandē littoribus Hadriatici portus allabuntur. Vbi iactis ex more anchoris, stabiliũtur classes, sicq; demũ optata potiti arena, cœperũt nonnulli huc

atque illuc deambulare iuuenes:aliqui verò eorũ mercationis causa vsque ad locum nundinarum,qui Placomata vocatur,accedentes,rapinam(vt illud hominum genus consuetũ est) infigere non desinebant. Quod mobile accolarũ vulgus aduertens omne ruit ad obsistendum.Quibus vicissim, ceu aduersis magno turbine ventis, confligentibus tumultus repentinus Pateræ vrbi pro nuncio fuit.Vnde factum est,vt eadẽ ciuitas ad arcendã vim tantæ seditionis tota concurreret.Qua vir Domini cõmotione perculsus exiit, ciuiumq; furentium indignationem sagaciter cõprimẽs,ad præfatum portum,qui ab ipsa vrbe tribus disparatur milibus,festinus perrexit:Ibiq; repertis Principibus illis,post salutationis officium oscula libauit,ac deinde percontatus est, dicens: Qui estis? Vnde? Pacémne huc fertis an arma? At illi: Pater,inquiunt, sanctæ,pacifici sumus,& tempestas nos vestris appulit oris:nam cursus noster Phrygiam tendit: Increuerũt enim quidam rebelles ad quorũ contumaciam edomandam ab Imperatoria sumus potestate directi:Ideoq; petimus vt tuis nos comiteris orationibus, quatenus id decenter perficere possimus. Hic præsul alacriter eos alloquutus inuitauit, vt pariter ad vrbis proficiscentes mœnia non dedignarẽtur illius perfrui benedictione. Mox stratilates illi tantam serui Dei admirantes efficaciã, ilicò omni suo interdixerunt populo,vt non barbaricè fremerent,nec indisciplinatè vltra se agentes,vim quibuslibet facere pręsumerẽt.His ita sedatis,ecce relatũ est à dicentibus: Domine sancte,si tua pręsto fuisset in ciuitate paternitas,nullo modo iniustè fieret trium iuuenum militum cędes:Nam & ciues oẽs valde vestram condoluerunt absentiã,quoniã Consul magno excæcatus munere, neci eorũ consensit. Quibus auditis,vir Dñi pietatis igne inflammatus,præfatos rogauit principes,vt cum illo rapidis festinarẽt passibus.Nec mora,ingrediuntur vrbẽ,& in locum,qui Leonti dicitur applicantes,interrogauit sanctus Nicolaus quos ibi reperit,si adhuc viuerent,qui capitalem acceperant sententiã.Respondentes illi dixerunt:Festina venerabilis pater,festina,quia in platea Dioscori viui detinẽtur.Mox ad Ecclesiam martyrum Crescentij & Dioscori,pro quo ipsa cognominabatur platea,concurrens,& non eos reperiens,sciscitatus est vbi essent.Cui dictũ est.Iam modò portas illi vrbis egrediuntur.Quò dum tenderet,audiuit eos asportatos in Birrã,vbi dãnatitij perimebantur.Hoc veredarius, & famulus Christi audito,licet tãto fatigatus itinere,abiit,cucurrit,& ad locũ vsque expeditus perueniẽs,reperit eos poplite flexo,velata facie,atque super exertã ceruicẽ operiri iam libratũ spiculatoris ensem.Hic experiri potest veridica illa sententia:Iustus vt leo confidit:Nam non de potestate mundana,nõ mucrone territus,totum se in lictorem ingessit,eminusque de manu eius gladium propellens,nõ prius abscessit,quàm illos solutos à vinculis secum reduceret,repetens:Me, me inquã,nã pro istis innocenter condẽnatis paratus sum dedere leto.Ex carnificibus autẽ illis nemo saltem ei mutire audebat,scientes eum magni meriti,magnæq; virtutis,& inuictę esse cõstantiæ,ac in Christo plurimum valere.Fauore igitur prosequutus populi,qui eius expectando aduentũ gladiatoribus impedimento fuerat,ad prætoriũ Proconsulis accessit.Cuius foribus vi magis quàm voluntariè reseratis (erant enim clausę) nunciatum est Eustachio cõsuli à cubiculariis de aduentu Præsulis.Ilicò dux ille festinus ei occurrens salutauit eũ:sed quia scriptũ est:Probata aũt virtus corripit insipiẽtes,aspernans sanctus aiebat: Inimice Dei,pręuaricator legis,cuius os innocentiũ cruorem dulcius ebibit melle,qua temeritate pręsumpsisti vultum conspicere nostrũ,tanti conscius reatus? Cruentissime,quare nõ attendisti Dominicã pręceptionẽ, quæ quotidie intonat:Innocentẽ & iustũ nolite condemnare? Ad quem responsum paucis ita reddidit heros:At me sic accipis serue Dei? cur frustra in me sæuis? Animaduerte quia magis Eudoxius & Simonides huius vrbis insignes,ex hoc arguendi sunt,quàm ego.Re vera enim ipsi sunt vehementer accensi ad effundendũ sanguinẽ horũ.Cui Præsul è contra:Non Simonides,inquit,nec Eudoxius,sed auri argentiq; cupido te illexit,vt ad patrandũ tantũ facinus cõsentires. Crede meę paruitati,quia quomodolibet regimen tuum,quo disponis,imò quo deprædaris hanc patriã, piissimis Augusti insinuabitur auribus,qui factis tuis dignã recõpenset æquitatem. Hæc & alia perstabat memorans,fixusq; manebat, & ducẽ infamabat. Tandem aliquãdo accedentes præfati milites multũ obsecrabant, vt seposito furore,Consuli vehementi rubore suffuso veniam daret.Quorum postulationem vir Domini clementer accipiens,Ducẽ Eustachium,quẽ corã omnibus infamarat,coram omnibus humiliter mulcere studuit.Stratilates deinde illi post celebratum conuiuium,Pontificia [11] benedictione aucti,lætanter socios classemq; reuisunt.Inde vbi prima quies pelago reddita est,iter aggressi sunt cœptũ, & flatibus inuecti secundis,velociter Phrygiam perrexerunt.Quam cùm sagaciter,ablatis seditionis fautoribus sub imperij iura redegissent,Constantinopolim repetierunt vrbem. Quibus non solùm gratulabundus occurrit populus,sed procerum multi,Imperator etiã ob subactos sine sanguine hostes,gestiens gaudio,triumphantium more illos recepit.

11. Episcopi semper fuit aliis benedicere.

Sed hęc

Sed hæc nō æquis oculis ille antiquus humanę salutis æmulus aspiciens, in longū quiescit: Tamdiu enim se formas vertit in omnes, quousque inuidos quosdam stimulis cogeret amaris, qui eorum dignitatem cœlo prosequentes, aut dedecus, aut necem contra illos molirentur. Quid multa? accedentes quidam dolosi ad quendam pręfectum nomine Ablauium, quem Achiui Eparchum vocant, in multis eos accusabant, præsertim cōtra Augustum eos nitebantur ostendere conspiratores: adiicientes subdolam esse illorum loqutionem, & fucatam humilitatem, ex quo tanta simultas nō esset attendenda: quia vbi tēpus inuenerint, secus apparebunt. Sed cùm se inanibus vocibus nihil effectare conspicerent, cœperunt magnis muneribus animum viri illicere, & eum in perniciē armare innocentiū. Verùm quid non cogit mortalia pectora auri sacra fames? Extēplo corruptus Eparchus immensitate fului metalli, intrauit ad Augustum, & sic orsus est: Eccellētissime Dñe, cuius moderamine totus mundus pacatus quiescit, ecce inuidia Diaboli, à quo oīs nequitiæ seminarium oritur, infestos cōtra nos suscitauit inimicos. Reuera enim stratilates illi, quos dudū in Phrygiam vestra misit sublimitas, insidias machinantur Dño meo. Nam cōuenticula crebra agentes, promittunt confœderatos suos ditari opibus, & magnis extolli dignitatibus. Hoc ego pro certo sciens, ideò coram tua veni narrare pręsentia, ne diuinum iudicium, & Imperialem incurrerem iram, quoniā quidem non solùm rei sunt qui malè faciunt, sed & qui consentiunt facientibus: maximè cùm hæc procul dubiò à sociis eorū didicissem. Vnde cœlitus vobis collata prouideat sagacitas, quid facto opus sit.

Credidit itaque Augustus fallaciis eius, vtpote Præfecti sui, & iratus è vestigio cōprehēdi eos iussit, & in carcere retrudi. Illis verò carceralibus custodiis mācipatis, accidit haud reor, sine nutu diuino, vt Imperator in summis Reipublicæ præoccupatus negociis, horum protelaret sententiam. Sed quia cœcum pectus, quod semel inficitur, difficile pœnitudine renitescit: prædicti calumniatores paucis essluxis diebus adsunt, & memorato Pręfecto promissa munera deferētes: Quo pacto, inquiūt, inimicos nostros vitę donastis & nō capti cominus sunt iugulati? An sperastis seditioni vos posse finē imponere, si eos arctari ergastulo iuberetis? Ecce enim retrusi, sociis eorum adminiculantibus, exire satagunt, & meditatam impleri nequitiā: Idcirco te conari necesse est, ne tale quid quod nō optamus, perficere possint. Alioquin vigilasse pro pace vestra nos pœnitebit: & vos celerrimè peribitis. Coactus ergo præfectus illo magis cruento munere, quàm sermone, denuo auribus Cæsaris talia venena infudit: Domine Auguste, scelesti illi quos pietas vestra viuere sinit, non cessant cū suis conspiratoribus pestifera meditari cōsilia. Certo enim certius noueritis eos extrinsecus habere coniuratos, qui illos viriliter adiuuare satagunt, vt egredientes insperatè ad necādum, super Dominum nostrum irruāt. Ilicò Augustus quasi suā comperisset mortem, tanta furia actus est, vt absque inquisitionis respectu pręceperit illos occidi. Quo mādato auarus accepto, præ gaudio magno misit ad custodem carceris, vt hos segregatos solicitus obseruaret, quatenus subsequenti nocte clanculò perimerentur. Custos aūt ille bonæ cōpassionis vir, & meritò Hylarianus vocitatus, præcipuit se ad carcerem, & mœsto hanc ędidit pectore vocē: Vtinam vos, Dñi, nunquam scissem: proh dolor, hodie separamur ab inuicem, & lachrymis suffusus ait: Eloquar, an sileam? Sed tamen cogor loqui vobis: sciatis ab Augusto egressam esse sententiam, vt hac nocte absque dilatione occidamini: Pręordinate ergo de rebus vestris, ne postmodum in supremo constituti, magis eas exterminio, quàm testamento delegatas relinquatis. Quibus auditis, extemplò gelidus per tota cucurrit ossa tremor, & ingemiscentes sparsis crinibus scidēre vestimenta sua, atq; vlulatu magno talia calamitabant: Heu quisnā est tantus iste furor? quæ tanta seueritas, vt sic moriamur sicut grassatores populorum, qui saltem nec interrogatione digni habētur? Immanis est ista crudelitas, & nec audita in gentilibus. Cùm aūt diu multūq; ita gemerent, Nepotianus vnus ex eis recordatus est, qualiter sanctus Nicolaus, iuuenū liberator triū mirabilis fuisset, & suspirans iterū iterūq;, tandem hanc precē fudit: Rex Deus excelse, succurre miseris perituris, meamq; humillimā depreeationē, non nostris, sed serui tui Nicolai meritis dignanter attende: quatenus sicut eius instantia tres illos erutos à morte cōspeximus, ita nos per eius intercessionem ab instāti eripiamur sententia: quoniā quidē si nō adest corporaliter, credimus tamen illum spiritualiter omniū compati necessitatibus pro quibus tibi sæpius supplicat. Te igitur precamur Domine, tu qui voluntatē timentium te facis, propter orationes eius libera nos. Sic Nepotianus, sic & comites eius supplicabāt atque simul vno ore clamabār. Sancte Nicolae, adiuua nos: serue Dei licet absens, interueni pro nobis, vt eruti à pręsenti iugulo, tuam deuoti videre faciē tuosq; sacratissimos mereamur osculari pedes. O clemens pietas Saluatoris. O immensa benignitas creatoris, quę tāto laudāda est præconio, quantū ab omnibus simpliciter se petētibus exorabilis inuenitur. Quia vnquā eū quæsiuit puro corde, & non inuenit? Quis petiuit ab eo misericordiam, & non acce-

non accepit? Ipſe enim ſe obligauit dicens: Quodcunque petieritis patrẽ in nomine meo, fiet vobis. Huius enim ſponſionẽ veritatis inter anguſtias hi tres mirabiliter ſunt experti. Nam vir Dei adhuc vitam carpebat pręſentem, & bonus Dñs ſic prędictorũ ſupplicũ preces audire dignatus eſt, ac ſi ſanctus Nicolaus interuentor in ſuperiore regno penes eum fuiſſet. Sed hæc cuius ſunt, niſi tua Chriſte Dona, tuę retributiones, tuæ prorſus, Domine, qui glorificantes te non ſolùm corã tuo patre in cœlis, ſed etiam in terris corã, hominibus glorificare conſueuiſti? Nocte igitur inſequuta, qua plectendi erant ſtratilates illi, cùm ſe Imperator, Eparchuſq; ſopori dediſſent, ſimilia viderũt ſomnia. Quę ideo ſingillatim narramus, vt euidentiſsimè omnipotentem intelligamus, non tantum palã, ſed etiã per viſiones minari iuſtitiæ præuaricatoribus. Neque id fruſtra facit: ſed quia plus gaudet ſuper vno peccatore, quàm ſuper nonagintanouem iuſtis, oſtendit ſe malle cunctorũ pœnitentiam. Viſiones autem huiuſmodi fuerunt. Apparuit quædã effigies Sancti Nicolai dicentis: Conſtantine, cur ſtratilates illos iniuſtè cõprehendi feciſti? Cur ſine crimine morti addixiſti? Surge celer, eoſq; dimitti quantocyus iubeto. Quod ſi fortaſſe me ſpreto, aliud facere volueris, cœleſtem precor regem, vt contemptus mei vltor exiſtẽs, tibi indurato bellum ſinat inſurgere, & te ibi perẽpto, caro tua beſtiis suibuſq; ſit cibus. Cui Auguſtus: Quis, & cuius autoritatis es tu, vt hac hora palatium meũ ingreſſus talia audeas loqui? Et ille: Ego ſum Nicolaus peccator, Myreæ Metropolis Epiſcopus. Hęc dicens abiit: Eparchũq; ſic territat ipſum: Ablata vecors mente, & ſenſu perdite, quæ tibi neceſsitas incubuit, vt obſtinatus innocentium fores delator? Perge velox, illoſq; continuò è carcere educi facito. Sin minus, ab Imperatore ęterni maieſtate obtineo, vt totum corpus tuũ ſcaturiat vermibus, & domus tua quantocyus diripiatur: Ad quem pręfectus ſic turbatis vocibus infit: Tu verò quis es, qui tanta minaris? Cui ille: Me ſcito eſſe Nicolaum, Myrenſem Epiſcopum. Dixit, & procul in tenuem ex oculis euanuit auram.

Talibus igitur Cæſar, & Eparchus perterriti viſionibus, excutiuntur ſomnis & maturato officio, quæ quiſque viderat celeriter remiſerunt ſibi dicenda: Deinde vbi prima ſtellas aurora fugauit, è veſtigio Imperator accerſitis magnatibus ſuis & eodem Eparcho, fecit ſibi ſtratilatęs illos præſentari. Quibus aſtãtibus, toruo aſpectu ita exorſus eſt: Quas magicas noſtis artes, vt tantis nos illudatis phãtaſiis, tãtiſque exagitetis ſomniis? Illi attoniti tanto interrogantis auſpicio, nullum dederũt reſponſum. Et denuò Auguſtus: Edicite nobiſquę ſint maleficia veſtra. Ad quem Nepotianus ſolus pro cunctis ſic pauitanti voce reſpõdit: Excellentiſsime Imperator, cui Deus regni commiſit habenas, abſit vt nos documẽtis nefariæ artis ſimus inſtructi: Nunquam enim Domine tali vacauimus magiſterio. Quippe & nos conſtanter profitemur, non illius eſſe commiſsi, vt capitali ſubiiciamur ſententię. Tũc Auguſtus: noſtis, inquit, aliquem hominem, cui Nicolaus nomen eſt? Mox illi audito tanto nomine tendẽtes ad ſydera palmas vtraſque, voce magna dicebant: Benedictus es Domine Deus Nicolai ſancti, qui non relinquis ſperantes in te, & de tua miſericordia pręſumẽtes. Benedictus es & laudabilis in ſecula, qui clemẽter infelices tuos ſeruos dignatus es reſpicere. Et nũc Domine, Domine, miſerere noſtri, & famuli tui interceſsione eripe nos ab hac perditione, ſicut erepti ſunt tres viri illi à pernicioſo iugulatu.

Cæſar verò ſciens, & ardẽs ſciſcitari, & quærere cauſas, propius eos ad ſe accedere iuſſit. Tumq; demum eos intuitus: Dicite, inquit, hic, quem inuocaſtis, quo eſt ſanguine progenitus, quis, quantúſue ſit: vel ſi vera ſunt, quę dicitis, coram pandere maturetis. Mox idẽ Nepotianus cõfortatus ait: Iſte eſt verè ſanctus per omnia, cuius meritis nos credimus erui ab intentato exitio. Iſte eſt, quẽ in noſtra inuocauimus perditione: & ecce (vt cernimus) alacrẽ ſenſimus adiutorẽ. Verè enim Dei dignũ credimus illum ſeruũ eſſe, ob quem, tantis licet terrarũ ſpatiis longè ab eo poſitos ſub vno noctis momento Chriſtus nos exaudire dignatus eſt. Hoc dixit, & continuò proſequens narrauit, qualis, quantæ humilitatis, quantęque eſſet bonitatis. Nam & ereptionẽ iuuenum totiens memoratã, ſicut ſcripta eſt, per ordinem pandit. Imperator autẽ hęc audiens, multum miratus eſt, & pro tanti viri bonitate Deum venerans: Ite, ait, & famulo Dei gratias agite, imò Deo, qui vos per eũ liberauit. Ex Conſtantini autem donatiis munuſcula, nec non & apices noſtros vobiſcum ferte: Hũnc etiam euangelij librum mirificè auro contectum, & [12] ciminilia hæc ſimul, & duas ex auro chirothecas, vaſque hoc illud aureum gemmis pretioſiſsimis decoratũ: Eiq; dicite, vt dignanter iſta ſuſpiciat, & mihi lubentiſsimè pręceptis eius obedienti, nõ minari, ſed orare ſtudeat, atq; pro pace regni noſtri magis totius orbis Dñm poſcat. Poſt paucos igitur dies ſtratilates prędicti, acceptis epiſtolis, Auguſtalibuſque muneribus, ad ſeruũ Dei, vti deuouerant, ire cœperũt. Qui venientes, illicò conſternati ſolo, pedes eius oſculati ſunt, & præ magnitudine lętitiæ claris repetebant vocibus: Verè dilectiſsimus Dei es famulus. Verè cultor & amator Chriſti. Verè tu oĩm ore laudabilis, propter quẽ mirabiliter

12 Vide quæ munera dono mittat Conſtantinus Imperator Nicolao.

à morte

à morte liberati sumus. Hæc & alia diutissimè conclamantes, tandem deditionis seriē retulerunt, atque offerentes munera, necnon & imperiales epistolas, indicia ostenderūt suę liberationis. Mox doctor egregius, eleuatis ad cœlum brachiis, collaudabat saluatorē dicēs: Magnus es Domine Deus noster, magnus & mirabilis, cuius magnitudinis nō est finis. Tu es enim Dominus diues in omnibus, qui facis mirabilia magna solus. His dictis, cōuersus ad illos, tantis eos irrigauit scripturarum fluentis, vt plurima de rebus propriis largirentur egenis. Dehinc sicuti singulariū moris est, tanto gestierūt gaudio, vt sibi tūderent, quos in carcere miserant, crines. Exacto itaque apud virum Dei aliquanto tempore cū ingēti lętitia, instructi doctrinis eius, & aucti benedictione remearūt ad propria, magnificantes Deum nostrum Iesum Christum, qui regnat cū patre & spiritu sancto vnus Deus æquali maiestate, æquali potestate, per omnia secula seculorum, A M E N.

Nunc igitur fratres charissimi, si vobis placuerit, de solennitate huius diei beatissimi Nicolai confessoris atque Pontificis in eius laudē aliquid loquamur. Quoniam [23] illius solēnitas agitur, quē nō solùm Gręcia, sed penè totus orbis prædicat. Et iustè quidē, quia licet perpauca scripta sint ex his, quæ sanctus vir in vita sua patrauit, tamē ex quo ad Christum perrexit, tanta [24] quotidie miracula exhibet, vt nulla carnis sufficiat lingua referre. Quis enim dignè potest explicare, qualiter eius meritis promerentibus, cęcis visus, surdis auditus, & (vt breuiter dicam) debilibus cunctis celerrima & optima redditur valetudo? Quis, inquam, tantæ est facundiæ, vt facilè possit exprimere, qualiter ex marmore tumuli eius sacrum resudat oleum, quod ab excubantibus ministris penniculo collectum studiosissimè recōditur ad diuersorum languorum vtilē admodum vnctionem? Refero itaque charitati vestre, quod veridica relatione à quibusdam Grais cōperi. Sed illi hoc ipsum fama Myrensium accolarum didicisse profitebantur: tamen siue aliter, siue ita se veritas habeat, iudicio narrantium est committendum. Quodam siquidem tempore cùm quidā magnatum ciuitatis prædictæ inuidiosa factione pontificem sedis ipsius propellere nō erubuissent, continuò desiuit oleum tantæ perfluere benedictionis. At vbi idem Antistes suā recepit cathedram, confestim salutaris liquor stillare more pristino cępit. Mirabilis quippe Deus in sanctis suis, quoniam sic famulos suos glorificare consueuit, vt in omnem terrā exeat sonus eorum. Qualis sonus? Nempe victoriæ, ac triumphi: Quia dum suis supplicibus collata cœlitus non denegant patrocinia, ostendunt se, mundi deuicto principe, diademate redimitos æterno: Lętemur ergo charissimi, lætemur in Domino, & diem [25] festū sancti Nicolai salubriter celebremus. Quoniam si nos ille cōcorditer festiuos inspexerit, fauet credite mihi, fauet nostræ deuotioni. Quin & secundū nominis etymologiā. Nicolaus Æolice victoria populi resonans impetus ferocissimos conteret repugnantium, & castra vincere iuuat hostilia. Omnis ergo sexus, omnisq; cōditio protectionis eius tutamē expectet, imploret suffragia, quærat auxilia. Nouit enim olim cœlesti palma misericorditer subuenire afflictis, liberare oppressos, & pestiferos soluere nexus. His ita præmissis, effundamus aliquantulū corā illo precem, vt in fine pagellæ patrociniis eius fruamur. Oramus [26] itaq; te sanctissime pater Nicolae, vt humillimas nostrę petitionis voces attendas, affectū conspicias, & considerato nostræ conditionis figmento, hostē cōprimas, expellas tyrānidem, dissidentes pacifices, tuearis præsules, gubernes cleros, Abbates dirigas, foueas monachos, & omnibus, qui deuotē, tua solennia peragunt, cœleste regnum adire acceleres: Nosque misellos, qui velut inertes operam dedimus, & exilē glorię tuæ formauimus laudē, ex omni perturbatione insidiantiū eripias. Suggestionem spirituum immundorū custodias, quatenus fideliter Iesu Christo seruire mereamur, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat Deus per omnia secula seculorum, A M E N.

23. *Agitur illius solennitas, quē nō solū Grecia, sed pene totus orbis prædicat.*

24. *Quam perfecte sit apud Deū meritis Nicolaus, hic ostenditur, quod tot miracula ad eius inuocationē hominibus prestātur.*

25. *Diē festū sancti Nicolai salubriter celebremus.*

26. *Inuocat diuū Nicolaū, & eius patrocinium exposcit.*

Cùm verò de Aphricę partibus Vandalorum exercitus applicuisset ad terrā Calabrindem, atque eandem regionem igne succenderent, reperta ibi est à quodam barbaro in cuiusdam christicolæ domo sancti Nicolai imago in tabula honestè depicta. Quam protinus in sinu suo proiecit, & abscōdit, quamuis ab eo ignoraretur omnino quod esset. Cùm aūt peruenisset ad eos, qui christicolas captiuos deducebant vinctos, interrogauit vnū ex eis: & ait: Rogo vt mihi indicetur, cuius est figura in hac tabula tam pulchrè depicta? Et hęc dicēs demonstrauit eis anchonā. Cùm ergò contēplati eā essent Christiani, cū gemitu & lachrymis dixerunt: Imago hæc, quam cernimus, Sancti Nicolai dicitur, qui multis miraculis & virtutibus apud Deū existens clarus, manifestē edocet se viuere etiam post sepulchrum. Cumq; hoc auditu percepisset ille barbarus continuò abscondit eā propter suos socios, nemini ex hoc aliquid pandens. Cùm aūt reuersus esset exercitus Vandalorum in Aphricā cū plurimis captiuis, & spoliis multis, rediit & ipse barbarus, qui Sancti Nicolai habebat tabulam in domū suam. Erat aūt ipse telonarius. Quadam aūt die tulit ipsam anchonam, & posuit eam ante telonium suum, vbi erant omnia quæ habebat, aurū, argentū & vestes

& vestes. Et sic loquutus est ei dicens: Nicolae habeto custodiam super teloneum hoc, nã ego aliò necesse habeo proficisci. Hæc locutus imagini, discessit, apertum omnino relinquens teloneum securus proficissens, quasi ibi plurimos custodes dimitteret. Cùm aũt fecus eundem teloneum latrones transirent, & vidissent apertum, & neminem custodẽ ibidem esse, dixerunt ad inuicem, vt venientes nocte eadem, diriperent omnia quę intrinsecus erant posita. Quod ita factum est. Nam venientes nocte, oĩa abstulerunt, aurum, argentum, vestes, & cætera: Et sic profecti sunt. Sola anchona deforis pendens superstes remã sit. Hæc aũt Dei dispensatione agebantur, vt huiusmodi occasione reperiretur, quãti meriti Nicolaus esset, & apud Aphricanas regiones manifestè claresceret. Veniente aũt barbaro, cuius teloneum erat, reperit eum vacuum, nil omnino habentem, nisi ipsam sancti Nicolai anchonã. Tunc plorans, & gemens, vehementissimos stridores emittebat, & turbido aspectu conuersus in faciem imaginis beati Nicolai, quasi ad viuẽtem hoẽm & ratione vtentem, hæc verba proferebat dicens: O Nicolaę, bonum te custodẽ telonei mei posui. Quid fecisti? Redde mihi res meas, alioquin cædo te flagellis. Et cùm hæc diceret, accepto flagello tũdebat sancti Nicolai imaginem. Cùm verò fatigatus esset cędẽdo eã, dixit ei: Certè in ignẽ te proiiciam, si non reddideris causam meam. Piissimus aũt cofessor

17. *Huius imaginis miraculum cunctas modernorum hæreticorũ blasphemias, & deliramenta connectit. Nam si earum vsus esset illicitus, & Deo displiceret, nequaquã mira hæc, interuentu imaginis isti⁹ fieri permisisset.*

17 beatus Nicolaus nimia miseratione ductus super anchonam suam, ac si ipse flagellis cę deretur, sub festinatione ad locum accessit propius, vbi latrones cuncta diuidebant, quę de illius Saraceni teloneo abstulerant. Tũnc dixit ad eos sanctus Nicolaus: O infelices, & miseri, quid facitis? Nunquid ignoratis, quoniam ego ipse ibidem eram quando hoc malum perpetrastis? Nam oculi mei conspexerunt, quando has & illas res abstulistis. Quãtitatem & numerum etiã cunctarũ rerum, quas de teloneo abstulerant, singillatim eis exponens, addidit dicens: Scitote aũt quoniã furtum quod perpetrastis, si non mihi acquieueritis, vt reuocetis cuncta que abstulistis, ego illud publicè manifestare curabo. Nã sub mea cura vniuersa fuerunt posita: & ideo pro vestro scelere ego innocens quàm grauiter flagellis cæsus sum. Credite mihi quia nullo modo vobis parcam, si meis non acquiescitis consiliis, sed crastina die morti tradere vos faciam. Illi aũt fures cùm viderent se deprehensos, existimantes quẽpiam fuisse de populis, qui eos explorauisset, nimiũ mẽte cõsternati, & vltrà quàm credi potest exterriti, vehementer metu mortis coacti, per tetrę noctis silentia reportauerunt omnia, & in telonio reposuerunt. Mane aũt facto, cùm venisset barbarus, & videret cunctã substantiã, quam amiserat, flere cœpit præ gaudio, cui tale miraculũ fuerat demonstratum per sanctum Nicolaum. Tunc apprehẽsa imagine deosculari eã cœpit, dicẽs: O sancte Nicolae fidelis, & iuste, piissime & misericordissime serue Dei excelsi, quàm sublimis, quàm magnus, quàm prępotens factus es, quàm proximus, & familiaris Deo regi immortali, cui viuens militare non cessasti, à quo potestatẽ accepisse cõprobaris, vt talia facere possis, qualia mihi gentili ex ære insensibili patrare dignatus es. Ab ista nãq; die credo in Christũ, & in te. Credidit aũt in Christũ Dominũ, & baptizatus est

18. *Construxit in honorẽ sancti Nicolai Ecclesiam.*

ipse & domus eius tota, & construxit 18 Ecclesiam in honorem sancti Nicolai. In qua mortuus est cum vxore sua & filiis, pariter glorificantes Dominum & beatũ Nicolaum.

Hæc fuit prima occasio, qua apud Aphricanas Regiones beatus agnitus est Nicolaus: & paulatim ita nomen eius apud barbaros succreuit obsequiis, vt etiam ab his qui carẽt baptismate frequentaretur assiduè. Nullus enim (vt existimamus) est iãiã in orbe terrarũ locus tam remotus, tã abditus, nec etiam solitudo aut eremus, quem fama & miracula Nicolai confessoris piissimi non illustrauerint. Testes ex hoc existũt nõ solùm oẽs prouinciæ Grçcorum, de quibus originem duxisse cõprobatur, verùm etiã omne Orientale regnum. Testes etiam & barbarorum diuersę nationes diuersis linguis vtentes, vniuersam penè Aphricã habitantes, quæ obsequia ei piæ deuotionis exhibent. Italiæ verò habitatores promptis animis (quãuis nostris temporibus inchoauerint) deuotè celebrare eius 19 fe-

19. *Itali festa diui Nicolai solenniter celebrare cœperunt, & Ecclesias plurimas i eius honorem cõstruxerunt et dedicarunt, vt eum apud Deũ intercessorem habeãt. Nota hæc omnia.*

sta solenniter didicerunt, eius miraculis assiduè iucundati: Ecclesias plurimas, auxiliante Domino, in honorem eius construere iã & dedicare meruerunt, vt hic eũ patronũ & aduocatũ, & in futuro apud ipsum mundi conditorem intercessorem habeant. Per eũ qui viuit & regnat cũ patre in vnitate spiritus sancti Deus per omnia secula seculorũ, Amẽ.

Sed si vestrę charitati durius non est, volo adhuc de mirabilibus beati Nicolai vobis enarrare miraculũ. Beatus itaq; & electus Domini nostri Iesu Christi Nicolaus Episcopus, dum vitam finiret, & de hac luce migraret ad Dominũ animam eius qui illi dedit eam, ad se de hac luce recepit. Clerici namque & sacerdotes sui, dum hoc cõspicerẽt, gratias egerunt Deo, qui ita sui 20 confessoris animã eleuaret ad cœlum. Tunc accepta aqua, vt corpus lauarent beati Nicolai, apprehenderunt linteamina sancti corporis, & expoliare cœperunt. Erat aũt ibidem quidam homo nomine Cethron, & cœpit rogare eosdem sacerdotes & clericos, vt ostẽderent in eũ misericordiam, & vt aliquid de sancti viri vestimẽtis sibi dari

20. *Qui aiam cõfessoris sui ita eleuaret ad cœlum.*

ſibi dari debuiſſent. Et dicebat eis cũ lachrymis, & deſiderio magno: Ego veni benedictionẽ à Domino meo Nicolao accipere, & conceſſum mihi nõ fuit, vt vel vitã eius conſpicerem. Obſecro vos, vt vel aliquid de veſtimentis eius ſancti corporis mihi præbeatis, vt id habeam tantũ in honorẽ ſanctiſsimi Domini mei. Presbyteri verò & clerici beatiſsimi Nicolai hęc audientes, & talẽ petitionẽ & deſideriũ cognoſcentes, dederunt ei vnũ de linteaminibus [21] ſanctiſsimi viri. Cethron autẽ vt accepit veſtimentum beati Nicolai cum deſiderio magno, tulit locellũ nouũ, vbi nullus hominum vſus fuit, & cum gaudio recluſit illud, & ibat lætus, dicens: Gratias tibi ago Domine, quia de Confeſſore tuo ſanctiſsimo reliquias porto. Obſecro Dñe vt per has beati Nicolai reliquias de lumbis meis des mihi filium. Reuerſus deniq; Cethron in ciuitatem ſuam, quæ dicitur Excoranda, ad vxorem ſuam, quæ dicebatur Euphroſina, cœpit dicere: Ecce reliquias beati Nicolai Archiepiſcopi, quę tu deſideraſti videre: deprecemur illũ vt per ſuas ſacras [22] reliquias aperiat Deus vuluã tuã, & de tuis viſceribus det nobis filiũ. Tunc Euphroſina repleta gaudio, dicebat: Domine, tibi gloria, qui nobis peccatoribus tantam gratiã cõceſsiſti, vt beati Nicolai haberemus reliquias, & rogare cœpit virũ ſuum Cethron, vt Eccleſiã in honorẽ beati Nicolai conſtrueret, vt per ſuas orationes adimpleret Deus deſiderium ſuum. Cuius precibus Cethron benignè fauens, Eccleſiã fabricare cœpit extra portas ciuitatis in parte Orientis quaſi ſtadiis duobus. Quæ dum completa fuiſſet, [23] dedicauit eam Apolonius epiſcopus eiuſdem ciuitatis, in honorẽ beati Nicolai, in qua recondidit linteamen illud. Tantum [24] aũt odorẽ cœperunt habere reliquię veſtimenti ſancti viri, quòd vſq; ad duo completa ſtadia locus ille ſplenderet miraculis, [25] vt vndecunq; ibidẽ languentes venirent, ſtatim Deus per B. Nicolai merita beneficia præſtaret. Cęcos illuminabat, ſurdis auditum præbebat, & qui ſpiritus diuerſis iniquitatibus habebant, ſanabantur. Omnes deniq; gratias Deo & beatiſsimo Nicolao cœperunt agere, qui tanta miracula operari dignatus eſt in populo ſuo per ſeruũ ſuũ Nicolaũ. Ornauit itaq; Cethron latera muri coronis aureis, & decantabat Domino Deo laudẽ quotidie, & dicebat: Domine [26] piiſsime & miſericordiſsime Nicolae, ego ſeruus tuus peto, vt adimpleas deſiderium meum, & depreceris pro me Dominum, vt de carne mea det mihi filiũ. Cumq; quotidie hęc oraret, concepit Euphroſina ex eo filiũ, & expleto tempore peperit eum in ſexto die mẽſis Decembris & vocauit eũ Adeodatũ: & ad omnes dicebat gratanter: Quia per beati Nicolai reliquias dedit mihi Dominus hunc quẽ conſpicitis filiũ. Erat enim infans clariſsimus & ſpecioſus valde. Poſt hæc omni anno cũ lætitia magna cœperunt celebrare ſolennitatem beati Nicolai in anniuerſario natiuitatis filij ſui. Cùm aũt compleſſet puer annos ſeptẽ, venit Cethron & Euphroſina cũ filio ſuo, & cum his qui inuitati erant, ad feſtiuitatẽ B. Nicolai. Venerunt aũt & Agareni, & prædati ſunt omnes viros ac mulieres, inter quos etiã & puer captus eſt filius Cethronis. Cethron verò cũ vxore ſua liberatus eſt & oblito puero præ pauore & timore, venerunt in ciuitatem ſuam Excorandã. Agareni verò duxerũt captiuos in Babyloniam, & diuidentibus inter ſe captos, peruenit puer Adeodatus filius Cethronis in manũ Regis Marmorini. Euphroſina verò & Cethron cœperunt filiũ quærere: Et cùm nõ inueniſſent, ſciderunt veſtimenta ſua, & capillos cœperũt euellere, & facies ſuas percutientes, atq; lachrymantes, mater dicebat: Heu heu mihi, vnice fili mi, quid miſerę matri fili de te accidit. Ego miſera cũ petitione magna à domino meo Nicolao cũ viro meo petij: & ille rogauit Dominũ meũ, & te nobis donauit. Non ideo petiuimus vt oculis noſtris videremus de te talem perditionẽ, ſed gaudium & exultationẽ in vita noſtra de te expectauimus, & optabamus vt tu clauderes oculos noſtros. Ecce nunc ego vacua ſum de te fili mi. O Domine meus B. Nicolae confeſſor Chriſti, quia per te illũ habui, tu illũ mihi redde, vt videã illũ antequã moriar. Per tuã ſanctã interceſsionem venter meus dolorem perpeſſus, et caput meum infirmatũ eſt: et poſtquam illum filium meum ante oculos meos vidi, præ gaudio nõ memini preſſuræ, ſed gaudens permanſi. O ſancte Nicolae miſerearis miſeriarũ mearũ, quia te ſciente ego miſera illũ nutriui, ego alui: et nunc plenum eſt pectus meum doloribus, quia non video vnicũ filium meum. Sancte Nicolae, obſecro, redde filium meũ, vt ſicut me lætam feciſti, quando illum mihi dediſti, ita et nũc quando in captiuitate eſt deſtitutus, obſecro vt et certiorẽ me ex illo facias, et reddas filium meum. Carnem [27] non comedam, vinũ non bibam, quouſq; filium meum non videam. Tunc cœpit Euphroſina ieiunare, et orare, et nõ comedabat niſi tribus in hebdomada diebus et ſemper dicebat: Beate Nicolae redde, obſecro, filiũ meũ. Cùm perueniſſet aũt propinquius ſanctę ſolennitati beatiſsimi Nicolai die quinto mẽſe Decẽbri, cœpit dicere vxori ſuæ Euphroſinę Cethron: Mulier acquieſce cõſiliis meis, et pergamus ad B. Nicolai ſolennitatẽ, et quicquid Dominus dederit nobis, pauperibus erogemus, et patrem noſtrũ ſanctiſsimũ rogemus: Forſitã ſicut liberauit tres illos innocẽtes de laqueo mortis, et de ira

21. *Ecce quõ oñs res, etiam externæ ſanctorum venerandæ ſunt.*

22. *Linteamẽ ſancti ſacras reliquias appellat, et vult orare vt per eas Deus vxoris ſuæ vuluam aperiat.*

23. *Ædificauit eccleſiam in honorem S. Nicolai, et eam Epiſcopus cõſecrauit.*

24. *Vide quid faciat Deus pro oſtenſione ſanctitatis rerum ſanctorum.*

25. *Quanta miracula et beneficia præſtet Deus per merita beati Nicolai.*

26. *Inuocat diuum Nicolaum.*

27. *Ecce abſtinentiã a carne, et a vino cum voto, ieiunia et orationes cũ ſancti inuocatione, pro impetratione reditus filij captiui.*

Constantini Imperatoris,& ad salutem adduxit,ita filium nostrū reuocabit.Credo equidem,quia ab illo hęc mihi inspiratio venit.Euphrosina deniq; vbi talia audiuit,commota sunt viscera eius,& cœpit flere,& facere sicut vir eius præceperat.Cumque in Ecclesiam ingressa fuisset,expandit [28] ad cœlum manus suas dicens: Domine IESV Christe fili Dei viui,respice in me peccatricem,exaudi me:& per merita huius beatissimi Nicolai,sicut liberasti multos viros de pelago mortis,& ad salutē adduxisti, & tres innocentes de periculo mortis:sic libera Domine,filium meum de manu Regis Agarenorum,& duc eum ad me,vt cognoscamus & credamus,quia tu es qui omnia potes, & vales eripere omnes qui in te confidunt,& à nexu & vinculo mortis liberare: & es mirabilis in sanctis tuis in sempiternum:qui viuis & regnas in secula seculorum, AMEN.

28. Oratio cum expāsione manus ad cœlum.

Cumque orationem complesset,salutauit omnes,& refectionem cœpit parare clericis & pauperibus,qui ad solennitatem venerant sanctissimi Nicolai. Sacerdotes [29] verò & leuitæ simul omnes canere cœperunt horas ad laudem Domini,& beati Confessoris,& Episcopi.Post actas horas omnes se ordinantes pariter cibum cœperunt inuicem sumere: & statim res mira & inaudita secuta est. Ipsa hora qua sacerdotes cibum sumere cœperunt in solēnitate beati Nicolai, eadem,inquam,hora,Rex qui erat in Babylonia,in cuius obsequio erat infans,cœpit dicere militibus suis,atque magistratibus, & ducibus: Dico vobis beatissimi mei,quia ab hora qua natus sum vsque modò, non fuit mihi vnquā comedendi voluntas,sicut modò est.Parate mihi cū festinatione cibum quo vesci debeam, & mensam ponite.Ministri verò cùm talia audissent,posuerunt mensam,& omnes pariter cœperunt cibum sumere.Cœpit Rex post hæc clamare,& dicere:Poculū mihi præbete,quia velociter bibere cupio.Tunc infans qui erat in obsequio suo,cùm talia audisset.parare scyphum,& aqua mundare cœpit.Et subitò commemorauit inter se,& dixit: Heu me,quia expletus est annus,quo captiuus veni in obsequium regis: & longa suspiria trahebat in sensu suo.Rex verò cùm audisset talia suspiria, cœpit dicere ei:Dic mihi, pro qua causa sic fortiter suspirasti?Infans verò tremefactus cum timore cœpit ei dicere: Domine Rex,recordatus sum subitò in mente mea,quia hodie expletus est annus, quo hic apud te captiuus existo,quia pater meus,& mater mea in hac die faciebant magnam solennitatem in Ecclesia sancti Nicolai domini nostri.Rex cùm talia audisset,respondit, & dixit ei:O misselli,quid vobis prodest ista cogitare,cùm ego vos apud me habeo? Et quis est qui de manu mea vos tollere possit,quamdiu Deus noster vult facere,vt vos habere debeamus?Fer mihi bibere.Infans accepit scyphum ad potum parandum,& aquam in manu sua ad lauandum scyphum. Subitò [30] vir Dei Nicolaus adfuit, & apprehendit infantem per verticem capilli capitis sui,& reportauit,& reddidit illū matri suæ.Cumq; reficerentur omnes extra fores Ecclesiæ,viderunt illum ibidem stantem,& scyphum & aquam in manu tenentem:qui euntes interrogare cœperunt eum,dicentes: Quis es tu? Et ille dicit:Ego sum Adeodatus Cethronis filius. Cùm audisset hæc Euphrosina mater eius,commota sunt quippe viscera eius super eum,& cœpit flere præ gaudio,& currens amplexata est eum,& tenens collum filij sui gaudere cœpit,& dicere: Gratias tibi ago Domine IESV Christe fili Dei viui,qui non me fraudasti à gratia tua,sed exaudisti me super filiū meum,& vidi illum oculis meis,antequam me vocares de hoc seculo.Qui cum patre & spiritu sancto viuis & regnas Deus per omnia secula seculorum. AMEN.

29. Sacerdotes et leuitæ cœperunt canere horas ad laudem Domini, & beati confessoris & Episcopi.

30. Quid hic dicis heretice, qui blateras sanctos esse emortuos? Vides ne tibi mortuum Nicolaum, qui tam mirabile opus patrauit?

VITA DIVI NICOLAI EPISCOPI,

Per Suidam scripta, Alberto Lino Clerico Veronense Interprete.

NIcolaus Myræ,quæ est in Licia, Episcopus, & ardens Christianorum amator,& Dei valde familiaris fuit.Hic sanè nihil scripsit.Cæterùm quum in somnia Constantino regi astitisset,& tres duces cuiusdam calumniatoris opera capite damnatos,exaudita eorum precatione liberauit:& alios quosdam milites similiter à morte eripuit, nec vsque in hodiernum diem cessat eius patrocinium implorantes [1] ab omni necessitatē vindicare.

1. *Nota pro inuocatione sanctorum, & quod diuus Nicolaus vindicat ab omni necessitate implorantes eius patrocinium.*

VITA ET MIRACVLA SANCTI

Patris nostri Nicolai Episcopi Myrorum Lyciæ.

Per Simeonem Metaphrasten.

VI. Decemb.

SCITA quædam res est manus pictoris,& quæ pulchrè quidem scit imitari veritatem,& rerū signa ostendere euidentia:sed res est magisscita oratio,& pictura longè efficacior,ad id quod vult ostendendū, & rem oculis subiiciendam:quòd & magis scit incitare ad imitationē,& aliquē stimulū imitationis in animas immittere,& ad paria excitare. Iam enim vita eorū qui ex Deo vitam egêre,expressa oratione,multos ad virtutē attraxerit & aduocauerit, & ad similē zelum omnino accenderit.Quomodo etiā vita diuini patris Nicolai:& eius potius quàm alicuius alterius,quòd & aures delectat,& animā afficit lętitia,& excitat animū ad honastarū rerū operationē. Sunt ergo res eius narrādæ,& oratione cōprehendēdę pro viribus, etiāsi sint iam olim quidē multis cognitæ, & quæ nulla indigēt historia,nisi ad eas repetēdas,& in memoriā reuocandas,& ad vestrū virtutis amantium lætificandos animos. Huic ergo magno & admirando patri patria quidē erat Patara,Lycię ciuitas,prius insignis. Parentes autē honesto quidē loco nati:eas verò posſidentes facultates quæ sufficiebant, & nō erant superfluę:qui quidē mundanā gloriam & pompam ne gustauêre quidē, & filio futuri erant pulchrū exemplar ad hoc vt ei gratū esset nil posſidere,ei soli quod bonum est vacantes,& id modis omnibus persequentes. Hi plantati secus decursus aquarum pietatis,simulatq; dant in tempore fructū diuinum Nicolaum, mater cessat parere,sterilis ab illo tempore manens,& nullos producens libros,quodammodo profitente natura nō posse eam alium talem proferre. Sed cùm eum primū simul & vltimū,generosum ramum mater in lucē edidisset,multiplicem spiritu cum cōiuge fructū dedere virtutum cumulum:hac verè pulchra locupletati sobole,Nicolao,inquā, admirabili. Ex his natus præbuit indiciū suę cum Baptista cōiunctionis, eius quæ ipsum peperit sterilitatē: quod ille quidē in lucē editus soluit matris vterū:hic autē cōtrà claudit. Cùm autē oporteret eum lactare vt infantē,& maternis admoueri vberibus, hic quoque Deus significat qualis esset futurus Nicolaus,cum venisset ad ætatē quę saperet. Nam tota quidē hebdomada mamilla vtebatur vt infans:cùm venisset autē [1] quartus dies & parasceue,semel in vtroq; eorum lac sumebat,idq; vespertino tempore,sub perfecta regula educatus etiā ante pueritiam:& familiarem sibi esse abstinentiam ostendens ab initio. Cùm sic ergo educaretur,& bonos mores partim quidē ex illis ipsis parentibus exprimeret, partim autem ipse ex se produceret & coleret,tanquā bona aliqua & generosa terra, & iam ad idoneā peruenisset ætatem,traditus fuit Grammatico. Is verò cùm optimo & acutisſimo ingenio plurimas disciplinas breui tempore percepisset, ciuile quidem & forense genus doctrinæ respuit. Insolentes autē sodalitates declinans, & consuetudines,& collocutiones cū mulieribus,& vel oculos in eas iniicere sibi interdicens,curam gerebat verè temperātię:& iubens valere externas cōuersationes,diuinis omnino vacabat ædibus,& mallens in eis abiectus esse ex diuini Dauidis sententia. Postquā aūt in diuinarū scripturarū,& de Deo dogmatū cognitione satis elaborasset, & ornatus esset gratiis innumerabilibus,accuratāq; & exactā vitæ formā quæ decet Sacerdotes,verè obseruaret, quinetiā vel ante canos essent eius mores constantes & similes,rogabant ipsum vt fieret [2] præsbyter. Hortatu ergo eius patrui, ab Antistite qui tunc erat Myrensiū, ordinatur præsbyter:& Deo qui ipsum dederat,redditur,vt qui parentibus re vera fuisset donū precationis. Hic autē Myrensiū pontifex donū diuini spiritus consecutus, videns iuuenis animā florentē virtutibus,prædixit gratiā quę in eo erat abundatura,sic dicens. Eorum quidē qui tristitia afficiuntur erit benignū solatiū. Pulchrè autem pascet animas:& eos qui errauerint, reuocabit ad pascua pietatis:Et apparebit seruator iis qui fuerint in periculis. Quę quomodo tempore postea ad effectum deducta sint,declarabunt ea quæ deinceps consequuntur.

Quid oportet autem dicere quanta post eius ordinationē ad virtutū exercitationē ei accessio facta sit,[3] vigiliisq;,ieiuniis & precibus quomodo se dederit? Quibus ex rebus factum est,vt vitā incorporeorū in mortali corpore agere contenderet:& ideo multis de eo quædā magna daret coniicienda. Postquam verò eius patruus, cuius prius meminimus,nominabatur autē ipse quoq; Nicolaus, vidit adolescentē eo processisse virtutis,& tanta dignatū esse gratia,ei mandat diuini templi curā,quod ille prius ædificauerat in nomine sanctæ Syon,& construxerat monasterium:& ad iuueni hac in re opem ferendā adhibet quoscunq; sciebat esse virtutis eius socios, vt simul cum eo ferrent curas Ecclesiasticas,& diligentisſimè rebus sacris prouiderent. Atq; cùm aliquando quidē [4] profectus esset

[1] Quarta & sexta feria Nicolaus infans semel sugebat ubera, in signum ieiunij & abstinentiæ.

[2] Si rogabāt ut præsbyter fieret, ab Antistite est ordinatus: non sunt omnes ex æquo sacerdotes, ut uolūt impij dogmatistæ.

[3] Vigiliæ, ieiunia, & orationes, sancti fuerunt exercitia.

[4] Peregrinatur Nicolaus ad loca sacta, ut uisitet domini sepulchrū & salutare lignū crucis adoret.

esset Hierosolymam admirans Nicolaus, vt viuificum Christi sepulchrũ & salutare lignum crucis in ea adoraret, impleuerunt isti locum illius: & ea quæ ad templũ eiusq; dispensationem pertinebant, ita administrarunt, ac si ille adfuisset. Sed hæc quidẽ postea.

Cùm autem eius parentes iam è vita excessissent, facultatũ hæres relictus, & ea perpetuò faciens quæ par est filium qui diligit parentes, non statim aspexit ad diuitias: neque quemadmodũ amplificaretur, & ei permaneret hæreditas, vel paruam vllam curam gerebat. Nam cùm iam olim omnibus mundanis renunciasset delitiis, per eã quæ est hæc consecuta viuendi rationẽ, contendebat ostendere vera vitæ proœmia: & principio consentiens reddere id quod deinceps accesserit. Et ideo omnia sua Deo permittens: Notã fac mihi Domine, dicebat, viãm in qua ambulẽ. Quoniã ad te sustuli animã meã: & doce me facere voluntatẽ tuam, quoniã tu es Deus meus. Quoniam in te proiectus sum ab vtero: A ventre matris meæ Deus meus es tu. Audiui autem diuinũ quoq; Dauid sic dicentem: Diuitiç si affluãt, nolite cor apponere. A sapiente quoq; Solomone: Eleemosynæ & fides ne te deficiant: nõ desistebat benefacere, sed erat manus aperta egentibus: & fluuius fluens multo & quieto fluento. Verũ enimuerò iam par est meminisse singulorũ, vt diuitiæ eius bonitatis cognoscantur accuratius. Vir quidã qui ex claro obscurus, & ex diuite fuerat factus pauper, quoniã redactus erat ad summã rerũ omnium inopiam, cùm ipsa etiã ei defecissent necessaria, proh dolor quousq; progreditur egestas? statuerat filias suas (erãt aũt tres forma insignes) mercede ad libidinem prostituere volentibus: & ex earũ quæstu se & filias alere. Eas enim matrimonio coniungere non poterat, quòd propter nimiã paupertatem omnes eas dedignarentur. Is ergo in his erat: & hanc improbã animo versabat cogitationẽ, & iam ad miserabile opus aggrediebatur. Sed tu Dñe qui es & natura bonus, & omnis boni causa, & benignè inflectens nostris necessitatibus, efficis vt hoc veniat ad aures Nicolai: & bonũ mittis nuntium, & promptũ opitulatorem ad eum qui iam veniebat in animæ periculum, qui simul & eius solaretur paupertatẽ, & liberaret à re quæ erat grauior paupertate. Vide autem sancti cum prudentia commiserationem. Non enim sustinuit ad eum accedere, & de eo paucis differere: neq; ei ostendere manum quæ illi benefecisset, quę solent facere qui sunt ad misericordiã pusillo & abiecto animo. Sciebat enim hæc esse grauia iis qui ab opibus & gloria deciderunt ad inopiã, vt quæ eos pudore afficiant, & priorem felicitatem reuocent in memoriam: sed perinde ac Euangelicum pręceptum contendens superare, quo iubetur, ne id quod fit dextera fidei sinistræ credatur: ne ipsum quidẽ qui afficiebatur beneficiõ voluit adhibere testem eius quod fiebat: tantũ aberat vt gloriã quæreret ab hominibus. Nam ipse etiã boni quid faciens, magis studebat latere, quàm ij qui mala faciunt. Certẽ cùm auri permultũ simul colligasset, intempesta nocte venit ad eius viri ædes, & cùm id per quandã iniecisset fenestram, domũ statim reuertitur, veluti erubescens videri dare. Manè ergo cùm vir ille surrexisset, & aurũ inuenisset & deinde vinculũ soluisset, fuit obstupefactus, & se falsum esse putabat, time ns ne non esset aurum id quod cernebatur. Vndénam enim tale quid fuisset suspicatus, noluisse benefactorẽ eum habere consciũ beneficij cui benefecerat? Quocirca summis id atterens digitis, & curiosius intuens, vbi cognouit id verè esse aurum, lætabatur, mirabatur, dubius erat animi, præ gaudio calidas effundebat lachrymas. Postquam autem multa apud se versans, neminem habebat eorũ quos cognoscebat, cui adscriberet id quod factũ fuerat, hoc Deo acceptum ferebat: & lachrymis non cessabat ei gratias agere: sui quoq; in Deũ peccati culpã contendebat soluere ante alia, & vnam ex suis filiabus, nempe primã, viro coniungit matrimonio, pro dote ei soluto auro quod abundè fuerat suppeditatum. Quod quidem postquã venit ad notitiã Nicolai admirabilis, & hominem cognouit fecisse ex eius animi sententia: hoc enim erat ei studio per nuptias auferre mali occasionẽ, paratus erat similia quoq; facere in secundam filiã: atque adeo tantundem auri pondus alligatum mittit per eandem fenestrã, noctu, omnibus inscientibus. Cùm verò vir mane surrexisset, & aurum similiter inuenisset, eodẽ modo rursus fuit obstupefactus: humiq; prostratus, solum calidis irrigabat lachrymis: Deus, dicens, qui vis misericordiã, dispensator nostræ salutis, qui etiam prius propter meam homo factus es inobedientiã: & nũc me cum filiabus liberas à laqueo alieni, ipse mihi eum ostende qui tuæ deseruit voluntati: qui inter homines est Angelus, & imitator tuæ benignitatis: quis hic est qui nos eripuit à paupertate quæ nos premebat, & à terris soluit cogitationibus. Ecce enim tua misericordia secundã filiam trado viro coniungendam matrimonio legitimo, quæ iã vitauit, ne sit præda diaboli. & ne mihi quæstum adferat quouis damno, proh dolor, grauiorem.

Hæc dixit: & secundæ filiæ statim celebrauit nuptias, erecto iã animo, & bona spe ductus fore vt nec in tertia quidẽ ei sit defuturus, qui eam accipiat coniugem. Se enim iam in promptu putabat habere dotẽ, ex prioribus, de ea quoq;, vt par erat, cõcipiens fiduciã.

Erg

Erat itaq; attentus & sollicitus, & totas noctes vigilabat assiduè, ne eo insciente accederet egregius ille suppeditator pecuniæ: sed si veniret, eũ ambabus manibus apprehenderet, & ex eo sciret quisnam esset, & vndénam aurum ad eũ afflueret. Atq; ille quidem sic vigilabat, aduentũ eius præstolans. Tertiò autẽ pedetentim accedit Dei seruus Nicolaus, cùm esset nox profunda, & cùm venisset ad locum consuetum, tantũdem auri rursus alligatum immittit per eandem fenestram. Pater verò puellarum cùm sensisset strepitum auri quod ceciderat, & animaduertisset adesse consuetũ opum suppeditatorem, quàm citissim potuit, eum est persecutus: cumque eum comprehendisset, & cognouisset quisnã esset, neque enim is propter virtutẽ & splendorẽ generis erat obscurus, procidit ad eius pedes, & illum redemptorem vocabat, & adiutorẽ, & seruatorem animarũ quæ iam ad extremum adducebantur periculum. Nisi enim, dicebat, tuas magnus ille in misericordia Dominus excitasset miserationes, iam olim periissem infelix pater cũ tribus, hei mihi, filiabus. Sed nunc nobis per te dedit salutẽ, & ab accerbo casu peccati liberauit: & etexit mendicos è sterquilinio, & è terra surgere fecit pauperes. Hęc ille quidẽ cũ lachrymis lætitiæ, & calido spiritu fidei ei dicebat: & ad beatos illos pedes adhęrescebat. Ille aũt postquã cognouit se iam homini euasisse manifestũ, eũ facit surgere, & sacramẽto illius astringit animam, ne apud alios proferat quæ facta fuerant toto tempore vitæ suę: neq; publicet misericordiã. Hoc est huius viri vnũ, & quod est maximũ, & maximè cognitũ. Eius verò quæ quotidie fiebant in egenos distributiones, & panis mendicis suppeditationem, quos in fame alebat, & bonis implebat animas esuriẽtes. Sed ad hæc ne mediocriter quidem dicenda suffecerit aliquis. Quoniam autẽ etiam virtutem amabat perfectiorem, & maiorem apud Deum coniunctionem assequi & familiaritatem, capitur quidem amore silentij, animo verò concipit abscedere, vtpote quòd non posset aliter assequi quod desiderabat. Vacate enim, inquit, & cognoscite. Quamobrẽ statuit se longè remouere, & cõuenienter Prophetæ habitare in solitudine: & cùm aliquando ei visum esset venire Palęstinam, vt sancta loca videret, in quibus qui pro nobis passus est Dominus in mundo est versatus, cùm ascendisset nauem quæ tunc venerat ex Ægpto, tendit versus Palęstinam, simul quidem quærens eam quã desiderabat solitudinẽ, & [5] proficiscens ad visenda loca sancta. Sed de his quidem dicere differamus: paululũ autem immoremur in nauigatione: atque nauigabat quidem rectà in Ægyptum. Cùm autem nihil futurorum à nautis præuideretur, is tempestatem maximam & fæuos ventorum impetus eis prænunciat. Dicebat enim se vidisse malignum nauẽ ascendentem, velique & claui rudentes gladio discantem, & totam nauem retinentẽ & circumagentem, & volentem eam cum viris ipsis submergere. Sic, inquit, & statim veluti signo dato, vehemens quædam procella spirans è nubibus, pelagus tollit in fluctus maximos, & qui cũ eo nauigabant, non minus fluctuabant animis, & prope magnũ stantes Nicolaũ, Deũ quidẽ precabantur, ipsum verò rogabant, vt opẽ ferret in grauissimũ addictis periculum, & nullam sperantibus mali solutionẽ, ex eo quòd ipse prędixisset, sperantes eum posse etiam opem ferre. Ille autem eos iussit bono esse animo, & pollicitus est breui futuram à malo liberationem. Omnia certè quę eis molesta erant citò sunt ablata: mareq; euasit placidum, & in perfectã mutatũ est tranquillitatem: & ipsi obliti lamentationũ, ad lætitiam animi sunt conuersi, Deo & eius famulo agentes gratias: & dupliciter eam admirantes, & quòd prædixisset, et quòd tristia remouisset. Sed cùm hæc ita se haberent, quidam ex nautis cùm in summum medię antennæ ascendisset, vt nauis armamentorũ rectè aliquid componeret: cùm iam illinc esset descensurus, ex alto lapsus cadit in mediam nauem, & ille quidẽ iacebat nihil spirans & videbatur mortuus. Ille verò ad opem ferendam etiã antequam vocaretur paratissimus, oratione eum facilius quàm si somno detineretur, excitat: & viuũ rursus nautis reddidit. Deinde cùm vela omnia expandissent, & aura leni & suaui confecissent sequentẽ deinceps nauigationẽ, cùm iã terræ appulissent, multas Dñs per Nicolaum fecit curationes. Nam & cæci statim charam lucem aspiciebant: & alij qui laborabant, liberabantur ab iis quæ habebãt malis. Et vt semel dicã, nullus erat qui ab vllo detinebatur morbo aut ęgritudine, aut vlla etiam opprimebatur molestia: qui si ad Nicolaũ accessisset, nõ statim curaretur & leuaretur eò quòd illi adferebat molestiã. Cùm sic ergo non solùm facilis, sed etiam gratuita facta sit curatio, quénam oporteret abesse ex iis, qui male se habebãt dat ratio considerandum: rursus verò quàm multi fuerint qui curabantur: deinde etiam quanta fieret ad Deum gratiarum actio, & quanta esset celebritas eorum qui eum glorificabant. Cùm illinc autẽ profectus esset ad Christi sepulchrum, rursus etiam venit ad venerandum Golgotha, vbi etiam pro nobis fixa est crux salutaris. Deinde etiam noctu accedit ad diuinum lignum crucis. Et ei quidem sua sponte aperiuntur sacrosancti loci portæ. Cùm feruentes autẽ preces, & multã illic obtulisset adorationẽ, consequitur etiam maiorem boni

[5] Vide iterũ peregrinationẽ ad loca sacra.

AAA iij spiri-

spiritus operationē. Postquam verò satis versatus fuit in Palæstina, rursus per mare reuertitur in patriam, cùm hoc diuina ei iussisset visio, ne suaui illius voce eius oues amplius priuarentur. Hic cùm nauem ascendisset ille admirabilis, & nautarum arguitur improbitas, & diuini spiritus virtus in eo habetur in admiratione. Nam ille quidem erat nauigaturus in patriam: & cùm hoc prius pactus esset cū bonis illis nautis, ita nauem ascendit. Illi verò postquā sustulissent anchoras, domū versus tendebāt. Cùm è portu ergo egressi essent, & velum extendissent, secundo velo vtentes, nauigabant in patriā suā. Nequaquā autem hoc contemptui habuit iustitia, sed e uestigio eos est persecuta: & violenta quędā repente exorta tempestas, clauū auulsit, & detraxit gubernacula: & ipsis quidem vltimū minabatur periculū: illum autē appulit in portū patriæ. Quid ergo ille magnus & misericors animus? Ne acerba quidē in eos vsus est oratione. Sed cùm primùm eos vidit mutatos, & acerba motos pœnitentia, à propria quoq; victus est bonitate: & secunda nauigatione eos rursus remisit in patriam. Ipse verò sanctę Syon iam redditus monasterio, quod ab eius patruo olim pulchrè fuerat ædificatum, vt iam antè declarauit oratio, iucundè ab eis est visus, & omnes qui in ipso erant repleuit voluptate: eosq; excepit liberali & munifica gratia. Sapienter autē res eius superna dispensabat prouidentia: & magnā hanc lucem erat magno impositura candelabro, & ideo eum rursus deduxit ad ciuitatē, diuinū mel virtutis diligenter operantē. Cùm sic autē vitam ageret, vt humanos omnes lateret oculos, se magis aperiebat, & ostendebat esse maximi faciendū. Nō enim celabat virtus operariū: nō magis quàm lux eos qui per illā ambulant. Quinetiam fructus laborum illius citò arborē indicabant. Sed Deus quoq; qui nouerat occulta cordis illius, nō sustinēs cultorem suum amplius latere, virum reddit manifestum. Quemadmodum autē hoc factū sit, attendenda est narratio. Cùm illo tempore Myrē sium antistes & sedē & vitā simul reliquisset, & iter ad Deum esset ingressus, diuina subiit æmulatio subiectos ei Episcopos, & è clero eximios, vt vir dignus in sede reponeretur: Et cùm essent aliquando omnes cōgregati in Ecclesia, consuluit quidā ex eis, Dei & sapientię illius dispensationi hanc rem precibus committere. Hoc cùm omnes, tanquā vnusquisq; suam elegisset sententiā, Deus qui facit voluntatem timentiū eum, & exaudit preces illorum, vni eorū reuelat eum qui erat prefuturus Ecclesię: & ad eum aliquando diuina apparens visio, visa est ei iubere, vt veniēs ad tēpli aditū illic staret: & dicere qui primus ad templū venerit, is est qui meo mouetur spiritu: & eū accipientes: est aūt ei nomē Nicolaus, eū create Episcopū, hoc enim est ei prędestinatum. Cùm hoc vir ille diuinus accepisset mysteriū, hęc synodo & clero cōmunicat: & omnibus diligentius vacantibus orationi, is cui ille magnus fuerat reuelatus, venit in eū locū ad quem fuerat iussus. Iam aūt circa matutinū diuino spiritu motus magnus ille Nicolaus, venit in Ecclesiam. Cùm verò fuisset in vestibulo, eū accipiens is qui illa fuerat dignatus visione: Quomodo vocaris ô fili, diligēter rogauit. Ille aūt comiter & simpliciter: Nicolaus peccator, inquit, domine, seruus tuę sanctitatis. Ille verò vir diuinus, postquam hæc moderata & humilia audiuit Magni verba, partim quidem ex nomine Nicolai quam ei prædixerat visio quæ apparuerat, partim autem ex summa modestia: Non ignorabat enim: Super quē Deus respicit, nisi supra mitem & quietum: cognoscens illum hunc esse quem Deus significabat, protinus impletur lętia: & perinde ac si in aliquem occultū incidisset thesaurū, & lucrum esse reputasset viri inuentionem: dicit ei: Sequere me fili. Deinde eum assumpsit, & duxit ad Episcopos. Illi verò rem statim coniiciūt quę à viro prius eis dicta fuerat: & diuino gaudio ei quoq; plenus fuit animus: & Dei suffragio conuenientem iudicant viri virtutem. Deinde sanctū statim ducunt in medium templum. Cùm verò in omnem partē fama peruasisset, solet enim ea in rebus tam magnis valde contenta & celeri vti penna: confluit quidem multitudo innumerabilis. Illi autem maxima voce: Accipite, inquiunt, ô fratres, vestrum pastorem, quem vobis vnxit sanctus spiritus, cui nostras animas gubernandas & instituendas tradidit: quem non humanum suffragium, sed diuinū præfecit. Habemus ergo quem desiderabamus: quem quærebamus, nunc accepimus. Cùm ab eo rectè pascendi & ducendi simus, nō deficimur spe fore vt Deo assistamus populus peculiaris in die apparitionis eius & reuelationis. His adiecit populus gratiarum actionem, & locutus est lętitiæ verba ad Deū quæ verbis exprimi nequeūt. Sacra autem Episcoporum synodus vno cum clero, cùm quicquid iustum est, & fit de more in eo prius disposuissent, eū Pontificatus chrismate initiant, cunctantem quidē & dubitantem suscipere munus Pontificale, propter verè laudatam autē timiditatem vix ad sedem ascendentem Episcopalem, & Myrensium suscipientē præfecturam & præsidentiam, rectè tractantem verbū veritatis, & pietatis recta tenentem dogmata, & ea docentem. In hæc autem malignus inuidū iniecit oculum: sic enim florentem non ferebat pietatem, sed acris vehemensq; eos subiens, qui rerū potiebantur, statim acerbiorem

acerbiorem effecit persecutionem: & ędicta venerunt imperatoria per vniuersum orbem terræ, ad abnegandam pietatem fideles euocantia. Sin minus, vincula, & carceres, & grauissima tormenta, & postremò violentæ mortes, eos accipiebant protinus qui nõ obtẽperabant. Ea breui perueniunt vsque ad ciuitatem Myrensium, volucribus vtentia ministris feruentibus impietatis amatoribus. Diuinus ergo Nicolaus, quoniam in ea erat magnus, res defendens & colens Christianorum, & pietatẽ libera voce prædicãs cõprehenditur ab iis qui primas partes tenebant in ciuitate: & condemnatus vt in vincula cõiiceretur, & omni suppliciorum genere torqueretur, cum multis aliis Christianis traditur in custodiam, in qua etiam mansit non paruo tempore, nullà re quidem quæ bona esset fruens: mala aũt carceris ferens tam forti & generoso animo, quàm quis ferret ea quæ essent grata & iucũda. Sed nec sic quidẽ intermittebat suos in fide alere: in firmo & infracto fundamento pedes illorum statuens: & eos reddens viuidiores & acriores pro veritate.

Sed statim sol apparet post nubem: & leuis & suauis quædam aura post procellã, benignusq́; & clemens meus Christus desuper ad suam intuens hęreditatem, destruit quidem omnia impietatis sceptra, tollitq́; de medio, Diocletianos inquã, & Maximianos, & quicunque fuẽre post eos Gentiles: erigit aũt cornu salutis populo suo & figura crucis per stellas apparente Constantis & Helenę filium Constantinũ euocat: & ei tradit sceptrum Romanorum. Is verò cùm esset sapiens, & eum qui vocasset nõ ignorasset, in eo confidit: & deiectis omnibus aduersariis, acerrimè defendit pietatem: & iis qui prius fuerant Imperatoribus cecinit palinodiam: iubens quidem dirui templa simulachrorum: solui aũt è carceribus eos qui fuerant inclusi propter nomen Christi, & ædificari [a] tęmpla Christianorũ: & Ecclesias suum ornatum suscipere. Cùm hoc ergo decretum omnẽ eius imperio subiectam comprehendisset regionem, in suam patriam reuertebantur omnes Christi cõfessores. Suum itaque põtificem Nicolaum ciuitas suscepit Myrensium, instituto quidẽ ac voluntate martyrem & incruẽtum victorem. Ille aũt à Deo datis omni ex patre florens donis, & morbos omnes curabat, & fuit breui clarus & gloriosus, nõ solùm apud fideles, sed etiã apud multos infideles, & habebatur in omniũ animis in maiori admiratione quàm quæ possit verbis exprimi. Et ideo cùm videret adhuc restare multas aras simulachrorũ, & magnam Dæmonum cateruam in eis habitare, & non paucos perdere ex Myrensibus, diuino zelo animo incẽsus exurgit fortissimè, & omnem illorum obiens regionẽ, si in aliquam aram aliquando incidisset, humi deiiciebat, & in puluerem cõminuebat, & sic procul expellens dęmonum multitudinem, effecit vt grex pace tranquilla frueretur.

a. Si Christianus Imperator mandat templa ædificari, & Ecclesias suum o. natũ suscipere, qui contra hoc faciunt, tam nõ Christiani sunt habendi, sed pagani vel hæretici.

Cùm sic bellũ gereret sanctus aduersus spiritus improbitatis, fit quædã ei à superis inspiratio & diuinior cogitatio, vt ne à Dianę quidem templo abstineret: sed ipsum quoq; aggrederetur, & ei idem faceret quod prioribus: erat enim id & pulchritudine admirabile, & alios superans magnitudine, & iucundissimum dæmonibus habitaculũ. Cùm ergo maior aduersus hoc templum eum subiissent impetus, idq́; iuuenilius & acrius esset, nõ solùm diruit oĩa quæ supra terram eminebant, & ea humi deiecit, sed etiam totũ cõuulsit ab ipsis fundamentis, & ad summam, templi quidem ea quæ erant in ãëre sublimia humi deiecit: quæ aũt erant sub terra, proiicit in aërem. Mali verò dęmones ne aduenientẽ quidẽ sanctum vllo modo poterant sustinere: sed etiam voces emittebant fugientes: & affirmabant, se ab ipso magna affici iniuria, & inuitos à rebus suis excedere. Et hęc quidẽ sancto sic procedebant: & bonum exitum est assecuta quæ ab ipso aduersus dęmones suscepta fuerat expeditio: Sed aliarũ eius rerum vult rursus meminisse oratio, & non mandare obliuioni ea quæ digna sunt quæ dicantur, & mandentur memoriæ.

Cùm enim Constantinus, qui primus Imperator elegit esse pius, administraret Romanorum imperiũ, & hic magnus Põtifex suã exerceret plebẽ ad recta suscipiẽda dogmata, & siquid in eis erat alienum, & adulterinũ, id totum radicitus excinderet, Niceę quidem omnes congregantur Orthodoxi, vt pium fidei decretum cõstituerent: Arrij aũt impiã procul expellerent blasphemiã: & conciliarent pacem vniuersæ Ecclesiæ, decernendo filiũ esse patri honore æqualem, & ambas partes cõiungẽdo in vnam. Fit ergo hic quoque admirabilis Nicola' pars sacrę synodi, & strenuè resistit nugis Arrij, & cùm oĩa dissoluisset, & accuratam fidei regulã omnibus tradidisset, illinc recedit, & ad suum gregem reuertitur, adhortans omnes & adducens ad virtutem: & tractans doctrinã acrius & feruẽtius. Cùm aũt aliquando fames inuasisset Lyciam, alimento etiam opus habebat ciuitas Myrensium, & iisdẽ malis laborabat. Cuidam itaq; nautæ qui frumenti fecerat mercaturam noctu magnus apparet Nicolaus, & ei tribus datis pro arra aureis, iubet eũ proficisci in ciuitatem Myrensium, & iis qui sunt illic vendere frumentum. Excitatus itaq; mercator aureis in manu inuẽtis, cùm visionẽ mente agitasset, & quod factũ fuerat esse admiratus, venit Myrã. Et ille quidẽ vendit frumentũ in ciuitate: qui verò in ea erant, inuẽ-

to eo famis solatio, id Deo & magno Nicolao, sicut etiam multa alia, adscribebant.

Deinde seditio à Taiphalis oritur in magna Phrygia. Quod cũ audisset Imperator Cõstantinus, & de eo communiter deliberasset, tres simul ei subiectos duces exercitus, eorũ aũt nomina erant Nepotianus & Vrsus & Herpilion, ad res sedãdas & cõponendas emittit in Phrygiam. Illi verò magna celeritate profecti Constantinopoli, appulerunt in quẽdam portum Myrensiũ prouinciæ Lyciæ, vocabatur aũt Andriaces nauale. Cùm verò nõ concederet eis mare vt nauigarent, breui tempore in portu manserunt, & interea quidã ex eorũ militibus è naui exeunt, ea cõparaturi quæ erant eis ad vsum necessaria. Quomodo aũt solent milites alienarũ rerũ rapina & violentia valde delectari, iis hic quoque vtebantur: & res vexabant accolarum, & depopulabantur. Deinde res etiam processit ad seditionẽ, & excitatus est quidam tumultus ad Placoma quod dicitur. Hoc cùm resciuisset Nicolaus admirabilis, ille nihil cunctatus venit ad nauale. Postquam aũt manifestus fuit paucis quibusdã, fama oĩa peruasit, & protinus vniuersa ciuitas cũ ducibus exercitus de more ei processit obuiam. Cùm ille itaque exercitus duces interrogasset quamobrem & vnde venirent, illi dixerunt se fuisse missos ab Imperatore, vt cõponerent seditiones exortas in Phrygia. Ille verò eos in ciuitatem acceptos splẽdidè & magnificè hospitio excipit. Deinde cùm illi militum tumultum sopiissent, & ab illo assecuti essent benedictionẽ, iam erant egressuri. Interim autem quidam ex ciuibus ad sanctum Nicolaũ accedunt: & ad eius pedes magno animi ardore procidentes, rogabant vt opem ferret iis quibus fiebat iniuria: & postulabant vt liberarentur à malis præsentibus. Præses enim Eustathius, cum eiulatu dicebant & lachrymis, pecuniis corruptus ab iis qui colunt inuidiã, & improbitatem, tres viros ex iis qui sunt in ciuitate, cùm nihil omnino peccarint, morte mulctat. Pro his ergo vniuersa ciuitas miserandũ in modũ cruciatur & affligitur: & in magno mœrore tuam implorat præsentiam. Si enim adfuisses, non apud eam tale Sol scelus aspexisset. Hæc cùm homo Dei andiisset & imitator illius clemẽtiæ, ad hæc excitatur & assurgit animo, zelum induens & fiduciã, & assumptis Ducibus exercitus, statim viam est ingressus. Cùm aũt fuisset in quodam loco, is verò vocabatur Leo, rogabat eos qui accedebẽt, an de viris illis aliquid scirent, & vbi eos reliquissent. Illi aũt in platea, inquiũt, apud Dioscoros qui vocantur. Ille verò recta pergens ad martyrium sanctorum Crescentis & Dioscoridis, vbi intellexisset eos modò portam egredientes duci ad Beran, is aũt erat locus quo ad mortẽ ducebantur cõdemnati, gradũ accelerãs & quod deerat senectuti, cordis feruore supplens breui tempore peruenit ad locũ constitutum, & videt magnã quidẽ circunsistentem multitudinem, viros virò, proh dolor, ponè vinctos manibus, & opertos habentes oculos, & nudo collo & extenso sectionem expectantes, miserabile spectaculũ, & quòd nec oculum quidem poterat habere testem perpessionis: & ipsum carnificẽ qui iam gladium strinxerat, cædemq; spirantibus & furiosis intuebatur oculis, & vel solo aspectu præ se ferebat immanitatẽ. Hęc postquam vidit, & in illud triste spectaculum conicit oculos, lenitate temperans austeritatem, neque temere & insolenniter aliquid est locutus, neque timido accessit & pusillo animo, sed cursim accedens ad lictorẽ ensem quidem eripit ex illius manibus, nullo timore affectus aut perturbatus, eum aũt iacit humi: & viros illos soluit vinculis quibus erant ligati. Hæc eum facientem cũ magna autoritate, nemo erat qui esset prohibiturus, cũ & insignẽ eius nossent virtutẽ, & eius pro iustitia zelum reuererentur. Atque iis quidem qui seruati fuerant, lætitia calidas mouebat lachrymas: & ob mutationem alacri animo simul exclamabant. Totus aũt campus erat theatrũ, laudabantq; omnes, & in clamorẽ erumpebant ad conspectum eorũ quæ aspexerant. Tũc Præses apparet Eustathius, sed eũ cùm apparuisset magnus despicit Nicolaus: & minimè admittit accedentem: & properantem procidere ad eius pedes repellit: & minatur se de eo dicturum Imperatori, & aduersus eum Deũ esse vocaturum & in extrema eũ esse mala adducturum, qui tã iniustè vtebatur magistratu, & magna mala aggrediebatur. Ille aũt & grauiter feriebatur stimulis pœnitentiæ: & cor eius mordebatur graui morsu consciẽtiæ. Ea ratione & lachrymis captabat misericordiam, eiq; fiebat supplex: & toto animo rogabat vt magnus Nicolaus ei reconciliaretur. Deinde culpam quoq; transferebat in Simonidem, & Eudoxium, qui erant primi Myrensiũ. Non ignorabat autem eum mentiri. Sciebat enim eum pecunia corruptum morte dãnasse innocentes. Atq; illi quidẽ maximas ei agebant & habebant gratias: & pręclarus Christi seruus à lingua eorum canebatur: & illius solius hoc fuisse factũ erat extra controuersiam. Duces autem exercitus diuinis eius dignati precibus, & eas honestum ducentes viaticum, venerunt in Phrygiam, & rebus illic omnibus, vt oportuit, compositis, & iis confectis quæ iusserat Imperator, lęti rediêre Byzantium. Hi accipiuntur ab Imperatore & magistratibus honorificè, & magnificè, & de cætero in regia erant clari & insignes; & erat magna in eos obseruantia.

Non erat

Non erat aũt hæc ęquo animo passura inuidia: neque erant tolerabilia inuidorũ oculis. Accedentes itaque quidã ad Præfectum vrbis, vt qui existimatione ab eis vinceretur, aduersus illos grauem adornant calumniã, dicentes illos duces non rectum capere consiliũ: neque eorũ desiderium ad bonum finem tẽdere. Res enim nouas moliuntur, quantum ad nostras aures peruenit: & mala machinantur aduersus Imperatorem. Cùm de his ducibus hæc dixissent, & multo auro Pręfectum emissent, per illũ corrumpunt aures Imperatoris. Nam cùm ipse protinus venisset in cõspectum Imperatoris, narrat quæ ab illis audiuerit. & persuadet vt indicta causa ab illo capiantur, & in carcerem coniiciantur, ne uobis, inquit, non animaduertentibus faciant ea quę sunt meditati. Sic quidem factum est, & coniecti sunt illi in carcerem, cùm nec ipsum quidem scirent cur essent traditi in custodiam, tantum aberat vt aliquid malè machinati essent aduersus Imperatorem.

Intercessit aliquantum temporis, & rursus malignitas tanquam nõ contenta prioribus, adimplet etiam id quod deerat. Nam sic quidem degebant illi viri afflicti in carcere: calũniatores aũt cùm viderent tempus fluere, timentes ne si euenisset aliquid inopinatum, structæ quidem arguerentur eorũ insidiæ, conuerteretur verò in eos periculum, rursus accedunt ad Pręfectum: & ei facessunt negotium, ne sic viros relinqueret, sed eis iustũ inferret supplicium. Ille aũt veritus ne aurum sibi auferretur, si finem non accepissent quę erat pollicitus, accedit rursus ad Imperatorem: vultuq; seueritate & ipso tristi aspectu, prę se ferens malorum se venire nunciũ: & simul volẽs ostendere se illius vitæ curã omnino gerere, esseq; in eum summa fide & beneuolentia. Deinde variè insidiosis verbis irrepit, & se ei insinuat, dicens: Domine, qui aduersus tuam mala sunt meditati potentiam, pro iis bonis quæ à te sunt consecuti, ne in carcere quidem desistunt à tali meditatione: neq; vlla ducũtur pœnitẽtia: sed nũc quoque perseuerant in cœptis prioribus: & improbè eadẽ rursus struunt. Nunc ergo si liceat quidem, eos iustè puniemus. Sin minus, at considerandũ est ne si eos pręuenerint, ipsi malè afficiant. Hæc conturbant Imperatorem, & iniiciunt ei suspicionem. Ipse ergo volens mentem liberare à sollicitudine, & in futurum non amplius timere, morte condemnat innocentes. Cõstitutum ergo fuerat, vt die sequenti morerẽtur. Vespere enim lata fuerat sententia, & ad custodem carceris venit infelix nuncius condemnationis: & illi de eis omnia significat. Ille aũt cùm multum suam deplorasset calamitatem: erat enim, vt videtur, longè pręfecto humanior, & alloqui iam eis euaserat amicus & familiaris, deinde mœrens ad eos accedit: &, vtinã, inquit, ne vobiscũ quidẽ primò sermonem contulissem, neq; tantũ tempus apud me versati essetis, neque satis fuissem vobiscum particeps, facilius enim sustinuissem calamitatem: de disiunctione minorem dolorem acciperem: non sic perturbatio meum percullisset animum: Cras enim à nobis inuicem disiungimur, acerba, hei mihi, & vltima disiunctione. Neque vos amplius iucundũ videbo spectaculum, non audiam loquentes, nõ panem apponam commune. Iussi enim estis interimi. Sed si de vestris facultatibus vultis aliquid disponere, iam est tempus: ne mora vestram præueniat sententiam. Hæc ille quidẽ dixit mœrens, & illorum mortem acerbè deplorans. Illi aũt (quid enim ad hęc fecissent animæ quæ nullius rei quæ mortẽ mereretur sibi erant consciæ) vt vestes lacerabant, & capillos miserè vellebant: Quis nobis dæmon, dicentes, vitam induit? Cur nos aũt subibimus mortem maleficorum? Quidnam fecimus quod mortẽ meretur? Amicos suos nominatim vocabãt, cognatos, familiares. Deũ ad rerum præsentium vocabant testimoniũ, iam ante oculos mortem visione apprehẽdebant. Cùm sic acerbè lamentarentur, & tam miserabiliter suam lugerent calamitatẽ, alter eorũ cui nomen Nepotianus, recordatur Nicolai, & quemadmodum Myris ille tres viros defendit, & à morte eripuit, cùm ex inopinato eis fuisset seruator & defensor. Hæc eis inter se loquẽtibus, inuentione enim valet necessitas, & animã ad multas excitat cogitationes, ab illis quoq; ad Deũ intercessor statim assumptus est Nicolaus, dicẽtibus: Dñe, tui Nicolai Deus, qui tres viros ab iniusta morte prius eripuisti, ad nos quoq; aspice: quoniam non est inter homines qui opem ferat. Ecce enim cor nostrum comprimitur: & eius afflictiones multiplicatę sunt super nos: & nemo est qui nos educat è tẽtatione. Ecce nos quoq;, vox deficit ante animam, & lingua igne cordis exiccatur: & tibi non possumus amplius offerre preces. Citò pręueniant nos misericordię tuę Domine, ne despicias iniustitiã & iniustam mortem. Eripe nos è manu eorũ qui quęrunt nostram animam: & festina ad nostrum auxilium, cras enim debemus morti. Cùm hęc attendisset, qui eorum qui ipsum timent, tanquam pater filiorum miseretur, mittit auxilium à sancto, nempe suum famulũ: & noctu apparens Imperatori Nicolaus admirabilis: Imperator, inquit, surge citò: & eos tres duces exercitus qui detinẽtur in carcere, libera. Fuerũt enim temerè appetiti calũniis. Deinde iniustitiæ quam patiuntur exponit tragœdiã: & quemadmodum eis fuerunt paratæ insidiæ accuratè persequitur. Sin minus, se & bellũ moturum, & malè ipsum perditurum,

Vides sancti assumi intercessorem ad Deum.

turum, & extrema ei facturum est minatus. Admiratus itaque Imperator eius fidentiã & dicendi libertatem, & alioqui quòd intempesta nocte sic ingressus esset regiã: Sed quis tu es, rogauit, qui hæc meę potentię intentas & minaris? Nicolaus aũt: Qui præsum, inquit, Myrensium metropoli: & statim ille quidem surgit conturbatus à visione. Sãctus verò similiter, etiam apparet Ablabio Præfecto dormienti: & de eis mandat adem. Ablabio aũt qui ipsa quoque rogauit quisnam esset, Nicolaus respõdit: Christi seruus. Excitatus ergo Ablabius mẽte versabat id quod in somnis viderat, & quidnã esset quod ei apparuerat, & quidnã significaret, & statim venit ad ipsum quidã ab Imperatore, significãs ea quæ Imperatori visa erant in somnis. Ille verò ei rursus renunciat visionem: & narrat ei omnia quæ ibi apparuerant. Illa ergo admirabili, & quæ erat pręter opinionem, visione obstupefacti, Imperator & Præfectus, & quòd veluti signo dato eadem ad vtrunq; venisset, quomodo somnium non poterant conijcere, accersitis è carcere illis ducibus exercitus omnibus circunsistentibus: Quãnam, inquit, arte magica vtentes, talia ad nos misistis somnia, tam acre bellũ intentantia? Illi aũt qui nullius rei eiusmodi sibi erant cõscij, se nutu inuicem interrogabant, si quis eorũ quid nosset, obstupefactũ alter in alterũ oculũ conijcientes, Imperator verò eos videns sic affectos, mutatur ad lenitatem, & propè eos accedens, iubet ad hæc respondere. Illi aũt oculos replentes lachrymis, & assiduè vlulantes: Nos, dixerunt, ô Imperator, neque ars magica quid sit nouimus: neque aduersus tuã potẽtiã graue quid sumus meditati. Testis est qui oĩa videt oculus. Si aũt hęc non ita sunt, sed mali aliquid in te cogitauimus, nullã ô Imperator, de nobis ceperis misericordiã. Non ô Imperator, per ipsam trinitatẽ, neque toti nostro generi peperceris. Sed si quid est vel morte grauius, id in nos pronuncies. Nobis ô Imperator, fuit hæc hæreditas relicta à parentibus, honorare Imperatorem, & in eũ beneuolentiã præferre rebus omnibus. Si quis verò hæc transgrediatur, malè eũ mulctare, & eo vti deinceps tãquam hoste. Quamobrẽ nostra neglecta, ad tuam ô Imperator, salutẽ aspeximus. Vnde etiã munificæ remunerationes nobis à tua sperabantur dextera. Quando aũt manus quoq; hostilis aduersus tuã mouebatur potentiam, & tempus postulabat talem virorũ virtutem, aliis prætermissis qui erant eiusdem cuius nos autoritatis, nos quod vtinam non fecisses, eligisti præ ceteris: & belli in eos gerendi curã nobis mandasti. Hac de causa prompto & alacri animo tuo iussui paruimus: & bellũ suscepimus aduersus inimicos: & propriam virtutẽ, id Deo dictũ sit propitio, factis satis ostendimus, in quo quidem omnes sat scio consensuros. Hoc quod nobis prius præbuit felicitatẽ, aduersus nos nunc armat inuidia: & condemnamur proh dolor, vt vides, & nos esse extrema passuros expectamus. Quocirca eò rediit nostræ in te beneuolentiæ ostensio, vt esset occasio maioris supplicij, & pro gloria quæ sperabatur, & remunerationibus, nos tenet metus mortis & condemnationis, propter hoc vltimũ & præclarum quidem, sed infelix factũ: Quomodo hęc ô Sol: Quomodo hęc sustines videre ô iustitia? His animo flexus Imperator, apertè ostendit se pœnitere factæ illius iniuriæ. Timebat enim Dei iustificationes: & verebatur purpuram, ne leges ferens aliis redderet ipse rationem, & pœnas lueret iudicij. Eos itaque statim benignis intuetur oculis, & placidè eos alloquitur. Illi aũt, suis ad dicendum excitatis animis, quoniam ansa loquendi liberè eis data fuerat ab Imperatore, publicabant thesaurũ, nec spẽ celabant, & Dñe tui Nicolai Deus magna voce clamabant qui tres viros ab iniqua morte aliquando seruasti, nos quoque per ipsum eripe ab hoc periculo imminenti. Sermonem arripit Imperator: Et quis est, inquit, hic Nicolaus, & quomodo, & quósnam seruauit, dicite. Nepotianus aũt oĩa statim narrat sigillatim. Imperator verò qui & in Deũ & in suos famulos honore prius quoq; sibi placebat, ne hic quoque suæ est oblitus virtutis: sed simul atque de illo viro fuit renũciatum, non opus habuit multis verbis: sed quæ sibi apparuerat visionẽ magis recolens, fiduciamq; & loquendi libertatem pro iis qui afficiebantur iniuria, & acrem illius zelum supra modum admiratus: eis donat veniam, &: Non ego, inquit, vobis vitam largior: sed is quem vocastis ad auxilium, qui nec nos quidem sinebat dormire, vos acerrimè defendẽs, & vestri curam gerens. Abite ergo ad ipsum, & tonsa coma ei agite gratias. Nostro quoque nomine ei renũtiate. Ecce feci quod iusseras, noli mihi amplius minari. Hęc dixit: & aureum Euangeliũ, & quoddã aliud vas ex auro & gemmis compositũ, & duos cereolos aureos eis donat, iubens ea dedicare [a] templo quòd est Myris. Sic illi admirabiliter & cõtra opinionẽ assecuti salutẽ, iter continuo sunt ingressi, & læti ad sanctũ veniunt: & lubẽtes eum videbãt: & præ maximo gaudio apertè ostendebãt se promptissimo & alacerrimo animo esse profusuros vitam sibi donatam, vt referrent gratias ei qui ipsos tãto affecerat beneficio. Deinde templo dedicant & offerunt ea que acceperant ab Imperatore. Dñe Domine, quis similis tibi, qui liberas egenum à manibus potentiorũ, sensim dicentes: & nec ipsos pauperes sinis tes expertes gustus lętitię, sed eos quoq; suis bonis impertiẽtes. Sic ergo

a. Ecce quũ dona mittit Imperator tẽplo quod est Myris.

Sic ergo Deo in operibus suum extollente famulũ, alata de eo sublata fama, in omnem partem peruadebat & omnia comprehendebat: mare trãsmittebat: per terram ferebatur, & nullũ dimittebat locum, ad quem nõ magni magnarum grariarum peruenisset auditio. Nautæ itaque aliquando in magnam inciderũt tempestatem, qui cùm eam quæ in manibus eorum erat posita salutem desperassent, quoniam magnum Nicolaum à fama acceperant esse velox auxilium in iis quæ præter spem eueniunt, se totos ad eum precandum cõferunt, & eum[9] inuocabant in tempestate, & manus ad eum tẽdebant, & à solo eius pendebant auxilio. Ille aũt ne parum quidem cunctatus, protinus nauem insilit: & cùm se manifestè conspiciendum illorum præbuisset oculis, Ecce, me, inquit, vocauistis, & adsum vobis opem laturus. Deinde cùm eos iussisset esse bono animo, clauum sumit in conspectu omnium: & ita nauem videbatur dirigere. Deinde etiam mare increpans, sedat fluctus & turbines & alia mala tempestatis, quomodo prius quoque meus Iesus, & sic eis facilẽ & tranquillã præbet nauigationem, Cùm aũt eos leni & placido vento vectos terra excepit, è naui descẽdẽtes contẽtebant ad eũ accedere qui eos liberabat à periculo. Deinde cũ accepissent iuisse ad Ecclesiam, vadunt ad templum. Atq; ille quidem cum se fecisset partem cleri, stabat cum aliis. Illi aũt cum in eum coniecissent oculos qui non erat eis priua cognitus, ex ea quæ eis in mari facta fuerat apparitione, eũ cõtinuo agnouerũt & accurrentes procidunt ad eius pedes, & lingua quidem eis mouebatur ad agẽdas gratias: simul verò cũ ea etiã loquebatur animus, eorum quæ passus & quomodo fuerat liberatus recordans, & oculis emittebat lachrymas testes eorũ quæ dicebantur. Deinde etiã iis qui aderant sigillatim narrabant seriem rei gestæ. Admirabilis verò Nicolaus non minus sciens liberare à periculo animæ, quod erat etiam ei maiori curæ, cum perspiciendi facultatis dono spiritus eis insidentem vidit improbitatem, quę procul à Deo remouebat & ab illius mãdatis, Vos ipsos, ô filij, dicebat, agnoscite, inquam, vos rogo: & corda vestra & mentia vestræ motus & cogitationes ad hoc dirigite, vt Deo placeatis. Nã etsi multos lateamus, & boni esse videamur ad illum quidẽ certe omnino nihil latebit eorum quę nostra sunt. Nam homo quidẽ, inquit, In faciem, Deus aũt ad cor. Hoc quoque scripturam audiuistis dicentem: Ne faciatis mala, & vos non comprehendent mala. Discite verò potius benę facere: & corporis sanctificationem toto exercete proposito. Vos enim estis templum Dei, Qui aũt corrumpit hoc templum, perdet eũ Deus, hęc dicit diuinus Paulus. Sic facite, & de cætero Deũ habebitis adiutorem. Sufficiunt mihi hæc quę dicta sunt ad ostendendas opes quibus ille à Deo erat locupletatus. Sed nescio quomodo eius mentio ne hic quidẽ patitur sistere orationem, sed nisi ea quæ supersunt adiecerit, damnum ducit esse maximũ. Quidam enim sermo ab antiquis vsque temporibus repetitus ad nos veniens, describit hunc beatum moribus quidem senilem, aspectu aũt angelicum, spirantẽ verò sanctificationem & diuinam gratiam. Porrò aũt hęc quoque de eo adiicit, quòd si quis in eum incidisset, ei qui inciderat, ex solo eius aspectu, magna fiebat ad id quod est melius accessio & mutatio, vnusquisque verò cuius animus aliquo premebatur dolore & perturbatione, cùm vel solũ in eũ defixisset oculos, satis magnũ inueniebat molestię solatiũ. Ex eius quoque vultu emicabat fulgor quidã supra modum luminosus: & eius illustrabat faciem plus quàm Mosis. Si itaque contigisset aliquos ex iis qui erant diuersæ sectę vel in via cum eo congredi, si solùmodo suauem illius linguam sensissent, statim abiiciebant hęresim quæ illis cõsluerat à pueris: & rectam veritatis rationem toto pectore admittebãt. Ille ergo cùm sic vixisset, & ex virtutis ratione se pręclarè gessisset: & verè iucũdo & suaui vnguento, mediam Myrensium ciuitatem, diuinarum, inquam gratiarum floribus perfudisset, & ad profundissimã peruenisset senectutem, fuissetq; plenus diebus tã diuinis quàm iis qui resoluuntur, quoniam eum cùm esset homo, oportebat communi legi inferuire naturę, in breuem morbum incidit. Ille verò ab eo consumptus est in agendis Deo [10] gratiis, hymnisq; qui dicuntur in excessu: & ipse migrationis iucundissimè eum reddebat affectũ. Nã quod aliis permanere in carne, hoc illi disiungi à corpore. Sed ille quidẽ hãc breuem & caducã relinquit vitã: & transit ad illam diuturnãm & beatam, cum splendoribus Angelorũ conuersans & exultans, & videns lucem veritatis apertius & purius. Pretiosum aũt [11] eius corpus, sanctis Episcoporum manibus & cleri totius, facibusque & luminibus honoratum, deponitur in templo quod est Myris vnguentũ [12] in hoc vsque tempus profluens, morborum corporis & animę remedium. Cùm aũt ex omnibus terrę partibus illuc confluerent, qui copiosę illius gratiæ fiebãt participes, quosdã ex Lyciis qui erant procul remoti, & multorum dierũ iter aberant, vehemens inuadit desideriũ veniendi ad sancti monumentũ, [13] & participandi sanctificarionem. Cùm itaq; cibos in nauem immisissent, in Lyciam erant nauigaturi. Malignum aurẽ dęmonium quod Dianę templũ olim habitabat, quod inclitus Nicolaus cũ multis aliis illinc expulit, ara humi deiecta, cùm sensisset illorum

9. *Notã omniã hec: & eum inuocabant in tempestate, et manus ad eum tendebãt, & à solo eius pendebant auxilio. Vide etiam mirabilia quæ sequũtur.*

Alludit ad μῦρα, quod vnguentum significat.

10. *Qũomodo moriuntur sancti.*

11. *Vide pretiosã corporis christiane & honorificam sepulturam. Elatum est enim Episcoporum manibus, & cleri totius, facibus & luminib' honoratũ.*

12. *Vnguentum quod ex sancti corpore profluit, nõne splẽdorem vitæ eius apertè profitetur?*

13. *Vides quòd etiam tum mos erat venire ad sanctorum sepulchra venerãda pro participatione gratiarum.*

illorũ nauigationem, partim quidem in sanctum concepto odio quòd & templum eius euertisset, & eum illinc exterminasset, & pro viribus eum studeret vlcisci: partim aũt volens viros priuare sanctificatione, & lędere desiderium, se simulãs mulierẽ, videbatur ferre vas plenum oleo: & dicebat se valde quidẽ cupere id ferre ad sancti sepulchrũ: sed vereri longam nauigationẽ & contremiscere: neque enim, inquit, fieri potest, vt mulier tãta sit audacia, vt tantum maris audeat nauigare. Rogo ergo vos vt hoc vas accipiatis, & feratis ad sepulchrum, & in sancti lucernam iniiciatis oleum. Hæc abominandum dicebat & rogabat dæmonium, vas illud tradens in manus piorum. Illi aũt, vt semel dicã, inerat mala quædã operatio, & omnino digna eo qui dederat. Multum itaq; precata persuadet. Cumq; id accepissent, quoniam primi diei erat eis peracta nauigatio, tuum opus ô fidelis Dei serue, & egregie defensor periclitantium, hoc quoq; , quod mirabiliter factum est & cõtra opinionem. Noctu enim cuidam eorum apparens, iubet vas iacere in profundũ. Illi verò cùm primum mane surrexissent, ita fecerunt: & id in mare proiiciunt, statimq; flãma sublime sublata est in aërem: fumusq; & tetri odores illinc emittebantur. Tunc aqua cœpit dehiscere: & inferne clangens tanquam erumpentis terræ motus strepitus edere & aquæ guttæ erant scintillæ, & nauis tantis intercepta fluctibus iam obruebatur, & viri tã inopinato periculo obstupefacti, se inuicem tristes & planè desperãtes intuebantur: & nullum tanti mali inueniebant exitum. Sed qui procul salutis eorũ curã gerebat, & iusserat vt vas in mare proiicerent, is tunc quoque eis apparens, eos à grauissima liberauit tẽpestate, & à maximo periculo. Nam simulatq; nauis parũ mota est à loco, & viri soluti sunt metu: & quædam eos afflauit aura suauis & odorifera, & odore sunt delectati, & maximè sunt eorum animi affecti lętitia. Hęc tibi sunt à Deo dona ô Nicolae, hę sunt laborũ remunerationes, hæc sunt præmia tuorum certaminum & ruæ exercitationis, quæ, inquã, adeptus es in hac vita præsenti. Futura enim illa sunt omnino, quę neq; cerni possunt oculis, nec audiri auribus, nec corde cõprehendi, quæ didicimus Deũ præparasse iis qui ipsum diligunt. Ego aũt nihil dubitabo re & præclarum vocare martyrem, coronatumq; victorem sine sanguine, quantum scire possumus respicientes tuum animi institutũ, Qui sola precatione impiam confregisti potentiã, & ab exilio pulchrè fuisti reuocatus: & cũ splẽdidis trophæis rediisti ad Christianos: & priorem honorem secundo excepisti in Christo Iesu Domino nostro, Cum quo patri simul cum sancto spiritu gloria, potentia, honor & adoratio nunc & semper & in secula seculorum, AMEN.

VITA SANCTORVM MARTYrum Ioannis & Pauli fratrum, per Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

Habetur in martyrologio eiusdẽ sub vi. Kalend. Iulij.

ROMÆ sanctorum Ioannis & Pauli fratrum natale. Quorum primus prępositus, secundus fuit primicerius Cõstantiæ virginis filię Constantini. Qui cùm omni die turmas Christianorũ recrearent ex his operibus, quas sanctissima virgo Constantia reliquerat, peruenit hoc ad Iulianum. Et misit qui eos conuenirent, dicens: Debere sibi eos adhætere. Illi verò responderũt inter alia: Pro iniquitate tua destitimus à tua salutatione, & à societate Imperij tui nosmetipsos omnino subtraximus. Sumus enim nos non falsi, sed veri Christiani.

Quibus Iulianus mandauit: Considerare debetis quia vos regia aula nutriti nõ debetis deesse à latere meo, vt habeam vos primos in palatio meo: Quod si contemptus à vobis fuero, necesse mihi erit agere, vt contemni non possim. Paulus & Ioannes dixerunt: Non tibi facimus hanc iniuriam, vt pręponamus tibi qualemcunq; personam, Deũ tibi pręponimus, qui fecit cœlum, & terrã, mare, & omnia quæ in eis sunt: Et scire te volumus, quia nunquam ad salutem tuam, nunquam ad culturam tuã, nunquam ad palatium tuũ veniemus. Quibus Iulianus ait: Decem diebus vobis à me dantur inducię, vt decima transacta die sponte ad me venientes, amicos vos habeam: non venientes verò tanquam hostes publicos puniã. Tũc sancti viri Ioannes et Paulus Christianos ad se inuitantes, ordinauerũt de omnibus quæ relinquere poterant, per totos decem dies incessanter die noctuq; eleemosynis insistentes. Die verò vndecima sunt constricti intra suam domum. Missus nánque est Terentianus campiductor ad eos cum militibus hora cœnandi.

Qui ingressus inuenit eos orantes, & dixit eis: Dominus noster Iulianus statunculã auream Iouis ad vos misit, vt adoretis illam, et thura incendatis: Quod si non feceritis, ambo meo gladio feriamini. Non enim decet, vt vos intra aulam nutriti, publicè occidamini. Ioannes et Paulus dixerunt: Iulianus si tuus est Dominus, habeto pacem cum eo: nobis aũt

Dominus

Dominus alius non est, nisi vnus Deus, Pater, & filius, & Spiritus sanctus, quem ille negare non timuit. Et quia semel à facie Dei proiectus est, vult & alios secũ in interitũ deuenire. Tunc Terentianus tertia hora noctis transacta, fecit fieri foueã intra domũ eorũ, vt sine strepitu famę punirentur. Et sic decollari, statimq; inuolui & reponi iussit, diuulgãs, quòd iussu Cęsaris missi fuissent in exiliũ. Statim autẽ vt Iulianus in bello Persarum interfectus est, Iouiniano facto Christianissimo Imperatore, apertę sunt Ecclesię, & cœpit religio Christiana gaudere. Dęmones aũt [1] ex obsessis corporibus intra domũ Ioannis & Pauli eiiciebantur, confitentes sanctã passionẽ eorum: ita vt vnicus filius Terentiani, qui eos decollauerat, veniret intra domum sanctorum, & clamaret per os eius dæmon, quòd Paulus & Ioannes incenderent eum. Tunc Terentianus veniens prostrauit se in faciem clamans, quòd nesciens quid faceret homo paganissimus, iussionem Cęsaris adimplesset. Vnde factum est, vt dato nomine, proximo die Paschæ perciperet gratiã Christi, assiduè orans, & flens ad locũ illum, in quo sanctorum [2] corpora requiescunt, donec à sanctis Dei filius eius mundaretur. Et ab ipso Terentiano descripta est passio horum martyrum. Passi sunt autem sexto Calendas Iulij.

1. Ecce quõ etiã antiquitus sanctorum sepulchrũ in veneratione habebatur, vbi et dęmones expulsi eorum virtutes vel inuiti fateri cõpellebantur.

2. Filius Terentiani interfectoris sanctorum, ad eorũ sepulchrũ a demonio liber factus est. Vide martyrũ charitatem.

EORVM QVAE DIVO BASILIO

cum Valente Imperatore contigerunt, particularis narratio, per Cassiodorum Senatorem conscripta.

THEODORETVS. Valens Imperator cùm vniuersas (vt ita dicam) Ecclesias pastore nudasset, in Cæsariã Cappadociæ venit, cuius tunc præsul erat Basilius, lumen totius orbis. Præmisitq; Pręfectũ præcipiens, vt aut flecteret Basilium, vt dogmati communicaret Eudoxij, aut hoc facere nolens expelleretur. Audiens enim gloriã tanti viri, voluit ei prius inferre certamen, ne cùm fortiter Basilius eius iacula deuitaret, fieret cæteris clarior imago virtutis. Huius machinamenta velut tela araneę facta sunt: suffecerunt enim cæteris sacerdotibus ad vtilitatẽ sui antiquę patrũ narrationes, & velut quędã turres murũ fidei indeclinabilẽ seruauerunt. Porro Pręfectus Cæsareã veniens, & euocans magnum Basiliũ honorauit, & mansuetis apud eum sermonibus vsus est, monens vt tẽpori pareret, & non tot ecclesiaa propter prauã dogmatũ subtilitatẽ vexari pateretur. Promittebat etiã imperatoriã amicitiam, multaq; beneficia propter hęc plurimis offerẽda. Verũ ille vir sacratissimus ait adolescentibus hęc verba cõgruere: illi, inquit, & illorũ similes talia promissa respiciunt. Nã qui diuinis enutriti sunt eloquiis, [1] corrũpere de diuinis dogmatibus ne vnã quidẽ syllabã patiuntur, sed pro his (si contingat) etiã omnes mortis species amplectuntur. Amicitiã autem Imperatoris magnã quidem cũ pietate iudico, sine qua perniciẽ potius hãc appello. Cumq; Pręfectus sæuiret in eũ, stultũq; vocaret, S. Basilius ait: Hanc stultitiam semper habere exopto. Quẽ cũ egredi tunc iuberet, vt quid deberet facere cogitaret, sententiamq; suam altero die depromeret, fertur vir ille inclytus hoc dixisse: Ego quidẽ etiã cras ipse regrediar, dummodo tu sententiã nõ permutes, sed vtere minis tuis. Post hęc verba præfectus occurrens Imperatori quæ dicta fuerant, & virtutem viri huius, animæque fortitudinẽ & fiduciam nunciauit. Tunc ergo tacens Imperator ingressus est. Post hæc contigit, vt diuinitus sibi plagas videret immissas. Filius enim eius ęgrotans, circa ipsius mortis metas agebatur. Sed & coniugẽ diuersę occupauerant passiones, Cognoscẽs ergo causas suæ tristitiæ, virum sacratissimũ, quẽ punire minabatur, venire ad palatium deprecatus est. Duces autẽ præceptis imperialibus ministrabant. Tum itaq; Magnus Basilius veniens ad palatiũ, vidensq; principis filiũ circa mortem, ad vitam eum remeaturum esse promisit, si per pios viros sacro baptismate potiretur. Hæc cùm dixisset, egressus est. At ille iusiurandi, quod baptismatis tempore promiserat memor, secundum stultũ errorẽ præsentibus Arrianis filiũ baptizare pręcepit. Quo gesto, mox infans finem vitę sortitus est. Pœnitentia verò ductus Valens, & noxiã iusiurandi iudicans veritatem, in sacrũ templum ingressus, Magni Basilij magisterio fretus est, & altari obtulit dona solennia. Quem intra aulęa, vbi ipse residebat, venire præcipiens, multa apud eũ de diuinis dogmatibus verba locutus est, & docentẽ libenter audiuit. Vbi tunc aderat quidã nomine Demosthenes super imperiales epulas constitutus: qui cùm doctorẽ mundi culparet, Barbarismũ fecit. Tõ sanctus Basilius subridens: Vidimus, inquit, sine literis Demosthenẽ. Quũ verò magis ille minaretur, S. ait Basilius: Tuũ est de pulmentariis cogitare, non dogmata diuina decoquere. Post hæc Imperator ita dilexit virũ, vt etiã optima prædia, quæ illic habebat pauperibus qui ab eo gubernabãtur, offerret, ex quib' leprosis precipuè necessaria ministratur,

1. Nota hęreticã es, quod qui diuinis sunt enutriti eloquiis, ne vnã quidẽ syllabã de diuinis dogmatibus corrumpere patiũtur, & pro his etiã si contingat, omnes mortis species amplectũtur: Et tu nunc audes omnes illa subuertere?

Primum ergo Valentis impetum hoc modo magnus Basilius declinauit. Quum verò postea reuersus illuc fuisset, priorum oblitus, quoniam à seductoribus eius voluntas obsidebatur, rursus eum monebat, vt ad partes inclinaret hereticas. Cui non persuadens, legẽ de eius scribi præcepit exilio, quam volens manus suæ subscriptione roborare, nullum apicẽ complere valuit: calamus enim contritus est. Cumq; secũdus & tertius calamus hoc pertulisset, & adhuc legem impiam firmare conderet, commota est eius dextera, eamq; subitò tremor inuasit. Tunc eius animo terrore impleto, ambabus manibus chartam rupit. Ostenditq; prouisor omnium, Deus, quòd & alios ipse permiserit pati, & hunc ab insidiis liberarit, & per ea quę in isto contigère, signum propriæ virtutis ostendens, & per alia dispensationis fortitudinem virorum prędicans optimorum.

Habetur inter opera eiusdem

VITA MAGNI BASILI PER D.

Gregorium Nyssæ Pontificem fratrem eius descripta, Petro Francisco Zino Clerico Veronense Interprete.

FESTIS diebus annuis, quos vel iã celebrauimus, vel celebramus hoc tẽpore, præclarũ nobis ordinem Deus statuit. Hic aũt est ille spiritualium celebritatũ ordo, quem Paulus talium rerum cognitionẽ diuinitus assecutus edocuit, cùm diceret: primũ quidem Apostolos & Prophetas, secundũ hos autem pastores, & doctores collocari. Cui quidẽ Apostolicæ doctorinæ solennium celebritatum ordo congruit, ex quo tamẽ ordine celebritatẽ primam eximimus. Primum igitur Apostoli & Prophetæ spiritalẽ chorũ duxerunt. Hæc enim omnino duo gratiarum munera prima sunt hominibus data, nimirũ Apostolicus & Propheticus spiritus. Quo in numero sunt Stephanus, Petrus, Ioannes, Paulus. Post hos suũ ordinem seruãs hodiernæ celebritatis dux sequitur, pastor, & doctor. Quis est hic? Dicã nomen? an nominis loco gratia satis virũ ipsum declarat? Etenim cùm doctorẽ, pastoremq; post Apostolos audis, quinam secundum illos pastor, ac doctor sit, omnino debes intelligere.

Hunc igitur dico, nempe vas electionis, vita, doctrinaq; pręstantẽ Basilium, qui iã inde ab ipso ortu Deo charus fuit, & in ipsa adolescentia moribus senex. Qui, quemadmodum Moses, institutus est, & adoleuit, & floruit. Quamobrem omnẽ hominem, omnem sapientiam, nempe diuinam externámq; docens, tanquã optimus vtraq; manu cõmodè vtẽs imperator, vtraq; contra hostes armatus eruditione, vtrinq; superabat oppugnantes aduersarios, vtraq; in re præstans illis, qui in alterutra contra veritatis vim aliquid posse videbãtur. Nam & hereticos scripturis pugnantes profligabat testimonio scripturarũ, & Gręcos propriis ipsorũ disciplinis conuincebat. Ex qua tamẽ victoria nõ hostiũ mors aut pernicies, sed vita & vtilitas sequebatur. Quoniã q fiebãt veritatis captiui, de errore mẽdacioq; victores triumphabant. Hunc igitur habemus & nos præsentem [a] nobis constituentem celebritatẽ, germanũ spiritus vatem & interpretẽ egregium Christi militẽ, excellentem salutiferę prædicationis præconẽ, Ecclesiæ Christi propugnatorem. ac defensorẽ, cui secundas post Apostolos tempus tribuit soli. Nam si eo tempore quo Paulus, vixisset Basilius, sic ei prorsus fuisset adscriptus, quemadmodũ Syluanus & Timotheus. Me aũt à veritate non abesse constabit, si sanctos ita considerabimus, vt nullã cuiquam adferat tempus prærogatiuã. Temporis enim natura ea est, vt siue præteritũ siue futurũ sit, in virtute & vitio ponderandis, nullius esse momenti debeat, quippe quòd nec virtutis vim habet, nec vitij. Honestũ enim voluntate non tempore censetur. Sic igitur rem exploremus, vt fidei fides, & rationi ratio conferatur. Quisquis enim ex æquo res admirandas sanctorum expendet, eandẽ in omnibus gratiã ab eodẽ spiritu pro portione fidei in singulos eorum profectã inueniet. Nã q, tempore præcesserit Paulus, multisq; post seculis Basilius extiterit, ea re nõ inferior virtutis gradus ostenditur, sed diuinæ dispositionis opus in hominũ procreatione declaratur. Siquidẽ & Moses Abrahã multo tempore posterior fuit, & Samuel Mose, & Samuele Helias, & hoc magnus Ioannes, & Ioanne Paulus, & Basilius Paulo. Quòd si præteritis seculis tempus posterius sanctorũ gloriam apud Deum nihil imminuit, sic etiã nunc, vbi de virtute agitur, præstantia temporis conticescat. Id enim, vt diximus, diuinam in hominũ genere prouidentiã indicat. Qui enim nouit omnia prius q̃ fiant, vt ait Propheta, diabolique malitiam omnes hominũ ętates inuadere non ignorat, salutarẽ & congruum, cuiusq; ætatis morbis medicum parat, ne si humanas alicuius ætatis ęgritudines negligat, curantium auxilio destitutę fiant insanabiles, & exitiũ adferant. Itaque cùm dominaretur olim philosophia Chaldęorum, qui rerum causas in nescio quo syderum motu collocabant, nec vllam iis quæ videntur superiorem vim rerum effectricẽ

arbitra-

[a] *D. Basilius præsentẽ nobis cõstituit solennitatẽ.*

arbitrabantur, tunc ostendit Abraham, qui ea sublimius vtens disciplina, inuestigauit eum qui per ea quæ videntur agnoscitur, & fidei viam ad Deum deinceps aperuit, per eã ipse primus ingrediens relicta paterna deceptione, eaq; necessitudine, qua cum rebus procreatis ipsi sensus coniuncti sunt. Pòst autẽ, cùm Ægyptij dęmoniacam quandam & deceptricem sapientiam ex consensu, vt arbitror, & pactione cũ illo, qui variis artibus & dolis homines demergit, inuenissent, Mosem demonstrauit, qui præcellenti sapientia Ægyptiorũ fallacias aboleret. Notum est autẽ cuique in scriptura versato, quomodo Moses impostores, suas diuinis signis præstigias opponentes virtute superauerit, diuinoque fultus auxilio cunctam Ægyptiorum potentiam euerterit. Id quod cùm aliis ex rebus, tum ex virgarum ænigmate intelligi potest. Progrediente verò tempore, cùm etiam Israëlitæ sine principe degentes, erroribus in populari confusione iactarentur, Samuël extitit, qui populum in officio continens vetuit, ne cum alienigenis miscerentur, popularemq; statũ in regni formam redegit, & alienigenas in vnũ cogens, regię potestatis leges tulit. Multis autem ætatibus pòst, cùm Achab ille muliebre mancipiũ, à patria religione defecisset fœminæ deliciis inseruiens, & in eius gratiam idolorũ cultum introducens, in eundem errorẽ populum Israëlitam attraxisset, Deus Heliam ostendit, virũ qui morbi magnitudini parẽ haberet curandi facultatem. Hic neglecto corporis cultu, squalore vultus, incultaq; capillorũ multitudine sentus ac sordidus, vitã inumbrans suã, tristitia frontis obtutuq; in se conuerso seuerus & grauis, caprina pelle tegens eas duntaxat corporis partes, quæ maiorẽ tectæ decorem habent, reliquas autẽ aëris iniuriis obiiciens, contempta omni tũ caloris tum frigoris inęqualitate, populo se exhibuit, eumq; famis supplicio veluti scutica quadã castigans, & ea plaga lasciuia eius atq; intemperantiam coërcens, ad sobrietatẽ modestiamq; reuocauit. Deinde super sacrificio igne diuinitus excitato morbum ex idolorũ cultu contractũ curauit. Post hunc multis seculis in spiritu, & virtute Heliæ alter ille ostenditur, qui Zacharia atq; Elisabeth parentibus in huius vitæ peregrinationẽ editus, prædicatione populum in solicitudine congregans, eiúsque concretas sordes ex sanguine Prophetarum, & diuersa piacula, variáque peccatorũ vincula, quibus tanquã compedibus eo tempore populus vniuersus obstrictus erat, pœnitentię prædicatione soluens hæc omnia, & aquæ baptismo abluens in Iordane, nulla re illis qui in virtutis via præcesserant, inferior apparuit. Quid porrò Paulus post hũc? eáne re prohibitus est, ad præstantis apud Deũ gloriæ fastigium ascendere, quod tempore posterior esset? nónne diuinæ pulchritudinis amator euasit, simulac illius splẽdor perstrinxit oculos ipsius, ex quibus exciderunt squamæ, quæ velũ illud cordi obductũ significabant, quod Iudæorum oculis animorũ circuniectum eos sic obcæcauerat, vt veritatis lumen intueri non possent? Nónne posteaquã sacro lauacro ignorantię atq; erroris maculas abluit, in diuiniorẽ cõfestim naturam versus est, & tanquã carsso hoc carnis deposito spolio, in adyta cęlestia penetrauit, corporis onere minimè impeditus? Nónne intra diuinam paradisi constitionem positus, arcana veritatis mysteria didicit? atq; inde accepit verbi potestatem ad obedientiam fidei in omnibus gentibus, ex quo totius propè orbis pater effectus est, spiritali partu in lucem edens, quos ad Christi pietatem & religionem informabat? Quòd si in aliis sanctis ad laudem nihil apud Deum ponderis habet ordo temporis, meritò audemus & nos natum hac ætate nostra virum Dei, magnũ veritatis vas Basilium, in numero celebrium illorum sanctorũ collocare, cùm tempus nec singularem illius erga Deum amorem, nec diuinam gratiam ad animi perfectionem impediat. Alioquin diuinæ dispositionis propositum offendatur, si quod arcano consilio suo Deus auxilium mittit, ratione temporis imminutam dixerimus. Quis autem ignorat, quam ob causam Deus hac tempestate nostrum Doctorẽ ostenderit? Posteaquam enim prædicatione Christi sic extincta est hominum idola colentium insania, vt omnis stultorum impietas deleta iam abolitáque iaceret, cùm vera religio per totum ferè orbem promulgata esset, Imperator autem deceptionis humanæ Christi nomine ex orbe pulsus vndique excluderetur, non tamen ipse solers & ingeniosus ad malum, vtpote ipsius mali repertor, dubitauit improbum inire consiliũ, quo subditos suos ad abrogata iam instituta reuocaret. Eis igitur qui ad ipsum spectabant, astutia sua persuasit, vt à rebus procreatis nõ deficerẽt, sed eas venerarentur, & adorarẽt, Deumq; creatũ arbitrarentur eum qui filij nomine vocaretur. Quòd si ex nihilo factũ vellent, à diuináq; substantia secundum naturam propriã alienũ, nihil obstare, quin Christi nomen creaturę imponentes, eam colerent, in ea salutis spem ponerent, ab ea iudicium expectarent. Se igitur totum infundens Apostata hominibus, qui ad malitiam ipsius capiendã erant idonei, Arrium dico, & Aëtium, & Eunomiũ, & Eudoxium, & alios multos, quorum opera oblitteratum iam idolorum cultũ Christianę religionis nomine rursum, vt dictũ est, introduxit.

Quæ quidem pestis hominum creaturam præter creatorem adorantium, tantũ roboris

cepetat, vt auxilio eorum qui tunc regnabant, errorem suũ confirmaret, & potentissimos quosq; principes haberet fautores, ac defensores, vniuersósq; propemodũ homines in eandẽ fraudem induceret. Tunc à Deo Magnus Basilius ostẽditur, quemadmodũ Elias imperante Achab, qui labantem quodammodo religionẽ fulcirat, & tanquá lucerna deficientẽ fidei rationem per gratiá, quæ in ipso inerat, illustraret, lumenq; suũ per Ecclesiæ pelagus errantibus sublime ostendens ad rectam omnes viam dirigeret. Præfectos enim adibat, Prętores conueniebat, cũ Regibus liberè loquebatur, absentes epistolis, vt solebat Paulus, instruebat, eludensq; captantiũ ansas, nihil occasionis aduersariis dabat, quò vinci posset, Proscribentibus erat superior, quippe qui regni cœlestis spe seipsum proscripserat.

Quid autem vel exilij periculũ formidaret, qui vnam hominum patriam paradisum affirmabat, vniuersamq; terram naturæ exilium esse censebat: vel mortem sibi comminantes timeret, qui quotidie moriebatur, seq; volens omni ratione consumebat, atq; macerabat, dolebátque vni tantũ morti naturam obnoxiá esse, quò fieret, vt certamina martyrũ pro veritate sæpius imitari non posset? Qui præfecto cuidam olim se iecur è visceribus eius extracturum minitanti, risu minas imperiti hominis excipiens: Ego, inquit, habebo tibi gratias, si id feceris: Etenim intra viscera iacens non mediocri mœrore afficitur. Quare si illud exemeris, vt minitaris, mœrenti parte corpus liberabis. Quanuis igitur post alios sanctos in hanc vitam ingressus sit, quid eius laudem imminuit ea res apud Deum, quo minus celebritas ipsius illorũ [2] celebritatibus par esse debeat? Examina, si videtur, vitam illius, eamq; compara cum aliqua sanctorum qui præcesserunt. Deum dilexit Paulus. Hoc enim bonorum est caput, hæc virtutũ omnium maxima, nempe charitas, ex qua omnis fides, spes omnis, & quicquid in ipsa patientia constantiaq; in rebus honestis probatur, ac omnis denique gratiarũ præstantia proficiscitur. Sed consideremus quanta eius constantia fuerit, quámque in omni gratia spiritus excelluerit, videamúsque quá charitatis erga Deum mensuram Paulus habuerit. Dilexit, inquies, vtique Deum ex toto corde, ex toto animo, ex tota mente sua: hunc enim summum amoris erga Deum lex terminum statuit. Si quis igitur totum cor, & animum, & mentẽ fixam & locatam habens in Deo, nihil eorum quæ expetuntur in hac vita, curat, summũ in Deum obtinet charitatis gradũ, ostendat aliquis Doctoris vitam ad aliquid eorum, quę in hoc mundo studiosè quęruntur, fuisse propensam, vt ad diuitias, ad opes, ad inanis gloriæ cupiditatẽ: nam de seruilibus voluptatibus, cùm de hoc viro loquimur, mentionem facere nefas est. Si quid horũ appetẽtem inueneris, non recuso quin charitatis eius in Deum mensuram minorem fuisse dicas, cùm animus eius istiusmodi aliqua cupiditate affectus, ad res terrenas à Deo deflexerit. Quod si ab his, similibusq; rebus quàm maximè abhorruerit, & affectionẽ eiusmodi omnẽ è vita sua primùm remouit, deinde doctrina exemplóq; suo cõmunem aliorũ vitá emendauit, perspicuum est eam in seipso habuisse charitatis erga Deũ mensuam, qua nullá maiorem natura capiebat. Qui enim ex toto corde, & animo; & mente Deũ diligit, quo pacto maiorem charitatis modum obtinebit, cùm locus non adsit? Proinde si vnũ esse didicimus terminũ charitatis, vt Deus ex toto corde diligatur: dilexerunt aũt Deũ Paulus & Basilius ex toto corde suo: qui dixerit eandem in vtroq; charitatis fuisse mensurá, à vero non aberrabit. Atqui rerum omnium laudandarum maximam esse charitatẽ & Apostolus dicit, & diuinum Euangeliũ attestatur: Apostolus quidẽ, dum & prophetia ipsam & scientia præstantiorem & fide firmiorem, & spe stabiliorẽ, sempérq; in eodem manentẽ asserit, sine qua inane, ac nullius momenti est, quicquid laudabile ducitur: Dominus autem omnem legem, & mysteria cuncta prophetica huius gratia circumscribens, eam omnibus antecellere ipse quoq; demonstrat. Quapropter si in eo quod præstantissimũ & maximũ est, non superatur à magno Paulo, ne in illis quidem omnibus, in quibus charitas excellit, quæque nascuntur à charitate, minor esse deprehendetur. Nam quemadmodum qui naturę humanę particeps est, omnia quę huiusmodi naturę propria sunt, habent: sic qui absolutę charitatis perfectionẽ in se continet, omnia bona quę in hoc genere conspiciuntur, vnà cum ipsa virtutum principe complectitur. Etenim siue fides est illa, quæ seruat, siue seruamur per spem, siue tolerantia gratiá accipimus, charitas omnia credit, & omnia sperat, & omnia sustinet, vt ait Apostolus, & omnia deniq;, ne in singulis commemorandis immoremur, quæ virtutis nomine cẽsentur, tanquam germina quædá pullulant à radice charitatis, vt, qui hac prędita est, omnia simul complectatur.

Hanc autem habuit Magnus Basilius. Quare cæterorum bonorum ei nullum defuit. [3] Quòd si possedit omnia, nulla re prorsus minor extitit. At enim Paulus vidit tertium cœlum, & raptus est in paradisum, & audiuit arcana verba, quæ non licet homini loqui. Verùm ne ille quidem apertè talem gratiam per carnem suscepit. Quod sanè dubiũ nec ipse eclauit, siue in corpore, inquiens, nescio, siue extra corpus, nescio, Deus scit.

Quinetiam

2. *Celebritas Basilij par aliorum sanctorum celebritatibus.*

3. *Vides ex hoc sancti viri discursu, solam fidem nõ sufficere ad salutem.*

Quinetiam ausit aliquis affirmare eum in corpore nihil tale vidisse. Extra corpus autẽ & mentis intuitu, quod nostet non viderit, nihil est. Testes sunt eius sermones, quos vel ore protulit, vel scriptos reliquit. Ille omnia loca, quæ inter Hierosolymas & Illyricum sunt obiens, omnibus Euangeliũ diuulgauit. Et huius oratio & prædicatio per omnẽ ferè terrarũ orbẽ transiit, & ab omnibus æquè, ac illa Pauli probata est. Omittantur reliqua, quibus vita huius cum illius vita conferri potest. Ille crucifixus est mundo, & huic mundus. Castigauit ille corpus, perfecit & hic virtutẽ in infirmitate. Vtriq; Christus vita, vtrique mors luctum erat, & optabilius dissolui & esse cum Domino, quàm hîc peregrinari.

Num Ioãni etiam Doctor comparãdus videtur? At ille diuinæ vocis testimonio, & inter natos mulierũ præstat, & prophetæ superat dignitatem, vt insani simul & impij videatur, alterius vitam cum illius vita comparare. Quòd si ponè vestigia eius sequentẽ ad eum proximè accessisse summæ felicitatis indiciũ est, rẽ sic expendamus. Mollibus vestimentis nõ induebatur Ioannes, nec erat tanquã arundo vento agitata, loca solitaria frequentibus anteponebat. Frequentia rursus & celebria sic habitabat, vt rationi terra nihil officeret. Quę doctori itẽ nostro veritas tribuit, vt in his magno Ioanne non sit inferior. Quis nescit, quomodo ab omni delicata ac molli ratione viuendi sic abhorruerit, vt rebus iucundis suauibusq; prætulerit ea quæ aspera duraq; sunt, soli, frigori, ieiuniis, 4 vigiliis corpus obiiciens? In ciuitatibus tanq̃ in solitudine degebat, nihil intermittẽs virtutis studiũ, ciuitates efficiebat solitudines. Neq; enim vel multorũ cõsuetudine ab exquisita ac tuta viuẽdi ratione auertebatur: neq; si in secessum aliquẽ se conferebat, liberari poterat ab iis qui vtilitatis gratia ad ipsum ventitabãt, vt in hac etiã re Ioanni Baptistæ similis esset, q. ex solitudine ciuitatẽ efficeret, eamq; angustã propter frequentiã confluentiũ, & multitudinẽ. Quòd aũt facile consiliũ sententiamq; mutando arundo nõ fuerit, perspicitur ex cõstantia, qua in omnibus vitæ institutis permansit immobilis. Placuit ei paupertas ab initio. Hæc sententia veluti petra quædã fuit. Per munditiã concupiuit ad Deũ appropinquare, desideriũ illud non arundo, sed mons constitit. Nunquã enim aduersis tentationũ flatibus flectebatur. Nam amoris eius in Deũ stabilitas solius Apostoli verbis declaratur. Etenim nec vita, nec mors, nec pręsentia nec futura, nec vlla creatura poterat cor illius à charitate Dei seiungere. Sic in omnibus quæ ex virtute decreuerat, non arundineũ & instabilẽ animũ præstitit, sed in rebus honestis firmũ & immobilẽ conseruauit. Liberè allocutus est Herodẽ Ioannes, & hic Valentẽ Imperatorem. Quòd si volumus potentiam istorum ponderare: Alter parte quadã Palæstinæ Romanorũ beneficio potiebatur: Alterius imperium sol cursu suo propemodũ terminabat. A Persidis enim finibus ad Britannos & extremas Oceani partes patebat. Ac Ioanni quidẽ propositũ erat, vt Herodis cupiditatẽ, qui propter muliercula legem violabat, increparet: Basilio autem, vt Valentẽ in vera synceraq; religione retineret, à cuius defectione totius orbis terrarum perturbatio nascebatur. Opponat igitur iustus rerũ ęstimator potentiã potentię, finemq; huius reprehendendi libertatis alteri comparet. Illic enim in vno tantũ Herodis corpore vulnus insidebat, hic vniuersum hominũ genus occupabat. Ille ad mortẽ vsq; retinuit castigandi libertatẽ, hic, ob eandem constantiã in exilium pulsus est, Imperatore loco mortis exiliũ decernẽte. Ioannes postremò etiam mortuus viuere credebatur: Et Basilius ab inimicis reuocatus ab exilio, obsistendi virtutem nihil remittebat. Nunquid audebimus oratione ad sublimẽ Eliam ascendere, vt quã doctor noster in vita cum illo similitudinem habuerit, ostendamus? At verò quòd ille in currum sublatus equis igneis vectus fuerit, quódque hinc in altiora loca recesserit, hæc ab hominis natura ne postulentur: Neque enim intra humanæ naturæ terminos incolumis in monte seruatus est, graui terrenóque pondere in altũ & leue diuina virtute commutato. Hæc verò quòd oratione ille sua tanquã claue quadã auxilij cœlestis vteretur, promens illud quando volebat, condénsque rursum pro arbitratu suo si quando id magis conducere existimabat. Quódq; vno tantũ subcineritij illius panis nutritus cibo, tam longũ tempus ieiuniis traduxerit, in eodem statu vires conseruans quadraginta dies, sunt hæc ab homine requirenda, quæ vim humanã longè superant. Nequit enim humana natura ea quæ naturã vincunt imitari. Vnà cum his autem sileatur, & exiguum illud farinę vas, & vrceus olei, vnde suppeditatum est, quod victui necessarium fuit, nec toto famis tempore, hoc est, trium annorum, & sex mensium spatio vnquam defuit. Diuinæ enim beneficentiæ miracula singularẽ & præcipuam vim habent, quam nullus humanę naturę merito assignet. Quid igitur in Doctore nostro cum Propheta similitudinem habet? Ardor fidei, inimicitia cum impiis, amor erga Deum, veri boni desiderium ad terrena nunquam declinans, vita in omnibus explorata, aspera viuendi ratio, aspectus vitæ instituto conueniens, grauitas non accersita, silentiũ oratione significantius, rerum futurarum studiũ, pręsentium contemptus, eadem omniũ quę videntur ęstimatio,

4. Foci vigiliæ & ieiunia etiam olim a sanctis frequentata,

 sue

ſiue quid eorũ,quæ maxima,amplisſimaq; putantur,contingeret,ſiue vile & abiectũ aliquid oſtenderetur.Hęc atq; alia eiuſdẽ generis ſunt, quibus doctoris vita res Heliæ mirabiles expreſsit.Quòd ſi quis quadraginta dierũ inediã obiiciat,nos per totius vitę ſpatiũ cibi paucitatẽ præferemus.Hęc enim laus ad eã proximè accedit, præſertim ſi ea in tempore exiguo,hęc in tota vita præſtetur.Quanquã & propoſitus ille ſubcinericius panis Prophetæ robur ſuſtentabat,habens in ſe aliquid omnino,quo nutrimẽti illati vis cõſeruabatur.Cuius rei illud indiciũ ſit,quòd non hominis manu,ſed Angeli ſtudio paratus fuit,ex quo virtus quędã ſolida,quę minimè disſipari poſſet,per illũ cibũ corpori inſidebat.Hic autem conſuetudine nihil immutata,cibi menſuram ratione præſcribebat,tantũ corpori prębens,non quantũ appetebat natura,ſed quantum temperantię lex imperabat. Doctoris autẽ ſacrificium imitatur ea quę Prophetæ ſacrificio ſignificabantur, cœleſtem ignẽ ſuper hoſtias deducens, dũ in ratione fidei Trinitatẽ colit. Nam quòd ſpiritus ſancti potentia vocetur ignis,à ſcriptura ſępe didicimus.Terræ verò ſiccitatem doctor nec expulit,nec induxit.Cùm magnus Propheta terrã aquę penuria percuſſerit,idemq; vulneri medicinã fecerit,ſupplicij dolori par ex curatione ſolatium adferens.Quòd ſi de noſtro quoq; Helia factũ admirandũ dicendũ eſt,cùm olim diuino conſilio eiuſmodi quædã calamitas accidiſſet,vt totum hyemis ſpatiũ aridum tranſiret,nec vlla fructuũ ſpes oſtẽderetur,ante [5] Deum proſtratus doctor effecit, ne minarũ eius timor longius progrederetur,precibuſq; eum placans,ſiccitatis triſtitiã abſtulit.Iam quod attinet ad famis conſolationem,quam vni viduę magnus Helias attulit,ſimile quiddã in doctoris vita poſſumus demonſtrare.Etenim cùm graui quondã fame & ciuitas,in qua ipſe degebat,& omnis ei ciuitati ſubiecta regio laboraret,diuenditis poſſesſionibus,pecuniamque in egentiũ alimenta diſtribuens fecit, vt quod inſtruendæ menſæ domeſticæ videbatur exiguum, id toto penuriæ,famiſq; tempore ſatis eſſet,cùm omnes vndiq; confluentes aleret, & totius populi iuuentutem ciuitatis ſic enutriret, vt Iudæorum etiam filij eius humanitatis ex ęquo participes eſſent.Nihil autẽ prorſus intereſt, vtrum ex arca, an aliunde promatur,quo diuinum mandatum obſeruetur.Pauperum enim conſolatio non quęrit vnde ſit, ſed id quod efficitur,aſpicit.Iã verò quòd ſublimis Helias raptus fuerit, admirandũ profectò eſt,ſupra quàm dici poſsit.Eſt tamẽ & altera ratio,qua quis in ſublime fertur,haud quaquã aſpernanda,quũ excelſo viuendi inſtituto,iunctoq; ſibi ex virtutibus curru in cœlum volat,ibiq; verſatur.Quod quidem effeciſſe doctorẽ noſtrũ fatebitur, quiſquis actiones eius æquo animo perſpexerit. Sed num audebimus hunc etiam cum Samuële comparare?Duo tantum,omisſis aliis omnibus,quæ de illo præclarisſima dicuntur,in noſtro item doctore propriè reperiri demonſtrabimus.Primũ quidem ortus vtriuſq; fuit conceſſus à Deo.Nam vt illũ mater,ſic & pater hunc diuino munere genuit, qui quum lætali morbo quondã in adoleſcentia laboraret,pater in quiete vidit id quod narratur in Euangelio de puero reguli,ſibiq; Dominũ eadem illa verba,quæ tunc ad illũ dixerat, dixiſſe: Vade,filius tuus viuit.Cuius & ipſe fidem imitatus, eundẽ fidei fructũ tulit,filiiq; ſalutẽ ex Domini benignitate ſuſcepit.Et hoc quidã vnum eſt ex iis,quæ inter Samuëlis miracula numerantur.Alterum autem eſt, quòd idem ſacrificij genus ab vtroq; peractũ fuit. Ambo enim pacificas Deo victimas obtulerunt,ſacrificantes pro hoſtiũ interitu:alter quidem vt hæreſes,alter vt alienigenæ delerentur. Iam verò Moſes ille magnus commune cunctis ad virtutem tendentibus exemplar propoſitum eſt, vt errare non posſit,qui legis latoris virtutẽ ſibi in omni vita imitandam proponat. Quapropter inuidioſum non erit, ſi doctorem noſtrum oſtenderimus ipſius vitam,quoad fieri potuerit,expreſsiſſe. Sed in quibus apparet hæc imitatio & ſimilitudo? Princeps quædam Ægyptiorũ Moſen adoptatũ domeſtica diſciplina inſtituendum curauit, qui tamen à matris vbere non receſsit, quamdiu prima illa ætas tali alimento nutrienda fuit.Quod etiã de doctore noſtro veritas ipſa teſtatur.Externa enim eruditus ſapientia ſemper Eccleſię ſugebat vbera, eiúſq; pręceptis & inſtitutis tanquam lacte nutriebat animum,atque adaugebat.

5 Orans Baſilius Deũ genu flexo ſiccitatis triſtitiam abſtulit.

Repudiauit deinde Moſes falſę matris illuſtre genus.Neque hic diu ſuſtinuit nominari id cuius ipſum pudebat.Nam vt Reginã ille,ita hic omnẽ ex peregrina eruditione partã gloriam reiiciens,humilem contemptamq; vitã amplexus eſt,ſicut Hebræos Moſes theſauris Ægyptiorũ antepoſuit.Cùm autẽ in vtroq; natura vim ſuam exerceret, vtriuſque enim caro concupiſcebat aduerſus ſpiritum,neq; hic illius cum Ægyptio certaminis expers fuit,in quo ille innocentem oppugnabat,ſed meliori ferens auxilium,Hebræo vim adferentem Ægyptium interfecit.Per Hebræum autem intelligitur ratio pura & immaculata.Quocirca qui menti fert opem, vt membra mortificet,quæ ſunt ſuper terram, is Moſis virtutem,quam ille contra Ægyptium præſtitit,imitatur.

Sed multa oportet prętermittere,ne ſi diligẽter velimus oĩa quę in hiſtoria cõtinentur,

in quibus Mosis doctor similis fuit, exponere audientium animi perturbentur. Reliquit Ægyptum post necem Ægyptij Moses, Multoq; tempore apud se priuatim egit. Et hic vrbanos tumultus terrenosq; strepitus relinquens, in secessu philosophabatur cũ Deo. Splēdor illi per rubum emicuit. Habemus & nos eiusmodi quiddã, quod de nostro dicamus: Cùm enim nox esset, lux ei quædem precenti effulsit. Erat aũt lux expers materiæ, quę vi diuina domum illustrauit, nec vlla ratione humana accensa fuerat. Seruauit populum Moses, de manu tyranni illum eripiens. De nostro item legislatore idem fatetur hic populus, quem ipse perduxit ad promissionem Dei. Quid aũt necesse est cõmemorare, quàm multos & hic per aquam duxerit, quàm multis columnam ignis, hoc est doctrinæ facem prętulerit, quàm multos spiritus nebulæ seruauerit, quàm multos cœlesti alimento enutrierit, quomodo petram imitatus sit, qua quondã ligno educta sit aqua, id est qua quondã crucis signum os tetigit, quod sitientes expleuit aque illa, quæ copiæ vi abyssos imitatur. Quale testimonij tabernaculum tum corporeum quidem in suburbio struxerit, qui corpore pauperes erant, spiritu pauperes efficiens doctrinæ probitate, vt beatam illã assequerentur paupertatem, quę veri regni gratiam conciliat, tum verũ tabernaculũ, in quo Deus habitaret, singulorum animum fecerit, in eoq; columnas quasdam cõstituerit, colũnas, inquam, rationis, quę virtutis studio fulcirentur. Et vase prętereà ad animorum maculas abluendas, vt oculorum aqua sordes abstergeret. Quàm multas in animo cuiusque lucernas imposuerit, inde orationis luce tenebras expellens, qualia precationum turibula altariaq; parauerit ex puro synceroq; auro, hoc est vere puraq; affectione, cuius splendorẽ graue inanis gloriæ plumbum nihil obscuraret. Quid dicã qualẽ cuique arcam ædificauerit, tebulasq; testamẽti Dei digito exaratas in animo collocerit? Hoc aũt loquor, illuc respiciẽs, quòd ex vniuscuiusque corde arcam faciebat, spiritus mysteria continentem, habentẽq; legem operibus expressam virtute spiritus sancti. Sic enim interpretor digitum Dei. In qua & sacerdotij virga, quę semper floret, & germinat, sanctitatisq; fructus gignit: Et vrna nõ carens manna, tunc enim cibo cœlesti vas animi exinanitur, cùm irruens peccatũ prohibet influxum mannę. Manna aũt est cœlestis cibus. Quid referam quanto studio sacrẽ stolam vel ipse gestaret, vel exornaret alios exemplo suo? cùm semper ante pectus ornatum ferret, cui tum ex significatione, tum ex veritate nomen est rationale? Quæ quidem oĩa morali interpretatione doctori aptanda studiosioribus relinquo, vt ostendatur, quàm ornatus & ipse esset, & reliquis ornatum impertiret. Sæpe cognouimus eũ intra caliginem esse, vbi erat Deus. Nã quod alij spectare non poterant, ipse spiritus sancti gratia cõprehẽdebat, vt intra caliginis ambitũ esse videretur Is, in quo rationes de Deo recondite erãt. Sæpe se Amalechitis opposuit, precationis armis instructus. Ipso enim manus tollẽte, verus Israel aduersarios profligabat. Multorum, vt illius Balaam, præstigiarum incãtationes dissoluit, qui non veræ rationi audientes, sed alienæ dæmonum doctrinæ obtemperãtes, inualidum ad nocendum os habuerunt, cùm dirę ipsorum imprecationes doctore obsecrãte in contrarium verterentur. Hæc à nobis cursim breuiterq; perstricta ad veritatẽ factorum aptabit, qui sancti vitam non ignorat. Quàm multi veneficiis & præstigiis insidias fecerint, quorum improbitas irrita inanisq; fuerit, non permittente doctoris fide, vt quod cupiebant, mali possent ad exitũ perducere. Nos aũt cętera oĩa, quę in medio sunt, omittentes, finem vtriusque commemorabimus. Reliquit vterque vitã, sed carnis monumentũ neuter ipsorum reliquit in terra. Neque enim Mosis tumulus inuenitur, neque hic vlla terrestri copiæ sepultus est, sed vnà cũ ipso è vita discedẽte, cuncta, quibus humana vita sustentatur, discesserunt, vt ne terrenum quidẽ monumentum reperiretur, quod ex relictorũ copia memoriam viri ad meliora profecti declararet. Quemadmodũ Mosis, vt historia narrat, sepulchrum non est inuentum vsque ad hodiernam diẽ. Proinde cùm magnus Basilius (vt demonstrauimus) talis fuerit, qui cũ magnis sanctisq; viris sigillatim ex rebus gestis cõparetur, non longè absit ab eorũ amplitudine, meritò festorũ dierum series nosad diẽ hunc in eius laudem celebrandum ducit. Quod cùm aliqua illi grate ratione agendũ sit, cõsiderandum est, quomodo id assequi valeamus. Aliquis igitur ornatũ aliquod laudationis genus inquirat, pro patriam ipsius extollat & genus, & educationẽ, & vitę instituta, quibus vigens ac florens inter homines clarus illustrisq; fuerit. Sed magnitudo virtutum, quæ in ipso conspiciuntur, hanc orationis speciẽ & pompam aspernatur. Studiũ enim huiusmodi in contrarium cederet, cùm nulla sit tanta dicendi facultas & copia, quæ rerum in ipso mirabilium amplitudinem pro dignitate queat explicare. Quamobrem ne, dũ conamur eũ laudare, præclaram de ipso opinionẽ in omniũ animis inhęrentẽ imminuamus, satius erit, vt admirationem silentio potius augeamus, quàm laudẽ deteramus, atque extenuemus oratione. Quid enim dicendo quis adferre possit, quo ille grauior esse videatur? Num audiet lubenter fortasse nobilitatem illam, quę ex carne & sanguine proficisci-

6. Diei festus iã laudem Basilij ea liberandus.

 tur? Quis

tur? Quis est, qui nesciat, quomodo vir magnus aduersus carnem fuerit affectus? quàm illi fuerit inimicus? vt eam quasi mãcipium fugitiuũ rationis vinculis coërcuerit? acerrimáque afflictione tolerantiaq; castigans & vinciens seruum illũ mastigiam corpus, tanquam inexorabilis hora nihil ei vincto supplicij remiserit? Eũ igitur, qui aduersus carnẽ ita se gesserit corporis nobilitate commendare ineptissimum sit. Quid enim nunc honestetur his rebus, quarum eũ, dum viueret, dispudebat? Quod aũt de genere dicimus, idem de patria dici potest. Nam qui supra totum orbem positus se omni elementorum natura sensibus exposita, tãquam angustiis quibusdam obiessum sic existimabant, vt ne cœlum quidẽ supra se esse pateretur, sed illo superius animum circunferret, despiciens omnẽ mundi circumplexam sublimia semper inuestigabat, & cum diuinis illis mentibus versabatur, quomodo is ex parte aliqua terræ, & loci claritate se nominari permitteret? Hæc enim foret ignominia, verarumq; laudum imminutio, si proposito virtutis spectaculo, aquã, folia glebas admiraremur. Præsertim cum nihil tam præclarum sit, quod vllam laudẽ afferre possit, si causa tibi contigerit, non aũt voluntate delegeris & comparaaris. Sileatur igitur & patria, & genus, & quicquid sponte sua hominibus obuenit. Ea potius in eius laudibus patris, nobilitasq; numeretur, quam consilio animeq; proposito sibi eligunt boni.

Quæ eam igitur Basilij claritas generis quænam patria? Genus necessitudo cũ Deo: patria, virtus. Qui enim Deum accipit, vt in Euangelio scriptũ est, potestatem habet, vt Dei filius fiat. Quid aũt coniunctione cum Deo nobilius quæras? Qui verò in virtute versatur, qui eam colit, qui ex ea vitam instituit suam. patriã omnino sibi ipse constituit id, in quo viuit. Temperantia est illi domus: sapientia possessio: iustitia, & veritas & puritas illustris sunt claræ domus ornamenta. Qui degit in his, clarior est, quàm illi, qui marmoreis & auratis ędibus gloriantur. Si quis eum ob talem patriam laudauerit, si tale genus extulerit, is vera dicet, & gratas illi laudes assignabit. Terram aũt & diuitias, & carnem & opes, & principatus, & ex iis partam gloriam, tribuant, qui volunt, amatoribus mundi. Cùm igitur congruentẽ ipsi laudationem oratio nostra non capiat, hęc studia laudandiq; artificia respuenda fortasse sint. At si id fecerimus, quomodo inquiet aliquis, memoriã ipsius celebrabimus? Quomodo seruabitur scripturę lex, quę iubet, vt cum laudibus sanctorum memoria celebretur, siquidem & veræ laudes ipsius, oratione explicari non possunt, & eas cõmuni ista ratione prosequi, contumeliosum est? Alia suppetit ratio, qua non prorsus eũ sine munere nostrarum laudum relinquamus. Ecquęnam est hęc ratio? Quis nescit orationem omnem si à rebus seiuncta sit, inanem esse, nec posse subsistere? Rerum aũt naturã efficere, vt oratio consistat, & vera esse videatur? Quamobrẽ laus factis expressa quauis oratione præstantior erit: hoc aũt præstabimus, si ex memoria illius vitam nostram, melius quàm antè instituerimus. Quemadmodũ enim si in annuli pala, pulcherrima quępiã imago sit insculpta, cera signo eius admota, pulchritudinem illius in se transfert, totã signi similitudinem propriis notis sic exprimens, vt nulla ratione tam aptam ipsius imaginis formam quis possit effingere, vt ille, qui cera expressam eam ostendit: eodẽ pacto si quis ornata oratione virtutem doctoris extollet, alter aũt eum imitando vitam suam ad eius similitudinem informabit, huius laudatio vita & factis expressa pulchrior & gratior erit, quàm illius, qui eã eleganti oratione tantum exornabit. Sic igitur & nos, fratres, si in iis, quæ agemus, tẽperantia tẽperantẽ imitabimur, virtutẽ eius laudabimus pro dignitate. Et de cæteris item eodem modo. Sapientiæ admirationẽ exprimamus, sapientiam capessẽtes. Paupertatis laudem, euadentes pauperes terrenæ istius facultatis. Huiusce mundi cõtemptus nõ verbis tantum laudabilis & gloriosus esse dicatur, sed eorũ, quę mundus ipse appetit, despectione tanquam testimonio comprobetur. Ne dicas solùm, ille versabatur cũ Deo, sed te ipse quoque cũ Deo coniunge. Nec refer modò, ille præter quietis æternę spẽ nihil possidebat, sed easdem tu item tibi diuitias repone: Licet enim res illę suas ẽ terra in cœlum transtulit, transfer tuas etiam tu in cœli tutissimos thesauros. Sic & tu magistrum imitare. Perfectus est enim discipulus, si sit sicut magister. Etenim in reliquis artibus qui medici, aut geometræ, aut rhetoris discipulus fuit, indignus erit, cui fides habeatur, si magistri artem cõmendans oratione quidem sciẽtiam eius admirabitur, in se autem nihil admiratione dignum ostendet. Sic enim illi quisquam obiiciet. Quomodo magistrum tuum medicum dicis, cùm imperitus sis medendi facultatis? Aut quomodo Geometræ discipulum asseris, cùm Geometriam ignores? At si quis in se ipso demonstrat artem quã didicit, scientia sua commedat eum qui sibi artem tradidit. Quamobrem nos item, qui Basilio doctore gloriamur, vita & factis disciplinam declaremus, id euadẽtes, quod eum & apud Deum, & apud homines celebrem ac magnum fecit in Christo IESV Domino nostro, cui gloria & Imperium nunc & in secula seculorum, AMEN.

VITA

VITA BASILII CAESARIENSIS

Episcopi, per Suidam scripta, Alberto Lino Veronense Interprete.

ASILIVS Cęsareę Cappadocię, quę prius Mazaca vocabatur, Episcopus fuit, Gregorij Nazianzenorum Episcopi sodalis. Ortus est aũt ex valde illustribus parentibus, Basilio videlicet, & Emmelea, quorum cognatio generis antiquitate clarissima fuit, vir eloquentissimus, ac ᵃ disciplinis omnibus eruditissimus. Hic multa scripsit. inter quæ illa pręcipuè admirationi sunt, quæ in Exahemeron conscripsit. Cõposuit aũt libros egregios aduersus Eunomium. & opus de Spiritusancto, nouę; homelias in Exahemeron, Aliũ itẽ librũ de monachorum officiis. De Virginitate aliũ, Laudationẽ in quadraginta martyres, Aliũm in Gordiũ, in Berlaam, in Iulittam. Extãt etiam sermones morales in diuersos psalmos, Diuersę item epistolæ, quibus nihil prastantius, ad Libanium sophistam, & Gregorium amicum, atque ad alios complures. Huius aũt Basilij & Philostorgis in sui tẽporis historia mentionem facit, sic scribens. Basilius enim illis temporibus Cæsareæ Cappadociæ floruit, & Gregorius Nazianzi, quod oppidũ publicũ Cappadocię est diuersoriũ, & Apolinarius Laodiceę, quæ est in Syria. Porrò tres isti viri eo tẽpore pro cõsubstantialitate Spiritus sancti aduersus eos, qui illum alterius esse à Patre & Filio substantiæ afferebant, acriter decertabant, longo interuallo oẽs, quotquot antea, & post ad meã vsq; ętatem eiusdem hęresis fautores, defensoresq; fuerunt, superantes, adeo vt Athanasius præ illis puer habitus fuerit. Nam cùm externarum, quæ vocantur, disciplinarũ erant peritissimi, tum ex sacris scripturis quæcunque populo prælegũtur, quæq; memoriæ mandari solent vt in promptu habentur, optimè isti callebant, omniumq; maximè Basilius. Ad hęc vnusquisque illorum ad libros pro suo quisq; ingenio, & stylo componendos erat aptissimus, siquidem basilius in popularibus orationibus vnus inter oẽs maximè eminebat. Erat enim in concionibus ad populũ splendidissima oratione locupletissimus. Apolinarius verò scribendis commentariis excellebat. At Gregorius si ad vtrunque concionandi scilicet, & commentandi genus examinaretur, ad scriptionem aptior videbatur. Hactenus Philostorgius Arrianus de illis velut cursim scripsit. Obiit aũt magnus Basilius Gratiano Romanorum imperium gerente, quatuorq; fratres habuit, Gregorium Nisse Episcopum, & Petrum etiam ipsum Episcopum, aliosque duos monasticam vitam sequutos

ᵃ Si sanctus hic vir eloquentia & omnibus disciplinis fuit eruditissimus, cur hoc tempore quidam illarum studium tanquam inutile dãnant, & a sancta Ecclesia explodere volunt.

VITA SANCTI GREGORII

Nazianzeni Episcopi, per Adonem Episcopum Treuerensem scripta.

Habetur in Aust. M[illegible] Martyrologio sub vij. Idus Maij.

PVD Nazianzon oppidum Natale beati Gregorij Episcopi, qui Theologus dicitur, collegæ Beati Basilij, Cæsareæ Cappadociæ postea Episcopi: Qui cum se totum Dei seruitio mancipasset, tantum de collegę amore pręsumpsit, vt sedentem Basilium de cathedra deponeret, ac secum ad monasteriom manu iniecta perduceret. ibiq; per annos tresdecim omniũ Græcorũ secularium libris remotis, solis diuinæ scripturæ voluminibus operam dabant. Igitur apud Nazianzum oppidum in locum patris Episcopus subrogatus, hæreticorum turbinẽ fideliter tulit. Reddita verò pace, Constantinopolim ad Ecclesiam docendam venire exoratus, nõ abnuit. Vbi breui tempore tantum ad emendandum populum vetustis hæreticorũ infectum venenis profecit, vt tunc primum Christiani sibi viderentur, & nouellam lucẽ veritatis aspicere. Sed vbi gloriam subsecuta inuidia est, obniti quidam, & perscriptionibus minus sanis vti cœpẽre, vt ipso ad propria remeante, alius ordinaretur Episcopus. Quod ille susurrari tantũ, & sub dẽtẽ sentiẽs ruminari, ipse proferr, quod dicere ei nullus audebat: Absit, inquit, vt mei causa aliqua simultas in Dei sacerdotibus oriatur: si propter me est ista tẽpestas, tollite, & mittite me in mare, & desinet à vobis quassatio. Tunc regressus in Ecclesiam suam, quod superfuit vitæ tẽpus exegit.

Et quoniam fessa anima, ætate & corpore inualidus erat, successorem sibi ipse elegit, quo Ecclesiam gubernante, debilitatis & senectutis ocio frueretur.

VITA

VITA GREGORII NAZIANZENI

Episcopi, per Suidam scripta, Alberto Lino Veronense Interprete.

Vide & hunc sanctissimum virum humanarū disciplinarum scientia imbutum.

GREGORIVS Nazianzi, quæ ciuitas publicum Cappadociæ est diuersorium, Episcopus fuit, vir disertissimus, Basilio Cęsareæ, quę est in Cappadocia, Episcopo summa necessitudine, & familiaritate coniunctus. His non solùm grammaticæ peritus, atque ingenio ad poëticam habili fuit, verùm multò etiā magis ad philosophiā exercitatus, Rhetorq; excellentissimus. Multa soluta oratione conscripsit. Siquidē vniuersa eius opera triginta milibus versuum ab eo absoluta fuerunt, è quorum numero hęc sunt. De obitu Cæsarij fratris, Oratio funebris in eius patrem: Altera in Gorgoniam sororem, De pauperibus diligendis, Laudatio Machabęorum, Laudatio Cypriani, Laudatio Athanasij, Laudatio Heronis Philosophi, Aduersus Iulianum Imperatorem orationes duę, De Spiritusāncto oratio vna, Panegyricę orationes decē, aliçque item permulcę & omnibus notę. Sequutus est aūt in dicendo stylum Polemonis Laodicensis, qui Smyrnę artem dicendi professus est, Aristidisq; Rhetoris pręceptor fuit. Alium insuper heroico carmine librum composuit, virginitate & matrimonio inter se inuicem disceptantibus, aliaq; variis diuersisq; metrorum generibus argumenta tractauit. Quę quidem omnia in vnum collecta volumen triginta mille carminum conficiunt. Huius aūt Gregorij & Philostorgius Arrianus in sui temporis historia mentionem facit, quemadmodum in vita Diui Basilij dictum fuit. Ac stylus quidem Gregorij Apolinarij stylo grandior, Basilij verò pressior fuit. Cęterùm quum tanta in his viris & dicendi & scribendi inesset facultas, moribus quoq; nihilominus integritate apud multitudinem spectandis suspiciendisq; prędicti erant, adeo vt & iis omnibus quæ in eorū vita conspicerentur, ipsisq; loquerētur, ac scribendo in lucē ederent, vnūquemque ad suam societatem perducerent, vt quoque eorum siue facto, siue sermone, seu scripto capi quisq; facilius poterat. Quum igitur Gregorius adhuc superstes Episcopum in eius locum suffectum Ecclesiæ, cui ipse præsul obtigerat, præfecisset, ipse in quodam agro solitariam vitam traduxit. Annos verò nonaginta atq; eo amplius natus, decimo tertio anno Imperij Theodosij migrauit è vita, hoc eius virtute indignū passus, quòd & à cathedra vrbis regiæ depulsus fuit, & deteriores digniores habiti quàm ipse, qui virtute & vitæ sanctæ splendore longè omnibus antecellebat.

VITA GREGORII NISSAE

Episcopi, per eundem Suidam, eodemque Interprete.

Nota: Omni bus & bonis artib⁹ eruditissimus: cōtra eos, qui liberalium artiū studia improperant.

GREGORIVS Basilij Cæsariensis frater Nissę Episcopus fuit, vir & ipse præstantissimus omnibusq; bonus artibus eruditissimus. Verùm Rhetoribus inprimis operam dedit, in qua quidem facultate tanta cū laude & splēdore enituit, quanta quiuis alius superiorum temporum illustris orator. Hic aduersus Eunomium librum eximium conscripsit, opusq; egregium de hominis opificio. Ad hæc crebras, & cōtinuas homelias partim in Cātica canticorū, partim in Ecclesiastem, ad Macrinamq; sororem longum quendam, eumq; perpulchrum de anima librum composuit, multaq; alia scripsit, inter cætera laudationem Stephani protomartyris sanè quàm admirabilem, illiusq; Gregorij vitam, qui miraculis clarissimus fuit.

VITA DIVI AMBROSII

Episcopi Mediolanensis & Macedonij viri sancti, per Ruffinum præsbyterum Aquileiensem, & Casiodorum Senatorem scripta.

DEFVNCTO Apud mediolanū Auxentio hęreticorum Episcopo, vtriusque partis populi diuersis studiis ferebantur. Dissensio grauis, & periculosa seditio vrbi proprię maturū parabat exitiū, si pars vtraque cūm diuersum vellet, nequaq quod pronosuerat, obtineret. Ambrosius tunc cōsularis eiusdē prouinciæ fasces regebebat. Is cū perniciē ciuitati videret impēdere, pro loco atque officio suo confestim Ecclesiam seditionē populi mitigaturus ingreditur,

Habetur libro vndecimo histor. Ecclesiast. cap. 11.

Cumq; inibi multa secundum leges & publicam disciplinam pro quiete & tranquillitate perorasset, pugnantis inter se & dissidentis populi subitò clamor & vox vna cõsurgit, Ambrosium Episcopum postulantes. Baptizari hunc protinus clamant (erat enim cathecumenus) & sibi Episcopum dari: nec aliter vnum populum fore atque vnã fidẽ, nisi Ambrosius sibi daretur sacerdos. Obluctante illo & plurimum resistente, ad Imperatorẽ relatum populi desideriũ, omni maturitate iubetur impleri. Dei enim ait esse, quòd discordantem populi fidem, & animos dissidentes conuersio subita in vnũ consensum atq; in vnã sententiam reuocaret. Moxq; Dei gratiã consecutus, & [1] initiatus sacris & sacerdos effectus est. Mortuo aũt Valentiniano Iustina vxor eiusdem, ac Valentiani pueri mater, Arrianæ hæreseos alumna, impietatis suæ venena, quæ viuente viro suppresserat, filio facile decepto fidenter aperuit. Igitur apud Mediolanum posita, conturbare Ecclesiarũ statum, comminari sacerdotibus depulsionis exilia, nisi Ariminẽsis concilij decreta quibus fides patrum temerata fuerat, reuocarent. Quo bello ecclesiæ murũ & turrim validissimã pulsabat Ambrosium. Eumq; minis, terroribus, atque omni oppugnationis genere fatigans, primum sibi aditum debellandæ rimabatur Ecclesiæ. Sed quamuis illa Iezabel spiritu pugnaret armata, resistebat tamen Ambrosius, Heliæ virtute repletus & gratia. Ipsa aũt in Ecclesiis garrire, strepere, animare, & inflammare ad discordiam populos: Sed quòd minus res ex sententia cederet iniuriam putare, & pro hoc ad filiũ conqueri. Vnde adolescentulus pro contumeliæ inuidia, quã falso cõflauerat mater, accensus armatorũ globũ ad Ecclesiam mittit: confringi ianuas, oppugnari sancta, sacerdotem pertrahi atque in exiliũ mitti protinus iubet. Sed tanta fuit perseuerantia fideliũ populorũ, vt animas prius amittere quàm Episcopũ mallent. Interim dictanda aduersum fidem patrũ imperialia decreta mandantur beneuolo tunc memoriæ scriniis præsidenti. Sed ille cui ab incunabilis sacra fides & venerabilis fuit, abnegat se impia verba posse proferre, & cõtra Deum loqui. Tum verò ne inceptum reginæ frustrari videretur, celsior ei honor promittitur, si impleret iniuncta. Ille qui nobilior in fide esse quàm in honoribus cuperet: Quid mihi, ait, pro impietatis mercede altiorem promittis gradum? Hunc ipsum quem habeo tollite, tantũ mihi conscientia fidei duret illæsa. Hæc dicens, ante pedes impia præcipientiũ cingulũ iecit. Ambrosius verò aduersum reginæ furorem, non se manu defensabat aut telo, sed [2] ieiuniis continuatisq; vigiliis sub altari positus, per obsecrationes defensorem sibi atq; Ecclesiæ Deũ parabat. Dũq; hęc in lõgũ diuersis machinis, & oppugnationibus nequã Iustina molitetur, Maximus, qui se exuere tyranni infamia, & legitimum principẽ gestiret ostendere, datis literis impium protestatur inceptũ, fidem Dei impugnari, & statuta catholicæ Ecclesię subrui, & inter hęc appropinquare Italiæ cœpit. Quo Iustina comperto, hoste simul atque impietatis conscientia perurgente, in fugã versa cũ filio exilia quę Dei sacerdotibus præparabat, prima sortitur. Adfuit tamen Theodosius propter regni fidẽ, bonitatisq; ac beneficiorum Gratiani memor, & in vindictã, totius viribus Oriẽtis insurgẽs, vltus est sanguinem iustum. Valentiniani quoque impiã inter hæc matre defuncta, fidem catholicã, quam ipsa violauerat, & regnum, tyrãnide depulsa, restituit. Atque ipse posteaquàm Romam illustri triumpho inuectus est, ad propria rursus regna remeauit.

Theodoritus. Sed non est facile hominibus vniuersas vitare hostis insidias. Nã vbi quispiam libidinis effugerit passionem, incurrit in auaritiam. Qua declinata, inuidiæ fouea paratur, hanc si transcendat, vitium furoris incurrit. Atque alios plurimos ponit laqueos inimicus quo capere possit incautos. Et corporis quidem passiones habet facile ministrãtes, vt animam possit occidere. Sola aũt mens eius qui vigilarit, diuinis vacando, victoriam reportat, machinationũ imperium dissoluens. Humana itaque natura participatus Theodosius Imperator, habuit passionum quoque communionem, iustoq; furori immẽsam permiscens crudelitatem, iniustam operatus est passionem. Quam rem narrare necessariũ est, & pro vtilitate legentium, & pro memorabili virtutum opinione. Thessalonica ciuitas est grandis & populosa, in qua cùm fuisset orta seditio, quidã Iudicũ lapidati sunt atque trucidati. Hinc indignatus Theodosius, iracundia nõ refrenauit impetum, sed iussit iniustos gladios super omnes euaginari, & vnà cum nocentibus innocentes interimi. Septem milia etenim hominum (sicut fertur) occisa sunt, non pręcedende iudicio, sed tanquam in messibus omnes simul occisi sunt. Huiusmodi cladẽ plenam valde gemitibus audiẽs Ambrosius, cùm princeps Mediolanum venisset, & solenniter in sacrum voluisset intrare templũ occurrit foris ad ianuas, & ingredientem his sermonibus à sacri liminis incessu prohibuit. Nescis Imperator perpetratæ à te cedis quanta sit magnitudo? neque post causam tanti furoris mens tua molem præsumptionis agnoscit, sed forte recognitionẽ peccati prohibet potestas imperij? Decet tamen vt vincat ratio potestatẽ. Scienda quippe natura est, eiusq; mortalitas atque resolutio, & puluis progenitorum ex quo facti, & in quẽ redigẽdi sumus,

1. Si oẽs fideles ex æquo sũt sacerdotes, vt quidam nunc mentiũtur, quid fuit necesse, vt Ambrosi⁹ mox baptizatus, et initiaretur, et sacerdos efficeretur.

Cap. XV.

2. Idcirco ieiuniis continuatisque vigiliis, sub altari positus, per obsecrationes defensorẽ Ecclesiæ parat Deũ Ambrosius, vt etiam ex hoc subuertantur insaniæ nostri temporis quorũdam, qui hæc omnia subsannant, & derident.

Habetur in lib. 9. historiæ tripartitæ. cap. 30.

& non flore purpureo confidentem infirmitates operti corporis ignorare. Coæqualiũ hominum princeps es ô Imperator, & conseruorum. Vnus enim est omnium Dominus, rex omnium & creator. Quibus igitur oculis aspicies communis Domini templũ? quibus calcabis pedibus sanctum illius [3] pauimentum, quomodo manus extendes, de quibus adhuc sanguis stillat iniustus? quomodo huiusmodi manibus suscipies sanctũ Domini corpus? qua temeritate ore tuo poculum sanguinis preciosi percipies, quando furore verborum tuorum tantus iniustè est sanguis effusus? Recede igitur, recede, nec altero peccato priora crimina augere contendas. Suscipe vinculũ [4] quo te omniũ Dñs nũc ligat: est enim medicina maxima sanitatis. His sermonib[9] Imperator obediẽs (erat enim diuinis eruditionib[9] innutritus, & apertè sciẽs quæ sint propria sacerdotũ quę regũ) gemẽs & flens ad Regalia reuersus est. Cũq; octo mensiũ continuorũ transisset tẽpus, propinquauit Natiuitatis Saluatoris nostri [5] festiuitas. Imperator aũt lamentationibus assiduis in palatio residens, cõtinuas lachrymas incessabiliter expendebat. Ingressus itaque Ruffinus tunc Magister, & singularem apud principẽ habens loquendi libertatem, & videns principẽ in lamentatione prostratum, accessit vt lachrymarũ causam inquireret. At ille amarissimè ingemiscẽs, & vehementius lachrymas fundens: Tu, inquit, Ruffine ludis, & mea mala non sentis. Ego aũt lamentor & gemo calamitatem meam: quia seruis quidem & mendicantibus aperta sunt templa Dei, & proprium Dñm ingredientes licitè exorant, mihi verò ingressus ad eũ nõ est. Insuper etiam cœli sunt mihi clausi. Hęc dicẽs, verba singula singultibus interrũpebat. Ruffinus verò: Currã, inquit, si tibi placet, pontificiq; precibus persuadebo, vt soluatur vinculum quod illigauit. Ait Imperator: Non suadebis Ambrosio. Noui ego decretũ illius esse iustum, neq; reuerebitur imperialem potẽtiam, vt legem preuaricetur diuinã. Cumq; Ruffinus verbis plurimis vteretur, & promitteret Ambrosium esse flectendũ, Imperator eum proficisci cũ festinatione pręcepit. Ipse verò spe data paulò pòst est sequutus, credens Ruffini promissionibus. Porrò vir mirandus Ambrosius mox vt vidit Ruffinum, ait: Impudentiam canum imitatus es ô Ruffine, tantæ videlicet cędis autor existens, pudorem ex fronte detergens, nec erubescis, nec metuis contra imaginem latrare diuinam. Cumq; Ruffinus supplicaret, & Imperatorem diceret esse venturum, superno zelo accensus Ambrosius, ait: Ego verò, inquit, Ruffine prædico, quòd eum ingredi sacra limina prohibebo: Si verò imperium in tyrannidem mutabit, necem libenter & ego suscipiã. Hæc & alia plurima Ruffinus audiens, nunciauit imperatori votum Antistitis, monens ne de palatio fortè procederet. At Imperator hæc in media iam platea cognoscẽs: Pergã, inquit, & iustas suscipiam contumelias. Cumq; ad sacra limina peruenisset, in sanctam quidẽ Basilicam non intrauit, sed veniens ad Antistem, & inueniens eũ in salutatorio residentẽ, supplicabat vt ipsius vincula resolueret. At ille tyrannicam dicebat eius esse præsentiam, & contra Deum insanire Theodosium, eiusq; calcare leges. Verùm Imperator: Non inquit, insurgo aduersus Ecclesiasticas sanctiones, neque iniquè ingredi limina sacra contendo, sed te soluere mea vincula deposco, & communis Domini pro me exorare clementiam, nec mihi ianuã claudi, quam cunctis pœnitentiã agentibus Dominus noster aperuit. Tum Antistes: Quam inquit, pœnitentiã ostendisti post tanta scelera? [6] Quibus medicaminibus incurabilia vulnera plagasq; curasti? At Imperator: Tuũ inquit, opus est & docere, & medicamina tẽperare: meũ verò oblata suscipere. Tum sanctus Ambrosius: Quoniã furori, inquit, tuum iudicium commisisti, & non ratio protulit sententiam, sed protinus iracundia, scribe legem quæ decreta furoris euacuet, vt triginta diebus sententia necis atque proscriptionis in literis tantummodo maneat, & iudicium rationis expectet: quibus transactis diebus ira videlicet iam cessante, ratio causam iudicans, apud seipsam quę cognouerit sub veritate disponat. In his enim diebus cognoscetur an iusta sit quam protuleris, an iniusta sententia. Etsi quidem ratio probauerit, iniusta quę sunt prolata abolebit: Si verò iusta, firmabit. Dierum verò numerus ad hęc examinãda sufficiet. Hanc admonitionem Imperator animo libenti suscipiens, & optimã esse confidens, legẽ cõscribi repentè pręcepit, & propriæ manus literis confirmauit. Quo facto vinculũ eius soluit Ambrosius. Quæ lex hactenus obseruatur. Est enim huiusmodi. Imperatores Gratianus, Valẽtinianus, & Theodosius Auggg. Flauiano Præfecto prætorio Illyrici. Si vindicari in aliquos seuerius contra nostrã consuetudinem pro causæ intuitu iusserimus, nolumus statim eos aut subire pœnã, aut excipere sententiam, sed per dies trigintasuper statu eorum sors & fortuna suspensa sit. Reos sanè accipiat vinciatq; custodia, & excubiis solertibus vigilanter obseruet.

Sic igitur sacerdotissimus Imperator ingredi limina tentans, nõ stans Dño supplicauit, neque genua flexit, sed protinus in pauimento iacens, Dauidicã proclamauit vocẽ: Adhęsit pauimento anima mea, viuifica me secundũ verbũ tuũ. [7] Manibus aũt capillos euellẽs, frontemq; percutiẽs, & pauimẽto lachrymarũ guttas, aspergẽs veniã impetrare poscebat.

Cumque

3. *Ecce sanctum Ecclesiæ pauimentum. Et sanctum Domini corpus in Eucharistia, & preciosus eius sanguis in poculo. Vtrũq; hoc contra pseudoapostolos nostros.*

4. *D. Ambro. excõmunicat Theodosiũ Imperatorem.*

5. *Festiuitas Natiuitatis Saluatoris.*

6. *Heus bone vir qui negas satisfactionis opera esse necessaria pœnitenti, quoniam Christus abunde pro omnibus satisfecit. Quid dicis ad hunc locũ?*

7. *Nonne omnia ista sunt satisfactionis opera? Quid dicis tu, qui asseris hæc aduersari Euãgelio, doctrinę fidei et obscurare beneficiũ Christi?*

Cumq; tempus accederet quo munus ad altare solebat offerre, surgens cũ lachrymis est ingressus: cùm verò obtulisset, sicut solitus erat, intra cancellos stetit. Rursus aũt Ambrosius non quieuit, sed differentiã locorũ edocuit. Et primò quidẽ interrogauit, quid ibidẽ expectaret. Imperatore dicente, expectare se sacrorũ perceptionẽ mysteriorũ, per Archidiaconum remandauit: O Imperator, interiora loca tantũ sacerdotibus sunt collata, quæ cęteris nec ingredi, nec cõtingere permittũtur. Egredere igitur, [g] & hãc expectationem tũ cæteris habe communẽ: Purpura namq; Imperatores, non sacerdotes facit. Tũ fidelissimus Imperator etiã hanc traditionẽ animo lubenti suscipiens, remandauit: Nõ temeritatis causa intra cancellos mansi, sed in Constantinopolitana vrbe hanc consuetudinẽ esse cognoui. Vnde ago gratias pro huiusmodi medicina. Tali ergo tantq; & pręsul & Imperator virtute clarebãt. Ego sanè vtriusq; opus admiror, illius libertatẽ, huius aũt obedientiã: illius zeli feruorẽ, huius fidei puritatẽ. Porrò regulas pietatis quas à magnõ sacerdote percepit, etiã reuersus in Constantinopolitana vrbe seruauit. Nam cùm festiuitatis tẽpore ad ecclesiã processisset, oblatis ad altare muneribus, mox egressus est. Cumq; Nectarius tũ pręsul ecclesię rogasset, cur intus stare noluisset, mãdauit principes: Vix, inquit, potui discere quæ differentia sit Imperatoris & sacerdotis, vix enim inueni veritatis magistrũ. Ambrosiũ namq; solũ noui dignè vocari pontificẽ. Tantũ itaq; profuit increpatio à viro virtutibus florente profecta. Habebat igitur Imperator & aliã vtilitatis occasionẽ, per quã de bonis operibus triũpharet. Cõiunx enim eius de diuinis legibus eũ sępius admonebat, seipsam tamen perfectè prius erudiens. Nõ enim regni fastigiis eleuata est, sed potius diuino amore succensa. Beneficij namq; magnitudo maiorẽ ei amorẽ benefactoris excitabat. Repẽte ergo vt venit ad purpurã, claudorũ atq; debiliũ maximã habebat curam, non seruis, nõ aliis ministris vtens, sed per seipsam agẽs, & ad eorũ habitacula veniens, & vnicuiq; quod opus haberet prębens. Sic etiã per Ecclesiarum xenodochia discurrens, suis manibus ministrabat infirmis, ollas eorum tergens, ius gustans, offerens cocliaria, panẽ frangens, cibosq; ministrans, calices abluens, & alia cuncta faciens, quę seruis & ancillis mos est solenniter operari. Illis aũt qui ei tales res nitebantur prohibere, dicebat: Aurũ distribuere opus imperij est: ego aũt pro ipso imperio hoc opus offero, bona mihi omnia conferenti. Nã viro suo sępe dicebat: Oportet te semper marite cogitare, quid pridẽ fueris, quid modò sis. Hæc si semper cogitaueris, ingratus benefactori nõ eris: sed imperiũ quod suscepisti, legitimè gubernabis, & harũ rerũ placabis autorẽ. His ergo sermonibus semper vsa, velut optimã quandã vtilitatẽ, virtutisq; abundantiã coniugi suo alioqui ad optima propenso offerebat. Hæc verò ante maritum defuncta est. Post aliquantũ verò tẽpus mortis eius aliquid tale accidit, quod maximũ amorẽ quẽ habuit erga eã Imperator, ostendit. Coactus siquidẽ Theodosius plurimorũ continuatione bellorũ, quandã exactionẽ nouã imposuit ciuitatibus. Antiochena verò ciuitas nouũ vectigal ferre nõ potuit: sed videns populus suspendi eos à quibus fuerat exacta pecunia, cùm alia egit (vt vulgus solet) occasionem seditionis inueniens, tũ deiicientes ęneam statuã laudatissimę Placillæ, (sic enim Augusta fuerat vocata) diu per omnẽ traxẽre ciuitatẽ. Hæc vbi Imperator cognouisset, ægerrimè quidẽ tulit, vt æquũ erat, ac priuilegia ciuitati ademit, vrbiq; vicinæ primatũ tribuit, putans hoc illis maximo dolori futurũ. Inuidebat enim iam olim Antiochię Laodicia. Post hæc sũt & incendiũ & deuastationẽ minabatur, & in vici formã se vrbẽ redacturum. Porro magistratus ipsi quosdã in ipso facinore comprehensos suppliciis affecerant, priusquã de hac tragædia Augustus fuisset certior redditus. Hæc aũt omnia Imperator quidẽ pręcipiebat, nõ tamen fiebant, prohibẽte id lege quã proferri fecerat Ambrosius. Cùm igitur venissent qui ferebant minas Imperatoris, Allebichus magister militum, & Cæsarius magister erant omnes sub formidine constituti.

Porrò viri eremũ habitantes, virtutis propugnatores, multi sancti & optimi viri, plurima monita simul & preces eis qui à principe missi fuerant, offerebant. Macedonius autẽ vir sanctus, nihil huius vitæ sciẽs, sed etiam diuinorũ librorum penitus expers, in summitatibus habitans montium, diu noctuq; Saluatori omniũ puras offerens preces, nõ Imperatoris indignatione permotus, non iudicium ab eo missorũ, in media ciuitate vtriusque clamydem apprehendens ab equis suis vt descenderent imperabat. At illi seniculum pannis obsitum vilissimis intuentes, primũ indignati sunt. Cùm verò quidam obsequia exhibentium, virtutẽ viri illius indicassent, repentè ab equis desilientes, & genua tenentes, eius veniã suppliciter implorabant. At ille sapientia diuina repletus, hæc eis verba locutus est: O amici, dicite Imperatori: Non es Imperator solummodo, sed etiam homo. Noli itaque respicere solũ imperium, sed considera quoq; naturam. Nam cùm sis homo, eiusdem naturæ hominibus cognosceris imperare, & secundũ imaginem diuinam atq; similitudinẽ hominum creata natura est. Noli igitur crudeliter atq; sæuissimè Dei imaginẽ occidere.

g. Si ex æquo omnes essent sacerdotes, ut dicũt noui heretici, Ambrosius non expulisset Imperatorem a locis sacerdotalibus.

Irritas enim creatorem, cùm illius punis imaginē. Illud quoq; considera, quòd tuipse tantùm propter æream contristaris imaginem. Quantum verò differat inanimata res ab animata, viuente atq; rationali, cunctis sensum habentibus est apertū. Insuper etiam illud cōsideret, nobis quidem facile esse pro vna imagine complures æreas reparare, at illi omnino difficile vel vnum capillū restituere peremptorū. Hæc audientes illi, principiq; referentes, flammā iracundiæ penitus extinxerunt. Qui pro terroribus satisfactionē rescripsit, & causam indignationis aperuit. Non, inquit, oportebat me peccante, mulierē omni fauore dignissimam, post mortē tantam cōtumeliam sustinere. Aduersum me namq; furorem indignantes decebat armare. Adiecit etiā quòd doleret & ingemisceret, eò quòd audisset quosdam à Iudæis peremptos.

ITEM DE EODEM EX D. BASILIO.

Est epistola D. Basilii in ordine epistolarum eius 55. ad D. Ambrosium scripta.

MAgna semper & multa quidē sunt Domini nostri dona, quorū neq; magnitudo mensurabilis, neq; multitudo numerabilis est: vnū verò quod inter maxima reputari potest ab iis qui non difficili beneficiorū Dei in se collatorū sensu tanguntur, & præsens, hoc est, quod quàm longissimè propter locorum distantiā seiunctis per literarū alloquiū mutuo coalescere dedit. Largitus est aūt duplicē cognoscēdi modū: Vnum per præsentē conuictū & cōgressum: Alterū per consuetudinē literariam. Quoniā igitur te per ea quæ locutus es cognouimus: cognouimus verò nō ex eo quòd nota quędā corporis tui menti nostrę impressa sit: sed quòd interioris hominis tui pulchritudinē veluti ex variegata sermonū pictura cognouimus. Nam quisq; nostrū ex abundātia cordis loquitur. Glorificauimus autē Deū nostrū, qui ex quauis mortaliū generatione eos qui sibi placuerint, deligit. Qui olim quidē ex pastoribus ouiū populo suo principē excitauit, & Amos de grege caprarū sumptū spiritu suo instruxit, & ad propheticā dignitatem extulit: nunc verò virū ex vrbe regia, cui totius gentis principatus concreditus erat, sapientia sublimē, generis claritate, vitę splendore, orandi facultate, & rebus secularibus illustrem, ad gregū Christi pasturā traxit, qui proiectis huius vitæ opibus vniuersis, proq; damno habitis vt Christū lucrifaceret, commissa sibi magni ac pręclari nauigij, Ecclesię videlicet Dei, in fide Christi gubernacula accepit. Age igitur ô homo Dei, quandoquidē non ab hominibus accepisti, aut doctus es Euangeliū Christi, sed ipse te Dominus è medio iudicum terræ desumptum ad præsidētiam Apostolicam transtulit: certa bonū certamen, corrige ac moderare infirmitatē populi, si qua Arrianę versaniæ labe tactus est: renoua prisca ⁹ patrum vestigia: & quod dilectionis erga nos fundamentū iecisti in ipsam structuram, assiduitate mutui nostri alloquij excitare ac prouehere stude. Nam hoc pacto spiritu poterimus coniuncti esse, licet terrestri habitatione quàm longissimè alter ab altero dissiti simus.

9. Nota: Renoua prisca patrum vestigia, quoniam qui per nouorum hominum figmenta ambulāt, in erroribus versantur.

ITEM ALIA DIVI AMBROSII vita per Paulinum Nolanum Episcopum, ad beatum Augustinum Episcopum scripta.

Habetur Tom. 1. operum eiusdem in principio.

HORTARIS venerabilis pater Augustine, vt sicut beati viri Athanasius Episcopus & Hieronymus presbyter, stilo persecuti sunt vitas sanctorū Pauli & Antonij in heremo positorū. Sicut etiā Martini venerabilis Episcopi Turonensis ecclesię, Seuerus seruus Dei sermone contexuit, sic etiā ego B. Ambrosij Episcopi Mediolanēsis ecclesię, meo prosequar stylo. Sed ego vt meritis tantorum virorū, qui muri ecclesiarū sunt, & eloquentiæ fontes, ita etiā sermone me imparem noui. Tamen quiā absurdum esse opinor quod præcipis declinare, ea quæ à probatissimis viris qui illic ante me astiterunt, & maximè à sorore ipsius venerabili Marcellina didici, vel quæ ipse vidi cùm illi astarem, vel quæ ab his agnoui qui illū in diuersis prouinciis post obitum ipsius se vidisse narrarunt, vel quę ad illū scripta sunt, cùm adhuc obiisse nesciretur. adiutus orationibus tuis & meritis tanti viri, licet inculto sermone, breuiter strictimq; describā: Vt lectoris animū etsi sermo offendit, tamen breuitas ad legendum prouocet, ne verborū fucis veritatē obducam: Ne dum scriptor elegantiæ pompam requirit. lector tantarum virtutū amittat scientiam. Quem non magis verborū phaleras pompasq; sermonū, quàm virtutes rerū, gratiamq; spiritus sancti spectare conuenit. Siquidem nouerimus viatores gratiorē habere aquā breui vena stillantem, fortè cùm sitiunt, quā profluentis fontis riuos, quorū copiā nō sitis tempore reperire possunt. Et hordeaceus panis dulcis solet esse etiam his qui centenis vicibus ferculorū quotidie conuiuij

copias

copias ructare consuerunt. Sed & hortorũ amœna mirantibus herbę agrestes placere cœperunt. Quamobrẽ obsecro vos omnes in quorũ manibus liber iste versabitur, vt credatis vera esse quę dicimus. Nec putet me quisquã studio amoris aliquid quod fide careat posuisse. Quandoquidẽ melius sit penitus nihil dicere, quàm aliquid falsi proferre, cùm sciamus nos omniũ sermonũ nostrorũ redditeros esse rationem. Nec dubitẽ etsi non ab omnibus omnia, tamẽ ab diuersis diuersa sciri, & ea cognita nõnullis esse, quę etiã minus ipse aut audire, aut videre potui. Vnde à die natiuitatis eius narrandi initiũ sumã, vt gratia viri ab incunabulis quę fuerit, agnoscatur. Igitur posito in administratione prefecturæ Galliarũ patre eius Ambrosio, natus est Ambrosius, qui infans in area pretorij in cunabulis positus, cùm dormiret aperto ore, subitò examen apũ adueniens faciẽ eius atq; ora cõpleuit, ita vt ingrediẽdi egrediendiq; frequentarẽt vices. Quę pater qui propẽ cũ matre vel filia deambulabat, ne abigerẽtur ab ancilla, quę curã nutriẽdi infantis susceperat, prohibẽs, sollicita enim erat ne infanti nocerent: expectabat tamen patrio affectu, quo fine illud miraculũ clauderetur. At illę post aliquãdiu euolantes, in tantã aëris multitudinẽ subleuatæ sunt, vt humanis oculis minimẽ viderentur. Quo facto territus pater ait: Si vixerit infantulus iste, aliquid magni erit. Operabatur enim iã tũc Dñs in seruuli sui infantia, vt impleretur quod dictũ est: Fauũ mellis sermones boni. Illud enim examẽ apum, scriptorũ ipsius nobis generabat fauos, qui cœlestia dona annũciarent, & mentes hominũ de terrenis ad cœlũ erigerent. Postea verò cùm adoleuisset, & esset in vrbe Roma cõstitutus cũ matre vidua, & sorore quæ virginitatẽ iã fuerat professa, comite alia virgine, cuius soror Cãdida & ipsa est eiusdẽ professionis, quę nũc Carthagine degit iã anus, cùm videret sacerdotibus à domestica sororis vel matris manus osculari, ipse ludens offerebat dexterã, dicens, & sibi id ab eis fieri oportere, siquidẽ Episcopũ se futurũ esse memoraret: loquebatur enim in illo spiritus sanctus, qui illũ ad sacerdotiũ nutriebat. Illa verò vt adolescentẽ & nescientẽ quid diceret, respuebat. Sed postquã edoctus est liberalibus disciplinis, ex vrbe egressus est: professusq; in auditorio præfecturæ pretorij ita splẽdidẽ causas perorabat, vt eligeretur à viro illustri Probo, tũc præfecto pretorij, ad consilium tribuendũ. Post q̃d cõsularitatis suscepit insignia, vt regeret Liguriã Æmiliamq; prouincias, venitq; Mediolanũ. Per idẽ tẽpus mortuo Auxẽtio Arrianę perfidię episcopo (qui Dionysio beatæ memorię cõfessore ad exiliũ destinato, incubabat ecclesiã) cùm populus ad seditionẽ esset, quę illi cura sedãdæ seditionis, ne populus ciuitatis in periculũ sui verteretur, perrexit ad Ecclesiã. Ibiq; cùm alloqueretur plebẽ, subitò vox fertur infantis in populo sonuisse, Ambrosiũ episcopũ. Itaq; qui antea turbulẽtissimẽ dissidebant, quia & Arriani sibi & catholici sibi Episcopũ cupiebãt superatis alterutris ordinari, repẽte in hũc vnũ mirabili & incredibili cõcordia cõsenserũt. Quo ille cognito, egressus Ecclesiã tribunal sibi parari fecit, quippe mox futurus Episcopus altiora cõscendit. Tũc cõtra cõsuetudinẽ sua tormenta iussit personis adhibere. Quod cùm faceret, populus nihilominus acclamabat. Peccatũ tuũ super nos. Sed nõ similiter is populus tũc clamauit, sicut popul⁹ Iudeorũ. Illi enim vocibus suis sanguinẽ Dominicũ effuderunt, dicentes: Sanguis huius super nos. Isti verò cathecumenũ scientes, fideli voce remissionẽ illi peccatorũ omniũ per baptismatis gratiã promittebant. Tunc ille turbatus reuertens domũ philosophiam profiteri voluit, futurus sed verus philosophus Christi, qui contẽptis secularibus pompis, piscatorũ secuturus esset vestigia, qui Christo populos congregarunt: Nõ fucis verborũ, sed simplici sermone, & verę fidei ratione, missi sine pera, sine virga, etiã ipsos philosophos cõuerterunt. Quod vbi ne faceret, reuocatus est, publicas mulieres publicẽ ad se ingredi fecit, ad hoc tantũ vt visis his, populi intentio reuocaretur. At verò populus magis magisq; clamabat: Peccatũ tuũ super nos. At ille cùm videret nihil intentionẽ suam proficere posse, fugã parauit. Egressus noctis medio ciuitatẽ, cùm Ticinũ se pergere putaret, mane ad portã ciuitatis Mediolanensis, quę Romana dicitur, inuenitur. Deus enim qui Ecclesię suę catholicę murũ parabat aduersus inimicos suos, & turrẽ erigebat, dabat contra faciẽ Damasci, hoc est, perfidiã hæreticorũ, fugã illius impediuit. Qui inuentus cùm custodiretur à populo, missa relatio est ad clementissimũ, Imperatorẽ tunc Valentinianũ, qui summo gaudio accepit q̃, iudices à se directi ad sacerdotiũ peterentur. Lętabatur etiã Probus præfectus, q̃, verbum eius impleretur in Ambrosio. Dixerat enim proficiscenti cùm mandata ab eodẽ darentur, vt moris est: Vade, age nõ vt Iudex, sed vt episcopus. Pendente itaq; relatione iterũ fugã parauit, atq; in possessione cuiusdã Leontij clarissimi viri aliquãdiu deliduit. Sed vbi relationi responsum est, ab eodẽ Leontio proditur: præceptũ enim erat vicario, vt sisteret rebus perficiendis. Qui iniuncta sibi cùm vellet implere, proposito edicto, cõuenit oẽs, vt si vellent sibi consulere rebusq; suis, proderent virum. Productus itaq; & adductus Mediolanũ, cùm intelligeret circa se Dei voluntatẽ, nec diutius posse resistere, postulauit nõ se nisi à

catholico Episcopo debere baptizari. Solicitá enim habebat perfidiã Arrianorum. Baptizatus itaq; fertur omnia Ecclesiastica officia implesse, atq; octaua die Episcopus ordinatus est cũ summa gratia & lętitia cunctorũ. Igitur post annos aliquot ordinationis suę ad vrbem Romã, hoc est, ad propriũ solũ perrexit, ibiq; sanctam puellã de qua suprà memorauimus, cui manũ offerre solitus erat, in domo propria cũ germana sicut reliquerat, inuenit, matre iam defuncta. Atq; cùm illa dexterá illius oscularetur, subridẽs ait illi: Ecce vt dicebam tibi sacerdotis manũ oscularis. Per idẽ tempus cùm trãs Tyberim apud quandã clarissimam inuitatus, vt sacrificiũ [9] in domo offerret, quædã balneatrix atq; paralytica in lecto iacebat. Cùm cognouisset ibidẽ esse Domini sacerdotẽ, in sellula se ad eandẽ domum ad quã ille inuitatus aduenerat, portari fecit, atq; orãti & imponenti manus, vestiméta attigit: quæ cùm oscularetur, statim sanitate recepta ambulare cœpit, vt impleretur illud dominicũ dictũ ad Apostolos: Etiam maiora his facietis, credentes in nomine meo. Quod tamen signũ sanitatis vt mirabile fuit, ita etiã Gionem post annos plurimos sanctis viris referentibus positus in vrbe cognoui: Sirmiũ verò cùm ad ordinandũ Episcopũ Anemiũ perrexisset, ibiq; Iustinæ tunc temporis Reginæ potentia & multitudine coadunata de Ecclesia pelleretur, vt non ab ipso, sed ab hęreticis Arrianis Episcopis in eadẽ Ecclesia ordinaretur, essetq; cõstitutus in tribunali, nil curans eorũ quæ à muliere excitabãtur, vna de virginibus Arrianorũ impudentior cæteris tribunal conscendens, apprehenso vestiméto sacerdotis, cùm illũ attrahere vellet ad partẽ mulierũ, vt ab ipsis cæsus de Ecclesia pelleretur, audiuit (vt ipse solitus erat referre) Etsi ego indignus tanto sacerdotio sum, tamẽ te non cõuenit vel professionẽ tuã in qualemcunq; sacerdotẽ manus iniicere, vnde debes vereri Dei iudiciũ, ne tibi aliquid eueniat. Quod dictũ exitus cõfirmauit. Nã alio die mortuã ad sepulchrũ vsq; deduxit, gratiã pro contumelia repẽdens. Sed hoc factũ non leuẽ aduersariis incussit metũ, pacemq; magnã Ecclesiæ catholicæ in ordinando Episcopo tribuit. Ordinato itaq; catholico sacerdote Mediolanũ reuertitur, ibiq; supradictę Iustinæ mulieris innumeras insidias sustinuit, quę muneribus atq; honoribus aduersus sanctũ virum oblatis, populũ excitabat: sed infirmorũ mentes talibus promissis decipiebantur. Promittebat enim tribunatus & diuersas alias dignitates his qui illũ de ecclesia raptum ad exiliũ perduxissent. Quod cùm multi conarentur, sed Deo pręsule, perficere nõ valuerunt. Vnus infelicior cęteris nomine Euthymius, tãto furore excitatus est, vt iuxta Ecclesiam sibi domũ pararet, atq; in eadem carrũ constitueret, quo facilius raptum superpositũ carpento ad exiliũ perduxisset. Sed iniquitas eius in verticẽ ipsius descendit. Post annũ eodẽ die quo ille rapere se arbitrabatur, in eodem carpento impositus, de eadẽ domo ipse ad exiliũ destinatus est, reputans sibi iusto iudicio Dei id in se esse conuersum, vt in eodem carpento dirigeretur ad exiliũ, quod ipse parauerat sacerdoti. Cui non minimũ solatij sacerdos præbuit dando sumptus, vel alia quæ erant necessaria. Sed hæc confessio hoĩs nec mulieris furorẽ, nec voces sonorũ Arrianorũ clementia repressit. Maiore enim accensi dementia, basilicã Portianam inuadere nitebantur. Exercitus etiã armatus ad custodiendas fores Ecclesiæ est directus, vt nemo auderet catholicam ecclesiã ingredi. Sed Dominus qui de aduersariis suis Ecclesiæ suæ triumphos donare consueuit, ad Ecclesiæ suæ munimentũ militũ corda cõuertit, vt aduersis scutis ecclesię fores seruarẽt, nec egredi dimitterent, sed ingredi Ecclesiã plebem catholicã minimè prohiberent. Sed nec hoc satis erat missis militibus, nisi vt etiã pro catholica fide cum plebe pariter acclamaretur. Hoc in tẽpore primò Anthiphonę, [10] hymni, ac vigilię in ecclesia Mediolanensi celebrari cœperunt: Cuius celebritatis deuotio vsq; in hodiernũ diem, non solùm in eadẽ Ecclesia, verùm per omnes penè prouincias Occidentis manet. Per idem tempus sancti martyres Prothasius & Geruasius se sacerdoti reuelauerũt: erant enim in basilica positi, in qua sunt hodie corpora Naboris & Felicis martyrũ. Sed sancti martyres Nabor & Felix celeberrimè frequentabantur: Prothasij verò & Geruasij martyrũ, vt nomina, ita etiã sepultura incognita erat, intantũ vt supra ipsorũ sepulchra ambularent omnes qui vellent ad cãcellos peruenire, quibus sanctorũ Naboris & Felicis martyrũ corpora ab iniuria sepulchri defendebãtur. Sed vbi sanctorũ [11] martyrũ sunt corpora leuata, & in lectis posita, multorũ ibi sanatę ægritudines perdocentur. Cęcus etiã Seuerus nomine, qui nunc vsq; in eadẽ basilica quę dicitur Ambrosiana, in qua martyrũ corpora sunt trãslata, religiosè seruit, vbi vestem martyrũ attigit, statim lumen recepit. Obsessa etiã corpora à spiritibus immundis curata summa cũ gratia domũ repetebant. Sed his beneficiis martyrũ in quantũ crescebat fides Ecclesiæ catholicæ, intantũ Arrianorũ perfidia minuebatur. Deniq; hoc tẽpore sedari cœpit persecutio quæ Iustinę furore accendebatur, vt sacerdos de Ecclesia pelleretur: Tamen quoniã intra palaciũ multitudo Arrianorũ eũ Iustina constituta deridebat tantã Dei gratiã, quã Ecclesię suę catholicę Dominus Iesus meritis [12] martyrũ suorũ conferre

dignatus

9. Vt sacrificium in domo offerret, hoc est, missam celebraret. Habes ergo & priuatam missam fuisse in vsu, & missam dici sacrificiũ. Vtrũq; contra somniatores nostros.

10. Antiphonæ, hymni, & vigiliæ in ecclesia Mediolanẽsi D. Ambrosij tempore celebrari cœperunt.

11. Apud sanctorũ martyrũ Geruasij & Prothasij corpora multorũ ægritudines sanatæ sunt.

12. Ecce martyrũ merita.

dignatus est, venerabiliémq; virũ Ambrosium narrabat pecunia cõparasse homines, qui se vexari ab immundis spiritibus mentirẽtur, atq; vt ab illo, sicut & à martyribus se torqueri dicerent: Sed hoc Iudaico ore loquebantur Arriani suppares scilicet eorũ. Illi enim de Domino dicebant: Quoniã in Beelzebub principe dęmoniorũ eiicit dæmonia: Isti de martyribus, vel de Domini sacerdote loquebãtur, quòd nõ Dei gratia quę per ipsos operabatur, immũdi spiritus pellerentur, sed accepta pecunia se torqueri mentirẽtur. Clamabãt enim dęmones: Scimus vos martyres. Et Arriani dicebãt: Nescimus esse martyres. Iã hoc & in Euangelio legimus, vbi dixerũt dæmones ad Dñm: Scimus quia sis Dei filius. Et Iudęi. Hic aũt vnde sit nescimus. Sed non hic testimoniũ accipitur dęmonũ, sed confessio. Vnde miseriores Arriani vel Iudęi, vt quod confitentur dęmones, illi negant. Deus tamẽ qui gratiã Ecclesię suę augere consueuit, nõ passua est diu insultari à perfidis sanctis suis. Vnus itaq; ex ipsa multitudine, subitò arreptus spiritu immundo, clamare cœpit, ita torqueri eos vt ipse torquebatur, qui negarent martyres, vel qui nõ crederent in trinitatis vnitatẽ quã docet Ambrosius. At illi hac voce confusi qui cõuerti debuerant, & dignã tali confusione agere pœnitentiã, in piscina demersum hominẽ necauerunt, perfidiæ homicidiũ iungentes: Deduxit enim illos ad hunc finẽ digna necessitas. Sanctus verò Ambrosius Episcopus maioris humilitatis vir factus, donatã sibi à Domino gratiã reseruauit, crescebatq; quotidie fide & amore corã Deo & hominibus. Per idem tempus erat quidã vir de hæresi Arrianorũ, acerrimus nimiũ disputator, & durus atq; inconuertibilis ad fidẽ catholicã. Is constitutus in ecclesia tractante Episcopo, vidit (vt ipse postmodũ loquebatur) angelũ ad aures Episcopi tractantis loquentẽ, vt verba Angeli populo Episcopus renũciare videretur. Quo viso conuersus, fidẽ quã expugnabat, cœpit ipse defendere. Fuerunt etiã duo cubicularij tũc temporis Gratiani Imperatoris de hęresi Arrianorũ, qui tractandã Episcopo quæstionẽ proponerent: Ad quã audiendã altero die ad basilicã Portianã se adfuturos promiserant. Erat enim quęstio de incarnatione Domini. Sed alio die miserandi homines superbiæ tumore completi, nec memores promissorũ, contẽnentes Deũ in sacerdote ipsius, nec plebis expectantis considerantes iniuriã, immemores etiã dictorũ dominicorũ: Quoniã qui scandalizauerit vnũ ex minimis istis, oportet vt mola asinaria collo eius alligetur, & demergatur in profundũ maris: conscendentes in eqnos quasi gratia gestandi, ciuitatẽ egressi sunt, expectãte sacerdote & plebe in Ecclesia constituta. Sed huius contumacię quis finis fuerit, horresco referens: subitò enim pręcipitati miseras animas emiserunt, atq; corpora illorũ sepulturæ sunt tradita. Sanctus verò Ambrosius cùm ignorasset quod factũ esset, ne diutiua posset plebẽ tenere, ascẽdens pro tribunali, de eadẽ quęstione quę fuerat ꝓposita, sermonẽ adorsus est, dicẽs. Debitũ fratres curo soluendũ, sed hesternos meos nõ inuenio creditores, & reliqua quæ scripta sunt in libro qui de Incarnatione Domini intitulatur. Occiso itaq; Gratiano Imperatore, recipiendi corporis eius causa, secundã ad Maximũ suscepit legationẽ. Apud quẽ quàm constanter egerit, qui voluerit cognoscere, ipsius legationis epistolã ad Valentinianũ iuniorẽ datã cùm legerit approbabit. Nobis enim alienũ à promissione visum est illa inserere, ne adiunctæ epistolæ prolixitas fastidiũ legenti adferret. Ipsum verò Maximũ à communionis consortio segregauit, admonens vt effusi sanguinis domini sui, & quod est grauius, innocentis, ageret pœnitentiã, si sibi apud Deũ vellet esse consultũ. Sed ille cùm pœnitentiã declinat superbo spiritu, non futurã, sed etiã præsentem salutẽ amisit, regnumq; quod arripuerat, fœmineo quodam timore deposuit, vt procuratorem se reipublicæ nomine præfuisse confiteretur. Mortua verò Iustina quidã aruspex Innocentius nomine, non opere, in causa maleficiorũ cùm à Iudice torqueretur, aliud quàm interrogaretur, fateri cœpit; Clamabat enim, ab Angelo maiora tormenta sibi adhiberi, eo qui custodiret Ambrosium, quoniã temporibus Iustinæ ad excitanda odia populorũ in Episcopũ, cacumen tecti Ecclesię conscẽdens medio noctis sacrificauerit. Sed quantò instantius & sollicitus opera maligna exercebat, tãtò magis amor populi circa fidẽ catholicã & Domini sacerdotẽ cõualescebat. Misisse etiã se & dęmones qui illũ internecarent, fatebatur. Sed dæmones renunciasse, se non solùm ad ipsum appropinquare minimè posse, verumetiã nec ad fores domus in qua manebat Episcopus, quia ignis insuperabilis omne illud ædificiũ communiret, vt etiã longè positi vrerentur, atq; ita cessasse artes suas quibus aduersus Domini sacerdotẽ se aliquid posse arbitrabatur. Alius etiã gladiũ ferens ad cubiculũ vsq; peruenit, vt interficeret sacerdotẽ, sed cùm eleuasset manũ, destricto gladio dextera obrigente remansit. Tunc se missum à Iustina postq̃ confessus est, brachiũ quod iniquè cùm extenderetur riguerat, sanatũ est confessione. Per idem tẽpus cùm vir illustris Probus puerũ suũ notariũ qui spiritu immũdo grauiter vexabatur, direxisset ad episcopũ, egressum vrbe dimisit diabolus timens ad virum sanctũ perduci: Atque ita puer quamdiu Mediolani apud episcopũ fuit nulla comminatio

diaboli apparuit. Sed vbi egressus de Mediolano est, & propè vrbẽ peruenit, idem spiritus qui illum antea habuerat, vexare cœpit. Qui cùm interrogaretur ab exorcistis, cur quamdiu Mediolani fuit, non in illo apparuisset, confessus est diabolus, timuisse se Ambrosium, & ideo recessisse ad tempus, atque expectasse in illo loco vbi ab illo recesserat, donec reuerteretur: quo reuertente, vas quod deseruerat, repetisset.

Extincto itaq; Maximo, posito Theodosio Imperatore Mediolani, Ambrosio verò Episcopo constituto Aquileię, in partibus Orientis in quodã castello à Christianis viris synagoga Iudæorũ & lucus Valentinianorũ incendio concremata sunt, propterea quòd Iudęi vel Valentiniani insultarent monachis Christianis. Valentinianorũ enim hęreses triginta deos colunt. Sed de huiusmodi facto comes Orientis ad Imperatorẽ relationem direxit: Qua acta Imperator præceperat vt synagoga ab Episcopo reædificaretur. Sed huius pręcepti tenor cùm ad aures peruenisset venerabilis viri Ambrosij Episcopi, direxit ad Imperatorẽ epistolã, quia ipse in tempore excurrere non poterat: qua illũ cõuenit, vt id quod ab eodem statutũ fuerat, reuocaretur, seruariq; sibi deberi ab eo audientiã, quoniã si dignus non esset qui ab eo audiretur, dignus etiã nõ esset qui pro illo audiretur, vel cui preces suas, aut cui sua vota committeret. Paratũ etiã se esse pro tali negocio mortẽ subire, ne dissimulatione sui præuaricatorẽ faceret Imperatorẽ, qui tam iniusta contra Ecclesiã pręcepisset. Postea verò cùm Mediolanũ reuertitur, posito Imperatore in Ecclesia, de eadẽ causa tractauit in populo. In quo tractatu introduxit Domini personã loquentis Imperatori: Ego te ex vltimo Imperatorẽ feci, ego tibi exercitũ inimici tui tradidi, ego copias quas ille aduersum te exercitui suo præparauerat dedi, ego inimicũ tuũ in potestate tua redegi, ego de semine tuo supra soliũ regni cõstitui, ego te triũphare sine labore feci, & tu de inimicis meis donas triumphos? Cui descendenti exedrã Imperator ait: Contra nos posuisti hodie Episcope. At ille respondens ait: Nõ se contra ipsum, sed pro ipso fuisse loquutũ. Tũc Imperator: Re vera, inquit, dura præceperã cõtra Episcopũ de synagoga reparãda. In monachos verò vindicandũ esse à comitibus qui in tẽpore aderãt dicebatur. Quibus Episcopus: Ego quidẽ cùm Imperatore nunc ago, vobiscũ verò mihi aliter agendũ est. Atq; ita obtinuit, vt illa quę statuta fuerãt, reuocarẽtur. Nec prius ad altare accedere voluit, nisi fide sua Imperator illũ agere debere testaretur. Cui Episcopus: Ergo ago fide tua, Respõdit Imperator: Age fide mea. Qua sponsione iterata, iã securus pergit sacerdos diuina mysteria. Hæc aũt scripta sunt in epistola quã ad germanã suã fecit: In qua tractatũ inseruit, quẽ eodẽ die habuit de baculo nuceo, qui à Propheta Hieremia visus esse describitur. Per idẽ tempus causa Thessalonicensis ciuitatis non minima successit tribulatio sacerdoti, cùm penè cœpisset ciuitatẽ deleri. Promiserat enim illi Imperator se veniã daturũ ciuibus supradictæ ciuitatis, sed agentibus comitibus occultè cũ Imperatore, ignorãte sacerdote vsq; in horã tertiã gladio ciuitas est donata, atq; plurimi interempti innocẽtes. Quod factũ vbi comperisset sacerdos, copiã Imperatori ingrediendi Ecclesiã denegauit: Nec prius dignũ iudicauit cœtui Ecclesię, vel sacramentorũ cõmunioni, quàm publicã ageret pœnitentiã. Cui Imperator cõtrà asserebat, Dauid adulteriũ & homicidiũ perpetrasse. Sed respõsum ilicò est: Qui sequutus es errantẽ, sequere corrigentẽ. Quod vbi audiuit clementissimus Imperator, ita suscepit animo, vt publicã pœnitentiã nõ adhorreret: Cuius correctionis profectus secundam illi parauit victoriã. Per idẽ tempus duo potentissimi & sapientissimi viri Persarũ ad famã sacerdotis venẽre Mediolanũ, deferentes secũ plurimas quęstiones, vt ex illis probarent sapientiã viri. Cum quo ab hora diei prima vsq; ad horam ferè tertiam noctis per interpretẽ disputauerunt, admirãtesq; discesserunt ab eo. Et vt se probarent non ob aliã causam venisse, nisi vt certò certius nossent virum quẽ fama cõpererant. Alia die valefaciẽtes Imperatori, profecti sunt vrbẽ Romam, illic volentes cognoscere potentiã illustris viri Probi, qua cognita ad propria reuerterũt. Sed egresso Theodosio de Italia, & Cõstantinopoli cõstituto, Valẽtiniano Augusto intra Gallias posito, directa relatio est sub nomine Senatus à Symmacho tũc præfecto vrbis de repetenda ara victorię & sumptibus cęremoniarũ. Sed vbi comperit sacerdos, misso libello ad Imperatorẽ postulauit, vt ad se relationis exemplaria dirigerentur, quibus ipse pro partibus suis responsurus esset. Qua relatione accepta, præclarissimũ libellum conscripsit, vt contra nihil vnquam auderet Symmachus vir eloquentissimus respondere.

Sed postquã augustę memorię Valentinianus in Viennensi ciuitate (quæ est Gallicarũ ciuitas) vitã finiuit, Eugenius suscepit imperiũ: qui vbi imperare cœpit, non multò pòst petentibus tunc Flauiano præfecto & Arbogaste comite, aram victoriæ & sumptus cęremoniarũ, quod Valentinianus augustæ memoriæ adhuc in iunioribus annis cõstitutus petẽtibus denegauerat, oblitus fidei suæ concessit. Hoc vbi audiuit sacerdos, relicta ciuitate Mediolanẽsi, ad quã ille festinatò veniebat, ad Bononiẽsem ciuitatẽ emigrauit, atq; inde

Fabentiam

Fabentiam vſque perrexit. Vbi cùm aliquantis degeret diebus,inuitatus à Florentinis,ad Thuſciam vſque deſcendit,declinans magis aſpectum ſacrilegi viri,non formidans imperantis iniuriam. Nam epiſtolá ad eundem dedit,in qua conuenit conſcientiam illius, de qua pauca de multis ponenda duxi. Et ſi Imperatoria poteſtas magna ſit,tamen conſiderato quátus ſit Deus qui corda hominum videt,conſcientiam interiorem interrogat. Nouit omnia antequam fiant,nouit interna pectoris tui. Ipſi falli vos non patimini, & Deũ vultis cœlare. Non cecidit in animum tum quicquam, ſi illi agebant tam perſeueranter, nónne tuum fuit Imperator pro Dei ſummi & veri & viui veneratione perſeuerátius obſiſtere,& negare quod erat iniuria ſacrilegiſ? Et iterũ: Quomodo igitur meis vocibus & apud Deũ & apud omnes homines teneor? Aliud mihi non licere intellexi,aliud nõ oportere niſi conſulerem mihi, quia non potui tibi. In ſupradicta itaq; ciuitate Florentinorũ, cùm in domo clariſsimi quondam viri Decentis,& quod eſt amplius, Chriſtiani maneret,filius ipſius Panſophius noĩe,admodũ paruulus cùm ſpiritu immundo laboraret, frequenti oratione & impoſitione manus ſacerdotis ipſius eſt ſanatus. Sed poſt aliquantos dies ſubita infirmitate correptus infantulus exalauit ſpiritũ: Cuius mater valde religioſa, & plena fide ac timore Dei ablato illo de ſuperiore parte domus,ad inferiora deſcendit, ac in lecto ſacerdotis ipſo abſente compoſuit. Quem cum reuertens ſacerdos in lectulo inuenilſet. Erat enim illoq; in tempore extra domũ poſitus miſeratus matrẽ,& fidẽ ipſius contemplatus,Heliſæo ſimilis,ſupra corpus infantis ſe ipſe compoſuit,atque [13] orãdo meruit viuum reddere matri quem mortuum inuenerat. Ad quem etiam infantulum libellũ conſcripſit,vt quod ætatis infantia ſcire non poterat,legendo agnoſceret. Veruntamẽ factum ſcriptis ſuis non commemorauit,ſed quo affectu declinauerit commemorare,nõ eſt noſtrũ iudicare. In eadem etiá ciuitate Baſilicá conſtituit,in qua depoſuit reliquias martyrũ Vitalis & Agricolæ, quorum corpora in Bononienſi ciuitate leuauerat: Poſita enim erant corpora martyrũ inter corpora Iudæorum. Nec erat cognitum populo Chriſtiano, niſi ſe ſancti martyres ſacerdoti ipſi reuelarent. Quæ cùm deponerentur ſub altari,quod in eadem Baſilica conſtitutum eſt, magna illic totius plebis ſanctæ lætitia, atque exultatio fuit,pœnę dæmonũ confitentiũ martyrum [14] merita. Per idem tẽpus Arbogaſtes comes aduerſum gentẽ ſuá,hoc eſt,Francorũ,bellũ parauit,atque pugnando non paruá multitudinẽ manu fudit: eũ reſiduis verò pacem firmauit. Sed cùm in conuiuio à Regibus gẽtia ſuę interrogaretur, Verum ſciret Ambroſium,& reſpondiſſet,noſſe ſe virũ,& diligi ab eo, atqua frequẽter cũ illo cõuiuari ſolitũ: Audiuit: Inde hoc vincis oẽs,quia ab illo viro diligeris,qui dicit Soli,ſta,& ſtat. Quod ego ideo poſui,vt cuius famę fuerit vir ſanctus etiá apud Barbaras gentes,legentes agnoſcant. Nam & nos referente iuuene quodam Arbogaſtis,admodum religioſum cognouimus,qui tunc interfuit. Erat enim in tempore quo hęc loquebatur vini miniſtet. Profectus itaque ſacerdos de Thuſciæ partibus, Mediolanũ reuertitur. Iam inde egreſſo Eugenio contra Theodoſiũ Imperatorẽ. Ibique Chriſtiani Imperatoris præſtolabatur aduentum, ſecurus de Dei potentia, quòd non traderet credentẽ in ſe hominibus iniuſtis,nec relinqueret virgam peccatorum ſuper ſortem iuſtorũ,ne extenderent iuſti ad iniquitates manus ſuas. Promiſerat enim Arbogaſtes tunc comes,& Fabianus præfectus cùm victores reuertiſſent, ſtabulum ſe eſſe facturos in Baſilica Eccleſię Mediolanenſis, atque clericos ſub armis probaturos. Sed miſerandi homines cùm dæmonibus ſuis male creduli ſunt,& aperiunt os ſuum in blaſphemiam ad Deũ,ſpem ſibi victoriæ ademerunt. Cauſa aũt commotionis hęc fuit,quia munera Imperatoris qui ſe ſacrilegio commiſcuerat,ab Eccleſia reſpuebátur,nec orandi illi cum Eccleſia ſocietas tribuebatur. Sed Dominus qui Eccleſiam ſuam tueri conſueuit,de cœlo iaculatus eſt iudicium, atque omnem victoriam ad religioſum Imperatorem tranſtulit Theodoſium.

Extincto itaque Eugenio à ſatellitibus eius,cùm ſcripta acciperet Imperatoris,non illi alia maior cura fuit,quàm vt pro his interueniret quos renatos inuenerat. Obſecratus eſt primo ſcriptis Imperatorem miſſo diacono,poſtea verò quàm directus eſt Ioannes tũc tri bunus & notarius,qui nunc præfectus eſt,ad tuitionem eorum qui ad Eccleſiam confugerunt etiá ipſe Aquileiam perrexit,precatus pro eis,quibus ſceleris venia impetrata eſt, quia Chriſtianus Imperator prouolutus pedibus ſacerdotis, teſtabatur meritis [15] & orationibus eius ſaluatũ ſe eſſe. Reuertens itaque de vrbe Aquileienſi,vno die præceſsit Imperatorem. Nec diu clementiſsimæ memorię Theodoſius Imperator ſuſceptis filiis in Eccleſia & traditis ſacerdoti,in hac luce fuit. Poſt cuius obitũ fere triennium ſuperuixit. Quo in tẽpore ſancti Nazarij martyris corpus quod erat in horto poſitum extra ciuitatẽ,leuatũ ad Baſilicá Apoſtolorũ quæ eſt in Romana,tranſtulit. Vidimus enim in ſepulchro quo iacebat, corpus martyris, qui quãdo ſit paſſus,vſque in hodiernũ diẽ ſcire nõ poſſumus, ſanguinẽ martyris ita recentẽ,quaſi eadem die fuiſſet effuſus. Caput etiá ita integrũ atq;

13. *Orando Ambroſius infantulũ mortuum ſuſcitauit*

14. *Et hic habet martyrũ meritaq;*

15. *Meritis et orationib⁹ Ambroſij ſe ſeruatũ fuiſſe teſtabatur Theodoſius.*

incorruptum cum capillis capitis atque barba, vt nobis videretur eodem tẽpore quo leuabatur, lotum atque compositum in sepulchro. Et quid mirum? quandoquidem Dominus hoc in Euangelio ante promisit, quòd capillus de capite eorum non periret: etiam odore tanto repleti sumus, [16] vt omnium aromatum vinceret suauitatem. Leuato corpore martyris & in lectica composito, statim ad sanctum Celsum martyrem qui in eodem horto positus est, cum sancto sacerdote ad orationẽ perreximus. Nunquã tamen illum ante orasse in eodem loco compertum habemus. Sed hoc erat signum reuelati martyris, si sanctus sacerdos ad locũ ad quẽ nunquã antea fuerat, oratum isset. Cognouimus tamen à custodibus loci ipsius, q̃, à parentibus illis traditum sit, non discedere de loco illo per omnem generationem & progeniem suorum, eò quòd thesauri magni in eodẽ loco positi essent, & verè magni thesauri, quos non erugo neque tinea exterminat, neque fures effodiunt & furantur, quia [17] custos eorũ Christus est, & locus eorum aula cœlestis est, quibus viuere Christus fuit, & mori lucrum. Translato corpore martyris ad Basilicã Apostolorum, [18] vbi pridie sanctorum Apostolorum reliquiæ summa omniũ deuotione positæ fuerant, cùm tractaret Episcopus, quidã de populo repletus spiritu immundo, clamare cœpit se torqueri ab Ambrosio. At ille conuersus ad eũ ait: Obtumesce diabole quia nõ te torquet Ambrosius, sed fides sanctorũ & inuidia tua, quoniã vides ascendere homines vnde tu deiectus es. Nam Ambrosius non scit inflari. Quo dicto, ille qui clamabat obmutuit, prostratusq; in terra est, nec amplius vocem quam obstrepi posset, emisit.

16. Odor ex sãctorum martyrũ corporib⁹ emanans, testimoniũ perhibet habitantis in eis gatię spiritus sancti.

27. Custos sanctorum martyrũ Cristus est, & locus eorũ aula cœlestis.

18 vide pridie sanctorum Apostolorum reliquię summa omniũ deuotione positæ fuerant. Hoc nota qui sanctorum reliquiis hostem te exhibes.

Per idem tempus cùm consulatus sui Imperator Honori⁹ in vrbe Mediolanensi Libicarum ferarum exhiberet munus, populo illuc cõcurrente data copia est, missis militibus ab Stilicone comite, hortatu Eusepij præfecti, vt Cresconius quidã de Ecclesia raperetur. Quẽ cõfugientem ad altare Dñi sanctus Episcopus cũ clericis qui in tempore aderãt defendendũ circumdedit: Sed multitudo militum, quæ duces suos habebat de perfidia Arrianorum, præualuit aduersum paucos, atque ablato Cresconio exultantes ad amphitheatrum reuerterunt. Ecclesiæ luctum non modicum relinquentes: Nam sacerdos postratus ante altare Domini factum diu fleuit. [19] Sed in tempore cùm reuertissent, & renũciassent his à quibus fuerant destinati milites, dimissi leopardi saltu celeri ad eundem locũ in quo sederant qui de Ecclesia triumphabant, ascendentes grauiter laniatos reliquerunt. Quod vbi vidit Stilico comes, pœnitentia motus est, ita vt per multos dies satisfaceret sacerdoti, & illæsum quidem illum qui ablatus fuerat, dimiserat. Sed quia grauissimorũ criminũ erat reus, & aliter emendari non poterat, ad auxilium destinatur, nõ multò pòst indulgẽtia prosequente. Per idem tempus cùm ad palatium pergeret quem pro loco officij nostri sequeremur, Theodolo tunc notario, qui postea summa cum gratia Vtinensem rexit Ecclesiam, cùm casu quidem pede esset lapsus, atq; prostratus iaceret in terra, ridente: Cõuersus sacerdos ait, & tu qui stas, vide ne cadas: Quo dicto statim is qui alienũ lapsum riserat, suum doluit. Per idem tempus Fritigil quędam regina Marcomãnorum, cùm à quodam Christiano viro qui ad illam fortè de Italiæ partibus aduenerat, referente sibi audiret famam viri, Christo credidit, cuius illum seruulum recognouerat, missisq; muneribus placatos ab Ecclesia postulauit, vt scriptis ipsius qualiter credere deberet informaretur. Ad quam ille epistolam fecit præclaram in modum catechismi, in qua etiam admonet vt suaderet viro Romanis pacem seruare. Qua accepta epistola mulier suasit viro, & cum populo suo se Romanis tradidit. Quæ cùm aduenisset Mediolanum, plurimum doluit quòd sanctum sacerdotem ad quem festinarat minimè repperisset: Iam enim de hac luce migrauerat. Temporibus verò Gratiani (vt retro redeam) cùm ad prætorium Macedonij tũc magistri officiorum pro quodam intercedendo tunc perrexisset, atque præcepto supradicti viri fores inuenisset clausas, nec copiam ingrediendi adeptus esset, ait: Et tu quidẽ venies ad Ecclesiam, nec clausas ianuas inuenies quam ingrediaris. Quod factũ est: Mortuo Gratiano, confugiens Macedonius ad Ecclesiã patẽtibus ianuis aditũ reperire nõ poterat. Ipse aũt vir venerabilis Episcopus erat multæ [20] abstinentiæ, & vigiliarum multarũ, & laborum, quotidiano ieiunio macerans corpus. Cui prandendi nunq̃ consuetudo fuit, nisi die sabbato & dominico, vel cùm natalicia celeberrimorum martyrũ essent. Orandi etiam assiduitas magna die ac nocte. Nec operam declinabat scribendi propria manu libros, nisi cùm aliqua infirmitate corpus eius attenuaretur. Erat enim in illo sollicitudo omniũ Ecclesiarum, interueniendi etiam magna assiduitas & constantia. In rebus etiam diuinis implendis fortissimus labor, intantũ id quod implere solitus erat circa baptizandos, quinque postea episcopi tempore quo decessit vix implerent. Sollicitus etiam pro pauperibus & captiuis nimium: Nam in tempore quo episcopus ordinatus est, aurum omne atq; argentum quod habere poterat, Ecclesiæ vel pauperibus cõtulit. [21] Prædia etiam quæ habebat, reseruato vsufructu germanæ suæ, donauit Ecclesię suę: Nihil sibi quod hic suũ diceret derelinquens

19. Vide miraculũ perpetratũ ob violationẽ priuilegiorum Ecclesiæ.

20. Abstinentia, ieiuniũ, vigiliæ et oratio Ambrosij.

21. Diuus Ambrosius donauit prædia quæ habebat ecclesiæ suæ, reseruato sorori vsus fructu.

relinquens, vt nudus atque expeditus miles Christi Dominũ sequeretur. Qui cùm diues esset, propter nos pauper factus est, vt nos eius inopia ditaremur. Erat enim gaudens cũ gaudentibus, & flens cũ flentibus. Siquidem quotiescunque illi aliquis ob percipiendam pœnitentiam lapsus suos [22] confessus esset, ita flebat, vt & illum flere compelleret: videbatur etiam sibi cum iacente iacere. 22 Ecce confessionẽ sacerdotalem Ambrosij tẽpore. Causas aũt criminum quas illi confitebantur, nulli nisi Domino soli, apud quem intercedebat, loquebatur; bonum relinquens exemplũ posteris sacerdotibus, vt intercessores apud Deum sint, magis quàm accusatores apud homines. Nam & secundũ Apostolum circa huiusmodi hominem confirmanda charitas est, quia ipse sui accusator est. Nec expectat accusatorem, sed præuenit, vt confitendo suũ alleuet ipse delictum, nec habeat quod aduersarius criminetur. Ideoq; scriptura dicit: Iustus in principio sermonis accusator est sui: Vocẽ enim eripit aduersario, & quasi dẽtes quosdam paratos ad prædam criminationis infestæ peccatorum suorum confessione cõfringit, dans honorem Deo, cui nuda sunt omnia, & qui vult vitam magis peccatoris, quàm mortem. 23 Ecce & satisfactionem pro peccatis post cõfessionem. Nam ipsi pœnitenti non sufficit sola confessio, nisi subsequatur [23] emendatio facti vt pœnitens non faciat pœnitenda. Humiliet etiam animã suam sicut Dauid sanctus, qui postquàm audiuit à propheta: Dimissum est peccatum tuũ, humilior factus est in emẽdatione peccati, ita vt cinerem sicut panem manducaret, & potum suum cum fletu misceret. Flebat etiam amarissimè, quotienscunque fortè nunciatum illi fuerat de cuiusq; sancti obitu sacerdotis, intantum vt nos illum consolari videremur, ignorantes pium affectũ viri, nec qua ratione ita fleret intelligentes. Quibus ille huiusmodi responsum reddebat: Nõ se flere quia recesserat qui fuerat mortuus nũciatus, sed quia se præcesserat: Vel quia difficile esset inuenire virum, qui summo sacerdotio dignus haberetur.

Ipse aũt de sua morte ante prędixit quòd vsque Pascha nobiscum futurus esset, quod quidem meruit Dominum obsecrãdo, quò maturius hinc liberaretur. Ingemiscebat enim vehementer cùm videret radicem omnium malorum auaritiam pullulare, quę neque copia neque inopia minui potest, magis magisq; increscere hominibus & maximè in his qui in potestatibus erant constituti, ita vt interueniẽdi illi apud illos grauissimus labor esset, quia oĩa precio distrahebantur. Quæ res primò omne malũ inuexit Italiæ, & exinde oĩa vergunter in peius. Et quid dicam, si in huiusmodi personis ita rabiem suam exercet, qui solent aut filiorum aut propinquorum causas prætendere, ad excusandas excusationes in peccatis? Quandoquidẽ plerosque cœperit etiam cœlibes sacerdotes vel leuitas, quibus portio Deus est, vt etiam ipsi illam appetant. Et vę mihi misero, quia nec fine mũdi prouocamur, vt tam graui iugo seruitutis liberari velimus, quò demergimur ad profundum inferni, vt faciamus nobis amicos de mammona iniquitatis, qui nos recipiant in æterna tabernacula. Attamen beatus ille qui quandoque conuersus diruptis vinculis, atq; proiecto iugo huiusmodi dominationis, tenebit & allidet paruulos eius ad petram, hoc est, oẽs intentiones eius allidet ad Christum, qui secundum Apostolum petra est, quæ omnes ad se allisos interimit, ipsa inuiolabilis manens, nec reum faciens eum qui ad se alliserit nequissimi vteri deteriores partus, sed innocentem: ita vt securus possit dicere, Portio mea Dominus: Quia cui nihil in seculo est, illi verò portio est Christus: Et qui contempserit pauca, multa percipiet, insuper & vitam æternam possidebit.

Ante paucos verò dies quàm lectulo detineretur, cùm quadragesimumtertium Psalmũ dictaret, me excipiente & vidente, subitò in modum scuti breuis ignis cooperuit, atque paulatim per os ipsius tanquam in domo habitator ingressus est. Post quod facta est facies eius velut nix. Postea verò reuersus est vultus eius ad speciem suã. Quod cùm fieret, stupore percussus, obrigui, nec potui scribere quæ ab illo dicebantur, nisi postequàm visio ipsa trãsibat. Dicebat enim in tempore testimonium scripturę diuinę, quod ego optimè retinebam. Nam scribendi vel dictandi ipso die finem fecit. Sed quidẽ ipsum psalmũ explere nõ potuit: Ego verò id quod visum à me fuerat, honorabili viro Casto diacono (sub cuius cura degebam) statim retuli. At ille repletus gratia Dei, spiritussancti aduentũ me in illo vidisse edocuit lectione Actuum Apostolorum. Superioribus aũt diebus cùm Stiliconis tunc comitis seruus qui dęmonio laborauerat, cùm in Ambrosiana Basilica iam sanus maneret, commendatus à Domino suo: ferebatur enim quòd lubenter ab eodẽ haberetur, facere falsas epistolas tribunatus compertũ est, intantum, vt tenerentur homines qui administrandũ pergebãt. Sed vbi ad personam serui sui peruenit comes Stilico, ipse in seruo suo noluit vindicare. Homines etiam qui decepti fuerant interuentu sacerdotis dimisit, de ipso verò seruo sacerdoti quæstus est. Quem vir sanctus cùm de Ecclesia Ambrosiana egrederetur, requiri fecit, atque ad se perduci, quẽ cùm interrogasset, & deprehendisset autorem tãti flagitij, ait: Oportet illum tradi Satanę in interitũ carnis, ne talia aliqui in posterũ audeat admittere. Quẽ eodem momẽto cùm adhuc sermo esset in ore sacerdotis sancti, spi-

ritus im-

ritus immundus arreptum discerpere coepit. Quo viso nō minimo timore repleti sumus & admiratione. Multos etiam diebus ipsis imponente illo manus & imperante, à spiritibus immundis vidimus esse purgatos. Per idem tempus Nicentius quidam ex tribuno & notario quodam pedum dolore renebatur, vt rarò in publico videretur: Cùm ad altare accessisset vt sacramenta perciperet, calcatusq; casu à sacerdote, exclamare audiuimus: Vade & amodò saluus eris. Nec se amplius doluisse pedes tēpore quo sanctus sacerdos de hæc luce migrauit, lachrymis testabatur. Sed post dies hos ordinato sacerdote Ecclesiæ Tieinensi incidit in infirmitatem: Qua cum plurimis diebus detineretur in lectulo, comes Stilico dixisse fertur: Quod tanto viro recedente de corpore, interitus immineret Italię: Vnde cōuocatis ad se nobilibus viris illius ciuitatis, quos diligi à sancto sacerdote cognouerat, partim interminatus est illis, partim blando sermone persuasit, vt pergerent ad sanctum sacerdotē, suaderent illi vt sibi videndi peteret à Domino comeatum. Quod ille vbi ab illis audiuit, respōdit: Nō ita inter vos vixi, vt pudear me viuere, nec timeo mori, quoniam Dominum bonum habemus. Per idem tempus cùm in extrema parte porticus in qua iacebat, in vno positi Castus, Polemius, Venerius & Felix tunc diaconi secum tractarent, voce ita repressa, vt vix inuicem se audirent, qui post obitum illius Episcopus ordinandus esset, atque cùm de nomine sancti loquerentur Simpliciani, tāquam interesset tractatui, cùm lōgè positus ab ipsis iaceret, approbās exclamauit tertio: Senex, sed bonus: Erat enim Simplicianus æui maturior. Qua voce audita expauescentes fugerunt. Defuncto tamen eo non alius illi successit in sacerdotio, nisi is quē ille bonum senē trina voce signauerat. Cui Simpliciano Venerius quē supra memorauimus successor fuit. Felix verò nunc vsque Bononiemsem regit Ecclesiam. Castus aūt & Polemius nutriti ab Ambrosio, bonæ arboris boni fructus, in Ecclesia Mediolanensi Diaconij funguntur officio. In eodem tamen loco in quo iacebat (sicut referente beato Basiano Episcopo Laudensis Ecclesię, qui ab eodē audierat, didicimus) cùm oraret vnàcum supradicto sacerdote, viderat Dominū Iesum aduenisse ad se, & arridentem sibi. Nec multos post dies ablatus est.

24. D. Ambros. tēpore mortis suę expāsis manibus in modum crucis orauit.

25. Ecce quomodo moriūtur sancti, nēpe prius accepto Domini corpore.

Sed eodem tempore quo à nobis migrauit ad Dominū, ab hora circiter vndecima diei, vsque ad illam horam qua emisit spiritum, expāsis manibus [24] in modum crucis orauit: Nos verò labia illius moueri videbamus, vocem aūt non audiebamus. Hortatus autem sacerdos Ecclesię Vercellensis, cùm in superiora domus sequi eum composuisset, tertio vocem vocantis se audiuit, dicentisq; sibi: Surge, festina, quia modò est recessurus. Qui descēdens obtulit sancto Domini corpus. [25] Quo accepto vbi glutiuit, emisit spiritū. Bonum viaticū secum ferens, vt in virtute escę anima refectior, Angelorum nunc consortio, quorum vita vixit in terris, & Helię societate lętetur. Qnia vt Helias nunquam regibus vel vllis potestatibus, ita & iste pro Dei timore loqui veritus est. Atq; inde ad Ecclesiā maiorē antelucana hora qua defunctus est, corpus ipsius portatum est: Ibiq; eadem fuit nocte quā vigilamus in Pascha, quam plurimi infantes cùm à fonte venirent viderūt, ita vt aliqui sedentem in cathedra tribunali dicerent, alij verò ascendentem suis parentibus digito ostēderent: sed illi videntes videre non poterant, quia mundatos oculos non habebant: plurimi autem stellam supra corpus eius se videre narrabāt: Sed lucescente die dominico cùm corpus illius peractis sacramentis diuinis de Ecclesia leuaretur, portādum ad Basilicā Ambrosianam in qua positus est, ita ibi dæmonum turba clamabat se ab illo torqueri, vt eius latus eorum ferri non posset. Quæ gratia saderdotis non solùm in illo loco, verùm etiā in plurimis prouinciis vsque in hodiernum diem manet. Iactabat etiam turba virorū [26] ac mulierū oraria vel semicinctia sua vt corpus sancti aliquatenus ab ipsis cōtingeretur. Erat enim exequiarum turba innumerabilis totius dignitatis, [27] totiusq; sexus, omniumq; penè ætatum, non solùm Christianorum, sed etiam Iudæorum & Paganorum, maiore tamen gratia ordo præcedebat eorum qui fuerant baptizati.

26. Quanta deuotio populi orga corpus D. Ambrosij defuncti.

27. Solennes exequiæ Ambrosio exhibitę.

28. Tu qui sanctos Dei emortuos appellare non erubescis, uide si Ambrosius mortuus has appariciones præstare potuisset.

Eadem qua obiit die, sicut textus epistolę loquitur, qui à successore eius venerabili viro Simplciano susceptus est, de partibus orientis ad ipsum tanquam adhuc nobiscū viuentē directa, quæ nunc vsque Mediolani habetur in monasterio cuiusdā viri sancti, apparuit [28] orans cum illis, & imponens illis manus. Habet enim diem epistola, quæ directa est: Qua lecta inuenimus diem esse quo ille defunctus est. Intra Thusciam ciuitate Florentiana, vbi nunc vir sanctus Zenobius nomine Episcopus est, quia promiserat se petentibus illis illos se sęplus visitaturum, frequenter ad altare quod est in Basilica Ambrosiana, qui ibidē ab ipso constituta est, visum orare, ipso sancto viro sacerdote Zenobio referente didicimus. In eadē etiā domo in qua declinans Eugenium mansit tempore quo Ragadaisus supradictā ciuitatem obsidebat, cùm iā de se penitus desperassent viri ciuitatis, per visum cuidā apparuit, & promisit alio die salutē illis affuturā. Quo referente ciuiū animi sunt erecti: Nā altero die adueniente Stilicone tunc Comite cū exercitu, facta est de hoste victoria. *Hæc*

Pansophia religiosa fœmina, matre pueri Pansophij referente cognouimus. Mascezeli etiā desperante de salute sua, vel exercitus quem ducebat contra Gildonem, baculum tenens manu in visu noctis apparuit, atq; cùm prouolueretur ad pedes sancti viri Mascezel, percutiens in terra senex baculo quo regebatur tertio, hac enim illi specie apparuerat, & ait: Hic hìc hìc, signans locum, deditq; intellectum viro, quem visitatione dignum fuerat arbitratus, vt agnosceret in ipso loco in quo sanctum Domini viderat sacerdotem, die tertia victoriam adepturum, atque ita securus bellum & inchoauit & consummauit. Nos tamē Mediolani positi, ipso Mascezele referente ea cognouimus. Nam & in hac prouincia in qua nunc positi describimus, plurimis hoc ipsum retulit sacerdotibus, quibus etiam referentibus, securius antè nobis cognita huic libro adiungere arbitrati sumus. Sisinni etiā & Alexandri martyrum, qui nostris temporibus, hoc est, post obitū sancti Ambrosij in Anauniꝫ partibus persequentibus gentilibus viris, martyrij coronam adepti sunt, cùm reliquias [29] Mediolanenses summa cum deuotione susceperunt, adueniente quodā cæcō & referente cognouimus, qui eodem tacto loculo, [30] in quo sanctorum reliquię portabantur, lumen recepit, eò quòd per visum noctis vidisset nauē appropinquare littori, in qua erat multitudo ablatorum: quibus descendentibus ad terram cùm vnum de turba precaretur, vt sciret qui essent ij viri, audierit Ambrosium eiusq; consortes. Quo audito nomine cùm deprecaretur vt lumē reciperet, audierit ab eo: Perge Mediolanum, & occurrere fratribus meis qui illò venturi sunt, designans diem, & recipies lumen: erat enim vir (vt ipse dicebat) de littore Dalmateno, nec se antè venisse in ciuitatem asserebat priusquàm recto itinere reliquiis sanctorum occurrisset, nondum videns, sed tacto loculo videre cœpisse.

29. Reliquiæ martyrum a Mediolanensibus summa cum deuotione susceptæ.

30. Tacto loculo in quo eadem reliquiæ portabantur, cæcus lumen recepit.

His itaque decursis non arbitror graue videri, si paululum promissi nostri metas excesserimus, vt Domini dictum quod per os sanctorum prophetarum locutus est, completum esse doceamus: Sedentem aduersus fratrem suum & detrahentem occultè persequebar. Et alibi: Noli diligere detrahere, ne eradiceris. Vt quicunque fortè huiusmodi captus est cōsuetudine, cùm legerit qualiter in his qui sancto viro detrahere [31] ausi sunt, fuerit vindicatum, ipse etiam in aliis emendetur. Igitur Donatus quidam natione Apher, presbyter tamen Ecclesię Mediolanēsis, cùm in conuiuio positus, in quo erant nōnulli militares religiosi, detraheret memorię sacerdotis, aspernantibus illis & deserentibus linguā nequam, subitò vulnere percussus graui, de eodem loco in quo iacebat, alienis manibus subleuatus, in lectulum positus est, atq; inde ad sepulchrū vsq; perductus. In vrbe etiam Carthaginēsi, cùm apud Fortunatum diaconum fratrem venerabilis viri Aurelij Episcopi ad conuiuiū conuenissem, vnà cum Vincentio Colositano Episcopo, Murano etiam Episcopo Bolitano, sed & aliis Episcopis & diaconis, tunc Murano Episcopo detrahenti sancto viro, retuli exitum præsbyteri superius memorati, quod ille de alio dictum de se oraculū, maturo suo exitu comprobauit. Nam de eodem loco in quo iacebat, cùm subitò vulnere ingenti esset percussus, alienis manibus ad lectum portatus est atque inde ad domum in qua hospitabatur reductus, diem clausit. Is finis virorum detrahentium fuit, quem videntes qui tunc aderant admirati sunt. Vnde hortor & obsecro oēm hominē qui hunc librum legerit, vt imitetur vitā viri, laudet Dei gratiam, declinet detrahentium linguas, si vult magis consortium habere cū Ambrosio in resurrectione vitæ, quàm cum detrahentibus illi subire suppliciū, quod nullus sapiens non declinat. Tuam etiam precor beatitudinē pater Augustine, vt pro me humillimo & peccatore Paulino cum omnibus sanctis qui tecū inuocant nomen Domini nostri Iesu Christi, in veritate orate dignēris, vt quia in adipiscēda gratia cum tanto viro non sum dignus habere consortium, adeptus meorū veniā peccatorum, sit mihi præmium fugisse supplicium.

31. Discant ex hoc loco heretici sanctis non detrahere.

VITA DONATI BEROENSIS,

Theotimi, Tomitiani, & Epiphanij Cypri Episcoporum, per Cassiodorum Senatorem scripta.

SOZOMENVS. Theodosij Imparatoris tempestate plurimi inter Episcopos effulgebāt: sicut Donatus Eurypiani. De quo cùm prouinciales miracula multa testentur, maximū tamen est, quod de dracone gessit. Is enim circa pontem in via publica iacens cibū habebat, oues, capras, equos, boues, & homines abripiens deuorabat. Ad quam bestiam Donatus sine gladio, sine aliquo iaculo veniens, cùm illa leuasset caput quasi voratora virum, tunc ille vexillū crucis ante faciem eius digito designans in aëre, in os eius expuit. Bestia verò sputū mox ore suo suscipiens expirauit. Quam (sicut audiui) octo paria boū in vicinū campū traxerūt.

Habetur lib. 9. hist. tripartitæ cap. 46.

Et misso

Et misso igne combusta est, ne aërem fœtore corrumperet. Huius donati sepultura insignis est, vbi oratorium ex eius nomine vocatur, habens fontem [1] aquarum, quē ipse fertur orationibus inuenisse. Nam cùm esset locus inaquosus, & illuc ex itinere aliquando venisset, aiũt quòd fatigatis illis qui cùm eo erant, orauerit, & mox aquæ inundatio proruperit, & ex illo hactenus permaneat. Eo tempore Tomitanam & Scythię Ecclesiam Theotimus gubernabat, vir in philosopbia nutritus, cuius virtutẽ diligentes Barbari trans Histrum habitantes, Deum Romanorum esse prædicabant. Diuinarũ liquidem in eo rerũ experiméta sæpius perceperunt. Nã cùm quodam tempote iter faceret, illius terræ, Barbari occurrerunt ei. Et cùm hi qui erant circa eũ, terrore turbarentur, quasi continuò morituri, ex equo descendens orauit. Porrò Barbari neque eum, neq; sequaces eius, nec equos de quibus descenderant videntes, transierunt. Cùm igitur crebrò transeuntes Scythas naturaliter feroces, epulis muneribusq; mãluefaceret, quidam Barbarorum arbitratus eũ esse locupletẽ, cœpit insidiari, vt eũ caperet, alligaret, & traheret. Cùm hoc iã parasset, & dexteram ad hoc haberet, vt eũ iactu illaquearet, manus in aëre mox ligata, & Barbarus ille inuisibilibus vinculis est obstrictus. Tunc aliis pro eo rogantibus, supplicauit Deo Theotimus, vt Barbarus solueretur. Eo quoque tempore fuit Epiphanius Cypriotũ Episcopus, ad cuius sepulchrum hactenus dęmones [2] expelluntur. Is enim cùm substantiam propriã necessitate sustinentibus erogasset, & multis quoque offerentibus ei pecunias manu largissimus dispensaret, contigit, vt pecuniis deficientibus œconomus Ecclesię murmuraret. Quo facto, assistens quidam in domo, in qua habitabat œconomus, sacculum multarũ pecuniarũ dedit, & ita disparuit, vt nec qui dedisset, nec qui misisset cognosceretur. Quod factum oẽs diuinum esse iudicauerunt. Aliud quoque eius libet referre miraculum. Quidã pauperes studẽtes Epiphanium arte deludere, vt sibi aliquid daret, cùm iter ageret, vnus eorũ supinum se prostrauit in terram, alter stabat quasi mortuum deflens, nec habẽs vnde eum sepelire potuisset: Epiphanius aũt superueniẽs, orauit vt sub quiete dormiet. Et sepulturæ necessaria præbuit, simulq; consolatus est flentem, dicens: Quiesce fili à lachrymis: Non enim fletu resuscitari poterit. Est enim ineuitabile, quod euenit. Cumq; discessisset Epiphanius, cœpit ille pulsare socium, vt resurgeret. Et cùm hoc simel & secundo fecisset, dicens: Surge, vt hodie de tuis laboribus epulemur, & ille penitus non sentiret, cognoscẽs verè mortuum, cucurrit ad Epiphanium flens, & petens, vt suum socium suscitaret. At ille consolatus est, ne grauiter ferret quod euenisset. Non tamen defunctũ denuò suscitauit. Hoc enim credo prouidè factum, vt non facile Dei ministri deludantur.

1. *Orationibus fontem aquarũ inuenit.*

2. *Quid dicis hęretice sanctorum sepulchra non esse ueneranda, cũ dæmones ab eis expellantur.*

Eo tẽpore fuit Æas & Zeno in Palestinæ Gaza philosophantes. Et eas fertur cùm pulcherrimam duxisset vxorem, ter cum ipsa solùm concubuisse & tres filios genuisse, postea vitam monachicam apprimè esse sectatus. Zeno verò Episcopus fermè annorum centum habens ætatem nunquam solennibus minor fuit, aut quieuit officiis.

Non solùm aũt religionem hęc tunc nobilitabant, sed etiam Abacuc & Micheæ prophetarum corpora (sicut audiui) hoc tempore sunt ostensa [3] reuelatione diuina cùm Zebẽnus tunc Eleutheropolitanam gubernaret Ecclesiam in vico, qui prius vocabatur Ceila, in Berethasia prædio, quod distat ab vrbe fermè stadiis decẽ. Circa hunc locũ sepultura Micheæ fuit, quam nescientes quid dicerent prouinciales, ô fidelẽ memoriã vocitabant.

3. *Si sanctorum ossa aut sepulchra venerari uanum esset & superstitiosum, ut nostri hæretici mentiuntur, corpora sanctorum prophetarum non fuissent diuina reuelatione ostensa*

VITA EPIPHANII EPISCOPI,

per Suidam scripta, Alberto Lino Veroñ. Interprete.

PIPHANIVS Constantię, quæ est in Cypro, Episcopus, quæ antea Salamin vocabatur, contra omnes hęreses libros, qui Panaria dicuntur atq; alia multa scripsit, quę quidem à doctis propter rẽs, à rudibus verò propter verba leguntur. Extrema senectute decessit.

VITA IOANNIS DAMASCENI,

per eundem Suidam, eodem Interprete.

IOannes Damascenus cognomẽto Mnasur, vir & ipse doctissimus fuit, ac nemine illorũ inferior, qui sua tẽpestate eruditione, ac doctrina illustres fuerũt, extãt ꝗplurima ipsius scripta, summeq; erudita. Necnõ cõparationes virorũ illustriũ inter se, de quib' in diuina scriptura fit mẽtio. Et canones tũ metro Iãbico, tũ soluta oratione ad canendũ appositi. Floruit aũt eadẽ tẽpestate & Cosmas Hierosolymitanus vir apprime ingeniosus, cõcinnámque omnino Musicam spirans. Si quidem canones Ioãnis, & Cosmę ad cantũ compositi, nõ habent quibus cũ comparentur, neq; etiã sunt habituri, quoad vita nostra hęc durabit.

PROLOGVS SEVERI SVLPITII in vitam sancti Martini, Episcopi Turonensis.

PLERIQVE mortaliũ studio & gloriæ seculari inaniter dediti, exinde perennẽ (vt putabant) memoriam nominis sui quæsiuerunt, si vitas clarorũ virorum stilo illustrassent. Quę res vtiq; non perennẽ quidem, sed aliquantulum tamen conceptæ spei fructũ afferebat: quia & sui memoriã (licet in cassum) propagabãt: & propositis magnorũ virorũ exemplis, nõ parua ęmulatio legentibus excitabatur. Sed tamẽ nihil ad beatã illã æternãq; vitã hæc eorum cura pertinuit. Quid enim aut ipsis occasura cũ seculo scriptorũ suorũ gloria profuit? aut quid posteritas emolumẽti tulit legendo Hectorẽ pugnantẽ, aut Socratẽ philosophantẽ? cùm eos non solũ imitari stultitia sit, sed nõ acerrimè etiã impugnare demẽtia. Quippe qui humanã vitã præsentibus tantũ actibus æstimãtes, spes suas fabulis, animas sepulchris dederint. Siquidẽ ad solã hominũ memoriã se perpetuandos crediderũt, cùm hominis officium sit, perennẽ potius vitã, quàm perennẽ memoriã quęrere, nõ scribendo aut pugnando, vel philosophando, sed piè, sanctè, religioseq; viuendo. Qui quidẽ error humanus literis traditus intantũ conualuit, vt multos tamẽ ęmulos, vel inanis philosophię, vel stultę illius virtutis inuenerit. Vnde facturus mihi operępretiũ videor, si vitã sanctissimi viri exẽplo aliis mox futurã perscripsero. Quo vtiq; ad verã sapientiã, & cœlestẽ militiã, diuinamq; virtute legentes incitabũtur. In quo ita nostri quoq; ratione commodi ducimus, vt nõ inanẽ ab hominibus memoriã, sed æternum à Deo præmiũ expectemus. Quia etsi ipsi nõ ita viximus, vt exemplo aliis esse possimus, dedimus tamẽ operam, ne is lateret, qui esset imitandus. Igitur S. Martini vitã scribere exordiar, quæ vel ante Episcopatũ, vel in Episcopatu gesserit, quanuis nequaquã ad omnia illius potuerim peruenire: adeo ea in quibus ipse tantũ sibi conscius fuit nesciuntur: quia laudẽ ab hominibus non quærens (quantũ in ipso fuit) omnes virtutes suas latere voluisset: quanquã etiam ex iis quæ comperta nobis erant, plura omisimus, quia sufficere credidimus, si tantũ excellentiora notarentur. Simul & legentibus consulendũ fuit, ne quod his pareret copia congesta fastidiũ. Obsecro autẽ eos qui lecturi sunt, vt fidem dictis adhibebant: neq; me quicquã nisi compertum, & probatum scripsisse arbitrentur. Alioqui tacere, quàm falsa dicere maluissem.

VITA SANCTI MARTINI.

IGITVR Martinus Sabbarię Pannoniorũ oppido oriundus fuit, sed intra Italiam Ticini alitus est, parentibus secundũ seculi dignitatẽ non infimis, gentilibus tamen. Pater eius miles primũ, pòst tribunus militum fuit. Ipse armatam militiã in adolescentia secutus, inter scalares alas sub rege Constantio, deinde sub Iuliano Cæsare militauit: non tamen spontè, quia à primis ferè annis diuinã potius seruitutẽ sacra illustris pueri spirauit infantia. Nam cùm esset an norũ decẽ, inuitis parentibus ad Ecclesiã confugit, seq; cathecumenũ fieri postulauit. Mox mirũ in modũ totus in Dei opere cõuersus, cùm esset annorũ duodecim, eremũ concupiuit: fecissetq; votis satis, si ætatis infirmitas nõ obstitisset. Animo tamẽ aut circa monasteria, aut circa ecclesias semper intẽtus meditabatur in ætate puerili, quod postea deuotus impleuit. Sed cùm edictũ esset à Regibus, vt veteranorũ filij ad militiã scriberentur (prodente patre qui felicibus eius actibus inuidebat) cùm esset annorũ quindecim, raptus, & catenatus sacramentis militaribus est implicatus, vno tantũ seruo comite contentus, cui tamẽ versa vice Dñs seruiebat, adeo vt plerunq; ei & calceamenta ipse detraheret, & ipse detergeret, cibũ vnà caperent, hic sępius ministraret. Trienniũ ferè ante baptisma in armis fuit, integer tamẽ ab his vitiis, quibus illud hominũ genus implicari solet. Multa illi circa cõmilitones benignitas, mira charitas, patientia verò, atq; humilitas vltra humanũ modũ: Nã frugalitatẽ in eo laudare nõ est necesse, qua ita vsus est, vt iã illo tempore non miles, sed monachus putaretur. Quibus rebus ita sibi oẽs cõmilitones suos deuinxerat, vt eũ miro venerarentur affectu. Necdũ tamen regeneratus in Christo, agebat quendã bonis operibus baptismatis candidatũ: assistere scilicet laborantibus, opẽ ferre miseris, egentes alere, nudos vestire, nihil sibi ex militiæ stipendiis, pręter quotidianũ victũ referuare. Iam tũ Euangelij non surdus auditor, de crastino nõ cogitabat. Quodã itaq; tempore, cùm iã nihil præter arma, & simplicẽ militiæ vestem haberet, media hyeme, quæ solito asperior inhorruerat (adeo vt plerosque vis algoris extingueret) obuium habuit in porta Ambianensium ciuitatis pauperem nudum. Qui cùm prætereuntes, vt sui misererentur, oraret,

omnesq; miserũ præterirent, intellexit vir Deo plenus sibi illũ, aliis misericordiam non præstantibus, reseruari. Quid tamen ageret? Nihil pręter chlamidem, qua indutus erat, habebat. Iam enim reliqua in opus simile consumpserat. Arrepto itaque ferro, quo erat accinctus, mediã diuidit, partémque eius pauperi tribuit, reliqua rursus induitur. Interea de circũstantibus ridere nonnulli, quia deformis esset, & truncatus habitu videretur: multi tamen quibus erat mens sanior, altius gemere, qui simile nihil fecissent, cùm vtiq; plus habentes, vestire pauperem sine sua nuditate potuissent. Nocte igitur insecuta, cùm se sopori dedisset, vidit Christum chlamidis suæ, qua pauperem texerat, parte vestitum. Intueri diligentissimè Dominum, vestémque quam dederat, iubetur agnoscere. Mox ad Angelorum circunstantium multitudinem audiuit Iesum clara voce dicentem: Martinus adhuc cathecumenus hac me veste contexit. Verè memor Dominus dictorum suorum, qui antè prædixerat: Quamdiu fecistis hæc vni ex minimis istis, mihi fecistis: se in paupere professus est fuisse vestitũ. Et ad confirmandum tam boni operis testimonium, in eodem se habitu, quem pauper acceperat, est dignatus ostendere. Quo viso vir beatissimus, non in gloriam est eleuatus humanã, sed bonitatẽ Dei in suo opere cognoscens, cùm esset annorum duodeuiginti, ad baptismũ conuolauit. Nec tamen statim militiæ renunciauit, tribuni sui precibus euictus, cui contuberniũ familiare præstabat. Etenim transacto tribunatus sui tempore, renunciaturũ se seculo pollicebatur. Qua Martinus expectatione suspensus, per biennium ferè, posteaquam est baptismum consecutus, solo scilicet nomine militauit. Interea irruentibus intra Gallias Barbaris, Iulianus Cæsar coacto in vnum exercitu apud Vangionũ ciuitatem donatiuum cœpit erogare militibus. Et (vt est consuetudinis) singuli citabantur, donec ad Martinũ ventum est. Tum verò oportunum tempus existimans, quo peteret remissionẽ (neque enim integrum sibi fore arbitrabatur, si donatiuum non militaturus acciperet) hactenus, inquit ad Cæsarem, militaui tibi: nunc patere vt militẽ Deo: donatiuũ tuum pugnaturus accipiat alter: Christi ego miles sum, pugnare mihi non licet. Tum verò aduersus hanc vocem Tyrannus infremuit, dicens eum metu pugnæ, quæ postera die erat futura, non religionis gratia detrectare militiã. At Martinus intrepidus, imò illato sibi terrore constantior: Si hoc, inquit, ignauiæ adscribitur, nõ fidei, crastina die ante aciẽ inermis astabo, & in nomine Domini Iesu, signo crucis, non clipeo protectus, aut galea, hostium cuneos penetrabo securus. Retrudi ergo in custodiã iubetur facturus fidem dictis, vt inermis Barbaris obiiceretur. Postera die hostes legatos de pace miserunt, sua omnia, seq; dedentes. Vnde quis dubitet hanc verè beati viri fuisse victoriã: cui præstitũ sit, ne inermis ad pręliũ mitteretur? Et quamuis pius Dominus seruare militẽ suũ inter hostiũ gladios & tela potuisset: tamen ne vel aliorũ morte sancti violaretur obtutus, exemit pugnę necessitatẽ. Neq; enim aliã pro milite suo Christus debuit præstare victoriã, quàm vt subactis sine sanguine hostibus, nemo moreretur. Exinde relicta militia, sanctũ Hilariũ Pictauę Episcopũ ciuitatis, cuius tũc in Dei rebus spectata & cognita fides habebatur, expetiuit, & aliquãdiu apud eũ cõmoratus est. Tentauit aũt idem Hilarius, imposito diaconatus officio, sibi eũ arctius implicare, & ministerio vincire diuino. Sed cùm sępissimè restitisset, indignũ se esse vociferãs, intellexit vir Dei altioris ingenij hoc eum modo posse cõstringi, si id ei officij imponeret, in quo quidã locus iniurię videretur. Itaq; exorcistã [a] eũ esse pręcepit. Quã ille ordinationẽ ne despexisse tanq̃ humiliorẽ videretur, nõ repudiauit. Nec multò pòst admonitus per soporẽ, vt patriã, parẽtésq;, quos adhuc gẽtilitas detinebat, religiosã solicitudine visitaret, ex voluntate S. Hilarij profectus est, multisq; ab eo obstrictus precibus & lachrymis, vt rediret. Mœstus (vt fertur) peregrinationẽ illã aggressus est, contestatus fratres multa se aduersa passurũ, quod postea probauit euentus. Ac primũ inter Alpes deuia secutus, incidit in latrones. Cùmq; vnus securim eleuatã in caput eius librasset, ictũ ferientis dexteræ sustinuit alter. Vinctis tamẽ post tergũ manibus, vni seruandus & custodiendus traditur. Qui cùm eũ ad remotiora duxisset, percũctari ab eo cœpit quisnã esset. Respondit Christianũ se esse. Quærebat etiã ab eo, an timeret. Tunc verò constantissimè profitebatur, nunquã se tam fuisse securũ: quia sciret misericordiã Domini maximè in tentationibus adfuturã: se magis illi dolere, qui Christi misericordia (vtpote latrocinia exercens) esset indignus: ingressúsq; Euangelicam disputationem, verbũ Dei latroni prędicabat. Quid lõgius morer? Latro credidit, prosecutúsq; Martinũ viæ reddidit, orans vt pro se Dominũ precaretur. Idémq; postea religiosam ducere vitã visus est, adeo vt hęc, quę supra retulimus, ab eo audita dicantur. Igitur Martinus inde progressus, cùm Mediolanũ pręteriisset, diabolus in itinere, humana specie assumpta se ei obuiã tulit, quò tenderet requirens. Cũq; id à Martino responsũ accepisset, se quò Dñs vocaret: ait ad eũ: Quocũq; ieris, vel quęcũq; tentaueris, diabolus tibi aduersabitur. Tũc ei prophetica voce respõdit: Dñs mihi adiutor est, nõ timebo qd faciat mihi hõ. Statimq;

a. Ordinem exorcistæ Martinus suscipit.

è conspectu eius inimicus euanuit. Itaque vt animo, ac mente conceperat, matrem gentilitatis absoluit errore, patre in malis perseuerante: Plures tamen suo saluauit exemplo. Deinde cùm hæresis Arriana per totũ orbem, & maximè intra Illyricum pullulasset, cùm aduersus perfidiã sacerdotum solus penè acerrimè repugnaret, multisq; supplicijs esset affectus (nam & publicè virgis cæsus est) & ad extremum de ciuitate exire compulsus, Italiam repetiit. Cùm intra Gallias quoq; discessu sancti Hilarij, quem ad exiliũ hæreticorũ vis coëgerat, turbatã Ecclesiam comperisset, Mediolani sibi monasteriũ statuit. Ibi quoque eum Auxentius autor & princeps Arrianorum grauissimè insectatus est: multisque affectum iniurijs de ciuitate exturbauit. Cedendũ itaque tempori arbitratus, ad insulam Gallinariam nomine secessit, comite quodam præsbytero magnarũ virtutum viro. Hic aliquamdiu radicibus [a] vixit herbarum. Quo tempore elleborum venenatum (vt fertur) grauem in cibum sumpsit. Sed cùm vim veneni in se grassantis vicina iam morte sensisset, imminens periculũ oratione repulit, statimq; omnis dolor fugatus est. Nec multò pòst cùm sancto Hilario comperisset regis pœnitentis potestatem indultam fuisse redeundi, Romę ei tentauit occurrere. Profectusq; est ad vrbẽ: Cùm autẽ iam Hilarius præterisset, ita eũ est vestigijs prosecutus, vt ad eum pertingeret. Cùmq; ab eo gratissimè esset susceptus, haud longè sibi ab oppido monasterium collocauit. Quo tempore quidam ei se cathecumenus iunxit, cupiens viri sanctissimi institui disciplinis. Paucis quippe interpositis diebus languore correptus, vi febriũ laborabat. At tum Martinus fortè discesserat: & cùm post triduũ defuisset, regressus exanime corpus inuenit. Ita subita mors fuerat, vt absque baptismate humanis rebus excederet. Corpus in medio positũ tristi mœrentium fratrum frequentabatur officio: cùm Martinus flens, & eiulans accurrit. Tum verò totã spiritum sanctum mente cõcipiens, egredi cellulã, in qua corpus iacebat, cęteros iubet: ac foribus obseratis super exanimata defuncti fratris membra prosternitur. Et cùm aliquamdiu orationi incubuisset, sensissetq; per spiritũ Domini adesse virtutem, erectus paululũ, & in defuncti ora defixus, orationis suę, ac misericordię Domini intrepidus expectabat aduentũ. Vixq; duarum ferè horarũ spatiũ intercesserat, vidit defunctũ paulatim membris omnibus commoueri, & laxatis in vsum videndi palpitare luminibus. Tum verò magna ad Dñm voce conuersus gratias agens, cellulã clamore compleuerat. Quo audito qui pro foribus astiterant, statim irruunt. Mirũ spectaculũ, quòd videbant viuere, quem mortuũ reliquissent. Ita redditus vitæ statim baptisma consecutus, plures postea vixit annos. Primusque apud nos Martini virtutũ vel materia, vel testimoniũ fuit. Idem tamen referre erat solitus, se corpore exutum ad tribunal Iudicis ductũ deputatumq; obscuris locis & vulgaribus turbis tristem excepisse sententiam. Tunc per duos Angelos Iudici fuisse suggestum, hunc esse pro quo Martinus oraret. Ita per eosdem Angelos se iussum reduci: & Martino redditum, vitæq; pristinę restitutum. Ab hoc primo tempore beati viri nomẽ enituit: vt qui sanctus iam ab hominibus habebatur, potẽtis etiã, & verè Apostolicus haberetur. Nec multò pòst dum agrũ Lupicini cuiusdam honorati secundum seculũ viri præteriret, clamore & luctu turbę plangentis excipitur. Ad quã cùm solicitus astitisset, & quis esset hic fletus inquireret, indicatur vnũ è familia seruulum laqueo sibi vitam extorsisse. Quo cognito cellulã in qua corpus iacebat, ingreditur: exclusisq; oẽbus turbis superstratus corpori aliquantisper orauit. Mox viuescente vultu in ardescentibus oculis in ora illius defunctus erigitur, lentóq; conamine enisus assurgere, apprehensa beati viri dextera in pedes constitit, atq; ita cũ eo vsque ad vestibulũ domus turba omni inspectante processit.

[b] Sub idem ferè tempus ad Episcopatũ Turonicæ petebatur Ecclesiæ. Sed cum erui à monasterio suo nõ facile posset, Ruricius quidã vnus è ciuibus vxoris languore simulato ad genua illius prouolutus, vt egrederetur, obtinuit. Ita dispositis iam in itinere ciuiũ turbis, sub quadam custodia ad ciuitatẽ vsq; deducitur. Mirũ in modũ incredibilis multitudo nõ solũ ex illo oppido, sed etiã ex vicinis vrbibus ad suffragia ferenda conuenerant. Vna oĩm voluntas, eadem vox, eademq; sententia: Martinum Episcopatu esse dignissimum: felicẽ fore tali Ecclesiam sacerdote. Pauci tamen & nonnulli ex Episcopis, qui ad constituendũ Antistitem fuerant euocati, impiè repugnabant, dicentes scilicet cõtemptibilẽ esse personã, indignũ esse Episcopatu hoĩem vultu despicabilem, veste sordidũ, crine deformem. Ita à populo sententiæ sanioris hæc illorum irrisa dementia est, qui illustrem virum, dũ vituperare cupiunt, prædicabant. Nec verò his aliud facere licuit, q̃ q̃ populus Dño volẽte, cogebat. Inter Episcopos tamẽ qui adfuerant, præcipuè Defensor quidã nomine dicitur restitisse. Vnde animaduersum est, grauiter illum lectione prophetica tũc notatũ. Nã cũ fortuitu lector cui legendi eo die officiũ erat, interclusus à populo defuisset, turbatis ministris, dũ expectatur qui nõ aderat, vnus è circũstantibus, sumpto psalterio, quẽ primum versum inuenit, arripuit. Psalmus autem hic erat: Ex ore infantium & lactentiũ perfecisti laudem,

propter inimicos tuos,& destruas inimicũ & defensorem.Quo lecto,clamor populi tollitur,pars aduersa confunditur. Atq; ita habitũ est diuino nutu psalmũ hunc lectũ fuisse: vt testimoniũ operis sui defensor audiret: quia ex ore infantium atq; lactentiũ in Martino Domini laude perfecta,& ostẽsus pariter,& destructus est inimicus. Iam verò sumpto Episcopatu,qualẽ se,quantumq; præstiterit, non est nostræ facultatis euoluere. Idẽ enim constantissimè perseuerabat,qui prius fuerat.Eadẽ in corde eius humilitas,eadẽ in vestitu eius vilitas [2] erat. Atq; ita plenus autoritatis, & gratiæ implebat Episcopi dignitatẽ: vt nõ tamen propositũ monachi,virtutemq; desereret. Aliquádiu ergo adhęrenti ad Ecclesiã cellula vsus est. Deinde cùm inquietudinẽ se frequentantiũ ferre non posset, duobus ferè extra ciuitatẽ miliaribus monasteriũ sibi statuit. Qui locus tam secretus, & remotus erat,vt eremi solitudinẽ non desideraret. Ex vno enim latere præcisa montis excelsi rupe ambiebatur,reliquã planitiẽ Liger fluuius reducto paululũ sinu clauserat. Vna tantũ eademq; arcta admodũ via adiri poterat. Ipse ex lignis contextã cellulã habebat: multiq; ex fratribus in eundẽ modũ. Pleriq; saxo superiecti montis cauato receptacula sibi fecerant. Discipuli verò octoginta erant,qui ad exemplũ beati magistri instituebãtur. Nemo ibi quicq̃ propriũ [3] habebat: oĩa in mediũ cõferebantur. Nõ emere,aut vẽdere (vt plerisq; monachis moris est) cuiquã licebat. Ars ibi,exceptis scriptoribus, nulla habebatur,cui tamẽ operi minor ætas deputabatur,maiores orationi vacabant. Rarus cuiquam extra cellulã suã egressus,nisi cùm ad locũ orationis cõueniebant. Cibũ vnà omnes post horã ieiunij accipiebant. Vinũ nemo nouerat,nisi quem infirmitas coëgisset. Pleriq; camelorũ setis vestiebantur: mollior ibi habitus pro crimine erat. Quod eò magis sit mirũ necesse est,q̃ multi inter eos nobiles habebantur,qui longè aliter educati ad hanc se humilitatẽ & patientiã coëgerãt. Pluresq; ex his postea Episcopos vidimus. Quæ enim esset ciuitas,aut ecclesia,quæ non sibi de Martini monasterio cuperet sacerdotẽ? Sed vt reliquas virtutes eius,quas in episcopatu egit,aggrediar. Erat haud longè ab oppido proximus monasterio locus,quẽ falsa hominũ opinio, velut consepultis ibi martyribus consecrauerat. Nam & altare ibi à superioribus Episcopis constitutũ habebatur. Sed Martinus nõ temerè adhibens incertis fidẽ,ab his qui maiores natu erant presbyteris, vel clericis flagitabat nomẽ sibi martyris,& tempora passionis ostendi, grandi se scrupulo permoueri,q̃ nihil certi cõstans sibi maiorũ memoria tradidisset. Cùm aliquamdiu ergo à loco illo se abstinuisset,nec derogans religioni, quia incertus erat, nec autoritatẽ suẽ vulgò accommodans,ne superstitio conualesceret, quodã die,paucis secũ adhibitis fratribus ad locũ pergit: Deinde super sepulchrũ ipsum astans orauit ad Dñm, vt quis esset,vel cuius meriti sepultus ostenderet. Tum conuersus ad leuã, videt prope assistere vmbram sordidam & trucem. Imperat nomen,meritúmq; vt loqueretur. Nomen edicit,de crimine confitetur,latronẽ se fuisse ob scelera percussum,vulgi errore celebratum sibi nihil cum martyribus esse commune,cùm illos gloria,se pœna retineret. Mira res,vocẽ loquentis,qui aderant audiebant,personã tamen nõ videbant. Tum Martinus,quid vidisset,exposuit. Iussitq; ex eo loco altare,quod ibi fuerat,submoueri,atq; ita populũ superstitionis illius absoluit errore. Accidit autẽ in sequenti tempore,dũ iter ageret, vt Gentilis cuiusdã corpus, quod ad sepulchrũ cum superstitioso funere deferebatur,obuiũ haberet. Conspicatúsque eminus venientẽ turbam,quidnam id esset ignarus,paululũ stetit. Nam cùm ferè quingẽtorũ passuum interuallum esset, vt difficile fuerit dignoscere quid videret. Tamen quia rusticam manũ cerneret,& agente vento linteamina corpori superiecta volitarent,profanos sacrificiorũ ritus agi credidit,quia esset hęc Gallorũ rusticis consuetudo,simulachra dęmonum candido tecta velamine miseria per agros suos circunferre demẽtia. Eleuato ergo in aduersum signo crucis,imperat turbę non moueri loco,onúsq; deponere. Hic verò mirũ in modum videres miseros primũ velut saxa riguisse: deinde cùm primo mouere se summo conamine niterentur, vltra accedere non valentes, ridiculã in vertiginẽ rotabantur,donec victi corporis onus deponunt attoniti: & semet inuicẽ aspectantes,quidnã sibi accidisset taciti cogitabant. Sed cùm beatus vir comperisset exequiarũ illam esse frequentiã,non sacrorum,eleuata rursum manu,dat eis abeundi,& tollendi corporis potestatem. Ita eos & cùm voluit,stare compulit: & cùm libuit,abire permisit.

Item dum in vico quodam templũ antiquissimũ diruisset,& arborem pinũ,quæ fano erat proxima,esset aggressus excidere: tum verò Antistes loci illius,cęteráq; Gentilium turba cœpit obsistere. Et cùm iidẽ illi,dũ templũ euertitur,imperãte Domino acquieuissent,succidi arborẽ nõ patiebantur. Ille quidẽ eos sedulè cõmonere,nihil esse religiõis in stipite,Dominũ potius,cui seruiret ipse, sequerẽtur,arborẽ illã excidi oportere,quia esset dęmoni dedicata: Tũ vn⁹ ex illis,qui erat audacior cęteris: Si habes,inquit,aliquã de Deo tuo,quẽ dicis te colere,fiduciam,nosmetipsi succidimus hanc arborẽ; tu ruentẽ excipe,

& si te-

2. *Vestitus Martini vilitas.*

3. *Hic adesse velit quotquot Monachismo æternũ bellũ gerere proposuerunt, inter alia dicentes,præsentẽ monachismũ nouitiũ esse, nõ a primæuis obseruatum: nonne hic habes paupertatem voluntariã in monachis Martini,vitam in cõmuni,cessationem & contractibus, orationis instantiã, loci firmitatẽ cibi & potus abstinentiã, habitus asperitatem. Quę omnia apud nostros religiosos etiam hodie in vsu habẽtur. Vide ergo quã falsum sit monachismũ nostrũ nouitiũ esse.*

& si tecum est tuus, vt dicis, Dominus euades. Tum ille intrepidè confisus in Dño facturũ se pollicetur. Hic verò ad istiusmodi conditionem omnis illa gentilium turba consentit, facilemq; arboris suæ habere iacturam, si inimicum sacrorum suorum casu illius obruisset. Itaq; cùm vnam in partem pinus illa esset accliuis (vt non esset dubium, quã in partem succisa corrueret) eo loco vinctus statuitur pro arbitrio rusticorum, quo arborem esse casuram nemo dubitabat. Succidere igitur ipsi suam pinum cum ingenti gaudio, lætitiaq; cœperunt. Aderat eminus turba mirantiũ: iamq; paulatim nutare pinus cœpit, & ruinã suã casura minitari. Pallebant eminus monachi, & periculo iam propiore cõterriti, spẽ oẽm, fidemq; perdiderant, solam Martini mortem expectantes. At ille confisus in Domino intrepidus operiens, cùm iam fragorem sui pinus concidens edidisset, iam cadenti, & super se ruenti, eleuata protinus obuiam manu, salutis signum opposuit. Tum verò turbinis modo retroactam putares, diuersam in partem ruit, adeo vt rusticos, qui in tuto loco steterant, penè prostrauerit. Tum verò in cœlũ clamore sublato, gentiles stupere miraculo, monachi flere præ gaudio, Christi nomen in commune ab omnibus prædicari: satisq; cõstitit eo die salutem illi venisse regioni. Nam nemo ferè ex immani illa multitudine gentilium fuit, qui nõ impositione manus desiderata Dñm Iesum Christum, relicto impietatis errore, crediderit. Et verè ante Martinum pauci admodum, imò penè nulli in iis regionibus Christi nomen receperant. Quod adeò virtutibus illius exemploq; conualuit, vt iam ibi nullus locus sit, qui non aut Ecclesiis frequentissimus, [4] aut monasteriis sit repletus. Nam vbi fana destruxerat, statim ibi aut Ecclesias, aut monasteria construebat. Nec minorem sub idem ferè tempus eodem in opere virtutẽ edidit. Nam cùm in vico quodã fano antiquissimo, & celeberrimo ignem iniecisset, in proximã, imò adhærentẽ domũ, agente vento flammarum globi ferebantur. Quod vbi Martinus aduertit, rapido cursu tectũ domus scandit, obuiam se aduenientibus flammis inferens. Tum verò mirum in modũ cerneres contra vim venti ignem retorqueri: vt compugnantium inter se elemẽtorum quidam conflictus videretur. Ita virtute Martini ibi tantum ignis est operatus, vbi iussus est. In vico autem, cui Leprosum nomen est, cùm idem templum opulentissimum superstitione religionis voluisset euertere, restitit ei multitudo gentilium, adeò vt non absq; iniuria sit repulsus. Itaq; secessit ad proxima loca: ibiq; per triduum cilicio [5] tectus, & cinere, ieiunans semper, atq; orans precabatur Dñm, vt quia templum illud euertere humana manu non potuisset, virtus illud diuina dirueret. Tum subitò ei duo Angeli hastati, atque scutati instar militiæ cœlestis se obtulerunt, dicentes missos se à Dño, vt rusticam multitudinem fugarent, præsidiumq; Martino ferrent, ne quis dũ templũ dirueretur, obsisteret. Rediret ergo, & opus cœptũ deuotus impleret. Ita regressus ad vicum, spectantibus gẽtilium turbis, & quiescẽtibus, dũ prophanam ædem vsq; ad fundamenta dirueret, aras oẽs atq; simulachra redegit in puluerẽ. Quo viso rustici, cùm se intelligerẽt diuino nutu obstupefactos, atq; perterritos, ne Episcopo repugnarẽt, oẽs fere in Iesum Dñm crediderũt, clamantes palam, & confitentes, Deum Martini esse colendum. idola negligenda, quę sibi adesse non possent. Quid etiã in pago Eduorum gestum sit referam. Vbi dum templum itidem euerteret, furens gentilium rusticorum in eũ irruit multitudo. Cùmq; vnus audacior cæteris stricto cũ gladio peteret, reiecto pallio nudam ceruicem percussuro prębuit. Nec cunctatus ferire gentilis, sed cùm dexteram altius extulisset, resupinus ruit, consternatusq; diuino metu veniam precabatur. Nec dissimile huic fuit illud: cùm eum idola destruentem cultro quidã ferire voluisset, in ipso ictu ferrum ei de manibus excussum non cõparuit. Plerunq; aũt contradicentibus sibi rusticis, ne eorũ fana destrueret, ita prædicatione sancta gentilium animos mitigabat, vt luce eis veritatis ostensa, ipsi sua tẽpla subuerterent. Curationum verò tã potens in eo gratia erat, vt nullus ferè ad eum ægrotus accesserit, qui non continuò receperit sanitatem: quod vel ex cõsequẽti liquebit exẽplo.

Treueris puella quædam dira paralysis ægritudine tenebatur, ita vt iam per multũ tempus nullo ad humanos vsus corporis officio fungeretur, omni ex parte pręmortua vix tenui spiritu palpitabat. Tristes ad solam funeris expectatione assistebãt propinqui: cùm subitò nunciatur ad ciuitatem illã venisse Martinum. Quod vbi puellæ pater comperit, cucurrit exanimis pro filia rogaturus. Et fortè Martinus iam ecclesiam fuerat ingressus. Ibi inspectante populo, multisq; aliis Episcopis pręsentibus, eiulans senex genua eius amplectitur, dicẽs: Filia mea moritur misero genere languoris, & quod ipsa est morte crudelius, solo spiritu viuit, iam carne præmortua, Rogo vt eam adeas, atq; benedicas: Cõfido enim quòd per te reddenda sit sanitati. Qua ille voce confusus obstupuit, & refugit, dicens, hoc suæ non esse virtutis: senem errare iudicio, non esse se dignum, per quem Deus signum virtutis ostenderet. Perstare cœpit vehementius flens pater, & orare, vt exanimẽ visitaret: postremò circunstantibus Episcopis, ire compulsus, descendit ad domum puellę.

[4] Videt haretic ce quod primum Christianae fidei in populo indiciũ est, Ecclesiarũ & monasteriorũ cõstructio: Et tu ea destruis.

[5] Tectus cilicio et cinere Martinus, ieiunãs et orans per triduum precabatur Dominum.

Dei voluntatem videri, penes quem tam incredibili euentu victoria fuisset, nullumq; ex aduersariis, nisi in acie, occubuisse: tandem victus vel ratione, vel precibus, ad conuiuium venit, mirum in modum gaudente rege, quod id impetrasset. Conuiuæ autem aderant, veluti ad diem festum euocati summi atque illustres viri: Præfectus, idemq; consul Euodius (quo nihil vnquã iustius fuit) Comites duo summa potestate prędit (frater regis, & patruus, medius inter hos Martini præsbyter accubuerat: ipse aũt sellula iuxta regẽ posita consederat. [10] Ad mediũ ferè cõuiuium (vt moris est) pateram regi minister obtulit: ille sancto admodũ Episcopo dari potius iubet, expectans, atque ambiens, vt ab illius dextera poculum sumeret. Sed Martinus vbi ebibit, pateram presbytero suo tradidit, nullũ scilicet existimans digniorẽ qui post se prior biberet, nec integrum sibi fore, si aut regem ipsum, aut eos, qui à rege erant proximi, pręsbytero pręttulisset. Quod factum imperator, omnesq; qui tunc aderãt, ita admirati sunt, vt hoc ipsum eis, in quo contẽpti fuerãt placeret. Celeberrimũq; per totũ palatiũ fuit, fecisse Martinũ in regis prãdio, quod in infimorũ iudicum conuiuiis, Episcoporum nemo fecisset. Eidemq; Maximo longè autè prædixit futurum, vt si ad Italiam pergeret, quò ire cupiebat, bellum Valentiniano Imperatori inferens, sciret se primo quidem impetu futurum esse victorem, sed paruo post tempore esse periturum. Quod quidẽ ita vidimus. Nam primo aduentu eius Valentinianus in fugã versus est. Deinde post annum ferè resumptis viribus, captum intra Aquileiæ muros Maximũ interfecit. Constat autem etiam Angelos ab eo plerumq; visos: ita vt conserto inuicem apud eum sermone loquerentur. Diabolum verò ita conspicabilem & subiectũ oculis habebat, vt siue se in propria substantia contineret, siue in diuersas figuras specialesq; nequitias transtulisset, qualibet ab eo sub imagine videretur. Quod cùm diabolus sciret se effugere non posse, conuiciis eum frequenter vrgebat, quia fallere non posset insidiis. Quodã tempore cornu bouis cruentum in manu tenens, cum ingenti fremitu cellulam eius irrupit, cruentamq; ostentans dexteram, & admisso recenti scelere congaudens: Vbi est inquit, Martine virtus tua? Vnum de tuis modò interfici. Tunc ille conuocatis fratribus refert, quid diabolus indicasset. Solicitos esse præcepit per cellulas singulorũ, quisnã hoc casu fuisset affectus. Neminẽ quidẽ deesse de monachis, sed vnum rusticum mercede conductum, vt vehiculo ligna deferret, esse ad syluam nunciãt. Iubet igitur aliquos ire ei obuiam. Ita haud longè à monasterio iam penè exanimis inuenitur. Extremũ tamen spiritũ trahens indicat fratribus casum mortis, & vulneris: Iunctis scilicet bobus dũ dissoluta arctius lora constringit, bouem sibi excusso capite inter inguina cornua iniecisse. Nec multò pòst vitam finiuit. Videtis quo iudicio Domini diabolo data fuit hæc potestas. Verùm in Martino illud mirabile erat, quòd nõ solùm hoc, quod supra retulimus, sed multa istiusmodi, si quoties accidissent, longè antè præuidebat, & sibi nunciata fratribus indicabat. Frequenter aũt diabolus, dũ mille nocendi artibus sanctũ virũ conaretur illudere, visibilẽ se ei formis diuersissimis ingerebat. Nã interdũ in Iouis personã, plerũq; Mercurij, persępe etiã Veneris, ac Mineruæ transfiguratũ se vultibus offerebat. Aduersus quẽ semper interritus, signo se crucis, & orationis auxilio protegebat. Audiebantur plerunq; conuicia, quibus illũ dęmonũ turba proteruis vocibus increpabat. Sed omnia falsa, & vana cognoscẽs, non mouebatur obiectis. Testabantur etiã aliqui ex fratribus, audisse se dęmonẽ proteruis Martinũ vocibus increpantẽ, cur intra monasteriũ aliquos ex fratribus, qui olim baptismũ diuersis erroribus perdidissent, conuersos postea recepisset, exponentẽ crimina singulorũ: Martinũ diabolo repugnantẽ respondisse cõstanter: Antiqua debita melioris vitæ cõuersione purgari, & per misericordiã Dñi absoluendos esse peccatis, qui peccare desinerent. Contra dicente diabolo: Non pertinere ad veniam criminosos, & semel lapsis nullã à Dño prętari posse clementiã. Tunc in hanc vocẽ fertur exclamasse Martinus: Si tu ipse ô miserabilis ab hominũ infestatione desisteres, & te factorũ tuorũ vel hoc tempore (cum dies iudicij in proximo est) pœniteret, ego tibi verè, confisus in Dño, Christi misericordiã pollicerer: ô q̃ sancta de Dñi pietate præsumptio: in qua etsi autoritatem præstare nõ potuit, ostendit affectum. Et quia de diabolo, eiusq; artibus sermo exortus est, non ab re videtur, licet extrinsecus referre quod gestum est. Quia & quædam in eo Martini virtutum portio est: & res digna miraculo rectę memorię mandabitur in exemplum cauendi, si quid deinceps vspiam tale contigerit. Clarus quidam nomine adolescens nobilissimus, mox pręsbyter, nũc felici beatus excessu, cùm relictis oĩbus se ad Martinũ cõtulisset, breui tempore ad summum fidei, virtutumq; omnium culmen enituit. Itaq; cùm haud longè sibi ab Episcopi monasterio tabernaculum constituisset, multiq; fratres commorarentur apud eũ, iuuenis quidam ad eum Anatolius nomine, sub professione monachi omnem humilitatem, atque innocentiam mentitus accessit, habitauitq; aliquandiu in commune cum cæteris. Dein procedente tempore, Angelos apud se loqui solere dicebat. Cui cùm fides nul-

10. Sancti viri et spiritu Dei pleni, nullam dignitatẽ sacerdotio pretulerunt. At modo nostri heretici, Reges & Principes, magistratus etiam quosq; seculares præponunt sacerdotibus et episcopis, et in eos potestatem in omnibus habere volunt.

Iā verò in verbis,& confabulatione eius quanta grauitas,quanta dignitas erat?quàm alacer,quàm efficax,quàm in absoluendis scripturarum quæstionibus promptus, & facilis? Et quia multos ad hāc partem incredulos scio,quippe quos viderim,me ipso etiam referente,non credere:Iesum testor,spemq́; communem,me ex nullius vnquam ore tantū scientiæ,tantum ingenij,tam boni,& tam puri sermonis audisse.Quanquam in Martini virtutibus quantula est ista laudatio?nisi quod mirum est homini illiterato ne hanc quidem gratiam defuisse?

Sed iam finem libet postulat: sermo claudendus est, non quòd omnia quæ de Martino fuerāt dicenda,defecerint,sed quia nos vt inertes poetæ, extremo in opere negligentes, victi materiæ mole succumbimus.Nā etsi facta illius explicari verbis vtcunq; potuerūt,interiorē vitam illius,quotidianam conuersationem,& animum cœlo semper intentū,nulla vnquam(verè profiteor)explicabit oratio:Illam scilicet perseuerantiā,& temperamentū in 12 abstinentia & ieiuniis,potentiam in vigiliis & orationibus , noctesq́; ab eo perinde ac dies actas,nullumq́; vacuum ab opere Dei tempus, quo vel otio indulserit, vel negocio:sed ne cibo aut somno quidem,nisi quatenus naturę cogebat necessitas.Verè fatebor, nō si ipse(vt aiunt) ab inferis Homerus emergeret,posset exponere:adeo Martini omnia maiora sunt, quàm vt verbis concipi queant.Nulla vnquam hora,momētumq́; prętexiit, quin aut orationi incumberet,aut insisteret lectioni. Quanquam etiam inter legendum, aut si quid aliud fortè agebat,nunquam animum ab oratione laxabat.Nimirum vt fabris ferrariis moris est,qui inter operandum pro quodam laboris leuamine incudē suam feriūt: ita Martinus etiā,dum aliud agere videretur,semper orabat.O verè beatus , in quo dolus non fuit,neminem iudicans, neminem damnans,nulli malum pro malo reddens . Tantā quippe aduersum omnes iniurias patientiam assumpserat,vt cùm esset summus sacerdos, impunè etiam ab infimis clericis læderetur:nec propter id eos aut loco vnquam amouerit,aut à sua(quantum in ipso fuit)charitate repulerit. Nemo vnquam illum vidit iratum, nemo mœrentem,nemo ridentem:vnus,idemq́; semper cœlestem quodammodo lętitiā vultu præferens,extra naturam hominis videbatur.Nunquam in illius ore,nisi Christus, nunquàm in illius cordē,nisi pietas,nisi pax,nisi misericordia inerat. Plerumq́; etiā pro eorum,qui obtrectatores illius videbantur,solebat flere peccatis,qui remotum,& quietū venenatis linguis,& vipereo ore carpebant. Et verè nonnullos experti sumus inuidos virtutis,vitęq́; eius,qui in illo oderant,quod in se non videbant,& quod imitari non valebāt. Atq;(ô nephas dolendum,& ingemiscendum)non alij fuēre insectatores eius(licet pauci admodum)non alij tamen , quàm Episcopi ferebantur. Nec verò quenquam nominare necesse est:licet nosmetipsos plærique circumlatrent.Sufficit, vt si quis ex his hęc legerit, & agnouerit,erubescat.Nam si irascitur,de seipso dictū fatebitur:cùm fortasse nos de aliis senserimus. Non refugimus aūt,vt si qui eiusmodi sunt, nos quoque cū tali viro oderint. Illud facile confido,omnibus sanctis opusculum istud gratum fore.De cætero si quis hęc infideliter legerit,ipse peccabit.Ego mihi conscius sum, me rerum fide & amore Christi impulsum,vt scriberem,manifesta exposuisse,& vera dixisse.Paratumq́;,vt spero,habebit à Deo præmium,non quicunque legerit,sed quicunque crediderit.

Gallus. Quo primum tempore,relictis scholis,beato me viro iunxi, paucos post dies euntem ad Ecclesiam sequebamur. Interim ei seminudus hybernis mensibus pauper occurrit,orās sibi vestimentū dari. Tunc ille accersito Archidiacono,iussit algente sine dilatione vestiri.Deinde secretariū ingressus,cùm solus,vt erat illi cōsuetudo,resideret(hanc enim sibi etiam in Ecclesia solitudinē: permissa à clericis libertate,præstabat)cùm quidā in alio secretario præsbyteri residerent, vel salutationibus vacantes,vel audiendis negociis occupati:Martinū verò vsque in eam horā,qua solennia populo agi consuetudo deposceret,sua solitudo cohibebat,illud non præteribo,quod in secretario sedens nunquā cathedra vsus est.Nam in Ecclesia nemo vnquam illum sedere conspexit,sicut quendā nuper(testor Deū)non sine meo pudore vidi,sublimi solio,& quasi regio tribunali,celsa sede residentē. Sedebat aūt Martinus in sellula rusticana,vt sunt istæ in vsibus seruulorū, quas nos,rustici Galli tripedias,vos scholastici,aut certè tu,qui de Græcia venis,tripodas nuncupatis.Ergo hoc secretū beati viri pauper ille captans,cùm ei Archidiaconus dare tunicam distulisset,irrupit, dissimulatum se à clerico querens, ac algere deplorans.Nec mora, sanctus paupere non vidente,intra amphibalū sibi tunicā latenter educit, pauperemq́; cōtectum discedere iubet.Dein paulò pòst Archidiaconus ingressus admonet,pro cōsuetudine expectare in Ecclesia populum,illūq; ad agenda Missarū 13 solennia debere procedere. Cui ille respondens,ait:Pauperem prius(de se autem dicebat)oportere vestiri:se ad Ecclesiam non posse procedere,nisi vestem pauper acciperet. Diaconus verò nihil intelligens, quia extrinsecus indutū amphibalo,veste nudū interius nō videbat,postremo pauperē nō comparere

12. Abstinentia, ieiunia, vigiliæ, & orationes Martini.

Ex dialogo 2. Sulpitio, Gallo, Sulpitio & Postumiano interlocutoribus.

13. Nota vocabulum Missa.

cōparere causatur. Mihi, inquit, vestis quæ parata est, deferatur, pauper non deerit vestiēdus. Arctatus demum clericus, & necessitate compulsus, iamq; felle commotus, è proximis tabernis nigerrimam vestem breuem, atque hispidam quinque comparatam argenteis rapit, atque ante Martini pedes iratus exponit. En, inquit, vestem, sed pauper hîc nō est. Ille nihil motus iubet eum paulum stare pro foribus secretum vtique procurans, dū sibi vestem nudus imponeret: totis viribus elaborans, vt posset occultum esse, quod fecerat. Sed quando in sanctis viris latent ista quærentibus? Velint, nolint, cuncta produntur. Cum hac igitur oblaturus sacrificium 14 Deo veste procedit. Quo quidem die (mira dicturus sum) cùm iam altarium, sicut est solenne, benediceret, globum ignis de capite illius vidimus emicare, ita vt in sublime contendens lōgius collum, crinemq; flamma produceret. Hoc licet celeberrimo factum die in magna populi multitudine viderimus, tamē vna tantum de virginibus, & vnus de presbyteria, tres tantum videre de monachis. Cæteri cur non viderint, non potest nostri esse iudicij. Per idem ferè tempus cùm Euantius auunculus meus, vir licet seculi negotiis occupatus, tamen admodū Christianus grauissima ęgritudine, extremo mortis periculo cœpisset vrgeri, Martinum euocauit. Nec cunctatus ille properauit. Prius tamen quàm mediū viæ spatiū vir beatus euolueret, virtutem aduenientis sensit ægrotus, recepta continuò sanitate, venientibus nobis obuiam ipse processit. Altera die redire cupiētem magna prece detinuit. Cùm interim vnū è familia puerū letali ictu serpens perculit. Quē iam exanimē vi veneni ipse Euantius suis humeris illatū ante pedes sancti viri, nihil illi impossibile confisus, exposuit. Iamq; se malum serpentis per omnia membra ita diffuderat, vt cerneres omnibus venis inflatam cutē, & vtris instar tēsa vitalia. Manu Martinus porrecta vniuersa pueri membra pertractās, digitū prope ipsum vulnusculum, quo bestia virus infuderat, fixit. Tum verò (mira dicturus sum) vidimus venenum ex omni parte reuocatum ad Martini digitum cucurrisse. Deinde per illud vlceris foramen exiguum ita virus stipasse cum sanguine, vt solet ex vberibus caprarum, aut ouium pastorum manu pressis longa linea copiosi lactis effluere. Puer surrexit incolumis. Nos obstupefacti tantæ rei miraculo, id quod ipsa cogebat veritas, fatebamur, nō esse sub cœlo, qui Martinum posset imitari. Consequenti itidem tempore, iter cum eodē, dū diœceses visitat, agebamus. Nobis nescio qua necessitate remorantibus, aliquantulum ille processerat. Interim per aggerem publicū plena militantibus viris fiscalis rheda veniebat. Sed vbi Martinum in veste hispida, nigro, & pēdulo palliolo circuntectum contigua de latere iumenta viderunt, paululū in partem alteram pauefacta cesserunt. Deinde funibus implicatis protensos illos quibus (vt sæpe vidistis) misera illa animalia conglobantur, ordines miscuerunt. Dumq; egrè expediuntur, moram fecēre properantibus. Qua permoti iniuria militantes, præcipitatis in terram saltibus, se dederunt: deinde Martinum flagris, ac fustibus vrgere cœperunt: Cùm quidem ille mutus, & incredibili patientia præbens terga cędentibus, maiorem insaniā infelicibus cōmoueret, magis ex hoc furentes, quòd ille quasi non sentiens verbera illata cōtemneret. Nos ilicò consecuti fœde cruentum, atq; vniuersa corporis parte laniatū, cùm exanimis in terrā procubuisset inuenimus, statimq; eū asello suo imposuimus, ac locū cædis illius execrantes raptim abire properauimus. Interea illi regressi ad rhedam suam furore satiato, agi, quò ire cœperant, iumenta præcipiūt, quæ cùm oīa solo fixa, ac si ænea riguissent, tollentibus altius vocē magistris, flagris hinc atq; inde resonantibus, nihil penitus mouebantur. Consurgunt deinde oēs pariter in verbera: consumit Gallicas mularū pœna mastigias: tota rapitur sylua de proximo: trabibus iumēta tōduntur: Sed nihil penitus sæuę manus agebant: vnò eodēq; loco stabant fixa simulachra: quid agerēt infelices homines nesciebant. Nec iam vltra dissimulare poterant, quin quamlibet brutis pectoribus agnoscerent diuino numine se teneri. Tandē ergo in sese reuersi cœperunt quęrere, quis ille esset, quē in eodē loco paululū ante cęcidissent. Cū percunctātes cognoscūt ex viantibus, Martinū à se tā crudeliter verberatū. Tū verò apparere omnibus causa manifesta, nec ignorare iā poterant, quin ob illius viri iniuriā tenerentur. Igitur oēs rapidis nos passibus consequuntur, conscij audacis facti, ac meritò pudore cōfusi, flentes, & puluere, quo se ipsi fœdauerant, capita atq; ora conspergi, ante Martini se genua prouoluunt, veniam precantes: & vt eos abire sineret postulantes: satis se vel sola conscientia dedisse pœnarū, satisq; intellexisse, quòd eosdem ipsos viuos obsorbere terra potuisset, vel ipsi potius, amissis sensibus in immobilē saxorū naturā rigescere debuissent, sicut affixa locis, quibus steterant iumenta vidissent: orare se, atq; absecrare, vt indulgeret sceleri, veniam & copiā prestaret abeundi. Senserat etiā, priusquā accurrerent, vir beatus illos teneri: nobisq; id ante iā dixerat. Veniā tamen clementer indulsit, eosdēq; abire permisit, animalibus restitutis. Illud autē animaduerti sæpe, Sulpiti, Martinum tibi dicere solitum, nequaquam sibi in Episcopatu eā virtutū gratiam suppetisse, quam prius se habuisse

14. Oblaturus sacrificiū Deo Martinus procedit. Vide ergo Missam vocari sacrificiū.

buisse meminisset. Quod si verum est, imò quia verum est, cõiicere possumus, quanta fuerint illa, quæ monachus operatus est, & quæ, teste nullo, solus exercuit cùm tanta illum in episcopatu signa fecisse sub oculis omnium viderimus. Multa quidem illius prius gesta innotuêre mundo, neque potuêre cœlari. Sed innumerabilia esse dicuntur, quæ, dũ iactãtiam vitat, occultauit, neq; in hominum notitiam passus est peruenire: quippe qui humanam substantiam supergressus, virtutis suæ conscientia mundi gloriam calcans, cœlo teste frueretur. Quod verum esse vel ex his, quæ comperta nobis sunt, nec latére potuerũt, possumus æstimare. Siquidem ante episcopatũ duos mortuos vitæ restituerit, quod liber tuus plenius est locutus: in Episcopatu verò (quod prætermisisse te miror) vnum tantummodo suscitarit. Cuius rei ego testis sum, si tamen nihil deminus idoneo teste dubitatis. Idipsum autem vobis qualiter sit gestum explicabo.

Fuerat causa nescio quæ, qua Carnotum oppidum petebamus. Interea dum vicũ quẽdam habitantium multitudine frequentissimum præteriremus, obuia nobis immanis turba processit, quæ erat tota gentilium: nam nemo in illo vico nouerat Christum. Verùm ad famam tanti viri, campos oẽs latè patentes confluentium multitudo contexerat. Intellexit hic Martinus operandũ, & annunciante sibi spiritu totus infremuit: Nec mortale sonans, verbum Dei Gentibus prędicabat, sæpius in gemiscens, cur tanta Dominũ saluatorem turba nesciret. Interea sicut nos incredibilis circundederat multitudo, mulier quędam, cuius filius paulò antè defecerat, corpus exanime beato viro protensis manibus cœpit offerre, dicens: scimus quia amicus Dei es, restitue mihi filium meum, quia vnicus mihi est. Iunxit se cętera multitudo, & matris precibus acclamabat. Tum Martinus videns pro expectantium salute (vt postea nobis ipse dicebat) cõsequi se posse virtutem, defuncti corpus ppropriis manibus accepit. Et cùm expectãtibus cunctis, genua flexisset[15] vbi consummata oratione surrexit, viuũ paruulũ matri restituit. Tum verò multitudo oĩs, in cœlũ clamore sublato, Christum Dominum fateri: postremò cuncti cateruatim ad genua beati viri ruere cœperunt, fideliter postulantes, vt eos faceret Christianos. Nec cunctatus, in medio, vt erat, campo cunctos imposita vniuersis manu, cathecumenos fecit, cùm quidẽ ad nos conuersus diceret, non irrationabiliter in cãpo cathecumenos fieri, vbi solent martyres cõsecrari. Vicisti (inquit Postumianus) Galle vicisti: non vtiq; me, qui Martini sum potius assertor, & qui hæc oĩa de illo viro & sciui semper, & credidi, sed eremitas omnes, anachoritasq; vicisti. Nemo enim illorum sicut Martinus hic vester, imò noster, mortuis imperauit. Meritoq; hunc iste Sulpitius Apostolis comparat, & prophetis, quem per oĩa illis esse consimilem fidei virtus, ac virtutum opera testantur. Sed perge quęso, quanquam nihil magnificentius audire possimus: perge tamen, Galle, quod etiam nunc de Martino superest sermonis euoluere. Nam etiam minima illius, & quotidiana animus festinat agnoscere quia minima illius aliorum maximis maiora esse nihil dubium est. Ita faciam, Gallus inquit. Verum id, quod dicturus sum, ipse non vidi. Prius enim gesta est res, quàm me illi viro iungerem. Sed factum celebre est fidelium fratrum, qui interfuerant, sermone vulgatum. Eodem ferè tempore, cùm primum Episcopus datus est, fuit ei necessitas adire comitatum. Valentianus tum maior rerum potiebatur. Is cùm Martinũ ea petere cognouisset, quæ præstare nolebat, iussit eum Palatij foribus arceri. Etenim ad animum illius immitẽ, atque superbum vxor accesserat Arriana, quæ totum illum à sancto viro, ne ei debitã reuerentiam præstaret, auerterat. Itaque Martinus vbi semel atque iterum superbum principem frustrà adire tentauit, recurrit ad nota præsidia: cilicio obuoluitur,[16] cinere cõspergitur, cibo, potuq; abstinet, orationem noctibus, diebusq; perpetuat. Septimò verò die assistit ei Angelus, iubetq; eum ad Palatium ire securum, regias fores, quantumlibet clausas, sponte referendas, Imperatoris superbũ spiritum molliendum. Igitur istiusmodi præsentis Angeli confirmatus alloquio, & fretus auxilio, palatiũ petit. Patet limina, nullus obsistit, postremò ad Regẽ nemine prohibente peruenit. Qui cùm venientem eminus videret infrendens cur fuisset admissus, nequaquam assurgere est dignatus astanti, donec regiam sellam ignis operiret, ipsumq; Regem ea corporis parte qua sedebat, afflaret incendium. Ita solio suo superbus excutitur & Martino inuitus assurgit: multumq; complexus, quẽ spernere antè decreuerat, virtutem sensisse diuinam emendatior fatebatur. Nec expectatis Martini precibus, prius omnia præstitit, quàm rogaretur. Colloqnio illum atque conuiuio frequenter asciuit. postremò abeunti multa munera obtulit: quę vir beatus vt semper paupertatis custos, cuncta reieeit. Et quia palatium semel ingressi sumus, licet diuersis in palatio temporibus gesta connectam, nequaquam enim pretermitendum videtur circa Martini admirationem reginæ fidelis exemplum. Maximus Imperator Rempublicam gubernabat, vir omni vitæ merito prædicãdus, si ei vel diadema non legitimè, tumultuante milite, impositum repudiare, vel armis ciuilibus abstinere licuisset. Sed magnum Imperiũ nec sine

15. *Orauit Martinus flexis genibus, & mortuus suscitatus est.*

16. *Nota Martini præsidia, cilicium, cinis, abstinentia, oratio, vigilia.*

erroris agitabat,de ceruice suspendit. Nec mora, dicto citius eiecto dęmone persona purgata est. Per idem ferè tempus Martino à Treueris reuertenti fit obuiam vacca, quam dæmon agitabat:quæ relicto grege suo in homines ferebatur, & iam multos noxię petulans confoderat. Verùm vbi nobis cœpit esse contigua, ij qui eam eminus sequebantur, prædicere magna voce cœperunt, vt caueremus. Sed postquam ad nos toruis furibunda luminibus propius accessit, Martinus eleuata obuiá manu pecudem consistere iubet. Quę mox ad verbû illius stare cœpit immobilis, cùm interea videt Martinus dæmonē dorso illius supersedentē. Quē increpans, descende, inquit, funeste de pecude, & innoxiū animal agitare desiste. Paruit nequam spiritus, & recessit. Nec defuit sensus in buccula, quin se intelligeret liberatā. Ante pedes sancti viri recepta quiete prosternitur. Dein iubere Martino gregē suū petiit, seq; agmini cæterarū oue placidior immiscuit. Hoc illo fuit in tēpore, quo inter medias positus flammas non sensit incendiū. Quod mihi non arbitror esse referendum, quia hoc plenius iste Sulpitius, licet in libro suo præteritum, in epistola tamē postea, quam ad Eusebium tū præsbyterū, modò Episcopum fecit, exposuit. Quam tu Postumiane (vt credo) legisti: aut si incognita tibi est, cùm libuerit, in promptu ex illo armario habes. Nos ab illo omissa referimus. Quodam aūt tempore cùm diœceses circuiret, venantium agmen incurrimus. Canes leporem sequebātur. Iamq; multo spatio victa bestiola, cùm vndiq; campis latè patētibus nullum esset effugiū, mortē imminentē iā iamq; capienda crebris flexibus differebat cuius periculum vir beatus pia mēte miseratus imperat canibus, vt desisterent sequi, & sinerent abire fugientem. Qui continuò ad primū eius sermonis imperium costiterunt. Crederes vinctos, imò potius affixos in suis hęrere vestigiis. Ità lepusculus, persecutoribus alligatis, incolumis euasit.

Operęprecium aūt est etiam familiaria illius verba spiritali sale condita memorare. Ouē recens tonsam forcè conspexerat: Euangelicum, Inquit, mandatum illa compleuit. Duas habuit tunicas, vnam earum largita est non habenti. Ita ergo & vos facere debetis. Item cùm subulcum algentem, ac penè nudum in pellicea veste vidisset: En, inquit, Adā eiectus de paradiso in veste pellicea sues pascit: sed nos, illo vetere deposito, nouū Adam potius induamus. Boues ex parte prata depauerant: porci etiā nonnulla suffoderant: pars cætera, quæ manebat illæsa, diuersis floribus quasi picta vernabat: speciē, inquit gerit pars illa coniugij, quæ pecore depasta, etsi non penitus gratiam amisit herbarum, nullā tamē florum retinet dignitatem. Illa verò: quam porci, pecora imunda foderunt, fornicationis imaginem fœdam prætendit. Cæterùm illa portio, quæ nullam sensit iniuriā, gloriam virginitatis ostendit. Herbis fœcunda luxuriat, fœni in ea fructus exuberant, & vltra omnē speciem distincta floribus, quasi gemmis micantibus ornata radiat: Beata species, & Deo digna. Nihil enim virginitati est comparandum. Ita & illi, qui coniugia fornicationi comparant, vehementer errant. Et illi qui coniugia virginitati æquanda [18] existimant, miseri penitus, & stulti sunt. Verùm hæc à sapientibus tenenda distinctio est, vt coniugiū pertineat ad veniam, virginitas spectet ad gloriam. fornicatio [19] deputetur ad pœnam, nisi satisfactione purgetur. Miles quidā cingulum in Ecclesia monachū professus, abiecerat: cellulam sibi eminus in remoto, quasi eremita victurus, erexerat. Interea astutus inimicus variis cogitationibus brutum pectus agitabat, vt coniugem, quam Martinus in monasterio puellarum esse præceperat, voluntate mutata, secum potius vellet habitare.

Adiit ergo Martinum fortis eremita, quid haberet animi confitetur. Illi verò vehementer cœpit abnuere, fœminam viro rursus iam monacho non marito, incongrua ratione misceri. Postremò cùm miles instaret, affirmans nihil hoc proposito esse nociturū, se solo cōiugis vti velle solatio [20] porro ne rursum se in suā reuolueret nō esse metuendum: se esse militem Christi, illam quoque in eadem eiusdem militiæ sacramenta iurasse: pateretur Episcopus sanctus eos sexum suum fidei merito nescientes pariter militare. Tum Martinus, (verba vobis ipsa dicturus sum) Dic mihi, inquit, si vnquam in bello fuisti, si in acie constitisti? At ille respondens: Frequenter, Inquit, in acie steti, & bello frequēter interfui. Ad hęc Martinus: dic mihi ergo: nunquid in illa acie, quę armata in prœliū parabatur aut iam aduersus hostilem exercitum collocato cominus pede districto ense pugnabat, vllam fœminam stare, aut pugnare vidisti? Tum demum miles confusus erubuit, gratias agens errori suo se non fuisse permissum, nec aspera increpatione verborum, sed vera & rationabili secūdum personam militis comparatione correctum. Martinus aūt cōuersus ad nos, sicut eū frequens fratrū turba vallauerat: Mulier, inquit, virorū castra non adeat: acies militū separata consistat procul fœmina in suo degēs tabernaculo sit remota: contemptibilē enim reddit exercitū, si virorū cohortibus turba fœminea misceatur. Miles in acie, miles pugnet in cāpo: mulier se intra murorū munimenta cōtineat. Habet & illa gloriā suā si pudiciciā viro absente seruauerit. Cuius ad prima virtus & cōsummata victoria est, nō videri.

18. Sunt ne nostro tempore qui coniugia virginitati æquanda existimāt? Sunt profecto. Hos ergo tu sicut Martinus, miseros penitus, & stultos dicito.

19. Fornicatio deputatur ad pœnā, nisi satisfactione purgetur. Ecce satisfactionis opera pro peccatis: nam quomodo alias posset satisfactione purgari?

20. Nota monachos qui & ex hæreticorum officina, & mulierum conuictu non potes adduci ut desistant, etiā sub nefandi matrimonij prætextu.

Illud verò Sulpiti meminisse te credo, quo affectu nobis, cùm & tu cõrã adesses, illam virginẽ prædicaret, quæ ita se penitus ab omniũ virorum oculis remouisset, vt ne ipsum quidẽ ad se Martinũ, cùm eã ille officij causa visitare vellet, admiserit. Nam cùm prope agellulũ illius præteriret, in quo se iam ante complures annos pudica cohibebat, audita fide illius atq; virtute, diuertit: vt tam illustris meriti puellam religioso officio Episcopus honoraret. Nos consequentes gauisurã illã virginẽ putabamus, liquidẽ hoc in testimonium virtutis suæ esse habiturã, ad quam tanti nominis sacerdos deposito propositi rigore venisset. Verũ illa fortissimi vincula propositi, ne Martini quidẽ contemplatione laxauit. Ita vir beatus, accepta per aliã fœminam excusatione laudabili, ab illius foribus, quæ se videndã, salutandamq; nõ dederat, lętus abscessit. O virginem gloriosam, quæ ne à Martino quidẽ passa est se videri. O Martinũ beatũ, qui illam repulsam nõ ad contumeliã suã duxit, sed magnificans illius cum exultatione virtutẽ, inusitatũ in his duntaxat regionibus gaudebat exemplum. Ergo cùm haud longe ab illa villula nos manere nox imminẽs coëgisset, xenium beato viro eadem illa virgo transmisit. Fecitq; Martinus, quod antè nõ fecerat. Nullius enim ille vnq̃ xenium, nullius munus accepit. Nihil ex his quæ virgo venerabilis miserat, refutauit, dicens: benedictionẽ illius à sacerdote minime respuendã, quę esset multis sacerdotibus præferẽda. Audiant, quęso, virgines hoc exemplũ: vt fores suas, si eas mali obsidere voluerint, etiã bonis claudant: & ne ad se improbis sit liber accessus, nõ vereantur excludere etiam sacerdotes. Totus hoc mundus exaudiat: Videri se à Martino virgo passa non est. Non vtiq; illa quemcunq; repulit sacerdotem, sed in eius viri conspectum puella nõ venit, quẽ videre salus videntium fuit. Quis autem hoc alius præter Martinum, sacerdos non ad suã iniuriam retulisset, quos aduersus sanctam virginem motus, quantasq; iras mente concepisset, hæreticã iudicaret, & anathematizandam esse decreuisset; quàm verò illi beatæ animæ illas virgines prætulisset, quæ crebris occursibus vbiq; se præbent obuias sacerdotibus, quæ cõuiuiã sumptuosa disponunt, quæ vna pariter accumbunt? Sed quò me ducit oratio? Paululum iste liberior sermo reprimendus est, ne in aliquorũ forsitan incurrat offensam. Etenim infidelibus obiurgationis verba non proderũt, fidelibus aũt satisfaciet exemplum. Verùm ego ita virtutem huius virginis prædicabo, vt tamen nihil illis, quæ ad Martinũ videndum ex longinquis regionibus sæpe venerunt, arbitrer derogandum. Siquidem beatum virum frequenter affectu etiam Angeli frequentãt.

Cæterùm id quod dicturus sum Postumiane hoc te (Sulpitius me autem intuebatur) teste perhibeo. Quodam die ego, & iste Sulpitius pro foribus illius excubantes, iã per aliquot horas cum silentio sedebamus ingenti horrore & tremore, ac si ante Angeli tabernaculum mandatas excubias duceremus: Cùm quidem clauso cellulę suæ ostio nos ibi esse nesciret. Interim colloquentium murmur audiuimus & mox horrore quodam circũfundimur, ac obstupentes, nec ignorare potuimus nescio quid fuisse diuinum. Post duas ferè horas ad nos Martinus egreditur: ac tum eum iste Sulpitius (sicut apud eũ nemo familiarius loquebatur) cœpit orare, vt piè quærentibus indicaret, quid illud diuini fuisset horroris, quod fatebamur nos ambo sensisse, vel cũ quibus fuisset in cellula collocutus: tenuẽ enim nos licet & vix intellectũ, sermocinantiũ sonũ pro foribus audisse. Tum ille diu multumq; cunctatus (sed nihil erat, quod ei Sulpitius nõ extorqueret inuito. Incredibiliora forte dicturus sum, sed Christo teste, nõ mẽtior: nisi quispiã est tam sacrilegus, vt Martinũ putet fuisse mentitũ) dicã, inquit, vobis: sed vos nulli, quæso, dicatis: Agnes, Tecla, & Maria mecũ [21] fuerunt. Referebat aũt nobis vultum atq; habitũ singularũ. Nec verò illo tantum die, sed frequenter se ab eis confessus est visitari. Petrum etiã & Paulum Apostolos videri à se sępius non negauit. Iam verò dæmones, prout ad eũ quisq; venisset, suis nominibus increpabat: Mercuriũ maximè patiebatur infestũ, Iouẽ brutũ, atq; hebetem esse dicebat. Hæc plerisq; etiam in eodem monasterio constitutis incredibilia videbantur ne dũ ego confidam omnes, qui hęc audient, credituros. Nã nisi inæstimabilem vitam atq; virtutem Martinus egisset, nequaquam apud nos tanta gloria præditus haberetur. Quanquã minimè mirum, si in operibus Martini infirmitas humana dubitauerit, cùm multos quoque hodie videamus nec Euangeliis quidem credidisse. A Martino autem sæpe Angelos visos familiariter & sensimus & experti sumus. Rem minimam dicturus sum, sed tamen dicã. Apud Nemausum Episcoporũ synodus habebatur: ad quã quidẽ ire noluerat, sed quid gestum esset, scire cupiebat. Casu cũ eo iste Sulpitius nauigabat: sed procul vt semper à cęteris in remota nauis parte residebat. Ibi ei Angelus, quid gestum esset in Synodo, nũciauit. Nos postea tempus habiti Concilij solicitè requirentes, satis compertum habuimus ipso die fuisse conuentum, & ea ibi ab Episcopis fuisse decreta, quæ Martino Angelus nũciauerat. Hæc cùm maximè Gallus, necdum explicitis quæ statuerat referre, loqueretur, puer familiaris ingressus est nuncians, Refrigerium præsbyterum stare pro foribus.

21. Et nostri heretici appellare audẽt sanctos eẽ mortuos.

Dubitare

Dubitare cœpimus, vtrum Gallum adhuc melius esset audire, an exoptatissimo nobis viro qui officij causa ad nos veniebat, occurrere. Tum Gallus: Etiamsi non ob aduentū sanctissimi sacerdotis relinquenda nobis hæc esset oratio, nox ipsa cogebat hucusq; protractum finire sermonem. Verùm quia de Martini virtutibus nequaquam explicari vniuersa potuerunt, hæc vos hodie audisse sufficiat: cras reliqua dicemus. Ita pariter accepta hac Galli responsione, surreximus. Gallus. Conuenistis ad me audiendū, & sancti, & diserti: sed religiosas potius, quàm doctas aures, vt arbitror, attulistis: audituri me fide testis, nō oratoris copia locuturum. Quæ aūt hesterno die dicta sunt, non reuoluam. Illa qui non audierunt, ex scriptis recognoscent. Noua Postumianus expectat, nunciaturus Orienti, ne se in comparatione Martini præferat Occidenti. Ac primùm gestit animus, quod Refrigerius in aurem suggerit, explicare. Res ista in Carnotena gesta est ciuitate. Pater filiam duodennem ab vtero mutam puellam Martino cœpit offerre, poscens vt linguā ligatam meritis suis sanctus absolueret. Ille cedēs Episcopis, qui tum fortè latus illius ambiebant, Valentiniano, atque Victricio imparem se esse tantę moli, sed illis quasi sanctioribus nihil impossibile fatebatur. At illi pias preces vnà cùm patre supplici voce iungentes, orare Martinum, vt sperata præstaret. Nec cunctatus vltra (vtrunque præclarum, & ostendēdo humilitatē, nec differendo pietatem, iubet circunstantis populi multitudinem submoueri. Episcopis tantum, & puellæ patre assistentibus, in orationem suo illo more prosternitur. Dein pauxillum olei cum exorcismi præfatione benedicit, [22] atque ita in oa puellę sanctificatum linquorem, cùm & linguā illius digitis teneret, infudit. Nec fefellit sanctū virtutis euentus. Patris nomen interrogat, mox illa respondet. Proclamat pater cū gaudio, pariter & lachrymis, Martini genua complexus & hanc primam se filię audisse vocē, cunctis stupentibus fatebatur. Ac ne cuiquam id forte incredibile videatur, perhibeat vobis pręsens Enagrius testimonium veritatis. Nam res ipso præsente tum gesta est.

Ex Dialogo 3. eiusdem, eisdē interlocutoribus.

22. Tu qui dicis benedictiones creaturarum superstitiosas esse, vide contra tuum dogma virum sanctum benedictiōe exorcizati olei, mutitatem a puella expulisse.

Parum illud est, quod nuper, Arpagio præsbytero referente, cognoui, sed non prætermittandum videtur. Auitiani comitis vxorem misisse Martino oleum, quod ad diuersas morborū causas (sicut est consuetudo) [23] benediceret: ampullam vitream istiusmodi fuisse, vt rotunda in ventrem cresceret, ore producto, sed oris extantis concauum & nō repletum, quia id moris sit vascula complere, vt pars vmbonibus obstruendis libera relinquatur. Testabatur pręsbyter vidisse se oleum sub Martini benedictione creuisse, quoad exundante copia supernè difflueret: eandemq;, dum ad matremfamilias vasculum referretur seruasse virtutem. Nam inter manus pueri portantis ita semper exundasse oleū, vt omne illius vestimētum copia superfusi liquoris operiret: matronam ita vsque ad summā labrum plenum vasculum recepisse, vt præsbyter hodie quoq; fateatur obdendi pessuli, quo claudi diligentius seruanda consueuerunt, in vitro illo spacium non fuisse.

23. Et hoc ad superiorem notulā pertinet.

Mirum & illud quod huic (me autem intuebatur) memini contigisse. Vas vitreum cū oleo quod Martinus benedixerat, in fenestra paululū editiore deposuit. Puer familiaris incautior linteum superpositum, ampullam ibi esse ignarus attraxit: vas super constratū marmore pauimentum dicidit. Cunctis metu exterritis, ne benedictio deperisset, [24] ampulla perinde incolumis est reperta, ac si super plumas mollissimas decidisset. Quæ res nō potius ad casum, quàm ad Martini est referenda virtutem: cuius benedictio perire nō potuit. Quid illud, quod factum à quodam, cuius nomen: quia præsens est, & prodi se vetuit, supprimetur? Cui quidem tempori hic etiam Saturninus interfuit. Canis nobis importunior oblatrabat: in nomine, inquit, Martini iubeo te obmutescere. Cani hæsit latratus in gutture. Lingua vt abscissam putares, obmutuit. Ita parum est ipsum Martinū fecisse, virtutes, credite mihi, quia etiam alij in nomine eius multa fecerunt.

24. Item & hoc

Auitiani quondam Cominis noueratis barbaram nimis, & vltra oēs cruentam feritatem. Hic rabido spiritu ingressus Turonū ciuitatē, sequentibus eū miserabili facie ordinibus catenatis, diuersa perdendis parari iubet genera pœnarū, disponens postero die, attonita ciuitate, ad opus tam triste procedere. Quod vbi Martino compertū est, solus paulò ante mediam noctē ad prætorium bestiæ illius tendit. Sed cùm profundę noctis silentio quiscētibus cunctis, nulli foribus obseratis pateret ingressus, ante limina cruenta prosternitur. Interea Auitianus graui somno sepultus, Angelo irruēte percellitur: Seruua, inquit, Dei ad tua limina iacet, & tu quiescis. Qua ille voce percepta, lecto suo turbatus excutitur, cōuocatisq; seruis, trepidus exclamat, Martinū esse pro foribus: Irent protinus, claustra reserarēt, ne Dei seruus pateretur iniuriā. Sed illi (vt est oīm natura seruorū) vix prima limina egressi irridētes dn̄m suū, q somno fuisset illusus, negāt quenquā esse pro foribus ex suomet ingenio cōiectantes neminē nocte posse vigilare, nedū illi crederēt in illo noctis horrore iacere ad aliena limina sacerdotē. Idq; Auitiano facile persuasum, rursum soluitur in soporē. Sed mox vi maiore cōcussus, exclamat Martinū stare ꝓ foribus: sibi ideo

nullam quietem animi corporisque permitti. Tardantibus seruis ipse ad limina exteriora progreditur. Ibi Martinum, vt senserat, deprehendit. Perculsus miser tantæ manifestatione virtutis: Quid, inquit, hoc domine mihi fecisti? nihil te loqui necesse est: Scio quid desideres, video quid requiras, discede quantocius, ne me ob iniuriam tui cœlestis ira consumat: satis soluerim huc vsq; pœnarum: crede, quia non leuiter apud me actū est, vt ipse procedentem. Post discessum aūt sancti aduocat officiales suos: iubet oēs custodias relaxari: & mox ipse proficiscitur. Ita fugato Auitiano, lætata est ciuitas & liberata. Hæc cùm multis Auitiano referente comperta sunt, tum nuper Refrigerius præsbyter, quē coram videtis, ab Agarido fideli viro ex tribunis sub inuocatione diuinæ maiestatis audiuit, qui sibi hoc ab ipso Auitiano relatum esse iurabat. Cæterùm nolo miremini me hodie facere, quod hesterno non feci, vt ad singulas quasque virtutes nomina testium, personasq; subnectam. Ad quas, si quis fuerit incredulus, quia adhuc in corpore sunt, recurrat. Exigit id infidelitas plurimorum, qui in aliquibus, quæ hesterno memorata sunt, enutare dicuntur. Accipiant ergo testes adhuc incolumes atq; viuentes: quibus, quia de fide nostra dubitāt, magis credant. Sed si adeo infideles sunt, profiteor, quia nec illis sunt credituri. Miror autem quenquam, qui vel tenuem sensum religionis habeat, tantum piaculi velle committere, vt putet quenquam de Martino posse mentiri. Facessat à quoquam, qui sub Deo viuit, ista suspicatio. Nec enim Martinus hoc indiget, vt mendaciis asferatur. Sed tamen totius sermonis fidem apud te Christe deponimus, nos nec alia dixisse, nec alia dicturos, q̄ quæ aut ipsi vidimus, aut quæ manifestis authoribus, vel plerunq; ipso referente, cognouimus. Cæterùm etsi dialogi speciem, quò ad leuandum fastidium lectio variaretur, assumpsimus: nos piè præstruere profitemur historię veritatem. Hęc me extrinsecus inserere nonnullorum incredulitas non meo sine dolore compulerit: sed redeat ad nostrum sermo consensum. In quo cùm me tam studiosè audiri videam, fatebor necesse est, Aprum fecisse constanter, qui repulit infideles, eos tantum iudicans audire debere, qui crederent. Efferor siquidem (credite) spiritu & præ dolore totus insanio, non credunt Martini virtutibus Christiani, quas dæmones fatebantur.

Monasterium B. viri duobus à ciuitate erat milibus disseparatum. Sed si quotiens venturus ad Ecclesiā pedem extra suæ cellulæ limen extulerat, videres per totā Ecclesiā energumenos rugientes, & quasi adueniente iudice agmina damnanda trepidare: vt aduentū Episcopi clericis qui venturū esse nescirent, dæmoniorū gemitus indicaret. Vidi quēdam appropinquare Martino, in aëre raptum manibus extensis in sublimè suspendi, vt nequaquam solum pedibus attingeret. Si quando aūt exorcizandorum dęmonū Martinus operā recepisset, neminem manibus attrectabat, neminem sermonibus increpabat, sicut plerisq; per clericos rotatur turba verborum; sed admotis energumenis, cæteros iubebat abscedere, ac foribus obseratis, in medio Ecclesiæ, cilicio circumtectus, [25] cinere respersus, solo stratus orabat. Tu verò cerneres miseros diuerso exitu perurgeri: hos sublatis in sublime pedibus quasi de nube pendere, nec tamen vestes defluere super faciem, ne faceret verecundiā nudata pars corporum. At in parte alia videres sine interrogatione vexatos, & sua crimina confitentes. Nomina etiam nullo interrogante prodebant. Iste se Iouem, iste Mercurium fatebatur. Postremò cunctos diaboli ministros cum ipso cerneres autore cruciari, vt iam illud in Martino fateamur impletum, quod scriptum est: Quoniam sancti de Angelis iudicabunt. Pagum quendam in Senonum vico annis singulis grando vastabat. Compulsi extremis malis incolæ à Martino auxilium poposcerunt, missa p Auspicium præfectorium virum satis fida legatione: cuius agros specialiter grauior, quàm cæterorum assueuerat procella populari. Sed facta ibi oratione, Martinus ita vniuersam penitus liberauit ab ingruenti peste regionem, vt per viginti annos, quibus postea mansit in corpore, grandinem in illis locis nemo pertulerit. Quod ne fortuitum esse, & non potius Martino præstitum putaretur, eo anno quo ille defunctus est, sursus incubuit rediuiua tempestas. Adeo sensit & mundus viri fidelis excessum, vt cuius vita iure gaudebat, eiusdem morte lugeret. Cæterùm si ad hæc probanda, quę diximus, testes etiam infirmior auditor exegerit, non vnum ego hominem, sed milia multa producam, & totam in testimonium virtutis expertæ Senonum aduocabo regionem. Et tamen tu Refrigari præsbyter, credo meministi, nuper nobis super hoc cum Romulo Auspicij illius filio honorato, & religioso viro fuisse sermonem, qui hæc nobis tanquam comperta referebat, & cùm futuris prouentibus per assidua damna trepidaret, vt ipse vidisti, magno secum mœrore lugebat, Martinum non in hæc tempora reseruatum.

25. Martinus in medio Ecclesiæ foribus obseratis, cilicio circuntectus, cinere respersus, & solo stratus orans expellebat dæmones.

Sed vt ad Auitianum recurrā, qui cùm in oībus locis, cunctisq; in vrbibus ederet erudelitatis suę infanda monumenta, Turonis tantū innocēs erat: & illa bestia quę humano sanguine, & infeliciū mortibus alebatur, mitē se atq; tranquillū beato viro præsente præstabat:

bat: Memini quodam die ad eum venisse Martinum, qui vbi secretarium eius ingressus est, vidit post tergum ipsius dæmonem miræ magnitudinis assidentem. Quem cùm eminus (vt verbo, quia ita necesse est, parum latino loquamur) exufflasset, Auitianus se exsufflari existimans: Quid me, inquit, sancte, sic aspicis? Tum Martinus: Nõ te, inquit, sed eum qui ceruici tuæ teter incubuit. Ita recessit diabolus, & reliquit familiare subsellium. Satisq; constat ab illo die Auitianum mitiorē fuisse: seu quòd intellexerit egisse, & semper assidentis sibi diaboli voluntatem, seu q, immundus spiritus ab illius cõsessu per Martinum fugatus, priuatus est potestate grassandi, cùm erubesceret minister autorē, nec ministrum autor vrgeret. In vico autem Ambatiensi, id est, Castello veteri, quod nunc frequens habitatur à fratribus, idolum noueratis grandi opere constructum. Politissimis saxis moles turrita surrexerat, quæ in collectæ summitatis thronum sublimem procedens superstitionem loci operis dignitate seruabat. Huius destructionem Marcello ibidem cõsistenti presbytero vir beatus sæpe mandauerat. Post aliquantulum temporis regressus increpat presbyterũ, cur adhuc idoli structum consisteret. Ille causatus vix militari manu, & ni publicæ multitudinis tantam molem posse subuerti, ne dum id facile putaret per imbecillos clericos, aut infirmos monachos quiuisse curari. Tum Martinus recurrens ad nota præsidia, noctem totam in oratione [26] peruigilat. Manè orta tẽpestas ęđem idoli vsq; ad fundamentum prouoluit. Verùm hæc Marcello teste dicta sunt. *26. Totā nocte in oratione perui gilat.*

Aliam eius non dissimilem in simili opere virtutem, Refrigerio astipulante, perhibeo. Columnam immensæ molis, cui idolum superstabat, parabat euertere, sed nulla erat facultas, qua id daretur effectui. Tum ad orationem suo more conuertitur. Visum cunctis est parem quodammodo columnam ruere de cœlo, quæ impacta idolo totam illam inexpugnabilem molem soluit in puluerem. Parùm scilicet, si inuisibiliter cœli virtutibus vteretur, nisi ipsæ virtutes visibiliter seruire Martino humanis etiam oculis cernerentur. Idem autem Refrigerius mihi testis est, mulierem profluuio sanguinis laborantem, cùm Martini vestem exemplo mulieris illius Euangelicæ contigisset, sub momento temporis fuisse sanatam. Serpens flumen secabat, & ripæ in qua constiteramus, annatabat: In nomine, inquit, Domini, iubeo te redire. Mox se mala bestia ad verbum sancti retorsit, & in vlteriorem ripam nobis inspectantibus, transmeauit. Quod cùm omnes non sine miraculo cerneremus, altius ingemiscens ait: Serpentes me audiunt, & homines non audiunt.

Piscem Paschæ diebus edere consuetus, paulò ante horam refectionis interrogat, an haberetur in promptu. Tum Cato diaconus, ad quem monasterij administratio pertinebat, doctus ipse piscari, negat per totum diem sibi vllam cessisse capturam: sed neq; alios piscatores, qui vendere solebant, quicquam agere quiuisse. Vade, inquit, mitte lina tuum: captura proueniet: Contiguum flumini (vt Sulpitius iste descripsit) habebamus habitaculũ. Processimus cuncti vipote feriatis [27] diebus videre piscantem, omnium cordibus intẽtis nõ incassum futura tẽtamina, quibus piscis Martino autore Martini vsibus quæreretur. Ad primũ iactũ in rete permodico immanē lucem diaconus extraxit, & ad monasterium lætus accurrens: Nimirũ vt dixit Poëta nescio quis (vtimur enim versu scholastico fabulantes) Captiuumq; suem mirantibus intulit Argis. Verè iste Christi discipulus gestarum à Saluatore virtutum, quas in exemplum sanctis suis edidit, æmulator Christum in se monstrabat operantem: qui sanctum suũ vsquequaq; glorificãs diuersarũ munera gratiarum in vnum hominem cõferebat. Testatur Arborius ex præfecto, vidisse se Martini manum [28] sacrificium offerentis vestitam quodammodo nobilissimis gemmis, luce micare purpurea, & ad motum dexteræ collisarum inter se fragorē audisse gemmarum. *27. Paschæ feriati dies.* *28. Martini manus sacrificium offerentis. Ecce & hic missam dici sacrificiũ.*

Veniam ad illud quod propter temporum noram semper occultauit: sed nos celare nõ potuit. In quo illud est miraculi, quòd facie ad faciē cũ eo Angelus est collocutus. Maximus Imperator aliàs sanè bonus, deprauatus consiliis sacerdotum, post Priscilliani necē Ithacium Episcopum Priscilliani accusatorem, cæterosque illius socios, quos nominare non est necesse, vi regia turbatur, ne quis ei crimini daret opera illius cuiuscunque modi hominem fuisse damnatum. Interea Martinus multis, grauibusque laborantium causis ad comitatum ire compulsus, procellam ipsam totius tempestatis incurrit. Congregati apud Treuiros Episcopi tenebantur, qui quotidie communicantes Ithacio communem sibi causam fecerant. His vbi nunciatum est inopinantibus adesse Martinum, totis animis labefactati mussitare & trepidare cœperunt. Et iam pridem Imperator ex eorum sententia decreuerat Tribunos summa potestate armatos ad Hispanias mittere, qui hæreticos inquirerēt, deprehēsis vitam & bona adimerēt. Nec dubium erat, quin sub ētu m etiam maximam turbam tempestas illa depopulatura esset paruo discrimine inter hominum genera. Etenim tum solis oculis iudicabatur, cùm quis pallore potius, aut veste, q̃ fide hæreticus æstimaretur. Hæc nequaquam placitura Martino Episcopi sentiebant,

corpora ægra procumberent. Martini per literas implorauit auxiliũ. Quo tēpore vir beatus rem esse promisit difficilē impetrari: nam spiritu sentiebat domum illam diuino numine verberari: tamen non prius destitit, septem totos dies, totidéq; noctes orando [30] & ieiunando continuans, quàm id quod exorandum receperat, impetraret. Mox ad eũ Eycontius diuina expertus beneficia peroolauit nuncians simul & agens gratias, domũ suã omni periculo liberatam. Centum etiam argenti libras obtulit, quas vir beatus nec respuit, nec accepit, sed priusquam pondus illud monasterij limen attingeret, redimendia id captiuis cōtinuo deputauit. Et cùm ei suggereretur à fratribus vt aliquid ex eo in sumptus monasterij reseruaret: omnibus in augusto esse victũ, multis deesse vestitum: Nos, inquit, Ecclesia & pascat, & vestiat, dummodo nihil nostris vsibus quæsisse videamur.

30. *Vides sancti viri assiduitatem in orando, & ieiunando, & tamē quidã peteruſi no stro tēpore vtrũq; quã derident.*

Succurrunt hoc loco viri illius magna miracula quę facilius admirari possum quàm referre. Agnoscitis profectò quod dico: multa sunt illius, quæ non queāt explicari: veluti istud est, quod nescio an ita vt gestum est, à nobis posit exponi. Quidam è fratribus (nomeo non ignoratis, sed celanda persona est, ne sancto viro verecondiam fecerimus) quidá ergo, cùm ad fornaculá illius carbonum copiam reperisset, & admota sibi sellula diuaricatis pedibus super ignē illum nudato inguine resideret, continuò Martinus factam sacro tegmini sensit iniuriam, magna voce elamans: Quis (inquit) nudato inguine nostrũ incestat habitaculũ? Hoc vbi ille frater audiuit, & ex cōscientia quòd increpabatur agnouit, continuò ad nos eocurrit exanimis, pudorem suum non sine Martini virtute coofessus.

Quodam itidem die dum in area, quæ parua admodũ tabernaculum illius ambiebat, in illo suo, quod nostis oēs, sedili ligneo, resedisset, vidit duos dæmones io excelsa illa, quæ monasterio supereminet, rupe consistere: inde alacres, ac lętos vocem istiusmodi adhortationis emittere. Eia te Brici: Eia te Brici: Credo cernebant miserum eminus propinquātem, conscij quantá illi rabiem spiritus suscitassent. Nec mora Bricius furibundus irrupit: vbi plenus insania euomuit In Martinũ mille conuitia. Obiurgatus enim pridie ab eo fuerat, quippe qui nihil vnquam ante clericatum, in monasterio ab ipso Martino nutritus habuisset, cur equos aleret, mancipia compararet. Nam illo tēpore arguebatur à multis quòd non solùm pueros, sed etiam puellas scitis vultibus coëmisset. Quibus rebos infelicissimus insano felle commotus, & vt credo, pręcipuè dæmonũ illorũ agitatus instinctu, Martinũ ita aggressus est, vt vix manibus temperaret: cùm quidem sanctus vultu placido, mente tranquilla, infelicis amentiá per mitia verba cohiberet. Sed ita in eo nequam spiritus redundabat, vt ne sua quidem illi, quamuis vana admodũ mens subesset: trementibus labiis, incertoq; vultu decolor præ furore rotabat verba peccati, se asserens sanctiorem, quippe quia à primis annis in monasterio inter sacras Ecclesię disciplinas, ipso Martino educante creuisset. Martinum verò, & à principio, quod ipse diffiteri non posset, militiæ artibua sorduisse, & nunc per inanes superstitiones, & phanthasmatica visionum ridicula prorsus inter delitamenta senuisse. Hęc cùm multa, atque alia etiam, quę reticere melius est, scerbiora vomuisset, egressus tandem furore satiato, quasi qui se penitus vindicasset, rabidus ea parte qua venerat, recurrebat. Cùm interea (credo per Martini orationes) fugatis ab illius corde dęmonibus, reductus in pœnitentiam, mox reuertitur, atque ad Martini se genua prosternit, veniam poscens fatetur errorem, nec sine dæmone se fuisse tandem sanior confitetur. Non erat apud Martinum labor iste difficilis, vt ignosceret supplicanti. Tum & ipsi, & nobis omnibus sanctus exposuit, qualiter illum vidisset à dæmonibus agitari, se cōuitiis non moueri, quæ magis illi, à quo essent effusa, nocuissent. Exinde cùm idē Bricius multis apud eum, magnisq; criminibus persæpe pręmeretur, cogi non potuit, vt eum, à pręsbyterio submoueret, ne suam persequi videretur iniuriam: illud sæpe commemorās: Si Christus Iudam passus est, cur ego non patiar Bricium? Ad hęc Postumianus: Audiat, inquit, istud exemplũ noster iste de proximo, qui cùm sit sapiens memor præsentiũ, immemor futurorũ, si fuerit leuiter offensus, insanit, in sua se non habens potestate: sæuit in clericos, grassatur in laicos, totumq; terrarum orbem in suam commouet vltionē. In qua per triennium iugiter dimicatione consistens, nec tempore, nec ratione sedatur. Doleda hominis, & miseranda conditio, etiá si hac sola insanabilis mali peste premeretur. Verùm ista ei patientiæ, & tranquillitatis exēpla referre sæpius, Galle, debueras, vt nesciret irasci, & sciret ignoscere: Qui si istum ipsum breuiter incertũ sermonē meũ in se prolatũ fortè cognouerit, sciat, non magis ore inimici, quàm amici animo me locutum. Quia si fieri posset, optarē vt Martino potius Episcopo, q̃ Phalari tyranno similis diceretur. Sed istũ, cuios comemoratio parum suauis est, transeamus: & ad Martinum nostrũ, Galle, redamus. Tum ego, cùm iá adesse vesperũ occiduo sole sentirē, dies inquá, abiit, Postumiane: surgēdum est, simul tá studiosis auditoribus cœna debetur. De Martino aūt expectare nō debes vt vlla sit meta referendi; latius ille diffunditur, quàm vt vllo valeat sermone cōcludi.

fides flere prohiberet, gemitum extorqueret affectus. Etenim tam erat sancta de illius gloris exultatio, quàm pia de morte confusio. Ignósce flentibus, gratulare gaudentibus: quia & pium est gaudere Martino, & pium est flere Martinum, dum vnusquisque & sibi prȩstat vt doleat, & illi debet, vt gaudeat. Hæc igitur beati viri corpus vsque ad locũ sepulchri hymnis canora cœlesti [34] turba prosequitur. Comparetur, si placet, secularis illa pōpa nō dicam funeris, sed triumphi. Quid simile Martini exequiis conferetur? Ducant illi prȩ curribus suis, vinctos post terga captiuos: Martini corpus hi qui mundum ductu illius vicerant, prosequuntur. Illos confusis plausibus populorum honoret insania: Martino diuinis plauditur psalmis: Martinus hymnis cœlestibus honoratur. Illi post triumphos suos in tartara sæua traduntur: Martinus Abrahæ sinu lȩtus excipitur: Martinus hic pauper, & modicus cœlũ diues ingreditur. Arcadio igitur, & Honorio imperantibus, sanctus Martinus Turonorum Episcopus plenus virtutibus, & sanctitate, prȩbens infirmis multa beneficia, octagesimo primo ætatis suæ anno, Episcopatus aũt vigesimo sexto apud Condatēsem diœcesis suæ vicum excedens à seculo feliciter migrauit ad Christum. Transiit autē media nocte, quæ dominica habebatur, Atrico, Cæsareoq; consulibus. Multi enim in eius transitu psallentium voces audierunt in cœlo: quod in libro virtutũ eius primo plenius exposuimus. Nam cùm primũ sanctus Dei apud Condatensem, vt diximus, vicũ ægrotare cœpisset, Pictaui populi ad eius transitum, sicut & Turonici conuenerunt: Quo migrante, grandis altercatio inter vtrunque populũ surrexit. Dicebant enim Pictaui: Noster est monachus, nobis Abbas extitit: nos requirimus commendatũ: sufficiat vobis, quòd dũ esset in mundo, vsi fuistis eius colloquio, participastis cõuiuio, firmati fuistis benedictionibus, insuper & virtutibus iucũdati. Sufficiant vobis ista oĩa: nobis liceat auferre vel cadauer exanime. Ad hæc Turonici respondebant: Si virtutes nobis factas sufficere dicitis, scitote quia vobiscũ positus amplius est, quàm hìc operatus. Nã vt prætermittamus plurima, vobis suscitauit duos mortuos, vnũ nobis, Et vt ipse sæpe dicebat: Maior ei virtus ante Episcopatũ fuit, quàm post Episcopatũ. Ergo necesse est, vt quod nobis non impleuit viuus, expleat vel defunctus. Vobis est enim ablatus, nobis à Deo donatus. Verùm si mos antiquitus institutus seruatur, in vrbe, qua ordinatus est, habebit Deo iubente sepulchrum. Certè si eum pro monasterij priuilegio cupitis vendicare, scitote quia primũ ei monasteriũ cũ Mediolanensibus fuit. His ergo litigantibus, sole ruente dies clauditur, corpusq; in medio positũ ab vtroq; populo custoditur, futurum vt mane facto à Pictauis per violentiã auferretur. Sed Deus omnipotens noluit vrbē Turonicã proprio frustrari patrono. Deniq; nocte media omnes Pictaui à somno fallaciæ cõprimuntur, nec vllus superfuit, qui ex tanta multitudine vigilaret. Igitur vbi Turonici eos obdormisse cõspiciunt, apprehensam sanctissimi corporis glebam alij per fenestram eiiciunt, alij à foris suscipiunt. Positamq; in naui, cũ omni populo per Viennam fluuium descendũt. Ingressique Ligeris alueum ad vrbē Turonicam cũ magnis laudibus psallentium dirigunt iter. De quorum vocibus Pictaui expergefacti, nihil de thesauro quem custodiebant, habentes, cum magna cõfusione ad propria sunt reuersi. Et ciues Turonici tripudiãtes cũ sanctissimi viri corpore ad vrbē Turonicam sunt regressi. Beatus aũt Seuerinus Coloniensis ciuitatis Episcopatus, vir honestæ vitȩ, & per cuncta laudabilis, cùm die dominico loca sancta ex consuetudine post matutinos cum suis clericis circuiret, hora illa qua vir beatus obiit, audiuit chorum canentiũ in sublimi. Vocatoq; Archidiacono interrogat, si aures eius percuterent voces quas ille attentius audiret. Respondit nequaquã. Tunc ille: diligentius, inquit, ausculta: Archidiaconus aũt cœpit sursum collum extendere, aures erigere, & super summos articulos baculo sustentante stare. Sed credo eum non fuisse æqualis meriti, à quo hæc non merebātur audiri. Tunc prostrati terræ ipse pariter, & beatus Episcopus deprecabantur Dñm, vt hoc ei diuina pietas audire permitteret. Erectos aũt rursum interrogat senex: Quid audis? Qui ait: Voces psallentium tanquam in cœlo audio: sed quid sit, prorsus ignoro. Cui ille: Ego tibi quid sit narrabo: Dominus meus Martinus Episcopus migrauit ex hoc mundo: & nunc Angeli canendo eũ deferunt in excelsum. Et vt paruper mora esset, vt hȩc audirentur, diabolus eum cũ iniquis suis Angelis retinere tentauit nihilq; in eodem suũ reperiens, confusus abscessit: Quid ergo de nobis peccatoribus erit, si tantum sacerdotē voluit pars iniqua nocere? Hæc sacerdote loquente notatur tēpus, Archidiaconus Turonum misit velociter, qui hoc diligenter inquireret. Qui veniens eo die & hora manifestissimè cognouit transisse beatum virũ, quo sanctus Seuerinus audiuit psallentium chorũ. Sed & si ad Seueri recurramus historiam, ipsa hora eũ sibi scripsit cũ libro vitæ suæ fuisse reuelatũ. Eo tēpore beatus Ambrosius, cuius hodie flores eloquij per totã Ecclesiam redolent, Mediolanensi ciuitati præerat Episcopus: cui celebrãti festa dominicȩ diei ista erat cõsuetudo, vt veniens lector cũ libro nō antea legere præsumeret, quàm nutu sanctus præcepisset

34. Cum hymnis canora turba prosequitur corpus Martini usque ad locum sepulchri. Hoc modo sepeliuntur Christiani.

pisset. Factum est aũt vt illa die dominica prophetica lectione iam lecta, ante altare stante, qui lectionem beati Pauli proferret, beatissimus Antistes Ambrosius super altare obdormiret. Quod videntes multi, cùm nullus eum excitare præsumeret, trãsactis ferè duarum aut trium horarum spaciis, excitauerunt eũ, dicentes: Iam hora præteriit: iubeat Dominus Episcopus lectori lectionem legere: expectat enim populus valde iam lassus. Respondens autem beatus Ambrosius: Nolite, inquit, turbari: multum mihi valet sic obdormisse, quia miraculum magnũ Dominus mihi ostendere dignatus est. Nam noueritis fratrem meum Martinum sacerdotem de corpore egressum fuisse: me autem eius funeri [15] obsequiũ præbuisse. Peractoq; ex more seruitio, capitellam tantum, vobis excitantibus, non expleui. Tunc illi stupefacti pariter, & admirantes diem & tempus norant. Qui sollicitè requirẽtes ipsam diem, tempusq;, reperiunt, quo beatus confessor dixerat se eius obsequiis deseruisse.

35. Si D. Ambros. in spiritu interfuit exequiis sancti Martini, & illas per miraculũ celebrauit, quomodo audet quisdam dicere, hæc vana esse, superstitiosa, & a clericorum cupiditate inuenta? An vanis rebus & superstitiosis et propter lucrum duntaxat inuentis, Deus testimonium perhibet?

O beatum virum, in cuius transitu sanctorum canit numerus, Angelorum exultat chorus, omniumq; cœlestium virtutum occurrit exercitus: diabolus præsumptione confunditur: Ecclesia virtute roboratur: sacerdotes reuelatione glorificãtur. Quẽ Michael assumpsit cum Angelis, Maria suscepit cum virginum choris, paradisus retinet [16] lętũ cum sanctis. Sed quid nos in laudem eius tentamus, quod non sufficimus adimplere? Ipse est enim laus illius, cuius laus ab eius ore nunquam recessit. Nam nos vtinam vel simplicẽ possimus historiam explorare. Igitur si quis requirat, cur post transitum Gratiani Episcopi vnus tantum, id est Lidorius vsq; ad sanctũ Martinũ fuisset: nouerit quod obsistẽtibus paganis diu ciuitas Turonica sine benedictione sacerdotali fuit. Nã Christiani, qui eo tẽpore videbantur, occultè per latebras diuinum officium celebrabant. Nam si quis à paganis reperti fuissent Christiani, aut afficiebantur verberibus, aut gladio truncabãtur. A passione ergo Dñi vsque ad transitum sancti Martini anni quadringenti duodecim computantur.

39. Anima Martini in paradiso.

ITEM ALIA SANCTI MARtini vita, per Diuum Barnardum Abbatem scripta.

Est sermo habitus in die festiuitatis eius.

PVTO sermonem à nobis expetit tam vester iste conuentus, quàm aduẽtus horum honorabilium personarum, quas de longinquo gratulamur adesse. Sanè audirem eos ipse libentius: sed quoniam eligunt, imò & exigunt magis vt loquar, mihi, si non licet audire eos, eis necesse est obedire. Equidẽ viuus est nobis sermo tam multa mansuetudo eorum, qua videlicet meritis sanctiores, dignitate superiores, sapientia locupletiores, non modò ad visitandos, sed etiam audiendos nos dignari sunt declinare; efficax eruditio, & omni digna acceptione doctrina. Siquidem non verbo, & lingua, sed opere, & veritate nos admonent imitatores suos esse, sicut ipsi sunt Christi, & discere quod ab ipso vtique didicerunt, mites esse, & humiles corde. Sic Maria Elizabeth petiit, coniugatam virgo, ancillam domina, pręcursoris matrẽ iudicis mater, Dei genitrix seruuli genetricẽ. Sic postmodum Iesus etiam ipse Ioannẽ adiit, & adiit baptizandus, vtpote quã decebat implere omnem iustitiã. Vos quoque reuerendi patres deteriorem nobis non facitis partẽ vestrã. Ad audiendũ quippe etiam, quàm ad loquendum velociores, etiam inter ipsos, qui vestro magis eguerant documẽto. Nã nos quidẽ quia oẽm nõ possumus implere iustitiã, vel nõnullã vobis exhibere curamus iustũ esse nõ ignorantes, inferiorem superioribus obedire. Sed vnde loquemur: Qui de terra est, de terra loquitur, ait vox illa clamantis: De terra ergo loquamur, quia de terra subsistimus, & in terra. Opportunè igitur iã Martinus ad medium veniat, vt de medio fiat occasio peccatorum. Hodie enim ille per omnia similis nobis planè, & sensibilis & passibilis, sed & longè post illa patriarchaliũ, & propheticarum tempora visionũ, & homo purus, nihil de natura diuinitatis habens, credens aũt in eũ quẽ non vidit, plenus fructu obedientię, & virtutum locuples, solum deseruit, polum subiit, terræ commendans quod habebat è terra, spiritum dirigens ad patrem spirituum, cui fideliter in adoptionis spiritu deseruiuit. Non fuit cœleste corpus, sed nec spiritus quidem cœlestis, rationale animal etiã & mortale, terrigena, filius hominis. In terra natus est, in terra educatus, in terra exercitatus & probatus, in terra etiam consummatus. Nec verò patriarcha erat, aut vnus ex prophetis. De quibus sanè in Euangelio veritas ait: Quia lex & prophetæ vsque ad Ioannẽ. Multò magis nõ erat ipse Christus: sed erat tamẽ Christus in ipso, haud aliter vtiq;, quàm per fidem. Enimuerò iuxta hunc modum etiã modò prope est verbum in corde tuo, & in ore tuo tantum, si recto quęsieris corde: Nẽpe Apostolo interpretante, Verbũ fidei istud est, de quo Moyses ait: Vnde & alibi idem Apostolus: Iesus Christus, inquit, heri, & hodie, & in æternũ. Hesternũ quidem ab initio seculi vsque ad dominicam ascensionẽ; hodiernũ

verò

verò diem exinde vſque ad ſeculi conſummationem:porrò æternum intellige poſt communem omnium reſurrectionem. Nulli horum deeſt Chriſtus,nulli deeſt Ieſus, nulli deeſt vnctio,nulli ſalus:Patriarchis& prophetis in viſione exhibitus eſt:Apoſtolis in humanitate, Martino in fide:Angelis iam in ſpecie.Quam ſanè ſpeciem & electis omnibus oſtenſurum ſeſe promiſerat,non quidem hodie,ſed in ęternum.Deniq; iam tranſierat heri,iam illud noſtrum illuxerat hodiernum: cùm Apoſtoli loquerentur:Et ſi cognouimus Chriſtum ſecundum carnem,ſed iam non nouimus.Videtur tamen etiam in hoc mane de carnibus agni nonnihil eſſe ſeruatum,ſed quod reſiduum eſt vtique iam datur igni, quòd videlicet vſque hodie eadem caro nobis,ſed ſpiritualiter vtique,non carnaliter exhibeatur.Neq; enim eſt quod cauſemur noſtro huic negatam tẽpore,ſiue eã,quæ ad patres veteris teſtamenti factam apparitionẽ,ſiue eam,quę Apoſtolis exhibita eſt præſentiã carnis. Siquidẽ fideliter conſiderantibus neutrã deeſſe liquebit.Adeſt enim eius nobis etiã nunc carnis ipſius [1] vera ſubſtantia:haud dubium ſanè,quia in ſacramento adſunt reuelationes, ſed in ſpiritu,& virtute,vt tempori gratiæ,quod nunc eſt,nihil in vlla gratia deeſſe probetur.Denique nec oculus vidit,nec auris audiuit,nec in cor hoĩs aſcendit,quę præparauit Deus diligentibus ſe,nobis tamen reuelauit per ſpiritum ſuum.Nec mireris quòd carnales eis manifeſtationes exhibuit,qui carnalem eius præſtolabãtur aduentũ.Nobis enim tantò efficacior gratia,& reuelatio dignior neceſſaria eſt,quantò nimirũ excellentiora cõſtat eſſe,quæ expectamus. Itaq;,vt ſupra diximus,Martinus iſte Chriſtus nõ fuit,ſed tamen Chriſtũ habuit,nõ quomodo Angeli in præſentia maieſtatis, non quomodo Apoſtoli in viſione humanitatis,nõ quomodo olim locutus eſt in viſione ſanctis ſuis:ſed quemodo eum etiam nunc habet Eccleſia in fide,& ſacramentis. Non erat ille lux,ſed lucerna planè ardẽs,& lucens.De Ioanne dictũ eſt:ſed ſi illũ protulero,puto dicetis: Maximus hominum eſt,plus quàm propheta eſt,etiam Angelus eſt Dei patris,ſicut ipſe teſtatur:Ecce mitto Angelum meum &c. Et Martinus lucerna erat ardens,& lucens:eum ſaltẽ nõ pigeat imitari.Sed imitari in eo, quod eſt imitabile,non aũt quod mirabile exhibetur.

1. Vera ſubſtantia carnis ſaluatoris noſtri adeſt nobis in ſacramẽto.Quod nota cõtra hæreticos noſtri tẽporis, illud negantes.

Ad menſam diuitis ſedes hodie:diligenter conſidera,quę tibi apponuntur.Diſcerne inter cibos,& vaſa ciborum.Illos enim iuberis tollere,ſed non illa.Diues eſt iſte Martinus, diues in meritis,diues in miraculis , diues in virtutibus,diues in ſignis . Diligenter ergo conſidera quæ apponuntur tibi:quænam videlicet ad admirationem:quæ verò ad imitationem.Aut certè quia ſequitur in ſcriptura illa,quoniam talia oportet te præparare,diligenter conſidera quid apponitur,& in quo.Suſcitauit Martinus tres mortuos, quantos nimirum Saluatorem legerat ſuſcitaſſe. Reddidit viſum cæcis,ſurdis auditum,mutis loquelam,claudis greſſum,aridis ſoſpitatem.Euaſit diuina virtute pericula, proprij corporis obice flammas repulit, immanem ſacrilegæ machinæ molẽ columna paruli cœlo deſcendente proſtrauit,leproſum mundauit oculo,curauit oleo paralyticũ , dęmones vicit, Angelos vidit,futura pręuidit . Verùm hæc quidẽ, cæteraq; eiuſmodi altiſsima,quæ fecit magnalia,quidni mirifica quędam vaſa dixerim diuitis huius,auro grauia gemmis micãtia,pariterq; materia & opere precioſa?Noli in his ſaporẽ quærere,ſed mirare ſplendorẽ. Lucet in huiuſmodi lucerna noſtra,vt in lumine eius vidimus lumẽ , quod quidẽ purũ, prout in ſe eſt,necdũ præuales intueri.Non enim eſt iſte lux,ſed vt teſtimoniũ perhibeat de lumine,& appareat tibi interim glorioſus Deus in ſancto ſuo, dũ non potes ad gloriã eius, ſicut eſt in ſeipſo.Cæterùm ne putaueris ornatas quidem Martini lampades,ſed vacuas inueniri,non eſt fatua virgo,habet in vaſis oleũ,habet vinum in phialis , habet intra paropſides iſtas ciborũ copiã,delitias vtiq; ſpiritales, vt non modò videãt,& mirẽtur,ſed edant pauperes, & ſaturentur : atq; in illis quidẽ Dñm laudent porrò in his viuãt corda eorũ.Alioquin quomodo mortui laudabunt te Dñe?Vt ergo ſit iocunda,decoraq; laudatio,in admiratione etiã viuant ex imitatione:& vt auidius ſumant delitias,ipſas quoq; diuitias curioſius contẽplentur.Sic nimirum inter ſplendorem,& feruorem lucernæ huius vicariis quibuſdam affectibus diſcurrendũ,vt nobis alter ex altero cõmendetur,& ex mutua collatione vterq; complacitior fiat. Siquidem humilis fuit,& ſpiritu pauper iſte Martinus,ſicut euidentiſsimè probat effectus ipſe diuinę gratiæ, quam profectò tã multã niſi multum humili non dediſſet.Vt tamen pauca virtutum eius inditia promã,pauperem illum ſpiritu beatus nouit Hilarius,cùm imponere ei diaconatus officiũ tentans,nec præualens,quod indignum ſeſe vociferaretur,exorciſtam eũ eſſe pręcepit:in quo quidẽ locus iniuriæ videretur, [2] ſciens nimirum quòd humiliorem ordinationem minimè repudiaret. Pauper fuit, veſte ſordidus,crine incultus,facie deſpicabilis.Quæ quidem licet in lectione eius à quibuſdam maleuolis obiecta fuiſſent, & in ipſo tamen Epiſcopatu, ſicut ſcriptum eſt,penitus nõ mutauit.Deniq; quia verè pauper fuit ſpiritu,Martinus pauper,& modicus meruit nominari.Audi verò manſuetudinẽ eius,ſuo illo Sulpitio ſic ſcribẽte: Tantã ad-

2. Exorciſta gradus humilis eſt ordinatio.

uersua omnes iniurias patientiã assumpserat, vt cùm esset summus sacerdos impunè etiã ab infimis clericis læderetur, nec propter id eos aut loco vnquã amouerit, aut à sua, quãtum in ipso fuit, charitate repulerit. Quod quidem in Brictio, manifestè probatum omnes vos arbitror meminisse. Eum nempe ex omnibus sibi successorem elegit, & de tanta pòst futura aduersitate pręmonuit. Postremò in fide, & lenitate ipsius sanctum fecit illum: ad cuius os aures suę fuerant, cùm responderet homini, qui de eo sciscitabatur, si illum delirum quæris, prospice eminus. Ecce cœlum solito sicut amena respicit. Crebro siquidẽ homo Dei, vtpote terram despiciens cœlum suspiciebat, nempe sciebat ad hoc sese, vt supra meminimus, rectam in corpore accepisse staturam: sciebat ille sese thesaurum suum, sciebat illic sedere in patris dextera Christum suum: sciebat nunquam sese, donec illuc perueniret, quod desiderabat assecuturum. Vnde & hoc ipsum quod delirus vocabatur in terra, meritò nõ attendit, cuius nimirũ conuersatio esset in cœlis, cuius oculi in capite suo. Sanè illuc etiam lachrymę eius à maxilla ascendere consueuerant, quibus sic abundabat vt soleret pro illorum quoque, qui obtrectatores sui videbantur, flere peccata. Sanè quantũ iustitiam esurierit, tũ in cęteris eius actibus, tum specialiter in idololatrię persecutione probatum est, in templorũ destructione, in statuarum deiectione, in succisione lucorũ. Vbi se quoq; aliquando non est veritus dare discrimini, vt occasio tanti criminis de medio tolleretur. Nã misericordẽ eũ in paupere se expertũ [3] saluator ipse apud Angelos gloriebatur, datam sibi medietatem vestis ostentans. Vtinã nobis etiã miseris apud summũ iudicẽ, in cuius admirabile tabernaculũ introiuit, misericordiã illũ exhibere dignetur, qua & illos olim morti destinatos, & tormẽtis variis deputatos eripuit, pro quib' ante terreni iudicis ianuam nocte media scribitur iacuisse. Quomodo enim nõ audiet eis nũc, qui tũc quoq; fecit audiri? Porrò mundiciã cordis eius illud vel maximè indicat, quod nõ est confusus inimico loquens in porta: nihil in me funeste reperies, Abrahę me sinus recipit. Nã in opere pacificorum feliciter planè consummans labores suos, licet dierum suorũ finẽ nõ ignoraret: clericos tamen adiit dissidentes: inter quos reformata pace, in pace ipse quieuit.

3. *Vides hæretice quod sancti in cœlo pro nobis orant, & quod orãtes magis nũc exaudiuntur Deo, quã dum erãt in carne.*

Cęterùm persecutiones, quas sustinuit propter iustitiam, longum est numerare: quomodò apud Iulianum Augustum in ciuitate Vangionum intrepidus, imò & illato terrore, cõstantior custodiæ mãcipatus est; vt inermis postero die Barbaris opponeretur: quomodo circa Alpes sub securi, quam in verticem eius latro vibrabat, securissimus fuit: quomodo illum Mediolani Auxentius Arrianus grauiter insectatus, multisq; appetitum iniuriis tãdem de ciuitate exturbauit: quomodo & alibi prius aduersus sacerdotum perfidias acerrimè pugnans suppliciis fuit affectus, publicè virgis cæsus, inde quoque exire cõpulsus est: quomodo item in cuiusdam fani euersione cùm gentilis eum stricto gladio peteret, nudã ceruicem prębuit percussuro, donec ille extollens ad ictũ dexterã cecidit resupinus: quomodo alter eũ cultro ferire voluit, sed ferrum de manibus eius elapsum repente disparuit. Pro quibus oĩbus dubiũ non est multipliciter coronari eũ: qui quidẽ & si non semel effectu consummatę passionis, sed toties martyr fuit affectu deuotissimę voluntatis, Comedite iã amici, & bibite, & inebriamini charissimi. Sic enim viuitur, & in talibus vita spiritus vestri. Nisi fortè beat' prędicat sermo diuinus. qui mortuos suscitãt, cęcos illuminãt, morbidos sanant, leprosos mundant, paralyticos curant, dæmonibus imperant, futura pręnũciant, miraculis coruscant, & non magis pauperes spiritu, mites, lugentes, esurientes & sitientes iustitiã, misericordes, mundicordes, pacificos, persecutionẽ propter iustitiã sustinentes.

Ignoscite mihi fratres: exemplum obedientiæ paulòminus præterii: quod quidẽ vel solùm iuxta propositum ordinem in Martino quoq; nobis conuenit exhiberi. Sanè morã facimus: sed vt arbitror, bonũ est nos hic esse. Tardius enim hodie venimus ad Martinũ. Domine inquit, si adhuc populo tuo sim necessarius, non recuso laborem: Fiat voluntas tua. O verè sanctissimam animã, ô inæstimabilem charitatẽ, ô obedientiam singularẽ. Bonum certamen certasti, cursum consummasti, fidem seruasti. De reliquo superest tibi corona iustitiæ, quam reddet tibi Dominus hodie iudex. Et adhuc dicis, non recuso laborem: Fiat voluntas tua. Obtulisti planè Isaac vnicum illum, quem diligis: quod in te est, iugulasti: immolasti singulare gaudiũ tuum pia deuotione, paratus redire iterum in pericula, innouare certamina, denuò subire laborem, sustinere tribulationem, prolongare tentationẽ, deinde differri adhuc ab illa tanta felicitate, & diu desiderata societate spirituũ beatorũ, atque in huius mortalitatis ęrumnas ab ipso introitu glorię reuocari, postremò, quod maximũ est, à Christo tuo peregrinari diutius, si modò ipse voluisset. Nec sanè dubiũ, quin amplior ẽ gratiam mereatur, qui paratũ se exhibet, etiã ante mãdatum, quàm qui obedire satagit post mandatũ. Magna quidẽ obedientia vestra Angeli sancti, sed quod dicere audeã pace vestra, nescio an inueniatur in vobis quisquã paratus in tale aliquando ministerium mitti: in quo necesse habeat non videre faciem patris. Magnum est petere, quòd Dominũ

securus

secuturus omnia reliquisti:sed audiui te in monte dicentem,vbi transfiguratus est coram vobis:Domine,bonum est nos hic esse,faciemus hic tria tabernacula.Non est hoc:Si adhuc populo tuo sum necessarius,non recuso laborem. Paratum cor tuum Martine, paratum cor tuum,siue manere in corpore,siue dissolui,& esse cum Christo. Et magna quidē in horrenda morte securitas, magna in visione Christi desideranda, & tam feruenter ac singulariter desideranda perfectio reperitur: sed id quidem longè amplius per omnem modum,quòd qui mori non metuis,imò qui tanto desiderio præsentiam Domini concupiscis,viuere quoque non renuis, & expectatione molestissima fatigari. In quo ei alio non obedire potuerat,qui in hoc tanto articulo tam deuotè clamabat.Fiat voluntas tua. Hæc ergo pars nostra sit, fratres; in conuiuio hodierno: Hanc nobis obedientiam in mensa pauperrimi iam diuitis huius appositam diligenter consideremus, scientes quoniam ipsa est quæ à nobis exigitur; ipsa, quam oportet nos præparare, vt singuli quique dicamus:Quia paratus sum,& non sum turbatus,vt custodiam mandata tua. Nec modò semel,aut in parte:sed paratum cor meum Deus,paratum cor meum:paratum ad vtrũq;, & in nullo tuam præscribens dispositionem.Fortè hoc cupio,& specialiter,& vehementer:sed ne quidem illud recuso,sicut fuerit voluntas in cœlo, sic fiat. Desidero requiem, sed non recuso laborem:Fiat voluntas tua.

SANCTI ALEXII

Viri Dei vita.

Per Simeonem Metaphrasten.

VIT vir pius Romæ nomine Euphemianus, diuis Arcadio & Honorio Imperatoribus,Senator magnus, cui tria erant seruorũ millia,qui zonis aureis,& vestimentis sericis induebantur.Nullos autem susceperat filios,quoniam vxorem habebat sterilem. Optimus hic erat vir. Ternas domi suæ mensas instruebat pro viduis, & pupillis, & peregrinis, & pauperibus,& ægrotantibus. Ipse verò hora nona cum monachis peregrinis panē edebat. Etsi quando minus in pauperes benignus,& misericors extitisset,prostratus in faciem suā dicebat:Non sum dignus,qui ambulem in terra Dei mei. Huic erat vxor Aglais nomine, mulier fidelis,ac timens Deum,& erga pauperes benigna ac liberalis: quæ cùm esset sine liberis,Deum orabat,vt sibi filium largiretur,in quo vir eius conquiesceret, & animũ oblectaret.Et recordatus est eius Deus,largitusq; est ipsi filium, vt senectutis solatium haberet. Et baptizauerunt eum,imposueruntque illi nomen Alexio. Quem, cùm sex esset annorum,Grammaticæ rudimentis imbuendum,& historiæ Ecclesiasticæ cognitione,atque arte oratoria erudiendum curarunt.Itaque doctissimus euasit. XVII. Martij.

Verùm cùm adoleuisset:Matrimonio,inquit Euphemianus ad coniugem suam,côniungamus charissimum filium nostrum.At illa procidit ad pedes eius: Cõfirmet,inquiēs,Deus id quod dixisti.Nuptias celebra dulcissimi filij nostri,vt videam ex eo prolem, & lætetur animus meus.Et adhuc egenis & pauperibus auxiliabor.Puellam igitur ei regij sanguinis desponderunt.Et coronarunt eos in templo sancti Bonifacij, adhibitis venerandis sacerdotibus,totũq; diē hilariter vsq; ad vesperam transegerũt.Tunc Euphemianus:Ingredere inquit,fili ad sponsam,& cognosce coniugem tuā.Qui in thalamum ingressus, eā in sella sedentem inuenit:annulumq; suũ, & caput baltei in velo purpureo inuoluta ei tradidit: Accipe,inquiēs,hæc,atq; serua:& Deus erit inter me,atq; te,donec illi placebit.Et in cubiculum suum ingrediens,ex propriis diuitiis sumpsit:& ad portũ descendens,nauim inuenit,in eamq; conscendit,ac Laodiceam peruenit. Cumq; è naui egressus esset,agasones reperit,quibus se itineris comitem adiunxit,donec Edessam Mesopotamiæ vrbē,vbi Domini Iesu [1] imago seruatur non manu facta,quā ipse dedit Abagaro in vita sua,peruenit. Hic omnia bona sua vendidit, [2] pauperibusq; distribuit. Atq; vestimentis vilibus indutus,& in vestibulo tēpli Dominæ nostræ Dei genitricis manens,si quid accipiebat,id egenis senibus nutriendis impendebat.Et cùm faciē quidē in medio brachij demissam teneret,cor eius Deo vacabat. Mater aũt die,quæ celebratas nuptias consecuta est,in cubiculum suum ingressa,fenestram clausit,saccumq; strauit,ac cinerem,atq; ibi iacebat.Nō surgam,inquiens,prius,quàm didicero,quid filio meo vnigenito factũ sit. At nurus ad socrũ conuersa:Neq; ego,inquit,à te discedā,& turturē imitabor, quæ solitudinis amās,quādo maritus eius,quem vnicũ habet,captus est,mœrens eum in conuallibus quæritat.Sic ego forti animo feram,& expectabo,dum audiam quid viro meo,qui præclarè viuendi rationem elegit,acciderit.Pater aũt,cùm post nuptiarum diem filius non inueniretur, oēs ferè

[1] Ecce antiquissimum imaginum vsum.
[2] Vide veram paupertatē Euangelicam.

ſeruos ad eum quęrendum dimiſit. Quorũ è numero cùm quidam Edeſſam peruenìſſent, ei minimè ab ipſis cognito eleemoſynam dederunt. Ipſe verò & agnouit eos, & gratias egit Deo, qui ſe dignum feciſſet, vt eleemoſynam à ſeruis ſuis domeſticis acciperet. Serui autem redeuntes Domino ſuo nunciauerunt, ſe filium eius non inueniſſe.

At Alexius, cùm decem & ſeptẽ annos in veſtibulo ædis Dominę noſtrę Dei genitricis transegiſſet, Deoq́; gratus eſſet, imago ipſius beatæ Virginis ſic ædis cuſtodẽ eſt allocuta: introducito huc virũ illum Dei, qui dignus eſt regno cœlorum: nam oratio eius, ſicut incenſum, aſcẽdit in cõſpectu Dei, & ſpiritus ſanctus ſuper eũ requieſcit. Introductus igitur, cùm celebris omnibus fieret, ipſe vt humanam gloriã fugeret, Tharſum Ciliciæ ad S. Pauli templũ ire decreuit, vbi nemini notus foret. Sed naui cõſcenſa, vi tẽpeſtatis Romam appulit. Itaq; viuit, inquit, Dominus Deus meus, nõ ero cuiquã grauis. Sed domũ patris accedã, cùm ſim omnibus ignotus. Cùm igitur patri è magno palatio multis comitãtibus redeunti occurriſſet: Serue, inquit, Dei, benignitatem exerce in me abiectũ, & pauperem, domiq́; tuæ admitte, vt de micis quæ cadunt è menſa tua, cũ ſeruis tuis domeſticis edam: Et Deus ſanctua benedicet temporibus tuis: & ſi qui tuorũ peregrinantur, eos tibi reddet incolumes. Audita peregrinorũ mẽtione Euphemianus, lætus, quòd eiuſmodi pauperi factus eſſet obuiã: & filij ſui vnigeniti recordatus, cõuocatis ſeruis ſuis: Quis, inquit, ex vobis huic pauperi vult deſeruire, & liber erit omnibus diebus vitæ ſuæ, atq; etiam hæreditatem accipiet è domo mea? Eum in veſtibulo domus conſtituite, vt quotieſcunque ingrediar, & egrediar, illum videam. Nulla eum re menſæ meæ defraudate.

Cùm aũt veſpera aduenìſſet, & ſilentium eſſet, quidam è ſeruis eum affligebant: quidã alapis cædebant, alij vellebant capillũ, alij ſordes in caput eius effundebant. Ipſe verò hęc diaboli opera fieri conſiderans, oĩa patienti & læto animo ſuſtinebat. Quodam autem die cùm Archiepiſcopus ſacra faceret, & ſacrificio diuus Imperator intereſſet, audita eſt vox diuinitus, dicẽs. Venite qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiã vos. Quamobrẽ timor & admiratio cunctos inuaſit. Et ceciderũt in facies ſuas clamantes: Miſerere noſtri Dñe. Secundo aũt audita eſt vox ex altari, dicens: Quærite virum Dei: & orabit pro Roma, & res proſperè cedet. Die aũt Paraſceuę è corpore egreditur. Eo die igitur ſummo mane cùm omnes in S. Petri templum conueniſſent, vt intelligerent, vbinam vir ille Dei eſſet, arcanæ vocis monitu dictum eſt, vt in edibus Euphemiani virum Dei conquirerent. Tum ſacratiſsimus Imperator ad Euphemianum: Tantum, inquit, munus domi habebas, & nobis id non ſignificaſti? At Dei vir cùm ſciret vitæ ſuæ finem appropinquare: Affer huc, inquit miniſtro ſuo, frater, chartam & atramentum. Scripſitq́; totam vitam ſuam & arcana quæ inter ſe & patrem, ac matrem, ſponſamq́; ſuam interceſſerant: & quidquid ei dixerat in thalamo, cùm illi dedit annulum aureum, & caput baltei in velo purpureo inuoluta: vt à parentibus agnoſceretur. Decreuit igitur diuus Imperator, vt Euphemiani domus peteretur, ibiq́; vir Dei quæreretur. Euphemianus autem ſeruis ſuis iuſsit, vt ad ſuſcipiendum Imperatorem domum ornarent, & ſcamna ſellaſq́; diſponerẽt. Spõſa verò ſtans in ſolatio ſpectabat, quid ſibi vellet ea perturbatio, & quæ dicerentur, ac fierent.

Archiepiſcopũ Romanum Pontificẽ intellige: nã Epiſcoporũ princeps eſt.

At Alexij miniſter ad dominam ſuam: Num, inquit, hic pauper eſt vir Dei? Magna profectò & præclara ſigna in ipſo perſpicio. Quolibet enim Dominico die ſancta myſteria ſuſcipit: cibuſq́; eius [3] tenuis, & potus duæ ſunt aquæ vnciæ. Ad hęc quidã è ſeruis affligunt eum, nonnulli alapis cædunt, alij vellunt capillos, multi ſordes in caput eius effundũt, quæ ille perfert æquo animo. Interim Euphemianus accedens, Alexium, cui neque vox, neq; auditus erat, alloquebatur: retectaq́; eius facie, tanquã Angeli ſplendidam vidit. Cùmque defunctum eſſe, & chartam manu continere animaduertiſſet, conatus eſt eam tollere; ſed non potuit. Itaq; veniens ad Imperatorem: Inuentus eſt, inquit, is quem pietas veſtra conquirit, ſed ceſsit è vita, & chartam manu tenet, quam nobis dimittere non vult. Tũc diuus Imperator lectum in medio ſecreti cubiculi ſterni iubet, in eoq́; ipſum collocari. Archiepiſcopus aũt, & diuus Imperator conſurgentes ceciderunt in facies ſuas, atq; dixerunt: Da nobis chartam, vt videamus qui ſis, & quid ſibi velint ea quę in charta conſcripta ſunt. Et confeſtim chartam ipſis tradidit, quam Aẽtio ſacroſanctæ Eccleſiæ Cancellario legendam dederunt. Dum autem legeretur, magnum eſt ſilentium conſequutum. Sed cùm ad eum locum peruentum eſſet, vbi de parentibus, deq́; ſponſa fiebat mentio: & quẽadmodum ipſi annulum aureum, & baltei caput in velo purpureo conuoluta tradidiſſet: tunc Euphemianus excitatus canos diuellere, & curſu ad venerabile corpus contendere, atque illud complecti, & magna cum affectione oſculari, ac dicere: Heu me miſerum, domine mi, cur ſic mecum egiſti? Cur hanc animo meo afflictionem inuſsiſti? Cur mihi te cùm in paterna domo eſſes, meque triſtem ac mœſtum cerneres, non aperuiſti?

[3] Ecce quãta ſancti abſtinentia & patientia.

Mater aũt tanquã leæna è viuario ruens, ſciſsis veſtibus, cœlũ obliquis oculis ſuſpiciebat,

& turbam

& turbam precabatur, vt sibi locum daret: Date mihi ô viri, dicebat, vt spem meam aspiciam. Date mihi locum ô viri, vt membra contingam mea. Date mihi locũ ô viri, vt vnigenitum meum amplectar. Et accurrens proiecit se super pretiosum corpus filij sui, & amanter illud osculabatur: Hei mihi, inquiẽs, domine mi, cur nobis ita fecisti, vt affligeres animam nostram? Videbas nos in patria domo dolentes, & te nobis non patefecisti? Hei mihi quid faciam? Quò circunspiciam? Sponsa verò lugubri veste induta currẽs procidit super venerandum sponsi sui corpus: Hei mihi, inquiens, mi turtur solitudinis amans, tot annos propter te vixi solitaria, & hodie vidua relinquor, nec habeo amplius quẽ moerer, quem expectem. Porrò Archiepiscopus & Imperator iusserũt lectum circũgestari. Sed populus ita premebat, vt moueri non posset. Tunc iussit Augustissimus Imperator, vt aurũ argentumq; proiiceretur, quò populus ad colligendam pecuniam diuerteret. Verùm nemo fuit qui aurum curaret: sed oẽs ad venerandas reliquias cõcurrebant. Si quis [4] enim eas tantum aspiciebat, ab omni malo liberabatur. Surdi audiebãt, muti loquebantur, mundabantur leprosi, dæmones fugabantur. Sacras igitur reliquias in S. Petri templum gestarũt, vbi diebus septem ei iusta, parentibus, & sponsa præsentibus, [5] celebrarunt. Imperator aũt arcam è marmore & smaragdo faciendam curauit: in eaq; corpus sanctissimum posuit xvj. Cal. Aprilis, Arcadio, & Honorio Imperatoribus: Innocentio autem primo Pontifice. Porrò ex arca ipsius [6] oleum suauissimum emanauit: ex quo si quis accipiebat, quicquid postulabat, obtinebat à Deo: Cui gloria in secula seculorum.

4 Vide quãtis mi raculis glorificet sanctos suos Deus qui propter eius amorẽ humiles spl ritu, & abiecti in domo eius esse elegerunt.

5 Ecce antiquum morem celebrãdi septẽ diebus iusta pro defunctis.

6 Nota quõ etiã ex sancti arca oleum pro obtinẽdis postulatis emanabat.

VITA D. IOANNIS CHRYSO-
stomi Constantinopolitani Episcopi, per Casiodorum Senatorem scripta.

Habetur lib. 10. Histor. Tripart. c. 3.

OCRATES. Defuncto Theodosio, in imperium filij successerunt, Arcadius in Oriente, Honorius autem in Occidẽte. Hoc tempore in Romana Damasus præsidebat Ecclesia, in Alexãdria Theophilus, Hierosolymis Ioannes Flauianus Antiochenã tenebat sedem, Constantinopolitanamq; Nectarius. Igitur circa octauum diem Nouẽb. mensis eodem Consulatu corpus Theodosij delatũ cũ solenni honore ab Arcadio filio sepulturæ [1] cõtraditur. Post paucos verò dies, id est, vicesimoseptimo eiusdẽ mensis die, etiã exercitus qui cum Imperatore Theodosio fuerat cõtra tyrannũ, reuersus est: Et cùm Imperator Arcadius secundũ cõsuetudinem ad portas occurrisset exercitui redeunti, tunc milites Rufinũ præfectũ Imperatoris peremerunt. Erat enim suspectus, quasi tyrannidẽ posset assumere. Dicebatur autem Hunnos ipse in Romanorũ prouincias euocasse, qui tunc Armeniã & partes Oriẽtis valde vastabant. Theodoretus. Honorius itaq; suscipiens Occidentis imperiũ, monomachias quæ iam olim Romæ celebrabantur, huiusmodi de causa remouit. Quidam Telemachus conuersationis monasticæ, hac de causa ab Oriente venit Romam. Cumq; nephandum illud spectaculum ageretur, etiam ipse intrauit stadium, & descendẽs nitebatur pugnãtes inter se gladiis separare. Cumq; spectatores aduersus eum sæuirent, & in effusione sanguinis grassarentur, prouisorẽ pacis lapidibus occiderũt. Hoc vbi cognouisset mirabilis Imperator, illũ quidẽ inter victores martyres numerauit, nephãdũ verò spectaculũ prorsus sustulit. Socrates. Cùm verò modicũ tempus transisset, etiã Nectarius Constantinopolitanus Episcopus defunctus est, consulatu Cæsarij & Attici, septimo & vicesimo die Septembris mensis. Mox ergo studia generantur in Episcopatum, aliis alium ordinare cupientibus. Nouissimè verò placuit, vt ab Antiochia Ioannes euocaretur, Ecclesiæ præsbyter. Erat enim eius doctrinæ fama mirabilis. Intra modicũ ergo tempus communi decreto omniũ clericorum & laicorum Imperator Arcadius euocauit eum. Et propter dignitatem ordinis cùm adessent ex imperiali iussione plurimi Episcopi, etiã Theophilus venit Alexandrinus, qui studebat quidem Ioannem detrahere, & Isidorum suũ præsbyterum ordinare. Diligebat enim eum, quòd aliquando sustulisset pro ipso tale periculum. Cùm Imperator Theodosius aduersus Maximum Tyrannum decertaret, Theophilus per Isidorum xenia misit Imperatori & duplices misit epistolas, mandans vt alteras literas non vincenti daret: porrò victori & munera & alteras porrigeret literas. Has cùm Isidorus portasset Romam veniens victoriam expectabat. Sed non diu latuit. Quidam enim lector rapiens epistolas demonstrauit Imperatori. Quamobrem Isidorus terrore correptus, in Alexandriam fugit, celare volens quod fuerat ei mandatum. Ob quam causam Isidorum Theophilus diligebat. Verùm palatij iudices proposuẽre Ioannem. Cumq; multi Theophilum accusarent, libellos aduersus eum pro diuersis causis præsentibus Episcopis obtulerunt.

1 Corpus Theodosij ab Arcadio filio solenni honore sepulturæ cõtraditur.

Tunc Præpositus palatij Eutropius nomine, sumens accusationes scriptas ostendit Theophilo, dicens: Aut ordina Ioanné, aut accusationes venient ad examen. Hinc perterrit* Theophilus, Ioannem ordinauit Episcopum: Qui suscepit Episcopatum sextodecimo die Februarij mensis, Cōsulatu Honorij Imperatoris, & Eurhychiani Præfecti. Quòd verò Ioannes vir fuerit omnino præclarus, ex libris quos reliquit cognoscitur. Cuius vitā, genus, conuersationē, & quemadmodū sit depositus, & post mortem magis honoratus, exponā. Ioannes itaq; fuit Antiochenus, filius Secundi & Anthusæ nobilium personarum, discipulus Sophistæ Libanij, & Auditor Audragatij philosophi. Cumq; se ad aduocationē præpararet, considerans molestias litigantium, iniustumq; vitæ propositū, porius elegit quietem. Et hoc fecit æmulatus Euagrium, quoniā & ille quum iisdē studiis esser vsus, quietā magis secutus est vitā. Mox ergo mutato cultu pariter & incessu, diuinis lectionibus incumbebat, & frequentius ad sanctā concurrebat Ecclesiam. Hæc agens persuasit etiam Theodoro & Maximo, qui fuerant condiscipuli ipsius apud Sophistam Libaniū, vt pompolam relinquerent vitam, & simplicem sequerentur. Quorum Theodorus postea Episcopus Mopsuestiensis ordinatur Ecclesiæ. Maximus aūt Seleuciæ Isauriæ. Tum itaque isti fiebant discipuli in lectione diuina Diodori atq; Carterij, qui eo tempore sacris monasteriis præsidebāt. Sed Diodorus postea Tharsi ordinatus Episcopus multos cōscripsit libros sacras ad literam intuens scripturas. Porrò Ioannem degentē cum Basilio, qui tunc à Melitio factus erat diaconus, & postea Cæsareæ Cappadociæ Præsule cōstituto, Zeno Episcopus à Hierosolymis reuertens, lectorem in Ecclesia Antiochena constituit. In quo adhuc officio positus librum edidit contra Iudæos. Post modicum verò tempus etiam diaconatum à Melitio promerens, de sacerdotio alium fecit librum, aliosq; plurimos explanauit. Postea verò Melitio in Constātinopolitana vrbe defuncto, recedēs Ioannes à Melitianis, & neq; Paulino communicans, tribus annis continuè sub quiete degebat. Mortuo verò Paulino, ab Euagrio eius successore præsbyter ordinatur. Ante episcopatū itaq; hoc modo conuersatus est. Fuit enim vir (vt aiunt) propter zelum castitatis seuerior, & amplius quàm habebat à iuuentute sua furori magis quàm reuerentiæ se præbebat, & propter vitæ rectitudinem incautus prospicere de futuris. Propter simplicitatem verò, oris libertate profusus, apud colloquentes non mediocriter vtebatur. Docendo præcipuus erat, vtilis ad corrigendos audientium mores. In confabulatione verò atrogans à nescientibus putabatur. Cùm ergo talis motibus esset, Episcopatu suscepto, maiori fastu quàm debuerat, vtebatur, clericorum suorum corrigere vitam volens. Mox igitur in ipso initio quum clericis asper videretur Ecclesiæ, erat plurimis exosus: & veluti furiosum vniuersi declinabant. Compellebat enim eum, vt velut omnes offenderet, Serapio diaconus eius, qui aliquando præsentibus clericis hunc protulit magna voce sermonē: Nunquā poteris ô Episcope, hos corrigere, nisi vno baculo percusseris vniuersos. Quo dicto maiora contra eum odia concitata sunt. Non post multum verò temporis plurimos clericorum pro diuersis exemit causis. At illi conspirantes aduersus eum, etiam derogationibus apud populū vtebantur: quarum rerum faciebant maximam fidem, eò quòd nec vllum secū comedere patéretur, nec ipse ad alium inuitatus accederet. Dicunt enim quidam propterea noluisse eum cum quoquam comedere, eò quòd turpiter manducaret, escasque perciperet. Alij verò propter excellentem ciborum abstinentiam [a] hoc eum facere prædicabant.

[a] *Excellens ciborum abstinētia in Ioanne.*

Sozomenus. Ego tamen, quodam viro veraci referente audiui, quòd propter abstinentiam capite & stomacho sæpè dolebat, & ideo prandiorum epulas euitabat.

Socrates. Porrò populus propter sermones quos in ecclesia faciebat, diligebat eum, paruipendens accusatorum voces. Quales verò sint eius libri, non oportet nunc dici: quoniam legentibus poterunt indicari. Igitur cum clero tantummodo esset exosus, machinationes contra eum non omnino valuerunt. Cùm verò etiam plurimos procerum obiurgare cœpisset, tunc inuidia contra eum maior accensa est. Et plurima quidem dicebantur: multa quoque faciebant audientibus fidem.

Eius derogationibus dedit argumentum homilia contra Eutropium tunc prolata. Eutropius enim eunuchus præpositus Imperatoris, & habens Consulis dignitatē, volens in quosdam, qui ad ecclesiam confugerant, animaduertere, operam dedit, vt ab Imperatoribus lex poneretur, iubens vt nullus ad ecclesias confugeret, imò qui dudū confugerant, traherentur. Sed Dei sequutū est repente iudicium. [b] Etat ergo proposita lex. Post paucos verò dies cùm ipse Eutropius offendisset Imperatorē, inter refugas erat apud ecclesiā. Episcopus verò Eutropio sub altari iacente, nimioq; percusso timore, residens super ambonem, vbi solebat prius facere consuetè sermonē, homiliam increpatoriam fecir aduersus eum. Vnde plurimos magis offendebat, eò quòd hominē in infœlicitate positū, non solū non misereretur, sed etiā ne obiurgare quidē desisteret. Igitur Eutropij tunc consulatus dignita-

[b] *Vide mirā Dei vindictam contra infringentem priuilegia ecclesiæ.*

dignitatem habentis, propter quædā crimina caput Imperator iussit amputari,& ex ordine Consulū eius nomen penitus aboleri. Quamobrem Theodori solummodo,qui cum eo Consul fuit,nomen adscriptū est. Pro diuersis igitur causis multos sæpius liberè obiurgabat,& plurimis erat exosus. Vnde Theophilus Alexandrinæ ciuitatis Episcopus,mox post ordinationē causas eius deiectionis quæsiuit,& quibusdam præsentibus ei latēter obloquebatur,multis etiam longè positis scribebat. Contristabatur enim nō solùm propter libertatem illam,sed quòd etiam Isidorum præsbyterum suum Episcopum Constantinopoleos ordinare non valuisset. Theodoretus. Sacerdotibus igitur Ioannnes Episcopus supplicabat,vt secundum ecclesiasticas viuerent sanctiones,quas quicūq; præuaricari pręsumerent,eos ad templum prohibebat accedere. Dicebat enim, quòd nec deberent frui honore sacerdotij,qui eorum vitam contemnerent imitari. Non solùm autem prouidentiam vrbis Constantinopoleos habebat,sed etiā totius Thraciæ , quæ sex Præfecturis est diuisa,& Asiæ totius,quæ ab vndecim præsidibus regitur.His legibus ornabat etiā Ponticam regionē,quæ totidem iudicibus gubernari dinoscitur. Cumq; cognouisset in Phœnice adhuc dæmonibus sacrificia ministrari,electos monachos & imperialibus sanctionibus coarmatos aduersus cultores destinauit idolorum,dans pecunias templorū destructoribus erogādas,nō ex ærario publico,sed quas à fidelissimis mulieribus oblatas liberaliter excipiebat sic ab ipso persuasis . Videns verò etiam cohortem Celticam Arrianis retibus illaqueatam,& cogitans de eorum capiēda salute,consiliū huiusmodi venationis inuenit. Eiusdē namq; linguæ præsbyteros,diaconos, atq; lectores fecit, & vnam eis ecclesiā dedit.Qua occasione multos eorum cepit,cùm & ipse frequēter illuc iret, & per interpretē Celticum diuinas lectiones exponeret.Hæc ergo intra ciuitatem crebrò faciēs,& plurimos eius gentis Arrianorū ad Apostolica dogmata reuocauit. Apud Scythas sūt quidam erant salutis desiderium habentes,quò non poterant peruenire. Quod Ioannes cognoscēs, quæsiuit viros Apostolico zelo feruentes,eosq; misit,& desiderantibus salutis gratiā ministrauit.Ego autem etiam literas eius legi ad Leontium Ancyrę præsulem:Quibus indicauit Scythas fuisse conuersos in nostra prouincia.Et cognoscēs in quibusdā vicis Marcionis creuisse languorē,scripsit eius loci pastoribus,vt eos pellerent.Insuper etiā principis pro hac causa proferri petiit sanctionem.Quod igitur ecclesiarum curam in animo habuerit,secundum diuinum Apostolum, satis hæc docuerint . Licet autem etiam aliunde illius libertatem intelligere . Gainas quidam genere Celticus, consilio Barbarus, studio tyrannico vehementer elatus,eo tempore cùm esset magister militum, multos suæ gētis, multos etiam Romanorum sub suo magisterio habens,terrorem plurimis,etiam ipsi principi meditatione tyrannidis inferebat:eratq; Arrianus. Is ergo rogauit Imperatorem, vt intra ciuitatem ei vnam daret ecclesiam.At ille eum se placare promisit.Tum euocans Ioannem,eiq; potentiam illius meditatamq; tyrannidem dicens, petebat vt data ecclesia eius refrenaret intentionem. At ille virtute fortissimus:Noli,inquit,ô Imperator hęc promittere,neq; sanctum canibus dare.Non enim potero Deo benedicētes expellere,& sanctum templum blasphemantibus iniustè contradicere. Neq; hunc Barbarum metuas Imperator,sed ambos nos iube vocari,& sub silentio inter nos quæ dicuntur audi. Ego nāq; linguam illius sic frenabo,vt nō præsumat petere,quæ dari non expedit.Hoc audiēs Imperator gauisus est,& vtrumq; altero die vocauit. Tunc Gainas petitionem suam poscebat,Ioannes contradicebat,dicens:Non licet Imperatori pietatem custodiēti aliquid cōtra mandata diuina tentare.Cumq; responderet ille quòd oratorium & ipse habere deberet,Ioannes ait:Vbiq; tibi diuina domus aperta est,& nullus te vetat orare. At ille: Sed ego,inquit,alterius sectę sum,& cum meis vnum templum habere deposco.Multos enim pro Romana Republica labores assumpsi,& non debeo in mea petitione contemni. Cui Ioannes:Plurima,inquit,præmia,& quæ transcendunt tua certamina percepisti,magister militum factus: Consulari toga insuper exornatus. Et oportet te considerare quis pridē fueris,& qualis modò conspiciaris:& quæ prisca paupertas, & quæ præsens substantia. Quibus vestibus vsus fueris antequam Histrum transisses, & quibus nunc vtaris. Considera igitur paucos labores maxima tibi præmia contulisse,& circa honorantē te non sis ingratus.His sermonibus tantus ille doctor obstruxit os Gainæ, eūq; cōpulit vt taceret.

Sozomenus. Igitur cùm Gainas adipisci desideraret imperiū,qui pridē de sua fide apud beatā martyrem Euphemiam in Chalcedone Imperatori Arcadio promisisset,diuersa cōsilia reuoluebat,& in sua intētione semper instabat. Cūq; per diem nihil in vrbe Cōstantinopolitana agere potuisset,machinatus est vt noctu Barbaros mitteret,qui palatiū concremarent.Tunc verò apertè monstratum est,quomodo Deus custodiat ciuitatem.Missis enim ab eo Barbaris ad incendiū atq; prędas,Angelorū turba apparuit armatorū ingentia corpora habentiū.Illi verò putantes esse milites abscesserunt . Cumq; hoc Gainæ fuisset

nunciatum, incredibile visum est. Nouerat enim omnem exercitum per ciuitates cõstitutum. Quapropter denuò sequenti nocte alios destinauit. Cumq; idem ei renunciatum fuisset (denuò enim Angeli eandem visionem Barbaris ostendebant) nouissimè ipse egressus cum multitudine, miraculi sumpsit experimentum, arbitratus re vera, q. per diẽ quidem lateret exercitus, noctu verò pro eius custodia poneretur. Et ita cùm intra vrbem nihil posset implere, egressus ad Thraciam, apertè hostilem monstrauit intentionem.

Theodoretus. Cùm igitur aliquantum transisset tempus, diu meditatam tyrannidem Grainas parefecit. Collecto namq; exercitu, per Thracias vniuersa vastabat. Hoc cognoscentes & Iudices & populi, terrebantur: & neque repugnare illi quisquam audebat, neq; apud eum legatione fungi, dum asperitatem Barbaricam formidarent. Tum ergo alios omnes tanquã metuentes relinquentes, Ioanni viro sanctissimo onus legationis imposuerunt. At ille neq; illius insultationis memor, neq; inimicitiarum, quæ hinc exortæ videbantur, alacriter est profectus ad Thraciam. At ille cognoscens legatum, eiusq; fiduciam pro pietate animosè assumptam, occurrit ei longo itinere, eiusq; dexteram suis oculis eit eumposuit: insuper etiam suos filios sacra eius genua osculari præcepit. Huius ergo virtutis Ioannes fuit, vt etiam valde terribiles humiliati cogeret, & timere. Socrates. Ioannes itaque Episcopus Constantinopolitanus doctrina florebat, & apud cunctos fauorabilis habebatur. Auxitq; primus in nocturnis hymnis [4] orationes ob huiusmodi causam. Arriani (sicuti dictum est) extra ciuitatem collectas agebant. Sabbato aũt atque Dominica intra portas & porticus congregati, hymnos & Antiphonas ex Arriano dogmate cõpositas decantabant. Et hoc maxima noctis parte faciẽtes, diluculo cum ipsis Antiphonis per mediam ciuitatem egressi portam, ad suam ecclesiam concurrebant.

4. *Ioannes primus in nocturnis hymnis auxit orationes.*

Cumq; hoc crebro quasi ad vituperationem Orthodoxorũ facere non cessarent: frequẽter enim etiã hoc cantabant: Vbi sunt qui dicunt tria virtute vnum? Tum Ioannes metuens ne simplices huiusmodi cantibus traherentur, instituit suum populũ, vt & ipsi nocturnis occuparentur hymnis, vt & illorum obscuraretur opus, & fideliũ professio firmaretur. Studium ergo Ioannis valde vtile cũ turba periculisq; finitum est. Nã cùm clariores hymni homousianorũ noctu apparerent (Fecerat enim etiã cruces argenteas, [5] quę cũ argenteis cereis portabantur, expansas ad hæc Eudoxia Augusta prębente) tũ Arriani zelo tracti, vsque ad cędem insurgunt. Vna ergo nocte, facta congressione, lapide in fronte percussus est Brison Eunuchus Augustę, qui ad hymnos exercendos fuerat deputatus, Sed etiam quidã ex populo vtriusq; partis extincti sunt. His motus Imperator, prohibuit Arrianos hymnos publicè decantare. Sozomenus. Fertur verò, quòd inter alia Ioannes etiam propter Seuerianum Gabalensem Episcopum, odiũ Augustæ sibi conflauerit. Is enim Seuerianus & Antiochus Ptolemaidos ambo eloquentissimi erãt: & cotã Ecclesia docere instructi. Veniens ergo prius Antiochus Constantinopolim eloquentia promotus, atque pecuniis ditatus, in suam reuersus est ciuitatem. Quem æmulatus Seuerianus postea venit, videns quòd Ioannes frequenter in ecclesia sermone facto mirabilis apparebat. Eratq; honorabilis apud multos Proceres & apud ipsum Imperatorem pariter & Augustam: Itaque cum Ioannes profectus fuisset in Asiam, huic commendauit Ecclesiam. Credebat enim eius blandimẽtis, quòd se re vera diligeret. At ille magis se auditoribus cõmendabat. Quod cùm Ioannes audisset, Serapione nunciante, æmulari cœpit.

5. *Fecit & cruces argenteas quæ cũ argenteis cereis portabantur, expẽsas præbẽte Augusta. Intelligisne hæc hæretici*

Reuersoq; ab Asia Ioanne contigit transeunte Seueriano, vt studio nõ assurgeret Serapio. At ille exasperatus clamauit: Si Serapio clericus mortuus fuerit Christus inhumanatus non est. Ob hanc rem accusatus à Serapione velut iniuriosus & in Deũ blasphemus, ciuitate pulsus est à Ioanne. Quod Augusta cognoscens per familiares Seueriani, mox eum à Calcedone fecit reuocari. Porrò Ioannes multis rogantibus, eum videre refugiebat, donec in Apostolorũ Ecclesia in eius genibus poneret Augusta Theodosium filium suum, supplicans, & sæpe adiurans, vt Seuerianum ipsius reconciliaret affectui.

Socrates. Interea Monachi ab eremo Constantinopolim veniũt cum Dioscoro & fratribus, cum quibus Isidorus, qui Theophilo amicissimus pridẽ ob huiusmodi causam postea fuerat inimicus. Petrus quidã archipræsbyter Alexandrinæ fuit ecclesiæ. Hũc Theophilus ab Ecclesia ex odio proiecit, culpans eũ, quasi mulierem quandam Manichæam, non prius abrenunciantem hæresim, in communionem sacram suscepisset. Cumq; Petrus diceret se eam iussu Theophili suscepisse, illo negante, Isidori testimonium Petrus implorabat, quod hoc actum non ignorasset Episcopus. Eo tempore Isidorus Romæ agebat, à Theophilo missus ad Damasum, vt et Flauianum Antiochiæ reconciliaret Episcopum. Verùm reuersus Isidorus Petri responsionẽ veram esse firmauit, dicẽs quòd mulier Manichęa cum Episcopi fuisset iussione suscepta. Hinc accẽsus Theophilus, ambos expulit ab ecclesia. Ob hanc ergo causam Isidorus cũ Dioscoro & reliquis Constantinopolim venit,

vt Prin-

vt Principi & Ioanni eius facta narraret. Hæc Ioannes cognoscens, honorabat principio viros, eorumq; fruebatur orationibus. Communione verò sacra cum eis ante causæ cognitionem participare non voluit. His ita gestis, peruenit ad Theophilum sermo falsus, tanquã Ioannes illis communicasset, vt eis ferret auxilium. Parabatq; vt non solùm de Dioscoro & Isidoro sese vlcisceretur, sed etiam Ioannẽ episcopatu deponeret. Misit ergo ad singularum Episcopos ciuitatum epistolas, celans intensionẽ suam, culpans tamẽ Origenis libros. Deinde Epiphanium Cypri fecit amicum, cùm prius eius fuisset inimicus, tanquam de Deo minus bene saperet, eumq; formã hominis habere iudicaret. Tunc ergo quasi ex pœnitentia, eius se professus est sequi sectam, egitq; vt synodus Episcoporũ Cypri celebraretur, ad libri damnarentur Origenis. Porrò Epiphanius propter nimiã sui reuerentiã atq; simplicitatem circũuentus, constituta synodo lectionẽ librorũ Origenis interdixit. Misitq; literas ad Ioannẽ, monẽs vt ab Origeniana lectione abstineret: & synodo congregata quæ placuerant, etiam ipse firmaret. Theophilus igitur famigeratũ illũ Epiphaniũ circũueniens, & cognoscens sua vota proficere, etiã ipse collectis Episcopis libros damnauit Origenis, qui penè ante ducentos defunctus erat annos, non quòd huiusmodi haberet intentionem, sed studẽs Dioscoro eiusq; nocere sequacibus. Ioannes aũt paruipẽdens quæ ab Epiphanio & Theophilo fuerant nũciata, in doctrina ecclesiastica laborabat, & in ea quidem florebat. Nihil tamen de his, quæ contra eum cogitabantur, sępe curabat. Cumq; Theophilus iam manifestè studere videretur, vt Ioannem episcopatu deponeret: tunc etiã inimici Ioannis, Theophilũ sunt sequuti: & multi clerici, multi procerum palatij tempus inuenientes opportunum, nitebantur vt synodus Constantinopoli fieret contra Ioannem. Et hoc tã per epistolas sibiipsis, quàm per verba mandabant. Auxit igitur odiũ Ioanni causa Seueriani & Antiochi Episcoporũ, quæ suprà relata est. Post paucũ verò tẽpus Episcopus Epiphanius Constantinopolim venit, portans damnationẽ librorũ Origenis. Quibus non quidem ipsum Originẽ excommunicatum decreuerant, sed libris tantũmodo derogauerant. Egressus ergo ad Basilicam sancti Ioannis miliario ab vrbe septimo constitutã: & collecta ibidem celebrata, ordinatoq; diacono rursus venit in ciuitatẽ, & inuitationem quidem Ioannis declinauit causa Theophili: in propria verò mansione habitare magis elegit. Et vocans tunc præsentes Episcopos damnationem librorũ Origenis legebat eis. Et quidam habentes Epiphanij reuerentiam subscribebant, plurimi autem hoc facere recusabant. Quorum fuit etiam Theotimus Scythię pręsul, qui ita respondit: Ego, inquit, ô Epiphani, neque ei, qui pridem bene requieuit, iniurias infero, neque rem blasphemã tentare præsumo, damnãs ea qui priores nostri respuere noluerunt. Proinde neq; malã doctrinã in libris Origenis esse conspicio. Tunc proferẽs libros Origenis legit, & ecclesiasticas expositiones ostendit, ac postea procedens dicebat: Qui his contumelias inferunt, nesciunt seipsos. Hęc ergo Theotimus vitę rectitudine nobilissimus Epiphanio respondisse fertur. Ioannes igitur Constantinopoleos indignatus non est, quòd pręter regulas in ipsius ecclesia ordinationẽ fecisset Epiphanius, sed tamen rogabat vt inter episcopos cũ eo maneret. At ille nec manere se cũ eo, nec orare respondit, nisi Dioscorum & qui cũ eo erant, vrbe depelleret, & ipse in librorum Origenis damnatione subscriberet: Ioanne hæc facere differente & dicente, non oportere ante catholicam cognitionẽ aliquid facere petulanter: ad hoc consiliũ ab inimicis Ioannis Epiphanius instigatur. Quũ esset in Apostolorum Ecclesia celebranda collectio, procedere faciunt Epiphaniũ: & corã omni populo Origenis damnare libros, & adiudicare Dioscorum eiusque sequaces, simul quoque derogare Ioanni velut eorum defensori. Hęc Ioanni nunciantur. Altero verò die quũ iã venisset Epiphanius ad Ecclesiã, hęc per Serapionẽ verba mandauit: Cõtra regulas multa gessisti ô Epiphani: Primũ quidẽ q, ordinationem fecisti in ecclesia sub meo iure constituta: deinde quia me non iubente, in ea authoritate propria sacra celebrasti: Rursus quòd inuitatus excusasti, & nunc denuò in teipsum confidis. Quapropter obserua ne turbatio nascatur in populo, & huius rei periculũ ipse suscipias. Hæc cùm audisset Epiphanius, ab ecclesia formidans abscessit. Cumq; reuersurus esset ad Cyprum, ferunt quidã hęc eũ mandasse Ioanni: Spero quod non morieris Episcopus. At ille remandauit: Spero te ad tuã patriam non rediturum. Hæc verũ vera dicta sint, nescio: ambo tamen hunc habuẽre finem. Nam nec Epiphanius viuus peruenit ad Cyprũ, sed in naui defunctus est: & Ioannes paulò pòst ab Episcopatu depositus est. Cumque Epiphanius discessisset, perlatũ fuit ad Ioannem, & quòd Eudoxia Augusta eũ contra Ioannẽ armasset: & hinc accensus, linguę vbertate sermonẽ fecit ad populũ cunctarũ mulierũ vituperatione plenum. Hũc sermonẽ populus omnis arripuit quasi contra Augustã prolatus esset, & ita peruenit ad aures Imperatoris. Quod Augusta cognoscens, velut iniuriam suam narrauit Imperatori, dicẽs illius magis esse contumeliã quæ ipsius vxori fieret. Quamobrem factũ est, vt Theophilus

contra eum perquàm velociter synodum celebraret. Quod etiam Seuerianus simul agebat: erat enim adhuc inimicus. Inter hęc Theophilus venit multos simul Episcoporum mouens. Confluebant igitur plurimi Ioannis inimici. Aderant etiã, quos ab episcopatu remouerat. Omnes ergo concorditer in Calcedone conuenerunt, vbi tunc erat Episcopus Cyrinus, multa contra Ioannem loquens, impium eũ superbumq́; vocans. Episcopi verò delectabantur talibus. Porrò Maruthas Mesopotamenus Episcopus, inuitus Cyrini calcauit tunc pedem. At ille dolore constrictus Constantinopolim cum Episcopis transire non potuit: alij verò sunt transuecti. Sozomenus. Postea verò cùm dolore laboraret eius crus continuè, est abscissum: quia putredo penè omne corpus eius inuaserat, & in pedem alium iam serpebat. Is ergo post paululum temporis est defunctus.

Socrates. Theophilo aũt ab Alexandria venienti nullus occurrit, nec sole nni honore potitus est. Erat enim apertissimus inimicus: Sed Alexandrini nautæ, qui tũc venerant cũ frumentis, occurrentes enm fauorabiliter susceperunt. Cumq́; venisset Constantinopolim, refutauit in Ecclesiam introire, sed in vna domo Augustarum, vocabulo Placidiana, tunc habitauit. Hinc ergo cœperunt contra Ioannem mouere causas: & non iam de libris Origenis mentio ferebatur, sed has accusationes illicitas excitabant. His itaque pręparatis, cõuenientes Episcopi in suburbano Calcedonensi, quod Rufini nomine vocitatur, vbi est in honore Petri & Pauli Apostolorum Basilica constituta, [6] euocauerunt Ioannẽ satisfacturum pro quibus accusabatur: iusserun tq́; vt cũ eo venirẽt Serapion, & Tigrius Eunuchus presbyter, & Paulus lector. Isti enim simul accusabantur. Cumq́; Ioannes euocantes velut inimicos refugeret, vniuersalem synodum [7] fieri proclamauit. At ille nihil morati quater eum euocauerunt. Qui cùm noluisset occurrere, sed synodum fieri proclamaret, damnauerunt eum: in nullo culpantes, nisi quòd vocatus noluisset obedire. Cumq́; hoc fuisset circa vesperam nunciatum, populus ad seditionem maximam exitatus est: & noctu cõcurrentes, eum trahi ab Ecclesia non sinebant, sed clamabãt, vt apud maius concilium de eo agitaretur examen. Porrò iussio Principis vrgebat, velociter eum eiici, & in exilium deportari. Hoc cognoscens Ioannes tertio damnationis die circa meridiem seipsum populo ignorante contradidit. Cogitabat enim ne vlla propter ipsum seditio nasceretur. Et ille quidem in exilium ducebatur. In populo autem seditio enormis est exorta, ita vt etiã multi inimicorum eius misericordia mouerentur, dicentes eum calumniam passum, quem paulò ante desiderabant videre depositum. Quamobrem clamabant omnes contra Principem atque concilium sacerdotum, & maximè contra Theophilum. Non enim eius machinatio iam poterat latere, quæ multis quidem indiciis apparebat, maximèquòd Dioscoro eiusq́; fratribus mox post Ioannis deiectionem communicauerat. Tum igitur etiam Seuerianus in Ecclesia docens Ioanni derogabat, dicens: Etsi in nullo alio vituperandus Ioannes est, eius tamen superbia crimen est ad damnationen sufficiens. Omnia namq; peccata remittuntur hominibus, superbis aũt Deus resistit, sicut sanctæ scripturæ docent.

6. vbi est in honore Petri & Pauli Apostolorũ Basilica constituta.
7. Cõcilij, uniuersalis autoritas.

Orta igitur immensa seditione, populo discurrente, & ad ipsa regalia proclamante, Augusta permota rogauit Imperatorem, vt eum reuerti pręciperet. Misso igitur tunc Eunucho Bresone, etiam necessitas Ioanni inuito, vt in ciuitatẽ ingrederetur, imposita est. Cùm verò redisset, cum multo eius honore ad Ecclesiam plebs occurrit. Et mox vt Ioannes ingressus est, rogabant vt in episcopali sede resideret, & populo orationem pacis impẽderet. Quod cùm refutaret, atque diceret, quòd hoc oporteret iudicio fieri synodali, & eos qui damnauerant, suam sententiam reuocare, accendebantur oẽs eum videre in loco proprio residentem, & verba doctoris audire. Qui licet diu tardaret, præualuit tamen populus & eum in sede residere episcopali coegit, & consuetæ orationem præbere pacis. Coactus etiam sermonem fecit ad populũ. Hæc causa aliam præbuit inimicis occasionẽ. Et primum quidem de Heraclidæ ordinatione cõtra eũ mouere dicebatur Theophilus quęstionẽ, vt Ioannẽ huius rei occasione deponeret. Verùm Heraclides nõ aderat, iudicabatur autem veluti præsens, quasi quosdam iniustè cæcidisset, catenisq́; vinctos misisset in pompam Ephesi per mediam ciuitatem. Cumque pars Ioannis diceret auditoriũ debere iustè constitui, Alexandrini contendebat vt Heraclidis accusatores susciperentur. Hinc ergo seditio & cædes inter Constantinopolitanũ populũ & Alexandrinũ vehemẽs est exorta. Ob quã rẽ plurimi vulnerati pauci etiam mortui sunt. Hęc videns Theophilus, repentè diffugit Alexandriam. Quod etiam alij fecerunt Episcopi, præter paucos, qui personã Ioannis amplectebãtur. His ita gestis, reprehensibilis Theophilus est inuentus. Cuius auxit inuidiã, q, rursus Origenis liberis incũberet. Qui cùm à quodã fuisset interrogatus, quõ ea quę dãnauerat rursus amplecteretur, ita respõdit: Origenis libri similes sunt prato floribus vniuersis pleno, quicquid ergo in eis bonũ inuenero, hoc decerpo. Si quid vero mihi spinosum occurrerit, hoc quasi pungat, omitto. Hæc ergo Theophilus ait: nõ considerãs Salomonis

sapientis-

ſapientiſsimi verba dicentis,quod verba ſapientum ſicut aculei ſunt.Ob hanc ergo cauſam apud omnes Theophilus reprehenſibilis videbatur. Porrò Dioſcorus Hermopoleos Epiſcopus paulò poſt fugam Theophili mortuus eſt,claraq; ſepultus in Baſilica apud Ilicem conſtituta: Vbi propter Ioannem ſynodus fuerat celebrata.

Theodoretus.Miſſus ergo tunc Ioannes in exiliũ,apud oſtium habitabat Ponti, quod vocatur Hieron.Quumq; per noctem terræ motus ciuitatem regiã inuaſiſſet,Legati mane mittebantur ad eum,rogantes vt velociter reuerteretur ad ciuitatẽ, & orationibus ſuis pericula remoueret. Sed & alij poſt illos,& rurſus alij deſtinati ſunt, ita vt legatis Boſphorus repleretur.Quod cùm fidelisſimus populus cognouiſſet, fluctus Propontidos manibus eſt opertus.Omnes enim occurrerũt cereos [8] & lãpades accẽdentes pro reuerſione paſtoris.Sozomenus.Interea cùm Theophilus nauigio Hierapolim aduenisſet,mortuo eius ciuitatis Epiſcopo, Nilammonem monachum elegerunt ciues.At ille cùm crebrò refugeret,ei Theophilus ſuadebat,ne ſacerdotium refutaret.Tum ille promiſit,dicẽs: Cras quod Domino placet,implebitur.Altero verò die venientes ad cellam eius cogebãt eum.Tum Nilammon prius,inquit,oremus. Quod cùm Theophilus laudaſſet,ſimul orabat.Nilammon aũt repente finem vitæ cùm illa oratione ſuſcepit.

8. Nota uſum cereorum & lampadarum accenſarum in oſtenſionem gaudij.

Socrates. Ioannes itaq; doctrinis occupabatur,ordinauitq; Serapionẽ Heraclię Thracenſis Epiſcopum: Vnde contra eum maius odium excitatur. Nã paulò pòſt hæc contigiſſe noſcuntur.Auguſtæ Eudoxiæ ſtatua argentea conſtituta eſt in columna Porphyretica chlamyde circũamicta:eratq; poſita nec proximè nec longè ab Eccleſia Sophia,quã plateæ tantummodo diuidebat iter. Illic ergo conſuetè ludus publicus occurrebat.Porrò Ioannes iniuriam hoc arbitratus eſſe Eccleſiæ, conſueta fiducia rurſus ſuam armauit linguam. Et cùm oporteret principes ſupplicationis verbo deflectere,vt à tali ludo recederetur,hoc non fecit,ſed impetu ſuæ vſus eloquentiæ,iubẽtes fieri talia obiurgabat. Auguſta verò rurſus ad ſuam hæc trahebat iniuriam,& denuo pręparabat,vt aduerſus eũ ſynodus celebraretur Epiſcoporum. Hoc ſentiens Ioannes,illam notiſsimã in Eccleſia protulit homiliam,cuius initium eſt: Rurſus Hęrodias inſanit,rurſuſq; turbatur: denuo ſaltat, denuo caput Ioannis in diſco concupiſcit accipere.Quod factũ amplius ad irã accendit Auguſtam. Sozomenus. Interea quidam homo comprehenſus eſt,qui Ioannẽ volebat occidere,traditusq; ad ſuppliciũ Pręfecto,à Ioanne ne perimeretur ereptus eſt.Poſtea verò Elpidij prę ſbyteri ſeruus,curſu in Epiſcopum irruens,eum interimere nitebatur.Et dũ à quodam teneretur,& ipſum repentè percuſsit,ſimul & aliũ adſtantem,& tertiũ.Tũ clamore facto,& multis conueniẽtibus,plurimos interemit: nouiſsimè tentus & traditus eſt. Ex illo tempore Ioannem populus cuſtodiebat die noctuq; eius circumſidens domum.

Socrates. Paulò pòſt aderant Epiſcopi,Leontius Ancyræ Galatiæ,Ammonius Laodiciæ,Breſon Thraſiæ Philippenſis,Acacius Berœæ Syriæ,& alij quidam.His præſentibus accuſatores priores denuo mouebãtur.Ioannes itaq; confidebat in talibus,rogans vt accuſatio decenter flagitaretur.Cumq; ſuperueniſſet [9] feſtiuitas Natalis Saluatoris, Imperator ſolenniter ad eccleſiam non venit,ſed mandauit Ioanni,quòd ei non communicaret,niſi criminibus prius exueretur.Cúmq; pro ſecuritate Ioannis accuſatores eius valde terrerentur,prę ſentes Epiſcopi nihil aliud requirebant,niſi quòd poſt depoſitionẽ nõ decreto concilij reſediſſet in ſede.Cúmq; ille reſponderet,quòd ſexaginta quinque Epiſcopi cõmunicantes ei decreuiſſent,Leontius & alij reclamabant,dicentes: Sed plurimi te ô Ioannes depoſuerunt.Cùmque denuo Ioannes hanc regulam non orthodoxorum Eccleſiæ,ſed eſſe firmaret Arrianorum: nam in Antiochia congregati pro damnatione fidei decõſubſtantialitate prolatæ,odio Athanaſij hanc regulã protulerunt: Tum illi non recta ſatisfactione cõdemnauerunt eum,non intelligentes quòd dum hac regula vterentur, Athanaſium quoque deponerent.Hęc acta ſunt circa feſtiuitatem [10] Paſchæ. Mandauitq; Imperator Ioanni,nõ ſe poſſe ad eccleſiam venire, quòd eũ duo concilia condẽnaſſent.Vacabat ergo Ioannes,& nequaquam in Eccleſiam deſcendebat. Móxque omnes ei fauẽtes ab eccleſia recedentes,Paſcha quidem in Thermis quę Conſtantinianæ vocantur,celebrauerunt.Cũ quibus plurimi Epiſcoporũ, præsbyterorum,& ſacri ordinis clericorũ cõmoti ſunt collectiones ſeorſum per loca diuerſa celebrantes : vnde etiam Ioannitæ vocati ſunt.Porrò Ioannes duobus menſibus nuſq̃ proceſsit,donec Princeps eũ duci iuberet in exiliũ.Et ille quidẽ tractus ab Eccleſia,ducebatur.Quidã verò Ioannitarũ eo die eccleſiã incenderunt.Qua ardente flans vẽtus etiã Baſilicã Senatus pariter comprehendit. Quod actũ eſt viceſimo Ianuarij menſis,Conſulatu Honorij ſexto & Ariſthenis.Ob quã rẽ Optatus Prę ſectus vrbis,cùm Paganus eſſet, odio Chriſtianorũ plurimos Ioannitarũ diuerſis tormentorũ generibus laniauit. Theodoretus.Ioãnes igitur nõ ſolùm è ciuitate pulſus eſt,ſed etiam in quoddam exiguũ oppidũ atque deſertũ Armeniæ Cucuſon deſtinatus eſt.

9. Feſtiuitas Natalis Saluatoris.

10. Feſtiuitas Paſchę.

tus est. Inde rursus ad Pityuntem, vbi fines sunt Ponti, Imperijq; Romani, quæ loca crudelibus Barbaris sunt vicina. Sed clemens Dominus non permisit victorem athletam per loca talia diu morari. Sozomenus. Inter hæc innocentius Romanus Antistes audiens de Ioanne, & molestè ferens, volensque generale celebrari concilium, scripsit Ioanni & clero Constãtinopoleos, quòd non oporteret Ioanni successorem dari, nec eius clerum alij parère pontifici, quas prolixitatis causa non trãstuli. Aiunt verò Ioannem cùm in exiliũ duceretur, per visionẽ cognouisse diẽ, quo moriturus esset, ostensum sibi à Basilisco martyre in Comanis: vbi cùm esset itinere fatigatus, dolorem capitis non ferens & ardorẽ solis, vitam languore finiuit. Socrates. Quartodecimo die Septẽbris mensis, Consulatu Honorij septimo, & Theodosij secundo. Theodoretus. Huius igitur iniustitiæ causas abominati sunt præcipuè Europę Pontifices: ab eorum namque se suspenderunt communione: pariter omnes Illyrici eius partis effecti sunt. Orientales autem plurimi quidem iniustitiam declinauerunt, corpus tamen Ecclesiæ diuidere noluerunt. Verùm mortuo illo omnium doctore terrarum non prius Occidentales Episcopi Ægyptiorum & Orientalium, Bosphorensium atque Thracensium sunt amplexi communionem, quàm illius sacratissimi viri nomen inter prædecessores poneretur Episcopos. Et Arsacium quidem, qui post eum ordinatus est, ne alloquio quidem dignati sunt. Atticum verò Arsacij successorẽ, legationem crebrò mittentem, & pacis pignora postulantem, in διπτυχοις scripto Ioannis noĩe postea susceperunt. Socrates. Transactis itaque diebus paucis, Arsacius Constantinopoleos ordinatur Episcopus, Nectarij frater, valde longæuus, & plusquàm octuaginta annos habens qui mansuetissimè admodum regebat episcopatum. Sozomenus. Cuius opinioni derogauit postea, quod cum Ioannis fautoribus agebatur. Nam cùm Arsacio communicare nollent, nec orationem habere communem, sed (sicuti dictũ est) seorsum per loca secreta vltima ciuitatis, sacra celebrarent, hęc ille renunciauit Imperatori. Cùmque insisset vt eos manu militari turbaret, lapidibus atque fustibus populum conuertit in fugam. Nobiliores aũt & magis propensos in amorem Ioannis coniecit in carcerem. Porrò milites (vt fieri solet) accepta licentia, prædam circa mulierũ ornamenta faciebãt, Zonas aureas, dextraria, monilia, lauatoria, annulos, diademata, & cum ipsis auribus earũ auferentes in aures. Ob quam rem turba maxima & gemitus in ciuitate prouenit. Nec sic tamẽ illi affectũ deposuêre Ioannis, verùm publicè plurimi conuenire, nec in platea, nec in balneo præsumebant. Quibusdam etiã erat domi quoque manere periculosum, ita vt ciuitatẽ declinarent, multi siquidẽ viri, plurimęq; mulieres nobili genere procreatæ, virginitate atque virtute vitæ laudabiles fugerunt. Socrates. Eo tẽpore etiã grando vehemẽs Constantinopoli & circa eiusfuburbana descendit. Quod factũ est Cõsulatu eodẽ Honorij sexto, & Aristeneti, die trigesimo Septembris mensis, quod dicebant Dei ira factũ, eò quòd sine iudicio Ioannes fuisset condemnatus. Quibus verbis crementũ dedit mors Augustæ continuò subsequuta. Quarto namque die post grandinem est defuncta.

Zozomenus. Tum verò Cyrinus Calcedonensis Episcopus, qui Ioannẽ crebrò lacerauerat, secto pede defunctus est. Socrates. Alij tamen dicebant, Ioannẽ hoc iustè perpessum eò quòd multas Ecclesias Nouatianorum, Quartodecimanorũ, & aliorũ tulisset hære icorum. Sozomenus. Eo tẽpore quidam lector Eutropius est detentus, quasi & ipse in Ecclesiam misisset ignem. Qui cùm multa fuisset tormenta perpessus, coniectus in carcerem, paulò pòst est defunctus. Quid aũt de eo contigerit, existimo esse memorandũ. Quidam vidit in somnis astitisse altari virum pulchritudine, & magnitudine decoratum, quasi in honore martyris Stephani cõsistentẽ, & quasi cogitantẽ, eò quòd boni viri nusquam inuenirentur, atque totã se circumire ciuitatẽ, & nisi Eutropiũ nullũ penitus inuenisse. Cumque is qui viderat, experrectus fuisset, somnium retulit fidelibus viris. Deinde requirens eos qui à Pręfecto comprehensi fuerãt, & verberibus macerati, inuenit Eutropiũ, eiq; retulit visionem. At ille flens, orationem sibi dari ab eo qui viderat, implorauit. Cumq; diuersos Præfectus torqueret, nec personas incendij reperiret, etiã mulieres quasdam tenens suadebat, vt Episcopi communionẽ amplecterẽtur Arsacij: & multæ quidẽ declinauerunt. Olympias aũt iniustũ credẽs malitię satisfacere, dixit: Adiice mihi calumniatores, & violentiam maiorẽ impone: mihi verò phas non est cõmunicare, & ea facere quę piis nõ licet perpetrare. Quã cùm nequisset flectere præfectus vt cõmunicaret Arsacio, tum dimissam, & paulò pòst tẽtam, multo nudauit auro, hoc modo credens ipsius frãgi constantiam. Eo tẽpore Tigrius presbyter veste nudatus, & dorso cæsus, ita tensus est, vt pedum eius ac manuum articuli soluerentur. Socrates. Arsacius itaq; quũ modicum vixisset tẽpus, defunctus est, Cõsulatu sequenti Stilliconis secundo, & Anthemij, vndecimo die Nouẽbris mensis. Quo mortuo, de episcopatu Cõstantinopolitano magna cœpit esse contentio. Et propterea cùm quatuor vacassent menses, sequenti Consulatu Arcadij sexto, &

sexto,& Probi,Atticus ordlnatur Episcopus,genere Armenius,habitu monachus,à iuuētute sua naturali sapientia decoratus. Theodoretus. Ea tempestate Cyrillus Theophili consobrinus,Alexandrinum suscepit episcopatū.Hierosolymorū Ecclesiæ præsidebat Ioannes vir mirabilis successor Cyrilli.Antiochiæ aūt Alexāder,vir sermone doctus,& virtutem ostendens magnis operibus.Is enim Porphyrio succedens,qui post Flauianū fuerat ordinatus,multa reliquit monimenta clementię.Flauianus equidem sapientię subtilitate florebat.Porrò sacratissimus Alexander conuersione summoq; philosophiæ eloquio,&plurima donorū copia abundabat. Is namque etiam partem Eustathij (quàm pridem Paulinus flectere non potuit, nec post illum Euagrius)precibus vsus reliquo corpori copulauit,egitq; festiuitatem,cuius similem nemo potuit aliquando videre.Nam quum omnes fideles sumpsisset sacerdotes simul & populum,venit ad locum,vbi Eustathiani cōgregabātur.Apprehendensq; psallentes, & vnum canticū [11] sub quadā congruentia prædicantes à porta vltima ciuitatis vsque ad maiorē Ecclesiā totā plateam compleuit hominibus,& ostendit fluuium rationalem instar fluminis decurrentis.Hæc Iudęi videntes & Arriani,& paruę reliquiæ paganorum,ingemuerunt,videntes alios fluuios in mare Ecclesiæ concurrentes.Is ergo Pontifex,Ioannis magni vocabulū ecclesiasticis διπτύχοις primus inseruit. Huius doctoris reliquię sequenti tempore in regiam diuectæ sunt ciuitatem. Rursumque fidelissimus populus per pelagus quasi per terram currens vndas Bosphori lampadibus & cereis [12] obuelauit.Hūc ergo thesaurum In illa ciuitate recondidit Imperator, qui spi aui & vocabulum sortitus est,& pietatem seruat inuiolabilem.Is in eius loculum defigens oculos atque frontem,pro Arcadio & Eudoxia genitoribus supplicauit, vt ignoranter delinquentibus veniam condonaret . Pridem enim mortui sunt eius parētes hinc orphanum relinquentes.Sed patrum & progenitorum Deus,experientiam pupilli eum sentire non pertulit.Nam & piè nutriri fecit,& sine concussionis metu custodiuit eius imperium,atque tyrannorum consilia refrenauit.Is enim beneficiorum semper memor,honorabat beneficij largitorem,habebatque participes hymnorū sorores seruantes cōuersatione virginitatem,& delitias maximas iudicantes sacrorum meditationes eloquiorum thesaurum inauferibilem existimantes manus egentium. Verùm ipse Princeps multis etiam aliis adornatur,maximè verò clementia,mansuetudine,animi tranquillitate,nūquam recipiens tempestatem fide vera atq; probabili.Cuius Iudicium nos conuenit ostēdere manifestum.Quidam vir conuersationis quidē monachicæ,sed asperior consilio,adiit Imperatorē pro quadā causa rogans. Cùm hoc crebrò fecisset,nec ea quę postulauerat impetrasset, eum ab ecclesiastica communione prohibuit, & imposito ei vinculo discessit.Verùm fidelissimus Imperator ad palatium reuersus, tempore prandij præsentibus cōuiuis ait:non se sumpturū cibum,nisi prius eius vinculum solueretur. [13] Ob quam rem misit ad ciuitatis Episcopum,rogans vt iuberet ei qui ligauerat , vt ipsius vincula solueret. Cumq; dixisset Episcopus,non debere à quolibet obligationē recipi , & mandasset quòd solutus esset:ille tamē eius non suscepit solutionem,donec qui ligauerat multo labore requisitus,ei communionem quam prohibuerat,reddidisset.

11. Eccle cantū Ecclesiasticum.

12. vide in honorem reliquiarum Ioannis accendi cereos & lampades. Vide uenerationem ab Imperatore sancti loculo exhibitam. Vide demū humilem eius supplicationem vt parentibus suis veniā condonaret.

Quæ omnia sunt contra falsa pręsentium hereticorum dogmata.

13. Nota quam reuerentiam excōmunicationi impenderit Theodosius iunior , cum tamen a suo iudice non esset lata, & forte nec ob iustam causam.

VITA DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI, per Suidam scripta,Alberto Lino Interprete.

IOannes Antiochensis cognomento Chrysostomus , præsbyter inter præcipuos Antiochiæ fuit,Eusebij verò Emeseni philosophi,& Diodori sectator. Hic multa scripsisse dicitur,ex quibus libri de sacerdotio tum propter argumenti excellentiam & stylum, tum propter verborum facilitatem, atque elegantiam,cæteris eius scriptis excellunt. His autem proximè accedunt & orationes in Psalmos Dauidicos,& explanatio in Euāgelium Ioannis. Nec nō commentaria in Matthęum,Marcum & Lucā.Reliqua verò ipsius monimenta plura sunt,quàm vt ea quis numero complecti queat. Si quidē vniuersam Iudaicam,Christianamq; scripturam ille commentariis sic illustrauit, vt alius ante ipsum nemo.Martyrum verò laudationes adauxit,quum eas ipse nullo negocio ex tempore componeret,orationiq; ex eius ore celeriusquam Nili cataractæ, defluebat.Nemo itaque post hominum memoriam simili orationis copia abundauit,qua quidē ipse solus diues fuit solusq; iure & aureum, & diuinum adeptus est nomē . Cæterùm opera ab eo cōscripta non est hominis percensere numerando,sed Dei potius,cui nota sunt omnia.
Hic sanctus Ioannes Chrysostomus summus continentiæ cultor fuit,ac vigilantissimus, & quietis amantissimus,temperantiæq; zelo valde in castigando liber atque iracundus. Excandescentiæ enim magis quàm modestiæ indulgebat,Qua quidem libertate loquēdi immodicè aduersus familiares vsus est.Atque in docendo quidem multum operę ponebat,

vt pro-

vt prodesset. In collocutionibus verò arrogans & contemptor ab iis qui eũ haud ita bene norant, existimabatur. Quocirca creatus Episcopus maiore grauitate erga subiectos est vsus, & mores, & verba ad cuiusq; correctionem, & salutem mutans. Nequaquã igitur vt quis adulatot non est, hic superbus est habendus. Neque rursus si quis adulator, & nequam fuerit, hic continuò moderatus dicendus sit. Verùm eũ qui ordinem, & decorũ ingenuis consentaneum vult conseruare, magnanimum esse conuenit, non superbũ, fortem non audacem, humanum non abiectum, modestè de se sentientem, nequaquam aũt humilitatem animi simulantem, liberalem non seruilem, quemadmodum & ipse dicit: Idcirco pastorem & magistrum varium esse oportet, varium aũt appello non subdolum, neq; adulatorẽ, & petulantem, sed multa libertate, & fiducia plenum, qui etiam norit, quotiescũque id res postulare videatur, sese vtiliter demittere, simulq; benignum & austerum esse. Neque enim subiecti vno & eodem modo omnes tractandi sunt, quando nec à medicis vna atque eadem ægrotantibus omnibus medicina est adhibenda, neque nauis gubernatori vna sequenda ratio pugnandi cum ventis. Perpende igitur qualémnam illũ esse oportet, qui tantæ tempestati, atque eiusmodi iactationi, tamq; magnis fluctibus resistere debeat, vt fiat omnibus oĩa, vt omnes lucrifaciat. Etenim grauem esse oportet talem virũ, & minimè inflatum, terribilẽ & comem, qui & dominũ, & sociũ agere sciat, muneribus incorruptum, & pronũ ad obsequia, summissum & inuictũ, alacrem & placidũ, vt aduersus hæc facile valeat expugnare. Cauendũ est ergo homini qui in oculis omnium versatur, ac prudentia præditus est, ne aut aliis ipse aduletur, aut adulatoribus aures patefaciat, néue gloriosus sit, aut assentator, sed vtrorumq; horum vitiorum excessum corrigere oportet, & liberum esse, nec ad pertinaciam declinare, neque ad seruilem summisionem se abiicere. Nam erga probos humilem esse oportet, erga audaces verò elatum. Quandoquidem illi modestiã virtutem esse arbittantur, isti verò audaciam, fortitudinẽ. Quocircà aduersus illos humilitate est vtendum, in istos verò fortitudine, quæ eorum spiritus ab audacia sumptos extinguat, vt iis quidem prosis, horum aũt fastũ deprimas. Tempus enim est omni negotio, inquit Salomon. Hoc est tempus humilitatis, & potestatis, redarguendi & cõsolandi, parcè & liberè loquendi, lenitatis & asperitatis, ac deniq; omniũ. Quapropter interdum quidem prę se ferenda est humilitas, puerìq; in humilitate iuxta Dominicã vocẽ imitandi: interdum verò potestas exectanda (quando res ita fert) quam Christus dedit ad ædificationem, nequaquam aũt ad destructionem. Ac sanè tempore consolationis suauitas est adhibenda, tempore verò seueritatis zelus prę se ferendus. Atque in vnoquoq; aliotũ similiter recta, & iusta cogitatio suscipienda. Cogitationes enim iustorum iudcia sunt.

Isidorus autem dicit: Principem & iustum & terribilem esse oportet, vt qui rectè viuũt, securo animo sint. Qui verò peccant, metuant. Nam alterum sine altero est disciplinæ dissolutio potius, quàm imperium. Si enim omnes dicto audiẽtes, & virtutis amãtes essent, sola benignitate esset opus. Si verò omnes improbi, & flagitiis dediti, metu. Verùm quum & boni sint, & mali, vtraque principi & præfecto sunt vsurpanda.

VITA SANCTI HIERONYMI

Præsbyteri, per Adonem Episcopum Treuetensem collecta.

APVD Bethleem Iudæ depositio sancti Hieronymi præsbyteri. Hic natus in oppido Stridonis, quod Dalmaticę quondam Pannoniæq; confiniũ fuit, Patre Eusebio,[1] vestem Christi puer Romæ suscepit, ibiq; literis Græcis ac Latinis apprimè eruditus est. Postquam autem omne mundanarum[2] studium literarum adeptus est, probatissimorum quoque monachorum habitum factumque imitatus est, Romanæ Ecclesiæ præsbyter postmodum ordinatus.

Dumq; per triennium continuum charus acceptusq; populis veneraretur, omniùmque iudicio dignus esse summo sacerdorio decerneretur, quidã ex clericorum, monachorúmque ordinibus, pro petulantia, proq; ingluuie discursantes, ad effugandum vrbe Hieronymum, qui vtrorumque eorum scribens vitium deprahenderat, insidias parauerũnt. Verùm ipse propter cœlorum regna, domum, parentes, sorores, cognatos, Romam egressus dereliquit, & Hierosolymam militaturus Deo pergens primo ad Gregoriũ Nazianzenũ tunc Constantinopolitanæ vrbis Episcopum, supplex docilisque discipulus accessit, vt sanctarum[3] scripturarum studiis erudiretur. Inde in Syriã perrexit, in possessionem Euagrij presbyteri aliquantulum commoratus. Ad deserta deinde loca ita lætus accinctúsque accessit, vt volasse eum magis quàm measse crederes,

Habetur in eius Martyrologio, sub pridie Calẽ. Octob.

1. Vestem Christi illã intelligit, qua post baptismũ statim regenerati induebantur.

2. Ecce quomodo sanctus pater mundanarum disciplinarum studium adeptus est. Cur ergo volunt quidam nunc illud ab Ecclesia amouere, nisi vt per eius medium nõ arguantur sophismata sua.

3. Diuinorum librorum intelligẽtia, nõ ex propria temeritate, sed ex maiorum scriptis & doctrinis haurienda est.

Quadrien-

Quadriennium itaque in illa vasta solitudine, quæ exusta solis ardoribus horridum mo-
nachis præstat habitaculum,exegit:Indeq; ad Bethleē oppidum remeauit,vbi prudēs ani
mal ad præsepe Domini se obtulit permansurū, Bibliothecam sanè suam quàm sibi sum-
mo studio ipse condiderat,omniumq; librorum orationes, quas penè memoriter retine-
bat,iterū relegens,diē + ieiuniis ducebat ad vesperam. Plures ad eum religiosorū,quibus 4. *Vide sancti patris longa ieiunia.*
vita eius fama comperta est,protinus confluxerunt,bonumq; doctorem,paruo adhuc sub
tugurio,boni obseruauēre discipuli.Nec multò pòst, cellulas ibi ob discipulorū suorū co-
pia,& propter frequentiam aduentantium ad Bethleemiticam portam,quę ad Occidentē
conspicit,& egredientibus ad Septentrionem videtur, paruulum habitationis l cellū cō-
struxit.Quibus verò nisibus,quantisue laboribus Hebraicam linguam,atque Chaldaicam,
literasq; Hæbræas didicerit,verbis eius edicam:Dum essem,inquit,iuuenis & solitudinis
me deserta vallarent,incentiua vitiorū,ardoremq; naturæ ferre non poteram.Quàm cùm
crebris ieiuniis frangerem,mens tamen cogitationibus æstuabat,ad quas edomandas cui-
dā fratri qui ex Hebræis crediderat,me in disciplinā dedi,vt post Quintiliani acumina,&
Ciceronis fluuium grauitatemq; Frontonis,& lenitatē Plinij,alphabetum discerē,ac stri-
dentia,anhelantiaq; verba meditarer.Quid ibi laboris sumpserim , quid sustinuerim diffi-
cultatis,quotiens desperauerim,quotiens cessauerim,& contentione discendi rursus ince-
perim,testis est conscientia mea.Armatus itaq; fide,gratiamq; Christi adeptus.Hebræorū
volumina,quæ in Canone continentur,de Hebræo in Latinam linguā vertit , eaq; penè
omnia commentatus est. Vt ergo opera eius valde vtilitet confecta breuiter commemo-
remus,scripsit vitam Pauli Monachi.Epistolarum ad diuersos librum vnū. Ad Heliodorū
exhortatoriam altercationem Luciferiani & Orthodoxi.Chronicō omnimodę historię.
In Hieremiam & Ezechiël Homilias xxviij. quas de Gręco in Latinum vertit.De Sera-
phin,de Osanna,de frugi,& luxurioso filio.De tribus quæstionibus legis veteris.Home-
lias in Canticis Cāticorū duas. Aduersus Heluidiū de Marię virginitate perpetua,ad Eu-
stochium de virginitate seruanda.Ad Marcellā epistolarum librū vnū.Consolatoriam de
morte filiæ ad Paulam.In epistolam Pauli ad Galathas commentariorum libros tres. Ad
Ephesios libros tres. In epistolam ad Titum librum vnum. In epistolam ad Philemonē
librū vnum:In Ecclesiasten commentarios quæstionum Hebraicarum. In Genesin librū
vnum:De locis librum vnum.Hebraicorum nominum librum vnū.De spiritu sancto Dy-
dimi,quem in Latinum trāstulit,librum vnum.In Lucam Homilias xxxviij. In Psalmos
à decimo vsq; ad sextumdecimum tractatus septem. Captiuum Monachum.Vitam beati
Hilarionis.Nouum testamentum Græcæ fidei reddidit.Epistolarūm autem Ad Paulā &
Eustochium incertus est numerus.Sexdecim Prophetarum volumina,quatuor & septua-
ginta libris editis,commentatus est.Inter has itaq; numerosas operis sui paginas,centū &
trigintaquinque virorum illustrium ecclesiasticorum scriptorū nomina , à passione Chri-
sti vsque ad quartum decimum Theodosij Imperatoris annum ordine digessit.Item cō-
tra Iouinianū libros duos.Apologeticum ad Pammachium.In Matthęum commentario-
rum libros quatuor.Enchiridion in Psalterium.Aduersus Vigilantium,contraq; Pelagium
luculentissima volumina edidit.De mansionibus quoq; filiorum Israël,& alia quàmplu-
rima ad ædificationē ecclesiæ catholica pietate cōposuit. Tanta deniq; lassitudine fati-
gatus est,vt etiā in stratu suo iacens,funiculo trabe suspenso supinis apprehenso, erigere-
tur:vt scilicet officium monasterij prout poterat,exhiberet. Tandem post perfectam pla-
citamq; Deo conuersationem,nonagesimonono ætatis anno,apud Betleem oppidū in pa-
ce quieuit,Pridie Calendas Octobris,duodecimo Honorij Imperatoris anno . Libros su-
os per quinquaginta & sex annos confecit.

VITA DIVAE MONICAE MATRIS

S.Augustini,per eundem variis in locis descripta.

T misisti manum tuā ex alto Domine Deus, & de hac profunda caligine
erroris Manichęorū eruistis animā meam:cùm pro me ploraret ad te ma- *Ex lib. 3. Confessionū ca. 11. & 12.*
ter mea fidelis tua amplius q̄ flent matres corporea funera. Videbat enim
illa mortē meā ex fide & spiritu.quē ex te habebat, & exaudisti eam Do-
mine.Exaudisti eam,nec despexisti lachrymas eius, cùm profluentes riga-
rent terram sub oculis eius,in omni loco orationis eius,& exaudisti eam . Nā vnde illud
somnium quo eam consolatus es,vt viuere me secum crederet,& habere secum eandem
mensam in domo,quod nolle cœperat,auersans & detestās blasphemias erroris mei? Vidit
enim stantē se in quadā regula linea,& aduenientē ad se iuuenē splendidū,hilarem , atq;

arridentem sibi, cùm illa esset mœrens, & mœrore confecta. Qui cùm causas quęsisset ab ea mœstitię suę, quotidianarumq; lachrymarũ docendi, vt assolet, non discendi gratia: atque illa respondisset perditionem meam se plangere, iussisse illũ quo secura esset, atq; admonuisse vt attenderet & videret, vbi esset illa, ibi esse & me. Quod illa vbi attendit, vidit me iuxta se in eadẽ regula stantẽ. Vnde hoc, nisi quia erant aures tuæ ad cor eius? O tu bone omnipotens, qui sic curas vnumquemq; nostrum, tanquam solũ cures: & sic oẽs, tanquam singulos. Vnde illud etiam, quòd cùm mihi narrasset ipsum visum, & ego ad id trahere conarer, vt illa se potius non desperaret futuram esse quod eram continuò sine aliqua hæsitatione: Non, inquit, non enim mihi dictum est: Vbi ille, ibi & tu: sed, Vbi tu, ibi & ille. Confiteor tibi Domine recordationem meam quantum recolo, quòd sępe non tacui, amplius me isto per matrem vigilantem responsõ tuo, quod tam vicina interpretationis falsitate turbata non est, & tam citò vidit quod videndum fuit, quod ego certè antequam dixissem, non videram, etiam tum commotum fuisse quàm ipso somnio, quo fœminæ pię gaudium tantò pòst futurum, ad consolationem tunc præsentis solicitudinis, tantò ante prædictum est. Nam nouem fermè anni sequuti sunt, quibus ego in illo limo profundi, ac tenebris falsitatis, cùm sæpe surgere conarer, & grauius allideret, volutatus sum: cùm tamen illa vidua casta, pia, & sobria, quales amas: iam quidem spe alacrior, sed fletu & gemitu non segnior, non desineret horis omnibus orationum suarum de me plangere ad te, & intrabant in conspectum tuũ preces eius, & me tamen dimittebas adhuc volui & inuolui illa caligine. Et dedisti alterum responsum interim quod recolo. Nam & multa prætereo, propter quod propero ad ea quæ me magis vrgent confiteri tibi, & multa nõ memini. Dedisti ergo alterum per sacerdotem tuũ, quendã Episcopum nutritum in Ecclesia, & exercitatum in libris tuis. Quem cùm illa fœmina rogasset, vt dignaretur mecum colloqui: & refellere errores meos, & dedocere me mala, ac docere bona (faciebat enim hoc, si quos fortè idoneos inuenisset) noluit ille, prudenter sanè, quantum sensi postea. Respondit enim me adhuc esse indocilem, eò quòd inflatus essem nouitate hæresis illius, & nõnullis quæstiunculis iã multos imperitos exagitassem, sicut illa indicauerat ei. Sed sine, inquit, illum ibi, & tantum roga pro eo Dominum, ipse legendo reperiet, quis ille sit error, & quanta impietas. Simul etiam narrauit se quoque paruulũ à seducta matre sua datum fuisse Manichæis, & omnes penè nõ legisse tantũ, verum etiam scriptitasse libros eorũ, sibiq; apparuisse nullo contra disputante & conuincente, quàm esset illa secta fugiẽda, itaque fugisse. Quæ cùm ille dixisset, atque illa nollet acquiescere, sed instaret, magis deprecando, & vbertim flendo vt me videret, & mecum dissereret, ille iam substomachãs tedio: Vade inquit, à me, ita viuas: fieri enim non potest, vt filius istarum lachrymarum pereat. Quod illa ita se accepisse inter colloquia sua mecum sæpe recordabatur, ac si de cœlo sonuisset.

Ex lib. 5. Cõfessi. cap. 8. 9. 10.

Egisti etiam mecum Domine, vt mihi persuaderetur Romam pergere, & potius ibi docere quod docebã Carthagine. Et hoc vnde mihi persuasum sit, non prętereibo confiteri tibi, quoniam & in his altissimi tui recessus, & pręsentissima in nos misericordia tua cogitanda & prædicãda est: Non ideo Romã pergere volui, quòd maiores quæstus, maiórque mihi dignitas ab amicis qui hoc suadebant, promittebatur: quanquam & ista ducebant animum tunc meũ: sed illa tũc erat causa maxima, & penè sola, quod audiebã quietius ibi studere adolescentes, & ordinatiore disciplinæ coërtione sedari, ne in eius scholam quo magistro non vtuntur, passim & proteruè irruant, nec eos admitti omnino, nisi ille permiserit. Contrà apud Carthagnem fœda est, & intemperans licentia scholasticorũ: Irrumpunt impudenter, & propè furiosa fronte perturbant ordinem quem quisque discipulis ad proficiendum instituerit. Multa iniuriosa faciunt mira hebetudine, & punienda legibus, nisi consuetudo patrona sit, hoc miseriores eos ostendens, quò iam quasi liceat, faciunt, quod per tuam ęternam legem nunquam licebit, impunè se facere arbitrantur, cùm ipsa faciendi cæcitate puniantur, & incomparabiliter patiantur peiora, quàm faciũt. Ergo quos mores cùm studerem meos esse nolui: eos cùm docerem, cogebat perpeti alienos, & ideo placebat ire vbi tali non fieri omnes qui nouerant, indicabant. Verùm autem tu spes mea, & portio mea in terra viuentium, ad mutandum terrarum locum pro salute animæ meæ, & Carthagini stimulos quibus inde auellerer, admouebas, & Romæ illecebras quibus attraherer, proponebas mihi per homines, qui diligebant vitam mortuam, hinc insana facientes, inde vana pollicentes, & ad corrigẽdos gressus meos vtebaris occultè & illorum, & mea peruersitate. Nam & qui perturbabant ocium meũ, fœda rabie cęci erant: & qui inuitabant ad aliud terram sapiebant. Ego aũt qui detestabar hic veram miseriam, illic falsam felicitatem appetebam. Sed quare hinc abirem, & illuc irem, tu sciebas Deus, nec indicabas mihi, nec matri, quę me profectum atrociter planxit,

& vsque ad mare sequuta est,sed fefelli eam violenter me tenentē,vt aut reuocaret,aut mecū pergeret,& finxi me amicū nolle deserere,donec vento facto nauigaret.Et mentitus sum matri & illi matri,& euasi.Quia & hoc tu dimisisti mihi misericorditer,seruans me ab aquis maris,plenū execrandis sordibus vsq; ad aquā gratiæ tuę,qua me abluto,siccarentur flumina maternorū oculorū,quibus pro me quotidie tibi rigabat terrā sub vultu suo,& tamen recusanti sine me redire,vix persuasi vt in loco qui proximus nostræ naui erat memoria beati Cypriani,maneret ea nocte. Sed in ea nocte clanculò ego profectus sum;illa autē remansit orādo & flendo.Et quid à te petebat Deus meus,tantis lachrymis, nisi vt nauigare me non sineres? Sed tu altè consulens & exaudiens cardinem desiderij eius,non curasti quod tunc petebat,vt in me faceres quod semper petebat.Flauit ventus, & impleuit vela nostra,& littus subtraxit aspectibus nostris.In quo mane illa insaniebat, dolore & querelis,ac gemitu implebat aures tuas contemnentes ista,cùm & me cupiditatibus meis raperes ad finiendas ipsas cupiditates,& illius carnale desiderium iusto dolorum flagello vapularet.Amabat enim secum præsentiam meam more matrum,sed multis multò amplius.& nesciebat quid tu illi gaudiorum facturus esses de absentia mea.Nesciebat,ideo flebat & eiulabat: atque illis cruciatibus arguebatur in ea reliquiarum Euæ, cū gemitu quærens,quod cum gemitu pepererat. Et tamen post accusationem fallaciarum & crudelitatis meæ,cōuersa rursus ad deprecandū te pro me,abiit ad solita,& ego Romā.

Et ecce excipior ibi flagello ægritudinis corporalis, & ibam iam ad inferos, portans omnia mala quę cōmiseram.& in te,& in me,& in alios,multa & grauia super originalis peccati vinculum,quo oēs in Adam morimur.Non enim quicquam eorum mihi donaueras in Christo,nec soluerat ille in carne sua inimicitias, quas tecum contraxeram peccatis meis. Quomodo enim eas solueret in cruce phantasmatis, quod de illo credideram? Quàm ergo falsa mihi videbatur mors carnis eius, tam vera erat animæ meæ: & q̄ vera erat mors carnis eius,tam falsa vita animæ meæ, quæ id nō credebat. Et ingrauescentibus febribus iam ibā & peribam.Quò enim irem,si tunc abirē hinc,nisi in ignem atq; tormenta digna factis meis in veritate ordinis tui? Et illa hoc nesciebat & tamē pro me orabat absens.Tu aūt vbiq; pręsens:vbi erat,exaudiebas eā:& vbi eram,miserebaris mei, vt recuperarem salutem corporis mei,adhuc insanus corde sacrilego. Neq; enim desiderabam in illo tanto periculo baptismum tuum,& melior eram puer,quando illū de materna pietate flagitaui,sicut iam recordatus atq; confessus sum: sed iam in dedecus meū creueram,& consilia medicinæ tuæ demens irridebā, qui me non siuisti talem bis mori. Quo vulnere si feriretur cor matris,nunquam sanaretur. Non enim satis eloquor quid erga me habebat animi, & quantò maiore sollicitudine parturiebat me spiritu,quàm carne pepererat.Non itaq; video quomodo sanaretur,si mea talis illa mors transuerberasset viscera dilectionis eius.Et vbi essent tantæ preces,& tam crebræ sine intermissione? Nusquā nisi ad te. An verò [1] tu Deus misericordiarum sperneres cor contritum & humiliatum viduæ castæ & sobriæ,frequentantis eleemosynas,obsequentis atq; seruientis sanctis tuis,nullum diem prætermittentis oblationem ad altare tuum,bis in die manè & vespere ad Ecclesiam tuam sine vlla intermissione venientis, non ad vanas fabulas & aniles loquacitates,sed vt te audiret in tuis sermonibus,& tu illā in suis orationibus? Huiusne tu lachrymas,quibus nō à te aurum & argentū petebat,nec aliquod mutabile aut volubile bonū,sed salutem animæ filij sui,tu cuius munere talis erat,contemneres, & repelleres ab auxilio tuo? Nequaquam Dn̄e:imò verò aderas, & faciebas ordine quo prædestinaueras esse faciendum. Absit vt tu falleres eam in illis visionibus,& responsis tuis,quæ iā commemoraui.& quæ non commemoraui, quæ illa fideli pectore tenebat, & semper orans,tanquam chirographa tua ingerebat tibi.Dignaris enim,quoniam in seculū misericordia tua,eis quibus omnia debita dimittis,etiam promissionibus tuis debitor fieri. Recreasti me ab illa ægritudine,& saluum fecisti filium ancillæ tuæ: tunc interim corpore,vt esset cui salutem meliorem atque certiorem dares.

[1] Vide qualis fuerit vita sanctissimæ mulieris.

Spes mea à iuuentute mea,vbi mihi eras,& quò recesseras? An verò non tu feceras me, & discreueras me à quadrupedibus & volatilibus cœli? Sapiētiorem me feceras,& ambulabam per tenebras & lubricum,& quęrebam te foris à me & non inueniebā Deū cordis mei,& veneram in profundum maris,& diffidebam, & desperabam de inuentione veri. Iam venerat ad me mater pietate fortis,terra marię; me sequens & in periculis omnibus de te secura.Nā & per marina discrimina ipsos nautas consolabatur,à quibus rudes abyssi viatores cùm perturbantur,consolari solent,pollicens eis peruentionem cum salute,quia hoc ei tu per visum pollicitus eras. Et inuenit me periclitantē quidem grauiter desperatione indagandæ veritatis.Sed tamen ei cùm indicassem,non me quidem iam esse Manichæum,sed neque catholicum, Christianum, non quasi inopinatum aliquid audierit,

Ex lib. 6. Cōfessionum cap. 1. & 2.

exiliuit lætitia,cùm iā ſecura fieret ex ea parte miſeriæ meæ,in qua me tanquā mortuū, ſed reſuſcitandum tibi flebat,& feretro cogitationis efferebat,vt diceres filio viduę:Iuuenis tibi dico,ſurge:& reuiuiſceret,& inciperet loqui, & redderes illum matri ſuæ. Nulla ergo turbuleuta exultatione exultauit cor eius, cùm audiſſet ex tanta parte iā factum,quòd tibi quotidie plangebar,vt fieret, veritatē me nondum adeptum,ſed falſitati iam ereptum,imò verò quia certa erat,& quod reſtabat te daturū,qui totum promiſeras, placidiſsime & pectore pleno fiduciæ reſpondit mihi credere ſe in Chriſtum,quòd prius quàm de hac vita emigraret, me viſura eſſet fidelem catholicū:& hoc quidem mihi,tibi autem fons miſericordiarū preces & lachrymas denſiores,vt accelerares adiutorium tuū, & illuminares tenebras meas,& ſtudioſius ad Eccleſiam curreret, & in Ambroſij ora ſuſpenderet,ad fontem ſalientis aquæ in vitam æternā:Diligebat autem illum virum ſicut Angelum Dei,quòd per illum cognouerat me interim ad illam ancipitem fluctuationē iam eſſe perductum,per quam tranſiturum me ab ęgritudine ad ſanitatem intercurrente acriore periculo,quaſi per acceſsionem,quam criticā Medici vocant,certa præſumebat. Itaq; cùm ad memorias ſanctorum,ſicut in Aphrica ſolebat,pultes ad panem & merū attuliſſet,atque ab oſtiario prohiberetur,vbi hoc Epiſcopum vetuiſſe cognouit,tam piè atque obedienter amplexa eſt,vt ipſe mirarer,quòd tam facile accuſatrix potius conſuetudinis ſuę,quàm diſceptatrix illius prohibitionis effecta ſit. Non enim obſidebat ſpiritum eius vinolentia,eamq; ſtimulabat in odiū veri amor vini,ſicut pleroſq; mares & fœminas, qui ad canticum ſobrietatis,ſicut ad potionē aquatā madidi nauſeant.Sed illa cùm attuliſſet caniſtrū cum ſolennibus epulis prægustandis atq; largiendis, plus etiā quàm vnū pocillum pro ſuo palato ſatis ſobrio temperatum,vnde indignationē ſumeret non ponebat. Etſi multæ eſſent quæ illo modo videbantur honorandę memoriæ defunctorū,idem ipſum vnum quod vbique poneret circunferebat,quo iam non ſolùm aquatiſsimo,ſed etiā tepidiſsimo cum ſuis pręſentibus per ſorbitiones exiguas partiretur,quia pietatē ibi quęrebar,non voluptatem.Itaque vbi comperit à præclaro prędicatore atq; Antiſtite pietatis præceptum eſſe,iſta non fieri nec ab eis qui ſobriè facerent,ne vlla occaſio ſe ingurgitandi daretur ebrioſis,& quia illa quaſi parentalia ſuperſtitioni Gentiliū eſſent ſimillima, abſtinuit ſe libentiſsimè,& pro caniſtro pleno terrenis fructibus,plenū purgationibus votis pectus ad memorias martyrū afferre didicerat,& vt quod poſſet daret egentibus, & ſi [a] communicatio Dominici corporis illic celebraretur, cuius paſsionis imitatione immolati ſunt martyres.Sed tamen videtur mihi Domine Deus meus,& ita eſt in conſpectu tuo de hac re cor meū, non facile fortaſſe de hac amputanda conſuetudine matrem meam fuiſſe ceſſuram,ſi ab alio prohiberetur,quem non ſicut Ambroſiū diligebat, quem propter ſalutem meā maximè diligebat,eam verò ille propter eius religioſiſsimā conuerſationem,qua in bonis operibus tam feruens ſpiritu frequentabat Eccleſiam, ita vt ſæpe erumperet,cùm me videret in eius prædicatione,gratulans mihi quòd talem matrē haberē,neſciens qualem illa me filiū,qui dubitabam de illis omnibus,& inuenire poſſe viam vitæ minimè putabam. Atque interea mater ingreſſa eſt,qua ſiuitque à nobis quid promouiſſemus,nam & ei quęſtio nota erat. Cuius & ingreſſum & rogationem cùm ſcribi noſtro more iuſsiſſem:Quid agitis,inquit,nunquid nam in illis quos legitis libris etiā fœminas vnquā audiui in hoc genus diſputationis inductas? Cui ego:Non valde curo, inquam,ſuperborū imperitorumque iudicia,qui ſimiliter in legendos libros,atque in ſalutandos homines irruunt.Non enim cogitant quales ipſi,ſed qualibus induti veſtibus ſint, quanta pompa rerū,fortunæque præfulgeant.Iſti enim in literis non multum attendunt, aut vnde ſit quæſtio, aut quò peruenire differentes moliantur, quidue ab eis explicatum atque confectum ſit.In quibus tamen quia nonnulli reperiuntur quorum animi contemnendi non ſunt,aſperſi ſunt enim quibuſdam condimentis humanitatis, & facile per aureas depictaſq; ianuas ad ſacroſancta philoſophię penetralia perducūtur,ſatis eis fecerunt & maiores noſtri,quorum libros tibi nobis legentibus notos eſſe video. Et his temporibus,vt omittā cęteros,vt & ingenio & eloquentia & ipſis inſignibus muneribus fortunę,& quod ante omnia eſt,mente pręſtantiſsimus Theodotus,quē bene ipſa noſti,id agit, vt & nunc,& apud poſteros nullum gnus hominū de literis noſtrorū temporum iure conqueratur.Mei autem libri,ſi quorum fortè manus tetigerint, lectoq; meo nomine non dixerint,iſte quis eſt:codicemq; proiecerint:ſed vel curioſi,vel nimium ſtudioſi contempta vilitate liminis intrare perexerint, me tecum philoſophantem non moleſtè ferent, nec quenquam iſtorum,quorum meis literis ſermo miſcetur,fortaſſe contemnent. Sunt enim non ſolum libri,quod cuiuis diſciplinæ liberali,nedum philoſophię ſatis eſt,ſed ſummo apud ſuos loco nati. Doctiſsimorum autem hominum literæ etiam ſutores philoſopharos, & multò viliora fortunarum genera continent. Qui tamen tanta ingenij virtutiſque luce

a. Etſi communicatio Dominici corporis illic celebraretur.

Ex lib. 1. de ordine in fine.

luce fulserunt, vt bona sua cū qualibet huiuscemodi nobilitate nullo modo vellent etiam si possent, vlla conditione mutare. Nec deerit, mihi crede, tale hominum genus, cui plus placeat hoc ipsum, quia mecū philosopharis, quàm si quid hic aliud aut iucunditatis aut grauitatis inuenerit. Nam & fœminæ sunt apud veteres philosophatæ, & philosophia tua mihi plurimū placet. Nam ne quid mater ignores, hoc Grecum verbū, quod φιλοσοφία nominatur, latinè amor sapientiæ dicitur. Vnde etiam diuinæ scripturæ, quas vehementer amplecteris, non omnino philosophos, sed philosophos huius mundi euitandos atq; irridendos esse præcipiunt. Esse autē alium mundū ab istis oculis remotissimum, quē paucorum sanorū intellectus intuetur, satis Christus ipse significat, qui non dicit: Regnū meū non est de mundo: sed, Regnum meum non est de hoc mundo. Nam quisquis omnē philosophiam fugiendam putat, nihil nos vult aliud quàm non amare sapientiam. Contemnerem te igitur in his literis meis, si sapientiam non amares: non autem contemnerem, si eam mediocriter amares, multò minus, si tantum quantum ego amares sapientiam. Nunc cùm eam multò plus quàm meipsum diligas, & nouerim quantū me diligas: cumq; in ea tantū profeceris, vt iā nec cuiusuis incommodi fortuiti, nec ipsius mortis, quod viris doctissimis difficillimum est, horrore deterrearis, quam summā philosophiæ arcē omnes esse confitentur, egóne me non libenter tibi etiam piscipulū dabo? Hic illa cùm blandè ac religiosè nunquam me tantum mentitū esse dixisset, & viderem tam multa nos verba fudisse, vt neq; scribenda non essent, & iam libri modus esset, neq; tabulæ reliquæ forent, placuit quæstionē differri, simul vt meo stomacho parcerē. Nam cùm plus quàm vellē commouerant ea quæ mihi euomenda in illos adolescētes necessariò visa sunt. Sed cùm abire cœpissemus: Memento, inquit, licentius, quàm multa, & quàm necessaria nobis abs te accipienda per occultissimū illum diuinumq; ordinem, etiam te nesciente subministrentur. Video, inquam, & ingratus Deo non sum, vosque ipsos qui aduertitis ob id ipsum præsumo fore meliores. Hoc fuit tantum illo die negotium meum.

Non [1] longè cœperat Mediolanensis ecclesia genus hoc consolationis & exhortationis celebrare, magno studio fratrū concinnentiū vocibus & cordibus. Nimirum annus erat, aut non multò amplius, cùm Iustina Valentiniani regis pueri mater, hominem tuum Ambrosium persequeretur hæresis suæ causa, qua fuerat seducta ab Arrianis. Excubabat pia plebs in Ecclesia, mori parata cū Episcopo suo, seruo tuo. Ibi mater mea, ancilla tua, solicitudinis & [4] vigiliarū primas partes tenens, orationibus viuebat. Nos adhuc frigidi à calore spiritus tui: excitabamur tamen ciuitate attonita atq; turbata. Tunc hymni & psalmi vt canerentur secundum morem Orientaliū partium, ne populus mœroris tædio contabesceret, institutū est, & ex illo in hodiernum retentum, multis iam ac penè omnibus [5] gregibus tuis, & per cætera orbis imitantibus. Tunc memorato Anristiti tuo per visum aperuisti, quo loco laterent martyrum corpora Prothasij, & Geruasij, quæ per tot annos incorrupta in thesauro secreti tui recondideras, vnde oportunè promeres ad coercendā rabiem fœmineam, sed regiam. Cùm enim propalata & effossa digno cum honore [8] transferretur ad Ambrosianam basilicam, non solùm quos immundi vexabant spiritus, cōfessis eisdem dæmonibus sanabantur, verumetiam quidam plures annos cæcus ciuis, ciuitatique notissimus, cùm populi tumultuantis lætitiæ causam quæsisset atque audisset, exiliuit, eoque se vt duceret, suum ducem rogauit. Quo perductus, impetrauit admitti, vt sudario tangeret pheretrū prætiosæ in conspectu tuo mortis sanctorū tuorum. Quod vbi fecit, atque admouit oculis, confestim aperti sunt. Inde fama discurrens, inde laudes tuæ feruentes lucentes, inde illius inimicæ animus, etsi ad credendi sanitatem non applicitus, à persequendi tamen furore compressus est. Gratias tibi Deus meus. Vnde & quò eduxisti recordationem meam, vt hæc etiam confiterer tibi, quæ magna oblitus præterieram? Et tamen tunc cùm ita fragraret odor vnguentorum tuorum, non currebamus post te, & ideo plus flebam inter cantica hymnorum tuorum, olim suspirans tibi, & tandem respirans, quantum patet aura in domo fœnea.

Ex lib. 9. confess. a ca. 7. vsq; ad 13. inclusiue.

3. Ecclesia Mediolanensis genus hoc consolationis & exhortationis, non lōge celebrare cœperat magno studio fratrū concinnentiū vocibus & cordibus.

4. Ecce vigilias in Ecclesia, & orationes in cōi.

5. Vnde ortū habuerit hymnorū & Psalmorū in cæteris mundi ecclesiis decantatio secundum morem Orientalium ecclesiarum.

8. In translatiōe sanctorum martyrum vexati a spiritibus immundis sanabantur, ipsis dæmonibus cōfitentibus, & cæcus visum recuperauit.

Qui habitare facis vnanimes in domo, consociasti nobis & Euodium iuuenem ex nostro municipio. Qui cū agens in rebus militaret, prior nobis ad te cōuersus est & baptizatus, & relicta militia seculari, accinctus est in tua. Simul eramus, simul habitabamus, placito sancto quærebamus quisnam locus nos vtilius haberet, seruientes tibi, pariter remeabamus in Aphricam. Et cùm apud Ostia Tiberina essemus, mater defuncta est.

Multa prætereo, quia multū festino. Accipe cōfessiones meas, & gratiarum actiones Deus meus de rebus innumerabilibus etiā in silentio. Sed non præteribo quicquid mihi anima parturit de illa famula tua, quæ me parturiuit: & carne, vt in hanc temporalem: & corde, vt in æternam lucem renascerer. Non eius, sed tua dicam dona in ea, neque enim seipsam fecerat, aut educauerat seipsam. Tu creasti eā, nec pater nec mater sciebat qualis ex

eis fieret illa. Et erudiuit eá in timore tuo virga Christi tui regimen vnici filij tui in domo fideli bono membro Ecclesiæ tuæ. Nec tantá erga suam disciplină diligentiá matris prædicabat, quantam famulæ cuiusdam decrepitæ, quæ patrem eius infantē portauerat, sicut dorso grandiuscularũ puellarum paruuli portari solent. Cujus rei gratia, & propter senectam ac mores optimos, in domo Christiana satis à Dominis honorabatur. Vnde etiã curam dominicarũ filiarum commissam sibi diligenter gerebat, & erat in eis coërcendis, cùm opus esset sancta seueritate, vehemens, atque in docendis sobria prudentia.

Nam eas præter illas horas quibus ad mensam parentũ moderatissimè alebantur, etiamsi exardescerent siti, nec aquam bibere sinebat, præcauens consuetudinem malam, & addēs verbum sanũ: Modò aquam bibitis, quia in potestate vinum non habetis: cùm autem ad maritos veneritis, factę dominæ apothecarum & cellariorum, aqua sordebit, sed mos potandi præualebit. Hac ratione præcipiendi & autoritate imperandi frenabat auiditatem tenerioris ætatis, & ipsam puellarũ sitim formabat ad honestum modũ, vt iam nec liberet quod nō deceret. Et surrepserat tamē sicut mihi filio famula tua narrabat, surrepserat ei vinolentia. Nam cùm de more tanquam puella sobria iuberetur à parentibus de cuppa vinum depromere, submisso poculo qua desuper patet, priusquá in lagunculam funderet merum, primoribus labris sorbebat exiguum, quia non poterat amplius sensu recusante.

Non enim vlla temulenta cupidine faciebat hoc, sed quibusdá superfluētibus ætatis excessibus, qui ludicris motibus ebulliunt, & in puerilibus animis maiorum pondere premi solent. Itaque ad illud modicum quotidiana modica addendo, quoniá qui modica spernit, paulatim decidit, in eam consuetudinē lapsa erat, vt prope iam plenos mero caliculos inhianter hauriret. Vbi tunc sagax anus, & vehemens illa prohibitio? Nunquid valebat aliquid aduersus latentem morbum, nisi tua medicina Dñe vigilaret super nos? Absente patre, & matre, & nutritoribus, tu præsens qui creasti, qui vocas, qui etiam per prępositos homines boni aliquid agis ad animarũ salutem, quid tunc egisti, Domine Deus meus? Vnde curasti? Vnde sanasti? Nónne protulisti durum & acutum ex altera anima conuitium, tanquam medicinale ferrum ex occultis prouisionibus tuis, & vno ictu putredinem illã præcidisti? Ancilla enim cum qua solebat accedere ad cuppam, litigans cum domina minore, vt fit, sola cum sola, obiecit hoc crimen amarissima insultatione, vocans meribibulam. Quo illa stimulo percussa, respexit fœditatē suá, confestimque damnauit atque exuit. Sicut amici adulantes peruertunt, sic inimici litigantes plerunque corrigunt. Nec tu quod per eos agis, sed quod ipsi voluerunt retribuis eis. Illa enim irata, exagitare appetiuit minorem dominam, non sanare, & ideo clanculo: aut quia ita eas inuenerat locus & tempus litis: aut ne fortè & ipsa periclitaretur, quòd tam sero prodidisset. At tu Domine, rector cœlestium & terrenorum, ad vsus tuos contorquens profunda torrentis, fluxũ seculorum ordinans turbulentum, etiá de alterius animæ insania sanasti alteram, ne quisquam cùm hoc aduertit, potentiæ suæ tribuat, si verbo eius alius corrigatur quem vult corrigi. Educata itaque pudicè ac sobriè, potiusque à te subdita parentibus, quàm à parentibus tibi, vbi plenis annis nubilis facta est, tradita viro seruiuit veluti domino, & sategit eum lucrari tibi, loquens te illi moribus suis, quibus eam pulchram faciebas & reuerenter amabilem atque mirabilem viro. Ita autem tolerauit cubilis injurias, vt nullá de hac re cum marito haberet vnquam simultatem. Expectabat enim misericordiam tuam super eum, vt in te credens castificaretur. Erat verò ille præterea sicut beneuolentia pręcipuus, ita ira feruidus. Sed nouerat hæc non resistere irato viro, non tantum facto, sed ne verbo quidem. Iam verò refracto & quieto, cùm oportunum videret, rationem facti sui reddebat, si fortè ille inconsideratius commotus fuerat. Denique cùm matronæ multę quarum mansuetiores erant, plagarum vestigia, etiam dehonestata facie gererent, inter amica colloquia illę arguebant maritorum vitam, hæc earum linguam veluti per iocum grauiter admonens, ex quo illas tabulas, quę matrimoniales vocantur, recitari audissent, tanquam instrumenta, quibus ancillę factę essent, deputare debuissent, proinde memores conditionis, superbire aduersus dominos non oportere. Cumq; mirarentur illæ, scientes q̃ ferocem coniugem sustineret, nunquam fuisse auditum, aut aliquo inditio claruisse, quòd Patritius ceciderit vxorem, aut quòd à seinuicē vel vnũ diem domestica lite dissenserint, & causam familiariter quęrerent, docebat illa institutum suum, quod supra memoraui.

Quæ obseruabant, expertę gratulabantur: quę non obseruabant, subiectę vexabantur. Socrum etiam suam primò susurris malarũ ancillarum aduersus se iratá, sic vicit obsequiis, perseuerans tolerantia & mansuetudine, vt illa vltrò filio suo medias linguas famularum proderet, quibus inter se & nurum pax domestica turbatur, expeteretq; vindictam. Itaq; posteaquá ille & matri obtemperans, & curans familię disciplinā, & concordię suorũ cōsulens, proditas ad prodentis arbitriũ verberibus coërcuit, promisit illa talia de se pręmia

sperare debere, quæcunq; de sua nuru sibi, quo placeret, mali aliquid loqueretur, nullaque jam audente, memorabili inter se beneuolentiæ suauitate vixerunt. Hoc quoque illi bono mancipio tuo in cuius vtero me creasti, Deus meus, misericordia mea, munus grande donaueras, quòd inter dissidentes atque discordes quaslibet animas, vbi poterat tã se præbebat pacificam, vt cùm ab vtraque multa de inuicẽ audiret amarissima, qualia solet eructare turgens atque indigesta discordia, quando præsenti amicæ de absente inimica per acida colloquia crudelitas exhalatur odiorum, nihil tamen alteri de altera proderet nisi quod ad eas reconciliandas valeret. Paruum hoc bonum mihi videretur, nisi turbas innumerabiles tristis experiter, nescio qua horrenda pestilentia peccatorum latissimè peruagante, non solùm iratorum inimicorum iratis inimicis dicta prodere, sed etiam quę non dicta sunt addere, cùm contra animo humano parũ esse debeat inimicitias hominum nec exagitare nec augere malè loquẽdo, nisi eas etiã extinguere bene loquẽdo studuerit, qualis illa erat docẽte te magistro intimo in schola pectoris. Deniq; etiã virũ suũ iam in extrema vita tẽporali eius lucrata est tibi, nec in eo iam fideli plãxit, quod in nondũ fideli tolerauerat. Erat etiam serua seruorũ tuorum. Quisquis enim eorum nouerat eam, multũ in ea laudabat, & honorabat, & diligebat te, quia sentiebat pręsentiam tuam in corde eius, sanctæ conuersationis fructibus testibus. Fuerat enim vnius viri vxor, mutuam vicẽ parentibus reddiderat, domũ suã piè tractauerat, in operibus bonis testimoniũ habebat. Nutrierat filios, toties eos parturiens, quoties abs te deuiare cernebat. Postremò nobis Domine omnibus qui ex munere tuo sinis loqui seruis tuis, qui ante dormitionem eius in te iam consociati viuebamus, percepta gratia baptismi tui, ita curam gessit, quasi omnes genuisset: ita seruiuit, quasi ab omnibus genita fuisset.

Imminente aũt die, quo ex hac vita erat exitura, quem diem tu noueras ignorantibus nobis, prouenerat, vt credo, procurante te occultis tuis modis, vt ego & ipsa soli staremus incumbentes ad quandam fenestram, vnde hortus intra domum quæ nos habebat prospectabatur, illic apud ostia Tyberina, vbi remoti à turbis, post lõgi itineris laborẽ, instaurabamus nos nauigationi. Colloquebamur ergo soli valde dulciter, & præterita obliuiscentes, in ea quę ante sunt extenti, quærebamus inter nos apud præsentem veritatem quod tu es, qualis futura esset vita æterna sanctorum, quam nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit. Sed inhiabamus ore cordis in superna fluenta fontis vitæ qui est apud te, vt inde pro captu nostro aspergi, quoquo modo rem tantam cogitaremus. Cumq; ad eum finem sermo perduceretur, vt carnaliũ sensuum delectatio quantalibet in quantalibet luce corporea præ illius vitæ iucunditate, non comparatione, sed ne cõmemoratione quidem digna videretur: erigẽtes nos ardentiore affectu in idipsum, perambulauimus gradatim cuncta corporalia, ipsum cœlum, vnde sol, & luna, & stellæ lucẽt super terrã. Et adhuc ascendebamus interius cogitando & loquendo te & mirando opera tua, & venimus in mentes nostras, & trãscendimus eas, vt attingeremus regionẽ vbertatis indeficientis, vbi pascis Israel in ęternũ veritatis pabulo, & vbi vita sapientia est, per quam fiunt omnia ista, & quę fuerunt, & quæ futura sunt: & ipsa non fit, sed sic est vt fuit, & sic erit semper, quin potius fuisse, & futurũ esse non est in ea, sed esse solùm, quoniã æterna. Nã fuisse & futurũ esse non ęternũ. Et dum loquimur, & inhiamus illi, attingimus eã modicè toto ictu cordis, & suspirauimus, & reliquimus ibi religatas primitias spiritus, & remeauimus ad strepitũ oris nostri, vbi verbum & incipitur & finitur. Et quid simile verbo tuo Dño nostro in se permanenti sine vetustate, atq; innouanti omnia? Dicebamus ergo: Si cui sileat tumultus carnis, sileant phantasiæ terræ & aquarum, & aëris, sileant & poli, & ipsa sibi anima sileat, & transeat se, nõ se cogitando, sileant somnia & imaginariæ reuelationes, omnis lingua, & omne signum, & quicquid transeundo fit, si cui sileat omnino, quoniam si quis audiat, dicunt hęc omnia: Non ipsa nos fecimus, sed fecit nos qui manet in æternũ. His dictis si iam taceant, quoniam erexerunt aurẽ in eũ qui fecit ea, & loquatur ipse solus, non per ea, sed per seipsum, vt audiamus verbũ eius, non per linguã carnis, neque per vocẽ Angeli, neque per sonitum nubis, neque per ænigma similitudinis, sed per ipsum quem in his amamus, ipsum sine his audiamus: sicut nũc extendimus nos & rapida cogitatione attingimus æternam sapientiã super oĩa manentẽ, si continuetur hoc, & subtrahãtur aliæ visiones lõgè imparis generis, & hæc vna rapiat, & absorbeat, & recõdat in interiora gaudia spectatorẽ suũ, vt talis sit sempiterna vita, quale fuit hoc momentũ intelligentiæ, cui suspirauimus. Nónne hoc est, intra in gaudiũ Dñi tui? Et istud quando? An cùm oẽs resurgemus, sed non omnes immutabimur? Dicebamus talia, & si nõ isto modo & his verbis, tamen Dñe tu scis quòd illo die cùm talia loqueremur, & mũdus iste nobis inter verba vilesceret cũ omnibus delectationibus suis: Tunc ait illa: Fili quantum ad me attinet, nulla re iã delector in hac vita. Quid hîc faciã adhuc, & cur hîc sim nescio, iã

consumpta spe huius seculi. Vnum erat propter quod in hac vita aliquantum immorari cupiebam vt te catholicum Christianum viderem priusquã morerer: cumulatius hoc mihi Deus meus præstitit, vt te etiam contempta felicitate terrena, seruum eius videã. Quid hic facio? Ad hæc ei quid responderim, non satis recolo. Tum interea vix intra quinque dies, aut non multò amplius decubuit febribus. Et cùm ægrotaret quodam die, defectum animæ passa est, & paululum subtracta à præsentibus. Nos concurrimus, sed citò reddita est sensui, & aspexit astantes, me & fratrẽ meũ, & ait nobis quasi quærenti similis: Vbi eram? Deinde nos intuens mœrore attonitos: ponetis hic, inquit, matrem vestram. Ego silebam, & fletum frenabam. Frater aũt meus quiddam locutus est, quo eam non peregrè, sed in patria defungi tanquam fœlicius optaret. Quo audito illa vultu anxio reuerberãs eũ oculis quod talia saperet, atque inde me intuens: vide, ait, quid dicit: Et mox [7] ambobus: ponite, inquit, hoc corpus vbicunque, nihil vos eius cura conturbet. Tantum illud vos rogo, vt ad Dñi [8] altare memineritis mei, vbi fueritis. Cumq; hanc sententiam verbis quibus poterat explicasset, cõticuit, & ingrauescẽte morbo exercebatur. Ego verò cogitans dona tua Deus meus inuisibilis, quæ immittis in corda fidelium tuorũ, & proueniunt inde fruges admirabiles, gaudebã, & gratias agebã tibi, recolens quòd nouerã quãta cura semper æstuasset de sepulchro, quod sibi prouiderat & preparauerat iuxta corpus viri sui. Quia enim valdè concorditer vixerant, id etiam volebat, vt est animus humanus minus capax diuinorum, adiungi ad illam felicitatem, & commemorari ab hominibus, cõcessum sibi esse post transmarinam peregrinationem, vt coniuncta terra amborũ coniugũ terra tegeretur. Quando aũt ista inanitas plenitudine bonitatis tuæ cœperat in eius corde non esse, nesciebam, & lætabar admirans quòd sic mihi apparuisset: quanquam in illo sermone nostro ad fenestram cùm dixit: iam quid hic facio, non apparuit desiderare in patria mori. Audiui etiam postea, quòd iã cùm Ostijs essemus, cum quibusdam amicis meis materna fiducia colloquebatur quodam die de contemptu vitæ huius, & bono mortis, vbi ipse non aderam: illisq; stupentibus virtutem fœminæ, quam tu dederas ei, quærentibusq; vtrum non formidaret tã longè à sua ciuitate corpus relinquere: nihil, inquit, lõgè est Deo, neq; timendũ est, ne ille non agnoscat in fine seculi, vnde me resuscitet. Ergo die nono ægritudinis suæ, quinquagesimo & sexto anno ætatis suæ, trigesimo & tertio ætatis meæ, anima illa religiosa & pia corpore soluta est. Premebam oculos eius, & confluebat in præcordia mea mœstitudo ingens, & transfluebat in lachrymas, ibidẽq; oculi mei violento animi imperio resorbebant fontem suum vsq; ad siccitatẽ, & in tali luctamine valde malè mihi erat. Tũ verò vbi efflauit extremũ spiritum, puer Adeodatus exclamauit in plãctum, atq; ab omnibus nobis coërcitus tacuit. Hoc modo etiã meũ quiddã puerile quod labebatur in fletus, iuuenile voce cordis coërcebatur & tacebat. Neq; enim decere arbitrabamur funus illud questubus lachrymosis gemitibusq; celebrare: quia his plerunq; solet deplorari quædã miseria morientium, aut quasi omnimoda extinctio. At illa nec miserè moriebatur, nec omnino moriebatur. Hoc & documentis morũ eius, & fide nõ ficta, rationibusq; certis tenebamus. Quid erat quod intus mihi grauiter dolebat, nisi ex consuetudine simul viuendi dulcissima & clarissima repente simul dirupta, vulnus recens? Gratulabar quidem testimonio eius, quòd in ea ipsa ęgritudine obsequiis meis interblãdiens appellabat me pium, & commemorabat grãdi dilectionis affectu nunquã se audisse ex ore meo iaculatum in sedurũ aut contumeliosum sermonẽ. Sed tamẽ quid tale Deus meus qui fecisti nos, quid comparabile habebat honor à me delatus illi, & seruitus ab illa mihi? Quoniam itaque deserebar tam magno eius solatio, sauciabatur anima mea, & quasi dilaniabatur vita, quæ vna facta fuerat ex mea & illius. Cohibito ergo à fletu illo puero, [9] Psalteriũ aperuit Euodius, & cantare cœpit psalmũ. Cui respondebamus omnis domus: Misericordia & iudicum cantabo tibi Dñe. Audito aũt hoc, conuenerunt multi fratres ac religiosę fœminę, & de more illis quorũ officiũ erat funus curantibus, ego in parte vbi decenter poteram cum eis qui me non deserendũ esse censebant, quod erat tẽpori congruũ disputabam, eoq; fomento veritatis mitigabã cruciatum tibi notũ, illis ignorantibus, & intentè audientibus, & sine sensu doloris me esse arbitrantibus. At ego in auribus tuis, vbi eorum nullus audiebat increpabam molliciem affectus mei, & constringebã fluxũ mœroris, cedebatq; mihi paululũ rursusq; impetu suo ferebatur, non vsque ad eruptionem lachrymarum, nec vsque ad vultus mutationem, sed ego sciebã quid corde premerem. Et quia mihi vehementer displicebat tantũ in me posse hæc humana, quæ ordine debito & sortis conditionis nostræ accidere necesse est, alio dolore dolebam dolorem meum, & duplici tristitia macerabar. Cùm ecce corpus elatum est, imus, & redimus sine lachrymis. Nam neque in eis precibus quas tibi fudimus, cùm offeretur pro ea [10] sacrificium precij nostri, iam iuxta sepulchrum posito cadauere priusquàm deponeretur, sicut illic fieri solet,

nec

7. Quod sancta mulier nolit filios conturbari ob curã sepulturæ suæ, mandetq; corpus suũ vbicunq; poni, nõ præstat argumentum hæreticis, dicẽtibus sepulturam negligendã esse, & non curandam. Quia B. fœmina loquitur, q in quocũq; loco, hoc est, ciuitate vel oppido moreretur, ibi poneretur, quamuis non apud virum suum, vt manifeste patet ex sequẽtibus. Nõ aũt reijcit, quin pia & Christiana cura de eius sepultura habeatur.

8. Vides antiquissimam esse Ecclesiæ consuetudinẽ, quod in altari fiat memoria defunctorum?

9. Ecce quomodo Christiana traditio est, hymnos & psalmos in defunctorum fideliũ sepultura decantare.

10. Vides quod antiquus mos est celebrare Missas, pro animabus defunctorum? Vides etiam quod Missa appellatur sacrificium?

nec in eis precibus ego fleui,sed toto die grauiter in occulto mœstus eram,& mente turbata rogabam te vtpoteram,quòd sanares dolorem meũ,nec faciebas , credo cõmendãs memoriæ meæ,vel hoc vno documento,omnis consuetudinis vinculum,etiam aduersus mentem,quæ iam non fallaci verbo pascitur. Visum etiam mihi est vt irem lauatum,quòd audieram inde balneis nomen inditum, quia Græci βαλανεῖον dixerint, quòd anxietaté pellat ex animo. Ecce & hæc confiteor misericordiæ tuę pater orphanorum,quoniã laui, & talis eram,qualis prius quàm lauissem. Neque enim exudauit de corde meo mœroris amaritudo. Deinde dormiui,& euigilauí, & non parua ex parte mitigatum inueni doloré meum,atque vt eram in lecto meo solus, recordatus sum veridicos versus Ambrosij tui: Tu es enim Deus creator omnium,poliq; rector: vestiens diem decoro lumine. Nocté soporis gratia. Artus solutos vt quies Reddet laboris vsui: Mentesq; fessas alleuet, Luctusq; soluat anxios. Atque inde paulatim reducebã in pristinum sensum ancillam tuã , conuersationemq; eius piam in te & sanctam in nos blandam atque morigeram,qua subitò destitutus sum,& libuit flere in conspectu tuo de illa & pro illa,de me & pro me. Et dimisi lachrymas,quas continebam,vt effluerent quantum vellent, substernens eas cordi meo: & requieuit in eis,quoniam ibi erant aures tuæ,non cuiusquã hominis superbè interpretantis ploratum meũ: Et nunc Dñe confiteor tibi in literis: Legat qui volet,& interpretetur vt volet,& si peccatum inuenerit fleuisse me matré exigua parte horæ matré oculis meis interim mortuã,quę me multos annos fleuerat , vt oculis tuis viueré nõ irrideat,sed potius si est grandis charitate,pro peccatis meis fleat ipse , ad te pater omniũ fratrũ Christi tui. Ego aũt iã sanato corde ab illo vulnere in quo poterat redargui carnalis affectus,fundo tibi Deus noster pro illa famula tua longè aliud lachymarũ genus,quod manat de concusso spiritu consideratione periculorum omnis animę quę in Adam moritur. Quanquam illa in Christo viuificata,etiam nondũ carne resoluta,sic vixerit,vt laudetur nomen tuum in fide moribusq; eius,non tamen audeo dicere,ex quo eã per baptismũ regenerasti,nullũ verbum exisse ab ore eius contra præceptum tuũ . Et dictũ est à veritate filio tuo: Si quis dixerit fratri suo,fatue, reus erit gehennæ ignis. Et væ etiã laudabili vitę hominũ si remota misericordia discutias eã. Quia verò non exquiris delicta vehementer, fiducialiter speramus aliquem apud te locum inuenire indulgentiæ. Quisquis aũt tibi enumerat vera [11] merita sua,quid tibi enumerat nisi munera tua? O si cognoscant se oẽs homines,& qui gloriantur,in Domino glorientur. Ego itaque laus mea & vita mea. Deus cordis mei, sepositis paulisper bonis eius actibus,pro quibus tibi gaudens gratias ago,nũc pro peccatis matris meę deprecor te, exaudi me per medicinam vulnerum nostrorũ quę pependit in ligno,& sedens ad dexterã tuã,te interpellat pro nobis . Scio misericorditer operatã,& ex corde dimisisse debita debitoribus suis: dimitte illi & tu debita sua, si qua etiã contraxit per tot annos post aquam salutis. Dimitte Domine,dimitte obsecro, ne intres cum ea in iudicium. Superexaltet misericordia iudiciũ,quoniã eloquia tua vera sunt, & promisisti misericordiam misericordibus . Quod vt essent , tu dedisti eis: qui misereberis,cui misertus eris:& misericordiam tuam præstabis,cui misericors fueris: Et credo iã feceris quod te rogo,sed voluntaria oris mei approba Domine. Namque illa imminente die resolutionis suę non cogitauit suum corpus sumptuosè contegi aut condiri aromatibus aut monumentũ electũ concupiuit,aut curauit sepulchrũ patrium. Non ista mandauit nobis,sed tantummodo [12] memoriã sui ad altare tuũ fieri desiderauit,cui nullius diei prętermissione seruierat,vnde sciret dispensari victimã sanctã, qua deletũ est chirographum quod erat contrariũ nobis,qua triumphatus est hostis cõputans delicta nostra & quęrés quid obiiciat , & nihil inueniens in illo in quo vicimus . Quis ei refundet innocentem sanguiné? Quis ei restituet preciũ quo nos emit vt nos auferat ei? Ad cuius precij nostri sacramentũ,ligauit ancilla tua animã suã vinculo fidei. Nemo à protectione tua dirumpat eã. Non se interponat nec vi nec insidiis leo & draco, neque enim respondebit illa nihil se debere,ne conuincatur & obtineatur ab accusatore callido: sed respondebit dimissa debita sua ab eo cui nemo reddet quod pro nobis nõ debẽs reddidit. Sit ergo in pace cũ viro ante qué nulli,& post qué nulli nupta est,cui seruiuit fructũ tibi afferens cum tolerãtia,vt eũ quoq; lucraretur : Et inspira Dñe Deus meus,inspira seruis tuis fratribus meis, filiis tuis dominis meis quibus & voce,& corde,& literis seruio vt quotquot hæc legerint, [13] meminerint ad altare tuũ Monicæ famulæ tuæ,cum Patricio quondam eius coniuge,per quorũ carné introduxisti me in hanc vitã quemadmodũ nescio. Meminerint cũ affectu pio parentum meorum in hac luce transitoria,& fratrũ meorũ sub te patre in matre catholica,& ciuium meorum in æterna Hierusalem, cui suspirat peregrinatio populi tui ab exitu vsque ad reditum,vt quòd à me illa poposcit extremum, vberius ei præstetur in multorum [14] orationibus,tam per confessiones quàm per orationes meas.

11. Merita olim sanctorũ, nõ sunt nisi dona Dei. Vnde sancti & vera habẽt merita, & a Deo habẽt quicquid habẽt, & gloria Christi est, cuiuslibet meritum Christiani.

12. Vides & hic fieri memorias defunctorum ad altare Dñi ex antiquo instituto, & in eodẽ altari dispensari victimã sanctã, qua deleta sunt peccata nostra hoc est, verũ Christi corpus.

13. Meminerint ad altare tuũ Monicæ famulæ tuæ cũ Patricio quondã eius coniuge.

14. Ecce quomodo animæ defunctorum iuuantur orationibus viuentium.

VITA

VITA DIVI AVGVSTINI HIPponensis Episcopi, per Posidonium Calamensem Episcopum eius discipulum scripta.

Habetur Tomo 1. operũ D. Augusti ni Episcopi.

NSPIRANTE rerum omnium factore & gubernatore Deo, mei memor propositi, quo per gratiam Saluatoris omnipotentis, ac per diuinę trinitatis fidem seruire decreui, & an ea in vita Laicorum, & nunc in officio Episcoporum, studens ex qualicunque accepto ingenio & sermone ædificationi prodesse sanctæ ac veræ Christi Domini catholicæ Ecclesiæ, de vita ac moribus prædestinati, & suo tempore præsentati sacerdotis optimi Augustini, quę in eodẽ vidi, ab eodemq; audiui, minimè reticere debeo. Id enim etiam ante nos factitatũ fuisse à religiosissimis sanctæ matris ecclesiæ catholicæ viris legimus & comperimus, qui diuino afflati spiritu, sermone proprio atque stylo, & auribus & oculis scire volentiũ dicẽdo & scribendo similia, studiosorum notitiæ intulerunt, quales quantiq; viri ex communi Domini gratia in rebus humanis, & viuere, & vsque in finẽ obitus perseuerare meruerunt. Idcirco ipse quoque dispensatorum omnium minimus, fide non ficta, qua Domino dominantium omnibusq; bonis seruiendum & placendum est fidelibus, de prædicti venerabilis exortu viri & procursu & debito fine, quę per eũ didici & expertus sum, quãplurimis annis eius inhærens charitati, vt Dominus donauerit explicandum suscepi. Verùm summã quæso maiestatem, quò munus huiusmodi à me arreptũ ita geram & peragã, vt nec patris luminũ offendam veritatẽ, nec bonorũ ecclesiæ filiorum vlla ex parte fraudate videar charitatem. Nec enim attingam ea omnia insinuare, quæ idem beatissimus Augustinus in suis confessionum libris de semetipso, qualis ante præceptam gratiam fuerit, qualisque iam sumpta viueret, designauit. Hoc enim facere voluit, vt ait Apostolus: Ne de se quisquam hominum supra quàm se esse nouerat, aut de se auditum fuisset, crederet vel putaret, humilitatis sanctę more vtens, & iam nullum fallens sed laudem non suã, sed sui Domini de propria liberatione ac munere quærens, ex iis videlicet, quæ iã perceperat, & fraternas preces poscens de iis quæ accipere cupiebat. Sacramentum igitur regis, quod angelica autoritate prolatum est, bonũ est abscondere, opera autem Dñi reuelare & confiteri, honorificum est. Igitur beatissimus Augustinus ex prouincia Aphricana ciuita Thagastensi, de numero curialium, parentibus honestis & Christianis progenitus erat, alitusque ac nutritus eorum cura ac diligentia impensisque, secularibus literis eruditus apprimè, omnibus videlicet disciplinis imbutus,[1] quas liberales vocant. Nã & Grãmaticã priusinsua ciuitate, & Rhetoricam in Aphricæ capite Carthagine postea docuit. Consequenti etiam tempore trans mare in vrbe Roma & apud Mediolanum, vbi tũc temporis Imperatoris Valentiniani minoris comitatus fuerat cõstitutus. In qua vrbe tũc episcopatum administrabat acceptissimus Deo, & in optimis viris præclarissimus sacerdos eximius Ambrosius. Huius interea verbi Dei prædicatoris frequentissimis, in ecclesia disputationibus astãs in populo, intendebat suspẽsus atq; affixus. Verùm aliquando Manichęorũ apud Carthaginẽ adolescens fuerat errore seductus: & ideo cęteris suspensior aderat, ne quid vel pro ipsa vel cõtra ipsam hæresim diceretur. Sed prouenit Dei liberatoris clemẽtia sui sacerdotis Ambrosij cor pertractãtis, vt contra illũ errorẽ incidẽtes legis soluerẽtur quæstiones: atq; ita edoctus sensim atq; paulatim, hæresis illa miseratione diuina eius ex animo pulsa est. Protinusq; ipse in fide catholica cõfirmatus est, proficiẽdi in religione eidẽ amoris ardor tãtus innatus est, vt propinquãtibus diebus sanctis Paschæ salutis aquã perciperet. Et factũ est diuina præstante opitulatione, vt per illũ talẽ ac tantũ antistitẽ Ambrosiũ & doctrinã salutarẽ ecclesiæ catholicę, & diuina Augustinus perciperet sacramẽta. Moxq; ex intimis cordis medullis ad Deũ cõuersus, spẽ omnem quam habebat in seculo dereliquit, iam non vxorem, nõ filios carnis, nõ diuitias, non honores seculi quęrẽs: sed soli Deo cum suis seruire statuit, in illo & ex illo pusillo grege esse studens, quẽ Dominus alloquitur, dicens: Nolite timere pusillus grex, quoniam complacuit patri vestro dare vobis regnum: Venditeque possidetis, & date eleemosynam: Facite vobis sacculos nõ veterascentes, thesauros nõ deficientes in cœlis. Et illud quod iterum dicit Dominus, idem vir sanctus facere cupiens: Si vis esse perfectus, vende oĩa quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurũ in cœlis, & veni, sequere me. Et super fidei fundamentũ ædificare desiderans, non ligna, fœnum, stipulam, sed aurũ, argentũ, & lapides preciosos. Et erat tũc annis maior triginta, sola superstite matre, nomine Monica, sibiq; adhærente & de suscepto eius proposito seruiendi Deo amplius quàm de carnis nepotibus exultante. Nã eius pater Patritius nomine, iam antea functus erat. Renũciauit etiã scholasticis quos Rhetoricẽ docebat,

1. Augustin. omnibus disciplinis quas liberales vocant, imbutus fuit, contra nostros hereticos qui illas detestantur.

docebat, vt ſibi magiſtrum alium prouiderent eò quòd ſeruire Deo ipſe decreuiſſet. Ac placuit ei pręcepta baptiſmi gratia cum aliis ciuibus & amicis ſuis Deo pariter feruientibus ad Aphricam & propriam domum agroſq; remeare. Ad quos veniens, & in quibus cõſtitutus fermè triennio, & à ſe iam alienatis curis ſecularibus, cum iis qui eidem adhęrebant, Deo viuebat,[2] ieiuniis, orationibus, boniſq; operibus, in lege Domini meditans die ac nocte. Et de iis quæ ſibi Deus cogitanti atq; oranti intellecta reuelabat, & præſentes & abſentes ſermonibus ac libris docebat. Contigit fortè eodem tempore, vt quidam ex iis quos dicunt agentes in rebus, apud Hipponem regium conſtitutus, bene Chriſtianus Deumq; timens comperta eius bona fama atque doctrina, deſideraret atque optaret eum videre, promittens ſe poſſe mundi huius omnes contemnere cupiditates atq; illecebras, ſi aliquando ex eius ore Dei verbũ audire meruiſſet. Quod cùm ad ſe fideli fuiſſet relatione delatum, liberare animam cupiens ab huius vitæ periculis, morteq; æterna, ad memoratam vltro atq; confeſtim venit ciuitatem, & hominem viſum allocutus frequentius, atque exhortatus eſt, quantum Deus donabat,[3] vt quod Deo vouerat, redderet. Hæc ſe ille facturũ de die in diem pollicebatur, nec tamen in eius tunc hoc impleuit præſentia. Sed vacare vtiq; & inane eſſe non potuit, quod per tale vas mundum in honore vtile, Domino ad omne opus bonum paratum, in omni loco diuina gerebat prouidentia.

2. Ieiuniis, orationibus boniſq; operibus in lege Domini meditãs die ac nocte.

3. Vt quod Deo vouerat redderet.

Eodem itaque tempore in Eccleſia Hipponenſi catholica, Valerius ſanctus Epiſcopatũ gerebat. Qui cùm flagitante eccleſiaſtica neceſsitate, de prouidendo, & ordinãdo pręsbytero ciuitatis plebẽ Dei alloqueretur, & exhortaretur: iam ſciẽtes catholici ſancti Auguſtini propoſitum, & doctrinam, manu iniecta, quoniam & idem in populo ſecurus & ignarus quid futurum eſſet, aſtabat. Solebat autem laicus, vt nobis dicebat, ab eis tantum Eccleſiis quæ non haberent Epiſcopos, ſuam abſtinere præſentiam: Eum ergo tenuerũt, & vt in talibus conſuetum eſt, Epiſcopo ordinandum intulerunt, omnibus id vno conſenſu & deſiderio fieri, perficiq; petentibus, magnoq; ſtudio, & clamore flagitantibus, vbertim eo flente: nonnullis quidem lachrymas eius, vt nobis ipſe retulit: tunc ſuperbè interpretantibus, & tanquàm eum conſolantibus ac dicentibus: quis locus pręsbyterij licet ipſe maiore dignus eſſet appropinquaret tamen epiſcopatui. Cùm ille homo Dei, vt nobis retulit, maiori conſideratione intelligeret, & gemeret, quàm multa, & quàm magna ſuæ vitæ pericula de regimine & gubernatione Eccleſiæ impendere ac prouenire ſpectaret, atque ideo fleret. Et eorum tunc, vt voluerunt cõpletum eſt deſideriũ.[4] Factus ergo pręsbyter monaſteriũ intra Eccleſiam mox inſtituit, & cum Dei ſeruis viuere cœpit ſecundũ modũ & regulã ſub ſanctis Apoſtolis conſtitutam. Maximè vt nemo quicquã proprium in illa ſocietate haberet, ſed eis eſſent oĩa cõmunia, & diſtribueretur vnicuiq; prout cuiq; opus erat, quod iam ipſe prior fecerat, dum de tranſmarinis ad ſua remeaſſet. Sanctus verò Valerius ordinator eius, vt erat vir piiſsimus & Deum timens, exultabat, & Deo gratias agebat, ſuas exauditas à Domino fuiſſe preces, quas ſe frequentiſsimè fudiſſe narrabat: ſcilicet vbi ſibi diuinitus homo concederetur talis, qui poſſet verbo Dei & doctrina ſalubri Eccleſiã Dei ędificare: cui ſe rei homo natura Græcus, minuſq; latina lingua & literis inſtructus, minus vtilem peruidebat. Et eidem pręsbytero poteſtatem dedit corã ſe in Eccleſia Euangelium pręedicandi ac frequentiſsimè tractandi contra vſum quidem & cõſuetudinem Aphricanarũ Eccleſiarũ. Vnde etiã ei nonnulli Epiſcopi detrahebant. Sed ille vir venerabilis ac prouidus, in Orientalibus Eccleſiis id ex more fieri ſciens, vtilitati Eccleſię conſulens, obtrectatorum non curabat linguas, dummodo factitaretur à pręsbytero, quod à ſe Epiſcopo impleri minimè poſſe cernebat. Vnde accenſa & ardens eleuata ſuper candelabrum lucerna omnibus qui in domo erant lucebat. Et poſtea currente & volãte huiuſmodi fama bono pręcedente exemplo, accepta ab Epiſcopis poteſtate, pręsbyteri nõnulli curã Epiſcopis populis tractare cœperunt verbũ Dei. Sanè tunc in illa Hipponenſi vrbe Manichęorũ peſtilentia quàmplurimos ciues & peregrinos infecerat, & penetrauerat, ſeducẽte & decipiẽte eiuſdẽ hæreſis quodã pręsbytero nomine Fortunato ibidem conuerſante atq; morante. Interea Hipponenſes ciues & peregrini Chriſtiani tã catholici quàm etiam Donatiſtæ adeunt Auguſtinum præsbyterũ, atque depoſcunt, vt illũ hominẽ Manichæorum præsbyterũ, quẽ doctũ credebã, videret, & cũ eodẽ de lege tractaret. Quod idẽ vt ſcriptũ eſt, paratus ad reſponſionẽ omni poſcenti ſe rationẽ de fide & ſpe quæ in Deo eſt, potenſq; exhortari in doctrina ſana, & contradicẽtes redarguere, minimè renuit. Sed verum etiã hoc Fortunatus fieri vellet ſciſcitatus eſt. At illi confeſtim ad ipſum Fortunatum id detulerunt, petentes & exhortantes ac flagitantes, quòd id minimè recuſaret. Sanè quoniam idẽ Fortunatus iã apud carthaginẽ ſanctũ nouerat Auguſtinũ adhuc in eodẽ ſecum errore conſtitutũ cum eodem congredi pauitabat. Veruntamen ſuorum maximè inſtantia coactus, ac verecundatus, promiſit cominus ſe eſſe venturum,

4. Auguſtinus monaſteriũ intra Eccleſiã inſtituit, & cœpit viuere ſecundum regulã ſub ſanctis Apoſtolis conſtitutã. Præſertim aũt ut nem. in ſocietate ſua quicquã haberet proprij, ſed õnia illis eſſent cõmunia, & diſtribueretur prout cuiq; opus erat. Quod cũ obſeruet etiã veri monachi noſtro tempore, quid habẽt hæretici quod tãtopere cõtra eos inſurgunt, & tollere volũt de mũdo, niſi quod omnes ſecundũ Apoſtolicã regulã viuentes, hi maximo odio proſequuntur?

certamenque

certamenq; disputandi subiturum. Vnde condicto die & loco conuenerunt in vnū, cōcurrentibus quàmplurimis viris studiosis turbisq; curiosis, & aperris notariorum tabulis disputatio est cœpta primo, & secondo finita est die. In qua ille Manichæus præceptor, vt gestorum continet fides, nec Catholicā assertionem potuit euacuare, nec Manichęorū sectam subnixa veritate valuit comprobare: Sed deficiens responsione, vltimò collaturum secum fois maioribus ea quę refellere nō potuit profecutus est, & si sibi forte de his satis minimè fecissent, soæ animæ consulrurum, atq; ita ab omnibus apud quos magnus & doctus videbatur, nihil valuisse in suæ sectæ assertione iudicatus est. Qua ille confusione affectus, & sequenti tempore de Hipponensi ciuitate profectus, ad eandem amplius non remeauit: Ac sic pet memoratum Dei homioem omnium cordibus, vel qui aderant, vel qui absentes illa quæ gesta sunt cognoueranr, error ille ablatus, catholicaq; est intimata ac cōperta syncera religio, & docebat ac prędicabat ille priuatim & publicè, in domo & in ecclesia salutis verbum cū omni fiducia aduersus Aphricanas hæreses, maximeq; cōtra Donatistas, Manichęos, & Pelagianos libris cōfectis, ac repetiris sermonibus, ineffabiliter admiranribus Christianis & collætantibus, & hoc ipsum vbi poterant non tacentibus, sed diffamantibus sicq; adiuuante Domino, leuare in Aphrica Ecclesia catholica exorsa est caput, quæ multo tempore illis conualescentibus hæręticis, præcipueq; rebaptizante Donati parte maiorem multitudinē Aphrorū, seducta & oppressa iacebat. Libros verò eiusdem, siue tractatus mirabili Dei gratia procedentes ac profluentes instructos omni rationis copia, atq; autoritate sanctarum scripturarū, ipsi qooq; hęrerici concorrentes, cō catholicis ingenti ardore audiebāt, & quisquis vt voluit & potuit notarios adhibēs etiā ea quę dicebantur excepta descripsit. Et inde iam per totum Aphricæ corpus præclara doctrina odorque suauissimus Christi diffusa & manifestata est, congaudente hoc quoq; cōperto Ecclesia Dei transmarina. Quoniam sicut dum patitur vnum membrum, compatiuntur oīa mēbra, ita etiam cùm glorificatur vnum membrū, congaudēt omnia membra. Per idē tempus corā Episcopis hoc ille iubentibus qui plenarium totius Aphricæ conciliū Hipponæ agebant, de fide & symbolo præsbyter adhuc Augustinus disputauit.

Ille verò bearus senex Valerius cęteris ex hoc amplius exulrans, & Deo gratias agēs de cōcesso sibi speciali beneficio, metuere cœpit, vt est homanos animos, ne ab alia ecclesia sacerdos probatus ad Episcopatū quæreretur, & sibi aoferretur. Nam & id prouenisset, nisi & hoc idē episcopus cognito, ad locū secretū eū transire curasset, occultatumq; à quęrentibus minimè inueniri fecisset. Vndè amplius formidans idē venerabilis senex, & sciens se corpore & ętate infirmissimū, egit secretis literis apud Primatem episcopum sedis Carthaginensis, allegans imbecillitatē corporis sui, ætatisque grauitatem, & obsecrans, vt Hipponensi Ecclesiæ ordinarerur Episcopus, qui suę cathedrę non tā succederet, sed cōsacerdos accederet Augustinus. Quæ igitur B. Valerius optauit & rogauit, satagens rescripto impetrauit. Postquam petitionem ad visitandū aduenientc ad Ecclesiam Hipponensem runc Primate Numidiæ Megalio Calamenī Episcopo, & Valerius Anristes, Episcopis qui tunc aderant & clericis omnibus Hipponensibus, & vniuersę plebi inopinaram cunctis suam insinuat tunc voluntatem: omnibusq; audientibus & gratulantibus, atq; id fieri perficiq; ingenti desiderio clamantibus, Episcopatum suscipere contra morem Ecclesię soo viuenre Episcopo præsbyter Aogustinus recusabat. Dumq; id fieri solere ab omnibus soaderetur, atque id ignaro transmarinis & Aphricanis Ecclesiæ exemplis probaretur, cōpulsusarque coactus succubuit, & Episcopatus curam, & maioris loci ordinationē suscepit. Quod in se ipso postea fieri non debuisse, vt viuo suo Episcopo ordinaretur, & dixit, & scripsit, propter Concilij vniuersalis vetitum, quod iam ordinatus didicit: nec quod sibi factum esse doluit, aliis fieri voluit. Vode etiam sategit, vt conciliis coostitoeretur Episcoporū, ab ordinatoribus debere ordinandis, vel ordinatus omnium statuta sacerdotū in noririam esse deferenda. Atq; ita factum est, vt Episcopatu suscepto multo instantius ac feruentius maiore autoritate, non adhuc in vna tantū regione, sed vbicūq; rogatus venisset, verbū salutis ęternæ alacriter ac suauiter pullulāte, atq; crescente Dñi Ecclesia prędicare paratus semper poscentibos reddere rationem de fide & spe, quæ cū Deo est. Et eius dicta atq; excepta maximè Donatistæ in eadē Hipponensi vel vicina manētes ciuitate ad suos episcopos deferebanr. Quę cùm audissenr, & econtrà fortè aliquid dicerent, aut à suis refellebatur aut eadem res ad sanctū Augustinum deferebatur, eaq; cōperta patienter ac lenirer, vt scriptū est, cō timore & tremore salutē omniō operabatur: Ostendens, quòd nihil ille refellere voluerint ac valuerint, quā quæ verū manifestumqoe sit quòd ecclesiæ Dei fides tenet & docet. Et hæc diebus ac noctibus ab eodē iugiter agebatur. Nā & epistolas priuaras ad quoscunq; eiusdem erroris episcopos, & eminentes scilicet laicos dedit ratione reddita admonens etque exhortans, vt vel ab illa se prauitate corrigerēt, vel certè ad dispu-

ad disputationes venirent. Illi verò causa diffidentiæ nihil vnquam rescribere voluerunt, sed irati furiosa loquebantur, atq; seductorem deceptoremq; animarum Augustinum esse, & priuatim & publicè conclamabant: & velut lupum occidendũ esse in defensioné gregis, scilicet sui, dicebant & tractabant, omniaq; peccata à Deo indubitanter esse credendum posse dimitti iis qui hoc facere ac perficere potuissent, nec Deum timentes, nec homines erubescentes. Et vt eorum causa diffidentiæ cunctis innotesceret elaborauit, & publicis gestis conuenti, non sunt ausi conferre. Habebant etiam iidem Donatistæ per suas penè omnes ecclesias inauditum hominũ genus peruersum ac violentum, velut sub professione continentium ambulantes, qui Circuncelliones dicebantur. Et erant in ingenti numero & turba, per omnes ferè Aphricãas regiones constituti. Qui malis imbuti doctoribus audacia superba & temeritate illicita, nec suis, nec alienis aliquando parcebant, cõtra ius fasque in causis interdicentes hominibus: & nisi obedissent, damnis grauissimis & cędibus afficiebant, armati diuersis telis, bacchantes per agros, villasque, vsque ad sanguinis effusionem accedere non metuentes. Sed dũ verbũ Dei sedulò prædicaretur, & cum iis qui oderunt pacem pacis ratio haberetur, illi pacẽ loquenté debellabant gratis. Cúmque aduersus eorum dogma veritas innotesceret, qui volebant & poterant, sese inde vel eripiebant vel subducebant, & paci atque vnitati Ecclesiæ cum suis quibus poterant, cohęrebant. Vnde illi sui erroris congregationem minui videntes, atque augmentis Ecclesiæ inuidentes, accensi exardescebant ira grauissima, & intolerabiles persecutiones vnitati Ecclesiæ compacti faciebant. Ipsisque sacerdotibus catholicis & ministris aggressiones diurnas atq; nocturnas, direptionesque rerum omnium vi inferebant. Nam & multos Dei seruos cędibus debilitauerunt. Aliquibus etiam calcem cum aceto in oculos miserunt, aliosque occiderunt. Vnde etiam suis iidem Donatistæ rebaptizatores in odium veniebant. Proficiente verò doctrina diuina, sub sancto, & cum sancto Augustino in monasterio Deo seruientes, Ecclesię Hipponensi clerici ordinari cœperunt. Ac deinde innotescente & clarescente de die in diem Ecclesiæ catholicæ prędicationis veritate, sanctorumque seruorum Dei proposito,[1] continentia & paupertate profunda, ex monasterio quod per illum venerabilem virũ & esse, & crescere cœperat, magno desiderio poscere atque accipere Episcopos & clericos pax Eclesiæ atq; vnitas & cœpit primò, & postea consecuta est. Nam fermè decem quos ipse noui sanctos ac venerabiles viros continentes & doctissimos, beatus Auguinus diuersis Ecclesiis, nonnullis quoque eminentioribus rogatus dedit. Similiterque & ipsi ex illorũ sanctorum proposito venientes, Domini Ecclesiis propagatia, & monasteria instituerunt, & studio crescente ædificationis verbi Dei, cæterisque Ecclesiis promotos fratres ad suscipiendum sacerdotium pręstiterunt. Vnde per multos & in multis salubris fidei, spei, & charitatis Ecclesiæ innotescente doctrina, non solùm per omnes Aphricanas partes, verùm etiã in transmarinis, & per libros editos, atque in Græcum sermonem translatos, ab illo vno homine, & per illum multis fauente Deo multa innotescere meruerunt. Atque hinc, vt scriptum est, peccator videns irascebatur, dentibus suis frendebat, & tabescebat: serui autem Christi, vt dictum est, cum iis qui oderunt pacem, erant pacifici: & cùm loquerentur, debellabantur gratis ab eis.

1. Sancti serui Dei clerici S. Augustini crescebãt in monasterio cõtinentia & paupertate profũda.

Aliquoties verò etiam vias armati iidem Circuncelliones contra famulũ Dei Augustinum obsedernnt, dum fortè iret rogatus ad visitandas, instruendasq;, & exhortandas catholicas plebes, quod ipse frequentissimè faciebat. Et aliquando contigit vt illi succenturiati hactenus perderent captioné: euenit quidẽ Dei prouidentia, sed ductoris hominis errore, vt per aliam viam cum suis comitibus sacerdos quò tendebat venisset, atque per hunc quem postea cognouit errorem, manus impias euasisset. Et cùm in omnibus liberatori Deo gratias egisset, illi omnino suo more nec laicis nec clericis pepercerunt, sicut publica testantur gesta. Interea silendũ non est quod ad laudem Dei per illius tam egregij in Ecclesia viri studium domusque Dei zelum aduersus prędictos rebaptizatores Donatistas gestum & perfectum est. Cùm fortè vnus ex iis quos de suo monasterio & clero Episcopus ecclesiæ propagauerat, ad suã curam pertinentem Calamensis ecclesię diœcesim visitaret, vt quę didicerat pro pace Ecclesię contra illam hęresim prædicaret, factum est, vt in medio itinere eorũ insidias incurrisset, & peruasum cũ omnibus illi comitantibus, sublatis animalibus & rebus, iniuriis & cęde grauissima eũ effecissent. De qua re ne pacis ecclesię amplius impediretur profectus, defensor Ecclesiæ inter leges non siluit. Et præceptus est Crispinus, qui hisdẽ Donatistis in Calamẽsi ciuitate & regione Episcopus fuit, prędicatus scilicet, & multi temporis, & edoctus, ad mulctã teneri aurariã publicis legibus pręsentatus contra hęreticos constitutã. Qui resultans legibus, cùm pręsentatus apud Proconsulẽ se negaret hęreticũ, oborta est necessitas, vt illi, recedente Ecclesię defensore, à catholico Episcopo resisteretur & conuinceretur, q, esse se fuisse negaret: Quoniam si

ab eodem dissimularetur fortè Catholicus Episcopus ab ignorantibus crederetur, illo se quod erat negante, atque ita ex hac desidia infirmis scandalū nasceretur. Et memorabili Augustino Antistite, omnimodis instante, ad controuersiam ambo ipsi Calamenses Episcopi venerūt, & de ipsa diuersa cōmunione tertio conflictu secū egerunt, magna populorum Christianorū multitudine causę exitum, & apud Carthaginē, & per totam Aphricam expectante, atque ille Crispinus Proconsulari & libellari sententia est pronunciatus hæreticus. Pro quo illo apud cognitorem Catholicus Episcopus intercessit, & ne auraria mulcta exigeretur, ei beneficium est impetratum. Vnde cùm ingratus ad piissimum principem prouocasset, ab Imperatore relationi deditum est responsum solutum: & consequenter præceptum, nullo prorsus loco hæreticos Donatistas esse debere, & eos ad vim legum omnium contra hæreticos latarū vbique teneri debere. Ex quo & Iudex propter officium, & idem Crispinus quòd minimè fuerat exactus, præcepti sunt duas auri libras fisci iuribus inferre. Sed protinus opera data est per catholicos Episcopos, præcipuè per sanctæ memoriæ Augustinum, vt illa omnium condemnatio principis dimitteretur indulgentia. Et Domino adiuuante perfectum est. Qua diligentia, & tanto studio multum creuit sancta Ecclesia. Et his omnibus pro pace Ecclesiæ gestis Augustino Dominus & hic palmam dedit, & apud se iustitiæ coronam reseruauit: ac magis magisque iuuante Christo de die in diem augebatur, & multiplicabatur pacis vnitas, & Ecclesiæ Dei cōfraternitas. Et id maximè factum est post collationē quæ ab vniuersis Episcopis catholicis apud Carthaginem cum eisdem Donatistarum Episcopis facta est, adiuuante gloriosissimo & religiosissimo Imperatore Honorio, propter quod perficiendū etiam à suo latere Tribunū & notarium Marcellinum ad Aphricam iudicem miserat. In qua cōtrouersia illi omnibus modis confutati, atque de errore à catholicis conuicti, sententia cognitoris notati sunt: & post eorum appellationem piissimi Regis responso, iustè inter hæreticos condemnati sunt. Ex qua ratione notati sunt solitò amplius eorum Episcopi, qui cū suis clericis & plebibus non communicauerunt, & pacem tenentes catholicam, multas eorum persecutiones, vsque ad membrorū amputationem & internecionem pertulerunt. Et totum illud bonum, vt dixi, per sanctum illum hominem consentientibus nostris, Episcopis satagentibus, & cœptum, & perfectum est.

Porrò autem post illam quæ cum Donatistis facta est collationem, non defuerunt qui dicerent, permissos non fuisse eosdem Episcopos apud potestatem, quæ causam audiuit dicere omnia pro suis partibus, quoniam catholicæ communionis cognitor fuæ fauebat Ecclesiæ: licet hoc deficientes & victi ad excusationem iactarent, quandoquidem & ante controuersiam iidem hæretici catholicę communionis eundem esse nouerant: & cùm ab eodem conueniretur publicis gestis, quòd ad collationē occurrerent, & se esse facturos prosequuti sunt. Poterant vtique suspectum eum habentes recusare congressum: tamen omnipotentis Dei præstitit auxilium, vt postea in Cæsariensi Mauritaniæ ciuitate constitutus venerabilis memoriæ Augustinus, quò eum venire cum aliis Episcopis sedis Apostolicę literæ compulerunt, ob terminandas videlicet alias Ecclesiæ necessitates: hac ergo occasione proueuit, vt Emeritum eiusdem loci Donatistarum Episcopum, quē suæ sectæ præcipuū in illa collatione habuerunt defensorem, videret, & cum eodem publicè in Ecclesia populo adstante diuersæ communionis ex hoc ipso disputaret & prouocaret gestis Ecclesiasticis: vt quod fortè, sicut dicebant, prosequi potuit in collatione, sed permissus non fuerat, in præsenti sine alicuius potestatis prohibitione aut potentia securus dicere minimè dubitaret, & in sua ciuitate suis omnibus præsentibus ciuibus fiducialiter propriam defendere communionem non denegaret. Ille nec hac hortatione, nec suorum parentum & ciuium instanti petitione id facere voluit, qui ei pollicebantur se ad eius rediturος communionem, etiam cū discrimine patrimoniorum, salutisque suæ temporalis, si modò catholicam superaret assertionem. At ille amplius dicere illis gestis nihil voluit, nec valuit, nisi tantum: Iam illa, inquit, gesta continentur apud Carthaginem inter episcopos confecta, vtrum vicerimus, an victi fuerimus. Et dum à notario alio loco vt responderet admoneretur, & reticeret, eius cunctis manifestata diffidentia, ecclesiæ Dei augmenta ac firmamenta prouenerunt. Quisquis ergo diligentiam & operam beatissimę memoriæ Augustini pro Ecclesiæ Dei statu cognoscere plenius voluerit, etiam illa percurrat gesta: & inueniet quę vel qualia protulerit, quibus illum doctum, eloquentem & prædicatum hominem prouocaret, hortatusque fuerit, vt pro suæ defensione partis quod vellet ediceret, illumque victum cognoscet. Scio ego non solùm ipse Possidonius præsul, qui vitam hanc conscripsi, verùm etiam alij fratres, & conserui qui nobiscum tunc intra Hipponensem ecclesiam cum eodem sancto viro viuebant, nobis pariter ad mensam cōstitutis eum dixisse: Aduertistis hodie in ecclesia meum sermonem, eiusque initium, &

finem

finem contra meam consuetudinem processisse, quoniam non eam rem terminatã explicuerim quam proposueram, sed pendentem reliquerim. Cui respondimus, ita nos in tempore miratos fuisse scimus & recognoscimus. At ille: Credo, ait, quòd fortè aliquẽ errantem in populo Dominus per nostram obliuionem & errorem doceri & curari voluerit. In cuius manu sunt & nos & sermones nostri. Nam cùm propositæ quæstionis latebras pertractarem, in alium sermonis excursum perrexi, atque ita non conclusa vel explicata quæstione, disputationem terminaui magis aduersum Manichęorum errorem, vnde nihil dicere decreueram, disputans, quàm de iis quæ asserere proposueram. Et post hęc, nisi fallar, ecce alia die vel post biduũ venit quidam Firmus nomine, negociator, & intra monasterium sedente sancto Augustino corã nobis, ad pedes eius genibus prouolutus sese iactauit, lachrymas fundens, & rogans, vt pro eius delictis sacerdos cum suis Dominũ deprecaretur, confitens quòd Manichæorum sectam secutus fuisset, & in ea quàmplurimis annis vixisset, & propterea pecuniam multam ipsis Manichæis, vel eis quos dicunt electos, incassum erogasset: ac se in ecclesia per Dei misericordiam fuisse eius tractatibus nuper correctum, atque catholicum factũ. Quod & ipse venerabilis Augustinus, & nos qui tunc aderamus, ab eodem diligenter inquirentes, ex qua te potissimũ illo in tractatu sibi fuerit satisfactum, & referente eo, nobisque omnibus sermonis seriem recognoscentibus, profundum consilium Dei pro salute animarum admirantes & stupentes, glorificauimus sanctum eius nomen, & benediximus: qui cùm voluerit, & vnde voluerit, & quomodo voluerit, & per scientes, & per nescientes animarum operatur salutem.

Ex eo ille homo proposito seruorum Dei adhærens, negotiatoris dimisit actionem, & proficiens in ecclesiæ membris, in alia regione ad præsbyterij quoq; Dei voluntate petitus & coactus officium accessit, tenens atq; custodiẽs propositi sanctitatem: & forte adhuc vsque nunc in rebus humanis viuit trans mare constitutus. Apud Carthaginem quoque dum per quendam domus regiæ procuratorem nomine Vrsum fidei catholicæ hominem, ad quosdam Manichęorũ quos electos vel electas dicunt, blasphemis operibus præsentes perueniretur, atq; ad Ecclesiam ab eodẽ deducerentur & perducerentur ab Episcopis, ad tabulas auditi sunt, inter quos etiam sanctæ memoriæ Augustinus fuit, qui prę cæteris illã execrabilẽ sectã nouerat, & eorũ prodens eiusmodi damnabiles blasphemias ex locis librorũ quos illi accipiunt Manichęi, vsque ad confessionẽ earundẽ blasphemiarũ eos perduxit: & quę inter se illi suo more malo indigna & turpia facere consueuerunt, à fœminarũ illarum velut electarũ proditione, illis ecclesiasticis gestis declaratũ est. Atque ita pastorũ diligentia Dominico gregi, & augmentum accessit, & aduersus fures atque latrones defensio competens procurata est. Cum quodã etiam Felice de numero eorum quos electos dicunt iidem Manichęi, quique Hipponem venerat eundem seminaturus errorẽ, publicè in Hipponensi ecclesia notariis excipientibus disputauit beatus Augustinus populo astante, & post secundã vel tertiam collationẽ ille Manichæus frustrata vanitate & errore illius sectę ad nostram conuersus est fidem atque ecclesiam, sicut eadẽ relicta docere poterit scriptura. Præterea cum quodam etiam Pascentio comite domus regię Arriano, qui per autoritatẽ suę personę fisci vehementissimus exactor, fidẽ catholicam atrociter ac iugiter oppugnabat, & q̃plurimos sacerdotes Dei simpliciori fide viuentes, dicacitate ac potestate exagitabat, & perturbabat præsentibus honoratis & nobilibus viris, apud Carthaginẽ ab illo prouocatus corã contulit. Sed idem hæreticus tabulas atq; stylum, quod magister noster & ante congressum & in congressu instantissimè fieri volebat, vt adessent omnimodò recusauit: & dum id pernegasset, dicens quòd legũ metu publicarũ periclitari tabulis scriptis nollet interpositis stylo & tabulis Augustinus Episcopus cum suis qui aderant consacerdotibus, & absq; vlla scriptura priuatim disputarent, collationẽ suscepit, prædicens quod postmodũ contigit, quòd post solutũ cõuentum esse cuiquã posset liberũ arbitriũ, fortè dicere, nullo scripturæ documento se dixisse quod fortè non dixerit, vel nõ dixisse quod dixerit. Beatus Augustinus miscuit cũ eodẽ sermonẽ, atque asseruit quid crederet, & ab illo quid teneret, audiuit, & vera ratione atq; authoritate scripturarum probata docuit, & ostendit nostræ fidei firmamenta. Illius autẽ asserta nulla veritate, nulla scripturarũ sanctarum autoritate suffulta docuit & frustrauit. Et vt à seinuicẽ partes digressæ sunt, ille magis magisq; iratus & furens mendacia multa pro fide sua falsa iactabat, victum esse à seipso proclamans multorũ ore laudatum Augustinum. Quę cùm illum venerabilem virũ minimè laterent, coactus est ad ipsum scribere Pascentium, propter illius metum omissis nominibus conferentiũ, & in eis literis quicquid inter partes dictũ vel gestum fuerat, fideliter intimauit, ad ea, si negarentur, probanda, magnum testiũ habens copiam, clarissimos scilicet atque honorabiles qui tunc aderãt viros. Atque ille ad duo sibi directa scripta, vnum vix reddidit rescriptum, in quo magis

iniuriam facere,quàm suæ sectę rationē valuit declarare. Quod à volentibus & à valentibus legere comprobatur. Cum ipsorū quoque Arrianorum Episcopo quodam Maximo cum Gothis ad Aphricam veniente, apud Hipponē quàmplurimis volentibus atque petentibus,& præclaris interpositis viris,contulit,& quid singulæ asseruerint partes, scriptum est.Quę si studiosi diligenter legere voluerint,proculdubiò indagabunt,& quid callida & irrationabilis hęresis ad seducendū & decipiendū profiteatur,& quid ecclesia catholica de diuina teneat & prędicet Trinitate.Sed quoniā ille hæreticus de Hippone rediens ad Carthaginē,de sua multa in collatione loquacitate victorē se de ipsa collatione recessisse iactauit,& mentitus est,quæ vtique non facile à diuinæ legis ignaris examinari & diiudicare possent,à venerabili viro Augustino sequenti tempore stylo & illius totius collationis de singulis obiectis & responsis facta est recapitulatio:& quàm nihil ille obiectis referre potuerit,nihilominus demonstrarū est, additis supplementis quæ in tempore collationis angusto cuncta inferri & scribi minimè potuerunt. Id enim egerat nequitia hominis,vt sua nouissima prosequutione multū longissima,totum quod remanserat diei spatium occuparet. Aduersus Pelagianistas quoque nouos nostrorum temporum hæreticos & disputatores callidos,arte magis subtili noxia scribentes,& vbicunque poterant publicè & per domos loquentes,per annos fermè decem laborauit, librorum multa condens & edens,& in Ecclesia populis ex eodem errore frequentissimè disputans.

Et quoniam iidem peruersi sedi Apostolicę per suam ambitionem eandem perfidiam persuadere conabantur,instantissimè etiam conciliis Aphricanis sanctorum Episcoporum gestum est,vt sancto Papæ vrbis Romæ, & prius venerabili Innocentio, & postea sancto Zozimo eius successori persuaderetur, quòd illa secta catholica fide & abominanda & damnanda fuisset.At illi tantæ sedis Antistites,suis diuersis temporibus eosdem notantes, atque à membris Ecclesiæ pręcidentes,datis literis ad Aphricanas Orientis & Occidentis ecclesias,eos anathematizandos & deuitandos ab omnibus catholicis censuerunt. Et hoc tale de illis Ecclesiæ Dei catholicę prolatū iudiciū,etiā piissimus Imperator Honorius audiens ac sequens, suis eos legibus damnatos inter hæreticos haberi debere constituit. Vnde nonnulli ex eis ad sanctę matris Ecclesię gremiū vnde resilierant,redierunt:& adhuc alij redeunt,innotescente & prçualescente aduersus illum detestabilem errorē rectæ fidei veritate. Et erat ille memorabilis vir Augustinus præcipuū Dominici corporis membrum,circa vniuersalis Ecclesię vtilitatem solicitus semper ac peruigil.

Et illi diuinitus donatū est,vt de suorū laborum fructu,etiam in hac vita gaudere prouenisset.prius quidem in Hipponensi Ecclesia & regione,cui maximè pręsidebat vnitate ac pace perfecta,deinde in aliis Aphricę partibus,siue per seipsum,siue per alios,& quos ipse dederat sacerdotes pullulasse,& multiplicatā fuisse Domini Ecclesiam peruidens,illosq; Manichæos,Donatistas,Pelagianistas,& Paganos ex magna parte defecisse, & Ecclesiæ Dei sociatos esse congaudens. Profectibus quoque & studiis fauens erat & exultans,bonorum omnium indisciplinationē piè ac sanctè tolerans fratrum,ingemiscensque de iniquitatibus malorum,siue eorū qui intra Ecclesiam,siue eorum qui extra Ecclesiam sunt constituti,dominicis,vt dixi,lucris semper gaudens,& damnis mœrens. Tanta autem ab eodem dictata & edita sunt,tantaq; in Ecclesia disputata,excepta,atque emendata, vel aduersus diuersos hęreticos conscripta, vel ex canonicis libris exposita ad ædificationem sanctorum Ecclesię filiorū, vt ea omnia vix quisquā studiosorum nosse & perlegere sufficiat. Veruntamen ne veritatis auidissimos in aliquo fraudare videamur,statui Deo pręstante in huius opusculi fine etiam eorundem librorū,tractatuū,& epistolarum indiculum adiungere.Quo lecto qui magis Dei veritatē quàm temporales amant diuitias,sibi quisque quod voluerit ad legendum & cognoscendum eligat,& id ad scribendū vel de bibliotheca Hipponensis ecclesię petat,vbi emendatiora exemplaria fortè poterit inuenire, vel vnde valuerit inquirat,& inuenta describat & habeat,& petenti ad scribendum sine inuidia etiam ipse tribuat. Secundum Apostoli quoque sententiam, dicentis: Audet quisquam vestrum aduersus alterum negocium habens iudicari ab iniquis, & non apud sanctos? An nescitis quia Sancti mundum iudicabunt? Et si in vobis iudicatur mundus, indigni estis iudiciorum minimorū. Nescitis quia Angelos iudicabimus, nedum secularia? Secularia igitur iudicia si habueritis inter vos, eos qui contemptibiles sunt in Ecclesia, hos collocate ad iudicandum: Ad reuerentiam vobis loquor. Sic non est inter vos quisquam sapiens,qui possit inter fratrem suum diiudicare,sed frater cum fratre iudicio cōtendit,& hoc apud infideles. Interpellatus ergo beatus Augustinus à Christianis,vel à cuiuscunque sectę hominibus causas audiebat diligenter ac piè:cuiusdam verò sententiam ante oculos habens,dicentis se malle inter incognitos,quàm inter amicos causas audire: eò quòd de incognitis pro quo arbitrata æquitate iudicaretur,amicum posset acquirere:

de amicis

de amicis verò vnum esset, contra quem sententia proferretur, periturus. Et eas aliquando vsque ad horam refectionis, aliquando autē tota die ieiunans, semper tamen noscebat & dirimebat, intendens in eis Christianorū momenta animorū, quantū quisq; vel in fide bonisq; operibus proficeret, vel ab iis deficeret: Atque compertis rerum opportunitatibus, diuinæ legis veritate partes docebat, eamq; illis inculcabat, & eos quò adipiscerētur vitā æternā edocebat & admonebat, nihil aliud quærens ab iis quibus ob hoc vacabat, nisi tantum obedientiam & deuotionem Christianam, quæ & Deo debetur & hominibus, peccantes coram omnibus arguens, vt cæteri timorem haberent. Et faciebat hoc tanquam speculator à Domino constitutus domui Israël, prædicans verbum, atque instans opportunè, importunè, arguens, hortans, increpans, in omni longanimitate & doctrina, præcipuéque operam dans instruere eos qui essent idonei & alios docere. Rogatus quoque à nonnullis in eorum temporalibus causis, epistolas ad diuersos dabat. Sed hanc suam à melioribus rebus occupationem tanquam angariā deputabat, suauem semper habens de iis quæ Dei sunt vel allocutionem vel collocutionem fraternæ ac domesticæ familiaris.

Nouimus quoque eum à suis charissimis literarū intercessum apud seculi potestates postulatum non dedisse, dicentem cuiusdā sapientis seruandā esse sententiam, de quo scriptum esset, quòd multa suæ famæ contemplatione amicis non præstitisset. Et illud nihilominus suum addens, quoniam plerunque potestas quæ præstat premit. Cùm verò intercedendum esse rogatus videbat, tam id honestè ac temperatè agebat, vt non solùm onerosus ac molestus non videretur, verùm etiā mirabilis extitisset. Nam dum exorta necessitate suo more apud quendam Aphricæ vicariū nomine Macedonium pro supplice literis interuenisset, atq; ille paruisset, hoc modo rescriptum misit: Miro modo afficior sapientia tua, & in illis quæ edidisti, & in iis quæ interueniens pro reis mittere non grauaris. Nam & illa tantum habent acuminis, scientiæ, & sanctitatis, vt nihil supra sit: & hæc tantum verecundiæ, vt nisi faciam quos mandas, culpam penes me remanere, non in negotio esse diiudicem, domine meritò venerabilis, & suscipiende pater. Non enim instas quod plerique homines istius loci vi faciunt, vt quodcunque solicitus petitor voluerit, extorqueas: sed quòd tibi à Iudice tot curis obstricto petibile visum fuerit, admones & rogas subseruiēte verecundia, quæ maxima difficilium inter bonos efficacia est. Proinde statim commendatis effectum desiderij tribui. Nam feceram viam ante patefeceram.

Sanctorum concilia sacerdotū per diuersas prouincias celebrata, cùm potuit frequentauit, non in eis quæ sua sunt, sed quæ Iesu Christi quærens, vt vel fides sanctæ Ecclesiæ catholicę inuiolata maneret, vel nonnulli sacerdotes & clerici siue per fas, siue per nefas excommunicati, vel absoluerentur, vel abiicerentur. In ordinandis verò sacerdotibus & clericis consensum maiorē Christianorū, & consuetudinē Ecclesiæ sequendā esse arbitrabatur. Vestis eius & calceamenta & lectualia ex moderato & competenti habitu erant, nec nitida nimium, nec abiecta plurimū: quia his plerunque vel iactare se insolenter homines solent, vel abiicere, ex vtroq; nō quæ Iesu Christi, sed quæ sua sunt iidē quærentes. At iste beatus, vt dixi, mediū tenebat, neq; in dexterā, neq; in sinistram declinans. Mensa vsus est frugali & parca, quę quidē inter olera & legumina, etiā carnes aliquando propter hospites, vel quosq; infirmiores continebat. Semper autem vinum habebat, quia nouerat, & docebat, vt Apostolus dicit, quòd oīs creatura Dei bona sit, & nihil abiiciendū, quod cū gratiarū actione percipitur, sanctificatur enim per verbū Dei & orationē. Et vt idem Augustinus in suis Confessionū libris posuit, dicens: Non ego immunditiam obsonij timeo, sed immunditiam cupiditatis. Scio enim Noë omne genus carnis quod cibo esset vsui, manducare permissum: Heliam cibo carnis refectum: Ioannē mirabili abstinentia præditum, animalibus, hoc est, locustis in escam cedentibus, non fuisse pollutum. Scio & Esau lenticulę concupiscentia deceptū, & Dauid propter aquæ desiderium à seipso reprehensum, & regem nostrū, non de carne, sed de pane esse tentatum. Ideoque & populus in eremo, non quia carnes desiderauit, sed quia escę desiderio contra Deū murmurauit, meruit improbari. De vino autem sumendo Apostoli extat sententia ad Timotheū scribentis, ac dicentis: Noli vsque adhuc aquam bibere, sed vino modico vtere propter stomachum & frequentes tuas infirmitates. Cochlearibus tantum argenteis vtens, cætera vasa quibus mensę inferebantur cibi, vel testea, vel lignea, vel marmorea erant: non tamen necessitatis inopia, sed proposito voluntario. Sed & hospitalitatem semper exhibuit. Et in ipsa mensa magis lectionem vel disputationem, quàm epulationem, potationémque diligebat: & contra pestilentiam humanæ consuetudinis in ea ita scriptum habebat:

Quisquis amat dictis absentum rodere vitam,
Hanc mensam indignam nouerit esse sibi.

Et ideo omnem conuiuam à superfluis & noxiis fabulis & detractionibus sese abstinere debere admonebat. Nam & quosdã suos familiarissimos coepiscopos illius scripturę oblitos, & contra eam loquentes, tam asperè aliquando reprehendit commotus, vt diceret, aut delendos esse illos de mensa versus, aut se de media refectione ad suum cubiculũ surrecturum. Quod ego & alij qui illi mensæ interfuimus, experti sumus.

Pauperũ verò semper memor erat, eisq; inde erogabat, vnde & sibi suisq; omnibus secũ habitantibus erogabatur, hoc est, vel ex redditibus possessionũ Ecclesiæ, vel etiã ex oblationibus fidelium. Et dũ fortè, vt assolet, de possessionibus ipsis inuidia clericis fieret, alloquebatur plebem Dei, malle se ex collationibus plebis Dei viuere, quàm illarũ possessionum curam vel gubernationem pati, & paratum se esse illis cedere, vt eo modo omnes Dei serui & ministri viuerent, quo in veteri testamento leguntur altari deseruientes de eodẽ comparticipari. Sed nunquã id laici suscipere voluerunt. Domus Ecclesiæ curã omnémq; substantiam ad vices valentioribus clericis delegabat & credebat. Nunquã clauẽ, nunquam annulũ in manu habens, sed ab eisdem domus præpositis, cuncta & accepta, & erogata notabantur, quę anno cõpleto eidem recitabantur, quò sciretur quantũ acceptũ, quantúmq; dispensatũ fuisset, vel quicquid indispensatũ vel dispensandum remansisset, & in multis titulis magis illius pręprositi domus fidẽ sequens, quàm probatũ manifestúmque cognoscens, domũ verò vel agrum seu villam nunquã emere voluit. Verũ si fortè ecclesię à quo q̃ spõte tale aliquid vel donaretur,[6] vel titulo legati dimitteretur, nõ respuebat, sed suscipi iubebat. Nã & aliquas eũ hæreditates recusasse nouimus, non quia pauperibus inutiles esse possent, sed quoniã iustũ & æquũ esse videbat, vt à mortuorũ vel filiis vel parentibus vel affinibus magis possiderentur, quibus ab eis deficientes dimittere noluerũt. Quidã etiã ex honoratis Hipponensiũ apud Carthaginẽ viuens ecclesię Hipponensi possessionẽ [7] donare voluit, & confectas tabulas sibi vsufructu retento, vltro eidẽ sanctę memorię Augustino misit. Cuius ille oblationẽ libenter accepit, cõgratulans ei, quòd æternæ suæ memor esset salutis. Verùm post aliquot annos nobis fortè cum eodem cominua cõstitutis, ecce ille donator literas per filiũ suũ mittens, rogauit vt illæ donationũ tabulæ suo filio redderentur, pauperibus verò erogandos direxit solidos centũ: Quo ille sanctus cognito, ingemuit hominẽ vel finxisse donationem, vel eum de bono opere pœnituisse, & quãta potuit Deo suggerente cordi eius condolenti animo ex eadẽ refragatione dixit, in illius scilicet increpationẽ & correctionẽ. Et tabulas quas ille sponte miserat, nec desideratas, nec exactas confestim reddidit, pecuniamq; illam respuit: atq; rescriptis eundẽ sicut oportuit, & arguit, & corripuit, admonẽs vt de sua simulatione vel iniquitate cũ pœnitentiæ humilitate Deo satisfaceret, ne cum tam graui delicto de seculo exiret. Frequentius verò dicebat, magis securius ac tutius Ecclesiã legata à defunctis dimissa debere suscipere, quàm hęreditates fortè sollicitas & damnosas, ipsáq; legata magis offerẽda esse q̃ exigenda. Commendata verò quæq; ipse nõ suscipiebat, sed volentes suscipere clericos nõ prohibebat. In iis quoq; quæ Ecclesia habebat & possidebat intentus amore, vel implicatus cupiditate non erat, sed maioribus magis & spiritalibus suspensus & inhærens rebus, vix aliquando seipsum ad ista temporalia ab æternorũ cogitatione relaxabat & deponebat. Quibusque ille dispositis & ordinatis, tanquã à rebus mordacibus & iam molestis, animi recursum ad interiora mẽtis & superiora faciebat, quò vel de inueniendis rebus cogitaret, vel de iam inuentis aliquid dictaret, aut certè ex iam dictatis atq; transcriptis aliquid emendaret. Et id agebat in die laborans, & in nocte lucubrans. Et erat tanquã illa religiosissima Maria, typũ gestans supernæ Ecclesiæ, de qua scriptũ est, quòd sederet ad pedes Domini, atq; intenta verbum eius audiret: De qua soror conquesta quòd ab eadem circa multum ministeriũ occupata non adiuuaretur, audiuit: Martha, Martha, sollicita es: Elegit optimam partẽ Maria, quæ non auferetur ab ea. Nam fabricarũ nouarum nunquam studiũ habuit, deuitans in eis implicationẽ sui animi, quẽ semper liberũ habere volebat ab omni molestia temporali. Non tamen illa volentes & ędificantes prohibebat, nisi tantũ immoderatos. Interea dũ ecclesiæ pecunia deficeret, hoc ipsum populo Christiano denunciabat, non se habere quod indigentibus erogaret. Nam & de vasis Dominicis propter captiuos, & quàmplurimos indigentes, frangi & conflari iubebat, & indigentibus dispensari. Quod non commemorassem, nisi contra carnalem sensum quorundã fieri peruiderem. Et hoc ipsum etiam venerabilis memorię Ambrosius in talibus necessitatibus indubitanter esse faciendũ & dixit, & scripsit, sed & inde de neglecto à fidelibus gazophilacio & secretario, vnde altari necessaria inferuntur, aliquando in ecclesia loquens admonebat, quod etiã beatissimum Ambrosium se præsente in ecclesia tractauisse nobis aliquando retulerat. Cum ipso semper clerici, vna etiam domo ac mẽsa sumptibusq; communibus alebantur & vestiebantur. Et ne quisquã facili iuratione etiã ad periurium

6. Vides hic hæretice quod donata vel legata nõ respuebat Augustinus, quod fecisset, si ea Deo nõ placere credidisset.

7. Si est bonum opus dimittere ecclesiæ possessiones suas, & qui hoc faciunt, memores sunt suæ salutis, vt supra dixit D. Augustinus: cur ista nunc taxantur a nouis hæreticis?

decidisset,

decidisset,& in ecclesia populo prędicabat,& suos instituerat,ne quis iuraret,nec ad modicum quidem.Quòd si prolapsus fuisset,vnam de statutis perdebat portionem. Numerus enim erat suis secum commorantibus & conuiuantibus poculorum præfixus. Indisciplinationes quoque & transgreßiones suorum à regula recta & honestate,& arguebat & tolerabat,quantum decebat & oportebat: in talibus præcipuè docens ne cuiusquam cor declinaretur in verba maligna ad excusandas excusationes in peccatis.Et dum quisque offerret munus suum ad altare,& illic recordatus fuisset quod frater suus haberet aliquid aduersus illum,relinquendum esse munus ante altare,atque eundem fratrem esse reconciliandum,& tunc veniendum,& munus ad altare offerendum. Si verò ipse aduersus fratrem suum aliquid haberet,corripere eum debere in parte:& si eum audisset,lucratus esset suum fratrem:si minus,adhibendum esse vnum aut duos.Quòd si & ipsos contemneret,Ecclesiam adhibendam.Si verò & huic non obediret,esset ille vt Ethnicus & Publicanus.Et illud addens,vt fratri peccanti & veniam petenti,non tantum septies,sed septuagiesseptie delictum relaxetur,sicut quisque à Domino quotidie sibi postulat relaxari.

Fœminarum autem intra domum eius nulla vnquam conuersata est,nulla mansit,nec quidem germana soror,[8] quæ vidua Deo seruiens multo tempore vsque in diem obitus sui prępolita ancillarum Dei vixit:Sed neque patrui sui filię,& fratris sui filię,quę pariter Deo seruiebant: Quas personas sanctorum Episcoporum concilia in exceptis posuerunt. Dicebat verò,quia & si de sorore & neptibus secum cōmorantibus,nulla nasci posset mala suspicio,tamen quoniam illæ personæ sine aliis necessariis secumq; manentibus fœminis esse non possent,& quòd ad eas aliæ aforis intrarent,de iis posse offendiculū aut scādalum infirmioribus nasci:& illos qui cum Episcopo,vel quolibet clerico fortè manerēt ex illis omnibus fœminarū personis vnà commorantibus aut aduentantibus,tētationibus humanis posse perire,aut certè malis hoīm suspitionibus,pessimè diffamari: ob hoc ergo dicebat, nunquam debere fœminas cū seruis Dei etiam castissimis in vna manere domo, ne,vt dictum est, aliquod scandalum vel offendiculum hoc tali exemplo poneretur infirmioribus,& si fortè ab aliquibus fœminis & videretur vel salutaretur, rogabatur, nunquam sine clericis testibus ad eas intrabat,vel solus cum solis vnquàm est locutus,nisi secretorū aliquid interesset. In visitationibus verò modum tenebat ab Apostolo definitum, vt non nisi pupillos & viduas in tribulationibus constitutas visitaret.Et si fortè ab ægrotantibus ob hoc peteretur, vt pro eis in pręsenti Deum rogaret, eisq; manus imponeret, sine mora pergebat.Fœminarum autem monasteria non nisi vrgentibus necessitatibus visitabat.Seruandum quoque in vita & moribus hominis Dei referebat, quod in institutis sanctæ memorię Ambrosij cōpererat,vt vxorē cuiquā nūq poscerat,neque militare volētem ad hoc commendaret,neque in sua patria petitus iret ad conuiuium. De singulis rebus præstans causas,scilicet,nec dum inter se coniugati casu iurgarent,& eum maledicerent per quem coniuncti essent.Sed planè ad hoc sibi iam illis consentientibus petitū interesse debere affirmabat sacerdotem,vt vel eorū iam pacta & placita firmarentur, vel benedicerentur. Et ne militiæ commendatus suam culpam malè agens suffragatori tribueret.Et ne per frequentiam in patriæ conuiuiis constitutus,temperantiæ amitteretur modus.Indicauerat quoq; nobis se prædicti & beatæ memorię viri in vltimo vitæ cōstituti audisse sapientissimū & piissimū responsum,& multum laudabat ac prædicabat.Nā cùm ille venerabilis vltima iaceret ægritudine , & à fidelibus honoratis lecto eius astantibus & videntibus eum de seculo migraturum ad Deum,& ob hoc mærentibus tanti ac talia antistitis ecclesiam posse priuari verbi & sacramenti Dei dispensatione,cum lachrymis rogaretur vt sibi à Domino vitæ posceret cōmeatum,eum illis dixisse:Non sic vixi vt me pudeat inter vos viuere: sed nec mori timeo,quia bonū Dominū habemus.Et in his noster Augustinus senex elimata ac librata admirabatur & laudabat verba.Ideo enim eū dixisse intelligendū est,nec mori timeo,quia bonū Dūm habemus , ne crederetur pręfidēs de suis purgatissimis moribus præsumpsisse.Non sic vixi, vt me pudeat inter vos viuere.Hoc dixerat ad illud quod homines de homine nosce poterant.Nā sciēs examē ęquitatis diuinæ de bono Domino se dicit magis q̄ de meritis suis confidere,cui etiā in oratione quotidiana dominica dicebat:Dimitte nobis debita nostra,sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.Cuiusdā quoq; coepiscopi & familiarissimi sui amici,in extremis vitæ de talibus frequentissimū referebat dictū:ad quē quū visitandū iā morti appropinquātē ventitasset,& ille manus gestu se de seculo exiturum significaret,atq; à se illi esset responsum:adhuc eum Ecclesię necessarium viuere posse,illum ne putaretur huius vitę teneri cupiditate,respondisse ei:Si nunquā,bene. Si aliquando,quare non modò ? Et talem sententiam mirabatur & laudabat hominē protulisse,Deum quidē timentem,veruntamē in villa natum & nutritum,sed non multa lectionis eruditum scientia.Illud etiā cuiusdā

8. Notēt hoc nostri temporis hæretici,qui a muliercularum conuictu & conuersatione nolunt auelli,hiq; imprimis,qui apud eos & sacerdotes & concionatores agunt.

ægrotantis dictum afferebat Episcopi, de quo ſanctus in epiſtola ſua quam de mortalitate ſcripſit martyr Cyprianus ita retulit, dicens. Cùm quidam de collegis & cõſacerdotibus noſtris infirmitate defeſſus, & de appropinquante morte ſolicitus commeatum ſibi precaretur, aſtitit deprecanti, & iam pene morienti iuuenis honore & maieſtate venerabilis, ſtatura celſus, & clarus aſpectu, quem aſtantē ſibi vix poſſet humanus aſpectus oculis carnalibus intueri, niſi quòd talem videre iam poterat de ſeculo receſſurus. Atq; ille non ſine quadam animi & vocis indignatione infremuit, & dixit: Pati timetis, exire non vultis, quid faciam vobis? Ante proximum verò diē infirmitatis obitus ſui à ſe dictatos & editos recenſuit libros, ſiue eos quos primo tẽpore conuerſionis ſuę adhuc laicus, ſiue quos presbyter, ſiue quos Epiſcopus dictauerat, & quecunque in his recognouit aliter quàm ſeſe habetet eccleſiaſtica regula, à ſe fuiſſe dictata & ſcripta, cùm adhuc eccleſiaſticum vſum minus ſciret, minuſq; intelligeret, à ſemetipſo & reprehenſa & correcta ſunt. Vnde etiā duo conſcripſit volumina, quorum eſt titulus, De recenſione librorū. Preręptos etiā ſibi quoſdam libros ante diligentiorem emendationem à nonnullis fratribus cõquerebatur, licet eos poſtmodum emendaſſet. Imperfecta etiam quædam librorū ſuorū præuentus morte dereliquit. Quiq; prodeſſe omnibus volens, & volentibus multa librorum legere & non valentibus, ex vtroque diuino teſtamento veteri & nouo pręmiſſa præfatione, præcepta diuina ſeu vetita ad vitæ regulam pertinentia excerpſit, atque ex his vnū codicē fecit: vt qui vellet, legeret, atque in eo vel quàm obediens Deo inobediēnſue eſſet agnoſceret: & hoc opus voluit Speculū appellare. Verùm breui conſequēti tempore diuina voluntate & poteſtate prouenit, vt manus ingens diuerſis telis armata & bellis exercitata, immanium hoſtium Vandalorū & Alanorum commixtam ſecum habentes Gothorū gentē, aliarumq; diuerſarum gentiū perſonas ex Hiſpanię partibus tranſmarinis nauibus Aphricæ influxiſſet & irruiſſet, vniuerſaq; per loca Mauritaniarum etiam ad alias noſtras tranſiēs prouincias & regiones, omni ſęuiens crudelitate [9] & atrocitate, cūcta quę potuit expol atione, cædibus, diuerſiſq; tormentis, incēdiis, aliiſq; innumerabilibus & infandis malis depopulata eſt, nulli ſexui, nulli parcens ætati, nec ipſis Dei ſacerdotibus vel miniſtris, nec ipſis Eccleſiarum ornamentis ſeu inſtrumentis vel ædificiis. Et hanc ferociſsimā hoſtium graſſationē & vaſtationem ille homo Dei, & factā fuiſſe, & fieri, non vt cæteri homines, ſentiebat & cogitabat: Sed altius & profundius ea conſiderans, & in his animarū præcipuè vel pericula vel mortes prouidens, ſolito amplius quàm vt ſcriptū eſt: Qui apponit ſcientiā, apponit dolorē, & cor intelligens quaſi tinea oſsibus: fuerunt ei lachrymę panes die ac nocte, amariſsimaq; & lugubrem præ cęteris ſuæ ſenectutis iam penè extremā ducebat ac tolerabat vitā. Videbat enim ille homo Dei ciuitates excidio perditas pariter cum ædificiis, villarumq; habitatores, alios hoſtili nece extinctos, alios effugatos atq; diſperſos, [10] Eccleſias ſacerdotibus ac miniſtris deſtitutas, virgineſq; ſacras & quoſq; continentes vbiq; diſsipatos: & in his alios defeciſſe tormentis, alios gladio interemptos eſſe, alios in captiuitate perdita animi & corporis integritate ac fidei, malo more ac duro hoſtibus deſeruire. Cernebat etiā hymnos Dei & laudes de Eccleſiis deperiiſſe, ędificia eccleſiarū quāplurimis locis ignibus concremata eſſe, ſolennia quoque quæ Deo debentur de propriis locis defeciſſe: ſacrificia, ac ſacramenta diuina vel nō quæri, vel quęrenti qui tradat non facile reperiri: in ipſas montium ſyluas & cauernas petrarū & ſpeluncas confugientes vel ad quaſcunq; munitiones, alios fuiſſe expugnatos & interfectos, alios neceſſariis ſuſtentaculis euolutos atq; priuatos, vt fame cõtabeſcerent: ipſoſq; eccleſiarū prępoſitos & clericos, qui fortè dei beneficio vel eos nō incurrerēt, vel incurrētes euaſerāt, rebus omnibus expoliatos atq; nudatos egentiſsimos mendicare, nec eis omnibus ad oīa quibus fulciendi eſſent ſubueniri poſſe. Vix tres ſuperſtites videbat ex innumerabilibus Eccleſiis, hoc eſt, Carthaginēſem, Hipponēſem, & Circenſem, quę Dei beneficio excîſe nō ſunt, & earū permanent ciuitates, & diuino & humano fultæ præſidio, licet poſt eius obitū vrbs Hipponenſis incolis deſtituta, ab hoſtibus fuerit concremata. Et ſe inter hæc mala cuiuſdam ſapientis ſententia conſolabatur, dicens: Non erit magnus magnum putans quod cadunt ligna & lapides, & moriuntur mortales. Hæc ergo oīa ille: vt erat altè ſapiens, quotidie vbertim flebat. Accreuitq; mœroribus & lamentationibus eius, vt etiā adhuc in ſuo ſtatui conſiſtentē ad eandē Hipponenſiū regionū ciuitatē ab eiſdē hoſtibus veniretur obſidendā. Quoniā in eius tunc defenſione fuerat conſtitutus comes quidā Bonifacius cum Gothorū quondam fœderatus exercitu, quā vrbē fermè quatuordecim menſibus concluſam obſederunt. Nam & littus illi marinum interclusione abſtulerunt. Quò etiam nos ipſi de vicino cum aliis noſtris coepiſcopis confugeramus, in eademque omni obſidionis tēpore fuimus. Vbi nobiſcum ſuper his infortuniis ſæpiſsimè colloquebamur, & Dei tremēda iudicia pręoculis noſtris poſita cōſiderabamus, dicētes: Iuſtus es Dn̄e, & rectū iudiciū

9. *Ecce morem hæreticorū, ſæuire præcipue in ſeruos Dei & in ſanctis eius Eccleſias.*

10. *Et hæc ipſa in Germania & alibi per hęreticos perpetrata, et audiuimus, et proprijs oculis uidimus ac quotidie experimur.*

tuum. Pariterq; dolentes, gementes & flentes orabamus miserationum patrem, & Deum omnis consolationis, vt de eadem nos tribulatione subleuare dignaretur. Et fortè prouenit, vt vnà cum eodem ad mensam constitutis, & inde confabulantibus cœperit corā nobis dicere: Noueritis me hoc tempore nostræ calamitatis Deum rogare, vt aut hanc ciuitatem ab hostibus circundatā liberare dignetur, aut si aliud ei videtur, suos seruos ad perferendam suā voluntatem fortes faciat, aut certè vt me de hoc seculo ad se accipiat. Quæ ille dicens, nosq; instruens, deinceps cum eodem & nos cum nostris omnibus, & ipsi qui in eadem fuerant ciuitate à summo Deo similiter petebamus. Et ecce tertio illius obsidionis mense decubuit lecto febribus fatigatus, & illa vltima exercebatur ęgritudine. Nec suū sanè Dominus famulum fructu suæ precis fraudauit. Nam & sibipsi & eidem ciuitati, quod & lachrymosis depoſcit precibus, in tempore impetrauit. Noui quoq; eundē & presbyterū & Episcopum pro quibusdā energumenis petentibus vt oraret rogatum, eumque in oratione lachrymas fundentem Deum rogasse, & dęmones ab hominibus recessisse, itemq; ad ægrotantem, & lecto vacantem quendā cum suo ęgroto venisse & rogauisse, vt eidem manum imponeret, vt sanus esse posset: eumq; respondisse, si aliquid in his posset, sibi hoc vtiq; primitus præstitisset: & illum dixisse visitatum se fuisse, sibiq; per somnium dictum esse. Vade ad Augustinum Episcopum, vt eidē manū imponat, & saluus erit. Quod dū cōpetisset, facere non distulit, & illum infirmū continuò Dominus sanū ab eodē discedere fecit. Interea reticendum minimè est, cùm memorati impenderent hostes, à sancto viro quoque nostro coepiscopo Thabennensis Ecclesię Honorato, literis fuisse cōsultum, verùmnam illis aduentantibus ex Ecclesiis Episcopis vel clericis recedendū esset, an non. Eiq; rescriptis insinuasse, quid magis ab illis Romaniæ æuersoribus esset metuendum. Quam eius epistolam huic scripturę inserere volui. Est enim sacerdotum Dei & ministrorum moribus valde vtilis & necessaria. Isto modo rescriptum est ad eundem ab eodem. Sancto fratri & coepiscopo Honorato, Augustinus in Domino salutem. Charitati tuę misso exemplo epistolæ, quam fratri Quoduultdeo nostro coepisco scripsi, putabam me hoc onere caruisse quod mihi imposuisti, quærendo consilium, quid in his periculis quæ in tempora nostra venerunt facere debeatis. Quamuis enim epistolam, &c.

Sanè ille sanctus in vita sua prolixa pro vtilitate ac fœlicitatæ sanctæ Ecclesiæ catholicæ diuinitus cōdonata, vixit annis septuaginta sex, in clericatu autem vel Episcopatu annis fermè quadraginta. Dicere aūt nobis inter familiaria colloquia consueuerat post perceptū baptismum etiā laudatos Christianos & sacerdotes absq; digna & competenti pœnitētia exire de corpore nō debere. Quod etiā ipse fecit vltima qua defunctus est ęgritudine. Nam sibi iusserat Psalmos Dauidicos qui sunt paucissimi de pœnitentia scribi ipsosq; quaternio nes iacens in lecto contra parietem positos diebus suę infirmitatis intuebatur, & legebat, & iugiter ac vberrim flebat. Et ne intentio eius à quoquā impediretur, cauebat. Antè dies fermè decem quàm exiret de corpore, à nobis postulauit præsentibus ne quis ad eū ingrederetur, nisi his tantū horis quibus medici ad inspiciendū intrarent, vel cùm ei inferretur refectio. Et ita obseruatum ac factū est, & omni illo tēpore orationi vacabat. Verbū Dei vsque ad ipsam suam extremam ęgritudinem intermisse, alacriter & fortiter sana mente sanoq; consilio in Ecclesia prædicauit. Membris omnibus sui corporis incolumis, integro aspectu atque auditu, & vt scriptum est, nobis astantibus & videntibus, ac cū eo pariter orantibus, [11] obdormiuit in pace cum patribus suis, enutritus in bona senectute: & nobis coram positis pro eius commendanda corporis depositione, sacrificium Deo oblatum est, [12] & sepultus est. Testamentum aūt nullum fecit, quia vnde faceret pauper Christi non habuit. Ecclesiæ bibliothecā & oēs codices diligenter posteris custodiendos semper iubebat. Si quid verò Ecclesia, vel in sumptibus vel in ornamētis habuit, fideli presbytero qui sub eodem domus ecclesię curā gerebat, dimisit. Nec suos consanguineos vel in proposito vel extra constitutos, in sua vita & morte vulgi more tractauit. Quibus dū adhuc superesset id si opus fuit, quod & cæteris erogauit, non vt diuitias haberent, sed vt aut non, aut minus egerent. Clerum sufficientissimū & monasteria virorū [13] ac fœminarum continentium cū suis præpositis plena Ecclesiæ dimisit, vnà cùm bibliothecis libros, & tractatus vel suos vel aliorū sanctorum habentibus in quibus dono Dei qualis quantusq; in ecclesia fuerit noscitur, & in his semper viuere à fidelibus inuenitur. Iuxta quod etiam secularium quidam poëtarum, suis iubens quo sibi tumulum mortuo in aggere publico collocarent, pro epigrammate finxit, dicens:

Viuere post obitum vatem vis nosce viator?
Quod legis ecce loquor, vox tua nempe mea est.

Et in suis quidē scriptis ille Deo acceptus & charus sacerdos, quantū lucente veritate videre cōceditur, rectę ac sanę fidei, spei, et charitatis catholicę ecclesię vixisse manifestatur.

11. Vide quomodo moriantur veri Christi fideles.
12. Vide etiam quomodo sepeliantur, nempe cū missæ celebratione, quod sacrificiū appellat.
13. Monasteria virorū & fœminarū continentium cum suis pręposititis plura, Ecclesiæ dimisit moriens D. Augustinus.

Quod agnoscant qui eundem de diuinis scribentem legentes proficiũt. Sed ego arbitror plus ex eo proficere potuisse, qui eum & loquentem in ecclesia præsentem audire & videre potuerunt, & eius præsertim in hominesconuersationẽ non ignorauerunt. Erat enim non solùm eruditus scriba in regno cœlorum, de thesaurosuo proferens noua & vetera: & vnus negociatorum qui inuentampretiosam margaritam, quæ habebat venditis, cõparauit, verumetiam ex iis ad quos scriptum est: Sic loquimini, & sic facite: & de quibus saluator dicit: Qui fecerit & docuerit sic homines, hic magnus vocabitur in regno cœlorũ. Peto aũt impendiò vestram charitatem, qui hæc scripta legitis, vt mecum omnipotenti Deo gratias agatis, Dominumq; benedicatis, qui tribuit mihi intellectum, vt hæc in notitiam & præsentium & absentium præsentis temporis & futuri hominum, & vellẽ deferre, & valuissem: & mecum ac pro me oretis, vt illius quondam viri cum quo annisfermè quadraginta Dei dono absq; amara vlla dissensione familiariter ac dulciter vixi, & in hoc seculo æmulator & imitator existam, & in futuro omnipotentis Dei promissis cum eodẽ perfruar. AMEN.

Habetur in martyrologio sub v. Calen. Septemb.

VITA SANCTI AVGVSTINI

Episcopi per Adonem Episcopum Treuerensem collecta

EPso die in Aphrica depositio S. Augustini Episcopi. Ex prouincia ergo hic Aphricana ciuitate Tagastensi, de numero curialium parentibus honestis & Christianis progenitus, aliculq; est, ac nutritus eorum cura ac diligentia, impẽsisq;, secularibus artibus eruditus apprimè, [1] omnibus videlicet disciplinis imbutus, quas liberales vocant. Nam & Grammaticam prius in sua ciuitate, & Rhetoricam in Aphricæ capite Carthagine postea docuit: consequenti etiam tempore trans mare in vrbe Roma, & apud Mediolanum. In qua vrbe tunc administrabat acceptissimus Deo, & in optimis viris præclarissimus sacerdos Ambrosius. Huius interea verbi Dei prædicatoris frequentissimis in ecclesia disputationibus astans in populo, intendebat suspensus, atque affixus. Et factũ est diuina præstante opitulatione, vt per beatum Ambrosium, & doctrinam salutarem ecclesiæ catholicæ, & diuina perciperet sacramenta. Moxq; ex intimis cordis medullis spẽ omnem, quam habebat in seculo, dereliquit. Iam verò non vxorem, non filios carnis, non diuitias, non honores seculi quærens, Deo cum suis seruire statuit. Vnde cum his qui eidem adhærebant, Deo viuebat, [2] ieiuniis, orationibus, bonis operibus in lege Domini meditans die ac nocte. Et de his, quæ sibi Deus cogitanti, atque oranti intellecta reuelauit, & præsentes & absentes sermonibus ac libris ditabat. Factumq; est, vt ordinaretur [3] præsbyter in Ecclesia Hipponensi, omnibus id vno consensu, & desiderio fieri perficiq; petentibus, magnoq; studio flagitantibus. Mox sibi mõasterium intra Ecclesiam instituit, & cũ Dei seruis viuere cœpit secundum [4] modum & regulam sub sanctis Apostolis constitutã: maximè vt nemo quicquam proprium in illa societate haberet, sed essent omnia cõmunia, & destribueretur vnicuique sicut opus erat. Interiecto aũt tẽpore sancto Episcopo, Valerio id agente omnibus gratulantibus, atque id fieri ingenti desiderio clamantibus, Episcopatum suscipere suo viuente Episcopo, coactus est. Atque id factum est, vt Episcopus multo instantius ac feruentius maiore autoritate vrbum salutis æternæ, alacriter pullulanti atque crescenti, Domini Ecclesiæ prædicaret. Vixit in clericatu vel episcopatu annis fermè quadraginta, ætatis verò illius annis septuagintasex. Verbũ Dei vsq; ad extremã ægritudinẽ imprætermissè, sana mente, sanoq; consilio in Ecclesia prædicauit. Membris oĩbus sui corporis incolumis, integro aspectu, atque auditu, & astantibus, & videntibus, & orantibus fratribus, obdormiuit cum patribus suis, enutritus in senectute bona. Testamentũ nullum fecit, quia vnde faceret pauper Dei non habebat. Tertio obsidionis mense (Nam ciuitas eius quatuordecim conclusa, & obsessa est à Vandalis mẽsibus, Alanis, alliisq; cõmixtis gentibus) decubuit febribus, & illa vltima exercitatus ægritudine.

Hic beatus Episcopus spiritu diuino tactus, in sancta Ecclesia catholica ad instructionẽ animarum fecit libros tractatus, epistolas, numero mile triginta, exceptis qui numerari nõ possunt, quia nec numerum designauit eorum. Huius corpus [5] venerabile, primo de sua ciuitate propter Barbaros Sardiniam translatum, nuper à Leoprando Rege Longobardorum, dato magno precio Ticinis relatum, & honorificè conditum est

1. Si sanctissimus uir omnibus liberalibus disciplinis fuit imbutus, cur scioli quidã nostri temporis dicunt studiũ artium & disciplinarum humanarum, esse Christianis inutile, & a scholis explodẽdum.

2. Ecce sanctorũ fideliũ exercitia, in quibus & bona opera computantur. Non ergo satis fuit Augustino ad salutẽ credere duntaxat.

3. Si omnes ex æquo essent sacerdotes, ut uolunt hoc tempore nescio quidam, nõ fuisset opus Augustinum ordinaretur presbyter.

4. Vides in effectu, quod uerus monachismus nil aliud est, quam uiuere secundum modum & regulam sub sanctis Apostolis constitutã? Cur ergo tãtopere illi detrahũt Nouatores nostri.

5. Venerabile Augustini corpus a sua ciuitate primo in Sardiniam translatum, mox Papiam relatum, ibi honorifice cõditum est.

VITA

VITA SANCTI EVCHERII

Episcopi Lugdunensis, per eundem Adonem collecta.

Habetur in eius Martyr. sub xvi. Cal. Decemb.

DIE xvj. Nouembris natale sancti Eucherij Episcopi Lugdunensis, admirādæ fidei, vitæ & doctrinæ viri. Qui ex nobilissimo Senatorum ordine ad religiosam vitam habitumq; conuersus, diu in agro suo super fluuiū Durentiam intra septa speluncę spontè coclusus, Christo seruiuit,[1] ieiuniis & orationibus vacans. Defuncto aūt Pontifice Lugdunensi, cùm vniuersa Ecclesia iuxta morem à se antiquitus obseruatum, triduanis[2] ieiuniis, & obsecrationibus, qui gubernationem eiusdem Ecclesiæ suscipere deberet, sibi posceret à Domino reuelari, cuidā puero apparēs in visu Angelus Domini: Est, inquit, senator quidam Eucherius nomine, super fluuium Durentiam retrusus in specu, qui[3] relictis omnibus quæ possidebat, sequutus est Dominum. Ad hunc deducendum pergite, & vobis pastorem illum constituite, quoniā à Deo est electus. Quod cùm puer senioribus diluculo retulisset, omnipotenti Deo, cunctis fratribus conuocatis, gratias egerunt: missóque cū clericis ad præfatum locum Archidiacono, qui tunc Ecclesiæ curam gerebat, inuenerunt eum, sicut eis Dominus reuelauerat. Cùmque illi Archidiaconus rem, propter quam venerat, indicasset, cœpit cū iuramento dicere, se voluntariè de specu non egressurum, nec cum eo, nisi ligatus duceretur, iturum. Cùmq; diu talia repeteret, Archidiaconus effracto muro speluncę, eduxit eū, & iuxta quod ipse iurauerat, vinctum perduxit Lugdunū. Quem pari animo vnoq; consensu clerus & populus sibi eligens sacerdotem, in Pontificali cathedra solenniter collocauit.

Huius[4] vxor Galla in sancto habitu Deo seruiens, speluncam eius ingressa omne illic vitæ suo tempus in studio religionis exegit. Duæ ipsorum filiæ, quarum vna Cōsortia altera Tullia vocabatur, virginitatis gratia, & signorum gloria claruerunt.

1. Inter sanctorū virorū exercitia sunt ieiunia et orationes.
2. Vide quod ieiunia et orationes ualent ad impetrandā a Deo secretorū reuelationem.
3. Hæc est vera paupertas Euāgelica: relictis omnibus quæ possidentur, sequi Dominum.
4. Nec credas sanctum virum post adeptum sacerdotium uxorem accepisse & filias procreasse, sed diu dum ante, Nā secundum occidentalis Ecclesię morem, promotus in sacerdotem, de consensu uxoris perpetuo ab eius cōmixtione abstinet.

VITA DIVI BENEDICTI ABbatis, per Diuum Gregorium Papam scripta.

Habetur lib. secū do Dialogi eiusdē capitulo pr mo cū sequentibus.

FVIT vir vitę venerabilis, gratia Benedictus & nōie, ab ipso suæ pueritiæ tempore cor gerens senile. Ætatem quippe moribus transiēs, nulli voluptati animum dedit: sed dum in hac terra adhuc esset, quò temporaliter liberè vti potuisset, despexit iam quasi aridum mundum cum flore. Qui liberiori genere ex prouincia Nursiæ exortus, Romæ liberialibus literarū studiis traditus fuerat. Sed cùm in eis multos ire per abrupta vitiorum cerneret: eum quē quasi in ingressu mundi posuerat, retraxit pedem: ne si quid de sciētia eius attingeret, ipse quoque in immane præcipitium totus iret. Despectis itaque literarum studiis: relicta domo, rebusq; patris, soli Deo placere desiderans, sanctę conuersationis habitum quęsiuit. Recessit igitur scienter nesciens, & sapienter indoctus. Huius ergo omnia gesta non didici: sed pauca quæ narro, quatuor discipulis illius referentibus agnoui: Constantino scilicet reuerendissimo valde viro: qui ei in monasterij regimine successit: Valentiniano quoque, qui annis multis Lateranensi monasterio pręfuit. Simplicio, qui congregationem illius post eū tertius rexit. Honorato etiā, qui nūc adhuc eius cellæ in qua prius cōuersatus fuerat, præest. Hic itaque cùm iam relictis literarum studiis petere deserta decreuisset, nutrix quæ hunc arctius amabat, sola secuta est. Cumq; ad locū venisset qui dicitur Enfide, multisq; honestioribus viris pro charitate se illic detinentibus, in beati Petri Ecclesia demorarentur: prædicta nutrix illius ad purgandum triticum à vicinis mulieribus præstari sibi capisterium petiit: quod super mensam incautè derelictum, casu accidente fractum est, sic vt in duabus partibus inueniretur diuisum. Quod mox rediens nutrix illius vt ita inuenit vehemētissimè flere cœpit, quia vas quod præstitū acceperat, fractū videbat. Benedictus aūt religiosus & pius puer, cùm nutricē suā flere conspiceret: eius dolori cōpassus, ablatis secū vtrisq; fracti capisterij partib', sese cū lachrymis in orationē dedit:[1] qui ab oratione surgēs, ita iuxta se vas sanū reperit, vt in eo inueniri fracturę nulla vestigia potuissent: moxq; nutricē suā blandè cōsolatus, ei sanū capisteriū reddidit, quod fractum tulerat. Que res in eodem loco à cunctis est agnita, atque in tanta admiratione habita, vt hoc ipsum capisterium eius loci incolæ in Ecclesię ingressu suspenderēt, quatenus præsentes & secuturi omnes agnoscerent, à quāta Benedictus per conuersationis gratiam perfectione cœpisset, quod annis multis illic ante omnium oculos fuit, & vsque ad hæc Longobardorum tēpora super fores Ecclesiæ pepēdit: Sed benedictus plus appetens mala mūdi perpeti, quàm laudes, & pro Deo laboribus fatigari, quàm vitę huius fauore extolli, nutricem suam

1. Benedictus puer fractum capisterium oratione integrū restituit.

ſuam occultè fugiens,deſerti loci ſeceſſum petiit,cui Sublatus vocabulū eſt,qui ab Romana vrbe quadraginta ferè milibus diſtans,frigidas atque perſpicuas emanat aquas.Quę illic videlicet aquarū abundantia in extenſo prius loco colligitur,ad extremū verò in amnem deriuatur.Quò dū fugiens pergeret,monachus quidā Romanus nomine,hunc eunté reperit,quò tenderet requiſiuit.Cuius cùm deſiderium cognouiſſet,& ſecretū tenuit, & adiutorium impendit,eiq; ſanctę conuerſationis habitum tradidit,[2] & inquantū licuit miniſtrauit.Vir aūt Dei ad eundem locum perueniēs, in arctiſsimum ſpecum ſe tradidit,& tribus annis excepto Romano monacho omnibus hominibus ibi incognitus manſit: qui videlicet Romanus non longè in Monaſterio [3] ſub Theodaci patris regula degebat. Sed piè eiuſdem patris ſui oculis furabatur horas,& quem ſibi ad manducandū ſurripere poterat, diebus certis Benedicto panem ferebāt. Ad eundē verò ſpecum à Romani cella iter non erat: quia excelſa deſuper rupes eminebat:ſed ex eadem rupe in longiſsimo fune ligatum Romanus deponere panem conſueuerat:in qua etiam reſti paruum tintinabulum inſeruit:vt ad eius ſonum vir Dei cognoſceret,quando ſibi Romanus panē præberet:quē exigens acciperet.Sed antiquus hoſtis vnius charitati inuidens, alterius refectioni; cùm quadam die ſubmitti panem conſpiceret,iactauit lapidem,& tintinabulum fregit.Romanus tamen modis congruentibus miniſtrare non deſiit.Iam Deus omnipotens & Romanum vellet à labore quieſcere: & Benedicti vitam in exemplum hominibus demonſtrare, vt poſita ſupra candelabrum lucerna clareſceret: quatenus omnibus qui in domo Dei ſunt,luceret:cuidam presbytero longius manēti qui refectionem ſibi in Paſchali [4] feſtiuitate parauerat,per viſum Dominus apparere dignatus eſt,dicēs:Tu tibi delicias præparas, & ſeruus meus illo in loco fame cruciatur. Qui protinus ſurrexit; atque in ipſa ſolennitate Paſchali cū alimentis quæ ſibi parauerat,ad locum tetendit, & virū Dei per abrupta montiū,per concaua valliū,per defoſſa terrarum quęſiuit,eūq; latēre in ſpecu reperit. Cūq; oratione facta bñdicentes Dñm omnipotentē conſediſſent,poſt dulcia vitę colloquia is qui aduenerat præsbyter dixit: Surge ſumamus cibum,quia hodie Paſcha eſt.Cui vir Dei reſpondit dicens:Scio quia Paſcha eſt:quia hodie videre te merui.Lōgè quippe ab hominibus poſitus,quia die eodē Paſchalis ſolēnitas eſſet ignorabat. Venerabilis aūt presbyter rurſus aſſeruit, dicēs: Veraciter hodie reſurrectionis dominicæ Paſchalis dies eſt,[5] abſtinere tibi minimè congruit:quia & ego ad hoc miſſus ſum,vt omnipotentis dona Dei pariter ſumamus.Benedicentes igitur Dominū ſumpſerunt cibū. Expleta itaq; refectione & colloquio ad Eccleſiam ſuam præsbyter receſsit. Eodē quoq; tēpore hūc in ſpecu latitantē etiā paſtores inuenerunt: quē dum veſtitum pellibus inter fruteta cernerent,aliquam beſtiā eſſe crediderunt,ſed cognoſcentes Dei famulū,eorum multi ad pietatis gratiam à beſtiali mente mutati ſunt. Nomen itaque eius per vicina loca innotuit cunctis.Factumq; eſt vt ex illo iam tempore à multis frequentari cœpiſſet:qui cùm ei cibum afferrent corporis:ab eius ore in ſuo pectore alimenta referebant vitæ.

Quadam verò die dum ſolus eſſet, tentator affuit. Nam nigra patuaq; auis quę vulgò merula nominatur,circa eius faciem volitare cœpit, eiuſque vultui importunè inſiſtere, ita vt manu capi poſſet,ſi hanc vir ſanctus tenere voluiſſet.ſed ſigno crucis edito receſsit auis. Tanta aūt carnis tentatio aui,eadē recedente ſecuta eſt,quantā vir ſanctus nunquam fuerat expertus.Quandā namque aliquando fœminam viderat, quam malignus ſpiritus ante eius mentis oculos reduxit.Tantoque igne ſerui Dei animū in ſpecie illius accēdit, vt dum in eius pectore amoris flāma vim caperet,etiam penè deſerere eremū voluptate victus deliberaret. Tunc ſubitò ſuperna gratia reſpectus ad ſemetipſum reuerſus eſt:atque vrticarum & veprium iuxta denſa ſuccreſcere fruteta conſpiciens,[6] exutus indumēto nudum ſe in illis ſpinarum aculeis,& vrticarū incendiis proiecit:ibique diu volutatus toto ex eis corpore vulneratus exiit,& per cutis vulnera eduxit à corpore vulnus mētis, quia voluptatē traxit in dolorē.Cumq; bene pœnaliter foris arderet,extinxit quod intus illicitè ardebat. Vicit itaque peccatum: quia mutauit incendium. Ex quo videlicet tēpore ſicut pòſt diſcipulis ipſe perhibebat,ita in eo eſt tentatio voluptatis edomita,vt tale aliquid in ſe minimè ſentiret. Cœperunt poſtmodum multi iam mundum relinquere,atq; ad eius magiſteriū feſtinare. Liber quippe à tentationis vitio,vero iure iam factus eſt virtutū magiſter. Vnde & per Moyſen in Exodo pręcipitur,vt Leuitæ à vigintiquinque annis & ſuprà miniſtrare debeant,ab anno verò quinquageſimo cuſtodes vaſorum fiant.

Petrus. Iam quidem prolati teſtimonij mihi aliquantum intellectus interlucet: ſed tamē hoc plenius exponi poſtulo. Gregor. Liquet Petre quod in iuuētute carnis tētatio ferueat,ab anno aūt quinquagiſimo calor corporis frigeſcat,vaſa aūt ſacra ſunt fideliū mētes. Electi ergo cùm adhuc in tētatione ſunt,ſubeſſe eos ac ſeruire neceſſe eſt:& obſequiis,laboribuſq; fatagari. Cùm verò iā mētis ætate tranquilla calor receſſerit tētationis, cuſtodes

2. Romanus monachus tradidit Benedictu ſanctę cōuerſationis habitū. Vide ergo quod monachi etiam tunc certū habitum habebāt, ne dicas cū quibuſdā,habitus monachorum nouitius eſt, & antiqui monachi ab alijs habitu nō diſcernebantur.

3. Romanus in monaſterio ſub regula Theodaci patris degebat,ut ſcias antiquos monachos et ipſos habuiſſe regulas & cunſtitutiones ſuas,contra nouorum hereticorū mendacia.

4. In Paſchali feſtiuitate.

5. Tu qui omnes dies æquales eſſe dicis,nec unū alio celebriorē,uides quod in die paſchę abſtinere Benedicto non licuit, & propterea ad eū reficiēdū cū prandio ſacerdos diuina iuſſione miſſus eſt.

6. Diſce & tu monache quomodo carnis tētatio uincatur. Non enim ſtatim deſerendū monaſterium, & ducenda vxor. vt faciunt noſtri temporis Apoſtatæ, ſed orationibus & flagellis ſuperanda. Nam non coronabitur quis,niſi legitimè certauerit. Non aūt is legitimè certare dicetur,qui ad primum hoſtis congreſſum,ſcutum proiicit,arma deponit,ac ſolo cedēs,areā uacuā aduerſario dimittit.

custodes vasorum sunt, quia doctores animarum fiunt. Petrus. Fateor, placet quod dicis: sed quia prolati testimonij clausa reserasti, quæso vt de vita iusti, debeas ea quę sunt inchoata percurrere. Gregorius. Recedente igitur tentatione viri Dei, quasi spinis eruptis exculta terra de virtutũ segete feracius fructus dedit: præconio itaq; eximiæ conuersationis celebre nomen eius habebatur. Non autem longè monasterium fuit, cuius congregationis pater defunctus est: omnisque ex illo congregatio ad eundem venerabilem Benedictum venit, & magnis precibus vt eis præesse deberet petiit. Qui diu negando distulit: suis illorumque fratrum moribus se conuenire non posse prædixit: sed victus quandoque precibus assensum dedit. Cumque in eodem monasterio regularis vitæ custodiam teneret: nullique vt prius per actus illicitos in dexteram leuámque partem deflectere à conuersationis itinere liceret: suscepti fratres insanè sæuientes, semetipsos prius accusare cœperunt, quia hunc sibi pręesse poposcerant: quorum scilicet tortitudo in norma eius rectitudinis offendebat. Cúmque sibi sub eo conspicerent illicita non licere: & se dolerent assueta relinquere, durumque esset quòd in mente veteri cogebantur noua meditari: & quia grauis est semper prauis moribus vita bonorum, tractare de eius morte aliqui conati sunt: qui inito consilio venenum vino miscuerunt. Et cùm vas vitreum in quo ille pestifer potus habebatur, recumbenti patri ex more monasterij ad benedicendũ fuisset oblatum, extensa manu Benedictus signum crucis 7 edidit, & vas quod longius tenebatur, eodem signo rupit: sicque confractum est, ac si in illo vase mortis pro cruce lapidem dedisset. Intellexit protinus vir Dei quia potum mortis habuerat, quod portare non potuit signum vitæ: atque ilicò surgens vultu placido, mente tranquilla, conuocatos fratres allocutus est, dicens: Miseratur vestri, fratres, omnipotens Deus: quare in me ista facere voluistis? Nunquid non prius dixi vobis, quia vestris ac meis moribus minimè conueniret? Ite, & iuxta vestros mores patrem vobis quærite, quia posthac me habere minimè potestis. Túncque ad locum dilectæ solitudinis rediit: & solus in superni spectatoris oculis habitauit secum.

7. Benedictus signo crucis edito, vas in quo venenum erat rupit.

Petrus. Minus patenter intelligo, quidnam sit, habitauit secum.

Gregorius. Si sanctus vir contra se vnanimiter conspirantes, suæq; conuersationi lõgè dissimiles coactos diu sub se tenere voluisset, fortasse sui vigoris vsum & modũ tranquillitatis abscinderet, atque à contemplationis lumine suæ mentis oculum declinasset. Dumq; quotidie illorum correptione fatigatus minus curaret sua, & se forsitan relinqueret, & illos non inueniret. Nam quoties per contagionis motum nimium extra nos ducimur, & nos sumus, & nobiscum non sumus: quia nosmetipsos minimè videntes, per alia vagamur. An illum secum fuisse dicimus, qui in longinquam regionem abiit: portionem quam acceperat, consumpsit: vni in ea ciuium adhęsit: porcos pauit, quos cùm mãducare videret siliquas, & esuriret: qui tamen cùm postmodum cœpit cogitare bona quę perdidit, scriptum de illo est: In se reuersus, dixit: Quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus? Si igitur secum fuit, vnde ad se rediit? Hunc ergo venerabilem virum secum habitasse dixerim, quia in sua semper custodia circunspectus, ante oculos cõditoris se semper aspiciens, se semp examinans, extra se mentis suæ oculum non diuulgauit. Petrus. Quid ergo quod de Apostolo Petro scriptum est, dum de carcere ab Angelo eductus fuisset: qui ad se reuersus dixit: Nunc scio verè, quia misit Dominus Angelum suum, & eripuit me de manu Herodis, & de omni expectatione plebis Iudæorum.

Gregorius. Duobus modis Petre, extra nos ducimur, quia aut per cogitationis lapsum sub nosmetipsos recidimus, aut per contemplationis gratiam super nosmetipsos leuamur. Ille itaque qui porcos pauit, vagatione mentis & immunditiæ sub semetipsum cecidit. Iste verò quẽ Angelus soluit, eius mentẽ in exstasim rapuit, extra se quidem: sed super semetipsum fuit. Vterque ergo ad se rediit quando & ille ab errore operis se collegit ad cor: & iste à contemplationis culmine ad hoc rediit, quod in intellectu communi vt prius fuit. Venerabilis igitur Benedictus in illa solitudine habitabat secum, inquantũ se intra cogitationis claustra custodiuit: nam quotienscunq; hũc contemplationis ardor in altum rapuit, se proculdubio sub se reliquit. Petrus. Placet quod dicis, sed quæso respondeas, si deserere fratres debuit, quos semel susceperat?

Gregorius. Vt ego Petre existimo, ibi adunati æquanimiter portandi sunt mali, vbi inueniuntur aliqui qui adiuuentur boni. Nam vbi omnimodo de bonis fructus deest, fit aliquando de malis labor vacuus, maximè si è vicino causæ suppetant, quæ fructum Deo ferre valeant meliorem. Vir itaque sanctus propter quem custodiendum staret: qui oẽs vnanimiter se persequentes cerneret? Et sæpe agitur in animo perfectorum, quod silentio prętereũdum nõ est, quia cùm laborem suum sine fructu esse cõsiderent, in locum alium ad laborẽ cũ fructu migrant. Vnde ille quoq; egregius prędicator qui dissolui cupit,

& cum Christo esse, cui viuere Christus est, & mori lucrum: qui passionum certamina nõ solùm ipse appetiit, sed ad toleranda hęc & alios accendit. Damasci persecutioné passus, vt posset euadere murũ, funẽ sportamq; quæsiuit, seque latenter deponi voluit. Nunquid non Paulum mortem dicimus timuisse, quã seipse pro amore Iesu testatur appetere? Sed cùm in eodem loco minorẽ sibi fructũ adesse conspiceret, & graui labore ad laborem se alibi cum fructu seruauit. Fortis etenim pręliator Dei teneri intra claustra noluit, certaminis campum quæsiuit. Vnde idem quoq; venerabilis Benedictus si libẽter audis, citius agnoscis, quia non tantos ipse indociles deseruit, quantos in locis aliis à morte animæ suscitauit. Petrus. Ita est vt doces, & manifesta ratio, & prolatum congruũ testimonium declarat. Sed quæso, vt de vita tanti patris ad narrationis ordinem redeas.

Gregorius. Cùm sanctus vir diu in eadem solitudine virtutibus, signisq; succresceret, multi ab eo in eodem loco ad omnipotentis Dei sunt seruitiũ cõgregati, ita vt illic duodecim monasteria cum omnipotentis Iesu Christi Domini opitulatione construeret: in quibus statutis patribus duodenos monachos deputauit, paucos verò secũ retinuit, quoa adhuc in sua præsentia aptius erudiri iudicauit. Cœpêre etiam tunc ad eũ Romanę vrbis nobiles & religiosi concurrere: suosq; ei filios omnipotenti Deo nutriendos dare. Tunc quoq; bonę spei suas soboles, Euicius Maurũ, Tertullius verò Patricius Placidũ tradidit: è quibus Maurus iunior cùm bonis polleret moribus, magistri adiutor cœpit existere. Placidus verò puerilis adhuc indolis gerebat annos. In vno autẽ ex eis monasteriis quę circumquaq; construxerat, quidã monachus erat, qui ad orationẽ stare nõ poterat, sed mox vt se fratres ad studiũ orationis inclinabant, ipse egrediebatur foras: & mente vaga terrena aliqua & transitoria agebat. Cúmq; ab Abbate suo sępius fuisset admonitus, ad virũ Dei deductus est, qui ipse quoq; stultitiã eius vehementer increpauit, & ad monasterium reuersus, vix duobus diebus viri Dei admonitionem tenuit. Nam die tertia ad vsum propriũ reuersus, vagari tempore orationis cœpit. Quod cùm seruo Dei ab eodem monasterij patre quẽ constituerat, nunciatũ fuisset, dixit: Ego venio: eúmq; per memetipsum emendo. Cúmq; vir Dei venisset ad idem monasterium, & constituta hora expleta psalmodia sese fratres in orationẽ dedissent: aspexit quòd eundẽ monachũ qui in oratione manere nõ potuit, quidam niger puerulus per vestimenti fimbriã foras traheret.[8] Tunc eidẽ patri monasterij Pompeiano nomine, & Mauro Dei famulo secretẽ dixit: Nunquid nõ aspicitis quis est qui illum monachũ foras trahit? Qui respondentes dixerunt: Non. Quibus ait: Oremus vt vos etiam videatis quem iste monachus sequitur. Cumq; per biduũ esset oratum. Maurus monachus vidit: Pompeianus verò eiusdem monasterij pater videre nõ potuit. Die igitur alia expleta oratione vir Dei oratoriũ egressus, stantem foris monachũ reperit, quem pro cæcitate cordis sui virga percussit: qui ex illo die nil persuasionis vlterius à nigro iam puerulo pertulit, sed ad orationis studium immobilis permansit: sicque antiquus hostis dominari non ausus est in eius cogitatione, acsi ipse percussus fuisset ex verbere. Ex his autẽ monasteriis quæ in eodẽ loco construxerat, tria rursum in rupibus montis erant, & valde erat fratribus laboriosum, quòd semper ad lacũ oportebat descendere vt aquam haurire debuissent: maximè quia è denexo montis erat graue descendentibus in timore periculũ. Tunc collecti fratres ex eisdẽ tribus monasteriis ad Dei famulũ Benedictum venerunt, dicentes: Laboriosum nobis est propter aquam quotidie vsque ad lacũ descendere, & idcirco necesse est ex eodem loco monasteria mutari. Quos blandè consolans dimisit, & nocte eadem cum paruo puerulo nomine Placido, euius superius memoriam feci, eiusdem montis rupem ascendit, ibiq; diutius orauit. Et oratione completa tres petras eodem in loco pro signo posuit: atq; ad suum, cunctis illis nescientibus, monasterium rediit. Cumq; die alia ad eum pro necessitate aquæ prædicti fratres rediissent, dixit: Ite & rupẽ illam in qua tres super inuicem positas petras inueneritis, in modicum cauate: valet enim omnipotens Deus etiam in illo montis cacumine aquam producere, vt vobis laborem tanti itineris dignetur auferre. Qui euntes rupem montis quam Benedictus prædixerat, iam sudantem inuenerunt. Cumque in ea concauum locum fecissent, statim aqua repletus est, quæ tam sufficienter emanauit, vt nunc vsque vbertim defluat: atque ab illo montis cacumine vsque ad inferiora deriuentur.

Alio quoq; tempore Gothus quidam pauper spiritu ad conuersionem venit: quem Dei vir Benedictus libentissimè suscepit. Quadam verò die ei ferramentum dare iussit, quod ad falcis similitudinem falcastrum vocatur: vt de loco quodam vepres abscinderet, quatenus illic hortus fieri deberet. Locus autẽ ipse quem mundandum Gothus susceperat, super ipsam laci ripam iacebat. Cumq; Gothus idem densitatẽ veprium totius virtutis annisu succideret, ferrum de manubrio prosiliens in lacum cecidit: Vbi scilicet tanta erat aquarũ profunditas, vt spes requirẽdi ferramẽti nulla iam esset. Itaq; ferro perdito tremebũdus

ad Mau-

[8] Vel hinc perspicere licet, quã grata sit Deo oratio, cum diabolus tantopere ei insidietur.

ad Maurum monachum cocurrit Gothus:damnum quod fecerat nunciauit,& reatus sui pœnitentiam egit. Quod Maurus quoque monachus mox Benedicto famulo Dei curauit indicare. Vir igitur Domini Benedictus hæc audiens,accessit ad lacũ,tulit de manu Gothi manubrium,& misit in lacum,& mox ferrum à profundo rediit, atque in manubriõ intrauit. Qui statim ferramentum Gotho reddidit,dicens: Ecce labora,& noli contristari. Quadam verò die dum idem venerabilis Benedictus in cella cõsisteret,prædictus Placidus puer sancti viri monachus ad hauriendam de laco aquam egressus est:qui vas quod tenuerat in aquam incautè submittens,ipse quoq; cadendo sequutus est. Quẽ mox vnda rapuit,& penè ad vnius sagittæ cursum eum à terra introrsus traxit. Vir autẽ Dei intra cellam positus hoc protinus agnouit:& Maurum festinè vocauit,dicens: Frater Maure, curre,quia puer ille qui ad hauriendam aquam perrexerat,in lacum cecidit:iamq́ue eum longius vnda trahit. Res mira,& post Petrum Apostolum inusitata. Benedictione etenim postulata atque percepta,ad patris sui imperium concitus perrexit Maurus. Itaque vsq; ad eum locum quo ab vnda deducebatur puer, per terram se ire existimans, super aquã cucurrit:eumq́ue per capillos tenens,cursu rapido rediit. Qui mox vt terram tetigit, ad se reuersus post tergũ respexit,& quia super aquas cucurrisset agnouit:& quòd præsumere non potuisset vt fieret,miratus extremuit factum. Reuersus itaq; ad patrem rem gestã retulit. Vir autẽ venerabilis Benedictus hoc non suis meritis,sed illius obedientiæ deputare cœpit. At contrà Maurus pro solo eius imperio factum dicebat: seq́ue conscium in illa virtute non esse,quàm nescius fecisset. In hac itaq; mutuæ humilitatis & amica cõtentione accessit arbiter puer qui ereptus est.nam dicebat: Ego cùm ex aqua traherer, super caput meum melote abbatis videbam: atq; ipsum me ex aquis educere considerabam. Petrus. Magna sunt valde quæ narras,& multorum ædificationi profutura: ego autem boni viri miracula quò plus bibo,eò plus sitio.

Gregorius. Cùm iam loca eadem in amorem Domini nostri Iesu Christi,longè latéque feruescerent, & secularem vitam multi relinquerent,& sub leui redemptoris iugo ceruicem cordis edomarent:sicut mos prauorum est inuidere aliis virtutis bonum quod ipsi habere non appetunt: vicinæ Ecclesiæ præsbyter Florentius nomine, huius nostri subdiaconi Florentij auus,antiqui hostis malitia percussus,sancti viri studiis cœpit æmulari:eiusq; conuersationi derogare:quosq; etiã posset ab illius visitatione cõpescere. Cúmque iã se conspiceret eius profectibus obuiare non posse, & conuersationis illius opinionẽ crescere,atque multos ad statũ vitæ melioris ipso quoq; opinionis eius præconio indesinenter vacare,inuidiæ facibus magis magisq; succensus,deterior fiebat: quia conuersationis illius appetebat habere laudẽ,sed habere laudabilẽ vitam nolebat. Qui eiusdem inuidiæ tenebris cæcatus,ad hoc vsque perductus est,vt seruo omnipotentis Dei infectũ veneno panem quasi pro benedictione transmitteret. Quẽ vir Dei cum gratiarum actione suscepit,sed eum quæ pestis lateret in pane, non latuit. Ad horam verò refectionis illius ex vicina sylua coruus venire consueuerat,& panẽ de manu eius accipere. Qui cùm more solito venisset,panem quem præsbyter transmiserat,vir Dei ante coruum proiecit:eiq; pręcepit,dicens: In nomine Iesu Christi Domini nostri tolle hunc panem,& tali eũ loco proiice,vbi à nullo hominũ possit inueniri. Tunc coruus aperto ore, expansis alis circa eundem panem cœpit discurrere,crocitare,ac si apertè diceret,& obedire se velle, & tñ iussa implere non posse. Cui vir Dñi præcipiebat iterum atq; iterum,dicens: Leua,leua securus,atq; ibi proiice,vbi inueniri non possit. Quem diu demoratus quandoq; coruus momordit,leuauit,& recessit. Post trium verò horarũ spatium abiecto pane rediit,& de manu hominis Dei annonam quam consueuerat accepit. Venerabilis autem pater cõtra vitam suam inardescere sacerdotis animum videns,illi magis quàm sibi doluit. Sed prædictus Florentius,quia magistri corpus necare non potuit, se ad extinguendas discipulorũ animas accendit, ita vt in horto cellæ cui Benedictus inerat, ante eorum oculos nudas septẽ puellas mitteret, quæ corã eis sibi inuicem manus tendentes,& diutius ludentes, illorum mentes ad peruersitatem libidinis inflammarent: quod vir sanctus de cella cõspiciens,lapsumq; adhuc tenerioribus discipulis pertimescẽs, idq; pro sua solius persecutione fieri pertractans inuidiæ locum dedit:atq; oratoria & cuncta quę construxerat,substitutis præpositis,adiunctis fratribus,ordinauit,& paucis secũ monachis ablatis,habitationem mutauit loci. Sicq; vir Dei eius odia humiliter declinauit, quem omnipotens Deus terribiliter percussit. Nam cùm prędictus presbyter stans in solario Benedictum discessisse cognosceret,& exultaret,perdurante immobiliter tota domus fabrica hoc ipsum tantũ in quo stabat solarium cecidit,& Benedicti hostem contereñs extinxit: quod viri Dei discipulus Maurus nomine statim venerabili patri Benedicto, qui adhuc à loco eodem vix decem milibus aberat,ęstimauit esse nunciandum,dicens; Reuertere,quia presbyter,

qui te persequebatur extinctus est. Quod vir dei Benedictus audiens, sese in grauibus lamentationibus dedit: vel quia inimicus occubuit, vel quia de inimici morte discipulus exultauit. Qua de re factum est, vt eidem quoque discipulo pœnitentiam indiceret, quòd mandans talia gaudere de inimici interitu præsumpsisset.

Petrus. Mira sunt & multum stupenda quæ dicis. Nam in aqua ex petra producta Moysen, in ferro verò quod ex profundo aquę rediit Helisęum, in aquę itinere Petrum, in corui obedientia Heliam, in luctu autem mortis inimici, Dauid video & perpendo: vir iste spiritu iustorum omnium plenus fuit. Gregorius. Vir Dei Benedictus Petre, vnius Dei spiritum habuit, qui per concessæ redemptionis gratiam electorum corda omniū impleuit, de quo Ioannes dicit: Erat lux vera quæ illuminat omnē hominem venientem in hunc mundum. De quo rursus scriptum est: De plenitudine eius nos omnes accepimus. Nam sancti Dei homines potuerunt à Domino virtutes habere, nō etiam aliis tradere. Ille autem signa virtutis dedit subditis, qui se daturum signum Ionæ promisit inimicis, vt coram superbis mori dignaretur, coram humilibus resurgere, quatenus & illi viderent quod contemnerent, & isti quod venerantes amare debuissent. Ex quo mysterio actum est, vt dum superbi aspiciunt despectum mortis, humiles contra mortem acciperent gloriam potestatis. Petrus. Quęso te post hęc, ad quę loca vir sanctus migrauerit, vel si aliquas in eis virtutes postmodum ostenderit, innotesce.

Gregorius. Sanctus vir ad alia demigrans, loca non hostem mutauit. Nam tantò pòst grauiora prælia pertulit, quantum contra se apertè pugnantem ipsum malitiæ magistrū inuenit. Castrum namq; quod Casinum dicitur, in excelsi montis latere situm est, qui videlicet mons distenso sinu hoc idem castrum recipit, sed per tria milia in altū se subrigens, velut ad aëra cacumen tendit, vbi vetustissimum fanum fuit, in quo ex antiquorum more Gentilium à stulto rusticorum populo Apollo colebatur. Circumquaque etiam in cultu dæmonum luci succreuerant, in quibus adhuc eodem tempore infidelium insana multitudo sacrificiis sacrilegis insudabat. Illuc itaque vir Dei perueniens contriuit idolum, subuertit aram, succendit lucos: atque in ipso templo Apollinis, oraculum beati Martini, vbi verò ara eiusdem Apollinis fuit, oraculum sancti Ioannis construxit, & commorantem circumquaque multitudinem prædicatione continua ad fidem vocabat.

Sed hæc antiquus hostis tacitè non ferens, non occultè, vel per somnium, sed aperta visione eiusdem patris oculis sese ingerebat, & magnis clamoribus vim se perpeti conquerebatur, ita vt voces illius etiam fratres audirent, quamuis imaginem minimè cernerent. Vt enim discipulis suis venerabilis pater dicebat, corporalibus eius oculis idem antiquus hostis teterrimus & succensus apparebat, qui in eum ore oculisq; flammantibus sæuire videbatur. Iam verò quæ diceret audiebant omnes, prius enim hunc vocabat ex nomine. Cui cùm vir Dei minimè responderet, ad eius mox contumelias erumpebat. Nam cùm clamaret, dicens, Benedicte, Benedicte: Et cùm sibi nullo modo respondere conspiceret, protinus adiungebat: Maledicte non benedicte, quid mecum habes? Quid me persequeris? Sed iam nunc expectanda sunt contra Dei famulum antiqui hostis noua certamina, cui pugnam quidem volens intulit, sed occasiones victoriæ ministrauit inuitus.

Quadam die dum fratres habitacula eiusdē cellæ construerent, lapis in medio iacebat, quem in ædificiū leuare decreuerunt. Cumq; eum duo vel tres mouere non possent, plures adiuncti sunt: sed ita immobilis mansit, ac si radicitus in terra teneretur, vt palā daretur intelligi, quòd super eum ipse per se antiquus hostis sederet, quem tantorum virorum manus mouere non possent. Difficultate igitur facta ad virū Dei missum est vt veniret, & orando hostem repelleret, vt lapidem leuare possent. Qui mox venit, & orationē faciens benedictionem dedit, & tanta lapis celeritate leuatus est, ac si nullū prius pōdus habuisset. Tunc in conspectu viri Dei placuit, vt in eodē loco terrā foderent, quā dum fodiendo altius penetrarent, æreum illic idolum fratres inuenerunt. Quo ad horam casu in coquinam proiecto, exire ignis repentè visus est, atq; in cunctorum monachorū oculis, quia omne eiusdem coquinæ ædificium consumeretur ostendit. Cumq; iacendo fratres aquam ad ignem quasi extinguendo perstreperent, pulsatus eodē tumultu vir Dei aduenit. Qui eundem ignē in oculis fratrum esse, in suis verò non esse considerans, caput protinus in orationē flexit, & eos quos fantastico reperit igne deludi vocauit fratres, monuit vt oculos suos signarent, vt & sanum illud coquinæ ædificium assistere cernerent, & flammas quas antiquus hostis finxerat, non viderent. Rursus dum fratres parietem, quia res ita exigebat, paulò altius erigerent, vir Dei in orationis studio intra cellæ suæ claustra morabatur. Cui antiquus hostis insultans apparuit, & ei quòd ad laborantes fratres pergeret, indicauit. Quod vir Dei per nuncium celerrimè fratribus indicauit, dicēs: Fratres cautè vos agite: quia ad vos hac hora malignus spiritus venit. Is qui mandatum detulit,

detulit, vix verba compleuerat, & malignus spiritus eundem parietem qui ædificabatur, euertit, atque vnum puerulum monachum cuiusdā curialis filium opprimens ruina contriuit.[9] Contristati omnes, ac vehementer afflicti, non damno parietis, sed contritione fratris, venerabili patri Benedicto celeriter cum graui luctu nunciarunt. Tunc idem pater Benedictus dilaceratum puerū ad se deferri iubet. Quem portare nō nisi in sacco potuerunt: quia collapsi saxa parietis, non solùm eius membra, sed etiam ossa contriuerant. Præcepitq; vir Dei statim eum in cella sua in psyacio quo orare consueuerat proiici, missisq; foras fratribus cellam clausit, qui orationi instantius quàm solebat, incubuit. Mira res, [10] eadem hora hunc incolumem, atq; vt prius valentem ad eundem iterū laborem misit, vt ipse quoq; parietē cum fratribus perficeret, de cuius se interitu antiquus hostis Benedicto insultare credidisset. Cœpit verò inter ista vir Dei prophetiæ etiam spiritu pollere, ventura prædicere, præsentibus etiam absentia nunciare. Mos etenim cellæ fuit, vt quotiens ad responsum aliquod egrederentur fratres, cibum, potumq; extra cellam minimè sumerent. Cumq; hoc de vsu regulæ solicitè seruaretur, quadā die ad responsum fratres egressi sunt, & in eo tardiori compulsi sunt hora demorari. Qui manere iuxta religiosam fœminam nouerāt, cuius ingressi habitaculū, sumpserunt cibū. Cùmq; iam tardius ad cellā redijssent, benedictionē patris ex more petierunt. Quos ille protinus percunctatus est, dicens: Vbi comedistis? Qui responderunt: Nusquam. Quibus ille ait: Quare ita mentimini? Nunquid illius talis fœminæ habitaculū nō intrastis? Nunquid hos atq; illos cibos nō accepistis? Nunquid tot calices non bibistis? Cúmq; eis venerabilis vir & hospitiū mulieris, & genera ciborū, & numerū potionū diceret, recognoscentes cuncta quæ egerāt, ad eius pedes tremefacti ceciderunt, & se deliquisse confessi sunt. Ipse autē protinus culpæ pœnitentiam præcepit, perpendens quòd in eius absentia vltra non facerent, quem præsentem sibi esse in spiritu scirent. Frater quoq; Valentiniani eius monachi, cuius superius memoriam feci, vir erat laicus, sed religiosus. Qui vt serui Dei orationem perciperet, & germanum fratrem videret, annis singulis de loco suo ad cellam eius ieiunus venire consueuerat. Quadam igitur die dum iter ad monasterium faceret, sese illi alter viator adiunxit: qui sumendos cibos in itinere portabat. Cúmque iam hora tardior excreuisset, dixit: Veni frater, sumamus cibum ne lassemur in via. Cui illi respondit: Absit frater, hoc non faciā: quia ad venerabilem patrē Benedictū ieiunus semper peruenire consueui. Quo responso percepto ad horam conuiator tacuit. Sed cùm post hoc aliquantulū itineris spatium egissent, rursus admonuit vt manducarent. Noluit consentire qui ieiunus peruenire decreuerat. Tacuit quidem qui ad manducandū inuitauerat, & cū eo ieiunus adhuc pergere modicum consensit. Cúmque iter longum agerent, & eos tardior hora fatigaret ambulantes, inuenerunt in itinere pratum & fontē, & quæque poterant ad reficiendum corpus delectabilia videri. Tunc conuiator ait: Ecce aquā, ecce pratum, ecce amœnus locus, in quo possumus refici, & parum quiescere, vt valeamus iter nostrum postmodū incolumes explere. Cùm igitur & verba auribus, & loca oculis blandirentur, tertia admonitione persuasus consensit & comedit: vespertina verò hora peruenit ad cellam. Præsentatus autē venerabili Benedicto patri, sibi orationē petiit: sed mox ei vir sanctus hoc quod in via egerat improperauit, dicens: Quid est frater quod malignus hostis qui tibi per cōuiatorem tuum locutus est, semel tibi persuadere non potuit, secundò non potuit, tertiò verò persuasit, & te ad hoc quod voluit superauit? Tunc ille reatum infirmæ suæ mentis agnoscens, eius pedibus prouolutus, tantò magis cœpit culpam deflere & erubescere, quantò se cognouit etiam absentem in Benedicti patris oculis deliquisse.

Petrus. Ego sancti viri præcordijs Helisæi spiritum video inesse, qui absenti discipulo præsens extitit. Gregor. Oportet Petre, vt interim sileas, quatenus adhuc maiora cognoscas. Gothorum namq; temporibus, cùm Rex eorū Totila sanctū virum prophetiæ habere spiritum audisset ad eius monasterium pergens, paulò longius substitit, eiq; se venturum esse nunciauit. Cui dum protinus mandatum de monasterio fuisset vt veniret, ipse sicut perfidæ mentis fuit, an vir Dei prophetiæ spiritum haberet, explorare conatus est. Quidam verò eius spatarius, Riggo dicebatur, cui calceamenta sua præbuit, eumq; indui vestibus regalibus fecit, quem quasi in persona sua pergere ad Dei hominē præcepit. In cuius obsequio tres qui sibi præ cæteris adhærere cōsueuerant, comites misit, scilicet Vulterieum, Ruderieum, & Blindinum, vt ante serui Dei oculos ipsum Regem Totilam esse simulantes, eius lateri obambularent, cui alia quoq; obsequia quasi spatarij præberent, vt tam ex eisdē obsequiis, quàm ex purpureis vestibus Rex esse putaretur. Cumq; idē Riggo decoratis vestibus obsequentiū frequentia comitatus monasteriū fuisset ingressus, vir Dei eminus sedebat. Quē venientem conspiciens, cùm iā ab eo audiri potuisset, clamauit dicēs: Pone fili, pone, hoc quod portas non est tuum. Qui Riggo protinus in terram cecidit.

9. Vnum puerulum monachū oppressit. Vides hæretice, quod etiam tū pueri religioni addicebantur? Cur ergo de nostro tēpore conquereris duntaxat. Si hoc vidisset sanctissimus pater Deo nō placere, pueros nunquā adsciscere ad monachismum.

10. Oratione Benedictus extinctū puerum vitæ restituit.

Et quia tanto viro illudere præsumpsisset, expauit, omnesq; qui cum eo ad hominē Dei veniebant, terræ consternati sunt. Surgentes autē ad eum minimè propinquare præsumpserunt, sed ad suum Regem reuersi, nunciauerūt trepidi in quanta velocitate fuerant deprehensi. Tunc per se idem Totila ad Dei hominem accessit, quem cùm longè sedentem cerneret, non ausus accedere, sese in terram dedit. Cui cùm vir Dei bis terue diceret, surge: sed ipse ante eum de terra erigere se non auderet, Benedictus Christi Iesu famulus, per semetipsum dignatus est accedere ad Regem, prostratumque de terra leuauit, & de suis actibus increpauit, atque in paucis sermonibus cuncta quæ illi erant ventura prænunciauit, dicens: Multa mala facis, multa mala fecisti, iam aliquando ab iniquitate conquiesce. Equidem Romā ingressurus es, mare transiturus, nouē annis regnans, decimo morieris. Quibus auditis Rex vehementer territus, oratione petita recessit, atq; ex illo iam tempore minus crudelis fuit, & non multò post Romam adiit, ad Siciliam perrexit. Anno autem regni sui decimo, omnipotentis Dei iudicio regnum cum vita perdidit. Præterea Camisinæ Antistes Ecclesię ad eundem Dei famulum venire consueuerat, quem vir Dei pro vitæ suæ merito valde diligebat. Is itaque dū cum illo de ingressu Regis Totilæ, & Romanæ vrbis perditione colloquiū haberet, dixit: Per hunc Regē ciuitas ista destruetur, vt iam amplius non inhabitaretur. Cui vir Domini respondit: Roma à Gentibus nō exterminabitur, sed tempestatibus coruscis, turbinibus, ac terræmotu fatigata, inardescet in semetipsa. Cuius prophetiæ mysteria nobis iam facta sunt luce clariora, qui in hac vrbe dissoluta mœnia, euersas domos, destructas Ecclesias turbine cernimus, eiusq; ædificia lōgo senio lassata, quia ruinis crebrescētibus prosternantur; videmus: quanuis hoc Honoratus eius discipulus, cuius mihi relatione compertum est, nequaquam ex ore illius audisse se perhibet: Sed quia hoc dixerit, dictum sibi à fratribus fuisse testatur.

Eodem quoque tempore quidam Aquinensis Ecclesiæ clericus dæmonio vexabatur, qui à venerabili viro Constantio eiusdem Ecclesiæ Antistite per multa fuerat martyrū loca transmissus, vt sanari potuisset. Sed sancti Dei martyres noluerunt ei sanitatis [11] donū tribuere, vt quanta esset in Benedicto gratia, demonstrarent. Ductus itaque est ad omnipotentis Dei famulum Benedictū, qui Iesu Christo Domino preces fundens, antiquum hostē de obsesso homine protinus expulit. Cui sanato præcepit, dicens: Vade & posthac carnem non comedas, [12] ad sacrum ordinē nunquam accedere pręsumas: quacunq; autē die ad sacrum ordinem accedere præsumpseris, statim iuri diaboli iterum mancipaberis. Discessit igitur clericus sanus, & sicut terrere solet animū pœna recens, ea quæ vir Dei pręceperat interim custodiuit. Cùm verò post annos multos omnes priores illius de hac luce migrassent, & minores suos sibimet supponi in sacris ordinibus cerneret, verba viri Dei quasi ex longo tempore oblitus postposuit, atq; ad sacrū ordinē accessit, quē mox is qui reliquerat diabolus tenuit, eúmq; vexare quousq; animā eius excuteret, non cessauit.

11. Si sancti martyres Dei noluerunt clerico donum sanitatis tribuere, signum est, quod potuerūt illud facere. Nā de his quæ non possent, nunquā dixisset: noluerunt.

12. Nunquā hāc a carnibus abstinentiam sanctus vir huic indiceret, si superstitiosam esse, ac nō placere Deo crederet, vt nostri aduersarij modo garriunt.

Petrus. Iste vir Dei diuinitatis, vt video, etiā secreta penetrauit, quia perspexit hunc clericum idcirco diabolo traditum, ne ad sacrum ordinem auderet accedere.

Gregorius. Quare diuinitatis secreta non nosset, qui diuinitatis præcepta seruaret, cùm scriptum sit: Qui adhæret Domino, vnus spiritus est cum eo?

Petrus. Si vnus sit cum Domino spiritus qui Domino adhęret, quid est quod iterū idē egregius prędicator dicit: Quis cognouit sensum Domini, aut quis consiliarius eius fuit? Valde enim esse inconueniens videtur, eius sensum cum quo vnus vnū factū fuerit ignorare. Gregorius. Sancti viri inquantū cū Deo vnū sunt, sensum Domini nō ignorant. Nam idem quoq; Apostolus dicit: Quis enim scit hominū quę hominis sunt, nisi spiritus hominis qui est in ipso? Ita & quæ Dei sunt nemo cognouit, nisi spiritus Dei: qui vt se ostenderet nosse quę Dei sunt, adiunxit: Nos autē non spiritū huius mūdi accepimus, sed spiritū qui ex Deo est. Hinc iterū dicit: Quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hoīs ascēdit, quę pręparauit deus diligētibus se: nobis aūt reuelauit per spiritū suum.

Petrus. Si ergo eidem Apostolo ea quæ Dei sunt per Dei spiritum sunt reuelata, quomodo super hoc quod proposuit pręmisit, dicens: O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius? Sed rursum mihi hæc dicenti alia suboritur quæstio. Nam Dauid propheta Domino loquitur, dicens: In labiis meis pronunciaui omnia iudicia oris tui. Et cùm minus sit nosse, quàm etiā pronunciare, quid est quòd Paulus incomprehensibilia esse Dei iudicia asserit. Dauid aūt se omnia non solùm nosse, sed etiam in labiis pronunciasse testatus?

Grego. Ad vtraq; hæc tibi superius sub breuitate respondi, dicens, quòd sancti viri inquantum cum Domino vnum sunt, sensum Domini non ignorant. Oēs enim qui deuotè Dominum sequuntur, etiā deuotione cum Deo sunt, & adhuc carnis corruptibilis grauati pondere, cū Deo non sunt, occultaq; Dei iudicia, inquantū coniuncti sunt, sciunt; inquantū

disiuncti

disiuncti sunt, nesciunt: quia enim secreta eius adhuc perfectè non penetrant, incomprehensibilia eius iudicia esse testantur. Qui verò mẽte ei inhęrent, atque inhærendo vel sacris scripturæ eloquiis, vel occultis reuelationibus in quantũ accipiunt, agnoscunt, & nouerunt hæc, & pronunciãt: iudicia enim quæ Deus tacet, nesciũt: quæ Deus loquitur, sciunt. Vnde & Dauid propheta cùm dixisset: In labiis meis pronũciaui omnia iudicia, protinus addidit, oris tui: ac si apertè dicat: Illa ego iudicia & nosse & pronũciasse potui, quę te dixisse cognoui. Nam ea quę ipse non loqueris, à nostra proculdubiò cognitione abscõdis. Concordat ergo prophetia apostolicaque sententia, quia & incomprehensibilia sunt Dei iudicia: & tamẽ quæ de ore eius prolata fuerint, humanis labiis pronunciãtur, quoniã sciri ab hominibus, & prolata prodi possunt, & occultari non possunt.

Petrus. In obiectione meę quæstiunculę patuit causa rationis. Sed quæso te, si qua sunt adhuc de viri huius virtute, subiũge. Gregorius. Vir quidam nobilis, Theoprobus nomine, eiusdem Benedicti patris fuerat admonitione conuersus, qui pro vitæ suæ merito magnã apud eum familiaritatis fiduciã habebat. Hic cùm quadã die eius cellam esset ingressus, hunc amarissimè flentem reperit. Cumq; diu subsisteret, eiusq; nõ finiri lachrymas videret, nec tamen vir Dei consueuerat orando plangere, sed mœrendo: quænam causa tãti luctus existeret inquisiuit. Cui vir Dei ilicò respondit: Omne hoc monasterium quod cõstruxi, & cuncta quę fratribus pręparaui, omnipotentis Dei iudicio gentibus tradita sunt. Cuius vocem tunc Theoprobus audiuit: nos autem cernimus, qui destructũ modò à Longobardorum gente eius monasterium scimus. Nocturno enim tempore, & quiescentibus fratribus, nuper illi Longobardi ingressi sunt, qui diripientes omnia, ne vnumquidẽ hominẽ illic tenere potuerunt, sed impleuit omnipotens Deus quod fideli famulo Benedicto promiserat, vt si res gentibus traderet, animas custodiret. Qua in re Pauli vicem video tenuisse Benedictum, cuius dum nauis rerum omnium iacturã pertulit, ipse in consolatione vitam omnium qui eum comitabantur, accepit. Quodam quoque tempore Exhilaratus noster quẽ ipse conuersum nosti, transmissus à Domino suo fuerat, vt Dei viro in monasterium vino plena duo lignea vascula, quæ vulgò flascones vocantur, deferret, qui vnũ detulit, alterum verò pergens in itinere abscondit. Vir aũt Domini, quem facta absentia latere non poterant, vnum cum gratiarum actione suscepit, & discedentem puerum monuit dicens: Vide fili ne de illo flascone quem abscondisti, bibas, sed inclina illum cautè, & inuenies quid intus habeat. Qui cõfusus valdè à Dei homine exiuit. Et reuersus volẽs adhuc probare quod audierat, cùm flasconem inclinasset, de eo protinus serpens egressus est. Tunc prædictus Exhilaratus puer, per hoc quod in vino reperit, expauit malũ quod fecit.

Non longè aũt à monasterio vicus erat, in quo non minima multitudo hominum ad fidẽ Dei ab Idolorum cultu Benedicti fuerat exhortatione cõuersa. Ibi quoq; quædã sanctimoniales fœminę inerant, & crebrò illuc pro exhortandis animabus fratres suos mittere Benedictus Dei famulus curabat. Quadã verò die misit ex more, sed is qui missus fuerat monachus, post admonitionem factam à sanctimonialibus fœminis rogatus mappulas accepit, sibiq; eas abscondit in sinu. Qui mox vt reuersus est, eũ vir Dei vehementissima amaritudine cœpit increpare, dicens: Quomodo ingressa est iniquitas in sinũ tuũ? At ille obstupuit, & quid egisset oblitus, vnde corripiebatur ignorabat. Cui ait: Nunquid ego illic pręsens nõ eram, quando ab ancillis Dei mappulas accepisti, tibiq; eas in sinu misisti? Qui mox eius vestigiis prouolutus, stultè se egisse pœnituit, & eas quas in sinu absconderat mappulas abiecit. Quadam quoq; die dum venerabilis pater vespertina iam hora corporis alimenta perciperet, eius monachus cuiusdam defensoris filius fuerat, qui ei ante mensam lucernam tenebat. Cumq; vir Dei ęderet, ipse autem cũ lucernæ ministerio astaret, cœpit per superbię spiritum in mente sua tacitus voluere, & per cogitationem dicere: Quis est hic, cui ego manducanti assisto, lucernam teneo, seruitium impendo. Quis sum ego, vt isti inseruiam? Ad quem vir Dei statim conuersus, vehementer cœpit eum increpare, dicens: Signa cor tuum frater, quid est quod loqueris? signa cor tuum. Vocatisq; statim fratribus, pręcepit ei lucernam de manibus tolli, ipsum verò iussit à ministerio recedere, & sibi hora eadem quietũ sedere. Qui requisitus à fratribus quid habuerit in corde, per ordinem narrauit, quanto superbiæ spiritu intumuerat, & quę contra virũ Dei verba per cogitationem tacitus dicebat. Tunc liquidò omnibus patuit, quòd venerabilem Benedictũ latere nihil posset, in cuius auribus tacitæ etiam cogitationis verba sonuissent.

Alio quoque tempore in eadem Campaniæ regione fames incubuerat, magnaq; omnes alimentorum indigentia coangustabat. Iamq; in Benedicti monasterio triticũ deerat. Panes vero penè omnes consumpti fuerant, vt non plus quàm quinque ad refectionis horã fratribus inueniri potuissent. Cũq; eos venerabilis pater contristatos cerneret, eorum pusillanimitatem studuit modesta increpatione corrigere, & rursum promissione subleuare,

 dicens:

dicens: Quare de panis inopia vester animus contristatur? hodie quidem minus est, sed die crastina abundanter habebitis. Sequenti aūt die ducenti farinę modij ante fores cellę in saccis inuenti sunt, quos omnipotens Deus quibus deferentibus transmisisset, nūc vsque manet incognitum. Quod cum fratres cernerent, Domino gratias referentes, didicerunt iam de abundantia nec in egestate dubitare. Petr. Dic quæso te nunquid non credendū est huic Dei famulo semper prophetiæ spiritū adesse potuisse, an per interualla temporū eius mētem prophetiæ spiritus implebat? Gregorius. Prophetiæ spiritus Petre prophetarum mentes non semper irradiat, quia sicut de sancto spiritu scriptum est: Vbi vult spirat, ita sciendum est, quia & quando vult spirat. Hinc est enim quòd Nathan à rege requisitus si construere templum posset, prius consensit, & postmodū prohibuit. Hinc est quòd Helisęus cùm flentem mulierem cerneret, causamq; nesciret, ad prohibentē hanc puerum dicit: Dimitte eā, quia anima eius in amaritudine est, & Dominus celauit à me, & non indicauit mihi. Quod omnipotens Deus ex magnæ pietatis dispensatione disponit, quia dū prophetiæ spiritum aliquando dat, & aliquando subtrahit, prophetantium mentes & eleuat in celsitudine, & custodit in humilitate, vt & accipientes spiritū, inueniant quid de Deo sint, & rursum prophetiæ spiritum non habentes, cognoscant quid sint de semetipsis.

Petrus. Ita hoc esse vt asseris magna ratio clamat: sed quęso de venerabili patre Benedicto quicquid adhuc animo occurrit, exequere.

Gregor. Alio quoque tempore à quodam fideli viro fuerat rogatus, vt in eius prędio iuxta Tarcanosensem vrbem missis discipulis suis cōstrueret Monasterium debuisset. Qui roganti consentiens, deputatis fratribus patrem constituit, & quis ei secundus esset ordinauit: quibus euntibus spopondit dicēs: Ite, & die illo ego venio, & ostendo vobis in quo loco oratorium,[11] in quo refectorium fratrum, in quo susceptionem hospitum, vel quęque sunt necessaria ædificare debeatis. Qui benedictione percepta ilicò pertexerunt, & cōstitutum diem magnoperè præstolantes, parauerunt omnia quæ his qui cum tanto patre venire potuissent, videbantur esse necessaria. Nocte verò eadem qua promissus illucescebat dies, eidem seruo Dei quem illic patrem constituerant, atque eius proposito, vir Domini in somnis apparuit, & loca singula vbi quid ædificare debuissent, subtiliter designauit. Dumq; vterq; à somno surgerent, sibi inuicem quod viderant retulerunt. Nō tamē visioni illi omnimodò fidem dantes, virum Dei sicut se venire promiserat, expectabant. Cumq; vir Dei constituto die minimè venisset, ad eum cum mœrore reuersi sunt, dicētes: Expectauimus pater vt venires sicut promiseras, & nobis ostenderes vbi quid ędificare deberemus, & non venisti. Quibus ipse ait: Quare fratres, quare ista dicitis? Nunquid sicut promisi non veni? Cui cùm ipsi dicerent quando venisti? respondit: Nunquid vtrisque vobis dormientibus non apparui, & loca singula designaui? ite & sicut per visionē vidistis, oē habitaculū monasterij ita cōstruite. Qui hęc audientes vehementer admirati, ad prædictū prædium sunt reuersi, & cūcta habitacula sicut ex reuelatione didicerant, construxerūt.

> [11] Vide hic oēs in monasterio officinas ædificari, quæ hodie quoq; sunt in vsu, vt etiā ex hoc discant nostrum monachorum non esse nouitium.

Petrus. Doceri velim quo fieri ordine potuit, vt lōgè iret responsum dormientibus diceretet quod per ipsi visionem audierant &, recognoscerent.

Gregor. Quid est quod perscrutans, rei gestæ ordinem ambigis Petre? Liquet profectò, quia nobilioris naturę est spiritus quàm corpus. Et certè scriptura teste nouimus, quòd propheta ex Iudæa subleuatus, repente est cū prandio in Chaldæa depositus, quo videlicet prandio prophetā refecit, seq; repentè in Iudæa iterū inuenit. Si igitur tam longè Abacuc potuit sub momēto corporaliter ire, & prandium deferre, quid mirum si Benedictus pater obtinuit: quatenus iter per spiritum, & fratrum quiescentium spiritibus necessaria narraret? vt sicut ille ad cibum corporis corporaliter perrexit, ita iste ad institutionē spiritalis vitæ spiritaliter pergeret. Petrus. Magnus tuæ locutionis te fit meæ fateor dubietatem mentis, sed velim nosse in communi locutione qualis iste vir fuit.

Grego. Vix ipsa Petre cōmunis eius locutio à virtutis erat pondere vacua: quia cuius cor sese in alta suspenderat, nequaquam verba de ore illius incassum cadebant. Si quid verò vnq̄ non iam decernendo, sed minando diceret, tantas vires sermo illius habebat, ac si hoc nō dubiè atq; suspensè, sed iam per sententiam protulisset. Nam longè ab eius monasterio, duę quędā sanctimoniales fœminę nobiliori genere exortæ, in loco proprio cōuersabantur, quibus quidam religiosus vir ad exterioris vitæ vsum præbebat obsequiū. Sed sicut nōnullis solet nobilitas generis parare ignobilitatē mentis, vt minus se in hoc mūdo despiciāt, qui plus se cæteris aliquid fuisse meminerunt, nec eę prædictæ sanctimoniales fœminæ perfectè linguā suā sub habitna sui freno restrinxerant, & eundem religiosum virum, qui ad exteriora necessaria eis obsequium præbebat, incautis sæpe sermonibus ad iracundiam prouocabant. Qui dum diu ista toleraret, perrexit ad Dei hoīm, quantasq; pateretur verborum cōtumelias enarrauit. Vir autem Dei hæc de illis audiens, ei protinus mandauit,

mandauit, dicens: Corrigite linguam vestrā, quia si non emēdaueritis, excommunico vos. Quam videlicet excommunicationis sententiam non proferendo intulit, sed minādo. Illę autem à pristinis moribus nihil mutatę, intra paucos dies defunctę sunt, atque in ecclesia sepultę. Cumq́; in eadem ecclesia missarum solēnia celebrarentur, atque ex more diaconus clamaret, si quis nō communicat, [14] det locum: nutrix earum quæ pro eis oblationē Dño offerre consueuerat, eas de sepulchris suis progredi & exire videbat. Quod dum sæpius cerneret: quia ad vocem diaconi clamantis exibant foras, atq; intra Ecclesiam permanere nō poterant, ad memoriam reduxit quæ vir Dei illis adhuc viuentibus mandauit. Eas quippe se communione priuare dixerat, nisi mores suos & verba corrigerent. Tunc seruo Dei cum graui mœrore indicatum est, qui manu sua protinus oblationem dedit dicēs: Ite & hanc oblationem pro eis offerri Domino facite, & vlterius excommunicatæ non erunt. Quæ dum oblatio pro eis fuisset immolata, & à diacono iuxta morem clamatū est, vt nō communicantes ab Ecclesia exirent, illę exire ab Ecclesia vlterius visæ non sunt. Qua ex re indubitanter patuit, quia dum inter eos qui communione priuati sunt, minimè recederent, communionem à Domino per seruum Domini recepissent.

14. Collige ex hoc loco multa cōtra nouos hæreticos excōmunicationē esse timendā. Nec Ecclesiastica quidem sepultura nedum Eucharistiæ cōmunione excōmunicatum participare debere. Quod etiam olim pro animabus defunctorū in Missa memoria fieret. Quod oblationem facta pro defunctis profuit eis ad pœnarum alleuiationem.

Petrus. Mirum valde quod dicis, quamuis venerabilem & sanctissimum virum adhuc tamen in hac carne corruptibili degentem, potuisse animum soluere in illo iam inuisibili iudicio constitutas. Gregor. Nunquid nam Petre, in hac adhuc carne non erat qui audiebat: Quodcunq; ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis: & quæ solueris super terrā, soluta erunt & in cœlis? Cuius tunc vicem ligando & soluendo obtinent, qui locū sancti regiminis fide & moribus tenent, sed vt tanta valeat homo de terra, cœli & terrę cōditor in terram venit è cœlo, atque vt iudicare caro etiam de spiritalibus posset, hoc ei largiri dignatus est factus pro hominibus Deus caro: quia inde surrexit vltra se infirmitas nostra, vnde sub se infirmata est firmitas Dei. Petrus. Cum virtute signorū concordiret loquitur ratio verborum. Gregori. Quadam quoque die dum quidā eius puerulus monachus [15] parentes suos vltra quàm deberet diligens, atq; ad eorum habitaculum tendēs, sine benedictione de Monasterio exiisset, eodē die mox vt ad eos peruenit, defunctus est. Cumq́; esset sepultus, die altero proiectum foras corpus eius inuētum est, quod rursus tradere sepulturę curauerunt. Sed sequenti die iterum proiectum exterius, atq; inhumatum sicut priùs inuenerunt. Tunc concitè ad Benedicti patris vestigia currentes, cum magno fletu petierunt vt ei suam gratiam largiri dignaretur. Quibus vir Dei manu sua protinus communionem dominici corporis dedit, dicens: Ite, atque hoc dominicum corpus super pectus eius cū magna reuerentia ponite, & sic sepulturę eū tradite. [16] Quod cum factū fuisset, [17] susceptū corpus eius terra tenuit, nec vltra proiecit. Perpendis Petre, apud Iesum Christum Dominum, cuius meriti iste vir fuerit, [18] vt eius corpus etiam terra proiecerit, qui Benedicti gratiam non haberet? Petrus. Perpendo planè, & vehementer stupeo.

15. Et hic quoque habes puerulum monachum.

16. Vide miraculum in sepultura, ne derideas & cōtemnas ecclesiasticam sepulturam.

17. Vide et in sacramento Eucharistiæ, vt credas in eo verum Christi corpus cōtineri.

18. Quanti meriti fuerit apud Christū Dominū.

Gregor. Quidam autem eius monachus mobilitati mentis dedictus erat, & permanere in monasterio nolebat. Cumq́; eum vir Dei assiduè corriperet, & frequenter admoneret, [19] ipse verò nullo modo consentiret in congregatione persistere, atq; importunis precibus, vt relaxaretur innueret, quadam die idē venerabilis pater nimietatis eius tędio affectus, iratus, iussit vt discederet. Qui mox vt monasteriū exiit, contra se assistere aperto ore draconem in itinere inuenit. Cumq́; eum idem draco qui apparuerat, deuorare vellet, cœpit ipse tremens & palpitans magnis vocibus clamare, dicens: Succurrite, succurrite, quia draco iste me deuorare vult. [20] Currentes aūt fratres draconē minimè viderunt, sed trementē atq; palpitantem monachum ad monasteriū reduxerunt. Qui statim promisit, nunquam se esse à monasterio recessurū, atq; ex hora eadem in sua permissione permāsit. Quippe qui sancti viri orationibus contra se assistere draconē viderat, quem prius non videndo sequebatur. Sed neq; hoc silendum puto, quod illustri viro Antonio narrāte cognoui, qui aiebat patris sui puerum morbo elephantino fuisse correptum, ita vt iam pilis cadentibus cutis intumesceret, atq; increscentem saniem occultare non posset. Qui ad virum Dei ab eodē patre eius missus est, & saluti pristinæ sub omni celeritate restitutus.

19. Tu qui dicis, antiquis monachis fuisse libertatem migrandi & demigrandi quo vellent, vides hoc non esse verū: nā D. Benedict. iniuste detinuisset & corripuisset monachū abire volētem. Quinimo ex fine huius capitis habes, quod monachi tunc promittebant stabilitatē loci, vt nūc faciūt Benedictini etc.

20. vel hoc miraculum terrere deberet apostatas nostros.

Neq; illud taceā, quod eius discipulus Peregrinus nomine, narrare cōsueuerat; quia die quadā fidelis vir quidā necessitate debiti cōpulsus, vnum fore sibi remediū credidit, si ad Dei virum pergeret, & quę eum vrgeret debiti necessitas indicaret. Venit itaq; ad monasterium, omnipotentis Dei famulum reperit: quia à creditore suo pro duodecim solidis grauiter affligeretur intimauit. Cui venerabilis pater nequaquam se habere duodecim solidos, respondit: Sed tamen eius inopiam blanda locutione consolatus ait: Vade, & post biduum reuertere: quia deest hodie quod tibi debeam dare: In ipso aūt biduo more suo in oratione fuit occupatus. Cumq́; die tertio is qui necessitate debeti affligebatur rediit, super arcā monasterij, quæ erat frumento plena, subito tredecim solidi sunt inuenti. Quos vir Dei

deferri

deferri iussit, & afflicto petitori tribuit dicens: vt duodecim redderet, & vnum in expēsis propriis haberet. Sed ad ea nunc redeam qui eius discipulis in libri huius exordio prędictis referentibus agnoui. Quidam vir grauissima aduersarij sui emulatione laborabat, cuius ad hoc vsque odium prorupit, vt ei nescienti in potu venenum daret. Qui quamuis vitam auferre non valuit, cutis tamen colorem mutauit, ita vt diffusa in corpore eius varietas, lepræ morem imitari videretur. Sed ad Dei hominē deductus, salutem pristinam citius recepit: nam mox vt eum tetigit, omnem cutis illius varietatem fugauit. Eo quoque tempore quo alimētorum inopia Campaniam grauiter affligabat, vir Dei diuersis indigētibus Monasterij sui cuncta tribuerat, vt penè nihil in cellario nisi parū quid olei in vitreo vase remaneret. Tunc quidam subdiaconus Agapitus nomine aduenit, magnoperè postulans vt sibi aliquantulū olei dari debuisset. Vir aūt Domini qui cuncta decreuerat in terra tribuere vt in cœlo omnia reseruaret, hoc ipsum parum quod remanserat olei iussit petenti dari. Monachus verò qui cellarium tenebat, audiuit quidē iubentis verba, sed implere distulit. Cumq; pòst paululū si id quod iusserat datū esset, inquireret, respondit Monachus, se minimè dedisse, quia si illud ei tribueret, omnino nihil fratribus remaneret. Tunc iratus aliis præcepit, vt hoc ipsum vas vitreū, in quo parū olei remansisse videbatur, per fenestram proiicerent, ne in cella aliquid per inobedientiā remaneret. Factūq; est. Sub fenestra aūt eadē ingens pręcipitiū patebat saxorū molibus asperū. Proiectū itaq; vas vitreum venit in saxis, sed sic mansit incolume, ac si proiectū minimè fuisset, ita vt neque frangi, neque oleū effundi potuisset, quod vir Domini præcipit leuari, atque vt erat integrū petēti tribui. Tunc collectis fratribus inobedientē Monachū de infidelitate sua & superbia corā oībus increpauit. Qua increpatione cōpleta, sese cū eisdē fratribus in orationē dedit. In eo aūt loco vbi cum fratribus orabat, vacuum erat ab oleo doliū & coopertū. Cumq; sanctus vir in oratione persisteret, cœpit operimentum eiusdem dolij oleo excrescente subleuari. Quo commoto atque subleuato, oleum quod excreuerat, ora dolij transiens, pauimentum loci in quo incubuerat inundabat. Quod Benedictus Dei famulus vt aspexit, protinus orationem compleuit, atque in pauimentum oleum defluere cessauit. Tunc diffidentē inobedientemq; fratrem latius admonuit, vt fidem habere disceret & humilitatē. Idem verò frater salubriter correptus erubuit, quia venerabilis pater virtutem omnipotentis Dei, quam admonitione intimauerat, miraculis ostēdebat, nec erat iam vt quisquā de eius promissionibus dubitare posset: qui in vno eodēq; momento pro vitreo vasę penè vacuo, plenū oleo doliū reddidisset. Quodā die dū ad beati Ioannis oratoriū quod in ipsa montis celsitudine situm est pergeret, ei antiquus hostis in mulo medici specie obuiā factus est, cornu & trepidicam ferens. Quē cùm requisisset dicens: Quo vadis? Ille respōdit: Ecce ad fratres vado, potionem eis dare. Itaq; perrexit venerabilis pater Benedictus ad orationem, qua cōpleta concitus rediit. Malignus verò spiritus vnum seniorē monachū inuenit aquā haurientem: in quem statim ingressus est, eumq; in terrā proiecit, & vehementissimè vexauit. Quem cùm vir Dei ab oratione rediens tam crudeliter vexari cōspiceret, ei solūmodò alapam dedit, & malignū ab eo spiritum protinus excussit, ita vt ad eum redire vlterius non auderet. Petrus. Velim nosse, si hæc tanta miracula, virtute semper orationis impetrabat, an aliquando etiam solo voluntatis exhibebat nutu.

Gregor. Qui deuota mente Deo adhærent, cùm rerū necessitas exposcit, exhibere signa modo vtroq; solent,[21] vt mira quæq; aliquando ex prece faciant, aliqñ ex potestate. Cùm enim Ioannes dicat: Quotquot aūt receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri. Qui filij Dei ex potestate sunt, quid mirum, si signa facere ex potestate valeāt? Quia enim vtroq; modo miracula exhibeant, testatur Petrus, qui Thabitā mortuā orando suscitauit: Ananiam verò & Saphirā mentientes morti increpando tradidit. Nec enim orasse in eorum extinctione legitur, sed solummodo culpā quā perpetrauerant increpasse. Constat ergo q, aliquando hæc ex potestate, aliquando verò exhibent ex postulatione, dū & istis vitam increpando abstulit, & illi reddidit orando. Nā duo quoque fidelis famuli Dei Benedicti facta nūc replico, in quibus apertè clareat, aliud hunc accepta diuinitus ex potestate, aliud ex oratione potuisse. Gothorum quidam Galla nomine, perfidię fuit Arrianę, qui Totilę regis eorū temporibus contra catholicę Ecclesię religiosos viros ardore immanissimę crudelitatis exarsit, ita vt quisquis ei clericus monachúsue ante faciē venisset, ab eius manibus viuus nullo modo exiret. Quadam verò die auaritiæ suæ æstu succēsus, in rapinam rerum inhians, dū quendā rusticū tormentis crudelibus affligeret, eumque per supplicia diuersa laniaret, victus pœnis rusticus sese res suas Benedicto Dei famulo cōmendasse professus est, vt dum hoc à torquente crederetur, suspensa interim crudelitate ad horā vita repararetur. Tūc idē Galla cessauit rusticū tormentis affligere, sed eius brachia loris fortibus astringens ante equū suū cœpit impellere, vt quis esset Benedictus qui

21. *Miracula serui dei orationibus quãdoque faciũt, quãdoq; potestate & uoluntate.*

eius res susceperat demonstraret. Quem ligatis brachiis rusticus antecedens duxit ad sancti viri monasterium, eumq; ante ingressum cellę solum sedentē repetit, & legentē. Eidē autem subsequenti & sæuienti Galle rusticus dixit: Ecce iste est de quo dixerā tibi, Benedictus pater. Quem dum feruido spiritu, cum peruersæ mentis insania fuisset intuitus, eo terrore quo consueuerat acturumse existimans, magnis cœpit vocibus clamare, dicens: Surge, surge, & res istius rustici redde quas accepisti. Ad cuius vocem vir Dei protinus oculos leuauit à lectione, eumq; intuitus, mox etiā rusticū qui ligatus tenebatur attēdit. Ad cuius brachia dum oculos defluxisset, miro modo tanta se celeritate cœperunt illigata brachiis lora deuoluere, vt dissolui tam concitè nulla hominū festinatione potuissent. Cūq; is qui ligatus venerat, cœpisset subitò astare solutus, ad tantę potestatis vim tremefactus Galla, ad terram corruit, & ceruicem crudelitatis rigidę ad eius vestigia inclinās, se orationibus illius commendauit. Vir aūt sanctus à lectione minimè surrexit, sed vocatis fratribus, eom introrsus tolli, vt benedictionem acciperet, pręcepit. Quem ad se reductū, vt à tantæ crudelitatis insania quiescere deberet, admonuit. Qui fractus recedens nil vlterius petere à rustico præsumpsit, qoem vir Domini non tangendo, sed respiciendo soluerat. Ecce est Petre quòd dixi: quia hi qui omnipotēti Deo familiarius seruiūt, aliquādo mira facere etiam ex potestate possunt. Qui enim ferocitatē Gothi terribilis sedēs repressit, lora verò nodosq; ligaturę quæ innocentis brachia adstrinxerant, oculis dissoluit, ipsa miraculi celeritate indicat, quia ex potestate acceperat habere quod fecit. Rursum quoque quale, quantumq; miraculū orando valuit obtinere subiungam. Quadam die cū fratribus ad agri opera fuerat egressus, quidā verò rusticus defuncti filij corpus in vulnis ferens, orbitatis luctu ęstuans ad monasteriū venit, Benedictū patrē quæsiuit. Cui cùm dictū esset, quia idē pater cū fratribus in agro moraretur, protinus ante monasterij ianuā corpus extincti filij proiecit & dolore turbatus ad inueniendum venerabilē patrē sese in cursum concitus dedit. Eadē verò hora vir Dei ab agri opere iā cum fratribus reuertebatur. Quē mox vt orbatus rusticus aspexit, clamare cœpit: Redde filium meum, redde filium meū, Vir aūt Dei in hac voce substitit, dicens: Nunquid ego filiū tuum tibi abstoli? Cui ille respondit: Mortuus est, veni, resuscita eum. Quod vt mox Dei famulus audiuit, valde contristatus est, dicens: Recedite fratres, recedite, hæc nostra non sunt, sed sanctorū Apostolorū, Quid nobis onera vultis imponere, quæ non possumus portare? At ille, quē nimius cogebat dolor, in sua petitione perstitit, iurās qood non recederet, nisi eius filium resuscitaret. Quem mox Dei famulus inquisiuit, dicens. Vbi est? Coi ille respondit: Ecce corpus eius ad ianuam Monasterij iacet. Vbi cùm vir Dei cū fratribus peruenisset, flexit genu, [22] & super corpusculum infantis incubuit seseq; erigens ad cœlum palmas tetendit dicens: Domine non aspicias peccata mea, sed fidem huius hominis, qui resuscitari filium suū rogat, & redde in hoc corpusculum animam quam abstulisti. Vix in oratione verba cōpleuerat, & regrediente anima ita corpusculum pueri omne contremuit, vt sub oculis omniū qui aderant apparuerit concussione mirifica tremendo palpitasse. Cuius mox manum tenuit, & eum patri viuentem atque incolumem dedit. Liquet Petre, quia hoc miraculū in potestate non habuit, quod prostratus petiit vt exhibere potuisset. Petrus. Sic cuncta esse vt asseris cōstat patenter: quia verba quæ proposueras rebus probas. Sed quęso te vt indices si sancti viri oīa quæ volunt possunt, & cuncta impetrāt quæ desiderāt obtinere.

Gregor. Quisnam erit Petre in hac vita Paulo sublimior, qui de carnis suę stimulo ter Dominum rogauit, & tñ quod voluit obtinere non valuit? Ex qua re necesse est, vt tibi de venerabili patre Benedicto narrem: quia fuit quiddam quod voluit, sed nō valuit implere. Soror namq; eius Scholastica nomine, [23] omnipotēti Dño ab ipso infantiæ tēpore dedicata, ad eū semel per annum venire consueuerat, ad quam vir Dei non longè extra ianuam in possessione monasterij descendebat. Quadam verò die venit ex more atq; ad eam eum discipulis venerabilis eius descendit frater, qui totum diem in Dei laudibus sacrisq; colloquiis ducentes, incumbentibus in noctis tenebris simul acceperunt cibos. Cumq; adhuc ad mensam sederent, & inter sacra colloquia tardior se hora protraheret, eadem sanctimonialis fœmina soror eius eum rogauit, dicens: Quæso te, vt ista nocte non deseras, vt vsq; manè de cœlestis vitę gaudiis loquamur. Cui ille respōdit: Quid est quod loqueris soror? Manere extra cellā [24] nullatenus possum. Tanta verò erat cœli serenitas, vt nulla in aëre nubes appareret. Sanctimonialis autem fœmina cùm verba fratris negātis audisset, insertas digitis manus super mensam posuit, & caput in manibus omnipotentē Dñm rogatura declinauit. Cumq; de mensa leuaret caput, tanta coruscationis & tonitrui virtus, tantaque inundatio pluuiæ erupit, vt neque venerabilis Benedictus, neque fratres qui cum eo aderant, extra loci limen quo consederant, pedem mouere potuissent. Sanctimonialis quippe fœmina, caput in manibus declinans, lachrymarum fluuium in mensam fuderat,

22. *Vide hic cæremoniam Benedicti in orādo. Genu flexit, super corpus mortui incubuit, inde se erigens, palmas ad cœlum tetendit.*

23. *Scholastica soror Benedicti ab ipso infantiæ tempore fuit omnipotenti Domino cōsecrata. Quid tu nunc conqueris, pueros ante pubertatis annos religioni adactos? Et ne cauilleris loqui de monacha tu, dicit ipsa, q̄ erat sanct. monialis fœmina.*

24. *Benedictus dicit se extra cellam per vnam noctem manere non posse: & tu asserere audes, antiquos monachos libertatem habuisse eundi, standi, et reuertendi quandocunq; vellent?*

fuderat,per quas ferenitatem aëris ad pluuiam traxit.Nec paulò tardius post orationē inundatio illa secuta est, sed tanta fuit conuenientia orationis & inundationis, vt de mēsa caput iam cū tonitruo leuaret,quatenus vnum idemq; esset momentū,& leuare caput,& pluuiam deponere.Tunc vir Dei inter chorufcos & tonitruos atque ingentis pluuię inundationem videns se ad monasterium non posse remeare, cœpit conqueri contristatus, dicens:[25] Parcat tibi omnipotens Deus soror,quid est quod fecisti? Cui illa respondit:Ecce te rogaui,& audire me noluisti:rogaui Dominum meum,& audiuit me.Modò ergo si potes egredere,& me dimissa ad monasterium recede.Ipse autem exire extra tectum non valens:quia remanere sponte noluit,in loco mansit inuitus,sicq;factum est vt totam noctem peruigilem ducerent,atque per sacra spiritalis vitæ colloquia sese vicaria relatione satiarent.Qua de re dixi eum voluisse aliquid,sed minimè potuisse: quia si venerabilis viri mentem aspicimus,dubium non est quin eandem serenitatem voluerit,in qua descenderat permanere,sed contra hoc quod voluit,in virtute omnipotētis Dei ex fœminę pectore miraculū inuenit.Nec mirum quòd plus illo fœmina quæ diu fratrē videre cupiebat,in eodem tempore valuit,quia enim iuxta Ioannis vocem,Deus charitas est:iusto valdè iudicio illa plus potuit,quæ amplius amauit. Petrus. Fateor, multum placet quod dicis.

25. Vides miram orationis Scholasticæ virtutem.

Gregorius. Cumq; die altero eadem venerabilis fœmina ad cellam propriam recessisset,vir Dei ad Monasterium rediit.Cùm ecce post triduum in cella consistens, eleuatis in aëra oculis,vidit eiusdem sororis suæ animam de eius corpore egressam in columbę specie [26] cœli secreta penetrare.Qui tantæ eius gloriæ cōgaudens, omnipotēti Deo in hymnis & laudibus gratias reddidit,eiusq; obitum fratribus denunciauit.Quos etiā protinus misit vt eius corpus ad Monasterium deferrent, atque in sepulchro quod sibi ipse parauerat,ponerent.Quo facto contigit,vt quorum mēs vna semper in Deo fuerat,eorū quoque corpora nec sepultura separaret.Alio quoque tempore Seruandus Diaconus atq; Abbas eius Monasterij,quod in Campaniæ partibus à Liberio quondam Patricio fuerat cōstructum,ad eum visitationis gratia ex more venire consueuerat.Eius quippe monasteriū frequentabat,vt quia idem quoque vir doctrina gratiæ cœlestis influebat, dulcia sibi inuicem vitæ verba trasfunderent,& suauem cibū cœlestis patriæ quēadhuc perfectè gaudendo non poterant,salutem suspirando gustarent.Cūq; hora iam quetis exigeret,in cuius turris superioribus se venerabilis Benedictus,in eiusquoque inferioribus se Seruandus Diaconus collocauit,quo videlicet in loco inferiora ad superiora peruius continuabat ascensus. Ante eandem verò turrim largius erat habitaculū,in quo vtriusq; discipuli quiescebant.Cùmq; vir Dei Benedictus quiescentibus adhuc fratribus instans vigiliis, [27] nocturnę orationis tempora præuenisset,ad fenestram stans,& omnipotentem Deū deprecans,subitò intempesta noctis hora respiciens , vidit fusam lucem desuper cunctas noctis tenebras effugasse tantòque splendore clarescete, vt diem vinceret lux illa quæ in tenebris radiasset.Mira aūt res valde in hac speculatione secuta est,quia sicut post ipse narrauit,omnis etiā mundus velut sub vno solis radio collectus ante oculos eius adductus est. Qui venerabilis pater dum intentam oculorum aciem in splendore coruscę lucis infigeret,vidit Germani Capuani Episcopi animam in sphęra ignea [28] ab Angelis in cœlū ferri. Tunc tanti sibi testem volens adhibere miraculi, Seruandū Diaconū iterato bis terq; eius nomine cū clamoris magnitudine vocauit. Cùmq; ille fuisset insolito tanti viri clamore turbatus,ascendit,respexit,partemq;iam lucis exiguam vidit.Cui tantū hoc obstupescenti miraculū,vir Dei per ordinem quæ fuerant gesta narrauit,statimq; in Casinūcastrū religioso viro Theoprobo mandauit,vt ad Capuanā vrbē sub eadē nocte transmitteret,& quid de Germano Episcopo ageretur,agnosceret & indicaret.Factumq; est,& reuerendissimū virū Germanū Episcopū is qui missus fuerat,iam defunctū reperit,& requirens subtiliter,agnouit eodē momento fuisse illius obitū,quo vir Domini eius cognouit ascensum. Petr. Mira res valde,& vehemēter stupenda.Sed hoc quod dictū est.quia ante oculos ipsius quasi sub vno solis radio collectus ōis mūdus adductus est,sicut nunquā expertus sum,ita nec conicere scio quonam ordine fieri potest,vt mundus omnis ab homine vno videatur.Gregorius.Fixum tene Petre quod loquor,quia animæ videnti creatorem angusta est omnis creatura.Quālibet etenim parū de luce creatoris aspexerit, breue ei fit omne quod creatū est:quia ipsa luce visionis intimę mentis laxatur sinus,tātumq; expanditur in Deo,vt superior existat mundo.fit verò ipsa videntis anima etiam super semetipsam.Cūq;in Dei lumine rapitur,super se in interioribus ampliatur,& dū sub se cōspicit exaltata,comprehendit quàm breue sit quod cōprehendere humiliata non poterat. Vir ergo Dei qui in turri globū igneū,Angelos quoque ad cœlū redeuntes videbat, hæc proculdubiò cernere non nisi in Dei lumine poterat. Quid itaq; mirū si mundū ante se collectū vidit,qui sublevatus in mētis lumine extra mundū fuit? Quòd autem collectus mundus

26. Anima Scholasticæ in colūbæ specie cœli secreta penetrauit.

27. Benedictus vigiliis,& nocturnis precationibus instabat.

28. Vide Germani Capuani Episcopi animam in sphæra ignea ab Angelis in cœlum deferri.

mundus ante eius oculos dicitur, non cœlum & terra contracta est, sed videntis animus est dilatatus, qui in Deo raptus, videre sine difficultate potuit omne quod infra Deum est. In illa ergo luce quæ exterioribus oculis fulsit, lux interior in mente fuit, quæ videntis animum eùm ad superiora rapuit, ei quàm angusta essent omnia inferiora, monstrauit.

Petrus. Videor mihi vtiliter non intellexisse quæ dixeras, quando ex tarditate mea tantum creuit expositio tua. Sed quia hæc liquidè in meis sensibus infudisti, quæso ve ad narrationis ordinem redeas.

Gregorius. Libet Petre adhuc de hoc venerabili patre multa narrare, sed quædam eius studiosè prætereo: quia ad aliorum gesta voluenda festino. Hoc autem nolo te lateat, quòd vir Dei inter tot miracula quibus in mundo claruit, doctrinæ quoque verbo non mediocriter fulsit. Nam [29] scripsit monachorum regulam, discretione præcipuam, sermone luculentam. Cuius si quis velit subtilius mores vitamq́ue cognoscere, potest in eadem institutione regulæ omnes magisterij illius actus inuenire: quia sanctus vir nullo modo potuit aliter docere quàm vixit.

Eodem verò anno quo de hac vita erat exiturus, quibusdam discipulis secum conuersantibus, quibusdam longè manentibus, sanctissimi sui obitus denunciauit diem, præsentibus indicens, vt audita per silentiũ tegerent: absentibus indicans, quod vel quale eis signum fieret, quando eius anima de corpore exiret: Ante sextum verò sui exitus diem, aperiri sibi sepulturam iubet. Qui mox correptus febribus, acri cœpit ardore fatigari. Cumque per dies singulos languor ingrauesceret, sexta die portari se in oratorium à discipulis fecit, ibiq́ue exitum suum [30] dominici corporis & sanguinis perceptione muniuit, atque inter discipulorum manus imbecillia membra sustentans, erectis in cœlum manibus stetit, & vltimum spiritum inter verba orationis efflauit. Qua scilicet die duobus de eo fratribus, vni in cella commoranti, alteri autem longius posito, reuelatio vnius atque indissimilis visionis apparuit. Viderunt namque, quia strata pallis atque innumeris corusca lampadibus via recto Orientis tramite ab eius cella in cœlum vsque tendebatur: Cui venerando habitu vir desuper clarus assistens, cuius esset via quam cernerent inquisiuit. Illi autem se nescire professi sunt. Quibus ipse ait: Hæc est via qua dilectus [31] Domino cœlum Benedictus ascendit. Tunc itaq; sancti viri obitũ sicut præsentes discipuli viderunt, ita absentes ex signo quod eis prædictum fuerat, agnouerunt. Sepultus verò est in oratorio beati Ioannis Baptistæ, quod destructa ara Apollinis ipse construxit. Qui & in eo specu in quo prius habitauit, nunc vsque, [32] si petentium fides exigat, miraculis coruscat. Nuper namque est res gesta quam narro. Quædam mulier mente capta, dum funditus sensum perdidisset, per montes & valles, & syluas, & campos, die noctuq; vagabatur, ibi tantummodo quiescebat, vbi hanc quiescere lassitudo coëgisset. Quadam verò die dum vaga nimium erraret, ad beati viri Benedicti specum deuenit, ibiq́ue nesciens ingressa mansit. Mane autem facto ita sanato sensu egressa est, ac si eam nunquam insania capitis vlla tenuisset, quæ omni vitæ suæ tempore in eadem quam accepit salute permansit. Petrus. Quidnam esse dicimus quod plerunque in ipsis quoque patrociniis martyrum sic esse sentimus, vt non tanta per corpora sua, quanta beneficia per reliquias ostendat, atque illic maiora signa faciunt, vbi minimè per semetipsos iacent?

Gregorius. Vbi in suis corporibus sancti martyres iacent, [33] dubium Petre non est quòd multa valeant signa demonstrare, sicut & faciunt, & pura mente quærentibus innumera miracula ostendunt. Sed quia ab infirmis potest montibus dubitari, vtrùmne ad exaudiendum ibi præsentes sint, vbi constat quia in suis corporibus non sint, ibi necesse est eos maiora signa ostendere, vbi de eorum præsentia potest mens infirma dubitare. Quorum verò mens in Deo fixa est, tantò maius habet fidei meritum, quantò illic eos nouit & non iacere corpore, & tamen non deesse ab exauditione. Vnde ipsa quoque veritas vt fidem discipulis rugeret, dixit: Si ego non abiero, paracletus non veniet ad vos. Cùm enim constet quia paracletus spiritus à patre semper procedat & filio, cur se filius recessurum dicit vt ille veniat, qui a filio nunquã recedit? Sed quia discipuli in carne Dominum cernentes corporeis hunc oculis semper videre sitiebant, rectè eis dicitur: nisi ego abiero, paracletus non veniet: ac si apertè diceretur: Si corpus non subtraho, quis sit amor spiritus, non ostendo: & nisi me desieritis carnaliter cernere, nunquam me discetis spiritualiter amare. Petrus. Placet quod dicis.

Gregorius. Aliquantulum iam à locutione cessandum est, vt si ad aliorum miracula enarranda tendimus, loquendi vires interim per silentium reparemus.

29. D. Benedictus scripsit monachorum regulã discretiõe præcipuã, in qua sicut vixit ipse, alios viuere docuit: cur ergo tantopere monachorũ regulas improbant haeretici, si a sanctiss. viris, qualis fuit optimus Pontifex Gregorius, ita laudantur.

30. Ecce quò veri Christiani moriuntur: præmuniunt enim se dominici corporis, et sanguinis perceptione, ac inter fidelium manus orando & psallẽdo spiritũ emittunt.

31. Benedict⁹ cœlum ascendit.

32. Benedictus post mortẽ in eo specu in quo prius habitauit, miraculis coruscat.

33. Vides hæretice, qui de sanctis obloqueris, quomodo sancti martyres, & vbi iacent in suis corporibus: & vbi non iacent, sed adsunt eorum reliquiæ, innumera miracula ostẽdũt. Vide quomodo exaudiãt ad se recurrẽtes, quod præsentes sũt ubi inuocantur, & qui credit eos adesse ad exaudiendum, etiam vbi corpore non iacent, habere meritũ suæ fidei. Nil certe cõtra nouos Ecclesiæ subuersores posset dici validi⁹ & manifestius.

VITAE SANCTORVM DEI AVGVstini, Melliti, Iusti, & Laurentij, Diui Gregorij Papæ Discipulorum, & Anglicanæ Ecclesiæ Episcoporum, per venerabilem Bedam Preæsbyterum scriptæ.

Habetur lib. 1. Eccles. hist. Anglicanæ, per eundē cōscriptæ, ex ca. 12.

INTEREA Britanniæ cessatum quidem est parumper ab externis, sed non ciuilibus bellis: manebāt exterminia ciuitatū ab hoste dirutarū ac desertarum: pugnabant contra inuicem, qui hostem euaserunt, ciues. Attamen recente adhuc memoria calamitatis & cladis inflictæ seruabant vtcunque Reges, sacerdotes, priuati, & optimates suum quiq; ordiné. At illis decidentibus, cùm successisset ætas tempestatis illius nescia, & præsentis solùm serenitatis statū experta, ita cuncta veritatis ac iustitiæ moderamina concussa ac subuersa sunt, vt earum non dicam vestigiū, sed ne memoria quidē præter in paucis & valde paucis, vlla appareret: quin inter alia inenarrabiliū scelerum facta, quę historicus eorū Gildus flebili sermone describit, & hoc addebant, vt nunquā genti Saxonū siue Angelorū, secum Britanniā incolenti verbum fidei prædicandum committerent. Sed non tamen diuina pietas plebem suam, quam præsciuit, deseruit, quin multò digniores genti memoratæ præcones veritatis, per quos crederet, destinauit.

Ex cap. 23.

Siquidem anno ab incarnatione Domini. DLXXXII. Mauricius ab Augusto quinquagesimus quartus imperiū suscipiens, viginti annos tenuit. Cuius anno regni decimo Gregorius vir doctrina & actione pręcipuus, pontificatum Romanæ & Apostolicæ sedis sortitus, rexit annos tredecim, menses sex, & dies decē, quidiuino admonitus instinctu, anno quartodecimo eiusdem principis, aduentus verò Anglorū in Britanniam anno circiter DL. misit seruum Dei Augustinum, & alios plures cū eo monachos timentes Dominū,[1] prædicare verbū Dei gentium Anglorum. Qui cùm iussis Pontificalibus obtemperantes memoratum opu aggredi cœpissent: iamque aliquantulū itineris confecissent, timore inerti rediri domum potius quàm barbaram, feram, incredulamque Gentem, cuius ne linguam quidē nossent, adire cogitabant, & hoc esse tutius cōmuni consilio decernebant. Nec mora, Augustinum quem eis Episcopum ordinandum, si ab Anglis susciperentur, disposuerat, domum remittunt: qui à beato Gregorio humili supplicatu obtineret, ne tam periculosam, tam laboriosam, tam incertam peregrinationē adire deberent. Quibus ille exhortatorias literas dedit, ac in opus eos verbi, diuino confisos auxilio, proficisci suadet. Quarum videlicet literarum ista est forma.

1. Si Gregorius Romanus pōtifex prædicatores misit ad gentem Anglorum, patet Romanam Ecclesiā iurisdictionem habere super omnes Ecclesias mundi.

Gregorius seruus seruorum Dei, seruus Domini nostri Iesu Christi. Quia melius foerat bona non incipere, quàm ab iis quæ cœpta sunt, cogitatione retrorsum redire, summo studio (dilectissimi filij) oportet, vt opus bonum, quod auxiliante Domino cœpistis, impleatis. Nec labor vos itineris, nec maledicorū hominū linguæ deterreant, sed omni instantia, omniq; feruore, quæ inchoastis, Deo autore peragite, scientes [2] quòd laborē magnum maior æternæ gloria retributionis sequitur. Remeante autē Augustino præposito vestro, quem & Abbatem vobis constituimus, in omnibus humiliter obedite: scientes hoc vestris animabus per omnia profuturū, quicquid à vobis fuerit in eius admonitione cōpletum. Omnipotens Deus sua vos gratia protegat, & vestri laboris fructum in æterna me patria videre concedat: quatenus etsi vobiscum laborare [3] nequeo, simul in gaudio retributionis inueniar: quia laborare scilicet volo. De' vos incolumes custodiat dilectissimi filij. Data die decimo Calendarum Augustarum, imperante domino Mauricio Tyberio piissimo Augusto, anno decimoquarto post Consulatum eiusdē domini nostri anno xiij. Indictione xiiij. Misit etiam tunc idem venerandus Pontifex ad Etherium Arelatensem Archiepiscopum, vt Augustino in Britanniam perueniente, benignè susciperet, literas: quarum iste est tenor. Reuerendissimo ac sanctissimo fratri Etherio coëpiscopo Gregorius seruus seruorum Dei. Licet apud sacerdotes habentes Deo placitam charitatem, religiosi viri nullius commendatione indigeant, quod tamen apertum scribendi se tempus ingessit, fraternitati vestræ nostra mittere scripta curauimus, insinuantes latorē præsentium Augustinum seruum Dei, de cuius certi sumus studio, cum alijs seruis Dei illic nos pro vtilitate animarum (auxiliante Domino) direxisse: quem necesse est, vt sacerdotali studio sanctitas vestra adiuuare, & sua ei solatia præbere festinet. Cui etiam vt promptiores ad suffragandum possitis existere causam vobis iūximus subtiliter indicare, scientes cognita, tota vos propter Deum deuotione ad solatiamdum, quia res exigit, commooendos. Candidum præterea præsbyterum communem filium, quem ad gubernationem patrimonialis Ecclesiæ nostrę transmisimus, charitati vestrę in omnibus commendamus. Deus te incolumem custodiat Reuerendissime frater. Data die decimo Calendarum Augu-

2. Si propter laborem datur nobis gloria æterna, ergo ex operibus bonis meremur regnum cœlorū, in quantum tamē ex diuina gratia proficiscuntur.

3. Vide q sufficit voluntas bene operandi, vbi non adest facultas, sed cū adest, non sufficit.

Ex cap. 24.

Augustarum,imperante domino nostro Mauricio Tyberio piissimo Augusto:anno quarto decimo,post consulatum eiusdem domini nostri anno terciodecimo, indictione xiiij. Roboratus igitur confirmatione beati patris Gregorij Augustinus cum famulis Christi, qui erant cum eo,rediit in opus verbi,peruenitq; Britanniā.Erat eo tempore Rex Edilbercht in Cantua potentissimus, qui ad confinium vsq; Humbrij fluminis maximi, quo meridiani & septentrionales Anglorum populi dirimuntur, fines imperij tetenderat. Est autem ad Orientalem Cantuæ plagam Tanatos insula non modica,id est, magnitudinis iuxta consuetudinem æstimationis Anglorum miliariū sexcentorum,quam à continenti terram secernit fluuius Vantsumu,qui est latitudinis circiter trium stadiorum,& duobus tantum in locis est transmeabilis. Vtrumq; enim caput procedit in mare.In hac ergo applicuit seruus Domini Augustinus & socij eius,viri(vt fertur)fermè quadraginta.[3]

Ex cap. 25.

Acceperunt ergo præcipiente beato Papa Gregorio,de gente Francorum interpretes, & mittens ad Edilberchtum,mandauit se venisse de Roma,ac nuncium ferre optimum, qui sibi obtemperantibus æterna in cœlis gaudia,& regnum sine fine cū Deo viuo & vero futurum sine vlla dubietate promitteret.Qui audiens manere illos in ea quā adierant insula,& eis necessaria ministrari,donec videret quid eis faceret,iussit.Nam & antea fama ad eum quoq; Christianę religionis peruenerat,vtpote qui & vxorem habebat Christianam de gente Francorum,nomine Bertham.Quam ea conditione à parentibus acceperat,vt ritum fidei & religionis suæ cum Episcopo,quē ei adiutorem fidei dederat, nomine Liudhardo, inuiolatum seruare licentiam haberet.

Post dies ergo venit ad Insulam Rex,& residens sub diuo,iussit Augustinum cum sociis ad suum ibidem aduenire colloquium.Cauerat enim,ne in aliquam domum ad se introirent,vetere vsus augurio,ne superuentu suo si quid maleficę artis habuissent,eū superando deciperent.At illi non demoniaca,sed diuina virtute prędīti veniebant,[4] crucem pro vexillo ferentes argenteam, & imaginem Domini Saluatoris in tabula depictā,litaniasque canentes pro sua simul & eorum propter quos & ad quos venerant salute ęterna Domino supplicabant.Cumque ad iussionem Regis residentes,verbum ei vitæ vnà cum omnibus qui aderant eius comitibus prędicarent,respondit ille dicens:Pulchra sunt quidem verba & promissa quę adfertis,sed quia noua sunt & incerta,non his possum assensum tribuere,relictis eis quę tanto tempore cum omni genere Anglorum seruaui.Verùm quoniam huc de longe peregrini venistis,& vt ego videor mihi perspexisse, ea quæ vos vera & optima creditis,nobis quoq; communicare desideratis: nolumus molesti esse vobis,quin potius benigno vos hospitio recipere,& quæ victui sunt vestro necessaria,ministrare curauimus,nec prohibemus quin omnes quos potestis,fidei vestræ religionis prædicando societis.Dedit ergo eis mansionē in ciuitate Dorouernensi,quę imperij sui totius erat metropolis,eisq; vt promiserat,cū administratione victus temporalis,licentiā quoq; prædicandi non abstulit.Fertur autē quia appropinquantes ciuitati more suo cum cruce sancta,& imagine magni Regis Domini nostri Iesu Christi,hāc litaniā cōsona voce modularentur:Deprecamur te Domine in omni misericordia tua,vt auferatur furor tuus,& ira tua à ciuitate ista,& de domo sancta tua:quoniam peccauimus tibi.

4. Veniebāt ergo cū argenteam pro vexillo ferentes, et imaginē Domini saluatoris in tabula depictam, litaniasq; pro cōmuni salute canentes. Vide hęc & considera o heretice

At vbi sibi datam mansionem intrauerunt,incœperunt Apostolicam primitiuę Ecclesię vitam imitari.Orationibus videlicet assiduis,vigiliis,ac ieiuniis seruiēdo,verbū vitę quibus poterāt prędicando,cuncta huius mundi velut aliena spernendo.Ea tamē quę victui necessaria videbantur,ab eis quos docebant accipiendo:secundū ea quæ docebāt ipsi per oīa viuendo,& paratum ad patiendū aduersa quæq;,vel etiā pro ea,quā prędicabant, veritate,animum habendo.Quid mora,crediderūt nonnulli,& baptizabantur mirantes simplicitatem innocentis vitæ,ac dulcedinem doctrinæ eorum cœlestis.

Erat autem prope ipsam ciuitatē ad Orientem Ecclesia in honore sancti Martini antiquitus facta,dum adhuc Romani Britanniam incolerent:in qua Regina,quam Christianā fuisse prędiximus,[5] orare consueuerat.In hac ergo & ipsi cōuenēre primò,ibidq; psallere, orare, missas [6] facere,prædicare,& baptizare cœperunt,donec rege ad fidem conuerso, maioremque prædicandi per omnia, & Ecclesias fabricandi vel restaurandi licentiam acciperent.At vbi etiam ipse inter alios delectatus vita mundissima sanctorum, & promissis eorum suauissimis, quæ vera esse miraculorum quoque multorum ostensione firmauerunt,credens baptizatus est,cœperunt plures quotidie ad audiendum verbum confluere,ac relicto gentilitatis ritu,vnitati se sanctę Christi Ecclesię credendo sociare.Quorum fidei & conuersioni ita congratulatus esse Rex perhibetur, vt nullū tamen cogeret ad Christianismum,sed tamen mox credētes arctiori dilectione quasi conciues sibi regni cœlestis amplecteretur: didicerat enim à doctoribus autoribusque suæ salutis, seruitium Christi voluntarium, non coactitium debere esse. Nec distulit,quin etiam ipsis

5. Vides hic quod Ecclesiæ nō tantū pro auditione verbi Dei, & sacramentorū perceptione,sed etiā pro locu orationis sunt institutę.
6. Etiam Gregorij tēpore Missæ celebrabātur,quod nimo & Apostolorum,vt in vita Carpi vidisti.

KKK ij doctoribus

doctoribus suis,locum sedis eorum gradui congruum,in Doruuer Metropoli sua donaret, simul & necessarias in diuersis speciebus possessiones conferret.

Ex cap. 27.

Interea vir Domini Augustinus venit Arelas, & ab Archiepiscopo eiusdem ciuitatis Etherio iuxta quod iussa S. patris Gregorij acceperat: Archiepiscopus genti Anglorũ ordinatus est, reuersusq; Britanniam, misit continuò Romam Laurentium præsbyterum, & Petrum monachum, qui beato Pontifici Gregorio, gentem Anglorum fidẽ Christi accepisse, ac se Episcopum factũ esse referent: simul & de iis quæ necessaria videbantur, quęstionibus eius consulta flagitans: nec mora, congrua quæsitui responsa recepit. Epistolam verò quam se pro adiuuando in opere Dei Augustino Arelatensi Episcopo fecisse commemorat, ad Virgilium Etherij successorem dedit: cuius hæc forma est.

Ex cap. 28.

Reuerendissimo & sanctissimo fratri Virgilio coepiscopo, Gregorius seruus seruorum Dei. Quantus sit affectus venientibus spontè fratribus impendendus, ex eo quòd plerũque solent charitatis causa inuitari, cognoscitur. Et ideo si communem fratrem Augustinum Episcopum ad vos venire cõtigerit, ita illum dilectio vestra sicut decet, affectuosè dulciterque suscipiat, vt & ipsum consolationis suæ honore foueat, & alios, qualiter fraterna charitas colenda sit, doceat. Et quomodo sæpius euenit, vt ij qui de longè positi sunt, prius ab aliis, quæ sunt emendanda, cognoscant, si quas fortasse fraternitati vestrę sacerdotum vel aliorum culpas intulerit, vnà cum eo residentes, subtili cuncta inuestigatione perquirite, & ita vos in ea quæ Deum offendunt, & iracundiam prouocant, districtos ac solicitos exhibete, vt ad aliorum emendationem, & vindicta culpabilem feriat, & innocentem falsa opinio non affligat. Deus te incolumẽ custodiat Reuerendissime frater. Data die x. Calend. Iuliarum, imperante domino nostro Mauricio Tybetio piissimo Augusto, Anno xix. post consulatum verò eiusdẽ domini nostri anno xviij. indictione iiij.

Ex cap. 29.

Præterea idem Papa Gregorius Augustino Episcopo, quia suggesserat ei, multam quidem sibi esse messem, sed operarios paucos: misit cum præfatis legatariis suis plures cooperatores, ac verbi ministros: in quibus primi ac præcipui erant Mellitus, Iustus, Paulinus, Rufinianus, & per eos generaliter vniuersa, quæ ad cultum erant [7] ac ministerium Ecclesiæ necessaria, vasa videlicet sacra, & vestimenta altarium: ornamenta quoque ecclesiarum, & sacerdoralia vel clericalia indumenta, sanctorum etiam Apostolorum ac martyrum reliquias, necnon & codices plurimos. Misit etiam literas, in quibus significat se ei pallium direxisse, simul et insinuat qualiter Episcopos in Britannia constituere debuisset. Quarum literarum iste est textus. Reuerendissimo & sanctissimo fratri Augustino Episcopo Gregorius seruus seruorum Dei. Cùm certum sit pro omnipotenti Deo laborantibus ineffabilia æterni regni præmia reseruari, nobis tamen eis necesse est honorum beneficia tribuere, vt in spiritalis operis studio ex [8] remuneratione valeant multiplicius insudare. Et quia noua Anglorum ecclesia ad omnipotentis Dei gratiam, eodem Domino largiente, & te laborante perducta est, vsum tibi [9] pallij in ea ad solum missarum solennia agenda concedimus, ita vt per loca singula .xij. episcopos ordines, qui tuę subiaceant ditioni, quatenus Londonensis ciuitatis episcopus semper in posterum à synodo propria debeat consecrari, atque honoris pallium ab hac sancta & Apostolica, cui Deo aurote deseruio, sede percipiat. Ad Eburacam verò ciuitatem te volumus episcopum mittere, quem ipse iudicaueris ordinare, ita duntaxat, vt si eadem ciuitas cum finitimis locis verbum Dei receperit, ipse quoque. xij. episcopos ordinet, & metropolitani honore perfruatur: quia ei quoque, si vita comea fuerit, pallium tribuere Domino fauente disponimus, quem tamen tuę fraternitatis volumus dispositioni subiacere. Post obitum verò tuum, ita episcopis quos ordinauerit, præsit, vt Londonensis episcopi nullo modo ditioni subiaceat. Sit verò inter Londonię & Eburacę ciuitatis episcopos in posteris honoris ista distinctio, vt ipse prior habeatur, qui primus fuerit ordinatus. Communi autẽ consilio & concordi actione quæque sunt pro Christi zelo agenda, disponant vnanimiter, rectè sentiant, & ea quæ senserint, non sibimet discrepando perficiant. Tua verò fraternitas non solùm eos Episcopos quos ordinauerit, neq; hos tantummodo qui Eburacæ per episcopum fuerint ordinati, sed etiam omnes Britanniæ sacerdotes habeat, Deo Domino nostro Iesu Christo aurore, subiectos. Quatenus ex lingua & vitæ tuæ sanctitatis, [10] & rectè credendi, & bene viuendi formam percipiant, atq; officium suum fide ac more sequentes, ad cœlestia, cùm Dominus voluerit, regna pertingant. Deus te incolumem custodiat Reuerendissime frater. Data die x. Calend. Iul. imperante domino nostro Mauricio Tyberio piissimo Augusto, anno xix. post consulatum eiusdem domini, anno xviij. indictione iiij.

7. Si hęc oĩa Deo nõ placere, ac grata non esse crederet, pateisne sanctus Pontifex illa in Britanniã misisset?

8. Vides quod et propter remunerationem hortatur ad studiũ operis spiritalis.

9. Ecce quõ antiquis Archiepiscopis per sedẽ Apostolicã palliũ cõcedi solebat, sicut & modo sit, quo intra missarũ solennia tantũ vteretur, & fuisse in magna reuerentia.

10. Vis Christiane ad cœlestia regna pertingere? Serua quod hic te docet sanctissimus Pontifex, rectè recde crede, & bene viue, hoc est, fidei catholicæ mores probos coniunge, nam vnum sine altero non sufficit.

Ex cap. 30.

Abeuntibus autem præfatis legatariis misit post eos beatus pater Gregorius literas memoratu dignas, in quibus apertè quàm studiose erga saluationẽ nostræ gentis inuigilauerit, ostendit, ita scribens. Dilectissimo filio Mellito Abbati Gregorius seruus seruorũ Dei.

Post

Post discessum congregationis nostræ quæ tecum est, valde sumus suspensi redditi, quia nihil de prosperitate vestri itineris audisse nos contigit. Cùm ergo Dominus omnipotẽs vos ad reuerendissimum virum fratrem nostrum Augustinum perduxerit, dicite ei, quòd diu mecum de causa Anglorũ cogitans tractaui: videlicet quòd phana idolorum destrui in eadem gente minimè debeant, sed ipsa quæ in eis sunt idola destruantur. Aqua [22] benedicta fiat, in iisdem phanis aspergatur, altaria construantur, reliquiæ ponantur: quia si phana eadem bene constructa sunt, necesse est vt à cultu dæmonũ in obsequio veri Dei debeant commutari: vt dum gens ipsa eadem phana sua non videt destrui, de corde errorem deponat, & Deum verum cognoscens ac adorans, ad loca quæ consueuerat familiarius concurrat. Et quia boues in sacrificio dæmonum multos solent occidere, debet eis etiam hac de re aliqua solennitas immutari: vt die dedicationis, vel natalitiis sanctorum martyrum, quorum illic reliquiæ ponuntur, tabernacula sibi circa easdem Ecclesias, quæ ex phanis commutatæ sunt, de ramis arborum faciant, & religiosis conuiuiis solennitatem celebrent, nec diabolo iam animalia immolent, sed ad laudem Dei in esu suo animalia occidant, & donatori omnium de satietate sua gratias referant. Nam duris mẽtibus simul omnia abscindere impossibile esse dubium non est: quia & is qui summum locum ascendere nititur, gradibus vel passibus, non autem saltibus eleuatur: sic [23] Israëlitico populo Dominus in Ægypto quidem innotuit, sed tamen eis sacrificiorũ vsus quos diabolo solebat exhibere, in cultu proprio reseruauit, vt eis in suo sacrificio animalia immolare præciperet, quatenus cor mutantes, aliud de sacrificio amitterent, aliud retinerẽt, vt & ipsis ipsa essent animalia quæ offerre consueuerant: vero tamen Deo, & non idolis immolantes, iam sacrificia ipsa non essent. Hæc igitur dilectionem tuam prædicto fratri necesse est dicere, vt ipse in præsenti illic positus perpendat qualiter omnia debeat dispensare. Deus te incolumem custodiat dilectissime fili. Data die Calendas Iulias. Imperante domino nostro Mauricio Tyberio piissimo Augusto. Anno xix. post Consulatum eiusdem domini anno xviij. Indictione iiij.

22. *Fiat aqua benedicta, aspergatur in phanis, altaria construantur, reliquiæ ponantur. Placẽtne tibi ista o hæretice? Minime profecto, quia errores tuos prosternunt.*

23. *Ecce quomodo Ecclesia pedetentim de imperfecto ad perfectũ progressa est, nec a mentibus duris omnia simul abscidit.*

Quo in tempore misit etiam Augustino epistolam super miraculis, quæ per eum facta esse cognouerat: in qua eum, ne per illorum copiam periculum elationis incurreret, his verbis hortatur. Scio frater charissime, quia omnipotens Deus per dilectionem tuam in gente, quæ eligi voluit, magna miracula ostendit, vnde necesse est dono cœlesti & timẽdo gaudeas, & gaudendo pertimescas. Gaudeas videlicet, quòd Anglorũ animæ per exteriora miracula ad interiorem gratiam pertrahuntur. Pertimescas verò, ne inter signa quæ fiunt, infirmus animus in sui præsumptione se eleuet, & vnde foras in honorem tollitur, inde per inanem gloriam intus cadat. Meminisse etenim debemus, quia discipuli cum gaudio à prædicatione redeuntes, dum cœlesti magistro dicerent: Domine in nomine tuo etiam dæmonia nobis subiecta sunt, protinus audierũt: Nolite super hoc gaudere, sed potius gaudete, quia nomina vestra scripta sunt in cœlo. In priuata enim & temporali lætitia mentem posuerant, qui de miraculis gaudebant, sed de priuata ad communem, & de temporali ad æternam lætitiam reuocantur: quibus dicitur: In hoc gaudete, quia nomina vestra scripta sunt in cœlo Nõ enim omnes electi miracula faciunt, sed tamẽ nomina eorum in cœlo tenentur adscripta. Veritatis etenim discipulis esse gaudiũ non debet sine eo bono, quod commune cum omnibus habent, & in quo finem lætitiæ nõ habent. Restat itaque frater charissime, vt inter ea quæ operante Domino exterius facis, semper te interius subtiliter iudices, ac subtiliter intelligas, & temetipsum quis sis, & quanta sit in ea gente gratia, pro cuius conuersione etiam faciendorũ signorum dona percepisti. Et si quando te Creatori vestro, seu per linguam, seu per opera reminisceris deliquisse, semper hæc ad memoriam reuoces: vt surgentem cordis gloriam memoria reatus premat. Et quicquid de faciendis signis acceperis, vel accepisti, hoc non tibi, sed eis deputes donata, pro quorum tibi salute collata sunt.

Ex cap. xxxi.

Misit & idem Papa beatus Gregorius eodem tempore etiã Regi Edilberehto epistolã, simul & dona in diuersis speciebus perplura, temporalibus quoq; honoribus regẽ glorificare satagens, cui gloriæ cœlestis sui labore & industria notitiã peruenisse gaudebat. Exemplar autem præfatę epistolę hoc est. Domino gloriosissimo atq; præcellentissimo filio Edilberchto Regi Anglorũ Gregorius Episcopus. Propter hoc omnipotens Deus bonos quosq; ad regimina populorum perduxit, vt per eos omnibus quibus prelati fuerint, dona suę pietatis impendat: quod Anglorum genti factum agnouimus. Cui vestra gloria est idcirco prępofita, vt per bona quę vobis concessa sunt, etiam subiectæ vobis genti superna beneficia pręstarentur. Et ideo gloriose fili eam quã accepisti diuinitus gratiã require, solicita mente custodi, Christianã fidem in populis tibi subditis extendere festina, zelũ rectitudinis tuę in eorum multiplica conuersione, idolorũ cultus insequere, phanorũ ædificia

Ex cap. xxxii.

euerte,subditorũ mores ex magna vitæ mundicia exhortando,terrendo,blandiendo,corrigendo,& boni [13] operis exempla monstrando ędifica : vt illum retributorē inuenias in cœlo,cuius nomen atque cognitionē dilataueris in terra.Ipse enim vestræ quoq; gloriæ nomen etiā posteris gloriosius reddet:cuius vos honorē quæritis & seruatis in gentibus. Sic etenim Constantinus quondam piissimus Imperator, Romanam Rempublicā à peruersis Idolorum cultibus reuocans,omnipotenti Deo Domino nostro Iesu Christo secum subdidit.Nam seque cum subiectis populis tota ad Deum mente conuertit.Vnde factum est,vt antiquorum principum nomen suis vir ille laudibus vinceret,& tantò in opinione prædecessores suos,quantò & in bono opere superaret. Et nunc itaque vestra gloria cognitionem vnius Dei Patris,& filij,& Spiritus sancti,regibus ac populis sibimet subiectis festinet infundere, vt & antiquos reges suæ gentis laudibus ac meritis transeat, & quantò in subiectis suis etiam aliena peccata deterserit, tantò etiam de peccatis propriis ante omnipotentis Dei terribile examen securior fiat.Reuerendissimus frater noster Augustinus Episcopus in monasterij regula doctus,sacræ scripturæ scientia repletus, bonis autore Deo operibus præditus,quæcunque vos admonet,libenter audite,deuotè peragite,studiosè in memoria reseruate.Quia si vos cùm in eo quod pro omnipotēti Deo loquitur,auditis,idem omnipotens Deus hunc pro vobis exorante celerius exaudiet.Si enim (quod absit) verba eius postponitis,quomodo eum omnipotens Deus poterit audire pro vobis,quem vos negligitis audire pro Deo?Tota igitur mente cum eo vos in feruore fidei stringite,atq; annisum illius virtute quā vobis diuinitas tribuat,adiuuate,vt regni sui vos ipse faciat esse participes,cuius vos fidem in regno vestro recipi facitis & custodiri. Preterea scire vestrā gloriā volumus,quòd sicut in scriptura sacra ex verbis Domini omnipotentis agnoscimus,præsentis mundi iam terminus iuxtà est,& sanctorũ regnũ venturum est,quod nullo vnquam poterit fine terminari.Appropinquante autem eodē mundi termino multa imminent,quæ antea non fuerant,videlicet immutationes aëris,terroresq; de cœlo,& contra ordinationem temporum,tempestates,bella, fames, pestilentiæ, terremotus per loca,quæ tamen non omnia nostris diebus ventura sunt,sed post nostros dies omnia subsequentur.Vos itaq; si qua ex iis euenire in terra vestra cognoscetis,nullo modo animum vestrum perturbetis,quia idcirco signa de fine seculi præmittuntur,vt de animabus nostris debeamus esse solliciti,de mortis hora suspecti,& venturo iudici in bonis actibus inueniamur esse parati.Hæc autem gloriose fili paucis loquutus sum, vt cùm Christiana fides in regno vestro excreuerit,nostra quoq; locutio apud vos latior excrescat,& tantò plus loqui libeat,quantò se in mente nostra gaudia de gentis nunc perfecta conuersione multiplicant. Parua autem xenia transmisi,quæ vobis parua non erunt,cùm à vobis ex beati Petri Apostoli fuerint benedictione suscepta.Omnipotens itaque Deus in vobis gratiam suam,quam cœpit,perficiat,atque vitam vestram, & hinc post multorũ annorum curricula extendat:& post hæc longa tempora,in cœlestis vos patriæ congregatione recipiat.Incolumem excellentiam vestram gratia superna custodiat, domine mi fili.Data die x.Calend.Iul.& imperante domino nostro Mauritio Tyberio piissimo Augusto,Anno xix.post Consulatum eiusdem,anno xviij.Indictione iiij.

At Augustinus vbi in regia ciuitate sedem Episcopalem,vt prædiximus,accepit,recuperauit in ea,regio fultus adminiculo,Ecclesiam,quam ibi Romanorum antiquorum fidelium opere factam fuisse didicerat:& eam in nomine sancti Saluatoris Dei & Domini nostri Iesu Christi sacrauit,atque ibidem sibi habitationem statuit, & cunctis successoribus suis.Fecit autem & monasterium non longè ab ipsa ciuitate ad Orientē,in quo eius hortatu Edilbercht Ecclesiam beatorũ Apostolorũ Petri & Pauli à fundamentis [14] construxit,ac diuersis donis ditauit.In qua & ipsius Augustini & omnium Episcoporũ Dornernentium,simul & Regum Cantuæ poni corpora possent: quam tamen Ecclesiam non ipse Augustinus,sed successor eius Laurentius [15]. consecrauit.

Primus aũt eiusdem monasterij Abbas Petrus præsbiter fuit,qui legatus in Galliā missus,demersus est in sinu maris,qui vocatur Anfleat,& ab incolis loci ignobili traditus sepulturę.Sed omnipotens Deus,vt qualis meriti vir fuerit,demonstraret,omni nocte supra sepulchrum eius lux cœlestis apparuit,donec animaduertentes vicini,qui videbant sanctum fuisse virũ,qui ibi esset sepultus,& inuestigantes vnde & quis esset,abstulerunt corpus,& in Bononia ciuitate iuxta honorē tanto viro congruum,in Ecclesia posuerunt.

Interea Augustinus adiutorio vsus Edilberchti Regis,conuocauit ad suum colloquiũ Episcopos siue Doctores proximæ Britonũ prouinciæ, in loco vbi vsq; hodie in lingua Anglorum Saxonũ appellatur, cœpitq; eis fraterna admonitione suadere,vt pace catholica secum habita,cōmunem euangelizandi Gentibus pro Domino laborem susciperent, Non enim Pascha die dominicũ suo tempore,sed à quartadecima vsq; ad vigesimā lunam obser-

13. *Vide an uellit solam fidē Gregorius in hoc rege.*

Ex cap.xxxiij.

14. *Ecce primū Christianæ fidei indiciū quod antiqui reges prę se ferebant, templa ædificationes ecclesiarū,& monasteriorum etiā in honorē sanctorū, quę diuersis quoque donis ditabāt.*

15. *Nota etiā illo tempore ecclesiarū consecrationes. Ex lib.2. capite.2 historiæ eiusdem.*

obseruabant. Quæ computatio 84. annorum circulo continetur, sed & alia plurima vnitati ecclesiasticæ contraria faciebant. Qui cum longa disputatione habita, neque precibus, neque hortamentis, neque increpationibus Augustini ac sociorum eius assensum præbere voluissent, [16] sed suas potius traditiones vniuersis quæ per orbem sibi in Christo concordant, ecclesiis præferrent: sanctus Augustinus hunc laboriosi ac longi certaminis finem fecit, vt diceret: obsecremus Deum, qui habitare fecit vnanimes in domo patris sui, vt ipse nobis insinuare cœlestibus signis dignetur, quæ sequēda traditio, quibus sit viis ad ingressum regni illius properandū. Adducatur aliquis æger, & per cuius preces fuerit curatus, huius fides & operatio Deo deuota atq; omnibus sequenda credatur. Quod cùm aduersarij inuiti licet concederent, allatus est quidā de genere Anglorū, oculorū luce priuatus: qui (cùm oblatus Britonum sacerdotibus nil curationis vel sanationis horum ministerio perciperet) tandem Augustinus iusta necessitate compulsus, flectit [17] genua ad patrē Domini nostri Iesu Christi, deprecans, vt cæco visum, quem amiserat, restitueret, & per illuminationem vnius hominis, corporalē in plurimorū corda fidelium spiritali gratia lucē accenderet. Nec mora, illuminatus cæcus, ac verus summæ lucis præco ab omnibus prædicatur Augustinus. Tum Britones confitentur quidem intellexisse se verum esse vitam iustitiæ quā prædicat Augustinus. Sed non se posse absque suorū consensu ac licentia priscis abdicare moribus. Vnde postulabant vt secundò synodus pluribus aduenientibus, fieret: quę cùm esset statuta, venerunt (vt perhibent) septem Britonū Episcopi, & plures viri doctissimi, maximè de nobilissimo eorum monasterio, quod vocatur lingua Anglorū Barchotnaburg, cui tempore hoc Dinoth Abbas præfuisse narratur, qui ad præfatum ituri cōcilium, venerunt primo ad quendam virū sanctū ac prudentē (qui apud eos anachoriticam ducere solebat vitam) consulentes an ad prędicationē Augustini suas deserere traditiones deberent: qui respōdebat: Si homo Dei est, sequimini illū. Qui dixerunt: Et vnde hoc possumus probare? At ille: Dominus ait: Tollite iugū meū super vos, & discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Si ergo Augustinus ille mitis est & humilis corde, credibile est, quia iugum Christi & ipse portet, & vobis portandum offerat. Sin aūt superbus est, constat, quia non est de Deo: neque vobis eius sermo curandus. Qui rursus agebāt: Et vnde vel hoc dinoscere valemus? Procurate, inquit, vt ipse prior cum suis ad locū synodi adueniat & si vobis appropinquantibus assurrexit, scientes, quia famulus Christi est, obtemperanter illum audire. Sin aūt vos spreuerit, nec eorum vobis assurgere voluerit, cùm sitis numero plures, & ipse spernatur à vobis. Fecerunt, vt dixerat: Factū est aūt vt venientibus illis sederet Augustinus in sella quod illi videntes mox in iram versi sunt, eūque notantes superbiæ, cūctis quæ dicebat, contradicere laborabant. Dicebat autem eis, quòd in multis quidem nostrę consuetudini, vno vniuersæ ecclesię contrariè geritis. Et nūc si in his tribus hic mihi obtemperare vultis, vt Pascha suo tempore celebretis, vt ministeriū baptizandi (quo Deo renascimur) iuxta morem Romanę sanctę ecclesię & Apostolicę cōpleatis, vt genti Anglorum vna nobiscū verbum Dei prædicetis: cætera quæ agitis, quāuis moribus nostris contraria, æquanimiter cuncta tolerabimus. At illi nihil horum se facturos neque illū pro archiepiscopo habituros esse respondebant: cōferentes ad inuicē, quòd si modò nobis assurgere noluit, quantò magis si ei subdi cœperimus, iā nos pro nihilo cōtemnet? Quibus vir Domini Augustinus fertur minitans prædixisse, quod si pacē cū fratribus accipere nollent, bellum ab hostibus forent accepturi. Et si nationi Anglorū noluissent viam vitæ prædicare, per horum manus vltionē essent mortis passuri: quod ita per oīa, vt prædixerat, diuino agēte iudicio patratū est. Siquidē post hoc ipse de quo diximus, rex Anglorū fortissimus Edilfrich (collecto grandi exercitu ad ciuitatē) legionesq; agente Anglorum Legaceastir à Britonibus rectius Carlegion appellatur, maximam genti perfidę stragem dedit. Cumq; bellum acturus videret sacerdotes eorum (qui ad exorandū Deum pro milite agente bellum conuenerant) seorsum in tutiori loco cōsistere, sciscitabatur qui essent hi, quidue acturi illò conuenissent. Erant autem plurimi eorū de monasterio Bācor, in quo tantus fertur fuisse numerus, vt cùm in septem portiones esset, cum præpositis sibi rectoribus monasterium diuisum, nulla harum portio minus quàm trecentos homines haberet, qui omnes de labore manuum viuere solebāt. Horū ergo plurimi ad memoratā aciem peracto ieiunio triduano cū aliis orandi causa conuenerant, habentes defensorē nomine Brocmailū, qui eos intētos precibus & Barbarorū gladiis protegeret. Quo causam aduentus eùm intellexisset rex Edilfricht, ait: Ergo si aduersum nos Dn̄m suum clamant, profectò & ipsi quāuis arma nō ferant, cōtra nos pugnant, qui aduersus nos imprecationibus persequūtur. Itaq; in hos primùm arma verti iubet, & sic cæteras nefandę militiæ copias nō sine magno exercitus sui dāno deleuit. Extinctos in ea pugna fertur de his qui ad adorādū venerāt, viros circiter mille ducētos, & solùm quinquaginta fuga lapsos. Brocmail

16. *Patrum traditiones vide esse seruandas, nec ab quorū traditiões vniuersis mundi Ecclesiis præferēdas.*

17. *Ecce oratio cū genu flectione, & ad eam miraculū subsequutū. Bona ergo res est oratio, ac Deo gra cens.*

ad primum hostium aduentum cũ suis terga vertẽs, eos quos defendere debuerat, inermes ac nudos ferientibus gladiis reliquit. Sicq; completum est præsagium sancti Augustini, quãuis ipso iam multo ante tempore ad cœlestia regna sublato, vt etiam temporalis interitus vltionem sentirent perfidi, quod oblata sibi perpetuæ salutis consilia spreuerant.

Ex cap. iij.

Anno dominicæ incarnationis sexcentesimoquarto, Augustinus Britannorũ Archiepiscopus ordinauit duos Episcopos, Mellitum videlicet & Iustum: Mellitum quidẽ ad prędicandum prouinciæ Orientalium Saxonum, qui tamen se fluuio dirimũt à Cantia, & ipsi Orientali mari contigui, quorum metropolis Londonia ciuitas est, super ripam præfati fluminis posita, & ipsa multorum emporium populorum terra mariq; venientium plena. In qua videlicet gente tunc temporis Sabareth nepos Edelberchti ex sorore Ricula regnabat, quamuis sub potestate positus eiusdem Edelberchti, qui omnibus (vt supra dictũ est) vsque ad Humbræ fluminis terminos Anglorũ gentibus imperabat. Vbi verò & hęc prouincia verbum veritatis prędicante Mellito accepit, fecit rex Edilbercht in ciuitate Lõdonia ecclesiam sancti Pauli Apostoli, in qua locum sedis Episcopalis & ipse & successores eius haberent. Iustũ verò in ipsa Cantia Augustinus ordinauit Episcopũ, in ciuitate Dorouerni, quod gens Anglorum à primario quondam illius, qui dicebatur Hrofhros cestre, cognominat. Distat autem à Dorouerni milibus passuum fermè quatuor & viginti ad Occidentem: in qua rex Edilbercht Ecclesiam beati Andreæ Apostoli fecit, qui etiã Episcopis vtriusq; ecclesię [18] dona multa (sicut & Dorouernenses) obtulit, sed & territoria ac possessiones in vsum eorum qui erant cum Episcopis adiecit. Defunctus est aũt Deo dilectus pater Augustinus, & positum corpus eius foras, iuxta ecclesiam beatorum Apostolorum Petri & Pauli: cuius supra minimus: quæ necdũ fuerat perfecta, nec dedicata. Mox verò vt dedicata est, intrò illatũ, & in porticu illius aquilonari decenter sepultũ est. In qua etiam sequentiũ archiepiscoporum omnium sunt corpora tumulata, præter duorũ tantũmodo, id est Teodori & Berethualdi: quorum corpora in ista ecclesia posita non sunt, eò quòd prædicta porticus plura capere nequiuit: Habet aũt in medio sui penu, altare [19] in honorem beati Gregorij Papæ dedicatum, in quo per omne sabbatum à præsbytero loci illius agendę eorum solenniter celebrãtur. Scriptum verò est in tumba eiusdem Augustini epitaphium huiusmodi. Hic requiescit Dominus Augustinus Dorouernensis Archiepiscopus primus, qui olim huc à B. Gregorio Romanæ vrbis pontifice directus, & à Deo operatione miraculorũ suffultus, & Edilberchtũ Regẽ & gentẽ illius ab idolorũ cultu ad fidẽ Christi perduxit, & cõpletis in pace diebus officij sui, defunctus est: vij. Cal. Iunij eodem rege regnante. Successit Augustino in episcopatu Laurentius, quẽ ipse idcirco adhuc viuẽs ordinauerat, ne se defuncto status Ecclesiæ tã rudis, vel ad horã pastore destitutus, vacillare inciperet. In quo & exemplũ sequebatur primi pastoris Ecclesię, hoc est beatissimi Apostoli Petri principis: qui fundata Romana Ecclesia Christi Clementem sibi adiutorẽ euangelizandi, simul & successorem consecrasse perhibetur. Laurẽtius aũt archiepiscopatus gradu potitus, strenuissimè fundamenta ecclesię nobiliter iacta studuit augmentare, atq; ad profectum debiti culminis, & crebra voce sanctę exhortationis, & continuis pię operationis exemplis prouehere curauit. Denique non solùm nouę, quę Angelis erat collecta, Ecclesiæ curam gerebat, sed & Britanniæ proximè pastoralem impendere sollicitudinem curabat. Siquidem vbi Scotorum in præfata ipsorum patria, quomodo & Britãnorum in ipsa Britannia, vitã ac professionem minus ecclesiasticam in multis esse cognouit: maximè cùm Paschæ solennitatem non suo tẽpore celebrarent, sed (vt supra docuimus) à quarta decima luna ad vigesimam dominicę resurrectionis diem obseruandum esse putarent: scripsit cum Episcopis suis exhortatoriam ad eos epistolam, obsecrans eos & contestans veritatẽ pacis & catholicę obseruationis, cum eo (quæ toto orbe diffusa est) ecclesia Christi tenere, cuius videlicet epistolæ principium hoc est. Dominus charissimis fratribus Episcopis, vel Abbatibus per vniuersam Scotiam Laurentius, Mellitus, & Iustus Episcopi serui seruorum Dei. Dum [20] nos sedes Apostolica more suo, sicut in vniuerso orbe terrarum in his occiduis partibus ad prædicandum gẽtibus paganis dirigeret, atq; in hãc insulã, quę Britãnia nũcupatur, contigit introisse, antequã cognosceremus, credẽtes quòd iuxta morẽ vniuersalis ecclesiæ ingrederẽtur in magna reuerentiã sanctitatis. tã Britones, q̃ Scotos venerati sumus, sed cognoscẽtes Britones, Scotos meliores putauimus. Scotos verò per Dagamũ Episcopũ in hãc, quã superius memorauimus, insulã, & per Colũbanũ Abbatẽ è Gallis venientem, nihil discrepare à Britonibus in eorũ conuersatione didicimus. Nam Dagamus Episcopus ad nos veniens, non solum cibũ nobiscum, sed nec in eodẽ hospitio quo vescebamur, sumere voluit. Misit idem Laurentius cũ coepiscopis suis etiam Britannũ sacerdotibus literas suo gradui cõdignas, quibus eos in vnitate catholica confirmari sategit. Sed quantũ hęc agendo profecerit, adhuc prȩsentia tempora declarãt.

His

18. Vide quomodo prisci reges dona, territoria, & possessiones Ecclesiis offerebant.

19. Nota altare in honorẽ B. Gregorij Papæ dedicatum.

Ex cap. iiij.

20. Cõsidera hæc verba: Dũ nos sedes Apostolica more suo, sicut in vniuerso orbe terrarũ in his occiduis partibus ad prædicandũ Gentibus paganis dirigeret. Ex quibus euidenter colligis Romanã ecclesiã in totũ terrarũ orbẽ iurisdictionẽ habere.

His temporibus venit Mellitus Londoniæ Episcopus Romam, de necessariis ecclesię Anglorum cum Apostolico Papa Bonifacio tractaturus. Et cùm idē Papa Reuerendissimus cogeret synodum Episcoporum Italiæ, de vita monachorum & quiete ordinaturus, ipse Mellitus inter eos assedit anno octauo Imperij Focatis principis, indictione tertiadecima, tertia die Cal. Martij, vt quæque erant regulariter decreta, sua quoque autoritate subscribens confirmaret, ac britanniam rediens, secum Anglorum ecclesiis mandanda atq; obseruanda deferret, vnà cum epistolis, quas idem Pontifex Deo dilecto archiepiscopo Laurentio & clero vniuerso, similiter & Edilberchto regi, atq; genti Anglorum direxit.
Hic est Bonifacius quartus à beato Gregorio Romanæ vrbis Episcopus, qui impetrauit à Foca principe donari Ecclesiæ Christi templum Romæ quod Pantheon vocabatur antiquitus, quasi simulachrum esset omnium deorum, in quo ipse eliminata omni spurcitia, fecit Ecclesiam sanctæ Dei genetricis atque omnium martyrum Christi, vt exclusa multitudine dæmonum, multitudo ibi sanctorum memoriam haberet. *Ex cap. v.*

Anno ab incarnatione dominica sexcentesimo decimo tertio (qui est annus vigesimus primus ex quo Augustinus cum sociis ad prędicationem genti Anglorū missus est) (Edilbercht Rex Cantuariorum, post regnū temporale quod LVI. annis gloriosissimè tenuerat,[21] æterna cœlestis regni gaudia subiit. Qui tertius quidem in regibus gentis Anglorū, cunctis Australibus eorum prouinciis quę Humbræ fluuio & contiguis ei terminis, sequestrantur à Borealibus, imperauit, sed primus omnium cœli regna conscendit. Nā primus imperium huiusmodi Elli Rex Australium Saxonum, secundus Calin Rex Occidentaliū Saxonum (qui lingua ipsorū Cecculin vocabantur) tertius, vt diximus Edilbrecht Rex Cantuariorum, quartus Redual Rex Orientaliū Anglorum, qui etiā viuente Edilberchto eidem suæ genti ducatum prębebat, obtinuit. Quintus Eduinus Rex Nordamhimbrorum gentis, id est eius quę ad Borealem Humbri fluminis plagam inhabitabat, maiore potētia cunctis qui Britanniam incolunt, Anglorum pariter & Britonum populis præfuit, præter Cantuarios tantū necnon & Meuanias Britonum insulas, quæ inter Hyberniam & Britāniam sitę sunt, Anglorum subiecit imperio. Sextus Osuuald & ipse Nordamhimbrorum Rex Christianissimus, iisdem finibus regnum tenuit. Septimus Osuu frater eius æqualiter penè terminis regnum nonnullo tempore coercens, Pictorum quoque ac Scotorum gentes, quæ Septentrionales Britanniæ fines tenent, maxima ex parte perdomuit, ac tributarias fecit, sed hoc postmodum. Defunctus est verò Rex Edilbercht die quartodecimo mensis Februarij, post xxj. annos acceptę fidei, atq; in porticu sancti Martini, intra ecclesiam beatorum Apostolorum Petri & Pauli sepultus est, vbi & Berecta regina cōdita est. Qui inter cętera bona, quæ genti suæ consulendo conferebat, etiam decreta illi iudiciorū iuxta exempla Romanorum, cum consilio sapientium constituit. Quæ conscripta Anglorum sermone hactenus habentur, & obseruātur ab illis. In quibus primitus posuit qualiter id emendare deberet, qui aliquid rerum, vel ecclesiæ, vel Episcopi, vel reliquorū ordinum furto auferret, volens scilicet tuitionem eis, quos & quorum doctrinā susceperat, pręstare. Erat aūt idē Edilbercht Iurminrici, cuius pater Occa, cuius pater Orric cognomento Oisc, à quo reges Cantuariorum solēt Oiscingas cognominari. Cuius pater Hēgist, qui cum filio suo Oisc inuitatus à Vurtigerno, Britanniam primus intrauit, vt supra retulimus. At verò post mortē Edilberchti cùm filius eius Cadbald regni gubernacula suscepisset, magno tenellus adhuc ibi ecclesię crementis detrimento fuit. Siquidem non solùm Christi fidem recipere noluerat, sed & fornicatione pollutus est tali, qualem nec inter Gētes auditam Apostolus testatur, ita vt vxorem patris haberet. Quo vtroq; scelere occasionem dedit ad priorem vomitū reuertendi his qui sub imperio sui parentis, vel fauore, vel timore regio fidei & castimoniæ iura susceperunt, nec supernæ flagella districtionis perfido regi castigando vel corrigendo defuēre. Nā crebra mentis vesania, & spiritus immundi inuasione premebatur. Auxit procellā huiuscemodi perturbationis etiam mors Saberecti regis Orientaliū Saxonum qui vbi regna perennia petens, tres filios suos, qui pagani perdurauerunt, regni temporalis hęredes reliquit, cœperunt illi mox idololatrię (quam viuente eo aliquantulū intermisisse videbantur) palam seruire, subiectisq; populis idola colendi liberam dare licentiam. Cumq; vidissent Pontificem celebratis[22] in ecclesia missarū solenniis Eucharistiā populo dare, dicebant (vt vulgo fertur) ad eū Barbari inflati stultitia: Quare non & nobis porrigis panē nitidū, quē & patri nostro Saba (sic nāq; eū appellare consueuerant) dabas, & populo adhuc in ecclesia dare non desistis? Quibus ille respōdebat: Si vultis ablui fonte illo salutari, quo pater vester ablutus est, potestis etiam panis sancti, cui ille participabat, esse participes. Sin aūt lauachrū vitæ contēnitis, nullatenus valetis panē vitę percipere. At illi: Nolumus, inquiunt, fontē illū intrare, quia nec illo opus nos habere nouimus, sed tamen pane illo refici volumus. Cumq; diligēter, ac sępe ab illo

21. *Rex æternā cœlestis regni gaudia subiit.*

22. *Celebratis in ecclesia missarum solenniis.*

illo essent admoniti, nequaquam ita fieri posse, vt absque purgatione sacrosancta quis oblationi sacrosanctæ communicaret, ad vltimum furore commoti aiebant: si nō vis assentire nobis in tam facili causa quam petimus, non poteris iam in nostra prouincia demorari: & expulerunt eum, ac de suo regno cum sociis abire iusserunt. Qui expulsus inde, venit Cantuam, tractaturus cum Laurentio & Iusto coepiscopis quid in iis esset agendū. Decretumq; est communi consilio, quia satius esset, vt omnes in patriam redeuntes, libera ibi mente Domino deseruirent, quàm inter rebelles fidei Barbaros sine fructu residerent.

Discessêre itaque primi Mellitus & Iustus, atq; ad partes Galliæ successêre, ibi & suum finem expectare disponentes, sed non multo tempore reges qui præconem à se veritatis expulerant, dæmoniacis cultibus impunè seruiebant. Nam egressi contra gentē Geuissorum in prælium, omnes pariter cum sua militia corruerunt, nec (licet autoribus perditis) excitatum ad scelera vulgus potuit corrigi, atque ad simplicitatem fidei, & charitatis, quę est in Christo, reuocari.

Ex cap. 8:

Cùm verò Laurentius Mellitum Iustumq; sequuturus, ac Britāniam esset relicturus, iussit ipsa sibi nocte in Ecclesia beatorū Apostolorū Petri & Pauli, de qua frequenter iam diximus, stratum parari. In quo [21] cùm post multas preces & lachrymas ad Deū pro statu ecclesiæ fusas, ad quiescendum mēbra posuisset atq; abdormisset, [24] apparuit ei beatissimus Apostolorum princeps, & multo illū tempore secretæ noctis flagellis arctioribus afficiens, sciscitabatur Apostolica districtione, quare gregem, quā sibi ipse crediderat, relinqueret: vel cui pastorum oues Christi in medio luporum positas fugiēs ipse dimitteret? An mei, inquit, oblitus es exempli, qui pro paruulis Christi, quos mihi in indicium suę dilectionis commendauerat, vincula, verbera carceres, afflictiones, ipsam postremò mortem, mortem autem crucis, ab infidelibus etiam inimicis Christi ipse cum Christo coronandus pertuli.

23. Vide nocturnas vigilias in ecclesia, & orationes cū lachrymis.

24. Si Apostolorū princeps apparuit Episcopo, & flagellauit eū, ergo viuus est, & non mortuus.

His beati Petri flagellis, simul & exhortationibus animatus famulus Christi Laurentius mox mane facto, venit ad regē, & reiecto vestimento, quantis esset verberibus laceratus ostendit. Qui multū miratus, & inquirēs, quis tanto viro tales ausus esset plagas infligere, vt audiuit, quia causa suę salutis Episcopus ab Apostolo Christi tanta esset tormenta, plagasq; perpessus, extimuit multum, atq; anathematizato omni idololatriæ cultu, abdicato connubio nō legitimo, suscepit fidē Christi & baptizatus, ecclesiæ rebus, quantū valuit, in omnibus consulere, ac fauere curauit. Misit etiam in Galliā, & rouocauit Mellitū & Iustū, eosq; ad suas ecclesias libere instituendas redire pręcepit, qui post annū, ex quo abierant, reuersi sunt. Et Iustus quidem ad ciuitatē Rhofi, cui pręfuerat, rediit. Mellitū verò Londonienses Episcopū recipere noluerunt, idololatris pōtificibus magis seruire gaudentes. Non enim tanta erat ei, quanta patri ipsius Regni potestas, vt etiam nolentibus ac contradicentibus Paganis, Antistitē suæ posset Ecclesię reddere. Veruntamen ipse cum sua gente, ex quo ad Dominū conuersus est, diuinis se studuit mancipare præceptis. Denique & in monasterio beatissimi Apostolorum principis, [25] ecclesiam sanctę Dei genetricis fecit, quā consecrauit archiepiscopus Mellitus.

25. Rex fabricauit ecclesiā sanctæ Dei genitricis, & Mellitus Archiepiscopꝰ eā consecrauit.

Ex cap. 7.

Hoc enim rege beatus Archiepiscopus Laurentius [26] regnū cœleste conscendit, atque in ecclesia & monasterio sancti Apostoli Petri iuxta prædecessorem suum Augustinū sepultus est, die quarta Nonarum Februariarū, post quem Mellitus, qui erat Londonię Episcopus, sedem Dorouernensis ecclesiæ tertius ab Augustino suscepit. Iustus aūt adhuc superstes Rhofensem regebat ecclesiam. Qui cum magna Ecclesiam Anglorum cura ac labore gubernarent, susceperunt scripta exhortatoria à Pontifice Romanæ & Apostolicæ sedis Bonifacio, qui post Deusdedit in ecclesia sedit anno incarnationis Dominicę quingentesimo centesimo vigesimoquarto. Erat aūt Mellitus quidem corporis infirmitate, id est, prodagra grauatus, sed mentis gressibus sanus alacriter terrena quæq; transiliens, atque ad cœlestia regna semper amanda petēda, & quęrenda peruolans. Erat carnis origine nobilis, sed culmine mentis nobilior. Deniq; vnū virtutis eius, vnde cætera intelligi possint, testimoniū referam. Tempore quodam ciuitas Dorouernensis per culpam incurię igni correpta, crebrescentibus cœpit flammis consumi: quibus cùm nullo aquarū iniectu posset aliquis obsistere, iamq; ciuitatis, esset pars vastata non minima, atque ad Episcopū furens se flāma dilataret, cōfidens Episcopus in diuinum, vbi humanum deerat auxiliū, iussit se obuiam sæuientibus & huc illucq; volantibus igniū globis inferri. Erat aūt eo loci, vbi flāmarum impetus maximè incumbebat, martyriū beatorū quatuor coronatorum. Ibi ergo perlatus obsequentium manibus Episcopus, cœpit [27] orando periculū infirmus abigere, quod firmæ fortium manus multum laborando nequiuerant. Nec mora, ventus qui à meridie flans vrbi incendia sparserat, contra meridiem reflexus primò vim furoris sui à lęsione locorum, quę contra erant, abstraxit, ac mox funditus quiescendo, flammis pariter sopitis, atq; extinctis, compescuit. Et quia vir Dei igne diuinæ charitatis fortiter ardebat, qui tempestates potestatum aëriarum à sua suorumq; lesione crebris orationibus, vel exhortatio-

26. Laurentius Archiepiscopꝰ regnū cœleste conscendit.

27. Oratione Mellitus imperū ignis in ciuitatem grassantis extinxit.

hortationibus repellere consueuerat,meritò ventis flammisq; mundialibus præualere,& ne sibi suisq; nocerent,obtinere poterat. Et hic ergo postquam annis quinque rexit ecclesiam,Eadbaldo regnante,migrauit ad cœlos.Sepultusq; est cũ patribus suis in sæpe dicto monasterio,& Ecclesia beatissimi principis Apostolorum,anno ab incarnatione Domini sexcentesimo vigesimo quarto,die nono Calendis Martij.

Cui statim successit in pontificatum Iustus,qui erat Rhofensis ecclesiæ Episcopus. Illi autem Ecclesię Romanum pro se consecrauit Episcopum,data sibi ordinandi Episcopos autoritate à Pontifice Bonifacio, quem successorem fuisse Deusdedit supra meminimus. Cuius autoritatis ista est forma. Dilectissimò fratri Iusto Bonifacius,quam deuotè,quàq; etiam vigilanter pro Christi Euangelio elaborauerit vestra fraternitas,non solùm epistolæ à vobis directæ tenor,imò indulta desuper operi vestro profectio indicauit. Nec enim omnipotens Deus,aut sui nominis sacrũ,aut fructum vestri laboris deseruit,dum ipse prædicatoribus Ecclesiæ fideliter repromisit: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsq; ad consummationem seculi. Quod specialiter in iniuncto vobis ministerio eius clementia demonstrauit,aperiens corda gentiũ ad suscipiẽdum prædicationis vestræ singulare mysterium. Magno enim præmio fatigiorum vestrorum delectabilem cursum, bonitatis suę suffragis illustrauit, dum creditorum vobis talentorum fidelissimę negociationis officiis vberem fructum impendens,ei quod signare possetis,multiplicatis generationibus præparauit. Hocq; etiam illa vobis repensatione collatũ est,qui iniuncto ministerio iugiter persistentes, laudabili patientia redemptionem gẽtis illius expectastis, & vestris vt perfrueretur meritis,eorum est saluatio propinata,decente Domino: Qui perseuerauerit vsq; in finem,hic saluus erit. Saluati ergo estis spe patientiæ,& tolerantię virtute,vt infideliũ corda naturali ac superstitioso morbo purgata, sui cõsequerentur misericordiam Saluatoris. Susceptis namq; apicibus filij nostri Adaluualdi regis, reperimus quanta sacri eloquij eruditione eius animum ad veræ conuersionis, & indubitatæ fidei credulitatem fraternitas vestra perduxerit. Qua ex re de longanimitate clementiæ cœlestis certã assumentes fiduciam,non solùm suppositarum ei gentium plenissimam salutem,imò quarumcunq; vicinarũ vestro quoq; prædicationis ministerio eredimus subsequendam quatenus [28] (sicut scriptum est) consummati operis vobis merces à retributore omniũ bonorum Domino tribuatur. Et verè per omnem terram exisse sonũ eorũ,& in fines orbis terrę verba ipsorũ, vniuersalis gentium confessio,suscepto Christianæ sacramẽto fidei, protestatur. Palliũ [29] pręterea per latorem præsentium fraternitati tuę benignitatis studiis inuitati direximus,quo videlicet tantum in [30] sacrosanctis venerandis mysteriis licentiam vtendi impertiuimus:concedentes etiam tibi ordinationes Episcoporũ exigente opportunitate,Domini pręueniẽte misericordia,celebrare:ita vt Christi Euangeliũ plurimorũ annunciatione,in omnibus gentibus,quæ necdũ conuersę sunt,dilatetur. Studeat ergo tua fraternitas hoc quod sedis Apostolicę humanitate percepit,intemerata mentis synceritate seruare intendens:Cuius rei similitudinem,tam præcipuum indumentum humeris tuis baiulãdum susceperis. Talemq; te implorata clementia exhibendum stude,vt indulti muneris præmia nõ cũ reatitudine,sed cum cõmodis animarum ante tribunal summi & venturi Iudicis repræsentes. Deus te incolumem custodiat,dilectissime frater. Iustus deinde,nõnullis euolutis annis,quarto Iduum Nouembris die ad [31] cœlestia regna sublatus est.

Ex cap. 8.

28. Quatenus cõsũmati operis vobis merces à retributore omniũ bonorum Domino tribuatur.

29. Palliũ donabatur à sede Apostolica Archiepiscopis,sicut et mõ sit,& eo vtebãtur tantum in missarum solennijs.

30. Ecce quomodo Missæ sacrificium sacrosancta ac veneranda mysteria appellat,in hæreticorum nostrorum confusionem, qui infamibus & blasphemis nominibus illud nuncupare præsumunt.

31. Iustus ad cœlestia regna sublatus est.

VITA BEATI GREGORII MAGNI

Romani Pontificis,per Venerabilem Bedam presbyterum scripta.

ANNO dominicę incarnationis quingentesimo eentesimoquinto, beatus Papa Gregorius,postquam sedẽ Romanæ & Apostolicę ecclesiæ tredecim annos,mẽses sex,& dies decem gloriosissimè rexit,defunctus est, atq; [1] ad ęternam regni cœlestis sedem trãslatus. De quo nos conuenit,quòd nostrã, id est Anglorũ gentem,de potestate Sathanæ ad fidem Christi sua industria conuertit,latiorem in nostra historia ecclesiastica facere sermonem,quẽ rectè nostrũ appellare possumus,& debemus Apostolum,quia cùm [2] primùm in toto orbe gereret Pontificatum,& conuersis iam dudum ad fidem veritatis esset prælatus in ecclesia nostram gentẽ eatenus idolis mancipatam,Christi fecit ecclesiam,ita vt Apostolicum illum de eo liceat nobis proferre sermonem:Quia & si aliis non est Apostolus,sed tamen nobis est. Nã signaculum Apostolatus eius nos sumus in Domino. Erat aũt natione Romanus,ex patre Gordiano,genus à proauis non solùm nobile,sed & religiosum ducẽs:Deinde felix eiusdẽ sedis Apostolicæ quondã Episcopus,vir magnæ glorię in Christo & in Ecclesia,fuit,eius attauus,

Est in historia Ecclesiast. Anglicanæ,eiusdem lib. 2. cap. 1.

1. Gregorius ad æternã regni cœlestis sedem trãslatus est.

2. Cum primum in toto orbe gereret pontificatũ

ettauus, ſed & ipſe nobilitatem religionis non minorem, quàm parentes, & cognati, virtute deuotionis exercuit. Nobilitatem verò illam, quàm ad ſeculum videbatur habere, totam ad naſcendam ſupernæ gloriam dignitatis, diuina gratia largiente, conuertit. Nam mutato repentè ſeculari habitu, monaſterium petiit, in quo tãta perfectionis gratia cœpit conuerſari, & ſicut ipſe poſtea conteſtari ſolebat flendo, animo illius labentia cuncta ſubter eſſent, vt rebus omnibus, quæ voluuntur, emineret, nunquam niſi cœleſtia cogitare ſoleret, vt etiã recenter corpore ipſa iam carnis clauſtra contemplatione tranſiret, vt mortẽ quoque, quæ penè cunctis pœna eſt, videlicet vt ingreſſum vitæ, & laboris ſui præmiũ amaret. Hęc aũt ipſe de ſe, non profectum iactando virtutum, ſed deflendo potius defectum, quem referre conſueuerat, ſibi per curam paſtoralem incurriſſe videbatur. Denique tẽpore quodã ſecreto cum Diacono ſuo Petro colloquens, enumeratis animi ſui virtutibus priſcis, mox dolendo ſubiunxit: At nunc ex occaſione curæ paſtoralis, ſeculariũ hominum negocia patitur, & poſt tam pulchram quietis ſuæ ſpeciem, terreni actus puluere fœdatur. Cumq; pro condeſcenſione multorum ſe ad exteriora ſparſerit, etiã cùm interiora apperit, ad hæc proculdubio minor redit. Perpẽdo itaq; quid tolero, perpẽdo quid amiſi, dumq; intueor illud quod perdidi, fit hoc grauius quod porto. Hæc quidem ſanctus vir ex magnę humilitatis intentione dicebat, ſed nos credere decet nihil eum monachicæ perfectionis perdidiſſe, occaſione curæ paſtoralis: Imo potiorem tunc ſumpſiſſe profectum de labore cõuerſionis multorũ, quàm de propriæ quondam quietæ conuerſationis habuerit, maximè quòd & Pontificali functus officio domũ ſuã monaſteriũ facere curauit. Et dum primum de monaſterio abſtractus, ad miniſterium altaris ordinatus, atq; Conſtãtinopolim Apocriſtarius ab Apoſtolica ſede directus eſt, non tamen in terreno cõuerſatus palatio,[1] propoſitum vitæ cœleſtis intermiſit. Nã quoſdam fratrũ ex monaſterio ſuo, qui eũ gratia germanæ charitatis ad regiam vrbem ſecuti ſunt, in tutamentum cœpit obſeruãtiæ regularis habere, videlicet vt eorum ſemper exemplo (ſicut ipſe ſcribit) ad orationis placidum littus, quaſi anchoræ fune reſtringeretur, cùm inceſſabili cauſarum ſeculariũ impulſu fluctuaret: concuſſamq; ſeculi mentem actibus, inter eos quotidie per cuſtodiã lectionis roboraret eloquium. Horum ergo conſortio non ſolùm à terrenis munitus incurſibus, verumetiam ad cœleſtia exercitiis vitæ magis ſuccenſus. Nam hortati ſunt eũ, vt librum beati Iob magnis inuolutum obſcuritatibus, myſtica interpretatione diſcuteret: neque negare potuit opus, quod ſibi fraternus amor multis vtile futurum imponebat. Sed eundem librum quomodo iuxta literam intelligendus, qualiter ad Chriſti & Eccleſię ſacramenta referendus, quo ſenſu vnicuiq; fidelium ſit aptandus, per trigintaquinque libros expoſitionis mitanda ratione perdocuit. Quod videlicet opus in regia quidẽ vrbe Apocriſtarius inchoauit, Romæ aũt iã factus Pontifex impleuit. Qui cùm eſſet adhuc Regia in vrbe poſitus, naſcentẽ ibi nouã hæreſim de ſtatu noſtræ reſurrectionis, in ipſo quo exorta eſt initio iuuante ſe gratia catholicæ veritatis, attriuit. Siquidem Eutichius eiuſdẽ vrbis Epiſcopus dogmatizabat corp⁹ noſtrũ in illa reſurrectionis gloria impalpabile vẽtis, aëreq; ſubtilius eſſe futurũ. Quod ille audiens, & ratione veritatis, & exemplo Dominicę reſurrectionis probauit hoc dogma orthodoxæ fidei oĩbus modis eſſe contrariũ. Catholica etenim fides habet, quòd corp⁹ noſtrũ in illa immortalitatis gloria ſublimatũ ſubtile quidẽ ſit per effectum ſpiritalis potentię, ſed palpabile per veritate naturæ, iuxta exemplũ Dominici corporis, de quo à mortuis ſuſcitato dicit ipſe diſcipulis: Palpate, & videte, quia ſpiritus carnẽ & oſſa non habet, ſicut me videtis habere. In cuius aſſertione fidei, venerabilis pater Gregorius in tantum contra naſcentẽ hæreſim nouam laborare cõtendit tãtaque hanc inſtantia, iuuante etiã piiſsimo Imperatore Tiberio Conſtantino, comminuit, vt nullus exinde ſit inuentus, qui eius reſuſcitator exiſteret. Alium quoque librum cõpoſuit egregiũ, qui vocatur Paſtoralis: in quo manifeſta luce patefecit, qualis da eccleſiæ regimẽ aſſumi, qualiter ipſi rectores viuere, qua diſcretione ſingulas quaſq; audiẽtiũ inſtituere perſonas, & quanta conſideratione propriam quotidie debeant fragilitatẽ penſare. Sed & Homelias Euangelij numero quadraginta cõpoſuit, quas in duobus codicibus æqua ſorte diſtinxit. Libros etiam Dialogorũ quatuor fecit, in quibus rogatu Petri diaconi ſui, virtutes ſanctorũ, quos in Italia clariores noſſe vel audire poterat, ad exẽplum viuendi poſteris collegit: vt ſicut in libris expoſitionũ ſuarum, quibus ſit virtutibus inſudandum edocuit, ita etiam deſcriptis ſanctorum miraculis, quæ virtutum eorundem ſit claritas, oſtenderet.

3. *Ecce quomodo monachale institutum, cœlestis vitæ propositũ vocat. Quid dicis tu qui adeo monachismo detrahis!*

Primam quoq; & vltimã Ezechielis prophetæ partẽ, quę videbantur obſcuriores, per Homilias vigintiduas declarauit, ac quantũ lucis intus habeant, demonſtrauit: excepto libello reſponſionum, quas ad interrogationes S. Auguſtini primi Anglorũ Epiſcopi ſcripſit, vt ſupra docuimus, totum ipſum libellum his inſerentes hiſtoriis: libello quoque ſynodico, quem cum Epiſcopis Italiæ de neceſſariis Eccleſiæ cauſis vtiliſsimum compoſuit, & familiaribus

familiaribus ad quosdam literis. Quòd eò magis mirũ est, tot eum ac tanta condere volumina potuisse, quòd penè omni iuuentutis suę tempore (vt verbis ipsius loquar) crebris viscerum doloribus cruciabatur, horis momentisq; omnibus fracta stomachi virtute lassescebat: lentis quidem, sed tamen continuis febribus anhelabat.

Verùm inter hæc dum sollicitus pensaret quia scriptura teste: omnis filius qui recipitur, flagellatur, quò malis præsentibus durius deprimebatur, eò de ęterna certius præsumptione respirabat. Hæc quidem de immortali eius dicta sint ingenio, quod nec tanto corporis potuit dolore restringi. Nam alij quidẽ Pontifices construendis ornandisque auro vel argento Ecclesiis operam dabant; hic autem totus erga animarum lucra vacabat. Quidquid pecuniæ habuerat, sedulus hoc dispergere ac dare pauperibus, vt iustitia eius maneret in seculũ seculi, & cornu eius exaltaretur in gloria: ita vt illud beati Iob veraciter dicere posset: Auris audiens beatificabat me, & oculus videns testimonium reddebat mihi, quòd liberassem pauperem vociferantem, & pupillum, cui non erat adiutor. Benedictio perituri super me veniebat, & cor viduæ consolatus sum. Iustitia indutus sum, & vestiui me sicut vestimento & diademate, iudicio meo. Oculus fui cæco, & pes claudo. Pater erã pauperũ, & causam quam nesciebam, diligentissimè inuestigabã. Conterebam molas iniqui, & de dentibus illius auferebam prædam. Et paulò pòst. Si negaui, inquit, quod volebant, pauperibus, & oculos viduæ expectare feci: Si comedi buccellam meam solus, & non comedit pupillus ex ea: quia ab infantia mea creuit mecũ miseratio, & de vtero matris meæ egressa est mecum. Ad cuius pietatis & iustitiæ opus pertinet etiam hoc, quòd nostram gentem per prædicatores, quos huc direxit, de dentibus antiqui hostis eripiens, æternæ libertatis fecit esse participẽ. Cuius fidei & saluti congaudens, quęque digna laude commendans, ipse dicit in expositione beati Iob: Ecce rem, lingua Britanniæ, quæ nihil aliud nouerat, quam barbarum frendere, iamdudum in diuinis laudibus Hebræũ cœpit Alleluia resonare. Ecce quondam tumidus, iam substratus sanctorum pedibus seruit Oceanus, eiusque Barbaros immites, quos terreni principes edomare nequiuerant, hos pro diuina formidine, sacerdotum ora simplicibus verbis ligant: & qui cateruas pugnantium infideles nequaquã metuerent, iam nunc fideles humiliũ linguas timent. Qui enim perceptis cœlestibus verbis, clarescentibus quoq; miraculis virtus ei diuinæ cognitionis infunditur, eiusdẽ diuinitatis terrore refrenatur, vt prauè agere metuat, ac totis desideriis ad æternitatis gratiam venire concupiscat. Quibus verbis beatus Gregorius hoc quoque declarat, quòd sanctus Augustinus, & socij eius, non solùm prædicatione verborum, sed etiã cœlestium ostensione signorum, gentem Anglorũ ad cognitionẽ veritatis perducebãt. Fecit inter alia beatus Papa Gregorius, vt in Ecclesiis beatorum Apostolorum Petri & Pauli super corpora eorũ [4] missæ celebrarentur. Sed & in ipsa missarũ celebratione tria verba maximæ perfectionis plena [5] superadiecit. Diesque nostros in tua pace disponas: atque ab æterna damnatione nos eripi: & in electorum tuorum iubeas grege numerari. Rexit autem Ecclesiam temporibus Imperatorum Mauritij & Focatis. Secundo aũt eiusdem Focatis anno transiens ex hac vita migrauit ad veram quæ in cœlis est vitam. Sepultus [6] verò est corpore in ecclesia beati Petri Apostoli ante secretarium, die quarto Iduum Martiarum, quandoque in ipso cum cæteris sanctæ Ecclesiæ pastoribus resurrecturus in gloria. Scriptumque in tumba ipsius epitaphium huiusmodi:

SVscipe terra tuo corpus de corpore sumptum,
 Reddere quod valeas, viuificante Deo.
Spiritus astra subit, leti nil iura nocebunt,
 Cui vitæ alterius mors magis ipsa via est.
Pontificis summi hoc clauduntur membra sepulchro,
 Qui innumeris vixit semper vbique bonis.
Esuriem dapibus superauit, frigora veste,
 Atque animas monitis texit ab hoste sacris.
Implebatque [7] actu quicquid sermone docebat,
 Esset vt exemplum mystica verba loquens.
Anglos ad Christum vertit, pietate magistra,
 Acquirens fideique agmina gente noua.
Hic labor, hoc studium, hæc tibi cura, hoc pastor agebas,
 Vt Domino offerres plurima lucra gregis.
Hisq; Dei consul factus lętare triumphis,
 Nam [8] mercedem operum iam sine fine tenes.

Nec silentio prętereunda opinio, quę de beato Gregorio traditione maiorum ad nos vsque perlata est: quia videlicet ex causa admonitus tam sedulam erga salutẽ nostrę gentis

4. Fecit D. Gregorius vt in Ecclesiis B. Apostolorũ Petri et Pauli super corpora eorũ missæ celebrarentur.

5. Quod sanctus pater hæc verba in Canone addiderit, nõ astruit hæreticorũ cõmentum: missam videlicet esse nouitiũ inuentũ. Nã quoad substantialia, Missa est a Domino nostro Iesu Christo instituta, & non ab alio.

6. Sepultus est in Ecclesia B. Petri Apostoli ante secretorium.

7. Ecce vera prædicatio, implere actu quod verbis doces.

8. Vides sanctos habere merita apud Deũ pro suis operibus, verum ex illius gratia.

curam gesserit. Dicunt, quia die quadam, cùm aduenientibus nuper mercatoribus multa venalia in forum fuissent collata, multiq; ad emendū confluxissent, ipsum Gregoriū inter alios aduenisse, ac vidisse inter alia pueros venales positos cādidi coloris, ac venusti vultus, capillorū quoq; forma egregia. Quos cùm aspiceret, interrogauit (vt aiunt) de qua regione vel terra essent allati. Dictumq; est, quòd de Britannia insula, cuius incolæ talis essent aspectus. Rursus interrogauit, vtrum iidem in ea insula essent Christiani, an pagani adhuc erroribus essent implicati. Dictū est, quòd essent Pagani. At ille intimo ex corde longa trahens suspiria: Heu proh dolor, inquit, quòd tam lucidi vultus homines tenebrarum autor possidet, tantaq; gratia frontis speciei mentē ad internam gratiam vacuam gestat. Rursus ergo interrogauit, quod esset vocabulum gentis illius. Responsum est, quòd Angli vocarentur. At ille: Bene, inquit, nam & Angelicam habent faciem, & tales Angelorum in cœlis decet esse cohæredes. Quod habet nomen ipsa prouincia, de qua isti sunt allati? Responsum est, quòd Deiri vocarentur iidē prouinciales. At ille inquit: Bene Deiri, de ira eruti, & ad misericordiam Christi vocati. Rex prouinciæ illius quomodo vocatur? Responsum est, quòd Elle diceretur. At ille alludens ad nomen ait: Alleluia laudem Dei creatoris illis in partibus oportet cantari. Porro accedens ad Pontificē Romanæ & Apostolicæ sedis (nondum enim erat ipse Pontifex factus) [9] rogauit, vt genti Anglorum in Britanniam aliquos verbi ministros, per quos ad Christum conuerterentur, mitteret: seipsum paratum esse in hoc opus Domino cooperante perficiendum, si tamen Apostolico Papæ hoc vt fieret placeret. Quod dum perficere non posset, quia etsi Pontifex concedere illi quod petierat voluit, non tamen ciues Romani, vt tam longè ab vrbe secederet, potuerunt permittere. Mox vt ipse pontificatus officio functus est, perfecit opus diu desideratum, alios quidem prædicatores mittens, sed ipse prędicationem, vt fructificaret, suis exhortationibus ac precibus adiuuans. Hæc iuxta opinionem, quæ ab antiquis accepimus, historiæ nostræ ecclesiasticæ inserere optimum duximus.

9. Gregorius rogauit Romanum Pontificem vt in Angliā prædicatores mitteret, quia ad ipsū tanquā ad Christi vicarium pertinet omniū ecclesiarū cura.

VITA SANCTI GREGORII PAPAE,

Per Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

Habetur in martyrologio eiusdē sub iiij. Idus Martij.

ROmæ depositio sancti Gregorij Papæ, qui nobili genere liberalibus artibus eruditus est. Deinde defunctis parentibus sex in Sicilia monasteria [1] construens, septimum intra vrbis muros constituit. In quo ipse post secularem habitū multis fratribus aggregatus, sub Abbatis imperio strenuè militauit, & suæ nobilitatis lineam moribus extulit, probis actibus decorauit. Nam qui antè sericis vestibus ac gemmis micātibus per vrbem solebat procedere trabeatus, pòst [2] vili contectus tegmine, ministrabat pauper ipse pauperibus. Quibus monasteriis tantum de redditibus prædiorum delegauit, quantum posset commorantibus ad quotidianum victum sufficere: reliqua verò [3] vendidit, ac pauperibus erogauit. Deinde coactus, & multum renitens, factus vrbis Romæ summus Pontifex, Anglorum gentem ad fidem conuertit, directis videlicet sui monasterij monachis, Melito, Augustino, atque Ioanne, & cum eis aliis plurimis fratribus.

Rexit autem gloriosissimè Romanam Ecclesiam annis tredecim mensibus sex, & diebus decem. Augmentauit etiam in precatione Canonis diesque nostros in tua pace dispone.

1. Cum sanctissimus Pontifex sex monasteria in Sicilia cōdiderit, sequitur quod monasteria cōstruere sit opus Deo acceptū et gratum.

2. Ecce quō etiā vestimentorū vilitate antiqui monachi vtebantur.

3. Vide Euangelicā paupertatem quā exactissimæ obseruarunt prisci religiosi.

VITA SANCTI PATRIS NOSTRI

Gregorij Papæ Romani.

Per Simeonem Metaphrasten.

XII Martij.

EATVS Gregorius, qui sanctę Dei Ecclesię Romanę Pontifex fuit, antequam fieret Patriarcha, monachus erat in monasterio sancti Andreæ Apostoli, ad Cliuū Scauri, prope templum sanctorū martyrum Ioannis & Pauli. Atque illi quidē monasterio ipse præerat. Matrē verò habuit beatā Syluiā, quæ tunc iuxta portā S. Apostoli Pauli locum patriū, qui Cella noua dicitur incolebat. Accidit vt eùm in cellula ipse sua sederet, & scriberet, accesserit ad eū mēdicus voce supplici: Miserere mei, inquiēs, serue Dei altissimi, qui cùm essem nauis gubernator, naufragiū feci, & aliena, meaque perdidi. At ille, vti benignus in pauperes, ac verè Christi seruus, vocato procuratore; Da, inquit, frater, huic sex nummos aureos. Frater aūt

id quod

Id quod seruus Dei Gregorius mandauerat, fecit, mendicoq; pecunias dedit. Eodem rursus die pauper idē ad beatū Gregoriū venit: &, Miserere mei, inquit, serue Dei altissimi, qui cùm multa amiserim, parum abs te accepi. B. aūt Gregorius ministrum suum iterū vocauit, dixitque, vt sex item nummos eidem pauperi numeraret. Ac frater quidem paruit. Sed pauper cùm acceptis duodecim nummis discessisset, ad beatū Gregorium paulò pòst rediit eodem die: Miserere, inquiens, mei, serue Dei altissimi, & aliquid rursum elargire, quoniam magnam iacturam feci. Procuratore tertiùm accersito: Da frater, inquit, huic pauperi sex alios nummos. At ille respondens: Crede mihi pater, inquit, ne vnus quidem in arca relictus est nummus. Cui beatus Gregorius: Nónne aliud quicquā habes in promptuario, vt vas aliquod, aut vestimentum, quod pauperi largiaris? Nullum, respondit ille, vas habemus, præter argenteum illud, quod magna domina de more leguminibus plenū misit. Abi, inquit seruus Dei Gregorius, atque illud pauperi præbe. Frater autem fecit, quod sibi à beato Gregorio mandatum fuerat. Pauper igitur acceptis duodecim nummis, & vase argenteo, discessit.

Cùm autem in sanctissima, & [1] maxima Dei Ecclesia veteris Romæ creatus esset Patriarcha: & quemadmodum Patriarcharum est consuetudo, quodam die thesaurario mādasset, vt duodecim pauperes ad mensam suam conuocaret, qui secum pranderent, paruit ille, ac pauperes conuocauit. Verùm cùm discubuissent cum Patriarcha, deprehensi sunt esse tredecim. Quamobrem accersito thesaurario: Nónne, inquit, mandaui tibi, vt duodecim vocares? Cur igitur tredecim vocasti præter sententiam meam? His ille auditis perterritus: Crede, inquit, mihi venerande domine, duodecim sunt, nec alius quisquam, præter Patriarcham, tredecim vidit. Inter prandendum igitur Patriarca tertiumdecimum illum spectabat, qui in summo scamno considebat. Et ecce facies eius varias formas sumebat. Modò enim senex, modò adolescens illi videbatur. Itaque cùm è mensa consurrexissent, beatus Gregorius, reliquis omnibus dimissis, tertiumdecimū illum, qui tam admirandus ipsi visus fuerat, manu apprehensum in cubiculū duxit, & allocutus est ad hunc modum: Adiuro te per magnam omnipotentis Dei virtutem, vt aperias mihi, qui sis, & quo nomine appelleris. Et ille: Cur, inquit, nomen meum quæris, quod est admirabile? Ego sum pauper ille, qui ad te veni in mansionem sancti Andreæ Apostoli, ad Cliuum Scauri, cùm tu in cellula tua sederes, ac scriberes: cui duodecim dedisti nummos, & vas, quod tibi beata mater tua Syluia cum leguminibus miserat. Itaque cùm perspicuum fuerit, te in cordis simplicitate, & patientia constantem permansisse, ex quo die mihi hæc tribuisti, constituit Dominus, & Ecclesię sanctæ suę, proqua proprium etiam sanguinem effudit, Pontifex fieres, & Petri principis Apostolorum successor esses: vt posses omnibus, quod cuique opus foret, subministrare. Vnde, beatus inquit Gregorius, nosti tunc Dominum, vt ego Pontifex fierem, decreuisse? Quia, respondit, sum Dei Angelus omnipotentis, idcirco id noui. Et tunc Dominus misit me, vt animi tui propositum explorarem, & vtrum humanitate ductus, an ostentatione faceres eleemosynam. Quo beatus Gregorius audito timuit: neque enim antea eum Angelum esse cognouerat: & ideo cum illo, tanquam cum homine egerat, & locutus fuerat. Dixit autem Angelus Domini ad Beatum Gregorium: Ne timeas, misit enim me Deus, vt tecum verser in hac vita.

[1] *Nota, Cum in sanctissima et maxima Dei Ecclesia veteris Romæ creatus esset Patriarcha.*

Quòd ille cùm audisset, humi prostratus in faciem suam, adorauit Dominum: Si propter exiguam hanc, inquiens, ad promerendum animi propensionem tantum benignitatis cumulum clementissimus Dominus declarauit, vt Angelum suum mitteret, qui mei in perpetuum custos esset, quænam eorū futura est glorię magnitudo, qui mandatis eius obtemperabunt, & iustitiam colent? Verax enim est ille qui dixit: Iudicio misericordiam præstare: & Deo fœnerari eum qui pauperis miseretur. Quinetiam ipse Dominus Angelorū, qui salutis hominum autor est, eos qui à dexteris erunt collocati, sic alloquetur: Venite benedicti patris mei, paratā vobis à mundi constitutione suscipite regni hęreditatē: Esuriui enim, & dedistis mihi manducare: Sitiui, & dedistis mihi bibere: Hospes eram, & collegistis me: Æger, & visitastis me: Nudus, & operuistis me: In carcere, & venistis ad me. Quatenus enim fecistis vni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis.

Quam quidem beatam vocem vtinam audiamus nos omnes, qui hæc vel legimus, vel audimus: & consequamur ea bona sempiterna, quæ parauit Deus iis à quibus diligitur: per gratiā, atque humanitatem Domini nostri IESV Christi: Cui gloria in secula seculorum.

AMEN.

Nota-mis... diç opera...

DE INVNDATIONE TYBERIS,

& de beato Gregorio Papa.

Ex libro decimo historiarũ D.Gregorij Turonensis.

NNO igitur quintodecimo Childeberti, Diaconus noster ab vrbe Roma cũ sanctorũ pignoribus veniens retulit quòd anno superiore, mense nono, tãta inundatione Tyberis fluuius vrbem Romam obtexerit, vt ædes antiquæ diruerentur. Horrea etiam Ecclesiæ subuersa sunt, in quibus nonnulla millia modiorũ tritici periẽre. Multitudo quoq; serpentiũ cum magno dracone in modũ trabis validæ, per huius fluuij alueũ in mare descendit. Sed suffocatæ bestiæ inter salsos maris & turbidos fluctus, littori eiectæ sunt. Subsecutaq; est è vestigio clades, quam inguinariã vocant. Nam medio mense xi. adueniens, primũ omniũ, iuxta illud quod in Ezechiele propheta legitur. A sanctuario meo incipite: Pelagiũ Papã perculit. Quo defuncto, magna strages populi hoc morbo facta est. Sed quia [1] Ecclesia Dei absque rectore esse non poterat, Gregorium Diaconum plebs omnis elegit.

1. Vide papã rectorem esse Ecclesiæ Dei.

Hic enim de Senatoribus primus, ab adolescentia deuotus Deo, in possessionibus propriis sex in Sicilia monasteria congregauit, septimũ intra vrbis Romæ muros instituit, tantã illis delegans terrarum copiam, quanta ad victũ quotidianũ præbendum sufficeret. Reliqua vendidit cum omni præsidio domus, ac pauperibus erogauit. Et qui antè serico contextu, ac gemmis micantibus solitus erat per vrbẽ procedere trabeatus, nunc tenui contectus vestitu, ad altaris Dominici ministerium consecratur, septimusq; Leuita ad adiutorium Papæ asciscitur. Tanta insuper ei abstinentia [2] in cibis, vigilantia in orationibus, strenuitas in ieiuniis erat, vt infirmato stomacho vix consistere posset. Literis Grammaticis, Dialecticisq;, ac Rhetoricis ita est institutus, vt nulli in vrbe ipsa putaretur esse secũdus. Hunc apicẽ attentius fugere tentans, ne quod prius abiecerat, rursum accipiendo, de adepto honore iactantia quędam subreperet, epistolam ad Imperatorẽ Mauritium dirigit, cuius filiũ ex lauacro sancto susceperat, contestans eum, & multa prece deposcẽs, ne vnquã consensum præberet populis, vt se huius honoris nobis gloria sublimarent. Sed Præfectus vrbis Romæ germanus eius anticipauit nuncium, & comprehenso eo, ac disruptis epistolis, consensum quẽ populus præbuerat, Imperatori direxit. At ille gratias Deo agẽs pro amicitia ipsius Diaconi, quòd tanti honoris locũ reperisset, facta præceptione ipsum iussit institui. Cumque in hoc esset vt benediceretur, & lues populum deuastaret, verbũ ad plebem pro agenda pœnitentia in hunc modum exorsus est.

2. Ecce abstinẽtia, orationes, & ieiunia magni Põtificis Gregorij.

ORATIO BEATI GREGORII

Papæ ad plebem.

Oportet, fratres dilectissimi, vt flagella Dei, quæ metuere ventura debuimus, saltem præsentia & experta timeamus. Conuersionis nobis aditũ dolor aperiat, & cordis nostri duritiam ipsa, quam patimur, pœna dissoluat. Vt enim Propheta teste prædictum est: Peruenit gladius vsq; ad animam. Ecce etenim cuncta plebs cœlestis iræ mucrone percutitur, & repentina singuli cæde vastantur, nec languor mortẽ præuenit, sed languoris moras, vt cernitis, mors percutit. Percussus quisq; antè rapitur, quàm ad lamenta pœnitentiæ conuertatur. Pensate ergo qualis ad conspectum districti Iudicis peruenit, cui non vacat flere quod fecit. Habitatores quiq; non ex parte subtrahuntur, sed pariter corruunt, domus vacuę relinquuntur, filiorum funera parentes aspiciunt, & sui eos ad interitũ hæredes præcedunt. Vnusquisq; ergo nostrũ ad pœnitentiæ lamentã confugiat, dũ flere ante percussionẽ vacat. Reuocemus ante oculos mentis quicquid errando cõmisimus, & quod nequiter egimus, flendo puniamus. Et præueniamus faciẽ eius in confessione, & sicut Propheta admonet, leuemus corda nostra cũ manibus ad Deũ. Ad Deũ quippe corda cũ manib' leuare, est orationis nostrę studiũ cũ merito bonę operationis erigere. Dat perfectò, dat tremori nostro fiduciam, qui per Prophetam clamat: Nolo mortem peccatoris, sed vt cõuertatur & viuat. Nullus autẽ de iniquitatũ suarũ immanitate desperet: veternosas nãq; Niniuitarũ culpas triduana pœnitẽtia absterfit, & cõuersus latro vitæ præmia etiã in ipsa sententia suę mortis emeruit. Mutemus igitur corda, & præsumamus nos iã percepisse qđ petimus. Citius ad precẽ Iudex flectitur, si à prauitate sua petitor corrigatur. Immiuẽte ergo tãtę aĩaduersionis gladio, nos importunis fletibus insistam': Ea nãq; quę ingrata esse hoĩbus importunitas solet, iudicio veritatis placet, qa pi' & misericors Deus

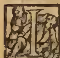
vult

vult à se precibus veniā exigi,qui quantū meremur nō vult irasci. Hic etenim per Psalmistā dicit:Inuoca me in die tribulationis tuæ,ėripiam te, & magnificabis me. Ipse ergo sibi testis est,quia inuocantibus misereri desiderat, qui admonet vt inuocetur. Proinde fratres charissimi,cōtrito corde,& correctis operibus,ab ipso feriæ quartæ primo diluculo,septiformē litaniā [1] iuxta distributionē inferius designatā,deuota ad lachrymas mente veniamus,vt districtus Iudex cùm culpas nostras nos punire cōsiderauerit,ipse à sententia propositæ damnationis parcat. Clerus igitur egrediatur ab Ecclesia sanctorū martyrū Cosmæ & Damiani,cū presbyteris regionis sextæ. Omnes verò Abbates cū monachis suis,ab ecclesia sanctorū martyrū Geruasij & Prothasij cū presbyteris regionis quartæ. Omnes Abbatissæ cū congregationibus suis,egrediātur ab ecclesia sanctorū martyrū Marcellini & Petri cū præsbyteris regionis primæ. Oēs infantes ab ecclesia sanctorū martyrum Ioannis & Pauli cū præsbyteris regionis secundæ. Omnes verò laici ab ecclesia Protomartyris Stephani cum præsbyteris regionis septimæ. Oēs mulieres viduæ ab ecclesia sanctæ Euphemiæ cum præsbyteris regionis quintæ. Omnes aūt mulieres coniugatæ egrediantur ab ecclesia sancti martyris Clementis cum præsbyteris regionis tertiæ. Vt de singulis Ecclesijs exeuntes cum precibus & lachrymis,ad beatæ Mariæ semper virginis genitricis Domini nostri Iesu Christi basilicam congregemur,vt ibi diutius cum fletu ac gemitu Dominum supplicantes,peccatorum nostrorum veniam promereri valeamus.

[1] Vide antiquissimum vsum litaniarum.

Hæc cùm dixisset,congregatis clericorum cateruis psallere iussit per triduum,ac deprecari Domini misericordiam. Hora igitur tertia veniebant omnes chori psallentium ad ecclesiam,clamantes per plateas vrbis,Kyrie eleison. Asserebat aūt diaconus noster qui aderat,in vnius horæ spatio, dum voces plebs ad Dominum supplicationis emisit, octaginta homines ad terram corruisse,& spiritum exhalasse. Sed non destitit sacerdos tātus prædicare populo,ne ab oratione cessarent. Ab hoc etiam Diaconus noster reliquias sanctorum vt diximus,sumpsit,dum adhuc in diaconātu degeret. Qui cùm post electionem latibula fugæ præpararet,capitur,trahitur,& ad beati Apostoli Petri basilicā deducitur,ibiq; ad Pontificalis gratiæ officium consecratus,Papa vrbi datus est. Sed noluit Diaconus noster nisi post Episcopatum eius confirmatum redire,& nisi prius qualiter ordinatus esset,præsenti contemplatione suspiceret.

VITA BEATI ISIDORI HISPALENSIS Episcopi,per Diuum Braulium Cæsaraugustanum Antistitem descripta.

ISIDORVS vir egregius, Hispalensis Ecclesiæ Episcopus,Leandri Episcopi successor & germanus,floruit à tēpore Mauritij Imperatoris & Recaredi Regis,in quo quicquā sibi antiquitas vendicauit: imò verò tempus antiquitatis in eo scientiā imaginauit. Vir in omni genere locutionis formatus,& peritus,doctusque qualitate sermonis existens & apertus. Congrua verò opportunitate loci incomparabiliter eloquentia clarus. Iā verò quantus sapientia fuerit ex eius diuersis studiis,& elaboratis opusculis,perfacilè prudens intelligere potest. Denique de his quæ ad nostram notitiam peruenerunt,ista commemorabo.

Habetur in fine operis eiusdē Isidori de viris illustribus nondū typis excus.

Edidit enim libros differentiarum duos,quibus subtili discretione ea quę confusè vsu proferuntur,sensu discreuit. Procemiorū librum vnum,in quo quid quisq; sanctę scripturæ liber contineat,breui subnotatione distinxit. De ortu & obitu patrū,in quo gesta dignitatéq; & mortem eorū atq; sepulturā sententiali breuitate subnotauit. Ad germanū suū Fulgentiū Astigitanum Episcopū,officiorū libros duos,in quibus originem officiorū,cur vnumquodque in Ecclesia Dei agatur semper fuo, non fine maiorū autoritate elicuit. Synonymorū libros duos,in quibus ad consolationē animi,& ad spē percipiendæ veniæ, intercedente rationis exhortatione erexit. De natura rerum ad Sisebutū Regem,vnū, in quo tam de Ecclesiasticorū doctorum,quàm etiā de philosophorū indagine,obscura quędā de electione absoluit. De numeris librū vnū,in quo Arithmeticā,propter numeros ecclesiasticis scripturis insertos,& ex parte tetigit disciplinā. De nominibus legis & Euangeliorum librū vnum,in quo ostendit quid memoratę personę mysterialiter significent. De hæresibus librū vnum,in quo maiorū secutus exempla,breuitate qua potuit, diffusa collegit. Sententiarū libros tres,quos floribus ex libris Papę Gregorij Moralibus decorauit. Chronicorū à principio mundi vsq; ad tēpus suū,librū vnum,nimia breuitate collectū. Cōtra Iudęos postulante Florentia germana sua proposito virgine,libros ij. in quibus oīa quæ fides catholica credit & legit,etiā Prophetarū testimoniis approbauit. De viris illustribus librū vnum,cui nos ista subiungimus. Monasticæ regulæ librū vnum,quē pro

patriæ vsu,& inualidorū animis decentissimè temperauit. De origine Gothorū,& regno Sueuorū,& etiam Vandalorū historiæ librum vnum. Quæstionum libros duos,quos qui legit,veterum tractatorū multam supellectilem recognoscit. Etymologiarū codicē nimię magnitudinis,distinctū ab eo titulis non libris:quē quia rogatu meo fecit, ego in viginti libris diuisi,quos omnes omnimodæ philosophiæ repleta, quisquis crebra meditatione perlegerit,non ignorabit diuinarum humanarumq; rerū scientiā: Et meritò:est enim ibi redundans diuersarum artium elegantia,vbi quæcunque fert scribi, restricta collegit.

Sunt autē alia huius viri opuscula multa in Ecclesia Dei cū ornamento inscripta. Quē Deus post tot defectus Hispaniæ nouissimis temporibus suscitans, credo ad restaurand͡a antiquorum munimenta,ne vsquequaq; rusticitate veterasceremus, quasi quandam .ucē apposuit destinari,cui nō immeritò illud philosophicū à nobis appropriatur: Nos,inquit, in nostra vrbe peregrinantes errantesq; quasi hospites,tui libri tanquā domū reduxerūt, vt possimus aliquando qui & vbi essemus agnoscere. Tu aut patriæ in descriptione temporū & sacrorū viris sacerdotū,tu domesticam publicā disciplinam,tu sediū,regionū,locorū,tu omnium diuinarū humanarumq; rerum nomina genera, officia,causas aperuisti. Quanto verò flumine eloquentiæ, & quot iaculis diuinarum scripturarum seu patrū testimoniis,Acephalitarum hęresim confuderit, synodalia gesta coram eo specialiter acta declarant, quæ contra Gregorium præfatæ hæresim Antistitem eam asserunt veritatem. Obiit temporibus Heraclij Imperatoris,& Christianissimi Scintillani regis, summa doctrina præstantior cunctis,& copiosior operibus charitatis.

VITA VILBROD SERVI DEI IN

Fresia Episcopi,& duorum sanctorum martyrum Heuuold nomine,apud Fresones,per venerabilem Bedam Præsbyterum conscripta.

Habetur lib 5. hi stor. Eccles. Anglicanæ eiusdem, capite 1.

CVM viueret adhuc venerabilis,& cū omni honorificentia nominandus famulus Christi & sacerdos Ecgberecht,quē in Hibernia insula peregrinā ducere vitā pro adipiscenda in cœlis patria retulimus,proposuit animo pluribus prodesse,id est,inito opere Apostolico,verbū Dei aliquibus eorū qui nondū audierant gentibus euangelizando committere. Quorum in Germania plurimas nouerat esse nationes,à quibus Angli,vel Saxones, qui nunc Britanniā incolunt,genus & originē duxisse noscuntur. Vnde hactenus à vicina gente Britonū,corrupti Germani nuncupantur. Sunt aūt Fresones,Rugini,Dani,Hunni, antiqui Saxones Boruchtuarij. Sunt alij perplures iisdem in partibus populi paganis adhuc ritibus seruientes,ad quos venire prǽfatus Christi miles, circumnauigata Britannia disposuit:si quos fortè ex illis ereptos sathanæ,ad Christū transferre valeret: vel si hoc fieri nō posset,Romā venire [1] ad videnda atq; adoranda beatorū Apostolorū ac martyrū Christi limina cogitauit. Sed ne horū aliquid perficeret,superna illi oracula simul & opera restiterunt. Siquidem electis sociis strenuissimis,& ad prædicandū verbū idoneis, vtpote actione simul & eruditione præclaris,præparatis omnibus, quæ nauigantibus esse necessaria videbantur,venit die quadā mane primò ad eum vnus de fratribus,discipulus quondam in Britannia,& minister Deo dilecti sacerdotis Boisil, cùm esset idem Boisil prępositus monasterij Mailrosensis sub Abbate Eata,referens ei visionem, quæ sibi eadē nocte apparuisset. Cùm expletis,[2] inquit,hymnis matutinalibus,in lecto membra posuissem,ac leuis mihi somnus obrepsisset,apparuit magister quondam meus,& nutritor amantissimus Boisil,interrogauitq; me,an eum agnoscere possem? Aio: Etiam,tu es Boisil. At ille; Ad hoc,inquit,veni,vt responsum Domini Saluatoris Ecgberechto adferā,qđ te tamen referente,oportet ad illū venire. Dic ergo illi;quia non valet iter quod proposuit implere:Dei enim voluntas est,vt ad Columbæ monasteria magis docendo pergat. Erat autē Columba primus doctor fidei Christianę transmontanis Pictis ad Aquilonē,primusq; fundator monasterij,quod in Hu insula multis diu Scotorum, Pictorumq; populis mansit venerabile:qui videlicet Columba nunc à nonnullis composito à cella & columba nomine,Coluncella vocatur. Audiens autē verba visionis Ecgberecbt,præcepit fratri qui retulerat,ne cuiquam hæc alteri referret,ne fortè illusoria esset visio: Ipse autem tacitus rem considerans,veracē esse timebat. Nec tamen à parando itinere,quo ad Gentes docendas iret,cessare volebat. At post paucū rursum venit ad eum prǽfatus frater,dicēs: quia [3] & ea nocte sibi post expletos matutinos Boisil per visum apparuerit,dicens: Quare tam negligenter & tepidè dixisti Ecgberechto quę tibi dicenda pręcepi? At nūc vade,

[illegible] dic il-

[illegible]

1. Ecce peregrinationis ad limina Apostolorum Petri & Pauli, antiquissimus vsus.

2. Expletis hymnis matutinalibus Vides quod horæ canonicæ tam nocturnæ quàm diurnæ semper fuerunt in Ecclesia.

3. Et ea nocte sibi post expletos matutinos Boisil per visum ei apparuit.

dic illi, quia velit, nolit, debet ad monasteria Columbæ venire, quia aratra eorũ non rectè incedunt. Oportet aũt eum ad rectum hæc tramitem reuocare. Qui hæc audiens, denuò præcepit fratri, ne hæc cuiquã patefaceret. Ipse verò tametsi certus est facta de visione, nihilominus tentauit iter dispositum cum fratribus memoratis incipere.

Cumq; iam naui imposuissent, quæ tanti itineris necessitas poscebat, atq; oportunos aliquot diebus ventos expectarent, facta est nocte quadã tam sæua tempestas, quòd perditis nonnulla ex parte his quę in naui erant rebus, ipsam in latus iacentem inter vndas relinqueret. Saluata sunt tamen omnia, quæ erant Ecgberechti & sociorũ eius. Tũ ille quasi propheticum illud dicens: Quia propter me est tẽpestas hæc, subtraxit se illi profectioni, & remanere domi passus est. At verò vnus de sociis eius vocabulo Victberecht, cùm esset & ipse contemptu mundi, ac doctrinæ scientia insignis (nam multos annos in Hibernia peregrinus anachoreticã in magna perfectione vitã egerat) ascendit nauẽ, & Fresiã perueniens duobus annis continuis genti illi ac regi illius Redbedo verbum salutis prędicabat. Tunc reuersus ad dilectę locum peregrinationis, solito in silẽtio Domino vacare cœpit: Et quoniam externis prodesse ad finem nõ poterat, suis amplius ex virtutũ exemplis prodesse curabat. Vt autem vidit vir Domini Ecgberecht, quia nec ipse ad prædicandum gentibus venire permittebatur, retentus ob aliam sanctæ Ecclesiæ vtilitatẽ, de qua oraculo fuerat pręmonitus, nec Victberecht illas deueniẽs in partes quicquã proficiebat, tentauit adhuc in opus verbi mittere viros sanctos & industrios, in quibus Vilbrord pręsbyterij gradu, & merito perfulgebat. Qui cùm illo aduenissent (erant aũt numero duodecim) diuertentes ad Pipinum ducem Francorum, gratanter ab illo suscepti sunt. Et quia nuper citeriorem Fresiam, expulso inde Redbedo Rege ceperat, illò eos ad prædicandum misit, ipse quoque imperiali authoritate iuuans, ne quis prædicantibus quicquã molestiæ inferret, multisq; eos qui fidem suscipere vellent beneficiis attollẽs. Vnde factum est, opitulante gratia diuina, vt multos in breui ab idololatria ad fidem conuerterent Christi. Ex cap. 11.

Horum secuti exempla duo quidam præsbyteri de natione Anglorũ, qui in Hibernia multo tempore pro æterna patria exulauerant, venerunt ad prouinciam antiquorũ Saxonum, si fortè aliquos ibidem prædicando Domino acquirere possent. Erant aũt vnius ambo sicut deuotionis, sic etiam vocabuli. Nam vterque eorum appellabatur Heuuold, ea tamen distinctione, vt pro diuersa capillorum specie, vnus niger, alter albus Heuuold diceretur. Quorum vterque pietate religionis indutus, sed niger Heuuold magis sacrarum literarum erat scientia instructus. Qui venientes in prouinciam, intrauerunt hospitiũ cuiusdã villici, petieruntq; ab eo vt transmitterentur ad satrapam qui super eum erat, eò quòd haberent aliquid legationis & causæ vtilitatis, quod deberent ad illum perferre. Non enim habent Regem iidem antiqui Saxones, sed satrapas plurimos suę gentis præpositos, qui ingruente belli articulo, emittant æqualiter sortes, & quemcunq; sors ostenderit, hunc tempore belli ducem omnes sequuntur, huic obtẽperant. Peracto aũt bello, rursum ęqualis potentiæ omnes fiunt satrapę. Suscepit ergo eos villicus, & promittens se mittere eos ad satrapam qui super se erat, vt petebãt, aliquot diebus secum retinuit. Qui cùm cogniti essent à Barbaris, quòd essent alterius religionis: nam & [4] psalmis semper & orationibus vacabant, & quotidie sacrificiũ Deo victimæ salutaris offerebant, habentes secũ vascula sancta, & tabulã altaris vice dedicatã, suspecti sunt habiti: quia si peruenirent ad Satrapã, & loquerentur cum illo, auerterent illum à diis suis, & ad nouã Christianę fidei religionẽ transferrent, sicq; paulatim omnis eorũ prouincia veterem cogeretur in nouã mutare culturam. Itaq; rapuerunt eos subitò, & interemerunt: Album quidem Heuuoldũ veloci occisione gladij, Nigellum aũt longo supplicio rum cruciatu, & horrenda membrorũ omniũ discerptione: quos interemptos in Rhenum proiecerunt. Quod cùm satrapa ille, quem videre volebant audisset, iratus est valdè, quòd ad se venire volentes peregrini non permitterentur. Et mittens occidit vicarios illos omnes, vicumq; incendio consumpsit. Passi sunt aũt præfati sacerdotes & famuli Christi quinto Nonarum Octobrium die.

Nec martyrio eorũ cœlestia defuêre miracula. Namcùm perempta eorũ corpora amni, vt diximus, à Paganis essent iniecta, [5] contigit vt hæc contra impetum fluuij decurrentis per quadraginta ferè milia passuum ad ea vsque loca, vbi illorum essent socij, transferrentur. Sed & radius lucis permaximus, atq; ad cœlum vsq; altus, omni nocte super locum fulgebat illum, vbicunque ea peruenisse contingeret, & hoc etiam Paganis, qui eos occiderant, intuentibus. Sed & vnus ex eis in visione nocturna apparuit cuidam de sociis suis, cui nomen erat Tilmon, viro illustri, & ad seculũ quoque nobili, qui de milite factus fuerat monachus, indicans quòd eo loci corpora eorum posset inuenire, vbi lucẽ de cœlo terris radiasse conspiceret. Quod ita completum est. Inuenta autem eorum corpora [6] iuxta honorem martyribus condignum recondita sunt, & dies passionis eorũ vel inuẽtionis

4. Psalmis sæpe & orationibus vacabãt, et quotidie sacrificiũ Deo victimæ salutaris offerebãt, habentes secũ vascula sancta, & altare portatile. Nota hic psalmorũ & orationum vsum: deinde Missam sacrificiũ dici: postremo quod ad illam celebrandã, mos fuit semper sacra vasa habere.

5. Signa hæc à Deo exhibita post mortẽ sanctorum circa eorũ corpora, euidentia indicia sunt splendoris & innocẽtiæ eorum, & quod dum viuerent spiritus sancti gratiam in se habitantem habuerint.

6. Corpora eorum iuxta honorem martyr

tionis congrua illis in locis veneratione celebratur. Denique gloriosissimus Dux Fracorum Pipinus, vbi hæc comperit, misit, & [7] addocta ad se eorom corpora condidit cũ magna gloria in ecclesia Coloniæ ciuitatis iuxta Rhenum. Fertur autem quia in loco, in quo occisi sunt, fons ebullierit, qui in eodem loco vsque hodie fluenti sui dona perfundat.

* Primis sanè temporibus aduentus eorum in Fresiam, mox vt comperit Vilbrord datã sibi à principe licentiam ibidem prædicandi, accelerauit venire Romam, cuius sedi Apostolicæ tunc Sergius Papa præerat, vt [8] cum eius licentia & benedictione desideratum Euangelizandi gentibus opus iniret, simul & reliquias beatorum Apostolorum ac martyrum Christi ab eo se sperans accipere, vt dum in gente prædicaret, destructisq; idolis ecclesias [9] instituerer, haberet in proptu reliquias sanctorum, quas ibi introduceret, quibusq; ibidem depositis, consequenter in eorum honorem, quorum essent illæ, singula quæque loca dedicaret. Sed & alia perplora, quæ tanti operis negotium quærebat, vel ibi discere, vel inde accipere cupiebat. In quibus omnibus cùm sui voti compos esset effectus, ad prædicandum rediit. Quo tempore fratres, qui erant in Fresia, verbi ministerio mancipati, elegerunt ex suo numero virum modestum moribus, & mansuetũ corde Suidberechtũ, qui eis ordinaretur Antistes. Quem in Britanniam destinatum ad petitionem eorũ ordinauit Reuerendissimus Vilfrid Episcopus, qui tũc fortè patria pulsus in Merciorum regionibus exulabat. Nõ enim eo tempore habebat Episcopum Cantua, defuncto quidẽ Theodoro, sed necdum Berechtualdo successore eius, qui trans mare ordinandus ierat, ad sedẽ Episcopatus sui reuerso. Qui videlicet Suidberechtus accepto Episcopato, de Britannia regressus, non mutrò pòst ad gentem Goruchcuariorũ secessit, ac multos eorum prædicãdo ad vitam veritatis perduxit. Sed expugnatis non longo pòst tempore Boruchtuariis à gente antiquorum Saxonum, dispersi sunt quolibet hi qui verbum receperant, ipseque Antistites cum quibusdã Pipinum petiit. Qui interpellãte Blichdride coniuge sua, dedit ei locum mansionis in Insula quadam Rheni, qoæ lingua eorum vocatur In litore. In qua ipse constructo monasterio, quod hanctenus hæredes possident eius, aliquandiu continentissimam gessit vitam, ibiq; diem clausit vltimum. Postquam verò per annos aliquot in Fresia, qui aduenerant, docuerunt, misit Pipinus, fauente omnium consensu, virum venerabilẽ Vilbrordum Romam, cuius adhuc pontificatum Sergius habebat, postulãs, vt idẽ Fresonũ genti archiepiscopus ordinaretur. Quod ita vt petierat impletum est, anno ab incarnatione Domini sexcentesimo nonagesimo tertio. Ordinatus [10] est aũt in ecclesia sanctæ martyris Ceciliæ, die natalis eius, imposito sibi à Papa memorato nomine Clemens. Ac mox remissus est ad sedem Episcopatus sui, id est, post dies quatuordecim, ex qoo in vrbẽ venerat. Donauit aũt ei Pipinus locum Cathedræ Episcopalis in castello suo illustri, quod antiquo gentium illorum vocabulo Viltaburg, id est, oppidum Viltorum, lingua aũt Gallica, Traiectum vocatur. In quo ædificata Ecclesia reuerendissimus Pontifex, longè lateq; verbum fidei prædicans, multosq; ab errore reuocans, pluresq; [11] per illas regiones ecclesias, sed & monasteria nonnulla construxit. Nam nòn multò pòst alios quoque illis in regionibus constituit ipse Antistites ex eorum numero fratrum, qui vel secum, vel post se, illò ad prędicandum venerant. Ex quibus aliquanti iam dormierunt in Domino. Ipse aũt Vilbrord cognomento Clemens adhuc superest, longa iã venerabilis ætate, vtpote tricesimũ & sextũ in Episcopatu habens annum, & post multiplices militię cœlestis agones, ad præmia remunerationis supernæ tota mente suspirans. His temporibus miraculum memorabile & antiquorum simile in Britannia factum est. Namq; ad excitationem viuentiũ de morte animæ, quidam aliquandiu mortuus ad vitam resurrexit corporis, & multa memoratu digna, quæ viderat narrauit. E quibus hic aliqua breuiter perstringenda esse putaui. Erat paterfamilias in regione Nordamhimbrorum, quę vocatur Incuniningũ, religiosam cum domo sua gerens vitam. Qui infirmitate corporis tactus, & hac crescente per dies, ad extrema perductus, primo tẽpore noctis defunctus est: sed diluculo reuiuiscẽs, ac repentè residens, omnes qui corpori flentes adhæserant, timore immenso percussos in fugam conuertit. Vxor tantum, quæ eum amplius diligebat, quamuis multum tremẽs, & pauida, remansit. Quam ille consolatus: Noli, inquit, timere, quia iam verè surrexi à morte qua tenebar, & apud homines sum iterũ viuere permissus. Nõ tamen ea mihi, qua antè consueuerã, conuersatione, sed multũ dissimili ex hoc tempore viuendũ est. Statimq; surgẽs, abiit ad villulę oratorium, & vsque ad diem in oratione persistens, mox omnem quã possederat substantiam, in tres diuisit portiones, è quibus vnam coniugi, alterã filiis tradidit, tertiam sibi ipsi retentam statim pauperibus distribuit. Nec multò pòst seculi curis absolutus, ad monasteriũ Mailros, quod Tuidi fluminis circũfluxu magna ex parte claoditur, peruenit, acceptaq; tonsura, locum secretę mansionis, quam præuiderat Abbas, intrauit, & ibi vsque ad diẽ mortis in tanta mentis & corporis cõtritione durauit, vt multa illũ, quę

alios

tyribus condignũ recõdita sunt, & dies passionis vel inuentionis eorũ cõgrua illis in locis veneratiõe celebratur.

7. Pipin' etiã corpora hęc cũ magna gloria in ecclesia Coloniensi condidit.

**. Bẽ cap. 12.*

8. Vilbrord volu it habere licentiã & benedictionem a Roma. Põtifice, vt in Fresia prędicaret, quia ad ipsũ pertinet cura omnium ecclesiarum.

9. Habes hic tẽplorum ædificationem atque in honorem sanctorũ, illorum dedicationem, & reliquiarum sanctarũ in eis depositionem, quoniam sine illis templa minime cõsecrantur.

10. Ordinatus est in ecclesia sanctæ Ceciliæ martyris in die natalis eius.

11. Vides primum esse signũ receptę fidei, tẽplorum & monasteriorũ ædificationem.

Bẽ cap. 13.

alios laterent, vel horrenda, vel desideranda vidisse, etiamsi lingua sileret, vita loqueretur.

Narrabat aũt hoc modo quod viderat: Lucidus, inquiẽs, aspectu, & clarus erat indumẽto, qui me ducebat. Incedebamus aũt tacentes, vt videbatur mihi, contra ortum solis solstitialem. Cumq; ambularemus, deuenimus ad vallem multæ latitudinis ac profunditatis, infinitæ autẽ longitudinis, quæ ad læuam nobis sita, vnum latus flammis feruentibus nimium terribile, alterum furenti grandine ac frigore niuium omnia perflante atque vrente, non minus intolerabile præferebat. Vtrunque aũt erat animabus hominum plenum, quę vicissim hinc inde videbantur quasi tẽpestatis impetu iactari. Cùm enim vim feruoris immensi tolerare non possent, prosiliebant miseræ in medium frigoris infesti. Et cùm neque ibi quicquam requiei inuenire valerent, resiliebant rursus vrendæ in medium flammarum inextinguibilium. Cumq; hac infelici vicissitudine longè lateq;, procut aspicere poteram, sine vlla quietis intercapedine innumerabilis spirituum deformium multitudo torqueretur, cogitare cœpi, quòd hic fortasse esset infernus, de cuius tormẽtis intolerabilibus narrare sæpius audiui. Respondit cogitationi meæ ductor, qui me pręcedebat: Nõ hoc, inquiens, suspiceris: * non enim hic infernus est ille, quem putas.

At cùm me hoc spectaculo tã horrẽdo perterritum paulatim in vlteriora produceret, vidi subitò ante nos obscurari incipere loca & tenebris omnia repleri. Quas cùm intraremus, intantum paulisper condensatæ sunt, vt nihil præter ipsas aspicerem, excepta duntaxat specie & veste eius, qui me ducebat. Et cum progrederemur sola sub nocte per vmbras, ecce subitò apparent ante nos crebri flammarum tetrarum globi ascendentes quasi de puteo magno, rursumq; decidentes in eundem. Quò cùm perductus essem, repẽtè ductor meus disparuit, ac me solum reliquit in medio tenebrarũ, & horrendæ visionis. At cùm globi ignium sine intermissione modò alta peterent, modò ima barathri repeterent, cerno omnia quæ ascendebant fastigia flammarum plena esse spiritibus hominũ, qui instar fauillarum cum fumo ascendentium, nunc ad sublimiora procederent, nunc retractis ignium vaporibus relaberentur in profundum. Sed & fœtor incomparabilis cum eisdẽ vaporibus ebulliens, omnia illa tenebrarum loca replebat. Et cùm diutius ibi pauidus consisterem, vtpote incertus quid agerem, quò verterem gressum, quiue mihi finis maneret, audio subitò post terga sonitum immanissimi fletus ac miserrimi, sicut & cachinnũ crepitantem quasi vulgi indocti captis hostibus insultantis. Vt aũt sonitus idem clarior redditus ad me vsq; peruenit, considero turbã malignorum spirituum, quæ quinq; animas hominũ mœrentes eiulantesq;, ipsa verò multum exultans & cachinnans medias illas trahebat in tenebras. E quibus videlicet hominibus, vt dinoscere potui, quidam erat attonsus vt clericus, quidam laicus, quędã fœmina. Trahentes aũt eos maligni spiritus, descenderunt in mediũ barathri illius ardentis. Factumq; est vt cùm longius subeuntibus eis fletum hominum, & risum dæmoniorum clarè discernere nequirem, sonum tantum adhuc promiscuum in auribus haberem. Interea ascenderunt quidam spirituum obscurorũ de abysso illa flammiuoma, & accurrentes circundederunt me, atque oculis flammantibus, & de ore ac naribus, ignem putridum efflantes angebant, forcipibus quoq; igneis, quos tenebant in manibus, minitabantur me cõprehendere, nec tamen me vllatenus contingere, tametsi terrere pręsumebant. Qui cùm vndique versus in hostibus, & cœcitate tenebrarum conclusus, huc illucq; oculos circumferrem, si forte aliunde quid auxilij quo saluarer adueniret, apparuit retro viã qua veneram, quasi fulgor stellæ micantis inter tenebras, qui paulatim crescẽs, & ad me ocius festinans: vbi appropinquauit, dispersi sunt, & aufugerunt omnes, qui me forcipibus rapere quærebant, spiritus infesti. Ille aũt qui adueniens eos fugauit, erat ipse qui me ante ducebat. Qui mox cõuersus ad dexterum iter, quasi cõtra ortum solis brumalem me ducere cœpit. Nec mora, exemptũ tenebris in auras me serenę lucis eduxit. Cũq; me in lucem apertam duceret, vidi ante nos murum permaximum, cuius neque longitudini hinc vel inde, neq; altitudini vllus esse terminus videretur. Cœpi autem mirari, quare ad murum accederemus, cùm in eo nullam ianuam, vel fenestrã, vel ascensum alicubi conspicerem. Cùm ergo peruenissemus ad murum, statim nescio quo ordine fuimus in summitate. Et ecce ibi erat campus latissimus ac lętissimus, tantaque fragrãtia vernãtium flosculorum plenus, vt oẽm mox fœtorẽ tenebrosę fornacis, qui me peruaserat, effugaret admirãdi huius suauitas odoris. Tanta aũt lux cuncta ęa loca perfuderat, vt oĩ splẽdore diei, siue solis meridiani radiis videretur esse pręclarior. Erantq; in hoc campo nimia hominum albatorũ conuenticula, sedesq; plurimæ agminum lætantiũ. Cumque inter choros feliciũ incolarum medios me duceret, cogitare cœpi, quòd hoc fortasse esset regnum cœlorum, de quo prædicare sæpius audiui: Respõdit ille cogitaui meo: Non, inquiẽs, hoc est regnum cœlorum, quod autumas. Cumq; procedentes transissemus ad has beatorum mansiones spirituum, aspicio ante nos multò maiorem luminis gratiã quàm prius, in qua etiam

* Heus tu qui nẽgas esse locũ purgatorium in quo post mortem animæ defunctorum luant pœnas peccatorum, quid dicis hoc in loco? Forte respondeas nõ vocari hîc purgatorium locum. At vide paulo infra vbi ductor seruus Dei declarans ei omnia visa, expresse dicit hunc locũ esse examinandarum & castigandarum animarum, quę tamẽ in die iudiciũ ad regnum cœlorum peruenient.

etiam vocem cantantium dulcissimam audiui, sed & odoris miri fragrãtia tanta de loco affundebatur, vt is, quẽ antea degustans quasi maximũ rabar, iam permodicus mihi odor videretur, sicut etiam lux illa campi florentis eximia, in comparationa eius, quę nūc apparuit, lucis tenuissima prorsus videbatur & parua. In cuius amœnitate loci cùm nos intratutos sperarem, repentè ductor substitit. Nec mora, gressum retorquens, ipsa me via qua venimus reduxit. Cumq; reuersi perueniremus ad mansiones illas lætas spirituum candidatorũ, dixit mihi: Scis quæ sunt ista omnia, quæ vidisti? Respondi ego: Non. Et ait: Vallis illa quam aspexisti flammis feruentibus, & frigoribus horrendam rigidis, ipse est locus, in quo examinandę & castigandæ sunt animæ illorum, qui differentes confiteri & emendare scelera quæ fecerunt, in ipso tandem mortis articulo ad pœnitentiã cõfugiunt, & sic de corpore exeunt: qui tamen quia confessionem & pœnitentiam vel in morte habuerunt, omnes in die iudicij ad regnum cœlorum peruenient. Multos [12] aũt preces viuentiũ, & eleemosynæ, & ieiunia, & maximè celebratio missarum, vt etiam antè diem iudicij liberentur, adiuuant. Porrò puteus ille flammiuomus, ac putridus, quem vidisti, ipsum est os gehennæ, in quo quicũq; inciderit, nunquam inde liberabitur in æuum. Locus verò iste florifer, in quo pulcherrimam hanc iuuentutem iucundari ac fulgere conspicis, ipse est, in quo recipiũtur animæ eorum, qui in bonis quidem operibus de corpore exeunt, non tamen sunt tantæ perfectionis, vt in regnum cœlorum statim mereantur introduci, qui tamen omnes in die iudicij ad visionẽ Christi, & gaudia regni cœlestis intrabũt. Nã quicũque in omni verbo, & opere, & cogitatione perfecti sunt, mox de corpore egressi, ad regnum cœlorum perueniunt, ad cuius vicinia pertinet locus ille, vbi sonum cantilenę dulcis cũ odore suauitatis, ac splendore lucis audisti. Tu aũt qui nunc ad corpus reuerti, & rursum inter homines viuere debes, si actus tuos curiosius discutere, & mores, sermonesq; tuos in rectitudine ac simplicitate seruare studueris, accipies & ipse post mortẽ locũ mansionis inter hęc quę cernis agmina lætabunda spirituũ beatorum. Namq; ego cùm ad tẽpus abscessissem à te, ad hoc feci, vt quid de te fieri deberet, agnoscerem. Hęc mihi cùm dixisset, multum detestatus sum reuerti ad corpus, delectatus nimium suauitate ac decore loci illius quẽ intuebar, simul & consortio eorũ, quos in illo esse vidabã. Sed inter hæc nescio quo ordine, repente inter homines me viuere cerno. Hæc & alia quæ viderat idẽ vir Domini, non omnibus passim desidiosis, ac vitæ suę incuriosis referre volebat sed illis solummodo, qui vel tormentorum metu perterriti, vel spe gaudiorum perennium delectati, profectum pietatis ex eius verbis haurire volebant. Denique in vicinia cellę illius habitabat quidam monachus nomine Henigils, presbyteratu etiam, quem bonis operibus adornabat, gradu præminens, qui adhuc super est, [13] & in Hibernia insula solitarius vltimam vitę ætatem pane cibario, & frigida aqua sustentat. Hic sæpius ad eundẽ virũ ingrediẽs, audiuit ab eo, repetita interrogatione, quę & qualia essent quę exutus corpore viderat. Per cuius reuelationẽ ad nostrã quoq; agnitionẽ peruenêre, quæ de his pauca perstrinximus. Narrabat aũt visiones suas etiã Regi Alfrido, viro vndecunq; doctissimo, & tã libẽter ramq; studiosè ab illo eruditus est, vt eius rogatu in monasterio supra memorato indutus, ac monachica sit tonsura coronatus, atque ad eũ audiendũ sępissimè, cùm illas in partes deuenisset, accederet. Cui videlicet monasterio religiosæ ac modestę vitę Abbas & presbyter Ediluald tempore illo præerat, qui nũc Episcopalem Lindisfarnensis Ecclesiæ cathedram cõdignis gradu actibus tenet. Accepit aũt in eodem monasterio locum mansionis secretiorem, vbi liberius continuis in orationibus famulatui sui conditoris vacaret. Et quia locus ipse super ripam fluminis erat situs, solebat hoc creber ob magnum castigãdi corporis affectũ ingredi, ac sæpius in eo supermeãtibus vndis immergi, sicq; ibidẽ quãdiu sustinere posse videbatur, psalmis vel precibus insistare fixusq; manere, ascedente, aqua fluminis vsq; ad lumbos, aliquando & vsque ad collũ, atque inde egrediens ad terrã, nunquam ipsa vestimenta vda vel algida deponere curabat, donec ex suo corpore calefierẽt, & siccarentur. Cumq; tempora hyemali defluentibus circa eũ semifractarum crustis glaciarum, quas & ipse aliquando contriuerat, quo haberet locum standi siue immergẽdi in fluuio, dicerent, qui videbant: Mirum frater Drichelme (hoc enim erat viro nomen) quod tantam frigoris asperitatẽ vlla ratione tolerare præuales. Respõdabat ille simpliciter (erat namque homo simplicis ingenij, ac moderatę naturę) Frigidiora ego vidi. Et cùm dicerẽt Mirumq; cur tam austeram tenere continentiam velis. Respondebat. Austeriora ego vidi. Sicq; vsque ad diẽ suæ vocationis infatigabili cœlestium bonorum desiderio, corpus senile inter [14] quotidiana ieiunia domabat multisq; & verbo & conuersatione saluti fuit. At contra fuit quidam in prouincia Merciorum cuius visiones ac verba, necnon & conuersatio plurimis, sed non sibimet profuit. Fuit autẽ temporibus Cœnridi, qui post Edilrẽ dum regnauit, vir in laico habitu atq; officio militari positus; sed quantũ pro industria exteriori

12. Ecce quomodo suffragijs viuorum liberentur animę a pœnis purgatorij, inter quæ maxime est Missarum celebratio.

13. In Hibernia insula solitarius ultimam vitæ ætatem pane cibario et frigida aqua sustentat

14. Inter quotidiana ieiunia corpus senile domabat.

Ex cap. 14.

exteriori Regi placens tantũ pro interna fuimet negligentia difplicens. Admonebat ergo illum fedulò confiteretur,& emendaret ac relinqueret fcelera fua,priufquã fubitæ mortis fuperuentu tempus omne pœnitendi & emendandi perderet. Verùm ille frequenter licet admonitus,fpernebat verba falutis, feſeq; tempore fequenti pœnitentiã acturum effe promittebat. Hæc inter,tactus infirmitate,decidit in lectum, atq; acri cœpit dolore torqueri. Ad quem ingreffus Rex qui diligebat eum,multum hortabatur,vt vel tunc antequã moreretur,pœnitentiam ageret commiſſorum. At ille refpondit, non fe tunc velle confiteri peccata fua,fed cùm ab infirmitate fua refurgeret,nec exprobrarent fibi fodales quòd timore mortis faceret ea quæ fofpes facere nolebat,fortiter quidẽ,vt fibi videbatur, loquutus,fed mirabiliter,vt pòft patuit,dæmoniaca fraude feductus. Cumq; morbo ingrauefcente,denuò ad eum vifitandum ac docendum Rex intraret,clamauit ftatim miferabili voce. Quid vis modò?quid huc venifti? non enim mihi aliquid vtilitatis, aut falutis potes vltrà conferre. At ille: Noli ita loqui, vida vt fanum fapias. Non,inquit,infanio, fed pefsimam mihi confcientiam certus præ oculis habeo. Et quid,inquit, hoc eft? Paulò antè,inquit,intrauerunt domũ hãc duo pulcherrimi iuuenes,& refederunt iuxta me,vnus ad caput, & vnus ad pedes,protulitq; vnus libellum perpulchrũ,fed vehemẽter modicũ, ac mihi legendũ dedit,in quo oĩa quæ vnquã bona fecerã intuens fcripta reperi,& hæc erãt nimiũ pauca & modica. Receperũt codicẽ,neq; aliquid mihi dicebant. Tunc fubito fuperuenit exercitus malignorũ ex horrendorũ vultu fpirituũ, domũq; hanc & exterius obfedit,& intus maxima ex parte refidens impleuit. Tunc ille qui & obfcuritate tenebrofæ faciei,& primatu fedis maior effe videbatur eorũ,proferens codicẽ horrendæ vifionis,& magnitudinis enormis,& ponderis penè importabilis, iufsit vni ex fatellitibus fuis mihi ad legendũ deferre. Quẽ cùm legiſſem,inueni oĩa fcelera,non folùm quæ opere vel verbo,fed etiam quæ tenuifsima cogitatione peccaui,manifeftifsimè in eo tetricis effe defcripta literis dicebatq; ad illos,qui mihi adfederant,viros albatos & præclaros: Quid hic fedetis fcientes certifsimè, quia nofter eft ifte? Refponderunt: Verũ dicitis, accipite, & in cumulũ damnationis veftræ ducite. Quo dicto, ftatim difparuerunt, furgentefq; duo nequifsimi fpiritus,habentes furcas in manibus,percufferunt me, vnus in capite, & alius in pede: qui videlicet modò cum magno tormento transfodiunt vifcera mea, & interiora corporis mei penetrant,moxq; vt ad inuicem peruenient,moriar, & paratis ad rapiendũ me dæmonibus,in inferni clauftra pertrahar. Sic loquebatur mifer defperans,& pòft non multò defunctus pœnitentiam,quam ad breue tempus cum fructu vaniç facere fuperfedit, in æternum fine fructu pœnis fubditus facit. De quo conftat, quia ficut beatus Papa Gregorius de quibufdam fcribit,non pro fe ifta,cui non profuère, fed pro aliis viderit: qui eius interitũ cognofcẽtes,differre tempus pœnitentiæ dum vacat,timerent,ne improuifo mortis articulo præuenti,impœnitentes perirent. Quòd aũt codices diuerfos per bonos, fiue malos fpiritus fibi vidit offerri,ob id fuperna difpenfatione factum eft,vt meminerimus facta,& cogitationes noftras,non in ventum diffluere,fed ad examen fummi Iudicis cuncta feruari,fiue per amicos Angelos in fine nobis oftendenda,fiue per hoftes. Quòd verò prius candidũ codicem protulerunt Angeli,deinde atrum dæmones: illi perparuum, ifti enormẽ,animaduertendum eft. quòd in prima ætate bona aliqua fecit,quæ tamen vniuerfa prauè agendo iuuenis obnubilauit: Qui fi econtrariò errores pueritiæ corrigere in adolefcentia,ac benefaciendo à Dei oculis abfcondere curaffet poffet eorũ numero fociari,de quibus ait Pfalmus: Beati quorũ remiffæ funt iniquitates,& quorũ tecta funt peccata.

Hanc verò fequentem hiftoriã ficut à venerabili Antiftite Pectelmo didici,fimpliciter ob falutem legentiũ fiue audientium narrandam effe putaui. Noui autem ipfe fratrẽ,quem vtinam non noffem, cuius etiam nomen,fi hoc aliquid prodeffet,dicere poffem pofitum in monafterio nobili,fed ipfum ignobiliter viuentem. Corripiebatur quidem fedulò à fratribus,ac à maioribus loci ad caftigatiorem vitam cõuerti,admonebatur: Et quamuis eoa audire noluiffet, tolerabatur tamen ab eis longanimiter ob neceſsitatem operum ipfius exteriorum: erat enim fabrili arte fingularis. Seruiebat aũt multũ ebrietati,& cæteris remifsioris vitæ illecebris,magifq; in officina fua die,noctuq; refidere,quam ad 15 pfallendũ aut orandum in ecclefia,audiendumq; cum fratribus verbum vitæ concurrere confueuerat. Vnde accidit illi,quod folent dicere quidam: Quia qui nõ vult ecclefiæ ianuã fponte humiliatus ingredi,neceffe habet ianuam inferni non fponte damnatus introduci. Percuffus enim languore,atque ad extrema perductus,vocauit fratres,& multum mœrẽs ac damnato fimilis,cœpit narrare quia videret inferos apertos,& Sathã demerfum in profundis Tartari,Caiphamq; cum cæteris, qui occiderant Dominum, iuxta eum flãmis vltricibus contraditum. In quorũ vicinia,inquit, heu, mifero mihi locum afpicio æternæ perditionis effe præparatũ. Audientes hæc fratres cœperunt diligenter exhortari,vt vel

tunc

Ex cap. 14.

15. Ad pfallendũ & orandum in Ecclefia. Ecce ꝗ ecclefia etiã propter orationes fabricata eft, nec tantum propter auditionem verbi Dei.

tunc positus adhuc in corpore, pœnitentiam ageret. Respondebat ille desperans: Non est mihi modò tempus mutandi vitam cùm ipse viderim iudicium meum iam esse completũ. Talia dicens: sine [26] viatico salutis obiit, & corpus eius in vltimis est monasterij locis humatum: neq; [27] aliquis pro eo missas facere, vel psalmos cantare, vel saltem orare præsumebat. O quàm grandi distantia diuisit Dominus lucem à tenebris. Beatus protomartyr Stephanus passurus mortem pro veritate, vidit cœlos apertos, vidit gloriam Dei, & Iesum stantem à dexteris Dei: & vbi erat futurus ipse post mortem, ibi oculos mentis ante mortem, quò lætior occumberet, misit. At contrà faber iste tenebrosę mentis, & actionis, imminente morte, vidit aperta tartara, vidit damnationẽ diaboli, & sequaciũ eius, vidit etiã suum infelix inter tales carcerem, quò miserabilius ipse desperata salute periret, sed viuentibus qui hęc cognouissent, causam salutis sua perditione relinqueret. Factũ est hoc nuper in prouincia Berniciorum ac longe lateq; diffamatum, multos ad agendam, & non differendam scelerum suorum pœnitudinem prouocauit. Quod vtinam ex hac etiam nostrarum lectione literarum fiat.

26. Sine viatico salutis obiit. Vides quod morituris Christi fidelibus datur sãctissima Eucharistia.

27. Vides quod pro animabus defunctorum missæ fiunt, psalmi cantantur, & orationes funduntur!

VENERABILIS BEDAE PRAESBYTERI

teri vita, per semetipsum conscripta, cùm lucubrationum suarum Elencho.

Habetur in frõtispicio libri Homiliarum eius.

EDA famulus Christi, & præsbyter monasterij beatorum Apostolorũ Petri & Pauli, quod est ad Vuerimode in Anglia, natus in territorio eiusdẽ monasterij, cùm essem annorũm septem, cura propinquorum datus sum educãdus Reuerendissimo Abbati Benedicto, ac deinde Geolfrido, cunctiq; ex eo tempus vitę in eiusdem monasterij habitatione peragens, omnem meditãdis scripturis operam dedi, atque inter [1] obseruantiam disciplinę regularis, & quotidianam cantandi in ecclesia curã, semper aut discere, aut docere, aut scribere dulce habui. Nonodecimo aũt vitę meę anno diaconatum, tricesimo gradu presbyteratus, vtrũque per ministerium Reuerendissimi Episcopi Ioannis, iubente Geolfrido Abbate suscepi, ex quo tempore suscepti præsbyteratus vsque ad annum ætatis meæ quinquagesimum nonum, hæc in scripturam sanctam mea meotumq; necessitudine, ex opusculis venerabiliũ patrũ breuiter annotare, siue etiã ad formã sensus & interpretationes eorũ semper adiicere curaui. In principiũ mox Genesis vsq; ad natiuitatẽ Isaac, & in alio libro, & electionẽ Israëlis & Ismahelis libros quatuor.

1. Inter obseruãtiam disciplinę regularis & quotidianam cantandi in ecclesia curam.

De tabernaculo & vasis eius ac vestibus sacerdotum, libros quatuor.
Item in primam partem Samuelis, id est, vsque ad mortem Saulis, libros quatuor.
De ædificatione templi allegoricæ expositionis sicut & cætera, lib. duos.
Item in Regum librum triginta quæstionum.
In prouerbia Salomonis libros tres.
In Cantica Canticorum libros septem.
In Esaiam, Danielem, duodecim prophetas, & partem Hieremiæ, distinctiones capitolorũ ex tractatu beati Hieronymi excerptas.
In Ezram & Neemiam libros tres.
In Canticum Abacuc librum vnum.
In librum beati patris Tobię explanationis allegoricę de Christo & ecclesia, libros duos.
Item Capitula lectionum in Pentatheucũ Moysi, Iosue, Iudicum, in lib. Regum, & verba dierum, in librum beati patris Iob.
In Parabolas, Ecclesiasten, & Cantica canticorum.
In Esaiam prophetam. In Ezram quoque & Neemiam.
In Euangelium Marci libros quatuor.
In Euangelium Lucę libros sex.
In Homiliarum Euangelij libros duos.
In Apostolum, quæcunq; in opusculis sancti Augustini exposita inueni, cuncta per ordinem transcribere curaui.
In Actus Apostolorum libros duos.
In Epistolas septem catholicas libros singulos.
In Apocalypsim sancti Ioannis libros tres.
Item Capitula lectionum in totum nouum Testamentum excepto Euangelio.
Item lib. Epistolarum ad diuersos, quarum de sex ætatibus seculi vna est.
De mansionibus filorum Israel vna.

De eo quod ait Esaias: Et claudentur ibi in carcere, & post dies multos visitabūtur, vna.
De ratione bisexti: & De æquinoctio iuxta Anatholium, vna.
Item de historiis Sanctorum.
Librum vitæ & passionis sancti Felicis Confessoris.
De metrico Paulini opere, in prosam transtuli.
Librum vitæ & passionis sancti Anastasij male de Græco translatum, & peius à quodam imperito emendatum, prout potui, ad sensum correxi.
Vitam sancti patris monachi simul & Antistitis Gudberti, primùm Heroico metro, & postmodum sermone plano descripsi.
Historiam Abbatū monasterij huius, in quo supernæ pietati deseruire gaudeo, Benedicti, Geolfridi, & Vuicberti in libellis duobus.
Historiam quoque Ecclesiasticam gentis nostræ in quinque libris.
Martyrologium de nataliciis sanctorum Martyrum diebus, in quo omnes quos inuenire potui, non solùm qua die, verùm etiam quo genere certaminis, vel sub quo Iudice mūdum vicerint, diligenter annotare studui.
Librum Hymnorum diuerso metro siue rithmo.
Librum Epigrammatum Heroico metro siue Elegiaco.
De natura rerum, & de temporibus libros singulos.
Item de temporibus librum vnum maiorem.
Librum etiam de Orthographia, alphabeti ordine distinctum.
Item librum de metrica arte, & huic adiunctum aliū de schematibus & tropis libellum, hoc est, de figuris modisque locutionum quibus scriptura sancta contexta est
Te deprecor bone Iesu, vt cui propitius donasti verba tuæ sapientię vel scientię dulciter haurire, dones etiam benignus aliquando ad te omnis sapientiæ fontem peruenire, & apparere semper ante faciem tuam.

ALOYSIUS LYPOMANVS EPIscopus Veronensis pio Lectori.

HANC Diui Francisci vitā beatus ille Bonauentura sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, & Episcopus Albanensis, Franciscani instituti nō solùm sectator, verum & instaurator & rector, vir in diuinis scripturis eruditissimus, & vitæ sanctitate conspicuus, de quo præceptor eius Alexander de Hales dicere solebat: In Bonauenturā Adam peccasse non videtur, puro ac simplici stylo descripsit: tanta aūt rerum copia & sententiarū grauitate refertam, vt totus mundus eius lectione instrui posit, & ad amorē Dei per beati Francisci exemplum instaurari. Ego vt verum fatear, cùm Francisci vitam lego, non solùm accendor, sed in eius meditatione totus exardesco, vtpote in quo tanta diuini amoris claritas effulserit, vt Angelus potius, atq; ex supremo ordine qui ardor & incendiū dicitur, magis quàm homo dici posse videatur. Semper enim beatissimus iste cogitatione in cœlo versabatur, semper felix eius anima summo autori purissimè & intentissimè inhærebat, adeo vt præ amoris magnitudine, præ ea quā intus gustabat dulcedine (quod hominibus plerunq; ardentissimè amātibus cōtingere solet) alienatus à sensibus, atq; extra se esse videretur. Accede & tu benigne Lector, accede ad sanctum ignem istum, certò scio, calesces plus satis. Sed iam ipsum diuum Bonauenturam audi.

INCIPIT LEGENDA MAIOR PER

sanctum Bonauenturam Cardinalem, de vita beati patris Francisci composita.

PROLOGVS.

APPARVIT gratia Dei Saluatoris nostri diebus istis nouissimis in seruo suo Frācisco omnibus verè humilibus, & sanctę paupertatis amicis, qui super affluentem in eo Dei misericordiā venerantes, ipsius erudiuntur exemplo, impietatē & secularia desideria funditus abnegare, Christo cōformiter viuere, & ad beatam spē desiderio indefesso sitire. In ipsum namq; vt verè pauperculum, & contritū, tanta Deus excelsus benignitatis condescensione respexit, q

non solùm de mundialis conuersationis puluere suscitauit egenũ, verùm etiã Euangelicæ perfectionis professorem, ducẽ, atq; præconẽ effectũ, in lucẽ dedit credentiũ: vt testimonium perhibendo de lumine, viam lucis & pacis ad corda fidelium Domino præpararet. Hic etenim quasi stella matutina in medio nebulę, claris vitę micans & doctrinæ fulgoribus, sedentes in tenebris & vmbra mortis irradiatione præfulgida direxit in lucem, & tanquã arcus refulgens inter nebulas glorię, signum in se Dominici fœderis repręsentans, pacem & salutẽ euangelizauit hominibus, existens & ipse Angelus veræ pacis, secundũ imitatoriam quoq; similitudinem Præcursoris, destinatus à Deo, vt viam parans in deserto altissimæ paupertatis, tam exemplo, quàm verbo pœnitentiã prædicaret. primùm supernę gratiæ præuentus donis, dehinc virtutis inuictę adauctus meritis, prophetali quoq; repletus spiritu, necnon & Angelico deputatus officio, incendioq; Seraphico totus ignitus, & vt vir Ierachicus curru igneo sursum vectus, sicut ex ipsius vitæ decursu luculenter apparet, rationabiliter comprobatur venisse in spiritu & virtute Heliæ.

Ideoque alterius amici sponsi, Apostoli, & Euangelistę, Ioannis vaticinatione veridica, sub similitudine Angeli ascendẽtis ab ortu solis, signumq; Dei viui habentis astruitur, nõ immeritò designatus. Sub apertione namq; sexti sigilli vidi (ait Ioannes in Apocalypsi) alterum Angelum ascendentẽ ab ortu solis, habentem signum Dei viui. Hunc Dei nuncium amabilem Christo, imitabilem nobis, & admirabilem mundo, seruũ Dei fuisse Franciscum indubitabili fide colligimus, si culmen in eo eximiæ sanctitatis aduertimus, qui inter homines viuens imitator fuit puritatis Angelicę, qui & positus est perfectis Christi sectatoribus in exemplum. Ad quod quidem fideliter sentiendum & piè, non solùm inducit officium quod habuit vocandi ad fletum & planctum, caluitium & cingulum sacci, signandiq; Thau super frontes virorum gementium & dolentium signo præsentiali crucis, & habitus cruci conformis, verùm etiam irrefragabili veritatis testificatione confirmat signaculum similitudinis Dei viuentis Christi, videlicet Crucifixi, quod in corpore ipsius fuit impressum, nõ per naturæ virtutem vel ingenium artis, sed potius per admirandam potentiam spiritus Dei viui.

Ad huius tam venerabilis viri vitam omni imitatione dignissimam describendã, indignum & insufficientem me sentiens, id nullatenus attentassem, nisi me fratrũ feruens incitasset affectus, generalis quoq; capituli concors induxisset instãtia, & ea quam ad sanctum patrem habere teneor, deuotiò compulisset, vtpote qui per ipsius[a] inuocationẽ & merita, in puerili ætate, sicut recenti memoria teneo, à mortis faucibus erutus, si præconia laudis eius tacuero, sceleris timeo argui, vt ingratus. Est & hæc penes me causa præcipua hũc assumendi laborẽ, vt ego, qui vitam corporis & animæ à Deo mihi conseruatam recognosco per ipsum, & virtutẽ eius in meipso expertus agnoui, vitę illius virtutes, actus & verba, quasi fragmenta quædã partim neglecta, partimq; dispersa, quanquã plenè non possem, vtcunq; colligerem, ne morientibus iis qui cũ seruo Dei conuixerant, deperirent. Vt igitur vitæ ipsius veritas ad posteros transmittenda, certius mihi constaret & clarius, adiens locũ originis, conuersationis, & transitus viri sancti, cũ familiaribus eius adhuc superuiuentibus collationẽ de iis habui diligentem, & maximè cũ quibusdam, qui sanctitatis eius & conscij fuerunt, & sectatores præcipui, quibus propter agnitã veritatem, probatamque virtutem fides est indubitabiliter adhibenda.

a. Sanctus Bonauẽtura per D. Frãcisci inuocationẽ & merita in puerili ætate a faucibus mortis erutus est.

In descriptione autem eorũ, quæ per seruũ suum Deus dignanter effecit, curiosum stili ornatum negligendum esse putaui, cùm legentis deuotio plus simplici sermone, quàm phalerato proficiat. Nec semper historiã secundũ ordinem temporis rexui propter confusionem vitandam; sed potius ordinẽ seruare studui magis aptæ iuncturæ, secundũ quod eodem peracta tempore diuersis materiis, vel diuersis patrata temporibus eidem materię congruere videbatur. Initiũ autem vitę ipsius, progressus & cõsummatio quindecim distincta capitulis describuntur, inferius annotatis. Agitur enim primo de cõuersatione ipsius in habitu seculari. Secundo de perfecta conuersione eius ad Deũ: & de reparatione triũ Ecclesiarũ. Tertio de institutione religionis, & approbatione regulę. Quarto de profectu ordinis sub manu ipsius, & confirmatione regulę prius approbatę. Quinto de austeritate vitæ, & quomodo creaturę præbebant ei solatiũ. Sexto de humilitate & obedientia, & de condescensionibus diuinis sibi factis ad nutũ. Septimo de amore paupertatis, & mira suppletione defectuũ. Octauo de pietatis affectu: & quomodo ratione carentia affici videbantur ad ipsum. Nono de feruore charitatis, & desiderio martyrij. Decimo de studio & virtute orationis. Vndecimo de intelligentia scripturarũ, & spiritu prophetiæ. Duodecimo de efficacia prędicãdi, & gratia sanitatũ. Decimotertio de stigmatibus sacris. Decimoquarto de patiẽtia ipsius & trãsitu mortis. Decimoquinto de canonizatione, & trãslatione ipsius. Postremo de miraculis post transitũ eius felicẽ ostensis aliqua subnectũtur.

INCIPIT

INCIPIT VITA BEATI FRANCISCI.

Et primò de conuersione eius in habitu seculari.
Capitulum primum.

VIR erat in ciuitate Asisij Franciscus nomine, cuius memoria in benedictione est, pro eo quòd Deus ipsum in benedictionibus dulcedinis benignè præueniens, & de præsentis vitæ periculis clementer eripuit, & cœlestis gratiæ donis affluenter impleuit. Etenim eùm inter vanos fuerit hominũ filios, iuuenili ætate nutritus in vanis, & post aliqualẽ literarũ notitiã lucratiuis mercationũ deputatus negotiis, superno tamen sibi assistente præsidio, nec inter lasciuos iuuenes, quamuis effusus ad gaudia, post carnis petulantiam abiit, nec inter cupidos mercatores, quanquã intentus ad lucrum, sperauit in pecunia & thesauris. Inerat namq; iuuenis Frãcisci præcordiis diuinitus indita quędã ad pauperes miseratio liberalis, quę secũ ab infantia crescens tanta cor ipsius benignitate repleuerat, vt iã Euangelij nõ surdus auditor, omni proponeret se petenti tribuere, maximè si diuinũ allegaret amorẽ. Cũ autẽ solis negociationis intentus tumultibus, pauperẽ quendã pro amore Dei petentẽ eleemosynã præter morẽ solitũ vacuũ repulisset, statim ad cor reuersus, cucurrit post ipsum, & eleemosyna illi clementer impensa promisit Domino Deo, quòd nunquã ex tũc dũ adesset possibilitas, petentibus pro amore Domini se negaret. Quod vsq; ad mortẽ indefessa pietate obseruans, copiosa in Deũ dilectionis & gratię incrementa promeruit. Aiebat enim pòst eùm iam perfectè Christũ induerat, quòd etiã existens in habitu seculari vocẽ Domini expressiuam amoris audire, vix vnquã sine cordis immutatione valebat. Porro mansuetudinis lenitas cum elegantia morũ, patientia, & tractabilitas supra humanũ modum, munificentiæ largitas vltra suppetentiam facultatũ, quibus bonę indolis adolescens certis florere conspiciebatur indiciis, quædam videbantur esse præludia, quòd copiosior super eum foret in posterum diuinæ benedictionis abundantia diffundenda.

Quidam sanè vir de Asisio valde simplex (vt creditur, eruditus à Deo) cùm aliquando per ciuitatẽ eunti obuiaret Frãcisco, deponebat palliũ, sternebat ipsius pedibus vestimentũ, asserens omni fore Franciscũ reuerentia dignũ, vtpote qui esset in proximo magna facturus, & ob hoc ab vniuersitate fideliũ magnificè honorandus. Ignorabat aũt adhuc Frãciscus circa se consiliũ Dei, pro eo quòd tam iussione patris ad exteriora distractus, quàm corruptione naturalis originis ad inferiora depressus, nondũ didicerat contemplari cœlestia, nec assueuerat degustare diuina. Et quia spirituali auditui dat intellectũ inflicta vexatio, facta est super eũ manus Domini, & immutatio dexteræ excelsi, diutinis languoribus ipsius corpus affligens, vt coaptaret animã ad sancti spiritus vnctionẽ. Cumq; resumptis corporeis viribus, sibi vestimenta decentia more solito præparasset, obuiũ habuit militem quendã genetosum quidẽ sed pauperẽ, & malè vestitũ: cuius pauperiẽ pio miseratus affectu, illũ protinus se exuto vestiuit, vt scilicet in vno geminũ impleret pietatis officium, quò & nobilis militis verecundiã tegeret, & pauperis hoĩs penuriã releuaret. Nocte verò sequenti cùm se sopori dedisset, palatiũ speciosum & magnũ cũ militaribus armis crucis Christi signaculo insignitis, clementia sibi diuina mõstrauit, vt misericordiã pro summi Regis amore pauperi exhibitã militi, præostenderet incõparabili compensandã esse mercede. Vnde & cùm quæreret, cuius essent illa omnia: sua fore, militumq; suorum, superna fuit assertione responsum. Euigilans itaq; mane, eùm nondum haberet exercitatũ animũ ad diuina perscrutanda mysteria, nesciretq; per visibilium species transire ad contuendã inuisibiliũ veritatem, magnæ fore prosperitatis indiciũ existimabat insolitam visionem. Disposuit itaq;, diuinæ adhuc dispositionis ignarus, in Apuliam ad quendã Liberalẽ Comitẽ se conferre, in ipsius sperans obsequio decus adipisci militiæ, vt ostẽsa sibi visio prętendebat. Cumq; paulò pòst iter aggressus iuisset vsq; ad proximã ciuitatẽ, audiuit in nocte Dominũ familiari sibi allocutione dicentẽ: Francisce, quis potest melius facere tibi, Dominus, aut seruus: diues, aut pauper? Cui cùm Franciscus respondisset, quòd tã Dominus quàm diues facere melius potest: intulit statim: cur ergo relinquis pro seruo Dominũ, & pro paupere hominẽ diuitẽ Deum? Et franciscus: Quid me vis Domine facere? Et Dominus ad eum: Reuertere in terram tuam, quia visio quam vidisti, spiritualem præfigurat effectum, non humana, sed diuina in te dispositione complendum.

Mane itaq; facto, cum festinatione reuertitur Asisium versus, securus & gaudens: & iã exemplar obedientiæ factus expectabat Domini voluntatem. Ex tunc à publicæ negociationis tumultu se subtrahens, supernam deuotè precabatur clementiã, vt quid sibi foret agendum, ostendere dignaretur. Cùm autem ex frequenti orationis vsu flamma desiderij cœlestis in eo vehementer succresceret, & iam pro amore supernæ patriæ terrena

omnia deſpiceret, quaſi nihil, theſaurū ſentiebat ſe reperiſſe abſconditū, ac velut prudens negociator margaritā inuentam excogitabat, venditis omnibus comparare. Adhuc tamē qualiter id ageret, ignorabat: niſi quia ipſius ſuggerebatur ſpiritui, quòd ſpiritualis mercatio à mundi cōtemptu ſumat initiū, Chriſtiq; militia ſit à ſua ipſius victoria inchoanda. Quadam itaq; die dum equitaret per planiciē, quę ſubiacet ciuitati Aſsiſij, leproſum quēdam habuit obuium, cuius inopinatus occurſus ei non paruū incuſsit horrorē. Recurrens aūt ad perfectionis mente jam conceptæ propoſitum, & recolens quòd ſeipſum oporteret primū deuincere, ſi vellet effici Chriſti miles, ad deoſculandum eum equo lapſus accurrit. Cui cùm manū quaſi aliquid accepturus leproſus protenderet, pecuniā cū oſculo reportauit. Statim autē equū aſcendens, & ſe circumquaq; conuertens, cùm campus pateret vndiq; liber, leproſum illum minimè vidit. Admiratione itaq; repletus & gaudio, laudes cœpit Domino decantare deuotè, proponens ex hoc ſemper ad maiora conſcendere. Solitaria proinde loca quærebat amica mœroribus, in quibus dū gemitibus inenarrabilibus inceſſanter intenderet, poſt longā precū inſtantiam à Domino meruit exaudiri. Dum enim vna dierum ſic ſequeſtratus oraret, & prę nimietate feruoris totus eſſet abſorptus in Deū, apparuit ei Chriſtus Ieſus veluti cruci cōfixus: Ad cuius conſpectū liquefacta eſt anima eius, & memoria paſsionis Chriſti viſceribus cordis ipſius adeo impreſſa medullitus, vt ab illa hora cùm Chriſti crucifixo veniret in mentē, vix poſſet à lachrymis & gemitibus exterius contineri: ſicut ipſe poſtmodū familiariter retulit, cùm appropinquaret ad finem. Intellexit per hoc nempe vir Dei illud Euangelicū ſibi dici: Si vis venire poſt me, abnega temetipſum, & tolle crucē tuā, & ſequere me. Induit ex tunc ſpiritū paupertatis, humilitatis ſenſum, & affectū intimæ pietatis. Nā cùm prius leproſorū nō ſolū conſortiū, verùm etiā longinquū contuitū vehementer horreret, jam propter Chriſtū crucifixū, qui iuxta verbū Propheticū contēptibiliter vt leproſus apparuit, vt ſemetipſum plenè contemneret, humilitatis & humanitatis obſequia leproſis benefica pietate pręſtabat. Viſitabat enim frequēter domos ipſorū, liberaliter eis eleemoſynas erogabat, & cū multo compaſsionis affectu manus eorū oſculabatur & ora. Pauperibus etiā mendicātibus nō ſolùm ſua, verùm etiā ſeipſum cupiebat impendere, aliquando veſtimenta exuens, aliquando diſſuens, aliquando ſcindēs ad largiendū eis, cùm præ manibus alia nō haberet. Sacerdotibus etiam pauperibus reuerenter ſubueniebat & piè, præcipuè [2] in ornamentis altaris, quò & cultus diuini particeps fieret, & cultorū inopię ſupplementa pręberet. Cùm aūt religioſa deuotione tunc tēporis limina [3] viſitaret Apoſtoli Petri, cōſpecta multitudine pauperum ante fores Eccleſiæ, partim pietatis ductus dulcedine, partim paupertatis allectus amore, vni ex eis magis egenti proprias largitus eſt veſtes, & ſemicinctijs cōtectus illius, diē illū in medio pauperem cū inſolita ſpiritus iocunditate tranſegit, vt & ſecularē gloriā ſperneret, & ad perfectionē Euangelicā gradatim conſcendēdo perueniret. [4] Mortificationi carnis inuigilabat attentius, vt Chriſti crucem, quam interius ferebat in corde, exterius etiā circumferret in corpore. Agebat autem hæc omnia vir Dei Franciſcus nondum habitu, vel conuictu ſequeſtratus à mundo.

2: Vide quō ſubuentiones in ornamenta altariū placent Deo: nam aliter ſanctus eas non feciſſet.

3. Ecce peregrinationes ad loca ſanctorum.

4. Audis quomō ſanctus pater carnis concupiſcentiam per eius mortificationem calcabat.

¶ De perfecta conuerſione eius ad Deum: & de reparatione trium Eccleſiarum. Capitulum ſecundum.

QVoniam autem ſeruus Altiſsimi doctorē non habebat aliquē in huiuſmodi niſi Chriſtum, addidit adhuc ipſius clementia eum in gratię viſitare dulcedine. Dū enim die quadam egreſſus ad meditandū in agro, deambularet iuxta eccleſiam ſancti Damiani, quę minabatur præ nimia vetuſtate ruinam, & in eā, inſtigante ſe ſpiritu, cauſa [5] orationis intraſſet, [6] proſtratus ante imaginē crucifixi, non modica fuit in orando ſpiritus conſolatione repletus. Cumq; lachrymoſis oculis intenderet in Dominicā crucem, vocē de ipſa cruce dilapſam ad eum corporeis audiuit auribus ter dicentē: Franciſce, vade, & repara domum meā, quę, vt cernis, tota deſtruitur. Tremefactus Franciſcus cùm eſſet in eccleſia ſolus, ſtupet ad tam mirandę vocis auditū, cordeq; percipiens diuini virtutē eloquij, mētis alienatur exceſſu. In ſe tandem reuerſus, ad obediendū ſe parat, & totū ſe recolligit ad perficiendum mandatū de materiali eccleſia reparanda; licet principalior intenſio verbi ad eam ferretur, quam Chriſtus ſuo ſanguine acquiſiuit, ſicut eū ſpiritus ſanctus edocuit, & ipſe poſtmodū fratribus reuelauit. Surrexit proinde ſigno [7] crucis ſe muniens, & aſſumptis pannis venalibus, ad ciuitatē quę Fulgineū dicitur, acceſsit: ibiq; venditis quę portauerat, equū cui tunc inſederat, felix mercator, aſſumpto pretio dereliquit. Rediensq; Aſsiſium, Eccleſiā, de cuius reparatione mandatū acceperat, reuerenter intrauit, & inuento illic ſacerdote pauperculo, ei reuerentiam decentē exhibuit, & ad reparationē Eccleſię, & pauperum vſum pecuniam obtulit, & vt ſecum ſe morari pateretur ad tempus, humiliter requiſiuit. Acquieuit ſacerdos de mora ipſius, ſed timore parentum pecuniam recuſauit.

5. Vides quòd etiā cauſa orationis ſunt conſtructæ Eccleſiæ.

6. Ecce quō genu flectere ante imagines, & orare eos quos repreſentant, opus bonum ac pium eſt, & quale miraculum per hāc ſuā imaginem Chriſtus operatus ſit.

7. Surrexit ſigno crucis ſe muniēs.

Quam

quam verus pecuniarũ contemptor in quandam fenestram proiiciens, abiectã velut puluerem vilipendit. Moram autẽ faciente seruo Dei cum sacerdote prædicto, cùm hoc intellexisset pater ipsius, perturbatus animo cucurrit ad locum. At ipse, quia nouus Christi erat athleta, cùm audiret persequentiũ minas, & eorũ præsentiret aduentum, dare locum iræ volens, in quadam occulta fouea se abscondit: In qua diebus aliquibus latitando, rogabat Dominũ incessanter, lachrymarum imbre perfusus, vt liberaret de manibus persequentiũ animam suã, & pia quæ inspirauerat vota benigno fauore compleret. Igitur excessiua quadam complerus lætitia, cœpit de pusillanimitatis ignauis semetipsum arguere: relictáq; fouea, & abiecto pauore, versus ciuitatẽ Assisij iter aggressus est. Quẽ cũ ciues cernerẽt facie squalidum, & mente mutatũ, ac per hoc alienatũ putarent à sensu, luto platearũ & lapidibus impetebant, & tanq insano & dementi clamosis vocibus insultabant. Famulus aũt Domini nulla fractus aut mutatus iniuris, vt surdus in omnibus pertransibat. Cumq; clamorem huiusmodi pater audisset, statim accurrens non ad liberandum eũ, sed potius ad perdendum, omni miseratione subtracta, pertractum, domi primò verbis, deinde verberibus, & vinculis angit. Ipse autẽ ad exequendũ Domino quod cœperat, promptior & validior reddebatur, recolens illud Euangelicũ verbum: Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Post modicum verò tempus, patre à patria discedente, mater eius factum mariti nõ approbans, & inflexibilẽ filij constantiam emolliri posse non sperans, à vinculis absolutum abire permisit. At ipse gratias omnipotenti Deo referens, ad locũ in quo prius fuerat, est reuersus. Rediens autẽ pater, & eum non inueniens domi, cõuitiis illatis vxori fremens cucurrit ad locum, vt si eum reuocare non posset, saltem de prouincia effugaret. Franciscus verò confortatus à Deo obuiũ vltrò se obtulit patri furenti, libera voce clamãs, se pro nihilo ducere vincula & verbera eius, insuper & contestans se pro Christi nomine gaudenter mala omnia subiturũ. Videns itaq; pater, quòd eũ reuocare non posset, ad extorquendã pecuniam se cõuertit. Qua tandẽ inuenta in fenestella quadã, aliquantulũ ipsius mitigatus est furor, auaritiæ siti vtcunq; per haustũ pecuniæ temperata. Tentauit deinde pater carnis, filiũ gratię pecunia iam nudatum ducere corã Episcopo ciuitatis, vt in ipsius manibus facultatibus renunciaret paternis, & omnia redderet quæ habebat. Ad quod faciendũ se promptũ exhibuit verę paupertatis amator. Perueniensq; coram Episcopo, nec moras patitur, nec cunctatur de aliquo, nec verba expectat, nec facit, sed cõtinuò depositis omnibus vestimẽtis, restituit ea patri. Inuentus est aũt tunc vir Dei ciliciũ habere ad carnẽ sub vestibus delicatis. Insuper ex admirando feruore spiritu ebrius, reiectis etiã femoralibus, totus corã omnibus denudatur, dicens ad patrẽ: Vsq; nunc vocaui te patrẽ in terris, amodò autẽ securè dicere possum: Pater noster qui es in cœlis, apud quẽ omnẽ thesaurũ reposui & omnẽ spei fiduciã collocaui. Hoc cernens Episcopus, & admirans tã excedentẽ in viro Dei feruorẽ protinus exurrexit, & inter brachia sua illũ cũ fletu recolligens, vti erat vir pius & bonus, pallio quo erat amictus operuit, pręcipiens suis, vt aliquid sibi darent ad mẽbra corporis contegenda. Oblatus est aũt ei mantellus pauper & vilis cuiusdã agricolæ seruientis Episcopo. Quẽ ipse gratanter suscipiens, cũ cemento quod sibi occurrit, ad modũ crucis manu propria cõsignauit, operimentũ formans ex eo crucifixi hominis & pauperis seminudi. Sic igitur seruus Regis altissimi nudus relictus est, vt nudũ sequeretur crucifixũ Dominũ quẽ amabat: sic vtiq; cruce munitus, vt animã suã ligno salutis committeret, per quod de mundi naufragio saluus exiret. Solutus exinde mundi contẽptor à vinculis mundanarũ cupidinũ, ciuitate relicta, securus & liber secretũ solitudinis petiit, vt solus & silens, supernę audiret allocutionis arcanũ. Dumq; per syluã quandã iter faciens, laudes Domino lingua Francorũ vir Dei franciscus decantaret cũ iubilo, latrones super eũ ex abditis irruerunt. Quibus ferali animo quis esset interrogantibus, vir Dei confidentia plenus prophetica voce respõdit: Præco sum magni Regis. At illi percutiẽtes eũ in defossum locũ plenũ niuibus proiecerunt, dicentes: Iace rustice præco Dei. Ipse verò recedentibus illis, exiliuit de fouea, magnóq; exhilarat' gaudio, altiori cœpit voce per nemora laudes Creatori omniũ personare. Et veniens ad quoddam vicinũ cœnobiũ, eleemosynã petijt vt mendicus, & recepit vt incognitus & despectus. Inde verò progrediens deuenit Eugubium, vbi à quodã amico pristino agnitus & susceptus, paupere tunicula vt Christi pauperculus, est contectus. Exinde totius humilitatis amator se trãstulit ad leprosos, eratq; cũ eis diligentissimè seruiens omnibus propter Deum: Lauabat ipsorum pedes, ligabat vlcera, educebat plagarum putredinem, & saniem abstergebat. Osculabatur etiã ex miranda deuotione vlcerosas plagas ipsorum Euangelicus medicus mox futurus. Propter tantam est à Domino consequutus virtutem, vt in spiritualibus & corporalibus morbis mirabiliter expurgandis, mirabilem efficaciam obtineret.

Referam vnũ de multis, quod accidit, viri Dei fama postmodũ latius clarescente. Cùm enim cuiusdã de comitatu Spoletano os pariter & maxillã, morbus quidã horribilis depascendo corroderet, nec subueniri posset eidẽ aliquo medicinæ remedio: cõtigit vt propter ipsorum sanctorũ exposcenda merita, Apostolorũ visitatis liminibus, de [8] peregrinatione rediens, seruo Dei occurreret. Cumq́; præ deuotione vellet ipsius osculari vestigia, vir humilis hoc nõ ferens, osculari volenti pedes, osculũ oris dedit. Dũ aũt leprosorũ seruus Frãciscus mirabili pietate illã plagã horribilẽ ore sacro cõtingeret, omni fugato morbo, æger ille sanitatẽ recuperauit optimã. Nescio quod hoiũ magis sit meritò admirandũ, an humilitatis profunditas in osculo tam benigno, an virtutis præclaritas in miraculo tam stupendo. Fundatus iam Christi humilitate Franciscus ad memoriã reducit obedientiam sibi è Cruce iniunctã de S. Damiani ecclesia reparanda, & tanquã verus obediẽs Assisium rediit, vt saltem mendicãdo, voci diuinę pareret. Depositaq́; omni verecundia, propter amorẽ pauperis crucifixi mendicabat apud eos, inter quos abundare solebat, debile corpus, attritũ ieiuniis, oneribus lapidũ supponendo. Prædicta igitur Ecclesia, iuuante se Domino, & deuotione ciuiũ assistente, refecta, ne post laborẽ corpus torperet ignauia, transtulit se ad reparandam ecclesiam quandam B. Petri, longius à ciuitate distante ob deuotionẽ specialem, quam ad Apostolorũ principẽ syncerę fidei puritate gerebat. Hac tandem ecclesia [9] consummata, peruenit ad locum qui Portiuncula dicitur, in quo ecclesia beatissimæ virginis genitricis Dei antiquitus fabricata extiterat, sed deserta tunc à nemine curabatur. Quam cùm vir Dei sic derelictam conspiceret, ob deuotionẽ feruentem, quã habebat ad Dominã mundi, cœpit illic assiduè pro ipsius reparatione morari. Sentiens autẽ, iuxta nomen ipsius Ecclesię, quo ab antiquo sancta Maria de Angelis vocabatur, Angelicarũ ibi visitationum frequentiam, pedem fixit ibidem propter reuerentiam Angelorum, amoremq́; pręcipuũ matris Christi. Hunc locum vir sanctus amauit præ cæteris mundi locis: Hic etenim humiliter cœpit, hic virtuosè profecit, hic feliciter cõsummauit, hunc in morte fratribus tanquam virgini charissimum commendauit. De hoc frater quidam Deo deuotus ante conuersionẽ suam, visionẽ viderat relatione condignã. Innumeros cernebat homines cęcitate percussos, facie in cœlum directa, & genibus flexis, in huius Ecclesiæ circuitu, qui omnes protẽsis manibus in altũ, lachrymabiliter clamabant ad Deum misericordiã postulantes, & lumen. Et ecce ingens de cœlo splendor aduenit, se per omnes diffundens, qui lumen vnicuiq; tribuit, & salutẽ desideratã cõcessit. Hic est locus, in quo fratrum minorũ ordo à S. Francisco per diuinæ reuelationis instinctum inchoatus est. Diuinę namq; prouidentię nutu, qua Christi seruus dirigebatur in omnibus, [10] tres materiales erexit Ecclesias, antequã ordinẽ inchoans, Euangeliũ prædicaret: vt nõ solùm à sensibilibus ad intelligibilia, à minoribus ad maiora, ordinato progressu conscenderet, verùm etiam vt quid esset facturus in posterũ, sensibili foris opere mysterialiter præsignaret. Nam instar reparatę triplicis fabricę ipsius sancti viri ductu, ob datam ab eo formam regulam & doctrinã, Christi triformiter renouanda erat Ecclesia, trinaque triumphatura militia saluandorum; sicut & nunc cernimus esse completum.

8. Vide iterũ peregrinationẽ ad loca sancta.

9. Frãciscus tres ecclesias ex fideliũ eleemosynis reparauit. Ergo opus est bonũ & Deo placens.

10. Tres ecclesias D. Franciscus ante inchoatũ ordinẽ construxit.

¶ *De institutione religionis, & approbatione regulæ. Capitulum tertium.*

IN Ecclesia igitur Virginis matris Dei morã faciente seruo ipsius Francisco, & apud eã, quę concepit verbũ plenũ gratiæ & veritatis, cõtinuis insistente gemitibus, vt fieri dignaretur aduocata ipsius, meritis matris misericordiæ concepit, ac peperit spiritũ Euangelicæ veritatis. Dum enim die quodã missam de Apostolis deuotus audiret, perlectũ est Euangeliũ illud, in quo Christus discipulis ad prædicandũ mittendis formã tribuit Euãgelicã in viuendo, ne videlicet possideant aurũ, vel argentum: nec in zonis pecuniã, nec peram in via, nec duas tunicas habeant, nec calceamẽta deferant, neq; virgã. Quod audiens, & intelligens, ac memoriæ commendans Apostolicæ paupertatis amicus, indicibili mox perfusus lętitia: Hoc est, inquit, quod cupio, hoc quod totis præcordiis concupisco. Soluit proinde [11] calceamenta de pedibus, deponit baculũ, perã, & pecuniam execratur, vnaq́; cõtentus tunicula, reiecta corrigia, pro cingulo funẽ sumit, omnẽ sollicitudinẽ cordis apponens, qualiter audita perficiat, & Apostolicę rectitudinis regulę per oĩa se coaptet. Cœpit ex hoc vir Dei Diuino instinctu Euangelicę perfectionis æmulator existere, & ad pœnitentiã cęteros inuitare: erant aũt ipsius eloquia nõ inania nec risu digna, sed virtute spiritus sancti plena, medullas cordis penetrãtia, vt in vehementẽ stuporẽ audientes cõuerterẽt. In omni prædicatione sua pacẽ annũcians, dicendo: Dñs det vobis pacẽ, populũ in sermonis exordio salutabat. Hanc quippe salutationẽ, Domino reuelante, didicerat, sicut ipse postmodũ testabatur. Vnde factũ est, vt iuxta sermonẽ propheticũ, & ipse Prophetarũ spiritu afflatus annunciaret pacẽ, pręedicaret salutẽ, ac salutaribus monitis

11. Ecce vera euãgelica paupertas, scilicet omniũ temporaliũ propter Christũ abdicatio.

fœderaret plurimos veræ paci, qui discordes à Christo prios extiterant à salute longinqui.

Innotescente itaque apud multos viro Dei, tã doctrinæ simplicis veritate, quàm vitæ, cœperunt ipsius exemplo viri quidam ad pœnitentiam animari, & eidẽ, reiectis omnibus, habitu vitaq; coniungi: Quorum primus extitit vir venerabilis Bernardus, qui vocationis diuinæ particeps factus, patris beati primogenitus esse promeruit, tã prioritate temporis, quàm priuilegio sanctitatis. Hic enim serui Christi paupertate comperta, ipsius exemplo disponens perfectè contemnere mundũ, ab eodẽ qualiter id perficeret, cõsilium requisiuit. Quo audito, Dei famulus pro propriæ prolis conceptu sancti spiritus consolatione repletus: A Deo est, inquit, hoc consilium requirendũ. Intrauerunt proinde Ecclesiam sancti Nicolai, mane iam facto: Et oratione præmissa, cultor Trinitatis Franciscus ter Euangeliorũ librum aperuit, trino exposcens à Deo testimonio sanctum Bernardi propositum confirmari. In prima libri apertione illud occurrit: Si vis perfectus esse, vade, & vẽde oĩa quę habes, & da pauperibus. In secunda. Nihil tuleritis in via: In tertia verò: Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Hæc est (ait vir sanctus) vita & regula nostra, omniumq; qui nostræ voluerit societati coniungi. Vade igitur, si vis perfectus esse, & perfice quę audisti. Nõ multò pòst vocatis eodem spiritu quinque viris, filiorũ Fràcisci senarius numerus completus est: inter quos tertium sortitus est locũ sanctus pater Egidius, vir vtiq; Deo plenus, & celebri memoria dignus. Hic etenim postmodom virtutum sublimiũ exercitatione præclarus, sicut famulus Domini de seipso prædixit, quanquam esset idiota, & simplex, ad excellsæ contemplationis sublimatus est verticem. Nã per multa curricula temporum sursum actionibus incessanter intentus adeò crebris in Deum rapiebatur excessibus: quemadmodum & ego ipse oculata fide conspexi, vt magis censeretur inter homines vitam Angelicam agere, quàm humanam.

Illo quoque tempore cuidam sacerdoti ciuitatis Asisij, nomine Siluestro, honestę cõuersationis viro, quædam à Domino fuit ostensa visio nòn tacenda. Cùm enim modũ, & viam Francisci, fratrumq; suorum humano spiritu abhorreret, ne periclitaretur pro temeritate iudicij, respectu fuit supernæ gratiæ visitatus. Videbat namque in somnis totã Asisij ciuitatem à dracone magno circundari, præ cuius magnitudine nimia, tota regio videbatur extermino subiacere. Contuebatur post hoc crucem quandam auream ex ore procedentẽ Francisci, cuius summitas cœlos tangebat, cuiusq; brachia protensa in latum, vsque ad mundi fines videbantur extendi: Ad cuius etiam aspectum pręfulgidũ, draco ille teter, & horridus penitus fugabatur. Hoc dum sibi tertiò monstraretur, diuinũ æstimãs esse oraculũ, viro Dei & fratribus suis per ordinẽ enarrauit, ac non multo post tempore mundũ relinquẽs, vestigiis Christi sic perfectè adhæsit, quòd vita ipsius in ordine authẽticã reddit eam, quam in seculo habuerat visionem. Ex huius visionis auditu vir Dei non in gloria est elatus humana, sed bonitatem Dei in suis beneficiis recognoscens, fortius animatus est ad hostis antiqui fugandam versutiam, & Crucis Christi gloriam prædicandã.

Quadam aũt die dum in quodã solitario loco annos suos in amaritudine recogitans deploraret, sancti spiritus in eum superueniente lætitia certificatos est de remissione plenaria omniũ delictorum. Raptus deinde supra se, ac in quoddam mirandum lumen totus absorptus, dilatato mentis sinu, quæ circa se & filios suos futura erant, luculenter aspexit. Post hoc reuersus ad fratres: Confortamini, ait, charissimi, & gaudete in Domino, nec quia pauci estis, efficiamini tristes, neq; vos terreat mea vel vestra simplicitas, quoniã sicut mihi à Dño in veritate ostensum est, in magnã multitudinẽ faciet nos Deus crescere, suęque benedictionis gratia moltipliciter dilatabit. Eodem quoque tempore, quodam alio bono viro religionem intrante, ad septenariom numerum viri Dei soboles benedicta peruenit. Tunc pius pater oẽs ad se filios conuocauit, & plura eis de regno Dei, de contẽptu mũdi, de abnegatione propriæ voluntatis, corporisq; castigatione pronuncians, propositũ suum de mittendo illos in quatuor partes orbis aperuit. Iam enim sterilis & paupercula simplicitas sancti patris pepererat septem, & desiderabat vniuersitatem fideliũ in pœnitentię lamenta vocatam, Christo Domino parturire. Ite, inquit, dolcis pater ad filios: Annunciantes hominibus pacem, prędicatę pœnitentiam in remissionẽ peccatorũ. Estote in tribulationibus patientes, in orationibus vigiles, in laboribus strenui, in sermonibus modesti, in moribus graues, & in beneficiis grati, quia pro his omnibus regnũ vobis præparatur æternũ. At illi coram seruo Dei humilitet se prosternentes in terrã, cũ gaudio spiritus suscipiebant obedientiæ sanctæ mandatum. Ipse verò dicebat vnicuiq; sigillatim: Iacta cogitatum tuum in Domino, & ipse te enutriet. Hoc verbum dicere solitus erat quotiescunq; fratrẽ aliquem ad obedientiam dirigebat. Tunc & ipse sciens se datũ aliis in exemplũ, vt prius faceret, quàm doceret, cum vno sociotum versus vnam orbis partẽ perrexit, reliquis sex ad modum Crucis, tribus aliis mundi partibus deputatis. Modico aũt elapso post tẽpore,

benignus pater charæ prolis exoptans præsentiam, cùm in vnum eos per se conuocare non posset, per eum orabat hoc fieri, qui dispersiones congregat Israëlis. Sicq; factũ est, vt absque humana vocatione omnes ex inspetato post modicũ temporis, iuxta eius desiderium diuina operante clementia, non sine ipsorum admiratione, pariter conuenirent. Illis quoque diebus, quatuor sibi adhętentibus viris honestis, ad duodenariũ numerũ excreuerunt. Cernens autem famulus Christi paulatim accrescere numerum fratrũ, scripsit sibi, & fratribus suis simplicibus verbis formulã vitæ, in qua sancti Euangelij obseruantia pro fundamento indissolubili collocata, pauca quædam alia inseruit, quæ ad vniformem viuendi modum necessaria videbantur. Desiderans aũt per summũ Pontificem approbari quæ scripserat, disposuit cum illo simplicium cœtu Apostolicæ sedis adire præsentiã, de sola confisus directione diuina. Cuius desiderium Deus ex alto respiciens, sociorũ animos simplicitatis suæ consideratione perterritos, ostensa viro Dei visione huiusmodi, confortauit. Videbatur siquidem ei, quòd per quandam viam incederet, iuxta quam stabat arbor celsitudinis magnæ. Ad quam cum appropinquasset, & sub ea stans ipsius altitudinẽ miraretur, subitò tantum diuina virtute leuabatur in alto, vt cacumen contingeret arboris, eiusq; summa facillimè curuaret ad ima. Huius visionis præsagium vir Deo plenus intelligens referri ad condescensionem Apostolicę dignitatis, exhilaratus est spiritu, fratribusq; suis in Domino confortatis, iter cum eis aggressus est. Cùm aũt ad Romanã curiã peruenisset, & adduceretur ante conspectum summi Pontificis, assetq; Christi Vicarius in palatio Lateranensi, in loco qui dicitur Speculũ, deãbulans, altis occupatus meditationibus, Christi famulũ tanquam ignotum repulit indignanter. Quo humiliter foras egresso, sequẽti nocte huiusmodi reuelatio facta est à Deo ipsi summo Pontifici. Videbat namque inter pedes suos palmã paulatim succrescere, & in arborẽ pulcherrimã eleuari. Et eo mirãte quid hæc visio vellet ostendere, diuina lux impressit mẽti ipsius Christi Vicarij, q; hęc palma illum pauperem, quẽ in præcedenti die repulerat, designabat. Et mane sequenti mandauit per suos famulos per Vrbẽ dictũ pauperẽ quæri. Quem inuentũ iuxta Lateranũ in hospitali sancti Antonij, ante conspectũ suũ celeriter iussit adduci. Cumq; introductus esset ante conspectũ summi Pontificis, exposuit suum propositum, ponens humiliter, & instãter supradictam sibi viuendi regulam approbari. Videns aũt Christi Vicarius Dominus Innocẽtius tertius, vir vtique sapientia clarus, admirandam in viro Dei simplicis animi puritatẽ, propositi constantiam, ignitumq; voluntatis sanctę feruorem, Christi pauperẽ mẽtis amore complectens, inclinatus est animo, vt pium supplicanti præberet assensum. Distulit tamen perficere, quod Christi postulabat pauperculus, pro eo quòd aliquibus de Cardinalibus nouum aliquid, vt supra vires humanas arduum videretur.

Aderat aũt inter Cardinales vir venerandus, dominus Ioannes de sancto Paulo Episcopus Sabinensis, omnis sanctitatis amator, & adiutor pauperum Christi: qui diuino spiritu inflammatus, summo Pontifici dixit, & fratribus suis: Si petitionẽ pauperis tanquã nimis arduam, nouamq; refellimus, cùm petat confirmari sibi formam Euangelicæ vitæ, cauendum est nobis, ne in Christi Euangelium offendamus. Nam si quis intra Euangelicę perfectionis obseruantiam & votũ ipsius, dicat contineri aliquid nouũ, aut irrationabile vel impossibile ad obseruandum, cõtra Christum Euangelij autorem blasphemare conuincitur. Quibus propositis, successor Apostoli Petri conuersus ad pauperẽ Christi, dixit: Ora fili ad Christum, vt suam nobis per te voluntatem ostendat, qua certius cognita, tuis pijs desiderijs securiùs annuamus. Omnipotentis aũt Dei famulus totum se conferens ad orandum, precibus deuotis obtinuit, & quod exterius ipse proferret, & quid interius papa sentiret. Nam cùm parabolam de diuite rege cum muliere formosa & paupere contrahẽte gratanter, & de prole suscepta proferẽte generantis regis imaginẽ, ac per hoc educãda de mensa ipsius, sicut à Deo acceperat, retulisset, ex illius interpretatione subiunxit: Non est formidandũ, q; fame pereat æterni Regis filij & hęredes, qui ad imaginẽ Regis Christi per spiritus sancti virtutem de paupere matre nati, & ipsi per spiritum paupertatis sunt in religione paupercula generandi. Si enim Rex cœlorũ imitatoribus suis regnũ promittit æternum, quantò magis illa subministrabit, quę communiter largitur bonis, & malis? Hanc ergo parabolã, & intellectũ ipsius, Christi Vicarius cùm diligenter audisset, miratus est valde, & indubitanter Christum loquutũ in homine recognouit. Sed & visionẽ, quam tunc temporis è cœlo perceperat, in hoc viro fore complendam, spiritu diuino suggerẽte firmauit. Videbat namq; in somnis (vt retulit) Lateranensem Basilicã fore proximã iã ruinæ, quam quidam homo pauperculus, modicus, & despectus, proprio dorso submisso necaderet, sustentabat. Verè, inquit, hic est ille, qui opere & doctrina Christi sustentabit ecclesiam. Inde pręcipua deuotione repletus, petitioni eius se per oĩa inclinauit, ac Christi famulũ spiritali semper amore dilexit. Proinde postulata cõcessit, & adhuc cõcedere plura promisit.

promisit. Approbauit regulam: dedit de pœnitentia prædicanda mandatum: & laicis fratribus omnibus, qui seruum Dei fuerant comitati, fecit coronas paruulas fieri, vt verbum Dei liberè prædicarent.

¶ *De profectu ordinis sub manu ipsius: Et confirmatione Regulæ prius approbatæ. Capitulum quartum.*

FRetus exinde Franciscus superna gratia, & autore papali, cum fiducia multa versus vallem Spoletanam iter arripuit, vt Euangelium Christi faceret, & doceret. Dum aūt in via conferret cum sociis, qualiter regulam quam susceperant, syncerè seruarent, qualiter in omni sanctitate, & iustitia coram Deo incederent, qualiter in seipsis proficerēt, & essent aliis in exemplū, diutius collatione protracta, hora pertransiit. Et cū iā lassati essent ex diuturnitate laboris, esurientes in quodam loco solitudinis substiterunt. Sanè cùm oīa via deesset, qua possent sibi de victu necessario prouidere, statim affuit prouidentia Dei. Nā subitò apparuit homo afferens panē in manu, quem pauperculis Christi dedit, subitoq; disparuit, incognitus vnde venerit aut quò iret. Cognoscentes aūt per hoc pauperes fratres supernum sibi in comitatu viri Dei adesse præsidium, magis dono liberalitatis diuinę, quàm cibo carnis propriæ sunt refecti. Insuper diuina consolatione repleti, statuerūt firmiter & irreuocabiliter cōfirmauetūt, nullius inędię aut tribulationis impulsu, à sanctæ paupertatis resilire promisso. Exinde in vallem Spoletanam cum sancta proposito redeuntes, tractare cœperunt, vtrum inter homines conuersari deberent, an ad loca solitaria se conferre. Sed Christi seruus Franciscus non de sua vel suorum confidens industria, per orationis instantiam diuinę super hoc voluntatis beneplacitum requisiuit. Supernę igitur reuelationis illustratus oraculo, intellexit se ad hoc missum à Domino, vt Christo lucraretur animas, quas diabolus conabatur auferre. Ideoque magis omnibus, quàm sibi soli viuere præelegit, illius prouocatus exemplo, qui vnus pro omnibus mori dignatus est. Recollegit itaque se vir Dei cum cęteris sociis in quodā tugurio derelicto iuxta ciuitatem Assisii, in quo secundū sanctę paupertatis formā in labore multo & inopia victitabant, magis lachrymarum, quàm delitiarū panibus refici satagētes. Vacabant enim ibidē diuinis precibus incessanter, mentaliter potius quàm vocaliter, studio intendentes orationi deuotæ, pro eo quòd nondū Ecclesiasticos libros habebāt, in quibus possent horas Canonicas decantare. Loco tamen illorū, librū Crucis Christi continuatis aspectibus diebus ac noctibus reuoluebant, exēplo patris & eloquio eruditi, qui iugiter faciebat eis de Cruce Christi sermonem. Rogantibus aūt fratribus, vt eos doceret orare, dixit: Cùm orabitis, dicite: Pater noster: Et adoramus te Christe, ad omnes Ecclesias tuas, quæ sunt in toto mūdo: Et benedicimus tibi, quia per Crucem tuam sanctā redemisti mundum. Docuit insuper eos Dn̄m laudare in omnibus & ex omnibus creaturis: honorare præcipua reuerentia sacerdotes, [12] fidei quoq; veritatē, secundū quòd sancta Romana tenet, & docet ecclesia, & firmiter credere, & simpliciter confiteri. Seruabant illi patris sancti documenta per omnia, & ad omnes ecclesias, & [13] Cruces, quas è longinquo videre poterant, iuxta datā sibi formam orantes, se humiliter prosternebāt. Contrahentibus aūt fratribus moā in loco præfato, vir sanctus Dei quadam sabbati ciuitatem Assisij intrauit, prædicaturus mane diei Dominicę, vt moris erat, in ecclesia cathedrali. Cumq; in quodam tugurio sito in horto Canonicorum vir Deo deuotus in oratione Dei more solito pernoctaret absentatus à filiis, ecce ferè media noctis hora quibusdam ex fratribus quiescentibus, quibusdam perseuerantibus in orando, currus igneus mirandi splendoris per ostiū domus intrans, huc atque illuc per domicilium tertiò se conuertit, super quem globus lucidus residebat, qui solis habēs aspectum, noctē clarere fecit. Obstupefacti sunt vigilātes, excitati simul & exterriti dormientes: & non minus senserunt cordis claritatē, quàm corporis, dū ex virtute mirandi luminis alteri alterius conscientia nuda fuit. Intellexerunt namq; concorditer omnes videntibus inuicē vniuersis in cordibus singulorum, sanctum patrem absentē corpore, præsentem spiritu, tali transfiguratum effigię, supernis irradiatū fulgoribus, & ardoribus inflammatū supernali virtute in curru splendente, simul & igneo, sibi demonstrari à Dn̄o, vt tanquam veri Israelitæ post illum incederent, quē virorū spiritualiū, vt alter Helias, factus fuerat à Deo currus, & auriga. Credendum sanè, quòd ille horū simpliciū aperuit oculos ad preces Francisci, vt viderent magnalia Dei, qui oculos quondam aperuerat pueri ad videndum montem plenum equorum, & igneorū currū in circuitu Helisæi. Regressus aūt vir sanctus ad fratres, cœpit conscientiarum ipsarum secreta rimari, confortare ipsos de visione illa mirabili, & de profectu ordinis multa futura prædicere. Cumq; patefaceret plurima, quæ sensum transcendebāt humanū, verē cognouerunt fratres, super seruum suum Franciscum spiritum Domini in tanta plenitudine quieuisse, quòd post ipsius doctrinam, & vitam erat eis proficisci tutissimum.

12. *Vides quod ea fides tenēda & confitēda est, quā sancta Romana tenet & docet ecclesia.*

13. *Ad oēs Ecclesias & cruces orantes se prosternebant.*

Post

Post hæc pusilli gregis pastor Franciscus ad sanctam Mariam de Porciũcula duodenarium illum fratrum numerum, superna gratia præeũte, deduxit, vt vbi meritis matris Domini Minorum sumpserat ordo initium, ipsius illic susciperet auxiliis incrementum. Ibi quoque factus Euangelicus pręco, ciuitates circuibat, & castra, non in doctis humanæ sapientiæ verbis, sed in virtute spiritus annũcians regnum Dei. Videbatur intuentibus homo alterius seculi, quippe qui mente ac facie in cœlũ semper intentus, oẽs sursum trahere conaretur. Cœpit ex hoc Christi vinea germinare germen odoris Dñi, & productis ex se floribus suauitatis, honoris, & honestatis vberes fructus afferre. Nã prædicationis ipsius feruore succensi quamplurimi, secundum formam à Dei viro acceptam, nouis se pœnitentię legibus vinciebant: quorum viuendi modum idẽ Christi famulus ordinem fratrũ de pœnitentia nominari decreuit. Nimirum sicut in cœlum tendentibus, pœnitentiæ viam omnibus constat esse communem, sic & hic status clericos & laicos, virgines & coniugatos in vtroque sexu admittens, quanti sit apud Deum meriti, ex pluribus per aliquos ipsorum patratis miraculis innotescit. Conuertebantur etiam virgines ad perpetuum [14] cœlibatum: inter quas virgo Deo charissima Clara, ipsarum plantula prima, tanquã flos vernans & candidus, odorem dedit, & tanquam stella præfulgida radiauit. Hæc nunc [15] glorificata in cœlis, ab Ecclesia dignè veneratur in terris, quæ filia fuit in Christo sancti patris Francisci pauperculi, & mater pauperũ dominarũ. Multi etiam non solùm deuotione cõpuncti, sed & perfectionis Christi desiderio inflammati, omni mundanorũ vanitate contẽpta, Francisci vestigia sequebantur. Qui quotidianis succrescentes profectibus, vsque ad fines orbis terrę celeriter peruenerunt. Faciebat nãq; sancta paupertas, quã solã deferebant pro sumptibus, ipsos ad oẽm obediẽtiam promptos, robustos ad labores, & ad itinera expeditos. Et quia nihil terrenũ habebãt, nihil amabant, nihilq; timebant amittere, securi erant vbiq; nullo pauore suspensi, nulla cura distracti, tanquam qui absque mentis turbatione viuebant, & sine solicitudine diem crastinum, & serotinum hospitiũ expectabant. Multa quidem eis in diuersis partibus orbis inferebantur conuitia, tanquam personis despicabilibus, & ignotis: verùm amor Euangelij Christi adeò ipsos patientes effecerat, vt quęrerent potius ibi esse, vbi persequutionem paterentur in corpore, quàm vbi, cognita sanctitate ipsorum, mundano possent gloriari fauore. Ipsa quoque rerum penuria superabundans eis videbatur vbertas, dũ iuxta consiliũ Sapientis, pro magno ipsis minimum cõplacebat. Sanè cùm ad infideliũ partes aliqui ex fratribus peruenissent, contigit vt quidã Saracenus pietate commotus, pecuniam eis offerret pro necessario victu. Illis aũt recusantibus accipere, admiratus est homo, cernens quòd inopes essent. Intellecto tãdem quòd pauperes effecti amore Dei, pecuniam possidere nolebant, tanta est eis affectione coniunctus, vt offerret se administrandum omnia necessaria, quamdiu facultatum sibi aliquid superesset. O inæstimabilis pretiositas paupertatis, cuius miranda virtute mens feritatis barbaricæ in tantam miserationis est immutata dulcedinem. Horrendũ est proinde ac nephariũ scelus, vt hanc margaritam nobilem vir Christianus conculcet, quam tanta veneratione extulit Saracenus. Eo tempore religiosus quidam de ordine cruciferorũ, Moricus noĩe, in hospitali quodam prope Assisium languore tam graui, tamq; prolixo laborans, vt iam mori foret adiudicatus à medicis, viro Dei supplex factus, per nuncium postulabat instanter, vt pro se ad Dominum intercedere dignaretur. Cui beatus pater benignè assentiens, oratione præmissa, panis micas accepit, & cum oleo accepto de lampade, quę corã virginis ardebat altari, commiscens, quasi quoddam electuarium per manus fratrũ infirmanti transmisit, dicens: Medicinam hanc fratri nostro deferte Morico, quia ipsum Christi virtus non solùm plenè sanitati restituet, verùm etiã robustũ bellatorem effectum aciei nostræ perseueranter, adiunget. Statim aũt vt antidorum illud, sancti spiritus adinuentione confectum, æger homo gustauit, sanus exurgens, tantum mentis & corporis a Deo vigorem obtinuit, vt paulò pòst viri sancti religionem ingressus, & vnica tantum operiretur tunicula, sub qua longo tempore loricam portabat ad carnem, & [16] crudis duntaxat cibariis; herbis vel leguminibus, fructibusq; cõtentus, per plura temporum lustra nec panẽ gustaret, nec vinum, fortis tamen, & incolumis perseuerans. Crescentibus quoq; virtutũ meritis in paruulis Christi, odor opinionis bonæ circumquaq; diffusus, ad præsentiam sancti patris videndam, plurimos è diuersis mũdi partibus attrahebat. Inter quos quidam secularium cãtionũ curiosus inuẽtor, qui ab Imperatore fuerat coronatus, & inde Rex versuũ dictus, virũ Dei contemptorẽ mundaliũ adire proposuit. Cũq; apud castrum sancti Seuerini eum prædicantem reperisset in monasterio quodam, facta manu Domini super se, vidit eundem Crucis Christi prędicatorem Franciscum, duobus transuersis ensibus, valde fulgẽtibus, in modum Crucis signatum, quorũ vnus à capite ad pedes, alius à manu in manum per pectus transuersaliter tendebatur. Non nouerat facie seruũ Christi, sed tãto monstrarũ

14. Si virgines ad perpetuũ cœlibatum conuertebantur, falsum est impossibile esse Deo fauente virginitatẽ seruare.

15. Clara nũc glorificata in cœlis, ab Ecclesia dignè veneratur in terris.

16. Vide miram sancti viri abstinentiam qui nec panem nec vinũ per multũ temporis degustauit, & crudis duntaxat cibis vsus est.

miraculo

miraculo mox agnouit. Subitò stupefactus ad visum incipit meliora proponere. Tandemq; verborum ipsius compunctus virtute, tanquam si esset gladio spiritus ex eius ore procedente transfixus, secularibus pompis omnino contemptis, beato patri professione cohęsit. Propter quod videns ipsum vir sanctus ab inquietudine seculi ad Christi pacē perfectè conuersum, fratrem pacificum appellauit. Hic postmodum in omni sanctitate proficiens, antequam fieret minister in Francia (siquidē primus ibidē ministerij gessit officiū) meruit iterato magnū Thau in fronte Francisci videre: quod colorum varietate distinctū, faciē ipsius miro venustabat ornatu. Hoc quippe signum vir sanctus magno venerabatur affectu, frequenti commendabat eloquio, & in eis quas dirigebat literulis manu propria subscribebat, tanquam si omne ipsius studium foret signare Tau, iuxta dictum propheticum: Super frontes virorum gementium, & dolentium ad Christū Iesum veraciter conuersorū.

Processu quoque temporis multiplicatis iam fratribus, cœpit eos pastor solicitus in loco sanctæ Mariæ de Portiuncula ad generale Capitulum conuocare, vt in funiculo distributionis diuinæ in terra paupertatis eorum vnicuiq; tribueret obedientiæ portionē. Vbi licet omnium necessariorum esset penuria, fratrumq; multitudo vltra quinq; milia cōueniret aliquando, diuina tamen opitulante clementia, & victus sufficientia subetat, & salus comitabatur corpora, & spiritualis iocunditas affluebat. Capitulis verò Prouincialibus quia corporalē præsentiam exhibere non poterat, per solicitam curam regiminis, instantiam precis, & efficaciam benedictionis, spiritu præsens erat, quamuis aliquando mira Dei faciente virtute, visibiliter appareret. Dum enim egregius prędicator, qui & nunc Christi præclarus cōfessor Antonius, de titulo Crucis. Iesus Nazarenus Rex Iudæorum, in Arelatensi Capitulo fratribus prædicaret, quidā frater probatæ virtutis Monaldus nomine, ad ostium Capituli diuina commonitione respiciens, vidit corporeis oculis beatum Franciscum in aëre subleuatum, extensis velut in Cruce manibus benedicentem fratres. Tanta verò & tā insolita fratres oēs consolatione spiritus repletos se fuisse senserunt, vt de vera sancti patris præsentia, certū eis intra se spiritus testimoniū perhiberet: licet postmodū id nō solum per euidētia signa, verùm etiā per eiusdē sancti patris verba exteriori fuerit attestatione compertum. Credendum sanè quòd omnipotentis Dei virtus, quę Ambrosiū piū & sacrum Antistitē tumulationi gloriosi concessit interesse martini, vt pium Pontificem pio veneraretur officio, etiam seruum suum Franciscum prædicationi præsentauit veracis sui præconis Antonij, vt approbaret veritatis eloquia, pręcipuè Crucis Christi, cuius erat baiulus, & minister. Cùm aūt dilatato iam ordine viuendi formā per Dominū Innocentium approbatam disponeret per successorē ipsius honorium in perpetuum facere roborari, huiusmodi fuit à Deo reuelatione commonitus. Videbatur quidem sibi de terra micas panum subtilissimas collegisse, multisq; famelicis fratribus ipsum circūstantibus debere tribuere. Cumq; micas tā tenues distribuere formidaret, ne fortè inter manus exciderēt, vox ei desuper ait: Francisce, vnam de micis omnibus hostiam facito, & maducare volētibus tribue. Quo id agente, quicunque illud non deuotè recipiebant, aut receptum, contemnebant donum mox lepra infecti, notabiles appa ebant. Recitat mane vir sanctus hęc omnia sociis, dolens se non percipere mysterium visionis. Sequenti verò die cùm vigil in oratione persisteret, huiusmodi vocem de cœlo delapsam audiuit: Francisce, micę prætеritę noctis verba Euangelica sunt: hostia, regula: lepra, iniquitas. Volens igitur confirmandam regulam ex verborum Euangelij aggregatione profusius traditam, ad compendiosiorem formam, iuxta quod dictabat visio monstrata, redigere, in montem quendam cum duobus sociis, spiritu sancto ducente, conscendit, vbi [17] pane tantum contentus, & aqua, ieiunans conscribi eam fecit, secundum quod oranti sibi diuinus spiritus suggerebat. Quā cùm de monte descendens seruandum suo Vicario commisisset, & ille paucis elapsis diebus assereret per incuriam perditam, iterato sanctus vir ad locū solitudinis rediit, eamq; instar prioris, ac si ex ore Dei verba susciperet, ilicò reparauit, & per suffragiū Dominū Papam Honorium octauo Pontificatus illius anno, sicut optauerat, obtinuit confirmari. Ad cuius obseruantiā fratres ferenter inducens, dicebat: se nihil ibi potuisse secundū industriam propriā, sed omnia sic scribi fecisse, [18] sicut sibi fuerant diuinitus reuelata. Quod vt certius constaret testimonio Dei, paucis admodum euolutis diebus, impressa sunt ei stigmata Domini Iesu digito Dei viui, tanquam bulla summi Pontificis Christi, ad cōfirmationem omnimodam regulæ, & commendationem autoris: sicut post suarum enarrationem virtutum suo loco inferius describetur.

17. Vace ieiunā in pane & aqua.

18. Beatus Franciscus sicut diuina reuelatione acceperat, regulam suam scribi fecit.

De austeritate vitæ: Et quomodo creaturæ præbebant ei solatium. Capitulum quintum.

CVm igitur cerneret vir Dei Franciscus, suo exemplo ad Crucē Christi baiulandū feruenti spiritu plurimos animari, animabatur & ipse tanquā bonus dux exercitus Christi, ad

sti ad palmam victoriæ per culmen inuictæ peruenire virtutis. Attẽdens enim illud Apostoli verbum: Qui aũt sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis, & concupiscẽtiis; vt crucis armaturam suo ferret in corpore,[19] tanta disciplinæ rigiditate sensuales appetitus arcebat, vt vix necessaria sumeret sustentationi naturę. Difficile namq; fore dicebat, necessitati corporis satisfacere, & pronitati sensuum non parere. Propter quod cocta cibaria sanitatis tempore vix admittebat, & rarò: admissa verò aut conficiebat cinere, aut condimenti saporem admixtione aquæ vt plurimum reddebat insipidum. De potu quid dicam, cùm & de aqua frigida, dum sitis æstuaret ardore, vix ad sufficientiam biberet? Modos adinueniebat abstinentiæ potioris, & quotidie exercitatione crescebat: licetq; iã perfectionis culmen attingeret, tanquam incipiens semper aliquid innouabat, afflictionibus carnis puniendo libidinem. Egrediens tamen exterius propter verbum Euangelij, conformabat se suscipientibus ipsum in qualitate ciborum: cùm tamen ad interiora regressus, districtè seruaret rigidam abstinentiæ parcitatem. Sicq; seipsum austerum sibi, humanum proximo, subiectũ Euangelio Christi per omnia reddens, nõ solùm abstinendo, verùm etiã manducando præbebat ædificationis exemplũ. Nuda humus vt frequentius [20] lectus erat lassato corpusculo: & sæpius sedens, ligno vel lapide ad caput posito, dormiebat: vnica paupere contectus tunicula, in nuditate Domino seruiebat, & frigore.

19 Vide quanta disciplinæ rigiditate sanctus pater carnis concupiscentiã edomaret, uide & mirã eius abstinentiam.

20. Nuda humo frequentius dormiebat uir Dei.

Interrogatus aliquando, quomodo vestitu tam tenui se posset ab hyemalis algoris asperitate tueri, in spiritus feruore respondit: Si supernæ patriæ flamma per desideriũ contegeremur interius, frigus istud exterius facilè portaremus.[21] Vestis horrebat mollitiẽ, asperitatem amabat, asserens propter hoc Ioannem Baptistam ore diuino fuisse laudatum. Si quando verò in data sibi tunica lenitatem sentiret, cordulis eas contexebat interius, quia non in casulis pauperum, sed in palatiis principum, iuxta veritatis verbũ, vestimentorum dicebat requirendam esse mollitiem. Experientia enim certa didicerat, dæmones asperitate terreri, delitiosis autem & mollibus vestibus ad tentandũ fortius animari. Vnde cùm nocte quadam propter infirmitatem capitis, & oculorũ præter solitum morem ceruical de pluma positum haberet ad caput, dæmon in illud ingressus, ipsum vsq; ad horã matutinalẽ inquietatũ multimodè à sanctæ orationis studio perturbauit, donec vocato socio puluinar cũ dæmonio fecit extra cellulam longius exportari. Egressus aũt cum puluinari frater de cella, membrorum omnium vires amisit & vsum, quousque ad vocem sancti patris hoc cognoscentis in spiritu, vigor pristinus cordis & corporis sibi fuit plenariè restitutus. Rigidus in disciplina super custodiã suam stabat curam permaximam gerens de vtriusque hominis puritate seruanda. Quapropter circa conuersionis suæ primordia tempore hyemali in foueam glacie plenam seipsum plerunque mergebat, vt & domesticũ sibi hostem perfectè subigeret, & candidum vestimentum pudoris à voluptatis incendio pręseruaret. Tolerabilius viro spirituali fore incomparabiliter asserebat, magnũ sustinere frigus in carne quàm ardorem carnalis libidinis vel modicum sentire in mente. Cùm aũt apud eremum de Sarthiano nocte quadam orationi vacaret in cellula, vocauit eum hostis antiquus tertiò, dicens: Francisce, Francisce, Francisce. Cui cùm quid quęreret, respõdisset, fallaciter ille subiungit: Nullus est in mundo peccator, cui si conuersus fuerit, non indulgebat Deus, sed quicunque semetipsum pœnitẽtia dura necauerit, misericordiã non inueniet in ęternũ. Statim vir Dei per reuelationẽ cognouit hostis fallaciã, quo modo visus fuerit eũ ad tepida reuocare. Nã hoc sequens indicauit euẽtus. Cõtinuò enim post hoc ad insufflationẽ illius, cuius halitus prunas ardere facit, grauis ipsum carnis tentatio apprehendit. Quam vt præsensit castitatis amator deposita veste, corda cœpit se verberare fortissimè: Eia, inquiẽs, frater Asine, sic te decet manere, sic subire flagellũ. Tunica religioni deseruit, sanctitatis signaculũ præfert: furari eã libidinoso non licet, si quò vis pergere, perge.[22] Insuper & mirando feruore spiritus animatus aperta cella foras exiuit in hortũ, & in magnã demergens niuẽ corpusculũ iã nudatum, septem ex ea plenis manibus cœpit compingere massas, quas sibi proponẽs, suo sic exteriori homini loquebatur: Ecce, inquit, hæc maior vxor tua est, quatuor istæ duo filii & duæ filiæ, reliquę duæ seruus & ancilla, quos ad seruiendũ habere oportet. Festina igitur oẽs induere, quoniã frigore moriuntur. Si verò eorũ multiplex solicitudo molestat, vni Dño solicitè serui. Ilicò tẽtator vict⁹ abscessit, & vir sanct⁹ cũ victoria in cellã rediit, quia dũ bene pœnaliter arsit foris, ardorẽ interius sic extinxit libidinis, vt deinceps tale aliquid minimè sentiret. Quidã aũt frater, qui tunc orationi vacabat, hæc omnia, luna clarius incedente, prospexit. Comperto vir Dei, quòd hæc ille nocte vidisset, referans ei tentationis processum, præcepit vt quamdiu ipse viueret, nulli viuenti rem, quã viderat, propalaret. Non solùm autẽ [21] mortificari debere docebat vitia carnis, & eius incẽtiua frenari, verùm etiã exteriores sensus, per quos mors intrat ad animam, summa vigilantia custodiri. Mulierum [24] familiaritates, colloquia, & aspectu

21. Ecce quanta in beato patre vestitus uilitas & asperitas, & uide mirabile de austeritate uestimentorum.

22. Vides quod totũ sancti viri propositum erat, vitiorum concupiscentias radicitus de animo suo euelleret.

23. Mortificanda sunt carnis vitia, & eius incentiua frenãda, exterioresq; sensus summa uigilantia custodiendi.

24 Quid hic di

& aspectus qui multis sunt occasio ruinæ,solicitius euitari iubebat , asserens per huiusmodi debilem frangi,& fortè sæpe spiritũ infirmari. Harum contagionẽ euadere cõuersantem cũ eis,nisi probatissimũ virũ,tã facile dixit,quàm iuxta scripturam , in igne ambulare,& non comburere plantas.Siquidẽ ipse adeo auerterat oculos suos, ne huiusmodi vanitatẽ viderent,quòd (sicut aliquando socio dixit) quasi nullã recognoscebat in facie. Non enim securum esse putabat earum formarũ introrsus haurire imagines,quæ possunt aut edomitæ carnis resuscitare igniculũ,aut pudicę mentis maculare nitorem. Asserebat etiam friuolũ esse mulieris colloquiũ,excepta sola confessione, vel instructione breuissima,iuxta quod & saluti expedit,& congruit honestati.Quę sunt,inquit,religioso cũ muliere tractanda negotia,nisi cùm sanctam pœnitentiam,vel melioris vitę consiliũ religiosa petitione deposcit?Ex nimia securitate minus cauetur hostis:Et diabolus si de suo capillum potest habere in homine,citò excrescere facit in trabem.

cent hæretici nostri,qui nunquam a lateribus fœminarum recedere volunt!Hoc modo viuere nullus unquã sanctorũ patrũ repertus est.

Otium autem omnium malarũ cogitationum sentinam,docebat summopere fugiendũ, exemplo demonstrans,rebellem carnẽ,& pigram,disciplinis [25] cõtinuis & fructuosis laboribus esse domandam.Vnde corpus suũ fratrem asinum appellabat, tanquam laboriosis supponendum oneribus,crebris cędendum flagellis,& vili pabulo sustentandum.Si quem verò cernebat ociosum,& vagum,aliorũ velle manducare labores,fratrem muscã nominandum censebat,eò quòd talis nihil boni faciens,sed benefacta inficiens,vilẽ & abominabilem se omnibus reddat.Propter quod dixit aliquando: Volo fratres meos labore exercitari,ne ocio dediti,per illicita corde aut lingua vagentur . Euangelicũ siquidẽ volebat à fratribus obseruari silentiũ,vt videlicet ab oĩ otioso verbo omni tẽpore abstinerent solicitẽ,tanquam reddituri in die iudicij de huiusmodi rationẽ . Sed & si quẽ inuenisset fratrem verbis assuetũ inanibus,acriter arguebat,taciturnitatẽ modestam, & puri cordis affirmans custodiam, & non modicam esse virtutem.pro eo quòd mors & vita fore dicuntur in manibus linguæ,non tam ratione gustus, quam ratione loquelæ.

25. Facit hoc cõtra nostri temporis euangelistas, qui nullas pati volunt tribulationes,nullos labores sustinere , ut regnũ cœlorũ adipiscantur,sed tãtum fidei illi suæ inani confidẽtes, in otio & inertia vitam ducunt.

Licet autem pro viribus ad vitam austerã fratres induceret,non tamen ei placebat districtionis seueritas,quę pietatis non induit viscera,nec est discretionis sale condita.Cùm enim quadam nocte vnus ex fratribus prę nimietate abstinentię admodum fame cruciatus,nullam posset habere quietẽ,intelligeretq; pius pastor oui suę imminere periculũ,vocauit fratrem,apposuit panẽ,& vt ruborẽ illi tolleret,cœpit ipse prior comedere, eumq; ad manducandum dulciter inuitare.Deposuit frater verecundiam ,sumpsit cibum,gauisus quamplurimum,quòd per circunspectam condescensionẽ pastoris,& corporis euasisset dispendiũ,& non modicum accepisset ędificationis exemplũ.Mane facto fratribus cõuocatis in vnum,vir Dei referens quod acciderat nocte,prouida commonitione subiunxit: Sit vobis fratres,non cibus,sed charitas in exemplum.Docuit insuper eos discretionẽ sequi,vt aurigam virtutũ,non eã quã caro suadet,sed quàm edocuit Christus, cuius sacratissimã vitã expressum constat esse perfectionis exemplar . Et quoniã agnũ sine macula Crucifixũ non est possibile homini carnis infirmitate circũdato sic perfectẽ sectari,quin aliquas contrahat sordes,ideo documento certo firmabat eos,qui perfectioni vitæ vigilanter intendunt,quotidianis debere se lachrymarũ emundare fluentis . Licet enim iam esset adeptus cordis & corporis puritatẽ mirabilẽ, nõ cessabat tamen lachrymarũ imbribus iugiter oculos expiare mentales,corporeorũ luminũ non ponderando iacturã . Cùm enim ex continuo fletu infirmitatem oculorũ incurrisset grauissimam,suadente sibi medico,quòd abstineret à lachrymis,si corporei visus cæcitatẽ vellet effugere . Vir sanctus respondit:Nõ est frater medice,ob amorem luminis,quod habemus cõmune cũ muscis, visitatio lucis æternæ repellenda vel modicũ,quia nõ spiritus propter carnem , sed caro propter spiritũ beneficiũ lucis accepit.Malebat siquidẽ corporalis visus lumẽ amittere, q̃ lachyrmas,quibus oculis mundatur interior,vt Deũ videre valeat,repressa deuotione spiritus impedire.Cùm aũt semel daretur consiliũ à medicis,& instanter suaderetur à fratribus,vt pateretur sibi per remediũ subueniri coctura,humiliter vir Dei assensit,quia salutiferũ hoc simul & asperũ esse cernebat.Vocatus itaq; venit chirurgus,instrumentũ ferreũ igni submittens ad faciendã cocturã . At Christi seruus corpus iã horrore concussum cõfortans,sicut amicũ,cœpit ignẽ alloqui,dicens:Mi frater ignis,præ cæteris rebus ęmulãdi decoris,virtuosum,pulchrũ,& vtilẽ te creauit altissimus,esto mihi hac hora propitius, esto curialis:Precor magnũ Dominũ,qui te creauit,vt tuũ mihi calorẽ temperet,quo suauiter vrentem valeã sustinere.Oratione finita,contra igne candescens ferreũ instrumentũ signũ crucis edidit , ac deinceps intrepidus persistebat.Profundatũ est crepitans ferrũ in tenera carne,& ab aure vsq; ad superciliũ coctura protracta.Quantum irrogauerit ignis ille dolorem,vir ipse sanctus expressit:Laudate,inquit ad fratres,altissimum,quia verè dico vobis,nec ignis ardorem sensi , nec carnis vllũ dolorẽ. Et conuersus ad medicũ:

Si non est,inquit,caro bene decocta,impone iterum.Expertus medicus in inualida carne virtuté spiritus tam potentem miratus est,& diuinũ hoc miraculũ extulit,dicens:Dico vobis fratres,vidi mirabilia hodie.Quia enim ad tantã deuenerat puritaté,vt caro spiritui,& spiritus Deo,harmonia mirabili concordarent,diuina ordinatione fiebat,vt creatura creatori suo deseruiens,voluntati & imperio eius mirabiliter subiaceret. Alio etiam tempore apud eremũ S.Vrbani,seruo Dei ægritudine grauissima laborante,cùm ipse naturæ defectũ sentiens,vini poculũ postulasset,nihilq; de vino,quod sibi dari posset,respõderetur adesse,iussit aquam adferri,& allatã signo [26] crucis edito benedixit. Mox vinũ efficitur optimũ quod fuerat aqua pura,& quod deserti loci paupertas non potuit, viri sancti puritas impetrauit.Ad cuius gustũ tanta protinus facilitate conualuit,vt saporis nouitas,& innouatio sanitatis gustabile ac gustanté supernaliter innouantes,perfectã in ipso expoliationem veteris hominis,& induitionem noui duplici attestatione firmarent.

26. Signo crucis edito beatus Frãciscus aquã purã in vinum optimũ commutauit.

Non solùm creatura seruo Dei seruiebat ad nutũ,sed & creatoris vbiq; prouidentia cõdescendebat ad placitũ.Cùm enim tempore quodã ex multarũ infirmitatũ concursu,aggrauato corpore,ad iocunditaté spiritus excitandam, alicuius audiendi soni harmoniaci desideriũ habuisset,nec id honestatis decentia per ministerium fieri pateretur humanum, adfuit Angelorũ obsequiũ ad viri sancti placitũ adimplendum.Nocte etenim quadã vigilante ipso,& meditante de Domino repenté insonuit cithara quædã harmoniæ mirabilis,& suauissimæ melodiæ.Nõ videbatur aliquis,sed transitũ & reditũ citharædi,ipsa hinc inde auditus volubilitas innuebat.Spiritu in Deũ directo,tanta fuit in illo dulcisono carmine suauitate perfruitus,vt aliud se putaret seculũ commutasse.Hoc & fratres sibi familiares nõ latuit,qui per certa frequenter cõspiciebant iudicia,eũ tã excessiuis & crebris consolationibus à Domino visitari,vt nec ipsas omnino occultare valeret.

Alio quoq; tempore,viro Dei prædicationis causa inter Lombardiam & Marchiã Teruisinam iter agente cum fratre socio iuxta Padũ,tenebrosa noctis superuenit obscuritas: Cumq; via esset exposita periculis magnis & multis,propter tenebras, fluuiũ & paludes, dixit socius ad virũ sanctũ:Ora pater,vt de instantibus periculis liberemur.Cui vir Dei cum fiducia multa respondit:Potens est Deus,si placet suæ dulcedini,tenebrarũ effugata caligine,beneficiũ nobis impendere lucis.Vix sermonem compleuerat,& ecce tãta lux ilicò cœpit circa eos superna radiare virtute,vt nocte aliis existente obscura,ipsi luce clara viderent non solùm viam,verùm etiã plurima circunquaq;.Cuius lucis ducatu corporaliter directi,& spiritualiter confortati,vsq;ad locũ hospitij per non modicum viæ spatium cũ diuinis hymnis & laudibus incolumes peruenerunt.Perpende quantæ fuerit vir iste mundiciæ,quantæq; virtutis,ad cuius nutũ suum ignis ardoré contemperat,aqua saporem commutat,Angelica præbet melodia solatium,& lux diuina ducatum:vt sic sanctificatis viri sancti sensibus, omnis probetur mundi machina deseruire.

¶ *De humilitate & obedientia:Et ad condescensionibus diuinis sibi factis ad nutum. Capitulum sextum.*

OMnis virtutũ custos & decor humilitas,copiosa virũ Dei vbertate repleuerat.In propria quidem reputatione nihil erat,nisi peccator, cùm in veritate speculũ esset,& splendor omnimodæ sanctitatis.Super hanc studuit ædificare seipsum,vt sapiens architectus,fundamentum præiaciés, quod à Christo didicerat.Dicebat propter hoc filiũ Dei de altitudine sinus paterni ad nostra despicabilia descendisse, vt tam exemplo q̃ verbo Dñs & magister humilitaté doceret.Propter quod studebat,tanquã Christi discipulus,in oculis suis & aliorũ vilescere,à summo dictũ esse magistro cõmemorans:Quod altũ est apud homines,abominatio est apud Deum.Sed & verbũ hoc dicere solitus erat:Quantũ homo est in oculis Dei tantũ est,& non plus.Stultũ proinde iudicãs mũdanis extolli fauoribus, gaudebat de opprobriis,& de laudibus tristabatur.Malebat quidé de se vituperiũ audire, quàm laudé,sciés quòd hoc ad emendandũ induceret,illa impelleret ad cadendũ.Et ideo sæpe cùm populi merita in eo sanctitatis extollerent, præcipiebat alicui fratri vt in contrariũ verba ipsum vilificantia suis auribus inculcando proferret. Cumq; frater ille licet inuitus,eum rusticũ,& mercenariũ imperitũ & inutilé diceret , exhilaratus tam mente q̃ facie respodebat.Benedicat tibi Dominus fili charissime,quia tu verissima loqueris , & talia filiũ Petri Bernardonis decet audire.Vt aùt se cæteris despicabilé redderet,nõ parcebat rubori,quin in prædicatione coram omni populo proprios manifestaret defectus. Accidit semel vt infirmitate grauatus,rigoré abstinentiæ pro recuperanda sanitate modicum relaxaret.Viribus aũt corporis vtcunq; resumptis verus sui contemptor,ad propriæ carnis animatus opprobiũ:Non est,inquit,conueniens,vt populus abstinenté me credat, & ego é contrario reficiar in occulto.Surrexit propterea sanctæ humilitatis spiritu inflãmatus,& in platea ciuitatis Asisij populo conuocato,solenniter cũ fratribus multis,quos

ſecum adduxerat,maiorẽ introiuit Eccleſiam, funeq; ad collũ ligato,nudũ cũ fœmoralibus ſolis in oculis omniũ ſe trahi cœpit vſq; ad lapidẽ,in quo malefactores puniendi cõſueuerãt collocari.Super quẽ conſcendens,licet quartanarius eſſet & debilis, acerbi frigoris tẽpore cũ multo vigore animi prędicauit.Audientibuſq; cunctis,aſſeruit ſe nõ tanquã ſpiritualẽ honorandũ fore,quinimo tanquam carnalẽ & glutonẽ ab omnibus contẽnendum.Igitur qui cõuenerant,tã ingẽti viſo ſpectaculo admirati ſunt,& quia ipſius auſteritatẽ iam nouerãt,deuotione cõpuncti,humilitatẽ huiuſmodi magis admirabilẽ quàm imitabilẽ ꝓclamabant.Licet aũt id magis videatur portentũ fuiſſe,inſtar prophetalis vaticinij,quam exemplũ,tamen verè documentũ extitit humilitatis perfectæ, quo Chriſti ſectator inſtruitur tranſitoriæ laudis præconium debere contemnere,tumentis quoq; iactantiæ comprimere faſtum,& fraudulentæ ſimulationis mendacium confutare.

Multa quidem in hunc modum ſępius faciebat,vt exterius tanquam vas perditum fieret, & ſanctificationis ſpiritum interius poſsideret. Studebat bona Domini ſui arcano pectoria condere,nolens patere gloriæ,quod poſſet occaſio eſſe ruinæ. Nam ſæpe cùm beatificaretur à pluribus,verbũ huiuſmodi proferebat:Filios & filias adhuc habere poſſem,nolite laudare vt ſecurũ:Nemo laudandus,cuius incertus eſt exitus.Iſta quidẽ laudantibus. Ad ſe autem ſic:Latroni ſi tanta contuliſſet altiſsimus,gratior te foret Franciſce: Dicebat fratribus ſæpe:De omni eo quod peccator poteſt, nemo ſibi debet iniquo applauſu blandiri.Peccator,ait,ieiunare poteſt,orare,plangere,carnemq; propriã macerare:hoc ſolùm nõ poteſt,Domino ſcilicet ſuo eſſe fidelis.In hoc itaq; gloriandũ,ſi ſuã Domino gloriã reddimus:ſi fideliter ſeruientes ipſi quicquid donat adſcribimus.Vt autẽ pluribus modis negotiator hic Euangelicus lucraretur,ac totũ præſens tempus conflaret in meritum,nõ tam pręeſſe voluit,quàm ſubeſſe:nec tã pręcipere,quàm parere. Idcirco generali cedens officio,Guardianum petiit,[27] cuius voluntati per omnia ſubiaceret.Tam enim vberẽ aſſerebat ſanctę obedientiæ fructũ,vt eis qui iugo ipſius colla ſubmitterẽt, nil temporis ſine lucro tranſirent:vnde & fratri cum quo erat ſolitus ire,ſemper obedientiã promittere cõſueuerat,& ſeruare.Dixit aliquando ſociis:Inter alia quę dignanter pietas mihi diuina conceſsit,hãc gratiã contulit,quòd ita diligẽter nouitio vnius horæ obedirẽ,ſi mihi Guardianus daretur,ſicut antiquiſsimo,& diſcretiſsimo fratri.Subditus,inquit pręlatũ ſuum non hominẽ conſiderare debet,ſed illũ,pro cuius eſt amore ſubiectus. Quantò enim cõtemptibilior præſidet, tantò magis humilitas obedientis placet.

27. Ecce quanta fuerit in beato patre obedientia & humilitas.

Cùm verò vice quadã quęreretur ab eo,quis eſſet verus obediens iudicandus,corporis mortui ſimilitudinẽ pro exemplo propoſuit.Tolle,inquit,corpus exanime,& vbi placuerit pone:Videbis non repugnare motum, non murmurare ſitũ,non reclamare dimiſſum. Quòd ſi ſtatuatur in cathedram,non alta,ſed ima deſpiciet:Si collocetur in purpura,duplo palleſcet.Hic,ait,verus obediens eſt,qui cur moueatur non diiudicat,vbi locetur nõ curat,vt tranſmutetur non inſtat,euectus ad officiũ ſolitã tenet humilitatẽ plus honoratus plus reputat ſe indignũ.Dixit aliquãdo ſocio ſuo:Nõ mihi videor frater minor,niſi fuero in ſtatu,quẽ tibi deſcripſero.Ecce prælatus exiſtens fratrũ,vado ad capitulũ,prædico & commoneo fratres:& in fine dicitur cõtra me:Non conuenis nobis,quia illiteratus es, elinguis,idiota,& ſimplex:Tandẽ eiicior cũ opprobrio,vilipenſus ab omnibus, Dico tibi,niſi eodẽ vultu,eadã mentis lætitia,& eodẽ ſanctitatis propoſito hæc verba audiero, frater minor nequaquã ſum.Et addebat:In prelatione caſus,in laude præcipitiũ,in humilitate ſubditi animę lucrũ eſt.Cur ergo periculis plus quàm lucris attendimus,cùm accepimus tempus ad lucrũ? Hac igitur de cauſa humilitatis forma Franciſcus fratres ſuos voluit vocari minores,& prælatos ſui ordinis dici miniſtros:vt & verbis vteretur Euãgelij,quod obſeruare promiſerat,& ex ipſo nomine diſcerent diſcipuli eius, quòd ad diſcendã humilitatem ad ſcholas humilis Chriſti veniſſent. Magiſter ſiquidem humilitatis Ieſus Chriſtus vt informaret diſcipulos ad humilitatem perfectam, dixit:Quicunque voluerit inter vos major fieri,ſit veſter miniſter:Et quicunq; voluerit inter vos primus eſſe,erit veſter ſeruus.Cùm autẽ requireret ab eo Dñs Hoſtienſis,ordinis minorũ protector & promotor præcipuus,qui poſtmodũ iuxta quod idem vir ſanctus prædixerat,ad ſummũ Pontificatus ſublimatus honorẽ,Gregorius Nonus eſt dictus, vtrũ ſibi placeret,ꝙ fratres ſui promouerẽtur ad Eccleſiaſticas dignitates,reſpõdit:Dñe,minores ideo vocati ſunt fratres mei,vt maiores fieri nõ pręſumãt.Si vultis,ait,vt faciant fructũ in eccleſia Dei, tenete illos,& cõſeruate in ſtatu vocatiõis eorũ,& ad pręlationes eccleſiaſticas nullatenus aſcẽdere pmittatis.Et quoniã humilitatẽ tã in ſe ꝙ̃ in ſubditis cũctis præferebat honoribus,amator humiliũ Deus, altioribus ipſum dignũ iudicabat faſtigiis,ſecundũ quod vni fratri viro virtutis & deuotionis pręcipuæ viſio cœlitus oſtẽſa mõſtrauit.Cùm enĩ eſſet in comitatu viri Dei,& vnà cũ ipſo ĩ quadã eccleſia deſerta feruẽti oraret affectu,

in extasi factus, vidit inter multas in cœlo sedes vnã præ cæteris digniorẽ, pretiosis ornatam lapidibus, & omni gloria refulgentẽ. Miratus intra se præcelsi refulgẽtiam throni, anxia cœpit cogitatione perquirere, quis ad illũ deberet assumi. Audiuit inter hæc vocẽ dicentem sibi: Sedes ista vnius de ruentibus fuit, & nunc humili seruatur Francisco. Reuersus demũ frater ad se ab orationis excessu, virum beatum exterius prodeuntem solito fuit more sequutus. Cumq; incedentes per viam de Deo inuicem loquerentur, frater ille visionis suę non immemor, solerter ab eo quæsiuit, quid de seipso sentiret. Ad quẽ humiliter Christi seruus: Videor, ait, mihi maximus peccatorũ. Cui cùm frater diceret ex aduerso, quòd hoc non posset sana conscientia dicere nec sentire, subiunxit: Si quantũcunq; sceleratum hominẽ tanta fuisset Christus misericordia prosequutus, arbitror sanè, quòd multò quàm ego Deo gratior esset. Confirmatus fuit frater ex tam admirabilis humilitatis auditu de veritate visionis ostensę, Euangelio sacro testante cognoscens, quòd ad excellentiam gloriæ, de qua superbus eiicitur, verè humilis exaltetur.

Alio quoq; tempore cùm in deserta quadã oraret ecclesia in prouincia Malle apud mõtem Casalẽ, intellexit per spiritũ sacras ibidẽ remansisse reliquias: quas cùm longo iã tẽpore defraudatas honorificentia debita non sine mœrore conspiceret, precepit fratribus, vt eas cũ reuerentia deferrent ad locũ. Sed cùm poscente causa, discessisset ab eis, mandati patris immemores filij, obedientię meritũ neglexerũt. Die verò quadã cùm sacra celebrare vellẽt mysteria, superiori altaris operimento submoto, ossa pulcherrima & redolẽtia nimis non sine admiratione reperiunt intuentes reliquias, quas nõ hominis manus, sed Dei [28] virtus attulerat. Reuersus paulò pòst vir Deodeuotus, diligenter cœpit exquirere, si quod de reliquiis mandauerat, esset impletũ. Verùm neglectæ obedientię culpã fratres confitentes humiliter, cùm pœna veniã meruerũt. Et ait vir sanctus: Benedictus Dñs Deus meus, qui per seipsum impleuit quod vos facere debuistis. Considera diligenter diuinæ prouidentiæ curã circa puluerem sanctorũ: & humilis Francisci excellentẽ in oculis Dei perpende virtutẽ: Nam cuius iussis non paruit homo, votis obediuit Deus.

Quodam tempore deueniens Imolam, ciuitatis Episcopũ adiit, humiliterq; poposcit, vt cum ipsius beneplacito posset populũ ad prędicationẽ vocare. Cui Episcopus durè respõdens: Sufficit, inquit, frater, quòd ego prædicẽ populo meo. Inclinauit caput verus humilis, & foras egressus, post modicã horã regreditur intro. A quo cùm Episcopus quasi turbatus requireret, quid iteratò petere vellet, humili tam corde, quàm voce respondit: Domine, si pater filiũ vno repulerit ostio, alio sibi reintrandũ est. Humilitate victus Episcopus, alacri vultu eũ amplexus est, dicens: Tu & omnes fratres tui de cętero in Episcopatu [29] meo generali mea licentia prædicetis, quia illud humilitas sancta promeruit.

Contigit ipsum aliquando Aretium deuenire, cùm tota ciuitas intestino bello quassata propinquũ sui minabatur excidiũ. Hospitatus verò in suburbio vidit supra ciuitatẽ exultantes dęmones, ac perturbatos ciues ad cædẽ mutuam succendentes. Vt aũt seditiosas illas effugaret aëreas potestates, fratrẽ Syluestrum columbinę simplicitatis virũ quasi præconẽ pręmisit, dicens: Vade ante portã ciuitatis, & ex parte Dei omnipotẽtis dęmonibus in virtute obedientiæ pręcipe, vt exeant festinãter. Accelerat verus obediens patris iussa perficere, & præoccupans in laudibus faciẽ Domini, ante portã ciuitatis cœpit clamare valẽter: Ex parte omnipotentis Dei, & iussu serui eius Frãcisci procul hinc discedite dęmones vniuersi. Redit ad pacẽ continuò ciuitas, & ciuilitatis iu se iura ciues omnes cum magna trãquillitate reformant. Expulsa quippe dęmonũ furibunda superbia, quæ ciuitatẽ illã velut obsidione vallauerat, superueniẽs sapiẽtia pauperis, videlicet Francisci humilitas, pacẽ reddidit, vrbemq; saluauit. Humilis enim obediẽtię ardua promerente virtute, super spiritus illos rebelles atq; proteruos tã potestatiuũ fuerat assecutus imperiũ, vt & ipsorũ feroces proteruias premeret, & importunas violentias propulsaret. Fugiũt quidẽ superbi dęmones excelsas virtutes humiliũ, nisi cùm interdũ ad humilitatis custodiã diuina eos clemẽtia colaphizari permittit: sicut & Paulus Apostolus de seipso scribit, & Franciscus experimento probauit. Rogatus enim à Domino Leone Cardinale sanctę Crucis, vt secũ aliquantulũ moraretur in vrbe, acquieuit humiliter ob ipsius reuerentiã & amorem. Prima igitur nocte cùm post orationẽ vellet quiescere, superuenerunt dæmones in Christi militẽ atrociter insurgentes. Quẽ cùm diu verberassent, ac durè, ad vltimũ quasi semineçẽ reliquerũt. Discedẽtibus illis socius vocatus aduenit. Cui cùm vir Dei rei narrasset euentũ, subiungẽs ait: Credo frater, q̃ dęmones qui nihil possunt, nisi quantũ prouidẽtia superna disponit, ideo in me nunc tã ferociter irruerunt, quia nõ bonã spẽ præfert mansio mea in curia magnatorũ. Fratres mei qui in locis pauperculis cõmorantur, audiẽtes me cũ Cardinalib' esse, suspicabũtur forsitã ĩplicari mũdanis efferri honorib. & delitiis abũdare. Ideo meli' iudico, eũ q ponitur ĩ exẽplũ fugere curias, & humiliter iter humiles in locis

28. Tu qui sanctorũ reliquias negligis, uide quã tam vir Dei illis exhibeat reuerentiam, imo deus ipse, si ita dici fas est.

29. Ecce quòd nullus superiores potestate carẽs, verbum Dei prædicare potest.

conuersari humilibus, vt sustinentes penuriã fortes efficiat similia sustinendo. Veniunt ergo mane,& humili excusatione ptoposita,valefaciũt Cardinali. Abhorrebat nempe vir sanctus superbiam omnium malorũ originem & inobedientiã ipsius pessimam prolem, sed non minus humilitatem pœnitentiæ acceptabat. Accidit semel,vt eidem præsentaretur quidam frater,qui contra legẽ obedientiæ aliquid fecerat,disciplina iustitiæ corrigendus. Videns autẽ vir Dei fratrem illũ per signa euidentia veraciter esse compunctũ, ad indulgendum ei amore fuit humilitatis inductus. Ne tamen facilitas veniæ incentiuũ esset aliis delinquendi,iussit ablatum fratri caputium in medio flammarũ proiici, vt oẽs aduerterent,quanta qualiq; vindicta offensa sit inobedientię percellenda. Cumq; per morã caputiũ fuisset in medio ignis,præcepit ipsum flãmis detrahi,reddiq; fratri humiliter pœnitenti. Mirabile dictu: Extrahitur caputiũ de medio flammarũ nullum habens adustionis vestigiũ:sicq; factum est, vt hoc vno Deus miraculo & sancti viri virtutẽ & humilitatem pœnitentiæ commendaret. Dignè itaq; sectanda est Francisci humilitas, quæ tam miram in terris etiã dignitatẽ obtinuit, vt Deum inclinaret ad votum, & hominis immutaret affectum,dæmonum ptoteruitatẽ suo iussu propelleret,& flammarum voracitatẽ solo nutu refrenaret. Re vera hæc est,quæ possessores suos exaltans, dum omnibus reuerentiam exhibet,ab omnibus promeretur honorem.

¶ *De amore paupertatis,& mira suppletione defectuum.*
Capitulum septimum.

INter cætera charismatũ dona,quæ à largo datore Frãciscus obtinuit,prærogatiua quadam spirituali promeruit in diuitias simplicitatis excrescere per altissimæ paupertatis amorẽ. Hanc filio Dei vir sanctus familiarẽ attendens,& iã quasi toto orbe repulsam charitate sic studuit desponsare perpetua,quòd non solum pro ea patrem matremq; reliquit, verũ etiã quæ habere potuit vniuersa dispersit. Nemo tã auri,quàm ipse cupidus paupertatis:nec thesauri custodiendi solicitior vllus,quàm iste huius Euangelicæ margaritæ. In hoc præcipuè suus offendebatur aspectus,si quicquã videret in fratribus,quod paupertati nõ per omnia consonaret. Re vera ipse à principio religionis vsq; ad mortẽ,tunica, cordula,& fœmoralibus diues,iis cõtentus fuit. Christi Iesu paupertatẽ & matris frequenter cũ lachrymis reuocabat ad mentẽ,inde hanc virtutũ asserens esse reginã,quia in rege regũ & in regina matre ipsius tã præstanter effulsit. Nam & fratribus in conclaui quærẽtibus,quę virtus magis amicũ redderet Christo,quasi secretũ sui cordis aperiens,respondebat. Paupertatẽ noueritis fratres,spiritualẽ viã esse salutis,tanquã humilitatis fomentũ, perfectionisq; radicẽ,cuius est fructus multiplex sed occultus. Hęc enim est Euãgelicę agri thesaurus absconditus,pro quo emendo vendenda sunt omnia,& quæ vendi nõ possunt illius cõparatione spernenda. Ad huius,inquit,culmen qui cupit attingere,non solũ mundanę prudẽtiæ, verũ etiã literarũ peritię renũciare quodãmodo debet,vt tali expropriatus possessione,introeat in potentias Dñi,& nudũ se offerat brachiis crucifixi. Nequaquã enim seculo perfectẽ renunciat,qui proprij sensus loculos intra cordis arcana reseruat. Sępe verò de paupertate sermonẽ faciens,ingerebat fratribus Euangelicũ illud: Vulpes foueas habent,& volucres cœli nidos:filius autẽ hominis non habet vbi caput suum reclinet. Propter quod docebat fratres,vt pauperũ more pauperculas casulas erigerẽt,quas nõ habitarent vt proprias,sed sicut peregrini & aduenę alienas. Leges namq; peregrinorũ esse dicebat,sub alieno colligi tecto,sitire ad patriã,pacificè pertransire. Mãdabat dirui aliquãdo domos erectas,aut fratres exinde amoueri,si aliquid in eis perciperet,quod ratione appropriationis vel sumptuositatis contrariũ esset Euangelicę paupertati. Hanc sui dicebat ordinis fundamentũ,cui substrato primariè sic omnis structura religionis innititur,vt ipsius firmitate firmetur & euersione funditus euertatur. Docebat proinde sicut reuelatione didicerat,sacræ religionis ingressum ab illo fore inchoandũ Euãgelico verbo: Si vis perfectus esse,vade,& vende omnia quę habes,& da pauperibus. Ideoq; non nisi expropriatos,& nihil penitus retinentes admittebat ad ordinem,tum propter verbum sancti Euangelij,cùm etiam ne forent in scandalum loculi reseruati.

Vnde in Marchia Anchonitana cuidam petentiad ordinẽ recipi,verus pauperũ Patriarcha respõdit: Si vis Christi pauperibus iungi,pauperibus tua distribue. Quo audito perrexit homo,& ductus amore carnali sua suis reliquit,nilq; pauperibus. Verum cùm hoc illo referente vir sanctus audisset,dura eũ increpatione feriens,dixit: Vade viã tuam frater musca,quoniã nondum existi de domo & cognatione tua:consanguineis tuis tua dedisti, & defraudasti pauperes,dignus nõ es pauperibus sociari. Incepisti à carne,ruinosum fundamentum spirituali fabricæ collocasti. Rediit animalis homo ad suos,& repetiit sua,quę pauperibus relinquere nolens,virtutis propositum citius dereliquit.

Alio quoq; tempore cùm in loco sanctę Marię de Portiuncula tanta esset inopia,quòd

Vide quã sanctor & studiosus euangelicæ paupertatis amator fuerit beatus pater Franciscus.

non posset hospitibus fratribus superuenientibus secundũ necessitatis exigentiã prouideri, adiit virum Dei Vicarius suus, allegans penuriam fratrũ, & petens vt intrantiũ nouitiorũ res aliquas reseruare liceret, ad quas expendendas recurrere possent fratres tẽpore oportuno. Ad quẽ vir sanctus superni consilij non ignarus: Absit, inquit, à nobis frater charissime, vt pro quouis homine impiè agamus in regulã: Malo te altare Virginis gloriosæ nudare, cùm necessitas id requirit, quàm contra paupertatis votum, & obseruantiã Euangelij aliquid vel modicũ attentare. Gratius enim habebit beata Virgo, sancto Euangelij perfectè seruato consilio, suũ altare detegi, quàm altari suo ornato, filij sui promissum cõsiliũ prætermitti. Transiens aũt quodam tempore vir Dei cũ suo socio per Apuliã iuxta Barrum, inuenit in via bursam magnã, quasi plena esset denariis, tumescentem, quam vsitato vocabulo Fundam appellant. Monatur a socio pauper Christi, & instanter inducitur, vt bursa tollatur è terra, & pecunia pauperibus erogetur. Renuit homo Dei, commentũ affirmans fore diaboli in bursa inuenta: & fratrẽ non suadere rẽ meriti, sed peccati, alienã scilicet surripere ac donare. Recedunt de loco, festinant iter perficere cœptũ. Sed nondũ quiescit frater, vacua pietate delusus, virũ Dei molestans, quasi qui de releuanda pauperũ penuria non curaret. Acquieuit tandẽ vir inuitus redire ad locũ, non vt fratris voluntatẽ perficeret, sed vt detegeret diabolicã fraudem. Reuersus est ergo ad fundam cũ fratre, & iuuene quodam qui erat in via. Oratione præmissa, iubet socio illam leuare. Tremefactus frater obstupuit, diabolicũ iam præsentiens monstrum: propter obedientiæ tamen sanctæ mandatum, dubietatem abigens cordis, manũ extendit ad bursam. Et ecce serpens non modicus de bursa exiliens, simulq; cum ipsa subitò euanescens, diabolicam deceptionem fratri monstrauit. Hostilis itaq; versutiæ deprehensa fallacia, dixit vir sanctus ad sociũ: Pecunia seruis Dei ô frater, nihil aliud est, quàm diabolus, & coluber venenosus.

Accidit post hęc quoddã mirabile viro sancto, dum se ad ciuitatẽ Senensem, causa exigente, transferret. Tres quidẽ mulieres paupereulę statura, ætate, ac facie per omnia similes, in quadã ei magna planitie inter Campilium & sanctum Quiricũ occurrerunt, nouũ salutationis munusculũ ei offerentes. Bene veniat, inquiunt, domina paupertas. Quo audito, verus paupertatis amator indicibili repletus est gaudio, vtpote qui nihil in se salutandum hominibus tã libenter haberet quam quod illæ decreuerant. Subitò disparentibus illis, considerantes fratres socij tam admirabilẽ in eis similitudinẽ, salutationis, occursus, & disparentiæ nouitatẽ mysticum aliquid designari circa virũ sanctum non irrationabiliter perpenderunt. Sane per illas tres, vt videbatur, mulieres pauperculas, sic vniformi facie occurrentes, sic salutantes insolitę, sic subitò disparentes, Euãgelicę perfectionis formositas, quantũ ad castitatẽ scilicet, obedientiã & paupertatẽ, satis conuenienter ostẽditur in viro Dei pari forma perfectè fulsisse: licet gloriari pręelegerit in priuilegio paupertatis, quã modò matrẽ, modò sponsam, modò dominã nominare solebat. In hac cæteros cupiebat excedere, qui ex ipsa didicerat inferiorẽ se omnibus reputare. Si quando pauperiorẽ se quempiã secundum exteriorẽ habitũ cerneret, semetipsum protinus arguens excitabat ad simile, tanquã si æmula paupertate concertans, vinci se timeret in illo. Accidit enim vt pauperculũ quendã obuiũ haberet in via. Cuius cùm nuditatẽ aspiceret, compũctus corde, lamentabili voce dixit ad sociũ: Magnã verecundiã intulit nobis huius inopia, quia nos pro magnis diuitiis paupertatẽ eligimus, & ecce magis relucet in isto.

Propter sanctę paupertatis amorẽ omnipotẽtis Dei famulus, eleemosynis ostiatim quęsitis vtebatur multò libentius, quàm oblatis. Si quando enim inuitatus à magnis personis, mensis esset profusioribus honorandus, prius per propinquas vicinorũ domos panum fragmenta petebat, ac deinde sic ditatus inopia discumbebat. Et cùm aliquãdo id fecisset, inuitatus à Domino Hostiense, qui pauperẽ Christi præcipuo complexabatur affectu, cõquerenti Episcopo quòd suo derogasset honori vtpote qui in eius comesturus domo pro eleemosynis isset, seruus Dei respõdit: Magnũ mi domine, vobis honorẽ exhibui, dũ maiorẽ Dñm honoraui: siquidẽ beneplacitum est Domino in paupertate, & ea maximè, quæ voluntaria pro Christo mendicitas est. Hanc dignitatẽ regalem, quã pro nobis Dominus Iesus egenus factus assumpsit, vt sua nos ditaret inopia, ac verè pauperes spiritu regni cœlorũ reges institueret, & hęredes, nolo relinquere pro feudo diuitiarum falsarum nobis ad horã concesso. Nonnunquã fratres ad petendum eleemosynam hortans verbis vtebatur huiusmodi: Ite, inquit, quoniã hac nouissima hora fratres minores commodati sunt mundo, vt electi in eis impleant, vnde à Iudice commendentur, illud audientes suauissimũ verbũ: Quamdiu fecistis vni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis. Iocundũ proinde dicebat sub fratrum minorum titulo mẽdicare, quẽ in retributione iustorũ Euangelicę veritatis magister ore suo tam signanter expressit: In festis quoq; pręcipuis, vbi oportunitas aderat, mendicare solitus erat, dicens in sanctis pauperibus propheticum illud impleri.

Panem

Panem Angelorum manducauit homo. Illum sanè panem Angelicum esse dicebat, quem pro Dei peritum amore, & beatis sugerentibus Angelis, pro ipsius charitate largitū sancta paupertas colligit ostiatim. Vnde cùm semel die sancto Paschæ moram faceret in eremitorio quodam adeò ab hominum habitatione remoto, quòd commodè mendicare nō posset, memor illius, qui discipulis euntibus in Emaus ipso die in specie peregrini apparuit, ab ipsis fratribus eleemosynam petiit, vt peregrinus & pauper. Quam cùm accepisset humiliter, sacris eos informauit eloquiis, quòd transeuntes per mundi desertum tanquam peregrini & aduenæ, veriq; Hebræi Pascha Domini, hoc est, transitū ex hoc mundo ad patrem, in paupertate spiritus continuè celebraret. Et quoniā in petendis eleemosynis non quæstus agebatur cupidine, sed spiritus libertate, pater pauperū Deus specialē de ipso curā gerere videbatur. Accidit enim, vt infirmitate grauatus Domini seruus in loco Nocerię, reduceretur Assisium per solennes núcios ad hoc Assisinatis populi deuotione trāsmissos. Qui Christi famulum deducentes, ad villam quandā deuenerunt paupercutā noīe Sathianum, vbi cùm fames & hora cibum expeterent, euntes & nihil inuenientes venale vacui redierunt. Ad quos vir sanctus, ideo nihil inuenistis quia plus in muscis vestris q̄ in Domino confiditis. Muscas nempe denarios vocauit. Sed reuertimini, ait, per domos quas circuistis, & amorem Dei offerentes pro pretio, humiliter eleemosynā postulate. Nec falsa id æstimatione verecundum putetis aut vile, quoniam in vniuersa eleemosynam post peccatum dignis & indignis eleemosynarius ille magnus largiflua pietate concessit. Deponunt erubescentiam milites, & eleemolynam sponte petentes, plura pro Dei amore quàm denariis emunt. Siquidem diuino nutu corde compuncti pauperes incolæ non solùm sua, sed & seipsos liberaliter obtulerunt. Sicq; factum est, vt inopiam quā pecunia releuare nō poterat. Francisci paupertas suppleret. Tempore quo infirmus iacebat, in eremitorio propè Reate, medicus quidam opportuno eū frequentabat officio. Cùm aūt Christi pauper impotens esset ad rependēdam mercedem labori condignam liberalissimus Deus ne ipsum sine præsenti remuneratione dimitteret, pium eius obsequium hoc nouo beneficio vice paupetis cōpensauit. Huius enim medici domus, quam tunc tēporis ex omni lucro suo de nouo construxerat, parietum parula scissione à summo vsque deorsum, adeò de proximò minabatur ruinam, quòd nō videbatur per humanæ artis industriam possibile ipsius casui obuiare. Ipse verò de sancti viri meritis planè confidens, cū magnæ fidei deuotione petiuit à sociis eius aliquid sibi cōcedi, quod item vir Dei manibus contrectasset. Cùm igitur modicum de capillis ipsius multa precum obtentum instātia, posuisset de sero intra muri scissuram, mane consurgens tanta inuenit aperturam illam soliditate cōclusam, vt nec reliquias ibi positas posset extrahere, nec scissuræ prioris vestigiū aliquod inuenire. Factūq; est, vt qui ruinoso corpusculo serui Dei sedulè ministrarat, ruiturę domus proprię periculo precaueret. Alio quoque tēpore vir Dei ad quandam eremum trāsferre se volens, vt ibi liberius contemplationi vacaret, quia debilis erat, cuiusdā viri pauperis vectabatur asello. Cumq; diebus ęstiuis famulum Christi sequendo vir ille montana conscenderet, asperioris & longioris vię itinere fatigatus, nimioque siris ardore deficiens, instanter cœpit clamare post sanctum: En morior, inquit, siti, nisi poculi alicuius beneficio refocillet. Absque mora vir Dei prosiliuit de asino, & fixis in terra [31] genibus, palmas tetēdit in cœlū, orare non cessans, donec se intellexit auditum. Oratione tandem finita: Festina, inquit viro, ad petram, & illic aquam viuam inuenies, quam tibi hac hora misericorditer Christus de lapide bibendam produxit. Stupenda Dei dignatio, quæ seruis suis tam facile se inclinat. Bibit sitiens homo aquam de petra orātis virtute, & poculum hausit de saxo durissimo. Aquę decursus ibidē ante non fuit, nec vt est diligēter quęsitū, deinceps potuit inueniri.

31 *Habes hic orationem cum genu flexiōe. & manuum ad cœlū extensione, nec nō illius exauditionē.*

Qualiter aūt per merita sui pauperis Christus multiplicauerit cibos in mari, cùm suo sit loco inferius adnotandū, hoc tantū commemorasse sufficiat, quod de eleemosyna modica sibi collata, nautas à famis & mortis periculo per dies plurimos liberauit, vt ex hoc liquido possit aduerti, quòd omnipotentis Dei famulus, sicut in edučtione aquæ de petra cōformis extitit Moysi, sic in multiplicatione victualiū Helisæo. Procul igitur à pauperibus Christi diffidentia omnis abscedat. Si enim paupertas Francisci adeo copiosæ sufficientiæ fuit, vt subueniendiā cibi defectus tā mira virtute suppleret, quòd nec cibus, nec potus, nec domus deesset, cùm pecuniæ, & artis, & naturæ facultas defecerat: multò magis illa merebitur, quæ vsitato diuinę prouidentię ordine communiter concedūtur. Si, inquā, petræ siccitas ad pauperis vocem abundans poculum sitienti propinauit pauperculo, nil iam inter oīa suum denegauit obsequium his, qui pro autore omnium oīa reliquerūt.

De pietatis affectu, & quomodo ratione carentia videbantur ad ipsum affici.
Capitulum Octauum.

Pietas vera, quę secundum Apostolum ad omnia valet adeò cor Francisci repleuerat, ac

penetrauerat, vt totum videretur seruum Dei in suũ dominium vendicasse. Hæc est, quę ipsum per deuotionem sursum agebat in Deum, per compassionē transformabat in Christum, per condescensionem inclinabat ad proximum, & per vniuersalem conciliationem ad singula, refigurabat ad innocentiæ statum. Cumq; per hanc piè moueretur ad oĩa, specialiter tamen animas Christi Iesu sanguine pretioso redemptas, cùm cerneret inquinari aliqua sorde peccati, tanta miserationis teneritudine deplorabat, vt eas tanquam mater in Christo quotidie parturiret. Et hoc penes ipsum causa præcipua venerãdi verbi Dei ministros, quòd semen fratri suo defuncto Christo videlicet pro peccatoribus crucifixo, per ipsorum conuersionem & pia solicitudine suscitent, & solicita pietate gubernent. Istiusmodi miserationis officium patri misericordiarũ omni sacrificio firmabat acceptius, maximè si studio fuerit perfectę charitatis impensum, vt ad id laboretur magis exẽplo, quàm verbo, magis lachrymosa prece, quàm loquaci sermone. Plangendũ proinde dicebat prędicatorem tanquã vera pietate priuatum, siue qui in prædicatione non animarũ quęrit salutẽ, sed propriã laudem, siue qui prauitate destruit vitę, quod ędificat veritate doctrinę. Pręferendũ huic dicebat fratrem simplicẽ & elinguẽ, qui bono exẽplo alios prouocat ad bonum. Illud quoque verbũ: Donec sterilis peperit plurimos, taliter exponebat. Sterilis, inquit, est frater pauperculus, qui generandi in ecclesia filios non habet officiũ. Hic pariet in iudicio plurimos, quia quos nunc priuatis orationibus conuertit ad Christũ, suę gloriæ tũc Iudex ascribet. Quæ multos habet filios infirmabitur: quia prędicator vanus & loquax, qui multis nunc quasi sua virtute genitis gaudet, cognoscet tunc se nil proprij habere in eis. Cùm igitur animarum salutẽ viscerosa pietate appeteret, & feruida æmulatione zelaret, suauissimis se dicebat repleri odoribus & quasi vnguento pretioso liniri, cùm sanctorum fratrũ per orbẽ distantium odorifera fama multos audiret ad viã veritatis induci. Ex talium auditu exultabat in spiritu, benedictionibus omni acceptione dignissimis fratres illos accumulans qui verbo vel opere ad Christi amorẽ inducerent peccatores. Sic etiã qui religionem sacram iniquis violarent operibus, maledictionis eius grauissimã incurrebant sententiã. A te Domine, inquit, sanctissime, & à tota cœlesti curia, & à me paruulo tuo sint maledicti, qui suo malo exẽplo confundunt & destruunt, quod per sanctos fratres ordinis huius ædificasti, & ędificare non cessas. Tanta frequẽter afficiebatur mœstitia super scandala pusillorum, vt deficere se putaret, nisi diuinæ fuisset clementiæ consolatione suffultus. Cùm aũt semel malis turbatus exemplis anxio spiritu misericordem patrem precaretur pro filiis, responsum huiusmodi reportauit à Domino: Cur tu pauper homuntio conturbaris? An ego te super religionem meã sic pasturẽ institui, vt me principalẽ nescias esse patronũ? Hominem simplicẽ ad hoc te constitui, vt quę in te fecero, non humanę industriæ, sed supernæ gracię ascribantur. Ego vocaui, seruabo, & pascam, & aliis excidentibus alios subrogabo, ita vt si nati non fuerint, faciã illos nasci. Et quantiscunq; fuerit impulsibus paupercula hęc concussa religio, salua semper meo munere permanebat.

Detractionis quoque vitium inimicum fontis pietatis & gratię, tanquam serpentinum abhorrebat morsum & atrocissimã pestẽ, & piissimo Deo abominabile fore firmabat, proeo quòd detractor animarum sanguine pascitur, quos gladio linguæ necat. Audiens semel fratrem quẽdam denigrare famam alterius, conuersus ad vicariũ suum dixit: Surge, surge, discute diligenter, & si accusatum fratrem innocentem reperis, accusantẽ dura correctione cunctis redde notabilem. Nonnunquam verò eum qui fratrem suum famæ gloria spoliaret, iudicabat habitu spoliandũ, nec ad Dominum oculos posse leuare, nisi prius quod abstulerat, reddere pro posse curaret. Tãtò maior est (aiebat) detractorũ impietas, quàm latronum, quantò lex Christi quæ in obseruantia pietatis impletur, magis animarũ q̃ corporum nos astringit optare salutẽ. Afflictis quoque qualicunque corporali molestia, mira, cõpassionis teneritudine condescendens, si quid penurię, si quid defectus in aliquo cerneret, pij cordis dulcedine referebat in Christum. Sanè clementiam habebat ingenitã, quã superinfusa Christi pietas duplicabat. Itaque liquescebat animus eius ad pauperes, & infirmos, & quibus non poterat manum, exhibebat affectum.

Contigit semel vt pauperi cuidam eleemosynam importunè petenti vnus è fratribus durius responderet. Quod audiens pauperum pius amator, fratri pręcepit, vt ad illius pauperis pedes se nudatũ prosterneret, proclamaret culpabilẽ, orationis suffragiũ postularet & veniã. Quod cùm ille fecisset humiliter, dulciter pater adiecit: Dũ pauperẽ vides, ô frater, speculum tibi proponitur Domini, & pauperis matris eius: In infirmis similiter infirmitates quas assumpsit, considera. Cũq; in pauperibus cũctis & ipse Christianissimus pauper effigiem Christi prospiceret, si qua etiã necessaria vitæ sibi collata fuissent, eis occurrentibus non solùm liberaliter conferebat, verùm etiam ac si illorũ propria essent, iudicabat esse reddenda. Accidit semel, vt eidem redeunti de Senis pauper quidã occurreret, cũ

occasione

occasione infirmitatis super habitum palliolo quodam esset amictus. Cuius miseria oculo clementi conspecta: Oportet, inquit ad socium, vt reddamus mantellũ pauperculo isti, nam ipsius est: mutuò enim ipsum accepimus donec pauperiorem inuenire contingeret. Socius aũt pij patris necessitatem considerans, pertinaciter obsistebat, ne prouideret alij, se neglecto: At ille: Pro furto, ait, mihi reputo à magno eleemosynario imputandũ, si hoc quod fero, non dedero magis egenti. Propterea de omnibus quæ sibi dabantur ad necessitatem corporis releuandam, solitus erat à dantibus licentiam petere, vt licitè posset, si magis egenus occurreret, erogare. Nulli prorsus rei parcebat, nec mãtellis, nec tunicis, nec libris, nec etiã paramentis altaris, quin omnia hæc dum posset, vt pietatis impleret officium, largiretur. Pluries cùm oneratis obuiaret in via pauperibus, imbecilles humeros illorum oneribus supponebat. Consideratione quoque primę originis omnium abundantiori pietate repletus, creaturas quantumlibet paruas fratris vel sororis appellabat nominibus, pro eo quòd sciebat eos vnũ secũ habere principium. Illas tamen viscerosius amplexabatur & dulcius, quæ Christi mãsuetudinem piam similitudine naturali prætendũt, & scripturæ significatione figurant. Redemit frequenter agnos qui ducebantur ad mortem, illius memor agni mitissimi, qui ad occisionem duci voluit pro peccatoribus redimẽdis. Hospitato quadam vice seruo Dei apud monasteriũ sancti Verecũdi de Episcopatu Eugubij, ouicula quędam agniculum peperit illa nocte. Aderat sus ferocissima, quę vitæ innocenti non parcens rapaci eum morsu necauit. Hoc audito, pius pater mira cõpassione cõmotus, & agni sine macula recordatus, lamentabatur pro morte agniculi coram omnibus, dicens: Heu me, frater agnicule, animal innocens, Christum hominibus representans, maledicta sit impia, quæ te interfecit, nullusq; de ea comedat homo, vel bestia. Mirabile dictu. Statim infirmari cœpit porca malefica, & tribus diebus corporeã pœnam exoluẽs, vltricem tandem pertulit necem. Proiecta autem in vallum monasterij, ibiq; longo tẽpore iacens, in modũ tabulę desiccata, nulli fuit esca famelico. Aduertat igitur humana impietas, quali pœna sit ferienda finaliter, si tam horrẽda morte percussa est ferocitas bestialis. Perpendat & fidelis deuotio, q̃ in seruo Dei pietas fuerit admirandæ virtutis & copiosæ dulcedinis, vt ei applauderet suo modo etiã natura brutorũ. Iter enim faciens iuxta ciuitatẽ Senẽsem, inuenit in pascuis magnũ ouiũ gregẽ. Quas cùm benignè (vt erat solitus) salutasset, relicto pastu, cucurrerunt omnes ad eum, leuantesq; capita sua, erectis in eũ luminibus intendebant. Tantũ quidẽ ei fecerunt applausum, vt & pastores mirarentur & fratres, cernentes circa ipsum tã ouiũ agnos, quàm ipsos arietes sic mirabiliter exultãtes. Alio quoque tempore apud sanctam Mariam de portiuncula quædam viro Dei fuit ouis oblata, quam propter innocentię & simplicitatis amorẽ, quas ouis natura prætendit gratanter suscepit. Monebat pius vir ouiculam, vt & laudibus diuinis intenderet, & ab omni fratrum offensa caueret. Ouis aũt, quasi viri Dei pietatẽ aduerteret, informationẽ ipsius solicitè obseruabat. Nam audiens fratres in choro cantare, & ipsa Ecclesiam ingrediẽs sine alicuius informatione flectebat genua, vocem balatus emittens ante altare virginis matris agni, ac si eam salutare gestiret. Insuper & cùm [32] eleuaretur sacratissimũ Christi corpus inter missarum solenoia, flexis curuabatur poplitibus, tãquam si reuerens pecus de irreuerentia indeuotos argueret, Christoq; deuotos ad sacramẽti reuerentiã inuitaret. Tẽpore quodam agniculum in vrbe secũ habuerat ob reuerentiam illius mitissimi agni, quẽ nobili matronæ, dominæ scilicet Iacobæ de septẽ soliis in suo recessu conseruandũ cõmisit. Agnus verò quasi in spiritualibus eruditus à sancto, dominæ ad Ecclesiam eunti, stanti, & reuerenti societate inseparabili cohærebat. Si matutinali hora domina tardaret exurgere, agnus consurgens impellebat eam cornulis, & balatibus excitabat, gestibus adhortans & nutibus, vt ecclesiam properaret. Propter quod agnus Francisci discipulus, deuotionis iam magister effectus, vt mirabilis & amabilis à domina seruabatur.

32. *Et quũ eleuaretur sacratissimũ Christi corpus inter Missarũ solẽnia, ouicula flexis curuabatur poplitibus ecce quomodo bruta animalia Deũ suũ cognoscunt & reuerentur, miseri aũt heretici minime.*

Alio quoq; tempore apud Grecium viuus viro Dei oblatus fuit lepusculus, qui liber in terra positus, cùm posset, quò vellet, effugere vocante se patre benigno, in sinũ illius propero cursu saltauit. Quem ipse pio cordis affectu circumfouens, videbatur eidẽ compati quasi mater, dulciq; alloquutione commonitũ, ne se iterum capi permitteret, liberũ abire permisit. Cumq; pluries in terra positus vt abscederet, semper in sinum patris rediret, tanquam si sensu quodam occulto cordis ipsius perciperet pietatem, tandẽ iussu patris à fratribus delatus est ad loca solitudinis tutiora. Modo quoq; cõsimili in insula lacus Perusini cuniculus quidam captus, & viro Dei oblatus, cùm cæteros fugeret, manibus eius & sinui se domestica securitate cõmisit. Per lacum Reatinum eidem ad eremũ de Græcio properanti, piscator vnam ex deuotione fluuialẽ obtulit auẽ. Quã cùm libenter susceptã apertis inuitaret manibus ad recessum, nec illa vellet abire, [33] erectis in cœlum oculis, diu in oratione permansit, & quasi aliunde post longam horã ad se reuersus, dulciter iterato mã-

33. *Et erectis in cœlũ oculis diu in oratiõe permãsit.*

dauit auiculæ, vt Dominum laudatura recederet. Suscepta itaque cum benedictione licẽtia, gestu corporis quoddam prætendens gaudiũ auolauit. In eodem lacu similiter oblatus fuit ei piscis magnus & viuus, quem more solito fraterno nominę vocans in aquã reposuit iuxta nauem. Piscis verò coram viro Dei ludebat in aqua, & quasi amore illius allectus nullatenus recessit à naui, nisi prius ab eodem cum benedictione licentia sibi data.

34. Nota, Laudes & horas canonicas Domino decantemus.

Alio quoque tempore ambulans cum quodam fratre per paludes Venetiarum, inuenit maximã auium multitudinem residentium & cantantium in virgultis. Quibus visis dixit ad socium: Sorores aues laudant creatorẽ suum, nos itaque in medium ipsarum eũtes, laudes 14 & horas canonicas Domino decantemus. Cumq; in mediũ ipsarũ intrassent, non sunt aues motæ de loco, & quia propter garritum ipsarũ in dicendis horis se muruò audire non poterant, conuersus vir sanctus dixit ad aues: Sorores aues à cantu cessate donec laudes Deo debitas persoluamus. At ille continuò tacuerunt, tam diu in silentio persistentes, quamdiu dictis horis spaciosè, & laudibus persolutis à sancto Dei cantandi licentiã receperunt. Dante aũt eis viro Dei licentiam, statim more solito cantum suum resumpserũt.

Apud sanctam Mariã de Portiuncula iuxta cellam viri Dei, super ficum Cicada residens & decantãs, cùm seruum Domini, qui etiam in paruis rebus magnificentiam creatoris admirari didicerat, ad diuinas laudes cantu suo frequentius excitaret, ab eodem quadã die vocata velut edocta cœlitus, super manum volauit ipsius. Cui cùm dixisset: Canta soror mea Cicada, & Dominum creatorem tuo iubulo lauda, sine mora obediens canere cœpit, nec destitit, donec iussu patris ad locum proprium reuolauit. Mansit aũt per octo dies ibidem, quolibet die veniendo, cantando, & recedendo eius iussa perficiens. Tandem vir Dei ait ad socios: Demus iam sorori nostræ Cicadæ licentiam, satis enim nos suo cãtu lętificans, ad laudes Dei octo dierum spacio excitauit. Et statim ab eo licẽtiata recessit, nec vltra ibidem apparuit, acsi mandatum ipsius non auderet aliquatenus præterire.

Eidem Senis infirmo Phasianus quidam de nouo captus, à nobili quodam transmissus est viuus, qui continuò vt virum sanctum audiuit & vidit, tanta ei amicabilitate cohęsit, vt nullo modo pateretur ab ipso seiungi. Nam pluribus vicibus extra locellum fratrũ in vinea positus, vt abiret, si vellet, rapido semper cursu redibat ad patrem, tanquam si ab eodem omni fuisset tempore educatus. Deinde cuidam collatus viro, qui ex deuotione seruum Dei visitare solebat, velut sibi molestum foret à pij patris absentari conspectu, escam recusauit omnino. Reportatus tandem ad famulũ Dei, statim vt conspexit eundẽ quibusdã hilaritatis prætensis gestibus, auidè manducauit.

Cùm ad eremum peruenisset Aluernæ propter Quadragesimã celebrandam in honorem Archangeli Michaelis, diuersis generis aues circa ipsius cellulam volitantes, cõcentu sonoro, & lætitiæ gestibus, quasi de eius aduentu gaudentes, patrem pium inuitare, ac allicere videbantur ad moram. Quo viso, dixit ad socium: Cerno frater, voluntatis esse diuinæ q; hic aliquamdiu commoremur, tantum sorores auiculæ de nostra videntur præsentia cõsolari. Cùm igitur contraheret ibi moram, falco ibidem nidificans, magno se illi amicitię fœdere copulauit. Nã semper horam nocturno tempore, in qua vir sanctus ad diuina officia surgere solitus erat cantu suo præueniebat, & sono quod famulo Dei gratissimũ erat, eò quòd tanta solicitudo, quam circa eũ gerebat omnem ab ipso torporem desidię excuteret. Cùm verò seruus Christi infirmitate plus solito grauaretur, parcebat falco, nec tã tẽpestiuas indicebat vigilias, siquidem velut instructus à Deo, circa diluculum suę vocis campanam leui tactu pulsabat. Diuinum certè videtur fuisse præsagium, tam in exultatione multimodi generis auium, quam in cantu falconis, cùm Dei laudator & cultor pennis cõtemplationis subuectus tunc foret illic apparitione Seraphica sublimandus.

Moram eo faciente tempore quodam in eremitorio Græcij, loci illius indigenæ malis multiplicibus vexabantur. Nam & luporũ rapaciũ multitudo, non solùm bruta, sed & homines consumebat, & grando annua tẽpestate blada & vineas deuastabat. Dũ igitur sic afflictis pręco sacri Euangelij prædicaret, dixit ad eos: Ad honorem & laudẽ Dei omnipotentis fideie iubeo vobis, quòd pestilentia hęc omnis abscedet, & respiciens vos Dominus multiplicabit in temporalibus bonis, si mihi credentes miseramini vestri, vt vestra confessione præmissa, dignos faciatis pœnitẽtię fructus. Iterum hoc annũcio vobis, quòd si beneficijs ingrati ad vomitum cõuersi fueritis, innouabitur plaga, duplicabitur pœna, & maiori in vos ira desæuiet. Ab illa vtique hora pœnitentiam ad exhortationẽ ipsius agẽtibus illis, cessauerunt clades, petiêre pericula, nec molestiæ quicquã lupi intulêre, vel grã dines. Imò quod maius est, si quando vicinorum arua grando peruaderet, istorũ terminia appropinquans terminabatur ibidẽ, aut in partem aliam diuertebat. Cessauit grando, seruauerunt & lupi pactionem serui Dei, nec contra pietatis legẽ in homines ad pietatẽ cõuersos attentauerunt amplius desæuire, quamdiu iuxta conditũ, cõtra piissimas Dei leges

impiè

impiè non egerunt. Piè igitur sentiendum est de pietate viri beati, quæ tam miræ dulcedinis & virtutis fuit, vt domaret ferocia, domesticaret syluestria, mâsueta doceret, & brutorum naturam homini iã lapso rebellẽ, ad sui obedientiã inclinaret. Verè hęc est, quę cũctas sibi creaturas cõfœderans valet ad omnia, promissionẽ habẽs vitę quę nũc est, & futurę.

De feruore charitatis, & desiderio martyrij.
Capitulum Nonum.

CHaritatem feruentem, qua sponsi amicus Franciscus ardebat, quis enarrare sufficiat? Totus namque quasi quidam carbo igoitus diuini amoris flamma videbatur absorptus. Subitò enim ad auditum amoris Dñi excitabatur, afficiebatur, inflammabatur, quasi plectro vocis extrinsecæ corda cordis interior tangeretur. Talem pro eleemosynis censum offerre, nobilẽ prodigalitatem dicebat, & eos qui minus ipsum, quàm denarios reputarẽt, esse stultissimos, pro eo quòd solius diuini amoris impreciabile preciũ ad regnum cœlorũ sufficiat comparandum, & eius qui nos multum amauit, multum sit amor amandus. Vt aũt ex omnibus excitaretur ad amorem diuinum, exultabat in cunctis operibus manuũ Domini, & per iocunditatis specula in viuificam consurgebat rationẽ, & causam. Contuebatur in pulchris pulcherrimum, & per impressa rebus vestigia. Prosequebatur vbiq; dilectũ, de omnibus sibi scalam faciens, per quam conscenderet ad apprehendendum eum qui est desiderabilis totus. Inauditę namq; deuotionis affectu fontalem illam bonitatẽ in creaturis singulis tanquam in riuulis degustabat, & quasi cœlestẽ cõcentum perciperet in cõsonantia virtutum, & actuum eis datorũ à Deo, ipsas ad laudem Domini more prophetæ Dauid dulciter hortabatur. Christus Iesus crucifixus intra suæ mentis vbera, vt mirrhæ fasciculus, iugiter morabatur, in quẽ optabat per excessiui amoris incendiũ totaliter transformari. Prętogatiua quoque peculiaris deuotionis ad ipsum, ab Epiphanię festo vsque ad continuos quadraginta dies, eo scilicet tempore, quo Christus latuit in deserto, ad solitudinis loca declinans, cellaq; reclusus quanta poterat arctitudine [35] cibi & potus, ieiuniis, & orationibus, & laudibus Dei sine intermissione vacabat, tã feruido quidem in Christũ ferebatur affectu. Sed & dilectus illi tam familiarem rependebat affectũ, vt videretur ipsi famulo Dei, quasi iugem præ oculis ipsius Saluatoris sentire præsentiam, sicut aliquãdo sociis familiariter reuelauit. Flagrabat erga sacramentum Dominici corporis feruore omnium medullarum, stupore admirãs parmaximo illã charissimã dignationẽ & dignatissimam charitatem. Sępe communicabat, & tam deuotè, vt alios deuotos efficeret, dum ad immaculati agni degustationem suauem quasi spiritu ebrius, in mentis vt plurimũ rapiebatur excessum. Matrem Domini nostri Iesu Christi indicibili complectebatur amore, eò quòd Dominum maiestatis fratrem nobis effecerit, & per eam simus misericordiã cõsequuti. In ipsa [36] post Christũ præcipuè fidens, eam sui ac suorũ aduocatã constituit, & ad honorem ipsius à festo Apostolorum Petri & Pauli vsque ad festum Assumptionis deuotissimè ieiunabat. Angelicis spiritibus ardentibus igne mirifico ad excedendũ in Deũ, & electorum animas inflammandas, inseparabilis erat amoris vinculo copulatus, & ob deuotionem ipsorum, ab assumptione virginis gloriosæ quadraginta diebus ieiunans orationi iugiter insistebat. Beato aũt Michaeli Archangelo, eò quòd animarũ repræsentandarum haberet officiũ, spirituali erat amore deuotior, propter feruidum quẽ habebat zelom ad salutem omnium saluandorũ. Ex recordatione sanctorum omniũ tanquã lapidũ ignitorũ, in Deificũ recalescebat incendium, Apostolos oẽs, & præcipuè Petrũ & Paulũ, propter feruidam charitatem quam habuerunt ad Christum, summa deuotione complexans, ob qoorum reuerentiam & amorẽ quadragesimæ specialis ieiuniũ Domino dedicabat.

35. Vide sancti patris cibi & potus abstinentiam vide ieiunia & orationes. Hęc sunt bonorum monachorum exercitia.

36. Considerent hęretici quid dicatur hic de beata Dei genitrice. In ipsa post Christum pręcipue fidens, eã sui ac suorum aduocatam constituit.

Non habebat aliud Christi pauper nisi duo minuta, corpus scilicet & animã quod posset liberali charitate largiri. Sed hoc per amorem Christi sic offerebat continuè, vt quasi omni tempore per rigorẽ ieiunij corpus, & per ardorẽ desiderij spiritum immolatet, exterius io atrio sacrificans holocaustum, & in templo interius concremans thymiama. Sic autem eũ charitatis excessiua deuotio sursum in diuina ferebat, vt eiusdem affectuosa benignitas ad naturæ consortes & gratiæ dilataret. Quem enim creaturis cæteris germanũ pietas cordis effecerat, mirum non est si creatoris insignitis imagine, & sanguine redẽptis autoris germaniorem Christi charitas faciebat. Non se Christi reputabat amicum, nisi animas foueret, quas ille redemit. Saluti animarum nihil præferendũ esse dicebat, eò maximè probans q̃ vnigenitus Dei pro animabus dignatus fuerit in cruce pẽdere. Hinc sibi in oratione luctamen, in prædicatione discursus, & in exemplis dandis excessus. Vnde quotiens austeritas nimia reprehenderetur in ipso, respondebat se datũ aliis in exẽplum. Licet enim innocens eius caro, quæ iam se sponte subdebat spiritui, nullo egeret flagello, propter offensas tñ exẽpli causa renouabat illi pœnas & onera, custodiens propter alios vias duras. Dicebat enim, si linguis hominũ loquar, & Angelorum, charitatẽ autẽ in meipso nõ habeam

tiam cui non poterunt resistere,& contradicere omnes aduersarij vestri. Nam & Soldanus admirandū in viro Dei eruotē spiritus conspiciens,& virtutē, libenter ipsum audiebat,& ad moram contrahendā cum eo instantius inuitabat. Christi verò seruus superno illustratus oraculo: Si vis, inquit, conuerti tu cū populo tuo ad Christū, ob illius amorē libenter vobiscū cōmorabor. Quòd si hęsitas ppter fidem Christi legem Machometi dimittere, iube ignē accendi permaximū,& ego cum sacerdotibus tuis ignem ingredisr, vt vel sic cognoscas, quæ fides certior & sanctior non immeritò tenenda sit. Ad quē Soldanus: Non credo quòd aliquis de sacerdotibus meis se vellet igni propter fidem suā defensandā exponere, vel genus aliquod subire tormenti. Viderat enim statim quendā de presbyteris suis virū authenticum & longęuū, hoc audito verbo, de suis cōspectibus aufugisse. Ad quem vir sanctus: Si mihi velis promittere pro te, & populo tuo, quòd ad Christi cultū, si ignem illæsus exiero, veniatis, ignē solus introibo: Et si cōbustus fuero, imputetur peccatis meis: si aūt diuina me protexerit virtus, Christi Dei virtutē,& sapientiam, verū Deum,& Dominū Saluatorem omniū agnoscatis. Soldanus aūt optionem hanc accipere se non audere respondit, quia seditionē populi formidabat. Obtulit tamē ei multa munera preciosa, quæ vir Dei non mundanarum rerū, sed salutis animarū auidus, spreuit omnia quasi lutum. Soldanus aūt videns virum sanctum tam perfectū rerum mundialiū contemptorem, admiratione permotus maiorem erga ipsum deuotionē concepit. Et quanuis ad fidem Christianā transire nollet, vel forsan non auderet, rogauit tamen deuotē famulum Christi, vt prædicta susciperet pro salute ipsius, Christianis pauperibus vel Ecclesiis eroganda. Ipse verò quia pondus fugiebat pecuniæ,& in animo Soldani verę pietatis nō videbat radicē, nullatenus acquieuit. Videns etiā se non proficere in conuersione gentis illius, nec suū assequi posse propositū, ad partes fideliū diuina reuelatione pręmonitus remeauit. Sic itaq; Dei ordinante clementia,& sancti viri promerēte virtute, misericorditer & mirabiliter factū est, quòd Christi amicus mortē pro ipso viribus totis exquireret, & tamen nullatenus inueniret, vt & merito non careret optati martyrij, & insigniendus seruaretur in posterū priuilegio singulari. Sic vtiq; factū est, vt ignis ille diuinus adhuc per fectius ipsius æstuaret in corde, vt pòst potētius euaporaret in carne. O verè beatū virum, cuius caro etsi tyrannico ferro non cęditur, occisi tamen agni similitudine non priuatur. O inquā, verè ac plenè beatum, cuius animam etsi gladius persecutoris non abstulit, palmam tamen martyrij non amisit.

¶ *De studio & virtute orationis.*
Capitulum decimum.

SEntiens Christi seruus Franciscus, corpore se peregrinū à Domino, cùm iam ad terrena totis desideria per Christi charitatē totus esset insensibilis factus, ne foret absque cōsolatione dilecti, sine intermissione orans, spiritū Deo contendebat exhibere pręsentē. Erat quidē oratio contemplanti solatiū, dum supernarū circuitu mansionū Angelorū conciuis iam factus, feruenti desiderio quęrebat dilectū, à quo solus eum carnis paries disiungebat. Erat & operanti præsidiū, dum in omnibus quæ agebat, de sua diffidens industria,& de superna pietate confidens, per ipsius instantiam, totū in domino cogitatum iactabat. Orationis[17] gratiā viro religioso desiderandam super omnia firmiter asserebat, nullumq; credens sine ipsa in Dei prosperari seruitio, modis quibus poterat fratres suos ad eius studiū excitabat. Nam ambulans & sedens, intus,& foris, laborans,& vacans, orationi adeo erat intentus, vt illi videretur non solùm quicquid erat in eo cordis & corporis, verùm etiam operis & temporis dedicasse. Solitus erat nullā visitationem spiritus cū negligentia præterire. Siquidem cum offerebatur, sequebatur eam, & quamdiu Dominus concedebat dulcedine perfruebatur oblata. Cùm autē intentus itineri, diuini spiritus aliquos sentiret afflatus, sociis præcedentibus gradum figebat, nouamque inspirationem ad fruitionem conuertens, gratiam non recipiebat in vacuum.

17. Vere quā necessaria viro religioso oratio.

Suspendebatur multoties tanto contēplationis excessu, vt supra semetipsum raptus,& vltra humanum sensum aliquid sentiens, quid ageretur circa se exterius ignoraret. Transiens namq; semel per Burgū sancti Sepulchri, castrū vtiq; populosum, pro debilitate corporis subuectus asello obuias habuit turbas in eum prę deuotione ruentes. Tractus aūt & detentus ab eis, compressus quoq;, ac multipliciter attrectatus, insensibilis videbatur ad omnia,& velut exanime corpus, de iis quæ fiebant circa ipsum, nihil penitus aduertebat. Vnde cùm iā diu transito castro, turbisq; relictis peruenisset ad quoddā domiciliū leprosorū, quasi aliunde rediens cœlestiū contemplator, solicitè requisiuit quando propinquarent ad Burgum. Mens quidē ipsius in cœlestibus fixa splendoribus, varietates nō senserat locorū, nec temporū nec occurrentiū personarū. Quod ipsi accidisse frequenti[*], sociorū eius experientia multiplex cōprobauit. Et quia in oratione perceperat sancti spiritus desideratā

præsentiam tantò familiarius se offerre precantibus, quãtò plus inuenit elongatos à strepitu mundanorũ, ideo loca solitaria quærens, ad solitudines & ecclesias derelictas oraturus nocte pergebat: Vbi dęmonũ pugnas horribiles frequenter sustinuit, qui secũ sensibiliter confligentes, nitebantur ipsum ab orationis studio perturbare. Ipse verò armis munitus cœlestibus, quantò vehementius impetebatur ab hostibus, tantò fortior in virtute, & feruẽtior reddebatur in opere, fidenter dicens ad Christũ: Sub vmbra altarũ tuarũ protege me à facie impiorũ, qui me afflixerunt. Ad dæmones aũt: Facite quicquid in me valetis, maligni spiritus, & fallaces. Non enim potestis, nisi quantũ vos manus superna relaxat: & ego ad perferendũ omnia, quæ illa infligenda decreuerit, cum omni iucunditate paratus assisto. Quam mentis constantiam superbi dæmones non ferentes, abscedebat confusi.

Vir autem Dei solitarius remanens & pacatus, nemora replebat gemitibus, loca spargebat lachrymis, pectora manu tundebat, & quasi occultius secretariũ nactus, confabulabatur cũ Domino suo. Ibi respondebat Iudici, ibi supplicabat patri, ibi colloquebatur amico. Ibi quoq; à fratribus ipsum piè obseruantibus, aliquoties auditus est, clamosis gemitibus apud diuinam pro peccatoribus interpellare clementiã, deplorare etiã alta voce, quasi coram se positam Dominicam passionem. Ibi visus est nocte [38] orans manibus ad modum crucis protensis, toto corpore subleuatus à terra, & nubecula quadã fulgente circũdatus, vt illustrationis mirabilis intra mentẽ mira circa corpus perlustratio testis esset. Ibi etiã, sicut certis est comprobatũ indiciis, incerta sibi & occulta diuinæ sapientiæ pandebantur, quamuis illa nõ vulgaret exterius, nisi quantũ Christi vrgebat charitas & proximorum vtilitas exigebat. Dicebat enim: Leui mercede rem inpreciabilem contingit amitti, & illum qui dedit, ad non dandum iterum facile prouocari.

38. *Orans manibus ad modũ Crucis protensis.*

Quando à priuatis redibat orationibus, quibus penè in virũ alterum mutabatur, summopere studebat conformare se cæteris, ne fortè quod foris ostenderet, aura fauoris intus à mercede euacuaret. Cùm in publico subitò afficeretur visitatus à Domino, semper aliquid obiiciebat astantibus, ne sponsi familiares attractus forinsecus vulgarentur. Excreationes, gemitus, duros anhelitus extrinsecos nutus orans inter fratres deuitabat omnino, siue quia diligebat secretũ, siue quia ad interiora reintrans, totus ferebatur in Deũ. Sæpe talia familiaribus dixit: Quando seruus Dei orans visitatur diuinitus, dicere debet: Istã consolationẽ mihi peccatori & indigno de cœlo misisti Dñe, & ego illã tuæ cõmitto custodię, quia thesauri tui me sentio esse latronẽ. Cùm aũt ab oratione reuertitur, sic debet se pauperculũ & peccatorem ostendere, ac si nullam sit nouam gratiam consequutus.

Orante autem viro Dei in loco de Porciuncula, contigit Assisinatem Episcopũ venire ad eum, vt erat solitus, visitandũ. Qui mox vt locũ fuit ingressus, ad cellã, in qua Christi seruus orabat, plus debito fidenter accessit. Pulsoq; ostiolo intraturũ se ingerens, dum caput immisit, sanctumq; orantẽ conspexit, repentino timore cõcussus, obrigescẽtibus mẽbris, etiam loquelam amisit. Subitoq; voluntate diuina per vim foras propulsus, retrogrado pede procul abductus est. Stupefactus Episcopus ad fratres festinauit, vt potuit, Deoq; sibi restituente linguam, primo verbo confessus est culpam.

Contigit tempore quodam Abbatẽ monasterij sancti Iustini de Episcopatu Perusij, obuiare famulo Christi. Quo viso Abbas deuotus celeriter de equo descendit, vt & viro Dei reuerentiam faceret, & de salute animę aliqua cum ipso conferret. Tandẽ habita collatione suaui, Abbas abscedẽs orari pro se humiliter petiit. Cui vir Deo charus respõdit. Orabo libenter. Parum itaq; discedente Abbate, dixit fidelis Franciscus ad sociũ: Expecta frater modicum, quia debitum volo soluere quod promisi. [39] Orante autẽ illo, subitò Abbas insolitum calorem, & dulcedinem hactenus inexpertam sensit in spiritu, ita quòd in excessu mentis effectus, totus à seipso in Deum defecit. Parua morula substitit, & in se reuersus, virtutem orationis sancti Francisci cognouit. Maiori proinde circa ordinem semper amore flagrauit, multisque factum pro miraculo retulit.

39. *Audi rẽ mirã de vi orationis beati Frãcisci.*

Solitus erat vir sanctus horas [40] canonicas non minus timoratè Deo persoluere quàm deuotè. Nam licet oculorũ, stomachi, splenis, & epatis ægritudine laboraret, nolebat tamen muro vel parieti inhærere dũ psalleret, sed horas semper erectus, & sine caputio, non girouagis oculis, nec cum aliqua syncopa persoluebat. Si quando esset in itinere constitutus, figebat tunc temporis gressum, huiusmodi consuetudinẽ reuerentem & sacram, propter pluuiarum inundantiã non amittens. Dicebat enim si quietè comedit corpus cibum suum futurum cum ipso vermiũ esca, cum quanta pace & tranquillitate accipere debet anima cibum vitæ. Grauiter etiam se putabat offendere, si quando orationi deditus, vanis phantasmatibus interius vagaretur. Cùm aliquid tale accideret, non parcebat confessioni, quin illud protinus expiaret. Hoc studiũ sic in vsum cõuerterat, vt rarissimè muscas huiusmodi pateretur.

40. *Vide quã deuote & quã attente canonicas horas persolueret.*

Fecerat

Fecerat in Quadragesima quadam vasculum vnum, vt minutias temporis ne omnino excideret, occuparet: Quod cùm dicenti tertiã in memoriam veniens paulùm ipsius animum distraxisset, motus feruore spiritus, vasculum igne consumpsit, dicẽs: Sacrificabo illud Domino, cuius sacrificium impediuit. Psalmos eum tanta mentis attentione dicebat, quasi Deũ præsentẽ haberet: & cùm nomen Domini in eis occurreret, præ suauitatis dulcedine labia sua lingere videbatur. Ipsum quoq; Domini nomen non solùm cogitatũ, verùm etiam prolatum & scriptũ reuerentia volens honorare præcipua, fratribus persuasit aliquando, vt omnes scedulas scriptas vbicunq; repertas colligerent, mundoq; loco reponerent, ne fortè sacrũ illud nomen contingeret conculcari. Nomen autẽ Iesu cùm exprimeret vel audiret, iubilo quodam repletus interius, totus videbatur exterius alterari, acsi mellifluus sapor gustum, vel harmoniacus sonus ipsius immutasset auditum.

Contigit autem anno tertio ante obitum suum, vt memoriã natiuitatis pueri Iesu ad deuotionem excitandam apud castrum Græcij disponeret agere cũ quanto maiori 41 solennitate valeret. Ne verò hoc leuitati posset adscribi, à summo Pôtifice petita & obtẽta licentia, fecit præparari præsepiũ apportari fenum, bouem & asinum ad locũ adduci. Aduocantur fratres, adueniunt populi, personat sylua voces, & venerabilis illa nox luminibus copiosis & claris, laudibusque sonoris, & consonis, & splendens efficitur, & solennis. Stabat vir Dei corã præsepio pietate repletus, respersus lachrymis, & gaudio superfusus. Celebrantur missarum solennia super præsepe, Leuita Christi Francisco sacrũ Euangeliũ decantãte. Prædicat deinde populo circunstanti de natiuitate Regis pauperia, quem cùm nominare vellet, puerum de Bethleem præ amoris teneritudine nuncupabat. Miles autẽ quidam virtuosus & verax, qui propter Christi amorem seculari relicta militia, viro Dei magna fuit familiaritate coniunctus, dominus Ioannes de Græcio, se vidisse asseruit puerulum quendam valde formosum in illo præsepio dormientem, quem beatus pater Franciscus ambobus complexans brachiis excitare videbatur à somno. Hanc siquidem deuoti militis visionem non solum videntis sanctitas credibilẽ facit, sed & designata veritas cõprobat, & miracula subsequuta confirmant. Nam exemplum Francisci consideratũ à mundo, excitatiuum est cordium in fide Christi torpentium, & fenum præsepij reseruatum à populo, mirabiliter sanatiuum fuit brutorum languentium, & aliarum repulsiuum pestiũ diuersarum, glorificante Deo per omnia seruum suum, sanctæque orationis efficacia euidentibus miraculorum prodigiis demonstrante.

41. Festũ Natiuitatis domini nostri Iesu Christi maxime solenne.

¶ *De intelligentia scripturarum, & spiritu prophetiæ.*
Capitulum vndecimum.

AD tantam aũt mentis serenitatẽ indefessum orationis studiũ eum continua exercitatione virtutum, virũ Dei perduxerat, vt quanuis non habuerit sacrarum literarũ peritiam per doctrinam, æternę tamen lucis irradiatus fulgoribus, scripturarũ profunda miro intellectus scrutaretur acumine. Penetrabat enim ab omni labe purum ingeniũ mysteriorũ abscondita. Et vbi magistralis scientia foris stat, affectus introibat amantis. Legebat quãdoq; in libris sacris, & quod animo semel iniecerat, tenaciter imprimebat memorię, quia nõ frustra mentalis attentionis percipiebat auditu, quod continuę deuotionis ruminabat affectu. Quærentibus aliquando fratribus, vtrũ sibi placeret, quòd literati iã recepti ad ordinẽ intenderent studio sacræ scripturæ, respõdit: Mihi quidẽ placet, dũ tamen exemplo Christi, qui magis orasse legitur quàm legisse, orationis studiũ nõ omittant: nec tamen studeant, vt sciant qualiter debeant loqui, sed vt audita faciãt, & cùm fecerint, aliis facienda proponant. Volo, inquit, fratres meos discipulos Euangelicos esse, sicq; in notitia veritatis proficere, quòd in simplicitatis puritate concrescant, vt simplicitatẽ columbinã à prudentia serpentina nõ separent, quas magister eximius ore suo benedicto coniunxit.

Interrogatus Senis à quodam religioso viro Theologiæ sacræ doctore, de quibusdam quæstionibus difficilibus intellectu, tanta claritate doctrinæ diuinæ sapientiæ patefaciebat arcana, vt vehemẽter stuperet vir ille peritus, & cũ admiratione referret: Verè Theologia sancti patris istius puritate & contemplatione, tanquã alis in altũ subuecta est aquila volans: nostra verò scientia ventre graditur super terrã. Licet enim esset imperitus sermone, scientia tamen plenus enodabat dubia quæstionũ, & abscondita producebat in lucem. Nec absonũ, si vir sanctus scripturarũ à Deo intellectũ acceperat, cùm per imitationem Christi perfectam veritatem ipsarum descriptam gestaret in opere, & per sancti spiritus vnctionem plenariam, doctorem earum apud se haberet in corde.

Adeo etiam in ipso claruit spiritus prophetiæ, vt & præuideret futura, & cordiũ conțueretur occulta: absentia quoq; velut præsentia cerneret, & se præsentẽ absentibus mirabiliter exhiberet. Tẽpore namq; quo Damiatã Christianorũ obsidebat exercitus, aderat vir Dei non armis, sed fide munitus. Cùm igitur die belli Christiani pararẽtur ad pugnã,

hoc audito Christi seruus vehementer ingemuit, dixitq; socio suo: Si belli fuerit attentatus ingressus, ostendit mihi Dominus non prosperè cedere Christianis: Verùm si hoc dixero, fatuus reputabor: si tacuero, conscientiá non euadam. Quid igitur tibi videtur? Respõdit socius eius dicens: Frater pro minimo tibi sit vt ab hominibus iudiceris, quia non modò incipis fatuus reputari. Exonera conscientiã tuã, & Deũ magis time, quàm homines. Quo audito, exiliens Christi præco salutaribus monitus Christianos aggreditur, prohibet bellũ, denunciat casum. Fit veritas in fabolã: indurauerunt cor suũ, & noluerunt reuerti. Itur, committitur, & bellatur, totaq; in fugam vertitur militia Christiana, finẽ belli opprobriũ reportans, non triumphũ. Tanta verò strage Christianorũ imminutus est numerus, vt circa sex millia fuerint inter mortuos & captiuos. In quo euidẽter innotuit, quòd spernenda nõ erat sapientia pauperis, cùm anima viri iusti annũciet aliquando vera, quàm septem circunspectores sedentes in excelso ad speculandum. ¶ Miraculum.

Alio quoq; tempore, cùm post reuersionem ipsius de vltra mare, Celanum prædicaturus accederet, miles quidam supplici eum deuotione cũ instantia magna inuitauit ad prandiũ. Venit itaq; ad militis domũ, omnisq; familia pauperũ hospitum exultauit in ingressu. Antè verò quàm [42] cibum sumerent, iuxta solitũ morẽ vir mente deuotus offerens Deo preces & laudes, oculis stabat eleuatis in cœlũ. Oratione completa, benignũ hospitẽ familiariter aduocatũ in partem, sic allocutus est: Ecce frater hospes, tuis victus precibus, vt manducarem domũ tuam intraui. Meis nunc citò monitis acquiesce, quoniam nõ hic, sed alibi manducabis. [43] Confitere nunc peccata tua veræ pœnitentiæ dolore contritus, nec in te remaneat quicquã quod veridica confessione non pandas. Reddet tibi Dominus hodie vicem, quoniam tanta deuotione suos pauperes suscepisti. Acquieuit cõtinuò vir ille sermonibus sancti, socioq; ipsius vniuersa peccata in confessione detegens, disposuit domũ suam, & ad mortẽ suscipiendam se quantũ valuit, præparauit. Intrauerunt tandẽ mensam, & incipientibus aliis manducare, hospes subitò spiritũ exalauit, iuxta verbum hominis Dei repentina morte sublatus. Sicq; factũ est, hospitalitatis gratia promerente, vt iuxta verbum veritatis, prophetã recipiens, mercedem prophetæ acciperet, dum per sancti viri prænunciationẽ propheticam miles ille deuotus sibi contra mortis subitationẽ prouidit, quatenus armis pœnitentiç præmunitus, perpetuam damnationem euaderet, & in æterna tabernacula introiret. ¶ Miraculum.

42. Ecce Christianum morem, antequã cibus sumatur, fundere preces ad Dñm.

43. Si sacerdotalis confeßio non fuisset necessaria ex diuino præcepto, nec antiquis patribus in vsu, ab homine iãiam morituro, non eã iußisset fieri vir Dei B. Franciscus.

Tempore quo vir sanctus Reatę iacebat infirmus, præbendarius quidã nomine Gedeon lubricus, & mundanus, infirmitate graui correptus, lectulo decubans, cùm ad eũ fuisset delatus, lachrymosè rogabat cum simul astantibus, vt ab ipso crucis signaculo signaretur. Ad quem ille: Cùm vixeris olim secundũ desideria carnis, non veritus iudicia Dei, quomodo te cruce signabo? Verùm propter deuotas intercedentiũ preces, signo te crucis signabo in nomine Domini. Tu tamen scito te grauiora passurum, si ad vomitum redieris liberatus. Propter enim peccatũ ingratitudinis semper peiora prioribus inferũtur. [44] Signo itaq; crucis super eum facto, statim qui contractus iacuerat, surrexit sanus, & in laudẽ Dei prorumpens: Ego, inquit, sum liberatus. Insonuerunt autẽ ossa renum eius, audientibus cunctis, veluti cùm manu ligna sicca franguntur. Paucis autẽ interlapsis temporibus, Dei oblitus corpus impudicitię reddidit. Cumq; secoquodam cœnasset in domo cuiusdã Canonici, nocteq; illa dormiret ibidem, subitò super omnes corruit tectum domus. Cæteris aũt euadentibus mortem, solus ille miser interceptus atq; interemptus est. Iusto igitur Dei iudicio facta sunt nouissima hominis illius peiora prioribus propter ingratitudinis vitium, Deique contemptum, cùm de accepta venia gratũ esse oporteat, & duplo displiceat flagitium iteratum. ¶ Miraculum.

44. Signo crucis super ægrotũ à Frãcisco edito, statim is redditus ejt sanitati.

Alio quoq; tempore mulier quædam nobilis, Deo deuota, venit ad sanctum, vt suum ei explicaret dolorẽ, ac remedium postularet. Habebat quidem virum valde crudelem, quẽ aduersarium patiebatur in seruitio Christi. Et ideo petebat à sancto, quatenus oraret pro illo, vt sua Deus cor ipsius dignaretur emollire clementia. Ipse verò hoc audiens, ait illi: Vade cum pace, indubitanter expectans de viro tuo consolationẽ tibi de proximo adfuturam: Et adiecit: Dices ei ex parte Dei & mea, quòd nũc est tẽpus clementiæ, postmodũ æquitatis. Benedictione accepta reuertitur mulier, inuenit virum, denũciat verbũ. Cecidit super eum spiritus sanctus, & nouũ factũ de veteri, sic facit cum omni mansuetudine respondere: Domina, seruiamus Domino, & saluemus animas nostras. Suadente igitur sancta vxore pluribus annis [45] cœlibem vitã agentes, eodẽ die ambo ad Dominũ migrauerũt. Miranda certè in viro Dei spiritus prophetici virtus, qua & membris iam arentibus restituebat vigorem, & duris imprimebat cordibus pietatẽ: quanquam non minus eiusdẽ spiritus sit stupenda limpiditas, qua sic futurorũ prænognoscebat euentum, vt etiã conscientiarum scrutaretur arcanum, quasi alter Helisæus duplicem Heliæ spiritũ assequutus.

45. Vides quòd etiã cõiugati Dei gratia cœlibẽ vitam ducere possunt? Multi quoq; Sancti hoc modo vixisse reperiũtur.

Miraculum.

¶ Miraculum.

Nam cùm Senis viro cuidam sibi familiari quædam superuentura finaliter prędixisset, & vir ille peritus, de quo suprà mentio facta est, quòd de scripturis cũ eo conferebat aliquando, his auditis, ab eodẽ sancto patre dubitando perquireret, an hæc ipse dixisset, quę illius viri relatione cognouerat, nõ solùm se illa dixisse asseruit, verùm etiã quærenti alienum euentũ, propriũ exitũ prophetando prædixit. Quod vt certius cordi eius imprimeret, quendam secretum conscientiæ illius scrupulum, quem nulli viuenti vir præfatus expresserat, & mirabiliter reuelando explicuit, & salubriter consulendo reserauit. Ad quorum omniũ firmitatẽ accidit, quòd vir ille religiosus, sicut Christi famulus ei prędixit, sic finaliter consummauit. ¶ Miraculum.

Eo quoq; tempore, quo reuertebatur de vltra mare, socium habens Fratrẽ Leonardum de Assisio, contigit eum fatigatũ & lassum parumper asellum cõscendere: Subsequens aũt socius & ipse non modicũ lassus, cœpit dicere intra se, humanum aliqoid passus: Non de pari ludebant parentes eius, & mei? En ipse equitat, & ego pedester asinũ eius duco. Hoc illo cogitante, protinus descendit de asino vir sanctus, & ait: Non frater conuenit vt ego equitem, tu venias pedes, quia nobilior & potentior in seculo tu me fuisti. Obstupuit ilico frater, & rubore suffusus, deprehensum se recognoscens, procidit ad pedes ipsius, & lachrymis irrigatus, nudum exposuit cogitatnm, veniamque poposcit, ¶ Miraculum.

Frater quidã Deo deuotus & famulus Christi, frequenti cogitatione versabat in pectore, superna fore gratia dignũ, quem vir sanctus familiari cõplecteretur affectu: quem verò tanquam extraneum reputaret extra numerũ electorũ reputandũ à Deo. Cùm igitur cogitationis huius crebius vexatus impulsu, viri Dei familiaritatem vehementer optaret, nec tamen cordis sui secretum reuelaret alicui, aduocans eum ad se dulciter pater pius, sic alloquutus est: Nulla te turbet cogitatio fili, quoniam te charissimum habens inter pręcipuè mihi charos, libenter tibi munus meę familiaritatis & dilectionis impendo. Miratus exinde frater, factusq; deuotior ex deuoto, non solùm in amorẽ creuit hominis sancti, verùm etiam per spiritus sancti gratiæ munus donis est maioribus cumulatus. Cùm autẽ in monte maneret Aluernæ cella reclusus, vnus à sociis magno desiderio cupiebat habere de verbis Domini aliquod scriptum manu ipsius breuiter annotatũ. Grauẽ enim, qoa vexabatur, tentationem, non carnis, sed spiritus, ex hoc credebat euadere, vel certè leuius ferre. Tali desiderio languens anxiabatur interius, quia verecundia victus, reuerẽdo patri rẽ pandere non audebat. Sed cui homo nõ dixit, spiritus reuelauit. Portari namq; sibi iussit à fratre prædicto atramentũ & chartã, laudesq; Domini iuxta fratris desideriũ propria manu scripsit, & vltimò benedictionẽ ipsius, dicens: Accipe tibi chartulã istam, & vsq; ad diẽ mortis tuę custodias diligenter. Accepit frater donũ illud optatum, & statim omnis illa tentatio effugatur. Seruatur litera, & cùm in posterũ miranda effecerit, virtutum Francisci testimonium fuit. ¶ Miraculum.

Frater quidã erat, quantum à foris videbatur, sanctitate pręclarus, conuersatione insignis, tamen admodum singularis. Omni tempore orationi vacans, tanta districtione silentiũ obseruabat, quòd cõsueuerat non verbis, sed nutibus confiteri. Accidit aũt sanctũ patrẽ venire ad locum videre fratrẽ, & de ipso cum aliis fratribus habere sermonẽ. Commendantibus autẽ omnibus & magnificantibus illũ, respõdit vir Dei: Sinite fratres, ne mihi in eo diabolica figmenta laudetis. In veritate sciatis, quòd diabolica tentatio est, & deceptio fraudulenta. Durè acceperunt hoc fratres, tanquam impossibile iudicantes, quòd tot perfectionis indiciis fraudis se commenta fucarent. Verùm non post multos dies eo religionẽ egresso, euidenter apparuit, quanta luculentia interioris contuitus vir Dei cordis eius secreta perspexit. Multorũ quoq; per hunc modum, qui stare videbantur, ruinam: sed & plurium peruersorũ conuersionẽ ad Christum immobili veritate prænuncians, appropinquasse videbatur ad æternę lucis speculum contemplandũ, cuius fulgore mirabili absentia corporaliter, tanquam si essent præsentia, mentis eius cernebat obtutus.

¶ Miraculum.

Quodam namque tempore vicarius suus tenebat capitulum, ipse verò in cella orans, sequester erat, & medius inter fratres, & Deum. Cùm igitur vnus ex ipsis defensionis quodam contectus palliolo non se subderet disciplinæ: Videns hoc vir sanctus in spiritu, vocauit quendam de fratribus, & dixit ad eum: Vidi frater diabolum super illius fratris inobedientis dorsum, collum eius tenentẽ astrictum, qui tali sessore subactus, obedientiæ freno spreto, instinctus eius sequebatur habenas. Et cùm rogarem Deum pro fratre, subitò dæmon confusus abscessit. Vade igitur, & dic fratri, vt obedientiæ sanctę iugo collum sine mora submittat, monitus per internuncium frater, statimque conuersus ad Deum, ad pedes vicarij humiliter se proiecit

¶ Miraculum.

Alio quoq; tempore contigit, duos fratres ad eremitorium Græcij de remotis venire, vt virum Dei cernerent, & benedictionem multo desideratam iam tempore reportarēt. Venientes aūt & non inuenientes, quia de publico iam ad cellam redierat, desolati abibant. Et ecce recedentibus illis, cùm de ipsorum aduentu vel recessu nihil secundum humanū sensum percipere potuisset, præter solitū morē egressus è cella, clamauit post eos, & iuxta quod optauerant, signo crucis facto, in Christi nomine benedixit. ¶ Exemplum.

Duo fratres venerunt aliquando de terra laboris, quorū antiquior nonnulla intulit scādala iuniori. Cùm sūt peruenissent ad patrē, quæsiuit ille à iuniore, qualiter erga ipsum se frater socius habuisset in via. Quo respondente: Vtiq; satis bene. Subiūxit: Caue frater, ne sub humilitatis specie mentiaris: scio enim, scio, sed expecta modicū & videbis. Miratus est perplurimum frater, quomodo tam absentia per spiritum cognouisset. Igitur non post multos dies, contempta religione foras egreditur, qui scandalū fecerat fratri, & à patre nō petierat veniam, nec correctiunis debitam receperat disciplinā. Simulq; duo in vna illius claruêre ruina, æquitas scilicet diuinę iustitiæ, & perspicacitas spiritus prophetiæ. Qualiter aūt absentibus se præsentē exhibuit, diuina faciente virtute, euidenter ex superioribus innotescit, si reuocetur ad mentem, qualiter absens in curru igneo transfiguratus apparuit, & quomodo se Arelatensi capitulo in crucis effigie præsentauit. Quod factū esse diuina dispositione credendum est, vt ex præsentiæ corporalis apparitione mirabili patenter clarescceret, quàm præsens & peruius spiritus eius luci sapientię foret æternę, quę omnibus mobilibus mobilior est, & vbiq; atringens propter sui munditiā, per nationes in animas sanctas se transfert, & Dei amicos & prophetas constituit. Simplicibus & paruulis sua solet pādere mysteria doctor excelsus, sicut prius apparuit in Dauid prophetarū eximio, & post in Apostolorum principe Petro, & tandē in pauperculo Christi Francisco. Hi enim cùm essent literarum imperitia simplices, facti sunt sancti spiritus eruditione illustres. Is quidē pastor & gregem pasceret Synagogæ de Ægypto eductum: iste piscator vt sagenā repleret Ecclesiæ multiformitate credentium: hic autem negotiator vt margaritam emeret Euangelicæ vitæ, venditis & dispersis omnibus propter Christum.

¶ *De efficacia prædicandi, & gratia sanitatum.*
Capitulum duodecimum.

FIdelis re vera famulus & minister Christi Franciscus, vt cuncta fideliter & perfectè peragerer, illis potissimè virtutū exercitiis intendebat, quę sacro dictāte spiritu, Deo suo magis placere cognouerat. Qua de re contigit illum in magnā dubitationis cuiusdā agoniam incidere, quam multis diebus ab oratione exiens terminandam fratribus sibi familiaribus proponebat. Quid inquit, fratres cōsulitis, quid laudatis? An quòd orationi vacē an q̧ prædicando discurram? Siquidem ego paruulus, simplex & imperitus sermone, maiorem orandi accepi gratiam, quàm loquendi. Videtur etiam in oratione lucrū, & cumulatio gratiarum: in prædicatione distributio quędam bonorū cœlitus acceptorū, in oratione etiam purificatio interiorū affectuum, & vnitio ad vnum verū & summū bonum cum vigoratione virtutis: in prædicatione spiritualium puluerisatio pedū, distractio circa multa, & relaxatio disciplinę. Tandē in oratione Deū alloquimur, & audimus, & quasi Angelicā vitā agentes, inter Angelos conuersamur, in prædicatione multa oportet condescensione vti ad homines, & humanè inter eos viuēdo, humana cogitare, videre, dicere & audire. Sed vnum est in contrarium, quod videtur præponderare his omnibus ante Deū, quod videlicet vnigenitus Dei filius, qui est sapientia summa, propter animarū salutē de sinu patris descendit, vt suo mundum informans exemplo, verbum salutis hominibus loqueretur, quos sacri sanguinis & pretio redimeret, & emundaret lauacro, & poculo sustētaret, nihil sibi omnino reseruans, quod non in salutem nostram liberaliter erogaret. Et quia debemus omnia facere secundum exemplar eorum quę videmus in ipso, tanquā in monte sublimi, videtur magis Deo placitum quòd intermissa quiete foras egrediar ad laborem. Cumq; per multos dies verba huiusmodi ruminaret cū fratribus, certitudinaliter nequibat percipere, quid horum sibi foret vt Christo verè acceptius eligendū. Cùm enim miranda nosset per spiritum prophetię, hanc per seipsum quæstionē dissoluere non valebat ad liquidum, Deo melius prouidente, vt prædicationis meritū per supernū manifestaretur oraculum, & serui Christi humilitas seruaretur. Non erubescebat à minoribus parua quærere verus minor, qui magna didicerat à magistro supremo. Studio namq; præcipuo solitus erat exquirere, quali via, qualiq; modo Deo posset secundū ipsius beneplacitū perfectius deseruire. Hæc summa eius prophetia, hoc summū eius desideriū extitit, quoad vixit, vt quæreret à sapientibus & simplicibus, perfectis & imperfectis, paruulis & grandęuis, qualiter ad perfectionis culmen virtuosius peruenire valeret.

Assumens

Assumens itaq; duos ex fratribus misit ad fratrum Syluestrum, qui crucem egredientē viderat de ore ipsius, & tunc in montem supra Assisium iugiter orationi vacabat, vt diuinū super debitatione huiusmodi respōsum perquireret, quod sibi ex parte Domini demādaret. Hoc ipsum demandauit sacrę virgini Claræ, vt per aliquam puriorem & simpliciorem de virginibus sub ipsius disciplina degētibus, & ipsa cum sororibus aliis orās, super hoc exquireret Domini voluntatem. Concordauerunt autē mirabiliter in idipsum, superno eis reuelante spiritu, venerabilis sacerdos & virgo Deo dedicata, beneplaciti scilicet esse diuini, quòd Christi pręco ad prædicandum exiret. Reuertentibus itaq; fratribus, & Dei iuxta quod acceperant, indicantibus voluntatem, exurgens cōtinuò succinxit se nulla prorsus cōtracta mora, iter aggressus est. Ibat aūt cum tanto feruore, vt diuinū exequeretur imperium, tamq; celeriter percurrebat, ac si facta manu Dei super eum nouā induisset è cœlo virtutem. Cùm igitur appropinquaret Beuanium, ad quendā locum deuenit, in quo diuersi generis auium maxima multitudo conuenerat. Quas cum sanctus Dei vidisset, alacriter currit ad locum, & eas velut rationis participes salutauit. Omnibus verò expectantibus, & conuertentibus se ad eum, ita vt quę in arbustis erant, inclinatis capitibus, cùm appropinquaret ad eas, insolito modo in ipsum intēderent, vsq; ad eas accessit, & oēs vt verbum Domini audirent, solicitè admonuit, dicēs: Fratres mei volucres, multū debetis laudare creatorem vestrum, qui plumis vos induit, & pennas tribuit ad volandū, puritatē concessit aëris, & sine vestra solicitudine vos gubernat. Cùm aūt eis hęc & his similia loqueretur, auiculę modo mirabili gestiētes, cœperūt extendere colla, protendere alas, aperire rostra, & in illum attentè respicere. Ipse verò cū spiritus feruore mirando per medium ipsarum transiens, tunica contingebat easdē, nec tamen de loco aliqua mota est, donec signo Crucis facto, & licentia data, cum benedictione viri Dei, oēs simul auolarunt. Hæc omnia contuebantur socij expectantes in via. Ad quod reuersus vir simplex, & purus, pro eo quòd non hactenus auibus prædicauerat, cœpit se de negligētia inculpare. Exinde prędicando per loca vicina procedens, venit ad castrum quoddā noīe Aluianū, vbi congregato populo, & indicto silentio, propter hirundines nidificantes in eodē loco, magnisq; garritibus perstrepentes, audiri vix poterat. Quas vir Dei omnibus audientibus alloquutus est, dicens: Sorores meæ hirundines, iam tēpus est vt loquar & ego, quia vos vsque modò satis dixistis: Audite verbum Dei tenentes silentium, donec sermo Dei cōpleatur. At illæ tanquam intellectus capaces, subitò tacuerunt, nec fuerunt motæ de loco, donec fuit omnis prædicatio consummata. Omnes igitur qui viderunt, stupore repleti glorificauerunt Deum. Istius miraculi fama circumquaque diffusa, multos ad sancti reuerentiam, & fidei deuotionem accendit. ¶ Exemplum.

In ciuitate namq; Parisiensi scholaris quidam indolis bonę cum sociis aliis studio diligenter intentus, dū importuna garrulitate cuiusdam infestaretur hirundinis, dicere cœpit ad socios: Hæc hirundo vna de illis est, quæ virum Dei Franciscum prædicantē aliquādo, donec silentium eis imponeret, molestabant. Et conuersus ad hirundinem fiducialiter ait: In nomine serui Dei Francisci præcipio tibi, vt ad me veniens continuò conticescas. At illa Francisci audito noīe, quasi viri Dei disciplinis edocta, & statim conticuit, & ipsius manibus tanquam tutæ custodiæ se commisit. Stupefactus scholaris statim eam libertati restituit, & eius garritum amplius non audiuit. ¶ Exemplum.

Alio quoque tempore cùm famulus Dei Caietę prędicaret in littore maris, turbis præ deuotione ruentibus, vt eum contingerent, horrens Christi seruus tantū populorū applausum in vnam hęrentem littori nauiculam prosiliuit solus. Illa verò tanquā si rationis particeps motore moueretur intrinseco, sine aliquo remige, cernentibus & mirantibus cunctis, se longius à terra protraxit. Cùm autem aliquanto spacio in maris altitudinem secessisset, stetit inter fluctus immobilis, quamdiu vir sanctus turbis expectātibus in littore prędicauit. Cumq; audito sermone, & viso miraculo, ac benedictione accepta multitudo recederet, ne ipsum amplius molestaret, nauicula proprio ductu ad terram reuersa est. Quis igitur tā obstinatę mentis esset, & impię, vt prędicationem Francisci contemneret, cuius miranda fiebat virtute, vt non solùm carentia ratione disciplinam susciperent, verùm etiā inanimata corpora tanquam animata prędicanti seruirent? ¶ Miraculum.

Aderat equidem seruo suo Francisco ad quęcunq; pergeret is qui eum vnxerat, & miserat spiritus Domini, & ipse Dei virtus, & sapientia Christus, vt sanæ doctrinę verbis afflueret, & magnæ potentiæ miraculis coruscaret. Erat enim verbum eius, velut ignis ardens, penetrans intima cordis, omniumq; mentes admiratione replebat, cùm nō humanę inuentionis ornatum prætenderet, sed diuinę reuelationis afflatum redoleret. Nā cùm semel prędicaturus coram Papa, & Cardinalibus, ad suggestionē Domini hostiēsis, sermonē quēdam, studiosè compositum, cōmendasset memorię, stetissetq; in medio, vt ędificationis

verba proponeret,sic obliuioni tradidit omnia,vt effari aliquid omnino nesciret.Verùm cùm hoc veridica humilitate narrasset,conferens se ad spiritus sancti gratiā inuocandam, tam efficacibus subitò cœpit verbis affluere,tamq; potenti virtute illorum mentes virorū sublimiū ad cōpunctionem inflectere,vt apertè clareret,quòd nō ipse, sed spiritus Dñi loquebatur.Et [46] quoniam primo sibi suaserat opere,quod aliis suadebat sermone reprehensorem non timens,veritatem fidentissimè prædicabat.Nesciebat aliquorū culpas palpare,sed pungere:nec vitam fouere peccantium, sed aspera increpatione ferire. Eadem mentis constātia magnis loquebatur & paruis,eademq; spiritus iocunditate paucis loquebatur & multis. Omnis ætas,omnisq; sexus properabat,virum nouū,mundo cœlitus datum,& cernere,& audire.Ipse verò per diuersas regiones progrediens,euangelizabat ardenter,Domino cooperante,& sermonem confirmante,sequentibus signis.In virtute nāque nominis eius,veritatis pręco Franciscus eiiciebat dęmonia,sanabat infirmos,& quod maius est,sui sermonis efficacia obstinatorum mentes ad pœnitentiā molliebat, simulque sanitatem corporibus reddebat,& cordibus, sicut aliqua comprobant operū eius,exempli gratia,inferius adnotanda. ¶ Miraculum.

46. Hoc est optimum docēdi genus,cum videlicet quis exemplo prędicat & verbo.

In ciuitate Tuscanella à milite quodam hospitio deuotæ susceptus filium eius vnicū à natiuitate contractum ad multam ipsius instantiā,manu eleuans,sic subitò incolumē reddidit,vt videntibus cunctis,protinus consolidarētur omnia corporis membra,& puer sanus & fortis effectus,cōfestim exurgeret ambulans,& exiliens,& laudans Deum.

¶ Miraculum.

In ciuitate Narniensi cùm paralyticū quendam membrorum omnium destitutum officio,signo [47] Crucis à capite vsque ad pedes ad instantiam signasset Episcopi, perfectæ restituit sanitati. ¶ Miraculum.

47. Signo Crucis paralyticū restituit sanitati.

In Episcopatu Reatino puer quidam sic turgidus à quatuor annis,vt nullo modo propria cura cernere posset,à matre cùm lachrymis præsentatus eidem,statim vt vir sanctus tetigit eum manibus sacris,incolumis est effectus. ¶ Miraculum.

Apud ciuitatem Ortensem puer vnus ita conglomeratus, vt caput pedibus portaret applicitum,& haberet ossa nonnulla confracta,signo [48] Crucis ad parentum lachrymabiles preces ab eodem suscepto,subitò extensus extitit,& ilicò liberatus. ¶ Miraculum.

48. Eodem signo & hunc puerum liberat.

Mulier quædam ciuitatis Eugubij ambas contractas & aridas habens manus, adeò vt nihil per illas operari valeret,signo [49] Crucis ab eodem in nomine Domini sibi facto, tā perfectam obtinuit sospitatem,quòd statim rediens domum cibos in ministerium eius & pauperum,quasi altera socrus Simonis,propriis manibus prępararet. ¶ Miraculum.

49. Signo Crucis aridas manus mulieris sanat.

Puellæ cuidam in castro Meuanij oculorum priuatæ luminibus, cùm in trinitatis noīe sputo suo ter ipsius oculos liniuisset,lumen concupitum restituit. ¶ Miraculum.

Mulier quædam ciuitatis Narnij,oculorum cæcitate percussa,signū [50] Crucis ab eodē suscipiens, lucem recuperauit optatam. ¶ Miraculum.

50. Eodem cæcā illuminat.

Bononiæ puer quidam vnum oculorum macula adeò habēs obtectum,vt nihil prorsus videre posset,nec aliquo iuuari remedio, post signum [51] Crucis à capite vsque ad pedes per seruū Domini sibi factum,visum recuperauit tam limpidū, vt postmodū fratrū minorum ordinem ingressus,se longè clariùs videre assereret de oculo prius infirmo, quàm de oculo semper sano. ¶ Miraculum.

51 Ad idem facit.

In castro sancti Gemini seruus Dei à quodā deuoto viro susceptus hospitio,cuius vxor à dæmonio vexabatur,post [52] orationem factam in virtute obedientiæ imperauit dęmoni vt exiret,eumque potestate diuina tam subitò effugauit,vt verè clarescerer,q̃ obediētiæ sanctę virtuti peruicacia dęmonum non obsistat. ¶ Miraculum.

52. Oratione dęmoniū effugauit.

In ciuitate de Castello quidam furibundus,& nequam spiritus quandam obsidēs mulierem,à viro sancto obedientię accepto mandato,indignabundus discessit, mente simul & corpore liberam obsessam prius fœminam derelinquens. ¶ Miraculum.

Frater quidam infirmitate tam horribili grauabatur, vt magni esse vexatio dęmonis, quàm naturalis infirmitas à pluribus firmaretur.Nam totus sępe allidebatur,& volutabatur spumās,membris corporis nunc contractis,nunc extensis,nūc plicatis,nūc tortis,nūc rigidis effectis,& duris.Quandoque totus extensus,& rigidus,pedibus æquatis capiti,leuabatur in altum, horribiliter ilicò relapsurus. Hunc sic miserabiliter,& irremediabiliter ęgrotantem plenus misericordia Christi seruus commiserans,buccellā sibi panis, de quo edebat transmisit.Tantam verò gustatu panis contulit ęgro virtutem,vt deinceps huius infirmitatis molestiam non sentiret. ¶ Miraculum.

In comitatu Arętij cùm diebus pluribus mulier quædā laborasset in partu,essetq; iam proxima morti nullum omnino desperanti de vita supererat remediū,nisi Dei.Cùm aūt equo vect⁹ propter corporis infirmitatē Christi famulus per partes illas transitū habuisset,

con.igit

cōtigit reduci animal per vllā, in qua mulier torquebatur. Homines verò loci viso equo cui vir sanctus insederat, extraxerunt fenum, vt superponerent mulieri. Ad cuius contactum mirificum, omni remoto periculo, mulier ilicò peperit cū salute. ¶ Miraculum.

Vir quidam castro plebis religiosus ac timens Deum, cordam apud se, qua cinctus fuerat sanctus pater habebat. Cumq; multitudo virorum ac mulierum in castro illo variis infirmitatibus laboraret, ibat per infirmantium domos, & intincta corda in aqua, dabat bibere patientibus: Sicq; per hūc modum plurimi sanabantur, Sed & de panibus à viro Dei contactis gustantes ęgroti, diuina operante virtute, consequebantur celeriter remedia sanitatum. Cùm his & aliis multis miraculorum prodigiis præco Christi prædicans coruscaret, attēdebatur his quæ dicebantur ab eo, ac si Angelus Domini loqueretur. Excellens namque in ipso prerogatiua virtutum, prophetiæ spiritus, efficacia miraculorum, oraculum de prædicando cœlitus datum, obedientia creaturarum ratione carentium, vehemēs immutatio cordium ad verborum ipsius auditum, eruditio eius à spiritu sancto pręter humanam doctrinam, prędicandi autoritas à summo Pontifice non sine reuelatione concessa, insuper & regula, in qua forma predicandi exprimitur, ab eodem Christi Vicario cōfirmata: summi quoque regis signacula per modum sigilli corpori eius impressa, tanquā testimonia decē, toti seculo indubitanter affirmant, Christi præconē Franciscū & venerādum officio, & doctrina authenticum, & admirabilem sanctitate, ac per hoc, tanquā verè Dei nuncium, Christi Euangelium prædicasse.

¶ *De stigmatibus sacris.* *Capitulum decimumtertium.*

MOs erat Angelico viro Francisco, nunquam ociari à bono, quin potius instar supernorū spirituum in schala Iacob, aut ascendebat in Deū, aut descēdebat ad proximos. Nam tempus sibi concessum ad meritum, diuidere sic prudenter didicerat, vt aliud proximorum lucris laboriosis impenderet, aliud contemplationis trāquillis excessibus dedicaret. Vnde cùm secundum exigentiam locorum, & temporum, alienę condescendisset procurādæ saluti, inquietationibus derelictis turbarū, solitudinis secreta petebat, locūque quietis, quo liberius Deo vacans, extergeret siquid pulueris sibi ex conuersione hominū adhæsisset. Biennio itaque antequam spiritum redderet cœlo diuina prouidētia duce, post labores multimodos perductus est in locum excelsum seorsim, qui dicitur mons Aluernę. Cùm igitur iuxta solitum morem, Quadragesimā ibidē ad honorē sancti Archangeli Michaelis ieiunare cœpisset, supernæ contemplationis dulcedine abundantius solito superfusus, ac cœlestium desideriorum ardentiori flāma succensus, supernarū cœpit immissionum cumulatius dona sentire. Ferebatur quidem in altum, nō vt curiosus maiestatis perscrutator opprimendus à gloria, sed tanquam fidelis & prudens inuestigans beneplacitū Dei, cui se conformare omnimodè summo peroptabat ardore. Immissum est igitur menti eius per diuinum oraculum, quòd in apertione libri Euangelici reuelaretur ei à Christo, quod Deo in ipso, & de ipso maximè foret acceptum. Oratione itaq; cum multa deuotione præmissa, sacrum Euangeliorum librum de altari sumptum, in sanctæ Trinitatis noie aperiri fecit per socium, virum vtique Deo deuotum & sanctum. Sanè cùm in trina libri apertione semper Domini passio occurreret, intellexit vir Deo plenus, quod sicut Christum fuerat imitatus in actibus vitæ, sic conformis ei esse deberet in afflictionibus & doloribus passionis, antequam ex hoc mundo transiret. Et licet propter multā austeritatē vitæ pręteritæ, Crucisq; Dominicę baiulationem continuā, imbecillis iam esset corpore, nequaquam est territus, sed ad martyrij sustinentiam vigorosius animatus. Excreuerat quidē in eo insuperabiliter amoris incendiū boni Iesu in lampades ignis atque flammarum, vt aquæ multæ charitatem eius tam validam extinguere non valerent.

Cùm igitur Seraphicis desideriorum ardoribus sursum ageretur in Deum, & cum passiua dulcedine in eum trasformaretur, qui ex charitate nimia voluit crucifigi, quodā mane circa festum Exaltationis sanctæ Crucis, dum oraret in latere mōtis, vidit Seraph vnū sex alas habentem tam ignitas, quàm splendidas, de cœlorum sublimitate descendere. Cūque volatu celerrimo peruenisset ad aëris locum viro Dei propinquum, apparuit inter alas effigies hominis crucifixi, in modum crucis manus & pedes extensos habentis, & Cruci affixos. Duę alę super caput ipsius eleuabantur, duæ ad volandum extendebantur, duę verò totū velabanr corpus. Hoc videns vehementer obstupuit, mixtumq; mœrore gaudiū cor eius incurrit. Lętabatur quidem in gratioso aspectu, quo à Christo sub specie Seraph cernebat se conspici, sed crucis affixio cōpassiui doloris gladio ipsius animā pertransibat. Admirabatur quamplurimū in tā inscrutabilis visionis aspectu, sciēs quòd passionis infirmitas cū immortalitate spiritus Seraphici nullatenus conueniret. Intellexit tandē ex hoc, Dño reuelante, quòd ideo huiusmodi visio sic diuina prouidētia fuisfuerat pręsentata cōspectibus, vt amicus Christi pręnosceret, se non per martyriū carnis, sed per incendium

mentis totum in Christi crucifixi similitudinem transformandum.

Disparens igitur visio mirabilem in corde ipsius reliquit ardorem: sed & in carne nō minus mirabilem signorū impressit effigiem. Statim namq; in manibus eius & pedibus apparere cœperunt signa clauorum, quemadmodū paulò ante in effigie illa viri crucifixi conspexerat. Manus enim & pedes in ipso medio clauis confixæ videbantur, clauorū capitibus in interiori parte manuum, & superiori pedū apparentibus, & eorum acuminibus existentibus ex aduerso. Erantq; clauorum capita in manibus & pedibus rotunda & nigra ipsa verò acumina oblonga, retorta, & quasi repercussa, quæ de ipsa carne surgentia carnem reliquam excedebant. Dexterum quoq; latus quasi lancea transfixum, rubra cicatrice obductum erat, quod sæpe sanguinē sacrum effundens, tunicā, & fœmoralia respergebat. Cernens aūt Christi seruus, quòd stigmata carni tam luculenter impressa socios familiares latere non possent, timens nihilominus publicare Domini Sacramentū, in magno positus fuit dubitationis agone, vtrum videlicet quod viderat diceret, vel taceret. Vocauit proinde aliquos ex fratribus, & generalibus verbis loquens, dubium corā eis proposuit, & consiliū requisiuit. Quidam verò ex fratribus gratia illuminatus & nomine intelligens quòd aliqua miranda vidisset, pro eo quod videbatur admodū stupefactus, dixit ad virum sanctum: Frater non solùm propter te, sed etiam propter alios, scias tibi ostendi aliquando sacramenta diuina: Timendum propterea iure videtur, ne si quod pluribus profuturum accepisti celaueris, pro talento abscondito reprehēsibilis iudiceris. Ad cuius verbū motus vir sanctus, licet aliàs dicere solitus esset. Secretum meū mihi: tūc tñ cum multo timore seriem retulit visionis præfatæ, addens quòd is qui sibi apparuerat, aliqua dixerit, quæ nunquā dum viueret alicui hominum aperiret. Credendum sanè tam arcana illa fuisse sacri illius Seraph in cruce mirabiliter apparētis eloquia, quòd forte nō liceret hominibus ea loqui. Postquam igitur verus Christi amor in eandem imaginem transformauit amantem quadraginta dierū numero iuxta quod decreuerat, in solitudine consummato, superueniente quoque solennitate Archangeli Michaelis, descendit Angelicus vir Franciscus de monte secū ferens crucifixi effigiē, non in tabulis lapideis, vel ligneis manu figuratā artificis, sed in carneis mēbris descriptā digito Dei viui. Et quoniā Sacramentū Regis abscondere bonum est, ideo secreti Regalis vir conscius, signacula illa sacra pro viribus occultabat. Verùm quia Dei est ad gloriā suā magna reuelare quę facit Dñs ipse, qui signacula illa secretè impresserat, miracula quędā aperte per ipsa mōstrauit, vt illorū occulta & mira vis stigmatum, manifesta pateret claritate signorum. ¶ Miraculum.

In prouincia namque Reatina pestis inualuerat valdè grauis, quę oues & boues, omnes sic consumebat crudeliter, quòd nullum poterat remedium adhiberi. Vir aūt quidā timēs Deum nocte fuit per visionē commonitus, vt ad eremitorium fratrū festinanter accederet, & loturam manuum ac pedum famuli Dei Francisci, qui tunc temporis morabatur ididem, acceptam super animalia cuncta respergeret. Mane itaque surgens venit ad locū, loturaq; huiusmodi per socios sancti viri latenter obtenta, oues & boues languentes ex ea respersit. Mirabile dictu. Statim vt aspersio animalia languida & interra iacentia quātumcunque paululum attingebat, pristino recuperato vigore, surgebant continuò & tanquam nihil mali sensissent, ad pascua festinabant. Sicq; factum est, vt per virtutē mirandā aquæ illius, quæ sacras plagas contigerat, omnis prorsus plaga cessaret, pestilensq; morbus à gregibus fugaretur. Circa præfatum montē Aluerne antequam vir sanctus ibi contraherer moram nube ex ipso monte surgente, grandinis violenta tempestas fructus terræ cōsuetudinariè deuastabat. Sed post illam apparitionem felicem non sine incolarum admiratione grando cessauit, vt cœlestis illius visionis excellentiam, & stigmatum ibidem impressorum virtutem, serenati præter morem ipsa cœli facies declararet. Contigit quoque eum tempore hymali propter debilitatem corporis, & asperitatem viarū, hominis vnius pauperis subuectum asello, sub rupis cuiusdam prominentis pernoctare crepidine, vt niuis & noctis superuenientium quoquo modo declinaret incommoda, quibus præpeditus ad hospitij locum non valuerat peruenire. Cùm aūt vir sanctus hominem illum querulosis submurmurantem gemitibus hinc inde seipsum iactare sensisset, tanquam qui tenui operimento contectus, quiescere præ frigoris acerbitate nequibat, diuini amoris feruore succēsus manu illū protensa palpauit. Mirabile certè. Repentè ad illius sacræ manus contactū, quę Seraphici calculi gerebat incendium, omni fugato frigore, tantum in virum intus & extra calor aduenit, ac si quædā in eū vis flammea ex fornacis spiraculo processisset. Nā ilicò & mente & corpore cōfortatus, suauius inter saxa & niues vsq; mane dormiuit, q̄ vnquam in proprio lecto pausauerat, sicut ipse postmodum asserebat. Certis itaq; constat indiciis sacra illa signacula illius impressa fuisse virtute, qui operatione Seraphica purgat, illuminat, & inflāmat cùm ipsa forinsecus expurgando à peste salutē, serenitatē, & calorē

corporibus

corporibus efficacia mira conferrent,ſicut & poſt mortem euidẽtioribus eſt demonſtratũ prodigiis ſuo loco poſterius adnotandis.Ipſe verò licet theſaurũ inuentũ in agro multa diligentia ſtuderet abſcondere,latere tamen nõ potuit,quin aliqui ſtigmata manuũ viderent & pedum,quanquam manus quaſi ſemper portaret contectas, & pedibus ex tunc incederet calciatus. Viderunt enim,dum viueret,fratres plurimi,qui licet eſſent propter ſanctitatem præcipuam viri per oĩa fide digni,tamen ad omne dubium amouendũ,ſic eſſe,ac ſe vidiſſe,tactis ſacroſanctis,iuramento firmarunt. Viderunt etiam ex familiaritate, quam cũ viro ſancto habebant,aliqui Cardinales,laudes ſacrorũ ſtigmatũ proſis,& hymnis,& antiphonis,quas ad ipſius ediderunt honorem veraciter inſerẽtes, qui tam verbo, q̃ ſcripto perhibuerunt teſtimonium veritati.Summus etiam pontifex Dominus Alexander cùm populo prædicaret,coram multis fratribus,& me ipſo affirmauit,ſe dum ſanctus viueret,ſtigmata illa ſacra ſuis oculis conſpexiſſe. Viderũt in morte pluſquã quinquaginta fratres,virgoq; Deo deuotiſsima Clara cũ cæteris ſororibus ſuis , & ſeculares innumeri, ex quibus, quemadmodum ſuo loco dicetur,quamplurimi & oſculati ſunt ex deuotionis affectu,& contrectauerunt manibus ad teſtimonij firmitatem . Vulnus autem lateris tam ſolicitè occultauit,vt illud nemo poſſet niſi furtim cõtueri dũ viueret. Vnus etenim frater qui ſedulè miniſtrare ſolitus erat,cùm pia eũ cautela,vt ad excutiendũ extraheret tunicã, induxiſſet,attentè reſpiciens vidit plagam,cui etiã tres veloci contactu digitos applicãs, tã viſu,quàm tactu,vulneris quantitatem agnouit.Cum ſimili cautela vidit etiã frater ille,qui tunc temporis erat Vicarius eius.Frater verò ſocius mirandæ ſimplicitatis , dũ infirmitatis cauſa languentes ſcapulas contrectaret,manu per caputium miſſa,& caſualiter vulneri ſacro illapſa,magnum ei dolorẽ inflixit.Proinde portabat ex tunc fœmoralia ita facta, vt vſque ad aſcellas pertingerent ad vulnus lateris contegendũ. Fratres quoque,qui illa lauabant,vel tunicam excutiebant pro tempore, quia inueniebant eam ſanguine rubricatam, indubitanter per euidens ſignum in cognitionem ſacri vulneris peruenerunt: quod poſtmodum in morte reuelata facie ipſi cum aliis plurimis contẽplati ſimul,& venerati ſunt.Eia nunc ſtrenuiſsimè miles Chriſti, ipſius fer arma inuictiſsimi ducis,quibus munitus & inſignitus omnes aduerſarios ſuperabis.Fer vexillum Regis altiſsimi,ad cuius intuitum omnes pugnatores diuini exercitus animentur. Fer nihilominus ſigillum ſummi Puntificis Chriſti,quo verba & facta tua tanquã irreprehenſibilia,& authentica meritò ab omnibus acceptẽtur.Iam enim propter ſtigmata Dñi Ieſu,quæ in corpore tuo portas, nemo debet tibi eſſe moleſtus,quin potius quilibet Chriſti ſeruus omni eſſe tenetur affectione deuotus.Iam per hæc ſigna certiſsima non duobus aut tribus teſtibus ad ſufficientiam,ſed quamplurimis ad ſuperabundantiam comprobata,teſtimonia Dei in te & per te credibilia facta nimis,omne tollunt infidelibus velamen excuſationis,dum credẽtes in fide ſtabiliunt,ſpei fiduciã ſurſum agunt,& ignẽ charitatis accedunt.Iam verè impleta eſt prima viſio quam vidiſti,videlicet quòd dux in militia Chriſti futurus,armis deberes cœleſtibus,ſignoq; crucis inſignibus decorari.Iam in principio tuę conuerſionis crucifixi viſio cõpaſsiui doloris gladio mentaliter tranſigens:ſed & auditus vocis de cruce tanquã de throno Chriſti ſublimi & ſecreto propitiatorio procedentis, iuxta quod tuo ſacro firmaſti eloquio, vera indubitanter fuiſſe creduntur.Iam in tuæ conuerſionis progreſſu & crucem quam vidit frater Syluester ex ore tuo mirabiliter procedentẽ, & gladios in crucis modum tua viſcera transfigentes,quos ſacer vidit Pacificus,teq; ſecundum crucis figurã in aëre ſubleuatũ,cùm de crucis titulo ſanctus prędicabat Antonius,iuxta quod proſpexit Angelicus vir Monaldus,nõ fantaſtica viſione,ſed reuelatione fuiſſe cœlica cõſpecta,verè creditur, & firmatur.Iã deniq; circa finẽ quòd ſimul tibi oſtenditur,& ſublimis ſimilitudo Seraph,& humilis effigies crucifixi interius te incendens, & exterius te conſignãs,tãquam alterum Angelum aſcendentẽ ab ortu ſolis qui ſignum in te habeas Dei viui,& prędictis dat firmitatem fidei,& ab eis accipit teſtimonium veritatis.Ecce iam ſeptem apparitionibus crucis Chriſti in te ſecundum ordinem temporum mirabiliter exhibitis & mõſtratis,quaſi ſex gradibus ad iſtã ſeptimã,in qua finaliter requieſcis , peruenisti.Chriſti nãque crux in tuæ conuerſionis primordio tam propoſita,quàm aſſumpta,& dehinc in cõuerſationis progreſſu per vitam probatiſsimam baiulata in te ipſo continuè,& in exẽplũ aliis demonſtrata , tanta certitudinis claritate oſtendit Euangelicæ perfectionis apicẽ te finaliter concluſiſſe: vt demonſtrationem hanc Chriſtianæ ſapientiæ in tuæ carnis puluere exaratam,nullus verè deuotus abiiciat,nullus verè fidelis impugnet,nullus verè humilis paruipendat,cùm ſit verè diuinitus expreſſa,& omni acceptione condigna.

¶ *De patientia ipſius & tranſitu mortis.*
Capitulum decimumquartum.

Chriſti iã igitur cruci confixus Frãciſcus tam carne,quàm ſpiritu,nõ ſolùm Seraphico amore

crucifixi virtute ac nomine benedixit. Insuper & adiecit: Valete filij omnes in timore Domini, & permanete in eo semper. Et quoniã futura tentatio, & tribulatio appropinquat, felices qui perseuerabunt in his quæ cœperunt. Ego verò ad Deum propero, cuius gratię vos omnes commendo. Suaui huiusmodi admonitione cõpleta,[54] iussit Deo vir charissimus Euangeliorũ sibi codicẽ apportari, & Euangeliũ secundũ Ioannem, quod incipit ab eo loco. Ante diem festũ Paschæ, sibi legi poposcit. Ipse verò prout potuit in huius psalmi vocẽ erupit: Voce mea ad Dominũ clamaui, voce mea ad Dominũ deprecatus sum: & ad finẽ vsq; compleuit. Me, inquit, expectant iusti, donec retribuas mihi. Tandem cunctis in eum completis mysteriis, anima illa sanctissima carne soluta, & in abyssum diuinæ claritatis absorpta, beatus vir obdormiuit in Domino. 54. *Ecce quã fideles Christiani moriuntur.*

Vnus autem ex fratribus & discipulis eius vidit animam illam beatam sub specie stellæ præfulgidæ à candida subuectam nubecula, super aquas multas in cœlũ recto tramite sursum ferri, tanquã sublimis sanctitatis cãdore prænitidã, & cœlestis sapientiæ simul & gratię vbertate repletã, quibus vir sanctus promeruit locũ introire lucis & pacis, vbi cũ Christo sine fine quiescit. Minister quoq; fratrũ in terra laboris tunc erat, Frater Augustinus, vir vtiq; sanctus & iustus, qui in hora vltima positus, cùm iam diu perdidisset loquelam, audientibus qui astabant, subitò clamauit & dixit: Expecta me pater, expecta, ecce iã venio tecũ. Quærentibus fratribus, & admirantibus multum, cui sic loqueretur, audacter respondit: Nõne videtis patrem nostrũ Franciscũ, qui vadit ad cœlum? Et statim sancta ipsius anima migrans à carne, patrẽ est sequuta sanctissimũ. Episcopus Assisinas ad oratoriũ S. Michaelis in monte Gargano tunc temporis peregrinationis causa perrexerat, cui B. Franciscus apparens nocte transitus sui, dixit:[55] Ecce relinquo mundũ, & vado ad cœlum. Mane igitur surgens Episcopus, sociis narrauit quę vidit, & Assisium rediens, cùm solicitè perquisisset, certitudinaliter comperit, quòd ea hora qua sibi per visionẽ innotuit, beatus pater ex hoc mundo migrauit. Alaudę aues lucis amicæ, & crepusculorũ tenebras horrescentes, hora transitus sancti viri, cùm iam esset noctis sequuturæ crepusculũ, venerunt in multitudine magna super tectum domus, & diu cum insolita quadã iubilatione rotantes, gloriæ sancti, qui eas ad diuinas laudes inuitare solitus erat, tam iocundum quàm euidens testimonium perhibebant. 55. *Nota. Ecce relinquo mundum, vado ad cœlum.*

¶ *De Canonizatione & translatione ipsius.* *Capit. decimumquintum.*

FRanciscus igitur seruus & amicus altissimi, ordinis minorũ fratrũ institutor, & dux, paupertatis professor, patientiæ forma, veritatis præco, sanctitatis speculum, & totius Euangelicæ perfectionis exemplar, superna pręuentus gratia, ordinato progressu, ab infimis peruenit ad summa. Hunc virum mirabilẽ, vtpote paupertate pręditũ, humilitate sublimẽ, mortificatione viuidũ, simplicitate prudentẽ, omniq; morum honestate conspicuum, quem in vita Dominus mirabiliter effecerat clarũ, in morte fecit Incomparabiliter clariorẽ. Beato namq; viro migrante à seculo, spiritus ille sacer domũ æternitatis ingrediẽs, fontisq; vitæ haustu plenarie gloriosus effectus, expressa quædam in corpore futuræ gloriæ signa reliquit, vt caro illa sanctissima quæ crucifixa cũ vitiis, in nouã iã creaturã transierat, & passionis Christi effigiẽ priuilegij singularitate prætferret, & nouitate miraculi resurrectionis speciẽ pręmonstraret. Cernebantur quidẽ in mẽbris illis felicibus claui ex eius carne virtute diuina mirificè fabricati, sicq; carni eidẽ innati, quòd dũ à parte qualibet premerentur, protinus quasi nerui cõtinui & duri ad partẽ oppositã resultabant. Inuẽta quoq; fuit patentius in ipsius corpore nõ inflicta humanitus, neq; facta plaga vulneris lateralis, instar vulnerati lateris Saluatoris, quod redemptionis & generationis humanę in ipso Redemptore nostro protulit sacramentũ. Erat aũt similitudo clauorũ nigra quasi ferrũ, vulnus aũt lateris rubeũ, & ad orbicularitatẽ quandã carnis concisione reductum, rosa quædã pulcherrima videbatur. Caro verò ipsius reliqua, quæ prius tã ex infirmitate quàm ex natura ad nigredinẽ declinabat, candore nimio renitescens, illius secundę stolæ pulchritudinẽ prætendebat. Membra ipsius adeo mollia & tractabilia se præbebant palpantibus, vt conuersa viderentur in teneritudinẽ puerilis ætatis, & quibusdã cernerentur euidentibus signis innocentiæ decorata. Cùm igitur in cãdidissima carne claui nigrescerent, plaga verò lateralis vt vernãs roseus flos rubeiet, mirandũ nõ est si tã formosa & miraculosa varietas iocunditatẽ & admirationẽ contuẽtibus ingerebat. Lachrymabantur filij pro subtractione amabilis patris, sed & non modica perfundebantur lætitia, dũ deosculabantur in eo signacula summi regis. Miraculi nouitas planctũ vertebat in iubilũ, & intellectus rapiebat indaginẽ in stuporẽ. Erat quippe tã insolitũ, tãq; insigne spectaculum contuentibus omnibus & firmamentum fidei, & incitamentũ amoris, audientibus verò admirationis materia, & excitatio desiderij ad videndum. Audito siquidem trãsitu patris, & fama diffusa miraculi, accelerans populus confluebat ad locum, vt id cerneret

oculis,quod à ratione dubium omne repelleret, & affectioni gaudium cumularet.

Admissi sunt igitur Assisinates ciues quamplurimi ad stigmata illa sacra contemplanda oculis,& labiis osculanda.Vnus aũt ex eis miles,literatus quidẽ & prudens,Hiernoymus nomine,vir vtiq; famosus & celeber,cùm de huiusmodi sacris signis dubitasset,essetq; incredulus,quasi Thomas,feruentius & audacius coram fratribus & aliis ciuibus mouebat clauos,sanctiq; manus,pedes,& latus manibus propriis contrectabat,vt dũ vulnerũ Christi veracia illa signa palpando cõtingeret,de sui & omniũ cordibus omne dubietatis vulnus amputaret.Propter quod & ipse inter alios huius veritatis tam certitudinaliter agnitę testis constans postmodũ effectus est,& tactis sacrosanctis iuramento firmauit.Fratres autẽ & filij qui vocati fuerant ad transitum patris,cum omni multitudine populorũ noctem illam,in qua almus Christi confessor decessit,sic diuinis laudibus dedicarunt,vt non defunctorum exequiæ,sed Angelorum excubiæ viderentur.

56 Habes hic sancti viri de more catholicæ ecclesię sepulturã,videlicet cũ cereis ardentibus,tũ hymnis et canticis,cũ exequiarũ solennium celebratione.

Mane autem facto,turbę quæ conuenerant acceptis arborũ ramis,& [56] cęreorũ multiplicatis luminibus,cum hymnis & canticis,sacrũ corpus ad ciuitatem Assisij detulerũt. Transeuntes verò per ecclesiam S.Damiani,in qua virgo illa nobilis Clara nunc gloriosa in cœlis,tunc inclusa cum virginibus morabatur,ibiq; aliquantulũ subsistentes,sacrũ corpus margaritis cœlestibus insignitum videndum & osculandum sacris illis virginibus obtulerunt.Peruenientes deniq; ad ciuitatẽ cum iubilo, preciosum thesaurũ que portabant in Ecclesia sancti Georgij cum omni reuerentia condiderunt.In eo siquidem loco puerulus literas didicit,ibiq; postmodum prædicauit,postremò ibidem locum primum quietis accepit.Transiit autem venerabilis pater ex huius mundi naufragio,anno Dominicæ incarnationis millesimo ducentesimo vigesimo sexto , quarto Nonas Octobris die sabbati in sero,sepultus in die Dominico.

Cœpit autẽ vir beatus cont.nuò,diuinæ faciei superirradianta respectu,magnis & multis coruscare miraculis,vt sublimitas sanctitatis eius,quæ ipso viuente in carne ad morum directionẽ per exempla perfectæ iustitiæ innotuerat mundo,illo iam regnante cũ Christo, ad omnem fidei firmitatem per miracula diuinę potentiæ comprobaretur e cœlo.Cumq; in diuersis orbis partibus gloriosa eius miracula,largaq; per ipsum impetrata beneficia plurimos ad Christi deuotionẽ accenderent, & ad ipsius sancti reuerentiã incitarent, acclamantibus tam linguis sermonũ quàm operũ , ad aures summi Pontificis domini Georgij noni,quæ per seruũ suũ Franciscũ Deus operabatur magnalia peruenerunt.Sanè cùm idẽ pastor Ecclesiæ non solũ ex miraculis auditis post mortem,verũ etiã experimentis in vita ipsius oculis visis,& manibus contrectatis,sanitatẽ eius mirabilem plena fide certificatus agnosceret,ac per hoc in cœlis glorificatũ à Domino nullatenus dubitaret:vt Christo, cuius erat vicarius,concorditer ageret,hunc in terris reddere celebrẽ tanquã omni veneratione dignissimũ,pia consideratione dispo suit. Ad omnẽ quoq; certitudinẽ faciendam orbi terrarũ de glorificatione viri sanctissimi, inuenta miracula & conscripta,& testibus idoneis approbata examinari fecit per illos,qui minus inter cardinales fauorabiles negotio videbãtur.Quibus diligẽter discussis,& ab omnibus approbatis,de fratrũ suorũ omniũ prælatorũ,qui tunc erant in curia,cõcordi consilio,& assensu canonizandũ decreuit,venienśq; personaliter ad ciuitatẽ Assisij,anno Dominicæ incarnationis millesimo ducentesimo vigesimo octauo,decimoseptimo Calendas Augusti,die Dominico,cũ maximis,quæ longum foret enarrare,solennijs,beatum patrem catalogo sanctorum adscripsit.

Anno verò Domini millesimo ducentesimo trigesimo conuenientibus fratribus ad capitulũ generale Assisij celebratũ,ad basilicã in honore ipsius constructã,corpus illud Domino dedicatũ,octauo Calendas Iunij translatum est.Dum autem ille sacer transportaretur thesaurus bulla regis altissimi consignatus,miracula plurima ille,cuius effigiẽ præferebat,operari dignatus est, vt per odorẽ ipsius saluificũ affectus traheretur fideliũ ad currendũ post Christum.Erat re vera condignũ,vt quem Deus in vita sibi placentẽ & dilectum effectũ,in paradisum per contemplationis gratiã transtulerat,vt Enoch, & ad cœlum in curru igneo per charitatis zelũ rapuerat,vt Heliam,eius iam vernantis inter florea illos cœlicos plantationis æternæ,ossa illa felicia de loco suo pullulatione mirifica redolerent.Porrò sicut vir iste beatus mirandis virtutum signis in vita clarueràt,sic à die transitus sui vsq; in præsens per diuersas mundi partes præclaris miraculorũ prodigijs,diuina se potentia glorificante coruscat.Nã cæcis & surdis,mutis & claudis,hydropicis, & paralyticis,dæmoniacis,& leprosis,naufragis,& captiuis, ipsius meritis remedia conferuntur,omnibusq; morbis,necessitatibus & periculis subuenitur. Sed & multis mortuis mirificè suscitatis,innotescit fidelibus mirificans sanctum suum magnificentia virtutis altissimi,cui est honor & gloria per infinita secula seculorum.

AMEN.

Incipiunt

Incipiunt quædam de miraculis ipsius post mortem ostensis. Et primò de virtute sacrorum stigmatum. Miraculum primum.

AD omnipotẽtis Dei honorem, & gloriã B. Patris Francisci, post glorificationẽ ipsius in cœlis aliqua ex approbatis conscripturus miracula, ab illo præcipuè censui sumendum fore initiũ, in quo Crucis Iesu virtus ostenditur, & gloria innouatur. Nouus igitur homo Franciscus, nouo & stupendo miraculo claruit, cũ singulari priuilegio retroactis seculis non concesso insignitus apparuit, sacris videlicet stigmatibus decoratus, & configuratus in corpore mortis huius corpori crucifixi. De quo quicquid humana lingua dicatur, minus erit à laude condigna. Totũ quidẽ viri Dei studiũ, tam publicũ quàm priuatũ circa crucem Domini versabatur. Et vt crucis signaculo cordi eius, à principio suę conuersionis impresso, corpus consignaret exterius, in ipsa se cruce recludens, habitum pœnitentiæ sumpsit crucis imaginem præferentẽ: quatenus sicut mens eius intus Dominũ crucifixũ induerat, sic & corpus eius indueret arma crucis: & in quo signo Deus potestates aëreas debellarat, in eodem suus exercitus Domino militaret. Sed & à principio tẽporis, quo crucifixo militare cœperat, diuersa circa eũ crucis præfulsẽre mysteria, sicut vitæ ipsius cõsideranti decursum clarius innotescit, qualiter apparitione crucis Dominicę septiformi, tã cogitatu, quàm affectu, & actu, totus sit in crucifixi effigiẽ, per ipsius excitatiuũ transformatus amorẽ. Dignè igitur summi Regis clementia suis amatoribus vltra omnem existimationẽ hominũ condescendens, suę crucis vexillũ ipsius corpori deferendũ impressit, vt qui mirando fuerat crucis amore præuentus, mirando etiã fieret crucis honore mirificus. Ad huius stupendi miraculi irrefragabilẽ firmitatem non solũ videntium & palpantiũ testimonia per omnẽ modũ credibilia, verùm etiã apparitiones mirabiles, & virtutes post ipsius obitũ coruscantes ad omne mentis effugandum nubilum suffragantur. Felicia namq; recordationis dominus Gregorius Papa nouus de quo vir sanctus vel prophetãdo prędixerat, quòd ad dignitatem foret Apostolicã sublimandus antequã cruris signiferũ catalogo sanctorum ascriberet, scrupulũ quendam dubitationis in corde gerebat de vulnere laterali. Nocte verò quadã (sicut ipse felix Antistes referebat cũ lachrymis) beatus ei Franciscus quadam faciei prætensa duritie in somnis apparuit, & hæsitationẽ cordis ipsius redarguens eleuauit brachiũ dexterũ, detexit vulnus, phialamq; poposcit ab ipso, vt sca turientem reciperet sanguinem qui ex latere defluebat. Obtulit in visione summus Pontifex phialam postulatam, quę vsq; ad summũ sanguine profluẽte de latere videbatur impleri. Ex tunc ad illud sacrũ miraculũ tanta cœpit deuotione affici, & æmulatione feruere, vt nullo modo pati posset, quòd aliquis præfulgentia illa sacra signa superba præsumeret impugnatione fuscare, quin cum seuera increpatione feriret. ¶ Miraculum.

Frater quidam ordine minorũ, officio prædicator, virtutis & famę prerogatiua prępollens, cui firmiter erat de sanctis stigmatibus persuasum, dũ humano sensu miraculi huius apud se rationẽ perquireret, dubitationis cœpit cuiusdã scrupulo titillari. Cùm igitur per dies plurimos sensualitate sumente vigorẽ, luctamen huiusmodi pateretur, nocte dormienti S. Franciscus pedibus lutulentus apparuit humiliter durus & patienter iratus. Et quę sunt, ait, ista in te conflictationũ certamina? Quæ dubitationũ sordes? Vide manus meas & pedes meos. Cumq; ille videret manus confixas, lutulentorũ pedũ stigmata non videbat. Remoue, inquit, lutum à pedibus meis & cognosce loca clauorum. Quos cùm ille apprehendisset deuotè, lutũ sibi videbatur abstergere, locaq; clauorũ manibus contrectare. Continuò vt euigilat, lachrymis irrigatur, & priores affectus quodammodo lutulentos, tam lachrymarum profluuio, quam publica confessione detersit.

¶ Miraculum.

In vrbe Roma matrona quædam morũ claritate ac parentum gloria nobilis, S. Franciscum in suum elegerat aduocatum, ipsius habens depictam 57 imaginem in secreto cubiculo, vbi patrem in abscondito exorabat. Die verò quodã dum orationi vacaret, considerans imaginem sancti sacra illa signa stigmatum non habentem, dolere cœpit nõ modicũ & mirari. Sed non mirũ si in pictura non erat quod pictor omiserat. Cumq; per plures dies quid causæ foret defectus huiusmodi, mente solicita pertractaret, ecce subitò die quadã apparuerunt signa illa mirifica in pictura, sicut in aliis ipsius sancti imaginibus pingi solent. Tremefacta illa filiã suã Deo deuotã aduocauit protinus, requirens si absque stigmatibus vsq; tunc imago fuisset. Affirmat illa, & iurat, olim sine illis sacris stigmatibus extitisse, & nũc verè cũ stigmatibus apparere. Verùm quia mens humana semetipsam frequẽter impellit vt cadat, & in dubiũ reuocat veritatẽ, subintrat iterum cor mulieris dubitatio noxia, ne fortè sic fuisset imago à principio cõsignata. At Dei 58 virtus, ne primũ contemneret miraculũ, addidit & secundũ. Continuò namq; disparentibus signis illis, nudata priuilegio imago remansit, vt per sequens signum fieret probatio præcedentis.

57. Ipsius habẽs depictam imaginẽ in secreto cubiculo.

58. Si imaginum vsus nõ esset licitus, nequaquã diuina virtus tot mirabilia circa hanc imaginẽ operata fuisset.

¶ Miraculum.

In Cathalonia quoq; apud Ilerdam, accidit virū quendā nomine Ioannē B. Francisco deuotum, quodam sero per quandam incedere viā, in qua pro inferenda morte latitabant insidię, non quidē ipsi, qui inimicitias non habebat sed alteri cuidā, qui videbatur similis eius & tunc erat in comitatu ipsius. Exurgens aūt quidam de insidiis, cùm hostē suū hūc esse putaret, tam lętaliter eū plagis plurimis gladiauit, vt nulla prorsus superesset spes recuperandę salutis. Siquidē primò inflicta percussio humerū cum brachio penè totū absciderat, & ictus alius sub mamilla tantam reliquerat aperturā, vt flatus inde procedens, circa sex candelas similiter iunctas extingueret. Cùm igitur consilio medicorū, ipsius impossibilis esset curatio, pro eo quòd putrescentibus plagis ex eis fœtor tā intolerabilis exhalaret, vt etiā ipsa eius vxor vehementer horreret, nullisq; iam humanis iuuari posset remediis, conuertit se ad B. patris Francisci patrociniū quanta poterat deuotione poscendū, quē inter ipsos ictus vnà cū beata Virgine fidentissimè inuocarat. Et ecce misero in lectulo calamitatis solitario decubāti, cū Frācisci nomē 59 vigilās & eiulans frequētius replicaret, astitit quidā in habitu minoris, per fenestrā, vt ei videbatur, ingressus, qui vocans eū ex nomine, dixit: Quia fiduciā habuisti in me, Dominus liberabit te. A quo cùm æger quis esset requireret, Franciscū ille se esse respondit. Et statim appropians vulnerū illius ligaturas resoluit, & cum vnguento per omnes plagas, vt videbatur, perunxit. Statim aūt vt sensit illarū sacrarum manuū, stigmatū Saluatoris virtute sanare valentium suauē contactum, expulsa putredine, restituta carne, & vulneribus solidatis, restitutus est integrè pristinę sospitati. Quo facto beatus pater abscessit. Et ipse sentiens se sanatum, & in vocē diuinæ laudis, & B Francisci lætanter erumpens vocauit vxorem. At illa celerius currēs, & stare iam videns quē sepeliendū credebat in crastino, cùm esset stupore vehementi perterrita, viciniam totam clamore compleuit. Accurrentes aūt sui cùm illū niterentur tanq̄ freneticū in lecto reponere, & ille è contrario renitens assereret, & ostenderet se sanatum, tanto sunt stupore attoniti, vt quasi sine mente oēs effecti, fantasticū esse crederent quod videbant, quia qui paulò antè conspexerant plagis atrocissimis laniatum, & totū iā marcidum plena cernebant incolumitate iocundū. Ad quos ille qui factus fuerat sanus: Nolite timere, inquit, nolite credere inane quod cernitis, quia S. Franciscus modò à loco recessit, & illarum sacrarum manuū tactu, me integrè ab omni plaga curauit. Crebrescēte tandem huius fama miraculi, accelerat populus omnis, & videntes in tā aperto prodigio stigmatū B. Francisci virtutē, admiratione simul & gaudio replebantur, Christiq; signiferū magnis laudū pręconiis extollebāt. Dignè quidem beatus pater carne iam 60 mortuus, & viuens cū Christo, præsentiæ suę ostensione mirabili, & manuum sacrarū palpitatione suaui, vulnerato lætaliter viro sanitatem concessit, cùm illius etiā in se stigmata tulerit, qui misericorditer moriens, & mirabiliter surgens, vulneratum genus humanum, & semiuiuum relictum plagarum suarum virtute sanauit.

59. Vides sanctos inuocādos, innocentosq; ferre præsidium.

60. Si sancti carne iā mortui, viuunt anima cum Christo, & in futuro iudicio sunt resurrecturi, quare scioli nostri eos potius cū hæreticis emortuos, quā dormientes cum Paulo appellant.

¶ Miraculum.

Apud Potentiam Apulię ciuitatē erat quidam clericus Rogerius nomine, vir honorabilis, & Ecclesiæ maioris Canonicus. Hic cùm infirmitate quassatus, die quadā ecclesiā oraturus intrasset, in qua erat imago B. Francisci depicta, gloriosa stigmata repræsentans, cœpit de illius sublimitate miraculi, tanquā de re omnino insolita, & impossibili dubitare. Subitò igitur dū mēte plagatus interius cogitaret inania in palma sinistræ manus sub chyrotheca grauiter se sensit esse percussum, sonitū audiens percussuræ, velut cùm spiculum prosilit de balista: moxq; tā vulnere sauciatus, q̄ sonitu stupefactus, chyrothecā de manu traxit, vt visu dignosceret, quod tactu perceperat, & auditu. Cumq; nulla fuisset prius in palma percussio, conspexit in medio manus plagam, quasi sagittæ percussione inflictā, ex qua tanta vis procedebat ardoris, vt videretur ex illo deficere. Mirabile dictu. Nullum in chyrotheca vestigiū apparebat, vt latenti plagæ cordis, latenter inflicti pœna vulneris responderet. Clamat exinde per duos dies & rugit, dolóre grauissimo stimulatus, & increduli cordis velamē explicat vniuersis. Credere se veraciter sacra stigmata in sancto fuisse Frācisco fatetur & iurat, contestās oīs dubitationis abscessisse fantasmata. Orat 61 suppliciter sanctū Dei per sacra sibi stigmata subueniri, & multas cordis preces multo impinguat profluuio lachrymarū. Mirū certè: Incredulitate proiecta, sanationē mētis sanatio sequitur corporalis. Omnis quiescit dolor, frigescit ardor, nullū remanet vestigiū percussuræ. Sicq; factū est, vt latens mētis infirmitas, per patens carnis cauteriū superna prouidente clemētia, curaretur, menteq; sanata, & ipsa caro pariter sanaretur. Fit homo humilis Deo, deuotus sancto, & fratrū ordini perpetua familiaritate subiectus. Huius rei tā solenne miraculū iuramentis firmatū fuit, & literis sigilli Episcopi munimine roboratis, ipsius ad nos notitia delata peruenit. De sacris ergo stigmatibus nullus sit ambiguitati locus, nullius in hoc qa Deus bonus est, nequā sit oculus, quasi huiusmōi doni largitio sempiternę bonitati nō cōgruat.

61. Ecce sancti inuocationē, post quā statim sequitur exauditio.

Si enim

Si enim illo amore Seraphico multa membra capiti cohærēt Christo, vt & in bello simili armatura inuenirentur condigna, & in regno ad similem fore vt gloriam subuehenda, nullus hoc sanæ mentis, nisi ad Christi gloriam diceret pertinere.

¶ De mortuis suscitatis.

In castro montis Marani prope Beneuentũ, mulier quędã S. Francisco peculiari deuotione cohærens, viam vniuersæ carnis intrauit. Conuenientibus autē [62] clericis nocte ad exequias, & vigilias cũ psalteriis decantandas, subitò cunctis cernẽtibus erexit se mulier super lectũ, & vnũ de astantibus sacerdotem patrinũ videlicet suũ aduocauit, dicens: Volo confiteri pater: Ego enim mortua duro eram carceri mancipanda, quoniam peccatũ quod tibi pandam, necdũ [63] confessa fuerã. Sed orante, inquit, pro me S. Francisco, cui dũ viuerem, deuota mente seruiui, redire nũc ad corpus indultũ est mihi, vt illo reuelato peccato sempiternã promerear vitã. Et ecce vobis videntibus, postquã illud detexero, ad promissam requiẽ properabo. Trementer ergo sacerdoti trementi cõfessa, post absolutionem receptã quietè se in lecto collegit, & in Domino feliciter obdormiuit. ¶ Miraculum.

62. Vide exequias et vigilias mortuorũ cũ clericis, et psalteriis decãtandas.

63. Ecce maximũ miraculũ pro approbatione cõfessionis quæ fit sacerdoti secundũ diuinam institutionem & catholicæ ecclesiæ consuetudinem.

In castro Pamarco in montanis Apuliæ posito, patri & matri vnica erat filia in tenera ætate tenerè perdilecta. Qua infirmitate graui ad mortem perducta, parentes eius successionẽ aliam nõ sperantes, se in illa quasi mortuos reputabant. Cõuenientibus ergo cõsanguineis & amicis ad flebile nimis funus, iacebat mater infelix ineffabilibus cõpleta doloribus, & absorpta suprema tristitia de his quæ fiebant, nihil penitus aduertebat. Interim S. Franciscus vno tantũ socio comitatus apparens, desolatã [64] visitare dignatus est fœminam, quã sibi senserat esse deuotã, & piis eã affatus alloquiis: Noli flere, inquit: nã lucernę tuæ lumen quod deploras extinctũ, mea tibi est intercessione reddendũ. Surrexit cõtinuò mulier, & quę sibi dixerat sanctus, omnibus manifestans, non permisit extinctũ corpus efferri, sed cũ magna fide sancti Francisci nomen inuocans, & mortuã felix apprehẽdens, viuam & incolumẽ cunctis videntibus & mirantibus alleuauit. ¶ Miraculum.

64. Vide quãta sit sanctorũ potestas post mortẽ. Et quomodo sancti sunt inuocandi & q per eorũ inuocationẽ non offuscatur Dei necessaria inuocatio.

Cùm fratres de Noceria peterent quoddã plaustrum à quodã viro Petro nomine, quo aliquantulũ indigebant, stultè respondit eis pro petito subsidio irrogando conuitiũ, & pro eleemosyna ad honorem sancti postulata Francisci, in nomen ipsius blasphemiã iaculãdo. Pœnituit hominem statim insipientię suæ, diuino super eũ irruente pauore, ne fortè vltio Domini sequeretur, sicut & fuit protinus subsequuta. Nam infirmatus continuò primogenitus eius, paruo elapso spatio spiritũ exhalauit. Volutabatur per humum pater infelix, & sanctũ Dei Franciscũ vocare non cessans, cũ lachrymis exclamabat: Ego sum qui peccaui: ego qui iniquè locutus sum, me in persona propria flagellare debuisti. Redde sanctè iã pœnitenti, quod abstulisti impiè blasphemanti. Tibi me reddo, tuis me obsequiis semper expono, nam & deuotũ sacrificium laudis pro tui honore nominis semper offerã Christo. Mira res: Ad hæc verba surrexit puer, & planctum prohibens, se morientem eductum de corpore per B. Franciscum, deductum asseruit & reductum. ¶ Miraculum.

Cuiusdam vrbis Romæ notarij puerulus vix septennis, matrem ad Ecclesiã S. Marci euntem, puerili more sequi desiderans, dũ remanere domi compelleretur à matre, per fenestram palatij se proiecit, & vltima quassatione collisus continuò expirauit. Mater verò, quæ nondum longè discesserat, ad sonitũ corruentis præcipitium pignoris suspicata, celeriter rediit, filiumq; reperiens tam miserabili casu repentè subtractũ, protinus sibiipsi manus iniecit vltrices, ac dolorosis clamoribus totã excitauit viciniã ad lamentũ. Frater verò quidam nomine Raho, de ordine minorũ illuc se ad prędicandum conferens, propinquauit ad puerũ, & fide plenus ait ad patrẽ: Credisne sanctum Dei * Franciscũ posse filiũ tuum à mortuis suscitare propter amorẽ quẽ semper ad Christũ habuit, pro reddenda vita hominibus crucifixũ? Quo respõdente, se firmiter credere, & fideliter cõfiteri, seruumq; sancti in perpetuum se esse futurũ, si tantũ à Deo munus per ipsius merita recipere mereretur, [65] prostrauit se frater ille cũ fratre socio in oratione, cæteros qui aderant excitans ad orandum. Quo facto cœpit puer aliquantulum oscitare, & apertis oculis, brachiisque eleuatis, seipsum erexit, & statim coram omnibus ambulauit incolumis, per mirandam sancti virtutem vitę simul redditus & saluti. ¶ Miraculum.

** . Videsne quomodo Deus fidem qua creditur etiã sanctus posse mortuus suscitare, & nõ tantum Deum in illis illud agere, per subsequẽs miraculũ confirmauit? Vide etiã simile in miraculo sequenti.*

65. Prostrauit se frater ille cũ fratre socio in oratiõe, et puer mortuus ad inuocationẽ B. Francisci sanus & viuus redditus est.

In ciuitate Capuę dũ puer quidam super ripam Vulturni fluminis cũ pluribus iocaretur, incautus cecidit in profundũ. Quẽ fluminis impetus celeriter vorãs, sub sabulo mortuum sepeliuit. Proclamantibus autem pueris, qui cum eo luserant circa flumen, populosa illuc multitudo cõuenit. Cumq; vniuersus populus suppliciter & deuotè B. Francisci merita inuocaret, vt deuotorũ sibi parentũ fidem aspiciens, prolẽ à mortis periculo dignaretur eripere, natator quidã procul astans, clamoribus auditis accessit, & post diutinã inquisitionem inuocato tandẽ B. Francisci subsidio locum inuenit, in quo limus in modum sepulchri pueri cadauer obtexerat. Quẽ effodiẽs, & extra depoitãs, dolẽs defunctũ inspexit.

66. Ecce quomodo ad inuocatione S. Francisci puer mortuus vitæ redditur.

Licet aũt populus qui astabat, videret iuuenẽ mortuũ, nihilominus tamen flens & eiulãs proclamabat: Sancte [66] Frãcisce, redde puerũ patri suo. Sed & Iudęi qui venerant, naturali pietate commoti, dicebant: Sancte Francisce, redde puerũ patri suo. Subitò puer lętãtibus & mirantibus cunctis exurgens incolumis, duci se ad Ecclesiã beati Francisci suppliciter postulauit, vt gratias ille deuotus exolueret, cuius se nouerat virtute mirabiliter suscitatum. ¶ Miraculum.

67. Vide quomodo ad votum mulieris cõditionale suscitatur puer ruina domus oppressus.

In ciuitate Suessa in vico qui ad columnas dicitur, repentè quędam corruens domus, vnũ absorbuit iuuenẽ, & subitò interemit. Viri aũt & mulieres ruinę sonitu excitati, vndiq; accurrentes, eleuauerũt hinc inde ligna & lapides, & miseræ matri mortuũ filiũ reddiderunt. Illa verò amarissimis repleta singultibus, sicut poterat, dolorosis vocibus exclamabat: Sancte Francisce, sancte Frãcisce, redde mihi filiũ meũ. Nõ solùm aũt illa, sed & oẽs qui aderant, B. patris pręsidiũ flagitabant. Sed cùm nõ esset neq; vox, neq; sensus, cadauer posuerunt in lectulo, & ad sepeliendũ ipsum diẽ crastinũ expectabant. Mater verò fiduciã habens in Dño per merita sancti eius, [67] votũ emisit, noua se syndone B. Francisci operturam altare, si filiũ suũ reuocaret ad vitã. Et ecce circa horã noctis mediã, cœpit iuuenis oscitare, & calescentibus membris viuus exurgens & sanus, in laudis verba prorũpit. Sed & clerum qui conuenerat, & populũ vniuersum excitauit ad laudes & gratias, Deo & beato Francisco cum mentis lætitia persoluendas. ¶ Miraculum.

68. Ad votũ visitãdi corporis B. Frãcisci, eius meritis, & suffragiis pater filiũ mortuum viuũ recepit.

Iuuenis quidã Gerlandinus nomine, de Ragusa oriundus, vindemiarũ tempore ad vineas exiens, cùm in vase vinario, vt vtres impleret, sub torculari se mitteret, repẽte pręgrandes lapides, motis in se lignorũ struibus, caput ipsius lętali percussione quassarũt. Festinauit cõtinuò pater ad filiũ, & desperãs obrutũ nõ adiuuit, sed eũ sub onere, sicut corruit, sic reliquit. Accurrerũt expeditius vinitores, magni clamoris vocẽ lugubrẽ audientes, multóque cũ patre pueri dolore cõpleti, extraxerunt iuuenẽ iã mortuũ à ruina. Pater verò ipsius Iesu pedibus prouolutus, humiliter precabatur, vt filiũ suũ vnicũ per S. Francisci merita, cuius tũc imminebat solennitas, sibi reddere dignaretur. Ingeminabat preces, vouebat officia pietatis, & sancti viri corpus se [68] visitaturũ cum filio, si suscitaretur à mortuis, repromisit. Mirum certè: Continuò puer qui toto fuerat corpore cõquassatus, restitutus, vitę & integrę sospitati, gaudens coram omnibus exurrexit, plangentes obiurgans, & sancti Francisci suffragiis vitæ se redditum asseuerans. ¶ Miraculum.

Quendam alium mortuũ in Alamania suscitauit, de quo dominus Papa Gregorius tẽpore translationis ipsius sancti, fratres omnes qui ad translationẽ & capitulũ conuenerãt, per Apostolicas literas certos reddidit & gaudentes. Miraculi huius seriẽ quia ignoraui, non scripsi, credens Papale testimonium omnis assertionis excellere instrumentũ.

¶ De his quos à mortis periculo liberauit.

In confinibus Vrbis vir quidã nobilis Rodulphus nomine, cùm Deo deuota vxore fratres minores suo recepit hospitio, tã hospitalitatis gratia, quàm B. Francisci reuerentia, & amore. Nocte verò illa in summitate turris dormiẽs custos castri, cùm iaceret super struẽ lignorum in ipsa muri positorum crepidine, ipsorũ soluta compage, in tectũ palatij corruit, & exinde super terrã. Excitata ad sonitũ casus tota familia, & custodis intellecta ruina, dominus castri & domina cũ fratribus accurrerũt. Is verò qui ab alto corruerat, absorptus fuerat tam profundo sopore, vt nec ad casum euigilaret iteratę ruinæ, nec ad strepitũ accurrentis familiæ cum clamore. Trahentiũ tandẽ, & impellentiũ manibus excitatus, conqueri cœpit, quòd dulci fuisset quiete priuatus inter B. Francisci brachia suauiter asserẽs se dormisse. Cùm verò de casu proprio doceretur ab aliis, & in imo se videret, qui in alto iacuerat, stupens esse factum quod fieri non perceperat, pœnitentiam se facturum ob reuerentiam Dei & beati Francisci coram omnibus repromisit. ¶ Miraculum.

69. Ad inuocatione sancti, presbytere manifesto periculi mortis liberatus est.

In castro Pophis, quod in Campania positũ est, sacerdos quidã Thomas nomine, accessit ad reparandũ Ecclesiæ molendinum. Deambulans aũt incautè secus extrema canalis, quo gurges profundus copioso defluebat influxu, subito casu cauiloso ligno intrusus est, cuius impulsu voluitur molendinũ. Cùm igitur consertus iaceret in ligno, & super os ipsius, quia supinus erat, aquarũ impetus inundaret, corde tamen, quia lingua nõ poterat [69] S. Franciscũ flebiliter inuocabat. Per magnũ verò spatiũ sic illo iacente, ac de vita ipsius iam penitus sociis desperatis, in contrariã partẽ molã cũ violentia reuoluerunt, & sic eiectus sacerdos palpitans volutabatur in aquę meatu. Et ecce quidam frater minor indutus tunica candida, & fune succinctus, cũ magna suauitate arreptũ per brachiũ extra flumen eduxit, dicens: Ego sum Franciscus, quem inuocasti. Ille verò sic liberatus nimis obstupuit, volensq; pedũ ipsius osculari vestigia, huc atq; illuc anxius discurrebat, quęrẽs à sociis: Vbi est ille? Quò abiit sanctus? Qua via discessit? Viri aũt illi tremefacti, proni ceciderunt in terrã, sublimis Dei gloriosa extollentes magnalia, & virtuosa merita humilis serui eius.

Miraculum.

¶ Miraculum.

Iuuenes quidam de Burgo Celsni pro metendis herbis exierant ad cāpestria quædam, in quibus vetus latebat puteus, herbis in summo ore viuentibus obūbratus, qui quasi per passus quatuor aquarum altitudinem continebat. Segregatis igitur per campum discurrētibus pueris, vnus ex improuiso decurrit in puteum. Absorbente aūt profunda fouea corpus, spiritus mentis sursum recurrebat ad beati Francisci suffragiū, clamans [70] in ipso lapsu fideliter & fidenter: Sancte Francisce, adiuua me. Ceteri huc atque illuc se vertentes, dum puer alius non compareret, clamore, circuitu, & lachrymis requirebant eundē. Cōperto tandē quòd in puteum cecidisset, festinantes cū gemitibus redierunt ad Burgū, indicantes euentum, exposcentes auxilium. Redeuntibus aūt illis cū multa hominū turba, demissus vnus per funem in puteum, puerum respexit in aquarum superficie residentem, nihil passum penitus læsionis. Extractus verò de puteo puer, dixit, omnibus qui astabat: Quādo subitò cecidi, beati Francisci patrocinium inuocaui, qui corruenti mihi statim præsentialiter affuit, & manum porrigens, leuiter apprehendit, nec vnquam deseruit, donec vna vobiscum puteo me eduxit.

70. Vides ad inuocationem beati patris, puerū e puteo incolumē eductum.

¶ Miraculum.

In Ecclesia beati Francisci apud Assisium dum presente Romana Curia prædicaret Dominus Episcopus Hostiensis, qui postmodū summus Pontifex extitit Alexander, quidā lapis ponderosus & magnus incaute super pulpitum excelsum & lapideū derelictus, præ nimietate pressuræ impulsus, super caput cuiusdam cecidit mulieris. Existimantes igitur circunstātes perfectè ipsam iā mortuam, & caput eius totaliter cōquassatum, cooperuerūt eam pallio, quo erat amicta, vt sermone finito educeretur extra Ecclesiā lugubre funus. Ipsa verò se beato Francisco, ante cuius iacebat altare, fideliter cōmendauit. Et ecce prædicatione finita, mulier coram omnibus adeò surrexit incolumis, vt nullius in ea læsionis vestigiū appareret. Sed & quod est amplius admirandū, cùm per longa tēpora vsq; ad horā illā dolorē capitis quasi continuū habuisset, plenè fuit ex tunc ab omnis morbi molestia liberata, sicut ipsa postmodum testabatur.

¶ Miraculum.

Apud Cornetum cùm in loco fratrū ad fusionē campanæ viri quidā conuenissent deuoti, puerulus quidā octennis Bartalomęus nomine, xenium quoddā fratribus, laborātibus apportauit. Et ecce subitò ventus vehemens, concussa domo, ostiū portæ graue quidem & magnum, super ipsum puerulum ita valido proiecit impulsu, vt quē tā ingens pondus oppresserat, lætali crederetur collisione quassatus. Sic enim totaliter iacebat tumulatus sub pondere, vt nihil exterius appareret. Accurrerūt omnes qui aderant, B. Francisci virtuosam dexterā inuocantes. Sed & pater ipsius, qui rigescentibus membris se mouere nō poterat præ dolore, [71] votis & voce, sancto Francisco filiū offerebat. Leuatū est deniq; funestū pondus desuper puerū: Et ecce quem credebant mortuū, quasi suscitatus à somno, lætus apparuit, nullā in se prorsus præferens læsionē. Igitur cùm quatuordecim esset annorū, factus est frater minor, vir postea literatus, & famosus in ordine prędicator.

71. Ecce quod miracula ad inuocationem beati Francisci.

¶ Miraculū.

Homines de Lentino lapidē prægrandē absciderunt de monte, qui supponendus erat altari cuiusdam Ecclesię beati Francisci in proximo consecrandę. Cùm aūt ferè quadraginta homines lapidem illū supponere vehiculo niterentur, repetitis sępius viribus, super quendā hominē lapis ille cecidit, & in modum sepulchri obtexit. Sed cū mēte cōfusi quid facerent, ignorarent, maior pars hominū desperata discessit. Porrò viri decem, qui remāserant, lugubri voce sanctum inuocantes Franciscum, ne in suo seruitio sic horrendè mori hominem pateretur, resumpto tandē corde, tanta facilitate lapidē amouerūt, vt nullus dubitaret virturē affuisse Francisci. Surrexit homo incolumis in omnibus mēbris, insuper & lumen recuperauit limpidū oculorū, quod habuerat obscuratū, vt omnibus daretur intelligi quàm in rebus desperatis beati Francisci merita validę sint virtutis

¶ Miraculum.

Simile quoddam accidit apud sanctum Seuerinum in Marchia de Anchona. Dū enim lapis prægrandis de Constantinopoli apportatus, ad basilicā beati Francisci multorum viribus traheretur, rapido lapsu est super quendā trahentium deuolutus. Cumq; ille non solùm crederetur defunctus, sed etiā totaliter cōmunitus, assistente sibi beato Francisco, & lapidem subleuante, absque omni læsione sanus & incolumis, lapidis proiecto pōdere, prosiliuit.

¶ Miraculum.

Bartholomęus Caietanus ciuis, cùm ad constructionem cuiusdā Ecclesię beati Francisci non modicū desudaret, ruente trabe quadam infirmiter posita, eiusdq; opprimente ceruicem, fuit grauiter conquassatus. Ipse verò mortem sibi sentiens imminentē, vti erat vir fidelis & pius, à quodā fratre viaticū postulauit. Quod frater ille tā celeriter afferre nō valens, quia mori subitò credebatur, beati Augustini verba protulit, dicens ei: Crede & mãducasti. Sequenti verò nocte B Frācisco cū vndecim fratribus illi apparuit, & inter vbera portans agniculū, ad lectū eius accessit, vocauitq; illū ex nominne, dicēs Bartholomęe,

 noli

cellisquatereetur perualidis,ita vt iam naufragium timerent, cœpit idem infirmus subito clamore vociferari per nauem: Surgite omnes,inquit,& beato Francisco venienti occurrite,ecce ad saluandū nos adest. Sicq; cū voce magna & lachrymis in faciē procidens adorauit. Statim ad sancti visionem omnem sospitatem resumpsit infirmus, & maris fuit tranquillitas subsequuta. ¶ Miraculum.

Frater Iacobus Reatinus cùm in nauicula parua fluuium quendā cū aliis fratribus pertransiret,sociis primò super ripam positis,postremò se ad exitū præparabat. Sed modico illo per infortuniū reuoluto,rectore natante,frater mersus est in profundū. Inuocabāt fratres extra positi affectuosis precibus beatū Franciscum,& vt filio succurreret,lachrymosis gemitibus supplicabant. Submersus aūt frater de ventre gurgitis nimis immensi, cùm ore non posset,corde clamabat,vt poterat,implorans pij patris subsidiū. Et ecce auxiliāte sibi beati patris præsentia,per profundum sicut per aridam ambulabat,& demersam nauiculam capiens,cum ea peruenit ad littus.[77] Mirabile dictu. Vestimenta eius madida nō sunt,nec aquę gutta proximauit ad tunicam. ¶ Miraculum.

77. *Vide rē mirā ad inuocationē beati Francisci subsequutam.*

Frater Bonauentura nomine,cum duobus viris per lacum quendam nauigans,confracta ex parte nauicula,propter aquæ influentis impetum demersus est cum naui & sociis in profundum. Cùm aūt de lacu miserię misericordem patrem Franciscum[78] inuocarēt cum multa fiducia,superenatauit subitò aqua plena nauicula,& cum eis, sancto præbente ducatum,salubriter peruenit ad portum. Sic & quidam frater de Esculo submersus in flumine,sancti Francisci meritis extitit liberatus. Sed & in lacu Reatino cùm quidā viri & mulieres in consimili essent periculo constituti,ad inuocationem nominis sancti Francisci,de aquarum multarum periculoso naufragio salubriter euaserunt. ¶ Miraculum.

78. *Sāctus Franciscus inuocatus de aquarū periculo multos liberat.*

Quidam nautæ Anchonitani periculosa tempestate iactati, submersionis periculum iā videbant. Cumq; sic desperati vita,sanctum Franciscum suppliciter inuocarent,lumen in mari magnum apparuit,& cum ipso lumine tranquillitas concessa diuinitus, ac si beatus vir sua miranda virtute & ventis imperare posset & mari.[79] Quantis aūt miraculorum prodigiis beatus hic pater in mari claruerit,& clarescat,quotiens ibidē opē tulerit desperatis,nullatenus credo possibile per singula enarrare. Nec mirū si iā regnanti in cœlis collatum est imperium super aquas,cui & in hac mortalitate degēti omnis corporea creatura ad suam refigurata originem mirabiliter seruiebat.

79. *Vide quanto posset beatus Franciscus post mortem.*

¶ De liberatis à vinculis & carceribus.

In Romania Græcum quendā cuiusdam Domini seruientē contigit de furto fallaciter accusari,quē Dominus terrę in alto carcere mandauit includi,& grauiter vinculari. Domina verò domus miserta serui,quē indubitanter credebat à culpa sibi imposita innocentē,pro liberatione ipsius apud virū precibus insistebat deuotis. Verùm non acquiescente viri sui duritia obstinata,recurrit domina supplex ad S. Franciscum,& eius pietati[80] voto cōmendauit insontem. Protinus affuit miserorum adiutor,& virum in carcere positū misericorditer visitauit. Soluit vincula,carcerem fregit, innocentem manibus apprehensum foras eduxit,& ait: Ego sum ille,cui domina tua te deuotè cōmisit. Cūq; ille timore magno corriperetur; & pro descensu altissimę rupis voraginem circuiret,subitò liberatoria sui virtute inueniēs se in plano,rediit ad dominā suā,relataq; per ordinē miraculi veritate,deuotā dominā ad Christi amorē & reuerentiā serui eius Francisci feruentius inflāmauit. ¶ Miraculū. In massa sancti Petri cuidā militi debebat pecunię quantitatē pauperculus quidā. Cumq; præ inopia facultas non suppeteret persoluendi, captus debitor à milite, repetente misereri sibi orabat suppliciter, dilationem quærens amore beati Francisci. Spreuit superbus miles preces oblatas,& sancti amorem,velut inane quid,inaniter vilipendit. Nā ceruicosè respondens: Tali te,ait,loco recludā,& tali retrudam carcere,q̃ nec Franciscus,nec aliquis te poterit adiuuare. Tentauit quod dixit. Carcerem adinuenit obscurū,in quo hominem vinculatū coniecit. Paulò pòst affuit beatus Franciscus, & fracto carcere,ruptisq; compedibus,illæsum hominē reduxit ad propria. Sic fortitudo Francisci militē prędauit superbū,captiuū qui se sibi subiecerat,liberauit à malo, militisq; proteruiā admirando miraculo immansuetudinem commutauit ¶ Miraculum.

80. *Voto captiuus cōmendatus est D. Francisco, & statim mirabiliter liberatus.*

Albertus de Aretio cùm in vinculis artocissimis teneretur pro debitis iniustè ab eo petitis,suā innocentiā sancto Francisco humiliter commendauit. Ordinem quidem fratrum minorū plurimū diligebat,& sanctū Franciscū inter sanctos speciali venerabatur affectu. Dixit aūt creditor suus voce blasphema,quòd nec Franciscus,nec Deus posset eum de suis manibus liberare.[81] Factum est itaque in vigilia sancti Francisci, cùm vinctus ille nihil comedisset,sed ob sanctisamorem victum suum cuidam tribuisset egeno, nocte veniente apparuit ei vigilāti sanctus Frācicus,ad cuius ingressum vincula de pedibus,& catenę de manibus ceciderūt,spōte aperta sunt ostia,prosiluerūt tabulę de solario, & liber abscessit homo

81. *Cōsidera hęc tu qui dicis sanctos nil posse post mortem.*

82. *Nota, impleuit ex tunc votũ, ieiunans vigiliam sancti Francisci, & superaddens semper vnciā vnā cæreo quem annuatim solebat offerre.*

homo ad propria rediens, impleuit [82] ex tunc votum, ieiunans vigiliam beati Francisci, & cæreo, quē annuatim consueuit offerre, in accrescentis deuotionis indicium, annuatim vnam vnciam superaddens. ¶ Miraculum.

83. *D. Franciscum multis precibus & fletibus inuocans, miro modo carceratum liberat.*

84. *Festiuitas sancti Francisci.*

Residente in sede beati Petri Domino Gregorio nono, quidā, Petrus nomine, de ciuitate Alisia, de hæresi accusatus, Romæ captus est, & de mandato eiusdē Pontificis ad custodiendum traditus Episcopo Tyburtino. Quē sub pœna Episcopatus accipiens compedibus alligauit, obscuroq; ipsum carcere, ne posset effugere, includi fecit, panē ei præbēs in pondere, & poculum in mensura. Cœpit aūt homo ille beatum Franciscum ad sue miserēdum multis precibus & fletibus [83] inuocare, eò quòd audierat solennitatis eius iam adesse vigiliam. Et quoniam fidei puritate omnem abdicauerat hæreticæ prauitatis errorem, totaq; cordis deuotione adhęserat fidelissimo Christi seruo Francisco, intercedētibus ipsius meritis à Domino meruit exaudiri. Instante enim iam nocte suæ [84] festiuitatis, circa crepusculum beatus Franciscus in carcerem miseratus descendit, & illum suo noīe vocās, vt citò surgeret imperauit. Qui timore perterritus quisnam esset interrogans, beatū Franciscū adesse audiuit. Cumq; virtute præsentiæ viri sancti vincula pedū suorū confracta cōspiceret cecidisse, & tabulas carceris clauis vltrò prosilientibus aperiri, & apertū iter sibi ad exeundū pręberi, solutus tamen, & obstupefactus fugere nesciebat, sed ad ianuā clamās custodes omnes perterruit. Qui cùm eū liberatum à vinculis Episcopo nunciassent, post intellectum ordinem rei, ad carcerem Pōtifex deuotus accessit, & manifestè Dei virtutē cognoscens, Dominum adorauit ibidem. Vincula quoque coram Domino Papa & cardinalibus delata fuerant, qui videntes quod factum fuerat, admirati plurimum, benedixerūt Deum. ¶ Miraculum.

Guidolotus de sancto Geminiano, falsò accusatus fuit, quòd veneno interemerat quendam virum, & quòd eodem genere mortis filium eiusdem viri, & vniuersam eius familiā proposuerat enecare. Captus proinde à potestate terræ grauissimis vinculis aggrauatus, in turrim quandam reclusus est. Ipse verò fiduciam habens in Domino pro sua innocentia, quā sciebat, causam commisit beati Francisci patrocinio defendendam. Excogitante igitur potestate, qualiter criminis obiecti confessionem, eliceret per tormenta, qualibusq; pœnis confessum faceret interire, nocte illa, cùm mane ad cruciatus deberet adduci, sancti Francisci præsentia extitit visitatus, & immenso luminis fulgore vsq; mane circundatus repletusq; gaudio, & fiducia multa securitatē euasionis accepit. Aduenerunt mane tortores, & eductum de carcere eculeo suspenderunt, aggrauantes super eū multa pondera ferri. Depositus est pluries, & iterū eleuatus, vt pœna pœnę succedente, citius ad confessionē criminis arceretur. Sed spiritu innocentię lætabatur in vultu, nullá molestiá prætendēs in pœnis. Deinde accensus est ignis sub ipso non modicus, nec propterea capillus est læsus, cùm infrà capite dependeret ad terrā. Tandē bulliente oleo superfusus, virtute patroni, cui se commiserat defensandum, hęc omnia superauit, & sic dimissus liber, saluus abscessit.

De liberatis à periculo partus

Quædam comitissa in Sclauonia sicut nobilitate illustris, sic & æmula probitatis, erga S. Franciscū deuotione flagrabat, erga fratres verò sedula pietate. Tēpore verò partus duros perpessa dolores, tanta fuit angustia molestata, vt prolis futurus ortus, præsens videretur matris occasus. Non videbatur infantē eniti posse ad vitā, nisi expiraret è vita, nec tali visu parere, sed perire. Subuenit cordi eius S. Frācisci fama, virtus, & gloria, excitatur fides, inflāmatur deuotio: Conuertit se ad auxiliū efficax, ad fidū amicū, ad deuotorū solatium, refugiū afflictorū: S. Francisce, inquit, pietati tuę supplicant omnia ossa mea, & mente voueo quod explicare non possum. Mira celeritas pietatis. Finis dicendi, finis fuit dolendi, parturiendi meta, pariēdi principium. Statim enim omni cessante pressura, partū edidit cū salute. Non fuit immemor [85] voti, non propositi refuga. Ecclesiam quandā pulchrā construi fecit, & constructam ad sancti honorem fratribus assignauit. ¶ Miraculum.

85. *Mulier in partu adiuta votum exoluit, & Ecclesiam in eius honorē construi facit.*

In partibus Romanis mulier quędam Beatrix nomine, vicina partui cùm per dies quatuor fœtum in ventre portaret extinctum, multis infelix agitabatur angustiis, & exitialibus doloribus vrgebatur. Mortuus fœtus matrē cogebat ad mortē, & nondū in lucē productum abortiuum, publicum matris periculum pariebat. Tentabat medicorū auxilium, sed omne humanum remedium laborabat in vanū. Sic de primis maledictionibus copiosius aliquid declinarat in miseram, vt sepulchrū facta conceptus, sepulchrū pro certo proximum expectaret. Fratribus tandem minoribus per internuncios tota se deuotione cōmittens, suppliciter aliquid de sancti Francisci reliquiis fide plena poposcit. Cōtigit nutu diuino aliquantulū inueniri de [86] chorda, qua fuerat sanctus quandoque pręcinctus. Mox vt super dolentem posita chorda fuit, omnis facillimè solutus est dolor, mortis causa mortuus fœtus emissus, pristina sanitas restituta. ¶ Miraculum.

86. *Vide quomodo chorda sancti mulieri applicata, eā a mortis periculo liberauerit.*

Cuiuſdam de Caruio nobilia viri vxor, Iuliana nomine, pro filiorum morte annos trahebat lugubrea, & continuè infelicea deplorabat euentus, pro eo quòd omnes, quos cum preſſura portauerat filios, modico interiecto tempore cum vehementiori dolore ſepulturæ tradiderat. Cùm igitur quatuor menſium conceptum haberet in vtero, magiſq; propter euentus prçteritos de conceptę prolia ſolicitaretur obitu, quàm de orto, beatũ patrẽ Francíſcũ pro vita nundum nati fœtus fideliter precabatur. Ecce aũt nocte quadã dormienti ſibi mulier quædã apparebat in ſomnis, formoſum puerulum geſtans in manibua, illumq; lętiſsimè offerebat eidem. Cùm verò illa recipere recuſaret, quem ſtatim formidabat amittere, mulier illa ſubiunxit: ſecurè ſuſcipias, quia quẽ tuo mœrori compatiens ſacer mittit Franciſcus, vita viuet, & ſoſpitate gaudebit. Statim euigilans mulier, intellexit per oſtenſam ſibi cœlitus viſionem beati Franciſci ſibi adeſſe ſuffragium. Ex tunc abundantiori completa lętitia pro ſuſcipienda prole iuxta promiſſum multiplicauit [87] precea, & vota promiſit. Impletum eſt denique tempus pariendi, & peperit fœmina maſculũ, qui iuuenilis robore florens ætatis, tanquam per B. Franciſci merita fomentum ſuſciperet vitæ, incitamentũ parentibus prębuit ad Chriſtũ & ſanctum eius deuotionia affectua. Simile quiddam huic in Tyburis ciuitate ſanctus pater effecit. Cùm enim mulier quędã filias plurimas peperiſſet, deſiderio prolis fatigata virilis, apud S. Franciſcum precea ingeminauit & vota. Concepit igitur eius meritis mulier illa, & geminos ei parere dedit, qui pro vno fuerat exoratus.

87. Multiplicauit preces, et vota promiſit D. Franciſco, & exaudita eſt, ita & ſubſequẽs mulier.

Miraculum. Apud Viterbum partui propinqua mulier morti propinquior cenſebatur viſceralibus tormẽtata doloribus, & tota calamitoſa in infortuniis mulierum. Cumq; naturæ ſuccumbente virtute, omnis deficeret artis induſtria, inuocato beati Franciſci nomine, liberata confeſtim mulier partum ſalubriter terminauit. Sed aſſecuta quod voluit, & oblita beneficij quod accepit, honorem [88] ſancto non deferẽs die natalis ipſiua ad opera ſeruilia manua extẽdit, & ecce ſubitò dexterũ brachiũ ad laborẽ extenſum, inflexibile remãſit & aridũ. Quod cùm ſtuderet ad ſe reuocare cũ altero, vltione cõſimili & illud exaroit. Timore igitur diuino correpta mulier, redintegrauit votũ, vſumq; membrorũ, quẽ propter ingratitudinẽ amiſerat & contemptũ, per miſericordia & humilia ſancti merita cui ſe iterato deuouit, recuperare promeruit. ¶ Miraculum.

88. Vide quõ ingrata mulier nõ deferens ſancto honorẽ, punitur. & pœnitens, ac rurſus vouens, ſãctis meritis liberatur.

Mulier quędã de partibus Aretinia cùm per ſeptẽ dies partua diſcrimina ſuſtineret, & iam in nigredinẽ verſa, deſparata eſſet ab omnibus, [89] votũ fecit B. Frãciſco, & eiua cœpit moriens auxilium inuocare. Emiſſo aũt voto celeriter obdormiuit, viditq; in ſomnia B. Franciſcum ſe dulciter alloquentem ac requirentẽ, vtrum faciem ipſiua agnoſceret, & an antiphonã illã virginis glorioſę, Salue regina miſericordiæ, ſciret ad honorem huius virginis recitare. Qua reſpondente ſe habere notitiã de vtriſq; : Incipe, ait ſanctus, antiphonam ſacram, & antequam cõpleas paries cum ſalute. Ad hãc vocẽ & euigilauit mulier, & cũ timore cœpit dicere: Salue Regina miſericordiæ. Cũq; illos miſericordes oculos precaretur, fructumq; cõmemoraret vteri virginalis, continuò cũctia liberata preſſuria, infantem ſpecioſum, gratias agens Reginę miſericordiæ, quæ per beati Franciſci merita ipſiua fuerat dignata miſereri.

89. Votum fecit D. Franciſco, & eius cœpit moriens auxilium inuocare. Et voto emiſſo, mirabiliter mulier liberata eſt.

¶ De cœcis illuminatis.

In conuentu fratrum minorum Neapoli cùm quidam frater, Robertus nomine, cœcua annis plurimis extitiſſet, creuit in oculis eius caro ſuperflua, motum & vſum impediens palpebrarum. Cùm igitur fratrea forenſes ad diuerſas mundi partes tendentes, ibidẽ plurimi conueniſſent, beatus pater Franciſcua ſpeculum obedientię ſanctę, vt eos miraculi nouitate hortaretur ad iter, prædictum fratrem ipſis præſentibua tali modo curauit. Iacebat nocte quadã frater Robertus prædictua ęger ad mortẽ, iãq; ſibi fuerat anima cõmendata; tum ecce aſtitit ei beatùs pater cũ tribus fratribus omni ſanctitate perfectis, videlicet ſancto Antonio, fratre Auguſtino, & fratre Iacobo de Aſiſio, qui ſicut eũ perfectè fuerãt ſecuti dũ viuerent, ita & ipſum alacriter comitabantur poſt mortẽ. Accipiens cultellũ ſanctus [90] Franciſcus, carnẽ ſuperfluã reſecauit, lumen reſtituit priſtinũ, & à mortis eũ fauce reduxit, dixitq; illi: Fili Roberte, gratia quã tecũ feci, ſignũ eſt fratribua ad remotas nationes eũtibua, quòd ego pręcedã eos, & ipſorum dirigam greſſua. Vadant, inquit gaudenter, & iniunctã obedientiam alacri animo exequantur. ¶ Miraculum.

90. O qui negãt ſãctos aliquid poſſe poſt mortẽ, videant quid hic dicatur.

Apud Thebas in Romanis mulier cęca [91] vigiliã ſancti Franciſci in pane tantũ, & aqua ieiunans, ad Eccleſiam fratrum minorum ſummo mane feſtiuitatis à virò ſuo ſuperducta eſt. Quæ dum miſſa celebraretur, in eleuatione corporis Chriſti oculoa aperuit, clarè vidit, deuotiſsimè adorauit. In ipſa verò adoratione voce magna proclamans: Gratias, inquit, Deo & ſancto eius, quia video corpus Chriſti. Omnibua, qui aderant in voce exultationis conuerſis, poſt ſacrorũ expletionem, reuerſa eſt mulier in domũ ſuã cum gaudio ſpiritus, & lumine oculorum. Exultabat quidẽ mulier non ſolùm quia lucis corporeę recuperarat

91. Habes hic multa notatu digna, videlicet. Ieiunium in vigilia S. Franciſci. Ieiunium in pane & aqua.

In miſſa eleuari corpus Chriſti.

Sacrũ Eucharis

stiam adorandā esse, ipsam mirificum esse sacramētum, & lumen verum & viuū animarum.

aspectum, verùm etiam quia sacramentum illud mirificum, quod est lumen animarū verū & viuum, respectu primario, per beati Francisci merita, fidei suffragante virtute, meruerat intueri. ¶ Miraculum.

Miraculum in ipsa eleuatione & adoratione consequutum.

In Cāpania puer quidam quatuordecim annorum de castro Pophis subita vexatus angustia, sinistrum oculum amisit ex toto. Passionis acerbitas sic de loco suo propulit oculū, quod per octo dies extra, neruo relaxato longitudine digiti vnius ad maxillas dependens, penè aridus est effectus. Sed cum sola superesset abscisio, & à medentibus foret penitus desperatus, pater eius ad [92] auxilium B. Francisci tota se mente conuertit. Non defuit illi indefessus miserorum adiutor precibus supplicantis. Nam oculum aridum mirabili virtute in locū suum pristinumq́; vigorē restituit, & lucis optatæ radiis illustrauit. ¶ Miraculū.

92. Si Domino nostro Iesu Christo per hos recursus primū ad sanctū eius iniuria fieret, nequaquā ipso Dominus tot miracula per seruum suum Franciscū operaretur.

In eadem Prouincia apud castrum, magni ponderis lignū ex alto protuit, & cuiusdam sacerdotis caput grauissimè quassans, sinistrum oculum excæcauit. Qui humi deiectus cœpit alta voce S. Franciscum luctuosè [93] clamare, dicens: Succurre pater sanctissime, vt ad festum tuum ire valeam, sicut fratribus suis ire promisi. Erat enim vigilia sancti: Qui statim exurgens peroptimè liberatus, in vocē prorupit laudis & gaudij, & circūstantes omnes, qui eius miseriç condolebant, in stuporem conuertit, & iubilum. Iuit ad festū narrans omnibus, quam in se expertus fuerat clementiam & virtutem. ¶ Miraculum.

93. Ecce quō sancti innocandi sūt, & quō innocati opē serunt poscētibus.

Vir quidam de monte Gargano dum in vinea sua laborans lignum quoddam ferro succideret, proprium percussit oculum, & sic diuisit per medium, vt quasi media pars ipsius exterius dependeret. Cumq́; in tam desperato periculo desperaret sibi posse per hominē subueniri, ieiunaturum se in festo sancti Francisci, si ei succurreret, [94] repromisit. Sarim in loco suo debito viri oculum sanctus Dei restituit, sicq́; diuisum revniuit, & luminē pristino decorauit, vt nullius læsionis vestigia remanerent. ¶ Miraculum.

94. vides votum sub conditiōe qd tātopere irridēt hæretici nostri, et post illud emissionem sanitatem subsequutā.

Filius cuiusdam nobilis viri à natiuitate cæcus, meritis B. Francisci lumen recepit optatū. Qui nomen ab euentu fortitus, Illuminatus vocatus est. Assumpsit postea cùm in ætate esset, ordinē B. Francisci, accepti beneficij nō ingratus, tantūq́; profecit in lumine gratiæ & virtutis, vt verè lucis filius videretur. Tandē beati patris promeritibus meritis, sanctum initium fine sanctiori conclusit. ¶ Miraculum.

In Zachanto, qnod est castrum iuxta Ananiam, miles quidam Gerardus nomine, oculorum lumen ex toto perdiderat. Accidit aūt vt duo fratres minores ab exteris partibus venientes, ad domum ipsius hospitaturi diuerterent. Suscepti itaque deuotè propter reuerētiam sancti Francisci à familia tota, & cū omni benignitate tractati, gtarias agentes Deo & hospiti, ad locum fratrum deuenēre vicinum. Nocte igitur quidā beatus Franciscus vnī fratrū illorum in somnis apparuit, dicens: Surge, festina cū socio ad domū hospitis nostri, qui Christum & me suscepit in vobis, volo enim beneficia repēdere pietatis. Cœcus quidem effectus est suis promerentibus culpis, quas pœnitentiali non studuit [95] confessione purgare. Disparente quoque patre, frater festinus surrexit, vt mādatum cum socio celeritet adimpleret. Venientesq́; ad hospitis domum, cuncta quę viderat alter, per ordinē narrauerunt eidem. Stupuit vir ille non modicum, & vniuersa quę dicebantur, vera esse cōfirmans, compunctus ad lachrymas, confessus est libens. Tandem correctione prçmissa, interiorıq́; homine taliter renouato, exteriorem continnò recuperauit aspectū. Huius miraculi fama circumquaque diffusa, non solùm ad reuerentiā sancti, verùm etiā ad confessionem humilem peccatorum, & hospitalitatis gratiam plurimos incitauit.

95. Nota miraculū p cōfessione peccatorū & humili pœnitētia cū cordis contritione suscipiendo.

De liberatis à diuersis infirmitatibus.

Apud castrum plebis iuuenis quidā medicus furdus erat, & mutus à natiuitate sua, qui linguam adeò curtā habebat ac tenuem, quòd multoriens exquisita à pluribus, præcisa penitus videretur. Vir quidā Marcus nomine, ipsum propter Deū suscepit hospitio, quieū sibi benefacere sentiens, cœpit cū ipso assiduus demorari. Sero quodā cùm prædictus vir cœnaret cū coniuge, astante puero corā eis, dixit vxori: Hoc ego maximū miraculū reputarem, si beatus Frācifcus huic auditum redderet & loquela. Et adiecit: Voueo [96] Deo, q. si hoc S. Franciscus dignabitur operari, propter amorē suum huic puero expensas cōferam, donec viuet. Mirū certè. Subitò lingua creuit, & loquutus est, dicens: Gloria Deo, & sancto Francisco, qui mihi loquelam præbuit & auditum. ¶ Miraculum.

96. Ecce & hic votum sub conditione & ut appareat id Deo placitum esse, considera effectum mirabile subsequutū.

Frater Iacobus de Iseo cùm puerulus esset in domo paterna, rupturam incurrit corporis valde grauem. Superno verò afflatus spiritu, licet esset iuuenis & infirmus, ordine S. Francisci deuotus intrauit, nulli tamen, qua vrgebatur infirmitate, detexit. Factū est autē, cùm corpus sancti Francisci transferretur ad locum, vbi preciosus [97] sacrorum ossiū eius nunc thesaurus est conditus, affuit & ipse dictus frater trāslationis gaudiis, vt glorificati iam patris corpori honorem debitū exhiberet. Et appropinquans tumbæ, in qua ossa sacra fuerant collocata, præ deuotione spiritus sacrū tumulū cōplexatus, subitò miro modo

97. Nota, Vbi preciosus thesaurus socrorū ossium eius nunc est reconditus.

ad loca

ad loca debita partibus reuocatis,sanũ se sensit,succinctorium deposuit, & extunc ab omni dolore præterito liber fuit.Ab infirmitate quoq; consimili frater Bartholus de Eugubio,frater Angelus de Tuderto,Nicolaus sacerdos de Stichano, Ioannes de Foia , vir quidã de Pisis,& alius de castro Disternæ, Petrus quoq; de Sicilia,& homo quidã de castro Spelli iuxta Asisium , & quamplures alij per Dei misericordiam & beati Francisci merita extiterunt mirabiliter liberati. ¶ Miraculum.

In maritima mulier quædam mentis alienationẽ per quinquenniũ passa,visu & auditu priuata est.Indumenta dilaniabat dentibus,ignis & aquæ periculum non timebat,& caduci morbi ad summũ incurrebat horribilẽ passionẽ.Nocte verò quadam,cùm disponeret sibi diuina misericordia misereri , salutaris fulgore lucis superillustrata diuinitus vidit B. Franciscũ super soliũ sedere sublime,ante quẽ prostrata sanitatẽ suppliciter exposcebat. Illo verò nondum fauente precibus,firmauit mulier [98] votũ,promittens pro Dei amore, ac sancti,petẽtibus,donec haberet,eleemosynã non negare.Ilicò sanctus pactũ decognouit,quòd olim com Domino fecerat simile,& signans eã Crucis signaculo,integram sibi restituit sanitatem.A consimili passione puellã quandam de Nursia,& filium cuiusdã nobilis viri , & alios quosdam relatione veridica compertum est sanctum Dei Franciscum misericorditer liberasse. ¶ Miraculum.

98. Fecit votũ,et post eius emissionem sequuta sanatio.

Petrus de Fulgineo ad visitandum [99] limina beati Michaelis quodã tempore pergens, dum minus reuerenter peregrinationẽ peregit,fontis cuiusdam aquã degustans,a dæmonibus est inuasus:& exinde per tres annos obsessus,discerpebatur in corpore,pessima loquens,& horrenda prętendens,habens aliquando lucida interualla,beati virtutẽ,quã efficacem audierat,ad effugandas aëreas potestates,humiliter requisiuit.Et ad [100] sepulchrũ pij patris accedens,mox vt illud contigit manu,à dęmonibus eum crudeliter discerpẽtibus mirificè liberatus fuit . Simili etiã modo mulieri cuidã de Narnio habenti dæmoniũ misericordia Francisci subuenit,& aliis pluribus,quorum vexationum angustias,& curationũ modos,longum esset per singula enarrare. ¶ Miraculum.

99. Pergens ad visitandũ limina B. Michaelis.

100. Vides quomodo confugientes ad sanctorum sepulchra ab eis adiuuentur.

Vir quidam nomine Bonus,homo de ciuitate Fani,paralyticus,& leprosus ad Ecclesiã B.Francisci à parentibus deportatus,vtriusq; morbi plenã consecutus est sanitatẽ.Sed & alius iuuenis quidã,Acto nomine,de sancto Seuerino,totus leprosus , [101] voto emisso , & ad sepulchrũ sancti delatus,meritis ipsius à lepra mundatus est.Habuit quidẽ sanctus supra huiusmodi morbo curando præcellentem [102] virtutem , pro eo quòd humilitatis & pietatis amore, leprosorum obsequiis se humiliter deputarat. ¶ Miraculum.

101 Voto emisso iuuenis,& ad sepulchrũ sãcti delatus,meritis ipsius a lepra mundatus est.

102. Nota aliquẽ sanctũ supra aliquẽ morbũ specialem habere virtutem.

Nobilis quædã mulier Rogata nomine,in Episcopatu Sorano,per vigintitres annos fluxu sanguinis fatigata,sed & à quampluribus medicis quamplurima mala perpessa,prę nimietate quidẽ languoris sæpius videbatur mulier expirare.Sed si quãdo fluxus huiusmodi stringebatur,tumescebat corpore toto.Audiens autẽ quendam puerũ Romano sermone canentẽ miracula,quæ Deus per beatum Franciscũ fuerat operatus, nimio dolore cõmota tota prorupit in lachrymas,sicq; intra se fide accensa,dicere cœpit : O beate pater Frãcisce,qui tantis coruscas miraculis,si me digneris ab hac ægritudine liberare , [103] magna tibi accrescet gloria,quoniam adhuc tantũ miraculum nõ fecisti. Quid plura? His dictis, sensit se beati Francisci meritis liberatam. Filiũ quoq; ipsius Marcũ nomine , qui brachiũ habebat contractum,sanctus Franciscus, [104] voto ad ipsum emisso sanauit . Fœminã etiam quandam de Sicilia per septennium fluxu sanguinis fatigatam,beatus Christi signifer saluam fecit. ¶ Miraculum.

103. Vides quod ob noua miracula sanctis accrescit gloriæ incrementum.

104. Voto emisso sanctus Franciscus brachiũ contractum homini sanauit.

In vrbe Roma Praxedis quædã nomine,religiositate famosa , quæ à tenella ætate propter æterni sponsi amorẽ arcto se carcere per quadraginta iam ferè annos abdiderat,apud beatum Franciscũ gratiam promeruit specialem. Nam cùm die quadam pro rebus opportunis solarium suæ cellulæ cõscendisset,& impulsione fantastica corruens,cùm fractũ haberet pedem cũ crure,& humerũ,appositione debita sequestratum,apparuit ei benignissimus pater vestimentis gloriæ candidatus,& dulcibus affatibus alloqui cœpit eandẽ: Surge,inquit,filia benedicta,surge ne timeas.Et apprehensa manu ipsius,alleuans eam disparuit.Ipsa verò per cellulã suã huc atq; illuc se cõuertens,putabat se visum videre,vsq; quo ad clamorem ipsius apportato iam lumine,perfectè se sentiens per seruum Dei Franciscum esse sanatam,cuncta quæ acciderant,per ordinem enarrauit.

¶ De non obseruantibus festum,& non honorantibus sanctum.

In Pictauiæ partibus in villa, quæ Simo dicitur,sacerdos quidã Reginaldus nomine.B. Francisco deuotus, [105] festum ipsius parochianis suis indixerat solenniter celebrandum. Vnus aũt de populo ignorans sancti virtutẽ,sui paruipendit sacerdotis mandatũ.Egressus aũt foras in agrũ,vt ligna succideret,cùm se præparasset ad opus , vocẽ audiuit huiusmodi ter dicentẽ;Festũ est,operari nõ licet.Verùm cùm nec imperio sacerdotis,nec supernæ

105. Festũ sancti Francisci parochianis suis solenniter indixerat celebrandum.

vocis oraculo seruilis temeritas frenaretur, addidit diuina virtus ad gloriá sancti sui sine mora miraculú, & flagellú. Mox enim vt furcá vna manu iam tenens, alterá cum ferreo instrumento leuauit ad opus, sic diuina virtute vtraq; manus vtriq; instrumento cohęsit, vt ad neutrius dimissioné digitos aliquatenus relaxare valeret. Ex quo stupefactus nimis, & quid ageret nesciens, ad Ecclesiá, multis vndiq; ad videndú prodigiú concurrentibus, properauit. Vbi méte compunctus ante altare, quodá ex assistentibus sacerdote monéte (plures quippe ad festú vocati cóuenerant sacerdotes) B. Francisco humiliter se deuouit, tria sicut ter vocem audierat,[106] vota vouens, quòd scilicet festú ipsius coleret, quòd ad illá, in qua tunc erat, Ecclesiá in festo veniret, & quòd sancti corpus personaliter visitaret. Mirum certè relatu, Vno emisso voto, vnus digitus factus est liber: ad secundi emissioné solutus est alius; sed tertio facto voto, laxatus est tertius, & postmodú tota manus, necnon & altera subsequenter, populo, qui iam multus aduenerat, sancti clementiá deuotissimè implorante. Sic homo pristinę redditus libertati, per seipsum instrumenta deposuit, cunctis laudantibus Deú, virtutemq; sancti mirificá, qui tá mirabiliter percutere poterat, & sanare. Ipsa verò instruméta vsq; hodie corá altari ad honoré B. Fráncisci fabricato ibidé in memoriá sancti dependent. Plura quoq; illic, & in locis vicinis patrata miracula, & sanctú in cœlis ostendunt eximiú, & festú ipsius in terris venerabiliter excolendú. ¶ Miraculú. In ciuitate quoq; Cenomanensi dú in solennitate S. Francisci mulier quædá manus ad colú extenderet & digitis apprehenderet fusum, obrigescentibus manibus cœperút digiti magnis ardoribus cruciari. Igitur pœna[107] docente sancti recognoscens virtutem, corde cópuncta, cucurrit ad fratres. Cumq; pro salute ipsius, deuoti filij, sancti patris clementiá precarentur, incolumis effecta est statim, nec aliquid lęsionis remásit in manibus, nisi ad sancti memoriá, solú vestigiú cóbusturę. Simili etiá modo in Campania maiori mulier quædá, & in villa Oleti mulier altera, & in castro Pilei tertia, dú beati patris festú celebrare cótemnerent, pręuaricantes primú mirabiliter sunt punitę, sed postmodum pœnitentes, per sancti Francisci merita mirabilius liberatæ. ¶ Miraculum.

106. Emissis tribus votis in honoré B. Francisci, omnis viri plaga cessauit.

107. Vide sanctorum festa non esse contemnenda.

Miles quidam in Prouincia Massæ B. Francisci operibus & miraculorú signis impudétissimè detrahebat,[108] Inferebat multa opprobria peregrinis ad ipsius memoriam venientibus, & cótra fratres publica garriebat insania. Cùm auté semel sancti Dei gloriá impugnaret, addidit super peccata sua blasphemiam detestandam. Si verum est, inquit, quòd Franciscus iste sit sanctus, gladio cędat hodie corpus meú. Si verò sanctus non est, euadá incolumis. Nó distulit ira Dei condignú inferre suppliciú, cùm iam facta fuisset oratio in peccatum. Mora enim modica interiecta, dú blasphemus nepoti suo inferret iniuriam, accepit ille gladiú, & patrui visceribus cruentauit. Eodé die mortuus est sceleratus, inferni mancipium, & filius tenebrarú, vt cæteri discerent miranda Francisci opera non blasphematoriis verbis impetere, sed deuotis laudibus honorare. ¶ Miraculum.

108. Sanctis, huius militis exemplo, docetur quilibet nó detrahere.

Iudex quidá nomine Alexander, dum à B. Francisci deuotione quos poterat venenata lingua retraheret, diuino[109] iudicio lingua priuatus, per sex annos obmutuit. Qui cùm in eo, quo peccauerat, torqueretur, alta pœnitudine reuocatus, dolebat se contra sancti miracula oblatrasse. Itaq; nó perstitit misericordis indignatio sancti, sed pœnitenté, ac se humiliter inuocanté, restituta loquela, recepit ad gratiam. Ex tunc linguam blasphemam consecrauit laudibus sancti, deuotionem simul & disciplinam recipiens per flagellum.

109. Sanctis cognosce nó esse detrahendum.

¶ De quibusdam aliis miraculis diuersorum generum.

In castro Galiani Valuensis diœcesis, mulier erat quædá nómine Maria, quę Christo Iesu & B. Francisco famulatu deuoto subiecta, vna dierú æstiuo tempore exiit, vt manibus conquireret propriis necessariú victum. Cùm igitur feruente nimiú æstu, sitis deficere cœpisset ardoribus, omni priuata beneficio poculi, pro eo quòd in móte arido sola esset, quasi exanimis humi prostrata, patronú suum S. Franciscum inuocabat pro mentis affectu. Dum autem perseueraret mulier in affectuosa & humili prece, labore, siti, & æstu fatigata quamplurimú, paululú obdormiuit. Et ecce S. Franciscus adueniens, & eam vocans ex nomine: Surge, inquit, & bibe aquá, quæ diuino munere tibi ac pluribus exhibetur. Ad huius vocis auditú surrexit mulier à somno nó modicú cófortata, & accipiés silicé, quę iuxta se erat, radicitus euulsit à terra, effodiensq; ligno paruulo circunquaq;, viuenté reperit aquá, quæ cùm primò videretur paruula stilla, subitò diuina virtute creuit in fonté. Bibit itaq; mulier, & satiata oculos lauit, quos cùm longa prius haberet ęgritudine obumbratos, noua ex túc sensit luce perfusos. Festinauit ad domú mulier, tam stupendum miraculum ad gloriá S. Francisci denuncians vniuersis. Concurrerunt vndiq; multi ad miraculi famam, experientia magistra discentes mirabilem illius aquæ virtutem, dum ad ipsius[110] contactum confessione præmissa, à variis morború cladibus plurimi liberabantur. Perseuerat vsq; hodie fons ibi perspicuus, & in honore beati Francisci ibidem oratorium est constructum.

110. Fons meritis B. Francisci miraculosè exortus, à variis morború cladib⁹ plurimos cum cótingentes confessione præmissa liberabat.

Miraculum

¶ Miraculum.

In Hispania apud sanctum Facundum viri cuiusdam cerasum arefactam ad virorem frondiū, florum, & fructuū contra spem mirabiliter reuocauit. Incolas quoq; terræ apud Vilesios, à vermium peste corrodentium vineas circunquaque, miraculoso suffragio liberauit. Sacerdotis cuiusdam iuxta Palentiā horreum quoddam, quod vermibus frumentariis repleri quolibet anno solitum erat, sibi fideliter commendatum penitus expurgauit. Terram quoq; domini cuiusdam de Petra mala in Regno Apuliæ sibi suppliciter commendatam, ab odiosa peste brucorū penitus seruauit indemnem, cùm tamen in circuitu omnia essent prædicta pestilentia deuorata. ¶ Miraculum.

Vir quidā Martinus nomine, cùm longè à castro suo boues minasset ad pascua, crus vnius bouis casu quodam sic fuit desperate confractum, vt nihil esset sibi de remedio aliquo cogitandum. Dum autem pro decoriatione foret solicitus, & instrumentum cum quo id faceret, non haberet, domum reuersus, beato Francisco bouis curā reliquit, ipsumq; fideli sanctæ custodiæ fiducialiter commendauit, ne ante suū reditum deuoraretur à lupis. Summo itaq; mane ad bouem in sylua relictū cum excoriatore reuersus, pascentē ipsum ita reinuenit incolumem, quòd nequaquā crus fractum ab altero discernebat. Gratias egit bono pastori, qui diligentem de boue suo curam habuit, & medelam donauit. [111] Succurrere nouit humilis sanctus omnibus inuocantibus ipsum: nec quantumcunq; paruas necessitates hominū dedignatur. Nā viro cuidā de Amitrino iumentū restituit furto sublatū. Mulieri cuidā de Interduco catinū nouū in multas partes casum integrè reparauit. Viro etiā cuidam de monte Vlini in Marchia, consolidauit vomerē in frusta contractū. ¶ Miraculū.

111. Succurrere nouit humilis sanctus omnibus inuocantib' ipsum, nec quātumcunq; paruas necessitates hominum dedignatur.

In Sabinensi diœcesi vetula quędā octogenaria erat, cuius filia moriens lactentē infantulum dereliquit. Cùm igitur anus paupercula plena esset inopia, & vacua lacte, nullaq; esset mulier, quę sitiēti paruulo lactis stillicidiū iuxta quod exigebat necessitas, erogaret, quò se verteret vetula penitus ignorabat. Debilitato verò infantulo, nocte quadā omni humano destituta subsidio, ad beati patris Francisci auxiliū implorandū lachrymarū imbre perfusa, tota se mente conuertit. [112] Affuit statim innocentis amator ętatis: Ego, inquiēs, sum Franciscus, ô mulier, quē cum tantis lachrymis inuocasti. Pone, ait, mammas tuas in ore puerili, quoniam abundanter tibi lac Dominus dabit. Impleuit anus sancti mandatū, & statim octogenariæ mammę lactis copiā effuderunt. Innotuit omnibus mirabile sancti donum, multis tam viris, quàm mulieribus accelerantibus ad videndū. Et quia quod testabantur oculi, lingua impugnare non poterat, excitabantur omnes ad laudandum Deum in sancti sui virtute mirabili, & amabili pietate. ¶ Miraculum.

Quod nota pro inuocatione sanctorū, ac mirabili eorum post mortem potestate.

112. Vide hic nū sancti inuocati suum benigne indigentibus impendant auxilium.

Apud Spoletū vir & vxor vnicum habentes filium, quotidie velut hæreditariō opprobrium deplorabant. Brachiis siquidē collo cōnexis, iunctisq; genibus pectori, & pedibus natibus alligatis nō hominis proles, vel monstrū quoddā potius videbatur. Vehementiori mulier ex hoc afflicta dolore, crebris gemitibus clamabat ad Christū, S. Francisci auxiliū inuocādo, vt infelici sibi, & in tali opprobrio cōstitutę succurrere dignaretur. Nocte igitur quadā, cùm propter huiusmodi tristitiā tristis eā somnus arriperet, apparuit ei S. Franciscus, piis eam affatibus mulcēs, insuper & suadens, quòd ad locū propinquum suo nomini dedicatum deferret puerum, vt ex aqua putei loci illius in nomine Domini superfusus, plenam reciperet sospitatem. Negligente aūt illa sancti adimplere mandatum, secundò replicauit idipsum. Tertiò quoq; apparens, mulierē cum puero vsq; ad ianuā dicti loci præambulo ducatu perduxit. Superuenientes autē nobiles quędam matronæ deuotionis causa ad prędictum locum, eis à muliere præfata diligenter exposita visione, vnà cū ipsa puerum fratribus præsentarunt: & haurientes aquam de puteo, earū nobilior propriis manibus lauit infantem. Statim puer omnibus membris ad sua loca productis, sanus apparuit, & magnitudo miraculi omnibus admirationem induxit. ¶ Miraculum.

In castro Chote Hostiensis diœcesis, vir quidā sic crus ex toto perdiderat, vt nullo modo progredi vel mouere se posset. Positus itaq; in angustia vehementi, & auxilio desperatus humano, cœpit nocte quadam, ac si præsentē cerneret B. Franciscū, talem coram eo assumere materiam querulandi: [113] Adiuua me S. Francisce, recolens meū seruitium & deuotionem tibi impensam. Nam in asino meo te portaui, sanctos pedes tuos, & sanctas manus tuas osculatus fui, semper tibi deuotus, semper beneuolus extiti, & ecce morior doloris huius durissimo cruciatu. His pulsatus quęrelis statim affuit beneficiorū memor, & deuotionis gratus, & vigilanti viro cum vno fratre apparuit. Ad vocationē eius se venisse dixit, & tulisse remedia sanitatis. Tetigit locū doloris cū baculo paruulo, qui figurā Thau in se habebat, & fracto mox apostemate, perfectā tribuit sanitatē, & quod mirabilibus est, sacrū signum Thau impressum super locū sanati vlceris ad miraculi memoriā dereliquit. Hoc signo S. Franciscus suas consignabat literas, quotiens charitatis causa scriptū aliquod dirigebat.

113. Ecce quāta cū fiducia sanctū inuocat, & quam mirabiliter inuocans adiuuatur.

QQQ ij

diligebat. Sed ecce dum per diuersa miracula gloriosi patris Francisci, meus narrationis varietate distracta decurrit, promerente ipso Crucis glorioso signifero, in signum salutis Thau non sine diuina directione peruenit, vt ex hoc possimus aduertere, quòd sicut crux militanti post Christũ fuit sublimitas meriti ad salutẽ, sic & triumphanti cũ Christo facta est firmitas testimonij ad honorẽ. Hoc quippe crucis mysterium magnũ & mirum in quo charismata gratiarũ & merita virtutum, & thesauri sapientiæ, & scientiæ tam alta profunditate velantur, vt à mundi sapientibus & prudentibus sit occulta, tam planè fuit Christi paruulo reuelatũ, vt omnis vita ipsius non nisi crucis vestigia sequeretur, nõ nisi Crucis dulcedinem sapetet, non nisi crucis gloriã prædicaret. Verè namq; in suæ conuersionis principio dicere cum Apostolo potuit: Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi. Non minus etiã verè in conuersationis progressu addere valuit: Quicunq; hanc regulam secuti fuerint, pax super illos, & misericordia. Verissimè autẽ in consummatione potuit subinferre: stigmata Domini Iesu in corpore meo porto. Sed & illud nos quotidie desideramus ab ipso audire: Gratia Domini nostri Iesu Christi cũ spiritu nostro fratres. Amen. Gloriare igitur iam securè in crucis gloria Christi signifer gloriose, quoniã à cruce incipiens, secundum crucis regulam processisti, & tandem in cruce proficiens, per crucis testimonium quantę glorię sis in cœlo cunctis fidelibus innotescis. Securè iam te sequantur, qui exeunt ex Ægypto, quia per baculũ crucis Christi mari diuiso, deserta transibunt in repromissam viuentium terram, Iordane mortalitatis transmisso, per ipsius crucis mirandã potentiam ingressuri. Quò nos introducat verus populi ductor, & Saluator Iesus Christus crucifixus, per merita serui sui Francisci. Ad laudem & gloriam vnius Dei, & trini, qui viuit & regnat in secula seculorum. AMEN.

FESTIVITAS OMNIVM SANCTORUM, per Adonem Episcopum Treuerensem collecta.

Habetur in Martyrologio eiusdem sub Calēd. Nouē.

CALENDIS Nouembris festiuitas omnium Sanctorum. Petente namque Papa Bonifacio iussit Phocas Imperator in veteri Fano, quod Pantheõ vocabatur, & à Domitiano prius factũ erat, ablatis idololatriæ fordibus, Ecclesiã beatæ semper Virginis Mariæ, & omniũ martyrũ fieri: vt vbi quondam omnium non Deorum, sed dæmoniorũ cultus agebatur, ibi deinceps omnium fieret memoria sanctorũ. Quę ab illo tempore Calendis Nouembris in vrbe Roma celebris, & generalis agitur. Sed & in Galliis, monente sanctæ recordationis Gregorio Pontifice piissimus Ludouicus Imperator, omnibus Regni & Imperij sui Episcopis cõsentientibus statuit, vt solenniter festiuitas omnium sanctorũ in prædicta die annuatim perpetua ageretur.[1] Quam sanctam constitutionẽ reuerenti amore suscepit omnis Ecclesia.

1. Omnis Ecclesia reuerẽti amore suscepit festiuitatem solennẽ omnium sanctorum.

DE SANCTORVM ET RELIquiarum honore sermo beati Ioannis Damasceni.

Habetur lib. 4. ca. 16. de Orthodoxa fide.

1. Cur honorare deceat sanctos.

HONORARE[1] decet sanctos, & amicos Christi, vt filios, & hæredes Dei, quemadmodum ait Deiloquus Ioannes Euangelista: Quicunq; autem receperunt eum, dedit eis potestatẽ filios Dei fieri. Quare nõ amplius sunt serui, sed filij: si aũt filij, & hęredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi. Et Dominus in sacris Euangeliis Apostolis dicit: Vos amici mei estis: itẽ, Non vos vocaui seruos, nam seruus nescit quid faciat Dominus eius. Si autẽ Rex regnantium, & Domin[9] dominantium, & Deus deorũ, conditor omnium, & Dominus dicitur, omnino & sancti,[2] Dij, & Domini, & Reges. Nam horum Deus, & Deus & Dominus, & Rex est, & dicitur. Ego enim sum, inquit Mosi, De[9] Abrahã, & Deus Isaac, & Deus Iacob. Et Deum Pharaonis fecit Deus Mosen. Deos aũt dico, & Reges, & Dominos, non natura, sed vt affectus regentes, illorũ dominantes, & diuinæ imaginis similitudinem, secundũ quam geniti fuerunt, inobliteratã custodiẽtes (nam & dicitur Rex, Regis imago) qui vniti sunt Deo secundum voluntatẽ. quiq; illum suscipiunt inhabitatorem, & qui id participatione sunt effecti gratia, quod ipse est natura. Quomodo igitur non honorandi sunt, qui cultores, & amici, & filij Dei existunt? Nã honor erga gratos, & benignos cõseruos, beneuolẽtię erga communẽ Dñm indiciũ est. Hi promptuariũ Dei & pura habitacula facta sũt.

2. Vide quia sanct i Dij, Domini, & Reges dicuntur, & quæ sit huius rei ratio.

Inhabitabo

Inhabitabo enim in eis,dicit Dominus, & inambulabo, & ero eorum Deus. Et quòd iustorum animæ in manu Dei sunt, & non tanget illos mors, dicit diuina scriptura. Nam [3] Mors sanctorum, dormitio magis est, quàm mors. Laborauerunt enim in præsenti seculo, & viuunt in æternum. Et pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum eius. At quid pretiosius, quàm in manu Dei esse? Vita enim Deus est, & lux: & qui in manu Dei sunt, in vita, & luce existunt. Quòd autem per mentem corpora eorum inhabitauerit Deus, dicit Apostolus: nescitis quia corpora vestra spiritus sancti habitantis in vobis templum sunt? Dominus autem spiritus est. Et, Si quis templum Dei corruperit, corrumpet & illum Deus. Quomodo igitur non honoranda sunt animata templa Dei, & animata tabernacula? Hi viuentes in fiducia Deo assistunt. Fontes nobis [4] salutares dominator Christus præbuit sanctorum reliquias, multimoda beneficia scaturientes, vnguentum suauitatis emanantes, vt nullus discredat. Si enim ex rupe, & firmo saxo aqua in eremo prosiliuit, volente Deo: & ex maxilla asini Sampsoni sitienti: ex martyrũ reliquiis vnguentum suaue olens emanare incredibile est? Nullo pacto profectò iis qui sciunt Dei virtutem, & ab ipso sanctorum honorem. In lege: omnis qui tangebat mortuum, immundus efficiebatur, verùm ij non mortui. Nam ex quo ipsa vita, is scilicet, qui vitæ causa est, inter mortuos computatus est, eos qui in spe resurrectionis, & fide, quæ in ipso est, dormierunt, non [5] mortuos appellamus. Mortuum enim corpus quomodo miracula operari potest? Quomodo igitur per [6] eos dæmones abiguntur, infirmi curantur, cęci vident, leprosi mundantur, tentationes & tristitiæ soluuntur, denique omne donum bonum à patre luminum per eos iis qui inhæsitabili fide petunt, descendit? Quantum sanè laborares, vt inuenires adiutorem, qui ad mortalem Regem te adduceret, & pro te ad ipsum sermones faceret? Adiutores [7] ergo totius generis, Deo pro nobis supplicationes porrigentes, non honorandi sunt? Certè honorandi. Templa [8] à nobis Deo erigenda sunt in ipsorum nomine. Fructus afferendi illorum memoriam venerantibus, & in ipsis lætantibus spiritu, vt propria inuocantium lætitia fiat, ne nos non colere tentati, è conuerso ipsos irritemus. Nam iis, à quibus Deus colitur, & eius serui delectãtur, & quos despicit Deus, & eius despiciunt clientes. In Psalmis, & hymnis, & odis spiritualibus, cùm compunctione & misericordia indigeamus, sanctos fide veneremur, à quibus maximè Deus colitur. Statuas illis erigamus, & visibiles imagines, & nos ipsi animatę statuæ, & imagines ipsorum, virtutum imitatione efficiamur.

Deiparam, vt propriè, & verè Dei matrem honoremus. Præcursorem Ioannem, vt prophetam, & baptistam, & missum, & martyrem. Neque enim inter natos mulierum maior surrexit Ioanne, vt Dominus dixit: & regni eius primus præco factus est. Apostolos vt fratres Domini, & inspectores, & ministros in passionibus eius. Quos præsciens prędestinauit cõformes fieri imaginis filij sui Deus, & pater, primùm Apostolos, secundò Prophetas, tertiò Pastores, & doctores. Martyres verò Domini ex omni ordine delectos, vt milites Christi, & qui eius biberunt calicem, tunc viuificæ eius mortis baptismate baptizati, vt communicantes passionibus eius, & gloriæ. Quorum exercitus Dux est protodiaconus Christi, & missus, & protomartyr Stephanus. Et sanctos patres nostros exercitatores, qui diuturniore martyrio conscientiæ certauerunt, qui circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egeni, tribulati, afflicti, in solitudinibus errantes, & montibus, & speluncis, & cauernis terræ, quibus non erat dignus mundus. Prophetas ante gratię tempus, Patriarchas iustos, qui prænunciauerunt Christi aduentum. Horum omniũ attendentes conuersationem, æmulamur fidem, bonitatem, spem, zelum, vitam, tolerantiam passionum, & sustinentiam vsque ad sanguinem, vt & corona gloriæ cum ipsis participemus.

3. Ecce quòd sancti magis dormientes quam mortui dici debent.

4. Vide quid dicat sanctus pater de sanctorum reliquiis. Nã fontes salutares eas appellat, Dei indulto multimoda beneficia scaturientes, & suauitatis vnguentum emanantes.

5. Sanctos cur appellemus dormientes, non autẽ mortuos.

6. Nota per sanctos dæmones abigi, infirmos curari, cæcos videre, leprosos mũdari, tentationes, & tristitias solui.

7. Vide sanctos adiutores dici totius generis humani, & pro nobis Deo porrigere supplicationes.

8. Ecce quã multa dicit de sanctis contra nouorum hæreticorum insanias. Tẽpla à nobis Deo erigenda in ipsorũ nomine. Inuocandos et colendos, ne non colere tentati ipsos irritemus. In Psalmis, hymnis & odis spiritualibus venerandos. Statuas illis erigendas, et visibiles imagines, & nos virtutis illorum imitatores efficiendos.

DE ADORATIONE IMAGINVM

sermo beati Ioannis Damasceni.

Habetur libro quarto cap. 27. de Orthodoxa fidẽ.

VIA nonnulli nobis exprobrant, quòd [1] adoramus, & veneramur Saluatoris nostri, & Reginæ nostrę Deiparæ imaginẽ, insuper & reliquorũ sanctorum famulorum Christi, audiant, quòd à principio Deus hominẽ ad suã imaginẽ fecerit. Cuius igitur gratia inuicẽ adoramus, nisi quatenus ad imaginem Dei facti sumus? Nam, vt inquit Deifer & magnus in diuinis Basilius, imaginis honor ad exemplaris [2] transfertur honorem. Exemplar autẽ est, quod imaginem efformat, & ex quo, quod deducitur, fit. Cuius gratia Mosaicus populus tabernaculum in circuitu adorabat, imaginem & formam gerens cœlestium, magis autem & totius creaturæ. Dixit igitur Deus Mosi: Vide feceris omnia secundũ formam tibi ostensam in monte. Et Cherubin obumbrantia propitiatoriũ nónne opera sunt ma-

1. Audiant veteres & noui hæretici, nam contra eos loquitur hic sanctus pater.

2. Imaginis honor ad exemplaris transfertur honorem.

nuum hominum? Quid autem in Hierosolymis celebratissimum templum, nónne manu-factum est, & hominum arte constructum? Diuina autẽ scriptura accusat [3] adorantes sculptilia, ac etiam sacrificantes dæmonibus. Sacrificabant autem Græci, sacrificabant & Iudęi. Sed Græci dæmonibus, Iudæi verò Deo. Et detestabile erat Græcorum sacrificium, & damnabile, Iudæorum autem Deo benè acceptabile. Sacrificauit enim Noë, & odoratus est Deus odorem suauitatis, bonæ voluntatis, & beneuolentiæ erga se suauitatem suscipiens. Sic Græcorum sculptilia, quia dæmoniorum erant simulachra, detestabilia, & interdicta sunt. Ad hæc inuisibilis, & incorporei, incircunscriptibilis, & infigurabilis Dei quis potest facere representationem? Insipientiæ igitur, & extremę impietatis est, figurare diuinitatem. Hinc in antiquo testamento tritus non fuit [4] imaginum vsus. At verò posteaquam Deus per viscera misericordiæ suæ, secundum veritatẽ factus est homo propter nostram salutem, non vt Abrahæ visus est in specie hominis: non vt prophetis, sed secundum substantiam veraciter factus homo est, diuersatus in terra, & cum hominibus conuersatus est, miracula operatus est, passus est, crucifixus est, sepultus est, resurrexit, assumptus est. Et hæc omnia secundum veritatem gesta sunt, & visa ab hominibus, & scripta nobis ob memoriam, & doctrinam sunt, cùm pręsentes non essemus: vt, cùm non viderimus, audientes, & credentes adipiscamur beatitudinem Dei.

Et quia non omnes literas norunt, neque lectioni incumbunt, patres nostri consenserunt, veluti quædam trophæa, hæc in imaginibus representare ad promptam [5] memoriam. Siquidem ob negligentiam frequenter cogitatione non tenentes passionem Christi, imaginem transfixionis Christi videntes, in Saluatoris passionis memoriam redimus, & procidentes adoramus, non materiam, sed imagine representatum, vt neque materiam, ex qua scriptum est Euangelium, neque Crucis materiam adoramus, sed quod typo, figuraq; exprimitur. Nam quid refert Crux à materia, si non habet Christi representationẽ? Identidem & de Dei matris imagine. Nam honor ad ipsam, in illum, qui ex ea incarnatus est, reuocatur. Similiter autem & sanctorum fortia facta præparant nos ad fortitudinem, & zelum, & imitationem virtutis illorum, & gloriam Dei. Vt enim diximus, honorem, qui exhibetur benignis, gratisque conseruis, beneuolentiæ ad communem Dominum præ se ferre indicium: sic & imaginis honor ad prototypon exemplar, imaginisque veritatem transfertur. Est autẽ hęc traditio non scripta, perinde ac adorationis ad Orientem, adorate, [6] scilicet Crucem, & alia plurima, iis quæ dicta sunt similia.

Fertur autem & quædam historia, quòd cùm Abagarus Edessenorum ciuitatis Rex, pictorem misisset, vt Domini similem pingeret imaginem, non valente pictore id præstare ob resplendentem faciei Domini claritatem, ipse Dominus vestimentum suæ faciei diuinæ, & viuificæ applicans, in vestimento sui ipsius [7] imaginem impressit, & sic desideranti misit Abagaro. Quòd autem plurima sancti Apostoli [8] tradiderunt sine scripto, scribit Paulus Gentium Apostolus, ita dicens: Ergo fratres, state, & tenete traditiones nostras, quas docti estis, siue per sermonem, siue per epistolam nostram. Et ad Corinthios: Laudo autem vos, fratres, quia per omnia mei meministis, & sicut tradidi vobis, traditiones tenetis.

3. Diuinam scripturam non esse contra colentes imagines.

4. Cur in veteri testamento tritus nõ fuerit imaginũ vsus, sed tantum in nouo.

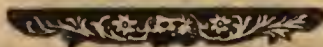
5. Inuentæ sunt imagines ad promptitudinẽ memoriæ, & procidentes adoramus nõ materiã, sed imagine representatum.

6. Adorare Crucẽ, & alia plurima, est traditio non scripta.

7. Vides quod ipse Dominus Iesus Christus misit imaginẽ suã Regi Abagaro? Qua fronte ergo potest quis imagines traducere?

8. Nota Apostolos plurima tradidisse sine scripto; & hæ vocãtur traditiones Apostolicæ, quæ non minus, quã ea quæ scripta sunt, semper in obseruantia fuerunt.

Finis Epitomes historiæ Aloysij Lipomani, De vitis Sanctorum.

VITA DIVI DOMINICI PER D. IOANNEM GARZONEM BONOniensem Oratorem clarissimum scripta.

DRIANO quarto Pontifici maximo successit Alexander tertius. Id tẽporis Callagorã, quod Hispaniæ admodũ nobile est oppidũ, Felix quidam incolebat: Vir summa probitate, summa virtute, summaq; liberalitate præditus. Hic Ioannam sibi matrimonio coniunxerat, puellam quidẽ venustã, muliebribusq; officiis ornatã. Ex hac Christi optimi maximi munere duos suscepit filios, Dominicum, & Antonium. Eos, vt cõsuetudinis est, instituendos, & ad omne officij munus instruendos curauit. Quo factũ est, vt cùm ætate progrederentur, in sacerdotum numerum adscriberentur. Antonius quod mira pollebat misericordia, his qui in summa erant mendicitate, egregiã nauabat operã, omnibus si quidẽ & parebat, & seruiebat. Vt morte defunctus est, multa sunt ab eo signa perpetrata. Dominicus aũt contemptis huius mundi illecebris, sese religioni addixit. Non illius signi memoriam abiiciã. Nã cùm mater eũ contineret aluo, visa est se continere catulũ facẽ ore ferentem ardentẽ. Vt verò puerũ enixa est, confestim totus orbis enituit. Iam ætati paululum roboris accesserat, cùm ad templa proficiscebatur Deũ venerans colensq;. Ita eñ parentes erudierant. Ab omnibus non molli strato, sed duro iacens vsq; ad extremũ tempus ætatis conspectus est. Erat puero auunculus quidã, cui ex sacerdotibus principatus deferebatur. Hic illius erudiendi, atque ad res sacras instruendi curam susceperat. Breui & doctrina, & his artibus, quibus ætas puerilia informari solet, peritus euasit, & quæ ad sanctã religionẽ pertinebant, nihil est eorum ab illo prætermissum. Nondũ quartũ & decimum, cùm ab eo, quę diximus, gerebantur, egressus erat annũ, admirabantur oẽs, q̃ adolescens de se tã grandia polliceretur. Ea tẽpestate Palentię in omni scientiarũ genere ingenia florebant. Eò parentis iussu profectus est Dominicus discendarũ literarũ gratia. Difficile dictu est, in quam frugem euaserit, non modò æquales, sed natu etiam maiores superauit. Verũ ne vel minima labe inquinaretur, non modò non scortorũ, sed etiam virginũ matronarum societatẽ recusabat. Adde ebrios, aleatores, testamentarios, atq; oẽs bonorũ corruptores, quos tanquam acerbissimã pestẽ vitabat. Voluptates, blandissimas dominas, ne ipsum à ratione detorquerent, contemptui habebat. Ad virginitatem, quam Deo dicauerat, conseruandã, omni erat cura intentus. Ferunt ipsum oẽs liberales disciplinas memoria tenuisse, vt ipsis quibus in illis discẽdis vsus fuerat, pręceptoribus excellere videretur. Nec his cõtentus esse voluit, quòd qui contempta omnium scientiarũ regina Theologia in philosophia operã contulissent, hos aspernabatur, eosq; industriã atq; oleũ perdidisse affirmabat, qui in illa ætatem consumpsissent. Ego etsi nullis sim disciplinis ornatus, à Dominico minimè dissentio. Quis enim Platoni, quis Aristoteli, quis Anaxagorę, quis cęteris stultis mũdi sapiẽtibus laudem dederit, cùm nunquã ad sanctę veritatis disciplinã peruenire potuerint? Vellem Christus optimus faceret, vt ipse fatuorũ sapientum princeps Aristoteles ab inferis excitaretur. Anni profectò mille octingenti tres & triginta circuacti sunt, cùm extremũ vitæ diẽ morte confecit. Quęrerem quid ei Plato, philosophiaq; profuissent, quãdo tot annos de ipso tam exquisitum apud inferos sumptũ sit supplicium. Fateor cũ sine dubio fuisse prodigiũ, grandeq; miraculũ in tota natura. Fateor ei penè fuisse infusum, quicquid naturaliter est capax humanũ genus. At huius mundi sapientia, apud Deũ, vt inquit, ille, stultitia est. Quis aũm sapientem censuerit, quem charitas non informat, cuius intellectus nõ captiuatur ad fidẽ, cuius cor ad Christi seruitutẽ nõ inclinatur? Sed vt ad id redeã, vnde digressus sum, qui Theologiã callebant, hos quatuor annos audiuit. Nequeo verbis consequi q̃ clarus euaserit, vt vnum esse Dominicũ omnes admirarentur, qui virtute, sacratissimis moribus, & doctrina superasset ætatem. Fortè ita casus tulit, vt non modò ciuitas ipsa, sed omnis quoq; Hispania fame laboraret, & ita laboraret, vt ciues, cæteriq; siue nobili, siue infimo essent genere, carnibus oĩs generis quadrupedũ, & coriis, herbisq; vesci cogerentur. Qui egestatis referti erant, fame absumebantur. Tũ Dñicus vehemẽti in eos cõmotus misericordia, vniuersam supellectilẽ tũ librorũ, tũ earũ rerũ, quę illi in vita opus erant, venũ, vt his subueniretur, dedit. Sub idem tẽpus Episcopus Oxomensis, cui Didaco erat nomen (erat hic & diuinarũ literarũ studiis, & optimis moribus expolitus) oẽs cogitationes suas ad augendã Christi religionem referebat. Quòd si virũ cõperisset probitate prędirũ, disciplinisq; imbutũ, hũc ad se allicere adnitebatur, & amplissimis afficiebat muneribus, crebrisq; admonitionib', vt sese religioni dicaret, hortabatur. Inter cętera beati Augustini religionẽ summis efferebat laudibus. Ex quo illi, quòd canonica esset (sic enim

Felix. Dominicus. Signum. Didacus. Augustinus.

eam vocant)assentirentur. Cõplures in hũc modũ ad sententiã suã traducebat. Ad hũc san
ctarum actionũ Dominici fama peruenit. Quò factũ est, vt eũ ad se accersiri iusserit. Con-
festim ipsum Canonicatu regulari(ita eam dignitatẽ nuncupabãt)ornandũ duxit. Nõ pos
sum, q̃to gaudio exilierit, oratione complecti: quin se perbeatum asserebat, q̀ hominẽ piũ,
probum, sanctis literis excultum in ędem suam collocasset. Interea Dominicus, vt cœlestiũ
numerũ augeret(siquidẽ ad diuinã domũ propensissimo ferebatur animo) nullum sibi labo
ris, si labor dicendus est, genus defugiendum putabat. Igitur librum, quas patrũ collatio-
nes vocãt, ad se adferri iussit. Quẽ cùm diligenter accurateq́; legisset, instituit eorũ quos
vitã piè & sanctè instituisse cõspexerat, sese haud dissimilem fore, neq; ab humilitate, quę
virtus laudatissima est, abesse. Vt enim ad Christi nuptias inuitabatur, omnibus honorem
deferebat, eosq́; iubebatur anteire. Apud Christo dicatos, est in more positũ, vt vnus q pręe-
side(quẽ priorẽ vocant)excepto, reliquis præsit, deligatur. Is, q̃tum coniectura consequi
possum, præsidis, si negotiis impeditus absit, munus sustinet. Adeo Dominicus in ea mole
se præstitit, vt ne vllũ quidẽ factũ suũ iure reprehendi posset. Quod enim sui fuit muneris
atq; officij, id cõsilio, fide, grauitate, vigilantia executus est. Nocte atq; interdiu vacabat
orationibus nunq̃ ieiunus abstinens: Adeo cibi potionisq́; parcus erat, vt vix vires refice-
rẽtur. Decenniũ vino abstinuit, quę res eius stomacho plurimũ obfuit. Id Episcopus cùm
animo suo cõsiderans, ne in posterũ ita vini parcus esset, suo iure cõmouit. Qui vel inopia,
vel solicitudine, vel dolore premebãtur, eorũ incredibilis ipsum capiebat miseratio. Quòd
si flagitia admittebãtur, nequaquã ei deerat misericordia, quin stillabãt p ora lachrymæ.
Qui verò nullis se scelerib' inquinabãt, his gratulabatur, q̀ omni illorũ cura posthabita se-
se ad Deũ tota mẽte cõuertissent. Hęc dũ à Dominico gerebãtur, qui Hispaniæ impera-
Alphonsus. bat Alphonsus ad Didacũ Episcopũ literas perferri curat, quibus illum docet, vt ad se iter
suscipiat, q̀ ad Pontificẽ maximũ mittendus sit legatus. Nec vllã morã interponit Dida-
Tolosa. cus, ne regis voluntati deesset, socio sibi adiũcto Dominico, Castellã, quæ caput est Hispa
niæ, cõtendit. Cũ Tolosam peruenisset, cognoscit magnã vim incolarũ hæretica prauitate
impeditã. Tum Dominicus(nam ad hospitium diuerterat)hospitẽ ad se acciri iubet. Quę-
rit ex eo, quę sibi de religione Christiana animo sedeat sententia. Vt ipsum percepit eodẽ
errore implicari, cõfestim quid sequẽdũ, quid fugiendũ esset, illi añ oculos posuit. Hospes
Dominicũ afflatu diuino locutũ existimãs, errati veniã petiit: se posthac nunquã tãta lap-
sũrũ imprudẽtia pollicitus est: quĩ Dominico, q̀ ex eius animo opinionẽ rã penitus infi-
Prima Dominici victoria de diabolo. tam, & tã vetustã euulsisset, amplissimis verbis gratias egit. Hęc est prima de colluctatore
nostro Dominici victoria. Iam Didacus legationẽ obierat, cùm quid ei esset in animo Põ
tificẽ cõmouit: se malle, vt sibi in tanta dignitate alter succederet, quòd Albanenses per-
uersa hęresis occuparet, se nulla spe, quin eos tanto liberaret errore, decidere. Id se facturũ
Albanenses. Põtifex recusauit. Ex quo Didacus ad regẽ regressus est. Paucis post diebus ad Cistertiũ,
q̀ monachorũ, qui id religionis genus profitebantur, vsum sibi iucundũ futurũ sperabat,
cõtendit. Multis verbis vltro citroq́; habitis, in eorũ numerũ adscriptus est. Tertia pòst
die, cũ cõpluribus monachis comitibus, quò ab eis Cistertiensiũ institutis pręceptisq́; eru-
diretur, inde excessit. Nec Dominicus quidẽ aberat. Cùm ad montẽ Pessulanũ p̃uenissent,
Abbates xij. nonnulliq́; Episcopi, quos Innocentius tertius Põtifex max. hęresis Albianẽ-
siũ reprimẽdę ac delendæ gratia eò proficisci iusserat, ipsis obuiã prodeũt. Repẽtè Didacus,
cæteriq́; ex equis desiliunt. Tum qui apud eos maximo erat in honore Abbas quidã: Nos,
inquit, patres optimi, Pontificis iussu ad reuocandos ab erroribus Albanenses huc iter cõ-
tulimus: quòd ad tã sanctã nauandã operã nobis pręsidio sitis, vos oẽs oratos volumus. Nõ
enim scimus, nec si sciamus dicere audemus, quid pręstabilius efficere possitis, q̃ tantũ ani-
marũ gregẽ diaboli dominatu liberare. Casu accidit vt Abbas Euangelij mentionẽ face-
ret: qđ cùm se planũ facere adniteretur: Quæ tibi, inquit Didacus, oratio elapsa est? Si sic
sentias, è recta via declinas: Cõcede in sententiã meã. Quod homini Christiano fas est op-
tare, id adipisceris: Nõ te spes tua frustabitur. A vobis(me enĩ ad vos cõuerto)cũ infinita
hoĩm multitudine nõ opinionibus, nõ sermonibus, sed re congrediendũ est. Tũ Abbas: Nos
te cõsilij participẽ habemus. Tua exequi mandata nobis statutũ est ac decretũ. Igitur Di-
dacus comitibus suis vnà cũ preciosa supellectile, vt sese patriæ redderẽt iussis: Nos, inquit,
in oppido cõmorabimur: Quæ à nobis fiẽt, eadẽ à vobis fiãt. O spectaculũ memoratu di-
gnũ, ac semper literis, laudibus, monumentisq́; decorandũ. Subseq̃bantur Didacũ Abbates
atq; Episcopi, temporũ suorũ clarissima lumina. Nec Dominicus à tãto munere seiũgeba-
tur. Cùm igitur oẽs tantã hæresim obliterare instituissent, atq; ad rectã viuẽdi formã eos
traducere, cœperũt p oppidum pedibus iter facere. Nullus ferè vicus erat, q̃n ibi sacra Chri
sti Euangelia exponeret, ipsius paupertatẽ explicãtes. Fuit hæc nimirũ religionis prædi-
catorũ species. Eam rẽ qui hæresi impediebantur adeo inimico ferebãt aĩo, vt ardẽtius &

importu-

importunius ex ſuggeſtis mẽtis ſuę cogitata denunciarẽt. Verũ Didacus ſic ſpectatæ erat
virtutis & prudẽtię, vt in ſe hæreticorũ oculos cõuerteret. Quin apud iudices cauſa ipſa
acta eſt. Qui veritati accedebãt, libellos proferebãt Chriſtianę fidei indices. Age, Dñicus li
bellũ ꝓtulit, quo ꝑmulta tũ exẽplis cõfirmata, tũ ſanctiſsimorũ virorũ ſentẽtiis corrobo-
rata cernebantur. Libuit hęreticis vt de libellis ſuis periculũ fieret: his vt ignis iniectus eſt, Miraculum
ꝓtinus incendio conflagrarũt. Sem el, iterũ, tertiò Dominici libellus igni admotus eſt, nũq̃
abſumi potuit, quin ſemp reſiliebat, dixiſſes ipſum à nullo ſenſu abhorrere. Quos hęreſis oc
cupabat, hos nõ mediocris capiebat admiratio. Quo factũ eſt, vt hi ſe ab errore quo impli-
cati erãt, ad rectã viã reuocarẽt. Qui verò ſe ab eo ſeiungebãt, exultabãt lętitia, & trium-
phabãt gaudio. Accedebat alia calamitas. Nã qbus nullæ erãt opes, nullæq; facultates, hi fi
lias hęreticis educãdas, atq; eorũ pręceptis erudiẽdas tradiderat. Id Didacus iniquè ferẽs i
loco qd' Prulianũ vocãt, monaſteriũ vbi puellæ habitarẽt, iuſsit extrui. Cõfecto biẽnio Di
dacus oẽs qbus in exponẽdis Euãgeliis vſus fuerat, ſocios ad ſe accerſiuit: cũq; eos, ne cœ-
ptis deſiſterẽt, cõmonuiſſet, his Dñicum præfecit. Paucis poſt diebus ſeſe patriæ reddidit:
Nõ multo deinde interiecto tẽpore vi morbi oppreſſus eſt. Id vbi his, quorũ familiaritate
vtebatur, nunciatũ eſt, ab his cogitationib' ad alia cõſilia ſe cõtulerunt, atq; ad patriã in-
credibili celeritate aduolarũt. Quærebãtur ſe eo principe deſtitutos: quẽ ſi fieri poterat, im
mortalẽ eſſe oportebat. At Dñicus dolorẽ quẽ acceperat, tũ ſanctiſsimi viri, tũ amiciſsimi
morte, ferre moderatè nitebatur. Siquidẽ nõ cõmoueri nõ ſuę arbitrabatur eſſe humanita
tis. Quis enim nõ moueretur tali ac tãto viro orbatus? Interea cũ Innocentij 3. verbis &
literæ redduntur, qbus vt ad expugnandã Albianẽſiũ hęreſim proficiſcatur, fit certior, ſe
nõ vereri, quin de hoĩbus abiectis, & luce indignis ampliſsimã ſit reportaturus victoriam.
Sub idẽ tẽpus Simon quidã nulla egens virtute (pręerat is oppido, quẽ Monteforte nũcu-
pabãt) Dominicũ incredibili bñuolentia cõplectebatur. Ille pupillorũ, ille viduarũ, ille tem
plorũ tutelã ſuſcipiebat. Ille miſeris, qui nullis erãt opibus præditi, ſubueniebat. His præte
rea, q à Chriſtiana veritate diſſentiebãt, male optabat, ſeq; acerrimũ hoſtẽ ꝓfitebatur: quin
etiã Dominicus apud eos maximo odio inuiſus erat. Detrahebant perditi hoẽs de ſanctiſ-
ſimi viri dignitate, q ſe oĩbus ridendũ praberet. Sed viro cõſtanti, & religionis Chriſtia-
næ ꝓpugnatori fortiſsimo, ne vllũ quidẽ metũ incutiebant. Vt igitur Pontifici audiẽs eſ-
ſet, comite oppidi Epiſcopo ſibi addito, ad cõſerendũ cũ hoſtibus præliũ contẽdit. Eunti-
bus fortè obuius fuit ex hęreticis quidã: Ex eo petũt vt ad hęreticos (is nãq; ab ipſis nulla
impeditus hæreſi putabatur) deducãtur. Homo vafer eos extra viã egit, cui' calliditatẽ cũ
percepiſſent. Vos, inquit Dñicus, viri optimi, nullus ſubeat timor: ſit vobis in Deo ſpes oĩs
cõſtituta: ipſe nobis erit firmũ magnũq; ſubſidiũ. Vix finẽ dicẽdi fecerat, cùm ille q̃to in er
rore verſaretur mente agitãs, Deũ quò ſibi tetrũ crimẽ cõdonaretur, precibus fatigauit. In
hũc modũ reſipuit. Igitur multũ itineris per ſyluas emenſi ad Aregiã amnẽ peruenerunt:
Dũ ipſum per vada nota traiiciũt, libellus Dñico, quo in tribuendis Deo laudib' vtebatur,
manibus ꝓlapſus decidit. In ſequẽti die à piſcatore hamo captus eſt, & à muliere ad eũ alla
tus. Eſt hoc nimirũ loco miraculi habẽdũ, cũ nulla eſſet aqua cõſperſus. Dies cõplures in-
terceſſerũt, cũ nõnullis comitibus aſſumptis ad aliud flumẽ ꝑuenit, q vt vidit, & altitudi-
ne aquę, & rapiditate ad tranſeundũ difficile, portitorẽ ad ſe accerſit. Is pręſto fuit. Cũ oẽs
lintre traieciſſet, vt ſibi pecunia exoluatur, petit, Ad vnũ oẽs, extra Dominicũ, exoluerũt.
Ad quẽ ille ſe vertẽs veſtẽ leniter manu traxit. Heus tu, inquit, vt mihi ſatisfiat iube. Nihil
eſt, inquit Dominicus, mihi neq; auri neq; argẽti. Cœpit ille inclamare, nequaq̃ cũ eo bene
agi, q alienis abutatur laborib'. Tũ Dominicus procidit, atq; ad cœlũ ſuſpiciẽs: Ne me, in-
quit, Chriſte opt. max. deſeras. Repẽte è terra nũmus egreſſus eſt, quẽ cũ portitor legiſſet,
exceſſerũt oẽs. Annos plures ob delẽdã hęreſim Toloſę cõmoratus erat, cũ nõnulli ſuper-
bia & neqtia prędi ti de eo occidẽdo cõſilia inierũt. Quin ſi ipſis fuiſſet obuius, ſuis mani-
bus periturũ minitabãtur. Cũ ei ex vrbe abeundũ eſſet, hoẽs quibus nulla fides, nulla chari
tas, nulla ſtabilis beneuolẽtia erat, q de eius diſceſſu certiores facti erãt pręgreſsi, loca qua
iter facere ſtatuerat, inſederũt. Eò cũ vir ſanctus veniſſet, ſeſe ipſi obiiciũt. Ex his vn': Tẽ-
ne, inquit, mortis tenet metus? Si pręhẽſus eſſes, quo fuiſſes animo? Vt mentẽ meã, inquit
Dñicus, teneas, nil mihi iucũdius eſt q̃ vt poſsim martyrio coronari. Vtinã Chriſtus opt.
max. mihi hãc optionẽ deferret. Vos hoc corpore vtimini iudicio veſtro: pro Chriſto, cui
maximis ſũ beneficiis obſtrict', nullũ laboris, cruciat', mortis genus recuſo. Hęc audiẽtes,
cęde abſtinuerũt. Haud ſanè itelligo, qui fieri poſsit, vt qui à charitate alien' exiſtit, is cœ-
leſtiũ numerũ ſit aucturus, cũ Paulus Apoſt. ſe nihil vtilitatis, ſi à charitate abſit, cõſeq af-
firmet, quãuis exquiſitiſsimos ſubeat cruciatus. Igitur Dñicus ne à tãta virtute ſefũgeretur,
hæretico, cui nullæ erãt opes, in hũc modũ ſubueniendũ duxit: Nã cùm ipſum ab hæreſi
qua diu implicat' fuerat, ad rectã viã reuocare oĩbus ingenij viribus adniteretur, ꝓſtabat

homo

homo miser in seutētia,nec precib⁹ suis meuebatur,q̄ se eo calamitatis deuēturū affirma-
bat,vt ipsi vict⁹ ac vestit⁹ defuturi essent. Vir sanct⁹,quò illi quę in vita opus erāt, suppe
ditarētur,instituit,vt sui fieret venūdatio.Fuit ei in aío in Asiā traijcere.Qua verò rōe ad-
ductus de sentētia discesserit,parū cōpertum habeo.Per idē tēpus matronę quædā nobili
genere natę ad hęresim defecerāt:id vbi Dñico nunciatū est,cōfestim ad ferēdā illis opē
comite vno cōtendit.Igitur intēdentibus se tenebris ad matronarū domiciliū ꝓficiscitur,
pulsatur,aperitur,honorificè cōsurgitur:vt Dominicus salutatione funct⁹ est,matronę (nā
cœnę satisfecerāt)eos ad sumendā potionē inuitār.Id illi,q̄ ieiunio indulgebāt,renuerūt.
Tandē eos in cubiculū,quod peripetasmatibus ornauerāt,deducūt.Cubilę præterea auleis
operuerāt.Tū vir S.Nō est,inquit,nostrę cōsuetudinis,cū quieti operā damus,tā molli,tā
delicato vti strato.Iubete ad nos tabellas deferri,super eas cubabimus. Matronæ manda-
ta exequuntur,seq; inde proripiūt.At Dominicus manibus sublatis ꝓcidit, Deūq; vt misel
larū mētibus lumina pręterret,precibus obsecrauit.Hoc tā pręclaro facinore effectū est,vt
matronæ posthac nullo laberētur errore. Phanū Iouis,ita incolæ vocāt, opidū est nō lon
gè distās à Tolosa:id infinita hæreticorū multitudo incolebat.Cū igitur ad illā prosternē
dā oī studio duceretur,cōmonendæ ipsius gratia illuc iter cōtulit.Descendenti ex sugge
sto mulieres 9.mira pollētes nobilitate se obiiciūt. Quæ grauis erat annis, ad eius genua
procidēs:Nos,inquit,virorū sapientū,quos hæreticos vocas,vestigia sequimur. Ab illorū
opinione mirū in modō dissentis:nobis quā sententiā secuturæ sumus iniicitur scrupulus
ac dubitatio quædā. Tu pater optime aím nostrū tanta suspitione libera. Tuus iste Deus,
de quo tā grādia prædicas,qui præceptis suis fidē habendā putabūt, his cœlestē ac diuinā
domū vltrò pollicetur.To si ea de re signū edideris,profecto eæ sumus, quæ nunq̄ de tua
sentētia decedemus.Vir S.incredibilē quandā percepit aío voluptatē,q̄ nec oleū, nec im-
pensam,vt tritū est prouerbiū,perdidisset.Igitur paululū se colligēs. Si,inquit, constantiæ
vestræ minimè defueritis,à Dño edetur signū,quo cōpulsæ falsam istā religionē vestram
sempiterna obliuione delendā censebitis.Cui antehac seruitutē seruieritis, res ipsa decla-
rabit.Cùm hāc orationē locutus esset,repentè felis,quē musionē voco, erat is tantæ ma-
gnitudinis,vt in se oím oculos cōuerteret, ex illarū medio prosilijt.Præterea vultus adeo
deformis erat,vt eū nemo sustinere posset.Omitto quē exhibebat odorē ingratū,vt propè
oēs se inde abdicare cogerentur.Semel,iterū,tertiò mulieribus obambulauit.Tandem ad
turrim iter intēdit,vbi reste nolæ suspēsa in summū euasit.Cū aliquantulū constitisset, ab
oculis,& in caliginosas descēdit tenebras.Dominicus in mulieres oculos coniiciēs.Quid,
inquit,timuistis? Cur tantus vos opprimit timor? Vobis in Christo Opt.Max.spes oīs cō
stituenda est.Igitur mulieres beneficij memoriā minimè abiicientes, errores abiecerunt,
seq; sanctæ religioni addixerunt. Annos x.Galliā Narbonensem peragrauerat Dominicus
prædicādo,populos docēdo,eosq; ab hæresi reuocādo.Nemo vnq̄ inuētus est, qui cū hęre
ticis tā forti,& tā cōstanti aío arma contulerit. Accedebat sententiæ suæ is,de quo suprà
Simon. memoraui,Simō princeps,qui eos ferro igneq; castigabat.Id causę fuit,cur mutua se bnuo
lentia prosequeretur,illudq; Dominico cū Simone cōmune esset,in quo oís visesset ami-
citiæ.Cō igitur apud Simonē inter hæreticos & Christianos de rebus ad sanctā fidē spe-
ctantibus esset oborta cōtentio,Dominicus libellos sua manu exscriptos exhibēs:Soluite,
inquit,hæc,si potestis argumēta.Quidā ex Barbaris hęresi oppressus:Cōspiciamus,inquit,
an libelli igne corrōpantur.Nō defuit Dominicus illius voluntati.Cū igitur libelli in ardē
tissimū ignē iniicerentur,confestim resiliebāt.Id actū non semel,sed sæpius.Tum hæretici
se in orbem colligētes suis edicūt,ne de tauta re quisquā admoneatur, q̄ magno sit oībus
futura periculo.Sed res ipsa nō diu in obscuritate latuit. Per ea tēpora Dominicua aliud
secundū cū hostibus prælū fecerat,qn̄ ad tēplum die in noctē inclinante iter conferebat,
cuius ianuā vectib⁹ clausam,cū is qui se comitē prębuerat,animaduertisset:Nos,inquit, dif
ficili tēpore huc venim⁹.Nō enim,vbi noctē agamus,vllus est locus.Nulla te, inqt Domi-
nicus,dubitatio subeat.Hoc onus Christus Op.Ma.sibi suscipiet.Sobitò ianuæ patuerunt.
Illi tēplum ingrediētes,Deo gratias egerūt.Cōmonesaciebat populū Dominicus, cùm ad
eum deductus est homo diaboli dominatu oppressus,hunc suarū orationū beneficio tanta
seruitute liberauit.Sūt & alij ad eū adducti,qui infirma erant valetudine, quos pristinæ sa-
nitati restituit.Alter præterea dæmoniacus hūc stola primū suo, deinde dæmoniaci collo
cincta,de aduersarij manibus eripuit,illi mandās,ne in posterū hoēm eadem afficeret mole
Simon. stia.Hęc dū à Dominico gerebantur,Simon nō lōgè à Tolosa castra posuerat, eā nocte &
Anglici. interdiu tormētis,cęterisq; telorū generibus verberabat. Igitur Anglici quidam, quos ad
quadraginta fuisse accepimus, q̄ ad Iacobi tēplum ipsis ꝓficiscendū erat, Tolosæ appro-
pinquauerant.Cū vrbē intrare nō auderēt(nam Tolosani Pontificis iussu à piorū cæde ce-
tuq; abacti erāt) ad flumē aduerterunt. Nauē piscatoriā,vt transueherētur, conscenderūt.

Dum

Dum transuehuntur,nauis q̃ putris erat,& admodũ vetustate dilabens,nimio põdere so-
luta est.Cuncti flumine absorpti sunt,maximus sumptis lanceis ad ripã factus est militum
cõcursus.Clamor ingẽs tollitur,ad quẽ Dñicus excitus:non enim procul aberat,accurrit.
Quid tãtus sibi velit militũ clamor sciscitatur.Rẽ exponũt:tũ ipse qui nunq̃ misericordiã
proscripserat,procidit,ac nullis lachrymis tẽperans ad cœlũ suspexit,atq; ita locutus fer-
tur:Christe Opt.Max. cuius imperio cœlũ,terra,mariaq; subiiciũtur,qui vt ꝑpetua genus
humanũ seruitute liberares,ne mortẽ quidẽ ipsam recusasti:cõmouearis oro & obsecro,in
hos peregrinos misericordia:q vt cũ eis piè sanctèq; ageretur,à gurgitibus exhausti sunt. *Oratio Dominici*
Facito,ne tantã de miseris victoriã hostis cõsequatur.Hanc abs te operã exigo.Prębe te
mitẽ,prębe te misericordẽ peregrinis tuis.Hęc vbi dicta dedit,ad vnũ oẽs caput manusq;
aqua extulerũt.At Dominicus se ad eos vertens:Cõcedite,inquit,ad me viri optimi.Ma-
xima debitis Deo beneficia,cuius admirabili sapiẽtia à mortuis excitati estis.Qui in ripa *Miraculum.*
stabãt milites,prodeuntibus lãceas porrigebant: q̃bus manu præhensis ad ripã trahebãn-
tur.Iã Dominicus adeo signorũ gloria florebat,vt nemo esset exceptis hæreticis, q ab eo
alienũ haberet animũ.Episcopi,Archiepiscopi,cęteriq; ædis sacrę principes non mõ eum
diligebant,verũ etiã amabant.Tribus potuit ornari Episcopatibus:Id semp renuit.Male-
bat vir sanctus Christi sequi vestigia,q̃ honoribus caducis & mobilibus honestari. Nil sibi
iucũdius esse affirmabat,q̃ vt posset & diuitib⁹ & egenis esse pręsidio.Se nõ abesse à spe,
quin oẽs hęreticos ad sanctã religionẽ reuocaturus esset. Interea Tolosani cũ nimiũ diu-
turna & graui obsidione premerẽtur,legatos ad Alphõsum Arragonię regẽ ꝓficisci iubẽt,
q auxiliũ implorẽt.Rẽ in mala spe esse,nec vereri,quin ipsi,nisi subueniatur,cogãtur iugũ *Alphonsus.*
subire seruitutis.Rex robustissimas legiones illis in pręsidiũ misit.Ex quo nunq̃ illucesce-
bat,quin Tolosani vrbẽ egrederẽtur cũ hostibus signa collaturi.Erat id tẽporis apud Do-
minicũ homo q̃dã religioni Cistertieñ dicatus: Is Dominicũ adiẽs:Qñ, inquit,tãtis bellis
finis imponetur?Cùm ei Dñicus taciturnitate respõderet:Quid taces vir sancte?ni De⁹ sub-
uenerit,de nobis prorsus actũ est.Tũ Dñicus:Macte,inquit,iuuenis, cõstanti & forti esto
aĩo.Tantis calamitatibus Dñs optima adhibebit remedia.Nec vereor,quin Tolosanos sit
subitura pœnitentia,Ipsi suis malis docti resipiscent.Res non diu morabitur.Multis ferro
vita eripietur.Cùm ventũ erit ad manus,Rex lætali vulnere accepto mortẽ occumbet.
Interim Simõ,q in Tolosanos magno ęstuabat odio,vt illucescebat,signa portis inferebat.
Id Tolosanis indignũ visum est.Igitur patẽti porta erũpunt.Pręliũ cõseritur,victoria neu
tro inclinata stetit.Ex Tolosanis plus x.capti sunt,quos vt cognitũ est hęretica prauitate
impeditos,cõfestim in vincula coniiciũtur.Cùm in sentẽtia ꝑmanerent,q senio cõficieba-
tur:Nos,inquit,quoad aĩam efflauerimus,eo sumus aĩo,nunq̃ sententiis vestris accedemus,
de nobis quod vultis suppliciũ sumite.Igitur in quæstionẽ adhibentur.Miseri re confessa
sub ea cõditione carnifici tradũtur,vt nulla interiecta mora, eos succẽsis ignib⁹ torreat.
Dũ ignis miseris admouetur,ex captiuis vnus in Dñicum oculos coniiciẽs:Iubebis, inq̃t,
vir Christi interpres,cineres meos ne igne amburãtur,seruari.Iudices misericordia cõmo
ti,nulla ipsum morte afficiendũ duxerunt.Annos xx.hũc misellũ hęresis occupauerat.Ex
quo abiecto errore sese religioni predicatorũ addixit.Adeo vigebant egregia Dñici faci-
nora,vt apud oẽs summa esset dignitate & existimatione.Fortè filiã Simõ ex vxore sus-
ceperat,cùm vt à Dominico aqua quo lauacro peccata carnis aboleret, tingeretur,insti-
tuit.Filij pręterea nuptias,q̃ breui celebrãdę erãt,bñdictione afficeret.Erat id tẽporis Tu
relianeñ Episcopus,vir nulla egẽs virtute:hũc populi venerabantur,obseruabãt, colebãt.
Inter prędicandũ:illud,inquit,denũcio,illud significo, quendã præsto futurũ,qui summus
prędicator cẽseri poterit.In eo tanq̃ in speculo,q̃uis vitã suã intueri poterit. Abbas quoq;
Ioachinus cùm multa literis memoriæq; prodidisset,vnũ futurũ affirmauit, à quo prædi-
catorũ religio extruenda esset,Hunc ipso vita functo fratres sui & amarẽt,& honore pro-
sequerentur.Haud falsus vates fuit.Monachus quidã cùm sanctè vitã instituisset,in morbũ
incidit.Ex quo tres dies extra se positus est,& quasi mente alienatus.Tandẽ ad se rediẽs,
quę viderat,oẽs celatos voluit.Nõ multo interiecto tempore cùm in templũ iter faceret, *Monachus.*
fratres prædicatores obuios habuit,eosq; in secretũ abduxit.Tũ ita verba fecit:Quę con-
spicio,ea mihi Christus denunciauit,cùm quasi mẽte alienatus essem.A natali Dñi Salua-
toris anni agebantur 1215. cùm in vrbe Romana celebrata est synodus.Eò conuenerunt
oẽs ædis sacræ principes.Fulcho Episcop⁹ Tolosanus,cui Dñicus se comitẽ præstitit,Ro *Fulcho.*
mã contẽdit.His cùm sui conueniendi summus Pontifex potestatẽ fecisset,quid ipsis esset
in aĩo paucis expresserũt:Se diu diligẽter cogitasse,vt prædicatorũ religio institueretur,
quando ea res Christianis maximo esset futura præsidio.Vtriusq; sententiã summis laudi- *Predicatorum*
bus extulit Pontifex.Veruntamen de re ipsa sibi suscipiendã esse cogitationem. In sequẽ- *religio.*
ti nocte per somnium visa est Pontifici ædes Lateraneñ. solutis compagibus ruere, se

Domi-

quiue ipsi & seruitutē seruiebant,nōnulli præterea sacerdotes. Vt fuit ad cubile, conspicatur corpus exanimū,membraq; quassata. Tū eas suis locis disposuit,vacauitq; & orationi: cui° cū finē fecisset,salutaris signi impressione cadauer animauit. Atq; manu ipsum prehēdens,magna voce inclamat:Te suscitet Napuleon Dñs noster Iesus Christ°. Qui hęc spectatū venerāt,admiratione cōmouebantur,q, adolescēs à mortuis reuiuisceret. Igitur Napuleō se ad Dominicū vertens:Fatito,inquit,vt tibi potuśq; desiderio satisfaciā. Eius sententię assenūt Dñicus. Sub idē tēpus qui se prædicatorū religioni addixerant,Romę habitabant nō longè à tēplo Sixti. Ex quo HonoriusPōtifex (nō mediocri insuper in Dominicū erat bñuolentia)iussit vt ad Sabinę templū habitatū ꝓficiscerentur. Mons est Romę,quē Auentinū vocāt. In eo cōplurium deorū falsorū, & humana manu factorū Iunonis,Matutæ,Mineruæ,Dianæ,Lucinæ,exstructa erant tēpla. Honorius,& q illi ætate antecesserant Pōtifices maximi ꝓpulsatis gentiliū erroribus,ea sanctis martyribus dedicarūt: Auentinus mons.
In eo mōte situ est monasteriu B. Sabinę,qđ ab Honorio fratribus prędicatorib°,vt in eo habitarēt,dono datū est. Verū quæ se Christo dicauerāt virginib°,vt Sixti monasterio habitationis loco vterētur,cōcessum. Hoc primū virginū fuit monasteriū, qđ à Dominico Christo dicatū est. Eas cū cōsolatione afficeret,moneretq; ne èrecta via declinarēt,factus est maximus populi cōcursus. Tū mulier quædā aduersarij nostri dominatu oppressa, in Dominicū oculos cōijciens:Perdite,perdite,inquit,mea opera,mea industria,meo labore quatuor mihi vendicauerā mulieres,his abs te priuata sum. Quæ modò mihi est, ne tu eā quidē è manibus meis eripies. Tū Dominicus:Silentiū agito. At illa:Septē sumus qui hāc vi tenemus. Nunq̄ hinc egrediemur. Christe opt. max. q̄ variæ q̄ horrendę voces à muliere mittebantur,vt audientibus terrorē inijcerent. In tāto tumultu Dominicus manū tollens(nā crucē in fronte signauerat)Vobis,inquit,ex Iesu Christi autoritate,vt inde exeatis pręcipio:Nec in posterū mulieri vel minimo sitis impedimento. Hęc cùm dixisset. vehementer mulier cōmota est,magnāq; vim carbonū exhalauit,quā incredibilis sanguinis multitudo subsecuta est,vt qui aderāt eā obiisse mortē arbitrarentur. Repentè Dominici iussu extra ædē deportata est,& vt curaretur accersiti sunt medici. Vt in pristinā valetudinē rediit,sese Christo dicauit,eiq; Dñicus Amatę nomē imposuit,à qua posthac vita sanctè acta atq; decursa est. Magna erat Dñicus apud Romanos autoritate. Oēs admiratione pcellebātur,q, vnus esset cuius imperio dęmones subiicerentur. Sub idē tēpus Episcopus Aurelianēsis ac Arnoldus Decan°,eorū qui ætate sua in ius Pontificiū incūbebant,nulli secundus,Romā ꝓfecti sunt. Huic Cardinalis quidā,q, ei cū hoc summa erat familiaritas,sui cōueniendi potestatē fecit:hic qđ sui esset cōsilij diligēter exposuit,se eo esse aio,q Christū inopē inops sequeretur,nondū se satis mente agitasse,quōnā modo posset ad eū exitū puenire. Tū Cardinalis:Si hanc,inquit,opinionē mente comprehendisti,adest Dominicus nouæ religionis autor. Hic sese Christo dicauit. Euāgelia vulgo explicat. Quæ facienda, quę fugienda sunt prædicit,denūciat,ante oculos ponit. Huiuscemodi oratio Arnoldū incredibili voluptate affecit. Igitur Dñicum cōuenit,& mentis suæ cogitata enunciat,quæ cū Dominicus summis laudibus collaudasset,ille sese religioni prædicatorū addixit. Haud multi dies intercesserūt,cū in febrim incidit,& satis molestā. Vt curaretur ad ipsum deducūtur medici:hi desperata salute retro iter verterūt. Interea Arnoldū ardentissima febris vexabat,cū Maria cœli Regina,quā puellæ duæ mira venustate ornatæ comitabātur,sese illi obiecit,quę cū ęgrotū contēplata esset:Pete inquit,quę tibi sunt cordi. Tuis obsequar studiis. Cùm qd petiturus esset,ipsius animū diu cogitatio subiisset,vna ex puellis:Ne vllius quidē postulationis,inquit,tibi sit cura,Ipsa in hoc on° incūbet. Haud abfuit Arnold° à puellæ voluntate. Tū virgo sanctissima ægroti os,manus,oculos, nares salutari qđ detulerat perunxit vnguēto: nec ei deerāt verba pro mēbris vngendis accōmoda. Vt ventū est ad renes:Renes, inquit, tui castitatis cingulo obstringuntur. Cūq; illi prædicatorū habitū ostēderet:Hoc tibi,inquit,vestimenti genere vtendū erit. Hæc sic fata euanuit. At Arnoldus in pristinā valetudinē restitut° est. Ex quo medicos nō mediocris admiratio cepit. Harū rerū Dñicus minimè ignarus erat,tanq̄ ei° intercessione illa gesta essent. Tertio pōst die Dñicus atq; Arnoldus inter se suauissimos sermones cōferebāt,cū virgo sanctissima adfuit,quę iterū Arnoldū eodē pũxit vnguēto. Vir quidā & religioni,& hospitali dicatus,hęc se oculis vidisse affirmauit. Eiusmodi vnguentū id Arnoldo vtilitatis attulit,vt libidinis vinculis,quoad in humanis fuit,semper laxatus fuerit. Abduxit aūt Dñicum in secretū,eumq; ne harū rerū quenq̄,quoad ipsi vita suppeteret,cōsciū redderet,oratū voluit. Id ille se facturū pollicitus est. Ex quo Arnoldo vita functo,cuncta fratribus exposuit. Dimidiū fermè noctis erat cū Dñicus se in eū locū cōtulit,vbi Christo dicatos sopor opprimit,ibi sanctissimis orationib°,vt suę cōsuetudinis erat,indulgenti,virgines tres quarū quę media erat cęteris venustate pręstabat,sese visendas prębuerūt. Ex his alia vas sacræ

Amata. (margin, beside "ctè acta atq; decursa est")

Arnoldus. (margin, beside "cū Dominicus summis laudibus collaudasset")

aquæ plenũ deportabat. Alia ei quæ mediũ obtinebat locũ, aſpgillum porrigebat. Hęc cũ
illis iter faciẽs, cũctos, vno excepto, dormiẽtes aqua ſacra cõſpergebat. Id ea cauſa pleri-
que factũ putát, q̃ dormientibus etiã religionis & pudicitiæ cura minimè poſthabẽda eſt.
Dominicus q̃ venuſtate excellere diximus, eã cœli Reginã rat⁹, orationibus modũ ſtatuit,
eiq; obuiã proceſsit, & ſe ad illius pedes pſternens: Expone, inquit, quę ſis virgo. Ego in-
quit, illa ſum, cui cùm nõ multũ diei ſupeſt, vt vobis pſidium pręſtẽ, preces, cultuſq; adhi-
betis. Ob hæc verba Dominicus animi magnitudine accenſus: Quænã, inquit, illæ quę te
comitãtur, ſunt puellæ? Virgo vnã eſſe Ceciliã reſpõdit, alterã Catherinã. Tum Domini-
cus: Admiratione adducor, cur oẽs pręter vnũ religioni dicatos aqua ſacra cõſperſeris. At
virgo: Hunc, inquit, ſi officio & munere ſuo egregiè vſus eſſet, cõſperſiſſem. Sic locuta in
cœlũ euanuit. Cõfeſtim Dñicus ad orationẽ regreſſus eſt. Nec multo interiecto tẽpore fuit
extra ſe poſitus. Contẽplatus eſt vir ſanctiſsim⁹ Mariã cœli Reginã Chriſto aſsidentẽ mul
tos pręterea patrũ, q ſacris religionibus mares fœminaſq; dicauerãt, Inſup eorũ multitu-
dinẽ, q Deũ immortalibus laudibus pſequebãtur. Vt ſuorũ intuitus eſt neminẽ, lachrymas
cõtinere nõ potuit. Verùm maieſtatẽ diuinã contẽplans, pedẽ retulit. At virgo vt ad ſe ac-
cederet, digito annuit. Ille pauore cõſternatus in ſentẽtia pmanebat, quoad à Dño acçer-
ſit⁹ eſt. Verũ nullis lachrymis tẽperans ad vtriuſq; pedes pcidit. Tũ Dñs: Quid ſubeſt cau-
ſę, vt te in lachrymas effundas? Hoc, inquit ille: Nulla eſt religio, ex qua fruct⁹ vberes nõ
acceperis: At noſtra ne vllũ quidẽ fructũ edidit. Tũ Dñs: Cõſpicare religionẽ tuã, quæ in-
tra matris palliũ deliteſcit. Quod vt extẽſum vidit, vehemẽter lętatus eſt. Cognouit enim
vnã eſſe cœli Reginã, q̃ prędicatorũ religionẽ firmiſsimo teneret præſidio. Interim editu⁹,
vt in matutinis celebrãdis egregia nauaretur opera, nola ſignũ dedit. His vt finis impoſi-
tus eſt, q aderãt religioſos, Mariã cœli Reginã amarẽt, venerarẽtur, colerẽt, grauiſsima ora
tione hortatus eſt. Erat apud Dñicum in more poſitũ, vt q graui & diuturno morbo labo-
raſſent, eos nõ ſemel, ſed ſępi⁹ viſeret, præſertim ſi in ſumma fuiſſent mendicitate. Igitur
Romę nõ lõgè à porta Cœlimõtana, habitabat mulier quędã, & religioni, & caſtitati ad-
dicta, cui Bona erat nomẽ. Huic in pectore purulentũ erat vlcus, è quo vis ingens vermiũ
Bona. emanabat, Ad eã vir ſanctiſsim⁹ profect⁹ eſt, tũ miſericordia adduct⁹, tũ viſendi gratia. Vt
ex feneſtra illius vidit pect⁹ infirma valetudine oppreſſum; Quęſo, inquit, mulier, vnũ ex
vermib⁹ mihi dederis muneri. Parebo, inquit illa, volũtati tuę, ſi eũ mihi reddideris. Acceſ
ſit Dñicus ſentẽtię ſuę: q cũ vermẽ (erat is quidẽ mirę magnitudinis) in man⁹ ſuſcepiſſet,
repẽtè precioſiſsimus lapill⁹ fact⁹ eſt. Id miraculi his q aderant religioſis admirationẽ pręę-
buit. At mulier ſe lachrymis tradẽs, lapillũ repetit, oratq; vt pmiſſa pſoluat, ne à fide deſi-
ſtat. Tũ à Dñico eſt in illius ſententiã diſceſſum: Lapillus verò ſubitò in vermẽ cõuerſus
eſt. Dñicus mulieri benedicẽs abiit. Illa extinctis vermib⁹ reddita eſt incolumis. Ob recu-
peratã priſtinã valetudinẽ, Dominicoq; minimè diſſentiẽte, Arnoldus, de quo memini, etſi
prædicatorũ religioni ſeſe addixiſſet, vnà cũ Epiſcopo Aurelianeñ. mare traiecit. Cũq; ei
rei cui⁹ ſummũ ipſum ceperat deſideriũ, ad volũtatẽ ſatisfeciſſet, Bononiã iter cõtulit. In-
teriectis paucis diebus Chriſti euãgelia cœpit exponere. Ad ipſum audiẽdũ cõfluebat Sena-
t⁹ populuſq; Bononieñ. vniuerſus. Ex caſtellis, ex agro magnus hoim erat cõcurſus. Dixiſ-
ſes alterũ Heliã. Ex ſanctiſsimis ſermonib⁹ ſuis ea reportata eſt vtilitas, & cõplures pdi-
catorũ religionẽ ſibi ſuſcipiẽdã ducerẽt. Interea fama pcrebuit vnũ eſſe Bononię, q in exi-
ponendis Chriſti Euãgeliis nulli eſſet ſecũdus. Ex quo permulti prædicatorũ religioni
dediti Bononiã ſibi veniendũ ſtatuerũt. Fortè mulier quędã caſtitati & religioni dedita in
eo loco quo illi pficiſci inſtituerãt, cũ Deo precib⁹ agebat. Cùm pmulti eã riderẽt: Ma-
gna vos, inquit, tenet mẽtis imbecillitas. Si q huc profecturi ſunt viri, vos nõ fugeret. p-
fectò in ſententiã meã cõcederetis, & mea ſequeremini veſtigia. Nulla erit pars orbis ter-
Vgolinus Cardinalis Hoſtienſis. rarũ, quę de ſanctiſsimis illorũ actionib⁹ cõticeſcat. Vic⁹ eſt Bononię, quã Maſcarellã vo-
cãt. In eo tẽplũ eſt Marię cœli Reginę ſacrũ. In hoc qui ſeſe prędicatorũ religiõi tradebãt,
habitabãt. Id Arnold⁹ ægrè ferẽs Vgolinũ Hoſtiẽſem Cardi. qui id tẽporis Legationis Bo
Conuerſus. nonieñſis dignitate ornat⁹ erat, cõuenit, egitq; cũ eo fraternis precib⁹, vt q ſe prędicatorũ
religioni addicturi eſſent, addixiſſentq;, in B. Nicolai monaſterio habitarẽt. Eius voluntati
morẽ geſsit Vgolinus. Quidã ex his, quos cõuerſos vocãt, auaritia lapſus, furti neſcio cui⁹,
accuſat⁹ eſt. Cõfeſtim Arnoldi iuſſu pręhẽſus eſt: atq; accitis fratrib⁹ de eo in hũc modũ
Animaduerſio Reginaldi in cõuerſum. ſuppliciũ ſumpſit. Nã cũ ille iracundia adductus muſſaret, nec ſe tãto ſcelere alligaſſe fate-
retur. Exuite hũc, inquit Arnoldus, nõ erit ei impunè. Tũ ſublatis in cœlũ oculis dẽs: Chri
ſte, inquit, cuius imperio cœlũ, terra, mariaq; ſubiiciuntur, largire huic famulo tuo, vt hu-
jus flagri beneficio diaboli dominatu liberetur. Adeo miſerũ exquiſito affecit ſupplicio, vt
qui aderãt, ad vnũ oẽs lachrymas profunderẽt, eius vicẽ dolentes. Proch ſancte Chriſte,
præclarũ eſt in ſanctã frugẽ euaſiſſe. Adeo Arnoldus ſanctiſsimis ſuis verbis effecit, vt cõ-

uerſua

uersus amplissimis verbis ei gratias ageret. Nec immeritò. Nā qui in diaboli seruitutē redactus erat, ei libertas affulsit. Verū prędicatorū paucitas erat, q, in monasterio Bononiensi nō deerant, qui spē abiiciētes, sese inde abdicare instituerēt. Pręterea religionis malè iacta fundamēta censebant. Ea tēpestate, qui Bononię Pōtificis munus obibat (cius nomē à rerū scriptorib⁹ pretermissum admiror) duobus se abdicandi potestatē fecerat. Legebantur vulgo eius syngrapha. Quod vbi Arnoldo nunciatū est, repēte fratres accersiri iussit. Rē exponit. Oēs in fletū prorūpunt. Ipse in cœlū oculos sustulit, seq; ad Deū tota mente cōuersus, ad cōseruandā religionē oēs hortatus est. Erat in monasterio religiosus quidā, cui Clarus nomē erat, de quo oēs bene existimabāt. Multa in Arnoldi sententiā dixit, eósque qui abituri erāt, vt de sentētia decederent, qñ à Deo maxima essent præmia reportaturi, obtestatus est. Sub hæc verba Rolandus ciuis Cremonēsi (callebat hic ius pontificiū & ciuile) monasterij ianuā pulsat: aperitur, hic intrat. Tum prior: Accersite, inquit, ad me qui apud ciues nostros tanta est autoritate, Arnoldū, mihi cū eo sunt obeunda negotia. Accitur Arnold⁹, quē cū intuitus esset: Nullo, inquit, vtar exordio. Vos me in societatē vestrā recipite. Accedite cōsilio meo. Nulla me subit mētis insania: hac sum opinione, hac sententia. Semel, iterū, tertiò hāc aiam Christo dicaui. Huic instituti perpetuā seruire seruitutē. Quantā Arnoldus cōceperit aio voluptatē, nullis possum verbis cōsequi. Est locus in monasterio qđ Capitulū vocant, huc postesq; deduct⁹ est Rolandus, Arnoldus oēs religiosos accersiri iussit, Rolando quid ei esset in animo, paucia expressit. Vt eū vidit Arnoldus in sentētia pmanere, amictū quo caput suū tegebat, illi⁹ capiti imposuit. Editu⁹ verò nola signū dedit. Factus est eò maximus virorū, matronarū, puerorū, virginū cōcursus. A religiosis hymn⁹ ille canitur: Veni creator spiritus. Qui verò de discessu cogitauerant, de sentētia decesserūt. Hęc dū Bononię gerebātur, plus q̄ centū viri beneficio Dñici se prædicatorū religioni Romę addixerāt. Casu obtigit, vt ex his duos, qui quęsitū panē pficiscerentur, Dñicus ad se accersiret, Ioannē Calabrū, & Albertū Romanū. Illi mandata exequuntur. Qui ipsis panē erogaret inuenerant neminē. Ad monasteriū se referebāt, cū anus quædā religione & optimis morib⁹ prędita ipsis obuiā prodiit, quę panē porrexit. Vt fuerunt ad ianuā, homo quidā veste alba indutus, eos præstolabatur eleemosynā petens. Responderūt apud eos nihil esse, qđ erogare possent. At ille magis postulare q̄ petere. Tandē verbis cōmoti, illū voti compotē fecerūt. Qui vt pane potitus est, in cœlū sublimis abiit. Hi rē gestā Dñico exponunt, quanquā ei⁹ minimè ignarus esset. Vos, inquit, panē Dñi nōcio porrexistis: nō est apud me dubiū, quin Dñs seruis suis sit cibaria præbitur⁹. Diu orationibus vacarunt, quarū vt finis fuit: Date, inquit Dñicus, operā ô filij, vt oēs cibi quicquā sumant & potus. Nequaquā id fieri posse nōnulli responderunt. Verū Dñicus, quæ à Dño agenda erant, nō ignorans: Seruis inquit, suis Dñs cibū potionéq; adhibebit. Tu Romane vt epulentur fratres cōgregato, nec morā interponito, oībus à Domino abūdè suppeditabitur. Cùm igitur cūcti se in tricliniū cōtulissent, recubuissentq;, duos inspiciūt iuuenes egregia forma præstantes, qui vnicuiq; panē ministrabant. Paulò pòst euanuerūt. Oēs cibi desiderio satisfecerāt, sed potione recreandi erant. At ministri viuū deesse affirmant. Tū Dominicus: Deportate, inquit, ad fratres quod vase cōtinetur vinū. Illi incredibili celeritate aduolant. Vt ad cellā vinariā venerūt, vas falerni plenū inuenerūt. Ex quo desiderio naturali potus oībus satisfactū est. Insequenti die quicquid panis reliquū fuit, iussit Dñicus pauperibus erogari. Paucis pòst diebus fratres in cōsiliū cōuocauit, eosq; docuit, duos è vita excessuros, nec multū abesse quin alter naturę cōcederet. Tertio pòst die Gregoriū virū in omni dote præstantē, atq; Albertū Romanū, cuius mentionē feci, grauissimus morbus oppressit, ex quō morte defuncti sunt. Dies prope x. intercesserūt, cū Iacobus homo insigni scelere, & audacia (hic nouū viuendi genus sibi deligere instituerat) in ardentissimā febrim incidit. Huic pro morbi cōditione adhibita sunt remedia. Quę cùm nō multū proficerent, & vana essent, oēs ei⁹ morte monebātur. Ad eū visendū cùm Dñicus cōtendisset, oēs è cubiculo iussit egredi. Ipse occlusa ianua in sanctissimā orationē operā dedit. In hūc maximè modū ęgrotū reddidit incolumē. Henricus ciuis Romanus erat nobili genere natus, nondū quartū & vigesimū annū agens: hic inanes mūdi voluptates mente agitās, prædicatorū religioni se tradidit. Eā rem cognati atq; amiei inimico ferebant animo. Ex quo ipsum à tā optima sentētia auertere moliebantur. Dñicus factu oprimū ratus (nō enim ipsum fallebat, quàm astutus, & q̄ violētus esset aduersarius noster) eū Roma abdicandū duxit. Igitur de ipsius sentētia Henric⁹ comite vno assumpto, ab vrbe discessit. Cùm ad amnē quendā peruenisset, portitor rate ambos traiecit: vix eos in terram exposuerat, cū q vestigiis instabāt appellūt. Hēricus ne pręhēderetur, metu pculsus, parer, inquit, Dñice, cui aiam corp⁹q; addixi, me hodierno die tāta calamitate libera, ne patiaris seruū tuū sub diaboli imperio redigi. Tuo beneficio semel ei⁹ man⁹ effugi. Succurre inopi, atque

Clarus.

Rolandus ri

Capitulum.

Ioannes. Albertus.

Romanus.

Miraculum panis & vini.

atq; afflicto. Cõfestim inundauit amnis, vt vado nequaq̃ superari posset. Id illi admirati obstupuerũt, ac retro verterũt iter. Cùm Dñicus mulieres quasdã Christo dicatas nõ mediocri cõsolatione affecisset (nondũ nox in diẽ inclinabat) ad Sabinę templũ ꝓfectionem suscepit. Comitati sunt ipsum Tancredus atq; Odo. Referã rẽ memoratu dignã. Nã proficiscentes formosum prospectant iuuenẽ. Hic eos præibat, ipsi subsequebantur. Erat iuueni in manibus baculus. Vt fuerunt ad tẽplum, valuã suspiciũt firmissimis seris clausam. Iuuenis gradũ retulit. Tum porta repente reserata est. Omnes intro se recipiunt. O mirũ. Vt iuuenis egressus est, valuam iterũ obseratam intuentur. Vix hora circumacta erat, cùm à fratribus nocturna celebrata sunt officia. Admirabantur omnesq; Dominicus, Tancredus, Odoq; foribus clausis ædem intrassent. Quonã fato fieri dixerim, vt aduersarius noster tot ac tanta, quæ hominẽ illicere possunt, pro laqueis habeat? Iacobus ciuis Romanus se prędicatorũ religioni tradiderat, nec quid ei esset in animo ratũ habebat, cùm colluctator ille, vt de tam sancto negotio desisteret, ipsum nocte atq; interdiu solicitabat. Tandẽ illius fraudibus exceptus habitũ deposuit. Dominicus eius casum dolẽs, ita locutus est: Consule fili saluti tuæ. Multos ista ad interitũ præcipitauit via. Tu me hic pręstolare: Vt rediero, agito ad voluntatẽ. Igitur in cellulã se cõtulit, & ad Christi optimi maximi simulachrũ ꝓcidit, orans, obsecransq;, ne misellũ sineret se ire perditũ: homini misericordiã tribueret, eũ esse, cuius tãta vis esset, quæ aduersario subdolo & versuto frenũ semper iniecisset. Huiuscemodi oratio haud fuit sine effectu. Quippe vix dicendi finẽ fecerat, cùm Iacob⁹ quãtum sceleris admissurus esset, cõsiderans, Dominicũ adiit, atq; veniã supplex petiit. Dominico virgines religioni deditas vt in sanctissimã fruge euaderent hortante, callidissimus aduersarius in Tyberis ripa consedit. Erant ei duo capita mitæ magnitudinis, nunc vnum attollere, nunc alterũ demittere, nunc in virgines impetũ facere, nunc pedẽ referre. Non latuerunt eius doli Dominicũ. Quin se ad eum conuersus: Cui, inquit, verba? quid istas succinis ambages? Tibi luditur, elluis amens. Nullus ô virgines vos subeat metus, Ego hanc beluam conficiã: vt se in Tyberim præcipitem immittat, & præcipio, & iure meo commoneo. Ille prospectantibus cunctis ex Dominici egit sententia. In sequenti anno Dominicus in Hispaniã profectus est. Quid causæ fuerit haud compertũ habeo. At ferunt ipsum virginibus detulisse munuscula. Cùm igitur ad vrbem regressus esset, biduũ, quòd de via fessus erat, se in monasterio continuit. Tertio pòst die ad virgines cõtendit. Vt mutuæ sunt ab omnibus salutes adscriptæ, cœpit Christi Euangelia exponere. Tum hostis versutus specie passeris super virginum capita volans immoderato alarum remigio sanctissimis verbis intercessit. Dominicus minimẽ risum continens: Præhendito, inquit, ô Maximilla hanc auẽ, & ad me deportato. Haud defuit virgo illius voluntati. Subitò vir sanctus auem impennatã reddidit. Ea res omnibus risum mouit. Tandem auem de manibus deposuit. Atq; ad auẽ conuersus: Quid, inquit, afelle tibi vis? Strepitũ excitabis, nullã tamen iacturam inferes. Mos erat virginibus sanctissimæ Mariæ cœli Reginæ aram igne perpetuo colere. Quippe scyphus vitreus olei plenus vase æneo continebatur. Id è lacunari cathenis ferreis appensum demittebatur. Vas auis conscendit, magno strepitu cathenas cõcutiens. Quo factũ est vt scyphũ inuerterit. Virgines ad strepitum excitæ mirabantur scyphũ inuersum oleum continentẽ, cùm præsertim nihil esset, qđ eũ sustentaret. Passer se ab oculis omniũ eripuit. Vacabat Dominicus orationi nocturnæ, cùm aduersarius specie simiæ sese illi obiiciẽs scurrile nescio qd exercebat. At ille: Depone, inquit, asselle, has scurrilitates, & funalẽ cereũ ardentẽ manib⁹ sustine, quoadigne absumptus fuerit. Nõ possum risum cõtinere, flamma & beluę digitos & funale obiuit, misera & infelix in dolore fletumq; ꝓrupit. Tum Dominicus: Abi in malũ cruciatũ. Illa nec vltra apparuit. Duo in Hispania Dominicus extruxerat monasteria, cùm ei ad Tolosam iter suscipiendũ fuit. Religiosi cõplures se illi comites exhibuerunt. Casu accidit vt cœnatis solus scyphus vini plenus esset. Tũ Dominicus: Sumite, inquit, amphorã, eãq; opplete aqua. Illi imperata faciunt. Satisfacite inquit Dominicus, desiderio potionis. Cùm vino scyphos opplerẽt, vehementer admirabãtur. Admirabantur ꝓfectò aquã in vinũ conuersam. Rupes amatoria (ita incolę eum locũ vocãt) à Parrisio non lõgè abest, ibi extructũ est tẽplum Mariæ sacrũ. In eo pnoctauit Dominicus. Erat huic Beltrãdus, quẽ patres prioratus dignitate ornauerant, & multis officiis, & summa familiaritate coniunctus. Inde abeuntibus occurrũt Germani quidã. Hi Dominicũ psalmos exponentẽ audientes, summis laudibus efferũt, seq; ad eũ adiungunt. Quatridui iter pariter fecerãt, cùm Dominic⁹: O Beltrãde, inquit, nos cũ Germanis in amicitiã coiuim⁹. Diuersa natio est, diuersi mores, diuersa natura, Christũ precib⁹ fatigem⁹, vt q̃ ipsi loquũtur, nos orationẽ pcipiamus. Peroratis precib⁹, dixisses Dñicum, Beltrandũq; Germanos, quippe sermo german⁹ oĩbus cõmunis erat, vt illi mirarẽtur, quò hi breui germanã orationẽ loquerẽtur, intelligerẽtq;. Paucis post dieb⁹ Parisiũ oẽs puenerũt.

Tum Do-

Tancredus. Odo.

Iacobus.

Nota rem ridiculam.

Tum Dñicus Beltrandũ in secretũ abduxit,atq; ita orsus est: De his quæ inspexistis,oẽs celatos velis. Tu quæso in sententiã meã cõcede. Multa à Deo ppetrata sunt signa,quæ si edideris,vereor ne nobis malè cõsulam. Quis mihi præstet,ne in insolentiã pcedamus? Quare si qd pcibus apud te possum,neminẽ conscium reddes. Vt verò naturæ cõcessero,ad voluntatẽ agito. A natali Saluatoris anni erant 1219. cùm Dominicus Parisijs proficiscens ad castrũ,cui Castellioni est agnomen,puenit. A sacerdote oppidi benignè, humaneq; acceptus est. Hui nepos solariũ cõscendens,se à lapsu sustinere nõ potuit. Mater,cognatiq; eum iam exhalasse animã,se lachrymis ac tristitiæ tradiderunt. Vt Dñicus vidit lamentatiõé nequaq sedari,subitò manus ad cœlũ tendit,& precibus ac lachrymis, vt puer incolumis redderetur,à Dño cõsecutus est. In exitu anni Bononiã venit,quo tẽpore Arnoldus religiosorũ multitudine abundabat. Is vt venientẽ intuitus est,magnoperè lætatus est. In ea ciuitate oẽm ætatẽ duxit,etsi antea Romã,Bergomũ,Mediolanũ iter intẽdisset. Verũ q cõtempserit diuitias,hinc facile sciri potest. Nã cũ Odoricus Gallician optimis prediis monasteriũ donasset,extaretq; syngraphũ,& recusauit,& rescindi iussit,nec passus est vt religiosis essent prædia. Quin ipsi victũ,vestitumq; precib expolceret cõtenti domunculis. Sub idẽ tẽpus,Rodulphus hõ spectatæ virtutis predicatoriũ religioni deditus monasterij curã susceperat. Is cellas fratrib habitãdas insanis substructionib magnificas reddebat. Id vbi Dñicus animaduertit,vehementer eõ motus est,& lachrymas pfundẽs: Quænã, inquit,hæc est insolẽtia? quæ superbia? q grauis atq; intolerabilis arrogãtia? Vos oblectant tecta magnifica. Antequã in Gallias,& in Hispaniã traiicerẽ,vos vt Christi pauptatẽ coleretis,nõ inuitus admonui,ne ab ea discederetis. Vt tecta marmorea,signa,tabulas,argentũ,aurũ,opes Corinthias cõtineretis,vos monitos etiã atq; etiã volui. At præclara illa,egregia,præstansq; illa Hieronymi sentẽtia vestra memoria dilabitur. Malebat hõ sanctissimus,q sapientiã cũ religione cõiunxerat,Pauli tunicã,q regũ purpurã eũ regnis suis. Vbi Christi Euãgelia,in quib si vultis,potestis ipsius,tanq in speculo,vitã intueri? Quid loquar de Paulo Apost. cuius epistolas eũ lego,sanctissimã videor mihi nauare operã? Nõ diuitiarũ,nõ auri,nõ argẽti nõ insanarũ substructionũ illi appetentes fuerũt. Imitamini obsecro, quantũ in vobis est,illorũ vestigia. Nemo fuit quin in Dñici sententiã cõsentiret,summisque efferret laudibus,q nulla charitatis cura posthabita ad honestã sanctamq; habitaculi formã eos traduxisset. Reuocatis ab errore fratribus Arnoldũ ad se accersiuit, iussitq; vt Parisiũ iter cõferret Christi Euãgelia prædicatur. Id quod fratres nõ æquo tulerunt aio. Arnoldus Dominici sentẽtiæ paruit. Tanti viri laudes nullo silẽtio prætereo. Vt enim populus esi cõmonendus erat,tãta charitate & bñuolentia mẽtis suæ cogitata enunciabat vt oẽs eũ de cœlo delapsum arbitrarentur. Apud illũ Prophetarũ,Euãgelistarũ Oratorũ,Poetarũ valebat memoria. Dixisses eũ Paulũ Apostolũ. Nã vt suggestũ cõscendebat,maximus fiebat virorũ & mulierũ cõcursus. Fatebantur oẽs se nunquã vidisse hominẽ,q sanctitatis, fidei,religionis,charitatis illustrius præ se ferret exemplũ. Sed vt ppositũ pſequar,haud multi menses intercesserunt,eùm vi morbi oppressus est. Animã extremis (vt aiunt) labris tenebat,cùm ad eũ visendũ, q monasterio præerat, Matthæus profect est. Eũ in hãc sententiã verba fecisse tradunc: Nõ terrearis miles Christi formidine mortis. Tu egregiã cũ aduersario pugnã semper pugnasti. Victoriæ cõpos factus es. Fortunata est mors tua, quã naturæ debitã pro Christo potissimũ reddis. Cõsequèris,mihi crede,piorũ sedẽ & locum. Omnibus breuis vita data est. Sed eius bene redditæ præmia consequemur æterna. Præclarè tecũ actum est Christi miles. Quare & constanti & forti sis animo. Cũ Christo eris,& sanctorũ misceberis choris. Legimus in sanctis literis qui se castos integrosq; seruarunt, seseq; ab omnibus sceleribus reuocarunt,his ad Deum facilè patere aditum. Sub hæc verba vir sanctissim è vita exiuit. Vt de eius obitu Dominico allatus est nũcius, nõ dolere nõ potuit,cũ præsertim eũ virũ amisisset,qui & morũ probitate,religione,& ingenij elegantia fuerat ornatus. Ipse interea de oĩ re quæ ad sanctam religionẽ spectabat,fratres erudiebat. Est hoc profectò loco miraculi habendum,vt nullum vnquam ab eius ore verbum,quod vel minima reprehensione dignũ censeri posset,exciderit. Neminẽ vnquã in iracundiã adduxit,nec de eius dignitate detraxit. Casu accidit,vt fratres cibo potuq; reficiẽdi essent: ex quo Rodulphus,de quo suprà memoraui,Dominicũ cõuenit affirmans duos tantum panes apud se esse,nec fieri posse,vt tanta hominũ multitudo tam paruo cibo contenta esset. Dominicus cui in Christo opt. max. spes omnis constituta erat: Benedicito,inquit,Rodulphe his panibus,& in minuta frusta scindito,atq; vt omnes discũbant iubeto. Rodulphus mãdata exequitur. Seruus cui ea cura demandata erat, canistrũ sumit, vbi panis frusta erant reposita & mẽsas panibus onerat. Ad vnũ omnes naturali cibi desiderio satisfecerunt. Plus panis deportatũ est,quàm fuerat appositũ. Deerat vinũ. Confestim Dominicus se ad sanctã orationẽ proiecit. Tũ vas diuinitus vino oppletũ est. Postquã

Miraculum.

Rodulphus.

Digressio.

Obitus Arnoldi eu Reginaldi.

Diuina laus Dominici.

exempta fames epulis, mensæq; remotæ, cuncti Deo optimo amplissimis verbis gratias egerũt. Multa mihi verba de signis à Dominico pperatis fecisse videor. Quare in exponendis eius moribus, q̃ memoratu digni existũt, mea versabitur oratio. Polliceor aute ea

Lex scriptorum. me scripturũ, quę nullo sunt cõtaminata mẽdacio: Est enim rerũ scriptoribus lex hęc imposita, ne qd falsi dicãt, ne qd veri taceãt: absint ab omni suspitione gratię, tollatur oĩs ũmultas. Dominicus igitur ne insolẽtia notaretur, à quo vitio sẽp abhorruit, vestitus voluit habendã esse rationẽ. Erat ei vestis, & quidẽ vnica atq; abiecta, & ad pedes defluens, nec turpe ducebat eã ferre, quanq̃ ei principes cõueniendi forent. Hac vtebatur, siue vis frigoris, & hyemis instaret, siue ardor ęstatis. Vsq; ad mortẽ sup lectũ implumẽ cubitauit, siue prospera, siue infirma esset valetudine: somni parc⁹ erat, in quo vestẽ nunq̃ deposuit. Calceos tantũ deponebat. Semper catena ferrea nudatos renes cinxit. Vt enim supremũ vitæ diẽ egit, Rodulphus corpus spoliauit, spoliato catenã detraxit, detractã Iordani dedit muneri. Crepusculo noctis solus templũ ingrediebatur, sanctissimis orationib⁹ indulgens, nec anq̃ horę 4 intercessissent, abibat. Ædes ipsa ei⁹ gemitu ploratuq; personabat, vt quos sopor oppresserat, hi sępe excitarẽtur. Nonnunq̃ adeo parua noctis pars ab eo qeti dabatur, vt recumbentẽ somnus premeret. Age, diuitias, vt supra memoraui, mirũ in modũ cõtempsit, q̃ hæ essent q̃ religiosis maxime forẽt iacturę. Paupertatẽ adeo dilexit, vt ad eã complectendã fratres hortaretur, atq; de religiosis qui paruis essent opib⁹, & facultatibus

Nota diligenter. præditi bñ speraret. Multi agros, domos, officinas suas monasterio cõcesserãt, honore, bñuolentia, charitate quã Dñico deferebãt, cõpulsi. Cũcta recusauit, quin eos monuit precepitq;, vt q prædicatorũ religionẽ pfiterentur, paupertate cõtenti existerẽt, nec se diuitiis implicarẽt, q̃ eorũ mẽtes distraherẽtur. Iussit pręterea, ne aræ auro, argẽto, sericisq; orna-

De frequentandis capitulis. mẽtis, calice excepto, ornarẽtur, q̃ ea res quædã esset diuitiarũ ostẽtatio. Qui iter suscipe-rent, hos monuit, ne vllas portarẽt pecunias, cũm nõ deessent, q eis cibũ potumq; erogarent. In sequẽti anno Põtifice max. minimẽ dissentiente instituit, vt ab his, à quib⁹ ei successum foret, synodi sæpenumerò haberẽtur, in qbus de religionis cõseruatione ageretur: In eos qui in errorẽ incidissent, animaduersio fieret. Qui optimi iudicati essent, ad hos aut prioratus, aut vicariatus, aut generalatus deferretur. Ex quo factũ est, vt eodẽ anno Parisiis ad Iordanẽ, cuius mentionẽ habui, literas perferri iusserit, quib⁹ ille, vt assumptis trib⁹ comitibus, q̃ synodus celebrãda erat, Bononiã pficisceretur, cõmonebatur. Iordanes se ad Dñici voluntatẽ cõfirmauit. Neq; enim ab eo honestẽ dissentire poterat. Sũt & plures ex aliis nationib⁹ euocati, q cũ cõuenissent, vt prædiorũ prouentib⁹ perpetuò renunciaretur, instituerũt. Erogationib⁹ cõtenti essent. Multa tandẽ oratiõe vltro citròq; habita iussit vir sanctissimus, vt viri cõplures autoritate & grauitate præstãtes, qbus decernẽdi, diffiniendi, ordinandi summa esset potestas, deligerẽtur. Instituit præterea vt ob multa vitiorũ genera ppulsanda, colendasq; virtutes quotãnis synod⁹ celebraretur. His exactis Iordanes sese patriæ reddidit. Etsi antehac Dñicus ad prædicatorũ religionẽ erigendã oẽm operã cõtulisset, atq; illi⁹ cõfirmationi Põtifex max. minimẽ fuisset, tñ vt ab alio sibi succederetur, à patribus benignẽ petiit. Hi nõ modò q̃ ab eo acta erãt, summo studio, magnoq; cõsensu approbarunt, verũ etiã instituerunt, vt eadẽ in posterũ dignitate fungeretur, cũm q illi vel præferri vel æquari posset, inueniretur nemo. Nam quantũ cura, labore, vigiliis, autoritate, cõsilio eniti atq; efficere poterat, nihil prætermittebat, qđ ad religionẽ conseruandã augendãq; ptinere arbitraretur. Abstinẽtia, ieiuniis, vigiliis, orationibus, in quas summẽ incũbebat, sese aliis in exemplũ statuebat. Nocte atq; interdiu cũm diuina celebraretur oratio, à choro nunq̃ aberat. Nõ enim ex eius memoria præclara illa sentẽtia exciderat: Tãti

Nota. esse exercitũ, quãti Imperatorẽ. Age, fragilitas humana quãta est? Labimur, erram⁹, decipimur, incognita pro cognitis habemus. Qui se errore inquinassent, hos humanẽ reprehẽdebat, & castigabat, ac ne in posterũ vlo notaretur errore, quibus poterat precib⁹ obsecrabat. Nunq̃ illucescebat, quĩ fratres ad sanctã viuẽdi formã, ni necessitas ipsum abduxisset, hortaretur. Quãta erat illa charitas, qua illũ in eos q vel aduersa fortuna vexaretur, vel min⁹ pspera valetudine impedirẽtur, vsum legimus? Omnibus orationibus præsidio succurrebat. Cõplures desperatiõe adductos adeo cõsolatus est, vt fortunę telis resisterẽt, atq; his cõtẽptis spẽ oẽm, fidemq; in Deo collocarẽt. Vt ei faciendũ iter erat, aut literis incombẽdũ, aut fratres commonẽdi, primùm ad Christi simulachrũ procidebat, nec lachrymis, nec sanctis orationibus abstinens, vt ea efficeret, quæ & animæ suæ conducerent, & aliis honori emolumentoq; existerẽt. Nemo vnquã ei stomachũ mouit, nunq̃ in iracũdiã adduct⁹ est, q̃ oẽs cogitationes, oĩa cõsilia ad Christũ referebat. Ad oẽs animi perturbationes semper patientiã accommodanit. Semp pedestri itinere profectus est, sine calceatu, nunq̃ attollens oculos. Vt vrbes ingrediebatur, calceo pedes induebat. Eos nõnunq̃ si à præacutis lapidibus læsus esset, induere cogebatur. Interdũ flumina imbribus augebatur, vt ne vllo quidẽ

vado pertransiri possent, ad quæ cùm ventum erat, se salutari crucis signo armababat, iubebatq; comitẽ, quanquã metu percelleretur, anteire, illi animũ deferẽs, ipse subsequebatur. In hũc modũ, flumina trãsitu difficilia trãsgrediebatur. Nunquã dies illucescebat, quin ab eo missarũ solẽnia celebrarẽtur, magnã vim lachrymarũ ꝓfundente. Vt ad hospitiũ diuerterat, ad ædẽ exibat orãdi gratia. ab eo menses plus septe totius anni ieiunio tribuebãtur, nõ modò carnibus sẽp abstinuit, verũ & cibariis abdomine cõditis. Cùm Romã iter haberet, morbi grauitate impeditus est. Omne genus carnis recusauit, solis pomis cõtentus. Idẽ alias factitasse memoriæ literisq; ꝓditũ est. Lectitabat Matthæi Euangeliũ, & Pauli epistolas, nec eas vnquã, vt ocij quicquã nancisceba tur, de manibus deponebat. Inter cætera maximũ illud ipsum, vt oĩm animę Christianorũ ad sempiternæ atq; beatæ vitę domiciliũ ꝓficiscerentur capiebat desideriũ. Quòd verò Gẽtilea & Mahumetani in tãto errore versarẽtur, & mœrebat, & flebat. Id tẽporis mulier quædã nobili genere nata, ad Dñicũ, q eius frater à Sarracenis & captus, & in carcerẽ cõiectus esset, quærimoniã detulit. Repẽtè virũ sanctã (ita ei natura insitũ erat) tantę illius calamitatis incredibilis quędã cœpit miseratio. Igitur cùm nullæ sibi pecuniæ essent, qbus captiuus redimi posset, sui vendendi animũ cogitatio subiit, Ita Christũ fecisse aiebat, q vt humanũ genus saluũ redderet, nullũ laboris, cruciatus, mortis genus defugerat. Postero die fratres ad se acciri iussit, vt quę cõsilio, mẽteq; agitauerat, illis exposuit. Sibi esse in animo in Asiã traiicere, vt eas nationes tãtis qbus implicabantur erroribus, liberaret. Nec vereri qn Christo opt. max. cõsentiẽtẽ ad eũ exitũ, quẽ sibi proposuisset, ꝑuenturus esset. Se religioni semel dicatũ, Apostolorum adniti seq vestigia: qui vt populos ab erroribus reuocarent, totũ terrarũ orbẽ peragrassent. Ipsi suo exẽplo docti Deũ colerẽt, in eo spẽ oẽm fidẽq; cõstituerent, pecuniã contẽnerẽt, qñ hoĩm pietate, & charitate prędirorũ eleemosynis recreãdi essent. Hęc cùm dixisset eo mitibus duobus assumptis, terrestre iter ingressus est. Ei religiosi duo casu obuij fuerunt, q cùm fame vehementer laborarent (nã media dies coquẽte desup sole feruebat) Nos inqt alter, summis affecti sumus difficultatibus. Neq; enĩ est q nobis cibũ prębeat, ne minimũ quidẽ panẽ quispiã petentibus erogauit. Nullæ adsunt pecunię. Hęc audiẽs Dñicus: Qualis, inquit, ex ore vobis excidit sermo? Vos ad Deũ mẽtes erigite, atq; extollite. Qui brutis animalib⁹ cibũ exhibet, seruis suis nõ exhibebit? Nõ lõgè abest ager, ad quẽ ꝑuenturi estis. Apud hũc vicus est, quẽ viri incolũt ab humanitate minimè alieni. Sacerdos quidã vobis occurret, qui manu pręhẽsos vos tuebitur. Siquidẽ miles externus aderit, qui vtrũq; à sacerdote nitetur abstrahere. Interea qui tẽplo prę sidet, vos, sacerdotẽ, militẽ ad sumẽdũ cibũ inuitabit. Hæc locutus abiit. Tandẽ Parisiũ venit, qui etsi fratrũ paucitatẽ intueretur, eos tñ ad Christi Euangelia prędicãdã vehemẽter hortabatur, populos admonerẽt, q ex ea re amplissimũ essent fructũ cõsecuturi. Eos & piã & sanctã, si qui peccarũt, sceleratęq; fecerunt, hos admonerent, & erroribus leuarẽt, nauare operã. Ipsis in Deo oĩs esset fiducia, q ab eo nullus iuuandi locus prętermitteretur. Illi prædicandi imperitiã causati, responderũt eũ religioni honestius consulere, si peritioribus doctioribusq; tãtã molẽ imponeret. Nolite, inquit Dñicus, de spe decidere. Ipse terrę opifex, Dominusq; mũdi Deus maximo vobis erit prę sidio. Eius igitur cõsilio obtẽperantes in Germaniã ad quoddã Cistertiensiũ monasteriũ profecti sunt. Huius prę sidẽ, cui Heberrardus nomẽ erat, conueniũt. Qua causa adducti in eã regionẽ iter contulerint, exponũt. Se prędicatores esse, qui pro salute populorũ quęuis pericula, laboresq; subire instituerint. Heberrardus sub hæc verba sese ad eorũ genua prostrauit, seq; vnà cũ monachis suis nõ illutos pedes nouis calceis induẽsin prędicatorũ numerõ adscribi voluit. Nõ hæc à me finguntur. Dominicus Mutinã venerat, cùm Decanus quidã Gallus eum secretò alloquitur, & quid faciendũ esset, consilio contulit, de salute sua actũ esse, quoniam præceps ferretur in libidinẽ, se impediri quò in sanctam frugẽ non posset euadere. Tum Dominicus: Ne desperatione adducaris, misericordiã tibi tribuet Dominus. Tu ne animum contrahas ac demittas, ne quicquam tẽporis dederis otio. Nam quantum iacturæ homini suggerat otium, Poëta ingeniosus his versibus expresit. *Heberrardus.*

Otia si tollas, periêre cupidinis artus: Contemptæque iacent, & sine luce faces.

Ego verò Deũ, vt te à tã nefario scelere defendat, precabor, venerabor, implorabo. Hęc vbi vir sanctus dicta dedit, nunq̃ Decanus libidine impeditus est, quĩ castissimus euasit, & oĩs officij diligentissimus. Pŏstero die Dñicus Bononiã venit. Ea tẽpestate Cõradus Germanus (callebat hic sacras literas) ipsam vrbẽ incolebat. Is si qui sub Dominici tutela erãt, eũ eo amicitiã iniuissent, iucundissimũ ducebat. Interim vir quidam, cui Cistertiensis religionis prioratus delatus erat, in Gallias regrediebatur. Sũma ei cũ Dominico, cùm vterq; Romę esset, fuerat familiaritas. Is cùm Bononiam appulisset, ad Dominicũ visendũ ꝓfectus est. Vt mutua fuerunt salutatione functi: Nequeo, inquit Dominicus, quantũ Deo optimo debeã verbis referre. Nihil vnquã ex eo petii, quin illud sim ad voluntatem assecutus. *Conradus.*

Séperoptatis meis respōdit. Huiusce rei quoad mihi vita suppetet, neminē consciū reddi-
Audi quid dicat B. Dominicus. detis. Prior admirations prope attonitus, q summus rerū Creator in Dñicum suā volunta-
tem cōtulisset: Cùm hæc, inquit, ita sint, Deū precibus fatigato, vt Cōradi mēti lumē prę-
ferat, quò fratrū tuorū sententię accedat. Hāc sibi optionem, vt is in eorū numerū adscri-
batur, deserti optát. Nec vereor quin ea res ipsorū desiderio sit accessura. Tū Dñicus: Apud
me pnoctato. Vterq; Deū, vt illi voti cōpotes fiāt, precibus exposcet. Torá noctē in ęde
oratū est. In aurora Cōradus adfuit, petiitq; vt in prædicatorū numerū referretur. Obtēpe-
rauit cōsilio suo Dñicus. Verū ille paucis pòst mēsibus morbo extinctus est. Anni 1221. a-
gebantur, cùm iussu Dominici Bononię habita est synodus. Religiosis qbusdam eò pfici-
scentibus, aduersarius noster nuncij specie sese obiecit, eiq; hęc verba exciderunt. Quo iter
intenditis? Ad synodū aiunt illi. Quibus de rebus, inquit, hoc cōsiliū habetur? De exponē-
Attende vocē a diabolo emissam. dis, respondent illi, Christi Euangeliis. Nos iussu patrū nostrorū per totū terrarū orbē iter fa
cturi sumus, ea ratione adducti, vt oēs doceamus, quo pacto Christi vitá adipisci possint.
Hęc cùm dixissent, miser horrendā vocē emisit: Vestra, inquit, religio nostra est confusio.
Repentè ex oculis eorū euanuit. Qui vt Bononiā appulerūt, hæc Dñico & reliquis patri-
bus enarrarūt. Quæ in synodo acta sunt, referre mei non est cōsilij, ne scribēdo modū ex-
Statura beati Dominici cedā. Dñicus igitur, vt reliqua prosequar, statura fuit mediocri. Corpus habuit exile, atq;
extenuatū, barbam & capillos rufos, oculos claros ac nitidos quibus inerat quiddā diuini
vigoris. Etsi multa de sanctissimis eius moribus dixerim, illud tñ minimè prętermitten-
dū duco. Siquidē in singulas noctes corpus suū, nulla libidine, nullo scelere, nullo dedeco-
re inquinatum flagello ferreo verberabat. Id ea ratione factum sapientissimi viri asserūt, vt
ei Deus cæterisq; peccato labentibus, & his qui morte purgationē agunt, misericordiam
Grauissimo morbo labarat Dominicus. tribueret. Nullas tenebat lachrymas. Vt synodi finis fuit, in Galliá Cisalpinā iter suscepit,
Vgolini Hostiensis Episcopi, qui id tēporis Pontificis max. vicem in ea gerebat, visendi
gratia. Cùm Bononiā se recepisset in grauissimū morbū, q de via fessus erat, incidit. Vē-
tura, cui prioratus prouincia demandata erat, ipsum vt aliquid noctis quiete daret, vehe-
menter exorare. Negare ille, ni orationē antè porasset. Vt orationibus nocturnis, quibus
adfuit finis impositus est, cœpit ex capite, & ex intestinorum exulceratione laborare. Ac-
cessit febris valida. Hos morbos æquissimo tulit animo. Cùm verò diē extremū, quē mor-
te confecturus erat, haud procul abesse non ignoraret, eos qui nondū professi nomē sub-
ierant, ad se acciri iussit. Oēs ad religionē hortatus est, q ea esset, quę, vt inquit ille, pro la-
boribus requiē, pro morte vitā, pro tenebris charitatē largiri posset. His dimissis, de eius
sentētia accersiti sunt sacerdotes xij. quos cùm actionū suarū cōscios fecisset, in hanc sen-
Oratio B. Dominici. tentiā locutus fertur: Quantis sim Deo immortali beneficiis obstrictus, vel hoc vno ma-
ximè cognosci potest, qñ suo consilio, sua virtute, suo munere effrenatā libidinē cohibue-
rim. Nullum vnq̄ me libidinis desideriū cepit. Quare vt nunquā tantā turpitudinis notā
subeatis, & oro, & obtestor. Vitanda vobis erit, non solū nefaria fœminarū societas, sed im
pudici quoque sermones, qui teste Apostolo, optimos solent mores corrūpere. Haud scio,
nec si sciá dicere ausim, quid eo religioso, qui libidinis aspergatur infamia turpius inueni-
Bona fama. Constantia. ri queat. Est in Prouerbiū celebratū, eorū qui bonæ famæ curā posthabendā putant, salutē
esse desperandā. Vos eā pro virili vestra parte amplecti debetis. Inconstātia nil turpius es-
se, cū singulis hoibus, tū verò religioni dicatis, nō solū qui veritati accedūt Christiani, sed
Gentiles quoq; affirmant. Semel cùm Deo cōiuncti estis, pstate in sententia, & quod illi
polliciti estis, id exitu præstate. Cōferte cū cœlesti ac diuina domo huius mūdi illecebras,
quę fragiles sunt & caducę. Nimirū cognoscetis, qui eā incolūt, hos beatissimos esse qñ
Charitas suauissimo regno potiantur, cui finē nulla ætas vnquā est allatura. Non est à vobis postha-
benda charitas. Paulus Apost. is cuius mentionē habui, hos negat cœlestiū numerū aucto-
ros, qui à se charitatē secernūt. Quinetiā M. Tullius ipsa sublata nihil iucundū arbitratur.
Nolite insolescere, quin vt nulla superbiæ in vobis sit suspitio, operā date. Quid loquar de
paupertate? Ne hæc quidē contēnenda est. Magistrū atq; autorē habetis Christū, quē in ea
Amor mutuus. re imitári potestis, & debetis. Quis mihi eas diuitias laudi debuerit, quę aut surripi, aut ig-
ne absumi, aut vetustate deleri possunt? Mea semper sententia fuit, vt his rebus, quę mobi-
les sunt & instabiles, domus illa æterna præponeretur. Nihil sit alteri altero iucūdius, cùm
præsertim religioni addicti sitis. Estote inter vos coniūctissimi. Id quod Christus suo iure
Finis orationis. cōmonuit: Breui sum excessurus è vita, per meā in vos, & vestrā in me beneuolentiā oro,
quæsoq;, vt Deū quò in hác animulá misericordia inducatur, precibus obsecretis. Huius-
cemodi orationibus lachrymas excussit. At Prior, quātū in eo erat, illius animū omni mo
lestia leuare annitebatur, ac vt in spē erigeretur consequendę valetudinis, multos in diffi-
ciliorē morbum incidisse, qui Christi opt. max. munere redditi sunt incolumes asserebat.
Mons ab vrbe Bononieñ. mille passus abest, in eius cacumine extructū est templū Mariæ
cœli

cœli Reginę facratum. In eũ locũ Dominicus medicorũ confilio, quoniã morbi difficultate premebatur, deportatus eft. Quippe cœli eft ibi falubriats, nec aeris fpiritus vlla paludũ graui nebula inficitur. Sed cùm Dominicus nihilo melius haberet, quinetiã valetudo ipfa multò defperatior (fiquidem noctes duas infomnis egerat) priorẽ, cui fatres xij. fe comites præbuerunt, ad fe accerfiri iufsit. Quo in ftatu, inquit, res mea fit, vos perfpectũ puto. Quod extremi tẽporis fupereft, id ad Chrifti memoriã referno. Illud pco, vt mihi fub fratrum meorum pedibus cõftituatur fepulchrũ. Sed ne Prior fide haud fyncera fecũ ageret, fufpitione perculfus, fe in vrbẽ repottari iufsit. Qui eũ reportabant, hi ne in itinere vitã fungeretur, metus animũ verfabat. Tandẽ Chrifti benignitate in cubiculũ delatus eft. Rodulphus fudorẽ facie detergebat. Oẽs in fletũ prorumpebãt, q, fe tanto viro, & omnium virtutũ fimulachro priuatũ iri animaduertebant. Ipfe in eos oculos cõiiciens: Cur, inquit, tanti gemitus fletufq; fiũt? An inertes & improbi felicitati meę inuidetis? Magna me fpes tenet bene mihi euenire. Cùm in amœnifsimũ locũ peruenero, maior vobis ero vtilitati, q dum vitã agebã. Qui prioratũ gerebat: Te, inquit, pater obteftor atq; cõfecro, ne noftri memoriã abiicias: Cõmendato nos diuinę maieftati. Tũ Dominicus manibus in cœlũ fublatis: Tibi, inquit, pater cœleftis, hos oẽs quos mihi tuendos dedifti, cõmendo. Vos verò (nam mors mihi nunc obeunda eft) in orationes diuinas incũbite. In hęc verba vir fanctifsimus fpiritum exhalauit. Quo tẽpore Dominicus ẽ vita exiuit, eo tẽpor Gualla, cui monafterij Brixienfis prioratus delatus erat, altifsimo fomno prẽmebatur. Hic per quietẽ vifum eft cœlũ aperiri, inde fcalas duas miræ albedinis demitti, quarũ alter Chrifti opt. max. altera Mariæ manibus fuftentabatur. Has alios Angelos fcandere, alios defcendere. Inter eas fellam effe, occupariq; ab homine prędicatorũ vefte induto. Ipfas tandem à Chrifto ac Maria in cœleftẽ domũ trahi, mox cœlũ ipfum claudi. Gualla fomno excitatus, vt ea quę dormienti fefe per fomnium obtulerãt, patribos exponeret, Bononiã ontẽdit. Vt Dominicũ exhaufiffe fpiritũ cognouit, repentẽ confeffus eft, quæ per fomniũ viderat, ad Dominicum referri oportere. Tancredus cuius fupra mentionem habui, cũ religiofo, cui Raon erat nomen, vfu coniunctus erat. Vnà iter pedibus faciebant. Aduentãte nocte, ad hofpitiũ diuerterunt. Infequenti die Raon tẽ diuinã facturus ad arã iter fufcepi, Tancredus, q, ei de valetudine Dominici minus profpera nunciatũ fuerat: Cùm tẽ, inqt, diuinã facies ô Raon, ne memoria tua elebatur, qui apud nos patris grauitatẽ obtinet, Dominicus, illũ Deo cõmendabis, graui enim implicatur morbo. Raon eũm eorũ qui viam viuunt (nã ad aram iter contulerat) mentionẽ haberet, fubitò ad Dominici memoriã animũ fuũ reuocauit, & fublatis in cœlũ oculis, Dominicũ intuitus aureo diademate ornaõ, quẽ viri duo modefti & prudentes fequebantur. Quin ei tantus inerat fulgor, vt oculos fubmittere cogeretur. Anni plures interceffẽrunt, cùm huius rei ne vllũ quidẽ patticipẽ fecit. Poftremò à Deo admonitus, qd viderat ad oẽs detulit. Sed vt ad Rodulphũ redeã, ipfius iuffu corpus fanctum in ædem elatõ eft. Non modò ipfe, fed oẽs quoq; quibus ocius præceptorq; fuerat, illud cõplexi funt, & lachrymis confperferunt. Ea tẽmpeftate Volinus Cardinalis Hoftienfis in Gallia Cifalpina Pontificis maximi munus fuftinebat. Is cõpluribus nobilifsimis viris in focietatẽ fuam receptis, Bononiã venit. Vt ei de fanctifsimi viri obitu renũciatum eft, fubitò ad corpus fepeliendũ oẽs cogitationes fuas retulit, oẽm ei reuerentiam præftitit, q, à teneris (vt Græci dicunt) vnguiculis mutua fe fuernt beneuolẽtia cõplexi. Iuffu aũt Rodulphi, cui feniores eã curam demandauerant, capfa lignea fabricata eft, & in ea corpus conditũ, fixi, ne aperiretur, infuper claui. In hunc nodũ in fepulchro reconditum eft, & magno lapide, ne deportaretur, contectum. Anni verò cùm vir fanctifsimus naturę concefsit, agebantur 1 2 2 1. octauo Id. Auguft. Antequã huic libro extremã manũ imponam, refpondebo ad ea quæ mihi ab his qui fe inter hiftoriarũ fcriptores Africanos pntãt, obiiciuntur. Id à me confulto efficitur, ne videar honoris mei abieciffe memoriã. Eft is mea fententia in fanctorũ numerũ adfcribendus, qui iniuriã illatã nõ inimico fert animo. Aiunt me veritatem non mediocri contaminaffe mẽdacio, q, Dñici corpus Bononię in Nicolai tẽplo fepultũ fcripferim, quando grauifsimi & fapientifsimi viri Afsifij in fepulchro conditũ affirment. Extant literæ Clementis quarti Pontificis maximi, quibus fi fidẽ nul'ã habendã putant, vereor ne ad infaniã redigantur, vel fint natura leuifsimi. In his & magiftro & fratribus religionis prædicatorũ, vt in vrbe Bononienfi, nobiliorem pro fanctifsimo Dominici corpore in fepulchro conftituendo ad voluntatẽ deligant locũ, poteftatem facit. Se in illo transferendo eorũ fententiæ accedere. Dñicom ita caftẽ, pię fanctẽque vitã inftituiffe, vt qui fe Chriftianos pfitẽtur, eũ venerari, & colere debeant. Venerũt & ad manus meas Vincenenfis Epifcopi literæ, quas cùm diligenter accurateque legiffem, coactus fum eos fateri aniliter defipere, qui Dominici corpus ad Afsifiũ delatũ, atq; in Francifci tẽplo fepultũ affeeunt. Affirmat vir grauifsimus cùm corpus transferebatur ad-

Quãta humilitas.
Obitus B. Dominici.
Gualla.
Tancredus & Raon.
Capfa lignea.
Digrefsio.
Clemens papa.

fuiſſe. Hęc eius verba ſunt. Cùm Dñici corpus qđ humili iacebat loco, trãsferendũ eſſet, conuenit Bononiã fratrũ multitudo. Accerſiti ſunt Arnulfus ac Egidius, quorũ alter Hu-

Arnulfus. Egidius.

nianeñ. alter Torſilaneñ, epiſcopat' dignitate ꝑditus erat: Imperator pręterea Bononieñ. Conſuleſq; ac Tribuni plebis: omitto populũ Bononieñ. vniuerſum, qui ad rẽ ꝓſpiciendã ꝓfectus eſt. Dixiſſe ipſam Bononiã prope cõuulſam ſedibus ſuis. Quippe omniu generũ, ætatũ ordinũ viri ac mulieres omnis fortunæ ad ꝓſpectandũ corpus & auulſum ab humeris caput, iter contulerũt. Haud grauabũtur, qui mei ſunt ſtudioſi, ſi librũ prouexero. Siquidẽ ſigna quę à Dñico, morte obita ſunt perpetrata, ſi ſilentio prętereunda duxero, vereor ne illis fiat iniuria. Nec tñ cuncta cõplectar, ꝙ vna hęc eſt materia, cui ille ipſe eloquentię Romanę magiſter & princeps M. Tullius ſuccũberet. Mulier erat Hiſpana nobili genere nata, hęc mẽbris, ingenio, morib', muliebribus officiis, atq; operibus, reliquis antecellebat. Putaſſes eã Chriſto dicatã, tanta pollebat religione. Cùm igitur viro in matrimoniũ collocaretur, nec vllos cõiugij fructus daret, ſe ad Dñici, quẽ ſemper in veneratione habuerat, ſimulachrũ abiecit, vouitq; vbi marẽ in lucẽ procreaſſet, illũ ſe prędicatorũ religioni dicaturã. Exacto anno fœminam enixa eſt. Quod vbi ex mulieribus intellexit, intolerabilem cõcepit animo dolorẽ. Igitur Dñico & precibus, & orationibus ab ea fatigato: Inſpicite,

Miraculum.

inquit, partũ. Mulieres mandatũ exequẽtes, marẽ cõfeſſæ ſunt, qui vt duodecimũ egreſſus fuit annũ, ad prędicatorũ religionẽ aduolauit. Vbi cũ eſſet annos v. & xx. nat', morbo cõtracto deceſsit. Aſculũ ciuitas eſt Piceni, à qua nõ longẽ abeſt amnis, cui Truento eſt nomẽ. Huc ſe mulier quędã linteũ lotura cõtulerat. Subſequebatur eã filius nõdũ quintũ annũ agens. Is dũ in ripa ludũ ludit, fato neſcio quo in flumen decidit. Imperitũ nãdi hauſerunt gurgites. Sic abſorptus impetu aquæ, ad molendinũ quoddã deductus eſt. Mater vbi filiũ exanimẽ audiuit, dolore cõmota iuges lachrymas cõtinere non poterat. Quæ aderant mulieres accurrũt. Miſerã conſolãtur. Illud vnũ ſupeſſe, vt cadauer extrahatur, ſepeliatúrque. At matrẽ, quanq̃ puerũ pro egreſsione aquę pedibus appendiſſet, nec ſuccederet exutus, magna ſpes tenebat illũ in vitã rediturũ, ſi ad Dñici templũ, in cuius ſacrario eius dẽs qui ab ipſius ore, dũ vitã agebat, exciderat, ſeruabatur, deportaſſet. Igitur mortui ſuper arã conſtituti ventrem fratris dente cõtigerunt, ſubitò defunctus reuocatus eſt, & qui nõ vi-

Miraculum.

uebat, vixit. Eques quidã auratus Apulus Dñico ampliſsimos honores habebat. Qui prædicatorũ religioni addicti erãt, ſi ad oppidũ ſuũ diuerterãt, hos humanẽ benigneq; excipiebat. Erat huic in cubiculo nõ lõgẽ à cubili tabella Dñici ſigno ornata. Caſu accidit, vt quas

Miraculum.

habitabat ædes, corruerint. Ipſe, vniuerſaq; familia, præter vnicũ filiũ in cubiculo relictũ abeſſent. Ad rem inſpiciendã factus eſt hominũ cõcurſus exiſtimantiũ equitẽ vnà cũ familia periiſſe. Semotis lapidibus inuentus eſt puer illęſus, tabellaq; incorrupta, ac nullis maculis infecta. Quærebãt ex eo, vllóne fuiſſet metu perculſus. Nullo aiebat ille, ꝙ eũ Dñicus tutatus eſſet. Gallus quidã virtute, exiſtimatione, nobilitate præditus, cùm anni complures interceſsiſſent, nullos ex vxore filios ſuſcipere poterat. Is Dñicũ, & Petrũ martyrẽ ampliſsimis honoribus honorabat. Horũ munere id conſecutus eſt, vt ei filius naſceretur. In hanc piã actionẽ aduerſarius noſter inuidia æſtuans, ſpecie peregrini ad eũ profectus eſt, vt ſibi pecuniã erogaret poſtulãs. Imminebat nox. Eã erogationẽ pro Dominico & Petro martyre ſibi ſuſciperet. Paruit Gallus ſtudiis aduerſarij. Fortè ita caſus tulit, vt mater ad tẽplũ contẽderet. Tũ hic, de quo loquor aduerſarius, puerũ qui nondũ ẽ lecto egreſſus erat, occidit: occiſum partus concidit, conciſum in vaſe lapideo ſuper ignẽ ebulliente poſuit. Tanto ſcelere admiſſo, in malã crucẽ abiit. Pediſſequa tantę crudelitatis ignora, ad culinã iit. Confeſtim quid intuita ſit matri exponit. Mater vt rem ipſam nulli explicet, pediſſequam admonet: In capſa reponat mẽbra. Se quin Dominici, ac Petri martyris beneficio vitã adepturus ſit puer, nulla ſpe decidere. Totã noctem inſomnẽ egit, illos orans atque obſecrans, & nullis lachrymis temperans, vt puer vitæ redderetur. Inſequenti die Gallus nã nulli peregrini apud ipſum prãni erant, ex feneſtra proſpectans, duos vidit prędicatorũ religioni addictos, ad eius oppidũ iter facientes: eos accerſiri iuſsit, quãuis tãti ſceleris neſcius eſſet. Vt religioſi in tricliniũ venerũt, ad ſumendũ cibũ inuitauit. Id illi recuſarũt, in primũ quæ potiora habuiſſet, in eorũ conſpectũ deportarẽtur. Tũ ille: Iube, inquit, ô vxor, quo nihil potius habemus, puerũ ad nos acciri. Mulier timore adducta, quò ſe vertat ignorat. Verũ qui ſenex erat, prouecteq; ętatis religioſus: Nulla, inquit, ô mulier tibi iniicietur dubitatio. Ipſe rerũ Dñs conſolationẽ adferẽs aderit. Mulier illius verbis fidẽ habẽs, vas lapi-

Miraculum.

deũ, quo pueri mẽbra cõtinebãtur, detulit. Id qđ patri admirationẽ fecit. Tũ viri ſancti pueri mẽbra ſuis locis diſpoſuerũt, & ita diſpoſuerunt, vt repentè puer reſurrexerit incolumis. Poſt tã admirabilẽ nauatam operam, qui eſſent expoſuerunt, ſeque ab illorum oculis eripuerunt.

FINIS.

Typ, Reyneri Velpij Diſt.

FERVENS AMOR

